

12-5354

D. BONAVENTURAE
S. R. E. EPISCOPI CARD.
ALBANENSIS. DOCTO-
RISQ. SERAPHICI.

In Quartum Librum Sententiarum
elaborata Dilucidatio.

COLLECTIS VNIVERSIS PRIORIBVS EDITIONIBVS;
quidquid aut elegantie, aut eruditionis in illis antea sparsim lege-
batur; huic uni appositum est totum; & longè copiosius, ac emen-
datus: ita ut uix amplius sit, quod in tanto opere desiderari queat.

Recognoscente R. P. M. Ioanne Balainio Andrio,
Franciscano Conuentali.

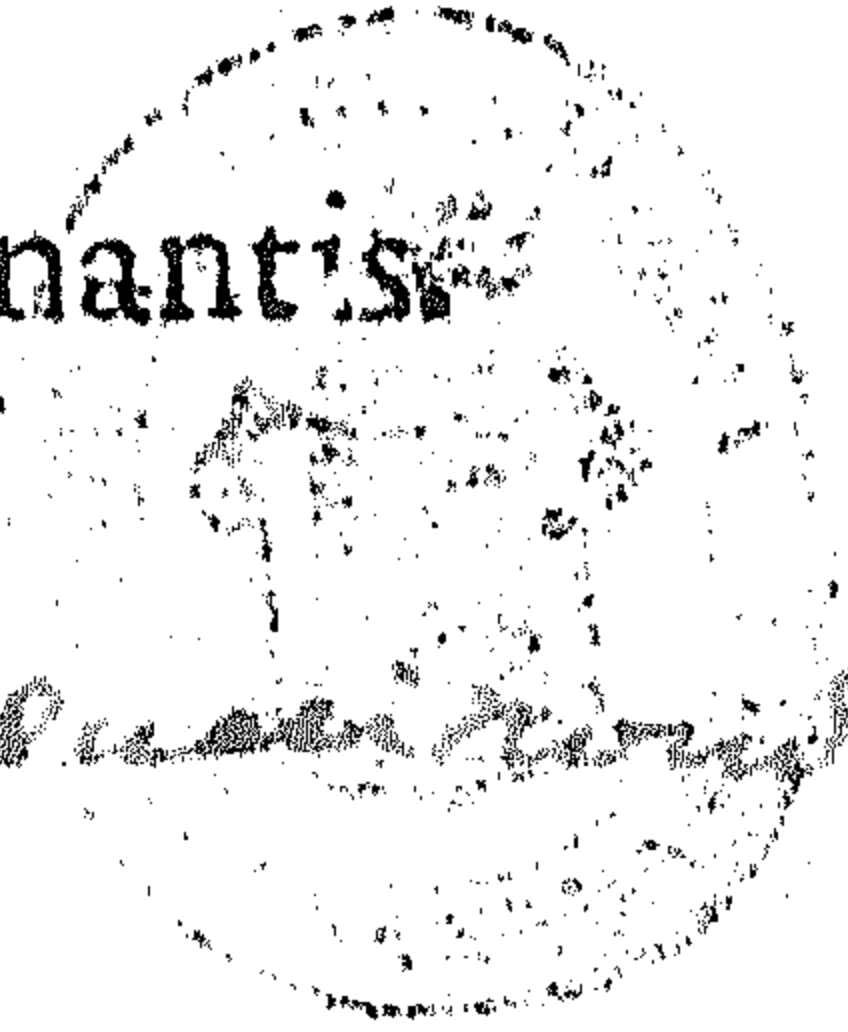
CVM QVINTVPLICI INDICE.

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
E. 5.º C. 115 N. 9.

VENETIIS, ad Signum Seminantis.
M. D. LXXIII.

Sancti Castri Franchi Capuanensis

Stamp with handwritten numbers: 14, 238

12-5354
D. BONAVENTURAE
S. R. E. EPISCOPI CARD.
ALBANENSIS. DOCTO-
RISQ. SERAPHICI.

In Quartum Librum Sententiarum
elaborata Dilucidatio.

COLLECTIS VNIVERSIS PRIORIBVS EDITIONIBVS;
quidquid aut elegantiae, aut eruditionis in illis antea sparsim lege-
batur; huic uni appositum est totum; & longè copiosius, ac emen-
datus: ita ut uix amplius sit, quod in tanto opere desiderari queat.

Recognoscente R. P. M. Ioanne Balainio Andrio,
Franciscano Conuentuali.

CVM QVINTVPLICI INDICE.

DE LA LIBRERIA

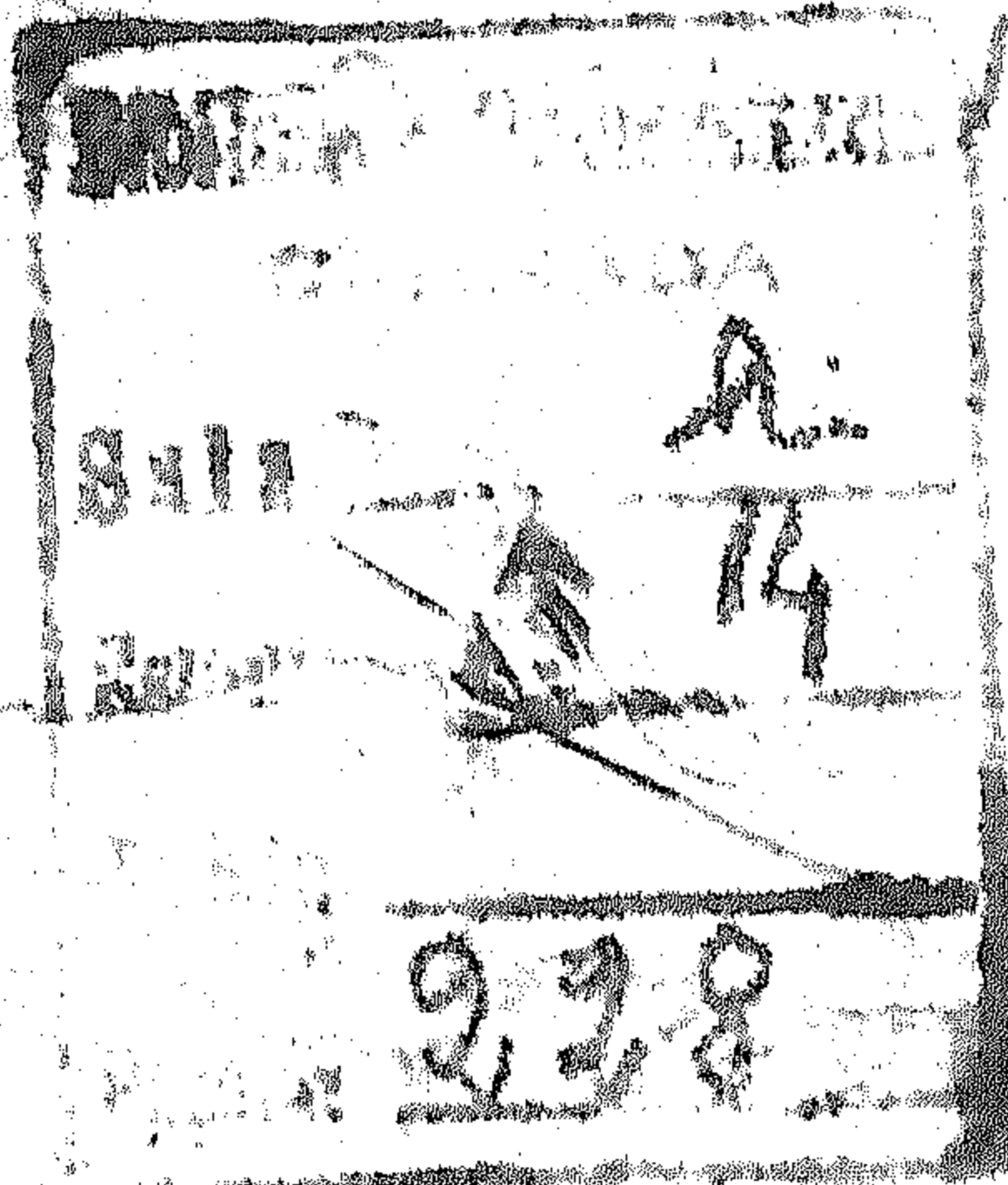
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.

E. 5.º C. 115 N. 9.

VENETIIS, ad Signum Seminantis.

M. D. LXXIII.

Loco Castri Franchi Capuanensis

5-228

228

*Soy de D. Andrés Díaz Yqual,
Presbitero, Notario de el Santo Oficio
de la Inquisición de Cordova, Doctor en
la sagrada Theologia Examinador y no-
tario de la Real Audiencia General de la Villa
de Caxapa D. D. D. D. D.*

E L E N C H V S
Q V A E S T I O N V M
I N H O C Q V A R T O L I B R O
D I S C V S S A R V M.

D I S T I N C T I O I. D I S T I N C T I O I I.

Pars Prima.

A R T I C V L V S I.

N sacra de-
buerint in-
stitui? q. 1.
An signatio
sit de essen-
tia, & integri-
tate Sacra-
menti? q. 2.

An sacra contineant gram? q. 3.
An sacra efficiant gram? q. 4.
An sacra Nouæ legis differant à
Sacramentis Vet. Legis? q. 5.

D I S T I N C T I O I.
Pars Secunda.

A R T I C V L V S I.

An tempore legis Naturæ suffe-
cerit paruulis in remediū pec-
cati originalis fides informis
parentum? q. 1.
An uirtus solius fidei suffecerit
antiquitus paruulis ad remis-
sionem culpe originalis? q. 2.
An adultis necessaria foret uir-
tus sacrificii in remedium ori-
ginalis? q. 3.

A R T I C V L V S I I.

An circumcisio ritè instituta fue-
rit? q. 1.
An sexus masculinus, membrū
preputii, & dies octauus fue-
rint de integritate circumci-
sionis? q. 2.
An circumcisio conferebat gra-
tiam? q. 3.

A R T I C V L V S I.

An omne tempus idoneū fuerit
ad instituēda sacramēta? q. 1.
An alia & alia diuersis tempori-
bus Sacramenta esse debue-
rint? q. 2.

An iure septem sint Sacra? q. 3.

A R T I C V L V S I I.

An baptismus. Ioannis à Ioan-
nemet uel à deo institutus fue-
rit? q. 1.

An ad signandum, uel ad efficiē-
dum institutus fuerit baptis-
mus Ioannis? q. 2.

An baptizati baptismo Ioannis
rebaptizandi erant Christi ba-
ptismo? q. 3.

D I S T I N C T I O I I I.

Pars Prima.

A R T I C V L V S I.

An aqua, uel intinctio in aqua
baptismus sit? q. 1.
An expressio uerbi uocalis sit
de integritate baptisimi? q. 2.
An ad cōpletū & integrū esse ba-
ptisimi necessaria sit fides ali-
cuius articuli fidei? q. 3.

A R T I C V L V S I I.

An uerbum exprimens actū ba-
ptizandi sit de necessitate for-
mæ baptisimi? q. 1.

An exp̄ssio totius Trinitatis sit
de necessitate baptisimi? q. 2.

An uariatio formæ baptisimi ba-
ptisimum impediatur? q. 3.

DISTINCTIO III.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An sacramētū baptismi in aqua institui debuerit? q. 1.

An ex institutione baptismi in aqua, collata sit aliqua uis aquis? q. 2.

ARTICVLVS II.

An semel, uel ter immergi debeat baptizandus? q. 1.

An aspergēdus tm̄, uel ēt immergendus sit baptizandus? q. 2.

ARTICVLVS III.

An circūcisio cessare debuerit? q. 1.

An circūcisio cessauerit ante euāgelii promulgationem. q. 2.

DISTINCTIO IIII.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An baptismus in dignē suscipiētibz debeat omnē culpā? q. 1.

An baptismus debeat omnem peccatam? q. 2.

An dignē recipientes sacramētū baptismus, oēs, & equaliter eius efficaciam recipiāt? q. 3.

ARTICVLVS II.

An quis inuitē, uel coactē baptizatus, suscipiat sacramentum baptismi? q. 1.

An fictē ad baptismum accedēs, recipiat sacramentum, & nō rem sacramenti? q. 2.

An fictus, fictione recedente, recipiat post sacramentum rem sacramenti. q. 3.

DISTINCTIO IIIII.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An baptismus ignis sine baptismo aquę ad salutem sufficiat. q. 1.

An baptismus aquę pstantior sit

baptismo sanguinis, uel econtra. q. 2.

An baptismus sanguinis sacramentum sit? q. 3.

ARTICVLVS II.

An paruuli in baptismo sanctificationem consequantur? q. 1.

An paruuli in baptismo pter sanctificationē, siue gratiā recipiāt ēt habitus uirtutū? q. 2.

An omnibus paruulis equē in sacramento conferat gratia? q. 3.

DISTINCTIO V.

ARTICVLVS I.

An solis sacerdotibus, & clericis collata sit potestas baptizandi. q. 1.

An heretici baptizare possint. q. 2.

ARTICVLVS II.

An mali sacerdotes (& si catholici) ministrādo sacm̄, dent & sacm̄, & rem sacramēti. q. 1.

An heretici ministrādo pariter sacramentum, dent rē sacramenti? q. 2.

ARTICVLVS III.

An, & quę fuerit ea potestas, q̄ Christus dare potuit ministris, & non dedit. q. 1.

An Christo data sit potestas dimittendi peccata. q. 2.

DISTINCTIO VI.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

Quid sit character. q. 1.

Ad quid utilis sit character. q. 2.

In quo ut in subiecto sit character. q. 3.

An character ita per uirtutes imprimatur, sicut per sacramentum. q. 4.

An character debiliter, uel indebiliter imprimatur. q. 5.

An baptismus reiterabilis sit. q. 6.

DI

DISTINCTIO VI.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An pueri in uteris matrū sicut sanctificari, ita & baptizari possint. q. 1.

An pueri in uteris matrū sanctificati, cū in lucē prodierint, baptizandi sint. q. 2.

ARTICVLVS II.

An intentio baptizādi sit de necessitate baptismi. q. 1.

An ad baptismum necessaria sit intentio recta. q. 2.

ARTICVLVS III.

An puuli catechizari deant. q. 1.

An exorcismus ad aliqd, p̄sit. q. 2.

DISTINCT. VII.

ARTICVLVS I.

An confirmationis sacm̄ formā habeat: & quę illa sit. q. 1.

An cōfirmationis sacm̄ materiā habeat, & quę illa sit. q. 2.

An quilibet sacramentum confirmationis conferre possit. q. 3.

ARTICVLVS II.

An in sacramento confirmationis deī gratia gratis data. q. 1.

An eadem gratia in baptismo, & confirmatione conferat? q. 2.

An copiosius in confirmatione quā in baptismo gratia cōferatur? q. 3.

ARTICVLVS III.

An oēs teneantur cōfirmationis sacramentum suscipere? q. 1.

An sacramentū confirmationis necessarium sit ad salutē? q. 2.

An sacramentū cōfirmationis posterius sit sacro baptismi? q. 3.

DISTINCTIO VIII.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An conueniens fuerit, sacramē-

tū Eucharistię apud ueteres pręfigurari? q. 1.

An sacramentum Eucharistię sufficienter pręfiguratum sit uel uelut seculis. q. 2.

Quę figurarum expressiūs sacramentum Eucharistię pręfigurari? q. 3.

ARTICVLVS II.

An sacramentum Eucharistię a principio pręfigurari debuit? q. 1.

An sacramentum Eucharistię instante passionis tempore, institui debuit? q. 2.

An Christus instituendo sacramentū Eucharistię, prius cōfecerit, quam uerbum protulerit? q. 3.

DISTINCTIO VIII.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An forma consecrationis panis, q̄ i ecclesia usitat, recta sit? q. 1.

An forma cōsecrationis uini, qua ecclesia utitur, recta sit? q. 2.

ARTICVLVS II.

Quid res, quidue sacramentum in Eucharistię sacramento? q. 1.

An sacramentū Eucharistię unū sacramētum sit, uel plura? q. 2.

DISTINCTIO IX.

ARTICVLVS I.

An duo tm̄ sint modi māducādi Xpm̄ i sacramento altaris? q. 1.

Quid sit corpus domini spiritua-liter manducare? q. 2.

Quid sit corpus Christi sacramentaliter manducare? q. 3.

An Christus semet in ultima cena tm̄ spūaliter, tum sacramentaliter manducauerit? q. 4.

ARTICVLVS II.

An mali ueraciter sumant corpus Christi? q. 1.

† 3 AD

An sumēs corpus dñi in peccato mortali, ad damnationem sumat? q. 2.

An peccator semper peccet, si sumendo corpus Christi? q. 3.

An sacerdos mortaliter peccet, dando corpus Christi peccatori petenti? q. 4.

DISTINCTIO X.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An in sacramento altaris realiter sit Christus? q. 1.

An corpus Xpi secundum suā naturalem quantitatem sit in sacramento altaris? q. 2.

An corpus Christi distinctiuē sit sub speciebus sacramentalibus? q. 3.

An corpus Xpi dimēsiuē sit sub spēbus panis & uini? q. 4.

An sub qualibet hostiē particula cōtineatur totus Xps? q. 5.

DISTINCTIO X.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An tantę uirtutis sit, panem in corpus Christi in conuertere: quantę aliquid de nouo crearet? q. 1.

An uirtus transubstantiandi excellat uirtutē cōcipiendi? q. 2.

An uirtus transubstantiandi a solo uerbo increato sit, uel etiā a uerbo prolaro? q. 3.

An uirtus uerborū trāsubstantiare possit q̄tamenq; materiā? q. 4.

ARTICVLVS II.

An existentia, qua corpus Christi in sacramento altaris existit, excedat capacitatem humani intellectus? q. 1.

An eadē corporis Xpi existentia excedat sentum & capacitātē comprehensorum? q. 2.

DISTINCTIO XI.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An panis conuertatur in uerum corpus Christi? q. 1.

An totus panis cōuertat̄ in corpus Xpi: uel aliquid eius maneat post cōsecrationē? q. 2.

An conuersio, qua in altari panis cōuertitur in carnē; & uinū in sanguinem Christi, annihilatio sit? q. 3.

An panis, qui in corpus Christi cōuertitur; in totū Christum conuerti dicatur? q. 4.

An cōuersio panis in Christi corpus, in instanti, uel successiue fiat? q. 5.

Quo gñe locutionis, q̄busue uerbis exprimēda sit cōuersio illa panis in Christi corpus? q. 6.

DISTINCTIO XI.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An materia sacramēti altaris panis, uinūque esse debeat? q. 1.

An panis, uiniq; species de integritate sacramēti Altaris sint? q. 2.

An aqua sit de integritate eiusdem sacramēti? q. 3.

An oīs panis, oēq; uinum huiusce sacramēti materia sit? q. 4.

ARTICVLVS II.

An Christus in azimo, uel in fermentato confecerit? q. 1.

Quale corpus māducandū apostolis dederit Christus, passibile, an impassibile? q. 2.

DISTINCTIO XII.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An possibile sit, ēt per miraculum, accidentia sine subiecto esse

ēto esse? q. 1.

An conueniens sit in sacramento altaris, ut species sine subiecto sint? q. 2.

An uerum sit, quōd in sacramento altaris accidentia sine subiecto sint? q. 3.

ARTICVLVS II.

An accidentia, quę in altaris sacramento sine subiecto sunt; in alimentum, uel alitum conuerti possint? q. 1.

An isthęc eadē accidentia uim habeant conuertendi alias naturas in sacramentum? q. 2.

An hęcmet accidentia, operationes, quas habēt; naturā, uel miraculose habeant? q. 3.

ARTICVLVS III.

An ad fractionem hostiē frangat̄ & uerē Christi corpus? q. 1.

An species sacramentales uerē frangantur? q. 2.

Hostiā frangi, totq; eius fractiones quid significant? q. 3.

DISTINCTIO XII.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An Eucharistię sacramentū in quolibet uiro iusto efficaciam habeat? q. 1.

An p̄ Eucharistię sac̄m mortalia peccata remittantur? q. 2.

Quę uirtus, quęue efficacia sit sacramenti Eucharistię? q. 3.

ARTICVLVS II.

An necessario teneamur ad Eucharistię sacramēti sumptionem? q. 1.

Habenti libertatem accedēdi ad hoc sacramentū, quid melius; rariū, an frequentius accedere? q. 2.

An propter immūditā corporalem abstīnēdū sit ab huiusce

sacramenti sumptione? q. 3.

DISTINCT. XIII.

ARTICVLVS I.

An quiuis sacerdos cōficere possit? q. 1.

An etiā soli sacerdotes conficere habeant? q. 2.

An circa sacerdotem, uel circa uerbum resideat magis uis cōficiendi? q. 3.

An melior sit Missa boni sacerdotis, quā mali? q. 4.

ARTICVLVS II.

An corpus Christi traiciatur in uentrem muris? q. 1.

An corpus idem Christi descendat in uentrem hominis cōmunicantis? q. 2.

DISTINCT. XIII.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An p̄nitentiā uirtus sit? q. 1.

An item uirtus generalis, uel specialis sit? q. 2.

An pariter uirtus theologalis, uel cardinalis sit? q. 3.

ARTICVLVS II.

In quo, ut in subiecto p̄nitentiā sit? q. 1.

An p̄nitentiā a timore initiū sumat? q. 2.

An p̄nitentiā sit prima uirtutum? q. 3.

DISTINCTIO XIII.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An cadere contingat a uera p̄nitentiā? q. 1.

An p̄niā reit̄abilis sit? q. 2.

An pro quacunq; culpa, tametsi grauissima sit reperire gratiā apud deū p̄nitentiā? q. 3.

ARTICVLVS II.

An resurgenti per p̄nitentiā necesse

esse sic resurgere in æquali
uel in maiori charitate? q. 1.

An perfectè resurgens per pœ-
nitentiam restituatur in pri-
stinum gradum? q. 2.

An opera bona, per culpam iam
superuenientem mortificata,
per pœnitentiam inde reuiu-
iscant, & denuò redeant? q. 3.

DISTINCTIO XV.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An possibile sit reconciliari deo
per satisfactionem? q. 1.

An possibile sit satisfacere deo
de uno peccato absque alio?
quæst. 2.

An extra charitatē abstinētem
quēpiā a peccato, possibile sit
satisfacere? q. 3.

An opera satisfactoria, extra cha-
ritatē facta, adueniēte illa, re-
uiuiscant: in sortemque cōpu-
tari debeant? q. 4.

An hō per opera extra charitatē
facta quidquā mereatur? q. 5.

An opera bona extra charitatē
facta, ualeant ad tolerabiliore
pœnam? q. 6.

DISTINCTIO XV.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

Quid sit satisfactio? q. 1.

Cui facienda sit satisfactio? q. 2.

Per qualia opera facienda sit sa-
tisfactio? q. 3.

Per quæ præcisè opera satisfa-
ciendum sit? q. 4.

ARTICVLVS II.

Elemosyna de quibus bonis fa-
cienda sit. q. 1.

An ieiunium sit opus satisfacto-
rium? q. 2.

An & oratio sit opus satisfacto-
rium? quæst. 3.

An restitutio sit pars satisfactio-
nis? q. 4.

DISTINCT. XVI.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

Quid sit contritio quantum ad
substantiam? q. 1.

Quid sit cōtritiō igne moris? q. 2.

ARTICVLVS II.

An dolor contritionis maximus
esse debeat? q. 1.

An dolor cōtritionis possit esse
nimius? q. 2.

ARTICVLVS III.

An contritio sit motus instanta-
neus, uel successiuus? q. 1.

An homo semper debeat con-
teri? q. 2.

ARTICVLVS IIII.

An contritio intendi possit? q. 1.

An plus cōteri oporteat de uno
peccato, quā de alio? q. 2.

DISTINCTIO XVI.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An pœnitere, & dolere oport-
teat de peccato originali?
quæstio. 1.

An adulto accedenti ad baptis-
mū, opus sit prius sacramentū
pœnitentiæ, quā baptismi
suscipere? q. 2.

ARTICVLVS II.

An pœnitendum sit de pecca-
tis per ignorantiam com-
missis? q. 1.

An de peccatis, scienter com-
missis, & postmodum obli-
tis, teneatur homo conteri?
quæst. 2.

ARTICVLVS III.

An peccatum ueniale fieri pos-
sit mortale? q. 1.

An teneatur quis pœnitere de
ueniali. q. 2.

Di-

DISTINCT. XVII.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An ad iustificationē impii neces-
sariò requiratur gratiæ infu-
sio? quæst. 1.

An ad iustificationē ipii necessa-
rius sit motus liberi arb. q. 2.

An ad iustificationem necessa-
ria sit contritio? q. 3.

An ad iustificationem requira-
tur uocalis confessio? q. 4.

ARTICVLVS II.

An infusio gratiæ necessariò præ-
cedat expulsionē culpæ? q. 1.

An expulsio culpæ necessariò præ-
cedat contritionem? q. 2.

An attritio præcedere debeat iu-
stificationem impii? q. 3.

An confessio necessariò sequi ha-
beat iustificationem? q. 4.

DISTINCTIO XVII.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An confessio sit de lege natu-
ræ? q. 1.

An confessio instituta fuerit in
lege, & ex lege ueteri? q. 2.

A quo instituta sit confessio? q. 3.

ARTICVLVS II.

An omnes adulti tam boni, quā
mali cōfiteri teneantur? q. 1.

An statim, oblata occasione, te-
neamur confiteri? q. 2.

An confiteri teneamur ex chari-
tate. q. 3.

DISTINCTIO XVII.

Pars Tertia.

ARTICVLVS I.

An sufficiat confiteri laico? q. 1.

An alii, quā proprio sacerdo-
ti confiteri liceat? q. 2.

An eidem in occulto, uel etiam
in propatulo cōfiterendum est?
quæst. 3.

ARTICVLVS II.

An etiam uenialia cōfiteri oport-
teat? q. 1.

An cōfiteri oporteat omnes pec-
cati mortalis differentias. q. 2.

An itē omnes peccatorū circum-
stantias cōfiteri oporteat? q. 3.

DISTINCT. XVIII.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An ecclesiæ datæ sint clauēs? q. 1.

An hæ eadē clauēs, ecclesiæ tra-
ditæ, & ad claudendum, & ad
aperiendum sint? q. 2.

ARTICVLVS II.

An ecclesiæ autoritas in cul-
pam possit? q. 1.

An itidem in pœnam possit? q. 2.

ARTICVLVS III.

An scientia clauis sit? q. 1.

An similiter clauis sit, alia a po-
tentia soluendi? q. 2.

DISTINCTIO XVIII.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An possit, uel debeat quis excō-
municari? q. 1.

Propter quid, aut cui, & quādo
inferenda sit excommunicatio?
q. 2.

A quo inferri possit, uel debeat
excommunicatio? q. 3.

An quis pluries possit excōmu-
nicari? q. 4.

An qui excōdicatis cōdicant, & ip-
si excommunicati sint? q. 5.

An qs inuitē absolui possit? q. 6.

DISTINCT. XIX.

ARTICVLVS I.

An sacerdotibus ueteris legis
datæ sint clauēs? q. 1.

An clauēs æquē resideant penes
malos, sicut penes bonos sa-
cerdotes? q. 2.

AD

ARTICVLVS II.
An clauis in sacerdotio, & cum sacerdotio conferantur? q. 1.
An p̄tas clauis inseparabiliter comitei ordinē sacerdotalē? q. 2.
ARTICVLVS III.
An sacerdos unus quēlibet indifferēter absoluerē possit? q. 1.
An inferior superiore absoluerē possit, superiore ipso annuente? q. 2.

DISTINCTIO XX.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.
An purgatorium sit? q. 1.
An p̄na purgatorii sit maxima p̄narum mundi? q. 2.
An p̄na purgatorii uoluntaria sit? q. 3.
An qui in purgatorio detinētur, certiores sint de gloria, q̄ q. ad huc peregrinant in terris? q. 4.
An quibus ministerialiter infligatur p̄na purgatorii? q. 5.
Purgatorium ubi sit? q. 6.

DISTINCTIO XX.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.
An unus satisfacere possit pro alio? q. 1.
An p̄nē relaxatio, siue an indulgentiē sint? q. 2.
An quo fieri hēat p̄nē relaxatio, siue indulgentiarū cōdonatio? q. 3.
Pro quo fieri debeat isthęc p̄nē relaxatio, & indulgentiarum condonatio? q. 4.
An ēt in purgatorio existentib. uel t̄m uiuis indulgentiē, & relaxationes fieri possint? q. 5.
Quantū indulgentiē ualeāt? q. 6.

DISTINCT. XXI.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.
An uenialia peccata deleri possint absque gratia? q. 1.

an uenialia deleri possint à gratia sine contritione, & p̄na interiori? q. 2.

ARTICVLVS II.
An ī purgatorio purgetur p̄na t̄m, uel ēt culpa aliqua? q. 1.
An in purgatorio sit ignis materialis? q. 2.

ARTICVLVS III.
An alius alio citius à purgatorio liberetur? q. 1.
An sancti antevniuersale iudiciū ad celum euolent? q. 2.

DISTINCTIO XXI.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.
An liceat in confessione peccatum aliquod omittere? q. 1.
An liceat in confessione quidpiā addere? q. 2.
An liceat aliorū peccata in confessione recensere? q. 3.

ARTICVLVS II.
An liceat cōfessionē reuelare? q. 1.
An cōfites cōfessorem licentiarē possit, ut p̄tā sua reuelat? q. 2.
An confessor celare teneat id, qd̄ aliūde, q̄ p cōfessionē scit? q. 3.

DISTINCT. XXII.**ARTICVLVS I.**

An reciditanti redeant peccata quantum ad maculam? q. 1.
An redeant peccata eadem saltē quō ad reatum? q. 2.

ARTICVLVS II.
An sacramētū p̄nē institutionē habeat ab aliquo; uel sit de iure nature? q. 1.

Quod signū, quodue signatū in sacramēto p̄nitentiē? q. 2.

ARTICVLVS III.
An p̄nitentia sit fundamentū christiani edificiū? q. 1.

An p̄nitentia sicut fundamen-

tū

cū dī; ita & tabula dicat? q. 2.

DISTINCTIO XXIII.**ARTICVLVS I.**

Ad quid sit sacramentum extreme unctionis? q. 1.

An à Christo institutum sit? q. 2.
Quæ huiusce sacramenti materia sit. q. 3.

Quæ eiusdem forma. q. 4.

ARTICVLVS II.

Quis sit sacramenti extreme unctionis minister? q. 1.

Quibus daandum? q. 2.

Quæ corporis p̄tes unguēde? q. 3.
an sacramentum hoc iterari possit? q. 4.

DISTINCTIO XXIII.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An ordinandi tonsurari debeāt in modum coronæ? q. 1.

an corona clericalis sacramentum sit? q. 2.

an in susceptione coronæ fiat abrenunciatio temporalium, q. 3.

an ecclesiæ Prelati teneantur clericis ad temporaria stipendiū? quæst. 4.

ARTICVLVS II.

An sit in ecclesia sacramentum Ordinis? q. 1.

An Ordo sacramentum sit? q. 2.
an proprie sacramētum nouæ legis sit? q. 3.

an pariter unum sacramentum sit, uel plura? q. 4.

DISTINCTIO XXIII.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An in omnibus Ordinibus imprimatur character? q. 1.

an in diuersis ordinibus diuersi characteres imprimantur? q. 2.

an characteres hi diuersi essentia

lit adinuicē ordinati sint? q. 3.
Quando, & in quo ex requisitis ad sacramenti ordinem character imprimatur? q. 4.

ARTICVLVS II.
An rectē ordines in sacros, & nō sacros diuidantur? q. 1.

an Psalmistatus sit ordo? q. 2.
an item Episcopatus ordo sit. quæst. 3.

an septem tantum sint ordines sacri? q. 4.

DISTINCTIO XXV.**ARTICVLVS I.**

An soli Episcopi possint ordines sacros conferre? q. 1.

an iidem Episcopi haretici eisdem ordines sacros conferre possint? q. 2.

an Episcopi simoniaci ordines sacros uendere possint? q. 3.

an dās ordines sacros simoniacē ex hoc ipso hereticus fiat? q. 4.

ARTICVLVS II.

An soli uiri, uel etiam mulieres ad sacros ordines assumi possint? q. 1.

an ad susceptionē sacrorum ordinum requiratur usus, & cōsensu rationis? q. 2.

an bigami ad sacros ordines assumi possint? q. 3.

an suscepturi ordines sacros, liberi esse debeant? q. 4.

DISTINCT. XXVI.**ARTICVLVS I.**

Quā institutū sit m̄rimoniū. q. 1.
An quo pariter institutū sit? q. 2.

an eiusdē institutio sub precepto fuerit? q. 3.

ARTICVLVS II.

Quod signum, quodue signatū ī sacramēto Matrimonii? q. 1.

Quod itē cāns, quodue cātū? q. 2.

an

an commixtio carnalis de integritate matrimonii sit? q. 3.

DISTINCT. XXVII.

ARTICVLVS I.

Quid sit Matrimonium re? q. 1.

Quid sit Matrimonium nomine? q. 2.

ARTICVLVS II.

An consensus sit causa matrimonii? q. 1.

An solus consensus exterior sine interiori sufficiat ad contrahendum matrimonium? q. 2.

ARTICVLVS III.

An matrimonium consummatum dissolubile sit? q. 1.

An matrimonium ratum dissolubile sit? q. 2.

DISTINCT. XXVIII.

ARTICVLVS I.

An consensus de futuro matrimonium faciat? q. 1.

An consensus ad tempus efficiat? q. 2.

An consensus conditionatus idem faciat? q. 3.

An similiter consensus tacitus? q. 4.

An matrimonia clades valeant? q. 5.

An quid debeat esse matrimonia lis consensus? q. 6.

DISTINCT. XXIX.

ARTICVLVS I.

An consensus coactus matrimonium faciat? q. 1.

An consentiens in renitentem, prejudicet sibi, ut cum alio contrahere nequeat? q. 2.

An pater cogere possit filium ad contrahendum? q. 3.

DISTINCT. XXX.

ARTICVLVS I.

An consensus erroneus matrimonium faciat? q. 1.

An consensus matrimonialis B. virginis & deo placitus, & in se

honestus fuerit? q. 2.

An consensus libidinosus matrimonium faciat? q. 3.

DISTINCT. XXXI.

ARTICVLVS I.

In quo genere bonorum matrimonii bona sunt? q. 1.

Quae, & quot sunt isthaec matrimonii bona? q. 2.

An haec eadem bona de necessitate matrimonii sunt? q. 3.

ARTICVLVS II.

An coitus pro prole omnino a culpa immunis esse possit? q. 1.

An similiter coitus uitandae fornicationis gratia? q. 2.

An qui explenda concupiscentiae gratia cum uxore coit, semper mortaliter peccet? q. 3.

DISTINCT. XXXII.

ARTICVLVS I.

An uir pro uotum emissum post carnalem copulam, continere possit, uxore nolente? q. 1.

An similiter pro uotum ante carnalem copulam emissum eadem inuita continere possit? q. 2.

ARTICVLVS II.

An si alter leprosus fiat, debitum reddi oporteat? q. 1.

An quis reddere teneatur debitum fornicanti? q. 2.

ARTICVLVS III.

An tempore menstrui coeundum sit? q. 1.

An similiter diebus sollemnibus? q. 2.

ARTICVLVS IIII.

An ad celebrationem nuptiarum liceat tempus obseruare? q. 1.

An matrimonium, tempore indubitato contractum, teneat? q. 2.

DISTINCT. XXXIII.

ARTICVLVS I.

An concubinam habere, contra legem

gem naturae sit? q. 1.

An contra eadem legem sit plures uxores habere? q. 2.

An deus dispensare debuerit, ut si ea plures concubinas, & plures uxores habere licitum esset? q. 3.

ARTICVLVS II.

An uirginitas uirtus sit? q. 1.

An uirginitas conjugali continentiae preferenda sit? q. 2.

Quod sit uirginitatis primum? q. 3.

ARTICVLVS III.

An licitum fuerit quondam uxorem repudiare? q. 1.

An huiusmodi repudium permitti debuit? q. 2.

An uxor, a uiro iam repudiata, eidem reconciliari debeat? q. 3.

DISTINCT. XXXIII.

ARTICVLVS I.

An matrimonium impediri habeat? q. 1.

Quae & quot sunt isthaec impedimenta? q. 2.

ARTICVLVS II.

An naturalis impotentia coeundi matrimonium impediat? q. 1.

An & qui ex maleficio puenit? q. 2.

ARTICVLVS III.

An furia matrimonium impediat? q. 1.

An incestus, cum sorore, s. uxoris matrimonium impediat? q. 2.

DISTINCT. XXXV.

ARTICVLVS I.

An liceat uxorem dimittere propter fornicationem? q. 1.

An et in praecipuo sit? q. 2.

An uir auctoritate propria absque iudicio ecclesiae uxorem fornicantem dimittere possit? q. 3.

An celebrato diuortio, uir aliam uxorem, uel uxor alium uirum ducere possit? q. 4.

An & aliquando reconciliari possit?

sunt infimus? q. 5.

An nulla culpa praecedente, diuortium fieri possit? q. 6.

DISTINCT. XXXVI.

ARTICVLVS I.

An seruus, inuito domino, nubere possit? q. 1.

An seruitus cum errore matrimonium impediat? q. 2.

An patris, uel matris conditionem proles insequatur? q. 3.

ARTICVLVS II.

An defectus aetatis matrimonium impediat? q. 1.

An pariter sponsalium contractionem impediat? q. 2.

An sponsalia post septennium contracta, dissolui possint, ambabus partibus consentientibus? q. 3.

DISTINCT. XXXVII.

ARTICVLVS I.

An Ordines minores matrimonium impediant? q. 1.

An Ordines maiores, uel sacri hoc idem efficiant? q. 2.

An ecclesia debuerit clericos ad continentiam obligare? q. 2.

ARTICVLVS II.

An liceat uxorem adulteram occidere? q. 1.

Quod grauius peccatum, occidere uxorem, an matrem? q. 1.

An uxoricidium matrimonium impediat? q. 3.

DISTINCT. XXXVIII.

ARTICVLVS I.

Quid sit uotum? q. 1.

De quo uotum sit? q. 2.

Qui uouere habent? q. 3.

ARTICVLVS II.

An simplex continentiae uotum matrimonium impedire possit? questio. 1.

An liceat uota cōmutare? q. 2.
An summus Pōtifex dispensare
possit in uotis? q. 3.

DISTINCT. XXXIX.

ARTICVLVS I.

An fidelis cum infideli cōtrahe-
re possit? q. 1.
An apud infideles sit sacramen-
tum matrimonii? q. 2.

An matrimonium infidelium si-
ne omni culpa esse possit? q. 3.

An q. añ & post baptisimū nup-
rit, bigamus dicendus sit? q. 4.

ARTICVLVS II.

An si alter infideliū uenerit ad
fidē, solutus sit a priori matri-
monio? q. 1.

An pariter qui in infidelitate re-
manet, solutus sit? q. 2.

An si alter cōiugū infidelis euase-
rit, soluat matrimonium, tum
maximē quō ad fidelem? q. 3.

An mōimōiū infideliū, ad fidē
uenientiū, teneat; si inibi fue-
rit illegitimitas psonarū? q. 4.

DISTINCTIO XL.

ARTICVLVS I.

An cōsanguinitas uinculū sit? q. 1.

An uinculū cōsanguinitatis ma-
trimonio impedimētū p̄stet? q. 2.

Usque ad quem gradus consan-
guinitas impediatur? q. 3.

DISTINCTIO XLI.

ARTICVLVS I.

An per omne coitum contraha-
tur affinitas? q. 1.

An affinitas transeat ī alterū? q. 2.

An affinitas matrimonii impe-
diatur? q. 3.

DISTINCT. XLII.

ARTICVLVS I.

An p̄ aliquod sacramentum cō-

trahatur cognatio spūalis? q. 1.

An pariter matrimonium impe-
diatur? q. 2.

An itē transeat ab uno ī alterū? q. 3.

ARTICVLVS II.

An cognatio legalis uinculum
aliquod sit? q. 1.

An cognatio legales matrimo-
nium impedire debeat? q. 2.

An cognatio legalis in alterum
transeat? q. 3.

ARTICVLVS III.

An secūde nuptie licite sint? q. 1.

An scde nuptie sacrales sint? q. 2.

An secūde nuptie honorabiles
sint? q. 3.

DISTINCT. XLIII.

ARTICVLVS I.

An resurrectio futura sit? q. 1.

An resurrectio omnium genera-
liter erit? q. 2.

An oīū sit, uel successiue erit? q. 3.

An resurrectio eorundem nume-
ro erit? q. 4.

An item naturaliter, uel mira-
culosē fiet? q. 5.

Quē sit uis resurrectionis eā. q. 6.

ARTICVLVS II.

Quid sit liber uite? q. 1.

Quē sit huius libri scriptura, &
qui in eo scribantur? q. 2.

An, & quare liber hic in die iu-
dicii aperietur? q. 3.

ARTICVLVS III.

An in libro conscientie omnia
merita legentur? q. 1.

An quilibet in alterius conscien-
tia omnia leget? q. 2.

An oīa simul ab oīb. videbūt? q. 3.

DISTINCT. XLIII.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

An humores in resurrectione re-
surgent? q. 1.

An capilli, ungues, & huiusmo-
di, resurgent? q. 2.

ARTICVLVS II.

An caro, cum ī duobus homini-
bus caro est, cum primo, uel
cum secundo resurget? q. 1.

An propria materia in proprio
membro resurget, uel indiffe-
renter in quolibet? q. 2.

ARTICVLVS III.

An corpora electorū cum defor-
mitatibus resurgent? q. 1.

An et & dānatorū corpora. q. 2.

DISTINCTIO XLIII.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An infernus sit? q. 1.

Si est, ubi est? q. 2.

ARTICVLVS II.

An ignis infernalis uerus ignis
sit? q. 1.

An in inferno sit alia pōna prae-
ter ignem? q. 2.

ARTICVLVS III.

An ignis infernalis corpora ab-
sumet? q. 1.

An ignis idē aīas affliget? q. 2.

DISTINCTIO XLV.

ARTICVLVS I.

Quō tendebant aīe p̄scorū Pa-
trū ante Christi aduentū? q. 1.

An aīae determinata recepta-
cula habeant nunc, post Chri-
sti aduentum? q. 2.

An aīae ab eisdem receptacu-
lis aliquando exeant? q. 3.

ARTICVLVS II.

An defunētis medioeriter bonis
suffragia profint? q. 1.

An suffragia per malos facta, pro-
fint? q. 2.

Quantum, & quibus magis suf-
fragia profint? q. 3.

ARTICVLVS III.

An sancti orent pro nobis ad

deum? q. 1.

An sācti orōnibus suis aliqd no-
bis impetrare possint? q. 2.

An sanctos rogare iuuet? q. 3.

DISTINCTIO XLVI.

ARTICVLVS I.

An damnatis mitigetur pōna
p̄pter suffragia ecclesiae? q. 1.

An eisdem pōna mitigetur pro-
pter misericordiae pietatē? q. 2.

An deus mitius cum uno, quā
cū altero dānatorū agat? q. 3.

An similiter iustius cū uno, quā
cum altero agat? q. 4.

ARTICVLVS II.

An in operibus domini sit mise-
ricordia & ueritas? q. 1.

An in eodem opere domini sit
utraq; harum, misericordia,
scilicet & ueritas? q. 2.

An similiter in opere iustifica-
tionis? q. 3.

An deus quempiam punire pu-
rē ex iustitia, uel purē ex mi-
sericordia remunerare possit,
separatim? q. 4.

DISTINCTIO XLVII.

ARTICVLVS I.

An apostoli iudicabunt? q. 1.

An etiā angeli iudicabunt? q. 2.

An omnes tam boni, quā mali
iudicabuntur? q. 3.

An et angeli iudicabuntur? q. 4.

ARTICVLVS II.

Quis sit ille ignis, qui ante faciē
iudicis praecedet, & quo cōfla-
gratio fiet? q. 1.

An naturalis, uel supernaturalis
eius uirtus erit? q. 2.

Quousque ignis iste conflagra-
tionis ascendet? q. 3.

An similiter praebit, uel seque-
tur huiusmodi ignis iudiciū?
q. 4.

DISTINCTIO XLVIII.

ARTICVLVS I.

An fm humanitatē, uel fm diuinitatem erit iudiciaria Christi potestas? q. 1.

An in forma diuinitatis apparebit Christus malis? q. 2.

An itidē in forma gloriosa? q. 3.

An alicui ex creaturis nota sit iudicii hora? q. 4.

ARTICVLVS II.

An corpora coelestia remunerabuntur? q. 1.

An itē a motu quiescent? q. 2.

An elementa innouabuntur? q. 3.

An plantę & bruta animantia innouabuntur? q. 4.

DISTINCTIO XLIX.

Pars Prima.

ARTICVLVS I.

Quid sit Beatitudo? q. 1.

An oēs beatitudinē appetāt? q. 2.

In quo tanquam in subiecto beatitudo recipiatur? q. 3.

Secm qd beatitudo aie inest? q. 4.

Actus, siue operatio glorię quomodo in fit homini? q. 5.

An oēs beati equē beati sint? q. 6.

DISTINCTIO XLIX.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An corporis gloria de substātia beatitudinis sit? q. 1.

A quo sit corpis glorificatio? q. 2.

ARTICVLVS II.

Quę, & quot erūt corpis dotes? q. 1.

An æquē oēs in oībus erūt? q. 2.

ARTICVLVS III.

An in patria sensus omnes actus suos habebunt? q. 1.

An pariter per receptionem speciei cognoscent? q. 2.

ARTICVLVS IIII.

An corpora gloriosa impassibilia ab intrinseco erunt. q. 1.

An etiam ab extrinseco. q. 2.

ARTICVLVS V.

An corpora gloriosa p uia erūt, uel colorata, uel luminosa? q. 1.

An ad nutū animę se se nobis occultare poterunt? q. 2.

ARTICVLVS VI.

An corpus gloriosum corpus nō gloriosū penetrare possit? q. 1.

An corpus glorificatū a tactu nō glorificato palmari possit? q. 2.

ARTICVLVS VII.

An corpora gloriosa omnia agilia erunt? q. 1.

An agilitas inclinabit corpus gloriosum ad omnem positionem s differentia? q. 2.

DISTINCTIO L.

Pars Prima

ARTICVLVS I.

An dānati uelint se peccasse. q. 1.

An itidē mallent non esse, quam damnatos esse? q. 2.

An similititer mallēt omnes dānatos, esse, magis q̄ quosdā dānatos, quosdā uerō beatos? q. 3.

ARTICVLVS II.

An in inferno sint tenebrę corporales? q. 1.

ARTICVLVS III.

An damnati cognoscent? q. 2.

An item recordabuntur? q. 3.

DISTINCTIO L.

Pars Secunda.

ARTICVLVS I.

An anima separata sentiat q. 1.

An etiam cognoscat, quę circa nos aguntur? q. 2.

An dānati, & beati mutuo se se natos agnoscant? q. 3.

ARTICVLVS II.

An damnatis in fit uermis materialis? q. 1.

Ad quid eisdem uermis iste spiritalis inesse dicatur? q. 2.

An æquus & isidē temp erit uermis iste spūalis in dānatis? q. 3.

FINIS.

**D. BONAVENTURAE
IN QVARTVM LIBRVM
SENTENTIARVM
PROLOGVS.**

cap. 38

Vnguentarius faciet pigmenta suauitatis & unctioes conficiet sanitatis. Verbum istud scribitur Eccles. in quo diligentius considerato, explicatur & commendatur materia Quarti Libri Sententiarum ad nostram eruditionē, & exercitationem. Explicat autem sub duplici tropo, siue metaphora, s. pigmentorum suauitatis, & unctiois sanitatis. Ex quibus datur nobis intelligi, q̄ medicamenta sacramentalia & sunt suauia, & sunt salubria. Et in hoc est tam medicamēti, quā medici laus perfecta: nihil. n. ultra querit ægrotus in medicina, q̄ q̄ habeat suauitatem in usu, & efficaciam in effectu: & qui huiusmodi tribuit medicinam, medicus est perfectus: secundum illud poeticum. Omne tulit punctū, qui misuit utile dulci. Sunt ergo medicamenta sacramentalia pigmenta odorifera, & unguenta salutifera: sed unguenta salutifera sunt respectu ægroti curandis pigmenta odorifera respectu Dei placādi. Et hæc contra duo, quę facit culpa: Deum enim offendit, & naturam lædit: & offendendo Deum, hominem gratia expoliat: & lædendo naturā, vulnerat naturalia. Sacramenta ergo sunt medicamēta perfecta, quoniam Deum sua suauitate placant; & placando faciunt propitium; & impetrant gratiam; & uestiunt hominem expoliatum; & hominem infirmum sua curant virtute: & sic reparant naturalia. Et sic homo descendens ab Hierusalem in Iericho expoliatus & vulneratus, reinduitur & curatur a Samaritano, i. Christo domino: in cuius persona nunc dicitur, Vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, i. instituet sacramenta redolētia ad placandam maiestatem diuinam: Faciet, futurum dicit, loquēs in tempore legis Moisaicę pro tempore legis gratię. Etsi enim in illo fuisse dicantur pigmenta, & signifiētia Deo redolētia; non tamē erant Deum placantia. Precepit namque dominus Moyli, ut faceret thymiamā, compositum opere pigmentarii. Facies (inquit) thymiamā &c. Preceperat Aaron, ut offerret illud; pones super altare contra uelū. Et post subdit, Et vret super illud Aaron incensum manē suauē fragrans, & ad uesperū vret thymiamā. Et in omni oblatione ferē dicitur in Leuit. In odorem suauissimum domino. 6. &c. Sed odor ille nō placabat dominum propter vacuitatem oblationū, sicut dicit Apost. ad Hebr. Umbrā habens lex futurorum bonorū &c. non placabat etiam

Luc. 10

Exodi.

30.

Cap. 3.

6. &c.

Cap. 10

S. Bon. Lib. Quartus A pro

Cap. 1. propter immundiciam offerentium, sicut Isa. dicitur. Ne offeratis ultra sacrificiū frustra: incensum abominatio est mihi. Et ratio subiungitur post. Manus vestre sanguine plenæ sunt. Ad hoc ergo, q̄ aliquis faceret pigmenta redolentia; necesse erat, q̄ nulla in eo esset immunditia; & q̄ plenus esset veri odoris fragrantia: sed nullus talis poterat nueniri, nec ab homine generari propter immunditiā generantiss; & ideo necesse fuit, quod dominus ipse virtute sua corpus ei apraret: secundum illud Psalm. quod assumit Apost. ad Heb. loquens de Christo, ingrediente mundum, di. Hostiam, & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi: holocausta p̄ peccato nō tibi placuerunt, tunc dixi, Ecce venio. Bene dicit, aptaſti: quia mundus dominus mundificans virginem ea puritate, qua maior lub Deo nequit intelligi: aptauit corpus ei, vt esset vas mundicie, contentiuum omnis fragrantie: quod presenties patriarcha Iacob. dixit. Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus. Hic ergo erat perfectus pigmentarius, quia nō aliunde mendicabat odore; sed ipse in se redolebat: & vt odor iste, quo plenus erat, ad alios deriuaretur; obtulit semetipsum Deo, & patri pro omnibus: secundum illud Ephes. Dilexit nos, & tradidit semetipsum oblationē, & hostiam Deo in odorem suauitatis. Tunc fractum est alabastrum, & domus repleta est ex odore unguenti: tunc de hac plenitudine accepimus omnes: dum nō solum pla-

Psal.
35.
Cap. 10.
Arifel.
li. de co.
cap. 17.
gm. ca.
28.
Gen. 21
Cap. 5.
Io. 12.
Io. 1.

catur Deus ex ipsa passione, immo etiam in memorialibus passionis: & non tantum passio fit pigmentum suauitatis: immo et memorialia; vt post Sacramenta: secundum illud Ecclē. Memoria Iosif in compositione odoris, facta opus pigmentarii: vt per Iosiam intelligamus Christum passum: Iosias. n. interpretatur, vbi est incendium domini, vel in quo est sacrificium: memorialia uero sunt sacramēta, passionē preteritam significantia. His memorialibus abundat, & impleta est domus ecclesie militantis: & ideo impleta est ex odore unguenti: secundum quod dicit Spiritus sanctus in Cant. Odor unguentorum tuorum super omnia aromata. Unguentarius igitur faciet pigmenta suauitatis, scilicet Deum placantias conficiet nihilominus vnctiones sanitatis. i. sacramenta morbum curantia. Erant quippe in Lege figure vnctiones: sed non erant sanitatiuæ quia morbus erat letalis; & vnctio erat superficialis. Vnde Apost. dicit Hebr. Quod nō poterant medicamenta legalia iuxta conscientiam perfectum facere seruientem solummodo in cibis, & potibus, & variis baptismatibus, & iustificationibus carnis. Quia ergo vngebant carnem; & vulnus letale erat in mentes; ideo non poterant curari: vnde ad Hebr. Impossibile est sanguine taurorum, & hircorum auferri peccata. Ideo clamabat Isa. & dicebat. Vulnus, & lior, & plaga tumens non est circumligata, nec curata medicamine, neq; fota oleo. Hec dicit quantum ad trip' ex genus peccati, quo

Cap. 49
Cap. 4.
Cap. 9.
Cap. 9.
Cap. 1.

quo homo infirmabatur: per vulnus intelligitur originale: p̄ liuorem veniale: p̄ plagam tumentem mortale. Et ideo premitit, Omne caput languidum &c. Ad hoc ergo, q̄ aliquis faceret unguenta suauitatis: necessarium erat, q̄ afferret vnctionē spirituale, & virtutem vitalem: hic autem fuit Christus dominus, qui verē Christus fuit, quia vnctus: secundum q̄ dicitur Isa. Spiritus domini super me eō q̄ vnxit me; ad annunciandum mansuetis terræ &c. Et q̄ hoc intelligatur de Christo, ipsemet perhibet sibi testimonium Luc. vbi postq̄ legit hoc verbum, dixit. Hodie impleta est hec scriptura in auribus vestris. Hic potuit vnctionem conficere sanatiuam: secundum quod Act. dicit de ipso B. Petrus. Vnxit eū deus spū sancto, & virtute; qui pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos a diabolo; quoniam Deus erat in illo. Vnxit eū spiritus sancto: & ideo attulit vnctionem spirituale; & virtutem: & ita habuit virtutem vitalem: quoniam Deus erat in illo per vnctionem; quia ipse erat Deus: & ita vitam habebat in semetipso: secundum illud Ioā. Sicut pater habet vitam in semetipso; sic dedit & filio vitam habere in semetipso. Et quia in se vitam habebat, mortuos viuificare poterat: & ideo fecit unguenta, curatia a morbo letali: dum enim mortalitatem nostram vniuit vite; & ille, q̄ vita erat, mortuus est; facta est confectio; in qua, & p̄ quam mortuus reuiuiscit, & ex morte ipsius Sacramēta habent viuificandi efficaciam.

Vnde super illud Ephes. Sacramentum hoc magnum est: ego autē dico in Christo, & ecclesia: dicit Augu. Dormit Adam, ut fiat Eua; moritur Christus ut fiat ecclesia. Dormiente Adam fit Eua de latere; mortuo Christo, percutitur latus lancea; ut perfliant sacramēta, quibus formetur ecclesia. Ideo dicuntur magis sacramēta perfluxisse de latere, quā de pedibus, uel manibus; cum inde perfluxerit sanguis; propter ipsam conuenientiam in significando, quia simul profluxit sanguis, & aqua. Et fluxit quidem de iam mortuo; in quo conuenienter exprimitur sacramentorum confectio & institutio. Sicut. n. in promerendo sacramētis efficaciam, mors iuncta est cum vita: & sanguis vitalis exiit cum aqua: sic etiam sacramenta sunt in uerbo, & elemento pariter instituta: & ideo ad sanandum nō tantum facta, sed etiā confecta dicuntur. Hæc igitur sacramenta sunt perfecta medicamenta, que fecit unguentarius ad placandum deum: & ideo sunt pigmenta suauitatis: & ad sanandum hominem agrorum; & ideo sunt vnctiones sanitatis: vnctiones autem sanitatis sunt, quia sanitatem tribuunt, & ad sanitatem disponunt. Tribuunt sanitatē sufficienter, quæ est sanitas gratie; de qua i Psalm. Qui sanat contritos corde, & al ligat contritiones eorum. Disponunt etiam ad sanitatem perfectam, quæ est sanitas glorie, de qua in Psalm. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: q̄ sanat omnes in firmitates tuas: & hoc quidem faciet in gloria

Cap. 5.
Vide eē
15. de
Cito. Dei
c. 26. et
Glo. or-
dm. su-
p̄ illud
Rom. 5.
Qui est
factus
forma
&c.

LIBRI QVARTI
TEXTVS MAGISTRI.
 PRO O E M I V M.

LUC. 10

Samaritanus enim vulnerato appropians, curationi eius Sacramentorum alligamēta adhibuit: quia contra originalis peccati, & actualis vulnera Sacramentorum remedia Deus instituit. De quibus quatuor primò consideranda occurrunt. Quid sit Sacramentum. Quare institutum. In quibus consistat, & conficiatur. Et quæ sit distantia inter Sacramenta Veteris & Nouæ legis.

T R A C T A T V S.
 DISTINCTIO PRIMA.
 P A R S P R I M A.

De Sacramentis in generali, & primò quid sit Sacramentum.

Aug. 10. d. ci. m. Dei. c. 55. et 10. de Trinit. cap. 5. Aug. 2. lib. 2. d. acc. christi. cap. 1.

Sacramentum est sacræ rei signum. Dicitur tamen Sacramentum etiam sacrum secretum; sicut Sacramentum diuinitatis: ut Sacramentum sit sacrum signans, & sacrum signatum: sed nunc agitur de Sacramento, secundum quòd est signum. Item sacramentum est inuisibilis gratiæ uisibilis forma. Signum uerò est res præter speciem, quam ingerit sensibus; aliquid aliud ex se faciens in cognitionem uenire. Signorum uerò alia sunt naturalia, ut fumus significans ignem: alia data. Et eorum, quæ data sunt, quædam sunt sacramenta: quædam non: omne enim sacramentum est signum: sed non e conuersò. Sacramentum eius rei similitudinem gerit, cuius signum est. Si enim Sacramenta non haberent similitudinem rerum, quarum Sacramenta sunt: propriè Sacramenta non dicentur. Sacramentum enim propriè dicitur, quod ita signum est gratiæ Dei, & inuisibilis gratiæ forma; ut ipsius imaginem gerat, & causa existat. Non ergo significandi tantum gratia Sacramenta instituta sunt: sed etiam sanctificandi. Quæ n. significandi gratia tantum instituta sunt, solum signa

Legalia melius dicitur signa & sacramenta.

June

DISTINCTIO PRIMA.

sunt, & non Sacramenta: sicut fuerunt sacrificia carnalia, et obseruantie ceremoniales ueteris legis, quæ nunquã poterant iustos facere offerentes. Quia (ut ait Apost.) Sanguis hircorum & taurorum, & cinis uitule aspersus inquinatos sanctificabat ad emundationem carnis, non anime: nam inquinatio illa erat contactus mortui: unde August. Nihil aliud intelligo in uinationem, quam lex mundat; nisi si contactum mortui hois, quem qui tetigerat, immundus erat septem diebus: sed purificabatur secundum legem die tertio & septimo: ita mundus erat, ut iam intraret in templum. Mundabant etiam interdum a corporali lepra illa legalia: sed nunquam ex operibus legis aliquis iustificatus est, (ut ait Apost.) et si in fide, et charitate fieret. Quare? quia imposuit ea Deus in seruitutē, non iustificationē: & ut signa futuri essent: uolēs sibi ipsi potius offerri ea, quam idolis. Illa ergo signa erāt: sed tamen Sacramenta (licet minus proprie) in scripturis sepe uocantur; quia signa erāt rei sacræ: quam utiq; non præstabant. Illa autē Apost. opera legis dicit, quæ tantum significandi gratia, uel in onus instituta sunt.

De causa institutionis Sacramentorum.

Triplici autem de causa sacramenta instituta sunt; propter humiliationem, eruditionem, & exercitationem. Propter humiliationem quidem, ut dum homo insensibilibus rebus, quæ naturā infra ipsum sunt; ex præcepto creatoris se reuerendo subijcit: ex hac humilitate & obedientia Deo magis placeat: & ut apud eum mereatur, cuius imperio salutem querit in inferioribus se: & si non ab illis; sed per illa à Deo. Propter eruditionem etiam instituta sunt: ut per id, quod foris in specie uisibili cernitur: ad inuisibilem uirtutem, quæ intus est; agnoscendam mens erudiat. Homo enim qui ante peccatum sine medio Deum uidebat; per peccatum a Deo habuit, ut nequaquam diuina queat capere: nisi humanis exercitatus. Propter exercitationem similiter instituta sunt: quia cum homo ociosus esse non possit, proponitur ei utilis, & salubris exercitatio in sacramentis; quæ uanam & noxiam declinet occupationē. Non enim facile capitur à tentatore, qui bono uacat exercitio: unde Hiero. In epi. 10. ad Rustic.

Leui 19 Hebr. 9 Num. 10.

Iniqua sicut. 10 per No. m. 33 cap. 33

Rom. 3 Gal. 2 Rom. 3 Act. 15 Hoc est onus, qd nec nos, nec patres nri etc.

In epi. 10. ad Rustic.

de for- nym. monet. Semper aliquid boni operis facito, ut te occu-
ma ui- patum diabolus inueniat.
uendi,
& reci-
tatur

De triplici genere exercitatione.

Sunt autem exercitationum tres species: una ad edifica-
de cōse. tionem animæ pertinet: alia ad corporis fomentum: alia
dist. 5. ad utriusque subuersionem. Cùm igitur absq; sacramentis,
Nun- quibus non alligauit potentiam suam Deus; homini gratiã
quam. donare posset: prædictis de causis sacramenta instituit.

In quibus consistit Sacramentum.

Duo autem sunt, in quibus Sacramentum consistit, scili-
Augus. cet uerba, & res. Verba, ut inuocatio Trinitatis; res ut
Homil. aqua, oleum, & huiusmodi.
St. sup
Ioan.

De differentia Sacramen. ueterum, & nouorum.

Iam uidere restat differentiam Sacramentorum uete-
rum, & nouorum: ut Sacramenta uocemus, quæ antiquitus
In expo res sacras signabant; ut sacrificia, & oblationes, & huius-
suo. e modi. di. Eorum autem differentiam breuiter Augus. assignat,
psal. 73 di. quia illa promittebant tantum, & significabant: hæc
autem dant salutem.

OSTQVAM Magi-
ster supra in Tertio
Libro egit de repara-
tione per gratiã me-
diatoris Dei & hominum, ho-
mini præstita: coniequenter in
hoc Quarto agit de Sacramen-
tis, quibus fragilitatis humanae
peccatorum uulnera ligantur,
& curantur. Et diuiditur hæc
pars i duas partes: in prima agit
de Sacramentis secundum sani-
tatem, quam tribuunt: in secun-
da agit de gloria, ad quã dispo-
nunt, infra Dist. 64. Postremò
de conditione resurrectionis.] Pri-
ma pars habet duas: in prima
determinat de Sacramentis in
generalis: in secunda in speciali,
infra Dis. 2. Iam ad Sacramenta
nouæ legis accedamus. &c.] Prima
pars, quæ continet præsentem

diffine. habet tres partes. In pri-
ma enim ponit parte proemia-
lem. In secunda principalem. ibi.
Sacramentum est sacre rei signum &c.]
In tertia incidentalem. ibi. Fuit
tamen inter illi: Sacramenta quod-
dam &c.] In parte autem prima
duo facit: primò per quandam
parabolam ostendit: quæ sit sacra-
mentorum causa institutiuæ: se-
cundò dicit, quæ sint generali-
ter de sacramentis determinan-
da. ibi. De quibus quatuor. primò
consideranda sunt &c.] Pars uerò
principalis, in qua determinat
de sacramentis in generali; ha-
bet quatuor, secundum illa qua-
tuor, quæ Magister premitit de
terminanda: primò enim deter-
minat, quid sit sacramentum: se-
cundò uerò, quare sit institutū.
ibi. Triplici autem ex causa Sacra-
mentum

menta &c.] tertio uerò, in qui-
bus sit institutum, ibi. Duo au-
tem sunt, &c.] quarto uerò no-
uorum, & ueterum assignat
differentiam, ibi. Iam uidere re-
stat differentiam &c.]

Dub. 1. Sacramentum est sacre rei si-
gnum] Videtur Magister dif-
finitionem istam malè assigna-
re; eo quòd uidetur alijs com-
municare, quæ nō sunt sacramē-
ta; & tamen sunt sacre rei signū:
ut est hoc nomē Deus. Si dicas,
q̄ sit signum rei sacre & ut sa-
cre; tunc hoc nomen Sanctum,
& Sanctificans est sacramētum.
Si tu dicas, q̄ hoc intelligitur
de signo uisibili: tunc ergo ra-
tio hæc nō est conuertibilis. Re-
sponso. Ad hoc dicunt aliqui,
q̄ sacramentum accipitur tri-
pliciter. sc̄. cōmuniter, propriè, &
propriissimè; & secundum hoc
Magister dat tres definitiones.
& prima est sacramenti largif-
gissimè accepti. Potest tamen di-
ci secundum Hugo. aliter, q̄ il-
la non est definitio, sed nomi-
nis interpretatio: & Magister
non intēdit ibi definitionem sa-
cramēti ponere, sed nominis in-
terpretationem, siuè uerbi noti-
ficationem. Et ex prima inter-
pretatione habetur, quòd sacra-
mentū sit signum rei sacre. Ex
secunda, q̄ sit signum uisibile
rei sacre, & sanctificantis. Ex ter-
tia, q̄ sit signum uisibile rei sa-
cre, & sanctificantis: ita q̄ ad il-
lud habendum efficaciter ordi-
nat suscipientem: & sic dicitur
propriè sacramentum; & ita ue-
natur Magister definitionem sa-
cramenti. Si ergo prima ratio de-
terminetur per has cōditiones,
tunc diceretur ratio sacramen-

Libr. 1.
de Sa-
cramē-
tis par.
9. c. 2.
circa
initiu.

ti: si autem in sua genera'itate in-
telligatur, sic solum est interpre-
tatio nominis, non autem diffi-
nitio conuertibilis.

Sacramētum est inuisibilis &c.]
Videtur sacramentum hoc mō
non benè diffiniri, quia corpus
Christi est uerum sacramētū;
character est sacramētū &c. &
tamen neutrum est inuisibilis for-
ma. Si tu dicas, q̄ uisibile sumi-
tur communiter ad uisibile sen-
su exteriori, secundum q̄ dicit
Gene. Vidit ergo mulier &c. &
ad uisibile quantum ad sensum
cōmunem, secundum q̄ dicitur
Exod. Cūctus populus uidebat
uoces &c. & ad uisibile secun-
dum intellectum; secundum q̄
dicitur Gen: Vidit deus cuncta,
quæ fecerat; & erant ualde bo-
na. Obicitur contra hoc, q̄ gra-
tia non est inuisibilis: ergo malè
dicitur inuisibilis gratiæ. Pro-
pter hoc quæritur, quomodo ac-
cipitur ibi inuisibilis; & quare
magis signi uisibilis, quam audi-
bilis; cū uox sit signum magis
expressiuum? & iterum, cū sa-
cramentum sit cōpositum, quæ-
ritur quomodo sit forma? Resp.
Dicendum, q̄ uisibile accipitur
hic profensibili sensu exterioris
maximè quantum ad duos sen-
sus disciplinabiles: unde uisibile
comprehendit audibile: sed ma-
gis dicitur uisibile, quam audibi-
le; propter hoc q̄ ratio signan-
di (ut infra uidebitur) magis re-
sidet penes elementū: & hoc est
perceptibile uisū, & utrunq; cō-
currit ad sacramentum. Quod
obicitur de caractere. Dicen-
dum, q̄ non est sacramentum,
nisi quia annexum est sensibili,
siuè uisibili exteriori; & Magi-

Dub. 2.

Cap. 3.

Cap. 2.

Cap. 1.

Art. 1.

q. 2.

forma 3.
causatur.

ster diffinit principaliter exte-
rius. Quod obicitur de forma:
Dicendum, q forma uno modo
dicitur perfectio rei: alio modo
paradigma, siue exemplariter:
tertio modo dicitur forma qua-
si foris manens, id est aliqua si-
militudo exterius representans:
& sic accipitur in proposito.

Dub. 3 Sacramentum eius rei etc.] Vide-
tur male dicere; quia sacramen-
tum est res corporalis & gratia
res spiritualis: ergo cum nulla
sit conuenientia in aliqua quali-
tate inter illa: ergo nec est simi-
litud. Respon. Dicendum, q si-
militudo duobus modis attendi-
tur: uno modo secundum unius
rationis proprietatem, siue na-
ture participationem: alio mo-
do secundum unius forme com-
parationem: prima dicitur simi-
litud. proportionis: secunda di-
citur similitudo proportionali-
tatis: sacramentum gerit simili-
tudinem gratie secundo modo,
non primo: pro eo q sicut aqua
abluit carne, ita gratia mundat
animam: & sicut oleum lenit ex-
teriùs, ita gratia interiùs. Et
hec similitudo est in quatuor
terminis.

Dub. 4 Et cinis uirtute aspersus etc.] Vi-
detur falsum dicere; quia im-
mundicia carnis non amoue-
batur, immo plus caro inficie-
batur. Respon. Immundicia car-
nis dicitur non quia pure erat
carnalis: sed quia erat irregulari-
tas contracta ex solo actu car-
nali: sicut erat tangere mortuù,
ex quo dicebatur imundus: non
quia macula erat in anima, uel
in carne: sed quia ex hoc aliquã
contraxerat irregularitatem, ut
non esset idoneus ingredi tẽplũ.

Sed purificabatur etc.] Quæ-
ritur, unde hoc erat, quod sa-
cerdos erat purificans secundum
legẽ; cum idem non debeat esse
causa purificationis, & inquina-
tionis? Respon. Ratio huius erat li-
teralis, allegorica, moralis. Lite-
ralis, quia tangebatur cinerem ani-
malis mortuis & summus etiam
Sacerdos in peccato populi cõ-
municabat. Allegorica rõ est,
quia in hoc significabatur, q
immundicia iudeorum nõ erat
totaliter auferenda usq; ad finẽ;
quãdo reliquie Israel saluẽ fier. Rom. 9
Moralis uero ratio erat; quia il-
la immundicia significabat, q
homo debeat se reputare immũ-
dum: & sacerdos, qui pro aliis
purificandis orat; debet se repu-
tare immũdum: quia aliena pec-
cata debet reputare quasi sua: *In Re-
spon.*
vel etiam debet credere se in il-
lo officio aliquid commisisse,
iuxta illud Gregor. Bonarum
mentium est, ibi culpam agno-
scere, ubi culpa non est.

Mundabant etiam interdum etc.]
Contra, quia si hoc uerum e-
rat, tunc ergo illa erant ma-
ioris uirtutis, quam sunt ista.
Respon. Dicendum quod mun-
dabantur, quia mandatum
ostendebant. Et si tu quæras,
quæ utilitas sit? Respon. quod
magna: quia leprosi eicieban-
tur extra castra: & non pote-
rant redire, nisi purificaren-
tur, & iudicio sacerdotis essent
mundi. Sed tũc obicitur: cum le-
pra sit morbus incurabilis, uide-
tur qd nullus mundaretur. Di-
ci potest, quod aliqui radicitus
habebant causam morbi: & isti
nunquam mundabantur, nec se-
cundum ueritatẽ, nec secundum
iu-

Dub. 7

iudiciũ sacerdotis. Aliqui uero
habebant signa, & isti mundari po-
terant, id est mundati ostendi;
cum illa signa iam cessabant.

Tripl. i. uero de causa etc. Vi-
detur male dicere: quia unius rei
unicus est finis: ergo uidetur, q
una sola sit cã principalis. Re p.
Dicendum, q una est sola cau-
sa principalis. s. anime ornatus,
siue reparatio: sed quia aia plu-
res habet potentias, possunt fi-
nes plurificari penes illas; uno
tamen principali sine existente.
Est enim in nobis uis regitrua:
quantũ ad hãc est eruditio: Est
uis irascibilis: & quantũ ad hãc
est humiliatio. Est uis concupi-
scibilis: & quantũ ad hãc, ne fa-
stidiat, est exercitatio. Vel ali-
ter. Eruditio quantũ ad cogniti-
uam, humiliatio quantũ ad
affectiuam, sed exercitatio qua-
tũ ad operatiuam.

Dub. 8

Propter hum. lationẽ quidẽ etc.]
Videtur in hoc peruerti ordo,
quia anima est supra huiusmo-
di creaturas: ergo si eis se subi-
icit, puertitur in hoc ordo natu-
ralis. Respon. Dicẽdũ, q subicere
se his rebus põt homo quatuor
considerationibus. Aut propter
peccati meritum, aut ppter Dei
preceptũ, aut quia sunt gratie si-
gnũ, aut quia in eis statuit sum-
mum bonũ, & finem ultimum.
Primis tribus de causis est meri-
torũ, & nulla inordinatio. Nã
cum aliquis ppter preceptũ se
his subiicit; magis precepto, q
rei insensibili se subiicit: & ideo
fit ordinatio. Et qui propter si-
gnificationem subiicit se, magis
subiicit se signato, quã signo.
Sed in quarta cõsideratione or-
do peruertitur; & est peccatum:

5

& sic non spectat ad propositũ.
Homo, n. ante peccatum etc.] Dub. 9
Videtur quidem dicere falsum
quia qui uidet Deum per essen-
tiam, uidet etiam facie ad facie:
sed omnis talis est beatus: ergo
&c. Respon. Dicendum, q uidere
sine medio est dupliciter: aut si-
ne medio adminiculante, aut si-
ne medio obumbrate. Primum
medium est speculatiuũ, secun-
dum enigmaticum. Sine primo
non erat homo; sed erat sine se-
cundo; in quod incidit per pec-
catum: & ideo quia cæcus erat,
indignus erat erudiri, & manu-
duci: non sic in statu primo.

Dub. 10

Propter exercitationem etc.]
Contra: quia si hoc uerum est;
cum corporalis exercitatio ad
modicum sit utilis; & cum sa-
cramenta sint corporales res:
ergo ad modicum sunt utilia p-
pter exercitationem. Respon. Di-
cendum, q exercitari in obser-
uãtia ipsorum sacramentorum
potest esse dupliciter: aut in so-
lo exteriori ritu; & sic ad modũ
cum ualet: aut iuncta deuotio-
ne mentis; & sic non est corpo-
ralis, sed etiã quodã modo spiri-
tualis, ac p hoc multũ utilis.

Dub. 11

Duo autem sunt, in quibus etc.]
Videtur, quod male diuidat;
quia omne uerbum est res.
Item. Videtur, q diuidat insuf-
ficienter: quia Hug. dicit q con-
sistunt in rebus, dictis, & factis.
Respon. Dicẽdũ, q res arẽtatur
hic ad uisibilia; & Magister stri-
ctiũ accipit sacramenta, quã
Hug. quia ille accipiebat quã
cunque institutionem honesta-
tis in Dei ecclesia sacramen-
tum esse; Magister uero stri-
ctiũ accipit.

Pro-

Dub. 9
Libr. 1.
de Sa-
cramẽ.
pa. 9. c.
6. circa
initiu.

Promittebant tantum, etc.]
Videtur August. malè dicere: quia aut promittebant illis, qui erant illius temporis: aut futuris. Futuris non, quia non promittit aliquis aliquid alicui, nisi ille sit. Si illis, qui tunc erant: constat qd ad sacramenta noue legis illi non peruenerunt: ergo decepti erant in promissione. Respon. Dicendum, qd hic accipitur promissio non gratie iustificantis, sed glorie: & illa promittebant, sed non dabant: quia ianua nondum erat aperta: hæc autem promittunt, & dāt, cum ianua sit aperta a Christo.

ARTICVLVS I. QVÆSTIO I.

An Sacramenta debuerint institui.

Intelligentiam eorum, quæ in hac prima parte deteminatur quæritur de Sacramentis in generali. Et primò quæritur de Sacramentorum institutione. Secundò de significatione. Tertiò de continentia. Quartò de efficacia. Quintò de differentia sacramentorum ueterū, & nouorum. Sextò de gratia in eis collata.

Quòd sacramenta nõ debuerunt institui, videtur. Primò per hoc, qd non videtur decere Deū: quoniā maius est recreare & reparare, q̄ creare: ergo si potentiam creandi Deus sibi soli reseruauit, multò fortius videtur, qd potentiam reparandi: ergo uidetur, qd solus Deus sit medicus, & medicina: ergo nulla alia sacramēta. *Item.* Natura inferior facit semper per pauciora, quātum potest bono

modo: & in hoc est laudabilis, quia in paucioribus est uia magis eligibilis: ergo & hoc attribuendum est summæ nature: si ergo homo sufficienter reparatur per fidem, & uirtutes: ergo superfluum fuit dare sacramēta. *Item.* Quòd nõ expedit aegrotò, uidetur: quia tantò melius est egrotò, quātò plures, & latiores habet uias ueniendi ad salutem: & tantò est in maiori periculo, quātò est uia sibi arctior: sed institutis Sacramentis, non est alia uia ueniendi nisi per Sacramenta: prius aut̄ erat omnis uia: qua sedisponebat aegrotus ad gratiam: ergo arctata est uia p̄ sacramentorum institutionē. *Item.* Quamuis mandata serua renon sit graue nature sanæ: tamen est graue nature infirmæ: ergo multiplicare mandata, nõ est nisi aggrauare sarcinā: ergo si sola moralia essent in p̄cepto, facilius deueniretur ad salutem: ergo instituire sacramenta ulterius nõ fuit, nisi uiam salutis aggrauare, & impedire.

Contra. Aliquo plus indiget aegrotus, quàm sanus: ergo aliquid plus oportuit dari homini curando ad perueniendum ad salutem, quàm si non cecidisset: talia autem non sunt nisi sacramenta (quia aliàs etiā habuisset gratiam, & uirtutes, & dona) ergo &c. *Item.* Quia homo fuit ignorās: fuit opportunū, & cōueniēs sibi dare documenta p̄ceptorū, siue legalia: ergo cum esset infirmus, pari ratione & medicamenta sacramentalia.

Item. Humana natura lapsa erat in anima, & in corpore: & ad hoc quòd perfecte releuaretur

ret, decuit ut eam Deus assumeret totam: ergo si medicina dēt respondere effectui reparationis, decuit ut medicina haberet aliqd corporale & spūale: sed talia sunt sacramenta: ergo Sacramenta debuerunt institui.

Item. Omnis religio (ut dicit Augu. contra Faustum) habuit aliqua signa exteriora, in quibus conuenirent, ut Deum colerent: & hoc patet discurrendo in singulis, etiam in idololatriis. Si ergo Ecclesia debet habere signa sacræ religionis sibi conuenientia (& huiusmodi sunt signa sacra, & sacramenta) decuit Deum instituire sacramenta.

RESOLVTIO.

Decuit quidem maximè Deum; & summo opere nobis expedit; sed prorsus non oportuit sacramenta institui.

RESPONDEO. Dicendū, qd institutio sacramentorum Deū decuit, & nobis expediēs fuit. Decuit quippe Dei misericordiā, & iustitiā, & sapientiam: in quibus consideratur omnis dominia. Decuit misericordiam, quia homo malè gratiam seruabat propter uoluntatis uertibilitatem: ideo instituit Deus sacramenta, ad quæ homo recurrens, recuperaret gratiam: & ita misericordia: magne fuit hæc instituire: maximè quia non solum ad remissionem culpe faciunt: uerum etiam ad remissionem pœnæ. Decuit etiam iustitiam, quia cum sit iustus, exigebat aliquam humiliationē: per quam hō se ad gratiam disponeret: & sacramenta suscipiēdo quasi ex quodam pacto gratiam inueni-

ret. Decebat denique sapientiā: summæ enim sapientiæ est, in his inuenire remediū, quæ fuerunt occasio lapsus: ut sicut hō per lignum cecidit, ita per lignum remedium salutis inueniret. Sic quia homo occasionem lapsus a uisibilibus sumpserat: decuit diuinam sapientiam in eisdem remedium inuenire. Expediens fuit a parte aegroti, quia erat cæcus quò ad rationalē: ideo data sunt ei Sacramenta uisibilia ad eruditionē. Erat elatus quò ad irascibilem: ideo data sunt ei sacramēta corporalia ad sui humiliationē. Erat fastiditus quò ad concupiscibilem, ut nõ saperent ei spiritualia: ideo sacramenta sunt ei data ad exercitationem: ne fortè in unius solius perceptione, uel spiritualium tantum contemplatione sibi posset fastidiū generari, & tedium. Fuit ergo necessariū instituire sacramenta necessitate congruitatis, non inuitabilitatis: quia Deus potentia suam sacramentis non alligauit, sicut dicit Magister in litera.

ADILLVD, quòd obicitur: quòd nõ communicauit potentiam creationis. Dicendum, qd creatio est ex non ente: ideo nõ est ibi necessaria potentia ad disponendum, nec potentia ad informandum: sed solum potentia ad efficiendum: ideo &c. Sed quia iustificatio est alicuius entis melioratio, potest esse informans, & disponens, & efficiens. Informare Deo non conuenit: ideo hoc dedit creaturæ, ut gratia: disponere nõ solum est cura adiutorio Dei: sed efficere Dei solius. Nulli ergo communicat

*Lib. 19.
c. 16. et
de Vera
religio.
cap. 17*

*Psal.
24.*

potentiam effectiuam; sed dat informatiuam gratiæ, & dispositiuam sacramentis. AD ILLVD, quod obicitur: quod nobilitatis est operari per pauciora. Dicendum, q̄ uerum est, si æquè benè p̄ pauciora res fit: & quia nostra reparatio non fit omnino secundum potentiam agentis, sed secundum cōgruentiam recipientis; quia est ibi misericordia, & ueritas: ideo non tantum debuit esse iustificatio per informationem, quæ est per uirtutes, sed & per præparationem, quæ est per sacramēta. Vel aliter: ut dicit Hugo. Virtutes sunt arma ad pugnandum, sacramenta ad defendendum; vn̄ de sacramenta adiuuant gratiā: & ideo non superfluent: quod patet, quia gratia delet culpam, sed non absoluit a pœna. Sacramentum tamen Baptismi adiunctum gratiæ, soluit a pœna. AD ILLVD, quod obicitur; q̄ esset facilior uia. Dicendum, q̄ & si plures essent, tamen nulla ita bona, nulla ita utilis, nulla ita efficax, & compendiosa. Præterea, Homo eam nesciebat; & ad inquirendū piger erat: ideo oportuit, & expediuit, ut sibi ostenderetur: & ad eam per præceptum inuitaretur: maxime quod homo indiget necessario effectu sacramenti. AD ILLVD, quod obicitur de mandatis: quod sint grauiā naturæ infirmæ. Dicendum, q̄ est onus onerans: & est onus alleuians; si eut sunt pennæ in auib; & rotæ in currib; & uela in nauibus. Primum onus, uerū est, q̄ grauat. Secundum uerò onus, & si sit onus de se: tamen non

Lib. 1.
Sacra.
pa. 9. c.
8. in fi.

onerat portantem. Sic & mādātum per cuius portationem redditur lapsō uirtus: & si sit pondus; tamen quia uirtutem adiuuat, & alleuiat; ideo &c. talia sunt Sacramēta, in quibus inuenitur gratia, quæ fortificat, & facit mandata faciilia.

QVÆSTIO II.

An significatio sit de essentia, & integritate Sacramenti.

DE Sacramentis quantum ad Dignificationem. Et q̄ significatio sit de essentia, siue integritate Sacramenti, ostenditur. Primò p̄ diffinitionem, siue notationem, quā Magister ponit in litera, Sacramētum est sacræ rei signum. Item Hugo. Sacramētū est materiale elementum, ex similitudine representans, ex institutione signans: ergo si sacramētum esse suum habet ex institutione, & est institutum ad signādum: ergo signare est ei essentiale. ITEM. Sacramenta instituta sunt ad nostrā eruditionem, secundum q̄ Hugo dicit, & Magister tangit in litera: sed nō ad eruditionem corporalium; ergo ad eruditionem spiritaliū: sed sacramenta sunt corporalia; & nō ducunt in spiritalia, nisi in ratione signādū; q̄ a offerēdo se sensibus, aliud faciūt in cognitionem uenire: ergo &c. ITEM. Sacramentum est elementum: aut ergo purum elementum corporale: aut etiam simul cum hoc dicit aliquid spirituale. Nō purum corporale, hoc constat: ergo cum hoc dicit aliquid spirituale. Illud ergo spirituale, aut unitur ei secundum ueritatem, aut secundum intentionem: sed non secundum ueritatem:

Lib. 1.
de Sa-
crāmē.
p. 9. c. 2

ubi sit
pra.

Quest.
seq.

tem: illud constat, cum non sit capax (sicut infra probabitur): ergo secundum intentionem: sed uniri secundum intentionem est uniri, sicut signatum unitur signo: ergo de sacramentorum integritate est ipsa signatio.

CONTRA. Sacramenta sunt principaliter instituta ad curandum: sed ad hoc q̄ aliqua medicina sit curatiua, nihil facit, q̄ curationem significet: sed sufficit solum, quod curet: ergo sacramentum potest esse perfecta medicina etiā sine significatione: ergo significatio non est de integritate sacramenti. ITEM. Si sacramentum est medicina, sacramentum aliquo modo est causa: sed causa non est signum effectus, immo magis signatum ergo: sacramenti potius est significari, quā significare. ITEM. Si signum est de integritate sacramenti, ergo q̄ non signat, non est sacramentum: & quod non signat huic; ei, cui nō significat, nō est sacramentum: sed sacramētum baptismi nihil significat paruulo: ergo paruulo non est sacramentum: ergo dum paruulus recipit baptismum, nō recipit sacramentum: sed hoc est absurdum: ergo signum non est de integritate sacramenti. ITEM. Si sacramētū est signum, aut ergo demonstratiuum, aut prænotificum, aut rememorative. Non potest esse nisi demonstratiuum; quoniam efficit, quod figurat; uel saltem si nō efficit, cum signū & signatum sint relatiua; sunt simul natura: ergo si signum est præterens, & signatum. Sed demonstratiuum non est, ut uidetur: quia si

hoc, cum demonstraret in esse gratiam, & non in se; tunc uideretur esse falsum signum, ergo & falsum sacramentum. ITEM. Si signum est, aut naturale, aut uoluntarium. Si naturale: ergo sacramēta sunt a natura: & si hoc, cum illud, quod est naturale, sit idem apud omnes: tunc ergo & sacramenta: quod certum est esse falsum. Si uoluntarium: ergo cum uoluntaria augeantur, & minuuntur tota die; sicut patet in dictionibus, uel terminis: ergo pari ratione uidetur, q̄ sacramenta possunt mutari pro uoto. Si tu dicas, q̄ sunt signa uoluntaria; quia sunt a uoluntate diuina: sed cum talia sint cetera creata; & omne, quod est sub celo: ergo non debent dici propter hoc signa uoluntaria: aut si hoc; tunc pari ratione etiam cetera creata.

RESOLVTIO.

Significatio eō est de essentia Sacramentorum: ut homo & a concupiscentia, & a cecitate curetur.

RESPONDEO. Ad prædictorum intelligentiam est notandum; q̄ sacramentalis medicina de sua integritate habet significationem: & hæc communis est & essentialis omnibus sacramentis. Ratio autē huius (ut credo) hæc est: quoniam sacramentalis medicina est sufficiens medicamen: quia igitur hō lapsus non tantum lapsus est in pronitatem concupiscentiæ, sed etiam in cecitatem ignorantie: ideo ut in utroque curetur per sacramentum, non tantum debet sacramentum habere qd gratuitum, sed etiam mysticum: & ita figurati-

ratiuum, & significatiuum. Rur-
sus. Quia est sufficiens medicina
de se, fert secum suum prepara-
toriu. Vnde sicut medicina cor-
poralis non prodest, nisi præpa-
retur suscipiens; sic necesse est
fieri spiritualiter: Et quoniam fi-
des disponit hominē, ut ei sint
salutifera sacramenta; & motus
fidei excitatur per exhibitionē
signi, ut requirat signatum; &
per hoc homo disponitur ad eu-
rationem: ideo tanquam medi-
cina efficax, & sufficiens sacra-
mentalis medicina habet signi-
ficationem de sua integritate: &
ita (essentialiter loquendo) sa-
cramentum est signum.

ET PER hoc patet respōsio ad
primū argumentum, quod obi-
cit de medicina corporalis quo-
niam non est simile, ut patet.

AD ILLVD, quod obiicitur,
quod causa non est signum esse
ctus. Dicendum, q̄ illud uerum
est, quando habitudo signandi
consequitur habitudinem cau-
sandi sacramentis autem an-
tecedit. Vel dicendū, q̄ hoc ue-
rum est in his, quæ habent uerē
ac propriē rationem causæ, & ef-
fectus: uera enim causā naturā
prior est effectū: & ideo a sensu-
bus nostris remotior: & quia si-
gnificatio est p̄ id, quod est no-
bis propinquum: ideo significa-
mus causam per effectum, non
econuerso. Sed hoc non est ue-
rum in proposito. Quia enim sa-
cramentum non habet uerē ra-
tionem causæ, nec gratia ratio-
nem effectus: ideo gratia subli-
mior est, & a sensibus nostris re-
motior. Et etiam quia corporale
nobis est propinquius: ideo re-
ctē p̄ illud gratia assignatur, &

non econuerso: propositio ue-
rō illa locum habet in uera cau-
sa, sicut est sol, & luna. AD
ILLVD, quod obiicitur: quod
sacramentum non signat paru-
ulo. Dicendum quod signum
duplicem habet cōparationem,
& ad illud, quod signat; & ad id,
cui signat: prima est essentialis,
& habet ipsam semper in actu;
secundam autem habet in habi-
tu: & a prima dicitur signum,
non a secunda; unde circulus
super tabernā semper est signū,
etiam si nullus aspiciat: sic sacra-
mentum semper signū est, quā-
uis nullus cognoscat. Sed tamē
adhuc non soluitur: quia quam-
uis sit signum, nō tamen signat
hūic. Ideo dicēdam, quod sicut
paruulo sufficit fides aliena: ita
sufficit, quod significetur ipsi
paruulo in alio: unde quam-
uis non significet ei in se, signi-
ficat tamen in alio. AD ILL-
VD postea quod queritur;
quo genere signi cōtinetur? Di-
cendum, quod aliqua sacramen-
ta significauerunt, quod futurū
erat, ut legalia: aliqua, quod præ-
teritum, ut sacramenta nostra.
quæ signant passionem præteri-
tā, sicut dicit Glof. super illud
Rom. 8. Contēpulti estis. Glof.
Quicquid gestum est in cruce
Christi, in his non tantum di-
ctis, sed etiam gestis figuratur:
& loquitur de sacrametis. Sunt
etiam signa demonstratiua: quia
signāt, quod donatur. Vnde du-
plicem habent significationem,
propriam, s. & allegoricam: pro-
priam respectu præsentis, sed al-
legoricam respectu præteriti.
Quod ergo obiicitur, quod si-
gnum & signatū simul sunt na-
tura

tura. Dicendum, quod uerum
est sub ratione signi; nō autem
oportet, q̄ simul sub rōne rei,
substratæ, id est denominatæ;
quoniam hæc intentio signo-
rum non ponit rē esse, nisi apud
animam. Similiter quod obiici-
tur, q̄ si sunt demonstratiua,
tunc sunt falsa. Dicēdam, quod
signū habet duplicē ueritatē, ut
dicit Ansel. unā ab institutione,
aliam ab usu. Ab institutione,
quia impositū est ad hoc signan-
dum: & hæc ueritas non potest
permutari. Alia ueritas est secū-
dum usum. s. quando significat
illud, ad quod est institutum
per usum: & hanc ueritatē amit-
tit. Signum ergo sacramentale
quātū ad primam semper est
uerum; similiter quātū ad se-
cūdam semper est uerum, quan-
tū est ex parte sui, siue etiam
dantis: sed impeditur solum a
parte suscipientis: ideo sacramē-
tum non falsificatur: sed malē
recipiēs falsus, & fictus iudicat.

AD ILLVD, quod obiicitur;
q̄ non est naturale, nec uolun-
tarium. Dicendum, q̄ sacramen-
tum habilitatem ad significan-
dum habet ex natura: sed actua-
litatē habet ex institutione: un-
de Hugo, dicit, q̄ tria sunt in sa-
cramento, similitudo ex creatio-
ne, significatio ex institutione,
sanctificatio ex benedictione.
Prima est indita per creatorem,
secunda adiuncta per saluato-
rem; tertia administrata per di-
spensatorem. Quod ergo obiici-
tur, quod est Deo uoluntarium,
nobis est naturale. Dicēdam, q̄
uerū est, si det rei illud, non so-
lum ut in ea sit; sed etiam ut sit
ab ea; ita q̄ sit a principiis sub-

iecti: & quia talis ratio non est
in sacramentis, ideo uerē, & pro-
priē sunt uoluntaria: & sic pa-
tet, quod sunt signa, & qualiter
significant.

QVÆSTIO III.

An sacramenta contineant gratiā.

VT RVM sacramenta sint gra-
tiæ contentiua. Et q̄ sic uide-
tur. Super illud psal. Posunt te-
nebras latibulum. Glof. Latuit
diuinitas in carne, remissio pec-
catorum in baptismo: sed diui-
nitas erat in carne secūdum ue-
ritatem: ergo & remissio pecca-
torum in baptismo: sed illa est p̄
gratiam: ergo gratia est in bap-
tismo. ITEM, Hug. apertē dicit
quod septem concurrunt ad sa-
nādum hominem, scilicet deus
medicus, homo egrotus, sacer-
dos minister uel nuncius, gra-
tia antidotum, & uas sacramē-
tum &c. ultimō dicit, quod uas
est sacramentum, & subiungit.
Quare? quia continet gratiam,
sicut uas seruat medicinam.

ITEM, Idem Hugo in diffini-
tione sacramenti apertē dicit;
q̄ sacramentum ex sanctificatio-
ne cōtinēt aliquam inuisibilem,
& spirituale gratiam: ergo gra-
tia est in sacramento sicut in con-
tinente. ITEM, Idem ratione ui-
detur: quia in sacramento alta-
ris corpus Christi uerum, quod
signatur, non solum ibi est tan-
quam in signo, sed secūdum
ueritatē cōtinetur ibi: alioquin
non differret a sacrificiis uete-
ris Leg. ergo similiter si bap-
tismus est sacramentū nouæ legis,
nō solum est ibi gratia tāquam
in signo, sed etiam ibi essentiali-
ter cōtinetur. ITEM, Si dicas, q̄
illud

Colligi-
tur ex
commē.
sup Epi-
stola ad
Ro. c. 4.

Glof. or
dina.

Lib. 1.
de Sa-
cram.
par. 9.
c. 2. cir-
ca me-
dian.

Psal. 7.
Colligi
pōt ex
Glof.
Aug.

Lib. 1.
de Sa-
cram.
par. 9.
cap. 4.

Lib. 1.
de Sa-
cram.
par. 9.
c. 2. cir-
ca me-
dian.

illud non conueniret, quia gratia est accidens; & debet esse perfectio creature nobilissime. i. rationalis; & ita non debet contineri in creatura irrationali. Contra. Nobilior est diuina essentia, quam sit gratia; quæ procedit ab ipsa: sed creatura non rationalis est capax diuinæ essentia: ergo multo fortius gratia. **ITEM**, Accidens, quod non habet ortum a principiis subiecti; non determinat sibi materiam: sed gratia est huiusmodi: ergo non determinat sibi materiam: ergo potest esse in qualibet creatura: ergo &c. **ITEM**, In sacramento altaris uidemus, quod sunt accidentia materialia: sed tamen virtute sacramenti suspenduntur a materia: ita quod non sunt in aliquo subiecto: ergo cum gratia sit multo spiritualior, uidetur quod magis sit apta, ut sit in aliis sacramentis secundum essentiam, & ueritatem: non tamen ut in subiecto: ergo uidetur quod sit ponendum, quod gratia sit in sacramento sicut in continente.

CONTRA. Gratia est media inter naturam, & gloriam: ergo nihil est capax gratia, quod non est capax glorie; cum ipsa sit tanquam ultima dispositio: sed nullum sacramentum est capax glorie, ergo nec gratia. **ITEM**, Si gratia esse prius in sacramento; cum accidentia non mutant subiectum, nunquam illa gratia transiret ad animam: ergo frustra esset: sed hoc non est ponendum: ergo nec primum. **ITEM**, Gratia cum sit perfectio anime; & perfectio, quæ est accidens, dependeat ab anima, multo magis quam anima a corpore: sed anima num-

quam creatur nisi in corpore; sed simul creatur, & est cum corpore: ergo multo fortius gratia simul creatur, & est in anima: ergo non est in sacramento. **ITEM**, Si gratia est in sacramento tanquam in uase continente, constat quod hoc non est ob aliud, nisi ut a sacramento transfundatur in ipsam animam: ergo si non transfunditur, frustra est ibi. Sed possibile est, quod aliquis fide accedat ad sacramentum: tunc constat, quod gratia non transfunditur: ergo frustra fuit gratia in hoc sacramento. **ITEM**, Gratia immediate adducit, & reformat ad Deum animam: ergo a Deo exit immediate, influente in ipsam animam: non ergo transfunditur mediante alio uase.

RESOLVTIO.

Sacramenta sunt tanquam uasa gratia: non ita ut eam essentialiter contineant; sed quia semper prestant: nisi aliquid obstet.

RESPONDEO. Dicendum est ad hoc secundum quosdam: quod ipsa sacramenta sunt uasa gratia: cum sint in ultima dispositione, quæ est sanctificatio per uerbum; & mediis illis transfunditur in ipsam animam gratia: & in ipsa anima translata abluunt, siue ungitur interius; sicut in signo uisibili signatur exterius: & pro tanto dicunt, quod sacramenta nomine. sunt causa gratia, & efficiunt quod figurant. Sed tamen (sicut ostentum est per plures rationes) non est aliquo modo dicendum, quod gratia contineatur in ipsis sacramentis essentialiter tanquam aqua in uase, uel medicina in pyxide: inimo

inimo hoc intelligere est erroneum. Sed dicuntur continere gratiam, quia ipsam significant: & quia nisi ibi sit defectus ex parte suscipientis, in ipsis gratia semper confertur: ita intelligendo, quod gratia sit in anima, non in signis uisibilibus, pro tanto etiam dicuntur uasa gratia. Possunt etiam dici uasa alia ratione: quia sicut quod est in uase, non est de ipso, nec ex ipso, sed tamen ab ipso hauritur: sic gratia non est a sacramentis, nec de sacramentis, sed oritur a fonte eterno; & ab illo hauritur ab ipsa anima in ipsis sacramentis: & sicut quis recurrit ad uas, cum requirit liquorem: sic querenti liquorem gratia, & non habenti, recurrendum est ad ipsa sacramenta.

ET ITA patet responsio ad illa duo uerba Hugonis. **AD ILLUD**, quod obicitur, quod latet remissio peccatorum in baptismo. Dicendum, quod hoc intelligitur de latentia signati in signo; quod quidem habet ulteriorem rationem, quam rationem significandi: non tamen essentialiter continendi in se, sed quia ipsum, quod signat, continetur in anima. **AD ILLUD**, uero quod obicitur de sacramento altaris. Dicendum, quod Deus posset simile facere, si uellet: sed tamen non ita congruit hic, sicut ibi; quia in illo sacramento est transubstantiatio: unde illud, quod significatur ibi; uere est substantia, quam congruit esse per se. Congruit etiam illis speciebus uelari ad nostram utilitatem; sed gratiam non congruit sic esse per se; cum non sit substantia: nec contineri in illis sa-

cramentis corporalibus: cum de sui natura sit creata, ut sit in multo nobiliori. Quia ergo potentia non derogat sapientia, & ordinationi: ideo quamuis Deus possit facere, non tamen facit: nec est simile, sicut monstratum est. Si ergo obicitur, quod non differt a sacramentis ueteris legis, quia ibi erat tanquam in signo. Dicendum, quod illud signum habet aliquam rationem cauandam, sicut postea patebit: non tamen habet rationem continendi materialiter. **AD ILLUD**, quod obicitur, quod diuina essentia est in qualibet creatura: ergo gratia potest esse. Dicendum, quod non est simile nec locus a minori: & ratio est, quia esse per gratiam in habitantem presupponit esse per essentiam, & addit ad illa multo maiorem nobilitatem a parte eius, quod recipit: & ideo est consequens in illo argumento. Bene enim concluderet, si esse per gratiam, non includeret in se esse per essentiam: sed includit: sicut bene esse includit esse. **AD ILLUD**, quod obicitur, quod gratia non determinat sibi subiectum: quia non habet in illo causam. Dicendum, quod & si non habet causam: habet tamen occasionem; quia anima creata est, ut gratia perficiatur; & ad hoc est habilis de sui natura: non sic alia creatura irrationalis. **AD ILLUD**, quod obicitur, quod in sacramento altaris manent accidentia sine subiecto: ergo similiter in aliis sacramentis gratia. Dicendum, quod non est simile; quia ibi manent accidentia & per nostrum sensum infirmitatem, & propter sui dei utilitatem. Sed si gratia illa

esset in sacramentis, nulla esset utilitas propter hoc; quia Deus semper est praesens, ut det gratiam dignè accedenti: immo esset ibi deordinatio; & derogaretur iam ipsi gratiae: quod non debet fieri diuino miraculo; quia gratia ipsa nata est perficere animam, & in ea esse.

QVAESTIO IIII.

An Sacramenta efficiant gratiam.

VTRVM sacramenta sint gratiae effectiua: & qd sic uideatur. Primo quia illa assignatur differentia sacramentorum nouae legis ad sacramenta ueteris legis: qd haec efficiunt; illa solum figurant: sed quod efficit, est causa efficiens; ergo sacramenta nouae legis sunt gratiae effectiua.

*Libr. 1. de Sa-
cra. pa.
9. cap.
2. & 3.
11. & 12.* **IT**EM, Hugo dicit qd sacramenta nouae legis infusa sibi primè benedictione, sanctificant. Et alibi dicit, qd sunt ex sanctificatione sanctificantia: sed non sanctificantur anima nisi per gratiam: ergo efficiunt ipsam gratiam in anima. **IT**EM, Magister in definitione sacramenti in litera dicit, qd sacramentum est, quod similitudinem gerit, & causa existit: sed non formalis, neque finalis, neque materialis, ut supra monstratum est: ergo a sufficienti definitione est causa efficiens.

ITEM, Idem ratione uidetur; quia signum institutum humana institutione potest in nobis aggenerare spiritualem cognitionem, & affectionem: sicut circulus ante domum aggenerat cognitionem in anima transeuntis, qd ibi sit uinum; & pabulum, & signa belli aggenerant timorem: ergo si diuina institutio multo potentior est,

quam humana; & sacramenta sunt signa secundum diuinam institutionem, possunt in nobis aggenerare multo nobiliorem effectum: ergo possunt efficere gratiam. **IT**EM, Opposita nata sunt fieri circa idem: unde nihil est susceptibile culpae, nisi sit susceptibile gratiae: & econuerso: cum ergo caro; quae est quid cor-

porale, possit adeo uitari, ut efficiat, & generet culpam in animas: quae sibi unitur; ergo sacramentum corporale potest sanctificari adeo, qd transfundat gratiam: nihil ergo prohibet, qd efficiat in anima gratiam spiritualem. **IT**EM, Sicut in generatione carnis est generatus, & generans, & ulterius quo mediante fit generatio: ita in spirituali regeneratione est regenerans Christus, regeneratus homo, & illud, quo mediante fit regeneratio. s. sacramentum: ergo sicut semen, quod erat medium in generatione carnali, defert culpam: eadem ratione sacramentum defert gratiam; quae facit filium spiritualem, & adoptionis: sed non defert essentialiter; ergo defert causaliter. Si dicas, qd non est simile; quia facilius est male facere, siue uitari, quam bene facere: Hoc nihil est, quia nunquam Adam fuit potentior ad malum, uel eius culpa, quam Christus sit potentior ad bonum, & eius passio: sed Adam sua culpa potuit uitare omnem carnem: ergo Christus sua passione potuit adeo sanctificare sacramenta, ut ipsa sanctificata animas sanctificarent, & gratiam darent. **IT**EM, Dicit Ansel. de conceptu uirginali, qd si Adam stetit

risset, transfunderet iustitiam originalem: sed hoc non potest esse nisi mediante carne corporali: ergo multo magis Christus potest mediante corporali sacramento transfundere iustitiam gratuitam.

CONTRA, Ois causa efficiens est nobilior suo effectu, & nullum corpale nobilius est aliquo spirituali: cum ergo gratia sit spiritualis, sacramentum corporale (ut dicit Hugo.) nullum sacramentum est causa est efficiens ipsius gratiae. **IT**EM, Magister in litera dicit: qd non est gratia ab illis, sed per illa: ergo uidetur qd sint sicut canales, non sicut fons: ergo non sunt causa efficiens gratiae, sicut nec canalia aquae.

*Libr. 1.
9. cap. 2.
in me-
dia.*

*Ibid. p.
8. cap.
10. &
par. 9.
cap. 3.*

*No habetur i
aliqua
Glos.*

Rom. 1

Cap. 10

ITEM, Hugo dicit, gratia non est ex ipsis sacramentis, sed in ipsis: sed constat, qd ex ipsam efficientem, sicut patet: ergo &c. **IT**EM, sup illud psal. 134. Benedicam dominum, qui tribuit mihi intellectum. Glos. dicit, Deus per semetipsum irradiat pias mentes: ergo cum illa irradiatio fiat per lumem gratiae, constat qd gratia est a Deo immediate: non ergo a sacramentis. **IT**EM, Virtus est, qua Deus in nobis sine nobis operatur: si ergo non operatur in nobis uirtute per subiectam creaturam, per consequens nec gratiam. **IT**EM, Ordo debet seruari in agentibus: ergo Deus per minus nobile non debet influere in magis nobile: sed anima nobilior est sacramento: Deus non influit per sacramentum gratiam in animam: ergo gratia a solo Deo est effectiua: si ergo sacramentum est gratiae causa, hoc

DISTINCTIO I.
est solum dispositiua.

QVAERITUR ergo, utrum sacramentum sit causa disponens ad gratiam. Quod sic uidetur, quia si sacramenta nouae legis essent solum causa sine qua non; tunc ergo in ratione causandi non differrent a sacramentis legis ueteris; & essent in onus: sed hoc est inconueniens: ergo &c. **IT**EM, tam Hugo, quam Magister in littera, quam etiam alii dicunt, qd Deus per sacramenta regenerat animam: ergo sacramentum est medium actionis diuinae in animam: sed omne medium agendi aut est deferens uirtutem, aut disponens: sed sacramentum non defert, ergo disponit. **IT**EM, Sacramenta sunt medicinae spirituales: sed medicina corporalis disponit ad sanitatem corporalem: ergo medicina spiritualis disponit ad sanitatem spiritualem. **IT**EM, Si nihil dispenserent, nec cooperarentur ad sanitatem animae; & quae bene sine his posset fieri salus sicut cum eis: ergo imposita nobis in noua lege potius dicenda sunt onera, quam medicamina; & lex noua lex oneris, non suauitatis. **SED CONTRA**. Dispositio precedit illud, ad quod disponit, non solum natura, sed etiam tempore: sed simul est sacramenti perceptio, & gratiae infusio tempore: ergo sacramentum non disponit ad gratiam. **IT**EM, Gratia ex nihilo, & subito creatur: ergo nullo indiget disponente ad hoc, ut sit: ergo sacramenta non disponunt ad gratiam. Si dicas qd non disponunt ad hoc qd gratia sit, sed ad hoc qd insit ipsi animae, unde habitant ipsam

*Qd col-
later. de
lis.*

*libi su-
pra lib.
2. p. 6.
cap. 2.
& 3.*

animam disponendo ad gratiæ
 susceptionem: Contra, Esse gra-
Accidē- tis esse tiæ est suum inesse; cum sit ac-
est inef- cidens: ergo si non habet di-
se, uel spositionem ad hoc q̄ sit; nec
acciden- ad hoc quòd in sit. ITEM, Si sa-
ta sunt cramenta disponunt animam,
quia en- & habilitat: ergo influunt in ip-
tit. 7. sam: sed nullum corporale in-
et. 2. fluit in aliquod spirituale: er-
 go sacramenta cum sint corpora-
 lia, non influunt in animam: ergo
 non habilitant ipsam, nec dispo-
 nunt. Si dicas fortè, q̄ in ipsis sa-
 cramentis est aliqua uirtus spiri-
 tualis, p̄ quā influunt in animā.

QVÆRITVR ergo rōne hu-
 ius, utrum in sacramentis sit ali-
 qua uirtus, per quam influant
 in ipsam animam: Et q̄ non, ui-
 detur: quia illa uirtus aut est
 substantia, aut accidens. Si sub-
 stantia, aut Deus, aut angelus,
 aut anima: nullum horum cer-
 tum est, quia si illa uirtus est de
 sacramento, tunc Deus est de
 sacramento. Si accidens: quia nul-
 lum accidens spirituale est in sub-
 iecto corporali: ergo aut illa uir-
 tus est corporalis; & sic non in-
 fluit: aut si est spiritalis, non
 est in sacramento. ITEM, Quòd
 illa uirtus est bonum, constat:
 aut ergo est bonum magnum,
 aut mediocre, aut paruum: sicut
 diuidit Augus. Non de maiori-
 bus, quia tunc esset gratia, uel
 uirtus gratuita; quæ est in sola
 anima non mediocre, quia talia
 sunt potentie animæ: ergo est
 bonum infimum: sed hoc est
 bonum corporale: ergo illa uir-
 tus non est spiritalis, & non in-
 fluit in animam. ITEM, Nullum
 corp. rate recipitur in spiritua-
 li corporaliter, sed solum spiri-

Alia col-
 ligitur ex
 8. de Ci-
 uitate. Di-
 c. 8.

Colligi-
 tur ex
 8. de Ci-
 uitate. Di-
 c. 8.

tualiter: ergo similiter nullum
 spirituale recipitur in corpore
 spiritualiter, sed corporaliter: er-
 go illa uirtus cum sit in sacra-
 mentis, est ibi corporaliter; &
 ita non est potens influere in
 animam: ergo frustra est ibi.
 ITEM, Omne, quod recipitur
 in aliquo, est ibi per modum re-
 cipientis, & non recepti: sicut
 dicit Boetius: ergo illa uirtus re-
 cipitur in sacramento corpo-
 rali per modum corporis: er-
 go &c. Si dicas, quòd uerum
 est loquendo naturaliter, sed il-
 la uirtus est ibi mirabiliter, &
 supra naturam. Contra. Quan-
 tumcunq; sit ibi contra natu-
 ram, & qualitercunq; tamen
 est ignobilior ipsa anima: non
 ergo influit in ipsam: ergo si non
 ponitur ob aliud, manifestum
 est &c. CONTRA. Beda dicit,
 q̄ dominus contactu mundisti-
 me carnis suæ dedit uim rege-
 neratiuam aquis ergo aliqua uis
 collata est ipsis aquis: sed hæc
 non potuit esse nisi creata; quia
 collata est creature: & cum es-
 set ad regenerandum, non potuit
 esse nisi spiritalis: quia operis spi-
 ritualis uirtus est spiritalis: er-
 go &c. ITEM, Aug. dicit, & ha-
 bet inferius Distinct. tertia. Quæ
 est uirtus aquæ, ut corpus tan-
 gat, & cor abluat? ergo si aliqua
 uirtus est in sacramento, qua
 abluatur cor: ergo est spiritalis.
 ITEM, Videmus q̄ opera diui-
 næ iustitiæ sūt ministerio crea-
 turæ corporalis, quæ hêt a Deo
 uim aliquam; per quam possit
 agere in animam; alioquin non
 possent, sicut patet in igne pur-
 gatorio: ergo in operibus misê-
 ricordie, quæ fiunt per sacra-
 menta

Concludi-
 tur ex
 illo simi-
 li in 5.
 de C. fo.
 prof. 4.
 Oe. 22.
 qd̄ co-
 gnoscitur
 &c.

In Ho-
 eu. aug.
 Octaua
 rñ Epi-
 phan.

Homil.
 80. sup
 Ioa. &
 I. q. 1.
 Detra-
 he.

menta, erit q̄ sacramenta habeant
 aliquam uirtutem a deo sibi col-
 latam, per quam, agant in ani-
 mam. ITEM, Videmus q̄ si ali-
 quis contritus accedat ad baptis-
 mū, & si non conferatur ei gra-
 tia; quia iam habet eam; tamen
 confertur ei remissio omnis pœ-
 nę, quam non habebat prius: er-
 go baptismus supra collationē
 gratiæ addit remissionē pœnę:
 ergo aliqua uirtus est in baptis-
 mo præter uirtutem gratiæ: ea-
 dem ratione in aliis sacramentis
 nouæ legis. ITEM, Si nulla es-
 set uirtus ibi: tunc ergo rediret
 incōueniens sæpe dictum, quòd
 non differrent a sacramentis ue-
 teris, siue antique legis.

RESOLVTIO.

Nec hoc, nec illud decernit: sed pro-
 blematicè utrumque susti-
 nendum arbitratur.

RESPONDEO. Aliqui uolunt
 dicere, q̄ in sacramentis nouæ
 legis est aliqua uirtus creata, per
 quam influunt in animam, & ha-
 bent rationem causandi differē-
 ter. Dicunt enim, q̄ in sacramētis
 datur gratia gratum faciēs; da-
 tur etiam in eis gratia gratis da-
 ta, sicut est character, & ornatus
 animæ: datur etiam debilitatio
 fomitis, siue expeditio poten-
 tiarum, hæc est efficacia gratiæ.
 Dicunt ergo, q̄ respectu gra-
 tiæ gratum facientis sunt sicut
 causa, sine qua non: respectu cha-
 racterificationis, uel caracte-
 ris, & ornatus sunt sicut causa
 efficiens respectu illius uirtutis:
 respectu debilitationis fomitis,
 siue roboris potentiarum sunt
 causa disponens: & hoc sic mani-
 festū est. Nam sicut uidemus,

Huius
 opinio
 fuit.
 D. Thō.
 4. sent.
 d. 1. q.
 1. art. 4.
 & 3. p.
 q. 62.
 art. 1.

q̄ in purgatione per ignem pur-
 gatorum est ipsa anima purga-
 bilis, habens reatum uel macu-
 lam ueniale: est gratia intra
 animam, quia sine ipsa non fie-
 ret purgatio: est rursus uirtus
 ignis. Sic in sacramento est ani-
 ma habens defectum & debilita-
 tem potentiarum: est iterum gra-
 tia in anima uirtus operans: est
 iterū uirtus sacramēti exterior:
 & his cōcurrentibus roboran-
 tur, & sanantur potentie: & gra-
 tia fit efficacior in sua operatio-
 ne mediante uirtute sacramen-
 ti. Sic ergo dicunt, q̄ sacramen-
 tum est causā ut sine qua non
 gratiæ. s. gratum facientis: est
 causā characteris, & ornatus effi-
 cians: est causā efficiētiae gratiæ
 & sanationis potentiarum ut di-
 sponens: & hoc p̄ uirtutem, quæ
 est in ipso sacramento, spiritua-
 lem, & a Deo collatam sibi. His
 uis manifesta est secundum ip-
 sos responsio ad obiecta.

AD ILLVD enim, quòd qua-
 ritur primò, utrum sint causā ef-
 ficiens gratiæ gratum facientis?
 Dicunt, q̄ nō. Quòd ergo obii-
 citur de differentia horum sacra-
 mentorum, & illorum: Dicunt,
 q̄ differentia attenditur ratione
 characterificationis, & ornatus,
 & efficacitæ gratiæ: & sic respon-
 dent ad illud Hugonis, q̄ de illa
 sanctificatione intelligitur. Si-
 militer dicunt de eo, quòd dicit
 Magister, q̄ sint causā: tamen
 si intelligatur quantū ad gratiā
 gratum facientem, dicunt q̄ est
 causā sine qua non. Aliter etiā
 dicunt, q̄ potest dici, q̄ sit cau-
 sā disponens, uel ad hoc q̄ insit,
 uel ad hoc q̄ efficax sit; & hoc
 ratione operis operati: non sic

autem erat in illis sacramentis. Ad illud, quod obiicitur; quod si-
gnum ex humana institutione
generat cognitionem, & affe-
ctionem spiritualem. Dicunt, quod
hoc est solummodo dispositiue,
sive occasionaliter, non effectiue:
immo ipsa aia conferendo in se-
metipsa cognitionem, generat
& affectionem: sicut patet exem-
plo manifesto, quod alii uident pa-
tribulum, & timent; alii non:
tamen per hoc non potest osten-
di, quod sacramentum sit causa effi-
ciens gratiae. Ad illud, quod obi-
icitur de transfusione culpae me-
diante carne, dicunt: quod sicut
gratia non est in aliquo corpo-
rali, sic nec culpa. Sed tamen ui-
tiositas in carne habere potest ra-
tionem efficiendi culpam in ani-
ma; non sic uirtus sacramenti
gratiam. Et causa huius est, quia
gratia est effectus nobilior om-
ni uirtute corporali; & sit ex ni-
hilo, & hoc est solius Dei: sed ef-
fectus culpae dicitur ignobilitate,
& imperfectionem, & defectum;
ideo omnia argumenta illa non
ualent, quae fiunt per similitudi-
nem gratiae ad culpam. Ad il-
lud, quod obiicitur, quod Chri-
stus potentior est in bonum, di-
cunt: quod uerum est: nec tamen se-
quitur ex hoc, quod si Adam trans-
mittit culpam mediante carne,
quod Christus transmittat gratiam
mediante sacramento: nam istud
esset inordinatio. Praeterea. Si-
cut creatura non potest recipe-
re potestatem creandi, sic nec da-
di gratiam. Ad aliud Anselm.
dicunt: quod non intelligitur, quod
transfunderet in uitiam carne me-
diante; sed quod omnes posterius
haberent illam uitiam a Deo;

quia non esset impedimentum
ex parte carnis. Ad illud, quod
queritur; utrum sacramentum
sit causa disponens? dicunt quod sic:
sicut tactum fuit: quia disponit
ad efficaciam gratiae remittendo
fomitum, qui impedit operatio-
nem gratiae. Vel sicut tactum fuit,
quia disponit ad hoc, quod gra-
tia in sit animae, quamuis non di-
sponat ad hoc, quod sit: & hoc
est dicere, quod gratia comparatur
ad causam efficientem, compara-
tur ad substantiam suscipientem
sacramentum; non autem dispo-
nit a parte agentis, quod est Deus,
sed a parte suscipientis, quod est
anima. Et sic patet responsio ad
illud, quod obiicitur, quod gratia
est ex nihilo: dicunt enim, quod sa-
cramentum non disponit ad gra-
tiam ratione eius ex quo, sed ra-
tione eius in quo recipitur. Ad
illud, quod obiicitur; quod di-
spositio praecedit illud, ad quod di-
sponit; dicunt, quod non semper
praecedit tempore: sicut patet in
dispositione, quae est necessitas,
sive in dispositione ultima: sic
sacramentum dignè susceptum
disponit dispositione ultima, quae
simul est tempore cum gratia: sed
natura prior; sicut ex parte illa.
Ad illud, quod obiicitur; quod
si disponit, influit; dicunt, quod
influit. Quod ergo obiicitur, quod
nullum corporale influit in spi-
rituale; dicunt, quod in sacramen-
to est aliqua uirtus spiritualis,
per quam influit in animam. Ta-
men illa ratio non ualet secun-
dum eos; quia in anima mundan-
da est considerare ipsam substan-
tiam, & ipsam maculam, a qua
mundatur: & licet secundum sub-
stantiam sit superior omni cor-
pore.

Ad se-
cundam
Qo. late-
ralem.

pore: tamen ratione maculae, uel
defectus est inferior. AD IL-
LVD, quod queritur: utrum sit
in sacramentis ponere uirtutem
creatam? dicunt, quod sic. Quod er-
go queritur, utrum substantia,
aut accidens: dicunt, quod accidens.
Quod iterum queritur, utrum
accidens corporale, aut spiritua-
le? dicunt, quod spirituale. Quod
obiicitur postea, quod accidens
spirituale non est in subiecto cor-
porali: dicunt, quod uerum est
naturaliter: sed ipsum sacramen-
tum habet illam uirtutem supra
naturam secundum ordinem di-
uinae misericordiae; sicut uirtus
est in igne purgatorio secundum
ordinem diuinae iustitiae supra
naturam ignis. Et quod amplius
est ex parte hac, quod sacramen-
tum non est subiectum natura-
le, siue secundum naturam: &
ideo non est mirum si habeat uir-
tutem supra naturam. AD IL-
LVD, quod queritur, utrum sit
bonum maximum &c. Dicunt,
quod uirtus illa ponenda est in-
ter bona mediocria; quia est in-
fra gratiam, & supra corpus. Si
obiciatur, quod tale bonum est
animae potentia, dicunt quod
Aug. non excludit propter hoc,
quin alia sint: sed illud dicit ex-
plando uel arctando bonum ad
suppositum humanum. Si uero
obiicitur, quod non agat uel in-
fluat in potentias animae; cum
sit mediocre; & influxus sit a su-
periori. Dicunt, quod non influit
in potentias ratione potentia-
rum, sed ratione ipsarum defi-
cientium per culpam. AD IL-
LVD, quod obiicitur de receptio-
ne substantiae spiritualis: dicunt
quod non est simile; quia si sub-

stantia spiritualis reciperet cor-
porale corporaliter; tunc deroga-
retur ipsi substantiae; nec per-
ficeretur in ipsa receptione: sed
si aliquid materiale recipiat spi-
rituale spiritualiter, non deroga-
tur ei in aliquo. AD IL LVD, quod
obiicitur: quod omne quod re-
cipitur, est in recipiente per mo-
dum recipientis: Dicunt, quod
hoc uerum est de receptione na-
turali: sed haec est super naturam.
Praeterea, ipsum sacramentum,
secundum quod huiusmodi, est
medicina spiritualis: & ideo de-
bet habere uirtutem spiritualem.
In naturalibus autem maxime
consideratur materia; sed in di-
uinis maxime, & principaliter
consideratur finis: ideo quia in
sacramentis non consideratur
ratio materiae, sed finis: conue-
niens fuit secundum ipsos uir-
tutem spirituale in eis ponere.
AD ALIUD, secundum eos iam
responsum est, quia nobilior est
uirtus ipsa, minus nobilis ani-
ma lapsa, non ratione substan-
tiae, sed ratione lapsus. Et patet
hoc modo cetera obiecta secun-
dum hanc opin. Et haec opin. est

Guillel-
mus Pa-

magistrorum. EST ETIAM aliorum Ma-
gistrorum circa hoc opinio di-
centium; quod in sacramentis
non sit causalitas, neque uirtus
aliqua nec effectiua nec disposi-
tina ad gratiam; quae sit quali-
tata; sed per quandam assisten-
tiam. Sacramento enim dicunt
assistere diuinam uirtutem, quae
est causa gratiae; & fidem, & de-
uotionem suscipientis, quae di-
sponunt ad gratiam. Et addu-
cunt simile; quoniam ad uer-

magistrorum.
Alexan-
der de
Ales. 4.
pa. 7. 8.
ar. 5. S.
3. & 4.
de sco.
in 4. d.
1. q. 5.
4. Re. 5

bum Elisei Naaman se lauante, assistit uirtus diuina effectiua sanitatis: & deuotio, & obedientia Naaman dispositiua: nulla tamen causalitas fuit nec in uerbo Elisei, nec in aqua Iordanis. Si ergo dominus ita instituisset, ut ad uerbum Elisei non solum ipse Naaman, sed ceteri accederent curarentur; & hoc ex quadam passione: ita quod semper assisteret uis diuina: aqua illa diceretur curare, & sanare lepram, & esse causam curationis, & habere uirtutem curandi. Sic in sacramentis dicunt, quod ad prolationem uerbi assistit uirtus diuina aquis; & infundit gratiam, & regenerat; dum homo subiicit se ei per fidei professionem, & obedientiam. Dicunt ergo, quod sacramenta dicuntur habere uirtutes; & dicuntur ea, & dicuntur efficere secundum eodem modum loquendi, propter assistentiam diuinae uirtutis. Et si tu quaeras, utrum habeant uirtutem aliquam creatam super incretam? Respondent, quod praeter uirtutem incretam est dicere, aliquam uirtutem habere sacramentum: sed extenso nomine uirtutis. Si enim uirtus dicat aliquam qualitatem, uel naturam, siue essentiam aduenientem sacramento: sicut uirtus proprie dicitur; sic secundum eos non est dicendum, quod habeat uirtutem proprie; sed extenditur nomen uirtutis ad aliquam ordinationem: ut quando aliquid habet efficacem ordinationem ad aliquid, dicitur habere uirtutem respectu illius: & ponunt hoc exemplum. Rex statuit, ut quod habent tale signum, habeant centum libras: post istam insti-

tutionem signum illud non habet aliquam proprietatem absolutam, quam non haberet prius; ad aliquid tamen est ordinatum, ad quod non erat prius. Et quia habet efficacem ordinationem, dicitur habere uirtutem, ut faciat aliquem habere centum libras: & dicitur illud signum ualere centum libras; & tamen nihil plus habet de bonitate nunc, quam prius. Si ergo quaeras, quid sit illa uirtus in illo signo? Dicunt, quod non est aliquid absolutum, sed ad aliquid. Sic etiam dicunt, quod sacramenta sunt talia signa a Deo instituta, ut qui ea susceperit debito modo, habeat tantum de gratia, uel habeat gratiam ad hunc actum: illa (inquam) ordinatio efficax secundum illos uirtus est sacramenti: & ratione illius disponit hominem, ut habeat gratiam: quia efficaciter ordinat ad habendam, & suscipiendam gratiam. Rursus dicunt, quod ex tali participatione dominus assistit se quodammodo ad dandum gratiam suscipienti sacramentum: astringit enim quodammodo Deum ad conferendum; & dicitur habere uirtutem ad efficiendum, & etiam disponendum. Et sicut extenditur nomen uirtutis; ita uerbum efficiendi, uel disponendi: quia non efficit, nec disponit influendo, sed efficaciter ordinando. Et sicut haec extenduntur, ita & nomen cause: quia non dicitur causa secundum quod est principium operandi, sed secundum quod est ratio ordinandi. Huic positioni pietas fidei non repugnat, & ratio consentit. Consentit namque ratio; quia ualde difficile est intelligere, qualiter illa

illa uirtus detur sicut qualitas absoluta: difficilius, quando detur. Difficile etiam est intelligere, cui detur, uerbo. scilicet an elemento; quae sunt duo nihil unum scientia. Difficile est scire, quam diu duret. Difficile est similiter ualde intelligere, quomodo influat. Difficile etiam, cuius naturae sit in seipsa: & multa talia: & ideo huic positioni satis facilliter ratio concordat. Pietas etiam fidei non repugnat; cauendum est enim, ne dum nimis damus corporalibus signis ad laudem; subtrahamus honorem gratiae curandi, & animae suscipienti. Haec autem opinio non nimis dat, neque subtrahit aliquid honoris debiti. Sicut igitur litterae regiae anulo regis sigillatae, magnae sunt dignitatis, & uirtutis, & ualoris; & magna dicuntur & posse, & facere; tamen in eis nulla uirtus est absoluta, sed sola ordinatio per assistentiam uirtutis regiae: quod patet, quia mortuo rege non plus curatur de litteris suis, quam de aliis; & tamen nihil absolutum amiserunt. Sic intelligendum in sacramentis. Et sic loquuntur sanctorum auctoritates secundum eodem usum. Et sic rationes ad oppositum patent. Et si tu quaeras, super quid fundatur relatio, quomodo aduenit sine donatione proprietatis? Dicendum, quod in institutionibus signorum; super quibus signis fundatur relatio. Et hoc modo aduenit sine proprietatis donatione: sicut quando nummus fit arra, & nihil datur de nouo ipsi nummo. Vtraque harum positionum satis uidetur probabilis: haec tamen mihi uidetur ad su-

stinendum facilius: nescio tamen, quae sit uerior; quia cum loquimur de his, quae sunt miraculi, non multum adherendum est rationi. Cōcedimus ergo, quod sacramenta nouae legis sunt causa, & efficiunt, & disponunt extenso nomine, ut dictum est: & hoc securum est dicere. Vtrum autem plus habeant, nec uolo affirmare, nec negare. Et secundum hanc ultimam uiam omnia quae sita clarissime patent.

QVAESTIO V.

An sacramenta Nouae legis differant à sacramentis Veteris legis.

DE differentia sacramentorum nouae & ueteris, & assignat Magister hanc differentiam: quia illa tantum promittebant gratiam, & non dabant: haec autem dant. Unde communiter est differentia, quod sacramenta nouae legis efficiunt, quod signant; sed ueteris non. Contra haec sic obiicit Hug. Sacramentorum alia sunt sub natura; alia sub lege; alia sub gratia; alia quidem in specie; sed eundem effectum sanitatis habentia. **ITEM** Hug. Ex quo homo egrotare coepit; Deus reparando, in sacramentis suis medicinam preparauit: sed impossibile est mederi Deo sine gratia iustificante: ergo cum in omnibus sacramentis sit gratia iustificans, nulla differentia erit &c. **ITEM** per rationem uidetur, quod semper decuit, ut curreret medicina cum morbo: quia semper, & in omni lege aliqui sunt saluati: sed sacramentum non esset medicina, nisi curaret per gratiam: ergo in omni tempore sa-

Apo-
phteg-
mas.Lib. 1. 4
Sacra-
me. pa.
8. c. 12.Vbi sit
pra. in
princi-
pio ca-
pituli.

cra-

*Sacramenta Noue legis iustificat,
& gratiam conferunt ex opere
operato per se: Sacramen-
ta aut veteris legis, non
nisi per accidens.*

RESPONDEO. Dicendum, quod ista dicitur aliter intellexit Hug. aliter intellexit Pictaueus & magr. Magr. n. secutus Pictaue. dixit; quod sacramenta ve. le. (excepta circumcissione) instituta essent ad signandum tantum in perfectis uiris, & fidelibus; quia aliis erant instituta uel in onus, si duri erant; uel ad reuocandum ab idololatria: & si ad aliquam fuerunt efficaciam ordinata, hoc fuit solum, ut absoluerent ab irregularitate carnali, uel poena temporalis; ut baptismata, & sacrificia. Et quia solum ad hoc instituta erant; etiam si ex fide, & charitate fierent; non erat in eis meritum; quia non se extendebant ultra id, ad quod erant. Vnde sicut motus charitatis non erit in patria meritorius; sic tunc non merebantur in opere exteriori, sed tantum in interiori. Et si tu obiecias ei de medicina, Dicit quod fides redeptoris fuit medicina pro tempore illo: illa uero non iustificabant nec per se, nec per accidens. Et huius positionis fuit Pictaueus. Sed haec positio magistro Hugo. non uidebatur rationabilis; quia tunc sacrificia facta a uiris sanctis non placuissent deo, nec sacrificium Abel, nec Abraham, nec Salomonis: quod manifestum est: sicut patet in ratione Canonis. Et quid etiam de oblatione sacrae Virginis, cum obtulit par turturum, numquid a merito uacua fuit? Propter hoc

eramenta contulerunt gratiam: & sic &c. ITEM, Sacramenta noue. le. non habent efficaciam nisi per gratiam fidei: nam qui infidelis est & fidei accedit; non reportat commodum: sed sacramenta illa coniuncta fidei iustificabant; quia omne opus (nisi sit secundum se malum) quando est a fide operante per dilectionem, fit meritorium: ergo sicut ista iustificat, sic & illa.

Lib. 1. d. Sacram. pa. 7. c. 3. circa finem.

CONTRA. Hug. Tunc legis naturae relictus est homo sibi; & sibi relictus, errauit per ignorantiam: & ideo conuictus est de caecitate; postmodum data est lex uetus sine gratia, in qua quid esset faciendum cognouit; sed concupiscentia ductus cecidit: & sic est uictus de impotentia: & tunc uenit Christus, de quo Ioan. 1. gratia, & ueritas per Iesum Christum facta est: ergo sacramenta tempore legis ue. non conferebant aliquam gratiam: ergo &c.

Cap. 1.

ITEM, Super illud Rom. ex operibus legis. Glos. Opera legis dicuntur, quae cum lege instituta & terminata sunt: quae nunquam iustificare potuerunt; etiam si in fide, & charitate fierent.

Cap. 1. Gl. ord.

ITEM, Super illud Isai. Sanguinem hircorum nolui. Glos. Praeterito utens, ostendit se nunquam sacrificia Iudeorum amasse.

Cap. 20

ITEM, ratione uidetur, quia lex uetus data est in onus: unde Ezechiel. Dedi eis praeccepta non bona, & uerba; in quibus non uiuent: sed si haberent sacramenta dantia gratiam, alleuiarent. Et beatus Petrus. Hoc est onus, quod nec nos, nec patres nostri portare potuimus: ergo &c.

Act. 15

putio, ac sereno uoluntate respicere ueneris &c.

hoc aliter Magister Hug. uoluit dicere: quod sacramenta ue. le. (excepta circumcissione) instituta fuerunt primo ad significandum uel passionem ut sacrificia, uel etiam nostra sacramenta, ut baptismata nostra: & ad efficiendum non sunt instituta, nisi solum exterius circa carnem: sed quia significant id, quod fides credit: in eorum perceptione est professio fidei, non tantum uerbo, sed & facto. Et quia talis fides disponebat ad iustificationem: ideo sacramenta illa per accidens iustificabant: & noue. le. sacramenta non solum ex prima causa, & institutione ordinata sunt ad significandum; sed etiam ad gratiam obtinendum: ideo per se ordinata sunt ad iustificationem: ideo per se loquendo ista iustificat, illa non nisi per accidens. Et huius signum est, quod sacramenta ue. le. principaliter significant id, quod credendum est, ut Christi passionem; & per posterius iustificationem: excepta sola circumcissione, quae principaliter significat amotionem originalis. Sed sacramenta noue. le. e contrario primo significant gratiae efficaciam, & per posterius passionem, siue id, quod est credendum: ut baptismus interioris ablutione, & passionem: unde Hug. lib. de sacramentis par. 1. 1. quae incipit. Prima igitur differentia est &c. Sacramenta noui Test. primo loco spiritualis gratiae signa sunt; & ad ipsam gratiam sanctificandis conferendam principaliter instituta. Illa uero signa horum tantum erant: & mediante his gratiam iustificationis contulerunt; mediante his

his. i. fide istorum: quia non erant in re, sed in fide. Et has opinionem tanquam rationabiles concordant aliqui Magistri moderni temporis, dicentes: Magistrum locutum esse, quod illa non iustificabant per se; sed Hug. per accidens: ideo non est contradictio. Sunt etiam alii, qui dicunt idem ipsum aliis uerbis; quod ista iustificat ratione operis operatis: sed illa ratione operis operantis, non operati: & opus operans est fides, sed operatum exterius est sacramentum: & hoc est ratione fidei, & charitatis coniunctae. Sed si quis attendat, haec positiones directe sibi contradicunt. Primum quidem, quia Magister non solum dicit, quod illa sacramenta non iustificabant: immo etiam si in fide, & charitate fierent: & sic nec per se, nec per accidens. Rursus, utrumque loquuntur de his, in quantum sunt sacramenta: & constat, quod opus operans non est sacramentum, sed opus operatum: ergo utrumque intellexit de operato: & illud uerum est: Et de illo opere operato dixit Magister, quod solum significabat, non iustificabat: sicut aspersio aquae, uel sanguinis. (Nunquam enim iustificabat sanguis hircorum aspersus: etiam si in fide, & charitate fieret) & hoc modo nec per se, nec per accidens: & hoc fuit satis probabile. Sed certe multo probabilius est, quod Magister Hugo posuit; quod cum in illo opere operato esset professio fidei facta: quod ratione fidei coniunctae erat in illis primo, & per illa (per accidens tamen) iustificatio. Sed in hoc est differentia ipsorum ad noua: quod in sacramentis noue. le. quantum ad ope-

ra operata est iustificatio, non tantum per accidens, sed etiam per se. Huius autem signum euidens primò ostensum est, in modo significandi horum sacramentorum, & illorū. Si uerò queritur ratio, unde hoc est, patet responsio ex prædictis; quia causalitas sacramentorum non est aliud, quàm quædam efficax ordinatio ad recipiendum gratiā ex pactione diuina: hoc autem fuit solum in sacramētis no. i. e. & non v. nisi in Circumcisione, quia ibi fuit pactio. Quare autem in istis est pactio, & ordinatio; in illis non, patet: quia tūc fuit tempus figuræ, & uincendi duritiam illorū per illa facta: modò est tps græ.

Ex his patet responsio ad obiecta ad utranque partem: nam illa, quæ probant; quod non iustificat: intelliguntur, per se loquendo: alia uerò ad oppositum, per accidens.

QVÆSTIO VI.

An gratia sacramentalis eadem sit cum gratia uirtutum?

DE gratia sacramentali, utrū sit eadem per essentiam eū gratia uirtutum. Et quod eadem sit uidetur, quia sacramentorum gratia est gratum faciens; quia facit dignum uita æterna, ut patet in

10. *Cal.* baptisimo: sed in una anima una est gratia gratūfaciēs: ergo &c. 14. *Me* **ITEM**, Tantum unum uni opponitur: sed gratia in uirtutibus de *A-* opponitur peccatis, similiter & uer. 8. gratia in sacramentis: ergo est *Physic.* una. **ITEM**, Baptizatus baptis- cō. 62. mo flaminis si accedit ad sacra- *In* hoc mentum, non recipit aliam gra- 4. d. 4. tiam, ut dicit Magister: ergo nō est alia gratia in sacramentis, quàm in uirtutibus: quia iste non habe-

bat nisi gratiam uirtutū. **ITEM**, Idem est, quod dirigit separando a termino, & inclinando ad terminum: sed sacramenta sunt complentia animam separando à malo: uirtutes ad terminū ordinando: ergo &c.

CONTRA. Omnis, qui non accedit fidei, habet gratiam uirtutum: qui autem accedit fidei, nullam gratiam recipit in sacramēto: ergo aut alia gratia datur ei, quàm gratia uirtutum: aut sacramenta nihil dant oīno. **ITEM**, Quæ habent diuersas differentias essentialiter, essentialiter sunt diuersa: sed talia sunt gratia in sacramentis, & uirtutibus, & donis, & beatitudinibus; ergo &c. **ITEM**, Dona, & uirtutes, & beatitudines essent: si nunquam esset peccatum: non autem gratia sacramentorū; ergo &c. **ITEM**, Connexio est in uirtutibus, nō autem in sacramentis: ergo &c.

RESOLVTIO.

Gratia sacramentalis eadem est per essentiam cum gratia uirtutum: sed plures connotat effectus.

RESPON. Quidam uoluerunt dicere, quod in his, & in illis est omnino eadem gratia: differens sola cōparatione, uel modo participandi. Illa. n. gratia, quæ facit uirtutes, & dona esse in anima: dicitur esse uirtutum: sacramentalis uerò dicitur, secundū quod per sacramentum datur, aut augetur, uel recuperatur: nec instituta sunt sacramenta ad aliā gratiam, sed ad illam querendā, & recuperandam. Alia positio est, quod in his, & in illis est gratia differēs per essentiam, sicut præbāt istæ rationes: & sicut in uno ho-

Vide D. Tho. 3. par. q. 62. art. 2. & 2. par. q. 110. ar. 3. et 4.

homine plures sunt gratiæ gratas data: ita & plures gratumfacientes: propter hoc, quod ordinat ad diuersa: uirtutes enim, & dona ordinant ad opera bona; sed sacramenta curant uitia: nec ordinant ad opera bona nisi ex cōsequenti: unde secundū quod multa sunt uitia, multe sunt gratiæ sacramentales. Tertia positio est probabilior, & melior; quod gratia gratumfaciens una est: & huius signum est, quia tollitur uno peccato tota. Sed attendendum est; cum dico gratiam uirtutum, dico gratiam gratumfacientem, & habitum substratum: & gratia gratumfaciens una est, sed habitus substrati alii, & alii. Similiter, cum dico gratiā sacramentalem, non tantum dico gratiam, sed etiam effectum curationis: & gratia quidē una

Opinio propria.

est, sed effectus curationis plures sunt. Distinguitur ergo gratia in sacramentis, donis, & uirtutibus, concernendo effectus, & habitus substratos: unde sacramentalis gratia supra gratiā uirtutum propter peccatum addit aliquem effectum. Exemplū; in eo, qui gratus est, & baptizatus: datur illi gratiæ effectus: quia nō tantum absoluitur à culpa, sed etiā à pœna: sic est & in aliis uirtutibus, & donis, & beatitudinibus penes habitus substratos, quæ differunt propter differentiam in actibus, ad quos ordinant. Nam uirtutes ordinant ad opera prima; dona ad media; beatitudines ad perfecta, ut alibi patet: sacramenta uerò addunt remediū curationis. Et rationes procedunt secundū has duas uias.

In 3. Sē ten. dif. 23. & deinceps.

DISTINCTIO PRIMA.

PARS SECUNDA.

De circumcisione incidentaliter.

Ad Valeriu cōtra Iul. lib. 2. d. Nup. et cōcupisc. c. 11. Super Luc. 2. ibi. Et post quæ impleti sunt dies etc.

Hic tamen inter illa Sacramenta sacramentum quoddam, scilicet Circumcisionis; idem conferens remedium contra peccatum, quod nunc baptis- mus præstat. Unde August. Ex quo instituta est circumcisio in populo Dei, quæ erat tunc signaculum institutæ fidei, ad purgationem ualebat magnis & paruis originalis ueterisque peccati: sicut baptis- mus ex illo ualere cœpit ad inuolutionem hominis, ex quo institutus est. Item Beda, Idem salutaris curationis auxilium circumcisio in lege contra originalis peccati uulnus agebat, quod baptis- mus agere reuelata gratiæ tempore consuevit; excepto quod regni celestis ianuam nondum intrare poterat: tamen in sinu Abrahæ post mortem requie beata consolati, supernæ pacis ingressum spe felici expectabant. His aper-

tè traditur, per circumcissionem ex quo instituta fuit, remissionem peccati originalis & actualis paruulis & maioribus à Deo præstitam, sicut nunc per baptismum datur.

De viris, qui fuerunt ante circumcissionem; & de fœminis, quæ fuerunt ante & post.

Queritur autem de uiris, qui fuerunt ante circumcissionem; & de fœminis, quæ fuerunt ante & post; quod remedium contra peccatum habuerint. Quidam dicunt sacrificia & oblationes eis ualuisse ad remissionem peccati. Sed melius est dicere; illos, qui de Abraham prodierunt; per circumcissionem iustificatos: mulieres uerò per fidem & operationem bonam; uel suam, si adultæ erant; uel parentum, si paruulæ. Eos uerò, qui fuerunt ante circumcissionem; & paruulos in fide parentum; parentes uerò per uirtutem sacrificiorum, scilicet quam intelligebant spiritualiter in illis sacrificiis, iustificatos. Vnde Grego. Quod apud nos ualet aqua baptismi, hoc egit apud ueteres uel pro paruulis sola fides, uel pro maioribus uirtus sacrificij; uel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierunt, mysterium circumcissionis.

De institutione, & causa circumcissionis.

Hic dicendum est, in quo instituta fuerit circumcisio; & quare; & cur mutata per baptismum? Abraham primus Gen. 17. mandatum circumcissionis habuit ad probationem obedientiæ: nec ei soli præcepta fuit circumcisio, sed & semini eius, Ios. 5. idest omnibus Hebræis: quæ fiebat secundum legem octaua die lapideo cultro in carne præputij. Data autem fuit circumcisio pluribus de causis, scilicet ut per obedientiam mandati Abraham placeret Deo, cui per præuaricationem Ge. 22. Adam displicuerat. Data etiam fuit in signum magnæ fidei Abrahæ, qui credidit se habiturum filium, in quo fieret benedictio omnium. Deinde ut hoc signo à cæteris nationibus descerneretur populus ille. In carne uerò præputij ideo iussa est fieri circumcisio; quia in remedium instituta est originalis peccati; quod à parentibus trahimus per concupiscentiam carnis, quæ in parte illa magis dominatur: & quia in parte illa culpam inobedientiæ primus homo

homo sensit; decuit, ut ibi signum obedientiæ acciperet.

Quare die octauo, & petrino cultro.

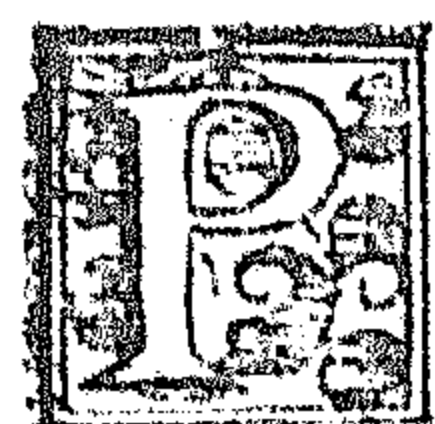
Fiebat autem octauo die petrino cultro; quia & in resurrectione communi, & octaua etate futura, per petram Ios. 5. Christum omnis ab electis ascindetur corruptio: & per Christi resurrectionem octaua die factam, circumciditur à peccatis anima cuiusque, in eum credentis: duæ ergo res sunt illius Sacramenti. Gen. 17. Ios. 5. & habetur. 25. q. 1. §. His.

Quare in baptismum mutata sit circumcisio.

Ideo autem mutata est circumcisio per baptismum, quia Sacramentum baptismi communius est & perfectius: quia pleniori gratia accumulatum. Ibi enim peccata solum dimittebantur; sed nec gratia ad bene operandum adiutrix, nec uirtutum possessio uel augmentum ibi præstabatur, ut in baptismo: ubi non tantummodo abolentur peccata, sed etiam gratia adiutrix confertur, & uirtutes augentur. Vnde aqua refectiois dicitur, quia aridos fœcundat; etiam fructificantes ampliori ubertate donat. Quia quantumcunque per fidem & charitatem ante habitam aliquis iustus ad baptismum accedit, uberiores ibi recipit gratiam; sed non ita in circumcissione. Vnde Abrahæ per fidem iam iustificato signaculum tantum fuit, nihil ei intus contulit. Magister hic non tenetur. Psalms. 22. Ad Ro. 14.

De paruulis defunctis ante diem octauum.

Sî uerò queritur de paruulis, qui ante diem octauum moriebantur, antequam fiebat circumcisio ex lege; utrum saluarentur, uel non? Idem potest responderi, quod sentitur de paruulis ante baptismum defunctis; quos perire constat. Vnde Beda, Qui nunc per Euangelium suum terribiliter & salubriter clamat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum Dei: ipse dudum clamabat per suam Legem; Masculus, cuius præputij caro circumcisa non fuerit; anima illa peribit de populo suo: quia pactum meum irritum fecit. Forte tamen sub lege, ingruente, necessitate mortis ante octauum diem circumcidebant sine peccato filios: sicut modò fit in ecclesia de baptismo. Non tenetur hic Magister. Super Luc. 2. Io. 3. Ge. 27.

POST partem proce-
miallem, & principa-
lem Magister ponit
hic partem incidēta-
lem: & hæc pars habet ortum ex
differētia præassignata. Dixerat
enim, q̄ sacramenta ve. leg. non
efficiebant, siue præstabant gra-
tiā iustificantiē; & hoc habebat
in stātiā in circuncisione: ideo
illam excipit; & ostendit circun-
cisionis efficaciam. Et hæc pars
habet duas partes. In prima de-
terminat circūcisionis efficaciam.
In secunda determinat eius for-
mam, siue integritatem, & sub-
stantiam. ibi. *Hic dicendum est, in
quo instituta fuerit.*] Prima pars
habet duas partes: in prima ostē-
dit circūcisionis efficaciam: in
secunda uerō remouet, & deter-
minat quæstionē annexam. ibi.
*Queritur autem de uiris, qui fuerūt
ante &c.*] ubi determinat, q̄ re-
medium fuerit contra originale
ante circūcisionem. Secunda
pars, in qua determinat de his,
quæ spectant ad huius sacramē-
ti formam, & substantiam: habet
duas partes. In prima determi-
nat, siue dicit ueritatem: in secū-
da uerō remouet dubium. ibi.
Si uerō queritur de paruulis. Subdi-
uisiones partium manifestē ap-
parent in ipsa litera.

Dub. 1. *Fit tamen inter illa etc.*] Quæ-
ritur hic, quare magis excipit
sacramētum circūcisionis, quā
alia? Videtur enim, q̄ potius de-
beret excipere alia: quia si sacra-
menta posteriūs instituta, sunt
efficaciora: uideretur, q̄ potius de-
beret excipere sacramenta, quæ
instituta sunt in lege, quam cir-
cūcisionem, quæ est instituta
ante. Resp. Dicendum, q̄ circun-

cisio inter omnia sacramenta
magis fuit efficacius sacramentum.
Si quæras, quæ sit ratio, siue cau-
sa efficiens? Dico q̄ passio diuina,
quæ in hac specialiter fuit: ideo
hoc sacramētum efficacem
habebat ordinationem ad cura-
tionem originalis. Si autem que-
ritur, quare magis in hoc fuit pa-
ssio? Dicendum, q̄ ratio huius
est duplex. Primō quia sicut ba-
ptismus est ianua, & fundamen-
tū sacramētorum no. leg. ita in
circūcisionē uetus lex sumpsit
fundamentū, & exordium. Alia
ratio erat, quia circūcisio erat
in remedium originalis peccati
quantū ad id, q̄ reus minimē
est culpabilis: & tamen multum
impotens se iuuare; ut patet in
paruulis: & ideo decuit diuinā
misericordiam, ut efficacius re-
medium præpararet.

Idem salutaris curationis &c.]
Obiicitur pariter cōtra hæc uer-
ba Bedæ: quia si hoc uerum est;
ergo in circūcisione ita datur
gratia uirtutum adiutrix, sicut
in baptismo. Si tu dicas, q̄ nō se-
quitur; id est, ergo hoc; immo est
ibi contradictio. Hoc nō soluit,
quia ipse excipit: sed exceptio
non fit ab aliquo, nisi intellecto
uniuersaliter: nihil enim est di-
ctu, homo currit præter sortem:
ergo intelligitur generaliter de
omni remedio. Item, Baptismus
ante passionem non aperiebat ia-
nuam: ergo non habebat maio-
rem efficaciam. Resp. Dicen-
dum, q̄ facienda est uis in uer-
bo Bedæ: & quantum ad hoc q̄
dicit [Idem] & quātum ad hoc,
quod est [curationis.] Quātum
ad hoc, quod est [idem] quia di-
cit conuenientiā in forma, nō in
quan-

quantitate: quātū ad hoc q̄ est
curationis, quia dicit cōuenien-
tiam in remedio cōtra malū: nō
prout habilitat ad bonū: & per
hoc soluuntur illa duo obiecta.
Vult. n. dicere Beda, q̄ sicut ba-
ptismus dignē suscipientem mū-
dat ab originali, & actuali: sic cir-
cūcisio: unde quātū ad remotio-
nē culpe est conuenientiā: sed nō
ad apertionē ianuæ: nec in quā-
tū ad habilitatē: ratione cuius ba-
ptismus semper excessit.

Dub. 3. *Tamen in sinu Abrahæ post mor-
tem &c.*] Queritur, quid sit iste
sinus Abrahæ? Glos. dicit. Sinus
Abrahæ est requies beatorū Pa-
trum. sed illa est regnū cælōrū,
& hæc est uisio Dei: ergo circun-
cisi, q̄ moriebātur; habebant ui-
sionem Dei beatā: cui cōtradi-
cit sequens litera. Respon. Dicē-
dū, q̄ sinus Abrahæ pōt dici re-
quies, in qua fuit Abraham: &
hoc attribuitur Abrahæ p̄ p̄fe-
ctionis, & fidei exēplū quasi pri-
marium. Vel sinus Abrahæ d̄
requies dei patris, q̄ d̄ Abrahā,
q̄ summus p̄r est oīum, maxi-
mē fidelīū. Vtroq; modo dictus
dicit idē ex diuersa rōne dicēdi.
Tame duplex pōt dici req̄es: aut
p̄ ablationē oīs mali; & sic fuit
locus, in quo S. Patres expecta-
bant Christum; & ita intelligit
hic. Aut per collationem omnis
boni: & sic est locus gloriæ, &
paradisus, ad quem locum nūc
optamus, & oramus mortuorū
animas peruenire.

Dub. 4. *Nec ei soli præcepta fuit circun-
cisio, &c.*] Videtur malē dicere:
quia sc̄m hoc uidetur, q̄ Hif-
mael, & oēs de stirpe Abrahæ
tenebantur ad circūcisionem.
Situ dicas mihi, q̄ tenebantur,

de quibus nasciturus erat Chri-
stus: ergo sc̄m hoc illi soli de
tribu Iuda fuissent obligati.
Item, v̄r, q̄ nō illi soli: sed oēs:
q̄a si circūcisio erat nō remediū;
& tale remediū, q̄ oībus prode-
rat; & oēs eo æqualiter indige-
bāt; ergo v̄r, q̄ circūcisio non
esset bona, nisi quia p̄cepta: q̄
omnibus esset p̄cepta, cū oībus
prodesset. Sed cōtra hoc est, q̄a
dicit Hug. & Greg. sup̄ prologū
Iob, q̄ Iob non legitur circūci-
sus, & tamen creditur fuisse de
stirpe Esau. Resp. Dicēdū, q̄ in
datione circūcisionis duo cōsi-
derātur. s. institutio, & p̄ceptū.
Institutio fuit cōtra morbū ori-
ginalis peccati, ut esset remediū:
& sicut morbus ille oēs respicit,
ita & institutio. Sed p̄ceptū fuit
in pactum, & d̄ns pactū fecit cū
Abrahā de certitudine natiuita-
tis Christi, & de terra p̄missio-
nis. Et ideo illi soli hoc intelligū-
tur p̄cepto astricti, ad quos se
extendit pactū: & ibi fuerunt oēs
filii Israel: & ideo poterant oēs
circūcidi, & oībus erat utilis:
sed hi soli tenebantur, ad quos se
extendit pactū, & q̄ terrā rece-
pturi erant. Et ideo cū dicit Ma-
gister, q̄ data est semini sub p̄ce-
pto; strictē accipit semen p̄ his,
qui de Iacob fuerunt generati:
& sic patet respōsio de Iob. Ta-
mē nō est oīno certum, de qua
stirpe fuerit: quia aliqui dicunt,
q̄ fuit de Nachor. Quod autem
Abrahā omnes uernaculos Hif-
mael circūcidit, hoc fuit iusti-
tiæ superabundantis.

Fuit autem octavo die &c.] **Dub. 5.**
Videtur nō benē dictum: quia
dato, q̄ paruulus natus esset in
sabbato, p̄ceptum sabbati erat

S. Bon. Lib. 4. G. 11.

Libr. 1.
de Sa-
cramē.
par. 12.
cap. 2.
in fine.

Genes.
17.

Exod. 20. Leuit. 19. Deut. 5. cap. 7. maius, unde & in Decalogo cōtinetur: ergo magis deberet differre, q̄ in sabbato circūcidere: ergo nō in die octauo. Ad hoc respōdent quidam, q̄ ob reuerentiā sabbati debebat differri, & p̄ceptum de sabbato datū p̄iudicabat illi. Sed tamē nō oportet hic dubitare, q̄a dominus dicit. Ioā. q̄ circūcisionē accipit homo in sabbato, vt non soluat lex Moyſi: p̄ hoc dicendū, q̄ opus circūcisionis p̄ curationē mentis erat spirituale: & ita sabbatū non soluebat: nec ei repugnabat, quia prohibebatur in lege solūm.

Dub. 6. Petrino cultro, &c.] Videtur malē dicere: q̄a in institutione circūcisionis factē ipsi Abrahę, nulla sit mētio de cultro petrino: cū ferrum sit multo aptius. item, Quę est utilitas, uel necessitas de cultro petrino, cū ferrū sit multo aptius? Respō. Dicendū, q̄ culter petrinus est de substantiā: sed quātūm ad obseruantia, non quātūm ad efficacitā, nec quātūm ad significatiā. Et hoc patet, q̄a si aliquis circūcideretur cultro ferreo, idē esset effectus: & in huius rei signū non fuit facta mētio in institutione: fuit tamē in sequētis p̄cepti renouatione facta sub Iosue. Fac tibi cultros lapideos. In quo significatur, q̄ per petram Christi oēs circūcīdēdi erāt: Significatur & duritia ipsorū, & duritia legis. Hoc autē cōgrui ratio erat, non necessitatis. unde dicitur, qđ Iudæi non circūcīdunt nunc cultris petrinis.

Dub. 7. Dne ergo sunt res illius sacramenti, &c.] Videtur malē dicere: q̄a si duę sunt res: ergo uide

tur, q̄ duplex sit hoc sacramētum, aut sacramētū est multiplex. Resp. Dicendum, q̄ res huius sacramenti duobus modis ē. Vno modo illa, quā significat, & donat: alio modo illa, quā significat faciendam. Illa autē res erat propria, & principalis: quā significabat, & donabat: & hæc erat una principaliter. s. curatio ab originali. Illa uerō, quā significabat faciendā: cōtingit esse duplicem secundū duplicē statū. s. uia & glorię, scđm q̄ duplex est spiritualis circūcīssio, scilicet à culpa, & à miseria: & utraq; sit per petram Christum, & sic in octaua die.

Nihil enim intus contulit, &c.] Videtur falsū dicere, q̄a Abrahā melius, & fidelius fecit, q̄ alii: ergo videtur, q̄ aliis nihil tribuat, si sibi nō tribuit, de quo magis uidetur. Resp. Dicendū, q̄ nihil cōferre, hoc pōt esse dupliciter, aut q̄a nō est indigētia a parte recipiētis: aut q̄a nō est, quod adiuet in ea: & ex prima causa nihil contulit: non quia non esset in se efficax, sed quia Abraham non indigebat.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An tempore legis natura in remedium peccati originalis suffecerit paruulis fides informis parentum?

Intelligentiā huius ptis quē de duplici remedio, qđ p̄cessit baptismū. Et primō de illo, qđ p̄cessit tpe legis nālis. Secūdo de illo qđ p̄cessit tpe legis scriptę. s. de circūcisione. Quātū ad primū quærūtur tria. Primō quæri

quæritur, utrū ad remediū originalis suffecerit fides informis. Secūdo, utrū paruulis, & adultis suffecerit uirtus solius fidei. Tertio, utrū adultis esset necessaria uirtus sacrificii.

2. Cor. 10.

Quod fides informis nō suffecerit, ostenditur sic. Nihil placet Deo nisi ex charitate: sed p̄fessio fidei informis ē sine charitate: ergo dño nō placebat: ergo p̄ illam, uel meritū illius iustificationē paruulo nō infūdebat. Item, Si aliq; possēt mereri alii: tñ efficacius meretur sibi: ergo si parentes p̄ fidē informē nō poterāt sibi mereri iustificationem: ergo nec paruulo.

Dub. 8.

CONTRA, Per fidē informē meretur q̄s, & facit o. pationē miraculorū: & impetrat alii sanitate corporalē: ergo si Deus equēpnus est, & magis ad sanandū spiritualiter, q̄ corporaliter: v̄t q̄ p̄ fidē informē possit spūalis sanitas impetrari ei saltē, q̄ non pōt se ad sanitatem preparare. Item, Si nō possēt, tria ex hoc incōueniētia sequerent. Primū, q̄a peccatū actuale imputaretur filio: q̄a aliās mudaretur, si esset parētes sine peccato. Scđm, q̄a cū nullus sit certus, utrū sit in charitate, nulla ei esset certitudo de curatione paruuli: ergo sp̄ deberet curare, & remediū offerre. Tertium, q̄a potius deberet dici paruulus mudari in charitate parentum, quā in fide: quod non dicit Gregorius.

Recl. 9.

lib. 4. moral. cap. 2.

RESOLVTIO.

Sine præiudicio melioris sententię, partem affirmatiuam substatuendam censet.

RESPOND. Ad hoc dixerunt aliqui, q̄ fides parētū erat reme-

diū paruulo, nō rōne actus credendi principaliter, sed rōne ipsius crediti, a quo inquantū creditū fluit uirtus in oīa sacramēta. Et q̄a creditū nunq̄ est informis, sed uniforme respectu fidei informis, & formate: ideo p̄ fidē q̄tūcunq; informē: dū tamē esset uera, dabatur remediū paruulo. Aliter tamē dici pōt, qđ nō ipsum creditū erat remediū: sed ipsa fidei p̄fessio (q̄ uel sit motu fidei, uel actu exteriori) erat dispositio curationis: & hæc est in circūcisione, & baptismate: q̄a est ibi p̄fessio fidei ipso facto: sed p̄fessio fidei, quā faciēbāt parētes: reputabatur paruulo ex diuina misericordia. Et q̄a p̄fessio fidei in habēte originale tñ, sufficiēter disponit ad grām, et si non fiat in charitate: hūis. n. originale, cū nō teneatur cōteris: ex sola uolūtate credēdi, & captiuatione intellectus ad gratiā se p̄parat: sic & paruulus p̄paratur merito cōgrui. In iustificatione. n. siue in curatione paruuli potius requiritur meritū cōgrui, q̄ condignis: sicut etiam in iustificatione adulti. Ideo dicitur sine præiudicio, quod fides informis parentum esse poterat remedium paruulo.

Riccho & Petrus de Tarantasia

Opinio prima.

AD ILLVD, ergo, qđ obicit: q̄ fides informis nō placet Deo. Dicendū, q̄ nō placet Deo tanq̄ meritorium ex cōdigno: bene tñ placet Deo sicut dispositiuū de cōgruo. AD ILLVD, qđ obicitur: q̄ fides informis nō sufficit ad remissionē proprię culpę. Dicendū, q̄ illud non ualet: q̄a maior dispositio requiritur ad hoc, ut remittat actuale mortale: quia est, ex maiori culpa cō-

missum: ideo requiritur attritio cum fide: sed in habente originale sufficit fides. Quando ergo dicitur: magis meretur quilibet sibi, q̄ aliis: intelligendum est, ceteris conditionibus existentibus paribus.

QVÆSTIO II.

An uirtus solius fidei suffecerit antiquis paruulis, ad remissionem culpæ originalis?

VTRVM ad remissionem originalis suffecerit sola fides? Et quod sic, uidetur per uerbum Gregor. quod ponitur in litera [p̄ paruulis sola fides.] **IT**EM, Hug. de S. Viç. dicit: q̄ tempore legis nature nõ fuerunt aliqua sacramenta in præcepto: ergo si ne omnibus poterat homo saluari: sed nullus poterat saluari sine remissione originalis: ergo remissio originalis poterat fieri sine aliquo sacramento exteriori in sola fide. **IT**EM, Si tempore illo sacramenta uirtutem totam habebant a fide: ergo tantum faciebat sola fides, quantum fides cum illis sacramentis: ergo uidetur, q̄ sola fide parentum potuerunt saluari.

CONTRA, Si paruulis sufficiebat sola fides, tunc temporis & modo non sufficit, nec tempore circumcisionis sufficiebat: ergo uidetur, q̄ fides tunc esset maioris uirtutis, q̄ post: ergo uideretur post fuisse deterioris conditionis: sed post non fuit deterioris conditionis: ergo si post non sufficeret, nec prius. **IT**EM, Si sola fides sufficiebat: ergo paruulus in omni statu saluari poterat: cum nihil oporteret circa corpus pueri fieri: ergo uidetur,

quod possit iustificari in uero matris. **IT**EM, Videtur, q̄ non possit paruulus mori sine remedio, parentibus existentibus fidelibus: sed modo nõ sic est: immo possunt, & præpediuntur et nati: ergo sunt peioris conditionis in statu nature.

RESOLVTIO.

Quidquid arbitrentur alij: simplex professio fidei parentum sufficiebat paruulis ad remissionem originalis.

RESPONDEO. Ad hoc est duplex opinio: cum dicitur, q̄ fides parentum erat in remedium paruulo. Quidam dicunt, q̄ nõ fides habitus, sed fides ratione actus, & motus, siue professionis: & non cuiuscumque professionis, sed eius, qua profitebantur paruulum curadum esse ab eo, quem expectabat. Et de hac professione quidam dicunt, q̄ oportebat, q̄ fieret professio nõ tantum actu mentis, uel oris, sed etiam in signo uisibili: ut puta in oblatione, uel in sacrificio, siue decimatione, uel aliquo alio signo: quoniam ecclesia fidelium semper aliqua signa habuit, in quibus fideles colligebantur, & profitebantur fidem in facto. Vnde August. contra Faustum. In nullum nomen religionis siue uerum, siue fallum coadunari possent homines, nisi aliquo signorum, uelut sacramentorum uisibilium confortio unirentur. Vnde dicunt, quod atiquod erat signum cum fide. Et quod dicit Greg. sola fides intelligit fidem parentum sine contentu, uel fidem paruuli. Sed hæc positio non congruit.

Lib. 19. cap. 11.

Vbi supra.

eruit, quia Greg. addit in aucto-ritate [uel pro maioribus uirtus sacrificii] Quare ergo dicit sola, cum de maioribus addit, & dicit uirtus sacrificii? Præterea: Cũ nulla esset necessitatis: & si talis professio de congruo deberet esse cum fide, nõ tamen neces-

Lib. 1. par. 11 per tot. sariũ. Vnde Hug. Cõmonemur, q̄ illa sacramenta primi tẽporis magis ad deuotionem proposita fuerunt, q̄ ad obtinendam salutem indieta. Propter hoc alia positio dicit, q̄ professio fidei sufficiebat qualitercumq; fieret siue si gno, siue uerbo, siue actu cordis, dũ tamẽ fieret a parẽtibus, et haberetur respectus ad paruulum. Si autem quæretur, quare magis fides parentum? Dici potest, q̄ parentes dicuntur hic oēs, qui curam gerebant de paruulo. Aut si dicantur parẽtes propriè, ratio est quare magis in fide ipsorum? ut quia per ipsos paruulus contraxerat culpam: congruum erat, ut eorum fide mereretur gratiam.

AD ILLUD, quod obiicitur: q̄ uidetur fides deteriorata. Dicendum, q̄ illud non sequitur simpliciter, q̄ fides sit deteriorata: sed q̄ uel deteriorata est, uel aliquid sit ei adiunctum, qd̄ necessitate seruari oportet: sicut sunt instituta sacramenta sub præcepto. Exemplum de obseruantia mandatorum in eo, qui est liberę uoluntatis: & in eo, qui intrahit religionem: primo sufficit ad salutem, secundo non. **A**D ILLUD, quod obiicitur: q̄ secundum hoc paruulus in ventre matris possit iustificari. Dicendum, q̄ non habebat efficaciam fides secundum eam legem: nisi quando natus erat ex utero: sicut

nec baptizatus: Deus. n. secundum institutionem nõ regenerat nisi prius per naturam natum. Quare autem non dicitur infra in Tractatu de Baptismo. **S**ED q̄ de natis obiicitur. Dicendum, q̄ habent in se opera excedentia, & excessa. In hoc. n. excedit illud, quod paruulo periclitanti facilius poterat subueniri. Sed in hoc aliud excedit, quia parentibus existentibus infidelibus, adultus saluari poterat: sed paruulus non. Præterea dubium est, an oporteat utriusq; esse fidelis: & alia multa: ut puta maior certitudo salutis, maius munus gratiæ, & alia bona: q̄ proueniunt, s̄ obedientia, & humiliatio & cõsimilia: & ideo non sequitur ex hoc, q̄ status ille esset melior.

Distin. 6. q. 6.

QVÆSTIO III.

An adultis necessaria foret uirtus sacrificij in remedium originalis?

VTRVM requireretur uirtus sacrificij in remedium originalis in adultis? Et quod sic, uidetur per Greg. in litera: quæ dicit, quod maioribus necessaria erat non tantum fides, sed uirtus sacrificij: ergo cum Greg. loquatur præcisè: determinat q̄ est necessarium. Si dicas, q̄ loquitur sine præcisione, ut tãgat quid sit congruum: tunc nulla esset differentia: quia similiter congruebat p̄ paruulis offerri sacrificium. **IT**EM, Plus poterat adultus, q̄ paruulus: & maius debitum peccati habebat: ergo & plus tenebatur facere, q̄ paruulus.

CONTRA, Tempore legis nature nõ fuit præceptum nisi naturale: sed sacramenta nõ sunt naturalia, ut supra patuit: ergo

Vbi supra.

Lib. 1. par. 11. cap. 3. 4.
 lib 4. Moral. cap. 2.
 nullum fuit ibi sub præcepto: nullū fuit ergo necessitatis: ergo sine sacrificio poterat esse salus adulto. IREM, Hug. de sacramētis dicit, quod remedium cōtra originale fuit decimatio: Gregor. dicit quod sacrificium. Sed contra. Vnius generis morbi unū debet eē remediū genus. IREM, Morbus originalis peccati nō iteratur: ergo debet habere remediū non iterabile: sed tā sacrificiū, q̄ decimatio sunt iterabilia: ergo nō sunt cōueniētia remedia cōtra originale. IREM, Quæ erat illa uirtus sacrificiū: & uidetur q̄ nullius utilitatis: quia hmōi oblatio nō erat præceptū quia bonum; quia tunc semper esset præceptū: ergo erat bonū, quia præceptum: sed non erat pceptum, ergo non erat bonum. Si tu dicas, q̄ ualet ad fidem, q̄ erudiebatur in illo signo. Contra. Ibi fiebat oblatio, & fumus materialis: ergo si credebat fumū acceptum à Deo: credebat Deum adorare materialiter: ergo credebat eū esse corporeum: ergo uidetur q̄ potius esset in nocuumētum fidei. Si dicas, qd̄ ualebant ad excitationē deuotionis. Contra. Omnis deuotio, quæ est contra pietatis opus: nō potest esse accepta: unde doni iniquorum non probat altissimus: sed ista erat cōtra pietatē: quia consumabat frustrā, quod erat utile pauperibus: ergo &c.

RESOLVTIO.

Sacrificia legis natura nullam de se habebant efficaciam in aduiss sed tantum ratione fides aliquid cōferebant.

RESPONDEO. Ad horum intelligentiam est prænotandū:

q̄ sicut dicit Magister Hug. in lege nature tria fuerunt sacramentorum genera. scilicet decimationes, oblationes, & sacrificia. Ad quorum notitiam tria sunt notanda. Prima, quæ sit ratio instituenti illa sacramenta. Secundò, quis sit modus. Tertio, quæ efficacia. Prima rō est Dei honorificatio. Notandum ergo, q̄ fides in iustis omni tpe cucurrit; & nullus nisi in fide saluatus ē: ergo tēpore legis naturalis hæc fides erat: quæ fideles illuminabat ad hoc: q̄ crederēt q̄ Deus erat creator, q̄ redēptor, quod remunerator: ideo fides illuminabat. Et dictamen nature consonabat, ut homo Deo seruiret, & sua ab ipso recognosceret: & hoc, quod credebat, signo uisibili etiam quodam modo manifestaret: ideo signa fuerunt tēpore legis nature, in quibus Deus honorabatur, qui oīa creauerat ut in oblatione: similiter honorabatur, ut redēptor, utputa in sacrificio: ut perfectus remunerator in decimatione. Denarius .n. est numerus perfectissimus, quia tres perfectiones habet in se: prima est unitatis, secūda ternarii, tertia senarii: quæ simul iuncta faciunt denariū: & ideo ibi status est: p. p. h. e. nononabatur Deus, ut perfectus remunerator. Unitas est enim perfecta, quia est omnis numeri perfectio. Ternarius, quia constat ex oibus partibus suis, ex parte aliquota, & non aliquota. Senarius uerò qui constat ex omnibus partibus aliquotis. Secūda rō est fidei redēptionis. A seilio: sicut .n. nullus sine fide potest Deo placere: sic nullus sine fide mediatoris

Lib. 1. de Sac. cr. am. par. 12. cap. 10.

Hebr. 11.

toris à peccato resurgere; & sicut fides simpliciter dictabat Dei honorificationē; ita & hæc professionē. Et quia tunc proficitur homo, quando quæ interiorius credit, exteriorius manifestat: iō tempore legis nature fuerunt signa ad hoc manifestandū. Etiam honorabatur, ut redemptor; & hoc modo tria cōsiderantur. Redemptum: & hoc p decimationē: homo .n. significatur per decimā dragma perditam. Ipse modus redimēdi: & hoc p oblationē. Ipsum p̄rium, & hoc per sacrificiū, in quo erat sanguinis effusio. Et ista p̄fessio in hmōi signis maximē necessaria erat p̄ ipsis imperfectis: perfectis .n. Deus reuelauit sacramēta fidei: imperfectis celauit. Unde minores adherēbant fidei maiorū; & credebāt implicite; & sicut implicite credebant, sic signa data sunt eis a maioribus; in quibus fidē implicite p̄fiterentur. Tertia rō est uitæ agendæ instructio. Sicut .n. aliquis nō poterat Deo placere sine fide; nec à peccato resurgere sine fide redēptoris: sic nec in bono stare sine bono opere; & fidei adiecta sunt signa, q̄ significarēt ea, quæ necessaria sunt eū fide: hæc aut tria sunt in corde, & tria sunt exteriorius: q̄ tria in corde his sequentibus signantur. In decimatione peccati recognitio, & eius dimissio; quia in ea datur Deo, qd̄ perfectum, & quod bonū est; & remanet nobis quod est imperfectū: unde significatur q̄ bona tantum sunt à Deo, sed mala à nobis. Rursus. In separatione decimæ partis in partē Dei, signatur recessus à peccato. In

Luc. 15

Hebr. 11.

sacrificio signatur interna cōditio, quia sacrificiū Deo spiritus cōtribulatus: & exterior carnis maceratio, quia occidebatur pecus: unde mortificāda sunt membra nostra. Roman. Exhibeatis corpora uestra hostiā &c. In oblatione mentis deuotio, & exterior bona operatio; q̄ si ad sint cum fide, sufficiunt ad salutem. Sic ergo patet, quæ sit rō institutionis illorum. scilicet Dei honorificatio, fidei redēptoris professio, uitæ agendæ instructio. Secundò debet attendi modus instituenti: non .n. instituta sunt per modum præcepti: ut dicit Hug. primò paruulos consilio erudiuit, uel nutritiuit: loquens pro illis, q̄ fuerunt tēpore legis nature. Et si quæras quō? Dicendū, q̄ fides dictabat (ut uisum est) & natura cōsonabat, & inspiratio auctoritatē dabat; & ideo per modum consilii data erant: & hoc p superiores, in quibus erat fides explicita. Tertio attendēda est efficacia in his. Et notādum, qd̄ de se nullā habebant efficaciam mundandi, seu curandi, uel iustificandi; sed solum ratione fidei redemptoris: non enim erāt instituta ad hoc: sed ad hæc, quæ prædicta sunt.

Ex his patēt obiecta. Quod .n. obicitur primò, quod non sunt de necessitate concedendū est. AD ILLUD, quod obicitur de Hugone, qd̄ remedium erat decimatio. Dicendū, q̄ nec decimatio, nec sacrificiū erat p se remediū: sed tantum rōne fidei: & quia omnia illa tria erant signa redēptionis, iō ideterminatē fides eū quolibet istorū mudare poterat. Ex hoc et patet aliud

Psalm. 50.

cap. 12.

Lib. 1. par. 8. cap. 12.

de iteratione: quia non poterat iterari, quia non erat medicina ex se ipsa contra morbum non iterabile. AD ILLVD, quod queritur de uirtute sacrificii. Dicendum, quod uirtus sacrificii uel dicitur hic fides, quae faciebat sacrificium ualere: uel dicitur interna mentis contritio, quae faciebat exterius sacrificium uirtuosum: & quia adultis necessaria erat contritio propter actuale, ideo Grego. dicit sacrificium curasse maiores. Quae obicitur, quod sacrificium erat uia erroris. Dicendum, quod uerum est illis, qui accipiebant ipsum ut rem; sed non his, qui accipiebant ut signum: & quia fideles accipiebant ut signum: ideo eis non erat uia erroris. AD ILLVD, quod obicitur: quod erat contra pietatem. Dicendum, quod non est uerum: quia ad eos ab ubi dabatur animalia: & pauperes ita pauci erant: quod sufficiebant pietati, & quantum ad cultum dei, & quantum ad sustentationem proximi.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An circumcisio rite instituta fuerit.

ONSEQUENTER queritur de remedio contra originale, quod praecessit baptismum tempore legis scripte. scilicet de circumcisione. Et circa hoc queruntur tria. Primum queritur de institutione circumcisiois. Secundum queritur de forma ipsius, siue de integritate. Tertium queritur de efficacia.

Quod remedium circumcisiois congrue sit institutum, ostenditur. Primum ratione significationis: quia est instituta in sacramentum, quod est remedium contra originale; sed originale tra-

ducitur per propagationem: ergo cum circumcisio fiat ab eo membro, per quod est propagatio: expressè signat originalis curationem. ITEM, Hoc uidetur ratione curationis: quia contrariis contraria curatur, tam materialiter, quam spiritualiter: ergo cum originale contrahatur per delectationem circa membrum illud: in passione illius membri expressè curationem designatur: ergo si sacramentum est ordinatum ad hoc: patet &c. ITEM, Originale est morbus currens circulariter, quia sicut dicit Ansel. persona corrumpit naturam, & natura personam: ergo expressè signatur per ablationem secundum circumcisioem: sed hoc est in circumcisioe: ergo &c.

CONTRA, Deus non delectatur in poenis nostris: ergo medicamenta Dei debet esse suauia: sed circumcisio est poenalis: ergo &c. ITEM, Originali non debetur poena sensus: ergo in eius ablatione non debet sentiri poena: ergo si circumcisio non est sine sensu poenae, non est congruum remedium. ITEM, Quare, ad quod tempus pertineat institutio circumcisiois. Non ad tempus legis naturae: quia lex naturae communis est omnibus, sed circumcisio propria est generi Abrahae. Nec ad tempus legis scripte, quia lator legis Moytes circumcisioem non instituit. Unde Ioann. Circumcisio ex patribus est, non ex Moyse. Nec ad tempus gratiae: ergo nulli tempori conuenit eius institutio. Si dicas, quod pertinet ad legem scriptam, quare quare ante dationem legis fuit instituta, & quare magis Abrahae data, quam alii. ITEM, Quare data non

Lib. 1. de concep. uirginali. ca. 27.

cap. 7.

fuit

fuit in latore legis confirmata, sed potius accepit Iosue mandatum, quam Moytes.

RESOLVTIO.

Antiquitas congrue circumcisioe instituta est: ut signum esset curationis originalis.

RESPONDEO. Dicendum, quod institutio circumcisiois congrua fuit, quia fuit expressum signum curationis originalis: tum propter ablationem a membro propagationis: tum propter ablationem poenalem: tum etiam propter ablationem circulaem.

AD ILLVD, quod obicitur, quod dominus non delectatur in poenis. Dicendum, quod poena comparatur ad puniendum: & sic non placet deo: non enim creauit nos Deus ad puniendum. Comparatur ad meritum. scilicet ad existentem culpam: & sic est in ea manifestatio iustitiae, & ordinis: & sic placet Deo in quantum iustus. Comparatur ad finem, uel effectum, ut puta iustificationem rei: & sic placet ei in quantum misericors: unde in punitione, quae est in uia ad iustificationem: reuertitur misericordia, & iustitia, & ita est Deo placens: & talis fuit poena circumcisiois. Quae obicitur, quod non delectatur in poena secundum, quod poena, sed secundum quod iusta, uel iustificatoria: tamen haec delectatio semper est cum aliquo rigore: & quia lex uetus fuit lex rigoris: ideo debuit in ea esse poenalis curatione. AD ILLVD, quod obicitur, quod originale non meruit poenam sensus. Dicendum, quod uerum est de ista, quae est poena tantum, & nullo modo uia ad salutem, ut puta infernalis: sed bene illam meruit, quae potest esse

uia in salutem, ut puta praesentem. AD ILLVD, quod queritur, cui legi conuenit? Dicendum secundum Hugo. quod fuit sacramentum legis scripte, succedens sacramentis legis naturae: & hoc quadruplici de causa, scilicet ratione gratitudinis, & euidentiae, ratione certitudinis, & efficaciae. Grauis est ratio poenalitatis, & debet sequi: quia prima aetas fuit quasi infantia: secunda quae si pueritia: & ideo non debuit grauari sacramento onerante, sed leui manduci: & etiam quia morbus erat recens, & non erat tanta cognitio peccati: sed post, tertia aetas est sicut inuentus, & magis habuerunt cognitionem peccati: ideo potuerunt magis onerari. Secunda est euidentia, quam ponit Hugo in 11. parte, quia circumcisio fuit signum euidentius. Tertia est certitudinis, quia si puer circumcidebatur a quibuscunque: siue parentes essent boni, siue mali: mandabatur: & certum erat: sed non sic de fide, quia in lege naturae non erat certum, utrum mundaretur, si alter esset infidelis, & dedicarent ipsum idolis: & de parentibus poterat dubitari pluribus modis. Quarta ratio est efficacia, quia magis remittebatur fomes in his, qui circumcidebantur, quam in his, qui solis sacrificiis, & si de mundabantur. AD ILLVD, quod queritur: quare fuit data ante legem? Dicendum, quod hoc fuit ad preparandum, & segregandum populum, cui danda erat lex. Quare autem magis Abrahae. Dicendum, quod circumcisio fuit data non tantum in remedium, sed etiam in signum. In signum (inquam) discretio-

Lib. 1. par. 8. ca. 10. cap. 11.

cap. 6.

nia

nis secundum fidem, & secundum carnem: secundum quod in illo populo precipue colendus erat Deus; & ex illo secundum carnem natus erat Christus. Et quia Abraham primus fuit, qui reliquit terram suam propter cultum Dei; & excellens fuit in fide: & sibi facta fuit de Christo promissio: ideo inter Patres precipue fuit data Abrae. AD ILLUD, quod quaeritur: quare magis confirmata est sub Iosue, quam sub Moysse? Ratio est ad hoc & spiritualis; & literalis: literalis quia legislator repetiit, quomodo precepta fuit Abraham pro tota posteritate; & ipsi iam habebant usum; nec unquam dimiserant: & ideo non oportuit dari a Moysse, uel Moyse. Sed tempore Iosue neglexerat circumcisio non in deserto: ideo oportuit dari mandatum, sicut ibi dicitur. Alia ratio etiam fuit spiritualis: quia & si circumcisio significet circumcisionem presentem & futuram; tamen illa Abrahae significat presentem: illa autem Iosue in terra promissionis facta post peregrinationem, significat futuram.

Iosue. 5

QVÆSTIO II.

An sexus masculinus, membrum præputij, & dies octauus fuerint de integritate Circumcisionis.

Lib. 1. de Sacram. par. 12. cap. 2. in initio.

DE forma, siue de integritate circumcisionis. Et dicit Hugo. quod tria sunt, quae sunt de integritate eius. scilicet sexus masculinus, membrum præputij, & dies octauus. Sed ostenditur, quod de integritate huius sacramenti non debet esse sexus: quia remedium debet respondere morbo: sed in morbo non est sexus distinctio, nec determinatio: quia communiter est in om-

ni sexu: ergo nec in remedio debet esse distinctio. ITEM, Videtur quod membrum præputij non debeat esse de substantia sacramenti: quia sacramenta sunt in honestate, & decoris: sed illud membrum est uerecundum, & inhonestum: ergo nullo modo debet fieri circa illud membrum. Aut si fit, quomodo quare magis circa illud, quam circa aliud? ITEM. Quod octauus dies non sit de substantia sacramenti, ostenditur: quia nec in baptismo, nec in sacramentis legis naturae est determinatio temporis: ergo nec in sacramentis legis scriptae debet esse determinatio temporis, uidelicet dies octauus. ITEM, Si tempus illud esset de necessitate: si post fiat, sacramentum nullius est efficaciae: ergo nihil ualuit Abrahæ, nec aliquibus de domo eius. Et iterum nihil ualuit illis, quos circumcidit Iosue: & iterum nihil ualebat proselytis. Et ex hoc sequitur, quod si aliquis negligebat diem octauum, quod ulterius nullo modo posset curari ab originali: quia nec per circumcisionem, nec alio modo: quia non erat ad aliud remedium traditum. ITEM. Si determinatio temporis fuit de necessitate: ergo omnes illi uiri, qui fuerunt in deserto, fuerunt transgressores: quia nullo eorum fuit circumcisus. 23. Vnde ITEM. Si erat de substantia, tunc ergo non debebat præueniri: ex quo parvulum morientem ante octauum diem necesse erat dānari: quia masculus in circumcisus damnabatur: & ante non debebat circumcidi: ergo uidetur quod octauus dies non fuit de substantia circumcisionis.

Genes. 17.

Iosue. 5

Prose-

lyti qui

dicitur

sunt, ut

de Ni-

dium

traditum.

ITEM. Si determi-

colatum

ergo omnes

illi uiri,

SED CONTRA. Quod sit de necessitate, probatur quia circumcisio

cap. 17

cisio est sacramentum necessitate: quia cadit sub præceptis: sed omnia ista tria præcepta sunt, ut habetur Genes. ergo omnia sunt de necessitate. Ibi. n. dicitur. Masculus, cuius præputij caro circumcisā non fuerit, delebitur anima illa de populo suo: quia pactum meum irritum fecit. Et iterum. Infans octo dierum circumcideretur: ergo uidetur quod octauus dies sit de necessitate sacramenti circumcisionis. ITEM. Quod tempus sit de substantia circumcisionis, ostenditur: quia circumcisio significabat utramque circumcisionem: scilicet primam in anima a culpa, & secundam in corpore a miseria: quæ futura erat in octaua resurrectionis: ergo octauus dies erat de integritate significationis: ergo & de integritate sacramenti. ITEM. Præceptum de circumcisione est præceptum affirmatiuum: quod obligat ad aliquod tempus, non ad omne: ergo determinatio temporis in præcepto obligabat ad illud: ergo cum in præcepto illo sit determinatio temporis, in quo instituitur circumcisio: tempus determinatum est de necessitate circumcisionis.

RESOLUTIO.

Sexus & membrum absolute necessaria sunt: at uero tempus tum de necessitate, tum de congruitate.

RESPOND. Dicendum, quod duo ex istis. scilicet sexus, & membrum sunt de necessitate circumcisionis simpliciter: sed tempus uno modo est de necessitate: alio modo non: est. n. in hoc sacramento tria considerare. scilicet efficaciam, significationem, & obseruantiam. Quantum ad efficaciam nihil facit: quantum ad si-

gnificationem est de congruitate, quia expressius significat: quantum ad obseruantiam est de necessitate: quia cadit sub præcepto: unde peccat, qui negligit obseruare.

AD ILLUD, ergo, quod obiicitur primo: quod in morbo non est distinctio: ergo &c. Dicendum, quod circumcisio non tantum fuit in remedium: sed et in signum distinctionis: ut gentes iudeorum ab aliis discerneretur: ex quo Christus debebat ab ea nasci: & quia propagatio, & genealogia attenditur penes mares: ideo illis data fuit, non mulieribus. AD ILLUD, quod obiicitur: quod membrum illud non deberet esse: quia est uerecundum. Dicendum, quod membrum illud maxime conueniebat significationi circumcisionis, & efficaciam. Circumcisio. n. data fuit in pactum, sicut dicitur Genes. & hoc pactum est certitudo, quod Christus ex gente illa esset nasciturus. Fuit et data in remedium contra originale peccatum: unde dicitur ibidem Masculus, cuius caro præputij circumcisā non fuerit: peribit &c. Fuit similiter data in meritum obedientie: meruit. n. Abraham, & posterius eius sic domino obediendo. Fuit etiam data in signum repressiois concupiscentie: unde de signat quid sit agendum, siue a quo sit cessandum. Et quia per præputium est generatio: sic conuenit pacto generationis. Est originalis culpæ transfusio: & sic conuenit remedio circumcisionis. Et in præputio regnat inobedientia, & concupiscentia ab oppositis per ipsius signationem, & ab ipso factam ablationem: & meretur obedientia, & significatur continentia: ideo rectissime conuenit.

cap. 17

Quod

Quod ergo dicitur, qd est membrum ignobile. Dicendum, qd de sui natura est nobile; sed factum est ignobile pp culpam; unde per remedium nobilitatur. unde 1. Corinh. dicitur: qd membrum ignobilioribus abundantior rem honorem circumdamus: & hoc intelligitur dum passionibus, & desiderijs obuiatur. Ad ILLVD, quod queritur de tpe. Dicendum, sicut dictum est: qd quantum ad efficaciam nihil facit: unde aequè benè curabat circuncisio profelytos, ut et paruulos: est tamen congruentia quantum ad significationem. Quod obiicitur de baptismo. Dicendum, quod res circuncisionis erat circuncisio & a culpa, & a miseria: circuncisio a culpa significabatur in actu, & materia; sed circuncisio a miseria per actum, & materiam non significabatur: & ideo congruum fuit tps addere, per quod significaretur: Baptismus autem rone immersionis & eleuationis expresse significat mortem, & resurrectionem: id non fuit congruum addere: & sic dies octauus est de benè esse circuncisionis quantum ad significationem: est tamen de necessitate quantum ad obseruantiam; quia cadit in precepto. Et rone huius fuit: quia sacramentum illud fuit poenale: id oportuit obseruare tps: quia si ante octauum diem circuncideretur pp tenerritudinem posset perire: si ultra differretur esse periculum pp mortem, & libenter differrent pp dolorē: id noluit eis dñs pfigere terminū. Ad ILLVD, qd obiicit qd est de necessitate pcepti: ideo non poterat differri, nec pueniri

sine peccato. Dicendum, qd circa hoc duplex fuit opinio. Una quidem, qd proueniri non poterat, nec differri sine peccato: nisi interueniret Dei auctoritas, uel et necessitas: et utraq; fuit in uiris, qd fuerunt in deserto circuncisi, ut dicunt: Necessitas pp periculum, quia ad motum nubis mouebantur: & ideo circuncisionem seruare non poterant: Diuina et auctoritas fuit dispensans, qd a deserto erat, in quo non poterat gentibus commiseri, nec indigebant distingui. Rursus. Dominus uoluit ob figuram circuncisionem differri, ut una generalis circuncisio fieret in terra promissionis, in signum illius, qd futura erat in patria. Et isti dicunt, qd si de paruulis timeretur: qd tempus circuncisionis poterat, & debebat pueniri, alioquin puer damnatur, sicut modo damnatur puer non baptizatus. Sed hanc positio dicit probabilis uideatur, tamen mori repugnat iudeorum: que nunc obseruant, & credibile est, qd a patribus acceperunt. nullum. n. ante octauum diem circuncidit. Contrarietatem et habet in se ipsa: quia si ob necessitatem infirmitatis poterat differri cum paruulus erat in graui infirmitate, non debebat secundum eos circundi, sed diutius expectari. Et iterum. Si non poterat sine peccato differri: qualiter poterat pueniri, ex quo dominus illum pfixerat? Et id alia opinio est, & probabilior: qd non debebant pueniri: nec differre nisi dominus ipse dispensaret, alioquin peccabant. Et si tu obiicias, qd tunc puer damnaretur, quia scribitur,

Opinia
ppria,
& concordat
cum D.
Ma.

Tho. 3.
par. 9.
70. ar.
3. & c.
Alex.
de Alc.
4. par.
9. 7. mē
br. 6. ar.
sic. 1. et
2.

Masculus, cuius caro &c. Dicendum, qd secundum translationem 70. habetur, Cuius preputii caro octaua die circuncisa non fuerit, Et quamuis in nostra translatione non repetatur, tamen intelligitur repeti sub ea conditione, in qua fuit preceptum: & quia non erant obligati: eodem remedio curabatur, quo mulieres, fide, & oblatione. Sed huic positioni occurrit difficultas: esto. n. qd paruulus ille mandatus illo remedio, uiueret usque ad octo dies, & tunc non circuncideretur: aut saluatur, aut non. Si non saluatur: ergo ex peccato patris amittit gratiam; aut eam non habuit: sed constat qd pp peccatum patris non potuit eam perdere: ergo nunquam habuit. Si saluatur, & non est octauo die circuncisus: ergo non est uerum, quod dicit dominus, Masculus cuius caro &c. Propter hoc ergo respondendum, qd currente circuncisione, alia remedia non disponebant paruulum, nisi cum hac conditione: qd ipse esset impossibilis ad implendum mandatum de circuncisione: & ita propter impossibilitatem absoluebatur. Et si moriturus erat ante octauum diem, disponebant, & curabatur: sed uicturus non curabatur, quousque mandatum esset totum impletum: & hoc totum est probabile. Et id hanc opinionem credo saniorē. Si autem dominus dispensaret, tunc secus esset: & ita dicunt factum esse circa uiros, qd fuerunt in deserto. Aliqui tamen dicunt, qd peccauerunt: quia ex contemptu dimiserunt: sed tamen illud non est credibile, qd oēs ita mandatum Dei

contemneret. Si autem obiicias similiter de paruulo, qd prauentus morte non baptizatur, utrum in fide parentum saluetur? Dico, qd non: quia baptismus pp suam generalitatem, & perfectionem, & temporis indeterminationem alia remedia euacuauerat: non sic autem circuncisio. Huius autem positionis probabilitas habetur ex auctoritate: quia Prover. dicit Salomon. Unigenitus eram coram matre mea: ubi dicitur in Glos. qd filius Bersabee alius paruulus, quem habuit ante Salomonem, non fuit nominatus: quia ante octauum diem est mortuus, & ita non fuit circuncisus. Habetur ex rone: quia nullum animal offerebatur domino ante octauum diem. Habetur ex more iudeorum, quem modò obseruant. Et ideo hanc positio magis est tenenda.

cap. 4.

Glosa
ordina
ria.Leuiti.
12.

QVÆSTIO III.

An circuncisio conferebat gratiam.

DE efficacia circuncisionis, & queritur, Vtrum sacramentum circuncisionis: sit gratie collatum? Et quod non dicit Magister in litera. Hoc ipsum dicit Glos. In circuncisione tantum peccata remittebantur, sed non gratiam per eam prestabatur. Item, Hoc uidetur rone; quia in sacramento eque, uel amplius se extendit rone signandi, qd ratio efficiendi: sed ratio signandi in circuncisione solum est in ablatione: ergo & efficacia. Item, Sicut se habet culpa ad gratie amotionem, sic gratia ad remotionem culpe. sed Deus, cum homo peccat: subtrahit gratiam; nec tamen facit culpam

Glosa
ordina
ria su
per illud Ro
man. 4.
Signaculum
fidei accepit.

ergo

ergo à simili possibile est, quòd aliquod remediũ remoueat culpã, quod tamen nõ dat gratiã; ergo si hoc est possibile, & concordat rō, & auctoritas; in circuncisione non datur gratia. **ITEM.** Si Deus non esset solus dator formarũ, uirtus primarij agentis esset solũ in abiiciendo, nõ in ponẽdo: ergo cũ Deus sit dator gratiẽ, uirtus circuncisionis erat solũ in amouendo oppositum gratiẽ.

CONTRA, Quòd in circuncisione detur gratia, ostẽditur: quia eadem uirtus est corruptio uirtutis oppositi, & generatio alterius; & eadẽ, qua receditur ab uno oppositorũ, acceditur ad reliquũ: ergo cũ gratia, & culpa sint oppositæ; eadem uirtus, qua deletur culpa; cõfertur & gratia: ergo si circuncisio est ad delendum culpã, necesse est in ea cõferri gratiã. Si dicas, qd hoc non tenet in moribus. Hoc nihil est;

Libr. 3. Officio. cap. 10. Accidens corrumpitur dupliciter, aut p corruptionem subiecti, aut propter inductionẽ contrarij: ergo si circuncisio aufert culpam; cum non corrumpat subiectum; de necessitate inducit contrariũ: sed hoc est gratia: ergo &c. Si dicas, qd culpa non est accidens, sed priuatio: idẽ sequitur; quia priuatio non remouetur ab aliquo nisi per positionẽ habitus; ergo si culpa est priuatio gratiẽ, numquam delebitur nisi ponatur gratia. **ITEM.** Peccatum dicit non esse moris; sed impossibile est, qd Deus auferat alicui non esse naturæ, nisi dando esse: immo non intelligibile:

ergo impossibile, & non intelligibile est, quòd auferat non esse moris, nisi dando esse: sed non esse moris est per culpam; esse autem moris per gratiã: ergo &c. Si dicas, qd nõ est simile: quia esse, & non esse sunt immediatæ nõ sic culpa, & gratia. **Cõtra** hoc est, quia priuatio, & habitus circa suũ susceptibile sunt immediata: sicut affirmatio, & negatio: ergo impossibile est priuare unum, quin ponatur reliquũ. **ITEM.** Si circuncisio delet culpã; & gratia pariter eadẽ delet: aut ergo circuncisio delet p gratiã; aut econuerso; aut utriusque simul: sed constat, qd non utrunq; simul: quia cum non sint idem in substantia, non habent eandẽ operationẽ immediatã. Nec gratia per circuncisionem; quia si nõ esset circuncisio; gratia per se sufficẽter deleter culpam tãquam immediata causa: ergo circuncisio delet per gratiam: ergo per prius ordinatur circuncisio ad gratiam, quã ad culpam delendam.

RESOLVTIO.

Varias opinantium sententias recenset: sed postrema adherere uidetur.

RESPONDEO. Dicendum: qd circa hoc diuersi diuersimodẽ senserunt. Quorundam. n. positio fuit, quod originale ut est culpa, est concupiscencia cum debito non concupiscendi: & non ideo est culpa, quia concupiscencia: hæc. n. est in iustificatiss; ideo, quia est cum debito non concupiscendi. Cum ergo deletur culpa originalis, quia deletur quantum ad reatum; & remanet quantum ad actum; dicunt

Magister in circuncisione uincit peccati non autem conferri gratiam asseruit;

ut patet in litera cap. penult. **S. Tho. tenet quòd cõferebatur gratia non ex uirtute circuncisionis** 3. part. q. 71. artic. 4. **Scot. uero 4. s. n. tenet. dist. 1. q. 6. quòd ex uirtute circuncisionis conferretur gratia.** cunct, quòd soluitur debitum. i. non imputatur; & tunc ergo remanet concupiscencia actu peccata. Hoc ergo est, quòd dicunt originale deleri. i. debitum concupiscendi nõ imputari: & hoc quidem sine alicuius gratiẽ collatione fieri potest: & fit in circuncisione. Sed hæc responsio non potest stare duplici ratione. Vna quidẽ, quia si Deus non imputat hoc debitum ipsi animæ, quod prius imputabat: aut ergo aliqua innouatio facta est circa animam: aut mutatio facta circa Deum. Non mutatio circa Deum, ergo innouatio circa animam: ergo aut aliquid est ab ea ablatum, aut positum. Si ablatum, aut bonum, aut malum: non bonum; ergo malum: non malum peccati tantum: ergo culpa: sed culpa est priuatio, qd non aufertur; nisi aliquid ibi ponatur: ergo necesse est aliquid poni: sed nihil ponitur in anima, quod expellat culpam, nisi gratia. Alia rō est: quia si debitum tantum nõ imputaretur, & gratia non daretur; cum nullus posset uidere Deum, quin habuerit gratiam: tunc ergo iustus ab originali peccato mundatus per circuncisionem, si moriatur, cũ non habuit gratiam, non uidebit Deum: ergo eandẽ poenã habebit, ac si haberet originale. Alia positio magis ultra processit, & dixit: quòd in circuncisione dabatur gratia, & debebatur culpa: sed culpa debebatur uirtuti circuncisionis, gratia autem non dabatur uirtuti eius, sed ex liberalitate Dei: quia non delet culpã, quin decoret animam, & gratiam sibi faciat; quãuis posset aliter facere:

quia secundum naturam medium est inter culpã, & gratiam. si ipsa innocentia, & delere culpam, hoc est reddere innocentia: sed Deus nunquam reddit innocentia, quin superaddat gratiã. Et per hoc respõdet ad obiecta, de contrarietate, de habitu, & de priuatione: quia gratia non est directè & immediatè habitus oppositus culpæ, sed innocentia. Ad hanc innocentiam, secundum quod est priuatio culpæ; ordinatur circuncisio disponens ex parte suscipientis, sed gratia ex parte agentis. Sed hæc positio non potest stare duplici rōne. Prima quidem, quia si innocentia esset medium secundum naturam inter culpam, & gratiã; prius naturaliter restitueretur innocentia, & expelleretur culpa, qd infunderetur gratia. Sed hoc est manifestè falsum, quia tunc gratia non deleter culpam. Sic. n. prius naturaliter deleteretur culpa per innocentiam, qd gratia infunderetur. Alia rō est, quia & si Deus posset delere culpã sine gratia; non tamen decreuit delere nisi per gratiam: ergo si dat uirtutẽ sacramento consonantem suo decreto, non dat uirtutem ad culpam delendam nisi disponendo ad gratiã. Tertia positio est, qd in circuncisione debebatur culpa, & conferrebat gratia, & ad utrumq; ordinabatur circuncisio: sed gratia quosdam effectus habet priuatiuos, quosdam positiuos: & circuncisio non ordinabatur primò, & per se nisi quãtum ad effectus priuatiuos, & ideo solũ significabant ablationem. Sed quia effectus priuatiui non sunt sine positiuis,

Parro. in 1. dist. 4. art. 2. circuncisionẽ principaliter ad deletionem originalem; ex consequenti ad gratiẽ collationem ordinatã fuisse sicut.

ex consequenti erant ibi effectus positiui: & quia ex consequenti non oportebat eos significari; ideo ablatione culpæ priuatiuum effectum solum significabat. Exemplum autem manifestum est in conuersione panis in corpus Christi: in quo est consequenter & sanguis: sed tamen non significatur ibi. Effectus autem gratiæ positiui sunt, sicut habilitare ad bona opera: priuatiui sicut remouere culpam. Sed ista positio non potest stare duplici rōne. Prima quidē; quia si ui circūcisionis ponitur gratia in anima, & potentiis: quæ delet culpam, quæ in his est: cum ponitur gratiam in anima non sit aliud, quàm gratificari & in potentiis, quàm potentias habilitari: ergo non separantur nec secundum rem, nec secundum intellectum: ergo impossibile est ponere, uel intelligere quod circūcisio habeat uim ad unum, quin etiam habeat ad reliquum. Alia ratio est, quia effectus positiui aliqui secundum rem idem sunt cum priuatiuis: quia sicut lumen materiale nunquam delet tenebras, nisi illuminando aera; sic nec lumen gratiæ tenebras peccati. Quarta positio fuit, quod in circūcisione dabatur gratia; sed tamē paruula respectu eius, quæ datur in baptismo. Et ratio huius uidebitur in consequenti Distinctione, cum de profectu Sacramentorum disputabitur. Et quia gratia quantumque parua plenum effectum habet ad delendum omnem culpam mortalem; sed semiplenū ad habilitandum potentias animæ ad proficiendum; ideo circū-

Hoc uideatur te nere Scot. in 4. d. 1. q. 6.

cūcisio dicitur ordinari ad effectum ablationis culpæ; non quia ipsum solum habeat, sed quia solum habet completum. Et quia sacramentum non emne significat, quod facit: sed quod plenius, & perfectius facit: ideo in circūcisione solum est signum ablationis principaliter.

ET PER hoc patet auctoritates, et obiecta: quia nec Glosa, nec Magister uoluerunt negare, quod nullo modo daretur gratia habilitans; sed quod ita parum habilitans, & ita parum reprimens concupiscentiam, quod solum merebatur dici deletiua culpæ, non habilitatiua potentie. AD ILLUD, quod obiicitur de significatione; patet responsio: quod istud debet sacramentum significare, quod plene, & perfecte facit; non autem quod facit ex consequenti, siue imperfecte. AD ILLUD, quod obiicitur; quod Deus subtrahit gratiam, & non facit culpam: ergo &c. Dicendum, quod Deus dicitur subtrahere gratiam; non quia perimat datam; sed quia ultra non apponit: sed homo per culpam perimit datam, & ita non conueniunt in effectu Deus, & culpa. AD VLTIMUM dicendum, quod illud nihil ualet; quia sicut solus Deus dat gratiam; ita solus delet oppositum. Unde Illa. Ego sum, qui deleo iniquitates &c. Preterea. Si illa positio esset uera,

nunquam agēs
principale
ali-
quid abiret.

DI

De Sacramentis nouæ legis in speciali.

Ad sacramenta nouæ Legis accedamus: quæ sunt Baptismus, Confirmatio, Panis benedictio, id est, Eucharistia, Pœnitentia, Vniuersio extrema, Ordo, Coniugium. Quorum alia remedium contra peccatum præbent, & gratiam adiutricem conferunt, ut Baptismus: alia in remedium tantum sunt, ut Coniugium: alia gratia & uirtute nos fulciunt, ut Eucharistia & Ordo.

Non tenetur hic Magister.

tra peccatum præbent, & gratiam adiutricem conferunt, ut Baptismus: alia in remedium tantum sunt, ut Coniugium: alia gratia & uirtute nos fulciunt, ut Eucharistia & Ordo.

Quare mox post hominis casum non fuerint instituta.

Si uerò queritur, quare non fuerint hæc sacramenta instituta mox post hominis lapsum; cum in his sit iustitia & salus. Dicimus non ante aduentum Christi, qui gratiam attulit; gratiæ sacramenta fuisse danda; quæ ex ipsius morte & passione uirtutem sortita sunt. Christus autem uenire noluit, antequam homo de lege naturali & scripta conuinceretur; quod neutra inuari posset.

Quod sacramentum Coniugij fuit ante peccatum.

Fuit tamen coniugium ante peccatum institutum, non utique propter remedium, nec ad sacramentum, sed ad officium: post peccatum uerò fuit ad remedium contra carnalis concupiscentiæ corruptelam: de quo suo loco tractabimus.

Gen. 2.

De Baptismo.

Nunc uerò de Baptismi Sacramento uideamus; quod inter nouæ gratiæ sacramenta primum est. Baptismus igitur Christi Ioannes suo Baptismo prænuñciavit: qui prius baptizasse legitur; sed in aqua, non in spiritu, sicut ipse ait: Ego baptizo uos in aqua in pœnitentiam. Sola enim corpora abluebat; a peccatis uerò non mundabat. Baptismus Ioannis erat in pœnitentiam, non in remissionem: baptismus uerò Christi in remissionem. Quia Ioannes baptizans homines, ad pœnitentiam uocabat: & quos baptizabat, pœnitere docebat: secundum illud, Veniebant ad Ioannem in Iordanem, confitentes peccata sua: sed in baptismo

Mat. 3

Act. 19

Io. 1.

Mat. 3

Mat. 1.

Luc. 3.

Ioannis non dabatur peccatorum remissio, quæ data est in Christi baptismo.

Quid utilitatis habebat baptismus Ioannis: & cur ita dictus?

AD quid ergo utilis erat baptismus Ioannis? Quia homines usu baptizandi preparabat ad baptismum Christi. Sed queritur, quare dictus est baptismus Ioannis: sicut ueritas dicit, Baptismus Ioannis unde est? Quia ibi Ioannis operatio tantum uisibilis erat, exterius lanantis; non inuisibilis gratia Dei, interius operantis. Sed tamen & illa

Mat. 28 Ioannis operatio a Deo erat; & baptismus ille a Deo erat, non ab homine tantum: sed hominis dictus est, quia nihil ibi gerebatur, quod non ageret homo. Si uerò queritur, an sacramentum fuerit? satis potest concedi ex eo sensu, quo legalia signa dicuntur sacramenta. Significabat enim baptismus Ioannis rem sacram, scilicet baptismum Christi: qui non tantum est pœnitentiæ, sed & remissionis peccatorum.

De forma baptismi Ioannis, & de baptizatis ab eo.

HIC considerandum est, si baptizati a Ioanne iterum baptizati sunt baptismo Christi, & qua forma uerborum usus sit Ioannes. Illi, qui baptizati sunt a Ioanne; nescientes spiritum sanctum esse; ac spem ponentes in illius baptismo; postea baptizati sunt baptismo Christi. Baptismus autem Ioannis in nomine uenturi tradebatur. Vnde Hieronymus super Iobelem, Qui dicit se in Christum credere, & non credit in spiritum sanctum; nondum habet claros oculos. Vnde baptizati a Ioanne in nomine uenturi, id est, domini Iesu, quia dixerunt, Sed neque si spiritus sanctus est, audimus; iterum baptizabantur: immo uerum baptisma accipiebant. Illi uerò, qui spem non posuerunt in baptismo Ioannis; & patrem, & filium, & spiritum sanctum credebant; non post baptizati fuerunt: sed impositione manuum ab Apostolis super eos facta, spiritum sanctum receperunt. Alij uerò, qui non ita credebant, baptizati sunt baptismo Christi, ut predictum est. Vnde Hierony. Qui spiritum sanctum nesciebant, cum baptismum a Ioanne acceperunt; iterum baptizati sunt baptismo Christi, ut predictum

Hic nõ
tene
tur.

In Cõ.
ad 2. c.
circa si
nem.

Act. 9.

Sup Io-
hele ca.
3 & in
Episto.
d unius
uxoris
uero.

ctum

Etum est: ne quis ex Iudeis, uel gentibus putaret aquam sine spiritu sancto ad salutem posse sufficere. De hoc etiam Ambros. Quidam negauerunt se scire spiritum sanctum, Lib. 1. cum baptizatos se dicerent baptismo Ioannis; qui in aduenientis Iesu, non in suo baptizauit nomine. Isti ergo quia S. c. 3. circa inuisio. nec in Christi nomine, neque cum fide spiritus sancti baptizati fuerant; non potuerunt accipere baptismi sacramentum: baptizati sunt ergo in nomine Christi; nec iteratum est in his baptisma, sed innouatum.

H

ÆC est secunda pars, in qua Magister agit de sacramentis in speciali. Et hęc hæc pars duas partes: in prima determinat quædam præambula: in secunda autem determinat de unoquoque per se, infra Distinctio. tertia. Post hæc uidendum est, quid sit bapt. &c.] In prima parte determinat præambula ad omnia sacramenta, scilicet tempus institutionis, & numerum: in secunda uerò determinat præambulum specialiter ad baptismum. ibi. Nunc uerò de baptismi sacramento uideamus &c.] Prima iterum pars habet duas. In prima determinat numerum: in secunda uerò institutionis tempus. ibi. Si uerò queritur, quare nõ fuerunt, &c.] Similiter secunda pars, in qua agit de præambulo ad baptismum Christi, quod quidem fuit baptismus Ioannis: habet tres partes. In prima Magister determinat de utilitate, siue ad quid fuit: in secunda uerò de eius institutione, siue de nominatione. ibi. Sed queritur, quare dictus est baptismus Io. &c.] In tertia uerò agit de forma, siue de uariatione. ibi. Hic considerandum est, &c.]

Q uorum alia remedium, &c.] Contra, Videtur malè diuidere hæc abinuicem, quia omnia sacramenta sunt in remedium contra peccatum. Respõsio. Dicendum, quod Magister non dicit simpliciter, quod quædam sunt in remedium; sed dicit, quædam sunt in remedium contra peccatum: & talia sunt, quæ gratiam conferunt, & ornant animam. Ex hac autem diuisione, quam ponit hic Magister, innuitur sufficientia sacramentorum. Quædam enim est medicina præseruatiua, quæ curat a morbo, sed non liberat: & talis est Matrimonium. Quædam est curatiua, & ista liberat per gratiam; & hæc uariatur secundum triplicem gratiam, scilicet gratiam baptismalem: & sic est Baptismus: pœnitentialem: & sic est Pœnitentia: finalem: & sic est Vnctio extrema. Quædam autem est medicina confortatiua. Duplici autem ex causa indiget homo confortari uel propter difficultatem pugnae; & sic est Confirmatio: uel propter latitudinem itineris, & sic est uaticum. i. Eucharistia: Ordo autem est ad ministrandum utrunq; & ad confortandũ mo-

Dub. 2.

do utroque. Vel sic. Confortatio. & fulcimentum est tripliciter: aut confortatione uirtutis; & sic est Confirmatio: aut subministracione cibi; & sic est Eucharistia: aut fulcimēto alicuius subsidii, & sic est Ordo. Et sic patet, q̄ diuisio Magistri est reeta: & patet etiā ex hoc diuisio sacramētorū. Et differt iste modus assignandi sufficientiā a p̄assignato; qm̄ ille accipitur penes morbos; hic uerò penes modos curandi. **ITEM**, Queritur, quare magis sic ordinat? Videt enim, q̄ ratio sua contradicat enumerationi quātum ad ordinem. Si. n. Matrimonium est medicina p̄seruatiua; & prius etiā est institutum; uidetur q̄ deberet primò de ipso agere. Similiter contra alia p̄t obici. **Resp.** Dicendum, q̄ Magister bene ordinat; & ratio sui ordinis patet sic. Sacramēta. n. q̄dā respiciunt cōiter oēs; & sic sunt quinque p̄cedentia; aut aliquos specialiter; & sic sunt duo sequentia. s. Ordo, & Coniugium; & sic aut cōe, aut speciale. Ordo autem quinque priorum patet ex se. Baptismus. n. est ad uulnerum curationē; Confirmatio ad curationis uitæ cōseruationē; Eucharistia ad curationis habitæ, & cōseruatæ promotionē. Et quia non oēs, q̄ recipiunt, cōseruāt sp̄: ideo est Pœnitētia ad reparationē: est Vnctio extrema ad ipsius cōsumationem. Et ex hoc patet ordo & sufficientia illorum quinque, q̄ respiciunt cōiter oēs. Quæ autem respiciūt speciales status duo sunt. Aut .n. respiciunt p̄fectos; sic est Ordo; aut infirmos secundum con-

gruentiā; sic est Matrimonium principaliter; aut Ordo p̄ sacramenti dignitatē. Vel Ordo ē personarum generantium spiritaliter: Matrimonium uerò generantium corporaliter; & utraque necessaria est ecclesiæ: sed prima est de principali intentione; secunda ex consequenti; & ita patet ordo.

Non ante aduentū Christi, &c.] Dub. 2.

Contra, Videtur malè dicere; quia sacramenta veteris legis, & fides totam uirtutem iustificandi habebant ex morte Christi. Item, Videtur quòd magis ex resurrectione Christi; quia Roma. dicitur. Resurrexit propter iustificationem nostram. **Cap. 4.** **Respon.** Dicendum, quòd sacramenta nouæ legis magnam habent uirtutem; quia eam habet a passione, non tantum promissa, sed etiam persoluta; & persoluta astringit diuinam misericordiam, ut liberalius præbeat; & hoc fuit non nisi post mortem. Quòd obicitur de resurrectione. Dicendum, q̄ meritum principaliter fuit in passione; sed significatio nostre iustificationis a peccato significatur in morte, & resurrectione; ut destruat homo uerus, & fiat nouus.

Baptismus Christi Ioānes &c.] Dub. 3.

Queritur, quæ necessitas fuerit huiusmodi prænunciationis? Si dicas, ut alluefaceret; quæro similiter, quare alia sacramenta non habuerunt alluefactoria. Si dicas, quòd baptimus difficilior est ad credendum; Hoc non soluit; quia Eucharistia magnæ difficultatis est, & magnæ efficacis. **Respon.** Dicendum,

dū, q̄ baptimus cōgruè habuit p̄ambulū; & rō huius est; q̄a est sacramentū primū, & necessariū, q̄a. n. necessariū oportebat oēs suscipere: q̄a primū, ne hoīes inhabiles essent, & īparatis oportebat, q̄ p̄cederet aliqd simile. Nō sic aut est in aliis sacramētis: baptimus. n. susceptus disposit ad cetera alia; & ideo alia non egent alluefactorio: immo alluefactorium baptismi per cōsequens ad alia alluefacit.

Dub. 4. Hominis dictus est, quia nihil, &c.] Contra. Videtur, q̄ rō illa nulla sit; quia dicitur Euangeliiū hoīs, ut Ioā. & Matth. & tamen in Euangelio aliquid agitur, q̄ nō agit homo. Si dicas, q̄ Euangelium dicitur nunciū; & dicit quid exterius; & hoc est ipsius nunciantis, non tantum mandantis. Obicitur de doctrina; q̄ dicitur esse docentis; & tñ **Psalm.** (ut dicit Aug.) solus Deus docet intrus. **Respon.** Dicendum, q̄ doctrina dicitur Petri; nō q̄a Petrus totū agit effectiue, q̄d ibi fit; sed quia nihil ibi fit, q̄d Petrus nō faciat, uel effectiue sicut uerbum exterius, uel dispositiue sicut est eruditio interior; melius enim docet bonus clericus, quàm malus.

Dub. 5. Baptismus autem Ioānis, &c.] Contra. Videtur hoc falsum, q̄a Ioānes sciebat iā Christum uenisse; cū baptizauit ipsum; ergo non in nomine uenturi; sed eius, qui uenit, potius baptizauit; uel baptizare debuit. **Respon.** Dicendum, q̄ dominus uenisse dicitur quantum ad assumptionem carnis; tamen quia nondū erat manifestatus, baptizabat in nomine uenturi de futuro; & ideo

q̄ dñs se cepit p̄ mirabilia manifestare; baptimus eius debuit cessare. Vnde & Ioā. in carcere existens, uolens ostendere discipulis suis suum ministeriū impletum esse, & baptismū cessasse, misit eos ad Christū. Tu es, q̄ uenturus es; ut p̄ uerba dñi cognoscant discipuli uenisse illū, in cuius noīe baptizauerat Ioānes; & ideo cum iā amplius nō debeat dici uenturus; sacramentum eius cessauit. Et hæc est rō, quare Ioānes magis baptizauit in nomine uenturi, q̄ Christi; ut ostenderet baptismū suū ad tps esse. Nam Christus sp̄ Christus est; sed nō sp̄ uenturus est; & ideo baptisma Christi, quod debuit sp̄ durare; fuit in noīe Christi, uel Trinitatis; sed baptisma Ioānis in noīe uenturi.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An omne tempus fuerit idoneum ad institutionem sacramentorum?

D intelligentiā huius distinctionis; secundum duo, q̄ determinat Magister, duo principaliter queruntur. Primò de institutione sacramentorum quantum ad primā partem. Quantum uerò ad secundā queritur de baptismo Ioānis. Circa primum queruntur tria. Primò queritur, Vtrum omne tempus fuerit idoneū ad institutionem sacramentorum? Secundò; Vtrum in diuersis temporibus debuerunt diuersa institui? Tertiò utrum in tpe gratia debuerunt institui vnū, uel plura.

QUOD omne tempus fuerit idoneum ad institutionē sacramentorum, ostenditur. Et primò de tempore naturæ institutæ; quia tunc institutum est sacramentum matrimonii; ergo si hoc inter alia sacramenta minùs est efficax; uideatur quòd in illo tempore debuerit alia multò magis institui. Si dicas, quòd usus matrimonii illi temporis congruebat; quia erat non in remedium, sed in officiū; sed alia instituta sunt in medicinam; & ideo non ante lapsum. Contra: Deus simul cum condidit angelum, condidit, penam, siue ignē; ut ibi, si peccaret, puniretur; quia eius peccatum est irremediabile; ergo pari rōne cum condidit hominem, cuius erat peccare remediabiliter; debuit instituere medicinā. **ITEM**, Magister dicit Distin. p̄cedenti; quod sacramentorum usus est ad humilationē, quæ non tantum cōueniunt ægro, sed et sanis; ergo &c. **ITEM**, Quòd t̄ps legis naturæ post lapsum fuerit cōueniēs uidetur; quia boni & sapientis medici est medicinā usque ad indigentiam differre; & cum adest indigentia, ipsam offerre; ergo si tempus legis naturæ fuit tale, tunc sine dilatione, & anticipatione debuit sacramenta instituere. **ITEM**, Quòd t̄ps legis scriptæ fuerit magis idoneū, uideatur; quia sacramenta non iō sunt p̄cepta, quia bona; sed iō bona, quia p̄cepta, & instituta; sed talia p̄cepta maximè cōueniunt legi scriptæ, non euangelio, uel naturæ; in quo sunt leges morales; ergo & sc̄orum institutio. **Sed** quod t̄ps legis euēgelicæ fuerit cōueniēs uidetur; quia sacra-

menta sunt medicinæ; sed illud tempus maximè illorum institutioni conuenit, in quo aduenit medicus. Et iterum sunt uasa gratiæ; ergo illi temporis congruit, quod est t̄pus gratiæ.

CONTRA. Quod non congruerint t̄pori naturæ institutæ, ostenditur; quia qui sperat resurgere, facilius dimittit se cadere; ergo si primo homini essent remedia parata, data esset ei occasio peccandi; ergo si sacramenta debent esse uia ad resurgendum, non ad cadendum, non debuerunt illo t̄pe institui. **ITEM**, Quòd nec tempore legis naturæ, uidetur; quia t̄pe illo solùm cōcurrit ius naturale; sed ea, quæ dicuntur ius naturale, sunt de se bona; sunt et immobilia; ergo si sacramenta non sunt talia, non cōueniunt illi t̄pori. **ITEM**, Quòd nec tempore legis scriptæ; quia lex scripta data est in onus & ad conuicendum de impotentia, ut dicit Hug. ergo si sacramenta sunt medicine reparantes uirtutem, nullatenus cōueniunt legi scriptæ. **ITEM**, Quòd non legi euangelicæ, uidetur; quia hæc lex est eliminatiua, uel euacuatua figurarum, & signorum; quia aperte prædicat ueritatem; ergo si sacramenta sunt figuralia, nullatenus legi euangelicæ cōueniunt. **ITEM**. Lex euangelii est lex libertatis ad Galat. Vos autem fratres in libertatem uocati estis; ergo ad minùs non debuerunt institui sacramenta sub p̄cepto, sed solùm sub consilio. Et hoc uidetur dicere Hug. Primò paruulos consilio nutriuit, uel erudiuit; secundo prouectos

Lib. 2.
de Sa-
cramēt.
part. 2.
cap. 10

Cap. 5.

Lib. 1.
cap. 4.

præ-

cepto tentauit; tertio perfectos in libertate spiritus ambulare permisit. Sed hoc non potest stare, quia Ioan. dicitur. Nisi quis renatus fuerit &c.

RESOLVTIO.

Quia Sacramenta omnia in remedium instituta sunt: sicut semper cōcurrit morbus ita semper cōueniens fuit remedia instituire.

RESPONDEO. Dicendum; quod omnia sacramenta instituta sunt in remediū specialiter; & principaliter; excepto Matrimonio, quod primò institutum est in officiū, & quia t̄ps remedii incepit a lapsum, & p̄fecit in lege, & cōsummatum est in euangelio; iō ista tria t̄pora cōueniunt institutioni; sed magis, & minus.

AD ILLVD ergo quod obiicitur, quòd cōueniunt tempore naturæ institutæ p̄p̄ matrimonium. Dicendum, quod tunc est institutum, quia fuit institutum in officiū. **AD ILLVD**, quod obiicitur de p̄p̄na Angelorum; patet responsio; quia p̄na, uel ignis reuocat a culpa; sed medicina occasionem p̄stat; iō non sic debebat esse ex ipsa parte. **AD ILLVD**, quod obiicitur de usu. Dicendum, quod humiliari sub creaturis, ab eis erudiri, & in eis à fastidio liberari; non est de natura hominis instituti; sed potius hoc exigit p̄na dānatis; quia homo institutus erat medius inter creaturas, & deū. In creatore. n. se expressius, quæ in aliis cognoscebat; & in ipso delectabatur; & uarietate rerum ad fugiendum fastidium non egebat. **AD ILLVD**, quod obiicitur de t̄pe legis naturæ. Dicendum, quod lex na-

turæ quædam dicitur ut necessaria; quædam ut expedientia. Item, Quædam dicitur, ex se; quædam adiuncta fide; & inspiratione. Et dico, quod primo modo dicitur p̄cepta moris; secundo modo p̄cepta quæ dicitur in generali (ut esse deo sacrificandum; & hoc fides cum inspiratione) et ulterius determinabatur; & sic patet illud. **AD ILLVD**, quod obiicitur de t̄pe legis scriptæ. Dico, quod lex scripta a duris obseruabatur carnaliter, & eius sacramenta; & in talibus nullam habebat efficaciam. Sed a spiritualibus obseruabatur spiritualiter; & non erat in onus, sed in uia salutis; & talibus sacramenta illa erant in medicinam. **AD ILLVD**, quod obiicitur de euangelio; quod euacuat figuras. Dicendum, quod quædam figuræ erant t̄m ad signandum; quædam autem sunt ad signandum, & sanctificandum. Figuras primas euacuat; sed secundas instituit; quia est lex iustificationis, non tantum ueritatis. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod lex euangelii est lex libertatis &c. Dicendum, quod p̄cepta sunt in seruitutē timentibus; sed sunt in libertatē amantibus; quia ergo lex euangelica est lex amoris; iō lex libertatis; non quia non precipiebat; sed quia non ad timorem, sed ad amorem trahebat.

QVÆSTIO II.

An alia & alia diuersis temporibus Sacramenta esse debuerint?

VTrum in diuersis temporibus debuerunt alia; & alia sacramenta institui; uel semper eadem? Et quòd non semper eadem; sed quòd debuerunt mutari; hoc rationabiliter ostendit Hug. sic dicens. Dispensationis

D 4 ordo,

Libr. 1.
de Sa-
cramē.
par. 11.
c. 6. in
princi-
pio.

ordo, & ratio hoc poposcit: ut sicut ab initio currente tpe magis, ac magis saluatoris aduentus appropinquauit; sic magis ac magis effectus salutis cresceret, & cognitio veritatis: p p q & ipsa signa salutis per successionem tēporum alia post alia mutari debuerunt; ut effectus gratiæ diuinę in salutem crece- ret; simul quoque & ipsa signa- tio in signis uisibilibus euiden- tior appareret. **ITEM.** Hoc ostē ditur per rationem; quia uaria- to morbo, & conditione egro- tantis; necesse est uariari reme- dium: ergo cum his temporibus fuerint morbi, & agrotantes di- uersarū conditionum; & mor- bus inualuerit, necesse fuit me- dicamenta alia, & alia adhiberi.

SED CONTRA. Institutio sacramentorum fuit non à quo- cunque: sed a summo medico, cuius consilium est immutabi- le, & est summè cōmendabile: sed si immutabile: ergo & sacra- menta secundum illud institu- ta, debēt esse imutabilia: si sum- mē laudabile, ergo debet eē op- tima: ergo secundum hoc eū sa- cramenta legis gratiæ optima sint, semper illa debuerunt esse: nec ante, nec post alia debuerūt institui, nec mutari. **ITEM,** Mor- bus originalis peccati semper idem fuit, nec creuit, nec decre- uit: & rō infirmādi semper fuit eadem: ergo uidetur, q̄ medici- na correspōdens morbo debue- rit esse non mutata. **ITEM,** Om- nia sacramenta habent efficaciam a passione primò, & a fide pas- sionis immediate, & uirtus illa est ad sanandum per gratiam: ergo cum passio sit eadem, & si-

des eadem (sicut dicit Aug.) & Tra. 7. gratia similiter eadem: ergo So. sup. debent esse eadem sacramenta Ioan. non mutata.

RESOLVTIO.

Diuersis temporibus diuersa debue- runt institui sacramenta, cum status perfectiori perfectiora competant sacramenta.

RESPONDEO. Ad prædicto- rum intelligentiam est notan- dum, q̄ sacramenta sunt in do- cumentum, sunt in medicamen- tum, sunt & in ornamentum. Et secundum statum perfectū sunt in apertum documentum diui- ni secreti, sunt in efficax reme- dium morbi, & in pulchrum or- namentum sponſę Chritti. Quo- niam ergo reuelatio secretorū non debet fieri quocunque mo- do, nec in omni tempore: sed il- lo, in quo est intellectus homi- nis capaxior: ergo sacramenta p- fecta dilata sunt usque ad tem- pus tale. Hoc autem tempus si- cut in homine est sexta ætas, q̄ appellatur senectus, iuxta illud. *Quam speciosa ueteranis sapiē- tia, & gloriosus intellectus, & consilium.* Similiter in mundo est sexta ætas, quę est post Chri- stum: in qua ætate homines sunt sapientiores, & capaciores: ideo dilata sunt sacramenta cō- pleta usque ad hoc tēpus. Rur- sus. Quia sunt in medicamentū morbi efficax, etiam eo tempo- re debent dari, in quo efficacius curāt: sed spiritualis infirmitas efficaciter nō curatur, nisi quan- do cognoscitur, & sentitur: alio- quin redditur homo ingratus, & peiori uulnere infirmatur: nō necesse fuit sacramenta differre quouſque morbus tantum inua- letce-

lesceret, ut homo ipsum cogno- sceret, & remedium quæreretur: hoc autem fuit in tempore gra- tiæ, quia tempore legis nature conuictus est esse cæcus: & tūc uenit lex docens, & onerans, & tunc conuictus est de impoten- tia: tunc ergo restabat tempus gratiæ, in quo morbus iam con- gnitus curaretur, & in hoc tem- pore sacramenta completa da- rentur. Rursus. Quia sunt in pulchrum ornamentum, debuit ea Christus illi sponſę dare, a qua nunquam separari deberēt: & quia talis fuit Ecclesia colle- cta de gentibus, nō Synagoga, quę ipsum deseruit, & negauit: usque ad tempus gratiæ perfe- cta sacramenta non instituit: ni- hilominus tamen aliqua imper- fecta, secundum quod congrue- bat illis temporibus, in sustenta- tionem dedit. Et sic patet, quod non semper eadem: sed alia, & alia debuerint institui. **AD IL- LVD,** quod obiicitur de consi- lio. Dicendum (quod sicut dicit Aug.) Sicut unus medicus se- cundum eandem artem nō mu- tatam pro mutatione morbi, mutat remedia: sic, immo mul- tō fortius in proposito. Quod uerò addit, quia summè lauda- bile &c. Dicendum, quod sum- mē audabile est consilium diui- nę sapientiæ in operibus, non quia omnia sunt optima, quę facit in se, sed in ordine. Vnde dicit Aug. Si quis quærat, quare Deus non fecit duos soles? non uidet quia fuisset superfluum. Si quærat quare fecit lunam? nō uidet quia si deesset luna, ali- quod bonum deesset de ordine. Sic & in proposito attendendū,

quia ordinatissimè fecit. Sicut enim hæc sacramenta huic tem- pori conueniunt, ita illa sacra- menta illi tempori congruebāt. **AD IL- LVD,** quod obiicitur, q̄ morbus est idem. Dicendum, q̄ & si morbus originalis quantum ad essentiam non creuit in effe- ctu, quia semper magis ac ma- gis homines sequebantur con- cupiscentiam: & de uno errore labebantur in alterum. **AD IL- LVD,** quod obiicitur: si fides eadem, & passio &c. Dicendū, quod & si passio eadem sit, ta- men prius fuit promissa, & mo- dō est persoluta: & ideo accepta satisfactione, misericordia Dei liberalior fuit ad remittendū, quam cum tantum erat promif- sa. Liberalior (inquam) quan- tum ad effectum, cum semper in se sit summè & æquabiliter liberalis: ideo effectus maior. Præterea: & si fides sit eadem, tamen hæc est dignior, & ad a- mandum efficacior, quia aper- tius credimus, quam antiqui: & fides de passione iam præterita, & solutione facta magis ad amā- dum incitat, quā promissa: ideo Deus & merito fidei, & merito passionis iam præteritę maiore contulit sacramētis efficaciam. Et rursus. Quia fides est expres- sior, sacramenta sunt euiden- tia: sed fides expressa remanet ea- dem quia ratio credēdi eadem; sed sacramenta alia, quia signa sunt alia: & signa non mu- tantur quantum ad signatum, sed quantum ad speciem signan- tem.

Lib. de
Vera
Religio
ne. ca.
24.

Li. 3. de
libero
Arbi-
trio.
cap. 9.

Eccles.
25.

*An iure septem sint Sa-
cramenta.*

DE numero sacramentorum temporis Euangelii. Et quod debuerit esse unum solum, uideatur, quia iugum euangelicum est iugum suauitatis, & onus leuitatis, sed lenius est obseruare unum sacramentum, quam plura: ergo cum Deus uirtute omnium sacramentorum potuerit dare uni, uideatur quod unum tantum debuerit esse. **ITEM.** Quod cetera præter unum superfluant, uideatur: quia in sacramento uno, quod est Eucharistia signatur passio, a quo effectum habent omnia sacramenta. Et rursus, In illo sacramento continetur Christus, in quo est omnis gratiæ plenitudo: ergo uideatur quod ipsum solum possit omnia efficere, ad quæ sunt alia instituta. **ITEM.** Videtur quod unum solum faciat, quod omnia alia faciunt: baptisimus. n. delet omnem culpam; delet etiam omnem penam culpæ debitam; quia statim euolaret baptisatus, si moreretur. **ITEM.** Baptisimus dat gratiam, quæ sanat animam, & habilitat omnes potentias; sed ad aliud non sunt alia sacramenta: ergo sufficit baptisimus.

QUOD autem debuerit esse plura uideatur; quia sicut dicitur. Distinc. præced. Contra peccati uulnus sacramentorum remedia Deus instituit. Et dicit Hieron. Non sanat oculus, quod sanat calcaneum: cum ergo diuersa sint uulnera: ergo diuersa debent esse remedia ergo sacramenta plura. **ITEM.** Sacramenta non tantum sanant, sed etiam signant: ergo si signatio est ex institutione; & quod ad multa instituitur ad si-

*Super
Marc.
cap. 9.*

gnandum est multiplex, & dubium: ergo si unum sacramentum habet plures efficacias, & plures signationes, duceret in dubitationem, non in cognitionem. **ITEM.** Necessè est, quod sacramentum expressam habeat similitudinem: sed non inuenitur species uisibilis, quæ habeat similitudinem expressam cum omnibus effectibus: ergo necessè est esse plures. Supposito ergo quod plura. **QVÆRITUR,** quare tantum septem: quia cum duo sunt uulnera tantum, scilicet pœne, & culpe; unde quod debuerunt esse duo sacramenta tantum. Si dicas, quod pœna, & culpa multiplicatur per differentias. Contra, Tunc erunt plura quam septem: quia genera peccatorum sunt septem. **ITEM.** Pœnæ sunt multæ sicut irregularitas, & concupiscentia circa gustum, & circa tactum, contra quæ sunt sacramenta. **ITEM.** Sacramenta euangelii se habent ex additione ad sacramenta legis scriptæ; sicut illa ad facta quæ sunt in lege naturæ: ergo cum plura sint sacramenta in lege scripta, quam in lege nature, plura debent esse in euangelio, quam in illa.

RESOLVTIO.

Sacramentorum numerus septennarius congruus est, ad exercitandum, ad erudiendum, ad medendum, & auxiliandum.

RESPONDEO Dicendum, quod sicut ostensum est; necessè est esse plura sacramenta. Plura quidem, quia sunt ad exercitandum: unum. n. generaret fastidium: plura etiam, quia sunt ad erudiendum: unum. n. generaret ambiguitatem. Sed septem sunt & non plura, quia sunt ad medicandum: quia medicina respicit uulnera, quæ sanat; & sanando uulnera adiuuat

adiuuat uirtutes: & adiuuando uirtutes munit, & armat contra infirmitates. Secundum ergo, quod sacramenta sanant infirmitates: numerus eorum accipitur sic. Quia est infirmitas culpæ & pœnæ; infirmitas culpæ in generali est peccatum originale; contra quod est Baptisimus: & peccatum actuale mortales: contra quod est Pœnitentia: & peccatum ueniale; contra quod est Extrema unctio. Pœnæ autem infirmitas est quadruplex. Ignorantia; contra quam est Ordo; in quo potestas traditur discernendi: secunda est impotentia, contra quam est Confirmatio? Tertia est malitia, contra quam est Eucharistia. Quarta concupiscentia, contra quam est Matrimonium. Secundum autem, quod sacramenta sunt in adiutorium uirtutum, accipitur numerus sic: Quia si in adiutorium fidei, sic est Baptisimus, qui est ianua sacramentorum; sicut fides uirtutum: in auxilium spei, sic est Unctio extrema: in auxilium charitatis, Eucharistia; quæ unit, & incorporat: in auxilium prudentiæ, Ordo: in auxilium iustitiæ, Pœnitentia: in auxilium temperantiæ, Matrimonium: in auxilium fortitudinis, Confirmatio. Secundum uero, quod sacramenta sunt armaturæ ecclesiæ militantis, sumitur numerus sic, Quia sicut dicitur Cant. Ipsa est terribilis, ut castrorum acies ordinata: terribilis est, quia munita, & fortis; & hoc per Confirmationem: Acies, quia coniuncta, & unita: & hoc per Eucharistiam: Ordinata, per Ordinem. Hæc acies uariabilis est tanquam in hac uita

Cap. 6.

consistens: unde & aliqui subtrahuntur per mortem, aliqui proficiuntur per culpam: ideo necessarium est sacramentum ad prolem multiplicandam ad diuinum cultum: & hoc est Matrimonium. Necessarium est ad resurgendum post lapsum: & hoc est Pœnitentia. In hac autem sola acie salus est. Unde in eam ingreditur homo, ut prælietur: ex ea in morte egreditur, ut coronetur. Sed nullus recipitur ad pugnam, nisi habeat signum, & arma Christi: ideo necessarium est sacramentum, in quo hæc conferuntur, ut Baptisimus: & hic est ianua intrantium. Item, Ex hac acie nullus egreditur, nisi habeat pignus, & unctioem Spiritus sancti: in cuius signationem est Unctio extrema, quæ est sacramentum exeuntium. Et sic patet, quod tantum sunt septem; siue considerentur ut medicamenta; siue ut adiumenta; siue ut arma.

AD ILLUD ergo, quod obicitur, quod deberet esse unum propter facilitatem. Dicendum, quod opus diuinum debet habere facilitatem, in signum potentiam; debet habere & congruitatem, in signum sapientiam; debet etiam habere utilitatem, in signum bonitatis. Quia ergo licet uia facillior existeret in uno; tamen quia non ita congrua ut in pluribus: ideo fuerunt plura. **AD ILLUD**, quod obicitur de efficacia Eucharistia. Dicendum, quod & si in Eucharistia significetur passio, & contineatur Christus; in quo est gratiæ plenitudo; non tamen signatur passio secundum omnem suum effectum; nec continetur gratiæ plenitudo ad omnem gratiam

tiam

*Questio col
laterales.*

ARTICVLVS II.

QV AESTIO. I.

A Ioanne, an à Deo institutus fuerit Baptismus Ioannis?

ONSEQVENTER quantum ad secundam partem Distinctionis queritur de baptismo Ioannis. Et circa hoc queruntur tria. Primò queritur, a quo fuerit Ioannis baptismus institutus? Secundò, ad quid fuerit institutus? Tertio queritur de usu, siue efficacia ipsius.

QVOD fuerit a Deo institutus uidetur; quia ille est institutor rei, qui iubet re fieri; & cuius auctoritate fit: sed Ioannes auctoritate domini, & mandato baptizabat; unde Ioan. Qui misit me baptizare, ille mihi dixit &c. ergo Ioannes a domino missus erat ad baptizandum: ergo &c. ITEM. Baptizator, siue Baptista nomē est officii honorabilis: sed nemo assumit sibi honorem; sicut dicitur Hebrę. (alioquin non est assumptio, sed usurpatio) ergo Ioannes fuit factus a domino Baptista: & si hoc; ergo & baptismus eius est a domino institutus. ITEM. Fiat deductio, quod facit dominus in euāgelio: Baptismus Ioannis de celo erat, an ex hominibus? si ex hominibus; ergo non erat ei credendum: si de celo, ergo institutus fuit ab ipso Deo.

CONTRA. Si baptismus Ioannis fuit a domino institutus: cum ergo debeat ab eo, a quo instituitur, denominari: non debet dici baptismus Ioannis, sed Dei. Maior patet: quia baptismus Christi

tiam effundendam, sed specialiter ad effectum cibationis. AD ILLUD, quod obiicitur de Baptismo. Dicendum, quod Baptismus directè est contra originale; unde non est iterabile; sed uulnera peccatorum sunt iterabilia. Itē. Et si absoluat a pena satisfactio nis; non tamē a pœna, quæ est sequela culpæ; & cōtra has pœnas sūt sacramēta alia: quia nō sunt tantum in dimissionē culpæ; & ideo non sufficit. QVOD autē obiicitur, quod debet esse duo tantum contra duo, scilicet pœnā, & culpā, Patet responsio: non. n. est statum in primis differentis, quæ sunt pœna, & culpa: quia nimis sunt generales; nec descendendum est ad speciales; sed in eis, quæ uniuocationē habent; ut puta originale ad omnia originalia, & mortale ad mortalia, & ueniale ad uenialia. Similiter nec in differentiis pœnæ; sed in principalibus differentiis, scilicet ignorantia, concupiscentia, malitia, & impotentia; quæ sunt ratio ducendi in culpam. Et sic patet de irregularitate; similiter de appetitu gulæ; quia sine peccato potest esse in se, nisi deordine tur per nimium desiderium: sed concupiscentia carnis semper manet inordinata, nisi ordinetur. AD VLTIMUM dicendum, quod sacramēta legis scriptæ addunt super sacramēta legis naturæ, quæ tantum ad certitudinem figuratiōis, & difficultatē oneris: ideo sunt euidentiora, & plura. Sed sacramēta euangelii addunt super sacramēta legis scriptæ, quantum ad expressionē, & efficaciam: & minuunt oneris duriciam: ideo sunt euidentiora, & efficaciora; sed tamen pauciora.

si datur a Petro, & a Paulo; & ab eis non denominabatur, sed tantum a Christo; qui erat institutor. IVXA hoc queritur, cum euangelium non tantum denominetur ab auctoritate principali, sed etiam a scriptore; ut euangelium Ioannis: quare non similiter baptismus? Item. Quod sit institutus a Ioanne uidetur; quia si a Deo, staret utique, Ioanne cessante: sed baptismus Ioannis cessauit statim, quando Ioannes missus est in carcerem, sicut dicit Chrysostomus super Ioannem: ergo baptismus eius fuit ab eo tantum institutus, non a Deo.

RESOLVTIO.

Baptismi Ioannis primus institutor fuit Deus: sed Ioannes fuit administrator plenarius & precipuus.

RESPONDEO. Dicendum, quod baptismi Ioannis Deus fuit principalis institutor; sicut probant rationes primæ: sed Ioannes fuit administrator plenarius, & precipuus. Plenarius, quia nihil ibi faciebat, quod per ipsum non fieret: totum enim administrabat, quia tantum exterius lauabat. Precipuus uero, quia Deus per ipsum instituit, & ei officium baptizandi commisit: ut nullus baptizaret illo baptismo; nisi ipse, uel aliquis eius auctoritate: & inde est, quod nominabatur a Ioanne; & cessauit, Ioanne cessante. Sed in baptismo Christi nullus erat administrator plenarius, quia ibi est interior regeneratio; quæ solum fit a Deo, non ministerio humano. Nullus etiam precipuus, quia Christus insti-

tuit baptisma suum non per aliquem hominem, sed per seipsum. Nulli etiam sic commisit suum officium, ut alii eius auctoritate baptizarent: ideo non denominatur ab eis baptismus Christi; nec cessat eis cessantibus.

AD ILLUD, quod obiicitur de euangelio. Dicendum, quod euangelista fuit administrator plenarius; quia quantum ad uerba, & intellectum. Verba, non ex se dicebant non omnino eadem, quæ Christus in predicando dixerat. Rursus, sensum seruabant: sed illi primò illuminati fuerunt, & postmodum aliis exprimebant, In sacramentis non sic, quia Apostoli signa ex se non habebant: sed a domino sunt instituta. Rursus Per gratiam, qua erant purgati, alios non purgabant: ideo non sic dicitur baptismus Matthæi. sicut euāgelium Matthæi dicitur. ET AD ILLUD patet responsio, quod non cessauit ideo baptismus Ioh. quia esset principalis institutor; sed quia erat precipuus administrator.

QV AESTIO. II.

Ad signandum, an ad efficiendum institutus fuerit Ioannis Baptismus?

AD quid fuerit baptismus Ioannis institutus. Et quod ad si signandum uidetur per illud, quod dicit Hug. Inter baptisma Christi, & baptisma Ioannis hoc interest, quia ibi solum sacramentum dabatur, hic sacramentum, & res sacramenti, scilicet in baptismo Christi: ergo si sacramenti est signare, patet quod ad signandum. ITEM. Per rationem uideretur: quia magis conueniebat baptismus Ioannis cum baptismo Christi, quæ baptismus legalis: sed

Hom. 28.

cap. 1.

cap. 5.

Mat. 21

Lib. 2.

de sacramēto.

par. 6.

cap. 6.

Vbi supra circa si mem. fed ille (ut dicit Hug.) signabat baptismum Christi: ergo multo-
fortius congruit, q̄ baptismum Ioā-
nis, I T E M, Quod fuerit institu-
tus ad efficiendum uidetur; q̄
Mar. dicitur, Erat Ioānes bapti-
zans, & p̄dicans baptismum p̄ce-
nitentiæ in remissionem pecca-
torum: ergo cum remissio pec-
catorum non sit sine gratia, ui-
detur q̄ dabat gratiam. I T E M,
Ratione uidetur: quia sicut di-
cit Hugo, Quemadmodum cre-
scit in sacramentis expressio si-
gnationis, crescit & efficacia san-
ctificationis, & secundum q̄ ma-
gis appropinquat ad aduentum
Christi: sed baptismus Ioannis
expressius signum erat, q̄ circū-
cisio; & aduentui Christi magis
appropinquabat: ergo maiorem
efficaciā habebat. P R A E T E R E A.
Si nullā habebat interius effica-
ciam; cum ablutio carnis praue-
nullius erat utilitatis, non erat
acceptandum, nec approbandū:
ergo stultè fecerunt, qui susce-
perunt: male etiā fecit Christus,
qui approbavit, dum ab eo ba-
ptizari soluit, sicut dicitur Ma-
th. ergo si nec illi faciebant stul-
tè, nec Christus male: ergo ali-
quam efficaciam habuit. I T E M.
Quod maiorem efficaciam hā-
buit, q̄ baptismus Christi uide-
tur: q̄a Christus baptizatus est
baptismate Ioannis, non suo: er-
go ex opere p̄posuit illud suo:
sed non esset p̄ponendus, nisi
esset maioris uirtutis, & effica-
ciæ: ergo &c.

Cap. 1. Ratione uidetur: quia sicut di-
cit Hugo, Quemadmodum cre-
scit in sacramentis expressio si-
gnationis, crescit & efficacia san-
ctificationis, & secundum q̄ ma-
gis appropinquat ad aduentum
Christi: sed baptismus Ioannis
expressius signum erat, q̄ circū-
cisio; & aduentui Christi magis
appropinquabat: ergo maiorem
efficaciā habebat. P R A E T E R E A.
Si nullā habebat interius effica-
ciam; cum ablutio carnis praue-
nullius erat utilitatis, non erat
acceptandum, nec approbandū:
ergo stultè fecerunt, qui susce-
perunt: male etiā fecit Christus,
qui approbavit, dum ab eo ba-
ptizari soluit, sicut dicitur Ma-
th. ergo si nec illi faciebant stul-
tè, nec Christus male: ergo ali-
quam efficaciam habuit. I T E M.
Quod maiorem efficaciam hā-
buit, q̄ baptismus Christi uide-
tur: q̄a Christus baptizatus est
baptismate Ioannis, non suo: er-
go ex opere p̄posuit illud suo:
sed non esset p̄ponendus, nisi
esset maioris uirtutis, & effica-
ciæ: ergo &c.

Vbi supra in medio cap. fed ille (ut dicit Hug.) signabat baptismum Christi: ergo multo-
fortius congruit, q̄ baptismum Ioā-
nis, I T E M, Quod fuerit institu-
tus ad efficiendum uidetur; q̄
Mar. dicitur, Erat Ioānes bapti-
zans, & p̄dicans baptismum p̄ce-
nitentiæ in remissionem pecca-
torum: ergo cum remissio pec-
catorum non sit sine gratia, ui-
detur q̄ dabat gratiam. I T E M,
Ratione uidetur: quia sicut di-
cit Hugo, Quemadmodum cre-
scit in sacramentis expressio si-
gnationis, crescit & efficacia san-
ctificationis, & secundum q̄ ma-
gis appropinquat ad aduentum
Christi: sed baptismus Ioannis
expressius signum erat, q̄ circū-
cisio; & aduentui Christi magis
appropinquabat: ergo maiorem
efficaciā habebat. P R A E T E R E A.
Si nullā habebat interius effica-
ciam; cum ablutio carnis praue-
nullius erat utilitatis, non erat
acceptandum, nec approbandū:
ergo stultè fecerunt, qui susce-
perunt: male etiā fecit Christus,
qui approbavit, dum ab eo ba-
ptizari soluit, sicut dicitur Ma-
th. ergo si nec illi faciebant stul-
tè, nec Christus male: ergo ali-
quam efficaciam habuit. I T E M.
Quod maiorem efficaciam hā-
buit, q̄ baptismus Christi uide-
tur: q̄a Christus baptizatus est
baptismate Ioannis, non suo: er-
go ex opere p̄posuit illud suo:
sed non esset p̄ponendus, nisi
esset maioris uirtutis, & effica-
ciæ: ergo &c.

Cap. 3. fed ille (ut dicit Hug.) signabat baptismum Christi: ergo multo-
fortius congruit, q̄ baptismum Ioā-
nis, I T E M, Quod fuerit institu-
tus ad efficiendum uidetur; q̄
Mar. dicitur, Erat Ioānes bapti-
zans, & p̄dicans baptismum p̄ce-
nitentiæ in remissionem pecca-
torum: ergo cum remissio pec-
catorum non sit sine gratia, ui-
detur q̄ dabat gratiam. I T E M,
Ratione uidetur: quia sicut di-
cit Hugo, Quemadmodum cre-
scit in sacramentis expressio si-
gnationis, crescit & efficacia san-
ctificationis, & secundum q̄ ma-
gis appropinquat ad aduentum
Christi: sed baptismus Ioannis
expressius signum erat, q̄ circū-
cisio; & aduentui Christi magis
appropinquabat: ergo maiorem
efficaciā habebat. P R A E T E R E A.
Si nullā habebat interius effica-
ciam; cum ablutio carnis praue-
nullius erat utilitatis, non erat
acceptandum, nec approbandū:
ergo stultè fecerunt, qui susce-
perunt: male etiā fecit Christus,
qui approbavit, dum ab eo ba-
ptizari soluit, sicut dicitur Ma-
th. ergo si nec illi faciebant stul-
tè, nec Christus male: ergo ali-
quam efficaciam habuit. I T E M.
Quod maiorem efficaciam hā-
buit, q̄ baptismus Christi uide-
tur: q̄a Christus baptizatus est
baptismate Ioannis, non suo: er-
go ex opere p̄posuit illud suo:
sed non esset p̄ponendus, nisi
esset maioris uirtutis, & effica-
ciæ: ergo &c.

CONTRA, Quod nec ad si-
gnandum, nec ad efficiendum;
uidetur. Quia si ad signandum
tantum; ergo fuit sacramentum
legis ueteris: si ad efficiendum,

fuit nouæ: ergo cum baptismus
Ioannis non fuerit sacramentū
legis ueteris: quia Ioannes est
terminus legis; nec nouæ: mani-
festum est igitur, q̄ nec signa-
uit, nec efficientiam habuit.

I T E M, Quod nihil interius fece-
rit, uidetur; quia Marc. dicitur.
Ego Baptizo uos aqua. Et Ioā.
Propterea ueni ego in aqua ba-
ptizans. Et Act. Quia Ioannes
baptizauit aqua. I T E M, Super
illud Ioan. Erat Ioannes bapti-
zans &c. Glos. Quantum cate-
cuminis nondum baptizatis p̄-
dest doctrina fidei; tantum p̄-
fuit baptismus Ioannis ante ba-
ptismū Christi: ergo si secundū
hoc solūm instruebat, & nihil
gratiæ conferebat: patet &c.

R E S O L V T I O.

*Baptismus Ioannis non ad efficien-
dum; sed ad p̄figurandum,
ad assuesfaciendum, &
ad annunciantium
Baptismum Chri-
sti institutus
fuit.*

R E S P O N D E O. Dicendum, q̄
baptismus Ioannis fuit institutū
ad p̄figurandū baptismum Chri-
sti: sicut dicit Magister, q̄ erat
sacri rei signum, quia signabat
baptismum Christi, & ratione
illius erat quodammodo iacra-
mentum. Fuit etiam institutum
ad assuesfaciendum ad baptismū
Christi Matthæi capite tertio.
Ego baptizo &c. Glos. Tantum
corpora lauo, quia peccata sol-
uere nequeunt sicut nascendo,
& p̄dicando p̄curro: sic ba-
ptizādo ad baptismum Christi di-
rigā. Et quantum ad hoc nō est sa-
cramentum, sed sacramentale:
sicut torquemētum, in quo mi-
lites

lites assuescunt; non est bellū.
Fuit etiā hoc ad baptismū Chri-
sti nunciandū, manifestādo au-
ctorem, & p̄parādo materiā:
& hoc cum baptizauit Christū,
manifestatus est Christus. Ioā.
Vt manifestaretur in Israel, pro-
pterea ueni ego in aqua bap-
tizans: & in illo baptizādi actu cō-
tulit Christus aquis uim regene-
ratiuam cōtactu carnis, ut dicit
Beda: & quantum ad hoc fuit
initium noue legis fuit sacramē-
tum omnino ve. nec omnino
no. le. Concedendum est igitur
quod fuit institutum ad signan-
dum, non ad efficiendum, sicut
dicit Hugo: nec oportet quod
sacramentum sit ue. leg. propter
hoc quod initiabatur sacramē-
tum nouæ.

Cap. 1.

*In ho-
mil. E-
uang.
Octau.
Epiph.
Lib. 2.
de Sa-
cramē.
part. 6.*

QVOD obiicitur de illo uer-
bo, p̄dicans baptismum p̄ce-
nitentiæ, &c. Glos. exponit sic.
Pœnitentiæ baptismum dicit in
remissionem peccatorum; &
hunc tantum p̄dicauit, non
dedit. Vnde baptismus ille pœ-
nitentiæ nō erat baptismus Ioā-
nis, quem ipse dabat; sed bap-
tismus Christi; quem Ioannes p̄-
dicabat. A D I L L V D, quod obi-
citur: quod expressius signū ē:
quā legalia. Dicendū, quod
circuncisio instituta fuit in re-
medium, non tantum in signū:
sed baptismus Ioannis tantum
in signum, non in remediū: q̄a
si esset in remedium, utique es-
set efficacius remedium, sicut
erat expressius signum. A D I L-
L V D, quod obiicitur; quod sit
nullius utilitatis &c. Dicendū,
quod quamuis interius nō pur-
garet; non tamen erat inutile:
quia instruebat & assuesfacie-

bat: & (quod ampliū est) fuit
uia manifestandi Christum, &
p̄parādi materiā baptismi
Christi. Et inde est, quod Chri-
stus in eo baptizari uoluit; ut
se baptizato, materiā suo ba-
ptismati p̄pararet, sanctificā-
do aquam. Et sic patet sequens,
quia non p̄posuit suo, sed or-
dinauit ad suum baptismum.

QVÆSTIO III.

*An baptizati baptismio Ioannis re-
baptizandi erant baptismio
Christi?*

D E V S U baptismi Ioannis siue
de efficacia, Vtrum scilicet
baptismus Ioannis cum imposi-
tione manuum aequipollens es-
set baptismi Christi. Et quod
sic, uidetur ratione; quia ista
duo completum faciunt bap-
tisma, scilicet baptizari in aqua,
& spiritu: sed per Ioannem ba-
ptizati sunt aqua per manuum
impositionē spiritu: ergo aequi-
pollent ista duo baptismi Chri-
sti. I T E M. Hoc uidetur ratio-
ne alia; q̄a ad hoc q̄ baptismus
sit sacramentum completum;
non est necesse aliquem simul
lauari interius, & exterius, sed
successiue: ut patet in acceden-
te fide: ergo uidetur, q̄ ubi im-
positio manuum non iauit inte-
rius per spiritum, cum ablutio-
ne p̄cedenti exteriori fuit in-
tegrum sacramentum. I T E M.
Hoc uidetur auctoritate Hiero-
ny. & Magistri. Dicit. n. Hiero-
ny. super Iohelē. Baptizati à
Ioanne nomine uenturi, quia
dixerunt, Neque si Spiritus san-
ctus est, audiuius; iterum ba-
ptizati sunt: ergo hæc ratio, q̄a
non cognoscebant Spiritum san-
ctum: ergo si hæc est causa re-
cta

*D. Hie-
ron. su-
per Io-
helē
cap. 2.
prop̄ s̄
nem*

Mag. i. Eta, oppositum est causa opposi-
litera i. ti: ergo si baptizati erant, & si-
presen- dem Trinitatis habebant, non
ti dist. erant rebaptizandi. I T E M. Hoc
uidetur auctoritate scripturae,
Cap. 8. quia Act. dicitur de Samaritanis,
q. baptizati erant in nomine domini Iesu:
& tunc imponebant manus super eos; & Apo-
stoli non faciebant aliud nisi imponere
manus in nomine domini Iesu. Sed tunc
quero, aut baptismus ille fuit Christi, aut
Ioannis, quo baptizati erant. non Christi,
ut patet per textum, nondum enim in
quenquam illorum uenerat &c. sed bap-
tismus Christi dabat semper spiritum sanctum:
& Glos. dicit ibi. Baptizati, tantum
aqua tincti, non spiritu: ergo quia fuit
baptismus Ioannis, non oportebat nisi
manus imponi.

Cap. 19. CONTRA legitur Act. quod Paulus
rebaptizauit baptizatos baptismate
Ioannis: ergo rebaptizandi sunt. Si dicas,
q. ideo rebaptizauit, quia non habebant
Trinitatis fidem: tunc ergo suppleta
fide Trinitatis, non oportuit rebaptizari:
sed conilat q. ante instruxit in fide,
quam baptizaret, ergo nullo modo debuit
rebaptizare. I T E M. Aug.

Tract. 5. sup. assignat generalem differentiam
Ioa. c. r. inter baptismum Ioannis, & bap-
ca me- ptimum Christi dicens, Baptizauit
dium. Iudas, & rebaptizatum non est:
baptizauit Ioannes, & rebaptizatum est:
ergo generaliter omnes erant rebaptizandi.
I T E M. Ratione uidetur, quia sicut dictum
est, baptismus Ioannis assuefaciebat &
dirigebat ad baptismum Christi: unde ipse
Ioannes dicebat, Ego baptizo uos

aqua, ille baptizabit uos spiritu sancto:
ergo si frustra assuefecit aliquis ad
faciendum aliquid, quod non facit: frustra
baptizati sunt baptismum Ioannis, nisi
baptizentur etiam baptismum Christi.
I T E M. Impositio manuum habebat locum
sacramenti Confirmationis: sed confirmationis
sacramentum presupponit sacramentum
baptismum & aliis non ualet nisi bap-
tizatis: ergo si nondum habebant plenum
sacramentum baptismum: nihil faciebat
confirmationem, siue impositio manuum
eis. I T E M. In baptismum imprimitur
character, qui est fundamentum ordinis,
& aliorum sacramentorum: sed character
non inprimebatur in baptismum Ioannis,
nec in impositione manuum: quia non
habebant cum illo aliquam similitudinem:
ergo tales semper carerent characterem:
ergo nunquam eis ualerent alia sacramenta.

RESOLVTIO.
Baptismo Ioannis baptizati rebaptizandi
erant: cum ille tantum assuefaceret,
& non regeneraret, licet Magister secus
senserit.

RESPONDEO. Dicendum, q. duplex fuit
super hoc opinio. Una uidelicet, q. bap-
tizati baptismum Ioannis, si non habebant
fidem Trinitatis, rebaptizandi erant:
si autem habebant fidem Trinitatis,
non oportebat eos rebaptizari: sed
sufficiebat manus imponi. Et ratio
huius positionis fuit, q. quia tales
habebant ablutionem exteriores: &
habebant fidem Trinitatis, quam
interius insigneabantur tamquam
characterem, habebant spiritum sanctum.

sanctum per impositionem manuum:
& ideo tales non erant rebaptizandi.
Hac autem opinio roboratur per
auctoritatem, q. Actuum 8. non sunt
rebaptizati: & xix. sunt rebaptizati:
& ideo nec generaliter asserunt,
nec negant. Sed distinguunt ad
sustinendum hanc opinionem: & dicunt:
quod pro tempore illo impositio
manuum plus ualebat, quam nunc
Confirmatio: dabat enim baptismum
flaminis. Huius opinionis fuit Magister,
& alii qui eam sustinent. Alia opinio
est, quod omnes sunt rebaptizandi:
quia ille baptismus Ioannis solum
assuefaciebat, non regenerabat: &
impositio manuum non characterificabat
animam: & ista est communis opinio
modernorum Magistrorum.

Quod ergo obicitur, quod erat
ablutio exterior, & interior. Dicendum,
quod non quocunque ablutio exterior
est sacramentum: sed in qua imprimitur
character, q. semper manet: & talis
non fuit in baptismum Ioannis, ideo
patet illud. Et per hoc patet responsio
ad secundum. AD ALIUD Hier. Dicendum,
q. non uult ibi tangere causam rebap-
tizationis: sed in sufficientiam fidei
in alteram personarum: & hoc patet
si inspiciantur antecedentia, & sequentia.
AD ALIUD. Dicendum, q. Samaritani
baptizati erant a Philippo baptismum
Christi, sicut innuit Glos. Et q. dicitur,
q. non receperunt spiritum sanctum,
intelligitur uisibiliter, quia ille non
erat Philippus Apostolus, sed Discipulus:
& ideo baptizare potuit, & pra-

dicare: sed non manus imponere ad
dandum spiritum sanctum uisibiliter.
Vnde Glos. super illud. Miserunt ad
illos Petrum, & Ioannem. Philippus,
qui Samaritanae Euangelizabat, unus
de septem erat. Si enim Apostolus
esset, manus imponere posset: q. solis
Episcopis conuenit: Et ita patet, q.
haec opinio, quae dicit, q. non erant
omnes rebaptizandi: non habet fulcimen-
tum ex scriptura, nec ex auctoritate
euidenti, nec etiam habet auctoritatem
cogentem. Alia uero opinio auctoritatem
habet, scilicet q. omnes sunt rebap-
tizandi. sicut patet Act. & non est
ratio, quia defectum haberent fidei:
quantumcunque enim aliquis est infidelis,
non est rebaptizandus, sed erudiendus:
ergo haec erat ratio, scilicet quia ille
baptismus non computabatur pro
sacramento. Et habet auctoritatem a
sanctis. August. enim dicit, Qui bap-
tizati sunt baptismate Ioannis, non eis
suffecit: baptizati enim sunt baptismate
Christi. I T E M, Beda: Ad hoc Ioannes
baptizabat, ut ad baptismum Christi
dirigeret. Ad hoc facit Glos. super Ioan.
Erat Ioannes baptizans, &c. quae
supra habita est. Rationem etiam habet
propter characterem, qui imprimitur:
& quia baptismus Christi erat ianua
sacramentorum: & postremo quia
assuefactorius erat, frustra erat: quia
uana est assuefactio, ubi non
consequitur illud, ad quod est. Huic
ergo opinioni, tanquam securiori, &
rectiori contentionem credo.

Act. 8.

Cap. 10

Tracta-
tu 5. su-
p Ioan.
circa
mediu.

Super
Marc.
cap. 10
Ioan.
cap. 1.

Vide
supius
q. im-
media-
te pra-
cedit,
paulo
ante re-
soluio-
nem.

DISTINCTIO TERTIA.

PARS PRIMA.

De Baptismo in speciali: & primò quid sit.

Best hæc uidendum est, quid sit baptismus; & quæ sit forma; & quando institutus; & causa institutionis. Baptismus dicitur intinctio, id est, ablutio corporis exterior, facta sub forma uerborum præscripta. Si enim ablutio fiat sine uerbo, non est ibi sacramentum: sed accedente uerbo ad elementum, fit sacramentum: non utiq; ipsum elementum fit sacramentum, sed ablutio facta in elemento. Vnde Aug. Verbo baptisma consecratur: detrahe uerbum, & quid est aqua nisi aqua? accedit uerbum ad elementum, & fit sacramentum. Vnde est hæc tanta uirtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente uerbo? non quia dicitur, sed quia creditur? Nam & in ipso uerbo aliud est sonus transiens, aliud est uirtus intus manens. In duobus ergo consistit sacramentum baptismi, scilicet in uerbo & elemento. Ergo etsi alia desint; quæ ad decorem sacramenti instituta sunt; non ideo minus est uerum sacramentum & sanctum, si uerbum sit ibi, & elementum. Nam & in hoc sacramento, et in aliis quedam solent fieri ad decorem & honestatem sacramenti; quedam ad substantiam & causam sacramenti pertinentia. De substantia huius sacramenti sunt uerbum & elementum; cætera ad solemnitatem eius pertinent.

De forma Baptismali.

Sed quid est illud uerbum, quo accedente ad elementum, fit sacramentum? Veritas te docet, quæ huius sacramenti forma tradens, ait discipulis. *Ite, docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.* Innocentio igitur Trinitatis uerbum dicitur, quo baptisma consecratur: & hæc est forma uerborum, sub qua traditur baptismus. Vnde Bonifacio Episcopo Zacharias Papa ait, Firmissime præceptum est in synodo Anglorum, ut quicumque sine inuocatione Trinitatis mersus fuisset, quod sacramentum regenerationis non haberet: quod omnino uerum est: quod si mersus in fontem baptismi quis fuerit sine

Sup 10.
tract.
§ 0 post
m. c. iiii.

Matt.
ca. ult.

De cõs.
dist. 4.
cap. in
Synod.

sine

DISTINCTIO III.

sine inuocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine patris & filij & spiritus sancti fuerit baptizatus. Legitur tamen in Actibus Apostolorum, Apostolos baptizasse in nomine Christi: sed in hoc nomine (ut exponit Ambrosius) tota Trinitas intelligitur. Intelligitur enim cum Christum dicis, & pater, a quo unctus est; & ipse, qui unctus est; & spiritus sanctus, per quem unctus est, Vnde Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, A quodam Iudeo multos baptizatos asseritis: & quid inde agendum sit; consulitis. Hi profectò si in nomine sanctæ Trinitatis, uel in noie Christi (sicut in Actibus Apost. legimus) baptizentur, baptizati sunt: unum idemq; est, ut exponit Ambr.

Act. e.
9. et 10
Lib. 1.
do Spi-
ritu S.
Cap. 3.
De cõs.
dist. 4.
quod i.

Si in nomine Patris tantum, uel spiritus sancti possit tradi baptismus.

Hic queritur an baptismus esset uerus, si diceretur in nomine Patris tantum, uel Spiritus sancti tantum: ut cum dicitur in nomine Christi. Ambrosius uidetur dicere, quod si fide mysterium Trinitatis teneatur; & una persona tantum nominetur; plenum esse sacramentum: & econuerso, si tres nominentur, & non recte de aliquo illorum sentiatur, uacuum fieri mysterium Trinitatis. Ait enim sic, Vbi non est plenum baptismi sacramentum, nec principium, nec species aliqua baptismi estimatur. Plenum autem est, si patrem, & filium, & spiritum sanctum fatearis: si unum neges, totum subrues. Et sicut si in unum sermonem comprehendas, uel patrem, uel filium, uel spiritum sanctum; fide autem nec patrem, nec filium, nec spiritum sanctum abneges; plenum est fidei sacramentum: ita etiam licet patrem, & filium, & spiritum sanctum dicas, & patris & filij & spiritus sancti minuas potestatem, uacuum est oë mysterium. Cum. n. dicitur in nomine Christi, per unitatem nominis impletum est mysterium: nec a Christi baptismo spiritus separatur, quia Christus baptizauit in spiritu.

Lib. 1.
Spiritu
S. c. 3.
ante
mediu.

Io. 10.
Act. 10.

Quæstio Ambrosij.

Nunc consideremus, Vtrum sicut in Christi nomine legitur baptismi plenum esse sacramentum; ita etiam spiri-

Ambr.
ubi 7.

tu sancto tantum nuncupato nihil desit ad mysterij plenitudinem. Rationem sequamur: qui unum dixerit, Trinitatem signavit. Si Christum dicas, & patrem; a quo unctus est filius; & ipsum, qui unctus est, scilicet filium; & spiritum sanctum, quo unctus est, designasti. Scriptum est. *n. hunc esse Iesum a Nazareth, quem unxit Deus spiritu sancto. Et si patrem dicas, filium eius, & spiritum oris eius pariter indicas: si tamen id etiam corde comprehendas. Et si spiritum sanctum dicas, Deum patrem a quo procedit; & filium eius, cuius est spiritus, nuncupasti. Unde, ut rationi copuletur auctoritas, Dominus dicit, Vos autem baptizamini in spiritu sancto: ex quo indicat nos recte posse baptizari in spiritu sancto.*

Perstringit premissorum intelligentiam cum determinatione cuiusdam dicti.

Ex his aperte intellexistis, in nomine Christi verum baptismum tradi: unde nihilominus insinuari videtur, verum baptismum dari posse in nomine patris tantum, vel spiritus sancti: si tamen ille, qui baptizat, fidem Trinitatis teneat; quae Trinitas; in quolibet horum nominum intelligitur. Si autem aliquis perversè credens, & errorem inducere intendens, unum de tribus tantum nuncupet; non complet mysterium. Quod uerò ait; nominatis tribus, uacuum esse mysterium, si baptizans minuat potestatem patris, vel filij, vel spiritus sancti; id est, si malum sentiat de potentia alicuius horum, non credens unam potentiam trium: intelligendum est hoc super eum, qui non intendit, nec credit baptizare: qui non tantum caret fide, sed etiam intentionem baptizandi non habet. Qui ergo baptizat in nomine Christi; baptizat in nomine Trinitatis; quae ibi intelligitur. Tutius est tamen tres personas ibi nominare, ut dicatur, In nomine patris, & filij, & spiritus sancti: non in nominibus, sed in nomine, id est, in inuocatione, uel in confessione patris, & filij, & spiritus sancti. Inuocatur enim ibi tota Trinitas; ut inuisibiliter ibi operetur per se, sicut extra uisibiliter per mysterium. Si autem dicatur in nominibus, non est ibi sacramentum; quia non seruetur forma baptismi.

Luc. 10.
Matth.
10.

DETERMINATIS praedictatè, siue integritatè. In secunda quantum ad eius institutionem ibi. *De institutione baptismi, quando cepit, &c.* Prima pars habet duas. In prima ostendit, quod ad esse baptismi concurrunt uerbum, & elementum. In secunda uerò determinat, quod sit illud uerbum. ibi. *Sed quod est illud uerbum, &c.* Et illa pars habet duas. In prima determinat ueritatè. In secunda uerò soluit dubitationem. ibi. *Hic queritur, an baptismus sit uerus, &c.* Subdiuisio huius partis patet in litera. **B**aptismus dicitur intm. &c.] *Dub. 1*
Contra. Videtur esse mala ista notificatio; quia notificatio debet conuenire notificato praeci sè; sed haec non est talis; quia cum lauatur pannus, est ablutio corporis; & potest fieri sub forma uerborum praescripta; & sic esset baptismus: quod falsum est. Resp. Dicendum, quod ablutio aucto ritate determinatur ad standum per ablutione aquae: similiter corpus ad standum pro corpore humano: ut sit sensus, quod baptismus est ablutio corporis humani, in aqua facta &c. *Ablutio facta in elemento, &c.* *Dub. 2*
Innuat Magister, quod ablutio facta in elemento, sit sacramentum. Contra. Ex hoc uidetur, quod ablutio passiuè dicta sit sacramentum, quod sacramentum est signum gratiae; quae est inuisibilis gratiae uisibilis forma; sed gratia non est lota, sed lauas: ergo signum non est lotio passiuè, sed actiua. Resp. Dicendum, quod in baptismo concurrunt lotio tribus modis dicta. Nam ille, qui mergitur dicitur lauare: & ideo baptizare. Similiter & aqua dicitur lauare, & corpus la-

DETERMINATIS praedictatè, siue integritatè. In secunda quantum ad eius institutionem ibi. *De institutione baptismi, quando cepit, &c.* Prima pars habet duas. In prima ostendit, quod ad esse baptismi concurrunt uerbum, & elementum. In secunda uerò determinat, quod sit illud uerbum. ibi. *Sed quod est illud uerbum, &c.* Et illa pars habet duas. In prima determinat ueritatè. In secunda uerò soluit dubitationem. ibi. *Hic queritur, an baptismus sit uerus, &c.* Subdiuisio huius partis patet in litera. **B**aptismus dicitur intm. &c.] *Dub. 1*
Contra. Videtur esse mala ista notificatio; quia notificatio debet conuenire notificato praeci sè; sed haec non est talis; quia cum lauatur pannus, est ablutio corporis; & potest fieri sub forma uerborum praescripta; & sic esset baptismus: quod falsum est. Resp. Dicendum, quod ablutio aucto ritate determinatur ad standum per ablutione aquae: similiter corpus ad standum pro corpore humano: ut sit sensus, quod baptismus est ablutio corporis humani, in aqua facta &c. *Ablutio facta in elemento, &c.* *Dub. 2*
Innuat Magister, quod ablutio facta in elemento, sit sacramentum. Contra. Ex hoc uidetur, quod ablutio passiuè dicta sit sacramentum, quod sacramentum est signum gratiae; quae est inuisibilis gratiae uisibilis forma; sed gratia non est lota, sed lauas: ergo signum non est lotio passiuè, sed actiua. Resp. Dicendum, quod in baptismo concurrunt lotio tribus modis dicta. Nam ille, qui mergitur dicitur lauare: & ideo baptizare. Similiter & aqua dicitur lauare, & corpus la-

uari: & sic est lotio hominis lau-
uantis, & aquæ lauantis: & cor-
poris loti. Quia ergo ad baptis-
mum hæc triplex lotio neces-
sario concurrat; per illam po-
tissimum describitur, quæ alias
claudit, & præsupponit: & hæc
est lotio corporis passiva; quæ
immediatius respicit baptismum;
& præsupponit duplicem lotio-
nem prædictam; quia facta &
ab homine, & ab aqua. Quod
obiectur, quod non est signum gra-
tiæ. Dicendum, quod hæc lotio
passiva signum est effectus gra-
tiæ: nec habet perfectam signifi-
cationem, nisi prout coniungi-
tur lotioni aquæ, & ministri:
tunc enim signum est, quod ani-
ma purificatur a Deo per gra-
tiam.

Dub. 3. *In duobus ergo &c.* Videtur
falsum dicere: quia (ut dicit
Lib. de Ambr.) Omne sacramentum est
simplex: ergo non consistit in
duobus; quia tunc esset cõposi-
tum. Respond. Aliqui faciunt
nunc in hoc, quod dicitur sacra-
mentum signum exterius, sed
effectum gratiæ interiorum, qui
est gratia simplex. Aliqui uim
faciunt in simplicitate, quia nõ
dicitur simplex, quia non ha-
beat partes; sed quia non diui-
datur in plura sacramenta. Sed
neutrum istorum est magnum
quid dicere: ideo credo quod uocat
sacramentum simpliciter, quia
eius denotatio fit in instanti.
Nam si sacramentum remaneat
imperfectum, nihil est factum:
nec etiam debet dici inceptum,
sed totum reincipiendum: & hoc
patet ex uerbis eius infra, ubi
non est plenum sacramentum

baptismi, nec principium, nec
species aliqua baptismi æstima-
tur: & ideo dicitur simplex.

In nomine sanctæ Trinitatis &c. **Dub. 4.**
Innuat Magister, quod idem est ba-
ptizare in nomine Trinitatis, &
in nomine Christi: sed pro hoc nõ
uult dicere, quod uerba eandem uir-
tutem habeant: nec quod eõ idem
sonent: sed quod modus baptizan-
di in ecclesia primitiua confor-
mis fuit modo, quæ nunc tenet
ecclesia. Nam in Christo intelle-
ctus clauditur Trinitatis, sed tñ
implicitè: & remotè. Vel idem
est, quia eiusdem uirtutis, & effica-
ciæ: sed hoc intelligendum est pro
tpe illo, in quo nondum erat no-
men Christi promulgatum.

*Ubi non est plenum baptismi sa-
cramentum &c.* **Notab.** Notandum quod il-
lud est dictum propter characteris
impressionem: quousque. n. cha-
racter imprimatur, nihil de sa-
cramento factum est stabile. Et
quoniam character imprimatur in in-
stanti, quando est factum ali-
quid, totum perfectum est: si er-
go non est perfectum, nihil omnino
factum est: nõ quod tñ ad operationem
exteriorè, ubi est successio: sed in-
teriorè, ubi est subira impressio.

*Nihilominus insinuari uidetur
uerum &c.* **Notab.** Innuat Ambr. quod suf-
ficit aliquam personarum expri-
mere: sed illud est intelligendum,
non quia ibi sit plena forma. Si
enim crederet, & negligens esset,
quod credit, exprimere; non
sufficeret: & ideo solum in ca-
su est credendum ipsum locu-
tum esse, scilicet si plena sit fi-
des in corde; nec desit aliqd in
sermone ex negligentia, sed solum
impotentia: quia tunc supplet diu-
na misericordia, & sapientia.

ARTI-

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

*Baptismus quid, aqua, an
intinctio in aqua?*

Distelligentiam hu-
ius partis queritur
de quiditate baptis-
mi. Et circa hoc duo
principaliter queruntur. Primò
queritur de his, quæ pertinent
ad integritatem sacramenti. Se-
cundò de his, quæ pertinent ad
formam uerbi. Circa primũ q-
runtur tria. Primò queritur, quid
sit baptismus a parte elementi.
Secundò queritur, utrum de in-
tegritatibus eius sit expressio
uocalis uerbi. Tertiò utrum ne-
cessaria sit ad integritatem ba-
ptismi fides alicuius articuli.

Quid sit baptismus secundum
suam essentiam, utrum
aqua, uel intinctio in aqua? Et
quod aqua sit, uidetur per diffi-
nitionem. Hugo. Baptismus est
aqua, abluendis criminibus san-
ctificata. Similiter per definitio-
nem sui generis. Sacramentum
est elementum ex similitudine
representans &c. ergo si aqua est
elementum, sacramentum ba-
ptismi est aqua. Si dicas, quod
utrãque definitionem assignat per
cã materialẽ, nõ per essentiã.

CONTRA. Hæc est per essen-
tiam, Baptismus est sacra-
mentum: & hæc, Sacramentum est
signum: & hæc, Signum est spe-
cies sensibilis, aliud faciens in
cognitionem venire; ergo hæc
est uera secundum substantiã,
Baptismus est species, uel for-
ma uisibilis rei inuisibilis: sed
hæc forma, uel species non est
nisi aqua; ergo &c. **ITEM.** Spe-

cies panis est sacramentum in
Eucharistia, non ipsa panis mã-
ductio sed magis usus: & hoc
quia similitudinem habet ad si-
gnatum, ibi contentum: ergo si
in baptismo gratia abluens signa-
tur per aquam abluentem: ergo
aqua abluens est sacramentum,
sed non aliud quam baptismus:
ergo &c. **Q**uod autem aqua
non sit baptismus, sed tinctio;
uidetur per illud, quod dicit Ma-
gister in litera, diffiniens bap-
tismum. Baptismus est ablutio cor-
poris exterior, facta sub forma
uerborum præscripta. Et sub-
dit. Accedente uerbo ad elemẽ-
tum fit sacramentum; non ip-
sum elemẽtum fit sacramentum,
sed ablutio facta in elemento:
ergo patet quod baptismus nõ est
aqua, sed ablutio in aqua. **ITEM.**
Hoc ipsum patet ratione; quia
si baptismus esset aqua: cum aqua
semper aqua sit; aqua semper es-
set baptismus; quod falsum est:
quia non est nisi dum aliquis ba-
ptizatur. Et iterum. Cum ali-
quis baptizaretur in mari, tunc
mare esset baptismus, & flu-
mens quod non est rationabile.
ITEM. Ad sacramentum bap-
tismi concurrat uerbum, & elemẽ-
tum: ergo si uerbum necessa-
rium, utpote quod significat;
illud proprie est baptismus, ad
quod referri uerbum: sed uerbum refer-
tur ad actum abluendi, cum dicitur: Ab-
luo te, nõ ad aquã: ergo bap-
tismus nõ est aqua. **Q**uod autem
nec aqua sit, nec tinctio in aqua
uidetur: quia baptismus manet,
recedente aqua, & ablutione in
baptizato: ergo &c. Et quod
maneat uidetur: quia semper de-
nominat, & nunquam iteratur.

E 4 R E S O C

Sacramentum baptismi tum aqua tum inunctio dici potest; & si per prius illud quam istud.

RESPONDEO. Ad intelligentiam predictorum est notandum, quod baptizare in Graeco tantum ualeat, quantum lauare in Latino: unde Iudith. Descendebat in uallem Bethuliae, & baptizabat se. Ab eo autem quod est lauare, oritur lauacrum, & lotio. Lauacrum est aqua deputata ad laudum: sicut balneum est aqua deputata ad balneandum humano artificio. Lotio uero est usus, uel effectus aquae. Baptismus igitur accipitur per lauacro. ut Cant. Dentes tui sicut greges tonfarum, qui ascenderunt de lauacro. Glos. Loti in baptismo. Et econuerso: unde Apost. Tit. Per lauacrum regenerationis, & renouationis. Accipitur etiam pro lotionem. Mare. Tenentes traditionem hominum, baptismata calicum, & urceorum. i. lotioues. Similiter ablutio pro baptismo: ut Ioan. Qui lotus est, non indiget &c. Lotus, i. baptizatus. Cum ergo nomen baptismi aequiualeat lauacro, & est lotioni; dixerunt aliqui, quod baptismus secundum quod est nomen sacramenti, idem est quod lauacrum. Alii quod est idem, quod tinctio. Primae opinionis uidetur fuisse Magister Hugo: sed secundae Magister. Credo tamen quod utroque modo dictum est sacramentum: quia secundum quod lauacrum, est sacrae rei signum est gratiae intus mundantis, & ablutio signum exterioris mundationis: & ita utrumque sacramentum. Nec tamen duo sacramenta, quia unum est per alterum. Aqua enim non est sa-

cramentum, nisi in quantum abluens: & lotio non est sacramentum, nisi quia lotio aquae, uel in aqua: & ideo tantum unum sacramentum. Si tamen gratias, quod per prius, & proprius dicitur sacramentum, utrum baptismus pro lauacro, an per lotionem? Est distinguendum: quia baptismus dicitur sacramentum sanctificationis: et sic principaliter dicitur de lotionem; quia immediatius respicit interiorum effectum; & uerbum dicitur est sacramentum signans: & sic principaliter dicitur de lauacro: quia signatum interiorum proprie, & per prius est gratia mundans; & per consequens ipsa lotio. Et est exemplum. Circulus expositus ante tabernaculum, signum est uini uendendis: & expositio circuli est signum uenditionis: tamen magis proprie est signum circuli, quam expositio: sic aqua magis, quam ablutio. Et concedendae sunt rationes hoc probantes. AD ILLUD quod obiicitur in contrarium de Magistro. Dicendum, quod ipse fuit alterius opinionis: nihilominus tamen concedendum est, quod baptismus sit ablutio: nec ex hoc sequitur, quod non sit aqua abluens. Quod autem dicit, quod elementum non sit sacramentum, intelligendum non secundum id quod est, sed secundum actum, quod est lauare. PER HOC et patet sequens: quia aqua non est sacramentum secundum quod aqua solus sed secundum actum lauandi: sicut gratia datur secundum actum purgandi: & ideo non sequitur, quod semper aqua sit sacramentum, nec quod omnis aqua: sed in aqua quae lauat, & quae deputatur ad hoc: & hoc non est totum mare, uel fluuius, sed illud aquae, quod de proximo coniungit

COR-

corpori lauando. Ex hoc et patet sequens; quia uerbum refertur ad aquam secundum quod sacramentum in actu: & sic in quantum est lauans. AD ILLUD, quod obiicitur; quod manet. Dicendum quod baptismus proprie secundum quod dicitur sacramentum exterius; non manet in se; sed in suo effectu: & ratione illius dicitur manere. Effectus enim baptismi aliter quando dicitur baptismus. Unde notandum, quod cum in baptismo sunt tria: quoddam est sacramentum tantum, uel elementum uisibile: quoddam res tantum, sicut gratia curans: quoddam quod est sacramentum, & res sacramenti, ut character. De re sacramenti dicitur eodem modo: de re, & sacramento dicitur proprie: de sacramento autem dicitur magis proprie, sed de lotionem adhuc magis proprie: & de alimento sub tali actu maxime proprie: secundum has quatuor acceptiones quadrupliciter diffinitur. Secundum quod baptismus est nomen elementum significantis, & sanctificantis uirtute uerbi, diffinitur ab Hug. Baptismus est aqua, diluentis criminibus sanctificata. Secundum quod per actu, uel usum elementum, a Magistro diffinitur sic. Baptismus est tinctio corporis exterior, facta sub forma uerborum praescripta. Secundum quod accipitur per sacramentum, & re sacramenti, quod est character, sic a Damas. diffinitur. Baptismus est uitae spiritualis principium, sigillum, et custodia, & illuminatio mentis. Et tangitur quadruplex conditio characteris. Quia. n. preparat ad gratiam, ideo principium uitae. Quia distinguit gregem domini, sic sigillum. Quia indelebiter perseverat, sic custodia. Quia spiritualiter disponit ad fidem, dicitur illumina-

ubi supra

Lib. 4. cap. 10. cir. me.

tionem mentis. Secundum quod accipitur per re sacramenti diffinitur a Dion. Baptismus est regenerationis sacramentum, secundum quod primitius subsistit in anima; spiritualiter formans animales motus ad opportunitatem diuinorum eloquiorum, & actionum, & ad celestis quietis anagogen iter faciens. In hac diffinitione tangitur res huius sacramenti: quae est gratia animam uiuificans, cum dicit. Secundum quod primitus subsistit in anima. Tangitur etiam habitatio potentiae per uirtute: primo ad actiuam, cum dicit. Formans animales motus: secundum ad contemplatiuam, cum dicit. Ad celestis quietis anagogen.

QVAESTIO II.

An expressio uerbi uocalis sit de integritate Baptismi?

UTRUM expressio uerbi uocalis fide integritate Baptismi? Et quod sic patet ex ipsa domini institutione. Baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: ergo necesse est ibi uerbum Trinitatis, uel Trinitatem nominari, & exprimi. Si dicas, quod debet nominari in corde, & non oportet, quod in uoce. Contra. In baptismo, quod est sacramentum fidei: necesse est esse professionem fidei: ergo cum sit perfectum sacramentum debet habere perfectam professionem: sed haec est in uerbo, quia Ro. dicitur. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: ergo necesse est uerbum exprimi. Item. Aug. dicit, & habetur in litera. Verbo baptisma consecratur: detrahe uerbum, & quod est aqua, nisi aqua aut ergo intelligitur de uerbo creato, aut increato. Si de increato: illud

Lib. de Celest. Hier. cap. 3. part. post medium.

Matth. ubi.

cap. 10.

Tract. 80. supra Ioan. circa medium.

NON

non potest detrahi: quia semper adest: ergo eū intelligat de uerbo, q̄ potest accedere, & recedere: & hoc est uerbum uocale, uidetur, q̄ sit de integritate baptismi.

Libr. 1. de Sacramē. par. 8. cap. 6. Et libr. 2. par. 3. cap. 2. Vbi sit pra.

CONTRA. Hugo. Decuit per uerbū, per q̄ omnia sunt creata, omnia recreari: ideo uerbum cōsonat sacramēto: sed illud fuit uerbū increatum tantū: ergo nō requiritur ad essentiā sacramenti uerbum uocale, siue creatum. ITEM, Et si creatū, nō uidetur q̄ uocale, quia Aug. dicit, & habetur in litera, q̄ uirtus aque est a uerbo, nō quia dicitur, sed q̄a creditur: ergo sufficit uerbū mē tale: non ergo uocale. ITEM. Si uerbum uocale est necessariū, cum patris, & filii & spiritus sancti sint tria nomina uocalia, debet ergo baptizari non in nomine tantū, sed in nominibus. ITEM. Quod nō uerbū uocale, uidetur: q̄a uerba uocalia non sunt eadē apud omnes: ergo nec sacramentū & hoc falsū est, q̄a una fides, & unum baptismus.

Ephes. 4.

RESOLVTIO. Vt fidei professio integra sit: utque regeneratio hac spirituales per uerbum incarnatum facta cedatur: iure uerbum uocale exprimitur.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ necesse est exprimi uerbū uocale: quia Deus contulit uim uerbo: unde sine uerbo nullius est efficaciae. Ratio aut̄ quare uoluit exprimi: est perfecta fidei professio: ut sit in facto, & uerbo. Est etiā perfecta signatio: quia, n. peracta est regeneratio per uerbū incarnatū; & uerbū incarnatum opti-

mē signatur per uerbū uoce inductū: ideo uoluit, & instituit: q̄ esset ibi uerbum uocale.

AD ILLVD, q̄ obicitur primō, q̄ omnia sunt creata p uerbum increatum. Dicendum, q̄ p illud, secundū q̄ incarnatū est: omnia sunt recreata sufficēter, sed efficiēter per fidē, & professionē huius: & quia in sacramento est efficiētia, ideo est ibi expressio in uerbo uocali. AD ILLVD, q̄ obicitur: nō quia creditur: intelligendum est cū praecisione, nō q̄a dicitur tantū, sed etiā quia creditur. AD ILLVD, q̄ obicitur: q̄ debet dici in nominibus. Dicendum, q̄ nomē dicitur tripliciter. Vno modo uox imposita ad significandū aliqd, ut Petrus: alio modo nomē dicitur notitia: ut eū dicit: Deus in nomine tuo saluum me fac: quia si esset uox, iam non esset salus mundo: tertio modo nomē dicitur notitia, uoce expressa: ut in Psal. Notus in iudaea Deus, in Israel magnū nomē eius. Ille. n. dē magni noīs, cuius nominis fama perebruit: & sic accipitur in proposito. Et qm̄ una est notitia patris, & filii, & spiritus sancti, q̄a una fides: ideo dicitur in nomine tantū, & nō in nominibus. AD ILLVD, q̄ obicitur: q̄ uoces sunt diuersae. Dicendum, q̄ si diuersae sint linguae: stamen conueniunt in intellectu, & modo intelligēdi, id est signatione, & modo signandi: & quia nō requiritur nomē secundū q̄ uox tantū, sed secundū q̄ uox sit signās, & talem intellectum generans, & tali modo, & hoc est idē apud oēs: iō & sacramentū idē: sicut homo, & anthropos.

Psal. 53.

Psal. 75.

QV A E-

QV A E S T I O I I I.

An ad integritatem Baptismi necessaria requiratur credulitas alicuius articuli fidei?

VT R V M ad completum, & integrum esse baptismi sit necessaria fides alicuius articuli? Et q̄ sic uidetur. Quoniā Ambr. dicit, & habetur in litera: q̄a baptismus est fidei sacramentum; ergo si desit fides, deest illud, q̄a principaliter, & specialiter respicit baptismus: ergo non est integrum sacramentum. ITEM. Aug. dicit, & habetur in litera. Vnde haec tāta uirtus aquae, ut corpus tangat, & cor abluat: nisi faciēte uerbo: nō quia dicitur, sed quia creditur? ergo si necesse est dici, necesse est credi. ITEM. Rom. Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus. Glo. in morte ipsius dicit nos baptizari, q̄a mors Christi causa est nostrae purificationis: sed mors Christi non est: ergo si aliquid facit necesse est, ut faciat per illud, q̄a aliquo modo est: sed fides est illud, secundū q̄a manet adhuc passio, quia creditur: ergo ad integritatē baptismi necessaria est fides articuli passionis. ITEM. In actu baptizandi, & in uerbo est professio fidei: sed professio fidei quādo nō est fides, falsa est, & inefficax: ergo ad hoc q̄ baptismus sit sacramentum cōpletum, & efficax necessaria est fides.

Libr. 1. de Spiritu. s. cap. 3. Tract. 80. sup. Ioā. cr. ca. medium. cap. 6.

Cū nobilior sit charitas, quā fides, & efficacior ad merendum; si baptismus habet efficaciam ab aliqua uirtute, potius uidetur, q̄ debeat habere a charitate, q̄ a fide. ITEM. Si fides est de necessitate baptismi, ad hoc q̄ sit perfectū, & efficax sacramentum; & sacramēta ueteris legis etiā efficaciam haberēt: cum fides eis erat adiuncta: uidetur q̄ non differat baptismus a sacramētis ueteris legis. ITEM. Videtur, q̄ nō sit necessaria fides articuli passionis, sed magis Trinitatis: q̄a in baptismo exprimitur uerbū, in quo est professio fidei Trinitatis: ergo si maximē est necessarium credere, q̄a fides exprimit in illo sacramento: tunc uidetur q̄ nō fides articuli passionis, sed Trinitatis sit de necessitate baptismi. Propter hoc ergo est questio, quomodo sacramēta dicantur habere uirtutem a fide? & si alia sacramēta habēt sicut & baptismus, quare magis ipse baptismus dicitur sacramentum fidei quā alia sacramenta?

RESOLVTIO. Ad sacramentum Baptismi sicut signatur, ita necessario requiritur fides articuli passionis Christi, et sanctissimae Trinitatis.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ fides nō tantū necessaria est sacramento baptismi, sed omnibus sacramētis specialiter tamen sacramento baptismi: q̄a omnia sacramēta uirtutem habent a fide, ut dicit Hug. Huius autem ratio sit

Libr. 1. par. 9. cap. 8.

niā

niā in fide est prima ratio uiuēdi, & prima ratio eleuādi supra naturā. Propter primā rationē unīēdi necessaria est in sacramētis; quoniā gratia sacramentalis cōparatur ad uirtutē passionis ut ad meritum; sed ad uirtutē. Trinitatis sicut ad principium effectiuum. Ad hoc autē q̄ uirtus passionis magis operetur, & disponat in sacramētis, q̄ alibi: necesse est, q̄ aliquo modo copuletur huiusmodi signis. Hoc autē non pōt esse sine eo, in quo est prima unio: & hæc est fides, per q̄ meritum capitis fit membrorum. Dum.n. credimus q̄ p nobis passus est, meritum Christi fit ecclesie. Similiter ad hoc q̄ uirtus diuina specialiter, & mirabiliter influat supra naturā, necessaria est fidei uirtus; in qua est prima ratio eleuandi potentiam supra naturā: & hæc fides: p̄p̄ q̄ etiā maximē attribuitur ei uirtus faciendi miracula. Ratio autē congruentiæ est: q̄a sicut sacramēta dicunt quoddā uelamē gratiæ interioris; qd̄ tamen aliquo modo illuminat ad cognoscendū: sic fides uelamē dicit futurę contemplationis, & uisionis: & tamē hoc uelamē potius est illuminās, q̄ obscurans. & rursus. Sicut in sacramētis est aliquid mysticum, & aliquid gratuitum: sic aliquid in fide respicit non tantum intellectum, sed etiam effectum. Hæc ergo est rō generalis, quare fides necessaria est omnibus sacramentis. Sed specialiter appropriatur baptismō: quoniam baptismus est primum inter sacramenta, & ianua sacramentorum: sicut fides ianua uirtutum. Et rursus: quia in hoc

sacramento magis explicitē est professio fidei, q̄ in aliquo alio sacro, tum in actu, tum in uerbo: in actu est professio fidei passionis, scilicet per immersionē: sed in uerbo professio fidei Trinitatis. Vnde & maior efficacia est in hoc sacramento, q̄ in aliquo alio. Ex hoc patet, cuius articuli fides sit necessaria, s. passionis, a qua est meritum: & Trinitatis, quæ est principium effectiuum. Concedēde ergo sunt rationes, quæ ostendunt, quod ad baptismum necessaria est fides alicuius articuli. Attamē sicut baptismus est sacramentum nō singularis hominis, sed ecclesie: sic efficaciam habet a fide ecclesie: & hoc per unitatem sponsæ, & columbæ.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, q̄ baptismus est præuius ad uirtutes. Dicēdum, q̄ quamuis sit præuius respectu suscipiētis; non tamen respectu ecclesie, in qua suscipitur sacramētum. AD ILLVD, qd̄ obiicitur de charitate: iā patet respōsio: quia non ita cōgruit sicut fides p̄dictis rationibus: & tamē fides ecclesie uerē non est sine charitate. AD ILLVD, quod obiicitur, quod nō differt a sacramentis legis ueteris. Dicendum, quod immo: quia illa habebant efficaciam a fide specialis personæ; unde paruulus iustificabatur in fide parentum: hoc autem habet a fide ecclesie. Alia etiam differētia est: quia illa totam efficaciam habebant a fide, hæc autē nō tantum habet a fide: sed etiā a pactione diuina: q̄ ipsum opus operatum ordinauit ad gratiam p̄cipiendam: illa uerō per accidēs

solūm

solūm iustificabant: sola circūcisione exceptas q̄ uirtutē habuit a fide ecclesie, & ex pactione Dei. Dominus.n. pactū fecit, cū dixit. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: & similiter. Ponā pactū meum &c. AD ILLVD, qd̄ obiicit: q̄ fides Trinitatis magis uidetur necessaria. Dicēdum, q̄ necessaria est utraque: sicut tactum est: sicut etiam utriusque fit professio: magis tamē appropriatur uirtus, & efficacia fidei passionis Christi: quoniā ob meritū passionis Christi tota Trinitas est liberalior ad dā dum specialē gratiam in baptismō: & hinc est, q̄ fides passionis exprimitur pacto: sed fides Trinitatis exprimitur uerbo: & sic patet, quæ sint necessaria ad integritatem baptismi.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An uerbum illud, Ego te baptizo, necessarium requiratur ad formam sacramenti Baptismi?

ONSEQUENTER est q̄stio de forma uerbi, q̄ attendēda est in baptismō: & circa hoc quærentur tria. Primò q̄ritur, utrum uerbum exprīmēs actum baptizandi, sit de necessitate formæ baptizandi? Secundò quæritur, utrum expressio totius Trinitatis sit de necessitate baptismi? Tertio quæritur de uariatione formæ.

QVOD uerbum exprīmēs actū sit necessarium, uidetur: q̄a hanc formā seruat tota ecclesia. Ego te baptizo in nomine patris, & filii, & spiritus sancti. amē. IT E M. Alexander tertius dicit. Si

qs puerū in aqua ter miserit, dīcedo. In nomine patris, & filii, & spiritus sancti; nisi dicat ego baptizo te; talis mersio non pōt esse baptismus. IT E M. Ratione uidetur: q̄a nihil est magis necessarium ad baptismum, q̄ intētio baptizantis: equē.n. est necessaria intētio, sicut fides: ergo nihil est magis de necessitate formæ, q̄ uerbum exprīmēs intensionē: sed tale est hoc uerbum baptizo: ergo si aliquid est de necessitate formæ baptizandi, uerbum baptizandi est de necessitate.

CONTRA. Verba nō sunt de necessitate sacramētis: nisi illa, q̄ bus dominus cōtulit uirtutē, in statuendo: sed cum instituit formā, nō dedit uirtutē huic uerbo Baptizo: ergo non est de necessitate. Quod non dederit, patet: quia traditur forma. Docete omnes gētes, baptizantes eos in nomine patris, & filii, & spiritus sancti: si ergo daretur uirtus huic uerbo Baptizantes, non liceret mutare participium: ergo nulla uirtus tradita est uerbo. IT E M. Quod non sit necessarium propter intensionem, uidetur, quia actus baptizandi equē benē, uel magis exprimit intensionem ac uerbum. ergo uidetur, q̄ superfluat, uel saltē nō sit uerbum necessarium. Quod autē exprimat, patet per similes: quia cū quis signat se signo crucis sanctę, sufficit dicere. In nomine p̄ris, & filii, & spiritus sancti: nec oportet addere Signo. IT E M. Si est necessarium exprīmere actū in sacramentis propter intensionē: ergo cū intētio sit necessaria in sacramento Eucharistiæ, similiter deberet exprimi in forma: & si non exprī-

mitur.

mitur, non est sacramentū: sed hoc est falsum: ergo & primū.

RESOLVTIO.

Verbum exprimens actum baptizandi, de necessitate formæ est tum propter institutionem, tum propter intentionem, que est necessaria sacramento.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut dicit auctoritas Alexādris Verbum baptizandi est de necessitate formæ. Ratio autem quare est de necessitate, est institutio. Ratio autem institutionis est quia intentio est necessaria sacramento: & hoc est sacramentum necessitatis, & est ad alterum. Ideo propter periculum defectus intentionis, proprio uerbo expressa est ibi in forma.

EX HIS patent obiecta. Quod enim obicitur, quod dominus non tradidit in forma. Dicendum, quod dominus antequam illud diceret, formam instituerat, quam modo seruat ecclesia, & accepit ab Apostolis. Illud autem, quod obicitur Matt. ult. fuit conueneratio iam instituta. Aut si Christus ipse non instituit; instituit ecclesia in instinctu Spiritus sancti: & hoc tantum est, ac si ipse proprio ore dixisset: tota. n. Trinitas approbat, quod ipse Spiritus sanctus inspirat fieri; sicut illud, quod Christus instituit. AD ILLVD, quod obicitur; quod non oportet; quia actus intentionem exprimit. Dicendum, quod oportet; quia actus potest fieri multiplici intentione. Potest. n. quis immergere, ut ludad; ut corpus abluat; ut baptizet: & quia actus multiplici intentione fieri poterat, ideo non determinatè in-

Vbi sit
pra.

entionem baptizandi exprimebat, sed actus signandi una principali intentione consuevit fieri, ideo non est simile. AD ILLVD, quod obicitur de Eucharistia. Dicendum, quod non est sacramentum necessitatis: & preterea non est ad alterum: & iterum fit cum maiori solennitate: ideo intentio ibi colligitur, non euagatur tunc; propterea non est necesse exprimi uerbo: & ideo non oportuit institui, nec per consequens obseruari. Alia ratio huius est, sed infra dicetur, cum agatur de forma Eucharistia.

QVÆSTIO II.

An necessarium sit, ut omnes tres sanctissimæ Trinitatis persone exprimantur in forma Baptismi?

VTVM expressio totius Trinitatis sit de necessitate baptismi? Et quod sic, uidetur per formam a domino traditam Matt. ult. Item. Fulgentius. Mysterium redemptionis nullo modo habetur; si Patris, uel Filii, uel Spiritus sancti nomen subtrahitur. Item. Pelagius Gaudentio episcopo. Reuera si hi de hereticis, qui in locis directioni tuæ uicinis commorari dicuntur; solum in nomine dominis baptizatos fuisse fortasse confitentur; sine cuiusquam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem uenientes in ianua uoce Trinitatis baptizabis: ergo non fuerunt baptizati. Item. Ratione uidetur; quia necessarium est uerbum uocale ad professionem fidei: sicut non sufficit credere tantum alteram personarum; sic nec sufficit profiteri: ergo si confessio sufficiens est, necesse est

totam

RESOLVTIO.

Sicut in baptismo Christi tota Trinitas sensibilibus signis affuit, pater, scilicet in uoce filius, in humana natura, spiritus sanctus in columba: ita in nostro sensibilibus uerbis uocari debet tota.

RESPONDEO. Dicendum, quod notitia Trinitatis, siue nominatio potest esse in baptismo quatuor modis. Aut ita quod sit plena in corde, & in ore: & tunc secundum omnes plenum est sacramentum. Aut ita quod sit semiplena in corde, & ore: & tunc secundum omnes non est sacramentum plenum. Aut ita quod plena in ore, et semiplena in corde. Aut ita, quod plena in corde, & semiplena in ore. Primis duobus modis non est controuersia; sed duobus sequentibus fuit opinio diuersa. Quia enim baptismus est sacramentum fidei, & uirtutem habet a fide, quae in corde est; ideo uoluerunt aliqui dicere, quod plenitudo fidei in corde cum qualicumque Trinitatis expressione; siue duæ, siue una, siue tres persone exprimantur; plenum fuit sacramentum: quia fides supplet defectum sermonis. E contrario autem si non est fides in corde, si exprimantur tres ore; non est plenum sacramentum: & hoc uidetur dicere Amb. Et huius opin. uidetur fuisse Hug. & Magister quantum ad primam partem opinionis. Sed quia (ut determinat Aug.) Baptismus est sacramentum fidei, non singularis personae, sed totius ecclesiae: ideo fides personae nihil obest, nihil prodest. Et ideo determinat alia positio, quod quicquid sit

totam Trinitatem exprimere in baptismo.

SED CONTRA. Ambr. dicit, & habetur in litera. Si unum in sermone comprehendas, uel patrem, uel filium, uel Spiritum sanctum: fidem autem nec patris, nec filii, nec Spiritus sancti abneges; plenum est fidei sacramentum: ergo uidetur, quod non est necesse exprimere totam Trinitatem, sed credere. ITEM. Ratione uidetur, quia una est potestas, & operatio Trinitatis: ergo quod operatur pater, & tota Trinitas: ergo si dicatur, Baptizo te in nomine patris; tantum ualeat, ac si tota Trinitas exprimat. ITEM. Apostoli in primitiua ecclesia baptizauerunt in nomine Christi: ergo si nullo modo licuit eis mutare formam a Deo institutam: ergo ista forma non discordabit ab illa: ergo uidetur, quod sufficiat alteram personam exprimere. Si dicas, quod non mutatur propria, sed diuina auctoritate: tunc ergo diuina auctoritas contulit uim illi nomini: ergo si quod Deus contulit, illud homo auferre non potest; adhuc baptizari potest in nomine Christi. Si dicas, quod non fuit collata uirtus nisi ad tempus: quero, quare magis collata fuit uirtus simpliciter nomini totius Trinitatis, quam nomini Christi. Et rursus. Quare magis collata uirtus nomini Christi pro illo tempore, quam pro nostro? Et quod simpliciter habuit, uidetur; quia baptismus uirtutem habet a passione; ergo & a fide passionis: ergo si Christus, non tota Trinitas fuit passa; potius debet dici in nomine Christi, quam totius Trinitatis.

Lib. 1.
de Spiritus.
cap. 3.
ante

Dist. 8.
par. 2.
art. 1.
q. 1. 2.

Act. 2.
10. 19.

Lib. 1.
ad Trinitatis
symon-
du Re-
ge Pan-
dalorū.
De con-
secr. d.
4. cap.
Reuer.

Lib. 2.
par. 6.
cap. 2.
Aug.
ad Hieron.
Epi-
pist. 28

de

de fide cordis; iudicandū est de baptisinate secundū expressio-
nem oris, siue sermonis: & ideo
qualitercunque credat, & si to-
tam exprimat Trinitatem, bap-
tizatus est; si autem non totam,
non est baptizatus; & rebap-
tizandus est: & hoc cōiter & cer-
titudinaliter asserūt Magistri.
AD ILLVD, quod obiicitur de
Ambro. Dicendum, q̄ uerbum
Ambrosii est exponendum, ut
sacramentum fidei ponatur p̄
ipsā fides; plenum sacramentum
fidei ipsa fides, quæ significatur
per sacramētum. Vel si de sacra-
mento intelligitur; habet locū
in casu: ut quando puer deficit
in manibus sacerdotis: ubi cre-
dēdum est, q̄ diuina misericor-
dia, & summus sacerdos non di-
mittat imperfectum, quod in-
choatum est. AD ALIVD. Dicē-
dum, q̄ & si potestas, & opera-
tio Trinitatis uniat; tamē fides
distinguit: & ideo non sufficit
unam personarum credere, sed
necesse est credere omnes. Et
quia baptismus est sacramētū
plenæ professionis: ideo neces-
se est profiteri omnes personas.
AD ILLVD, quod obiicitur de
nomine Christi. Dicendum, q̄
Apostolis licuit baptizare i no-
mine Christi, diuinitus inspira-
tis; sed non licēt modō nobis.
Dicunt tamen aliqui, q̄ uerbū
illud non amisit uirtutem pro-
pter constitutionem ecclesiæ or-
dinatis, quod tantū fiat in
nomine Trinitatis. Vnde & si
peccaret sic baptizans, tamen
baptizatum esset. Sed commu-
nis opinio, & certior est, quod
non esset baptizatum: quia cum
sit unicum baptisima in ecclesia;

ideo unica debet esse forma: &
ideo tantū in nomine Trini-
tatis baptizat tota ecclesia. *Q̄*
ergo obiicitur, quod Apostoli
baptizabant in nomine Christi.
Dicēdum, q̄ data fuit uirtus il-
li uerbo tempore primitiue ec-
clesiæ: & una ratio fuit, q̄ no-
men Christi implicat, & insi-
nuat totam Trinitatē. Christus
enim unctus dicitur; & ideo un-
guentum, & unctum, & unctio-
nem insinuat: & sic eam prædi-
cta forma concordabat. Alia ra-
tio fuit, quia nomē Christi erat
ignotum, & conuulsiuū, ut-
pote crucifixis ut nomen pu-
blicaretur, & in reuerentia ha-
beretur, tūc tēporis eo uili sunt.
Et quia cessante causā, cessat ef-
fectus: Christi nomine publica-
to, & honorabili factō, amplius
nec debuit, nec potuit in eo im-
pleri sacramentum baptismi;
quia ad tempus tantū institu-
tum fuit. Quod ergo obiicitur,
q̄ debuit simpliciter institui p̄-
pter fidem passionis. Dicēdū,
q̄ recreator dicitur dupliciter:
uel sicut auctōr; & sic tota Tri-
nitas: uel sicut mediator; & sic
Christus. Ad hoc ergo, q̄ esset
plenum sacramentum; necesse
erat fide profiteri mediatorem,
& auctōrem: sed tamen princi-
palius auctōrem. Quia ergo per
actum immergendi mors Chri-
sti intelligitur, & ita mediator;
necesse fuit uoce exprimi auctō-
rem: & ita totam Trinitatem
nominari oportuit.

QVÆSTIO III.

*An uariatio formæ baptisimi impe-
diat ipsum baptismum.*

DE uariatione formæ in no-
minando totam Trinitatē,
quod

*Vide
D. Tho.
3. par.
q. 66.
art. 6.*

quod pōt fieri quinque modis,
mutando, addendo, corrupēdo,
transmutādo, interponēdo.
MUTATIO fit, ut quādo poni-
tur nomen pro noīe: utpote si
loco patris ponatur genitoris.
Et q̄ hoc nō impediāt, uidetur;
q̄a forma baptismi nō attendi-
tur in uocibus, secundū q̄ uo-
ces sunt; q̄a tunc nō esset eadē
forma apud nos, & Græcos; sed
in uocibus secundū, q̄ signifi-
catiuæ. Si ergo idē significat p̄r,
& genitor; idem faciet in forma
unū, q̄d reliquū. Et p̄terea, plus
conueniunt pater, & genitor,
quā nomen patris in Græco, &
in Latino; cum sint eiusdē lin-
gua. ADDITIO est, quando no-
men, q̄d non est expressum in
forma, superadditur: ut si dica-
tur in noīe patris oīpotentis. Et
q̄ hoc non impediāt, uidetur;
q̄a cū additur nomē, & si nihil
faciat, manet tamē totū, q̄d fa-
ciebat: & sacramētū manet, in
quo est unctus. Uerbum; ego
est plenum, & efficax sacra-
mētū. CORRUPTIO est, quando no-
minis prolatio est modo minus
cōuenientis; utpote si dicatur in
noīe patriæ, & filia, &c. Et quod
hoc nō impediāt uidetur, q̄a Za-
charias Bonifacio scribēs dicit:
Si cōtingat aliquē infringendo
linguā p̄ ignorantia dicere ba-
ptizādo, In noīe patriæ, & filia,
& sp̄ritu sancta; nō est rebap-
tizandus. Et huius rō reddi pōt;
q̄a sanus est sensus. TRANSPO-
SITIO, siue trāsmutatio est, quā
do aliter ordinatur, utpote si di-
catur primō, In nomine filii, &
post in noīe patris. Et q̄ hoc nō
impediāt, uidetur, quia nomina
trāspōsita idem significant; ut si

dicatur: est homo albus: est al-
bus homo: ergo si oīno idem est
sensus, & eadē fidei professio,
trāspōsitiō nō impedit. INTER-
POSITIO est, cum in medio ca-
dit actus, ut sternuatio, uel uer-
bum: ut in noīe patris, & aqua
ista est frigida, & filii &c. Et q̄
hoc non impediāt, uidetur; q̄a
totum est saluū, quado aliquid
interponitur: & aliqui hoīes ita
sunt obliuiosi, q̄ sp̄ interponūt
aliquid, antequam possint com-
plere orationē inceptam.

CONTRA, Quod mutatio im-
pediat, uidetur; q̄a uirtus est da-
ta illis uerbis, & non aliis; ergo
&c. ITEM, Quod additio impe-
diāt, v̄s; q̄a si nihil licēt addere
canoni scripturæ, multo fortius
nec formæ sacramēti. Præterea
patet p̄ illud, q̄d dicitur Apo. Si *cap. ul.*
q̄s apposuerit &c. ITEM, Quod
corruptio impediāt uidetur, q̄a
uerba corrupta aut nihil signifi-
cāt, aut aliud significāt: ut patet
cū dicitur patriæ; sed necessaria
sunt uerba significātia: ergo &c.
ITEM, De trāsmutatione uide-
tur, q̄a sicut de integritate fidei
est numerus p̄sonarū ita Ordo
professionis: ergo sicut mutatio
numeri impedit, ita & ordinis.
ITEM, De interpositione uide-
tur, q̄a baptizare est unus actus
continuus; ergo si discontinua-
tur, necesse est reincipi, aut non
erit unus; & ita nec baptismus.

RESOLUTIO.

*Non quelibet uariatio baptismum
impedit; sed nominis, & nume-
ri tantū; quippe quæ alterā
nec principali inuunt
sententiam.*

RESPONDEO. Ad hoc uolue-
runt aliqui dicere; q̄ qualiter-
S. Bon. Lib. 4. F cun-

*Vide de
6. dis.
4. cap.
Retule-
unt.*

*2. Pe-
riber-
men. c.
1. parū
ante si-
nem.*

cumq; fiat uariatio, dum tamē omnes personæ exprimantur, integrum est sacramentū. Aliorum positio fuit, q̄ necesse est omnimodam identitatem seruari: quantulacunq; n. uariatio in forma, facit non esse sacramentū. Sed utraq; istarum positionum respuenda est; quælibet. n. excedit. Vnde dicendum, q̄ aliqua uariatio impedit, aliqua non. Variatio. n. mutationis impedit, siue fiat ex certa scientia, siue alio modo: mutatio (in q̄) nominis: ut si dicatur: In nomine genitoris, & geniti; q̄a alius modus est exprimendi Trinitatē per nomina principalia; alius per nomina nō principalia. Mutatio etiam numeri impedit: ut si dicatur. Baptizo te in nominibus, quia alia est sententia.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur; q̄ idem significant. Dicendum, quod attendendus est modus significandi; quia data fuit uirtus nominibus exprimentibus Trinitatem; & hoc principaliter secundum omnem linguā. Quod ergo obiicitur, q̄ magis conueniant, quia in eadem lingua. Dicendum, q̄ etsi magis q̄tūm ad modū loquendi; non tamen magis quantum ad modū significandi. In nomine enim est considerare uocem, notamen, siue expressionem, & significationem. Quantum ad primum magis conueniunt, sed quantum ad secundum minus; quantum ad tertium æquiter. Et uirtus regenerationis data est ratione notaminis, siue quantum ad rōnē innotescendi, a qua imponitur nomen: & hæc est eadem apud omnes. DE ADDITIONE, DI-

endum, quod aut est additio uocis distrahens intellectum: & hæc impedit, si oppositum addatur: ut si dicatur, Patris geniti. Aut saluans, ut Patris ingeni: & tunc non impedit, nisi uelit inducere errorem: Quod obiicitur de comminatione Apoc. intelligitur de additione distrahente. AD ILLVD, quod queritur de corruptione. Dicendum, quod corruptio aut est tāta, quod nullo modo tenet sensum; & tunc omnino impedit: aut non est tanta, quin bene maneat; sicut de puero balbutiente intelligitur: & tunc dicendum, quod non impedit; nisi uelit inducere errorem. Quod ergo obiicitur, quod uoces non significant. Dicendum, quod & si non significant ex institutione; significant tamen ex accommodatione usus, ut olli pro illo. AD ID, quod queritur de transmutatione. Dicendum, quod si fiat simpliciter sine erroris dogmatizatione, non impedit. Et ratio huius est: quia ordo intelligitur in ipsis uerbis, quod filius a patre procedat: & sic non oportet exprimere ordinem, sicut nomina personarū; & ita patet quod obiicitur.

AD ILLVD, quod obiicitur de interpositione, siue intermissione. Dicendum, quod aut est tanta intermissio, quod discontinet intentionem, & longā faciat morā: utpote si longam facit sermonē, uel uadit ad urinandum: & tunc necesse est, quod reincipiat. Sed si interuenit parua morula obliuione, uel sternuatione, non discōtinuatur actus, nec oportet reincipere.

DI-

DISTINCTIO TERTIA.

43

PARS SECVNDA.

De institutione baptismi.

DE institutione baptismi quando cœpit, uariæ sunt estimationes. Alij dicunt tunc esse institutum, cum Nicodemo Christus ait, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, &c. Alij dicunt institutionem Baptismi factam, cum Apostolis dixit, Ite, docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Sed hoc dixit eis post resurrectionem, precipiens eis de uocatione gentium; quos ante passionem binos miserat ad prædicandum in Iudæam; & ad baptizandum, dicens. In uiam gentium ne abieritis. Iam ergo institutus erat baptismus, quia baptizabant simul & prædicabant.

De forma, in qua baptizauerunt Apostoli ante passionem Christi.

Si uerò queritur, in qua forma tunc baptizauerunt Apostoli? Sanè dici potest, in nomine Trinitatis; scilicet in ea forma, in qua baptizauerunt postea gentes: quæ ante passionem potest intelligi fuisse tradita; licet non sit scriptum. Non ergo tunc illam formam Christus prius tradidit, cum ad euangelizandum gentibus misit: sed quam ante tradiderat, mittens eos in Iudæam; post iterauit, cum ad gentes misit. Commodius ergo dicitur institutio facta, quando Christus a Ioanne baptizatus est in Iordane: quod dispensauit; non quia mundari uoluit, cum sine peccato fuerit; sed quia contactu munda carnis suæ uim regenerationis contulit aquis; ut qui postea immergeretur in uocato nomine Trinitatis, a peccatis purgaretur. Tunc ergo in uocato nomine Trinitatis institutus est baptismus Christi: in quo Trinitas, cuius mysterium ibi innotuit; interius hominem baptizabat.

Quare in aqua tantum fiat.

Celebratur autem hoc sacramentum tantum in aqua; non in alio liquore; ut ait Christus. Nisi quis renatus &c.

*Ambr. Ideoq; uniformiter id fieri in aqua precipitur; ut intelli-
sup 6. gatur, quod sicut aqua sordes corporis ac uestis abluit:
ca. epif. ita baptismus maculas animæ, sordesque uitiorum emun-
ad Ro. dando assergit. Vel ideo, ut nullum inopia excusaret:
quod posset fieri, si in uino, uel oleo fieret: & ut com-
munis materia baptizandi inueniretur apud omnes: quod
aqua signauit, quæ de latere Christi manauit, sicut san-
guis alterius sacramenti signum fuit. Non ergo in alio li-
quore potest consecrari baptismus, nisi in aqua.*

De immersione, quoties fieri debeat.

*De immersione uerò si queritur, quomodo fieri debeat
Leandro præcisè? Respondemus, Vel semel, uel ter; pro uario mo-
sine Leo re ecclesiæ. Vnde Gregor. De trina immersione baptismi
uardo nil uerius responderi potest, quàm quod uos ipsi sensistis:
episco. quia in una fide nihil officit ecclesiæ sanctæ consuetudo di-
epi. 41. uersa. Quia enim in tribus subsistentiis una substantia
Lib. 1. uersa. Quia enim in tribus subsistentiis una substantia
et habet est, reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in ba-
sur de ptismo ter, uel semel immergere: quia & in tribus mer-
cōf. d. s. sionibus personarum Trinitas; & in una potest diuinita-
4. d. tri tis singularitas designari. Nos uerò, qui tertio immer-
na im- gimus; etiam triduanæ sepulturæ sacramentum signa-
mersio- mus. Secundum hoc, licet non modò ter, sed etiam semel
ue. tantum immergere. Ibi tamen dumtaxat immergere se-
Io. 19. mel licet, ubi consuetudo ecclesiæ talis existit. Si quis ue-
rò id facere incipiat, ubi consuetudo talis non est, uel se-
mel tantum mergendum asserat; reprehensibilem se consti-
Super tuit. Vnde Haimo, In suo sensu abundabat Cyprianus
epi. ad cum semel mergebat in baptismo paruulos: quia quod in-
Rom. telligebat, studiosè implebat, bonis operibus abundando;
ca. 14. licet in hoc nescius delinqueret: sed quia bonis operibus
In que abundabat, postea correptus a Deo, abundauit altiori
d. i. Ho- sensu, ter illos mergendo. Ecce habemus, quia deliquit,
mil. et qui semel mersit. Sed hoc ideo, quia aliter se habebat con-
habetur sensu, ter illos mergendo. Ecce habemus, quia deliquit,
de cōse. iuetudo illius ecclesiæ; uel quia unam tantum faciendam
dist. 4. mersionem asserbat. De trina mersione August. ait, Post-
Postquam nos credere promisimus, tertio capita nostra in sa-
cro fonte demersimus: qui ordo baptizandi duplici my-
sterij*

*sterij significatione celebratur. Recte enim tertio immersi
estis, qui accepistis baptismum in nomine Trinitatis. Re-
cte tertio immersi: quia accepistis baptismum in nomine
Christi, qui die tertia resurrexit a mortuis. Illa enim ter-
tio repetita immersio typum dominicæ exprimit sepulturæ.
Constat ergo baptizandos tertio debere immergi: & ta-
men si semel tantum immergantur; uerum baptismum acci-
piunt. Et qui semel immergit tantum, non peccat; nisi
consuetudo ecclesiæ obsistat; uel hoc modo tantum debe-
re fieri asserat.*

Quando Circuncisio amisit uim.

*Solet etiam queri, si circuncisio amisit statim uim suam
ab institutione baptismi? Ad quod dicimus, in Christi
morte terminata esse legalia omnia. Ex tunc ergo circun-
cisio perdidit uim suam; ita quod postea non perfecit, sed
potius obfuerit obseruatoribus suis. Sed usque ad oblatio-
nem ueræ hostiæ potuit prodesse. Si enim ante passionem
legalia finem habuissent; non ea imminente, uetus pascha
cum discipulis manducasset.*

Io. 19.
ubi di-
cit, Com-
summa
tum ē.
Mat. 26
Luc. 22
Marc.
14.
Io. 30.

De causa institutionis.

*Causa uerò institutionis baptismi est innouatio mentis:
ut homo, qui per peccatum uetus fuerat; per gratiam ba-
ptismi renouetur: quod fit depositione uitiorum, & colla-
tione uirtutum. Sic enim fit quisque nouus homo, cum ab-
olitis peccatis, ornatur uirtutibus. Abolitio peccatorum
pellit fæditatem: appositio uirtutum affert decorem; &
hoc est res huius sacramenti, scilicet interior munditia.*

An baptismus aperuerit cælum.

*Si queritur, Vtrum baptismus aperuit cælum, quod
non aperuit circuncisio? Dicimus quia nec baptismus, nec
circuncisio regni nobis aditum aperuit; sed hostia Saluato-
ris: quæ si tempore circuncisionis oblata fuisset, illius tem-
poris homines regnum intrassent. Res ergo huius sacra-
menti iustificatio est.*

SVPRA egit Magister de baptismo quantū ad se, uel quantū ad ea, que spectant ad integritatem sacramēti. Hic agit de ipsius institutione. Et habet hæc pars tres partes. In prima agit de modo, & tpe institutionis. In secūda de administratione iam instituti. ibi *De immersione uerò sic queritur. &c.* In tertia uerò de causa, & ratione, ad quam eius institutio, ordinatur. ibi. *Causa uerò institutionis baptismi, &c.* Quælibet harum partium duas hēt. Nam in illa, in qua determinat de institutione; primò determinat tēpus institutionis. Secundò materiā in qua, ibi. *Celebratur uerò hoc sacramentum, &c.* Similiter pars de usu iā instituti, duas habet. In prima determinat, quō hoc sacramentum est administrandum. In secūda uerò ostendit, q̄ in huius sacramenti institutione, & usu euacuata est circūcisio, ibi. *Solet etiam queri, si circūcisio amisit, &c.* Similiter tertia pars de causā institutionis duas habet. In prima determinat causam per se ipsius institutionis; siue illud, ad quod baptismus ordinatur per se. In secūda uerò illud, ad quod ordinatur p̄ accidens: & hoc ibi. *Si queritur, utrum baptismus, &c.*

Dub. 1. *Am ergo institutus erat, &c.* Videtur ex hoc, q̄ cum institutio baptismi cadat sub p̄cepto, q̄ ante passionē tenebantur omnes baptizari: ergo oēs erāt trāsgressores: quod uidetur iniquū.

Lib. 2. Ad hoc respondet Hugo de Sāpar. 6. Etō Victo. Non est culpandus cap. 4. aliquis, nisi ex culpa sua sit in-

gratus cōsiliū, aut p̄cepti: fuit autem Nicodemo reuelatum tāquam cōsiliū amico. Cum autem dictū est: Ite, docete omnes gentes, bapt. &c. oibus informādis expositū est p̄cepto. Vnūq̄ que aut ex eo tempore debitor esse cōpit, quo ad ipsum p̄ p̄dicationē institutio peruenit

Non ergo in alio liquore &c.] **Dub. 2.** Queritur, utrū in omni aqua? Et q̄ sic, uidetur: quia oīs aqua oī aquæ est eadem specie: ergo si data est uirtus speciei aquæ nō huic, uel illi speciali, uidetur q̄ in oī possit fieri baptismus. Resp. Dicendū, q̄ baptismus institutus est in elemento aquæ; quia aqua per suā qualitatem representat gratiā baptismalē. Ad hoc ergo q̄ sit baptismus: requiritur q̄ saluetur proprietas, & species aquæ: ut sit aqua naturalis, & habēs aliquo mō, p̄prietatē lauandi: & hanc et hēt aqua turbida. Si uerò has cōditiones aqua perdat: uel q̄ miscetur cū p̄dominante, & alterante, & ducēte in alias p̄prietates: non est dicendum tunc in illo liquore tradi baptismatis sacramentū: & sic patet, quod obicitur.

Nec baptismus, nec circūcisio, &c.] **Dub. 3.** Videtur malè dicere: quia ianue clausio non fuit nisi p̄ peccatū, & maximè per originale: sed baptismus, & circūcisio debebant originale: ergo aperiebant ianuam. Item, De baptismo uidetur dicere falsū, quia super illud Luc. apertum est cœlum, Glosa. Bedæ. Dū ille Iordanis aquis subiit, nobis cœli ianuam pandit: & dum caro innoxia frigentibus aquis tangitur opposita cōmoda noxiis rūphea

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO. I.

An Baptismus congruè institutus sit in aqua?

Dintelligendū huius partis tria principaliter queruntur. Primò queritur de baptismi institutione. Secundo de institutioni administratione. Tertiò de circūcisionis cessatione, siue euacuatione. Circa primum queruntur duo. Primò queritur, in quo elemento sit sacramentū baptismi institutum. Secundo, utrū in institutione sit uirtus collata aquis, sicut dicit Magister.

VTRVM sacramentum baptismi debuerit institui in aqua? Et quod sic ipsum factum domini ostendit.

SED QVOD non uidetur ratione: quia baptismus est signum sepulturæ Christi, sicut dicitur. Rom. Consepulti. n. estis, &c. ergo si sepultura Christi fuit in terra, nō in aqua: uidet q̄ similiter debuerit baptismus institui in terra. **ITEM.** Sacra uet. leg. fuerunt signa sacramentorum no. le. & in illis p̄figurata sunt ista: sed sacramēta ue. le. fiebāt uel in eis q̄ habebant ortū a terra, ut sacrificia & decimationes, uel in aliquo terreo, ut circūcisio, q̄ fiebat cultello petri: ergo si fuerunt cōuenientia signa horū: ergo sacramenta no. le. (maximè baptismus) debuerunt institui in terra, nō in aqua. **ITEM.** Si dicas, q̄ debet fieri in aqua p̄ expressā significantiā gratiæ. Sed contra. Liquor olei expressius signat gratiā, quā aqua: ergo magis debuit institui in oleo, q̄ in aqua.

F 4 Item

phea igne extinguatur: nec Christus cœlū tūc aperire cōpit. Sed his uerbis ostenditur uirtus baptismi: queritur ergo, q̄ sit illa ianua, & quomodo sit aperta, & quādo? Videtur. n. aperta in passione, q̄a super illud Colios. Pacificans per sanguinē &c. Glos. patet modo introitus in cœlum. Item, Videtur q̄ in resurrectione: per orationē, q̄ cantat ecclesia. Deus, qui eternitatis nobis aditum &c. Resp. Dicendum, q̄ clausio ianue spiritualis intelligitur p̄hibētia illa, ob q̄ nullus poterat ingredi ad domini aspectum: illa autē p̄hibētia erata diuina iustitia iuste puniēte, & a peccato primi hominis promerente. Merebatur originalis culpa, ut homo non compareret corā Deo p̄ p̄ceditatem culpe, p̄p̄ offensā maiestatis diuine, & p̄p̄ mortalitatē in carne: quia uestitus sacro nō debebat ingredi in palatiū regis Assueri, sicut dicitur Heste. Istā. n. ianuā aperire dī illud, qd̄ remouet ista obstacula. Obstacle culpe amouebat baptismus: obstacle debitorōne offensæ amouit passio: p̄ q̄ fuit facta satisfactio: obstacle mortis, Christi resurrectio: & ita ianue apertio inchoari dicitur in baptismo; & p̄fectum habere in passione: sed cōplēmentum in resurrectione: manifestationem in ascensione. Et quoniā hæc iam facta sunt: ideo uirtus baptismi est ianuam aperire, nō per se tantum, sed etiā p̄ hoc, q̄ iā facta est oblatio hostiæ ueræ. Ideo magis effectus apertionis ianue attribuitur baptismo q̄ circūcisioni: licet utrumque sacramentum debeat culpam; & sic patet illud.

Cap. 1.

Cap. 4.

Cap. 6.

Cap. 1.

Cap. 1. ITEM. dñ Apoc. Lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo: ergo si in baptismo est lautio a peccatis: & signat illā ablutionē factam p sanguinē Christi: ergo magis debuit institui in sanguine. *Quaestio collate.* ITEM, Queritur, quādo dñs instituit sacramētum baptismi?

R E S O L V T I O.
Cum baptismus sit sacramentum necessitatis, animam mundificans, & ardorem carnis concupiscentie cohibens; institui debuit in elemento communissimo, et has proprietates habente: cuiusmodi aqua est.

R E S P O N D E O. Dicendum, qd sacramētum baptismi est maximē efficax, & maxime necessarium inter alia sacramēta. Efficax, qd in eo imprimitur character. qd disponit animā ad susceptionē luminis gratie, ut transparentia uirū ad susceptionē luminis corporalis: datur ēt grā mundificans animā: datur ēt illi grā actus remittendi ardorē concupiscentie. Sed qd hęc oportuit dari in eo signo, qd sua proprietate multiplici hęc oīa designaret: tale autē est aqua, qd trāsparet, & est per uia lumini: & ideo characterē signat; & iterū abluat, & mūdāt in ter omnes liquores: & iō signat gratiā mūdantē: itē in frigidat, iō signat remissionē ardoris concupiscentie. Cōueniebat ergo maximē aqua baptismatis sacramēto ob efficaciam. Similiter etiā p necessitatē: quia. n. sacramētum est, a quo nemo absoluitur, & in quo omnes cōmunicāt, necesse fuit institui in liquore communi apud omnes: & in quo abundant pauperes, & diuites: talis au-

tem liquor est aqua: ideo &c.

A D I L L V D ergo, quod obiicitur: qd signat sepulturā. dicendū qd nō tantū signat domini sepulturā: immo ēt gratia, qd donat: & qd in immerfioe in aquā utrumque signatur: in terra autē nō signatur gratia mūdans: sēu sit flex elemētorum: iō &c. **A D I L L V D**, qd obiicitur de le. ue. Dicendum, qd sicut dicit Apostolus, omnes qui fuerunt in lege, fuerunt sub maledictō usque ad aduentum Christi: qui factus est pro nobis maledictum, ut a maledictione nos liberaret: qd terra fuit maledicta homini, nō aqua. In huius signū sacramēta illa erāt ex his, qd sunt ex terra. nō sic autē sacramēta noua: qd ista est lex benedictionis. Præterea. Lex uetus, & maximē Moyfi fuit onerosa ad cōfringendum duros: & iō in duris, ut in eultello petriño, & in effusione sanguinis remediū habebat: sed lex noua est suauitatis, & amoris: iō datur in aqua, qd cedit facile. **A D I L L V D**, qd obiicitur de oleo, & sanguine: patet respōtio: quia nec cōuenit signationis efficaciam, cū nō mūdēt; nec necessitati, cū nō omnes eis abundant. **A D I L L V D**, qd qritur ultimo, quādo est institutū: ex scriptura p̄t respōderi, qd de hoc in multis locis loquitur. Propter qd notandū, qd dominus baptismi sacramētū primō insinuauit instituendū: sed iō instituit: tertio confirmauit institutū. Insinuauit quidē factō, & uerbo. Factō, cū baptizatus esset à Ioā. i aqua: ostendit ceteros credētes i aqua fore baptizādos. Insinuauit uerbo, cū p̄dixit Nicodemo. Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.

Institi-

Instituit autē cū ipse baptizare cepit per discipulos. Post hęc uenit Iesus in terrā Iudas: & baptizabat: & tunc instituit factō, & uerbo: qd dicitur ibidē, qd baptizabat: & si nō ipse in propria p̄tona, tamē discipuli in sua p̄sentia: secūdum qd ipse uolebat. *Luc. 10* rursus discipulos misit ad p̄dicandum, & baptizandum binos. sicut dicit Magister in litera. Confirmauit autē baptismū factō, & uerbo. Factō, cum de latere eius nō tantūm profluit sanguis, uerū ēt aqua in ipsa passionis cōsummatione. Uerbo autē confirmauit, qd post resurrectionē discipulos ad baptizandum omnes, & singulos misit. Et sic patet, quomodo diuersimodē loquitur scriptura.

Q V A E S T I O. I I.

An ex institutione baptismi collata sit aliqua uis aquis?

V T R V M ex institutione baptismi in aqua collata sit aliqua uis aquis? Et qd sic uidetur. *cap. 3.* Luc. baptizato Iesu & orante, apertum est cælum, & descendit spiritus sanctus &c. Glos. Dominus baptizatus est nō mundari indigēs, sed tactu mundę carnis sue aquas mundās, ut uim abluendi habeant: ergo si uis abluendi est aliqua uis, patet qd aquis collata est aliqua uis. *Item.* Habetur de cōsecratione dist. 4. Numquā aquę baptismi purgare credentium peccata potuissent, nisi contactu dominici corporis sanctificata fuisset. *Item.* Ratione uidetur, qd oīs operatio egreditur a substantia mediāte aliqua uirtute: ergo cū aqua tāgendo corpus abluat animā, hoc est ab aqua uirtute aliqua mediāte, sed nō naturali: ergo data est aliqua uirtus

aquis in baptismi institutione.

C O N T R A. Si data est aliqua uirtus aquę, qd quomodo data: & dicit Glo. qd contactu carnis domini. Si ergo per cōtactū carnis dominicę: ergo habent ipsam omni circūscripto: ergo si quis immergeret in aqua sine omni uerbo, aqua regenerabit eum: qd falsū est. Si tu dicas, qd simul est in aqua, & uerbo. Obiicitur tunc, quia hęc differunt substantia, & natura: ergo operatione, & uirtute: ergo non pōt una uirtus esse in utroque. *Item.* Si mūda caro Christi cōtulit illā uim, sed frequenter tetigit aquas, ut quādo puer lauabatur, & quādo lauabat manus: & ubi eadē causa ibi idē effectus: ergo ante cōtulit, quā baptizaretur. *Item.* Si contactu carnis: ergo solum illę aque uirtutē habēt, quas Christi caro tetigit: nō ergo oīs aqua. Si tu dicas, qd uirtus illa deriuata est in alias aquas: ergo cū deriuatio a corpore i corpus nō fiat nisi p̄ continuum, nullo modo poterit peruenire ad aquas illis aquis discontinuas: ergo idem inconueniens. *Item.* Si uirtus aliqua collata est, quæro quid sit: quia si bonum, aut de bonis minimis, aut maximis, aut mediis: si de minimis, illud est inferius anima: ergo nō agit in ipsā: si de mediis: ergo par est animæ, nec adhuc influit: si de maximis: ergo est data aq̄s uirtus aliqua gratuita

R E S O L V T I O.

Non aliqua noua uis, sed noua institutio collata est aquis ex institutione baptismi.

R E S P O N D E O. Dicunt aliqui, quod dominus contactu mundissime carnis sue uim contulit aquis,

aquis, q̄ nō habebant: & uis ista fuit aliqua pprietas absoluta: & hæc pprietas fuit aque melioratio, & reductio ad statum primum, in quo erat ante hominis lapsum: q̄a post lapsum oīa elementa sunt deteriorata, ut habitatio cōgrueret habitatori deteriorato. Sed q̄a homo p aque sacramentū meliorari debebat, & resurgere: iō aqua meliorata, & ad primū statum reducta est, & hæc uocāt illā uim. Sed ista positio nō pōt stare. Primò, q̄a hæc uis dicitur ad regenerandum: sed hæc nō habebat aqua in statu innocetia, quia nō erat opus regeneratione: unde illa melioratio nihil facit ad rem. Præterea. Si aqua est meliorata, & nō alia elementa, ergo uidetur, qd̄ ordinatio elementorum sit dissipata: cū necesse sit q̄ habeāt debitā proportionē. Et p hoc dicunt aliqui, q̄ collatio uis regeneratiuæ nō est aque melioratio uel purificatio, sed alicuius uirtutis supernaturalis collatio, que nō est data aque secundum esse perfectum, quoad usq; ueniat uerbū: sicut uis immutadi uisum nō est in colore pfecta, nisi superueniente lumine: & hæc supra naturam data est aque: & supra naturam ibi existit, ut effectum habeat supra naturā per uoluntatem diuinā. Sed quoniā illud difficile est intelligere, quō aliquid absolutum siue secundum naturā, siue supra naturā sit modò in aqua. qd̄ non erat prius: & quō datum sit contactu carnis etiā aquis remotis. Propterea dicendum (sicut tactum fuit supra) q̄ uis ista non est aliqua pprietas, uel essentia absoluta addita aque, sed solum

ordinatio eius ad hoc, q̄ homo regeneretur. Prius enim omnes liquores erant in differētes: & poterat in quantum est de se in aliquo alio liquore baptizari ut in aqua. Sed cum dominus uoluit mergi, & baptizatus est in aqua, sola aqua habuit ordinationem ad hoc: & ideo solum in ea potuit fieri baptismus. Sed q̄a nō instituit baptismum fieri tantum per immersionē, immo etiā per uerborum prolationē, & talium uerborum: similiter & uerba ad hoc ordinauit. Vnde aqua, in quam mersus est, & uerba q̄ protulit, ulterius habent uim: nō unum sine altero, q̄a utrumque insimul ad regenerationem obtinendam ordinauit.

ET SIC PATENT obiecta ad utramque partē, quia prima procedunt de ui, ut est ordinatio ad regenerationē: secunda autē de ui, q̄ est qualitas absoluta. Hæc autem uis non est per transfusionem, sed per institutionē. Vnde sicut dominus non tantum uerba, que protulit, ordinauit, & instituit ad regenerandum, sed etiā omnia cōsimilia: sic nō tantum aquam, quā tetigit: sed omnem aquam specie cōsimile. Et autē omnis aqua omni aque specie cōsimilis: & ideo omni aque cōtulit. Et est simile. Si rex ordinaret, q̄ literę suę non tm haberēt uirtutem, & efficaciam, q̄ scriberētur in pellibus caprinis, & q̄ essent scriptę aliquibus determinatis uerbis: & hoc quidē faceret, manu tua scribendo in illo genere pellis, diceretur quod rex illa manu sua efficaciam dedit illi pergamento & omni pergamento eiusdem speciei: etiam quod

futu-

futurum est usque ad multa tempora: & hoc per solam institutionem, & ordinationem, non per alicuius uirtutis alterius collationem. Sic intelligendum in proposito, quoniā dominus tactu carnis mundæ dedit uim aquis, nō quia mundicia transiret a carne in aquam, sed quia cum dominus esset mundus, uoluit ob nihil aliud in aquam mergi, nisi ut illa merfione aqua haberet istam ordinationem. Vnde si aqua crearetur de nouo cōsimilis isti in specie, credo quod eandem haberet ordinationem, & eandē diceretur habere uirtutem. Et si tu obicias mihi, Omnis relatio fundatur super aliquid absolutum, eo quod aliquid absoiutum de nouo aduenit: ergo si hæc ordinatio, q̄ est relatio aduenit, oportuit aliquid absolutum dari. Dicendum, q̄ illud non habet ueritatem in relationibus uoluntariis, q̄a nummus (ut dicit August.) sine sui mutatione fit pinguis: & similiter hæc uox Buba sine sui mutatione possit fieri significatiua: similiter & in proposito intelligendum. Et licet utraque harum opinionum sit catholica, & probabilis: hæc tamen est magis intelligibilis, & consona sanctorum auctoritatibus. Dicuntur. n. aqua mūdāta & sanctificatę, & uirtuosę effectę, quia ad sanctificationē animæ, & mūdiciā efficaciter sunt ordinatę, nō faciendā ab ipsis, sed suscipiendā, & dandam in ipsis a Deo ipsi homini baptizando: & sic exponenda sunt consimilia. Nec est intelligendum, q̄ aliqua actio sit ab aquis in ani-

mā: aqua. n. ille non habent ppriē uirtutem istam, nec operationem, sed earum uirtus, & actio est efficax ordinatio uel secundum actum, uel secundū habitum: & sic non habet calumniam, quæ circa hæc dicuntur.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An semel, uel ter immergi debeat baptizandus?

VANTVM ad secundum articulum queritur secundò de baptismi instituti administratione, quæ sit in paruuli immersione: & circa hoc duo queruntur. Primò, queritur, quoties oporteat mergi. Secundò, quantum.

QVOD semel tantum sit immergendum, uidetur de consecratione Dist. 4. ex concilio Tolet. 4. Propter uitandum schismatis scandalum, uel hæretici dogmatis usum, simplicem tenemus baptismi immersionē: ergo uidetur, quod hæreticū sit iter mergere. ITEM. Ratione uidetur, quia hæc est uera per essentiam. Baptismus est ablutio, uel tinctio in aqua: ergo si sit triplex tinctio, & triplex erit baptismus: ergo si nullo modo licet baptismum iterari, nullo modo licet ter mergi. ITEM. ista duo sufficiunt uerbū, s. & elementum: & si mergatur semel, & si profertur semel, est plenum sacramentum: ergo si amplius mergit, superfluit: ergo non debet nisi semel mergi. ITEM. Queritur, quare magis ter, quàm bis. Si dicas, quod binarius est numerus infamis, quia recedit ab unitate, eadem

eadem ratione est laudabilis, quia accedit maximè.

Cap. 4. & recitatur de consecr. d. 4. cap. Eodem modo. De Cōf. dist. 4. cap. Multi sunt.

canone. 49.

SED CONTRA. Hier. super epistolam ad Ephes. In patre, & filio, & spiritu sancto baptizamus, & ter mergimur, ut Trinitas unum appareat sacramentū. ITEM. Pelagius Gaudētio episcopo. Evangelicum uerò præceptum ipso Deo, & domino saluatore nostro Iesu Christo dicente, uel tradēte nos admonet, ut in nomine Trinitatis trina ē immersione sanctorum baptismi cuique tribueretur. ITEM. De cont. di. 4. ex canonibus Apostolorum. Si quis presbyter aut episcopus non trinā immersionē unius mysterii celebret, sed semel tantum mergat in baptismate, qđ dari a quibusdā iubetur in morte dñi, deponatur: ergo necessaria ē trina imersio.

RESOLVTIO.

Nec ter, nec semel immergi refert: sed seruandus proprie Ecclesie ritus.

RESPONDEO. Dicendum, quod unitas uel multitudo immersionum uon est de substantia baptismi, sed solum de bene esse: quia quotiescunque immergat, dū tamen debito modo, & sine dilatione magna, uerba pferat: baptismus est, & sacramentum integrum: & si non sit ei de necessitate, est tamen de congruitate pp significationē, cui congruit unitas, & Trinitas: ut patet in fide Trinitatis, quia unitas est in essentia, sed Trinitas in personis. Similiter in morte Christi: quia una est in essentia, sed tribus diebus fuit ī corde terre. Similiter gratie: quia una est in se, sed triplex in uirtutibus: ideo

unitas, & Trinitas cōuenit: sed tamē magis Trinitas pp expressionē maiorem: & iō utriq; more seruat ecclesia. Sed Romana Ecclesia tāquam pcellēs trinam seruat immersionē, tū pp signationē Trinitatis: tum ē tridua ne sepultura: tū etiam pp triplicis concupiscentiæ munitionē, a qua aīa liberatur: tum etiam pp triplicē uirtutem, qua imago in aīa reformatur. Si ergo qritur, quoties sit mergendum. Respō. scđm morem ecclesie: qui aut propria auctoritate mutat peccat. Et iō dicitur qđ deponēdus est ep̄s, non quia non baptizaret, sed quia ppria auctoritate noua intruderet. RATIONES ergo pbantes, qđ ter imergendū sit, intelligēdę sunt scđm morē Ecclesie Rom. AD ILLVD, quod obicitur ad oppositū primo. Dicendū, quod loquitur secundū more illius ecclesie, in qua tantum solebat semper mergi: sed heretici ceperunt immutare: iō statuerūt ter, ne uideretur heresi cōsentire. AD ILLVD, qđ obicitur, quod baptismus ē tinctio. Dicendū, quod nō est p essentia: nisi addatur forma pscripta: si tñ tinctio fiat cū inuocatione Trinitatis, baptismus ē: etsi ī una ptulit oīa uerba, non debet amplius mergere: quia baptismus cōsummatū est. Sed quādo fit trina imersio, in prima debet nominari pater in secunda filius, in tertia spūs sanctus, quia tunc nulla superfluit: quia nō est cōplementū sacramētū, quousq; terminatū nō sit uerbum: incipitur. n. imersio cum uerbo, & cū illo terminatur. Sequens patet, & similiter, quare magis ter, q̄ bis &c.

Canon. præal. legato.

In cōu. lio Tol. tano. 4. cano. 5.

QVAESTIO II.

RESOLVTIO.

An immergendus, uel tantum aspergendus sit baptizandus.

Et hoc, & illud: sed melius primum?

QUANTVM oporteat paruum immergi ad hoc, quod sit baptizatus. Et quod totum corpus, uideatur: quia signum est passionis, & mortis: ergo si Christus totus passus ē, & mortuus, totus homo necessario immergitur. ITEM. Baptismus est remedium contra concupiscentiā: sed concupiscentia est in toto corpore, quia tota caro est infecta: ergo &c. ITEM. Si sufficeret aliquam partem mergi, cum pars, per quam transfusum est originale, & in qua uiget concupiscentia, sint membra genitalia, magis sufficeret illam partem immergi, quā aliam. Sed nullus dicit, quod sufficiat: ergo debet immergi totum.

Act. 10

CONTRA. Apostoli baptizauerūt tria milia hominum una die: & constat quod non mergēdo, quia non haberent aquam: ergo aspergēdo: sed aspergi nō potest totus homo: ergo &c. ITEM. Scribitur in passione beati Laurentii, quod Romanus attulit urecum cum aqua, & tunc non fuit immersus: patet ergo. ITEM. Esto qđ puer seminius esset in periculo mortis, adhuc est de foro nostro: ergo debet baptizari, sed non totius pp periculum: ergo &c. ITEM. Esto, quod sit ita parum de aqua, qđ nō posset mergi nisi una pars, qritur, utrum possit baptizari. Et quod sic uideatur quia est ibi uerbum & elementum: & elementum habet uirtutē regeneratiuā ut similitudinem: ergo et efficaciam: ergo nō est necesse totum immergi.

RESPONDEO. Dicendum, quod presumitur, quod Apostoli baptizauerunt aspergendo: & mos ille seruatur adhuc ī pluribus ecclesiis, & maximè in ecclesia Gallicana. Seruari autē pōt pp hoc, quod est ibi integra rō sacramēti: & seruari debet cū necessitas imminet, aut pp infirmitatē baptizantis, quia manus sunt debiles: uel quia rudis est, et timetur ne ledat puerū: uel pp infirmitatē, uel impotentiā baptizati, utpote si non esset totus natus: uel pp penuriā elementi, ut si sit modicum de aqua. Mos tamen cōis ecclesie est baptizare immergendo, secundum qđ tangit Magister in litera, & sancti dicunt. & modus est iste. Sacerdos. n. debet puerū tenere p latera, & uersa facie ad aquā debet mergere: ita qđ habeat caput primò uersus orientē, secundo uersus aquilonē, tertio uersus meridiē. Hæc tñ ad solēnitatē spectat. Pōt igitur utroq; mō baptizari, tñ cōuenientiū, & aptiū, & securiū est baptizare immergendo: & si satis est de aqua, totum corpus debet immergi. Si parū, sufficit si sit tantū de aqua, qđ immergi possit pars principalis, ut caput, & pectus, uel caput tñ, uel facies tantum: quia sunt ibi oēs sensus, & ibi maximè uiget operatio aīę, & secundū illā maximè attenditur rō imaginis secundū corpus qualēcumq; sit, rōne totalitatis sensuum signat totalitatē mortis, & curationis: non sic autē est de genitalibus mēbris.

Ex 2. cels. tex. cō. 7. & de incept.

Et sic patet totum.

An circumcisio cessare debuit.

QONSEQUENTER ē
quæstio de tertio ar-
ticulo, scilicet de ces-
satione circumcisio-
nis. Et circa hoc quæritur duo.
Primò quæritur, utrum circum-
cisio debuerit cessare. Secundò,
utrum cessauerit ante promul-
gationem euangelii, uel post.

- Q**UOD nō debuit cessare o-
stenditur. Primò, aucto-
ritate canonica. Dicitur. n. Gen.
in donatione circumcisionis. Erit
pactum meū in carne uestra in
foedus æternum; ergo uidetur,
q̄ circumcisio æternaliter debeat
durare: sed quod æternaliter du-
rat, non habet finem, nec ter-
minū: ergo &c. **ITEM.** Rom. Cir-
cumcisio prodest, si legem obser-
ues: ergo uidetur, q̄ sit utile ser-
uantibus legem, seruare circum-
cisionem: ergo non cessauit. Si
tu dicas, A postolum esse locutū
pro tempore ante euangelium:
CONTRA Galat. ubi prohibet cir-
cumcisione, dicit. Testificor om-
ni homini circumcidenti se, q̄
debitor sit uniuersæ legis faci-
endæ: sed quia male agit, non obli-
gatur ad peius: ergo si circumci-
sus tenetur ad legem, circumci-
sio non est malum: ergo circum-
cisio non cessauit. **ITEM.** Hoc
ipsum uidetur ratione, q̄a Chri-
stus non tantum uerbis instru-
xit nos, sed etiam factis. Vnde
ē auctoritas dicit, quod omnis
Christi actio nostra fuit instru-
ctio: sed Christus circumcisus
fuit, sicut dicitur Lucæ: ergo si
membra debeat assimilari capi-

tunt ergo uidetur, quod ne-
cessarium sit: & nos circumcidi:
uidetur enim, quod sicut bap-
tizari uoluit, ut formam daret,
ita etiam circumcidi. **ITEM.** Ra-
tio quare aliqua legalia cessaue-
runt, est: q̄a significatum eorum
impletum est. & ratio quare ali-
qua durant, est, quia signant q̄
semper faciendum est: ideo re-
mansit iherificatio. Sed signa-
tum circumcisionis non implebi-
tur usque ad octauam resurre-
ctionis ultimæ: & iterum signat
aliquid, quod semper faciendum
est, sicut a motionem superflui-
tatum. ergo semper deberet du-
rare. **ITEM.** Sacramenta legis
gratiæ sic succedunt sacramen-
tis legis scriptæ, sicut illa sacra-
mentis legis naturæ: sed decima-
tio, quæ fuit remedium contra
originale tempore legis naturæ,
simul mansit cum circumcisione:
ergo pari rōne circumcisio cum
baptismo. Propter hoc est que-
stio, qua necessitate cessauit: cū
enim non habeant repugnantia
hæc duo remedia, & aliqui ac-
ceptant unum, qui non acceptat
reliquum, de bonitate diuinæ
misericiordiæ esset, quod utrum
que maneret, & Deus haberet
maiorē populū, & pluribus mo-
dis curaretur nostrum uinum.

CONTRA. Quod cessauerit,
ostenditur Ga. a. Ego Paulus di-
co uobis, si circumcidimini, Chri-
stus nihil uobis proderit. **ITEM.**
Hebr. Translatio sacerdotio ne-
cessaria est, ut legis translatio fiat:
sed oportuit sacerdotium trans-
ferri: ergo & lege & si hoc tunc
& sacramenta legalia: sed inter
hæc præcipuum & magis nota-
bile est circumcisio, tanquā alio

rum

rum fundamentum: ergo &c.
ITEM. Circumcisio fuit ad
distinguendum populū a po-
pulo: sed Christus lapis angula-
ris filios Dei dispersos congre-
gavit in unum, & duos parietes
iunxit: & unus pastor unū ouile
habere debuit: ergo cessare ē
in lege noua illud signum abo-
leri. **ITEM.** Aut baptismus da-
tus est in remediū sufficiens, aut
non. Si nō, ergo sacramenta nouæ
legis sunt imperfecta: ergo &
lex noua: q̄ est inconueniens.
Si est perfectum remedium con-
tra originale peccatum, & ille
morbis est simplex non iterabi-
lis: ergo adueniente baptismo su-
perflua est circumcisio: ergo si
omne superfluum a lege Dei
est rescandum, patet &c.

RESOLVTIO.

*Quia umbram fregit ueritas, appa-
rente baptismo die circumcisio-
nis, nox tunc aufugit.*

RESPONDEO. Dicendum, q̄
sicut dicit Canon euangelicæ le-
gis, non solum circumcisio: sed
etiam omnia sacramenta lega-
lia destiterunt aduenientibus sa-
cramentis nouæ legis, eo quod
sacramenta illius temporis huic
tempori non conueniebant, tū
quia erant obscura quantum ad
significationem: erant enim uela-
mentum etiam quia parue uir-
tutis quantum ad efficaciam: tum
etiam, quia gratia quantum ad
obseruantiam. Et hæc omnia
legi illi competebant, quæ erat
lex figuræ, & oneris ad confrin-
gendam duriciam, & superbiā
cervicis iudaicæ. Lex autem no-
ua opposita habet cōditiones,
quia est lex ueritatis, & gratiæ,
& leuitatis. Quia lex per Moy-

sen data est; gratia, & ueritas
per Iesum Christum facta est.
& omnis suauitatis. Iugū enim
suauē est, & onus meum leue. si
cut dicitur Matt. Et ideo debuit
habere sacramenta expressiora
ad signandum, efficaciora ad cu-
randum, & leuiora ad portan-
dum: & iō omnia illa sacra-
menta cessauerunt, & alia sunt insti-
tuta. Vnde August. contra Fau-
stum. Prima sacramenta, quæ
obseruabantur, prænunciatiua
erant Christi uenturi, quæ cum
suo aduentu Christus comple-
set, ablata sunt, & alia instituta,
uirtute maiora, utilitate melio-
ra, actu faciliora, & numero
pauciora. Ex hoc ergo patet re-
spōsio, quod cum sacramentum
baptismi sit institutum loco cir-
cumcisionis, q̄ circumcisio ces-
sare debuit, maxime cum illud
sacramētum sit expressius in si-
guando, efficacius in curando,
& leuius in portando. Hoc aut
totum patet respiciēti conditio-
nes, & proprietates utriusque.
AD III. V. D. ergo, quod obici-
tur, q̄ data sunt in foedus æter-
num. Dicendū, quod illud non
oportet intelligi ita æternū, q̄
careat fine. In eadem enim li-
tera dominus dicit, quod dabit
eis terram in possessionem æter-
nam: & constans est quod terrā
promissionis iudæi non possi-
dent: & propter hoc distinguen-
dum de æterno. Dicitur enim
æternum tripliciter, aut quan-
tum ad durationem, aut quan-
tū ad finem in determinationē,
aut quantum ad significationē.
Primò dicitur dupliciter, aut
quia caret principio, & fine, Ec-
clesial. Qui uiuit in æternum,
crea-

Ioan. 7.
Cap. 12Lib. 19.
Cap. 13V. 20.
supius.

Cap. 18

Psal.
148.

creauit omnia simul: aut quantum ad priuationem termini. Psal. Statuit ea in æternum. Similiter secundo modo dicitur dupliciter, aut quia non ita fit semel, quoniam oporteat fieri pluries: & sic dicitur, Seruiet æterno, quoniam paruus nesciet uti. Aut quia non determinatur terminus: & sic dicitur sacerdotium Aaron æternum, quia non determinauit dominus, quando cessaret. Tertio modo dicitur dupliciter, aut quia signat æternum: & sic est terra promissionis data in possessionem æternam. Aut quia signat, & ducit in cognitionem uitæ æternæ: & sic dicitur circumcisio æterna. Et isti tres ultimi modi habentur a Glof. super Gen. ibid.

Genes.
17.

AD ILLVD, quod obiicitur de hoc quod dicitur Rom. Circumcisio prodest &c. Dicendum, quod hoc dicit Apostolus secundum statum illum, in quo erant lex, & circumcisio obseruanda: secundum enim nullum statum profuit circumcisio sine legis obseruantia: idem enim ipse, qui præcepit circumcisionem, mandauit & legem: si ergo aliquis seruet circumcisionem, & contemnat legem, etiam in tempore legis non proderat: proderat autem si utraque seruabat, non tantum carnaliter, sed spiritualiter. Quod ergo obiicitur, quod pro tempore euangelico dicit. Testificor omni homini circumcidenti se &c. dicunt aliqui hoc dixisse Apostolum ad terrorem. Sed tamen illud non sufficit: ideo plus oportet dicere, quod est obligatio ex diuino præcepto, & est obligatio ex conscientie dictamine. Ex diuino præcepto nemo obliga-

tur, quia illud est reuocatum. Sed qui habet conscientiam se teneri ad circumcisionem, quia adhuc stat diuinum mandatum, per eam de rationem necessè est, quod habeat conscientiam obseruandi omnia mandata legis. Vnde Apostolus facit argumentum per impossibile a destructione consequentis sic. Pseudoapostolici dicebant, quod tenebantur circumcidi, sed non debebant alia legalia obseruari: & Apostolus dicit quod si tenentur ad hoc præceptum, cum ita sint alia præcepta ut illud, tenentur ad omnia. Si. n. a. i. a. fortis est immortalis. & omnia anima: tamen utrumque est falsum: & uno inuenienti posito multa sequuntur. Vnde pro hoc quod non erat tota lex seruanda, uolebat Apostolus arguere, quod circumcisio non esset seruanda. AD ILLVD, quod obiicitur de Christo, quod Christus fuit circumcisus. Dicendum, quod Christus omnibus operibus suis nos erudiuit: sed tamen non omnia fecit ad imitationem, sicut opera miraculosa, & alia plura. Ratio autem quare Christus uoluit circumcidi, fuit triplex. scilicet in fidei argumentum, humilitatis exemplum, & legis complementum. In fidei argumentum, quia de Iudæis erat secundum carnem: & propter ipsum specialiter de illo genere nasciturum signandum instituta est circumcisio. Ne ergo uideretur dissimilis patribus, & non ille esse, quod fuit promissus: & ne propter hoc possent Iudæi suum palliare errorem: ideo debuit circumcidi. Secundo propter humilitatis exemplum, propter quod subiecit se legi, & omnibus legalibus, cum tamen sub nullo esset. Tertio fuit circumcisus

2. 19.
cap. 16.

cap. 2.

sus in legis complementum: unde suscipiendo circumcisionem, impleuit legem: & implendo, cessare fecit, quia legem non destruxit, sed compleuit, dum ueritatem significatam exhibuit. Et hoc est, quod dicit Aug. contra Faustum, quod sacramenta uel. i. e. in aduentu Christi impleta sunt, & ideo ablata, quia impleta. Et hæc ratio triplex trahitur de Hom. August. super Luc. de circumcisione pueri: & sic patet quod Christus noluit, quod alii imitarentur eum in hoc, sed quod magis ex hoc erudiretur. AD ILLVD, quod obiicitur, quod significatum eius nondum est impletum. Dicendum, quod circumcisio & habebat principale significatum, & hoc erat originalis deletio: & habebat consequens. scilicet liberationem a miseria per Christum in Oct. resurrectionis. Et quoniam impletum est quantum ad principale signatum in baptismo, & quantum ad consequens in capite nostro Christo, quod resurrexit die octauo, ideo debuit cessare. Sed quod adiungit, quod debet manere ut thurificatio. Dicendum, quod thurificatio non manet solum propter hoc, quod significat, quod faciendum est: sed et quod exterior obseruantia quodammodo moralis est: & etiam quia facilis est: & propterea ecclesia non retinuit de lege, sed instituit, quia alio modo illi thurificabant. AD ILLVD, quod obiicitur, quod circumcisio non aufert decimationem. Dicendum, quod circumcisio non fuit remedium uniuersale, sed particulare: nec omnes ad illam obligabantur: & ideo decimatio adhuc habebat locum. Sed ad baptismum omnes obligantur, & est remedium uniuersale, & sufficiens: & ideo si remaneret circumcisio, plus haberet oneris, quam utilitatis. Et sic patet ultimum, quia dominus noluit, quia non competeat huic tempori, tum propter penalitatem, tum propter particularitatem, tum propter effectus modicitatem.

QVÆSTIO II.

An circumcisio cessauerit ante baptismi promulgationem?

VERVM circumcisio cessauerit ante promulgationem euangelii. Et sic uidetur. Matth. Lex, & propheta usque ad Ioannem &c. aut hoc dictum est in clusuè, aut exclusiue. Sed quocumque modo hoc dictum est, cum defecerit Ioan. & eius baptismus ante passionem uidetur, quod & lex, & sacramenta legalia defecerunt ante promulgationem euangelii. Item. Ratio, quare circumcisio cessauit, fuit legis impletio, & legalium: sed hæc omnia impleta sunt in passione, cum dictum est. Consummatum est, & uelum templi scissum est: ergo si hoc fuit ante euangelii promulgationem, ante defecit: & hoc trahitur ex pluribus locis de Lib. questionum noui, & ueteris testam. ut Magister dicit in litera. Item, Specialis ratio cessationis circumcisionis fuit institutio nobilioris sacramenti loco eius: sed baptismus est institutus ante passionem, & euangelii promulgationem: ergo ante cessauit circumcisio. Item, Ad hoc est auctoritas Hier. ad Aug. quod ponit in Glo. Galat. Sunt utique mortifere ceremonie Iudæorum omnibus fidelibus: finis enim legis Christus &c.

Cap. 11

10. 12.

SED CONTRA. Post passionem Paulus circumcidit Timotheum, & in hoc reprehenditur: & seruauit uotum Nazarenorum: ergo nondum erat malum, nec circumcisio cessauerat. Si dicas, quod fecit pro uitandis scandalis. Contra. Propter uitandum scandalum non est faciendum contra ueritatem uitae, uel doctrinae: ergo si hoc erat malum de se, nunquam ex hoc excusatur, quod non peccauerit. **ITEM**, Nullus obligatur ad id, quod ignorat, & non potest scire: sed multi erant, ad quos non uenerat institutio baptismi: ergo illi non tenebantur baptizari; ergo si Deus non reliquit eos sine remedio, adhuc post passionem circumcisio habuit effectum, & statum. **ITEM**, Aug. ad Hieron. Circumcisio, & alia legalia non erant noxia: licet iam non essent signanda futuris necessaria: magis noxium erat ea quasi noxia prohibere. Est ergo hic quaestio, cum uideatur hic esse multiplex contradictio, quod tenendum sit: nam Petrus uideatur sibi contrarius: qui dicitur, quod non erant legalia seruanda, & post modum Iudaizabat: sicut dicitur, ad Gal. **ITEM**, Paulus uidetur sibi contrarius, qui reprehendit Petrum, & postmodum circumcidit Timotheum, & seruauit uotum Nazarenorum. De primo dicitur Act. 16. De secundo 21. **ITEM**, Petrus uidetur contrarius Paulo, & conuerso: quia ad Gal. dicitur, quod Paulus resistit Petro in facie: ergo dissensio uidetur in hoc fuisse inter columnas ecclesiae. **ITEM**, Hier. uidetur contrarius Aug. sicut patet in Glos. Gal. & quod aper-

te contradicant: hoc apparet in eorum epistolis, quibus sibi respondent. Vnde Hier. in epistola ad Aug. Tu dicis legalia obseruare, bonum ego affirmo malum, non modo eis, qui ex gentili, sed etiam qui ex iudaico populo crediderunt.

RESOLVTIO.

Nec obseruantiam, nec uim amisisse legalia ante Euangelij praedicationem, orthodoxe fatendum est.

RESPONDEO. Ad praedictorum intelligentiam aperienda est uia duplex: quia praecipui doctores. scilicet Hier. & Aug. timuerunt in huius quoniam determinatione. Et primo ad intelligendam solutionem Hier. sciendum est, quod beatus Hier. duo tempora intellexit in no. leg. datione, & sacramentorum uotum institutione. Vnum. scilicet tempus condendi euangelium, quod incepit ab aduentu Christi usque ad passionis consummationem. Aliud fuit promulgationis euangelii quod incepit ab aduentu spiritus sancti usque ad finem mundi. Similiter intellexit, quod mandata legalia, & caeremonialia dupliciter conuenit seruare: uel ex praecipito tanquam necessaria ad salutem, uel ex dispensatione, non quia bona sint, sed quia inde elicitur bonum. Concessit ergo Hier. legalia, maxime circumcissionem seruari debere, quousque ueritas euangelii promulgaretur, & institutio no. leg. aperiretur: & hoc in toto primo tempore. Sed illis incipientibus aperiri, illa cessabant, sicut ista innotescerent: ita ut nulli post acceptam notitiam ueritatis liceret seruare huiusmodi sacramenta aliquo modo, nisi illis solum, ad quos non uenerat pra-

praedicationis euangelii, uel etiam ipsis Apostolis maioribus ex dispensatione, & pia quadam simulatione: caeteri autem erant transgressores qualitercumque seruarent. Et ad hoc ponendum mouit eum auctoritas sacrae scripturae, & auctoritas ecclesiae. Auctoritas sacrae scripturae: nam omnes Apostoli conuenerunt, Act. 15. legalia non esse seruanda. Rursum. Videbat Apostolos alicubi post illam sententiam seruasse: & dicebat primam sententiam datam esse secundum rigorem ueritatis: sed obseruationem factam esse secundum simulationem pietatis, secundum quod dicit Apost. 1. ad Cor. Omnibus omnia factus sum, Iudeis tanquam Iudeus &c. & hoc pia quadam simulatione. Auctoritas ecclesiae etiam mouit: quia sancti patres conuenter denuerunt heresim Hebionis, & Cherinthi, qui dixerunt legalia cum euangelio esse seruanda: & pro hoc dicebant pia quadam, & dispensatoria simulatione esse seruata propter infirmitatem Iudaeorum. Sic dicit Hier. quod Petrus seruabat legalia quadam simulatione, secundum quod Apostolus dicit Gal. . . ut etiam Barnabas duceretur in hanc simulationem. Et dixit etiam, quod Paulus pia quadam simulatione reprehendit Petrum, qui nec peccabat: ut sicut Petrus condescendebat Iudaeis in legalium obseruationes ita Paulus in illius obseruantiae reprehensione gentibus. Et ita nec Petrus peccauit in male obseruando, nec Paulus in proeaciter reprehendendo: sicut Porphyrius haereticus Paulum arguebat, quod Apostolorum principi proeaciter insultasset.

Ecce haec est positio Hier. & resolutionis. Aug. autem alio modo soluit. Ad cuius solutionem intelligendam notandum est, quod Aug. triplex tempus intellexit. scilicet tempus condendi euangelium, promulgandi conditum, & custodiendi iam promulgatum. Primum tempus fuit ab aduentu Christi usque ad passionis consummationem, & illo tempore sunt legalia infirmata, & in morte Christi mortua. Secundum tempus fuit a passione Christi usque ad diuulgationem euangelii in omnes gentes, quando potuit dici. In omnem terram exiuit &c. & hoc tempore sunt legalia ad tumultum deducta. Tertium tempus fuit ab illo tempore usque ad mundi finem, in quo legalia sunt quasi in tumultu claustra. Vterius notandum, quod triplici de causa possunt aliqua obseruari. scilicet propter salutis necessitatem, propter honestatem, propter proximi infirmitatem. Dixit ergo Aug. quod primo tempore legalia seruari poterant tanquam uia propter salutis necessitatem, uel utilitatem. Secundo tempore seruari poterant etiam ab his, qui audierunt euangelium propter honestatem: quia cum honore adducenda erat synagoga ad tumultum, non quasi idololatra statim abiicienda: & hoc etiam tempore seruari poterant propter proximi utilitatem, ne Iudaei a fide reuocarentur. Tertio uero tempore nullo modo sunt seruanda: quia qui iam seruat, non est materni corpusculi honorator, sed sepulturae impudens reuelator. Et ita posuit, quod Petrus, & Paulus uterque seruauerunt non tantum propter uitandum scandalum pro-

que uocantur Ap^{osto}le
stotele
ru aut.
nomi-
ne mal-
chus,
patria
Tyrius
qui xv.
lib. ad-
uersus
Christ.
Relig.
cōscri-
psit.

ximi, sed etiam ad honorem de
 bitum matri impendendum: &
 quod non tantum simulatorie,
 sed etiam ueraciter obseruaue-
 runt, non propter salutis neces-
 sitatem, quia sciebant ea non esse
 ad salutem necessaria. Similiter
 posuit, quod Petrus ueraciter,
 non simulatorie reprehensus fuit
 a Paulo, non quia legalia serua-
 bat: sed quia exemplo suo genti-
 les iudaizare cogebat. Ratio au-
 tem sua hec fuit: nam si fuit ibi
 tantum simulatio in obseruatio-
 ne: ergo propter scandalum pro-
 ximi uitandum licet relinquere
 ueritatem. Et iterum. Quare mo-
 do non similiter liceret: quod nul-
 lus diceret. Rursus. De reprehe-
 sione Pauli, si simulate tantum
 reprehendit Petrum, falsum er-
 go dixit, & mentitus est Gal. 2. &
 quod non ambulabat ad uerita-
 tem euangelii, & quod reprehe-
 sibilis erat. Sed quis audeat di-
 cere, quod Paulus in doctrinae
 ueritatis dispensatione sit men-
 titus? Quod si aliquis diceret: pa-
 rebit uia haereticis, ut alia dicant
 simulate dicta. Et quia ipse Au-
 gust. doctor egregius uerbis Hie-
 ron. addidit: nec mirum, nec est
 inconueniens, quod posteriores prio-
 ribus addant: ideo modo soluendi
 Aug. tanquam sufficientiori adhae-
 rent, qui melius sentiunt. Vnde
 Hugo de sancto Victore dicit,
 quod circumcisio, & alia legalia
 quantum ad efficaciam cessauit
 post passionem, sed quan-
 tum ad obseruantiam cessauit
 post euangelii promulga-
 tionem. Et praeter rationem Aug.
 aliam rationem assignat, quia
 nec natura, nec ratio sustinet re-
 pentinas immutationes: & ne ui-

Sco. 3.
 d. 9. 4.
 tenet,
 quod usque
 ad asce-
 sionem
 erat ne-
 cessaria
 circumci-
 sio Iu-
 daeis: et
 quod he-
 bat effi-
 caciam.
 sed S.
 Tho. te-
 net, quod
 tantum
 obliga-
 bantur
 ex con-
 scientia
 errōca,
 non autē
 ex ui,
 precepti.

Libr. 2.
 de sacr.
 par. 6.
 cap. 4.

k.

deretur lex noua praecipitanter
 data, cum maturitate subintra-
 uit, & uetera transierunt. Ex his
 patet responsio ad primum, quod
 queritur. Concedo enim sicut
 rationes ostendunt, quod lega-
 lia quantum ad obseruantiam
 non cessauerunt ante promul-
 gationem, nec etiam quantum
 ad efficaciam utiliter, quia cre-
 ditur (sicut dicit Bernar.) quod
 habuerunt efficaciam in his, qui
 distabant, & preceptis adhuc re-
 stringi non poterant. In his au-
 tem, qui scire poterant, nullam
 efficaciam habebant.

AD ILLUD: ergo, quod obii-
 citur, quod lex, & propheta us-
 que ad Ioan. &c. Dicendum,
 quod illud intelligitur inclusi-
 ue: non quia tunc statim desce-
 rit, sed quia ex tunc legalis ob-
 seruantia infirmari cepit.

AD ILLUD, quod obii-
 citur de
 impletione. Dicendum, quod
 impletio fuit causa cessationis:
 sed causa ista non ponebat effe-
 ctum, nisi claresceret: ueritas
 enim excludit umbram tantum
 dum clarificatur, quia nullus
 tenetur ad incognitum. AD
 ILLUD, quod obii-
 citur de in-
 stitutione baptismi. Dicendum
 sicut tactum est, quod institu-
 tio erat causa euacuationis, sed
 actu non faciebat cessare: nisi
 prius pateret sacramenti utili-
 tas, & necessitas. Sed haec non
 fuit indicta in aperto usque post
 passionem. Dominus enim di-
 cit Nicodemo. Nisi quis rena-
 tus fuerit &c. sed hoc dixit qua-
 si consilium in occulto. AD IL-
 LUD, quod obii-
 citur de Hiero-
 ny. Dicendum, quod August.
 dictis Hierony. addidit, & cla-

105. 3

rius

rius hoc uidit: & ideo eius dictis
 standum est. Nam & ipse Hier.
 his addendum, & haec corrigen-
 da sibi commisit. Ex his patet
 repugnantia: nam Petrus pri-
 mo dictauit legalia non esse ob-
 seruanda: & ideo non esse gen-
 tilibus imponenda. Sed tamen
 postmodum ipse seruauit, ostē-
 dens, quod propter statum, in
 quo aliquando fuerant, essent
 honoranda. Idem ipsum de Pau-
 lo est dicendum. De controuer-
 sia Petri, & Pauli dicendum, quod
 idem senserunt omnino, & ta-
 men Petrus iuste reprehensus
 est, quia reprehensibilis erat: non
 quia male faceret, sed aliquan-
 tulum incaute: & ille defectus
 circumspectionis credo, quod

fuit in eo aliqua culpa, licet non
 esset mortalis: & diuina dispen-
 satione hoc permissum est, ut
 dum Petrus reprehensus non desi-
 steret, clarius ueritas patefceret:
 & quod Petrum exemplum imi-
 tandi in actu suo nollet dare.
 Vnde erat reprehensibilis. i. uti-
 lis reprehendi: & dignus, quia
 ad ueritatem euangelii non am-
 bulabat, id est non usquequaque:
 quia ex hoc ueritas conculcaba-
 tur: & ideo Paulus benefecit, &
 utiliter, quia coram omnibus eum
 reprehendit. Nec est excusan-
 dus Petrus ab una leui negligē-
 tia, ne Paulus accusetur gra-
 uius mendacii culpa. AD VL-
 TIMAM contrarietatem patet
 responsio ex praedictis.

DISTINCTIO QVARTA.

De baptismo per comparisonem ad recipientes.

Hic dicendum est aliquos suscipere sacramentum
 & rem sacramenti, aliquos sacramentum &
 non rem, aliquos rem & non sacramentum. Sa-
 cramentum & rem simul suscipiunt omnes par-
 uuli, qui in baptismo ab originali mundantur peccato:
 quamuis quidam diffiteantur illis, qui perituri sunt: paru-
 lis, in baptismo dimitti peccata, imitantes illi uerbo Au-
 gust. Sacramenta in solis electis efficiunt, quod figurant:
 non intelligentes illud ita esse accipiendum, quia cum in
 aliis efficiant sacramenta remissionem, non hoc eis faciunt
 ad salutem, sed solis electis. Nam quod omnibus paru-
 lis in baptismo remittatur peccatum per baptismum, Aug.
 euidenter dicit: A paruulo (inquit) recenter nato usque
 ad decrepitem senem, sicut nullus prohibetur a baptismo:
 ita nullus est, qui non peccato moriatur in baptismo: sed par-
 uuli tantum originali, maiores uero etiam omnibus, qui ma-
 le uiuendo addiderunt ad illud, quod nascendo traxerunt: nisi

Lib. de
 baptis-
 mo par-
 uul. 2.
 In en-
 chir. c.
 43. &
 Haberi-
 tur de
 cōf. dis-
 4. a par-
 uulo.

ormitas uitæ impediatur. Adulti quoque, qui cum fide baptizantur, sacramentum & rem suscipiunt.

De fictè accedentibus.

Comen. Qui sine fide, uel fictè accedunt, sacramentum, non rem
ad 16. suscipiunt. Vnde Hieron. Sunt lauacra gentilium, hereti-
c. Eccl. corum: sed non lauant ad salutem. In ecclesia etiam, qui
Et c. Eccl. non plena fide accipiunt baptismum, non spiritum, sed aquam
glos. suscipiunt. August. etiam ait, Iudeis omnibus communia
Enarra erant sacramenta, sed non communis omnibus erat gratia,
tione in quæ est uirtus sacramentorum: ita & nunc communis est
psalm. 77. in baptismus omnibus baptizatis, sed non uirtus baptismi, id-
Princi. est, ipsa gratia. Item, Omnis, qui iam suæ uoluntatis arbiter
Enarra constitutus est, cum accedit ad sacramentum fidelium, nisi
li. de pe pœniteat eum ueteris uitæ, nouam non potest inchoare. Ab
nit. me- hac pœnitentia, cū baptizantur; soli paruuli immunes sunt.
dicina cap. 2. His, aliisque testimoniis apertè ostenditur, adultis sine fide
Et poni & pœnitentia ueram in baptismo non conferri gratiam re-
tur de missionis: quia nec paruulis sine fide aliena (quia propriam
cōse. di. habere nequeunt) datur in baptismo remissio. Si quis ergo
1. c. Om nis qui, fictè accedit, non habens ueram cordis contritionem, sacra-
mentum sincere accipit. Videtur tamen August. dicere, quod
Li. 1. de etiam fictè accedenti, qui etiam habet odium fraternum; in
baptis- ipso momento, quo batizatur; omnia condonentur peccata,
mo con & post baptismum mox redeant. Sed non hoc asserendo di-
tra Do cit: immo hanc opinionem & præmissam sententiam conse-
natist. rendo: ait enim sic. His, qui ficto corde baptizantur, aut pec-
e. 12. et cata nullatenus dimittuntur: quia spiritus sanctus discipli-
de cōse. næ effugiet fictum: aut in ipso temporis puncto per uim sa-
di. 4. c. cramenti dimissa, iterum per fictionem replicantur: ut etiã
Quod illud uerum sit, Quotquot in Christo baptizati estis, & c. &
Deus in illud, Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum: ut induat
fræ. eum Christum sanctitas baptismi; & exuat eum Christum
Sap. 1. pernicies fictionis. Nam redire dimissa peccata, ubi frater-
na charitas non est, apertè dominus docet etiam in illo ser-
uo, a quo dominus dimissum debitum petijt: quia ille conser-
uo dimittere noluit. Sic non impeditur baptismi gratia, quo
minus omnia peccata dimittantur, etiam si fraternum odiũ

in eius

in eius, cui dimittuntur, animo perseverat. Soluitur enim
 besternus dies, & quicquid superest: & soluitur etiam ipsa
 hora, momentumque ante baptismum, & in baptismo. Dein
 ceptus autem continuè reus incipit esse, non solum consequen-
 tium, sed etiam præteritorum dierum, horarum, momento-
 rum, redeuntibus omnibus, quæ dimissa sunt. Hoc autem
 (ut prædiximus) non sub assertionem dicit: quod ostenditur
 ex eo, quod ait in eodem Libr. sic. Si ad baptismum fictus ac-
 cedit, dimissa sunt ei peccata, aut non sunt dimissa: eligant,
 quod uoluerint. Ecce apertè cernis, si tamen attendis, id di-
 xisse August. non asserendo, sed querendo, & aliorum opi-
 niones referendo. Idem enim ait, Tunc ualere incipit ad sa-
 lutem baptismus, cum illa fictio ueraci confessione recesserit:
 quæ corde in malitia perseverante, peccatorum ablu-
 tionem non sinebat fieri. Non ergo fictè accedenti pecca-
 ta dimittuntur.

Quomodo intelligatur illud, Quotquot in Christo
 baptizati estis, Christum induistis.

Queritur ergo, quomodo illud accipiatur, Quotquot in
 Christo baptizati estis, Christum induistis? Potest dici, quod
 qui in Christo, id est, in Christi conformitate baptizantur, si
 ut moriantur uetustati peccati, sicut Christus uetustati pœ-
 næ, induunt Christum, quem per gratiam inhabitantem ha-
 bent. Potest & aliter solui, Duobus enim modis Christum
 induere dicimur: uel assumptione sacramenti, uel rei per-
 ceptione. Vnde August. Induunt homines Christum aliquan-
 do usque ad sacramenti perceptionem, aliquando usque ad
 uitæ sanctificationem: atque illud primum bonis & malis
 potest esse commune: hoc autem est proprium bonorum &
 piorum. Omnes ergo, qui in Christi nomine baptizantur, Chri-
 stum induunt uel secundum sacramenti perceptionem, uel
 secundum uitæ sanctificationem.

SUPRA egit Magister
 de baptismo secun-
 dum se. Hæc est secun-
 dum pars, in qua a-
 git de baptismo in comparatio-
 ne ad recipientes. Et diuiditur

hæc pars in duas partes. In pri-
 ma agit per comparisonem ad
 communiter recipientes. In se-
 cunda specialiter quantum ad
 paruulos, infra in fine huius Di-
 stinct. ibi Solet etiam queri & c.

Prima pars habet duas. In prima Magister agit de recipiētibz sacramētum. In secūda de recipiētibz sacramēti rem tantū. *ibi. Sunt & alij, ut supra posuimus.* Prima pars habet duas partes. In prima, pmissa uaria cōd. tione accipiētiū: agit de accipiētibz rē, & faciū. In secūda aut de recipiētibz faciū tm non rē. *ibi. Qui uerō sine fide.* Prima pars i. duas. In prima determinat ueritatē. In secūda dissoluit dubitationē, siue remouet falsitatē. *ibi. Quamuis quidam districte dicitur &c.* Similiter secūda pars, in qua agitur de fide accedentibus ad sacramētum, duas habet. In prima determinat ueritatē. In secūda uerō remouet dubitationē. *ibi. Videtur tamē Aug. dicere &c.* Et ibi primō determinat dubium, ortū ex auctoritate Aug. Secūdo uerō determinat dubium; qđ ortū habet ex auctoritate Apostoli. *ibi. Queritur ergo, quomodo illud.*

Dub. 1. *Nisi peniteat eum &c.* Videt Aug. malē dicere, quia si hoc uerum esset, tunc penitētia deberet pcedere baptismū: ergo baptismus nō est primū inter sacramēta; qđ est cōtra Magistrū & cōmunem opinionem. Respō. deo. Dicēdum, qđ Aug. non loquitur de penitētia sacramēto, sed de penitētia uirtute tantū, cuius actus pcedit in adultis baptismi sacramētum: nec tamen oportet qđ actus penitētię formatę, qui dicitur contritio, pcedat: sed sufficit, quod actus informis, utpote attritio: atteri enim pœnitere est.

v. 2. *Nec paruulis sine fide &c.* Videtur malē dicere: quia secūdu hoc si parētes sint infideles, tunc

uidetur, qđ paruulus damnetur hoc autem est inconueniens, & contra Aug. Nam (sicut dicit *Epist. la. 23.* Aug. ad Bonifaciū.) esto qđ parētes ducāt filios suos per ignē; nihil eis obest parentū infidelitas. Si tu dicas, sicut dicit Aug. ad Bonifaciū; qđ habet uirtutē a fide ecclesię, quia adest: esto tunc quod nullus sit fidelis, uideatur qđ sacramētum nullā habeat uirtutē: sed hoc falsum est, quia baptizatus est, & nullam fētionem habuit; ergo recepit effectum baptismi. Respondet. Dicendum, qđ in salutem paruuli requiritur uirtus passionis Christi cum fide proximi, sicut dicit Augustinus, & supra ostensum fuit. Sed tamen non oportet, ut sit fides offerentium, sed sufficit quod sit fides ecclesię, quę est: uel si hæc deficeret, iufficeret meritum fidei, quod fuit in ecclesiā. Sicut enim orationibus sanctorum in uia Deus reconciliatur multis peccatoribus: sic merito sanctorum, qui sunt in patria, multa remittuntur nobis, quia prius meruerunt nobis. Et hoc dicit Aug. ad Bonifaciū, Cum offeruntur paruuli ad percipiendam gratiam, tam ab eis, quorum gestantur manibus: quam etiam ab ipsis, si ipsi fideles sint; quam ab uniuersa societate sanctorum, atque fidelium. Ab omnibus namque offerri intelliguntur, quibus placet. qđ offerantur: quorum sancta, & in diuina charitate ad communionē spiritualem adiuantur: & ita offerentes possunt intelligi sancti; non solum qui sunt in ecclesiā militante; sed & qui sunt in triumphante. Nihilominus

nus tamē uerum est, quod sacramētum baptismi prodest paruulis merito fidei ecclesię militantis: quę quamuis possit deficere in aliquibus psonis specialiter; generaliter tamen nunquam deficit, nec deficiet: iuxta illud Matth. Ecce ego uobiscum sum usque ad consummationē seculi. Unde sicut species semper saluatur in aliquo indiuiduorum, sic fides in aliquo fidelium: & hoc diuina prouidentia faciente. Nec unquam fuit, postquam incepit ecclesiā; quin semper esset, aliquis, qui Deo placeret: sic nec unquam erit.

Tunc ualere incipit &c. **Dub. 3.** Contra. Videtur secūdu hoc, qđ confessio expellat fētionē: sed hanc nō potuit expellere baptismus: ergo maioris uirtutis est confessio, siue penitētia, quam baptismus. Respō. Dicendum, qđ confessio inquantū est sacramentalis, non expellit fētionem; sed inquantū est actus uoluntarius recedens a malo uolito, uel proposito: & ita nō expellit per naturam sacramenti, sed per naturam libertatis uoluntatis, cum sacramento penitētię; quę uoluntas si adesset in baptismō, omnē culpam deleret: & ita ex hoc non sequitur, qđ penitētia sit maioris uirtutis.

Dub. 4. *Induunt homines Christū &c.* Videtur malē dicere: quia nullus induit Christum, in quo non sit receptio, secūdu illud Apostoli. Induite nouū hominem, qđ secūdu Deum creatus est in iustitia, & sanctitate ueritatis. Itē. Induitio dicit aliquem habitū: ergo, cū in ficto nullus habitus datur de nouo; uidetur, qđ nihil

induat. Respō. Dicēdum, qđ induere Christum est aliquem habitum accipere, per quem homo fiat aliquo modo cōformis Christo. Conformari autem Christo est dupliciter, aut exteriori, aut interiori. Et interiori dupliciter; aut per charitatem unientem, & transformantē in eum, qui amatur; & fidem similiter conformantem: aut per aliquid gratis datū, ad hoc pparans, & disponēs. Dico ergo, qđ uiri sancti, & charitatem habēt, & bona opera, & conuersationē sanctā, & sacramētū perceperūt, & Christum induerunt quātū ad sacramēti susceptionē, & conformationē in conuersationem exteriori similiter. Sed fictē accedentes, quia exteriori suscipiunt signū; uel qđ est signū passionis, & mortis, & resurrectionis, & interiori charactere (quę ad gratiam disponūt) Christū aliquo modo induunt, sed imperfectē: quia quāuis non remouentur; tamen nouo homini quodammodo similes fiunt. Et sic patet utrunque obiectum: procedunt. n. secūdu qđ induitio dicit conformitatem secūdu habitum perfectum &c.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO. I.

An baptismus deleat omnem culpam in dignē suscipiente?

Intelligentiam huius partis duo principaliter quæruntur. Primō quæritur de suscipientibus sacramētum baptismi dignē. Secūdo de suscipientibus fictē. Circa primum quæruntur tria. Primō quæritur, utrum baptismus in dignē suscipientibus

piētibus delet oēm culpam. Secundò utrum delet omnem penam. Tertiò, queritur, utrum in oibus æqualē habeat efficaciam.

Quod in dignè suscipietibus delet omnem culpam, ostenditur sic: super illud Exod.

Cap. 14

Nec unus ex eis remansit. Glor. Oia peccata ablata sunt in baptismo, potentia diaboli est submersa. **IT E M.** Baptizatus si statim post baptismum moreretur euolaret statim: sicut dicunt sancti: & Beda q̄ baptismus aperit cælum: sed nullus statim euolat, in quo est aliqua culpa: quia perfectio gloria nō compatitur culpā: ergo baptismus delet omnem culpam. **IT E M.** Quantulacumq; gratia delet omne mortale, & etiam ueniale; de quo ē contritio: ergo si sacramentum baptismi aliquid addit, uidetur quod delet omnem culpam.

Sup Lu
cā cap.
3. in gl.
sed secu
do suo
ordinē
cap. 10.

IT E M. Sacramentum baptismi est remedium perfectum: cum sit fundamentum legis perfectio nis: ergo cum originale peccatum priuauerit hominem innocentia directē, & principaliter; non delet perfectē originale, nisi restituendo innocentiam: sed non est innocēs simpliciter, nisi qui caret oī culpa: ergo &c.

Super
Marc.
cap. 9.
in illo.
Hoc ge
nus de
morio
rum nō
ejicitur
nisi in
c.

C O N T R A. Diuersorum morborum diuersæ sunt medicinæ, sicut dicit Hierony. Quod non sanat oculum, sanat calcaneū: ergo cum culpæ sint diuersæ, non tantum specie, sed genere; utpote originalis, & actualis, & mortalis: ergo ad hoc q̄ curen tur, necesse est, q̄ diuersæ adhi beanur spirituales medicinæ: sed baptismus est unicum sacra mentum: ergo non delet omnē

culpam. **IT E M.** Gratia baptismalis est gratia incipientium: sed status incipientiū magis est cō- possibilis culpæ, q̄ proficientiū, & perfectōrū: & gratia incipiēs magis compatitur culpā, quā proficientis, uel perfectæ: sed gratia in proficientibus, & etiam pfectis comparitur alicuam culpā, uenientem: ergo multo fortius gratia baptismalis. **IT E M.** Esto q̄ aliquis accedit ad baptismum cum motu uenialis peccati; aut datur ei effectus sacramēti, aut non: si nō, ergo est fictus: sed quicumque est. iustus, peccat mortaliter: ergo ueniale peccatum illi est mortale; quod stultū uidetur, si quis hoc dicit: quia ad nihil nouum obligatur: si autem est fictus: ergo recipit gratiam: & constans est, quod illa non delet culpam: quia tunc simul esset, & non esset talis culpa: ergo gratia baptismalis non delet omnem culpam. **IT E M.** Si baptismus deleteret omnem culpam, cum sacramenta non sint nobis necessaria, nisi ad culpam delendam: quia si non esset peccatum, non esset sacramentum: ergo cætera superfluent. Et iō queritur, utrum talis effectus debuerit dari alicui sacramento: & quare magis sacramento baptismi, quā alicui aliorum?

R E S O L V T I O.

Quia (teste Apostolo) non sicut delictum, ita & donum: ex magna Dei liberalitate factum est, ut sicut omnes & per omnia per originalem culpam damnemur: ita per baptismum in pristinam innocentiam spiritus redueamur.

R E S P O N D E O. Dicendum, q̄ sicut auctoritates dicunt, & Magistri

Quest.
collate.
realis.

istri communiter asserunt, in sacramēto baptismi (si plenè precipitur eius efficacia, & remedium) omnis culpa deletur, & restituitur homo in pristinā innocentiam quantum ad animā. Si queratur ratio huius propter quid? Dicendū, q̄ huius rō casualis fuit diuina liberalitas, quæ tantam huic sacramento contulit efficaciam. Si autem queratur ratio huius, potest congruitas triplex assignari. Prima potest esse ex parte eius, cōtra q̄d baptismus est. Baptismus. n. p̄priè est contra originale; q̄ inter oia peccata peiores in anima reliquit sequelas; & cuius corruptio est uniuersalis, & magna: & id eo congruum fuit, ut Deus magnæ efficacie remediū institueret in contrarium: ut sicut in corruptione illius morbi manifestatur rigor diuinæ iustitiæ: sic etiam in remedio maneat staretur dulcedo diuinæ misericordie: ut non solum illi morbi: sed omnia, quæ consequuntur annexa, huius remedii uirtute deleantur. Et hoc est, quod dicitur Rom. Nō sicut delictū, ita & donum &c. Secunda congruitas est ratione eius, ad q̄ est, scilicet ad regenerandum. Vnde in hoc sacramento transferit homo a potestate tenebrarum in adoptionē filiorū Dei; & maximè aperitur largitas diuinæ manus in primo reditu, & aduentu. Et hoc, est quod dicitur Timot. Per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abundè. Tertia congruitas est rōne ordinis: quia illud est primum inter oia sacramenta, &

cap. 5.

cap. 3.

fundamentum ad alia: iō ut perfectū iteratur fundamentū; placuit diuinæ misericordie huic sacramento perfectam dare efficaciam ad delendū omnem culpam: ut posteriorum oblitus is, qui baptizatus est: & quasi nouus effectus: oīno ad interiora extēdat se. Et quia disposit huic sacramento dare p̄cipuam efficaciam, & q̄d uirtus passionis spiritualiter huic sacramento adesset: iō dedit expressam significatiam: hoc. n. inter cætera magis indicat, animam fieri sanctam, & puram. Concedendū est ergo, q̄ delet omnem culpam.

A D I L L V D ergo, q̄ obiicitur; q̄ diuersorum membrorū diuersæ sunt medicinæ &c. Dici potest, q̄ hoc est uerū in corporalibus: in quibus est arctatio uirtutis: in spiritualibus autem, ubi est maior cōmunicatio bonitatis, secus est. Sed quia hoc diximus uerum esse in spiritualibus: propter hoc, q̄ sacramenta distincta sunt. Dicendum, q̄ remedium p̄t morbum respicere dupliciter; aut quia principaliter sit ad hoc; aut quia hūc curat tanquam annexum: dico ergo q̄ secundum quod diuersi sunt morbi spirituales, diuersæ et sunt medicinæ sacramentales, principaliter ordinatae ad illos. Si autē morbus habeat alium morbū coniunctū; & medicina perfectā habeat uirtutē curadi: non tantū curat principalē, sed et annexū: & sic dico facere baptismū. **A D I L L V D**, q̄ obiicitur, q̄ gratia baptismalis est incipientium. Dicendū, q̄ gratia baptismalis habet duplicem cōparationem. Ad bonum, ad q̄d habi-

habilitat; & ad malum, a quo curat, siue ad peccatum. Secundū primam cōparationem cōpetit statui insipientium: sed quantum ad aliam cōparationē, cum sit perfectum medicamentum; habet vim gratie; & hoc ex diuina ordinatione, q̄ in illo sacramento vult omnia delere, & innocentiam perfectē instituere. AD ILLVD, q̄ obicitur de motu uenialis peccati. Quidā respōdent, quōd ueniale tūc efficitur mortale, q̄a negligit se preparare, & ad sacramentum disponere: non quia idem peccatum, q̄ sit ueniale, fiat mortale: sed q̄a additur contēptus, qui est mortalis. Sed hic sermo durus est: quia frequēter insurgunt ueniales motus, & cum spiritalis homines sint in perceptione diuinorū sacramentorum. Ideo dicunt alii, quōd est fictio dupliciter, s. simpliciter, & secundū q̄d. Fictio simpliciter aufert totum effectū, & hæc ē uoluntate mortaliter peccandi. Fictio secundū quid; & hæc est uenialis, q̄ non impedit ingressum gratie: sed complementum gratie unde in tali non habet perfectum effectum. Aliter tamen potest dici: quōd motus uenialis nō facit fictum simpliciter: sed ad tempus: quia gratiam non expellit, sed retardat; dum non eleuat se ad recipiendū diuinam gratiā; & quādo talis motus cessat, credo q̄ statim baptismus plenum effectum habeat: & hunc motū, & alia peccata deleat: etiā si nō superueniat de illo contritio noua &c. QVOD VLTIMO obicit, patet: quia baptismus nō est iterabilis. Et iterum; aliqua sequē

te remanent, q̄ quamuis nō sint culpa, inclināt tamen ad culpā: & ideo indigent remediis aliis. QVARE autem hoc sacramentū magis sit efficax, quā alia, patet ex iam dictis.

QVÆSTIO II.

An baptismus deleat, aut delere debeat omnem pœnalitatem.

VT RVM sacramentum baptismi deleat omnem pœnam? Et q̄ sic uidetur. Rom. Sine pœnitētia sunt dona Dei. Glo. Gratia Dei in baptismo non requirit gemitum, aut planctum, aut aliquid aliud opus: ergo uidet, q̄ baptizatus nullius pœnæ sit debitor. IREM. Aug. Baptizatus es, mundatus es, & restitutum est corpus tuum ad statum primi hominis: ergo si primus hō nullius pœnæ fuit debitor, uidetur similiter q̄ nec baptizatus. IREM. Pronior est Deus ad miserendum, q̄ ad condemnandum: & passio Christi plus meruit, q̄ peccatū Adæ demeruit: sed Deus in ultioe peccati Adæ pœnas nobis multiplices infligit: ergo multo fortius p̄ meritum passionis Christi non tantum a culpa, sed & a pœna debet eripere, omni. s. quam infligit. IREM. Remota causā, remoueri debet effectus: sed eā nostræ pœnalitatis, & mortalitatis fuit culpa: ergo restituta innocētia, iā non debet durare pœnalitas aliqua, uel mortalitas. Si tu dicas, q̄ culpa fuit causā mortalitatis, nō sic innocētia causā contrarii. Contra. Si oppositum est causā oppositi, & propositū proponens mortalitatem: similiter innocētia ponet impunitatē

Cap. II.

Est glo
sic Am
brof. ibi
dem.Sermo
de cat
clis. in
primis
feren
bis.Maxi
ma in
pica.

& im

& immortalitate: ergo si baptismus reducit innocentiam, uideatur quōd tollat omnem pœnā,

CONTRA. Videmus paruulos baptizatos, qui nullam culpam cōmiserunt; post baptismū multis cruciatibus subiacerent: & constat, q̄ non iniuste: ergo baptismus nō absoluit ab omni pœna. IREM. Videtur, q̄ non debeat ab aliqua pœna absoluerent: quia Aug. dicit. Aut Deus puniat, aut homo. Et iterum 2. ad Tim. 2. Iustus est, seipsū negare mediū, non potest: ergo cum dimittere malum impunitum, sit non tū relinquere uniuersum in ordinatum: sed & facere contra iustitiā: uidetur q̄ deus in baptismo nō deberet ab oī pœna absoluerent. IREM. Baptismus magis ē remedium contra originale, q̄ cōtra actuale: sed nō curat a pœnis cōtractis p̄ originale: ergo nec absoluit a pœnis debitis actuali: ergo uidetur, q̄ a nulla. Si tu dicas, q̄ relinquuntur pœnæ contracte ad exercitium. Cōtra. Maius est exercitium in pœnis p̄sonalibus, q̄ sit in naturalibus: ergo potius deberet illas dimittere. PROPTER HOC est questio, cū bonus medicus intēdat semper radicē morbi curare: & bonum remedium ad hoc feratur, propter quid baptismus relinquit magis pœnam fomitis, quæ inclināt ad peccatum, quā alias pœnas debitas pro peccatis?

RESOLVTIO.

Ab aterna & satisfactoria pœna absoluitur prorsus baptismus, a contracta uero nequaquam, nec quidem iniuria.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ distinguendum est de pœnis,

Quædam. n. pœnæ sunt æternales; & quædam temporales. Ab omni æternali absoluit baptismus delendo omnem culpam. De tēporali uero distinguendū q̄a quædā contrahuntur; quædā allumuntur. Cōtrahuntur autē sicut fames, & fitis, & passionēs cōtemporaneę uite. Quædā imponuntur, & allumuntur, ut ieiunia, & corporalia, & spiritalia exercitia, & laboriosa opera. Baptismus ergo absoluit ab oī pœna æternali: absoluit nihilominus ab oī pœna tēporali satisfactoria, siue alsūpta: nō at ab oī contracta, utpote à fame, siti, & infirmitate, & ceteris pœnis spūalibus. Rō at huius est, q̄ deus ad hoc ipsum nō ordinauit. Et rō, quare non ordinauit est, q̄a cōgruum fuit, q̄ hmōi pœnalitates in nobis relinquerent: & hoc ad manifestandum æquitatē diuini iudicii, ad demonstrandū fructum passionis Christi, ad promouendū meritum lib. arb. Ad manifestandum æquitatē diuini iudicii, ut illa snia, quā dictauerat de morte Adæ, & posterorū eius; immobilis permaneret: unde ab illa nemo euadit. Ad ostēdendum fructū passionis Christi: quia si dominus curaret naturā, & fomitē, filius nasceretur immunis a culpa, nec indigeret regenerari a Christo: iō ut oēs se ipsius passioe noscant egere, data est uirtus sacramento a passionibus: siue ad hoc ordinatū est ut pœnas remittat p̄sonales non naturales, q̄a remediū respicit p̄sonā, nō naturā &c. Ad amplificandū meritū lib. arb. promouent. n. ad bonum multipliciter hmōi pœnalitates. Dantur. n. p̄pter

Cap. 6. pter humilitatem. Iob. Sagittæ domini militant in me, quarum indignatio &c. Propter timoris incursionē Iob. Terrores domini militant contra me. Propter sui ipsius cognitionē Iſa. Tantū modō ſola uexatio dabit intellectum &c. Propter ſtimulationē ad bonum. Mich. Surgite, & ite, quia non habetis hic requiem. Propter exemplum non peccādi. Zach. Addā exemplum meū ab adoleſcentia mea. Propter exercitiū virtutū. Iudith. Hęc ſunt gentes, quas reliquit dominus, ut erudiret Iſrael. Propter hoc ut ſit ſignū adoptionis filiorū. Heb. Si extra diſciplinā eſtis &c. Propter hoc etiam, ut nemo accipiat hoc in retributionis præmiū: ne. ſ. hoies propter hoc ad baptiſmū uenirent. Si. n. daretur ibi immortalitas; ppter hoc plures accederēt, q̄ propter gratiā: nec fides tunc haberet meritū, cui humana rō præberet experimentū. Prima ergo ratio, quę dicit, quod remanet pœna corporalis, concedenda eſt. Sed q̄ dicit Aug. q̄ corpus reſtitutū eſt in ſtatu primi hominis. Dicendum, quod intelligitur quantū ad innocentiam, non quantū ad naturam.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod Deus pronior eſt ad miſerendum. Dicendum, quod ſic de cet Deum miſereri, ut inuolabilis maneat ſententia ueritatis; & ideo patet, quod non debuit ſententiam latam contra hoīem retractare: ſed manente ſententia remedium miſericorditer adhibere. Et primum fecit quaſi cōpullus, ſecundū uero ex ſe. Rurſus meritum Chriſti nō or-

dinatur efficaciter niſi his, q̄ ei adhærent, & ita perſonas reſpicit. AD ALIVD, quod obiicitur de cauſa. Dicendū, quod eſt q̄dā cauſa efficiens, & conſeruās: quædā inducens, ſed non cōſeruans. primo modo hēt ueritatē, ſecundo modo non. Exēplū horum eſt in ſole, & lumine, gladio, & uulnere. Primo mō culpa non eſt cauſa pœnæ, ſed ſecundo modo. QVOD tamen obiicitur, q̄ ſi oppoſitū eā oppoſiti &c.

Dicendum, quod illud eſt uerum, ubi eſt tota eā. Pōt nihilo minus dici, q̄ innocentia nō eſt cauſa immortalitatis meritoria, ſicut culpa fuit meritoria mortalitatis: & quis mereatur, tamē diuina diſpenſatione (ut dictum eſt) non redditur ſtatim. AD ALIVD, q̄ obiicitur, q̄ aut punit Deus, aut homo. Dicendū, q̄ homo aliq̄ pœnam habuit, cum peccauit: aliq̄ cum conteritur: reſiduum uero ſoluit Chriſtus de ſuo: & ſic non remanet impunitū. AD ALIVD, Dicendum, q̄ baptiſmus eſt remediū reſpicieus pſonam, non naturā: & rationes huius dictæ ſunt: ideo pœnā perſonalem, non naturalem remittit. AD ILLVD, quod obiicitur de medico, q̄ curat radicē. Dicendū, q̄ Deus utroq; modo curare potuit: ſed tamen magis hoc modo curare diſpoſuit: non ut totum genus curetur ſimul: ſed quilibet, qui uellet curari, & quilibet in propria perſona: quia magis aſtrigebatur Deo, dum hoc recognoſcebat beneficiū. Et diuina etiā inſtituta hoc exigebant tanquā congruum, & decens. Si enim unumquemque noſtrum Deus

Locus
Topic.

curaffet in radicē, non ſic gratiā Dei cognosceret q̄libet: nec ita gratus eſſet de beneficio pſtito in alio, ſicut de pſtito in ſeipſo.

QVÆSTIO III.

An uñe ſuſcipientes baptiſmum æque eius efficaciam recipiant?

VERVM dignè recipientes ſacramentum baptiſmi, omnes & equaliter recipiant eius efficaciam. Et quod ſic uidetur. Aug. in libro de unico baptiſmo. Baptizari alius alio magis non dicitur, uel minus: ergo æqualiter. IREM. Ratione uidetur: quia baptiſmus reſtituit quilibet ad plenam innocentiam: ita q̄ baptizatus ſtatim euolaret, ſi moreretur: ſed unum non eſt altero innocentior: ergo &c. IREM. Baptiſmus habet efficaciam à paſſione Chriſti, ſed Chriſtus ſe æqualiter obtulit p̄ omnibus: ergo & ſacramentum æqualiter habet efficaciam in omnibus. IREM. Queritur, in quo maiorem habet efficaciam? aut in eo qui magis peccauit: aut in eo qui minus. Quod in eo q̄ magis uidetur, quia utriq; totum remittitur, & illi magis qui peccauit amplius. Sed quod in eo, qui minus uidetur, quia ille eſt gratia dignior: ergo &c.

CONTRA. Dicitur Matth. de dit unicuique ſecundū propriā uirtutem: ſed unus eſt diſpoſitus magis, quā alius: ergo unus plus accipit a Deo in baptiſmo, quā alter. IREM. Damaf. Peccatorum omnibus ſimiliter per baptiſmum uenia datur, gratia autem ſecundū proportionē fidei, & purgationem. IREM. Deus dator eſt gratiæ in baptiſ-

mo: & cōſtat quod uoluntarius & rationalis: ſed ratio dictat, eū qui donat, ſecundum q̄ melius inuenit aliquem diſpoſitū, plus eis donare: ergo &c.

RESOLVTIO.

Baptiſmus æque characterem imprimi, & peccatum delet: ſed non æque omnes habilitat ad bonum gratiæ.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ ſupra dictum eſt, prima res baptiſmi eſt character, ſecunda eſt infuſio gratiæ, tertia eſt reſtitutio innocentie. Quantum ad characterē nō eſt magis, uel minus: unus. n. alio non eſt magis baptizatus. Quantum ad tertium. ſ. innocentiam, equaliter: quia unus nō eſt magis innocēs alio. Quātum ad mediū uero, quod eſt gratia: dicendum, q̄ eſt magis, & minus. Sed gratia duplicem habet actum, ſcilicet delere peccatū, & habilitare ad bonū. Quantum ad deletionem peccati maiorē habet effectum in eo, qui plura commiſit: ſed non tamen propter hoc eſt maior, quā modica gratia poteſt delere omnem culpam. Quātum uero ad habilitationem ad bonū, in eo qui magis diſpoſuit ſe, maiorem habet efficaciam. Et propterea ipſa eſt maior, quia ex hac parte attenditur augmentū gratiæ.

PER HOC patent omnia, præter illud de paſſione. Ad quod dicendum, quod & ſi Chriſtus pro omnibus paſſus eſt, non tamen habet paſſio eius in omnibus efficaciam, quia nō omnes ſe diſponunt ſic. Et ſi æqualiter paſſus eſt, non tamen habet æqualem in oēs efficaciam: quia non omnes æqualiter ſe diſponunt:

Dist. 3.
art. 1.
q. 1. in
in reſo.
arg.

Greg.
Homil.
26. in
Ewang.
circa 1.
m. m.

cap. 25

curat

nunt: sed qui propinquius accedit, magis accipit, sicut ad ignē. Primæ due rationes currunt secundum illam uiam, secundum quam est equalitas characteris, & eloquentiæ. AD ILLVD, quod queritur, cui plus donat, uel ei, qui plus peccat, uel ei qui minus? Dicendum, quod quantum ad remissionem culpe, & dimissionem poenę, ei qui plus. Quantum uero ad habilitationem ad bonum aliter potest esse, secundum quod magis se disponit, & peus acceptat: quia frequenter ubi abundauit delictum, super abundauit & gratia. Tamen cæteris paribus minor præparatio ei, qui minus peccauit, pro maiori reputanda est: unde credo magis eum dispositum ad gratiam. Et si tu obicias, cui plus dimittit, plus diligit. Dicendum, quod illud non ponitur, quod ita sit semper: sed quia de bono, & equo debet plus diligere ex dimisso: sed non oportet, quod plus diligat ex bono dato, & commisso: & sic patent omnia circa hæc quesita.

Rom. 5

Luc. 7.

ARTICVLVS II. QVÆSTIO I.

An inuitè baptizatus suscipiat sacramentum baptismi?

ONSEQUENTER quantum ad secundum articulum queritur de fide accedentibus. Et circa hoc queruntur tria. Primo queritur, utrum aliquis inuitus, siue coactus suscipiat sacramentum baptismi. Secundum, utrum fectus recipiat sacramentum, & non rem. Tertium, utrum recedente fectiōe baptismus habeat in eo plenam efficaciam.

QVOD aliquis inuitus non recipiat baptismum, uideatur: quia dicitur in decretali Innocentii, quod si aliquis omnino recusans immergatur, non est baptizatus. ITEM. In sacramento baptismi contrahitur matrimonium spirituale, & desponsatur anima Deo: sed matrimonium spirituale aut tantum, aut plus exigit de consensu, quam matrimonium carnale: ergo si coactio impedit matrimonium carnale, similiter uidetur, quod impedit, ne quis suscipiat baptismatis sacramentum. ITEM. Sacramentum est donum Dei non solum ratione gratiæ gratum facientis: sed etiam characteris impressi: sed gratia Dei non tantum non datur repugnantibus, immo etiam subtrahitur: ergo uidetur quod tali modo conferatur sacramentum. ITEM. Lex euangelica est lex libertatis: ergo & sacramenta euangelica sunt libertatis: sed quod libertatis est, liberè suscipitur a uoluntate: ergo uidetur, quod nec de iure, nec de facto aliquid sacramentum baptismi recipiat inuitus.

Vide in Decret. 45. c. de Iudeis. Ex concil. Tol. 4. c. 55. Et extra de Bapt. c. eius effect. c. Maiores.

CONTRA. Paruulus, & furiosus recipiunt sacramentum, quantum tuncumque renitantur, sicut patet infra: si ergo hoc uerum est, ad receptionem eius non concurrat actus uoluntatis: ergo omnia recipit inuitus, ut uoluntarius. ITEM. Baptismus est remedium contra originale: sed originale contrahit necessario puer, cum nascitur: ergo uidetur similiter, quod ad baptismum possit inferri alicui necessitas uoluntatis. ITEM. Non potest magis cogi uoluntas, quam cominando, uel intendendo

In re sol. ar. gum.

tando ad mortem: sed si aliquis coactus timore mortis sacrificet, erit idololatra: ergo similiter si sacramentum baptismi recipiat timore mortis, sacramentum uerum est. ITEM. Si aliquis baptizatur ex amore male inflamante, baptizatus est de facto: ergo si non minus repugnat baptismi amor male inflamas, quam timor male humilians: si sic baptizatus ex malo amore baptizatus est, similiter uidetur, quod baptizatus ex timore, sit baptizatus.

RESOLVTIO.

Qui uerbo, opere, & intentione, utcumque renuit, nequaquam baptizatur: qui autem minus timore aut spe aliqua ducitur, licet deludat, baptismum recipit.

RESPONDEO. Dicendum, quod coactio duplex est. scilicet sufficiens, & inducens. Si aliquis mergatur coactione sufficienti, utpote quia qui uiolenter acceptus est, & ipso renitente manibus, & pedibus mergatus est, talis nullo modo baptizatus est: quia nullo modo fuit in eo consentus, nec uoluntas, immo fuit omnino repugnans. Si autem aliquis immergatur coactione inducente, utpote minus, uel flagellis: ita quod magis uult se subicere sacramento ecclesie, quam morte perire. Dico, quod aut intendit alios illudere, & mortem euadere: & tunc quia non est intentio, non est sacramentum: cum nullus dicatur baptizatus esse, qui consentit se immergi ad iocum. Aut ipse uult illud, quod facit ecclesia, circa se fieri magis, quam uelit perire: & tunc siue credat, siue non: siue uelit habere gratiam, siue non: dicendum, quod recipit sacramentum;

eo quod quauis non sit ibi uoluntas meritoria, est tamen ibi consensus, & uoluntas: nec est simpliciter inuoluntarium. Unde quia talis uult exterius sacramentum recipere; uult aliquid in se fieri, quod sit. Et sic pro hoc, quod subiicit se causæ, se subiicit necessario annexo: & ideo secundum Canones, & doctores Theologie talis iudicandus est baptizatus.

Et ex hoc patet illud, quod primo obiicitur: nam ista est intentio Innocentii. AD ILLVD, quod obiicitur de matrimonio carnali. Dicendum, quod non est simile: quia enim coacta connubia consueuerunt habere malos exitus, ideo sacri Canones interdixerunt ipsa. Alia tamen potest esse ratio huius, ut dicitur infra. Nihilominus tamen illud uerum est, quod non tanta uoluntas requiritur in aliquo ad susceptionem baptismi, sicut ad contractionem matrimonii. Si enim pater exponat paruulum ad baptizandum: non potest paruulus cum ad adultam aetatem uenerit, reuocare. Non sic est de matrimonio, quia quantumcumque pater obliget paruulum, nunquam obligatur nisi consentiat, cum puer uenerit ad annos discretionis.

Dist. 26 & deinceps.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod sacramentum est donum Dei. Dicendum, quod est donum gratiæ gratis datae, & gratum facientis: licet autem donum gratiæ gratiæ facientis non detur habenti duplex cor, & duplicem uoluntatem: datur tamen donum gratiæ gratis datae, quod non exigit tantam dispositionem in suscipiente. AD ILLVD, quod obiicitur, quod lex euangelica est lex libertatis. Dicendum, quod uerum est, quod

de iure non datur, nec dari dēt ei, qui libera uoluntate non accedit: & ius diuinum hoc dicit, & Constantinus de hoc legem condidit. De facto tamē si fiat, factum est: hoc tamen habet ueritatem in re sacramenti, quod facit esse in lege libertatis. AD ILLVD, quod obijcitur in contrarium, q̄ quantuncunq; renitentis sacramentum dari potest p̄ paruulū, & furiosū, Dicendum, q̄ non est simile, quia illi non habent usum uolūtatis; unde non statatur appetitui suo, sed uoluntati offerētium. Tamē de furioso distinguitur, q̄a aut habuit aliquādo usum liberi arbitrii, aut nō habuit. Si nō habuit, iudicandum est sicut de paruulo. Si habuit, & in illo baptizari uoluit: iudicandum est eum baptismum recipere: sed si nullo modo uoluit, non est credendū ipsum recipere sacramentum. AD ILLVD, qd̄ obijcitur, q̄ originale contrahit q̄s inuitus. Dicendum, q̄ non est simile: quia originalis contractio est quasi naturalis; & ideo inuitabilis: sed remedium baptismi non respicit naturā; sed potius uoluntatem personae: & ideo non est simile. AD ILLVD, quod obijcitur ultimō de cōminatione mortis, Dicendū, q̄ maior pōt esse coactio, q̄ haec: nam haec est solum inducens, nō sufficiens: sed cum accipitur, uelit, nolit, & immergitur sibi ē sufficiens coactio. Quamuis, n. uoluntas nō possit cogi in uolendo, pōt tamen simpliciter homini fieri coactio in actu exteriori. Vnde uolūtas inducta uoluntas est: & ideo hic imprimitur character, & ibi nō.

Exemplum in eo, q̄ ponit thura timore mortis: & de eo, cuius manus trahitur uolenter: primus cōsentit, & peccat, & dicit, sacrificare: secundus nō. Sic qui sacramētū inductus suscipit, dicitur consentire: siue inducatur amore bono, uel malo, siue timore bono, uel malo; suscipit sacramētū, q̄a sacramenti susceptio est bonis, malive cōmunis: & ideo talis uoluntas sufficit ad sacramētū, ut Seniores dicūt. Et sic patet quibus character baptismalis imprimitur.

QV AESTIO II.

An fidele accedens ad baptismum, recipiat sacramentum, & non rem sacramenti?

VERVM fidele recipiat sacramentum, & non rem. Et q̄ sic uidetur per illud Sap. Spiritus disciplinae sanctus effugiet fidele. ITEM, Ratione uidetur, quia gratia non stat, nec stare pōt cum proposito peccandi: immo habita expellitur: sed talis accedit in proposito peccandi: ergo &c. ITEM, Baptismus est sacramentum fidei: ergo necesse est accedentem ad ipsum credere, si est in statu, in quo possit. Vnde Matth. ult. Qui crediderit, & baptizatus, &c.

CONTRA. Sacramēta nō. le. sūt causa: sed posita causa, ponitur effectus: ergo si aliquis recipit sacramentum, etiam si fidele est, recipit & rem. Si dicas, q̄ causa ista potest impediri, ut nō efficiat propter malam dispositionem in suscipiente, tamen nō potest impediri, quia significet: ergo si significat ibi esse gratiā, & non est: falsum est ergo signum, ITEM. Quæro quid im-

cap. I.

Rom. 6

DISTINCTIO IIII.

58

pedit: & constat quod nihil magis repugnat gratiæ, quā culpa: sed culpa non impedit, immo expellitur: ergo a nullo alio potest impediri. ITEM. Si fictio impedit, quæro quid faciat hominē fictum? si defectus fidei: ergo eadē ratione defectus charitatis: & tunc omnis non habens charitatem est fictus: ergo nullus recipit gratiam.

RESOLVTIO.

Quia Deus neminem inuitum sibi ascribit, gratiam in baptismo non dat, qui eam reijcit.

RESPONDEO. Dicendum, qd̄ ad hoc uoluerunt aliqui dicere, quod fidele accedens ad baptismum recipit sacramentum, & rem pro instanti illo, quo baptizatur, ut uerificetur illud Apostoli. Quicumque baptizati estis in Christo, Christum induistis: sed statim post recedūt uicio fidei: & hoc dicunt August. sensisse. Sed Magister hoc improbat in litera, & ostendit August. sensisse contrarium. Et p̄pterea aliter est dicendum, quod fidele accedens recipit sacramentum, & non rem. Fictus autem dicitur ille, qui aliud exterius p̄tendit, aliud habet interius: talis est, qui exterius se corporali ter subiicit, sed interius uoluntate auertatur. Vnde cum triplex sit potentia interior, tripliciter potest auertari: aut discredo quantum ad rationalem, aut malum appetendo quantum ad concupiscibilem, aut sacramentum cōtemnendo quantum ad irascibilem: & in tali non habet effectū sacramētū, q̄a Deus nulli inuito dat iustitiā, nec gratiā: alioquin nō esset iustitia.

ET PER hoc patet, qd̄ obijcitur de causa. AD ALIUD, Dicendum, quod sacramentum significat se facere in recipiente remissionem, & quantum est de se semp̄ facit: sed quod nō fiat, uicium est suscipientis: & ita ueritas est in sacramento, sed falsitas in fide. AD ALIUD, Dicendum, quod gratia expellitur, & recipitur in anima secundum cōformitatem uoluntatis, similiter & culpa. Vnde culpa nō obijcitur gratiæ, nisi quamdiu uolūtas est illi consentiens, quando autem dolet, tunc consona est. Cum ergo dicitur, quod nihil magis repugnat gratiæ, q̄ culpa: intelligendum est, q̄ repugnare potest esse dupliciter: uel quantum ad resistentiam, uel quantum ad oppositionem secundum formam. Exemplū est de tenebris in aere, & de opacitate respectu lucis. Sic dicendū in proposito, quod culpa, & gratia repugnant secundum oppositionem formæ, sed fictio secundum oppositionem resistentiæ, unde fortius repugnat. AD ILLVD, quod obijcitur de defectu fidei. Dicendum, quod necesse est rationem concordare sacramento, & uoluntatem: sed non oportet, quod perfecta concordia, quæ est per gratiam gratum facientem, sed ea, quæ est per gratiam gratis datam. Sed ratio nō efficitur concordia nisi gratia fidei, saltē informis: uoluntas autē efficitur concordia attritione: similiter irascibilis quadā humilitate, siue subiectione: ideo non est simile de charitate. Bene autē opponere, si intelligeret, de fide formata &c.

An fictus recedente fictione, gratiam recipiat.

VTRVM fictus recipiat rem post sacramentum recedente fictione. Et quod sic uidetur. Quoniam August. dicit, & habetur in litera. Tunc incipit ualere baptismus ad salutem, quando illa fictio ueraci confessione de corde recesserit. **ITEM.** Fictio erat sola causa, quare sacramentum non habebat efficaciam: ergo illa remota, habet effectum. **ITEM,** Si non haberet efficaciam: ergo illa remota, habet effectum. **ITEM.** Si non haberet effectum, cum sacramentum non possit iterari, & nullus sine efficacia baptismi possit saluari, non pareret huic uia salutis.

CONTRA. Opera mortua non uiuificantur, sed iste recipit baptismum extra charitatem, & ita est opus mortuum. **ITEM,** Necessè est causam esse coniunctam effectui, alioquin si causa preterit, & non est: ergo nihil facit: sed ita est in hoc: ergo &c. **ITEM,** Si aliquis indignè recipit corpus domini, recedente indignitate, non propter hoc aliquid efficit: ergo &c. **ITEM.** Quid erit de eo, qui medio tempore peccauit? si enim habet efficaciam, tunc cum remittat omnem culpam, remittitur fictio, & alia peccata: sed hæc non fierent ei, nisi fuisset fictus: ergo reportat commodum de malitia.

RESOLVTIO.

Redit gratia, quæ propter fictionem a baptizato aberat, si fictione cedente.

RESPONDEO. Dicendum breuiter, quod sacramentum ba-

ptissimi cum non sit iterabile, imprimis characterem, & ille habet omnem efficaciam, recedente fictione, quam habuisset ante: unde peccata illa remittit quantum ad poenam, & culpam, quæ præcesserunt: quæ autem post commisit, uirtute poenitentiae remittuntur, & pro illis est poenitentia imponenda.

EX HIS patet omnia. **AD ILLUD,** ergo quod primo obicitur, quod opera mortua &c. Dicendum, quod baptismus non est opus hominis: sed Dei: & ideo nunquam potest esse mortuum. Illud autem, quod dicitur de operibus mortuis, intelligitur de operibus nostris.

AD ILLUD, quod obicitur, quod causa debet esse coniuncta effectui. Dicendum, quod character semper manet, & illud efficit, quod faceret gratia, fictione recedente. **AD ILLUD,** quod obicitur de sacramento Eucharistiae, patet responsio, quod non ualet: tum quia transit, & nihil relinquit gratis datum, disponens ad gratiam gratum facientem: tum etiam quia est iterabile. **AD ILLUD,** quod obicitur de eo, qui medio tempore commisit.

Dicendum, quod omnia remittuntur ei: sed non reportat commodum: quoniam tam de fictione, quam de peccatis post perpetratis est ei poenitentia imponenda: & sic patet totum.

DI-

De illis, qui suscipiunt rem, & non sacramentum.

Sunt & alij (ut supra posuimus) qui suscipiunt rem, & non sacramentum: qui enim effundunt sanguinem pro nomine Iesu, etsi non sacramentum, rem tamen accipiunt. Vnde Aug. Quicumque non percepto regenerationis lauacro, pro confessione Christi moriuntur, tantum eis ualet ad dimittenda peccata, quantum si abluerentur sacro fonte baptismi. Audistis quod passio pro Christi nomine suscepta, supplet uicem baptismi. Nec tantum passio uicem baptismi implet, sed etiam fides & contritio: ubi necessitas excludit sacramentum: sicut aperte docet Aug. dicens, baptismi uicem aliquando imple re passionem. De latrone illo, cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradiso. Beatus Cyprianus in lib. 4. de Baptismo, non leue documentum assumit. Quod etiam atque etiam ego considerans, inuenio non tantum passionem pro nomine Christi id, quod baptismo deerat, posse supplere, sed etiam fidem conuersionemque cordis: si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim ille latro pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinorum suorum: nec quia credidit, passus est: sed dum patitur, credit. Quantum ergo fides ualeat, etiam sine uisibilis baptismi sacramento, quod Apostolus ait, Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: in illo latrone declaratum est: sed tunc impleuit inuisibiliter, cum mysterium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. Et baptismus quidem potest esse, ubi conuersio cordis defuerit: conuersio autem cordis potest quidem inesse non percepto baptismo: sed contempto baptismo non potest: nec ullo modo dicenda est conuersio cordis ad Deum, cum per sacramentum contemnitur. Ecce hic habes non solum passionem, sed etiam fidem & contritionem conferre remissionem, ubi non contemnitur sacramentum: ut in latrone

Li. 13. de tri. c. 7. Ber. in epist. ad Hugo. q. 77. Lib. de baptis. contra Donat. stas. ca. 22. Luc. 23. In epist. ad Iulianum circa finem. eod. de cõse. d. 4. baptis. uicom. Ro. 10. Augu. ibidem. capite 25.

Lib. 2. illo ostenditur, qui non per passionem, sed per fidē saluatus
Retrac. est sine baptismo. Sed dicunt quidam hoc retractasse Au-
ca. 18. gustinum. Retractauit quidem exemplum: sed non senten-
ca. 22. tia. Ait. n. in 4. lib. de baptismo. Cum dicerē uicem baptis-
contra mi posse habere passionē, nō satis idoneum posui illius latronis
Dona. exemplum: quia utrum non fuerit baptizatus, incertū est. Cō-
stat ergo sine baptismo aliquos iustificari & saluari. Vnde
Lib. de obitu Valēti- niani, paulo anteme- dium. 4. Hier. 4.
Ambr. de Valentiniano. Ventrem meum doleo, ut prophe-
tico utar eloquio: quia quem regeneraturus eram, amisi: ue-
runtamen gratiam, quam ille poposcit, non amisit.

Quæ uidentur obuiare prædictis.

His autem uidetur obuiare, quod dominus dicit, Nisi
quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest
Io. 3. intrare in regnum cœlorum: quod si generaliter uerum
est, non uidentur esse uera superius posita. Sed illum intel-
legendum est de illis, qui possunt & contemnunt baptiza-
ri. Vel ita intelligendum est, Nisi quis renatus fuerit ex
Deter- aqua & spiritu sancto, id est, ex ea regeneratione, quæ
mina- fit per aquam & spiritum sanctum, non saluabitur. Illa
tio her. autem regeneratio fit non tantum per baptismum, sed
epi. 77. et e ad etiam per penitentiam & sanguinem. Vnde auctoritas
Hugo- dicit; ideo Apostolum plur. aliter dixisse fundamentum ba-
no. Glo. ptismatum, quia est baptismus in aqua, in sanguine, in
super penitentia. Hoc autem non ideo dicit, quod sacramentum
epi. ad baptis- mi fiat non nisi in aqua: sed quia ipsius uirtus, id est,
Heb. 6. sanctificatio datur nō modò per aquam, sed per sanguinem,
uel penitentiam interius. Ratio etiam id suadet. Si enim
De uni non ualentibus credere paruulis sufficit baptismus, multò
so bap. magis sufficit fides adultis uolentibus, sed non ualentibus
et hug. baptizari. Vnde August. Queris quid sit maius, fides, an
lib. 2. aqua? non dubito quin respondeam, fides. Si ergo quod mi-
par. 9. nus est, sanctificare potest, nonne quod maius est? id est, fi-
cap. 4. des, de qua Christus ait, Qui crediderit in me, etiam si mor-
Io. 11. tuus fuerit, uiuet. Sed dicunt aliqui, nullum adultum in
Christum credere, uel charitatem habere sine baptismo, nisi
sanguinem fundat pro domino: subdita introducentes te-
Io. 3. stimonia. August. ait. Ex illo tempore, quo saluator dixit,

Nisi

Nisi quis renatus fuerit &c. absque sacramento baptismi, Lib. de
præter eos, qui in ecclesia sanguinem fundunt, aliquis ui- fide ad
tam æternam accipere non potest. Item. Nullum catechu- Petri.
minum quamuis in bonis operibus defunctum, uitam æter- cap. 3.
nam habere credimus, excepto martyrio, ubi tota sacramē-
ta baptismi complentur. Item. Baptizatis iter tantum sa- Aug. &
lutis esse credimus. Sed quod in his minus dixit, in alijs ca- eccl. dog
pitulis supra positus suppleuit. Et ideo hæc sic intelligen- m. tib.
da sunt, ut illi soli habentes tempus baptizandi excipian- ca. 74.
tur: si enim aliquis habens fidem & charitatem uoluerit Ibidem
baptizari, & non ualet necessitate præuentus, supplet om-
nipotentis benignitas, quod sacramento defuerat. Dum
enim soluere potest, nisi soluat, tenetur: sed cum iam non
potest; & tamen uult, non imputat ei Deus, qui suam po-
tentiam sacramentis non alligauit. Quod uerò inuisibilis
sanctificatio sine uisibili sacramento quibusdam insit, aper-
te Augustinus tradit super Leuit. dicens: inuisibilem san- Super
sanctificationem quibusdam affuisse & profuisse sine uisibi- Leuiti.
libus sacramentis. Visibilem uerò sanctificationem, quæ cap. 84
fit sacramento uisibili sine inuisibili posse adesse, non posse tom. 4.
prodesse: nec tamen uisibile sacramentum ideo conte-
mnendum est, quia contemptor eius inuisibiliter sanctificari
non potest. Hinc Cornelius & qui cum eo erant, iam spiri- Act. 10
tu sanctificati baptizati sunt. Nec superflua iudicanda est
sanctificatio uisibilis, quia inuisibilis præcessit. Sine ui-
sibili ergo inuisibilis sanctificatio esse potest, & prodesse: ui-
sibilis autem, quæ fit sacramento tenus, sine inuisibili pro-
desse non potest: cum ista sit omnis illius utilitas. Simoni Act. 8.
Mago uisibilis baptismus non profuit, quia inuisibilis non
affuit: sed quibus inuisibilis affuit, profuit: nec tantum ua-
let fides aliena paruulo, quantum propria adulto. Par-
uulis enim non sufficit fides ecclesie sine sacramento: qui
si absque baptismo fuerint defuncti, etiam cum deferuntur Lib. de
ad baptismum; damnabuntur: sicut multis sanctorum au- fide ad
toritatibus comprobatur. Ad quod hoc unum sufficiat. Petri.
August. ait, Firmissime tene: paruulos, qui uel in uteris ma- Carite
trum uiuere incipiunt, & ibi moriuntur: uel de matribus 27. Hæ
betur.

H 4 nati

de con- nati sine sacramento baptismi de hoc seculo transeunt, eter
 se. dis. 4 no supplicio puniendos: quia & si propriæ actionis peccata
 e. firmis non habuerunt, originale tamē peccatum traxerunt carnali
 simē. cupiscentiæ conceptione. Et sicut paruuli, qui sine baptis-
 mo moriuntur, infidelium ascribuntur numero: ita qui ba-
 ptizantur, fideles dicuntur, quia fideiū consortio non sepa-
 rantur, cum orat ecclesia pro fidelibus defunctis. Fideles
 ergo sunt non propter uirtutem, sed fidei sacramentum.

Episto- Unde August. Paruulum & si nondum fides illa, quæ etiam
 la ad in credentium uoluntate consistit, iam tamen fidei ipsius
 Ronisa sacramentum, idest baptismus fidelem facit: sicut credere
 cii quæ respondetur, ita etiam fidelis uocatur: non rem ipsam men-
 est 23. te annuendo, sed ipsius rei percipiendo sacramentum.

De con-
 se. dis. 4
 nihil ē
 aliud.

Quid profit baptismus his, qui cum fide accedunt.

Solet etiam queri de illis, qui iam sanctificati spiritu, cū
 fide & charitate ad baptismum accedunt: quid eis conferat
 baptismus? Nihil enim eis uidetur præstare, cum per fi-
 dem & contritionem iam remissis peccatis iustificati sunt.

Ad quod sanè dici potest, eos quidem per fidem & contritio-
 nem iustificatos, idest a macula peccati purgatos, & a debi-
 to æternæ pænæ absolutos: tamen adhuc teneri satisfactio-
 ne temporali, quia pœnitentes ligantur in ecclesia. Cum au-
 tem baptismum percipiunt, & a peccatis (si quæ interim post
 conuersionem contraxerunt) mundantur, & ab exteriori
 satisfactioe absoluuntur, & adiutrix gratia, omnisque uir-
 tus in eo augetur: ut uerè nouus homo tunc dici possit. Fo-
 mes quoque peccati in eo ampliùs debilitatur. Ideo Hiero-
 nymus dicit, quod fides quæ fideles facit, in aquis baptismi
 datur, uel nutritur: quia non habenti aliquando ibi datur,
 & iam habenti ut plenius habeat dator, sic & de alijs intel-
 ligendum est. Qui mundus accedit: ibi fit mundior, & om-
 ni habenti ibi ampliùs datur. Quod uerò omnis exterior sa-
 tisfactio ibi relaxetur, Ambr. ostendit super illum locum,
 Sine pœnitentia sunt dona Dei & uocatio: dicens, Gratia
 Dei in baptismo non requirit gemitum uel planctum, uel
 aliquod opus: sed & omnia gratis condonat. Quod quidem
 de exte-

Aug.
 ho. 74.
 super
 Ioannē
 Mat. 25

Rom. 11

de exteriori gemitu uel planctu accipiendum est. Nam sine Tom. 4.
 interiore nemo adultus renouatur: sed exteriores satisfac- non lon-
 tiones, & afflictiones, scilicet sordes pœnitentium ibi dimit- gē af-
 tuntur. Multum ergo confert baptismus, etiam iam per fi- ue com-
 dem iustificato: quia accedens ad baptismum, quasi ramus menta-
 a columba portatur in arcam: qui autem intus erat iudicio rj ad
 Dei, sed nunc etiam iudicio ecclesiæ intus est. Cum uerò in cap. 11
 baptismo peccatum deleatur, & satisfactio exterior non ad Rō-
 imputatur: queritur cur pœnalitas, cui pro peccato addi- ma. Et
 ti sumus, non tollatur? Hoc ideo tradunt fieri uiri sancti, de con-
 quia si a pœna homines per baptismum liberarentur, ipsam se. dis. 4
 putarent baptismi pretium, non æternum regnum. Ideo so- line pœ-
 luto reatu peccati, temporalis pœna tamen manet: ut illa nitentia.
 uita studiosius queratur, quæ erit a pœnis omnibus aliena. Gen. 8.
 Ideo etiam manet, ut sit fidei & certandi materia, & uin- Aug.
 cendi occasio: qui non uinceret, si non pugnaret, nec pugna- lib. 13.
 ret, si in baptismo fieret immortalis. de ciui.
 Dei c. 4
 Isidor.
 lib. 1. §
 summo
 bono
 cap. 24

Cuius rei baptismus, qui datur iam iusto,
 sit sacramentum.

Si queritur, cuius rei baptismus ille sit sacramētum, qui
 datur iam iusto: Dicimus sacramentum esse & rei, quæ præ-
 cessit, idest, remissionis ante per fidem data, & remissionis
 temporalis pænæ siue peccati si habetur (quod interim com-
 mittitur) & nouitatis, ac oīs gratiæ ibi prestitæ. Omnis ete-
 nim rei signum est, cuius causa est. Nec mireris rem aliquā-
 do præcedere sacramentum, cū aliquando etiam longè post
 sequatur: ut in illis, qui fide accedunt: quibus, cum postea
 pœnituerint, incipiet baptismus prodesse: in quibus fuit ba-
 ptismus sacramentum huius sanctificationis, quam peni-
 tendo habent. Sed si numquam pœniterent, nec a figmento
 recederent, cuius rei sacramentum esset baptismus ab il-
 lis susceptus? Potest dici, rei quæ ibi fieret, si non eorum
 enormitas impediret.

Si paruulis datur in baptismo gratia, qua possint
 in maiori ætate proficere.

Solet etiam queri, Si paruulis in baptismo datur gratia,
 qua cum tempus habuerint utendi libero arbitrio, possint
 bona

bene uelle & currere. De adultis enim, qui dignè recipiunt sacramentum, non ambigitur; quin gratiã operantem, & cooperantem perceperint: quæ in uacuum eis cedit, si per liberum arbitrium post mortaliter deliquerint: qui merito peccati gratiam appositam perdunt. Vnde dicuntur contumeliam spiritui sancto facere, & ipsum a se fugare. De paruulis uerò, qui nondum ratione utuntur: quæstio est, an in baptismo receperint gratiam, qua ad maiorem uenientes ætatem, possint uelle & operari bonum. Videtur quòd non receperint: quia gratia illa charitas est, & fides; quæ uoluntatem preparat, & adiuuat. Sed quis dixerit eos accepisse fidem & charitatem? Si uerò gratiam non receperint, qua bene operari possunt, cum fuerint adulti: non ergo sufficit eis in hoc statu gratia in baptismo data: nec per illam possunt modò boni esse, nisi alia addatur: quæ si non additur, non est eorum culpa, quia iustificati sunt a peccato. Quidam putant gratiam operantem, & cooperantem cunctis paruulis in baptismo dari in munere, non in usu: ut cum ad maiorem uenerint ætatem, ex munere sortiantur usum: nisi per liberum arbitrium usum muneris extinguant peccando: & ita ex culpa eorum est, non ex defectu gratiæ, quòd mali fiunt: qui ex Dei munere ualentes habere usum bonum, per liberum arbitrium reuerunt, & usum prauum elegerunt.

SUPRA egit Magister de his, qui suscipiunt sacramentum tantum: hic agit de his, qui suscipiunt rem sacramenti tantum. Et habet hæc pars duas partes. In prima inquit Magister, utrum possint habere rem sine sacramento. In secunda quærit utrum primò debeant suscipere sacramentum, ibi. *Solet etiam queri.*] Prima pars habet duas. In prima determinat ueritatem. In secunda remouet dubitationem. ibi. *His autem ui-*

detur obuiare.] Et primò remouet dubitationem habentem ortum ex uerbo domini in Ioan. Secundò uerò ex uerbo August. ibi. *Sed dicunt aliqui, nullum adultum.*] Similiter secunda pars, in qua Magister determinat utrum iã habentes rem, debeant suscipere sacramentum? habet duas partes. In prima inquit, quid sacramentum i his efficiat, siue cõferat. In secunda uerò quærit, quid in eis significat; ibi. *Si queritur, cuius rei baptisimus &c.*] ubi determinat quid signi facet. *Solet et queri, si paruulis*

lis in baptismo datur.] Hæc secunda pars principalis distinctio- nis, in qua Magister determinat specialiter effectum baptismi in paruulis: utrum. i. paruuli recipiãt dona uirtutũ. Et habet hæc pars duas partes. In prima quærit. In secunda determinat secundũ ueritatem, & opinionem, ibi. *Videtur quòd non receperint &c.*]

Dub. 1. *Equæ enim ille latro &c.*] Secundum hoc uidetur, quod ille non fuit martyr, quia martyrẽ non facit poena, sed causa. Sed contra. Hierony. Christus de cruce latronẽ inuitauit ad paradysum: & ne quis putaret aliquãdo seram esse conuersionẽ, homicidii poenam fecit esse martyrĩum. Item. Actus martyrii est sustinere poenã ex charitate: sed latro non sic sustinuit: ergo &c. Resp. Dicendum, quòd ad martyrĩum cõpletum duo cõcurrunt. i. iusta uoluntas, & iusta causa. Primũ defecit in Innocentibus, secundũ uerò in Latrone: & ita de se neutrum fuit cõpletum martyrĩum. Sed dominus Innocentibus, quia simul cũ ipsi nati sunt: & p. hoc quod erat cõtempus illis; suppleuit quod deerat ex parte uoluntatis: sic in latrone, quod deerat ex parte cause. Vnde optimè dicit Hiero. Quod fecit esse martyrĩum, quod dominus de se suppleuit: & sic patet controuersia, quia de se non fuit martyrĩum completum, sed dominus fecit.

Dub. 2. *Quem regeneraturus eram, &c.*] Obicitur contra hoc uerbum Ambro. quia si perdidit eum: ergo uidetur peccasse. Itẽ. ipse dolebat aut p. peccatũ illius, aut p. peccatum suum. Non p. peccatum illius, quia ipse dicit: quod

ille non amisit gratiam, quã proposcit: ergo p. peccatum suum. Resp. Dicendum, quod cõsuetudo ecclesiæ erat differre baptismũ usque ad tempora determinata, nisi immineret periculum mortis. & usque ad cruditionẽ perfectã: & ideo quia ibi Ambro. uidit non imminere periculum, distulit: & ideo non peccauit; nec ille damnatus fuit, quia petiit: & ita cum uoluntas fuerit in eo, non fuit cõtempus: & ideo saluatus est. Nec Amb. dolebat de culpa sua, nec de dãnatione illius; sed dolebat dolore compassionis. Quia. n. non fuit baptizatus, ideo de peccatis suis aliquã sustinuit poenam purgatoriã: & ideo Ambro. cõpatiebatur ad modũ Isa. *cap. 6.* qui dicebat. Venter meus ad Moab, quasi cithara flabat.

Excepto martyrio, ubi tota &c.] Videtur falsum dicere; quia in baptismo fluminis imprimitur character; in baptismo fluminis non: non ergo sacramenta tota complentur: aut si tota complentur, tunc ergo character imprimitur, ubi maximè cõsistit ratio sacramenti. Sed contra. Qui habet characterẽ, non potest recipere characterẽ eiusdem generis: ergo qui est baptizatus aqua, non potest martyrĩari. Item. Si tota sacramenta, uidetur quod aut est implicari facti: aut baptismus continet plura sacramenta. Resp. Dicendum, quod baptismus dicitur pluraliter sacramenta, non ratione principalis signi, uel effectus, sed ratione effectũ consequentiũ: quod est purgare a culpa, & a poena satisfactoria, & sequela: quod omnia quia sunt in martyrio, ideo dicit, quod recipit omnia sacramenta

ta idest plenitudinem efficaciz quantum ad rem ultimam: & iō patet, quod non ualet obiectio de charactere: nam ipse uocat sacramēta hic effectus sacramēti baptismi, quæ sunt res tantū.

Dub. 4. *Paruulus enim nō sufficit &c.*] Videtur maledicere, quia adultus, cum nō potest, excusatur a p̄cepto: ergo multo fortius paruulus. Item. Dominus fidē parentum reputat, quasi esset paruuli: ergo si ex fide, & charitate offerant paruulum, uidetur q̄ dominus reputet illam esse paruuli: ergo non damnatur sine baptismo. Item. Ponatur quod aliquis occiderit puerū, cum defertur ad baptismum; baptizetur, nunquid dicemus paruulū dānari, qui p̄p̄ susceptionem sacramenti mortuus est? Videtur .n. hoc esse magna crudelitas. Quod si dicamus saluari: non ergo uerū dicit Aug. in litera, q̄ nō saluantur, etiā si ad baptismū deferantur. Si dānatur: ergo peiorata est cōditio paruulorū respectu status legis naturæ, in quo saluabātur sola fide parentum. Respōdeo. Dicendum, q̄ nullus paruulus saluat nisi uirtute sacramēti, quantum est de lege cōj: non quia paruulus tenetur p̄cepto: sed q̄a sine sacramento, uel q̄d̄ equiualeat sacramento, Deus non disposuit dare gratiā. Hoc dico q̄a qui p̄pter hoc solū occisus est a persecutore, cum portaretur ad baptismum, ne baptizaretur, moritur pro baptismo: iō in sanguine tuo piē creditur baptizatus. Si autem alia de causa occiditur quantuncūq; deferatur, & pro eo oratur, damnatur. Ratio au-

tem huius est, quia post passionē Christi formata est ecclesia, & ecclesiastica sacramenta: & omnis paruulus, qui saluatur in fide ecclesie saluatur: quantum cunque parentes sint mali: & iō nisi opus ecclesiasticum, utputa sacramentum tale fiat circa eū, expers est fidei ecclesie, ac per hoc & salutis. Alia etiam ratione, quia cum oēs post passionē saluentur per fidē passionis iam reuelatæ: iō congruebat huic tēpori, ut nullus saluaretur: nisi uel in se haberet fidem, uel circa ipsum fieret expressa fidei professio quantum ad mortē Christi. Ex his patet, quare in lege sufficiebat sola fides, modō autem non: facit .n. hoc certitudo diuinæ dispositionis. Quod ergo obiicitur de adulto. Dicendum, q̄ uterq; excusatur a p̄cepto: sed adultus habet gratiam penitentiz, ad quam se disponit p̄ contritionem; quæ disponit ad illam gratiā; & illa supplet locum baptismi, paruulus non: iō potest disponi ad gratiam alterius sacramēti, antequā ad gratiam baptismi: & ad illam non potest disponi, nisi p̄ sacramentum, iō moritur sine gratiā, & moritur in culpa: & ideo dānatur. Quod obiicitur, q̄ fide parentum reputat suam. Dicendū, q̄ nō facit nisi uirtute sacramēti. Ad casum, quem ponit, patet responsio: distinguendū .n. est, ut p̄dictum est. Ad ultimum, quare antiquitus saluabātur in fide parentū, & non mō iam patet repōsio. Nec sequitur, q̄ tūc melioris conditionis esset: quia nullus status est melior p̄p̄ generalitatē remedii: particularis autem

autem persone conditio potest esse deteriorata: Deus autē in institutione sacrorū statū cōcernit generalis ecclesie, nō particularis persone; & qm̄ certitudo remedii maior ē, & cōior est in sacro q̄ in fidei merito: iō patet illud.

Dub. 5. *Firmissime tene, &c.*] Dicit August. paruulos nondum baptizatos æterno supplicio cruciandos. Videtur falsum dicere: quia paruuli nihil cōmiserunt: nec actua liter ad aliquid cōuersi sunt: sed p̄na ignis debetur delectationi, & conuersioni: ergo non debetur eis. Itē. Paruuli nō potuerūt uitare culpam: ergo minime sunt incupandi: ergo pena eorū dēt esse mitissima. Resp. Dicendū, q̄d̄ (sicut dicunt Magistri) paruuli non habēt penā sensus, nec q̄tūm ad ignē, nec q̄tūm ad uermē: sed sōiū penā dāni: & ideo p̄na erit mitissima: hanc autē uocat August. supplicium, licet improprie: nō quia uratur igne; uel quia corrodantur uermē: sed quia in illis hæc ipsa carētia magnū est supplicium. Propter remorsum autē paruuli non dolent: quia (diuino iudicio, & misericordia faciente) statu, quem habuerunt, contenti erunt. Sed hoc alibi plenius dicitur.

Dub. 6. *Quia fidei uirtus, &c.*] Videtur male dicere, quia nō fit oratio nisi pro peccatoribus: ergo si ecclesia orat p̄ paruulis, reputat eos peccatores: ergo facit iniuriā sacro baptismi, quasi nō purificet. Respō. Dicendū, q̄ nō iō orat pro eis: ut ipsi indigēt; sed ut ostendat, q̄sūt de eius gremio, & eius filii. Nec frustra orat, q̄a orationes illæ p̄ paruulis sunt gratiarū actiones; p̄ indigētibus uerō suf-

fragia, cōputant q̄a aliis p̄sunt.

Quia si a p̄na homine, &c.] Vide *Dub. 7.* tur, q̄ illud nullum sit incōueniēs: q̄a si baptismus restitueret corpus in oīmodam puritatē, inde haberet hō immortalitatē, & hoc est p̄mium baptismi, & pars beatitudinis. Resp. Dicendū, q̄ immortalitatē, siue sanitatē carnis possēt baptismus dupliciter restituere: aut ita q̄ ibi daretur gratia consummata: & hoc nihil aliud esset, q̄ dare gloriā: q̄ dñs nō decreuit facere; q̄a uult, q̄ uolūtas pueniat ita liberē, ut instituta est ab initio. Si at̄ fieret immortalitas ī carne, nō existēte p̄fecta gratia in aīa: tūc possēt ibi esse error, & rō deuiādī: q̄a appeteret huiusmodi medicinā spualē p̄p̄ remediū corporale: & ita ī salute corporis deordinaret, & ī firmaret: q̄d̄ nō est conueniēs.

ARTICVLVS I.

QVABSTIO. I.

An baptismus ignis sufficiat ad salutem sine baptismo aque?

Intelligētiam eorū q̄ Magister dicit in parte ista, duo principaliter quarūtur: Primo quiritur de sanctificatione adultorū p̄ter baptismū. Secūdō quiritur de sanctificatione paruulorū ī baptismo. Circa primū quiritur tria: cū .n. sanctificatio, & purificatio fiat triplici baptismō, ut dicit Magister. scilicet fluminis, flaminis, sāguinis: quiritur de his tribus. Primō quātum ad efficaciam. Secūdō quātum ad p̄nentiā. Tertio quātum ad cōuenientiā.

VTRVM baptismus flaminis si ne baptismo fluminis sufficiat ad salutem. Et quod non uide-

uidetur. Primò auctoritate do-
 mins Ioa. Nisi quis renatus fue-
 rit &c. sed nullus sic renascitur,
 nisi baptizetur baptismo aquæ:
 ergo nullus intrat in regnum ce-
 lorum sine baptismo aquæ: ergo
 baptisus flaminis, siue spiritus
 non sufficit. IREM. Hoc ipsum
 probatur exēplo: quia Act. dicitur:
 q̄ Cornelius, & qui cum eo
 erant: prius receperunt spiritum
 sanctum; & postmodū baptizati
 sunt baptismo aquæ: ergo uide-
 tur, q̄ baptizati baptismo flami-
 nis tenentur ad baptismū aquæ: er-
 go sine hoc nō est salus. IREM.
 Si aliquis possēt saluari sine ba-
 ptismo aquæ, maximè uideretur
 de paruulo, cui citius debet ex
 misericordia dei subueniri: sed
 paruulus, qui non est renatus
 aqua, dānatur: sicut dicit Aug.
 in lib. de fide ad Petrū, & habe-
 tur i littera. Firmisimè tene &c.
 Ergo nullus alius sine baptismo
 quantuncūque aliter baptizatus
 sit, saluari pōt. IREM. Si aliter q̄
 per baptismum aquæ pōt q̄ sal-
 uari: ergo baptisus aquæ non
 est sacramentum necessitatis: er-
 go nō peccant, qui nō uult bap-
 tizari: sed hoc est manifestè falsū:
 ergo sine baptismo aquæ nō est
 salus: ergo nullus alius sufficit
 sine hoc.

Cap. 11
 CONTRA. Ioan. Omnis, qui
 uiuit, & credit in me: non morie-
 tur in eternum: sed iusti credūt,
 & fideles sunt, antequā baptizē-
 tur: ergo si moriantur in tali fi-
 de, non moriuntur in eternum.
 IREM. Ambro. dicit & habetur
 in littera. Ille, quem regeneratu-
 rus eram: gratiam, q̄ poposcit,
 nō amisit: ergo ille, qui mortuus
 erat non regeneraturus, erat sal-

uus sine baptismo aquæ: ergo ba-
 ptisus penitentiae sine isto dat
 salutē. IREM. Gratia gratuita fa-
 ciens est dispositio iustificans ad
 salutē: dispositio autē ad gratiā
 est, in toto corde ad Deum redi-
 re, & ab errore discedere, & hoc
 totum potest esse per Dei gratiā
 sine baptismo fluminis: ergo ali-
 qs solo spiritus sancti bap-
 tismo saluari potest. IREM. Propter
 q̄d unum quodque, & illud ma-
 gis: sed baptisus fluminis siue
 aquæ non sanctificat nisi per spi-
 ritum: ergo spiritus magis sancti
 ficat, & facit dignū uita æterna:
 si ergo aliquis habeat baptismū
 flaminis sine aqua, habet sancti-
 ficationem: & qui hoc habet, ha-
 bet quod sufficit ad salutē: ergo
 &c. Si tu dicas, q̄d nemo potest
 habere baptismum flaminis, nisi
 prius baptizet baptismo aquæ:
 ostēditur esse falsum. Primò q̄
 Deus nullū obligat ad impossi-
 bile: & iterum, nulli se negat re-
 quirenti ipsum: si ergo aliquis,
 qui nō pōt baptizari, ad Deum
 conuertitur, Deus conuertitur
 ad ipsum: sed hoc non est nisi
 per collationem spiritus sancti:
 & hoc est baptizari baptismo
 flaminis: ergo ille potest haberi
 sine alio.

RESOLVTIO.

*Et quidem baptismus fluminis abs-
 que baptismo fluminis sufficere
 potest ad salutem, sed in casu
 modo uocatum circa hunc nō absit,
 nec contemptus intercedat.*

RESPONDEO. Dicendū, q̄d ba-
 ptisus flaminis, & baptisus
 fluminis uterque est necessarius
 ad salutē: sed primus est necessa-
 rius, non quia sit in pcepto: sed
 quia sine illo nullus liberatur a
 peccato

peccato. Et quoniam omnes pec-
 catores nascimur, & nullus sal-
 uari pōt, nisi liberetur a pecca-
 to: ideo nullus sine baptismo fla-
 minis, neque paruus, neque ma-
 gnus pōt saluari. Baptisus autē
 fluminis, siue aquæ est necessa-
 rius, quia Deus instituit: & quia
 instituit sub pcepto: & quoniam
 quæ pcepta sunt, sunt necessaria
 ad salutem: ideo talis baptisus
 est ad salutem necessarius. Sed
 quoniā Deus neminem obligat
 ad impossibile ex suo pcepto, ut
 dicit Hiero. & iterū, q̄ quis non
 pōt facere, si uelit facere, reputa-
 tur ei pro facto, sicut dicit Glos.
 super illud Psalmi. Etenim in
 corde iniquitates operamini &c.
 Quod non potes facere, & uis;
 deus factū reputat: ideo bap-
 tisus aquæ nō sic est necessarius,
 q̄n si adsit uoluntas, & desit pos-
 sibilitas, nō saluetur aliqs sine ip-
 so. Cōcedendū ergo est, q̄ bap-
 tisus flaminis sine baptismo flu-
 minis sufficit: dum tamen homo
 habeat uoluntatē, & ppediatur,
 ut ante mortem nō recipiat, præ-
 pediente necessitate: sicut osten-
 dunt rationes ultimæ. Concedē-
 dum est nihilominus, q̄ nullus
 sine hoc pōt saluari, si possit, &
 negligat baptizari. Et hoc est,
 q̄d dicit August. q̄ quis pōt sal-
 uari non pcepto sacramento
 baptismi: sed non potest bap-
 tismi sacramento contēpto: tunc
 autem contēnit: cum baptizari
 potest: & locus, & tempus se of-
 fert, & negligit: & tunc etiam
 priuatur baptismo flaminis: quia
 a gratia cadit.

AD ILLVD, q̄d obiicitur de
 domini mandato, & ad illud de
 Cornelio, iam patet responsio;

quia utrūque intelligitur in eo,
 qui facultatē habet: & non ppe-
 ditur necessitate. Nā Cornelius
 locum, & tēpus habebat: & do-
 mini mandatum affirmatiuum
 eum, qui poterat, obligabat. AD
 ILLVD, q̄d obiicitur de paru-
 lo, q̄ tūc paruulus, maximè nō
 baptizatus poterit saluari. Dicē-
 dum, q̄ paruulus si haberet ba-
 ptisum flaminis sine baptismo
 aquæ numquam damnaretur.
 Quod ergo damnatur, hoc est,
 quia priuatus baptismo aquæ, ca-
 ret gratia spiritus sancti: quia ali-
 ter ad gratiam non pōt disponi,
 quantū est de iure cōmuni: nisi
 Deus faciat de priuilegio specia-
 li: sicut in sanctificatis in utero.
 Sed adultus de sententia cōmu-
 ni potest per fidem, & dolorem
 de peccatis ad gratiam disponi,
 secūdum illud Ezech. Quacum
 que hora ingemuerit peccator,
 uita uiuet &c. unde non est simi-
 le, q̄a unicuique plus ualeat fides
 sua, q̄ aliena: & ita adulto plus
 ualeat uolūtas sua, q̄ paruulo uo-
 lūtas aliena: nec damnatur par-
 uulus p̄p̄ transgressionem p̄cee-
 pti, sed p̄p̄ culpam originalis, q̄
 remanet non deleta. QVOD VI-
 RI Mō obiicitur, iā saluū est: q̄a
 dicitur sacramentū necessitatis:
 non quia sine ipso non possit ho-
 mo saluari: sed quia ad hoc tene-
 tur, si potest: & hoc neglecto
 non potest saluari.

QVÆSTIO II.

*An baptismus aquæ prestan-
 tior sit baptismi sanguinis,
 uel econtra?*

DE præeinentia istorum, &
 D inquiritur q̄s baptisus sit
 dignior, utrū baptisus aquæ,
 uel sanguinis? Et q̄d aquæ, uide-
 tur,

Libr. 4.
de orth.
fide. c.
10. cir-
ca me-
dium.

tur, quia Dama. distinguit nouē genera baptismatum, ascendendo gradatim; & in ultimo ponit baptismum aquæ, siue fluminis: ergo si gradatim ascendit; sicut patet in aliis differētiis; uidetur q̄ illud q̄ ultimò ponit, est perfectius: sed ultimò ponit baptismum aquæ: ergo &c. ITEM. Baptismus aquæ habet efficaciam a passione Christi, sed baptismus sanguinis a passione martyris: sed maior, & nobilior est passio Christi, & eius uirtus: ergo maior est efficacia baptismi aquæ, quā baptismi sanguinis: ergo baptismus aquæ nobilior. ITEM. Baptismus aquæ tribuit gratiam gratum facientem, per quam acquiratur Aurea: sed baptismus sanguinis ducit ad Aureolam, q̄ est accidentale præmiū: ergo si præmiū substantiale præcellit accidentale: ergo baptismus ordinatus ad meritum substantiale, & præmiū, præcellit alium: & sic &c. ITEM. Remedium illud, q̄ plures curat; & a pluribus morbis, & periculosioribus sanat, melius est, & utilius: sed baptismus aquæ plures personas sanat, & a pluribus morbis, quā baptismus sanguinis: quia ab omni culpa tã mortali, quã ueniali: ergo est remedium melius, & utilius: ergo nobilior.

Cap. 7. CONTRA. Num. super illud. Tolles taurū &c. Gl. Baptismus in sanguine puriores facit, quā baptismus in aqua: sed baptismus ille est perfectior, q̄ facit puriorē: ergo baptismus sanguinis est perfectior, & nobilior baptismo aq̄. ITEM. Dam. dicit, q̄ baptismus sanguinis est ualde bonus, & uenerandus; quia secundis or-

dibus, nō inquinat: sed baptismus quæ secundis sordibus inquinatur: ergo baptismus sanguinis est perfectior, est nobilior baptismo aquæ. ITEM. Processus & ab imperfecto ad perfectum: sed a baptismo aquæ ad baptismum sanguinis siue martyris recto ordine, proceditur; & nō retroceditur: ergo ille baptismus, in quo est status perfectionis, est dignior. ITEM. Quod proximius est fini; est certius, & efficacius; & ponit in altiori gradu: illud est similiter nobilior, & melius: & tale est baptismus sanguinis; quia statim introducit in gloriam sine impedimento: nec tantum acquirat gloriam, immo gloriam emineat: ergo &c.

RESOLVTIO.

Quia plures, & a pluribus morbis liberat, maiorēque gratiam confert baptismus aquæ, haud iniuria extensiuè dignior iudicandus erit baptismus ignis. At hic quia potētius a maculis curat expeditusq; ad gloriā ducit: quid mirum si uicē uersa excellentior illo intensiuè affirmabitur?

RESPONDEO. Dicendum, q̄ dignitatis præeminētia in his baptismatibus conspicitur ex cōsideratione effectuum eorūdem. Vtriusque autem effectus. s. sanguinis, & fluminis est & in liberando a malo, & in ordinando ad bonum; & utroque modo se habent sicut excedētia, & excessiua. Nam maior effectus, siue efficacia in liberando a malo potest esse uel extēsiuè, uel intensiuè. Si extēsiuè, baptismus aquæ excedit; quia plures personas liberat; & a pluribus morbis; quia a pec-

cato

cato mortali, & ueniali. Baptismus autē sanguinis liberat paucos, & solum a ueniali liberat: a mortali non; quia præsupponit charitatem: aliter nihil ualeret ad salutem. Similiter in ordinando ad bonū maior excessus potest attendi dupliciter: aut extēsiuè, aut intensiuè. Si extēsiuè, sic præcellit baptismus aquæ; quia dat gratiam gratis datam. s. characterē, & gratiā gratum facientem, quæ disponit ad gloriā, & præmiū essentielle. Baptismus autē sanguinis gratiā gratum facientem non tribuit, sed cōsummat: nec tribuit characterem; p̄ quæ distinguitur aīa, & præparatur ad gratiā. Vtroque modo rum p̄dictorum baptismus sanguinis excedit intensiuè: sicut exceditur extēsiuè: nā efficacius, & melius liberat a malo culpe, & p̄negat om̄em resecant & secundum potentiā, & secundum actum. Similiter efficacius ordinat ad bonū; quia statim introducit in gloriā: & perfectiorē, & gloriosiore hoc baptismo baptizatus cōsequitur palmā. Respondendū est ergo ad quæstionē prædictam, q̄ se habent sicut excedētia, & excessiua. Si tamen q̄ras. q̄d magis præcellat: credo quod baptismus martyris: sicut ostendunt rationes inductæ.

AD ILLUD ergo, q̄ obiicitur, q̄d Dam. ultimo loco ponit baptismū aquæ, breuiter est respondendū: q̄ non ponit ultimò p̄pter hoc, q̄ sit dignior; sed quia est in intentione tractandi principalior: & quia nomē baptismi magis propriè habet; quia mundat & interiūs, & exteriūs. AD ILLUD, q̄ obiicitur: q̄ baptis-

mus aquæ habet efficaciam a passione Christi: ergo &c. Dicendū, quod argumentum illud deficit dupliciter. Primò quia passio Christi non operatur ibi secundum totam suam uirtutem, Secundò etiam, quia baptismus martyris efficaciam habet a passione Christi: nullū enim martyrium efficax est nisi per illā. Vnde Apocalyp. scribitur de martyribus. Hi sunt, qui uenerunt ex magna tribulatione; & lauerunt stolas suas; & dealbauerunt eas in sanguine agni; non tantum in suo, sed etiam agni. Ratio autem, quare efficaciam habet maiorem: est: quia in baptismo sanguinis amplior, & plenior est imitatio, & professio passionis Christi, q̄ in baptismo aquæ: nam ibi est professio uerbo, & signo sine actu: hic autē nō solo signo, & actione, sed & passione. Vnde in baptismo aquæ mors significatur, hic autē suscipitur: unde quia expressior est ibi professio fidei, ideo efficacior. Vnde Ang. loquēs ad Fortunatū de cōparatione horū baptismatum, dicit. Baptizatus confitetur fidem suā coram sacerdote: martyr coram persecutore. Ille post professionem aspergitur aqua; hic aspergitur sanguine. Ille manus impositione p̄tisticis accipit sp̄m sanctū: hic replū efficitur sp̄m sanctū: & ita patet, q̄ illud præcellit. Ultima duo non probant, quod sit efficacius simpliciter; sed quod sit ad plura, quia ad gratiam gratum facientem, & contra mortem culpæ: hic autem quamuis non det gratiam, tamen ipsam cōsummat. Quamuis enim

S. Bon. Lib. 4. I baptis-

Cap. 7.

Habetur in
libr. de
Eccles.
dogmatibus.
cap. 74
Tom. 3.

baptismus sanguinis non aufert culpam, aufert tamen omnem possibilitatem ad culpam: & hoc maioris est perfectionis, quam delectare culpam, & dimittere possibilitatem ad culpam, immo inclinationem.

QVÆSTIO. III.

An baptismus sanguinis sit sacramentum?

DE horum convenientia: & cum baptismus aque sit baptismus, & sacramentum, queritur, Vtrum baptismus sanguinis saltem sit sacramentum, Et quod non uidetur: quia supra Dist. 4. dicit Magister, quod sacramentum baptismi celebratur tantum in aqua, non in aliquo alio liquore: sed sanguis non est liquor eiusdem speciei cum aqua: ergo &c. **ITEM.** Sacramentum est signum expressum eius, quod sit interius: sed sanguis potius corpus inficit, quam purificet: ergo cum interius anima non inficitur, sed purificetur, baptismus sanguinis non est sacramentum. **ITEM.** Sacramentum noue legis efficit aliquid, siue confert aliquid interius aliquo modo: sed sanguis exterior, & persecutio exterior non efficitur interius, sed potius recipit bonitatem ab interiori: ergo &c. **ITEM.** Omne sacramentum est institutum, quia ex institutione figurat: hoc autem non est institutum: ergo non est sacramentum.

CONTRA. Sacramentum est inuisibilis gratiae uisibilis forma: sed hoc est in martyrio: quia est signum gratiae inuisibilis in corde: manifestatur amor Dei per sanguinis effusionem: ergo &c. **ITEM.** Super illud Rom. Qui est

forma futuri, Glo. de latere Christi

dormientis fuerunt omnia sacramenta: ex quibus formatur ecclesia: & hoc dicit, quia inde fluxerunt sanguis, & aqua: ergo uidetur, quod ita accedit ad rationem sacramenti baptismus sanguinis, sicut aqua. **ITEM.** Quod participat nomen speciei, participat nomen generis: sed martyrium, siue effusio sanguinis dicitur baptismus: ergo debet dici sacramentum. **Iuxta** hoc queritur, cum multa sint genera martyriorum, propter quid martyrium uocatur magis baptismus sanguinis, quam ignis, uel alterius elementi: cum omnibus sint sancti passi. **ET ITERUM.** Cum multa sint genera baptismatum, sicut dicit Dam. Videtur quod Magister sufficienter tangit tantum tria, scilicet baptismum penitentiae, baptismum sanguinis, & baptismum aquae: uidetur. n. quod aut Magister diminutus sit, aut Dam. superfluus.

RESOLVTIO.

Requisita ad integritatem sacramenti quia baptismus sanguinis omnia desunt sacramentum esse minimè arbitrandum est.

RESPONDEO. Dicendum, quod baptismus sanguinis non est sacramentum, quia deficiunt ei omnia: quae sunt de ratione sacramenti. scilicet representatio ex similitudine, significatio ex institutione, sanctificatio ex uerbi prolatione: quorum quodlibet deficit, ut in opponendo tactum est, & inspicienti patet: & ideo sacramentum non est. **AD ILLUD** ergo, quod obiicitur, quod est inuisibilis gratiae uisibilis forma. Dicendum, quod ratio ista est truncata, & suppleta est, sicut Magister suppleuit supra Dist. 1. ita quod similitudinem gerat, & causa existat: quorum

utrum?

utrumque deficit in proposito.

AD ILLUD, quod obiicitur: quod sacramenta dicuntur profluxisse, dum profluxit sanguis, & aqua. Dicendum, quod sanguis, & aqua non significabant sacramentum eiusdem generis: sed diuersa: nam aqua praesignabat sacramentum baptismi: & sanguis sacramentum Eucharistiae, ubi uerè est sanguis: & ideo non oportet, quod ueram sacramentum baptismi sit in sanguine: quia dominus non instituit in sanguine sacramentum purificationis, sed cibationis, & refectiois, iuxta illud Matt.

Cap. 26 Hic est enim sanguis meus &c.

AD ILLUD, quod obiicitur: quod participat nomen speciei &c. Dicendum, quod uerum est secundum quod baptismus nominat speciem sacramenti: & hoc quidem facit: dum accipitur pro signo uisibili. Sed baptismus non tantum dicitur ablutio exterior: sed etiam purificatio interior: & haec non est species sacramenti: quoniam haec est non tantum in baptismo fluminis, sed et fluminis & sanguinis: unde quia uterque purificat, ideo non absurdè uterque baptismus dicitur: & hoc auctoritate sacrae scripturae probatur. Nam Luc. de baptismo martyri dicitur. Baptismo habeo baptizari &c. Et de baptismo fluminis habetur Act. Vos autem baptizamini spiritu sancto non post multos hos dies. **AD ILLUD**, quod queritur: quare martyrium dicitur baptismus sanguinis &c. Dici potest, quod in martyrio ponitur uita carnis, & uita illa in sanguine est: secundum quod dicitur in lege Moysi. Vel dicendum, quod hoc dicitur, quia

Cap. 12

Cap. 1.

omne genus martyrii ibi habet finem. Nam ab omnibus aliis legitimus sanctos interdum liberatos propterquam a poena gladii. Si queratur ratio huius: potest dici, quod hoc genus poenae est a mala uoluntate hominis immediate: sed alia genera poenarum sunt a creaturis operantibus naturaliter: & quoniam martyr Deo obtemperat: congruum est, ut ei ad manifestationem diuinæ bonitatis, & in testimonium suae uirtutis obtemperent caetera operantia per naturam. Mala autem uoluntas contra Deum nititur: & domino resistere uult: & iusto Dei iudicio finitur male agere, cum uult: & ideo nec est congruum, ut martyri subiiciatur, nec quod carnifex a malo prohibeatur. Vel ideo Deus caeteros martyres huic poenae subiaccere disposuit, ut nullus euadat. Magis. n. congruebat de hac, quam de alia: quia ab hac unigenitum non eripuit: quid ergo mirum est, si alios non eripit: ne forte seruus uideatur maior domino suo? Prima tamen ratio uidetur melior. **AD ILLUD**, quod obiicitur ultimo, quod Magister tantum ponit tria, & Damas. Dicendum, quod Magister non agit hic nisi de baptismo: qui purificat: & hunc comprehendit sub triplici differentia. Damas. autem accipit differentias baptismi: & quantum ad purificationem, & quantum ad significationem: ideo ponit nouè: & quorum sic potest patere sufficientia. Nam baptismata pertinentia ad significationem fuerunt ante legem nouam: in lege autem noua ad purificationem. Prima quatuor sunt, secundum quatuor, quae praefiguratur in baptis-

mo. In baptismo enim ē aqua, est spiritus, est passionis uirtus, & quartò baptizādi actus. Quā tūm ad aquam p̄cessit figura in baptismo diluuii, secundūm quod dicitur 1. Petr. Quos nūc similis formę saluos facit baptisma. Præmiserat enim, quod in diluuiō. octo animæ saluæ sunt factæ per aquam. Quantum ad aquam, & spiritum in baptismo maris rubri. De quo dicitur Apostolus. 1. ad Corin. Quod omnes baptizati sunt in nube, & in mari: & nubes, illa erat ignea: in qua signatur gratiæ Spiritus. efficaciam: Quantū ad uirtutem passionis præfiguratur in baptismo legis; ubi est aspersio p̄ aquam lustrationis: & erat cinis uitulæ rufæ: in cuius uitulæ occisione signatur passio Christi: ut aqua lustrationis habens uim ab illo cinere, si significet baptismum habere uirtutem a passione Christi. Et de hoc baptismo habetur sæpe in lege, & ad Hebr. Cinis uitulæ aspersus inquinatos sanctificabat ad emundationem. Quantum ad actum baptizandi in baptismo Ioann. immergebatur quis in nomine uenturis: in quo p̄cessit expressa figura quantum ad actum. De hoc baptismo dicitur Matt. 3. & Luc. 1. Marc. 1. Ioan. 1. & sic quantum ad significationem sunt quatuor. Quatuor etiam sunt quantum ad purificationem. Est. n. purificatio a culpa: & sic est baptismus poenitentiae. Et a culpa, & poena satisfactoria: & sic baptismus aquæ. Et a tequila: & sic baptismus i linguis igneis. Et ab omni miseria: & sic baptis-

mus sanguinis. Et sic patet, quod in lege noua sunt quatuor purificationes: & in lege ante nouam sunt quatuor significantia: & medium iungens hæc illis, fuit baptismus, quo baptizatus fuit Christus: ubi collata est uis regeneratiua aquis, & spiritus in columbæ specie descendit de cælis. Et sic patet, quod in uniuerso sunt nouem, & non plura, nec pauciora baptismata. Patet etiam, quare Magister tantum tria numerat: quia solū de his loquitur, quæ sunt ad baptismi efficaciam, quod ad purgationem a culpa.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO. I.

An pueri in baptismo sanctificationem consequantur?

ONSEQUENTER, quæritur de sanctificatione collata paruulis per sacramentum baptismi. Et circa hoc tria principaliter quærentur. Primo quæritur, utrum paruuli in baptismo recipiant sanctificationem. Secundo, utrum recipiant plenè. Tertiò, utrum recipiant æqualiter.

QVOD paruulus non possit iustificari, uidetur, quoniam Bern. de lib. arb. dicit, quod duo sunt ad salutem necessaria, scilicet dans, & lib. arb. Et subiungit, quod tam non potest esse salus nostra sine uoluntate consentientis, quam non potest esse sine gratia dantis: sed in paruulo non est utus lib. arb. ergo potest esse in eo salus. ITEM. August. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te; hoc est si-

De uerbis Apostoli.

ne

RESOLVTIO.

Paruuli baptizati recipiunt gratiam baptismi & si non rōne sui merito tamen passionis Christi, & fidei ecclesie, & uirtute sacramenti.

RESPONDEO. Dicendū, quod paruuli recipiūt rē sacramenti, quod est remissio culpe originalis: & hoc merito passionis Christi, & alienę fidei, & uirtute facti. Et rōne huius est tum rōne diuinę misericordię, tum rōne suę impotentię, tū ratione talis culpe. Quia. n. per actum alterius fuit culpa contracta: & ipsi non poterant se adiuuare, misericors Deus congruū reputauit, eis per aliū subueniri. Quia. n. p̄ illa culpa nullus satisfacere poterat purus homo: id subuenit Deus toti humano generi p̄ passionē Christi. Et rursus. Quia passio effectū non habet, nisi in his, qui uolūt fieri membra Christi, & cōsentiant: & hoc non poterat paruulus uelle: id subuenit ei uolūtas & fides aliena. Sed quia fides subuenit p̄fitēdo, & hæc ē in sacramento: ubi ē p̄fessio mortis Xpi in signo: id subuenit p̄ sacramentū. Tria ergo sunt disponentia paruulū ad salutē. Primum est passio Christi: secundū fides aliena. s. ecclesie: tertiū uerò immediatum est uirtus sacramenti, quæ characterem imprimit, quia ad gratiam disponit.

ET PER HOC patent obiecta. Nam primum intelligitur de iustificatione a culpa acta, non contracta. SECUNDVM similiter patet, quia paruulus non disponit secundū actū suū, sed alienū: quia diuina misericordia alienā uoluntatē sibi propriā reputat. AD TERTIVM dicendum, quod

I 3 sacra-

Sermo. 16. circa initium. Tom. 10.

ne actu tuæ uoluntatis: sed paruulus hunc non habet: ergo non potest iustificari. ITEM. Voluntas paruuli non mutatur: ergo semper se habet uniformiter respectu gratiæ: sed Deus semper paratus est dare: ergo quod modo dat, modo non: hoc est p̄pter mutationem in uoluntate suscipientis: ergo si in paruulo non mutatur uoluntas: non recipit rem. Si dicas, quod paruulus disponitur non actu suo, sed fide offerentium. Contra. Esto quod illi essent infideles, tunc ergo paruulus dānaretur. ITEM. In sacramento significatio antecedit sanctificationem: ergo non existente significatione, non est sanctificatio: sed paruulo sacramentum non significat, quia nihil facit in intellectum eius uenire: ergo paruulum non sanctificat.

SED CONTRA. Magis consonat rationi, & pietati, quod conditio paruulorum possit ab aliquo iuari, quod lædi: sed paruuli sine suo cōsensu possunt trahere, & trahunt eum p̄: ergo multo magis grām. ITEM. Rom. Per unum hominem peccatū intrauit in mundū: & p̄ unum uita: per Adā peccatum, p̄ Christū uita: sed non est minus potens Christus, quam Adam: & gratia magis se diffundit, quā culpa: ergo si Adā potuit ipsos uitare sine cōsensu, multo magis saluare eos potuit sacrum Christi. ITEM. Ois suscipiens sacramentum, suscipit rē, nisi habeat obstaculū: sed paruulus suscipit sacramentum, & non habet obstaculum: quia uoluntas non repugnat: nec culpa potest resistere: ergo &c.

cap. 5.

sacramentum quantum est de se, semper significat, & sanctificat: sed tamen in paruulo non habet effectum signandi, sed sanctificandi: quia non est capax doctrinæ: est tamen capax gratiæ, sicut & culpæ: & hoc est ex largitate diuinæ misericordiæ: quamuis enim non significet paruulo: tamen aliis significat gratiam, quam tribuit paruulo.

QVÆSTIO II:

An pueri in baptismo præter sanctificationem, siue gratiam recipiant etiã habitus uirtutum?

VTRVM paruuli recipiant plenè rem, hoc est gratiam cum habitibus uirtutum. Et quod non, uidetur August. de baptis-
De uer- bis A- mo paruulorum. Paruulos & si
postoli nondum fides, quæ incredentiũ
Sermo. uoluntate consistit: iam tamen
 14. ipsius fidei sacramentum fide-
To. 10. les facit: ergo non habent habitum fidei. **ITEM.** Ratione uidetur, quia uirtus est habitus: sed habitus reddit potentiam facilem ad opus, sed hæc non est in paruulo: ergo &c. **ITEM.** Virtus est habitus perfectus, quia uirtus est, quæ habentem perficit: & eius opus bonũ reddit: sed perfectio moris præsupponit perfectionem naturæ: ergo cum in paruulo non sit perfectio naturæ, nec erit in eo perfectio moris: & sic &c. **ITEM.** Virtus est habitus potentiæ motiuæ: sed cognitiua præcedit motiuam: ergo cum paruuli nõ sint susceptibiles habitus cognitiui, nec erunt motiui.

CONTRA. August. ad Bonifacium. Regenerans spiritus in

maioribus offerentibus, & paruulis oblatis communis est: ergo eundem effectum habet in magnis, & paruulis. **ITEM.** Ratione uidetur: quia baptismus ita facit euolare paruulum, si moriatur, ut adultũ: sed uirtutes sunt penne ad uolandum in cælum: ergo paruulus habet uirtutes, si baptizatur. **ITEM.** Baptismus delet originale in paruulo: sed originale non solum aĩe substantiam, sed et potentias deformat in pueris: ergo si baptismus est perfectum remedium, reformat potentias: sed potentiæ reformantur habitibus uirtutum: ergo baptismus dat paruulis habitus uirtutum. **ITEM.** Baptismus facit paruulũ dignum, & idoneũ ad doctores gloriæ, quæ sunt uisio, dilectio, tentio: sed ad uisionem disponitur fide, ad dilectionem charitate, ad tentionem spe: ergo paruulus habet uirtutes theologicas, & alias per consequens.

RESOLVTIO.

Recipiunt quidem pueri in baptismo cum gratia uirtutes: sed quia tenella ætatis sunt, per eas & secundum eas operari nequeunt.

RESPONDEO. Quidã dixerũt, uirtutes paruulis dari quantum ad radicem: non quantum ad habitus: quia datur eis gratia delens culpam, non ut habilans potentias, quia potentiæ sunt ligatæ: unde non sunt natæ habitari, sed cũ potentiæ soluũtur, gratia ramificatur in habitus uirtutum: Sed hæc positio non potest stare: quia tunc aliquis habens uirtutes, & ligarentur in eo potentiæ per stultitiã, uel furiã: amitteret eas: quod stultũ est dicere, cum

Epist. 23. nõ procul a fine. Tom. 2

eum sola culpa pdatur. Alia positio est, quæ datur paruulis quantum ad habitũ: sed non quantum ad usum. Sed tunc queritur, quid uocatur ibi usus: aut facultas utendi, aut actus. Si facultas: tunc quæ hæt habitum, hæt facultatem: nec est distinguere. Si actus: sed adulti nõ solum utuntur uirtutibus, ut quãdo aliis intendunt, & tunc cõpletè habent habitus. Si usus uocatur quãdã assuetudo addita muneri uirtutis, sicut patientia dicitur fuisse in Iob: adhuc non soluit: quia hæc nõ est in omnibus adultis bonis. Tertia positio est, quæ datur eis habitus, sed secundum statũ imperfectionis: unde de habitus iste quasi medius est inter potentiã nudam & perfectè dispositã: sicut est uisus in oculo canis ante nonũ diẽ. Sed ista positio non potest stare conuenienter, quia perfectio habituum infusorũ uenit ex parte gratiæ: & per id, quæ habent, absque additione, possunt paruuli bene operari, cum creuerunt. Et propterea dicendum est: quæ datur eis habitus perfecti uirtutum, sicut & adultis: quamuis pillos non operentur. Propter quod notandum, quæ potentiæ aĩe dupliciter impediuntur, ne debite exeant in actus suos. Vno modo a corporis imperfectione, & corruptione: & sic impediuntur in paruulis, & stultis, & dormientibus: & contra hoc impedimentum est corporis perfectio, & bona dispositio. Alio modo impediuntur ab habitu malo, & a concupiscentia, siue a culpa: & contra hoc impedimentum est gratia, siue uirtutes: per quas expediuntur ad operandũ. Virtutes: ergo reddunt potentias faciles,

ipias perficiendo, & hoc remouendo culpã: aliã autem expeditionẽ non faciunt: unde cũ paruulus sit habens utrumque impedimentum, alterũ remouetur per uirtutes, non utrumque: & ideo nõ est omnino facilis ad operandũ. Huiusmodi autem habitus expeditius hæt triplicẽ sortũ. Nã quãdam est innatus, quidam acquisitus, quãdam infusus. Primus incipit cũ natura, & ab eius principis ortum hæt: & ideo est in natura imperfecta imperfectus, & cum natura crescente crescit, & cũ natura perfecta perficitur: ut patet in naturali iudicatorio. Secundus uerò. scilicet acquisitus ortum habet a libero arb. qui non hæt usum, donec natura aliquo modo perficiatur: & ideo sequitur naturam perfectam. Tertius uerò ortum hæt a Deo, nõ a natura, nec a lib. arb. Et quia non habet ortum a lib. arb. potest esse in paruulo ante usum liberi arb. Quia uerò non hæt ortum a natura, potest esse perfectus, natura existente imperfecta.

Et per hæc patent obiecta. Nam fides aliquid hæt infusum, aliquid acquisitũ, ut cognitionẽ substratam: ratione primi est in paruulo, non ratione secundi. **ADILLVD,** quod obicitur de facilitate: patet responsio: quia habitus ille reddit potentiam facilem: sed non omnino. **ADILLVD,** quod obicitur: quæ uirtus est habitus perfectus &c. Dicendum, quæ perfectio moris quãdam est acquisita: & hæc præsupponit perfectionẽ naturæ. Quãdam infusa: & hæc non præsupponit necessariò perfectionem naturæ. Posset tamẽ dici, quæ potentiæ natura-

† Aliã habitũ.

turales in paruulo, in quibus nature sunt inesse uirtutes; quātum est de se, perfectæ sunt; licet nō exeant in actum propter impedimentum corporis. Vnde statim cum anima paruuli soluta est a carne, habet operationes sibi debitas. AD ILLVD, quod obiicitur; q̄ habitus cognitiui præcedunt &c. Dicendum, q̄ licet habitus cognitiui sint priores, secūdum acquisitionem: tamen grauitati per infusionem præcedūt. Sed queritur, cum cognitiui posint infundi, quare non dantur paruulis? Ratio est, quia sunt ad cognoscendum: & hunc actum non habent ante uisum rationis. Sed habitus motiui non tantum sunt ad dirigendum, sed ad faciendum dignum gloria, & purificandum a culpa.

QVÆSTIO III.

An omnibus pueris æquè in sacramento conferatur gratia?

VTVM æqualis gratia detur omnibus paruulis in sacramento? Et q̄ sic, uidetur: quia q̄ causa differenter imprimat effectus, hoc nō est, nisi uel q̄ agens uoluntarium: aut quia si nō est uoluntarium, tamen differenti modo se habet: uel si eodem modo, materia recipiens se habet alio modo: sed nec sacramentum, nec uirtus passionis est uoluntarium agens; nec ipsum diuersificatur, nec paruulus unus est magis dispositus, quā alter: ergo &c. ITEM. Cum qualicumque dispositione infans nascitur, & qualiacumque habeat naturalia; unus tamen non nascitur magis peccator, quā alius: ergo paritate in regeneratione unus non debet regenerari magis, uel

melius alio. ITEM. Unus non punitur magis alio: ergo nec remuneratur.

CONTRA. Bonitas nature dispositio est ad gratiam: ergo ubi melior est natura, ibi est melior dispositio: sed causa uniformiter agens magis imprimit magis disposito; ut lux in aere, quā in aqua: ergo cum unus paruulus melius sit dispositus, quā alius: patet &c. ITEM. Quia Deus prouidit Iacob futurum bonum, dedit illi gratiam: alteri uerò, scilicet fratri non dedit, quia permansurum in malitia uidit: ergo si paruulorum, qui baptizantur; quosdam præuidet damnandos, quosdam saluandos; uidetur, quod saluandis dare debeat maiorem gratiam.

RESOLVTIO.

De lege communi, æquè omnibus paruulis se habet Deus in sacramentis pro conferenda gratia. At quia liber est utcumque, potest ex privilegio liberariorem se uni ostendere, quā alteri.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ gratia mensuratur secundum liberalitatem Dei dantis, non secundum qualitatem suscipientis, nisi de congruo: & hoc secundum q̄ suscipiens se præparat; non secundum q̄ est capax: quia ergo Deus operatur ibi secundum exigentiam sacramenti: & ulterius, unus nō est dispositus magis q̄ alter: ideo æqualiter omnibus paruulis dat, quātum est de lege communi. Quia tamen potestas eius nō est alligata sacramento, non est necesse, q̄ semper det æqualiter: sed potest facere, cui uult privilegium speciale:

AD

AD ILLVD ergo, qd̄ primo obiicitur de agente diuersimode. Dicendum, q̄ illud non ualet: q̄ Deus operatur in sacramento: ut agens uoluntarium. SIMILITER nec secundum ualet, quia propagatio libidinosa hoc facit, quæ conuersa est in naturam: & ideo uniformiter. AD ILLVD, quod obiicitur tertio de pœna. Dicendum, q̄ illud non ualet: quia iustitia respicit meritum præcisè, sed misericordia

respicit dantis benignitatem. AD ILLVD, quod obiicitur ad oppositum. Dicendum, q̄ bonitas nature non disponit ad gratiam, ut necessitas; nec etiam ut congruitas: nisi interueniat præparatio determinata: ut sic se præparet, sicut natura nata est capere. ULTIMVM patet, quia uirtus sacramenti non respicit futurum, sed dispositionem præsentem: Deus autem & sic, & sic.

DISTINCTIO QVINTA.

De Baptismo per comparisonem ad dantes.

Ost haec sciendum est, sacramentum baptismi a bonis, & a malis ministris dari: sicut a bonis & malis sumitur. Nec melior est baptismus, qui per meliorem datur: nec minus bonus, qui per minus bonum datur: nec malus, qui per malum datur; nec minus minus datur in baptismo dato a bono, nec minus in baptismo dato a malo, sed æquale: quia non est minus hominis, sed Dei: quod totum subditis declaratur testimonijs. August. ait, Baptismus talis est qualis ille, in cuius potestate datur, non qualis est ille, per cuius ministerium datur. Idem, Prorsus fieri potest, ut aliqui uerum habeant baptismum, & non habeant ueram fidem. Item, Si inter bonos ministros, cum sit alius alio melior, non est melior baptismus, qui per meliorem datur: nullo modo malus est, qui etiā per malum datur: quia idem baptismus datur. Et ideo per ministros dispares Dei munus est æquale, quia non illorum, sed eius est. Idem, Cū baptizat malus, illud quod datum est, unū est: nec impar propter impares ministros, sed par & æquale propter hoc, Hic est, qui baptizat. Itē, Ego dico, & nos dicimus oēs: quia iustos oportet esse, per quos baptizat: iustos oportet esse tati iudicis ministros. Sint ministri iusti, si nolūt. Si aut noluerint esse iusti, qui sedēt in cathedra Moysi.

Sup Io. Trac. 5

De unio co hap. contra Petil.

c. 11.

lib. 3. contra Cres. Gram. ca. 6.

Sup Io. Trac. 6.

Io. 1.

Trac. 5

sup Io.

post modum.

si.

si, securum me facit Magister meus. s. Christus: de quo. s. dicit, Hic est, qui baptizat. Item, Quos baptizauit Iudas, Christus baptizauit. Si quis ergo baptizauit ebriosus, homicida, adulter: si Christi erat baptismus, Christus baptizauit. Non timeo adulterum, nec ebriosum, nec homicidam: quia columbam attendo, per quam mihi dicitur. Hic est, qui baptizat. Item. Homicida per baptismum Christi: quod sacramentum tam sanctum est, ut nec homicida ministrante polluat. Item, Si in heresi quacunque uel schismate quisquam in nomine patris & filij & spiritus sancti baptismi sacramentum acceperit, integrum sacramentum accepit: sed salutem, quae uirtus est sacramenti, non habebit, si extra ecclesiam catholicam ipsum sacramentum habuerit. Debet ergo ad ecclesiam redire: non ut sacramentum baptismi iterum accipiat, quod nemo debet in aliquo reiterate: sed ut in societate catholica uitam accipiat. Baptismus enim extra ecclesiam nequit prodesse. Ibi enim cuique prodesse potest baptismus, ubi potest prodesse eleemosyna. s. in ecclesia. Item. Isid. Romanus Pontifex non hominem iudicat, qui baptizat, sed spiritum Dei subministrare gratiam baptismi: licet paganus sit, qui baptizat. In his perspicue carnis baptismum uerum bonis & malis dari, & a bonis & a malis: & ipsum tamen aequum sanctum esse, & munus eius aequale in bonis, siue a bonis, siue a malis baptizentur.

De potestate baptismi, & ministerio.

Quia ministerium tantum habent, non potestatem baptismi. Potestatem enim sibi retinuit. Quod nouit Ioannes, cum uidit columbam descendentem super Christum. Unde Aug. Quid nouerat Ioannes Baptista? Dominum. Quid non nouerat? potestatem dominici baptismi in nullum hominem a domino transiuram: sed ministerium plane transiurum: potestatem a domino in neminem transferendam, sed ministerium in bonos & malos. Non exhorreat columba ministerium malorum: respiciat potestatem domini. Quid facit ibi minister malus, ubi bonus est dominus? Neque qui plantat, neque qui rigat est aliquid, sed qui incrementum dat, Deus. Si superbus fuerit minister, cum dia-

bolo

bolo computatur: sed non contaminatur donum Christi: quod per illud fluit, purum est. Per lapideum canalem tran-

1. cor. 3. ibidem paulo post me dium.

Hic. 17

Ibidem et lib. 5 d bapt. contra Dona. Cap. 14

fit aqua ad areolas: in canali lapideo nil generatur, sed hortus fructus plurimos affert. Habent ergo non modo boni, sed etiam mali ministerium baptizandi, sed neuter potestatem baptismi. Ministerium enim dedit Christus seruis, sed potestatem sibi retinuit, qua si uellet, poterat seruis dare, ut seruus daret baptismum suum tamquam uice sua. Et potestatem suam constituere poterat in aliquo, uel in aliquibus seruis: ut tanta uis esset in baptismo serui, quanta est in baptismo domini, sed noluit: ne seruus in seruo spem poneret. Baptizat seruus ut minister, baptizat dominus tamquam potestatem habens, quam si daret seruis, ut scilicet ipsorum esset, quod domini erat, tot essent baptismi quot serui: ut sicut dictus est baptismus Ioannis, sic diceretur baptismus Petri, uel Pauli. Quod ne fieret, retinuit sibi dominus potestatem baptismi: seruis autem ministerium dedit. Si ergo seruus dicit se baptizare, recte dicit: sed tamquam minister baptizat: & ideo non differt siue bonus, siue malus baptizet. Inde etiam nemo dicit, baptismus meus, cum tamen dicat euangelium meum, prudentia mea, licet sint haec a Deo, in quibus differentia est. Alius enim alio melius operatur in euangelizando, & alius alio prudentior est. Alius autem alio magis, minus uel baptizatus, siue ab inferiori, siue a maiori baptizetur, dici non potest.

Quae fuit potestas baptismi, quam potuit Christus dare seruis.

Hic quaeritur, quae sit illa potestas baptismi, quam Christus sibi retinuit, & potuit dare seruis. Haec est, ut plurimi uolunt, potestas dimittendi peccata in baptismo: sed potestas dimittendi peccata, quae in Deo est, Deus est. Ideo alij dicunt hanc potestatem non potuisse dare alicui seruo: quia nulli potuit dare, ut esset, quod ipse est, uel ut haberet essentiam, quam ipse habet, cui hoc est esse, quod posse. Dicunt. n. Si hanc potentiam alicui dare potuit, potuit ei dare creaturam: quia non est hoc maioris potentiae, quam illud. Ad quod dici potest, quia potuit eis dare potentiam dimittendi peccata.

peccata, non tamē ipsam eandē, qua ipse potēs est: sed potē-
 tiā creatā, qua seruus posset dimittere peccata: nō tamē ut
 auctor remissionis, sed ut minister, nec tamen sine Deo au-
 ctore: ut sicut in ministerio hēt exterius sanctificare, ita in
 ministerio haberet interiūs mūdare: & sicut illud fecit Deo
 auctore, qui cū eo & in eo operatur illud exterius: ita inte-
 riūs mūdaret Deo auctore, qui eius uerbo uelut quodā mini-
 sterio uteretur. Item etiā posset Deus per aliquē creare ali-
 qua, non per eum tanquā auctore, sed ministrū, cū quo & in
 1. Cor. 3. quo operaretur: sicut in bonis operibus nostris ipse operatur:
 & nos: nec ipse tantū, nec nos tantū, sed ipse nobis-
 scum & in nobis: & tamen in illis agendis ministris eius su-
 mus, non auctores. Ita ergo potuit dare seruo potestatem di-
 mittendi peccata in baptismo. i. ut in mundatione interiori
 seruus cū domino operaretur: nō seruus sine domino, nec do-
 minus sine seruo, sed dominus cum seruo & in seruo: sicut in
 exteriori ministerio dominus operatur cum seruo & in ser-
 uo. Vnde & dominus dicitur sanctificare, & seruus; sed do-
 minus inuisibili gratia, seruus uisibili sacramento. Vnde
 cap. 84 70. 4. Aug. super Leuit. Dominus ait, Ego dominus, qui sanctifi-
 co. Et de Moyse etiam dictum est, Et sanctificabis eum. Sed
 Moyses sanctificabat uisibilibus sacramentis per ministe-
 rium: dominus autem inuisibili gratia per spiritum, ubi est
 totus fructus uisibilium sacramentorum. Sine hac sanctifi-
 catione uisibilia sacramenta nil profunt. Si quis hoc me-
 lius aperire poterit, non inuideo.

SVPRA determinauit
 Magister de baptismo
 p. cōparationē ad sus-
 cipientes: hic agit de
 ipso p. cōparationē ad dāres: &
 hi sunt, quibus collata est pote-
 stas baptizādi. Et diuiditur hęc
 pars in duas ptes. In prima agit
 de prāte collata. In scda agit de
 his, quæ hāc prātem expediunt,
 uel impediunt, infra Dist. seq.
 circa medium. ibi. Hoc etiam
 sciendum est, &c.] Prima pars
 habet duas. In primā ostendit

Magister, quæ sit ipsa potestas,
 q̄ ministris est collata. In scda
 uerō determinat, quibus est col-
 lata, infra Distinct. 9. Nunc qui-
 bus liceat, &c.] Prima pars ha-
 bet tres partes. In prima par-
 te ostendit, q̄ potestas baptizā-
 di æqualiter est efficax in omni-
 bus ministris. In secunda uerō
 ostendit, quæ sit ista potestas:
 quoniā est solus ministerii ex-
 terioris. ibi Quod ministerium tan-
 tum habent, &c.] In tertia uerō
 parte ostendit, quæ sit illa pote-
 stas,

stas quā dominus potuit dare
 ministris, sed non dedit. ibi. Que-
 ritur, quæ sit illa &c.] ubi dicit,
 q̄ ē potestas cooperationis.

Dub. 1. **I**stos oportet esse, &c.] Secundū
 hoc uidetur, q̄ si aliquis sacer-
 dos sit in peccato mortali, & ba-
 ptizet, q̄ mortaliter peccet. Sed
 contra. Facit id, ad qd̄ tenetur:
 ergo baptizando nō peccat. Re-
 spon. Dicendum, q̄ iste, qui ba-
 ptizat, aut est in peccato noto-
 rio; aut occulto: siue sic, siue sic
 distinguendum est: quia aut est
 necessitas, & timetur scandalū:
 & tunc non peccat baptizando;
 sed in hoc q̄ negligit se prepara-
 re; & cū timore & reuerentia ad
 sacramentum accedere. Si autem
 non est necessitas, nec timetur
 scandalū, si non baptizet: non de-
 bet baptizare; sed prius se ppara-
 re ad iustificationē: qd̄ si non fa-
 cit, non tantū peccat negligē-
 do, sed etiam sacramento contu-
 meliam faciēdo, & usurpando
 id, ad qd̄ non est idoneus. Si au-
 tem notorius est, peccat scādali-
 zando: & ideo dicit Aug. q̄ mū-
 dos oportet esse ministros: patet
 ergo responsio ad obiectū. Non
 enim peccat, quia facit, quod nō
 debet simpliciter; sed quia nō
 facit, ut debet.

Dub. 2. **S**i quos ego baptiz &c.] Vide-
 tur malē dicere, quia ebrietas au-
 fert uim rationis, & intentionē:
 sed intentio necessaria est ad ba-
 ptismum: ergo si ebriosus caret
 intentione, non baptizat. Item.
 Queritur, si aliq̄s est ita ebrius,
 q̄ non est omnino in eo ligata
 ratio quin possit aliquid dicere,
 sed tamē balbutiēdo dicit: utrū
 sit baptizatus, quem talis bapti-
 zat. Qd̄ non, uidetur, q̄a ligatio

linguæ signū est ligationis ratio-
 nis: & necesse est rationē esse so-
 lutam ad ea, quæ spectant ad mi-
 nisterium sacramentis ergo &c.
 Respon. dicendum, q̄ differētia
 est inter ebrium, & ebriosum.
 Ebrius enim dicitur in actu, sed
 ebriosus in cōsuetudine: & bene
 potest aliquis consuetus inebria-
 ri, aliquādo sobrius esse in actu:
 ita q̄ non biberit multū: & tunc
 si baptizat, baptizatū est. Quod
 queritur de ebrio. Dicendum, q̄
 si habeat ligatam rationē, adeo
 q̄ tollatur intentio baptizandi,
 & nescit qd̄ faciat: tunc nō bap-
 tizat: si autē ratio soluta est in tan-
 tū q̄ scit, qd̄ facit, tamen nō om-
 nimode est bene cōpos sui: tunc
 iudicandum est, q̄ sit baptizatus,
 et si lingua aliquo modo balbu-
 tiat, quia id non est signum liga-
 minis rationis semper efficax.
 Multi enim sunt, qui ex modico
 uino balbutiunt, & habēt usum
 rationis. Distinguendum tamē
 est in ligamine linguæ: nā si for-
 mat uerba intelligibilia, licet nō
 omnino perfectē, baptizatus est
 paruulus. Si autem ita corruptē
 profert, q̄ intelligi non potest,
 & formam ita infringit, ut con-
 uenienter intelligi nō possit, est
 rebaptizandus.

Quod noui Ioannes &c.] Vide-
 tur dicere cōtra Hieron. & Chry-
 sostomū, qui dicunt, quod non
 nouerat esse Christum: & ita ui-
 detur contrarietas. Queritur er-
 go, q̄s melius inter eos senserit.
 Et uidetur, q̄ August. quia quā-
 do Iesus ad Ioannem uenit, tūc
 dixit Ioannes. Ego a te debeo
 baptizari: sicut dicitur Matth. cap. 3.
 ergo cognoscebat ipsū esse Chri-
 stum. Quod autem melius dicat
 Chrystost.

Dub. 3.

Super
Matth.
cap. 11.

cap. 3.

Mat. 3. Chrysoft. uidetur, quia Ioanni, quando missus est ad baptizandum, dictum fuit. Super quē uideris spiritū descendētem hic est, qui baptizat: ergo antequam ueniret ad eum, sciebat, q̄ solus ipse esset, qui baptizaret interiūs: sed tamen non cognoscebat exteriūs ipsum. Respon. Dicendū, q̄ utrumque uerum fuit: sicut docet nos intelligere Chrysoft. Primō Ioānes nouit Christū in infantia notitia corporali, postmodum recessit in desertum: & tunc post longū tēpus, quando missus est ad baptizandum dictū est ei, q̄ Christus potestātē baptizandi sibi retineret: sed iā oblitus est p̄ magnam moram, q̄s, uel qualis esset Christus in persona: & iudicio columbæ utrumque didicit, quia p̄ hoc sciuit, q̄ ipse esset Christus, & q̄ ipse esset, qui peccata dimitteret, & spiritum sanctum daret. Vtrumq; ergo prius sciebat in generali, sed postmodū didicit in speciali: prius tamē cognouit q̄s esset, quā cuius potestatis esset. Primum .n. sciuit per conuersationem infantie, secundum per reuelationem prophetiæ: & sic patet utrumque.

Dub. 4. Ne seruis in seruo spem poneret &c. Quæritur de ratione ista, quam assignat Magister, ne seruus poneret spem in homine: quia illud nullum uidetur inconueniens, quia possumus in orationibus sanctorū cōfidere: unde clamamus de Beata Virgine, uita dulcedo, & spes nostra salue. Respon. Dicendū, q̄ est spes auxilii, & est spes præmii. Dicendum ergo, q̄ si potestas dimittendi peccata esset data homini, iā posset

homo sperare ab homine gratiam, & ueniam, & ita per consequens gloriam, ad quam gratia est uelut dispositio necessaria: sed hæc ab homine sperari non potest, nec debet. Sed cū homo possit orationibus adiuuare quadam congruitate, potest homo sperare in aliquo sancto tanquā in adiuuante, nō tanquā in releuante: quia hoc est gratia specialis solius Christi: & sic patet illud.

Tot essent baptismi &c. Hic quæritur de alia ratione, quā assignat, cū dicit. Ne tot essent baptismi, quot baptistæ. Videtur .n. ratio non esse bona: quia aut intelligit tot numero, aut tot specie. Non tot specie: constat, quia consimilis forma, & consimilis effectus est in omnibus. Si tot numero, nullum esset inconueniens. Respondendum, quod intelligitur, quod tot essent denominatione: & ita scissura esset in ecclesia, quia unus posset dicere: Ego sum Pauli, alius autē, Ego sum Apollō: & sic non perfecta esset unitas in ecclesia, cuius unitatis perfectio fundamentum habet in uno baptismo.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An solis sacerdotibus collat sit potestas baptizandi.

Ad intelligentiam eorum, quæ dicuntur in presenti distinctione, tria principaliter queruntur. Primō queritur de potestate collata baptizaturis, sine baptizantibus quantum ad extensionem, siue efficaciam. Tertiō queritur de ipsa potestate

rebaptizantium per comparationem ad dantem illam. Circa primum breuiter queruntur duo. Primō queritur utrū soli sacerdotes, siue clerici habeant potestatem baptizandi. Secundō, dato quod etiam laici, queritur utrū hæretici in potestate illa cōmunicent cum catholicis.

QUOD non tantū sacerdotes, sed etiam laici possint baptizare, sic ostenditur. Si baptizaret uetula, seruata forma uerborum iste, quem baptizat: non rebaptizatur: sed uetula non baptizaret, nisi haberet potestātē, ergo &c. *IT E M.* Alia ratione uidetur. Baptismus, quia est sacramentum necessitatis: ideo institutum est in elemento omnibus communi: sed elementum non sufficit, nisi adsit qui possit baptizare: ergo potestas baptizandi omnibus debuit conferri tā clericis, quā laicis. *IT E M.* Ioan. dicitur q̄ dominus non baptizabat, sed discipulis: sed discipulis nondum erat collata potestas sacerdotalis: ergo &c.

Cap. 4.

Lib. 2.

off. ca

pt. 24.

uersus

fin.

CONTRA. Isido. Constat baptismum solis sacerdotibus traditum esse: nec ipsis diaconibus eius ministeriū est permissum, *IT E M.* Baptismus est sacramentum ecclesie: sed ordo est in ecclesiastica hierarchia: ergo ab his solis potest tradit, qui ad hoc in ecclesia sunt ordinati: sed illi soli sunt qui habent ordinis sacramentum: ergo &c. *IT E M.* Si p̄ necessitatem solam cōfertur omnibus: ergo cum sacramentū poenitentiae sit sacramentum necessitatis, uidetur, q̄ in casu illo dēt quilibet absoluere etiam laicus. *IT E M.* Si in casu necessita-

tis indultum est, uidetur quod si aliquis laicus baptizet p̄ necessitatem, debet rebaptizari.

RESOLVTIO.

Ministri delegati sacramenti Baptismatis soli sacerdotes sunt. In necessitatis tamen articulo quis (modò eligendis aut non sit) baptizare potest.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ sacramentum baptismi est sacramentum ecclesiasticum, necessarium, & primum. Quia ecclesiasticum: ideo eius administratio primo, & principaliter est commissa clericis, & inter hos sacerdotibus. Quia uerò necessariū, & sacerdos non semper adest: ideo eius administratio se extendit etiam ad laicos, diuina misericordia faciente, quæ neminem uult perire. Quia uerò primum: ideo a nullo alio sacramento dependet: & ideo huius ministeriū potestas se extendit ad omnes, q̄ possunt facere ea, quæ sunt de integritate sacramenti: & quicūque ista faciat, baptizatum est: iste ergo solus excluditur, q̄ nō potest. Propter quod notandū, q̄ baptismus sicut alia sacramenta est sacramentum: & sacramentum unum, & uerū, & integrū. Quia sacramentum, ideo est signum uisibile: & ideo debet habere dispensatorem uisibilem, ut hominem: non spiritum. Quia uerò unum: ideo debet tradi ab uno dispensatore, nō a pluribus. Quia uerum: ideo nō debet idē esse baptizans, & baptizatus, sed alius, quia in forma duplex persona exprimitur, cū dicitur, Baptizo te. Quia uerò integrū: ideo cōcurrunt in eō necessario duo. scilicet elementum & uerbum. Verbum

Dub. 5.

1. Cor. 4

bum autē debet dici: & quia dicere est cū intentione proferre: ideo necesse est, q̄ baptizans habeat discretionē, & non sit stultus: & oportet q̄ habeat locutionē, & non sit mutus. Quia uerō in elementum debet mergere, oportet q̄ non sit mancus. Omnis ergo talis qui potest exercere ea, q̄ sunt de integritate sacramenti, potest baptizare: & in casu necessitatis debet, etiam si nō sit ordinatus: p̄ter casū necessitatis solus sacerdos debet baptizare: & si alius facit, quāuis baptizaret, tamen si grauer peccat.

PATENT ERGO obiecta, q̄a Isidorus loquitur secundū cōgruitatē exequēdi, non secūdū potestātē. Et SIMILITER patet aliud, quia & si sit ecclesiasticū, tamē est necessarium, & primū: & ideo etiam secundū rectam ordinationē ecclesie, competet eius administratio omnibus eis, qui possunt exercere, quæ sunt de integritate sacramēti. AD ILLVD de pœnitentia. dicendum, q̄ & si sit necessarium, nō tamē primum; sed eorum, q̄ iam sunt de ecclesia. Præterea. Hoc sacramentum est tātum adultorum, qui possunt adire sacerdotem in teriorem, cum careat exteriori: sed nō sic baptismus, quia est remedium paruulorū. AD VLTIMUM. Dicendū, q̄ potestas non tantū data est in casu necessitatis, sed etiam tunc imposita, ut si aliās fecerit, peccet: tunc uerō nō peccat, si facit, imo peccat, si nō facit: nihilominus tamen si fecerit, factū est: Et sic patet responsio ad illud.

EX PRÆDICTIS patent aliqui casus, qui circa potestātē ba-

ptizātium possunt quæri. Solet .n. quæri, utrū in articulo necessitatis possit aliquis a fathana baptizari, esto q̄ se trāfiguret in angelum lucis. Et q̄ sic uideatur, quia omnia uerba potest dicere: & omnē actum facere, quē alius p̄t. Et ad hoc patet responsio: quia non competit ei administratio sacramenti sensibilis. Potest autē huius triplex ratio reddi. Prima est, q̄a spiritus est: administratio autē siue dispensatio sacramentorum per Christū hominē instituta est per homines ad salutem hominum dispensanda. Secunda ratio est, quia spiritus est ita præcilius ab ecclesia, q̄ nec est membrū actu, nec potētia: & ideo administratio, aut potestas, quæ descendit a capite Christo, nō peruenit ad ipsum. Tertia ratio est, q̄a in omnibus sinistram habet intentionē: sicut .n. Christus omnia bene facit: ita diabolus omnia malē: & ideo ēt si faceret actum, & diceret uerbum, non tamen intenderet baptizare, sed potius deludere. & sic patet, q̄ non p̄t baptizare. Prima tamen ratio melius ualet.

SOLE ET ETIAM quæri, utrū aliquis in articulo necessitatis possit baptizare seipsum, uidetur. n. quod sic, p̄ statū necessitatis, cum possit se mergere, & uerbum dicere. Et hoc ipsum uidetur Innocētius in quadā Decretali dicere, q̄ si iudæus aliquis aspergat se aqua, utens forma baptismi, nō habens aliquē, qui ei sacramentum tribuat: uolat, & inter fideles cōputandus est, ut dicit. Et ad hoc patet responsio, quod nullus potest sibi administrare sacramentum baptismi.

1. Colla
teralis
quest.

2. Colla
teralis
quest.

3. Colla
teralis
quest.

4. Colla
teralis
quest.

ptismi. Et quidem prima ratio ratiō est: quia non saluatur ueritas forme: cum in forma duplex persona exprimat, cum dicitur. Baptizo te. Secunda rō est, quia baptizans pater est spiritualis baptizati: si ergo nemo est filius tuus, nemo seipsum p̄t baptizare. Postremō deficit ibi rō significationis: quia .n. significat ibi mūdans, & mūdatus ip̄ualiter: & hoc nō p̄t esse idē, sed alius: ita necesse est etiā quod sit in sacramēto. Prima tñ rō potior ē.

SOLE ET etiā poni talis casus. Habeat consortium mutus, & mancus. Alter non p̄t baptizare, quia deficit ei uerbum, alter nō potest: quia deficit ei actus, uidetur ergo quod ambo simul possint totum supplere, & baptizare p̄ necessitatem. Et ad hoc patet responsio, qd̄ non possunt. Aut .n. dicit mæcus ille, Baptizamus, aut baptizo. Si dicat, Baptizamus mutat formam. Si dicat, Baptizo, falsum dicit, q̄a cum sit mancus, nō mergit: & ita non p̄t ibi saluari, qd̄ est de integritate sacramēti. Si aut duo baptizet, quorū uterq; mergit, & dicit uerbum: si dicunt ambo baptizamus, neuter baptizat, quia forma mutatur. Si uerō dicunt, Baptizo, alter cum baptizat. s. qui prius loquitur, & complet, alter uerō oīno nihil facit.

SOLE ET ETIAM quæri, si plures sint in extrema necessitate, utrū possint simul baptizari. Et qd̄ sic uideretur. Propter necessitatem indultum est omnibus: ergo uidetur, qd̄ unus possit baptizare plures, ubi ē periculum mortis. Et ad hoc aliter responderetur, quā ad prædicta. Quod

potest, quia si baptizaret ita, Baptizo uos in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, baptizatū est. Et si tu obicias, q̄ mutat formam, ut si dicatur, Nos baptizamus. Dicendum, quod in hoc non est mutatio forme. Nā sicut dicit Priscian. (nos) non ingeminat singulare suum, ut dicatur, ego, & ego: sed ego, & tu, uel ego & ille: & ideo si dicatur, Nos baptizamus, aliquid dicitur a forma extraneum, & forma mutatur. Sed cum dicitur, Baptizo uos, sensus est. Baptizo te, & te: & ideo non est forme mutatio, sed geminatio: nam hic non introducitur persona alia, nisi baptizans & baptizata: non sic est in forma alia, cum dicitur, Nos baptizamus. Attendendum tamen, quod si p̄ plura numerum nō fiat uis aliqua: nisi q̄ sit secundū eursum solitū loquēdi: secundū q̄ Papa de se unico dicit, Nos dicimus, & in uulgari hoc utimur lingua: non dicerem tunc formam mutari, nec corruptam esse. Sed si iste sermo seriosē diceretur, & cum pondere sui sensus, aliū generaret intellectum: & ideo non esset baptismus, quia sicut prædeterminatum est, mutatio forme aufert baptismum.

EX PRÆDICTIS ergo patet, q̄ unus p̄t simul plures baptizare, non plures unū: & rō est mutatio forme in uno, & non in alio. P̄t nihilominus alia rō assignari: quia nō est necesse, q̄ simul duo baptizēt, si uterq; potest uerbum dicere, & mergere. Sed necessitas, & utilitas est, qd̄ simul duo baptizentur, quando sunt in articulo mortis. Alia tñ

Lib. 12
c. 13.
sue
Gram-
maticæ

ratid est, quia baptizans minister Christi signat: unde sicut in hoc qd unus habebat plures uxores, saluari potuit ro sacramento aliquo modo, quia Christus est sponsus multarum animarum, sed non econverso: sic in proposito est intelligendum, qd unus est baptizans interius, i. Christus dominus, a quo est unitas in sacramento baptismi.

QVAESTIO II.

An heretici baptizare possint.

Dato qd clerici, & laici possint baptizare: queritur, si possint baptizare heretici. Et quod sic ostenditur. Primo auctoritate Bedae, Siue hereticus, siue schismaticus in nomine sanctae Trinitatis baptizatus non ualet iste, qui baptizatus est, a catholicis baptizari. Item Aug. Nulli sacramento est iniuriandum: illi autem iniuriantur, qd dicunt ea pollui per pollutionem ministrorum: ergo heretici quauis polluti, possunt baptizare. Item, Accedente uerbo ad elementum, fit sacramentum: sed hereticus dicit uerbum, & habet elementum: ergo potest conferre sacramentum. Item. Potestas baptizandi non est donum gratiae gratum facientis: sed tantum gratis datae, quia constat, quod mali sacerdotes baptizant: ergo esto qd aliquis sacerdos catholicus fiat schismaticus, uel hereticus: tamen propter hoc non amittit gratiam gratis datam: uideat ergo qd possit baptizare.

CONTRA. Cum traditur forma baptismi, pmittuntur duo, scilicet doctrina, & fides. Matt. Docete eos baptizantes in no-

mine patris &c. & rursus. Qui crediderit, & baptizatus fuerit: sed doctrina hereticorum non est scientia: sed insipientia: & fides eorum est error, non fides: ergo nec baptismus eorum est baptismus. Item. Baptismus est sacramentum fidei: ergo ubi deficit fides, deficit baptismus.

Probatio primae Augustini. Accedit uerbum ad elementum, & fit sacramentum: non quia dicitur, sed quia creditur, non est sacramentum: ergo cum hereticus non credat, non confert sacramentum. Item. Ad baptismum requiritur intentio: sed hereticus non habet intentionem: quia non habet fidem, quae intentionem dirigit, ut dicit Ambr. ergo non potest baptizare. Item. Hereticus non est ecclesia: ergo baptismus hereticorum non est baptismus ecclesiae: sed solum baptismus hereticorum: ergo quia non sunt de ecclesia, non est baptismus.

RESOLVTIO.

Hereticus baptizat, modo requisita ad baptismum obseruet.

RESPONDEO. Dicendum, sicut dictum est, qd ista tria sunt de integritate baptismi, s. immersio in aquam, prolatio uerbi, & intentio faciendi, quod facit ecclesia: & quia hereticus manes hereticus potest haec tria habere, potest baptizare, & baptizat: quia aliquid istorum non deficit: operatur enim tunc non ut hereticus, sed ut catholicus. Ad illud ergo, quod obicitur de doctrina, & fide. Dicendum, qd ista non sunt necessitatis, sed congruitatis, fides inquam baptizantis: nam fides ecclesiae necessaria est, & haec non deficit: & qd

Marc. 16.

Vbi supra.

An mali sacerdotes (& si catholici) ministrando sacramentum, dent sacramentum, & rem sacramenti?

Dist. 6. art. 2. q. 1.

hoc patet sequens. SIMILITER ad illud, qd obicitur de intentione. Dicendum, qd sicut patebit infra, intentio potest esse respectu operis, non respectu finis: & sic potest esse recta etiam sine fide.

AD VLTIMUM dicendum, qd illud argumentum non ualet, & refert August. in instantia, Aegyptus non est paradysus: ergo fluuius Aegypti non est fluuius paradysi, & est fallacia consequentis: sicut hic. Homo non est asinus: ergo genus hominis non est genus alini: possunt enim ecclesia, & haeresis in aliquo coicare, quamuis multum differant. Ex his patet casus, quo posset queri de heretico, qui credit, qd ecclesia nihil faciat: uidetur. n. qd cum talis nihil intendat facere, non baptizat. Et ad hoc dicendum, qd hereticus bene intendit aliquando facere, quod facit ecclesia: & tamen intendit, quod ecclesia nihil faciat, quia respectu alterius est intentio, & credulitas. Nam credulitas est respectu effectus: & ipse credit, qd nullus effectus subit illi operi: nihilominus tamen intendit facere id opus, non tantum ut est actus ablutionis corporis, verum etiam ut est actus quidam consuetus fieri ab ecclesia: & hoc intendendo facere, quamuis principaliter non intendat effectum, intendit tamen ex consequenti, sicut supra factum est de eo, qui uoluntarie se subiicit operi exteriori, per consequens uoluntarie se subiicit characteri: & sic patet totum.

Dist. 4. art. 2. q. 1. & 2.

intendit tamen ex consequenti, sicut supra factum est de eo, qui uoluntarie se subiicit operi exteriori, per consequens uoluntarie se subiicit characteri: & sic patet totum.

QVANTVM ad secundum articulum queritur consequenter de potestate baptizantium per comparisonem ad effectum: & circa hoc queruntur duo. Primo queritur, utrum mali ministri (licet catholici) dent sacramentum, & rem. Secundo queritur utrum heretici, & praecisi ab ecclesia dent rem sacramenti, ut catholici.

QVOD mali ministri dent rem sacramenti, probatur multis auctoritatibus, quae habentur in litera: maxime ista. Si quos baptizauit ebriosus, homicida, adulter, si baptismus Christi est Christus baptizat: sed Christus baptizat sanctificando: ergo & malus minister simili liter. Item. Ratione uidetur: quia si baptismus mali hominis non daret gratiam: tunc salus nostra penderet ex aliena uita: quod si nefarium est dicere, & iniustum: patet, qd mali ministri conferunt rem sacramenti. Item. Plus pertinet doctrina ad doctorem, qd baptismus ad baptizantem: sed malus doctor dat doctrinam bonam, & sanam, quam dominus praecipit accipere: ergo multo fortius iste, qui baptizat: quamuis malus, potest dare bonum baptismum, siue effectum baptismi.

CONTRA. Malach. Maledictionibus uestris (de sacerdotibus malis) & Glo. Hier.

Matth. 23

Cap. 2.

Quic-

Augus. Tract. 80. in Joann. 1. m. er. m. dnm.

Cap. 4.

Quicquid à vobis benedictū fuerit, a me maledicetur: ergo qui baptizatur a malo sacerdote, maledictus est: non ergo recipit per eius ministerium gratiā.

Ca. 24

ITEM. Eccl. Ab immundo quod mundabitur? sed sacerdos malus est immundus: ergo ab ipso, uel per ipsum non conferitur in baptismo gratia, quae mundat animam. ITEM. Ratione uidetur: quia sicut sensus, & motus fluunt a capite in membra corporalia, & ab uno membro in aliud: ita & in corpore mystico: ergo si membrum aridum non defert sensum; sacerdos, qui est immortali peccato, baptizando non confert gratiā baptizato. ITEM. Oratio uitiatur ex uicio orantis, & potius meretur homo iram, quam gratiam: unde Greg. Cū is, qui displicet ad intercedendū mittitur: irati animus ad deteriora prouocatur: ergo baptismus uitiatur ex uicio baptizantis, aut si non uitiatur, eū Deus iudicet de operibus secundum interiora, & sacerdos sit mortuus, & opus eius mortuū, mortuus autem non uiuificet: patet quod malus sacerdos conferre non potest gratiā uiuificatē. ITEM.

Questio collate.

Quæritur, utrum peccet is, qui accedit ad sacerdotem malum.

Leuit. 5

Et uidetur quod sic: quia in lege præceptum erat fugere immundum corporaliter: ergo spiritaliter illud debemus obseruare, ITEM. Esto quod sacerdos petat precium pro baptismo, nūquid est ei damnū? Si sic, eū emat sacramentū, est simonia. Si non, aut remanebit non baptizatus, & hoc est periculum: aut baptizatus sine sacerdote per necessitatem.

RESOLVTIO.

Quia sanctum domini propositum, sacrumque eius remedium nequitia sacerdotis ministri nec fœdere, nec impedire potest; conferendo hic sacramentum, utrumque præstat, scilicet & sacramentum, & rem sacramenti.

RESPONDEO. Dicendū, quod malus sacerdos non tantum sacramentum, sed et rem dat, non ipse, sed Deus, cuius sacramenta sunt bona, quia impolluta. In baptismo non mundat, neque interius baptizat minister, sed Deus. Sed eū deus lauet interior, precedente lotionē exteriori: & exterior displiceat, quia lauans displicet: quomodo consequens est ut lauante malo sacerdote exteriorius, Deus lauet interiorius? Et ad huc est notandum, quod est quoddam opus, quod habet uirtutem a charitate, uel uoluntate interna solum: quoddam quod habet ab institutione diuina. Primum opus est uirtutis, & uirtus a Deo profatur secundum qualitatem uoluntatis. Secundum est opus sacramenti: & id profatur secundum meritum; & dignitate Christi instituentis: & tunc semper remanet efficax, & impollutum: nec potest aliquo modo pollui, sicut nec meliorari. Habet enim uirtutē a Christo, non a ministro. Sicut semen iactum in terrā equaliter fructificat: siue sit bonus, qui seminat: siue malus: sic & hic.

Ex his patent obiecta; nam sacramenta sunt benedictiones Dei, non malorum. Et sic patet et sequens: quia immundus ibi non munda. Similiter ad illud, quod obicitur a simili de corporali nutrimento: patet responsio, quod non

non est simile: quia Deus immediate dat gratiā baptizato. AD ILLUD, quod queritur, utrum peccet, qui accedit ad malum sacerdotē? Dicendū, quod non, immo magis peccat iste, qui eū recusat: credens sacramentum, per ipsum dispensatum, esse uitiatū: qui facit iniuriā sacramento. Nec ualet, quod obicitur: quia illud intelligitur de tactu per imitationē, & consensum malū: non sic autem tangit, qui baptismum recipit. AD ILLUD, quod obicitur de simoniacō. Dicunt quidam, quod potius debet quis se baptizari facere a laico. Sed esto, quod non esset alius: dicunt quod non possunt dare precium, ut sacrum emat: sed ut emat aquā. Sed esto quod aqua sit consecrata: tunc dicunt: per aquam debent dimittere paruulū mori sine baptismo: quia non sunt faciēda mala, ut eueniāt bona. Melius tamen est dicere, quod dari potest precium non ad emendum sacramentum, uel aquam, sed ad redimendam vexationem iuris sui: & hoc magis uidetur consonare pietati, & rationi, & etiam iuri.

QVÆSTIO II.

An heretici, dent rem sacramenti; sacramenta conferendo.

UTRUM heretici dent rem sacramenti. Et quod non, uerū Aug. de consecratione Dist. 4. Ecclesia paradiso comparata; indicat nobis posse quod de foris baptismū eius recipere, sed salutē beatitudinis extra eā nec accipere, nec habere. ITEM. Aug. qui foris ecclesiam baptizantur, non sumunt baptismū ad salutē, sed ad perniciē: habentes formam baptismi, uirtutē eius negantes. ITEM. Ratione uidetur, quia si baptismus he-

reticorum facit filios Dei, dando gratiā baptismatis; uerū quod inter hereticos extra ecclesiam sint filii Dei: hoc autem falsum est. ergo &c. ITEM. Si baptismus hereticorum facit remissionē peccatorū, & remissio fit per spiritū sanctū: ergo inter eos est spiritus sanctus: ergo heretici dant spiritū sanctū: sed hoc est falsū: ergo &c.

CONTRA. Vnum est baptismus Christi ecclesie, & hereticorum: qui in eadē forma baptizant, eandem efficaciam habent: ergo si in baptismo ecclesie datur gratia, & in baptismo hereticorum. ITEM. Baptismus illorum: est uerum sacramentum: quod patet: quia non est iterandum: ergo si non inuenit obstaculum, ita confert gratiam, ut catholicorum. ITEM. Possibile est, quod ille, qui baptizatus sit hereticus, me nesciente: ergo damnū in curro de malitia aliena sine omni mea culpa.

RESOLVTIO.

Heretici si forma ecclesie baptizent, uerē baptizant: quandoquidem non heresis, sed Ecclesie filios baptizant.

RESPONDEO. Dicendū, quod baptismus, qui solum datur ab hereticis in forma ecclesie, baptismus est: & baptismus ecclesie: quia regenerat filios ecclesie, non heresis, regenerat et filios in Christo. Exemplum Aug. contra Donatum est: quia sicut Iacob sanctū, uel semē non tamen genuit per uerū liberarū sed et ancillarū: sic & Christus: unde qui boni baptizantur ab hereticis, comparat eos filiis ancillarū: sed qui mali ab ecclesia, comparat eos Esau. habet igitur ipsa effici-

faciam, nisi habeat obicem in sci-
 sciencie: tunc autem habet obicem
 quando iste, qui baptizatur, con-
 sentit hæresi. Et hoc potest esse tri-
 pliciter: aut quoniam est hereticus, &
 faciet errori: aut si non est hereti-
 cus, tamen vadit ad hereticum pei-
 sum in contemptum ecclesie: aut si
 non est peiusus, vadit tamen ad oc-
 cultum, quem scit esse hereticum pro
 aliquo commodum vel favore:
 & tunc nihil accipit: quia acci-
 pit ab heretico, ut est hereti-
 cus. Sed tunc non consentit: quan-
 do habet impotentiam discernendi,
 ut paruulus; vel quando ille hereticus
 est occultus, & creditur esse catho-
 licus: aut quando homo est in neces-
 sitate consuetudinis solo necessitatis
 intuitu.

AUCTORITATES August. secundum primam viam intelli-
 guntur. RATIONES ad opposi-
 tum patent, quia quos heretici
 baptizant, non consentientes he-
 resi suæ, & si uideretur esse de eis,
 tamen sunt ecclesie filii, & filii
 intrant ecclesiam. Unde August.
 dicit contra Donatum, quod hereti-
 ci baptizantur non pro id, quod ha-
 bent repugnans ecclesie; sed pro
 id, quod habent consuetudinem cum ea,
 & unitatem; & ideo si iste, qui bap-
 tizatur, nihil recipiat ab hereti-
 cis, nisi baptismum, nec in aliis con-
 ueniat; iudicandus est catholicus;
 quia cum catholicis conuenit, & non
 habet repugnans; & talis est paruulus;
 & ideo quantum ad meritum, sed
 solum quantum ad numerum; & ideo
 non sequitur, quod sint inter hereti-
 cos, secundum quod heretici sunt, sed
 sicut filii Dei;

nec etiam quod inter eos, scilicet
 hereticos sit Spiritus sanctus, pro
 quem remittuntur peccata.

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

An, & que fuerit ea potestas, quam
 Christus dare potuit mini-
 stris, nec dedit?

QUANTVM ad tertium
 articulum queritur de
 potestate baptizantium
 per comparationem ad
 dantem illam. Et circa hoc queruntur
 duo. Primo queritur, quæ
 sit illa potestas, quam Christus
 dare potuit ministris & non de-
 dit. Secundo queritur, utrum
 Christo fuerit data potestas di-
 mittendi peccata.

CIRCA primum sic proceditur.
 Super illud Io. Hic est, qui bap-
 tizat, dicit August. quod Ioannes di-
 cit, quod potestatem mundandi a
 peccatis ministris dare potuit,
 sed non dedit; ergo uidetur, quod
 ista fuerit potestas cooperationis.
 ITEM. Quod illam dare
 potuerit, sed non dedit, uide-
 tur per uerbum August. & Ma-
 gistri; quia non dedit hanc po-
 testatem, ne homo spem pone-
 ret in homine; sed propter nul-
 lam potentiam homo speraret
 in homine, nisi homo haberet
 potentiam dimittendi culpam,
 & dandi gratiam; ergo de illa
 intelligitur. ITEM. Hoc ipsum
 ostenditur ratione, quod potuit
 hanc communicare per simile
 in spiritualibus: quia angelo
 superioris ordinis dedit poten-
 tiam purgandi alium, qui est
 inferioris ordinis; ergo cum
 ita sit ordo in ecclesiastica hier-
 archia, sicut in angelica, pa-
 ret,

cap. I.

ret, &c. ITEM. Ostenditur
 etiam per simile in corporalibus:
 quia rebus corporalibus dedit
 potentiam curandi a morbo cor-
 porali; ergo animabus sanctis
 debuit dare potentiam curandi a
 morbo spirituali. ITEM. Hoc etiam
 probatur a minori: quia dare po-
 tuit ministris ecclesie potentiam
 expellendi demones: ergo mul-
 to fortius seminariu eorum; quod
 est peccatum. ITEM. A minori
 uidetur alio modo, quia nulla
 creatura nobilior est anima san-
 cta; sed gratiam dedit potentiam
 expellendi culpam: ergo & ani-
 mæ dare potuit.

Tract. 49 sup Ioan. CONTRA, August. Maius est iu-
 stificare impium, quam creare
 celum, & terram: sed potentiam
 creandi non est capax creatura:
 ergo nec potentiam iustificandi,
 siue dimittendi peccata. ITEM,
 Omnis actio est per coniunctionem
 agentis: sed solus Deus potest illa-
 bi aia: ergo solus potest purgare.
 ITEM. Purgatio a culpa est a su-
 periori: sed solus Deus est supra
 lib. arb. ergo solus Deus potest
 culpam dimittere, quæ est in lib. arb.
 ITEM, Interius baptizare est
 gratiam infundere, & gratiam in-
 fundere est ipsam creare: sed so-
 lus Dei est creare gratiam: ergo
 ipsius tantum est interius bap-
 tizare, siue a culpa purgare.

RESOLVTIO.

Cum plura sint genera potestatum,
 unum nec dedit, nec dare po-
 tuit Christus: alterum ex
 potuit et dedit. Cæ-
 tera potuit, sed
 dare noluit.

RESPONDEO. Dicendum, quod cir-
 ca baptismum possunt sex pote-
 states annotari: ut uideamus,

quam dare potuit dominus, & non
 dedit. Prima est auctoritas: &
 hæc est, qua Deus a seipso, non
 aliunde habet potestatem interi-
 mundandi a culpa. Secunda est
 cooperationis, ut homo accepta
 diuinitus potentia, in tali actu
 esset cooperator. Tertia est ex-
 cellentia, ut secundum ab un-
 dantia rioris gratiam existentem in ba-
 ptizante maiorem conferret gra-
 tiam baptizando. Quarta est in-
 uocationis, ut homo in nomine
 Petri baptizari possit, sicut in
 nomine Christi, uel Trinitatis.
 Quinta est institutionis, ut si-
 cut Christus habuit potestatem
 instituendi baptismum in aqua; ita
 alius haberet in aqua, uel alibi.
 Sexta est ministerii, qua dat, ut
 per hominem possit exterius mini-
 strari & uerbum, & elementum.
 Primam nec dare potuit, nec de-
 dit: ultimam dare potuit, & dedit:
 de omnibus intermediis dicitur Ma-
 gistri, quod dare potuit: sed non de-
 dit; ne spes in homine poneretur:
 quia si unus homo posset alium
 sanare spiritualiter, uel suis me-
 ritis plus de gratia dare, spera-
 ret homo ab homine gratiam, & ue-
 niam. Quartam uero, & quintam
 non dedit; ne tot essent bap-
 tismi, quot baptizati: quia numera-
 tur baptismus, & denominatur
 ab eo cuius nomine fit; & ab eo, qui
 instituit: & ideo ne multi essent
 baptismi, sed unus solus; insti-
 tuit, ut unus solus inuocaretur.
 De potestate uero cooperationis
 controuersia est: quia Magi-
 ster dicit, quod illam dare potuit:
 hoc tamen communiter nega-
 tur. Sed quia August. uidetur hoc
 dicere propter hoc notandum;
 quod cooperari alii est dupliciter:

nel per modū uerè efficiētis, sicut natura cooperatur Deo in productione naturalium: & lib. arb. gratiæ in faciendo opus meritōriū. Vel per modum disponentis, sicut cooperatur hō Deo quantum ad gratiā, q̄a se disponit. Primo mō (q̄d quid uideatur dicere Magister,) Deus dare nō potuit; q̄a creatura capax non fuit; nec hoc modo intellexit Aug. Sicut. n. tactum fuit in 1. Lib. & per obiectiones ostensum, dare gratiam est potentiae infinitae, & potentiae supra mentem humanā; quae immediatè ē in Deum. Secundo uero modò dare potuit, ut hō secundum actū interiorē baptizato gratiā obtineret, non gratiā efficiēdo, sed ipsam impetrando: sicut dedit homini uirtutē faciendi miracula; nō quia ipse ea efficeret; sed quia uirtute sibi a Deo data, quoties uellet, impetraret. Sed hanc non dedit homini, sicut tantum posset interiūs in saluando aīam, sicut exteriori uirtute miraculorum sanat corpora. Tūc enim ad eos recurreretur pro salute animae sicut ad Deū. Dominus autē quantum ad hanc potētiam oēs fecit aequales: ut salutem aīae a se solo doceat requirēdā. Oēs. n. equaliter purgant, qui sacramentum administrant; & ita non est efficacia in actu mentis baptizantis, sed solum in administratione sacramenti.

ET PER hoc manifesta est solutio duorū primorū obiectōrū. AD ILLVD, ergo, q̄d obicitur; q̄ angelus superioris ordinis purgat &c. Dicendum, q̄ illud est intelligendū quantum ad cognitionē, & hoc solum di-

spatiuē: sed maius est purgare affectiuam; quia magis est Deo coniuncta. Præterea. Habitus, qui reformat affectiuā; est habitus magis deiformis: nihilominus tamē dicit Aug. quod solus Deus est doctor, sicut solus baptizat interiūs. Sed in hoc nō contradicit Diony. non. n. uult excludere dispositionem doctoris exterioris, q̄ est p̄ modū cuiusdam extensionis: sed uult, q̄ habitus a solo Deo infundatur: nec in hoc excludit cooperationem luminis naturalis. Aliqua enim sunt, q̄ possumus cognoscere p̄ lumen naturaliter inditū. Similiter aliqua bona sunt, ad q̄ possumus assuescere per rēctitudinē naturaliter insertā. Et sicut ad ea, q̄ supra naturā sunt, solus Deus eleuat cognitiuā, infundendo habitum cognitiuū; utpotè illustrationem prophetiæ, uel fidei: sic cū gratia gratū faciens, & charitas eleuet supra naturam; non insunt ibi nisi per infusionem: & sicut cognitiua (Deo cooperante) pōt se p̄ficere aliquo habitu naturali, utpotè cognitionis naturalis; aliquo nō; utpotè infusae: sic & ex parte affectiuæ est intelligendū quantum ad habitus morales, & infusos: & q̄a gratia gratumfaciens naturā supra se eleuat, habitus est infusus: & ideo ab illo solo est, q̄ pōt illabi animae. Quamuis autē utrumq; sit à Deo, tamē in habitu cognitionis doctor p̄parat non solum uerbo exteriori, sed etiam p̄ habitum interiorē: & ita unus est melior doctor, q̄ alter. ita Deus potuisset facere in baptismo, sed noluit: ut ei soli omnipotentia, honor,

Lib. de
Verb.
domi-
ni. ser.
56. To-
mo. 10.

Apo. 5.
e ali-
bi.

& gloria attribuat. AD ILLVD, quod obicitur de medicina corporali, patet responsio: q̄ non est simile, quia medicine sanitatem non efficiunt, sed disponunt adiutando naturam. Non est etiam simile, quia corporalia mutuo agunt, & patiuntur: non sic at anima influit in animam: & ratio huius assignata fuit in Primo Lib. AD ILLVD, q̄d obicitur de expulsiōe demonū. Dicendum, q̄ illud non est maius, sed minus, quia demō potest expelli sine melioratione, & infusione gratiæ, sed non culpa: demon. n. potest expelli, q̄a pōt arctari per contrariam potestatem. AD ILLVD, q̄d obicitur de gratia. Dicendum, quod gratiam expellit informando, non efficiendo: & quia anima non potest animam informare, ideo nec actum illum communicare: effectiuē autem solus Deus est, qui pōt gratiā dare. Patet ergo, de qua potestate Aug. intellexit. s. de potestate cooperationis, qua dicitur aliquis cooperari, non quia simul cū illo efficit; sed q̄a aliquo dono sibi dato aliqd facit: quo facto Deus facit. s. solo nutu mētis sine actu sacramenti. Vnde sicut B. Petrus dicitur mortuos suscitasse, & infirmos curasse, & habere uirtutem curandi, & gratiam sanitatum; non quia ipse faceret; sed quia Deus nutu suo faciebat sine aliquo uisibili sacramento. Sic diceretur aliquis purgare, & purificare, & Deo cooperari; si data esset ei consimilis gratia ad animas purgandas, q̄a noluit Deus, sicut dicit Aug. Ideo etiam non dedit, q̄d

unus baptizaret meliūs, q̄ alter; & si Magister ita intellexit, bene intellexit: & rationes inducte ad oppositū non sunt contra ipsum: uerumtamen ipse in litera multū exprimit. Et ideo in parte ista non est ei usquequaque consentiendum; & ita patet solutio obiectōrum. Ad hoc problema terminandum ualent, quæ scripta sunt de donatione gratiæ. Quartadecima Distinctione. Libri Primi.

QVÆSTIO II.

An Christo data fuerit potestas dimittendi peccata?

UTRUM Christo data sit potestas dimittendi peccata. Et quod sic, uidetur. Ante resurrectionem enim dicit Matthæi: Ut autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata. Post resurrectionem dicit Matthæi. Data est mihi omnis potestas, &c. IREM. Ratione uidetur, quia Christus est redemptor secundū q̄ homo, & mediator: sicut dicitur in Tertio Sent. Dist. xix. sed maius est redimere genus humanum, quā peccata dimittere: ergo &c. IREM. Humana natura est unita diuinæ in unitate personæ: ergo multò fortius in unitate operationis: ergo quamuis sit Dei solius: est tamē hominis Christiani etiam dimittere peccata.

CONTRA. Ille solus potest peccata dimittere, qui potest animas unificare: sed solius Dei, & non alterius est animas uiuificare, sicut dicit August. ergo &c. IREM. Quamuis homo iste sit Deo unitus: tamē homo, est & creatura: ergo fini-

Cap. 9.

Cap. ul.

Lib. Ho-
mil. ho-
mi. 22.
To. 10.

re potentia: sed animam recreare, cum sit facta nihil per peccatum, est infinita potentia: ergo illud non potest Christus secundum quod homo

RESOLVTIO.

Secundum quod Deus, habuit Christus potestatem dimittendi peccata efficienter. In quantum uero homo, dispositiuè.

RESPONDEO. Dicendum, quod si intelligatur de potestate effectiua dimittendi peccata: sic solius Dei est, non hominis; quia Christus interior baptizat, non secundum quod homo, sed secundum quod Deus. Si autem de potestate dispositiua, utpote per modum meriti: sic Christus meruit nobis dimittere peccata & quantum ad poenam, & quantum ad culpam. Unde quia Deus, dedit dona hominibus; & condonauit culpam. Quia uero homo innocens, accepit in nobis dona, id est meruit, ut nos acciperemus. Meruit autem Christus nobis remissionem culpae, & relaxationem poenae suae passionis: quae fuit Deo gratissima, & in se fuit acerbissima: nullo modo ex delicto suo, immo propter soluenda debita nostra. Et in hoc habet Christus excellere in quantum homo in potestate dimittendi poenam: quia per se potest totum condonare, sicut & fecit mulieri in adulterio deprehensae: & nunc etiam potest sine clauae aliqua. Alii autem homines si hoc possunt, hoc est per potestatem, qua dominus eis commisit suae passionis thesaurum, & meritum dispensandum, quasi custodibus thesauri. Id ampliori modo nobilitatis attribuitur Christo, etiam secundum quod ho-

mo, potestas dimittendi peccata, quam aliis: non quod ipse deleat culpam; sicut ostendunt rationes: quia (sicut probatum est in Primo libro, & in precedenti problema) talis deletio fit per gratiae infusionem, & creationem: & iste est actus potentiae infinitae: creatura autem potentiae infinitae non est capax, nec per potentiam finitam potest continuari potentiae agentis actu infinito: & ideo nullo modo nec unitate, nec non unitate creaturae alicui conuenit potestas baptizandi interioris, siue remittendi peccata effectiuè, sed solum dispositiuè: & hoc competit merito Christi. Vel tantum formaliter: & hoc competit gratiae, quam impetrat Christus.

EX HIS patet obiecta. Quod .n. dicitur in Matth. intelligitur secundum idiomatum communicationem, non quod secundum quod homo hoc possit. AD ILLUD, quod obicitur de redemptione. Dicendum, quod in redemptione duo sunt. Est .n. ibi solutio pretii, pro quo eramus obligati, & donatio gratiae, per quam sumus reconciliati. Primum quidem est minoris potentiae, secundum maiorem; & ratione primi dicitur redemptor, scilicet ratione humanitatis: ratione secundi quantum ad diuinitatem: nec humanitas suffecisset, nisi deitati unita esset. AD ALIUD dicendum, quod unitas, quae est operationis, non sequitur unitatem personae, sed naturae. Et quia patris, & filii una est natura, quamuis duae sint personae: ideo una habent operationem. Quia uero humanitas, & diuinitas in Christo sunt diuersae naturae: ideo diuersas operationes habent.

DI-

Quibus est collata potestas baptizandi.

*N*unc quibus liceat baptizare addamus. De hoc Isidorus ait, Constat baptismum solis sacerdotibus esse traditum: eiusque ministerium nec ipsis diaconibus implere est licitum absque Episcopo uel presbytero, nisi his procul absentibus, ultima languoris cogat necessitas: quod etiam laicis fidelibus permittitur. Ex consilio Carthaginensi quinto. Item mulier, quamuis sancta, baptizare non presumat, nisi necessitate cogente.

Vtrum rebaptizandi sint, qui ab haereticis baptizantur.

De illis uero, qui ab haereticis baptizantur, utrum rebaptizandi sint quæri solet. Ad quod breuiter dicimus, quod quicumque sit, qui baptizet, si seruetur forma a Christo tradita, uerum baptismum dat: & ideo, qui illum sumit, non debet rebaptizari. Unde Beda, Siue haereticus, siue schismaticus, siue facinorosus quisque in confessione sanctae Trinitatis baptizet, non ualet ille, qui baptizatus est a bonis catholicis rebaptizari, ne confessio & Trinitatis inuocatio uideatur annullari. Item, Augustinus. Quamuis unum sit baptismum & haereticorum, scilicet eorum, qui in nomine patris & filii & spiritus sancti baptizant, & ecclesiae catholicae: qui tamen foris ecclesiam baptizantur, non sumunt ad salutem baptismum, sed ad perniciem: habentes formam sacramenti, uirtutem autem eius abnegantes: & ideo ecclesia non eos rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt, & ipsa est forma sacramenti. Item, Rebaptizare haereticum, qui haec sanctificationis signa perceperit, omnino peccatum est: catholicum uero, immanissimum scelus est. Ex his aperte colligitur, quod qui etiam ab haereticis baptizati sunt, seruate charactere Christi, rebaptizandi non sunt: sed tantum impositione manus reconciliandi: ut spiritum sanctum accipiant, & in signum detestationis haereticorum. Sunt tamen nonnulli doctorum, ut Cyprianus & alij quidam, qui dicere uidentur ab haereticis non posse tradi baptismum: & eos esse rebaptizandos cum ueniunt ad ecclesiam, qui ab illis di-

Li. 2. §
offi. ec-
cl. c. 24
et h. d.
c. d. 4.
c. costas
can.
100.
De cōf.
d. 4. ca.
mulier.

Ho. 36
super
Mat. et
h. de cō
se. d. 4.
c. Si de,
ad qō.
Orosiu.
59. To.
4. et h. d.
de cōse.
d. 4. ca.
Quam-
uis.
Augu.
ad Ma-
ti. epi-
203.
To. 2. et
h. de cō
se. d. 4.
c. rebap-
tizati.

*Ep. 12 cunctur baptizati. Sed hoc de illis uerum est, qui extra for-
 mam ecclesie baptizare presumunt. Cyprianus tamen ibi
 illud a ueritate deuiasse uidetur: qui ait de heretico, Quomodo
 sanctificare aquam potest, cum ipse immundus est, & apud quem
 spiritus sanctus non est? cum dominus dicat in lege, Quacum-
 que tetigerit immundus, immunda erunt: quis potest dare
 quod ipse non habet? Hoc ergo ex ignorantia eum dixisse
 Augustinus innuit dicens, Martyrem Cyprianum glorio-
 sum, qui apud hereticos uel schismaticos datum baptis-
 mum nolebat cognoscere, dum eos nimis detestaretur, tanta
 eius merita usque ad triumphum martyris secuta sunt, ut &
 charitatis qua excelebat, luce obumbratio illa fugaretur:
 & si quid purgandum erat, passionis falce tolleretur. Nec
 nos, qui baptismi ueritatem & hereticorum iniquitatem
 agnoscimus, ideo Cypriano meliores sumus: sicut nec Pe-
 tro, quia gentes iudaizare non cogimus.*

Vpra ostendit Magister, quae sit potestas collata ministris. Hic secundo determinat, quibus est collata. Et habet haec pars duas partes. In prima determinat, quibus liceat baptizare; ostendens, quod omnibus in casu necessitatis. In secunda uero quirit, & determinat; utrum baptizatos ab haereticis liceat rebaptizari. ibi. *De illis uero, qui ab hereticis baptizantur, &c.* Et ista pars habet duas. In prima determinat ueritatem. In secunda remouet falsitatem. ibi. *Sunt tamen nonnulli Doctorum, &c.* Ostendens, quod Cyprianus, qui dixit baptizatos ab haereticis esse rebaptizandos, non recte sensit.

Dub. 1. *Ne confessio, & Trinitatis inuocatio, &c.* Videtur ratio ista Bedae non ualere; quia quando aliquis plus, & pluries inuocat Trinitatem, & confitetur; non annihilat, sed potius honorat.

Item. Si haec ratio bona est; tunc nullum opus debet iterari, in quo fit inuocatio Trinitatis, quod manifeste falsum est. Respon. Dicendum, quod ista non est ratio Bedae, quia inuocetur Trinitas; sed quia inuocetur ad talem effectum; qui iterari non potest; sicut ad impressionem characteris: & ideo si secundo inuocat aliquis, cum non possit habere effectum; annihilat inuocationem praecedentem, uel sequentem. Hoc autem non semper est in aliis generibus operum, uel sacramentorum: nisi eorum, quae characterem imprimunt. Ideo patet, quod non est simile.

Rebaptizare hereticum, &c. **Dub. 2.** Queritur circa hoc uerbum Augustini. cum haereticus det ita uerum baptismum, ut catholicus, & similiter recipiat: quare maius peccatum, & immane scelus est rebaptizare catholicum? Respon. Dicendum, quod quando haereticus

eus baptizatur, & rebaptizatur, non est tantum peccatum, quantum est de catholico. Et huius ratio est, tum a parte rei sacramenti, tum a parte ipsius sacramenti. A parte rei sacramenti, quia eam non recipit haereticus: & ideo si iterum baptizatur, propter hoc efficacia non geminatur. A parte sacramenti, quia dubium fuit, & probabiliter moti sunt, quod haeretici carentes fide non baptizent: & ubi dubitatio est, potest in casu quis rebaptizari: & ideo nec omnino facit iniuriam rei, nec omnino Sacramento secundum certam scientiam. Sed nunc determinatum est, quod sacramentum recipit, & characterem, & rem, nisi sit obstaculum fictionis: & ideo peccatum est, quia ignorantia iuris non excusatur a toto: & hic est ignorantia iuris. Cum autem rebaptizatur catholicus, de quo constat, quod recipit sacramentum, & probabiliter creditur, quod recipit rem sacramenti, tunc ex certa scientia fit iniuria Sacramento, & Christo, quia effectum unice passionis, scilicet remissionem peccatorum omnium uult reiterare; & quantum in se est Christum iterum crucifigere; & sacramentum iterat, & grauissime peccat.

Dub. 3. *Quomodo sanctificare aquam potest, &c.* Obicitur contra haec uerba Cypriani: quia secunda in hoc, uidetur, quod baptismus non fiat nisi in aqua sanctificata: ergo si aliquis baptizetur in aqua fluminis, est rebaptizandus. Item. Qualiter respondetur ad eius argumenta, ad quae Magister non respondet? Si nulla est sanctificatio nisi per spiritum sanctum, &

hunc haereticus non habet: ergo nihil sanctificat. Respon. Dicendum, quod duplex est sanctificatio. Quaedam, quae spectat ad solennitatem: quaedam ad necessitatem. Illa, quae est ad solennitatem est facta a plauto ecclesiae per orationem. Sed haec non addit aliquid; nec adimit baptismum. Alia est per uerbum adueniens ad elementum, per uerbum inquam quod est de integritate formae sacramenti: & quoniam istud non habet efficaciam ad dicente, sed potius ab instruen- te: ideo sanctificat, & est efficax non uirtute ministri, sed Christi. Sicut notorius odiosus, & malus scribit literas, quas mittit regi filius eius: quis notarius non placeat; nec aliquid quod sit in ipso ipsi regi: placeat tamen litera filii, & omnino efficax est: apud regem: sic intelligendum est in proposito. Et sic patet, quod obiectio sua non ualet, quia non sanctificat sacramentum spiritus baptizatis, sed spiritus Christi. Et hoc est, quod Cyprianum decepit, quia baptismi potestatem ministro traditam non bene considerauit; & de Sacramento secundum, quod de eius efficacia iudicauit: & si quis hoc diceret, in errorem manifestum, si uellet hoc defendere, pueniret quod nullus nisi sanctus posset sacra ecclesiastica dispellere: quod modo tenent quorundam haereticorum sectae.

Sed si quid purgandum erat, &c. **Dub. 4.** Ut Aug. hic male dicere, quia haereticus est quod baptizatus sit rebaptizandus, & graue peccatum est rebaptizare: ergo si hoc faciebat Cyprianus, haereticus: sed si haereticus patitur, non propter hoc saluatur: ergo &c. Respon. Dicendum, quod Cyprianus, hoc non dixit asserendo, nec

nec defendendo, sed opinando: & ideo non fuit hæreticus, quia non erat in ecclesia determinatum. Præterea. Zelus fidei, & de testatio hæreticorum, quæ multū uigebat in eo, faciebāt ipsum ex humana infirmitate excedere: & ideo uenialiter credendus est peccasse, si peccauit. Similiter, & Petrus amore quodā speciali mouebatur erga gregē: & ideo si ex hoc malum exēplum gentibus dedit, nō grauitur, sed uenialiter credendus est peccasse. Et hoc innuit Augustinus, cū dicit; q̄ nō sumus eis meliores; quia propter ueniale peccatum non est quis minus preferendus alii. Venialia enim omnia secantur falce martyrii.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

Quid sit character.

Quia supra quæsitum est de potestate baptizandi. Ad intelligentiā huius partis quæritur de iteratione baptizandi. Et quia causā, quare non pōt iterari baptismus, est character, quem imprimit: ideo quæritur primò hic de characterē. Et circa hoc sex quærentur. Primò quæritur de characterē, quid sit secūdū essentiam. Secundò quæritur, ad quid sit. Tertio, in quo sit sicut in subiecto. Quarto quæritur, per quid character imprimatur, Quintò, qualiter imprimatur, utrum delebiliter, an indelebiliter, Sextò & ultimò quæritur, utrum baptismus debeat iterari.

Quod character sit habitus, sic ostēditur. Tria sunt in anima. scilicet potentie, passionē, &

habitus: sed character nō est potentia, quia non est in omnibus: nec passio, quia secūdū ipsum anima non patitur: ergo est habitus. **ITEM.** Constat characterem aliquem esse qualitatem spiritualem animæ: sed nihil est in genere aliquo determinato, quod nō sit in aliqua eius specie: ergo cū qualitas spiritualis sit in prima specie qualitatis, & ista est habitus, uel dispositio: ergo character ē habitus, uel dispositio: sed nō est dispositio, quia non est facile mobilis: ergo habitus.

CONTRA. Augustinus de bono coniugali dicit. Quia habitus est, per quē aliquis aliquid agit: sed characterē nō agit homo aliquid: ergo character nō est habitus. **ITEM.** Si character est habitus, aut est habitus naturalis, siue innatus; aut acquisitus, aut infusus. Nō innatus, hoc constat: ergo acquisitus, uel infusus: sed omnis talis habitus, cū sit in anima per modum perfectionis, est sciētia, uel uirtus: character autē nihil horū est: ergo non est habitus.

RESOLVTIO.

Character qualitas est in anima & habitus; non passio, nec potentia.

RESPONDEO. Ad hoc dixerūt aliqui, q̄ characterificatio non est aliud q̄ consignatio: & character idē est, quod lignum; hoc si lignum nihil addit supra potētias animæ, quā sit quid absolutum; si autem nec signatio circulo: sed fundatur supra potētias animæ nudas; & est ibi secundum institutionem, & actum consignantis, nulla facta mutatione; unde est pura relatio, ut paternitas. Et dicunt, q̄ uerbū Philosophi intelligunt,

Contra Iouinia num. Tom. 6.

Hanc uiam sequitur Scotus. S. Th. cōsentit D. Bon. dist. 4. q. 1. art. 1.

gitur de illis, quæ dicūt aliquid absolutum. Et ponūt exēplum, q̄ character est in anima, sicut consecratio in ecclesia; in qua consecratione ecclesiæ nō datur noua qualitas, sed solum ordinatio ab eo, qui potest ad sacramenta ibidē celebrāda. Sic dicūt, q̄ character est quoddā animæ signaculum, in quo dicitur anima sanctificari, ut Deus in ea habitet, ut in templo. Et hoc dicūt sensisse Dionysiu; q̄ dicit. Character est signum sanctū cognitionis, uel communicationis, fidei, & sacræ ordinationis, datum accedenti ad hierarchiam. Sed illud non potest stare; quia character dicit aliquam assimilationem, & cōfigurationem ad Christū, sicut character bestię ad diabolum. De quo Apocalyp. Sed assimilatio fundatur super qualitatem: ergo si de nouo sit similis Deo; & non sit mutatio ex parte alterius extremi secundū qualitatem; uidetur q̄ necesse sit dare animæ aliam qualitatem. Propterea dixerūt aliqui, q̄ & si character dicat relationem; dicit nihilominus qualitatem aliquam, super quam fundatur; & illa qualitas est, sicut dispositio ad recipiendum lumen, & calorem gratiæ, sicut siccitas in ligno ad calorem, & peruietas in uitro ad lumen: & ideo posuerunt characterem in secunda specie qualitatis. Sed illud non potest stare, quia ista est naturalis potentia uel impotētia, quæ consequitur naturam. Præterea: siccitas, & peruietas sunt impotentię resistentiæ, quod stultum est dicere. Propterea alii dixerunt, quod chara-

Libr. de Eccles. hierar. cap. 2. par. 3.

cap. 14

cter non tantum est ad disponēdum, sed et ad distinguendū: & est sicut quedam qualitas, animam fidelem decorās, & ornās, per quam ab infideli distinguitur, unde infert sensui spirituali passionem mulcebrē: & ideo est passibilis qualitas, & in tertia specie qualitatis. Sed illud non potest stare, quia non dicitur passibilis qualitas, q̄ infert passionem sensui interiori, uel intellectui. Cū enim omnis ueritas sit obiectū intellectus, tunc omnia essent in tertia specie qualitatis, quā stultum est dicere: ergo similiter de characterē. Propterea alii dixerunt, q̄ character quantum est de suo nomine importat cōfigurationem: unde ubi nos habemus Hebr. figura substantiæ: alia translatio dicit, character substantiæ: & ideo character est in quarta specie qualitatis, q̄ est forma, & circa aliquid cōstans figura. Et si obicias, quod figura est in quantitate, & quātitas in corpore, Dicūt, quod sicut duplex est quantitas. scilicet spiritualis, & corporalis, siue molis: sic duplex est figura. Sed istud non uidetur posse stare, quia figura est clausio terminorum, secundū quā est in quarta specie qualitatis: sed in spiritualibus configuratio nō est similis terminorū clausioni, sed est similitudinis impressio, siue assimilatio. Item. Si figura ponatur in spiritualibus, nō est nisi translatiuē: sicut ergo quātitas uirtutis non ponitur in genere quantitatis uerē: sic nec figura in specie figuræ. Et iterū. Quomodo secundū qualitatem uirtutis actu dicitur clausio terminorum? Et iterum, super quid fundat-

cap. 1.

fundatur illa clausio: Si supervitutum datam, uel innatam, oportet ad aliam speciem recurrere: ergo cum figura spiritualis non habeat conuenientiam cum illa, uidetur quod character non dicat figuram, siue configurationem in quarta specie. Propterea alii se extendentes, dicunt: quod non est in aliqua specie qualitatis a philosopho assignata, quia ipse non assignat nisi solum species qualitatis natae, uel acquisitae, non infusae: & hoc etiam ipse Philosophus innuit cum dicit. Fortassis & alii apparebunt qualitatis modi. Et dicunt characterem sub alia specie contineri, ut scilicet una species qualitatis sit qualitas infusa. Sed illud uidetur quod errere fugam: quia nos uirtutes theologicas, & alias uirtutes, quae sunt infusae in prima specie qualitatis collocamus: quare ergo non similiter characterem? Et ideo dicendum, quod character cum sit in anima, & sit qualitas spiritualis, quod est habitus, non passio, nec potentia. Sed notandum, quod habitus accipitur dupliciter. Vno modo proprie, prout distinguitur contra dispositionem per perfectum, & imperfectum. Alio modo communiter, prout utrumque comprehendit. scilicet omnem qualitatem animam disponentem, siue facile mobilem, siue difficilem; siue perfectam siue imperfectam: & sic accipitur, cum dicitur: tria sunt in anima, potentia, passio, & habitus. Nam dispositio est in anima, & non est potentia, nec passio. Dicendum igitur, quod si accipiat habitus largè, sic character est habitus. Si autem strictè, sic quia character est perpetuus, ideo habi-

tus: sed quia non perficit, sed disponit ad ulteriorem perfectionem, si gratiae: ideo est dispositio. Similiter est in oculo corporali, quia ibi est lumen cum natura inseparabile, sed insufficiente ad uidentum; nisi ueniat spiritus uisibilis à neruo optico. Similiter in intellectu est lumen conaturale inseparabile, non tamè sufficiens ad dirigendum cognitionem, nisi superueniat habitus scientiae. Secundum rem igitur character est quaedam qualitas animam non omnino perficiens, sed disponens ad ulteriorem perfectionem. scilicet gratiae. Unde potest esse, quod sit quoddam lumen spirituale semiplenum, & quidam calor gratis datus. Illud lumen dicitur signaculum animae, uel signari in anima, secundum quod dicitur in Psal. Signatum est super nos lumen uultus tui domine: signatum (inquam) per naturam, sed specialius per sacramenta diuina, specialiter siue per dona spiritus sancti gratuita. Duo igitur obiecta soluitur, quia intelliguntur de habitu perfecto, qui plene rationem habitus habet. Nam iste habilitat ad opus aliquod de se: & sic uel habilitat cognitiuam, & est scientia: uel motiuam, & est uirtus. Non autem, est uerum de habitu, qui est imperfectus, disponens ad alium: sicut lumen natura e ad scientiam, & lumen oculi ad habitum uidentum. Sic intelligendum est in characterem: nihilominus tamen aliquem actum habet, sicut patebit in sequenti problemate.

QV A E S T I O II.

Ad quid utilis sit character?

DE characterem quantum ad utilitatem, ad quid uidelicet character sit utilis. Et cum sit signum sacra-

mentale, dicitur quod est ad significandum, nec tantum ad hoc, sed etiam ad disponendum. Est etiam ad assimilandum, & distinguendum. Queritur ergo primo de significatione: & cum signum sit, quod se offert sensibus: uidetur, quod character non sit signum, cum sensibus se non offert. **I T E M.** Si est signum, aut ergo est naturale, aut uoluntarium. Si uoluntarium: ergo diuersificatur apud diuersos, quod stultum est. Si naturale: ergo habet esse a natura, quod est stultum similiter dicere. **I T E M.** Si est signum, queritur, quod significat: si gratiam. Contra. Multi habent characterem, qui nec habent, nec habuerunt, nec habebunt gratiam. De secundo actu, qui est disponere queritur similiter: & quod sit ad disponendum, uidetur: quia cum Deus sit agens potentiae infinitae, non indiget dispositione praeniam ad imprimendum formam: ergo non est necesse, quod character, uel aliquid aliud disponat ad gratiam. **I T E M.** Si est ad disponendum: queritur ergo ad quid disponit? si ad gratiam. Contra. Gratia habetur in baptismo fluminis, sine characterem: ergo non indigemus dispositione media. **I T E M.** Gratia unitur gloriae sine dispositione media: ergo uidetur similiter quod natura uniat gratiam sine dispositione praeniam: ergo non est necessaria alia dispositio: De tertio actu, qui est assimilare queritur, cui character assimilatur: & constat, quod si alicui, quod ei, a quo imprimitur, ergo assimilatur Deo. Sed contra. Similitudo est iterum differentium eadem qualitas:

sed creatori & creaturae nihil est commune: ergo &c. **I T E M.** Character stat cum culpa. quod omnino est deo dissimilis: sed similitudo expellitur per dissimilitudinem; ergo culpa expelleret, siue deleret characterem, quod falsum est: ergo &c. **I T E M.** Cum assimilet toti Trinitati: quia quicquid assimilet uni personae, & omnibus: queritur, cui per appropriationem. Et quod patri, uidetur: quia est sacramentum regenerationis: sed eius est regenerare, cuius est generare: cum ergo generare sit proprium patris, patet &c. Et quod filio, uidetur: quia filius dicitur esse character aeternus. Sed quod spiritu sancto uerum: quia character signum est praeparans ad gratiam, & donum gratuitum gratiae datum: sed gratia appropriatur spiritui sancto: ergo &c. De quarto etiam actu, scilicet de distinctione queritur, quos distinguit. Et dicit Dam. quod character baptismalis distinguit fidelem ab infideli.

S E D C O N T R A. Multi sunt fideles, qui non habent characterem, & multi infideles, qui habent: ergo &c. **I T E M.** Si distinguit, queritur cui, aut enim Deo, aut nobis. Deo non, quia ipse non indiget. Nobis non, quia non uidemus, utrum aliquis habeat characterem. Quod si angelis, uel beatis, superfluit, quia bene sine hoc cognoscunt.

R E S O L U T I O.

Character eius utilitatis est, ut gratiam, & significet; & quodammodo efficiat, ad eandem praeparat, configuretque nos Deo.

R E S P O N D E O. Quod character est signaculum sacramentale à Deo impressum. Quia signaculum sacramentale: ideo gratiam S. Bon. Lib. 4. L signi-

In praedic. ca. de Qualitate.

Observa quod apud S. Tho. ab solutio characteris est potentia quaedam spiritus alius passiva.

Psal. 4

*Dissen-
sit Sco-
tus di-
stin. 4.
q. 9. ne
gans
hac di-
spofi-
tionē.
mediā,
quia ei
sufficit
sufice-
pio sa-
cramē-
ti.*

significat, nō tātū significat, immo aliquo modo præparat: quia usus sacramentorum non tantū est in significando, sed in efficiendo quodam modo. Et quia gratiam significat, ad gratiam disponit, iō habet aliquam similitudinē cum gratia, quę est similitudo Dei: iō aliquo modo configurat Deo. Et quia oēs cō figurat uni: ideo assimilatur etiam gregē domini inter se: & p hoc distinguit ab his, q nō sunt de grege: uel etiam distinctionem facit in eodē grege secūdu aliā, & aliam rationem assimilandi.

AD ILLVD ergo, quod obij- citur primō, quod non est uisi- bile. Dicendum, q character cū exteriori signō facit unū sacra- mentum: unde non est rō in eo significandi per se tantū, sed per coniunctionē cum exteriori elemento: & rōne illius est uisi- bile, & unum: sicut elementū unum: & ratione eius est uolun- tarium, sicut elementum signi- ficat ex institutione: nec est ta- men diuersum apud diuersos, quia institutum auctoritate Ma- gistri uniuersalis. AD ILLVD, quod quæritur, quid significet. Dicendum, q gratiam: & quod ibi nō sit, ut supra habitum est, hoc est ex defectu suscipientis tantū. AD ILLVD, q obijcitur de secundo actu. Dicendum, q disponit sicut quoddam lumen, & calor datus. Dispositio autē illa non est necessitatis, qd agēs non possit aliter agere, uel suscipiens capere: sed tantū con- gruitatis. Quia. n. natura corrupta est per peccatum, & indispo- sita ad gratiam, congruum fuit quod interciderat dispositio me-

dia: non sic gratia ad gloriam. ET SIC PATET responsio ad tria obiecta. Ad primum, quia non est dispositio p p agētis in- digentiam. Ad secundum, quia nō est dispositio necessaria. Ad tertium, quia non est similis di- dispositio in natura peccatrice ad gratiam, sicut gratiæ ad gloriā.

AD ILLVD, quod quæritur de assimilatione. Dicendum, quod est assimilatio per unius qualita- tis participationem, uel per imi- tationem, uel per omnimodam indiuisiōnem. Prima est crea- turæ ad creaturam. Secunda est creaturæ ad Deum. Tertia est Dei ad Deum, siue unius perso- næ ad alteram. Assimilatio au- tem creaturæ ad Deum, uel est perfecta, uel sufficiens, uel ad sufficientem disponens. Prima est in gloria: & hæc non compa- titur dissimilitudinem aliquam nec culpæ, nec miseriæ. Secun- da in gratia: & hæc compatitur dissimilitudinem miseriæ: sed non culpæ. Tertia in caracte- re: & hæc cōpatitur utramque, quia sōiū est gratiæ gratis da- tæ, & multum longinqua: & sic patet respōsio ad duo de assimi- latione. AD ILLVD, quod quæ- ritur, cui principaliter assimilatur. Dicendum, q appropriate ipsi filio, qui character dicitur: uel et quia baptizati dicunt induere Christū, quia ipse est caput, & dux exercitus: & q sicut pa- tebit, character p appropriatio- nē respicit fidē. DE distinctio- ne soluunt quidam, quod chara- cter distinguit eos, qui sunt de ecclesia numero: ab his, qui non sunt numero quantum ad me- ritū. Sed hoc nihil est, quia herē-
ticus

*Quest.
sequens.*

ticus præcisus habet characterē, nec tamen est de ecclesia. Alii dicunt, q character distinguit percipientem sacramēta ab his, qui perceperunt tantū signum cōparticipationis sacramētorū, & per consequens distinctionis quantum ad non percipientes. Sed tunc uidetur, quod idē esset signū sui ipsius. Et propterea di- cendum, quod rō distinguendi in caractere venit ex rōne si- gnificandi: character autem si- gnificat gratiā fidei secūdu ali- quem statum: unde distinguit uel fidelē ab infideli, uel fidelē a fidelis: & qd permiscētur, hoc nō ē ex uitio signi, sed signato- rū. Et p hoc patet sequēs: q a si- gnū est nobis nō p se, sed rōne cōiūctionis cū elemēto. Et ē exē- plū, si aliquis assumeret arma re- gis, signum esset, q esset de exer- citu regis: potest tamen nihilo- minus esse ex parte contraria, quamuis arma significēt, quod si ex parte illa, & nō est falsitas in signo, sed in accipiente. Et sic in proposito intelligendū, quo- niam sicut arma fiunt ad distin- guendum exercitus, & tamen ut plurimum confunduntur, qn sunt in bello: sic etiā est nobis, quamdiu sumus in cōflictu hu- ius uitæ p̄sentis miseræ. Exem- plum est de habitu religionis, q est signum bonitatis. tñ cōicant et in hoc boni cū malis, & car- nales cum spūalibus, & amātes mundum cum cōtemnentibus.

QVÆSTIO III.

In quo, ut in subiecto sit character?

IN quo sit character sicut in subiecto. Et quod in tota ani- ma, uidetur: q character distin- guit ouem Christi a nō oue, mē-

brum Christi a non mēbro, sed anima non dicitur ouis, nec mē- brum secundū potentiā, sed scdm substantiā: ergo character secūdu substantiā distinguit. ITEM. Cuius est dispositio, & habitus: sed character disponit ad gratiā, & remissionē origina- lis: quod respicit totam aīam: er- go character ē in aīę substantiā.

SED QVOD sit tantū in po- tentia cognitiua, uidetur: quia omne, quod est in anima perti- nens ad cognitionē, est in potē- tia cognitiua: sed character per- tinet ad cognitionem, cum sit si- gnum: ergo &c. ITEM. In una aīa est unus character per unū sacramētū: sed omnis habitus est in potentia, ut in subiecto: er- go cum accidens sit in uno su- biecto, character est in una po- tentia: sed potentia, q maximē huic conuenit, est cognitiua: er- go &c. SED QVOD sit in tota imagine, uidetur. Character est quædā configuratio: sed confi- gurari dicitur anima Trinitati secundū tres potentias, non unam tantū: ergo &c. ITEM. Character disponit principaliter ad imaginis reformationem: sed reformatio imaginis atten- ditur quantum ad reformatio- nē ipsarum potentiarum, ut cō- uertuntur ad Deum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Character in anima est secundū imaginem, proprietatem, & ueritatem; attamen potentie cog- nitivæ appropriatur.

RESPONDEO. Dicendum, q circa hoc triplex fuit opinio. Quidam dixerunt, quod chara- cter est in tota anima p p ratio- nes p̄dictas, quia distinguit ouē

D. 7h.
3. p. 9.
63. ar
tic. 4.
vide-
tur po-
nere in
intelle-
ctu.
S. co. ue-
rò in 4
dist. 4.
q. 9. te-
net, qd
sit in
essen-
tia, &
non in
poten-
tijs.

ab oue, uel ab ea, q̄ nō est ouis: & hoc respicit animæ substantiam. Quidam q̄ in cognitiua propter rōnem signandi: & quoniam signū, qd̄ est ratio cognoscendi, respicit potentiam cognitiuam: ergo &c. Quidam quod in tota imagine p̄p̄ rationē configurandi: & quia actus characteris (a quo nomē accepit) principaliter est configurare: iō hęc tertia opinio melior est, q̄. s. sit in anima secundum imaginem, secundum proprietatē, & secundum ueritatē. Sed quia imago & si sit in tribus, tamē appropriatur cognitiuæ, secundum quod dicitur in Lib. de spiritu, & anima, quod imago est in potentia cognoscendi, similitudo in potentia diligendi: ideo per appropriationem est in potentia cognitiua. AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod distinguit animam; ergo in anima: uerū est, sed non oportet qd̄ sit primò in tota aīa: sicut color distinguit corpus, sed tamen primò est in superficie. AD ILLVD, qd̄ obiicitur, cuius est dispositio, est & habitus. Dicendum, qd̄ uerū est de illa dispositione, quæ sit habitus: sed de alia non sic: q̄a habitus unius potētiae disponit ad habitum alterius: ut habitus fidei ad habitum charitatis. AD ILLVD, qd̄ obiicitur: qd̄ spectat ad cognitionē. Dicendū, quod uerum est, si sit habitus cognoscendi. Et p̄p̄ea, character non tantum ad cognitionē spectat, sed etiam ad gratiā reformantē totam imaginē. AD ILLVD, qd̄ obiicitur: qd̄ est unū in anima una. Dici potest dupliciter. Primò quod unum accidens est in

pluribus, sicut una gratia in pluribus potentijs, & una sanitas in pluribus membris: Potest ergo accidens unum esse in pluribus potentijs, quando illud accidens non respicit determinatē unā potentiam, sed † eas: secundum qd̄ fundentur in uno. Vel aliter. Imago una est, & tamen in tribus potentijs: quia dicit relationem ad unum. Similiter, dici potest in characterē: quia. n. imago importat distinctionem, ideo comparatur ad plura, sicut ad unum subiectum. Et exemplum est in numero. Ternarius. n. unus ē in tribus hominibus, & unus est quamuis illi sint plures in se, qui sunt unum subiectū ternarii, & nullus eorū per se tantum est subiectū. Ita & in characterē intelligēdum est, qd̄ dicit (sicut prædictum est) quādam configurationē animæ, ad beatam Trinitatem, mediam inter configurationē animæ quātum ad naturam, & configurationem eiusdem quātum ad gratiam gratum facientem.

QVÆSTIO IIII.

An character ita per uirtutes imprimatur, sicut per sacramenta?

PER quid character imprimatur, utrum imprimatur, per uirtutes sicut per sacramenta? Et quod sic, uidetur: quia character est signum conformatiuum, sine configuratiuum: sed per uirtutes configuratur anima Deo: ergo per uirtutes imprimatur character. ITEM. Querō, utrum imprimatur per sacramenta ueteris Testamenti. Et uidetur, quod sic: quia character est signum distinctiuū, distinguēs populum a non popu-

† a. l.
plures.

Qd̄ col-
later.

lo: sed dominus tempore legis habuit populū, q̄ debuit distinguī, sicut et mō: ergo si distinguebantur per sacramēta, patet qd̄ in illis imprimebatur signaculum distinctiuum: huiusmodi autē est character: ergo &c. ITEM. Queritur, utrum per oīa sacramēta no. Test. imprimatur character. Et uidetur, qd̄ sic, q̄a quod potest in maius, potest in minus: sed omnia dant gratiam quæ maior est, q̄ character: ergo &c. ITEM. Character ad gratiam disponit: ergo cum omnia sacramenta dent gratiam, & disponant ad illam, omnia dant characterem.

CONTRA. Character est signū indelebile: ergo oē illud & solū impressiuū est characteris, qd̄ nō iteratur circa subiectum: sed tantū tria sunt sacramenta non iterabilia, ut baptismus, cōfirmatio, & ordo: ergo tantū illa tria imprimunt characterem. QVÆRITVR ergo ulterius rō huius: cū oīs passio, q̄ inest aliquibus insint per aliquā naturam cōem, quæ sit illa natura cōis repta ī his tribus, & nō in alijs? & constat, qd̄ non est materia: q̄a non est cōis: nec forma, quia nec illa est cōis. Et si dicas, qd̄ cōueniunt in inuocatione Trinitatis, ut efficiētis: & q̄a illa est una in oībus sacris? necesse est ergo, qd̄ illa natura sumatur ex parte finis. Sed hoc nō vr̄, q̄a in fine cōi uidentur oīa conuenire: ī finibus aut̄ proximis oīa differunt. Et si dicas, qd̄ hoc est, quia ista tria sacramēta sunt respicientia statum fidei determi-

natum: ergo cū fides sit eadē secundum diuersos status, vr̄ qd̄ in oībus istis sacramentis unus imprimatur character: sed constat, qd̄ multi sunt characteres, alioquin nō posset q̄s ordinari, si nō esset cōfirmatus. Querit̄ ergo, q̄ sit rō multitudinis, & uidetur, qd̄ superfluant: cum sufficēter per unum possint distinguī. Quod aut̄ sint multi uidet̄, quia character interior similitudinem habet cum signo exteriori: sed signa sunt dissimilia, & diuersa: ergo & characteres.

RESOLVTIO.

Character cum sit signum distinctiuum, distinguens spiritualiter interius multos: in sacramentis, & in tribus eorum tantum imprimitur, non autem in uirtutibus.

RESPONDEO. Ad prædictorum intelligentiā est notādū, qd̄ character est signū, interius distinctiuum: q̄a ergo signare non cōuenit ei nisi rōne signi uisibilis, iō solū in sacramētis nō in uirtutibus imprimitur. Quia uerò interius spūaliter ē distinguēs, iō in sacramētis, q̄ sunt non carnalis populi, sed spūalis: imprimit. s. in sacramētis no. le. nō ueris. Quia distinctiuū nō unius, sed multorū: iō unitiuū multorū in uno statu fidei: & iō in his sacramentis solū imprimitur, q̄ respiciunt statum fidei determinatum. Tres autem sunt status fidei, scilicet genitæ, roboratæ, & iam multiplicatæ: & secundum hoc attēditur triplex distinctio in populo. s. bonorum a malis, fortium ab infirmis, clericorum a laicis. Et hęc triplex distinctio præcessit in figura in populo Israel. Prima cum oēs sunt distin-

Et ab Aegyptiis, ad ueniendum in terrā promissionis. Sc̄da, cum fortes ab infirmis ad pugnandū in bello. Tertia, cum Leuitæ ab alio populo ad ministrādum in tēplo. Similiter triplex fuit distīctio in domo Dauid. Prima domus eius ab infidelibus. Secūda, quia erant ibi specialiter pugnatōres. Tertia, quia Leuitæ, & sacerdotes, & scribæ ab aliis etiā distīcti erant: & etiam duces, & principes habebant. Quia ergo tria tantū sunt sacramenta, q̄ respiciunt statum fidei determinatū, Baptismus primū; quia ibi fides gignitur; & homo ab Aegyptiis separatur. Confirmatio secundū, quia ibi fides roboratur. & ut pugil inungitur homo ad p̄liandum, & ab infirmis discernitur. Ordo tertium, quia ibi uirtus multimoda datur, & homo ut sanctus ad ministeriū tēpli a laicis separatur: ideo ista tria tantū imprimūt characterem. Natura ergo cōmunis reperta ī his & non in aliis, est: quia sunt si gna uisibilia interius operantia, respiciētia statū fidei determinatū. Et quia distīctio populi a nō populo præcedit alias distīctiones: ideo baptismalis character p̄cedit alios de necessitate. Sed distīctio fortium ab infirmis p̄cedit distīctionē aliam solū de congruo, non de necessitate. Ex hoc ergo patet ordo characterū: patet & numerus, quia tres sunt secundū tres status, & tres distīctiones, & tria sacramēta. Patet etiam ratio imprimendi. Præsupposita nāque identitate ex parte materialis elēmēti, ratione cuius cōpetit signatio, sumitur rō principalis ex parte finis. Quia

tamen finis mouet efficiētē, & efficiens secundū exigentiā finis introducit formam in materiam, concurret triplex ratio: & prima est status fidei determinatio, ex parte finis: ex parte efficientis institutio, q̄ ad talē finē ordinās, dedit talē uirtutē, ut in his imprimeretur character: ex parte uerō formæ est sanctę Trinitatis iuocatio: & sic patēt oīa.

QVOD primò obiicitur de uirtutibus, iā patet: quia non est cōfiguratio, secundū quam attendatur signum distīctiuum, eo quod non est signum sensibile extra. AD ILLVD ergo, quod obiicitur de sacramentis uel. le. similiter patet respōsio: quia ibi erat tantū cōfiguratio exterior in carne, quia erant sacramēta populi carnalis. AD ILLVD, q̄ obiicitur, quod pōt in maius, pōt in minus. Dicēdū q̄ istud nō est generaliter uerū, quia frequenter uirtus creaturę ordinatur ad maius non ad minus: homo. n. potest generare hominem, non festucam. AD ILLVD, q̄ obiicitur, q̄ omnia sacramenta disponunt ad gratiam. Dicendum, q̄ actus disponēdi ad gratiā nō est proprius characteris, sed magis qui p̄determinatus est. QVOD POST modū q̄ritur, satis patet, si breuius resumantur p̄dicta. Ordo enim, & summa p̄dictorū est: quia character est signū interius distīctiuū pariter, & uniti uū in aliquo fidei statu: ideo imprimitur a signo uisibili interius operante, respiciente statū fidei determinatum. Status ergo fidei determinatus est prima ratio imprimēdi, quia finis imponit necessitatē his, q̄ sunt ad finem: ideo quia

quia ille instituit ad hūc finem sacramenta, dedit uirtutē, & formam uerborum congruam. Est etiā ratio multiplicandi: quia. n. tantū tres status fidei sunt, & tres distīctiones: ideo tantū tres characteres. Est etiam ratio ordinandi: nam fidei generatio præcedit confirmationē, & confirmatio multiplicationem: sed primum de necessitate præcedit secundum, & tertium: & secundum excedit tertium de cōgruo tantū. Talis ordo est in distīctionibus populi, nā primò est separatio fidelis populi ab Aegyptiis, uel malis. Secundò fortium ab infirmis. Tertio sanctorum, & perfectorum ab aliis: & sic est ordo in characteribus.

QVÆSTIO V.

An character imprimatur debiliter, uel indebiliter?

VT RVM character imprimatur debiliter, uel indebiliter. Et q̄ indebiliter, Videtur: quia sacramenta, in quibus imprimatur character; nullatenus iterantur; sed si deleteretur, possent, & deberent iterari: ergo nō delet. ITEM. Character stat cum culpa, sicut patet in sacerdote malo: ergo non repugnat culpæ: stat etiam cum ignorantia, ut in paruulo baptizato: ergo uidetur q̄ non habeat contrariū, per q̄ deletur, & est in subiecto perpetuo: ergo eius impressio est indebilis.

CAP. 3. CONTRA. Possibile est aliquem baptizatum habere characterem bestię, de qua habetur Apoc. sed nullus simul potest placere Deo, & diabolo: ergo nullus simul potest habere signum huius, & illius: ergo unus

character potest alterū delere, & destruere. ITEM. Character bestię est delebilis, quia nullus est adeo malus, quin possit fieri bonus: ergo a simili character Christi: cum ille, qui bonus est, possit malus fieri. ITEM. Si character est indelebilis, quero unde illud habeat. Si ab efficiente: sed gratia gratumfaciens a Deo est, & tamen delebilis est. Si a subiecto, ergo quicquid est in anima, est indelebile. PRÆTEREA: quod magis sit delebilis ratione subiecti, uidetur: quia uoluntariē recipitur: sed quod subiacer uolūtati, est uariabile: ergo &c. ITEM. Quod post hanc uitam deleatur, uidetur in beatis, quia ex parte multo. n. magis est imperfectiuum lumen, quā fides: ergo si fides excidit, & character. ITEM. Quod in damnatis deleatur, uidetur: quia character aliquo modo habilitat ad gratiam, sed tunc erunt ipsi omnino inhabiles: ergo carebunt characterē.

RESOLVTIO.

Quia character proprietas est, existens in perpetuo subiecto; in quo nec repugnantiam habere potest: ob id perenniter imprimatur.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ communis opinio ist, q̄ character est proprietas indebilis: sed in huius indebilitatis causa differenter sentiunt diuersi. Quidam enim dicunt, quod quia character est in anima secundū substantiam, uel essentiam, & ipsa est perpetua, & inuariabilis: ideo & character: sed istud supra improbatum est. Alii dicunt, quod quia est in anima se-

cundum potentiam cognitiua, que non subiacet uariabilitati, ut uoluntas, quaedam enim cognoscimus uoluntate non uolente, & ideo etiam est inuariabilis. Sed hoc non ualet, quia per ignorantiam expelluntur habitus cognitiui, sed non character. Tertium dicitur, quod sicut ex matrimonii obligatione contrahitur uinculum in dissolubile, quamdiu uiuitur: ita ex consimili in susceptione sacramenti: & quia ibi est quoddam matrimonium spirituale: & quoniam tam Deus, quam anima sunt perpetuam durationem habentia: ideo character semper durat. Sed quamuis istud possit dici de baptismo, ubi est quidam contractio matrimonii: non tamen in aliis sacramentis. Et propterea dicendum aliter, quod perpetuitas characteris principaliter sumitur ab eius conditione, & natura. Unde notandum, quod est habitus innatus: & hic est indelebilis omnino: & est habitus acquisitus; & hic quia est ex acquisitione, perdi potest: & est habitus infusus, uel datus: & hic est duplex. Quidam est datus ad dirigendum: & quia potentie possunt obliquari: ideo est deleibile; potest enim inuenire repugnantiam in subiecto. Est & alius impressus ad distinguendum: & huic in directio, uel obliquatio potentie non repugnat. Si enim aliquid repugnaret, hoc solum esset opposita consignatio; sed opposita non potest esse, quia solus Deus potest imaginem suam consignare: ideo si debet opposito signo signari, a solo Deo fiet: sed ipse numquam imprimit signum sibi contrarium: ideo necesse est, quod character aeternaliter perseveret. Quoniam ergo character pro-

prietas est, existens in subiecto perpetuo, in quo non potest habere repugnantiam: ideo eius impressio est perpetua. AD ILLUD, quod obicitur de characteribus bestiarum. Dicendum, quod character bestie non dicitur aliquod signaculum, quod diabolus anime impresserit, sed culpa secundum eius uoluntatem perpetrata, in quo est anima per obstinationem disposita ad perpetuitatem: & ideo non est omnino simile. AD ID, quod queritur, unde hoc habeat. Dicendum, quod a sui conditione, subiecto concordante, non repugnat; & efficiente, non perducens contrarium, nec subtrahens. AD ILLUD, quod obicitur de damnatis. Dicendum, quod in damnatis manet ad confusionem, & in beatis ad quantumcunque decorem. Quid obicitur, quod est ex parte. Dicendum, quod sua imperfectio scilicet characteris comparatur secum perfectionem glorie: non sic autem est de perfectione fidei, quia fides secundum quod est uirtus; dicitur aenigma, & absentia rei creditae: & haec repugnat statui glorie: & ideo euacuatur non secundum quod lumen tantum, sed secundum quod habet annexum aenigma, & absentiam rei in se, quod est essentialis fidei secundum quod uirtus: alioquin si uideretur praesentialiter, non esset meritum. Non autem est simile de characteribus: quoniam dicitur quandam consignationem, & lumen quoddam: & illud non habet oppositionem ad lumen perfectum; nec habet oppositionem ad tenebram poenae propter lucis modicitatem; ideo nec ibi euacuatur, nec hic extinguitur.

QVAE-

QVAESTIO VI.

An baptismus reiterabilis sit?

UTRUM baptismus debeat iterari. Et quod sic, uidetur: quoniam possibile est aliquem fide accedentem baptizari, qui nihil gratiae percipit per baptismum: ergo si non debet esse sibi uia salutis praclusa; debet, & potest iterari isti baptismus. ITEM. Duo dantur in baptismo, scilicet character, & gratia: sed quauis character sit indelebilis: ergo saltem ratione gratiae potest, & debet iterari.

CONTRA. Si baptismus posset iterari: ergo posset quilibet impune peccare: cum ibi fiat remissio culpae, & poenae. ITEM. Si effectus non potest iterari, nec causa: ergo si character non potest iterari, nec signum uisibile, siue baptismus. ITEM. Multa non debent fieri de iure, quae si fiunt de facto, facta sunt: ut sacerdos praecisus non debet conficere, sed si conficit, confectum est. QVAERITUR ergo, utrum in hoc casu aliquid fiat. Et quod sic uidetur, quia accedente uerbo ad elementum, fit sacramentum.

RESOLVTIO.

Sicut semel tantum contrahitur peccatum originale; sicut Christus amplius non moritur, nec illi mors ultra dominabitur; sicut demum character aequum semel, imprimitur; ita baptismus primus delens, secundum representans, et tertium efficiens, unam solum uice nec pluribus conferri potest.

RESPONDEO. Dicendum, quod baptismus nec debet, nec potest iterari. Quia non potest: ideo quod iterat, nihil facit. Quia uero non

debet; qui scienter iterat; grauissimè peccat. Ratio autem, quare non debeat iterari: triplex est. Prima est ratio morbi, quem curat, scilicet peccati originalis, quod non potest iterari. Secunda est ratio eius, quod principaliter signat, ut passionem, & resurrectionem: quam impossibile est iterari. Tertia est ratio efficaciae in curando, quia absoluit a poena, & a culpa: & tunc mali non essent puniendi, si semper cum peccarent, deberent baptizari. Ratio quare non potest iterari, est characteris impressio: quia ex quo semel imprimitur, amplius imprimi non potest: & ille est effectus sacramenti primus, sine quo nihil facit sacramentum, Alia est diuina institutio, quia dominus instituit; ut perfectam, & unicam haberet efficaciam, & semel tantum fieret: si ergo fit secundum, nihil fit in anima; & ita cassat sacramentum scienter: & propter hoc iterans baptismum nihil facit omnino: & magis peccat, quam ille, qui fide accedit, quia facit contra ordinationem diuinam: facit et contumeliam sacramento: facit, & contumeliam Christo; quia quantum est de se, filium Dei crucifigit: & ipsum contemptui, & irrisui habet: cum unicum sit baptismum, & unicam efficaciam habeat perfectam a passione unica. Et ideo sancti patres grauem poenam imposuerunt rebaptizantibus, & rebaptizatis scienter, propter grauitatem culpae: quia rebaptizatio aut sapit haeresim: aut si non sapit, grauissimum contemptum Dei, & sacramenti inducit: & ideo grauius debet puniri.

Iuxta illud. Ephes. 4. Una fides, & non baptismum etc.

AD

AD ILLVD, quod obiicitur de fictiōe accedente. Dicendum, qđ fictione recedente, character totum supplet, quod sacramentū sine fictione faceret. AD ILLVD, quod obiicitur de gratia. Dicendū, quod gratia non est effectus immediatus, sed mediāte characterē infunditur a Deo: & ideo nihil fit, quando nō im-

primitur character. AD VLTIMVM, Dicendum, qđ qui iterat baptismū, nec de facto, nec de iure sacramentū tradit, uel recipit; quia ille nō est susceptibilis, sed tantūm exterius abluit. Et si scienter, uel negligenter facit, grauius peccat. Si uerō diligentia adhibita, & si nihil faciat interius; tamen non peccat.

DISTINCTIO SEXTA.
PARS SECVNDA.

De his, quæ potestatem baptizandi impediunt, uel expediunt. Et quod nullus in materno utero baptizetur.

Hoc etiam sciendum est, quod licet ter immergatur propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptisma reputatur. Illud etiam ignorandum non est, quod in materno utero nullus baptizari potest, etiam si mater baptizetur. Vnde Isidorus, Qui in maternis uteris sunt, ideo baptizari non possunt, quia qui natus adhuc secundum Adam non est, secundum Christum non potest renasci: neque regeneratio in eum dici potest, quem generatio non precessit. Item. Aug. Non potest quisquam renasci antequam natus sit. Si uerō opponitur de Hieremia & de Ioanne Baptista, qui ab utero sanctificati leguntur: quod etiam de Iacob quidam putant. Dicimus, si sanctificatio ibi accipitur interior emundatio, in miraculis diuinae potentiae esse habendum, (ut Aug. ait,) ambigūe super hoc loquens: Si usque, adeo (inquit) in illo puero acceleratus est usus rationis & uoluntatis, ut intra materna uisceraria iam posset agnoscere & credere, quod in alijs paruulis expectat aetas ut possint: in miraculis habendum esse diuinae potentiae, non ad humanae trahendum exemplum naturae. Nam quando uoluit Deus, etiam iumentum locutum est. Idem de Hier. legitur, Priusquam exires de ventre, sanctificauit te. Illa tamen sanctificatio, qua effici-mur templum Dei, non nisi renatorum est. Nisi enim quis

renatus

renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei. Nemo autem renascitur nisi prius nascatur. Vnde illa sanctificatio potest secundum praedestinationem accipi: Ecce uidetur dubitanter loqui, qui etiam in eodem dicit, Non dictum est, quia credidit infans in utero, sed exultauit: nec Elisabeth dicit, Exultauit in fide, sed exultauit in utero meo. Et potuit esse haec significatio tantae rei a maiori cognoscendae indicium, non a paruulo cognita. Absque assertionem de hac sanctificatione loquitur, non definiens, qualiter intelligenda sit illa sanctificatio: an sit signum futurae rei, an ueritas iustificationis per spiritum facta. Sed melius est, ut dicamus, illos praeter communem legem in uteris iustificatos, & gratia praeventos dimissis omnibus peccatis; quod et multis sanctorum testimoniis docetur.

Si baptismus sit, uerbis corrupte prolatis.

Quæri etiam solet, Si corrupte proferantur uerba illa, an baptismus sit. De hoc Zacharias Bonifacio scribit, Retulerunt mihi nuncij tui, quod fuerit sacerdos in eadem provincia, qui Latinam linguam penitus ignorabat: & dum baptizaret, nescius Latini eloquij, infringens linguam diceret, Baptizo te in nomine patria, & filia, & spiritus sancta: & propter hoc considerasti rebaptizare. Sed si ille, qui baptizauit; non errorem inducens, uel haeresim, sed pro sola ignorantiae Romanae locutionis, infringendo linguam baptizans dixisset; non possumus consentire, ut denuo baptizetur.

Leo Papa.

Præterea sciendum est, quod illi, de quibus nulla extant indicia inter propinquos uel domesticos uel uicinos, a quibus baptizati fuisse doceantur, agendum est ut renascantur, ne pereant: in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non finit, ut uideatur iteratum. Conferendum eis uidetur, quod collatum esse nescitur: quia non temeritas internenit praesumptionis, ubi est diligentia pietatis.

De illo, qui pro ludo immergitur.

Solet etiā quæri de illo, qui iocans sicut mimus, commemoratio tamen Trinitatis immergitur, utrum baptizatus sit. Hoc autem Aug. non definit, ita inquit. Si totum lu-

dicere

De cōf. d. 4. eodem mō

Hie. sū p. epist. ad Ro.

De cōf. di. 4. q̄

in materno.

Libr. 1. de summo bo-

no. ca. 24.

Ad Darda

nū epist. 57.

Nū. 22

Hie. 1.

In Epist. q̄ b̄. de cōf. d. 4. c. Reuolunt.

De cōf. di. 4. c.

si nullo: ex

epist. Leo. 1.

ad Ro. sticū.

que est nū. 70

Lib. 7. de bap. contra

Don. c. 35. dicre, & mimice & ioculariter ageretur, utrum appi-
 dus esset baptismus, qui sic daretur? diuinum iudicium per
 hab. de alicuius reuelationis miraculum oratione implorandū esse
 cōf. d. 4. censerem. Videtur tamen sapientibus non fuisse baptismus:
 solet et queri. ut cum aliqui in balneum uel in flumen merguntur in no-
 mine Trinitatis, non est tamen baptismus: quia non inten-
 tione baptizandi illud geritur. Nam in hoc, & in aliis sa-
 ad Bon. cramentis sicut forma est seruanda: ita & intentio illud ce-
 epi. 23. et hab. lebrādi est habenda. Illud etiam non te moueat, quod qui-
 de cōf. d. 4. nō ea paruulos ad baptismū fuerunt, ut per spiritum ad
 te mo- uitam regenerentur aeternā: sed eos putant hoc remedio tē-
 ueat. poralem accipere sanitatem, non. n. propterea illi non rege-
 Leo p̄p. nerantur, quia nec ab illis hac intentione offeruntur.

ad uni- uersos Quod duo tempora erant, in quibus baptizabantur hoīes.
 p̄ s. cil. Agnoscendum est etiam in baptizandis electis duo tem-
 cōf. titu- pora esse seruanda, id est, Pascha, & Pentecosten: ut in sab-
 hab. de bato Paschæ uel Pentecostes baptismi sacramentum cele-
 consec. bretur. Qui uerò necessitate mortis, uel periculi urgentur,
 d. 4. c. omni tempore debent baptizari.
 duo tē

De responsione patrinorum.

pora, et c. si qua Porro cuncti ad baptismum uenientes, fidem suam pro-
 neces- fiteri debent, & exponere ad quid petendum uenerint ad ec-
 sitate. clesiam. Vnde etiam a baptizando queritur, Quid uenisti
 2. lib. 4. ad ecclesiam petere? Qui si adultus est, pro se respondet,
 offic. c. Fidem, id est, sacramentum fidei, & doctrinam. Ita etiam
 24. de per singula interrogatus, respondet se credere in patrem,
 cōf. d. 4. & filium, & spiritum sanctum. Si autem paruulus est, non
 c. Par- ualens credere uel loqui, alius pro eo respondet. Vnde Isi-
 uuli. dorus, Paruuli alio profitente baptizantur, qui adhuc lō-
 De cōf. qui uel credere nesciunt: sicut etiam pro aegris, mutis,
 d. 4. cū uel surdis alius profitetur, dum baptizantur: sic & de pœ-
 pro par uulis. nitentibus agendum est. Si uerò pro eo, qui respondere pōt
 Ex Au gu. li. 4. alius respondeat, non itidem ualet: sicut dictum est, Aeta-
 de bap. tem habet, pro se loquatur. Si uerò queritur ex quo sen-
 contra su pro paruulo dicatur, Credo, uel fidem peto: Dicimus
 Donat. de sacramento fidei id esse intelligendum, quod respondetur
 c. 24. petere, cum defertur ad ecclesiam; & habere fidem, cum
 bap- ti-

baptizatur: ut sit sensus, cum dicitur, Fidem peto, id est, De cōf. d. 4. ni-
 sacramentum fidei præsto sum recipere: Credo, id est, sa- d. 4. ni-
 cramentum fidei suscipio: quod est, hic paruulus præsto est hū a-
 sacramentum fidei accipere. Vnde August. nihil est aliud liud:
 credere, quā fidem habere: & ideo cum respondetur cre- ex epi.
 dere paruulus, qui fidei nondum effectum habet, responde- ad Bo-
 tur fidem habere propter fidei sacramentum, & conuerte- ni: 23.
 re se ad Deum propter conuersionis sacramentum. Sed De cōf.
 adhuc queritur, ex quo sensu pro paruulo respondeatur, dist. 4.
 Credo in Deum patrem, & in Iesum Christum, & in Spi- Prima
 ritum sanctum. Nunquid de sacramento fidei, an de fide ex Au
 mentis ibi agitur? Si de sacramento, cur nominatim di- de sym.
 stinguuntur personæ? Si uerò de fidei affectu, quomodo ue- ad cate-
 rum est, cum ea paruulus careat? An illud facturus par- ch. c. 1.
 uulus respondetur, cum creuerit: sicut & omnibus pompis et. 2. li.
 diaboli spondetur abrenunciare: quod si non seruauerit fa- 4. c. 1.
 ctus adultus, tenebitur ipse, uel sponsor? Sanè et dici pōt ibi.
 sponderi pro paruulo, quod ad maiorem etatem si uenerit,
 & pompis diaboli renuntiabit, & sanam fidem tenebit, cu-
 ius tunc sacramentum recipit. Hac autem sponsione par-
 uulus, pro quo fit, tenebitur, non sponsor: si tamen ut cau-
 tio impleatur, quantum in se est, operam dederit: quia exi-
 gitur a patrino, ut sit diligens circa eum, pro quo spopōdit,
 sollicitudo. De hoc Aug. Certissimam emisistis cautionem,
 qua renunciare pompis diaboli spopōdistis.

De catechismo, & exorcismo.

De im. sti. cle. c. 25. et Illa aut interrogatio, et responsio fidei fit in catechismo, hab. de
 cui additur exorcismus. Ante baptismum. n. fit catechis- cōf. d. 4.
 mus, & exorcismus: post catechismū sequitur exorcismus: ante bap-
 ut ab eo, qui iam fide instruētus est, aduersaria uirtus pella- p̄ sym.
 tur. Exorcismus de Græco dicitur in Latinum Adiuratio: de sym.
 Catechismus, Instructio. Catechizare est instruere: ut de ad ca-
 symbolo, ac rudimentis fidei. Exorcizare est adiurare: ut, th. c. 1.
 Ex ab eo spiritus immunde. Symbolum est signum, uel col- et hab.
 latio. Signum, quia eo fideles ab infidelibus discernuntur: de cōf. e.
 Collatio, quia ibi totius fidei sufficiētia et integritas est col- dist.
 lata. Catechismus et exorcismus neophytorū sunt: magisq; nos.
 Sacra-

Sacramentalia, quàm sacramenta dici debent. Neophytus nonitius interpretatur, uel rudis. Et dicitur Neophytus nuper ad fidem conuersus, uel in disciplina religiosa conuersationis rudis. Hæc ergo præcedunt baptismum: non quòd sine istis non possit esse baptismus uerus, sed ut baptizandus

De instru-
ctione
clerico
rum.

De ec-
cl. dog-
mat.

cap. 3
Tom. 3

de fide instruatur: & sciat cui debitor fiat deinceps, & diaboli potestas in eo minuatur. Vnde Rabanus, Ante baptismum, cathechizandi deberet in homine præuenire officium: ut fidei cathecuminus accipiat rudimentum: & sciat cui debitor fiat deinceps. Item August. Paruuli exufflantur & exorcizantur, ut ab eis pellatur potestas diaboli: ne iam contendant eos subuertere, ne baptismum consequantur. Non ergo ab infantibus creatura Dei efflatur uel exorcizatur, sed diabolus, ut recedat ab homine.

SVPRA egit Magister de potestate baptizandi: hic agit de annexis illi potestati. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima agit de annexis sacramento baptismi. In secunda de sacramentalibus. ibi. *Illam autem interrogatio, &c.* Et quoniã quatuor sunt annexa, ex parte baptizati idoneitas, ex parte baptizantis intentionis conformitas; ex parte temporis oportunitas; & ex parte leuantis responsionis fidelitas: ideo Primò determinat, quis potest baptizari: Secundò utrum intentio sit necessaria ad baptismum. ibi. *Solet etiam queri de illo, qui uocans, &c.* Tertio de temporis oportunitate. ibi. *Agnosendum est etiam in baptizandis electis, &c.* Quartò de leuantis responsione. ibi. *Porro cuncti, &c.* Mediis duabus partibus remanentibus indiuisis, prima diuiditur in duas. In prima parte determinat, quis baptizari possit. Secundò, quomodo baptizari

debeat. ibi. *Queri etiam solet, si corruptè uerba, &c.* Prima pars diuiditur in duas. In prima determinat ueritatem. In secunda soluit obiectionem. ibi. *Si uerò opponitur de Ieremia, &c.* Secunda similiter diuiditur in duas. In prima determinat, si ille, qui baptizatus est corrupta forma, debeat rebaptizari. Secundò, utrum ille, de quo nulla est certitudo; possit, uel debeat baptizari. Primum ibi. *Solet queri, si corruptè, &c.* Secundum facit. ibi. *Præterea sciendum est, quod illi, de quibus, &c.* Item, quarta pars hæt duas. In prima determinat ueritatem, quantum ad baptizantis interrogationem, & uel baptizandi, si aduersus est: uel patrini, si paruulus est; responsionem. In secunda soluit dubitationem. ibi. *Sed adhuc queritur, ex quo sensu, &c.* Similiter secunda pars, in qua agit de sacramentalibus, exorcismo. s. & catechismo, habet duas. In prima ponit ordinem in exorcizando, & catechi-

techizãdo paruulum, & horum nominum, & aliorum quorundã notificationem. In secunda ponit exorcismi efficaciam, ibi. *Paruuli exufflantur &c.*

Dub. 1:

QUÆRITUR hic, &c. Vtrum beatus Ioannes in utero habuit usum liberi arbitrii? Et quòd sic uidetur, quia exultauit ad uocem beatæ Mariæ, sicut dicitur in textu; sed talis exultatio nõ fuit nisi per apprehensionem rei amata: res autem non apprehēdebatur nisi ratione; nec amabilis erat nisi uoluntate rationata. s. p sentia Christi, uel eius matris: ergo uidetur, cū usus liberi arbitrii secundum actum rationis, & uoluntatis, quod simpliciter habuit usum. Sed contra. Aug. ad Damianum. Nõ est dictum, quia credidit infans: ergo si motus fidei primus est inter motus uirtutum, uidetur quod non habuit actum alicuius uirtutis: ergo cum hoc nõ fuerit propter defectum gratiæ, fuit ergo propter defectum liberi arbitrii. Respon. Dicendum, quod circa hoc duplex fuit opinio & Augustinus loquitur dubiè. Fuerunt, n. qui decerent Ioannem non habuisse motum liberi arbitrii. nec exultationem illam fuisse ab eo, sed magis in eo, nõ per naturam, sed supra naturam: sicut asina Balaam locuta est, & tamen non intellexit. Sic dicunt Ioannem motum fuisse a spiritu sancto ad aduentum domini, & illud motum fuisse ad motum exultantis, non quia ipse perciperet, sed quia uolebat dominum perciperet, & matrem eius: & ut hoc esset futurum presagium. Et huic opinioni uerba consonant Augustinus. Fuerunt alii,

Ipi. 57
Tom. 2

Num.
22.

qui dixerunt, Ioanni statim datum motum liberi arbitrii, & illustrationem cognitionis, qua cognouit dominum præsentem, & gauisus est supra naturam. Et si tu obiicias, quod dominus non subtrahit dona, & ita post sepe habuit usum liberi arbitrii: quod nec creditur, nec est probabile. Propterea breuiter respondetur, quod sicut dominus gratiam raptò alicui dat ad unam horam: sic et Deus fecit hoc supra naturam ob specialem causam. Vtraque positio est probabilis, nec possunt de facili improbari.

Sed si ille, qui baptizauit &c. Dub. 2.

Uidetur Zacharias hic dicere, quod si uellet errorẽ introducere, quod non esset baptismus. Sed contra. Fides, uel hæresis baptizantis nihil facit ad hoc, quod non sit baptismus: ergo uidetur quod sit idem iudicium, siue intendat errorẽ introducere, siue non. Respon. Ad hoc dixerunt aliqui, quod quis infidelitas circa alios articulos nihil faciat ad baptismi integritatem, tamen infidelitas contra baptismum multum facit. Sed si attendamus, cum fidelitas comprehendat omnem articulum, & infidelitate nõ sit fides, nec pars fidei: nihil facit ad hoc (ut uidetur) ratione eius, qua est fidelitas, uel infidelitas. Ideo dicendum, quod nulla infidelitas aufert baptismum: dum tamen intentio sit salua, faciendi scilicet quod facit ecclesia: & quoniam iste, qui intendit introducere hæresim, intendit nouam formam cudere, & quod facit ecclesia in firmare: ideo non est salua intentio, ac per hoc, nec baptismus.

De quibus nulla extat indicia etc. Dub. 3.

Uidetur

Videtur Leo hic malè dicere: quia ita magnum peccatum est rebaptizare baptizatū, sicut omittere baptismū; ergo q̄ baptizat illū, de quo nulla extant indicia; cōmittit se periculo, & discrimini; q̄a nescit, utrū rebaptizet baptizatū: sed oīs talis peccat: ergo &c. Iuxta hoc q̄ritur, utrū aliq̄s possit baptizari dormiendo? Et q̄ sic uidetur, q̄a de lethargico, q̄ non pōt euigilare, uidetur q̄ debeat baptizari. Respon. Dicendū, q̄ ignorātia facti adhibita debita diligentia excusat à toto: & quoniā si aliq̄s baptizet aliquē, de quo non pōt cognosci p̄ aliquē, q̄ fuerit baptizatus, ignorat eū esse baptizatum, & adhibet diligentia, si requirat a notis: ideo non peccat. Rursus. Quia aliquod est signum probabile, q̄ nō sit baptizatus, tenetur, & dēt baptizari: & ita patet, q̄ baptizando non cōmittit se discrimini. Quod q̄ritur de dormiente. Dicendū, q̄ si est adultus, aut prius consensit, & uoluit: aut noluit, & retinuit. Si cōsensit, & uoluit, si baptizatur, baptizatus est. Aut si prius negauit, & renuit, baptizatus non est. Si aut̄ indifferenter se habuit quantum ad id, q̄ exterius est; non pōt sciri nisi per ipsum: & si prius uoluit, baptizatus est: si noluit, non: quia oportet, q̄ sit aliqualis consensus in adulto, uel coactus, uel spontaneus. Si q̄ratur, q̄ debeat fieri. Dicendū, q̄ nullus dēt aliquem baptizare dormiendo, nisi p̄sumatur, q̄ non euigilet ante mortem: & nisi p̄sumatur de eius uoluntate p̄ signa, uel uerba, uel parentū saltem, q̄a de Christianis

natus. In hoc casu, his concurrētibus, dēt baptizari: & nisi fuerit fictio in aīa ipsius ante dormitionem, tunc recipit sacramentum, & rem, ut dicit Innocentius. Si autem fuerit fictio, sed tamen uolūtas ad baptismum, recipit sacramentum, & non rē. Omnino eodem modo dicendum est de furioso.

Si totum ludere, &c.] Videtur. August. hic malè dicere, q̄a intentio est de necessitate baptismi: ergo si totum factum est ioculariter, non est baptismus: ergo non est implorandum diuinum cōsiliū, sed baptizandus; q̄a in his, in q̄bus certi sumus, & habemus humanum cōsiliū; nō oportet confugere ad Deū.

Respon. Dicendum, q̄ sicut dicit Hug. Ludus non semper excludit intentionem, sed compatitur: sicut patet. Et Hugo ponit exemplum; quia uelle dare ludere, est duobus modis. Vno modo uelle ludere, ita q̄ nullo modo. Alio modo ita quod uult ludere, & nihilominus uult dare. Et primo quidem modo excludit intentionem: & qui sic dat ludendo, non dat. Secundo modo ponit intentionem dandi, & uerè dat. Sic in proposito intelligendum: unde potest esse intentio cum ludo. Et ideo dicit Augustinus. Implendum est diuinum cōsiliū: quod si dominus non reuelat, rebaptizandus est, tamen sub conditione. Et hoc est, quod dicitur in illo casu, in quo puer Athanasius simulans se esse episcopum baptizauit quosdam pueros ludere: quia postmodum consilio Alexandri episcopi non sunt rebaptizati,

Dub. 4.

Lib. 2. de Sacram. par. 6. cap. 13

I. q. 1. c. Spiritus S.

ptizati, qui inferius subditur, quod idem episcopus superuenit, & quæsiuit de intentione, & cognouit per uerba iuuenis, quod habuit intentionem: & iō non debuerunt rebaptizari; & quod habuit intentionem, conuicitur, quia non baptizauit nisi catechumenos: & sic patet intellectus uerbi Augustini.

Agnoſcendum est etiam, &c.] Videtur, quod magis competeret dies Epiphaniæ, quia dominus fuit in illo baptizatus. Respondeo. Dicendum, quod dies Epiphaniæ non fit ita solemniter propter hæresim extirpandam, quæ dixit solum illa die aquas posse regenerare. Fit autem aliis duobus diebus, quoniam in baptisate lauit nos a peccatis in sanguine suo: in Petecoste baptizauit spiritus sancto: & quia baptismus hunc duplicem effectum habet, ideo tunc generaliter omnibus datur: sed specialiter datur cui libet, quando timeretur de morte.

Paruuli, alio profitente &c.] Queritur hic de illo uerbo Magistri: utrum ille, qui profitemur, debeat dici patrinus. Et q̄ sic, habet communis usus. Sed in contrarium uidetur, quia pater dicitur solum, qui generat aliquo modo uel spiritualiter, uel carnaliter: sed talis neutro modo. Item. Queritur, utrum possint esse plures. Respondeo.

Dicendum, quod sicut dicit Hugo de sancto victore, patrinus uocantur, qui paruulos ad baptismum offerunt, quia regenerandos ad nouam uitam offerunt, & in oblatione, & in responsione quodammodo faciunt ad ip-

sorum regenerationem: & ideo rectè patrinus dicuntur. Et post subiungit. Placuit patribus, ut per singulos baptizandos patrinus singuli admitterentur, id est unus tantum, siue uir, siue mulier: propterea fortassis, ne spiritualis cognatio, cui reuerentia debetur, passim diffusa in matrimonii copula obesse potuisset. Sed quædam ecclesiæ hanc consuetudinem non seruant, plures ad susceptionem paruulorum admittentes.

Ante baptismum &c.] Innuit Magister, quod exorcismus fit post catechismum. Contra. Videtur q̄ male ordinet, quia exorcismus est ad expulsionem mali: sed catechismus ad instructionem boni: sed prius est malū expellere, quā bonū inferre: ergo prius fuit agendum de exorcismo. Respondeo. Dicendum, q̄ ista duo possunt tripliciter ordinari, aut ratione eius, ad quod sunt: aut ratione eius a quo dispensatur, aut ratione eius in quem fiunt. Si ratione eius ad quod, sic quia catechismus est ad imperfectiorem intellectus, & exorcismus ad id q̄ respicit affectum, quia ad suggestionem diaboli expellendam, catechismus præcedit: & sic ante exorcismum est catechismus. Si rōne eius a quo, quia catechizatio est ab ordine lectorū, & exorcizatio est ab exorcistis, & lectorū ordo præcedit: sic ante exorcismum est catechismus. Si ratione eius ad quod; sic dicendum, quod adultus est prius capax doctrinæ, quā gratiæ, paruulus econtrario: & iō in adultis præcedit catechismus: in paruulis econtrario exorcismus: &

Dub. 7.

S. Bon. Lib. 4. M. idem

ideo ordo mutatus est secundū aliquas ecclesias: nec seruatur ille, qui conuenit esse in primitiua ecclesia, quia tunc baptizabatur adulti, nunc autem paruuli.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO. I.

An pueri in utero matrum baptizari possint, sicut sanctificari?

Ad intelligentiam huius partis, tria principaliter quæritur. Primò, quæritur de idoneitate ex parte baptismi.

Secundò de intentione ex parte baptizantis. Tertiò uerò, de sacramentalibus annexis baptismi. Circa primum quærentur duo. Primò quæritur, utrum aliquis possit in utero baptizari, sicut & sanctificari. Secundo, utrum sanctificati in utero debeant baptizari.

Vtrum aliquis possit in utero baptizari, sicut & sanctificari? Et quòd aliquis possit baptizari in utero, ostenditur sic. Maior est gratia sanctificationis, quàm gratia baptismalis: sed paruulus in utero est susceptibilis gratiæ sanctificationis, sicut patet de Ioāne Baptista, & Hieremia. de Ioanne Luc. Spiritu. s. replebitur adhuc ex utero matris suæ. De Hier. Hier. Antequam exires de uulua sanctificauite. Si ergo paruulus in utero est capax gratiæ sanctificationis, uidetur similiter quòd & gratiæ baptismalis. **IT E M.** Prior est Deus ad miserendum, quàm ad condemnandum: sed paruulus in utero non tantum est susceptibilis culpæ, sed etiã poenæ: ergo uidetur quòd de-

beat ei in utero remedium præparari: sed remedium cōtra culpam originalem est baptismus: ergo uidetur quòd homo possit in utero baptizari.

S E D C O N T R A. Aug. dicit, & habetur in litera. Non potest quis renasci, antequam sit natus: sed baptizari est renasci: ergo non potest baptizari, antequam nascatur. **IT E M.** Originis culpa contrahitur ex carne corrupta: ergo quandiu paruulus est coniunctus carni corruptæ, est coniunctus causæ morbi, quia semper nutritur sanguine menstruo: ergo non debet quis purificari in loco infectiōnis, nisi separetur: ergo non debet baptizari antequam nascatur, & a matre separetur. **IT E M.** Baptismus est sacramentum exterius, & omne aliud sacramentum: ergo nullus est susceptibilis baptismi nisi exterius prodeat in lucem: non ergo baptizabilis est, quādiu in utero latet.

R E S O L V T I O.

Cum pueri in matris utero existētes non sint de foro Ecclesie: cuius baptismus sit sacramentum in ecclesia institutum: mibi baptizari nequeunt; immo de lege communis, nec sanctificari; quidquid sit de gratia special.

R E S P O N D E O. Ad prædictorū intelligentiam est notandum: quòd ratio, quare quis non purificatur; nec baptizatur in utero; est diuina institutio, quæ sic instituit. Ratio autem diuine institutionis assignatur congruitatis, non necessitatis: quia posset utique aliter esse, si Deus uellet: & secundum diuersos plures, & diuersæ congruentiæ assigna-

signatur. Fuerunt enim qui dixerunt, quod ratio sumitur ex parte æquitatis diuini iudicii, quæ nec paruulum, nec adultum iustificat sine aliquantula poena: & ideo debuit circa paruulum aliquid fieri poenale, ad hoc ut iustificaretur: & illud dicunt fuisse omni tempore. Sed ista ratio non uidetur conueniens, quoniam non est generalis. Tempore nanque legis naturæ (ut dicit Gregor.) iustificabantur in sola fide parentum. Præterea. **Lib. 4. Mora. cap. 2.** Esto quòd paruulus baptizetur in aqua calida, siue tepida, potius ei esset solatium quàm poena: & ita hæc ratio non sufficit. **cap. 2. & habetur & consec. dist. 4. & dicitur apud nos.** Fuerunt alii, qui dixerunt, quòd ratio sumitur ex parte sacramenti: quia enim in originali peccato & est caro infecta, & anima deformata: ideo sacramentū baptismi duo habet, scilicet aquam, & spiritum, ut dicit Damasc. & quodammodo est ibi purificatio, & regeneratio carnis, & spiritus: & ideo non tantum præsupponit natiuitatē in utero, quæ est in infusione animæ; uerū etiam natiuitatem ex utero, quæ est in egressu. Et ista quidem ratio bona est, sed particularis, quia non ualet ad remediū legis naturæ, quod non respiciebat paruuli carnem. Fuerunt & alii, qui sumplerunt rationem ex parte culpæ. Quia. n. culpa originalis cōtracta est ex carne infecta, & ex carne parentum secundum actum generationis: totū tempus generationis, & cōtationis ex illa carne infecta, utputa ex sanguine menstruo est tēpus deputatum peccato, non remedio: & ideo ante necesse est a carne ma-

tris paruulum separari, & totā generationis actionē cōsummari, quā superueniat benedictio; quoniam illud totum est tēpus maledictionis. Et ista quidē ratio bona est, nisi et repugnaret sanctificationi, quoniam ibi datur gratia mundas a culpa originali. Fuerunt & quarti, qui dixerunt, quod ratio est ex parte gratiæ: quia enim gratiæ est dare esse ordinatum, & gratiæ est regenerare, & esse ordinatum præsupponit esse distinctum, & renasci præsupponit nasci: ideo necesse est quòd ante baptismum paruulus nascatur, ut sit pfectè natus secundum carnem. Sit etiam distinctus, quoniam quandiu est in uentre, coniungitur matri per umbilicum: unde recipit alimentum. Et hæc quidem ratio bona est, maximè quia cōsonat, & ortum habet a uerbis Sanctorū: tamen adhuc per istā rationem posset ostendi, quòd paruulus non deberet sanctificari in utero, sicut nec baptizari. Et propterea est dicendum, quòd ratio sumenda est ex parte sacramentalis remedii. Quia. n. sacramentale remedium respicit operationē ecclesie, & operatio ecclesie non se extendit ad paruulū nisi extra uterum: ideo nullo tempore nec fide parentum, nec aliquo sacramento iustificatus est paruulus, antequam natus, quantum est de lege communi, quia Deus decreuit saluare puerum per sacramentum, uel aliquid, quod sit loco sacramenti. **A D H O C** autem intelligendum est notandum, quod triplex status distinguitur in homine post animæ infusionē. Primus est in utero. Secundus ex-

tra uterū in statu infantiae. Ter-
tius in statu naturae adultae. In
primo status manifestus ē deo.
In secundo manifestus est no-
bis. In tertio manifestus est si-
bi. In primo ergo statu cū soli
Deo sit notus, pōt per eius uolū-
tatē sanctificari, nō per nostrā
cooperationē, cum non cogno-
scat eū ecclesia, nec sit de foro
ecclesiae. In secundo statu, quia
notus est Deo, & ecclesiae reme-
diū pōt habere a Deo, cooperā-
te adiutorio alieno, non suo. In
tertio statu, cum sit oibus mo-
dis notus, s. Deo, & sibi, & eccle-
siae, pōt omnibus his modis ad-
iuuari, ut nō tantūm Deus sua
uirtute faciat, sed etiam adiuuet
fides aliena quantū ad sacramē-
tum, & fides, & deuotio ppria.
Prima ergo sanctificatio est p
diuinam uoluntatē, & pertinet
ad singulare priuilegiū. Secun-
da uerō est per legē datā, sicut
patet in circuncisione, patet et
in baptismo, cū dictū est: Nisi
quis renatus fuerit &c. Tertia ē
per legē inditā, quam Deus in-
didit, ut ad Deum recurrat hō
petere ueniam pro offensa. Et
primō quidem est paucorum,
utputa illorū, quos deputat ad
aliquod magnum officium, & ē
præter legē communem. Ita n.
decreuit diuina iustitia, ut quā-
rum est de lege cōmuni, nō re-
leuetur qui cecidit, nisi aliqua
dispositio occurrat: & paruulus
quidem sicut per alium cecidit,
ita potest per alium releuari di-
sponendo, utputa per fidē alie-
nam; adultus autem per pro-
prium, sicut per propriam uolū-
tatem peccauit. Quia uerō in
utero non potest per fidem alie-

nam, uel per sacramentū adiu-
uari, quoniā non est de foro ec-
clesiae, nec nobis notus, & hoc
decreuit Deus de lege cōi: ideo
nullus in uentre purificatus est
nisi de priuilegio speciali. Quo-
niā igitur baptismus respicit le-
gem cōem, & legem datam: iō
non debet quis in utero baptiza-
ri, nec potest. Et hæc ratio cō-
munis est omnibus sacramentis
secundūm omne tempus.

ET PATET respōsio ad illud,
quod obiicitur de sanctificatio-
ne: concedo .n. q̄ Deus possit
dare gratiam, si uellet paruulo:
sed per sacramentum baptismi,
uel aliud ecclesiasticū nō debet
fieri; non q̄ maius sit, sed quia
alius est modus, qui non compe-
tit illi statui. AD ILLVD, quod
obiicitur, q̄ Deus prior est
ad miserendum. Dicendū, q̄ ue-
rum est, sed tñ cum misericor-
dia currit iustitia: & ideo, quia
iustitia dictabat, ut aliqua satisf-
actio, uel aliquod pparatoriū
fieret sibi pro paruulo: iō ante
non remittebat culpam, tamen
non continet misericordiā suā
in ira, quia hoc ipsum quod cō-
seruat in utero, & præparat re-
mediū extra, misericordiae est.
Et si retribuisset Adæ secundū
peccatum suum, totam poste-
ritatem eius deleuisset.

QVÆSTIO II.

An pueri in utero matrum sancti-
ficati, cum in lucem prodie-
runt, baptizandi sūt?

VERVM sanctificatus in ute-
ro debeat baptizari, cum
natus est? Et quod sic, uidetur:
quia talis per sanctificationem
non habet characterem, sed de-
bet signo Christi consignari, q̄
fit

fit in baptismo: ergo dēt bap-
tizari. ITEM. Baptizati baptismo
flaminis baptizatur aqua; & te-
nētur baptizari, ut patet de Cor-
nelio: sed sanctificari non est a-
liud, q̄ gratiā spiritus sancti reci-
pere: ergo sanctificati tenentur
baptizari. ITEM. Nullus quātū-
cunq; magnus abioluitur a diui-
no mādato: sed dominus mādā-
tū dedit de suscipiendo bap-
tismū: ergo ita tenetur ad hoc san-
ctificatus, ut alius.

CONTRA. Vigor singularis
priuilegii sp̄ trāscendit benefi-
ciū cōe; & in sanctificatione da-
tur gratia curās, sicut in bap-
tismo; & maior, & efficacior: sed
ordo est a minori pfectione ad
maiores, sed non econtra: er-
go sanctificatus non tenetur ba-
ptizari. ITEM. Si sanctificatus
baptizatur, uidetur, q̄ sit uani-
tas: quia quod pōt sufficienter
fieri p unū, frustra sit p duo in
natura: ergo si natura non facit
frustra, multominus nec gratia:
sed gratia sanctificās sufficit ad
curationē, alioq̄n Deus agit im-
perfectē: ergo &c. ITEM. Videt̄
q̄ sit ibi contēptus, q̄ q̄ bap-
tizatus est, si iterū baptizetur, fa-
cit contumeliā sacramēto, quia
primū remedium reputat insuf-
ficiens: ergo pari ratione, qui ba-
ptizatur post sanctificationem,
iniuriatur sanctificationi.

RESOLVTIO.

Sanctificati inter uteros, extra ute-
ros etiam baptizandi sūt, eō sal-
tem, ut domini præcepto parere,
Christi redemptione cum ceteris
indigere, & a reliquis fidelibus
non dissentire uideantur.

RESPONDEO. Dicendum, q̄
sanctificatus baptizari debet, ba-

ptismo aquæ, sicut baptizatus
baptismo flaminis. Et est ratio
triplex. Prima propter bonū
obedientiae, quia Deus præcep-
pit, ut oēs renascantur aqua. Se-
cunda propter humilitatem, q̄
debet se reputare peccatorē, &
indigere Christi redemptione.
Tertia propter unitatem, ut ab
aliis mēbris Christi non discor-
det. Non ergo baptizatur pro-
pter hoc, q̄ sanctificatio nō suf-
ficiat, sed propter rationes præ-
dictas: propter quarū exempla
danda Christus fuit circūcīsus.
Ut autem obediret legi, subiecit
se signo peccatoris, quo non ip-
se se peccatorē, sed alios se pec-
catores profiteri doceret. Po-
stremo ut patribus nō esset dis-
similis. Patet igitur respōsio,
quod sanctificatus non recipit
baptismum in remedium, quod
si faceret esset inordinatio, ua-
nitas, & contemptus: sed in si-
gnaculum, quod habet tria bo-
na coniuncta. s. obedientiam, hu-
militatē, & unitatem, quantūm
ad unitatem characteris.

AD ILLVD, ergo, quod obiici-
tur, quod sanctificatio trāscen-
dit. Dicendum, quod quamuis
hoc uerum sit quantūm ad gra-
tiam, q̄ delet culpam, & habili-
tat ad bonum, tamen non trā-
scendit quantūm ad characte-
rem, quia illum non imprimit:
& ideo ratione illius adhuc ba-
ptismus dēt recipi. AD ILLVD,
quod obiicitur, q̄ superfluit, pa-
tet respōsio, quia nō recipit ad
id, ad quod præcessit sanctifica-
tio. AD ILLVD, quod obiicitur,
q̄ rebaptizatus iniuriatur ba-
ptismo. Dicendum, quod hoc
uerum est, quia iterat idem re-

Genes.
17.

Jo. 3.

medium, & ad idem: non sic est in proposito, & sic patet totum.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An intentio baptizandi sit de necessitate baptismi?

QVANTVM ad secundum articulum queritur de intentione baptizandi, & circa hoc duo queruntur. Primò queritur, utrū intentio sit de necessitate baptismi. Secūdo queritur, utrum recta intentio sit de necessitate baptismi.

VTRVM intentio sit de necessitate baptismi. Et q̄ intentio sit de necessitate baptismi ostenditur. Primò per auctoritatē Magistri in litera. In hoc, & in aliis sacramentis, sicut forma seruanda est, ita intentio conferendi illud est habenda; sed forma est de necessitate: ergo & intentio. **IT**EM. Forma uerborum est de necessitate, non secundum q̄ cogitantur, sed secundum quod dicuntur: ed dicere est cum intentione proferre: ergo intentio est necessaria ad baptismum. Si tu dicas, q̄ ex hoc non sequitur, q̄ oporteat habere intentionem talem, & talem; sed sufficit q̄ intendat aliquid: ut puta ludere: ostenditur q̄ necesse est habere intentionem dandi sacramentū: quia opera, q̄ sunt secundum artem, uel rationē, ut ratio est; recipiūt denominationē ab eius intentione, qui operatur: quoniam si intendit ludere, ludus est: ergo si non intendit administrare sacramentū, non est sacramentū.

CONTRA. Augustinus dicit, & habitum est supra. Accedente

uerbo ad elementum, fit sacramentum: ergo si ista duo adsint, sacramentum est integrum, maxime cum in datione formæ intentio non tangatur. **IT**EM. Ad baptismum cōcurrit fides, cum sit sacramentum fidei: sed fides ecclesiæ sufficit, cum baptizans est in fidelis: ergo uidetur similiter q̄ intentio ecclesiæ suppleat intentionem baptizantis. **IT**EM. Baptismus ita respicit recipientem sicut dantem: sed non est necessaria intentio in recipiente, ut patet in paruulo, & furioso: ergo nec in dante; & sic &c.

ITEM. Videmus, q̄ opera spiritualia, q̄ dominus facit per ministros aliud intendentes, approbat: ut puta tentari iustos per demones, qui probationem non intendunt. Similiter in operibus corporalibus, percutit uulnere letali, & si non intendat occidere, homicidium facit: ergo uideē similiter in proposito, quia licet quis nō intendat baptizare, tamē si facit q̄ requiritur ad baptismum, baptizat. **IT**EM. Si intentio est necessaria: ergo quilibet est incertus, utrū sit baptizatus: ergo si nō debet se committere discrimini, semper tenetur rebaptizari, eū nunquā possit certificari de intentione baptizantis.

RESOLVTIO.

Quia sacramentum ab institutione non a natura esse suum habet; merito intentio de eius necessitate est.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ in omni sacramento necessaria est intentio. Ratio autem huius est, quia sacramentum non habet esse suum a natura, sed ab institutione: unde si ante institutionē immer-

Tract. 80 sup loan. post mo dū To. 9.

immerfisset quis in aquam sub forma uerborum, nō esset sacramentum. Dicunt ergo quidam, sicut Magister Hugo de sancto Vict. q̄ sacramēta instituta sūt, ut fiant rationabiliter, & ex intentione: & ideo q̄ non sit intentio, non est sacramētum. **A**it. n. sic. Sacramenta Dei nō sic instituta sunt, ut operandi nullam rationem admittāt, aut tumultuosa quadā, & uiolenta, atque irrationabili p̄tinacia sine omni intentione, aut uoluntate operantium ad effectum procedant. **V**ide ergo & considera, quia rationabile oportet esse omne opus ministrorum Dei; nec per solā formam possunt dare, ubi agendi intentio nulla est. Potest tamen & alia ratio assignari, quia ad sacramētum necessaria est intentio, & institutio. **A**d hoc. n. q̄ sit sacramentum; necesse est q̄ forma, & elementum ad unū ordinentur: hoc autem non est cum forma, & elementū indifferētia sint ad multa: ideo superuenit institutio Christi, quæ formam, & elementum ordinauit ad aliquem effectum determinatū, & signatum. Sed tamen institutio, & si uerba ordinauit ad unū, non tamē arctauit; quia ad alios usus possunt sumi, & sumuntur: & ideo ad hoc quod ordinetur, necessariū est interuenire intentionem ministri, qua intendit, illo actu, & uerbo talem effectum dare: uel saltem q̄ facit ecclesia facere, uel saltē quod Christus instituit, dispensare: alioquin uerbum, & elementum ut disiuncta, uel ad aliud iuncta, talem effectum non faciunt.

AD ILLVD ergo, quod obiici

tur primò, Accedit uerbū ad elementum, &c. Dicendum, q̄ nō accedit unū ad alterū, nisi ad sit intentio iungēs. **A**D ILLVD, q̄ obiicitur de fide: q̄ sufficit fides ecclesiæ. Dicendum, q̄ fides est sicut agens uniuersale: sed intentio est agens particulare, applicans fidē ad hoc, uel ad illud: & ideo fides saluatur in generalitate ecclesiæ: sed intentio est necessaria, qua copulatur actus ille fidei ecclesiæ tamquā actus particularis & actualis in ministrante: uirtus ergo sacramenti est a fide ecclesiæ, sed dispensatio est ab actione ministri: & quoniam ministratio respicit intentionē dātis, ideo nō sic requiritur fides in dispensante. ut intentio. **A**D ILLVD, quod obiicitur de suscipiente. Dicendum, q̄ si suscipiens sit adultus, & nullo modo intendat sibi fieri quod facit ecclesia, sed tantum iocū; non credo q̄ recipiat sacramentū, si nihil intendat nisi ludere, & lauare. **E**x hoc patet illud, q̄ cōsueuit queri, utrum aliqua fictio impediatur susceptionē sacramenti. Si. n. fictio illa nō remoueat intentionē hanc, uide licet suscipiendi, q̄ ecclesia dat, uel intendit dare; quantacunque sit fictio, non impedit susceptionem sacramenti. Si uerò ita sit fictus, q̄ nō habeat intentionē recipiēdi, uel fiendi circa se, q̄ ecclesia facit, uel intendit facere: sed solū intendit ludere, uel alios deludere, nō uideo quō iste suscipiat sacramētum, uel rē. **A**D ILLVD, q̄ obiicitur de operibus. Dicendū, q̄ opera illa de se sunt ordinata ad illū finē, ut grauis percussio ad occisionē, & p̄na ad bonorū probationem. Sed ablu-

tio, & Trinitatis invocatio sunt ordinata ad multa: & ideo non faciunt sacramenta sine intentione: & sic patet illud. AD ILLVD, qđ obicitur, qđ semper oportet rebaptizari, cū non constet de intentione baptizantis. Dicendū, qđ non oportet; qđ fecit qđ in se est: & debitam adhibuit diligentiam; & ideo ampliū non tenetur: maximē si defectus intentionis nō potuit cognosci ex aliquo signo. Vtrū autē sit baptizatus uel nō; hic est duplex opinio. Vna est, qđ Deus reputat illū baptizatum, non tamē ecclesia. Et rationem eius sumunt ex illo uerbo Isidori. Quacumque arte uerborum quis iuret, Deus sic accipit: sicut ille, cui iuratur, intelligit. Sed illud intelligitur quantum ad culpā, non quantum ad rōnem uoti, uel sacramētis: & hoc est manifestū in matrimonio, & uoto. Et ideo dicunt alii, qđ non est sacramentū, quia ubi sint uerba: quia ut dicit Greg. in Moribus, Non dēt intētio uerbis deseruire; sed uerba intētionis: & hoc maximē hēt locum in sacramento: & ideo nō baptizatur quantum est p id, qđ p hominē gestum est. Si qras, an aliter saluetur. Dicendū, qđ si adultus baptizatur, ut dēt; fides interior supplet. Si paruulus, piū est credere, qđ sūmus sacerdos supplet: si tamē non faciat, iustē facit: & nos esse uoluit incertos de salute ad deponendā superbiā, & excitandam diligētiam; & ut attentius & a personis dignioribus, & superioribus regramus. Credo benē, uel qđ Deus reuellet, uel integrē suppleat: nisi peccata nostra præpediant. Ergo

hic habēdum est pro regula ad omnia sequentia; quod ad omnium sacramentorū dispensationē necessarium est habere intentionem uel actu, uel habitu, uel implicite, uel explicitē.

QVÆSTIO II.

An ad baptismum necessaria sit intentio recta?

VTRVM recta intentio sit necessaria ad baptismum. Et sic, uidetur; qđ ad baptismū requiritur intentio: ergo ad rectē baptizare requiritur recta intentio. **ITEM.** Minus malum est nihil intendere in opere, quam malum finem intendere: ergo si defectus intentionis non potest stare cum baptismo, multo minus obliqua intentio. **ITEM.** Opera, ad quę necessaria est intentio, ab ipsa denominantur: ergo cum ad baptismum necessaria sit intentio; si ergo intentio est recta, & baptismus est rectus: & si obliqua, & baptismus: sed non est baptismus, nisi rectus: ergo &c.

CONTRA. Supra probatum est, quod hæreticus baptizat: sed hæreticus semper habet obliquam intentionem, quia uult trahere ad suam hæresim: ergo non est ad baptismum necessaria recta intentio. **ITEM.** Mala uoluntas in baptizante non nocet: ergo nec obliqua intentio. **ITEM.** Baptismus est opus Dei, non humanum: ergo non potest esse obliquum: sed intentionis rectitudo exigitur propter rectitudinem operis: ad

baptismum ergo non

est necessaria re

cta inten-

tio.

Re-

RESOLVTIO.

Intentio faciendi id, quod ecclesia lesa facit, necessaria est omnino, et de substantia baptismi; si qua auiem alia recta intentio intercedat, de congruitate tantum est.

RESPONDEO. Dicendum qđ intentio idem est, quod uoluntas ratiocinata, prout dirigitur in finem: ed finis duplex est: est enim finis, qui est rei terminus; et el cōplementum: & est finis, qđ est rei utilitas. Sic in sacramento duplex est finis, unus. scilicet qđ est cōplementū. scilicet quod ibi sit unio uerbi, & elementi: & finis utilitas. scilicet baptizati, uel baptizantis. Secundum hunc duplicem finem duplex est intentio: sicut aliquis, qui fundat domum, intendit ea cōsummāre, & intēdit inhabitare. Sic in sacramento intēdit qđ prima intentione sacramentum ecclesie ministrare: consequenter uel intendit suam utilitate, uel paruū in salutē, uel qđ quid illud sit. Prima intentio est de necessitate sacramenti: secunda tantum de congruitate. Prima intentio non hēt rectū, & obliquum, sed secunda hēt rectū, & obliquum. Vnde patet respōsio, qđ ad sacramentū baptismi nihil facit intentio recta, nec aliquid obstat intentio non recta, quantum ad substantiam sacramenti: nocet tamen, uel prodest habenti.

ARGUMENTA ergo, qđ probant, quod ad baptismū requiritur intentio recta, supponunt ad baptismum requiri intentionē, quę est intentio utilitatis: & ideo oia sup saluum fundantur, ut patet de primo. AD ILLVD, quod obicitur, qđ melius est nihil intendere, qđ male. Dicendū, qđ de-

fectus intētionis nō impedit sacramentum pp culpam, sed pp illius actus necessariam exigentiam. AD ILLVD, quod obicitur, qđ opera denominantur ab intentione. Dicendum, qđ hoc uerum est de operibus, ad quorū informationē necessaria est intentio finis, ut est utilitas. Notandum tamen, qđ quamuis nō sit necessarium intendere efficaciam baptismi in se, & principaliter, tamen intenditur in quolibet baptizato uel in generali, uel in speciali, uel in se, uel in annexo, uel pp se, uel pp aliud. Ad hoc. n. quod qđ baptizetur oportet si est adultus, quod intendat, quod fiat in se, uel circa se, quod facit ecclesia: similiter intendat baptizās facere. Actui autem exteriori ut est ecclesie, iunctus est character interior: sic enim & non aliter est actus sacramentalis.

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

An paruuli catechizari debeant?

CONSEQUENTER tertio loco queritur de sacramentalibus, & circa hoc queruntur duo.

Primo queritur de catechismo. Secundo de exorcismo.

CVM catechismus dicatur instructio, queritur ergo, utrum paruuli debeant catechizari? Et quod sic, uidetur; quia ubi unum tantum sacramentum est, & unus ritus debet obseruari: sed magni catechizantur: ergo & paruuli. **ITEM.** Forma a Deo tradita est obseruanda generaliter; sed Matth. ulti. baptismo

Gratia
100.

100.

præmittit doctrinā, cum dicit. Ite, docete oēs gētes &c. I T E M. Ad hoc facit mos, & cōsuetudo uis ecclesie, q̄ cum faciat recte catechizando pueros: v̄r̄ &c.

SED CONTRA. Stultum est instruere eum, q̄ non est capax doctrine: ergo baptizans stultē agit, cum catechizat paruulum.

I T E M. Videtur, q̄ assistētes falsē respondeant. Aut. n. respondent in persona paruuli, aut in persona sua. In persona sua nō, quia sacerdos q̄rit a paruulo. Si in persona paruuli: ergo falsum dicunt, cū dicunt, credo. I T E M.

Quæstio
mes col-
laterales.

Quæro utrū in illa responsione obligentur patrini. Et q̄ sic uidetur q̄a ait Aug. in quodā sermone. Volo oēs, q̄ cognoscatis tā uiri, q̄ mulieres, uos puuils, quos suscepistis; fidei uisores apud Deum extitisse: sed tunc v̄r̄ cum nemo sciat de alio, qualis sit futurus, q̄ stultē promittat, & in discrimen seponat. I T E M. Quæro utrū paruuli obligentur. Et q̄ sic uidetur, q̄a dicit Dion.

Lib. de
Eccles.
hierar.
part. 3.
cap. 3.
& ult.

q̄ sensus uerborū, q̄ dicuntur patrini: est q̄ puer ille cū in seniū uenerit, tenebit sacras confessiones: obligat ergo paruulum: si .n. obligari potuerit paruulus p̄ carnales parentes ad malum: ergo per spirituales ad bonū multo fortius. Sed cōtra. Si parētes promittant pro filio, q̄ filius intrabit religionē; ille nō obligatur, nec tenetur: ergo similiter in proposito. I T E M. Quæro si obligatur, utrū illa obligatio sit uotum. Et quod sic uidetur, quia uotum est spontanea promissio melioris boni, deliberatione, & obligatione firmata.

Contra. Secundum hoc duplici

peccato peccaret baptizatus, q̄a transgressor est uoti, ac p̄cepti.

R E S O L V T I O.

Et adulti, & paruuli nō iniuria catechizandi sunt: illi quidem ut sponte christianam religionem amplecti uideantur, hi uero ob ætatis imbecillitatem p̄ patrinorū quasi p̄ fidei uisores: ut sic utroq̄; unus seruetur baptismi ritus.

R E S P O N D E O. Dicendum, q̄ catechismus in adultis p̄cedit baptismū p̄ duas causas, ut baptizandi instruerentur de credēdis, & ut se obligarēt uoluntariē ad

Vide
Celest.
i. Pap.
Epist. I
ad Epi-
sc. Gall.
cap. 12
qua ha-
bitur in
prim.
1. Tom.
Concil.

Dei imperia faciendā, quasi nō coactē, sed uoluntariē illa impeturi erant. Paruuli uero; & si nō possunt doceri, possunt t̄n̄ per patrinorū obligari: iō fit in eis catechismus & p̄ rationem obligandi, & propter uniformitatē; ut cōsimiliter oēs baptizentur, sicut cōsimilē effectū recipiūt.

A D I L L V D ergo, q̄ obicitur d̄ doctrina, iā patet r̄nsio. S I M I L I T E R, q̄ obicitur de responsionibus. Dicendū, q̄ respondēt in p̄sona paruuli. Et est sensus. Credo. i. sacramentū fidei percipio, uel suscipere p̄sto sum. Et nō est sermo falsus, nec inconstitutus: sicut dicit Aug. in epist. ad Bonifaciū. Frequenter signū accipitur pro re: sicut dicimus, Cras erit resurrectio domini: & uidens fumum, dicit se uidere ignē. Vel p̄t̄ esse sensus. Credo. i. ad credendū me obligo. A D I L L V D, quod q̄ritur, utrū patrini obligentur. Dicendum, q̄ si non haberent alium doctore, obligantur ad instruendum ipsum in his, quæ sunt de necessitate fidei & morum: uel ad hoc quod facerent instrui, uel

Epist.
50.

ad

ad hoc q̄d ille crederet, uel feruaret: nunc autē q̄a multos habēt doctores, nō tenentur. A D I L L V D, q̄d quæritur de paruulis, utrū obligentur. Dicendū, q̄ sic, q̄a ibi non requiruntur nisi ea, ad q̄ tenetur de iure naturali, nulla autē supererogationis; iō non est simile de ingressu in religionē. A D I L L V D, q̄d q̄ritur, utrū talis obligatio sit uotū. Dicendū, q̄ propriē non; q̄a est de eo, q̄ supererogationis est: tamen extenso nomine est uotū, quia est uoluntaria obligatio. Non autem facit duplex peccatum, quia non obligatur magis, quā prius de necessitate, sed de bono, & æquo.

Q V A E S T I O II.

An exorcismus ad aliquid prosit?

V T R V M exorcismus habeat aliquam efficaciam in paruulo, uel adulto? Et dicitur, q̄ habet potestatem ad expellendum dæmonem. Et q̄ istud sit uerū, uidetur p̄ Aug. in lib. de symbolo. Paruulus exorcizatur, ut potestas diaboli expellatur. I T E M. Rabanus. Exufflatur a paruulo s̄ua potestas p̄ pium sacerdotem. I T E M, Q̄d habeat efficaciam, uidetur r̄nes; quia sacerdos dicit exorcizando, Exi ab eo immunde spiritus: ergo si nō frustra hoc instituit ecclesia, diabolus exit, sicut imperat. I T E M, Exorcismi Salomonis pellebāt dæmones, & aliqui mali pellebantur ad inuocationem Christi: ergo si ille hēt exorcizandi officium, & hēt exorcismos efficaciores, patet &c.

Lib. 1.
c. 1. cir-
ca finē.
Tom. 9

Lib. 1. d.
instrōne
cleri. c.
25. cir-
med. &
ca. 27.
post me-
dium.

Lib. 4.
epist. 7.

CONTRA. Cyprianus. Diabolo potestas non minuitur ante baptismū. I T E M. Quod nullius

fit efficaciam, uidetur; q̄a si pellebāt dæmones, aut spiritualiter, aut corporaliter. Non spiritualiter, q̄a tūc expellitur spiritualiter, quando expellitur culpa; ergo tūc ante baptismum expelleretur culpa. Si quātum ad corporalē lesionē: ergo solū dæmoniis, & obsessis deberet fieri exorcismus. I T E M. Si aliū effectū non hēt, nisi dæmonem pellere; cum multo efficacius pellatur in baptismo, deberet statim baptizari, & nullo mō exorcizari. Si dicas, q̄ disponit, ut habeat maiore effectū baptismus. Contra. Aut hoc facit disponēdo subiectū, aut fortificādo baptismum. Non disponēdo subiectū, quia si disponit, aut minuēdo culpā, aut p̄nā: neutrum p̄t, cum non possit minui p̄nā sine culpa. Nō fortificādo baptismū, quia nondū est, cum exorcismus fit. I T E M. Decedat aliq̄s exorcizatus ante baptismū, q̄ro utrū aliqd̄ cōferat exorcismus. Si nihil, istud est expectare. Si aliqd̄, q̄ro q̄d. Si minores tenebras. Contra. Tenebrę sunt carentia uisionis diuinę: hac autē oēs sunt similiter priuati. Item. Si dicas, q̄ fiat ad solēnitatē baptismi, q̄ro quare magis baptismus hēt solēnitatem, quā alia sacramenta & quæ & quot sunt illa, quæ requiruntur ad eius solēnitatem.

R E S O L V T I O.

Exorcismo & sollemnior redditur baptismus; & dæmonis potestas cohibetur; ne aut paruulos necit, aut adultos importunius oppugnare queat.

R E S P O N D E O. Aliqui dixerūt, q̄ exorcismus solū fit ad solēnitatē, & ad expressiorem signa-

tionem: nec aliquid efficitur ibi, sed solum signatur, quod efficitur in baptismo. Alii autem dixerunt: quod non tantum fiat ad baptismi solemnitatem, immo habeat effectum spiritualem, icet templum ad disponendum ad baptismum. Vnde paruuli non baptizati, sed exorcizati morientes sunt in tenebris. Primi nimis paruuli dixerunt: & Sanctorum auctoritates pius dicunt. Secundi nimis dixerunt: ideo tenendum est medium, quod fit ad solemnitatem baptismi, & ad cohibendum diabolum, ut non possit occidere paruulum, nec ita fortiter uexare adultum, ut retrahat a baptismo. Vnde non est contra uexationem, quam facit in corpore, sed quam faceret: quia diabolus ex quo uidet hominem preparari ad baptismum, ipsum uexaret. Vnde Greg. dicit, quod illos pulsare negligit, quos quanto iure possidere se sentit: sed quando uidet se deserui, tunc prouocatur.

AD PRIMA duo obiecta patet responsio, quia Cyprianus intelligit de potestate spirituali. Et illud de uexatione similiter patet.

AD ILLUD, quod obicitur: quare non statim datur baptismus. Dicendum, quod propter solemnitatem: & propter hoc, quod baptismum debet precedere doctrina, siue catechismus: ut ergo diabolus arceatur, catechismo annectitur exorcismus. Nec fit propter aliquam efficaciam gratie in anima, sed solum ad signantiam, & ad arcendum potestatem contrariam. Ordo autem eorum, qui sunt ad solemnitatem baptismi secundum more ecclesie usitatus hic est. Primo exufflatur,

& hoc, ut uirtus diaboli exterior expellatur, & interior expellenda significet. Secundo signum crucis fit in pectore, & in fronte, ut demum cognoscat se expellendum tam in occulto cordis, quam in aperto confessionis. Tertio sal in ore ponitur, ut significetur, quod per baptismum sapor sapientie appareat, & foetor fomitis restringat. Quarto fit initio aurium & narium cum sputo, ut significetur gratia ad discernendum & ad obediendum. Quinto fit initio in pectore, & in scapulis, ut significetur gratia unctionis ad Deum amandum, & ad eius onera portanda. Sexto post baptismum fit initio chrisimatis in uertice, ut significet aperiatio mentis imputribilis ad contemplandum eterna Chrisma. non confectum est ex oleo lucete, & balsamo conseruante. Septimo uestitur uestimento mundo, & albo: ut significetur candidor innocentie, & stola resurrectionis. Vltimo ponitur cereus in manibus, ut sit uerna pedibus eius uerbum domini, & lumen semitis eius. Secundum Hug. uero de sancto Vic. forma exorcismi, & aliorum sacramentalium in baptismo ita perficitur. Puer primo signatur crucis signaculo in fronte, in pectore, in oculis, in naribus, in ore, in auribus, ut totius corporis sensus hoc signaculo muniatur, cuius uirtute omnia sacramenta complentur, & omnia diaboli signacula frustrantur. Vnde Rabanus Vt ab eo diabolus expellatur, in uase suo pristino suae interreptionis signum cognoscens. Postea datur sal benedictum in os eius, ut sapientia conditus, careat foetore iniquitatis: & ultra non putrescat a uermibus uitiorum. Sicut enim

Libr. 2.
de Sa-
cramen-
tis. par. 6.
cap. 9.
c.

Vbi su-
pra.

sal

sal conseruat carnem a foetore, & putrefactione: sic sapientia per ipsum significata, spiritum conseruat: ne soluatur in uitia, & foeteat per infamiam. Deinde exufflatur malignus foris, ut spiritus spiritu pellatur, scilicet spiritu sancto malignus, quia Spiritus sanctus per flatum datus est. Insufflauit, & dixit eis. Accipite Spiritum sanctum &c. Postea tanguntur ei aures, & nares cum salina: ut tactu supernae sapientiae, aures aperiatur ei ad audiendum uerbum Dei, & nares similiter ad discernendum odorem uitae, & mortis. Hoc signauit dominus, cum dixit in sanatione turdi, & muti. Effeta &c. Glof. Spiritum de capite domini est diuina sapientia, quae soluit labia, ut dicat, Credo in Deum. Post haec introducit baptizandus in ecclesiam. His habitis, & completis, uenit sacerdos ad fontem, & consecratur fons in nomine Patris, & Filii, & Spiritu S. ut sanctitas sacramenti non ex eo, qui ministrat, constare sciatur, sed ex eo, qui sanctificat. Post haec traditur nouae uitae auditoribus catechumenis symbolum fidei, in quo Apostolicae doctrinae forma consistit. Hoc non dicitur in moderno Ordinali, ut credo. Post hoc oblatus ad baptismum paruulus, & interrogatus a sacerdote, si abrenunciet iathanae, & omnibus pompis eius, & omnibus operibus eius: per ora gestantium respondet, ut aliena iniquitate obligatus, aliena fide, & confessione saluetur. Postea inungitur oleo sacro in pectore, tanquam inueniatur aduersus hostem, ne ei

Io. ult.

Mar. 7

deinceps immunda, & noxia persuadere possit. Vngitur & inter scapulas, ubi uigor portandi onus est: ut fortitudinem accipiat ad portandum onus Christi. Deinde interrogatur, si credat in Deum patrem, & filium, & spiritum S. unam ecclesiam catholicam, remissionem peccatorum, & uitam aeternam: & sub hac fidei responsione, & trina immersione sordibus uetustatis abluitur, nouum indutus hominem. Deinde postquam baptizatus a fonte ascendit, sacro chrismate in uertice ungitur, ut spiritum Christi participando, merito Christi, deinceps christianus appelletur: cohaeres regni, & gloriae sacra unctione effectus. Deinde traditur ipsam Christiano uestis candida, ut qui primae natiuitatis decorem uetustatis pannis obfuscauerat, habitu regenerationis gloriae praeferat indumentum. Tegitur etiam caput sacro uelamine post unctionem sacram, ut intelligat se diademate regni, & sacerdotali dignitate potiri.

AD VLTIMUM cereus accensus datur in manu eius, quatenus implere doceatur illud euange. Sic luceat lux uestra coram hominibus. Hanc lampadem si inextinguibilem seruaue: it, inter uirgines sapientes cum sponso caelesti ad nuptias introibit: & statim si adest episcopus, confirmatur: & datur ei Eucharistia post confirmationem, si sit adultus, ut sic

Mat. 9

Christo
in-
corpore-
tur.

DIS

DISTINCTIO SEPTIMA.

De confirmatione.

Nunc de sacramento confirmationis addendum est: de cuius uirtute quæri solet. Forma enim aperte est, scilicet uerba, quæ dicit Episcopus; cum baptizatos in frontibus sacro signat chrismate.

† De isti-
tutione
cle. li. 1

c. 30. d

cōf. d. 5

c. nouis-
simè.

Vrb. 1.

Papa

in epif.

ad oēs

christi-
anos;

et hī d

cōf. d. 5

cap. oēs

fideles.

Hī de

cōf. d. 5

c. d. his

uerò.

Vbi su.

De mō

cōferen-

di, de

cōf. d. 5

c. ut ep-

et ca. ut

ieiunis

et c. d.

Et est.

Hoc sacramentum ab aliis perfici non potest, nisi a sum-
mis sacerdotibus: nec tempore apostolorum ab alijs, quàm
ab ipsis apostolis legitur peractum, nec ab alijs quàm ab il-
lis, qui locum eorum tenent, perfici potest, aut debet. Nam
si aliter præsumptum fuerit, irritum habetur, & uacuum,
nec inter ecclesiastica reputabitur sacramenta. Licet autē
presbyteris baptizatos tangere in pectore, sed non chrisma
te signare in fronte. Virtus autem huius sacramenti est do-
natio spiritus sancti ad robur: qui in baptismo datus est ad
remissionem. Vnde Rabanus; A summo sacerdote per impo-
sitionem manus paracletus traditur baptizato: ut robore-
tur per spiritum sanctum ad prædicandum alijs illud, quod
ipse in baptismo consecutus est. Item. Omnes fideles per ma-
nus impositionem Episcoporum, post baptismum accipere
debet spiritum S. ut pleni Christiani inueniantur.

Melchiades in epistola ad Episcopos Hisp.

Scitote utrumque esse magnum sacramentum, sed unum
maiori ueneratione tenendum, sicut a maioribus datur. Ec-
ce maius dicit sacramentum confirmationis. Sed fortè non
ob maiorem uirtutem & utilitatē, quam conferat; sed quia
a dignioribus datur, & in digniore parte corporis fit, scili-
cet in fronte. Vel fortè quia maius augmentum uirtutum
præstat; licet baptismus plus ad remissionem ualeat. Quod
uidetur innuere Rabanus dicens, In unctiōe baptismi spiri-
tum descendere ad habitationem consecrandam. In hac ue-
rò eiusdem septiformem gratiam cum omni plenitudine san-
ctitatis & uirtutis uenire in hominem. Hoc sacramentum
tantum a ieiunis accipi, & ieiunis tradi debet, sicut & ba-
ptismus: nisi aliter cogat necessitas. Nec debet iterari, sicut
nec baptismus, uel ordo. Nulli enim sacramento faciendū

DISTINCTIO VI.

est iniuria: quod fieri putatur, quando non iterandum ite-
ratur. Sed utrum aliqua, uel nulla iterari possint, quæstio
est. Nam de baptismo, & ordine quod non debeant iterari,
apertè Augu. dicit utrumque sacramentum est, & quadam
cōsecratione datur. Illud quidem cum baptizatur: illud ue-
rò cum ordinatur. Ideoque in ecclesia catholica utrumque
non licet iterari, quia neutri faciendū est iniuria: quod indu-
bitanter etiam de confirmatione tenendum est: De alijs uero
utrum iterari ualeant uel debent, postea differemus.

Lib. cō-
tra epi-
stolam
Parme-
niani.
c. 2. &
12.

NOTULA.

Grego. ita scribit Ianuario Episcopo. Peruenit ad nos quosdam scandali-
zatos fuisse, quod per presbyteros chrismate tangere eos, qui baptizati sunt
prohibuimus; & nos quidem secundum ueterem usum nostræ ecclesiæ feci-
mus: sed si omnino de hac re aliqui contristantur, ubi episcopi d. sunt ut pre-
sbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate tangere debeant, concedi-
mus. Sed istud pro scandalo sedando semel mihi concessum esse estimatur.

Ex lib.
3. Epi.
epi. 26.
in sine.

Hæc est secūda pars illius partis; in qua Magister agit de sacramētis secundum septem differētias. Supra. n. egit Magister de baptismo, q. est pri-
mus inter sacramenta. Hic egit de cōfirmatione. Et quoniā tria
est considerare circa hoc sacra-
mentum; Primò ea, quæ spectāt
ad ministri dignitatem, Secūdo
efficaciam; Tertio uerò usum:
ideo pars ista tres habet particu-
las. In prima parte agit de hoc sa-
cramento quantum ad integrita-
tem. In secunda quantum ad ef-
ficaciam, & uirtutem. ibi. Virtus
autem huius sacramenti est] In ter-
tia quantum ad usum, siue mo-
dum sumendi. ibi. Hoc sacramen-
tum tantum a uiuis, &c.

pter scandalum nō debuit illud
permittere. Reipōsio. Dicendū,
q. quamuis sacerdos non possit
propria auctoritate; tamen pro-
causa necessaria summus Ponti-
fex, in quo est plenitudo pote-
statis; potest alii quàm episcopo
committere: & ille non facit au-
toritate sua, sed auctoritate si-
bi commissa: unde ille potius fa-
cit, cuius auctoritate fit; unde
non est dubium, quin pontifica-
lis auctoritas sit de necessitate
huius sacramenti. Aliqui tamen
dicunt, q. non concessit eis con-
ferre sacramentum, sed solum ali-
quid sacramentales; sicut aliquā
do datur laicis panis benedictus
loco corporis dominici.

Dub. 1.

Pro scandalo sedando &c.] Vide
tur illa concessio Grego. de
qua dicitur in fine Notulæ: non
fuisse rectas; quia scandalū de ue-
ritate uitæ, uel doctrinæ. nihil
immutat: si ergo solus episcopus
potest cōfirmare; uidetur q. p-

Virtus autem &c.] Contra. Si
hoc uerum est, Eucharistia con-
firmat: unde in Psal. Panis cor-
poris confirmat. Reipōsio.
Ad hoc multipliciter responde-
tur. Primo modo fit: q. istud sa-
cramentum ordinatur ad robur
per se; sed eucharistia per acci-
dens. Sed hoc non soluit: q. siue
per

Dub. 2.
Psalm.
103.

per se, siue per accidens, dum ta-
men habeat effectum eundem; uide-
tur alterum superfluere. Se-
cundus modus dicens est, quod con-
firmatio confirmat contra ma-
lum, sed eucharistia in bono. Sed
nec illud sufficit, quia omne sa-
cramentum cum sit remedium,
est contra malum, & ita Eucha-
ristia. Alii dicunt, quod duo sunt no-
bis necessaria, scilicet fides, & mores:
& unum confirmat in fide, scilicet con-
firmatio: sed eucharistia quan-
tum ad bonos mores: quia (ut di-
cit Bern.) eucharistia non solum
delet uenialia, sed etiam consen-
sum fortificat, ne inclinetur ad
mortalia. Alii dicunt, quod utrum-
que fortificat fidem: sed duo ne-
cessaria sunt ad fidem firmam, scilicet
corde credere, & ore confiteri: &
Eucharistia confirmat quantum
ad fidem in corde; sed confirma-
tio quantum ad confessionem,
siue prolationem in ore. Alii di-
cunt, quod utrumque fortificat a cha-
ritate; quia ab eius fortitudine
pendet fortitudo omnium. Sed
charitas potest deficere dupliciter.
scilicet per defectum alimenti, uel per
actionem contrarii: sicut patet in
igne materia: & contra primum
est eucharistia, quae cibatur: contra
secundum confirmatio, ut impu-
gnatibus resistat. Alii dicunt ali-
ter, & probabilius; quod confirma-
tio est ad corroboracione fidei,
sed eucharistia charitatis: & hoc
patet, quia hic est signum confes-
sionis fidelis, ibi signum unionis.
Et si queratur, quare magis con-
firmatur haec duae uirtutes, quam
aliae? Dicendum, quod quia in his
duabus pedet fortitudo spiritalia
aedificium quantum ad intelle-
ctum, & affectum. Et quia in fi-

de est prima eleuatio, in charita-
te eleuatio summa, & utrobique
difficultas; & quia pronitas est
ad contrarium: ideo magis con-
firmantur.

Scito utrumque &c.] Videtur se-
cundum haec uerba Mechiadis; Dub. 3.
quod amplius gratia in eo datur.
Dicendum, quod communiter dici con-
suevit, quod unum sacramentum di-
citur maius alio quocumque modis.
Primo modo propter signatio-
nem; sic Matrimonium dicitur
maius, quia signat unitatem na-
turarum in Christo. Secundo mo-
do propter continentiam; & sic
Eucharistia dicitur maius. Ter-
tio propter efficaciam; & sic Ba-
ptismus. Quarto propter digni-
tatem ministrantium, siue dispen-
santium; & sic dicitur confirma-
tio maior: quia datur a minoribus sa-
cerdotibus, siue episcopis. Quinto
propter hoc, quod ponit in nobis
liori gradu; & sic dicitur Ordo
maius sacramentum.

In digniori parte corporis fit,
&c.] Videtur falsum dicere, quod
uertex est dignior quantum ad
situm; & cor quantum ad uirtu-
tem: ergo potius debet dari in ca-
pite, uel in corde. Item uidetur,
quod in lingua, quia ibi est con-
fessio. Respondeo. Dicendum, quod
pars dignior quantum ad uirtu-
tem, & operationem est cor; sed
tamen occulta est, & latet inte-
rius. Inter partes uero, quae se of-
ferunt ientibus nostris, caput est
dignius, & in capite facies. Anter-
ior pars: & ideo hoc sacramen-
tum datur in facie, sed magis in
fronte, quia ibi est sedes uerecun-
diae. Unde quia hoc sacramentum
est contra confusionem, & uere-
cundiam continentem nomen Chri-
sti.

stis quae linguam contrahit, ne
aperte dicat: debet hoc sacramen-
tum in fronte dari. Frontis quidem
pars est faciei eminentior: unde
dixerunt quidam, quod in no-
ua lege fit prima unctio in capi-
te ratione uirtutis: secunda uero in
fronte, tertia iterum in capite.
Et prima fit in baptismo. Secun-
da uero in confirmatione. Ter-
tia uero in episcopi consecratio-
ne. Et prima signata est in prima
unctione Dauid. Secunda uero
in unctione Dauid super domum
Iuda. Tertia uero in unctione
Dauid super cunctum regnum.
Et satis possunt aptari illis, si
quis inspiciat. In prima enim
Dauid non habuit potentiam.
In secunda habuit potentiam,
& resistantiam. In tertia habuit
potentiam, & praesidentiam su-
per gentem suam.

Hoc sacramentum tantum a se, &c.]

Dub. 5. Contra. Videtur, quod quia est ad
robur, quod eibus non impediatur:
eibus: non corporalis non repugnat
fortitudini spiritali. Respon.
Dicendum, quod in hoc sacramen-
to datur gratia, & gratia corro-
borans, & iterum contrahitur af-
finitas quaedam. Ideo ista tria sta-
tuta consueuerunt ab antiquis
patribus in sacramento seruari
tanquam congrua; ut ieiunio sto-
maco propter gratiam spiritus
sancti suscipiendam confirman-
dus ab alio portetur, uel teneat-
ur, qui sit confirmatus, in si-
gnum debilitatis, & imbecillita-
tis, ut sit consimilis sexus pro-
pter periculum affinitatis.

Dub. 6. *Nec debet iterari &c.*] Contra.
Videtur enim, quod possit iterari;
quia morbus pusillanimitatis potest
iterari, contra quem est: ergo &

sacramentum. Si tu dicas, quod
non potest propter characterem: tunc
uidetur quod character praedictet
morbo: si ergo non est curatio
morbi propter characterem, sed
magis econuerso, patet &c. Re-
spon. Dicendum, quod illud sacra-
mentum non potest iterari propter
characterem, quod imprimitur in eo
indebiliter. Non debet et tamen ra-
tione morbi, quem curat; tamen ra-
tione effectus, quae donat; tamen
ratione rei, quam allegoricè signat.
Ratione morbi, quia est poena con-
tracta: haec autem secundum quod hu-
iusmodi, non iteratur; sed si ite-
ratur, hoc est solum secundum quod
adducta. Ratione effectus, quae do-
nat, quia est plenitudo gratiae ad
robur; & quia integer effectus: ideo
status. Ratione rei, quam allego-
ricè signat; quia signat aduentum
Spiritus sancti de caelo in Apo-
stolos in die Pentecostes, qui
postquam aduenit, numquam
ab eis discessit: & sic patet illud.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

*An sacramentum confirmationis,
formam habeat: & quae illa sit?*

Intelligentiam illo-
rum trium, quae Ma-
gister agit de sacra-
mento confirmatio-
nis: tria principaliter queruntur.
Primo queritur de hoc sacramen-
to quantum ad integritatem.
Secundo quantum ad uirtutem
uel efficaciam. Tertio, quantum
ad usum. Circa primum queruntur
tria. Primo queritur de con-
firmatione quantum ad formam.
Secundo quantum ad materiam.
Tertio, quantum ad dispensa-
tionis potentiam.

QUOD necessarium sit in hoc sacramento habere formam uerborum, ostenditur p simile in aliis sacramentis: quia si in aliis forma uerborum est necessaria, uidet, q in isto. **ITEM.** Hoc ipsum ostenditur per aliam rōnem: quia forma uerborū est sanctificans elementum: sed sacramentum est ex sanctificatione sanctificans, secundum q dicit Hug. ergo necesse est, q formam uerborum habeat; cum ipsam sit sanctificans elementū.

SED CONTRA. Christus fuit institutor forme sacramentorū: sed formam confirmationis nō legitur instituisse; immo pueris tantum manus imposuisse: ergo nō est necessaria: cum Christus instituerit, q pertinet ad necessitatem, & formā aliorum sacramentorū, & non huius. Si tu dicas, q reliquit apostolis formā, Contra, legitur Act. q impositione manū dabant, Spūm S. sed quod est de necessitate sacramenti, est inuariabile, ut sacramentum; ergo &c. **ITEM.** De forma quæritur, quæ est hæc. **Signo te signo crucis, confirmo te chrismate salutis, in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, amen.** Primo uidetur, q superfluat hoc uerbum Signo, q a sufficit actu signare. Si tu dicas, q hoc est propter intentionē: tunc ergo sicut in baptismo dicitur Baptizo, & nō dicitur alius actus: sic in confirmatione sufficit dicere, Confirmo, **ITEM.** Quæritur, quare potius sit mentio in forma de cruce, q de incarnatione, uel resurrectione. **ITEM.** Quæritur, quare potius in hoc sacramento materia nominatur

cum dicitur, Confirmo te chrismate, quā in baptismo, ut dicitur, Baptizo te in aqua.

R E S O L V T I O .

Sicut sacramentum hoc non minus est sacramentum, quā cetera: ita nec minus formā uerborū exigit quā reliqua.

R E S P O N D E O . Ad hoc dicendum, q forma prædicta est de necessitate huius sacramenti: sicut probant rationes ad hoc inductæ. **A D I L L V D** autem, qd obiicitur in contrarium de eius institutione, diuersificatur Doctores. Quidam, n. dicunt, quod formā illam Christus instituit, & Apostolis tradidit; & apostoli postmodum aliis reliquerūt: licet hoc non sit scriptum in canone scripturæ, Ipse tamen forma illa non fuit usus imponendo manus pueris: q hoc faciebat, ut dominus, nō ut minister. Aliter pōt dici, & melius (ut credo) qd illud sacramentū Christus nec dispensauit, nec instituit: quia post ascensionem suā docebat Apostolos confirmari, & spiritū eis ad robur dari, Vnde Ioan. Spiritus sanctus nondū erat datus: quia Iesus nondum erat glorificatus. Non (inquā) datus in plenitudine, uel ad robur; sed hoc quidem fuit in die Pentecostes. Vnde confirmati sunt a Spiritu sancto immediate sine ministerio, & sacramento; & ideo ipsi alios confirmabant etiam sine uerbo. Sed postquā bases ecclesiæ, Apostoli, scilicet quia Deo, nō per homines erāt ordinati prælati, & confirmati defecerūt: instituit spiritus S. huius sacramenti formā, cui est uirtutem sanctificandi dedit.

Et

Q V A E S T I O I I .

An sacramento confirmationes necessario requiratur materia:

et quæ illa sit?

DE materia utrum sit necessaria: & uidetur primò, quod istud sacramentum indigeat necessario materia. Et q a sicut dicit Hug. sacramentū est elementum foris sensibilibiter propositū, ex similitudine representās, sed representatio est per materiā: ergo materia est necessaria. Præterea. Supra habitum est, quod dominus potestatem mundādi non tradidit homini per se, sed per elementum; ne poneretur spes in hoīe: ergo pari rōne potestatem cōfirmādi nō debuit dari homini nisi mediāte elemēto.

CONTRA. Apostoli sola manus impositione confirmabant: ergo uidetur, qd successores eorum sola manus impositione hoc possint: si transmiserunt potestatem, quā habebant. **ITEM.** Materia aliorum sacramentorū fuit instituta a Christo, ut patet in baptismo, & eucharistia; & Xps et ea suscepit: ergo uidetur pari rōne, qd si hoc sacramentum haberet materiā, q Christus instituisset sacramentum suscipiēdo. Si tu dicas, q non decebat eū confirmari: obiicitur tunc, quia similiter nec circūcidi, nec baptizari; sed fecit pp auctoritatem sacramenti: & habitum ad exemplum: ergo &c. **ITEM.** Quæro, utrum materia huius sacramenti debeat esse consecrata, & uidetur, qd sic, quia est chrisma quod cōsecratur a pontificibus determinato tempore anni. Sed uidetur, quod non, cum alia sacramenta possint fieri sine con-

N 2 sacra-

E T P E R hoc patet responsio ad primum. **A D I L L V D**, qd obiicitur de forma, quare. f. Christus nō instituit: & quare apostoli nō instituerunt, nec posteris tradiderunt, rō prædicta est. Possunt tamē & aliæ rōnes cōgruentiæ assignari: quia. n. minuebatur in dispensantibus sanctitas, & in suscipiētibus idoneitas: oportunitū fuit instituire uerbum sanctificans. Alia est et rō, sed hæc patebit infra. **A D I L L V D**, qd ultra qritur de forma. Dicendum, qd in hoc sacramento datur gratia ad robur fidei q tum ad confirmationē in corde & quantū ad confessionē liberā in ore: & quia difficillimum, & arduissimum erat Christū crucifixum cōfiteri, tum pp opprobriū, secundum qd dicitur I. ad Corinth. Prædicamus Christū crucifixum, Iudæis qdem scandalum, gentibus autē stultitiam: tū pp periculum, quia aduersarii tales nitebantur occidere. Ioan. Hæc facient uobis pp nomen meum. Hinc est, q decuit duplicem actum in forma poni; unum qui respicit liberā crucifixi confessionem, quasi eam semper ferret in fronte: alterum, qui respicit cordis stabilitionē. Ex hoc patet, quare magis sit mentio de cruce, quia illud ē arduissimū, & ignominiosum cōfiteri. **D E** materia uero quare hoc fit, iam uidetur: & rō est, quia consecrata est, non sic in sacramentis aliis. Aliqui tamen dicunt, quod hoc est propter præcipuam efficaciam huius sacramenti, & gratiam specialem, & singularem, quæ datur in hoc sacramento ad pugnam.

Lib. 1. de sac. par. 9. cap. 2.

Mat. 19

cap. 8.

Qd coll.

Qd seq. in resol.

cap. 1.

cap. 15

cap. 9.

Lib. 1. & sacram. par. 9. cap. 2. Q coll.

Qd coll. fecratio: ut patet in baptismo, quod antecedit; & Eucharistia, quæ sequitur baptismum: ergo & in confirmatioe. **ITEM.** Quæro, cum alia sacramenta habeat elementa simplicia non mista, quare hoc sacramentum habet mista: & uidetur, quod non deberet habere, quia Eccl. dicitur. Quasi balsamum non mistum odor meus: & hoc dicit Sapiencia de se. **ITEM.** Quæro quare magis assumitur balsamum, quàm aqua: & uidetur quod aqua magis: quia morbo generali debet respondere elementum commune, & generale: sed balsamum est preciosum, & rarum, aqua communis est omnibus: ergo &c. **ITEM.** Quare magis oleum, quàm uinum: & uidetur, quod uinum magis: quia facit hominem audacem, & ditertum: & hic est huius sacramenti effectus.

RESOLVTIO.

Qd coll. Sacramentum confirmationis utique habet materiam & consecratam non a christo, sed a rectoribus Ecclesie instigante christo institutam.

RESPONDEO. Sicut tactum est prius, Christus hoc sacramentum non instituit: quia credentes post eius ascensionem erant confirmandi: Vnde nec materiam, nec formam apostoli dispensauerunt: sed rem huius sacramenti, siue formam a spiritu sancto immediate acceperunt. Nam immediate ab ipso confirmati fuerunt: & quidem sine elemento, uel materia: quia in donatione Spiritus S. signa uisibilia apparebant: & ideo non erat opus elemento. Sed potest a successoribus institui dā-

us erat uerborum, & inuisibiliter: ideo oportuit institui sensibile elementum. Institutum est ergo hoc elementum, Spirit. S. dicta te, ab ipsis ecclesie rectoribus: & quia Christus non instituerat, nec uim ei dederat, secundum quod ipse contactu mundissimæ carnis dederat aquis: ut et ipse conficiendo corpus suum instituit elementum, siue materiam Eucharistia, ut panem, uel uinum: ideo Episcopi non ualentes seipsis materias consecrare, consecrari per benedictionem instituerunt.

ET IDEO materia huius sacramenti debet esse consecrata. **ADILLVD,** quare mista in isto, & non in aliis. Dicendum, quod sicut dictum est in forma: quia erat ad duplicem actum arduum: & ideo duplex actus exprimitur in forma: & ideo & duplex elementum consonans illi duplici actui, & reuoluitur. Oleum oliuarum pro nitore signat interiorē fidē ex bona conscientia. Balsamum pro odore dignā, & laudabilem confessionē. Et ex hoc patet, quare hoc habet duo elementa, magis quàm alia. **ADILLVD,** quod obicitur de generalitate. Dicendum, quod hoc uerum esset, si esset factum necessitatis, & saluaret in aqua completa ratione signandi. De uino similiter dicendum, quod non conuenit pro hoc, quod audacem, & forte facit obnubilando rationem: ideo non conuenit: quia fortitudo spiritualis est ex ratione recta, & pura, & non ex ratione obnubilata.

QUESTIO III.

De An quilibet possit conferre sacramentum confirmationis?

De potentia dispensandi hoc sacramentum: & uidetur quod quilibet possit hoc sacramentum conferre: quia si baptizat quis, baptizatum est: cum ergo baptismus maximæ efficaciam sit inter sacramenta, & quod potest in maiori, potest in minori: ergo si potest quilibet baptizare: potest et confirmare. **ITEM.** In naturis sic est, quod ubi res est, ibi operatur: non ubi debet esse, & non est: ergo si Spiritus S. est in laico bono, & non in Episcopo malo: uidetur, quod magis confirmet per laicum. **ITEM.** Simplex sacerdos inungit chrismate in uertice: aut tunc aliquid facit, aut nihil. Si nihil, tunc frustra facit. Si aliquid facit, pari ratione potest inungere in fronte: sed hoc est confirmare: ergo &c. **ITEM.** Si solus Episcopus hoc potest, aut hoc est pro ordine, aut propter iurisdictionem. Si propter ordinem, cum alium ordinem non habeat, quod sacerdos: ergo & sacerdos. Si propter iurisdictionem: ergo electus non consecratus hoc potest.

ergo solum apostolicum hoc confirmatum erat. **RESOLVTIO.** Quia in primitiua ecclesia solis Apostolis, nec alijs discipulis licuit confirmare: ita et in deriuatiua solus episcopus, nec priuatos sacerdotes eadem auctoritates contingit; quippe qui Apostolorum illi, hi uero septuaginta duorum discipulorum loco successere.

ergo solum apostolicum hoc confirmatum erat.

RESOLVTIO. Quia in primitiua ecclesia solis Apostolis, nec alijs discipulis licuit confirmare: ita et in deriuatiua solus episcopus, nec priuatos sacerdotes eadem auctoritates contingit; quippe qui Apostolorum illi, hi uero septuaginta duorum discipulorum loco successere.

RESPONDEO. Dicendum, quod illud sacramentum nec potest, nec debet per alios dispensari: & si alii præsumunt, nihil faciunt. Et ratio huius est, quod auctoritas ecclesie fuit deriuata ad membra, secundum ordinem ecclesie primum: unde sicut soli apostoli hoc poterant: sic nunc soli eorum successores possunt. Sed tunc est quaestio, quare hoc sacramentum, & Ordinis a solis Episcopis traditur, & solis episcopis fuit commissum. Dicendum, quod ratio huius est, quia ipsi, & eorum successores sunt prælati in ecclesia principales. Prælati autem duplex est officium, scilicet inferiores in gradu suo statuere; & collocare in ordine; & murum opponere se, siue gregem suum defendere: ideo ipsi soli ordines faciunt, & corroborant. Aliter dicunt aliqui, quod in his duobus sacramentis datur gratia plenitudo: ideo ab his debent dari, qui habent plenitudinem auctoritatis, ab alijs non. Propter hanc eandem rationem consecrare ecclesias, & abbates, quia sunt opera excellentiæ: & solis Episcopis sunt concessa, pro eo, quod habent excellentem auctoritatem. Alia ratio potest reddi.

Lib. I. d. institutioe cle. cap. 30 circa initium Idem Euseb. Papa Epist. 3. ad E.

Qd coll.

di, quòd ipsis episcopis est cura de subditis, & maximè de clericis; cum curam habeant de omnibus, licèt aliis commissa sit custodia: tamè placuit Spiritui S. ut aliquod sacramētum omnes subditi a praelato reciperent immediate. Similiter q̄ clericali quod: & id est duplex sacramentum, in quo duplex imprimatur signaculum. Vnde & Apost. ad

Cap. I.

Rom. Desidero uidere uos, ut aliquid impatiar uobis spiritualis gratiæ ad confirmandos uos. Multæ possunt hic rationes assignari, & conuenientiæ, quia in talibus magis locum habet congruitas, quàm necessitas: quia institutio necessitatē facit precipuè. AD ILLVD, quòd obiicitur de baptismo. Dicendum, quòd non est simile: quia enim baptisimus est sacramentum necessitatis, ideo potestas eius omnibus est concessa: non sic autem est de confirmatione. AD ILLVD, quòd obiicitur, q̄ Spiritus S. operatur ubi est. Dicendū, q̄ gratia Spiritus S. per quā dicitur in nobis operari, duplex est, scilicet gratum faciens: & sic operatur opera nostra ad salutem eius in quo est: & gratia gratis data: & per hanc operatur salutē in altero: & hæc manet in homine, gratia gratum faciente recedente ex dispensatione diuina: ut subditi salus non impediatur malitia praelati. AD ILLVD, quòd obiicitur de sacerdote, q̄ ungit in uertice. Dicendum, q̄ nihil efficit: & tamen nō frustrat, quia instruit, & coniunctum efficit, scilicet baptismo. Præterea: si aliquid facit, tamen non tantum ut sacramentum confirma-

tionis. AD ILLVD, quòd ultimo obiicitur, unde habet hoc episcopus. Dicendum, quòd nec a iurisdictione, nec ab ordine sacerdotali, sed ab auctoritate, & dignitate episcopali: & hæc dicit ordinem in eminentia. Hæc autem eminentia confertur episcopo, cum consecratur: & ideo si renunciaret iurisdictioni, adhuc potest confirmare: quamuis ergo non habeat ex ordine sacerdotali, nec ex iurisdictione temporali, habet tamen ex aliquo, q̄ superexcellit utrumque. Aliqui dicunt tamen, quòd hoc habet ratione institutionis.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An in sacramento confirmationis detur gratia gratis data?

VANTVM ad secundum articulum quæritur de uirtute, siue efficacia sacramenti confirmationis: & circa hoc tria quærentur. Primò supposito, quòd det gratiam, cum sit sacramentum nouæ legis, quæritur, utrum det gratiam gratum facientem. Secundò, utrum eadem gratia detur in baptismo, & confirmatione. Tertio, utrum copiosius munus gratiæ conferatur in confirmatione, quam in baptismo.

QVOD conferat gratiam gratum facientem, ostēditur. Primò per auctoritatem Rabani. Per impositionem manuum summi sacerdotis Spirit. S. traditur baptizato: sed non dicitur dari Spirit. S. nisi quando datur gratia gratum faciens: ergo

Lib. 1.
de insti-
t. cle-
ca. 35.
in prin-
cipio.

in

RESOLVTIO.

in sacro confirmationis gratia gratum faciens datur. ITEM. Rōne uidetur, quia hoc sacramentum confirmat in bono: sed sicut solius gratiæ gratum faciens est reuocare a malo, ita & confirmare in bono: ergo &c. ITEM. Gratia collata in hoc sacramento est completiua, & confirmatiua, & augmentatiua gratiæ baptismalis, sicut dicit Magister; quia maius augmentum uirtutum præstat: sed gratia gratis data nec complet, nec cōfirmat, nec auget gratiam gratum facientem: ergo non confertur in sacramento confirmationis talis gratia, sed potius gratum faciens.

CONTRA. Habens gratiam gratum facientem, accedens ad baptismum, ipsam non suscipit: ergo si omnis accedens dignè ad cōfirmationem hēt gratiam gratum facientem: ergo non dat eā cōfirmatio. ITEM. Esse spirituale potest esse sine esse robusto, sicut & naturale esse potest esse sine robusto esse: quia hoc est bene esse: sed omne illud, sine quo potest stare esse spirituale, est gratia gratis data, non gratia gratum faciens: ergo cum confirmatio conferat tale esse, non confert nisi gratiam gratis datā. ITEM. inter hanc gratiam, & illam hoc interest, q̄ gratia gratis data respicit pœnam, sed gratia gratum faciens culpam: sed confirmatio est contra pœnam: ergo &c. ITEM. Videmus Christum libere confiteri multos in mortali peccato: actus ergo ille potest esse gratia gratis data. Si ergo ad hoc confertur cōfirmatio, non est necesse, q̄ det gratiam gratum facientem.

Et quidem confirmatio gratiam gratum facientem præstat: sed non quæ ex non grato gratum; sed quæ ex minus grato magis gratum hominem reddit.

RESPONDEO. Dicendum (sicut innuit Rabanus, & Magister dicit, & communiter cōcordant Doc.) confirmatio dat gratiam gratum facientem. Sed notandum, q̄ gratia gratum faciens dupliciter dicitur. Aut gratum faciens de non grato: & talis est gratia baptismalis, & pœnitentialis. Aut magis gratum faciens de iā grato: & talis est gratia cōfirmationis, quæ gratiam acceptam ampliat, & confirmat.

ET PER hoc patet responsio ad primum obiectum in contrarium: quia quamuis baptismus habeat gratiam gratum facientem; non tamē hēt ad illum effectū; nec in illo statu, in quo hēt post confirmationem: & ideo recipitur hoc sacramentum ad perfectionē illius gratiæ, & confirmationem; & hoc per gratiam in hoc sacramento collatam, quæ nondum habetur. Non sic est de gratia baptismalis; quia baptismus fluminis dat primam gratiam iustificantem, sicut baptismus fluminis: tamen non est negandum, q̄ in baptismo fluminis tribuatur gratia gratum faciens cōprius grato, non ad iustificandū, sed ad augendum: & hoc principaliter est in confirmatione.

AD ILLVD, quòd obiicitur, q̄ esse spirituale est sine gratia cōfirmationis. Dicendum, quòd gratia augmentans utique gratum faciens est: & tamen sine ea est esse spirituale: & ideo illa p-

positio est falsa, Quod illud, &c. AD ILLUD, quod obicitur, quod gratia gratumfaciens est contra culpam. Dicendum, quod non tantum est contra culpam, sed et contra poenam, eatenus qua ordinata est ad culpam, & talis est pusillanimitas. AD VLTIMUM, dicendum, quod quamuis possit aliquis Christum confiteri sine gratia confirmationis: non tamen ita faciliter, nec ita uti iter, nec ita salubriter, sicut cum gratia gratumfaciente, quia ex ipsa est confessio laudabilis, & Deo accepta.

QVAESTIO II.

An eadem gratia conferatur in baptismo, & in confirmatione?

VERVM eadem gratia conferatur in baptismo, & confirmatione. Et quod alia, videtur: quia baptismus, & eius effectus praecedit sacramentum confirmationis tempore, & natura: sed quod praecedat alterum tempore, & natura, differt ab eo essentialiter: ergo differens gratia confertur, in hoc sacramento, & in illo. ITEM. Signa sunt similia, & proportionabilia signatis: sed aliud signum est in baptismo, & aliud character: ergo alius effectus, & alia gratia. ITEM. Si omnino daretur eadem gratia: ergo qui haberet baptismum, haberet confirmationem: ergo ulterius frustra confirmaretur.

CONTRA. Vtraque gratia, est gratumfaciens: sed in una anima est una gratia gratumfaciens, quia duo accidentia, & maxime accidentia simplicia in eodem subiecto esse non possunt, cum sint eiusdem speciei: ergo constat, quod una numero. ITEM. Eadem per essentiam est uirtus debilis, & ro-

busta: ergo gratia baptismalis si militer, & gratia confirmationis eadem. ITEM. Gratia praeviens, & subsequens (sicut dicit Magister) est eadem per essentiam: sed sic se habet gratia baptismalis, & confirmationis: quia baptismalis praevient, ut homo iuste velit: confirmationis confirmat, ne frustra velit: ergo &c.

RESOLVTIO.

Eadem est baptisni & confirmationis gratia; diuersificatur tamen in effectibus.

RESPONDEO. Cum quaeritur, utrum gratia, quae datur in sacramento baptismi, & confirmationis, sit eadem, uel alia? Ista quaestio dupliciter potest intelligi. Vel quod in sacramento confirmationis non confertur aliqua gratia, nec aliquis character, sed solum baptismalis confirmetur sine alicuius appositione: & hoc quidem est querere, utrum in confirmatione conferatur aliqua gratia. Si non confertur: cum non conferatur, quod collatum est; patet, quod ista quaestio ex precedenti quaestione soluta est, quia ibi datur gratia, ut dicit Rabanus, Hug. & Magister, cum dicunt ibi gratiam augeri, ac per hoc & nouam conferri. Quidquid enim uoluerunt aliqui dicere, credo illud uerum. Vel potest quaeri, utrum sint eadem, uel eadem; esto quod in utroque detur gratia, ita quod ex his una gratia per essentiam fiat, sicut fit de eo, quod auget, & eo, quod augetur. Et hic sunt tres positiones. Quidam n. dicunt, quod differunt essentialiter, sicut uirtutes, & dona; quia in baptismo datur gratia, quae influens in potentias, facit uirtutes: in

Lib. 2.
d. 26.

Lib. 2.
de sacr.
par. 7.
cap. 4.

tes: in confirmatione uero datur gratia, quae influens in potentias, facit dona in ordine; quae facit habitudines. Et si pulchra uideatur haec positio, tamen ueritatem non habet: quia in uirtutibus, & donis ponit gratiam essentialiter differre. Rursus. Connectione illorum dissoluit: in sacramentis enim non est connexio, ut in uirtutibus, & donis. Alia positio est, quod gratia haec, & baptismalis & si sint gratumfacientes, differunt tamen in essentia; sicut morbi, contra quos ordinatur. Et distinguuntur in subiecto, quia in diuersis partibus aere potentialibus: ut sicut partes animae partes corporis: sic partes gratiae partes aere, siue potentias perficiant. Unde dicunt, quod distincte manet in aere; nec una auget aliam; nec confirmat, nisi per accidens, scilicet quia confirmat hominem. Tertio modo potest dici: quod gratia gratumfaciens in aere est una; quia una est anima, quae gratificatur & uni: & rursus: tota gratia tollitur unico peccato. Propter hoc dicendum aliter, sicut in uirtutibus gratuitis, quod est ibi gratia, & habitus substratus, & gratia una in omnibus, sed habitus substrati alii, & alii. Sic in sacramentali etiam gratia & est gratia gratumfaciens, & effectus specialis; quem habet uirtute sacramenti: & in quantum gratumfaciens una est, sed ratione effectuum distinguuntur: & quia sacramentum signat gratiam, ut in tali effectum: ideo signa, & sacramenta sunt diuersa.

CONCEDENDVM est ergo, quod gratiae baptismali superadditur gratia confirmationis, quae habet alium effectum, scilicet ablationem pusillanimitatis: & hoc probant tres primae rationes. Concedendum est etiam, quod cedit in unam, sicut probant tres sequentes rationes: quamuis n. gratia per essentiam sit eadem, tamen effectus ad quem ordinatur est alius, & alius: & ideo non est repugnantia inter rationes illas. Gratia enim in anima una est gratumfaciens, sed effectus sunt multi, & uarii: & quoniam signa sacramentalia ordinantur ad gratiam secundum effectus curationis; ideo sunt uaria signa, & sacramenta: & non solum signa exteriora, & uisibilia, sed etiam interiora: ut puta sunt characteres, qui sunt signa distinctiua. AD ILLUD tamen, quod obicitur, quod non sunt duo accidentia eiusdem speciei in eodem subiecto, dici potest quod in quantum sunt sacramentalia, non sunt eiusdem speciei, sed diuersae. AD ILLUD, quod obicitur, quod eadem est uirtus debilis, & roborata. Dicendum, quod non solum differunt per debile, & roboratum gratia baptismatis, & confirmationis: sed etiam per morbum, contra quem sunt, & quem curant. AD ILLUD, quod obicitur de gratia praeviente, & subsequente. Dicendum, quod non est simile, quia ad eundem effectum ordinatur gratia praeviens, & subsequens, non sic gratia sacramentorum istorum: nihilominus tamen concedo, quod illa gratia gratumfaciens secundum, quod huiusmodi, cedit in unum cum gratia baptismali, & illam auget: ideo prima ratio non ualet, quod

quae

quæ habent ordinem temporis, non sunt idem. Illud enim fallit in his, quorum unum se habet per additionem ad alterum.

QVÆSTIO III.

An copiosius in confirmatione, quam in Baptismo gratia conferatur.

Melchias des Pa pa i Epi stola ad Episco. Hispa. circane du. Spi ritus. S. in fõie baptis mi ple nitudi nem iri buit ad innocẽ ciã; in cõfirma tione augmẽtũ præ stat ad gratiã. Libr. 3. de insti tutio. cleric. cap. 30

VT RV M copiosius munus gra tie conferatur in cõfirmatio ne, q̃ in baptismo? Et q̃ sic, uide tur ratione effectus: est. n. hęc ad confirmandum, illa ad iustificã dum, illa est ad credẽdum, hęc ad confitendum: si ergo maioris gratiæ est confirmatum esse, q̃ iustificari: maioris et publicẽ cõfiteri, quàm occulte crederemur detur q̃ gratia cõfirmationis sit copiosior. I T E M. Ratione alia uide tur; quia signum in hoc sacra mẽto est pretiosius, & carius: er go & gratia signata præciosior, & maior in confirmatione, cũ si gnum in sacramentis debeat re spõdere signato. I T E M. Ratione dispensationis, quia nõ ideo ma gis est sacramẽtum, quia a maio ribus, sed q̃a maius, ideo est eius dispẽsatio commissa maioribus: sed dispensatio huius sacramẽti est maioribus commissa, quam dispensatio baptisimi: ergo &c. I T E M. Hoc ipsum ostenditur au thoritate Rabani. In baptismo spiritus. S. descẽdit ad habitatio nem Deo consecrandam; in hac uerò eiusdem septiformis gratia cum omni plenitudine sanctita tis, & uirtutis uenit in hominẽ: patet ergo quòd confert maius munus.

CONTRA. Gratia baptismalis est contra culpa originale, & omnes eius sequelas: sed gratia confirmationis contra unam se

quelam, utputa pusillanimitatẽ: sed congruum est contra morbum maiorem efficaciorẽ dari medicinam: ergo &c. I T E M. Ra tione effectus primi uidetur, q̃a maius donũ est de inimico fieri amicum, quam de amico magis amicũ: sed in baptismo fit homo amicus; in cõfirmatione autem magis amicus: ergo in baptismo cõfertur maius donum. I T E M. baptismus facit hominẽ inno centem, & statim aperit cœlum: sed hoc non facit confirmatio, nec aliud sacramentum: ergo ba ptismus est efficacius sacramen tum. I T E M. Ad hoc est auctori tas Magistri in litera, Maius est hoc sacramentum non ob maio rem uirtutem, uel utilitatem, quam coferat: sed quia a dignio ribus datur: ergo &c.

R E S O L V T I O .

Præsupponit quidem gratia confir mationis gratiam baptismalem; & eidem addit; ni hilominus maior non est.

R E S P O N D E O . Dicendum, q̃ gratia cõfirmationis p̃supponit gratiã baptismalẽ, sicut benẽ esse supponit esse. Quãdo ergo fit cõparatio harum gratiarum, po test fieri dupliciter. Vno modo cum p̃suppositione: & sic omni nõ maior est gratia cõfirmatio nis, quã baptismalis; sicut benẽ, & perfectẽ uiuere melius est, q̃ uiuere: q̃a hoc addit ad illud, & cõplet. Si autem intelligatur p̃ci sè, ut. scilicet hęc gratia, q̃ additur, sit maior, uel minor. Dicendũ sine dubio, q̃ nõ est tantæ efficaciæ, ut patet; q̃a uiuificare mortuũ, maior gratia est, & potentia; q̃ iam uiuificatum sanare, uel for tificare,

efficare, præcisè loquendo: sed cum p̃suppositione maius est esse uiuum, & sanum, quàm uiuum tantum.

RATIONES ergo, probantes q̃ confirmationis gratia maior est, intelliguntur cum p̃suppositione, quia auget gratiã baptismalem: sed rationes proban tes contrarium, intelliguntur cum præcisione, hanc gratiam illi, cui additur comparando: & hoc patet per singulas rationes cuiuslibet inspicienti.

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

An omnes teneantur ad susceptio nem sacramenti confirmationis?

ONSEQUENTER quãtum ad tertium Artic. quærit de usu sacramẽti confirma tionis: & circa hoc quæritur tria. Primò quæritur de usu quãtum ad generalitatem. Secundò quã tum ad necessitatẽ. Tertiò quan tum ad modum dispensandi.

QVOD nõ debeat eius usus esse generalis, uidetur: & pri mò q̃ debeat excludi mulieres: quia hoc sacramentum ordinat ad pugnam: sed mulieres exclu duntur a bello; ergo debent excludi ad hoc sacramentum. I T E M. Videtur q̃ debeant excludi paruuli per eandem rationem, cum non sint apti ad portandũ arma. I T E M. Videtur excludi illi, qui sunt in periculo mortis, quia illi exeunt extra omnem pugnam: ergo liberi sunt a sacramento pugnae. I T E M. Videtur, q̃ hoc sacramentum non cõpetat mutis, quoniã hoc sacramentum est ad liberam nominis Christi confes

Ita. n. inquit Melchias des. ubi sup. et hab. de cõf. di. 5. cap. Spiritus Sanctus.

sionẽ: sed muti non possunt con fiteri ore: ergo frustra recipiunt, qui hoc recipiunt. I T E M. Aut ab hoc sacramento excluduntur aliqui, aut nulli. Si aliqui: non ergo est omnium generaliter. Si nulli excluduntur: ergo character impressus distinguit solũ ab infi delibus: ergo a tot & eisdem, a quot & quibus character baptis malis: ergo uidetur q̃ alter istorum superfluat, quod est incon ueniens.

CONTRA. Quod istud sacra mentum competat omnibus, uide tur, quia sicut dicit Magister, & Rabanus, in hoc sacramento datur septiformis grã spiritus S. sed iste effectus est omnibus generalis: ergo & hoc sacramentũ. I T E M. Quod conueniat omni sexui, uidet, & maxime muliebri: q̃a omnes, qui piẽ uolunt uiuere in Christo, persecutionẽ patiuntur; ergo & sexus infirmus: sed infirmo, qui persecutionẽ patit, sũt maxime necessaria arma fortitudinis: ergo cũ hęc dentur in cõfirmatione, ut q̃ mulieres maxime indigent hoc sacramento. I T E M. Quod sit necessariũ omni etati, & maxime puerili, uide tur: q̃a discreti Ducis est armare milites suos ante pugna, & ante lesionẽ: sed pugna, & læsiones, & lucta statim incipiunt in annis discretionis: ergo competens est sacramentũ cõfirmationis ante annos discretionis dari. I T E M. Videtur q̃ omni statui, quia certũ est de uiuentibus, & hoc ostẽ ditur de morientibus auctoritate Hug. q̃ dicit. Omnino periculo sum esset, si ab hac uita sine cõfir matione migrare contingere: & ita morienti et opportunum est.

Vbi su pra.

Libr. 2. de Sacram. par. 7.

*Sicut omnium vita super terram
hanc militia est; ita omnes
muniri, & confirma-
ri oportet.*

RESPONDEO. Dicendum, quod istud sacramentum omnibus competit pro gratiae ampliationem; quae ibi datur: sed maxime competit his, qui sunt ex acie pugnantium in bello spirituali: & quia hoc competit omni sexui, ideo hoc sacramentum omnibus competit.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de mulieribus patet, quia licet non competat bellum materiale, competit tamen spirituale. Multae enim in hoc bello strenues fuerunt, ut patet de sacris uirginibus, quae martyrizatae sunt pro confessione, & nomine Christi. AD ILLVD, quod obiicitur de paruulis. Dicendum, quod paruuli non armantur pro statu illius aetatis, ut tunc pugnent, sed ut post modum sint pugnaturo. Nec hoc fit inconuenienter: quia arma illa non sunt aggrauantia, sed alleviantia: nec solum sunt defendentia, sed praemunitia: & melius est hominem muniri ante laesionem, quam post. AD ILLVD, quod obiicitur de his, qui sunt in periculo mortis, patet responsio: quia non recipiunt sacramentum ad pugnam, & conflictum, sed ad meritum obedientiae, & uirtutis augmentum, quod est eis utile, & bonum. AD ILLVD, quod obiicitur de mutis. Dicendum, quod sacramentum istud est ad corroborationem fidei in corde, & hoc ita indiget mutus, ut disertus: nec tantum in corde, uerum et in nutu, & passione potest Christum eo profiteri: & ideo hoc sacro indiget, sicut & alii. AD ILLVD, quod ultimo quod

rit de characteribus dixerunt aliqui, quod unus est character differens solum secundum statum: ideo non est superfluitas, quamuis ab eisdem distinguatur. Sed tamen illud non est conueniens dicere, quod idem character sit: cum aliud sit signum exterius: cum est non confirmatus potest ordinari. Et ideo dicendum est aliter, quod alius est character, & ab eisdem distinguitur; sed tamen non superfluit: quia secundum alium, & alium statum distinguit. Quamuis enim omnis Christianus sit Christi pugil: tamen ex gratia in alio, & alio statu dicitur Christianus, & pugil: & secundum alium, & alium actum. scilicet confessionem exteriori, & credulitate interiori. Et quia secundum aliud distinguitur, & character ad alium statum gratiae disponit: ideo non superfluit: & cum alius sit status fidei, & character statum respiciat, quamuis fides sit eadem, character est tamen alius, sicut signum exterius.

QV AESTIO II.

An sacramentum confirmationis necessarium sit ad salutem?

DE huius sacramenti necessitate, & queritur utrum gratia confirmationis sit de necessitate salutis: & quod sic uidetur. Rabanus. Omnes fideles per manus impositionem episcoporum accipere debent spiritum sanctum, ut pleni Christiani inueniantur: sed nullus saluatur, nisi sit plenus Christianus: ergo similiter nullus saluatur sine sacro confirmationis. ITEM. Hug. Quid potest per baptismum a lapide erigeris, nisi est per confirmationem ad stadam confirmatus: quasi dicitur, cat, nihil. ITEM. Hug. Omnino per

peri-

periculosum esset si ab hac uita sine commotione migrare contingeret: sed non esset omnino periculosum nisi necessarium ad salutem: ergo &c. ITEM. Rom. Cor. creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem: utrumque est ergo ad salutem necessarium: sed nullus saluatur, nisi credat, uel habeat fidei sacramentum: ergo nullus saluatur, nisi confiteatur, uel habeat sacramentum ad hoc ordinatum.

CONTRA. Baptismus delet culpam: ergo dat gratiam: sed habens quantumcumque gratiam, habet quod necessarium est ad salutem: ergo non est ulterius necessaria sibi confirmatio, uel aliquid aliud. Si dicas sufficere ad salutem, si moritur, sed non ad pugandum, si uiuit. Contra. In baptismo datur gratia cum omnibus sicut dicit Magister Dis. 1. sed quod habet uirtutes, habet arma iusticiae ad pugnam: ergo &c. ITEM. Nullus cadit nisi uoles: ergo ex quo habet gratiam ipsum statuentem, potest stare: ergo non necesse est cadere: ergo gratia confirmationis non est necessaria. ITEM. Magna charitas sufficit ad tolerandam mortem: sed possibile est eum, qui baptizatur, ante quam hoc sacramentum percipiat, per bona opera ad charitatem magnam peruenire: ergo sine hoc sacramento est salus pugnantibus.

RESOLVTIO.

Abque euidenti periculo, grauique culpa confirmationis sacramentum contemni non potest: non tamen simpliciter necessarium est ad salutem.

RESPONDEO. Dicendum, quod est necessitas simpliciter, & est necessitas conditionata. Simpliciter non est gratia confirmationis ne-

cessaria, sed necessaria ex conditione. scilicet pugnati, & uincere uolenti, sicut comedere necessarium est uiuere uolenti. Vnde Melchisedech Papa. Quia in hoc mundo tota estate uicturis inter hostes inuisibiles, & pericula gradiendum est: in baptismo regeneramur ad uitam, post baptismum confirmamur ad pugnam, quia omnes uiuentes in pugna uiuunt, quia militia est uita hominis super terram. Ex institutione ergo ecclesiae est, quod nullus ab hoc sacramento excipitur, sed omnes suscipere debent, ut sint strenui pugnaturo: & ideo si quis cum habet locum, & tempus, & opportunitatem, negligendo contentum, periculo se exponit.

RATIONES ergo probantes quod simpliciter necessarium sit, non ualent, Et primo auctoritas Rabani intelligitur de plenitudine copiae, non sufficientiae: uel de plenitudine non in esse, sed in robore. AVCTORITAS Hugo. intelligitur de eo, qui uiuere debet in pugna. SEQUENS auctoritas intelligitur ratione negligentiae & contemptus institutionis ecclesiae. AD ILLVD, quod obiicitur de confessione fidei. Dicendum, quod illud non est simile, quia credere necessarium est cuiuslibet, ex quo est adultus: sed confiteri non tenetur nisi pro loco, & tempore. AD ILLVD, quod obiicitur ad oppositum, quod non est necessaria simpliciter, uerum est, quia morienti, & non contentum sufficit gratia baptismalis. AD ILLVD uero, quod obiicitur, quod non est necessaria ad pugnam. Dicendum, quod quamuis lib. arb. non cogatur: tamen ita infirmatum est pusillanimitate, quod nunquam staret nisi gratia fortificata iustitaretur, & illa infirmitas curaretur: & ideo necessaria est

*Episto.
al. Epi-
sco. Hi-
les, & pericula gradiendum est: in
baptismo regeneramur ad uitam,
post baptismum confirmamur ad
pugnā, quia omnes uiuentes in pugna
uiuunt, quia militia est uita hoīs su-
per terrā. Ex institutione ergo
ecclesiae est, quod nullus ab hoc sa-
cramēto excipitur, sed oēs susci-
pere debēt, ut sint strenui pugna-
tores: & ideo si qs cū habet locū, &
tēpus, & opportunitatē, negligē-
do cōtēnit, periculo se exponit.
Rationes ergo probantes
quod simpliciter necessarium sit, non
ualent, Et primo auctoritas Raba-
ni intelligitur de plenitudine co-
piae, non sufficientiae: uel de pleni-
tudine non in esse, sed in robore.
AVCTORITAS Hugo. intelli-
gitur de eo, qui uiuere debet in pu-
gna. SEQUENS auctoritas intel-
ligitur rōne negligentiae & contē-
ptus institutionis ecclesiae. AD
ILLVD, quod obiicitur de cōfessione
fidei. Dicendū, quod illud non est si-
mile, quia credere necessarium
est cuiuslibet, ex quo est adultus:
sed cōfiteri non tenetur nisi p lo-
co, & tpe. AD ILLVD, quod obiici-
tur ad oppositū, quod non est ne-
cessaria simpliciter, uerū est, quia
morienti, & non cōtēnenti suffi-
cit grā baptismalis. AD ILLVD
uero, quod obiicitur, quod non est
necessaria ad pugnā. Dicendū, quod
quamuis lib. arb. non cogatur: tñ ita
infirmatū est pusillanimitate, quod
nunquā staret nisi gratia fortifi-
cāte iustitaretur, & illa infirmi-
tas curaretur: & ideo necessaria est*

ad standum nō propter impellentem tantū, sed propter anteriorem debilitatē. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ magna charitas pōt augeri. Dicendum, qđ sicut in baptismo contingit, qđ homo benē se pręparando hēt gratiā, quę datur in baptismo, antequā baptizetur: sic potest esse in gratia confirmationis: & tamen sacramentum baptismi est necessarium, nō superfluum, qđ illam gratiam efficacius dat: & illis dat, qui per se non possunt se sufficienter disponere sine sacramento: per hunc ergo modū intelligēdum est in cōfirmatione. Est igitur necessaria gratia cōfirmationis, non sine qua simpliciter nō sit salus, sed sine qua utel per sacramentum, uel alias accepta pugnando non perueniunt ad salutem.

QVÆSTIO III.

An confirmationis sacramentum posterius sit sacramento baptismi?

DE modo sumendi illud sacramentum, & de ordine. Et ostenditur, qđ istud sacramentum non possit dari ante baptismū. Et primū ostenditur per hoc, qđ baptismus est fundamentum, & ianua sacramentorū: ergo si quis recipit aliud de facto, cum non intret per ianuam, nec habeat fundamentum, nihil hēt. Si tu dicas, quod baptismus sit fundamentum de congruo. Cōtra. Innocentius dicit in quadā Decretali, qđ non baptizatus, qđ fuit ordinatus, & promotus in sacerdotem: iterū erat rebaptizāndus, & ordinandus: sed ordo nō pōt iterari, siue recipiatur ab eo, qđ pōt dare de facto, siue ab eo, qui pōt dare de iure: ergo si nō

potuit recipere ordinē, pari rōne nec confirmationem. **ITEM.** Confirmatio respicit aliquid p̄existens, qđ quod non est, non pōt confirmari: sed nullum sacramentum necessariō pręit cōfirmationē aliud a baptismo: si ergo aliquid p̄supponit, uideatur, qđ baptismum.

CONTRA. Posterius est sacramentum eucharistię, qđ confirmationis: sed sacramentum eucharistię potest sumi ante baptismum de facto: ergo & cōfirmationis, ut uidetur. **ITEM.** Video, qđ aliquis non baptizatus potest mori pro Christo, & cōfiteri Christū: ergo non baptizatus pōt habere rē huius sacramenti ante baptismum: ergo pari rōne & sacramentum. **ITEM.** Quāuis ordines in sacramento ordinis ordinati sint; tamen qui recipit superiores ordines negligendo inferiores, non est reordināndus, immo est ordinatus: ergo si ibi est ordo ēt quātū ad characteres, & cōparatio secundū maiorem conuenientiā: multo fortius, v̄ in proposito, qđ non baptizatus possit cōfirmari.

RESOLVTIO.

Quia gratia roborans exigit gratiam iustificantem: cum hac in baptismo conferatur, illa in confirmatione: iure sacramentū illud pręit, istud uerō subsequitur.

RESPONDEO. Dicendum, qđ non baptizatus non pōt confirmari, nisi prius baptizetur. Ratio aut huius uenit ex duplici re huius sacramenti. Primō ex parte gratię, quia ibi datur gratia iustificans, hic roborans, & ista p̄supponit illam: alia ratio uenit ex parte characteris, qđ cha-

rafter ille fundamentum est aliorum: ideo illo non impresso, alii non possunt imprimi. Et quoniam cum in sacramentis nō imprimi character, in quibus aptus natus est imprimi, dicitur nihil fieri: & ideo non baptizatus nō pōt in tali statu cōfirmari, & cōcedo rationes ad hoc. Quomodo autem character baptismalis fundamentum sit, patet: quia ille respicit fidē, siue inchoationem fidei, & alia respiciunt statum fidei: & sicut se hēt fides ad statum, ut alii status ad initiū, sic character ad characterem. AD ILLVD, qđ obiicitur de Eucharistia, iam patet responsio,

quia ibi character nullus imprimitur: & ita non hēt adeo essentialē ordinē, sicut confirmatio, & ordo. AD ILLVD, quod obiicitur, quod potest confiteri, & mori. Dicendum, qđ uerum est sine sacramento, sed non sine re illius sacramenti: & sicut res huiusmodi non potest haberi sine re illius sacramenti, sic nec character sine characterē. AD ILLVD, qđ obiicitur de ordinibus. Dicendū, qđ nō est simile, qđ (sicut patebit) nō est ita essentialis comparatio ordinum superiorū ad inferiores propter diuersitatem ministrorum. Sed hoc melius patebit suo loco.

Dis. 24
par. 2.
arti. 1.
9.3.

DISTINCTIO OCTAUA.
PARS PRIMA.

De sacramento Eucharistię secundū se.

Post sacramentum baptismi & confirmationis sequitur eucharistię sacramentum. Per baptismum mundamur, per Eucharistiam in bono consummamur. Baptismus estus uitiorū extinguit, Eucharistia spiritualiter reficit. Vnde excellenter eucharistia dicitur, id est, bona gratia: quia in hoc sacramento non modō est augmentum uirtutis & gratię: sed ille totus sumitur, qui est fons & origo totius gratię. Cuius figura precessit, quando manna pluit Deus patribus in deserto, qui quotidiano cęli pascebantur alimento. Vnde, Panem angelorum manducauit homo. Sed tunc, qui panem illum manducauerunt, mortui sunt. Iste uerō panis uiuus, qui de cęlo descendit, uitam mundo tribuit. Manna illud de cęlo, hoc super cęlum. Illud scatebat uermibus in diem alterum reseruatū: hoc ab omni corruptione alienum. Quicumque religiosē gustauerit, corruptionem non uidebit. Illud datum fuit antiquis post transitū maris rubri, ubi submersis Aegyptijs, liberati sunt Hebrei. Ita hoc cęleste manna non nisi

Ambr.
lib. de
initian
dis my-
sterijs.
cap. 8.
Tom. 4.
Exod.
16. ca.
Psalm.
77.
Ibidē.
cap. 9.
Io. 6.
Exo. 16

renatis præstari debet. Panis ille corporalis populum anti-
 10. 19. quum ad terram promissionis per desertum eduxit: hæc
 ejca cœlestis fideles huius seculi per desertum transeuntes
 in cœlum subuehit. Vnde rectè uaticum appellatur: quia in
 uia nos reficiens, usque in patriam deducit. Sicut ergo in
 mari rubro figura baptismi præcessit, ita in manna signifi-
 Exod. catio dominici corporis. Hæc duo sacramenta demonstra-
 12. ta sunt, ubi de latere Christi sanguis, & aqua profluxerunt:
 Gen. 14. quia Christus per sanguinem redemptionis, & aquam ablu-
 tionis nos redimere uenit a diabolo, & a peccato: sicut Is-
 raelitas per sanguinem agni Paschalis ab exterminatore,
 & per aquam maris rubri ab Aegyptiis liberauit. Huius
 De sa- etiam sacramenti ritum Melchisedech ostendit, ubi panem
 cra. li. & uinum Abrahæ obtulit. Vnde (ut ait Ambros.) intel-
 4. c. 3. ligi datur anteriora esse sacramenta Christianorum, quam
 Tom. 4. Iudæorum.

De institutione sacramenti.

Hic etiam alia consideranda occurrunt quatuor, scilicet
 sacramentum, institutio, forma, & res. Sacramentum
 dominus instituit, quando post typicum agnum corpus &
 Matt. sanguinem suum discipulis in cœna porrexit. Vnde Euse-
 26. bius Emisenus, Quia corpus absumptum ablaturus erat
 De cõs. ab oculis, & illaturus syderibus, necesse erat, ut die cœnæ sa-
 dist. 2. cramentum nobis corporis & sanguinis consecraret: ut
 Quia coleretur iugiter per mysterium, quod semel offerebatur
 in precium.

Hæc est tertia pars huius partis totalis de sacramentis; in qua Magister tertio loco agit de sacramento Eucharistiæ. Diuiditur autè hæc pars in tres partes. In prima agit de eucharistiâ secundum se. In secunda per cõparationem ad suscipientes, siue manducâtes, infra Dist. 9. Et sicut due sunt res illius sacramenti. In tertia per cõparationem ad dispensantes, si-

ue conficientes, infra Dist. 2. Si autem queritur, qualis sit illa conuersio, &c. In prima pars hêt duas. In prima determinat de his, quæ antecedunt esse huius sacramenti. In secunda de his, quæ integrat esse huius sacramenti, quæ sunt forma uerbi, & elementum; & hoc ibi. Forma uerò est, quam ipse i' idem edidit, &c. In prima pars hêt duas, quoniam antecedens hoc sacramentum est duplex. Quoddam, quod nihil confert ad esse,

esse, sed ad manifestum esse: & hoc est præfiguratio, & nominatio. Quoddam, quod confert ad esse, ut institutio. Ideo prima pars habet duas. In prima determinat Magister de huius sacramenti præfiguratione. In secunda de institutione, ibi. Hic etiam consideranda occurrunt. In prima parte primò opponit rationem nominandi, & modos figurandi; ostendens quatuor præcessisse figuras.

Dub. 1. Post sacramentum &c.] Videtur non benè ordinare sacramenta; & prius enim est cibare, quod est Eucharistiæ, quàm cõfirmari, quia paruulorum est cibarum. Respon. Dicendum, quod quamuis Eucharistia sit cibus cõmunis omnium bonorum; tamen dicit Aug. quod est cibus gratiarum, & perfectorum. Et quia si cut præcedentia duo sacramenta sunt paruulorum; & paruuli prius sunt, quàm grandes, & perfecti: ideo sequitur illa duo sacramenta: & ita secundum consuetudinem modernæ ecclesiæ prius confirmatur paruulus, quàm communicetur.

Excelenter Eucharistia &c.] Queritur, quare hoc sacramentum potius dicitur Eucharistia, cum oibus detur gratia bona, et in baptismo maxime detur magna gratia. Respon. Dicendum, quod hoc propriè dicitur de Eucharistia, tùm quia principaliter è ibi rō boni, tùm quia et rō gratiæ. Ratio boni quia bonum est diffusiuum, & cõciliu. Vnde cibus, quod cõcitat se pluribus, & per partes, est bonus. Qui communicat se pluribus totus, & succedine, melior est, ut uerbum Dei, quod prædi-

catur. Qui uerò cõcitat se pluribus, & totum, & simul, iste è optimus, & talis est iste cibus. Hic èt est ille cibus, quod est summum bonum. scilicet Christus dñs? & sic p̄cipuè reperitur ibi rō boni. Reperitur ibi èt principaliter rō gratiæ tùm p̄ modum cõtentiui, tum p̄ modum affectiui. Per modum cõtentiui, quia hoc est solum sacramentum, quo ipsa gratia est contenta secundum ueritatē, immo plenitudo gratiæ: unde assimilatur ipsi charitati, quod unit fini, & habet idē p̄ obiecto, & p̄ fine. Rōne affectiui, quoniam hic est carbo ignitus, caro, scilicet Christi, quod inflamat, & beatificat: non tñ gratificat: sed èt multipliciter adiuuat. Primū quidē, quia est cibus incorporans capiti. Io. Qui manducat carnem meam, in me manet. Secundò, quia fortificat. Psalm. Panis cor hois confirmat. Tertio, quia delectat. Sap. Panem de celo dedisti eis, oēs habēt delectamentum &c. Quarto ualeat ad augmentum fidei, sicut dicitur infra Dist. 13. Quintò ad subleuationē spei, Matt. Ecce ego uobiscum &c. Sextò ad dilatationē charitatis, quia est memoriale amoris. Matt. Hoc quotiescumque feceritis. Septimò ad remissionem uenialium, sicut dicit Innocentius.

Rectè uaticum &c.] Contra. Quia si dicitur uaticum, quia est uiatoris; pari rōne, & alia sacramenta. Respon. Dicendum, quod uaticum dicitur triplici ex causa. Prima est, quia est cibus itinerantiū, quia datur transeuntibus de hac uita ad patriam. Secūda, quia institutus est a Christo ut itinerante, siue transeunte. Tertia, quia signum est transitus Christi, sicut phas.

S. Bon. Lib. 4. O sacra-

cap. 6.
 Psalm.
 103.
 ca. 16.
 ca. ult.
 cap. 2.
 Dub. 3

Dub. 4.

Sacramentum dominus &c. Queritur quare magis dominus ipse per se, siue in propria persona hoc sacramentum, & baptismum instituit. Ad hoc dicendum, quia in baptismo est inchoatio; & in hoc consummatio: ideo illud instituit in principio suae praedicationis, istud in fine & recessu a discipulis: & ideo haec duo confirmavit Matthaei ultimo.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An conueniens fuit sacramentum Eucharistiae praefigurari apud ueteres?

Intelligentiam huius partis, secundum duo, quae Magister determinat, duo principaliter quaeruntur. Primo quaeritur de figura sacramenti Eucharistiae. Secundo, de institutione. Circa primum quaeruntur tria. Primum, utrum sacramentum Eucharistiae debuit praefigurari. Secundo, quaeritur de numero figurarum, & sufficientia. Tertio, quaeritur de figurarum praeminetia.

1. Cor. 10.

Quod hoc sacramentum sit praefiguratum, patet per illud Apostoli. Omnes eandem escam spiritualem manducauerunt: & post haec omnia contingebant illis in figura. Et quia ita debuerit, apparet: quia si lex uetus fuit nobis futurorum figura; & quae erant digniora, magis debet praefigurari: cum hoc sacramentum sit dignissimum, maxime debuit praefigurari. Item. Ratione alia ostenditur, quia congruum erat, ut processus a tenebris ad luce fieret mediante umbra, & figura:

quia sicut natura non sustinet repetitas immutationes, sic nec anima: sed in hoc sacramento est ipsa lux praesens: ergo debuit praefigurari. Item. Hoc sacramentum est difficillimum ad credendum: sed ad difficilia paulatim est infirmus promouendus. 5. Phy.

CONTRA. Mutationis non est mutatio: ergo nec signi signum: sed sacramentum hoc eo ipso quod sacramentum est, est signum, & figura: ergo non debuit praefigurari, nec praesignari. Item. Confirmatio, & extrema unctio sunt nouae legis sacramenta, & non habent figuras in ueteri. Quod si dicas de unctioe Regum, illud nihil est: quia illud speciale, hoc uniuersale: ergo nec hoc debuit habere. Item. Baptismus habuit figuram, quae non tantum fuit figura, sed etiam remedium, ut puta circumcisionem: sed nihil praecessit sacramentum altaris, quod haberet eius remedium: ergo hoc factum est sine figura.

RESOLVTIO.

Nobilissima, & altissima rei (quale est sacramentum Eucharistiae) quam maxime congruunt praecursiones, et proleomena.

RESPONDEO. Dicendum, quod istud sacramentum praefiguratum est, & praefigurari debuit ratione suae dignitatis, tum ratione difficultatis. Ratione dignitatis: quia praedicatum, & expectatum erat sicut donum Dei excellentissimum: ideo figurae huius sacramenti praere debuerunt, ut in his praefulciret expectatio fidelium, & dignitas huius sacramenti famosior ostenderetur. Unde figurarum praeminetio non fuit aliud, quam famosior

mae eius diuulgatio. Ratione difficultatis, quia hoc inter sacramenta caetera est difficillimum ad credendum: immo inter caetera credibilia: ideo debuerunt homines ad hoc assuescere figurarum manuductione.

AD ILLUD, quod obiicitur primo in contrarium, quod signi non est signum. Dicendum, quod illud signum habet ueritatem coniunctam. Unde non tantum est signum, sed et ratione coniuncti est ueritas: & quoniam ueritatis potest esse signum, & figura: ideo sacramentum nouae legis potest esse signum, & figura, & maxime huius. AD ILLUD, quod obiicitur de confirmatione, & extrema unctioe, multipliciter respondetur. Quidam. n. dicunt, quod omnia sacramenta in ueteri lege sunt praefigurata, quoniam rota erat in rota in uisione Ezechielis. Et quod obiicitur de duobus sacramentis, soluitur per interemptionem, quoniam tres unctioes legis nouae praefiguratae sunt per tres unctioes Dauid. Et ita per interemptionem respondent. Alii dicunt aliter, quod illa sacramenta non fuerunt praefigurata propter suam perfectionem, unde distinguunt tria genera sacramentorum. Quaedam. n. sunt suprema; ut illa, quae dant gratiam perfectam, uel ad pugnandum, uel ad egredendum: & talia sunt Confirmatio, & Extrema unctio; quae de ratione sua perfectionem dicunt: & quoniam lex neminem ad perfectum duxit: ideo haec duo sunt propria nouae legis. Alia sunt quasi media, quae gratiam magnam dant, ideo pertinent ad legem nouam; tamen quia non dicunt perfectio

nem, possunt praefigurata esse in ueteri testamento: & haec (ut dicunt) sunt duo, scilicet Baptismus, & Eucharistia. Quaedam sunt intima, ut matrimonium, ordo, & poenitentia: & haec non sunt propria, immo conuincuntur tantum praefigurata: immo inchoata, & in noua perfecta. Tamen praeferre alia sacramenta duobus, quae praefigurata sunt; uidetur ualde absurdum: cum sint duo sacramenta, scilicet Baptismus, & Eucharistia famosissima. Et ideo aliter dicendum, quod quauis omnia aliquo modo praefigurata sint: haec duo tamen pluribus, & expressioribus figuris praefigurata sunt. Tum propter difficultatem in credendo, quae est in Baptismo, quia primum sacramentum: in Eucharistia, quia summum. Tum propter dignitatem, quae est in Baptismo quantum ad efficaciam, in Eucharistia quantum ad continentiam. Tum propter ecclesiae unitatem, quae est in Baptismo quantum ad inchoationem, in Eucharistia, quantum ad consummationem: uel in Baptismo quantum ad signaculum Christianitatis, in Eucharistia quantum ad cultum deitatis. Unde quamuis alia habeant figuras aliquo modo, non tamen ita praecipue, nec ita expresse. AD ILLUD, quod obiicitur, quod baptismus habuit figuram sanctificantem. Dicendum, quod ratio huius est duplex. Prima est, quia baptismus est remedium contra morbum perniciosum, & mortiferum: & est remedium paruulorum, quae se non possunt iuuare: & quoniam qui minus se possunt iuuare, maiori indigent auxilio: ideo sacramentum praecessit baptismum, quod de se haberet efficaciam

Exec. 1 & 10.

1. Reg. 16. 2. Reg. 2. & 2. Reg. 5.

Heb. 7.

ciam: Non sic est de Eucharistia, quoniam est sacramentum iā uiuentium, & adultorum, qui se possunt iuuari auxilio fidei, & motu lib. arb. unde supplet in eis fides, quod deerat a parte sacramenti, & sic patent quæ sita.

QVÆSTIO II.

An sufficienter sacramentum Eucharistia præfiguratum sit uetustis sacralis?

DE numero, & sufficientia figurarum huius sacramenti, & Magister assignat quatuor. scilicet agnum paschalem, manna, sacrificium Melchisedech, & sanguinem, qui profluxit de latere Christi, sed uidetur, quod Magister assignet insufficienter, quia aliarum figurarum præcesserunt in sacrificiis, & oblationibus diuersorum, ut in hædo, quem obtulit Manue; & fauo mellis. **ITEM.** Videtur falsus in assignando manna pro figura: quia habuit omnem saporem: sed non hoc habet Eucharistia; quia tunc alia sacramenta superfluerent. **ITEM.** Obicitur de oblatione Melchisedech. Quia ipse obtulit & dedit Abrahæ: sed sacramentum Eucharistie offertur Deo: & ita non uidetur figura. **ITEM.** Obicitur de agno paschali, & eius sanguine, quoniam præcessit transitu maris rubri: ergo figuram baptismi: & ita uidetur si recta fuit figura, quod & Eucharistia fuit ante baptismum, quod absurdum est. **ITEM.** Obicitur de sanguine, qui fluxit de latere Christi: quia ille idem est in hoc sacramento secundum ueritatem, & est signum in hoc sacramento: ergo idem est figura suis & idem est signum, & signatum respectu eiusdem: quod est omnino inconueniens.

RESOLVTIO.

Iuxta tres mundi precipuas etates precipuas Magister sacramenti Eucharistie assignauit figuras.

RESPONDEO. Dicendum, quod Magister sufficienter assignat figuras in hoc sacramento habito respectu ad omnes leges. Nam in lege nature ponit figuram sacrificium Melchisedech, & in lege Moyse agnum, & manna: & in lege gratie sanguine passionis. Et sufficientes sunt figuræ, si attendamus ad ea quæ præsignantur. Nam in hoc sacramento est uisibilis forma: & hæc præsignata est in sacrificio Melchisedech. Et est res cõtenta: & hæc est præsignata in agno paschali. Et res signata tantum: & hæc est præsignata in manna. Et uirtus dans efficaciam: & hæc præsignata in sanguine, qui fluxit de latere Christi. Unde tres prime tenent rationem figuræ, sed ultima magis tenet rationem cause; nihilominus habet rationem figuræ, pensatis circumstantiis: quoniam de passo, & iam mortuo profluxit sanguinis, & aqua.

QUOD autem obicitur de insufficientia, iam patet, quia aliarum figurarum reducuntur ad has: omnes enim oblationes, & omnia sacrificia ad agnum paschalem, & omnes cibi ad manna reduci possunt. **AD ILLUD**, quod obicitur de manna. Dicendum, quod omnem, tantum ualet dicere, quantum profectum: uel si omnem, distributive dicatur, intelligendum est quantum ad rem contentam. Vel si intelligatur quantum ad effectum, facienda est uis in sapore quantum ad actum cibandi: & tunc alia non superfluent.

AD

QVÆSTIO III.

Quæ figurarum expressius figurarum sacramentum Eucharistie.

DE figurarum præeminētia: & quæritur quæ figura sit expressior, utrum illa, quæ fuit tempore legis nature; an illa, quæ fuit tempore legis Moysæ, an illa, quæ fuit tempore legis gratie? Et quod illa, quæ fuit tempore legis nature, uideatur auctoritate Amb. de Sacramentis. Apparet anteriora fuisse sacramenta Christianorum, quam Iudæorum: sed hoc non uidetur nisi ratione legis nature: ergo aliquo modo magis fuerunt sacramenta Christianorum in illo tempore, sed non quantum ad ueritatem, uel efficaciam: ergo quantum ad expressionem figuræ. **ITEM.** Lex nature magis conuenit cum lege gratie, siue euangelii, quam lex Moyse: quia ius euangelicum plus habet de naturali dictamine, quam de institutione; econtra est in lege Moyse: ergo & sacramenta expressius figurant, ut uidetur. **ITEM.** Hoc ipsum uidetur ratione, quia Melchisedech obtulit sacrificium in pane, & uino; & in eisdem speciebus modo offertur, & celebratur sacramentum altaris: ergo cum non possit expressius figurari, quam in simili, secundum speciem; uidetur quod tunc præcessit figura expressissima.

AD OPPOSITVM arguit Hug. de san. vict. Sicut appropinquauit passio Saluatoris, ita signa debuerunt esse euidētiora, & ratione eius est; quia creuit cognitio ueritatis: ergo cum tpe legis scripte

Lib. 1.
de Sa-
cr. par.
11. c. 6.

AD ILLUD, quod obicitur de sacrificio Melchisedech. Dicendum, quod peroptime præfiguratum est ibi, & in manna sacramentum Eucharistie: quoniam hoc sacramentum nobis offertur ad esum, & Deo offertur ad cultum: & idem datur nobis diuinitus, & nos Deo offerimus. Et hoc signatum est in manna, quod repositum fuit in urna coram domino, quia datum fuit de celo ad esum: & iterum coram domino repositum: taliter datur hoc sacramentum, si quis inspiciat diligentius, quia de celo nobis datur, et nos sumimus: tamen Deo offerimus. **AD ILLUD**, quod obicitur de agno paschali. Dicendum, quod agnus ille proprie significabat Christi passionem, quæ erat radix, & fundamentum, uirtutem præbens omnibus sacramentis: & ideo omnia præcessit. Et quæ uis omnia sacramenta efficaciam habeant a passione Christi, quia tamen in hoc sacramento ueraciter continetur Christus passus: ideo esus, & usus illius agni præcipue hoc sacramentum signabat: & idem figura baptismi præcedebat non ratione, qua illud sacramentum præfigurabat, sed ratione qua præfigurabat passionem. **AD VLTIMUM**. Dicendum, quod sanguis Christi, qui fluxit de latere Christi, non habuit proprie loquendo rationem figuræ, quia ibi erat ueritas: tamen ratione modi emanandi, quia profluxit de latere mortui, habuit rationem quodammodo præfigurandi, maxime ratione annexi, scilicet aquæ: & illud melius tactum fuit in principio huius Libri, scilicet in Proemio: & sic patet solutio obiectorum.

O 3 cre-

creuit cognitio ueritatis, & appropinquauit passio Saluatoris; uidet q̄ figuræ fuerunt expressiores. **ITEM.** Hoc uidetur ad litteram in mâna; q̄ illud erat de cælo æqualiter oēs reficiens, & oibus cõc, & omnē suauitatem habens: sed panis & uinum ipsius Melchitedech de terra erat: ergo si hoc sacramentum est panis de cælo descēdens, v̄ q̄ figura manne fuerit expressior.

RESOLVTIO.

Quantum ad ritum sacramentum Eucharistie expressus figuratum est in sacrificio Melchitedech; sed quo ad effectum in manna.

RESPONDEO. Dicendū, q̄ figuræ illarū rerum, secundū diuersas cõsiderationes mutuò se excedunt in expressiõe, sicut ostendunt rões inductæ. Potest .n. sacramentum hoc p̄figurari quātū ad ritum, uel quantum ad effectum, siue quātū ad signum, uel quantum ad signatū. Si quātū ad ritū, sic expressior figura p̄cessit in sacrificio Melchitedech: sicut probant rões inductæ: & hoc patet. Si aut̄ q̄tū ad effectum, sic expressè præfigurabatur in mâna, sicut ostendunt rões prædictæ: & sic patet responsio ad utramq; partē. **Q̄ coll.** Sed tamen adhuc restat q̄stio, quare expressior p̄figuratio p̄cessit in lege naturæ, quantum ad ritum. Et ad hoc dicendum, q̄ dominus instituit legem scriptam, ut implendam, & euacuandam, sicut ueritas euacuat umbram: nõ ne uideremur iudaizare, disposuit figuras in lege Moy si dare expressas: sed tñ differentes, quantum ad ritū, ut mani-

festè ex earū institutione ostenderetur legis illius euacuatio, & imperfectio. Et iõ magis se dicit Christus sacerdotem secundū ordinem Melchitedech, q̄ Aaron, ut ostendatur ibi legis, & sacerdotii translatio: sicut ostendit Apostolus ad Hebræos: & sic patet totum.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An sacramentum Eucharistie debuit a principio institui.

QUANTVM ad secundū articulum consequenter quæritur de institutione sacramenti Eucharistie. Et circa hoc tria quærentur. Primò quæritur, utrum a principio debuerit institui. Secundò, supposito quòd in lege euangelii, quæritur quando, utrum ante passionem, an post. Tertio, quæritur de modo, & ordine instituendi.

QVOD a principio debuerit institui, uidetur; quia hoc sacramentum est uaticum, quia præbet alimentum itineranti: ergo tunc institui debuit, quando homines itinerare cœperunt ad patriam: sed hoc statim fuit post lapsum; ergo &c. **ITEM.** Hoc sacramentum est sacramentū unionis corporis Christi ueri, & mystici: ergo tunc debuit institui, quando fuit corpus Christi mysticum: sed hoc fuit a principio: ergo &c. **ITEM.** Sacramentum matrimonii non cessauit p̄ lapsum, immo q̄d erat in officii, factum est in remediū: & etiam esus ligni uitæ datus erat homini (ut dicit Aug.) in sacramentū:

ergo

ergo non debuit cessare, quin sacramentaliter ederet: sed nõ debuit lignum comedere, quod daret uitā corporalem, quia morti corporali obligatus erat: ergo lignum uitæ, quod daret spiritualem: sed hoc est Eucharistia: ergo &c. **ITEM.** Sicut pœnitentia est contra mortale, ita Eucharistia contra ueniale: sed ab initio cucurrit ueniale peccatum, ut mortale: ergo pari ratione Eucharistia cum pœnitentia.

CONTRA. Hoc sacramentum est maxime gratiæ contentiuū, unde ab hoc nomen accepit: ergo tantū tpe legis gratiæ debuit institui. **ITEM.** Hoc sacramentum est cõtentiuū secundū ueritatē corporis Christi, q̄d traxit de Virgine: ergo nõ potuit esse, antequam esset hoc corpus: ergo tantū in nouo testamēto.

RESOLVTIO.

Sacramentum Eucharistie cum sit nobilissimum, in memoriam mortis et passionis sue propter nimiam charitatem erga nos passæ institutum, non debuit institui nisi in nobilissimo tempore gratiæ; in qua apprensus benignus et humanus, pro nobis mori dignatus est.

RESPONDEO. Dicendū, q̄ hoc sacramentū cõgruebat legi gratiæ tantū, tum p̄ rem contentā, q̄ est corpus Christi uerū: tū p̄ efficaciam, q̄ est charitatis uinculū, q̄ in noua lege apparere, & abũdare debuit: in anterioribus autē imperfectè possideri, ut ita gradus sit in mundo, sicut in uno homine.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur, de uaticum. Dicendum, q̄ non ualet, quia aliquod debuerunt habere sustentaculum, nõ

perfectum cibū: & ita aliquam figurā, non rē ipsam. **AD ILLVD,** quod obiicitur, q̄ est signū corporis mystici. Dicendū, q̄ non tantū est signū eius, immo corporis Christi ueri: & illius est signum immediatius: & ideo quis corpus Christi mysticū cœperit ab Abel, nõ tamē corpus Christi propriū, ideo nec hoc sacramentū. **AD TERTIVM.** Dicendū, q̄ matrimoniū quātū ad officii oī statui cõueniebat, quantum aut̄ ad remediū non. Esus autē corporalis illius ligni conueniebat statui immortalitatis, esus istius ligni spiritualis oī statui: sed sacramentalis post istius ligni natiuitatē ut fruitū, uel fructus. Est .n. eius māducatio secundū et assumptā humanitatē, quam exposuit pro nobis in preciū: & nunc exponit in cibū. **Ioan. Panis, quē ego dabo; caro mea est pro mundi uita.** **AD ILLVD,** q̄d obiicitur de Eucharistia, q̄ est remedium contra uenialia. Dicendū, q̄ tripliciter deficit ista ratio. Primò q̄a morbus uenialis nõ est ita periculosus, ut mortalis. Secundò uerò, q̄a p̄ pœnitentiā ueniale poterat habere remediū, ut mortale. Tertio, q̄ sacramentum non est principaliter contra uenialia ordinatum, q̄ 3.

Cap. 6.

Di. 12.

par. 2.

art. 1.

q̄ 3.

QVÆSTIO II.

An sacramentum Eucharistie in hora passionis institui debuit?

QUANTO debuit institui, & q̄ ante passionem, uidetur: quia hoc sacramentum est relictū a domino in uaticum; ergo tunc debuit institui, quando dominus fuit uiator. Si dicas, q̄ non sequitur, quia nõ dicitur

uiaticū, quia a uiatore, sed quia datur uiatori. Obiicitur tunc, q̄ ipse dominus non tantū formam instituendo, sed etiam exēplum præbēdo, dedit. **ITEM.** Videtur q̄ iuxta passionem, quia hoc sacramentum datum est in signum amoris: sed dominus in fine ostēdit specialia signa amoris ad discipulorum consolationem. Ioan. Cum dilexisset suos, in finem &c. **ITEM.** Hoc sacramentum est cibus reficiēs: ergo si tempus institutioni, & institutio debet esse cōcors effectui, uidetur quod debuerit institui in hora cœnæ. **ITEM.** sacramentum impletium erat eius, quod p̄figuratū erat in agno paschali: ergo si ueritas debuit supponi umbræ: ut q̄ debuit institui post esum agni, & ita in cœna paschali.

CONTRA. Christus conficiendo dedit formam conficiēdi: ergo dando dedit formam dandi, uel communicandi: sed post cœnam non est tempus conueniēs sumendi: ergo uidetur, q̄ dominus inordinate dederit: hoc autē est inconueniens; ergo tunc nō dedit. **ITEM.** Hoc sacramentum sequitur baptismū: ergo debuit institui post baptismum: sed baptismus institutus est post resurrectionē: ergo &c. **ITEM.** In hoc sacramento cōtinetur Christus sacramentaliter: ut q̄ non est nobiscum sensibiliter, saltem sit nobiscum sacramentaliter: & in ascensione recessit a discipulis corporaliter: ergo tūc debuit instituere hoc sacramentū. **ITEM.** Hoc ipsum uidetur, quia est signum memoriale: sed talia melius memoriæ imprimuntur, cū ultimo exhibentur (sicut dicit

Aug. in quadā Homil.) ergo inter omnia, quæ fecit, illud debuit esse ultimum: sed multa fecit coram discipulis post resurrectionem: ergo hoc sacramentum debuit post omnia instituere.

RESOLVTIO.

Sacramentū Eucharistiæ, quia cibus est reficiēs, paschalis, amore nimio nobis datus, tēpore Paschalis cœnæ, quādo maiora charitatis argumēta ostensa sunt, institui debuit.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ sacramentum illud, cum sit uisibile, continet corpus Christi uerum, & uerē est ibi cibus, & præcipuum signum amoris. Cibus (inquam) reficiens: & ideo tempore refectiois institui debuit. Cibus ēt paschalis: & ideo in paschali cœna. Qui uerō erat signū amoris, & in recessu debet homo ostendere amoris signa, & memoriale, ut arctius in memoria maneat: ideo in ultima cœna.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ si tunc institutum est, q̄ tunc deberemus illo uti. Dicendum, q̄ hora illa conueniens fuit primæ institutioni: sed usui nostro non conuenit, quia institutio respicit effectum sacramenti, uel q̄ efficit: sed usus ulterius idoneitatem suscipientis: & quia homo satur non est idoneus ad spiritualia peragenda: ideo non feruat hoc ecclesia, nec debet seruari. Si obiicias, q̄ tunc apostoli primo indebite acceperunt. Dicendum, q̄ ipsi sobrie comederant exemplo magistri: & iterum comederunt cibum paschalem, qui erat quodā modo spiritualis propter signantiam. **AD ILLVD,** de baptismo. Dicendum, q̄ non est credibile, quod tunc esset forma

*Videim
Episto-
la. 118
cap. 6.
à medio
Tō. 2.*

cap. 13

Matt.
#lt.

instituta, sed q̄ alias instituit, ibi confirmauit, & publicauit. Similiter subdit de hoc sacramento: Ecce ego uobiscum sum. **AD ALIVD,** de recessu. Dicendum, q̄ Christus recessit in passione: unde ille fuit transitus ex uia: & transitus ille fuit ad nostram salutem: ideo tunc instituit cibum paschalem: sed in ascensione fuit ad suam gloriam. **AD ILLVD,** de memoria. Dicendum, q̄ ante passionem fuit cum eis ut socius: & ideo tunc reliquit signa amoris: sed post resurrectionem fuit ut dominus, & quasi extraneus: unde dicebat. Hoc est, quod dicitur, cū adhuc essem uobiscū: & iō recessus ille debuit explicare signū, & sacramentum amoris.

QVÆSTIO III.

An Christus instituendo sacramentum Eucharistiæ, prius cōfecerit, quàm uerbum protulerit?

DE modo instituendi sacramentum Eucharistiæ: & cum institutio huius sacramenti fuerit in institutione uerbi, quæritur, utrum prius cōfecerit, quàm uerbum protulerit. Et q̄ sic ostēditur ex textu euangelii. Matth. Cœnātibz illis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit; deditq; discipulis suis, dicens, accipite &c. Et post. Hoc est corpus meum. Ex hoc uerbo duplex elicitur ratio. Prima, quia prius benedixit, q̄ uerbum proferret: sed benedictio fuit cōsecratio, ergo prius benedixit, & cōsecrauit, q̄ uerbum proferret. **ITEM.** Arguitur ex alio uerbo, q̄ prius fregit, quàm uerbum proferret: sed fractio conuequitur cōsecrationem in hoc sacramento, sicut patet: ergo prius cōfecit, quàm pro-

ferret uerba: ergo non instituit uerba conficiendo.

SED CONTRA. Si uerba non protulit conficiendo, aut confecit aliis uerbis, aut sine uerbo. Si confecit aliis uerbis: ergo illa maxime debent habere uirtutē. Si sine uerbo: ergo ut q̄ ecclesia nō imitetur summū Magistrum in conficiendo: q̄ uidetur inconueniens, cū in isto sacramento præcipuē summus sacerdos formā, & exēplar dederit consecrandi. **ITEM.** Si non cōfecit his uerbis, ergo uerba in ore Christi fuerūt tantū significatiua: ergo non habuerūt uirtutē, neq; efficaciam. Si tunc nō habuerunt: uidetur ergo, q̄ nunq̄ habeant, quia nō habent nunc, nisi propter illud, quod factum est tunc.

RESOLVTIO.

Simul dominus sacramentum Eucharistiæ confecit, et instituit: et sicut semel tantum confecit: ita semel tantum uerba protulit.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ circa hoc sunt tres opiniones satis probabiles. Prima est q̄ dominus prius cōfecit, q̄ uerbum instituerit, sicut prius baptizatus est, quā formā baptismi institueret. Et rō corū est, q̄ ipse q̄ est uerbum patris, cōfecit seipso sine uerbo: nobis autē q̄ indigemus uirtute uerbi, dedit formā post cōsecrationem. Alia opinio est, q̄ dominus confecit simul, & uerba protulit, sed bis protulit. Primo in occulto ad conficiendum. Secundo in aperto ad formam institutam manifestandum. Primum quidem intelligitur fecisse, cum dicitur, Benedixit, ac fregit: & exponunt, Benedixit,

xit,

xit. s. occultè dicendo, Hoc est corpus meū: & post fregit distribuēdo, & dixit apertè illud uerbū, Hoc est corpus meū. Tertia opinio est, q̄ dominus simul cōfecit, & uerbū instituit; & sicut semel tantū confecit, ita semel tantū uerba protulit: & illud uidetur cōuenientius. Ad quid enim totiēs uerba proferre, cū benè posset facere, semel proferēdo? Vtteriūs, quāuis posset conficere sine uerbo, debuit tamen conficere, uerbum dicendo, ut Apostolis formam traderet, quia dominus nō tantū ibi suā potētā ostendebat, sed etiā discipulos informabat: & hęc positio est cōmunior, & probabilior. Hanc sustinendo, dicendum est: q̄ dominus conficiendo, uerba instituit; quia uerba proferēdo post cōfecit. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ priūs benedixit. Dicen-

dum, q̄ benedictio illa nō fuit consecratio, sed fuit quedam p̄paratio: uel magis quedam orationis, siue gratiarum actionis p̄missio, in qua ostēdit nobis nullum cibum atrectandum nisi p̄uena benedictione; unde mos est ecclesiasticorum uirorū ad omnem cibum p̄mittere benedictionem. AD ILLVD, q̄ obiicitur de fractione. Dicendum, q̄ duplici de causa potest esse fractio, uel ad figurandum, uel ad distribuendum. Ad figurandum, sicut sacerdos frangit in altari: & hęc sequitur consecrationem. Alia uerò est ad distribuendum: & sic si aliquis conficeret pro multis, ita q̄ haberet unum panem, nō hostias distinctas, congrue posset priūs frangere: & sic fecit dominus. Vnde fregit, ut inter discipulos distribueret.

DISTINCTIO OCTAUA.

PARS SECVNDA.

De sacramento Eucharistię, secundū quod duobus integratur, uerbo, scilicet, & elemento. De forma.

Forma uerò est quā ipse ibidē edidit dicens, Hoc est corpus meū: & post, Hic est sanguis meus. Cum n. hęc uerba proferuntur, conuersio fit panis & uini in substantiā corporis & sanguinis Christi:

In li. de sacr. 4. cap. 4. reliqua ad laudē Dei dicuntur. Vnde Ambr. Sermone Christi *Matth. 26. Li. 4. de sacr. c. 4. & de* *os. d. 2.* *oratio p̄mittitur pro populo, pro regibus. Item August.*

Creden-

Credendum est, quod in uerbis Christi sacramenta conficiantur: reliqua omnia nisi aliquid aliud sunt quam laudes, uel obsecrationes, uel petitiones. Ecce quę sit instō et forma huius sacramenti. Vbi consideratione dignum est, quare illud sacramentum post cēnam dedit discipulis. Dominus igitur Iesus ad inuisibilia paternę maiestatis migraturus, celebrato cum discipulis typico paschæ, quoddam memoriale eis commendare uolens, sub specie panis & uini corpus & sanguinem suum ita eis tradidit, ut ostenderet legis ueteris sacramenta (inter quę p̄cipuum erat agni paschalis sacrificium) in morte sua terminari, ac legis nouę sacramenta substitui: in quibus excellit mysterium Eucharistię. Ideo etiam post alia dedit, ut hoc unum arētius memorię discipulorum infingeretur, & ab ecclesia deinceps frequentatur. Sed non exinde disciplinam sanxit in posterum, ut post alios cibos sumatur, sed potius a ieiuniis sumi oportet: sicut Apostolus docet, ut singulari reuerentia diiudicetur, id est, discernatur ab aliis cibis, quod dominus apostolis disponendum reliquit. Vnde August. Appareat, cum primò acceperunt discipuli eucharistiā, non eos accepisse ieiunos: non ideo tamen calumniandum est uniuersę ecclesię, quod a ieiuniis sumitur semper. Placuit enim spiritui sancto, ut in honore tanti sacramenti, priūs in os Christiani dominicum corpus intraret, quā alij cibi: ideo ubique mos iste seruetur. Non enim quia post cibos dedit dominus, ideo pransi uel cōnati illud accipere debent, ut illi faciebant quos Apostolus redarguit. Nam saluator, quo uehementiūs commendaret mysterij illius altitudinem, ultimum hoc uoluit infingere cordibus & memorię discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat. Quo autem ordine deinceps sumeretur, Apostolis, per quos ecclesię dispositurus erat, reseruauit docendum.

De sacramento & re.

Nunc quid ibi sacramentum sit, & quid res, uideamus. Sacramentum est inuisibilis gratię uisibilis forma. Forma ergo panis & uini, quę ibi uidetur, est sacramentum, id est, signum sacrę rei: quia p̄ter speciem, quā ingerit sensibus, aliquid

Panis est. Ambr. ibi cap. 5. ibid. c. 4. 1. 1. 2. De cōf. di. 4. ca. Vtrum subi. et Aug. epi. 59. 1. Cor. 11. Ad Iannuariū epi. 118. cir ca finē. De cōf. di. 2. c. Liq. do ap. 1. Cpr. 11. Aug. dectm. dei. li. 10. cap. 5. & de cōf. di. ca. Sacrificiū. Grego. i homō pascha li. 2. et h. 2. beturā: cōf. di. 2. cap. species. Rom. 8.

Comm. aliquid aliud facit in cognitionem uenire. Tenent ergo spe-
 ad 1. c. cies uocabula rerum, quæ ante fuerunt. s. panis & uini. Hu-
 epis. ad ius autem sacramenti gemina est res, una. s. contenta, & si-
 Ephe. i gnificata, altera significata & non contenta. Res contenta
 med. et & significata est caro Christi, quam de Virgine traxit, &
 hab. de & significata est caro Christi, quam de Virgine traxit, &
 cōf. d. 2 sanguis quem pro nobis fudit. Res autem significata, & nō
 contenta est unitas ecclesiæ in prædestinatis, uocatis, iustifi-
 catis, & glorificatis. Hec est duplex caro Christi, et sanguis.
 Vnde Hierony. Dupl. iciter, inquit, intelligitur caro Christi
 & sanguis eius: uel illa quæ crucifixa est & sepulta, &
 sanguis, qui militis lancea effusus est: uel illa spiritalis ac
 diuina, de qua ipsa ait, Caro mea uere est cibus, & san-
 guis meus uere est potus &, Nisi manducaueritis carnem
 meam: & biberitis meum sanguinem, non habebitis uitam
 in uobis. Sunt ergo hic tria distinguenda. Vnum, quod tan-
 tum est sacramentum: alterum, quod est sacramentum &
 res: & tertium, quod est res & non sacramentum. Sacra-
 mentum & non res, est species uisibilis panis & uini. Sacra-
 mentum & res, caro Christi propria, & sanguis. Res & nō
 sacramentum mystica eius caro. Porro illa species uisibilis
 sacramentum est gemina rei: quia utranq; rem significat, et
 10. 6. utriusq; rei similitudinem gerit expressam. Nā sicut panis
 Psalm. præ ceteris cibus corpus reficit & sustentat: & uinum ho-
 103. minem lætificat atq; inebriat: sic caro Christi interiorē ho-
 Psalm. 22. minem lætificat atq; inebriat: sic caro Christi interiorē ho-
 1. Cor. 10. minem plus ceteris gratis spiritaliter reficit & saginat.
 Vnde Psal. Calix meus inebrians, quā præclarus est. Hēt
 etiam similitudinem cum re mystica, quæ est unitas fidelium;
 De cōf. quia sicut ex multis granis conficitur unus panis, & ex plu-
 d. 2. ca. ribus acinis uinum in unum confluit: sic ex multis fidelium
 qua pas personis unitas ecclesiastica cōstat. Vnde Apost. Unus pa-
 sus. do minus & unū corpus ecclesia dicitur; pro eo, quod sicut unus
 minus noster. panis ex multis granis, et unū corpus ex multis mēbris cō-
 Aug. d. ponitur: sic ecclesia ex multis fidelibus charitate copulāte
 blasphem. connectitur. Hoc mysteriū pacis & unitatis nostræ Christus
 ritus S. in sua mēsa consecrauit, qui accipit hoc mysteriū unitatis,
 Exod. & non tenet uinculum pacis, non accipit hoc mysteriū pro
 25. se, sed contra se. Cuius etiam sacramentum est corpus Chri-
 sti pro-

sti proprium de Virgine sumptum: quia ut corpus Christi
 ex multis membris purissimis & immaculatis constat, ita
 societas ecclesiastica ex multis personis a criminali macula
 liberis consistit. In cuius rei typo facta est area domini de
 lignis Sethim: quæ sunt imputribilia, & albæ spinæ similia.

VPRA egit Magister de antecedentibus sa-
 cramentū Eucharistiæ. Hic agit de integran-
 tibus ipsum, q̄ sunt duo. s. uer-
 bum, & elementum, siue uisibi-
 le signum. Et hæc pars hēt duas
 partes. In prima agit de forma
 uerbi. In secunda uerò de signi-
 ficatione, siue cōueniētia signi.
 Nunc quid ibi sit sacramentum.]
 Vtraq; pars hēt duas. Nā in pri-
 ma determinat primo, q̄ sit for-
 ma. Secundo, qualiter est uten-
 dū ea, utrū. s. sicut instituta est
 quātum ad tps: & hoc facit. ibi.
 Vbi consideratione dignum est.]
 Similiter secunda pars, in qua
 agit de rōne signādi, hēt duas.
 In prima determinat, qd sit ibi
 signum, & signatū. In secunda
 determinat similitudinē, & cō-
 ueniētiā unius ad alterum. ibi.
 Porro illa species uisibilis, & c.]

Dub. 1. Attende, quæ sunt, & c.] Vide-
 tur hic innuere Magister, q̄
 hæc sit forma. Sed contra hoc
 est, q̄ ecclesia his uerbis nō uti-
 tur: ergo non conficit: ergo ec-
 clesia, aut malè facit, aut Magi-
 ster fallum dicit. Respon. Dicē-
 dū, q̄ circa hoc sunt duæ opi-
 niones. Aliqui dicūt, q̄ uis da-
 ta est uerbis, qd̄ solum his uer-
 bis fit cōfectio, q̄ dicit ecclesia:
 & si uerba immutantur, quan-
 tumcumq; sit sensus, non confi-
 citur: & ideo dicunt, q̄ in his
 uerbis nō fit cōfectio, siue con-

secratio: & dicunt, q̄ Magister
 non dat ibi formam. Alii dicūt
 aliter, q̄ mutatio in modo enū-
 ciandi, dum tamen seruetur sen-
 sus, non impedit cōsecrationē.
 Vnde in forma, quam ponit Ma-
 gister, ita bene est cōsecratio,
 sicut in forma, quæ ponitur in
 canone. Veruntamen hoc asse-
 rendum est: q̄ in forma, quæ in
 canone scribitur, conficitur sa-
 cramentum. De hac est utilius
 dubitare. Quis enim pōt scire,
 utrum Euāgelistæ, ut ipse Apo-
 stolus, formam intenderent de-
 scribere: ideo melius est hic piē
 dubitare, q̄ præsumptuosē diffi-
 nire. Credo tamen, q̄ si aliquis
 ita conficeret, non esset parui pē-
 dendum, immo honor, & reue-
 rentia est exhibenda propter pe-
 riculū: & propter hoc, q̄ nō pos-
 sumus discernere, q̄ a maius pe-
 riculum est. in contemnēdo ho-
 stiam cōsecratam, q̄ non con-
 secratam uenerari pro cōsecra-
 ta: ut puta si non cōsecrata cō-
 misceatur aliis cōsecratis, a q̄-
 bus non possit discerni, melius
 est totum uenerari, quā despi-
 cere aliquam ex eis, cum nō pos-
 sit cognoſci. Si quis tamen for-
 mam ecclesiæ ex certa scientia
 mutat, grauitè peccat.

Non ideo tamen, & c.] Videtur Dub. 2.
 n. q̄ immo ualde calumniandū
 est, q̄ seruandum est, & imitā-
 dum tā factum, quā uerbum: &
 iterū, magis qd̄ dicit dominus,
 quam

quàm seruus, sed dominus cōfēcit post cœnam: ergo quamuis Apostolus dicat contrarium, uideatur, q̄ magis post cœnam cōficiendū sit. Respon. Dicendum, q̄ in his, quę dominus præcepit: magis obediedum est domino, q̄ alicui alii: sed tamen non omne factum domini est præceptū: quia nō oīa fecit ad imitationē, sed quędam fecit ad signationē, & manifestationem ueritatis: sicut dicitur fecisse dominus, quādo fuit circumcisus: quia hoc nō fecit ad imitationem, sed potiūs ad instructionem alicuius rei cognoscendę, uel spiritualiter faciendę: sic cibum illum instituit post cœnam in signationem effectus, uel etiam aliorum, quę tanguntur in litera.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

*An forma consecrationis panis re-
cta sit?*

Ad intelligentia huius partis secūdum duo, quę determinat hic Magister duo principaliter quęritur. Primò quęritur de forma uerbi in sacramento Eucharistię. Secundò de signatione ipsius sacramenti. Circa primum quęritur duo. Primò quęritur de forma uerbi super panem. Secundò de forma uerbi super uinum.

QUANTVM ad formā panis, quę est. Hoc est corpus meum. Quęritur primo quantum ad subiectum, scilicet quò ad pronomen. Cum enim Hoc, sit pronomen, & non relatiuū: ergo est demonstratiuum; quia aliter esset callum, ut dicit Pri-

scianus. Si ergo demonstrat, aut ad intellectum, aut ad sensum. Si ad intellectum: tunc q̄ro qd. Non pōt dici nisi corpus Christi uerum: ergo sensus est, Corpus meum est, corpus meū. Hoc nihil uidetur, quia nullam rationē operandi dicit. Si ad sensum: ergo sensus est, Panis est corpus meū: sed hoc simpliciter est falsum: ergo neutro modo potest accipi. **IT E M.** Hoc pronome importat demonstrationem, nō ut cōceptam, sed ut exercitam: sed demonstratio non exercetur nisi circa illud, quod actum est tēpore prolationis: ergo si cū profert pronomen, nō est ibi nisi panis demonstratum: ergo panis: ergo idem, quod prius. **IT E M.** Regula est, q̄ terminus, supponens, uerbo de præsentis non habenti uim ampliandi, supponit pro eo, quod actu est: sed actu non est ibi nisi panis: ergo supponit pro panis: sed illi non conuenit prædicatum: ergo locutio falsa. **QVAERITVR** etiam de cōpositione. s. quę est in hoc uerbo Est: & cum ista forma sit forma operatiua, uidetur, q̄ deberet ibi poni uerbum operatiuū: sed hoc uerbum Est, est uerbū ex practico. i. extra operationē: ergo nullo modo deberet ibi poni. **IT E M.** Hoc uerbo Christus confecit, & sacerdos intendit cōficere, sicut Deus uerbo increato creauit: ergo si ad prolationē huius uerbi statim fit transubstantiatio, uerbum illud est imperioūm: ergo uidetur similiter q̄ potiūs uerbo imperatiuo uti deberet sic, scilicet, Fiat corpus meum: sicut in creatione nō dicitur est, sed fiat lux. **IT E M.**

Sub-

Subiectum, & prædicatū dicunt formas incompōsibiles: sed uerbum substantiuum præsentis tēporis dicit similitatem formarū prædicati, & subiecti: ergo non debet dici de præsentis, Hoc est, sed Hoc erit. **QVAERITVR** etiam de hoc prædicato, Corpus meum: uidetur. n. q̄ deberet magis dici caro, quia caro magis est conueniēs cibationi: unde Ioan. Caro mea uerē est cibus. **IT E M.** Si ista uerba proferuntur a conficiēte: ergo cum cōficiens loquitur de Christo ut de tertia persona, nō debet dici meum, sed Christi. Si dicas qd̄ Christus uim dedit his uerbis, sicut uim dedit in nomine suo dæmonia expellere, cum dixit, In nomine meo dæmonia eicient, & tamen eicientes dicebant in nomine Christi. **IT E M.** Cum de forma aliorū sacramentorum sint actus pertinentes ad intētionem, & usum, siue ad consecrantem: ergo uidetur quod antecedit. s. Accipite, & comedite: & hoc quod sequitur. s. In mei memoriā facietis, sit de forma. Quęritur ergo, quę sit forma præcisē, & quare non ponitur ibi uerbum exprimens actum ministri.

RESOLVTIO.

Pro nomen Hoc, in forma consecrationis panis demonstrat sub uisibilibus accidentibus substantiam panis: circa quam uerbum instantaneè operatur: & sic transubstantiatur in uerū corpus Christi.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam. n. dicunt, qd̄ uerba illa dicit sacerdos non ut sua, sed ut Christi: unde materialiter tenentur: nec tūc est quærere, quid ibi

demonstratur per pronomen, uel quid cōpletur per uerbum. Sed hoc non sufficit dicere. Primò quidem, quia & si uerba in persona alterius proferantur, non p̄ hoc omnino materialiter tenentur, sed significatiue, cum recitentur in eo sensu, in quo ille dixit. Præterea, similiter possumus quærere secundum q̄ a Christo prolata sunt. Alii dicunt, q̄ uerba tenentur significatiue: sed oratio non habet ueritatem pro tēpore, in quo profertur, sed pro tēpore, in quo prolata est, ut hæc oratio, Ego bibo, non est uera pro tēpore prolationis, sed pro tēpore sibi coniuncto. Sed illud non soluit: quia aut demonstrat ibi panis, aut corpus Christi. Si panis, nullo tēpore est oratio uera. Si Christi corpus, ē omni tēpore uera. Alii dicunt, q̄ tenetur significatiue oratio: & uera est etiam pro tēpore, in quo profertur, sed non demonstratur ibi aliquid ad sensum, sed ad intellectū. Ad intellectū (inquam) nō sicut simile in simili, ut cum dicitur, hæc herba crescit in horto meo, sed sicut signatū in signo: ut sit sensus, hoc, id est, signatū per hoc, est corpus meū: & hæc signatio orationis uera est, etiam si nihil fieret. Sed rursum, quia signationi uocis addita est ex institutione diuina uirtus efficacissima, ulterius oratio illa & ex domini institutione, & ex sacerdotis intentione est cōuersua, ut sit sensus: significatū per hoc, quod est conuertendum in corpus meum, est corpus meū: & hæc opinio probabilior est prædictis. Ad huc tamen illud non plene satisfacit. Si enim, ut dicit

Aug.

Q̄ col.
later.

Cap. 6.

Mar. 8

Q̄ col.
later.

Aug. uerbum debet accedere ad elementum, ut fiat sacramentum: & elementum non est ibi signatū, sed magis illud, quod in corpus conuertitur: non demonstratur: ergo corpus Christi, sed substantia panis sub accidentibus, quæ possunt oculis conspici: & hoc quidem uerum est maximè: cum intentio confidentis super panem feratur, & conuertatur in corpus; & illud demonstrat, super quod fertur sua intentio. Propter hoc notandū, quod ista oratio singularis est inter omnes orationes: aliæ enim sunt indicatiuæ ueritatis: siue existentia: hæc autē id ipsum, quod figurat, facit: unde est uerbum operatiuum, & operatiuum non operatione successiua, sed instantanea, & operatiuum non alicuius rei nouæ, uel non existentis, sed terminus eius est ens actu cōpletum, & non mutatum. & ad illud quidem terminatur, ut est alterius signum, i. corporis Christi mystici: & hoc totū facit uirtute uerbi increati adiuncta ministro circa materiam nihil agente. Ex his sex conditionibus patet ratio oīum dictōrum in hac forma, si quis inspiciat: quia enim hic sermo est cōuersiuus: & transitiuus, siue ad transitionem ordinatus est: ideo operatiuus, & operatio est circa substantiam panis: ideo pronomen demonstrat panis substantiam sub accidentibus, quæ oculis conspici possunt: & tangitur illud, quod cōuertitur per subiectum, sicut illud, in quod per predicatum. Quia uero terminus operationis est actu eius non innouatū: ideo dēt poni ibi uerbum essentia-

di, non fēdi, ut significetur cōuersio esse sine mutatione termini. s. in eo, quod est. Quia subitō: ideo simul est fieri, & factum esse: ideo est præsens uerbum instantaneum & non futurum: & tale est præsens huius uerbi est. s. Sum, es: ideo melius dicitur est, quod erit. Quia uero operatione terminatur ad corpus Christi uerum, ut signum mystici, in quo est diuersitas operationū: ideo dicitur corpus non caro, quia corpus commune est ad totum etherogeneum, & homogeneū: caro autem dicit homogeneū. Quia uero hoc operatur uirtute uerbi increati cōiuncta, & ut cōiuncta, ideo dicit Meum. Loquitur enim sacerdos in persona Christi: ideo pro Christo dicit Meum. Quia uero minister nihil operatur circa materiam, nec immutat: ideo nihil plus est de forma: & enim si minister non tangat, nec frangat, dum tamē intendat, & uerba dicat, confectū est: non sic est in baptismo.

Ex his patent omnia obiecta, hoc solo excepto. s. ueritate locutionis. Quomodo enim est locutio uera, si demonstratur substantia panis, cū hæc sit semper falsa, panis est corpus Christi, cum sint formæ incompatibiles? Et si tu dicas, quod hoc uerbum Est, non dicit ibi inherentiā, sed potius conuersionem: tunc ergo iecudum hoc potius cōpeteret uerbum imperatiuū. Et propterea notandum, quod sicut in uerbo æterno filio Dei domino nostro Iesu Christo est ueritas, & omnipotentia: sic in uerbo suo ab ipso prolato est ueritas, & efficacia, ut tale uerbum sacramen-

D. Tho. uocat orōnem practica, quia facit, quod significat; quia operatur sacramentaliter, ideo non ponitur uerbum imperatiuum, sed indicatiuum: quoniam operas seculariter facit significat do ibid. 7. Tho. 3. par. q. 78. ar. 5. et Scot. d. 8. q. 2. quod aliis quibus contractu. D. Tho.

sacramentis no. le. competat: ideo debuit ita dicere uerbum enūciatiuum ueritatis, sicut est ipsa ueritas, ac per hoc indicatiuū. Et quia non esset uerū simplici enūciatione, ut non esset falsus, iunxit uerbo efficaciam ore suo. Et quia mandauit aliis facere, & dicere, & ipse non iubet aliquē esse falsum: ideo in ore eorū, quibus dedit mandatū, dedit uerbo efficaciam. Et ideo hoc uerbum. Est, in hac oratione non identitatem, nec similitudinem signat: sed hoc esse corpus, hoc est ad huius uerbi prolationem hoc totū transire in corpus: unde oratio ista in ore alterius, quod in ore sacerdotis falsa est: quia non cōuertit, neque transubstantiat hoc in illud, nec uera est per identitatem. Et hic sensus, quod uis sit huic orationi proprius, & similiter formæ sanguinis: tamē non est alienus a ratione, pēsatis conditionibus superioribus assignatis. Ex quibus alia obiecta patent. Nec uideatur incōueniens dicere, quod hoc uerbum (est) non identitatem dicit, sed potius cōuersionem in hac oratione, quod non tantum est significatiua, sed est operatiua. Magis tamen debuit poni uerbum essendi, quam operandi, quia magis competebat formæ, ut simul esset efficacia cum ueritatis enunciatione, simul etiā notaretur termini immutabilitas cum conuersione.

QUESTIO II.

An forma consecrationis uini recta sit?

DE forma uerbi super uinum, & hoc habetur in canone. Hic est calix sanguinis mei &c. Sed uidetur, quod hæc non sit forma, propter hoc quod Magister di-

cit, quod hæc est forma. Hic est sanguis meus: cū ergo non sint duæ, patet &c. I T E M. In nullo euangelistarū habetur hæc forma, quia in Mar. & Mat. dicitur. Hic est sanguis. In Luc. Hic est calix in meo sanguine: si ergo non debet simpliciter credi alicui, quod non sit in nouo, uel ue. Test. sed nouo & ueteri simpliciter est credendum: ergo & ista forma est abiicienda, & quæ in euangelio tradita est tenenda. I T E M. Quæro de huius formæ congruentia, & cum in forma non debeat poni nisi quod spectat ad essentiā sacramenti, & calix non sit nec de materia, nec de forma, sed uas continens, ergo non debet in forma poni. Si dicas, quod tenetur transumptiuè: quæro ad quod. Si ad passionem: ergo sensus est. Hæc est passio sanguinis. Si ad potum: ergo sensus est, Hic est potus: sed sicut sanguis est potus, sic corpus est cibus: ergo si in forma panis non dicitur. Hic est cibus corporis, nec in forma uini debet dici. Hic est potus sanguinis. I T E M. Vbi est sermo translatiue, ibi est improprietas, & ubi est improprietas, ibi est occasio erroris: & oīs talis excludenda est: ergo &c. I T E M. Vbi transumptio. ibi sunt plures intellectus. s. proprius, & transumptus: sed multiplicitas intellectuū est ratio euagandi, quod specialiter debet esse alienum a dispendante, & conficiente hoc factum: ergo &c. O B I I C I T U R autē ultra de hoc, quod est sanguinis. Si. n. hoc est principale in sacramento, uel quod debeat exprimi in recto potius quam in obliquo. I T E M. Si calix est ibi, per contentum, & contentum non differt a sanguine.

Mar. 14. Matt. 16. Lu. 22

Verbum est, dicit, conuersionem.

ne, & obliqui sunt transitiui: ergo non debet poni in obliquo. Queritur etiam ultra de hoc, quod dicitur noui, & eterni Testamenti: quia si Testamentum nouum, non ergo æternum: ergo male coniungitur unum cum altero. **ITEM.** Videtur quod non deberet poni, Myſterium fidei, quia in aliis sacramentis est myſterium fidei: & tamen non ponitur: ergo nec in isto debet poni. **ITEM.** Additur, Qui pro uobis, & pro multis effundetur: quare similiter non dicitur de corpore, Tradetur? **ITEM.** Quare distinguitur cum enim æqualiter pro omnibus sit effusus, uidetur; quod non deberet dicere, pro uobis, & pro multis: sed, pro omnibus.

RESOLVTIO.

Nihil addatur, aut detrahatur forma calicis, qua S. Romana Ecclesia utitur: quippe qua non ab Euangelistis: sed ab Apostolis successiue accepit.

RESPONDEO. Dicendum, quod hæc forma, Hic est calix sanguinis mei: est forma recta, & certa; & forma congrua: sed utrum sit tota; an quod sequitur, sit de integritate, dubium est: creditur tamen quod est tota, tamen quod sequitur, non est frustra additum, nec debet aliquid rescari. Quod autem ista sit forma recta, patet per hoc, quod ipsam tenet Romana Ecclesia, quæ fuit ab Apostolorum principibus edocta. Unde Innocentius Romana Ecclesia illud semper integra fide seruauit, quod ab ipsis Apostolis, qui eam præſentialiter factis & doctrinis ecclesiasticis ritus docuerunt, accepit: ab ipsis sci-

licet Apostolis Petro, & Paulo, quos uiuos auctores habuit, defunctos custodit, hunc ritum sacrificii accepit, quem hætenus immobili cultu seruauit. Accipienda est igitur forma a Canone, quia illa traditur non pro modo dum narrationis, sed institutionis. Magister autem non intendit dare formam, sicut nec in aliis sacramentis fecit; sed illi confirmilem insinuare. Accipienda est igitur ab ipsis Apostolis, non ab Euangelistis; quia Apostoli ecclesiam instituerunt secundum quod a domino acceperunt: Euangelistæ uero diuina uerba, & opera narrauerunt, attendentes ad intellectum, non ad uocem. Ideo nec Euangelistæ in forma conueniunt, quia formam fortassis tradere non intendunt: sed conueniunt in sensu, quem narrare uolebant. Et sic patet, quod hæc est forma. Utrum autem illa, quæ traditur in euangelis, sit forma, in qua conficiatur, quis audeat negare, aut quis presumat asserere, cum nesciamus, an ipsi intenderunt formam describere, an uerba narrare? Quod si intenderunt formam dare, forma in illis uerbis omnibus saluatur: & modica uariatio uerbi saluo sensu formam non mutat: & ita ex hoc non habetur, quod ista, quæ habetur in Canone, non sit forma: immo uerè est forma, cum in sensu cum aliis conueniat. Quod si non intendant, tunc restat, quod ista est forma, ac pro hoc hæc forma est recta, & certa. Et patet responsio ad prima duo obiecta. Est etiam congrua, quia in hoc sacramento significatur sanguis Christi, ut effusus in precium, &

De celebr. Mis. sarum. cap. 6. cum Mar. the.

Vide Lib. 4. de sacro altaris myste. rio. c. 6. cir. fin.

& ut administratus in potum: sanguis neutrum dicit de se expressè, sed per coniunctionem cum calice, quia sanguis in calice ut effusus, & potandus proponitur. Ideo calix in scriptura significabat aliquando passionem, ut Matt. Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Significat & potus refectioem per transumptionem, ut in Psalm. Calix inebrians quæ præclarus est. Propter hunc duplicem tropum melius dicitur, calix sanguinis, quam sanguis per se. Si ergo queratur, ad quid transumitur? dico quod ad contentum. Unde dicitur calix sanguinis, sicut calix uini, cum dicitur, bibe calicem. Si quæras, quare non de corpore dicitur, cibus corporis? Dicendum, quod corpus Christi de se panis est: sed sanguis non dicitur potus nisi pro ut propinatur in calice passionis. **AD ILLUD**, quod obiicitur de transumptione, quod est occasio erroris, & euagationis. Dicendum, quod hoc uerum est, ubi est transumptio occulta, impropria & inconsueta: sed sic non est hic. **AD ILLUD**, quod ultra queritur quare sanguinis ponitur in obliquo. Dicendum, quod in recto intelligitur, nec obliquus, & relictus construuntur transitiue, ut diuersa, sed identitas est: sicut cum dicitur, potus uini, uel creatura salis: & sic patet quod est forma congrua. Est enim tota, & perfecta: sufficiens enim est ad signandum transubstantionem uini in sanguinem Christi. Unde quod additur, est de bene esse, quia in sequentibus describitur effectus sanguinis, in hoc sa-

cramento figurati, & in passione effusi, qui triplex est. Vnus est testamenti innouatio, & innouati confirmatio, quia in morte confirmatur testamentum, & nouum efficitur, quia uetus, quod in sanguine taurorum fuerat confirmatum, ibi est euacuatum: ideo dicit, Noui, & æterni Testamenti. Alius effectus effusionis sanguinis est fidei manifestatio, quia quod erat sigillatum, & secretum, in passione agni est apertum: ideo dicitur, Myſterium fidei, scilicet secretum: hoc enim erat in fide secretissimum, & hoc reuelato reuelata est fides: uel quia difficilius ad credendum, Tertius effectus est salus quorundam iudæorum, & multorum gentilium: & ideo dicit, Qui pro uobis: per Apostolos intelligens Iudæos: & pro multis per hoc intelligens Gentiles. Uel ideo dicit, quia in hoc sacramento sacerdotes debent pro se specialiter, & pro aliis rogare: ideo dicit, pro nobis sacerdotibus, & pro multis subditis, per uos conuertendis. Posset hic queri de harum formarum uariatione quantum ad additionem, diminutionem, & cætera consimilia: & de hoc sentiendum est, quod dictum est circa formam baptismi. Hic sunt diuersæ opinioniones. Nam quidam dicunt, quod qualiscumque uariatio (saluo sensu) non tollit efficaciam forme. Alii uero dicunt, quod minima mutatio tollit: quia in his uerbis sic ordinatis data est virtus: sed (sicut tactum fuit supra Di. 3.) melius est uiam mediam tenere: unde quæ ibi dicta sunt, hic etiam supponenda sunt.

Superius dist. 3. art. 2. q. 3.

LIBRI QVARTI
ARTICVLVS II.
QVÆSTIO I.

Quid res, quidve sacramentum est
in Eucharistia sacramento?

ONSEQVENTER, quantum ad secundum articulum queritur de sacramento Eucharistia quantum ad significationem. Et circa hoc queruntur duo. Primum queritur, quid sit ibi res, quod sacramentum. Secundum queritur de unitate huius sacri.

CIRCA primum proceditur sic. Magister dicit, quod aliquid est ibi sacramentum tantum, ut species uisibilis; & aliquid res tantum, ut corpus Christi mysticum; & aliquid res, & sacramentum, ut corpus Christi uerum: quod est res primi, & sacramentum tertii. Et uidetur primum, quod species uisibilis non sit sacramentum corporis, quia sacramentum naturale debet habere similitudinem ad rem: sed species non habet similitudinem: quia tantum corpus Christi uerum, quod mysticum, est totum heterogeneum, sed species homogeneum: ergo &c. Si dicas, quod species componitur ex pluribus granis: hoc nihil est, quia illa non sunt heterogenea, sed uniformia: uel homogenea. Præterea. Species est accidens: ergo non componitur.

ITEM. Sacramentum nouæ legis efficit; sed species nullam habent omnino operationem respectu contenti: ergo non sunt sacramentum. ITEM. Quod corpus Christi uerum non sit sacramentum corporis mystici, uidetur, quia sacramentum est, signum; signum autem est quod se offert sensibus: sed corpus Christi, ut

est sub illis speciebus, non offert se sensibus: ergo &c. ITEM. Si est sacramentum: ergo signum ex institutione significans: sed corpus Christi uerum non est institutum ad significandum mysticum, nec debet institui, quia est nobilius sicut caput toto corpore: ergo non est sacramentum.

ITEM. Obicitur de mystico, quod non sit res, quia res cuiuslibet sacramenti est aliqua gratia, quia dicitur sacramentum inuisibilis gratia uisibilis forma; ergo cum corpus mysticum non sit gratia, non est res huius sacramenti.

ITEM. Res cuiuslibet sacramenti non est effectus eius: sed corpus Christi mysticum non est effectus huius sacramenti, quia effectus non præcedit causam; sed corpus mysticum præcedit sacramentum: ergo &c.

RESOLVTIO.

*Panis, & uinum species uisibiles si
gna sunt corporis Christi ueri,
ac mystici: at corpus uerum res
est panis, & uini: causa uero &
signum corporis mystici.*

RESPONDEO. Sicut dicit Magister, tria sunt in hoc sacramento, species uisibilis, corpus Christi uerum, & corpus mysticum. Et secundum quod dicit Hug. Primum est signum secundi, & tertii. Secundum est res primi, & signum, & causa tertii. Et tertium est res secundi, & ueritas primi: unde reperitur hic ratio efficiendi, & significandi; unde est sacrum nomine.

AD ILLUD, quod obicitur, quod debet habere similitudinem. Dicendum, quod species comparationem habet ad materiam componentem, siue ex qua constat, quia est ex granis: & comparationem habet

Lib. 2.
par. 8.
cap. 7.

DISTINCTIO VIII.

115

habet ad effectum consequentem, siue quem dat, qui est cibare. Si ad materiam, sic ex granis purissimis adinuicem unitis; & sic habet similitudinem cum corpore mystico, quod constat ex fidelibus puris, fide & charitate copulatis. Et si obicias, quod est diuersarum operationum, non ualeat, quia uniuntur, ut consimiles in unitate fidei, & charitatis. Si autem comparatur ad effectum, qui est cibare, tunc habet similitudinem ad corpus Christi uerum, quod est uere cibus. Potest tamen dici, quod ad utrumque comparatur ratione eorum, ex quibus conficitur, quia corpus Christi uerum est ex purissimis sanguinibus, & corpus Christi mysticum ex puris fidelibus. Quod autem hic membrorum significetur uarietas, hoc est per accidens. Si ratione corporis Christi, quod traxit de Virgine, quod est corpus organicum. Et si obicias, quod species non componitur, nec reficit. Dicendum, quod retinet idiomata substantia, quod prius ibi fuit, & ratione illius sunt signa conuenientia. AD ILLUD, quod obicitur de causalitate. Dicendum, quod illud, quod est sacramentum tantum, si comparatur ad medium, per se non habet rationem efficiendi aliquam, uel causandi, nisi adiuncto uerbo, ut patet in aqua respectu characteris: sic in speciebus respectu corporis. Similiter si comparatur ad tertium, habet rationem efficiendi mediante secundo, ut ablutio exterior cum characterem. Similiter hic species exteriores ratione corporis Christi ueri interioris contenti, quod unit & incorporat. AD ILLUD, quod obicitur de cor

pore uero. Dicendum, quod ex se habet naturalem aptitudinem ad representandum. Quod autem representet, hoc non conuenit ei secundum se, sed prout subest speciebus uisibilibus institutis: & quantum ad hoc est signum uisibile institutum uoluntarie in altero, non in seipso: nec ad signandum est institutum secundum se, sed ad efficiendum in se tanquam nobilius: ad significandum uero ut contentum in altero: & hoc nihil derogat sibi. AD ILLUD, quod obicitur de corpore mystico, quod non est res. Dicendum, quod res huius sacri non est corpus mysticum ratione partium, sed ratione unitatis: & illa unio est gratia, & effectus sacramenti. Si obicias, quod effectus sequitur causam. Dicendum, quod unio in corpore mystico potest esse dupliciter, uel ab unitate uirtutum contingentium, uel a gratia sacramentali, secundum quam substantie magis Christo incorporantur: & sic per consequens magis adinuicem ununtur. Prima præcedit, & non est res: secunda sequitur, & est effectus, & res huius sacramenti: & sic patet illud.

QVÆSTIO II.

An sacramentum Eucharistia unum
sacramentum sit, uel plura?

DE unitate huius sacramenti. Et quod sit unum sacramentum, probatur, quia Ambrosius dicit quod simplex est sacramentum: sed hoc est sacramentum: ergo simplex: ergo unum. ITEM. Ratione uidetur, quia hoc sacramentum unius effectus est causa, & ad unum ordinatur: ergo est unum, & non plura. ITEM. Tantum septem sunt sacra: sed si hoc non esset unum: essent sacramenta plura, quod septem: ergo &c.

CONTRA. In collecta, Purificet nos (quesumus domine) sacramenta, q̄ sumpsimus: & ī multis aliis locis: ergo &c. IREM. Signata in hoc sacramento sunt plura, s. corpus Christi uerum, & corpus Christi mysticū, quae oīno habent differentē unitatē. Nā corpus Christi uerū est unū unitate integritatis, sed corpus mysticū est unum unitate formae aggregationis: ergo &c. Si dicas, q̄ sunt adinuicē ordinata ita q̄ unum per alterum: obiicitur, q̄ plura sūt significata immediate, & ex equo, ut corpus, & sanguis. Si dicas, q̄ sunt annexa: hoc nō soluit, q̄ in ueritate sacramenti nō sunt ut annexa. IREM. Sacramentū est signū essentialiter: sed purificato superiorī plurificatur inferiori: sed in Eucharistia sunt plura signa: ergo & plura sacramenta. Si dicas, q̄ plura sunt signa ratione specierum; sed unum significatū: & iō unum sacramentum. Contra. In nomine est uox, & significatum, sicut in sacramento: sed Marcus, & Tullius, & si idem significant, tamē diuersa sunt nomina: ergo in sacramento isto, & si idē sint res, plura tamē debēt dici sacramenta. IREM. Ista duo constituunt sacramentū, uerbum & elementum: elementum in rōne materialis, & uerbum in rōne formalis: ergo ubi plura uerba, & elementa, ibi plura sacramenta: sed sic est in proposito. Si dicas, quod ordinata sunt ad unum: & ideo sunt unum. Contra. Causa uniuersalis, & particularis ad unum effectum ordinantur: nec tamen sunt una causa, sed plures causae: ergo &c.

RESOLVTIO.

Unum est sacramentum Eucharistiae, non unitate simplicitatis, sed integritatis & signi.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ unitas sacramenti non est unitas simplicitatis: constat. n. ex uerbo, & elemento, sed integritatis: nec integritatis absolutae, sed in comparatione, quia non unitur in tertio tāquam in forma, sed tanquam in signo. Quoniam ergo hoc sacramentum quibus duo signa contineat, & duo uerba, quia tamen ex his perfectum resultat signū, & ordinatum ad unum, scilicet ad unionem corporis mystici: ideo est unum sacramentum. Ratio autem talis integritatis, & ordinationis unius dispositiōe uenit a natura, quia nec panis est per se plenē reficiens, nec uinum, sed utrumque: & una plena refectio in natura uenit ex utroque & ita disposita sunt ad unam refectiōem signandam. Sed completiōe uenit ab institutione diuina, quae una institutione haec duo signa ordinauit ad significandā unā perfectā refectiōem: & iō unum sacramentū rōne naturae, & institutionis diuināe. Unde q̄ ex pluribus integratur, iō Greg. materialiter loquendo in collecta dicit, sacramenta. Quia uerō una ordinatione ordinatur: ideo statim dicit. Et praesta, ut hoc tuum sacramentū &c.

ET SIC PATET illud Gregorii. AD ILLVD, quod obiicitur, quod plura sunt signata. Dicendum, quod unum est propter alterum, & per alterū, quia uerū signat mysticū. AD ILLVD autem, q̄ obiicitur de sanguine.

Dicen-

Consentit S. Tho. 3. par. 9. 72. ar. 2.

Dicendum, q̄ annexa sunt. Unde sicut oblatio agni, & eius sanguinis nō sunt duae oblationes, uel sacrificia, sic in proposito intelligendum. Et si illud, nō sufficit, dicendum, q̄ ordinantur ad unū significatum ultimum. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ sunt plura signa. Dicendum, q̄ integraliter loquendo, & materialiter, uerum est: quia plures species, sed tamen unum signū integrum, sicut ostensum est: non sic diuersae nocēs sunt unū nomē, immo diuersas rationes habent innotescendi, & diuersas institutiones: ideo plura nomina. Si autē unā haberēt institutionem, unum esset nomen, si cut hoc nomen, Bonauentura, & hoc nomen, Bonushomo.

AD ALIVD, similiter patet responsio, q̄a quamuis sint duo uerba, & elementa: unum tamē sunt sacramentū: q̄a uerbum, & elementū nō cōueniunt ad unū sacramentū nisi ratione institutionis ordinatis ad unū: q̄a ergo hic est institutio, illa plura ad unum ordinās, ideo unū sacramentum. PER HOC patet, q̄ nō est simile de cā uniuersali, q̄a non tantūm ad unū effectū causae particularis ordinat uniuersalis, sed ad multos alios. Sed haec duo ad unū perfectū sacramentū ordinantur. Perfectū (inquam) quantum ad significationē, q̄a in neutro saluatur rō perfectae refectiōis naturalis per se, sed in utroque simul, uel tactum est.

DISTINCTIO NONA.

De Eucharistiae Sacramento per comparationem ad suscipientes, uel manducantes.

E sicut sunt duae res illius sacramenti, ita et duo modi manducandi. Unus sacramentalis, s. quod boni & mali edunt: alter spiritualis, quo soli boni manducant. Unde August. Quid est Christum manducare? Non est hoc solum in sacramento corpus eius accipere: multi. n. indignē accipiunt, sed in ipso manere, & habere ipsum in se manentem. Spiritualiter. n. manducat, qui in unitate Christi & ecclesie, quam sacramentum significat, manet. Nam qui discordat a Christo, nec carnem Christi manducat, nec sanguinem bibit: et si tantae rei sacramentum ad iudicium sui quotidie accipiat. Spiritualem manducationem Aug. distinguens a sacramentali ait, Ut quid paras uentrem & dentem? crede, & manducaſti. Credere. n. in eum, hoc est comedere panem & uinum. Qui credit in eum, manducat eum. Item, Quomodo manducandus est Christus? Quomodo ipse dicit, Qui manducat carnem meam, & bibit

De uer-
bis dñi.
et hñ de
cōf. d. 2
c. Quid
ē Chri-
stum.

Tract. 1
25. sup
Io. au.
tract.
26. sup
Ioā. in
tom. 9.

8 4 sanguis

Aug. i sanguinem meum, in me manet, et ego in eo. Si in me manet, li. de re & ego in eo, tunc bibit: qui uero in me non manet; nec ego medio in illo: & si accipit sacramentū, acquirit magnū tormentū. pni. 4. Itē. Nulli ambigendum est, tunc quemquā corporis & san- cōf. d. 2. guinis domini participē fieri, quando Christi membrū effici- c. 2. 30. tur: nec alienari ab illius panis, calicisq; consortio, ēt si an- Ioa. 6. tequam illum panem edat & calicē bibat, de hoc seculo in Aug. de Sac. si in unitate corporis Christi constitutus abscedat: quia illius delin. sacramenti beneficio non priuatur, quando ille habere hoc, De cōf. quod illud sacramentum signat, inuenitur. In illo enim sa- d. 2. ca. cramento corpus & sanguinem suum nobis commendauit, q. pas quod & fecit nos ipsos. Nam & nos corpus ipsius facti su- sus S. mus. Item, Qui discordat a Christo non manducat carnem domi- eius, nec sanguinem bibit: et si tantæ rei sacramentum ad ius- nus no- ster. dicitur sibi quotidie accipit.

De cōf. De errore quorundam, qui dicunt a bonis tantūm d. 2. corpus Christi sumi.

In 4. li. Hæc uerba & alia huiusmodi, ubi de spiritali manduca dialogo tione agitur, quidam obtuso corde legentes, erroris caligine rum. inuoluti sunt adeo, ut præsumpserint dicere corpus & san- guinem Christi a bonis tantūm sumi, & non a malis. Sed in- dubitanter tenendum est a bonis sumi, non modo sacramen- taliter, sed & spiritaliter. A malis uero tantūm sacramē- taliter, id est, sub sacramento, scilicet sub specie uisibili car- nem Christi de Virgine sumptā, & sanguinem pro nobis fu- sum sumi: sed non mysticam, quæ tantūm bonorum est. Quod 2. Cor. subditis probatur testimoniis. Greg. Est quidem in peccato- ribus & indignè sumentibus uera Christi caro, & uerus Augu. sanguis: sed essentia, non salubri efficientia. Item. August. tra. sup Multi indignè accipiunt corpus domini, de quibus Aposto- Ioa. 6. lus ait, Qui manducat, & bibit calicem domini indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Per quod docemur, quam post me- aium. sit cauendum malè accipere bonum. Ecce enim factum est rom. 9. malum, dum malè accipitur bonum: sic econtra Apostolo factum est bonum, cum bene accipitur malum, scilicet dum stimulus Sathane paciēter portatur: Ergo et mala prosunt bonis, sicut Angelus Sathane Paulo: & sancta obsunt ma- li,

lis, bonis sunt ad salutem, malis ad iudicium. Vnde qui Aug. li. manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bi- de ba- bit: non quia res illa mala est, sed quia malus malè accipit, ptis. cō- quod bonum est. Idem. Indignè quis sumens corpus Christi tra Do- non efficit, ut quia malus est, malum sit, quod accipit, uel natist. quia non ad salutem accipit, nil accipiat. Corpus enim & 5. ca. 8. sanguis domini nihilominus erat in illis, quibus ait Apost. in 10. 7. Qui manducat indignè, &c. His aliisq; pluribus apertè 1. Cor. 11 ostenditur, quod etiam a malis uerum corpus Christi & san- guis sumitur: sed sacramentaliter, non spiritaliter.

De intelligentia quorundam uerborum ambiguum.

Secundūm hos duos modos sumendi, intelligentia quo- rundam uerborum ambigūe dictorum distinguenda est. Ait In gl. 1 enim August. Bonus accipit sacramentum & rem sacra- Cor. 2. menti, malus uero sacramentum & non rem. Sacramen- Quotiē- tum hic dicit corpus Christi proprium, de Virgine natum: cumq; Rem uero spiritalē Christi carnem. Bonus ergo utram- que Christi carnem accipit: malus uero tantūm sacramen- tum, id est, corpus Christi sub sacramento, & non rem spi- ritualē. Item. Non manducans, manducat, & mandu- cans non manducat: quia non manducans sacramentaliter, aliquando manducat spiritaliter, & econuerso. Et qui manducant spiritaliter, ueritatem carnis & sanguinis dicuntur sumere: quia ipsam efficientiam habent, id est, remissionem peccatorum, pro qua uidetur orari cum dici- In com- tur. Perficiant in nobis domine (quæsumus) tua sacramen- plenda- ta, quod continent: ut quod nunc specie gerimus, rerum missa. ueritate capiamus. Rerum ueritatem dicit ipsam efficien- Greg. i- tiam: quasi dicat, Per hæc sacramenta præsta, ut sicut Homil. pasche. sacramentaliter carnem Christi sumimus, ita spiritali- 7. 2. 2. ter sumamus. Vel petit sacerdos, ut Christus, qui nunc ue- re sub specie panis & uini sumitur manifesta uisione, sicut in essentia diuinitatis est, quandoque accipiatur. Constat er- go, a bonis & a malis sumi corpus Christi, sed a bonis ad sa- lutem, a malis ad perniciem.

VPRA egit Magister de sacramēto Eucharistiæ in se. Hic incipit agere per cōparationē ad manducantem. Et quoniam circa manducationē eucharistiæ dupliciter fuit erratū, & quantū ad manducantem, & quantū ad cibū, q̄ māducatur: ideo hæc pars hēt duas partes. In prima Magister excludit errorem quantum ad māducātes: q̄a dixerunt aliq̄ malos nō māducare uerū corpus Christi. In secunda excludit errorē quantum ad cibum, q̄a dixerūt alii, q̄ a nullis sumitur uerū corpus Christi: & hoc facit infra Dist. 10. *Sunt item alij precedentium in sanam, &c.* Prima pars hēt tres partes. In prima parte Magister dicit ueritatem. In secunda manifestat mentientes. *ibi. Hæc uerba, & alia huiusmodi, &c.* In tertia dissoluit ex his locutiones multiples. *ibi. Secundum hos duos modos sumendi, &c.*

Dub. 1. *Crede & manducaſti, &c.* **C**ōtra hæc Augustini uerba obiicitur: cum. n. summa unio, & incorporatio sit in charitate; uideatur potius, q̄ deberet dicere, Dilige, & manducaſti, q̄ crede. Respon. Dicendum, q̄ ipse intelligit de fide operante per dilectionem. Ratio autem quare magis dicit de fide, duplex est; quia fides respicit intellectum, & affectum: & ita utroq; modo. Item. Alia ratio est, q̄a licet charitas perfectius dicat unionem, tamen proprietates manducationis magis in actu fidei inueniuntur, quia credens maſtucat recogitando: sed diligens nō incorporat, sed incorporatur.

Crede enim in eum &c. **C**ontra. Videtur falsum dicere, quia illud est spirituale. s. credere; hoc est corporale: ergo unū nō est alterum. Respon. Dicendum, q̄ hoc non est dictum per omnimodam idemptitatem, sed per æquipollentiam in effectu, quia idem facit, uel expressionem signationis: quia hoc signat illud: & sic patet obiectio.

Quæ uerò in me, &c. **V**idetur malè dicere, quia cū nemo sciat utrum maneat in eo: ergo nemo scit, utrum peccet, quando accipit sacramentum; ergo quilibet quādo accipit, cōmittit se discrimini. Respon. Verbum illud, intelligendū est de eo, q̄ scit se esse extra Christum, ita q̄ plura signa, & fortiora habeat ad oppositum, quā ad propositum. Nam si probabilia signa habeat de gratia, sufficit sibi ad hoc, q̄ peccatum nō incurrat, quia nō incurrit contemptum: quamuis non tantū se disponat, quod Deus acceptet omnino.

In illo enim sacramento, &c. **V**idetur malè dicere: quia si nos sumus res sacramenti: ergo cum recipimus rem sacramenti, manducamus nosmetipsos, quod est omnino inconueniens, ut uidetur. Respon. Dicendum, q̄ nos sumus res huius sacramenti nō simpliciter, sed in quantum sumus membra: siue in quantum sumus uniti ipsi capiti: unde sacramentū illud, signat unionē corporis Christi per cōparationē membrorū adinuicē, & ad caput: quando ergo nos sibi uniuimus, fecit nos. i. ipsam unionē re huius sacramēti, q̄a nobis re sacramenti tribuit: q̄ unio quotidie

An duo tantum sint modi manducandi Christum in sacramento Altaris?

D intelligentiā eorū, quæ Magister determinat in præfati Dist. duo principaliter quærentur. Primò quæritur de manducatione in generali. Secundò in speciali per cōparationem ad malos. Circa primum quærentur quattuor, primò quæritur de modis māducādi, quos ponit Magister duos. s. sacramentalē, & spiritualē. Secundò, q̄d sit manducare spiritualiter, siue pro quanto dicatur q̄s māducare spiritualiter. Tertiò, quid sit manducare sacramentaliter, siue pro quanto q̄s dicatur manducare sacramentaliter. Quartò, utrum Christus manducauerit utroque modo.

Quo duo debeant esse modi manducandi. s. sacramentalis, & spiritualis, secundū q̄ Magister dicit, ostenditur. Primò auctoritate canonica Ioan. **Cap. 6.** Qui manducat me, uiuit ppter me. Hic tangitur modus spiritualis. Sed prima ad Corin. **Cap. 11** Qui manducat indigne, iudiciū sibi **Vide Tract. 26. in Io. paulo post mediū. Tom. 9. et referatur de cōf. d. 2. c. Panē & alio. vi.** manducat. Hic tangitur alius modus, qui non est spiritualis: ergo manducatio corporis Christi multiplex est. **ITEM.** Auctoritate August. Spiritualiter manducat, qui in unitate Christi, & ecclesie, quā sacramentum signat, manet: qui autem discordat a Christo, nec carnē Christi manducat: nec sanguinem bibit: et si tantæ rei sacramentum ad iudiciū

die in nobis crescit, & melioratur secundū, q̄ deuotè sacramentum suscipitur.

Dub. 5. *Qui manducat, &c.* **Q**uæritur hic, quid sit manducare indigne. Respon. Dicendum, q̄ triplex est dignitas secundū, q̄d distinguit Glo. 1. Cor. 9. q̄ facit hominem accedere indignè: indignus est, qui non deuota mente accedit ad eucharistiam, uel in uoluntate peccandi manet, uel q̄ aliter celebrat mysteriū, quā a Christo institutum est. Ex hoc elicere possumus triplicem indignitatem. Prima, q̄ est in memoria. Secunda in uoluntate. Tertia in opere. Prima respicit peccatum præteritū, de quo non pœnitet: & hæc uocatur in deuotio. Secunda respicit peccatū futurū, quod proponit facere: & hanc uocat uoluntatem peccandi. Tertia respicit peccatum præsens: & hæc est quando aliter celebrat mysterium, ita q̄ actu peccat dū cōficat. Et hæc in dignitas secundū triplicem differētiam inducit contemptum, ac per hoc facit accedere indignè, & ita actu peccare.

Dub. 6. *Factum est malum, &c.* **V**idetur malè dicere, q̄a corpus Christi, & ipse Christus est bonū secundū se: ergo nō pōt fieri malū aliquo modo. Respon. Dicendum, q̄ sacramentum dicitur fieri malū nō in se, sed isti: & ita ut cōparatum ad hoc, cōparatur p̄ sumptionē, & manducationē: & ita uult dicere, q̄ sumere corpus Christi, q̄d erat bonum in genere siue in se, per cōstantiam factum est malum, non in quantum ipsum, quod sumitur, sed actus sumendi.

diciū quotidie accipiat. **ITEM.** Hoc ipsum ostenditur ratione, quia cum duæ sint tantum res huius sacramēti, & possibile sit unam accipere sine alia: ergo sunt duo modi distincti. **ITEM.** Manducatio dicit usum sacramenti: ergo cum sit hic sacramētum interiūs, & interiūs, patet quod sunt duæ māducaiones.

CONTRA. Videtur, quod nō nisi una, quia ubi unū propter alterum, ibi unum tantum: ergo si sacramentalis est propter spiritualem, uel ad spiritualem sicut signum ad signatum: ergo una tantum māducatio. **ITEM.** Caro Christi est uerē cibis: ergo sicut lucis est illuminare, ita carnis illius est cibare: sed non corporaliter, ergo spiritualiter: sed qui recipit sacramentaliter, recipit carnem, & sic cibatur spiritualiter: ergo unus tantum est modus manducandi, scilicet spiritualis. **ITEM.** Ostenditur, quod sunt plures modi, quia sicut dicitur supra Distinct. 4. quidam recipiunt in baptismo rem tantum, quidam sacramentum tantum, quidam utrumque: ergo tres modi: eadem ergo ratione & hic sunt tres manducationes. **ITEM.** Triplex est unio, in natura, in fide, & in charitate: sed unioni fidei respondet manducatio sacramentalis, & unioni charitatis spiritualis: ergo erit tertius modus respondens unioni in natura. **ITEM.** Triplex est in nobis uirtus theologica, & quælibet suo modo unit: ergo cum aliquis modus manducandi respondeat fidei, aliquis charitati, aliquis similiter respondet spei,

RESOLVTIO.

Si attendantur genera manducantium, rerumque, que in Euchariſtia comprehenduntur: duo profecto, nec plura, nec pauciora erūt manducationum genera.

RESPONDEO. Dicendum, quod duplex est modus māducandi: cuius distinctio oritur a triplici principio, uidelicet a dispositione sumentium. Quia quidam accedunt malè dispositi: & hi manducant sacramentaliter. Quidam benè: & hi spiritualiter. Vterius secundò oritur distinctio a modo sumēdi. Quidam n. suscipiunt ore corporis: & hi sacramentaliter. Quidam uerò ore cordis: & hi spiritualiter. vnde scđm duplex est māducatio. Tertiò orit distinctio ab ipso sacro, quia duplicē hēt rē, quarū una pot recipi sine altera: ita, sicut duplex est baptismus fluminis, & fluminis a duplici re: sic ē duplex modus māducandi. Et hoc ultimū est, & completiuū: quia una res pot sumi sine altera.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur, quod ubi unum propter alterum. Dicendum, quod hoc uerum est, si sit ibi unum propter alterum, quod nō queat separari: sed cum separatur, iam nō remanet unum. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod caro semper cibatur. Dicendum, quod actus ille semper respicit dispositionem suscipientis, sicut illuminare: unde sicut geminatur dispositio, sic & modus manducandi.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod tres sunt modi in baptismo: & sic &c. Dicendum, quod ille tertius modus nō distinguit nisi materialiter tantum ab aliis duo

duobus. **AD ILLVD,** quod obiicitur de unione naturæ. Dicendum, quod māducatio respicit actū personæ, ideo secundum naturā est manducatio, sed presupponitur. **AD ILLVD,** quod obiicitur de spe, dicunt quidam, quod non unit, quia spes proprie est futuri: tamen dicendum, quod iste manducationes non distinguuntur, secundum uirtutes, quia manducatio spiritualis est secundum fidē, & charitatem, sed secundum sacramenti: unde omne sacramentū, quod quidē habet res duas, pot recipi sacramentaliter, & spūaliter.

QVAESTIO II.

Quid sit corpus Domini spiritualiter manducare.

QVid sit manducare spiritualiter: siue pro quanto dicitur quis māducare spiritualiter. Et quod credere sit spiritualiter māducare: uidetur auctoritate domini Ioā. Nisi manducaueritis carnem filii hoīs, non habebitis uitā æternam. Et Ioh. Qui credit in me, et si mortuus fuerit, uiuet. Si ergo uita spiritualis nō est sine manducatione spirituali, & uiuere est in nobis per fidem: ergo uel credere est manducare, uel non sine manducatione. **ITEM.** Videtur expressius auctoritate Aug. quam etiā ponit magister in litera. Crede, & manducaſti: sed constat, quod hoc nō intelligitur sacramentaliter, ergo spiritualiter: & sic &c. **ITEM.** Quandocumque aliquis interiūs lauatur, dicitur spiritualiter baptizari: ergo a simili, quando cumque aliquis spiritualiter masticat, & reficitur, spūaliter māducatur: sed hoc ē partū fidei deuotæ, ubi ē discussio

& spiritualis refectio: ergo &c.

CONTRA. Si credere est spiritualiter manducare, cum multi peccatores & credant, & aliquam deuotionem habeant, uidentur quod secundum hoc spiritualiter manducant: hoc autem est contra Aug. qui dicit, quod nullus spiritualiter manducat, nisi qui est mēbrum Christi, & manet in Christo. **ITEM.** Si actus fidei etiam cum caractere sufficit ad spiritualem manducationem: ergo omne, quod credimus, & diligimus, manducamus: ergo cum multa alia credamus, quam hoc sacramentum, uel rem huius sacramenti, uidetur quod māducatio spiritualis sit omnium articulorum: quod nemo sane mentis concederet: & quod manducatio nō sit huic sacramēto, & rei propria. **ITEM.** Māducatio spiritualis est dicta ad similitudinē materialiter: sed qui comedit materialiter, incorporat sibi cibum: qui autem credit, & diligit Christum, incorporatur Christo: ergo potius manducatur, quam manducet: ergo uidetur, quod māducatio spiritualis, qua quis māducatur, in actu fidei, & charitatis non consistat.

RESOLVTIO.

Spiritualiter Christum tunc quis uerē manducat: dum illum pro se in precium ad redimendum, & in cibum ad reficiendum gratis traditum agnoscit: ita ut tanta charitate consumptus, eidem prorsus spiritu & mente transformetur.

RESPON. Dicendum, quod māducatio primò, & proprie in corporalibus inuenitur, & ab illis ad spiritualia est trāslata: & ideo si uelimus accipere rectā māducatio

nē spiritualem, necesse habemus ad propriam acceptionem uocabuli nos transferre. Notandum ergo, q̄ licet multiplex actus sit in manducatione corporali annexus, & consequens: iste tamē duplex est, q̄ est de integritate, masticatio. s. & incorporatio; ut patet aspicienti. Si ergo ratio māducationis congruē transfertur ad spiritualia, oportet hęc duo in ea reperiri: & secundū ea, in quibus hęc duo consistunt, manducatio spiritualis attenditur. Spiritually ergo masticatio est recogitatio cibi, scilicet carnis Christi pro nobis expositæ in pretium ad redimendum, & cibum ad reficiendum. Incorporatio uerō attenditur, dum recogitans, charitatis amore ei, qđ cogitatur, iungitur; & sic incorporatur: & dū incorporatur, reficitur, & magis assimilatur.

AD HOC ergo, quod quis spiritualiter manducet, requiritur recogitatio fidei, & affectio charitatis. In primo. n. est masticatio, in secundo incorporatio: & ex his duobus integratur spiritualis manducatio. Concedo ergo q̄ non sufficit qualiscumque fides, sed necessario fides operās p̄ dilectionē: & de hac currunt tres rationes ad primam partē.

AD ILLVD ergo, quod primō obiicitur in oppositum de fide informi. Dicendum, quod uerum est q̄ illa non sufficit. AD ILLVD, quod obiicitur, quod secundū hoc omnes articulos manducamus. Dicendum, quod proprie loquendo nō quęcunque discussio, & recogitatio fidei dicit masticatio, sed illa q̄ est cibi; & ideo nō quilibet actus

credendi manducare nos facit, nisi ille sit, qui est ipsius carnis Christi pro nobis ad redimendū expositæ, ubi fuit eius decoctio, & reficiendi ubi uera cōsistit refectio. AD ILLVD, quod obiicitur, de assimilatione. Dicendum, q̄ non est omnimoda similitudo; est tamē similitudo sufficiens ad translationem: quia sicut hic corporaliter est masticatio & incorporatio, ita & in manducatione spirituali: sed in hoc est dissimilitudo, quia in corporali manducās conuertit in se cibum, q̄ dignior, & nobilior est cibo. In spirituali est e contrario, quia ebus est nobis dignior, & perfectior, & completior: ideo potius in ipsum inmutamur, & incorporamur, quā e conuerso. Ratio ergo non ualet, quia non est omnino simile: & in translatione non oportet omnimodam attendi similitudinem, sed sufficit reperire aliqualem.

QVÆSTIO III.

Quid sit corpus Christi sacramentaliter manducare.

QVID sit manducare sacramentaliter: siue pro quāto aliquis dicatur manducare sacramentaliter: & quæratur utrū sufficiat sola actio corporalis? Et quā sic uidetur per simile: qui. n. mergitur, forma sacramēti baptismi seruata, si non habet aliquid reficiens, baptizatur sacramentaliter: ergo uidetur similiter q̄ manducet sacramentaliter, qui recipit corporaliter ipsum sacramentū. ITEM. Sola spiritualis masticatio, & incorporatio rei facit māducationem spiritualem: ergo uideat, q̄ sola degustatio, siue masticatio specierum faciat manducationem

tionem sacramētalem: ITEM. Minima dispositio, q̄ possit haberi ad hoc sacramentum, est fides informis: sed sine hac potest manducari sacramentaliter: ergo uidetur quod sola actio corporalis sufficiat. Probatio minoris.

Di. 13. Hereticus sacerdos potest conficere, sicut infra uidebitur: sed nō minus est conficere, quā sacramentaliter sumere: ergo hereticus potest sacramentaliter sumere: ergo sine fidei actu potest sacramentaliter manducari: ergo sola actione corporali. ITEM. Quęcūque inseparabiliter sunt unita, quādiu sunt in nullo actu, separantur: ergo qui sumunt, & manducant unum; & alterū: sed species cōtinent corpus Christi ueraciter: ergo qui species comedit, comedit corpus Christi: sed nō comedit ex hoc spiritualiter: ergo sacramentaliter saltem.

CONTRA. Ad actū sacramentalem requiritur intentio, sicut supra probatum est: & si quis uerba diceret, & non intenderet cōsecrare, non conficeret: ergo q̄ manducat, si nō intendat, sacramentaliter nō manducat. ITEM. Fides est fundamentum omnium sacramentorum maximē huius, Mysterium fidei: ergo si aliquis degustat, & non credit, non sumit: ergo sacramentaliter. ITEM. Duo sunt de integritate sacramēti. s. significatio, & sanctificatio: ergo ad hoc quod aliqua ratio sacramenti saluetur, necesse est aliquod istorum reperiri: sed ei, qui non credit sacramentum, nec significat, nec efficaciam sanctificationis præstat: ergo talis nullo modo māducatur. ITEM. Si sola masticatio corporalis suffi-

ceret, tunc mus, & angelus assumpto corpore, & homo ignorans, sacramentaliter sumerent, quorum quodlibet est inconueniens: restat ergo qđ non sufficit: Est igitur q̄stio qđ requiratur.

RESOLVTIO.

Sacramentaliter Christum manducare nil aliud propemodum est, quā sacramentum ut sacramentum sumere.

RESPONDEO. Dicendum, quod sacramentaliter manducare, est manducare sacramentum, & ut sacramentum. Quoniam. n. sacramentaliter manducare est dispositio actus manducandi, ideo ad hoc q̄ actus sit sacramētales, necesse est, quod respiciat ipsum sacramentum. Ad hoc autē. quod aliquis manducet sacramentum manducando species, duo exiguntur. s. cibi existentia, & eius ad cibatum naturalis cōueniētia. Primum exigitur, quia si nō præcessit sacramenti confectio, non potest sequi māducatio. Secundum exigitur, quia cibum iste solis hominibus est cōcessus: unde sicut homo solus baptizatur, ita corpus Christi sacramentaliter a solo homine manducatur: & sicut solus homo suscipit sacramentū baptismi, ita solus homo suscipit sacramentum eucharistie. Ad hoc uerō quod manducet ut sacramentum, necessaria est intentio, & intentionis regulatio, uel secundū fidē, quæ est in ipso; uel secundū fidem, quæ est in altero. Intentio (inquā) necessaria est: nam si quis iret ad mensam, & intenderet corpus reficere, & aliquis pro pane communi sacramentum sibi sicut panem offerret, & ipse intēderet omnino cibum

cibum corporalē sumere, nemo diceret, cum sacramentaliter māducaſſe. Neceſſe eſt etiam, q̄ illa intentio dirigatur uel ſecūdum fidem, quæ eſt in ipſo, uel in altero: quia uel oportet quòd credat, quòd ſub illa ſpecie aliquid ſpirituale lateat, q̄ ſumere intēdat: uel oportet, quòd ſaltem intendat ſumere, q̄ alios credere exiſtimat, quamuis ipſe non credat. Vnde credo, quòd ſi aliquis hæreticus intendit accipere, q̄ æſtimat eccleſiā credere eſſe corpus Chriſti, quamuis nō credat, ſacramentaliter tamen comedit: quia quamuis intentio ſua non copuletur, nec attingat rē ſacramenti p̄ propriam fidem; attingit tamen mediante fide aliena. unde ſacramentaliter comedit, quamuis nō ita attingat ſicut ille, qui credit fide propria. Et ſic patet pro quanto dicatur ſacramentaliter manducare. ſ. quia ſacramētum primum uerè exiſtit, & ipſe, qui manducat illud ut ſacramentum ſumere intēdit: ſiue q̄a credit eſſe uerū ſacramētū, ſiue q̄a exiſtimat alios credere.

AD ILLVD, q̄ obiicitur, quòd ſufficit ſola manducatio corporalis. Dicendū, q̄ falſum eſt: ſicut oſtendunt rationes ad oppoſitum, immo quatuor exiguntur, ſicut tactū eſt. AD ILLVD, quòd obiicitur de merſione. Dicendum, q̄ non ſufficit in adulto, ſicut prius dictū fuit, niſi ad ſit intentio regulata a fide uel in ſe uel in alio: ſic & in propoſito. AD ILLVD, quòd obiicitur de ſpirituale manducatione. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia ī actu fidei, & charitatis ſemper ſpirituale res attingitur: & ita

res ſpirituale nō fruſtratur. Sed cū quis manducat corporaliter, poteſt eſſe quòd nō attingat aliquid, q̄ ſpirituale ſub eſt, nec intellectu, nec affectu, nec per ſe, nec per alterum, & ita non manducat ut ſacramentum: & ſic patet illud. AD ILLVD, quòd obiicitur de fide informi. Dicendum, q̄ falſum eſt, quia minor eſt cognitio eſtimationis, quā fidei: & minus eſt intendere facere quòd alius facit, quā intendere quòd credit: & quia diſpoſitio aliqua eſt, ideo aliquo modo eſt manducatio ſacramentalis. quamuis non ita plenè. AD ILLVD, quòd obiicitur de inſeparabilitate. Dicendum, quòd inſeparabilia ſunt quantum ad ſitū, nō tamē ſunt inſeparabilia quantum ad tactum: poteſt enim q̄s percutere, & perforare, & frangere ſpeciem: & tamē nihil facit circa rem: ita, & manducare. Et quoniam ſacramentum dicit cōparationem ad rem, nihil debet attingere ſacramentaliter, niſi ēt attingat rem, & hoc poteſt eſſe ſicut uifum eſt: & ideo non ſufficit ſolum ſpeciem māducare ad manducationem ſacramentalē, niſi attingat rem per intentionē regulatam aliquo genere cognitionis, ſcilicet uel exiſtimationis, uel fidei informis, uel fidei formatae, uel etiam ſcientiæ certae, ut in Chriſto.

QVÆSTIO IIII.

An Chriſtus ſumeret tum ſpirituale, tum ſacramentaliter manducauerit?

VRVM Chriſtus māducauerit quolibet ſupradictorum modorum. Et quòd ſacramentaliter uidetur Leuit. Cumque de cap. 8. ſanguine

RESOLVTIO.

Sacramentaliter tantum ſacramentum Eucharistiæ ſumpſit Chriſtus, nec adhuc rem: idque totum in exemplum.

ſanguine arietis. Gloſ. Eſciii. Prius ſacerdos, deinde filii ſanguine intingebantur: q̄a Chriſtus in cœna prius ſanguinem accepit, deinde diſcipulis dedit. Et rursus ibidē dicit Gloſ. Bibit, & aliis bibere dedit. ITEM. Rōne uidetur quia baptiſmū accepit in exemplum: ergo ſi hoc ſacramentum eſt magis arduum, ergo de hoc magis exemplum dare debebat. ITEM. Quòd ſpirituale manducauerit, uidetur: q̄a ſpirituale rē māducatur per cognitionē, & dilectionē: ſed Chriſtus ſummè ſe cognoſcebat, & diligebat: ergo &c. ITEM. Xps erat adhuc uiator: ergo adhuc debebat uti uiatico: ſed corpus Chriſti ſpirituale eſt uiaticum: ergo &c.

CONTRA. Quòd non manducauerit ſpirituale uidetur: q̄a ubi eſt ſpirituale manducatio, ibi eſt unio: ubi autem unio ibi diuerſitas nulla eſt: ergo cū idē non differat a ſe, patet q̄ Chriſtus non comedit ſpirituale, cum fuerit idem ſibi. ITEM. Vbi eſt ſpirituale manducatio, ſacramentum habent ſpirituale eſſe: ſed in Chriſto non habuit talem eſſe manducatio: ergo &c. ITEM. Quòd nō ſacramentaliter manducauerit uidetur, quia manducare ſacramentaliter eſt manducare ſacramētum ſub uelamine: ſed Chriſtus ſub uelamine non manducauit: ergo &c. minor patet, quia aperte totum cognoſcebat. ITEM. Si ſacramentaliter tantum, cum iſte ſit modus debitus malis, ipſe autē aut ſumpſit optimo modo, aut nullo modo ſumpſit: & iſte modus non eſt optimus: ergo non conuenit ei.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ quidam dicere uoluerūt, q̄ nullo modo ſumpſit, quia ſic nō cōpetebat. Veruntamen nunc cōiter dicunt, q̄ Chriſtus manducauit ſacramentaliter, ſicut dicit Eſcivus, q̄ primus bibit, ne alii potum ſanguinis abhorrent. Sed de ſpirituale quidā dicūt q̄ ſic dicunt. n. quòd fuit ibi unio per actum amoris, & effectus fuit non in ſe, ſed in membris: ut ſicut Chriſtus nō ſibi meruit ſed nobis: ſic uirtute illius māducautionis meruit, ut membra corporis ſui magis unirentur ſibi: ſed ſi iſtum uerum eſſet, tūc haberet effectum in non manducante, & in dormiente. Amplius, ipſo baptizato non ſunt alii baptizati. Poſtremò; ſpirituale māducatio dicit intentionē unionis māducātis ad māducatū actu uel habitu, quorū neutrum fuit in Chriſto. Propterea dicendum, q̄ ſicut baptiſmum tantum ſacramentaliter ſuſcepit, & non rem: ſic & hoc ſacramētum: & hoc quidem in exemplum. AD ILLVD ergo, q̄ obiicitur, q̄ manducauit ſpirituale, q̄a fuit in eo cognitio, & dilectio. Dicendum, q̄ hoc non ſufficit niſi etiam ſit ibi incorporatio, q̄ non potuit eſſe in ipſo: q̄a non erat diuerſus ab eo, cui incorporatur iſta manducatio. AD ILLVD, q̄ obiicitur, q̄ erat uiator. Dicendū, q̄ uerum eſt: ſed nihilominus erat comprehenſor perfectiſſimus, & nullatenus poteſt

rat proficere nec charitatis habi-
tu, nec feruoris motu. Vnde est
quod quis quantuncumque p-
fectus, dum tamen non sit bea-
tus, si recipiat dignè sacramen-
tū, intēditur in eo charitas mo-
tu, uel habitū. AD ILLVD, qđ
obiicitur, quod non manduca-
uit sacramentaliter, quia nō sub
uelamine. Dicendum, qđ ad ple-
nam rationem sacramēntalis mā-
ductionis nō oportet, quod ue-
niat signum tanquam uelamen
uelans, sed sufficit, ut ueniat tan-
quam significans: quod autem
uelet, hoc est per accidens: quia
oculus uidens non est illumina-
tus plenè. Vnde uelando illumi-
nat, illuminando uelat. AD IL-
LVD, qđ obiicitur, quod mali-
tantum comedunt sacramenta-
liter. Dicendum, quod aliquis sa-
cramēntaliter tantum recipit, qđ
non est idoneus ad spiritualem
efficaciam. Sed hoc potest dupli-
ci esse de causa: aut propter gra-
tiæ plenitudinem: & hoc perfe-
ctiōis est, & in solo Christo fuit:
aut hoc est propter ipsius inepti-
tudinē, & indignitatē; & sic est
ī peccatoribus: & sic patet illud.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

*An iniqui ueraciter sumant
corpus Christi?*

ON SE QVENTER,
quantiū ad secun-
dum articulum: que-
ritur de manducatio-
ne in speciali, siue de manduca-
tione malorum, Et circa hoc
queruntur quatuor. Primò que-
ritur, utrum mali sumant uera-
citer corpus Christi. Secundo,
utrum ille, qđ in peccato est ex cer-

ta scientia, manducet damnabi-
liter. Tertiò, utrum semper mor-
taliter peccet. Quartò queritur,
utrum peccet damnabiliter, qui
corpus Christi dat ei, quem scit
esse peccatorem.

QVOD mali sumant corpus
Christi ueraciter, uidetur:
quia ipse est in speciebus indiui-
dualiter: ergo cum sumant spe-
cies, sumūt uerum corpus Xpi.
ITEM. In baptismo, qui tantum
exterius abluitur, & nihil interio-
rius accipit, nullo modo bapti-
zatur: ergo si mali rem interio-
rem aliquā non percipiunt, nul-
lo modo percipiunt sacramen-
tum: sed percipiūt sacramentū:
ergo &c. ITEM. Aequè effugit
dominus peccatum consecran-
tis, ut manducantis: sed non sub-
trahit se propter peccatū conse-
crantis: ergo nec propter pecca-
tum manducantis. ITEM. Non
magis nobilis est filius in carne
humana, quā in propria natu-
ra: sed in propria natura non ef-
fugit malum hominem; immo
etiam in quolibet est: ergo nec
in humanitate.

CONTRA. Sap. Spiritus disci-
plinæ effugiet fictū: sed non ma-
gis est mundus Spiritus, quā
Christus: ergo & Christus effu-
giet fictum, siue malum. ITEM.
Sap. In mali uolam animam nō
introibit sapientia, nec habita-
bit in corpore subdito peccatis:
si ergo corpus peccatoris est ta-
le: nō ergo introducit Christū.
ITEM. Exo. Manna scaturiebat
in uasis eorum, qui indebitè col-
ligebant: ergo si ueritas debet re-
spondere figuræ, cum Christus
non putrescat, saltem abscedit.
ITEM. Rōne uidetur, quia Chri-
stus

Cap. I.

Cap. I.

Cap. I.

stus secundum suā ueritatē nō
est cibus uentris, sed mentis, ut
dicit Magister, & Sācti: ergo cū
non intret mentem peccatoris,
nec uentrem: uidetur ergo qđ
peccator nullo modo sumat.
ITEM. Summè sapiens nihil fa-
cit indecens: sed indecens, & in-
ordinatum est, quod tam nobi-
le corpus intret in tam uile ho-
spitium: ergo &c. ITEM. Quod
Christus patitur se sumi a pec-
catore, aut est opus iustitiæ, aut
misericordiæ. Iustitiæ non, qđ
peccator non est dignus. Misericordiæ
nō, quia misericordia
facit, qđ homini salubrius est: er-
go cum omne, qđ Deus facit, sit
misericordia, & ueritas, uidetur
qđ peccator nullo modo sumat.

RESOLVTIO.

*Sumunt ita mali sicut boni; sed ta-
men forte iniqui.*

RESPONDEO. Dicendum, qđ
sicut tangit Magister in litera,
aliqui uoluerunt dicere corpus
Christi uerum a malis non su-
mi: quia non decet tantam ma-
iestatem, & carnem tam sanctā,
& purā in corpus peccatis sub-
ditum introire. Vnde uolebant
dicere, quod corpus Christi ue-
rum a speciebus, abscederet, ex
quo peccator ipsū labiis, & ore
polluto cōtingeret. Sed quoniā
hoc in errorem ducit: & manife-
ste est contra auctoritas Sancto-
rum: ideo communiter tenent
Doctores fideles tanquam certi-
tudinaliter uerum, quod in re-
media, ad quæ est corpus Chri-
sti uerum, non est differētia in-
ter iustum, & impium. Quia ip-
se dominus utriq; se offert nūc,
sicut pro omnibus se tunc obtu-
lit in cruce. Sed quantū ad ulti-

num, scilicet unionem in cor-
pore mystico, multū refert, qđ
boni recipiunt inde fructū, ma-
li non, immo potius damnum.
Vnde concedendum, qđ recipiūt
rem sacramenti, quæ est corpus
Christi uerū, qđ natū est de Vir-
gine, qđ pepēdit in cruce, qđ a
mortuis resurrexit, & est ī cēlis.

AD ILLVD, quod obiicitur,
quod spiritus sanctus effugit, &
de Sapientia. Dicendum, quod
illud intelligitur, quantum ad
effectum gratiæ gratum facien-
tis, non quantum ad substantiā.
AD ILLVD, quod obiicitur de
manna. Dicendum, qđ illud præ-
figurabat malum, quod conse-
quuntur suscipientes indignè.
nō aliquid; quod sit circa sacra-
mentum. AD ILLVD, quod obi-
citur, quod est cibus mentis, nō
uentris. Dicendum, qđ hoc non
dicit, quia non inferatur in uen-
trem, sed quia uenter ex illo nō
cibatur, quia non digeritur cor-
poraliter Christi caro, ut exin-
de alimentum ad membra sin-
gula dirigatur, sicut carnales di-
scipuli intellexerunt: sed ueraci-
ter reficit bonos. Sed peccator
quidem icet uerum sacramen-
tum recipiat, spiritualiter nō re-
ficatur: sicut fictus baptizatur,
sed tamen nō abluatur interius.
AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ in-
decent est, qđ intret in peccato-
rē. Dicendum, qđ decentissimū, &
summæ misericordiæ, & digna-
tionis est: quāuis indecēs uidea-
tur esse maiestati, nō tamē Xpi
humilitati, ob quā in cruce de-
centissimè fuit. Præterea nō in-
quinatur pp hoc: nec est in
ipso peccatore, nisi qđ est in spe-
ciebus sãctissimorū symbolorū.

LIBRI QVARTI

AD ILLVD, qđ obiicitur, utrum sit iustitiæ &c. Dicendum, qđ misericordiæ. Quod obiicitur, quod est recipienti in malū. Dicendum, quod sicut Dei benignitas occasionaliter rōne duri- tiae peccatoris cōuertitur in irā: sic in proposito, licet sit misericordia; tamen peccator misericordiam in iram conuertit: sicut dicitur Rom. 2. An ignoras, qđ benignitas Dei &c.

Cap. 2.

QVÆSTIO II.

An sumens in peccato mortali ad damnationem sumat?

VT RVM peccator, qui est in peccato ex certa scientia mā ducet corpus Christi damnabi- liter. Et qđ sic uidetur. 1. Corin. Iudicium sibi manducat, & bi- bit: de malis loquitur. Et iterū. Reus erit corporis, & sanguinis domini: ergo grauitur peccat. I T E M. Aug. Mala profunt bonis, ut angelus sathanæ Paulo: & bona, & sancta obsunt malis: ergo &c. I T E M. Ratione uide- tur, quia qui proiiceret corpus domini in sterquiliniū, graui- sime peccaret: sed non est maius sterquilinium, quā homo pec- cator: ergo &c. I T E M. In hoc sacramento Deus offert gratiā homini: sed peccator accipiens in peccato opponit se gratiæ: sed qui repellit gratiam Dei, peccat: ergo &c.

Lib. 2. de lib. arb. ca. 19. post initium

CONRA. Sacramentum illud est de bonis nobilissimis: sed no- bilissimis bonis siue maximis, si- cut dicit Aug. nō contingit ma- le uti: ergo nec hoc sacramento: ergo peccator non peccat sumē- do. I T E M. Non egent, qui sani sunt medico, sed qđ male habēt: ergo cū peccator male habeat,

peccator indiget hac medicina: sed qui accedit ad medicinam, qua indiget, non errat: & si non errat, nō peccat: ergo &c. I T E M. Nullus faciendo illud, ad quod tenetur, peccat: sed peccator ali- quo tempore tenetur manduca- re: ergo non peccat. Si dicis, qđ peccat, quia nō debite facit, Cō- tra. Actus est in præcepto, non modus manducandi: ergo &c. I T E M. Si manducare peccatum est: sed sicut peccator est indi- gnus manducatione, ita & uisio- ne: ergo peccat uidendo.

RESOLVTIO.

Qui in peccato scienter sumit, tanto domino iniuriatur. Numquid igitur impunis abibit? num non gehennæ ignis reus erit?

RESPONDEO. Dicendum, qđ peccator sumit sibi corpus Chri- sti ad damnationem: nō quia ip- sum corpus aliquam maculam det animæ, sed quia peccator ip- sum contemnit, dum se præpara- rare, cum immundus sit, negli- git: & dominum in tam foedum hospitium introducit. Et est ibi peccatum omissionis, in hoc, quod se non parauit tanto hos- piti suscipiendo. Et est pecca- tum contempus, quia Christo, quantum in se est, cōtumeliam facit. Ideo dicit Apostolus, qđ reus est corporis, & sanguinis domini, quia ei contumeliam facit, & ipsum contemnit.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod hoc sacramento non con- tingit male uti. Dicendum, qđ falsum est; quia non solum sa- cramento, sed Deo contingit malè uti: cum ipse diligitur p- pter aliud. Quare autem uirtu- tibus non contingit male uti?

patet

DISTINCTIO IX.

patet; quia ipse sunt boni usus, & quibus utitur homo formali- ter: contingit tamen malè uti ipsis uirtutibus ut obiecto: & sic in proposito intellige. AD ILLVD, quod obiicitur de medi- cina. Dicendum, quod sicut corporalis medicina nocet im- parato, sic spiritualis est impa- rato occasio nocuenti, quia medicina quærenda est cum p- paratione, non tantum corpora- lis, sed etiam spiritualis, illa .s. quæ nobilissima est. AD ALIVD autem dicendum, quod non pec- cat ratione actus, sed circumstan- tiæ: sicut si aliquis elemosynā daret in cōtemptum Dei, sic & ille peccat, quia bonū malo mo- do facit. AD ILLVD, qđ obiici- tur, quod uidere sit peccatum, sicut manducare. Dicendum, qđ non est simile. Primò quidem, quia non est tantæ irreuere- tiæ uidere, sicut manducare. Se- cundò uerò, quia manducando sacramētum sumitur, & gratia offertur: & quando peccator p- seuerat in peccato tēpore, quo dominus uiuificat ipsum perso- naliter, nō tantum uocaliter, au- get contemptum: iō peccat mor- taliter. Vnde dicendum, qđ est peccatum in gustu propter duo .s. propter irreuerentiam, & p- negligentiam, quia debebat se p- parare ad gratiam. In uisu quan- tū ad neutrum est peccatum. In tactu uerò est medio modo: nā si est peccatum, hoc est solum propter irreuerentiā, quia non est ordinatum sacramētum, ut tactu det gratiā. Sed qui est im- mūds, & fetidus spiritualiter, peccat si tangit, quia tantæ rei quantum in se est, facit iniuriā.

Distinguitur tamē in tactu, qđ aut puenitur, & necessitas urget; utputa qđ corpus Xpi in locum immundū caderet, nisi collige- ret: & hoc mō si tangit, nō pec- cat; qđ non est irreuerētia: aliās peccat. Et si tu obiicias, qđ sem- per est peccatū, qđ Bethsamtæ uidentes arcam, sunt interfecti. Similiter Oza percussus est, qđ arcā tetigit. Dicendum, qđ hoc non fuit figura uidentū, & tan- gentium Christum: sed Bethsa- mtæ figuram gerunt simpliciū huius sacramenti arcana uidere uolentium, qui propter timoro- sitatē frequēter in fide pereūt, & moriuntur. Et Oza figuram gerit sacerdotum carnalium; qđ in peccatis existentes, ad confi- ciendum accedunt. Nam aliqui dicunt; quod nocte cum uxore iacuit. Literalis autē ratio, qua- re illi interfecti sunt, est quia cō- tra domini mandatū fecerunt, qđ dominus præceperat, qđ nul- lus de plebe uideret arcam. Præ- ceperat etiam, ut sacerdotes eā ferrent: & tunc quia utrique cō- tra præceptū domini fecerunt, ideo percussi sunt. Nunc autem dicendum est, qđ quia gustus fa- cit irreuerentiā, simpliciter pec- cat, qui gustat. Quia uerò in ta- ctu est irreuerētia, licet nō sem- per, nec tāta, iō nō tantū peccat; & potest esse qđ sine peccato fa- ciat, quia in uisu irreuerētia nō est: ideo nulla culpa, nisi aliqua conditio superaddita faciat cul- pam ex sua deformitate.

QVÆSTIO III.

An peccator semper peccet in su- mendo corpus christi?

VT RVM peccator sumendo corpus Christi semper mor- tali-

1. Reg.

6.

2. Reg.

6.

taliter peccet. Et quod sic, uide-
tur: quia inter dignū & indignū
nihil est mediū: sed nullus pec-
cator accedit dignè: ergo oīs
peccator accedit indignè: & oīs
talis peccat: ergo peccator sem-
per peccat sumendo. **ITEM.** Oīs,
qui accedit, tenetur seipsum p̄pa-
rare; quia dicit Apostolus. Pro-
bet autem seipsum hō: sed si p̄-
parat se, facit quod in se est: & si
hoc, tūc Deus facit quod in se est:
& tunc nō est peccator; ergo si
est peccator, & accedit, non se p̄-
parauit: ergo oīs talis peccat.
ITEM. Accipiens sacramentum,
& non rem, fide accedit: sed om-
nis peccator manens in peccato
mortali, qui accipit sacramētum,
accipit illud sine re: ergo fide
accedit: sed qui fide accedit, pec-
cat mortaliter: ergo, &c. **ITEM.**
Sicut dicitur in Glo. 1. ad Corint. In
dignè manducat, qui accedit infi-
delis, uel indeuotus: sed oīs pec-
cator est indeuotus, quia charitas
facit deuotū, qua caret peccator:
ergo oīs peccator indignè acce-
dit. **ITEM.** Si peccator, qui hēt pec-
cati mortalis conscientiā, peccat
mortaliter accedendo: aut ergo,
quia hēt peccatū, aut quia hēt cō-
scientiā. Non quia cōscientiā, quia
nō est malum cognoscere suum
peccatū: ergo quia hēt peccatū:
& sic semper mortaliter peccat.
ITEM. Qui peccat, & ignorat;
minus est dispositus ad medici-
nā: unde Ambrosius dicit, quod peccat
grauissime, qui ignorat: si ergo
peccat, qui accedit cū peccato igno-
rans; multo fortius, qui accedit
cum peccato scienter. **ITEM.** Iu-
stus credens se esse in peccato
mortali, peccat si accedat: sed iu-
stus est magis dispositus, qui qui-

libet peccator: ergo multo ma-
gis peccat peccator.

CONTRA. Si oīs peccator dā-
nabiliter māducat; cum nullus
scit se esse iustum, oīs hō expo-
nit se discrimini sumēdo. **ITEM.**
Apost. Nihil mihi cōsciū sum, **1. Cor. 4**
sed in hoc iustificatus non sum:
sed nō tenetur hō amplius se di-
sponere, quā quod non habeat re-
morsum conscientie: ergo si p̄
hoc nō est iustificatus, & qui ac-
cedit non iustificatus peccat,
tunc quilibet sumendo peccat.

RESOLVTIO.

*Qui p̄missa sufficienti p̄paratio-
ne, manducat; dignè mandu-
cat: qui nulla indignè:
qui aliquali, nec
dignè, nec
indignè.*

RESPONDEO. Ad p̄dictorum
intelligentiā dicendū: quod in hoc
sacramento tenetur p̄cipiens se
p̄parare, quia Deus uenit ad ha-
bitandum in hōie. P̄paratio
aut non sp̄ est sufficiens: sed hec
est sufficiens, quando inimicus
domini expellitur de hospitiō
p̄ uerā examinationem, & con-
tritionē, siue iudiciū p̄nitētie.
Rursus. Quia diuina maiestas
summa se dignatione humiliat,
& diuina bonitas offert gratiā,
dēt hō cum metu reuerentię, &
cum oī dilectione accedere, ad
hoc quod dignè manducet. Dignè
ergo manducare est sufficienter
se p̄parare. s. peccati oīs expul-
sione, reuerentiā, & dilectione.
Quidā igitur sunt, qui se sufficien-
ter p̄parāt secundum uerita-
tem. Quidam aut non sufficien-
ter p̄parant secundum uerita-
tem: sufficienter tamē secundum
probabilitatem. Quidā aut neu-

tro modo se p̄parant, immo
contemnunt. Qui ergo sufficien-
ter se p̄parat, māducat dignè.
Qui se nullo modo p̄parat man-
ducat indignè. Qui aut minus
sufficienter se p̄parat. s. secū-
dum probabilitatem potius, quā
secundum ueritatem; nō mādu-
cat dignè, quia non se p̄parauit di-
gnè sufficienter: nec indignè, quia
se p̄parauit tantum probabili-
ter: talis quis non recipiat gra-
tiā, nō tamē incurrit offensam.
Et sic patet illud, quod
obiicitur de dignè & indignè su-
mente: quia est ibi mediū, quā-
uis nō sit mediū inter dignum,
& indignum. **AD ILLVD,** quod
obiicitur de p̄paratione. Dicē-
dum, quod nullus tenetur ad hoc
sufficienter p̄parare se, quia
nullus pōt scire, utrū hoc faciat:
sed quod p̄pararet secundum suf-
ficiens dictamē conscientie, &
in hoc cōtentus dēt esse proba-
bilitate. **AD ILLVD,** quod obi-
citur de indeuoto. Dicendum,
quod indeuotus ibi dicitur con-
trarie, qui accedit cum peccādi
p̄posito, sicut ibi patet in Glo.
AD ILLVD, quod obiicitur de eo,
qui hēt cōscientiam peccati. Di-
cendum, quod nō dicitur quis pec-
care, quia recognoscit peccatū
suum, sed quia cognoscit pecca-
tum, & de illo non p̄nitet, &
cum illo accedit: hoc autem nō
potest esse sine contemptu: se-
cus est, quādo ignorat. Similiter
patet sequens, quod ignorans mi-
nus est dispositus, ceteris pari-
bus. Sed ignorans proponēs p̄-
nitere, & uolens scire, qui uult in
culpa persistere, non minus, sed
magis est dispositus: unde igno-
rantia peccati nō excusat rōne

ignorantię, sed rōne probabili-
tatis, quod sit in gratia. **AD VL-
TIMVM.** Dicendum, quod iustus
ex tali conscientia reddit se ma-
gis inhabilē, non p̄ culpā, sed
propter cōscientiā erroneā, quę
quidem quamdiu persistit, obli-
gat, ut nō recipiat, proptet hoc,
quod non potest cū hac cōscie-
tia recipere, quin contemnat.

QVÆSTIO IIII.

*An sacerdos mortaliter peccet, dan-
do corpus Christi peccatori
petenti?*

VTrum peccet damnabili-
ter ille, qui corpus domini
dat ei, quē scit esse peccatorem.
Et quod sic uidetur. **Matth.** Nolite **Cap. 9.**
sanctū dare canibus. Et 15. Non
est bonum sumere panem filio-
rum, & dare canibus. **ITEM.** Cy **Lib. 1.**
pria. Quod histrionibus sacra **epif. 10**
cōio debeat dari, puto nec ma- **in prin.**
iestati diuinę, nec euangelicę
disciplinę congruere. **ITEM.**
Ratione uidetur, quia medicus,
qui daret ægroto medicinā, de
qua sciret eū moriturū, pecca-
ret mortaliter: ergo similiter sa-
cerdos peccat, qui dat peccatori
corpus Christi, qui scit cedere
in mortē. **ITEM.** Quicumq; da-
ret corpus domini, ut proiice-
ret in latrinā; nō tantum proii-
ciens, sed & dans peccaret mor-
taliter: ergo similiter in proposi-
to. Si dicas, quod ipse non dat, sed
reddit. **CONTRA.** Si furiosus pete-
ret gladium suū, ut se interfice-
ret; qui illi redderet, mortaliter
peccaret: ergo, &c. **ITEM.** Si pec-
cator peteret in occulto, pecca-
ret, qui ei daret: ergo similiter in
manifesto. Si dicas, quod non, p̄
scandalū. **CONTRA.** Hoc est con-
tra ueritatē uitę: sed contra ue-

LIBRI QVARTI

ritatem uitæ nihil est faciendū pp scandalum: ergo &c. **ITEM.** Aliter pōt uitare scandalum, ut si pro hostia daret panem benedictum: ergo propter scandalum non tenetur.

CONTRA. Dominus dedit corpus suum Iudæ, ne proderet peccatum Iudæ: ergo similiter & sacerdos ei, quem scit esse in peccato, dēt dare. **ITEM.** Augu. Non prohibeat dispensator peccatorē mensam domini manducare, sed exactorem moneat timere. **ITEM.** Ratione uidetur, quia ipse est dispensator: ergo non est suum qđ dat, sed reddit alienū: ergo in facie ecclesiæ tenetur dare; sed non peccat faciēdo, qđ tenetur: ergo &c. **ITEM.** Non debet saluare ita animam unius, qđ perdat animas multorum: sed multi possūt scādalizaari, si non daret: ergo &c. **ITEM.** Si non dat, prodit crimen, & reuelat confessionem, quod tenetur non facere. **ITEM.** Si nō dat, ille nihilominus tamen peccat, qđ facit totū, qđ in se ē. **ITEM.** Si dat simplicē hostiā, ille nihilominus peccat, & est ibi simulatio in sacramento ueritatis: ergo si hoc nullo modo est faciendum, patet &c.

RESOLVTIO.

Peccatori occulto & publicè petenti non denegandum est: secus notorius; siue publicè, siue occultè petat.

RESPONDEO. Dicendum, qđ sacerdos dēt dare illi, quē scit esse peccatorē, si petat in aperto, si sit occultus peccator, & ipse solus scit. Si manifestus, nullo modo debet dare, siue petat, siue non, sicut dicit Dominus Cy-

Refer-
tur de
cōf. d. 2
c. Non
prohi-
beat.

pria. de Histrionib. Ratio autē quare debet dare, est multiplex. Prima est, quia nescit utrum Deus occultè operetur. Secunda est, ne prodat crimen eius. Tertia est, ne alios scandalizet. Quarta, quia ille ius habet in facie ecclesiæ; & tunc tenetur illius suum petenti reddere.

AD ALIUD, ergo, quod primò obiicitur. Dicendum, qđ dominus prohibet, ut nō dent, id est, non offerant, non qui reddāt.

AD ILLUD, quod obiicitur de medicina & de illo, qđ proiicit, patet responsio: qđ ipse nō dat, sed reddit ut alienum.

AD ILLUD, quod obiicitur, qđ non est reddendus gladius furioso. Dicendum, qđ in iudicio teneretur reddere, si non constaret eum esse furiosum: & quia hic peccator in iudicio, & facie ecclesiæ petit, & non apparet suū peccatum: ideo debet ei dare.

AD ILLUD, quod obiicitur de occulto. Dicendū, qđ peccator indignus est, & in ueritate nō hēt ius: hēt tamē ius secundum iudiciū ecclesiæ, qđ nō cōstat de peccato, nec cōstare pōt: & ideo quādo operatur scđm ueritatē, & iudiciū suū, nō tenetur dare: quādo scđm iudiciū ecclesiæ tenetur: & ex hoc patet, qđ non facit cōtra ueritatē, sed scđm ueritatē.

Iudex. n. in foro ecclesiæ iudicat scđm ea, qđ patent, nō scđm ea, qđ latent: unde scandalū non est tota cā. **VLTIMVM** patet, qđ nō deberet dare hostiam consecratam: nam si daret, peccaret ille, & ipse simulando: nisi fortassis ipse peccator hostiā peteret ob uitandam infamiam, & in domini corporis reuerentiam.

DI-

DISTINCTIO DECIMA.
PARS PRIMA.

De sacramento Eucharistiæ, quantū ad cibum, qui manducatur; respondens rationibus illorum, qui dicunt corpus Christi uerum in altari nō esse.

Vnt & alij præcedentium insaniam transcendent: qui Dei uirtutem iuxta modum naturalium rerum metientes, audaciùs ac periculosiùs ueritati contradicunt: asserentes in altari non esse corpus Christi uel sanguinem, nec substantiam panis uel uini in substantiam carnis et sanguinis cōverti, sed ita Christum dixisse: Hoc est corpus meū, sicut Apostolus dixit, Petra autem erat Christus, Dicunt enim ibi esse corpus Christi tantum in sacramento, id est, in signo, & tantum in signo manducari a nobis. Qui errandi occasionem sumunt a uerbis ueritatis, unde prima heresis facta est in discipulis Christi. Cum. n. diceret, Nisi quis manducauerit carnē meā, & biberit sanguinē meum, non habebit uitā eternā: illi non intelligentes dixerūt, Durus est hic sermo: quis pōt eū audire? & abierūt retro. Illis discedentibus, instruxit duodecim, qui remāserāt. Spūs est (inquit) qui uiuificat: caro nihil prodest. Verba quæ locutus sum uobis, spiritus, & uita sunt. Intellexisti spiritualiter? spiritus et uita sunt: intellexisti carnaliter? et sic spiritus & uita sunt, sed tibi nō sunt. Spiritualiter intellige, quæ locutus sum. Non hoc corpus, quod uidetis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem effusuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum aliquod uobis commendauit: spiritualiter intellectum uiuificabit uos: caro aut non prodest quicquam. Sunt et & alia illorū insanie fomitem ministrantia. Ait. n. Aug. Donec seculum finiatur, sursum est dominus: sed tamen etiam hic nobiscum est ueritas domini. Corpus enim in quo resurrexit, in uno loco esse oportet: ueritas autem eius ubiq; diffusa est. Item. Vna persona est Deus & homo, ubiq; per id, quod est Deus. in cælo per id, quod hō est: Christus et dicit, Pauperes semper habebitis uobiscum &c. His alijsq; utuntur præfati heretici in assertionem sui erroris.

Augu.
super
psalm.
99. nō
longe a
fine.
Tom. 8
Io. 6.
Augu.
ad Dar
danum
epi. 57.
nō lōge
a prim.
in to. 2
Mat.
26.

Deter-

LIBRI QVARTI

Determinatio præmissorum.

Quæ ex eadem ratione omnia accipienda sunt: non enim uerbis his negatur uerū corpus Christi a fidelibus sumi, uel in altari esse: sed his ueritas Apostolos & in eis nos instruxit, quòd ipsius corpus non per partes discerptum, ut putauerūt illi discipuli, qui retro ierūt, sed integrū: nec uisibiliter in forma humana, sed inuisibiliter sub forma panis & uini corpus & sanguinē nobis traderet. Quē sensum Aug. cōfirmat dicens. Ipsum quidē, & nō ipsum corpus, quod uidebatur, māducatur: ipsum quidē inuisibiliter, nō ipsum uisibiliter. Itē. Et si necesse est illud celebrari, necesse est tamē inuisibiliter intelligi. Ita ēt intelligendū est corpus Christi esse in uno loco. s. uisibiliter in forma humana: ueritas tamē eius. i. diuinitas ubiq; est, ueritas ēt eius. i. uerū corpus in oī altari est, ubicūq; celebratur. Sic ēt illud intelligendum est, Pauperes sēper habebitis uobiscū, me aut nō sēper habebitis, secūdūm corporalē præsentia. s. quia cū eis conuersabatur. Similiter per id, quod homo est, in cælo est, s. uisibiliter: inuisibiliter aut est in altari, quia nō in forma humana apparet, sed forma panis & uini operitur. Vnde & inuisibilis caro eius dicitur, quæ uerè est in altari: sed quia in spē sua nō apparet, inuisibilis dicitur. Ait. n. Aug. Hoc est, quod dicimus, quòd modis oībus approbare contendimus, Sacrificiū ecclesiæ duobus cōfici, duobus cōstare uisibili elementorum spē, & inuisibili domini nostri Iesu Christi carne, & sanguine, sacramento, & re sacramēti. i. corpore Christi: sicut & Christi persona cōstat & conficitur ex Deo & hoīe, cū Christus sit uerus Deus & homo, quia oīs res illarum rerum naturam & ueritatem in se continet, ex quibus conficitur. Cōficitur aut sacrificiū ecclesiæ duobus, sacramento & re sacramenti. i. corpore Christi. Est ergo sacramentum & res sacramenti, idem corpus Christi. Ecce inuisibilē dixit carnē Christi, quia forma panis operta sumitur, & tractatur. Idē que corpus Christi dixit esse sacramentū & rē: ex quo cōfirmatur, quod supra diximus. Deinde addit, quod magis mouet lectōrē. Caro (inquit) eius est, quā sub forma panis operatā in sacramēto accipimus: et sāguis eius, quē sub uini spē

Io. 6.

In epi. ad Hyreneum et hī de cōf. d. 2. cap.

In lib. senten. Prosperi. et hī de cōf. d. 2. ca. Hoc ē.

Ibidem ubi s.

DISTINCTIO X. 126

ac sapore potamus. Caro uidelicet carnis, et sāguis sacramētum est sanguinis: carne & sanguine, utroque inuisibili, intelligibili, & spirituali significatur corpus Christi uisibile & passibile, plenum gratia & diuina maiestate.

Quæ sit intelligentia præmissorum.

Attende his diligenter, quia tropo quodam utitur hic Augustinus, quo solent res significantes rerum sortiri uocabula, quas significant. Hic enim uisibilis species panis uocatur nomine carnis. & uisibilis species uini nomine sanguinis. Inuisibilis uerò & intelligibilis dicitur caro Christi: quia secundūm illā speciē nō uidetur caro, sed intelligitur, & sanguis. Caro ergo inuisibilis dicitur esse sacramentum carnis uisibilis: quia species panis, secundūm quam illa non uidetur caro, est sacramentum carnis uisibilis: quia in carne inuisibili, idēst, specie, secundūm quam caro Christi non uidetur caro, significatur corpus Christi, quod est uisibile et palpabile, ubi in sua forma apparet. Ita & de sanguine accipi debet. Quem sensum confirmat Aug. aperiens, qualiter prædicta intelligenda sint, quia obscure dixerat: consequenter dicens: ita panem uocari corpus Christi, cum uerè sit sacramentum corporis Christi, quod in cruce positum est: sicut ipsa immolatio, quæ fit manibus sacerdotis, uocatur Christi passio, non rei ueritate, sed significandi mysterio: & sicut sacramentum fidei dicitur fides.

De cōf. dist. 2. Hoc est qd dicimus, s. sicut ergo.

VPRA ostendit magister corpus Christive sumi. In hac parte ostendit, q corpus Christi uerum est in altari, procedēs à destructione minoris erroris ad destructionē maioris. Et diuiditur hęc pars ī duas partes. In prima Magister respōdet sophisticis rōnibus illorum, qui dicebant corpus Christi uerum in altari non esse. In secunda ueritatem confirmat multiplici auctoritate: ostēdens q corpus uerum est in altari, & qua uirtute hoc fiat. ibi. Sans responsum arbi

tror esse hereticis.] Prima pars habet duas. In prima ponit auctoritates, & rationes. In secunda subiungit expositiones, & determinationes. ibi. Quæ ex eadem ratione omnia accipienda sunt.] Et illa similiter duas habet in prima exponit, & determinat quasdam auctoritates, quas illi malè intelligendo deprauabant. In secunda uerò incidēter exponit quandā locutionē tropicā Aug. q possēt alicui ministrare fomentū erroris. ibi. Attende his diligēter, etc.]

Sacrificiū ecclesiæ &c.] Vide Stur August. hic malè dicere, quia

Deb. 1.

quia ex corpore Cristi, & signo uisibili nihil fit unum. Respon. Dicendum, q̄ quāuis non fiat unum per essentiā, fit tñ unum sacramentum, quia factum non dicit aliquid absolutum: sed magis ad aliquid. Vnde dicuntur facere unū sacramētum, non quia fiant unum, sed quia ad unum.

Dub. 2.

[Sicut Christi persona, &c.] Videtur improprie loqui, quia persona Christi est simplicissima: ergo non habet compositionem aliquam. Item. Nulla uidetur similitudo, quia est unio in persona, & omnino sempiterna, & in separabilis: hæc autem ad modicum tempus est. Respon. Dicendum, q̄ similitudo attenditur quantum ad duo, & quantum ad ea, quæ dicuntur componi, & quantum ad modum compositi. Quantum ad ea, quæ dicuntur componi, quia sicut est ibi aliquid spirituale, & inuisibile, ut diuina natura: aliquid corporale & uisibile, sic & in proposito. Quantum ad modum compositi, quia sicut diuina natura, & humana dicuntur componi, non quia ex eis constet unum: sed quia uniuntur in uno, s. in una persona Christi: sic in proposito dicuntur componi, quia ad unum. Quod ergo obiicitur de compositione. Dicendum, q̄ large dictum est personam Christi constare, & confici: quia illas duas naturas in se habet. Vnde dicitur composita, quia cū alio posita non ex aliis composita. Quæ obiicitur de inseparabilitate. Dicendum, q̄ quantum ad hoc non attenditur similitudo.

Dub. 3.

[Conficitur autem &c.] Obiicitur: cum illud sacramentum dicitur constare ex carne, & san-

guine, & ex specie uini, & panis similiter ex specie, & uero corpore: quæritur quō differunt. Item. Cum conficitur ex sacro & re, quæritur quō se habeant per modū partium, aut. n. sunt partes subiectiuæ, aut integrale. Non subiectiuæ, quia ex eis non constaret. Si integrales: sed pars integralis non recipit de nominationem totius: ergo sacramentū non habet confici ex sacramento & re. Respon. Dicendum, q̄ sacramentū no. le. duo habet. s. q̄ est signū, & res: quoniam ergo illud sacramentū habet rationem signandi a specie exteriori: sed rem ratione dandi gratiam a carne Christi uera: ideo signanter dicit Aug. q̄ factum ecclesiæ duobus conficitur. s. sacramento, uel signo, cui appropriat ratione sacramenti per significationem, & rem sacri, quæ efficit. Et per hoc patet illud, quod queritur, quia aliter sunt partes species sine re, s. panis, & uinum, quam species cum re: quia solum quantum ad alterum. s. quantum ad rationem significandi completam, sicut tactum est supra.

Dub. 4.

[Caro uidelicet &c.] Videtur maledicere, quia nihil idem est signum sui ipsius. Si tu dicas mihi, quod idem sub diuersis statibus potest esse signum, & signatum, ut caro prout est sub sacramento, sit signum sui prout est in celo: quod uidetur dicere litera sequens. Contra. Signum debet esse notius sensibus, quæ signatum: sed caro prout est sub sacramento est inuisibilis, & impassibilis: & in celo uisibilis, & palpabilis: ergo non est signum eius. Si dicas tu, sicut dicit Magist. q̄ caro accipitur per signo carnis, scilicet

scilicet pane. Contra. Spēs panis est uisibilis, & palpabilis: sed Aug. dicit q̄ carne inuisibili significatur caro uisibilis. Respon. Dicendum, q̄ tropologicus est sermo, nec tantum uno tropo, sed duplici: quia quod est signi attribuitur signato, & quod est signati attribuitur signo. Spēs. n. panis est signū, quoniam est uisibilis: sed caro interior contenta est signatum, quia est inuisibilis gratia: ergo quod caro inuisibilis signat, hoc est dicere, quod spēs panis, quæ est signū carnis inuisibilis, signat corpus Christi uisibile, & palpabile: & illa spēs panis est caro inuisibilis, non quia non uideatur, sed quia contentū eius, quod est caro, est inuisibile, & intelligibile, eatenus, ut ibidem continetur: quasi uellet Aug. dicere, Caro uisibilis, & palpabilis signatur, & continetur a specie panis inuisibilitate, & intelligibilitate.

[Significatur corpus, &c.] Videtur male dicere, quia dicit Greg. Homil. Paschæ, quod palpari potest, corrupti necesse est: ergo si corpus Christi est incorruptibile, est impalpabile. Respon. Dicendum, q̄ Greg. intelligit. de palpabilitate secundum tactū corporis non glorificati, & de palpabilitate, qua aliquid dei palpari ex necessitate, non prate, quō est palpabile corpus Christi glorificatum.

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

An in sacramento altaris realiter sit Christus?

D intelligentiā huius partis queritur quæque. Primo queritur, utrum corpus

Christi sit in altari secundum ueritatem. Secundo, utrum sit ibi secundum quantitatem. Tertio, utrum sit dimensiuè. Quinto, utrum totum sit in qualibet parte hostiæ.

Quod sit in altari secundum ueritatem, uidetur: quia dominus dixit. Hoc est corpus meum: ergo si mentiri non potuit: quod demonstrauit, fuit corpus suum: & dedit illum ritum, secundum quem ipse confecit: ergo cum modo conficiatur secundum illum ritum, uerum corpus Christi est in altari. Si dicas, quod illud non intelligitur per idemptitatem, sed per significationem, sicut illud, Petra autem est Christus: ergo secundum hoc per significationem similiter posset dici de manna, agno Paschali, & sacrificio Melchisedech: tunc ergo non erit differentia inter sacramentum nouæ legis, & ueteris. ITEM. I. ad Corin. Panis, quem frangimus, corpus domini est: ergo &c. Si dicas, quod hoc similiter dicitur per significationem, Contra. Apostolus postea infert. Itaque qui manducat, & bibit indignè: reus est corporis, & sanguinis domini: sed si hoc uerum esset quia signum: tunc similiter, quia hæc uox Christus, est signum, qui pronunciat in peccato, esset reus corporis, & sanguinis domini: quod falsum est. ITEM. Matth. Ecce ego uobiscum sum usque ad consumptionem seculi: constat quod hoc non dicit quantum ad apostolos: quia sunt mortui: ergo quantum ad credentes: sed non quantum ad effectum diuinitatis, & gratia: quia secundum diuinitatem est cum omnibus hominibus,

Matth.

26.

Marc.

14.

Luce. 22

I. Cor.

10.

Cap. 10

Cap. 11

Ca. ult.

nibus secundum gratiam non est semper cum fidelibus omnibus: intelligit ergo secundum humanitatem, sed hoc non uisibiliter, sed sub sacramento: ergo &c. **ITEM.** Ratione uidetur, quia caro Christi uere est cibus: sed cibus, qui non exponitur ad cibandum, est frustra: ergo si caro Christi non est, frustra exponitur ad cibandum: sed non in se. s. uisibiliter, ne generet horrorem: ergo est uera caro Christi sub sacramento. **ITEM.** Christus pro salute nostra carnem suam uera exposuit ad patiendum, cum adhuc essemus iniusti: ergo si multo magis debeat diligere iustos, carnem ergo suam ueram exponet ad reficiendum, non tantum in signum, ergo &c. **ITEM.** Ars, & uirtus est circa difficile, & quanto difficilius est credere, tanto magis meritorium: sed quod Christus sit in sacramento sicut in signo tantum, nullam habet difficultatem: quod autem sit in sacramento ueraciter sicut in caelo, hoc maximam habet difficultatem: ergo hoc maxime meritorium est credere: ergo si debuit facere, quod magis esset meritorium: patet &c. **CONTRA.** Ostenditur, quod non sit ibi secundum ueritatem. Primum per impossibilitatem: quia corpus Christi ante non erat in altari, & nunc est: ergo aliquo genere motus est mutatum: sed non mutatione locali, quia tunc a caelo recederet: ergo aliquo alio genere mutationis: sed aliae species motus solum cadunt circa mutabile, & alterabile: corpus autem Christi glorificatum impossibile est uariari: ergo &c. **ITEM.** Nil est, nec potest esse extra ter-

minum substantiae suae: sed corpus Christi in caelo existens habet ibi terminum suae substantiae: ergo impossibile est, quod sit alibi, quam in caelo: ergo impossibile est, quod sit secundum ueritatem in hoc sacramento: ergo si est ibi, est solum sicut in signo. **ITEM.** Hoc ipsum ostenditur propter congruitatem, quia sacramenta instituta sunt propter humiliationem, ut homo in inferioribus se quaereret, & inueniret salutem: ergo cum corpus Christi uerum non sit inferius, non congruit sacramento. **ITEM.** Omnia sacramenta sunt ad Dei honorificationem, & reuerentiam: sed si corpus Christi uerum esset ibi, cum reuerentia sit a loco, in quo est, se elongare, sicut dictum est *Exo. 3.* si. Solue calciametum &c. nullus deberet ad hoc sacramentum accedere: si ergo institutum est, ut homo accedat salua reuerentia, non est ibi corpus uerum. **ITEM.** Hoc ipsum ostenditur et propter inutilitatem, quia *cap. 6.* dicitur, quod caro non prodest quidquam: ergo caro secundum sui ueritatem non reficit: ergo si non debet in hoc sacramento esse aliqd, quod non prodest: ergo non est ibi Christus secundum carnem. **ITEM.** Gratia, quae datur in hoc sacramento, est a Deo: sed Deus Christus equè bene operatur ubi non est secundum presentiam corporis, sicut ubi est, sicut patet in filio reguli (unde reprehenditur Regulis, quia corporalem presentiam quaerebat) ergo nulla esset ibi utilitas.

Exo. 3.

cap. 6.

Grego. Homil. 28. in Euag.

RESO-

RESOLVTIO.

Derogat pietati fidei, & sacramenti dignitati, qui Christum inibi realiter existere negat.

RESPONDEO. Sicut tangit Magister, opinio quorundam fuit, & error pessimus, quod Christus non esset in altari, nisi tantum sicut in signo: & dicitur manducari, quia signum eius accipitur, & manducatur. Et hoc quidem uolunt habere per simile in aliis: quia in aqua baptismi non est gratia sicut contenta, sed tantum sicut in signo: & ad hoc quidem uidetur pietate moueri, quasi nemo sit dignus tangere, necdum etiam comedere ueram carnem Dei. Sed iste est error pessimus, & contra pietatem fidei, quae tantum sibi beneficium a Deo datum recognoscit: & gratias agit, quod in carne sua, & natura propria nobiscum sit. Est etiam contra sacramenti dignitatem, & excellentiam, in quo relucet diuina potentia, & sapientia, & bonitas altius caeteris sacramentis: unde caetera sacramenta excellit, & quasi consummatiuum est aliorum omnium, sicut charitas omnium uirtutum. Primum igitur hic manifestatur Dei potentia in operis singularitate: cum enim panis in Christi corpus uerum, & integrum in multis altaribus conuertitur, nullo remanente communi, & subito ostendit se Deus hoc posse supra omnem potentiam operatiuam in conuersione: supra imaginatiuam in hoc quod idem est in pluribus locis: supra intellectiuam in hoc quod tam magnam, & integrum in tam parua specie facit existere non contractum.

Ex hoc patet responsio ad il-

lud, quod obiicitur de impossibilitate. Dicendum. n. est, quod quamuis natura hoc non possit facere, neque ratio intelligere: tamen Deus potest multa in corpus Christi conuertere: & ex hoc corpus Christi est in multis locis non per mutationem, quae fit in Christo, sed in pane, qui conuertitur in ipsum. **SIMILITER** patet aliud. Quamuis. n. corpus Christi terminum habeat in caelo quantum ad existentiam naturalem, non tamen habet quantum ad potestatem conuersionis, secundum quam alibi potest corpus conuerti in ipsum: & ideo illa uirtute super naturali sit alibi, quae aliud conuertitur in ipsum: & hoc melius patebit in tertio probemate. Relucet autem sapientia in congruitate: Christus enim dominus non solum satis magnum populum domino acq̄sierat, ipsos in suo corpore mystico uniendo. In hoc autem corpore, quod est ecclesia; sunt multi, & diuersi: sunt uiatores, & infirmi, sunt et quotidianis peccatis circumdati. Quia sunt multi in uno corpore, indigent connexionem. Quia uiatores, indigent refectioe. Quia quotidianis peccatis implicati, indigent oblatione multiplici: ideo haec non tantum interius fienda erat per gratiam uirtutum, sed et exterius per gratiam sacramentorum. Congruum ergo fuit, ut haberent exterius connectens, sicut habebant unum interius: sed illud unum debuit esse, ubi erant membra, & ita cum in multis locis sint membra, debuit tale esse, quod congrueret esse in multis: sed hoc non est nisi Deus, uel diuinitati unitum: sed quod est interius di-

uini-

unitati unitū, est corpus Christi: ergo corpus Christi debuit in sacramento exteriori, quā est unum, quo omnes fideles unūtur in manducando unam, & eādem escam. Congruerat etiā ut haberent exteriori reficiens in sacramento, sed reficiens animam non est nisi Deus, uel Deo unitū, & hoc est corpus Christi uerum: & ita cōgruum fuit, ut corpus Christi uerum in sacramento isto esset. Congruerat etiam ut haberent oblationem exteriori, sed dominus unica oblatione offerendo se omnes alias oblationes euacuauerat: ergo si non debuit reficere quā destruxerat. debuit nobis illam eandem quam obtulit, & non aliam instituere oblationem: ergo sicut corpus Christi uerum fuit oblatū in cruce, ita sacrificatur in altari. **ET EX HOC** patet, quā nō ualet, quod obicitur p̄ congruitatē.

QVOD autem primō obicitur, quod homo non humiliatur in hoc sacramento. Dicendum, quod immo quia in signo exteriori uisibili est humiliatio. Præterea. In hoc super omnia humiliatur, & captiuatur intellectus hominis, quia credere compellitur, quod nullatenus potest comprehendere. Præter hoc est, in hoc sacramento est exemplū totius humilitatis, quia dominus maiestatis tam modico, & paupere pallio adhuc in exemplum humilitatis, & paupertatis uestitur. **AD ILLUD**, quod obicitur de reuerentia. Dicendum, quod reuerentia non tantum fit a Deo recedendo, sed etiam humiliter ad ipsum accedendo, maxime cum ipse uocat: quia si ho-

mo non iret cum uocatur, non esset reuerentia sed stulticię. Apparet etiam tertio diuina bonitas in unitate. Nam ex hoc quod Christus est ibi corporaliter presens, fidei meritum augetur: dū hoc credit, quod nullatenus ratione cognoscit. Charitatis etiā deuotio inflammatur, quando sentit dominum sibi præsentem in carne, sicut enim ad potentiā ignis expellitur frigus, sic ad potentiā carnis Christi expellitur tepor. Vnde Dam. dicit, quod caro Christi est tanquam carbō ignitus. Item. Spei fiducia subleuatur: dum enim ipsum eundē offerunt patri, qui oblatus est in cruce, quis est, qui non confidat se exaudiri? **PER HOC** etiam patet, quod obicitur de inutilitate, quia quod dicit dominus, Caro non prodest quidquam, intelligit carnaliter intelligenti. Ille autem intelligit carnaliter, non qui intelligit carnē esse presentem, sed qui intelligit Christum manducari, secundum quod comeditur caro cuiuslibet animalis per frustra. Sed tamē multum prodest eam ueraciter assumentis sub sacramento. **SIMILITER** patet aliud, quia presentia corporis non auget Dei uirtutem: sed cōgruum est quod dominus ex sua presentia corporali aliquod munus specialius tribuat: & licet non ualeat illi, qui credit eum nō posse operari, nisi ubi est corporaliter: credēri tamen multū ualet, sicut multū ualuit Zachæo presentia corporis Christi.

QVÆSTIO II.

An Christus quantitatiue sit in sacramento altaris?

VTRVM corpus Christi sit in altari

S. in de fides est inuisibiliū et mirabiliū.

Ioā. 6.

altari, secundum suam naturalem quantitatem, an sit ibi a quantitate abstractum. Et quod magis abstractum, uidetur. Aug. Corpus; in quo resurrexit; in uno tantum loco esse oportet: ueritas autem eius ubique diffusa est: ergo in sacramento est ueritas, non tamen est sua corporeitas, siue quantitas. **ITEM.** Videtur ratio: quia in hoc sacramento solum est Christus, ut cibus spiritalis: sed quantitas nihil facit ad esse cibi spiritalis. **ITEM.** Impossibile, & nō intelligibile est, duas dimensiones esse simul: ergo si diuina maiestas comparat se nostræ infirmitati in hoc sacramento: ergo non debet facere hoc, scilicet ut corpus Christi sit cum quantitate: & cum abstractio sit magis rationalis, & magis intelligibilis, Deus facit quod rationalius est. **ITEM.** Multo congruentius est separari substantiam ab accidente, quā euertere: sed in hoc sacramento separatur accidens a substantia in speciebus: ergo in re contenta substantia a quantitate.

CONTRA. Augustin. de uerbis Euangelii. Totus per partes manducatur in sacramento, & ex eodē totum, & pars dicunt quantitatem: ergo &c. **ITEM.** Corpus Christi est uiuens: & si uiuens, organicum: & si organicum, quantum: ergo si in altari non abstractur a uita, igitur nec a quantitate. **ITEM.** Corpus Christi, siue Christus ibi uidet, & audit: quamuis nō loquatur, ne deprehendatur: sed sensus exteriores præsupponunt quantitatem: ergo est ibi secundum quantitatem.

ITEM. Si non est ibi quantitas, deponit quantitatem: sed depositio accidentis absoluti inducit transmutationem secundum formam: ergo corpus Christi glorificatum transmutatur.

RESOLVTIO.

Pars affirmatiua credatur.

RESPONDEO. Quidam dixerunt, quā in sacramento altaris est Christus, non tantum ut significatus, sed etiam contentus: sed tamen non est secundum suam quantitatem, nec etiam secundum alia accidentia: quia ista nihil faciūt ad finem huius sacramenti, qui est cibare. Et rationē huius habent ex hoc, quod ibi est corpus Christi, quia uel transubstantiat, uel transubstantiatur aliquid in ipsum: sed illud est purē substantia, & non accidens, quia alia accidentia manent: ideo transubstantiatur in substantiam, ita quod est abstracta ab omnibus accidentibus. Sed hæc positio quamuis nō sit erronea, sicut prædicta, est tamen errori propinqua: ideo quia & si substantia corporea possit intelligi esse sine quantitate, & aliis accidentibus, nunquam tamen intelligitur bene esse: si ergo nō habet tūc, male est. Et rursus. Quāuis substantia possit abstrahi a quantitate, tamen quod corpus uiuat, & sit organicum, & nō sit quantum: hoc nec esse nec intelligi potest: & ex hoc sequitur, corpus Christi nec bene ibi esse, nec uiuere: quod nefas est dicere. Propterea dicendum, quod in altari non tantum est corporis Christi ueritas, immo est quantitas. Et ad intelligentiā obiectorum notandum, quod & si in hoc sacramento fieri debeant

S. Bon. Lib. 4. R. mira-

miracula, nō tamen debent fieri, nisi quæ congruant sacramēto: sacramētum autē illud est mysterium fidei: & iō est uerū, & occultum. Quia uerum: ideo cū dicitur, Hoc est corpus meum; corpus panis transit in corpus Christi, & hic, & ubicunq; dicitur. Et ex hoc oritur duplex miraculum. Primum est, quia panis transit in corpus Christi integrum, & perfectum. Aliud quia corpus Christi integrum est, ubicunq; sit hæc transubstantiatio, ita totum, & perfectū in paruo loco, & unum in pluribus locis. Quia uerò occultum: ideo debent manere species, & oīa sensibilia, ipso non apparente. Et ex hoc est duplex miraculum. Vnū, quia accidentia sunt in subiecto. Alterum uerò, quod est ibi corpus clarissimum: & est præsens, & non uidetur.

EX HIS patēt obiecta. Primū, n. quod dicit Aug. quod ueritas uerbumque; &c. non distinguit ueritatem contra quantitatem, quæ est de ueritate corporis, sed contra apparitionem sensibilem, quantum in uno loco apparet. PATET etiā sequens, quia quātitas facit ad sacramenti ueritatem, & perfectionem, ut corpus contentū sit habens omnem perfectionem. AD ALIUD. Dicendum, quod diuinitas nostræ infirmitati se contemperat, saluata integritate sacramenti. Et præterea sic se contemperat, ut intellectum excedat, & fides locum, & meritum habeat. AD VLTIMUM. Dicendū, quod si Deus utrumque faceret, tamen nulla esset utilitas nec quantum ad ueritatem, nec quantum ad relationem, id est occultatio-

nem, si corporis Christi ueritas a quantitate abstraheretur: & propter hoc non ualet, quia nō debet hic fieri, nisi quod congruit sacramento.

QVÆSTIO III.

An Christus diffinitiuè sit in sacramento altaris?

VERVM corpus Christi sit sub speciebus diffinitiuè. Et quod non, uidetur: quia illud loco diffinitur, quod est in uno solo loco: sed corpus Christi sub sacramento est in pluribus locis: ergo &c. Probatio minoris. Omne, quod est, ubicunq; consecratur, in pluribus locis est: sed corpus Christi est tale: ergo &c. ITEM. Omne illud, in quod possibile est plura in pluribus locis conuerti, possibile est in pluribus locis esse: sed corpus Christi est huiusmodi: ergo &c. sed nullum tale habet esse diffinitiuum: ergo &c. ITEM. Ubicumque se extendit uirtus uerbi, & elementum; extendit se et sacramentum: sed uirtus uerbi non est determinata ad locum, sicut patet: similiter nec elementum quod est panis: ergo nec hoc sacramentum: ergo nec corpus Christi interius contentum.

ITEM. Quod est in uno loco, & potest sine sui mutatione esse in alio, non est ibi diffinitiuè: sed corpus Christi est huiusmodi, quia est in cælo, & potest sine mutatione sua esse in loco alio, ut in altari: ergo &c.

CONTRA. Omne indiuiduū est hic & nunc: sed corpus Christi est indiuiduum: ergo & hic & nunc: sed quod est hic, & nunc, est in loco diffinitiuè: ergo &c. Si dicas, quod corpus Christi

Christi quamuis sit indiuiduū, tamen est unum substantiæ immensæ: & ratione illius unionis habet esse in pluribus locis. Si ista est sufficiens ratio: ergo ab instanti conceptionis fuit in pluribus locis, quod stultum est dicere. Præterea. Illa unio nō aufert ei, quin sit indiuiduū: ergo non aufert esse hic & nunc, nec esse diffinitiuum. ITEM. Si Christus in sacramento potest esse in pluribus locis, esto, quod tantum tria loca sint, in illis possibile est esse corpus Christi: ergo possibile est esse ubique: sed hoc cum sit solius Dei, impossibile est alteri conuenire: ergo &c. ITEM. Quod sic est in aliquo, quod mouetur ad motū illius, in illo est diffinitiuè: sed Christus mouetur ad motum totalis speciei: ergo &c. Probatio minoris. Cum transfertur species, uerè dicitur transferri corpus Christi uerum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Per se loquendo, in uno tantum loco Christus est: at quia plura pluri-
bi in ipsum conuertuntur:
& ipse pluribi in omnibus illis est.

RESPONDEO. Sicut dicit Innocentius. Quæadmodū Dei filius secundum diuinitatem habet triplicem modum essendi, in omnibus per essentiam, in iustis per gratiam, in Christo per unionem: sic corpus Christi localiter est in cælo, personaliter in uerbo, sacramentaliter in altari: hoc tertio modo dicit ipsum reperiri in pluribus locis, quia plures sunt species continentes. Unde per se loquendo, est in uno loco tantū, in quo diffinitur, sicut

indiduum: quia uerò multa in ipsum conuertuntur, quæ sunt in diuersis locis, & ipsum per consequens est in diuersis locis, secundum illum modū, secundum quem multa in ipsum conuertuntur, & hoc sub sacramento. Unde notandum ad intelligentiam obiectorū, quod corpus Christi est indiuiduum: in quod plura conuertuntur, secundum se. Quia indiuiduum secundum se est, in cælo tantum in proprio, & diffinitiuo loco est. Quia uerò in ipsum plura conuertuntur, nō habet terminum substantiæ limitatum ad unum locum; sed extendit se ad locum conuersionis. Et quia conuersionis loca non possunt esse omnia, nec unum solum, immo plura: quantum ad hoc, nec immensè est sicut Deus, nec omnino diffinitiuè sicut aliquod indiuiduū, sed medio modo: sicut Deus secundum modum essendi per gratiā, non in oībus: sed in pluribus. Si ergo quærat rō, quare Corpus Christi est in pluribus locis, credo quod hæc sit rō: quia plura conuertuntur in ipsum totum, & in pluribus locis. Si quærat, quare plura. Dicendum, quia dñs instituit. Et si quærat rō institutionis. Dicendum, quod quia cibus spiritualis, & communis: iō natū est cibare plures: & ideo plura conuertuntur in ipsum: aptitudinē autē cibandi spiritualiter habet ex unione cum diuinitate: actū uerò ex illa sub scro: iō institutū est ut plura in illud corpus conuertatur, & sub hoc sacramēto.

Quo obicitur primò de indiuiduo: patet, quia ultra rationē indiuidui habet, quod plura con-

Hæc rationem
infringit
Sco. di. 10.
9.3. sed
eandem
accipit
S. Tho. 4. sent. di. 10.
9.1. ar. 1.

uertantur in ipsum in diuersis locis: unde sicut indiuiduum, in quod alia possunt conuerti secundum partem, potest esse in maiori loco: sic illud, in quod alia conuertuntur totaliter in diuersis locis, potest esse in pluribus locis. AD ALIUD patet responsio, quia non in omnibus potest esse conuersio, quia sacerdos non haberet locum, ad cuius ministerium fit. Posito autem per impossibile, quod tantum essent tria loca, tunc dicendum, quod esset ubique; sed non sicut Deus: quia Deus est ubique propter sui immensitatem, unde nulli potest abesse: sed corpus Christi esset ubique propter locorum paucitatem. AD ILLUD, quod obiicitur de motu translationis. Dicendum, quod corpus Christi medium tenet inter esse immensum, & esse diffinitum: & ideo quodammodo est immotum, & quodammodo mobile. Mobile quidem in uno loco, & immotum in alio: & in eadem hostia non mouetur ad motum partium, nec per se, nec per accidens, nisi transferatur tota hostia: si ergo simpliciter mutaretur, & omnino, bene argueret: sed hoc non habet ueritatem.

QUESTIO IIII.

An corpus Christi dimensiuè sit sub speciebus panis, & uini?

VTRUM corpus Christi sit dimensiuè sub illis speciebus, siue circumscripitiuè. Et quod sic, uidetur: quia omne quod habet extensionem siue dimensionem, & ab ista non abstrahitur si est alicubi, est ibi dimensiuè: sed corpus Christi sub sacramento non abstrahitur a dimensione, cum sit organicum ibi, & ha-

beat partem extra partem: ergo est ibi dimensiuè, siue circumscripitiuè. **ITEM.** Corpus Christi non abstrahitur a suis proprietatibus: sed sicut dicit Gilbertus in Sex Principiis. Proprium est positionis primo loco adherere substantiæ: ergo si non abstrahitur ab aliis proprietatibus magis remotis, nec a positione: sed positio est ordinatio partium in loco: ergo &c. **ITEM.** Omne corpus, quod est alicubi localiter, est ibi circumscripitiuè: sed corpus Christi in sacramento est localiter: quia dicit Innocentius, quod in pluribus locis existit: sed hoc non est nisi sub sacramento: ergo &c. **ITEM.** Omne corpus, quod est alicubi, ita quod nec excedit, nec exceditur ab eo, in quo est: non est tantum localiter, sed etiam conterminatiuè, & per consequens circumscripitiuè, & dimensiuè: sed corpus Christi taliter est sub sacramento: ergo &c.

CONTRA. Esse diffinitiuè est superius adesse circumscripitiuè: sed corpus Christi non est diffinitiuè sub sacramento, ut probatum est: ergo &c. **ITEM.** Omne, quod est dimensiuè alicubi, æquatur illi, in quo est: ergo si dimensiuè est, æquatur hostiæ: scindatur ergo hostia, & tunc similiter æquabitur parti: ergo unum & idem est æquale parti, & toti: quod quidem Deus non potest facere, quia tunc idem esset maius, & minus seipso: & duo contradictoriè opposita essent simul uera, & bicubitum æquale esset monocubito. **ITEM.** Omne, quod est in aliquo conterminatiuè, & si sit dimensiuè, necesse est quod sit configuratiuè: hoc patet

patet: ergo cum corpus Christi sit ibi conterminatiuè, quia nec excedit, nec exceditur: si est dimensiuè, est eiusdem figuræ: ergo orbicularis, & subtilis. **ITEM.** Omne, quod est alicubi inseparabiliter, si est ibi dimensiuè, mouetur ad motum eius, in quo est, siue transferatur, siue transuertatur: sed corpus Christi est in hostia inseparabiliter: ergo si est ibi dimensiuè, sicut hostia uertitur, ita & corpus: & ita habebit aliquando caput superius, aliquando pedes. Si ad hæc omnia respondereas per miraculum, quia illud esset uerum, si esset per naturam: hoc non soluit, quia per miraculum nunquam separatur diffinitio a diffinito: sed istæ rationes procedunt non secundum accidentales proprietates, sed per proprias rationes, siue diffinitiones,

RESOLVTIO.

Corpus Christi, licet in hostia habeat propriam dimensionem; non tamen ibi dimensiuè est.

RESPONDEO. Dicendum, quod illud dicitur esse dimensiuè alicubi, quod ita est in illo, quod totum in toto, & pars in parte, secundum commensurationem: & huiusmodi non debuit esse corpus Christi sub sacramento, quia tunc necessarium esset illi æquari, & configurari, sicut probant rationes prædictæ. Sed hoc non congruebat ueritati sacramenti: quia (sicut supra probatum est) ad ueritatem sacramenti requiritur, quod sit ibi in quantitate sua: & si æquaretur hostiæ, non esset in sua quantitate, sed conformaretur uel configuraretur non in sua figura, & ideo hoc non debuit fieri: sed

debeuit fieri, ut corpus habens suam perfectionem esset in hostia illa, & ita habens suam dimensionem, non esset ibi dimensiuè. Concedendæ ergo sunt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod habet dimensionem, est dimensiuè. Dicendum, quod hoc uerum est, si sit ibi sicut locatum in loco: sed non est ibi, sed tamquam signatum contentum in signo: & quia eodem modo significatur in parua hostia, ut in magna, eodem modo continetur. **AD ILLUD,** quod obiicitur, quod non abstrahitur a proprietatibus. Dicendum, quod proprietates corporis Christi sunt duplices. Quædam absolutæ, ut esse bicubitum, & talis figuræ. Quædam relatæ, ut uideri, & tangi, & tantum locum occupare. Ab absolutis non abstrahitur, sed a comparatis abstrahitur, tum propter ueritatem sacramenti, qua oportet, ut magnum corpus sit in parua specie: tum propter utilitatem fidei, quam oportet occultari. Secundum hoc sciendum, quod positio est ordinatio partium in toto, & ab hac non abstrahitur, & de hac loquitur Gilbertus: & partium in loco: & ab hac abstrahitur propter sacramenti ueritatem. **AD ILLUD,** quod obiicitur, quod est ibi localiter. Dicendum, quod aliquid dicitur ibi esse localiter, aut quia est secundum corporalem presentiam, aut quia secundum commensurationem corpori debitam. Primo modo, est ibi localiter, secundo modo non, immo tantum in cælo: unde Innocentius distinguit esse lo-

caliter contra esse sacramentaliter. AD ILLVD, quod obicitur, qđ conterminatiuē est ibi. Dicendum, qđ esse conterminatiuē dicitur dupliciter. Vno modo priuatiuē, quia nec excedit, nec exceditur: & sic ex hoc non sequitur esse dimēsiuē. Alio modo positiuē, qđ primū respōdet primo, & postremū postremo, & mediū medio, & qđ sic est, est ibi dimēsiuē, siue circumscriptiuē: sed sic nō est ibi corpus Christi: & iō nō est ibi dimēsiuē, siue circumscriptiuē, quia nō excedat, nec excedatur: quia medium medio non respondet.

QVAESTIO V.

An sub qualibet particula hostiæ sit totus Christus?

VTRVM corpus Christi sit in qualibet parte hostiæ. Et qđ sic, uidetur: qđ dicit Hilarius, ubi pars est corporis, ibi & totū: ergo cum in qualibet parte hostiæ sit aliquid de Christo ponere: ergo in qualibet parte est totū ponere. **ITEM.** Signemus unā partē æquē magnā, impossibile uidetur, qđ sit ibi pes, sicut qđ sit totū corpus: ergo cū maioris nobilitatis sit totum cōtinere, quā partem, & nō sit maius impossibile; uidetur, qđ hoc sit tenendū. **ITEM.** Constat, qđ post fractionem est totus Christus in singulis partibus, in quocumq; fiat partitio: sed p fractionē nihil nouū ibi efficitur: ergo ante fractionē erat totū in qualibet parte. Si dicas, qđ est ex cōsequenti, sicut in speculo: nō ualet, qđ in speculo generatur species in singulis partibus ab obiecto; sed ibi non est aliquod amplius bis faciens corpus Christi

de nouo uenire, quia uerba longo tpe sunt ante dicta, ergo semper est ibi totum. **ITEM.** Corpus Christi sub sacramento sublimatur ad excellentiorem modum essendi, quā spiritus: spiritus. n. tantū in uno loco est, sed corpus Christi præsens est pluribus: ergo si spiritus est ita ī toto, quod in qualibet parte, multo fortius corpus Christi. **ITEM.** In conuersione panis est totū homogeneon: ergo q̄libet pars hēt rationem totius: ergo cū nō sit maior ratio, quare ista pars conuertatur in hanc partē quā in illam, qua rōne inuā, & in oēs: ergo si quaelibet pars in totum, patet &c. **ITEM.** Hoc ipsum ostenditur per impossibile. Signemus aliquam partē esse ibi, aut est ibi totum, aut pars: Si totū, habeo propositū: Si pars, tunc diuidatur hostia: hic aut est pars, aut est totum: Si pars, ergo Christus est diuisus. Si totum, & prius nō erat, ergo plus continet hęc pars hostiæ quam prius, ergo de necessitate est aliquid ibi cōuersum in partes, qđ prius non fuerat: & ulterius locus est mutatus, quia pars illa cessit aliis partibus, quæ de nouo esse ibi incipiunt. **ITEM.** Esto qđ fieret consecratio in pane, qui esset maioris quātitatis, quā corpus Christi, tunc uel aliqua pars hostiæ esset uacua a cōtinentia corporis Christi, aut corpus Christi est ibi maius, qđ sit per naturam, aut est in qualibet parte. Sed primum est contra perfectionem sacramenti: secundū contra perfectionē corporis Christi: ergo tertium est ponendum.

Sed

SED CONTRA. Si ubi pars, ibi totum, ergo ubi una pars, ibi q̄libet: ergo pars non est a parte distincta: ergo corpus Christi est ibi confusum. **ITEM.** Si totū est in qualibet parte, ergo cum possibile sit hostiā diuidi in infinitum, uidetur quod corpus Christi erit ibi infinities. **ITEM.** Tantū ē facit si est in toto totum, quantum si est in qualibet parte totum: ergo ponere qđ sit in qualibet parte, est ponere superfluitatē. **ITEM.** Ad hoc sacramentum concurrunt uerbum, & elementum, & intentio: sed intentio ministri est quod sub totali specie totus sit Christus, nec fertur intentio eius super partes, quia partes sunt innumerabiles, ergo in illis non est totus.

RESOLVTIO.

Scias, tantū esse sub fragmento, quantum toto tegitur.

RESPONDEO. Dicendum, qđ duplex est hic positio. Aliquorū enim positio est, quod sub totali specie sit totum corpus, ita qđ sub nulla parte totum ante fractionē, sed post fractionē est in qualibet parte totum. Et hoc dicunt uenire non a uirtute cōuertendi, quia hoc non est per conuersionem, sed per inseparabile unionē. Sicut enim, ubi corpus, ibi anima Christi propter coniunctionem: sic cum hęc pars contineat aliquam partem corporis, & inseparabiliter: rursus, illa pars non posset diuidi ab aliis, quia corpus est incorruptibile propter coniunctionem: quia se parat partē hostiæ ab hostia, totum trahit secum. Et ponūt exēplum in speculo, quia imago habet esse spirituale, quod non po-

test diuidi, & in altera parte speculi remanet pars imaginis similiter & tota. Simile etiam dicunt in anima sensibili, quæ nata est esse in corpore anuloſo propter cōsimilem rationem in partibus, & toto: unde quando diuiditur pars a toto, remanet in ea tota anima. Sic suo modo in proposito. Vnde quia non est ponendum in hoc sacramento, nisi qđ necesse ē, & ratio cogit post fractionem esse in partibus diuisiuis hostiæ: ante fractionem autē ponere esse in omnibus partibus rō nō cogit: nolunt amplius ponere. Aliorum opinio est, quod corpus Christi ita est in toto, qđ ī qualibet parte, in qua saluatur species totius. Et hoc quidem ponunt non propter necessitatem, sed propter rationem inducentem, & in conuersione, & in fractione. In cōuersione, quia cum totum sit homogeneum, nō est maior rō, quare magis una pars in unam partem, quā in totū conuertatur: ex quo non requiritur determinata pars. Vnde Innocētius. Ego sanē cōcesserim, quod totalis panis in totalē corpus conuertitur: ita tamen quod nulla pars panis in aliquam partem corporis transit. In fractione similiter uidemus, qđ qua ratione post in qualibet parte totius, eadem ratione similiter & ante. Vnde Innocētius. Rept. salua fide maiestatis: quod ubi est panis consecratus, totum in singulis partibus continetur: qđ inde cognoscitur, quoniam in quocumque partes species diuidatur, in singulis est totus Christus. Et hęc positio est probabilior, & huic magis consentio, qđ

B 4 facit

facit ad ueritatem sacramenti, & utilitatem fidei. Ad ueritatē, quia Christus ibi continetur, ut signatum in signo: & qui ratio signandi uniformiter est in partibus, & in toto: ad ueritatē sacramenti spectat, quod uniformiter sit in partibus, & in toto. Ad utilitatē fidei facit, quia phantastica imaginatio multum impedit nos ab eleuatione ad contēplandū credenda: sed si corpus Christi ponatur ibi, ita quod pars in parte, & totum in toto, non est oīnoda abstractio ad imaginationē. Sed quādo ita ponitur, quod totus sub qualibet parte, hoc nullatenus cadit sub imaginatione. Vnde multum subleuatur homo ad puritatem intelligentiæ.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur in cōtrariū, quod ibi est confusio. Dicendū, quod non est: quia & si partes non distinguantur secundum positionē in locis; distinguuntur tamen secundum positionē in toto: & ideo non est ibi cōfusio, quia est ibi positio, quæ est ordinatio partium

in toto. AD ILLVD, quod obiicitur, quod infinites esset. Dicendum, quod quāuis anima sit in qualibet parte corporis; tamen semel est, quia unum est corpus: similiter in una hostia, quāuis in oībus partibus est ibi, tamen semel: nec hostia est diuisibilis in partes infinitas, ita quod ratio totius. scilicet panis, uel proprietatis consequentis saluetur, quia in diuisione continui est status naturalis, quātum ad partes secundum formā. AD ILLVD, quod obiicitur de superfluitate, patet responsio ex iam dictis. Quod n. corpus Christi sit in singulis partibus hoc facit ad sacramenti ueritatem, & fidei utilitatem in promouendo ipsum intellectū, & ideo non superfluit.

AD ILLVD, quod obiicitur de intentione. Dicendū, quod non oportet, quod specialiter discretē feratur intentio ministri super oēs partes; sed quia omnes habent rationem totius, sufficit quod super totum: & sic in qualibet parte, quod in toto.

DISTINCTIO DECIMA. PARS SECVNDA.

Confutat adhuc errorem, quod in altari non sit uerum corpus Christi.

Satis responsum est hereticis, et obiectionibus eorū, qui negāt uerū corpus Christi in altari esse: et panem in corpus, uel uinum in sanguinē mystica cōsecratione cōverti, dicētes, Quis audeat māducare dominū suū? Quis ēt audeat dicere, quotidie formari corpus Christi de materia uel substantia, quæ non fuit caro Virginis?

Auctoritatibus confirmat.

Hæc & his similia obiiciūt illi, in diuino mysterio legem naturæ sectātes: quorū perfidiā subdita cōuincunt testimo-

nia.

nia. Ait n. ueritas, Accipite, Hoc est corpus meū. Itē Amb. *Marc.*
Si tantū ualuit sermo Helix, ut ignē de cælo deponeret; nō *26.*
ualebit tantū sermo Christi, ut substantias mutet? De totius *Ambr.*
mūdi operibus legitur, quia ipse dixit, & facta sunt, etc. Ser *lib. de*
mo igitur. i. filius, qui potuit ex nihilo facere, quod nō erat, *his, quō*
nō pōt ea, quæ sunt, in id mutare, quod nō erāt? Non n. mi- *myste-*
nus est creare, quā mutare nouas naturas rerū. Itē, Si ordi- *rys ini-*
nē quærimus, uiro mixta scēmina generare cōsueuerat. Li- *tiatur,*
quet ergo, quod præter naturæ ordinē uirgo generauit: & *ca. 9. in*
hoc, quod cōficimus corpus ex Virgine ē. Quid ergo hic quæ *medio*
ris naturæ ordinē in Christi corpore, cū præter naturā sit *to. 4.*
ipse partus ex Virgine? Itē, Ante benedictionē alia spēs no- *1. Re. 9.*
minatur, post cōsecrationē corpus significatur. Ante cōse- *Gen. 1.*
crationē aliud dicitur, post cōsecrationē sāguis nūcupatur. *et Psal.*
Tu dicis Amen. i. uerū est. Quod sermo sonat, affectus sen- *22.*
tiat. Itē. Aug. In spē panis et uini quā uidemus, res inuisibi- *Ibid.*
les. i. carnem & sanguinē, honoramus: nec similiter pendi- *Aug. in*
mus has duas spēs, sicut ante consecrationē pendebamus, cū *li. sent.*
fideliter fateamur ante consecrationē panem esse et uinum, *Pro. 6.*
quod natura formauit: post consecrationē uerò carnē Chri- *de cōs-*
sti & sanguinem, quod benedictio consecrauit. Item Amb. *d. 2. nos*
Panis est in altari usitatus ante uerba sacra: ubi accessit cō- *ant:*
secratio, de pane fit Christi caro. Quō autē pōt, quod panis *Lib. de*
est, esse corpus Christi? Cōsecratione: quæ fit sermone Chri- *sacr. 4.*
sti. Itē. Si tāta uis est in sermone Domini, ut incipiāt esse, quæ *c. 4. To.*
non erāt: quātō magis operatorius est, ut sint quæ erāt, & *4. Ibid.*
in aliud cōmutētur? Et sic quod erat panis ante cōsecratio- *et de cō*
nē, iā corpus Christi est post consecrationē: quia sermo Chri- *se. d. 1.*
sti creaturam mutat: & sic ex parte fit corpus Christi, & *panis ē.*
uinum cum aqua in calicem missum fit sanguis consecratio- *De cōs-*
ne uerbi cælestis. Item, Augustinus: Sicut per spiritum san- *d. 2. ca.*
ctum uera Christi caro sine coitu creatur: ita per eundem *Quia*
ex substantia panis, & uini idem corpus Christi & san- *corpus*
guis consecratur. Corpus Christi & ueritas est, & figura. *corp.*
Veritas, dum corpus Christi & sanguis uirtute spiritus S.,
ex panis uniq; substantia efficitur. Figura uerò est id, quod
exterius sentitur. Item. Eusebius Emisenus, inuisibilis
sacerdos

sacerdos uisibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui, uerbo suo, secreta potestate commutat. Ex his, aliisque pluribus constat uerum corpus Christi & sanguinem in altari esse, immo integrum Christum ibi sub utraq; specie, & substantiam panis in corpus, uinque substantiam in sanguinem conuerti.

SUPRA reprobaui Magister errorem ponentium, corpus Christi non esse uerè in altari: & hoc respondendo eorū sophisticis obiectionibus. In parte ista ueritatem fidei confirmat; ostendens, q̄ corpus Christi uerè est in altari multiplici auctoritate: & similiter cum hoc ostēdēs, qua uirtute sit ibi. Et habet hæc pars tres partes. In prima resumit errorem superius positū cū sua ratione, ut ipsum infringat ueritatis ostensione. In secūda manifestando ueritatem cōuincit errorem, ibi. *Hæc & his similia obijciunt, &c.* In tertiā cōcludit ueritatem iam probatā, ibi. *Ex his, aliisq; constat, &c.* Prima parte & ultima remanentibus indiuisis, media diuiditur in duas. In prima ostendit duplici auctoritate, q̄ corpus Christi uerè potest esse in altari. In secunda ostendit, q̄ non solum potest esse, immo uerè est post consecrationem, ibi. *Item ante benedictionem alias species nominatur, &c.* Et utraq; auctoritates habent secum rationes coniunctas. Nam primæ duæ dicūt, q̄ Verbi uirtus, & uirtus Spiritus S. quæ potuit in utero Virginis mirabiliter, & præter ordinē naturę formare corpus Christi, potest similiter, immo fortius substantias in id, q̄ nō erat mu-

tare. Similiter duæ sequentes dicunt, q̄ panis conuertatur in uerū corpus, & ibi fit corpus, ubi erat panis. *Hoc fit secreta potestate, & uirtute Spiritus S.*

Satis responsum est, &c.] *Dub. 1.* Contra, quia his duabus obiectionibus ipse non respondit. s. de manducatione domini nostri, quod uidetur esse irreuerentię; & de formatione corporis Christi, quod uidetur esse dementię. Respon. Dicendum, q̄ solutio huius secundi articuli patebit in sequenti distinctione de conuersione. Alterius uerò. s. de irreuerentia patet ex sequētibus, quia non manducatur manducatione carnali, sed spiritali: sicut medicina salutifera; & hoc non est irreuerentia, immo magis irreuerentia domini contemnerē medicinam.

Si tantum ualuit &c. Queritur de hoc Ambr. uerbo; unde hoc habuit sermo. Aut a se, aut aliunde. Non a se. constat. Non aliunde, ut uidetur, quoniā appetere, uel petere consumptionem aliorum nō est charitatis, cum charitas dicat cōtrarium: sed si non est ex charitate, non est exaudiēda petitio: ergo, &c. Respon. Dicendum, q̄ sermo Dei dicitur ualuisse, non quia potentia fuit in Elia, uel eius sermone ad illud faciendum: sed quia ad eius petitionem astitit

nis superior: & hoc non fuit tantum ratione charitatis, quæ erat in eo, sed potius rōne gratiæ miraculorum, quæ potissime uigebat in eo. Nec peccauit in hoc Elias, immo dignè fecit: quia illi cōfidētes in multitudine comitū, irreuerēter loquebantur, cōtemnentes uirtutem Dei, q̄ erat in eo: & ideo iuste experti sunt Dei iudiciū iustum, & potentiā uiri sancti: & nos et instructi sumus, quantum seruis suis uelit Deus reuerentiam exhiberi.

Post consecrationem, &c. Videtur Aug. hic malè dicere; quia in substantia formæ nihil est pertinens ad benedictionē, sed dicitur totum per modum narrationis: quod patet cū dicitur, Hoc est corpus meū. Respon. Dicendum, q̄ uerba, in quibus consistit uis consecrandi, dicuntur benedictio tum rōne benedictionis præcedentis, tum quia ad eorū prolationē dominus benedicit, quia conuertit in corpus, quod super omnia benedixit, ditando perfectis donis gratiarum animam, & sanctificatione, & puritate carnem illam sanctissimam.

ARTICVLVS I. QVÆSTIO I.

An tanta uirtutis sit, panem in corpus Christi conuerti, quantum aliquid de nouo creare?

Dintelligentiam huius partis duo principaliter queruntur. Primò queritur de sacramento Eucharistiæ per cōparationem ad uirtutem transubstantiantem. Secundo per cōparationem ad uirtutem apprehendentem. Circa primum quæ-

runtur quatuor. Primò queritur de uirtute transubstantiantandi per cōparationē ad uirtutem creandi. Secundo per cōparationē ad uirtutē concipiendi. Tertio per cōparationem ad uerbum. Quarto per cōparationem ad elementum.

Vtrum æqualis uirtutis, uel maioris sit panem in corpus Christi conuerti, quantum est aliquid de nouo creare? Et quod non sit æqualis uirtutis, uidetur per uerbum Ambr. qui arguit sic. Si sermo Christi potuit facere, quod non erat: non potest ea, quæ sunt, in id mutare, quæ non erant? quod potest: sed ista ratio nihil ualeat; nisi illud esset maioris potentiae: ergo potentia creandi est maioris posse, quam transubstantiantandi. **ITEM.** Ratione uidetur, quia ubi est maior distantia, ibi est maior uirtus reducens: sed inter ens, & non ens est maior distantia, quæ inter ens, & ens: ergo maior est uirtus in creatione, in qua de non ente fit ens. **ITEM.** Maior est uirtus, quæ agit paucioribus mediis, & auxiliis: sed uirtus, quæ producit ex nihilo, sibi sola sufficit: quæ uerò ex aliquo, aliam rationem præsupponit: ergo &c.

CONTRA. Maius est de impio facere pium, quæ creare cælum, & terram: sed transubstantiatio panis in corpus Christi multo maior est, quam impiū iustificare: ergo illud maioris uirtutis est, quæ creare. **ITEM.** Illud est impossibile, quod mens bene disposita difficilius iudicat: sed omnis mens facilius credit aliquid de nouo fieri, quam aliquid in aliud transmutari si-

ne illius augmēto, & aliqua mutatione: ergo illud est difficilius. **ITEM.** Vbicumque est finita distantia inter extrema, aliquid manet cōmune: sed in transubstantiatione nihil commune manet: ergo inter extrema est distantia infinita: & si hoc, trāsubstantiatio talis est a uirtute infinita: & sic non est maioris potentiae illud, quā istud. **ITEM.** Maioris potentiae est facere, quā unū sit in pluribus locis, quā quod unum sit: sed haec uirtus, quae facit corpus Christi esse in altari, facit ipsum in pluribus locis esse: ergo illud est maioris uirtutis.

RESOLVTIO.

In hoc quod transubstantiatio facit, ut corpus Christi sit in altari non de alio, & pro ut in eo est anima cum diuinitate coniuncta, super excellit cuiuscunque alterius rei creationem.

RESPONDEO. Dicendum, quod si loquamur de uirtute creante, & transubstantiante, quae maior sit quantum ad se, non est differentia: quia una est, nec intensa, nec remissa. Si autem quantum ad effectum, quod sit indicatius maioris potentiae, siue magis declaratiuus potentiae diuinae. Dicendum, quod in qualibet harum operationum est considerare principium initiale, distantiam mediam, & terminum finalem. Quantum ad principium initiale maioris uirtutis attestatio est creare, quam transubstantiare: quia ibi ex nihilo, hic operatur in aliquid, & ex aliquo. Quantum uero ad distantiam mediam est equalitas uirtutis: quia utrobique nihil commune reperitur, nec manet secū

dum genus subiectū, licet secundum genus predicabile in altero. Quantum uero ad terminum finale, quia in creatione fit, ut quod non erat, sit; in transubstantiatione fit, ut quod erat alicubi, sine sui mutatione sit alibi, illud quidem est maius: sed hoc rarius: & illud maius est: sed istud maius uidetur. Quantum ergo ad terminum finalem maius est creare, sed maius uidetur transubstantiare. Rationes ergo primae uere sunt, quia maior effectus est creare & quantum ad terminum finale, & quantum ad principium initiale. In hoc tamen quod corpus Christi superexcellit omnem creaturam prout est cum anima, & diuinitate; & transubstantiatio facit, ut illud corpus sit in altari non de alio: ideo excellit omnem rei alterius creationem; non tamen sui informationem scilicet in uero, sicut uidebitur.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod maius est de impio facere pium &c. Dicendum, quod illud dicitur maius saluo liber. arb. quia hic ex parte li. arb. est resistētia, ibi nulla: non sic in proposito. **AD ILLVD**, quod obiicitur de iudicio mentis dispositae. Dicendum, quod faciliora iudicatio uisitata, & quae magis apparent, quamuis maiora sint: unde non ualet. **AD ILLVD**, quod obiicitur de distantia. Dicendum, quod hoc concedendum est quantum ad hoc, quod nihil commune remanet; sed non quantum ad distantiam in ratione generis praedicabilis. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod maius est facere, quod in pluribus locis &c. Dicendum, quod cum aliquid non ens sit, aut est in potentia

ut sit:

ut sit, aut nullo modo Si aliquo modo est in potentia ut sit, tunc bene concedendum est, quod maius est facere, quod in pluribus locis sit, quam quod sit; quia est in potentia ad esse, non ad plura loca simul. Sed quando nullo modo est in potentia ut sit, & congruitatem habet ad hoc ut in pluribus locis sit, primum est maius: & sic est in proposito, quia illud, quod creatur, nullam habet potentiam, nec ordinationem ad hoc ut sit: sed corpus Christi iam conditum, & perfectum idoneitatem habet ad hoc, ut sit in pluribus locis sub sacramento.

QVAESTIO II.

An uirtus transubstantiandi excellat uirtutem concipiendi?

DE uirtute transubstantiandi per comparationem ad uirtutem concipiendi. Et quod uirtus transubstantiandi sit nobilior, ostenditur sic. Nobilitas, & magnitudo uirtutis per actum dignoscitur, & actus per terminum: sed uirtus conceptionis in Virgine determinata est ad corpus Christi passibile, & mortale; transubstantiatio autem ad corpus impassibile, & immortale; & hoc prout est perfecta aetate substantia. & quantitate: ergo &c. **ITEM.** Quantum illud, ex quo incipit actio, minorem habet dispositionem ad terminum actionis, tanto uirtus reducens est excellentior, & uirtuosior: sed panis minorem habet dispositionem ad carnem Christi, quam caro Beatae Virginis: cum ergo uirtute transubstantiationis panis transubstantiatur in carnem, & uirtute conceptionis caro Beatae Virginis facta sit caro Christi, uidetur quod uirtus

transubstantiationis, seu uirtus transubstantians sit dignior, & excellentior. **ITEM.** Quantum uirtus magis se diffundit, & comunicat, tanto potentior, & melior est; quia bonum est communicatum sui: sed uirtus transubstantiandi est communis toti mundo, & Christi carnem facit esse ubicumque fideles sunt, uirtus autem concipiendi solum fuit in Virgine, & Christum solum in uero loco fecit esse: ergo haec uirtus scilicet transubstantiandi est nobilior, & excellentior.

CONTRA. Illa uirtus est dignior, quae subiectum suum facit dignius, & excellentius: sed uirtus concipiendi data Virgini Mariae, fecit eam multo digniorem, quam uirtus, siue potestas consecrandi data sacerdoti, uel uerbo: ergo uirtus concipiendi est excellentior. **ITEM.** Opus illud est maius & excellentius, de quo tenetur quis secundum rectam rationem plus laudare Deum, & ei reuerentiati: sed magis tenemur laudare Deum de conceptione gloriose Virginis, quam de consecratione, quam facit sacerdos in altari: ergo &c. **ITEM.** Illa uirtus est potentior, & maior, quae potest in plus: sed Beata Virgo unica conceptione concepit illud idem, & tantum quantum omnes sacerdotes omnibus consecrationibus conficiunt a principio mundi usque ad finem: & praeterea nouum aliquod, quod non erat nobis concepit: sed sacerdos non conficit, nisi quod erat: ergo uirtus conceptionis ad maiorem effectum, siue terminum se extendit: ergo nobilior est uirtute transubstantiandi.

RESOLVTIO.

RESOLVTIO.

Quia maius est esse matrem Dei, quam sacerdotem: quia concipere importat maius quid, quam conficere: colligitur, ut prestantior sit uirtus conficiendi uirtute transubstantiandi.

RESPONDEO. Dicendum, quod dupliciter est loqui de utraque harum uirtutum. Aut prout sunt in suo frōte & primo principio: ut dicatur uirtus concipiendi, quæ operata est conceptionē, & principaliter, & propria auctoritate; & similiter uirtus trāsubstantiandi: & sic non est comparatio, secundum magis, & minus in se. Sed si comparatur ad manifestationem factā per effectus, iudicandum est, quod se habent sicut excedentia, & excessa. Licet .n. utrumque sit nobilissimum, & ostendat Dei potentiā esse summam; in illo tamen magis laudatur maiestas diuina, & in hoc captiuat magis rō nostra. Alio modo possumus loqui de hac duplici uirtute, prout dicitur cōicari creaturæ: secundum quod dicitur quod Virgini data est potestas concipiendi: & sacerdoti per uerbum potestas conficiendi. Et sic loquendo, simpliciter uirtus concipiendi est dignior, & excellentior: quia subiectum magis nobilitat: maius .n. est esse matrem Dei, quam esse sacerdotē. Quia etiam actio Virginis est singularior, & gloriosior, & præclarior: magis .n. est concipere, quam conficere: quia terminus actionis plus accepit a cōcipiente matre, quam a conficiente sacerdote: accepit .n. a matre humanitatē, & esse; non tantum esse hic, uel esse ibi: in consecratione uero,

sicut melius patebit, corpus Xpi non incipit esse &c. AD ILLVD ergo, quod obiicitur de nobilitate corporis Christi, iam patet responsio. Nam corpus Xpi in consecratione non fit quod si fieret, tunc utique bene concederē rōnē. Sed certē tūc non fit eius humanitas, quia facta est in cōceptione. Non fit gloria corporis, quia facta est in resurrectione. Non fit perfecta ætas, quia triginta annorum spatium est perfecta. Unde argumentum deficit, quia arguit, ac si fieret. Sed per cōsecrationem nihil nouum fit, sed hoc solum fit, ut quod erat in celo perfectum & gloriosum, uirtute transubstantiandi idē sine mutatione sit in altari, AD ILLVD, quod obiicitur, quod minor est dispositio. Dicendum, quod ex utraque erat potentia obedientiæ: ueruntamen est quod minor sit dispositio, tamen uirtus data uerbo, uel sacerdoti non efficit, uel reducit ad actum: sicut uirtus cōceptionis data Virgini: & hoc melius patebit in tertio Problemate. AD ILLVD, quod obiicitur de cōicatione, quod nobilior est uirtus, quæ se magis cōmunicat. Dicendum, quod hoc uerum est cæteris aliis paribus: sed non sic est in proposito. Nam beatissima Virgo Maria tantam habuit diuinitus sibi collatam uirtutem, quod recte mater domini dicitur, & est uerissime. Sacerdos autem nec uerbum, nec pater, nec mater Christi potest dici: quamuis ad eius ministerium cōuertatur panis in beatissimum corpus Christi.

QVÆ

QVÆSTIO III.

An uirtus transubstantiandi sit à uerbo prolato, aut à solo uerbo increato?

DE uirtute transubstantiationis per comparisonem ad uerbum. Et quæritur, utrum uirtus transubstantiandi sit data uerbo prolato, an solum sit uirtus uerbi increati. Et quod uerbo prolato, uidetur. Ambr. Sermo Christi creaturā mutat: sed omnis actio, quæ est ab aliquo, est mediante uirtute: sed hæc est mediante uerbo prolato: ergo, &c.

ITEM. Eusebius. Inuisibilis sacerdos uisibiles creaturas in substantiam corporis, & sanguinis Christi uerbo suo secreta potestate commutat. ITEM. Ratione uidetur, quia omne adueniēs alicui, quod est in sola potestate ad aliquid, & faciens ipsum esse in actu, hēt uirtutem aliquam; sed uerbo adueniente ad elementum, statim trāsit in corpus Christi: ergo in uerbo est aliqua uirtus ad hoc. ITEM. Cum non sit uirtus in speciebus, si non est uirtus in uerbo: tunc ergo non est sacramentum no. leg. cuius est efficere quod figurat. ITEM. In omni naturali operatione, ubi Deus operatur mediante creatura, data est uirtus creaturæ, per quam operatur: ergo simili ratione in opere miraculi: ergo si illud operatur per uerbum; patet quod uerbo collata est uirtus.

CONTRA. August. de uerbis domini. Sicut de Virgine per Spiritum S. Christi caro sine coitu creatur, ita per eundem ex substantia panis, & uini idem corpus Christi mysticē cōsecratur: sed illud fit solum uirtute increa-

ta: ergo & istud. ITEM. Ambro. Sermo Christi creaturam mutat: quis sermo? hic, per quē est increatum, non creatum: ergo, &c. ITEM. Ratione uidetur, quia corpus Christi est nobilissimum inter creata: sed potentia transubstantiandi potest in illud, quod cōuertit aliud in ipsum: sed nihil potest supra aliud, nisi quod est nobilius, & nihil creatum est ipso nobilius: ergo nulla uirtute creata fit: ergo nec uirtute uerbi prolato. ITEM. Si uirtus est data uerbo a Christo, aut uerbo in mente, aut in scripto, aut in prolatione: non in uerbo, nec in scripto: ergo in prolotione: sed uerbum, quod Christus protulit, nunquam resumit potest: ergo dicitur aliud, sed illud nunquam fuit, nisi nunc: ergo nec data est ei potestas, siue uirtus. ITEM. Si datur in prolotione, aut subito, aut successiue. Si successiue: ergo successiue operatur: quod stultum est dicere, ut manifestum est: non enim dare est, quod una pars panis primo transubstantietur, quod alia: cum uerbum respiciat æqualiter totum; nec quod una pars Christi prius sit ibi, quod alia: quia tunc partes corporis Christi glorificati essent separabiles, quod stultum est dicere. Si subito, aut in principio, aut medio, aut in fine. Si in principio, & statim cū est, operatur: ergo in principio fit transubstantiatio: ergo si non compleret uerba, tamen factum esset. Similiter de medio. Si in fine: sed uerbum in fine non est: ergo datur non enti. Item. Si in fine, constat quod desinente uerbo, desinit & uirtus, ergo in eodem instanti uirtus incipit, & des-

definit, & est, & non est. **ITEM.** Si datur uirtus, aut toti, aut alicui parti. Si toti, aut quolibet pars habet totam uirtutē, aut partem. Si totam, ergo quolibet pars facit. Si partē uirtutis, cū partes nō sint simul, nec erit uirtus simul nec operatio simul. Si alicui parti: quæro cui. **ITEM.** Si Deus dat uirtutē uerbo in prolatione, tunc cum uerbum prolatum deficiat, uidetur similiter, q̄ illa nobilis uirtus statim desinat esse, & inconueniens esset, q̄ Deus sic tam nobilem uirtutem daret, quæ statim desinat esse. **ITEM.** Si corrūpitur, quæro in quid cedit: aut in aliquid, aut in nihil. In aliquid non, quia nō ex aliquo. Si in nihil, tunc uidetur contra communem sententiā sanctorum, & philosophorū, quæ est: q̄ nihil, quod corrumpitur, cedit omnino in non ens.

RESOLVTIO.

Non ex uerbo in se, sed ex diuina institutione factum est, ut uerbo ipso cum debita intentione prolato, fieret transubstantiatio.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ hic est duplex opinio, sicut tapar. **Dist. 3.** Quidā enim ponunt, q̄ datur uerbis aliqua uirtus spiritualis, per quam operatur transubstantiationem: deo nihilominus intime operante; & hæc uirtus uerbi habet posse; & respicit panem, non. n. se extēdit ad corpus Christi. Et est exemplū, si esset dator formarū (sicut aliq̄ posuerūt) agēs particulare solum operaretur per cōparationē ad terminū a quo, nō ad quē: & datur hæc uirtus uerbo supra naturā, & supra intellectū: & da-

tur subito, ut dicunt. Sed non oportet ut operetur statim, cū datur: quia operatur secundum nutum dantis, & est uirtus simplex operans instantaneē, & tamen est in subiecto composito, & successiuo, quoniam est ibi supra naturam. Sed quia difficillimum est, & non intelligibile uidetur: quando ista uirtus datur uerbo, utrum tunc datur, uel ante sit data, & quomodo, & qualiter dat, & quō operatur, si ponatur esse aliqua qualitas data uerbo. Propterea ē alia uia, q̄ uirtus uerbi extēso nomine dicitur, nō quia aliqua qualitas sit data uerbo, per quā operatur, sed ex diuina institutione hoc firmatum est, ut isto uerbo prolato a sacerdote super panē cum intentione conficiendi, panis transubstantietur. Vnde ad prolationem illius uerbi, uerbū increatū facit, ista ergo ordinatio uerbi infallibilis ad talē effectum uirtus dī, q̄ non est aliqua qualitas data uerbo, nec aliquid de nouo creatum.

ET EX HOC patent rationes ad utramque partem, quia primæ: procedunt de uirtute communiter dicta, p̄ter ultimū. Ad q̄ dicendū, q̄ nō est simile: quia natura est agens p̄cipuū, & efficiens; sed hic solus Deus est influens. **RATIONES** ad oppositum patēt, quia sicut rerū creatio est a sola uirtute increata, sic & transubstantiatio. Sed in hoc est hic additio, quia hoc ad prolationē uerbi prolato, illud aliquo misterio. **ALIAE RATIONES** omnes patent, quia nihil absolutū est uerbis datū: sed Christus unica institutione nō tantū uerbum,

bū, q̄ ptulit: sed omne cōsimile prolato a sacerdote supra naturam ordinauit, ut statim ipso prolato, ipse sacerdos inuisibilis assistens conuerteret. Vnde nihil datur uerbo de nouo, quando sacerdos illud pronūciat. Sed illa institutione primaria efficacē habuit ordinationē ad hoc, propter quōd non immeritō dicitur habere uirtutem. Per hūc etiam modū intelligo sacramenta nō. le. esse causam, & efficere, sicut supra determinatū est: nō quia gratiam donent, sed quia efficacē ordinationem habēt diuina pactio ad gratiam: non sic sacramenta uel. le. excepta circuncisione: habet nihilominus hoc sacramentum causalitatem ratione rei contentæ, scilicet carnis Christi, quæ ad gratiam disponit: & hæc positio magnorum est, & bene intelligentium.

QVÆSTIO IIII.

An uirtus uerborum transubstantiare possit quantacumque materiam?

DE uirtute transubstantiante per comparisonem ad elementum: & queritur, utrum uirtus uerborum possit conuertere quantacumque materiam. Et quōd sic, uidetur: quia æquē facile est cōuertere unam hostiā, sicut duas: & ita duas, ut tres: & sic procedendo: ergo pari ratione æquē facile est cōuertere magnam, & paruam quantitatem. **ITEM.** Conuersio ista est a uirtute immensa: sed illa uirtus pōt super quantacumque materiā: ergo &c. **ITEM.** Vnus sacerdos toti mundo posset conficere: eadem ratione si duplo plures essent, & sic ascendendo: ergo &c.

ITEM. Panis est totum homogeneum: ergo eiusdem naturæ est in toto, & in partibus: & si secundum hanc partem conuenit ad conuersionem, & secundum omnē: ergo si adsit uerbum, & elementum, cum ista faciant sacramentum, patet &c. **ITEM.** Sicut medium corrūpitur per superfluum, ita per diminutum: sed in quantacumq; parua quantitate potest uerbum cōuertere: ergo in quantacumque magna.

CONTRA. Omnia creauit Deus in numero, pondere; & mensura: ergo in hoc sacramento concernitur determinata mensura: non ergo potest in quantacumque materiam. **ITEM.** Baptizans si intenderet uerbo consecrare totum mare, non tamen consecraret nisi eam partem, quæ uenit in usum: ergo uidetur similiter, quōd nec hic totum panem. **ITEM.** Uirtute sacramenti non deberet fieri aliquid, quod sit in contumeliam sacramenti: sed si uirtute uerbi hoc fieret, posset stultus sacerdos conficere totum panem de foro: & sic hoc sacramentum ueniret in contumeliam: ergo &c. **ITEM.** Natura nihil facit frustra: ergo multo minus nec Deus: sed si in quantalibet quantitate fieret consecratio, tunc esset frustra: ergo &c.

RESOLVTIO.

Non quantauis materia; sed quantus usus fidelium sufficiens, & sancte institutioni conueniens esse indicabitur; ut corpus Christi conuertitur potest.

RESPONDEO. Ad hoc uoluerunt aliqui dicere, quōd nedum **S. Bon. Lib. 4. S. non**

Dist. 1. part. 1. art. 1. q. 4.

Sap. 11.

non totum panem de foro: im-
mo etiam nisi seruetur ritus ab
ecclesia institutus, non conficit
sacerdos: quia sicut non potest
conficere nisi sacerdos; sic nec
ipse sacerdos conficit nisi modum
sacerdotum, & ritum seruet in
conficiendo: & hoc dicunt fuisse
reuelatum: qui autem aliter
facit, non sacerdos, sed sacra-
menti temerator secundum iu-
diciam eorum reputatur. Sed
hæc positio est nimis arcta; quia
sicut dicit August. Forma uer-
borum, in quibus consistit uis
conficiendi, ualde modica est:
& constat additam esse huiusmo-
di ad solemnitatem. Alia posi-
tio est, quod si adsit intentio,
& uerbum, & elementum potest
in quantacumque materia. Vnde
si sacerdos totum panem de fo-
ro intenderet conficere, confe-
ctum esset, & similiter totum
uinum de cellario. Sed hæc posi-
tio nimis ampla est: & dum
nimis tribuit uerbo, & mini-
stro; infert contumeliam sa-
cramento. Nec credendum est,
quod Christus hoc daret: cum
nec sapiens homo dictaret hoc
esse dandum; & ipse sapientis-
sime omnia fecit; & maxime sa-
pienter hoc instituit sacra-
mentum. Et propterea dicendum si-
ne præiudicio, quod non fit uir-
tute uerborum conuersio, nisi
adsit intentio, & intentio con-
cors institutioni, & intentioni ec-
clesiæ; quia sicut dicit Hug. Om-
ne sacramentum irritum repu-
tatur, si contra institutionem ce-
lebratur. Intentio autem eccle-
siæ, & instituentis est conuerte-
re ad usum fidelium. Vnde cum
uirtus uerborum secundum in-

Refer-
do conf.
dist. 8.

entionem regulatur, ad tantam
naturam se extendit, ad quan-
tam potest sacerdos conicere,
quod debeat, & congruit sumi
in usum fidelium. Et per hoc pa-
tet, quod sacerdos uolens confi-
cere totum panem de foro, ni-
hil quidem facit.

AD ILLUD, quod obiicitur,
quod ista uirtus non potest su-
per quantacumque materiã.
Dicendum, quod uerum est:
sed hoc non uenit ex impotentiã
uerbi, sed ex defectu intentionis.
SIMILITER patet sequens, quia
si tot essent fideles, quibus ne-
cesse habere tantum de hostiis,
quantum de pane in foro, tunc
inordinata intentione posset con-
ficere. AD ALIUD. Dicendum,
quod non est defectus ex parte
materiæ, sed intentionis ordina-
tæ, ut dictum est: non (inquam)
ad finem, quia talis ordinatio non
facit ad hoc, quod fiat conuer-
sio, uel non. Si enim aliquis con-
ficit intentione lucri, nihilo-
minus conficit: sed si aliquis con-
ficeret non ad usum, sed ut pro-
iiceret in latrinã, dicitur ab ali-
quibus, quod nihil faceret. Quid-
quid sit de hoc; tamen illud ue-
rum est, quod oportet, quod ha-
bilitas sit ad usum secundum p-
bilitatis iudicium, & ideo non
potest confici in quantacum-
que quantitate, propter hoc quod
quantitatis nimietas aufert uter-
di idoneitatem ex parte mate-
riæ. Sed quantacumque sit par-
ua quantitas, sine indecentia po-
test uenire ad usum: ideo quan-
titas parua non impedit, quia
quantacumque modica, potest
uenire in usum.

ARTI-

DISTINCTIO X.

138

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO. I.

An existentia, qua Christus existit
in sacramento altaris, ex-
cedat capacitatem intel-
lectus humani?

ONSEQUENTER,
quæritur de uirtute
apprehendente exi-
stentiam Christi ue-
ram in altari. Et circa hoc que-
runtur duo. Primò quæritur,
utrum talis existentia sit supra
intellectum uiatoris. Secundò
quæritur, utrum sit supra sen-
sum comprehensoris.

QVOD existentia corporis Xpi
in sacramento altaris sit
supra intellectum uiatoris, ostē-
ditur sic. Omnis cognitio intel-
lectiua secundum naturam con-
uenientem nostro intellectui in-
cipit a sensu. Propter quod etiã
dicit Philosophus, quod nihil est
in intellectu, quod prius non fue-
rit in sensu: sed corpus Christi
esse sub illis speciebus est tale
quod, quod numquam fuit in aliquo
sensu nec in se, nec in simili: er-
go &c. ITEM. Quod est supra ex-
perientiam, est supra intelligen-
tiam humanã, quoniam cog-
nitio generatur in nobis per expe-
rientiam, ut dicit Philosophus,
sicut ex multis sensibus una me-
moria &c. sed existentia corpo-
ris Christi sub sacramento, est su-
pra experientiam, quia fides non
habet meritum, ubi humana ra-
tio præbet experimentum: ergo
est supra intelligentiam nostrã.
ITEM. Intellectus noster suppo-
nit hoc tamquam principium p-
se notum, cui non potest contra-
dicere ad minus ratione, quod om-

ex libel
lo d sen
su, &
sensibi.

In pro-
em. me
taph.

ne continens corpus maius est,
uel æquale illi, quod continet:
sed species, siue hostia, nec est
maior, nec æqualis, sicut dicit fi-
des: ergo si intellectus hoc po-
nit: ponit ergo contra se. ITEM.
Ois intellectus humanus hoc di-
cit, quod si aliquid est in aliquo
toto, & fiat in minori: quod ne-
cesse habet contrahi, aut illud ex-
cedit simpliciter: sed fides no-
stra dicit, quod in hoc sacra-
mento corpus Christi est in magna
hostia, & iterum in medietate
hostiæ ita magnum, & non con-
tractum: ergo intellectus hoc non
potest capere.

CONTRA. Nullus tenetur ad
impossibile: ergo sic hoc est om-
nino supra posse nostri intelle-
ctus, nullus tenetur credere: er-
go qui non credit ibi esse corpus,
sicut fides prædicat, non peccat.
ITEM. Aug. dicit. Quod credi-
mus, debetur auctoritati: quod in-
telligimus rationi: sed multas ra-
tiones habemus ad monstnan-
dum, quod ibi sit uerum cor-
pus Christi, & quod si uerum
est, integrum est, & unum: er-
go uidetur quod intelligamus.
ITEM. Quod est supra intelle-
ctum, est supra uerbum, & ser-
monem; quia sermo ortum ha-
bet ab intellectu: ergo non uide-
tur, quod aliquis possit de hoc
sacramento loqui. QVÆRITUR
etiam iuxta hoc, si totum est fi-
dei, quod est in hoc sacra-
mento, uidetur: quod peccat qui-
cumque se intromittit disputa-
re de ipso. Et iterum cum alii ar-
ticuli fidei sint supra intellectu,
propter quid magis dicitur de
isto, quam de aliis.

Ex pro-
emio
lib. Pe-
rih.

Qd coll.

RESOLVTIO.

Si quis intellectus sensibilibus humane sapientie ducatur: haud dubium, quod existentiam Christi in altari non admittet: sed si ad pie fidei statuta inspexerit: contrario modo cernet.

RESPONDEO. Dicendum, quod aliqui uoluerunt hic subtiliari, & dicere: quod hoc aliquo modo erat intelligibile. Et quamuis existentia talis sit supra naturam corporis humani non glorificati, non est tamen supra naturam corporis glorificati: quia corpus illud habet proprietates lucis, & nobilitates lucis: corpus autem lucis tantę nobilitatis est per naturam, quod in maiori spatio, & in minori potest esse: ita quod ipsum nec sit maius, nec minus. Exemplum autem dant sic. Si lux candela, siue lumē sit in magna domo: & postmodum transferatur in paruum: lux candelę tanta est in parua, quanta in magna, non rarior, nec densior. Similiter rarius si dirigatur in propinquum, & longinquum. Similiter uolunt dicere in corpore glorioso, & maxime in corpore Christi. Sed ista manu ductio ad intelligendum potius intellectum obfuscat, quam aperiat. Primum, quia exemplum non est conueniens in se: lumen enim non est corpus, nec defluxus corporis, nec rarefit, nec condensatur. Rursum non est conueniens ad propositum, quia diffusio luminis eo quod arctatur secundum spatium, configuratur secundum illud, in quod diffundit: si ergo corpus Christi sic esset in hostia, oporteret quod figura nasi, & aliorum membrorum configuraretur plani-

ciei hostię. Et iterum non potest intelligi, quod contrahatur, quin una pars corporis itret sub alia: ac per hoc non maneret corporis quantitas, & figura: & multa inconuenientia ad hoc sequuntur. Ideo dicendum aliter, quod est supra naturam corporis glorificati: nec proprietates illę possunt conuenire alicui per naturam: & si conueniant, hoc solum per miraculum, & ideo non est querendum simile, per quod capiatur. Si ergo queratur ratio, per quam intelligatur, uel utrum sit intelligibile. Dicendum, quod est loqui de intellectu nostro, ut est humanus, uel ut est fidelis. Si ut est humanus, sic intelligit conuersus ad imaginationem, & sensum; & iudicat secundum causas intrinsecas, & inferiores: & ideo deficit in assentiendo: quia non assentit, nisi secundum manu ductionem, quę ortum habet ab imaginatione, & sensu. **ITEM.** Quia iudicat secundum causas intrinsecas, & creatas: & ita comparando potestiam continendi actiue ipsius hostię ad potentiam continendi passiuę Christi ipsius corporis: & quia inuenit repugnantiam, & improprietatem, ideo contradicit in ratiocinando. Et ita iste articulus dicitur esse supra intellectum, & contra intellectum secundum quod est intellectus humanus. Si autem loquamur de intellectu, secundum quod est fidelis: sic dicendum quod assentit secundum dictamen fidei, & secundum regulam ueritatis æternę: ideo sufficit in assentiendo, et concordat in ratiocinando. Intellectus enim fidei habens, statim credit, ex quo hoc propositum est sibi. **quod Christus**

us est sub speciebus illis, & hoc adiutus lumine fidei. Similiter concordat in ratiocinando, quia aspicit ad causas superiores: sic enim dicit intellectus, Deus potest facere omne, quod est congruum; & si des assumit, Congruum est quod caro Christi exponatur in cibum, & ideo ratio concludit, quod Deus hoc possit ibi facere. **ITEM.** Intellectus dicit, quod ueritas non potest dicere falsum, & fides assumit. Veritas dixit. Hoc est corpus meum, & precepit ut diceretur; ergo dixit uerum. Cum ergo sit in nobis duplex intellectus, scilicet fidelis, & humanus: ideo sentimus in nobis aliquando colluctationes: fidelis tamen intellectus preualet ei, quod est humanus, quia eleuat ipsum extra animalitatem: attamen non ita eleuat quod comprehendat, ut meritum fidei integrum maneat. Et hoc patet, quia intellectus humanus dicit, quod impossibile est, quod maius contineatur a minori: & fidelis respondet, quod uerum est localiter, & corpus Christi magnum non est ibi localiter, sed sacramentaliter: & quauis illud sit impossibile per naturam, tamen potest esse Deo possibile: quia nescimus quid Deus posset mutato modo essendi: ideo licet intellectus sibi preualet, tamen nondum comprehendit: **ET SIC** patet rationes ad utramque partem. **Primę.** non procedit de intellectu secundum quod est humanus, & secundę de intellectu secundum quod est fidelis. **AD ILLUD** tamen, quod queritur, quare plus hoc dicitur esse supra intellectum. Dicendum quod in hoc quodammodo dicitur non supra imaginatio, cum corpus Christi sit imaginabile: & quoniam illud dicitur ei, quia ut est sub sacramen-

to, subterfugit imaginationem, immo supra ipsam est: ut prehabitu fuit, cum accipiat modum essendi, quem habet spiritus: ideo cum repugnet imaginatio, magis est contra intellectum. Sed in articulis aliis, scilicet diuinitatis omnino deficit, & non adeo repugnat. **AD ILLUD**, quod queritur, quare disputatur de hoc sacramento, cum totum sit fidei. Dicendum, quod non ad generandam fidem, sed ad nutriendam: ne propter ignorantiam aliquid concedatur repugnans fidei, uel negetur consequens ad fidem: & hoc perutilissimum, & necessarium est: quia multa ponuntur in hoc sacramento ab incautis, in quibus est periculum in asserendo. Vnde disputamus, non ut melius credamus, sed ut fidem illibatam seruemus: dum ipsa cognita errores cauemus & cauendo in ueritate persistamus.

QUESTIO II.

An beati uideant Christum, sicuti est, in sacramento altaris?

VERVM existentia Christi sub sacramento sit supra sensum comprehensoris. Et quod non, uidetur: quia Magister dicit in sequenti Distinctione: quod hæc est ratio, quare sub alia specie traditur corpus Christi, ut si des habeat meritum: sed in beatis fides non habet locum, ergo uidetur quod debeat eis apparere in propria specie. **ITEM.** Quauis status gratię sustineat aliquod uelamen, & compatiatur: tamen statui glorię omne uelamen reuelat: ergo si corpus Christi uelatur sensui nostro per speciem ueritatis, quod beatis sit reuelatum. **ITEM.** sen-

LIBRI QVARTI

mus decipiuntur propter hoc, q̄ ibi latet Christus s̄s̄us nostr̄os: sed ī beatis nulla cadit d̄ceptio: ergo nullo modo potest latere sensum beatorum. IREM. Claritas corporis non gloriosi nō potest latere uisum nō gloriosum: ergo nec claritas corporis gloriosi uisū gloriosum: sed corpus Xpi est clarissimum: ergo &c.

CONTRA. Existencia illa, & modus existendi est supra intellectum: sed nunquam sensus eleuatur supra intellectum: ergo est super omnem sensum quantumcumque glorificatū. IREM. Corpus Christi sub sacramento habet modum existendi eleuatū ultra modum existendi spiritus creati: pro eo quod est in qualibet parte totum: & pro eo, q̄ est in pluribus locis simul: sed numquam oculus gloriosus uidet spiritum: ergo nec corpus Christi prout ibi existit. IREM.

Vide lib. 4 di ligendo Deo in fine Tom. 9. Sensus gustus est in beatis, sicut dicit August. de quinque sensibus, & infra patebit: sed esto, q̄ beatus sumere Christi corpus, constat quod gustus non sentiret saporem carnis: ergo pari ratione nec uisus percipit, ut est ibi. IREM. Regula est in perspectiua, quod ubi duæ magnitudines uidentur in æquali spatio, maior magnitudo uidetur sub angulo maiori. Videre enim est secundū triangularem directionem radiorum: ita quod basis est res uisa, & angulus intelligitur fieri circa pupillam oculi: ergo cum corpus Christi maius sit ista specie, si uidet intra speciem maiorem magnitudinem, maior angulus est infra minorem: sed hoc non potest esse nisi

per miraculum: ergo impossibile est quod per naturam corpus glorificatū uideat, immo uidere ita est miraculū sicut existere.

RESOLVTIO.

Quia uisus non abstrahit a quantitate, quantumcumque beatus fuerit, Christi modum in Eucharistia existendi uidere non poterit.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ existencia corporis Christi sub sacramento est sublimata supra modum essendi, & oīs corporis & omnis rei corporalis, & dimēsiue: & ideo cum uisus non abstrahat a quantitate, quia est de ratione sensatorum: & percipere habeat corpus secundū modum existendi corporalem: dicendum est, quod nullo modo uisus quantumcumque gloriosus ad hoc attingit, ut uideat ibi Christum sicuti est, etiam si præsens sit. Et si alicui miraculosè ostensum est, numquam tamen ostensum fuit in forma, quā ibi habet, ut cōiter dicitur: q̄ ostensum fuit in forma paruuli: & ipse est ibi secundū eandē quantitātē, quā habet in celo, & sic est in qualibet parte: & iste modus existēdi abstrahit ab oī sensu. Vñ cōcedēde sūt rōnes ad hoc.

AD ILLVD, quod obiicitur de merito fidei, & de uelatione. Dicendum, quod quamuis sensus non percipiat, tamen intellectus hoc clarè nouit. Vltērius. Et si uisus non uideat, hoc non est, quia uelatur illa specie, sed quia est ibi per modum alium, quā sit corpus ut est sensibile. Credo tñ: q̄ aliquibus certis indicis cognosceret quodammodo esse ibi corpus Xpi intellectu

ctus

DISTINCTIO XI.

Li. ult. De ciuit. Dei cap. 29 Tom. 5

ctus conuersus ad sensum, sicut ponit Aug. exemplum, de uisu glorioso, utrum uideat Deum: ubi dicit, quod intellectus per sensum comprehendit, q̄ Deus est omnia in omnibus: sicut ego per uisum cognoscere dicor, q̄ aliquis sit uiuus, & habeat animam, quando uideo eum loq̄. AD ILLVD, quod obiicitur de deceptione. Dicendum, quod in hoc sacramento nullus sensus decipitur, nec aliquid aliud: quia est sacramentum ueritatis. Sed q̄ dicuntur sensus decipi, hoc dicitur, quia sunt uia, ut opinio in nobis fallatur, quæ iudicaret ibi esse subiecta specierum, nisi

intellectus fidelis purgaret errorem: multo magis in beatis purgat, & pręuenit, ut non decipiatur. AD ILLVD, q̄ obiicitur de claritate corporis non glorificati. Dicendum, q̄ neutra latet sensum, dū tamen corpus habeat modum existendi debitū corpori, quemadmodū corpus Christi passibile sub sacramento datū fuit impassibiliter, quia secundū ueritatē esset passibile ante passionē: p̄ hunc modū & uisibile, & sensibile est insensibiliter, rōne modi essēdi ibi: in hoc aut modo p̄iudicare sensui beatorū, sed opus Dei in hoc sacramento mirificum prædicare.

DISTINCTIO VNDECIMA.

PARS PRIMA.

De Eucharistiæ sacramento per comparationem ad dispensantes uel conficientes: & primò de confectione.

*S*icut autem queritur, qualis sit illa conuersio, an formalis, an substantialis, uel alterius generis: definire non sufficio. Formalem tamen non esse cognosco: quia species rerum, quæ ante fuerant, remanent, & sapor, & pondus. Quibusdam esse uidetur substantialis, dicentibus sic substantiā conuerri in substantiam, ut hæc essentialiter fiat illa: cui sensui præmissæ auctoritates consentire uidentur.

Oppositio.

Sed huic sententiæ sic opponitur ab aliis, Si substantia panis (inquiunt) uel uini conuertitur substantialiter in corpus uel sanguinē Christi, quæ ante non erat corpus: & hodie est aliquid corpus Christi, quod heri non erat: & quotidie augetur corpus Christi, atque formatur de materia, de qua in conceptione non fuit factum. Quibus hæc modo responderi potest: quia non ea ratione dicitur corpus Christi confici uerbo cælesti, quod ipsum corpus in conceptu Virginis for-

matum deinceps formetur: sed quia substantia panis uel uini, quæ ante non fuerat corpus Christi uel sanguis, uerbo cælesti fit corpus & sanguis. Et ideo sacerdotes dicuntur conficere corpus Christi & sanguinem: quia eorum ministerio substantia panis fit caro, et substantia uini fit sanguis Christi: nec tamen aliquid additur corpori uel sanguini, nec augetur corpus Christi, uel sanguis.

Augustinus in libro sententiarum Prosperi.

Si uerò queris modum, quo id fieri possit? breuiter respondeo. *Mysterium fidei credi salubriter potest, inuestigari salubriter non potest. Quod ergo corpus Christi panis mutatione in id non augmentatur, nec sanguis ex uini conuersione, eius uoluntati & potentie adscribatur, qui idem corpus de Virgine eduxit: fit ergo substantia illa ista sine eius augmento. Nec tamen concedunt quidam, quòd substantia panis aliquando fit caro Christi: etsi fiat caro Christi: sicut farina facta est panis, & aqua facta est uinum: nec tamen dicitur farina est panis, & aqua est uinum. Alij uerò concedunt illud, quod erat panis uel uinum, post consecrationem esse corpus & sanguinem: non tamen sequitur, panis est caro Christi, uel uinum est sanguis: quia substantia panis uel uini postquam facta est caro Christi uel sanguis, non est substantia panis uel uini, sed caro & sanguis. Ideo distinguendum uidetur, cum dicitur substantia panis, uel id quod erat panis, modò est corpus Christi. Manens enim panis non est corpus Christi: sed mutata in id, quod facta est, est corpus Christi: Nec dicimus substantiam panis uel uini materiam esse corporis uel sanguinis domini: quia non de ea, ut de materia, formatur corpus: sed ipsa formatur in illud, & efficitur illud. Vnde Augustinus, Corpus Christi dicimus illud, quod ex fructibus terræ acceptum, & prece mystica consecratum, sumimus in memoriam Dominicæ passionis. Quod cum per manus hominis ad illam uisibilem speciem perducatur, non sanctificatur, ut sit tam dignum sacramentum, nisi operante inuisibiliter spiritu Dei.*

Afferunt

Afferunt quidam dictum panem transire in corpus Christi.

Quidam uerò sic dicunt conuersionem illam esse intelligendam, ut sub illis accidentibus, sub quibus erat prius substantia panis & uini, post consecrationem sit substantia corporis & sanguinis: sic tamen, ut non eis afficiatur, & sic afferunt dictum panem transire in corpus Christi: quia ubi erat panis, nunc est corpus Christi. Quod si est, quid ergo fit de substantia panis & uini? Illi dicunt uel in præiacentem materiam resolui, uel in nihilum redigi. Alij uerò putauerunt, ibi substantiam panis & uini remanere, & ibidem corpus Christi esse & sanguinem: & hac ratione dici illam substantiam fieri istam: quia ubi est hæc, & illa: quod mirum est: & ipsam substantiam panis uel uini dicunt esse sacramentum. Sed quòd non sit ibi substantia, nisi corpus Christi & sanguis, ex prædictis & subditis aperte ostenditur. Ait enim Ambr. Panem istum, De quem sumimus in mysterio, illum intelligo utique, qui materiam Sancti spiritus formatus est in utero Virginis, et igne passionis decoctus in ara crucis. Panis enim Angelorum factus est cibus hominum. Vnde ueritas ait, Ego sum panis uiuus, qui de cælo descendi, & iterum, Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Ex his namque duabus sententiis aperte datur intelligi, quia panis ille, & iste, non duo, sed unus panis, & una caro proculdubio unum efficitur corpus. Illud uerè, illud sanè, quod sumptum est de Virgine, quod resurrexit, & in cælum ascendit. Item Gregorius. Quis fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis uocem cælos aperiri, In illo Christi mysterio Angelorum choros adesse, summa & ima sociari, unum quid ex inuisibilibus atque uisibilibus fieri? Idem, Eodem momento & in cælum rapitur ministerio Angelorum conuersionem sociandum corpori Christi, & ante oculos sacerdotis in altari uidetur. Sicut diuinitas uerbi totum implet mundum, ita multis locis illud corpus consecratur. Nec sunt tamen multa opera Christi, sed unum corpus, &

¶

unus sanguis. Ideoque siue plus, siue minus quis inde percipiat, omnes equaliter Corpus Christi integerrime sumunt. Post consecrationem ergo non est ibi substantia panis, uel uini, licet species remaneant. Est enim ibi species panis & uini, sicut & sapor. Vnde aliud quidem uidetur, aliud uerò intelligitur.

SUPRA egit Magister de sacramento Eucharistiae in se, & in comparatione ad manducantem. In hac parte agit de ipso per comparationem ad confidentem. Et diuiditur hæc pars in tres partes. In prima parte agit de ipsa consecratione. In secunda de consequentibus ad consecrationem infra Dist. 12. ibi. *Si autem queritur de accidentibus &c.* In tertia agit de potestate confidenti infra Dist. 13. *Solet etiam queri, utrum prauis sacerdotes, etc.* Prima pars habet duas partes. In prima parte agit de ipsa consecratione quantum ad actum transubstantiandi. In secunda quantum ad materiam. ibi. *Sub alia autem specie tribus de causis.* Prima pars hæt duas partes. In prima determinat ueritatem. In secunda reprobat falsas opiniones. ibi. *Quidam uerò sic dicunt conuersionem illam, &c.* Prima pars hæt duas. Primò enim determinat, quid sentiendum est. Secundò uerò quod loquendum. ibi. *Nec tamen concedunt aliqui, &c.* Similiter secunda pars hæt duas. In prima ponit opinionem. In secunda reprobat. ibi. *Sed quòd non sit ibi substantia nisi corpus Christi, &c.*

Dub. I. *Mysterium fidei, &c.* Contra. Videtur, n. secundum hoc, quod omnes peccent grauiter, qui disputant de his, quæ ad fidem

spectant. Respon. Dicendum, quod facienda est uis tam in hoc, quod dicit, Mysterium fidei, quam in hoc uerbo, inuestigari. Mysterium enim secretum est, & illud non est inuestigandum, ut homo uelit ratione comprehendere, quod dominus uoluit occultare: & qui aliter facit, peccat, & presumptuosus est: dum se eleuat ad id, ad quod non potest pertingere. Qui autem disputat de fide non ad mysterii inuestigationem: sed potius ad defensionem, ille non facit contra hoc, quod dicit Aug. & Magister.

Alij uerò concedunt, &c. Videtur falsum dicere, quia (quod) est relatiuum essentialitatis: sed ibi nihil manet commune: ergo talis locutio est falsa. Preterea. Quæro pro quo supponit, cum dicitur, quod erat panis, aut per supposito panis, aut Christi. Si pro supposito panis, contra, Iste nunquam conuenit predicatum. Si pro supposito corporis: ergo implicatio est falsa; quia corpus Christi numquam fuit panis. Respon. Dicendum, quod proprie loquendo cum hoc relatiuum (quod) sit relatiuum idemptitatis, & suppositum non sit idem cum predicato, quod simpliciter loquendo proprie falsa est: nec Magister dicit concedendam secundum opinionem suam. Si autem legatur a sanctis, exponendam esse credo.

Vnde

Vnde cum Augustinus dicit, quod corpus Christi dicimus illud, quod ex fructibus terre collectum, &c. Dicendum, quod illud dictum est quantum ad signum exterius, & secundum metaphoram est intelligendum: secundum quod signum pro signato ponitur, & uocatur hoc corpus Christi sacramentum corporis Christi.

Dub. 3. *In ipsa immolationis, &c.* Videtur Gregor. hic male dicere, quia si aperiuntur, quæro ad quid. Si ut descendat, uidetur falsum, quia potest descendere sine apertione cœlorum. Iterum. Ad quid descendit. scilicet ut panis conuerteretur in corpus suum hic inferius. Si dicas hoc dictum tropice, quæro in quo tropo. Respon. Dicendum, quod panis iste, qui in altari conficitur, est panis cœlestis: cœlum autem dicitur aperiri, quando uehementer influentia desuperius. Quoniam igitur immolationis hora nobis panis cœlestis, & super substantialis tribuitur; hinc est, quod Grego. dicit cœlos aperiri, sicut in eius natiuitate dicitur, quod per totum mundum melliflui facti sunt cœli; quia datus est nobis iste, qui dulcior est super mel & fauum.

In cœlum rapitur, &c. Videtur falsum dicere; quia illud corpus sumitur a sacerdote, ergo non rapitur ministerio. Item. Quomodo confociatur corpori Christi, cum idem sit corpus. Item. Queritur quomodo intelligitur illud, quod scribitur in canone. Iube hæc perferri per manus Sancti Angeli tui, quid est: & quis est Angelus, qui per-

fert. Respon. Dicendum, quod sicut prædicta uerba circa consecrationem figuratiue, & secundum tropum intelligenda sunt, sic & ista. Vnde sicut manus angelorum non intelliguntur corporaliter: sic nec rapit hoc sacramentum intelligendum est localiter, uel corporaliter: similiter nec confociari specialiter. Sed hoc intelligendum est, quod sicut Angeli intelliguntur Deo offerre orationes nostras, & petitiones, similiter desideria: non propter ignorantiam Dei, sed propter commoditatem nostram, quia suis sanctis affectibus, & puris nos adiuuant: & merita nostra in conspectu Dei replicant, ut ex eorum puritate sancta, & affectione feruenti, ratione dignitatis nuncii sint acceptabilia. Sic intelligendum est offerre sacrificia, quia sacris mysteriis assistentes unam nobiscum precantur, ut nostra munera sint accepta: & unam nobiscum reuerentur sanctissimum Corpus Christi, sicut in cœlo; ideo dicuntur in cœlum rapere, & confociare quantum ad hoc, quod reputant honore dignum in altari, ut in cœlo. Per hunc etiam modum intelligenda est oratio canonis; quia sicut exponit Innocentius, Angelus ille magni consilii est Christus: per manus illius oramus sacrificium perferri, id est ipsius meritis, & precibus nostrum sacrificium Deo acceptari. Vnde ipse est pontifex, & aduocatus noster, & apparet continuè uultui Dei ad interpellandum pro nobis: & sic patent quæsitæ.

LIBRI QVARTI
ARTICVLVS I.
QVÆSTIO I.

An panis conuertatur in corpus Christi?

AD intelligentiam huius partis sex queruntur. Primò queritur, utrum in hoc sacramento sit aliqua conuersio panis in corpus Christi. Secundò, dato quòd sic, queritur utrum totus panis conuertatur, an aliqd remaneat præter accidentia. Tertio, dato quòd conuertatur totus, queritur utrum talis conuersio panis possit dici adnihilatio. Quarto, dato quòd non, queritur utrum panis conuertatur in totum Christum. i. in animam, & diuinitatē, sicut in carnē. Quintò, utrum hæc conuersio sit subita, an successiua. Sextò, & ultimò queritur, quibus uerbis sit exprimenda illa conuersio.

QUOD sit ibi uera conuersio panis in corpus Christi uidetur. Primò per ipsam formā: quia cū dicitur. Hoc est corpus meum; aut falsum dicit ueritas: aut panem conuertit in corpus: sed non dicit falsum: ergo &c. **ITEM.** Hoc ipsum probatur auctoritate doctorum, auctoritate Ambr. scilicet & Eusebii, & August. & Damasc. Panis, & uinū supernaturaliter in corpus, & sanguinem transit. **ITEM.** Ratio ne uidetur; quia constat, & uerū est, quòd corpus Christi secundum ueritatē est in altari, & prius nō fuit: ergo secundum aliquam mutationem sui, uel alterius. Non sui, quia est immutabile. Non alterius, nisi panis: ergo &c. Si dicitur quòd corpus Christi est muta-

Ambr. lib. 4. 4
Sacra. cap. 4.
lib. 5. cap. 5. 7
fertur de cōf. d. 2. ca. Omnia.

bile secundum locum, quia hæc est mutatio entis completi, & est in corpore Christi: Contra omne, quòd mutatur secundum locum, si accedit ad unum, recedit ab altero: ergo secundum hoc Christus recedit a cælo. Præterea. Nihil, quòd mutatur secundum locum; simul tendit ad differentias diuersas positionū: sed simul consecratur corpus Christi Romæ; & Parisiis: ergo si corpus Christi mouetur Romæ, nō ergo Parisiis, ergo &c.

CONTRA. Greg. dicit & habetur in litera. Quis fidelium habere dubium potest, in hora immolationis cælos aperiri, summa & ima sociari? sed hæc non fierent, si aliquid in corpus Christi conuerteretur: immo uidetur secundum Grego. quòd descendat: ergo ibi non est conuersio. **ITEM.**

Damas. Quia consuetudo est hominibus comedere panem, & bibere uinum, coniugauit eis diuinitatem, & facit ea sacramentū corporis, & sanguinis sui: si coniugauit illis diuinitatem: ergo saluantur in sua natura: non ergo conuertuntur in aliud. **ITEM.** Ratione uidetur; quia si aliquid conuertitur in corpus Christi, aut conuertitur in corpus Christi quòd est, aut non est. Si quòd non est: ergo corpus de nouo fit: ergo plura corpora simul. Si quòd est: sed quocumque aliquid conuertitur in id quòd est, augetur: ergo corpus Christi consecratione, siue conuersione fit maius. **ITEM.** In nullo alio sacramento elementū conuertitur in id, quòd si gnat; sed sufficit illud adesse: ergo uir, quòd si sitr debeat esse in hoc sacramento. **ITEM.** Miracula nō

Euseb. de cōf. d. 2. ca. Quia corpus assumptum. Aug. lo. cis in li. tera al. leg.

Lib. 4. de Or. thod. f. de. c. 14. in Ma. dio.

sunt

DISTINCTIO XI.

142

sunt ponēda, ubi æquè benè potest fieri sine miraculo; sed corpus Christi cū sit gloriosū simul cū pane potest esse; & idem faciet, ac si panis conuerteretur: quòd nō potest esse sine miraculo: ergo &c. **ITEM.** In nullū corpus conuertitur cibus, nisi quòd indiget refectione: sed corpus Christi nō est tale: ergo, &c. Si dicas, quòd non absorbet ut terra, sed ut radius aquam. s. non indigentia, sed potentia: Contra. Radius non conuertit aquam in se: ergo nec Christus panem in corpus suum.

RESOLVTIO.

Credamus firmiter cum ecclesia catholica, panem in uerum Christum corpus conuerti, necdum in partem, sed in totum.

RESPONDEO. Sicut dicit Magister, quorundā fuit positio. quòd non est ibi aliqua conuersio: sed ad inuocationem uerborū sine conuersione fit diuina uirtute, ut corpus Christi sit ibi. Sed hæc positio contraria est auctoritati sanctorum, & rationi. Rationi quidem, quia aufert sacramenti ueritatem, congruitatem, & miraculi utilitatem. Veritatem, quia ponit ex hoc falsitatē in forma. Ponit etiam mutationem circa Christi substantiam, sicut probatum est in opponendo. Congruitatē tollit, quia cum manet ibi panis, nō est adeo ductiuum in alterum, sicut cū manent sola accidentia; quæ dependent, & per se stare non possunt. Utilitatem etiam: quia dū præterit, & rationem querit; minuit meritum fidei. Propter hæc ergo hæc positio est reprobanda; & neminē hēt ex Doctoribus defensorē. Immo cōiter tenet ecclesia, quòd est ibi conuersio

panis in corpus Christi, nō (in quā) partem corporis; sed in totum.

AD ILLVD, ergo, quòd obiicitur. primò de uerbo Grego. Dicendum, quòd sermo ille est tropicus; & dicitur cæli aperiri, quia diuina bonitas largē nobis tūc tribuit panē cœlestē. Summa ē, & ima dicuntur sociari propter corporis Christi præsentiam. Et rursus propter manus Angelorum dicitur deferri quantum ad deuotionē offerentis, quia mittit sacrificiū, & orationē in cælum, quæ ad Angelos spectat domino præsentare: sed hoc in literalibus dubiis patebit. **QUOD** autem dicit Damas. intelligendū est quantum ad continentiam specierū uisibilium, uel in ratione conuersionis substantiæ panis, quia panis conuertitur in corpus diuinitati unitū, & spēs post conuersionē continent illud: & sic diuinitas utrisque dicitur coniugari. **AD ILLVD,** patet responsio, quia totum in totū conuertitur: ideo nec fit nouum, nec fit maius: illud autem intelligitur, si in parte conuerteretur. **AD ALIVD,** quòd obiicitur de aliis sacramentis: patet similiter responsio, quia nō est simile, quia hoc est maius quantum ad re cōtētā. Præterea, in aliis res est gratia, quæ creatur: sed corpus Christi nō creatur tunc in sacramento. **AD ILLVD,** quòd obiicitur de miraculo: patet similiter, quia miraculū ponitur hic propter ueritatem sacramenti, & congruitatē, & ē utilitatē, sicut uisum est. **AD VLTIMVM,** quòd obiicitur de cibo, & cibabili. Dicendum, quòd panis non conuertitur in corpus Christi, sicut cibus in cibabile: nec corpus Christi

604

conuertitur in se, sed Deus conuertit, ut ubi erat panis, qui est corpus corporalis, sit corpus Christi, nō per mutationē in corpore Christi factam, sed in pane in ipsum prius existens transeunte.

QVÆSTIO II.

An totus panis conuertatur in corpus Christi, uel aliquid remaneat post consecrationem?

VTRVM totus panis conuertatur in corpus Christi, an aliquid remaneat præter accidentia. Et quod totus non conuertatur, uidetur; quia nihil est in genere, quod non sit in aliqua eius specie: sed transubstantiatio est mutatio; & in omni specie motus aliquid manet: ergo &c. **IT E M.** Sicut in naturali mutatione est potentia materiae, sic & in hac potentia obedientia: sed ex parte transmutati ubi est potentia materialis, non omnino tollitur: & ideo remanet illud, in quo fundatur: ergo uidetur quod similiter in ista aliquid remaneat, in quo remanet obedientiae potentia. **IT E M.** De ratione mutationis est, quod illud quod mutatur, aliter se habet nunc, quam prius: sed panis mutatur in corpus Christi: ergo aliter se habet nunc, quam prius: sed quod aliter nunc se habet quam prius, aliquo modo manet: ergo & panis secundum aliquid sui manet. **IT E M.** Quādoque duo extrema communicant in aliquo, illud in quo communicant, manet idem in tota transmutatione: sed panis, & corpus Christi communicant in materia: ergo materia manet.

CONTRA. Virtute uerbi fit transubstantiatio: sed uerbum de-

monstrat substantiam sub accidentibus, totam (inquam) substantiam panis: ergo totam conuertit.

IT E M. Conuertit in totum corpus Christi: ergo conuertit, & totum panem, quia si tantum materiam panis, tunc uidetur, quod esset conuersio in solam materiam.

IT E M. Si manet aliquid de pane, aut ut commune in transmutatione, aut non commune. Si ut commune: ergo corpus Christi haberet aliam materiam, uel aliam formam, quod stultum est dicere. Si non ut commune: tunc quaeritur, utrum remaneat materia sine forma, aut forma sine materia: sed utraque per se est otiosa: sed sacramēto nihil omnino est otiosum: ergo neutrum manet.

IT E M. Si conuertitur secundum partem suae essentiae, quaero secundum quam, & ostenditur, quod secundum formam; quia illa est magis idonea conuersioni. Et præterea sacramentum est institutum non ratione materiae, quae in omnibus communis est, sed ratione formae. Si ergo uerba respiciant magis formam, tunc illam conuertunt. Sed contra. Tunc remanet materia incompleta: sed diuinæ uirtutis non est incompleta facere, sed potius incompleta complere: ergo &c.

RESOLVTIO.

Nouo mutationis genere, (quae transubstantiatio dicitur) totus panis in corpus Christi conuertitur; solis accidentibus intactis remanentibus.

R E S P O N D E O. Dicendum, quod opinio aliquorum fuit, quam tamen Magister non ponit, quia modernorum est; uel etiam quae non

non multum est probabilis: quod non totus panis conuertitur secundum substantiam, sed aliqua pars essentialis remanet: constat enim quod accidentia remanent secundum esse, & operationem. Quia uidetur, quod remanent secundum esse; fuerunt qui dicerent: quod remanet etiam materia, quae illa sustinet: & transit forma. Sed hoc nihil est, quia materia non est nata sustinere accidentia, nec esse in actu nisi cum forma. Alii uidentes quod accidentia habent operationem; & omnis operatio ortum habet à forma substantiali; dixerunt quod transit materia, & remanet forma. Sed hoc iterum nihil est, quia forma non operatur nisi in materia: propter hoc quamuis illud sacramentum sit plenum miraculis: quia tamen non ponuntur esse, nisi quae faciunt ad sacramenti ueritatem, & eius occultationem, ideo ponunt communiter Doctores, quod totum transit in totum, solis accidentibus remanentibus, causa necessaria, & utili. Et propterea relicta prima opinione, quae tollit conuersionem materiae; relicta alia, quae tollit conuersionem formae; magis catholicam tenemus, quod totus panis in corpus Christi conuertitur, & optimo modo ista conuersio transubstantiatio dicitur. Si autem quaeras, sub quo genere motus, uel mutationum continetur. Dicendum, quod haec est mutatio singularis: quae nullum simile plenum habet, assimilatur tamen in aliquo aliis. Quia enim in hac mutatione nihil commune manet, assimilatur creationi. Quia uero principium initiale non est nihil, sed aliquid: ideo dissimilis

est creationi, & similis generationi. Quia uero terminum finalem non habet aliquid de nouo factum, sed prius existens: ideo est dissimilis generationi, & similis augmento. Quia uero corpus Christi ex hoc non crescit; sed in pluribus locis existit: ideo dissimilis augmento, & similis loci mutationi. Quia uero in alio loco existit, & a proprio non recedit; sed aliquid in ipsum transit: ideo omni motui, & mutationi dissimilis est: & est prorsus mutatio singularis. Corruptioni uero & diminutioni nullo modo assimilatur; quia operationes sunt imperfectae; quae non decet diuinam uirtutem haec operantem. Rursus; quia in alteratione uariantur accidentia sensibilia; & hoc non contingit huic sacramento propter fidem; nec illi assimilatur.

EX HIS patet primum, & secundum, & tertium: quia illud est uerum de mutatione, in qua habent aliquid commune termini: sed hic nihil habent. **AD ILLUD**, quod obiicitur ultimò, quod habent commune. Dicendum, quod commune habent secundum naturam praedicationis, sed non secundum naturam mutationis. In illa enim mutatione nihil possunt habere commune; quia corpus Christi non potest habere nec nouam materiam, nec nouam formam: & si aliquid maneret, impossibile esset, quod corpus Christi idem esset omnino: cum autem totum transit, nulla omnino in nouatio, nec formatio fit circa corpus Christi: unde illud argumentum locum habet in naturali mutatione.

QVAESTIO III.

An conuersio, qua in altari panis conuertitur in carnem, & uinum in sanguinem Christi, dici possit annihilatio?

VTRVM ista conuersio sit ad nihilatio. Et qđ sic, uidetur: quia omne illud, quod sic mutatur, qđ nihil de ipso remanet, ad nihilatur: sed taliter est de substantia panis in proposito: ergo est adnihilatio. **IT E M.** Succedens generatio non aufert corruptionem præcedentem: ergo succedens conuersio non aufert corruptionem præcedentem: sed hic corrumpitur materia, & forma, & ita totum: ergo quicquid succedat, nihilominus est adnihilatus panis. **IT E M.** Esto qđ pari uirtute conuerteretur totum uniuersum in corpus Christi, ipsum esset adnihilatum. Probatio. Toto uniuerso cedente in nihil, solo Christo remanente, nihil minus remanet, quam si conuerteretur totum in Christum, quia rätum Christus est: ergo si ibi esset adnihilatio, & hic. **IT E M.** Argumētum hoc est necessarium. A non est B, nec pars B, nec aliqd eius, nec aliqd aliud, & fuit: ergo est adnihilatum: sed panis non est Christus, nec pars Christi, nec aliquid aliud: ergo &c.

CONTRA. Nihil, quod cōuertitur in rem digniorem se, adnihilatur: sed panis conuertitur in rem multo digniorem se: ergo &c. **IT E M.** Actio penes terminū denominatur: ergo cum adnihilatio denominetur ab hoc, quod est nihil, & adnihilatione nihil fit: sed nihil nō habet aliquid de bono, ergo nec adnihilatio: sed

nulla actio est a summo bono nisi bona: ergo &c. **IT E M.** A summo bono numquam id quod est bonum, fit malum: ergo a simili numquam id, quod est ens, fit non ens, siue nihil. **IT E M.** Aug. Conditor naturæ nihil facit contra naturā: sed omnis natura appetit esse, sicut dicit Philosophus, Naturam (inquimus) desiderare quod melius est, & esse quam non esse. **IT E M.** In sacramento debet saluari ratio signi, siue cōueniens signatio: sed hoc sacramentum non est corruptiuum, sed conseruatiuum, & melioratiuum: ergo in ipso non debet esse adnihilatio.

R E S O L V T I O .

Quia conuersio panis in corpus Christi in rem meliorem mutatio est: transubstantiatio, & ne quaquam annihilatio dicatur.

RESPONDEO. Dicendum, qđ sicut tangit Magister in litera, quorundam positio fuit, quod esset adnihilatio panis: cū nihil de eo remaneat. Quia uidebatur indignum dicere, qđ aliquid extraneum in corpus Christi transfiret: ideo rationabilibus uidebatur eis, qđ panis corpori Christi cederet non mutādo locum, sed desinēdo esse: & Christi corpus superueniret, quam qđ panis in ipsum cōuerteretur. Sed hæc positio stare non potest: cum hoc nō deceat Deum facere, qui est tota causa in hac conuersione: nec deceat sacramentum opus tam uile. Ideo communiter ponunt omnes, qđ non est adnihilatio panis, immo in meliorem substantiam commutatio: & ideo transubstantiatio, non adnihilatio

Lib. 1. de Gener. & corrup. t. 2. 59. & 7. de Anima sex. cō. 33.

Seco. d. 2. q. 2. te net, qđ panis et unisubstantia adnihilat. Sed D. Tho. 3. p. 4. q. 46. art. 4. sub. scribit. S. B.

D I S T I N C T I O X I .

145

Qđ. I. huius art.

tio talis conuersio est: & sic appellari debet. Amplius. Si panis nō cōuerteretur in corpus Xpi, nō esset intelligere, quō corpus Christi inciperet esse in altari si ne sui mutatiōe: sicut prius ostēsum fuit: pp quod conuersio panis nō adnihilatio dicenda est. **A D I L L V D** ergo, quod obiicitur, Nihil remanet de pane: ergo adnihilatur. Dicendum, qđ istud non sequitur, quia adnihilatio est non tantum nihil de remanere, sed illud in nihilum cedere: sed hic non cedit in nihil, immo in aliquid melius. **A D I L L V D**, quod obiicitur, qđ posterior generatio non tollit priorē corruptionem &c. Dicendum, qđ uerum est, quia forma corrumpitur, quæ non cedit in formam contrariam: sed si forma illa cōuerteretur in contrariam, nō diceretur oīno corrumpi, sed in aliud transire. **A D I L L V D**, qđ obiicitur de uniuerso. Dicendum, qđ propter hoc non adnihilatur omnino. Quod obiicitur. Non plures res remanent, qđ si in nihil, uel nullum cederet. Verum est non plures res, sed tñ Christus fit in pluribus locis, & sub oībus speciebus, & locū omniū substantiarū supplet, & illa accidentia ex p̄sentia dominici corporis habet operationē, quam haberet substantia, sicut patebit infra. Et cū dicitur aliqua operatio conueniens speciei eodē miraculo cedit forma panis, & eius materias sicut melius patebit in fra: iō nihil perit pp hoc in natura, sed quodāmodo ad tēpus cessat. **A D I L L V D**, qđ ultimo obiicitur. Dicendum, qđ illa diuisio est insufficientis, qđ non sequitur, qđ

fit adnihilatū, si nō est hoc, nec aliud, qđ hæc habet duas causas ueritatis. Nō est hoc, nec aliud, aut qđ cessit in nihil, aut qđ trāsit in aliud: & ratione huius est uera, & hoc nō est adnihilari.

QVAESTIO IIII.

An panis, qui in corpus Christi conuertitur, in totum Christum conuerti dici possit?

VTRVM panis conuertatur in totū Christum. Et quod sic uidetur. Quia ad id se extendit conuersio, ad qđ cōtinentia: species enim non continet nisi uirtute conuersionis: sed ibi continetur totus Christus: ergo panis conuertitur in totū Christum. **IT E M.** Qđ specialiter panis cōuertatur in diuinitatem, vī: qđ intentio consecrantis est, ut cibus corporalis cōuertatur in spiritalē: sed cibus spiritualis est Deus, qđ est cibus sanctorum spirituum: cum ergo conuersio elementi sequatur intētionem, vī qđ cōuersio sit in Deum. **IT E M.** Quod in anima, uidetur: quia anima Christi in uno loco est p naturam, sicut corpus: ergo si corpus Christi non sit in multis locis, nisi aliquid cōuertatur in ipsum, pari ratione, nec anima Christi: sed anima est sub sacro, alioquin corpus esset examine, qđ est inconueniens: ergo &c. **IT E M.** Quod sanguis sit ibi, uidetur: quia aut conuersio panis expectat cōuersionem uini, aut non. Si non expectat: ergo ante conuersionē uini uirtute huius uerbi. Hoc ē corpus meū, est ibi sāguis: sed ad id extēdit se elementū passive, ad qđ uerbū operative: ergo elementū panis cōuertit in sanguinem. Si expectat: ergo

S. Bon. Lib. 4. T est

est ibi successio: ergo nō deberet eleuari corpus in conspectu populi ante consecrationē uini, q̄ est contra cōem ritum totius ecclesiæ: tunc. n. tota ecclesia facit quātū in se est simplices idololatrare, cū nondū sit ibi Xps.

CONTRA. Quod in solū corpus cōuertatur, & non in diuinitatē, uidetur: quia si in diuinitatē, tunc creatura posset fieri creator, quod est inconueniens. ITEM. Diuinitas est ubiq; ergo ex conuersione nō pōt de nouo in aliquo loco esse: si ergo conuersione facit de nouo esse, ubi res conuertit: ergo nō conuertitur nisi in corpus unicū. ITEM. Q̄ nō in aīam, uidetur: q̄a sacrum habet rōnē significandi, & efficiendi: & rō signandi tantū, uel amplius se extendit, quantū rō efficiendi: sed constat q̄a panis non habet similitudinē ad Xpi animā: ergo nec habet conuerti in ipsam. Præterea si in animam conuerteretur, cum illa pars sit dignior, ab illa deberet denominari: ergo deberet dici. Hæc est aīa mea. ITEM. Quod nō in sanguine, uidetur: q̄a si panis conuerteretur in sanguinē sicut in carnē, frustra ergo sub duabus speciebus fieret hoc sacramētū. Præterea. Istæ duæ orationes, Hoc est corpus meū, Hic est calix sanguinis mei, habet distinctas significatiōes: ergo & efficacias.

RESOLVTIO.

In solum corpus Christi conuertitur panis, quia cum eo similitudinem habet; non in diuinitatem, non in animam; & si inseparabiliter ibi unita sint omnia hæc.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ præcisè panis in id cōuertitur,

cum quo habet similitudinem: super hęc. n. similitudinem fundatur institutio, & aduenit uerbi sanctificatio: quia ergo panis habet similitudinē tantum ad corpus: ideo est institutum tantum conuerti in corpus: & uerbum sanctificans. s. Hoc est corpus meū, signat conuerti in corpus, non in diuinitatem. Nec in animam, nec in sanguinem aliquid panis conuertitur: nec est sub sacramēto corpus sine istis: quia non sunt ibi propter conuersionem, sed propter inseparabilem coniunctionem, siue in diuisionem. Sanguis enim est ibi ratione committionis: anima ratione coniunctionis; sed deitas ratione unionis.

EX HIS patent obiecta: quia & si totus Christus cōtineatur, non tamen in totum est conuersio: unde falsum est, quod quidquid continetur in sacramento, est ratione conuersionis, immo ratione conuersionis, uel diuisionis. AD ALIUD patet respōsio, quia corpus est cibus ratione unionis cū diuinitate. SIMILITER aliud de anima patet, q̄a corpus est in pluribus locis ratione conuersionis: sed anima consequenter ratione unionis, siue perfectionis. AD ILLUD, quod obiicitur de sanguine, similiter dicendum: quod illæ conuersiones non se expectant, sed utrobique est totum, siue totus Christus. Panis tamen, & uirtus iuxta formæ ordinatur ad corpus primo, ad cætera sicut ex consequenti. Similiter dicendum est

de conuersione uini, sicut & panis.

QVARTI

QVÆSTIO V.

An conuersio panis in corpus Christi fiat in instanti; uel successiue.

VT RVM hæc cōuersio sit subita, an successiua. Et quod subita, uidetur: quia successio est per resistantiam suscipiētis: ut patet in diffusiōe lucis in aera, quia nihil est ibi resistēs: sed ex parte panis nulla est resistantia: ergo nec successio aliqua.

ITEM. Quātō operatio est a uirtute potētiori, tāto uelocior, ut patet in 6. Physicor. sed hæc est a uirtute infinita: ergo est in instanti. ITEM. Non ob aliud est successio in operatione nisi propter præparationē, & inductionem proprietatū: sed hic nulla est præparatio: ergo nulla successio. ITEM. Successio aut hic est, quia panis successiue abiicitur: aut quia corpus successiue introducitur. Non quia panis; quia nō est ponere, quare citius conuertatur una pars quā alia, nec materia, quā forma. Nec quia Christi corpus, quia illud non potest habere nisi esse perfectum, & integrum.

CONTRA. Et si diuina uirtus ibi immediate operetur, operatur tamē ad uerbi prolationem: sed uerbi prolatio est successiua: ergo & conuersio. ITEM. Si dicas quod non operatur per sermonem, tamen simul operatur cum sermone, quia nec ante, nec post: quia sermonis prolatio est successiua: ergo cum successiua non sit simul cum instantaneo, patet &c. ITEM. Si conuersio est in instanti, quāro in illo instanti, in quo est mutatio, quid sit? aut panis, aut corpus. Non panis, quia panis est terminus, a

quo non. Non corpus, quia est terminus. ad quem est mutatio. Nec aliquid aliud: ergo nihil: sed hoc est impossibile: ergo mutatio non fit in instanti. ITEM. Panis in illa conuersione habet esse ultimum, similiter corpus Christi primum: aut ergo in eodem instanti, aut in alio: si in eodem: ergo simul est panis, et corpus. Si in alio, & alio: sed inter quaelibet duo instantia cadit tēpus medium, & in illo medio est conuersio: ergo &c.

RESOLVTIO.

Instantanea conuersio est, qua panis in corpus Christi conuertitur; quia in uerbo prolato uerbum increatum operatur, cuius est in instanti operari.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ hæc conuersio est subita, & in instanti. Quamnis enim fiat ad uerbi prolationem, non tamen per uerbum sicut per effectiuū principiū, sed per uerbū increatum, quod operatur in instanti.

QVOD ergo obiicitur, q̄ non sunt simul. Dicendū, q̄ successiua non est simul cum instantaneo, nec secundum partem: sed tamen secundum aliquid sui: ut puta factum, uel dictū esse, q̄ est uel in rōne medii, uel principii, uel finis. Vnde certum est, q̄ quando totum dictū est, totum factum est: sed quando dominus facit, ipse nouit. AD ILLUD uerò, q̄a obiicitur de illo instanti, utrum sit panis. Dicendum, q̄ in mutatione subita est simul fieri, & factum esse: & simul desinere, & desisse; quia ergo in instanti desinit esse panis, non est panis. Rursum. Quia incipit esse corpus uel cōuertitur in

corpus, est corpus Christi. Ad illud uero, quod dicitur de ultimo esse panis, multiplex est positio. Quidam enim dicunt, quod quia panis habet esse temporale, sed corpus Christi esse æternum, quod ultimum esse panis non est nisi in tempore, primum esse corporis in instanti. Unde sicut instans copulatur ad tempus, ita quod nihil est medium: sic & in proposito habere se dicunt. Sed hoc est fuga. Primum, quia si panis haberet esse in instanti, manet obiectio, & non est ibi solutio. Secundum, quia corpus Christi sit in altari, uel sub speciebus, hoc est temporale. Tertium uero, quia utrumque habet esse permanentes, & ideo esse utriusque est in instanti. Propter hoc est alia positio, quod in eodem instanti est ultimum esse panis, & primum esse corpus, eodem (inquam) secundum substantiam, differentem secundum rationem. Quia secundum quod est mensura ultimi esse panis, est terminus præteriti. Secundum quod est mensura primi esse corporis Christi, ut hic, est principium futuri. Sed hæc positio non potest stare, quia quaecumque sit diuersitas in ratione in uno instanti, numquam tamen contradictoria sunt simul uera in eodem. Et præterea si præteritum in sui termino esset, & futurum esset in sui initio, numquam continuarentur per unum instans, immo essent simul. Propterea est tertia positio, quod est in uno instanti secundum rem, quod tamen plura secundum uirtutem. Sicut enim unus punctus fit duo puncti diuisione lineæ, & commensuratione: ut puta si duarum linearum fiat coniunctio super

lineam continuam substratam, ille unus punctus ad quem contiguatur, æquiualeat duobus: sic in instanti quamuis non multiplicetur, quia tempus non diuiditur, tamen duobus æquiualeat propter mensurationem duorum ultimarum durationis, scilicet panis, & corporis Christi. Sed illud non potest stare, quia in contiguis ultima simul sunt: sed in durationibus, quæ se habent secundum prius, & posterius, impossibile est, quod ultima sint simul. Unde in illa coniugatione punctus substratus non fit duo, sed duo puncti ununtur in uno: nec tamen cedunt in unum propter distinctionem corporum, in quibus sunt. Et iterum quātuncumque illud uerbum sit, quod duo indiuisibilia sint simul, numquam tamen uerum est, quod duo contradictorie opposita simul insunt eidem: & quia sunt incōpossibilia; nec etiam ea, quæ necessario requirunt ordinem non tantum casualiter, siue secundum naturam, sed etiam secundum esse in actu, & durationem actualē. Propterea est quarta positio, quod est in alio, & alio instanti secundum rem: eo modo quo in tempore est ponere instantia multa: quia unum est secundum suam essentiam, cuius fluxus est continuus. Unde non est ponere plura instantia, ut consequenter se habentia secundum se: sed tamen secundum quod mensurat duas actiones discontinuas est in eo duo signare: sicut linea si fecerit aliam, signat duo puncta. Sed illud non potest stare, quia in nullo continuo, nec esse, nec intelligi, nec signari possunt uerè duo indiuisibilia

iplo

ipso manente continuo, quæ se habeant consequenter: alioquin intelligitur de necessitate, ut multiplicatum: si ergo tempus manet non intercisum, patet &c. Et ideo dicendum est ultimo, quod tempus, siue instans mensura ultimi esse panis, & primi esse corporis potest dupliciter accipi. Vel in diuisione propria uniuscuiusque, sicut dicit Philosophus quod unumquodque propria periodo mensuratur, quæ quidem cum ipsa re incipit, & desinit: & sic sunt diuersæ mensuræ discontinuæ, & diuersa instantia consequenter se habentia, sicut sunt duo esse. scilicet esse panis, & esse corporis. Si autem accipitur instantans secundum communem mensuram, quæ est tempus continuum, & commune, non intercisum, ut est mensura motus primi mobilis, uel etiam ut tempus consideretur secundum essentiam, non secundum esse: tunc accipitur de terminatum instans secundum nostram signationem. Signetur ergo unum instans in tempore, in quo ultimo est panis. Signetur & aliud instans, in quo primo est corpus Christi: ego dico, quod non est signare duo instantia consequenter se habentia in continuo, manente continuo. Unde quodlibet horum per se signari potest: sed duo simul impossibile est signare. Et sic patet quod in alio, & alio instanti habet esse panis, & corpus secundum rem, & secundum quod est mensura realis, & propria: licet secundum mensuram communem duo instantia immediate signare non cōtingat. Hic autem modus soluendi rationabilior, & certior

uidetur omnibus prædictis: quoniam supra tria principia certa fundatur. Primum est, quod in eodem instanti simplici impossibile est contradictoria esse, quantumcumque instans habeat diuersitatem secundum considerationem. Secundum est, quod in continuo manente continuo impossibile est instantia esse consequenter, nec uerè signari. Tertium est quod inter esse panis, & inter esse corporis Christi, uel inter duo contradictoria nihil est medium.

QVÆSTIO VI.

Quo genere locutionis exprimenda est conuersio panis in corpus Christi.

QUIBUS uerbis debeat exprimi ista conuersio. Et ostenditur, quod per uerbum substantiuum, ut dicatur, Panis erit corpus Christi: & quod fuit erit corpus Christi, & hoc auctoritate, & ratione. Quia Ambrosius dicit, quod erat panis ante consecrationem, est corpus Christi post consecrationem. Item Ratione uidetur, quia ubi totum transit in totum, fit maior unio, quam ubi pars in partem: sed uera est ubi pars in partem, ut puta secundum accidens album erit nigrum: & secundum substantiam, ut quod fuit sub forma ignis, modo est sub forma aeris, ergo multo fortius hic ubi totum transit in totum. Item. Quod in uerbo mutandi uidetur. Damascenus Panem, & uinum fecit corpus, & sanguinem suum. Item. Ratione uidetur: quia quod mutatur, & non adnihilatur, non fit nihil, sed aliquid: at uerò panis mutatur, & non adnihilatur.

T 3 nec

3. d. Ge
ner. &
corrup.
57. qd
e. Poe
ta ceci
nit.
Stat
sua cui
que dim
es.

In lib.
de his,
qui my
sterijs
in unum
tur. c. 9
a med.
Tom. 4
e. reci
tatur &
conf. d.
2. c. 17
te. et in
li. 4. de
Sacra.
cap. 4.
cir. in
rium.
Tom. 4

nec fit aliud, q̄ corpus Christi, ergo &c. **ITEM.** Quod cum uerbo possendi. **Amb.** Quod est panis, potest esse corpus consecratione, quæ fit Christi sermone. **ITEM.** Ratione, quia omne qd̄ mutatur in aliquid, habet posse ad illud, quia omnem actum antecedit potentia aliqua: sed panis mutatur in corpus Christi: ergo &c. **ITEM.** Quod cum præpositione, uidetur. **Amb.** de sacramentis. Vbi accessit consecratio, de pane fit corpus Christi. **ITEM.** Ratione uidetur: quia hic est trās substantiatio. Aut ergo de aliquo, aut de nihilo. Non de nihilo: ergo de aliquo: ergo de pane, cum non sit dare de alio.

CONTRA. Hoc uerbum est notat identitatem: sed panis ad corpus Christi nō est identitas, nec in forma, nec in materia: ergo talis locutio scilicet cum uerbo substantiuo, quod notat identitatem, est falsa. **ITEM.** Omne fieri terminatur ad factum esse: sed in hoc sacramento nihil factum est, quia corpus non est nunc factum: ergo nec fieri est ibi: ergo sunt falsæ cum uerbo fiendi. **ITEM.** Omnis potentia aut est actiua, aut passiua: in pane non est actiua, nec etiam passiua, quia tunc esset ad actum: ergo cum hoc uerbo potest esse falsa locutio. **ITEM.** Hec præposito De, & Ex, dicit causalitatem, aut ordinem: ut de mane fit merides: hic non potest stare secundum quod dicit causalitatem: nec secundum quod dicit ordinem: quia tunc est sensus, Post panem est corpus: pari ratione posset dici de uerbo. Corpus post uerbum.

RESOLVTIO.

Eò conuersio hæc altarum conuersionum ordinem excedit, ut uix exprimi queat.

RESPONDEO. Dicendum, quod ista cōuersio est singularis: quia totum in totum transit, & hoc uirtute supra naturam: ideo panis ad corpus non est idēptitas, non est causalitas in Christi corpore, nulla est innouatio in pane: nulla est secundum causas inferiores ordinatio. Ex his eliciuntur quatuor regulæ. Prima est, quod omnia uerba signantia idēptitatē panis ad corpus Christi, faciunt sermonē falsum: unde oēs tales locutiones improprie sunt, & exponendę. Panis erit Corpus Christi; uel qd̄ fuit panis, est corpus Christi. i. conuersum est in corpus Christi: & simpliciter non sunt recipiendę cū relatiuo, & uerbo substantiuo: & iō non ualet ratio, quā adducit. Quia. n. totum in totum transit: non est maior idēptitas immo minor, immo nulla. Secunda regula est, quod omnia uerba signantia innouationē circa corpus Christi, sunt falsę dicta: quę autem signant conuersionē, & transitum: uerē dicuntur: & quia generari dicit innouationē, fieri pōt dicere transitū: ut cū dī, hoc fit illud: ideo cum uerbo fieri potest concedi, non cū uerbo generadi: & cōcedendę sunt rationes adhōc. Ratio ad oppositum nō ualet, quia obiicit de fieri, put dicit alicuius generationē: sed non sic accipitur hic: unde hæc est magis propria, panis fit corpus: quā, de pane fit corpus: & hæc simpliciter est impropria, Corpus Christi fit: sed cōcedi-

ceditur, fit hic. Tertia regula est, quia non est ordinatio panis ad corpus Christi secundum causas inferiores: ideo uerba hoc signantia, sicut hoc uerbum pōt, absolute dictum, faciunt locutionē falsam: ut si dicatur, Panis pōt esse corpus. Sed si dicatur ordinatio secundum causas superiores, tunc est in locutione ueritas: ut si dicatur, Panis pōt conuerti a Deo: & sic dicit **Amb.** & ratio concludit, quia actus ille est a potentia superiori. Quarta regula est, quia nulla est causalitas, sed solum transitus panis in cor-

pus Christi, quod oēs præpositiones causalitatem importantes reddūt locutionem improprie: unde improprie sunt cum hac præpositione De, uel Ex, secundum quod dicūt causalitatē: sed cum est aliqua acceptio ordinis, nec tamē secundum illā oīno proprie. Et dicēdū, quod illa est uera, & propria, in qua uerbum signās nō idēptitatē, nec innouationē, nec ordinationē naturalem, sed solum cōuersionē cū p̄positione importate transitū, non causam: unde hæc est p̄pria, Panis cōuertitur in corpus Christi.

DISTINCTIO VNDECIMA
PARS SECVNDA.

De materia Eucharistię. & primò Quare sub alia specie.

Vb alia autem specie tribus de causis carnem & sanguinem tradidit Christus, & deinceps sumendum instituit: ut fides scilicet haberet meritum, quæ est de his, quæ non uidentur: quia fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. Et ideo etiam, ne abhorreret animus, quod cerneret oculus: quia non habemus in usu carnem crudam comedere, & sanguinem bibere. Quia ergo Christum uorari dentibus fas non est, in mysterio carnem & sanguinem nobis commendauit. Et etiam ideo, ne ab incredulis religioni Christiane insultaretur. Vnde De cōf. August. nihil rationabilius, quàm ut sanguinis similitudinem sumamus: ut & ita ueritas non desit, & ridiculū nullum fiat a paganis, quod crucrem occisi hominis bibamus. Ne ergo hoc fieret, & ne ueluti quidam horror esset crucris, in similitudinem accipimus sacramentum. Ex p̄missis iā liquet, quare sub alia specie et quare sub ista hoc sacramētū dominus celebrauerit, et celebrari a nobis instituerit.

*Grego.
I homi.
Pasch.*

*De cōf.
d. 2. c.
sub si-
gura.
Hab. de
cōf. d. 2*

Quare sub duplici specie.

Sed quare sub duplici specie sumitur, cum sub alterutra totus sit Christus? Ut ostenderetur totam humanam naturam assumpsisse, ut totam redimeret. Panis enim ad carnem refertur, uinum ad animam: quia uinum operatur sanguinem, in quo sedes animæ a physicis esse dicitur. Ideo ergo in duabus speciebus celebratur, ut animæ & carnis susceptio in Christo, & utriusque liberatio in nobis significetur. Valet enim (ut Ambr. ait) ad tuitionem corporis, & animæ, quod percipimus: quia caro Christi pro salute corporis, sanguis uero pro anima nostra offertur, sicut præfigurauit Moyses. Caro (inquit) pro corpore nostro offertur, sanguis pro anima: sed tamen sub utraque specie sumitur totus: quod ad utramque ualet, quia sub utraque sumitur Christus. Sed si in altera tantum sumeretur, ad alterius tantum, id est, animæ uel corporis, non utriusque pariter tuitionem ualere significaretur. Sub utraque specie tamen totus sumitur Christus: nec plus sub utraque, nec minus sub altera tantum sumitur. Eadem enim ratio est, ut ait Hilarius, in corpore Christi, quæ in manna præcessit. De quo dicitur, Qui plus collegerat, non habuit amplius: nec qui minus parauerat, habuit minus. Et licet sub utraque specie sumatur totus Christus, tamen non fit conuersio panis nisi in carnem, nec uini nisi in sanguinem. Nec debent dici duo sacramenta, sed unum: quia sub utraque specie idem sumitur. Neque debet iterari sacramentum: quia benedictio non reperitur super speciem eandem. Neque aliæ substantiæ in sacrificium ueritatis offerri debent: quia de alijs non potest consecrari corpus Christi uel sanguis.

Quare aqua admisceatur.

Aqua uero admiscenda est uino, quia aqua populum signat, qui per Christi passionem redemptus est. Calix ergo dominicus iuxta Canonum præceptum, aqua et uino mixtus debet offerri: quia uidemus in aqua populum intelligi, in uino ostendi sanguinem Christi. Cum ergo in calice uino aqua miscetur, Christo populus adunatur: & credentium plebs ei, in quem credit, copulatur: quæ copulatio aquæ et ui-

nisi sic miscetur in calice Christi, ut mistio illa non possit separari. Nam si uinum quis tantum offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis.

Iulius Papa.

Si uero queritur, An irritum sit, quod geritur; si aqua prætermittatur: audi quod sequitur in eodem Canone. Non potest (inquit) calix domini esse aqua sola, aut uinum solū, nisi utrumque misceatur. Item Cyprianus, Calix domini non est aqua sola, aut uinū solū, nisi utrumque misceatur: sicut nec corpus domini potest esse farina sola, nec aqua sola, nisi utrumque fuerit adunatum, et panis unius compage solidū. Si quis tamen non intendens introducere hæresim, oblivione, uel ignorantia aquam prætermiserit, non uidetur esse irritum sacramentum: sed ille grauiter est corripiendus: nam & Græcorum ecclesia non apponere aquam dicitur: quod etiam ex dictis Cypriani uidetur posse colligi, ait enim. Si quis de antecessoribus nostris, uel ignoranter uel simpliciter non hoc seruauerit, quod nos dominus facere & exemplo & magisterio docuit, potest simplicitati eius indulgentia domini uenia concedi. Nobis uero non potest ignosci, quia nunc a domino instructi sumus, ut calicem domini cum uino mistum, secundum quod dominus obtulit, offeramus. Ex hoc uidetur, quod si quis simpliciter uel ignoranter uinum offerat sine aqua, sacramentum conficiat. Aqua uero nullatenus sine uino potest offerri in sacrificio: nec panis nisi de frumento: nec granum frumenti, nisi redactum fuerit in panem: quia Christus & panem se dicit, & grano frumenti se comparat. Quod ergo supradictum est non posse uinum solum offerri, determinari oportet: recipit enim exceptionem. Non potest, nisi simpliciter uel ignoranter fiat: uel non potest, id est, non debet. Quibusdam tamen uidetur hoc generaliter uerum. Colligitur etiam ex prædictis: quod Christus uinum aqua mistum dedit discipulis. Corpus uero tale dedit, quale tunc habuit; id est, mortale, & passibile. Nunc uero sumitur a nobis immortale & impassibile: nec tamen maiorem habet efficientiam. Eucharistia quoque intincta non debet dari populo pro supplemento

De cōf. d. 2. ca. nō des. De cōf. d. 2. c. sicut i sã cificat.

De cōf. d. 2. ca. & scripura.

Io. 6. Io. 12.

Iulius Papa q. m. m. c. t. a. nō dēt d. a. ribestia populo hab. de cōf. d. 2. c. c. u. e.

to communionis: quia non legitur Christum alicui discipulorum præbuisse panem intinctum, nisi Iudæ. Tunc uerò non accepit Iudas corpus Christi, sed tantum panē: corpus uerò et sanguinē Christi ante cū alijs discipulis perceperat.

VPRA egit Magister de confectione quantum ad transubstantiationem, siue conuersionem. Hic agit secundò: in qua specie, uel substātia debeat fieri talis confectio. Et hēt hęc pars duas partes. In prima determinat, in qua specie, uel substātia nunc conficere debeat ecclesia. In secūda ostendit, q̄ sic fuerit in confectione prima, quæ fuit in cœna. ibi. *Colligitur etiam ex prædictis, quòd Christus, &c.*] Vbi ostendit, in quibus substātijs confecit; & quale corpus discipulis dedit; & quale nos sumimus. Prima pars hēt tres. In prima ostēditur, quare illud sacramentū, siue Christi corpus datur sub alia specie. In secunda, quare sub duplici specie. ibi. *Sed quare sub duplici specie, &c.*] In tertia uerò determinat, q̄ aqua uino cōmiscenda est. ibi. *Aqua uerò admiscenda est uino.*] Et illa pars duas habet. In prima ostēdit modum commiscendi. In secunda uerò inquit, utrum hoc spectet ad sacramenti necessitatem. ibi. *Si uerò queritur, an irritum sit, &c.*

Dub. I. **N**ē abhorreret animus, &c.] Videt nulla esse ista Magistri ratio: quia non est faciendū ali quid in solatium sensus, quod præiudicet intellectui. Sed sicut horridum est sensui comedere carnes, ita difficile est intellectu credere oppositum eius, q̄

sentit: ergo uidetur, q̄ melius esset horrorem generari in sensu, ut ita ueritas manifestaretur in intellectu. Respon. Dicendum, q̄ ista non est tota ratio, quare sub specie uelatur; quia fit in sensu solatium; sed quia fit in sensu solatium, & in fidei meritum; in quo capitur, & illuminatur intellectus: si autem occulta retur sensui, & intellectus non releuaretur per fidem, tunc ali quod præiudicium fieret intellectui. Nunc autem non est ita: & ideo non ualeat.

Vinum & animam, &c.] Videtur malè dicere; quia regula est in philosophica scientia, q̄ termino semel posito non est utendum æquiuocè: ergo similiter nec signo: si ergo uinum signat sanguinem Christi, non signat animam Christi: non ergo animam nostram. Respon. Dicendum, q̄ sicut in signis uitalibus duplex attenditur significatio, scilicet propria, & allegorica: ita & in hac duplici signatione similiter accipitur in theologia. Simile potest esse in signis sacramentalibus, q̄ unā rem significant proprie, scilicet uel rem quam continent, uel effectum quem tribuunt: aliam allegorice, scilicet rem à qua uirtutem trahunt, sicut a passione, & eius fide. Et sicut fallit regula sophistarum in primis signis, quia in theologica scientia distinctio simul accipitur moraliter, & li-

& literaliter, & allegoricè: sic fallit in his signis, quia unum principaliter, & proprie significant, & aliud allegoricè. Possent tamē dici, q̄ unū signatur per alterū, ut animā per sanguinem: & sic nullum est inconueniens.

Dub. 3. *Caro Christi, &c.*] Secundum illud Ambr. Videtur, q̄ istud sacramentum sanat corporaliter: & hoc etiam uidetur Apostolus dicere. I. Cor. Ideo inter uos multi infirmi, & imbecilles; & dormiunt multi: loquitur de indignè accipientibus. Sed cōtra. Est cibus spiritualis, & remediū contra peccatum: ergo nō uidetur, q̄ sanitatē corporis tribuat. Itē. Si tribuat sanitatem corporalem: ergo uidetur, q̄ corpore existente sano, nō deberent homines recipere nisi sanguinem; q̄ nō est dicendū. Respon. Dicendū, q̄ Amb. loquitur de salute corporū, non q̄ est in uia, sed q̄ erit in patria, q̄ annexa est spirituali: & Apostolus de infirmitate loquitur spirituali. Si quis aut de corporali uelit intelligere, hoc solum referendum, & intelligendum est per accidēs, & ualde ex consequenti: quia nec ad hoc, nec p̄ hoc est institutū.

Dub. 4. *Aqua uerò, &c.*] Querit, utrū sufficiat, si admiscetur in dolio: & uidetur, q̄ sic; quia ante inceptionem Missæ misceri potest, & admixta transferri in uinum. Sed contra hoc est, quia talis admixtio nihil faceret ad sacramentum. Respon. Dicendū, q̄ admixtio aquæ cum uino est sacramentalis: unde solius est sacerdotis, & est ad signationem: & ideo tunc debet poni, quando iam inchoantur sacra mysteria.

Et in missa solemnī poni debet post offertorium: in missa autē priuata propter periculum obliuionis, & propter hoc ut fortè diuturno tempore benè commisceatur, securius est ponere statim, cum ponitur uinū in principio missæ. Quod ergo obiicitur de lymphatione in dolio. Dicendum, quòd illa non est sacramentalis: & ideo nihil facit ad sacramentum.

Mixtio illa, &c.] Videtur, q̄ possit separari, quia experimentū est probatum, q̄ quantumcūq; aqua miscetur, q̄ iuncus appositus attrahit aquā, & segregat: ergo uidetur, q̄ numq̄ ita possit misceri, ut Magister dicit. Respō. Sicut dicit Philosophus, quando prædominatur uinum. *Vide 3. Meta-ph.tex. com. 9.* soluitur species aquæ, &c. & cū soluta est, & cōuersa in uinum; totum est uinum, & sic conuerti pōt: non. n. conuerti pōt nisi panis, uel uinū. Aliqui tamē uolunt dicere, q̄ aqua nō conuertitur in sacramēto, sed tenet sp̄ rationem aquæ; & est ibi p̄ signationem solum: sicut si super infunderetur aqua post transubstantiationē, siue conuersionē uini. Hanc duplicem opinionē ponit Inno. in Decretali quadā de corpore domini. Primam tamen magis approbat, & magis uidetur approbanda. Vinum. n. potest conuertere aquam in se in parua quantitate, ut Philosophus dicit i. Primo de Generatione. Fuerunt etiam aliqui dicentes, aquā cōuerti in alios humores, & uinū in sanguinē: sed hoc nihil est, cū solum substātia panis, & uini possit transubstantiari: unde si aliquis puram aquam

in calicem poneret, oīno nihil conficeret: non sic est de uino: & ideo prima opinio tanquam probabilior est tenenda. Quod ergo obiicitur de iunco. Dicendum, q̄ non separat aquam mistam; sed per naturam convenientem aquę attrahit partes uini aquosās, totius (inquā) uini: non quia ibi sit aqua, sed partes debiles uini, quę minus habēt de uirtute.

Dub. 6. *Nobis uerò, &c.* Obiicitur cōtra hæc Cypriani uerba. Aut. n: hoc dicit, q̄a tale peccatum est irremediabile, aut quia culpabile. Si quia irremediabile: hoc falsum est. Si quia culpabile: sed similiter fuit in ignorantibus, q̄a ignorantia iuris non excusat: ergo, &c. Respon. Dicendum, q̄ hoc dicit, non quia peccatum sit in nobis irremediabile: sed quia non habet colorem excusationis, si fiat ex certa scientia: sed qui ex ignorantia faciebant, habebant excusationem, quę tamen nō excusat a toto, sed a tāto, q̄a forte non erat in eis mortale. Nec erat simpliciter ignorantia iuris, immo quodam modo dici poterat ignorantia facti: quia dominū fecisse nesciebant, cum nō habeatur ex scriptura: conicitur tamen ex hoc, q̄ de latere eius exiuit sanguis, & aqua; ubi etiam quodam modo præfigurata sunt sacramenta.

Dub. 7. *Aqua uerò, &c.* Obiicitur. Po natur ergo, q̄ aliquis decipiat, credens aquam esse uinum, & percipiat hoc tempore perceptionis sacramenti, quid faciendum est ei? Respōdent quidā, q̄ debet uinum ponere, & non debet consecrare; sed panē frau-

gere, & mittere in uinum. Sed ad quid hoc faceret? si enim uinum non consecratum non est maioris efficacię quā aqua, sufficit aquam ponere, uel positā tenere. Et ideo dicunt alii, q̄ debet formam uerbi super uinum dicere, ut plenum sit sacramentum, si percipit hora debita; tū propter signationem, tum etiā quia credo, q̄ sanguis aliquo modo addat ad efficaciam; sed tamen consulendum esset tali, quod prius contereretur, & doleret de negligentia.

Corpus uerò, &c. Videtur hoc malè dicere de Iuda, quia peccator erat, & malus; & hoc dominum non latebat; ergo tantū sacramentū nō debebat ei cōferri: nō debet dari nisi dignè accedentibus, & sine peccato. Item. Io. Cum introisset Sathanas, Glo. Non ut quidam putāt. Iudas tūc recepit corpus Christi. Respon. Dicendū, q̄ dominus dedit corpus suum Iudę, ne eum proderet, ut formam sacerdotibus daret. Et q̄ obiicitur de Glo. Dicendum, q̄ Glo. hoc nō negat; sed negat, q̄ non dedit ei tunc, quando dedit ei bucellam intinctam.

ARTICVLVS I.
QVÆSTIO I.

An materia sacramenti altaris debeat esse panis & uinum?

CA intelligentiā huius partis secundū duo, quę determinat Magister, duo principia queruntur. Primò ad intelligentiā primi queritur de speciebus, in quibus nunc conficit ecclesia. Secundo queritur de

de modo, quò cōfecit Christus. Circa primum primò queruntur breuiter quatuor. Primò queritur utrū hoc sacramentum cōfici debeat in specie panis, & uini. Secundo, utrum utraque harū species sit de integritate sacramenti. Tertiò queritur, utrum aqua sit de integritate sacramenti. Quarto, utrum in omni pane, & uino possit confici sacramentum hoc.

QUOD istud sacramentum debeat confici in speciebus panis, & uini: ipsa domini institutio, siue consecratio, & ecclesię catholicę obseruatio sufficientem præbet auctoritatem, & rationem. Sed quòd non uidetur; quia secundū quòd dicit Hug. Crescente ueritatis cognitione, signa debuerunt esse euidentiora: ergo cum panis, & uinum fuerunt sacramenta legis naturę, nullo modo debent esse sacramenta legis gratię, in qua tantum concurrat cognitio ueritatis. **ITEM.** Lex scripta plus cognitionis dabat, & habebat, quā naturalis: ergo eius signa erant certiora, & expressiora: ergo magis lex noua debuit conficere in sacramentis, siue signis traditis tempore legis scriptę, quā tempore legis naturę, de quibus sunt species panis, & uini. **ITEM.** Hoc ipsum uidetur; quia in lege scripta agnus, & eius sanguis efferebatur: sed caro magis exprimit carnem, & sanguis sanguinem; ergo magis in illa specie debet confici sacramentum eucharistię, quā in ista. **ITEM.** Species sacramenti naturaliter habent præsentare; sed panis, & uinum fiunt ab artificio; ergo non congruunt sacramento.

ITEM. Hoc specialiter ostenditur de pane, quia in hoc sacramento specialiter debet signari Christus passus; unde ipse dicit; Hoc facite in meam commemorationem; sed panis integer non signat passionem; ergo non congruit huic sacramento. **ITEM.** In hoc sacramento continetur Christus, ut cibus paruulorum, & humilium, qui prius erat cibus angelorum; sed cibus paruulorum est lac; ergo in lacte debet confici. **ITEM.** Obiicitur de uino, quia hic signatur Christus, ut cibus, siue potus sanans; sed uinum non datur infirmis; ergo non debet in uino confici hoc sacramentum, quod est sanantium infirmitatis spiritualis. **ITEM.** Effectus istius sacramenti est extinguere morbum concupiscentię, sed uini est accendere. Prouerbio. Luxuriosa res est uinum; ergo &c.

RESOLVTIO.

Aptiora signa, quę Christi corpus tum uerū, tum mysticum expressius signarent; quā panis & uinum, uix inueniri potuere.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ istius sacramenti duplex est res, scilicet corpus Christi uerum, & mysticum; & quia signa sunt instituta propter expressionem rei signatę, talia debuerunt esse, quę de sui natura nata essent utrumque exprimere. Et quoniam corpus mysticū est ex multis aggregatis in unum, talia elementa esse debuerunt, q̄ ex multis aggregantur in unū; tale aut est panis, q̄a est ex multis granis puris: tale et est uinum, q̄a est ex multis racemis puris; iō recte unionem

Libr. 1.
par. 11.
car. 6.
paulo
post in
tium.

Dub. 8.

Cap. 13

Cap. 20

unionem corpus Christi mystici signat. Corpus autem Christi uerum continetur in hoc sacramento ut cibus: quia propter hoc institutum est sacramentum, non ut cibus qualiscumque, sed ut cibus conueniens, cibus efficax, cibus sanans, cibus omnibus communis: ideo debuit institui signum, quod quidem esset cibus habens istas proprietates, Cibus autem magis conueniens est panis de frumeto, & uinum: & huiusmodi signum est, quod naturae non generat ex frequentatione fastidium, quod non conuenit de aliquo alio cibo. Est etiam efficax in confirmando, quia panis confortat, & uinum letificat. Est etiam sanus, sicut dicit Isaac in dietis, quia uterque ad sanitatem facit. Vterius, est cibus communis, & usitatus maximè inter gentes rationabiliter uiuentes. Vnde Damasc. Consuetudo est hominibus manducare panem, & bibere uinum: ideo coniugauit eis dominus diuinitatem, & fecit ea corpus, & sanguinem suum: ut per hæc, quæ sunt secundum naturam consueta, in quibus uita conseruatur, ad ea quæ sunt supra naturam, anima transferatur.

EX HIS patent obiecta. Quod enim obicitur, quod sacramenta in no. lege sunt euidētia. Dicendum, quod euidētius factum est ratione uerbi additi. scilicet huius, Hoc est corpus meum: sed oportuit a parte elemētalī, quia sufficiebat illa euidētia. AD ILLVD, quod obicitur de signis legis scriptæ. Dicendum, quod euidētia signa erant passionis, quia sicut supra dictum est, ad illam signandam principaliter ordinabatur, sed

non euidētia quantū ad expressionem gratiæ sacramentalis; & hoc principaliter significatur in sacramētis nouæ legis. ET PER hoc patet de carne, quia non signatur caro ut caro, sed ut reficiens. AD ILLVD, quod obicitur, quod sunt ab artificio. Dicendum, quod habilitas est a natura, sed perfectio ab opere humano: sic & Christus a sua origine habuit cibandi habilitatem, sed actu est cibus effectus decoctione in igne passionis, & cōpressionē in torculari crucis: sic est in ipso signo. scilicet pane, & uino. ET PER hoc patet sequens quod obicitur, quod non signat passionem. Dicendum enim, quod falsum est: immo signat per decoctionem, uel etiam cōpressionem. Posset tamen dici, quod non exprimitur Christus ut passus principaliter, sed ut cibus. AD ILLVD, quod obicitur, quod est cibus paruulorum, & humilium. Dicendum, quod est cibus paruulorum, & humilium: eorum tamen qui aliquo modo creuerunt, non accedentium ad fidem: unde Aug. Cibus ium grandium, cresce, & manducabis me &c. Et ideo pane, non in lacte fuit institutum. AD ILLVD, quod obicitur de uino, quod non sanet. Dicendum, quod uinum datur iam conualescentibus, & non actu in firmantibus: in quo signatur, quod istud sacramentum dari debet iā confidentibus per bonam conscientiam, non iacentibus in lecto peccati. AD ILLVD, quod obicitur, quod auget luxuriā. Dicendum est, quod hoc facit quando sumitur ad ebrietatem, non quando sumitur ad refectioem, & inuēditatem seruata sobrietate.

QVAE-

QVÆSTIO II.
An species tum panis, tum uini sit de integritate sacramenti altaris?

VT RUM utraque harum specierum sit de integritate sacramenti? Et quod sit, uidetur: quia dominus, cum illud sacramentum tradidit, in utroque specie conficit; sed non est sacramentum cōpletum, nisi secundum quod ipse instituit: ergo &c. ITEM. Forma uerbi est de integritate sacramenti: sed forma corporis non est nisi super panem, & forma sanguinis non est nisi super uinum: ergo utraque species est de integritate sacramenti. ITEM. Nullum sacramentum est iterandum, quā diu manet: nec cōsecratio supra cōsecrationem est addenda, cū est perfecta: sed ad cōsecrationem: panis additur cōsecratio uini: ergo nondū est perfecta: ergo &c. ITEM. In hoc sacramento exprimitur mysterium nostræ redemptionis: sed hoc non fit in solo pane, siue etiam corpore, sed etiam sanguine: & sic &c.

CONTRA. In hoc sacramento quantū ad speciem panis totus Christus continetur: nec aliquid ampliū in duobus, quā in uno, nec aliud, sed omnino idem: ergo uidetur quod non sit de integritate species uini: quia illa remota remanet totum completum. ITEM. Fideles integrū, & perfectum sacramentum recipiunt: nec recipiunt nisi in altera specie tantum: ergo &c. ITEM. Quæ ro, quæ necessitas est in hoc sacramento sanguinem Christi signari. Si quia est de integritate, multo magis anima: ergo anima multo magis debet significari. Si

dicat quod in hoc signatur anima, quia sedes animæ est in sanguine, ut dicit Magister. Cōtra. Anima ut perfectio est in toto corpore, & in singulis partibus: non ergo in sanguine. Præterea. Quædam animalia sunt sine sanguine. ITEM. Baptismus est sacramentum ualens ad remediū corporis, & animæ: & tamen non est ibi signum, nisi unicum: ergo nec hic.

RESOLVTIO.

Et si non quod ad efficaciam; tamen quod ad significantiam utraque species, scilicet et panis et uini de integritate est sacramenti Eucharistia

RESPONDEO. Dicendum, quod in sacramento duo sunt. scilicet efficacia, & signantia. Esse igitur de integritate sacramenti dupliciter est. Aut quantū ad efficaciam; & sic neutra species est de integritate: sed quælibet est totum, quod habet efficaciam. Aut quantū ad signationem, uel significantiam; & sic sunt de integritate, quia neutra per se exprimitur res huius sacramenti, sed in utraque simul; & hoc patet sic. Hic significatur Christus cibus perfectè reficiens manducantes sacramentaliter, & spiritualiter: perfecta autem refectio non est in pane tantum, sed in utroque: ideo non in uno tantum perfectè signatur ut reficiens, sed in utroque. Reficit autem hoc sacramentum non quoscumque, sed manducantes spiritualiter. Manducare autem spiritualiter est cognoscere, & affici circa eius passionem, quæ fuit in corpore eius multiplici afflictione, & san-

& sanguinis effusione, in quo manifestatur immensa Dei charitas, & in hoc anima perfecte reficit, & delectat: & ideo utrumque distincte significatur. scilicet corpus, & sanguis Rursus. Delectatio, & refectio non est in passione, quia passio, sed quia nostra redemptio: ibi etiam mira utilitas nos delectat: & quia redempti sumus in corpore, & anima, ad hoc est perfecta redemptio, & Christus exposuit corpus, & animam: & ideo ut perfecta esset, uel signaretur redemptio, & ex hoc perfecta refectio, debuit signari corpus in pane, & anima, cuius sedes est in sanguine; in uino. Ratio igitur integritatis est significantia Christi, nos perfecte reficietis in meditatione suae amarissimae passionis, & nostrae iucundae redemptionis; quae non per alterum horum perfecte signari potuit, sed per utrumque. Rationes autem ad primam partem inducunt procedunt quantum ad signantiam.

AD ILLUD, quod obiicitur primo ad oppositum, patet responsio: quia & si totum in utraque specie contineatur, non tamen per alterum perfecte signatur: & ideo fideles recipiant perfectum sacramentum sub una specie, quia ad efficaciam recipiunt. Sed quantum ad signantiam sufficit quod ecclesia facit in eorum praesentiam; nec oportet quod ipsi recipiant propter periculum effusionis, & propter periculum erroris; quia non crederent simplices in altera specie totum Christum recipere. Exemplum patet de eo, cui exiit sanguis ab hostia, quae non credebatur quod esset sanguis in

specie corporis. AD ILLUD, quod obiicitur tertio, quae necessitas est, quod oporteat sanguinem signari. Dicendum, quod hoc est tunc pro passione, tunc pro anime redemptionem. Anima enim cum sit spiritualis, non potuit in se signari, sed in annexo, ut puta in sanguine, in quo est sedes anime; non quia in solo sanguine sit, sed quia anima rationalis unitur mediante potentia sentiendi, & illa mediante potentia uegetandi: & quia illa habet tres vires. scilicet generatiuam, augmentatiuam & nutritiuam: prima quae est, fundamentum omnium, est nutritiua, & nutrimentum sanguinis, uel aliquid loco eius: ideo &c. AD ILLUD, quod obiicitur de baptismo. Dicendum, quod baptismus principaliter signat mortem, & sepulturam: sed hoc sacramentum signat eum passum: & quoniam passus est in anima, & in carne passus corporis afflictione, & sanguinis effusione: ideo utrumque hic signari debet. Unde non est simile, quia ista non est tota causa, nec principalis; sed principalis est signatio refectiois perfecte secundum statum uiae. Causae autem congruentiae multae sunt, & accipiuntur tunc ex propria rei significatione, quam efficit sacramentum; & haec est nostra refectio, tum rei quam signat allegorice; & haec est Christi passio. Refectio autem potest significari ut perfecta; & sic significatur per haec duo quantum ad modum duplicem; quia alii suauiter, alii cum maiori labore reficiuntur. Prima significatur per sanguinem, & speciem uini: secunda per speciem panis. Vel quantum ad effectus, quia confortat; & hoc

hoc per speciem panis: & laetificat, siue delectat: & hoc per uinum. Quantum ad signationem allegoricam debet signari corpus, & anima, quia Christus utramque assumpsit, & in utraque passus est, & utramque redemit: & haec omnia ad congruitatem faciunt: & institutio, quae praexistit congruitatem, superueniens institutio inducit necessitatem.

QVAESTIO III.

An aqua sit de integritate sacramenti Eucharistiae?

VERVM aqua sit de integritate sacramenti Eucharistiae. Et quod sic uidetur. Cyprianus. Sicut in sanctificando calicem domini offerri sola aqua non potest, sic nec uinum solum potest: sed uinum est de integritate, & sine illo non potest esse sacramentum: ergo nec sine aqua. ITEM. Ratione, uidetur: quia sacramentum corporis non potest fieri in sola farina, nisi per commistionem aquae fiat panis: ergo nec sacramentum sanguinis sine commistione aquae. ITEM. Aut dominus posuit, aut non posuit. Si posuit, & quod ipse instituit, est de integritate sacramenti, quia quod aliter facit, nihil facit: ergo &c. Si non posuit: ergo praesumptio fuit ponere. ITEM. Quod signat aliquid, quod est de substantia, & principaliter in sacramento, est de eius substantia: sed unio aquae cum uino significat unionem membrorum ad caput, ut dicit Beda, & habetur in litera. ITEM. Vinum significat sanguinem, qui fluxit de latere Christi: sed non tantum sanguis fluxit, immo sanguis & aqua: ergo imperfectum est sacramentum,

utrumque apponatur.

SED CONTRA. Nihil est de substantia sacramenti huius materialiter, quod non remanet, neque secundum substantiam, neque secundum accidentia: sed aqua est huiusmodi: ergo &c. ITEM. Elementum, quod est de substantia unius sacramenti non est de substantia alterius, cum sint sacramenta distincta: sed aqua est materia baptismi: ergo non est de necessitate huius sacramenti. ITEM. Omne, quod est de substantia, aut est quantum ad significantiam, aut quantum ad efficaciam. Non quantum ad significantiam, quia debet signare corpus Christi uerum, & mysticum, & sanguis sufficienter signatur per uinum, & similiter unio corporis mystici. Nec quantum ad efficaciam, quia sine aqua est transubstantiatio. ITEM. Quidquid sit de integritate, quare de congruitate: & uidetur quod non sit congruum aquam apponi, quia hoc sacramentum est rei habentis omnis saporis suauitatem: sed aqua est insipida: ergo non congruit. ITEM. Pani nihil additur: ergo nec uino: uel si additur, queritur quare. ITEM. Dominus non legitur apposuisse: ergo uidetur quod non peccet, qui non apponit; sed multo magis quod apponit. Quod autem sit de necessitate, & congruitate praeccepti, Cyprianus ostendit dicens. Nobis ignoscere omnino non potest, qui admoniti sumus; ut calicem domini cum uino, & aqua mistum, secundum quod dominus obtulit, offeramus. QVAESTIO ergo est, si mortaliter peccat, qui omittit.

S. Bon. Lib. 4. V. RESO.

Lib. 2.
Epist.
op. 3

Q. coll.

LIBRI QVARTI

RESOLVTIO.

Non quid necessarium, et de integritate; sed quid annexum, & de congruitate est aqua in sacramento Eucharistia.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ de integritate sacramenti huius sunt quatuor, s. materia, & forma, & ordo, & intentio cōsecratis. De congruitate aut, & bene esse sunt, quæ sunt his annexa: aqua ergo cū non sit aliquid horum, non est de necessitate: sed annexum est materiæ, s. uino, quia adiungitur uino, & in ipsum conuertitur, & postmodū in sanguinē: & iō est de congruitate. Ratio autem huius connectionis est expressior signatio, quia aqua signat populum, & p̄ coniunctionem sui cum uino signat unitatem capitis cum mēbris: per uinum autem signatur unio membrorum adinuicem. Rationes igitur ostendentes, q̄ aqua non sit de substantia sacramenti, sunt concedendæ.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de Cypriano. Dicendum, q̄ Cyprianus dicit illud nō posse fieri, quod non benè potest, uel nō de iure potest. Vnde Alexander, ubi Cyprianus dicit potest, dicit debet. AD ILLVD, q̄ obiicitur de farina. Dicendum, q̄ non est simile, quia farina non cōmissa, siue per se nō est cibus: sed uinū potus est per se. AD ILLVD, q̄ obiicitur, uatum dñs posuerit. Dicendum, q̄ sic, sed non tanquam necessarium, sed tamquam congruum: & hoc patet, quia uinum erat, ex quo cōfecit: ergo aqua transferat in uinum antequam conficeret: & quia apposuit, peccat qui nō ap-

ponit, nihilominus cōficit. AD ILLVD, q̄ obiicitur de unione. Dicendum, quod illa unio significatur per uinum, quia significatur unio mēbrorum adinuicē, & per consequens ad caput, nō tamen ita expresse: iō congruit. SIMILITER q̄ dicitur, q̄ fluxit simul. Dicendum, quod per aquam illam non signatur aqua ista, nec e conuerso: sed aqua illa aquam baptismalem signat. Vel potest dici, quod ex hoc innuit commiscēdam aquam uino; unde illud fuit figura huius, non hoc sacramentum illius: hic. n. sanguis non ille tantum, sed totus, qui fluxit de corpore, signatur, & continetur. AD ILLVD, quod quæritur de congruitate. Dicendum, quod est de cōgruitate. Quod dicit de insipiditate. Dicendum, quod signat populū, qui est insipidus, & sapidus fit per coniunctionem cum sapientia Christo, sicut aqua cum adiungitur uino. AD ILLVD, q̄ obiicitur, quod non commiscetur aliquid pani. Dicendum, q̄ non est simile, quia non potest ei sic aliquid commisceri, ut trāseat in ipsum, quia durior: propterea non habet uirtutem conuersiuam, ut uinum. Præterea, principalius refertur ad signandum nostram redemptionem. AD ALIVD. Dicendum, quod dominus apposuit, & quidā hoc Testatur id brietatem, quod non biberit uinum purū, maximè fortè tale, lib. 4. quale est in terra promissionis. cap. 5. Sed hæc coniectura debilis est: sed scimus quod Apostoli, qui cœnæ domini interfuerunt, ita ecclesiæ reliquerunt. Nec obiectio

De cōf. d. 2. ca. Omne.

Testatur id brietatem, quod non biberit uinum purū, maximè fortè tale, lib. 4. cap. 5.

DISTINCTIO XI.

ctio ualet de Euangelio, quia nō omnia scripta sunt: & ratio quare de aqua nō est scriptum, est ne putetur de substantia sacramenti: ne autem putetur præter, necessarium fuit in passione domini insinuat, cū exiuit sanguis, & aqua: & ideo peccat, qui omittit: & qui ex hæresi, uel cōtemptrū ommitteret, peccaret mortaliter: qui enim negligit ex hoc quod nullam habet diligentiam, peccat mortaliter: qui negligit ex hoc, quod habet diligentiam semiplenam, peccat uenialiter: sed tamen grauitè peccat, quia hoc sacramentum cum omni diligentia est consecrandum. Et quantum istud opus, & hoc sacramentum præcedit alia opera, tantum negligentia in hoc præponderat aliis negligentis.

QVÆSTIO III.

An omnis panis, & omne uinum materia sit sacramenti Eucharistia?

VTRVM hoc sacramentū possit confici in omni pane, & uino? Et quod sic, uidetur: quia est cibus communis: ergo debet fieri in materia communi, sicut baptismus propter excusationē pauperum: ergo in omni pane, & in omni uino, quæ habent rationem reficiendi, & potandi. ITEM. Ostenditur, quod possit confici in pane, & uino corrupto, quia dicit Innocentius. Et si diligenti studio uinum optimū sit querendum; uitium tamen uini non maculat mundiciam sacramenti; eadē ratione, nec panis: ergo &c. ITEM. Ostenditur q̄ in pane, & uino misto: quia sicut uino commiscetur aqua, ita granis frumenti commisceri pos-

sunt alia grana; sed in uino misto aqua fit, & debet fieri sacramentum: ergo similiter & in frumento misto potest. ITEM. Q̄ in omni aqua uidetur, quia omnis aqua potest conuerti in uinum, & conuersa potest conuerti in sanguinem: ergo &c.

CONTRA. Quod non in omni pane, & uino, uidetur: quia sicut dominus baptizādo dedit uim regenerariuam aquis, ita consecrando instituit huius sacramenti materiam: sed cōsecrauit in pane frumenti, quia ille est solum cibus paschalis, & in uino uitis: ergo &c. ITEM. Q̄ nec in uino, nec in pane corrupto, uidetur: quia uinum corruptum non est uinum, sicut homo mortuus non est homo. Vnde acetum (sicut dicit Philosophus) nec est uinum, nec potest esse: similiter de pane: ergo &c. ITEM. Quod nec de misto, uidetur: quia t̄ mutatio est miscibilium alteratorum unio: unde in mistione transmutantur formæ mistorum, & resultat tertium: ergo uinum mistum non est uinum: & similiter panis: ergo &c. ITEM. Quod non in aqua naturali, uel artificiali, uidetur: quia baptismus, qui est sacramentum necessitatis, non potest: ergo nec illud, quod debet fieri solemniter.

RESOLVTIO.

Quia Christus ex tot tantisq; granis, ac lignis, soli se grano frumenti, & ligno uitis comparauit; ideo in alijs, quam in illis conficiendum non est.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ materia congrua huic sacramento de natura sua est, panis de

8. Me. cap. 14

† A. l. mystio.

Lib. 1. ac. 6. c. 1. r. p. 11. co. ubi

frumento, & uinum de uite: ppter hoc qd iste cibus inter omnes cibos; & potus ille inter omnes potus est conuenientior, efficacior, sanior, & communior: & ideo dominus se grano frumenti comparauit, & ligno uitis: & hac causa in his duabus speciebus confecit, & conficiendo instituit. Ideo in alio pane qd de frumento; uel in alio uino qd de uite non potest cofici: & hoc determinauit Concilium Carth. In omni autem pane de frumento sicut in omni uino de uite, siue ibi sit differentia accidentalis siue specifica (ut dicunt quidam) potest confici saluata specie illius panis, & illius uini.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de omni pane propter communitatem. Dicendum, quod non tantum communitas, sed etiam congruitas est hic consideranda. Præterea. Baptismus est sacramentum necessitatis, sed illud non: ideo non est simile. Præterea. Omnis aqua naturaliter omni aquæ est eadē specie, non sic omne bladum. AD ILLVD, quod queritur de corruptione. Dicendum, quod est quedam corruptio a statu optimo, non tamen abesse simpliciter: ut puta quando uinum turbatur, uel accedit: quedam est corruptio abesse simpliciter, ut quando simpliciter desinit habere formam panis, & uini, ut quando perfecte conuertum est in acetum. Prima corruptio non tollit potentiam coficiendi, sed secunda tollit. Hæc autem corruptio poterit discerni per gustum ab illis, qui noscunt naturas rerum. AD ILLVD, quod

obiicitur de mistione. Dicendum, qd mistio dicitur dupliciter. scilicet communiter, & proprie. Communiter quando miscetur aliquid alicui alterius naturæ, quod tñ nō habet proportionē in quāto, sed illud tanquam prædominās soluit speciem, & cōuertit in se: & tunc non est mistio proprie, & talis potest esse in hoc sacramento. Et de hac dicitur in fine Primi de Gener. qd si gutta aquæ misceat amphoræ uini, non est mistio, quia soluitur species. Et alia mistio proprie dicta, miscibiliū alteratorum unio: & hæc repugnat: unde tot grana possunt cōmisceri granis frumenti, & tantum de aqua uino; quod alterat a suis naturalibus saporibus: & hæc mistio tollit potentiam coficiendi: & ideo frumenti grana diligenter sunt secernenda, & ualde parum de aqua est apponendum; maximè quando uinum est debile. AD ILLVD, qd ultimò queritur de aqua. Dicendum, qd nulla aqua rosacea, nec artificialis, sed solū naturalis, qd dicitur aqua uiua, est apponenda: & si apponatur alia aqua ut transeat in uinum, fit sacramentum: sed ille qui apponit, peccat: sicut ille qui ommitteret ponere aquam: qd n. aqua signat populum, hoc est rōne multitudinis: & talis est aqua nō artificialis, sed nālis.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO. I.

An Christus confecerit in azimo, uel fermentato?

ONSEQUENTER, quantum ad secundū art. queritur de modo, quo Christus cofecit

fecit. Et circa hoc queruntur duo. Primò queritur de modo coficiendi quò ad signum exterius. Secundò quò ad contentum interius.

UTRVM Christus cofecit in azimo, an in fermentato. Et

Cap. 26 qd in azimo uidetur. Matth. prima autē die azimorum. I T E M.

Cap. 14 Marc. Et primo die azimorum.

Cap. 12 & Luc. Venit autem dies azimorum, in quo necesse erat occidi pascha: sed isto die non reperi-

batur fermentatum in omnibus finibus Israel: ergo si coficiens in domo Iudæorum uoluit comedere pascha, non potuit coficere in azimo. I T E M. Ratione uidetur quia dominus nō uenit soluere legē, sed adimplere man-

data legis: sed præceptum erat. Exod. & Deuter. qd comederent pascha cum azimis: ergo comedit azima: sed de illo pane cofecit, quem in cœna comedit: ergo &c. I T E M. Dominus debuit e-

modo coficere, quo magis sacramento conueniret: sed azimum ratione integritatis magis cōuenit huic sacramento: ergo in pane azimorum debuit coficere: unde. 1. ad Cor. Non in fermento ueteri, sed in azimis sinceritatis, & ueritatis.

CONTRA. Hoc est, qd dominus præuenit diem azimorum: sed ante illum diem non comdebant azima: ergo &c. Quòd autem præuenit, ostenditur: quia si figuræ debet ueritas respondere: cum agnus, qui erat figura huius, immolaretur 14. luna: Christus fuit crucifixus 14. luna: sed ante diem crucifixionis cofecit: ergo in fermento. Hoc ipsvm probatur auctori-

Exo. 12 Deut. 16.

Cap. 5.

Cap. 5.

Cap. 5.

Cap. 5.

Cap. 5.

Cap. 5.

Cap. 5.

Cap. 5.

Cap. 5.

Cap. 5.

Cap. 5.

Cap. 5.

tate, quia dicitur Iohan. Non introierunt in prætorium, ut non contaminarentur, sed manducarent pascha: ergo ante ductus est ad passionem, quam manducaretur pascha: ergo puenit: & si hoc, ergo idem qd prius. I T E M. Dies festus paschæ dicitur prima dies, in qua manducabatur pascha: sed Ioan. dicitur qd ante diem festum paschæ fecit cœnā cum discipulis suis: ergo &c. I T E M. Hoc ipsum probatur per Luc. ubi dicitur, qd mulieres in die crucifixionis aromata parauerunt, in sequenti quienerunt, & Glos. dicit qd non licebat aliquid parare secundum legem: ergo magnus dies festus fuit in sequenti crucifixionis: sed magnus dies festus erat prima dies azimorum: ergo &c. I T E M. Ratione uidetur, quia si dominus noluit nos ritum iudæorum seruare: uidetur, qd nec ipse seruauerit: ergo nec cofecit in azimis.

Iuxta hoc queritur de controversia Græcorum, & Latino-

rum, unde uenerit: & uidetur qd nō poterit esse, quia ipsi acceperunt ab Apostolis, & Apostoli ab ipso domino: ergo uel Apostoli errauerunt, uel Græci finxerunt. Queritur etiam, qui melius faciunt: & utrum utrique bene faciunt, cum aliqui modum domini non teneant.

RESOLVTIO.

Quidquid dicant Græci; Christus in azimo, & non in fermentato cofecit.

RESPONDEO. Ad primum dicendum qd dominus pascha celebravit. 14. luna: unde nō puenit, sicut expresse tres Euāgelistæ cōcordant; nec præuenire debuit.

Cap. 18

Cap. 13

ca. 23.

Qd col. later.

Ioā. 12 & 15. Iulius Pap. in 7. decret. reprehendit quosdam qui uinum expressu in calice offerebant.

Si ergo manducatio agni typici est figura mādicationis agni ueri: manducatio agni ueri debuit illam sequi, non prēire. Vnde quia in luna. 14. paschale fecit; quando tantū comedebatur azima; patet quod in azimo confecerit.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod prāuenit, quia crucifixus est 14. luna. Respondent quidā, quod luna. 14. est crucifixus, quia solemnitates durant a sero usque ad aliud sero; unde primo sero comedit agnū, & antequam ueniret alterū sero, est crucifixus. Aliter dicitur, & melius; quod passio eius inchoata est statim post cenam, quia fuit in agonia, & fuit comprehensus &c. unde optime est factum, quod agni comestio, & ipsius immolatio facta est 14. luna, non quia cōsummata, sed inchoata. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non introierunt prātorium, ut non contaminarentur. Dicendum, quod pascha tribus modis accipitur. Vno modo pascha cibus paschalis dicitur, ut azima quae per septem dies comedebatur a Iudaeis. Alio modo pascha dicitur agnus paschalis. Luc. 22. In qua necesse erat occidi pascha. Tertio modo dicitur pascha agnus uerus. 1. Corin. 5. Pascha nostrum immolatus est Christus. Et primo modo accipitur in Ioā. AD ILLVD, quod obiicitur de die festo. Dicendū, quod illi septem dies oēs erāt dies festi: sed primus erat per excellentiam, festus dies hic est 15. amplius maior excellentia sabbatum, quod erat inter illos dies festos, in quo nihil debebant parare tum propter suam celebritatem, tum pro-

pter azima: quod ergo dicit Io. loquitur de die 15. antequam facta est cœna. Quod autem dicit Iudaei non in die festo, intelligendum est de sabbato. Similiter, quod mulieres quiescunt, hoc est ob reuerentiam sabbati, non quia primus dies, quia in primo die aliquid parare, sed in sabbato parare nil licebat. AD ILLVD, quod obiicitur, quod dominus non debuit facere nos iudaizare. Dicendum, quod dominus de lege non retinuit, sed de nouo instituit, sicut patet de baptismo: quia illi aqua lustrabatur, & nos aqua lustramur: sed hic instituit, quia sacramento congruebat. AD ILLVD, quod quaeritur de controuersia Græcorū, & Latinorum. Dicendum, quod (sicut dicit Leo Papa) antiqui patres propter Iudaeorum institutionem, & quando error ille uigebat de legali obseruātia, de creuerunt ex consilio spiritus sancti cessare, quousque error ille minueretur, sicut decreuerunt in Christi nomine baptizare. Vnde de omnis ecclesia primo in azimis conficiebat, postmodum ex hac causa in fermentato: sed cessante iam illa causa, rediit iam Romana ecclesia in ritum pristinum: Græci uerò tamquam superbi noluerunt ad ritum primum redire: & ideo ex hoc ita coacti sunt defendere. Primo dicentes se ita accepisse. Secundo uerò, quia hoc non sufficebat, addiderunt rationem, propter hoc. ne iudaizarent. Tertio, quia hoc non sufficebat, si dominus in azimis confecisset, aut si sunt hoc dicere, quod dominus confecit de fermentato. Et

quia

quia Euangelistae dicunt cōtrarium, ausi sunt dicere, quod falsum dixerunt: & a Ioanne correpti sunt. Ecce quomodo error paruus in principio multus est in fine: tamen tam ipsi conficiunt, quam nos: hoc enim non est de substantia sacramenti, sed de cōgruentia: & hoc patet ex imitatione, uel institutione sacramentorum.

QVAESTIO II.

Quale corpus, passibile, an impassibile dedit Christus manducandum Apostolis?

DE modo quo Christus confecit quod ad contentum interius: & quaeritur, quale corpus dedit discipulis in cœna? Et quod impassibile, & immortale uideatur. Matth. Transfiguratus est ante eos. Glo. Illud corpus, quod habuit per naturam; dedit discipulis suis in cœna, non mortale, non passibile. ITEM. Ratione uideatur, quia omnis caro passibilis, est conuertibilis: ergo si corpus passibile dedit, fuit conuertibile in manducantes: quod est inconueniens. ITEM. Omni passibili potest inferri passio; & omne illud, cui potest inferri passio; laeditur per contactum fortem agentis: si ergo Christus sub forma panis fuit tunc: ergo percussione dentium, & masticatione poterat laedi. ITEM. Si passibile, & mortale, esto quod esset reseruatium in triduo: tunc ergo moreretur: & si hoc, non esset ibi anima: ergo nec plenum sacramentum: cum ergo hoc non sit ponere, constat quod non moreretur: ergo, &c. ITEM. Est quod aliquis confecisset in triduo, constat quod uerba eandē

haberent uirtutem: sed uirtute uerborum est ibi modo totus Christus; ergo totus Christus esset ibi; ergo simul esset uiuus, & mortuus; uiuus sub sacramento, mortuus extra; ergo pari ratione immortale sub sacramento, mortale extra. ITEM. Quod illud sit nullum inconueniens, uideatur: quia si aliquod corpus esset in pluribus locis, simul posset moueri, & quiescere, & simul moueri, & non moueri; ergo eadē rōne simul pati, & non pati, mori, & non mori; ergo, &c.

CONTRA. I. Cor. dicit Glossa. Solet quaeri, quale corpus discipulis suis dedit dominus; & respondet. Dicimus tale, quale erat, quia passibile, & mortale. ITEM. Si dedit impassibile, & immortale, cum haberet in se passibile, & mortale; ergo aliter dedit in signo, quam in se; ergo fuit ibi fictio. ITEM. Si immortale, esto quod reseruaretur, simul esset uiuus, & mortuus; ergo simul uiueret, & non uiueret; & si hoc, duo cōtradictorie opposita essent simul uera de eodem, quod non potest credi, nec intelligi. ITEM. Cum dicitur, Hoc est corpus meum, panis solum conuertitur in corpus, sed anima est ibi solum per concomitantiam; ergo si in triduo fuisset confectum, esset mortuum corpus, cum anima esset separata; ergo similiter si esset reseruatium: ergo passibile, & mortale.

RESOLVTIO.

Passibile corpus, sed impassibili modo manducandum Christus tradidit Apostolis.

RESPONDEO. Circa hoc duplex est opinio. Vna Magistri

Wid. Innoc. de Off. Missae. par. 3. c. 4. ubi quattuor pliciter distinguit accipi pascham in sacra.

cap. 17

cap. 18

Lib. 2. de sacram. par. 8. cap. 3. Hug. & suorū sequacium, q̄ Christus corpus suū immortale, & impassibile dedit sub sacramento: & non est inconueniens, q̄ sit habens alterum, & alterum modum essendi habitu, & actu. Habitu quidem erat mortale; sed ex aliqua cā sumpsit ad tempus immortalitē; sicut subtilitatem in natiuitate, agilitatem in mari, claritatem in monte; sic immortalitatem sub sacramento. Nec est ibi contradictio uera, q̄ corpus Christi ex hoc, q̄ in pluribus locis est, oppositas habet proprietates: sicut portare, & portari; gescere, & moueri: sic pati, & non pati. Quantum enim ad hoc accipit rationem uniuersalis, licet uerē sit singulare. Et secundum opinionem istorum si reseruatū fuisset, non esset mortuū in pyxide. Sed quia hæc opinio similiter contradictoria ponit dici de eodem secundum q̄ idē; & hoc non est necessarium ponere in hoc sacramento: ideo minus est rationabilis. Propterea est alia opinio Magistri, & Innocentii, & sequacium; q̄ dedit tale corpus discipulis, quale habuit: quāuis enim corpus Christi simul uirtute sacramenti sit in pluribus locis, easdem tamen habet absolutas proprietates, rā quam unum numero. Et propter hoc ad intelligentiam obiectorū in contrariū. Dicendū, q̄ duplex est proprietas, quæ conuenit corpori Christi. Quædam absoluta, quædam relata ad locum. Proprietas absoluta, quæ conuenit corpori Christi, ut in uno loco est, cum sit una, conuenit tamē, ut in omnibus. Sed

proprietas relata ad locum, cū sit in diuersis locis, & si conueniat ei in uno loco, non tamen oportet, quod in omnibus. Unde non oportet, quod si corpus Christi sit in multis locis, quod si mouetur in uno, moueatur in altero. Similiter non oportet, quod si aliquis percutit ipsum in uno loco, quod in alio similiter percutiatur; quia talis operatio respicit præsentiam localem agentis. Ita similiter non oportet, q̄ si uideatur in uno loco, quod in alio uideatur: quia hoc recipit præsentiam uisibilis. Concedendum ergo, q̄ Christus corpus passibile, & mortale habebat sub sacramento: sed tamen non poterat ibi sibi passio inferri, quantumcūque homo percuteret. Unde dicendum, quod sub speciebus illis erat passibile, sed erat ibi impassibiliter. Unde loquendo de passione illata, si queratur, utrum posset ibi pati? ista distinguenda est. Aut enim hoc, quod est (ibi) determinat actum: aut compositionem intellectam circa subiectum. Si determinat actum, falsa est; quia sensus est, quod sub sacramento poterat ei passio inferri: & hoc est falsum: quia sicut ibi non poterat sentire, ita nec poterat ei passio inferri. Si autem determinat compositionem intellectam circa subiectum, sic locutio est uera: & est sensus. Existens ibi poterat pati: quia si passio in alio loco ei inferatur, etiam ibi passionem sentiret, & moreretur: unde si fuisset reseruatū corpus illud, habuisset plagas sub sacramento: sicut

sicut extra: sed tamen non esset illi ibi illata passio sub tali modo existendi. Propter hoc dicunt Magistri, q̄ ibi existens erat passibilis passione illata sibi alibi, tamen erat ibi impassibiliter. Et si sic Magister Hugo intellexit, habet ueritatem. Sed tunc illa adaptatio de dotibus non ualet. Si enim dotes dicunt qualitates aliquas, non uideo quomodo corpus non sit alteratum saltem ad tempus. Constat autem, quod quando dedit sacramentum, corpus eius actu, & habitu habebat proprietatem passibilitatis: ergo non habebat oppositam: modum tamen existendi in alio alium habebat, qui modus sublimat ipsum supra habere passionem, ac per hoc supra passibilitatem sentiendi, ut erat ibi, uel contingendi. Unde quamuis esset passibile, tamen nunquam poterat ibi palpari: similiter nec passio ibi inferri.

Ex hoc patent obiecta, quia Glosa dicit, quod dedit immortale, & impassibile; quia ibi passio ei non poterat inferri, uel mors: poterat tamen alibi. SIC PATET similiter sequens, quare ibi non poterat conuerti, quia non erat ibi passibile. SIMILITER patet tertium, quia passio poterat ei inferri, sed nō secundum omnem statum: ut puta secundum illum, secundum quem erat indefessibile. AD ILLUD, quod queritur, si in triduo fuisset reseruatū. Dicendum, quod mortuus esset sub speciebus: & similiter si aliquis confecisset, non esset ibi nisi corpus mortuum. QVOD

obiicitur, quod tunc imperfectum esset, &c. Dicendum, quod sacramentum esset perfectum ab efficacia; quia corpus erat unitum diuinitati, & esset perfectum a signantia: sed tamen non a continentia. Et ratio huius est; quia imperfectio erat in ipso signato; quia corpus erat mortuum. Similiter dicendum, quod non est esse ibi animam uirtute uerborum: sed propter coniunctionem: unde quia in triduo non erat coniuncta: ideo non esset ibi: non propter uirtutem uerborum, quæ modo sit maior, sed propter alium statum corporis: uerba autem sacramentalia sunt ordinata ad conuertendum in corpus, quale erat secundum statum prolationis uerborum. SED NUN- QUID poterat Christus facere, si corpus erat mortuum sub sacramento, quod anima egrediens de corpore pendente in cruce intraret corpus sub sacramento, & ita simul esset uiuum, & mortuum? Dicendum, quod hoc facere nil aliud esset, quam redire unde exierat: unde hoc esset corpus suum uiuificare; quia omnino unum est: & ideo est ibi imaginatio mala; quia imaginatur corpus Christi unicum esse, ut diuersa corpora: & quod unum sit & perfectum, & uiuum, & aliud non; hoc autem non debet intelligi: quia tantum unum est corpus.

Quæ col- later.

DISTINCTIO DVODECIMA.
PARS PRIMA.

De consequentibus ad confectionem corporis Christi
quantum ad fractionem.

SI autem queritur de accidentibus, quæ remanent, idest de speciebus, & sapore & pondere, in quo subiecto fundentur: potius mihi videtur fatendum existere sine subiecto, quã esse in subiecto, quia ibi nõ est substantia nisi corporis & sanguinis dominici, quæ non afficitur illis accidentibus. Non enim corpus Christi talem habet in se formam, sed qualis in iudicio apparebit. Remanent ergo illa accidentia per se subsistentia ad mysterij ritum, ad gustus fideique suffragium: quibus corpus Christi habens formam & naturam suam tegitur.

De fractione & partitione.

Solet etiam queri de fractione & partitione, quæ ibi videtur fieri, utrum uera sit: & si ibi uera fractio est, cuius rei sit, uel in qua re fiat. Cumque non sit ibi alia substantia, quàm Christi, si in aliqua substantia est illa fractio, in corpore Christi uidetur esse. Sed contra, cum ipsum corpus incorruptibile sit (quia immortale & impassibile) in ipso non posse esse uidetur. Nam & Christus redarguit carnalẽ sensum discipulorum: qui putabant carnem Christi sicut aliã in partes diuidendam, & morsibus dilacerandam. Ideo quibusdam placet, quod non sit ibi fractio sicut uidetur: sed dicitur frangi, quia uidetur frangi. Quibus obijcitur quod ait Ambr. Nihil falsi putandum est in sacrificio ueritatis: uel sicut fit in magorum prestigiis, ubi delusione quadam falluntur oculi, ut uideant esse, quod non est. Ad hoc illi dicunt, Non fallit nos uisus, nec fallitur: quod esset, si crederetur ita frangi, ut uidetur. Nec illusio est: quia ad utilitatem fidei, non ad deceptionem ita fit: sicut & Christus se ostendit duobus discipulis in uia in specie peregrini: nec in eo tamen talis forma erat, sed oculi eorum tenebantur, ne eum agnoscerent.

Io. 6.

Opinio
quorum
dam.

Luc. xl.
capite.

DISTINCTIO XII.

158

Aliorum opinio.

Alij uerò dicunt, quod sicut ibi species panis est, & non est ibi res cuius, uel in qua sit illa species: ita est ibi fractio, quæ non fit in aliqua re, quia nihil ibi frangitur, quod mirabiliter Dei potentia fieri dicunt, ut ibi sit fractio, ubi nihil frangitur.

Aliorum opinio.

Alij tradunt corpus Christi essentialiter frangi & diuidi, & tamen integrum & incorruptibile existere. Quod se colligere asserunt ex confessione Berengarij: qui confessus est coram Nicolao Papa, & pluribus episcopis, panem & uinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam uerum corpus & sanguinem Christi esse: & sensualiter non solum sub sacramento, sed in ueritate manibus sacerdotum tractari & frangi, & fidelium dentibus atteri.

Confes-
sio Berē-
garij et
hab. de
cōf. d. 2.
c. ego Be-
renga-
rius.

Sententia probabilior.

Sed quia corpus Christi incorruptibile est, sanè dici potest fractio illa & partitio non in substantia corporis, sed in ipsa forma panis sacramentaliter fieri: ut uera fractio, & partitio sit ibi, quæ fit non in substantia corporis, sed in sacramento, idest, specie. Ne autem mireris uel insultes, si accidentia uideantur frangi, cum ibi sint sine subiecto: licet quidam asserant ea fundari in aere. Est ibi uera fractio, & partitio, quæ fit in pane, idest, in forma panis. Vnde Apostolus ait, Panis quem frangimus: quia forma panis ibi frangitur, & in partes diuiditur: Christus uerò integer manet, & totus est in singulis. Vnde Aug. Quando Christus manducatur, uita manducatur. Sed quis audeat manducare dominum suum? & tamen ueritas inuitans non ad manducandum ait. Qui manducat me, uiuit propter me. Nec occiditur Christus, ut manducetur, sed mortuos uiuificat, quando manducatur: reficit non deficit: uiuit manducatus: quia surrexit occisus; nec quãdo manducamus, partes de illo facimus, & quidẽ in sacramento sic fit. Item, Norit fideles, quomodo manducant carnem Christi: unusquisque accipit partem suam: unde & ipsa gratia partes uocantur. Per partes

1. can.
10.

In ser-
mone &
uerbis
Euãg.

Ioan. 6

Aug. &
cōf. d. 2

Aliorum

manducatur, & ipse manet integer totus: per partes mādu-
catur in sacramēto, et manet integer totus in cœlo, manet
integer totus in corde tuo. Iō ista dicuntur sacramēta; quia
in eis aliud uidetur, et aliud intelligitur: uidetur panis &
calix, quod et oculi renūciāt: quod autē fides instruēda postu-
lat, panis est corpus Christi, calix est sāguis. Ex his datur in-
telligi, quod fractio & partes, quæ ibi uidētur fieri, in sacra-
mēto fiūt. i. in spē uisibili. Ideoq; illa Berēgarij uerba ita di-
stinguēda sunt, ut sensualiter nō modo in sacramēto: sed in
ueritate dicatur corpus Christi tractari manibus sacerdo-
tū, frāgi uerō & atteri dētibus, uerē quidē: sed in sacramen-
to tantū. Vera ergo est ibi attritio & partitio: sed in singu-
lis partibus totus est Christus, Vnde Hiero. Singuli accipiūt
Christū dominū, & in singulis portionibus totus est, nec per
singulas minuitur: sed integrū se præbet in singulis. Item.
Hilarius, Vbi pars est corporis, ibi est & totum.

Quid illæ partes significant.

Quid autem partes illæ significant, Sergius Papa tra-
dit inquiens. Triforme est corpus Christi. Pars oblata in ca-
licē missæ, corpus Christi, quod iā surrexit, mōstrat: pars co-
mestæ, ambulatē adhuc super terrā: pars in altari usq; ad
finē Missæ remanens, corpus iacens in sepulchro significat:
quia usq; in finem seculi corpora sanctorum in sepulchris
erunt. Et sicut partes illæ mysticam tenent significationē,
ita etiam & fractio passionis Christi & mortis est represen-
tatio. Vnde ipse ait, Hoc facite in meam commemorationē,
id est, in memoriam passionis & mortis meæ. Nam (ut ait
Ambrosius.) Quia in morte Christi liberati sumus, huius
in edendo & bibendo carnem, & sanguinem memores esse
debemus. Sed caueat quisque ne indignè percipiat, quia iu-
diciū sibi manducat. Non est enim iste panis, qui uadit in
corpus, sed panis uitæ æternæ, qui animæ nostræ substan-
tiā fulcit. Sic ergo uiue, ut quotidie merearis accipere, nec
accedas indignus. Indignus est, qui aliter celebrat mysteriū,
quā Christus tradidit: uel qui habēs mortale peccatū acce-
dit. Ergo etsi sint peccata quotidiana, uel non sint mortife-
ra, antequā accedas, dimitte debitoribus tuis. Si dimittis di-

mittetur

mittetur tibi: et sic securus accede. Panis. n. salutaris est, nō
uenenū. Si ita accedis, spiritualiter māducas. Spiritualiter
enim manducat, qui innocentiam ad altare portat.

Super
psa. 20
et habe-
tur de
cōf. d. 2
ca. se-
mel.

VPRA egit Magister de consecratione, siue
consecratione. In hac
Dist. agit de cōsequen-
tibus. Et quoniam duo sunt con-
sequencia. i. fractio, & iteratio, si-
ue frequentatio: ideo Dist. ista
diuiditur in duas partes. In pri-
ma agit de fractione. In secūda
de huius sacramenti frequētatio-
ne. ibi. Post hæc queritur, si quod
geru sacerdos.] Et quoniam fra-
ctio illa non potest esse nisi cir-
ca illud, quod remanet post trā-
substantiationem: & hæc sunt
accidentia: ideo Primò querit,
utrum ibi sint accidentia in seip-
sis subsistentia. Secundò uerò q̄
rit, utrum ibi sit fractio uera. ibi.
Solet etiam queri de fractione.] Et
illa pars habet tres partes. In pri-
ma determinat quæstionem se-
cūdum aliorum opinionem. In
secūda secundum ueritatem,
& opinionem propriam. ibi. Sed
quia corpus Christi incorruptibile
est.] Ostendens, q̄ fractio illa est
uera: & tamen est tantum circa
accidentia. In tertia uerò osten-
dit, quid partes illæ significant.
ibi. Quid autem partis illæ signifi-
cent.] Subdiuisiones partium ma-
nifestæ sunt in litera.

Dub. 1.

Christus se ostendit etc.] Videt
Cin hoc magis implicari incō-
ueniens, nō solui: q̄a Christus, q̄
est ueritas, nullā falsitatē habere
potuit in uerbo: ergo pari rōne
nec in factō: ergo cū nō esset pe-
regrinus nō debuit se in illa spe-
cie ostendere. Præterea. Corpus
Christi erat gloriosum: ergo nō

erat uisibile, nec ullius coloris:
ergo uidetur; quod aliter se mō-
strauerit, quā fuit: ergo uidetur,
quod in opere mendacium com-
misit. Respon. Dicendum, q̄ do-
minus ostendit se in specie pere-
grini, non ut ostenderet se esse
peregrinum, sed ut talem se ex-
hiberet oculis corporis: sicut di-
cit Greg. qualis erat corā oculis
mentis. Vnde dominus aliquan-
do ostēdit se dilectis suis sub di-
uersis modis apparendis: non ut
talis esse credatur, sed ut potius
homini manifestetur in ea for-
ma, in qua pōt percipere: uel ēt,
ut potius occultetur. Dicēdum
ergo, q̄ in ista ostensione nulla
fuit deceptio. Sensus. n. exterior
formā uidebat uerā, interior nō
decipiebatur: sed claudebatur: si-
cut dicitur in litera. Oculi eorū
tenebantur, ne eū agnoscerent:
& ideo ista nō fuit deceptio, sed
ueritatis occultatio, & ueritatē
occultare nō est mētiri: uñ non
est simile in proposito, quia cū
tactus apprehēdit partitionē &
numerū partiū, sicut sensatum
cōe & per se, & sensus cōis neces-
sario sequat̄ ad cōpletam appre-
hensionē sensus particularis, nō
posset hoc esse sine deceptione:
& ideo quod inducunt pro simi-
li, non est simile, sed dissimile.

Mant in eger etc.] Vñ falsum;
quia (sicut aliqui dicunt) adhuc
domini præputium est in terra,
& aliq̄ dicūt se habere de sangui-
ne domini: non ergo totus est
in cœlo. Resp. Dicendum, q̄ in
Christo resurrexit totū, q̄ fuit

Dub. 2.

de

de ueritate humanæ naturæ, & quod spectat ad decentiam; & ideo dicitur totus esse in cælo. Quod ergo obiicitur de præputio. Dicendum, quod uel non fuit de carne secundum speciem, sed diuina dispensatione parum de carne secundum materiam ibi, fuit: ut daretur uel in deuotione, sicut reliquæ: & sic dicendum est de sanguine. Vel aliquid fuit de ueritate, & illud resurrexit cum Christo, & illud est in cælo, & residuum mansit. Aliqui tamen dicunt, quod circumcisi resurgēt sine præputio, quia illud signaculum est ad decorem. Et si tū obiicias quod totum resurget: dicunt, quod uerum est totum, quod spectat ad esse, uel pulchritudinem: & ideo non est instātia de præputio. Quod autem horū sit uerius, difficile est scire: tamē quocumque modo dicatur, uerū est, quod totus Christus, id est, perfectus quātūm ad esse, & benè esse est in cælo.

Dub. 3. *Manet integer &c.* Videtur malè dicere, quia corpus Christi non intrat cor tuum, cū sit quid corporale; quia solus Deus illabitur animæ: ergo si Christus integratur ex anima, & corpore, non potest esse in corde, nec manere. Resp. Dicendum, quod Christus habitat in cordibus nostris non corporaliter, sed spiritualiter, sine per fidem; sicut dicitur ad Ephe. Hinc est, quod Christus dicitur manere integer in corde, quia quantūcumque species frangatur, cor fidele credit corpus Christi manere integrū, & illibatum, non quod corpus secundum ueritatem animam ingrediatur.

Dub. 4. *Vbi pars est corporis &c.* Vide

tur secundum hæc Hilarii uerba, quod cum plures sint ibi partes, quod Christus sit ibi pluries; & cū infinitè, infinities: quod non uidetur esse conueniens. Respon. Dicendum ad hoc, quod dicunt aliqui, quod corpus Christi est in illa specie semel tantum, & tamen concedit esse infinities quātūm ad modum; & ponunt exemplū in figura incisionis, quæ est in cera una, & semel: quia una imago potest fieri ex frusto uno ceræ, & tamen infinitis modis potest formari. Nam in qualibet parte ceræ est oculus, & non in qualibet est manus, & in qualibet est caput. Debet enim in cera esse quicquid manus artificis potest facere. Et ad hoc est auctoritas. Philosophi in vi. principiis, qui dicit quod in huiusmodi formis esse est a natura, formari uerò ab actu. Et ad hoc etiam est auctoritas. Hier. super prologum Bibliæ. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam si artificis manus cesset: tamen uirtute totum est, quicquid potest esse. Sed licet exemplum illud aliquid uideatur superficiei tenus habere similitudinis, plus tamē habet difsimilitudinis: quia tota imago non est in qualibet parte ceræ, sicut in tota cera: hic autem quantūcumque parua pars signetur, tantum est quantum est in hostia tota. Præterea. Quicquid dicitur ibi esse a natura, numquam est in actu, nisi ars faciat: est tamen in potentia. Et ideo dicit Hieron. quod totum est uirtute, hic autem totus Christus in qualibet parte hostiæ. Ideo dicendum aliter, quod corpus Christi cum sit in sacramento non quasi in loco,

loco, sed ut in signo: non tantum signante, sed etiam continente ueraciter: & ratio continentiae non descendat a ratione sacramenti, sicut quilibet pars potest significare, & signat sicut totum, sic quilibet pars signat & continet totum: & quoniam quantūcumque partes significant, tamen unum sint cum toto: unum (inquam) signum, non plura, nisi diuidantur: hinc est quod cum semel continentur: & Christus totus semel continetur, non potest inueniri exemplum in corporalibus, immo potius inueniretur contrarium. Sed exemplum quærendum est in spiritualibus: non quia corpus Christi non sit uere corpus, sed modum essendi habet ibi supra naturam corporum. Sicut ergo in unico corpore est unica anima, & tamen in singulis membris existens tota, & est semel, quia unum est perfectibile: sic & corpus Christi semel tantum in uno est sacramento.

Dub. 5. *Indignus est, qui aliter &c.* Videtur malè dicere, quia omnes aliter celebramus: constans enim est, quod Christus, nec tot orationes, nec tot crucis signationes fecit, quot nos facimus. Si tu dicas, quod hoc intelligitur quantum ad ea, quæ sunt de substantia sacramenti. Quæritur, quare ecclesia addit istas solennitates, & tot crucis signationes. Resp. Dicendum, quod quedam spectant ad huius sacramenti necessitatē, & integritatē: & talia Christus per se tradidit. Quædam ad solennitatem: & hæc ecclesia super addit: hæc autem non sunt diminuentia, sed saluantia illa, quæ sunt de integritate sacramenti:

& ideo non aliter celebrat, sed ita seruat. Si quis uerò uitaret formam Christi: uel ea, quæ tradita sunt ab ecclesia, mutaret, utique & talis esset indignus, & de tali loquitur. Ad illud quod quæritur, quare ecclesia addit huiusmodi solennitates. Dicendum, quod additio harum solennitatum est pro excitanda deuotione, & arctanda intentione: est etiam tertio propter expressiorem significationem. Vnde adduntur orationes ad excitandam deuotionem in sacerdotibus, & ad docendum quid debeant petere. Vnde sicut institutæ sunt horæ canonicæ, ne propter negligentiam pertranseat hora, in qua non laudatur Deus, & ut populus accendatur ad deuotionem: sic & in proposito est intelligendum. Propter intentionem uerò fiunt crucis signationes, ut sacerdos actu cordis, & manuum conuertatur supra sacramentum: ideo quando nominat, signat propter expressiorem significationem. Ille enim crucis signationes, quæ ibi sunt, quæ sunt xxv. & fiunt in septem uicibus, significant expressè passionem Christi: sicut tradit Innoc. In prima uice fiunt tres, ad significandum trinam traditionem Christi scilicet a Deo, Iuda, & Iudæis. In secunda uice fiunt quinque, ad significandum v. personas, quæ in traditione Christi fuerunt, scilicet personam traditi, tradentis Iudæ, & eumentium, qui fuerunt tres, scilicet pontifices, Scribæ, & Pharisæi. In tertia fiunt bis, ad significandum conuersionem duplicis elementi, scilicet panis, & uini. In quarta fiunt quinque, ad signifi-

gnificandum quinque plagas. In quinta fiunt bis, ad significandum uincula, quibus corpus fuit ligatum; & flagella, quibus sanguis effusus. In sexta fiunt ter, propter crucifixionem factam in linguis Iudæorum, quando ter dixerunt, Crucifige eum. In septima quinque, ter de corpore super calicem, & bis a latere, ut significantur tres cruciatus, scilicet passionis, pro passionis, & compassionis, & propter aquam, & sanguinem, qui de latere Christi fluxerunt. Hæ omnes sunt. xxv. qui est numerus cubitus, ut designetur quod quantumcunque multiplicetur sacrificium, semper est unum: & sic patet quod nihil uacat a mysterio.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An possibile sit etiam per miraculum, ut accidentia sint sine subiecto?

D intelligentiam huius partis tria principaliter quærentur. Primò, de existentia specierum, siue accidentium sine subiecto. Secundò, de actione ipsarum, siue transmutatione. Tertio, de fractione. Circa primum quærentur tria. Primò quæritur, utrum sit possibile, quod accidens sit sine subiecto etiam per miraculum. Secundò, utrum sit congruum. Tertio, utrum sit verum, siue verificetur in hoc sacramento.

Quo dicitur accidentia sit possibile esse sine subiecto sic ostenditur. Basilius in Hexameron. Cum enim Deus possit plus facere, quam intellectus noster intelligere; & intellectus intelli-

gat accidens præter subiectum: ergo Deus potest hoc facere, quod accidens sit sine subiecto.

CONTRA Per miraculum non potest separari a diffinitione diffinitum, uel partibus diffinitionis: unde non potest fieri, quod aliquid sit homo, & non sit animal rationale, & mortale: sed accidens habet diffiniri per subiectum: ergo non potest per miraculum esse sine subiecto. **ITEM.** Accidens habet diffiniri per comparationem ad subiectum, & in comparationem ad suam operationem: & constat quod prior est comparatio accidentis ad subiectum, quam ad comparationem, quia ab illo recipit esse: sed non potest aliquid accidens separari a diffinitione in comparationem ad actum per miraculum: unde non potest fieri quod sit albedo, & quod non sit color disgregatiuus uisus: ergo nec a diffinitione per subiectum accidens potest separari per miraculum. **ITEM.** Sicut se habet esse ad ens, ita inesse ad inherens, quia accidentis esse est inesse: sed esse non potest separari ab ente sit ens, & non sit ens: ergo nec inesse ab inherente: ergo cum accidens sit inherens, impossibile est quod sit, & non insit. **ITEM.** Facere, quod aliquid non participans rationem alicuius, fiat participans: est hoc transmutare in illud, sed ratio substantiæ est ens per se: si ergo accidentia per miraculum fiant entia per se, hoc est facere, quod sint substantiæ: ergo species illæ sunt substantiæ: cum ergo sint accidentia, sicut constat: simul ergo sunt substantiæ, & accidentia, quod nequaquam capere potest intellectus. **ITEM.** Eadem est oppositio

ditio distantium specierum, que est differentiarum: sicut patet, quia quæ est oppositio hominis ad asinum, eadem est rationalis ad irrationale. Rursus sicut opponitur asinus homini, sic opponitur rationali: unde sicut non potest fieri, quod idem sit homo, & asinus: ita quod nec sit asinus & sit rationalis: ergo a simili, imo multo fortius non potest fieri, quod idem sit accidens, & ens per se: sicut nec quod idem sit substantia, & accidens.

RESOLVTIO.

Potest Deus sua immensa uirtute separare accidentia a subiecto: ergo & per se existere facere.

RESPONDEO. Dicendum, quod per miraculum potest fieri, quod accidentia sint sine subiecto, siue substantia: cum enim differant per essentiam, potest Deus sine omni inconuenientia per uirtutem suam illa separare.

AD RATIONES ad oppositum respondent quidam, quod esse per se, & esse in alio dicunt rationem substantiæ, & accidentis quod ad modos consequentes, qui sunt ineparabiles secundum potentiam naturalem: ideo per huiusmodi habet notificari, quia oppositiones currunt quod ad rationes dicentes essentiam. Similiter de oppositione quod ad differentias essentielles. Potest tamen dici aliter, quod est accidens secundum species, siue differentias speciales. Nam in quantum comparatur ad subiectum, habet dici accidens: in quantum ad operationem, habet dici hoc. Notandum igitur quod sicut comparatio accidentis ad operationem est dupliciter, scilicet secun-

dum actum, & secundum aptitudinem: ita etiam ad subiectum. Comparatio uero accidentis ad propriam operationem secundum aptitudinem est essentialis, & inseparabilis: unde non potest esse quod sit albedo, & non sit uisus disgregatiua. Comparatio uero secundum actum consequitur essentiam. Unde posset accidens separari ab actuali operatione: unde albedo non semper disgregat. Sic dicendum, quod comparatio accidentis ad subiectum secundum aptitudinem est essentialis: & hæc nunquam priuatur ab accidente, nec ab illis speciebus: uerum est enim dicere, quod sunt natæ esse in subiecto. Comparatio uero actualis, quamuis semper insit actu secundum naturam, tamen sequitur essentiam: & ideo potest separari sine aliquo inconuenienti potentia supra naturam. His uisus patet responsio ad obiecta.

Quo dicitur enim obiicitur, quod diffinitum non potest separari a diffinitione. Dicendum, quod nomina in diffinitione posita, si militer & uerba dicunt interdum aptitudinem non semper actum: & ideo dico, quod accidens quauis non sit in subiecto, non tamen separatur a sua diffinitione, immo ei conuenit, quia aptum est esse in subiecto. **P**ATER et responsio ad sequens de operatione, quia si illa diffinitio intelligatur secundum actum, est separabilis: si secundum aptitudinem neutra est separabilis. **AD** ALIUD quod obiicitur de esse. Dicendum, quod non est simile, quia esse dicit actum entis absolute, sed inesse actum esse acci-

cidētis in comparatione ad rem alterius generis: & quia res alterius generis diuersa est, potest circūscribi intellectus eius a re illa, siue separari: non sic esse ab ente. AD ILLVD, quod obiicitur de substantia. Dicendum, quod accidentia illa numquam participant rationem substantiæ: nā substantia dicitur res per se existens, ita quod nata est per se existere, et nullo modo in alio: hoc autem nullo modo conuenit illis accidentibus, immo nata existere sunt in alio. AD ILLVD, quod obiicitur de oppositione. Dicendum, quod differentiæ debent dicere aptitudinem, sicut & definitiones: si ergo accipiantur secundum aptitudinem naturalem, ens per se, id est quod natum est esse in alio: sicut accidens nūquam participat nomen substantiæ, ita nec differentiā dicto modo. Dicitur autem accidens ens per se quātum ad actū: & sic non dicit differentiā essentialē, sed modū consequentem essentialē: & in talibus differentiis non tenet obiectio.

QVÆSTIO II.

An conueniens sit in sacramento altaris, ut species sint sine subiecto?

VT RVM congruat, quod in hoc sacramento sint species sine subiecto. Et quod non sit inconueniens, immo conueniens, patet: quia si ibi esset subiectum, nequaquam tanta esset dependentia specierum ad cōtēntum, sicut est: & ita numquam esset signum ita ductiuum.

CONTRA. Minus inconueniens est corpus non glorificatum simul esse cum glorificato,

quām accidens esse præter subiectum: si ergo corpus glorificatum esset simul cum pane, multò minus esset inconueniens quām accidentia esse præter subiectum, & magis credibile: ergo magis congruebat accidentia manere in subiecto, quām separare. ITEM. Accidentia illa ducunt ad intelligendum, quod ibi sit substantia panis: quia sunt propria accidentia panis, & signa substantiæ panis: ergo in hoc sacramento cum non sit substantia panis, est aliqua falsitas: sed non decet in sacramento ueritatis esse falsitatem: ergo &c. ITEM. Opere miraculi non debet fieri præiudicium naturæ rei: sed cum res ponitur in loco, qui suæ naturæ non conuenit, quamuis sit nobilior, tamen fit ei præiudicium: ut si uermis poneretur in cælo, uel pes in scapulis: ergo similiter quando datur ei proprietas, quæ naturæ suæ non conuenit: sed esse sine subiecto est proprietas nullo modo conueniens naturæ accidentis: ergo non congruit hoc per miraculum sibi dari. ITEM. Infermior est intellectus ad credendum contrarium eius quod sentit, quām sensus ad recipiendum aliquod occurribile nocibile sibi, nam sensus hoc potest sine gratia: sicut patet in eo, qui comedit medicinam, sed intellectus non: sed non debet fieri aliquid in solacium minoris infirmitatis, quod fiat in præiudiciū maioris. Si ergo uelatio accidentium occultat intellectui, quod ibi est, nullo modo debuerunt ibi accidentia remanere.

RESO-

RESOLVTIO.

Vt fidei meritum magis, ac magis augetur; uisq; efficacior appareat significatio, incongruum nõ fuit, ut accidentia sine subiecto remanerent.

RESPONDEO. Dicendum, quod congruit ibi accidentia remanere (sicut dicit Hug.) in solacium sensus, & in fidei meritum. Dū enim uelatur uerum corpus carnis, & fides magis meretur credendo quod non uidet, & sensus libentius recipit. Congruum autem est, quod sola remaneant sine subiecto propter efficaciorē significationem: quia efficacius & perfectius ducunt in signatū, cum non habeatur ibi stabiliens per naturam propter conuenientem cibationem: quia enim iste cibus est spiritualis: ideo oportet animam subleuari a carnalitate sensus per fidem, & a carnali dilectione per charitatem: & ideo nõ debuit ibi remanere panis materialiter propter fidei promotionem. Dum enim subleuatur intellectus ad intelligendum quod est supra naturam, scilicet accidentia esse sine subiecto: fit habilior ad credendum, quod est supra seipsum, quod totus Christus sit in tā parua hostia. Quarta ratio propter diuinorum operum perfectionem, quæ debet in hoc sacramento reperiri, cū sit perfectissimum. Et attenditur duplex perfectio in hoc sacramento, prima est in hoc, quod accidentia accipiunt modum nobilissimum essendi, scilicet esse per se: & in hoc, quod substantia illa, quæ suberat, cum esset materialis, & corruptibilis, transubstantiatur in substantiam, si

ue in corpus spirituale, & incorruptibile, & in corpus diuinitati coniunctum, & gloriosum.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod minus est inconueniens. Dicendū, quod hoc non est inconueniens isti sacramento, immo ualde conueniens. AD ILLVD, quod obiicitur de falsitate. Dicendum, quod non est consentiendum sensui, sed fidei: & ideo nihil omnino falsitatis est ibi, sed ueritatis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non debet fieri præiudicium naturæ Dei. Dicendum, quod duplex est ordo rerū, unus scilicet uniuersalis, alius particularis, qui debetur isti rei, uel illi. Dico igitur, quod per miraculum nõ debet fieri aliquod præiudiciū ordini uniuersali: ut si pes esset in capite, esset in præiudiciū toti corpori: similiter nec quod sit in præiudicium totius uniuersali. Sed licet ut alicuius rei natura melioretur, & statū recipiat magis nobilem, quām naturæ suæ competat, dummodo fiat ordinatio conueniens secundum ordinem uniuersali, & cōuenienter fit: & sic est in proposito, quia hoc ordinatur ad hominis utilitatem. Vel dicendum, quod cōpetit naturæ uniuersali rei obedire creatori, & illud est cōueniens suæ naturæ quod creator iusserit, quod si prius nõ sit cōueniens, postea fit cōueniens. AD ILLVD, quod obiicitur de infirmitate intellectus. Dicendū, quod hoc uerum est, si non daretur aliud medicamentum ipsi: & hoc est gratia fidei, qua fortificatur intellectus ad credendum sine dubio, quod non uidet.

QVÆSTIO III.

*An uerum sit quod in sacramento
altaris accidentia sint si
ne subiecto?*

VTRVM sit uerum accidentia
ibi esse sine subiecto. Et quod
non, uidetur: quia mouere, &
operari debetur substantiæ, quæ
est hoc aliquid: sed accidentia
illa habent mouere, & operari
in substantia: ergo sunt in sub-
stantia. **ITEM.** Nullum accidens
extenditur nisi in materia: quia
omnis forma de se simplex est:
sed constat quod accidentia illa
habent extensionem, & maiorem
possunt habere: ergo sunt in ma-
teria. **ITEM.** Miraculum non au-
fert operationem, sed albedo est
lux incorporata: cessante ergo
materia corporali, manet pura
lux: ergo albedo per se debet
mouere uisum.

CONTRA. Omne accidens,
quod est in subiecto aliquo, deno-
minat illud uel simpliciter, uel
secundum quid: sed hoc non fa-
ciunt illæ species, quia nec deno-
minat panem, nec corpus Chri-
sti, nec aerem: ergo &c. **ITEM.**
Accidentia naturalia non con-
sequuntur materiam secundum
essentiam, sed solum secundum
esse, scilicet ut forma cõpletur,
nec aliter materia est accidentium
subiectum: sed materia non est
ibi sub forma panis, hoc constat,
sed sub forma substantiali carnis:
sed tales proprietates non sunt
naturæ esse in carne Christi: ergo
&c. **ITEM.** Quandoquæque in ali-
qua mutatione lauatur accidens
secundum esse, quod habet in su-
biecto, necesse est quod sit incõ-
ueniens ei, quod mutatur, & in
quod mutatur: ut si de aere fiat

ignis, manet calidum: sed panis
conuertitur in corpus Christi:
& color, & sapor, & odor non
sunt communia utriusque: ergo
uel non manent, uel non reman-
ent in subiecto: sed manent: er-
go sunt sine subiecto.

RESOLVTIO.

*Quid obloquuntur nonnulli? Verè
accidentia sine subiecto sunt in
sacramento altaris.*

RESPONDEO. Aliqui uolue-
runt dicere, quod species illæ erant
in aere circumfuso. Sed illud ma-
nifestè falsum est tum propter
hoc quod non denominant acci-
dentia aerem circumiacentem,
tum etiam quia impossibile est
accidens transmutare subiectum,
uel transmigrare de subiecto in
subiectum. Si ergo fuerunt in
pane, non possunt esse in aere:
& iterum, aere mutato transfe-
runtur de uno loco ad alium.

ITEM. Locum replent, & aerem
expellunt: sed nullum locatum
comparatur ad locum ut ad suum
subiectum, & nullum accidens
expellit subiectum proprium,
propter hæc, & his similia com-
muniter tenent Magistri, quod
accidentia sunt ibi sine subiecto.

AD ILLVD, quod obiicitur
de operationibus. Dicendum,
quod quedam sunt ibi operatio-
nes naturales, quedam supra
naturam, quedam partim sic,
partim nõ: & id ex operatio-
bus nihil potest concludi: sed
quæ operationes sunt ibi natu-
rales, infra patebit. Attamen
sicut miraculum est, quod acci-
dentia sint sine subiecto: ita mi-
raculum est, ut operentur per
se. **AD ILLVD,** quod obiicitur
de extensione. Dicendum, quod
quan-

*Art. 1.
quæ. 3.*

quantitas formaliter loquendo
habet extensionem de natura
sui generis: unde non saluatur
quantitas nisi etiam extensio:
sed tamè casualiter hêt a substã-
tia: & ideo quia esse quãtitatis,
& natura ortum habet a substã-
tia: sed diuina uirtus facit, quod
sit quantitas uerè, & sine substã-
tia: & hoc faciendo, necesse est
extensionem saluari sine materia:
& hoc miraculi est, nõ naturæ.
AD ILLVD, quod obiicitur de albe-
dine, quod est lux incorporata: potest
responderi dupliciter. Primò, quod
nõ est in actu, sed in potètia: &
ideo adhuc cessante corpore, ma-
net adhuc in potètia. Secundò,
quia omnino nõ cessat corpus,
immo quamuis cesset substan-
tia, manet tamen dimensio, sup-
ficiens, & terminatio: & ideo al-
bedo, secundum illum actum so-
lum, quem prius habebat.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

*An accidentia, quæ in sacramento
altaris sine subiecto sunt; con-
uertiri possint in alitum,
uel alimentum?*

QVANTVM ad secun-
dum Artic. s. de actio-
ne, & mutatione il-
lorum accidentium
quærentur similiter tria. Pri-
mò quæritur, utrum illa acci-
dentia possint conuerti in ali-
mentum. Secundò utrum pos-
sint alias species siue naturas cõ-
uerti in sacramentum. Tertiò,
utrum aliquas operationes ha-
beant per naturam, an aliquas
habeant per miraculum.

VTRVM species illæ, siue acci-
dentia possint cõuerti in ali-

tum seu alimentum. Et quod sic,
uidetur per Tex. & Glo. 1. Cor.
ubi dicitur, Vnusquisque cenam
sua præsumit ad manducan-
dum: & alius quidè esurit, alius
autem ebrius est. Et Glo. hoc ex-
ponit de diuitibus; qui offerre-
bant panem ad consecrandum
in magna abundantia; & aliis
nõ dabat: ergo si panis, & uinum
non solum reficere poterat; ue-
rum etiam inebriare post conse-
crationem: ergo in alimentum,
uel alitum cedere. **ITEM.** Sicut
calor ignis ordinatur ad cõuer-
tendum in cinerem illum, quod offer-
tur in pabulum: sic calor natura-
lis ad conuertendum in carnem,
& sanguinem: sed species proie-
cta in ignem comburitur, & cõ-
uertitur in cinerem agente ex-
teriori calore: ergo pari ratione
in sanguinem potest conuerti
agente calore interiori. **ITEM.**
Sicut putrefactio ordinatur ad
generationem uermis; sic diges-
tio ad generationem humoris, &
etiam carnis: sed species illæ con-
uertuntur in uermes, si putre-
fiat: sicut experimento patet, si
quis probare uellet: & credo, quod
per negligentiam aliquando cõ-
tingat: ergo pari ratione in car-
nem. **ITEM.** Hoc probatur de-
ducendo ad inconueniens du-
plex. Primum, quod illud sacramen-
tum est in præiudicium nature,
quia quando, & quotiens fit trá-
substantiatio, perit cibus natu-
ralis, uel carnalis irreuocabili-
ter: ex quo nullo modo conuer-
titur in aliquid, quod natum est
cibare. Secundum inconueniens
est, quod illud sacramentum si
est ita, est in præiudicium fidei:
si enim accidentia non habent

Cap. 12

operationem substantiæ, deprehendi potest illud sacramentum sensibili experimento, & ita meritum fidei euacuari: sed utrumque horum est maximum inconueniens, & contra illud sacramentum, cum sit in meritum fidei institutum.

SED CONTRA. Ex eisdem nutrimum, ex quibus sumus, sicut dicit Philosophus: sed non sumus ex accidentibus, sed ex substantiis: ergo cum spiritus ille sint accidentia, patet quod non nutriunt. Si dicas, quod miraculose conuertuntur in substantiam. Contra. Si conuertuntur in substantiam, cum sint multa accidentia: ergo in multas substantias debent conuerti: ergo quot accidentia sunt ibi, tot substantiæ debent generari. Si tu dicas, quod quantitas conuertitur in substantiam, quæ est aliorum fundamentum: ergo si conuertitur in substantiam, desinit esse quantitas: ergo desinit esse quantum: sed omne alimentum auget per naturam quanti: ergo illud alimentum non poterit augere: illud est alimentum generatum carebit quantitate, quod est impossibile. IREM. Sacramentum istud est cibus spiritualis: & ideo est una ratio congruitatis, quare substantia transit, ne queratur refectio corporalis: ergo si ob hanc causam transeunt, non uidetur quod ultra remaneat illa uirtus. IREM. Si cibus est corporalis: ergo sacerdos, qui catur unam missam, non poterit caturam aliam, qui fragit

Sicut in die Natiuitatis Domini. ieiunium, quo fracto licitum non est cantare. Vnde indicitur sacerdotibus, ut eo die, quo plures missas cantare debent, in prima non faciunt purificationem: quod si ita esset, quod species istæ alerent,

nulla uideretur esse hæc institutio. IREM. Hoc probatur auctoritate Ambr. qui dicit de hoc sacramento, quod non est cibus uentris, sed mentis: sed si conuertetur in alimentum, uel alitum, uerè esset cibus uentris: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Percipiens sacramentum alitur, & nutritur; conuertitur; possunt accidentia illa in alimentum.

RESPONDEO. Dicendum, quod circa hoc duplex fuit opinio. Aliqui dixerunt, quod accidentia illa non reficiunt, nec conuertuntur in alimentum: quia nec accidentia possunt, nec huic competit sacramentum: tamen spiritus habent odorem, & saporem: & odor quamuis sit accidens, tamen immutando aera, cerebrum inebriat: sicut patet, quod multi inebriantur ex odore uini: & sic dicunt intelligendum esse uerbum Apostoli, & Glos. Sed quoniam manifestè apparet in combustionem specierum, quod resoluuntur in cineres: & si non alerent, non appareret, quomodo hoc sacramentum latere possit, immo necesse esset deprehendi: ideo communior est opinio, quod percipiens sacramentum alitur, & nutritur: & illud satis probari potest ad sensum. Manifestum enim est percipiendi, quod per summptionem uini, siue illius speciei, sitis extinguitur.

AD ILLUD, autem, quod obicitur in contrarium, quod alimentum est substantia, diuersimodè respondetur a diuersis. Aliqui dicunt, quod uirtute supra naturam accidentia conuertuntur in substantiam. Ille enim, qui uirtute increata potens est supra naturam accidentia

accidentia illa sustentare sine materia: ille uirtutem dat, ut definitibus proprietatibus non in nihil, sed in substantiam conuertantur, in quam conuertetur ipsa panis substantia, si adesset: & hoc dicunt ipsum sacramentum exigere, ne deprehendatur, & fides amittat meritum: ne est sacramentum faciat aliquid nature præiudicium. Et si tu obicias, quod incineratio non est a uirtute supra naturam: sed naturali: similiter nec inebriatio: nec combustio, immo sunt a uirtutibus naturalibus, maximè cum fiant ab exteriori uirtute, fiant nihilominus successiue, terminantur et ad rem minus perfectam: ipsi dicunt, quod ibi est potentia actiua, & potentia passiuua: potentia agens est naturalis: sed potentia passiuua in accidentibus est supra naturam quantum ad hoc. scilicet ut in substantiam conuertatur. Nam residuum, quod fit ante conuersionem, & quod fit per conuersionem, totum potest esse a potentia naturali, tam agente, quam patiente. Et hi dicunt, quod primum accidentium conuertitur in substantiam, non quia de quantitate fiat substantia tantum: sed quia fit substantia quanta. Et hæc opinio satis est probabilis. Aliorum opinio est, quod suscipiens species alitur, non quia accidentia in substantiam conuertantur: sed quia substantia reuertitur, quæ prius ibi fuerat: ut sicut in aliis miraculis, & apparitionibus dicitur, quod in præiacentem materiam resoluuntur, & redeunt, sicut dicitur de columba, & stella, & consimilibus. Sic etiam dicunt, quod sicut panis conuertitur in corpus, ut sit sacramentum:

sic peracto officio sacramenti, ex quo desinit esse sacramentum, desinit ibi esse corpus Christi: & ideo sicut mirabiliter prius substantia panis conuertitur, ita est miraculose reuertitur. Et ista fuit positio Inn. in Lib. suo, quæ fecit de ecclesiasticis officiis, ubi dicit in libro tertio capitulo de fractione. Si ergo queritur quod a mure comeditur, cum sacramentum corroditur: uel quid incineratur, cum sacramentum crematur. Respondeo dicendo, quod sicut miraculose substantia panis conuertitur in corpus dominicum, & incipit esse sub sacramento: sic ipsa quodammodo miraculose reuertitur, cum ipsum ibi desinit esse. Hunc autem modum dicendi credo probabilem, & securum: maximè cum tanti uiri habeat auctoritatem. Caueat tamen quisque, qualiter intelligit: quia in hoc secretum fidei latet. Et secundum hanc positionem patet responsio ad questionem. Concedendum est, non quod recipiens hoc sacramentum alitur, & nutritur, non quia accidentia in substantiam conuertantur: sed quia aliquid conuertitur in substantiam comedentis: non (inquit) accidens: sed substantia.

ET SIC non est contra illud Philosophi, quod ex eisdem nutrimum, ex quibus sumus. AD ILLUD, quod obicitur, quod est cibus spiritualis. Dicendum, quod illud uerum est, quoad saluatur ratio sacramenti: non enim cibatur spiritualiter nisi in quantum sacramentum, quia ad cibationem spirituale est ordinatum: cum ergo incipit cibare, desinit esse sacramentum: & ita patet,

quo ratio illa bona est. Cum. n. non sit ibi quādiu est sacramentum, nisi corpus Christi uerū: & hoc non alit corporaliter, & accidentia, & hæc similiter non alunt: ideo sacramentum rectè dicitur spiritualis cibus, quāuis recedente ratione, & officio sacramenti, cibus corporalis incipiat esse, sicut fuerat ante. **A D ILLVD**, q̄ obiicitur, q̄ soluit ieiuniū. Dicendū, q̄ nō soluit, tū quia sacramentū dum sumitur, non est cibus corporalis: tū etiā rōne corporis Christi interiūs contenti, qui tantū est cibus mētris: & ideo non est simile de uino, quod recipitur ad purificationem: & ideo patet illud. **P A T E T** etiam sequens: Ambrosius enim loquitur de corpore Christi: & hoc est tantū cibus mentis, non uentris. Vterque prædictorum modorum dicendi satis probabilis uidetur: nec facile est improbare, quia Sancti nō multum de hoc loquuntur; nec rationi hic multum innitendum est, quia utraque opinio fundatur hic supra miraculum, & potentiam operantem supra naturam. Quis autem scit, utrum Deus sic, uel sic faciat, cum uterque modus dicendi satis sit rationabilis, & probabilis? Nec uidetur omnino improbabile, q̄ aliquod accidēs in substantiam conuertatur in hoc sacramēto, cum accidens hic subsistat sine subiecto. Nec uidetur improbabile, q̄ sicut substantia panis conuertitur, ita reuertatur. Cū. n. in substantiæ panis conuersione corpus Christi non generetur; nec fiat, sed tantū sub illis speciebus esse incipiat, sicut tenet fides re-

cta: quis audeat hoc tanq̄ irrationabile repudiare? cum corpore Christi non corrupto; sed desinente esse sub speciebus, substantia illa, quæ sustentabat accidentia; reuertatur: cum accidentia illa nō sint ob aliud sine subiecto. nisi ob dignitatem, & præsentiam cōtēti? Quia si quæras, utrū sit creatio, uel generatio, uel alia mutatio? sanè potest dici, quod sicut conuersio est mutatio singularis, sic est & reuersio. Quidquid etiam horum dicitur, dum tamen nō asseratur pertinaciter, nullum est ibi periculum: solum hoc caueatur, ne nostræ capacitatis intelligentia totaliter in obsequium Christi captiuetur.

QVÆSTIO II.

An eadem accidentia habeant uim conuertendi alias naturas in sacramentum?

V T R V M accidentia habeant uim, & potentiam conuertendi alia in sacramentū; utpote si uino consecrato apponatur aqua? Et q̄ sic uidetur: quia equalis, uel maioris uirtutis est consecratio in hoc sacramento, q̄ benedictio in aqua: sed aqua benedicta iuncta aquæ non benedictæ facit totam esse benedictam: uinum ergo non consecratum iunctum consecrato, fit consecratum: ergo &c. **I T E M.** Quando apponitur aqua, uel uinum, species illæ occupant maiorem locum: ergo sanguis Christi est sub maiori specie: sed sanguis Christi non est in maiori loco, nisi quia aliquid in ipsum conuertitur: ergo illud, q̄ apponitur, conuertitur in ipsum sanguinem: ergo species, quæ est sa-

cra-

cramentum aliquid aliud in sacramentum conuertit. **I T E M.** Hoc ostenditur ratione: quia accidens cum substantia non occupat maiorem locum; nec facit maius: similiter, nec corpus glorificatum cum non glorificato: sed in calice non est, nisi substantia sanguinis glorificati, siue corporis Christi, & accidens: ergo si illud, quod apponitur manet in substantia; uidetur, quod in eodem loco esse possint: ita q̄ non occupet maiorem locum: quod est manifestè falsum; ut patet insipienti. Restat igitur, ut illud, quod apponitur; non saluetur in ratione substantiæ: sed solum speciei: sicut species, quæ est ibi: ergo necessariò est ibi conuersio. **I T E M.** Si apponatur alius liquor, ut aqua in magna quantitate, totum conuerteretur in substantiam aquæ: ita quod uerè est aqua: ergo pari ratione, si ita parum ibi apponatur, quod species prædominetur: uidetur, quod conuertatur in uerum sacramentū, cū non plus possit supra consecratum, quàm econuerso. **I T E M.** Hoc ipsum ostenditur per impossibile: quia quādo apponitur uinum, uel aqua, fit una superficies: q̄ ro ergo, aut illa superficies est in subiecto, aut sine subiecto. Si in subiecto: ergo si modicū q̄d apponatur, desinit esse sacramentum. Si sine subiecto; ergo totū est sacramentum. Si sine subiecto, & in subiecto: ergo duo contradictoriè opposita sunt uera de eodē, q̄d nunquam fit. Si dicas mihi, q̄ secundum unam est in subiecto, & secundum aliam extra subiectum. Contra. Esto,

q̄ apponatur aqua, & misceantur usq; ad minima: tunc nō est assignare diuersas partes: ergo necesse est, q̄ saltē tūc conuertatur.

C O N T R A. Nihil conuertitur in sanguinem nisi per transubstantiationem: sed uirtus transubstantiandi nō est in elemento: sed in uerbo: ergo quantumcunq; addatur elementum aliud speciei, non fit transubstantiatio: ergo manet substantia cū accidentibus: ergo non conuertitur in sacramentum. **I T E M.** Si conuertitur: aut ergo uirtute sanguinis, aut uirtute uini. Uirtute sanguinis nō, quia sanguis ille est glorificatus: ergo nō hēt potētiam conuertēdi aliqd aliud in se. Item non uirtute uini, quia uinū q̄d conuertitur ratione substantiæ, nō ratione proprietatum conuertitur, & ibi non est substantia uini: ergo nulla uis est, quæ possit conuertere. **I T E M.** Aqua nō est nata de se conuerti in sanguinē: ergo si apponat uino consecrato, nō trāsit ī sanguinē: ergo manet substantia eius: & sic, &c.

RESOLVTIO.

Partem negatiuam sustinendam suadet.

R E S P O N D E O. Dicendum, q̄ accidentia non habent uirtutē conuertendi aliam substantiam in sacramentum. Et ratio huius est; quia in hoc sacramento est transubstantiatio: transubstantiatio autem non fit sine uerbo: ideo quantumcumque apponatur aliquod aliud elementum, nisi adsit uerbum, non fit sacramentum. Et si tu obiicias, quod aqua benedicitur per uerbum, & oleum benedicitur: & tamē si non benedictum proportio-

nabi-

nabiliter apponatur, efficitur benedictum. Respondetur, quod non est simile; quia consecratio in oleo, & benedictio in aqua non ponunt nisi accidens aliquod, & proprietatem quandam sanctificationis. Sed hic consecratio ponit conuersionem in ueram substantiam, & continentiam eiusdem, quæ est a sola uirtute increata assistente ipsi uerbo. Alia est ratio; quia aqua benedicta tota attingitur, & secundum totum quod habet in se, commiscetur aque superuenienti, & oleum benedictum non benedicto oleo; sed sanguis ibi contentus nulli homini miscetur, pro eo, quod non est ibi diffusus, sed est sanguis glorificatus intra uenas Christi contentus; & ideo a nullo liquore attingitur; & ideo nihil per mixturem, uel contactum potest in ipsum conuerti. Si ergo aliquid conuertatur, necesse est, quod per transubstantiationem, & nouam consecrationem conuertatur. Concedendum est ergo, quod spes uini iuncta alii liquori non conuertitur in sacramentum.

ET PATET responsio ad primum obiectum, quod non est simile ratione eius, quod est hic conuersio in substantiam, tum quia non est mistio talis, nec tanta sicut in aqua benedicta. AD ILLUD, quod queritur. Si aqua modica conuertitur a specie uini. Respondetur dupliciter secundum diuersos. Vno modo, quod non conuertitur, ita quod soluitur forma substantialis aque, sed conuertitur ibi est solum alterari, quia mutat sapor, & color, & odor, & participat proprietates uini; & ideo quantum ad sensum no-

strum conuersa est; & talis conuersio disponit ad conuersionem in sacramentum, si adesset uerbum; sed cum non adsit, non conuertitur; sed manet substantia habens proprietatem uini per actum, & uirtutem illius speciei. Alius modus dicendi est, quod aqua conuertitur in uinum; & hoc uirtute illarum specierum, non (inquam) in uinum, quod sit unum secundum speciem; sed est uinum solum secundum materiam, sicut caro secundum speciem conuertitur in carnem secundum materiam. Et si tu obiecias, quod nihil dat, quod non habet, uerum est secundum substantiam, uel secundum uirtutem; & species illæ quamuis non habeant substantiam uini, habent tamen uirtutem, & operationem; & ideo sicut uinum uinum solueret speciem aque modicæ, & conuerteretur secundum ueritatem: ita intelligendum est in proposito. Vterque modus dicendi est probabilis factis, & quocumque horum modorum dicatur, non sequitur, quod aqua iuncta uino fiat sacramentum, & consecratur. AD ILLUD, quod obiecitur, quod corpus Christi est sub maiori specie. Dicendum, quod non est sub maiori specie, quia aliquid sit appositum speciei, ita quod sit in illo; sed quia species illa magis est diffusa: sicut si species uini, quæ est in calice profundo ponatur in calice latiori, magis dilatatur species. Sic intelligendum in proposito, quia cum miscetur alius liquor, partes illius speciei magis diffunduntur, maxime si liquor ille penetret, & diuidat, & se per partes spiritus ab inuicem. AD ILLUD, quod obiecitur, quod accidens non occupat maiorem locum

locum in substantia. Dicendum, quod istud uerum est de accidente secundum existentiam naturalem: tale enim accidens in substantia non ponit in numerum cum illa, sed sicut dimensio in illis speciebus locum habet naturalem, pro eo quod non tantum est ibi mathematicè in calice sanguis, immo etiam naturalis dimensio, licet sit supra naturam præter subiectum: ideo sicut locum occupat, ita cum alia dimensione occupat maiorem locum, quam per se solam, non per naturam substantiæ, sed dimensionis naturalis. AD ILLUD, quod obiecitur, quod alius liquor potest facere, quod non sit sacramentum. Dicendum, quod non est simile, quia facilius est destruere quam construere. Mus enim, & quodlibet aliud manducans potest facere, quod desinat sacramentum: sed nullus potest facere, quod illud sit, nisi adsit uerbum, & sacerdotale mysterium. AD ILLUD, quod obiecitur, quod sit una superficies. Dicendum, quod liquor additus, quamuis non faciat unam substantiam, tamen dimensio continuatur dimensioni, & ita fit dimensio una, & quantitas una. Si ergo quæras, utrum in subiecto, uel præter subiectum. Resp. Non diuidis sufficienter, quia partim est in subiecto, partim extra subiectum: & illud non est inconueniens, sicut una pars superficiem potest esse nigra, & alia alba: sic in proposito intelligendum, quod pars speciei consecrata est sine subiecto, reliqua uero in subiecto. Et si obiecias, ponatur quod perfectè misceatur cum misto, sic usque ad mi-

nima, tunc sequitur inconueniens, quod idem sit in subiecto, & præter subiectum. Dicendum, quod mistio liquoris cum liquore non est usque ad minima secundum quantitatem, sed intelligitur secundum uirtutem, quia ita est in aliis mixturebus: & ipse obiecit, quod sit usque ad minima secundum quantitatem. Si autem talis sit mistio, quod fiat in speciebus uniuersalis alteratio, uel etiam quod species illæ uini transfunderentur in liquorem consimilem sed prædominantem, ita quod nulla esset distinctio, quod hic esset species consecrata, & ibi non consecrata nec secundum naturam, nec secundum uirtutem, sicut est in mixture naturali: tunc dico quod desineret esse sacramentum, sicut desinit per aliam transmutationem: & totum esset unum corpus, & esset una superficies secundum partes, & totum existens in unico subiecto: quando autem hoc fiat, difficile est discernere.

QVÆSTIO III.

An illam et accidentia, operationes, quas habent; naturam, aut miraculose habeant?

DE operationibus, quas habent illa accidentia. Vtrum habeant per naturam, an per miraculum. Et queritur primò de immutationis operatione, quæ est illarum specierum, utrum sit naturalis, uel miraculosa. Et quod naturalis uidetur, quia quod per se inest alicui, non solum inest illi coniuncto materiæ, sed etiã abstracto, & separato: sed mouere sensus per se inest sensibilibus: ergo per se inest illis a materia

Dissett
S. Tho.
3. par.
q. 77.
art. 8.

teria separatis: sed quæ per se in sunt, naturaliter in sunt: ergo &c. **ITEM.** Forma substantialis nunquam mouet sensum separatū a formis accidentalibus: ergo forma substantialis nihil facit, nihil priuat, quin accidentia moueant sensum, dummodo accidentia habeant esse: ergo per naturam mouent. **ITEM.** Sensus est susceptiuus specierum præter materiam, tamen sub conditionibus materialibus hic, & nunc: si ergo est aliqua species sensibilis sine materia, habens tamen materiales condiciones, illa maximè habet mouere sensum: ergo cum huiusmodi sint istæ species, patet &c. **ITEM.** Hoc patet per simile, si idolum relinqueretur in speculo, abstracto corpore obiecto, moueretur uisum: & tamen idolum in speculo habet esse spirituale: ergo uidetur, quod species illæ, cum sint ibi relicte sine materia, quod habent naturaliter immutare. **ITEM.** Si nauis per miraculum leuaretur in aera, licet existentia nauis in aere esset miraculosa: tamen existentia nauis in naui esset naturalis, & operationes consequentes illam existentiam essent naturales: cum igitur accidentia fundentur in quantitate, & quantitas in materia, subleuat o quantitas a materia est miraculosa, sed existentia aliorum accidentium est naturalis: ergo operatio in sensibus consequens illam existentiam, est naturalis.

Tex. cō. 13. et 5. physic. 30.
CONTRA. Philosophus in. i. de Anima. Rectum in quantum rectum contingit tangere æneam sphaeram secundum punctum:

tangit autem numquam separatam; quia ænea sphaera non est nata tangi nisi a naturali: si ergo rectum separatam tangeret æneam sphaeram, hoc esset supra naturam, uel contra: cum igitur sensus particularis sit naturaliter immutari a specie existente in materia, si immutetur a separata, immutatio ista non est naturalis. **ITEM.** Sicut se habet sensus interior ad speciem sine materia: sic exterior ad speciem in materia: ergo permutatum, sicut interior ad speciem in materia: sic exterior ad speciem sine materia: sed interior nunquam naturaliter apprehendit speciem in materia sed abstractam, ergo nec exterior speciem separatam a materia. **ITEM.** Formæ conuenit esse hic, & nunc ratione materie; sed per eam naturam, per quam est hic & nunc, habet mouere sensum: ergo cum hoc sit a materia, naturaliter ergo habet mouere: ergo si fiat separatio a materia, iam non mouebitur naturaliter. **ITEM.** Illa species motiua sensus habet triplicem comparisonem, scilicet ad subiectum, ad medium, & ad organum: & sunt istæ comparationes ordinatæ: ergo destructa prima, & destruantur aliæ consequenter: ergo si habeat species illa comparationes duas sequentes sine prima, non habet naturaliter sed miraculosè. Secundò quæritur de opere transmutationis, & maximè de putrefactione, utrum scilicet si naturalis. Et quæ sic uidetur: quia quod conuenit alicui naturaliter, saluata natura ad huc illi conuenit: sed speciebus illis naturaliter conuenit

corrumpi, & deficere propter defectum uirtutis naturalis: quia causantur a contrariis: qualitatibus: & constat quod illæ species saluantur in eadē natura: ergo &c. **ITEM.** Corruptio per contrarietatem est naturalis, hoc patet: sed species ibi existentes habent uerè naturam contrarietatis: ergo sunt corruptibiles naturaliter. Minor patet sic: Vbi contraria sunt secundum esse spirituale, simul possunt esse in eodē, & secundum idē, ut in eodē medio, ut in sensu, & in intellectu contrarii colores: cum ergo hic non possint esse contrarii colores, nec sapes simul, immo mutuo se expellunt, habent igitur naturam ueræ contrarietatis. **ITEM.** Vbi sunt species secundum spirituale esse: excellentia talis speciei non est corruptiua: si igitur in speciebus sacralibus excellentia sensibiliū contristat sensum, ergo est ibi species habens naturam ueræ contrarietatis: sed quod sic est, est corruptibile naturaliter: ergo &c. **ITEM.** Anselm. de conceptu uirginali distinguit triplicem cursum, naturalem, & uoluntarium, & mirabile: & dicit quod mirabilis a Deo administratur immediate. Cū igitur Deus nihil immediate corrumpat: illa corruptio, siue putrefactio non est a Deo immediate: ergo non est mirabilis: ergo est naturalis uel uoluntaria, sed non uoluntaria: ergo naturalis. Contra. Forma de sui natura est in simplici, & in inuariabili essentia consistens: si ergo accidat ei uariatio, hoc est per materiam: ergo separata a materia est inuariabilis, per naturam: si ergo uarietur, hoc est supra naturam: ergo &c. **ITEM.** Ad transmutationem philosophicam concur-

Ex lib. sex prim. ap. Alberti Porretani.

runt tria principia. scilicet subiectum, & duo contraria: ergo ubi deficit materia, non est intelligi mutationem philosophicam: sed hoc est in his speciebus: ergo putrefactio illa non est philosophica. **ITEM.** Sicut a forma est agere, ita est a materia pati: sed non conuenit agere philosophicè nisi per formam, ergo nec pati nisi per materiam: ergo ubi deficit materia, per consequens ibi non est passio philosophica: ergo nec transmutatio. **ITEM.** Non est uerè contrarietas sine subiecto: sed materia prima est subiectum contrarietatis corporalis: ergo ubi deficit prima materia, non est uerè contrarietas: sed actio naturalis est per ueram contrarietatem: ergo &c. **SIMILITER** posset argui de contractu, quod est forme in materia, & actio, & passio propter contactum. **TERCIÒ** quæritur de opere nutritionis, utrum, scilicet nutritio sit naturalis, uel supernaturalis.

RESOLVTIO.

Quia operationes specierum Eucharistie habent esse in quantitate, conueniens immutationi sensuum: iure naturalescensende sunt.

RESPON. Dicendum, ad intelligentiam predictorum secundum unum modum dicendi satis probabilè, ex comparatione uirtutis ad operationes ex uirtute egredientes, operationes habent regulari secundum potètiis, & uirtutes, a quibus egrediuntur. Propter quod notandum, quod aliquando datur alicui potestas conformis suæ naturæ, & actus egressus ab illa potètia est naturalis, sicut cū cæco reddi potètia uidendi. Aliquando datur potestas alicui partim conformis naturæ, & partim supra naturam: & tunc actus

actus egrediens quodammodo est naturalis, quodammodo supra naturam, sicut cæco uidere nocte. Quandoque datur potestas omnino supra naturam: & tunc actus egrediens ab illa potentia est miraculosus simpliciter, & supra naturam; sicut Virgini data est potestas pariendi. Considerandum est igitur, quod in hoc sacramento est hæc omnia reperire. Nam prima quantitas naturaliter habet subsistere aliis accidentibus, & alia accidentia naturaliter sustentari ab illa. Si ergo detur quantitas potentia sustentandi alia accidentia, illorum existentia in quantitate est naturalis, operatio sequens habet potentiam naturalem. Unde dico, quod operationes illarum specierum in sensu sunt naturales, quia in quantitate habent esse conueniens immutationi sensuum. Omnes igitur rationes hoc ostendentes sunt concedendæ.

AD OPPOSITIONES manifesta est responsio, quia quantitas est ibi loco materiæ, & per illam sunt hic, & nunc, & habent esse materiale, & conueniens immutationi sensuum, & accidentia primò sunt in quantitate: & hoc potest satis uideri per exemplum supra de nauis positum. Quia uerò datur ulterius quantitati illi potentia subsistendi transmutationibus illarum formarum; talis potentia partim est conformis naturæ, partim supra naturam. Conformis est, quantum ad subsistentiam contrarietatis, quia quantitati per se insunt contraria. Sed supra, quantum ad hoc quod manet eadem secundum se, facta mutatione; hoc enim est

proprium solius substantiæ: & ita supra naturam contrarietatis. AD ILLUD, quod queritur de transmutatione, utrum sit naturalis, uel miraculosa. Dicendum, quod ratione naturarum illarum specierum, quæ habent naturam contrarietatis, illa transmutatio est naturalis, sed ratione subsistentiæ est supra naturam: & ita partim naturalis, & partim supra naturam. Rationes igitur ad partem oppositam factæ in secundo problemate currunt secundum has duas uias. Nam quæ probant, quod sunt naturales, sumuntur a natura contrarietatis formarum illarum: quæ uerò probant quod sunt supra naturam, procedunt secundum uiam subsistentiæ: sic patet secundò questum de transmutatione. Si uerò datur illis accidentibus potentia conuertendi in substantiam, cum desinunt esse, & cum corpus Christi ibi desinit esse, talis potentia omnino est supra naturam: & ideo talis actus omnino est supra naturam, & miraculosus. AD ILLUD, quod queritur de nutritione. Dicendum, quod ibi triplex est operatio. Prima est quod species illæ, per actionem uirtutis agentis transmutantur: & hæc partim est naturalis, partim supra naturam. Secunda, est quod in fine transmutationis cedunt in substantiam, ita quod in illam conuertuntur: sicut conuerteretur substantia panis, si esset præsens: & hæc est miraculosa. Tertia est, quia substantia illa postea conuertitur in carnem: & hæc est simpliciter naturalis. Sed quamuis iste modus dicendi, probabiliter possit sustineri: aliter tamen potest dici securius.

& bre-

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

An ad fractionem hostie corpus Christi uerè frangatur?

ONSEQUENTER quantum ad tertium Artic. queritur de fractione illarum specierum. Et circa hoc tria principaliter queruntur. Primo queritur, utrum uera fractio sit in corpore Christi. Secundò utrum sit in speciebus. Tertio queritur, quid partes significant.

QVOD corpus uerè frangatur, uidetur Aug. dicere. Norint (inquit) fideles quando manducant carnem Christi: unusquisque accipit partem suam: quod si uerum est, ergo diuiditur. ITEM. Ostenditur ex confessione Berengarii, quæ accepta fuit a Nicolao Papa: confessus est enim corpus Christi uerum sacerdotis manibus atrectari, & frangi: ergo si ista confessio ut fidelis accepta est, patet &c. ITEM. Ratione uidetur, quia corpus Christi uerum manducatur: sed quod manducatur atterritur, & quod atterritur frangitur: ergo &c. ITEM. Hoc sacramentum est memoriale passionis: & ita memoriale, quod hoc non tantum est signum, sed etiam ueritas: sed in passione uerè fuit corpus Christi fractum, & diuisum: ergo in hoc sacramento uerè frangitur. Si dicas, quod est incorruptibile, ideo non potest frangi: hoc nihil est; quia corpus Christi quod natum est esse in uno loco, & in pluribus per miraculum: ergo similiter per miraculum potest incorruptibile frangi.

SED CONTRA. Corpus animatum,

ad obiectum; quia saluatur ibi natura accidentium: quodammodo est supra naturam in comparisonem ad subiectum, quia accidentia per se agunt. Et secundum hoc currunt rationes ad partes oppositas adductæ.

De cōf.
d. 1. ca
Ego Be
rengari
rius.

matum, quod diuiditur, corrumpitur: ergo cum corpus Christi sit animatum, si frangitur, & diuiditur, corrumpitur: & si corrumpitur, non manet uerum sacramentum: ergo &c. **ITEM.** Si potest frangi, & masticari: ergo & eadem ratione & digeris: ergo & eadē ratione, & in secessum emitti, quod nefas est dicere. **ITEM.** De manna, quod fuit figura huius sacramenti, nec qui plus colligebat, habuit plus: nec qui minus, habuit minus: si ergo fuit uera figura, necesse est corpus Christi tm esse in parua pte hostiæ quātum ī utraque; uel in magna parte; ergo non diuidit.

RESOLVTIO.

Non confractus, nō diuisus: integer Christus in hostiæ particulis sumitur.

RESPON. Quidam dixerunt, quos tangit Magister in litera, qd corpus Christi uerū frangitur in sacramento, & tamen nō corrumpitur: & hoc quidē fit per uirtutem supra naturā, sicut factū est, quod corpus Christi passibile datum est discipulis: & tamen non est ab eorundem dentibus passum. Et in assertionem suę positionis habere uoluerunt confessionē Berengarii. Sed hæc positio non pōt stare, quia si est incorruptibile, nō diuiditur: sed si frangitur, diuiditur: ergo similiter diuiditur, & non diuiditur: tunc ergo Deus faceret duo contradictoriē opposita simul eē uera, quod nunquā faciet. Propter hoc dicendū, qd corpus Christi uerū non frangitur, imo in quotcūq; partes diuiditur hostia, est totū, & integrum.

Quo d ergo obiicitur de con-

fessione Berengarii, & uerbo Augu. Dicendum, qd utrumque dictum est ratione specierum exteriorum, circa quas conuenit esse attritionem, fractionem, & masticationem. Nec modus iste loquendi est tenendus. Recepit tamen ecclesia confessionē Berengarii, & publicauit, quamuis minus expressam: ad elidendum suum errorem, qui non concedebat corpus Christi ibi esse uerū nisi sicut in signo. Vnde pp hoc recepit, ut intelligeretur ibi uerē esse, non uerē diuidi. **AD ILLVD**, qd obiicitur, qd corpus Christi uerum manducatur. Dicendum, qd in mādicatione tria sunt, Masticatio, in uentrem traiectio, & incorporatio: & hæc tria respondent tribus, quę sunt in sacramento. Masticatio nam quę est specierum tātūm; incorporatio est quātūm ad corpus Christi mysticum; in uentrem traiectio est nō solūm specierū, sed etiam corporis Christi ueri, quod ibi est quādiu est species panis: non ergo dicitur corpus Christi uerum uerē manducari corporaliter, quia corporaliter masticatur: sicut. n. nō frangitur, sic nec masticatur. **AD ILLVD**, quod obiicitur, qd est signū passionis, quę sit tunc: quia sic semper pateretur Christus; sed passionis, quę semel fuit. Et quod obiicitur, quod est ibi ueritas. Dicendum, qd non ibi ueritas passionis: sed ueritas eius, qui est passus. **AD ILLVD**, qd dicitur, hoc posse fieri per miraculum. Dicendum, quod non est simile de esse in pluris locis: quia ibi nulla est contradictio: hic autem sic.

QVART.

QVAESTIO II.

An species sacramenti Eucharistiæ uerē frangantur?

VTRVM in speciebus sit uera fractio. Et quod nō, uideretur; quia quod uerē fit in signo, significatur fieri in signato: sed in signato non est fractio, ut probatum est: ergo nec in signo. **ITEM.** Omnis actio terminatur ad hoc aliquid: sed non est ibi substantia aliqua nisi substantia corporis Christi: ergo non frangitur ibi aliquid, & uideretur frangi: ergo est ibi tantum fractio apparens. **ITEM.** Licet uideantur ibi esse accidentia ī subiecto, tamen in nullo subiecto sunt: nec est ibi falsitas aliqua: ergo uideatur similiter, quod quāuis uideatur esse ibi fractio, si non est, non est ibi falsitas.

Matt.
26.
Marc.
14.
Lu. 24.

CONTRA. Dicitur in euangelis Matt. Mar. Luc quod bene dixit, & fregit: sed ibi fuit uera benedictio, ergo & uera fractio: alioquin ipia ueritas in sacramento ueritatis, & euangeliū ueritatis narrat, quod apparet esse uerum, & est falsum. **ITEM.** Species illa panis alba est uerē, uerē potest denigrari: ergo eadem ratione uerē potest diuidi. **ITEM.** Diuisio sequitur quantitatem: ergo si est uera quantitas, ergo uera diuisio, & fractio: nō ergo tantum apparens. **ITEM.** si tantum apparens: ergo non oportet aliam uiolentiam digitis fieri, nec aliquo actu corporis uti, sed solus actus anime sufficeret: cum ergo oporteat uiolentiam digitis inferri, patet ergo quod est ibi uera diuisio.

RESOLVTIO.

Sicut in Eucharistia uera quantitas est, & soliditas; ita & uera fractio.

RESPONDEO. Quorundam opinio fuit, quod ibi non est uera diuisio; sed tantum apparens; nec tamen est ibi falsitas, uel deceptio, quia non fit ad fallendū, sed ad instruendū: sicut etiam dominus alio modo apparuit, qd eēt, discipulis eūtibus in Emaus *Lu. 24.* nec ulla fuit ibi falsitas. Sed ista opinio stare non potest: quia si nō est ibi uera fractio: ergo nec uerē masticantur species, & ita totum uideretur esse fictio. Propter hoc fuit alia opinio, quę dixit, quod homo frangit: quia actus est a parte hominis: sed tamen nihil ibi frangitur: quia accidentia frangi per se non possunt. Hęc positio etiam non potest stare: quia si actio complet, infert passionem necessariō. Et propter hoc est alia positio rōnabilis, & qd diuisio est ibi uera, quantitas uera, soliditas uera: & quia diuisio consequitur quantitatem per se, sicut est ibi uera quantitas, ita & uera fractio.

AD ILLVD uerō, quod obiicitur, quod non est fractio in signato. Dicendum, qd fractio illa nō signat fractionē corporis Christi ibi contenti, sed significat passionē, quę præterit. **AD ILLVD**, qd obiicitur, qd actio terminatur ad substantiā. Dicendū est, qd uerum est per naturā: sed si accidens posset per se stare, utiq; susceptiuum esset actionis: nunc aut miraculo stat: & ideo accidens est actionis susceptiuum. **AD ILLVD**, quod obiicitur, qd sicut accidentia appa-

S. Bon. Lib. 4 Y rene

rent &c. Dicendum, quod illud est ex cōsequenti: sed diuisio primò apparet, inde accidentia apparent: & per consequens ducūt in cognitionem subiecti: & an tequam ueniatur ad hoc, potest fides obuiare. Sed ibi prima frōte apparet diuisio: & ideo necesse est ibi esse deceptionem sine aliqua ueritate: ex alia parte ueritatem esse sine deceptione.

QVÆSTIO II.

Hostiam frangi; eiusque tot fractiones quid significant?

QUID significant partes, & earum significatio his uersibus continetur. Hostia diuisa in partes, tincta beatos. Plane sic ca notat uiuos, seruata sepultos. Obiicitur primò contra significationem diuisionis, quia in corpore Christi mystico non est diuisio, sed unio: ergo si sacramentum est uerum signum, in sacramento diuisio fieri non debet: aut si sit, falsum significat. **ITEM.** Videtur quod sufficeret in duas tantum partes diuidere: quia ecclesia sufficienter diuiditur in uiuos & mortuos. Si dicas, quod mortui sunt in duplici differentia, quia quidam sunt in Purgatorio, & quidam in Paradiso: hoc non soluit, quia beati non indigent sacrificio: ergo non debent in nostro sacrificio signari. **ITEM.** Videtur, quod in plures partes; quia uiui sunt in multiplici differentia. Quidam enim sunt actiui, quidam contēplatiui, quidam prælati, quidam sunt boni, quidam mali: sed debent significari uiui, sicut mortui: ergo multo plures debent esse partes. Si dicas, quod mali non debent significari.

CONTRA. Christus pro omnibus se obtulit in cruce: sed hæc oblatio est rememoratio illius: ergo &c. **ITEM.** Obicitur contra hoc, quod dicitur: quod pars in tincta signat beatos. Sed contra, Calix signat passionem: ergo nullo congruit ad signandū beatos. **ITEM.** Dicitur quod pars comesta signat ambulantes super terram. Sed contra. Illa pars comesta incorporatur: sed ambulantes minimè possunt comparari ergo per illā non debent signari. **ITEM.** Dicunt, quod pars seruata signat mortuos. Cōtra. Pauci, aut nulli reseruant: ergo nulli perficiunt sacramentum.

RESOLVTIO.

Hostie fractio Christi passionem notat; at tres particule tres corporis Christi mystici partes designant.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut dicit Magister, ipsa fractio signat passionem, sed partes istę signant partes corporis Christi mystici. Et quia partes in corpore Christi mystico sunt in triplici differentia: quidam enim regnāt in Paradiso, quidam securi expectant in sepulchro; quidam autem pugnant in merito: ergo tantum tres partes fiunt in hoc sacramento.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur primò, quod falsa est diuisio. Dicendum, quod non est, immo signat diuisionem, quæ fuit in passione. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod deberent esse tantum duæ partes, patet responsio, quia mortui sunt in duplici differentia: unde duæ partes sunt ad significandum illos. **AD ILLVD**, quod, obiicitur quod nõ debe-

deberet esse pro beatis. Dicendum quod hoc sacrificium non tantum offertur in expiationē, sed etiam in gratiarum actionem: & ideo pro miseris, & beatis. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod uiui sunt in multiplici differentia, sicut mortui. Dicendum, quod non sunt in tanta differentia: quia omnes uiui indigent sacrificio expiante a culpa: quidam autē mortui liberante a pena: alii solū laudis memoria. **AD ILLVD**, quod obiicitur de malis. Dicendum secundum Aug. quod sacrificium corporis Christi solum pro his offerri debet, qui sunt de corpore Christi. Nec ualet, quod Christus pro omnibus est oblatus: quia hic non signantur om-

nes pro quibus est oblatus, sed tantum illi, qui sunt de corpore Christi mystico. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod calix signat passionē. Dicendum, quod alia proprietates est, scilicet sumptionis, per quam beati signantur, qui sine aliqua retardatione degustant. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod comestio dicit incomparationem. Dicendum, quod non tantum incorporationē dicit, sed et dicit perditam restorationem: & per hoc significat ambulantes. **AD VLTIMUM** dicendum, quod modo non reseruiatur propter periculum: tñ in diuisione trimembri triplex status membrorum Christi signatur, & reseruiatio partium solum ad euidenciam est.

DISTINCTIO XII.

PARS SECUNDA.

De consequentibus ad confectionem corporis Christi: quantum ad frequentationem.

Rest hæc queritur, Si quod gerit sacerdos proprie dicatur sacrificiū uel immolatio: & si Christus quotidie immoletur, uel semel tantū immolatus sit. Ad hoc breuiter dici potest, illud quod offertur & consecratur a sacerdote, uocari sacrificiū et oblationē: quia memoria est representatio ueri sacrificij, & sanctæ immolationis factæ in ara crucis. Et semel Christus mortuus in cruce est, ibique immolatus est in seipso, quotidie autē immolatur in sacramento, quia in sacramento recordatio fit illius, quod factū est semel. *Vnde Aug. Certum habemus quia Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, &c. tamen sententia obliuiscamur quod semen factū est, in memoria nostra omnino annis. Prosperi & habet de consuetudinibus sancti dionysii secunda dicitur. Secunda dicitur. Secunda dicitur. Secunda dicitur.*

mel im in semetipso, & tamen quotidie immolatur in sacramento.
 Quod sic intelligendum est, quia in manifestatione corporis
 & distinctione membrorum semel tantum in cruce pependit,
 offerens se Deo patri hostiam redemptionis efficacem, eorū
 s. quos praeceps. Item Ambr. in Christo semel oblata
 est hostia ad salutem potens, quid ergo nos? Nonne per sin-
 gulos dies offerimus? Et si quotidie offerimus, ad recorda-
 tionē eius mortis fit: & una est hostia nō multae. Quō? una
 & non multae quia semel immolatus est Christus. Hoc autē
 sacrificium exemplum est illius: id ipsum, & semper idipsum
 offertur: proinde hoc idem est sacrificium, alioquin dicitur,
 quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi, non, sed
 unus ubique est Christus: & hic plenus existens, & illic ple-
 nus: sicut quod ubique offertur, unum est corpus, ita & unū
 sacrificium Christus hostiam obtulit: ipsam offerimus, &
 nunc: sed quod nos agimus, recordatio est sacrificij. Nec
 causa suae infirmitatis repetitur, quia perficit hominē: sed
 nostrae, quia quotidie peccamus. Ex his colligitur esse sacri-
 ficiū & dici, quod agitur in altari, & Christū semel obla-
 tum, & quotidie offerri: sed aliter tunc, aliter nunc. Et
 etiam quae sit uirtus huius sacramenti ostenditur: remissio
 scilicet peccatorum uenialium, & perfectio uirtutis.

De causa institutionis.

Institutum est enim hoc sacramentum duabus de causis.

In augmentum uirtutis, s. charitatis, & in medicinā quoti-
 dianae infirmitatis. Vnde Ambr. Si quoties effunditur san-
 guis Christi, in remissionē peccatorum effunditur, deo sem-
 per acciper: equi semper pecco, deo semper habere medici-
 nam. Item. Aug. Iteratur quotidie haec oblatio, licet Chri-
 stus semel sit passus: quia quotidie peccamus peccatis, sine
 quibus mortalis infirmitas uiuere nō pōt. Et quia quotidie
 labimur, quotiaie Christus mysticē immolatur pro nobis. De
 dit. n. nobis hoc sacramentum salutis, ut quia nos quotidie
 peccamus, & ille iā mori non pōt, per hoc sacramentum re-
 missionē consequamur. Quotidie comeditur ipse & bibitur
 in ueritate, sed integer, & uiuus manet. Itē. Mysteriū fidei
 dicitur, quia credere debes, quod ibi salus nostra cōsistat. Si

Lib. de
sacr. 4.
c. 6. in
tom. 4.
Ad ia-
nuariū
ibidem
ca. Sub
figura.
De con.
sec. d. 2
cap.

autem

aut queratur, utrū quotidie cōicandum sit. Audi quid in-
 de tradit Aug. Quotidie (inquit) Eucharistiā accipere nec
 laudo, nec uitupero: oībus tamen dominicis diebus cōican-
 dum hortor. Si tamen mens in affectu peccandi est, grauari
 magis dico Eucharistie perceptione, quā purificari. Et licet
 quis peccator mordeatur, si peccādi tamē de cetero non ha-
 beat uoluntatē, & satisfaciatur lachrymis & orationibus, ac-
 cedat securus: sed hoc de illo dico, quē mortalia peccata nō
 grauant. Si uerō non frequentius, saltem ter in anno hoies
 cōicent (nisi forte quis criminalibus impediatur) in Pascha
 scilicet, & in Pentecoste, & in Natali. Omnes ergo commu-
 nicent, qui noluerint carere ecclesiasticis liminibus.

Lib. de
eccles.
dogma-
tib. ca.
25. in
tom. 3.

Fabia-
nus Pa-
pa, de
cōj. d. 2
c. si nō.

UPRA egit Magister de fractione: hic agit de frequētatione. Et quoniam hoc sacramē-
 tū frequentari cōtingit, & a sa-
 cerdote conficiente, & a popu-
 lo: & utraq; frequētatio respicit
 suū finē: nā sacerdotalis p̄cipuē
 respicit significationē, sed popu-
 li frequētatio respicit sanatio-
 nē: ideo pars hae hēt duas par-
 tes. In prima q̄rit, quare sacer-
 dos frequēter cōficit. In secūda
 determinat, quare fideles fre-
 quēter recipiunt. ibi. *Institutum
 autem est hoc sacramentum, &c.*
 Prima pars hēt duas. In prima
 mouet quāstionē. In secūda de-
 terminat. ibi. *Ad hoc breuiter dici
 potest.* Similiter secūda pars
 duas hēt. Primō determinat hu-
 ius sacramenti efficaciam. Secū-
 dō uerō mouet quāstionē de fre-
 quētia. ibi. *Si autē queritur, etc.*

Sicut dicit Magister in litera,
 hic signatur passio Christi tan-
 quam in signo, & tanq̄ in signo
 rememoratiuo: & quoniam fre-
 quenter rememorari debemus
 Christi semel passis: ideo illud sa-
 cramētū iteratur pluries. Sed si
 tunc obiicias de sacramento ba-
 ptismi. Dicendum, q̄ non est, si
 mile, quia baptismus signat pas-
 sionem, prout nos per illam mo-
 rimur peccato originali, quod
 traximus ab Adam: & hoc non
 facit passio in quolibet nisi se-
 mel: hinc est, q̄ baptismus non
 potest iterari: & si quis iterat, fa-
 cit contumeliam sacramento.
 In hoc autem significatur Chri-
 stus passus, ut nos reficiens: &
 quoniam saepe reficit in omni
 memoratiuo: ideo saepe itera-
 tur illud sacramētū sine cōtu-
 melia: nec dicitur propriē itera-
 ri sacm, sed frequētari: quoniam
 unū, & idē cōtinetur in hostia
 hesternā, & hodiernā: tūc autē
 iteraretur, si sup eandē hostiam
 fieret iteratio formae: & hoc nō
 posset fieri sciēter absq; p̄tō.

Dub. I.

Q̄ *Via in hoc sacramento, &c.*
 Si hoc uerum est: ergo tā-
 tūm semel deberet fieri ab uno
 sacerdote, & semel manducari.
 Item. Baptismus, qui signat pas-
 sionē Christi, nō iteratur: ergo
 nec illud sacramentum. Respō.

Et si quotidie, &c.] Cōtra. Est enim instantia in die Veneris

Dub. 2.

sancto, quando sacerdos non conficit sacrificium: & uidetur, quod tunc magis deberet: si enim hoc est memoriale passionis: ergo cum illo die specialiter memoria habeatur, uidetur; quod tunc magis esset conficiendum. Item. Queritur iuxta hoc, quare sacramentum reseruatur sub forma panis, non uini. Et respondetur ad primum, quod aliud est conficere, siue consecrare; aliud est offerre: & quamuis in illo die non fiat confectio, fit tamen oblatio, quia sacerdos corpus in praecedenti die consecratum offert in altari. Si uero quaeras, quare fit oblatio, & non consecratio. Respondetur, quod oblatio, siue sumptio fit a sacerdote, ne oratio dominicalis, quae dicitur quotidie in illo die ab ecclesia, in qua petitur, Panem nostrum quotidianum, uacua fiat. Sed consecratio non fit: sed reseruatio propter hoc, quod in illo die fuit dominus passus in propria effigie, non in signo. Et quia tota dies est memoriale passionis, & totum officium: ideo non fit consecratio a cena usque ad sabbatum, in quo est memoria resurrectionis: unde cantatur missa de resurrectione. Quod queritur de sanguine, quare non reseruatur. Aliqui dicunt, quod non oportet; quia uinum, quod sacerdos ponit in calicem, per appositionem corporis consecratur. Sed illud non potest habere ueritatem, sicut probari potest de facili, quia nullo modo fit transubstantiatio sine uerbo. Et ideo dicunt alii, quod triplici de causa non reseruatur. Una est propter periculum effusionis. Alia propter uerbum domini, quod dixit super calicem. Non bibam de hoc

genimine &c. & ideo non sumit sanguinem sacerdos a cena usque ad resurrectionem. Tertia est, quia sacerdos magis sumit ad resurrectionem, quam ad significationem, quoniam totus Christus est perfecte sub specie panis, quod uis non perfecte significetur: ideo solum in specie panis sumitur, & solum sacrificium, siue sacramentum corporis reseruatur.

Semel immolatus est. &c.] Contra. Si. n. semel immolatus est Christus: uidetur, quod saltem in die non liceat sacerdoti pluries conficere. Queritur ergo quomodo liceat sacerdoti pluries conficere, & sumere in eodem die: cum populo non liceat, nisi semel: & uidetur, quod magis sit licitum populo, cum minus sit horum alterum. scilicet sumere, quam utrumque, scilicet conficere, & sumere. Respon. Dicendum, quod propter reuerentiam sacramenti sunt duo inhibita, circa modum sumendi hoc sacramentum. scilicet quod sumatur ieiuno stomacho, & quod tantum semel, ut ab aliis cibis discernatur. In primo communicat sacerdos, & populus: oportet enim quod sacerdos ieiunus sit sicut populus: & hoc habetur in quadam Decretali de celebratione Missarum ex parte nostra: & ita semper sacerdos uino profunde re debet, postquam accepit totum Eucharistiae sacramentum; nisi cum eodem die aliam missam celebrare debuit; quia si forte uinum profusionis acciperet, aliam celebrationem impediret. Sed in illo differt, quia alicui de populo bis communicari non licet, sed licitum est sacerdoti propter hoc, quod est persona commu-

Dub. 3.

Dub. 4.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An sacramentum Eucharistiae efficaciam habeat in quolibet uiro iusto?

Quod intelligentiam huius partis secundum duo, quae determinat hic Magister, duo principaliter quaeruntur. Primum quaeritur de huius sacramenti efficaciam. Secundo quaeritur de frequentatione. Circa primum quaeruntur tria. Primum quaeritur, utrum sacramentum habeat efficaciam in quolibet uiro iusto. Secundum, utrum habeat efficaciam in aliquo peccatore existenti. scilicet in mortali peccato. Tertium quaeritur de ipsa efficaciam in se.

Quod habeat efficaciam in quolibet uiro iusto, ostenditur: quia sacramentum habet efficaciam, nisi habeat obicem: sed in nullo uiro iusto habet obicem: ergo in quolibet habet efficaciam. Item. Sacramentalis manducatio quando coniuncta est spirituali: semper habet efficaciam: sed semper coniuncta est spirituali in uiro iusto: quia spiritualiter manducare est in ipso manere; ut dicit Aug. sed omnis iustus manet in ipso: ergo, &c. Item. Damasc. dicit, quod caro Christi est sicut carbo ignitus: sed habens sensum corporalem semper calescit per contactum carbonis materialis: ergo similiter habet sensum spiritualem per contactum carbonis spiritualis: sed omnis iustus sensum habet spiritualem: ergo, &c. Item. Si aliquid requiritur ultra charita-

Lib. 4.
cap. 14
2 med.

nis, & debet celebrare missam omni populo: & quia potest esse, quod unus sacerdos propter tenentatem, & uicinitatem deseruit duabus ecclesiis, uel quia in eadem ecclesia pro solennitate officii oportet pluras missas cantare, sicut in Natiuitate domini, & quando cunq; celebrat, tenetur concicere: ideo indultum est eis plures missas celebrari in eodem die, & pluries hoc sacramentum sumere.

Quia quotidie peccamus, &c.] Videtur hic male dicere Aug. quia nullus peccat in eo, quod uitare non potest: ergo talia non uidentur esse peccata. Respon. Dicendum, quod ad hoc dupliciter potest responderi. Uno modo, quod quamuis peccata non possint uitari generaliter, & uersaliter: possunt tamen uitari particulariter hoc, & illud. Et ponitur exemplum in nauis, in quam ingreditur aqua. Sed quomodo possunt uitari motus, quod ueniunt ex surreptione, & in particulari, difficile est dicere. Et ideo alius modus est dicendi, quod est distinguendum in necessitate, & in peccato. Est enim necessitas ex naturae institutione, & est necessitas ex corruptione. Prima est data. Secunda est, quam incurrit homo ex culpa. Prima necessitas omnino excludit culpam. Secunda uero excludit culpam actualem mortalem, non tamen ueniam. Unde (sicut uult August. de perfectione iustitiae hominis) quia homo noluit uitare pecca-

tum, cum potuit: inflatum est ei non posse, cum uelit.

rem in suscipiente, quæritur quod sit illud, & quæ, & quot.

CONTRA. Baptismus non habet efficaciam in adulto, nisi se præparet; ergo a simili nec hoc sacramentum habet efficaciam in iusto, nisi se præparet; & ad hoc facit uerbum B. Pauli. Probet autem seipsum homo. ITEM. Possibile est, quod iustus habet conscientiam se grauius peccasse, uel esse in graui peccato: quia frequenter peccatum ueniale perpetratum reputatur mortale a perfectis, propter hoc tamen non cadit a iustitia: sed si talis accedat, accedit indignè, & talis non recipit efficaciam: ergo &c. ITEM. Efficacia huius sacramenti consistit in deletione uenialium, & augmento uirtutum; sed uenialia non dimittuntur, nisi homo se præparet per contritionem, cum ex actu nostro sint commissa: similiter nec uirtutes augentur, ergo non in omni iusto habet efficaciam.

RESOLVTIO.

Qui se ipsum probauerit, ad Eucharistiam accedat; & solus eius efficaciam degustabit.

RESPONDEO. Dicendum, quod sacramentum hoc non habet efficaciam in aliquo, nisi in dignè accedente. Dignè autem accedere in hoc consistit, quod homo se præparet, sicut debet. Tantum enim sacramentum recipere, sicut recipitur alius cibus, non est congruum, nec fructuosum. Et quia in hoc sacramento presens est diuina maiestas, & summa exprimitur charitas: ideo debet recipi cum honore, & deuotione. Et quia cum honore, & deuotione non suscipitur tam nobilis hospes in immundo hospi-

tio, necesse est, quod homo hospitium Deo præparet per sui diuinationem; & quia non præparat hospitium hospiti, nisi ipsum cognoscat, necesse est, quod cibum istum ab aliis discernat.

AD HOC ergo, quod sacramentum hoc habeat in aliquo efficaciam, Primum oportet cibum istum ab aliis discernere per fidem. Secundò hospitium præparare per sui ipsius probationem. Tertio in hospitium paratum recipere cum honore, & deuotione. Et primum, & secundum habemus ab Apostolo. Primum ibi. Probet seipsum homo. Secundum ibi. Non diiudicatis corpus domini. De tertio habemus exemplum in Zachæo. Et quia multi recipiunt hoc sacramentum, qui se non debite præparant: ideo multi imbecilles, & infirmi, & dormiunt multi. AD ILLUD, quod quæritur, utrum uir iustus recipiat efficaciam. Dicendum, quod si se debite præparet, recipit; alioquin si ex quodam torpore, uel ex distractione non se debite præparet, aut nullam, aut modicam reportat efficaciam, quamuis non incurrat mortalem offensionem. AD ILLUD, quod obiicitur de obice. Dicendum, quod ad illud sacramentum requiritur liber arbitrii cooperatio; & ideo ommissio obex est non tantum peccatum, uerum etiam sollicitudo, uel distractio. AD ILLUD, quod obiicitur, quod manducat spiritualiter. Dicendum, quod uir iustus non semper manducat spiritualiter, ut puta quando dormit, uel quando distrahitur per cogitationes extrinsecas; sed tunc spiritualiter manducat, quando mouetur mo-

1. Cor. 11.

Luc. 19

tu

tu fidei, & charitatis: quia tunc masticat, & incorporat; & ideo si negligit, non reportat effectum. AD ILLUD, quod obiicitur de carbone ignito. Dicendum, quod operatur in sensum ratione organi: sed si operaretur in sensum ratione sui: tunc sensus occupatus circa aliud non sentiret, nec calefieret. Huius autem exemplum est in uisu, quando quis dormit, uel occupatur alibi: si ergo sensus mentis nostræ uult ab hoc carbone inflammari: necesse habet ad ipsum conuerti, & dirigi: conuerti autem ad ipsum debet, sicut ad memoriale passionis uiuum. Triplex enim habemus memoriale passionis. scilicet in scripto, in uerbo, & sacramento. In scripto, ut quando passio describitur, uel narratur per scripturam, uel quando imaginibus exprimitur: & hoc est memoriale quasi mortuum, & habet fieri ad uisum, qui apprehendit magis de longinquo. In uerbo, utpote quando aliquis uerbotenus narrat passionem Christi, & illud partim est uiuum, & partim mortuum. Viuum est in corde bonorum prædicatorum; sed mortuum in corde tepidorum, & malorum. Vel uiuum in corde, & cogitatione, non uiuum in uoce: & hoc est ad auditum. Auditus autem non ita apprehendit de longinquo. In sacramento uero est memoriale, cum ipsum corpus Christi significatur, & continetur in specie panis, & sanguis in specie uini: & hoc memoriale uiuum, quia ipse Christus seipsum ibi præbet, offerens nobis corpus, quod pro nobis fuit occisum, & sanguinem, quod pro nobis fuit effusus: & hoc est

ad gustum, qui de proximo apprehendit, ut iam non quasi speculatione, sed quadam experientia passionis eius memores simus. Si ergo accendit affectum nostrum passio descripta, & amplius feruenter prædicata, multo magis inflammare, & afficere debet in hoc sacramento expressa: & hoc absque dubio facit, si quis sensum habet, & illum conuertit ad hoc sacramentum: Ille ergo est, qui ex hoc sacramento efficaciam reportat, qui se conuertit. Ille uerè audit missam, non qui tantum uerba dicit, uel audit sine deuotione, sed ad hoc memoriale totam mentis intentionem conuertit.

QVÆSTIO II.

An per sacramentum Eucharistie remittantur peccata mortalia?

VERVM habeat efficaciam in aliquo peccatore, uidelicet, qui est in mortali peccato? Et quod sic, uidetur per illam collectionem. Sit ablutio scelerum, sit fortitudo fragilium: sed scelera non dimittuntur nisi magna peccata: ergo, &c. ITEM. Damasc. Corpus Christi omnis læsionis est unctio, omnis sordis purgatio: ergo sordis mortalis. ITEM, Iulius Papa. Cum omne crimen, atque peccatum oblati Deo sacrificiis, deleatur, &c. Sed crimen pro maioribus peccatis accipitur: ergo, &c. ITEM. Ratione uidetur; quia illud sacramentum est expressissimum signum passionis: ergo cum efficacia sequatur signantiam, & omnia sacramenta efficaciam habeant a passione, hoc habebit potissimam: ergo si baptismus, & penitentia habet efficaciam in peccato-

De cōf. dist. 20.

se,

re, uidetur similiter q̄ & illud. **ITEM.** In sacramento isto realiter continetur auctor, & mediator, & fons gratiæ, q̄ in nullo alio: ergo uidetur quod si aliquod sacramentum potest fugare culpam, quod hoc multo magis: sed aliquod potest ut baptismus: ergo &c. **ITEM.** Esto q̄ aliquis peccator attritus accedat ad hoc sacramentum, non tamen sufficiens; si talis accederet, ad baptismum, & pœnitentiam iustificaretur, quia non habet obicem: ergo pari ratione cum non habeat obicem, iustificatur in hoc sacramento. **ITEM.** Accedens fictè ad baptismum, fictione recedente habet efficaciam: ergo similiter uidetur, q̄ illud sacramentum; & ita est utile peccatori.

CONTRA. Aug. ad Renatū. Quis offerat corpus Christi, nisi pro his, q̄ sunt de corpore Christi? sed nullus peccator est talis: ergo pro eo non debet offerri. **ITEM.** Ambr. Spiritualiter manducat, qui innocentiam ad altare portat: sed nullus existens in mortali, portat ad altare innocentiam: ergo &c. **ITEM.** Ratione uidetur: quia accedens ad hoc sacramentum, aut accedit dignè, aut non. Si dignè accedit: ergo dignus est, & ita non habet culpam. Si non dignè: ergo non reportat efficaciam: ergo non habet efficaciam in peccatore. **ITEM.** Hoc sacramentum habet efficaciam mediante manducatione spirituali: sed māducatio spiritualis fit mediante charitate: ergo præsupponit charitatem: ergo qui accedit sine charitate, non reportat efficaciam.

RESOLVTIO.

Communiter sacramentum Eucharistiæ uenialia delet: quid si ex immensa Dei pietate mortalia etiam quandoque delet?

RESPONDEO. Non limitamus largitatem Dei, quin in hoc sacramento possit, & aliquando faciat remissionem omnis culpæ. Sed secundum forum cōmune, & generalem rationem institutionis sacramentis dicendum, q̄ istud sacramentum datum est in cibum illis, qui sunt de corpore Christi, & omnes tales habent charitatem: ideo effectum habet in solis iustis. Effectus autem in iustis est liberando a culpa ueniali, & præseruando a mortali, ut patebit.

Ex hoc patet responsio ad duo prima: quia illud intelligitur per præseruationem, uel quantum ad aliquas reliquias. **AD TERTIA** sequentia. Dicendum, q̄ sacramentum tantam habet efficaciam, quantam congruit habere his, quibus datur, & hæc solis iustis datur: ideo non ualet de baptismo, & pœnitentiâ. Si ergo obiicias, quod nobile est illud sacramentum inter cætera: Dicendū, q̄ nobile est ratione contenti, nō ratione effectus ceteris aliis. Sed tunc obiicitur, quia adhuc non uidetur solui: cū enim Christus sit hic præsens, uidetur q̄ abundantius cōgrueret, hic gratiam eius comitari. Nam in aduentu Christi abundanter gratia collata est. Ad hoc dicendum, quod hoc spectat ad nobilitatem sacramenti, quod nō deletur ibi culpa mortalis: tam enim est nobile sacramentū, & tam nobiles panis,

panis, quod non debet dari nisi filiis, & iam iustificatis: & qui tales sunt, non habent culpam mortalem. Ideo de speciali dignitate huius sacramenti est, q̄ non ordinatur contra mortalem culpam: & sic patet responsio ad illa tria. **AD ILLUD**, quod obiicitur de recessu fictionis. Dicendum, quod non est simile, quia in baptismo manet character, ex quo est susceptibilis gratiæ, non sic in proposito.

QVÆSTIO III.

Quæ uirtus, quæ sit efficacia sacramenti Eucharistiæ?

QVÆ sit efficacia huius sacramenti. Et dicit Magister, q̄ est uenialium remissio, & augmentatio uirtutum. Et q̄ ita sit, uidetur. Innocentius dicit. Eucharistia liberat a malo, & conseruat in bono, delet uenialia, & cauet mortalia. Huius etiam uirtute sacramenti uniuersæ uirtutes augentur, & omnium gratiarum fructus exuberant. **ITEM.** Ratione uidetur, quia hoc dicitur esse sacramentum unionis: aut ergo, quia de nouo unit, aut quia magis unit. Nō quia de nouo unit: ergo quia magis unit: sed si magis unit: ergo auget uirtutes. **ITEM.** Si magis uinit: ergo repugnat ei, q̄ minus: sed hoc est ueniale, quia dicit Augustinus. Minus te amat, q̄ tecū aliquid amat: & hoc dicitur de ueniali: ergo &c. **ITEM.** Caro Christi est sicut carbo ignitus: sed carbonis igniti est pellere frigus, & intendere calorem; ergo hoc sacramentū reprimit motus frigidus culpæ, & intendit motus uiuos gratiæ: ergo delet, & auget. **ITEM.** Hoc sacramentū

quotidie offertur: ergo si non frustra est; dat ergo aliquid, quo quotidie indigemus; sed illud quo quotidie indigemus, est liberatio a ueniali malo, & profectus in bono; quia charitas, aut deficit, aut proficit, ergo &c.

CONTRA. Vnius sacramenti unus dēt esse effectus p̄cipuus; ergo non est ad hos duos effectus p̄dictos: **ITEM.** Quod nō sit ad remissionem uenialium, ostenditur primò: quia q̄ accedit ad hoc sacramentū, aut accedit contritus, aut non. Si contritus; ergo remissa est ibi culpa. Si non contritus; ergo remanet culpa; ergo nullum hēt Eucharistia effectum super uenialia. Si dicas, q̄ cōtritio non semper sufficit, esto quod tanta sit, quod sufficiat, tunc non habebit hoc sacramentum effectum, & tamē melius est dispositus. **ITEM.** Si effectus huius sacramenti est deletio uenialium; ergo qui peccat uenialiter, irritat effectum eius: sicut qui peccat mortaliter, irritat effectum baptismi; sed homo hēt necesse peccare uenialiter; ergo & hoc sacramentū irritare; ergo nunquam accipi dēt, quia nunquam dēt quis contumeliā huic sacramento inferre. **ITEM.** Quod augmentum uirtutum non sit effectus huius sacramenti uidetur; quia si hoc: tūc ergo ualde cito fieret aliquis perfectus, qui hoc sacramentū quotidie recipit; sed hoc uidemus esse falsum; ergo &c. **ITEM.** Augmentum uirtutum est effectus baptismi, & confirmationis, sicut supra dixit Magister, & similiter remissio uenialium; non ergo huius sacramenti.

RESOLVTIO.

Vnit magis, fulcit, uenialia delet, augmentoque uirtutum ac charitatis prodest Eucharistia.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ cum hoc sacramentum sit unio- nis, effectus eius primus aut est unire, aut magis unire: sed non de nouo unire, ut supra ostēsum est: sed iam unitos magis unire.

Idem S. Magis autē unire est tripliciter. Tho. 4. Aut quia q̄s unitur maiori uin- 3. pa. q̄ culo: ut ille magis unitur; q̄ ma- 79. art. iorē hēt charitatem. Aut q̄a eo- 2. dem uinculo unitur strictius: ut ille qui secundū eundem habi- tum feruentius amat. Aut quia eodē firmiter: ut ille qui in eodē habitu est magis radicans. Dicitur ergo hoc sacramentum ma- gis unire, quia dignē accedentē reddit feruentiorem, ut carbo ignitus: & iterum reddit fortio- rē, ut bonus cibus. Et ex hoc q̄ reddit charitatē magis ignitam, adiuuat ad consumendam peccati uenialis rubiginem. Ex hoc q̄ magis firmat, adiuuat ad uitandum omnia scelerat: & ratione utriusque ualet ad augmentum uirtutum, & maximē charitatis, quæ est uinculum; non quātum ad essentiam, sed quātum ad feruorem, uel radicationē. Feruor enim minuitur quotidie per uenialia, & radicatio: ideo oportet per hunc cibum restaurari perditum.

Ex s̄n ten. Da masc. li. 4. cap. 14. a medio.

EX HIS patent obiecta; nam rationes ad primā partem sunt concedendæ. QVOD uerō obiicitur, quod unus est effectus. Dicendum, quod uerū est primus: & ille est magis unire, & per illum habet hos duos consequentes. AD ILLVD uerō, quod obi-

citur, quod uenialia delentur in contritione. Dicendum, q̄ iste non est effectus primus: sed ex consequenti fit, quando homo indiget: ut puta quando feruor charitatis per se non est ita intēsus, q̄ peccata uenialia delet, adiungitur carbo diuinitus, per quem uigoratur, & uigorata delet uenialia: nihilominus tamen si non habet uenialia, charitatis feruor uigoratur. AD ALIVD, Dicendum, quod non irritatur huius sacramenti effectus per ali- quod ueniale, quia ueniale non tollit gratiam, sicut mortale tollit: & possibile est unum ueniale remitti altero nō remisso: unde ueniale nec irritat anteceden- ter faciendo fictum, nec consequenter euacuādo fructum: nec oportet alia uenialia deleri: sed secundū quod homo melius se disponit, & charitas contra illa uigoratur: unde plus & minus in diuersis. AD ILLVD, q̄ obii- citur de augmento. Dicendum, q̄ augmentum intelligitur quātum ad feruorem, non quātum ad essentiam. Et quātum ad feruorem nō omnes ita procedunt propter multa uenialia, quæ cōmittuntur, q̄ illum diminuunt. VLTIMUM manifestū est, quia neuter horū est primus, & proprius effectus huius sacramēti, sed magis unire, ut uisum est.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An teneamur Eucharistia sacramentum sumere?

ONSEQUENTER q̄- ritur de huius sacri frequētatione. Et cir- ca hoc q̄runtur tria.

Primò

Primò queritur, utrum necesse sit accedere ad hoc sacramentū, siue utrum teneamur accedere. Secundò queritur, quid sit melius habenti libertatem accedēdi. scilicet frequētare, an tardē accedere. Tertio, utrū homo debeat se retrahere ab hoc sacramento propter immunditiā corporalē.

QVOD sit necesse ad hoc sacramentum accedere, ostenditur hoc modo. Ioan. Nisi manducaueritis carnem, & biberitis eius sanguinē, nō habebitis &c. ITEM. Ecclesia excōmunicat nō accedētes ad hoc sacramentum determinatis tēporibus: sed non excōmunicat pro ueniali culpa uel leui: ergo grauis culpa est nō accedere: & si hoc, necesse est accedere. ITEM. Innocētius. Nec cessariō māducādus est agnus, ut à uastitate angelo p̄regamur: nec exire possumus de Aegypto, nisi celebrādo phasē, & paschalē agnū comedamus. Et ante hoc dicit, quod necesse est, q̄ homo se pręparet, ne cessādo sumere incurrat periculū. ITEM. De sacerdote specialiter ostēditur. Nā ut dicit Ambr. in quadā oratione. Graue est, quod ad mensam tuā mundo corde, & innocentibus manibus non uenimus; sed grauius est si peccata metuēdo sacrificium non reddamus: sed primum est mortale: ergo & secundum. ITEM. Rōne uidetur, quia sacerdoti impositum est officium: sed officium sine usu est otiosum. Et amplius. Qui habet talentū, tenetur illo uti; ne damnetur cum seruo nequam: ergo tenetur sacrificiū offerre. Et est exēplū. Si aliquis habet officium prædicādi sibi impositū, & uide-

ret expedire executionem, & negligeret, grauius peccaret.

CONTRA. Augu. Quid paras dentem, & uentrē? crede, & māducaasti: si ergo sufficit ad māduca- tionem credere: nō ergo tene- mur sumere sacramentū. ITEM. Effectus huius sacramēti est de- letio uenialium, & augmentum uirtutum; sed neutrum est de necessitate salutis: ergo &c. ITEM. Si necesse esset accedere: ergo paruuli, qui non accedunt, nec manducant, oēs damnarentur.

RESOLVTIO.

Non ex sui institutione; sed ex præcepto superaddito, & officio as- sumpto tenemur Eucha- ristiam sumere.

RESPON. Dicendū, q̄ sacramē- tum hoc non est de necessitate quātum est de sua institutione: sed si est, hoc est ex assumpto officio, uel mandato superaddi- to. Ex assumpto officio, quod scilicet necessarium est exequi: ut cum sacerdos uiuit de altari, ut parochianis profit, debet ser- uire altari: si autem non uiuat de altari, sed in libertate sua re- maneat, non tenetur magis, quā alius homo ex debito, sed magis ex bono, & æquo. Ex mandato superaddito, quod in- stituit ecclesia, ut fideles com- municarent semel in anno, & in morte. Vnde si quis negligit, nō est sine contemptu: ideo pec- cat mortaliter. Ratio autem quare ecclesia instituit, eī: quia hoc sacramentum est salubre, & multi erant negligentes de sua salute. Institutio autem ecclesiæ fuit sub præcepto, ut patet in decr. de p̄. & re. lib. vi. Omnis utriusque sexus fidelis cū ad an-

Vide de cōf. d. 2 ca. et s̄ non fre- quen- tibus.

nos discretionis peruenerit, recipiat reuerenter ad minus in pascha eucharistiæ sacramentum, nisi forte de proprii sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ab eius perceptione ad tempus duxerit desistendum: alioquin & uiuens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Cõstat autem quod hæc est pœna excommunicatorum.

EX HIS patent obiecta. Nam uerbum Ioannis, siue domini in Ioanne intelligitur de manducatione spiritali, quæ est per fidem, & charitatem sine qua nemo adultus saluatur: & hæc etiã est in paruulo aliquo modo ad incorporationem. AD ILLVD, quod obiicitur de ecclesia, patet responsio, quia ecclesia instituit; & ut institutio esset firma, addit pœnam. Similiter illud Innocentii intelligitur aut de manducatione spiritali, aut de sacramentali ratione institutionis ecclesiæ. AD ILLVD, quod quæritur de sacerdote. Dicendum, quod si sacerdos est qui habet curam, tenetur: nisi alius eius defectum suppleat. AD ILLVD, quod obiicitur de Ambr. Dicendum, quod loquitur de talibus, qui tenentur. Vel si de omnibus, tunc loquitur de immunditia ueniali non mortali. AD ALIVD: Dicendum, quod officium sacerdotale non imponitur, ut homo necessario exequatur, sed pro loco, & tempore, ut sibi uidebitur expedire: & ideo si conscientia dicat, quod sit abstinendum ob sui indignitatem, & reuerentiam sacramenti, non peccat: nec etiam prædicator: nisi quando uidet imminere periculum, uel negligit officium

per inobedientiam: est enim ei iniunctum, ut illud exequatur.

QVÆSTIO II.

Habenti libertatem ad Eucharistiã accedendi quid melius, sit frequentare sumptionem, an tardè accedere?

DE habente libertatem accedendi, quid sit ei melius, frequentare, an tarde accedere. Et quod frequentare uideatur; quia in primitiua ecclesia (secundum quod dicitur Act. xiiii.) quotidie communicabatur: ergo si optimè fuit ab Apostolis instituta, uideatur quod eorum exemplo melius sit quotidie communicare. ITEM. Ostenditur auctoritate. Dominus enim docuit nos orare, & petere quotidie panem super substantialē, & alius euangelista nominat ipsum quotidianum. Et Augustinus dicit. Panis iste quotidianus est, quotidie accipe, ut quotidie tibi profit: ergo uideatur auctoritate domini, & Ambrosio. quod quotidie si melius. ITEM. Ratione uideatur, quia hoc sacramentum est in remissionem uenialium: sed semper peccamus uenialiter: ergo debemus quotidie accipere. Et hoc est, quod dicit Ambrosius. Cum sanguis Christi effunditur, in remissionem peccatorum effunditur: semper ergo accipere debeo, qui semper pecco. ITEM. Alia ratione uideatur: quia sacramentum illud auget in homine uirtutem, & charitatem: sed quanto hæc magis augetur, tanto melius est homo dispositus: & quanto melius dispositus, tanto frequentius debet accedere: ergo a primo ad ultimū ad sacramentum hoc semper est accedendum.

CONTRA

ca. 53
Tom. 3

CONTRA. Augustinus de ecclesiasticis dogmatibus. Quotidie eucharistiam accipere: nec laudo, nec uitupero: sed si semper deberet percipi, laudaret: ergo &c. ITEM. Augustinus. Quid paras dentē, & uentrem; crede tantum, & manducasti: ergo nulla est utilitas in accipiendo corporaliter: quia si aliqua esset utilitas: male ergo diceret Augustinus. Quid paras dentem, & uentrem? quia diceretur ei, propter utilitatem. ITEM. Ratione uideatur, quia possibile est manducare spiritualiter non accedendo, & non est ibi periculum: sed accedendo nisi homo sit bene paratus, est periculum: ergo si uia securior est eligenda, tunc ergo est raro communicandum sacramentaliter, & sæpe spiritualiter. ITEM. Gloria Dei nostro commodo est preferenda; sed quod dimittit accedere propter sacramenti dignitatem, principaliter dat gloriam Deo: qui autem accedit propter sacramenti efficaciam, attendit commodum suum; ergo melius facit quod cessat, quam qui accedit. IVXTA hoc quæritur de diuersitate institutionis, quia secundum quod dicitur de cons. d. ii. Anacletus instituit, quod quocumque uenirent ad ecclesiam. Fabianus, quod tertio in anno. Sother Papa, quod in cœna domini; & Decretalis dicit, quod semel in anno.

RESOLVTIO.

Ita quisque sumat. sicut se ad sumendum paratum senserit.

RESPONDEO. Dicendum, quod si quis semper esset paratus, semper utile esset hoc sacramentum recipere, ut scilicet haberet habitaculum mundum, & spiritualiter

comederet hunc cibum cum honore, & deuotione. Quia igitur tempore ecclesiæ primitiue erant mundi per baptismi innocentiam & charitate ardentem per donationem spiritus Sancti: ideo congruebat eis quotidie communicare. Quia uero postmodum charitas refriguit, & per peccata mundicia baptismalis ut in pluribus perdita fuit, relictum fuit iudicio, & conscientie uniuscuiusque, ut reciperet quando se dispositum uideret, ne aliter manducaret ad suam damnationem. Et quia homines inceperunt fieri negligentes, oportuit ut iterum institueretur a summo pontifice frequentatio; sed quia frequentabant multi, & non bene se præparabant, instituit Fabianus, ut tribus anni solemnitatibus, in quibus homines melius parantur, & quas desiderabilius expectant, communicarent, scilicet Natali, Paschate, & Pentecoste. Et quia homines adhuc processu temporis his tribus temporibus negligenter se præparabant; ideo hoc ad extremum est ad pascha reductum, quod præcedit tempus preparationis, scilicet quadragesima. Si ergo quæritur, utrum expediat frequentare alicui. Dicendum, quod si uideat se esse in statu ecclesiæ primitiue, laudandum est, quotidie communicare. Si autem in statu ecclesiæ finalis, utpote frigidum, & tardum, laudandum est quod raro. Si autem debet se habere; & aliquando debet cessare, ut addiscat reuereri; aliquando accedere ut inflammetur amore; quia tali hospiti debetur honor, debet & amor; & tunc

Ser. 28
To. 10.

Anacl.
i episc.
et de cõ
sec. d. 1.
Episco.
Fabianus
de cõf. d. 2.
c. & si
non frequentius
Sotherus
episc. ad
Episco.
Italie.
de cõse.
d. 2. ca.
icæna.
Innoc.
III. in
Concil.
Later.
can. 21

Idem S.
Tho. 4.
par. 9.
80. c. 10

& tunc secundum illam partem, secundum quam uiderit se melius proficere, ad illam magis declinet, quod homo solum experientia discit. Omnes ergo rationes ad primam partem intelliguntur, salua debita preparatione, que in paucis simis est ut semper.

AD ILLUD, quod obiicitur in contrarium, quod Aug. non laudat, sed relinquit conscientiam. Dicendum, quod hoc dicit, quia quibusdam (ut tactum est) magis est utile frequentare: quibusdam raro, quia maiorem efficaciam credo recipit homo in una missa, uel manducatione cum bona preparatione, quam in multis: si non se preparat diligenter. AD ILLUD, quod dicit Aug. Dicendum, quod hoc dicit Aug. non quia manducatio sacramentalis non sit fructuosa: sed contra illos, qui carnaliter hunc cibum spirituales comedebant, quia nullum fructum reportabant. AD ILLUD, quod obiicitur, quod securius est. Dicendum, quod quamuis istud sit securius, tamen istud est utilius, quia sicut plus prodest baptismus sanguinis, & fluminis, quam sanguinis tantum: sic plus manducatio spiritualis, quando coniuncta est sacramentali, quam quando est per se solum. AD ALIUD. Dicendum, quod uterque dat gloriam Deo, & qui manducat cum reuerentia, & qui ex reuerentia dimittit. Sicut dicit August. *Mat. 8* & Centurio dominum honorauit, cum noluit quod domum eius intraret: & Zachæus, qui in domum introduxit. *Luc. 19*

An propter immundiciam corporalem abstinere quis debeat a communionem?

UTRUM homo debeat se retrahere ab hoc sacramento propter immundiciam corporalem. Et quod sic uidetur: quia in lege mulier, que menstrua patiebatur, reputabatur immunda: si militer uir, qui patiebatur seminis fluxum: similiter mulier post partum: & propter istas immundicias arcebantur ab ingressu in templum, & esu agni abstinabant: ergo uidetur quod multo fortius ab esu agni ueri homines arceri debent propter immundiciam corporalem. *Leuit. 11. et 12* ITEM. Ex concilio Elbertano dicitur de consecr. di. ii. Omnis homo ante sacramentum communionem abstinere debet ab uxore propria tribus, aut quatuor, aut octo diebus: sed quilibet potest coniungi cum uxore propria sine immundicia mentis: ergo illud dictum est ante propter immundiciam corporis: & sic &c. ITEM. Greg. dicit, quod pollutus ex cogitatione precedenti non debet accedere: aut ergo hoc est propter immundiciam corporalem, aut spirituales. Non spirituales, quia propter illam cogitationem, si non esset secuta pollutio, non impediretur: ergo propter immundiciam corporalem. ITEM. Deut. habebis locum &c. Glos. Mundiciam corporalem diligit Deus: ideo precipit, nihil fœdum manere in castris: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quia si aliquis immundis manibus consecraret, peccaret utique, quantumcumque sanctus: ergo &c. ITEM. In hoc sacramento non tantum

tantum est quid spirituale, sed etiam corporale: ergo debet esse mundicia corporalis.

CONTRA. iste cibus non est cibus uentris, sed mentis: ergo retrahi debet aliquis sola immundicia mentis, non carnis. ITEM. Magis displicet Deo immundicia peccati uenialis, quam quælibet immundicia corporalis: sed propter peccatum ueniale commissum non debet quis se retrahere: ergo nec propter aliquam immundiciam corporalem. ITEM. Immundicia corporalis, ut pollutio, non impedit manducationem spirituales, qua est nobilior: ergo multo minus nec sacramentalem.

RESOLVTIO.

Non corporis; sed mentis mundicia est, que necessario ad Eucharistia sumptionem præexigitur.

RESPONDEO. Dicendum, quod immundicia corporalis quadruplex est. Quædam est coniuncta spirituali secundum ueritatem: ut pollutio ueniens ex turpi cogitatione, uel crapula. Quædam est coniuncta spirituali secundum conformitatem: ut pollutio ueniens ex diabolica illusionem, uel ex naturæ superfluitate, in qua sentitur pruritus, & delectatio inordinata. Quædam uero est, quæ non est coniuncta spirituali, tamen est generans horrorem immundicie in anima: ut pollutio ueniens ex infirmitate. Quædam autem est pure corporalis nullum horrorem immundicie in anima generans: ut immundicia in pede. Prima immundicia impedit, propter hoc quod homo debet reputare se immundum. Vnde non

recipit sacramentum cum reuerentia, qui sic immundus est, nisi necessitas compellat: & propter irreuerentiam priuatur fructu, & incurrit damnum. Secunda immundicia, quæ est in illusionem diabolica, arceri debet ex congruo: quoniam quis non sit certum, quod sit anima ibi maculata, tamen probabiliter potest dubitari: & ideo qui se reputat immundum, benefacit: unde Isido. de conse. di. 2. Quisquis nocturna illusionem pollutum, quis extra memoriam turpium cogitationum sese præsentiat inquinatum: tamen hoc ut tentaretur, culpæ suæ attribuat, suamque immundiciam statim fletibus tergat.

Tertia immundicia est indifferens, quia tantum est poena: & ideo non arceri. Si tamen ratione horrorem abstineat, deuotio, & reuerentia est laudanda: unde nec mulier menstrua arceretur, nec etiam mulier post partum, sicut dicunt iura. De primo reperies in decreto. di. v. De secundo extra lib. iii. de purificatione post partum. Quarta simpliciter est indifferens inter omnes has immundicias. Prima magis impedit, ultima nullo modo: omnes tamen impediunt de congruo secundum gradus. Vnde si quis querat, utrum semper quando pollutum corporaliter, cessare debeat? Dicendum est, quod si sentit iniquationem illam multum animam inclinasse, quia in actu illo sit homo caro, siue in somnis, siue in uigiliis, consulendum esset ei facere reuerentiam sacramento. Si autem sentit naturam magis expeditam, & ulterius deuotio trahat ad perceptionem, & solemnitas trahat, uel aliquid quod multum recompensat. *Vide S. Tho. 3. p. 9. 80 arti. 7. Qd col. later.* S. Bon. Lib. 4. Z set,

set, tūc arbitraretur ipsum sine remorsu posse accedere. Concedendum ergo, quod solum propter carnis immundiciam non impeditur: sed quia hæc immunditia coniuncta est immundicie mentis, nec solum propter immundiciam mentis, quia cogitatio cito transit, sed immundicia carnis horrorem relinquit, & diutius durat, & inordinat: & iō quamvis pollutio sit peccatū ueniale, magis tamen impedit, quā aliud ueniale, propter horrores diuturnitatem, & maiore deordinationem.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod immundicia corporalis, quia corporalis, impedit per legem. Dicendum, quod non ualeat, quia lex data est in onus, & in figuram: & per illas immundicias figurabantur spirituales immunditiæ. AD ILLVD, quod obiicitur de cōiunctione cum uxore. Dicendum, quod raro contingit, quod homo coniugatur secundum illum actū debitum exigendo, quin sit ibi aliqua culpa: si autem solum reddendo debitum, non credo, quod

debeat retrahi nisi de congruo, uel etiam causa prolis: & hoc dicit Greg. & habetur de consecr. Dist. ii. AD ILLVD, quod obiicitur, quare pollutio impedit. Dicendum, quod ratione pollutionis carnis coniuncte pollutioni mentis: quia ex hac pollutione se immundum, & indispositum reputare debet ad hoc sacramentum ratione prædicta. AD ILLVD, quod obiicitur, quod diligit Deus mundiciam corporalem. Dicendum quod uerum est eatenus, quatenus excitat deuotionem mentis: ecōtrario abhominat immundiciam corporalem, quæ est uia ad irreuerentiam mentis: & talis bene impedit. ET PER hoc patet sequens, quia immundis manibus nō tractat Christi corpus nisi homo, qui modicā, aut nullam adhibet reuerentiam. AD ALIYD de immundicia ueniali patet solutio, quia non ita durat, nec ita mens abhorret, nec ita deordinat. AD VLTIMVM, Dicendum, quod in manducatione sacramentali uenit Christus corporaliter in hominē, nō in spirituali; ideo nō est simile

DISTINCTIO XIII.

De Potestate conficiendi: & primò an hæretici excommunicati conficiant.

Olet etiam quæri, utrum prauis sacerdotes hoc sacramentum conficere queant. Ad quod dici potest, quod aliqui, licet sint prauis, consecrant uere, scilicet, qui intus sunt nomine & sacramento,

et si non uita: quia nō in merito cōsecratis, sed in uerbo efficitur creatoris. Vnde August. Intra catholicam ecclesiam in mysterio corporis & sanguinis domini, nihil a bono matre de corpore domini, nihil a malo minus perficitur sacerdote: quia non in me

rito

rito consecratis, sed in uerbo perficitur creatoris, & uirtute spiritus sancti. Credendum est enim, quod in uerbis Christi ^{mini: eo} ^{allega-} ^{tur 1.} ^{9. 1. ca.} ^{intra} ^{catholi} ^{cā. Ioa} ^{1. ca. 1.} ^{9. 1.} ^{Multis} ^{secula-} ^{rium.} ^{1. Cor.} ^{12. 1. fid.} ^{lib. eth.} ^{primo.} ^{Hic me} ^{gister} ^{non te-} ^{netur.} ^{Augu.} ^{in ser-} ^{de cro-} ^{uificum} ^{Z z} ^{uificum} ^{ita ipse est, qui baptizat, & sanguinem. Item. Greg. Putant quidam communionem corporis minus esse sanctificatam, si illorum fiat officio, quorum uita eorum oculis uidetur ignobilis. Hæc in quàm magnum laqueum incidunt: ut diuina & occulta mysteria plus ab alijs sanctificata posse fieri credant: cum unus idemque spiritus sanctus in tota ecclesia inuisibiliter ea mysteria & operando sanctificet, & sanctificando benedicat. Mysterium ideo dicitur, quod secretam, & reconditam habeat dispensationem: sacrificium uero, quasi sacrum factum: quia præce mystica conferatur pro nobis in memoriam dominicæ passionis. Sacramentum est in aliqua celebratione, cum res ita fit, ut aliquid significatæ rei accipiamus. Sacramenta sunt, Baptisma, Chrisma, Corpus Christi: quæ ideo sacramenta dicuntur, quia sub tegumento uisibilium rerum diuina uirtus secretius salutem eorundem sacramentorum operatur. Vnde a secretis uirtutibus, uel sacris sacramenta dicuntur. Panis & calicis sacramentum græcæ Eucharistia dicitur: latine bona gratia interpretatur: & quid melius corpore, & sanguine Christi? Sine ergo per bonos, siue per malos ministros intra ecclesiam dispensetur, sacramentum tamen est, quia spiritus sanctus uiuificat: nec bonorum dispensatorum meritis ampliatur, nec malorum attenuatur. Hoc de corpore domini, hoc & de baptisate, & chrismate dicendum est & tenendum: quia uirtus diuina secretius operatur in eis, & diuina solummodo est hæc uirtus siue potestas, non humane efficacie. Illi uero qui excommunicati sunt, uel de hæresi manifestè notati, non uidetur hoc sacramentum posse conficere, licet sacerdotes sint: quia nemo dicit in ipsa cōsecratione, offero, sed offerimus, quasi ex persona ecclesie. Et ideo cum alia sacramenta extra ecclesiam possint celebrari, de hoc non uidetur. Quod etiam Aug. tradere uidetur, dicens, Recolite nomen, & aduertite ueritatem. Misisa enim dicitur, eò quod celestis nuncius ad consecrandū ui-}

uificum corpus adueniat: iuxta dictum sacerdotis dicētis. Omnipotens Deus iube hęc perferri per manus sancti angeli tui in sublime altare tuum, &c. Idcirco nisi angelus uenerit, missa nequaquam iure uocari pōt. Nunquid. n. si hoc mysterium hæreticus ausus fuerit usurpare, angelū de celo mittit deus oblationem eius consecrare? maxime cum eisdem per prophetam comminatus sit, dicens, Maledicam benedictionibus uestris. Quod si benedictionibus eorum se asserit maledicturam veritas, quid erit de hostia? Ergo dicemus illam posse benedici ab illo, quē scimus à Deo forte maledictum cum sua benedictione? Si. n. Deus maledixerit benedictionibus hæreticorum, & schismaticis benedixerit: quis eorum præualebit? Numquid benedictio maledicti ad nihilum poterit redigere uerba uerissima comminātis Dei? Ex his colligitur, quod hæreticus è catholica ecclesia præcisus, nequeat hoc sacramentum conficere: quia sancti angeli, qui huius mysterij celebrationi assistunt. tunc nō adsunt, quando hæreticus uel schismaticus hoc mysterium temerariè celebrare præsumit. Non. n. dubitari licet, ubi corporis dominici & sanguinis mysteria geruntur, supernorū ciuium adesse conuentus. In huius autem mysterij expletione, sicut formam seruari ita ordinem haberi. s. ut sit sacerdos: et intentionem adhiberi oportet, ut illud facere intendat. Sed si non credit de illo mysterio sicut ueritas habet, numquid potest intendere illud conficere? & si non intendit, numquid conficit? Aliqui dicunt etiam, nō recte de illo mysterio sentientes, posse intendere, non quidem illud cōficere, quod iam esset recte credere, sed id agere, quod geritur ab alijs, dū conficitur: & sic adhibetur intentio: et si intentio dicatur de esse conficiendi illud ministerium, tamen ex quo intendit ea dicere et agere, quæ ab alijs geruntur, impletur mysterium. Illud etiam sanè dici potest, quod à brutis animalibus corpus Christi non sumitur, et si uideatur. Quid ergo sumimus, uel quid manducat? Deus nouit hoc. De hoc cælesti mysterio aliqua perstrinximus, à catholicis fideliter tenenda. Qui. n. his contradicit, hæreticus iudicatur.

Quid

Quid faciat hæreticum, & quid sit hæreticus.

Ne autem ignores quid faciat hæreticum, uel quid sit hæreticus, audi breuiter quid inde sancti Doctores tradāt. Hilar. ait, Extiterunt plures, qui cælestium uerborum simplicitatem, non ueritatis ipsius absolutionem susceperunt: aliter interpretantes quàm dictorum uirtus postulare. De intelligentia enim hæresis, non de scriptura est: & sensus, non sermo, sit crimen. Idem in lib. 8. Intelligentie sensus in crimine est. Hieron. dicit, quod ex uerbis inordinate prolatis incurritur hæresis. Augustinus definiens, quid sit hæreticus, ait: Hæreticus est, qui alicuius temporalis commodi, et maxime gloriæ, principatusq; sui gratia, falsas ac nouas opiniones gignit, uel sequitur.

VPRA egit Magister de confectioe; hic agit de potestate cōficiendi. Et diuiditur hæc pars in tres partes. In prima quærit Magister, & determinat, qui possunt conficere. In secunda, qui possunt sumere: & ostendit, qd soli homines. ibi. Illud etiā sanè potest. &c.] In tertia uerò incidenter determinat, pro quanto dicantur aliqui errare, siue hæresim incurere. ibi. Ne autem ignores, &c.] Prima pars habet duas. In prima determinat, siue tangit, quæ sunt necessaria ad conficiendū hoc sacramentum licite. In secūda tangit illa, quæ sunt de necessitate huius sacramenti simpliciter, quæ scilicet sunt intentio, & ordo. ibi. In huius autem mysterij expletione, &c.] Quamuis enim bonitas sit necessaria sacerdoti ad hoc, quod conficiendo non peccet, saltem quod probabiliter sit bonus: sed tamen non est necessaria ad hoc, quod conficiat. Sed ordo, &

intentio ad conficiendum simpliciter sunt necessaria: altero enim deficiente nō conficitur, sed deficiente bonitate sic. Et sic duo determinantur in hac Distinct. Primum spectat ad conficiendi potestatem. Secundum uerò ad suuptionem, &c.

Nihil à bono magis, &c.] Videtur ex his uerbis Augustin. quod malus sacerdos æqualiter perficiat ea, quæ spectant ad missam, ut bonus: & ita uidetur, quod sicut bonus sacerdos non peccat, ita nec malus: Quæritur ergo de sacerdote, qui scienter malus est: & tenetur conficere propter hoc, quod habet parochiam, quid debet facere: si dimittit, peccat; si conficit, facit contra conscientiam: & ita uidetur esse prolexus. Quæritur etiam de sacerdote, qui non tenetur celebrare, si postquam indutus fuerit, occurrat ei remorsus de aliquo mortali, utrum debeat desistere, an procedere. Responsio. Dicendum, quod sacerdos aut tene-

Dub. 1.

tur ad celebrandum, aut non: si non tenetur, credo quod non debeat accedere, nisi prius fuerit contritus, & etiam confessus etiā quantuncunq; cōtritus sit, nisi prius confiteatur, si remorsus est de mortali. Si aut non est de mortali, credo qd̄ beneficiat celebrādo, siue accedēdo. Si aut occurrat ei aliquis casus in missa, uel mortale peccatū, de quo nō fuit cōtritus: in tali statu potest occurrere, qd̄ si habet sacerdotis copiā, dēt confiteri, si hēt aptitudinem horę ante canonis inchoationem. Si non, dixerunt aliqui, qd̄ si adest populus, sufficit cōtritio cū proposito confitendi, quia scandalizaret populū, si dimitteret: si aut non timeret scandalum, consulunt dimittere, maximē cum nihil cogat. Veruntamen credendum est, qd̄ sine peccato pōt, qd̄ inchoatum est perficere, si propositum cōfitendi hēt, & si cū contritione totū suppletur: nec uideo ibi cōtemptū. Si autē tenetur cantare, & nō habeat copiam sacerdotis, dico qd̄ tenetur se pręparare p cōtritionem, & propositum cōfitendi: & ita uidetur, quod nō peccet, si accedat cum uerecundia, & reuerentia. Si autem non se prępararet, & cantat: dico, qd̄ peccat peccato omissionis: cum omittit conteri: alio etiam peccato, si est occultus, si manifestus, dico, qd̄ scandalizat: si autē prohibitus ab ecclesia, peccat omnibus his modis, & peccato transgressionis. Sed intelligendū est semper, quod unum est peccatū, & reliqua omnia sunt sicut annexa siue circumstantiæ aggravantes: sicut si aliquis oc-

cidat homines pp̄ lucrum. Sed quid dicemus, de eo cui accedit remorsus de irregularitate? tūc ibi non est remedium contritionis, nec confessionis. Ad hoc respondent aliqui, quod cum irregulari sit prohibitum conficere hoc sacramentum, & cum irregularitas non deleatur per contritionem, sed solum per dispensationē, qd̄ quantuncunq; adsit populus, & scādalum timeatur, cum non sit faciendum contra ueritatem uitę pp̄ scandalum, & cōtra pręceptum: qd̄ tenetur, aut deponere conscientiam irregularitatis, aut dimittere missā: & hoc dico ante consecrationē, & maximē ante inchoationem canonis. Aliqui dicunt, qd̄ prohibitio propter irregularitatem ad ipsam non se extendit, maximē cum accessit sine conscientia irregularitatis. Vnde propter reuerentiam sacramenti, & scandalum populi dicunt, qd̄ si dolet, & libenter faceret, quod in se esset, dicunt a domino esse dispensatum, ut tunc. Si uerō queritur de illo, qd̄ solet habere conscientiam, qd̄ non esset sacerdos, hic dicendum dupliciter. Aut debet dimittere missam ante consecrationem, aut debet cōscientiæ fingere infirmitatem: ideo sanum consiliū est, qd̄ homo se ante diligēter pręparet, & in missa nō cogitet de se; sed magis de sacramento.

Nec bonorum, &c. Queritur, qd̄ magis peccat, utrum. s. sacerdos malus, qd̄ cōficat, & non sumit, an ille, qd̄ utrumq; facit. Et uidetur, qd̄ ille magis, qd̄ utrumq; facit, qd̄ a plus p̄sumit, & maior est irreuerentia. Itē. Queritur quis

quis plus peccet, utrū ille, qd̄ pp̄ timorē, & reuerentiā nihil audeat facere, an ille, qd̄ conficit. Et uidetur, qd̄ magis ille, qd̄ cōficat, qd̄ facit maiorē contumeliā sacramento, alter reuerentiam. Si militer q̄ritur de illo, qd̄ tantum sumit corpus, & nō sanguinē. Respons. Dicendū, qd̄ grauius peccat ille, qui simulat se facere, qd̄ ille, qd̄ cōficat, & nō sumit: & grauius ille, qd̄ cōficat, & nō sumit, quā ille, qd̄ cōficat, & sumit totū. Et rō huius est, qd̄ irreuerentia pōt fieri sacramento uno modo, quia ille, qui ministrat, est indignus, tamen facit, sicut ecclesia instituit. Alio modo, quia non solum est indignus; sed etiā in ipsa celebratione nō seruat ritum, quē debet: & tunc nō solum exhibet irreuerentiā: sed etiam facit cōtumeliā, quia sacramentum non perficit; sed dimittit in completum: nam ordinatum est, ut nullus se simulet celebrare: de hoc & infra. *Li de Misfarū ce lebr. li. 4.* Queritur de illo, qd̄ solet habere conscientiam, qd̄ non esset sacerdos, hic dicendum dupliciter. Aut debet dimittere missam ante consecrationem, aut debet cōscientiæ fingere infirmitatem: ideo sanum consiliū est, qd̄ homo se ante diligēter pręparet, & in missa nō cogitet de se; sed magis de sacramento.

Dub.

De cōf. dis. II. ex concil. Tol. 12.

quis plus peccet, utrū ille, qd̄ pp̄ timorē, & reuerentiā nihil audeat facere, an ille, qd̄ conficit. Et uidetur, qd̄ magis ille, qd̄ cōficat, qd̄ facit maiorē contumeliā sacramento, alter reuerentiam. Si militer q̄ritur de illo, qd̄ tantum sumit corpus, & nō sanguinē. Respons. Dicendū, qd̄ grauius peccat ille, qui simulat se facere, qd̄ ille, qd̄ cōficat, & nō sumit: & grauius ille, qd̄ cōficat, & nō sumit, quā ille, qd̄ cōficat, & sumit totū. Et rō huius est, qd̄ irreuerentia pōt fieri sacramento uno modo, quia ille, qui ministrat, est indignus, tamen facit, sicut ecclesia instituit. Alio modo, quia non solum est indignus; sed etiā in ipsa celebratione nō seruat ritum, quē debet: & tunc nō solum exhibet irreuerentiā: sed etiam facit cōtumeliā, quia sacramentum non perficit; sed dimittit in completum: nam ordinatum est, ut nullus se simulet celebrare: de hoc & infra. *Li de Misfarū ce lebr. li. 4.* Queritur de illo, qd̄ solet habere conscientiam, qd̄ non esset sacerdos, hic dicendum dupliciter. Aut debet dimittere missam ante consecrationem, aut debet cōscientiæ fingere infirmitatem: ideo sanum consiliū est, qd̄ homo se ante diligēter pręparet, & in missa nō cogitet de se; sed magis de sacramento.

tia communionis, uno anno repulsum nouerit. Ordinatū est etiam, ut sanguinem sumat: unde de consec. dist. 2. Gelasius papa, Aut integra sacramenta percipiāt, aut ab integris arceantur, quia diuisio unius, & eiusdem ministerii sine grandi non potest sacrilegio prouenire.

Recolite nomen, &c. Queritur circa hæc uerba Aug. quare .s. missa sic nominetur: & si in omni sacrificio mittatur hostia. Itē. Queritur, quare nō dicitur. Itē: missa est: in qualibet missa. Item. Queritur de hoc, qd̄ dicit, qd̄ celestis missus ad consecrandum, & uiuificandum corpus adueniat. Contra. Ex hoc Aug. uerbo uidetur, qd̄ Angelus consecret corpus domini, & conficiat. Cōtra. Hoc est, qd̄ actio ista est omnino supra naturam Angelicam. Respons. Dicendum, qd̄ (sicut tangitur in litera) missa dicitur, quia mittitur celestis missus. Cœlestis iste missus (sicut exponit Inno.) est magni cōsiliū Angelus. Iste (inquam) mittitur ad consecrandum, quia iste est sacerdos inuisibilis, qui consecrat, & conficit hoc sacramentum, ubicunq; conficiatur: unde nō ualet illa rō in contrariū, qua obiicitur de Angelico ministerio: non tantum enim est hic missio: sed etiam missio sacrificii ad Deum per summum Angelum. s. Christum assistētibus magnis Angelis: pp̄ qd̄ in fine dicitur, Ite: missa est: & pp̄ hoc missa rectē appellatur: unde Hugo. Ipsa hostia sacra missa uocari pōt, quia transmissa est patri, ut esset nobiscū: postea a nobis patri, ut apud pa-

Dub. 3.

Lib. 2. par. 9. cap. 14

trem nobis per incarnationem. Secundum a nobis patri per passionem. Similiter in sacramento primum a patre nobis per sanctificationem, qua nobiscum esse incepit: postea a nobis patri per oblationem, qua pro nobis intercedit. Sed tunc est questio, quare non dicitur in fine cuiuslibet missæ, *Ite, missa est.* Resp. Dicendum, quod & si quilibet missa totum corpus Christi mysticum respiciat, sicut patet per triplicem hostiæ partitionem, tamen secundum istam differentiam triplicem contingit missas tripliciter appropriari. Quædam enim celebrantur spiritualiter ad honorem sanctorum: & quia ipsi sunt in tuto iam, & sunt coram Deo: ideo in talibus licentur populus, & ideo dicitur, *Ite, missa est:* quasi festinate ingredi in illam requiæ. Quædam specialiter ad salutem uiuorum: & quia non sumus certi de salute nostra: ideo debemus continere solliciti esse, ne per nostram ignauiam in nobis missæ efficacia euanescat: ideo dicitur in missa in fine omni tempore: *Benedicamus domino, secundum illud prophetæ. Benedicam dominum in omni tempore.* Quædam specialiter ad requiæ defunctorum, & in illis dicitur. *Requiescant in pace.*

Ps. 33.

Dub. 4

Colligi pot ex missio.

Ne autem ignores, &c.] Quæritur, unde dicatur, & pro quanto dicatur hæreticus. Si enim dicas, quod hæreticus dicitur, quia errat, hoc est contra Aug. quod dicit primo de Trinit. Errare poterit: sed hæreticus esse non poterit. Si tu dicas, quod hæreticus dicitur: quia diuersus a communione fidelium: ergo excommunicatus, &

schismaticus dici debet hæreticus. *Vide Hiero. sup. 5. cap. ad Galat. et hab. 20. q. 3. cap. Hærefes.* Quæritur ergo pro quanto quis dicatur hæreticus, & in quo differant hæresis, secta, & superstitio. Respon. sicut dicit Isido. in lib. Ethy. Hæreticus dicitur ab hæresis græcè, quod est electio Latine: & quamuis electio sit bonis, malisque communis: tamen hæreticus ipse non ex dono Dei: sed ex propria auctoritate, & ex proprio sensu accipit aliquam sententiam falsam. Nam omne uerum a spiritu sancto est, a quocumque dicatur. Hanc autem non dicitur eligere, quodcumque opinatur aliquid falsum: sed quando falsum præoptat, & pertinaciter credit, & paratus est defendere, siue ipse finxerit, siue alius: unde talis definitio potest dari: Hæreticus est, qui diuinæ legis ignorantia, uel contemptu pertinax inuictor proprii erroris, aut alieni sectator catholicæ ueritati mauult aduersari, quam subiici. Et hæc definitio concordat rationi. Et ut ait August. Qui sententiam suam quamuis peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, corrigi parati, nequaquam sunt inter hæreticos computandi. Et differt hæresis a schismate: quia hæc est contra fidem, schisma contra mores, uel uinculum charitatis. Sententia autem contra fidem ratione ad inuentionis dici potest superstitio. i. superflua institutio: ratione adhesionis hæresis: ratione defensionis secta, loquendo per appropriata. Vel hæresis, quia contra ueritatem: secta, quia contra cõitatem: superstitio, quia contra utilitatem, quasi superflua institutio. Vel hæresis ab eligendo, secta a persequendo,

Episto. 162. et hab. in Decr. 24. q. 3. cap. Dixit Apo. st.

sequendo, superstitio a superstado. Unde hæresis dicitur præsumptuosam, & deliberatam falsi ad inuentionem: secta superaddit imitationem: superstitio diuturnitatis inueterationem: sicut senes superstites delirant sic & hæretici: ideo dicitur superstitio, quia uetustati, & superstiti concordat. Prius autem superstitio dicitur quasi a superstado: nam sicut in fide intellectus captiuatur, sic in superstitione errore inflatur, & eleuatur.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An quis sacerdos conficere possit?

Intellectum huius partis duo principaliter quærentur.

Primò quæritur de potestate conficientis. Secundò quæritur de fumente. Circa primum quærentur quattuor. Primò quæritur, utrum omnis sacerdos potest conficere. Secundò, utrum soli sacerdotes. Tertio quæritur, in quo residet maior potestas ad consecrandum, an in sacerdote, an in uerbo. Quarto quæritur utrum melior sit missa boni sacerdotis, quam mali.

CIRCA primam sic proceditur Aug. in lib. sententiarum Prosperii. Non est locus ueri sacrificii extra catholicam ecclesiam: sed hæreticus est extra catholicam ecclesiam: ergo in eo non est uerum sacrificium: & sic, &c. ITEM. Hieronymus. pollutum comedunt hæretici: sed panis iste non potest pollui: ergo non comedunt hunc panem. ITEM.

Idem Hieronymus. Odit Deus sacrificia hæreticorum, detestatur foetorem: ergo non mittit nec se, nec Angelos, nec ipsi per consequens mittunt in celum: ergo non conficiunt, nec missam dicunt, & falso dicunt, *Ite: missa est.* ITEM. Cyprianus. Hæreticorum sacramenta sacrilegia sunt: sed iste panis sanctus est: ergo &c. ITEM. Ex Concilio Laudacen. Non oportet benedictiones hæreticorum accipere: sunt enim magis maledictiones. ITEM. Ratione uidetur: quia hoc sacramentum est sacramentum unionis: ergo qui separati sunt ab ecclesia, omnino alieni sunt ab hoc sacramento: & si hoc, non possunt conficere. ITEM. Qui separati, & hæretici sunt, quamuis habeant ordinem, non tamen possunt soluere, & ligare: & si soluunt, nihil faciunt: ergo eadem ratione nec conficere. ITEM. Priuilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate: sed hæreticus, & schismaticus abutuntur potestate conficiendi: ergo sicut Deus dedit potestatem: ita & debet auferre. ITEM. Potestatis superioris est compescere inferiorem, si ordinatae sunt potestates: ergo si Papa, uel Episcopus uetat sacerdoti, ne conficiat, amplius non potest conficere. Si dicas, quod si non potest de iure, potest tamen de facto. Contra. Hoc solum potest homo apud Deum, quod de iure potest: sed potestas conficiendi est potestas quantum ad Deum: ergo si non potest de iure, nullo modo potest.

CON-

LIBRI QVARTI

Lib. 2.
contra
Parme
manū
cap. 13
Tom. 7.

CONTRA. Aug. ad Parmenia nū loquēs de hæreticis, & schismaticis dicit. Sicut in eis mansit baptisimus, sic & ordinatio integra; in præcisione fuerat uitiū, quod in unitate pacis est correptum, nō in sacris, q̄ ubique sunt, ipsa uera assumit. I T E M. I. q. 1. in capit. remissionē, dicitur, sacramenta in modum lucis, ab immundis coinquinari nō possunt. I T E M. Sacerdos conficit, aut q̄a bonus, aut q̄a sacerdos. Si quia bonus: sed nō est certus de bonitate: ergo nec certus est, utrum conficiat. Si quia sacerdos, cum propter hæresim non desinant esse sacerdotes, patet, &c. I T E M. Ad sacramentum ex parte dispēantis non plus requiritur quam ordo, & intentio, & actio: sed hæc omnia sunt in præciso: ergo &c. Si dicas, q̄ requiritur bonitas; tunc salus nostra in manu alterius posita est.

RESOLVTIO.

Modò omnia ad confectionē Eucharistiæ requisita adfint, qualiscūq; sacerdos sit conficitur: licet sacrificium hæreticorum assistentibus etiam præiudicet quodammodo.

RESPONDEO. Aliq̄ uoluerūt distinguere, ex quibus uidetur fuisse Magister, q̄ sacerdotes mali quidā occultē sunt mali, & Dei ecclesia saltem nomine, & numero, & quo ad exteriorē faciem: & tales possunt. Alii uerò sunt manifestē mali, & ab ecclesia præcisi: & tales non possunt. Sed hæc positio uidetur consonare positioni Cypriani; qui posuit, q̄ hæretici non habeant sacramenta uera, quod satis improbat Aug. Propter hoc dicendum aliter, quod in sacra-

mento duo attenduntur. s. sacramēti ueritas, quæ consistit quantum ad rem primam: & sacramenti utilitas, quæ consistit quantum ad rem ultimam, quæ est incorporatio, uel unio quantum ad corpus mysticum. Si de ueritate sacramenti loquamur, ueritas saluatur, ubi est ex parte ministri, ordo, & intentio, & uerbi prolatio, cum adest debitum elemētum. Si autem loquamur quantum ad utilitatem. Dicendum, quod sacerdos bonus conficit ad utilitatem suam, & assistentium, malus occultus ad dānum suum: nihilominus tamen ad utilitatem assistentium, qui cum fide, & deuotione missam audiunt. Sed præcisus, & hæreticus ad damnationem suam, & omnium assistentium. Quia ergo in præcisis, & hæreticis manifestis priuatur sacramentum omni fructu, quamuis sit ibi corpus Christi uerum: ideo loquuntur facti Canones, & auctoritates Sanctorum, ipsorū sacrificia detestantes, non ratione operis operati, sed damni: & sic soluuntur auctoritates: & sic credēdū est intellexisse Magistrum.

AD ILLVD, autem, qd̄ obiicitur, quod non possunt præcisi, quia est sacramentum unionis. Dicendum, q̄ sacramentū unionis est ratione efficientiæ, & præcisi sine efficacia, & fructu conficiunt. AD ALIVD, q̄ obiicitur, q̄ nō possunt soluere. Dicēdū, q̄ nō est simile, q̄a potestas soluēdi est ptās ad alterum ordinata, quæ non tantum conficit in ordine; sed in iurisdictione, quā nō het hæreticus? AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ priuilegium debet

Aug.
libr. de
Vnico
Baptis
mo p̄
mediū

DISTINCTIO XIII.

182

debet amittere. Dicendum, q̄ dignus est de se, sed tamen Dei largitas non subtrahit quod imprimit ut perpetuum: & quia talis est character sacerdotalis: iō manet ad diuinæ largitatis gloriā, & malorum perpetuam damnationem, & ignominiā: & per consequens, ad manifestandam Dei iustitiā. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ superior potestas potest cohibere inferiorem. Dicēdū, q̄ secundum illud potest cohibere secundum quod superior, sed nō est superior quantum ad potestatem conficiendi: omnes. n. sacerdotes æqualiter possunt conficere. Sed quantum ad debitā, & ordinatam executionem est superior: & quantum ad hanc benè cohibet. Vnde si præcisus, uel excommunicatus conficiat; facit quidem hoc, ad quod habet potentiam; sed tamen non facit, debite, & ordinate, immo ad damnationem suam.

QVÆSTIO II.

An soli sacerdotes conficere habeant Eucharistiæ sacramentum?

VTRVM soli sacerdotes possint conficere. Et q̄ sic uidetur, quia dicit Hugo. Ad istud sacramentum concurrat ordo, intentio, & actus. Et hoc etiam dicit Magister, & habet consuetudo sanctæ ecclesiæ. I T E M. Ratio ne uidetur, quia in ueteri test. ex quo templum est factum, solis sacerdotibus licebat offerre sacrificium: ergo si figura fuit uera, & debet ei ueritas respondere, patet &c. I T E M. Sacramentum est habendum in magna reuerentia: ergo eius dispensatio nō omnibus debuit concedi: ergo aliquibus est concessa: ergo alii nō ha-

bet potestatem: sed illos quibus hæc potestas data est, dicimus sacerdotes: ergo &c. I T E M. Apostolus ad Heb. dicit, q̄ pontifex constituitur, ut dona, & sacrificia offerat pro peccatis: ergo qui non est constitutus sacerdos, nō potest. I T E M. In omni gente est inter idololatrias, in quibus ponitur cultus, aliquibus personis specialiter committitur potestas offerendi, quæ dicuntur sacerdotes: ergo si ecclesia est ordinatissima: ergo uidetur, q̄ Christus aliquibus hoc officium debuit dare: sed distributio officiorum in ecclesia debet esse ordinata ad unum: ergo hi solū hoc possunt, qui ad hoc per principes, & pontifices ecclesiæ ordinantur: sed hi sūt sacerdotes: ergo &c.

CONTRA. Et si solis sacerdotibus ex officio competat baptizare, tamen si laicus baptizat, baptizatum est: ergo similiter si conficit, confectum est. I T E M. Magis dignus est ministrare Deo bonus laicus, quā impius sacerdos: ergo si ad sacerdotis mali inuocationem dominus conuertit panem in corpus, multo fortius ad uerbum laici boni. I T E M. Sicut domiuus solis discipulis dixit: Accipite, & quotiescūque feceritis &c. ita dixit: Docete omnes gentes, baptizantes: sed potestas baptizandi est concessa omnibus: ergo a simili potestas conficiendi. I T E M. Beatus Petrus. Vos estis gens sancta, regale sacerdotium: loquitur ad omnes bonos: ergo &c.

RESOLVTIO.

Non sacerdos conficere tentans, nequaquam conficit.

RESPONDEO. Dicēdū, q̄ soli

Cap. 2.
c. 5.

Matth.
26.

Mar.

14.

Luc. 24

1. Pet.
cap. 2.

li

li sacerdotes possunt conficere, & si alii conficiunt, nihil omnino faciunt: & hoc quidem docet fides nostra, quā ab Apostolis percipimus, & ipsi a domino: unde ordinauerunt ecclesiam secundum Dei institutionem. Et quia Apostoli, & eorum postmodum successores potestatem conficiendi personis specialibus contulerunt, quas & sacerdotes appellauerunt: ideo solum illis tenet fides licitum esse. Huic consonat ratio, quod sacramentum illud, quod in magna reuerentia habendum fuit, specialibus personis commissum est, & committi debuit: aut ergo ratione sanctitatis, aut ratione auctoritatis. Si sanctitatis (ut dicunt heretici): tunc ergo nemo est certus utrum conficiat, & salus nostra pēdet ex aliena bonitate. Si auctoritatis, & auctoritas potest tam bonis, quā malis concedi, & hanc uocamus ordinem sacerdotis: constat ergo, quod illi soli possunt.

AD ILLVD, quod obiicitur de baptismo. Dicendum, quod non est simile, quia illud est sacramentum primum, & necessarium, nec in tanta ueneratione habendum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod bonus laicus est magis dignus. Dicendum, quod non consideratur in potestate conficiendi dignitas, sed tantum auctoritas, quae in sacerdotibus ratione characteris. AD ILLVD, quod obiicitur, quod solis dictum est, Accipite, & comedite: similiter, ite, & baptizate; patet responsio. Sicut enim ipsi exposuerunt factum, aliter est hoc commissum, a liter illud. Sicut. n. in ecclesia instituerunt; patet quod indifferenter baptizari permiserunt, & speciale pote-

statem, & auctoritatem personis specialibus contulerunt, maxime ad hoc sacramentum conficiendum: hanc autem dicimus ordinem, & personam potestatem illam habentes, uocantur sacerdotes. AD ILLVD, quod obiicitur, quod sancti dicuntur sacerdotes. Dicendum, quod non dicuntur sacerdotes ab oblatione corporis domini, sed Rom. sui; quia unusquisque corpus suum 12. offert hostiam uiuentem.

QV AESTIO III.
An circa uerbum aut circa sacerdotem magis residet uis conficiendi eucharistiam.

CVM potestas sacerdotalis concurrat ad consecrandum, & uerbi uirtus; quaeritur circa quod magis residet potestas, an circa uerbum, an circa sacerdotem. Et quod maior potestas circa ministrum, uidetur, quia Deus communicat uirtutem rebus secundum congruentiam ipsarum: sed anima ministri, cum sit spiritualis, & Dei imago, maioris uirtutis est capax, quam uerbum sensibile: ergo penes ipsum magis residet uirtus. ITEM. Sacerdos operatur per uerbum sicut per instrumentum; sed nobilior est potentia agentis, quam instrumenti: siue uirtus operandi magis est penes agentem, quam penes instrumentum: ergo &c. ITEM. Verbum est effectus sacerdotis: sed effectus non est maioris uirtutis, quā causa; quia causa prima plus influit, quā secunda: ergo sacerdos plus influit, quam uerbum, cum sit causa uerbi.

CONTRA. Sacerdos non potest nisi per uirtutem uerbi; sed propter quod unumquodque & illud magis: ergo &c. ITEM. Sacerdos

cerdos non recitat illud uerbum sicut suum, sed sicut Christi: sed uerbum Christi plus potest, uel habet, quā minister Christi: ergo magis residet penes uerbum. ITEM. Verbum est de sacramento isto: sed ordo est aliud sacramentum, ergo sacramentum magis per accidens respicit consecrationem, quā uerbum, & si hoc, patet &c.

RESOLVTIO.

Una & eadem est potestas ministri, & uerbi.

RESPONDEO. Ad hanc quaestionem dupliciter respondetur secundum duplicem opinionem de uirtute uerbi. Quidam enim dicunt, quod uerbum habet uirtutem quandam, quae est qualitas absoluta, & sic est causa efficiens consecrationis: & hi ponunt quod potestas conficiendi principaliter residet penes uerbum, & uerbum illam uirtutem habet, quia est uerbum Christi. Et est exemplum de pracone, siue nuncio, qui compellit populum per edictum Regis: potestas quidem compellendi consistit principaliter in edicto, & habet, quia exit a Rege. Per hoc patet obiecta ad oppositum. Alia positio est, quod uirtus uerbi non est aliqua qualitas absoluta, sed solum ordinatio ad talem effectum, ut ad eius prolationem fiat, non ad prolationem factam a quo libet, sed ab habente Christi signaculum. Et secundum hanc positionem dicendum, quod una est potestas conficiendi, consistens in ministro & in uerbo, sicut in literis papalibus. SI QV AERATVR, ubi est maior uis, an in uerbo, siue in scripto, an in sigillo. Dicendum, quod una uis est in

utroque, quia unum dat uim alii. Nam charta scripta sine sigillo non habet aliquam uim: similiter nec charta sigillata sine scripto. Obiectiones ad utramque partem procedunt, ac si essent diuersae potestatis omnino. Et si quae, quomodo est una potestas in duobus. Dicendum, quod una ordinatio est, & uirtus, & potestas illa est per ordinationem adhuc effectum: & nihilominus haec tria quasi una ordinatione concurrunt. scilicet ordo, uerbum, & elementum. Penes elementum est ordinatio per modum potentiae passivae, penes uerbum ordinatio potentiae actiuae, similiter penes sacerdotem. Sed in sacerdote potestas est ad modum generalis, & mediate; in uerbo per modum specialis, & immediate. Cum. n. potestas sit in sacerdote ad conficiendum, & absolendum uerbo tamen cum intentione prolato aretatur ad hoc ut conficiat: potestas autem illa in sacerdote ponit characterem, quae est qualitas absoluta nobilitas animam sacerdotis in uerbo. Secundum hanc opinionem nihil ponit nouum, quod sit aliquid absolute: sed ad aliquid; & ideo si quantum ad substratum loquamur, posset dici quod nobilior est potestas sacerdotis quantum ad id, quod est in eo.

ET QVOD obiicit in contrarium, quod non potest nisi per uirtutem uerbi, dici potest, quod uerbum prolato & habet ordinationem, & habet uirtutem diuinam assistentem. Ratione primi se habet ad sacerdotem sicut instrumentum, ratione uero uirtutis assistentis sicut agens nobilior: & de illa uirtute concedo quod nobilior est.

Hec prior pro se pro habetur

Ex lib. de causis. ca. 1.

1. Posterior.

De col. later.

est. Sed tamen propter hoc non sequitur, quod uerbum sit nobilius: bene tamen sequitur, quod est immediatius. Sic igitur duobus modis respondetur secundum duas opiniones. Quæ autem harum opinionum, uerior sit, difficile est iudicare, & difficilius uidetur aliquam harum improbare. Nam prima, quæ dicit, quod in uerbo est uirtus diuinitus: dicit hoc esse supra naturam secundum immensitatem diuinæ potentiae: & quis posset negare, quod Deus posset hoc facere: & si potest, quis neget quod det sacerdotibus si placet: & etiam multæ auctoritates uidentur hoc dicere. Similiter quis audeat alteram improbare: quæ dicit, quod in uerbo est efficax ordinatio: & amplius sibi asserere non præsumit? & hæc quidem uera est. Si quis autem audeat arguere, si amplius non uult asserere, cum nec fides cogat, nec auctoritas compellat amplius dicere, maxime ad hæc perspecta, quæ non possunt satis exponi hoc modo sine sensus distortionem. Et ideo quia magis est sobria, & magis intellectui consona, potest cui placet huic positioni satis securè adhaerere.

QVÆSTIO III.

An melior sit missa boni sacerdotis, quam mali?

VTRVM melior sit missa boni sacerdotis, quam mali. Et quod non uidetur. Aug. In mysterio corporis, & sanguinis domini Christi. nihil a bono maius, nihil a malo minus perficitur sacerdote.

ITEM. Ratione uidetur: quia unus non baptizat melius, quam alius: nulli enim data est potestas excellentiæ: ergo pari ratione

nec melius conficit. **I**TEM. Nihil quod in bonitate non potest crescere, nec decrescere, fit a bono melius, uel a malo peius: sed corpus Christi in bonitate non potest crescere, nec decrescere: ergo sacramentum est æquale a bono, & a malo ministratum. **I**TEM. Si missa dicitur melius ab uno, quam ab alio, uidetur secundum hoc, quod spes possit poni in homine, quod est inconueniens.

CONTRA. Plura bona paucioribus bonis sunt meliora: sed in missa mali sacerdotis hoc solum acceptat Deus. scilicet Christi corpus, in missa boni acceptat omnes orationes, & deuotiones: ergo missa boni est melior. **I**TEM. Melius est quod est fructuosius: sed missa boni sacerdotis est fructuosior, quia melius exauditur, & magis in ea ad deuotionem homines prouocantur: ergo est melior. **I**TEM. Si æque bona est: ergo malè prohibent sacri Canonibus: audire missam ab hereticis, & schismaticis, & simoniacis, & fornicariis notoriis. **P**ROPTER hoc queritur, quare horum magis missam prohibent. Et qui dicuntur notorii fornicarii.

RESOLVTIO.

Quo ad substantialitatem, mali sacerdotis missa æqualis est missæ boni sacerdotis: sed quò ad circum adiacentia

altera alteri præstat.

RESPONDEO. Dicendum, quod de missa est loqui quantum ad substantiale, quod est ibi, & hoc est confectio corporis, & sanguinis domini: & quantum ad hoc equalitas est in omnibus: quia unum & idem.

idem ab omnibus fit: Sunt etiam in missa aliqua circum adiacentia: sicut petitiones, orationes, obsecrationes, & deuotus motus, & affectus: & quantum ad hoc, melius ualet missa boni sacerdotis, quia magis prouocat ad deuotionem: & si quis libentius audiat missam sacerdotis deuotioris, credo quod bene facit: dum tamen credat ipsum in substantiali non superexcedere peccatoris missam, alioquin periculose erraret.

RATIONES præcedunt ad partes oppositas secundum has duas uias. **A**D ALIUD uerò, quod queritur, quare quorundam missæ audiri prohibentur. Dicendum, quod hoc est in poenam peccatorum, quia non sunt digni conficere, & si conficiunt, non sunt digni audiri. Alia ratio est, ut confusi de culpa, redeant ad gratiam. Tertia ratio est, ut alii retrahantur ab eorum imitatione: Unde hic est opus iustitiæ, misericordiæ, & prouidentiae. **A**D ILLUD, quod queritur, quare magis illa quatuor genera peccatorum. Dicendum, quod hoc est: quia directe repugnant huic sacramento. Nam in hoc sacramento est secretum fidei: & ideo repelluntur hæretici. Est uinculum charitatis: ideo schismatici: Est uas gratiæ, unde eucharistia dicitur: ideo simoniaci, qui gratiam emunt, & uendunt. Est eleuans hominem ad statum spiritualē, ideo repelluntur notorii fornicarii, qui omnino sunt carnales. Et dicuntur notorii fornicarii non propter suspicionem tantum, uel alia signa probabilia, sed secundum ordinem iuris condemnati

de tali crimine, uel sponte in iudicio confessi, uel canonicè conuicti, uel etiam propter euidentiā facti, siue sceleris. Et uoco euidentiā, quando factum ita notorium est, quod non indiget testibus, cum nulla possit tergiversatione celari. Et hoc dicitur in quadam Decretali de cohabitatione clericorum, & mulierum. Nostra. Et infra. Sine dubitatione teneatis: quod a clericis, & presbyteris fornicariis quando uoluerant, nec habent operis euidentiā; licite diuina ministeria audiuntur, & alia recipiantur ecclesiastica sacramenta. Ex hoc patet, quod omnes tales, quando conficiunt, peccant: & similiter quod præter necessitatē audiunt: quia faciunt contra ecclesiæ statuta.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An corpus Christi traiciatur in uentrem muris?

CONSEQUENTER quantum ad secundum articulum queritur de fumento. Et circa hoc duo queruntur. Primum queritur, utrum corpus Christi traiciatur in uentrem muris. Secundum, utrum descēdat in uentrem hominis.

QUOD mus traiciat in uentrem, uidetur: quia qui sumit aliquid, sumit & illud, quod inseparabiliter ei est unitum: sed mus sumit species, & in illis speciebus est corpus Christi inseparabiliter: ergo &c. **I**TEM. Deus magis refugit peccatum, quam creaturam quamlibet: sed corpus Christi traicitur in uentrem peccatoris, si peccator sumat: ergo

ergo & in uentrem muris, si uoret & sumat. **ITEM.** Quæro quid mus comedit, aut substantiam, aut accidentia. Si substantiam: sed non est ibi nisi substantia corporis Christi; ergo manducat corpus Christi. Si accidentia: sed accidentia non sunt sine subiecto, nisi quando est ibi corpus Christi: ergo si in uentrem muris descendunt accidentia, similiter uidentur, quod & corpus Christi. **ITEM.** Quod esset hoc inconueniens, cum uideamus corpus Christi ita esse in uase polluto, sicut in mundo?

CONTRA. Magister dicit in litera, quod non sumit corpus Christi. **ITEM.** ratione uidetur, quia qui masticando traicit in uentrem aliquem cibum, illum manducat: ergo si mus in uentre traicit aliquem cibum, illum manducat: ergo si mus in uentre corpus Christi traicit, manducat: sed non sacramentaliter, nec spiritaliter: ergo nullo modo.

ITEM. Si mus baptizetur in nomine Trinitatis, nihil reciperet magis, quam si in aqua simplici lauaretur, quia non est susceptibilis sacramenti: ergo pari ratione nihil plus sumit, quam si comederet panem simplicem.

RESOLVTIO.

Quia corpus Christi in ordine est ad usum humanum, si mus comederet, ne in uentrem quidem traiceret.

RESPONDEO. Dicendum, quod circa hoc duæ fuerunt opiniones. Quidam enim dicunt, quod corpus Christi continetur in illis speciebus inseparabiliter, quando sunt sacramentum. Sacramentum autem sunt per naturam panis,

& per naturam consecrationis uerbi; & ideo cum consecratio non dimittat hostiam, quando salua est forma panis, tamdiu sacramentum est, quando forma panis salua est: & ideo cum sacramentum sit contentiuum ueri corporis secundum quod sacramentum, tamdiu continet, quando salua est species panis in modica parte. Et isti dicunt, quod ubicumque ponatur species siue in loco mundo, siue immundo, siue in uentre muris, siue in alio loco, dicunt quod ibi est corpus Christi. Et quia hoc uidetur corpori domini derogare, & sacramentum, dicunt quod hoc potius est in laudem utriusque. Nam corpus Christi non patitur iniuriam aliquam, cum sit glorificatum: & inquinari nullo modo possit. Sacramentum etiam laudatur, quod adeo est sacrum, & rei nobili coniunctum, quod non potest separari, uel auferri sibi continentia aliqua, dum salua sit forma. Et quia ubicumque est sacramentum, & species illæ sunt sanctissimorum symbolorum, in quibus Christus est, ubicumque est, nobiliter est, Dicunt etiam, quod nos in hoc reprehendimur, quod loca humilia despiciamus, & uestimenta mutamus: cum Christus ubicumque collocetur, illa species esse habeat: cum etiam non relinquat illud operimentum, quousque sit corruptum. Et situ obiciat tunc, quod mus manducat, respondent quod falsum est: quia nec sumere debet dici corpus Christi, nec manducare: cum nullo modo ipsum attingat, nec per conuenientiam in natura, nec per cognitionem quantumcumque, nec per dile-

dilectionem. Quantumcumque autem hæc opinio muniatur, nunquam tamen adeo munitur, quin aures piæ hoc abhorreant audire, quod in uentrem muris, uel in cloacâ sit corpus Christi, quamdiu species ibi subsistunt. Propter hæc est alia opinio, quod corpus Christi nullo modo descendit in uentrem muris. Ratio 3. p. 9. autem, quæ hos mouet, est, quia 8. arti. Christus non est sub illo sacramento nisi eatenus, quod ordinabile est ad usum humanum, scilicet ad manducationem: sed re per accidens sicut mus rodit, ita & inhabile facit, & ita sacramentum esse desinit, & corpus Christi ibi esse desinit, & substantia panis redit, sicut Innocentius dicit, & auctoritas supra habita est. **Distinctio** ne præcedenti, ubi quæsitum est, utrum accidentia nutriant. Et hæc opinio communior est, & certe honestior, & rationalior uidetur.

AD ILLVD ergo, quod obicitur, quod inseparabiliter est unitum speciebus. Dicendum, quod uerum est, quamdiu habent rationem sacramenti, & sunt habiles ad usum humanum, hoc autem non est, cum mus comedit. **AD ILLVD**, quod obicitur, quod magis detestatur peccatum. Dicendum, quod in peccatore & est natura, & est culpa: & quamuis displiceat culpa, tamen naturam, quam fecit, non odit: immo tantum diligit, quod paratus est remittere culpam, si ipse consentiat, & ratione habilitatis naturalis idoneus est peccator sumere magis, quam mus: quauis mus non sit peccator: quia numquam pec-

cator ita uitiat, nec corrumpit naturam rationalem, quin sit nobilior, quam irrationalis. **AD ILLVD**, quod quæritur, quid comedit, Respondetur dupliciter secundum duas opiniones, uel quod comedit accidentia, quæ sunt uirtute supra naturam possibilia conuerti in substantiam: uel quod comedit substantiam panis, quæ recedit: sicut superius tactum fuit. **S: QVÆRAS**, quid sit de corpore Christi, numquid euolat. Dicendum, quod sicut in panis conuersione corpus Christi non descendit localiter, nec mutatur aliqua mutatione, sed sola panis conuersione incipit esse sub illis speciebus: sic sola panis reuersione desinit esse ibi, ita quod nulla fit in eo mutatio, nec localis, nec alia. Qui potest capere, capiat; & qui non, credat, & hoc ibi sufficiat. **AD ILLVD**, quod obicitur de uase polluto. Dicendum, quod non est simile, quia adhuc pollutio uasis non aufert habilitatem ad usum: ac per hoc non aufert, quin sit sacramentum, & ita non tollit contentum.

QVÆSTIO II.

*An corpus Christi descendat in uentrem hominis com-
municantis.*

VT RVM corpus Christi descendat in uentrem hominis. Et quod sic, uidetur auctoritate de consecratione **Distinctio** ne secunda in cap. Tribus gradibus. Qui residua corporis domini, quæ in sacrario relicta sunt, consumunt: non statim ad percipiendos communes cibos conueniant, ne putent sacre portioni miscere cibum, qui per aqua-

liculos digestus in secessum effunditur, sed hoc non diceret, nisi descenderet in uentrem: ergo, &c. I T E M. Beda ibidem. Si quis per uoracitatem, uel ebrietatem Eucharistiam uomuerit quadraginta diebus poeniteat: sed non uomitur, nisi quod traicitur: ergo, &c. I T E M. Corpus Christi coniunctum est illis speciebus, quamdiu manent sub formis suis: sed non statim mutantur, imo descendunt in uentrem sub suis proprietatibus: ergo & corpus Christi cum eis.

I T E M. Corpus Christi aut uadit in uentrem, aut in mentem: non in mentem, quia solus Deus illa bitur menti: ergo in uentrem.

I T E M. Pro quanto dicitur corpus Christi manducari sacramentaliter? Si propter masticationem tantum: ergo si quis masticeat species, & spueret, diceretur sacramentaliter manducasse, quod falsum est: ergo oportet, quod non solum fiat masticatio, sed etiam incorporatio: sed si species sine contentio transmittuntur in uentrem, designant habere sacramenti rationem: ergo propter hoc non erit manducatio sacramentalis: necesse est ergo quod manducetur corpus Christi uerum.

I T E M. Quod inconueniens est, si descendat in uentrem: uidemus enim corpus lucis per omnia transire incoinquinatum, nec aliqua refugit, nec munda, nec immun-da: ergo similiter, imo multo fortius Christi corpus gloriosum.

Ca. 15. C O N T R A. Matth. Omne, quod in os intrat, in uentrem uadit, & per secessum emittitur: sed corpus Christi non emittitur in secessum: ergo constat quod ab ore non

uadit in uentrem. I T E M. Amb. Non est iste panis, qui uadit in corpus, sed panis uitae aeternae, qui animae substantiam fulcit.

I T E M. Ratione uidetur, quia constat, quod corpus Christi non est cibus uentris, sed mentis: ergo non transit in uentrem, sed in mentem. I T E M. Si transit in uentrem, uadit ad officia uentris, quae sunt digerere, & distribuere, & ad singulas partes transmittere, uel emittere in secessum: sed hoc est falsum: ergo &c.

R E S O L U T I O .

Corpus Christi uadit in uentrem hominis traicitur: sed ibi eousque manet, quousque species illa ordinabiles sunt ad refectionem.

R E S P O N D E O . Dicendum, quod in uentrem ire est dupliciter, aut quantum ad substantiam, aut quantum ad cibandi efficaciam. Primo modo descendit aliquod corpus in uentrem, etiam si non sit cibus. Secundo modo non, nisi sit cibus. Similiter in mentem recipi est dupliciter. Aut quantum ad substantiam: & sic uadit illud, quod illabitur anime: & hoc est solus Deus. Aut quantum ad efficaciam: & sic dicitur in mentem ire, quod ipsam reficit. Si ergo loquamur quantum ad cibandi efficaciam: sic certum est, quod corpus Christi non uadit in uentrem, sed in mentem: quia caro Christi non reficit uentrem, sed mentem, sicut ostendunt quatuor rationes ultimae. Si autem loquamur quantum ad substantiam, sic certum est, quod non uadit in mentem: sed utrum sic uadat in uentrem, dubium est propter diuersitatem opinionum. Unde notandum quod quatuor fuerunt hic opi-

D I S T I N C T I O X I I I .

opiniones. Alii enim dixerunt, quod non solum in uentrem, sed etiam uadit, quocumque illae species deferuntur, salua natura illarum, siue in uentrem muris, siue in locum immundum. Alii dixerunt, quod non solum in uentrem hominis uadit, sed etiam ibi manet, quamdiu species illae sunt ordinabiles ad refectionem. Unde dixerunt, quod in uentrem uadit, & moratur, quousque refectionis operatio compleatur. Alii dixerunt, quod ad uentrem perueniunt quousque incipiant consumi, & amplius non morantur. Alii dixerunt, quod solum est cum illis speciebus, quamdiu sunt cum aliquo sensu, & uisu, uel gustu. Et hi dicunt, quod idem sensus Hug. qui dicit. In uiu, tactu, & sapore tecum est: & quamdiu sensus corporalis afficitur, praesentia corporis non aufertur: postquam sensus corporalis percipiendo deficit, deinceps corporalis praesentia quaerenda non est, sed spiritualis retinenda: quia dispensatio completa est, perfectum est sacramentum, uirtus manet, Christus de ore transit ad cor: melius est enim ut eat in mentem tuam, quam in uentrem. Ratio autem harum opinionum est haec: omnes enim in hoc consentiunt, quod tandiu est corpus Christi in illis speciebus, quamdiu est ratio sacramenti. Dicunt ergo primi, quod species panis consecrati tandiu est sacramentum, quamdiu est species panis, cum uirtus consecrationis ipsam respiciat secundum quod est panis: ideo numquam desinit, illa proprietate salua: & ex hoc oritur positio prima. Alii uero di-

cunt, quod ratio sacramenti tandiu saluatur, quamdiu species habilis est ad refectionem humanam: ideo enim instituta est, & ad hoc ordinatur: & hoc patet, quando est extra, & in stomacho, quia ibi reficit: & ex hoc oritur secunda ratio. Tertii dicunt, quod tandiu saluatur, quousque recipiatur in usum manducationis: & quando manducatio completa est, iam sacramentum non est, sed fuit: & ex hoc habet ortum tertia positio. Alii dicunt, quod quia sacramentum est signum, & signum est quod se offert sensibus, quod tandiu species est sacramentum, quamdiu nata est sentiri ab aliquo sensu: & ideo cum deficit perceptio sensuum, deficit ratio sacramenti, & praesentia corporalis. Quid autem in tanta diuersitate tenendum est, difficile est iudicare. Videtur tamen prima opinio, quae dicit quod deferuntur quousque species deferantur, nimis ampla, quia tunc & mus in uentrem traiceret, & in cloacam descenderet: quod aures pie abhorrent: & si diceremus, haeretici & infideles deriderent nos & irriderent. Similiter quarta opinio, quae dicit, quod deficit, deficiente sensu illarum specierum, uidetur esse nimis arcta: numquam enim secundum hoc posset dici corpus Christi sumi uere, cum non dicitur sumptus esse cibus, qui non percipitur, nec peruenit usque ad stomachum. Unde nec uerbum Hug. intelligendum est quantum ad actum sentiendi, sed quantum ad idoneitatem. Et propterea sensus non tantum est in gustu linguae, sed etiam sentit ho-

mo descensum cibi, quousque
quiescat in stomacho. DE DVA
BVS positionibus mediis, quæ
sit uerior, non est facile iudica-
re, cum utraque multum sit pro-
babilis. Probabile enim est, q̄
sumptione completa, & mandu-
catione, cum iam sacramentum
habuit finem suū, propter quē
erat, desinit esse sacramentum:
& hoc dicit Hug. de sancto vict.
& uidet hoc sensisse. Dicit enim
sic. Postquam manducaſti, si
corporalem præsentiam Chri-
sti quæris, in cœlo quære, ibi est
ad dexteram patris. Et hoc ui-
detur satis probabile: quandiu
enim Christus est sub speciebus
illis, est adorandus: sed stultus
esset, qui adoraret Christum in
uētre manducatis. SECVNDVM
hanc positionem satis patet re-
sponsio ad obiecta: exceptis his,
quæ de commissione, & uomitu
obiiciuntur, ad quæ potest
responderi. AD PRIMVM,
quod decretum non dicit, quod
commisceantur, sed commisce-
ri putentur. AD SECVNDVM
uero, quod dicit Beda, quod ali-
quis uomit, hoc dictum est de
specierum uomitu, & pœna im-
posita non est, nisi quia species
illæ fuerunt contentiæ domi-
nici corporis: & ideo in magna
reuerentia sunt habendæ, maxi-
mè quia fuerunt sanctissimis sim-
bolis consecratæ: & ideo com-
buruntur, & cinis debita reue-
rentia reseruetur. Ille autē, qui
uomit, grauer punitur, quia
quantum in se est, uomit cor-
pus Christi, & sic de illo dicen-

dū esset, ac si proiiceret in cloa-
cam. Sic potest ista opinio satis
probabiliter sustineri.

NIHILO MINVS tamen
alia uidetur securior, & aucto-
ritatibus magis concordare, quæ
corpus Christi cum illis specie-
bus descendit ad stomachum, &
sub illis est, quamdiu illæ sunt
sub propria forma: & habent ra-
tionem reficiendi, & secundum
ordinationem ad refectionem
humanā sacramentum erat. Vn-
de concedunt, quod corpus do-
mini est in stomacho, quia ibi
sunt species, ut cibus, & ideo si
euomuntur species, euomitur
Eucharistia: & si species possit
ab aliis discerni, sumenda esset.
Si autem species istæ trāseāt sto-
machum indigestæ propter ali-
quam infirmitatem, sunt tunc
extra proprietatem refectionis:
& ideo si uadant in secessum,
non est ibi corpus domini. Vtrū
autem hoc sit uerum, nescio: ta-
men securum mihi uidetur, quod
si quis euomat species percepti-
biles, magna reuerentia est exhi-
benda: & magna diligentia ad-
hibenda, ne quis euomat: & pe-
riculum est ei dare, de quo præ-
sumitur, quod nō possit tenere.

SECVNDVM hanc positio-
nem satis patet responsio
ad obiecta. Pœna au-
tem imponenda euo-
mentibus deter-
minatur sa-
tis De
consecratione di-
stinctione se-
cunda.

DI.

De Pœnitentia in generali.

Post hæc de pœnitentia agendum est. Pœnitentia
longè positis a Deo necessaria est: ut appropin-
quent. Est enim (ut ait Hieron.) secunda tabu-
la post naufragium: quia si quis uestem innocen-
tia in baptismo perceptam peccando corruperit, pœniten-
tia remedio reparare potest. Prima tabula est baptismus,
ubi deponitur uetus homo, & induitur nouus. Secunda,
pœnitentia, qua post lapsum resurgimus, dum uetustas
reuersa repellitur, & nouitas perdita resumitur. Post
baptismum prolapsi per pœnitentiam renouari ualent: sed
non per baptismum. Licet homini sæpius pœnitere: sed
non baptizari. Baptismus tantum est sacramentum: sed
pœnitentia dicitur, & sacramentum, & uirtus mentis.
Est enim pœnitentia interior, & est exterior, Exterior,
sacramentum est: interior, uirtus mentis est: & utraque
causa salutis est, & iustificationis. Vtrum uero omnis ex-
terior pœnitentia sit sacramentum, uel si non omnis, quæ
hoc nomine censenda sit, consequenter inuestigabimus. A
pœnitentia cœpit Ioannis predicatio dicentis, Pœnitentiam
agite: appropinquabit enim regnum cœlorum. Quod au-
tem præcō docuit, illud post ueritas prædicauit, exor-
dium sumens sermonis a pœnitentia. Pœnitentia dicitur
a puniendo, quia quis punit illicita, quæ commisit. Pœni-
tentie uirtus timore concipitur. Vnde Isaia. A timore
tuo domine concepimus & peperimus spiritum salutis.
Est autem pœnitentia (ut ait Ambr.) mala præterita plan-
gere, & plangenda iterum non committere. Item Gregor.
Pœnitere est antea cœta peccata deslere, & fleenda non com-
mittere. Nam qui sic alia deplorat, ut alia tamen com-
mittat, adhuc pœnitentiam agere aut ignorat, aut dissi-
mulat. Quid enim prodest si peccata luxuriæ quis defleat,
& adhuc auaritiæ æstibus anhelat?

Cōment.
ad 3. ca
Esua
post me-
dium.
tom. 5.
et to. 1.
epist. de
Uirgi-
nit. ser-
uā daam
te med.
eiusdē.

Mat. 3

Esa. 1.

Determinatis tribus partibus principalibus, in quibus Magister egit de tribus sacramentis. Hic incipit quarta pars, in qua agit de sacramento Pœnitentiæ. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima parte agit de pœnitentia in generali. In secunda agit specialiter de eius partibus. infra Dist. xvi. *in perfectione autem pœnitentiæ, etc.* Prima pars habet duas. In prima Magister determinat ueritatem. In secunda elidit duos errores circa pœnitentiam, infra eadem Dist. ibi. *His uerbis quidam uehementer, etc.* Prima pars habet tres partes. In prima determinat ordinem ipsius ad baptismum. In secunda parte determinat eius multiplicatē. ibi. *Baptismus tantum est sacramentum, etc.* In tertia post distinctionem multiplicatatis ponit notificationes pœnitentiæ uirtutis. ibi. *Pœnitentia dicitur a pœnitendo, etc.* Vbi ponit rationem a parte nominis, & a parte rei.

Dub. 1. *Secunda tabula, etc.* Obiicitur contra hæc Hiero. uerba. Cū enim secundum dicatur respectu primi, & prima tabula sit baptismus, & secunda pœnitentia: tunc uidetur, q̄ secundum sacramentum sit pœnitentia: ergo malè ordinat Magister quarto loco. Item. Quæro a te pro quanto dicitur pœnitentia tabula, & quid est naufragium. Si tu dicas, q̄ est casus in mortale: tunc uidetur, q̄ sit prima tabula: quia si quis cecidit per mortale, necesse est recurrere ad pœnitentiam. Respon. Dicendū, q̄ mare est mundus iste secun-

dum illud Psal. Hoc mare magnum, &c. nauis per quam homo trāsit super undas huius maris est gratia S. S. Vel nauis est ecclesia, quæ iuncta est glutino charitatis secundum illud Prouer. Facta est quasi nauis institoris. Naufragium uerò fuit corruptio, & fractio in Adā, in qua fractio omnes filii eius iactati sunt super undas huius maris p̄ concupiscentiā, & per pœnam. Ab hoc naufragio primò liberatur hō per baptismum, qui restituit innocentiam, & gratiam p̄ditam: & ideo est prima tabula: & quia frequenter relinquunt plures gratiam baptismalem, & illam tabulam, per quam liberantur in undis maris, & p̄ illā amplius non possunt se defendere: ideo indigent secunda: & hæc est Pœnitentia: utraque tamen dicitur tabula, quia sustinet, ne quis periclitetur per culpam: non tamen ita ponit in tuto, sicut erat homo in statu innocentie. Quod ergo obiicitur, q̄ secunda tabula: ergo secundum sacramentum; non ualet: quia non omne sacramentū est tabula: quia non omne liberat a naufragio. Et est simile: hic est secundus Archidiaconus: ergo est secunda persona in hac ecclesia. Quod quaeritur, quid uocatur naufragium? dicunt aliqui, quod qui ibet casus in mortale: & quia duplex est differentia mortalis, scilicet originale, & actuale: ideo duplex tabula, scilicet baptismus, & pœnitentia. Melius tamen potest dici, quod humana natura sit naufragium in Adam: nobis autem data est tabula baptismi, quæ nos sustē-

Psal. 103.

cap. 3.

tat per innocentiam: & quia hoc sacramentum iterari nō potest, ideo datur aliud sacramentum, & hoc est pœnitentia.

Dub. 2. *Pœnitentia dicitur, etc.* Contra. Est enim pœnitentia interior, & exterior: ergo similiter est uirtus, & sacramentum baptismus, quia est baptismus interior, & exterior. Item. Pœnitentia interior est res huius sacramenti: sed nulla uirtus est res sacramenti: quia distinguitur gratia uirtutum, & gratia sacramentorum: ergo &c. Respon. Dicendum, q̄ ista non est tota ratio, quod pœnitentia interior sit uirtus: sed quia est pœnitentia interior, q̄ non tantum dicit gratiam, uel actum gratiæ: sed concernit actum lib. arb. & ideo est uirtus: non sic baptismus: differt autē pœnitentia interior, ut est uirtus, & res sacramenti. Primo enim modo est contra debilitationem culpæ, secundo contra uulnerationem naturæ.

Dub. 3. *A pœnitentia incipit, etc.* Contra. Videtur enim, q̄ debuit incipere a baptismo: quia pœnitentia est secunda tabula: sed baptismus prima. Respon. Dicendum, q̄ incepit prædicationem a pœnitentia uirtute, non sacramentis: & pœnitentia uirtus in adultis præcedit baptismum: & quia prædicabat adultis, ideo rectè incepit a pœnitentia. Obiectio uerò cadit de pœnitentia sc̄o.

Dub. 4. *Est autem pœnitentia, etc.* Videtur ista Ambr. diffinitio non esse conueniens, quia Philosophus dicit, q̄ peccat, qui diffinit illud, quod est in quiete, per id, quod est in actu, & motu; sed pœnitentia dicit habitum, plan-

gere actum; ergo &c. Itē. Obiicitur de alio membro, quod dicit, Plangenda iterum non committere. Aut enim refertur ad idem tempus, aut ad aliud. Si ad idem; tunc super fluit; quia nemo dum peccata plangit, in eodem tempore peccata comittit simul, & semel. Si ad aliud; ergo pœnitentia excludit iterationem culpe; ergo & iterationem pœnitentiæ. Iuxta hoc quaeritur, cum multæ diffinitiones pœnitentiæ assignentur, & unius rei una sit diffinitio, quomodo differenter assignantur. Respon. Colligitur ex 2. *Meta-ph. 49.* uult Philosophus) habitus cognoscitur per actus; & quoniam pœnitentia est habitus, ideo per actum rectè diffinitur: & per actum, qui est de esse pœnitentiæ, & qui est principalis: & iste est plangere commissā. Et p̄ actū, qui est de bene esse, siue de persecto esse; & iste est plangenda non committere: uel per actum duplicem principalem, & annexum. Quod obiicitur, q̄ malè diffinitur per actum. Dicendū, q̄ actus non accipitur, ut in motu, sed ut in quiete. Dicitur, pœnitentia plangere, non quia pœnitentia semper sit in actu plangendis; sed quia habilis est ad plangendum; & sic accipitur, ut in quiete. Ad aliud, quod obiicitur, q̄ potest referri ad idem tempus, uel ad aliud. Si ad idem tempus: tunc non stat pro actu non committendi; sed pro affectione, ut scilicet quando pœnitemus, uelimus iterum non committere, uel non uelimus; sicut illi, qui de uno peccato pœnitent, & de alio non pœnitent; & ita

hæc ad esse: ita & ad q̄ qd: Potest etiam colligi ex definitione motus.

Colligitur ex 2. *Meta-ph. 49.* & ex 9 *Meta-ph. 20.* et ex 10. *magnus in prol. 1. Posteriorio. ex 2. de Anima 100. cō. 33.*

non excludit casum sequentem: sed malam uoluntatem presentem. Si autem referatur ad futurum, sic penitentia diffinitur non quælibet: sed perfecta, & secundum statum perfectionis, & utilitatis. Ad illud, quod queritur de diffinitionibus. Dicendum, quod penitentia potest tripliciter notificari, scilicet per actum principalem, per actum principalem & annexum, & per effectum. Secundum primum modum tres dantur diffinitiones differentes solum uoce, uel maiori expressione. Prima est in Glo. Matth. Prima uirtus est per penitentiam &c. Unde talis trahitur notificatio. Penitentia est prima uirtus perimens hominem ueterem. Secunda est Ambr. Penitentia est dolor, & amaritudo animæ pro peccatis, quæ quisque commisit. Tertia August. Penitentia est quædam dolentis uindicta semper puniens in se, quod dolet commississe. In omnibus his rationibus patet, quod est diffinitio per actum principalem, quod est dolere de commissio. Quantum ad secundum modum dantur tres aliæ, quæ habentur in littera, differentes similiter secundum maiorem expressionem. Prima est Ambrosii. Penitentia est præterita mala plangere, & plangenda, &c. Secunda est Gregorii. Penitentia est antea facta mala deflere &c. Tertia Magistri. Penitentia est uirtus, uel gratia, qua commissa mala cum emendationis proposito &c. In omnibus istis rationibus non tantum ponitur actus principalis, qui est plangere, & odire culpam perpetratam: sed etiam annexus,

scilicet nolle aliam perpetrare. Quantum ad tertium modum dantur aliæ tres differentes similiter secundum maiorem expressionem. Prima a Damasc. Penitentia est ab eo, quod est præter naturam, in id, quod est secundum naturam conuersio. Secunda in Glo. Matth. Penitentiam agite, Penitentia est correctio malæ mentis. Tertia August. in Lib. 5. responsionum. Penitentia est quædam res optima, & perfecta omnes defectus reuocans ad perfectum. In omnibus illis rationibus tangitur secundum plus, aut minus effectus penitentia, qui est animam reparare: & sic patet queritum de differentia diffinitionum, quæ dantur de penitentia.

ARTICVLVS I. QVÆSTIO I.

An penitentia sit uirtus?

Di intelligentiam huius partis queritur de penitentia uirtute: & circa hoc duo principaliter queruntur. Primo queritur de ipsa absolute. Secundo in comparatione. Circa primum queruntur tria. Primo queritur, utrum penitentia sit uirtus. Secundo, dato quod sic, queritur, utrum sit uirtus generalis, an specialis. Tertio queritur, utrum sit uirtus theologica, uel cardinalis.

CIRCA primam proceditur sic. Matth. Penitentiam agite. Glo. prima uirtus est per penitentiam perimere ueterem hominem: hoc ipsum dicit Magister in littera. Item. Sicut dicit Philosophus, uirtus est, quæ habentem

bentem perficit, & opus eius bonum reddit: sed talis est penitentia: ergo est uirtus. Item. Nullus actus est laudabilis, nec meritorius nisi actus uirtutis: sed penitere est laudabile, & meritorium: ergo est actus uirtutis: sed est actus penitentia: ergo penitentia est uirtus. Item. Nihil expellit uitium, & peccatum nisi gratia, uel uirtus: sed penitentia expellit hoc: ergo penitentia est gratia, uel uirtus: sed non est gratia: quia gratia dicitur pure, quod a Deo est: penitentia autem actus nostrum: ergo, &c. Item. Penitere non ideo bonum est: quia præceptum: sed magis econuerso: ergo per se bonum: & iterum arduum, & difficile est modo debito penitere, & circa ipsum contingit errare: ergo necessarium indigemus uirtute ordinare ad hoc: sed hæc non est nisi penitentia: ergo &c.

CONTRA Sacramentum, & uirtus ex opposito diuiduntur: sed penitentia est sacramentum: ergo non est uirtus. Si dicas, quod penitentia dupliciter accipitur: & secundum duas acceptiones est uirtus, & sacramentum. QUÆRITUR, quare magis penitentia, quam baptismus, uel aliud sacramentum. Item. Penitentia est passio: sed omnis uirtus (ut dicit Philosophus) est habitus: ergo penitentia non est uirtus. Item. Omnis uirtus habet obiectum bonum, sicut scientia uerum: sed penitentia obiectum est peccatum: penitens enim non penitet recte nisi de culpa: ergo &c. Item. Omnes uirtutes sunt connexæ, & manent aliquo modo in patria, & fuerunt in Christo, &

in primo homine: sed penitentia non fuit in Christo, nec in primo homine, nec etiam erit in patria: ergo &c.

RESOLVTIO.

Necdum penitentia uirtus est: sed gratia, sacramentum, actus, passio; id que analogice: iuxta diversas naturas, quos in ea reperire est.

RESPON. Dicendum, quod circa hoc multiplex opinio fuit. Quidam dicere uoluerunt, quod penitentia non est uirtus: sed actus uirtutis: non unius: sed omnium: & concurrunt omnes ad hunc actum, sicut omnes cordæ citharæ ad unum sonum secundum regulam tangentis: sic omnes uirtutes secundum dictam prudentiam. Sed ista positio, non est conueniens: si enim iste actus est bonus, & difficilis, & circa quem contingit errare: sicut ira per zelum est habitus, quo homo irascitur uitiis alienis: sic penitentia est habitus, quo homo irascitur uitiis propriis. Si enim non esset habitus: tunc non diceretur habere penitentiam, nisi actu penitens. Secunda opinio fuit, quod est habitus non uirtutis, sed gratia: nec tantum nominat gratiam secundum substantiam, sed etiam secundum actum, ut sicut gratia baptismalis dicitur innocentia, sic gratia iustificationis penitentia. Sed hæc positio non debet stare, quia gratia non dirigit lib. arb. ad aliquem motum speciale per se, nisi mediante uirtute, quæ facit penitentia. Tertia positio est, quod penitentia est uirtus, sed non est uirtus nisi extenso nomine uirtutis. Nam uirtus proprie est in dirigendo ad bonum: uirtus enim est qualitas mentis, quia recte uiuitur: sed penitentia reuocat a malo. Sed hæc positio non uidetur adhuc sufficienter

Cap. 3.

Lib. de nera, et falsa penit. Tom. 4. & lib. de pen. medici. na. To. 9. et ad Seleucianam epistol. 108. in fine. To. 2.

Cap. 3.

Aug. 3. Hypognoticon. Tom. 7

cap. 3.

2. Ethic. cap. 2. & 6.

*Cōsētio
S. Tho.
par. 9.
85. c. i
cōtrad.
cit. Do
r. h. c.*

ciēs, q̄a penitētia non facit tantū dolere de culpa p̄petrata; sed etiam facit emendare: unde eius est obiectū punire, & ideo reconciliare: & hoc patet ex definitione eius: & ita est uirtus propriē. Vltima positio est, q̄ penitētia est habitus uirtutis, & uirtutis secundū propriam acceptionem, non tantūm secundū communem: & hęc probabilior est, ut credo, sicut patebit melius in sequentibus Quæst.

AD INTELLIGENTIAM, autem obiectorum notandum, q̄ penitētia est expulsiva peccati actualis; quod est macula, animam deformans, & iterū ad malum inclinans, siue a bono dehabilitans: & iterum naturā uulnerans, quam etiam perpetravit quis per actum uoluntatis cum delectatione, & libidine. Quia igitur delere culpam, ut deformantem est gratiæ reformantis: ut dehabilitantē est uirtutis habilitantis: & ut uulnerantem ratione sacramenti curantis: ut actu perpetrata per actum similiter uoluntatis, & cum passione contraria: ideo penitētia rectē dicitur gratia, uirtus, sacramentum, actus, passio: & iste modus est secundū diuersas naturas in ea repertas, tamen per ordinationem ad unū: unde non dicitur penitētia his modis omnino æquiuocē: sed analogicē: Propter hoc concedendæ sunt rationes ad primā partem. AD ILLVD autem, q̄ obiicitur in contrarium; quia est sacramentum, & passio: patet responsio, & ratio illius analogiæ: non sic enim est de aliis sacramentis. Quia enim peniten-

tia respicit culpam actualem, in cuius deletionē cōcurrit motus lib. arb. cōcordans gratiæ: & culpræ expulsionē, qui quidem motus rectus, & uirtuosus est, & p̄pter displicentiam peccati, q̄d necesse est esse perpetratum, nō potuit esse sine passione doloris: patet, quare penitētia magis est uirtus, quam alia sacramēta: patet et̄, quare magis hēt passionem cōiunctam, q̄ alia.

AD ILLVD, q̄ obiicitur, q̄d oīs uirtus hēt obiectū bonum. Dicendū, q̄ falsum est: in st̄tia. n. est in tēperantia, in pietate, & et̄ in fortitudine; sed sufficit, q̄ actus sit bonus. Nihilominus penitētia duplicē hēt actum. s. refugere, uel detestari malum, & emendare; isti sunt actus ordinati, & ratione secundi hēt obiectū bonum. AD ILLVD, ergo, q̄ obiicitur de connexionione uirtutum, & h̄mōi. Dicendū, q̄ uirtutes habent connexionem, & durationē secundū id, q̄ p̄fectionis est in ipsis; penitētia autem hēt aliqd̄ p̄fectionis; & hęc est uelle emendare, si in aliquo cōtingat offendere; & hęc q̄dē uoluntas est in oībus iustis. Impossibile est. n. q̄d sit uoluntas recta sine hoc. Hēt et̄ aliqd̄ imperfectionis, sicut est luctus pro peccato perpetrato; & rōne huius nō attenditur connexionio, nec duratio, immo potius fit euacuatio, tamq̄ eius q̄d est ex parte.

QVÆSTIO II.

An penitētia sit uirtus generalis, uel specialis?

VT RVM penitētia sit uirtus generalis, an specialis. Et ostenditur, q̄ generalis. Aug. Penitētia est quædā res optima, &

& perfecta, omnes defectus reuocās ad perfectum: sed alio habitu restauratur defectus concupiscibilis, & irascibilis: ergo penitētia respicit omnes habitus: sed hoc nō posset facere, si esset specialis uirtus: ergo &c. ITEM. Ratione v̄r: quia eiusdem uirtutis est delectari, cuius est tristari & detestari oppositū: sed cōtinēt̄ est delectari de actu caritatis: ergo eiusdē est detestari actū incontinentiæ; & sic de aliis: sed penitētia detestatur omne peccatum, siue expellit: ergo penitētia est uirtus communis, & generalis. ITEM. Habitus cognoscuntur per actus, & actus per obiecta: sed obiectum penitētiæ est peccatum in communi, quia ip̄a omne peccatum detestatur, & omne peccatum expellit: ergo penitētia est uirtus generalis, & communis.

CONTRA. Specialis uirtutis est diligere bonum, q̄a bonū. s. charitatis: ergo a simili specialis uirtutis est odire, uel detestari malum, quia malum: sed hoc est penitētiæ: ergo &c. ITEM. Specialis doni est refugere malum faciendum, siue declinare a malo, ut timoris: ergo specialis uirtutis est refugere malum iam factum: sed hoc est penitētiæ: ergo &c. ITEM. Penitētia ordinatur ad unū actū tantūm lib. arb. non ad omnes; q̄a solum ad penitere, & dolere: ergo &c.

RESOLVTIO.

Penitētia, & si respiciat malū in communi; tamen quia non sub ratione communi: sed propria respicit, prout scilicet Deum offendit: ex quo dignas pœnas luere debet: nō generalis sed sp̄ialis uirtus est.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ hic fuit multiplex positio. Quidam enim uoluerunt dicere, q̄ est uirtus generalis: & est pars iustitiæ generalis, cuius est facere bonum, & declinare a malo: unde sicut facere omne bonum est iustitiæ generalis, sic declinare ab omni malo facto, est iustitiæ generalis, & hoc est penitētiæ: & ideo penitētia est pars iustitiæ generalis. Et quoniā iustitiæ generalis dicitur non per prædicationem, sed per quandā uirtutum aggregationem, quia comprehendit multas uirtutes: sicut una uinea multas uites (ut dicit Chryf.) sic penitētia comprehendit omnes uirtutes: quoniam quando penitet de malo luxuriæ, tangit chordam continentiae: quando de malo superbix, chordam humilitatis; ut sic uenter cōscientiæ resonet in fletu, quasi cithara, secundū illud Isa. Vēter meus ad Moab quasi cithara sonabit: q̄a si secundū omnes uirtutes flenda sunt peccata aliena, multo magis propria. Sed hęc positio non potest stare; quia & si penitētia respiciat malum in communi, tamen respicit sub propria ratione: & habet actum specialem, qui indiget uirtute non tantūm præcipiente, sed eliciente: ut sicut ira per zelū, quæ detestatur omne peccatum in proximo, est specialis uirtus; quia respicit illud sub ratione digni pœna, & obedientia est specialis uirtus, quia respicit exequendū sub ratione mandati. Sic etiam penitētia specialis est uirtus, quia respicit sub ratione mali proprii a se contra Deum perpetrati, prout ho-

Cap. 16.

mo ex hoc dignus est puniri.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, quod effectum habet generalem. Dicendum, quod illud est uerum ratione connexionis uirtutum, quia omnes defectus reparat: & magis est uerum de ipsa, quam de alia, quia aliorum actus est in formando, sed actus poenitentiae est in reformando. AD ILLVD, quod obiicitur, quod eiusdem uirtutis est gaudere de aliquo, & de opposito tristari. Dicendum, quod uerum est imperatiue, sed non elicitue: & hoc patet; quia charitas dicitur, & imperat fugere peccatum; sed tamen timor elicit motum fugae. Alterius enim uirtutis est imperare, & alterius elicere: ut obedientia dicitur Deo obediendum in hoc praeepto, Non moechaberis, & continentia elicit. AD ILLVD, quod obiicitur de obiecto. Dicendum, quod & si non contrahatur ad speciale peccatum, tamen illud considerat sub speciali, & propria ratione, hoc est in quantum ad se perpetratum, & Dei offensiuum, cui uult reconciliari, & emendam facere: & ideo est uirtus specialis: quia uirtus ponit specialis, uel generalis, non ratione obiecti, quod est materiale, sed secundum quod habet rationem motiui.

QVAESTIO III.

An poenitentia sit uirtus Theologica, uel cardinalis.

UTRUM sit uirtus theologica, uel cardinalis. Et quod theologica, uidetur; quia poenitentiae est reconciliare Deo, & detestari peccatum in quantum Dei offensiuum: ergo respicit ipsum Deum non tantum ad finem, sed etiam in ratione obiecti: sed omnis ta-

is uirtus est theologica: ergo &c. ITEM. Videtur quod sit charitatis; quia poenitentiae est detestari peccatum; quia peccatum est Dei offensiuum: sed non detestatur aliquis separationem ab aliquo, nisi si quia diligit coniungi cum eo: sed hoc est charitatis: ergo poenitentia est charitas. ITEM. Eadem uirtuti naturali, qua homo refugit malum, ne fiat: aspernatur, cum factum est: sed charitate refugit homo separari a Deo: ergo eadem refugit separationem iam factam: sed hoc est poenitentiae: ergo &c.

CONTRA. Quod sit uirtus cardinalis uidetur: quia omnis uirtus theologica secundum actum suum transit in Deum, ut obiectum: sed poenitentia non transit in Deum, ut in obiectum quantum ad actum poenitendi: ergo &c. ITEM. Quod sit iustitia, uidetur super illud Psalm. Sacrificate sacrificium iustitiae, &c. Glossa. Quid iustius, quam ut suis quisque peccatis potius, quam alienis peccatis irascatur: sequere puniens per poenitentiam, & satisfactionem Deo offerat? ITEM. Isido. Tunc iudicium homo de se sumit, quando per dignam poenitentiam sua praua facta damnat: sed iudicium sumere, est iustitiae: ergo &c.

RESOLVTIO.

Poenitentia uirtus cardinalis est: ad iustitiam proprie spectans.

RESPON. Dicendum, quod hic duplex fuit opinio. Quidam enim uoluerunt dicere, quod poenitentia non est aliud, quam charitas secundum substantiam, differens secundum statum. Dicitur enim charitas in quantum amat Deum: sed poenitentia in quantum resurgens: & eius est detestari malum in quantum Dei offensiuum,

S. Tho.
3. pa. q.
85. ar.
tic. 3.

Artic.
sequitur
per totum.

Psalm. 4.

uum. Sed certe si timor, qui facit declinare a malo, differt a charitate: non uideo, quare poenitentiam non differat: sed quia habitus cognoscuntur per actus, non quoscumque, sed formales, siue elicitos, & primos. Notandum, quod poenitentiae actus est detestari culpam, siue peccatum, quia Dei offensiuum: & hoc in reconciliationem, siue emendam: & quia haec ratio est ipsius iustitiae: dico quod poenitentia est uirtus cardinalis contenta sub iustitia. Sicut enim fortitudo multos habet ramos, ab una radice procedentes. scilicet patientiam, perseverantiam, fiduciam; quae induant unam rationem: sic etiam iustitia, ut putat largitatem, pietatem, humilitatem, obedientiam, poenitentiam; quae forte sunt partes potentiales ipsius uirtutis iustitiae, sicut melius patebit infra.

AD INTELLIGENTIAM autem obiectorum notandum, quod uirtutes se inuicem adiuuant, & inuicem sibi imperant, sicut patet consideranti motus earum, ut patet. Aliquis enim obedit ad hoc solum quod praecipitur: & hoc est obedientiae purae. Aliquis obedit praeepto domini, quia amat eum: & hoc est obedientiae imperatae a charitate. Aliquis obedit et hoc praeepto contentae, quia diligit ipsam: & hoc est obedientiae imperatae, a continentia unde obedire sepe ab obedientia elicitur, aliquando per se, aliquando ab aliis imperata. Similiter patet in aliis, quia continere est actus elicitus a continentia. Si quis autem continet amore castitatis, talis actus est elicitus, & imperatus a castitate. Si quis amore Dei, sic est elicitus a castitate, & un-

peratus a charitate. Si propter praeeptum Dei, sic est imperatus ab obedientia. Similiter dicendum, quod poenitentia detestatur peccatum, aut quia Dei offensiuum, ut ei reconcilietur, & emendet, & hoc facit secundum se; aut quia a Deo separatiuum, & hoc facit imperata a charitate: aut quia spiritualis uirtutis corruptiuum, & hoc facit imperata, & adiuta a qualibet speciali uirtute; & sic patet, quod proprie est iustitia, tamen contingit aliarum uirtutum motus sibi commisceri. AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod est theologica, quia habet Deum pro obiecto. Dicendum, quod falsum est, quia sicut obedientia proprie respicit Dei mandatum, & latria honorem Deo debitum: sic poenitentia offensam Deo factam, & emendam faciendam. AD ALIUD patet responsio; quia ille motus est a charitate per modum imperantis, sed a poenitentia per modum elicientis: unde quamuis charitas moueat ad detestandum, quod separat a Deo: non tamen elicit, quia est ibi specialis difficultas, sicut in aliis actibus uirtutum: unde sicut charitas mouet nos ad omne bonum imperando, sed non eliciendo, immo speciales uirtutes sunt necessariae: sic in actu poenitentiae intelligendum. AD ILLVD, quod obiicitur de uirtute naturali. Dicendum, quod non est simile: quia uirtus naturalis non dicit tantam approximationem ad actum, sicut uirtus infusa, uel acquisita: & ideo magis diuersificatur, quam naturalis: & hoc patet quia plures uirtutes sunt in eadem potentia naturali: & ideo non sequitur, quod si natu-

LIBRI QVARTI

ralis eadem est, quod propter hoc sit eadem uirtus moralis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

In quo, ut in subiecto sit poenitentia?

ONSEQUENTE quantum ad secundum articulum quaeritur de poenitentia in comparatione. Et circa hoc quaeruntur tria. Primo quaeritur de ipsa per comparationem ad subiectum. Secundum quantum ad actum, siue originem. Tertium quantum ad ordinem.

Lib. de uera et falsa poenitentia. Cap. 8. Tom. 4.

Psal. 4.

QUIS uis animae sit subiectum uirtutis poenitentiae: & ostenditur, quod sit in ui anime irascibili. Aug. poenitentiam diffiniens, dicit: quod est quaedam dolentis uindicta; constantis autem est, quod uindicta est ipsius irascibilis, & uindictam appetere: ergo &c. ITEM. Super illud Psal. Irascimini etc. Gl. Quid iustius, quam ut suis quisque irascatur peccatis potius, quam alienis; seque puniens per poenitentiam, & satisfactionem, Deo offerat? ergo irasci peccatis est per poenitentiam: sed constat, quod irasci est ipsius irascibilis: ergo & poenitere. ITEM. Ioan. Chryf. Perfecta poenitentia cogit poenitentem omnia libenter sufferre: sed hoc est ipsius irascibilis: ergo poenitentia est in ui irascibili. ITEM. Poenitere (sicut patet ex ratione nominis) est poenitentia tenere: & ipse Aug. hanc ethimologiam ponit: sed uis, quae respicit poenam, & sustinet; est irascibilis; ergo &c. ITEM. Poenitentia uirtus est non solum secundum quod respicit culpam; sed secundum quod est in subiecto. f.

In Traeta. de uilitate poenitent. To. 9.

in hominem; qui offendit, ut poeniat, & per poenam emenda fiat: & hoc patet per duo, quae Magister dicit in litera. Dicit enim quod poenitentia dicitur a puniendo. Dicit etiam, quod per poenitentiam mala plangimus cum emendationis proposito: ergo cum uirtus, qua uolumus proximum peccatum puniri, sit in irascibili. f. ira per zelum; pari ratione, & poenitentia erit in irascibili.

SED CONTRA. Videtur, quod poenitentia sit in synderesi: quia cuius est actus, eius & habitus: sed actus poenitentiae est gemere, & gemere est in synderesi: ergo & poenitentia. Prima patet. Secunda probatur; quia scribitur Rom. Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus & Glor. dicit quod spiritus est synderesis: ergo &c. ITEM. Videtur, quod in rationali; quia in ea ui est poenitentia, cuius est agere poenitentiam: sed agere poenitentiam est ipsius rationis: ergo & poenitentia. Prima patet. Minor probatur. Super illud Psal. mi, Spera in domino &c. Glor. id est de peccatis poenitentiam agam. Et ut habetur in Glor. Quare tristis &c. ratio confortat animam sensualem: ergo ratio agit poenitentiam: ergo &c. ITEM. Videtur, quod in concupiscibili; quia opposita nata sunt fieri circa idem: sed delectatio, & tristitia sunt opposita, similiter dolor, & gaudium, amor, & odium: sed in poenitentia est dolor, tristitia. & odium peccati, & horum opposita. f. amor, & gaudium sunt in concupiscibili: ergo & per praedictam regulam poenitentia est in concupiscibili: non ergo in irascibili. ITEM. Videtur, quod sit in quolibet

Cap. 8.

Pf. 41.

Pf. 36.

Ex post predicationem. cap. de oppos.

DISTINCTIO XIII. 192

libet ui animae, quia quod mutuo se expellunt, habet esse circa idem susceptibile: sed poenitentia expellit omnia peccata: ergo cum diuersa genera peccatorum sint a diuersis uiribus, poenitentia non est in una ui, sed in diuersis.

RESOLVTIO.

Cum poenitentia pertineat ad affectiuam animi partem: in facultate irascibili subiacetur.

RESPONDEO. Dicendum, quod circa hoc uarie opinati sunt diuersi. Quidam enim dixerunt, quod poenitentia circuit omnes uires, quia expellit omnia peccata, & omnia deslet. Et quoniam pro omnibus deslet, & ad perfectum fletum concurrunt motus omnium uirtutum; & ad expulsionem uiciorum concurrunt habitus uirtutum omnium; uoluerunt quod poenitentia in omnibus uiribus esset, tanquam iustitia generalis. Et hoc nituntur ostendere per Glo. super illud Isa. Venter meus ab Moab quasi cithara sonabit. Glor. interlinearis exponit, Sonabit plangendo. Et Glo. ordinaria dicit. Sicut cithara compositum sonum non emittit, si una chorda rupta fuerit: sic spiritualis uenter prophetae si una chorda uirtutum rupta fuerit, dulces melodias non resonabit. Et ex hoc uolunt habere, quod similiter est in actu poenitentiae: & ita quod poenitentia sit in omni ui: & ideo dicunt, quod poenitentia diffinitur per actus diuersarum uirium: & dicunt, quod ei respondet actus uirium diuersarum. Satisfacit. n. poenitens orando: & hoc est rationalis ieiunando: & hoc est concupiscibilis: misere-

Cap. 16

rendo, siue eleemosinam tribuendo: & hoc est similiter concupiscibilis: poenam sufferendo: & hoc est irascibilis. Sed ista positio partim supra improbata est. Sed enim poenitentia est habitus specialis, & unus, ut supra monstratum est; & unus habitus in una est potentia: cum unum accidens sit in uno subiecto, & subiectum uirtutis sit potentia: necesse est quod poenitentia non in omnibus, sed in aliqua ui sit determinata. Sed illud est, quod decipit ponentes, poenitentiam in omnibus uiribus esse; quia poenitentia ab omnibus imperat: & hinc est, quod ad luctum poenitentiae omnes uirtutes concurrunt ut annexae: ergo uidetur, quod poenitentia sit in omnibus uiribus, & uirtutes ceteras complectatur. Istud etiam decepit eos, quia actum specialem, & proprium poenitentiae non respexerunt, qui non est communis, sed alicuius specialis uis: & ideo haec positio non est multum probabilis. SECUNDA positio est, quod poenitentia est in uide terminata: sed non est aliqua trium uirium praedictarum: sed in ui superiori ad illas tres: & hanc uocant liberum arbitrium, in quo coniungatur uis cognitiua, & motiua, & quod imperat aliis uiribus: & ei non imperatur: & circa quod residet meritum ex parte nostra. Et quia uirtus a nulla potentia imperatur, quia etiam uirtus est ad merendum, posuerunt omnes uirtutes, & poenitentiam esse in libero arbitrio, tamquam in subiecto. Quia uero liberum arbitrium regit potentias inferiores, & per unam uirtute potest regere multas potentias, sicut

Artic. prece. q. 2.

LIBRI QVARTI

Lib. 2.
d. st. 25
& de in
ceps

ficut per iustitiam, & pœnitentiam: hinc est quod pœnitentia uidetur esse in inferioribus uiribus: uidetur etiam esse in pluribus, quâuis subiectiuè sit in una sola. Verumtamē (sicut alibi melius patet) liberum arbitriū non dicit aliam potentiam ab his. scilicet rationali, concupiscibili, & irascibili, licet dicat per alium modum, quia dicit per modum mouentis, & imperantis: sed iste potentia sunt ei obediētes, ita quod eadem potentia in quantum libera, imperat sibi ut natura: & ideo si ista positio uelit dicere quod liberum arbitrium dicat potentiam secundum rem, & naturam distinctam ab his. scilicet rationali, concupiscibili, & irascibili, tunc eam non intelligo, nec credo, quod habeat ueritatem. Sed si uult dicere, quod nominent eandem potentia, sed tamen secundum alium modum se habendi, hoc ego non nego. Sed adhuc remanet eadem dubitatio, si potentia animæ diuersæ sint, in qua sit secundum rem, quia uel oportet ad hoc uenire, quod illæ tres potentia sint una potentia secundum rem, uel quod liberum arbitrium sit potentia distincta ab illis: uel quod omnis uirtus sit in aliqua istarū triū. scilicet in rationali, uel in concupiscibili, uel in irascibili, in quibus cōsueuerunt communiter a Doctoribus, & a Patribus nostris tres uirtutes theologice poni: cum actus harum uirium immediate tendant in Deum: & certe, si theologice ibi reponuntur, quare non & cardinales secundum aspectū earum ad inferius? TERTIA positio est, quod pœ-

nitentia est in rationali: & ratio huius positionis hæc est, quia pœnitentia est pars iustitiæ cardinalis: cum enim sit uirtus, & non sit theologica, necesse est quod reducatur ad aliquam uirtutem: cum ergo uirtus cardinalis sufficienter & secundum Sanctos, & secundum Philosophos diuidatur in quattuor, & pœnitentia non sit sub aliqua aliarum, constat quod pœnitentia (ut præmissum est) sub iustitia continetur. Iustitia autem cum sit habitus uirtus, non potest esse in pluribus uiribus: ergo necesse est quod sit in una. Rursus. Cum actus iustitiæ, qui est reddere unicuique, quod suum est, proprie sit rationis, quia iste est actus iudicialis, & ratio est iudex in regno animæ: dicunt quod iustitia est in rōne ut est iudex, sicut prudentia in ea ut est dux, siue consiliarius. Et quoniā ratio ut est iudex, imperat toti animæ: hinc est, quod iustitia cardinalis dicitur omnes uires animæ circuire: & hinc est quod habitus continet, qui uidetur ad affectionem pertinere, sicut obedientiam, & pœnitentiam: & hinc est quod pœnitentia in una ui est, tamen multas circuire uidetur: & ideo in rationali est, ut est regitiua irascibilis, & concupiscibilis, ut moueat concupiscibilem ad gementiam pro culpa, & irascibilem ad puniendū ipsam animā. Sed nec illud est multum rationale inspicienti, quod pœnitentia, quæ est in affectu maxime, & humilitas, quæ est species iustitiæ, sit in rationali. Et ulterius. Habitus uirtutis non debet poni circa uirtutem imperantē, est

DISTINCTIO XIII.

193

sed elicentem. Nam in elicendo est difficultas, & respectu illius, siue ratione illius est habilitatio: unde motus uirtutis non dicitur esse huius proprie, uel illius, nisi uirtutis elicentis: sicut si charitas imperet continere, uel iustitia pugnare: tamen continere semper est continentia, & rectè pugnare est fortitudinis: Sicut ergo pœnitere non est nisi pœnitentiæ: sic & habitus est nō in uirtute imperante, sed elicente: hæc autem non est uis rōnalis, sed uis affectiua, & maxime irascibilis, sicut patet ex rationibus prius uisis. Nam pœnitentia nō tantum respicit uitium, quod abominatur: quantum subiectū peccati, contra quod insurgit, & quod insurgendo punit: & quod nō tam respicit culpam, siue offensam, quā etiam emendam: & ista emenda est in pœnæ sufferentia: & iō rectè dicitur uindicta. Et IDEO est alia opinio, quod pœnitentia, ut est specialis uirtus, est in irascibili: hanc positionē credo probabiliore. Non enim capio, quomodo pœnitentia in oibus uiribus esse possit, cū sit habitus specialis. Sic nec secundum capio, quō omnis uirtus sit in una ui, supposito quod potentia rationales sint plures, quæ sunt proprie ipsius animæ, ut rationalis, siue sint plures potentia, siue (ut dicunt alii) plures uires. Nec tertium, quō pœnitentia, & humilitas sint in ratione, cum dicant, quod est affectionis, ut etiā ipsa spes, uel charitas. Et ideo dicendum, quod cum pœnitentia de se dicat habitum affectionis, quod est in potentia affectiua: cum autem dicat affectionem odii, uel

doloris, ut uindictæ, & ut punitis: sicut patet ex multiplici auctoritate, & rōne in opponendo: & illud odium, quod est cum in resurrectione, sit in irascibili potentia; dico quod ipsa pœnitentia est in irascibili. Si obiiciatur, quō hoc potest esse, cū sit species iustitiæ, iustitiā autem necesse sit esse in una potentia, tamquam habitum unum: hæc autem non potest esse irascibilis, quia magis est uis rōnalis ius reddere, quam potentia irascibilis. Dicendum, quod ipsa iustitia est in tribus uiribus, secundum quod dicit Glo. super Gen. Quod comparatur iustitia Eufriati. Si obiicias, quō potest esse habitus unus, dico quod iustitia cardinalis potest esse habitus unus, non sicut conclusio particularis dicitur habitus unus, sed sicut una totali scientia dicitur unus: ut Grammatica, quæ multos continet habitus particulares, & Geometria: sic & iustitia obediētia, humilitatem, pœnitentiā, & largitatem, & ueritatem, & secundum istos habitus particulares potest esse in diuersis potentiis. Nā ueritas est in rōnali, & largitas in concupiscibili, pœnitentia, & humilitas in irascibili: ununtur tamen oēs in unā rōnē, quæ est reddere unicuique ius suum: & iō subeunt rōnē unius uirtutis cardinalis. Si ergo iustitia cardinalis esset unus habitus particularis, & simplex oīno, & indiuisus: tunc haberet locum obiectio: quod cū non sit, patet &c. ADILLVP, ergo, quod obiicitur, quod sit in sinteresi. Dicendum, quod illud argumentum deficit, quia genere nō est synteresis ut elicētis, nec ut per

S. Tho.
3. p. 9.
85. ar.
4. te. 88
quod ē
in uolū
tate.

S. Bon. Lib. 4. Bb scētē

fectè imperantis: quia sic nihil potest imperare libero arbitrio. Sed potius est ut remurmurantis malo, & dictantis bonū, quia naturaliter remurmurat de malo: & in hoc errare non potest. Et quoniam uirtus est in potentia, penes quā residet facultas, & imperiū eliciendi actum: ideo non est in synteresi, sed in libero arbitrio: libertas autem arbitrii non solū est in ratione, sed etiam in concupiscibili, & irascibili, quia complectitur rationē; & uoluntatem: & uoluntas continet potentiam amandi, & detestandi secundum concupiscibilem, & irascibilem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod sit in rationali. Dicendum, quod ratio dicitur multipliciter: tamen quantum pertinet ad propositum, dicitur communiter, & propriè. Communiter comprehendit totam portionem animæ diuisam contra sensualitatem, in qua ponuntur tres potentie, & sic accipitur in Glos. prædicta. Propriè accipitur pro potentia diuisa contra concupiscibilem, & irascibilem: & sic obiicitur, & sic non ualet obiectio. AD ILLVD, quod obiicitur, quod sit in concupiscibili propter hoc, quod odiū est in eadē. Dicendum, quod odiū dicitur dupliciter. Aut cum quadam displicentia, aut cum insurrexione, & uindicta, & ira: & primum est in concupiscibili, secundum in irascibili: & tale est poenitentia. Sicut enim per irā, & per zelum irascitur homo, & indignatur peccatis proximi: sic per poenitentiam peccatis suis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod sit in omnibus. Dicendum, quod ex-

S. Tho. tenet quod poenitentia, ut passio sit in concupiscibili, licet ut uirtus in uoluntate.

pellere omnia uitia est dupliciter, uel per modum detestantis, uel per modū informantis. Per poenitentiam expelluntur omnia uitia per modum detestantis, & satisfaciendi. Sed per modum informantis unumquodque uitium expellitur per uirtutem sibi oppositam. Quod primo modo expellit, necesse est esse in eadem potentia: sed quod secundo modo, non: & sic patet illud.

QVÆSTIO II.

An poenitentia initium sumat ex timore?

DE origine poenitentie: & dicit Magister in litera, quod ipsa poenitentia uirtus timore concipitur.

SED CONTRA hoc est, quia si est uirtus, est per infusionem: non ergo per conceptionem. ITEM. Cum conceptio non sit sine generatione, quare magis dicit concipitur, quam generatur? ITEM. Quare magis timore, quam alio principio? uidetur quod magis amore, quia timor nascitur ab amore: ergo prima ratio generandi, & concipiendi est in amore: ergo &c. ITEM. Tam timor, quam amor est ex fidei cognitione: ergo deberet dicere, quod fide concipitur. ITEM. Si timore, aut seruili, aut initiali, aut filiali. Non seruili: quia cum illo manet uoluntas peccandi. Non initiali, neque filiali, quia antequam habeat timorem filialem, uel initialem, necesse est, quod de peccato poeniteat. ITEM. Timor est donum: sed poenitentia uirtus est ante dona naturali ordine: ergo ipsa non concipitur timore aliquo.

R E-

RESOLVTIO.

Poenitentia non propriè generatur, sed concipitur: idque per dispositionem suscipiendi eam.

RESPONDEO. Dicendum, quod origo poenitentiae uirtutis effectiua Deus est: sed dispositiua a nobis, quia qui creauit nos sine nobis, non iustificat nos sine nobis. Dispositio autem hoc ordine procedit. Primo necesse est Dei bonitatem, & iustitiam cognoscere, cui displicet omne malum, & inordinatio: & ab illa ostenditur, & nullo modo malū relinquit impunitum: & se debet cognoscere aliquid fecisse, quod suae displicere debeat bonitati, & hæc est cognitio culpæ: & ex hoc cognoscit se homo ex diuina sententia obligatum ad poenā. Necesse est etiam secundò cognoscere Dei misericordiam, qua paratus est omni reuertenti, & dolenti de culpa commissa sibi remittere, & indulgere. Ex prima cognitione generatur timor: ex secunda generatur spes remissionis: & ex his uoluntas reuertendi confederandi Deo, & satisfaciendi per gemitū, & alias poenas: & si incipiat facere quod in se est, dispositus est ad iustificationem. Ex hoc igitur patet responsio, quomodo poenitentiae uirtus concipitur per dispositionem suscipiendi eam: & quare magis dicitur, concipitur, quam generatur: quia generare est efficientis, & principii effectiui, sed concipere receptiui. Ex hoc patet etiam, quare magis dicitur timore, quam amore, quia peccator non habet amorem Dei, sed sui: & iste amor nunquam generat poenitentiam, nisi quia timet: unde quamdiu

amat, & credit, non refugit peccatum, sed quando timet: & ideo non concipitur fide, quia ante timorem non est poenitentiae seminariū, quod est cessare a malo. Ex hoc etiam patet, quare magis timore, quam spe: quia timor concipit, sed spes promouet. Ex hoc patet ulterius, quod concipitur timore seruili. Nec est inconueniens, quia conceptio ista non est per productionem in esse, sed per dispositionem, & præparationem: & ideo non oportet, quod poenitentia sit cum timore seruili: sed sufficit, quod timor præparet ad poenitentiam.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod poenitentia est ante dona. Dicendum, quod est donum spiritus sancti, cum quo est spiritus sanctus, & datur: & hoc est gratia gratū facientis, & de hoc uerū est, quod obiicit. Et est donum, quod est sine spiritus sancti donatione propriè dicta, quæ est per inhabitationem: & hoc donum est gratia gratis datae, & tale donum est timor seruilis: & hic antecedit uirtutes: & tali timore concipitur poenitentia: & ideo non ualet obiectio.

QVÆSTIO III.

An poenitentia sit prima uirtutum?

DE ordine poenitentiae ad alias uirtutes, & quod sit prima uirtus, uidetur. Matth. Poenitentiam agite, Glos. Prima uirtus est per poenitentiam perimere ueterem hominem. ITEM. Ratione uidetur, quia prius est declinare a malo, quam facere bonum: sed per poenitentiam est declinare a malo, per alias facere bonum: ergo &c. ITEM. Egressus uitii,

Bb 2 uir-

uirtutis operatur ingressum: sed
pœnitentiæ est peccata expelle-
re: ergo &c.

CONTRA. Fides est fundamē-
tum totius spiritualis machinæ
secundum Apostolū: & hoc pa-
tet rōne, quia prius est actus in-
tellectus, quā affectus: sed fides
dirigit intellectum, pœnitentia
affectū: ergo &c. **ITEM.** Cū di-
citur, pœnitentia uirtus prima,
aut hoc est quantum informis,
aut quātum formata. Informis
nō, quia ipsa generatur ex fide,
& sp̄e, & timore, ut ostensū est,
uirtus enim pœnitentiæ timore
concepitur. Si formata, Contra,
oēs simul infunduntur: ergo pœ-
nitentia infunditur cum aliis: er-
go &c. **ITEM.** Primus actus est
uiuere; sed iustus ex fide uiuit,
uel ex charitate, nō ex pœniten-
tia propriè: ergo prius est cha-
ritas, & fides, quam pœnitentia.
ITEM. Nulli displicet offensa
alicuius, nisi quia diligit illū: si
enim odiret, placeret: ergo dili-
gere Deum per naturam præce-
dit odium peccati: sed primū est
charitatis, secundum pœniten-
tiæ: ergo &c. **ITEM.** Naturali-
ter prius est intētio ad terminū
ad quem, quā separatio a termi-
no a quo: sed charitas dirigit ad
terminum ad quem, pœnitentia
separata a termino a quo. f. pec-
cato; ergo charitas prior.

RESOLVTIO.

*Ad informationem imaginis, non
est uirtus, quæ fide u. precedat:
sed ad eiusdem reparationem uix
est, quæ pœnitentiæ antecedit.*
RESPONDEO. Dicendum, q̄
prius dupliciter dicitur; uel se-
cundū substantiā, uel secundum
usum. Secundū substantiam oēs

sunt simul: secundū usum distin-
guendū est. Aut enim secundū
imaginis informationem: & sic
est fides prima: aut secundū re-
gressum, & reparationem: & sic
actus pœnitentiæ est primus, q̄
immediator est. Nā & si simul
stet motus lib. arbi. cū contritio-
ne, q̄ quidē motus a pluribus d̄r
motus fidei: tñ gratia adueniēs
p̄ modū reparantis, & expellen-
tis culpā, imediatē respicit mo-
tum, uel actū pœnitentiæ. Sicut
enim gratia prius culpā expellit
p̄ naturam q̄ habiliter ad bonū:
sic necesse est, q̄ hō ex parte sua
ī iustificatione primō aspnetur
culpā, quā dirigat ī bonū opus.

PER HANC duplicem distin-
ctionē patet solutio ad primū,
& secundū. Primū, q̄a fides est
prima informādo. Secundū, q̄a
oēs uirtutes simul infundun-
tur, & simul sunt quātū ad sub-
stantiam, & essentiam.

AD ILLVD, quod obiicitur de
actu uiuendi. Dicendum, quod
prior actus est uiuificare, quā ui-
uere: unde & si fides, & charitas
faciant uiuere, pœnitentiæ tñ
est uiuificare: & sic potest dici
prior. **AD ILLVD,** qd̄ obiicitur,
quod displicet offensio propter
dilectionē. Dicendum, qd̄ non
est necesse actu præcedere dile-
ctionem ipsam displicentiā, sed
sufficit, quod comitetur in habi-
tu. **AD VLTIMVM** dicendum,
q̄ uerū est, ubi eodē motu rece-
ditur, & acceditur: sed in spiri-
tualibus non tenet, ubi alio mō-
tu receditur a termino, & fertur
in terminū; tunc enim necesse
est, quod primo resiliat, si uult
accedere: vñ prius oportet exire
domum, quam ire ad ecclesiam.

DI-

DISTINCTIO DECIMA QVARTA.
PARS SECVNDA.

195

Elidit errores illorum, qui dicunt, quod pœniten-
tia non iteratur.

His uerbis quidam uehementius inherentes, conten-
dunt uerè pœnitentem ultra non posse peccare
damnabiliter: & si grauer peccauerit, ueram
non præcessisse pœnitentiā. Quod etiam aliis mu-
niunt testimonijs. Ait. n. Isid. Irrisor est et non penitens, qui
adhuc agit, quod penitet. Nec uidetur deū poscere subdi-
tus: sed subsannare superbus. Canis reuersus ad uomitum,
& pœnitens ad peccatum. Multi lachrymas indefinenter
fundunt, & peccare non desinunt. Quosdā accipere lachry-
mas ad pœnitentiam cerno, & effectū pœnitentiæ non habe-
re: quia inconstantia mentis nunc recordatione peccati la-
chrymas fundunt, nunc reuiuifcente usu, ea, quæ fleuerunt,
iterando committunt. Esaias de peccatoribus dicit, Laua-
mini, mundi estote. Lauatur & mundus est, qui & præteri-
ta plangit, & flenda iterum non cōmittit. Lauatur, & non
est mundus, qui plangit quæ gessit, nec deserit, & post lachry-
mas ea, quæ defleuerat repetit. Idem Aug. Inanis est pœni-
tentia, quam sequens culpa coinquinat. Nihil profunt la-
menta, si replicantur peccata. Nihil ualet ueniam a malis
poscere, & mala denuo iterare. Item Gregorius. Qui com-
missa plangit, nec tamen deserit. pœne grauiori se subycit.
Item Ambrosius: Reperiuntur, qui sepius agendam pœni-
tentiam putant, qui luxuriantur in Christo. Nam si uerè
pœnitentiam in Christo agerent, iterandam postea non
putarent: quia sicut unum baptisma: ita est una pœni-
tentia. His alijsque pluribus utuntur in assertionem suæ
opinionis. Sed Ambrosius dicit, Hæc uera pœnitentia est
cessare a peccato. Et iterum, Magni profectus est renun-
tiasse errori. Imbutos enim uitijs animos exuere atq; emē-
dare, uirtutis est perfectiōe, & celestis gratiæ: & ideo sanè
ita definiri potest, Pœnitentia est uirtus uel gratia, qua cō-
missa mala cū emendationis proposito plāgimus, et odimus,

Bb 3

& plangenda ulterius committere nolumus: quia pœnitentia uera est, in animo dolere, & odire uitia. Vnde illa uerba præmissa, Pœnitere est ante acta deflere, & flenda non committere: rectè sic accipi possunt, ut non ad diuersa tempora, sed ad idem referantur: ut scilicet tempore, quod de flet commissa mala, non committat uoluntate, uel opere flenda, quod innuitur ex uerbis consequentibus. Nam qui se alia deplorat, &c. Hinc Augustinus ait, Cauendum est, ne quis existimet nefanda illa crimina, qualia qui agunt, regnum Dei non possidebunt, quotidie perpetranda, & elemosynis redimenda. In melius est enim uita mutanda, & per elemosynas de peccatis præteritis propitiandus est Deus, non ad hoc emendus quodam modo, ut ea semper liceat impune committere. Nemini enim dedit laxamentum peccandi, etsi miserando deleat commissa peccata, si non satisfactio congrua negligatur. Item Pius Papa, Nihil prodest homini ieiunare & orare, & alia religionis opera agere: nisi mens ab iniquitate reuocetur. Qui ergo a malis sic mentem reuocat, ut commissa plangat, & plangenda committere non uelit, nec satisfacere negligit, uerè pœnitet. Nec ideo non est uera pœnitentia, quia forte post, non de proposito, sed casu uel infirmitate peccabit. Ille autem irrisor est, & non pœnitens, qui sic commissa plangit, ut plangenda uoluntate uel opere committere non desinat. Ille etiam, qui post lachrymas repetit, quæ fleuit, lauatur ad tempus: sed mundus non est, id est, illa munditia non est ei sufficiens ad salutem: quia est momentanea, non perseverans. Item illud, Inanis est pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat, sic intelligendum est: Inanis est, scilicet carens fructu illius pœnitentiæ, quam sequens culpa non inquinat. Illius enim fructus est uitatio gehennæ, & adoptio gloriæ. Mortificatur enim illa pœnitentia, & alia antea acta bona persequens peccatum, ut non sortiantur mercedem, quam meruerunt cum fierent, & quam haberent, si peccatum non succederet. Sed etsi de peccato succedenti pœnitentia agatur, & pœnitentia, quæ præcessit, & alia antea acta bona reuiuiscunt: sed illa tantum, quæ ex cha-

ritate

ritate prodierunt. Illa enim sola uiua sunt, quæ ex charitate fiunt. Ideoque si per sequentia peccata mortificantur, per subsequentem pœnitentiam reuiuiscere possunt. Quæ uerò sine charitate fiunt, mortua & inania generantur: & ideo per pœnitentiam reuiuiscere possunt. Quæ uerò sine charitate fiunt, mortua & inania generantur: & ideo per pœnitentiam reuiuiscere non ualent. Similiter intelligendum est illud, Nihil profunt lamenta & cætera. Et illud, Nihil ualet, &c. Si enim replicentur peccata, nihil ualet ad salutem uel ad ueniam in fide præcedens lamentum: quia nihil relinquitur de uitæ munditia: quia aut peccata dimissa redeunt, ut quibusdam placet, cum replicantur: uel se non redeunt, eis tamen deletis propter ingratitude ita reus & immundus constituitur, cum adhuc in expiandis implicantur, ac si iam deleta redirent. De hoc tamen, s. an peccata redeant, post plenius agimus. Similiter nihil ualet ad salutem obtinendam, uel ad munditiam uitæ habendam, ueniam de malefactis poscere, & malefacta denuo iterare. Ita etiam intelligendum est illud, quod idem Augustinus alibi ait, Pœnitentia est quadam dolentis uindicta, semper puniens in se, quod dolet commisisse. Et infra, Quotidie dolendum est de peccato, quod declarat ipsa dictionis uirtus. Pœnitere, n. est penam tenere: ut semper puniat in se uiscendo, quod commisit peccando. Ille autem penam tenet, qui semper uindicat, quod commisisse se dolet: Pœnitentia ergo est uindicta semper puniens in se, quod dolet commisisse. Quid restat nobis, nisi dolere in uita? ubi, n. dolor finitur, deficit & pœnitentia. Si uerò pœnitentia finitur, quid relinquitur de uenia? Tandiu gaudeat & speret de Dei grãtia, quamdiu sustentatur a pœnitentia. Dicit enim dominus, Vade, & amplius noli peccare. Non dixit, Ne pecces: sed nec uoluntas peccandi in te oriatur. Quod quomodo seruabitur, nisi dolor in pœnitentia continue custodiatur? Sed semper doleat, & de dolore gaudeat: & non sit satis, quod doleat, sed ex fide doleat, & non semper doluisse doleat.

Aug. in
li. de ue
ra, &
falsapœ
nitentia.
8. In me
dio eius
dē i to.
4. Eodē
libr.
Cap. 20,

10.

LIBRI QVARTI

Determinatur intelligentia dictorum.

De pœnitentia perfectorum, uel ad salutem sufficienti intelligendum est, quod supra dixit, scilicet, Pœnitentia est uindicta semper puniens, quod commisit: & alia huiusmodi. Illud uerò, Si pœnitentia finitur, nihil de uenia relinquitur: dupliciter accipi potest. Si enim iuxta quorundam intelligentiam peccata dimissa redeunt, facile est intelligere nihil de uenia relinqui: quia peccata dimissa iterum replicantur. Sicut enim ille, qui ex seruitute in libertatem manumittitur, interim uerè liber est, & tamen propter offensam in seruitutem postea reuocatur: sic & in pœnitentia peccata uerè dimittuntur, & tamen propter offensam, quæ replicatur, iterum redeunt. Si uerò non redire dicantur, sanè potest dici etiam sic nihil de uenia relinqui, non quod dimissa peccata iterum imputentur: sed quia propter ingratitude ita reus & immundus constituitur, ac si illa redirent.

De solempni, & unica pœnitentia.

Illud autem, quod Ambrosius ait, Reperiuntur, &c. Sicut unum baptisma: ita & una pœnitentia: non secundum generalem, sed secundum specialem morem ecclesiæ de solempni pœnitentia dictum intelligitur: quæ apud quosdam semel celebrata non iteratur. Item illud aliud Ambrosii, Pœnitentia semel usurpata, nec uerè celebrata, & fructum prioris aufert, & usum sequentis amittit: de solempni intelligitur. Solempnis ergo pœnitentia, ut Ambrosius in eodem ait, est quæ fit extra ecclesiam in manifesto, in cinere, & cilicio, quæ pro grauioribus, horrendisque ac manifestis delictis tantum imponitur. Et illa non est iteranda pro reuerentia sacramenti, ut ne uilescat & contemptibilis fiat hominibus. Vnde Augustinus, Quamuis caute & salubriter prouisum sit, ut locus illius humillime pœnitentiæ semel in ecclesia concedatur, ne medicina uilis uel minus utilis esset ægrotis, quæ tanto magis salubris est, quanto minus contemptibilis fuerit: quis tamen audeat Deo dicere, Quare huic homini, qui post pœnitentiam

De pœ.
d. 3. ca.
Repe-
riuntur.
De pœ.
d. 3. ca.
si. S. pœ
nitentiæ
ergo.

Ad Ma-
ced. epi.
54. non
longe a
princi-
pio to. 2.

DISTINCTIO XIII.

197

tiam primam rursus se laqueis iniquitatis obstringit, adhuc iterum parcis? Origenes quoque de hac solempni pœnitentia, quæ pro grauioribus criminibus iniungitur, ait. Si nos aliqua culpa mortalis inuenerit, quæ non in crimine mortali, uel in blasphemia fidei: sed in sermonis, uel in morum uitio consistat: hæc culpa semper reparari potest: nec interdicitur aliquando de huiusmodi pœnitentiam agere: sed non ita de grauioribus criminibus. In grauioribus enim criminibus semel tantum pœnitentiæ conceditur locus. Communia, quæ frequenter incurrimus, semper pœnitentiam recipiunt, & semper redimuntur. Communia dicit uenialia peccata, & forte mortalia quedam alijs minus graua: quæ sicut sæpe committuntur, ita frequenter per pœnitentiam redimuntur. Sed de grauioribus criminibus semel tantum agitur pœnitentia, scilicet solempnis. Nam & de illis, si iterentur, iteratur pœnitentia: sed non solempnis: quod tamen in quibusdam ecclesiis seruari non consuevit.

Sup Lo
uiticō.
c. 25.
Homil.
15.
In med.
eiusdē,
in to. 1.

Auctoritatibus probat, frequenter peccata dimitti per pœnitentiam.

Quod uerò pœnitentia non semel tantum agatur, sed frequenter iteretur, & per eam frequenter iterum uenia præstetur: pluribus sanctorum testimonijs probatur. Ait enim Augustinus scribens contra quosdam hæreticos, qui peccantibus post baptismum semel tantum dicebant utilem esse pœnitentiam, ita: Adhuc instant perfidi, qui sapiunt plus quam oportet: non sobrii: sed excedentes mensuram: dicunt, Etsi semel peccantibus post baptismum ualeat pœnitentia, non tamen sæpe peccantibus proderit iterata: alioquin remissio ad peccandum esset incitatio. Dicunt enim, Quis non semper peccaret, si semper per pœnitentiam redire posset? Dicunt enim dominum incitatorum mali, si semper peccantibus subuenit: & ei peccata placere, quibus semper præsto est gratia. Errant autem: constat enim multum ei peccata displicere, qui semper præsto est ea destruere. Sed si ea amaret, non semper ea destrueret. Idem ad Macedonium, Intantum hominum iniqui-

In li. de
uera, et
falsa
pœ. c. 5.
i. initio
in to. 7.
Ad Ro.
12.

Aug. ad
Maced.
epi. 54.
nō loq̄
a princ.
in to. 2.
Mat. 5.

tas aliquando progreditur, ut etiam post peractam pœnitentiam, & post altaris reconciliationem, uel similia, uel grauiora committant. Et tamen Deus facit etiam super tales oriri solem suum, nec minus tribuit, quàm ante tribuerat, largissima munera uitæ & salutis. Et quamuis eis in ecclesia locus ille pœnitentiæ non concedatur: Deus tamen super eos suæ pœnitentiæ non obliuiscitur. Ex quorum numero si quis uobis dicat, Dicite mihi, utrum aliquid prosit ad uitam futuram, si in ista uita illecebrosissimæ uoluptatis blâdimenta contempsero, si me pœnitendo uehementius, quàm prius excruciauero, si uberius fleuero, si melius uixero, si pauperes largius sustentauero, si charitate ardentius flagrauero? quis uestrum ita desipit, ut huic homini dicat, Nihil tibi ista in posterum proderunt? Vade, saltem huius uitæ suauitate fruiere. Auertat Deus tam immanem sacrilegamq; dementiam. Item. Ioan. Chrys. de reparatione lapsi, Talis mihi crede, talis est erga homines pietas Dei: Numquam spernit pœnitentiam, si ei sincerè & simpliciter offeratur: etiam si ad summum quis perueniat malorum, & inde tamen uelit reuerti ad uirtutis uiam: suscipit libenter & amplectitur, & facit omnia, quatenus ad priorem reuocet statum. Quodq; est adhuc præstantius & eminentius, etiam si non potuerit quis explere omnem satisfaciendi ordinem, quantulacunq; tamen & quantumlibet breui tempore gestam non respuit pœnitentiam: suscipit etiam ipsam, nec pœnititur quamuis exiguæ conuersionis perdere mercedem. Exëplis èt hoc idem astrui potest. David. n. per pœnitentiã adulterij simul & homicidij ueniam impetrauit: & grauius tamen postea deliquit in populi enumeratione, quod populi multitudo prostrata ostendit. Illud autẽ mirabile est, quod Angelo ferienti plebem, se obtulit dicens. Grex iste quid fecit? fiat manus tua in me, & in domum patris mei. Quo facto, statim sacrificio dignus indicatur, qui absolute estimatione estimabatur indignus. Nec mirum si tali sua oblatione pro populo peccati sui adeptus est ueniam: cum Moyses offerendo se pro plebis errore peccata diluerit. His, alijsq; testimoniis pluribus euidenter ostenditur, per pœnitentiam non se-

Et hab.
de pœn.
d. 3. ca.
talit.

1. Reg.
11.
Ibid.
Ambr.
in Apo
logia.
David.
ca. 7. in
fi. eius-
dem in
tom. 4.
1. Par.
21.
Exod.
32.

mel

mel tantum, sed sepius nos a peccatis surgere, & ueram pœnitentiam sepius agi. Voluntarie enim peccantibus nobis, ut ait Apostolus, pro peccatis non relinquitur hostia, secunda scilicet, quia semel tantum Christum oportuit pati: nec relinquitur secundus baptismus. Relinquitur uero secunda pœnitentia, & tertia, & deinceps, ut Ioannes Chrysostomus super hunc locum ait. Sciendum (inquit) quod hic quidam exurgunt, horum uerborum occasione, pœnitentiam aufe- rentes: quasi per pœnitentiam non ualeat peccator post lapsus resurgere secundo, & tertio, & deinceps. Verum etiam in hoc pœnitentiam non excludit, nec propitiationem, quæ sepe fit per pœnitentiam: sed secundum baptismum, & hostiam.

Hebr.
10.

Ad ca.
10 Ad
Hebr.
20.

SUPRA egit Magister de pœnitentia in generali, determinans ueritatẽ. s. quid sit, & quomodo diuidatur, & ad sacramenta alia ordinetur. In hac parte ostendit duos errores, ex prædictis ortum habentes. Quorum unus est, qd pœnitentia nõ iteratur. Alius est, qd pœnitentia non potest fieri de uno peccato sine alio. Ideo diuidit hæc pars in duas. In prima elidit primum errorem. In secunda secundum. infra Dist. xv. Et sicut prædictis auctoritatibus etc.] Prima pars habet tres. In prima ponit errorem cum confirmatione. In secunda respondet ipsorum auctoritatibus. ibi. His, alijsque pluribus utuntur.] In tertia adducit multiplices auctoritates ad elidendũ istũ errorem. ibi. Quod uero pœnitentia non tantum etc.] Prima pars duas habet secundum duo mēbra erroris. In prima adducit auctoritates; quæ ostendunt, qd uera pœnitentia non est, a qua quis reciduat. In secunda probat, qd post

reciduum non est iteranda. ibi. Item Ambr. Reperiuntur, qui sepius etc.] Simi iter secunda pars duas habet. In prima respondet auctoritatibus, quæ uidentur ostendere primam partem erroris. In secunda respondet auctoritatibus, quæ ostendunt secundam. ibi. Illud autem, quod Ambr. ait etc.] Similiter tertia pars diuiditur in duas. In prima adducit auctoritates ad improbationem illius erroris. In secunda exëpla. Primum facit. ibi. Quod uero pœnitentia non semel etc.] Secundum. ibi. Exëplis etiam astrui potest.]

LAUAMINI, etc.] Super illud dicit Isidorus. Lauatur, & non est mundus; qui plangit, qd gestit; &c. Videtur malè dicere, qd lauare non est aliud qd mundificare: ergo lauare, & non esse mundum non est aliud, quam mūdicari, & non esse mundum, & ita sunt opposita. Item. Cum dicit; Lauatur, qui plāgit &c. aut intelligit de planctu exteriori, aut de interiori. Si de exteriori,

Dub. 1.

tunc

tunc ex hoc nō lauatur. Si de in-
teriori: tunc constans est, q̄ ui-
uificatur, si ex corde hoc faciat:
ergo est mūdus. Resp. Dicēdū,
q̄ differenter exponūt aliq̄ hūc
locū. Quidā. n. dicūt, q̄ differt
lauari, & esse mūdū, sicut actus,
& habitus: & sic q̄ pœnitet, sed
statim recidit, lauatur q̄dē, q̄
hēt actū p̄nīæ: sed paulo post ca-
dit: & ita nō hēt habitū: & ideo
nō dicitur mūdus. Aliter expo-
nitur, q̄ differt lauari, & esse
mūdū: sicut uia, & terminus, si-
ue dispositio, & p̄paratio ad ali-
qd. Fletus. n. & dolor attritio-
nis disponit ad p̄nīam: cum q̄s
ergo dolet, & atteritur, lauatur:
q̄ ad mundiciā disponitur: sed
tamen dum recidit, se iterum in-
quinat: & ideo nō est mundus.
Et est exemplum: si mulier pan-
num lauaret, & statim post ali-
quātulum lotionē in lutum im-
mergeret. Vnde sermones sunt
tropici, & sunt secundū quan-
dā metaphoram exponēdi. Qd̄
q̄ritur, cuiusmodi sit illa lotio?
dico qd̄ est interior, & non est
contritionis; sed attritionis: uel
si est contritionis, non tantū
denominat mundum; quia non
p̄seuerat, ut passio in tertia spe-
cie qualitatis.

Dub. 26. *Nihil profunt, &c.* Videtur
Aug. hic falsum dicere: q̄a pro-
funt ad remissionē p̄teriorum
peccatorū, q̄a saltē illa dimittū-
tur: aliqd̄ ergo profunt: nō ergo
nihil. Itē. Si tu dicas (sicut Magi-
ster dicit) qd̄ nihil profunt ad
salutē, ergo pari ratione debe-
ret dicere, q̄ nihil profuit baptis-
mus, cum replicantur peccata.
Respon. Dicendum, qd̄ intelli-
git de replicatione habituali, q̄a

nihil profunt lamenta, cum est
uoluntas replicandi, quia deest
pœnitentiæ fundamentum: &
ideo lachrymæ illæ sunt fictæ.
Vel dicendum, sicut dicit Ma-
gister, q̄ nihil profunt ad salu-
tē. Nec est simile de baptismo,
quia quamuis ad salutem non
prosit, quando peccata replican-
tur, prodest tamē p̄ impressio-
nē characteris: & quia cōfertur
fundamentum omnium sacra-
mentorum: ideo non est simile.
De pœnitentia autem, cū homo
peccat, nihil manet: & ideo itera-
ri potest & debet.

Qui commissi, &c. Videtur
Greg. hic malè dicere: quia plan-
gere commissi non est peccatū:
sed homo non subiicit se pœnæ
grauiori nisi propter culpam:
ergo &c. Item. Plangere bonū
est & penale: ergo potius dispo-
nit ad gratiam, quam ad pœnā.
Respō. Dicendū, q̄ hoc non di-
cit de quocumq̄ fletu: sed hy-
pochritarū, q̄ in lachrymis exte-
rius p̄tendunt sanitatem, &
in corde portant iniquitatem: &
isti peccant dupliciter, & quan-
tū ad tales loquitur Greg. Ali-
ter potest dici, q̄ loquitur de eo,
qui flet ordinate, & in detesta-
tionem culpe, quod pœnæ gra-
uiori se subiicit non propter fle-
tum, sed propter contemptum.
Fletus. n. ille est ab aliquo dono
Dei: & qui iterat peccatum, cō-
temnit donum Dei. Præterea in
ipso fletu consideratur peccati
enormitas: ideo cū iteratur, au-
getur offensa p̄p̄ actualem cōte-
stationem. Vnde sicut habitus
sciētiæ aggrauat, & tamē bonū
est scire peccatum, & cognosce-
re ita cōsiderare, & plāgere pec-
cati.

cati enormitatem est bonum, &
si quis post hoc peccat, aggraua-
tur culpa per accidens.

Dub. 4. *Pœnitentia est uirtus &c.* Vi-
detur ista diffinitio Magistri nō
esse conueniens: quia diffinitio
totum esse rei debet indicare, &
partes pœnitentiæ sunt cōfessio,
& contritio, & satisfactio: unde
uidetur, qd̄ non solum per actū
contritionis, qui est plāgere, &
odire peccatum, sed et per actus
alios deberet diffiniri. Item. Pœ-
nitentia est respectu p̄teriorum,
& non respectu futurorū:
ergo malè diffinitur respectu fu-
turi, cū dicit, Et plāgenda iterū
non cōmittere. Resp. Dicendū,
q̄ actus principalis pœnitentiæ
est actus cordis, & actus interior:
& ideo per illū magis diffinitur:
& ideo illum tangit explicitè.
Vnde plāctus nō attēditur hic,
quantum ad effusionem, lachry-
marum exteriorum, sed interio-
rū: quia istæ exteriores nō sunt
de esse; sed de benè esse: nihilo-
minus alios actus includit, cum
dicit, cum emendationis propo-
sito, quia emenda fit per confes-
sionē, & satisfactionem: & quo-
niam pœnitentia secundū qd̄
uirtus est, respicit emendam, &
emenda nō stat cum iteratione
culpe: ideo ex consequenti respi-
cit culpā non iterādā. Et ideo
Magister diffinit per futurum:
quia quamuis pœnitentia, ut est
afflictio, sit respectu p̄teriori;
tamen pœnitentia uirtus etiā fu-
turū respicit. Vnde in diffinitio-
ne pœnitentiæ tangit Magister tri-
plice actum. Vnus est actus pœ-
nitentiæ secundū qd̄ pœnitentia:
& hic est dolere de culpa cōmis-
sa. Alius est actus, secundū qd̄

pœnitentia est uirtus: & iste actus
est uelle emendare; & hunc tan-
git, cum dicit. Cum emendatio-
nis proposito &c. Et tertius est
annexus utriq̄, (scilicet nolle of-
fendere, uel committere: & iste
perficit utrumque. Nullus. n. ue-
rè pœnitet de p̄terito, nec pro-
ponit emendam facere, nisi pro-
ponat ultra non offendere.

Sed & si de peccato &c. Vide-
tur secundū hoc, q̄ uiuificare
sit actus pœnitentiæ. Sed contra.
Videtur q̄ magis iustitiæ, quia
mortuū uiuificare non est aliud
quam iustificare: sed iustificatio
est per generalem iustitiam: er-
go & uiuificatio: & hoc uidetur.
Ezech. In iustitia, quam opera-
tus est, uiuet, & non morietur,
Item. Videtur q̄ hoc sit fidei.
Heb. & Abac. Iustus ex fide sua
uiuit. Item. Videtur, q̄ hoc sit
charitatis; quia charitas est uita
animæ, sicut dicit Aug. & ma-
gister Hugo de sancto Vict. Itē.
Videtur multò magis esse gra-
tiæ, quia uita diuiditur in uitam
naturæ; gratiæ, & gloriæ. Resp.
Dicendum, Sicut uiuere in natu-
ralibus aliquando dicitur actus
primus, aliquando dicitur signū
uitæ: sic etiam aliquando attri-
buitur uita ei, a quo est, aliquā-
do ei, in quo manifestatur. Dicē-
dum ergo, quod illud, quod ui-
uificat, propriè gratia est: illud
autem per quod manifestatur,
uirtus est. Pōt igitur manifesta-
ri uita, ut in fieri, uel ut in facto
esse. Si ut in fieri, sic attribuitur
uirtuti pœnitentiæ, per quā ma-
nifestatur ipsa uiuificatio, quia
in cōtritione percipiūtur signa
expulsionis peccati. Si ut in facto
esse, sic p̄t manifestari uita quātū
ad

Dub. 5.**Ca. 18.****Ca. 10.****Cap. 2.****Hug. li.****2. 1. 13****6. p. 6.**

ad intellectum; & sic per fidem captiuantem. Aut quantum ad affectum, & sic per charitatem uigorantem. Aut quantum ad affectum: & sic per iustitiam regulantem: & ita patet responsio, quare his attribuitur: & responsio ad obiecta, quia non attribuitur his uita tamquam principio, sed tamquam manifestati uo; & talia possunt esse plura.

Dub. 6. *Pœnitentia est quadam &c.* Videtur Aug. hic malè dicere, quia nullus in eadem causa potest esse reus, & iudex: ergo si quis peccauit, non potest rationabiliter se punire. Item: Homo magis tenetur ex charitate se diligere, quam alium: sed homo debet alii parcere, non uindicare: ergo non debet uindicare, nec uindictam de se exigere. Item. Vindicta est solius Dei: sicut dicitur Ro. Mihi uindictam; ergo pœnitentia est solius Dei, siue uindicta in pœnitentia. Respon. Dicendum, quod ista ratio est conueniens, quia pœnitentia uirtus est ad destructionem ueteris hominis ordinata, & nemo potest uitam nouam inchoare, nisi repudiet ueterem: & nemo potest domini amicus effici, nisi odiat, quod Deus odit: quia ergo Deus odit peccatum odio uindictæ, & ipsum peccatorem: ideo pœnitens etiam ipsum debet odire, & de se ratione & uindictam expetere. Ad illud ergo quod obiicitur, quod non pertinet ad ipsum inquam reus est iudicare; pertinet tamen iudicari inquam reus est, & iudicare inquam iustus. Vnde ipsa ratio conformata legibus æternis seipsam punit, ut conformis

fuit legi peccati: & sic accipit auctoritatem a Deo, & non ipse punit, sed Deus. Item. Deus inuenit homini naturale iudicatum, cui commisit regnum animæ iudicandum, & lib. arb. illi conformatum debet uindicare transgressionem & in seipso, non auctoritate sua, sed Dei, & naturalis iudicatorii, quod non errat. Cum ergo dicitur, quod non est idem reus, & iudex: uerum est idem secundum idem. Quod obiicitur, quod debet parcere. Dicendum, quod & si homo debeat parcere iniuriam suam: tamen iniuria Dei est iudicanda ab eo, cui commissa est: & quia homo iniuriatus est Deo, ideo debet esse minister Dei in parte ista. Ex hoc patet ultimum, quod uindicta est Dei: uerum est de uindicta, quam aliquis uindicat se, quia nullus debet se uindicare: sed debet uindicare alium de se, uel de alio. Vel dicendum, quod Dei est tamquam principalis auctoris, hominis tamquam ministri.

Sed semper doleat, &c. Videtur Aug. hic malè dicere; quia gaudium & dolor sunt opposita, & opposita non sunt nata simul inesse eidem: ergo impossibile est quod semper doleat, & gaudeat. Si tu dicas, quod dolor est de peccato, & gaudium de dolore: & sic non habent oppositionem. Contra. Videtur, quod habent oppositionem: quia siue de eodem, siue de diuersis impossibile est quod eadem anima simul sit tristis, & gaudens: ergo impossibile est quod semper doleat, & gaudeat. Item. In dolore mouetur cor secundum contractionem, in gaudio secundum dilatationem.

nem. Sed non potest simul, & semel moueri oppositis motibus: ergo &c. Si tu dicas, quod gaudium est secundum quid, & dolor simpliciter. Contra. Nulla est uirtus, in qua non sit delectatio: & si est uirtus simpliciter, est delectatio simpliciter: uirtus enim delectat suum possessorem. Item. Gaudium est de pœnitentia rei amaræ: ergo si pœnitens multum desiderat dolere, uideretur quod si multum dolet, gaudet simpliciter. Respon. Dicendum, quod utrumque est in uerè pœnitente. scilicet dolor, & gaudium: nec unum dimittit alterum; sed perficit: sicut uelle dolere desiderium doloris dolorem non minuit, immo auget; sic & gaudium; nam in pœnitentia cum sit uirtus tantum est dolor; sed dolor uoluntarius; & tamen quia habet quod amat, & desiderat, necessario gaudet. Ideo pœnitens cum habet dolorem, quem desiderat, gaudet: nec gaudium remouet dolorem, immo perficit: & simul est dolor, & gaudium: sicut Aug. de se dicit, quod solus fletus erat sibi dulcis, loquens de amico mortuo, & hoc erat propter doloris uehementiam: sic & in proposito. Quod ergo obiicitur, quod impossibile est simul inesse eidem &c. dici potest, quod uel non sunt in eadem potentia; sed in diuersis: ut dolor sit in sensualitate, & gaudium in ratione: & tunc nullum est impossibile, quod una uis gaudeat de dolore existente in alia. Vel dicendum quod sunt in eadem, ut secundum quod supra se conuertit: unde sicut non cum actu simplici; sed composito uis conuertatur supra peccatum, & supra dolo-

rem: sic nec effectus. Vnde sicut in ratiocinatione dicimus, quod est actus unus: tamen nullus conuertit se supra plura, quæ diuersimodè agnoscit: sic & affectus consequens sine aliqua repugnantiā diuersimodè afficitur: & sic patent obiecta.

Pœnitentia est uindicta, &c.

Dub. 8.

Dicit hic Magister, quod intelligitur de pœnitentia perfectorum. Contra. Videtur enim malè dicere Aug. quia si pœnitentia finitur, nihil relinquitur de uenia: ergo semper punire spectat ad omnes. Respon. Dicendum, quod perfectus dicitur dupliciter: aut quantum ad temporis durationem, aut quantum ad status sublimitatem. Prima perfectio est, quod diuiditur contra incipientes proficientes secundum profectum temporis. Alia perfectio consistit in operibus supererogationis. Magister autem intelligit de perfectione primo modo, & uocat perfectorum pœnitentiam, quæ durat usque ad finem uite: & de hac dicit intelligi illud Aug. quod semper punit. Notandum tamen, quod semper punire debet non simpliciter, sed quamdiu durat culpa: & sic patet illud.

Solemnis ergo pœnitentia, &c.

Dub. 9.

Hic quatuor sunt notanda. Primo qualis sit, siue quod sit eius forma. Et dicendum, quod pœnitentia solemnitas est pœnitentia addens super publicam, quia non tantum est in manifesto, sed quia fit cum solemnitate quadam. In capite enim quadragesimæ eiicitur pœnitens extra ecclesiam, nec admittitur usque ad diem cœnæ: & tunc etiam non communicat. Eicitur autem a persona autentica sicut

Dub.

Lib. 4.
confes-
sio.

sicut ab episcopo presentibus sacerdotibus, qui nouerunt culpam. De hoc. l. dist. poenitentes, & cap. sequen. Secundo notanda est ratio huius solemnitatis triplex. Vna est ad terrorem aliorum: alia propter erubescentiam delinquentis: & tertia propter significationem eiectionis Adae de paradiso. Vnde hoc debet cum crebris suspiriis denunciare episcopus: & ita eiicere, sicut Adam eiectus fuit de paradiso: & ideo non est iteranda, & de hoc habet. l. dist. poenitentes, & c. sequ. & eadem. dist. c. si quis post remissionem. §. potest & aliter. Tertio notandum est, quod haec poenitentia non imponitur nisi pro graui, & enormi culpa: maximè pro culpa, quae totam urbem commouit, sicut ibidem dicitur. Nec imponenda est sacerdotibus propter reuerentiam ordinis. Et potest quidem imponi publica poenitentia pro peccato manifesto. Quarto notandum, quod poenitens non reconciliatur solemniter nisi ab episcopo, uel sacerdote eisdem mandato episcopi, praesertim in articulo necessitatis. Reconciliari autem potest in octaua Paschae si bene poenituerit, & habere ingressum ecclesiae: sin autem manebit sic, usque ad finem uitae; & de hoc habetur. xxviii. quaestione. ii.

Dub. 10

Quod tam n. & c.] Obicitur. Videntur enim tales ecclesiae peccare, cum faciant contra rationem sacramenti, & signationis solemnem poenitentiae. Respon. Dicendum, quod hoc non est de necessitate poenitentiae: sed solum de bene esse: tamen ubi sunt gētes duae, haec poenitentia iteratur ex

causa, ut duritia confringatur multiplice confusione, quae unica non confundebatur: & uix talibus possit imponi poenitentia oculta ita diuturna, quod susciperent, uel seruarent: ideo talis poenitentia iteratur ex causa.

Quod uero poenitentia & c.] Vide Dub. 11 detur malè dicere, qui super illud Amos. Super tribus sceleribus Damasci, & super. iiii. non conuertam eum: Glos. ibi. Quarto eadem peccata committenti, nec poenitentiam, nec indulgentiam se daturum denunciat: ergo non uidetur, quod frequenter, si tantum ter. Respon. Dicendum, quod Hieronymus intelligit, quod primum peccatum sit consentire in corde, secundum est facere in opere, tertium est uertere in consuetudinem: quartum est finaliter non poenitere: & de hoc nec poenitentiam dat, nec ueniam, quia post mortem non est locus poenitentiae. Ab aliis tribus liberat, quod dat poenitentiam, & ueniam simul: sicut probatur, & inuitur in resurrectione trium mortuorum, quorum unum suscitauit in domo, alium in porta, & tertium in sepulchro.

Etiam si ad summum & c.] Vide Dub. 11 tur malè dicere Chrylостomus; quia nullus est ita malus, quin adhuc possit peccare: ergo nullus est ita malus, quod adhuc possit fieri dererior. Item. In Psal. Ps. 73. dicitur. Superbia eorum, qui te odierunt, ascendit semper: ergo si est semper, & crescit, numquam est status quantum ad actum. Respon. Dicendum quod hoc potest intelligi secundum actum, ut ita sit malus, quod nullus peior: & quod non intelligatur secundum

secundum potentiam: uel dicatur, quod hoc intelligitur secundum genus peccati, quod si aliquis peccet enormissimo peccato, adhuc Deus paratus est parcere, dum est in uia: & hoc uocat summum malorum, quia est malum contra gratiam diuinam, ut fornicatio: & est malum contra gratiam, & rationem, & naturam, ut sodomiticum, & illud est pessimum. Vel si quod aliud genus peccati sit peius, ut blasphemia in Deum, siue spiritus blasphemie.

Dub. 13

Deliquit in populo & c.] Videtur illud uerbum Augustini falsum, quia Moyses numerauit populum. Et similiter Saul. tamen neuter peccauit: ergo pari ratione, nec Dauid. I T E M. Dauid peccauit: ergo non debuit populus puniri: sed potius ipse, qui peccauerat. Respon. Ad primum. Dicendum, quod Moyses numerauit mandato domini, & Saul propter expeditionem ad pugnam: sed Dauid propter superbiam; uolebat enim gloriari in multitudine populi numerosa. Quod queritur, quare punitus est populus. Respon. datur propter connexionem populi ad principem, propter quam etiam puniti sunt filii Israel in peccato Acham. Vel potest dici, & melius, quod dominus puniuit principem in populo, ut in eodem puniretur, in quo gloriabatur, sicut aliquis punitur in sua possessione. Aestimant tamen aliqui, quod iusto Dei iudicio permissum sit hoc, ut illi punirentur, qui adhaeserant Absalon. Figura tamen, & instructio in hoc magna fuit, ut ostendatur

Iosue. 7

datur quantum malus prelatus, & eius peccatum obest subditis, & quantum eius oratio prodest in ipsius poenitentia, & serueritate.

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

An contingat cadere à uera poenitentia.

Intelligentiam huius partis duo principaliter queruntur. Primo queritur de intentione poenitentiae. Secundo de effectu poenitentiae iteratae. Circa primum queruntur tria. Primo queritur, utrum contingat cadere a uera poenitentia. Secundo, utrum contingat per poenitentiam resurgere. Tertio, utrum omnis agens poenitentiam super culpam inueniat ueniam a Deo.

CIRCA primam quaestionem proceditur sic: & ostenditur quod contingat a uera poenitentia cadere exemplo Dauid, qui de peccato mortis Uriae poenitens, quod dominus eius poenitentiam acceptauit: qui tamen post peccauit in enumerando populum.

I T E M. Auctoritate domini Iohannis. ubi dicit paralytico. Vade, & amplius noli peccare; ne deterius tibi aliquid contingat: sed non fuisset comminatus malum propter reciduum, nisi posset cadere: ergo & c. I T E M. Ratione uidetur, quia poenitentia habet esse in libero arbitrio. secundum statum uiae: & hoc non est coactum: sed tale est uertibile; & per uertibilitatem potest cadere a statu gratiae, & iustitiae: ergo & poenitentiae. I T E M. Gratia S. Bon. Lib. 4. Cc ba-

baptismatis est maior, quā pœnitentiæ; & confirmationis similiter: sed post uerā gratiā baptismatis, & confirmationis contingit cadere; ergo post gratiam pœnitentiæ.

CONTRA. Ambr. & August. sic diffiniunt pœnitentiā. Pœnitentia est perpetrata plāgere, & plangenda non committere: ergo si admittit, uel cōmittit post plangenda, prius non pœnituit. Si ergo pœnituit, patet quod ultra non cōmittet. Si dicas, quod refertur ad idem tempus, hoc suffluit, quia nemo in eodē tpe, in quo plāgit, peccata admittit.

Vide li. 2. de sūmo bono. c. 16. in prim. et de pœnit. dis. 3. c. Irriisor. I T E M. Isido. Inanis est pœnitentia, quā sequens culpa inquinat: ergo si post peccat, prima pœnitentia fuit inanis: ergo ab oppositis si fuit uera, postea nō peccauit. I T E M. Ratione vtriusque, quia offensa est infinita: ergo & satisfactio si uera est, debet esse infinita: ergo cū non sit infinita intensiue, talē est infinita duratone: ergo si non semper durat, non est uera pœnitentia, nec satisfactio. I T E M. Verē pœnitentis est semper dolere: ergo eius semper est peccatū detestari: sed semper detestanti gratiā impossibile ē resurgere: ergo uere pœnitentem cū semper detestetur culpam, impossibile est cadere.

RESOLVTIO.

A vera pœnitentia in finem perdente, nequaquam contingit cadere: licet benē a pœnitentia uera, id est uerum uirtutis opus habente.

RESPONDEO. Dicendum, quod sic errauerunt aliqui circa pœnitentiam, sicut circa charitatem. Dixerunt enim quā habēs semel

ueram charitatem, numquā perdit eā: similiter & habens ueram pœnitentiā, nunquā eam perdit: Sed hoc est manifestus error, & contra scripturā. Ratio autem, quæ istos decepit, fuit: quia non considerauerūt quid dicatur, uel quid importetur per hoc nomen Verū, cum dicitur uera pœnitentia, uel uera charitas: Quamuis enim unū dicat indiuisiōnem principiorū entis, & uerum indiuisiōnem entis ab esse, siue actu absoluto: prout tamen notū est fieri apud intellectū, & bonum per indiuisiōnem ab actu ut in finem relativo, tamen quando uerū reflectitur supra bonum, ut dicatur uera uirtus, utrumque potest importare, & utroque modo accipi potest. Et ideo intelligendū, quod ueritas pœnitentiæ dupliciter accipitur, sicut & cuiuslibet uirtutis. Vno modo dicitur uirtus uera, quæ habet uerū uirtutis opus, uel nata est habere quantum est de se: & sic hæc ueritas est de essentia uirtutis. Alio modo dicitur uirtus uera, quæ perducit in finē, & hæc ueritas non est essentialis uirtuti, sed tantū dicit uirtutis statū, siue cōtinuationem. Secundū hoc dicendū, quod si primo modo dicatur pœnitentia uera, quæ uerum uirtutis habet actum: sic de ueritate pœnitentiæ est detestari malum cōmissum, & pro illo tpe nullum committere, & de futuro præponere non cōmittere: & ab omnibus his potest homo cadere, & ita a pœnitentiā uera ueritate primo modo dicta. Si autem dicatur uera, quia perducit in finē, ut finalis, & continuata; ab hac non est cadere. Sed hanc nō est dicere

dicere hominē habere nisi in fine, & post nō contingit cadere.

AD ILLVD, quod obiicitur primō, quod ad ueritatem eius spectat plangenda non cōmittere. Dicendum, quod si loquamur de ueritate primo modo, ad ueritatem spectat non cōmittere tunc nec proposito, sed non post: & sic accipitur in illis diffinitionibus. Vel si accipitur pro futuro simpliciter, tunc erit pœnitentiæ dictæ ueræ ueritate perseuerantiæ, siue ducente in finem. ET PER HOC patet illud Isido. quia dicit inanis propter frustrationē finis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod offensa ē infinita, Dicendum, quod Deus remittit offensam per gratiā, & pro delectatione exigit pœnā per pœnitentiā: & iō nō oportet, quod sit infinita. AD ILLVD, quod obiicitur, quod semper dolere debet. Dicendum, quod semper dolere debet habitu: sed qui habitu dolet de peccato præterito, nihil impedit, quin actu committat futurum: uel referendum est ad pœnitentiam finalem, sicut dictum est iam.

QVÆSTIO II.

An pœnitentia reiterabilis sit?

VT RVM contingat per pœnitentiā resurgere, hoc est pœnitentiam iterare. Et quod sic, uideatur exemplo David; qui primō peccauit homicidio, & pœnituit. Rursum peccauit numerādo populum, & pœnituit, & Deus utrumque acceptauit. I T E M. Auctoritate Ezech. Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis &c. omnium iniquitatum eius nō recordabor amplius: sed non distinguit peccatorem: er-

go uerum est de eo, qui recidit, quia terminus in cōditionali in antecedente tenetur uersaliter. I T E M. Esto quod semper iste dum fuit in pœnitentia, fuisset in culpa, constat quod peior fuisset: sed non si ei præclusa salutis uia: ergo si tunc potuisset per pœnitentiā surgere, & nunc potest. I T E M. Rōne uidetur, quia Deus pronior est ad miserendum, quā ad cōdemnandū: sed quantumcunq; homo Deo seruerit, si pœnitet de bono facto; Deus obliuiscitur bonorū: ergo si pœnitet de malo, remittit. I T E M. Si non potest resurgere secundo, aut hoc est, quia non potest secundo pœnitere, aut quia Deus non acceptat. Nō primo modo, quia lib. arb. est in nobis uertibile, & tota die uerti uidemus. Non secundo modo: pœnitere enim est conteri, & humiliari de peccato: sed dicitur in Psalm. Sacrificium Deo spiritus Psa. 50. contribulatus, cor contritū, & humiliatum &c.

CONTRA. Heb. Impossibile est eos, qui prolapsi sunt; rursus renouari ad pœnitentiā. I T E M. Prouer. Qui peruersis graditur nis, concidet semel. I T E M. Ambro. dicit quod unica est pœnitentia, sicut unicum baptismum. I T E M. Ratione uidetur, quia sacramentum pœnitentiæ habet effectum a Christi passione, ut baptimus: sed passio Christi est unica, & amplius non potest pati: ergo nec pœnitentia iterari. Et hoc est, quod dicit Apostolus. Rursum crucifigunt sibi filium Dei. I T E M. Baptismus non iteratur, nec iterari potest, ne fiat contumelia sacramento,

& ueniat in contemptum: ergo pari ratione nec pœnitentia.

RESOLVTIO.

Abst. ut pœnitentiam irreiterabilem arbitremur: Quid enim esset, nisi desperationi vniversa dire committere?

RESPONDEO. Dicendum, q̄ pessimus error est, & crudelissimus; q̄ pœnitentia non possit iterari, quia claudit uiscera dñi nœ misericordiæ: & tunc oēs peccatores, uel ferè oēs cogeret desperare. Et ideo dicendum, q̄ iterari potest, quotienscumque homo est in hac uita: sed post hanc uitam non potest. Et ratio quare pœnitentia possit, & debet iterari, & baptismus non est triplex. Vn̄a est, quia in baptismo imprimitur character, q̄ est indelebilis; in pœnitentia non. Secunda rō est, quia baptismus est contra morbum non iterabilem, qualis est morbus peccati originalis: sed pœnitentia contra morbū iterabile, qualis est morbus peccati actualis; unde quia medicina debet aptari morbo, patet &c. Tertia ratio est, quia baptismus habet totam efficaciam a passione, sed pœnitentia non habet efficaciam tantū a passione Christi, sed ab actu nostro: & ideo baptismus non iteratur, sicut nec passio: pœnitentia uerò iteratur, secundū q̄ uolūtas nostra conuertitur, & reuertitur: inde est quod in baptismo oīs pœna remittitur, in pœnitentia non. Et si baptismus iteraretur, daretur nobis occasio peccandi: non sic est in pœnitentia, quia bene punit.

AD ILLVD, ergo quod obiicitur in cōtrariū de uerbo Apo-

stoli, Impossibile est &c. potest fieri uis in hoc q̄ dicit, impossibile: quia non ex uiribus humanis. Vel impossibile. i. difficile: loquitur enim de imperfectis, qui difficulter resurgunt. Vel ut fiat uis in pœnitentia, quia loquitur de reuocatione, quæ est in pœnitentia, quam sequitur baptismus: hæc enim uirtutem totam habet ab hostia passionis: & de hac dicit Apostolus. Non relinquit hostia pro peccato. AD ILLVD Ambr. & Origenis. Dicendum, quod intelligi debet de pœnitentia solemnī: & hoc secundum morem aliquarum ecclesiarum, sicut patet in litera. AD ILLVD, quod obiicitur de baptismo & contumelia sacramenti, patet responsio ex prædictis, quod non est simile: hic enim non fit contumelia sacramēto: quia sic institutum est, & efficaciam habet: sed secundus, uel iteratus baptismus nullius est efficaciam. Non fit etiam cōtumelia passioni, quia non sic totam, & plenam efficaciam a passione recipit, ut baptismus: sicut in præcedentibus uisum est, & infra de pœnitentia uidebitur.

QVÆSTIO III.

An pro quacunque culpa, etiam grauissima sit reperire gratiā apud Deum in pœnitentia.

VT RVM omnis agens pœnitentiā super culpā inueniat ueniā etiam quantumcūq; peccauerit: Et q̄ non uidetur. ii. Machab. Orabat scelestus dominū, a quo non erat misericordiā consecuturus: loquitur de Antiocho, qui ueniā petiit, & propter multa scelera non inuenit. IT EM. Heb. de Esau loquens, di-

Heb. 10

Supra. Dist. 6. arti. 1. q. 6.

cap. 9.

ca. 12. cit.

cit. Non inuenit locum pœnitentiæ, quamquam cum lachrymis postulasset eam: constans est, quod pœnitebat, & petebat ueniā, & non inuenit: & tamē non fuit multum enormis peccator: ergo multo minus illi, q̄ sunt ī grauibus peccatis. IT EM. De Angelo, & Dæmonibus dicit Isid. Non pœnituerunt, & si pœnituisent ueniā non inuenissent. IT EM. Sententia diffinitiuā est irreuocabilis: ergo si aliquis damnatus est per sententiā diffinitiuā, quantumcūque pœniteat, non inuenit ueniā: sed damnati pœnitebunt, sicut dicitur Sap. Dicentes intra se, pœnitentiam agentes, &c. ergo cum eis numquam detur ueniā, non omnis agens pœnitentiam apud Deū inuenit ueniā.

Lib. de ordine creaturarū.

cap. 5.

cap. 18

CONTRA. Mat. Quoties peccauerit in me, &c. & post. Non dico tibi usque septies: sed usq; septuagesies septies. Glo. Finitū ponit pro infinito: ergo si præcipit nobis misericordiam ad infinitas culpas, si quærat ei ueniā, cum maiorem misericordiā faciat, quā præcipiat; & ipse sit misericordissimus, multo magis uidetur, q̄ ipse petenti sibi ueniā parcat. IT EM. Ber. in li. de gradibus humilitatis dicit de diaboli damnatione. Sic Deus temperauit in uindictam pœnitentiam, ut si uellet respicere, Deus ueniā nō neget. IT EM. Misericordia Dei super excellit omne peccatum intensiue: unde quia ipsa est infinita: uidetur, quod quantumcūque iteretur peccatum, adhuc super excellit: ergo plus potest Deus remittere, quam homo possit peccare:

ergo si ueniā petit, misericordiam nō negat. IT EM. Chryf. dicit. Etiam si ad summum quis perueniat malorum, & inde uelit reuerti, suscipit libenter, & amplectitur: ergo uidetur, quod omnis agens pœnitentiam, apud Deum inueniat ueniā.

RESOLVTIO.

Ea est Des pietas, ut nec diabolus despiceret: si perfectè pœnitere posset.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ agere pœnitentiam, siue dolere de culpa cōmissa est dupliciter, aut propter læsionem naturæ, aut propter offensionem maiestatis diuinæ; & ipsius iustitiæ. Primam pœnitentiam sup culpa commissa habere potest quis ex sola natura, sine aliqua gratia. Sicut. n. hō naturaliter se diligit, ita et edidit omne, propter quod malum incurrit: & hæc pœnitentia est in malis, & in damnatis: & erit aliquando in Angelis malis, cum absorpti erunt a pœnis. Sed in hac uiuit, & regnat mala uoluntas, cum sit pprii boni amica: ideo Deus eam non acceptat, nec quis sic pœnitens inuenit gratiā, uel ueniā. Alia est pœnitentia, qua quis pœnitent pp Dei offensionem paratus est facere emendā; & hæc non est sine diuina gratia gratū faciente, uel gratis data: & hæc a deo disponit ad gratiam, q̄ nullus est sic pœnitens, quin inueniat gratiam, & ueniā: & ideo Deus nulli eā dat, nisi cū quo proponit facere misericordiam. Et quoniam diabolus hanc habere non potest: ideo non potest habere ueniā; sed si per impossibi-

An resurgenti per pœnitentiam necesse sit resurgere in equali uel in maiori charitate?

CONSEQUENTER quantum ad secundum articulum queritur de effectu pœnitentiæ iteratæ. Et circa hoc queruntur tria. Primò queritur, utrum sit necesse resurgere in æquali charitate. uel etiam in maiori. Secundò queritur, utrum perfecta pœnitentia restituat in pristinum gradum. Tertiò, utrum perfecta pœnitentia restituat homini opera bona, prius mortificata per culpam.

CIRCA primam proceditur sic. ROM. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. *Cap. 3.* Glos. Etiam lapsus in mortale: sed si resurgerent, in minori charitate, cooperaretur eis in bonum: ergo &c. Si dicas, quod casus reddit cautiore, & diligentiores.

Contra. Augmentata una uirtute, augmentantur & omnes: ergo si aliquis est prudentior &c. ITEM. Dominus dicit per Ezechiel. de peccatore pœnitente, Omnium iniquitatum eius non recordabor amplius: sed si in minori resurgit charitate, recordatur: ergo &c. Si dicas, quod intelligitur de recordatione ad pœnam æternam. Contra. Diminutione gratiæ sequitur diminutio gloriæ: ergo si in minori charitate resurgit, minorem gloriam habebit: ergo cum ablatio gloriæ, & diminutio boni æterni sit pœna, patet &c. ITEM. Aug. ad Macedonium loquens de reciduantibus. *Tom. 2. Epist. 5.*

le poneretur, quod diabolus hæc haberet, utique dominus daret ei gratiam. Hæc igitur est potissima causa irremediabilitatis peccati diaboli, quia non potest pœnitere, nec liberum arbitrium eius uerti ad ueniam petendam. Quæ autem huius sit ratio, habet locum in Secundo Libro. *Dist. 7. p. totum.* Concedendum igitur, quod omnis agens pœnitentiam super culpam secundum assignationem prædictam, quantumcunque peccauerit, inueniat ueniam.

AD ILLUD, ergo quod obiicitur de Antiocho. Dicendum, quod pœnituit propter lesionem nature, quam incurrerat, non propter diuinam offensam, unde non intendebat satisfacere pro offensa: sed sicut patet ex litera, desperabat, quasi mentiendo contrarium diceret. AD ILLUD, quod obiicitur de Esau. Dicendum, quod ipse similiter pœnituit propter amissionem benedictionis, & præterea nolebat facere emendam: sed potius de fratre quærebat uindictam, sicut patet ex textu.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod diabolus, & demones ueniam non haberent, si pœniterent. Dicendum, quod loquitur de petitione ueniæ quantum ad primum modum, scilicet propter pœnas, non propter iustitiam: si enim alio modo pœniterent, haberent (sicut dicit Bernardus) sed non possunt. AD ILLUD, quod obiicitur de damnatis. Dicendum, secundum distinctionem præhabitam, quod

non pœnitebunt propter amorem iustitiæ: sed propter odium pœnæ.

tibus. Deus facit oriri super tales lumen suum: nec minus tribuit, quam ante tribuerat largissima dona uitæ, ac salutis. Et si dicas, quantum est de se. Contra. Mensura gratiæ est secundum donationem illius: ergo si prius magna, & larga: ergo & nunc; & sic, &c. ITEM. Ratione uidetur: quia (sicut determinat Magister) per pœnitentiam opera mortificata uiuificantur, quia sunt remuneratione digna: ergo remunerabuntur opera prius facta: sed constat secundum quod meruerunt: ergo tantum habebunt gloriæ, ex quanta charitate sunt facta: ergo necesse est, quod in æquali resurgat, cum nullus possit præmiari ultra quantitatem charitatis finalis. ITEM. Difficilius est resurgere, quam resistere: ergo maioris uirtutis, & gratiæ: cum ergo pro gratiam, quam habuit non resistit peccato, ad hoc quod resurgat, necesse est habere maiorem. ITEM. Deus nihil mali permittit fieri, de quo non eliciat bonum æquale, uel maius: quia si hoc esset, aliquando turpitudine remaneret in uniuerso: ergo si permittit hunc peccare peccato, quod adimit tantum de gratia: necesse est, quod tantam, uel plus restituat.

CONTRA. Contingit perfectum cadere: sed cum resurgit, statim non est perfectus, quia nemo repente fit summus: ergo non necesse est, quod resurgat in æquali. ITEM. Minima charitas potens est delere omnem culpam: sed non est necesse de gratia, nisi quantum sufficit ad delendum culpam: ergo necesse non est, quod in æquali, si potest in minori. ITEM. Deus

in donatione gratiæ de congruo considerat dispositionem suscipientis: sed possibile est, quod qui magnam charitatem habuit, parum se disponat: ergo possibile est ipsum paruam charitatem accipere. ITEM. Quanto gradus altior, tanto casus grauior: & quanto grauior est casus, tanto minus est homo dispositus ad gratiam: ergo ex hoc, quod maiorem habuit charitatem, minus est dispositus: ergo potius resurget in minori, quam in æquali. ITEM. Iste nihil meretur propter charitatem, a qua cecidit, similiter nec aliquid, quod habebat: ergo gratiæ donatio omnino est a liberalitate Dei: ergo potest esse maior, minor, & æqualis.

RESOLVTIO.

Secundum mensuram preparationis, & diuinæ largitatis dispensationem erit & modus resurgendi per pœnitentiam a peccato in gratiam.

RESPONDEO. Ad hoc dixerunt quidam, quod si in æquali, uel maiori oportet resurgere. Et ratio eorum super hoc est, quod dominus non permittet electum cadere, nisi uideret, quod deberet sibi prodesse. Vltimè dicunt, quod dominus super electos in meliori statu uitæ accipit. Tertiò, quod remunerat opus, quantum meruit radix, ex qua fuit. Sed hæc positionem credo falsam, sicut monstratum est, & rationem positionis minus congruam, tum quia fundatur super falsum, tum quia super incertum. Super falsum, in hoc, quod dicit, quod remuneratio operum meritoriorum respicit radicem, ex qua facta sunt, quod falsum est: sed potius radicem, in qua reuiuiscunt. Nunquam enim re-

munerarentur, nisi finalis charitas superueniret: nihil enim efficaciter est dignū remuneratione sine finali perseverantia. Alia duo sunt dubia, scilicet, quod Deus semper electos in meliori statu accipiat, & quod semper proficit casus ad augmentum gratiæ, cum uideamus signa ad contrarium. Ideo credo, quod probabilior est alia opinio, quod resurgat in equali, & maiori, & minori, secundum quod se melius preparat, & diuina largitas dispensat.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod casus cooperatur in bonum. Dicendum, quod hoc dicitur non ratione gratiæ augmentandæ: sed recuperatæ conseruandæ. Et melius est modicum habere de gratia usque in finem, quam multum ad tempus tantum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non recordatur Deus iniquitatum. Dicendum, quod uerum est: unde non dat ei minorem gratiam merito peccatorum: sed quia non bene se preparat ad tantam gratiam. AD ILLVD, Aug. ad Macedonium. Dicendum, quod Deus paratus est, si homo se disponderet: & hoc dicit pro aliquibus, non pro omnibus: quia illud Apostoli ad Ro. ubi abundauit delictum, &c. uerum fuit alicubi: sed non ubique. AD ILLVD, quod obiicitur de uiuificatione. Dicendum, sicut patebit, quod opus uiuificari est dignum remuneratione fieri, & opera remunerabuntur secundum mensuram charitatis finalis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod fortius est resurgere. Dicendum, quod fortius quantum ad actum: sed non oportet, quod ex fortiori habitu: quia nec in resistendo, nec resurgendo o-

perari est necesse secundum totam uirtutis nobilitatem. AD ALIUD, dicendum, quod elicit bonum non facienti semper: sed in uniuerso, & hoc est declaratio summæ misericordiæ, & iustitiæ: & aliquo modo facienti, nisi negligat, quia habet maiorem occasionem feruoris, & humiliationis ex ipso casu.

QVÆSTIO II.

An perfecte resurgens per penitentiam, restituatur in pristinum gradum?

VERVM perfecta penitentia restituat in pristinum gradum. Et quod sic uidetur. Aug. in lib. v. responsionum. Penitentia est res quedam optima, & perfecta, omnnes defectus reuocans ad perfectum: sed si non reuocaret in gradum pristinum, non esset perfecta reuocatio: ergo &c. IREM. Ratione uidetur: quia peccator Deum offendit, non tantum quia contra eius imperium facit: sed etiam in hoc, quod se seruum suum, & eius imaginem deformat, & peiorem reddit: ergo non potest perfecte reconciliari, quandiu aliquid manet minus bene, quam ante, quia non tantum Deo restituit, quantum abstulit. IREM. Perfectus medicus perfectum largitur antidotum: sed perfectum antidotum non est nisi pristina plenè restituat sanitatem: cum ergo dominus sit perfectus medicus animarum, patet &c. IREM. Dominus cum sanauit in corpore, semper restituit sanitatem pristina perfecte: ergo similiter eum sanat spiritu: sed sanat in spiritu per penitentiam: ergo penitentia perfecta restituit in pristinam sanitatem.

CON-

CONTRA. Possibile est (ut dictum est) resurgere in minori charitate, & in eadem sua perficere penitentiam: ergo penitentia perfecta non restituit semper in sanitatem pristinam. IREM. Aliquis per peccatum amisit uirginitatem: sed impossibile est ipsum ulterius uirginem fieri: ergo impossibile est per penitentiam in statum pristinum redire. IREM. Gloria magna est homini in hoc, quod nunquam offendit Deum: sed eum, qui penitet post peccatum necesse est dominum offendisse: ergo nunquam in statum pristinum, & gloriam redibit. IREM. Potentior est baptismus, & efficacior, quam penitentia: sed baptismus nunquam reparat omnes defectus, quos incurreramus per originale: quod patet, quia remanet quadruplex pena anime, & pena corporis multiplex: ergo nec penitentia restituit omnia, quæ incurrimus per actuale.

RESOLVTIO.

Quod ad substantiam, habitum gratiæ, & naturalium habilitatem restituit quidem penitentia in priorem gradum: & si non quod ad accidentalem illum decorem; qui est continuatio penitentia, & integritas carnis.

RESPON. Dicendum, quod penitentia perfecta potest considerari dupliciter, aut quantum ad durationem, aut quantum ad durationem, & feruorem. Si quantum ad durationem, ut scilicet ieiunet, quam diu imponitur, & compleat quod si bi imponitur secundum rectam taxationem sacerdotis, non est necesse restitui in statum pristinum: quia ita negligenter potest exequi, quod non præparet se ad

tantam gratiam, quantam amisit. Si autem sit perfecta quantum ad feruorem, & durationem: sic dico, quod si ita feruenter penitet, & dolet de culpa, secundum quod congruet ei, quid de tanto statu cecidit, credo quod per hanc redit in pristinam sanitatem. Et de hac intelligit Augustinus; & concurrunt prædictæ rationes; quia antidotum illud operatur secundum congruentiam suscipientis. Intelligendum est tamen, quod dupliciter est loqui de sanitate, aut quantum ad substantiam, & habitum gratiæ, & habilitatem naturalium, & sic restituit in sanitatem pristinam. Est etiam loqui quantum ad aliquem statum, siue integritatem, uel decorem accidentalem, & quantum ad hoc non est necesse restitui, & hæc est continuatio innocentie, & integritatis carnis, &c.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod potest in minore resurgere, & penitentiam perficere. Dicendum, quod si non negligenter perficit penitentiam, ad ulteriorem gratiam se disponit. AD ILLVD, ergo, quod obiicitur de uirginitate, & gloria, & ad illud de innocentia. Dicendum, quod quantum ad hoc non restituit; sed quantum ad omne, quod fuit substantiale circa meritum. AD ILLVD, quod obiicitur de baptismo, quod non restituit. Dicendum, quod uerum est, & ratio huius est; quia sanat tantum personam. Sed originale inficit, & naturam, & personam, & ideo non omnes penes tolluntur: non sic autem est in penitentia, ipsa enim sanat morbum personalem.

Seco. videtur te nere, quod resurgit ad maiorem gloriam; quod resurgit oia priora bona, et ultra hoc habet actum penitentia.

cap. 5.

sonalem tantum, & ideo totaliter, & oīno sanat, cū pfecta est.

QVAESTIO III.

An opera bona, per culpam iam mortificata, per pœnitentiam redeant?

VTRVM pœnitentia restituat homini opa bonaprius mortificata p culpam. Et qđ non uidetur. Hug. Nemo in spe correctionis peccare dēt, quia qđ semel amittitur, ipsum amplius non recuperatur: ergo si bona opera prius facta sunt amissa p culpā, impossibile est ea restitui: ergo nec uiuificari. **IT**EM. Oē, qđ uiuificatur, est aliquo mō: sed qđ oīno pteriit, nullo modo est, & talia sunt opa bona prius facta: ergo nec uiuificari, nec recuperari possunt. **IT**EM. Impossibile est habitum semel amissū, amplius illū eundē recuperare: ergo a simili, impossibile est opera bona prius mortificata, & amissa eadē recuperari, & uiuificari. **IT**EM. Si opera mortificatur, & uiuificatur: ergo idem actus secundum idē suū, esset susceptibilis oppositarum cōditionum: qđ est impossibile, qđ impossibile est, qđ motus unus secundū eandē partē primo sit uelox, & postea tardus.

CONTRA. Ioel. Reddā uobis annos &c. Glo. Nō patitur perire ubertatē, quā cū pturbatione amisistis: sed ubertas illa erat ex multitudine bonorū operū: ergo si illā nō patitur perire; pœnitentia restituit opa bona mortificata p culpā, **IT**EM. Rōne uidetur; qđ opa bona facta prius, digna erāt remuneracione eterna: sed qđ huic nō remuneretur, hoc est, qđ iste non perseuerat

in gratia: ergo si iste resurgit, & perseuerat in gratia, opera illa remunerabuntur: ergo, &c.

ITEM. Iste gaudet de bonis, qđ facit ante lapsum, & ordinate: ergo in gloria gaudebit: sed nō gauderet in gloria, nisi illa fecisset: ergo ex illis operibus mortificatis per culpam accrescit gaudium æternum: ergo &c.

ITEM. Plus potest gratia pœnitentiæ, qđ culpa: sed culpa opera uiua mortificat: ergo gratia mortificata uiuificat.

RESOLVTIO.

Pœniteat quemque scelerum libenter, & cito: si quidem quidquid boni fecerat, remittit; & uinum permanet diuinius per pœnitentiam.

RESPONDEO. Dicendum, qđ hoc uerū est; & cōis tenet opinio, qđ opera, qđ prius fuerunt uiua, quia ex charitate facta, & digna uita æterna, postea adueniente culpa mortificantur in isto, qđ amplius in hoc quamdiu est culpa, in eo nō sunt digna remuneracione pp idignitatē ipsius: sed rursus gratia redeunte, quæ istū facit dignū uita æterna, iā opera in hoc sunt digna remuneracione: & ideo restituntur, & uiuificantur. Et concedendę sunt rationes ad hoc.

AD INTELLIGENTIAM obiectorum notandū, qđ quidā dicunt, qđ opera bona i charitate facta, quia bona sunt, & a Deo, fiunt in laudē Dei: & inde debet laudari Deus. Quia uerò in unitate corporis mystici, & quia in charitate, pertinent ad corpus mysticum. Quia ex libera uoluntate, & iusta, ad radicis præmiū, siue facientis meritum. Vnde

quia

quia iste cadit, qui fecit, opera nihilominus remanēt in corpore mystico, quia inde alia membra gaudebūt, & Deus inde laudabitur: sed tamen non manent ad gloriam facientis, & ideo moriuntur ista isti, scilicet homini, cum iste moritur: sed ipso resurgente a culpa, & facto de corpore mystico, sibi bona opera reuiuiscunt: & quantum ad hoc dicūt intelligi illud Apoca. Tene, quod habes &c. Tamen quicquid sit de hoc: siue remaneant in corpore mystico, siue non; uerum est, quod manent in memoria eius: qui fecit; & dubium etiam non est; quin maneat in memoria Dei opera prius facta, & quā diu manet culpa, manēt in Dei cognitione cuncta respicientis, & in memoria peccatoris. Sed ibi non manent ad remunerandum, nec in memoria peccatoris ad gaudendum, sed magis ad dolendum, quod de tantis bonis ad tanta mala deuenit. Sed cum resurgit, manent in Deo ad remunerandum, & in memoria ipsius peccatoris ad gaudendum: & ideo prius aliquo modo manebant; sed mortua, postmodū manebunt, & manent uiua.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur de Hug. Dicēdū, qđ intelligit de illo opere bono, quod homo potuisset facere, uel fecisset illo tēpore, quo peccauit, quod quidē non recuperabit: quia si alio tēpore uelit facere opus qđ omisit, perdit opus, qđ deberet i illo tēpore facere. Vnde Seneca dicit, qđ grauissima est iactura tēporis: qđ non potest recuperari. **A**D ILLVD, quod secūdō obiicitur, potest responderi duplici-

ter. Vel qđ manēt in corpore mystico, sicut tactum est, uel qđ manent in memoria eius qui fecit, & Dei p quo fecit. **A**D ILLVD, qđ obiicitur, qđ impossibile est recuperare habitū amissum eundem numero. Dicendum, qđ aliud est uiuificari, aliud recuperari. Recuperatio. n. respicit esse: sed uiuificatio respicit ordinatum esse, siue ordinem, uel tale esse. Et quoniā quod desinit esse, si iterum incipiat esse, nō est idem numero; sed aliud: ideo habitus si corrumpatur; & amittatur, idem non recuperatur: sed quia possibile est, quod idē manens idem habeat alium, & aliū ordinem, secundū hoc attenditur uiuificatio, & mortificatio in operibus, & fortassis in habitibus: iō possibile est opus mortuum uiuificari, ita qđ maneat idem. **E**X HOC soluitur ultimū: quia quod dicitur opus uiuum, & mortificatū, hoc non dicit diuersas dispositiones circa opus; sed dicit circa opus diuersas ordinationes, scilicet ordinationē ad remuneracionem dum uiuit, & priuationē illius cum iā mortuum est, siue mortificatū. Sed in suscipiente, siue homine dicit diuersitatem penes qualitatem gratiæ, quæ est accidens absolutum ipsius subiecti, secundū cuius subiectionē, & amissionē subiectū alteratur, & dicitur modo homo mortuus, modo uiuus, modo peccator, modo iustus, & ita alteratus. Sed opus ex consequenti est ordinatum ad uitam, uel hoc ordine priuatum: & hoc non dicit motum; quia in aliquid per se non est motus.

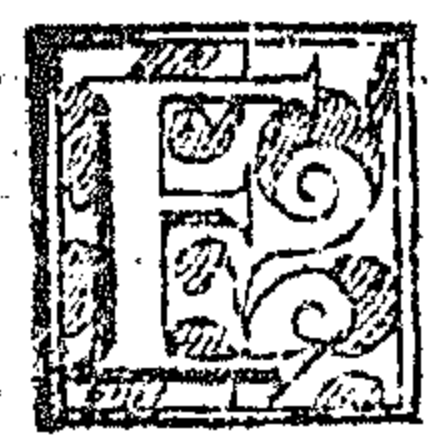
Lib. 2.
de sa-
eram.
par. 14
Cap. 4.
circa
mediū.

Cap. 2.
Glo. in
berlin.

cap. 3.

DISTINCTIO DECIMA QUINTA.
PARS PRIMA.

De poenitentia specialiter quantum ad eius partes, elidēs errorem eorū, qui dicunt, quod poenitentia potest fieri de uno peccato sine alio.

ET sicut predictis auctoritatibus illorū error conuincitur, qui poenitentiam sepius agendā non putant, & per eā a lapsu peccantes frequenter surgere diffitentur: ita eisdem illorum oppositio eliditur, qui pluribus irretitum peccatis asserunt de uno uerē poenitere, eiusdemq; ueniam a domino consequi posse sine alterius poenitentia. Quod etiam auctoritatibus astruere conantur. Ait. n. propheta, Non iudicabit deus bis in idipsum: uel ut alij transtulerunt, Non consurget duplex tribulatio. Si ergo (inquiunt illi) aliquis sacerdoti fuerit confessus uel ut plurimum de duobus uel pluribus peccatis, et de illo iniunctam sibi poenitentiam a sacerdote satisfactione expleuerit, ceteris tacitis, non pro illo peccato amplius iudicandus est, de quo satisfecit ad arbitrium sacerdotis, qui uicē Christi in ecclesia gerit. Ideoque si de eo iterum iudicetur, bis in idipsum iudicatur, & consurget duplex tribulatio. Sed de his oportet illud tantum intelligi, qui presentibus suppliciis commutatur in bonum, & sic perseuerant: super quos non consurget duplex tribulatio. Qui uero inter flagella duriores & detiores sunt, ut Pharaos, presentibus aeterna connectunt: ut temporale supplicium sit eis aeternae poenae initium. Vnde Aug. Ignis succensus est & c. i. uindicta dei hinc incipiet: & de sup ardebit usque ad extremam damnationem. Hoc contra illos notandum est, qui dicunt illud scilicet, Non iudicabit Deus bis in id ipsum, ad omnia pertinere flagella: quia quidam hic flagellis emendantur, alij hic & in aeternum puniuntur. Quinque enim modis flagella contingunt, uel ut iustis per patientiam merita augeantur, ut Iob ad custodiam uirtutum: ne superbia tentet, ut Paulo: uel ad corrigenda peccata, ut Mariae lepra: uel ad gloriam Dei, ut de ceco nato: uel ad iudicium poenae, ut Herodi: quatenus hic uideatur quid in inferno sequatur, secundum illud, Duplici contritione con-

Nabū
I. et ha
betur
de pan.
dist. 3.
sūt plu
res, S.
auctori
tas 8. d.
capit.
Presby
ter sup
cāticū.
Deute.
22 &
allega
tur de
pe. d. 13
c. Ignis
Gl. Be.
de sup
Matth.
Quot.
modis
tingūt
flagel
la. Iob.
I. 2.
Cor. 12.
Nū. 12.
Iuā. 9.
Act. 12

DISTINCTIO XV.

tere eos domine. Illa ergo auctoritas Nabum non cogit nos sentire, omnia quae temporaliter puniuntur, non ulterius a Deo punienda: nam & si super eundem locum Hieronymus dicat Aegyptios, & Israelitas a Deo temporaliter punitos, ne in aeternum punirentur: non est tamen de omnibus generaliter intelligendum. Ait enim sic, Quod genus humanum diluuiis, Sodomitas igne, Aegyptios mari, & Israelitas in eremo perdidit, scitote ideo temporaliter pro peccatis punisse, ne in aeternum puniret: quia non iudicabit Deus bis in idipsum. Qui ergo puniti sunt, postea non punientur: alioquin mentitur scriptura: quod nefas est dicere.

Hie. 17
Cōmen
tario
ad eum
locū. I.
ca. Na
hū Pro
pheta
Quid
gitalis
contra
domi
ni? etc
in 10. 6
Gen. 19
Exod.
14. Nū.
11. Hie.
eodē cō
menta
rio ad
I. cap.
Nabū
paulō I
serius
ad supe
riora.
Hierō.
in for
ma. Ibi
dē. Le
ui. 24.
Num.
15.

Quae sit intelligentia praemissorum.

Attende lector his uerbis, & caue ne de omnibus generaliter intelligas: sed de his tantum, qui inter ipsa flagella poenitentiam egerant, credentes in Deum Hebraeorum: quam etsi breuem & momentaneam, tamen non respuit Deus. Quod autem qui per temporale flagellum non corriguntur, post aeternaliter puniantur, ibidem ostendit, agens de fidele deprehenso in adulterio, qui decollatur. Vbi ostendit leuia peccata breui & temporali supplicio purgari, magna uero diuturnis aeternisque suppliciis reseruari: ita inquit, Querat hic aliquis, si fidelis deprehensus in adulterio decolletur, quid de eo postea fiet? Aut enim punietur, & falsum est quod dicitur, Non iudicabit Deus bis in idipsum: aut non punietur: et optandum est adulteris, ut hic breui poena puniantur, ut frastrentur ibi cruciatibus aeternis. Ad quod respondemus, Deum ut omnium reum, ita suppliciorum quoque scire mensuras: & non praeniri sententiam iudicis, nec illi in peccatorem exercendae de hinc poenae auferri potestatem: & magnum peccatum magnis diuturnisque cruciatibus. Si quis uero punitus sit temporaliter, ut ille qui Israelita maledixerat, & qui in sabba to ligna collegerat, tales postea non puniri: quia culpa leuis presenti supplicio compensata sit. Leuis. n. culpa leui supplicio compensatur. His satis innuit Hieronymus grauiam

peccata & hic puniri graui supplicio: & in futuro punienda aternaliter, de quibus pœnitentia non agitur inter flagella. Lenia uerò quæ hic puniuntur, leui pœna compensationem recipere: quod in bonis fieri non ambigimus, & in malis forte etiam fit ita. Satis iam apparet quod illi de prophetia induxerunt, non facere pro eis, qui dicunt ei, qui crimen sibi reseruat, de alio ueniam præstari per penitentiam.

SUPRA reprobauit Magister errorem, quod attendebatur quantum ad pœnitentiæ iterationem. Hic reprobatur errorem, qui consistit quantum ad pœnitentiæ diuisionem: & hoc maximè ratione satisfactionis. Dicebāt enim aliqui, quod poterat quis pœnitere, & satisfacere de aliquo crimine; ita quod de alio esset impœnitens. Et quoniam iste error suam habebat defensionem, ideo hæc pars diuiditur in duas. In prima respondet, & excludit defensionem, quam habet ex auctoritate scripturæ. In secunda defensionem, quam hēt ex auctoritatibus patrū. ibi. *Alias quoque auctoritates inducunt.*] Prima diuiditur in duas. In prima respondet auctoritati. In secunda expositioni. ibi. *Nam & si super eundem locum Hieron. &c.*] Quælibet harum partium duas habet. In prima opponit. In secunda soluit: & hoc satis manifestum est in litera.

Dub. 1. *Non consurget, &c.*) Videtur contrarium. Eccl. Error, & tenebræ peccatoribus concreata sunt. Item. In psalmo. Induatur sicut diploide confusionis. Respon. Dicendum, quod tribulatio potest quadrupliciter intelligi, aut quantum ad subiectū pu-

nitum, aut quantum ad modū puniendi, aut secundum diuersitatem status, aut secundum proportionem ad meritū. Dico igitur, quod tribus modis duplicatur. Aut duplicatur quantum ad effectum, quia duplex est hominis pars. scilicet corpus, & anima: & duplex uis in lib. arb. peccate. Ideo punitur homo in anima, & corpore, in ratione, & uoluntate: & iste est unus modus duplicandi. Alio modo duplicatur quantum ad modum puniendi, quia per carentiam, & calorem, per ignē, & frigus, sicut peccauit per timorem, & amorem. Tertio modo duplicatur quantum ad statum, quia punitur quis in presenti: & si est impœnitens punitur in futuro. Sed quantum ad proportionem ad meritum non consurget duplex tribulatio, quia semper Deus punit citra condignū: & hoc modo intelligitur auctoritas Prophetæ. Secundum alias uias multæ inueniuntur auctoritates, sic est etiam intelligendū dictum Hierony. sequens.

Quinque enim, &c.) Videtur insufficienter tangere modos, cum multo plures assignari possint. Flagella enim sunt ad uitā æternam ordinata, ad probationem, & ad multa alia; quæ hic non tanguntur: ergo uidetur quod sit insufficientis

ficiens. Respon. Dicendum, quod utilitates flagellorum possunt accipi ex scripturis in generali, uel in speciali. In generali omnes modi flagellandi ad hos reducuntur: & hoc patet, si consideretur sufficientia. Omne enim flagellum cōtingit, & est ordinatum aut ad utilitatem flagellati, aut ad gloriam flagellantis. Si ad utilitatem flagellati, aut ut promoveatur in bono: & sic primus modus: & est exemplū de Iob. Aut ut conseruetur: & sic secundus: & ex exemplum in beato Paulo. Aut ut reducatur ad bonum: & sic tertius; & est exemplū in Maria sorore Moyse. Aut ad gloriam flagellantis; & hoc dupliciter, aut ut manifestetur in potentia in miserando: & sic est quartus: & ex exemplum in cæco nato, quem dominus illuminauit. Aut ut manifestetur potentia in iudicando: & sic est quintus; & est exemplum in Antiocho. Aliter possunt distinguere quia omne flagellum aut est ordinatum ad bonum, aut contra malum. Si ad bonum, aut promouendum, aut demonstrandum. Si contra malum, aut euitandum, aut corrigendum, aut uindicandum: & secundum hoc accipiuntur quinque modi. Vnde uersus. *Iob probat, incumat Paulum, purgatque Mariam. Herodem punit, in cæco se manifestat.* Sunt & alii modi speciales, & utilitates, quæ his uersibus continentur. *Erudit, uertit, probat, & latum facit, arctat. Confortat, satiat, consummat, deinde coronat.* Erudit Hierem. Per omne flagellum erudieris Hierusalem. Uertit, id est cōuertit. Psal. Multiplicatæ sunt infirmitates

eorū, postea accel. Probat. Eccl. Vasa figuli probat fornax. Letū facit Iac. Omne gaudium existimate fratres &c. Arctat Isa. Vexatio dabit intellectum auditui. Confortat. Ioan. Hęc mihi confortatio, ut affligens &c. Satiat, id est, foecundat. Exod. Quanto magis opprimebant, tanto magis multiplicabantur. Consummat. Matth. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiā. Coronat. ii. Cor. Id quod in presenti est momentaneum, & leue tribulationis &c. Omnes autem ad prædictos modos reducuntur. Hic tanguntur flagellorum utilitates, quæ sub tribus modis assignatis continentur; & amplius sunt duo modi.

Ut iustis per patientiam, &c.) Videtur hic de primo modo male exemplificare: quia Iob dicitur. Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui. Item, Greg. in Moral. Quicquid mali patimur, pro peccatis nostris accidere est manifestum. Respon. Dicendum, quod causa dupliciter dicitur, scilicet proprie, & communiter. Communiter, & sic dicitur causa sine qua nō: accipiendo igitur causam large pro causa sine qua non, sic omnino pœna dicitur uenire ob meritum culpæ originalis; quia nisi peccatum præcessisset, nulla esset pœna. Si autē accipiatur proprie pro causa meritoria uel finali, sic non meruit Iob illā pœnam. Et quod dicitur, Utinam appenderentur, hoc est potius ad oppositum: quia sicut ipse dicit consequenter quod pœna improporcionabiliter excedit meritum.

Vel ad meritum pœne, &c.) Videtur

Ca. 27.

Cap. 1.

Ca. 28.

Cap. 6.

Cap. 1.

Cap. 5.

Cap. 4.

Dub. 3.

Cap. 6.

Cap. 6.

Ps. 15.

Dub. 2.

detur malè dicere; quia Aug. de pœnitentia. Quicquid Deus per miserit pati, scias esse flagellum corrigentis non damnantis. Itē. **Q**uandiu homo uiuit, potest cōuerti, & potest mereri, & est in statu uiæ: ergo nō debet inchoari pœna. Respon. Dicendum, q̄ flagellum inflictum habet comparationem ad infligētē, & ad illum cui infligitur. De infligente autem est loqui aut quantum ad uoluntatem antecedentē, uel consequentem. Si quantum ad uoluntatem antecedentem, sic omne quod Deus nobis facit, & infligit in præsenti uita, ordinationem aliquā habet ad gloriā; quia secundum uoluntatem istā uult fieri. Si autem quantum ad uoluntatem consequentem; quia secundum hanc uoluntatē uult Deus secundum quod præsicit, & præsicit istum in malitia permanentem, pœnā dicitur infligere in uindictam grauis culpe. Similiter de flagellato est loqui dupliciter. Aut quantum ad statum; & quia ipse est in statu, in quo potest reuerti, tã ipse, quã pœna a iustis ordinationē habent ad bonum. Aut contingit loqui quantum ad obstinationē animi, quæ conuertit benignitatē in iram, & gratiā impugnat: & sic sunt ei pœnæ in dānationē: & sic patet utraque pars.

Dub. 5.

Et non præueniri, &c. Videatur malè dicere; quia qui semel iudicatus est, & punitus a sacerdote, amplius non iudicabitur, nec punitur: ergo sententia iudicis præuenitur. Respon. Dicendum, q̄ sacerdos aut absoluit non absolutum, & imponit minorem pœnam, quam debet: &

sic iudicat sententia hominis, & non iudicis superni: & hoc modo si uideatur præueniri sententia iudicis, non tamen præuenitur; quia oportet hominem puniri in foro Dei. Aut sacerdos seruato ordine recto, & qualitate punit, & sententia sacerdotis est sententia Dei hic hominem absoluentis: & tunc non præuenitur; quia ipse iudex iudicat per ministerium suum, cui commisit ministerium; tamen cassum est, nisi præcedat ministerium Dei absoluentis.

Leuis enim culpa, &c. Præmittit hic exempla de Israelita; qui collegit ligna in sabbato: & ulterius de eo, qui Israelitæ maledixerat, & qui etiam blasphemauerat: & uidetur in utroque malè exēplificare cum ratione pœnæ, tum ratione culpe. Ratione pœnæ, quia uterque occisus est, & laudatus: & hæc est grauissima pœnarū, scilicet pœna mortis. Item. De culpa uidetur falsum; quia blasphemia est grauissimū peccatum. Præterea. Transgressio mandati decalogi non est leue peccatum, maximè; quia punitur pœna mortis, quæ erat pœna debita enormissimis peccatis. Respon. Dicendum, q̄ Hieron. non uocat supplicium mortis leue absolute; sed in cōparatione ad pœnam æternam: & leuem culpam uocat, tum propter hoc q̄ semel perpetrata est, tum etiam quia neutrum habebat deformitatem notabilem: & ideo si uterque uoluit penitere, de facili potuit misericordiam inuenire, & graues pœnas euadere: & uterque illorum occisus fuit ex rigore legis, quæ data erat in

timorem

timore. Et q̄ obicitur de blasphemia, Dicendum, q̄ secundū Richa. de S. Victo. Non omnis blasphemia est peccatum in spiritum sanctum, sed quæ dicitur spiritus blasphemiae, quando quis uoluntatem habet blasphemandi Deū. Sed illa, quæ dicitur ex quadam surreptione, & sine cōturbatione, non est semper inter peccata enormia reputanda grauis, licet ipsa graue possit esse peccatum.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO. I.

An possibile sit reconciliari Deo per satisfactionem.

Quod intelligentiam huius partis sex incidunt hic quærenda. Primò quæritur, utrū possibile sit Deo reconciliari per satisfactionem. Secundò, utrū sit possibile Deo satisfacere de uno peccato, alio retento. Tertio, utrū extra charitatem abstinētē a peccatis, possibile sit satisfacere. Quarto, utrū opera satisfactoria facta extra charitatē uiuificentur adueniente charitate, & debeant computari in sortē. Quinto quæritur, utrū per talia opera aliqd mereatur. Sexto & ultimò quæritur, quid sit illud quod meretur.

Quod sit possibile Deo reconciliari ostenditur per definitionem eius, quod est satisfacere. Quia dicit Anselm. Satisfacere est honorem debitū Deo reddere: sed hoc est possibile homini; ergo possibile est satisfacere. **IT E M.** Quomodo is contra quē delinquitur misericordior est, tanto minorem exigit pœ-

Lib. 2.
cap. de
us ho-
mo.
cap. 6

nam: & quanto minorem exigit pœnam, tanto facilius, & possibilis est ei satisfacere: sed Deus est multo misericordior homine: ergo si potest homini satisfieri, & Deo. **IT E M.** Sufficiens aliquis punitur, quando tantū datur ei tormentum, quantum fuit delectamentū, quia hoc est iustitia legis Moysaycæ. Iuxta *Deute.* mensuram peccati erit & plagarum modus &c. Et legis diuinę. *Apoc.* Quantum se glorificauit &c. Sed aliquis potest sibi hoc facere: ergo potest Deo satisfacere.

CONTRA. Tanta est offensa; quātus is est, qui offenditur: sed Deus est infinitus, qui offenditur in peccato. igitur & offensa. Sed quanta est offensa, tanta debet esse satisfactio (alioquin non fit satis) ergo in infinitum oportet q̄ homo se puniat; sed hoc est impossibile alicui: ergo nō potest Deo satisfacere homo de peccato. **IT E M.** Peccatū diaboli peccatum nostrum non excedit in infinitum: immo quāto eius culpa excedit humanam, tāto uirtus naturæ ad sustinendū mala, & faciendum bona est fortior: sed diabolus non potest satisfacere: ergo nec homo. **IT E M.** Primus parens nō potuit de culpa sua satisfacere, quia cum esset homo, uoluit in scientia assimilari Deo; ideo ad satisfactionem necesse fuit, quod Deus fieret homo: sed quilibet peccator præfert uoluntatem suam uoluntati diuinæ: ergo non potest satisfacere. **IT E M.** Nullus de originali potuit satisfacere nisi per mortem Christi: sed multo minus ponderat originale, quā actualē: ergo &c.

S. Bon. Lib. 4. Dd R.

RESOLVTIO.

Inutilis quidē esset apud Deū omnis hominum conatus, nisi uirtus satisfactionis & meriti Christi ad esset: qui omnem illum foueret, validumq; & firmum eundem redderet.

RESPONDEO. Dicendum, qd hic est unus modus dicendi satis probabilis; qd de omni eo qd est in peccato, nō fit satisfactio, quoniā hoc est impossibile; unde & Deus nō exigit satisfactio nem de oī eo, qd est in culpa; sed aliquid condonat per misericordiam; de aliquo requirit satisfactio nē per iustitiā; ut simul sit hic misericordia, & ueritas: nec umquam est satisfactio, nisi præcedat condonatio, sicut nūquam est meritū nisi præcedat donum gratuitum. Vnde notandū, quod in peccato duo sunt, scilicet offensā Dei, & libido deordinata: sed offensā Dei est infinita, & pro illa nō fit satisfactio, sed dei misericordia illam remittit, suam dando gratiam; libido autē pueris finita est. Et quia Deus iustus est, & non totum remittit, sed pro illa exigit pœnā condignam: & quantum ad hoc possibile est Deo satisfacere.

ET SIC patet respōsio ad duo prima. Ad primum, quod nō fit satisfactio de offensā. Ad secundū, quod diabolus nō potest satisfacere propter impossibilitatem percipiendī gratiam, in qua remittatur sibi diuina offensā. Patet etiā respōsio ad tertium. Deus enim per misericordiā relinquit oīno offensā, dād gratiam, sed satisfactio nē exigit de ipso damno, quod intulit sibi peccator per culpā, & delectatio

nem libidinofam. Et quia Adā intulit sibi damnum mortis, & toti posteritati: ideo non potuit plenē satisfacere: nisi ille, qui nō esset mortis debitor, & ualeret totum genus humanū. Sed peccator quilibet dū peccat, infert damnū in imaginis deformatione, quæ reparabilis est, & infert damnum sibi, non aliis; & ideo non est simile.

ALIUS est modus dicendi ēt satis probabilis, & uidetur rōnabilis; quod etsi diuina misericordia relinquat offensam homini dando gratiam, non tamen ita oīno relinquit, quin etiā exigat de offensā satisfactio nē per iustitiā; & quia homo non potuit pro tanta offensā satisfacere, ideo Deus dedit ei mediatorē, qui satisfaceret pro offensā. Vnde in sola fide passionis Christi remittitur oīs culpa, & sine fide eius nullus iustificat. Et secundum hoc dicunt, qd oīs satisfactio nostra uirtutē habet a satisfactio nē Christi. Sed ipsa satisfactio Christi habet effectū in membris per sacramētum baptisimi plenum, per sacramētū pœnitentiæ secundum partem, per fidem ante nouam legem, & etiā post: & in his, qui non possunt confiteri; effectū habet ad huc minorem: unde oīs satisfactio non tantū de peccato primi parentis, sed etiam de aliis fundata est super satisfactio nē mediatoris. ET SECUNDUM hanc uia facilis est responsio ad obiecta. Sicut enim offensā est infinita, sic qd Deus patitur est satisfactio infinita. Similiter secundū patet, quia diabolus non habuit mediatorē, sup quē posset fun-

fundari eius satisfactio. SIMILITER patet tertiu de Adam: quoniam sicut ipse non potuit satisfacere de peccato suo, sic nemo potest sufficienter satisfacere de suo, nisi super satisfactio nē passionis Christi per fidē esset fundatus.

DISTINCTIO XV.

QVÆSTIO II.
An possibile sit satisfieri Deo de uno peccato absque alio.

cap. 4. VTRUM possibile sit Deo satisfacere de uno peccato sine alio. Et qd sic uidetur. i. Timot. Pietas ualet ad omnia. Glo. Summa Christianę disciplinæ in pietate, & misericordia est: quam qui sequitur, etiā si lubricū carnis patiat, sine dubio uapulabit, nō tamen peribit. Et cōstat, quod intelligit de lubrico mortali, quia si de ueniali, etiā sine illa non periret: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, qd satisfactio respondet transgressio nē ex opposito: ergo cum impossibile sit transgredi nisi successiue, primo uno modo, deinde alio, uidetur similiter qd & possit satisfacere primo de uno peccato, deinde de alio. ITEM. Alii peccato alia debetur pœna, & alia satisfactio: unde & alia imponitur: esto ergo quod pro aliquo peccato imponatur pœna debita, si exequatur illā, amplius nō potest, nec debet exigi ab eo aliquid, sed potest exequi committendo aliam culpam: ergo &c. ITEM. Plus desiderat Deus satisfactio nē sibi fieri a peccatore, quam aliquis creditor solutionem a debitore: sed creditor qui multum desiderat solutionem, recipit solutionem de uno sine alio: ergo &

Deus satisfactionem de uno peccato sine alio. ITEM. Homo potest satisfacere de uno ueniali cōmittendo etiā aliud: ergo pari rōne de mortali. Aut queritur, quare non.

CONTRA. Isa. Ecce ad lites, & contentiones ieiunatis, percussis pugno impie. Et post. Numquid tale est ieiunium, quod eligi? quasi diceret, non: ergo non placet Deo pro peccato ieiuniū, quando ieiunādo cōmittuntur peccata. ITEM. Gregorius in homil. Qui sic alia plangit, ut alia committat, pœnitentiam agere, aut ignorat, aut dissimulat. ITEM. Ratione uidetur, quia in hoc peccator est pœna dignus, quia Dei imaginem deformat: ergo numquā satisfacit nisi per reformationem imaginis: sed in eo qui satisfacit, & rursus peccat, numquam reformatur imago: ergo talis nunquā satisfacit. ITEM. In peccato est cōuersio, & auersio, & pœna debetur peccatori rōne auersionis: sed peccata omnia cōueniunt in auersione: ergo satisfactio respicit peccata secundum id, in quo cōueniunt: ergo impossibile est satisfacere de uno sine alio.

RESOLVTIO.

Nisi de omnibus simul satisfacere homo, simul & auersus, & conuersus ad Deum esset: quod omnino implicat.

RESPONDEO. Quod aliqui posuerunt, quod de peccato poterat fieri satisfactio peccatore persistente in alio: & ratio eorū erat diuina largitas, & benignitas, quæ acceptat satisfactio nē quantumcunque modicam. Sed

Sco. hic tamen hi non considerauerunt
q. 1. ibi sufficienter, quid sit satisfacere:
de quar non enim satisfacere dicit tole-
to tãgit rãtiam pœnæ tantũ, quia Deus
de satis in malis nostris non delectatur,
factio- sed delectatur in iustitia uolun-
ne exte tatis nostræ, & reconciliatione:
rioni, quæ non potest haberi de una
possit, culpa sine alia, tum propter con-
seruus nexionem uirtutum in una gra-
si sine tia, quæ de et culpã omnẽ mor-
alio & talem, cum habeat omnem uir-
sibi nul tuteam annexam, tum propter di-
la uide uinam largitatem, quæ secundũ
ur re- partẽ nõ gratificat, immo oẽm
pugnã offensam condonat: tũ propter
tia. peccata mortalia, quæ oĩa cõi-
 cant in auersione, & contemptu
 Dei: & omnia sunt contra Deũ,
 & contra unum: & ideo si Deus
 remitteret culpam de uno sine
 alio, simul esset is, cui remittitur
 amicus, & inimicus, conuersus,
 & auersus. Et ideo (sicut dicit
 Magister) error est hoc ponere,
 quod homo satisfaciat Deo of-
 fendendo Deũ, quia semper ma-
 net auersio, & imaginis defor-
 matio, & inimicitia. Et ideo dici-
 tur Eccl. 9. Qui in uno peccauit,
 multa bona perdet. & bea-
 tus Iacobus. ii. cap. Qui offendit
 in uno, factus est omnium reus:
 quia qui peccat in uno non satis-
 facit pro aliquo, eo quod in oĩ
 peccato unus offenditur, & im-
 possibile est, quod Deus sit ami-
 cus, & inimicus eiusdem.

AD ILLVD, qđ obiicitur, de il-
 la Glosã, quod non peribit. Di-
 cendum, quod intelligitur, qđ
 operibus pietatis præparatur qđ
 ad gratiã, per quam satisfaciat
 de omnibus. AD ILLVD, qđ
 obiicitur de transgressione. Di-
 cendum, qđ non est simile: quia

enim mala facimus, ideo mali-
 sumus: & ideo qđ actus nõ sunt
 cõnexi, nec transgressiones: sed
 non quia bona facimus, boni su-
 mus, sed econtra: ideo oportet,
 quod ante sit amicus, quam pro
 aliquo peccato satisfaciat: & si
 amicus: ergo nullum peccatum
 habet mortale. AD ALIVD, qđ
 obiicitur. Dicendum, quod illi
 peccato debetur tanta pœna de
 se, nisi remittatur per gratiam,
 quam impossibile est illi persol-
 uere, quia infinita: & ideo nun-
 quã taxari potest pœna debita,
 quousque manet in culpa. AD
 ILLVD, quod obiicitur, quod
 Deus uult plus satisfactionem,
 quam creditor solutionem. Di-
 cendum, quod Deus similiter
 recipit satisfactionem paulatim:
 sed quãdiu est in aliqua culpa,
 nõ est in soluendo aliquid, imo
 in obligando se potius: & ideo
 Deus non recipit. AD ILLVD,
 quod obiicitur de ueniali. Dicẽ-
 dum, quod non est simile, quia
 ueniale stat simul cum gratia, p
 quam contingit satisfacere: non
 sic mortale, imo quodlibet mor-
 tale tollit fundamentum satisfa-
 ctionis, sicut melius patebit in
 sequenti problemate.

QVÆSTIO III.

An extra charitatem abstinentem a
peccatis, possibile sit sa-
tisfacere.

VT RVM extra charitatem,
 abstinentem a peccatis possi-
 bile sit satisfacere. Et quod sic,
 uidetur Luc. Date eleemosy-
 nam, & ecce omnia munda sunt
 uobis: constat quod ibi loqui-
 tur de peccatoribus: ergo potest
 satisfacere quis per eleemosy-
 nam sine gratia. Et hoc ipsum
 dixit

Cap. 4.

dixit Daniel Nabucohdonosor.
 Peccata tua eleemosynis redi-
 me: & constat qđ ille erat pecca-
 tor magnus: ergo &c. I T E M.

Cap. 3.

Tren. Venatione ceperunt me,
 Glo. Et si fides deesset, pœna sa-
 tisfaceret: sed ubi deest fides,
 nõ est charitas: ergo &c. I T E M.
 Ratione uidetur: quia ad nullũ
 præceptum diuinũ tenetur ho-
 mo ex charitate: hoc constat: qđ
 si quis pro loco, & tempore pa-
 rentes hõnorat, etiam non ha-
 bens charitatem, non peccat: er-
 go multo minus tenetur ex cha-
 ritate implere sacerdotis manda-
 tum: sed satisfactio est manda-
 tum sacerdotis: ergo potest fie-
 ri extra charitatem. I T E M. Si
 tenetur ex charitate satisfacere,
 eum nullus sit certus, utrũ amo-
 re an odio sit dignus, semper est
 in dubio: ergo semper debet sa-
 tisfacere. Si tu dicas, quod con-
 clusio est uera, quia semper con-
 tinuãda est penitentia tibi usq;
 ad mortem: ergo esto quod im-
 posita sit alicui pœnitentia dare
 centum marcas, uidetur secun-
 dũ hoc quod semper tenetur da-
 re: sed hoc est impossibile: ergo
 tenetur ad impossibile.

Cap. 13.

CONTRA. Nõ respicit domi-
 nus quantũ, sed ex quanto: sed
 uoluntas sine charitate non pla-
 cet Deo: ergo nec opus, nec satisf-
 factio. I T E M. Quãdiu homo
 est extra charitatem, est inimi-
 cus: sed satisfactio est reconcilia-
 tiua: ergo talis nõ potest satisfa-
 cere. I T E M. Apostolus. i. ad
 Cor. Si distribuero in cibos pau-
 perum omnes facultates meas,
 charitatem autem nõ habuerõ:
 nihil mihi prodest: ergo &c.
 I T E M. Nullus damnatur, pro

quo satisfacit: & nullus damna-
 tur nisi propter culpã: ergo nul-
 lus satisfaciẽs damnatur: sed nul-
 lus euadit damnationẽ, nisi qui
 habet charitatẽ: ergo nullus sa-
 tisfacit, nisi qui est in charitate.

RESOLVTIO.

Satisfactio, cum importet accepta-
tionem, reconciliationem, & ami-
citiam Dei: qui extra charitatem
est, ualidẽ satisfacere non põt.

RESPONDEO. Dicendum, qđ
 satisfacere quãtum est de ui no-
 minis, importat diuinam acce-
 ptationem, & recõciliationem,
 & amicitiam. Et quoniam sine
 gratia gratum faciente, & chari-
 tate impossibile est aliquẽ Deo
 placere, & opera eius acceptari:
 ideo nec satisfacere est possibi-
 le: potest tamen homo antequã
 habeat charitatem præparare se
 ad habendam charitatem, & ad
 exequendam satisfactionem: &
 sic intelligitur consilium domi-
 ni, & consilium Dan. ut se præ-
 parent ad eleemosynam per gra-
 tiam, qua accepta, multiplican-
 do eleemosynas satisfacerent.

AD ILLVD, quod obiicitur,
 de Glo. in Tren. Dicendum, qđ
 fides ibi dicitur conscientia pec-
 cati. Aliquãdo enim habens gra-
 tiã per pœnam satisfacit de cul-
 pa, cuius non habet memoriam:
 unde tantum ualet dicere, si fi-
 des desit, quantum si desit con-
 scientia. AD ILLVD, quod obii-
 citur, qđ nullus tenetur ex cha-
 ritate implere mandata. Dicen-
 dum, quod quando satisfactio
 nis opus ab homine imponitur
 homini, non tenetur illud opus
 facere ex charitate, siue in chari-
 tate: qđ præceptum: sed necesse
 hêt in charitate facere ad hoc, qđ

Dissen-
tit Sco.
lxv. q. 1.
ibi De
quarto
S. Tho.
dis. præ
seri art.
3. cõser
tit S. B.

fit emendatorium, & Deo placitū. Et ideo dico, quod opere illo iniuncto completo, non tenetur illud iterare: sed si dubitat probabiliter se Deo nō satisfecisse, non debet a satisfactione cessare, quousque per signa probabilia habeat certitudinem de culpa dimissa, & pœna. Vnde, sicut dictum est de aliis sacramentis, maximè de Eucharistia, quod nō ualet nisi habenti charitatē, non tamen tenetur quis accedere ex charitate secundum ueritatem, sed se probabiliter disponere. Ita etiā de satisfactione dicendū, quod opera iniuncta in satisfactionem tenetur facere, & tenetur se disponere quātū est in se: & absolutus est in foro ecclesiæ, & a pœna suæ conscientiæ: & in foro Dei absolutus est, ut non peccet in hoc faciendo. Sed tamen p̄ hęc opera non absoluitur oīno: & ideo sanum cōsiliū est, q̄ homo semper pœniteat. Sufficit tamen cū signis probabilibus fecisse pœnitentiā iniunctā, nec oportet eā iterare: unde si centum dedit, non debet iterare, nec sacerdos debet iterū imponere, nisi pro aliqua culpa de nouo commissa. Satisfecit enim talis in foro ecclesiæ, & suæ conscientię. Vnde notandum, q̄ duplex potest distingui forū secundū duplex iudicium. s. forum cōscientiæ, & forum diuinæ iustitiæ. Primum est manifestum, secundū est occultum. Si quis igitur impleat pœnitentiā impostam sine remorsu conscientię, sed tamen extra charitatem, nō tenetur satisfacere amplius nec iudicio sacerdotis, nec suo: tenetur tamen iudicio Dei, quia ad-

huc Deus exiget pœnam; illud autem forum distinguitur contra forum ecclesiæ. Illud uero uocatur forū ecclesiæ, quod est in facie ecclesiæ, & secundū iudicium publicum.

QVÆSTIO IIII.

An opera satisfactoria, extra charitatem facta, ad ueniente illa, reuertuntur? aut debeant in sortem computari?

VERVM opera satisfactoria facta extra charitatē, adueniente charitate reuiuifcant, siue uiuifcentur; & an debeant computari in sortem? Et q̄ sic uidetur. Super illud Leui. Si attenuatus frater tuus, &c. Glos. exponit, quod fructus bonæ conuersationis debēt ei cōputari ab eo t̄pe, ex quo peccauit: & ex hoc uidetur quod charitate, adueniente, possunt bona opera computari. I T E M. Baptismus acceptus a ficto extra charitatem, adueniente charitate incipit ualere: ergo similiter cū satisfactio sit opus sacramentale, poterit ualere adueniente charitate. Si tu dicas, quod non est simile, quia in baptismo imprimitur character. Contra hoc est de restitutione, quę tunc ualet ad salutem, cum aduenit charitas; nec oportet iterari. I T E M. Facilius est in natura uiuificare, quod non uixit, quā quod uixit, & est mortuum, siue mortificatum: primum enim est naturale, secundum supra naturam: ergo cum opera mortificata adueniente charitate uiuifcentur, multo magis mortua, uel saltem æqualiter. I T E M. Bonum mortis magis propinquum est gratiæ,

RESOLVTIO.

Tutius est negative parti adherere, quā affirmatiue.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ circa hoc fuit duplex opinio. Vna qd̄ fuit, quod opus satisfactorium, quantum est de sua rōne perfecta, meretur collationē gloriæ, & meretur remissionem pœnæ. Collationē gloriæ: quia fit ex charitate. Remissionem pœnæ: quia fit in charitate, inquantum factamētale est: & ideo sufficit, qd̄ fiat in charitate quantum ad hoc, quod per charitatē pœna debita satisfacti sit proportionabilis pœnæ, quam iustinet. Dicunt ergo, q̄ opera illa uiuifcari quantum ad meritum, uel retributionem uitæ æternæ est impossibile: quia non fuerunt ex charitate: & amplius impossibile est esse ex charitate: sed quantum ad meritum remissionis pœnæ, quia non erat alius defectus, nisi quia pœna non erat proportionabilis. Isto posito in charitate, & pœna facta proportionali, uiuifcantur quantum ad hoc, q̄ cōputari debēt in sorte. Et ita aliter uiuifcantur, q̄ opa mortificata: quia illa ad eternam retributionem, hęc solum ad pœnæ dimissionē. ALIA est positio, q̄ oē opus satisfactoriū est meritorium uitæ æternæ: & oportet fieri ex charitate mouēte impetio coniuncto, uel saltē puio, uel primo: sicut est de eo, q̄ uadit ad S. Iacobum: unde dicitur, q̄ talia nullo modo uiuifcantur, nec computantur. Prima positio est multum probabilis: sed hęc securior est.

CONTRA. Quod nullo modo uiuit, nec est a principio uiuente, nec hēt potentiam ad uitam; non potest uiuifcari: sed tale est opus extra charitatem factum: ergo &c. I T E M. Omne opus satisfactorium est meritorium: sed nullum est meritorium nisi ex charitate: sed opus illud non fuit ex charitate, nec amplius potest esse: quia impossibile est, quod mutet originē: ergo impossibile est inter opera satisfactoria computari. I T E M. Peccator ante satisfactionē est obligatus ad pœnam infinitam: sed ab infinito nihil adimitur: ergo quantumcumq; peccator se affligat, tenetur ad æqualem pœnam: ergo non debent talia opera cōputari. I T E M. Opus ex charitate procedens excedit improporcionabiliter opus extra charitatem factum: sed quod improporcionabiliter excedit aliud, nō accrescit ex additione illius: ergo quantumcumque, uel quæcumque opera feceret ante charitatem, nihil addunt ad opera post charitatem, sicut nec pūctus ad lineam: ergo in nihilū debent computari.

AD ILLUD, ergo, q̄ obiicitur in contrariū huius, q̄ debet

fructus computari. Dicendū, q̄ illud intelligitur si statim post peccatum incepit confiteri, & tunc opera satisfactoria fuerūt ab illo tempore, etiam antequā absolueretur a sacerdote. Vel dicendum, q̄ fructus cōputantur quantum ad superexcrecentiā usurarii: quia merito illorū fructuum diabolus non traxit illū ad multa scelera. AD ILLVD, q̄ obiicitur de baptismo. Dicendū, q̄ est opus dei ad hoīem, & hoc nunq̄ est mortuū: tamen pp̄ inuenientia suscipiētis priuatur effectus; & tale est baptismus. Est opus hoīs ad hoīem, & tale consideratur solūm exterius: quā hō non uidet nisi ea, q̄ extra se sunt; & talis est restitutio, & hoc nō oportet esse uiuū. Aliud est opus hominis ad Deum, & tale pot̄ esse mortuum: sed dēt esse uiuum ad hoc, & satisfactoriū: aliter enim Deo non est acceptum; & tale est opus satisfactionis, quo hō recōciliatur Deo. Et ideo nō est simile de baptismo, & satisfactione. AD ILLVD, q̄ obiicitur, q̄ uiuificare, q̄ nunquam uixit, est facilius. Dicendum, q̄ hoc uerū est in his, que ideo uiuunt, quā recipiunt uitā, sed nō in his, quā ideo possunt uiuere: quia procedunt a uita; & talia sunt opera. AD ALIVD, dicendum, quod non est simile de habitibus, & potētis, & actibus, quia isti manent, illi non: nec in formari, nec uiuificari possunt. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ eā satisfaciendi est, ne sit peccati impunitas. Dicendum, q̄ illa nō est tota ratio: sed est hęc, quā homo est amicus Dei effectus p̄ gratiam, & dignus aliquando

1. Re. 15

beatificari, ideo solūm ad penā talem astrictus est: & iō anteq̄ sit amicus, ad aeternā restringitur. Pręterea. Opus factū ex charitate impropotionaliter (sicut tactū est in opponēdo) excedit opus factū extra charitatē: & ita penā supportata ex charitate, & mera uoluntate excedit penam supportatā sine charitate: & iō Deus penā ęternam ęternaliter portandā ex mala uoluntate, cuiusmodi est in dānatis, rationaliter in penam temporalē cōmutat, ex charitate importādā, quā tantū placet ei talis tolerantia: & iō alia penā exera charitatē portata tamquā oīno impropotionalis non augmētat illā: quia illam solam reputat satisfactoriā, cuius tolerantia, & assūptio sumitur ex charitate: quā in aliam non commutat penam.

QVÆSTIO V.

An homo quidquam mereatur per opera extra charitatem facta.

VSPOSITIO quod per opera facta extra charitatem nō fiat satisfactio, nec uiuificetur. Queritur, utrum homo per ea aliquid mereatur. Et q̄ sic, uidetur: quā sicut dicit auctoritas cōmunis, Nullum malum impunitum, & nullum bonum irremuneratū: sed diuina iustitia numquā malum quantulumcūque dimittit, quin puniat: ergo nec quantulumcumq; bonum, quin remuneret. ITEM. Si non remuneratur: ergo æqualiter se habet iudex, ad eum, qui nullum bonū fecit, & ad eū, qui fecit multa bona: ergo stultum est alicui peccatori consulere, quod faciat aliquod bonum opus. ITEM. Exod. Ho-

cap. 20

uus:

uus: aut hoc dicitur habenti charitatem, aut non habenti. Si habenti tantū, hęc est parua remuneratio, quia ipse non amat istā uitam; sed aliam. Si non habenti; ergo meretur aliquid, si honorat; & sic &c. ITEM. Dominus dicit de hypocrita. Qui facit opus bonum propter gloriā, quod recepit mercedem suam; esto ergo, quod aliquis faciat opus bonum propter Deum, nō propter gloriā, cum non sit peius, quam illud, quod fit ad gloriā, immo melius; ergo dignum est mercede aliqua.

Mat. 6

CONTRA Aug. Peccator nō est dignus pane, quo uescitur; ergo si peccator non est dignus uiuere, multo minus est dignus remunerari. ITEM. Qui nihil ē, in conspectu alicuius, apud illū nihil meretur; sed peccator nihil est in conspectu Dei. Psalm. 14. Ad nihilum redactus est in conspectu eius malignus; ergo &c. ITEM. Sap. Similiter odio sunt Deo impius, & impietas eius; sed impietas omnino displicet Deo; ergo & impius; sed qui oīno displicet alii, nihil meretur apud ipsum; ergo &c. ITEM. Nihil meretur organum, nisi uiuū in operatione seruitii; unde ligo nihil meretur, quamuis cū eo operetur homo in uinea; sed peccator organum est non uiuum; ergo &c.

Psalm.

14.

Sap. 14

RESOLVTIO.

Profecto de condigno nihil peccator apud Deum mereri potest; quantumuis benefaciat; de congruo tamen quidquam mereri posse, non improbamus.

RESPONDEO. Aliqui dicunt, q̄ peccator nihil omnino mere-

tur apud Deum neque ex congruo, neque ex condigno; sed tamen Deus ratione abundantissimæ largitatis bona eius opera non dimittit irremunerata, immo remunerat; & est bonum peccatori bene operari, quamuis non sit iustum eum remunerari; sed magis benignum. Aiii dicūt, & probabilius, q̄ est gmereri de congruo, & de cōdinno; peccator autem apud Deū nihil meretur de condigno; sed mereri potest de congruo: peccator enim aliquando facit bonū opus in genere ad gloriā suā, ut cum dat elemosynam propter gloriā: & ex hoc opere nō meretur mercedem, sed poenā, quia procedit ex contumelia. Aliquando facit ad Dei gloriā, & propter amorem Dei, quem habet, & hoc non potest esse sine aliqua gratia gratis data, que disponit de cōgruo ad gratiam gratumfacientem, quam Deus aliquo modo acceptat; & ex hoc meretur de congruo. Illud aut meritū cōparatū merito charitatis est impropotionalabile; sicut linea latitudini, & superficie: unde sicut linea nihil est in cōparatione ad superficiem, aliquid tamē est in se: sic est de peccatore cōparato ad iustū, & de eius amore ad amorem charitatis, & de merito ad meritum.

EX HIS patent obie a, & primò ad illud August. Non est dignus &c. Dico bene, q̄ non meretur de cōdigno. SIMILITER ad duo sequentia; q̄ nihil est in cōparatione charitatis. Ad illud de Sapien. Dicendū, q̄ illud intelligitur p̄ se, secundum q̄ impiū, non secundum q̄ habēs naturam

naturam

naturam bonam, & aliqua bona gratis data: & cū facit opus secundū quod impius, nihil meretur; sed quando secundū gratiam gratis datam, aliquid ad salutem meretur de cōgruo.

AD VLTIMUM de instrumento. Respon. Dicendum, q̄ non uiuum dicitur dupliciter. Negatiuè, quod non uiuit, nec natū est uiuere: & priuatiuè, q̄ non uiuit; sed natum est uiuere. Et per primum nec de congruo, nec de condigno meretur: per secundum autem meretur de cōgruo; eo quod non priuatur simpliciter uita: uiuit enim in merito, si uoluntariè operatur bonum; & est quodammodo Dei adiutor.

QVÆSTIO VI.

An opera bona extra charitatē facta, ualeant ad tolerabiliorem pœnam?

QVÆRITVR, utrum bona opera extra charitatē facta ualeant ad tolerabiliorem pœnam. Et q̄ sic, uidetur; quia August. dicit de talibus in Ench. q̄ ad hoc eis prouident, ut tolerabilior sit damnatio. ITEM. Ratione uidetur: quia probatum est supra, quod aliquid meretur illo opere; ergo esto qd̄ statim moriatur post illud: ergo cum non sit irremuneratum, & non premiatur in collatione boni: ergo saltem in diminutione mali.

ITEM. Declinare a malo semper uitat pœnam, quam uis nō semper consequatur palmā: sed melius est bonum facere: ergo multo fortius uitabit pœnā. ITEM. Peccatum aggrauatur ex sequenti euentu, seu effectu, & grauius punitur: ut patet ī peccato ocii:

ergo peccatum, quod reddit hominē magis ociosum ad bonū, magis punitur: ergo illud, propter quod fiunt bona opera, minus: & ita, &c.

CONTRA. Aug. in Enchir. dicit, damnatis non prodesse suffragia ecclesiæ: sed ista sunt potentiora, cum sint ex charitate, quam opera extra charitatē facta: ergo illa multo minus prouident. ITEM. Si meretur remissionem pœnæ, aut intensiōne, aut duratione. Non duratione: quia pœna est infinita. Si intensiōne: sed quantum ad hoc est finita: ergo intantum possunt multiplicari bona opera, quod nulla erit pœna. ITEM. Tantæ culpæ debetur tanta pœna: sed opera bona extra charitatē facta nō mutant, nec minuunt culpā: ergo nec pœnam. Quæritur ergo, ad quid ualeant huiusmodi opera bona.

RESOLVTIO:

Ne dum ad tolerabiliorem pœnam in futuro (tametsi ex consequenti) uerū etiam ad multa bona in presenti ualent opera bona extra charitatē facta.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ huiusmodi opera bona extra charitatē facta, quando bona fiunt intentione, ualent ad multa. Ad temporalium multiplicationem. Isa. Si uolueritis: & audieritis me, bona terræ comedetis. Ad temporalis pœnæ diminutionem. 3. Reg. Nonne uidiſti Achab coram me humiliatū? idcirco non inducam, &c.

Ad gratiæ impetrationem sicut Raab. Inuenit gratiam propter opera, quæ fecit nunciis. Ad bonæ uitæ alluefactionem. Tren.

Cap. 1.

Cap. 21.

Ios. 6.

Cap. 3.

Bo.

Bonum est uiro, cum portauerit iugum, &c. Ad peccati resistentiā: quia peccatū trahit suo pōdere ad aliud. Eccl. Ignem ardentem extinguit aqua; & elemosyna resistit peccato. Ad tolerabiliorem pœnam æternam: sicut dicit Aug. quod ualeat, ut tolerabilior sit damnatio. Sed illud diuersimodè intelligitur a diuersis: quidam enim dicunt, q̄ facit pœnam tolerabiliorem, non mutando pœnam: sed fortificando subiectū. Sed hoc nō est congruum dicere, q̄ uirtus aliqua detur damnato pp̄ opera illa, quæ facit mitius sustinere, quia aut daretur ad semper, aut ad tps, & utrūq; est incōueniēs. Illa, n. uirtus, aut ē naturalis, aut gratuita, quorū neutrum facile ē intelligibiliter assignare. Aliq̄ dicūt, q̄ ualeat ad remissionē pœnæ uermis: quia non tantum habebūt remorsum cōscientiæ, quantum si nulla opera bona fecissent. Sed illud nō ualeat, quia remorsus conscientiæ erit secundū quantitatem culpæ. sicut & ignis: ergo si nō ualeat ad

ignē, nec ad uermem. Ideo tertio modo dicendum, q̄ ualent ad tolerabiliorem damnationē ex consequenti: quia impediunt culpam factam aggruari: & et retrahunt hominē a peccati frequentia, & ab intentione libidinis, & contemptus: quia nō ex tanta libidine peccat, qui aliquādo opera bona facit, sicut q̄ Dei obliuiscitur. Et ad uermem: quia minus cruciabitur, & minorem habebit remorsum, quam si opera illa non fecisset: non de illa culpa, quam commisit: sed de malis, quæ commisisset, & de bonis, quæ omisisset, si illa opera bona non fecisset. Et ita intelligendum est de eo, qui statim moritur, & de eo, qui magis moritur, quam neget Christum. Et de consimilibus.

HIS VISIS patet respōsio ad utramq; partem. Rōnes ad primam partē procedunt de pœna, quam posset incurrere, si illa opera negligeret. Rōnes uerò ad oppositum procedunt de pœna, q̄ debetur culpæ iam factæ, & sic patet totum circa hoc.

DISTINCTIO DECIMA QVINTA.
PARS SECUNDA.

Confutatio asserentium, pœnitentiam posse fieri de uno peccato sine alio.

Lias quoque auctoritates inducunt. Ait. n. Greg. Super Pluit dominus super unam ciuitatem, & super alteram non pluit: & eandem ciuitatem ex parte te compluit, & ex parte aridam relinquit. Cum ille, qui proximum odit, ab alijs uitiis se corrigit, una eademque ciuitas ex parte compluitur, & ex parte arida remanet: quia sunt quidam, qui cum quadam uitiis refecent, pluit.

Super Ezech. ca. 1 ho mil. 10. & hab. de cōse. d. 3. ca.

Super in alijs grauitur perdurant. Item. Ambros. Prima confo-
 psal. 118 latio est, quia non obliuiscitur misereri deus. Secunda per
 in prin. punitionem: ubi & si fides desit, pœna satisfacit & releuat.
 serm. 8. Ratione quoque vtuntur dicentes, Si his qui vnum pecca-
 in tomo tum confitetur altero tacito, satisfactionem à sacerdote in-
 4. & ha- iunctam expleuerit; nunquid etsi peccatum tacitum conuer-
 betur de sus fuerit confessus, pro utroq; ei pœnitentia imponetur? Lon-
 consec. ge hoc videtur à ratione, & ecclesiæ consuetudine, quæ pro
 distinc. eodem peccato nisi reiteretur, nulli bis pœnitentiam imponit.
 3. cap. Fuit ergo illa peccati condigna satisfactio, vnde & peccatū
 prima deletum videtur. Quomodo accipienda sunt præmissa.
 consolatio.

HIS responderi potest sic. Illud Gregor. Pluit dominus
 De pœ. & c. non ad criminis veniam, sed ad operis prauis desertionē
 nit. dis. referendum est: vt ideo pars ciuitatis dicatur complui: quia
 3. cap. ab actu & delectatione peccati cui ante seruebas modo ces-
 Querat sat: non quod eius veniam habeat. Vocaturque pluuia illa
 hic ali- talis continentia, qua ab opere peccati reuocatur: quia ex
 quis s. fonte gratiæ dei id cordi instillatur, vt vel sic paulatim ad
 Illud et pœnitentiam veniat, vel eo minus à deo puniatur qui diu-
 Grego. turniori delectatione, & actu peccati maius sibi accumulaf-
 usq; ad set tormentum. Si uerò ad indulgentiam reatus pluuia re-
 finē. ca. feratur, euangelicę sententię contraire uidebitur. Si. n. pro-
 Matth. pter misericordiam, qua quis proximo suo non miseretur,
 18. etiam quæ dimissa sunt replicantur ad pœnam, multo magis
 quæ nondum sunt dimissa propter odium fraternum, ad
 pœnam reseruari probantur. Et si ille qui arbiter suæ uo-
 luntatis constitutus est, non potest inchoare nouam vitam,
 vt ait August. nisi pœniteat eum veteris vitæ: quomodo
 ad nouitatem indulgentiæ perueniet: qui odij vetustatem
 non deposuit? Illud etiam quod ait Ambros. Et si fides de-
 sit, pœna satisfacit & c. non de fide intelligitur qua creditur
 in deum: sed de conscientia delicti. Deest enim fides, cum
 conscientia peccati non subest. Nam cum delicta omnia
 nemo intelligat: est aliquando in homine peccatum cuius
 non habet conscientiam. Vnde Apostolus, Nihil mihi
 conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum. Cum ergo
 quis

quis flagellatur pro peccato cuius non est conscius, si pa-
 tienter fert pœnam & humiliter amplectitur, cogitans
 se forte peccatum habere, quod non intelligit, & pro eo
 puniri a Deo, pœna illa satisfacit & releuat grauatam.
 Ad hoc autem quod obiicitur de satisfactione illa: si sa-
 tisfactio non fuit, iterum imponenda est. Si uerò iterum
 imponenda non est, satisfactio fuit, & si satisfactio fuit,
 ueniam impetrauit. Responderi potest satisfactionem non
 ideo fuisse, quia ille dignos fructus pœnitentiæ non fecit. Est
 enim satisfactio pœnitentię, ut ait August. peccatorum
 causas excidere, nec suggestionibus eorum uditum indul-
 gere. Item, Sanè scelerate uiuunt, nec curant talem ui-
 tam moresque corrigere, & inter ipsa facinora sua elee-
 mosynas frequentare non cessant: frustra ideo sibi blandiun-
 tur: quia dominus ait, date eleemosynam, et ecce omnia mun-
 da sunt uobis. Hoc enim quam late pateat non intelligunt.
 Multa enim sunt genera eleemosynarum: quæ cum facimus,
 adiuuamur. Non solum qui dat esurienti cibum, sitienti po-
 tum, & huiusmodi: sed etiam qui dat ueniam petenti, elee-
 mosynam dat: & qui emendat uerbere in quem potestas da-
 tur, uel coercet aliqua disciplina, uel orat ut ei peccatum
 dimittatur, eleemosynam dat, quia misericordiam prestat.
 Multa enim bona præstantur inuitis, quando eorum consu-
 litur utilitati, & non uoluntati: sed ea maior est, quæ ex
 corde dimittimus quod in nobis quisque peccauit. Minus
 enim magnum est erga eum esse beneuolum, qui tibi nihil
 mali fecit, Illud multo grandius ut tuum etiam inimicum
 diligas, & ei qui tibi malum uult, & si potest facit, semper
 bonum uelis, faciasque quod possis. Quod ergo dominus ait,
 Date eleemosynam, & omnia munda sunt uobis: ita ne in-
 tellecturi sumus, ut non credentibus in Christum, munda
 sint omnia, si eleemosynas istas dederint? qui enim uult ordi-
 nate eleemosynam dare, a se debet incipere, et etiam primū
 sibi dare. Est. n. eleemosyna opus misericordiæ: uerissimaque
 dictum est, Miserere animæ tuæ placens Deo. Non ergo se
 fallant, qui per eleemosynas largissimas fructuū suorū uel
 pecuniæ impunitatē se emere æstimāt, in peccatis permanē-
 tes

Aug. i
li. de pecc
nit.Aug. i
Eu. c. 75.
in
princi-
pio.De ge-
neribus
eleemo-
synarū.
Ibidē.Ca. 72.
Aug. i
ench. c.
73. in
prim.Eccles.
30.

tes: quæ ita diligunt, ut in eis optent versari. Qui uerò diligit iniquitatē, odit animā suam, & qui odit, animā suam nō est misericors ei, sed crudelis. Diligendo quippe eam secundū seculum, odit eam secundum deum. Si ergo uult ei dare eleemosynā, per quā fit mūda: odiat eam secundum seculum, & diligit eam secundum deum. Hac eleemosyna, quam sibi homo primitus debet, mūdantur interiora. Ad quod hortans Christus ait, Mundate quæ intus sunt. Immundis. n. nihil est mundum: sed polluta sunt eorum mens & conscientia, ut ait Apost. Immundi uero sunt omnes, quos non mundat fides, qua creditur in Christum: de qua scriptum est, Mundās fide corda eorū. Sed ne istas eleemosynas, quæ fiunt de fructibus terræ, respuere Christus uideretur, Hæc, inquit, oportuit facere. s. iudicium & charitatem Dei, et illa non omittere. i. eleemosynas fructuum terrenorum. Ex his datur intelligi, quod in peccato mortali permanentes, etsi eleemosynas largas faciant, non tamen per eas satisfaciunt: quia in ordinatē agunt, dum a se nō incipiunt. Nec proprie dicitur eleemosyna tale opus, dum sibi iis crudeles existunt, non placentes deo. Non ergo dicenda est illa peccati satisfactio, quā quis agit pro uno peccato, dū perdurat in altero. Quia nihil prodest ieiunare, & orare, & alia bona agere, nisi mēs reuocetur a peccato; et si aliquando conuersus tacitum peccatum sacerdoti fuerit confessus, de utroque imponenda est ei satisfactio: quia de primo condignè non satisfecit.

Secundū quosdam fuit satisfactio.

Quibusdam tamen uidetur fuisse satisfactio; sed infructuosa, dum in peccato altero persistit: percipitur tamen fructus eius, incipietque proficere, cum peccati alterius penituerit. Tunc enim utrumque dimittitur peccatum, & satisfactio, præcedens uiuificatur, quæ fuerat mortua: sicut baptismus illi qui sicte accedit tunc primitus ualet, cum satisfactio a mente recedit per penitentiam. Et in huius opinionis munimentum auctoritates inducunt. Ait enim Aug. Pium est credere, & nostra fides expostulat, ut cum gratia Christi in homine destruxerit mala priora, etiam remuneret bona: & cum destruxerit quod suum non inuenit, diligit bonum quod

quod in peccante plantauit. Item Hieron. Si quando uideris inter multa peccata quemquam facere aliqua iusta opera, non est tam iniustus Deus, ut propter multa mala obliuiscatur paucorum bonorum: sed faciet ea metere & in horrea congregare, quæ bona in terra seminauit. Sed hæc dicta intelligimus de illo, qui in charitate quodam tempore bona facit, & bonus est, alio uerò tempore malus est, & multa peccata facit. Non ergo intelligendum est eum inter multa peccata iusta opera fecisse, quasi simul eodemque tempore peccata fecerit & iusta opera: sed diuersis temporibus utraque fecisse. Nisi enim bonus foret, quando bona fecit, non seminasse diceretur in terra bona. Destructis ergo malis post opera bona commissis, priora bona in charitate scilicet facta, quæ sequentia mala mortificauerant, penitentia de illis malis habita uiuificantur. Vnde Apost. Iacientes fundamentum penitentis ab operibus mortuis: opera mortua nominans, priora bona significat, quæ per sequens peccatum erant mortua: quia hi peccando priora bona irrita fecerunt. Hæc sicut peccando fiunt irrita, ita per penitentiam reuiuiscunt, & ad meritum eternitatis prodesse incipiunt. Similiter & illud bonum amat Deus, quod plantauit in peccante, in illo scilicet, qui post illud bonum peccauit, non simul peccans & bonum operans extitit: quia talis hominis opus non diligeret Deus ad remunerationem. Potest etiam accipi de operibus bonis, quæ ab aliquo fiunt, dum malus est, & in peccato mortali persistit uel ad tempus, uel usque in finem: quæ dicuntur a Deo remunerari & non dari obliuioni, non quia proficiant ad uitam æternam obtinendam; sed ad tolerabilius extremi iudicij supplicium sentiendum: sicut de fide & cæteris, quæ sine charitate habentur. Aug. ait, Si quis non habens charitatem, quæ pertinet ad unitatem spiritus & uinculum pacis, quo ecclesia connectitur, in aliquo schismate constitutus, ne Christum neget, patitur tribulationes, famem, persecutionem, uel flammam, uel bestias, uel ipsam crucem, timore gehennæ: nullo modo ista culpanda sunt, immo & hæc laudanda est patientia. Non enim dicere poterimus melius ei fuisse, ut Christum negando, nihil horum

Commē
tario
ad illud
Agge
in Sem
nastis
multi
& c. in
10.6.

In epi.
ad He-
br. c. 6.

De pe-
nit. d. 3
Quid er-
go. S. po-
t est et.
Lib. de
patien-
tia. ca.
26. in
tom. 4.

horum pateretur, quæ passus est confitendo: sed æstimandum est fortasse tolerabilius ei esse futurum iudicium, quã si Christum negando nihil horum pateretur: ut illud quod *1. Cor. 4.* ait Apostolus, Si tradidero corpus meum ita ut ardeat, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: nihil prodesse intelligatur ad regnũ obtinẽdum, nisi ad extremi iudicij tolerabilius subeundũ suppliciũ. Et infra, Hæc propter charitatẽ dicta sunt: quia in nobis non potest esse uera pœnitentia: quoniam in bonis charitas Dei est quæ tolerat omnia.

Perstringit dictorum summam, ut alias addat.

Ex his ostenditur bona, quæ sine charitate sunt, prodesse quidem ad tolerabiliorem pœnam sentiendam; sed non ad uitam obtinendam. Illa enim quæ in charitate quis facit, si postea prolapsus fuerit nec exurrexerit, non esse in memoria Dei, Ezechiel dicit, Si auerterit se iustus a iustitia, & fecerit iniquitatem, numquid uiuet? omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur: in peccato suo morietur: & non erunt in memoria iustitiæ quas fecit. In cuius loci expositione Gregor. ait, Hoc nobis maxime considerandum est; quia cum mala committimus, sine causa ad memoriam transacta bona renocamus: quoniam in perpetracione malorum nulla debet esse fiducia bonorum præteritorum. Intelligendum est hoc, ad uitam percipiendam bona præterita non dare fiduciam, etsi ad mitiorem pœnam: alioquin præmissæ auctoritati Augustini obuiaret. Et bona in charitate facta, quæ concomitatur mortalis culpa, quam non delet sequens pœnitentia: ad sensum mitioris pœnæ proficiunt, non ad uitæ fructum.

Auctoritates aliæ ad proposita eadem confutanda.

Satis arbitror illis esse responsum, qui asserunt de uno crimine pœnitentiam agi, & ueniam præstari, alio in delectatione retento, uel per confessionem non exposito, qui *Li. de uera et falsa pœnitentia. c. 9. to. 4.* non modo præmissis auctoritatibus confutantur; sed etiam subditis: ait enim Augu. Sunt plures quos pœnitet peccasse; sed tamen omnino reseruantes sibi quædam, in quibus delectentur: non animaduertentes dominum simul mutare

tum et surdum a demonio liberasse, per hoc docens nos nunquam nisi de omnibus sanari. Si enim uellet peccata ex parte reseruari, habenti septem demonia, ei proficere potuit, sex expulsis: expulit autẽ septem, ut omnia crimina simul eijcienda doceret. Legionem uero demonum ab alio eijciens, nullum reliquit de omnibus, qui liberatum possideret: ostendens quod etsi peccata sint mille, oportet de omnibus pœnitere. Numquam aliquem sanauit dominus, quem non omnino liberauit. Totum enim hominẽ sanauit in sabbato: quia & corpus ab omni infirmitate, & animam ab omni contagione liberauit: indicans pœnitentem oportere simul dolere de omni crimine. Scio enim dominum inimicum omni criminoso. Quomodo ergo qui crimen reseruat, de alio recipe-ret ueniam? sine amore Dei consequeretur ueniam, sine quo nemo unquam inuenit gratiam. Hostis enim Dei est, dum offendit perseueranter. Quædam enim impietas infidelitatis est ab illo, qui iustus & iustitia est, dimidiam sperare ueniam. Iam enim sine uera pœnitentia inueniret gratiam. Pœnitentia enim uera ad baptismi puritatem conatur adducere. Recte enim pœnitens quicquid sordis post purificationem baptismi contraxit, oportet ut abluat, saltem lacrymis mentis, sed satis durus est, cuius mentis dolorẽ oculi non declarant. Sed sciat se culpabiliter durum, qui deflet damna temporis, uel mortem amici, & dolorem peccati non ostendit in lacrymis. Quem ergo pœnitet, omnino pœnitet. Idem, Pœnitentes, si uerè estis pœnitentes, & non estis irridentes, mutate uitam, reconciliamini Deo. Pœnitentiam agis, genua figis, & rides: subsannas Dei patientiam. Si pœnitentiam agis, pœnitet te: non es pœnitens. Si ergo pœnitet cur facis quæ malè fecisti? Si fecisset pœnitet, noli facere: si adhuc facis, certè non es pœnitens. Item Innocentius secundus, Admonemus fratres nostros, ne falsis pœnitentijs laicorum animas decipi, & infernum pertrahi patiantur, Falsam autem pœnitentiam esse constat, cum spretis pluribus de uno solo pœnitentia agitur: uel cum sic agitur de uno, ut non discedatur ab alio.

LIBRI VARTI
Repetit de vera pœnitentia.

Ex præmissis perspicua fit notitia uera pœnitentiæ vel satisfactionis. Illa enim uera est pœnitentia, quæ peccatum abolet: quod illa: sola facit, quæ scelus corrigit: illa uerò scelus corrigit, quæ odium commissi criminis & committendi

Mat. cum desiderio satisfaciendi affert. Iudas enim pœnituisse legitur sine afflictione ueniæ, quia tali pœnitentia non correxit crimen. Vnde Hiero. Nihil Iudæ profuit sera pœnitentia, per quam scelus corrigere non potuit. Sic quando frater peccat in fratrem, ut emendare non valeat, quod peccauit, potest ei dimitti: sin autem permanent opera, frustra

Mat. voce assumitur pœnitentia: hoc est quod de eo infelicissimo dicitur. Et oratio eius fiat in peccatum: ut non solum emendare nequiverit perditionis nefas, sed proprii homicidij scelus addiderit. Caue qualiter intelligas illud, Vt emendare non valeat, quod peccauit, &c. Non enim emendatio hic intelligenda est rei demptæ recompensatio: sed delicti exprobratio & abominatio, cum satisfactionis desiderio. Demit enim iniuste quis alicui, quod restituere non valet, ut oculum, vel vitam, & huiusmodi: & tamen si pœnituerit peccati cum amore condigne satisfactionis, ueniam habet. Nec ideo quisquam putet, qui rem alienam iniuste abstulerit, quam reddere potest, de illo peccato penitere ac ueniam consequi, nisi restituat ablatum. Quandiu enim res, propter quam peccatum est, non redditur, si reddi potest; non agitur pœnitentia, sed fingitur.

Angu. in epis. 2. ad Mace. epis. 4. post medietatem 2.

VPRA respondit Magister rōni sumptæ ex sacra scriptura. In hac parte respondet rationibus sumptis ex auctoritatibus Sanctorum, & consuetudine Ecclesiæ. Habet aut hæc pars quatuor. In prima ponit rationes, quæ videntur facere ad huius opinionis defensionem. In secunda uerò ponit ueras responsiones. ibi. *His responderi potest &c.* In tertia improbat falsam, grauē, & probabilē respon-

sionē. ibi. Quibusdam tñ vñ &c. In quarta ad ueritatis confirmationē, & erroris confusionē adducit auctoritates probantes, quæ nō possit fieri pœnitentia de uno peccato, si quis pmaneat in alio. ibi. *Satis arbitror illis esse responsionem.* Quælibet aut partiu possit subdiuidi in duas partes. Nā in prima ponit duas rōnes. In secunda ponit duas responsiones ad prædictas rōnes. In tertia primò ponit aliorū responsionē: dein de improbat. In quarta primò

con-

DISTINCTIO XV.

218

confirmat ueritatē per auctoritates; secundo epilogat partes, ut cuilibet inspicienti patet.

Quia ex fonte gratiæ &c.] Videtur secundū illud uerbū Greg. q̄ gratia detur paulatim, & q̄ paulatim expellatur peccatum. Contra. Supra Lib. ii. Dist. xxvi. dicitur q̄ gratia præueniēs est fides cum dilectione; & hæc non compatitur secum culpam. Respon. Dicendū, q̄ Deus non tantū dicitur instillare donum gratiæ gratū facientis, sed etiam donū gratiæ gratiū data. Et gratia præueniens utraque dicitur, uel quæ præuenit, & disponit uoluntate ad susceptionem gratiæ; & hæc est gratia gratiū data: uel quæ præuenit opus, sed tñ facit uoluntatem bonā: Magister igitur loquitur hic de gratia gratiū data. In secundo de gratia gratumfaciente.

Dub. 2. *Multi enim sunt genera, &c.* Notandum hic, quod quædam est elemosyna corporalis, quæ dā spiritualis. Elemosyna corporalis septimembris est, sicut in hoc uersu continetur. *Visto, potio, cibo, redimo, tego, colligo, condo.* Sufficiētia autem harum potest assignari sic. Hæc differentiæ ordinantur contra defectus corporis, & animæ ut unitæ corpori. Sic autē diffinitur homo, Homo est substantia animata, per hoc tagitur uegetabilis, quæ indiget duplici restauratione. i. calidi, & sicci: & hoc est per cibū: & frigidi, & humidi: & hoc est per potum. Sic est duplex opus misericordiæ sensibilis, & huic necessarium est duplex cooperimentū contra exteriora nocua. i. remotū: & hoc est ho-

spitiū: & proximum, & hoc est uestimentum. Et sic est duplex opus misericordiæ rationalis: & hæc est substantia libera, & hæc nata est habere libertatē. i. a carcere, & a seruitute. Contra ergo inclusionē in carcere ē uisitatio, cōtra seruitutē redēptio. Postremo ē unū opus m̄te mortalis: & secundum hæc inest ei mors, & post indiget sepultura: & sic ē 7. Vel aliter. Defectus, siue miseria aut ē corporis, aut cōiuncti. Si corporis, sic est sepultura. Si cōiuncti, aut ab intrinseco, aut ab extrinseco. Si ab intrinseco, aut propter improportionē: & sic est infirmitas, aut propter cōsumptionē: & hoc uel calidi, & sicci: & sic fames, aut humidi: & sic sitis. Si ab extrinseco: aut uoluntaria, & sic est incarceration: aut naturalis: & hoc uel naturæ superiori, & contra hanc est hospitium: uel inferiori: & cōtra hæc est uestimentum. Similiter elemosyna spiritualis est septimembris, sicut in hoc uersu continetur. *Consule, castiga, solare, remitte, ser, ora.* Sufficiētia aut sumuntur sic. Defectus enim spiritualis, aut est talis, q̄ nō pot ei subueniri p̄ hoīem immediatē. sed per Deum: & tunc est ultimū. i. oratio. aut potest; & tunc aut est cognitiuē, aut effectiuē. Si cognitiuē, aut est ignorantia cognoscendorum: & tunc est doctrina. aut agendorū: & sic est cōsiliū. Si affectiuē, aut est culpa, aut p̄na. Si culpa, aut i nos, & tūc est remissio: aut in alios: & tūc est correptio. Si aut p̄na aut tunc releuandus est uerbo: & sic consolatio. aut factio: & sic supportatio: & sic sunt septē

LIBRI QVARTI

uidelicet, Doctrina, consilium, remissio, correctio, consolatio, supportatio, & oratio.

Dub. 3.

Sed ea maior est, &c.] Quæritur hic, quæ sit maior elemosyna, utrum corporalis, an spiritualis. Et quæ corporalis uideatur: quia Dominus non facit mentionem in iudicio; nisi de corporali. Sed contra hoc est, quia sicut se habet substantia spiritualis, ut anima ad corpus: ita elemosyna ad elemosynam: sed anima multo plurius est quam corpus: ergo elemosyna spiritualis, quam corporalis. Resp. Dicendum, quod (sicut dicit Aug. & habetur in littera) elemosyna spiritualis dignior est & nobilior: corporalis autem est manifestior: & quia dominus populo rudi loquebatur, ideo mentionem facit de corporali: innuens de spirituali a maiori, si quis habeat intellectum.

Dub. 4.

Qui vult ordinatè &c.] Contra, quia maius, & perfectius est diligere inimicos, quam amicos: ergo a simili perfectius diligere alium, quam diligere se: & miserere alii, quam sibi: ergo rectus ordo est prius alteri misereri. Itè. Homo per poenitentiam debet esse sibi austerus, & seipsum iudicare: & ita non debet misericordia incipere a nobis, sed iustitia. Resp. Dicendum, quod duplex est in nobis portio scilicet corporalis, & spiritualis: & secundum hanc duplex defectus est, & duplex misericordia: est enim misericordia respectu incommodi, & mali, quod est corporis. Primum incommodum odire est uiri spiritualis, secundum incommodum est uiri carnalis. Dico

ergo quod respectu anime unusquisque, que debet esse prouidus, & nullus in hoc debet sibi esse durus, quia hoc non est iustitia, sed nequitia. Sed in corporali dummodo non excedat, laudabile est, quod est sibi durus, & aliis pius. Aug. autem intelligit de spirituali, non de corporali.

Est enim elemosyna, &c.] Vi. Dub. 5. detur malè dicere, quia super illud Matth. Nesciat sinistra &c. Cap. 6. Glo. Elemosyna est pars iustitiæ. Item. Satisfactio est pars iustitiæ, & elemosyna est pars satisfactionis: ergo &c. Resp. Dicendum, quod dare elemosynam indigentibus, hoc potest esse dupliciter, aut solum quia considerat indigentiam, & sic est pietatis, aut quia considerat indigentiam, & debitum, quia impositum, uel quia ipse debet, cum habeat superfluum: & sic est pars iustitiæ; & sic est in satisfactione: tamen pietas ad iustitiam reducitur.

Quod in peccato mortali, &c.] Dub. 6. Quæritur, utrum utilius sit facere elemosynas largas, quam paruas. Et uidetur, quod non: quia aut homo est extra charitatem, aut in charitate. Si extra, ita amittit magnas ut paruas: & econuerso, sicut dicit Magister in littera. Si in charitate: sed Deus pensat opera secundum quantitatem charitatis: ergo siue parum, siue multum fiat, ex quantitate charitatis tantum ualet una quantum alia. Item. Deus non pensat quantum, sed ex quanto, sicut patet. Dominus. n. Luc. dixit de uidua, quæ misit duo Cas. 1. ærea minuta in gazophylaciū. Amen dico uobis, quia hæc uidua plus omnibus misit. Sed contra. Si hoc esset: ergo stultus esset diues

DISTINCTIO XV.

diues, quod daret magnam pecuniam Deo: nec sacerdos deberet ei imponere nisi obolum, si tantum ei ualet quantum una marca. Resp. Dicendum, quod de quantitate elemosynæ est loqui uel per comparationem ad eundem, uel ad diuersos. Si ad eundem, sic melius, & utilius est dare plus, quam minus. Et est triplex utilitas. Prima, quia si est in charitate, amplius satisfacit. Secunda, quia si est extra, magis disponit se ad gratiam. Tertia, quia si uel sit extra, siue intra, multiplicat intercessores: & hoc est, quod dñs suadet. Facite uobis amicos &c. Si autem per comparationem ad diuersos, elemosyna non precellit elemosynam secundum proportionem quantum ad meritum, & satisfactionem. Tantum. n. meretur pauper pericula in donatione modici panis, quantum diues in donatione maioris. In hoc tamen precellunt diuitiæ, quia possunt multiplicare intercessores, qui pro eis tenentur orare.

Dub. 7.

Quia inordinatè agunt &c.] Vi. Dub. 7. detur secundum hoc, quod ordo sit necessarius ad elemosynam: ergo si quis dat elemosynam prius, cui debet dare posterius, non satisfacit. Contra. Esto quod non det minus indigenti, cum non teneatur dare alii, & interque posset licite recusare, non seruat ordinem, & tamen non peccat: ergo non uidetur perdere fructum elemosynæ. Item. Quæritur, utrum in ordine dandi elemosynam sit attendenda bonitas, uel indigentia. Et quod indigentia uidetur, quia qui dat diuiti, elemosynam non facit: sed facit elemosynam, qui dat pauperi malo, cum sit proximus, & sustentandus. Cō-

trarium huius habetur Ecclesiast. Da iusto, & ne receperis peccatorem. Quæritur ergo de ordine dandi elemosynam. Resp. Dicendum, quod quedam sunt, quæ faciunt ad ordinationem elemosynæ quantum ad esse: quæ dant quantum ad bene esse. Ex parte scilicet dantis ad esse facit misericordia uera, & pietas; & hæc est, quæ procedit ex charitate recta, & sine hac non est elemosyna. i. Corint. Si distribuero in cibos pauperum &c. Quedam ex parte recipientis, & hoc est indigentia uel uera, uel apparentis. Vera, de hac Luc. Cum facis conuiuium, uoca pauperes, & debiles. Quedam ex parte muneris, & hoc est, quod possit illud dare propter hoc quod illius habet dominium. Pro uerb. Honora dominum de tua substantia. Eccl. Immolantis ex iniquo oblatio est maculata. Quedam ex parte intentionis. scilicet quod sit intentio recta, quia Matt. dicitur de hypocritis, quia receperunt mercedem suam: & ideo ibi dicitur. Te autem faciente elemosynam, nesciat &c. Quedam autem de bene esse. scilicet quod sit in recipiente sanctitas, & bonitas, & de hoc Ecclesi. Da bono, & ne receperis peccatorem: hoc non dicit abiiciendo, sed postponendo. Vel intelligit de hæretico, cui non est facienda elemosyna, nisi in necessitate extrema. Exigitur etiam, quod in dante sit hilaritas. 2. ad Cori. Hilariter datorem diligit Deus. Exigitur quod in dono sit abundantia, uel uere ut proportionabiliter. Thob. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Exigitur, quod in donatione sit uelocitas, quia qui

Cap. 12.

Cap. 13

Cap. 14

Cap. 3
Cap. 34

Cap. 6.

Cap. 12.

Cap. 9

Cap. 4.

Cap. 3. cito dat, bis dat. Proue. Ne dicas amico tuo, uade, & reuertere. Et Eccl. Nō p̄trahas datū anḡr̄st̄iā

Cap. 4. ti. Et sic patet, q̄ octo sunt cōditiones, quatuor de eē, & quatuor de bene esse, & ordinatē dare q̄r̄r̄m ad primas conditiones est de esse, quātū ad sc̄as minimē.

Dub. 8. *Ad uitam eternam, &c.* Loḡtur de his, quæ per peccatū post modū sunt mortificata. Sed cōtra. Illa opera fuerunt digna uita eterna: ergo si alio remunerētur: uidetur, q̄ remunerentur citra condignum: ergo uidetur, q̄ possit ex illis uitam æternam sperare; cum remuneret bona citra condignum. Item. Videtur, q̄ nihil faciat ad mitiorem p̄nam: q̄a mala priūs facta extra charitatem non minuunt gloriam, quando homo est in cœlo: ergo nec bona p̄nam. Itē. Videntur augere p̄nam, quia 2. Petri. Melius illis erat uia ueritatis nō agnoscere, quā post agnitam retro conuerti. Respō. q̄ bona illa faciunt ad mitiorem p̄nam, non quod minuunt p̄nam debitam peccato: sed quia minuunt tēpus peccandi: & tūc non fuit in peccatis, quādo fuit in gratia. Sed ratione peccatorum post commissorum nō minuit: sed occasionaliter auget contemptum; & ideo bona conuertit sibi in mala, sicut penitenti Deus mala conuertit in bona. Quod ergo obiicitur, quod sūt meritoria uitæ. Dicendum, q̄ non sunt digna nisi supposita p̄seuerantia: & ideo cū cadit q̄s, fiunt indigna, & dicuntur mortificata: & ideo non sunt digna remunerari uita æterna. Nec tamen omnino remanent irremu-

nerata, quia ille, qui fecit, habuit gaudium: & ulterius de illis operibus gaudent, qui permanserunt in corpore mystico; potest etiam esse, q̄ Deus merito illorum retrahat hominem a multis peccatis.

Nūquam aliquem sanauit, etc.] Videtur hic falsum dicere: quia Marc. dicitur de cæco, quem dominus illuminauit, q̄ primo uidit homines uelut arbores ambulantes. Si dicas, quod paulatim totum sanauit: Queritur, cum possit sanare subito, quare sanauit successiue. Respon. Dicendum, q̄ totus sanatus fuit: quia corpore & mente: salus. a. corporalis non est utilis, nisi prout ordinata est ad spiritualem: & quia dominus perfecte, & utiliter faciebat, ideo utrunque restituebat. Quod ergo queritur, quare paulatim? Dicēdū, q̄ ibi signatur curatio a sequela cuiusmodi est cæcitas: quamuis autem culpa curetur in instāti, non tamē p̄na. Vnde Glos. sibi. Quem uno uerbo sanare poterat, paulatim curat: ut magnitudinem humanæ cæcitatē ostēdat, quæ uix, & quasi per gradus ad lucem redit.

Pœnitentia enim uera, &c.] Videtur hoc falsum: quia dicitur Amos. Non adiciet ultra, ut resurgat uirgo Israel. Et iterum. Cadent, & non resurgent. Glosa. Non reuertetur ad priorem felicitatem. Respon. Dicēdū, q̄ differt dicere resurgent ad priorem dignitatem, & puritatem. Nam dignitas respicit status gloriam: puritas uerō respicit emundationem ab omni macula: possibile autem est per p̄nitentiam

Dub. 9.
Cap. 8.

Dub. 10
Cap. 5.
Cap. 8.

nitentiam omnem culpam deleri & quantum ad maculam, & quantum ad reatum, cum completa est: & quantum ad hoc intelligit: quia hoc fuit in baptismo; quantum uerō ad dignitatem innocentie non surgit penitēs, sicut nec Adā resurrexit.

Dub. 11 *Sciat se culpabiliter durum, etc.]* Videtur malè dicere: quia non est in potestate nostra lachrymari: ergo uidetur, q̄ nullus sit culpabilis, si non lachrymatur. Item. Lachrymæ sunt exteriūs: ergo cum ita possit penitere c̄cus, sicut habens oculos, uidetur; q̄ lachrymatio nihil faciat. Respon. Dicendum, quod aliquis est durus dupliciter. Quidam ex natura, uel siccitate capitis: & talis est durus ad lachrymas exteriores. Aliquis est proptus ad lachrymas exteriores pro dāno: sed non pro peccato: & iste dicit esse durus culpabiliter: uel quia est sequela culpæ præteritæ, uel negligentie præsentis: quia peccatum non discutit, ut debet, nec odit: uel quia debet se culpabilem reputare: & fortassis his modis uoluit August. icere ipsum culpabiliter durū: de ultimo tamē mō est dubiū.

ARTICVLVS I.
QVÆSTIO I.
Quid sit satisfactio?

Quod intelligentiam huius partis, quia supra quæsitum est de potentia satisfaciendis queritur hic de modo. Et circa hoc duo principaliter queruntur. Primò queritur de modo in generali. Secundò queritur de modo in speciali. Circa

primum queruntur quatuor. Primò queritur, quid sit satisfactio. Secundò cui sit satisfaciendum. Tertiò, per qualia opera. Quartò, per quæ.

CIRCA primā sic proceditur. **A**ugust. diffinit satisfacere, & habetur in litera. Satisfacere est peccatorum causas excidere & earum suggestionibus aditum non indulgere. Videtur primò ista diffinitio, siue notificatio superflua: quia idē est prorsus peccatorum causas excidere, & non consentire suggestionibus. **I**TEM. Videtur diminuta, quia hoc totum uerè dicitur de eo, qui à peccato cessat: ergo secundum hoc cessare a peccato hēt completam rationē satisfactio- nis: ergo non oportet amplius satisfacere. **I**TEM. Videtur falsa, cum dicit peccatorū causas excidere: quia hoc est solius Dei: ipse enim est, qui delet peccata. **I**TEM. Videtur falsi implicatiua, cum dicit peccatorum causas: peccatum enim nihil est: ergo nō habet causas: quia cā est, ad cuius esse sequitur aliud. Si dicas, q̄ non habet causam efficientem: sed deficientem: sed tūc cum talis sit nostra uoluntas: uidetur, q̄ oportet excidere uoluntatem: sed non uoluntatem potentiam: quia hoc est impossibile. Non uoluntatem affectio- nem: quia est per Dei gratiam. Non uoluntatem actum: quia ista est per ipsum peccatum. Si dicas, q̄ causa idem est, q̄ occa- siones. Contra. Nō est in nostra potestate uitare occasiones. Et iterum. Esto, q̄ eas non uitet, dum tamen non peccet, satisfaci- tur. **I**TEM. Ansel. diffinit satisfaci-

Lib. 1.
Chr de
us hō.
ca. 11.
19.
20.

cere, Satisfacere est honorem debitum Deo impendere. Queritur ergo, quomodo differant hæc diffinitiones.

RESOLVTIO.

Satisfactio est præsens emenda pro culpa præterita: & firmum propositum de euitanda futura.

RESPONDEO. Ad prædictorū intelligentiam notandū, q̄ hæc notificatio tripliciter exponitur. Vno modo ut sequens pars sit expositio præcedentis, ut sit sensus: Satisfacere est peccatorū causas excidere. i. motiua, & occasionēs: & hoc quidem est eorum suggestionibus aditum nō indulgere: tunc enim exciduntur, quando nullo modo admittuntur. Aliter exponitur, q̄ motiua ad peccatum sunt duplicia. Quædam intra nos: & ista sunt excidētia: sicut pronitas ad malum, & difficultas ad bonum, vel etiam radices peccatorum. Quædam extra: & ista non sunt introducenda: & quantum ad hæc duo genera duas ponit differentias. Sed tamen primæ expositioni repugnat nugatio; similiter secundæ repugnat relatio eius, quod est carū. Et ideo tertio modo dicitur, q̄ ad satisfactionem cōpletam duo requiruntur, scilicet emenda præsens pro culpa præterita, & propositum firmum in uitando futura: & ista duo tangit in hac notificatione. Quantum ad emendā pro culpa p̄petrata dicit: Peccatorum causas excidere: nō enim potest pro culpa melius emēda fieri, q̄ ea a se dolore, & p̄na præcidendo remouere; quæ cū amore sequendo perpetravit. Quantum ad firmum propositum

de futuro dicit: Et suggestionibus aditū nō indulgere:

ET PER hoc patet responsio ad obiectum primō: quia nō est nugatio. Et ultra, quæ sit differentia diffinitionū: q̄ hæc diffinitio tāgit recessum a malo: ista Anselmi accessum ad bonum. AD ILLVD, quod obicitur secūdo, q̄ totā habet rationem satisfactionis, quæ p̄t a peccato cessare. Dicendum, q̄ peccatorū causas excidere dupliciter est. Vno modo per declinationem solā, alio modo per pugnam, & uolentiam. Primo modo opponit, secundo modo accipit hic excidere causas peccatorum p̄ p̄nalitates assumptas, & cōtrarias, per quas uolenter exciduntur. AD ILLVD, quod obicitur tertio, q̄ peccatum non habet causam, &c. Dicendum, q̄ causas hic uocat occasionēs. Occasionēs autē duplices sunt. Quædam proximæ, ut cœna splendida est occasio edacitatis. Quædam remotæ, ut inuitatio ad bonam cœnam. Et qui bene uult satisfacere, necesse habet occasionēs propinquas excidere: & tales sunt in nostra potestate, remotæ autem non.

QUESTIO II.

Cui satisfaciendum sit?

VI sit satisfactio facienda. *Vbi sit pra.* Et q̄ Deo uidetur. Ansel. ita diffinit satisfacere. Satisfacere est honorem debitum Deo impendere: sed ei satisficit impendēdo honorem, cui honorem impendimus: cum ergo honorem impendamus Deo, satisfaciendum est Deo. ITEM. Illi fit satisfactio, qui exigit p̄nam, & emendam: sed iste, qui exigit p̄nam

nam a peccatore, Deus est. Gregor. Aut homo punit, aut Deus: ergo satisfactio fit Deo. ITEM. Huic fit satisfactio, cui iniuriatum est per culpam: sed hic est Deus, quia peccatum est spreto incommutabili bono, rebus commutabilibus adhærere: ergo satisfactio propriè fit ipsi Deo. ITEM. Christi satisfactio fuit exemplar nostræ satisfactio nis: & inde non tantum exemplum trahitur, sed etiam fundamentum nostræ satisfactio nis: sed Christus satisfecit patri: q̄a semel seipsum obtulit oblationē, & hostiā Deo: ergo nostra satisfactio similiter est Deo faciēda. ITEM. Si satisfactio non fieret nisi ecclesiæ: uidetur, q̄ cum peccator exiret forum ecclesiæ, non teneretur ad p̄nam aliquam: ergo oēs euolarent, ergo frustra fiunt suffragia ecclesiæ: & errant, qui ponunt p̄nā purgatoriam: sed hoc est contra fidem: ergo &c. ITEM. Si Deus peccatori quotiescunq; iustificaretur, totum condonaret, malum remaneret inultum, & daretur unicuique libertas transgredi contra Deum simpliciter: & hoc est inconueniens: quia si hoc, uniuersum fieret inordinatum: ergo &c.

CONTRA Aug. dicit, & Magister ponit in litera. Infidelitatis impietas est ab eo, qui iustus est, & iustitia: dimidiam sperare ueniam: sed si hoc est erroneum dicere, q̄ dimidiam ueniam donet: ergo si dimittit, totum condonat: ergo p̄nam, & culpam: ergo ipse amplius non exigit, nec oportet ei satisfacere: ergo soli ecclesiæ. ITEM.

Deus in cōtritione dimittit culpam, & p̄nam æternam, quæ excedit omnem p̄nam temporalem improporcionabiliter: ergo cum contritio non excedat confessionē improporcionabiliter, nec quātum ad p̄nam, nec quātum ad meritū: multo fortius in confessione absoluitur peccator ab omni p̄na temporali, quātum ad Deum: ergo Deus non exigit amplio rem satisfactionem. ITEM. Tanta p̄t esse contritio, q̄ delet oēm p̄nam, & culpam: & tunc cōstat, q̄ Deus nihil exigeret satisfactionis: sed si talis ueniat ad p̄nitentiam, p̄na satisfactoria est ei imponenda: ergo uidetur, q̄ satisfactio non fiat Deo, sed ecclesiæ, q̄ est eius sponsa. ITEM. Confessio ultra contritionē est solum necessaria propter reconciliationem faciendam ecclesiæ: & ideo fit homini: ergo multo fortius de satisfactione, q̄ cōsequitur confessionē. ITEM. videmus, q̄ ecclesia absoluit a maiori parte p̄næ satisfactoriæ in huiusmodi relaxationibus: sed nullus p̄t alicui relaxare, nisi quod sibi debetur: ergo uidetur, q̄ ista debeat ecclesiæ: ergo uidetur, q̄ satisfactio non fiat Deo: sed magis ecclesiæ.

RESOLVTIO.

Deo primū, ecclesia deum satisfacere habet peccator: quippe quod illum præcipue offendit; et hanc ex cōsequenti damnificauit.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ cum peccator peccat: se ad p̄nam æternā obligat: cum autē diuina misericordia iustificat,

seu uiuificat, omnē remittit culpam, & reatum pœnæ æternæ; qui inseparabiliter adhæret culpæ: sed quia misericordia non pōt præiudicare iustitiæ cuius est mala punire: ideo sic soluit a culpa, & pœna, ut tamen remaneat obligatus ad aliquantulum penam tēporalem. Sed quoniam peccator ipsum Deum offenderat, & ecclesiam damnificauerat; commisit dominus iudiciariam potestatem sup peccatores rectoribus ecclesiæ, & in eos compromisit tanquam in arbitros: ut sic innotescat uolūtas Dei pœnitentibus per sacerdotes: & per illos imponatur pœna peccatoribus, & domino satisfiat principaliter, & ecclesiæ per consequens. Vnde satisfactio propriè de peccato fit ipsi Deo: tamen per ecclesiam, & in ecclesia: & concedo rationes ad hoc inductas.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod non est speranda dimidia uenia. Dicendum, q̄ tunc uenia dimidiatur quando unum mortale dimittitur, & reliquum tenetur: & hoc est inconueniens ponere, quod Deus, qui iustus est, possit confederari, & recōciliari homini in sua iniustitia permanenti: alioquin simul esset amicus, & inimicus. Non sic autem est de aliqua pœna temporali, quia obligatio ad pœnā non facit iniustitiam in eo, qui uult soluere. AD ILLVD, quod obiicitur, quod in contritione dimittit pœnam æternam. Dicendum, q̄ hoc est: quia ibi principaliter operatur misericordia relaxans: sed in satisfactione iustitia, in confessione uerò utra-

que: unde quasi medium tenet. In cuius signum fit ibi ligatio, & solutio: & ideo non est simile. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ tanta potest esse contritio, q̄ totum remittatur. Dicendum, q̄ uerū est: sed quia ecclesiæ non cōstat: iō dēt a sacerdote imponi; si autē sacerdoti constaret, reputaret oīno sibi satisfactū, & tūc pœnā nō imposeret: sed absolutum ostenderet. Nunc autem in aliquibus decipitur: sed deceptio est fructuosa, quia semper merita cumulantur, & ecclesiæ imponenti, & ulterius satisfaciēti: quia enim dominus non uult ultra sortem, reliquum in thesauris ecclesiæ habetur repositum. AD ILLVD, q̄ obiicitur, quod confessio est propter recōciliationem. Dicendum, q̄ non est solum propter hoc: sed ad arbitrandum pœnam inter hominem, & Deum: qua soluta, tunc fit recōciliatio perfecta. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ ecclesia absoluit a maiori parte, &c. Dicendum, q̄ non est remittendo: sed pro eo soluendo de thesauris suis: uel quia Deus plenariè compromisit in eos, quibus plenitudinem tradidit potestatis. Quod autem horum uerum sit, infra. s. Dis. xx. uidebitur, cū de relaxationibus agetur.

QVÆSTIO III.

Per qualia opera satisfaciendum sit?

PER qualia opera debeat fieri satisfactio. Et uidetur, q̄ tantum per pœnalia. Greg. in quodam Hom. Iustum est, ut peccator tanto maiora inferat sibi lamenta per pœnitentiam, quāto maiora intulit damna p culpā, Item.

ITEM. Ratione uidetur: quia peccator eo ipso quod peccauit, est debitor pœnæ: sed in satisfactione soluit, quod debet: ergo per pœnā satisfacit: ergo &c. ITEM. Vniuersum remaneret inordinatum, si peccatum remaneret impunitū: sed post satisfactionem peccatū nō punitur: ergo necesse est, quod ante puniatur. s. per satisfactionē. ITEM. Greg. dicit, & uerum est: quod sicut in corporalibus, ita & in spiritualibus est curatio per contrarium: sed peccatum libidinosum per delectationem committitur, & p satisfactionem curatur: ergo satisfactio dēt esse per pœnam. ITEM. In pœnitia & eius partibus sumit peccator de se iustitiā, & uindictam: sicut supra patuit: sed uindicta non nisi p pœnā sumitur de peccato: ergo &c. Li. i. cur. Deu. hō est honorē debitum Deo impendere: sed hoc fit omni tēpore bono: ergo non solum per opera pœnalia: sed per omnia alia pōt fieri satisfactio. ITEM. Non delectatur Deus in pœnis nostris: ergo non magis placent opera pœnalia Deo, quā alia: sed per id quod magis placet ei, cui debet satisfactio, melius satisfit: ergo &c. ITEM. Quædam sunt peccata, quæ perperrantur cum tristitia: sed satisfactio debet esse per contrarium: ergo sine pœna dēt de his peccatis satisfactio fieri, ut puta sunt inuidia, & accidia, &c. ITEM. Si satisfactorium est pœnale, p se loquendo: ergo magis pœnale magis satisfactoriū: sed auaro est magis pœnale dare obolum, quā largo marcā: ergo magis satisfacit hic p obo-

lū, quā ille per marcā. SIMILITER potest obiici in ieiunio, & oratione: & hoc est incōueniēs, quod mali de malitia sua commodum reportarent.

RESOLVTIO.

Per opera pœnalia satisfaciendum est: nam q̄s congruē Deo honor ablatu redditur, re ordinatur de ordinatum, curatur infirmus, & debitum soluitur.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ est satisfactio per opera pœnalia: & huius ratio est quadruplex. Prima est, quia ibi est honoris ablati redditio: unde honorē istum debet homo reddere amplius, quam si nō abstulisset: & ideo requiritur, ut non tantum Deo famuletur per operationē bonā, uerum etiā se ipsum deiciat per pœnam assumptam. Secunda ratio est, quia est primò deordinati reordinatio: & quia deordinatum per culpam optimè ordinatur in pœnas ideo &c. Tertia ratio est: quia ibi est infirmati curatio: quia infirmatus per delectationis calorem, curatur per pœnalitatis algerem: & ideo &c. Quarta ratio est, quia ibi est debiti absolutio: & quia peccator est debitor pœnæ, ideo debet per pœnam satisfacere.

EX hoc patet primò obiectum. Quoniam est debitum honoris ueniens ex bono collato: & hunc debemus per gratiarum actionem. Et ueniens ex mandato iniuncto: & hunc debemus per obedientiam, & subiectionem. Et ueniens ex maiestatis imperio: & hunc debemus per patriæ adorationem. Et ueniens etiam ex peccato commissio: & iste honor redditur Deo per

per sui ipsius punitio nem: & hoc est in satisfactione. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non delectatur in penis Deus. Dicendū, quod uerum est ea ratione qua penae: sed ea ratione qua curantes culpam nostram, & honorantes diuinam iustitiam, bene delectatur in eis. AD ALIYD. Dicendum, quod & si in quibusdā peccatis comiter tristitia, radix tamen est ex delectatione libidinosa. AD VLTIMVM. Dicendum, quod aliquid est penale naturae, quia natura est: ut puta ieiunii abstinētia, & erogatio bonorum, in quibus sustētatur humana infirmitas. Aliquid ratione culpae, & inordinationis uoluntatis. Prima penalitas respicitur per se in satisfactione. Secunda uerō non: & de ista secunda opponit.

QVAESTIO IIII.

Per quae praecise opera satisfaciendum sit?

PER quae opera contingat satisfacere: & assignantur tria, scilicet ieiunium, oratio, & eleemosyna. Et obiicitur primò, quod uidentur superflua. Primò ratione eleemosynae, quia Matthi. dicitur, Hoc genus daemoniorum non eiicitur nisi per orationem, & ieiunium: & non facit mentionem de eleemosyna, IT E M. Hic non dicit, quod ieiunio sanatur pestes corporis, oratione pestes mentis: sed omne peccatum aut est inquinamentum carnis, aut spiritus: ergo omne peccatum sanatur ieiunio, aut oratione: & sic &c. IT E M. Videtur superflue oratio, & ieiunium: quia dicitur Luc. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt uobis:

Cap. 17

Cap. 11

ergo eleemosyna est contra omne peccatum: ergo superflua alia. IT E M. Videtur, quod diminuta, quia contraria contrariis curantur: sed multò plura sunt genera peccatorū; ergo multò plura remedia. IT E M. Cū opus fortitudinis, & patientie sit maioris penalitatis: uidetur, quod eius opus sit magis satisfactoriū, quā ista. IT E M. Queritur quod istorū trium sit magis satisfactorium. Et uidetur, quod oratio, quia satisfactio Deo reconciliat: sed oratio est, quae maximè unit Deo; ergo &c. Sed uidetur, quod ieiunium: quia illud opus est magis satisfactorium, quod est magis penale; sed magis penale est affligere carnē; ergo &c. Quod autē eleemosyna, uidetur. i. ad Thim. Exerce te ipsum ad pietatē; pietas. n. ualet ad oīa; ergo &c. IT E M. Obiicitur de peregrinationibus, & flagellis diuinis, quae penae satisfactoriae sunt; & non uidentur sub his contineri.

2o col.

Cap. 4

RESOLVTIO.

Ieiunio, oratione, & eleemosyna satisfactio omnis exoluenda est: quia his tribus peccatorū radices euelluntur; reordinamur Deo conciliamur, & uite tum actiuae, tum contemplatiuae accomodamur.

RESPONDEO. Dicendum, quod oratio, & ieiunium, & eleemosyna quodlibet horū accipitur propriè, communiter, & communissimè. Propriè oratio est ascensus ad Deum ad aliquid degustandum, uel impetrandū, uel exoluendum. Communiter oratio dicitur, secundum quod comprehendit omnem actum, cōtemplatiuè ad Deum relatū. Communissimè, secundum quod

com-

comprehendit omnem bonum actum, secundum quod dicitur. Nō cessat orare, qui non cessat benefacere. Similiter ieiunium dicitur propriè afflictio carnis secundum gustum Communiter omnis carnis afflictio, quae consistit in uigiliis, & flagellis, & ieiuniis propriè dictis. Cōmunissimè dicitur ieiunium abstinētia ab omni mortali. Isa. Hoc est ieiunium, quod legi, dissolue &c. Similiter eleemosyna dicitur propriè opus pietatis impensum proximo ad releuandam indigentiam corporalem. Communiter omne opus pietatis proximo impensum, siue spirituale, siue corporale. Communissimè dicitur omne opus misericordiae siue proximo, siue sibi impensum; secundum quod dicit Augu. quod eleemosyna hominis debet incipere a semetipso: Iuxta illud Eccl. Miserere animae tuae placens Deo. His praesuppositis, dicendum, quod haec tria prout partes satisfactionis dicunt, accipiuntur non communissimè, non propriè; sed communiter: & tunc patet eorum distinctio, & sufficiētia manifestè. His praemissis, dicendum quod sufficiētia, & distinctio harum partium potest accipi secundum appropriationem, & secundum proprietatem. Secundum appropriationem: cum enim triplex sit radix peccati. Aut concupiscentia carnis; & contra hanc est ieiunium. Aut concupiscentia oculorum; & contra hanc est eleemosyna. Aut superbia uitae; & cōtra hanc est oratio (hoc dico secundum appropriationem quia unumquodque horū ualet contra om-

Gl. sup. 1. ad Ti. moth. c. 5.

ca. 58.

ca. 30.

1. lo. 2.

nes: appropriatè tamē magis opponitur, sicut dictum est) & ex hoc patet numerus, & sufficiētia. Per proprietatē uerò sic. Opus penale aut ordinat nos ad Deū: & sic est oratio; aut ad nos, & sic est ieiunium, quod macerat carnē nostram: aut ad proximū, & sic est eleemosyna: & sic patet sufficiētia secundum illud Tim. Sobriè, & iuste, & pie uiuamus &c. Aliter potest accipi secundum reconciliationē, quia per orationē Deo recōciamur. Sed (sicut dicit Aug.) Si uis orōnē tuā uolare in celum, fac duas alas. i. ieiunium, & eleemosynam. Thob. xii. Bona est oratio cum ieiunio, & eleemosyna. Aliter accipitur sufficientia, quia duplex est uita. i. actiua, & contemplatiua, quantum ad cōtemplatiuam: oratio, quantum ad actiuam, eleemosyna: ut autem homo sit dispositus ad utramque, sic est ieiunium. Ex dictis patent obiecta. Quod n. dicitur, quod oratio sufficienti cū ieiunio. Dicendū, quod accipitur ibi cōmissimè oratio, non secundum quod est pars satisfactoria. Similiter cū dicitur, quod eleemosyna oīa mūdāt. AD ILLVD, quod obiicitur, quod deberet esse plura. Dicendum, quod ista secundum quod cōiter dicuntur, multa genera operum cōprehendunt, nō tria tantū, & sic patet illud. AD ILLVD ergo quod obiicitur de patientia, patet responsio: nā patientia, prout importat remissionē, cōtinet sub eleemosyna: prout afflictionē, & macerationē, cōtinet sub ieiunio cōiter dicto: & sic altera pars satisfactionis. AD ILLVD quod queritur, quod est magis satisfactorium. Dicendū, quod unum-

Cap. 2o

Enar-ratio. 1.

Pj. 42.

in fine.

Tom. 8

Ser-mo. 59

in si: so

p illud

Matt.

Audi-

stis qd

dictu ē.

Diliges

proxim.

mu. etc.

To. 10.

unum-

unumquodque horum secundum appropriationem suam. Tamen si generaliter loquamur, Dicendum, quod in satisfactione tria sunt, scilicet uitatio culpae; & contra hanc ualet maxime oratio. Secundum est augmentum gratiae: & ad hanc maxime ualet elemosyna: quia homo facit sibi amicos, qui impetrant gratiam. Tertium est solutio pena: & hoc maxime est in ieiunio; & hoc est infimum in satisfactione, alia duo praeponderant.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO II.

De quibus elemosyna fieri debeat.

CONSEQUENTER quantum ad secundum articulum quaeritur de modo satisfaciendi in speciali. Et circa hoc quatuor quaeruntur. Primo quaeritur de quibus debet fieri elemosyna. Secundo, utrum ieiunio contingat satisfacere. Tertio, utrum contingat satisfacere oratione. Quarto, & ultimo quaeritur de restitutione.

CIRCA primam proceditur sic. Communiter dicitur, quod elemosyna debet fieri de rebus propriis, iuste acquisitis, & necessariis. Et quod solum de rebus propriis uidetur: quia dicit Ius, quod non potest alienari possessio nisi a domino; sed cum elemosyna datur, possessio alienatur; quia fit ipsius pauperis recipientis: ergo nullus potest dare elemosynam, nisi qui habet proprium, & super rem temporalem habet dominium. ITEM. Hoc probatur ex textu Bibliae. Prouerb. Honora Deum de tua substan-

Cap. 3.

tia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus. Quod autem solum de iuste acquisitis ostenditur. Eccl. Immolantis ex iniquo oblatio est maculata. Et infra. Dona iniquorum non probat altissimus. ITEM. Grego. in Moral. Elemosyna redemptoris oculis patet, quae non ex illicitis, uel iniquitate congeritur; sed quae de rebus concessis, & iuste acquisitis. Et iterum ipse dicit. Non est computanda elemosyna, si pauperibus dispensetur, quod ex illicitis rebus acquiritur. ITEM. Quod de necessariis uidetur. Illud enim non est satisfactorium, ad quod quis alias tenetur: sed quilibet tenetur ad dandum superflua pauperibus, quantumcumque sit sine peccato. Luc. Quod superest, date elemosynam: ergo &c. ITEM. Grego. in homil. super illud, Facite dignos fructus poenitentiae, Qui se nouit nonnulla illicita commisisse, debet a licitis abstinere: ergo si abstinentia satisfactoria non est illa, quae est ab illicitis; sed quae a licitis: uidetur similiter quod elemosyna satisfactoria sit illa, quae non de superfluis; sed quae de necessariis.

ca. 34.

ca. 11.

Luc. 3.

AD OPPOSITVM, quod non debeat esse de necessariis (ut resol uendo, siue destruendo incipiamus) uidetur; quia unusquisque tenetur se magis, quam alterum diligere: ergo tenetur sibi necessaria reseruare. ITEM. Dare necessaria uitae humanae est supererogationis; sed nullus sacerdos potest imponere opera supererogationis; ergo nec talem elemosynam: si ergo elemosyna, quae est imposita a sacerdote, est satis-

satis-

ca. 16.

Qo. 14.

Qo col- later.

Exo. 12

Exod. 35.

satisfactoria; non oportet quod sit de necessariis. ITEM. Videtur quod possit esse de iniuste acquisitis, quia Luc. dicitur, Facite uobis amicos de Mamona iniquitatis. Glos. Iniquitas bene dispensata uertitur in iustitiam. Aug. in quaestionibus Exod. Qui habetis aliquid de malo, facite inde bonum. ITEM. Hic quaeritur, si meretrix uel usurarius, uel alcator de lucro suo possint facere elemosynam; cum omnes hi malo modo acquirant. ITEM. Videtur quod non oporteat fieri ex propriis, quia filii Israel abstulerunt uasa Aegypti. & postea obtulerunt in usum tabernaculi. ITEM. Si hoc esset uerum, cum mulier, & filias, & monachus non habeant dominium, uidetur quod nullam elemosynam possint facere, quod falsum est: cum magis teneantur esse hospirales; & frequenter mulieres plus debent, quam uiri.

RESOLVTIO.

Illius profecto elemosyna ualida est, qui illud tribuit, quod iusto titulo debet, tenet & possidet.

RESPONDEO. Dicendum, quod illud est necessarium ad hoc quod elemosyna sit satisfactoria. scilicet quod ille, qui tribuit, iusto eam titulo habeat, & tenere, & possidere possit: si enim aliter habeat, potius tenetur reddere, quam dare.

Quod ergo quaeritur, utrum necesse sit elemosynam dare de proprio. Dicendum, quod aut dicitur proprium, quia habet principale dominium alienandi; aut quia ab alio habet sibi commissum officium administrandi. Pri-

mo modo simpliciter potest facere ille, qui habet proprium. Secundo modo non potest facere, superiore prohibente: ut monachus, qui administrat res, & bona monasterii ex mandato Abbatis, potest utique elemosynam dare; si autem iste uetet, non potest, nec debet. Vnde canon. xii. q. i. Certum est, quod monachus nihil habere, uel dare, uel accipere sine superioris licentia debet; nisi forte ille, qui indiget, sit in extrema necessitate; tunc non debet obedire Abbati, quia manifeste faceret contra Deum. Similiter iudicandum est de muliere, si non habeat dotem, uel aliquid iuxta dotem; quod contra mandatum uiri non potest elemosynam facere, si conscientia dicat ei, quod uir nullo modo uelit; sed non debet sibi formare conscientiam, quod uir prohibeat medium; sed superfluitate; nisi manifeste uiderit uoluntatem uiri ad oppositum. SI ERGO obiiciatur de filiis Israel, qui furati sunt. Dicendum, quod dominus transfudit dominium, & reuera non fuit ibi furtum.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod sunt male conditionis monachi. Dicendum, quod non, quia unica temporalium dimissione (si uere dimiserunt temporalia) meruerunt tantum quantum in multis & praeter ea bona uoluntas supplet, quod deest ex manu. AD ILLVD, quod quaeritur de male acquisitis. Dicendum, quod quaedam sunt male acquisita, in quibus transfertur dominium, & non competit repetitio: & talia non est necesse restituere, & possunt licite retineri, ut pretium postri-

postri-

LIBRI QVARTI

Ca. 23. postribuli, & lucrū histrionis, & talia possunt dari i eleemosynam; sed tamen nō debet recipi in oblationem, si sit publicum, propter reuerentiam altaris, & confusionem peccati, ut respiciant. Et hoc est q̄ dicitur Deuter. Non offeras mercedem postribuli. Quedam autem sunt, in quibus non transfertur dominium; sed competit repetitio, ut in furto, & rapina; & de talibus non potest fieri nec oblatio, nec eleemosyna; sed debet fieri restitutio. Ad huiusmodi autem genus reducuntur omnia, quæ iniusto titulo, & mala fide possidentur: quia iniustus titulus pro nullo est habendus. Male autē fidei possessor dicitur, qui contra legum interdicta mercatur; talia sunt, quæ habentur per symoniam, & usuram: & ideo de talibus nullo modo nec potest, nec debet fieri eleemosyna. Si vero quæritur de aleatore. Dicendum est generaliter, q̄ malæ fidei possessor est, & iniusto possidet titulo: & ideo nullo modo potest, nec debet sibi tenere q̄ lucratus est, cum talis ludus sit turpis, & reprobatus, & contra Deum, & cōtra omnia iura. Vtrum tamen teneatur restituere, distinguunt aliqui: quia aut ille penes quem lucratus est; est talis persona, q̄ rebus suis præ se non potest, ut p̄ta minor, si uē pupillus, surdus, & mutus, perpetuo morbo languidus: & sic tenetur restituere. Si autem sit talis p̄sona, quæ potuit amittere, aut tractus est ab illo, & in ductus, aut non. Si tractus fuit ab illo, non tenetur illi restituere; quia illi non competit repetitio

in uindictam peccati; sed potest inde facere eleemosynam. Si autem ipse traxit eum, nō potest eleemosynam facere; sed tenetur restituere saltem in foro conscientiæ: quia licite nullus uelit amittere: tamen qui non uult amittere, nec ludere; sed inducitur, minus culpabilis uideatur, & alius qui inducit magis: & ideo iste non debet damnificari, nec autor, ne, inductor in aliquo meliorari: nulli tamē licet ex hoc aliquid lucri acquisiti in proprios usus cōuertere. SIMILITER iudicandum est de torneamentis, & dicendum, q̄ in illis pactionibus, quas habet intra se, bona non transferuntur inuicem; sed in usus pauperum conuertuntur propter ludi inhonestatem, & iuris interdictionem: & ex his patent obiecta. QVOD enim dicitur, q̄ de iniusto nō potest fieri eleemosyna, intelligitur de eo, quod iniuste possidetur, & iniusto titulo. Quod obiicitur ad contrarium, procedit secundum aliam. AD ILLUD, quod obiicitur de necessariis, & superfluis. Dicendum, q̄ necessariū dicitur dupliciter. Vel secundum naturę arctitudinem, uel secundum communē usum uinēdi. Si secundum arctitudinem, non tenetur, nec oportet ei imponi, qui peccauit: quia hoc est perfectionis illorum, q̄ totum uictum expectant à Christo: sicut sunt uiri, q̄ sunt in statu perfecto; & ideo si fiat eleemosyna, debet fieri de eo, quod superest huic necessario, & bene est satisfactoria. Alio modo dicitur necessarium, quod expectat homini secundum communem

DISTINCTIO XV.

nem modum uiuendi. de quo dicit Augu. q̄ multa superflua habere probabimur, si sola necessaria teneamus; & de tali fit propriē eleemosyna satisfactoria: de superfluo uerō non fit quantum est de rigore iustitię. Tamen credo, quod diuinę misericordię benignitas tanta est, q̄ totum acceptat, & quasi pro nihilo saluat nos. Et sic patet responsio ad utramque partem.

QVÆSTIO II.

An ieiunium sit opus satisfactorium.

UTRUM ieiunio cōtingat satisfacere. Et quod sic, uel, quasi satisfacere est causas peccatorum excidere: & Deo honorē uel penam reddere, cum in ieiunio carnis incentiua excidantur; & homo seipsum puniat, patet &c.

Cap. 2. CONTRA. Ioel. Scindite corda uestra, & non uestimenta: ergo non facit uim Deus in afflictione carnis, sed mentis. I T E M. i. ad Thim. Corporalis exercitatio ad modicū utilis est, pietas ad multa: sed satisfactio multū est utilis: ergo &c. I T E M. Cū satisfacere sit causas excidere peccatorū, illud punire est satisfacere, quod est causa peccati: sed hoc est cor, non os, uel caro. Ca. 15. Matth. Nihil quod intrat in os, coinquinat hominem; sed quæ de corde exeunt ergo &c. I T E M. iudex iustus puniendo non animaduertit in instrumentū, sed in auctorem sceleris: unde non punitur gladius, sed homicida: ergo cum caro sit instrumentum sicut instrumentū motum, patet &c. I T E M. Caro est inimicus nostri spiritus. Gal. Hæc sibi adinuicem aduersantur; sed

Matth. dicitur. Diligite inimicos uestros, benefacite &c. Cap. 50. I T E M. Quod cōmune est apud omnes, est naturale: sed Ephes. Cap. 5. dicitur. Nemo unquam carnē suam odio habuit: ergo naturale est carnem fouere: ergo affligere est contra naturam: sed penitētia est regressio ab eo, quod est præter naturam: ergo ieiunio non est satisfaciendum in penitētia. I T E M. Qui carnem affligit, amittit uitā, & accelerat mortē: quia est in eo maior consumptio, & minor restauratio: sed qui accelerat mortē, est homicida; et si longo tpe differat, non refert. Unde Hiero. non refert utrum paruo tpe, uel magno te interimas: ergo qui ieiunat, est homicida. I T E M. Omne opus discretum, & uirtuosum consistit in medio: sed ieiunium non consistit in medio, immo declinat ad indigentiam: ergo nec penitentię est, nec uirtutis.

RESOLVTIO.

Cum ieiunium ieiunantis multa bona conferat: quis non illud satisfactorium esse, affirmabit?

RESPONDEO. Dicendum, q̄ ieiunium est opus satisfactoriū: secundum quod ipse Dominus dicit Matth. Hoc genus demoniorum non eiicitur nisi in oratione, & ieiunio. Est (inquam) satisfactorium liberando à pœna, cum sit pœnale, & Deo est placitum; quia corporis, & spiritus est reordinatiuum. Ut corpus spiritui non repugnet contumaciter. Qui delicatē a pueritia nutrit teruū suū; sentiet illū contumacē. Ut spiritui subiciat totaliter. i. Corint. Castigo corpus. S. Bon. l. 4. ff. pus

Refer- tur de consec. Dist. 5.

Cap. No. medio- criter.

Cap. 17

Prone.

Ca. 29.

Cap. 9

LIBRI QVARTI

Cap. 9. pus meum, & in seruitutē redigo &c. Vt non crucietur eterna liter. Ecclesi. Est qui multa redimat modico pretio. Et Ezech. Cap. 4. Diē pro anno dedi tibi. Vt glorificetur æternaliter. ii. Cor. Id quod est in præsentī momentaneum, & leue tribulationis nostre &c. AD ILLVD, ergo quod obiicitur in contrarium, quod non placet Deo &c. Dicendum, quod Deo non placet afflictio carnis, siue eius maceratio secū dū se, sed quantū in ea punitur spiritus, quia dolor non est carnis, sed animæ in carne, ut dicit Aug. & in quantum talis pœna procedit a pœna doloris spiritualis, ut non sicut hypocrita exterius tantum puniat. Et contra hoc est illud Ioelis, quia non dolebant animo, sed signo. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ad modicum ualet. Dicendum, quod hoc est, uel quia uni soli: uel ad modicum comparatione pietatis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod caro non est causa. Dicendum, quod & si non sit causa, est tamen occasio, occasiones autē sunt præcidendæ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod est instrumentum. Dicendum, quod duplex est instrumentum. scilicet separatum, & hoc non est puniendum: & cōiunctum, quale est caro, & hoc est puniendū, quia hoc punito, punitur spūs. AD ILLVD, quod obiicitur, quod fouendus est inimicus. Dicendum, quod caro fouenda est; & seruanda: sed inimicitia carnis non est fouenda, immo ad concordiam spiritus reuocanda: & quia hoc fit per ieiunium, & flagella, ideo est punienda: & per hoc patet, quod naturale est carnē

diligere, & fouere: sed carnis lasciuiam fouere est correptionis, & uitii. AD ILLVD, quod obiicitur quod diminuit uitā. Dicendum, quod diminuere uitā, uel accelerare, aut est ex intentione, aut præter Si ex intētionē, peccatū est; & sic intelligit. Hier. præter intentionē, & tunc aut dādo operā rei licitæ, aut non licitæ, uel utili, sed illicitæ, uel malæ: primo mō non est peccatū, sed secundo. Aliqui tñ dicunt, quod abstinentia nō accelerat mortem, sed tamen non credo; imo grauis abstinentia bene accelerat. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non est medium in ieiuniis. Dicendum, quod imo: sed hoc nō est mediū sobrietatis, sed mediū iustitiæ, quia ieiunio punit quis suā carnē: sed in hac punitione seruandū est ita mediū, ut nec nimis lente puniat, ita quod uitia carnis uiuant, nec ita acerbè, ut natura deficiat. Vnde Bern. Oportet carnē reprimere, non extinguere. Nec istud impedit, quin sit medium, quia ad extremum declinat. Nam in patientia medium est ferè omnia sustinere; & in continentia etiam semper abstinere.

QVÆSTIO III.

An oratio sit opus satisfactorium? Vtrum contingat satisfacere oratione: & cum duplex sit oratio. scilicet mentalis, & uocalis, quæritur, quæ magis sit satisfactoria. Et uidetur, quod mentalis, quia ueraciter orare est (ut dicit Grego.) amarus in compunctione gemitus, non ornata uerba resonare; ergo uidetur, quod uera oratio, & satisfactoria non sit in uerbo, & cantu, sed in lachrymis, & fletu. Item.

DISTINCTIO XV.

cap. 6. ITEM. Matt. Orātes nolite multū loqui: sicut ethnici faciūt: sed si uocalis oratio adderet ad satisfactionē, non esset parū loquendū, sed multū: ergo &c. ITEM. Oratio facit hominem tendere sursum: sed oratio nō potest ferri sursum, quā diu sollicita est circa, quæ sunt deorsum: sed quā profert sermonē, intenta est circa quod creatum: ergo si oratio quæ magis fert sursum, est oratio mentalis, & ista est magis placita, hæc est magis satisfactoria.

CONTRA. Oratio est satisfactoria, quæ est pœnalis: sed hæc non est oratio mentalis, sed uocalis. Nā mentalis est oratio suauius, sicut dicit Eccl. Muscæ morientes perdunt suauitatem unguenti. ITEM. Illa, quæ est præcipue satisfactoria, præcipue debet imponi a sacerdote: sed sacerdos imponit orationē uocalem, nō mentalem: ergo &c. ITEM. Oratio mentalis, si qua est satisfactoria, est illa, qua orat cū gemitibus: sed hæc est contritionis. scilicet plāge re peccatū, & cōtritiō diuiditur cōtra satisfactionem: ergo talis oratio nō est pars satisfactionis. ITEM. Plus laborat, qui laborat corde, & lingua, quā qui corde tantū; sed laborare primo modo est in oratione uocali, corde uero tantum in mentali: ergo ut quod uocalis sit magis satisfactoria.

RESOLVTIO.

Quælibet oratio satisfactoria est, sed ea potissimum, qua homo accenditur ad gemitum. cum ea magis oblectetur Deus.

RESPON. Dicendum, quod uocalis oratio ordinatur ad mentalem, & non econuerso: sed secundū, hoc intelligendū, quod quædam ora-

tio est purè mentalis, quædam uocalis, quædam media. Purè mentalis est, quādo labia non mouentur, sed cor ad Deum loquitur. Pure uocalis est, quando nihil cogitat in his, quæ dicit nec in generali, nec in speciali, ita quod referat intentionem ad sensum uerborum, uel finē: sed cū orat, fabricat castra & sic mentalis simpliciter excedit uocalē. Alia est mixta, in qua. scilicet orat mentaliter, & uocaliter; & de ista distinguendū, quia aut uerba illa impediunt affectum, quia sic inflāmatus est, quod immediatè fertur in Deum: & tali utilior est oratio mentalis: si autem iuuatur, utilior est uocalis: & multi sunt tales, & maximè illi, qui nō sūt uiri spirituales, ad quorum affectus prouocandos institutæ sūt uocales orationes. SI QVÆRATUR, quæ oratio sit satisfactoria, credo quod omnis; quia nulla est, in qua nō laborent uirtutes animales: & quantum delectatur spiritus, tantū caro frequenter tabescit, & uirtutes animales minus sunt intentæ regimini corporis. Credo tamen, quod illa inter ceteras est satisfactoria magis, in qua accenditur homo ad gemitū, quia hæc est, in qua Deus maximè delectatur. Vnde quia illud est gratiæ specialis; ideo non imponitur a sacerdote, sed præambulū ad illud. scilicet oratio uocalis: & quia nō est status in uocibus, sed ordinatur ad intellectū, hinc est quod Dominus, & Grego. mittunt a uocali oratione ad mentalem.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod impedit ne feratur. Dicendum, quod falsum est, imo excitat affectū

Quæ col- lura.

repidum, nec est homo diuisus: Imo uis inferior superiori cooperatur. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ uocalis magis est pœnalis. Dicendū, qđ uerum est ceteris paribus. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ oratio gemebunda spectat ad contritionē. Dicendum, qđ uerū est: sed super illā addit postulationē, sicut Publicanus petebat dño in templo remissionem: & sic patet illud. Sit ergo hæc summa dictōrū, qđ oīs oratio. ex charitate facta, si rectē fiat, pœnalis est, & satisfactoria pōt esse, quia nūquā est ita delectationis, quin sit pœnalis antecedenter, uel consequenter, uel concomitanter. Illa tñ inter oēs præcipuē satisfacit, quæ est magis gemebunda, & in qua maior clamor cordis est ad Deum pro uenia peccatorū: hæc aut in aliquibus est mētalis, in aliquibus uocalis. Vnde notandum, qđ triplex est ratio, quare uocalis oratio est instituta. Prima, & potissima est ad affectus accensionē: unde Beda super illud Matt. Pater noster &c. Non his solis uerbis oratur, sed aliis cōtentis sub eodē sensu, quibus cor nostrum accenditur. Secūda ratio est ad intellectus instructionē. Vnde Beda ibidē. Orationē breuibus uerbis composuit, quibus nec opus est loqui ad eū, qui oīa nouit: sed ut qui cū Deo agit, disceret res, quas oraret, non uerba quæ diceret. Tertia ratio est ad faciliore recordationē: unde super illud Matth. Nolite assimilari eis: Glo. Nō apud Deum agendum est uerbis sed rebus, intentione cordis, affectu simplici: qđ enim dicimus, nō eū docemus,

Luc. 18

Cap. 6.

Cap. 6.

sed nos tps orādi recordamur. Et sic patet rō institutionis orationis uocalis: quia propter mētale est, quā Deus præcipuē acceptat, & illā magis ad remissionē, & satisfactionem, in qua cor magis contra peccatum intenditur: ideo perutile est peccatoribus orationes frequentare, in quibus fiat mentio de malē cōmissis, sicut fuit oratio Manasse.

2 para. 33.

QVÆSTIO IIII.

An restitutio pars sit satisfactionis?
VTRVM restitutio sit pars satisfactionis. Et qđ sic uideatur: qđ aliquo peccato peccamus in Deū tantū, aliquo in deū, & proximum, ut rapina: sed cōstat qđ satisfactio respondet iniuriæ: ergo satisfieri debet ī hoc Deo, & proximo: sed satisfit pximo p restitutionē, ergo &c. I T E M. Qui peccat per gulositatē, nullo modo melius satisfacit, quā p ieiunii sobrietatē: ergo qđ peccat, rē alienā auferendo, nō melius satisfacit, qđ restituendo: ergo &c. I T E M. Per signū ostenditur: quia si duo sunt raptores: quorū alter potest restituere, alter non, minorem pñiam imponit sacerdos ei, qui potest restituere, maiorem ei qui non: ergo restitutio facit ad satisfactionē. I T E M. Satisfacere est causas peccatorū excidere: sed causa quare raptor in peccato est, est qđ alienū abstulit, & detinet: ergo satisfactio est per rei retēre red ditionem, quia hic peccati causa excidetur.

CONTRA. Peccatum eo ipso est peccatū, quia in Deum est, & quia Dei deformatur imago, non quia in alium similem: qđ tunc leo peccaret, cum aliud animal

mal comederet. Vnde & in Psa. *Psal.* Tibi soli peccaui: ergo satisfactio facienda est soli Deo: sed hoc non est p restitutionē, quia restitutio respicit proximum di rectē: ergo &c. I T E M. Satisfactio est p pœnam, ad quā homo non tenetur aliās nisi per culpā, & secundum iudicium sacerdotis: sed ad restitutionē rei alienę tenetur, eo ipso qđ est res aliena ex iudicio Dei sine sacerdote: ergo &c. I T E M. Si est pars satisfactionis, cum satisfactio nulla sit sine charitate, nec restitutio sine charitate: sed hoc est falsum: ergo &c. I T E M. Cum sint tres partes satisfactionis. s. ieiuniū, oratio, & eleemosyna, queritur sub qua illarum continetur, & cum sub nulla, patet &c.

R E S O L V T I O.

Proprie sumendo restitutio anem, est quidem satisfactionis pars: communiter uero minima.

RESPONDEO. Dicendum, qđ circa hoc duplex ē opinio. Quidam dicunt, qđ restitutio nō est pars satisfactionis, sed fundamentum. Quædam enim requiruntur ad pœnitentiam, siue satisfactionem, ut fundamenta: & talia sunt peccati dimissio, & alienæ rei restitutio. Quædam ut expeditia, ut uitare paruam societatem. Quædam ut satisfactoria, ut ieiunium, oratio, eleemosyna. Quædam ut perficientia, ut sunt opera supererogationis. *Ca. 10.* Luca. Quod cumque supererogaueris, reddam tibi. Et ratio eorum est, quia culpa propriē est in Deum, & quia satisfactio per pœnā arbitrariā fit arbitrio sacerdotis. Sed alia opinio est, qđ restitutio ē opus satisfactoriū,

si fiat in charitate, alioquin nō, sicut nec alia opera. Possent tamen dici, qđ satisfactio dicitur cōiter, & propriē. Cōiter: omne opus pœnale uoluntariē assumptum, siue ad qđ tenetur iudicio Dei, siue iudicio sacerdotis: & sic restitutio est opus satisfactorium, & eius pars. Si autem dicatur satisfactio propriē per pœnam uoluntariē assumptam, ad quam non tenebatur nisi ex culpa, & iudicio sacerdotis: sic non est pars eius, quia restituere tenetur, qui habet rem alienam secundū omne ius, etiā si sacerdos numquam imponat. Rationes igitur ad primā partē procedunt de satisfactione dicta cōiter, aliter procedunt omnes ex insufficienti.

AD ILLVD, uerò, quod obiicitur ad oppositum, quod peccatur solum in Deum, &c. Dicendum, quod uerum est per se: sed tamen quia hō est imago Dei: & honor, & dehonoriatio imaginis ad prototypum refertur: ideo quia spiritus ex charitate diligitur, diligi debet homo in quantum imago: sic etiā in spiritum peccari potest. Vel aliter dicendum, qđ aut intelligitur de eo qui non habet superiorē ad puniendum: aut intelligitur primo, & principaliter. Aut de peccato. quod non est in proximum extra, sed per superbiam intra. **A**D ALIVD patet responsio, quia obiicitur de satisfactione propriē dicta. **A**D ILLVD, quod obiicitur quod non est sine charitate. Dicendum, qđ satisfactio quia Deo, nō potest esse nisi in charitate, restitutio quia pximo extra, pōt esse: sed ad hoc

LIBRI QVARTI

quod placeat Deo: oportet esse in charitate. AD VLTIMUM. Dicendum, q̄ ad nullam illarum partium reducitur, quia sunt satisfactionis proprie dictæ. AD ILLVD, autem, q̄ obicitur, ad contrarium, quod peccatur in proximum. Dicendum, q̄ non peccatur in proximum nisi per accidens. s. quia offenditur Deus in proximo: & ideo soli Deo satisfaciendum est. Nec illi, qui dicunt restitutionem esse satisfactionem: ideo dicunt, quia per ipsam homo satisfaciat proximo: sed quia dum aliquo modo red-

dit rem, quam diligit, & posset de facto tenere: amore Dei, & mandato sacerdotis restituit. Veruntamen non est restitutio proprie satisfactio: sed inchoatio. Sed cū de proprio aliquid dat, tunc rectè dat honorem Deo, & superaddit: ideo satisfacit. AD ILLVD, quod maior poenitentia imponitur, Dici potest, q̄ hoc est: quia rē proximi dissipauit. AD ILLVD, quod obicitur, quod non potest melius curari. Dicendum, q̄ falsum est, immo melius curatur quis, si dat de proprio.

DISTINCTIO DECIMASEXTA.
PARS PRIM A.

Assignat partes poenitentiae, ut est ecclesiae sacramentum, & primò de partibus integralibus.

N perfectione autem poenitentiae tria obseruanda sunt, scilicet compunctio cordis, confessio oris, satisfactio operis: Vnde Ioan. os aureum, Perfecta poenitentia cogit peccatorem omnia libenter ferre, in corde eius contritio, in ore confessio, in opere tota humilitas. Hæc est fructifera poenitentia, ut sicut tribus modis Deum offendimus, scilicet corde, ore, & opere: ita tribus modis satisfaciamus. Sunt enim tres peccati differentiae (ut ait Aug.) & in corde, & in facto, & in consuetudine, uel uerbo tamquam tres mortes. Vna quasi in domo, scilicet licet cum in corde consentitur libidini. Altera quasi prolatam iam extra portam, cum in factum procedit libidini assensio. Tertia cum in mala consuetudinis tamquam mole præmitur animus, uel noxiæ defensionis clypeo armatur, quasi in sepulcro iam fætens. Hæc sunt tria genera mortuorum, quæ Deus legitur suscitasse. Huic ergo triplici morti triplici remedio occurritur: contritione, confessione, satisfactione. Compunctio nobis commedatur ibi, Scindite corda uestra, & non uestimenta uestra. Confessio ibi, Iustus in

De pecc. d. 2. c. p. facta per 1. De ser. l. a. in mon. se n. li. 1. pau. l. ante med. in som. 4.

DISTINCTIO XVI.

principio sermonis accusator est sui. Verè enim confitetur, qui se accusat, qui se execrando malum imputat. Et ibi, Effundite coram illo corda uestra. Et iterum, Confitemini alterutrum peccata uestra. Satisfactio a Ioanne præcipitur, ubi ait, Facite dignos fructus poenitentiae, scilicet ut secundum qualitatem & quantitatem culpæ, sit qualitas, & quantitas pœnæ. Non enim par debet esse fructus boni operis eius, qui nihil uel minus peccauit, & eius, qui grauius cecidit. Ideo discretio poenitenti ualde necessaria est, ut illa gerat, quæ tradit August. dicens, Consideret qualitatem criminis, in loco, in tempore, in perseuerantia, in uarietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius uitij multiplici executione. Oportet enim penitere fornicantem secundum excellentiam sui status uel officij, uel secundum modum meretricis, & in modum operis sui: & qualiter turpitudinem egerit, si in loco sacro, si in tempore orationi constituto, ut sunt festiuitates & tempora Ieiunij. Consideret quantum perseuerauerit: & defleat, quod perseueranter peccauerit: & quanta uictus fuerit impugnatione. Sunt enim, qui non solum non uincuntur: sed ultro se peccato offerunt: nec expectant tentationem: sed præueniunt uoluptatem. Et pertractet secum, quàm multiplici actione uitij delectabiliter peccauit. Omnis ista uarietas confitenda est & deflenda, ut cum cognouerit, quod peccatum est, cito inueniat Deum sibi propitium. In cognoscendo augmentum peccati, inueniat cuius etatis fuerit, cuius sapientiæ, & ordinis. Immoretur in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgans lachrymis omnem qualitatem uitij, defleat uirtutem, quæ interim caruit. Dolendum est enim non solum, quod peccauit: sed quia uirtute se priuauit. Defleat etiam quoniam offendens in uno, factus est omnium reus. Ingratus enim extitit, qui plenus uirtutibus Deum omnino non timuit. In hoc enim quisque peccator fit culpabilior, quod est Deo acceptior. Ideo enim Adam plus peccauit: quia omnino bono abundauit. Alio etiam modo offendens in uno, factus est omnium reus: quia omnis uirtus patitur detrimentum ab uno uitio. Ponat se omnino in iudicio & potestate

Iob. 2. Pro. 18. Psalm. 61. Iac. 5. Mat. 3. Luc. 3. Beda. De uera et falsa pecc. 4. I. principi. tom. 4. Ibid.

Iac. 2. Aug. 8. pecc. uera, & falsa I. tom. 4. c. 14. Ibid. Cap. 15.

sacerdotis, nihil sui reseruans sibi: ut omnia eo iubente paratus sit facere pro recipienda uita animæ; quæ faceret pro uitanda corporis morte: & hoc cum desiderio, quia uitam recuperat infinitam. Cum gaudio enim facere debet immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus: semper deprecetur Deum, offerat Deo mentem, & cordis contritionem, deinde & quod potest, det de possessione, & tunc si quid offeret, securus offerat. Respexit dominus ad Abel, & ad munera eius. Prius dicit Abel, quam ad munera eius. In iudicio ergo cordis conferenda est elemosyna tribuentis. Nec considerandum est quantum, sed qua mente, qua affectione dat, quod potest. Qui ergo sua peccata redimere uult temporalium oblatione, prius offerat mentem. Caueat etiam ne ductus uerecundia, diuidat apud se confessionem, ut diuersa diuersis uelit sacerdotibus manifestare. Quidam enim uni celant, quod alteri manifestandum conseruant: quod est se laudare, & ad hypocrisim tendere, & semper uenia carere: ad quam per frustra putat peruenire. Caueat etiam ne prius ad Dominicum corpus accedat, quam confortetur bona conscientia, & doleat, quod nondum audeat sumere, quem multum desiderat cibum salutarem. Cohibeat etiam se a ludis, & spectaculis seculi, qui perfectam uult consequi remissionis gratiam. Isti sunt digni fructus pœnitentiæ, animam captiuam elaqueantes, & in libertate seruantes. Et infra. Querat anima dignos fructus, etsi non dignos pœnitentiæ. Sunt enim digni fructus uirtutum, qui non sufficiunt pœnitentibus. Pœnitentiæ enim grauiore postulat, ut dolore & gemitibus mortuus impetret uitam. Ex his ostenditur, qui sint digni fructus pœnitentiæ, quibus uera satisfactio expletur: quod non omnes digni fructus sunt digni fructus pœnitentiæ: quod de illa pœnitentiâ intelligitur, quæ maiorum est criminum. Non enim sufficiunt grauer delinquentibus, quæ sufficiunt minus, uel parum peccantibus.

Quæ sit falsa satisfactio.

De pœ. d. 5. ca. Falsas. Et sicut sunt digni fructus pœnitentiæ, ac uera satisfactio: ita & indigni fructus, & falsa satisfactio, id est, falsa

sa pœnitentiâ. Vnde Gregor. Falsas pœnitentiâs dicimus, quæ non secundum auctoritates Sanctorum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoq; miles, uel negotiator, uel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, & culpis grauioribus irretitus ad pœnitentiâ uenerit, uel qui bona alterius iniuste detinet, uel qui odium in corde gerit: recognoscat se ueram pœnitentiâ non posse peragere, nisi negotium relinquat, uel officium deserat, & odium ex corde dimittat, & bona, quæ iniuste abstulit, restituat. Nec tamen desperet: interim quidquid boni facere potest, hortamur ut faciat, ut Deus cor eius illustret ad pœnitentiâ. Et cum sit pœnitentiâ interior, & exterior, de utraq; per præmissa satis apparet, quæ sit uera, & quæ sit falsa.

VPRA egit Magister de pœnitentiâ in sua generalitate. In parte ista agit de eius partibus. Et quoniam principalis pars pœnitentiæ ut est sacramentum ecclesiæ, est confessio: ideo primo assignat partes pœnitentiæ. Secundò uerò principaliter, & specialiter agit de confessione, & de his, quæ spectant ad eam, infra Dist. xvii. Hic oritur questio multiplex, &c.) Prima pars duas habet secundum duo genera partium: quædam enim sunt partes integrales, quædam subiectiuæ. Ideò primo agit de integralibus, ex quibus constat pœnitentiâ perfecta. Secundò de subiectiuis. ibi. Prædictis uerò adiungendum est, etc.) Prima pars habet tres. In prima assignat illas partes, ex quibus pœnitentiâ integratur confirmans auctoritate Chrysostomi. & Augustini. In secunda tradit modum, secundum quem uera pœnitentiâ constituitur. ibi. Ideò asseritio pœnitenti) In tertia determinat modum, quomodo qui-

dam non ueram pœnitentiâ faciunt: sed falsam. ibi. Et sicut sunt digni fructus pœnitentiæ, &c. (In perfectione autem, &c.) Quæritur, utrum ista tria sint partes pœnitentiæ subiectiuæ, uel integrales. Et quòd non sint integrales uidetur: quia totum non prædicatur de parte integrali: sed conteri est pœnitere, & similiter confiteri est pœnitere, & satisfacere: ergo non sunt partes integrales. Si tu dicas, quòd istud fallit in toto homogeneo: quia quælibet pars panis est panis: obiicitur quia totum, homogeneum hêt partes unius naturæ: pœnitentiâ autem non habet partes unius naturæ, & conformes. Nam pœnitentiâ continet contritionem, & confessionem, & satisfactiõnem, quæ sunt diuersa secundum formam. Item. Partes integran-tes constituentes aliquod totum siue homogeneum, siue heterogeneum, debent esse simul: sed hæ partes pœnitentiæ non sunt simul: ergo, &c. Quòd au-

Dub. I.

LIBRI QVARTI

tem nō sint subiectiuæ, uidetur: quia tota natura totius uniuersalis saluatur in qualibet parte: unde ratio tota animalis est in homine: sed contritio non est tota, & perfecta pœnitētia, nec cōfessio: ergo non sunt subiectiuæ. Item. Numeratis partibus subiectiuis, numeratur totū. Si ergo istæ sunt partes pœnitentiæ subiectiuæ, cū sint tres, tres sunt pœnitentiæ: aut ergo pœnitentiæ tres uirtutes, aut tria sacramēta, quorum utrumq; falsum, est. Resp. Dicendum ad hoc, q̄ pœnitentia sumitur dupliciter, scilicet pro pœnitentia uirtute, & pro pœnitentia sacramento. Si loquamur de pœnitentia uirtute, sic contritio, & confessio, & satisfactio nō sunt partes integrales: sed potestatiuæ. Sicut enim ab una essentia plures egrediuntur potentie, sic ab uno habitu plures actus consequuntur: uirtus enim pœnitentiæ ordinat hominem, ut puniendo se, faciat emendam secundū omne forum: & ideo quilibet horum actuum denominationem recipit ab habitu, ut pœnitere dicatur: & sic uidetur habere rationem partiū subiectiuarum. Sed reuera non habent: quia confessio, & satisfactio non est pœnitentia: sed actus egrediens a pœnitentia: similiter satisfactio, & contritio. Si autem loquamur de pœnitentia sacramēto, sic sunt partes integrales quantum ad esse perfectum: unde rationabiliter loquitur Magister cum dicit, quod in perfectione pœnitentiæ, &c. sic patet, quod nullum horum est perfectum sacramentū sine alio. Et si tu obiicias, quod non ha-

bent esse simul. Dicendum, q̄ quamuis non sint simul actu, sunt tamen simul uoto, uel effectu: unde quando quis conteritur, habet confessionem, & satisfactionem in proposito: & quando quis satisfacit, conteritur, & habet duorum præcedentiū effectum: & sic patet illud.

Vt sicut tribus, &c.) Secundū hoc uidetur, q̄ satisfactio non debet distingui contra alias partes. Item. Si tribus modis est satisfacere secundū triplicem modum peccandi: ergo qui peccauit in corde, non uidetur, q̄ debeat sibi imponi pœna in carne: quia per quæ quis peccat, p̄ hec & punietur: tunc ergo pro nullo peccato spirituali est imponenda satisfactio: & illud est manifeste falsum, cum peccata spiritualia sint grauiora carnalibus; ergo grauius puniuntur a Deo, & grauius debent puniri a sacerdote. Respon. Dicendum, q̄ satisfactio dicitur dupliciter. Vno modo satisfactio dicitur ipsa reconciliatio, & sic quia omnes partes pœnitentiæ sunt ad reconciliationem ordinate, quælibet potest dici satisfactio, siue satisfactoria. Alio modo dicitur satisfactio per solutio pœnæ debitæ: & sic competit propriè uni parti pœnitentiæ, quæ est assumptio, siue adimpletio pœnæ iniunctæ: nihilominus tamē aliis partibus competit per accidens, utpote contritioni ratione doloris coniuncti, qui est in parte sensibili; similiter confessioni ratione erubescentiæ. Et sic patet primum. Ad illud, quod obiicitur, q̄ non debemus satisfacere exterius p̄ peccato cordis. Dicendum, q̄ illud

Dub. 2.

Sap. 11.

DISTINCTIO XVI.

ud uerbum Chryl. similiter, & Aug. per appropriationem intelligitur, quoniā ista tria respondent oī peccato mortali, quia quilibet meretur pœnā æternā aīæ, & corporis, & cuiuslibet pœna interior, & exterior: nisi tanta sit interior, q̄ exterior non sit oportuna, & eius locū suppleat. Unde sicut certum est, q̄ non sufficit confiteri peccatū oris, immo etiam pro illo oportet conteri, & satisfacere: ita & in proposito intelligendum est.

Compunctio nobis, &c.) Vide Dub. 3 tur accipere compunctionem p̄ eodem, & contritione. Sed contra. Super illud Psalmi. In cubilibus uestris cōpungimini. Glo. Quibuidā stimulis excitate uos, non pro dolore peccatorum: sed ad uidendam lucem Christi, & ut inuisibiliū amore inardescatis. Sed contritio est de peccatis tantum: ergo non sunt idem: male ergo accipit, pro eodem. Respon. Dicendum, q̄ dolor dicitur contritio, & dolor dicitur compunctio. Cōtritio, quia conterit, uel peccata in corde illo dolore teruntur: sed cōpunctio: quia cor cōpungitur. Sed cōpungitur cor secundū duplicem aspectū, aut carētia gloriæ, aut cōsideratione offensæ: & secundū hoc attenditur duplex dolor, & duplex irriguū. scilicet superius, & inferius; & ita compunctio cōior est, quā cōtritio, sicut patet ex Glo. illa. Magister autem appropriat hic cōpunctionem ad dolorem de peccatis. ex quorū cōsideratione pūgitur cor quasi quibusdā aculeis.

Dub. 4

Confessio tibi iustus, &c.) Vide tur male dicere; quia aut accusat se iustus in quantum iustus,

aut in quantum peccator. Si in quantum iustus: sed omnis, qui accusat iustum in quantum huiusmodi, accusat iustitiam: & omnis, qui accusat iustitiam, est iniustus: ergo si accusat se in quantum iustus, est iniustus. Si accusat se secundū q̄ peccator; sed omnis, qui accusat peccatorem secundū q̄ peccator, accusat peccatum, & oīs talis iustè accusat, & est iustus; ergo si accusat secundū q̄ peccator, accusator est iustus, & ita secundū q̄ peccator est iustus. Respō. Dicendum, q̄ in accusatione est accusans, & accusatus; & cum iustus accusat se, adest accusans, & accusatus, sed tamen habens quasi duplicis personæ rationem, & proprietatem; & secundū q̄ tenet duplicis personæ rationem, ita & duplicis proprietatis: quia ille idem secundū quod iustus accusat se, secundū quod peccator est: & sic patet, quod sophisma est de illa reduplicatione, quod potest referri ante actum accusandi ratione subiecti, uel ratione obiecti.

Satisfactio a Ioanne, &c.) Vide Dub. 5 tur male dicere, quia Ioānes nō potuit, sacramenta nouæ legis instituire; ergo nec satisfactionem præcipere. Respon. Dicendum, quod Ioannes præcepit in sinuando, uel prædicando; sed Christus mandauit tanquā principalis auctor; quia Ioānes p̄currit, ut dicitur Matth. 3. Sed saluator confirmauit, & instituit, ut habetur eiusdem.

Facite dignos, &c.) Videtur nō esse præceptum conueniens; quia digni fructus pœnitentiæ sunt Deo accepti; sed non est in nostra

Cap. 4

Dub. 6.

stra potestate, nec in nostra cognitione ea facere, quæ sunt in diuina acceptione: ergo &c. Itē. Si satisfactio est in præcepto, cū nemo sciat, utrum satisfaciat; quia nemo scit se esse in charitate, uidetur quod semper est iteranda satisfactio. Respon. Dicendum, quod dignitas fructus dupliciter potest accipi, aut per comparisonem ad meritum culpæ; aut in comparatione ad diuinā acceptationem. Et nota quod hic uocat dignos fructus pœnitentiæ non in comparatione ad diuinā acceptationem; quia hoc non præcipitur; sed quantum ad meritum culpæ. Similiter intelligendum, quod satisfacere Deo dupliciter est, uel secundum forū suum, uel secundum ueritatem: & sic nō est in præcepto: uel secundum probabilitatem cōscientiæ: & sic est in præcepto. Sed tunc uidetur, quod ille peccator, qui non uult suscipere satisfactionē cōdignam a sacerdote impositam, mortaliter peccet. Dicendum, quod indignitas fructus dupliciter potest accipi, aut per comparisonem ad meritum culpæ, aut in comparatione ad meritum pœnæ. Si in comparatione ad meritum pœnæ est præceptum affirmatiuum, quod non obligat ad semper: & p̄terea cōmissum in potestate sacerdotis: & ita si pœnitēs hic cōdignā pœnā a sacerdote suscipit, & plenā pœnitentiam facit: si p̄ hoc, quod sacerdos non imponit attendens fragilitatē peccatoris, dominus expectat, & soluet in purgatorio.

Dub. 7

Vt secundum qualitatem, &c.) Queritur, quod sit differentia inter qualitatem culpæ, & quantitatem. Cum a. non habeat culpa quati-

tatem molis; sed uirtutis, & hæc sit qualitas, uidetur, quod non differunt. Item. Si secundum quantitatem culpæ est quantitas pœnæ; sed tanta est culpa, quanta est offensa; & tanta est offensa, quantus est is, qui offenditur; sed ille est infinitus: ergo debet imponi pœna infinita. Item. Quomodo pœna potest esse secundum qualitatem, cum sint diuersorum generū, culpa, & pœna. Respon. Dicendum, quod possibile est quantitatem, & qualitatem culpæ causari ab eodē principio; sed tamen secundum aliam rationem: sicut cognoscere coniugatam auget culpam, & ulterius ponit in specie peccati: Vnde quantitas culpæ attenditur secundum id, quod distinguit peccatum, secundum quod dicitur, quod est inquinamentum carnis, & spiritus: quantitas secundum quod aggrauat in eodē genere. Et his duobus modis respondet qualitas pœnæ, ut peccato spirituali pœna spiritualis. s. oratio: peccato carnali pœna in carne. s. ieiunium: & quantitas quantitati in eodē genere. Et nota quod quantitas peccati non accipitur hic penes eum, contra quem; sed penes libidinem peccantis: & sic patent obiecta; quia hæc quantitas est finita; & assimilatio quantitatis pœnæ, & culpæ attenditur in eodem genere.

Purgans lacrymis, &c.) Queritur. Aut hoc est præceptum, aut consiliū. Si præceptum est, uel periculum, quod a pauci, aut nulli ita discurre deffendo singula: & constans est quod unica cōtritione iustificatur homo, qui non potest omnes qualitates cōsiderare. Si consiliū: cōtra. Sicut dicitur, Philosophus spes delecta-

Dub. 8

+ Vid.

Auer.

phy. 6.

19.

lecta-

lectationis mouet appetitum: ergo si aliquis ita sigillatim uitium recogitet: uidetur, quod det sibi occasionem tentationis, & lapsus: ergo melius est obliuisci, quam ita ante oculos reducere. Respon. Dicendum, quod quantum ad aliquam qualitatem uitii est in præcepto, utpote quantum ad illam, quod trahit in genus peccati aliud: quantum ad aliquas est in cōsilio. s. quantum ad illas, quod non mutant peccati genus. Siue autem sit cōsiliū, siue præceptum, non obligat ad semper: sed quando est locus, & tps, & quando pœnitens ita macerauit se, & domuit sensualitatem, ita quod ad recognitionem circumstantiarum ignis non incalescit: sed magis indignatio uoluntatis: tunc dicit talia recogitare, maxime quod est in actu orationis, & gemitu: alias potius dicit abigere, quod talia ruminare, maxime in peccatis carnis, in quibus hēt homo incitationem intra: p̄ hoc quod signanter dicitur 1. Corin. Fugite fornicationem. quod d. non tantum in opere, uel in uoluntate: sed etiam in recogitatione.

Cap. 6.

Dub. 9.

Defleat uirtutem, &c.) Contra. Contritus non debet dolere, nisi de culpa: ergo si debet dolere de carentia uirtutis, uidetur, quod hoc sit culpa: sed infinitis instantibus caruit: ergo in infinitis peccauit. Item. Cum multæ sint alię circumstantiæ, sicut determinat Tullius, scilicet quis, quid, cur, quando, ubi, quomodo, quibus auxiliis: & illam, quæ est quis, diuidit in 12. circumstantias, scilicet numerus, mora, conditio, scientia, &c. quæ ibi patent: uidetur, quod August. nimis insufficienter hic tangat. Respon. Di-

endum, quod non solum contritione deflentur peccata: sed etiam pœnæ peccatorum: pœnæ (inquam) quæ sunt sequelæ, & quod dehabilitant, & reddunt hominem ineptum ad bonum. Inter has præcipua est carentia uirtutum: & per hanc Aug. intelligit alias sequelas uitiorum, quæ considerandæ sunt, & deflendæ: non quia sunt culpa: sed pœna: non inflictæ: sed actæ. Ad illud, quod obiicitur, quod plures ponit Tullius. Dicendum, quod Aug. non ponit hic omnes circumstantias: sed solum aggrauantes: Tullius uero omnes circumstantias, quæ contingunt negotium, uel personam. Possunt autem omnes circumstantiæ reduci ad 14. quæ his uerbis notantur. *Aggrauat ordo, locus, persona, scientia, tempus. Aetas, conditio, numerus, mora, copia, causa, Est modus in culpa, status altus, lucta pusilla.* Ex his autem sex respiciunt personam, scilicet scientia, ordo, ætas, conditio, persona, & status. Tres respiciunt crimen, siue actum. s. numerus, mora, & modus agendi. Tres respiciunt causam. s. copia, causa, lucta pusilla. Et duę sunt adiacentes. s. locus, & tempus.

Cum gaudio enim, &c.) Videtur male dicere: quia pœnitentia maxime consistit in dolore, & lachrymis: ergo non debet facere cum gaudio; sed potius cum dolore. Si tu dicas quod utrumque ibi concurrat, queritur, quare potius dicit cum gaudio esse faciendum. Respon. Dicendum, quod ideo hortatur ad gaudium, quia illud est conseruatiuum omnium uirtutum, & maxime uirtutum quæ consistunt circa pœnalitatem. Vnde Philosophus dicit, quod continet,

Dub. 10

continet, & hoc ipso gaudet, iure castus est. Et ille uere habet perfectam fortitudinem, qui non solum succumbit; sed etiam in poenitentialibus, uel poenalibus gaudet: & hæc est principalis ratio, quare hortatur ad gaudium, quia aliter assumptio poenaltatis non est uirtuosa. Ratio autem quare gaudendum est in poenitentia, est multiplex. Prima est consideratio equitatis. Secunda est consideratio utilitatis. Aequitas est maximè ibi, ut caro quæ traxit peccatum, & subiugauit per delectationem, & inimica est spiritui ueritatis: e contra subiiciatur per afflictionem, & per hoc reconcilietur, & de inimico uindicta sumatur. Vnde sicut homo carnalis multum gaudet in depressione inimici, ita spiritualis debet gaudere de afflictione carnis. Et sicut iudex iustus gaudet in exercitatione iustitiæ, sic poenitens debet gaudere: & ideo dicitur Proverb. gaudium est iusto facere iustitiam. Et Proverb. Cor, quod nouit amaritudinem animæ suæ &c. Alia est consideratio multiplicis utilitatis, quæ est tabula liberationis a naufragio. Vnde sicut gaudet quis, quando de naufragio euadit, sic poenitens debet gaudere. Alia ratio potest esse ex parte boni; quia renouat hominem, secundum illud Psalmi. Renouabitur ut aquilæ iu. &c. Damna etiam spiritualia ibi restaurantur. Et sic patet multiplex ratio gaudii. Et quod obicit, quod debet facere cum dolore, dicendum, quod istud non impedit; quia quando quis uehementer dolet, in solo dolore inuenit de-

lectationem. Vnde exemplum est de Augustino, qui narrat in Quarto libr. confess. quod quando mortuus erat socius, in nullo delectabatur nisi in gemitu: & poena erat ei omnis alia delectatio, & in hac sola quiescebat: quanto magis igitur debet quis in dolore de propria morte lætari? & ideo rectè dicit; quod cum gaudio facere debet &c.

Caueat ne ductus &c. Videtur malè dicere; quia quanto pluribus reuelat, tanto maior erit uerecundia, & plus habet unde erubescat. Vnde uidetur, quod hoc non sit ex uerecundia; sed contra uerecundiam. Respon. dicendum quod uerecundia potest esse maior dupliciter, aut quia reputatur quis peccator enormis, & magnus: aut quia pluribus esse peccator cognoscitur: & prima uerecundia maior est: & ideo pro uirtute maiori, unde assumeret quod minorem, ac per hoc derogaret ueritati confessionis, quæ non est diuidenda, & sicut patebit infra.

Caueat etiam, &c. Queritur, quid uocatur hic confortari bona conscientia. Videtur enim, quod qui est in gratia, possit accedere sine culpa: & talis est contritus ante confessionem. Sed in contrarium est, quod dicit Hug. in Epistola ad Ber. Audacter dico, si fuerit contritus, non tamen debet communicare, antequam confessus fuerit: propter hoc est questio, utrum aliquis contritus in casu aliquo possit accedere ad communionem. Respon. Dicendum, quod tunc aliquis confortat se bona conscientia, dum probabiliter percipit culpam sibi esse dimissam: hoc autem percipit quando facit,

Ca. 28.

Ca. 14.

Psal. 102.

u. 110

Di. 21

par. 2

Dub. 3

l. r.

Dub. 11

Dub. 13

Super psalm. 149.

do facit, quod in se est ad obtinendam ueniam. Tunc autem plene facit quod in se est ante communionem, si habet sacerdotis copiam: tunc enim si confitetur exterius, conscientia interior confortatur, & bene potest accedere. Si autem habet copiam, & non confitetur, malè facit si accedit. Si uero non habet copiam, aut habet necessitatem confitendi ut sacerdos parochialis: & tunc potest accedere cum dolore, & proposito confitendi. Aut non habet necessitatem: & sic nullo modo debet accedere ante confessionem; quia qui fuit per mortale peccatum excommunicatus, ad sacramentum unitatis ecclesiæ, non debet accedere nisi prius reconciliatus ecclesiæ, nisi alias cogatur: & tunc euides excusatio habetur.

Cohibeat etiam, &c. Queritur, quare notantur ista duo, & quare dicit ipsum debere se cohibere: aut enim sunt mala, aut bona, & licita. Si mala: tunc ergo omnes debent se cohibere. Si uero bona, & licita: ergo nullus debet se cohibere. Respon. Dicendum, quod sicut dicitur 1. ad Cor. 10 in Glo. Ludus est gesticulatio libidinosa, cuiusmodi est in choreis. Spectacula sunt (sicut dicit Aug.) cithara, & uenatio, & huiusmodi: dico igitur, quod ludus chorcarum non est malus secundum se, sicut patet de sorore Moysi; sed fit malus quadruplici de causa. Propter modum, quando est modus lasciuus. Propter finem, quando fit ad prouocandum libidinem. Propter tempora, ut si fiat tempore tristitiæ. Propter personam, ut si fiat a per-

sona religiosa: his remotis potest fieri. Quoniam igitur poenitens persona est, cui non competit, & quamdiu uerè poenitet, est in tempore tristitiæ; ideo ei non competit. Similiter iudicandum est de spectaculis, his enim quatuor de causis possunt malè fieri, & fiunt: his exclusis bene possunt fieri.

Non omnes digni, &c. Videtur malè dicere, quia opera, quæ facit poenitens ex uirtute poenitentiae sunt fructus uirtutis, & non nisi poenitentiae: ergo &c. Preterea, sicut uirtus poenitentiae est circa bonum & difficile: ita aliae uirtutes: ergo &c. Item. Cum fructus dicatur a fruendo, quomodo opera poenitentiae possunt dici fructus? Respon. Dicendum, quod opera poenitentiae dicuntur fructus, non quia eis fruamur; sed quia ad fruitionem ducunt. Vel fructus metaphoricè, sicut ex arbore nascitur pomum, quod dicitur fructus arboris, ita ex uoluntate poenitentis bonum opus. Et nota, quod differt dicere bonum fructum, & dignum fructum poenitentiae. Bonus fructus potest dici omne opus bonum: dignus fructus plus dicit, scilicet bonum opus, cum conuenientia ad statum. Bonum enim est opus, & ita perfectum, si competat statui. Sed dignus fructus poenitentiae non dicit solummodo bonum opus prout competit statui; sed etiam ut competit merito peccati: quia plus peccauit, ampliora debet pati, ut Grego. determinat in homilia.

Ideoque miles, &c. Contra. Si hoc uerum est: ergo nullus negotiator, uel miles saluatur: & hoc est contra sacram scripturam. Nam

Dub. 14

Dub. 15

Nam

Luc. 3. Ca. 49. Nam beatus Ioannes militiam non reprobauit; sed dixit. Contenti estote stipendiis &c. Item. De negotiatoribus Gen. Zabulō in litore maris habitabit: ubi secundum literam terra Zabulon benedicatur negotiatoribus: Item. Si hoc uerum esset, periret militia, quæ necessaria est ad defendendam fidem: periret negotiationes, sine quibus multæ terræ non possent uiuere. Resp. Dicendum, quod militia, & negotiatione, & officio telonii, siue uectigaliū exactione, (a qua dicitur Matthæus publicanus) potest quis rectè uti, si facit eo modo quo instituta sunt: ut miles nemini iniurietur: negotiator neminem circumueniat: & telonarius non exigit uectigal immoderatum; sed quod institutum est ex certa causa, & utili: & hoc totum potest esse sine peccato, & hoc modo penitens potest in hoc statu saluari. Sed his propinquissimæ sunt abusiones: in militibus uolentia, in negotiatoribus deceptiones, in aliis immoderate exactiones: & ideo huiusmodi sunt periculosa. Et quantum ad tales abusiones dicit Grego. non penitet quis, quousque dimittat hæc, scilicet quantum ad abusionem.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

Quid sit contritio?

Ad intelligentiam huius partis queritur de contritione: & circa hoc principaliter quatuor queruntur. Primo queritur de contritione quantum ad quidditatem. Secundo quantum

ad quantitatem. Tertio quantum ad durationem. Quarto quantum ad intentionem. Quantum ad primum queruntur duo. Primo queritur de contritione, quod sit quantum ad suam substantiam. Secundo quid sit in genere moris.

CIRCA primum proceditur sic. *Dub. 1.* Magistri dicunt, quod contritio est dolor, uoluntarie pro peccatis assumptus: & quod ita sit uidetur: quia (sicut dicit Ambro.) penitentia est commissa deslere. Et iterum. Penitentia est dolor, & amaritudo mentis pro peccatis, quæ quisque commisit; sed hoc non est confessio, neque satisfactio. *Item.* Aug. Dolendum est, & dolore purgandum: sed contritio est illud in penitentia, quod peccata purgat: ergo contritio est dolor. *Item.* Ratione uidetur, quia primum, quod est in penitentia est dissentire à peccato facto: sed quod factum est, necesse est esse factum: sed cum aliquid displicet alicui uehementer, quod tamen non potest facere, quin fuerit, generat dolorem: ergo &c.

CONTRA. Sicut uerè penitentem necesse est dolere, ita & oportet pudere: ergo pudor est de penitentia, & non est confessio, nec satisfactio, ergo contritio; & sic &c. *Item.* In penitentia non tantum est dolere, uerum etiam gaudere: unde in præcedenti Distinctione. Doleat, & de dolore gaudeat: ergo quemadmodum contritio dicitur dolor, ita etiam debet dici gaudium. *Item.* Videtur, quod non sit dolor: quia sicut dicit Aug. Dolor est dissensus ab his rebus, quæ nobis uolentibus accidunt: ergo &c. Sed contritio

Lib. 14. de ciui. Dei. ca. 15.

RESOLVTIO.

Contritio dolor est per essentiam: accipiendo dolorem non pro passione in sensu; sed pro dissensu uoluntatis.

ritio est dissensus a peccatis, quod nobis uolentibus accidunt: ergo &c. Si dicas, quod peccata prius sunt placita, & uolita, post autem displicent, & non sunt uolita, & pro illo tempore est dolor. Contra. Dolor est ex coniunctione disconuenientis: ergo ab oppositis ex dissensu disconuenientis non est dolor; sed gaudium: ergo si peccata displicent, & per contritionem dissentit quis a peccatis, uidetur quod non dolor; sed gaudium est contritio. *Item.* Contritus dolet de peccato: aut ergo quia uult ipsum esse factum, aut quia non uult. Si quia uult, cum factum sit tunc euenit quod uult. Si quia non uult; sed omnis uoluntas est indiscreta, quæ appetit impossibile, & refugit necessarium: ergo cum uoluntas contriti non sit talis, patet &c. Si dicas quod uerum est de uoluntate ab soluta: sed non de uelleitate: & talis est contritio. Contra. Contritus habet uoluntatem a uirtute, & gratia informatam, sed omnis talis consistit in pleno consensu: ergo uoluntas contriti non est uelleitas: sed plena uoluntas: & ita nulla est ista responsio. *Item.* Differt dolor, & timor: quod dolor est affectio de præsentia malo; sed timor de futuro; sed peccatum est præteritum, & de eo est contritio: ergo non est præsens secundum effectum; sed secundum aspectum: similiter & futurum est præsens secundum aspectum: ergo sicut est dolor de præterito, ita etiam de futuro. *Item.* Cum contritio sit, dolor, ut quid magis denominatur nomine contritionis; quam nomine doloris?

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut peccatum perpetratur per consensum, sic econtra deletur, & destruitur per dissensum uoluntatis rationalis: & quia dissensus ab ea re quam impossibile est non esse, generat dolorem, sicut dicit Aug. ideo dicendum, quod contritio est dolor per essentiam. Sed attendendum, quod dolor dicitur dupliciter. Uno modo ipse dissensus uoluntatis, alio modo passio resultans in sentientem, uel sensualitatem ex illo dissensu, per quam prorumpit homo in lachrymas: & ille dissensus est de essentia contritionis; sed illa passio est effectus eius.

QUOD ERGO obiicitur, quod sit pudor, & gaudium, sicut & dolor. Dicendum, quod pudor consequitur ad illum dissensum, secundum quod dissentit a peccato tanquam a turpi. Consequitur etiam gaudium secundum quod ex illo dissensu sentit se elogiari a peccato: immediatus autem consequitur passio, quæ est dolor. Nam ipse dissensus uehemens a re, quam nolumus esse, & tamen est; immediate dolorem generat; quia dissensus; sed quia a turpi pudore, ab illo elongat gaudium. **A**D ILLUD, quod obiicitur, quod peccatum nobis uolentibus accidit. Dicendum, quod peccatum est uoluntarium quo ad delectationem; sed non uoluntarium ratione malitiae, & deformitatis, & poenæ. Sed illud non soluit; quia dolor

S. Bon. Lib. 4. Gg non

non tantum est de deformitate, imo etiã de delectatione. Ideo dicendum, quod ad hoc quod doleat; sufficit quod illud, de quo dolet, sit nolitũ pro tpe, in quo dolet: & non oportet, quod pro omnitempore. Et quod in contrarium adducit, quod dissensus a re disconuenienti generat gaudium: uerum est quando est tantum dissensus, ut puta cum refugit, ne faciat peccatum; non dolet, sed gaudet: sed quando est dissensus cũ coniunctione, tunc est dolor: & ita est in contritione, quia nollet peccasse: & tamẽ necessarium est ipsum peccasse. AD ILLVD, quod obiicit, quod contritus uult impossibile. Dicendum, quod uelleitate uult, non uolũtate absoluta: sicut aliquis ex pietate de illo, qui mortuus est, uellet quod uiueret. Et quod obiicit, quod uirtus est in pleno consensu. Dicendum, quod consensus semiplenus aut est propter defectũ uoluntatis, sicut piger uult, & non uult; & talis uelleitas nõ est gratiæ, sed pigritiæ. Aut est propter defectũ uoliti, quia non est natum eligi, cum sit impossibile; & talis benè est a uirtute; ut pater in pietate; & hic est plenus consensus a parte uoluntatis, quia reflectitur uoluntas supra se, & uult se sic uelle. AD ILLVD, quod obiicit, quod dolor est de præsentia. Dicendum, (sicut dictũ fuit,) quod est de præsentia secundum aspectum. Quod obiicitur in contrarium, quod non sufficit, quod sit præsens secundum aspectum. Respondent aliqui, quod est præsens secundum reputationẽ, quia pro tali reputat se uerè contritus, ac si esset infectus peccato

prius factõ. Sed illud nõ soluit; quia estõ quod constaret sibi de iniustitia præsentis: tñ adhuc doleret de præterito. Ideo dicunt alii, quod est præsens secundum effectum, quia remanet reliquæ. Sed tũc estõ quod nullæ reliquæ remanent; adhuc tamen doleret homo de malo, quod fecit. Ideo dicendum, quod ad dolorem faciendũ sufficit, quod res, quæ displicet uoluntatis sit præsens aspectui, nõ secundum coniecturam, sed secundum certitudinem; quia ita est, & non potest aliter esse, & tũc est dolor; siue illud, de quo genitus est, sit præsens, siue præteritum; siue futurum. Vnde cũ dicitur mihi certitudinaliter, quod aliquis, quẽ diligo, cras morietur; generat in me dolorem: multo magis de præterito, in quo est perfecta certitudo. AD ILLVD, quod queritur, quare magis denominatur nomine contritionis, & quare conuenientia doloris ad contritionem. Dicunt aliqui, quod ideo hoc nomine censetur; quia sicut unguentum sanatiuum conficitur ex multis herbis, in mortariolo contritis; sic unguentum compunctionis conficitur ex herbis peccatorum, quæ natæ sunt in terra nostra, cum conteruntur in mortariolo conscientie: ita uideatur Bern. super cantica dicere. Sed tunc ab hac contritione non diceretur homo contritus, sed conterens. Ideo addendum, quod in hac contritione tria sunt attendenda, quod conteritur, a quo conteritur, & ad quod contritio terminatur. Quod conteritur est cor peccatoris, quod est tanquã uas fictiẽ, repetitũ ueneno peccati, iuxta illud Deut. Fel draco

ca. 31

num

QVÆSTIO II.

Quid sit contritio?

num uinum leorum &c. A quo conteritur cũ duplex mola una superius sursum eleuans, & hæc est spes ueniæ ex consideratione misericordie: alia mola deorsum deprimens, est timor pene: ueniens ex consideratione diuini iustitiæ. Et de his molis dicitur Deut. Non accipies loco pignoris inferiorem, & superiorem molam. Istud uas ad hoc conteritur, ut emolleat, quia durum est: Cor enim durum male habebit in nouissimo. Vel (melius) ut peccati delectatio totaliter effundatur: nõ dicitur contritio, non fractio; Quia fractio est in maiores partes: contritio in minores: & quã in maiores partes est fractio, sapor aliquo modo remanet: ut autem nõ remaneat nec sapor, nec unitatiõ in partes minimas conteritur. Et hæc delectatio totaliter remouetur per penam æternã, & remouetur per gratiã: & ideo utrobique contritio & in pena æterna, secundum illud Eccles. Conteretur cũ delinquente delictum. Et per gratiam. Psal. Cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Sed aliter, quia ibi conteritur in puluerem; non ut aliud uas fiat: quia de impiis dicitur, Non sic impii non sic, sed tanquam puluis &c. Sed in contritione gratiæ est contritio ad generandum uas nouũ & solidum per humore gratiæ, & lachrymarũ: & ideo rectè dicitur contritio, non attritio; quia partium tritarum est unio, ut fiat uas in honorem: secundum illud de Paulo, uas electionis est mihi. & 2. Timot. Si quis emundauerit se ab his, erit uas &c. sic patet ratio dicti.

Quid sit contritio in genere moris. Et quod sit actus uirtutis, uidetur; quia omnis actus difficilis, & meritorius est actus uirtutis, uel doni, uel beatitudinis; sed contritio est huiusmodi, & non est doni, nec beatitudinis: ergo est uirtutis. I T E M. Omnis actus meritorius specialis, qui egreditur a potentia determinata; est uirtutis specialis: sed contritio est huiusmodi: ergo contritio est uirtutis specialis. I T E M. Pœnitentia est dolor, & amaritudo mentis: sed constat illud esse dictum per causam, quia pœnitentia (ut dicit Ambr.) facit dolere: ergo si contritio est dolor; contritio est actus uirtutis pniæ: ergo &c.

SED CONTRA. Contritio est dolor; sed dolor est passio, & passio nõ est actus uirtutis, nec gratiæ: ergo nec contritio: quod dolor sit passio; patet, quia dolor opponitur delectationi. I T E M. Contritio est expulsua peccati: sed peccatũ expellere est ipsius gratiæ: ergo contritio est gratiæ actus. Si tu dicas hoc esse uirtutis: Contra. Aut hoc est uirtutis per gratiam, aut econuerso. Constat quod uirtutis ratione gratiæ, quæ est uita: & ideo expellit mortem: cum ergo contritio per se sit expulsua peccati, patet quod contritio est actus gratiæ. I T E M. Contritione omnia peccata expelluntur: sed oẽtale est comune ad omnem animæ potentiam, & habitum: ergo contritio non est actus uirtutis: aut si est, non est actus uirtutis specialis.

G g a R z

RESOLVTIO.

Contritio est specialis motus virtutis pœnitentia.

RESPON. Dicendū, q̄ circa hoc triplex fuit opinio. Quādā, q̄ cōtritio est motus lib. arb. informati gratia, non uirtute: p̄p̄ q̄d̄ est expulsua peccati. Alia, q̄ est motus omniū uirtutum, quia contra oīa peccata. Tertia, q̄ est motus uirtutis specialis. s. pœnitentia. Et habent istæ tres opinio. ortū ab opinionibus de p̄nā: q̄a quidā dicebant, q̄ p̄nā esset gratia; quidā q̄ uirtus generalis; quidam q̄ specialis. Sed

Dis. 14.
p. 1. ar.
1. q. 2.

cū supra ostēsum sit, ipsam esse uirtutē specialem, cuius motus est peccatū detestari cōmissum ad emendam: & hoc est conteri. Dicendum ergo, q̄ contritio est motus specialis uirtutis. s. p̄nā. AD ILLVD, quod obiicitur; q̄ est passio. Dicendum, q̄ dolor dicitur dupliciter. Vno mō dissensus uoluntatis rōnalis. Alio mō passio redundans in sentiētē, uel sensuauitatem. Primo modo est motus uoluntatis: & sic contritio est dolor p̄ essentiā. Alio mō est passio; & sic cōtritio est dolor per concomitantiam. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ delere culpā est gratia. Dicendū, q̄ si delere culpā sit gratia: tamen in adulto, qui præparat se per usum lib. arb. infunditur gratia, ut in tali usu est: & delitio culpæ in illo fit per gratiam, ut induit rationem uirtutis: & ideo per pœnitentiā, quæ concernit gratiam, & habitum uirtutis.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ oīa expellit. Dicendū, q̄ expellit p̄ modū detestantis, & unius uirtutis est cō malum detestari

subiecta rōne, qua est Dei offensiuū, & q̄a cōmissum est contra Deū: & sic contritio detestatur, & expellit, & ē uirtus p̄nā. Vnde sicut obediētia opera oīum uirtutū respicit sub rōne mandatis nec p̄p̄ hoc est uirtus generalis; q̄a licet ista differant p̄ essentiā: tñ rō formalis est una secundū speciē: & sic & in proposito. Et est simile de uisu, q̄a qui uidet hoīem, & plantā, quæ non solū differunt sp̄e, sed etiā genere: uidet tamen, q̄a sunt colorata: uidet etiā albū, & nigrū, quæ sunt opposita per se, & differunt specie; & tamen ipse nō differt, q̄a uidet per naturā lucis: sic contritio de testatur superbiā, & luxuriā inquantū malū contra Deū perpetratū ab ipso, qui cōterit. Et si tu obiicias, q̄ contritio est uis cōcupiscibilis, & p̄nā est in irascibili, supra solutū est. Nam dolor, & odiū cū insurrectione consistit in irascibili; tñ cū illo est dolor quidā in concupiscibili: & iste est imperatus a p̄nā, & coniunctus cū illo dolore. Et sic patet q̄ non est contrariū prædictis, quia utrumq̄ concurrat ad cōtritionē: sed primus dolor est præcipuus, & principalis.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An dolor per contritionem maximus esse debeat.

Consequenter quantum ad secundum articulum quæritur de cōtritione quantum ad quantitatem. Et circa hoc duo quærentur. Primò quæritur, utrū necesse sit dolorem cōtritionis esse maximum. Secundò, utrū possi-

Dis. 14.
p. 1. ar.
1. q. 3.

possibile sit in illo dolore cadere excessum. De quantitate. n. contritionis a parte gratia non est dubium: quia tantū est Deo accepta, quantum est gratia.

Cap. 6. *Glosa in ceteris nearis.* **V**TRVM necesse sit dolorem contritionis esse maximū. i. utrum ad hoc q̄ cōtritio sit sufficiens, necesse sit plus dolere de peccato, quā de aliquo temporali. Et q̄ sic uidetur. Hier. Lutum unigeniti fac tibi. Glo. Docet pœnitentem, quid facere debeat. Et alia Glos. Nihil dolentius morte unigeniti: ergo tantum debet quis dolere de peccato, q̄ de nullo magis. I T E M. Aug. xxi. de Ciuit. Dei. Necesse est ut tantū urat dolor, quantum hæserat amor; ergo si dolet plus de amissione rei tēporalis, quā de amissione Dei per culpam: plus ergo diligit rem temporalem, quā Deum; sed nullus talis pœnitet uerē; ergo &c.

I T E M. Ratione uidetur, quia dolor, & omnis affectio; (ut dicit Aug.) fundatur in amore, sed amor Dei debet esse maior oī amore creaturæ; ergo & dolor ex amissione Dei. I T E M. Dolor contritionis est a gratia, & lib. arbi. alius aut tantum a culpa, & lib. arb. sed gratia plus roborat in bono, quā culpa inclinet ad malum; ergo motus doloris fortior. I T E M. Animus iustus plus Deo unitur, quā sibi per amorem; sed de eo, cui magis unitur; magis dolet, cum separatur; ergo magis dolet se peccatū separatum esse a Deo; quā de morte proximi, & morte sua, si esset possibile. I T E M. Omnis habens animum ordinatum plus dolet de amissio-

ne maioris boni: sed Deus est summū bonū, & oīs contritus habet aīum ordinatū; ergo plus dolet de amissione Dei, q̄ de amissione alterius boni creati.

CONTRA. Ostenditur q̄ non oportet esse maiorem, q̄ de aliquo temporali; quia albius est, quod est nigro impermissius: ergo maior est dolor, qui minus habet de gaudio; sed dolor contritionis ē mixtus gaudio; alius sine aliquo gaudio est quandoque: ergo ille maior. I T E M. Magis dolendū est de eo, quod recuperari non potest; q̄ de eo, quod recuperari potest, & recuperatum est; sed amissio filii nō potest recuperari, amissio Dei in pœnitente est recuperata; ergo non tantum dolere debet de amissione Dei, quantum de amissione filii. I T E M. Quod non oportet tantum dolere, uidetur; quia quantumcumque parua sit gratia, delet omnem culpam; ergo similiter ex parte doloris quantumcumque paruus est, (dū tamen gratia sit informatus,) delet omnem culpam; ergo non oportet, q̄ sit maior omni alio. I T E M. Si hoc oporteret, tunc pauci essent cōtriti; pauci enim sunt, qui mallēt esse cæci, quā nunquā peccasse. Videmus etiā multos uiros pœnitentes, qui flent ex morte consanguineorum, qui non possunt flere pro peccatis commissis.

RESOLVTIO.

Nec quò ad sensum, nec quò ad displicentiam rationis absolutè necesse est, ut contritionis dolor maximus sit; sed solūm in comparatione ad alios dolores.

RESPONDEO. Dicendū, quòd

cum queritur de quantitate dolor potest dici displicentia rationis, uel passio, ex hac resultans in sensu itate. Si hoc secundo modo accipiatur dico quod non est necesse magis dolere de peccato, quam de re trali: nec etiam necesse est dolere: quia non est in parte cuiuslibet: talis enim dolor non confertur amoris: sed consequitur ipsam affectionem: & affectio experimentalis cognitionem: & quia non omnes habent experientiam diuine dilectionis: ideo non omnes ita sensibilibiter dolent de peccatis: tamen quod magis est sensibilibiter doleat aliquis de peccato: quam de aliquo danno, hoc est perfectionis, & congruum, non necessarium. Sed in quantum dolor dicitur displicentia rationis, sic dico, quod displicentia mensuratur secundum quantitatem charitatis. Quantitas autem charitatis dupliciter potest accipi, uel in se, uel in comparatione ad alios amores. In se, sic dico, quod est parua, & maior, & maxima. In comparatione ad alios, sic dico, quod uedicat sibi dominium in corde, quando est: nec unquam ibi est, nisi sit domina: unde dico, quod ad hoc, quod aliquis habeat charitatem, necesse est, quod diligat Deum super omnia. Hoc autem est diligere Deum super omnia, quod pro nullo danno, uel commodo uelit offendere Deum: sic intelligendum est de displicentia contritionis. Unde dico, quod peccatum debet tantum displicere rationi, quod nullo pacto, nullo commodo, uel incommodo uelit in ipsum consentire, uel consensisse: quoniam uoluntas, quae ex aliqua causa consentit in peccatum, iusta non est:

unde sicut non oportet habentem charitatem uelle mori pro Christo: sed in casu: in quo uel oportet ipsum amittere charitatem, uel uitam: tunc tenetur magis uelle mori pro Christo, quam charitatem amittere. Sic in proposito est intelligendum, quod non tenetur nunc pro satisfactione peccati omnem poenam sustinere, uel reconciliationem: quia Deus non exigit: & ideo sicut ego possum saluari non sustinendo martyrium: sic possum reconciliari Deo sine multis doloribus. Hec sint dicta de amissione rerum temporalium. **SI VERÒ** de comparatione, & praeelectione culpae, uel poenae queratur: Respondet aliqui, & faciunt in hoc uim, quia potest intelligi respectu praeteriti, uel futuri. Sed ego non uideo in hoc uim: quia iusta uoluntas, & uerè penitens ita detestatur praeteritum peccatum, quod fecit: sicut futurum ne fiat: & ita est peccatum uelle peccasse, sicut uelle peccare. Ideo de peccati praecedentis dolore, & detestatione: dicendum, quod in casu, in quo oportet praeelegere, uel consentire in peccatum, siue complacentiam peccati, uel tolerantiam poenae, quilibet tenetur praeelegere, siue magis eligere poenam, quam uelle peccare, uel peccasse. Praeter calum necessitatis dico, quod praeelegere omnem poenam est perfecta uirtutis: dubitare uerò est in firmitatis: quia timor naturalis ualde facit dubitare: & ista dubitatio simul potest stare cum charitate: sed praeelegere culpam alicui poenae, hoc est iniquitatis, si est cum deliberatione, & plena uoluntate: quia om-

omnis uoluntas est iniqua, quae peccatum uult uel absolute, uel conditionaliter. Unde periculum est, & stultitia querere hoc ab aliquo infirmo, uel etiam a seipso: quia hoc est hominem ponere in tentationem. Unde nullus confessor det hoc ab aliquo, qui sibi confitetur, querere: sed si poenitens se offerat, & dicat se malle mortuum esse, quam peccasse, uel simile aliquid, gaudendum est: quia signum bonae uoluntatis est. Si ergo queritur, utrum dolorem contritionis necesse sit esse maximum. Si dicatur de dolore sensualitatis, manifestum est, quod non. Si de displicentia rationis, aut quantum ad intentionem motus absolute: & sic nec hoc modo oportet esse maximum. Si in comparatione ad alios dolores: dico sicut de amore, quod oportet quod habeat praedominium: & sic procedunt rationes probantes ipsum inter omnes alios dolores de rebus creatis obtinere principatum. Quod si intelligatur de dolore sensualitatis, ad omnes per interemptionem soluendum est, sicut tactum est: quia sequitur experientiam, & delectationem, & etiam complexionem, uel aliquod tale: ideo sensibilibiter magis dolet quis de morte unigeniti. **AD ILLUD** tamè, quod obiicitur ultimo, quod semper superior mouet inferiores. Dicendum, quod uerum est in his, in quibus naturae sunt simpliciter obedire: sicut in motu manuum, uel pedum: sed non est ita in affectionibus, nisi per multam assuetudinem. **AD ILLUD**, quod obiicitur, quod paruus: quia admittus gaudio. Dicendum, quod dolor contritionis,

quando est in anima bene disposita, ualde magnus est, & gaudium mitigat dolorem, & intendit: ideo enim dolet: quia uult dolere: & quanto magis appetit dolere, tanto magis dolet: & quanto uidet se magis dolere, magis gaudet: ideo patet, quod non remittitur: quia non habet oppositionem, immo unum est causa alterius: tamen bene concedo, quod mitigatur, & minus laedit: unde intenditur, & mitigatur. Intenditur respectu peccati, & mitigatur respectu poenitentis. Intenditur respectu obiecti, mitigatur respectu subiecti. Vel intenditur sub ratione displicentiae, mitigatur sub ratione poenae. **AD ILLUD**, quod obiicitur, quod potest recuperari. Dicendum, quod hoc etiam mitigat dolorem, ut dolor contriti non sit cum desperatione, sed cum spe. Tamen quia contritus de se non sperat, quantum est de se: ita se affligit dolore, ac si omnino perdidisset: respicit tamen in misericordia Dei. Et quod obiicitur, quod magis est dolendum de re irrecuperabili, dicendum, quod uerum est caeteris paribus. **AD ILLUD**, quod obiicitur, quod minima gratia delet omnem culpam. Dicendum, quod dolor quantumcunque sit paruus, sufficit si sit gratia informatus: sed tamen nunquam gratia informat, quin uedicet sibi in corde dominium quod ad actum, uel motum uoluntatis rationalis, non sensualitatis. **AD ILLUD**, quod obiicitur, quod pauci, uel nulli mallerent esse caeci, quam peccasse: iam patet responsio secundum uiam praetactam. Si enim in ne-

cessitati essent positi. s. uel q̄ a detestatione peccati desisterēt; uel q̄ oculos amitterent: (& loquor de detestatione interiori;) necessariò haberent præeligere; nunc autem non habent.

QVÆSTIO II.

An dolor contritionis possit esse nimius?

VTRVM possibile sit in dolore contritionis cadere excessum. Et q̄ sic, uidetur; quia omnis motus, cui ad hoc, q̄ sit bonus, debet admisceri aliquid de contrario; potest esse nimius: sed dolori contritionis debet admisceri gaudium: ergo, potest nimis intendi. **ITEM.** Omnis uirtus, quæ habet obiectum creatū; potest habere nimium; quia si creatum est, ergo, habet sibi debitum limitatum amorem, & odium: sed contritio, siue poenitentia est huiusmodi; ergo potest habere excessum. **ITEM.** In contritione dolor est passio: sed omnis passio in re corporali facta, potest magis, & magis intensari; & per suam intensationem potest inducere mortem: & quæ mortem inducit, est superflua: ergo, &c.

CONTR. Contritio est motus gratia informatus: sed gratia non potest nimium intendi; nec motus eius; quia omnis motus eius est laudabilis: ergo nec contritio. **ITEM.** Quantum diligenda est alicuius boni præsentia, tantum detestanda est eius amissio, & absentia: sed Deum non potest aliquis nimis amare, & appetere: ergo peccatum, quod est a Deo separatiuum, non potest nimis detestari. **ITEM.** Ansel. appetebat uiscera exicari ex

intensatione diuini amoris: ergo non est malum ex intensatione diuini amoris talia appetere propter Deum: eadem ratione nec malum ex intensatione doloris propter recuperandum Deum.

RESOLVTIO.

Contritio prout est displicentia de peccato commisso, nullatenus potest esse nimia: prout uero passio est, redundans in sensualitatem: uix aut nunquam: tamen si posset esse tantus dolor in parte sensitua, quod sufferrè non posset absque de diminutione uitæ.

RESPONDEO. Sicut dictū est; in cōtritione est dolor prout est displicentia uoluntatis rationalis, & est dolor passio redundans in sensualitatem: quantum ergo ad displicentiam rationis, concedo q̄ non potest esse contritio nimia, quia peccatum nulli potest displicere nimis in quantum peccatum. Quantum autem ad passionem redundantem in sensualitatem: uix aut nunquam est nimia; tamen posset esse tantus dolor, q̄ humana infirmitas nō posset sufferrè sine magno detrimento: & tunc dico, q̄ temperatus esset. Sed esto, q̄ non temperaret quis; quia non aduerteret, & raperetur a feruore; non credo, q̄ in tali casu peccaret, quia daret operam rei licitæ. Si autē aduertit, debet temperare: tamē paucis hoc consilium est necessarium. Si autem non temperaret, uel per affectionem gaudii, uel per consolationem spei; credo quod transcenderet metas uirtutis, & ita contritionis. Contritio enim, sicut charitas, nominat quid informatum gratia: unde dolor contritionis manens con-

Q̄ im-
media-
tè præ-

tritionis, nō potest esse nimius, quia displicentia peccati nunquam tantum potest intendi, quod possit esse nimia; cum sit ex consideratione recta. Rationes ergo, quæ probant, q̄ dolor possit esse nimius secundum q̄ displicentia, soluendæ sunt.

QUOD obiicitur, quod debet esse gaudium, Dico, quod si esset dolor sine gaudio, ut in desperatis; benè esset excessus: sed talis non est motus cōtritionis, quæ est præsupposita spe de uenia: unde talis quando uidet se dolere, necessariò gaudet: & ideo non est superfluus. **AD ALIUD.** Dicendum, quod poenitentia est in subiectum, & in peccatum; & prout punit subiectum, benè posset excedere: sed prout detestatur peccatum: quia separat a summo bono, secundum illam rationem respicit infinitatem, & non habet excessum. **TERTIVM** argumentum est concedendum: procedit enim de contritione, secundum quod nominat dolorem passionem, non ipsi motum displicentia peccati. **AD ILLUD,** quod obiicitur in contrarium; quod non potest esse nimius: quia gratia informatus. Dicendum, quod informatus ipsa displicentia, & per consequens passio sensualitatis: tamen tantum posset illa passio intendi, quod gratia, quæ mouet ordinatè, non informaretur. Alia ratio concedenda est: quia loquitur de detestatione. **AD ILLUD,** quod obiicitur de Ansel. Dicendum, quod non intelligit uiscera secundum ueritatem sibi uelle sicari; sed uocat ibi ni-

scera intinos carnis appetitus. Vel dicendum, quod siccatione uiscerum uocat uulnera charitatis, qua anima languet ex absentia ipsius Christi.

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

An contritio sit motus instantaneus, uel successiuus?

CONSEQUENTER quantum ad tertium articulum, queritur de duratione contritionis. Et circa hoc duo queruntur. Primò queritur, utrum cōtritio sit motus instantaneus, uel successiuus. Secundò queritur de diurnitate contritionis, utrum homo debeat semper conteri.

QUOD contritio sit motus successiuus ostēditur hoc modo. Omnis actus, circa quē est minus diurnum, & magis diurnum, est successiuus: sed talis est contritio: ergo, &c.

ITEM. Nostrum intelligere est cum continuo tempore, ut dicitur Philosophus: quia est anima, ut corpori unita: sed contritio similiter est animæ, ut corpori unita: ergo, &c. **ITEM.** Omnis actus collatiuus est successiuus: sed in contritione est actus collatiuus: quia dolet de peccato in comparatione ad Deum, quem offendit: ergo, &c. **ITEM.** Quod successiuus inducitur contritio, uidetur; quia omnis forma habens partem, & partem, inducitur successiuus: sed cōtritio habet partem, & partem: quia potest intendi, & remitti: ergo inducitur successiuus. **ITEM.** Omnis forma, quæ hēt cōtraria

dispo.

Colliguntur ex 1. post. 5. 6. & 7. ex 1. de Aia 48. & circa, et ex 3. de Aia, et ex 12. Nota pb. 51. & circa ex 5. Phys. & longum præf. 10.

dispositionē in materia: induci-
tur successiue: sed contritio hēt
induci in liberū arbitrium subie-
ctū peccato, p̄ qđ priuatur gra-
tia, & fit ad malū pronas; q̄ proni-
tas ex opposito respōdet contri-
tritioni: sicut culpa ex opposito
gratię: ergo inducitur successiue.

CONTRA Contritio necessa-
ria est iustificationi impii, & il-
la est in instanti: ergo & contri-
tio. ITEM. Dicit August. xiiii de
Trin. qđ si oculus esset actu ui-
dēs, & obi: ctū ex opposito crea-
retur, simul esset, & uideret: er-
go si actus uisus pōt esse in instā-
ti, multo fortius actus intellectus,
& affectus: ergo & contritio.

ITEM. Delectatio est in instāti:
sicut uult Philosophus: quia est
habēs se p̄ modū quietis, & non
ipsius cōiunctionis cōuenientis
cum conueniēti: ergo & dolor,
q̄ opponitur ei: sed contritio est
dolor: ergo &c. ITEM. Ad illu-
minationē distātia localis exigi-
tur: & tamen illuminatio in ocu-
lo, & esse luminis est in instāti:
ergo multo fortius in primo a-
ctu gratię est mutatio subita.

RESOLVTIO.

Contritio quantum ad durationem
et fieri, successiua est: sed quan-
tum ad esse, & dissensum instan-
tanea est.

RESPONDEO. Dicendum, qđ
est loqui de contritione quantū
ad durationē, & quantū ad esse,
& quantū ad fieri. Si quantū ad
durationē, cū daret longo tpe:
sic dico, qđ est successiua, sicut
est uiuere hoīs. Si quantū ad
esse: qđ est actus fixus in detesta-
tione peccati, & actus ut quies:
sic dico, quod esse eius est in in-
stanti. Si quantū ad fieri, est

distinguendum: qđ in fieri est
præparatio, & formę inductio:
dico ergo, qđ præparatio ad actū
contritionis est successiua: quia
multa oportet prius considera-
re: sed ipse dissensus animæ po-
stea in instanti fit.

RATIONES autem probātes,
qđ sit instantanea: quia probant
quò ad inductionem in esse, &
ipsum esse, uere sunt. Primę dug-
rationes, q̄ probāt successionē,
intelliguntur de inductione, & p̄
paratione naturę, diurnitas
enim est ratione successionis. Si
militer nostrum intelligere cum
ratione acquisitionis speciei per
sensum, & phantasiā. SED
quod obiicitur, qđ habet successi-
uum, & collatiuum. Dicendum,
qđ collatio potest esse dupliciter.

Vno modo discursus ab uno in
aliud: & hęc successiua est: & a-
lio modo duorū comparatio se-
cundum aliquē respectū: & tūc
accipiuntur plura in una ratio-
ne: & talis potest esse in instāti,
& simul de pluribus: alioquin
nunquam de consonantia mu-
sica posset iudicari, cum una uis
iudicet de duobus adinuicē com-
paratis. AD ILLVD, quod obiici-
tur, qđ habet partem, & partem.
Dicendū, quod forma, quę ha-
bet partem, & partem, aut edu-
citur de materia, aut ab agente
exit. Si educitur de materia: sic
quia ibi habet partem suę essen-
tię, cum est ibi contrarium, pro-
eo qđ contraria habent unam na-
turam cōmunem: educitur suc-
cessiue, ut albedo. Forma uerò,
quę totaliter est ab extrinseco:
tota & simul datur, qualis est
forma luminis: quę quamuis ha-
beat partem, & partem: non ta-
men

men in materia: quia eius oppo-
situm est priuatio: contritio tā-
lis est: cum motus procedens a
gratia, & lib. arb. nō sit de mate-
ria eductus. AD ILLVD, qđ obi-
citur, quod dispositionem con-
trariam habet in materiam. Di-
cendum, quod est habere cōtra-
riam dispositionem in materia,
nullo tamen modo resistentē:
& hęc non facit successionē in
inductione formę, nec in præ-
paratione: ut cum Deus de aqua
uinum fecit. Et est habere ut re-
sistentem, non in formationi:
sed u sui: & sic pronitas ad pecca-
tum resistit u sui gratię, & con-
tritioni, non informationi: quia
simul est: & hęc ponit successio-
nem in duratione, & in usu con-
tritionis in prima inductione.
Pronitas enim, quia pœna est,
simul stat cum contritione: cul-
pa uerò quia priuatio est, non
resistit: sicut nec tenebra indu-
ctioni lucis.

QVÆSTIO II.

An homo semper debeat conteri?

DE diurnitate cōtritionis,
Dutrum debeat homo semper
conteri. Et qđ sic, uidetur. Aug.
in Tractatu de penitētia. Sēper
doleat, & de dolore gaudeat, &
post: ubi dolor finitur, ibi defi-
cit penitentia: si pœnitentia fini-
tur, quid relinquitur de uenia?
tandiu gaudeat, & speret de gra-
tia, quandiu sustentatur a pœni-
tentia: semper igitur debet ho-
mo penitere. Item. Grego. super
Iob. Anima eius super semetip-
so lugebit. Dignum est, ut in se
ipso homo semper merores in-
ueniat: qui in se gaudia relicto
creatore quærebat. Item. Eccl.
De propitiatu peccatorum noli

esse sine metu: similiter nec sine
spe debet esse: ergo semper de-
bet esse inter istas duas mōlas:
sed hoc est conteri: ergo semper
debet homo cōteri. ITEM. sicut
se habet uera innocentia, & per-
seuerans, ad peccatum de futu-
ro: ita penitentia contra pecca-
tum de præterito: sed perseue-
rans innocentia semper refugit
peccatum, ne fiat: ergo & pœni-
tentia peccatum factum. ITEM.
Sicut culpa est uelle peccare, ita
culpa est uelle peccasse: sed hō
sēper tenetur nolle peccare, er-
go & nolle peccasse: sed ex hoc
qđ nō uult peccasse, & peccauit,
generatur dolor: ergo &c.

CONTRA. Aug. in lib. de pœni-
tentia. Doleat, & de dolore gau-
deat: non ergo semper est dolen-
dum: immo aliquando gauden-
dum. ITEM. Ratione uidetur:
quia dolor est ex præsentia di-
conuenientis: sed contingit pec-
catum amotum esse ab anima se-
cundum se, & secundum suum
effectū: ergo nō est ibi aliquid,
quod generet dolorem: ergo nō
semper est dolendū. ITEM. Con-
tritio est equè benè pars penitē-
tię, ut cōfessio, & satisfactio: sed
non oportet semper confiteri:
ergo nec semper conteri. ITEM.
Contritio est medicina: sed con-
tingit hominem perfectē esse sa-
natum: ut puta si baptizatur,
uel etiam si perfecerit peniten-
tiam condignam: quę omnes de-
fectus reducit ad perfectum: er-
go si post recuperationem sani-
tatis cessat usus medicina: de-
bet igit cessare contritio. ITEM.
Contritio est pœna, qua pecca-
tor se punit: ergo esto qđ suffi-
cienter sic punitus pro peccato:
tunc

Colliguntur ex
12. Methaph.
39. Vide
Auerro.
3. Colliget. ca.
31.

Cap. 8.
& 9.
Tom. 4

ca. 14.

cap. 5.

tunc si amplius punit se per contritionem: punit se supra condignum: sed hoc est impietatis, & crudelitatis: ergo &c.

RESOLVTIO.

*Tenetur homo de culpa commissa
semper, verum non ad semper
conteri: sed pro loco
et tempore.*

*Lib. 2.
de Sacramē.
par. 2.* RESPONDEO. Dicendum, quod sicut dicit Hug. cum Deus absoluit hominem a culpa, ligat eum uinculo perpetue detestationis: tenetur. n. semper malum, quod fecit detestari: sed quia tentio talis est precepti affirmatiui, quod semper obligat, sed non ad semper: ideo dico quod semper tenetur conteri: sed non ad semper: sed pro loco, & tempore: uidelicet cum recogitat mala sua, in quibus offendit Deum. Concedenda sunt igitur rationes hoc probantes.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod non semper: quia aliquando est gaudendum. Dicendum, quod non tantum gaudere, immo alia cogitare debet: nec Aug. uult quod teneatur semper in omni instanti: sed quod semper teneatur pro loco, & tempore: ita quod uoluntas conterendi semper sit in habitu: sed in actu pro loco, & tempore. AD ILLVD, quod obiicitur, quod dolor est ex presentia disconuenientis. Dicendum, quod quidam est dolor illatus, ut puta in sectione carnis: quidam est dolor uoluntarie assumptus, ut quando dolet de morte amici: & iste dolor non causatur ab amici morte: sed causatur a uoluntate, mortem amici refugiente. Et quia refugit, quod necesse est esse: ideo necesse habet dolere: sicut si ego nolle uehementer te infirmari: & si tu infirmareris

dolerē: sic quia ergo nolle me peccasse, & uideo me peccasse: doleo: unde de dolore causato a uoluntate, non oportet, quod illud, pro quo quis dolet, sit presentis affectu, nec effectu, nec reputatione: sed solum aspectu certo. AD ILLVD, quod obiicitur de medicina. Dicendum, quod quedam medicina est sanatiua tantum: & haec est quando est morbus. Quaedam praeseruariua, & melioratiua: & talis est contritio: & hanc semper habere bonum est. AD ILLVD, quod obiicitur, quod est poena. Dicendum, quod nunquam peccator se tantum potest punire, quin maiori poena sit dignus secundum rigorem iustitiae: & quia homo sibi rigidus debet esse, & alii pius: nunquam tantum se affligit per contritionem, quod sit superfluum: dum tamen hoc possit sustinere: quia totum est ei ad gloriae cumulum. Tamen nota, quod contritio ratione displicentiae peccati semper est necessaria saltem in habitu: ratione uero gemitus, & planctus, uel doloris sensibilis non est necessaria: maxime uiris perfectis, qui audierunt uoce interna, quod audiuit Magdalena. Dimittuntur tibi peccata tua: sicut dicit Bern. in Cant. circa principium. Sed ulterius possunt, & debent meditationem suam ad dulcedinem patriae supernae conuertere. Ante uero hunc statum sanum consilium est, peccata sua ante oculos reuocare ad gemitum, & dolorem. Praeterea displicentia non dicit semper poenam, immo frequenter magnam habet letitiam coniunctam: dum considerat in se liberationem plenam.

QVAESTIO I.

An contritio intendi possit?

ONSEQUENTE quantum ad quartum artic. queritur de contritionis intensione:

& circa hoc queruntur duo. Primo queritur, utrum contritio possit intendi. Secundo, utrum oporteat intendi de uno peccato, quod de alio.

Quod possit intendi, uidetur: quia contritio est actus alicuius uirtutis: sed quaelibet uirtus potest intendi, ut in Di. 17. primo probatum est de charitate: sed augmentata eius uirtute, par. 1. augetur eius motus: ergo &c. ar. 1. q.

1. q. 2. ITEM. In contritione non sunt nisi duo, scilicet dolor, & gratia: & unum est sicut formale, reliquum sicut materiale: sed est possibile, dolorem in nobis intendi, possibile est etiam augeri: ergo &c. ITEM. Si non potest intendi, ergo in omnibus est aequalis: sed contritione existente aequali, aequalis est iustificatio, & glorificatio: ergo omnes secundum hoc essent aequaliter iusti. ITEM. In omni actu anime, in quo contingit proficere: per asufectionem & continuationem contingit ipsum intendi: hoc patet: sed profectus est in multiplicatione contritionis, & frequentatione: ergo &c.

CONTRA. Nihil intenditur, cuius impositio est in termino: sed impositio contritionis est in termino: quia contritio est diuisio in minima: sed in minimo non est minus: ergo &c. ITEM. Nihil intenditur, quo non potest cogitari, uel esse maius: sed illo, uel eo, quod habet effectum infi-

nitum, nihil potest esse maius, cum sit infinitum: ergo nihil tale potest intendi: sed contritio est huiusmodi, cum delectat omnem culpam, quod est uirtutis infinite: ergo &c. ITEM. Omne, quod intenditur, aut intenditur per accessum ad ueram nominis impositionem, uel per depurationem a contrario: sed contritio non intenditur per depurationem a contrario, cum statim cum est, expellat totaliter omnem culpam: quia habet gratiam coniunctam: nec per accessum ad impositionem non minus ueram: quia eius impositio est in termino: ergo &c. ITEM. Si intenditur, aut ergo a gratia, aut a libero arbitrio. A libero arbitrio non, quoniam contritio est motus gratuitus: & talis mensuratur secundum quantitatem gratiae: sed augmentum gratiae, & charitatis non potest esse a libero arbitrio, sed a Deo, si a gratia. Contra. Gratia uniformiter mouet libero arbitrio quantum est de se: ergo non uidetur intendere in eo contritionem. Praeterea, secundum illud attenditur intentio, uel augmentum, penes quod consistit ratio quantitatis: sed quantitas est ex parte materiae, formalis uero contritionis ratio potius conuenit gratiae, quam materialis: ergo secundum illam non intenditur, nec augetur.

RESOLVTIO.

Si dare est poenitentiae augmentum: & contritionis augmentum dare est: cum haec ab illa quantitate habeat?

RESP. Dicendum, quod contritio est motus uirtutis, habens quantitatem uirtutis: sicut est uirtus, a qua est: unde & augmentum, & intensio habet secundum id a quo recipit quantitatem: hoc autem est uirtus poenitentiae: unde sicut certum est charitatem

ritatem augeri, ita & pœnitentiam: ac per hoc certum est contritionem, & intendi, & augeri. Vnde notandum, q̄ quemadmodum charitas dicitur intendi quantum ad feruorem; & augeri quantum ad essentialem uirtutem: & primum est a cooperatione lib. arbi. secundum uerò est a dono cœlesti: ita & in proposito oportet intelligi, q̄ motus contritionis feruentior esse potest secundum cooperationem lib. ar. Vnde ex æquali gratia aliquando magis feruēs elicitur motus, aliquando minus, secundum cooperationem lib. arb. sed (proprie loquendo) non dicitur maior, nisi uirtute pœnitentiæ augmentatæ: & hoc est per gratiam. Concedendæ sunt igitur rationes ostendentes, q̄ cōtritio possit intendi.

AD ILLVD, quod obicitur, q̄ est diuisio in minima. Dicendum, q̄ cōtritio habet respectum ad obiectum, supra quod dirigitur; & ad uirtutem, a qua oritur; siue dicatur habitus, siue lib. ar. secundum comparisonem ad obiectum; quia omne mortale expellit, & quasi in puluerem redigit: & secundum illam uiam non habet intendi. Habet etiam comparisonem ad uiam, a qua exit: & secundum illam uiam habet intendi; & prima uia ratio procedit: & ideo non concludit. AD ILLVD, quod obicitur, q̄ est uirtutis infinite. Dicendum, q̄ contritio non delet nisi uirtute gratiæ: gratia autem est donum, per quod inhabitat in nobis ille, cuius uirtus est infinita: & illa est, quæ potest in infinitum effectum; & illi uirtuti attribuitur

expulsio primò & per se, & contritioni per illam; & ideo non sequitur q̄ contritio sit infinita; sed q̄ coniuncta est cum uirtute, cuius operatio est infinita.

AD ILLVD, quod obicitur, q̄ non accedit magis, & q̄ non recedit. Dicendum, q̄ utrumque falsum est: immo ratione gratiæ magis accedit; ratione uerò doloris dico q̄ magis recedit. Dolor enim non tantum habet oppositionem ad culpam; sed etiã sequelas, & pronitates peccati: quæ quodammodo doloris intentione in nobis remittuntur paulatim; & expelluntur, prout dolor est purior, & intensior: accessus autem ad ueram impositionem non attenditur in hoc, q̄ non habeat uerum nomen; sed quia non percipiat istud, aut participat illud in termino secundum rationem gratuiti. AD ILLVD, quod queritur, utrum intendatur secundum intensiõem doloris, aut gratiæ. siue a lib. ar. an a gratia; iam patet responsio. Si enim loquamur de feruore, dico q̄ est a lib. arb. Si autem loquamur quantum ad ueram augmentationem; sic dico, q̄ immediate uenit a cœmento pœnitentiæ, qua augmentata, augetur dolor rationalis partis, qui est desiderationis, uel displicentiæ. Et si quis unde ueniat, dico q̄ a Deo effertur, a lib. arb. dispositiue, a gratia cōpeticuè. Et si tu obicias, q̄ gratia uniformis est, & præterea est forma. Dicendum quod quamuis ipsa uniformiter gratificet; dum tamen magis a Deo influitur, & abundantius datur, magis gratificat. Et rursus. Quamuis a gratia, cum sit

forma

formas non habeat principaliter ortum quantitas molis, quæ est a materia principaliter: habet tamen ortum quantitas uirtutis, quæ est a forma: & hoc genere quantitatis est cōtritio quanta. Et ex hoc patet, quomodo, uel unde habeat quantitatem, & unde habeat intensiõem, & qualiter.

QVÆSTIO II.

An plus de uno peccato, quam de alio contriti oportet?

VT RVM per contritionem plus, uel intensius oportet cōteri de uno peccato, quam de alio? Et quod non, uidetur: quia contritio delens culpam est instanti; sicut patet de iustificatione impiis; sed motus idem instanti non potest esse magis, & minus intensius; ergo &c. ITEM. Quicquid agit in multa simul, ita quod non in singula; nõ agit in quædam plus, in quædam minus; sed contritio simul agit in multa peccata; ita quod nõ considerat singula: quia tunc oportet respectu illorum diuidi actionem: ergo contritio non magis detestatur unum peccatum, quam alterum. ITEM. Contritio ea ratione detestatur peccatum, qua separatum est a Deo; sed quodlibet separat a Deo, & ita amittitur Deus per unum peccatum mortale, sicut per aliud; & ita per paruum, sicut per magnum; ergo &c. ITEM. Contritio respicit peccatum quantum ad duo, scilicet quantum ad offensionem, & quantum ad dampnum. Sed quantum ad offensionem omne peccatum habet rationem infiniti, cum sit contra Deum infinitum. Quantum ad dampnum, unum pecca-

tum aufert omnes uirtutes, sicut dicitur Iacob. & habetur in Iſa. Qui peccat in uno, factus est omnium reus; cum ergo dampnum, & offensa habeant rationem equalitatis; uidetur quod cōtritio debet de omnibus esse æqualis.

ITEM. Quantumcumque contritio detestetur modicum peccatum, laudabilis est: & quantumcunque sit parua contritio etiã de maximo peccato, bona est, & laudabilis; ergo uidetur, quod non sit necessarius gradus intensiõis secundum gradum uitiorum, & peccatorum.

CONTRA. Maior est dolor de mortali, & debet esse, quam de ueniali; ergo pari ratione de uno peccato mortali grauiori, q̄ de alio minus graui. ITEM. secundum Gre. Magis se debet punire per satisfactionem, qui grauius peccauit; ergo pari ratione idem ipse cum grauius peccat, grauius se debet punire per contritionem. Si ergo de grauiori peccato in diuersis oportet esse contritionem maiorem, pari ratione in eodem: ergo &c. ITEM. Idem debet esse ordo in dolore, qui est, & debet esse in amore; quoniam ab ipso habet ortum: sed magis bonum secundum ordinatam dilectionem magis est amandum; ergo pari ratione magis malum est magis detestandum. ITEM. Contritio est dolor rationalis; sed dolor cōtequitur existimationem, rationis, existimatio autem rationis non equaliter pensat omnia peccata; sed quædam maiora; ergo pari ratione & dolor. ITEM. Esto per impossibile, quod aliquis perplexus cecideret, ut caderet in alterum duorum

rum

cap. 2.

Qo col. later.

LIBRI QVARTI

rum malorū: constat q̄ si ordi-
natā haberet dilectionem; ma-
gis refugeret maius malū: ergo
si magis refugit ante lapsum, pa-
ri rōne & post lapsum: & sic, &c.

RESOLVTIO.

Contritio ut est deletiua culpæ, actu
de omnibus æquē est, licet non ha-
bitu. Ut autem deletiua pœna
est: sic de uno magis est, quā de
alio, & actu, & habitu.

RESPONDEO. Dicendum, q̄
dupliciter est loqui de contritio-
ne, aut prout est deletiua culpæ;
aut prout deletiua pœnæ. Si pro-
ut est deletiua culpæ, sic opera-
tur in iustificatione impii, in in-
stanti; & sic actu non potest ha-
bere ordinem respectu specia-
lium peccatorū; quia simul, & in
instanti est contra omne pecca-
tum cōmissum; hēt tamen secū-
dum habitū; quia dolor ille ha-
bitualiter disponit ad detestan-
dum aliquod plus, aliquod mi-
nūs: & quia habilitat ad detestā-
dum malum: quia malum: ideo
ad magis detestandum maius
malum. Si autē loquamur prout
est deletiua pœnæ, tunc dicēdū,
q̄ hēt maiore intensiōe, & mi-
norem ēt secūdum actum: sicut
ostendunt rationes inductæ ad
secundam partem.

AD ILLVD ergo, quod obii-
citur in contrarium; patet respō-
sio, scilicet ad primum, & secun-
dum. Procedunt enim de con-
tritione secundum primam uia,
scilicet ut est in iustificatione
impii. AD ILLVD, quod obiici-
tur de separatione, & damno, &
offensa. Dicendum, q̄ separatio
attenditur in elongatione secun-
dum dissimilitudinem; & offen-
sa secundum contemptum, &
damnum secūdum amissionem
gratuitorum, & uulnerationem
naturalium, siue dehabilitatio-
nem: & in his pœnæ gradus est:
unde illud non ualet. Quamuis
enim Deus ab omnibus offenda-
tur; tamen aliqui contemnunt
eum plus, aliqui minūs: & simi-
liter in aliquo peccato plus na-
tura læditur, & a uirtute plus
elongatur. AD ALIVD, quod
obiicitur, quod de paruo non
minūs potest dolere. Dicendū,
quod sicut in charitate non est
dare, quin amor q̄dantumcun-
que sit paruus, & quantumcun-
que magnus temper sit bonus: ta-
men in sua magnitudine, & par-
uitate necessariō habet ordinē:
sic in proposito est intelligen-
dum: & sic est facilē ad cetera
respondere.

DISTINCTIO DECIMASEXTA.

PARS SECVNDA.

De partibus subiectiuis pœnitentiæ.

Redictis uerō adijciendum est, quod tribus modis
agitur pœnitentia: ante baptismum, scilicet de
prioribus peccatis: post baptismum est de graui-
oribus, quæ post committuntur. Est etiam pœni-
tentia uenialium quotidiana: quæ etiam humilium est, &
perfe-

DISTINCTIO XVI.

perfectorum. Vnde Augu. Tres sunt actiones pœnitentiæ,
quas mecum eruditio uestra recognoscit. Vna est, quæ no-
uum hominem per baptismum parturit, donec per baptis-
mum omnium preteritorum ablutio fiat peccatorum: quia
nullus suæ voluntatis arbiter, nisi pœniteat eum veteris vi-
tæ, nouam inchoare potest: a quo paruuli sunt immunes
cum baptizantur, quia nondum possunt uti libero arbi-
trio: quibus tamen ad remissionem originalis peccati pro-
dest eorum fides, a quibus offeruntur. Altera est actio pœ-
nitentiæ post baptismum; quæ fit pro illis peccatis, quæ le-
gis Decalogus continet. Agunt ergo homines pœnitentiam
ante baptismum de peccatis prioribus, ita tamen ut etiam
baptizentur: sicut Petrus ait, Agite pœnitentiam, & ba-
ptizentur unusquisque uestrum in nomine domini, &c.
Agunt etiam pœnitentiam, si post baptismum ita peccauerunt,
ut excommunicari & reconciliari postea mereantur.
Est etiam pœnitentia bonorum & humilium fidelium
penē quotidiana: in qua pectora tundimus, dicentes, Di-
mitte nobis debita nostra, sicut & nos, & cetera. Neque
a nobis dimitti volumus, quæ dimissa nobis in baptismo
non dubitamus: sed illa, quæ humanæ fragilitati; quam-
uis parua; tamen crebra subrepunt: quæ si collecta con-
tra nos fuerint, ita nos grauabunt & oppriment; sicut
vnum aliquod grande peccatum. Quid enim interest ad
naufragium, an vno grandi fluctu nauis operiatur & ob-
ruatur; an paulatim subrepens aqua in sentinam per ne-
gligentium culpam impleat nauim, & submergatur? Ideo
ieiunium, & eleemosynæ, & orationes inuigilent: in qui-
bus cum dicimus, Dimitte nobis debita nostra, &c. mani-
festamus nos habere quod nobis dimittatur: & in his ver-
bis humiliantes animas nostras, quotidianam agere pœni-
tentiam non cessamus.

Homil. de uisio-
tate, & necessi-
tate pœ-
ni. quæ
est. 50.
in tom.
10. &
libr. de
medici-
na pœ-
ca. 2. in
tom. 9.
Exod.
20.
Act. 2.

Mat. 6
Q̄ mul-
titudo
uenia-
liū ira
aggra-
uat, si-
cut vnu
grande
pecca-
tum.

Mat. 6

De satisfactione uenialium.

Quæ autem pro uenialibus sit satisfactio sufficiens, Au-
gust. insinuat, ita inquit in Enchi. De quotidianis & breui-
bus, leuibusque peccatis, sine quibus hæc vita non ducitur:
quotidiana oratio fidelium satisfacit. Eorum enim est dice-

cap. 11.
in to. 3.

re, Pater noster, qui es in cælis, &c. Delet omnino hæc oratio minima, & quotidiana peccata. Delet & illa, a quibus vita fidelium etiam sceleratè gesta, sed penitendo in melius commutata discedit: ut sicut veraciter dicitur, Dimitte nobis debita nostra: ita & veraciter dicatur, Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, id est, sic fiat quod dicitur: quia & ipsa eleemosyna est veniam petentibus omnino ignoscere. Ex his, aliisque præmissis iam facile est intelligere, quæ pro venialibus sit exhibenda satisfactio. Sufficit enim Dominica oratio cum ieiunio, & eleemosynis: sic tamen ut præcedat contritio aliquantula; & addatur confessio, si adsit facultas; de qua confessione post tractabitur. Pro grauioribus verò peccatis hæc etiam in satisfactione adhibenda sunt; sed multò vehementius atque districtius: quia (ut ait Aug.) ad agendam pœnitentiam non sufficit morès in melius commutare, & a malis factis recedere; nisi de his, quæ facta sunt, satisfaciatur domino per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus eleemosynis.

SUPRA egit Magister de partibus pœnitentiæ integralibus. Hic agit de subiectis, quæ sunt pœnitentiæ ante baptismum, & post baptismum, de mortalibus, & de venialibus. Diuiditur, aut hæc pars in duas partes. In prima diuidit pœnitentiam per trimembrem differentiam. In secunda uerò specialiter tradit modum pœnitentiæ de venialibus ibi. *Quæ autem pro venialibus, &c.*] Prima pars duas habet. In prima ponit diuisionem. In secunda confirmat per auctoritates. ibi. *Vnde Aug. Tres sunt actiones pœnitentiæ, &c.*] Similiter secunda pars diuiditur in duas. In prima assignat sufficientem satisfactionem. In secunda uerò epilogat

ibi. *Ex his alijsq; iam præmissis, &c.*

QUÆRITUR de hac triplici pœnitentiæ diuisione, utrum sit pœnitentiæ uirtutis, an pœnitentiæ sacramenti: uidetur quòd non uirtutis, quia hæc simplex est, & species specialissima. Item, quòd nec sacramenti: quia multiplicato superiori, multiplicatur inferius: ergo secundum hoc uidetur, quòd pœnitentia secundum tres differentias sit triplex sacramentum. Præterea, omne sacramentum (ut dicit Ambrosius.) est simplex. Respondeo. Dicendum, quòd pœnitentia, quæ est ante baptismum; est pœnitentia uirtutis, non pœnitentia sacramentum: & ideo pœnitentia, quæ est post baptismum; est pœnitentia sacramentum.

eramentum: & ideo pœnitentia in hac diuisione accipitur communiter ad uirtutem, & sacramentum: nec est dictum equiuocè, sed analogice per reductionem ad unam naturam. Uterius notandum, quòd partes istæ non sunt diuersificantes pœnitentiam essentialiter, sed secundum statum: & ideo non est diuio in partes essentielles; nec oportet ex hoc sacramentum multiplicari, nec esse compositum: & sic patet illud.

Altera est actio, &c.] Innuit Magister, quòd pœnitentia fit pro peccatis, quæ legis Decalogus continet. Videtur non bene dicere, quia in Decalogo non prohibetur superbia, nec hypocrisis, nec consimilia: ergo pro his non uidetur esse pœnitendum. Respondeo. Dicendum, quòd sicut in ordine prædicamenti quædam sunt in genere per se, quædam sunt in genere per reductionem, sicut principia, & etiam priuationes: sic intelligendum est in articulis fidei. Quædam enim sunt antecedentia, quædam consequentia, & quædam sunt directè credibilia, sicut articuli: & in omnibus his iudicatur quis hæreticus, si peruersè sentiat. Per hunc modum intelligendum est in præceptis decalogi; quòd quædam sunt ibi prohibita principaliter, & explicitè; quædam ut annexa, & implicitè. Ut uerbi gratia, si dicatur, Non mœchaberis: principaliter prohibetur, & explicitè actus aduiterii: sed implicitè, & in generali omnis actus coitus, ut antecedens: & sic prohibetur e

siue aspectus mulieris ad concupiscendum: consequenter uerò prohibetur omnis effusio seminis inordinata. Sic intelligendum in alijs, quòd in primo præcepto præcipitur cultus Dei: & in hoc præcipitur actus fidei antecedenter; & consequenter omnis elatio, & superbia prohibetur: sic & in alijs.

Cum dicimus, Dimute nobis, &c.] **Dub. 3.** Obiicitur. Esto quòd aliquis non habeat conscientiam peccati in aliquo instanti, ut potè quando missam cantat; & est benè confessus, & intentus cœlestibus: tunc uidetur quòd talis dicendo istam orationem, peccet mortaliter; quia facit contra conscientiam. Respon. Dicendum, quòd omnis homo potest rationabiliter habere conscientiam de peccato ueniali, tum propter frequentiam, tum propter ignorantiam; quia in multis ignorantè delinquimus; etiam cum credimus benè facere: tum propter adhærentiam, quia amor rei temporalis, & affectiones istæ inordinatæ frequenter multum nobis adhærent: & ideo. quilibet potest dicere, Ab occultis meis munda me domine, &c. **Psal. 18.** Vel potest dici, quòd adhuc potest dicere in persona aliorum: & ideo non peccat, sed pro alijs impetrat pro illo tpe; uel petit pro seipso; uel pro statu alio.

Delet omnino, &c.] Videtur ex hoc dicere Aug. quòd Oratio dominicalis delet peccata. Sed contra. Solius gratiæ est deletere peccata: ergo &c. Si tu dicas quantum ad pœnam. Contra. Non est pars pœna uenialis, & mortalitatis: sed illa est satisfactio

atio pro uenialibus: non ergo pro mortalibus. Respondeo. Dicendum, quod ipse loquitur de deletione quantum ad poenam. Valet enim hæc oratio contra poenam uenialis, & mortalis: sed plus contra poenam debitam alicui ueniali; quæ tota potest remitti in hac oratione, si dicatur deuotè. Contra poenam mortalis, ualet, sed non tantum; quia hoc non totum remittitur: ualet tamen aliquantulum, immo multum; non tantum ratione orationis, sed ratione elemosynæ implicite: & illa est elemosyna præcipua. s. remittere peccatum proximo: & ideo dicitur, si ueraciter dicitur, Dimitte nobis; sicut & nos dimittimus.

Ans. 5. Ita ueraciter dicitur, & c.] Secundum hoc uidetur, quod omnis, qui habet rancorem; in dicendo istam orationem, peccet mortaliter; quia omnis, qui petit sibi dimitti, sicut dimittit alij; si non dimittit, ex hoc petit sibi peccatum non dimitti: sed quicumque petit sibi peccatum non dimitti, peccat mortaliter: ergo uidetur, quod semper peccat mortaliter, quando hanc orationem dicit. Respondeo. Dicendum, quod nullus dicens hanc orationem intendit ipsam dicere ad petendum iram; sed potius ad petendum misericordiam: quando ergo dicit illam conditionem, non intendit uim conditionis aggrauare, siue sit homo intelligens, siue simplex: & ideo non est ibi nouus contemptus, ac per hoc nec nouum peccatum: nihilominus peccatum aggrauatur occisionaliter. Et si tu obicias, quod tunc deberet abstinere.

re. Dico quod adhuc aggrauaretur magis; dum ab aliis petitionibus saluberrimis cor petentis arceretur. Si tu dicas, quod illam deberet dimittere; adhuc grauius peccaret; dum domini orationem scienter infringeret: & ideo sanum consilium est cui libet, quod in fraterno odio nullatenus perseueret: apparet enim, quod sine dispendio maximo esse non potest.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO. I.

An oporteat poenitere & dolere de peccato originali.

uidet intelligentiam huius partis secundum triplicem poenitentiam, quam distinguit Magister in litera, tria principaliter queruntur. Primo queritur de poenitentia ante baptismum. Secundo de poenitentia post baptismum, quæ est de mortalibus. Tertio de poenitentia, quæ est de uenialibus. Circa primum queruntur duo. Primo queritur, utrum oporteat poenitere, & dolere pro originali peccato. Secundo, utrum accedentem ad baptismum cum actuali, necesse sit, ante sacramentum poenitentiae accipere.

Quod non sit necesse poenitere de originali uidetur; quia potentior est uis regeneratiua sacramenti, quamuis propagatiua hominis corrupti: sed per propagationem sine delectatione transfunditur originale; ergo ab oppositis, immo multo fortius per sacramentum sine dolore deletur. I T E M. Omnis poenitentia respectu uoliti est:

non

non enim poenitet hominem de eo, quod noluit: sed originale peccatum nunquam fuit uoluntarium: ergo de illo non est necessaria poenitentia. I T E M. Omnis poenitentia est in actu uolente: sed originale peccatum est in paruulo; & in quo est morbus, est & remedium: ergo non oportet ipsum poenitere, cum non possit actu uelle. I T E M. Omnis poenitentia est respectu actus proprii: poenitet enim homo de eo, quod fecit ipsemet, non de alieno: sed originale peccatum est per actum alienum: ergo de eo non potest esse poenitentia. I T E M. Baptismus ordinatur contra originale: sed non sunt duo remedia contra idem: ergo poenitentia non est remedium contra originale.

CONTRA. De eo, de quo iuste arguitur homo ab alio; iuste arguitur a seipso: sed Augustinus dicit in Libro de Correctione, & gratia, quod peccator pro originali est arguendus: ergo peccator debet arguere seipsum: sed homo de culpa arguit seipsum per poenitentiam: ergo, & c. I T E M. Sicut ira per zelum detestatur hominem omnem iniustitiam in alio; ita poenitentia omnem iniustitiam in se ipso: sed originale est iniustitia in homine: ergo est detestanda per poenitentiam: & sic habetur propositum. I T E M. Omnis, qui uult Deo reconciliari; necesse habet detestari omne, quod a Deo separat: sed originale separat a Deo: ergo originale peccatum detestandum est. I T E M. De omni peccato, de quo iuste punitur a Deo; debet uere poenitens punire seipsum: sed pro originali iuste punitur homo a Deo poena carentiæ, quæ est maxima poena: quia maximum damnum: ergo pro eo debet se homo punire.

RESOLVTIO.

Nec infantes, nec gnari adulti, sed solum hi, qui se habere sciunt, de peccato originali dolere debent; nec dum necessario, & in speciali; sed de congruo, & generali.

RESPONDEO. Dicendum, quod de originali peccato est loqui communiter, & specialiter. Communiter, ut est in omnibus: & sic ad eius deletionem non requiritur aliquis actus ex parte eius, in quo est; ut patet in paruulo. Est iterum loqui specialiter quantum ad adultos, qui se habere nesciunt, & quantum ad hos non oportet, quod aliquis actus detestationis adueniat. Est iterum loqui quantum ad adultos, qui se habere sciunt: & quantum ad tales congruum est, ut sibi displiceat: congruum (inquam) quod displiceat, non in speciali: sed in generali: quia debet eis displicere omne, quod a Deo separat, nec est necessarium. Ratio autem quare non est necesse, ut conteratur; est quia non est a se in nostro commissum: & sic licet in adulto sit talis originalis displicentia; non tamen est poenitentia: quia poenitentia (ut ostensum est) proprie est respectu uoliti. Rationes igitur probantes, quod non est necessaria poenitentia ad deletionem originalis, uere sunt, & con-

*Hæc de
trinā
sequit
S. Tho.
hic q. 2
ar. 2 et
q. 4 mo
lo q. 7.
art. 2.*

cedēde: Rationes omnes ad op-
positum procedentes probāt, q̄
congruū est, ut originale displi-
ceat adulto, ne uelit ampliū in
illo remanere: sed q̄ teneatur se
affligere, non concludunt, uel
etiam p̄nitere.

QVOD enim obiicitur, q̄ ar-
guendus est pro originali, non
intelligitur: quia ipsum contra-
xit: sed ne in ipso uelit permane-
re. AD ILLVD, quod obiicitur,
q̄ p̄nitentia est ad detestandū
omne malum nostrum. Dicen-
dum, q̄ uerum est: attamen non
contractum: similiter de ira per
zeum in proximo. AD ILLVD,
quod obiicitur, q̄ p̄nitentia de-
bet detestari omne malum; q̄
separat a Deo. Dicendum, q̄ ue-
rū est: si istud sit ex propria uo-
luntate introductum: & esto, q̄
detesterur, non propter hoc p̄-
nitens dicitur. AD ILLVD, q̄
obiicitur, q̄ debet se punire de
omni eo, de quo iustē punitur a
Deo. Dicendum, q̄ hoc uerum
esset, si Deus p̄na sensus puni-
ret; uel etiā baptismus non suf-
ficeret: nunc autem Deus nō pu-
nit p̄na sensus: & baptismus ab
omni p̄na satisfactoria, siue as-
sumpta absoluit: sicut meliū su-
pra uisum est.

QVÆSTIO II.

An adulto, accedenti ad baptismum
cum actuali, opus sit prius p̄-
nitentiae, quam baptismi
sacramentum susci-
pere?

VTRVM adultum accedentem
ad baptismum cū actuali ne-
cesse sit ante sacramentum p̄-
nitentiae accipere, quam baptis-
mum. Et q̄ sic, uidetur. Actū. P̄-
nitentini, & baptizetur unusq̄

que uestrum. Glos. Dicturus de
baptismate, p̄misit lamenta p̄-
nitentiae: ut prius aqua afflictio-
nis se p̄funderent, & post sacra-
mento baptismatis lauarent.

ITEM. Matth. Exhibat ad illum
Hierosolyma &c. Glo. Iam tunc
exemplum baptizandis dabatur
confitendi peccata, & promitte-
di meliora: ergo si debēt confite-
ri, similiter & cōteri, & satisfacere.
ITEM. Ratione uidetur, quia
Dominus, & B. Ioannes in cepe-
runt p̄dicationem a p̄nitentia:
sed ab eo debuerūt incipere,
q̄ est salutis initium: ergo si ita
in ceperunt, patet q̄ primō de-
bet accipi p̄nitentia. ITEM.

Primō persona corrumpit naturā:
sed actuale est corruptio perso-
næ, & originale naturæ, & con-
tra actuale est p̄nitentia: ergo
p̄nitentia baptizandum. ITEM. Paruu-
lus non habet nisi originale; sed
adultus actuale cū originalis: sed
habens ampliorem morbum, de-
bet habere ampliū remedium:
cum ergo baptismus necessariū
sit paruulo: aliquid ultra baptis-
mum erit necessariū adulto:
sed hoc nō ē nisi p̄nitentia: ergo &c.

CONTRA. Baptismus est ianua
sacramentorum: sed ianua
est primō, & ante ipsam nihil de-
bet p̄mitti: ergo &c. ITEM. P̄-
nitentia est secunda tabula post
naufragium, ut dicit Hierony. &
habetur in litera supra Distinc.
14. sed secunda dicitur respectu
baptismi; ergo hæc non p̄cede-
dit ipsum. ITEM. Baptismus om-
nem culpam delet; sicut supra
monstratum est; unde Aug. ad
Valentinum. Lauacro regenera-
tionis omnia peccata hominum
mundantur atque sanantur: sed
super-

superfluum est facere per plura,
q̄ potest fieri per unū; ergo ad
emendationem non est necessa-
ria p̄nitentia.

RESOLVTIO.

Non p̄nitentia sacramentum (licet
& hæc de congruo possit) s̄ a p̄-
nitentia uirtus requiritur adulto
baptizando, de aliquo morta-
liam consto.

RESPONDEO. Dicendum, q̄
est loqui de p̄nitentia, ut est
uirtus, & ut est sacramentum.
Si loquamur de p̄nitentia, ut
est uirtus, cuius actus est contri-
tio; necesse est, q̄ p̄cedat ba-
ptismus in adulto, qui habet a-
ctuale peccatum; nemo enim in-
choare potest nouam uitam, nisi
p̄niteat eum ueteris uitæ. Si au-
tem loquamur de p̄nitentia, ut
est sacramentum, secundum q̄
homo confitetur, & recipit abso-
lutionē, dico q̄ non est necesse
p̄cedere: sed de congruo p̄t.
Fit enim confessio sacerdoti; ut
homo erubescat; & peccata sua
recognoscat, & de eorum remis-
sione Deo ingratus non existat:
& quantum, ad hoc congruum
est: sed non oportet, nec debet se
qui absolutio, nec ligatio; quia
omnino soluitur in baptismo.
Igitur p̄nitentia quantum ad
contritionem p̄cedit necessa-
riō; quantum ad confessionē de
congruo, quantum ad absolutio-
nem & satisfactionē neutro mo-
do: & quia sacramentum com-
pletum est in absoluteione: quia
ibi est remedium: ideo dico, q̄
p̄nitentia secundum quod sa-
cramentum est ecclesiæ, sequi-
tur, non p̄cedit.

AD ILLVD, ergo, quod obi-
icitur primo, quod lamenta p̄-

nitentiae debent p̄cedere. Dicē-
dum, quod istud concedendum
est: similiter quod exemplum da-
batur confitendi, non quia ne-
cessarium: sed quia congruum.
AD ILLVD, quod obiicitur, q̄
p̄dicationis incipit a p̄nitentia.
Dicendum, q̄ incipit a p̄nitē-
tia uirtute, non sacramento. AD
ILLVD, quod obiicitur, q̄ prior
est corruptio personæ. Dicendū,
q̄ uerum est in primis parenti-
bus; sed post fuit econuerso: &
quia sacramenta concurrunt se-
cundum cursum necessitatis no-
stræ: ideo patet, q̄ prius debuit
esse baptismus. AD ILLVD, q̄
obiicitur, q̄ ampliū remedium
habere debet. Dicendum, q̄ ue-
rum est. s̄ contritionem: sed non
oportet, quod aliud sacramētū:
q̄a baptismus ad utrumq̄ ualet:
& ideo non requiritur aliud sa-
cramētū: sed sufficit actus men-
tis, per quem se p̄parat ad esse
ctum baptismi, alioquin accede-
ret fictus: & sic patet illud.

ARTICVLVS II.
QVÆSTIO I.

An necesse sit p̄nitere de peccatis,
per ignorantiam commissis?

ONSEQUENTER
quantum ad secun-
dum articulum que-
ritur de secunda p̄-
nitentia post baptismum, scilicet
quæ est de mortalibus. Et circa
hoc duo quærentur. Primō que-
ritur de mortalibus per ignoran-
tiam, utrum necesse sit p̄nite-
re. Secundō quæritur, utrum
necesse sit conteri de peccatis
scienter commissis, & postmo-
dum oblitis.

Hh. 4 Quod

Di. 4.
p. 1. ar.
1. q. 2.

Cap. 2.

Dist. 4.
p. 1. ar.
1. q. 1.

QUOD necesse sit penitere de peccatis comitis per ignorantiam, ostenditur: quia dicit Amb. Grauiissime peccas, si ignoras: sed (sicut exponitur,) hoc non est ob aliud, nisi quia talis non de facili querit medicum: ergo tali necessaria est medicina: sed haec est poenitentia: & sic, &c. **ITEM.** Ratione uidetur: quia Aug. de correctione, & gratia dicit, quod non excusatur homo propter ignorantiam, quin teneatur credere: ergo pari ratione non excusatur homo propter ignorantiam, quin teneatur conteri. **ITEM.** Ratione uidetur: quia peccatum ex ignorantia est peccatum actuale, ex nostro actu commissum: ergo sine actu nostro non deletur: sed actus, per quem deletur culpa, est poenitentia: ergo, &c. **ITEM.** Ignorantia in eo, qui peccauit, non excusat a peccato: ergo non excusat, quin egeat remedio.

CONTRA. Poenitentia non est nisi de uolito: sed quod per ignorantiam fit, est inuoluntarium: ergo de tali non debet fieri poenitentia. **ITEM.** Incognita bona non possumus amare: ergo nec incognita mala possumus odire, nec detestari: ergo de his non est poenitentia. **ITEM.** Nullo iure sumus certi, utrum offendimus Deum per ignorantiam: sed nullus tenetur agere aliquid ex precepto, nisi ad quod habet certitudinem ex aliquo iure: ergo nullus tenetur poenitere de commissis per ignorantiam. **ITEM.** De solis illis tenemur poenitere, de quibus tenemur confiteri: sed sola illa tenemur confiteri, quae possumus ueraciter enarrare: & illa sola possumus ueraciter enar-

rare, quae nouimus: quia si dubia, uel ignorata asseramus, est mendacium: ergo cum ignoranter commissa nesciamus esse peccata, non possumus ea ueraciter confiteri: ergo nec tenemur de his aliquo modo poenitere.

RESOLVTIO.

Et si non in speciali: in generali tamen poenitendum est de ignorantiter commissis.

RESPONDEO. Dicendum, quod poenitere de aliquo, est dupliciter, scilicet in generali, & speciali. In generali, quando homo dolet in generali de omni offensa Dei, quam fecit. In speciali, quando dolet de hac, uel illa. Dico ergo, quod de peccatis commissis per ignorantiam debet poenitere in generali, & dicere cum Propheta: Delicta iuuentutis meae, & igno. me. &c. In speciali uero non tenetur poenitere: sed tenetur facere, quod in se est: ut sciat, & peccata recognoscat. Committuntur enim peccata per ignorantiam iuris: & tunc cognito iure, scit se peccasse: ut puta, qui fornicatus est, ignorans illud esse peccatum. Committuntur etiam per ignorantiam facti, diligentia debita non adhibita: & tunc cognoscuntur domino reuelante: unde tenetur orare, ut dominus parcat ei, uel reuelet.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod peccatum commissum per ignorantiam est inuoluntarium. Dicendum, quod non est omnino inuoluntarium: quia & si non perfecta fuerit cognitio: fuit tamen cognitio actus, quamuis non recognosceretur circumstantia deformans: & hoc melius patet in

† quaestione de ignorantia.

Ad

AD ILLVD, quod non possumus poenitere de ignoratis. Dicendum, quod uerum est de ignoratis omnino: sed de ignoratis in particulari, & in uniuersali scitis, contingit conteri in uniuersali: & quia quaedam ignorata in particulari per negligentiam, sciuntur per diligentiam: ideo tenetur facere quod in se est, ut sciat: & si non occurrat, tunc sufficit poenitentia in generali ut doleat, & etiam aliqua mala sustineat, & in multis se offendisse credat, quae ignorat. **AD ILLVD,** quod obiicitur: quod ignoratur, nullo iure scitur. Dicendum, quod ad poenitentiam sufficit cognitio probabilis: & probabile est cuilibet, quod fuit ignorans etiam in adulto, quod in multis offenderit: & hoc insinuat lex diuina, quae de illis docet poenitere, & petere ueniam: unde in Psal. Delicta quis intelligit ab occultis meis munda me. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod ignorata non possunt confiteri: ergo &c. Dicendum, quod illa tenemur confiteri: pro quibus oportet poenitentiam facere in speciali: talia autem, nisi nobis innotescant uel per nostram diligentiam, uel per reuelationem diuinam, ad poenitentiam in speciali agendam non obligant: nihilominus tamen in ipsa confessione debet homo se totum ostendere, & libenter poenam portare: etiam de his, quae sunt ignoranter perpetrata.

QVAESTIO II.

An teneatur homo conteri de peccatis scienter commissis, sed post modum oblitus?

VERVM de peccatis scienter commissis, & post modum oblitus teneatur homo confiteri: an possit de talibus sine poenitentia

saluari. Et quod tenetur conteri, uideatur: quia si aliquis peccet, & post cadat in furiam ante poenitentiam, non potest post modum iustificari. Et huius ratio est, quia non potest de peccatis poenitere: ergo si furiosus non excusatur, nec obliuiosus. **ITEM.** Prima ad Corin. Nihil mihi conscius sum &c. Glo. Quia potest latere, quod nescio: ergo latentia peccati impedit iustificationem: sed hoc non esset, nisi de illo teneretur poenitere: ergo &c. Si tu dicas, quod in generali tenetur: hoc non soluit: quia in generali non latet: immo quilibet debet reputare se fuisse peccatorem. **ITEM.** Quod tenetur in speciali, uidetur: quia si non esset oblitus, teneretur poenitere in speciali: ergo esto, quod ex culpa incidit in obliuionem, & ex negligentia: si non reportat commodum de malitia, adhuc tenetur. **ITEM.** Quaero, quid sit conteri, siue poenitere in generali. Si sub conditione: ut doleo si feci: similiter potest homo poenitere de his, quae non fecit, sicut de his, quae fecit.

CONTRA. Aliquis ita oblitus est, quod non potest recordari: quia memoria non est in nostra potestate: ergo si non tenetur ad impossibile: non tenetur ad recordari: sed non potest poenitere nisi de malis, quae recordatur: ergo nec de his. **ITEM.** Si facit homo, quod in se est, Deus facit quod in se est: sed possibile est istum facere, quod in se est sine recordatione: ergo possibile est facere, quod in se est sine poenitentia: ergo possibile est iustificari sine poenitentia: ergo non tenetur poenitere. **ITEM.** Aliquis est paratus dolere de omnibus, & non dolere

cap. 4.

† Lib. 2. d. 22. art. 2. q. 3.

dolet, uel penitet de his; nisi quia non recordatur: ergo obliuio in-
 troducta, est impedimentum: si
 ergo dolet de obliuione, remo-
 uetur impedimentum; ergo ius-
 tificatur. **ITEM.** Esto quod totū
 oblitus sit in generali, & par-
 ticulari, quia nunquam recorda-
 tur se offendisse; talis non pōt
 pœnitere nec in generali, nec in
 speciali: & tamen potest iustifi-
 cari: quia est uiator, & potest de-
 mereri: ergo non oportet, q̄ de
 istis pœniteat.

R E S O L V T I O.

*Non in speciali, sed solum in genera-
 li (eo praeipue si omnino sit
 oblitus) tenetur quis conteri de
 scienter commissis, & demde
 iam oblitis.*

R E S P O N D E O. Dicendum, q̄
 oblitus aut est oblitus omnino;
 ita q̄ non recordatur nec in ge-
 nerali, nec ī speciali: aut est obli-
 tus in speciali: sed tamen in gene-
 rali recordatur. Quando est obli-
 tus in speciali, tamen recordatur
 in generali: dico q̄ tenetur pœ-
 nitere, & conteri in generali de
 negligentia sua, propter quā ue-
 nit in illam obliuionem; & tene-
 tur facere, q̄ in se est, ut recorde-
 tur in speciali uel per recogita-
 tionem, uel per orationem. Si au-
 tem sit omnino oblitus, abhuc
 tenetur cōteri in generali: & vo-
 co conteri in generali, non sub
 conditione, sed sub existimatio-
 ne probabili. Debet enim ho-
 mo probabiliter credere, quod
 in multis offendit, quorum nō
 recordatur: & si ex hac existi-
 matione doleat, sicut si certus
 esset, contritus est, & penitens.
 Concedendæ sunt igitur ratio-
 nes monstrantes; quod non ne-

cesse est conteri in speciali, siue
 pœnitere in particulari.

N E C ualet illud, quod ulti-
 mō opponitur, quod nec in ge-
 nerali tenetur: quia totum est
 oblitus. Dico enim, quod totū,
 quod est oblitus certitudinali-
 ter, potest cognoscere probabili-
 ter. **A D I L L V D,** uerō, quod obli-
 citur ad oppositum, quod oportet
 specialiter, per simile de fu-
 rioso. Respondendum est, quod
 furiosus, nec generaliter, nec
 specialiter potest pœnitere: &
 nullus iustificatur sine pœniten-
 tia uel in generali, uel in specia-
 li. **A D I L L V D,** quod obiicitur,
 quod peccatum latens impedit
 iustificationem. Dicendum, q̄
 falsum est: immo certitudinem
 iustificationis: quia non est cer-
 tus de iustitia, eo quod non est
 certus de culpa. **A D I L L V D,**
 quod obiicitur, quod reportat
 commodum. Dicendum, quod
 falsum est; quia debet dolere
 in generali de illis. & præterea:
 de obliuione: & iterum grauius
 punitur a Deo; quā si non fuisset
 oblitus: tamen uia salutis
 non præcluditur. **V L T I M V M**
 de generalitate patet; quia pœ-
 nitere in generali non est per
 conditionem: sed per certitudi-
 nem de peccatis commissis, quia
 scit se aliquando peccasse: sed ta-
 men non recolit, quo peccato:
 aut per præsumptionē pro-
 babilem, quæ aliquan-
 do tantum dolo-
 rem gene-
 rat in
 homine, sicut certitudo
 peccati, & tantun-
 dem ualet.

AR-

Q U A E S T I O I.

*An ueniale peccatum fieri possit
 mortale?*

Q U O N S E Q U E N T E R
 quantum ad tertium
 articulum quæritur
 de pœnitentia uenia-
 lium. Circa quam duo quærun-
 tur. Primō quæritur de pericu-
 culo morbi, Secundō de necessi-
 tate remedii.

V T R V M ueniale peccatū pos-
 sit fieri mortale. Et q̄ sic, per
 complacentiam specialiter uide-
 tur. Augu. Nihil adeo est uenia-
 le, q̄ non fiat mortale, dum pla-
 cet. **ITEM.** Quod per multitudi-
 nem. Aug. de pœni. Quamuis sin-
 gula nō letali uulnere ferire sen-
 tiantur: tamen omnia simul con-
 gregata, uelut scabies, eo q̄ plu-
 ra sunt, necant. **ITEM.** Ratione
 uidetur: quia complacentia est
 plenus cōsensus: sed delectatio,
 quæ est uenialis, adueniente cō-
 sensu fit mortalis: ergo ueniale
 per complacentiam fit mortale.
 Minor patet: quia delectatio mo-
 ralis, q̄ est uenialis, ante consen-
 sum postea fit mortalis. **ITEM.**
 Placitū est quæta uoluntas: sed
 quiescens in creatura fruitur il-
 la, & ita peccat mortaliter: ergo
 ueniale fit per complacentiam
 mortale. **ITEM.** Quod per multi-
 tudinem uidetur: quia amor mor-
 talis non excedit amorem uenia-
 lis in infinitum: sed finitum ali-
 quoties sumptum reddit esse nō
 finitum: ergo &c. Si tu dicas, q̄
 excedit in infinitum: quia hoc
 est supra Deum, & illud infra.
 Contra. Ab eadem uirtute non
 exit motus in infinitum ma-

ior, & minor: sed amor mortali-
 lis, & uenialis sunt ab eadem po-
 tentia: ergo &c. **ITEM.** Veniale
 est alicuius quantitatis: quia est
 maius, & minus: sed omne quā-
 tum est proportionabile quāto:
 ergo mortale cum sit quantum,
 non excedit ueniale impropor-
 tionabiliter: & sic &c. **ITEM.** Ve-
 niale est dispositio aliquo mo-
 do ad mortale: sed per maiorem
 dispositionē fit necessitas: ergo
 necessario (ut uidetur) ueniale
 introducit mortale peccatum.

C O N T R A. Veniale, & morta-
 le specie differunt: sed complacē-
 tia eo quod complacentia non
 mutat speciem: sed conseruat: er-
 go unum per complacentiā non
 fit alterum: ergo ueniale non fit
 mortale. **ITEM.** Mortale excedit
 ueniale in infinitum: quia pœ-
 na excedit pœnam in infinitum:
 ergo ueniale infinities
 multiplicatum non fit mortale.

R E S O L V T I O.

*Veniale peccatum fieri potest mortale;
 non ita ut in illud conuertatur
 per essentiam: sed quod autem ue-
 niale erat; accedente respectu
 mortale euadat.*

R E S P O N D E O. Dicendum, q̄
 triplex est genus uenialis pecca-
 ti. Quoddam enim est ex surre-
 ptione: & ideo ueniale, quia uita-
 ri non potest tunc. Quoddam
 ex cogitatione sine uoluntate &
 sine cōsensu: & ideo est ueniale:
 quia non plenē cōsentit homo;
 ut in cogitatione de muliere, &
 delectatione citra consensum in
 delectationem. Quoddam est ue-
 niale cum ratione, & consensu:
 sed tamen ideo est ueniale: quia
 non est deordinatio contra præ-
 ceptum: ut ebrietas, & mendacium

*Cōsētit
 S. Tho.
 1. 2. q.
 113.
 art. 5.*

*Serm. 4
 de ani-
 mab. de
 functo.
 qui est
 42. in
 ord. 10.
 10. C.
 lib. 11.
 C. D. ca.
 pit. 27.
 Tom. 5*

eium iocosum. Cum igitur quaeritur, utrum mortale fiat ueniale? si intelligatur quod haec culpa per essentiam fiat illa, nulla est quaestio: quia hoc est impossibile. Si intelligat, quod illud, quod aliter erat ueniale, possit esse mortale, ut mendacium iocosum, & ebrietas: dico quod quoddam non fit mortale, quoddam fit mortale per complacentiam. Primum igitur ueniale, quod committitur praeter rationem, semper est ueniale. Sed secundo modo ueniale per delectationem citra consensum, fit mortale per consensum: & ita per complacentiam, secundum quod placitum dicitur consensus plenus. Tertium ueniale, quod est per delectationem citra Deum, potest fieri mortale per libidinem magnam, sicut mendacium iocosum: & hoc fit mortale secundum placitum, secundum quod placitum dicitur quietavoluntas. Et quia iteratio actus disponit ad libidinem, & complacentiam: hinc est quod Augustinus dicit in pluribus locis, quod plura uenialia obruunt, non per se, sed quia disponunt ad libidinem, non dispositione necessitatis, sed pernitatis.

AD ILLVD ergo, quod probatur, quod uenialia non fiunt mortalia per essentiam. Dicendum, quod uerum est: sed quod obiicitur in contrarium de Augustino: solutum est quomodo intelligitur. Illud, enim intelligitur siue per convenientiam in genere actus, siue per dispositionem, quia multa uenialia disponunt ad libidinem, & contemptum: ideo Augustinus comparat ea bestiis minutis, comparat guttis, comparat arenae, comparat scabris: non quia ipsa in se faciunt naufragium, sed quia ad hoc perducunt per accidens.

AD ILLVD, quod obiicitur de consensu, & quietavoluntate. Dicendum, quod quoniam consensus uenit, nouum peccatum fit, nec fit ueniale mortale: sed quod alias esset ueniale, mortale fit. AD ILLVD, quod obiicitur: quod per multitudinem &c. Dicendum, quod est infinita proportio, non quia motus est infinitus in ratione, sed reputatione: sicut patet in eo, qui diligit Deum ex charitate, plus diligit Deum, quam denarium unum, & quam in infinitum multiplicatum; unde unus amor, qui est infra Deum: nunquam comparabilis est amori, qui est supra Deum secundum istum modum. AD ILLVD, quod obiicitur: quod ueniale est quantum. Dicendum, quod quemadmodum linea est in se quanta: sed comparatione superficie non habet quantitatem: sic ueniale & si de se quantum sit, comparatione tamen mortalis caret quantitate. AD ILLVD, quod obiicitur de dispositione. Dicendum, quod uoluntas semper liberemouetur: & ideo non disponitur dispositione, quae sit necessitas: sed tantum dispositione, quae est pernitatis: non sic natura, quae ad unam partem est determinata. Et alia ratio est in habente charitatem: quia sustentatur a uirtute infinita; & talis per nullum modum compellitur cadere salutis sustentatione: uoluntas, enim semper libera est: & quoad uiam, ueritabilis est: & ideo nunquam inuitabiliter, dum est in uia ad malum culpa: disponitur: & sic patet illud.

QV AESTIO II.

An quis teneatur poenitere de ueniali?

DE poenitentia uenialium quantum ad necessitatem remedii.

dii. Et est quaestio, utrum quis teneatur poenitere de ueniali. Et quod sic, uidetur: quia impossibile est intrare in gloriam, nisi ueniale remittatur: sed ueniale est actuale peccatum, & ab illo non iustificatur nisi per poenitentiam: ergo necesse est poenitere. ITEM. Aliquod est ueniale, quod per consensum fit mortale: ergo aliqua sunt, in quibus tenemur dissentire, ne fiant: ergo postquam talia sunt commissa, tenemur dissentire, & de eis dolere, ergo & poenitere. ITEM. Multitudo uenialium de proximo disponit ad mortale, licet non necessario: ergo qui dimittit uenialia in se multiplicari, committit se discrimini: sed omnes tenentur non committere se discrimini: ergo &c. ITEM. Quod poena exterior sit necessaria, uidetur: quia dicit Magister in litera, quod est peccatus percutiendum, & quantum laetum poena sustinenda. ITEM. Augustinus loquens de periculo uenialium, Ieiunia (inquit) & orationes, & elemosynae inuigilent.

SED CONTRA. Quae non tenemur uitare, non tenemur de his poenitere: hoc certum est: quia sicut uirtus poenitentiae derelicta factum, ita cauet faciendum: sed talia sunt uenialia: ergo &c. ITEM. Ad nihil tenemur, sine quo potest esse charitas: sed charitas potest esse sine deletione uenialium: quia stat cum uenialibus: ergo de uenialibus non tenemur poenitere. ITEM. Non tenemur poenitere de hoc ueniali, nec de illo, & sic de aliis: pari ergo ratione de nullo. ITEM. Quod non debeat ueniali poena exterior, uidetur: quia ueniale est mi-

nus mortale in infinitum: sed mortali debetur poena finita exterior: ergo ueniali nulla.

RESOLVTIO.

De peccato ueniali ex se poenitentiam non est: nisi prout occasiorem praebet periclitandi.

RESPONDEO. Dicendum, quod dupliciter est loqui de morbo peccati uenialis: aut in se, aut in quantum praebet occasionem periclitandi, quam ponit Augustinus in litera siue per consensum, siue per contemptum. Si loquamur de ueniali in se: sic dico, quod non est necesse poenitere de ueniali nec poenitentia interiori, nec poenitentia exteriori: quoniam

(sicut infra uidebitur) ueniale non solum in hac uita deletur: uerum etiam post mortem. Si autem loquamur ratione periculi, ad quod ducit: sic dico: quod quia ducunt ad periculum ipsum impoenitentem, quod tenetur homo de aliquibus poenitere, quando aduertit periculum, sicut manifeste dicit Augustinus in litera. Et ideo notandum est (sicut tactum est) quod tria sunt genera uenialium. Quaedam ex surreptione: & de his non tenemur poenitere nisi de congruo. Quaedam ex cogitatione, cui si consentiatur, incidit homo in mortale: & de tali tenetur homo poenitere non simpliciter: sed in casu, siue per locum, & tempore, quando recogitat ea, ne si consentiat, cadat. Quaedam autem sunt uenialia, quae per sui multitudinem augent libidinem: sicut illa, in quibus est consensus, & deordinatio infra Deum: & de talibus dico, quod tenetur homo poenitere, ne multiplicentur,

Vide S. Thomam tertia part. q. 87. ar. primo.

Distin. 20.

Q. immedia- te praeced.

& in hoc periculo, & discrimini se committat: & ad talium hortatur poenitentiam Aug. ostendens periculum, quod est in multitudine uenialium, comparans arene, comparans bestias minutis, comparans guttis multiplicatis, comparans scabei: & intelligenda est similitudo quantum ad haec omnia ratione periculi: non quod faciunt ipsa uenialia de se: sed quod ad hoc hominem praeparant: & de his sanum consiliū est etiam penam sustinere, sicut Aug. determinat. Vtrum autē teneamur sacerdoti ea confiteri, & ad eius arbitrium satisfacere, quaestio erit infra, cum agetur

de confessione ipsa. Ex his patent obiecta ad utramque partem. Nam rationes ad primam partem procedunt ratione periculi, ad quod disponunt, praeter primam: qua soluendum est per interemptionem: quia remitti possunt in alio seculo. Rationes uero ad oppositum procedunt ratione morbi in se, tamen non ualent: quamuis enim mortale, quamdiu est mortale, sit impropportionabile: tamen in ipsa iustificatione remittitur poena aeterna: & mortale fit quodammodo ueniale, & ita proportionabile.

Di. 17.
p. 5. ar.
l. 9. 1

DISTINCTIO DECIMA SEPTIMA.
P A R S P R I M A.

De confessione sacramentali, & de his, quae ad eam spectant: prout habet rationem remedii quantum ad necessitatem ex parte confitentis.

†
Ps. 31.
Cassio.
in glosa
ordi. &
primò,
an sine
uocali
confessio
ne pos-
sit esse
salus? i
eodē ps.
31. non
longe a
princi-
pio enar-
rationis
in to. 8.

I Coritur quaestio multiplex. Primò enim queritur, utrum absque satisfactione, oris confessione, per solam cordis contritionem, peccatum alicui dimittatur. Secundò, An alicui sufficiat confiteri Deo sine sacerdote. Tertiò, An laico fideli facta ualeat confessio. In his enim etiam docti diuersa sentire inueniuntur; quia super his uaria ac pene aduersa tradidisse uidentur doctores. Dicunt enim quidam, sine confessione oris & satisfactione operis neminem a peccato mundari, si tempus illam faciendi habuerit. Alij uero dicunt ante oris confessionem & satisfactionem in cordis contritione peccatum dimitti a deo, si tamē uotum confitendi habeat. † Vnde propheta, Dixi confitebor aduersum me in iniquitate mea. & tu remissionem. & c. Quod exponēs Cassiod. ait. Dixi. i. deliberavi apud me, quòd confitebor; & tu remisisti. Magna pietas dei, qui ad solam promissionem peccatū dimiserit. Votum enim pro operatione

ratione iudicatur. Item. Aug. Nondum pronunciat, promittit se pronunciatum, & deus dimittit: quia hoc ipsum dicere, quoddam pronunciare est corde. Nondum est uox in ore, ut homo audiat confessionem; & deus audit. Item. Sacrificium deo spiritus contriti. cor contriti. & c. Alibi etiam legitur: Quacunque hora peccator conuersus fuerit & ingemuerit, uita uiuet, & non morietur. Non dicitur, ore confessus fuerit; sed conuersus ingemuerit. Vnde datur intelligi, quòd etiam ore tacente, ueniam interdum consequimur. Hinc etiam leprosi illi, quibus dominus praecipit, ut ostenderent se sacerdotibus, in itinere antequam ad sacerdotes uenirent, mundati sunt. Ex quo insinuatur, quòd antequam ora nostra sacerdotibus aperiamus. i. peccata confiteamur, a lepra peccati mundamur. Lazarus etiam non prius de monumento est euctus, & post a domino suscitatus: sed intus suscitatus, prodijt foras uiuus: ut ostenderetur suscitatio animae praecedere confessionem. Nemo enim potest confiteri, nisi suscitatus: quia a mortuo, uelut qui non est, perit confessio. Nullus ergo confitetur, nisi resuscitatus. Nemo autem suscitatur, nisi quia peccato soluitur: quia peccatum mors animae est, quae ut est uita corporis, ita eius uita deus est. His, aliisque pluribus authoritatibus probatur; ante confessionem uel satisfactionem sola computatione peccatum dimitti: quòd qui negant, eas determinare laborant: necnon in huiusmodi sententiae deprehensionem, & ad suae opinionis assertionem authorum testimonia inducunt. Ait enim dominus per Esaiam, Dic tu iniquitates tuas ut iustificeris. Item. Ambr. Non potest quisquam iustificari a peccato, nisi peccatum ipsum antea fuerit confessus. Idem dicit, Confessio a morte animam liberat, confessio aperit paradysum, confessio spem salutis tribuit: quia non meretur iustificari, qui in uita sua non uult peccatum confiteri. Illa confessio nos liberat, quae fit cum poenitentia. Poenitentia uera est dolor cordis, & amaritudo animae pro malis, quae quisque commisit. Item Ioan. Non potest quisquam gratiam dei accipere, nisi purgatus fuerit ab omni peccato per poenitentiae confessionem, & per baptismum. Item Aug. Agite

Ps. 50.
Ezr. 19
& De
poe. d. 1
c. con-
uerti-
mini,
quasi
p. totū.
Luc. 17
Ioā. 11.
Ecci. 17
Esa. 43
Cap. 4.
in fi. in
tom. 4.
Idē in
sermo-
ne Chri-
sti de
poe. dis.
Idē in
sermo.
Christi
di. 1. c.
Ecce
nunc.
Ioan.
Chrys.
de. poe.
dis. 1. c.
nō pōt
Homi.
49. nō
longe a
prim. in
to. 10.
Matt.
16.
Iob. 3 r

31. Li. Agite pœnitentiam, qualis agitur in ecclesia. Nemo dicat depara sibi, occulte ago, quia apud deum ago, nouit deus, qui mihi diso. c. ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est, Quæ 14. in medio, solueritis super terram, soluta erunt & in cœlis? Ergo sine in to. 4. causa clauis datæ sunt? Frustramus ergo uerbum Christi? Sup ps. Iob dicit, Si erubui in conspectu populi peccata mea confite 68. in ri. Item Ambr. Venialis est culpa, quam sequitur confessio fi. con- delictorum. Item Aug. super illum locum psal. Non ab- cionis sorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os prime ad illu suum. Puteus est profunditas iniquitatis: in quam si ceci- ps. 10. 8 deris, non claudet super te os suum, si tu non claudis os Ps. 129 tuum: Confitere ergo & dic: De profundis clamaui ad te do Prou. mine, &c. & euades. Claudit super illum, qui profundum 18. De pœnit. contemnit: a quo mortuo, uelut qui non sit, perit confessio. dis. 16. Item Aug. Nullus debitam grauioris penę accipit ueniam, Supma nisi qualemcumque, etsi longe minorem quam debeat, solue la. et al rit pœnam. Ita enim impartitur a deo largitas misericor- lega- dia, ut nō relinquatur iustitia disciplina. Item Hieron. Qui sur de pœ. d. 2 peccator est plangat delicta propria uel populi: & ingredia ca. qui tur ecclesiam, de qua propter peccata fuerat egressus: & sãctus dormiat in sacco, ut preteritas delicias, per quas deum offen- sacer. derat, uitæ austeritate compenset. His, alijsq; authoritati- bus nituntur asserere, sine confessione uocis, & aliqua solu- tione pœnæ neminem a peccato mundari.

Cui sententiæ potius consentiendum sit.

De pœ. d. 1. c. Quid ergo super his sentiendum? quid tenendum? Sane d. 1. c. dici potest, quod sine confessione oris, & solutione pœnæ ex- Nullus terioris peccata delentur per contritionem, et humilitatem Ibidem cordis. Ex quo enim proponit mente compuncta se confessio Agite. rum, deus dimittit: quia ibi est cōfessio cordis, etsi non oris, Super per quam animæ interius mundatur a macula & contagio ps. 50. ne peccati commissi, & debitum æternæ mortis relaxatur. Postme Illa ergo, quæ superius dicta sunt de confessione & pœniten- diom tia, uel ad confessionem cordis, uel ad interiorē pœnam re enarra tionis ad illu ferenda sunt. Sicut illud Aug. Quod nullus dicitur ue- psal. in niam consequi, nisi prius quantumcumque peccati solue- to. 8. rit pœnam, uel de exteriori pœna accipienda sunt, & ad con- temnentes

temnentes, vel negligentes referenda, sicut illud, Nemo di- cat, occulte ago, &c. Nonnulli enim in uita peccata confi- Psa. 31 teri negligunt uel erubescunt: & ideo non merentur iusti- Sup Lu ficari. Sicut enim præcepta est nobis interior pœnitentia: cã Lib. ita & oris confessio, & exterior satisfactio, si adsit facul- 10. in tas. Unde nec uere pœnitens est, qui confessionis uotum non fi. cōmē habet. Et sicut peccati remissio munus Dei est: ita pœni- tarj ad tentia & confessio, per quam peccatum deletur, non potest c. 22. in esse nisi a Deo, ut August. ait. Iam, inquit, donum spiri- Tomo. tus sancti habet, qui confitetur & pœnitet: quia non po- 4. test esse cōfessio peccati & compunctio in homine ex seipso. Cum enim irascitur sibi quisque & displicet, sine dono Spi- ritus sancti non est. Oportet ergo pœnitentem confiteri pec- cata, si tempus habeat: & tamen antequam sit confessio in ore, si uotum sit in corde, præstatu ei remissio.

VPRA egit Magister de partibus integran- tibus pœnitentiã, qua si sub quodam cōpen- dio. Hic, quia pœnitentia ut est sacramentum ecclesie, præcipue attenditur quantum ad confes- sionē; principaliter determinat de confessione. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima agit de cō- fessione sacramentali, ut habet rōnē remedii. In secunda inquã tū hēt rōnē signi. infra Dist. 22. prope finem: Post prædicta re- stat inuestigare, &c.] Prima pars habet quatuor. In prima agit de confessione quantum ad necessi- tatem ex parte confitentis. In se- cunda quantum ad potestatem absoluentis infra Dist. xviii. Hic queri solet, si peccatum, &c.] In tertia quantum ad oportunita- tem temporis: infra Distin. xx. Sciendum est etiam, quod tempus pœ- nitentię, &c.] In quarta quantū ad utilitatem a parte finis: infra Distin. xxi. ultra medium. Post hæc considerandum est, &c.] Prima

pars spectat ad præsentem Dist. quę habet tres partes secundum tres quæstiones, quas determi- nat Magister circa confessionis necessitatem. Primò ergo quæ- rit, utrum confessio sit peccato- ri necessaria ad iustificationem. Secundò dato quòd quodāmo- do sit necessaria: utrum sufficiat confiteri corde, an necesse sit cōfiteri ore ipsius Dei ministro: & hanc prosequitur ibi. Iam se- cundum quæstionis articulum, &c.] Tertiò uerò determinat, cui ho- mini necesse sit cōfiteri, utrum sufficiat confiteri laico, an neces- se sit confiteri sacerdoti, & hoc ibi. Nunc priusquam præmissis au- thoritatibus, &c.] Prima pars ha- bet tres. In prima proponit quæ- stiones. In secunda ad utrāque partē quæstionis opponit, utrū i. cōfessio sit necessaria ad iusti- ficationem. ibi. Dicunt enim qui- dam, &c.] In tertia determinat ibi. Quid ergo super his sentiendū?

Magna pietas est, &c.] Vide Cassiodo. hic malè dicere, S. Bon. Lib. 4. Ii ga

quia secundum hoc tantum ualet, si quis habet uoluntatem confitendi, quantum si confitetur; frustra ergo confitetur. Item Aut sacramentum confert aliquid habenti bonam uoluntatem, aut nihil. Si aliquid; ergo non est idem, & æquiualens; uelle, & sacramentum suscipere. Si nihil confert habenti bonam uoluntatem, & nulli alii confert: ergo &c. Respon. Dicendum, quod uotum hic dicitur firmum propositum; & hoc computatur pro operatione; non quia tantum ualeat omnino; sed quia hoc Deus acceptat; & si ad sit uotum, & desit facultas; Deus excusatum habet. Concedo ergo bene; quod semper aliquid recipit, qui opere accipit sacramentum, & aliquam utilitatem habet: tamē ubi deest facultas, Deus reputat sufficiens ad impetrandum, ipsum uotum; & ubi adest, antequam perueniat ad opus, reputat conueniens ad obtinendum gratiam: nec tamē frustra confitetur: si enim pro loco, & tempore non confiteretur; aut uotum non esset, aut esse desisteret, si prius esset.

Dub. 2. *Nemo enim potest &c.*) Videtur non esse uerum, quod dicitur; quia secundum hoc cum nullus mortuus teneatur ad sui suscitationem (quia hoc est impossibile) nullus peccator tenetur ad confessionem, quod est inconueniens. Respon. Dicendum, quod posse confiteri est dupliciter. Aut peccatum detergendo, ut sit confessio manifesta, & sic potest fieri etiam a peccatore. Aut ut sit confessio uere reconciliatiua: & sic non potest fieri nisi a iusto, & suscitato. Si enim aliās fiat, absoluitur exte-

rius, sed non interius. Nihil enim ad salutem ualet alicui poenam temporalem taxare, quousque dominus absoluat ab æterna.

Quæ ut est uita &c.) Innuat Magister, quod sicut anima est uita corporis: ita eius uita Deus est. Videtur hoc esse falsum; quia anima uiuificatio informat corpus; sed Deus non est forma animæ. Item Corpus priuatum animæ uita, non resuscitatur, nisi per miraculum: ergo uidetur quod iustificatio sit miraculosa; quod non uidetur, cum nemo admiretur hoc, nec sit insolitum. Respon. Dicendum, quod sic Deus est uita animæ, sicut anima corporis quodammodo, & quodammodo non sic. In hoc enim est similitudo, quod quemadmodum corpus indiget anima, & ab ipsa uiuificatur, quamdiu illi coniungitur, & per eius separationem uilescit: sic quamdiu anima unitur Deo per charitatem, uiuificatur, & quando separatur ab eo, moritur, & uilescit. In hoc autem est dissimilitudo; quia anima coniungitur naturaliter, & naturaliter ex corruptione nature separatur: ita quod appetitus, & indigentia est in utroque, quia constituunt tertium: ex Deo autem, & anima non fit unum. Et præterea coniunctio illa est uoluntatis ex utraque parte; & hinc est quod quia uoluntas nostra naturaliter est uertibilis, & diuina misericordia prompta est misereri: quod resuscitatio animæ non est miraculosa: sed (ut proprius loquamur) est mirabilis.

Quia non meretur &c.) Videtur improprie loqui, quia iustificatio antecedit omne meritum: ergo nullus iustificari meretur. Item Quæritur,

Quæritur, cum omnes uirtutes dentur homini, scilicet fides, charitas, &c. quare magis uocatur iustificatio deletio culpæ, quam aliud. Item. Cum anima dicatur uiuificari, sanari, & renouari, quæritur, quæ sit differentia inter hæc. Respon. Dicendum, quod iustificatio non cadit sub merito condignis; cadit tamen sub merito congrui: dicitur autem reparatio animæ iustificatio. Peccatum enim actuale est deordinatio, siue obliquatio circa aliquem actum animæ: & per hanc separatur anima a Deo: & ex hoc incurrit duplex malum, scilicet difficultatem ad bonum: & ideo dicitur uetustas, quia anima iam inueterata est: & pronitatem ad malum: & hæc dicitur infirmitas: unde omne peccatum dicitur iniustitia, dicitur mors, dicitur uetustas, dicitur infirmitas. Per oppositum igitur anima in aduentu gratiæ uiuificatur, & ex susceptione uirtutum ordinantium uersas potentias, iustificatur: & hoc quidem fit in instanti: unde iustificatio dicitur a iustitia generali: sed sanatur ulterius per gratiam sacramentorum, & renouatur per bonum exercitium, & fit semper ad bonum habilior.

2. Cor. Vnde dicit Apostolus. Quod renouatur de die in diem, sicut exterior de die in diem corrumpitur. Vnde notandum, quod peccatum uno modo dicitur infirmitas, & uetustas: alio modo sequela peccati. Et primo quidem modo statim fit sanatio, & renouatio; secundo modo successiue. Nec peruenitur ad perfectam sanitatem, & nouitatem nisi in gloria; eo quod semper manet pronitas, & difficultas in uia. Quod ergo quæri-

tur, quare dicitur iustificatio. Dicendum, quod dicitur a iustitia generali, non a iustitia cardinali. Quod quæritur; quomodo hæc differunt: iam patet. Patet etiam illud, quod conuenit quæri, cuius sit sanare: Dicendum, quod contritionis in quantum est actus uirtutum, est iustificatio: sed eius in quantum est sacramentalis, est curare. Sacramenta. n. proprie sanant, & uirtutes reificiant. Sed in quantum est gratiæ, est uiuificare, in quantum horum omnium, renouare.

Nisi purgatus &c.) Quæritur, quomodo ista tria distinguantur: uidetur enim confessio ab his non differre. Respon. Dicendum, quod curatio a morbo est dupliciter, aut per uirtutem, aut per sacramentum. Si per uirtutem, dicitur per penitentiam. Si per sacramentum; hoc est dupliciter, sicut duplex est tabula: & sic est confessio, & baptismus. Aliter potest dici, & melius: quod Chrysostomus loquitur de adultis: & hi purgantur duplici sacramento, scilicet confessione, & baptismo: & præparatorium ad utrumque est contritio: & hanc nomine penitentię dat intelligi.

Nemo dicat sibi: &c.) Videtur ex hoc, quod penitentia omnis sit facienda in publico; & illud uidetur per literam sequentem de Iob. Si erubui peccata mea &c. uidetur secundum hoc, quod quilibet teneatur confiteri peccata sua in conspectu populi; ergo non est uere penitens, qui confitetur in priuato. Respon. Dicendum, quod Augustinus intelligit de occultatione, quæ fit respectu sacerdotis, cui præcepit Dominus manifestari, non respectu aliarum personarum.

Dub. 7.

Venialis est culpa, &c.] Videtur malè dicere, quia culpa nō alleuiatur ex effectu sequenti, quamuis aggrauetur: ergo videtur q̄ mortale nunq̄ per confessionem fiat ueniale. Item. Veniale non fit mortale: ergo nec econuerso. Item. Si fit ueniale, quia Deus dimittit per confessionem: multo a fortiori debet dicere de contritione. Respon. Dicendum, q̄ in absolutione, quæ est in contritione, culpa, recipit ueniam quantum ad poenam æternam. In cōfessione uero partim recipit ueniã, partim non: quia ad unam partem poenæ ligatur, ab alia absoluitur. & ideo dicit Ambro. quod uenialis efficitur nō quantum ad maculam, sed quantum ad obligationem ad poenam aliquam; & sic patet illud.

Dub. 8.

Dormiat in sacco, &c.] Non uidetur esse doctrina competens, quia multi in sericis asperas poenitentias agunt. Respon. Dicendum, quod sacco accipitur pro qualicumque humiliatione; eotropo, quo species accipitur pro genere. Vel dicendum, q̄ non est perfectionis, sed consilii; nec intelligitur de sacco exterius, sed quod interius feratur uestimētum asperum. Vel dicendū, & melius: q̄ ita est intelligendū, q̄ ingrediatur ecclesiam: sicut dormire in sacco non intelligitur de templo materiali: sed de unitate spūa: & sic interius debet esse amictus sacco, quia uera poenitentia debet esse humilis, & austerā: quorū utrūq; notatur in sacco, & fuit in Niniuitis. Sed illa auctoritas non uidetur ad propositū de confessione: &

ideo dicendū: q̄ adducta est non pp̄ confessionē, sed pp̄ satisfactionem: facit tamē ad confessionem, quasi a posteriori: & sic patet illud aliud.

ARTICVLVS I.

QUESTIO I.

An ad iustificationem impij necessario requiratur gratia infusio.

Intelligētiã primæ quæstionis, quā ponit hic Magister, q̄ritur in parte illa de iustificatione impij: & circa hoc duo principaliter quæritur. Primò, de his quæ sunt necessaria ad iustificationem impij absolute. Secūdo quæritur de ipsis i comparatione adinuicem. Circa primum quærentur quatuor. Primò quæritur, utrū ad iustificationē impij sit necessaria gratiæ infusio. Scđo, utrū necessarius sit motus lib. arb. Tertio, utrum necessaria sit contritio. Quarto, utrum necessaria sit confessio.

Quo ad iustificationē impij necessaria sit gratiæ infusio, uidetur. Rom. Iustificati per gratiam &c. I T E M. Ratione uidetur, quia peccatū est priuatio, sed non remouetur priuatio nisi per collationē habitus: ergo cōfertur in deletione peccati aliquis habitus: sed peccatū Deo displicebat, & displicere faciebat: ergo ab oppositis habitus ille Deo placet, & placere facit: sed hunc dicimus gratiã gratum facientem; ergo &c. I T E M. Per peccatū separatur homo a Deo, ergo ab oppositis in iustificatione unitur Deo: sed unio in Deo nō est sine dispositione uniente, q̄a tūc peccator inimi-

cus

cus Deo haberet gratiam Deis: ergo &c. I T E M. non decet esse post hunc statū nisi duo loca. s. gloriæ, & poenæ: ergo nō decet hoīem esse nisi in statu, in quo possit esse in altero istorū: ergo hoīem mortale necesse est esse, uel in culpa, uel in gratia: sed p̄ iustificationē recedit a statu culpæ; ergo necesse est sibi conferri habitum gratiæ.

Cap. 43

CONTRA. Isa. Ego sum, qui deleo iniquitates tuas pp̄ me: ergo deletio culpæ erit ante habitū gratiæ. I T E M. Non minus ē impiū iustificare, quā creare; sed Deus creat sine medio: ergo & iustificat. I T E M. Lapsus fuit propriè ab inuocentia in culpā: ergo cū reformatio respondeat deformationi, debet hō in purā innocentia restitui: sed hæc media est inter culpā, & gratiã; ergo &c. I T E M. Si gratia expellit culpā, aut quando est, aut quando nō est. Si quando est: sed accidentis esse est inesse: ergo expellit culpam, cū subiecto inest: quæro a quo subiecto. Non ab alieno, nec a tuo; quia prius est culpam expelli, q̄ hoīem iustificari. Si quando nō est: sed nihil agit quando non est: ergo non expellit. I T E M. Iustificatio est gratia q̄dā: ergo si a gratia, similiter alia ab alia: & sic i in finitū.

7. Metaph. 2

RESOLVTIO.

Vt restituatur impius pristinae innocentie; utq; natura debilitata dehabilitetur ad bonum; necessario exigitur, ut in sui iustificatione gratia infundatur.

Psal. 24.

RESPONDEO. Dicendum, q̄a in oī opere dñi ē misericordia, & ueritas; hæc maximè in nobili opere oportet esse. s. in opere

iustificationis. Quoniam igitur hō peccauit, & nihil ante gratiæ infusionē apud Deum meruit, Deus iusto iudicio nō omnino effectum culpæ tollit, immo poenam relinquit: & ideo in priorē statum hoīem non statim restituit. Et quoniam misericors est, iō etiã amplius bonum reddit. Quia magis indiget, ideo nō tantū restituit innocentia: sed etiã dat gratiam: ideo quāuis delere posset Deus sine medio culpā, decreuit tamen delere p̄ gratiã, quæ non tantū faceret innocentem, imo etiã naturā debilitatā habilitaret ad bonū: unde concedendæ sunt rationes ad hoc.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrariū, q̄ Deus solus delet. Dicendū, q̄ uerū est effecti uè, sed formaliter delet ipsa gratia: Deus autē nullius est forma perfectiua. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ solus creat. Dicendū, q̄ non est simile; quia creare dicit opus, quod non respicit materiã præiacentem; sed iustificare respicit materiã subiectā: & ideo non tantū respicit efficientē causam uerum etiam formalem.

AD ILLVD, qd̄ obiicitur, q̄ culpa auferat innocentiam. Dicendum q̄ non decreuit Deus restituere innocentiam, quia daret gratiam, ratione prius habita. AD ILLVD, quod quæritur; aut gratia expellit, quando est &c. Dicendū, q̄ quādo est, & simul ē, & expellit. AD ILLVD, qd̄ obiicit, q̄ accidēs esse est inesse. Dicendū, q̄ gr̄a est accidēs, & hēt ortū realiter ab alio, quā a subiecto proprio. s. a Deo. Vnde triplicē hēt comparationē, ad principium, a quo procedit, ad peccatum

Cōsētis
S. Tho.
1. q. 114.
arti. 2.

tum contrarium, quod expellit, ad subiectum, quod perficit: & omnes istae comparationes sunt simul tempore: tamen naturaliter prius gratia comparatur ad principium, a quo procedit, secundo ad peccatum, quod expellit, tertio ad subiectum, quod perficit: unde proprie loquendo prius est gratia ab efficiente, quam expellat culpam per naturam: & sic patet responsio ad illud. Obicit enim de esse gratiae, in quantum informat subiectum: prius autem est gratia creari per naturam, quam subiectum est gratia informatum: unde sicut in actione, & productione aliarum formarum intelligimus, quod forma prius se habeat in ratione uirtutis agentis, quam qualitatis informantis: sic in proposito intelligatur: tamen haec proprietas non est temporis: sed naturae.

AD ILLUD, quod ultimò obicitur. Dicendum, quod gratia aliquando dicitur habitus, aliquando actus, aliquando status est in habitu gratiae. Iustificatio autem dicitur magis actus gratiae, uel status, quam dicatur ipse habitus. Quare autem magis sic appellatur, infra uidebitur.

QVAESTIO II.

An ad iustificationem impij necessarius sit motus lib. arbitrij?

VTRVM ad iustificationem sit necessarius motus lib. arbit.

De uerbis. Et quod sic uidetur, Aug. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te: ergo necessario ad iustificationem requiritur eius motus. *Apost. 16.* *Tom. 10.* **IT**EM. Ber. de lib. arb. Opus salutis duo requirit, id est Deum dantem, & lib. arb. recipiens, & consentiens: ergo necessario concurrat opus lib. arb. **IT**EM. Ra-

tionem uidetur, quia Deus quantum est de se, semper paratus est iustificare hominem: ergo quod homo modo iustificetur, & non prius: non est secundum uariationem ex parte Dei, sed a parte hominis: sed adultus iustificatur sine aliqua uariatione circa sensum; ergo necesse est, quod sit uariatio circa lib. arb. **IT**EM. Deus plus exigit ab homine, quam plus potest: ergo plus ab adulto, quam paruulo, cum plus possit; sed illud, quod exigit, non potest minus esse, quam motus lib. arb. ergo ad iustificationem illum exigit.

CONTRA. Iustificatio est per uirtutem: sed uirtus est bona qualitas mentis, quam Deus in nobis sine nobis operatur: ergo &c. **IT**EM. In iustificatione accedit homo ad Deum: sed dicitur Ioan. Nemo uenit ad me, nisi traxerit eum pater: sed tractus est motus uolentis, & lib. arb. non potest inferri uolentia: ergo non est ibi motus lib. arb. **IT**EM. Potentius agens est Deus, quam aliquod agens creatum: sed agens creatum sine aliqua cooperatione suscipientis expellit oppositum: ut patet in luce, quod expellit tenebram sine aliqua cooperatione aeris: ergo &c. **IT**EM. Quaero quis sit ille motus: cum enim omnis motus meritorius, sit a lib. arbit. uel, quod ille posset esse cuiuslibet uirtutis.

RESOLVTIO.

Requiruntur quidem motus lib. arbit. qui profectò idem est, quod motus fidei; nam eo primum impius gratiae consentit.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut iustificatio non est nisi uolentis; sic etiam non dat eam Deus nisi uolenti, dum sit in ta-

li statu, quod consentire, & dissentire possit: ideo ad susceptionem iustificationis in adulto requiritur motus lib. arb. secundum quem consentiat gratiae. Et quia primus motus, per quem consentit gratiae, est motus fidei: ideo motus iste est motus fidei. unde Rom. Iustificati per fidem. *Glos. 1.* Ex motu lib. arb. qui est ex fide. **IT**EM. dicitur Act. Fide purificans corda: quia motus fidei primò requiritur ad purificationem.

AD ILLUD, ergo, quod obicitur, quod Deus operatur uirtutem sine nobis. Dicendum, quod uerum est sine nobis efficientibus: non tamen sine nobis disponentibus, uel consentientibus. **A**D ILLUD, quod obicitur, quod Deus trahit. Dicendum, quod est trahi per coactionem: & sic non trahit, & est trahi per inductionem, & subleuationem: & sic trahit: quia inducit: & etiam subleuat hominem ad illud, ad quod per se non potest pertingere. **A**D ILLUD, quod obicitur, quod Deus est potentissimus. Dicendum, quod hoc non est propter impotentiam ex parte Dei: sed propter congruentiam in agendo. Non enim facit Deus quodquid potest; sed quod decet, & quod congruit: & decens est, quod imprimat formam in materiam, sicut competit formae, & materiae suscipienti: & forma est iustitia, quae est libertatis: & materia similiter est uoluntas libera in agendo, & recipiendo; & ideo non datur sine actu eius, cum quo nata est agere. **A**D ILLUD, quod quaeritur de illo motu, quis sit. Dicendum, quod (sicut *Glo. dicit expressè*, quae prius habita est) ille est motus fidei,

liberum enim arbitrium est facultas uoluntatis, & rationis: & gratia adueniens utramque potentiam facit in actu: ut ratio sit in actu credendi, qui est fidei: & uoluntas in actu detestandi, quod est contritionis.

QVAESTIO III.

An ad iustificationem necessaria sit contritio?

VTRVM ad iustificationem necessaria sit contritio. Et quod sic, uidetur. Super illud *Psalm. 50.* Sacrificium Deo spiritus contribulatus, & contritus est sacrificium, in quo peccata soluntur. **IT**EM. Super illud *Psalm. 84.* Iustitia ante eum ambulabit. *Glos. Aug.* Prima hominis iustitia est, ut puniat se malum, & faciat se bonum: haec est uia Domini, ut ueniat ad eum. **IT**EM. Ratione uidetur: quia impossibile est peccatorem iustificari, quin sequatur poena satisfactoria: sed possibile est ipsum statim mori, & nulla erit poena satisfactoria, nisi uoluntate inchoata in uita, sicut dicit *Aug.* ergo necesse est, quod in ipso actu iustificationis sit motus poenalis: sed non est nisi contritio: ergo &c. **IT**EM. Sicut culpa uoluntate est introducta; sic etiam conseruatur per ipsam: ergo si lib. arb. ex quo semel consentit, semper habetur pro consentiente, nisi dissentiat, necesse est dissentire: sed dissensus eius ante aduentum gratiae nihil potest; ergo oportet quod dissentiat cum gratia. **IT**EM. Aliquid plus requiritur in iustificatione eius, qui post fidem peccauit, ultra motum fidei; sed hoc non est nisi contritio: ergo, &c.

1. SED CONTRA. Eccle. Timor Domini expellit peccatū: ergo potest fieri secundum hoc iustificatio, siue peccati expulsio motu timoris: non ergo necesse est q̄ cōtritionis. IREM. Sup illud. 7. Luc. Dimittuntur ei peccata multa, &c. Glos. Ardor charitatis peccatorū rubiginē in ea cōsumpsit: ergo nō oportet, qd̄ sit dolor. IREM. Rōne uidetur: quia duæ sunt partes iustitiæ. s. facere bonū, & declinare a malo: sed prima est maior: ergo multo magis se disponit hō ad gratiā faciēdo bonū, quā uitādo malū: ergo magis appetitu boni, quā detestatione mali. IREM. Cum q̄s iustificatus est, pōt moueri motu oīs uirtutis: cū ergo motus oīs uirtutis sit gratiæ cognatus, motus cuiuslibet uirtutis in formis disponit ad gratiā: non ergo necessaria est contritio. IREM. Possibile est aliquē auerti a Deo, nihil de ipso cogitādo: ergo similiter possibile ē aliquē a pctō recedere, nihil cogitādo de pctō: ergo absq; contritione.

RESOLVTIO.

Cum in iustificatione expellatur peccatū, et infundatur gratia: necesse est ob id præexigatur contritio.

RESPONDEO. Ad hoc dicunt aliqui, q̄ iustificatio tripliciter dicitur. Vno modo dicitur iustificatio ad iustitiā p̄paratio: & huic quidē necessaria est attritio, uel dolor. Alio modo iustitiæ infusio: & huic necessaria est infusio gratiæ, & expulsio culpæ. Tertio modo iustificatio est in iustitia exercitatio: & huic quidē necessaria sūt duo a gratia, & duo ab aīa. s. motus lib. arb. & cōtritio: & dicunt uerbum Aug de

ista iustificatione intelligi. Qui creauit te, &c. Sed certē si ad hoc q̄ gratia infundatur: necesse ē, q̄ homo se p̄paret consentiēdo gratiæ, & detestando peccatum, necesse est in ipsa gratiæ infusione ista quatuor esse. s. gratiæ infusionem, & lib. arb. motum, & contritionē: & peccati expulsionē. Deus enim expellit culpam, infundendo gratiā: sed non infundit nisi ei, qui concordat: & necesse est cōcordare gratiæ aduenienti, & peccatum expellenti. Gratia sic adueniēti cōcordat per motum lib. arb. Gratia ut peccatū expellētī p̄ motū contritionis. Vnde duo iunt ibi a Deo. s. gratiæ infusio, & peccati expulsio: & duo a nobis his duobus modis cōsona: & hæc quatuor t̄gūtur in illo uersiculo Psal. Cōmouisti terrā, & cōturbasti eā, sana cōtritiōes eius, q̄a cōmota est Gratia. n. adueniens in aīam cōmouet rōnem: scđm, qd̄ est pars lib. arb. & cōturbat uoluntatē p̄ contritionē, & postmodū sanat p̄ peccati expulsionē. Et rō huius redditur, q̄a p̄cessit duplex cōmotio, per quā aīa ipsa se gratiæ iustificati conformauit, & ideo subiūgit, q̄ commota est. Concedendæ sunt igitur rationes ad hanc partem inductæ.

ADILLVD, uerō, qd̄ obiicit in contrariū, q̄ motus timoris cōuenit iustificari. Dicendum, q̄ i peccatō tria sunt. s. actio mala, & ipsa interior macula, & fetuella. Actio mala expellitur timore, macula dolore: sed sequela charitatis ardore. Vnde timor. s. seruilis est in iustificatione: ut dicitur p̄paratio ad iustitiam:

Ps. 59.

stitiā: dolor ut infusio iustitiæ: charitatis ardor in consummationem. ADILLVD, quod obiicitur, q̄ melius est facere bonū, &c. Dicendum, q̄ reuera melius est, sed tamen non est ita cōsonū gratiæ delēti culpā, ut detestatio peccati: & q̄a contritio propter consonantiā est necessaria, ideo &c. ADILLVD, quod obiicitur, qd̄ quilibet motus uirtutis est cognatus gratiæ. Dicendum, q̄ uerum est: tamen ordo est in actibus uirtutum: nunq̄ enim amat quis, nisi moueatur motu fidei. Sic dico, q̄ motus uirtutis penitentia in iustificatione post motum fidei est motus primo necessarius, & ideo si mul est cum ipsa gratiæ infusione. ADILLVD, quod obiicitur: q̄ potest quis auerti a deo nihil cogitando. Dicendum, q̄ nō ualet, tum quia recessus a Deo est inordinatus: sed regressus ordinatus (exēplū est de eo, q̄ cadit de scala) tum quia plura exiguntur ad bonum, quā ad malum.

QVÆSTIO IIII.

An ad iustificationem requiratur confessio?

ca. 28. **V**TRVM ad iustificationē necessaria sit confessio. Et q̄ sic, uidetur. Prouer. Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: q̄ autem confessus fuerit, & reliquerit ea, misericordiā cōsequetur: sed iustificatio nihil aliud est q̄ spiritualis directio: quia iustitia est rectitudo uoluntatis: cum ergo nullus possit dirigi, nisi p̄cedat confessio, nullus sine confessione p̄uia potest iustificari. IREM. Isa. Narra, si qd̄ habes, ut iustificeris: sic exponit Ambrosius, & Origen. Hoc in-

ca. 43.

telligitur de narratione culpæ, quæ est in cōfessione: ergo hæc necessaria est ad iustificationē. IREM. Io. Chrysoft. Non potest quis gratiā accipere, nisi purgatus fuerit ab omni peccato per confessionem: ergo necessaria est. IREM. Ambr. in Lib. de Paradiso. Non potest quis iustificari a peccato ante confessionē: ergo confessio necessariō p̄rit. IREM. Ratione uidetur: quia omnis habens gratiam, & iustitiam, ingreditur in regnum cœlorum: nec aliquis potest portā claudere salua iustitia, & gratia: ergo nullus potest intrare in regnum cœlorum nisi per hostiarium Petrum, cū data sit ei clauis: a qua nullus est exemptus: sed nullus potest habere, nec obtinere remissionem culpæ, nisi habeat per auctoritatem summi Pontificis, & eorum, qui in hoc communicant: sed nullus absoluitur a sacerdote sine confessione p̄uia: ergo &c. IREM. Pnīa est sacramentū necessariū ad salutē, ergo partes eius sunt necessariæ: sed pnīa. i. contritio est necessaria ad impiū iustificationē, ut uisum est: ergo pari ratione necessaria est cōfessio.

CONTRA. Hoc obiicitur: sicut Magister obiicit primō auctoritate Psal. Dixi confitebor, &c. Cassiodorus. Magna pietas Dei, quod ad solam promissionem peccatum dimittit. Votum enim pro operatione iudicatur, IREM. Aug. super illud idem, Lucæ clariū constat cordis cōtritione, non oris cōfessione peccata dimitti: sed iustificatio est ibi, ubi est peccati dimissio: ergo sine confessione est iustificatio:

ficatio: & sic &c. AD HOC etiā sunt auctoritates Magistri in litera. ITEM. Ratione uidetur; quia pronior est Deus ad miserendum, quam ad condemnandum: sed solo actu cordis consentaneo subtrahit gratiam: ergo multò fortiùs solo actu cordis peccata dimittit. ITEM. Deus non alligauit suam potentiā sacramentis: ergo quodcumque homo facit, quod in se est, Deus facit, quod in se est: ergo si corde doleat quod de culpa, si non sit confessor, uel confessio extra, Deus facit, quod est in se: ergo iustificat.

RESOLVTIO.

Confessio, cum sequatur contritionem, quæ absque iustificatione non est: illi necessario præexigi non potest.

RESPONDEO. Dicendum, quod si iustificatio dicatur iustitiæ infusio, non est necessaria confessio: sicut expressè ostendunt illæ rationes, quæ inducuntur sunt. Vnde solum ista quatuor necessaria sunt. scilicet gratiæ infusio, motus lib. arb. contritio, & peccati expulsio. Secundum enim rectum ordinem (sicut patebit) confessio sequitur tempore, & natura contritionem: & si sequitur contritionem, cum ipsa contritio non sit sine iustificatione, nec conuerso: ipsa iustificatio potest esse sine confessione.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur in contrarium de illis auctoritatibus. Dicendum, quod sicut dicit Aug. Quamuis aliquis iustificari possit sine sacramentis, tamē nullus iustificatur cōtempnēs sacramēta: quoniā igitur confessio est peccantibus imposita, impossibile est aliquē iustifica-

ri, qui nō habeat cōfessionē in factō, uel in proposito. Si. n. cōfessionem contemnat, quantumcūque doleat, nō acquirit iustitiā. Si autem confessionem habeat in proposito, cū Deus bonā uoluntatem, & propositum in talibus reputet pro facto, si bona & efficax est; tunc si adsit dolor, potest esse iustificatus; ideo pro tanto dicunt auctoritates Sanctorum, & rationes prædictæ, quod confessio necessaria sit ad iustificationem. Voluntatem enim cōfiteri confessionē uocāt, ut patet discurrendo per singulas. NAM quod primo dicitur, Qui abscondit scelera: constans est, quod loquitur de hypocrita, qui non tantum caret proposito cōfiteri, immo et hēt malitiā celandi, & excusandi. AD ILLVD, similiter, quod dicitur, Dic tu iniquitates, &c. Dicendum, quod quādo hō uult huic mandato obedire, se disponit de congruo ad gratiam: & diuina misericordia largissima cum inuenit animam dispositam, gratiam tribuit, ac si esset cōfessus per sermonē. ALIÆ duæ auctoritates ita intelligendæ sunt. Vel si intelligatur de actu cōfiteri: tūc sumunt confessionē pro peccati recognitione, quæ interior est inter animam, & Deum: & sic nō concludunt. AD ILLVD, quod obiicitur, quod nullus intrat sine potestate clauium. Dicendum, quod sine potestate clauium intrare dupliciter potest intelligi: aut sine potestate, ita quod intelligatur cōtrarie, sicut cōtēnēs clauē Petri: uel sine potestate: ita quod priuatiuē. Et adhuc dupliciter: uel simpliciter priuatiuē, ita quod nō habet effectū absolutionis, nec in opere,

nec

nec in deuotione, siue in desiderio: aut ita quod habet in deuotione, & proposito: & ita quodāmodo habet. Primo & secundo modo non intrat, nec iustificatur; sed tertio modo intrat, & aliquo modo per clauem, licet nō sic sicut illi, qui absoluuntur actualiter. AD ILLVD, quod obiicitur, quod penitentia est sacramentum necessarium. Dicendum quod nullum sacramentum est adeo necessarium, quin fides & deuotio suppleat locum eius: sicut patet in baptismo; & ideo siue sacramento penitentiae salus alicui esse potest. Et quod obiicitur de contritione, quod est necessaria. Dicendum, quod non est necessaria secundum quod est pars penitentiae sacramenti; sed secundum quod est actus penitentiae uirtutis; & illa est prima uirtus, sine qua non est salus peccatori adulto. Et simul est in actu, & habitu uirtus illa in ipsa infusione gratiæ; quia inuenit lib. arb. in actu sibi conformi iniustificatione, ut uisum est. Præterea. Esto quod contritio penitentialis prout est sacramentalis, esset necessaria, non sequitur propter hoc de confessione, quæ est actus exterior superaddens contritioni.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An infusio gratiæ necessario præcedat expulsionem culpæ?

ONSEQUENTER uiso de his, quæ concurrunt ad iustificationem impii in se, quantum ad secundum articulum quæritur de ordine ipsorum ad inuicem. Et circa hoc quatuor quæ-

runtur. Primò, queritur, utrum infusio gratiæ necessariò præcedat expulsionem culpæ. Secundò queritur, utrum expulsio culpæ necessariò præcedat contritionem. Tertio, utrum ante contritionem necesse sit præcedere attritionem. Quarto, utrum confessio necessariò sequatur iustificationem.

QVOD gratiæ infusio necessario præcedat peccati expulsionem uidetur. Ambr. dicit. Quemadmodum intrans animā sapientis disciplina imprudentiam tollit: ita perfecta uirtus iniquitatem: si ergo iniquitatē nō tollit nisi perfecta uirtus intras: & hæc est gratia, ergo &c. ITEM. Gratiam infundi, non est aliud, quam ipsam creari; sed creatio gratiæ præcedit expulsionem culpæ: quia culpa non expellitur nisi per gratiam: ergo & gratiæ infusio. ITEM. Si prius naturaliter expellitur culpa, quam infunditur gratia, cum culpa non possit expelli nisi per habitationem Dei in anima, tunc prius inhabitaret Deus animā, quam infunderet gratiam, & hoc est impossibile. ITEM. Cum ignis expellit frigidum; prius naturaliter immittit uirtutem in materiam, quam illud expellit: si ergo Deus expellit culpam immittendo gratiā: ergo prior est gratiæ immisio per naturam, quam culpæ expulsio.

SED CONTRA. In qualibet mutatione prius est terminus a quo, quam terminus ad quem, uel secundum naturam, uel secundum tempus; sed iustificatio incipit a malo, & terminatur ad bonum: ergo si malum, a quo incipit,

cipit,

*Quoniam
immediatè
sequet.*

incipit peccatum est; & bonum ad quod tendit, est gratia: uidetur quod prior per naturam sit peccati expulsio, quam gratiae infusio.

Ex post predic. cap. de Priori. ITEM. Prius natura est, a quo non conuertitur consequentia secundum necessitatem: sed necessitudo ad esse gratum sequitur esse mundum, & non econuerso; ut patet in primo homine & Angelo; in quibus ante fuit status innocentiae, quam gratiae: ergo naturaliter prius est esse mundum, quam gratum; sed esse mundum est per culpae expulsionem: esse gratum per infusionem gratiae: ergo culpae expulsio est prior. ITEM. Medium est secundum naturam, & secundum actualem existentiam: & licet inter culpam, & gratiam non sit medium secundum actualem existentiam, est tamen medium secundum naturam; sed medium secundum naturam in mutatione naturaliter praecedat extremum: ergo &c. ITEM. Culpa expellitur, aut quando est, aut quando non est. Non quando non est; quia tunc semper expelleretur. Si quando est: sed quoniam est culpa in anima, non est infusa gratia: quia tunc simul essent duo opposita in eodem: ergo ante expellitur culpa, quam infundatur gratia. ITEM. Si Deus successiue operaretur, prius expelleret culpam, quam infunderet gratiam; prius (inquam) tempore: sed subita ordinatio & si tollat ordinem temporis, non tamen tollit ordinem in natura: ergo cum subito iustificet, prius tamen naturaliter culpam expellit, quam det gratiam. ITEM. Non uidetur quod sit aliquis ordo, quoniam priuare priuationem nihil aliud est, quam restituere habitum; sed culpa est priuatio, gratia est

habitus: ergo omnino est idem gratiam infundi, & culpam expelli: ergo uidetur quod simul sint tempore, & natura: cum eiusdem ad se non sit aliquis ordo.

RESOLVTIO.

Cum causa naturaliter effectum praecedat: infusioque gratiae peccati expulsionem operetur, illam praecedere hanc recte asseuerabimus.

RESPON. Ad hoc uoluerunt aliqui dicere, quod Deus seipso expellit culpam. Nam ipse de se dicit *S. Tho. 1. 2. q. 113. ar. 8. Iquit* quod re *missio culpa naturaliter praecedat se* *ordinem cause materialis; sed infusio gratiae econuertitur secundum rationem.* Ego sum, qui deleo iniquitates tuas propter me. Unde secundum hos prius Deus mundat animam, & postmodum dat gratiam simul tempore: tamen posterius natura. Sed quia cõiter ponitur, & uerum esse credo, quod Deus expellit peccatum per gratiam, sicut sol per radios tenebras, sicut dicitur Act. xv. Fide purificans &c. & hoc supra monstratum est: ideo cum causa praecedat effectum, infusio gratiae naturaliter prior est expulsionem peccati, sicut lux praebet effugationem tenebrarum.

AD QVOD intelligendum notandum est, quod qualitas aliqua, quae agit in aliud, habet triplicem comparisonem, scilicet ad principium a quo exit, & ad contrarium oppositum quod expellit, & ad subiectum quod perficit. Et sunt istae comparationes ordinatae. Primo. n. comparatur ad principium, a quo producit. Secundo ad oppositum, quod expellit. Tertio ad subiectum, quod perficit. Subiectum. n. informatum aliqua qualitate, uel deformatum uitio, non potest intelligi in formari aliqua bona qualitate, uel perfectione: nisi prius intelligatur expulsio contrariae. Et impossibile

bile est, quod aliquod intelligatur expulsum ab aliquo, quin prius intelligatur illud. scilicet, expellens egredi a suo principio. Quoniam igitur gratiae infusio non dicitur perfectionem subiecti nisi per concomitantiam, sed potius ipsius gratiae productionem ab agente: ideo patet quod prior est, quam expulsio, sicut & causa prior est suo causato. AD ILLVD, ergo quod primo obiicitur in contrarium, quod prius est terminus a quo. Dicendum, quod terminus ad quem non est gratiae infusio, sed magis subiectum esse gratum, & mundatum, & gratia informatum. Unde bene concedo, quod gratia prius per naturam habet rationem agentis, quam informantis: & secundum quod prius habet rationem agentis, quam informantis, sic est principium iustificationis: secundum uero quod habet rationem informantis, sic est terminus. AD ILLVD, quod dicitur, quod prius est esse mundum, quam gratum. Dicendum, quod quamuis prior sit mundatio per naturam, quam gratificatio: non tamen est prior, quam ipse mundans; & quia gratia non tantum est gratificans, sed etiam mundans: ideo praecedat. Unde ratio illa bona esset, si mundatio non esset a gratia, tanquam a principio immediato, & creato: nunc autem ratio illa tantum ualeat, quod prius per naturam competit gratiae expellere culpam, quam subiectum informare: & hoc uerum est. Forma. n. quae inducitur in materiam aliquam, prius est ibi, ut potentia, siue agens, quam sit ut perficiens, siue ut actus. Siue igitur expulsio culpae sit idem, quod mundificatio, siue non, se-

quitur infusionem gratiae; gratia enim mundificat: & hoc per naturam prius habet facere, quam subiectum dominare. AD ILLVD, quod obiicitur, quod mundicia, vel innocentia est medium inter gratiam, & culpam. Dicendum, quod uerum est, sed non propter hoc est prius aetate mundificatio, quam gratiae infusio. Gratia enim creata in anima ipsam informat: & quia informare non potest, quamdiu ibi obstaculum est: ideo subiectum opposito habitu informat, & culpam expellit. Unde prius est culpae expulsio naturaliter, quam aetate informatio. Et ante haec duo prius est gratiae creatio, quam aliquod horum gratiae aut infusio non est aliud, quam ipsius creatio. Unde cum dicit, quod gratiae infusio est ipsius subiecti habilitatio, hoc dictum est per concomitantiam. AD ILLVD, quod quaeritur, quoniam culpa expellitur, aut quando est; aut quando non est. Dicendum, quod quia expulsio est mutatio subita, & in mutatione subita similiter est fieri, & factum esse: ideo simul est expulsio, & expulsum esse: unde expellitur, quando primo non est. Dicitur ergo pro tanto expelli, quia prius fuit, & adhuc esset, nisi contrarium repugnaret: & non semper dicitur expelli, sed solum in primo instanti in quo esse desinit; & tunc quidem non est. Aliqui tamen uolunt aliter dicere, quod quia culpa habet esse temporale, ideo non est in sui termino: sed gratia est in termino, & in initio: & ideo dicitur quod cum gratia infunditur, & incipit, & est tunc: peccatum autem cum desinit esse,

esse, non est. Sed quicquid sit de uerbo Desinēdi, quod habet duplicem expositionem: tamen credo, q̄ culpa bene habet se in instāti, sicut & gratia: & est in sui termino, termino (inquam) intra: sed expulsio est terminus extra; quia simul est cū expulsum esse. Et si tu obiicias, q̄ duo instantia sunt immediata. Tunc respondendum, sicut superius responsum fuit de transitione panis in corpus Christi, ubi positæ sunt quinque respōsiones, quas non oportet iterare propter breuitatem, & in ultima credo esse standum. AD ILLVD, quod obicitur, si Deus operaretur successiue &c. Dicendum, q̄ aliud mū daret animam, quā gratia: & tunc esset alius ordo naturæ. Nunc autem cum mundet gratia, necesse est ordine naturæ ipsam præcedere expulsionem culpæ: hoc autem posito, q̄d per gratiam mūdet, impossibile est intelligere quod successiue; q̄a tunc simul esset gratia cum culpa: gratia autem talis proprietates est, quæ culpæ nullatenus possit pmisceri. QVOD obicitur ultimò, q̄ idem est remouere priuationem, & dare habitum. Dicendum, q̄ uerum est, ubi est pura priuatio: uerum est etiā, ubi datur habitus præcise remouens illam priuationem: nunc autem nō est ita: sed peccatum; & si dicat deformitatem, nihilominus tamen concernit aliquam materiam secundum quosdam. Quicquid tamen sit de hoc, gratia nō tantum reparat habitum oppositum culpæ, quæ est innocētia: sed superaddit; ut uisū est supra: & ideo non est omnino idē cul-

Di. 11.
part. 1.
art. 1.

Art. 1.
huius
d. 9. 1.

pam expellere, & gratiam dare. Et illud tenet cōmunis opinio, quæ illa quatuor distinguit, q̄ concurrunt ad iustificationem impii, inter quæ primum est gratiæ infusio: ultimò uerò ponitur culpæ expulsio.

QVÆSTIO II.

An expulsio culpæ necessario præcedat contritionem?

VERVM expulsio culpæ necessario præcedat contritionem. Et q̄ sic, uidetur: quia motus contritionis est motus formatus; sed gratia prius naturaliter informat subiectum, quā actū: ergo prius naturaliter est homo gratus, quā contritus: sed esse gratificum, sequitur peccati expulsionem: ergo & cōtritio, quæ prouenit ab anima? gratificata. ITEM. Cōtritio est motus meritorius; sed omnis motus meritorius procedit a radice mundata: ergo cum radix mundetur per peccati expulsionem, patet q̄ expulsio peccati præcedit contritionem. ITEM. Cōtritio est opus bonum; sed opus bonū præcedit habitus bonus; ergo prius naturaliter anima habilitatur, quā conteratur; sed impossibile est intelligere animam habilem ad bonum nisi expulsa culpa: ergo &c. ITEM. Motus liberi arbitrii præcedit: sed impossibile est animā simul moueri diuersis motibus secundum partem superiorem; sed in eodē instāti est remissio culpæ, & motus li. ar. non ergo contritio.

CONTRA. Si contritio sequetur culpæ remissionem; cum remissa culpa necessario fit homo iustus; ergo etiam si non sequeretur contritio, esset iustus; sed

Q̄ im-
med.
præced.
et ar. 1.
huius
d. 9. 3.

sed hoc est falsum: ergo necessario præcedit. ITEM. Si remissio culpæ esset omnino a lib. ar. tūc constat, q̄ actus detestationis eam præcederet; sed sicut quod est tota causa, præcedit rem: ita & quod est adiuuatiuum: ergo si contritio est motus a lib. ar. bi. adiuuans gratiam, & faciens uia ad culpam delenda, patet q̄ est prior. ITEM. Si lumen non posset introduci in aere, nisi aere ad hoc operante: non solum luminis inductio præcederet expulsionem tenebræ; sed etiam actus aeris; sed sic est in proposito: ergo cum iustificatio non introducatur nisi adiuuante lib. ar. patet q̄ nō solum iustificatio, seu infusio gratiæ præcedit expulsionem culpæ; sed actus lib. arb. præcedit ipsā naturaliter. ITEM. Cū anima non possit sanari nisi operans: si non posset operari nisi sanata, esset ei uia præclusa: ergo necesse est quod illa operatio, per quam sanatur, præcedat sanationem; ergo etiam peccati remissionem.

RESOLVTIO.

Anima, quia per peccati detestationem ad gratiam se disponit: iure contritionem culpa expulsionem præire a bitrandum est.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ aliquorum opinio fuit, quod remissio culpæ antecederet contritionem; secundum q̄ remissio culpæ dicitur quantum ad maculæ ablationem; sed quantum ad poenam, uel sequelam sequitur. Sed (sicut supra dictum est) contritio necessaria est in ipsius gratiæ infusione: unde & præcedit peccati expulsionem natura-

Et hoc patet sic, quia anima per detestationem peccati se disponit ad gratiā dispositione quanta potest: gratia uerò adueniens in anima, q̄a illa detestatio erat quasi dispositio media ad introducendam gratiam, per naturā prius respicit illam, & per illam culpam delendam. Sic ex comparatione, uel respectu gratiæ ad illam detestationem est contritio: ex respectu ad culpam est remissio: ideo contritio præcedit remissionem per naturam. Et concedendæ sunt rationes ad hoc. Exemplum autem huius uideri potest sic. Intelligamus aerem obtenebratum per præsentiam nubium & nebularum: & quod nubes illæ non possint expelli eatenus, qua obtenebrant nisi per motum aeris, & irradiationem luminis: tunc ad hoc q̄ aer reciperet primam illuminationem, oportet simul cum irradiatione solis concurrere uentum: & post ad perfectam restitutionem luminis oporteret ad huc uentum sequi, qui nebulas expelleret. Per hunc modū est intelligere de cōtritione, & gratiæ infusione: ut tamen causalitas actiua attribuat ipsi irradiationi secundum illum psal. Præ fulgore in conspectu eius

Ps. 17.

AD ILLVD, quod obicitur in contrarium, quod est actus formatus, & meritorius, & bonus. Dicendum, q̄ actus formari potest a gratia dupliciter. Vno modo a gratia ipsum motum secundum suam substantiam elicente, & imperante; ut cum gratia mouet liberum arbi. ad bonum opus; & tunc uerum est, quod

quod animæ gratificatio, & mūdatio, & habitatio ad bonum talem actum præcedit. Alio modo actus formatur a gratia non imperante, nec eliciente; sed adueniente; ut quando liberum arbitrium est in actu consono gratiæ: tunc etiam adueniens, & inueniēs liberum arbitriū ī actu, utrumque simul tēpore format, scilicet potentiam, & actū: prius tamen natura actum, quam potentiam, sicut dispositionem intermediam: & de tali non est uerum quod sequatur mundationem, uel informationem, immo præcedit, & ordinatur ad remissionem culpæ: quod quidem nō facit aliquis actus a gratia elicitus, prout dicitur gratū faciens. Nam etiam ille actus, quo anima se disponit, est a gratia, secūdum q̄ gratia dicit aliquid gratis datum: quia secundum quod habitum est in Secūdo, lib. arb. non se disponit ad gratiam gratum facientem sine aliquo gratis dato: & sic patēt tria obiecta. Contritio uerō quæ est post iustificationem est per modum illum, quem dicit. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ anima non simul diuersis motibus mouetur. Dicendum, quod uerum est secundum eandem potētiam: sed secundum aliam, & aliam potest esse, & necesse est: simul enim sunt cognitio rationis, & appetitus uoluntatis, & delectatio: cū quis delectatur in uidendo, uel intelligendo aliquid. Sic in proposito: quia motus lib. arb. est fidei secundum actum rationis; sed contritio est potētiae uoluntatis in irascibilem uim: & simul sunt tempore.

Dis. 28
art. 1. q.
3.

An attritio præcedere debeat impij iustificationem?

VTRVM necesse sit, q̄ attritio præcedat impij iustificationē, siue contritionē. Et q̄ sic uidetur: quoniam si Deus iustificaret sine præparatione, tunc ēt sine motu lib. arbi. iustificaret: quod quidem non facit, sicut dicit Augu. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te. Tunc ergo quæro, per quid immediate se præparat. Si per actū aliū, quā doloris, cum gratia nō sit delictiua suæ præparationis: illū actum non expellet; sed formabit: ergo sine omni contritione poterit iustificari: sed hoc est falsum: ergo &c. **ITEM.** Gratia per se sufficiens est delere culpam, ex quo uenit in animam: ergo si requiritur actus, uidetur hoc esse magis ad introducendam gratiam, quam ad iuuandum introductam: sed motus doloris ante infusionem gratiæ est attritio: ergo &c. **ITEM.** Licet dolor sit motus instantaneus, non tamē alicitur a lib. arb. nisi per præparationem, & collationem, quæ fit in tempore: sed iustificatio fit in instāti: ergo necesse est q̄ ante illud instans lib. arbit. dolere incipiat.

CONTRA. Videmus Paulum iustificatum, in quo nulla præcessit præparatio, nec attritio. **ITEM.** Ambro. Nescit tarda molimina spiritu sancti gratia: ergo statim potest totum fieri: ergo &c. **ITEM.** Si requiritur dolor præcedēs, aut ille dolor formatur adueniēte gratia, aut nō. Si sic: ergo attritio fit contritio, & opus mortuum fit uiuum, quod

De nep
bis. A.
post.
ser. 16.
Tom. 10

quod est inconueniens. Si non formatur: ergo necesse est dolorem nouum elici: sed similiter posset elici, si ille nō p̄cessisset: ergo &c. **ITEM.** Iuxta hoc q̄ritur. **UTRUM** Attritio fiat cōtritio. Et q̄ non vr̄, q̄a ortum habet a timore seruili, qui expellit, non formatur. Quod autē fiat, uideatur, quia ortum habet a fide informi, q̄ nō expellitur, sed formatur: ergo similiter & attritio.

Q̄ col-
latera.

RESOLVTIO.

De lege cōi (quidquid sit de lege, & priuilegio speciali) attritio præcedere habet impij iustificationem.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ secundum speciale priuilegium potest Deus iustificare sine oī præparatione: tamen secundum legem cōem non iustificat nisi eos, qui se p̄parant, sicut dicitur in Zach. Conuertimini ad me; & ego conuertar ad vos: & q̄a præparatio debet esse secundum conuenientiā ad iustificationē, in qua est motus lib. arbi. & contritio, necesse est, q̄ homo se p̄paret motu fidei, & doloris, ita quod gratia inueniat liberū arbitrium in utroque istorum actuum, uel etiā summē paratū ad utrumq̄: ita q̄ in eodem instanti paratū sit moueri, in quo gratia aduenit. Et concedendæ sunt rōnes ad partē istā: procedunt. n. secundū legē cōem, quæ nō p̄iudicat priuilegio speciali. Et ideo patet de Paulo. **SIMILITER** q̄ nescit tarda mo. Dicēdū, q̄ uerū est, q̄ gr̄a subito uenit; sed tñ hō nō subito p̄parat. **AD ILLVD**, q̄ obiicitur, utrū ille dolor formetur, aut nouus eliciatur: illi qui dicunt, q̄ contritio sequitur culpæ remissio-

Cap. 1.

X

nē, dicunt q̄ nouus elicitur, & q̄ post infusionē gratiæ oēs uirtutes habent nouos actus. Sed illi, qui dicunt, q̄ contritio est in instanti iustificationis, necesse habent dicere, q̄ dolor ille formatur, & motus fidei, siue lib. arbit. **AD ILLVD**, q̄ quæritur, utrum attritio fiat contritio. Dicendum, quod istud tripliciter potest intelligi. Aut q̄ habitus quo quis attritur, formetur, & illo coneratur, sicut fides informis fit formata; & hoc credo uerum: credo. n. q̄ habitus p̄iē in formis per aduētū gratiæ informatur. Nec est simile de timore seruili, in quo uiuit uolūtas peccandi. Secundō modo potest intelligi quantum ad actū substratum: & hoc concedo, q̄ actus in principio sui est attritio, sed antequā interrumpatur fit contritio, sicut patet de motu quo qs uadit ad ecclesiā, si infundatur ei gratia in uia. Tertiō modo potest intelligi quantum ad conditionē superadditam, quod opus mortuum secundū partem illā, qua mortuum est, fiat uiuum: & hoc impossibile est, quia pars illa motus transiit, & fuit informis, & numquam formatur, q̄a non resumitur idem q̄ p̄terit.

QVÆSTIO IIII.

An confessio necessario sequi habeat iustificationem?

VTRVM confessio necessario sequatur iustificationē. Et quod sic uidetur, quia iste peccator tenetur confiteri: sed constat, quod gratia non absoluit ipsum a p̄cepto confessionis: ergo post gratiam susceptā adhuc tenetur. **ITEM.** Contritus, & confessus tenetur satisfacere; **S. Bon. Lib. 4. K x sed**

sed confessio non absoluit a satisfactione, q̄ est posterior ipsa; ergo nec contritio a confessione; sed cōtritus est iustificatus; ergo iustificatus tenetur confiteri. **IT E M.** Dñs p̄cepit p̄niam agere; sed in p̄fectione p̄nitentiæ sunt ista, contritio, confessio, & satisfactio, sicut dicit Magister in litera supra; ergo non implet homo p̄ceptū, nisi confiteatur: ergo tenetur homo cōfiteri quātūmcūq; iustificatus. **IT E M.** Iustificationi necessariū est propositum confitendi: sed propositum, aut desinit esse efficax, aut exit in actū, cum se offerunt t̄ps, & locus; sed proposito confitendi desinente, desinit aliquis eē iustus, & necesse est nō eē propositū efficax, uel hoīem cōfiteri: ergo uel necesse est, q̄ post iustificationē hō confiteatur, uel q̄ a iustitia cadat.

C O N T R A. Qui habet iustitiam, habet omne, q̄ ad salutem est necessarium; sed oīs iustificatus habet iustitiam; ergo hēt oē, q̄ ad salutē est necessariū; si ergo cōfessio non sit necessaria ad iustificationē, nec post iustificationē est necessaria ad salutē: ergo iustificatus ad confessionē nō tenet. **IT E M.** Si iustificatus tenetur ad cōfessionē; aut ergo propter deletionem culpæ, aut propter deletionem p̄næ. Nō culpæ, q̄ a culpa iā deleta ē. Nō p̄næ, quia tanta pōt esse cōtritio, q̄ deiet totā p̄nā; & si ali quod residuum est, potest delectari p̄ satisfactionē exteriorē; ergo nullo mō tenet. **IT E M.** Duplex est forum, s. forum Dei, & forū ecclesiæ; secundū forum Dei p̄nitetur quis in purgatorio multo

gravius, quam in hoc mundo secundū forū ecclesiæ in hac uita; sed pōt quis renunciare iudicari in foro minori, ut transferat se ad forū maius: ergo aliquis licite post contritionē pōt expectare p̄nā purgatoriā: ergo nō tenetur iudicari i foro ecclesiæ: ergo nec confiteri. **IT E M.** Ponatur, q̄ aliq; conteratur, & nihil cogitet de confessione; constans est, q̄ iste habet gratiā, & non omittit: ergo non cadit a gratia, quia nō interuenit cōtemptus: ergo quamdiu non cogitat, non peccat: esto q̄ sic moriatur, constat quod saluatur etiā sine confessione: ergo, &c. Et ad hoc sunt multæ auctoritates, quas adducit Magister in litera.

R E S O L V T I O .

Post adeptam iustificationem tenemur confiteri necessitate, p̄cepti: à qua non nisi impossibilitas excusat.

R E S P O N D E O. Dicendum, q̄ confessio est instituta sub p̄cepto, sicut melius patebit infra. Et iō quia ab hoc p̄cepto peccans per susceptionē gratiæ non absoluitur, adhuc confiteri tenetur; & iō si non confitetur, cadit a iustitia. Sicut enim nullus potest iustificari, qui sacramenta contemnit: sic nullus in iustitia perseuerat, si post iustificationē ex contemptu negligat confiteri: & ideo si pōt confiteri, & non curat, cadit a iustitia; cum cadat a proposito confitendi, sine quo iustificari non poterat. Concedendum ergo, quod confessio post iustificationē est necessaria necessitate p̄cepti, a qua tamen excusat impossibilitas: unde & rationes ad hanc

*Par. 11
h ius di
st. ar.
1. p̄to-
tum.*

partem sunt concedendæ.

A D I L L V D ergo, qđ obiicitur, Qui hēt iustitiā habet oē, q̄ necessarium est ad salutē. Dicendū, q̄ uerū est; si perseueret in illa: sed quāuis sine confessione possit quis iustitiam adipisci; tamen in illa nō pōt diu permanere sine confessione, quin omitat. Non solum aut sunt necessaria ad salutem illa, quæ necessaria requiruntur ad iustitiæ adaptionem, uerum etiā illa, quæ requiruntur ad habitæ conseruationē. **A D I L L V D**, quod obiicitur: Aut est necessaria p̄p deletionem culpæ &c. Dicendum, qđ ista non est ratio, sed institutio: quia enim cōfessio instituta est sub p̄cepto, ideo nemo absoluitur; sed quilibet tenetur, quātūcūque p̄næ, & culpa delect. Valet tamē ad deletionē culpæ quātū ad eos, qui se non p̄parauerunt sufficienter omnino: & etiā p̄næ quātū ad alios: & ad multas utilitates, sicut infra melius apparebit; p̄p quod eam dominus instituit. **A D I L L V D**, qđ obiicitur de duplici foro. Dicendum, q̄ penitens quādiu est in hac uita, subiectus est foro eccle-

*Par. 5.
Dub. 8.
et ar. 1
in sol.
ad arg.*

siæ: ita quod ab ipso nō potest appellare. Præterea facit iniuriā ecclesiæ; & iō si pōt comparere, tenetur, nisi per impossibilitatē excusetur. Nemo. n. ad forū purgatorii admittitur, qui forū ecclesiæ contempsit, cum in nullo fiat iniuria peccatori, sed i utroque iustitia. **A D I L L V D**, quod obiicitur de illo, qui nihil cogitat. Dicendum, q̄ hoc pōt esse duplici ex causa, uel p̄p intēsionē doloris, uel propter occupationē superflue sollicitudinis. Quātū ad primum, quia dominus cor eius occupauit; si non fuit mora superflua, nec indiscretio aliqua; credo q̄ dominus absoluit, & uoluntatē pro opere cōputat: & cōputatur iste cū illis, qui excusantur propter impossibilitatem habendi deuotionē in sacramento. Si aut non cogitat, nec curat aliis sollicitudinibus occupatus; maximē si locum, & tempus habuit confitendi ore: tunc non excusatur, imo ob peccatū omissionis reputabitur reus mortis, maximē si non fuerit sic morte p̄uentus, q̄ n bene posset, & deberet recogitare, & petere sacramentū ecclesiæ.

D I S T I N C T I O D E C I M A S E P T I M A .

P A R S S E C V N D A .

Adhuc de confessione sacramentali: an scilicet sufficiat soli Deo confiteri.

Am secundum quæstionis articulum inspiciamus, scilicet utrum, sufficiat peccata confiteri soli Deo; an oporteat confiteri sacerdoti? Quibusdam visum est sufficere, si soli Deo fiat confessio sine iudicio sacerdotis, & confessione ecclesiæ; quia Da-

Ps. 13.

Super uid dixit, Dixi confitebor domino, & tu remi. &c. non ait
 Lucā. sacerdoti, & tamen remissum sibi peccatum dicit. Itē Amb.
 22. ca. Ideo fleuit Petrus, quia culpa obrepit ei, non inuenio quid
 dixerit, inuenio quod fleuerit. Lacrymas eius lego, satisfac-
 tionē non lego. Sed quod defendi non pōt, abluī pōt: Lauāt
 lacrymæ delictum, quod voce pudor est confiteri. Veniā fle-
 tus consulit, & verecundiæ. Hoc idem etiā Maximus dicit
 12. ad episcopus. Itē Ioan. Chryf. Non tibi dico, vt te prodas in pu-
 Heb. ho blicū; neque apud alios te accuses: sed obedire te volo pro-
 mi. 3. 1. phetæ dicenti, Reuela Deo viā tuā. Ante Deū; ergo tua con-
 post me fitere peccata, apud verum iudicē cum oratione delicta tua
 diu eius pronuncia, non lingua, sed conscientiæ tuæ memoria: & tūc
 de Psal. demū spera te misericordiā posse consequi. Si habueris pec-
 36. Ho cata tua in mente continue, numquā malū aduersus proxi-
 mi. 2. in cata tua in mente continue, numquā malū aduersus proxi-
 Psa. 50 mū in corde tuo tenebis. Idē. Peccata tua quotidie dicito,
 ad eum vt deleas illa. Sed si confunderis alicui dicere, dicito ea quo-
 versū, tidie in animo tuo: nō dico vt cōfitearis ea conseruo tuo, vt
 Et pec- tibi exprobet. Dicito Deo, qui curat ea. Nec n. si nō dixeris,
 catum meū con- ignorat ea: cū faciebas ea, præsto erat: cum admitteres ea,
 tra me ē cognouerat. Nunquid ea vult a te cognoscere? Peccare non
 post me erubuisti, & cōfiteri erubescis? Dicito in hac vita, vt in alia
 diuin ho requiem habeas: dicito ingemiscens: & lacrymans. In codi-
 milia. ce scripta sunt peccata tua. Spongia peccatorum tuorū la-
 De pæ- crymæ tuæ sint. Item Prosper. Illi quorum peccata huma-
 ni. Di. 1. nam notitiam latent, non ab ipsis confessa, nec ab alijs publi-
 c. por eō cata, si ea confiteri, vel emendare noluerint, Deum quem
 illi. Et habent testem, ipsum et habituri sunt ultorem. Quod si ipsi
 in 2. de sui iudices fiant, & veluti suæ iniquitatis ultores hic in se
 vita cō- voluntariam penā seuerissimæ animaduersionis exercent:
 templa- tiva. temporalibus pœnis mutabunt æterna supplicia, & lachry-
 Cap. 7. mis ex vera cordis contritione fluentibus restringent eter-
 Ibidem, ni ignis incendia. Et infra. Facilius sibi Deum placabunt il-
 Facti- li, qui aut proprijs conuersionibus crimen produnt, aut ne-
 sus. scientibus alijs ipsi in se voluntariā excommunicationis fe-
 runt sententiam: & ab altari cui ministrabant, non ani-
 mo, sed officio separati, vitam suam quasi mortuam plan-
 gunt: certi quod reconciliati sibi efficacis penitentiae fru-
 ctibus,

Etibus, a Deo non solum amissa recipiant: sed etiam super-
 na ciuitatis gaudia recipiant. His auctoritatibus innitun-
 tur, qui sufficere contendunt deo cōfiteri peccata sine sacer-
 dote. Dicunt enim, quod si quis timens detegit culpam suā
 apud homines, ne inde opprobrio habeatur, uel alij suo exē-
 plo ad peccandum accingantur, & ideo tacet homini, & re-
 uelat Deo, consequitur ueniam.

Quod non sufficit soli Deo confiteri, si tamen ho-
 mini possit.

Sed quod sacerdotibus confiteri oporteat, non solum illa Iac. 5. i
 auctoritate Iacobi, Confitemini alterutrum peccata ue- ho. 50.
 stra, &c. sed etiam aliorum pluribus testimoniis compro- q est de
 batur. Ait enim Aug. Iudicet seipsum homo uoluntaria utilita
 dum potest, & mores conuertat in melius: ne cum iam non te, ac
 poterit preter uoluntatem a domino iudicetur: et cum in se necessi
 protulerit seuerissimæ medicinæ, sed tamen utilissimæ sentē- tate pœ
 tiam, ueniat ad antistites, per quos illis clauēs ministrantur niten-
 ecclesiæ. Tanquam bonus iam incipiens esse filius, materno- tia, nō
 rum membrorum ordine custodito, a prepositis sacramēto- sine e-
 rum accipiat satisfactionis suæ modū, in offerendo sacrifi- iusdem
 cio contriti cordis deuotus & supplex. Id tamē agat, quod tom. 10
 nō solum sibi profit ad salutem, sed etiam ad exemplum cæ- Ibid. de
 teris; ut si peccatum eius non modo in graui eius malo, sed pœ. d. 3
 etiam in tanto scandalo aliorum est, atq; hoc expedire utili-
 tati ecclesiæ uidetur antistiti, in notitiam multorum uel to-
 tius plebis agere pœnitentiam non recuset: ne letali plagæ
 per pudorem addat tumorem, cum tanta est plaga pecca-
 ti & impetus morbi, ut medicamenta corporis & sangui-
 nis domini differenda sint, auctoritate antistitis, debet se
 quisque remouere ab altari ad agendam pœnitentiam, &
 eadem auctoritate reconciliari. Item Leo Papa, Multi- De pœ.
 plex misericordia Dei ita lapsibus subuenit humanis, ut d. 1. ca.
 non modo per baptismum: sed etiam per pœnitentiam spes multi-
 uite reparetur: sic diuinæ uoluntatis præsijs ordinatis, plex.
 ut indulgentiam dei nisi supplicationibus sacerdotum ne-
 queant obtinere. Christus enim hanc prepositis ecclesiæ tra-
 didit potestatem, ut confitentibus pœnitentiæ satisfactionem

darent, & eosdem salubri satisfactione purgatos, ad cōionē sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent.

Lib. de Item Aug. Quem penitet, omnino peniteat, & dolorem la-
uera et chrymis ostendat: representet uitam suam deo per sacerdo-
falsap^o tem, preueniat iudicium dei per confessionem. Præcepit. n.
ni. c. 10 dominus mundandis, ut ostenderent ora sacerdotibus: docēs
tom. 4. corporali præsentia confitenda peccata, non per scripta ma-
nifestanda. Dixit enim ora monstrate: & oēs, non unus pro
omnibus, non alium statuatis nuncium, qui pro uobis offe-
rat munus deo a Moyse statutum: sed qui per uos peccastis,
per uos erubescatis. Erubescencia enim ipsa partem hēt re-
missionis. Ex misericordia enim hoc præcepit dominus, ut
nemo peniteret in occulto. In hoc enim quod per seipsum di-
cit sacerdoti, & erubescencia uincit timere dei offēsi, fit

Qd cri- uenia criminis. Fit. n. ueniale per confessionem, quod crimi-
minale fiat ue- nale erat in operatione: & si non statim purgatur, fit tamē
nale. ueniale, quod commiserat, mortale. Multū enim satisfactio-
nis obtulit, qui erubescencia dominans, nihil eorum, quæ cō-
misit, nuncio dei negauit. Deus enim qui misericors & iu-
stus est, sicut seruat misericordiam in iustitia, ita & iustitia
in misericordia. Opus enim misericordiae est peccanti pecca-
ta dimittere: sed oportet, ut iustus misereatur iuste: conside-
rat enim si dignus est, non dico iustitia; sed & misericordia.
Iustitia enim sola damnat; sed dignus est misericordia, qui
spirituali labore querit gratiam. Laborat enim mens patie-
do erubescencia. Et quoniam uerecundia magna est pēna,
qui erubescit pro Christo, fit dignus misericordia. Vnde pa-
tet: quia quanto pluribus confitebitur in spe uenia, turpitu-

Augus. dinem criminis, tanto facilius consequetur gratiam remis-
ibid. ha sionis. Ipsi enim sacerdotes plus possunt proficere, plus confi-
ctenus. tentibus parcere. Item Leo Papa, Quamuis plenitudo fidei
De pæ. uideatur esse laudabilis, quæ propter Dei timorem apud ho-
dist. 1. mines erubescere non ueretur: tamen quia non omniū sunt
Quam- huiuscemodi peccata, ut ea, quæ pœnitentiam poscunt, non
uis. timeant publicari. Remoueat improbabilis consuetudo,
ne multi a pœnitentiæ remediis arceantur, dum aut erube-
scunt, aut timent inimicis sua facta reserare, quibus pos-
sunt

sunt legum percelli constitutione. Sufficit enim cōfessio, quæ
primum deo offertur, & tunc etiam sacerdoti, qui pro deli-
ctis pœnitentiam precator accedit. Tunc enim plures ad pœ-
nitentiam potuerunt prouocari, si populi auribus non pu-
blicetur conscientia confitentis. Ex his aliisque pluribus in-
dubitanter ostenditur oportere Deo primum, & deinde sa-
cerdoti offerri confessionem: nec aliter posse perueniri ad
ingressum paradisi, si adsit facultas.

VPRA executus est, & determinauit Ma-
gister primā q̄stio-
nē. Hic tangit, & de-
terminat secundā. s. utrū neces-
se sit cōfiteri hoī, an sufficiat so-
li Deo cōfiteri. Et diuiditur hęc
pars in duas. In primā adducit
auctoritates ad falsam partē. In
secundā adducit auctoritates ad
uerā. ibi. Sed quod sacerdotibus con-
fiteri oporteat, &c.) In quibus
clarescit cōfessionis uocalis in-
stitutio, & pētōrū obligatio; in
quibus est cōstitutio p̄sentis q̄stionis
difficultas, & determinatio.

Dub. 1.

Q. ibi. s. idam usum est, &c.) Que-
ritur hic, utrū tales fuerūt
hæretici. Et q̄ nō v̄; q̄a Magi-
ster recitat hoc tanq̄ opinionē
pbabilē. Sed cōtra hoc est: quia
negās cōfessionē, negat absolu-
tionem: ac p̄ hoc negat clauium
uirtutē; & ita manifestē est cō-
tra scripturā, & ita contra fidē.
Respō. Dicendū, q̄ si quis esset
modō huius opinionis, esset hæ-
reticus iudicandus; quoniam in
concilio generali hoc determi-
natum est sub Inno. III. Sed an-
te hęc determinationē hoc non
erat hæresis: q̄a ipsi non nega-
bāt clauium potestatem: sed ne-
gabant necessitatem: & benē cō-
cedebāt, q̄ utile erat cōfiteri, &
sacerdotes poterant absoluere.

Ideo Magister, & Gratianus in
Decretis hoc referunt tanq̄ opi-
nionem: tamē uterq̄ improbat
hoc, & determinat ī cōtrariū: &
si q̄s p̄tinaciter assereret cōtra-
riū, esset hæreticus iudicandus.

Sed quod defendi, &c.) Videtur
malē dicere; q̄a nullū peccatū
pōt rōnabiliter defendi: quare
ergo dicit, qd̄ defendi nō pōt?
Resp. Dicendū, q̄ defensionē hic
uocat peccati excusationē. & ali-
qua sunt peccata, q̄ sunt possibi-
lia defendi, q̄a possunt excusari:
& hoc ipso digna sunt uenia pec-
cata naturæ, q̄ possunt excusari
de se, & possunt habere ablutio-
nē, & absolutionē merito lachry-
marū. Vult ergo dicere: q̄ non
est aliqd̄ peccatū tā graue, qd̄ p̄
lachrymas non fiat excusabile:
nec aliqd̄ ita pōderosum, q̄n ue-
rus dolor cōtritionis faciat con-
fiteri. Et fletus, & lachrymatio
cōuenit sceleri, dū impetrat ue-
niā; & uerecundia dū reddit pec-
catorē excusabilem, uel facit eū
uerecundiā abiicere, ob quā nō
audebat cōfiteri: & ita Amb. nō
intendit excludere constitutio-
nem, sed persuadere ueram con-
tritionem: & sic patet intelle-
ctus auctoritatis.

Non dico, &c.) Secundū hoc
uidetur, q̄ cum omnis homo sit
conseruus, q̄ nulli possit pecca-
re.

tum reuelari. Præterea. Sigillū confessionis est arctissimum: ergo non debet timere, ut sibi exprobratur. Respon. Dicēdū, q̄ dupliciter cōfiteatur aliquis peccatum suū alicui. Aut sicut homini: & hoc per quandam cōfationē: Aut sicut deo, & hoc p̄ cōscientiæ reuelationē, ut loquatur hoī sicut Deo. Primo mō peccatū cōfiteri, est cōfiteri conferuo, quia confitetur homini, & ut homini. Et ideo pōt sibi exprobrare, quia ad sigillū confessionis non tenetur. Alio modo quia confitetur homini. ut Deo: & tunc non confitetur, ut conferuo: sed Deo: quia homo nō nouit illud, ut homo: nec p̄t illud dicere: sed tenēt tacere, & tunc non est timendū, q̄ exprobrat. Si autem aliquis confessio nē reuelaret, indignus esset honestate sacerdotali: & rationaliter cōfessio: posset fieri alii, & ipse uitari: & hoc auctoritate superioris.

Dub. 4.

Nescientibus aliis, &c.) Videtur malè dicere: quia nullus potest seipsum excōicare. Itē. Quātumcunq; aliquis pœniteat, nisi per iudicium sacerdotis non potest reconciliari. Respon. Dicendū est, q̄ loquitur de notitia, qua quis nouit, ut homo. Aliquis tamen nouit, ut Deus, ad cuius arbitriū homo dicitur ferre in se excōicationis sn̄iam, quando ab aliquo se arcet propria uoluntate, a quo arcetur excōicatus inuitus, ut potē a locis sacratis, & participatione eucharistiæ. Et si tu obiicias, q̄ nemo dēt se priuare illo sacramēto, cū sit medicinalis. Dicēdū, q̄ dilatio medicinæ, ut melior fiat p̄paratio, potius

est p̄motio, quā retractio a bono. Ad illud autem sacramentum maxime p̄paratur homo per desiderium, & per reuerentiam: & quanto diutius aliquando se retrahit, tanto desiderabilius sumitur, & reuerentius accedit, maxime ille, qui a peccato resurgit: & ideo hoc dicit.

Ut indulgentia, &c.) Videtur ex hoc, q̄ absolutio sacerdotis per modum supplicandi, siue de precandi debeat fieri: non ergo per modum indicatiuum. Sed cōtra hoc est, q̄ omnium sacramentorum forma est per modū indicatiuū: ergo & huius sacramenti. Respon. Dicendū, q̄ illud sacramentum est contra actuale peccatum, ad cuius curationē cōcurrit actus uoluntarius. Vnde licet sacramentū de se habeat uirtutē, pōt tamen impediari p̄ prauā dispositionē existētē: & illā prauā dispositionē solus Deus amouet: & ideo cōgruum est, ut forma uerborū sub utroque exprimat: & sic est fieri cōgruū, & cōsuetū. Nā sacerdos primò absolutionē dat per modum deprecatorium, dicens. *Indulgentiam tribuat, &c.* & post. *Et ego absoluo te.*

Docens corporali, &c.) Videtur ex hoc, q̄ qui ignorat linguam; nō possit confiteri per interpretem: & etiam, q̄ mutus confiteri non possit, cum non possit ore dicere. Itē. Quæritur, utrum interpret teneatur celare. Et uidetur, q̄ sic: quia communicat in actu sacerdotis in contrarium est, q̄ peccator ei non cōfiteatur. Respon. Dicēdum, q̄ Aug. loquitur de illis, q̄ habēt idioma, & potēt cōfiteri, q̄ nō excusantur, immo

immo tenentur proprio ore dicere propter meritum erubescētiæ. Quod obiicitur de interprete. Dicēdū, q̄ obligāus est p̄ sacerdotē: & si nō obligat, tamen tenetur: quia est auris sacerdotis. Vnde cōicat cum utroque.

Dub. 7.

Fit tamen ueniale, &c.] Videtur falsum dicere: quia species rerum nō possunt trāsmutari: ergo nec peccata. Respon. Dicēdū, q̄ mortale fieri ueniale est dupliciter, aut quantum ad maculā, & deformitatē, aut quantum ad reatum. Si quantum ad maculā, hoc est impossibile. Si quantum ad reatū, hoc pōt esse dupliciter. Vel q̄ reatus iste fiat ille: & hoc nunq̄ fit. Vel quia ille succedit huic: & hoc est uerū, quia aliquis prius obligatur ad mortē æternam, & post per diuinam misericordiam ad penā temporale. Vel distinguitur, q̄ ueniale dicitur tribus modis. Ex genere, ut mendacium iocosum. Ex euentu, propter effectum diuinæ misericordiæ. Ex circumstantia, ut illud quod habet excusationem. Primo modo mortale non fit ueniale, sed secundo modo.

Dub. 8.

Quanto pluribus, &c.) Videtur malè dicere: quia aut secundus sacerdos aliquid remittit, aut nihil. Si aliquid, similiter & tertius: & sic rotum possunt remittere: ergo sine satisfactione per solā confessionem potest quis saluari, qđ est inconueniens. Si uero nihil remittit: ergo non conficitur ueniā facilius. Itē. Si prima confessio est sacramentum p̄fectum: ergo si superaddit, uidetur totum superfluū: ergo nō consequitur ueniā. Itē. Quilibet

sacerdos dēt imponere p̄niam: & tunc uidetur, q̄ aut detur ad oēs, aut ad nullā. Si ad oēs, tunc difficilius cōsequitur ueniā. Si ad nullam, uidetur, q̄ una cōfessio irriter aliam. Respon. Dicendū, q̄ cōfessio ordinatur ad multa, sed ad unū principaliter: & quantum ad principale, æquiuale cōfiteri multis & uni, quia uerus sacerdos tm̄ dimittit de penā, quantum pōt ui clauium. Nec dēt iterari cōfessio p̄ finē principale, nisi forte timeatur error fuisse in cōfessione. Præterea. Aliæ sunt utilitates annexæ, & ad illas ualet multoties cōfiteri. Scilicet ad erubescētiā, & intercessorū multiplicationē, & ad humiliationē, & gratiæ augmentum. Ad principale effectū ualet quantum ad certificationē. Ex his patent obiecta, quia secundus non facit nouā remissionē, nec dēt de nouo ligare, sed aliquid facile imponere, ut P̄ n̄, &c. & sp̄ p̄t pœnitens esse certior, quia si nō habuit effectū prima p̄t esse, q̄ secūda habeat, quia melius inuenit dispositū: & ex hoc patet ultimum.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An confessio sit de lege nature?

Quæritur intelligentiam huius partis quæritur de confessione uocali. Et circa hæc duo principaliter quærentur. Primo quæritur de cōfessione quantum ad præceptum instituentis. Secundo quantum ad obligationem exequentis. Quantum ad primum quærentur tria. Primo quæritur, utrum mandatum de confessione pertineat ad

ad legem naturę. Secundò, vtrū pertineat ad legē scriptam, vel legem gratiæ. Tertiò queritur, a quo fuerit instituta, vtrum a Christo, an ab aliquo eius Apostolo.

QUOD in lege naturę fuerit confessio instituta, videtur. **cap. 3.** Super illud Gen. Adam vbi es. Glo. Verba increpantis sunt, & ad confessionem cogentis, non ignorantis. Sed Adam non tenebatur nisi ad legē naturę: ergo confessio est de iure naturali, confessio. s. vocalis, quia vocaliter ei dominus loquebatur, & ille vocaliter respōdebat. **IT E M.** Iob. Si abscondi quasi homo peccatum meum, & celavi iniquitatem meā in sinu meo: Quasi diceret, Non: ergo peccatum erat abscondere peccatum, & vt peccatum reprobatur Iob: sed ipse nō tenebatur nisi ad ius naturale: ergo ius naturale prohibet absconsonem peccati: ergo precipit, vel suadet confessionem.

IT E M. Greg. ibidem in Glo. Vere humilis non solum mala sua cognoscit; sed etiam voce confessionis aperit: sed humilitas de peccatis comisus est de iure naturali: ergo & vox confessionis peccati. **IT E M.** Ratione videtur; quia duplex est confessio scilicet cōfessio laudis, & cōfessio peccati: & vtraque est in gloriam Dei, sicut patet, quia dixit Iosue ad Achan. Confitere peccatum, & da gloriā Deo. sed natura dicitur Deum glorificandum, dicitur Deum laudandum, non tantum corde, sed et ore: ergo pari ratione dicitur peccatum vtroque modo confitendum. **IT E M.** Pœnitentia tres ha-

bet partes. s. contritionem, confessionem, & satisfactionem: sed contritio, & satisfactio sunt de lege naturali: ergo pari ratione & cōfessio. **IT E M.** Omne opus virtutis spectat ad dictamen naturę: sed confessio peccati est opus virtutis: ergo &c. Probatio minoris. Veritas est virtus (vt vult Philosophus) sed veritas est, quæ habilitat ad dicēdū uerum: sed maxima difficultas est in enarrando suum peccatū verè: ergo maximè circa hunc actum consistit virtus: ergo &c.

CONTRA. Ius naturale (vt dicit Isid.) idem est apud oēs: sed confessio peccati non est eadē apud omnes: ergo confessio peccati non est de iure naturali.

IT E M. Videtur quod sit contra naturam; quia naturale est cuiuslibet, & de natura recta celare amici commissum; sicut dicitur Prouerb. Sed magis se debet quisque diligerè; quàm proximum ex dictamine naturę: ergo natura dicitur peccata propria esse celanda. **IT E M.** Naturale est cuiuslibet celare verenda corporis: ergo similiter verenda spiritus: sed peccata sunt turpitudines animæ: ergo peccatū confiteri potius est contra naturam, quàm secundum naturam. **IT E M.** Recta ratio, quæ est naturę cōformis, erubescit turpia cogitare: ergo si plus est referre, siue dicere, quàm cogitare; videtur quod peccatum suū quisque per naturam erubescit dicere: ergo cum cogitare turpia, & facere, sit contra naturam, & rationem rectam: pari ratione & referre. **IT E M.** Per naturam recordatio iniuriarum est

ocasio

ocasio inimicitie cōfirmandę: sed peccator per peccatum est iniuriatus Deo: ergo recordādo peccatum, & iterando, inimicitias renouat; sed quod fecit hominem inimicum Deo, uel magis inimicum, est contra naturam, & rationem rectam: ergo & confessio sceleris.

RESOLVTIO.

Mentaliter quidem confiteri (quod idem est, quod illam offensam agnoscere) utiq; de iure naturæ. est. Vocaliter autem in casu quidem Deo, in generali uero homini eadem natura confiteri dicitur.

RESPONDEO. Dicendum, quod dupliciter sunt aliqua de dictamine iuris naturalis: aut in generali, aut in speciali. In speciali, ut honorare parentes. In generali, ut dicitur natura ea, quæ super addit lex euangelica: sicut sunt aliqua supererogationis; ut consilia, uel etiam aliqua sacramenta. Intelligendum est igitur, quod est confessio peccati mentalis, & uocalis. Mentalis cōfessio est recognitio peccati, & offensæ: & hæc est de dictamine naturæ in speciali, secundum quod cognitio offensæ est de dictamine naturæ. Cognitio autem offensæ humanæ est de dictamine naturæ per se, secundum quod est ratio naturalis. Sed cognitio offensæ diuinæ est de dictamine naturæ adiuuata aliquo modo per fidem. Quo modo enim scit homo se offendere Deum, quem non uidet, nisi per aliquem radium fidei hoc cognoscatur: cum autem homo cognoscatur, quod Deum per preuaricationem inhonorat: natura dicitur, quod ab ipso est misericordia humiliter petenda; & hoc nunquam

est, nisi cognoscatur culpa. Vocalis uero confessio est duplex, scilicet quæ fit Deo, & quæ fit homini. Vocaliter cōfiteri Deo dicitur natura, nō simpliciter; sed in casu: ut puta, quādo Deus exigit, sicut exegit ab Adā & Cayn. Vocaliter autem cōfiteri homini non dicitur natura, nisi in generali. Dicitur enim, quod omnibus modis recōciliari oportet Deo, quibus ipse statuit: unde natura sic dicitur, quod si Deus arbitriū constitueret inter se, & peccatorem; quod ipsi esset culpa reuelanda: & ita dicitur in generali: dicitur etiam, quod illi essent dicenda uera: Et sic patet quomodo confessio spectat ad legem naturæ. Quædam enim est de dictamine naturæ per modum necessitatis; quia natura dicitur illam simpliciter, & specialiter. Quædam etiā est de dictamine naturæ per modum expedientis non simpliciter; sed in casu necessitatis; ut cōfessio uocalis facta Deo. Quædam uero dicitur in uniuersali solum: & hæc est confessio facta homini.

EX HIS patent obiecta ad primam partem, nam auctoritates procedunt secundum primam uel secundam uiam. ut patet. Similiter prima ratio inducta ex simili in confessione uocali laudis; quia sicut in casu laudare oportet ore, tamē semper debet actu, uel habitu laudare in corde: sic & intelligendum de confessione peccati. **AD ILLUD**, quod obicitur de partibus aliis, scilicet contritione, & satisfactione. Dicendum, quod iste partes respiciunt pœnitentiam, secundum quod est uirtus, & secundum quod est

est sacramentum; sed specialiter contritio, & satisfactio respiciunt uirtutem: sed confessio magis est poenitentiae ut sacramentum; si cut melius patebit infra. Confessio enim peccati quae fit homini, ortu habet non tantum a natura; sed et ab institutione diuina: & ex hoc patet responsio ad ultimum, quod dicit, quod est opus uirtutis. Dico. n. quod reuera opus uirtutis est; sed non omnino: sed uirtutis cum adiunctione institutionis sacri; uirtus enim non dicitur, quod peccata occulta dicantur homini. Similiter nec poenitentia dicitur illud per se quantumcunque homo doleat; sed cum Deus instituit, tunc uirtus obediens imperauit per se accelerauit, & ueritas actum direxit. Et ita patet, ad quam uirtutem spectet confiteri, & quomodo sit opus uirtutis, & cuius. Vnde poenitentia in generali dicitur secundum quod est uirtus uolens facere emendam; obedientia per mandatum specificat; ueritas elicit, & regula.

AD ILLUD, quod obiicitur in oppositum, quod non est idem apud oes. Dicendum, quod illud intelligitur de eo, quod natura dicitur in particulari, non in uniuersali.

AD ILLUD uero, quod manifestare peccatum est contra rationem. Dicendum, quod peccati propalatio potest fieri dupliciter, uel ad sui ipsius commendationem, sicut faciunt peccatores, qui letantur, cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis, quorum uia pueris &c. quibus est facta frons mulieris meretricis, & de quibus dicitur. Peccatum suum sicut Sodoma predicauerunt &c. & haec est contra naturam; & contra rationem rectam, & ad pro-

Quo se querit.

uocandam diuinam inimicitiam. Et uerecundia, & confusio: huic opposita est adducens ad gratiam, & gloriam. Alia est confessio, quae fit ad sui accusationem ad inueniendam diuinam propitiationem: & haec est ordinata ad faciendum emendam, uel ad curandum plagam occultam. Vnde sicut natura dicitur, quod uulnus est in locis secretis est aperendum medico ad curationem, quamuis dicitur pudenda operienda, sic est de peccatis. Et sicut si aliquis uulnus nullus ostendere, iudicari superbus & stultus, & facere contra naturam, & salutem suam; sic, intelligendum est in proposito: & ex hoc patet responsio ad oes rationes. Nam si uulnus amici deberet curari per meam confessionem, sicut & proprium dicitur rationem, & natura, quod ego deberem ipsum precedere. Quamuis autem naturae dictamini consonum sit erubescere, & nunquam detegere peccatum per confessionem: propter illam tamen causam non est dimittenda confessio. Et hoc propter multiplicem utilitatem quam habet: & propter hanc instituit eam Deus. Valet. n. ad peccati cognitionem propter instructionem sacerdotis. Deut. Si difficile, & ambiguum apud te &c. Ad cogniti delectio nem per sal. Dixi, confitebor &c. Si propositum ualeat, quanto magis ualeat opus? Ad cogniti & delicti satisfactionem; quia erubescencia in confessione est magna pars satisfactio nis. Eccl. Est confusio adducens gratiam, & gloriam. Ad poenitentiam diminutionem in clauium potestate. Matt. Quodcumque solueris super terram &c. Ad Dei laudem. Iosue. Da gloriam Deo, & confitere &c. & indica mihi quod feceris. Ad intercessorum multiplicationem. Iaco. Confitemini alterutrum peccata uestra, & orate pro

inui-

in uicem. Ad conscientiae assicura tionem. Vnde Dauid statim cum dixit, Peccauit audiuit. Transtulit Dominus &c. Et hoc magnum bonum est 2. Cor. Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae.

QV AESTIO II.

An confessio instituta fuerit in lege, & ex lege ueteri?

UTRUM confessio fuerit instituta in lege scripta. Et quod sic uidetur. Leuit. dicitur de sacerdote, qui debebat hircum emis sarum emittere. Confiteatur oes iniquitates filiorum Israel, & uniuersa delicta, atque peccata: sed non poterat sacerdos confiteri peccata aliqua, nisi illi prius confiterentur ea: ergo uidetur quod ibi fuit confessio instituta. ITEM. Hoc uidetur auctoritate Salomonis, qui dicit. Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: constat quod loquitur de his, qui erant tempore legis & constat, quod non intelligit de absconsonone respectu Dei, cui omnia sunt nota: ergo respectu ministri Dei: ergo &c. ITEM. Isa. Narra si quid habes, ut iustificeris: sed narratio dicit actum sermonis, & confessionem uocalem: & constat quod loquitur pro tempore legis; quia exhortando non predicando: ergo uidetur quod tempore legis esset confessio in praeccepto. ITEM. Hoc uidetur. Plus est aliquid pro fiteri facto quam uerbo; plus et confiteri peccata coram omnibus, quam coram uno; sed ipsi confitebantur se peccatores coram omnibus, dum offerebant hostiam pro peccato: ergo cum ad hanc tenerentur, uidetur quod multo fortius ad confessionem

oris. ITEM. Confessio oris instituta est ad hoc, ut sacerdos sit medius arbiter: sed in lege ueteri sacerdos erat mediator. Vnde per totum Leui. ubi agitur de oblatione, dicitur. Orabitque sacerdos, & remittetur ei. ITEM. Vetus lex fuit lex rigoris, & magis puniebat, quam noua: sed confusio, quae est poenitentia, est magna poena ergo magis fuit competens legi ueteri, quam nouae. ITEM. Ratio, quare est instituta confessio, est ut fiat reconciliatio ecclesiae: sed ecclesia erat in uete. te. & unitas magna: quia unus dum peccabat iniuriabatur toti multitudini; sicut manifestum est in Achar: ergo tunc debuit institui confessio peccati.

CONTRA. Aug. Oblatio sacrificiorum confessio fuit peccatorum: ergo uerum quod non fuerit ibi alia confessio, quam oblatio. ITEM. Confessio ordinata est ad absolutionem: sed lex transgredientes ex certa scientia, faciebat occidi sine misericordia: cum ergo non tenerent aliquis facere se occidi, non tenebant confiteri. ITEM. In confessione manifestantur, quae cordis sunt, & occulta: sed lex prohibebat manum, non animum: ergo confessio legi non competebat. ITEM. Si confessio fuit in lege, aut sicut morale; aut sicut sacrale. Si ergo sicut morale: ergo si fuerit in lege naturae. Si sicut sacrale: ergo cum alia & alia sint sacra nouae legis, & ueteris, non deberet esse in noua. ITEM. Usque ad aduentum Christi fuerunt homines sub umbra, & ante non puenerunt ad lucem: sed per confessionem peccati perdit peccator in apertum: ergo ante aduentum Christi non debuit esse peccati confessio. ITEM. Confessio est

ca. 12. 14.

Para lip. 2.

ca. 17.

Pf. 31.

cap. 4.

ca. 18.

cap. 7.

cap. 5.

Ioā. 20 est ordinata ad potestatem clauium: quia confitens absoluitur: sed in sola lege noua dictum est sacerdotibus. Quorum remisisti peccata &c. ergo uidetur, quod cum ante non fuerit potestas absoluenti, quod nec fuerit necessitas, nec utilitas confitendi.

RESOLVTIO.

Confessio cum sit manifestatrix scelerum, quæ opera tenebrarum sunt: ad Dei & proximi reconciliationem ordinata: in lege ueteri, quæ lex est umbræ & figurarum, institui non potuit, nisi in figura.

Eph. 5. RESPONDEO. Dicendum, quod duo sunt principaliter in confessione, propter quæ oportuit, & conueniens fuit confessionem institui. Primum est propter deletionem peccati, & manifestationem: & iste est finis confessionis in se. Secundus finis est propter reconciliationem faciendam Deo, & eius ecclesie. Primum igitur fit propter peccati deletionem: peccator enim dum malè agit, odit lucem: & ideo in reuersione ad iustitiam oportet redargui opera infructuosa tenebrarum: quæ autem arguuntur, a lumine manifestantur, hoc autem est per confessionem: & ideo debuit in ea lege institui confessio, in qua est manifestatio ueritatis: in ea (inquam) lege, in qua uerbum caro factum est, ut intelligibile fieret sensibile, & manifestum. In ea lege debeat occulta, & tenebrosa opera manifestari: & uerba cordis formam uocis induere: hæc autem est lex gratiæ: & ideo confessionis institutio quantum ad primum finem competit legi gratiæ. Alius finis est ad reconciliationem faciendam,

humano arbitrio mediante; ideo fit homini, ut homo sit iudex, & arbiter inter Deum, & peccatorem. Arbiter autem talis debet esse, qui possit manum ponere in utrumque: talis autem non potuit esse, quousque; Deus factus est homo: & tunc homo deificatus datus est nobis mediator, & arbiter Christus, qui potuit arguere, & manum ponere in utrumque. Hic autem reliquit in ecclesia successores, quos & arbitros constituit, & rectores ecclesie, quibus commisit auctoritatem reconciliandi. Et quoniam hæc auctoritas primo fuit in Christo, & in nullo potuit esse, antequam ueniret ille principalis mediator, & hoc solum in lege noua fuit, ideo tantum in hac lege institui confessio debuit. Commendo ergo, quod confessio potest esse sacramentum, (confessio inquam uocalis) solius noue legis fuit; nec precessit in lege ueteri nisi in figura, quia illi legi non competebat. Precessit autem in hoc, quod sacerdotibus data erat auctoritas discernendi inter lepram, & non lepram, sanctum, & profanum. Sed hæc quidem erant corporalia, & non spiritualia: & illam figuram ostendit dominus impletam esse in lege noua, cum mundatos ad sacerdotes mittebat, ut dicitur Matth. 8. ubi uoluit aliqui dicere. quod confessio fuit insinuata: sed magis (ut uidebitur) fuit ibi instituta.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod fuit ibi confessio, quia sacerdos confitebatur. Dicendum, quod talis non erat confessio sacramentalis, quæ fit homini, de qua nunc loquimur, qua aliquis se accusat: sed illa fiebat Deo in generali

rali de peccatis ipsius multitudinis, non alicuius particularis personæ. AD ILLUD, quod obiicitur, de absconsione. Dicendum, quod intelligit de absconsione, quæ est per peccati defensionem, & palliationem, sicut faciunt hypocritæ: & illud est falsitatis: & hæc est contra legem naturæ & respectu Dei, & respectu hominis. Quamuis autem sit prohibitum mentiri, non tamen est præceptum dicere omnem ueritatem. AD ILLUD, quod obiicitur de narratione. Dicendum, quod intelligitur de narratione secundum linguam, & os cordis. Vel si intelligatur secundum os corporis, ad hoc intelligitur, quod fiat respectu Dei: quemadmodum fit oratio uocalis non ad Deum instruendum; sed excitandum in nobis affectum pudoris, uel amoris, uel doloris, uel alicuius alterius affectionis. AD ILLUD, quod obiicitur, quod plus est factum profiteri, quam uerbo. Dicendum, quod illa oblatio non erat professiua peccati; sed hostiæ oblationis pro peccato: ex consequenti autem ostendebatur peccator. Sed hoc non est in speciali; sed in generali: nec magis sacerdoti, quam alii: & hoc quidem decebat aliquo modo fieri: quia iam ecclesiastica unitas in conformitate sacramentorum, & uniformitate cultus diuini cœperat inchoari. AD ILLUD, quod obiicitur, quod sacerdos erat mediator. Dicendum, quod & si mediator esset ad offerendum hostias figurales, non tamen erat mediator in absolueno: & ita sacerdoti non debebat fieri confessio peccati; sed oblatio hirci, uel uituli non

sic est de sacerdote no. test. qui sicut uerum Christi corpus conficit, & potestatem habet ad conficiendum; sic auctoritatem habet ad corpus mysticum absolueno. AD ILLUD, quod obiicitur, quod lex uetus erat lex rigoris, & oneris. Dicendum, quod quamuis confessio onerosa uideatur propter pudorem, tamen est sarcina miro modo alleuians per absolutionem: & ideo illi legi non competebat. Hic enim fit ab omni peccato absolutio, ibi uero sine omni misericordia grauis peccatoris fiebat damnatio, propterea non competebat illi legi talis perfectio. AD VLTIMUM, de unitate ecclesie. Dicendum, quod unitas erat; sed tamen figuralis respectu ueræ unitatis huius ecclesie: & ideo sicut sacrificium fuit figurale, ita & sacerdos, ita reconciliatio: & postremo confessio; quia leprosus; se sacerdotibus ostendebat.

QUESTIO III.

A quo instituta sit confessio?

A quo fuerit instituta confessio, & quod fuerit instituta a Christo uidetur; quia sacerdotium fuit institutum a Christo ad remissionem peccatorum, & absolutionem; sed sacerdotes non possunt, nec debent soluere; nisi sciant a quo soluant: sed posito posteriori, ponitur prius: ergo si Christus instituit absolutionem, multo fortius confessionem.

ITEM. Cuius est instituire totum, & partes: sed dominus instituit penitentiam, cum prædicauit, & præcepit. Agite penitentiam. ergo tunc instituit confessionem. ITEM. Confiteri peccata occulta, hoc est magne perfectionis,

fectionis, & superadditum mandatis legalibus: sed nullus potest hoc præcipere, nisi qui per oia potest super hominem: ergo solus Christus ad confessionem peccatorum potuit obligare. **ITEM.** *Mat. 3.* Ioannes præcurrit saluatorem, & uerus fuit præcursor: non tantum in uerbis, sed in gestis: sed omnes, qui baptizabantur a Ioanne, confitebantur peccata. ergo sicut præcessit in Ioanne baptismus præparationis, & confessio præparationis; ita utrumque debet institui a Christo. **ITEM.** Hoc sacramentum pernecessarium est, sicut baptismus; quia secunda tabula est post naufragium: quando iam non ualet baptismus: sed Christus per seipsum nos liberauit a naufragio, & primam tabulam instituit: ergo uidetur, quod similiter & secundam, & ita confessionem ipsam.

Dist. 3. p. 2. ar. 1. q. 2. **CONTRA.** Sacramentis, quæ dominus instituit, ipsemet usus fuit, ut prius uisum est in Baptismo, & Eucharistia: sed ipse nunquam fuit confessus aliquod peccatum: ergo &c. **ITEM.** Christus in factis suis nobis dedit exemplum: sed ipse absoluit sine omni confessione mulierem in adulterio deprehensam: ergo non uidetur instituisse confessionem, sed potius noluisse. **ITEM.** Quæro, ubi instituit. Si dicas, ibi, Agite poenitentiam. Contra. Nondum erant sacerdotes, quibus possent, & deberent confiteri: ergo in illa prædicatione non implicabatur confessio. **ITEM.** Alii dicunt, quod instituerit ibi, ubi misit leprosum ad sacerdotes. Sed contra. Matt. viii. dicitur. Vade, & ostende te sacerdotibus, & offer munus

tuum, quod præcepit Moyses: ergo constat, quod mandauit facere, quod fiebat in lege, & illud non erat confessio uocalis: ergo &c. **ITEM.** Dicunt alii, quod ibi Ioan. xx. Accipite S.S. quia dum instituit sacerdotes, & potestatem absoluendi eis dedit præcepit per consequens aliis, ut ad eos peccata deferreret. Sed contra. Difficilius est confiteri, quam confessionem audire: ergo magis specialiter de hoc debuit mandatum dare. **QVÆRITVR** igitur, quare Christus non instituit confessionem expresse, sicut alia sacra.

RESOLVTIO.

Formale confessionis, hoc est potestatem absoluendi, per se instituit Christus: at uero materiale, quod est peccati detectio, insinuauit solum; Apostolis instituendum relinquijit.

RESPONDEO. Dicendum, quod duo sunt in confessione. Vnum formale, & completium: & hoc est absolutio, siue potestas absoluendi, uel medicandi: & hanc dominus instituit, qui potestatem clauium concessit: & penes hoc residet uirtus. Aliud autem est materiale: & hoc est detectio peccati, siue morbi: & hoc dominus non instituit in se, sed insinuauit. Ratio autem, quare non instituit (ut dicunt aliqui) hæc fuit, quia iussit ægroto exponere medicum, & medicinam: & ulterius consilio peccati non ualet extorta, sed debet esse uoluntaria: ideo dominus insinuauit, relinquens hoc in uoluntate ægroantium. Et hoc est quod dicit Hugo. Medicis dixit, ut curarent, sed infirmis non dixit, ut ad medicos curandi causa uenirent: hoc

2o col. lateral.

Libr. 2. p. 146.

hoc

hoc quasi certum esse uoluit, quod ægri libenter salutem quærent, & se curandos offerrent, si medicos inuenirent. Et licet hoc sit satis probabile, potest tamen & aliter dici, quod dominus confessionem per se non instituit, quia est in remedium recidiuantium: sed quia Christus erat ecclesie fundator, & ueniens tibus omnium peccatorum per baptismum fiebat remissio: ideo ab eo non debuit institui confessio, ne ex uerbo domini daretur aliquibus recidiuandi occasio. Cum autem ecclesia fuit instituta, & labi homines ceperunt; tunc remedium ne desperarent, uel contemnerent, publicari oportuit: & ideo per Apostolos confessio debuit institui, auctoritate sibi a domino tradita in clauibus sibi datis, in quibus potestatem recuperant sanandi. & ita imperandi modum conuenientem salutis: & hoc quidem erat per morbi detectionem, & peccatis humiliationem, & sacerdotali absolutionem: & ideo confessio fuit a domino insinuata, ab Apostolis instituta, ab episcopo Hierosolymitano. S. Iacobo promulgata. Et sicut sententia de non seruandis legalibus promulgata fuit Act. xv. sic & confessio omnibus his peccantibus indita, & imposita Iac. v. Confitemini alterutrum peccata uestra. Et iterum, non solum hæc est ratio, sed etiam ulterior est potestatis confessio. n. hominis est opus pure humanum: unde non est data uirtus sacramenti ipsi confessioni, sed absolutioni: ideo recte hominibus puris institutio debuit reseruari. Ex his, que dicta sunt, quatuor possunt rationes elici, quare dominus immediate confessio nem, & expresse non instituit. Pri-

Nō placet hæc Sco. dis. presen. q. vnica in fi. 1. artic.

ma quidem, quia non oportuit. Secunda uero, quia in hoc uoluntaria esse debere docuit. Tertia, quia est sacrum recidiuantium. Quarta, quia quantum est de se, est opus humanum: unde credo, quod non per se instituit: & si dicatur instituisse, hoc est intelligendum insinuando, & auctoritatem dando.

Ex hoc patet ratio ad primum, & secundum: dominus. n. formale penitentiae instituit per se, materiale autem non: & ratio uisa est supra. Ad tertium quoque patet responsio: quia apostoli hoc poterant præcipere auctoritate clauium sibi datarum, quia aliter frustra essent datæ. Ad illud, quod obiicitur, quod confitebatur &c. Dicendum, quod utrumque saluator impleuit: sed unum per se, quia decebat ipsum: & alterum per alios, quia eos decebat uti confessione. Christus. n. quia omnia sciebat, sine confessione oris absoluebat. Sed hoc apostoli facere non poterant: quia nisi per ægrotum non poterant nosse plagam. Ad illud, quod obiicitur ultimo. Dicendum, quod Christus instituit secundum hoc quod erat ibi completionis: non tamen totum sicut baptismum: quia non conueniebat ei ita fabricare totam tabulam recidiuantium, sicut primam accedentium.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO. I.

An omnes adulti tam boni, quam mali confiteri teneantur.

Consequenter uiso de institutione confessionis: queritur de obligatione ad ipsam. Et quantum ad hoc tria queruntur. Primum per comparationem ad subiectum. Secundum per comparationem ad tempus. S. Bon. Lib. 4. Li Ter.

Tertiò p cōparationē ad modū. **V**TRVM omnes adulti boni, & mali ad confessionem teneantur. Et q sic, uidetur per Decretalem de pœnitentiis, & remissionibus. Lib. 5. Oīs utriusq; sexus fidelis, postquā ad annos discretionis peruenerit; oīa peccata sua saltem semel in anno fideliter cōfiteatur proprio sacerdoti. Et q illud sit præceptum; patet in hoc, q subiungitur grauis pœna. s. q uiuens ab ingressu ecclesiæ arceatur; & moriens Christiana careat sepultura. Itē i. Ioh. i. Si dixerimus, quia peccatum nō habemus; mendaces sumus, & nos seducimus; & ueritas in nobis non est: loquitur de oībus cōfiter; ergo oīs, qui dicit se non habere peccatum, peccat mortaliter: ergo qlibet tenetur se recognoscere peccatorem secundū formam ecclesię, quę tradita est peccatoribus: sed hoc est per cōfessionē: ergo &c. **IT E M.** Præceptum est omnibus orare, & nullus absoluitur quantumcumque perfectus ab oratione Dominicali; ergo oīs tenentur dicere, *Dimittite nobis debita nostra*) sed dominus non tantum orationem instituit, immo etiā confessionē: sed oratio est opus satisfactorium, & præsupponit confessionem; ergo &c. **IT E M.** Quantumcūque aliquis sit sanctus, & iustus; si potens est corpore, tenetur Quadragesimam ieiunare, nec propter aliquam sanctitatem absoluitur ab ecclesiæ institutione; ergo pari ratione, nec a confessione.

CONTRA. Augu. dicit, & habetur Distin. præcedenti. Pœnitentia perfecta ad baptismi puri-

tatem conatur reducere: sed possibile est aliquem ueram pœnitentiam perficere pro peccato: ergo possibile est redire ad innocentiam baptismalem: sed habēs innocentiam baptismalem non tenetur cōfiteri, quia purus est: ergo non uidetur, quod oēs ad confessionem teneantur. **IT E M.** Confessio, & sacramentum pœnitentię est institutum pp hoc, ut recidiuantes post baptismum possint resurgere: sed possibile est, quod aliquis conseruet innocentiam baptismalem: ergo talis non tenet cōfiteri. **IT E M.** Possibile est in multis, q nō habeant nisi uenialia: sed uenialia non tenentur cōfiteri homo, q in illis decedens potest saluari, & sola contritione possunt deleri: ergo talis non tenetur cōfiteri, quamdiu in tali statu consistit. **IT E M.** Possibile est, quod aliquis ita intentus sit circa eterna, ut non habeat remorsum de aliqua culpa: aut ergo talis tenetur cōfiteri, aut non. Si non, tunc nō oēs obligantur. Si tenentur, & non habet conscientiam peccati, tenetur ad confitendū, siue ad dicēdū contra cōsciētā, & ita mentiri: qd nefas est dicere: ergo non oēs obligantur.

RESOLVTIO.

Vniuersi, saltem semel in anno confiteri tenentur, & ex traditione Apostolorum, & ex decreto Ecclesię.

RESPON. dicendum, q teneri ad cōfessionem peccatorum est dupliciter. s. ex institutione prima, quia instituta est sub pœcepto, uel ex cōstitutione supradata. Primū pœceptū datū fuit ab Apostolis, & uulgatū fuit a Iacobo

Iaco. 5. cōbo episcopo Hieros. Secundū a patribus ī gñali Cōcilio, & uulgatū fuit ab Innoc. iii. Rōne primi mandati, institutionis, qm instituta ē directē cōtra mortale; tenebantur omnes cōfiteri, qui post baptismū peccauerūt mortaliter. Ratione uerò secūdæ institutionis tenentur oēs saltem ad semel in anno. Ratio autem huius institutionis triplex est. Prima est uniuersalis indigentia. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei: nō est enim qui faciat bonum, & nō peccet. **Rom. 3.** **Ecl. 7.** ideo Deum debet quilibet glorificare, confitendo se peccatorem. Qui enim se peccatorem confitetur, Deū glorificat; ostendens se Dei gratia, & misericordia indigere. Secunda ratio fuit sacræ communionis reuerentia, quia omnes tenentur in pascha communicare tam perfecti, q alii: & tunc, quia agnus paschalis cum solemnitate manducandus est; ut mundi essent manducantes, & dignum oportuit remedium præmitti probationis, & purgationis, & hoc quidē est in confessione peccati. Tertia rō fuit discretio gregis dominici: ne lupi absconderentur in grege; qui manducarent agnos: ideo institutum est, ut uultus conscientiarum suarum sacerdotibus ostēderent, & ne hæretici palliārēt, & sub pelle innocentiaē se absconderent, oībus quantumcumque sint innocentes, pœceptum est cōfiteri: & ideo omnes quantumcumque sint boni, tenentur cōfiteri semel in anno.

AD ILLVD, q obicitur, q pœnitentia perfecta reducit ad innocentiam. Dicendum, q illud

uerū est de culpa, pro qua fuit illa pœnitentia assumpta: sed quā diu inuis in hac uita, uni culpe succedit alia: & ideo oportet, q renouetur confessio, & pœnitentia. **AD ILLVD,** q obicitur, q instituta est propter recidiuantes. Dicēdum, q in baptismo delentur nihilominus uenialia & mortalia: & ideo baptismus ualet contra illa. Similiter de pœnitentia intelligendum; q principaliter instituta ē propter mortalia, ad minus ipsa cōfessio: sed tamen ualet cōtra oē peccatum & ita contra oēm lapsum siue p mortale, siue per ueniale. Licet ergo aliquis conseruet gratiam baptismalem, in quantum delet originale, & culpam mortalem: nullus tamen est adeo iustus, q conseruet quantum ad deletionē uenialis, quia tota die iteratur: ideo expedit ei, si numquā mādasset ecclesiā, cōfiteri: nūc aut non solum expedit: sed etiā necessariō obligat. **AD ILLVD,** qd obī, q nō tenemur uenialia cōfiteri. Dicēdū, q (sicut factū est) tētio ad cōfessionē est dupliciter, uel pp uinculū peccati, uel pp uinculū solius pœcepti. Venialia igitur non tenentur cōfiteri propter uinculū peccati; sed hoc solum est propter obligationē pœcepti, quæ obligat unumquēque ad confitendum: & ideo si non habet nisi uenialia, tenetur illa cōfiteri: unde si haberet mortalia, quæ confiteretur, non teneretur ad uenialia. **AD ILLVD,** qd obicitur de eo, qui nō habet remorsum. Dicēdū, quod impossibile credo secundum statum uiatoris,

quod aliquis unum diem, uel septimanam trāseat sine remorsu uenialis; tamen quod totum annū trāseat, hoc habeo magis, p̄ impossibili; & uix credo, quod fuerit hoc donū in aliquo, nisi in Christo, & eius matre: & ideo unusquisque uel habet cōscientiā, uel debet habere: & omni hora petere. *Dimitte nobis, &c.* uix enim credo, quod homo quamdiu sit in uita ista, sit sine ueniali. Tum propter frequentiā, quia strepitus uitiorum & peccatorum uenialium semper insonant auribus nostri cordis. Tum propter ignorantiam, quia in multis uenialiter peccamus, & ignoramus, & nō consideramus. Tum propter adhærentiā, quoniam uenialia ista sunt magnæ adhærentiæ, maximè quando habetur affectio circa aliquod terrenū: & iō quātūcūque quis sit perfectus, corde debet recognoscere, & ore confiteri se peccatorem esse. Si tamen aliquis esset, qui nō haberet peccatum propter superabundantē gratiam, dico quod non teneretur ad illud mandatū, quia solis peccatoribus, & uiatoribus est datum: talis autē iam in cælis habitat. Si autē esset aliquis, qui non haberet propter ignorantiam, uel negligētiam, non excusatur a mandato propter ignorantiam: non tamen tenetur aliquid dicere, quod non habeat in corde, sed tenetur recogitare, & postea tenēdicere: Hoc autē non credo posse cōtingere homini habenti intellectum, & usum rationis, nisi per speciaissimam gratiam, quā etiā credo Apostolos nō habuisse; quia uenialiter peccauerunt, sicut dicit Grego. uel propter ni-

miam negligētiam Et sic patet, quod secundum communem legē saltē semel in anno omnes adulti tenentur cōfiteri uniuersaliter, & omnes debent orare; *Dimitte nobis, &c.* nec est aliquis, qui in multis nō possit seipsum arguere.

QVÆSTIO II.

An statim, oblata occasione, teneatur homo confiteri?

Quantum ad tempus. queritur, utrum peccator statim cum possit, teneatur confiteri. Et quod sic uidetur. Hug. de sancto uict. Si necessitas non est, quæ pretendatur, cōtemptus non excusatur: sed cum se offert confitēdi opportunitas, nulla potest prætendi necessitas: ergo nō excusatur a contemptu. **ITEM.** Quanto hō plus p̄manet in peccato, tanto est inhabilior: ergo quanto citius confitetur, tanto est habilior ad resurgēdum. Sed constat, quod aliquando tenetur confiteri, & non nisi quando est habilior; si ergo tanto habilior, quanto citius: ergo quāmoocyū potest, tenetur confiteri. **ITEM.** A egrotans morbo corporali, & periculoso, quia appropinquat morti, & ignorat mortem, tenetur querere medicum, & consulere sine dilatione, & statim, si offert se opportunitas: ergo cum maior sit ægrotudo corporis spiritualis, & maius periculum, & dies mortis ignoretur, quod sine dilatione tenetur confiteri. **ITEM.** Iste, qui est in gratia, tenetur numquam cadere: ergo ab oppositis, iste qui est in culpa (si non reportat de malo commodum) tenetur nunquam in culpa esse; & si tenetur

num-

RESOLVTIO.

nunquam in culpa esse, & hoc non potest esse nisi resurgēdo: ergo statim ex quo peccauit, tenetur resurgere, quia confessio est ad resurgēdum a peccato: ergo, &c.

CONTRA. Præceptum affirmatiuum non obligat ad semper: sed ad aliquod tempus determinatum: sed quantumcunque rei indeterminatæ additur determinatio temporis, non tenetur ante illud tempus quis obseruare: sed in mandato de confessione dicitur, quod debet confiteri semel in anno: ergo uidetur, quod non sit transgressor, siue omittat, siue differat confiteri usque ad annum.

ITEM. Si tenetur ad statim, pari ratione in alio nunc: sed cum sint Nunc, infinita in tempore: tunc infinities peccaret, si omitteret; sed hoc est inconueniens: ergo &c. Si tu dicas, quod tenetur statim, cum recognoscit offensam. **CONTRA.** Esto, quod non recogitet, non tenetur: sed hoc est malum, & negligentia: ergo reportat commodum de malitia. **ITEM.** In eadem Decretali datur mandatū de eucharistia, & sub eadem pœna: sed cōstat, quod nemo peccat omittendo, si differat sumere eucharistiā usque ad Pascha: ergo pari rōne de confessione. **ITEM.** Licitū est peccatori querere sacerdotē discretū, & expectare: ergo licitū est et querere tps idoneum & expectare ad penitendum, & satisfaciendum: & hoc est tempus Quadragesimæ ad hoc institutum: ergo uidetur, quod sine peccato liceat expectare quadragesimam.

Lib. 5. d. pœn. & rem. c. omnis utriusque.

Qui se in letale peccatū prolapsus esse agnouerit, conteri illic debet, & confiteri proponere: & immo (si adest occasio) ad pedes sacerdotis ore suam culpam exponere. Nam absque periculo usque ad Pascha differre non potest.

RESPONDEO. Circa hoc notandum, quod est loqui de confessione dupliciter, uel quantum ad propositum interius, uel quantum ad uerbum exterius. Si quantum ad propositum interius, sic communiter conceditur, quod tenetur proponere confiteri, & conteri; quia sine proposito cōfitendi, & emendandi non dimittitur peccatum, sicut nec sine contritione. Ad hoc autem tenetur, quando recogitat culpam commissam, & Dei offensam; uel quando tempus se offert, in quo recogitare dēt sicut in hora mortis, uel periculo, uel aliquo alio simili. Sed quando tenetur p̄gredi in actum, hic diuersimodē opinantur diuersi. Aliqui. n. dicūt, quod cū actus confitendi nō sit necessarius ad iustificationē, quia p̄ contritionē est iustificatio: & ita cōfessio solū sit necessaria: quia est in p̄cepto, & ecclesia non exigit ante Pascha: quod ante nō tenetur, nisi periculū mortis immineat. Huius autē dilationis dicūt cōcessā esse licētiam ex Decretali illagenerali Cōcilio edita. Oīs utriusque sexus, &c. Aliorū opinio est, quod sicut tenetur ad p̄positū cōfitēdi, dum se offert oportunitas interior: sic tenetur ad opus, quando se offert exterior. Aut enim propositum non est efficax, aut cadit a proposito efficaci: si quā

Ll 3. se

se offert oportunitas, in opus non exit: & dicunt, quod se offert oportunitas, quando habet discreti sacerdotis copiam, & peccati commissi memoriā. Nec obstat decretalis, quia non dat licentiā differendi, sed prohibet negligentiam, & dilationē: sicut est prohibet, ne quis ultra annū in excoicatione maneat: non tamē dat licentiā remanendi. usque ad horā illā. Similiter si imperator dat alicui personae infami priuilegiū, ut non agatur contra eā, sicut contra infamē, non propter hoc liberat ab infamiae nota: sed solummodo a pena, ut contra ipsam non agatur. Sic Decretalis illa non liberat a retentione, & offensa: sed ne ecclesia neget alicui ingressum in ecclesiā, uel in sepulturam, si facit post. Sicut ergo ante conditionē Decretalis tenebatur confiteri, quando se offerebat oportunitas: sic uidetur, quod post eius conditionē: quia Decretalis non pro negligentibus: sed contra negligētes est edita. Quae autem istarū opinio nū uerior sit, dubiū est, & difficile iudicare. Tamē ad ueritatis clariorē intelligentiā distingui potest, quando queritur, quando obligatur fidelis confiteri, secundū duplicē obligationē, quae superius tacta est, & secundū duplex mandatū diuersimodē respondēdū est. Quidā. n. ad confessionē obligantur non ex culpa commissā: sed ex institutione ecclesiastica: ut potest illi, qui non habent mortalia peccata, tales differre possunt usque ad Pascha: quia mandatū illius decretalis non obligat, nisi sicut obligat ad eucharistiā, ad quam parat confessio sacerdoti facta. Quidā uerō non tantum obligā

tur ex ecclesiastica institutione: sed ex propria transgressione: & hi tenentur ex sacramenti institutione: de talibus generaliter asserere, quod possunt usque ad Pascha differre: uidetur mihi periculosum: similiter, quod teneantur sepe, quando se offert oportunitas confiteri, uidetur ualde durum. Ideo uidetur rationabiliter sentiendum mediū. scilicet quod oportunitas loci, temporis, & sacerdotis potest tripliciter se ante Pascha offerre. Aut ita quod timetur, ne unquam se offerat talis oportunitas, sicut est in his, qui grauiter infirmantur: & tales ante tenentur absque dubitatione ad confessionem: Aut ita, quod maior oportunitas expectatur, uel quantum ad tempus, uel quantum ad sacerdotē: & sic potest differri sine aliquo peccato: Aut ita quod nunquam rationabiliter maior oportunitas expectatur, uel quantum ad sacerdotē, uel quantum ad tempus: & tunc credo sine prauiudicio, quod tenetur. Et ideo aliter censendum est hic de religioso, aliter de laico. Nam religioso totum tempus uitae est tempus poenitentiae: & ideo habita copia sacerdotis, si peccauit mortaliter, credo, quod tenetur sine mora confiteri, & ad ipsum recurrere. Et intelligitur sine mora, sicut ratio recta determinat. Laicus uerō rationabiliter potest expectare tempus quadagesimale, quod est tempus poenitentiae: unde cum tempus sit magis opportunum in eis ad satisfaciendum, & confitendum, si expectent, rationabile est iudicare quod non peccent: dum tamen proponant firmiter tunc temporis confiteri. De clericis uerō iudicare non audeo:

deo: consilium tamen sanum credo, quod omnes qui cadunt per mortale, quam citius possunt, confiteantur: non enim uidetur uerē contritus, qui tam longo tempore uulnus peccati portat occultum. Si autem obiicias mihi, quod status non obligat aliquē, nisi per uotū. Respon. quod status non obligat, sed mandatū omnibus datū: ad nunc autem, uel ad tunc obligat oportunitas, quae diuersimodē offert se diuersis: & illud ueritatem habet in omnibus praecipis affirmatiuis, quod ad aliquod tempus obligatur unus, ad quod quidem tempus alter non obligatur: sicut patet in honore parentum. Fatendum est igitur, quod mandatū illud nullū obligat ad statim nisi in casu, ut uisum est.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod contemptus non excusat. Dicendum, quod ipse uocat necessitatem non tantum inuitabilem, sed necessitatis commoditatem: Vel dicendum, quod loquitur de illis, qui de hac uita sine sacramentis decedunt, qui non excusantur, si tunc possunt sacramentum recipere. AD ILLUD, quod obiicitur, quod quanto homo citius confitetur, tanto est habilior. Dicendum, quod homo potest resurgere a peccato ante confessionem, ut uisum est: & ideo cum deletū sit per contritionem, non sequitur illud. AD ILLUD, quod obiicitur de aegrotante morbo corporali. Dicendum, quod si aliam uideat uiam curationis, non tenetur medicum consulere, uel est si expectat tempus magis congruum: & quia ita est in proposito: ideo &c. AD ILLUD, quod obiicitur, quod tenetur nunquam

cadere. Dicendum, quod non est simile: quia teneri ad non cadendum est tentio praecipii negatiui, quod obligat ad semper: sed teneri ad reurgendum est tentio affirmatiui, quod non obligat ad semper. AD ILLUD, quod obiicitur ad oppositum. Dicendum, quod quantum est de mandato illius decretalis: non obligantur ante Pascha, sicut probant illae rationes: obligantur tamen aliqui ex necessitate institutionis sacri.

QVABSTIO IIII.

An confiteri teneamur ex charitate?

DE obligatione ad confessionem quantum ad modum. Et queritur utrum obligemur ex charitate. Et quod sic, uidetur, quia Augustinus dicit, & habetur in primo cap. huius Dist. Nemo potest confiteri, nisi suscitatus: a mortuo enim ueluti, qui non est, perit confessio: nemo autem resuscitatur, nisi qui a peccato soluitur: haec Augustinus, sed nullus soluitur a peccato sine charitate: ergo confessionem, quae est in praecipio, oportet fieri in charitate: quia aliter fieri non potest, ut debet. ITEM. In confessione peccati est laus Dei, ut dicit Hieronimus, sed non est speciosa laus in ore peccatoris, ut dicitur Eccl. 5. ergo cum non teneatur quis ad laudem Dei, nisi eatenus, qua est speciosa: ergo nullus tenetur ad confessionem faciendam in statu peccati: si ergo tenetur ad illam, tenetur in statu gratiae: ergo in charitate. ITEM. Tres sunt partes poenitentiae ordinatae. scilicet contritio, confessio, & satisfactio: ergo quilibet, qui tenetur ad poenitentiam, cum ad haec omnia teneatur, tenetur ordinate, ergo prius

Eccl. 17

ad contritionem : ergo nemo debet confiteri, nisi contritus : sed nō est cōtritus quis nisi in charitate : ergo si tenetur ad cōfitendum, tenetur ad cōfitendum ex charitate. **ITEM.** In cōfessione est absolutio : & illa est absolutio a pēna, nō a culpa (si cut melius patebit infra) hęc aut absolutio nulla est nisi pēdat absolutio culpe : ergo in nullo hēt illud sacramentū efficaciam, nisi in eo, qui hēt gratiam : sed q̄ recipit sacramentū, tenetur se disponere ad efficaciam sacramenti, alioquin fīcte accedit, & oīs talis peccat mortaliter : sed efficaciam cōfessionis nō est nisi in habente charitatem : ergo tenetur homo confiteri ex charitate.

CONTRA. Sacramentum penitentiae est cōtra morbum mortalis culpae efficaciam medicamentum : ergo in eo morbus ille curatur : ergo recipitur ibi salus mentis, & corporis : ergo uidetur, qđ nō oporteat ad illud afferre sanitatem : sed quærere : ergo non oportet, quod accedat ad confessionem ex charitate, nec ad hoc tenetur. **ITEM.** Ad opera p̄ceptorū, & ēt uirtutū, sicut cōtinere, obedire, parētes honorare, nō tenemur ex charitate : ergo uidetur, qđ nec ad cōfessionē. **ITEM.** Nullus scit se habere charitatem : ergo si tenemur confiteri ex charitate, cum nemo hoc sciat, utrū hoc fecerit, nemo est absolutus : ergo adhuc tenetur : ergo semp̄ tenetur iterare. Præterea, si accedit sine charitate, uidetur peccare mortaliter. **ITEM.** Cōfessio nō est opus priuilegiatum,

immo cōfessio peccati est peccatorū, & impiissimorū : sed non tenetur q̄s ad aliqua opa faciēda ex charitate, nisi quia sunt opera ualde nobilia : ergo &c.

RESOLVTIO.

Adsit sufficiens probabilitas charitatis, uel dispositionis ad charitatem, & sufficit.

RESPONDEO. Ad aliorum intelligentiam notandum, qđ q̄dā sunt sacramēta ordinata ad gratiam acquirendam, siue obtinendam, ut Baptismus, & Penitentia. Quaedam ordinata ad gratiam promouendam, siue augmentandam, ut Confirmatio, & Eucharistia. Dico igitur, qđ sicut sacramenta augmentantia gratiam nō habēt efficaciam, nisi in habentibus charitatem : sic sacramenta gratiam impetrantia non habēt efficaciam nisi in eis, qui se disponunt. Et sicut dictum est in præcedentibus, scilicet. **Dist. ix.** qđ non tenemur ad Eucharistiam accedere cum charitate secundum ueritatem : sed sufficit, qđ scđm probabilitatem : sic dico, qđ ad sacramentū penitentiae non est necesse, qđ accedat habens charitatem, uel dispositionē ad charitatem sufficientem secundum ueritatem : sed sufficit scđm probabilitatem. Hęc autem dispositio attritio est : qđ frequenter ob cōfessionē super adiunctam, & absolutionem sacerdotis formatur p̄ gratiam, ut fiat cōtritio, siue ad ipsam contritio subsequatur, & multis ibi gratia conceditur. Vnde dico, qđ sufficit, quod probabiliter se disponat ad gratiam p̄ omnium peccatorum detestationē : qđ si se nō disponit, immo cum uolun-

luntate peccandi accedit : dico, qđ peccat mortaliter : qđ sacramentū irritū facit quātum est in se, & hoc nō sine cōtēptu : unde tenet iterū reuerti ad sacerdotē, & petere absolutionē. Et si tu q̄ras, unde exigit hoc cōfessio, cū nō sit opus priuilegiatū, Dico, qđ hoc hēt, qđ est opus sacramentale ad iustificationē institutū : vñ hęc cōfessio ad absolutionē est ordinata. Concedo ergo qđ non est necessariū, nec obligatur quis confiteri ex charitate : sed tenetur confiteri uel ex charitate, uel ex dispositione, ad charitatem disponēte sufficienter : uel scđm probabilitatem, uel secundum ueritatem.

AD ILLVD, quod obiicitur, in cōtrariū, qđ nō cōfiteretur nisi suscitatus. Dicendū, qđ uocat suscitātū dispositū ad charitatem, qđ iā incipit suscitari, cū atteritur p̄ dolorem : & in cōfessione plerūq; recipit uitam. **AD ILLVD,** qđ obiicitur de laude speciosa. Dicendū, qđ laus est speciosa dupliciter. Vel scđm acceptionem Dei, uel scđm conscientiam laudantis. Illa est speciosa secundū acceptionem Dei, in qua peccator fit iustus, uel quā facit, postquam est iustus. Alia uerò est speciosa secundū iudi-

ciū cōscientiae nostrae, in quo cōscientia, & uoluntas cōformat se laudi diuinæ scđm suam existimationē : & ad hanc speciositatem tenemur, non ad illā : quia nescimus, qđ Deus acceptat : credimus tamen probabiliter, quod Deus acceptat uel sp̄, uel frequenter, qđ cōscientia recta approbat, tamē nescimus. **AD ILLVD,** qđ obiicitur de ordine. Dicendū, qđ contritio dicit duo, qđ dicit peccati detestationem, & dicit gratiae informationem. Ratione primi oportet, qđ p̄cedat : alioquin cōfessio est subfictio. Rōne secundi nō oportet, qđ in hoc non consistit fictio, cum nemo illud in se hęc sciat. **AD ILLVD,** qđ obiicitur de absolutione. Dicendū, qđ nemo recipit effectū, nisi charitatem habeat saltē in principio confessionis, uel in medio, uel in fine. Multi autē habent in fine, qđ tñ nō habēt in principio : & alii se credūt habere in principio, & i fine, qđ fortassis nō habēt : & aliqui non habēt, nec credūt se habere. Primi nō incurrunt offensam : sed acquirunt gratiam. Scđi euadūt offensam, quāuis nō acquirant gratiam. Tertii uerò nō acquirunt gratiam : sed iram : & sic patent obiecta.

DISTINCTIO DECIMASEPTIMA.

PARS TERTIA.

Adhuc de confessione sacramentali : an scilicet sufficiat laico confiteri.

Vnc priusquam præmissis autoritatibus, quæ his contradicere uidentur, respondeamus : tertiam questionem intueamur. Quod enim secunda questio cōtinebat, scilicet An sine confessione, & iudicio

dicio sacerdotis soli Deo confiteri sufficeret, expeditum est: & certificatum præmissis testimonijs, quod non sufficit confiteri Deo sine sacerdote: nec est uerè humilis & pœnitens, si non desiderat & requirit sacerdotis iudicium. Sed nunquid

Quest. Solut. æquè ualet alicui confiteri socio uel proximo suo, saltem cum deest sacerdos? Sanè ad hoc potest dici, quod sacerdotis examen requirendum est studiose: quia sacerdotibus concessit Deus potestatem ligandi atque soluendi. Et ideo quibus ipsi dimittunt, & Deus dimittit. Si tamen defuerit sacerdos, proximo uel socio est facienda confessio. Sed curet quisque sacerdotem quærere, qui sciat ligare & soluere. Talem enim esse oportet, qui aliorum crimina diiudicat. Vnde August. Qui uult confiteri peccata, ut inueniat gratiam, quærat sacerdotem, qui sciat ligare & soluere, ne cum negligens circa se extiterit, negligatur ab eo, qui eum misericorditer monet & petit: ne ambo in foueam cadant, quam stultus euitare noluit. Tanta itaque uis confessionis est, ut si deest sacerdos, confiteatur proximo. Sæpe enim contingit, quod pœnitens non potest uerecundari coram sacerdote, quem desideranti nec tempus, nec locus offert. Et si ille cui cõfitebitur, potestatem non habeat soluendi, fit tamen dignus uenia ex sacerdotis desiderio, qui crimen confitetur socio. Mundati enim sunt leprosi, dum ibant, ut se ostenderent sacerdotibus, antequam ad eos peruenirent. Vnde patet Deum ad cor inspicere, dum ex necessitate prohibentur ad sacerdotes peruenire. Vnde Augustinus. Sæpe quidem quærunt eos sani, & lati: sed dum quærunt, antequam perueniant, moriuntur. Sed misericordia Dei ubique est: qui & iustis parcere nouit, etsi non tam cito, sicut si soluerentur a sacerdote. Qui ergo confitetur sacerdoti, omnino meliori quàm potest confiteatur: & si peccatum occultum est, sufficiat referre in notitiam sacerdotis.

Ibidem cap. 11. Mat. 9. Mar. 5 Nam in resuscitatione filie Archisynagogi puella, pauci interfuerunt, qui uiderunt: nondum enim erat sepulta, nondum extra portam delata: nondum extra domum in notitiam portata. Intus resuscitauit, quam intus inuenit: relictis solis Petro & Iacobo & Ioanne, & patre, & matre puellæ,

puellæ, in quibus figuratiter continentur sacerdotes ecclesiæ. Quos autem extra inuenit, aduertendum est quomodo suscitauit. Flebat enim turba post filium uiduæ: fleuit Martha & Maria supplicantes pro fratre: flebat & turba Mariam secuta. In quo docemur, publice peccantibus non proprium; sed ecclesiæ sufficere meritum. Laboret ergo pœnitēs in ecclesiæ esse, & ad ecclesiæ unitatem tendere. Nisi enim unitas ecclesiæ succurrat, nisi quod deest peccatori sua oratione compleat, de manibus inimici nõ eripietur anima mortui, Credendum est enim, quod omnes orationes, & eleemosynæ ecclesiæ, & opera iustitiæ & misericordiæ, succurrant recognoscenti mortem suam ad conuersionem. Ideoque nemo digne pœnitere potest, quem non sustineat unitas ecclesiæ. Ideoque nemo petat sacerdotes per aliquam culpam ab unitate ecclesiæ diuisos. Ex his satis aperitur & absoluitur præmissæ quæstionis articulus, Quærendus est enim sacerdos sapiens & discretus, qui cū potestate simul habeat iudicium, qui si forte defuerit, confiteri debet socio. Beda uerò inter confessionem uenialium & mortalium distinguit super illud locum, Confitemini alterutrum peccata uestra. Ait enim, Coequalibus quotidiana & leuia, grauiora uerò sacerdoti pandamus, & quanto iusserit tempore purgare curemus: quia sine confessione emendationis peccata nequeunt dimitti. Sed & grauiora coequalibus pandenda sunt, cum deest sacerdos, & urget periculum. Venialia uerò, etiam sacerdotum ablata copia, licet confiteri coequali: & sufficit, ut quibusdam placet, si tamen ex contemptu non prætermittatur sacerdos. Tutius est tamen & perfectius utriusque generis peccata sacerdotibus pandere, & consilium medicinæ ab eis quærere, quibus concessa est potestas ligandi & soluendi.

Qualiter supradictæ auctoritates intelligendæ sint.

Cum ergo, ex his alijsque pluribus testimonijs perspicuum fiat & indubitabiliter constet, peccata primum Deo, deinde sacerdoti esse confitenda, & si ipse defuerit, etiam socio: illud Ioan. Chrysostomi superius positum, non est ita intelligendum, ut liceat alicui, si tempus habeat, sacerdoti non confiteri: sed quia sufficit ubi crimen occultum est, soli Deo per sacer-

Luc. 7.

Ioa. 11.

Augu.

ibid. 6.

12.

Super.

epi. 1a.

co. 5.

sacerdotem dicere, & semel. Nec oportet publicari coram multis, quod occultum est. Quod notauit dicens, Non tibi dico, ut te prodas in publicum. Sicut enim publica noxa publico eget remedio: ita & occulta, secreta confessione, & occulta satisfactione purgatur. Nec necesse est, ut quod sacerdoti semel confessi sumus, iterum confiteamur: sed lingua cordis non carnis apud uerum iudicē id iugiter confiteri debemus. Vnde idem Ioan. ait, Nunc autem si recorderis peccatorum tuorum, & frequenter ea in conspectu Dei pronuncies, & pro eis depreceris, citius illa delebis. Si uerò obliuiscaris, tūc eorum recordaberis nolens, quando publicabuntur, et in conspectu omnium amicorum & inimicorum, sanctorumque angelorum proferentur. Ita etiam illud Ambrosij, Lachrymæ lauant delictum, quod uoce pudor est confiteri: ad publicam pœnitentiam referendum est. Ibi enim uirtutem lachrymarum & confessionis ostendens, significare uoluit, quod lachrymæ occultæ & confessio secreta (sicut quæ fit soli sacerdoti) lauant delictum, quod pudet aliquem publice confiteri. Quod uerò dicit se lachrymas Petri legisse, non satisfactionem uel confessionem: per hoc non excludit illam. Multa enim facta sunt, quæ scripta non sunt: & forte nondum facta erat institutio confessionis, quæ modo est. Similiter & illud Prosperi, Si sui iudices fiant, mutabunt eterna supplicia. Et illud, Facilius Deum placabunt sibi, qui aut proprijs confessionibus crimen produnt, aut nescientibus alijs in se sententiam excommunicationis ferunt: ad publicam confessionem & satisfactionem referri oportet. Non enim solis sacerdotibus ius ligandi atque soluendi datum est, si cuique suo arbitrio pœna uel excommunicationis sententia ligare, & absque sacerdotali iudicio seipsum Deo uel alteri reconciliare licet, quod ecclesiasticæ institutioni & consuetudini penitus repugnat. Potius ergo si publice peccasti, publice confitere te reum, & emenda. Si uerò occulte deliquisti, etiam sic non taceas: nec tamen dico ut publiques. Taciturnitas enim peccati ex superbia nascitur cordis. Ideo enim peccatum suum quis celat, ne reputetur foris, qualem se iam diuino conspectui exhibuit: quod

De pœ.
d. 1. ca.
Quos a
liquan
do ad fi
nem.
De pœ.
d. 1. ca.
Nūc at
Loco
prius ci
tato.
Hæc ex
positio
nem cō
firmat
per uer
ba Ioā.
De pœ.
dist. 1.
cap. La
crymæ.

Esychi-
us sup
Leui. et

ex fonte

ex fonte superbiæ nascitur. Species enim superbiæ est se allegare uelle iustum uideri, qui peccator est: atque hypocrita conuincitur, qui instar primorum parentum, uel tergiuersatione uerborum peccata sua leuigare contendit, uel sicut Cayn peccata sua reticendo suppressere querit. Vbi ergo superbia regnat et hypocrisis, humilitas locum non habet. Sine humilitate uerò alicui ueniam sperare non licet. Vbi est ergo taciturnitas confessionis, non est speranda uenia criminis. Iam certissime liquet quam sit detestabile peccati silentium: & econuerso quam sit necessaria confessio. Est enim confessio testimonium conscientie Deum timentis. Qui enim timet iudicium Dei, peccatum non erubescit confiteri. Perfectus timor soluit omnem pudorem: confessio peccati pudorem habet, & ipsa erubescencia est grauis pœna. Ideoque iubemur confiteri peccata, ut erubescenciam patiamur pro pœna. Nam hoc ipsum pars est diuini iudicij. Si ergo queritur, an confessio sit necessaria, cum in contritione iam deletum sit peccatum: Dicimus quia quædam punitio peccati est, sicut satisfactio operis. Per confessionem etiam intelligit sacerdos, qualiter debeat iudicare de crimine. Per eam quoque peccator fit humilior & cautior.

H

ÆC est tertia pars, in qua Magister tertiā profequitur quæstionē. Et diuiditur hæc pars in tres partes. In prima mouet quæstionem. In secunda soluit. ibi. Sane ad hoc pot. st. dici & c.) In tertia iam determinata ueritate, respondet auctoritatibus superius inductis ad falsam partem. ibi. Cum igitur ex his alijs que, & c.) Ex quibus responsionibus duo præcipuè circa confessionem manifestantur; sicut patet in litera, scilicet cui sit confitendum, & quid sit confitendum.

Dub. 1. S^t tamen defuerit, & c.) Videtur malè dicere; quia laicus, uel

focius non potest absolueret: ergo nec locum sacerdotis suppleat. Respon. Non fit socio, ut suppleatur locus sacerdotis: uel ut confessio sacramentum ex hoc habeatur: sed ut uolūtas confitentis probetur, & innotescat: ut totū quod in se est faciat. Dixerunt tamen aliqui, quod aliquo modo absoluitur iste in ista confessione. Dicunt. n. quod quinque modis habetur potestas absoluendi. scilicet. Auctoritate: & sic est Dei. Excelletia: & sic est Christi hoīs. Potestate, siue auctoritate cōmissa: & sic ē sacerdotis. Merito uitæ: & sic ē iusti, & sancti. Et uirtute unitatis ecclesiasticæ: & sic ē cuiuslibet uiri fidelis: & iō dicunt, quod

q̄ talis confessio quodammodo est sacramentum ecclesiæ. Probabilius tamen est dicere, quod non sit sacramentum ecclesiæ: cum deficiat ibi formale: scilicet potestas clavis; sed est aliquid loco eius.

Dub. 2.

Qui ergo confitetur, &c. Videtur secundum hoc, q̄ si sacerdos suus non est optimus, q̄ possit eum deserere, q̄ est contra canones. Respon. Dicendum, q̄ ipse loquitur de homine, qui est in sua libertate, antequam committat se alicui sacerdoti, q̄ debet eligere quantum meliorem potest: si autem post electionem intelligatur, hoc est intelligendum cum licentia sui sacerdotis, uel ita quod primum satisfaciatur proprio sacerdoti, ut nullo modo contemnatur sacerdotis auctoritas, & ministerium.

Dub. 3.

Quærendus est enim, &c. Quæritur, quare hoc debeat fieri. Nam cum simplex sacerdos ita bonam missam cantet, sicut & sapiens, & ita bene baptizet: ergo uidetur quod ita bene absoluat. Quæritur etiam, utrum simplex sacerdos peccet in absoluendo, uel in audiendo confessiones. Et quod sic uidetur per illud, quod ante prædixit. Talem oportet esse quam aliorum crimina iudicat &c. Item. Qui intromittit se facere quod nescit, usurpat alienum, & omnis talis peccat mortaliter, siue grauer. Respon. Dicendum, q̄ siue scientia sit clavis, siue non, tamen necessaria est sacerdoti tanta scientia, q̄ sciat discernere in peccatis comibus, & quod sit ueniale & quod mortale; & quod sciat spiritus, ad quem peccata potestas sua potest se extendere: & hoc quia alia

pœnitentia danda est pro ueniali, alia pro mortali: & si ad aliquod genus peccati non potest extendere manum, illud necessarium est ei cognoscere, alioquin in periculum animæ suæ, & confitentium audit confessiones. Et si subditi cognoscunt eius simplicitatem, teneantur discretos consulere, alioquin utrique peccant grauer, & de hac discretionem loquitur Augu. Alia est discretio, qua sciat per habitum acquisitum discernere inter perplexitates peccatorum: & hæc est debere esse: in talibus autem debet securior uiam semper eligere, & sapientes consilere. Ad illud, quod obiicitur de missa. Dicendum, q̄ non est simile; quia ibi est uis in uerbis a domino statuta: hic autem requiritur, ut consulat, & iudicet secundum conscientiam, quæ est in ipso. Quod quæritur, utrum peccet. Dicendum, q̄ carens discretionem necessaria peccat ipse, & qui eum sustinet; de alia non credo.

Nec necesse est, &c. Ex hac littera uidetur, q̄ peccata, quæ semel homo confessus est, non debeat iterum confiteri, siue non sit necesse. Et illud uidetur per rationem, q̄ in eodem foro non debet quis bis puniri: si ergo quis pro peccato commisso semel punitus est, uidetur &c. Item. Certum est, quod peccata nunquam redeunt secundum veritatem; ergo si semel absolutus est, nunquam ligatur iterum: ergo nunquam tenetur iterum eadem confiteri. Contra. Ponatur q̄ quis fidei confiteatur: constans est quod talis non reportat commodum, immo damnium de confessione.

Dub. 4.

confessione. Si ergo nihil remanet in eo de confessione; quia characterem non imprimit: ergo tenetur iterum confiteri. Item. Ponatur quod aliquis rememoretur peccati mortalis, quod oblitus fuit confiteri: constans est, quod non est confessus integre pro statu, in quo nunc est: sed confessio quæ non est integra (sicut infra uidebitur) pro nulla reputanda est: ergo tenetur iterum totum confiteri, ac si nunquam fuisset confessus. Item. Ponatur, quod aliquis reciduet: constans est quod peccatum sequens ex præcedentibus aggrauatur, tum propter ingratitude, tum propter consuetudinem: ergo non potest sciri quantitas peccati, nec qualitas confitentis, nisi sciatur totum: ergo &c. Respon. Dicendum, quod si confessio legitime facta est, & ea quæ ad ipsam pertinent seruata sunt, non oportet iterum confiteri, quæ alias iustus confessus. Sed quia contingit, quod confessio uel quando primo facta est, irrita fuit, uel postmodum irritatur: ideo oportet aliquando iterari. Sunt autem quatuor casus communes, & usitati, in quibus Doctores dixerunt confessionem esse iterandam. Primus est propter enormitatem sceleris, ob quam oportet peccatorem ad superiorem remitti, qui confessionem remissi audire debet, & absolueri, nisi malit alteri committere. Secundus est propter ignorantiam sacerdotis, utpote quando sacerdos ignarus est: quærendus enim est tunc sacerdos, qui sciat ligare, & soluere; & ei iterum est confitendum uel ex licentia sacerdotis proprii, uel au-

toritate superioris. Tertius casus est propter malitiam fictionis, ut si scienter aliquod peccatum in corde retinuit, uel si accessit cum uoluntate peccandi. Quartus est propter contemptum satisfactionis, ut quando negligit, & contemnit facere pœnitentiam sibi iniunctam. Et intelligantur isti duo ultimi casus quando mutat sacerdotem. Si enim ad eundem reuertitur, tunc distinguendum est: quia aut recenter confessus est, aut iam de memoria sunt elapsa ab ipso sacerdote propter diuturnitatem temporis. In primo casu non tenetur iterare. In secundo tenetur. In his casibus communiter concordant omnes, confessionem iterandam esse. Sunt & duo alii casus, in quibus Doctores sibi aduersantur. Alii enim dicunt, quod tenetur homo iterare confessionem propter peccati obliti recordationem, & propter reciduationem, quoniam aliter confessio integra non est: & confessionem oportet habere integritatem ad hoc ut habeat utilitatem: sicut melius patebit infra. Alii dicunt, quod sufficit in generali dicere se alias peccasse, & hoc de nouo peccatum commississe, uel recordatum esse in speciali, quoniam prior confessio ualuit, & bona fuit. Alii dicunt q̄ peccata eiusdem generis tenetur referre in speciali; sed alia in generali: & sic satis est consuetudo. Sed quid super his sit sentiendum, melius patebit in di. xxi. ad præsens autem tantum dixisse sufficiat. Quod si igitur uelis precise scire, quid sit necessarium in iteratione confessionis. Dicendum, quod aut est propter defe-

An sufficiat laico confiteri?

Ad intelligentiam hu-
ius partis secundum
duo, quæ tangit hic
Magister, duo prin-
cipaliter queruntur. Primò que-
ritur, cui sit confitendum. Secū-
dò quæritur, quid sit confiten-
dum. Circa primum queruntur
tria. Primò quæritur, utrum suf-
ficiat confiteri laico. Secūdò da-
to, quòd non, queritur utrum
contra uoluntatem proprii sa-
cerdotis possit quis cōfiteri alii
discretiori. Tertiò quæritur, utrū
proprio sacerdoti debeat q̄s con-
fiteri in publico, uel in occulto.

VTRVM sufficiat confiteri lai-
co. Et uidetur quòd sic: dicitur
Iacob. ubi instituitur confes-
sio. Cōfitemini alterutrum pec-
cata uestra: constat quòd loqui-
tur omnibus: ergo uidetur quòd
illud dictum est omnibus: ergo
dictū est & laicis. Cōfitemini al-
terutrum. **I T E M.** Glo. ibidem
dicit. Minora minoribus, ma-
iora maioribus: constat autem
quòd maiora omnia confitenda
sunt sacerdotibus: ergo si mino-
ra dicit cōfitenda minoribus, vi-
detur quòd aliis quàm sacerdo-
tibus est cōfitendum. **I T E M.** Vi-
detur ratione; quia confessio fit
hominis: nō quia homo remittat
culpam: sed ut pœnitens erube-
scat: sed plus erubescit aliquādo
aliquis de socio laico, quàm de
sacerdote: ergo magis saluatur
ibi finis, siue utilitas cōfessionis.
I T E M. Confessio ad hoc ordina-
tur, ut homo ab homine erudia-
tur, & cognoscat peccati plagā; sed

cap. 5.

etum ex parte sacerdotis: & hoc
non est nisi dupliciter. Aut qua-
nescit absolueret, aut quia non
potest: & sic sunt duo. Aut pro-
pter defectum ex parte pœnitentis
& hoc dupliciter. Aut quia
contemnit sacerdotis absolutio-
nem, aut quia contemnit ligatio-
nem. In duobus illis casibus cre-
do, quòd confiteri iterum eadē
sit consilium, & hoc in speciali,
nisi interueniat aliquis casuum
prædictorum, ut pote, ignorantia
sacerdotis: quia non recte li-
gavit, uel contemptus suæ ligationis:
aliter non credo uerum, nisi
conscientia liget, & hoc melius
patebit infra, cum agetur de
cōfessionis denudatione. Ex his
satis patent obiecta, & melius pa-
tebunt infra Dist. xxi. Rationes
enim, quæ ostendunt confessionem
non esse iterandam, procedunt
de illa confessione, qua q̄s
est legitime confessus, & absolu-
tus, sicut patet; quia aliter non
concludunt. Rationes uerò ad
oppositum procedunt de confes-
sione, circa quam fuit aliquis de-
fectus, uel a parte absoluentis;
uel a parte absoluti, qui potest
esse conditionis necessariæ: &
tunc oportet iterum confiteri
uel totum, uel partem secun-
dum qualitatem defectus. Si ue-
rò sit defectus conditionis expe-
dientis, & congruæ, tunc ite-
ratio est de congruitate,
non de necessitate, ut quā-
do interuenit obliuio,
uel etiam recidiuatio:
& sic patet istud
totum.

RESOLVTIO.

Sacramentaliter confiteri aliis, quàm sacerdotibus non possumus: nam his uerè absoluendi potestas tradita est.

R E S P O N D E O. Dicendū, q̄ est loqui de confessione dupliciter. Vno modo prout est opus uirtutis directe repugnans hypocrisis, in quo q̄s seipsum accusat, ne alius quā sit appareat, uel et mala sua aperit ad inuestigandam morbi curationem: & hoc modo confessio cuiuslibet potest fieri, qui pōt adiuuare instruendo, uel orādo, de quo homo potest erubescere, & humiliari, & ille exemplo humiliationis meliorari, non peccatorum cognitione deprauari: & sic quis pōt peccatum suum cuiuslibet confiteri, siue clerico, siue laico: sicut etiam dicit Ber. super Cant. Vir p̄fectus tantus est ueritatis amator, q̄ uellet omnes nosse sua mala, dum tamen eis non esset occasio mali, sed boni. Alio modo confessio est opus sacramentale, prout ordinatur ad reconciliationem, quæ fit per absolutionem, & ligationem: & quoniam hæc potestas collata est solis sacerdotibus (sicut melius patebit infra) ideo hæc nulli nisi solis sacerdotibus est facienda. Et concedendæ sunt rationes ad hoc inductæ.

A D I L L V D, quòd obiicitur. Confitemini alterutrum peccata uestra &c. Aliqui dicunt hoc dictum de uenialibus, de quibus (sicut patebit) nō est necesse cōfiteri. Aliter potest dici, q̄ est confessio duplex, scilicet in generali, ut quando quis dicit suum *Confiteor*. Et in speciali S. Bon. Lib. 4. M m quan-

sed plerunque melius hoc nouerunt multi laici, quam etiam sacerdotes: ergo &c. **I T E M.** Cōfessio est ad multiplicationem adiutorum, siue intercessorum: sed frequentius plus ualet oratio laici, quam sacerdotis: ergo utilius est confiteri plerunque laico. **I T E M.** Confessio est necessitatis: sicut in præcedentibus uisum est: ergo si Deus per sacramenta non arceat uiam salutis: uidetur, quòd omnibus dari debuit potestas audiendi cōfessionem: & econuerso, confiteri debuit cuiuslibet.

C O N T R A. Aug. de Pœnitentia Distin. vi. qui uult confiteri peccata sua, ut inueniat gratiā, querat sacerdotem: ergo uidetur, quòd confiteri alii nō sufficiat. **I T E M.** Veritas debet respondere figuræ: sed in lege nullus iudicabatur mundatus a lepra, nec recipiebatur in castra p̄ aliquius iudicium, quantumcūq; esset sapiens, nisi per iudicium sacerdotis: ergo uidetur pari ratione, q̄ nullus possit reconciliare pœnitentem ecclesiæ, nisi solus sacerdos: sed confessio ordinatur ad hoc: ergo &c. **I T E M.** Confessio ordinata est principaliter ad absolutionem: sed potestas ligandi, & soluendi data est principaliter Summo Pontifici, scilicet Petro, & aliis Apostolis: ergo ipsis solis sacerdotibus: ergo ab illis solis potest fieri absolutio: ergo ipsis solis debet fieri confessio. **I T E M.** Si aliis sufficit confiteri: ergo frustra est concessa potestas absoluendi sacerdotibus: si ergo non est frustra concessa, patet igitur, &c.

quando quis dicit peccata sua. In utraque harum cōfessionum est alternatio. Sed in confessione speciali est alternatio quantum ad solos sacerdotes, in generali uerò quantum ad omnes: & ideo patet auctoritas & Glo. & inuitur hoc ex pluribus uerbis, quæ ponuntur in Glo. Ad illa, quæ obiiciuntur de erubescencia, in instructione, & oratione. Dicendum, quod in omnibus argumentis est consequens, pro eo quod non accipiunt totam causam, nec etiam principalem causam, quæ est reconciliatio facienda ecclesie: & ideo omnes ab insufficienti procedunt de confessione, secundum quod est sacramentum: tamen uerum concludunt, quod utile etiã est aliquando confiteri non sacerdoti: sicut etiam audiui de muliere, quæ in morte confessã fuit uiro ad uehementem confusionem, cuius penitentiam per signa ualde euidencia Dñs acceptauit, prius tamen fuit confessã sacerdoti.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod cum sit necessitatis, debuit omnibus committi. Dicendum, quod non oportuit, nec debuit. Non debuit, quia absolvere dicit actum alicuius personæ auctoritatem habentis. Non etiam oportuit, quia nullus uolens habere sacerdotem, & eo carens, priuatur salute: sufficit enim sibi uoluntas confitendi: & ut uoluntas eius exterius appareat, dat Magister consilium, quod confiteatur proprio socio: non quod illa confessio sacramentum ecclesie sit, sed ut talis ostendat se perfectam habere uoluntatem, & facere quod in se est.

An alij, quam proprio sacerdoti confiteri liceat?

VTRVM contra uoluntatem proprii sacerdotis liceat confiteri alii discretiori: an teneatur confiteri proprio sacerdoti. Et quod teneatur ei confiteri, ostenditur, Primò auctoritate sacre scripturæ. Prouerb. Diligenter cognosce uultum pecoris tui. Si ergo uultus pecoris est conscientia, & nullus potest scire uultum, siue conscientiam nisi per confessionem: ergo si præceptum est sacerdoti, qui habet curam anime, scire conscientiam, subditus ei tenetur confiteri. **IT E M.** Hebr. ulti. Obedite præpositis uestris per omnia: ipsi enim peruigilant quasi rationem reddituri pro animabus uestris: ergo si sacerdos qui habet curam, tenetur reddere rationem de anima subditi, uidetur quod subditus teneatur ei statum suum indicare. **IT E M.** Hoc ipsum ostenditur auctoritate Canonis Innocentii in consilio generali. Omnis utriusque sexus fidelis, cum quo ad annos discretio nis peruenerit, omnia sua peccata solus confiteatur proprio sacerdoti. Et in eadem Decretali. Si quis ex causa uoluerit alii confiteri, prius licentiam petat, & obtineat a proprio sacerdote: si ergo sacerdos non dat licentiam, uidetur, quod nullo modo possit confiteri alii. **IT E M.** De pñia Di. 6. Urbanus secundus, Placuit ut nulli deinceps sacerdotum liceat quemlibet commissum alii sacerdoti suscipere ad penitentiam sine eius consensu, cui prius se commisit: ergo uidetur, quod non liceat confiteri nisi proprio sacerdoti. **IT E M.** Rō-

ca. 27.

nc

ne uideatur, quia confessus alii, aut tenetur iterum confiteri, aut non. Si sic: ergo nullius fuit ualoris prior confessio, siue absolutio: uere. n. absolutus de aliquo non tenetur iterum absolui de eodem in eodem foro. Si non tenetur: ergo uere, quod sit exceptus a proprio sacerdote: sed nullus eximitur, nisi habeat priuilegium: ergo nullus potest alteri confiteri, nisi priuilegium habeat ipse, uel nisi sacerdos licentiet. **IT E M.** Quilibet fidelis tenetur sacra percipere a proprio sacerdote: ergo sacramentum Eucharistie: sed confessio est præparatio ad illud sacramentum: ergo illi tenetur confiteri, a quo sacramentum tenetur suscipere: sed hic est sacerdos, proprius: ergo quicumque confiteatur alii, tenetur confiteri proprio sacerdoti.

CONTRA. Aug. in lib. de pñia. Qui uult peccata confiteri, quarat sacerdotem scientem ligare, & soluere, ne ambo in foueam cadant: ergo si sit sacerdos proprius simplex, uere quod possit alii confiteri, per uoto. **IT E M.** Sicut dicit Ber. Quod ex charitate institutum est, contra charitatem non debet militare: ergo similiter quod institutum est in remedium, non debet contra remedium militare: igitur esto quod sacerdos sollicitet mulierem, si ipsa confitetur ei peccatum suum, est in periculo se committere, non tenetur ei confiteri. **IT E M.** Priuilegium datum est Prædicantibus, quod possunt audire confessiones: sed quod concedit principale, concedit & accessorium: ergo si dominus Papa concessit potestatem absoluendi: ergo & potestatem peccatoribus tribuit, eos ad eundem: ergo contra uoluntatem sacerdotis possunt eos adire. **IT E M.**

Potestas iurisdictionis descendit a superioribus ad inferiores: ergo si aliquibus dat Episcopus auctoritatem suam, cum inferior non possit supra superiorem, sed econuerso, uere quod omnis fidelis, et nolente proprio sacerdote, possit eum adire. **IT E M.** Quod talis confessus non tenetur illo anno amplius confiteri uere, quia natura nihil facit frustra, nec ars: ergo nec gratia, uel regula spiritus sancti: ergo superfluum est duo remedia eiusdem speciei (maximè quando alterum est efficacius) contra idem ordinari: sed confessus est ei qui superioris auctoritate potuit absolvere, & absoluit: ergo amplius non tenetur confiteri proprio sacerdoti. **IT E M.** Si tenetur: ergo frustra daretur illud priuilegium, siue illa auctoritas, & uideretur duplex tribulatio confurgere: & cum hoc non sit equum, nec in iure diuino, nec iure humano: non uidetur quod teneatur confiteri proprio sacerdoti.

RESOLVTIO.

*Nisi adsit legitima causa refugien-
di: saltem semel in anno proprijs
Pastoribus (si illi id a nobis ex-
gerunt) confiteri tenemur.*

R E S P O N D E O. Dicendum, quod (sicut supra tactum est) de confessione non sacramentali, quæ qui dicitur fit ad peccati recognitionem, & erubescenciam, cum non spectet ad aliquam determinatam, sed ad omnem qui prodesse potest, sine licentia, & mandato potest peccator cui uult ad libitum confiteri: dum tamen sit de fidelium numero, siue sit laicus, siue sit sacerdos, siue secularis, siue religiosus: ita quod non sit uel excōicatus, uel præcitus. De confessione autem sacramentali, quæ fit ad

20 præcedens.

habendā absolutionē, aliter dicendum: q̄ non potest fieri nisi potenti absolueret: aliter. n. nihil fit ab absolvente, & nihil recipitur a pœnitente, & oportet iterū confiteri. Secundum hoc intelligendum, q̄ proprius sacerdos dicitur dupliciter. Vno modo cōissimè, alio mō cōiter, & tertio mō propriè. Cōissimè dicitur proprius sacerdos, quicumque pōt confitentē absolueret siue per cōmissionē, uel demādationē: ut potē sunt illi, qui habent priuilegium, dum prædicant, audiendi confessiones. Cōiter uerò dicitur proprius sacerdos oīs ille, qui ex propria auctoritate, uel officio tanquam prælatus ordinarius pōt absolueret, ut Ep̄s, & sacerdos parochianus. Propriè uerò dicitur proprius sacerdos ille, qui administrat sacra, & cui commissā est specialis cura: & iste est sacerdos parochianus. Intellige igitur, quod cui libet horum licitum est confiteri: & proprio sacerdoti. s. parochiali confessus, non tenetur iterum confiteri. Similiter confessus superiori, qui curā habet, dico q̄ non tenetur confiteri sacerdoti superiori parochiali, nisi eum remittat; sed sufficit, quod sacerdoti suo innotescat. Et hoc dico, si fiat ex causa. Sed de tertio sacerdote, qui soluit per demandationem, siue commissionem non habens animæ curam, est distinguendum. Aut enim commissā est ei & licentia data a sacerdote: & tunc sacerdos ius suum commisit alii: & tunc qui confitetur ex licentia sacerdotis, etiam ipso exigente illo an-

no, nisi reciduet, non tenetur iterum confiteri eidem: quoniā sacerdos ius suum, & potestatem pro illo tempore alteri dedit. Aut est auctoritas commissā a superiori ordinario: & tunc aut plena, aut in casu. Si plena, sic iudicandum est sicut de ordinario, sicut patet de his, qui sunt Pœnitentiarii domini Papæ, & Episcoporum. Aut est commissā in casu, sicut his, qui prædicant, datum est priuilegium. Credo enim, quod talibus data sit potestas audiendi confessiones, nō in præiudicium sacerdotum bonorum, sed potius in fauorē fidelium, & propter ignorantiam, & negligentiam, & malitiam quorundam sacerdotum. Et credo hoc priuilegiū in extremis temporibus emanasse, quia iam uerificatum est illud, *Erit sicut* *Ossee. 4* *populus sic sacerdos: & pro magna parte sunt uenales cōductitii; & multi parochianos suos plus ad malum, quam ad bonū trahunt. Vnde dico, quod secundum intentionem priuilegii sacerdotes parochiales iure suo non priuantur, immo faciendū est semper, q̄ a suis parochianis debita eis reuerentia exhibeatur, nec contra hoc priuilegium illud facit. Ideo credendum est, quod omnes parochiani quandoque, & quotiescunque, talibus confiteantur, tenentur sacerdotibus propriis confiteri, si sint boni, & idonei, & ipsi exigunt, nec aliās contenti sunt: & hoc dico saltem semel in anno de illis peccatis, quæ habent tunc. Si autem parochianus habet causam legitimam, propter quā rōnabiliter refugit ipsum, uel*

uel quia sollicitat ad malū; uel quia timet reuelationem confessionis; uel quia simplex est & idiota, dico quod confessus iterum nō tenetur, etiam si exigat sacerdos, quia in fauorem clauium expressè hoc priuilegium datum est. Alioquin si non habet excusationem, & ipso exigente nolit confiteri, uix crederem talem personam esse uerè pœnitentem. Ideo omnibus sanum consilium est, quod remittant ad proprios sacerdotes, ut si nō sint contenti illa confessione, iterum audiantur. *QUANDO* ergo queritur, utrum teneatur cōfiteri proprio sacerdoti. Dicendum, q̄ si intelligatur de confessione, in qua est absolutio, de proprio sacerdote (largo modo sumendo. s. qui habet potestatem absoluendi) dico quod tenetur, nec sufficit alii confiteri. Si uerò intelligatur de parochiali, sic nō est generaliter uerum, ut uisum est: potest enim alii cōfiteri nō solum ex licentia eius, uerum etiam ex licentia superioris: unde consilium dandum est omnibus, quibus imminet periculū, quod recurrant ad superiores, si sacerdos non uult eis licentiā dare: uel ad eos, qui habent potestatem diocesani, uel ad pœnitentiarium Domini Papæ: alioquin nō possunt absolui ab aliis, quin teneantur ipsi saltem semel confiteri. Concedo ergo (sicut ostendunt rationes) q̄ in casu bene potest confiteri alii, nec tenetur confiteri proprio sacerdoti: in casu uerò potest confiteri alii, & tamen adhuc tenetur proprio sacerdoti cōfiteri propter hoc, q̄ alius nō

habet auctoritatē plenariā.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur primo, q̄ debet cognoscere uultum pecoris. Dicendum, q̄ ipse absoluitur, dum alius uicem eius supplet; & hoc quādo superior prælatus, uel habens licentiam ab ipso, uel a prælato audit: & ideo ipse non tenetur audire, nec alius confiteri. *AD ILLVD*, quod obiicitur, q̄ non possit confiteri alii sine licentia per decretalē, etiam si causam habeat; unde dicit, Petat, & obtineat. Dicendum, q̄ ratio redditur in eadem decretali, quia alius non potest absolueret: unde loquitur de eo, qui non habet iurisdictionem aliquam super pœnitentem, nisi per cōmissionem sacerdotis. *SIMILITER* ad sequens decretum Urbani, patet responsio, quia intelligitur de illo, qui non habet potestatem aliquomodo nisi per sacerdotem absoluendi: & hoc patet melius infra, cum agatur de potestate clauium. *AD ILLVD*, quod obiicitur, q̄ aut tenetur, aut non tenetur. Dicendum, q̄ aliquando tenetur, sed tamen non frustra alii confitetur: perutile enim est pluribus sacerdotibus integre confiteri, tum propter multiplicationem intercessorum, tum etiam quia si deuotionem habeat, cum audit prædicationem, uix fortassis tantam recuperabit: tum quia promouet ad humiliationem, & gratiæ meliorem impetrationem. Aliquando non tenetur, ut prædeterminatum est, nō quia sit exēptus: sed quia alius ex causa supplet eius officium. Credo tamen, q̄ si sacerdos pa-

rochianus sit idoneus, q̄ semp̄ bonum est, ut subditus ad eum remittatur, a quocunque audiat in his, quę ad ipsum spectāt: non tamen semper est necessarium. Unde argumenta ad oppositum non ualent: quia efficaciori modo curatur, qui ex causa rationabili pluries cōfiteretur. Potest tamen dici: sicut aliqui Iuris periti senserunt, q̄ & si teneatur iterum cōfiteri proprio sacerdoti in eodem anno, nō tamen oportet, quod illa eadem, quia uerē absolutus est peccator. Et istud uidetur satis probabile, quia frequenter peccatores prædicantibus suas monstrant conscientias, quas nullo modo propriis sacerdotibus aperirēt, immo illa dicunt frequenter, q̄ longō tempore celauerūt, licet aliqua minora dicerēt, sicut expertis notum est. Et ideo credendum est etiam summum Pontificem hoc mouisse ad illud priuilegium concedendum, quod non est adeo ampliandum, ut præiudicium fiat potestati sacerdotali, nec adeo restringendum, ut obsit fidelium pietati: unde nec sunt pœnitētes arētandi ad illa enormia iterum confitēda, cum semel prædicāti liberrime sunt confessi: nec ita liberi sunt iudicandi, quin etiam semel in anno, quę aliās occurrunt in cōscientia, teneantur sacerdotibus propriis confiteri, si illi uelint. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ tenetur a proprio sacerdote eucharistię sacramentum accipere: ergo & sacramentum pœnitentię. Dicendum, q̄ non est tantum periculum in susceptione illius; sicut in susceptione hu-

ius. Dico tamen, quod sufficit sacerdoti, q̄ alius, qui potuit, & debuit, suppleuit locū eius: unde non tenetur, nec debet de iure amplius exigere, maxime si parochianus non ex cōtemp̄tu, sed ex rōnabili causa ad alium accedat, petita licētia. Rationes uerō ad oppositum verum probant. Tamen illud uerbum Augustini non intelligitur generaliter de omni sacerdote sciente, sed de sacerdote sciente, & potente: uel si scit, & non potest, cum licentia sacerdotis proprii, qui hēt posse, quamuis non habeat scire. AD ILLVD, q̄ obiicitur de periculo. Dicendum, q̄ illud non dat posse, sed rationabilem causam dat, ut possit superiorem adire, uel ab ipso licētia petere: q̄ si non potest aliquid horum facere, debet in cōmuni loco confiteri. AD ILLVD, quod obiicitur de priuilegiatis. Credo quod malo uelle sacerdotum parochialium possint confiteri ex licentia priuilegii, & sacerdos non est audiendus, si prohibet: quia manifeste male mouetur. AD ILLVD, q̄ obiicitur, q̄ non debet iterum confiteri. Dicendum, q̄ non tenetur de eisdem, tenetur tamē de aliis propter mandatum Decretalis, quia non potest sacerdotē iure suo priuare.

QVÆSTIO III.

An sufficiat confiteri proprio sacerdote in occulto, uel etiam in propatulo?

VTRVM necesse sit confiteri proprio sacerdoti coram populo, an sufficiat ei confiteri in occulto. Et q̄ necesse sit confiteri coram populo, uidetur. August.

gust. dicit, & habetur supra eadem Dist. Nemo dicat sibi, occulte ago pœnitentiam. Et post Iob ait. Si erubui in conspectu populi confiteri peccata mea: adiuratio est, & imprecatur sibi malum: ergo uidetur tum ex uerbo Augustini ex concordia, quam adducit: q̄ cōfessio sit facienda sacerdoti coram multis. IREM. Greg. de Magd. in Hom. Quia semetipsam grauer erubescere intus, nihil esse credebatur, quod uerecūdaretur foris: unde commendat eam, q̄ coram omnibus se peccatricem ostendit: ergo uidetur, quod qui libet peccator ita deberet facere. IREM. Ber. super Cantic. Homil. 43. Si ueritatis amore affectus esses: uelles proculdubio, quod in te est eandem de te omnes tenere sententiam, quam ipsam apud te habere cognoscis ueritatem. Alioquin si priuato amore contentus, detines intra te iudicium ueritatis, cui dubiū est, minus te ueritatē diligere, cuius præponis proprium commodum, uel honorem? ergo secundam Ber. nullus est ueritatis amor, qui quod ueraciter de se sentit: non omnibus publice cōfiteretur. IREM. Rōne uidetur, Quia uerus pœnitēs seipsum punnit, & iudicat loco Dei, & sacerdoti offert se iudicādū, ut Deo: ergo dēt scđm q̄ pōt, se diuino iudicio conformare: sed in iudicio finali peccata oīum oībus innotescunt, quia tunc aperientur libri; ergo nunc debet uerē pœnitēs librum suę conscientię oībus aperire. IREM. Aut pœnitēs uult, q̄ alii reputent eū peccatōrē, aut bonū. Si uult quod

reputent eum bonum: ergo non est uerus pœnitens, sed hypocrita superbus. Si uult, q̄ reputent eum peccatōrē: sed nullus potest eum reputare peccatōrē, nisi ab ipso sciat: ergo debet omnibus reuelare. IREM. Peccator confitetur sacerdoti, ut reconcilietur non Deo tantū: sed etiam ecclesię: quia Deo reconciliatus est per cōtritionē; sed ecclesiā nō est p̄sona singularis: immo multitudo fidelium: ergo uidetur, q̄ sacerdoti p̄sente multitudine, deberet cōfiteri.

CONTRA. In Decretali Innocentii, Omnis utriusq; sexus, &c. & post, Omnia sua solus peccata semel in anno confiteatur proprio sacerdoti: ergo solus debet esse. IREM. Quę debent secretissimē custodiri, non debent in conspectu multitudinis propalari: sed ea q̄ in confessione dicuntur, debent secretissimē custodiri, sicut infra habebitur in sigillo cōfessionis: ergo nullo modo debet corā multis dici.

IREM. Ber. in Lib. de Dispensatione. Quod ex charitate institutum est, cōtra charitatem militare non dēt: sed cōfessionem constat p̄ charitatem esse institutam: ergo non dēt contra charitatē militare: sed manifestatio peccati aliquibus est occasio labendi, multis superbiendi, & ē peccatōrē contemnendi: ergo non debet multis manifestari.

IREM. Nullus tenetur semetipsum diffamare: sed cum manifestatur peccatum in conspectu multitudinis, efficitur homo infamis: ergo nullus tenetur, nec dēt sic peccatum cōfiteri: ergo uidetur, quod soli sacerdoti.

RESOLVTIO.

Et ex præcepto Apostolorum, & ex traditione ecclesie, sufficiat confiteri in occulto.

RESPONDEO. Dicendum, quod confessio sacramentalis sacerdoti soli, & in secreto debet fieri, nisi sit peccatum aliquod enorme, quod totam commoueret urbem, uel et totum orbem: quod quidem debet quis confiteri in publico, ut in publico penitentia solennis imponatur, & ut ostendat, & recognoscat se reum: ut puta si sit hæreticus manifestus. Quantum uero est de confessione secundum legem communem debet unico sacerdoti fieri in priuato: sicut expressè dicit illa Decretalis. Ratio autem huius est: quia occultatio duplici ex causa competit sacramento, tum quia hic manifestantur peccata sacerdoti, non ut manifestentur; sed ut deleantur, & occultentur: quia charitatis confessio operit multitudinem peccatorum: tum et, quia manifestantur sacerdoti ut Deo, ad testimonium conscientie internæ: & ideo, ut homo totam conscientiam reuelet homini tanquam Deo, & hoc testificante teste secreto, in tali manifestatione non debet admitti alius: sed sacerdos unicus, qui teneat locum Christi: & sic occultatio competit duplici ex causa. Una est, quia confessio est adeo onerosa, siue ignominiosa, quod uix aliquis, aut nullus audet coram multitudine confiteri, cum pauci audeant plenè, & integre confiteri, et coram unico sacerdote. Alia ratio est, quod manifesta confessio est periculosa. Si enim conscientie manifestarentur, infinita mala orirentur, & ri-

xæ, & discordiæ, & infamiae: sicut manifestè apparet. Et ideo dicendum est, quod non tenetur quis confiteri nisi unico, & proprio sacerdoti, & huic solitario, quantum est de præcepto Apostolico, siue ecclesiastico.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur de Aug. Dicendum, quod loquitur de occultatione respectu iudicii sacerdotalis, quibus dominus commisit auctoritatè, & officium iudicandi inter lepram, & non lepram. Et si tu obiicias de Iob: dicendum, quod illa translatio non est recta: sed alia, quam habemus. Tamen si uelimus illam sustinere: dicendum, quod intelligitur de generali confessione, qua omnes confitentur se peccatores. AD ILLVD, quod obiicitur de Magd. Dicendum, quod illud fuit perfectionis, & supererogationis: unde non omnibus competit, Vel dicendum, quod ipsa non fuit confessio peccata sua coram omnibus, quæ fecerat occultè: sed quia signa lasciuie non occultè portauit: sed in publico: id est etiam signa penitentie in publico manifestauit: & hoc est dignum, & laudabile, & imitandum: nec tamen dico, quod homo ad hoc teneatur nisi de bono, & æquo. AD ILLVD, quod obiicitur de Bern. Dicendum, quod facienda est uis in hoc, quod Bern. dicit: Quod in te est: & ipsemet facit ibi uim, Sanè quod in te est dixerim: quia plerumque non expedit innotescere omnia, quæ nos scimus de nobis: atque ipsa ueritatis charitate uetamur palam non esse, uel fieri uelle, quod noceat cognoscenti. Et sic patet, quod quamuis homo, quantum est de se, debeat esse promptus, non tamen debet palam peccata dicere, ne alii inde

de damnificentur. AD ILLVD, quod obiicitur de diuino iudicio, quod omnibus propalabitur. Dicendum, quod secus est, quia illud erit iudicium seueritatis; hoc autem est misericordie, & benignitatis. Præterea, nulli nocebit illa manifestatio: sed in hoc Dei iustitia clarior apparebit: nunc autem nulli prodesset, & multis obesset. AD ILLVD, quod obiicitur, quod penitens debet uelle, quod alii reputent eum peccatorem. Dicendum, quod uerum est, quod debet uelle suam humiliationem, ita tamen, quod alii non peccent contemnedo, uel inimicando: & ideo sufficit, quod peccatores se dicant in generali: sed non expedit in speciali ita multis dicere simul, maxime, qui non sunt sacerdotes: non ergo debet celare peccatum propter suum commodum, & gloriam: sed propter cauendum culpam alienam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod confitetur, ut reconcilietur. Dicendum, quod sacerdos habet potestatem reconciliandi Deo: quia ipse ratione auctoritatis fungitur iure Dei, & ecclesie tanquam mediator utriusque: & ideo non oportet multitudinem adesse: secus autem est in iudicio communi, ubi homo se non accusat, sed defendit, ubi producuntur testes: hic autem non oportet.

ARTICVLVS II.

QUESTIO. I.

An oporteat confiteri, etiam uenialia?

ONSEQUENTER quantum ad secundum articulum queritur, quid sit confitendum. Et circa hoc queruntur

tria. Primum, utrum oporteat confiteri omnem ueniam culpam. Secundum, utrum oporteat confiteri omnem peccati mortalis differentiam. Tertium, utrum oporteat confiteri omnem circumstantiam.

CIRCA primam ostenditur, quod oporteat confiteri omnem culpam ueniam. Iac. vlt. Confite mini alterutrum peccata uestra. Glof. Peccata, quæ ex humana ignorantia ueniunt, dicit & precepit confiteri, & talia sunt uenialia: ergo præceptum est confiteri illa. Irem. Aug. Si cepisti fluctuare, confitearis motum, ne plangas ruinam: si ergo periculum est ruere, qui non confitetur, exponit se periculo: sed omnes tenentur illud fugere: ergo &c. Irem. De omni & de quocunque dominus punire, & iudicare debet in futuro, commisit in presenti iudicium sacerdotibus, & præcipue Petro: sed dominus in die iudicii iudicabit de uenialibus, & oportebit reddere rationem (ut dicitur Matt. 12.) de omni uerbo otioso: ergo &c. Si tu dicas, quod requireret rationem, sed tamen non propter hoc condemnabit. Obiicitur de eis, qui cum mortali decedunt, quod pro uenialibus in æternum cremabuntur: ergo uideatur, quod impius ueniens ad confessionem, cum pro utrisque esset eternaliter puniendus, quod debet utraque confiteri. Irem. De aliquibus uenialibus difficile est iudicare, utrum sint mortalia, uel uenialia, quæ tamen secundum ueritatem sunt uenialia: sed ubi est difficultas, & ambiguitas recurrendum est ad sacerdotes, sicut dicitur Deu-
te.

re. capit. 17. Si difficile & ambiguum, &c. ergo uenialia talia sunt confitenda.

CONTRA. Pœnitentia est secunda tabula post naufragium: sed per ueniale nemo naufragatur: ergo pro uenialibus nullus tenetur recurrere ad pœnitentiam: ergo nec ea confiteri. ITEM. Uenialia non sunt in prohibitione: ergo nec eorum remedia in præcepto: ergo non est præceptum confiteri uenialia.

ITEM. Confessio fit ad recôciliandum ecclesiæ: sed p ueniale nullus factus est inimicus ecclesiæ: nullus extra ecclesiã eiectus est, in nullo damnificata est ecclesia: quia charitatem non auferunt, nec minuunt: ergo nemo tenetur illa confiteri. ITEM.

Quidquid homo tenetur confiteri, tenetur amplius non iterare, quia pnia uera est, commissã plangere, & plangenda non committere: se non tenetur quis uenialia non iterare: ergo non tenetur de illis pœnitentiam agere: ergo nec confiteri.

RESOLVTIO.

Et si non de præcepto, aut necessario: de consilio tamen, & de congruo uenialia confitenda sunt.

RESPONDEO. Dicendum, qd cõfessio uenialium non est in pcepto, est tamẽ in cõsilio. In pcepto nõ est: quia cum sint de sui natura uenialia, p se possunt ueniam consequi siue per pœnitentiam internã, siue per exteriorẽ assumptam, siue etiam per pœnitentiam purgatoriam (sicut melius patebit infra) siue per aliud remedium competens, & idoneũ.

Quamuis aut de ratione sui ge-

Distin.
20. ar.
1. q. 1.

neris non sit ea confiteri necessarium, tamen ea confiteri congruum est maximẽ uiris perfectis: quia utile est multũ, & pœna illis debita minuitur ex uicium: hoc est igitur de uenialibus generaliter dictum. In casu tamen contingit, qd homo teneatur ea confiteri, siue propter dubium, siue propter ecclesiasticũ institutum. Propter dubium, qd dubitat probabiliter, utrum sit mortale, uel ueniale. Ideo si non pœnitet sicut de mortali, discrimini se exponit: & ideo dẽt cõfiteri sicut iacet in cõsciẽtia: & iudicio sacerdotis relinquat, utrum sit ueniale, uel mortale. Propter ecclesiasticum statutũ tenetur, quia omnis fidelis semel in anno tenetur confiteri: & ideo si non habet nisi uenialia, saltem illa semel in anno tenetur confiteri. Sed hoc non propter uenialis peccati morbũ; sed propter pceptũ: quod quare omnibus sit iniunctum, superius actum est. Concedendum est igitur, quod uenialia secundũ quod huiusmodi non est necesse confiteri, est tamen expediens: nec quis tenetur nisi de bono, & æquo: nisi i duobus casibus, uel qd ligatur a cõscientia, uel qd ligatur a cõstitutione ecclesiastica.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod peccata, quæ per ignorantiam contrahuntur, præcipit cõfiteri. Dicendum, quod illud intelligẽdũ est de uenialibus. Sed tunc præcipere est docere, secundũ illud Luc. v. Præceptor per totam noctem &c. uerbum autẽ beati Iacobi quamuis propositũ sit per modum imperatiuum, tamen pro mortalibus tenetur im-

pera

QVÆSTIO II.

An confiteri oporteat omnem peccati mortalis differentiam?

VTVM sit confitenda omnis peccati mortalis differentia. sc. peccatum cordis, oris, & operis, peccatũ est latens, & manifestũ. Et qd oẽm differentiam, uidetur per Decretalem, qd dicit cuilibet fideli? Omnia solus peccata suas non dicit omnia quantum ad uenialia: ergo dicit oia quantum ad mortalia. ITEM. Hoc uerum rationes: quia pro quolibet horũ efficitur hõ inimicus Dei, & separatur ab unitate ecclesiæ: sed cõfessio ad hoc directe instituta est, ut hõ recõcilietur ecclesiæ, & ostẽdatur recõciliatus Deo: ergo de oibus tenetur cõfiteri. ITEM. Pro omni differentia peccati mortalis punitur quis actualiter, & eternaliter, & cõdemnabitur: sed pro oĩ eo, pro quo adducẽdus est hõ in iudicium condemnationis, necessario oportet adduci ante arbitriũ Iesũ Christi: ergo pro omni differentia mortalis tenetur cõfiteri. ITEM. Peccatum grauius magis est dignũ punitione: sed peccatum cordis aliquando grauius est, quam peccatum operis in alio genere, ut hæresis, quam fornicatio: similiter peccatum apertum grauius est, quã occultum: si ergo oportet cõfiteri peccatum operis, & oris, uidetur qd & peccatum cordis: similiter & si peccatum latens, uidetur quod multo fortiori rone, qd est manifestum: ergo omne peccati mortalis differentiam necesse est cõfiteri. ITEM. Per omne peccati mortalis differentia naufragatur hõ; sed patiens naufragiũ necesse habet ad tabulam recurrere, &

non

peratiue, pro uenialibus magis excitatiue, uel exhortatiue. AD ILLVD, quod dicit Aug. si cõpisti. &c. Dicendum, qd consilium est, non quia non aliter possit uitari ruina nisi per cõfessionem; sed quia hæc uia est idonea, & salubris: unde non dicit hoc qd semper ruat ille, qui non confitetur motum; sed quia ad ruendũ sit procliuior. AD ILLVD, quod obiicitur, qd dominus puniet, & iudicabit in futuro. Dicendũ, quod aliter iudicabit ueniale, siue pro ueniali, aliter pro mortali. Pro mortali namque iudicabit, & condemnabit: pro ueniali nequaquam condemnabit, nisi forte sit annexum mortali: & hoc non ratione sui; sed ratione mortalis. Et ideo ex quo quis cõfitetur mortale, soluitur p quo condemnandus erat a domino: & ideo non oportet illa confiteri, quantum est de necessitate obligationis. AD ILLVD, quod obiicitur de uenialibus, quod dubiũ est, utrum sint mortalia. Dicendum, quod in tali casu nisi certificetur pœnitens per aliquem uirum sapientem, cui possit adhibere fidem, tenetur illud utique confiteri: si autẽ tollatur dubium, & sciatur esse ueniale, tunc non obligatur. Sicut si conscientia alicuius probabiliter dubitat de aliquo, utrum sit mortale; tenetur amplius illud non facere, manente dubitatione; sed amota tali conscientia, non tenetur: & ideo sanẽ dictũ est, quod ad confessionem uenialis ligatur quis non ex institutione diuina; sed ex constitutione ecclesiastica, & conscientia propria: & sic patent obiecta.

non potest ad baptismum; ergo ad sacramentum penitentiae: sed sacramentum penitentiae inquam sacramentum, consistit in confessione: ergo &c.

CONTRA. Sapien. xi. per quae peccat quis, per haec & torquetur: ergo si aliquis solo corde peccat, in solo. s. spiritu, & non in carne, nec per organum oris: ergo sola contritione est puniendus: non ergo confessione: ergo non tenetur confiteri peccatum cordis. IREM. Aug. Vbi peccatum oritur, ibi peccatum moriatur: ergo peccatum, quod fuit in solo corde, ibi debet mori: ergo non oportet quod exterius propaleatur per uerbum. IREM. In foro iudiciali ita est, quod non adducuntur aliqua ad iudicium, nisi quae aliquo modo manifesta sunt. Vnde Mat. xviii. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te, & ipsum solum &c. ergo uidetur quod si peccatum aliquod in solo corde fuit, nec ulli sit manifestum, quod non oporteat ad iudicium sacerdotale deferre. IREM. Quod solum peccatum latens sit confitendum, uidetur; quia Aug. diffiniens confessionem dicit, quod confessio est, per quam morbus latens spe uenie aperitur. IREM. Super illud Gen. 4. Vox sanguinis &c. Glos. Euidetia patratu sceleris non indiget accusatore: sed confessio est accusatio: Proverb. xviii. Iustus in principio accusator est sui: ergo quando peccatum est euidens, non indiget confessione: IREM. ideo dicitur confessio, ut instruat sacerdos de quantitate peccati: sed non oportet, quod est publicum, & notorium: ergo de aperto nullus debet, nec tenetur confiteri.

RESOLVTIO.

Vt sacerdos recte iudicare possit: ut que poeni ens ad plenum iustificetur: omnes peccati mortalis differentias confiteri oportet.

RESPONDEO. Dicendum, quod omnis peccati mortalis differentiam necesse est confiteri, siue sit latens, siue manifestum, siue sit cordis, siue oris. Peccatum enim manifestum oportet confiteri duplici ex causa: una est a parte audiētis, alia ex parte confitentis. Ex parte audiētis, ut audiat: quoniam sicut est in iudicio forensi, quod iudex aliquid nouit, ut priuata persona, quod tamen non nouit ut iudex, nec procedit ad sententiam, quousque innotescat ei, ut iudici. Sic est in iudicio poenitentiali, quod sacerdos aliquid nouit, ut homo, quod tamen non nouit ut Deus. Quia non nouit, ut est per testimonium conscientiae accusatum, quae est testis diuina: & quousque sic nouit, nec spectat ad ipsum soluere, nec ligare: ideo oportet quod ei confiteatur peccatum, quantumcunque sit publicum. Alia ratio est ex parte confitentis, ut iustificetur: quantumcunque. n. aliquis ab aliquo excusetur, nunquam propter hoc iustus dicitur, aut iudicatur: sed magis iniustus: sed quando homo seipsum, qui est dignus accusatione, accusat, tunc exercet opus iustitiae: & ideo dicitur, Iustus in principio accusator est sui. Vt ergo quis iustificetur, & iustus esse comprobetur, & dignus ecclesiae reconciliatione, necesse est quod ipse se accuset, quantumcunque eius peccatum sit publicum. Oportet etiam peccatum cordis, siue peccatum latens confiteri duplici ex causa similiter,

tum

tum ex parte audiētis, tum ex parte confitentis. Ex parte sacerdotis audiētis, quoniam per illum debet ligari ad poenam, aut absolui: certum. n. est quod pro omni mortali meretur quis poenam aeternam: ideo satisfactio imponenda est secundum arbitrium sacerdotis: ideo talis habet necesse confiteri ei scelus occultum, quia aliter ipse non nouit. Alia ratio est ex parte peccatoris confitentis, ut quae non erubuit intra thalamum cordis in conspectu diuinae praesentiae cogitare, & uelle, & uolendo consentire: tunc coram oculis sacerdotis recitet eum rubore: ut qui perpetravit inuerecundem, & uerecundiam abiecit, nunc ex hoc in conspectu hominis erubescat: homo. n. carnalis plus erubescit oculos hominis, quam Dei. Concedendae igitur sunt rationes, quod differentiae omnis peccati confitendae sunt.

AD ILLUD ergo, quod obiicitur, de Sapien. xi. Dicendum, quod tam uerbum illud, quam uerbum Chrysostomi. & Aug. super hac materia intelligendum est per appropriationem. Non enim intelligendum est praecise per ueritatem. Peccator. n. qui sola uoluntate peccat, quae toti homini praesidet, totus punitur: ita quod interius, & exterius; & ideo si fiat emenda, totus homo debet eam facere, & per omnes actus. s. cordis, oris, & manus. AD ILLUD, quod obiicitur de Aug. quod ubi oritur &c. Dicendum, quod uerbum illud intelligitur quantum ad progressum peccati, ut peccatum non procedat: sed ubi oritur, ibi moriatur: sed non intelligitur quantum ad emendam. Vel dicendum, quod illud est intelligendum de poenitentia

respondente peccato publico, & occulto. De peccato enim publico publice est confitendum, seu puniendum propter scandalum extirpandum: & de occulto occulte coram unico sacerdote: & illud uidetur Magister dicere in litera. AD ILLUD, quod obiicitur de foro iudicii, quod adducuntur manifesta. Dicendum, in foro iudiciali, quod praecedit secundum rigorem iustitiae ad condemnationem, alius est actor, alius est reus, alius testis: & ideo oportet, quod pluribus sit notum illud, de quo quis accusatur. Sed in foro penitentiali sacerdos tenet locum Dei, & confitens tenet locum accusantis, & accusati, & testis; nam ratio accusat uoluntatem, & testimonium ferente conscientia: & quia iste est testis priuatus, quae nihil latet, & de omni occulto testimonium perhibet: ideo tali iudicio competit occulta iudicare. AD ILLUD, quod obiicitur de manifesto, quod confessio est latentis peccati manifestatio, per Aug. Dicendum, quod est peccati latentis illum, cui confitetur per modum iudicis. Vel dicendum, quod peccatum omne in anima est, quasi apostema intrinsecum; & quantumcunque homo peccet aperte, adhuc uirus peccati latet in anima: sed in confessione rupitur uulnus, & sanies peccati ad exteriora trahitur, ut dicit Greg. & hinc est quod Aug. dicit, quod confessio dicitur, per quam morbus latens spe ueniae aperitur. AD ILLUD, quod obiicitur de euidetia patratu sceleris &c. Dicendum, quod illud intelligitur in foro iudiciali; quia factum illud exterius notum est, & te-

& testibus nō eget, eo quod nullo potest tergiuersatione celari: sed non sic in foro pœnitentiæ: creditur enim ibi testimonio solius conscientię. Si enim conscientia testificetur nunc contra hominem, in iudicio testificabitur pro homine: alioquin semper erit testis contrarius. AD ILLUD, quod obiicitur, quod est ad sciendā quantitatem peccati. Dicendū, quod ista non est tota ratio, immo rōnes, quę superius assignatę sunt: & p̄terea ad hoc est, ut sciat per modum iudicis.

QVÆSTIO III.

An omnes peccatorum circumstantias confiteri teneamur?

VTRVM teneamur confiteri omnem peccati circumstantiam. Et quod sic uidetur: quia Aug. dicit in Libro de Pœnitentia, enarrans multiplicia genera circumstantiarum, Omnis (inquit) ista uarietas confitenda est, & de flenda. ITEM. Ratione uidetur, quia confessio maxime fit ad sciendam peccati quantitatem; quia imponenda est pœnitentia secundum mensuram, & estimationem peccati, sicut dicitur Leui. v. sed pœnes circumstantias consistit peccati quātitas: ergo necesse ē eas confiteri. Prima manifesta est. Secunda probatur p̄ hoc, quod dicit Bernar. quod nugę in ore sacerdotis blasphemię sunt: hoc autem nō dicit nisi propter aggrauationem peccati: ergo &c. ITEM. In confessione necesse est genus peccati aperiri: sed genus peccati uariatur p̄ circumstantias, sicut patet: cognoscere. n. nō suā, quę soluta est, fornicatio est: cognoscere nō suam, quę habet virum, est adulterium: ergo necesse est confite-

ri circumstantias. ITEM. Confessio potissimē fit ad erubescentiam: sed maior est erubescencia in confessione circumstantiarū adiacentium, quam etiā in enarratione actus: ergo uidetur, quod potissime sit circa circumstantias in confessione insistentium. ITEM. Confessio principaliter fit ad accusationem peccatis: sed accusatio actionis est ex circumstantiis, unde Tullius in Primo Rhetoricę. Circumstantiæ sunt, a quibus trahuntur argumenta accusationis, uel defensionis. Et Boetius in 4. Circumstantiæ sunt, quę quęstionē Rhetoricam faciunt de laude, & uituperio p̄sonę. ITEM. Strictius est diuinum iudicium, quā humanum: sed in humano iudicio modo fit inquisitio, & responsio de circumstantiis: unde non est sufficiens quærere de actu: ergo multo fortius in iudicio diuino: sed hoc est iudicium pœnitentię: ergo &c. ITEM. Sicut diligentius curandus est morbus spiritalis, quā corporalis: sic magna diligentia est habenda circa spiritum, & maior, quā circa corpus; sed morbus corporalis non detegitur sufficienter, nisi etiam circumstantię detegantur: ergo, &c.

CONTRA. Translato principali, necesse est, quod transferatur annexum: sicut Apostolus dicit Heb. 7. Translato sacerdotio necesse est, ut legis translatio fiat: sed peccatum est principale: ergo si per confessionē dominus transfert peccatum, pari ratione & circumstantiam. ITEM. Circumstantiæ sunt infinitę nobis, & nullus tenetur ad illud, quod

sibi

sibi est impossibile: ergo non tenetur circumstantias peccati recolligere, & referre. ITEM. Non est necesse, quod peccatori imponat sacerdos ita grauem pœnā, sicut exigit culpa, immo tota die imponuntur multo minores: ergo pari ratione non est necesse, quod peccator confiteatur se ita grauiter peccasse, sicut peccauit. ITEM. Si tenetur confiteri circumstantias ad sciendum quantitatem peccati: & quantitas peccati non scitur, nisi sciatur circumstantiæ alleuiantes sicut aggrauantes, & circumstantiæ defendentes sicut accusantes: ergo homo tenetur in confessione seipsum excusare; sed hoc falsum est: ergo &c. ITEM. Videtur quod circumstantia nō augeat quantitatem: quia in bonis quātitas meriti nō causat ex circumstantiis; sed ex quātitate amoris, quo conuertitur hō ad Deū: ergo pari rōne cū peccatū sit auersio, quātitas peccati consistit in libidine, siue contemptu cordis: nō ergo in circumstantia exteriori. ITEM. Vt quod non det speciem peccato; quia omne illud quod dat speciem, & formā, dat esse essenziale, & intrinsecum, & unicū: sed circumstantiæ sunt extrinsecę, & accidentales, & variabiles: ergo nulla circumstantia trahit in genus peccati nouum: non ergo uidetur quod oporteat circumstantias confiteri. Est ergo quęstio, quas oporteat confiteri, & quas non.

RESOLVTIO.

Circumstantias aggrauantes confiteri, bonum est; alleuiantes congruū: trahentes in aliud genus peccati simpliciter necessarium.

RESPONDEO. Dicendum, quod

circumstantiæ, quę attingūt peccatum, quędam sunt alleuiantes, quędam in aliud genus trahentes, quędam aggrauantes. Circumstantias in aliud genus trahentes confiteri, est necessarium, quoniam genus peccati confiteri oportet. Circumstantias uero alleuiantes confiteri, non est bonum, nisi propter hoc ut satisfiat alienę inquisitioni, uel ut prouideatur eius scandalo, & perturbationi: utpote si timeret confessorē ex hoc accipere occasionem ad malum: uel si etiam tantum diminuat, ut sit in genere uenialis: sicut comedere carnes in quadragesima p̄pter infirmitatem, ita tamen quod a latere non sit gulositas aliqua. Et ratio huius est: quia in confessione nō debet peccator se excusare; sed accusare. De circumstantiis autem, quę aggrauant, si genus peccati nō mutatum est, est inter Doctores opinio diuersa. Quidam enim dicunt, quod pœnitentes tenentur confiteri; sed quia p̄ceptum affirmatiuum est, ideo obligat non ad semper; sed pro loco & tempore, scilicet quando eas cognoscit siue per se, siue per inquisitionem alienam: unde sapiens, & intelligens tenetur eas confiteri absque inquisitione: simplex tenetur, si ab eo inquiratur. Alii dicunt quod nō tenemur ad confessionem harum circumstantiarum tentione necessitatis; sed de bono, & æquo: & quanto sunt magis sapientes, & perfecti, tanto magis debent distinctius eas explicare: sed non tenemur ad hoc nisi forte ex propria conscientia obligemur. Hęc positionem credo probabiliorem. Vnde dicuntur

cen-

endum, q̄ confessio circūstan-
tiarum in aliud genus trahen-
tium spectat ad confessionē quā
tum ad necessitatē: confessio ue-
rò aggrauantem quantū ad cō-
gruitatem: confessio uerò alle-
uiantium potius facit in cōgrui-
tatem: & hoc intelligitur excep-
tis casibus predictis. Omnes igitur
rōnes probantes circūstan-
tias esse cōfitendas, sunt cōgrui-
tatis quantū ad aggrauantes:
aliās si uelint probare necessita-
tem, ab insufficienti procedunt,
illa excepta, quæ est de circū-
stantia trahente in aliud genus:
unde uerbum Aug. consilium
est. Et quæ obiciuntur de quan-
titate, & erubescencia, & accusa-
tione, & diligentia habenda, nō
concludunt nisi, quod cōpeten-
tius fiat, si exprimatui cuiusli-
bet peccati circūstantia.

AD ILLVD, q̄ obicitur in con-
trarium, Dicendum, quod non
oportet eas confiteri, congruū
est tñ. AD ILLVD, quod obicitur,
q̄ circūstantiæ alleuiantes sūt
confitendæ &c. Dicendū, q̄ nō
est simile, quia aggrauantes nō
tñ oportet cōfiteri p̄p quanti-
tatē peccati, uerū etiā p̄p erube-
scentiā, & accusationē. AD IL-
LVD, q̄ obicitur, quod nō augēt

contēptū, uel libidinē. Nec est si-
mile de bono; quia. n. boni si-
mus, bona facimus: unde quanti-
tas bonitatis uenit ab habitu in-
trinsecō: sed quantitas maliciæ ab
actu: quia. n. mala facimus, mali-
sumus. AD ILLVD, q̄ obicitur
q̄ non mutat specie, Dicendū, q̄
est esse naturæ, & esse moris. Et
aliquid est alicui accidentale se-
cundū esse naturæ, quod tamen
est essentialē secundum esse mo-
ris: & quamuis circūstantiæ
sint accidentales actui secundum
esse naturæ: tamen essentialē
sunt secundū laudem, & uitupe-
riū; quæ laus uenit ex parte mo-
ris, uel eius cōtrariū. Et si tu ob-
icias, q̄ non debent dici circū-
stantiæ. Dicendū, q̄ aliqua est
circūstantia respectu esse natu-
ralis, q̄ non est circūstantia re-
spectu peccati, sed forma: ut po-
tē furto accipere rē nō suā, inui-
to dño. Aliquando circūstantia
ē accidentalis respectu actus quā-
tū ad esse naturæ, & in quātum
peccatū: quia sine ea nihilominus
est peccatū: sicut accipere rē alie-
nā, & sacrā de loco sacro: & ita
circūstantia, & forma. Sed cir-
cūstantia respectu peccati furti,
quia sine ea poterat esse furtū,
sed forma respectu sacrilegii.

DISTINCTIO DECIMA OCTAUA. P A R S P R I M A.

De confessione sacramentali. s. quantū ad potestatem
absoluentis uirtute clauium in foro pœnitentia.

Hic queri solet, Si peccatum omnino dimissum est a
Deo per cordis contritionem, ex quo pœnitens vo-
tum habuit confitendi, quid postea dimittatur ei a
sacerdote. Video enim quo vinculo eum ligat, sci-
licet temporalis pœnæ, sed non a quo eum absoluat. Et ideo
quero.

quero. Ante pœnitentiam quippe cordis anima rei maculā
habet, & fœtorem peccati, atque æternæ ultionis vinculo li-
gata existit. Si uerò ante confessionem per cordis contritio-
nem Deus per seipsum sine ministerio sacerdotis: & debitū
omnino relaxat, & animam interius purgat a contagione
& fœtore peccati: quid ergo mundat: quid dimittit sacer-
dos: ubi sunt clauis illæ, quas dominus tradidit Petro &
successoribus eius, dicens, Tibi dabo clauis regni cœlorum; Matth. 16.
& quæcumque ligaueris super terrā, erunt ligata & in cœ- Luc. 5.
lo: & quæcumq; solueris super terram, erunt soluta & in cœ-
lo? Ut autē præmissa questio plenius explicari ualeat, quasi
altius ducto rete, de his clauibus & usu earum differamus.

De clauibus.

Clauis istæ non sunt corporales, sed spirituales, scilicet De pœ-
ni. dist.
1. c. ver-
bū Dei.
discernendi scientia, & potentia iudicandi: id est, ligandi &
soluendi, qua dignos recipere, & indignos debet excludere a
regno ecclesiasticus index: qui sicut habet ius ligandi, ita &
soluendi. Unde Ambrosius. Dominus par ius & soluendi esse
uoluit, & ligandi, qui utrunque pari conditione permisit.
Ergo qui soluendi ius non habet, nec ligandi habet. Et infra.
Certum est, quod ecclesiæ utrunque licet, hæresis utrunque
non habet. Ius enim hoc solis permissum est sacerdotibus.
Recte ergo ecclesia hoc sibi uendicat, quæ ueros sacerdo-
tes habet: hæresis uendicare non potest, quæ ueros sacerdo-
tes non habet.

De usu clauium.

Ufus uero harum clauium multiplex est, discernere scili-
cet ligandos, & soluendos, ac deinde ligare uel soluere. Qui
enim, ut ait Gregorius, indignos ligat uel soluit, propria po-
testate se priuat, id est, dignum priuatione se facit.

Si sacerdos potest dimittere, uel retinere peccata.

Sed queritur, Utrū a peccato soluere ualeat sacerdos, Matth. 22.
id est, a culpa, ut culpæ maculam abstergat, uel debitū æter-
næ mortis soluere ualeat. Quidam arbitrati sunt, cum pec-
cator dupliciter ligatus teneatur, ut prædictum est, scilicet
mentis contagione ac cæcitate, & debito futura pœnæ, alte-
rum curari per Deum, alterum solui per sacerdotem. Pati-

tur enim per peccatum quasdam tenebras interiores & maculas: a quibus nisi liberetur, proicitur in tenebras exteriores. Cum autem liberatur ab his, suscitatur a morte peccati. Vnde Apostolus, Surge qui dormis, & illuminabit te Christus. Solus enim Christus, non sacerdos, animam resuscitat, ac pulsas tenebris interioribus & maculis, eam illuminat et mundat, qui animæ faciem lauat: debitum verè aeternæ pœnæ soluerè concessit sacerdotibus. Quod in resurrectione Lazari signatum asserunt: quem Christus prius per se interius viuificauit, deinde foras exire iussit, eumque adhuc ligatū soluere Apostolis præcepit: quia (vt aiunt) ipse interius animam a caligine maculaque peccati emundat: sacerdotibus verò dedit vinculum aeternæ mortis soluere. Alij verò dicunt solum Deum, non sacerdotem, debitum aeternæ mortis dimittere, sicut & animam interius per se viuificat; nec tandem diffidentur sacerdotibus traditam potestatem peccata dimittendi & retinendi, quibus dictum est: Quorum remisistis peccata, &c. Sicut enim Christus retinuit sibi potestatem baptismi, ita & penitentiæ. Et ideo sicut interius gratia sua animam illuminat, ita & simul debitū aeternæ mortis relaxat. Ipse enim per seipsum peccata penitentium tegit: & tunc tegit, quando ad penam non reseruat. Tunc ergo tegit, quando debitum pœnæ soluit. Quod autem ipse tegat, aperte dicit Augu. exponens illum locum Psal. Quorum tecta sunt peccata, idest, cooperta & abolita. Si enim texit Deus peccata, noluit aduertere: si noluit aduertere, noluit animaduertere, idest punire, sed ignoscere. Ita ergo dicit, a Deo tecta, vt Deus non uideat, idest, aeternaliter puniat. Videre enim Dei, peccata est ad pœnam imputare. Auertere autem faciem a peccatis, hoc est ea ad penam non reseruare. Item Hieron. Quibus Deus dimittit peccata, tegit, ne in iudicio reuelentur. Item Cassiodo. Qui gratia habent peccata, alijs Deus imputat, alijs per misericordiam non imputat. Ex his aperte ostenditur, quod Deus ipse pœnitentem soluit à debito pœnæ: & tunc soluit, quando intus illuminat, inspirando veram cordis contritionem. Cui sententiæ ratio suffragatur, & auctoritates attestantur. Nemo

Ioã. 20
Sup Ps.
31. non
longè a
princi-
pio se-
cūda e-
narrat-
tōis ad
eundem
Psa. 51.
in prin-
cipio
vñ ad il-
lud Psa.
in 16. 8.
Ad eū-
de Psa.
super eo
loco.
Beatus
vir cui,
&c.
Eph. 2.
Ioã. 3.
Esa. 43
Aucto-
ritate
prebat.
idem, et
habe-
tur de
pœnitē.
dist. 3.
Verbis
Dei.

Nemo enim verè compungitur de peccato, habens cor contritum & humiliatum, nisi in charitate. Qui autem charitatem habet, dignus est vita eterna. Nemo autem simul vita & morte dignus est. Non est ergo tunc ligatus debito aeternæ mortis. Filius enim iræ esse desiit, ex quo diligere & pœnitere cepit. Ex tunc ergo solutus est ab ira: quæ non manet super illum, qui credit in Christum, sed super illum, qui non credit. Non ergo postmodum per sacerdotem, cui cōfitemur, ab ira aeterna liberatur, a qua iam liberatus est per Dominum, ex quo dixit, Confitebor. Solus ergo Deus hominem interius mundat a peccati macula, & a debito aeternæ pœnæ soluit: qui per prophetam ait, Ego solus deleo iniquitates & peccata populi. Item Ambro. Verbum Dei dimittit peccata: sacerdos est index. Sacerdos quidem officium suum exhibet, sed nullus potestatis iura exercet. Idem, Ille solus peccata dimittit, qui solus pro peccatis nostris mortuus est. Item August. Nemo tollit peccata nisi solus Deus, qui est agnus tollens peccata mundi. Tollit autem, & dimittendo, quæ facta sunt, & adiuuando ne fiant, & perducendo ad vitam, vbi omnino fieri non possunt. His alijsque pluribus testimonijs docetur, Dominum solum per se peccata dimittere: & sicut dimittit quibusdam, ita & aliorum quorundam peccata retinet.

Ias. 43

Ioan. 1.

Sacerdotes dimittunt, & retinent peccata suo modo.

Nec ideo tamen negamus sacerdotibus concessam potestatem dimittendi & retinendi peccata, cum hoc veritas in euangelio aperte doceat. Hinc Augustinus ait: Ecclesiæ charitas, quæ per Spiritum Sæctum diffunditur in cordibus eorum, qui participes sui sunt: peccata dimittit: eorum qui non sunt, tenet. Idem, Sacerdotes possunt confitentibus parcere: quibus enim remittunt, remittit Deus. Lazarum enim de monumento suscitatum obtulit discipulis soluendum: per hoc ostendens, potestatem soluendi concessam sacerdotibus. Dixit enim, Quodcumque solueris super terram, erit solutum & in celo &c. hoc est, Ego Deus, & omnes celestis curiæ ordines, & omnes sancti in gloria mea

Matt.

16. &

Ioã. 10

Sup Io.

Tract.

121. in

fi. eius-

dem in

tom. 9.

Augu.

in Lib. depæn. vera, et falsa. c. 10. in tom. 4. Ioa. 8. Matt. 16. in libr. de baptis- mo par- uulorū tom. 6. Ibidem in eodē. **laudant uobiscum & confirmant, quos ligatis & soluitis. Non dixit, quos putatis ligare & soluere: sed, in quos exercetis opus iustitiæ uel misericordiæ. Aliter autem, uel alia opera uestra in peccatores non cognosco. Idem, Cum ueraciter ad Deum conuerso peccata dimittuntur, ab eis dimittuntur, quibus ipse ueraci conuersione coniungitur. Spiritus Sanctus ea dimittit: qui datus est omnibus sanctis sibi charitate coherentibus, siue nouerint corporaliter, siue non. Similiter cum alicuius tenentur peccata, ab eis tenentur, a quibus ille cordis prauitate disiungitur, siue notis corporaliter, siue ignotis. Omnes enim mali spiritaliter a bonis seiuncti sunt. Ecce hic dicit peccata dimitti, uel retineri a sanctis uiris: & tamen spiritum sanctum ea dimittere dicit. Et quod maiori consideratione dignum est, idem etiam dicit, quod Deus per se, uel per sanctos suos tantum dimittit peccata, Ait enim sic: Sacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos: ipsam uero gratiam non nisi per se ipsum, uel per sanctos suos. Et ideo remissionem peccatorum, uel per seipsum facit, uel per ipsius columbae membra, quibus ait, Si cui dimiseritis, dimittetur. Ecce quam uaria a Doctoribus traduntur super his: & in hac tanta uarietate quid tenendum? Hoc sanè dicere, ac sentire possunt, quod solus Deo dimittit peccata & retinet: & tamen ecclesiæ contulit potestatem ligandi & soluendi: sed aliter ipse soluit uel ligat, & aliter ecclesiæ. Ipse enim per se tantum dimittit peccatum: qui & animam mundat ab interiori macula, & a debito æternæ mortis soluit.**

Quomodo sacerdotes ligant, uel soluunt a peccatis.

Mat. 8. Luc. 8. Ioa. 11. Lēuiti. 22. et 13. **Non autem hoc sacerdotibus concessit, quibus tamen tribuit potestatem soluendi & ligandi, id est, ostendendi homines ligatos, uel solutos. Unde Dominus leprosum sanitati prius per se restituit, deinde ad sacerdotes misit, quorum iudicio ostenderetur mundatus. Ita etiam Lazarum iam uiuificatum obtulit discipulis soluendum. Quia etsi aliquis apud Deum sit solutus, non tamen in facie ecclesiæ solutus habetur, nisi per iudicium sacerdotis. In soluendis ergo**

ergo culpis uel retinendis ita operatur sacerdos euangelicus, & iudicat, sicut olim legalis in illis, qui contaminati erant lepra, quæ peccatum signat. Unde Hiero. super Mattheum ubi Dominus ait Petro, Tibi dabo clauis regni cælorum: & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum, & in cælis: & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælis. Hunc, inquit, locum quidam non intelligentes, aliquid sumunt de supercilio Phariseorum, ut damnare innoxios, uel soluere se putent noxios, cum apud Deum non sententia sacerdotum: sed reorum uita queratur. In Leuitico se ostendere sacerdotibus iubentur leprosi: quos illi non faciunt leprosos uel mundos: sed discernunt, qui mundi uel immundi sunt. Ita & hic aperte ostenditur, quod non semper sequitur Deus ecclesiæ iudicium, quæ per surreptionem & ignorantiam interdum iudicat. Deus autem super iudicat secundum ueritatem. Et in remittendis, uel in retinendis culpis id iuris & officij habent euangelici sacerdotes, quod olim habebant sub lege legales in curandis leprosis. Hi ergo peccata dimittunt uel retinent, dum dimissa a Deo, uel retenta iudicant & ostendunt, Ponunt enim sacerdotes nomen Domini super filios Israel: sed ipse benedicit, ut legitur in Numeris. Hunc modum ligandi & soluendi Hieronymus supra notauit.

Alius modus ligandi & soluendi.

Ligant quoque sacerdotes, dum satisfactionem pœnitentiæ confitentibus imponunt. Soluunt, cum de ea aliquid dimittunt, uel per eam purgatos ad sacramentorum communionem admittunt: quem modum superius Leo Papa notauit. Secundum hunc modum dicuntur etiam sacerdotes dimittere peccata uel retinere. Unde superius August. dixit, Quibus remittunt, & remittit Deus, &c. Opus enim iustitiæ exercent in peccatores, cum eos iusta pœna ligant: opus misericordiæ, dum de ea aliquid relaxant, uel sacramentorum communioni conciliant: alia opera in peccatores exercere nequeunt. Et notandum est, quia quos satisfactione pœnitentiæ ligant, eo ipso a peccatis solutos ostendunt: quia non imponitur alieni satisfactio pœnitentiæ.

tentialis, nisi quem sacerdos uerè pœnitentem arbitratur.

In lib. a Deo iudicant. Quod autem hoc ad clauas pertineat, August. ostendit dicens, Frustrat clauas ecclesie, qui sine arbitrio sacerdotis pœnitentiam agit: si sine oris confessione criminis indulgentiam imprecatur.

SUPRA egit Magister de confessione quantum ad necessitatē a parte pœnitentis.

Hic secundo agit de ipsa quantum ad potestatem ex parte ab solutionis. Habet autem hæc pars duas. In prima agit de potestate in se: In secunda in comparatione ad suscipientes: infra Dist. xix. *Postquam ostensum est, quæ sint clauas, &c.* Prima pars habet duas. In prima determinat de clauibus, & earum usu in foro pœnitentia. In secunda uerò in foro iudiciali. ibi. *Et est alius modus ligandi, et soluendi, etc.* Prima pars habet duas. In prima quærit, & determinat ueritatem. In secunda ad maiorem enodationem opponit; & hoc ibi. *Sed quæritur, utrum a peccato soluiere ualeant, &c.* Prima pars duas habet partes. In prima mouet suam quæstionem. In secunda determinat ibi. *Clauas istæ non sunt corporales, &c.* Similiter secunda pars tres habet. In prima opponit ad utramque partem, ostendens primo, quod sacerdotes non possunt soluere a peccato, & ligare. In secunda ostendit, quod possunt a peccato soluere, & ligare. In tertia determinat modum, per quem soluunt, & ligant. ibi. *Non autem hoc sacerdotibus, &c.* ubi ostendit, quod sacerdotes dicuntur liga-

re, & soluere uel quantum ad ostensionem, uel quantum ad pœnam temporalem.

A *Nima rei, &c.* Quæritur hic, quomodo ista differant abinuicem. Quæritur etiã, quare peccatum potius dicitur habere factorem, quam calorem, uel aliam proprietatem rei sensibilis. Respon. Dicendum, quod quamuis peccatum unum sit in se, tamen secundum diuersam comparationem ad iudiciũ uerum tria sortitur uocabula. Iudicium enim nostrum tripliciter se habet, scilicet uel per modum speculatiuum, uel prout se extendit ad affectum, uel prout se extendit ad effectum. Similiter diuinum iudicium in triplici ratione habet considerari respectu peccati. Aut per modum speculationis: & sic dicitur peccatum macula propter rationem turpitudinis, quam ibi considerat. Vel per modum affectus: & sic dicitur peccatum factus, eo quod ipsum refugit affectus rectè ordinatus. Vel prout exit in effectũ puniendi: & sic peccatum eterne mortis debitum dicitur. Sortitur, ergo tria nomina secundum comparationem ad actum triplicem diuini iudicii, scilicet discernendi, uel approbãdi, uel respuendi, & tertio sententia. Vel aliter. Peccatum cõparatur ad id, in quo est: & sic quia

eum

eum maculat, dicitur macula.

Vel ad alium proximum, in cuius affectu non est: & sic dicitur factus in eo. Vel ad Deum: & sic dicitur eterne mortis uinculũ.

Verbum Dei, &c. Quæritur circa hoc uerbum Ambr. quid uocetur per uerbum Dei. Si filius Dei: sed ille idem est iudex, scilicet Dei filius: ergo non bene diuidit ex opposito. Item. Iudicis non est peccata dimittere: sed potius punire: malè igitur uidetur hoc assignare. Dicitur enim in Psalmo. Cum accepero tempus, ergo iustitias iudicabo. Item. Videtur litera sequens cõtradecere. Sacerdos officii suũ exhibet: sed nullius potestatis iura exercet. Respon. Dicendũ, quod Ambro. tangit hic triplicem modum dimittendi peccata, scilicet secundum clauem auctoritatis: & hæc est Dei iudicantis. Secundum clauẽ excellentiæ: & hæc est uerbi incarnati. Secundum clauẽ ministerii: & hæc est ipsius sacerdotis. Et sic patet quò illa distinguuntur: & patet quod non est cõtrarietas in litera. Vult enim Ambr. dicere, quod peccata dicuntur dimitti a sacerdote non per modum efficientis: sed ministrantis: & hoc dicit litera sequens. Ad illud, quod obicitur, quod iudex punit. Dicendũ, quod duplex est iudiciũ. Vnũ in pœnitentiæ foro: & hoc magis est misericordiæ, quã iustitiæ: quia modo est tempus misericordiæ. Aliud iudiciũ postremum: & illud est iustitiæ, quod signanter notans dicit: Cum accepero tempus: & de illo opponit, nõ autem de isto, & sic patet illud.

Ecclesie charitas, &c. Videtur hic Aug. fallum dicere, quia solus Deus peccata dimittit: sed ecclesie charitas non est Deus: sed unitas corporis mystici: ergo, &c. Si tu dicas, quod charitas ecclesie accipitur non formaliter: sed exemplariter pro charitate, quod est S. sanctus. Similiter posset dicere, quod Deus cœli, terræ peccata dimittit: & ita non magis cõpeteret ecclesie, quam alii. Respon. Dicendum, quod charitas ibi stat pro charitate creata, quod patet per determinationem adiunctam, cum dicit: Quæ per S. sanctum diffunditur. Hæc autem dicitur dimittere peccata quantum ad meritum, sicut exponit infra, quia uiri sancti per charitatem suã merentur gratiam primam. Vel ideo dicitur dimittere: quia nulli dimittuntur, nisi eis, qui recipiuntur infra ecclesiasticam unitatē: unde hæretici, & schismatici quandiu extra ecclesiam in hæresi, & schismate perseverant, gratiam nec sibi, nec aliis ualent aliquam impetrare, de adultis loquendo.

Quodcumque ligaueris etc. Obicitur cõtra istam Hieron. expositionē, quia si istud esset solum p ostensionē, nulla ergo differentia esset sacerdotis noni testam. ad uetus. Et iterum, si sacerdos est arbiter, & pœnas põt scdm arbitrium suum imponere: ergo uidetur, quod ad uoluntatem suam possit soluere, & ligare. Itẽ. Aliquis hypocrita, qui habet signa contritionis, absoluitur a sacerdote: quæro ergo hic, an claus errat, an non. Si errat: ergo non deberet eum absolui: sed hoc falsum est: quia iudex scdm

ea, quę apparent, debent iudicare. Si non errat: ergo uidetur, quod talis sit solutus in cœlis. Respō. Dicendū, quod quantum ad absolutionē a culpa, sacerdos se hēt per modum demonstrātis: quantum ad absolutionē a pœna, se hēt per modum dimittētis. Sed attendendum est, quod efficacia sacramēti pēdet ex idoneitate suscipientis: actus. n. actiuorū sunt in patiente disposito. Dico igitur, quod in talem, qui uidetur cōstitutus, hēt clauis effectū, quātū est de se: sed quod non hēt, hoc est ex fictione illius: ita quod quamuis clauis non erret, tamē ille errat, & decipit. Si autem ille, qui soluit, obligat secundum uoluntatem: ita quod non secundum scientię, uel iuris regulam procedat, sic clauis non hēt efficaciam: & contra tales, qui uolunt ad uotum soluere, & ligare, loquitur Hieronymus, ostendens hoc de supercilio, & superbia procedere: Vnde sicut sacramēta priuātur efficacia, aut quia non recte administrantur, aut quia non recte suscipiuntur: sic de clauibus oportet intelligi.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An clauis datae sint ecclesie.

Ad intelligentiam huius partis quæritur de clauibus secundum quod spectant ad forū pœnitentiale. Et circa hoc tria principaliter quæritur. Primo quæritur de clauibus in generali. Secundo de potestate ligandi, & soluendi, quæ est clauis principalis. Tertio de scientia discernendi. Quantum

ad primū quæritur duo. Primo quæritur, utrū clauis ecclesie datae sint. Secundo supposito, quod sic, quæritur, ad quod datae sunt.

CIRCA primā ostenditur, quod clauis ecclesie sint datae per illud, quod habetur Matth. 16. Tibi dabo clauis regni cœlorū. **ITEM.** Hoc ipsum probatur per illud, quod dicitur Io. 20. Quorū remiseritis peccata, remittentur eis, &c. ergo in potestate Apostolorū fuit introducere ad iustitiam: ergo ad uitam: sed omnis qui potest admittere, uel excludere a regno, habet clauē regni: ergo Apostolis datae fuerūt clauis, non nisi in quantum erant praelati Ecclesie: ergo, &c.

ITEM. Ratione uidetur, quia nullus potest ingredi regnum cœlorum nisi per Ecclesiam: & hoc significatum est Gen. 28. ubi dicitur. Non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cœli: Sed cōstitū est, quod ad rectum ordinem oportuit praelatos in Ecclesia institui: sed nullus sufficēter portæ præest, nisi qui habet clauem ipsius: ergo uidetur, quod Dominus clauis Apostolis concesserit. **ITEM.** Decet regem terrenum, ut clauē ostii, siue portæ suis seruis committat, qui ministrant in eius curia: sed non est liberalior rex terrenus, quā rex æternus, immo multo minus: ergo uidetur, quod aliquibus seruis, siue hoibus clauis cōmiserit.

AD OPPOSITVM ita arguitur. Nulla necessitas est clauium, ubi ostium semper est patens, & apertum: sed ostium cœli, & ecclesie semper est apertum: ergo &c. Minor probatur sic. Ostiū paradisi Christus dominus est,

qui

qui dicit Io. 10. Ego sum ostiū: sed illud semper est apertum, quia Io. 6. dicit ipse. Eum, qui uenit ad me, non eiciam foras. Et Apoc. 4. Vidi, & ecce in cœlo ostium apertum: ergo &c. **ITEM.** Illi soli cōceditur clauis, qui potest claudere & aperire: sed hic est solus Christus. Isa. 22. Dabo clauem domus David super humerū eius, & claudet, & nō erit, qui aperiat, &c. ergo solius Christi est aperire, & claudere: ergo &c. **ITEM.** Solus ille fert clauem, qui potest obstaculū amouere: sed obstaculum regni cœlorum solus Christus potuit amouere: ergo &c. Probatio minoris. Super illud Isa. 22. Dabo clauem domus David: Glos In passione reserauit, quod ante nō poterat: sed hoc fuit solius Christi: ergo &c. **ITEM.** Maius quid est habere clauis paradisi, quam habere clauis mortis, & inferni: sed Christus clauē mortis, & inferni sibi soli reserauit, nec dedit ecclesie: ergo clauem regni multo fortius.

RESOLVTIO.

Nec clauis autoritatis, nec clauis excellentie datae sunt ecclesie, sed ministerij tantum: qua taxare, & relaxare potest pœnam temporalem, peccatis commissis debitam; uirtute tamen duarum clauium primarum.

RESPONDEO. Dicendum, quod nomē clauis trāslatū est ad spiritualia ab ipsis corporalibus. In his autē corporalibus clauis est instrumentū ad remouendū ali quod obstaculū. Quoniā igitur in spiritualibus inuenimus obstaculum ad ingrediendum in regnū cœleste, necesse est illud

remouere: ideo ad spiritualia nomen clauis transferimus, uocātes clauē illam uirtutē, per quā obstaculum remouetur, siue per quā excluditur, uel includitur. Scđm hoc igitur notandum, quod cum triplex sit obstaculū ingrediendi in regnū, & triplex potestas illud remouēs, triplex est clauis spiritualis, differens secundum gradū, & dignitatē. Obstaculū autē ingrediendi in cœlum est debitū alicuius peccati: hoc autē est triplex. Primū peccati mortalis commissi: & hoc est debitū æterni supplicii: hoc autē obstaculum solus Deus amouet; quia hoc remouetur per culpæ deletionē: & ideo potestas hoc remouens, est potestas diuina, quā ab aliis dicitur clauis autoritatis. Scđm obstaculū est debitum peccati cōtracti: & illud est debitū solutionis pretii, & hoc solui potuit per eum; qui potuit satisfacere, talis autem fuit solus Christus; & ideo hæc potestas remouēs illud obstaculū, est solius Christi: & uocāt eam aliqui clauē excellentiæ. Tertium obstaculū est debitū peccati dimissi: quia postquā homini dimissa est culpa, adhuc est obligatus ad temporale pœnam: & hoc remoueri potest per illū, qui potest peccati pœnā taxare: & talis est minister Christi, non tantum Christus: & ista potestas est hominibus communicata, & uocatur ista potestas clauis ministerij. Cum igitur triplex sit potestas secundum triplex obstaculū, triplex est clauis. Prima. autoritatis a qua est: secunda scilicet excellentiæ: & hæc est in solo Christo: & tertia est clauis ministerij, quæ de-

scen.

scendit a clauē auctoritatis mediante clauē excellentiæ: & de hac dictū est Petro, Tibi dabo clauē regni cęlorū, Matth. 16. & de hac procedūt auctoritates, & rationes ad primā partē. Sed rationes ad oppositū procedunt de alijs clauibus.

AD ILLVD, ergo, qđ primo obiicitur, qđ ostium semper est apertum. Dicendum, qđ hoc uerū est de se: sed tamē homo sibi claudit p̄ debitū peccati, qđ incurrit, a quo oportet hoīem per aliquā clauū liberari. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ solus Christus pōt claudere. Dicendū, qđ illud intelligitur de clauē excellentiæ, p̄ quā clausit limbū sanctis, ne ibi descēdant, & aperuit paradīsum: & de ista apertione dicit in oratione Paschali, Deus qđ eternitatis aditū deuicta morte reueraſti: de hac intelligitur Textus, & Glosa: & ita patet sequēs obiectio. AD ILLVD, qđ obiicitur de clauibus inferni, p̄t respōderi scđm aliquos, qđ istę et sunt clauē inferni: sed tamē denominantur a digniori: quia dū aperiunt cęlum, claudūt infernū: sed principaliter sunt ad aperiēdum cęlum. Pōt aliter dici, qđ clauē inferni hēt Christus scđm qđ Deus, qđ ipse est, qđ pōt animā, & corpus perdere in gehēnam, & qui p̄t liberare, & ibidē includere: unde hoc cōpetit ei scđm clauē auctoritatis, qđ est in remouēdo culpā: & ideo plus dicit per clauē inferni, qđ p̄ clauē regni: sicut plus est liberare a culpa, & morte æterna, qđ liberare ab aliqua pœna temporali introducendo in gloriam: ideo non ualet illud.

An clauē ecclesię tradite, sint et ad claudendum, et ad aperiendum?

AD quid sint istę clauē. Et supposito, qđ sint ad aperiēdum, quæritur utrum sint ad claudendū. Et qđ sic uidetur. Isa. 22. Dabo clauē domus Dauid, & aperiet, & nemo claudet: claudet, & nemo aperiet: sed potestas collata est ministris conformis potestati Christi: ergo ad claudendū, & ad aperiēdum. ITEM. In datione clauū dominus dedit nō solū p̄tātē soluēdi, sed et ligādi, nō solū dimittēdi peccata, sed et retinēdi, sicut patet Mat. 16. & Io. 20. & p̄ hoc, qđ soluūt, sunt ad aperiēdū: & p̄ hoc, qđ remittūt, similiter: ergo ab oppositis p̄ hoc, qđ ligāt & retinent, erunt ad claudendū: nō ergo solū ad aperiēdū. ITEM. Clauis dicitur metaphoricē in spiritualibus ad similitudinē clauis in corporalibus: sed officiū clauis nō tātūm est ad aperiēdum: sed et claudere: ergo &c. ITEM. si solūm est ad aperiēdū: ergo pari ratione cū baptīsmus sit ad aperiēdum ianuam, & oīa sacramēta, & præcipuē Eucharīstia, & Vnctio extrema, qđ remouēt obstacula ad ingrediēdum in gloriā: ergo oīa sacramentum esset clauis, quod non admittit usus, nec ratio: ergo &c.

CONTRA. Clauē datę sūt ad nostrā utilitatē: sed utilitas nostra nō ē, qđ regnum cęli nobis claudat: ergo nō sūt ad claudendū. ITEM. Nihil claudit regnū cęlorū, nisi qđ apponit obstaculū: appositū autē obstaculū ad ingrediēdum non est nisi debitū,

¶

quod est ex peccato: sed clauē non sunt ad faciēdum homines peccare: ergo uidetur quod clauē non sint ad claudendum.

ITEM. Quicumque utitur instrumento ad illud, ad quod est, recte utitur illo: sed sacerdos claudendo aditū regni non recte facit: sed peccat: ergo clauis non est ei ad hoc data. Probatio minoris. Matth. xxiii. Væ uobis scribæ, & pharisæi, qui clauditis regnū cęlorum ante homines: ergo peccabant in hoc. ITEM. Nihil idē est ad oppositos fines: sed claudere, & aperire regnum cęlorum sunt opposita: ergo clauis non ordinatur ad hæc duo. Quæritur etiam iuxta hoc, cum malum exēplum claudat regnū cęlorum, & bonum aperiat: quare non dicitur clauis. ITEM. Cū soluere, & ligare non sit clauis usus: sed magis manus, non uidetur quod dominus deberet clauibus attribuere usum ligandi, & soluendi: quod tamen facit: Matth. xvi. quæritur ergo, unde hoc sit.

RESOLVTIO.

Potestas ecclesię (quæ non inepta similitudine clauis dicitur) ad utrumque quidem est: et si principaliter ad aperiendum.

RESPONDEO. Dicendum, qđ potestas sacerdotibus communitur concessa super subditos, non est ad omnino soluendum debitum, quia non debebat hæc cui libet communicari; ne culpa sine pœna remaneret: ideo data est eis potestas, ut ligādo soluerēt, ligando, scilicet ad unum: absoluerent ab alio; sed non est data potestas ligandi nisi propter so-

lutionem. Quoniam igitur soluere aliquem a debito est remouere obstaculum: & hoc est aperire cęlum, & per consequens ligare est claudere; ideo dico, qđ clauē istę simul sunt ad ligandum, & soluendum: claudendum, & aperiendum. Sed actus ligandi, & soluendi competit eis immediate, & in subiectum: sed actus aperiendi in relatione ad finem ultimum. Et quoniam instrumentum denominatur ab optimo, & a fine: ideo magis denominatur illa potestas a nomine respiciente finem. Quia uerō instrumentum ordinatū ad claudendum, & aperiendum in corporalibus est clauis: iō talis potestas recte dicitur clauis: non tamen est omnimoda similitudo: sed aliqua. Clauis enim materialis ad utrūque principaliter est, & principaliter ad claudendum propter latrones, & fures: sed spiritualis principaliter est ordinata ad aperiendum: nec est ordinata ad claudendum nisi propter aperiētionem: sicut nec ad ligandum nisi propter solutionem: & ita quæadmodum medicina est scientia sani & ægri: sani per se, & ægri per accidens: ita intelligendum est in proposito. Concedo ergo qđ sit ad claudendum, licet non omnino eodem modo, quo clauis materialis.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, qđ clausio est nobis dānosa, & sit per peccatū. Dicendū, qđ sicut in corporalibus qđdam est ligatio simpliciter nocēs, & impediēs: sicut cum ligatur hō p̄ paralysim: quādā simpliciter expediens: sicut cum ligatur hō cum medicamine emplāstri: sic & in spiri-

¶ col later.

spiritualibus ligatio peccati ipse dicit; sed ligatio sacerdotalis melius facit ad uelociorem, & expeditiorem solutionem. Similiter intelligendum est de clausione, quod est quaedam bona & expediens: & hac ligat clauis non alia: ipse autem opponit de alia. Et per hoc patet responsio ad tria obiecta: ligat, non debito peccati, sed impositione, siue superpositione remedia. AD ILLVD, quod obicitur, quod nihil idem est ad oppositos fines. Dicendum, quod uerum est intelligendo de fine per se; sed de fine quod est ad diuersa, ita quod ad unum est per se, ad alterum per accidens, nihil impedit: sic autem dicimus in proposito esse. AD ILLVD, quod quaeritur quare exemplum non dicitur clauis. Dicendum, quod officium clauis est, quod eadem soluit, & ligat, & claudit, & aperit: & solum est haec potestas sacerdotalis: ideo sola dicitur clauis: unde baptismus non dicitur clauis, eo quod tantum aperit: similiter nec bonum exemplum: e conuerso peccatum uel malum exemplum tantum claudit: & ideo neutrum dicitur clauis. Praeterea. Exemplum disponit a remotis; sed clauis aperit de propinquo: ideo clauis non debet dici. AD ILLVD, quod obicitur, quod clauis non est solueret. Dicendum, quod potestas illa habet actum in relatione ad subiectum, & in relatione ad finem actus. In comparatione ad subiectum respicit potestatis usum; sed in comparatione ad finem respicit fructum. Et quia denominatio est ab optimo: ideo dominus clauis illam potestatem uocauit. Sed quae executio, & usus respicit actum pri-

mum: ideo illi clauis actum soluendi, & ligandi attribuit.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An auctoritas ecclesiae possit in culpam?

ONSEQUENTER quantum ad secundum articulum quaeritur de potestate ligandi, & soluendi in foro poenitentiali, de qua duo quaeruntur. Primo quaeritur, utrum haec potestas possit in culpam. Secundo quaeritur, utrum possit in poenam.

CIRCA primam sic proceditur. Et uidetur, quod habeat posse in culpam. Ioan. xx. Quorum remiseritis peccata, remittuntur, & quorum retinueritis &c. ergo uidetur, quod habeat posse supra peccata. Item. Sacramentum poenitentiae est remedium contra mortale actuale, sicut baptismus contra originale: ergo sicut uirtute baptismi deletur originale, ita uirtute poenitentiae mortale actuale: sed uirtus poenitentiae principaliter consistit circa clauis: ergo uidetur &c. Item uirtus iustus meritum potest alii primam gratiam impetrare, cui non est commissum officium mediatoris: sed sacerdoti per officium clauis est commissum officium mediatoris: ergo multo fortius sacerdos gratiam impetrare potest: ergo & peccata dimittere. Item. Communiter conceditur, quod sacramentum baptismi delet omnem culpam; sed tamen in hoc non derogatur diuinae potestati in aliquo: ad maiorem uirtutis est susceptiuus spiritus rationalis, quam aqua: ergo uidetur quod sine aliquo inconuenienti possit dici,

dici, quod sacerdos uirtute clauis ministerialiter absoluat a culpa.

CONTRA. Marc. 2. cum dominus dixisset, Filii dimittentur tibi peccata tua: statim dixerunt. Hic blasphemare: sed non credebant blasphemare ob aliud, nisi quia peccata dimittere est solius Dei: non est ergo sacerdotis. Item Aug. & Grego. dicunt, quod in suscitatione Lazari mortui, significata est resuscitatio peccatoris: sed Lazarus est prius a domino uiuificatus. quam tradere tur discipulis exoluendus: ergo absolutio sacerdotis nihil ualet, antequam homo sit uiuificatus per gratiam, & suscitatus a morte culpae: ergo sacerdos non potest super culpam. Item. Paris potestatis est interius baptizare, & a culpa absoluere mortali: sed Deus non debuit potestatem baptizandi interius conicere, ne spes poneretur in homine: ergo pari ratione nec potestatem absoluendi ab actuali. Item. Nullo modo fit remissio culpae nisi per gratiam: sed gratiam dare est potestatis infinite, sicut monstratum est in praecedentibus: ergo &c.

RESOLVTIO.

In culpam potestas ecclesiae non potest, nisi per modum deprecationis, & impetrantis.

RESPON. ad praedictorum intelligentiam est notandum, quod circa hoc est duplex modus dicendi secundum diuersos Doctores. Aliqui. n. dicere uoluerunt, quod dupliciter est loqui de clauis potestate. Aut prout operatur in proposito confitendi, aut in actu confessionis. Si prout operatur in proposito confitendi, sic quia illud propositum clauditur

in contritione, & in contritione primo, uel poena deletur culpa: sic uirtus clauis quodammodo se extendit ad delendum culpam, non. n. a culpa potest iustificari, nisi proponat sacerdoti confiteri. Si autem loquamur de potestate, prout operatur in actu absoluendi: sic non potest in culpam, pro eo quod dignum accedens ad abolitionem; accedit contritus, & suscitatus; & ita est ei iam culpa remissa. Sed iste modus dicendi, licet uideatur probabilis, tamen habet in superficie phantasmam. Primum quia baptismus sacramentum non dicitur operari, antequam homo baptizetur (alioquin operatum fuisset ab initio) pari ratione nec clauis. Item. Plus potest unum quodque in re, quam in solo proposito: si ergo in proposito delet culpam, quanto magis dum exhibetur in re ipsa? Et iterum. Possibile est, quod aliquis ad abolitionem accedat attritus sicut ad baptismum, quare tunc non fiet attritio contritio, cum non sit fictus? Et ideo est alius modus dicendi, quod habens clauem, & potestatem clauis, mediator est Dei ad hominem, & hominis ad Deum, unde per ipsum peccator ascendit ad Deum: & sic est sacerdos os peccatoris, siue loquens pro peccatore, & per ipsum descendit Deus ad hominem: & sic est sacerdos angelus Dei, immo os, eo quod ipse separat preciosum a uili. Secundum quod ascendit, habet se per modum inferioris, & supplicantis: secundum quod descendit, per modum superioris, & iudicantis. Secundum primum modum potest gratiam impetrare, & ad hoc est idoneus: secundum secundum modum potest

potest ecclesie reconciliare: & ideo in huius significatione in forma absolutionis premititur deprecatio per modum deprecatium, & subiungitur absolutio per modum indicatiuum: & deprecatio gratiam impetrat, sed absolutio pre-supponit tantum. Nunquam enim sacerdos absolveret quemquam, de quo non pre-sumeret, quod esset absolutus a Deo. Si ergo queratur, utrum potestas clauium se extendat ad delendam culpam: dicendum, quod bene potest se extendere per modum deprecantis, & impetrantis: & illud signatum est in benedictione sacerdotum: Num. 6. sed per modum impetrantis non. Quonia ergo potestas sonat per modum actiui, & impetrantis ex se: hinc est quod potestas clauium (proprie loquendo) non se extendit supra culpam: & concedenda sunt rationes ad hoc inducte.

AD ILLUD, quod obiicitur, de Ioan. Dicendum, quod uel illud de remissione dicitur quantum ad ostensionem, uel solum quantum ad poenam. AD ILLUD, quod obiicitur, quod sacramentum poenitentiae est contra morbum actualis peccati mortalis. Dicendum, quod sacramentum poenitentiae accipit prout comprehendit rem interiorum. scilicet contritionem, per eum modum, per quem in perfectione poenitentiae tria concurrunt. scilicet contritio, confessio, & satisfactio.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod uir iustus impetrat gratiam. Dicendum, quod uerum est, tamen non largitur: & bene sacerdos potest ibi gratiam impetrare peccatori, sed ipse non dat eam, sed alius: & ideo soli illi attribuitur abso-

lutio a culpa. AD ILLUD, quod obiicitur de sacramento baptismi. Dicendum, quod baptismus delet culpam per gratiam, sed tamen non est illius causa efficiens, (sicut supra ostensum est) sed uirtus diuina. Et baptismus dicitur peccata remittere ratione rei interioris, quam solus Deus infundit: similiter & poenitentiae sacramentum. Sed potestas clauium dicitur potestate creaturae rationalis: nec concernit gratiam, sed quod exterius est: quia clauis est extra in sacerdote, & ideo non sic ei attribuitur: si enim sibi attribueretur mundatio, cum hoc non possit intelligi per modum informandi, intelligere per modum efficiendi.

QV AESTIO II.

An sacerdos eadem potestate in poenam possit.

UTRUM sacerdos possit aliquid in poenam. Et sic, ostenditur per Magistrum in littera ibi. Ligant quoque sacerdotes, dum satisfactionem poenitentibus imponunt: soluunt autem, dum de ea aliquid remittunt: ergo uidetur quod aliquid remittunt de poena. ITEM. Nihil est in peccatore remittendum, nisi uel offensam, uel poenam: sed offensam remittit Deus, non sacerdos: ergo si poenam solus Deus remittit: uidetur ergo: quod sacerdos a nullo absoluit: falsum ergo dicit sacerdos dicens, Ego te absoluo. ITEM. Sicut sacerdos nouae legis se habet ad sacerdotem ueteris: sic sacra nouae legis ad sacra ueteris, sed sacra ueteris legis exhibent quod illa demonstrabant, & significabant: ergo sacerdotes nouae legis dant quod illi figurabant: sed illi figurabant in suis actibus remissionem: ergo uide-

uidet, quod isti sacerdotes eam tribuant: sed nisi remissionem culpae, aut poenae: sed non culpae, ergo poenae. ITEM. Qui peccauit peccato occulto, & post conteritur, ante absolutionem sacerdotis non apparet ligatus nec sibi, nec alii. Sibi non: quia uidet se habere bonam uoluntatem. Aliis non: quia non uident in eo nisi bonum: ergo uidetur quod non sit alicuius utilitatis ipsum ostendere absolutum, immo quod non ostendatur.

CONTRA. Hieronymus. In remittendis, & in retinendis culpis id iuris habent euangelici sacerdotes, quod olim habebant sub lege legales: sed illi non ostendebant nisi mundatum, ita quod non mundabant a culpa, nec absoluebant a poena: ergo similiter & isti. ITEM. Si remittat poenam, aut aeternam, aut temporalem. Aeternam non, istud constat: quia illa inseparabilis est a culpa, & praeter ea est infinita: ergo non potest remitti nisi a uirtute remittente culpam, & a uirtute infinita: ergo non a sacerdote.

PRAETEREA. Si Deus remitteret culpam sine poena aeterna: ergo aliquis esset sine culpa, & reus mortis aeternae: sed non caret quod culpa nisi per charitatem: ergo simul haberet charitatem, & reatum poenae aeternae: & ita simul esset dignus morte aeterna, & gloria, quod est impossibile: non ergo remittit culpam sine poena: ergo sacerdos non remittit poenam aeternam. ITEM. Non remittit poenam temporalem, quonia ad illam ligat: & constat quod non ligat, & soluit respectu eiusdem. SI TRIV dicat, quod absoluit a pe-

na purgatoria, & ligat expiatoria, siue satisfactoria. CONTRA. Poena purgatoria est de alio foro: ergo ab illa non potest sacerdos aboluere. ITEM. Si quis moriatur ante perfectionem poenitentiae, punietur in purgatorio: sed non debet puniri poena a qua est absolutus: ergo ab illa nunquam fuit absolutus. ITEM. Dominus dum remittit culpam, remittit poenam totam: nec obligat ad poenam nisi quantum exigit sua iustitia: ergo si aliquis remittit aliquid ulterius de illa poena, praedudicat diuinae iustitiae: sed nullus potest diuinae iustitiae praedudicare, ergo nullus de poena temporalis, ad quam obligatur peccator, potest aliquid remittere.

ITEM. Si posset partem remittere, aut plus remittit ei, qui plus peccauit, aut plus ei, qui minus. Si plus, uel tantum ei, qui minus: ergo uidetur quod si aliquis parum peccauit, ita etiam parum debetur ei de poena, quod totum relinquere: ergo pro paruo peccato non est imponenda aliqua poena, quod est inconueniens. Si remittit minus, ergo ei quod minus dignus est, magis remittit: sed hoc est inconueniens: ergo &c. ITEM. Si remittit partem, alius sacerdos potest remittere aliam partem, & sic deinceps, & sic totum remitti: quod non competit, ut uidetur secundum forum commune.

RESOLUTIO.

Nec quicquam poena infernalis, nec quicquam poena purgatorie remittit sacerdos: sed illius tantum, ad quam post absolutionem obligatur peccator.

RESPONDEO. Dicendum, quod praeter positionem illam, quam Magister

Magister ponit in literas; qua ali qui senferunt, q̄ absoluit a pœna æternas; quam etiam satis effi caciter improbat, tres sunt hic modi dicendi. Vnus modus di cendi est, quòd sacerdos absol uit non a pœna, sed a uinculo cõ fessionis, ligando ad pœnam sa tisfactionis. Et ista positio uide tur trahi ex uerbis Hugonis in Libro de potestate ligandi; ubi distinguuntur septem uincula, scilicet obdurationis, seruitutis, captiuitatis, æternæ damnatio nis siue punitionis, perpetuæ de testationis, confessionis, & pœ nalis expiationis. A primis tri bus absoluit Deus per gratiam, & misericordiam. A uinculo ob durationis absoluit per gratiam præparantem, quæ emollit cor ad pœnitentiã, & est gratia gra tis data. A uinculo seruitutis p gratiam præuenientem, quæ est gratum faciens, & liberat a ser uitudine peccati. A uinculo capti uuitatis per gratiam cooperantẽ, quæ expedit hominẽ, & soluit, seu excitat ad bona opera. A vin culo quarto. s. æternæ damnatio nis soluit ligãdo ad quintum. s. ad uinculum perpetuæ detesta tionis. A sexto uerò soluit p mi nistrum ligando ad septimum. Sacerdos enim soluit peccatorẽ confitentẽ, ut non teneatur con fiteri, sed ligat ad uinculum sa tisfactionis. Sed illud non suffi cit, quia sacerdos in absoluendo non dicit, Absoluo te a cõfessio ne, sed a peccatis. Ab illis ergo absoluit, uel quantum ad pœnã, uel quantũ ad culpã: ergo plus oportet dicere. I D E O est secun dus modus dicendi, quod sacer dos absoluit non tantũ ab hoc

uinculo, sed etiam a pœna pur gatoria ligando ad pœnam satis factoriam: sed non soluit aliquã partem pœnæ relaxando, sed so lum commutando: & hoc sub conditione, si explet satisfactio nem iniunctam. Sed si illa satis factio sit condigna, absoluit a to ta, si nō absoluit a tanta: & ideo si peccator moriatur ante comple mentum satisfactionis condi gnæ, oportet eum puniri in pur gatorio. Sed nec illud sufficit ad huc, quia iste peccator post ab solutionem diuinam non liga tur ad pœnam purgatoriam ma gis, quam ad aliam. Et hoc patet, quia tantũ potest conteri, quod Deus totũ remittat, & sta tim euolabit: ergo non oportet quòd illam commutet. Et iterũ. Si non facit nisi commutare, & ligat ad condignam: ergo nullũ fructum reportat inde pœnitẽs, & pro nihilo dicit, Ego te absol uo ab omnibus peccatis: quæ oĩa magna sunt inconuenientia: sũt & alia, quæ omittuntur breuita tis causa. E T I D E O est tertius modus dicendi magis consonus rationi, & fidei pietati, quòd sa cerdos aliquã partem pœnæ ab soluendo dimittit ex uĩ clauũ: & hoc possumus intelligere sic: Quia uniuersæ domini miseri cordia, & ueritas: & ideo in iu stificatione, quæ est opus miseri cordiæ, misericordia sic remittit culpam: ut iustitiæ regulam nō prætereat. Præterea, adhuc deti net obligatum ad pœnam. illa au tem pœna ob rigorem diuinæ iu stitiæ est uiribus nostris im proportionabilis, & nostræ cog nitioni ignota: & pro illa o portet q̄ satisfaciatur Deo. Pro uidit

uidit adhuc ergo nobis uiam mi sericordia diuina, & constituit arbitrum sacerdotẽ, & illi dedit potestatem arbitrandi, & taxan di pœnam, & manifestandi no bis, & partem pœnæ remittere ex uirtute passionis Christi, ut diuina iustitia pro illa parte so lutionem ab isto non exigat, sed ex passionis Christi pœna sit cõ tenta. Quarta sit illa pars, nostrũ nō est determinare, sed Dei. Et tunc sacrm pœnitentiæ nō tantũ erit onerosũ, sed et fructuosũ. Hanc ergo opin. sustinendo cõ cedendum est, quod sacerdos re mittit aliquam partem pœnæ (si cut ostendunt rōnes) non æter næ (sicut ostendunt aliæ) non purgatoriæ, sed communiter il lius pœnæ, qua Deus obligat pec catorẽ post absolutionem a cul pa, & pro illa nũquam punitur in purgatorio, nec alibi, sed pro alia parte, a qua non absoluit, uel punietur hic sufficiẽter, uel dominus exiget in purgatorio. A D I L L V D ergo, q̄ obiicitur de Hiero. Dicendum, q̄ est ostẽ dere per solã demonstratiõẽ, sicut ostẽdit ille qui digito mon strat aliquid. Et est ostendere p quendam exhibitionem, ut arti sex ostendit imaginem inchoatã, quãdo eam cõsummat. Dico ergo q̄ Hieronymus uult dice re, q̄ sacerdos euangelicus quã tũ ad absolutionem a culpa ab soluuit solũ ostẽdendo. s. demon strãdo absolutum: & hoc uerũ, ut intelligatur ostendere nō so lum sensui manifestando, sed et perficiendo, & exhibendo. A D I L L V D, quòd obiicitur de pœna purgatoria, & æterna. Di cendũ, quòd concedendum est,

sed aliter, & aliter: quia ab æter na nullo modo soluit, a purga toria absoluit nō per se, sed per accidens, quia cum in pœnitente uirtute clauium minuitur de bitum pœnæ temporalis, nō ita acriter punitur in purgatorio, si cut si non esset absolutus. A D I L L V D, quòd obiicitur, q̄ hoc præiudicat diuinæ iustitiæ. Di cendum, quòd falsum est. Sicut enim in baptismo per passionis, Christi meritũ, & solutionẽ sol uitur peccator a tota pœna, ita in pœnitentia per eiuẽdẽ passio nis Christi uirtutẽ soluit a par te pœnæ: ita quòd in nullo præ iudicatur iustitiæ, imo uerifica tur illud Psalmistæ, Misericor dia, & ueritas obuiauerunt sibi: misericordia enim supererogan do pretium, iustitiæ satisfacit. A D I L L V D, quòd quæritur, si remittit partem, aut maiore ei qui magis habet &c. Dicẽdũ, q̄ misericordia nō considerat me ritum, sed miserã: & ideo diui na misericordia, q̄ subuenit hic miseris non cõsiderando in eis meritũ, sed demeritũ, subuenit p meritum Christi, & remittit partẽ æqualẽ oibus, nō (inquã) secundũ absolutã cõparatiõẽ, sed proportionalẽ: ut si illi q̄ de bet centũ, remittit decẽ: & ei q̄ debet decẽ, remittit unũ: & iõ q̄ magis peccauit, dum pœnitet, tenetur ad magnas gratiarum actiones: & hoc melius patebit, cum ostendetur, quò in oĩ ope ar. 2. q. re domini est misericordia, & 1. c. 2 ueritas. A D I L L V D, quòd obiici tur, q̄ si q̄libet remittit partẽ, tunc v̄ q̄ tota aliq̄ remittat. Dicendum, quòd primus sacer dos, cui cõfiteĩ, si paratus est, to

tū remittit de ipsis culpis, quòd per uim clauium debet remitti; & ideo alius non remittit: bonum est tamen alteri confiteri, tum propter instructionē, tum propter maiorē certitudinē, tū pp eius intercessionē, tū pp uerendia meritum, & arētā satisfactionē, & humiliationem.

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

An scientia clauis sit?

Onsequenter quantū ad tertiū articulum quæritur specialiter de clauis, quæ dicitur scientia. Et circa hoc duo quærentur. Primò, quæritur, utrū scientia sit clauis. Secundò quæritur, utrū sit alia clauis, quàm potentia.

CIRCA primam ostenditur, quòd scientia sit clauis. Primò sic. Super illud Matth. xvi. Tibi dabo clauis. Glo. Clauis dicitur scientia, & potētia; qua debet dignos recipere, & indignos repellere; ergo scientia est clauis. **ITEM.** In quodam sermone de Apostolis Petro & Paulo dicitur. Petrus accepit clauem potētia; ergo scientia est clauis. **ITEM.** Ratione uidetur, quia oē illud quod directè repugnat errori, scientia est, uel de genere scientia; sed clauis aliqua est huiusmodi; ergo &c. Probatio minoris Hiero. super illud. Tibi dabo clauis. Sciat prudens lector, hoc esse de futuro promissum: quia si statim datae essent, numquam in eo error prauæ confessionis locum habuisset: ergo aliqua clauium excludit errorem.

ITEM. Augu. dicit, & habetur in Dist. præcedēti. Qui uult peccata confiteri, ut inueniat gratiam, quærat sacerdotem, qui sciat ligare, & soluere; ne cum negligens circa eum extiterit, negligatur: ergo necessarium est absoluenti habere scientiam: ergo si illud, quod tenet rationem ad aperendum, est clauis, uidetur, quod scientia clauis sit. **SED CONTRA.** Super illud. Tibi dabo clauis &c. Glo. Præsentis iudicii potētate: ergo uidetur, quod utraque clauis est potētate: non ergo scientia. **ITEM.** Clauis datur in ordine, & consequuntur præcisè ordinem: sed multi habent ordinē, qui non habent scientiam, & e conuerso: ergo scientia non est clauis. **ITEM.** Clauis semel habita nūquam amittit, sicut nec ordo: sed scientia habita potest amitti: ergo scientia non est clauis. **ITEM.** Si scientia innata, aut acquisita, aut infusa. Si innata: ergo clauis sunt a natura. Si scientia acquisita: ergo clauis sunt per acquisitionē, non per gratiam. Si infusa: sed multi sunt qui nihil nouerunt per infusionem propter suam nequitia; ergo mali non habent clauis. Si tu dicas quod infunditur scientia, quæ est gratis data, sicut Salomoni. Contrarium uidemus aperte; quia oēs fere ita sunt simplices, & idiotæ post susceptionem sacerdotii, ut ante.

RESOLVTIO.

Secundū, quòd scientia habitu dicitur, clauis non est: sed solū inquantū auctoritatem, & officium discernendi importat: quæ ordinem inseparabiliter consequuntur.

RESPONDEO. Dicendū, quod in hoc duplex fuit opinio antiquorum.

rum. Quidam enim dixerunt, quod scientia est clauis, prout scientia nominat habitum sciendi discernere: sed non est clauis principalis, nec per se, sed prout iuncta est auctoritati ligandi, & soluendi: & hæc clauis non est de esse ordinis, sed de bene esse: ita quod si aliquis recipit ordinem de facto, non habens scientiam, factum est: sed executionem iurisdictionis absoluendi non recipit sine periculo animæ, eo quod altera clauium caret. Et hi dixerunt, quod quidam habebant scientiam clauium; ut illi, qui habent scientiam acquisitam. Quidam enim clauiculam, ut illi qui carent acquisita, tamen per naturalem industriam noscunt, quod ars docet & scriptura. Quidam uero nullā, ut qui carent utraque; & uidetur fuisse opinio Magistrorum. Sed non uidetur hoc bene posse sustineri, licet aliquam habeat probabilitatem; cum dicamus has clauis ordinem consequi, & ita dari sicut ordinem: & ita durare, sicut ordo durat. **ET IDEO** est secunda opinio, quod scientia non est clauis secundum, quod dicit habitum; sed inquantum dicit auctoritatem, siue officium discernendi: hoc autem officium siue hæc auctoritas est consequens ordinem inseparabiliter: & hæc est clauis essentialiter. Et hæc fuit Præpositiui: & hæc tenent communiter Doctores: hoc addentes, quod scientia habitus est, sicut dispositio faciēs ad bene esse, uel etiā sicut dispositio materialis; sine qua altera clauis exire non potest in actum. Sicut enim uis uiua non est humidum crystal-

linum, tamē illud exigit ad suā operationem: sic ipsa auctoritas discernendi requirit habitum scientiæ, & quanto melius habetur scientia, rāto meliori modo habetur clauis: & ideo maluerunt Sancti hæc clauem uocare hoc nomine, quam alio. Ex his patent obiecta ad utramque partem. Nam primæ auctoritates, quæ dicunt scientiā clauem, intelliguntur de scientia, prout dicit auctoritatem discernendi.

AD ILLUD, quod obiicitur de Hierony. Dicendum, quod non intelligit tantum quantum ad esse, nec etiam solum quantum ad bene esse, sed etiam ulterius quantum ad perfectum esse: sicut fuerunt in Apostolis, qui post aduentum Spiritus sancti non fuerunt decepti, nec a ueritate abducti, uel obducti. **AD ILLUD**, quod obiicitur de Augu. quod solus sciens potest utiliter ligare. Dicendum, quod hoc non est: quia habitus scientiæ sit clauis, sed quia dispositio est ad clauem, sicut dictum est. Quæ autem ad oppositum inducuntur, concedenda sunt, quoniam uerum concludunt, scilicet scientiā, ut dicit habitum, non esse clauem.

QVÆSTIO II.

An scientia sit clauis, alia a potentia soluendi?

UTRUM scientia sit alia clauis, quàm potentia soluendi. Et quòd sic uidetur. Primò, auctoritate domini, Matth. xvi. Tibi dabo clauis regni cælorum: si ergo Dominus uerè, & propriè est locutus: non ergo tantum clauem, uerum etiam clauis dedit: ergo plures sunt clauis; sed non nisi potentia, &

Ex 2. de Anima text. cō. 33.
 scientia: ergo &c. **IT E M.** Habitus, & potentia, per actus dignoscuntur: ergo pari ratione, & instrumenta: sed scientia est ad discernendum, siue nominet habitum, siue auctoritatem: potentia uero ligandi, & soluendi est ad alterum: ergo &c. **IT E M.** Quae habent opposita diuersa, ipsa sunt diuersa: sed scientia opponitur errori, ut dicit Hieron. & habetur in precedenti problema; potentia autem soluendi opponitur difficultati; ergo &c. **IT E M.** Quae respiciunt diuersas aīe uires diuersa sunt (loquēdo de his, quae superadduntur potentiis, pro eo quod accidentia, & proprietates p̄ subiecta propria distinguuntur) scientia ad intellectum, & potentia ad effectum refertur: ergo v̄r̄ q̄ sint duae.

Dis. 19. ar. 2. q. 1. et 2.
CONTRA. Clavis uel est ordo sacerdotalis, uel proprietas inseparabiliter annexa, sicut in fra uidebitur: sed ordo ille est unus; ergo & clavis ad illum ordinem spectans est una. **IT E M.** Claves sunt directē ad regnum caelorum aperiendum, & ad obstaculum remouendum; sed regnum illud non est nisi unum; & ostium quod sacerdos aperit, non est nisi unum, scilicet debitum penaē aeternae, ergo uidetur quod una tantum debeat esse clavis, scientia, & potentia. **IT E M.** Aut potentia ligandi, & soluendi aperit per se solam, aut iniuncta auctoritati discernendi. Cōstat q̄ non per se solam, sicut prius uisum est: & hoc patet, quia nulli competit de aliquo sententiare, de quo non cōpetit discernere; si ergo actus aperiendi nō competit ei nisi cum scientia, &

clavis ab actu aperiēdi denominatur; ergo ambae sunt una clavis. **IT E M.** Si claves istae distinguuntur, aut penes id a quo sunt, aut in quo, aut ad quod. Si penes id a quo, ut scientia a filio, & potentia a patre: cōtra hoc est numerus, & ordo. Numerus, quia cum tres sint personae, tres deberent esse claves. Ordo, quia cū pater secundum originem praestelligitur, potestas soluendi praestaret scientiam, quod est inconueniens. Si penes id, in quo sunt; cum ergo triplex sit in nobis potentia, secundum quam consistit imago, triplex deberet esse clavis: una in memoria, alia in intelligentia, tertia in uoluntate. Vel si non est in istis uiribus, cum tres sint uires, in quibus sunt tres uirtutes, deberent tunc ergo esse tres claves, una in rationali, alia in concupiscibili, & tertia in irascibili. Si autem distinguuntur penes illud, ad quod, sed illud est unum scilicet aperire regnū; ergo &c. Si tu dicas q̄ sunt ad soluendum, & ligandum, & ad discernendum, & ita ad duo. Contra. Ad uirtutem requiritur scire, & uelle, & perseveranter operari; sed scire, & uelle uirtutem nō plurificat, immo sunt in una uirtute; ergo pari rōne, nec discernere, & soluere plurificant claves, sed sunt una clavis.

RESOLVTIO.

Cū discretio, & absolutio sint alius, & alius actus: clavis discretiois, & clavis potētia absoluendi erūt alia & alia: tamen si unica sit potestas essentialis Ordinis, quae potestas conficiendi potestas est.

R E S P O N S. Ad praedictorum

intelligētiam est notandum, q̄ distinctio clauium praedictarū diuersimodē sumitur a diuersis. Quidam enim distinctionē harum clauium sumunt penes id a quo sunt, & ad q̄ finaliter reducunt. Dicunt enim, quod sicut in angelis est hierarchia descendēs a hierarchia supercaelesti, & ad illam ascendens, & rediens: sic est in militante ecclesia. In angelica autem hierarchia (sicut dicit Dion.) est ordo, sciētia, & actio i. potestas ordinata scientia, & actio, ita q̄ potestas respondeat patri: & haec apparet in thronis: scientia filio: & haec apparet in Cherubin: & actio, siue opus spiritui sancto: & haec apparet in Seraphin. Per hunc modum est intelligere in hierarchia ecclesiastica, quae maximē consistit penes sacrum ordinis in quo conferitur potestas ordinata, sciētia, & actio; & hanc dicunt potestatem clauium, quae complectitur actum discernendi, & soluendi: ita q̄ potestas respondeat patri, & scientia filio, & opus spiritui sancto. Et secundum hos sunt in sacerdote tres potestates. Una principalis, & prima, quae ē ipse ordo, uel potestas conficiendi: secunda est potestas discernendi, & tertia absoluendi: ut sic appareat perfectissima pulchritudo in ordine ecclesiastico secundū repraesentationem illius superioris perfectissime trinitatis. Si autem tu querās ab his quare potestas conficiendi non est clavis: rōdent quia non est ad alterum sicut illae duae, sicut uidebitur infra: & haec quidem positio satis probabilis uir̄ esse. Alii sumunt rōnē distinguendi penes

id in quo sunt, & cōtra q̄ sunt: Dicunt n. q̄ haec duae claves respiciunt intellectum, & affectū remouēdo duplex malū nobis inflictū. scilicet errorē per sciētiam, & difficultatē p̄ absoluēdi potētiā. Sed iste modus minus probabilis est q̄ primus, tū quia secundū rectā uiam distinctionē clavis nō inquit: tū quia & si scia sit in intellectu, tñ auctoritas discernendi in eadē potentia est (ut v̄r̄ apertē) cū auctoritate soluēdi, siue sententiandi. Nō autē rectē sumit rōnem distinctionis. Claves .n. non dantur sacerdoti, ut sint in remediū sibi; sed ut sint rectē in remediū aliis. In hoc tñ concordant cū prima, q̄ duae sūt claves secundū completā distinctionē. Tertius modus distinguēdi claves est penes id, ad q̄ immediatē sunt. In foro autē poenitentiali duo sunt, quemadmodū in foro iudiciali. In illo enim sunt isti duo actus. scilicet discernere causam, & postmodū sententiarē: & isti sunt actus diuersi; & ad hoc quod plenē cōmittatur alicui auctoritas, necesse est utriusque committi, alioquin plenam non habet auctoritatem. Est tamen duplex auctoritas concurrēns in unam plenam, q̄ patet: quia eam contingit diuidi. Committit enim aliquādo dominus Papa aliquibus, ut causam discutiant, & discussam, seu inquisitionem ante prolationem sententiae ad ipsum remittant: & hi habent auctoritatem discernendi, non sententiandi. Per hunc modū in auctoritate, sacerdotibus cōmissa, est sentiēdū, q̄ cū sufficientes sit eis collata potestas arbitrādi inter peccatorē & Deū, q̄ utra-

que habent auctoritatem: & cū utraque sit ordinata ad aperendum cælum, utraque dicitur clavis, & sunt duæ claves: tamē q̄a ex his constat una plena auctoritas: ideo in uno ordine dātur, & unum respiciunt. Et sic patet, q̄ sunt plures claves: & patet responsio ad primū obiectum in contrarium de ordinis unitate. Possēt tamen dici, q̄ prima, & unica potestas essentialis ordini sacerdotali est ptās cōficiēdi.

AD ILLVD, q̄ obiicitur, q̄ sunt ad unum. Dicendum, q̄ ad illud unū duplex actus necessariō requiritur. s. discretio culpæ & solutio pœnæ: & in his duobus duplex clavis consistit non ergo penes finem ultimum: sed penes immediatum habent discretionē. AD ILLVD, q̄ obiicitur de apertione. Dicendū secundū antiquos, q̄ ad eandē feram aperiendam in corporali bus uidemus duplicem clauem: unam quæ aperit uiam, & dicitur anticlausis: & aliam, quæ directē aperit: & hæc dicitur principalis clavis. Sic ī spiritualibus

scientia est: sicut anticlausis, quæ dirigit iudicium, & potestas soluendi principalis clavis. AD ILLVD, q̄ quæritur, penes quid distinguantur. Dicendum, q̄ penes illud, ad q̄ immediate sunt, scilicet discernere de culpa, & soluere a pœna, non penes hos actus soluere, & ligare. Et si tu obicias, quod scientia, & operatio non faciunt duas uirtutes. Dicendum, q̄ scientia est duplex, una per modum praxis, & & experientiæ: & hæc est in qua libet uirtute, & est eis essentialis. Alia uerò est per modum cuiusdam directionis: sicut prudentia, quæ ut dicit Bern. est auriga uirtutum, & fides etiam est directiua theologiarum: & sic distinguuntur ab his, quæ circa opus consistunt: sic intelligendū est in proposito. Et si tu quæras a me, quare non sunt tot potestates, quot sunt uitia, a quibus soluunt. Dicendum, q̄ ab omnibus aliis soluunt secundū unam rationem, & unum actū, & modum consimilem: & ideo non oportet sic multiplicari.

DISTINCTIO DECIMA OCTAUA. PARS SECVNDA.

De clauibus, & eorum usu in foro iudiciali.

Est & alius modus ligandi & soluendi, qui per excommunicationem geritur: dum aliquis secundū canonicam disciplinam tertio uocatus ad emendationem manifesti delicti, & satisfacere uili; endens, sententia ecclesiæ a loco orationis, & sacramentorum n̄ communionē, & fidelium consortio pręscinditur ut ei ubescit, & pudore sceleris conuersus pœniteat, ut sic spiritus eius saluus sit. Quod si pœnitentiam profitens resipuerit,

si puerit, negatæ communioni admittitur, & ecclesiæ reconciliatur. Hæc est autem ecclesiæ anathematizatio; hanc penam illis, qui digne percelluntur, infligit: quia gratia Dei & protectio illis amplius subtrahitur, ac sibi ipsis relinquuntur: ut sit eis liberum ruere in interitum peccati, in quos etiam maior diabolo sœuendi datur potestas. Orationes quoq; ecclesiæ & benedictionum, ac meritorum suffragia, eis nequaquam suffragari putantur.

Quomodo intelligendum sit illud: Quodcuq; sol. & c.

Secundum hos ligandi & soluendi modos quomodo uerum est, quod dicitur, Quodcuq; solueritis super terram, erit solutum & in cælis: & quodcuq; ligaueritis super terram, erit ligatum & in cælis, & c. Aliquando enim ostendunt solutos uel ligatos, qui ita non sunt apud Deum: & pena satisfactionis uel excommunicationis interdum indignos ligant uel soluunt: & indignos sacramentis admittunt, & dignos admitti arcent. Sed intelligendum est hoc in illis, quorum merita solui uel ligari postulant. Tunc n̄ sententia sacerdotis iudicio Dei & totius cœlestis curiæ approbatur & confirmatur; cum ita ex discretionē procedit, ut reorum merita non contradicant. Quoscuq; ergo soluunt uel ligant, adhibentes clauem discretionis reorum meritis, soluuntur uel ligantur in cælis, id est, apud Deum: quia diuino iudicio sacerdotis sententia sic progressa approbatur & confirmatur. Quos ergo secundum merita sententia ecclesiæ percellit, ledit: & illi foris sunt apud Deum. Qui aut non meruit, sententia ecclesiæ non leditur, nisi contemnat. Vnde Orig. Exiit quis a ueritate, a fide, a charitate: & per hoc exit de castris ecclesiæ, & si episcopi uoce non abijciatur: sicut contra aliquis nō recto iudicio foras mittitur: sed si non egit, ut mereretur exire, nihil leditur. Interdū n̄ qui foras mittitur, intus est, & qui foras est, intus uidetur retineri. Ecce qualis & quātus est usus Apostolicarum clauium. Iā ostensum est ex parte, qualiter sacerdotes dimittāt peccata, uel retineāt, & tamē retinuit sibi Deus quādā singularē potestātē dimittendi uel retinēdi: quia ipse solus per se debitum aternæ mortis soluit, et animā interius purgat.

Mat. 16

Sup Le
ui. Ho.
14. ad
24. ca.
eiusdē
in me-
dio ha-
milie 2
in 10. 1.

Quæ sint interiores tenebræ, & interior macula.

Hic queritur, Quæ sit illa macula, & quæ sint illæ tenebræ interiores, a quibus Deus interior animam purgat: cū ueram pœnitentiam immittit. De tenebris & interiori caligine satis facile est & intelligere & respondere. Cum enim quis mortaliter delinquit, & gratia uirtutis priuatur (si qua præcessit, & naturalium bonorum elisionem patitur. Vnde & intellectus obtunditur, & totus homo interior obtenebratur: et ita quasi caligine quadam mens obuoluitur, quæ caligo peccati pœna est. Hanc uerò Deus pellit, cum pœnitentiam immittit, per quam perditæ bona restituit, & uitiata reparat. Vnde Propheta, Nebulam sicut cinerem spargit. Sed quæ est macula peccati, a qua animam lauat? Ecce enim quis uoluit facere homicidium, & patrauit, quo patrato desinit tam uelle quam facere: nondum tamen uerè, & humiliter pœnitere, nec confiteri proponit. Quæ ergo remansit in anima illius macula? Mala uoluntas quidè fuit macula illius animæ: sed illa transit. Macula etiam est, si pœnitere contemnit: sed hoc est peccatum aliud a precedenti. Quæ ergo macula remansit, a qua ipse in pœnitentia purgatur? Poliuta est quidem anima, quousque pœniteat, sicut erat dum in ea praua erat uoluntas. Sicut enim, qui tangit morticinum uel aliud immundum, ita pollutus est post tactum quousque lauatur, sicut fuit dum tangeret: ita post actum peccati ita polluta remanet anima, sicut fuit in ipso actu peccati: quia ita est longè a Deo per dissimilitudinem, qui est uita & munditia mentis, sicut fuit dum peccatum ageret. Ipsa ergo dissimilitudo, quæ inest animæ ex peccato, & est a Deo elongatio, animæ macula intelligitur, a qua purgatur in pœnitentia. Hoc autem solus Deus facit, qui

Ps. 147. *solus suscitatur animam & illuminat: quod sacerdotes nequeunt, qui tamen medici sunt animarum. Vnde Prophetata, Nunquid medici suscitabunt, & confitebuntur tibi? quod exponens August. ait, Boni Doctores rectè medici dicuntur: qui uiuentes curare ministerio possunt: sed non mortuos suscitare. Sola enim Dei gratia mortui reuiuiscunt.*

Leu. 11
Num.
19.

Ps. 87.
nō. lōgè
a. sine
enarra
tionis.
tom. 8.

UPRA egit Magister de uisu & potestate clauium in foro pœnitentiali, quæ quidem est

per absolutionem, & ligationem in foro illo. Hic secundò agit de absolutione, & ligatione in foro iudiciali, quæ quidem est per excommunicationem: & habet hæc pars tres partes. In prima assignat hunc modum ligandi; quare, & qualiter fiat. In secundave rō authoritate sacre scripturæ cōfirmat. ibi. *Secundum hos ligandi, & soluendi modos, &c.* In tertia ad intelligentiam illarum auctoritatum quandam quæstionem querit, & determinat; scilicet quæ sit animæ macula, uel tenebra, a qua Deus mundat. ibi. *Hic queritur, quæ sit illa macula.*

Dub. 1.

Ibip̄s relinquuntur &c. Vide Stur malè dicere; quia lib. arbi. non respicit magis, & minus: ergo non est modo liberius post excommunicationem ad peccatum, quā ante. Item. Iuxta hoc queritur, quæ sint mala, quæ incurrit quis per excommunicationem. Respon. Dicendum, quod libertas peccandi non est libertas; sed defectus libertatis. Liberum ergo arbi. prout dicitur liberum a culpa; quia hic non est libertas essentialis; sed accidentalis, dicitur magis, & minus liberum, & tunc magis est liberum, quando melius se potest defendere; & minus liberum, quando minus se potest defendere a peccati dominio. Quoniam igitur meritis orōnum ecclesie multi sustentantur, & defenduntur a culpis, tunc dñr liberiores ad peccatum perpetrandum fieri, quā auferuntur eis suffragia ecclesie. Vnde pa-

tet quō illud uerbum intelligit. Et nota quod multa sunt incōmoda, quæ incurrunt excommunicati, quæ notantur his uersibus. *Gratia subtrahitur, magis ac magis obice rupto. De uitio ruit in uitium, suffragia perdit. Et sasana cuius uexatus traditur ille, quem ligat ex proprijs anathematizatione culpis.* Et intelliguntur quantum ad expositionem, uel de se eiectionem: sicut rex diceretur militem tradere inimico, quem non defenderet ab eius uexatione.

Sed intelligendum est, &c. Quæ Dub. 2. ritur hic, si aliquis sit iniuste excommunicatus, utrum habere se debeat pro excommunicato. Et quod sic uidetur; quia dicitur in iure. Sententia pastoris siue iusta, siue iniusta tenenda est, & timenda. Sed contra: Magister dicit, quod illam solam sententiam approbat curia ecclesie, quæ datur ex meritis. Item, Fovere & tenere sententiam iniustam est præstare patrociniū in iustitiæ: ergo talis sententia (ut uir) nullo modo tenenda est nec ab eo, qui excoicatur, nec ab alijs. Item. Queritur, quomodo sit sententia excommunicationis iniuste lata. Respon. Dicendum, quod sententia iniusta dicitur ex animo, ex causa, ex ordine. Ex animo, ut cum fertur nō zelo iustitiæ; sed uindictæ. Ex causa, ut cū non est meritum sufficiens, uel certum, propter quod debeat excommunicari ille, cui infligitur. Ex ordine ut cū præmittitur ordo iuris. Si ergo talis excoicatio fertur in aliquem, distinguendum est; quia aut fertur ab habente canonicam iurisdictionem, aut a non habente. Si ab habente. Dicendum,

dum, q̄ tenenda est, & timēda, q̄a non est subditorū discutere sn̄as maiorū: & si cōtēnat, gra uiter peccat. Excipiuntur autē duo casus, uidelicet si sn̄a illa lata est post appellationē legiti mā, uel quādo continet intolerabilē errorem: ut si diceretur: excommunicate, quia credis in Deū. In his duobus casibus non querentes absolutiōē, admittuntur ad eorum probationem: aliās autē nō admittūtur nisi humiliter petant absolutiōē. Absoluit autē dominus Papa in oībus ad cautelam; non p̄ hoc, quod reputet fuisse excōicatos, uel excōmunicandos, sed ut ostendat ecclesiæ sententiā (quātumcunq; sit iniusta) esse formidandā: unde timetur, & tenetur non consideratione iniustitiæ: sed ob reuerentiā potestatis ecclesiasticę. Hoc sentiēdum est secundū iura, si ex cōicetur ab habēte iurisdictionē canonicā. Si autē ab alio excōicetur, qui non hēt canonicā iurisdictionem, & hoc constet, tunc non est timēda: utpotē si sint hæretici, uel schismatici, apostatæ, intrusi, suspensi a iurisdictione. Si autē taliū crimen sit occultum, tolerāda est talium sn̄a: sicut & ipsi tolerantur ab ecclesia.

Dub. 3.

De tenebris, &c.) Videtur falsum dicere: quia uidemus multos peccatores in peccatis existētes: qui ualde benē intelligunt, & addiscunt: & ita experimentū est cōtra hoc. Itē domini documentū est Luc. 16. Filii huius seculi prudentiores sunt filiis lucis, Item. Cum multo magis sit peccatum deordinatiuum affectus, quā intellectus: & corru-

ptiuū amoris, q̄ luminis, & charitatis, quā fidei: v̄r potius esse dicendū, q̄ peccatum sit frigus, quā tenebra. Respon. Dicendū, q̄ gratia magis dicitur lux, quā calor, quoniā lux in se habet, & uirtutem illuminādi, & illuminādo magis, & magis uirtutē calefaciēdi: & ideo plus complectitur lux, quā calor. Et gratia inquantū lux non tātum respicit intellectū, uerum etiā affectum: immo lux, ut dicitur de gratia, noiāt eā, ut respicit totā animā: quoniam sic est forma totius orbis primi, per cuius influentiā fiunt generationes circa partes inferiores: & una est rō actualitatis, & diffusionis, scđm qđ inuit, & dicit apertē Dion. in lib. de Diuinis nominibus: & quia hoc cōpetit gratiæ, q̄ est radix oīum habituum gratuitorū, & principiū oīs boni operis: hinc est, qđ dicitur lux, & peccatum dicitur tenebra: q̄a tenebra non tantūm priuat actū lucis, scđm quē est in sensum uisus: sed etiā alios actus, secundū quos est opatiua: & ista tenebra non respicit intellectū tantū: sed intellectū, ut extēsum ad calorē affectus. Ex his patēt obiecta. Qđ n. dicitur, q̄ intellectus uiget in peccatoribus. Dicendum, q̄ uerū est secundum actum, qui est purē speculationis, sed non prout extenditur ad effectum, uel opus. Vnde aliter habuit prophetiam Balaam, aliter David. Ille enim solūm uidebat: iste uidebat, & gaudebat: & secundū hoc se in ope regulabat, & seipsum dirigebat. Exēplū est in musico, & bono citharedo: aliter. n. noiuit consonantiā citharæ musicus,

cus, aliter bonus citharedus: & quantū ad hanc obtūditur intellectus manifeste, licet nō quātum ad primum ita aperte: credo tamen firmiter, quod quantū ad utrumque.

Dub. 4.

Ipsa ergo dissimilitudo, &c.) Videtur malē dicere. Omnis enim macula deformitas dicitur: aut q̄a aliquid est remotum; aut quia aliquid qđ non debet, circa rem ponitur, sicut patet: truncatus naso est deformatus; sed habens morpheam, uel aliquid tale, est maculatus: sed peccatum nō corrumpit bona naturalia: quia nihil corrumpit in eo, quod est existentia, uel natura: aut si corrumpit, tamen nihil ponit: ergo nullo modo debet dici macula. Si tu dicas, q̄ ponit malam habitatem, & pronitatem ad malum, & illa est macula. Contra. Illa pronitas potest auferri per oppositam pronitatem: ergo macula peccati deleret maculam: quod inconueniens est dicere. Item. Pronitates liberantur per alluefactionē; solus autē Deus liberat a macula, ut dicitur in littera. Respon. Dicendum, q̄ peccatum non est aliud quā priuatio ordinis debiti, & uoco ordinem debitum prout comprehendit modum, speciem, & ordinem: prout circa ipsum cōsistit præcipue ratio boni. Ista ergo deordinatio remanens in anima est culpa ipsa, & peccatum: quia est ex proprio actu, ubi debet esse ordo iustitiæ. Hic autem habet considerari & secundū rationem auersionis, & secundū rationē cōuersionis, & scđm rationem utriusque. Secundū primam rationem competit ei ra-

tio priuationis, scđm scđm modum ratio infectionis, & hic iungit sibi rem turpem: secundū tertium modum ratio obligationis. Quantū ad primum modum dicitur peccatum tenebra, & deformitas. Quoniam bonū dupliciter potest considerari. scđm in se; & sic dicitur lux, & per oppositum peccatum dicitur tenebra. Et in comparatione ad uim cognitiuam: & sic dicitur pulchritudo animæ: & per oppositum peccatum deformitas. Quātum autem ad auersionem sic dicitur macula, & foetor: & hoc similiter secundū duplicem cōparationem illius cōiunctionis cum delectabili terreno: aut in se: & sic est macula: aut ad uim cognitiuam: & sic foetor: & quātum ad utrūque sic cōpetit esse uinculum mortis æternæ.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO. I.

An quis possit, uel debeat excommunicari?

Quod intelligentiam huius partis sex quæritur. Primò quæritur, utrū aliquis possit, uel debeat excommunicari. Secundò dato q̄ sic, quæritur p̄ quo quis sit excommunicādus. Tertio quæritur, a quo. Quarto utrum excommunicatio possit iterari. Quintò de cōmunicatio ne cum excommunicatis. Sextò de absolute.

Quod aliquis possit excommunicari ostenditur. Primò auctoritate domini Matth. xviii. Si peccauerit in te frater tuus &c. usq; ibi. Qđ si ecclesiā non audierit, sit tibi sicut ethnicus, &

cus, & publicanus. Et post. Amē dico uobis, quodcunque ligaueritis super &c. sed ethnici, & publicani extra communicationē reputantur: ergo & talis frater: & hoc secundum iudicium ecclesie, ut dicit: ergo &c. **ITEM.** Hoc probatur exēplo Apostoli. qui. i. Corin. v. Fornicatorē manifestum tradidit satanæ. Et i. ad Tim. i. Ex quibus est hymeus, & Alexander: quos tradidi satanæ. Et Gal. i. Si quis uobis euāgelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Et i. ad Corint. ult. Si quis nō amat dominum Iesum Christum, anathema sit. Si ergo Paulus ecclesie administrator subiectos excommunicauit, uidetur illud esse conueniens, & licitum. **ITEM.** Hoc ipsum rationabiliter probatur per exemplum in moralibus. Pater enim familias secundum rectum ordinem rectitudinis filium inobediētē extra domum ad tempus eiicit, ut saltem sic corrigatur: ergo pari ratione ille, qui præest in domo Dei, potest & debet consimilem eiicere extra domum. Sed eiicere extra domum, est eiicere extra communicationē; & hoc nō ē aliud, quam excommunicare: ergo &c. **ITEM.** Videmus in arte medendi, quod secundum rectum iudicium artis membrum putridū ordinatum ad aliorum mēbro- rum infectionem a corpore est refecandum; sed in spiritualibus contingit membra esse putrida per peccatum, & alia mēbra corruptentia: ergo ut quæ talia recte sint amputanda secundum rectum regiminis ordinē; sed hoc fit per excommunicationem: ergo &c.

CONTRA. Excommunicatio est separatio a cōmunionē: sed cōmunitio est per charitatem; sed extra charitatem nemo potest, nec debet aliquem eiicere: ergo nec excommunicare. Quod nemo possit auferre charitatem uidetur; quia nemo amittit charitatē inuitus. Item. Nemo est qui non sit ex charitate diligendus, quandiu est in uia: ergo &c. **ITEM.** Excommunicatio est separatio a cōmunionē sacramentorum: sed a sacramentis nullus est separandus, nec prohibendus: ergo nullus est excommunicandus. Maior patet. Minor probatur sic. Omnis fidelis aut est iustus, & sanus, aut peccator, & infirmus. Si iustus, non est arcendus a sacramentis. Si peccator, & infirmus, & indigens medicinalibus spiritualibus, magis est attrahendus, quam arcendus: ergo &c. **ITEM.** Excommunicatio aut est morbus, aut medicina. Si morbus ergo nulli est infligēda; quæ omni salus est desideranda. Si medicina: ergo cū medicina sit omnibus aptanda, & non proficit nisi ei, qui uult in eam per liberam consentire: ergo nullus est excommunicandus nisi uolēs; & quilibet debet uelle se excommunicari, quorum utrūque falsum est. **ITEM.** In excommunicatione traditur satanæ ipse excommunicatus, sicut patet in excommunicatione ipsius Apostoli: aut ergo quantum ad animā, aut quantum ad corpus. Sed quantum ad corpus non potest; illud uidemus ad literam. Quantum ad animam nec potest, nec dēt. ergo nullo modo uidetur aliquis esse excommunicandus.

RESO-

RESOLVTIO.

Qui lenibus ecclesie monitis non mouentur, Dei autoritate excommunicandi sunt: si quando resipiscant.

RESPON. Ad horum intelligentiam est notandum; quod sicut in disciplinis duplex est modus instruendi, & duplex modus arguendi, scilicet ostensiuus, & per impossibiles; & in medicinalibus duplex est modus curandi. scilicet per medicamentā leniētia, & per medicamentā asperantia: curatur. n. aliquis per emplastri appositionem, aliquis per sectionē. Sic in moralibus ē duplex modus corrigendi: unus per dulces monitiones, alter per asperas increpationes: & hoc secundum duo genera hominum; quia quidam sunt tractabiles, & pliacabiles: quidam duri, & rebelles. Sic in diuinis, & ecclesiasticis iudiciis, in quibus ē instructio, curatio, & correptio, duplex reperitur modus instruendi, & corrigendi, & etiā curandi. Quemadmodum igitur nolentibus acceptare rationem ostensiuam, fit argumētatio ducens ad impossibile: & morbis qui nō curantur per emplastrum apponitur uulnus, & cauteriū: & inuitis, & incorrigibilibus fit curatio per flagellū; sic esse oportuit in ecclesie rectoribus. Et iō dominus institutor, & fundator ecclesie, eidem non tantum dedit medicamenta sacramentorum ad curandum accedentes; sed etiam gladium spiritus, quod est uerbum Dei, & potestatem amputandi, & refecandi contemptores, & rebelles; & tales licet, & debitum est excommunicari, sicut ostensum est autho-

ritate Dei, & exemplo Apostoli, & ratione in consimili.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod excommunicare est extra cōmunionem eiicere, quæ est per charitatem. Dicendum, quod cōmunitio triplex est. Quædam spiritualis omnino, & hæc est quantum ad dilectionem interiorem. Quædam corporalis, & hæc est quantum ad exteriorē cōuersationem. Quædam medio modo, & hæc est quantum ad sacramentorum susceptionem, & præcipue quantum ad sacramentum altaris. Dico ergo quod a prima nullus potest, nec debet excludi quandiu est uiuator: nec excommunicatio dicit priuationem illius cōmunionis. Quantum ad sacramentalem excluditur quilibet, qui dicitur excommunicatus siue maiori, siue minori. Quantum ad cōuersationem exteriorē attenditur excommunicatio maior, in qua cōmunitio negatur secundum actus legitimos, qui attenduntur in quinque, scilicet in osculo, in colloquio, in conuiuio, in oratorio, in ualefaciendo. Vnde uersus. *Os, orare, uale, conuiuia, mensa, negatur.*) Sic igitur patet, quod cum triplex sit cōmunitio, una spiritualis, & alia sacramentalis, & alia corporalis, quod secundum primam nullus excommunicatur: secundum sacramentalem, excommunicatur omnis, qui dicitur excommunicatus: secundum tertiam excommunicatur ille, qui maiori excommunicatione excommunicatus dicitur; quia maiorem hic priuationem cōmunionis: & sic patet

et illud primū. AD ILLVD, qđ obicitur, qđ nullus separandus est a sacramentis. Dicendum, qđ immo; quoniam & si sacramenta sint medicinæ: tamen non p̄sunt nisi dispositis. Vnde sicut bonus medicus secundū artem prohibet infirmū a medicinis, non tantū a cibis p̄ indispositionem: sic in proposito est intelligēdum. Vtilius enim est alicui medicinam subtrahere, quā dare contra dispositionem, immo tali differre medicinam est medicinale. AD ILLVD, quod obicitur de excommunicatione, utrum sit morbus, uel medicina. Dicendum, qđ sicut sectio de prima sua ratione plaga est & dolorem facit: tamen in comparisonem ad uulnus apostematis est medicina: sic ipsa separatio a communione fidelium dicitur malum, & damnum, & pœnam: in comparatione tamē ad rebellem medicina est, ut eius rebellio, & contumacia frāgatur. Vnde sicut ille, qui syllogizat p̄ impossibile, deducit ad impossibile; non ut ibi sistat, sed ut redeat ad ueritatem: sit ecclesia separata & excommunicata, ut redeuntē cum humilitate, & confusum de contumacia, arctius stringat, & interius claudat. Et sic patet, qđ quamuis sit medicina: qđ curat morbum rebellionis, qđ nullus hanc medicinā debet appetere, nec debet dari nisi quærenti ueram medicinam, nō contemnentī. AD ILLVD, qđ obicitur, qđ excommunicare est tradere Satane. Dicendum, qđ Satan est tortor, non tantū animarum, uerum etiam corporum. Tradere autem tortori est

dupliciter, aut cessando a protectione torquendi: siue exponendo, aut iubendo tortori, ut affligat. Excommunicare ergo secundū præsentis ecclesiæ statum est Satane tradere, protectionē subtrahendo, & ei exponendo; subtrahit ergo suffragia & sacramenta per quæ munimur cōtra hostis insidias. In tempore autē ecclesiæ primitiue, quia Dæmones ipsis Apostolis subiiciebantur, & manifestanda erat fides per miracula; non tantū exponebantur, immo corporaliter ad mandatum Apostolicum uexabantur: sicut dicitur. I. Cor. 5. & in Textu, & i Glofa: & illud decuit in principio ecclesiæ fieri ad terrorem, uel propter excellentiam Apostolorum: Nunc autē quamuis non ita uexentur: tamen corpore, & spiritui uexandi exponuntur: & pro tanto dicuntur tradi Satane, & uerē excoicari. Et sic patent obiecta.

QVÆSTIO II.

Propter quid, aut cui, vel quando inferenda sit excommunicatio?

PRO quo quis debeat excommunicari, & quare: utrum p̄ damno, uel pro iniuria illata ecclesiæ. Et qđ sic uidetur: si quis enim frangit, uel incendit ecclesiam, excommunicatus est ipso iure: non autem si aliam domū frangeret, &c. ITEM. Si quis percutit clericum est excommunicatus ipso iure, & incidit in canonem late sententiæ. Sed non incidit, si percutit laicum secularem: ergo si ius recte dicitur, uidetur, qđ pro iniuria etiam sibi illata possit ecclesia excommunicare. ITEM. Ratione uidetur: quia gladius unicuique datur ad

de-

defensionem; sed potestas excommunicandi est gladius spiritualis: ergo potestate excommunicandi potest ecclesia se defendere & contra damnum, & contra iniuriam. ITEM. Iustum est unumquēque puniri in eo, in quo peccat: ergo si peccat in matrem ecclesiam inferendo dānum, & iniuriam: iustum est, ut perdat eius beneficia, & suffragia: sed hoc est excommunicari: ergo, &c.

CONTRA. Excommunicatio, siue anathematizatio est maledictio: sed Rom. 12. dicitur: Benedicite maledicentibus uos, Benedicite, & nolite maledicere; ergo maledicentibus, uel maledicentibus non debet ecclesia maledicere: ergo nec excommunicare. ITEM. Excommunicatio est beneficiorum subtractio: sed Deus non subtrahit misericordiam & beneficia ab his, qui offendunt ipsum: ergo si præceptū est necessitatis iuris, ut sint misericordes & perfecti sicut pater celestis, qui facit solē oriri sup̄ bonos, & malos: sicut dicitur Matth. 5. ergo non debet ecclesia hoc subtrahere propter damnum uel iniuriam aliquam sibi factam. ITEM. In excommunicationibus damnatur homo in spiritualibus: sed improporcionabiliter maius est damnum in spiritualibus, quā in temporalibus: sed si quis incendit uel fregit ecclesiam, uel percussit clericum, uel aliquod tale, non damnificauit nisi in temporalibus: ergo cum nō debeat infligi maior pœna, quā sit damnum: uidetur, qđ propter hoc non debet excommunicari. ITEM. Ec-

clesia militās debet imitari triūphantem: sed dicitur in canonica Iudæ, qđ cum Michael altercatur de corpore Moyfi, non est ausus iudicium inferre blasphemando: sed dixit, Imperet tibi Dominus: ergo uidetur paritate, qđ ecclesia nullum altercantem cum ipsa debet excommunicare, siue anathematizare.

RESOLVTIO.

Qui semel, atque bis monitus adhuc ad ecclesiæ obedientiam redire contempserit, excommunicetur protinus, ut contumax. Tamen si nihil prohibeat, ut pro alio, quā pro contumacia excommunicetur; at uerō ex consequenti.

RESPONDEO. Ad prædictorū intelligentiam est notandum, qđ duplex est excommunicatio, siue excommunicandi modus. Quædam enim excommunicatio est a iure, quædam a iudice. Prima excommunicatio est præseruatiua. Secunda est curatiua. Prima excommunicatio, & si fieri uideatur ad cōseruandā libertatem ecclesiasticam, sicut se cūda fieri uidetur propter emendandam: tamen prima principali modo fertur ad cauendam culpam: quia magna culpa est, & multum grauis, quādo quis peccat in ecclesiam. Similiter secunda principali modo fit ad frāgendam contumaciam: & ideo talis secundū formam iuris nulli debet infligi nisi contumaci: & ideo debet monitio præmitti, ut sic de contumacia conuincatur. Cōtumax autem dicitur, qui semel, & bis monitus, tertio peremptorie citatus, non cōparet: aut si comparet, non uult stare iuri, uel quādo offensa est

ma-

manifesta, & iussus a iudice nō uult emendare, tali autem com petit hæc medicina: sicut in primo problemate uisum est.

EX HIS patent rationes ad utramque partem. Concedo. n. q̄ pro damno, uel iniuria potest excōmunicationis sententia dictari a iure: sed non principaliter propter hoc: & similiter pro emēda potest ferri a iudice: sed non principaliter propter hoc: sed propter contumaciam. Rationes ad primam partem ostēdunt, q̄ excommunicatio fertur pro damno. Rationes uerō ad oppositum ostendunt, q̄ nō principaliter pro damno: sed p̄ peccatō: unde ecclesia maledicit, & subtrahit beneficia ob meritum illius, non propter damnum suum: ob illius culpam, nō propter uindictam. Si enim ille uelit redire, & non possit emendare, statim ecclesia p̄areet.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ ecclesia damnificat illum in spiritualibus. Dicendum, q̄ ecclesia non damnificat: sed ille, qui peccat, & est contumax, seipsū damnificat: sed ecclesia ostendit ipsum damnificatum, ut sic saltem malum suum erubescat, & deserat: & si quodam modo magis damnificet, hæc aggrauatio damni ad utilitatem ipsius finaliter secundum intentionem ecclesie ordinatur. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ Michael non maledixit. Dicendum, q̄ diabolus est obstinatus in malo, & incorrigibilis: & maledictio illa tibi non potest cum nec per se, nec per accidens ordinare ad benedictionē: & ideo nulla fuit utilitas in maledicēdo diabolū:

sed dum ecclesia maledicit subditum, facit ei confusionem pro peccato: & quia tali confusione pōt a peccato resipiscere, ideo maledicit, ut post benedicat, ideo ligat, ut absoluat: & non est simile de hac maledictione, & de illa.

QVÆSTIO III.

A quo inferri possit, & debeat excommunicatio?

A Quo possit excommunicatio fieri: & q̄ a solo habente clauem ostenditur sic. Soluere, & ligare sunt actus clauium: sed excommunicare est ligare, ut dicit Magister in litera: sed cuius est actus: eius est & potentia: ergo &c. I T E M. Excommunicare est a communione sacramentorum separare: sed eius est a communione, siue a participatione separare, cuius est administrare: sed solus sacerdos, qui habet clauem potest sacramentum corporis, & sanguinis administrare: ergo solus potest excommunicare. I T E M. Petro data est potestas ligandi, & soluendi in foro iudiciali, & pœnitentia: quæro igitur, quando: & uideatur, q̄ non, nisi quādo datæ fuerunt ei clauem: ergo, qui non habet clauem, non habet hanc potestatem. I T E M. Maioris uirtutis est, & potestatis ligare uinculo excommunicationis, quam pœna satisfactionis: sed solus sacerdos potest penitentiam imponere, & cōfessiones audire, qui habet clauem: ergo solus talis pōt excōicare, quia qui non pōt in minus, non potest in maius.

CONTRA. Iudices delegati habent potentiam excommunicandi, & cum multi eorū clauem non

non habeant, quia non sunt sacerdotes: ergo aliquis potest excōicare, qui non habet clauem. Si tu dicas, q̄ non sua auctoritate excōicant. Obiicitur tunc de Archidiacono, q̄ ex suo officio cās audit, & defendit: ergo excōicare potest, & tamen si non est sacerdos, nō habet clauem. Si tu dicas, q̄ similiter habet p̄ demāda tionē, uel consuetudinē: quæro, quare nō similiter habet actū ligandi in foro pœnitentia p̄ cōmissionē, uel consuetudinē: nō enim uidetur maior rō in uno, q̄ in alio. I T E M. Electus canonicus, & approbatus: certum est, q̄ anteq̄ ordinetur in presbyterū, non habet clauem: & tamen pōt causas audire, & excōicare propria auctoritate: ergo &c. I T E M. Sacerdos parochialis non habet secundū iura potestatem excōicandi nisi pro furtis, & rapinis, & cōsimilibus: & constat, q̄ ipse habet clauem, & usum clauium, ergo excōicatio non est a potestate clauium. I T E M. Multitudo tota ut capitulum excōicat, ita q̄ nullus: sed multitudinem habere clauem, ita q̄ nullus, est impossibile: cum dicat proprietatē absolutā: ergo actus excōicandi nō est a clauem. I V X T A hoc queritur, cum multitudo non possit excommunicari, ita q̄ nullus, quomodo possit excommunicare, ita quod nullus.

RESOLVTIO.

Cum excōmunicatio potestatem clauium præcisè non sequatur, ab eo inferatur, qui iurisdictionis potestate fungitur.

RESPONDEO. Dicendum, quod inter ipsos Iuristas de hac questione est cōtrouersia. Qui-

dam dixerunt, quod potestas excōicandi solum est in ep̄is. Alii dixerunt, quod non solum est in ep̄is, sed etiā in Archipresbyteris, Archidiaconis, & Abbatibus, & aliis praelatis, Tertii dixerunt, q̄ hoc competit his & etiā sacerdotibus parochialibus. Sed licet in hac questione Canonū sit dicere Quia: tamē Theologiæ est dicere propter quid, tãquam scientiæ superioris, & altioris. Quod enim in ecclesia aliquis habeat potestatem, hoc ē ab ipso Christo, qui potestatem contulit Apostolis, & præcipuè ipsi Petro: utramq; enim dominus ipsi Petro contulit potestatem, & ligandi, & soluendi in foro pœnitentia: & ligandi, & soluendi in foro iudiciali. Prima potestas respicit ordinem, secunda prælationē: unde secundum primam potestatem potest absolueri pariter: secundum secundam non potest pariter ligare pariter, nec superiorem. Et huius ratio est, quia illa est ordinis: hæc autem prælationis s. potestas excōmunicandi. Prima potestas ligandi, & soluendi in foro pœnitentia aditum cœli aperit: & ideo rectè dicitur clauis. Secunda per censuram iudicii subditos coercet: & ideo dicitur gladius. Prima potestas est potestas arbitrandi inter Deū, & hominem: secunda uerō inter hominem, & hominem: & ideo prima respicit ordinem, secunda prælationē. Prima potestas quoque collata est Petro, ut sacerdoti, descendit in omnes sacerdotes, quamuis non omnes habeant executionem. Secunda quia collata est Petro, ut praelato, descendit in omnes per-

sonas ecclesiasticas, quæ habent prælationem, uel iurisdictionem. Unde qui habent iurisdictionem ordinariam in iudicando: alii quos, habent potestatem coercendi eos per censuram ecclesiasticam, ut iudicium eorum inuiolabiliter obseruetur. Et quoniam iurisdictionem habent non solum habentes clauis, sed etiã non habentes: habent (inquam) uel ex iure, uel ex consuetudine, sicut archidiaconi & aliqua capitulariõ possunt excommunicare. Rursum, quia aliqui habent clauis, quæ non habent iurisdictionem in foro iudiciali, ut simplices sacerdotes: ideo non possunt excommunicare nisi per commissionem, uel nisi in casibus determinatis, ut in furto & rapinis. Concedo ergo rationes, per bantes, quod hæc potestas non sequitur præcisè potestatem clauium. AD ILLUD ergo, quod primo obiicitur, quod soluere, & ligare sunt actus clauium. Dicendum, quod uerum est in foro penitentiali: sed in foro iudiciali non sunt clauium, nisi accipiatur potestas clauium secundum plenitudinem: secundum quem modum dicitur esse in Episcopis, qui quando promouentur a sacerdotio in episcopatum, non recipiunt nouam clauem, sed clauis potestatis in eis ampliat. AD ILLUD, quod obiicitur, quod eius est excommunicare, cuius est communicationem dare. Dicendum, quod non solum eius est: uerum etiam eius, qui præest communicationi, uel etiam administrati sacramenta: & quoniam tales sunt qui habent iurisdictionem, quam uis non habeant clauis: ideo &c. AD ILLUD, quod queritur, quando data est hæc potestas Petro:

dici potest quod simul data est utraque, quia data est ei potestas clauis in sua plenitudine. Vel potest dici, quod non simul, sed potestas clauium promissa fuit Matth. xvi. & data Ioh. xx. Accipite spiritum sanctum, &c. Potestas uero excommunicandi insinuat fuisse data Matth. xiii. ubi post dictum est, Si ecclesiam non audierit, &c. Additum est, Amen dico uobis, quodcumque ligaueritis, &c. AD ILLUD, quod obiicitur, quod hæc est maioris uirtutis, scilicet excommunicare. Dicendum, quod se habent sicut excedentia, & excessiva, & sunt alterius, & alterius ordinationis: & ideo non sequitur, quod qui habet unam potestatem, habeat aliam: utraque tamen concurrunt ad potestatis plenitudinem, & una sine alia esse potest. Pluribus tamen conceditur clauis, quam gladius, quia plures habent ordinem sacerdotalem, quam prælationem, & ecclesiasticam iurisdictionem. Et si queratur ratio huius, duplex est. Una est diffusio boni, quia potestas clauium est ad reconciliandum, potestas gladii ad compellendum. Alia ratio est uisio periculi, quia pauci sunt qui sciunt hoc ense percutere: ideo propter periculum, paucorum manibus tradi debuit. Ideo etiã solemnem excommunicationem, quæ fit cum candelis prius accensis, & deinde extinctis, & pulsatis campanis, oportet a solis episcopis fieri, licet alia possint ab aliis fieri. AD ILLUD, quod queritur ultimo, quare congregatio, siue multitudo potest excommunicare, ita quod nullus, & non excommunicari. Dicendum, quod peccata multitudinis nulla sunt, sed iurisdictione

Etio multitudinis non nulla est. Et si tu queras, unde hoc est. Dicendum, quod multitudo bene facit ad augmentum potestatis in excellentia: unde multitudo potest trahere nauem, ita quod nullus trahat nauem per se; sed multitudo in quantum huiusmodi non facit defectum, nec impotentiam: unde multitudo non trahitur, nisi quilibet de multitudine trahatur: sic tota multitudo excommunicatur, ita quod nullus. Non sic excommunicatur, ad minus secundum noua iura, ut Iurista dicunt.

QVÆSTIO IIII.

An quis pluries excommunicari possit?

DE excommunicationis iteratione, & queritur utrum aliquis possit pluries excommunicari. Et sic uidetur primum: quia hoc habet usus ecclesie universalis, quam errare est impossibile, ut uidetur. ITEM. Videmus in aliis poenis impositis, quod simul, & semel plura possunt imponi ieiunia, uigiliae, & orationes: ergo pari ratione possunt imponi plures excommunicationes. ITEM. Ita uidemus in remediis, quod si iteratur morbus, & remedium: ita et in poenis, quod multiplicatur poena secundum merita: ergo cum excommunicatio, & remedium sit & poena, uidetur igitur quod sicut causa potest iterari, & multiplicari, quod & excommunicationes. Et quod causa possint iterari, illud est apertum: potest enim aliquis esse incendiarius, fractor ecclesiarum, percussor clericorum, & sic de aliis: ergo &c. ITEM. Si non possent excommunicari, ex quo sunt excommunicati: & illi qui sunt absque excommunicatione possunt excommunicari.

ergo excommunicati sunt melioris conditionis, quam non excommunicati.

CONTRA. Excommunicatus interfectus est gladio spirituali: sed interfectus non potest magis, nec minus interfici: ergo nec excommunicatus iterum excommunicari. ITEM. Excommunicatus extra communionem ecclesie est eiectus: sed ut dicit Apostolus. i. ad Ch. v. Quid mihi de his, qui foris sunt iudicare? sed posse excommunicare est posse iudicare: ergo si non pertinet de talibus iudicare, uidetur similiter, quod nec excommunicare. ITEM. Excommunicatus est beneficiis ecclesiasticis priuatus: & excommunicatio est priuatio: sed priuationes non recipiunt magis, & minus: non enim dicitur unus cæcus altero magis cæcus, & minus: ergo &c. ITEM. Alter altero non est absolutus magis, nec minus, nec idem magis seipso: ergo pari ratione, nec excommunicatus magis, & minus, immo multo fortius.

RESOLVTIO.

Iterata culpa, excommunicationis inductiua: cur & non ipsa excommunicatio eiusdem culpa puniua merito iterabitur?

RESPONDEO. Dicendum, quod excommunicatus bene potest iterum excommunicari, uel eiusdem excommunicationis iteratione ad suam maiorem confusionem; uel etiã alia propter nouam culpam commissionem: & tunc tot erunt excommunicationes, quot causae principales, pro quibus excommunicatur. Sicut enim iteratur culpa, ita rationabiliter iterari potest, & debet ipsa poena: & concedendae sunt rationes ad hanc partem.

AD ILLUD ergo, quod primo

obiicitur de interfectione. Dicē dum quòd quemadmodum qui peccat mortaliter, mortuusest; & interficit seipsum per expulsionem gratiæ, & adhuc magis potest peccare: quia quāuis non uiuat ad bene agendum, adhuc tamen uiuit in eo uoluntas ad male operandum: & quamuis gratia sit expulsa, potest tamen magis a gratia elongari. Sic itel ligendum est in proposito, quia quamuis secundum statum illū nihil profint ei ecclesiastica sacramenta, & suffragia: potest tamē adhuc magis, & magis elongari. Nec est simile de interfectione corporali, in qua prima interfectio reddit impossibilem ad uitā: non sic est in proposito, quia adhuc manet aptitudo ad redeundum. AD ILLVD, quod obiicitur q̄ extra communionē est. Dicēdum, quod quia characterem baptismalem habet indelibilem, quantumcunq; sit malus, ideo non exit omnino ecclesiæ potestatem: & ideo punit, et corrigit magis, quā paganos infideles, qui nūquam fuerūt sub potestate ecclesiæ: & de talibus scilicet paganis loquitur Apostolus, non de malis subditis, & excommunicatis: nā ipse de eis iudicabat. AD ILLVD, q̄ obiicitur, quod absolutio non recipit iterationem per intensionē. Dicendum, q̄ hoc falsum est: & patet in eo, qui pluribus excōmunicationibus diuersis de causis est excōmunicatus ab eodē, uel qui est excōmunicatus a diuersis episcopis, qui potest absolui ab una excommunicatione, ita q̄ non ab alia: quia non sic est cōnexio in absoluteione, sicut in

gratiæ infusione. AD ILLVD, quod obiicitur, quod priuationes non recipiunt magis, nec minus: potest responderi dupliciter. Primo quia illud est uerum in puris priuationibus, nō in aliis. Nā claudus dicitur magis, & minus: quia non totaliter priuat uirtutem gradiēdi: similiter & iniustus magis, & minus. Vel posset dici, q̄ & si ratione actus, uel habitus magis, & minus non recipiant, tamen ratione causarū: unde magis est elongatus a uisu, qui lætus est in neruo, & in pupilla, & in humore crystallino, quā qui in altero horum tantum: similiter intelligendum est in proposito.

QVÆSTIO V.

An quis excommunicatis communicant, & ipsi excommunicati sint?

DE excommunicatione quā tum ad cōmunionē: & quæritur, utrum communicans cum excommunicato sit excommunicatus. Et q̄ sic ostenditur, quia iura istud dicunt. **ITEM.** Ratione uidetur: quia accedere ad unum oppositorum est recedere a reliquo: sed excommunicatus est extra communicationem positus: ergo qui ei comunicat a cōmunicatione recedit. **ITEM.** Excommunicatio infligitur in poenā erubescentiæ: sed nulla est erubescencia, ubi alii communicant: ergo ad hoc quod sententia illa sit alicuius ualoris, necesse est ipso iure alios arcere ab excommunicati cōmunionē: ergo si censura ecclesiastica est in excommunicatione, uidetur quod iuste, & debite talis sit excōmunicatus.

ITEM.

ITEM. Aut licet communicare excommunicato, aut nō. Si sic: ergo tales non sunt uitandi: & hoc est contra illud. i. ad Cor. v. Si quis frater &c. & post, cū huiusmodi nec cibum sumere. Si non licet: ergo per aliquā sententiam alii arcentur communicare cum isto, & nō nisi per suā excōicationis: ergo qui cōicant ei, incidunt in excōicationis sententiā: ergo sunt excōicati.

CONTRA. Communicans cū infideli, siue cum altero peccatore siue in cibo, siue in potu, non incurrit illud uitium, nisi cōicet in actu consimili, siue crimine: ergo pari rōne nullus participans cum excōicato est excommunicatus, nisi participet ī crimine. **ITEM.** Excommunicatio aut est morbus contagiosus, aut non. Si sic: ergo qua ratione iste primo excommunicatus inficit participātem pari uitio: ita & alius alium, & sic deinceps: ergo si hoc falsum est, & cōtra iura, non est morbus cōtagiosus: ergo non uī, quod cōicans excōmunicato sit excōicatus. **SI TV** dicas, q̄ hoc facit institutio, nō cōtagio. **CONTRA.** Institutio ista ab hoīe est sicut excōicatio: sed nullus debet infligere poenā nisi pro culpa: ergo si non comunicat in merito, siue in culpa, nec in poena: ergo institutio illa, quæ facit comunicari in poena, siue culpa, est iniusta. **ITEM.** Filius comunicans patris, aut est excōmunicatus, aut non. Si sic: ergo debet uitare patrem: sed si pater non potest uitari sine suo detrimento: ergo si filius portat iniquitatem patris, q̄ est contra ius diuinum. Si au-

tem non est excommunicatus: ergo licet alicui ex familiaritate communicare cū excommunicato. Sed laudabilior est societas, & amicitia, & charitas: ergo uidetur pari ratione, q̄ ex sociali amore, uel aliquo tali licet excommunicato communicare: & ita non uidetur comunicās excommunicato esse excommunicatus. **ITEM.** Excommunicatio omnis, siue maior, siue minor separat a sacris; sed nullus separandus est a sacramētis nisi pro culpa mortali: ergo omnis comunicans excommunicato peccat mortaliter. Sed si hoc uerū est, cū ista medicina sit occasio multorum periculorū, uidet tunc q̄ nō sit medicina: sed morbus; & q̄ quicumque infert eā, cū ponat multos in graui periculo, q̄ grauius peccet.

RESOLVTIO.

Si necessitas euidenter non urgeat; ignorantiaque non excuset: qui excommunicatis comunicant, & ipsi excommunicati sunt.

RESP. Dicēdum, q̄ sicut tactū est, duplex est excōicatio. scilicet minor, & maior. Minor tm sepat a sacris. Maior uerò nō tantū a sacris separat: sed ēt ab actibus legitimis cū aliis psonis: & iō excōicatio minor ē morbus respiciens personā absolute: excōicatio uerò maior est morbus respiciens psonā, ut est pars cōicans, & separās a cōicante: hęc at separatio cū sit relatio eq̄paratiæ, lo cū nō hret, nisi alii separarētur ab eo: ergo ad hoc q̄ ista excōicatio sit efficax statuit ius, ut alii eū uitēt. Et quia hoīes ut in plu-

ribus magis timent penam, quā culpam, in firmitatem sententiæ adiunxit penam consimilem; sed minorem: unde non separat a cōmunicatione fidelium; sed sacramentorum. Et hoc totum dicitur ratio recta esse conueniēter factum, & statutum: sed quoniam periculum est omnes a cōmunicatione (ut pote qui necessitate, uel ignorantia communicant) prohibere: ideo debuerūt tales personæ excipi: Unde qui communicat necessitate sicut filii, & filia quādiu sunt sub manu parētum, sicut uxor, sicut serui, & seruiētes, & ancillæ: sicut peregrini, & pauperes, dum unde sustententur, non habent, in talibus ius sententiam relaxat. Similiter qui communicant ex utilitate, ut conuertatur peccator a uia sua mala, cum secundū legem charitatis ambulent, non arcentur. Similiter qui cōdicant ex ignorantia, excōicati nō sunt, pro eo quod talis ignorantia facti excusat. Dicitur autem hic ignorare, quādiu homo nescit, uel per denunciationem, uel per famā: unde non debet sibi quis de facili conscientiam facere; quia de quolibet præsumendum est bonum, nisi probetur contrarium; & hæc circumstantiæ hoc uersu continentur. Utile, lex, humile, res, ignorata, necesse. In quo tangit hic triplex causa, & necessitas cōprehendit tria mēbra his personis exceptis: Et sic cōdicantes sine aliqua harū conditionum interuenientiū excōicatis, secundū regulam iuris excōicati sunt minori excōicatione: & hoc quidē rationabile est, ut uisum est.

Ex his patet obiecta. Quid n.

obiicit de aliis peccatis, & de cōtagione, & de filio, in oībus patet rōnis: quia hoc facit institutio: & rō institutionis dicta est, & cōuenientia exceptionis, & quare maior transit, & minor. Et iō regula est, quod excōicatio nō transit in tertiā personā. Patet etiam, quod cōdicans non cōdicat in culpa: sed quia non adhibet debitam reuerentiā sententiæ: hinc iustum est quod reportet penam.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod ista est pœna tantū mortaliter peccantium. Dicendum, quod secundū aliquos conclusio conceditur. Dicunt enim, quod præter casus exceptos mortaliter peccat, quia facit contra ecclesiæ mādaturum, & scienter uidetur contemnere iententiam ecclesiæ. Sed quia ualde durum uidetur illud dicere, & maximum periculum esset oēs communicantes excommunicari: ut declinemus periculū utrūque, sine præiudicio hic distinguendum uidetur. Dicere enim quod tantū sit peccatum ueniale; non uidetur conueniens, cum cōiter paruā uim faciāt hoīes in peccatis uenialibus. Dicere iterū, quod per quolibet uerbo humanitatis, quod amicus amico dicit, peccet mortaliter: durū uir. Et iō dicitur, quod cōdicat in actu exteriori in contemptum sn̄e latē: quod tūc peccat mortaliter. Aut nō cōdicat in contemptum; sed tamē rōnabiliter uideri potest, quod sn̄a ueniat in contemptum: adhuc credendū ē eū mortaliter peccare. Aut per uerba credit, quod ex hoc nunquā sn̄a contēntur, & ipse cū timore hoc facit, & ex quadā affabilitate, uel societate aliqua uerba per necessitatē dicit, uel alio

alio modo in casibus non exceptis cōdicat: tunc credendum est circa tales sententiam temperari. Unde si quis querat, utrū hō debeat magis dimittere se interficere, quā aliqd uerbum dicere: Dico, quod si ex hoc in cōtemptū ueniret sn̄a, deberet utiq;: Sed quis iudicaret istū malēfacere, cū potius debeat de furto comedere, quā fame perire? Si ergo dicūt, quod peccat mortaliter, intelligendū est, quando cōtemptus interuenit: & quia uix potest frequentari sine contemptu: ideo sanū cōsiliū est unicuique; ut se a talibus elonget propter uitandū periculū: sicut dicit Aug. quod faciendum est de iuramento. AD ILLUD, quod obiicitur, quod non priuantur sacramentis sic mortaliter peccantes. Dicendū, quod hoc factū est propter errorem, ne forte per assuetudinem in periculū contemptus incidere.

QVÆSTIO VI.

An quis inuitē absolui possit?

DE absoluteione, & queritur, utrum aliquis possit absolui inuitus. Et quod sic uidetur, quia pater carnalis multa bona facit filio inuito: ergo pari ratione, immo multo fortiori, cū magis pius debeat pater spiritualis esse: uidetur, quod possit absolui subditū ipso inuito. ITEM. Proxior dēt esse ad miserendum, quam ad condemnandum: sed aliquis de iure potest excōicare inuitū: ergo multo magis absolui. ITEM. Excommunicatio est pœna inflicta exterius propter emendationē: ergo si peccator non emēdatur, sed dererior efficitur, cū cessante cā, cesset & effectus: uir, quod possit, & debeat

talibus etiam nolens absolui.

SED CONTRA. Nullus potest, nec dēt absolui aliquem inuitum in foro pñali: ergo pari ratione nec in foro iudiciali.

ITEM. Dicitur est Petro. Quodcunq; ligaueris super terrā, erit ligatum & in celis: ergo conformari debet ligatio, quæ fit in terris, ei ligationi, quæ fit in celis, & econuerso, alioquin non fit, ut dēt: sed in celis nullus absoluitur inuitus: ergo nec in terris debet. ITEM. Manente causa manere debet & effectus: sed causa, propter quā infligitur excōmunicatio, est rebellio, & contumacia: sed quādiu non uiuit absolui, est rebellis, & contumax: ergo inuitus non debet absolui. Iuxta hoc queritur, quis sit modus, secundū quem debet absolui. Queritur etiam, a quo possit absolui.

RESOLVTIO.

Nisi cesset contumacia, cōsentiatq; excommunicatus a iure, absolui nō poterit: quidquid sit de excommunicato de facto, ad corrigendum ipsum errorem.

RESPONDEO. Dicendum, quod est loq de potētia absoluedi, & excōicandi, prout potest in hos actus, uel de iure, uel de facto: differt enim facere & iuste facere. Si loquamur de facto, si Ep̄s excōicet nō contumacem, permissio iuris ordine, in facie ecclesiæ excōicatus est: quamuis iniuste lata sit sn̄a, & tenetur eam sustinere: alioquin ex hoc ipso contemptu efficitur dignus excōicari, & ligatur apud Deum. De iure autem est excōmunicatus, quādo secundū iuris dictamen absoluit, quod hēt iurisdictionē canoni-

cam fertur sententia in cōtuma-
cem: & hæc ligat apud Deum.
Similiter intelligendum in ab-
solutioe q̄ pōt aliquis absolui
de iure, vel de facto. De iure nul-
lus excōicatus absolui pōt, nisi
cesset a cōtumacia. De facto ab-
solui pōt secundum uoluntatē
prælati, in cuius potestate fuit
sententiam ferre, & reuocare.
Vnde si talis absoluator, nec
peccat, nec est excommunicatus,
qui ei communicat: & hoc
dico, siue q̄ absoluator, sit liga-
tus iusta sententia: siue iniusta:
& hoc maximè uerū est de do-
mino Papa. Veruntamen sicut
rationes probant, talis absolui
non dēt si iustè excommunica-
tus est: nec de iure absolui pōt.
Si autem excommunicatus fuis-
set iniustè, pōt eum prælatus
absoluere etiam inuitum, non
p̄ iuum meritum: sed ad reuo-
candum errorem proprium.

AD ILLVD, qđ primo obiici-
tur, qđ pater corporalis benefi-
cia præstat inuito filio. Dicen-
dum, qđ non est simile, q̄ illa
sunt beneficia temporalia, quæ
præstantur contra uoluntatem,
& in quibus non consideratur
æquitas ex parte suscipiētis: non
sic autem est hic: & propterea
talia beneficia profunt inuitis:
sed beneficiū absolutionis nul-
li inuito prodest, immo obest.
Vnde sicut fastidiosus nō est in-
gerendus cibus corporalis, quia
obest, & illum proiciunt, uel si
suscipiunt, magis grauantur: sic
in proposito est intelligendum.
AD ILLVD, quod obiicitur, qđ
potest excommunicare inuitū.
Dicendum, qđ excommunicatio
est sic .. correctio de cōtuma-

cia: & ideo utilis est talis contu-
maci, & nolenti. Econtra. Absol-
utio est utilis redeunti, non in
contumacia existenti: & ideo ta-
lem excommunicatum absolue-
re potius est præstare iram, quā
misericordiā: sicut facit ille, qui
dimittit iniuriam inultā. Vnde
sicut melius est, qđ Satanæ tra-
datur corpus, quam spiritus: sic
melius est isti, qđ permaneat in
uinculo, qđ qđ detur ei beneficiū
cū contemptu. AD ILLVD, qđ
obiicitur, qđ inflicta est ad emē-
dationem. Dicendum, qđ non tā-
tūm ad emendationem, immo
etiā ad instructionē aliorū, ut
alii discant non contradicere, &
rebellare: sicut Datan, & Abirō:
& ideo ne alii sumant exemplū
malum, dēt in talibus excōmu-
nicatio continuari, ut aliis pro-
sit ad uitandum casum. Verum-
tamen quia nescitur, utrū Deus
det ei spiritū bonum, quamdiu
uiuuit: ideo sp̄ expectanda est cō-
uersio eius: & ideo non est ante
absoluendus, quantumcunq; in-
corrigibilis uideatur. Nemo. n.
est omnino incorrigibilis p̄ pri-
uationem, quamdiu uiator est:
& ideo excōmunicatio medici-
na est. AD ILLVD, quod quæri-
tur, qualiter debeat fieri. Dicen-
dum, qđ excommunicatio ex tri-
plici causa potest esse inflicta. s.
quædā p̄ contumaciam purā,
quædā p̄ offensam manifestam,
quædā p̄ offensam occultam: ut
quando aliquis incidit in cano-
nē ex peccato aliquo, qđ nō est
publicum. Primus dēt absolui
recepto ab eo sacramēto, qđ sta-
bit mandatis ecclesiæ: & illi dēt
mandari, qđ pareat iuri: & si qđ
aliud in sententia excōmuni-
cationis

cautionis iustè lata continetur,
utpote, quando condēnatur in
expensis. Si autem est excōmu-
nicatus p̄ offensam manifestā
p̄ sententiā, uel facti euidentiā,
tunc ante absolutionem dēt p̄-
stare emendam. Si autem pro-
pter occultā, tunc sufficit ad re-
laxandam snīam, qđ sufficiens
cautio præbeatur parendi man-
dato. AD ILLVD, qđ queritur,
a quo quis potest absolui. Dicē-
dum, qđ de minori excōicatione
absolui pōt a quolibet habente
potestatem tunc absoluendi a
peccato. Vnde duo excōmuni-
cati minori excommunicatione
inuicem se absoluere possunt.
Pro regula aut habendū est, qđ
de oī excommunicatione lata a
iure siue maiore, siue minore p̄t
quis absolui a proprio Ep̄o, si-
ue a sacerdote, exceptis sex casu-
bus, in quibus sibi reseruauit iu-
ris conditor potestātē. Primus
si uerberat clericum, in quo ca-
su nō potest absolui nisi a dño
Papa, uel eius legato octo casu-
bus exceptis. Secundus casus est
de illo, qđ incēdit ecclesiā, & de-
nūciatus est ab Ep̄o. Tertius ca-
sus est de illo, qui frangit eccle-
siā, & denunciatus est. Quartus

casus est de eo, qđ sciēter, & sp̄o-
te participat cū excōmunicatis
a Papa, & recipit eos in officiis,
maximè quādo nominatim ex-
primūtur. Quintus de illo, qđ fal-
sat literas Apostolicæ sedis. Sex-
tus de illo, qđ cōicat excōicato ī
crimine: tunc enim dēt absolui
ab eo, qđ excommunicauit, etiā
si non sit eius subditus. Quod si
difficile est ei accedere ad ipsū,
p̄stita iuratoria cautione, qđ pa-
rebit eius mādato, potest absol-
ui ab ep̄o, uel a sacerdote pro-
prio. A primo aut casu excipiū-
tur. 8. casus. Primus est si sit in
articulo mortis. Secundus est si
fuit ostiarius potentis, & percu-
sit nō ex odio, uel p̄posito. Ter-
tius si percutiens clericū sit mu-
lier. Quartus si regularis regula-
rem. Quintus si sit seruus, & nō
grauiter læsit, & dominus eius
dānificaretur de eius absentia,
& ipse dominus est sine culpa.
Sextus si sit pauper. Septimus si
sit impubes, uel senex, uel uali-
tudinarius. Octauus si hēt ini-
micitias capitales. De excōmu-
nicatione uerò illata a iudice
nullus potest absolui, nisi ab ip-
so, uel eius superiori, excepto so-
lo articulo mortis.

DISTINCTIO DECIMANONA.

De confessione in comparatione ad sumentes: & primò
quando, & quibus clauēs dantur.

*Postquam ostensum est, quæ sint clauēs Apostolicæ,
& quis earum usus superest inuestigare, quando
istæ clauēs dentur, & quibus. Dantur hæ clauēs
per ministerium episcopi alicui in promotio-
ne sacerdotij. Cum enim recipit ordinem sacerdotalem,
simul*

simul & has claves recipit. Sed non videtur, quod omnes uel soli sacerdotes has claves habeant: quia plerique ante sacram ordinationem scientiam discernendi habent, plures post consecrationem ea carent. Sanè dici potest, quod alteram clauium istarum, idest scientiam discernendi non habent omnes sacerdotes: unde dolendum est atq; lugendum. Multi enim licet indiscreti, atque scientia, qua eminere debent, exortes, sacerdotij gradum recipere præsumunt, uita & scientia eo indigni: quia nec ante sacerdotium, nec post scientiam habent discernendi, qui ligandi sint, uel soluendi. Ideoque illam clauem in consecratione non recipiunt: quia semper scientia carent. Qui uerò ante sacerdotium scientia discernendi præditi sunt, licet habeant discretionem, non tamen in eis clavis est: quia non ualent ea claudere, uel aperire. Ideoque cum promouetur in sacerdotem, clauem discretionis rectè dicitur accipere: quia & ante habita discretio augetur, & fit in eo clavis, ut ea iam ualeat uti ad claudendum, uel aperiendum.

Si alteram clauem omnes habeant.

Matth. 16. In li. de baptis. contra Do. 5. c. 21. to. 7. Exod. 28. Augu. super Exod. ca. 120. In tra. euange. liorum. Ho. 27. Cumque iam constet non omnes sacerdotes illas duas claves habere: quia scientia discernendi plerique carent: de altera, idest, potentia ligandi, & soluendi queritur, utrum omnes sacerdotes eam habeant. Quidam enim hanc potestatem putant illis solis esse concessam, qui doctrinam simul ac uitam Apostolorum seruant. Illas enim claves promissit Dominus Petro, & imitatoribus eius tantum, ut aiunt: qui etiam authoritatibus utuntur in munimentum suæ opinionis. Hoc enim dicunt Augustinum sensisse, ubi superius ait, Remissionem peccatorum, uel per seipsum facit Deus, uel per columbæ membra. Dicit etiam idem peccata dimitti, uel teneri a sanctis. Idem super Exodum, ubi de lamina aurea legitur, Erat autem lamina aurea semper in fronte sacerdotis. Hæc, inquit, significat fiduciam bonæ uitæ: quam qui uerè perfectèque, non significatione, sed ueritate sacerdos habet, solus potest auferre peccata. Item Gregorius, Illi soli habent in hac carne positi potestatem ligandi, & soluendi, sicut sancti Apostoli, qui illorum exempla simul

simul cum doctrina tenent. Item ex dictis Origenis, Hæc potestas soli Petro concessa est, & imitatoribus Petri. Nam quicumque uestiga Petri imitantur, habent rectè ligandi, & soluendi potestatem. His, alijsque testimonijs innituntur, qui asserunt potestatem ligandi, ac soluendi illis solis concessam sacerdotibus, qui uita, & doctrina pollent sicut Apostoli.

Aliorum sententia uerior.

Alijs autem uidetur (quod & mihi placere fateor) cunctis sacerdotibus hanc clauem dari, scilicet ligandi, & soluendi: sed non eam rectè ac digne habent, nisi qui uitam, & doctrinam Apostolicam seruant. Nec præmissæ authoritates malos sacerdotes hanc potestatem negant habere: sed illos solos digne ac rectè hac potestate uti significant, qui præditi sunt uita, & doctrina Apostolica: quia soli ipsorum Apostolorum imitatores digne, rectèque possunt ligare, & soluere. Et per Dominum tantum, uel per sanctos, in quibus habitat Spiritus Sanctus, digne, & rectè fit remissio, uel retentio peccatorum. Fit tamen & per illos, qui sancti non sunt; sed non digne uel rectè. Dat enim Deus benedictionem digne poscenti, etiam per indignum ministrum. Quod uero hanc potestatem habeant omnes sacerdotes, Hierony. testatur super illum locum euangelij, ubi dominus dicit Petro, Tibi dabo claves regni cælorum. Habent enim, inquit, eandem iudiciariam potestatem alij Apostoli: habet & omnis Ecclesia in episcopis, & presbyteris. Sed ideo Petrus eam specialiter accepit, ut omnes intelligant, quod quicumque ab unitate fidei, & societate Ecclesiæ se separauerit, nec a peccatis solui, nec cælum potest ingredi. Item, quod sacerdos, etiam si malus sit, gratiam tamen transfundit pro suæ dignitatis officio, Augustinus ostendit dicens. Dicitur est a Domino in Numeris ad Moysen, & Aaron sacerdotes, Vos ponite nomen meum super filios Israel, & ego dominus benedicam eos: ut gratiam tradito per ministerium ordinati transfundat hominibus, nec uoluntas sacerdotum obesse, uel prodesse possit: sed meritum benedictionem poscentis. Quanta autem sit dignitas sacerdotalis officij, & ordinis hinc aduertamus. Dicitur est de nequissimo Caipha inter cætera.

Matth. 16.

In lib. questio nū ex net. tes. de illo qd hñ. num. 6. Quest. 11. in tom. 4. Ibidē. Ioā. 11.

tera.

tera. Hoc autem a semetipso non dixit: sed cum esset potifex anni illius, prophetauit: per quod ostenditur, spiritum gratiarum non personam sequi digni uel indigni; sed ordinem traditionis: ut quauis aliquis boni meriti sit, non tamen possit benedicere; nisi fuerit ordinatus ut officij ministerium exhibeat. Dei autem est effectum tribuere benedictionis. Hinc euidenter ostenditur, ordinem non priuari potestate tribuendi gratiam ob ministerij indignitatem. Huic tamen Aug. sententia uidetur obuiare quod ait Esychius. Sacerdotes, inquit, non propria uirtute benedicunt; sed quia figuram Christi gerunt, & propter eum, qui in ipsis est, plenitudinem benedictionis tribuunt, non solum is qui sacerdotium sortitus est; sed quicumque Christum in seipso habet, & eius figuram gerit per conuersationem bonam, sicut Moyses, idoneus est, ut benedictionem praestet. Ecce hic habes, quod non solum sacerdos, sed omnis, in quo Christus habitat, benedictionem praestat. Sed alia est benedictio, quae solis sacerdotibus congruit: alia quae ab omnibus bonis communiter exhibetur. Denique illi sacerdotes, in quibus Christus habitat, benedictionis plenitudinem tribuere dicuntur: non quia soli illi transfundat gratiam; sed quia illi soli licite et digne id agunt. Nec subditos mala uita sacerdotis laedit, si bona faciunt, quae ille dicit. Unde Grego. Multi dum plus uitam sacerdotum quam suam discutiunt, in erroris foueam dilabuntur: minus considerantes, quod non eos uita sacerdotum laederet, si humiliter bonis sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent.

De hoc, quod scriptum est in Malachia, Maledicam benedictionibus uestris.

Premissa uero sententia, qua dicitur etiam per mali sacerdotis ministerium transfundi gratiam benedictionis, uidetur obuiare quod Dominus per Malachiam prophetam malis sacerdotibus comminatur. Maledicam benedictionibus uestris. Et alibi. Vobis his qui uiuificant animas, quae non uiuunt, & mortificant animas quae non moriuntur. Si enim maledicit dominus benedictionibus eorum: et si animae, quas uiuificant, non uiuunt: quomodo per eos gratia benedictionis transfunditur? Sed illud capitulum maledicam, &c. quidam referunt ad hereticos, qui ab ecclesia

precisi

precisi sunt: & ad excōdicatos, quorum benedictiones fuerunt maledictiones his, qui eorum sequuntur errores. Illud uero alterum. s. uiuificant, etc. super omnes illos sacerdotes exponunt, qui absque clauis scientiae, & forma bonae uitae praesumunt ligare uel soluere. Sed nullus officio sacerdotis uti debet, nisi immunis sit ab illis, quae in alijs iudicat: alioquin seipsum condēnat.

Qualis debet esse iudex ecclesiasticus.

Qualem autem oporteat esse, qui aliorum iudex constituitur, Aug. describit, ita dicens, Sacerdos cui omnis offertur peccator ante quem statuitur omnis languor, in nullo eorum sit iudicandus, quae in alio iudicare est promptus. Iudicans enim alium, qui est iudicandus, condēnat seipsum. Cognoscat ergo se, & purget in se quod alios uidet sibi offerre: caueat ut a se proiecerit, quicquid in alio damnosum reperit. Animaduertat quod qui sine peccato est, primus in illam lapidem mittat. Ideo enim liberauit peccatricem; quia non erat qui iuste proijceret lapidem. Quomodo lapidaret, qui se lapidandum cognosceret? Nullus enim erat sine peccato, in quo intelligitur omnes crimine fuisse reos. Nam uenialia remittebantur per caeremonias. Si quod ergo in eis peccatum erat, criminale erat. In hoc ergo patentissimum est, crimen sacerdotum esse detestabile, qui non prius se iudicant antequam alios alligent. Caueat spiritualis iudex, sicut non commisit crimen nequitiae, ita non careat munere scientiae. Oportet ut sciat cognoscere quicquid debet iudicare. Iudiciaria enim potestas hoc postulat, ut quod debet iudicare discernat. Diligens ergo inuestigator sapienter interroget a peccatore, quod forsitan ignorat, uel uerecundia uelit occultare. Cognito uero crimine, uarietates eius non dubitet inuestigare, & locum, & tempus, & caetera quae supra diximus: quibus cognitis, adsit beneuolens paratus erigere, et secum onus portare: habeat dulcedinem in affectione, discretionem in uarietate, doceat perseverantiam, caueat ne corruat, ne iuste perdat iudiciariam potestatem. Et si enim poenitentia possit ei acquirere gratiam, non tamen mox restituit in potestatem primam. Et si Petrus post lapsum restitutus fuerit: & sepe lapsis sacerdotibus reddita sit dignitatis potestas: non tamen

est

est necesse, ut omnibus concedatur quasi ex auctoritate. Inuenitur auctoritas, quae concedit, & quasi imperat. Inuenitur auctoritas alia, quae non concedit: sed uetat: quae scripturae non repugnant, sed concordant. Cum enim tot sunt, qui labuntur, ut pristinam dignitatem ex auctoritate defendant, & quasi usum peccandi sibi faciant, recidenda est spes ista. Si uero locus est ubi ista non concurrant, restitui possunt, qui peccant, Ex his satis perpenditur, qualis debeat esse sacerdos, qui alios ligat, & soluit: discretus scilicet, & iustus: alioquin mortificat saepe animas: quae non moriuntur: & uiuificat, quae non uiuunt: & idam inciat in maledictionis iudicium. Illud autem Malachiae, scilicet, Maledicam benedictionibus uestris: siue super haereticos tantum & excommunicatos, siue super omnes sacerdotes, qui uita & scientia carentes benedicere presumunt, dictum accipiatur, sic intelligi potest. Maledicam benedictionibus uestris, id est his, quae in eis benedictionibus possidetis: qui faciam ea cedere uobis in maledictionem, non benedictionem. Quia etsi benedicunt sanctis, non hoc faciunt ex uero corde: & ideo eorum benedictio eis uertitur in maledictionem. Vel maledicam benedictionibus uestris, id est, quod a uobis benedicatur, a me erit maledictum: quia benedicunt inique agentibus, adulanturque peccantibus, dummodo diuites sint.

Haste-
nus. Au-
gust. in
c. i. pe-
rius ci-
tato.

Mal. 2.

Hiero.
no lōge
a prin.
commē.
ad 2. c.
Mala-
tom. 6.

VPRA determinauit Magister clauium usum & substantiam. Hic determinat, quod iste clauis, & quibus dantur. Et habet haec pars duas. In prima ostendit, quod clauis scientiae non datur ignorantibus, & insciis. In secunda queritur, utrum potestas ligandi, & soluendi competat malis, ibi. Cumque iam constet non omnes, &c. Et haec secunda pars habet tres. In prima ponit & innuit opinionem falsam, immo haereticam, quod clauis in illis solis sunt, qui habent doctrinam, & uitam Apo-

stolorum seruant. In secunda ponit opinionem ueram, quod sint in quolibet sacerdote: & respondet, false, & innuit eam, ibi. Alus autem uidetur, quod mihi placere. In tertia uero ipsam defendit a quibusdam, quae uidentur ipsam ostendere falsam, ibi. Transmissa uero sententia, qua dicitur, &c.

Sed cum esset Pontifex, &c.] Videtur dicere falsum: quia licet patet ex textu, ipse dixit animo interueniendi Christum: ergo peccauit dicendo, non prophetauit. Item. Tam ipse, qui Iudei intellexerunt de salute corporali:

Dub. 1.

rali: constans est autem, illud fuisse falsum. Respon. Dicendum, quod in prophetatione illa duo est considerare, scilicet uerbum cogitationis interioris, & uerbum exterioris hominis. In uerbo autem ipso interiori est considerare duo, scilicet ipsius immisionem, uel inspirationem, & post immisionem uerbi immisi diuinationem, quae fuit ab intellectu Caiphae. Et cum uerbum haberet duplicem intellectum, scilicet carnalem, & spiritualem, Spiritus sanctus immisit secundum intellectum spiritualem: & ipse intellexit secundum carnalem. Et secundum hunc duplicem intellectum uerbum exterius duplicem facit intelligentiam in auditoribus. Vnam carnalem in iudeis, & aliam spirituales in Christianis: & secundum primum intellectum non fuit uerbum prophetationis, sed inspiratio: & sic intellexerunt iudei cogitantes: secundum uero secundum intellectum uerbum fuit uerum, & prophetia facta fuit Christianis: unde prophetauit, nesciens quid diceret, quantum ad uerum intellectum, secundum quem inspiratum fuerat uerbum. Et secundum duplicem intellectum dicitur uerbum illud fuisse factum spiritus sancti, uel male uoluntatis ipsius pontificis.

Dub. 2.

Sed nullus officio, &c.] Contra: quia secundum hoc cum nullus sit, qui careat uenialibus, nullus deberet ab eis absolui. Si tu dicas, quod intelligit de mortalibus. Contra. Sacerdotem, qui habet curam animarum: contingit peccare mortaliter: & tamen tenetur poenitentes audire, & nul-

lus peccat faciendo illud, ad quod tenetur: ergo non peccat mortaliter. Item. Absolutio fructuosa, & utilis fieri potest sine gratia gratum faciente: ergo non oportet quod sit in gratia, nec tenetur ex quo habet suum effectum. Respon. Dicendum, quod absolvere hominem a mortali, hoc est iudicare hominem in conspectu Dei: secundum autem omne forum nullus digne iudex est, qui reus est, & in eadem damnatione: ideo dico quod sacerdos, quando absoluit poenitentem, tenetur de culpa sua poenitere, alioquin indigne sacramentum ministrat, ideo grauer peccat: quia in quo alterum iudicat, seipsum condemnat. Quod obiicitur de ueniali, non ualet: quia non est ibi iudicium. Quod obiicitur, quod facit quod debet. Dicendum, quod uerum est: sed non omni modo, quod debet. Quod obiicitur, quod fructuosa est. Dicendum, quod uerum est suscipientis: sed damnosa est absoluenti, siue administranti, pro contemptum sacramenti.

Iudicans enim alium, &c.] Ponatur ergo hic, quod sacerdos cognoscat parochiam suam, uel (ut dicatur honestius) furem cum parochianis suis res aliquas, utrum possit eos absolvere? Et quod sic uidetur: quia in quocumque peccato existit, absoluit de facto: ergo uidetur quod de tali possit eos absolvere. Sed contra hoc est: quia non potest esse idem in eadem causa iudex, & reus: & hoc patet: ergo si talis sacerdos reus est, iudex esse non potest. Respon. Dicendum est, quod non video, quare non possit absolvere. Esto enim, quod aliquis det

Dub. 3.

ma-

malū consiliū, ut pote de homi-
cidio faciendō, non uideo qua-
re ille idem non possit pœnitēti
dare bonum: uerūt̄ neutri cre-
dere est tutū. Non ipsi absoluen-
tis quia uidetur in eo manifesta
presumptio. Non ipsi pœnitenti:
quia uidetur in eo minus uera
contritio, & peccati detestatio,
dum non uult detegere nisi no-
scenti: unde si sacerdos nolit eū
licentiare, debet superiorem adi-
re. Vel si ille non habeat superio-
rem, uel non uult ad eum ire,
potest ab illo absolutionem reci-
pere: quia reuera absoluit, si con-
tritio adest; sed silyterius ad ma-
iorem certitudinem uult alii sa-
cerdoti peccatum detegere, bo-
num est: & hoc dico ad maiore
securitatem habendam.

Dub. 4.

Idzo enim liberauit, &c. Con-
tra, secundū hoc uidetur, q̄
illa peccatrix non fuit liberata
ex misericordia: sed q̄a non ade-
rat humana iustitia. Item. Esto
quod prælatus sit malus, quæro
a te, utrū teneatur subditos cor-
rigere; constans est, q̄ non est
absolutus a tentione: ergo si fa-
cit hoc, non peccat ex hoc. Re-
spon. Dicendum, q̄ duplex est
correctio. Vna per modum in-
crepationis, & argutionis: & ta-
lis arguit per modum superio-
ris, & qui sic arguit alium, pec-
cat; quia q̄ facit, non ut debet
facit. Sed si interior sit malitia,
peccat scandalizādo: & ideo ad
hoc q̄ licite corrigat, tenetur
primō de oculo suo trabem eii-
cere, alioquin ordinē correctio-
nis peruertit. Alia est correctio
per modum supplicationis, &
admonitionis: & hæc potest ef-

se bonorum, & etiam malorū:
ipse autem loquitur de prima,
& non de secunda. Quod obiici-
tur de muliere, patet: q̄a ille mo-
dus corripiendi erat per uindi-
ctam. Quod obicitur, ideo libe-
rauit &c. Dicendum, quod ideo
non dicit finē; quia ille fuit suæ
misericordiæ abundātia; sed po-
tius uiam, & modum ad ipsam
liberandam insinuat. De corre-
ctione uerō fraterna hoc notan-
dum, quod tunc tenetur homo
corripere, quādo uidet fratrem
grauiter peccare, & credit pro-
babiliter q̄ debeat prodesse, &
non obesse; hoc tamē cauendū,
ne quis formet sibi conscientia
stultam ex modica coniectura.

Diligens ergo inuestigator, &c.

Ex hoc uidetur, q̄ ad confessorē
pertinet perscrutari consciē-
tiam alienam. Sed contrarium
habetur in Psalm. lxxiii. Scrutati
sunt (inquit) iniquitates, defece-
runt scrutantes scrutinio. Item.
Deut. xxiii. Cum repetis a pro-
ximo tuo rem aliquam, quam ti-
bi debet, nō ingrediaris domū:
ergo non uidetur quod homo
interius debeat ad secreta cordis
ingredi. Item. Ex horum pecca-
torum ruminatione frequenter
foetor oritur concupiscentiæ in-
quærente, & generatur cogni-
tio mali in audite; propter q̄
etiam frequenter cōtingit eum
titillari ad sciendum scientia ex-
perientiæ: ergo &c. Respon. Di-
cendum, q̄ absq; dubio oportet
ipsum confessorem diligentem
esse in inuestigādo. Et ratio hu-
ius est, quoniam ipse iudex est;
& iudex diligē. er inquirere de-
bet causæ ueritatem, maxime
quando dubia apparet, secundū
quod

Dub. 5.

quod dicitur Iob. xxix. Causā,
quam nesciebam, diligentissime
inuestigabam. In talibus autem
inquisitionibus cauēdum est su-
perflua curiositas, & negligē-
tia. Quædam enim sunt, quæ nō
debet inquirere in speciali con-
fessor, sicut sunt peccata incon-
suetā, & enormia, & contra na-
turam, & de talibus intelligitur
illud Prouerb. xi. Inuestigator
malorum opprimetur ab eis. Et
ratio huius est, quia frequenter
addiscit pœnitens, quod non no-
uerat, & contingit ipsum confes-
sorem in talibus concurri: & ideo
non debet talia quærere nisi in
generali, & quasi de longinquo
per quasdā circūlocutiones, ut
si fecit, qui cōfiteatur intelligat,
si non fecit, non addiscat. Item.
Huius rei significatio est Iudith
ubi dicitur, Vos autem nolo,
ut scrutamini arcanum meum.
Iudith confessio interpretatur:
& hoc dixit sacerdotibus reprimens
curiosam inquisitionem:
& ideo quia a longinquo debet
esse, dicitur Iob. xxvi. Obste-
tricante manu eductus est colu-
ber tortuosus. Alia uerō sunt in-
quirenda, scilicet transgressio
x. præceptorum, commissio vii.
capitalium, abusus, u. sensuum:
& de his potest quærere, quan-
do uidet negligentem, uel igno-
rantem esse ipsum pœnitentem:
hoc autem semper est attenden-
dum, ut inquisitio conferat sta-
tui pœnitentis. Ideo dicitur Pro-
uerb. xviii. Iustus in principio
accusator est sui, uenit amicus
eius, & inuestigauit eum. Et
cum magna prudentia oportet
hoc facere, & ideo necesse est
confessores esse discretos. Vn-

de Prouer. xviii. Sapiens sibi ui-
detur uir diues, pauper autem
prudens eum scrutabitur.

Cum enim tot sunt, &c. Vi-
detur malè dicere, quia deferen-
dum est multitudini: & ubi mul-
tudo est in causa, oportet rigo-
ri detrahere: ergo magis restri-
tuendi sunt in gradum pristi-
num, quā si pauci essent. Con-
tra. Ius dicit eos esse amouen-
dos: ergo qui restituit, facit con-
tra ius: ergo agit iniuste. Re-
spondeo. Dicendum, quod in ta-
libus, quādo crimen graue est,
uel enorme, amotio sacerdo-
tum ab officio est de æquitate
iuris, & rigore, sed restitutio est
de iuris relaxatione. In relaxa-
tione autem ad hoc quod fiat,
cōsideranda est in eo, qui facit;
potentia, ut sit talis qui supra
ius possit, & non sit illi iuri sub-
iectus, & in eo cui sit, sit causa
idonea, scilicet necessitas, uel
utilitas, alioquin non dispensa-
tio, sed dissipatio debet dici. Et
quoniam dominus Papa non est
subiectus constitutionibus pa-
trum, sed super omnes est: ideo
potest in eis dispensare: & tunc
benefacit, quādo necessitas, uel
utilitas hoc requirit. In manda-
tis uerō decalogi nullo modo
potest, quia ipse est subiectus
eis: ideo dispensatio ita consue-
uit diffiniri, Dispensatio est iu-
ris relaxatio, facta cum causæ
cognitione ab eo, qui habet ius
dispensandi. Vnde dispensare di-
citur, quasi diuersa pensare: &
ideo in eis, quæ statum eccle-
siæ decolorant? dispensandū nō
est, & in eis qui nituntur, ius in-
fringere: & hoc est quando mul-
tis conceditur, quod paucis esset

Dub. 6.

concedendum; & quando sic accipitur, non fit sibi de gratia, sed tanquam si esset de iure cōmuni: & in talibus loquitur auctoritas prius posita.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An sacerdotibus veteris legis datae sint clauēs?

Intelligentiam huius partis, in qua Magister determinat, quibus dantur clauēs, & quando, tria quærentur. Primò quæritur, quibus dantur clauēs: Secundò quæritur, quando. Tertio, super quos, uel in quos ministri per clauēs possunt. Circa primum quærentur duo. Primò quæritur, utrū clauēs datæ sint sacerdoti legali, an soli sacerdoti euangelico. Secundò, utrum in potestate clauium communicet bonus minister cum malo ministro.

UTRUM sacerdos legalis habuerit clauēs. Et quod sic, uideatur: quia sicut legisperiti instituti fuerunt ad populum docendum, ita sacerdotes ad sanctificandum: sicut patet per totum Leuiticum, & in Exodo: sed legisperiti in ueteri testamento acceperunt clauē scientiæ ad peragendum suum officium: ergo & pari ratione sacerdotes legales ad suum. Minor patet per hoc quod dicitur Luc. xi. Væ uobis legisperitis, ueh qui tulistis clauem scientiæ &c. I T E M. Clauis est sequela ordinis sacerdotalis, sicut melius iam patebit: sed sacerdos legalis habuit ordinem, & pontificatum, secundum quod patet

Artic.
seq.

Hebr. v. Nec quisquam sibi submit honorem: sed qui uocatur a Deo tanquam Aaron: ergo cum habuit principale, uidetur quod etiam habuit annexum. I T E M. Clauis est auctoritas discernendi, & ligandi, & soluendi, faciendo reconciliationem peccatoris cum ecclesia; sed hoc totum fuit in sacerdote summo in ueteri testamento, quia ad ipsum pertinebat leprosum iudicare, & expiare, sicut dicitur Leuiti. xiiii. ergo habuit clauem.

S I T V dicas, quod illa erat potestas carnalis, sicut expiatio, & ipsa lepra. Contra. A lepra non potuit mundare corporaliter: ergo si expiabat aliquo modo per aspersionem, sicut ibi ponitur: ergo expiatio illa erat spiritualis.

C O N T R A. Clauēs sacerdotales sunt ad aperiendum regnū cœlorum: sed regnum cœlorum non fuit apertum ante mortem Christi: ergo clauēs ante mortem Christi fabricatæ non fuerunt: ergo nec aliquis eas potuit habere ante. I T E M. Per clauēs istas spirituales reconciliatur peccator, dum soluitur, & ligatur; sed reconciliatio fieri nō potuit nisi per mediatorem: mediator autem unustantum est, scilicet Christus dominus: ergo ante aduentum ipsius haberi non potuerunt. I T E M. Lex Moysi carnalis dicitur ab Apostolo, & lex occidens: sed ista potestas est spiritualis, & ad uiuificandum, uel ad proficiendum in uita: ergo talis potestas clauium nullo modo legi illi compete-

bat.

R.

RESOLVTIO.

Clauis potestas spiritualis, derivata à Christo, & ad reconciliationem hominis ordinata; veteris legis sacerdotibus conferrī non potuit: si quidem lex illa furoris lex fuit carnalis, & à Christo ualde distans.

R E S P O N D E O. Dicendum, quod aliqui Doctores dicere uoluerunt; quod potestas clauis fuit in lege Moysi, & est in lege gratiæ, sed differenter: quia ibi fuit imperfectè, & semiplenè, hic autem perfectè. Ut sicut illa fuit imperfecta lex, & hæc perfecta, & hæc addit supra illam: sic clauis ad clauem. Et sicut poenitentia inchoauit in ueteri testamento, & fuit ibi; ita & clauis: secundum cuius arbitrium consummatur poenitentia. Et hoc nituntur ostendere per hoc quod sacerdotibus commissum fuit, ut peccantibus per ignorantiam sacerdos imponeret poenam iuxta mensuram delicti, sicut dicitur Leuiti. v. & illud fuit quoddam ligare ad poenam: non tamen perfectam habuerunt potestatem, quia non poterant absolute remittendo partem poenæ: & hoc quidem habent a Christi passione clauēs in noua lege. Et per hoc respondetur secundum illos ad obiecta utriusque partis, ut patet intuenti.

A L I A opinio est, ut credo probabilior, quod potestas clauium propriè est sacerdotis euangelici: nec in lege ueteri fuit inchoata, sed magis figurata: & illud apparet clarius, si respiciat ipsius essentia, & origo, & finis. Clauis enim potestas spiritualis est, quæ est aliquid datum a iā: in si

gillatione, qua sigillatur characterē sacerdotali: & quoniam lex illa non spiritualis, sed carnalis dicitur, ideo non competebat ei, sed nouæ, quæ est lex spiritus. Similiter patet hoc, si respiciatur clauis origo. Cum enim triplex sit clauis (ut in præcedentibus uisum est) scilicet auctoritatis, excellentiæ, & ministerii: clauis ministerii descendit a clauē auctoritatis mediante clauē excellentiæ; quoniam & si Deus per se delet culpam, & sacerdos aliquam poenæ partem: Christus tamen fuit, qui soluit debitum in passione sua, soluit (inquā) debitum Adæ: & tantum superabundauit, quod ministris communicauit uirtutem soluendi a poena. Similiter patet, si respiciatur finis, quoniam clauis ad aperiendum est per reconciliationem: & quoniam in reconciliatione illa mediator est homo, qui tenet locum Dei, extunc potuit, & debuit dari clauis, ex quo Deus factus est homo, ut nos denitatis suæ tribueret esse participes, & ex quo pretium reconciliationis fuissemus: & hoc debuit esse in noua lege: & ideo primò dictum est Petro, Tibi dabo clauēs: quasi antequam datæ non fuissent concedendæ igitur sunt igitur rationes probantes, quod solus sacerdos euangelicus habet clauēs.

A D I L L U D, quod obiicitur, de clauē scientiæ. Dicendum, quod illa clauis scientiæ dicitur clauis alia, quā ista, quia illa fuit ad docendum ea, quæ iuris erant, & legis: hæc autem ordinatur ad dirigendum clauē potentiae ligandi, & soluendi a poena: & ita hæc aperit cœlum: sed illa aperiebat. i. aditum præparabat ad sciendum.

Lex

Lex aut noua comunicat cum ueteri in scientia, quia utraque lex docet, licet hic clarius aperiantur mysteria legis, & prophetarum. Sed in redundancia, & copia gratiae, & spiritualitate potestatis differebant: & ideo non ualet illud. AD ILLUD, quod obiicitur, quod est sequela ordinis Dicendum, quod sicut in lege ueteri non fuit clavis uera, sed figurata: ita etiam & ordo. Et hoc patet, quia uerus ordo est, qui ueram offert hostiam, & sacrificium Deo acceptum: & hoc est in nouo testamento, ubi offertur uera Christi caro. In lege uero ueteri offerebatur caro bouis, uel agni, quae erat huius signum. AD ILLUD, quod obiicitur, quod habuerunt discernendi auctoritatem, & similiter expiandi. Dicendum, quod illud erat carnale, non spirituale.

Quod obiicit, quod non mundabat ad immunditiam carnis. Dicendum, quod expiatio, & illa sanctificatio proprie non erat carnalis, nec spiritualis, sed figurata: unde non fiebat ad munditiam carnis, uel spiritus conferendam, sed potius ad signandam munditiam spirituale. Dicitur tamen carnalis, pro eo quod de munditia carnis certificabat auctoritate, & iudicio sacerdotis.

QVAESTIO I.

An clavis aequè pœnes malos, sicut pœnes bonos sacerdotes resideat?

UTRUM malus sacerdos comunicet cum bono in potestate clavis, an sit in solo bono. Et quod sit tantum in bono uidetur. In donatione siue promissione clauium, quae facta est Petro, primo commendatus est Petrus.

Beatus es Symon, &c. & post. Ego dico tibi, &c. ergo uidetur, quod si omnibus datae sunt in Petro, & datae sunt Petro ratione fidelis, & bonae confessionis, quod ad illos solos descendat, qui sunt Petro similes, & eius imitatores. Ad huius aut confirmationem adducitur uerbum Augustini. quod dicitur super illud, Tibi dabo. Sicut dictum est Iudae, Pauperes semper uobiscum habebitis, &c. gerenti typum maiorum: sic dictum est Petro, Tibi dabo clauis, gerenti typum bonorum: ergo, &c. ITEM. Ioan. xx. ubi primo datae sunt hae clauis, dicitur. Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, &c. ergo si ante donationem potestatis dedit spiritum sanctum, qui non habent potestatem clauium: sed mali non habent spiritum sanctum: ergo &c. In huius aut confirmationem adducitur Gl. Aug. ibidem. Ecce charitas, quae diffunditur per spiritum sanctum in cordibus eorum, in quibus est peccata dimittit: sed soli boni habent charitatem: ergo &c. Ad hoc etiam sunt multae auctoritates in littera, ITEM. Hoc uidetur ratione, quia bonus distributor nulli dat aliquam potentiam distribuendi, qui est omnino indignus: sed peccator in peccato existens indignus est tam nobili potestate. scilicet soluendi, & ligandi: hoc apertum est, & Deus hoc scit: & ipse est, qui hanc potestatem tribuit: ergo aut male donat dona sua, aut talis non habet potestatem. ITEM. Stultus esset Rex, qui clauem camerarum suarum committeret inimico suo: si

si ergo peccator inimicus Christi est, cum Christus nihil stulte agat, peccatoribus clauem camerarum suarum non committit: sed haec est clavis caeli: ergo &c.

CONTRA. Mat. 23. dicit dominus discipulis suis. Supra cathedram Moysi sederunt Scribae & Pharisei: quaecumque dixerint uobis, seruate, & facite: constans est, quod dominus loquitur de malis: sicut ibidem patet, & illis dicit reuerentiam exhibendam, & obedientiam: uult ergo dominus etiam praelatis malis subesse bonos subditos: si ergo potestas praelationis in nouo testamento in potestate clauium consistit: ergo dominus uult hanc potestatem malis committere. ITEM. Sicut clavis ligandi, & soluendi est a Deo: ita & clavis scientiae est a Deo: sed dominus clauem scientiae legis peritis dedit, qui mali erant, & et male utebantur, ut dicitur. Luc. 11. ergo nihil prohibet clauem istam malis tribui. ITEM. Ratione uidetur, quia gratia non transfunditur ab uno homine in alterum, ut in praecedentibus uisum est: ergo gratia gratumfaciens nihil facit ad hoc, quam in isto gratia fiat: ergo nec ad hoc quod iste illi regnum aperiat. ITEM. Nihil refert ad hoc, quam aliquis cellarum clauis gerat debite, utrum ipse bibat: sed sufficit, quam aliis administret: ergo a simili uidetur, quod in hoc nullum praedictum generetur ecclesiae, si quis habet clauis caeli, licet ipse non habet sensum gratiae, & gustum. ITEM. Si non habet clauem nisi iustus: cum nemo, nec de se, nec de alio sciat, utrum sit iustus, nemo scit utrum soluat, uel liget,

an utrum sit solutus, uel ligatus: ergo dubitatio maxima, & perplexitas in ecclesia Dei relinquitur: quod est contra bonam institutionem ecclesiae, quae debet esse fundata in fundamento ueritatis aeternae. ITEM. Si potestas clauis sequeretur sanctitatem, cum tota die fiat transmutatio in sanctitate: quia ille, qui est minus sanctus, fit magis sanctus, & e contrario: modo subditus fieret praelatus, modo praelatus subditus: ergo nulla stabilitas esset in ecclesia, quod abhorret fides recta.

RESOLUTIO.

Ita boni, sicut mali (quantum ad ea, quae de necessitate sunt) clauis habent; tamen si quod ad ea, quae congruitatem concernunt; minus hi, quam illi.

RESPONDEO. Dicendum, quod est loqui de collatione clauis alicui uantum ad ea, quae sunt de necessitate: & aliter quantum ad ea, quae sunt de idoneitate. Si loquamur quantum ad ea, quae sunt de necessitate: sic ad esse clauis sufficit donum Spiritus sancti secundum gratiam gratis datam: haec autem infallibiliter, & secundum diuinam institutionem datur omni suscipienti Ordinis sacramentum, siue sit bonus, siue sit malus. Ratio autem huius est: quia donum gratiae gratis datae non repugnat iniquitati, quin simul stet cum ea, sicut patet in scientia, & aliis donis. Et rursus, peruersitas non repugnat utilitati illius doni: sicut enim malus praedicator bene praedicat, & frequenter fructificat: propter quod dominus noluit prohibere eum, qui in nomine eius eiciebat de-

monia, quamuis eum non sequeretur: quia hoc erat ad utilitatem aliorum: sic quia bonum illud gratiæ gratis datæ ordinatum est ad utilitatē cōmunem: & quāuis nō ualeat accipienti, tamen ualet aliis: ideo dominus, q̄ in distributione sacramentorū utilitatem cōem considerat: & suam institutionē nō retractat, malis confert istam potentiam, qui ordinati sunt secundū ecclēsiæ catholicæ formā. Sic ergo quātūm ad id, qđ est de necessitate clauis, siue quātūm ad esse, siue quātūm ad executionē; cū nihil exigatur ad hoc nisi ordo & iurisdictio; & hunc dicit donum gratiæ gratis datæ: tam in bonis, quā in malis est. Si aut loquamur quātūm ad ea, quæ spectāt ad idoneitatem, cum ad debitum usum officii concurrat meritum, & auctoritas prælatio nis debeat esse cum sanctitate, maximè tale officium, & talis auctoritas competit ei, qui habeat charitatē. Ex hoc patet: quia officium illud est officium mediatoris, & reconciliatoris: & cū auctoritas ista sit iudiciariæ potestatis, & nullus sit bonus mediator, q̄ est inimicus: nullusq; sit bonus iudex in ea cā, in qua est reus, oportet ipsum esse mūdū, & sanctum: alioquin & si sit minister, non tamen est idoneus, uel dignus.

HIS VISIS facilè est respondere ad obiecta. Concedēdæ. n. sunt rōnes probātes clauis esse in malis. AD AUCTORITATES autē in oppositū dissoluēdas dicit p̄r, quod loquuntur quātūm ad idoneitatem, non quātūm ad necessitatem. Vel dicendum, si-

cut supra dictum est in baptis-
mo, quod fides, & charitas eccle-
siæ operatur in baptismo colla-
to a malis, q̄a cōfertur in forma
ecclesiæ; sic in proposito est in-
telligendū. AD ILLVD, qđ obii-
citur de bono dispēsatore, quod
nō dat indigno, pōt respōderi,
qđ Deus non dat ei p̄ se, sed p̄
pter cōem utilitatem: & quāuis
malus non sit dignus, pōtēst ta-
men esse utilis: ideo ei confert.
Vel dicendum, q̄ Deus hoc fa-
cit ad ostendendum abundan-
tiam largitatis suæ, qua solem
suū oriri facit sup bonos, & ma-
los. AD ILLVD, quod obiicitur
de clauē cameræ. Dicendū, q̄ si
clauis talis esset naturæ, quod
nec aperiret, nec aperire posset
nisi amicis, secure posset talis
clauis cuilibet dari: talis autem
est clauis cœli, ut patet ex dictis
in præcedentibus.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An clauis in sacerdotio, & cum sa-
cerdotio conferantur?

ONSEQUENTER
quātūm ad secūdū
articulum queritur,
quando clauis den-
tur. Et circa hoc duo querūtur.
Primò queritur, utrum clauis
dentur in ordine sacerdotali. Se-
cundò, utrū contingat eas ab eo-
dem ordine separari.

CIRCA primā ostenditur, qđ
in solo illo ordine dētur. Pri-
mò auctoritate Amb. in Lib. de
Paradiso loquētis de ptate ligā-
di, & soluēdi, ubi dicit. Ius hoc
solis est pmissum sacerdotibus.
ITEM. Sup illud, Tibi dabo cla.
Glo. Hieron. Habent iudiciariā
pote-

potestatē oēs Apostoli hēt etiā
oīs ecclesia in ep̄is, & presbyte-
ris: sed oīs ep̄s est sacerdos: er-
go &c. ITEM. Ratione uidetur.
Quia potestas clauis Apostolis
data fuit, cū dominus dixit Ioh.
xx. Quorū remiseritis pecc. &c.
ergo illis solis assignatur hęc po-
testas dari, q̄bus hęc uerba dicū-
tur; hęc aut non dicūtur nisi so-
lis sacerdotibus: ergo &c. ITEM.
Oīs habēs hęc potestatē media-
tor est, & oīs talis constituitur
in his, quæ sunt ad Deū, ut offe-
rat dona, & sacrificia pro pecca-
tis: ergo ad eū ptinet hęc pote-
stas, ad quem pertinet sacrificiū
offerre: & hoc ptinet ī no. le. &
ue. ad solos sacerdotes: ergo &c.

CONTRA. Hieron. Hostiarii
inter bonos, & malos habentes
iudicium dignos recipiūt, & in-
dignos despiciūt: sed hoc est of-
ficiū clauis, sicut patuit in p̄-
cedentibus p̄ Glo. Matth. xvi. er-
go &c. ITEM. Ratione uidetur:
q̄a si alicui cōpetit dari clauis,
ei competit, qui hēt officium ostia-
rii: sed multo inferior sacerdo-
tio est ordo ille, immo primus
inter ordines: ergo tunc uidetur
ei dari potestas clauis. ITEM.
Exteriora, q̄ sunt in ordinibus;
sunt signa interiorū, & spiritua-
lium: quoniā sacramentum est
inuisibilis gratiæ uisibilis forma:
ergo in illo ordine datur clauis
spiritualis interioris, in quo datur
clauis materialis exterioris; ergo
cum ille sit ordo ostiariorū, pa-
tet &c. ITEM. In omni ordine
est aliqua potestas spiritualis, &
illa potestas ordinata est sub sa-
cerdotali p̄ modū ministerii in
ordinibus inferioribus: sed nos
uidemus in curia Regis, & aliis

curiis clauis non dari principi-
bus, & consiliariis: sed cliētibus,
& ministris: ergo uidetur, q̄ ma-
gis cōpetat hanc clauem dari in
traditione aliorum ordinum,
quam sacerdotis cum officium sa-
cerdotis sit in præsentia domini
ministrare, & gratissimū ei sacri-
ficiū offerre. Iuxta hoc q̄ritur,
cū detur nouus usus ligandi, &
soluēdi in dignitate episcopali;
cū ēt ibi tradatur potestas, & au-
toritas pontificalis, utrum tra-
datur ibi alia clauis: q̄ si uerum
esset: nō ergo tm̄ duæ sunt cla-
ue, q̄ est contra p̄determinata.

RESOLVTIO.

Ad eum clauis hęc spectare debere,
ad quem in ecclesia Dei & media-
torem, & reconciliatorem agere
attinet: qui solus sacerdos est.
Quare & in episcopatu, nec aliā
nouam clauem conferri arbitran-
dum est; sed hanc eandem ampliā-
ri, & extendi.

RESPONDEO. Dicendū, sicut
dicunt Sancti; & hoc ēt innuit
ipse modus tradendi ordines: q̄
in ordine sacerdotali clauis po-
testas confertur: huius autē ra-
tio est institutio diuina. Institu-
tionis aut congruitatem uidere
possumus: quoniam harum cla-
uium conseruator habet officium
mediatoris, & officium reconci-
liatoris. Mediator aut est inter
Deum, & hominem; reconcilia-
tor uerò reducēdo ad ecclesiā,
& reconciliādo ecclesiæ. Ad hoc
aut, ut possit esse mediator per-
fectus, & competens inter Deū,
& hominem; oportet, q̄ posse
habeat offerendi bona, & sacrifi-
cia pro peccatis, in quibus Deus
placetur. Ad hoc, q̄ possit redu-
cere ad corpus Christi, mysticū,

cuius caput est ipse Christus uerus: ut recta sit, & ordinata potestas, oportet, q̄ habeat posse cōficiendi sanctissimum corpus Christi: hoc autem pertinet ad solos sacerdotes: & ideo mirabilis Dei sapientia ordinatissimo modo ordinās ecclesiasticas potestates; hanc potestatem ligandi, & soluēdi solis sacerdotibus cōmisit: & ita in ordine sacerdotali dantur clauēs. Et quoniam Episcopatus non dicit nouū ordinem: sed quāndā ordinis eminentiam: rectē dicendum est, in eo non dari nouam clauem; sed potestatem huiusmodi extendi, & ampliari, ut sic pateat ultimō quæsitum. Ampliatur autē potestas iurisdictionis ad corripiēdum: in cuius signum baculus ei traditur pastoralis.

AD ILLVD, ergo quod obiicitur de ostiariis, q̄ habent iudicium. Dicendum, q̄ habere iudicium, & potestatem ad repellendū, uel ad admittendum est dupliciter. Vel ad ipsa sacramēta, & eorum efficaciam, ea quidem prout oportet administrando: & hoc quidem spectat ad clauēs cœli; & hæc sunt clauēs, de quibus loquimur. Alia est potestas admittendi, & repellendi ad locū, uel ad loca sacramentorum: sicut est ecclesia, & hæc spectat ad infimum ordinem: hæc autē non dicitur clauis cœli: sed magis potestas quædā respectu tēpli materialis: & ideo magis potest dici clauis excubantiū in custodia sanctuarii. Et quamuis aliquo modo sit hæc potestas spiritualis: quia inest ratione officii, & ordinat ad spirituale: tamen ex hoc non dicitur clauis

larius cœli, nec ostiarius. **ET** per hoc patent duo sequentia de clauibus, & ostiario: quia aliā potentiā signant, non illam, q̄ p̄dicta est, & de qua nūc agitur. **AD ILLVD**, q̄ obiicitur, q̄ illa potestas est infimarū personarum in curiis hoīum. Dicendū, q̄ non est simile, quia hæc dicitur proprie potestatem respectu hominum ostium ingredientium, ex qua non acquirunt aliquam excellentiā. Sed potestas clauium est potestas respectu ingredientium ecclesiam: & deinde cœlū: & ideo ille, cui collata est plena potestas, uel per omnes constitutus est: sicut beatus Petrus. Et quia principi collata est prima hæc potestas, patet, q̄ non utilitatis: sed maximæ nobilitatis est: & ideo nobilissimo ordini competit, & aptatur.

QVÆSTIO II.

An potestas clauium inseparabiliter comitetur ordinem sacerdotalem?

VT RV M hæc potestas comitetur inseparabiliter ordinem sacerdotalem. Et q̄ sic, uidetur: quia sicut nunquam iteratur ordinis consecratio; sic nec iteratur uerbum, in quo datur potestas clauium: ergo sicut ille ordo inseparabiliter possidetur p̄pter characterem; uidetur similiter, q̄ hæc potestas. **ITEM**. Potestas ista in aliquo est, & cōstat, q̄ non nisi in sacerdote, non secundum carnē, sed secundum animā; sed quæ secundum animam habentur, cum animā sit incorruptibilis, non possunt auferri, ut patet in scientia & uirtute: ergo talis potestas non pōt auferri. **ITEM**. Si amittuntur, aut ergo

pro-

propter ignorantiam, aut p̄p malitiam, aut p̄p subditi carētiā. Nō p̄p ignorantiam, hoc constat. Nō propter malitiam, istud cōstat: quia mali habēt, ut uisum est prius. Non p̄p subditorum carētiā, quia si talis faceret carere clauē: tunc mutatione subditorū amitterentur clauēs, quod est manifestè falsum: ergo &c. **ITEM**. Si aliquid necessariō ponit aliud, nō pōt aliud auferri, quin ipsū auferatur, q̄ ponit: sed aliquo facto sacerdote secundum ecclesiæ formā, statim habet clauem: ergo remota clauē remouetur ordo: sed ordinis character non potest amoueri: ergo &c.

CONTRA, hoc obiicitur. Primō de hereticis, & schismaticis, qui secundū, q̄ dicitur in litera, & habetur in principio præcedentis Di. non possunt soluere, & ligare: & tamē ordines hēnt, sicut infra patebit: ergo clauis non sequitur ordines inseparabiliter: quia si non possunt, non habent potentiam. **ITEM**. Obiicitur de degradatis: cōstans est, quod ordines non possunt auferri: quia nō potest auferri character: si ergo degradatur, hoc erit solum quantum ad auctoritatem, siue potestatem: ergo, uidetur, q̄ illa auferatur, maximē cum uideantur magis elongari ab hoc actu ipsi degradati, quā heretici. **ITEM**. Obiicitur de animā separata, quæ habet characterē ordinis, & non habet clauium, in patria enim cessat omnis prælatio: ergo non uidetur, q̄ inseparabiliter characterem comitetur. **SITV** dicas mihi ad hæc omnia, q̄ omnes prædicti habēt potestatem: sed non executionem

hoc improbat triplici ratione. Prima est: quia illa potestas est spiritualis, & actiua: potestas. n. dicitur actiua, nō passiua: & iterum est in potentia libera, quæ, scilicet est lib. arb. quod exit in actum, quādo uult: ergo impossibile est, quod aliquis habeat potestatem, & nō habeat executionem quando uult. **ITEM**. Frustra est potentia, quā non consequitur actu: ergo si in talibus est potētia sine actu, frustra est: sed in operibus diuinis nihil debet esse frustra: ergo &c. **ITEM**. Si talis potentia nō est in actu, quæro unde hoc sit. Si quia Papa prohibet, uel superior? Sed contra. Quātuncunq; superior prohibet, si quis conficit, cōfectum est de facto; si baptizat, baptizatum est: ergo pari ratione si absoluat, uel liget, absolutū, & ligatum est; q̄ est manifestè falsum: ergo redit primū, q̄ tales non habent potestatem; & habent characterem; ergo hæc potestas non sequitur characterem inseparabiliter.

RESOLVTIO.

Quò ad essentiam potestas hæc clauium inseparabiliter insequitur ordinem sacerdotalem; tamen si quò ad usum, uel executionem minimè.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ sicut de potentia uisua est loq̄ dupliciter, uel quantum ad essentiam, uel quantum ad usum. Et quantum ad essentiam fundatur hæc potētia radicaliter in animā, nec animā deserit unquā. Quātū ad usum uerò exigit organū benedictum, & mediū illuminatum. Sic in proposito est intelligendum, quòd si loquamur de po-

1. cœl. tex. cō. 32. et 3 de Aīa text. cō. 45. Deus, & Natura nihil frustra agunt.

Dist. sequent. p. 1. art. 1. q. 2.

ten-

entia soluēdi quātūm ad essen-
tiā, sic radicaliter est in ipsa ani-
ma: sicut & character, nec uide-
tur ab illo differre, nisi secundū
relationem quandā; & hoc mo-
do inseparabiliter se tenet cum
sacerdotali ordine. Alio modo
possumus loqui quātūm ad v-
sūm: & hoc modo necessariō re-
quiritur status uiatoris, & au-
toritas iurisdictionis. Quōd sta-
tus uiatoris requiratur patet: quā
sicut rō merendi non competit
charitati extra statum uirginitatis,
sic nec potestas reconciliandi, & sa-
cramēta exhibendi, siue admini-
strandī nisi in statu ecclesię mi-
litantis: & sic per mortē dicitur
potestas usum amittere in ani-
ma separata. Quōd iterū requi-
ratur iurisdictionis, patet sic: sacer-
dos enim est mediator: & in quā
tūm mediator inferior est Deo,
& superior penitēte: & arbiter,
& iudex homini constitutus lo-
co Dei ad parcendum, siue sol-
uendum, & ad puniendum: talis
autem iudicatio non est sine ali-
qua iurisdictione in eum, qui iu-
dicatur, quā nemo potest aliquē
iudicare, nisi qui iudex eius con-
stituitur ab eo, qui potest: & iō
iurisdictionis est tanquā uis moti-
ua ipsius clauis, siue manus: hac
autem deficiente, quæ clauē mo-
ueat, & si adsit clauis, nunquam
aperiet: & si amittitur hæc iuris-
dictio, cessat clauis executio.
Hæc autē amittitur dupliciter.
Vel per ablationem subditorū
quātūm ad rem, & sic est in schis-
maticis, hæreticis p̄cisīs, fornicariis
notoriis, excommunicatis,
& huiusmodi. Vel quātūm ad
ablationem secundū rem,
& secundū spem: & hæc est in

degradatis, quibus sine spe recu-
perādi aufertur: unde hæretici,
& excōicati dicuntur habere ma-
num ligatam: sed de gradati am-
putatā. Ideo dico, quod & si clauis
quātūm ad esse ordinem cōse-
quatur, tamen quātūm ad execu-
tionē sequitur statū, & iurisdi-
ctionē. Et sic patet respōsio ad
tria prima obiecta de hæreticis
de degradatis, & aliquibus sepa-
ratis, qui dicuntur nō posse, quā
nō sunt ibi, quæ necessaria sunt
ad usum: & tamen habent po-
tentiam, sicut in anima cæci est
potentia uisua, & tamen uide-
re non potest.

AD ILLVD, quod obiicitur,
quod est p̄tās actiua, & libera: Di-
cendum, quod quamuis sit actiua,
& in substantia libere agente: ta-
men est ad alterum, & indiget
debito suscipiente. Vnde quem-
admodū matrimonium est ex
consensu libero, tamen quia ma-
ter non est idonea ad contrahē-
dum cum filio, quantuncun-
que consentiant, non est matrimo-
nium: sic intelligendum est in
proposito. AD ILLVD, quod obi-
citur, quod frustra est potentia,
quam non consequitur actus.
Dicendum, quod si intelligatur de
actu debito pro loco, & tempo-
re, & oportunitate; potest habe-
re locum: si autē in aliis intelli-
gatur, multas habet instantias.
Et iam quia tales personæ carēt
oportunitate ad actū, & si nun-
quam exeant, non propter hoc
habent potentiam frustra. Præ-
terea illud uerbum intelligitur
de actu generaliter, non de hoc,
uel de illo; quia non oportet, quod
potentia exeat in omnes: iuffi-
cit tamen, quod aliquid faciat, ita
quod

quod nō sit otiosum in natura:
& sic est in proposito: quia & si
nihil per illam potētiam fiat ex-
terius: tamen illa potest esse in
animę ornatum quātūm ad bo-
nos, uel in confusionem quātū
ad malos. AD ILLVD, quod quæri-
tur: quis aufert illi potētiam exe-
cutionem. Dicendum quod po-
tētia cōtraria, siue superior po-
test ei auferre. Et si obiicias, quod
non potest auferre actum cōfi-
ciendi. Dicendum, quod non est si-
mile duplici ex causa. Prima est:
quia non potest tali auferre ma-
teriam: & si posset panē de triti-
co auferre, tunc auferret potē-
tiam. Sed hoc aufert materiam,
scilicet subditos: superior enim
potestas potest subditos exime-
re a potestate inferioris: & hanc
auferendo aufert iurisdictionē.
Præterea, in potestate cōficiēdi
omnes pares sunt; quia hæc im-
mediate datur per impressionē
characteris: sed in iurisdictione,
siue prælacione non est æquali-
tas: & ideo in huiusmodi possunt
arceri: non sic in aliis. Et hæc est
ratio, quare boni, & religiosi san-
cti inclusi, etiam si sint sacerdo-
tes, non habēt executionem cla-
uis in absoluēdo, & ligando: quā
non habēt iurisdictionem in ali-
quo: & ideo ab hoc actu prohibē-
tur. Vnde Eugenius Papa. Pla-
cuit ut nulli monachorum teme-
rario a usu liceat poenitentiam
dare &c. Ratio autem huius pro-
hibitionis assignatur 16. q. 1. &
in pluribus Decretis sanctorum
patrum. Habent tamen (sicut ibi
dem ostenditur) idoneitatem ex
ordine, & ex uitæ merito, quæ
adiuncta iurisdictioni, quam ex-
petit, siue exquirat ordo sacerdo-

talis: exit in actū. Vnde. xvi. q. 1.
Leo Papa. Monachi, & si in de-
dicatiōe sui presbyteratus sicut
& ceteri sacerdotes prædicandi,
baptizandi, penitentiam dandi,
peccata dimittendi, beneficiis ec-
clesiasticis perfruendi, ritē pote-
statem accipiant: tamē executio-
nem suæ potestatis non habent
nisi a populo fuerint electi, & ab
Episcopo, & cōsensu Abbatis or-
dinati. Ex his patet, quando hæc
potestas dat, & quā nunquā quātū
ad potētiā auferatur: sed
solum quātūm ad usum.

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO. I.

An sacerdos unus quemlibet indis-
ferenter absolueret possit?

CONSEQUENTER vi-
dendū est quātūm
ad tertium articulū,
in quos habeant sa-
cerdotales clauis usum, uel ef-
fectum. Et circa hoc duo quæri-
tur. Primō quæritur, utrum sa-
cerdos, qui potest absolueret sub-
ditum unum, possit & quemlibet
alium. Secundō, utrum subditus
sacerdos possit absolueret præla-
tum suum.

CIRCA primam sic præceditur,
& ostenditur, quod sacerdos; quod
in unum potest, & in omnem aliū.
Leuit. 13. dicit. Hō, in cuius cu-
te apparuerit plaga lepræ, addu-
cetur ad Aaron sacerdotem, uel
ad unum quemlibet filiorū eius:
ex hoc patet, quod quilibet sacerdos
in veteri lege poterat iudicare de
omnibus fidelibus de populo
Israel, de quacunque esset tribus:
sed quod præcessit in figura, de-
bet sequi in ueritate: ergo uide-
tur, quod modo possit quilibet sa-
cerdos

cerdos de lepra cuiuslibet iudicare. Et multò fortius hoc uideatur, quia maior est unitas in ecclesia, & quātū administrātes sacramenta, & quātū ad charitatē fideiū, quām tunc t̄pis erat; sed tunc, quātū poterat unus, poterant oēs: & in quem poterat unus, & omnes: ergo & modo debet esse similiter. **IT E M.** Dominus uirtutē istā, siue potestatem istā dedit primis sacerdotibus, & secundū conformitatem eorum descendit in posteros: sed dominus dixit generaliter. Ioan. 20. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis: & hoc ipsum ipsi sacerdoti: ergo uidetur, quod detur potestas in omnes: ergo omnes pōt absoluerē. **IT E M.** Ratione uidetur, quoniam ita uidemus in corporalibus, quod ignis, qui comburit in una materia, cōburit & in qualibet simili, & eiusdē speciei: & lux quæ fugat tenebram de uno loco, similiter & de alio pellit sine instantia: ergo pari ratione uidetur in proposito, quod si aliquis sacerdos pōt absoluerē unū peccatorē pœnitentē, quod pari ratione possit & quēlibet aliū cōsimilē. **IT E M.** Videmus in artificialibus, quod clavis, quæ unā ferā aperit, aperit & omnes per eum modum factas: & eōuerso multæ clauēs similes & quātitatē, & qualitate unā feram: si ergo debitū peccati est cōforme in omnibus peccatoribus pœnitentibus, & potestas aperiendi in omnibus clauibus sacerdotalibus: ergo qui potest in unum, & in quemlibet aliū. **IT E M.** Ita uidemus in super cœlestibus, quod Angelus ordinis inferioris potest purgari, illuminari, & perfici a

quolibet Angelo superioris ordinis: ergo si hæc hierarchia illā imitatur, cum ordo sacerdotalis sit supra laicos, uidetur, quod quilibet laicus a quolibet sacerdote possit absolui. **IT E M.** Si non potest absoluerē oēs, cum tamen possit unum, quō unde hoc sit. Aut enim est ex potentia laxatione, & corruptione, aut ex ligatione, quia superior potestas nō permittit. Primo modo nō: illud patet. Secundo modo nō dēt: quia bonū est diffundēdū, & multiplicandū, & colendū: ergo nō est restringēda potestas: & ita uidetur, quod qui in unū potest, quod possit in omnes.

CONTRA. 16. q. 1. Nulli sacerdotū liceat parochianū alterius aut absoluerē, aut ligare. **IT E M.** 9. q. 2. Nullus alterius parochianum iudicare, ordinare, aut excōicare p̄sumat: quia tale iudiciū, aut ordinatio, uel excōicatio, nec rata erit, nec uires ullas habebit. **IT E M.** In Concilio generali extra de pœnitentiis, & remissionibus: Si quis aliquādo ex causa uoluerit alteri confiteri, licentiam petat, & obtineat a proprio sacerdote: quia aliter ipsū non poterit absoluerē, uel ligare: sed non quilibet sacerdos est proprius, quia propriū dicitur, quod conuenit unī soli: ergo nō quilibet sacerdos potest quemlibet absoluerē. **IT E M.** Ratione uidetur: quia nos uidemus in ordinatione p̄dicamentorum in rationabilibus, & in ordine causarum in naturalibus, quod reductio fit usque ad supremum per unum immediatum: ita quod non sunt plura immediata respectu unius. Et hoc patet.

patet: quia una est species specialissima unius individui: similiter est in causis: ergo si ordo est in ecclesia descendendo, & ascendendo secundū gradus a summo Pōtifice usque ad Parochianum, uē tunc quod per unum sacerdotem, per unum archidiaconū, per unum Episcopum, per unum Patriarcham, uel Hierarcham reducat ad summū Pontificem: ergo non poterunt secundū rectum ordinem plures sacerdotes in unum: non ergo quilibet quemlibet potest absoluerē, uel ligare. **IT E M.** Ita uidemus in exercitibus, quod sunt ordines distincti, & tribuni super centuriones, & centurio super quinquagenarios, & quinquagenarius super decuriones, & decurio super decē: qui sunt ab uno, nō sunt sub alio decurione, nec potest decurio compeſcere nisi tuos decem, & sic de aliis ascendendo: similiter pari ratione uidetur, quod nec sacerdos alterius parochianum, nec Ep̄s alienum subditum. **IT E M.** Si duo haberent posse super unum, qui possent discordare, possent contraria iubere: sed nemo pōt duobus dominis contraria iubētibus obtemperare rōnabiliter, ergo possent in isto subdito pplexitas generari: ergo secundū rectū ordinē non debet duobus sacerdotibus super eundē subditū æqualis potestas dari: ergo &c.

RESOLVTIO.

Excepto mortis articulo, nō nisi proprios subditos absoluerē licet: siquidem nephas est, in messem alienam falcem immittere.

RESP. Dicēdum, quod sicut dicit Dion. Lex diuinitatis est media

per prima, & ult. per media perducere ad purgationem, illuminationem, & perfectionē. Ideo sicut uidemus in omnibus, siue rationabilibus, siue in naturalibus, siue in cœlestibus, quod ad hoc, quod sit concordia, & decor, oportet quod sit ordo: sic intelligendū est, & in spiritualibus potestatibus in ipsa ecclesia: unde Cant. vi. legitur quod terribilis est ut castrorū acies ordinata. Quoniam igitur ordo attenditur secundū prælationem, & subiectionem: & prælatio attenditur secundū ascēsum, & descēsum: nō secundū æqualitatē: & in ascēdendo ad superius ē status, & reductio ad unū: eōtra in descendēdo est multiplicatio. Ideo secundū rectū ordinē ecclesię oportuit unum esse prælatum primū, & supremū, in quo esset status oīs prælationis ecclesiasticæ: & quia in illo status est rāquam in primo, & simplicissimo in illo genere: ideo uirtus in eo unica est, & solus est inter prælatos, qui habet plenitudinē potestatis. Itē. Quoniam per recessum ab uno fit multiplicatio, & per hoc uirtutis diminutio: ideo quāto prælati alii inferiores sunt, tāto plures sunt, & tanto minorem habent potestatem: ita quod status est in sacerdotibus parochialibus, qui immediate gerūt populi curam: & istorum iurisdictio arctata est ad portiunculam de terminatam, & cuiuslibet cōmissa est sua portio secundū rectā ordinationē, & illa iudicatur esse messis sua. Et quoniam nō licet alii sacerdoti mittere manū, uel falcem in alienam messem: ideo alius nō hēt potestatem, eius subditum

ditū absoluerē, nisi sit superior, uel uicem habeat superioris: ut pœnitentiarii domini Papæ, & pœnitentiarii Episcopi, legati, & priuilegiati, qui faciunt hoc auctoritate superioris: sicut nūcius a principe procedens pōt in omnes subditos aliis inferioribus. Hæc autem intelligenda sunt secundū legem communē; quia in articulo necessitatis indulget restitudo iuris cuiuslibet sacerdoti quemlibet absoluerē, si sit in ecclesiæ unitate. Pro regula igitur hebendum est, q̄ solus, sacerdos proprius habet potestatis executionē in suos, exceptis quinque casibus. Primus est si quis aliena in parochia sua delinquit, Secundus si mutauit ibi domicilium, si cut est in scolaribus, qui student Parisiis. Tertius est si sit vagabū dus. Quartus est, si sacerdos proprius sit inscius, uel malitiosus, & petita licentia uult adire peritorem. Vltimus est in articulo necessitatis: & in hoc casu non oportet sacerdotem alienum esse licentiatum. In aliis autem nō oportet a sacerdote pœnitētis solum: quia ille nō potest nisi subditum licētiare: sed oportet esse licentiatū ab ordinario. s. ab ipso Episcopo. Cōcedendę ergo sunt rationes probantes, q̄ non quilibet potest in quemlibet.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de filiis Aaron. Dicendū, quod non est simile; quia populus Israel populus unus erat, & unum templū habebat, nec erāt ibi regna terrarum sollicitudini sacerdotum commissā, sicut nūc sunt: & ideo oportet modo plures esse Episcopos, & plures ecclesias, quarum quilibet habet

suam potestatem. AD ILLVD, quod obiicitur de hoc, quod dicit dominus. Quorū remisistis &c. Dicendum, q̄ clauis sacerdotalis quamuis quātūm est de se, indifferens sit ad omnes: tamen uis motiua huius clauis, quæ est iurisdictionis (ut prius uisum est) non se habet ad oēs nisi in uno solo: & iō unus solus potest omnes absoluerē: Quando ergo dominus dedit clauem, & hanc potestatem, ipse præsupponit eius executionem secundū regulā potestatis collatæ Petro, & eius successoribus. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ ignis agit in quodlibet combustibile. Dicendum, q̄ non est simile, quia ista est actio naturalis, quæ est secundū necessitatem: hæc autem est actio spiritualis, & rationalis, quæ quidem attenditur secundū ordinem. AD ILLVD, quod obiicitur, de clauē, & sera. Dicendum, q̄ istud uerum est, quādo adest uirtus motiua, quæ clauem moueat; sed in aliquibus uis ista arctata est, ut in sacerdotibus inferioribus: in aliquibus ligata, ut in hæreticis, & excōmunicatis: in aliquibus est amputata, ut in degradatis. Vnde sicut hi nō possunt absoluerē aliquem, quorū manus est ligata simpliciter: ita in aliis non potest clauis claudere, nisi se manus iurisdictionis ualeat extendere. AD ILLVD, quod obiicitur, de angelis superioris ordinis. Dicendum, quod non est simile; quia in Hierarchia angelica non potest cadere zelus, nec cōtrouersia: pro eo q̄ concordia in sublimibus est facta: non sic est in ecclesia, immo quilibet uult sibi ius alterius uēdicare:

dicare: ideo oportuit potestates distinguere, & limitare. AD ILLVD, quod ultimò obiicitur, q̄ potestas non est arctanda. Dicendū, q̄ arctatio potestatis potest uenire dupliciter, aut propter defectum amoris, aut propter conseruationem ordinis. Prima est inuidiæ, & repugnat bonitati: secunda est sapientiæ, & cōcordat paci, & communi utilitati: & talis arctatio facta ē in minoribus sacerdotibus regulante iure diuino, immo ipso Spiritu Sancto, patres, & Apostolos, qui ecclesiam fundauerunt, & ordinauerunt: & sic patet totum.

QVÆSTIO II.

An inferior superiorem absoluerē possit, superiore ipso annuente.

Cap. 6. **V**TRVM inferior possit absoluerē superiorem ipso uolente. Et q̄ sic, uidetur quia Hebræo dicitur: q̄ pontifex non tantum pro se; sed etiam pro populo debet orare, eo quod ipse sit circumdatus infirmitate: ergo si peccat mortaliter, indiget cōfiteri, quē admodum unus de populo; sed non habet superiorem ordinarium: ergo potest confiteri, & absolui ab inferiori. **ITEM**. Ad hoc q̄ de peccato mortali fiat reconciliatio, necesse est interuenire mediationem sacerdotis; sed possibile est supremum prælatum peccare: ergo indiget sacerdote reconciliante: sed non superiori. **ITEM**. Quamuis summus Pontifex sit constitutus, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis: tamen ipse per alium sacerdotem potest facere hostiam offerri, & alius potest offerre pro eo: ergo quamuis clauis ha-

beat ad soluendum, tamen alius potest absoluerē eum: sed non nisi inferior: ergo pari ratione in omnibus aliis. **ITEM**. Potestas absoluedi data est ad utilitatē eius, qui absoluitur: sed ille, cui data est potestas hæc, non est peioris cōditionis, quam alii: ergo & ille potest absolui: sed non a se, nec a superioris; quia frequēter non habet copiam eius, aut non habet superiorem, ut Papa: ergo &c.

CONTRA. Relationis non est relatio, nec motus ē motus, nec mediationis ē mediatio, nec mediatoris est mediator; sed supremus sacerdos, & omnis prælatus mediator est inter inferiores, & Deum: ergo non potest esse, nec debet econuerso. **ITEM**. Ad hoc quod aliquis absoluat aliquem, necesse est quod habeat iurisdictionem super eum, sicut in præcedētibus uisum est: sed inferior non habet iurisdictionem super superiorem: ergo &c. Si dicas mihi, quod superior dat ei iurisdictionem absoluedi. **CONTRA**. Nemo dat quod non habet: sed prælatus non habet iurisdictionem absoluedi se; quia nō habet potestatem supra se: ergo &c. **ITEM**. Prælatus inferior non pōt aliū excommunicare, nec ipse dare aliū iurisdictionem excommunicandi se: ergo similiter uidetur, quod nec absoluedi. **ITEM**. In hierarchia angelica nō recipiūt angeli superiores illuminationē ab inferioribus: ergo similiter uidetur, q̄ ecclesia superior ab inferiore non absoluetur. **ITEM**. Probatum est per canones, & rationes, quod sacerdos nō potest absoluerē alienum parochianū: ergo

ergo nec suum prælatum, per locū a maiori: magis, n. uidetur qđ possit supra minorem, quam supra maiore. Si dicas, qđ prælatu dat ei potestatem in se, qđritur, quomodo hoc possit esse.

RESOLVTIO.

Ne ex dilatione pœnitentiæ periculum aliquod imminet anima

bus liceat Prælatu a subditis absolui.

RESP. Dicendum, qđ inferior superiorem potest absolueri: si superior velit ei se subiicere: & hoc patet sic. Virtus clauium quantum est de se, ad omnes se extendit, nisi ex ordinatione, superiorum manus arctaretur propter seruandum ordinem ecclesiasticum: sacerdos enim ex sua ordinatione institutus est mediator inter Deum iudicē, & hominem peccatorem: & quantum ad est ex parte Dei, non est differentia: quilibet enim suum sacerdotem reputat mediatorē, & cuiuslibet impresit episcopus mediatoris characterem. Sed differentia est ex parte hominum: quia si quilibet esset mediator cuiuslibet, esset in ecclesia confusio: & ideo alii aliis subiecti sunt: & qui subiiciuntur uni, non possunt dare alteri auctoritatem in se: sed si libera esset persona, quæ posset se subiicere, tunc absque dubio posset eam absolueri. Quoniā ergo supremus prælatu, qui meræ libertatis est, & nulli subiectus, potest se cui uult subiicere: & alii exempti suis etiam subditis, concedo quod ipsi possunt eos absolueri. Quod autem supremus prælatu se possit ei subiicere, ius diuinum concordat: quia cum ipse sit circumdatus infirmitate,

debet subiici sacramētis: & sicut medicu infirmatus quærit medicum, & medicinā non in quantum medicu: sed in quantum ægrotus: sic ecclesiæ prælatu, & mediator quærit sacerdotem in quantum Dei inimicu per culpam factu est, & in quantum peccator. Ius etiam canonicu cōcordat, quod unu quisque possit auctoritatem suam communicare pro se, & pro utilitate sua, sine præiudicio facto propriæ auctoritati, & potestati: & ita summus Pontifex potest se cuiuslibet sacerdoti subiicere, & absolutionē petere: possunt etiam & alii prælati de permissione Papæ: sicut dicitur in illa Decretali de pœnitentiis & remissionibus: quæ est Greg. Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum imminet animarum, permittimus episcopis, & aliis superioribus, nec non minoribus prælatu exemptis, ut præter prælatu sui licentiā prouidum, & discretum possint sibi eligere confessorē: Et sic patet qđ subditu potest superiorem absolueri ipso uolente, & eligente: ac per hoc se eidem in foro pœnitentia li subiicente.

AD ILLVD, quod obiicitur primo, qđ relationis non est relatio &c. Dicendum, qđ uerum est secundum quod huiusmodi, nec medici medicu secundum quod huiusmodi, nec sacerdotis sacerdos in quantum talis: sed in quantum peccatoris. AD ILLVD, quod obiicitur de iurisdictione. Dicendum, quod prælatu dat ei iurisdictionem in se, se ei subiiciedo. Et si obiiciatur tunc, quod non potest dare, quod non habet in se. Dicendum, quod iurisdictione, & su-

& subiectio est ad alterum: & iō quamuis non possit quis sibi ipsi esse subiectus: nihil tamen prohibet ipsū subiici posse alii, maxime si est liberæ potestatis.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod non potest dare auctoritatem excommunicandi se. Dicendum, quod argumentu istud deficit dupliciter. Primum quidē, quia excommunicatio est contra hominem, sed absolutio pro homine: & homo non potest auctoritate sua uti contra se, quamuis possit pro se. Amplius deficit, quia alius modus iurisdictionis requiritur ad excommunicationē, quam ad absolutionē. Excommunicatio namque, quæ respicit hominem communē, dicit iurisdictionem communē super hominem, sed absolutio dicit mediationē inter Deum, & hominem, quæ si homo semper inferior est. Et quoniam necesse est hominem, quantumcūque sit magnus, iudicari cum Deo, & in iudicio esse inferiorem: quantum ad hoc iudicium quilibet potest quantumcūque sit magnus dare alii supra se iurisdictionē.

vidē. Sed quia prælatu talis super oēs, talis iurisdictione, quæ attendit quantum ad prælationem super homines, in eū haberi non potest, nec ipse alteri dare saluo iure suæ dignitatis, ratione cuius potest dicere Deo, Tibi soli peccavi: & ideo non potest alteri dare potestatem excommunicandi seipsum.

AD ILLVD, quod obiicitur, de angelis, quod non descendunt ad inferiores. Dicendum, quod non est simile, quia angeli semper in sua dignitate persistunt, nec cadit in eis obsecratio peccati: & ideo non oportet eos ad inferiores descendere. Sed in ecclesiastica hierarchia secus est, quia peccant prælati, & subditi: & iō etiā oportet, quod ipsi subiiciantur inferioribus, quia etiam ipsi per culpam quodammodo inferiores facti sunt. AD ILLVD, quod ultimò obiicitur de subdito alterius, patet responsio, quia non habet iurisdictionē in talē: nec talis potest ei dare, cum alteri subiectus sit: unde sicut non ualet. Iste, quæ est seruus Petri, non potest se facere seruum Martini: ergo nec iste, quæ liber est: sic nec in proposito.

DISTINCTIO VIGESIMA.

PARS PRIMA.

De confessione quantum ad oportunitatem temporis respectu pœnitentiæ mortalium in se. i. de his, qui in fine pœnitent.

Sciendum est etiā, quod tempus pœnitentiæ est usque ad extremum articulum uitæ. Unde Leo Papa, Nemo est desperandus, dum in hoc corpore constitutus est: quia nonnunquam quod diffidentia etatis differtur, consilio maturiore perficitur. Aug. tamen de S. Bon. Lib. 4. R. r. pœnit.

Leo Papa de pœnitentiis. d. 7. Aug. Homil. 41. de v.

re pœ-
nitenti
bus in
tomo.1.
Ibid. in
fine.

pœnitentiam differentibus ita scribit. Si quis positus in ultima necessitate voluerit accipere pœnitentiã, & si accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit, fateor vobis nō illi negamus quod petit: sed nō præsūmimus, quod benè hinc exit. Si securus hinc exierit, ego nescio. Pœnitentiã dare possumus, securitatē verò non. Numquid dico, damnabitur? sed nec dico, liberabitur. Vis ergo a dubio liberari? age pœnitentiã, dū sanus es. Si sic agis, dico tibi quia securus es: quia pœnitentiã egisti eo tempore, quo peccare potuisti. Si vis agere pœnitentiã, quando iã peccare nō potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Item, duæ res sunt, aut ignoscitur tibi, aut non ignoscitur, quid horū tibi sit futūrum nescio: ergo tene certū, & dimitte incertū. Sed quare hoc dixit Aug. cū pœnitentiã que in fine agitur, in Psalmo appelletur sacrificium vespertinū, quod erat acceptabilius in lege? & cū in quacūque die inuocetur Deus, adsit: & quacūque hora ingemuerit & conuersus fuerit peccator, vita viuere, & non morietur? Sed illa dixit Aug. propter illos, qui pœnitentiã vsque in finem vitæ protrahunt: & tunc non ex Dei amore videntur pœnitere, sed timore mortis, quasi ex necessitate. Vnde idem quasi aperiens quare superiora dixit, ait. Nullus expectet quando peccare non potest. Arbitrii, n. libertatem querit deus, ut deleri possint commissa, non necessitatem, sed charitatem, nō tantum timorem, quia non in solo timore uiuit homo. Quē ergo sero pœnitet, oportet non solum timere iudicem, sed diligere, quia sine charitate nemo saluus esse potest. Non ergo tantum timeat pœnã, qui pœnitet, sed anxietur pro gloria.

Psalm. 141.
Exod. 12.
Exech. 18.

Augu. in libr. de pœ. vera et falsa. 17. in tom. 4.

1. Cor. 13.

Quæ conuersio si contigerit alicui et in fine, desperandū non est de eius remissione. Sed quoniam uix uel raro est tam iusta conuersio, timendum est de pœnitente sero, maxime cū filij, quos illicitè dilexit, sint præsentes, uxor, & mundus ad se uocet: multos solet serotina pœnitentia decipere. Sed quoniã deus semper potēs est, semper et in morte iuuare ualet, quibus placet. Cum ergo opus sit nō hominis, sed dei fructifera pœnitentia: inspirare eam potest quancūq; uult sua misericordia, & remunerare ex misericordia, quos damnare potest ex iustitia. Sed quoniã multa sunt quę impediunt, & languē

te retrahunt, periculosum est, & interitui uicinū, ad mortē per trahere pœnitentiæ remedium. Sed magnum est, cui deus tunc inspirat, si quis est, ueram pœnitentiã, sed si et sic conuersus uita uiuat, & non moriatur, nō promittimus quod euadat omnem pœnam. Nam prius purgatus est igne purgationis, qui in aliud seculum distulit fructū conuersionis. Hic autem ignis, etsi æternus non sit, miro tamen modo grauis est: excellit. n. oēm pœnam, quam umquam passus sit aliquis in hac uita. Nūquam in carne tanta inuenta est pœna, licet mirabilia martyres passi sint tormenta: & multi nequiter iniqui quāta sepe sustinuerūt supplicia? Ex his satis ostenditur quā periculosum sit differre pœnam usq; in finem uitæ. Si tamē et tunc uera habeatur pœna, hominem liberat, & uitam mortuo impetrat: non sic tamen ut nullam sentiat pœnam, nisi forte tanta sit uehementia gemitus, & contritionis, quæ sufficiat ad delicti punitionem. Licet ergo sit difficile, ut tunc sit uera pœnitentia, quæ tam sera uenit, quando cruciatus membra ligat, et dolor sensum opprimit, ut uix homo aliquid cogitare ualeat: melior est tamen sera, quàm nulla. Pœnitentia enim etsi in extremo uitæ hiatu aduenit, sanat & liberat. Multum seruit latronis pœnitentia: sed non fuit sera indulgentia. Sed licet latro ueniam meruisset in fine de omni crimine, non tamen dedit baptizatis peccandi & perseuerandi auctoritatem.

Ibidē.
Augu.
ca. 18.
Luc. 28

De his, qui hic pœnitentiam non complent.

Si uero queritur de illis, qui in hac uita pœniam non complēt, utrum trāsituri sint per ignē purgatorij, ut ibi cōpleāt, quod hic minus fecerunt: idē dicimus & de istis esse sentiendum, & de his qui in extremis pœnitent. Si. n. tanta fuerit cordis contritio & delicti exprobratio, ut sufficiat ad puniendum peccatum: liberi ab alijs pœnis transeunt ad uitam, etsi in expleta fuerit pœnitentia: quia perfectè pœnituerunt, & ingemuerunt corde. Qui uero non adeo conteruntur corde, & ingemiscunt pro peccato, si ante expletionem pœnitentię decesserint, ignem purgatorium sentient, & grauius puniuntur, quàm si hic implessent pœnitentiam. Horrendum est. n. incidere in manus dei uiuentis: Deus enim cum sit mise i-

Heb. 10

cors & iustus, ex misericordia pœnitenti ignoscit; non referuans peccatum ad pœnam eternam. Ex iustitia uero impunitum non dimittit delictum. Aut enim punit homo, aut deus. Homo autem punit pœnitendo, deus autem pœnam exigendo. Et est pœnitentia interior, & exterior. Si ergo interior pœnitudo fuerit tanta, ut sit sufficiens ultio peccati, deus qui hoc nouit, ab illo quit taliter pœnitet, ulterius pœnam non exigit. Si uero interior pœnitudo non sufficit in uindictam peccati, nec exterior pœnitentia impletur: deus qui modos & mensuras peccatorum & pœnarum nouit, addit ad pœnam sufficientem. Studet ergo quisque sic delicta corrigere, ut post mortem non oporteat pœnam tolerare. Quædam enim peccata mortalia in pœnitentia fiunt uenialia: nō tamen mox sanantur. Sæpe enim infirmus moreretur, si non medicaretur: non tamen statim medicatus sanatur. Languet post uicturus, qui prius erat moriturus. Qui autem impœnitens moritur, omnino moritur, & æternaliter cruciatur. Si enim semper uiueret, semper peccaret.

Augu.
de uera
& fal-
sa pœn.
c. 18. in
Tom. 4.

SUPRA egit Magister de cōfitendi necessitate, & absoluentis potestate: Hęc ē tertia pars: in qua agit de temporis oportunitate. Et habet hęc pars duas. In prima agit de tps oportunitate quantū ad pœnitentiā mortalium. In secunda quantū ad remissionē uenialiū, infra Dis. seq. *Solet ēr queri, vru post hęc uitam.* Prima pars habet duas. In prima agit de oportunitate tps respectu pœnitentię in se. In secunda in cōparatione ad potestātē sacerdotis, ibi. *Si uero queritur de illo, qui satisfactionē inuinctā, &c.* Prima pars habet duas. In prima querit tempus pœnitentię inchoandæ. In secunda querit de pœnitentię ipsius satisfactionis fine terminandæ, ibi. *Si uero queritur de illis, qui in hac vita*

pœnitentiam, &c.] Et in utraque parte primò proponit ueritatem. Secundò confirmat per auctoritatem.

Si sic agis, dico tibi, &c.] *Vi-* detur malè dicere; quia nemo scit; utrum amore, uel odio dignus sit: ergo nemo est securus. Respondeo. Dicendum, quòd duplex est certitudo, scilicet scientiæ, & coniecturæ: certitudinem scientię nemo habet nisi per reuelationem: certitudinem autem coniecturę habet, qui sanus pœnitet, cum ei prospera arrident: tunc signū est quod dolor suus est ex Dei gratia, non ex affectione terrena. Vtraque harum certitudinū caret, qui in fine pœnitet fera pœnitentia, quia magis habet rationem ad oppositum, quàm ad propositum.

Et

Dub. 2. *Et in quacunque die, &c.*] Videtur hoc esse contra illud Mich. 4. Tunc clamabūt; & non exaudiat. Et Glo. sup. illud. Clamabūt. s. fera pnia: ergo uidetur, quòd dominus nō sp. ad sit. Resp. Dicendum, quòd inuocatio pōt uenire ex duplici principio. s. ex timore pœnæ, uel ex amore diuinæ misericordiæ. Primū est seruitutis: & hęc inuocationē dominus nō exaudit. Scđm est filiationis, & ueritatis: & hęc inuocationē exaudit secundū illud Psal. Prope est dominus oibus inuocantibus eum in ueritate.

Dub. 3. *Arbitrii enim libertatem, &c.*] Videtur non benè dicere; quia Deus pōt iustificare hominem etiam dormientem, sicut illustrauit Salomonē etiam in somnis, quando nō est usus lib. arb. Item. Libertas arbitrii durat, quandiu homo uiuit secundum impossibilitatem ad meritum, & demeritum, secundum impossibilitatem ad coactionem: semper ergo quocunque modo intelligat de arbitrii libertate, nō uidetur uerum, quòd dicit. Respon. Dicendum, quòd hic appellat Aug. ar. libertatē non ipsam potentiam facultatem, sed expeditio nō, secundū quam dicitur libere facere, quando non hēt retardationem: hęc aut requiritur quantum ad bene esse conuersionis: hęc aut frequenter nō habetur in morte, pro eo, quòd adeo intenta est dolori mortis, & ægritudinis, quòd minus potest ad seipsam redire, & cogitare, quæ spectarent ad hoc, ut haberet aliqs sufficientes remediū ueræ pniæ. Verū tamē libera uidetur loq. de tpe post mortē, in quo nō solū disti-

cile, sed impossibile est saluari decedētē in peccato: nō quia hoc non possit diuina potētia, sed iustē, & rōnabiliter oppositū decreuit diuina iustitia: & si alicui umq. post mortē dedit gratiā, intelligēdū est, quòd ille nō erat dānatus p snām, sicut legitur de Traiano. Aliqui ēt dicere uoluerūt, quòd hoc priuilegiū speciale fuit, ut dominus ostenderet, quantū sanctos suos diligeret.

Hic autem ignis, &c.] Videtur hoc falsum: quia ignis cōflagrationis, qui exuret faciē mundi, nō peribit omnino: sed reprobos inuoluet: ergo multo fortius ur, quòd iste ignis in æternum duret. Resp. Dicendum, quòd non loq. tur de duratione, siue æternitate istius ignis quantū ad substāriā, sed quātū ad officiū, siue quātū ad actū puniēdi, siue purgandi bonos. Si. n. remanet ad actū aliquē, id quòd hēt ardoris erit ad reprobos concremationem, non ad purgationem.

Horrendum est, &c.] Videtur cōtrariū dici. 2. Reg. vlt. Melius est mihi incidere in manus Dei, quàm in manus hoīs. Itē. Deus est misericordissimus: sed in manu misericordioris melius est incidere: ergo &c. Resp. Dicendum, quòd duplex est status, unus in quo sceptrū hēt misericordia: & hic est status uitæ præsēntis, p quò dictū est, Melius est incidere in manus Dei. Alius est status, in quo sceptrum habet iustitia: & hic est status uitæ futuræ, & pro hoc dicitur. Horrendum est incidere, &c. Quia cum Deus sit misericordissimus, ideo plus impedit, quàm humana mēs possit æstimare. Cū sit & simi-

Dub. 4.

Dub. 5.

liter iustissimus, quāuis non sit ita pronus: adeo tamen grauius punit, quā horribile est cogitare.

Dub 6.

Quaedam enim peccata, &c. Videtur dicere falsum: quia mortale in penitētia omnino deletur: ergo omnino desinit esse: ergo non transit in aliud peccatum: ergo fit ueniale. Respon. Dicendum, quod in mortali duo sunt, & macula, & reatus, siue obligatio ad poenam. Cum ergo deletur mortale, macula omnino desinit, nec in aliud transit: sed reatus poenae manet alteratus: quia primo erat ad mortem aeternam: sed modo est ad poenam temporalem. Sed quomodo intelligemus, quod iste reatus fiet ille. Notandum est hic, quod aliqui uoluerunt dicere, quod idem reatus erat, sed minoratus, siue diminutus. Dixerunt enim, quod cum Deus dimittit culpam, non dimittit secundum id, quod est: sed solum secundum rationem dispositionis, quod est aeternitas, unde prior obligatio ad poenam manet: sed quia dominus remisit aeternam iam, & solum ad poenam temporalem obligat: ita quod idem reatus est, qui tunc erat, & nunc: & pro tanto creditur mortale fieri ueniale. Sed illud non est multum bene intelligibile, pro eo, quod aeternitas non est dispositio poenae, sed magis mensura; & mensura durationis inseparabiliter adheret ei, quod mensurat. ut si aliqua actio sit in A, impossibile est, quod illa eadem fiat in B; & ideo intelligendum, quod nouus est reatus; & primus reatus commutatur, & culpa totaliter dimittitur; & ideo si mortale dicitur fieri ueniale quantum ad rea-

tum, non est intelligendum per identitatem; sed per commutationem, quam facit diuina sententia. Potest tamen dici, quod mortale in poena dicitur fieri ueniale; quia ibi de eo uenia impetratur.

Si enim semper uideret, &c. Si hoc uerum est; tunc uideretur, quod quilibet impoenitens peccet continue. Respon. Semper peccant, id est, in peccato perseverant; & ideo semper debent perseverare in poena. Alia est tamen ratio huius, sicut patebit infra Di. 44.

Dub. 7.

ARTICVLVS I.

QV AESTIO I.

De intelligentiam huius partis de poena purgatoria ratione poenalitatis quaeruntur sex. Primo quaeritur, utrum poena purgatoria sit. Secundo, utrum sit maxima poenarum temporalium. Tertio quaeritur, utrum sit uoluntaria. Quarto, utrum sit in ea minor certitudo de gloria, quam in uia. Quinto quaeritur de his, quorum ministerio poena illa infligitur. Sexto, & ultimo quaeritur de loco, in quo animae purgantur.

Vtrum sit ponere poenam purgatoriam Et uidetur, quod sic. Primo auctoritate Apostoli 1. ad Cor. 3. Ipse autem saluus erit; sic tamen quasi per ignem: ergo uidetur, quod sit ponere aliquam poenam post hanc uitam, qua electi purgantur. **ITEM.** Aug. dicit, & habetur in litera. Aut homo punit, aut Deus punit; sed frequenter aliqui conuertuntur in fine, qui non puniuntur in presenti: ergo necesse est, quod puniatur a Deo: sed non igne

in-

infernali, siue aeterno: ergo, &c. **ITEM.** uidetur hoc ipsum ratione, quia qui grauius peccauit, grauius est puniendus: ergo, qui diutius peccauit, diutius est puniendus: sed iste, qui perseverauit in culpa usque ad mortem, diuturnius peccauit: ergo diuturnius, & grauius debet puniri: sed non in hac uita: ergo &c. **ITEM.** Peccatum relinqui impunitum est uniuersum remanere inordinatum: & hoc est uniuersum fedari: sed impossibile est, quod summa sapientia dimittat uniuersum fedari: ergo oportet illud puniri: sed non in presenti: ergo &c. **ITEM.** Si non est poena purgatoria: sed boni statim euolant: ergo errat uniuersalis ecclesia, quod pro defunctis fidelibus facit suffragia. **ITEM.** Si non est poena post hanc uitam: ergo qui perdurat usque ad mortem in culpa, cum nullam sustinuerit poenam, reportat de malitia sua commodum, quorum utrumque est falsitas manifesta.

CONTRA. Apo. 14. Beati mortui, qui in domino moriuntur: amodo. n. iam dicit spiritus, &c. ergo post hanc uitam nullus bonus laborat: ergo nullus affligitur: ergo nullus punitur. **ITEM.** Deus est misericordissimus: sed a summo misericordiam, ueniam dimidiam sperare est impietas: ergo cum remittit, totum remittit: ergo si aliquid de peccato remisso exigitur a peccatore, hoc est secundum statum presentis ecclesiae: sed in morte hunc statum egreditur: ergo uidetur, quod amplius nihil ab eo exigat. **ITEM.** In morte absoluitur, quis ab omni mandato: ergo & a mandato satisfactionis, & confessionis,

& huiusmodi; sed poenitio pro peccatis satisfactio est: ergo liberatur deinceps ab omni debito poenitionis: ergo ut uidetur, amplius non punit. **ITEM.** Pronior est Deus ad miserendum, quam ad condonandum: sed decedente in mortali peccato statim condonatur: ergo decedente in charitate statim glorificatur, **ITEM.** Potentior est charitas ad eleuandum, quam sit mortalis culpa ad deprimendum, sed culpa mortalis statim demergit in abyssum: ergo charitas statim eleuat in celum: ergo non est ponere post mortem aliquid supplicium. **ITEM.** Status post mortem respondet statui, qui est in uia: sed in uia non est nisi duplex status. scilicet bonorum, & malorum: ergo post mortem non est nisi duplex: ergo statim anima decedentis, uel est in paradiso cum bonis, uel in inferno cum malis.

RESOLUTIO.

Com nihil consequatur in inferno possit in celestem illam Hierosolym, necessario statuentur et locus purgatorius: in quo expleat purgantur, qui in illam introducturi.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut dicit scriptura, & auctoritates sanctorum, & reuelationes plures, & rationes concordant, & ecclesia uniuersalis confirmat, quod pro illis orat: absque dubio post hanc uitam est ponere poenam purgatoriam. Ratio autem huius est ista, quia uniuersae uiae domini misericordia, & ueritas. Sic autem misericordia parcit dominus, ut ueritati siue iustitiae non fiat prauidicium: ideo dimittit culpam, & poenam aeternam, ita tamen, quod obligatum teneat ad poenam palam: ab hac autem poena non absoluitur in

Rr 4 morte,

morte, quoniam status post mortem non repugnat punitioni anime; quantum non competat merito eiusdem. Puniantur, non anime, & puniantur: & ideo cum non sint alieni taliter remissa peccata, quoniam obliget ad aliquam penam, nisi fiat per baptismalem gratiam, & ab ea obligatione non absoluitur, & debitor penae non possit cum debito ingredi celum, necessarium est esse purgatorium.

AD ILLEVD, ergo, quod obiicitur de Apoc. quod requiescunt a laboribus suis. Dicendum, quod est labor in operando, & est labor in patiando: & uerbum illud intelligitur de labore in operando, quia iam non est dies, in qua operari ualeant merendo: non autem intelligitur de labore in patiando: & hoc patet, ex ipso Textu sequenti, Opera enim illorum sequuntur illos. AD ILLEVD, quod obiicitur, quod est misericordissimus. Dicendum, quod est uerum: sed tamen iustus est: ideo ueniam praestat, quam decet iustam misericordiam praestare. Quia, si iustus est, homini iniusto, non decet reconciliari manente iniustitia, & offensa: & ideo nunc iustitiam decet, ut remittendo unam mortalem culpam, remittat omnem aliam: non sic de pena. Quoniam misericordia remittit penam, & iustitia exigat: ideo oportet quodammodo diiudicari, ut alteri non praedictetur: & sic patet, quod etiam pena exigitur in foro Dei. AD ILLEVD, quod obiicitur, quod absoluitur ab omni mandato. Dicendum, quod uerum est: sed tamen non absoluitur ab omni debito, immo anima trahit secum debitum: & quia retributor est iustus, retribuit

secundum quod inuenit debitricem: & quia debitor erat penae quam nondum exoluit, patet &c. AD ILLEVD, quod obiicitur, quod statim damnat decedentem in mortali. Dicendum, quod non est simile: quoniam ille, qui in mortali est, nihil habet in se, quod sit dignum uita, immo totum, uel est mortuum, uel mortificatum: & ideo summe dispositus est ad eternam damnationem: & pro hoc statim damnatur iuxta retributionem. Sed ille, qui est in charitate, cum charitas simul stet cum ueniali culpa, & reatu penae, habere potest in se aliquid dignum pena. Et quia gloria non potest simul stare cum pena secundum forum coelestem, necesse est prius debitum illud solui per penam purgatoriam. AD ILLEVD, quod obiicitur, de pondere, iam patet responsio, quia pondus charitatis habet in se aliquid retardans, ut culpam aliquam paruulam, uel reatum: sed pondus peccati nihil habet eleuans, uel retardans, ideo non est simile de ascensu charitatis, & de descensu peccati. AD ILLEVD, quod obiicitur, quod non est nisi duplex status in hac uita, ergo &c. Dicendum, quod licet non nisi duplex sit principalis, tamen uterque subdividitur. Nam qui habet iustitiam, in duplici differentia est. Aut enim est in statu perfectorum perfectione completa: & talis non habet aliqua uenialia, aut aliqua cremabilia, nec aliqua debita: & huic statim debetur uita eterna: tales sunt Sancti martires, ut Laurentius, & Vincentius; & Confessores, ut Benedictus, & Franciscus. Alii sunt in statu imperfectorum, & hi cremabilia habent, ut plurimum, & etiam debita: &

ra: &

ta; & oportet primum debita solui, quae introducuntur in patriam: & hoc est in pena purgatoria. Similiter carentes iustitia in duplici sunt differentia. Quidam in statu paruulorum: & hi carent iustitia originali: & his competit status in limbo sine pena sensibili. Alii sunt in statu adultorum, qui carent iustitia personali, siue gratuita per propriam culpam: & talibus competit status infernalis: & sic patet, quod ratio illa non ualet. Posset etiam dici, quod pena purgatoria non dicit statum: sed magis transitum de statu in statum.

QVAESTIO VI.

An pena Purgatorij maxima sit penarum mundi?

VERVM pena purgatoria sit maxima penarum temporalium. Et quod sic, uidetur. Augustinus in quodam sermone. Ille ignis durior erit, quam quod quid in hoc saeculo penarum, aut uidere, aut sentire, aut cogitare quis potest. ITEM. In littera dicit, quod excellit omnem penam, quam unquam passus est aliquis in hac uita.

ITEM. Ratione uidetur: quia quanto quis iudicandus est debilius, tanto iudex puniens minori pena debet esse contentus: ergo quanto est fortior, tanto exigitur ab eo pena grauior: sed spiritus separatus improporcionabiliter est fortior, quam sit totum coniunctum, siue homo totus: sed post hanc uitam est spiritus separatus: ergo uidetur, quod grauius puniatur. ITEM. Spiritus separatus a carne semper grauius peccat, quam spiritus carni coniunctus: sed malum penae proportionatur malo culpae, & malum penae semper grauius est in spiritu se-

parato: ergo pari ratione & malum penae. ITEM. Maior, & grauior est pena passionis, quam pena compassionis: sed anima exuta punitur pena passionis, coniuncta uero pena compassionis: ergo &c. ITEM. Quanto aliqua pena est maior, uel uniuersalior, tanto est grauior: sed anima exuta cum punitur, tota punitur, & secundum totum: cum enim sit simplex, ignis totam attingit: sed in praesenti, aut uix, aut nunquam aliqua pena totum hominem cruciat: ergo generaliter grauior est illa, quam sit aliqua temporalis pena.

CONTRA. Deus retributor est uniuersusque secundum meritum suum: unde proportionabiliter respondet pena reatu: sed cum quis moritur, reatus non intenditur: ergo nec pena debet intendi: ergo nec debet esse maior in futuro, quam in praesenti. ITEM. Quanto aliquid magis est passibile, adiunctum punienti magis patitur, & grauius punitur: sed coniunctum est magis passibile, quam anima secundum se: ergo adiunctum affligenti magis patitur: ergo si punitur coniunctum in praesenti, & in futuro anima separata, patet, &c. ITEM. Maior est passio, in qua agens est transmutans, & abiiciens: quam ubi alterum horum deficit: sed in purgatorio anima punitur: ita quod non transmutatur, nec aliquid abiicitur, in praesenti autem corpore fit abiectio: ergo uidetur, quod ista poena sit grauior. ITEM. Beatior erit anima, quando glorificatur cor-

poris

pore resumpto: & similiter miserior quādo punietur corpore resumpto: ergo unio aīæ ad corpus potius facit ad pœnæ augmentū, quā ad diminutionē: ergo ab oppositis, separatio facit potius ad diminutionē, quā ad augmentū: ergo uidetur, quod minus grauius puniatur in purgatorio anima separata, quam nunc, cum sit coniuncta.

RESOLVTIO.

Tametsi nec sensus, nec ratio naturalis adsit ad huiusmodi propositum confirmandum: ita tamen credendum est ex dispositione diuine iustitiæ.

RESPONDEO. Dicendū, quod sicut dicit Magister, & Sancti est multi dicunt; oportet nos concedere: si non appareat nobis ratio; quod pœna purgatoria grauior est oī temporali pœna, quā modo sustinet aīa carni coniuncta: in hmōi autē magis adhaerendū est auctoritati, quam rōni; pro eo, quod illud est magis supra naturā, & rōnem, quā secundum naturā, & rationem. Sanè tamē hoc intelligendum, ut generaliter pœna illa sit maior ista secundum regulam Philosophi. Si optimum in uno genere est melius optimo in alio genere, & hoc simpliciter illo melius. Similiter intelligendū est hic, quod illa sit maior, non quā minima sit maior maxima in hoc genere: sed quia maxima in illo genere maior sit maxima in hoc genere. Sicut enim dicit Beatus Gregor. Quibusdā reuelatum est quāsdā animas in umbra esse punitas. Ad hoc autē, quod tenemus, intelligendum; quod aliqui uoluerūt assignare rationem naturalem,

ostēdentes, quod ex natura animæ ueniret: quia cum anima exuta patitur, per seipsam patitur secundum se totam: & ideo pœna modica est ei grauiissima. Sed hunc modum dicēdi nō approbat ratio catholica, quæ in inferno credit aīas grauius puniēdas post corpora iā resumpta: Vnde credendū est, quod iusti, qui in igne conflagrationis in corpore purgantur in die iudicii, grauius punientur: quia breuius: & ideo intensius; quā qui nunc purgantur. Alii uoluerunt assignare rationem partim naturalem, partim supra naturalem. Dixerunt enim, quod animæ exutæ a corpore habēt potentias suas expeditas: & naturale desiderium habent pertingendi ad bonum, propter quod sunt creatæ. Et ulterius, gratia est in eis, quæ magis istud desiderium inclināt: & ideo cum illud bonum sitiant, & ab illo retrahantur, & quasi incarcerentur, modica pœna sensibilis cū hac tristitia est eis maxima: & pro tanto dicunt pœnam purgatoriam esse maximam. Sicut enim delectationes spirituales sunt intensiæ multum, & precellunt corporales: ita & tristitia de absentia superexcellit omnem dolorem corporeum. Sed certè non ista ratio bene madducit, si quis aspiciat. Primum quidem, quia desiderium summi boni est desiderium, quod habet necessariò secum coniunctam fruitionem, & aliquā realem possessionem: & ideo parit gaudium: ut de qui plus desiderat supremam bonum, magis ibi delectatur. In hoc enim dissimile est desiderium tempo-

ralium, & corporalium a desiderio spiritualium, ut ostendit Aug. in li. 8. q. & illud ueritatem habet: maxime cum Deus in habitat per charitatem in anima. Secundum etiam istam rationem pœna limbi maxima esset, & fuisset maxima in sanctis patribus, ubi creditur fuisse requies facta. Et ista etiam ratio nihil ad propositum facit, si quis inspiciat pro eo quod sancti nō de carentia loquuntur: sed de pœna afflictiua, sicut de igne, siue de flāma purgatoria. Ideo dicēdum, quod ratio huius sumitur ex diuina iustitia: & ista est ratio recta: quia quod ignis agat in animam (ut infra uidebitur) non est nature, sed iustitiæ: & ideo quod magis agat diuinæ iustitiæ est attribuēdū. Quoniam ergo Deus iustus pœnam non acceptat secundum quod punitiua tantum; sed secundum quod plus est in ea ratio ordinis recti: secundum hoc intelligendum est, quod est pœna assumpta, & pœna inflicta. In pœna assumpta non tantum placet Deo ordinatio pœnæ ad culpam: sed & ordo, & rectitudo, quæ est in uoluntate assumente: sed in pœna inflicta placet ordinatio pœnæ ad culpam. Quoniam igitur pœna pœnitentium in presentī plus est assumpta, pœna morientium est inflicta in purgatorio, pro eo quod iam non est tempus agendi sed recipiendi: ideo modica pœna in presentī plus satisficit, & magis est de ea contenta diuina iustitia, quā de magna in futuro. Et ideo quasi improporcionabiliter maiorem exigit, ut ei satisfiat. Exemplum autem potest haberi in istis mate-

rialibus debitis; creditor. n. plus acceptat marcā auri, quā decem marcas argēri: & pœna presentis illi comparata multo pretiosior est in conspectu Dei, quā sit aurum argento in conspectu hominū. Concedendę ergo sunt rationes probantes pœnam illam grauiorem esse.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod reatus non augetur. Dicendum, quod uerum est. Sed reatus pœnæ melius soluitur de modica pœna uoluntarie assumpta, quā de mala inflicta. AD ILLVD, quod obiicitur, quod quanto magis est passibile, magis patitur. Dicendum, quod illud est uerum ceteris paribus: sed diuina uirtus, cuius est ille ignis instrumentum, ordinat ut puniat grauius. Vel dicendum, quod pœna non iudicatur maior, & minor secundum læsionem, siue passionem; sed secundum sensum passionis, prout sensus refugit illam pœnam. Et quoniam spiritus licet minus lædatur ab igne, quā corpus; uiuaciorem tamē habet uim sentiendi passionem: & iterum, maxime refugit; quia hoc contra naturam suam est, nō sic cōtra naturam corporis: & ideo quamuis minus patitur, & minus lædatur, passione tamen naturali magis punitur, & magis dolet. Et per hoc patet responsio ad duoyltima. Quod enim dicitur quod magis punit quod obiicit, & trāsmutat. Dicendum, quod falsum est: quia ignis infernalis, qui urit, & nō consumit, grauius punit, quā iste alius ignis, qui utrumque facit. SIMILITER de alio quod magis punit, quod uinit. Dicendum, quod falsum est: quia maior pœna

poena est brachiū cōterere, quā
ē amputare; qā remanet ibi sen-
sus, & dolor cōtinuus. Sic & in
aīa, q̄ numq̄ dormit, sp̄ ē actua-
lis sensus nociui, & dissensus: ita
q̄ utrumque uiget, & neuter mi-
nuitur quantum est ex parte spi-
ritus; & ille dolor est intēsus, &
continuus, ac per hoc grauior.
Quo autē corpus agit in spiritū,
in suo loco dicitur, cū agetur de
pœnis infernalibus.

Dis. 50
ult.

QVÆSTIO III.

An pœna Purgatorij voluntaria sit?

VTRVM pœna illa sit uolunta-
ria; & q̄ sic ur̄; qā omnis sa-
piens uult illud, sine quo nō pōt
adipisci, quod desiderat; unde
desiderās sanitatem uult secari,
& ur̄; sed aīe in purgatorio nō
sunt insipiētes, & desiderāt glo-
riā, & sciunt ad eā non posse per-
uenire nisi p̄ illius pœnæ tolerā-
tiam: ergo &c. Si tu dicas, q̄ hoc
non est uelle simpliciter, sed sub
cōditione: ostēditur; q̄ simplici-
ter uelint. Cor rectū hēt, q̄ uo-
luntatē suā uolūtati diuine con-
format, ut dicit Amb. & Glo. su-
per Psal. 33. sicut habitum est in
Primo Dist. ult. Sed iusti in pur-
gatorio habēt cor rectū, & Deus
uult ibi esse ipsos: ergo ipsi uolūt
esse, & pati. **IT E M.** Oīs uerē pœ-
nitens uult facere emendam siue
agendo, siue sustinendo: sed ani-
ma quæ moritur uerē pœnitens
pœnitentiam non amittit; ergo
uult emendam facere; sed nō po-
test agendo; ergo patiendo; ergo
uult pœnam illam pati. **IT E M.**
Omnis qui patitur pœnā aliquā,
& non uult illam pati, iudicatur
impatiēs; & ille est q̄ dicitur ino-
bediens; ergo cū ui. iusti in pur-
gatorio pœnam patiantur, si no-

lunt illam pati, sunt impatiētes,
& inobediētes.

CONTRA. Voluntarium est il-
lud, q̄ est in ipso cognoscēte sin-
gularia; ergo q̄ non est a princi-
pio intrinseco; sed extrinseco, &
de necessitate non de libertate;
no habet rationē uoluntariū; sed
talis est pœna purgatoria; ergo
&c. **IT E M.** Nihil, a quo quis desi-
derat, & petit liberari, est uolun-
tarium; si enim esset uoluntariū,
in eo uellet persistere; sed iusti
qui sunt in purgatorio, petunt,
& desiderant inde liberari; ergo
etc. Minor multis reuelationibus
nota est, sicut pōt probari p̄ iiii. **Greg.**
Dialogorū. **IT E M.** Quātō pœna
acerbior est, si uoluntaria est, tā-
to gloriosius est martyrium; sed
pœna purgatorii ē acerbissima,
ut monstratum est: ergo si est uo-
luntaria, uidetur quod omnes, q̄
transeunt purgatorium, marty-
res iudicandi sunt.

RESOLVTIO.

*Pœna purgatoria eo uoluntaria est,
quod uoluntariē sustinetur,
tamen si oppositum eius
desideretur.*

RESP. Dicendum, q̄ aliqua pœ-
na dicitur tripliciter uoluntaria.
Vno modo; qā assumitur a uo-
lūtate imperante, sicut ē pœna pē-
nitēntialis. Alio modo qā sustine-
tur a uolūtate acceptate, sicut est
pœna martyrii; qā a deo eis pla-
cet, qā ab ea liberari nō uellēt.
Tertio modo est quædam pœna,
q̄ sustinetur a uolūtate toleran-
te, ut pœna, q̄ est in patientia; ita
q̄ eius oppositū est in desiderio,
sicut cum amans, & desiderans
sanitatē, infirmatur: sustinet qui-
dem infirmitatem tamquam pē-
nam diuinitus inflictam; attamē
ab

ab ea liberari pœurat, & illud mi-
nimē habet rōnem uoluntariū:
Hoc modo uolūtaria est pœna
purgatoria in uiris iustis, qui uo-
lūtariē eā sustinent, & desiderāt
uehemēter ad propriā puenire,
& alios sibi auxilium præbere.

SECVNDVM hoc patet respō-
sio ad utramque partem, quoniā
rationes ad primā partē probāt
illā pœnam uolūtariā esse hoc
mō tertio. Rationes uero ad op-
positum probant q̄ non est uo-
luntaria primo mō, uel secūdo:
q̄ patet discurrendo p̄ singulas.
Primæ. n. oēs rōnes currunt se-
cundū uoluntatē tolerantē, quæ
Deo se conformat, cum ēt liceat
aliquid sibi desiderare, q̄ & Deus
uellet ipsam habere quātū in se
est. Sequentes rōnes currunt se-
cundum uoluntatē imperātem,
quæ est ab intrinseco: uel secun-
dum desiderantē, quæ nollet se-
parari a uolito, quæ tantō ma-
gis delectat, quātō uoluntariū,
quod obtinet, magis desiderat.

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

*An qui in purgatorio detinetur, cer-
tiores sint de gloria, quā qui ad-
huc peregrinantur in terris?*

VTRVM in illa pœna sit minor
certitudo de gloria, quam in
uia. Et q̄ sic uidetur; quia quan-
to status similior est statui, quē
hō oīno respuit, tanto maiorem
timorē incutit ei, qui in eodem
existit: sed status purgatorii ma-
gis similis est statui infernali, q̄
status uitæ p̄ntis: ergo auget in
eo timor: ergo p̄ oppositum mi-
nuitur certitudo. **IT E M.** Sic aīa
peccatrix punitur timore, & do-

lorē; sicut ecōtra aīa iusta refici-
tur gaudio, & spe: sed ī purgato-
rio auget pœna doloris: ergo pari
rōne pœna timoris: ergo minuit
certitudo beatitudinis. **IT E M.** Si
augeretur certitudo, augetur
cōsolatio: & si augetur cōsola-
tio, minueretur flagellatio; ergo
si esset ibi maior certitudo, esset
minor afflictio ibi, q̄ in p̄nti, sed
nō ē minor, sed maior afflictio,
q̄ in p̄nti: ergo est minor certitu-
do. **IT E M.** Si maior esset ibi certi-
tudo, cum nō ambulēt ibi aīa p̄
spē, sed p̄ fidē, q̄ non euacuatur
quousq; ueniat lux gloriæ, esset
ibi maior fides: & si maior fides,
maior gratia: ergo a destructio-
ne cōsequentis, si gratia non est
maior in purgatorio, ur̄ q̄ nec
maior certitudo: ergo saltem ita
dubitat aīa ibi, sicut hic. Sed hic
nescit utrum odio, uel amore di-
gna sit: ergo & ibi nescit, utrum
sit, in inferno, uel extra.

CONTRA. Magis est certus p̄
spem qui sperat, & nō pōt despe-
rare: q̄ q̄ sperat & desperare pōt:
sed aīa quæ sunt in purgatorio
ita sperāt, q̄ despare nō possūt;
in uia autē desperare possunt: er-
go &c. **IT E M.** Maior est certitu-
do in eo, in quo nulla est dubita-
tio; q̄ in eo, in quo cadit dubita-
tio; hæc est p̄ se uera. Sed in eo
qui est in purgatorio, non cadit
dubitatio de gloria habēda: ergo
go est ibi maior certitudo. Pro-
batio minoris. Si pōt dubitare se
peruenturū, & q̄ pōt dubitare,
pōt consequēter opinari; & qui
pōt opinari, potest credere, & er-
rare circa utranq; partem: ergo
cum anima talis non possit erra-
re, nō uidetur q̄ possit dubitare.
IT E M. Si uenit de hoc titubatio
ab

aut ex subreptione, aut ex scientia certa: non ex subreptione: quia hoc competit animæ ratione cōiunctionis suæ cum carne, a qua opprimitur, & non omnino est domina actuum suorum. Nō ex certa scientia, probatio. Anima, quæ est in purgatorio; certa fide cognoscit, quæ in inferno uermis est, qui non moritur: certa fide cognoscit, quæ anima in inferno nō melioratur: certa fide cognoscit; quod in inferno desperatione cruciatur: sed constat quod opposita uidet in se: ergo ex deliberatione non potest de his dubitare, quin cadat a vera fide: sed non potest fieri infidelis: ergo non potest ex certa scientia dubitare, nec ex surreptione dubitare: ergo nullo modo: ergo &c.

ITEM. Cum anima a carne separatur, seipsam nudam intuetur: ergo uidet quod habet in se: ergo nouit, utrum habeat culpam mortalem, an gratiam; & certa est quod si habet gratiam, non potest ad infernum descendere: ergo uideretur quod nullo iudicio dubitet: ergo multo maior certitudo est de gloria in purgatorio, quam in præsentis sæculo.

RESOLVTIO.

In purgatorio est certitudo media inter certitudinem uitæ & patriæ; cum certo sciatur, qui inibi detinetur, ulterius labi non posse.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum secundum quosdam; quod pro acerbitate penarum ita absorbetur spiritus, ut ubi sit ignoret: & ex hoc dubitat, utrum sit in inferno, an extra. Sicut enim anima ex dulcedine extra se rapit, ut nesciat an in corpore, an extra corpus

hoc uideat: sic suo modo dicunt in pœnis se habere: & pro statu illo dicunt minorem certitudinem secundum actum esse, licet non sit minor secundum habitum, immo quodammodo maior. Sed certe non uideretur hoc rationabiliter sustineri. Primum; quia & si spiritus carni coniunctus, possit ab huiusmodi pœnis adeo absorberi, ut usum rationis amittat: spiritus tamen separatus, qui immortalis est, non uideretur adeo absorberi, cum fortior sit ad sustinendum magnam penam in se, quam in corpore parua. Et quod illud uerum sit, patet per Grego. in 4. Dialogorum, ubi dicit: quod quidam in purgatorio existentes in grauibus pœnis petierunt adiutorium pro liberatione: ergo sciebant se esse aliquando liberandos. Patet etiam per illud, quod dicitur in homilia de Diuinitate, & Lazaro; ubi dicitur, quod damnati supra se electos considerant usque in diem iudicii. Si ergo pena illa infernalis improporcionabiliter grauior est, quam purgatoria, & illa non absorbet usum rationis in damnatis, qui sunt oppressi uerme, & desperatione, & culpa: quanto magis nec ista pena absorbebit spiritus iustorum, qui fortificati sunt bona conscientia, & spe, & diuina gratia: certe non uideretur. Ideo dicendum, quod animæ in purgatorio maiorem habent certitudinem de gloria; quam etiã illæ, quæ in uia sunt; sicut habebant animæ in limbo. Et ista certitudo media est inter certitudinem uitæ, & patriæ. In patria enim est certitudo tentio nis, euacuans expectationem, & timorem. In uia uero est certitudo

tudo expectationis immixta timori: quia quilibet labi potest, dum est uiator. In purgatorio est medio modo, scilicet certitudo expectationis eorum, quæ nondum obtinuit: sed est euacuatio timoris propter confirmationem lib. arb. qua deinceps scit se peccare non posse. Et sic patet quod est maior certitudo, dum euacuatur timor de lapsu: & illa euacuatio non est per animæ maiorem perfectionem: sed per status mutationem.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, quod locus ille similior est inferno. Dicendum, quod duplex est similitudo, uel symbolum. Una, quæ est uiam ad faciliorem transitum: per quæ modum dicit Philosophus, quod in habentibus symbolum facilius est transitus; & de hac uerum est, quod obiicitur. Alia est similitudo; quæ tamen ad transitum non disponit: sicut os similius est ossi, quam sit humor: & tamen non ita de facili potest conuerti in almetum os, sicut humor: & de isto non habet ueritatem, quod obiicitur. Quia enim difficilior est transitus, ideo minus potest; immo si nullus est transitus nullo modo potest timere. Quoniam ergo ab igne purgatorii in infernum descendere est impossibile, non ab igne præsentis supplicii, siue status præsentis, quamuis ille sit similior, non inducit maiorem timorem. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod punitur dolore, & timore. Dicendum, quod ad hoc quod sufficienter puniatur, non oportet animam puniri omni genere pœnæ: afflictio enim ignis, uel cruciatio doloris suffi-

cienter punit, etiam si non ad sit titubatio, uel titillatio timoris. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod augmentata certitudine, augetur consolatio. Dicendum, quod hoc uerum est cæteris paribus; sed quoniam illa certitudo est cum afflictione, & expectationis dilatione: ideo non tam uiget ibi consolatio quam afflictio: attamen nec in ira sua continet misericordias suas dominus; sed cum iratus est misericordiam suam rememorat, & uehementer afflictos aliqua spei certitudine refocillat. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod ambulat per fidem: ergo &c. Dicendum, quod & si per fidem ambulat quantum ad ea, quæ diuinitatis sunt, quæ nondum per speciem intuetur: nihilominus tamen aliqua sunt nobis inuisa, quæ anima exuta nouit tanquam certitudinalia, utpote diuinam sententiam de se latam, quæ de unoquoque homine particulariter fertur in eius exitu: hæc autem fidem non euacuat; quia credit non apparere: & ad hoc indiget substantia rerum sperandarum, & argumento non uisarum.

QUESTIO V.

A quibus tanquam à ministris infligatur pœna Purgatorij.

QVORVM ministerio pœna illa infligitur? Et quod ministerio dæmonum, uideretur: sicut dicit auctoritas, & habetur infra Dist. xlvii. in fi. Illos habebunt tortores in pœna, quos habuerunt incentores in culpa. Sed constat, quod iusti purgantur pro eis culpis, quas dæmones incenderunt. ergo &c. **ITEM.** In legenda Beati Martini dicitur, quod diabolus a stabat ad eius obitum, sicut

ibi dicitur; quod dixit. Quid aitas hic cruenta bellua? sed constans est, quod sciebat se non posse eum trahere ad infernum, cum sciret uirum sanctum: ergo saltem uolebat ducere in purgatorium.

ITEM. Ratione uidetur: quia crudelius est uexare bonos, quam affligere malos: sed quod crudelius est, crudeliori tortori debet committi: ergo cum diabolus cum suis angelis sit crudelissimus, uidetur quod eius, & suorum sit uiros iustos in purgatorio affligere. ITEM. Viri iusti affliguntur in purgatorio: constat quod non ratione eius, quod habuerunt simile Deo: sed ratione eius quod habuerunt simile diabolo: ergo quoadiu est in illis iste reatus, non sunt omnino erepti ab eius potestate: ergo uidetur quod ab eis affligantur.

CONTRA. Greg. in 4. Dialog. dicit, quod animae reproborum per seipsas descendunt ad infernum: ergo pari ratione, immo multo fortiori per seipsas sine demonum ministerio descendunt in purgatorium. ITEM. Animae puniuntur in purgatorio ad hoc, ut purgentur, & in celum introducantur: sed demones abhorrent animarum purificationem & liberationem: ergo talem purificationem, siue punitionem non administrant: sed fugiunt. ITEM. Sicut dicit Aug. Si diabolus cognouisset patientiam Iob, & quod eius teratione deberet proficere, nequaquam ipsum amplius uexasset: ergo cum sciat certis signis, quod illae animae iustae siue non sunt, & quod ex pena sunt meliorandae, uidetur quod eas amplius nullatenus uexet. ITEM. Alius est, qui punit filium: alius qui punit latronem: alius qui punit dominum, uel doctorem: sed latronem

punit emissarius, uel tortor: sed demones sunt tortores, & iusti sunt sicut filii: ergo nequaquam conueniens est illos ab illis puniri. ITEM. Iniustum est, ut qui de altero triumphauit, eidem subiciatur post triumphum: sed anima uiri iusti de demonibus triumphauit in hac uita: ergo iniustum est, ut diabolus super eam posse habeat post hanc uitam.

RESOLVTIO.

Utrumque affirmari possit; et a malis angelis, et a bonis purgatoriam poenam infligi: probabilius tamen de secundis uidetur, quam de primis.

RESP. Dicendum, quod aliqui uoluerunt dicere, quod pena purgatorii ministerio demonum infligatur, pro eo quod in scriptura aut uix, aut nunquam legitur, quod bonus angelus bonos uexauerit: sed uexatio bonorum solum a malis fuit, sicut est exemplum de Iob: exemplum est de Antonio: mali uero uexati sunt a bonis, & a malis. Et ratio huius uel esse secundum eos: quia qui uexat alterum, & affligit, quoddam odium habet: diabolus autem odit bonos, & malos ob suam crudelitatem, ideo utroque affligit cum sibi permittitur, maxime cum affliguntur pro peccato, quod est eius similitudo, & quaedam characteristica: boni uero non odiunt nisi malos: & ideo illos solos affligunt: sicut afflixerunt Sodomitas, & Aegyptios. Sed licet uideatur esse se magis conueniens, ut fiat hoc ministerio demonum, quam sanctorum spirituum: melius tamen uidetur esse dicendum, & rationabilius etiam, quod sicut diuina iustitia iubete, & flatu ignis succedente mali adurentur in infernum post

post iudicium, sic etiam & in purgatorio. Non enim uidetur probabile, quod demones illud ministerium exerceant: cum ibi purgetur peccati scoria, secundum quam ibi quodammodo anima similis erit diabolo: & diabolus suam similitudinem nolit deleere, sed potius confirmare: nec unquam exercet hominem, nisi in quo sperat uictoriam acquirere: nec uexat eum, a quo uictus est, & deiectus: & alia plura ad hoc faciunt, quae tacta sunt. Rursus non uidetur hoc probabile, ut ministerio fiat angelorum bonorum, ut tam grauer affligant, & puniant conciuues suos: nec hoc de facili posset per scripturam probari, non solum in se, uerum etiam in simili, quamuis Iacob patriarcha uisus sit ab angelo laedi, cum emarcuit neruus femoris eius: sed illud magis fuit ad concupiscentiae repressionem, quam ad grauem afflictionem. Ideo concedendum, quod non sit ministerio demonum, nec etiam superiorum spirituum, nisi fortassis quantum ad directionem. Credendum. n. est, quod in egressu anime a corpore assistit & spiritus bonus, & spiritus malus, unus, uel plures: & tunc secundum ueritatem ferri sententiam, & si bona est per ministerium boni angeli, uel adducitur in caelum, uel in purgatorium, quousque postquam purgata fuerit, per eius ministerium educatur, ita quod ipse solum sit deductor, & non tortor. Si uero sit mala, per ministerium demonum deducitur ad infernum. Hoc inquam tanquam magis probabile concedendum, quod nihil sit in hac parte temere asserendum.

AD ILLUD ergo, quod obiicit, quod incentores erunt tortores. Dicendum, quod uerum est, nisi illa culpa remittatur, & homo poeniteat: & hoc non habet locum in proposito. AD ILLUD, quod obiicitur, quod praesens erat in obitu Martini. Dicendum, quod hoc non erat, ut adduceret ad purgatorium, sed quia cupiebat insidiari calcaneo, & per hoc detrahere in abyssum. AD ILLUD, quod obiicitur, quod maior crudelitatis est. Dicendum, quod uerum est, si ibi staret intentio: sed illa punitio est transitus ad aeternam glorificationem: non sic est in damnatis, ideo non est simile. AD ILLUD, quod obiicitur, quod puniuntur ratione similitudinis. Dicendum, quod est puniri simpliciter, & est puniri sic, uel sic. Primum quidem modo puniuntur ratione peccati. Sed sic uel sic puniuntur ad purificationem, quoniam habent iustitiam. Et hinc est, quod talis punitio ad diabolum non spectat.

QVAESTIO VI.

Purgatorium ubi sit?

DE loco, in quo anime puniuntur hac poena. Et queritur, utrum locus ille sit superius, an inferius, an in medio. Et quod in loco superiori, uidetur sic. Animae illae iustae erutae sunt de potestate tenebrarum, quoniam hoc dicitur de omnibus uiris iustis, & de illis maxime, uerum est, quos non possunt ad malum pertrahere: sed ipse diabolus est Princeps aeris huius: ergo uidetur, quod sint illae animae supra hunc aerem eleuatae: ergo uidetur, quod locus purgatorii animarum sit in sphaera ignis sursum. ITEM. In corporalibus

S. Bon. Lib. 4. S. f. situs

situs sequitur pondus: & cū corpus habet in se inclinationes diuersas, sequitur naturam prædominantis: ergo a simili in spiritibus locatio sequit pondus spirituum: sed pondus in spiritibus est amor: ergo si in spiritualibus prædominatur amor castus, qui tēdit sursum, uidetur q̄ spiritus absolutus a corpore, si habeat charitatem, quamuis aliquid habeat cremabile, debeat ferri sursum. **IT E M.** Purgatorium est via media transeundi a statu uię ad statū patrię, sed status uię est circa locum terrestrē, status patrię est intra locum supra cœlestē: ergo cū uia sit media ad terminum, uidetur q̄ purgatoriū sit in medio inter cœlum, & terram; sed medium illud sursum est, & maximè competens spherę ignis: ergo &c.

S E D quod sit in loco inferiori. s. infernali, uidetur. Primò auctoritate Gregor. in Dialog. Vna, eademq; uis puniens, bonos probat, purgat, & elimat: malos uerò condēnat, deuastat, & exterminat: ergo uidetur q̄ idē sit puniens, & idē etiā sit locus purgandorū, & locus dānandorum. **IT E M.** Hoc uidetur per simile, quia limbus sanctis patribus fuit loco purgatorii. Sed cōstat, q̄ limbus fuit in inferno, aut iuxta infernum: quod patet per articulum fidei: Descendit ad inferos: dicitur enim q̄ expositiua principatus, & potestates. Col. ii. ergo &c. **IT E M.** Ratione uidetur: quia locus pœnæ est locus ignobilis, sicut locus glorię est nobilis: & iterum culpę, in quantum huiusmodi locus debet inferior: sed locus purgato-

rius est pœnalis locus, & purgationi debitus rōne culpę: ergo dēt esse ignobilis: sed locus quāto superior, tanto nobilior: & quanto inferior, tātō minus nobilis: ergo &c. **S E D** quod sit in medio v̄r. Hugo de S. Victo. Probabile est, q̄ in his locis puniantur in quibus culpā cōmiserunt: sed culpā cōmiserunt hic in medio: ergo &c. **IT E M.** Hoc ipsum v̄r exēplo. In Quarto Dialogorū narrat Grego. de Paschasio: q̄ Cyprianus Ep̄s uir s̄ctus eum in quibusdam balneis inuenit, ad quę iuerat ipse Ep̄s consilio medicorū: & Paschasius iam pridem mortuus, ibi puniebatur; & post eius adiutorio liberatus est; signo dato eidē Ep̄o, si post trigesimum diē inueniretur ibi dē. **IT E M.** Hoc ē v̄r rōne, qm̄ status purgatorius est status medius inter statum glorię, & statum damnationis æternę: ergo in medio inter utrumq; deberet esse: ergo nec superius, nec inferius, sed in medio circa nos.

RESOLVTIO.

Licet de hoc nil certe habeatur, nec à sacris Biblijs, nec à Sanctis; id tamen pro comperto habēdū est, superius in sphaera ignis non esse; sed inferius in terra; in centro quidem de lege cōmuni; in medio uerò de privilegio speciali.

R E S P O N D E O. Dicendum, q̄ istud a Sanctis determinatū nō est: nec rationes multum efficaces ad hanc materiā adduci ualent de facili; pro eo q̄ licitum est hic uariē sentire; & secundum tres partes propositi problematis inueniunt diuersi diuersa sentire, innitentes rationibus iam tactis. Quidam enim di-

xc-

xerunt, quod locus est sursum: quidam quod deorsum sub terra: quidam quod ibi, ubi peccauerūt. Sed si dixerimus, q̄ oīno sursum sit, repugnabit ratio, & auctoritas, & reuelatio. Quia frequenter plures circa nos pati inuenti sunt. Si dixerimus, q̄ oīno deorsum, idem incōueniens sequit. Si dixerimus, q̄ ubi peccauerunt, illud omnino uel incredibile, uel improbabile est, q̄ oēs aīę, quę Parisiis peccauerunt, Parisiis puniantur. Quid ergo dicendum? Sanè potest dici, q̄ est determinare locū purgatorium dupliciter, uel secundum legem cōem, uel secundum dispensationem diuinam. Si secundum legem cōem, sic limbus inferius fuisse credendus est, ut sit locus purgatorius: & talis locus competit punitioni, & similiter satisfaciendi, siue ei qui affligitur merito fœditatis culpabilis: Hic autem locus pars inferni creditur a quibusdam propter illud uerbum Gregor. in Quarto Dialogorum, quod sub eodem igne electus purgatur, & dānatus crematur: Si at loquamur secundum dispensationē specialē, sic diuersis diuersa loca cōcessa sunt. Vel propter eorum celeritatem liberationē, ut possint aliis suam indigentiam reuelare, sicut docet exemplum de Paschasio. Vel propter nostram instructionem, ut aliquando recogitemus magnam post hanc uitam penā infligi peccantibus. Vel propter alicuius sancti impetrationem. Sicut legitur q̄ S. Patricius impetrauit cuidā, q̄ puniretur in quodam loco in terra: ex hoc fabulose ortū est, q̄ ibi esset pur-

gatorium, & sic sunt diuersa loca. Concedendum igitur est, q̄ locus purgatorii est inferius secundum legem cōem: est etiā medius secundum dispensationem diuinā: superius in sphaera ignis non est aliquo istorū modorū: sed qui hoc cogitat, moueri uel secundum phantasticā fictionē.

A D I L L V D, quod obiicitur, q̄ est in superiori, quia sunt erunt de potestate tenebrarum. Dicendum, q̄ inferius existentes etiā ereptæ possunt esse aīę, quia Satanas non regnat nisi in mundanis per conuersionem, non per localem inhabitationē. **A D I L L V D**, quod obiicitur, q̄ corpus sequitur naturā prædominantis. Dicendum, q̄ motus animæ sursum, uel deorsum nō est secundum suum desiderium, sed secundum diuinum iudicium, quod est mouens supremum: & quia illud iudicium decreuit eā affligere ad tempus, & hoc competit loco deorsum. s. punitione, & afflictio: ideo patet illud, quod non sequitur naturam prædominantis, nisi iuxta regulam supremi mouentis. **A D I L L V D**, quod obiicitur, q̄ est uia. Dicendum, quod est uia retardans: & eo quod est retardans, a quo modo est obliquans: & quia aliquo modo obliquat, ideo non oportet, quod rectē sit in medio, quia tunc esset uia recta, & uelox, nunc autem tardior: & sic patet illud. Rationes uerò ad alia duo membra, & si non sint multum efficaces, tamen quia uerum cōcludunt, concedendæ sunt.

A D I L L V D, tamen, quod ultimò obiicitur, q̄ medius est: ergo in medio debet esse. Dicen-

Sf 2 dum,

dum, q̄ plus sapit naturā unius extremi, pro eo quod punitur ibi. non pro eo quod habet de iustitia, sed de culpa. Vnde cum non sit nisi duplex meritum, scilicet bonum, & malum, secundum legem communem solum duplex debet esse locus correspondens retributioni utriusq̄. Vnus nobilis, qui est supremus, alter ignobilis, qui est infimus, & propter hoc (ut dicit Grego.) uocat̄ infernus, quasi inferius, uel infra nos, siue sub nobis.

DISTINCTIO VIGESIMA, PARS SECVNDA.

De confessione quantum ad oportunitatem temporis respectu p̄nitentiæ mortalium, in comparatione ad potestatem sacerdotis. Tum in primis de p̄nitentia impari.

SI uerò de illo queritur, qui satisfactionem iniunctam impleuerit, quæ ignorantia, vel negligentia sacerdotis peccato condigna non fuit, utrū de uita migrans ab omni p̄na liber sit. Idem respondeo, quod supra, de illo qui p̄nitentiam non compleuit, dixi.

Quod si tantum est lamentum interioris doloris, ut sufficiat in uindictam peccati, omnino liberatus est: si uerò non sufficit dolor interior simul cum p̄na iniuncta, addet Deus

Luc. 23 p̄nam. Quod autem interdum sufficiat dolor interior ad uindictam peccati, certum documentum habemus in illo latrone, qui sola mentis contritione & confessione statim ut conuersus fuit, paradysum ingredi meruit. Sed quia dispensatores ecclesiæ contritionis quantitatem non perpendunt, quibus non est datum intelligere occulta cordium: omnibus leges p̄nitentiæ constituunt, tam magis quā minus de peccato dolentibus.

In Enchiridion. cap. 65. in tom. 3. Quorum studium ad hoc præcipue tendere debet, ut cordis dolorem (quantum fas est) cognoscant, & secundum ipsius modum satisfactionem iniungant. Vnde

Psal. 30. August. In actione p̄nitentiæ, ubi tale commissum est, ut is qui commisit, a Christi etiam corpore separetur: non tam consideranda est mensura temporis, quam doloris: Cor enim

Psa. 37 contritum & humiliatum Deus non despicit, Verum quia plerumque dolor alterius cordis occultus est alteri, nec

in aliorum notitiam nisi per uerba, uel alia quæcunque signa procedit, cum sit coram illo, cui dicitur, Gemitus meus a te non est absconditus, recte constituuntur ab eis, qui ecclesiis præsumunt tempora p̄nitentiæ: ut satisfaciat etiam ecclesiæ, in qua peccata ipsa remittuntur, extra eam quippe non remittuntur. Ipsa enim Spiritum sanctum pignus accepit: sine quo non remittuntur ulla peccata. Item Hier. Mensuram temporis in agenda p̄nitentia ideo non satis aperte præfigunt canones pro unoquoque crimine, ut de singulis dicant qualiter unumquodque emendandum sit: sed magis in arbitrio sacerdotis intelligentis relinquendum statuerunt: quia apud Deum non tantum ualet mensura temporis, quantum doloris: nec abstinentia tantum ciborum, quantum mortificatio uitiorum. Ideoque tempora p̄nitentiæ pro fide & conuersatione fidelium p̄nitentium abbrevianda præcipiunt, & pro negligentia protrahenda, pro quibusdam tamen culpis modi p̄nitentiæ sunt impositi.

Quomodo cum morientibus agendum?

Solet etiam queri, Utrum satisfactionis lex morituris sit imponenda. De quo Theodorus Cantuarien. episcopus in p̄nitentiæ suo sic ait, Ab infirmis in periculo mortis positus pura inquirenda est confessio peccatorum: non tamen est illis imponenda quantitas p̄nitentiæ: sed innotescenda: & cum amicorum orationibus, & eleemosynarum largitionibus, pondus p̄nitentiæ subleuandum, si forte migrauerint. Si uerò conualuerint, p̄nitentiæ modum a sacerdote impositum diligenter obseruent. Aliis uerò pro qualitate peccati p̄nitentia decernenda est præsidentium arbitrio. Vnde Leo Papa, Tempora penitudinis habita moderatione constituenda sunt tuo iudicio, prout conuersorum animos perspexeris esse deuotos. Pariter etiam habere debes ætatis senilis intuitum, & respicere pericula quorumcunque, uel ægritudinum necessitates.

Quid in casu necessitatis?

Sciendum etiam, quod tempore necessitatis non est neganda p̄nitentia uel reconciliatio p̄nitentibus. Vnde Leo Papa, His qui tempore necessitatis & periculi urgentis instan-

tia praesidium penitentiae, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda: quia misericordiae Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire. Quod si ita aliqua aegritudine aggravati sunt, ut quod paulo ante poscebant, sub praesenti significare non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debent: simulque penitentiae, & reconciliationis consequantur beneficium. Item Iulius Papa, Si presbyter penitentiam abnegaverit morientibus, reus erit animarum, quia dominus ait, Cum conuersus fuerit, tunc saluus erit. Vera enim confessio ultimo tempore potest esse: quia non modo temporis, sed etiam cordis Deus inspector est, sicut latro bonus pendens in cruce probat.

An presbyter inconsulto Episcopo reconciliet?

Non debet tamen presbyter penitentem reconciliare inconsulto Episcopo, nisi ultima necessitas cogat. Vnde in Carthaginensi Concilio, Presbyter inconsulto episcopo non reconciliet penitentem, nisi absente episcopo, uel ultima necessitas cogat. Cuiuscunque penitentis publicum crimen est, quod uniuersam commouerit urbem ante absidam, scilicet introitum ecclesiae manus ei imponatur. Item Aurelius dixit, Si quis in periculo constitutus fuerit, & se reconciliari diuinis altaribus petierit: si episcopus absens fuerit, debet presbyter consulere episcopum, & sic periclitantem eius praecipue reconciliare. Inconsulto uero episcopo non potest excommunicare, uel publice penitentes presbyter reconciliare. Vnde in Carthaginensi Concilio secundo statutum est, ut chryisma uel reconciliatio penitentium, & puellarum consecratio a presbyteris non fiat. Item. Reconciliare quamquam in publica missa presbytero non liceat: puellarum tamen consecratio inconsulto episcopo, per presbyterum fieri ualeat. Vnde in Chartaginensi Consilio secundo, Presbyter inconsulto episcopo uirgines non consecret, chryisma uero numquam conficiat. Sicut praecipue episcopi potest presbyter consecrare uirgines, sic & reconciliare penitentes.

Quid de eo, qui currens ad penitentiam, morte praeventur.

Si autem queritur de illo, qui ad penitentiam festinans sacer-

Ibidem c. si p. by. Exe. 18 26. q. 6 cognoui mus ad finem. 26. q. 6 cognoui mus. S. cui aut. Et hab. 26. q. 6 c. p. by. ter: 26. q. 6. ca. Aurel. ep. 26. q. 6. c. si inbet.

Ibidem. a. presb.

dotem inuenire non potuit: & ita decessit: utrum oblatio eius sit recipienda. Dicimus, quia est. Vnde in Apanensi Concilio, Si aliquis fuerit mortuus, qui non sit confessus, & testimonium habet bonum, & non poterat uenire ad sacerdotem, sed praecipue eum mors in domo, uel in uia: faciant pro eo parentes eius oblationem ad altare: & dent redemptionem pro captiuis.

VPRA determinauit Magister tempus penitentiae in se. Hic secundo determinat per comparationem ad arbitrium sacerdotis. Et quoniam in penitentia, a sacerdote imposta, tria est considerare: scilicet reconciliationem, & penitentiae impositionem, siue iniunctionem, & ultra iniunctae poenae expletionem: ideo haec pars habet tres. In prima quirit Magister quasi ordine resolutio incipiens a posteriori, utrum penitentia iniuncta consummata, sit poenitens absolutus simpliciter: & hoc facit ibi. Si uero queritur de illo, & c.) In secunda, quoniam penitentia imponenda est. scilicet utrum in extremo mortis articulo: & hoc ibi. Solet etiam queri, utrum satisfactionis lex, & c. In tertia quirit, utrum in necessitate alicui neganda sit reconciliatio. ibi. Sciendum etiam, quod tempore necessitatis. Et illa pars diuiditur in tres. In prima ostendit, quod non est neganda reconciliatio in articulo necessitatis. In secunda ostendit, quod praeter necessitatem in grauibus oportet consulere episcopum. ibi. Non debet tamen presbyter, & c.) In tertia ostendit, quod si poenitens uoluit reconciliari, & non potuit, quod habendus est pro reconciliato: & hoc ibi. Si autem queritur de illo, & c. Principaliter autem praesentis partis intentio consistit, qualiter satisfactio sit iniungenda, & qualiter imple-

da, utrum etiam per interpositam personam, & utrum, scilicet tota.

Si uero non sufficit, & c.) Videtur falsum dicere, quia iste, qui fecit penitentiam iniunctam, fecit totum ad quod tenebatur: ergo illa completa, est absolutus: ergo non debet amplius penitentiam reddere. Item. Sacerdos est arbiter inter peccatorem, & Deum: sed si sacerdos iniungat peccatori penitentiam maiorem, peccator tenetur stare eius iudicio, quamuis excedat: ergo si Deus non reuocat committit promissum, si errat iniungendo minorem penitentiam debitam, debet Deus esse contentus: aut si aliter, uel frangere pactum. Item. Ignorantia excusat, maxime quando est inuincibilis: scire quantum Deus exigit penitentiae pro culpa, nemo nouit certitudinaliter: sed solum per coniecturam: ergo in hoc standum est iudicio & arbitrio sacerdotis: ergo si amplius non procedat, absolutus est. Resp. Dicendum, quod sacerdos uirtute clauium habet potentiam relaxandi aliquid de penitentia: & haec Deus nunquam exigit: sed solum eum reputat, a quo sacerdos absoluit: & quantum ad hoc simpliciter se committit in sacerdotis arbitrium, si non sit impedimentum a parte eius, qui absoluitur. Quantum uero ad taxationem non se committat nisi in arbitrium discreti, qui etiam discrete taxet: quia si aliter fit, decet Deum aliter facere: & ideo si sacerdos

Dub. 8.

penitentiam minorem condigna imponat dominus supplet, quod deerat. Quod obiicitur, quod talis fecit totum ad quod tenebatur, uerum est de retentione, que uenit ex obligatione, siue ex reatu peccati: non est tamen uerum quousque soluerit poenam condignam. Quod obiicitur de arbitrio, iam patet responsio: quia in solius discreti arbitrium se committit quantum ad taxationem poenae. Quod obiicitur de ignorantia. Dicendum, quod illa ignorantia excusat, ut non peccet: sed tamen non excusat, ut satisfactionem perfectam faciat, & ideo oportet hanc perfici in foro Dei.

Statim ut conuersus fuit, &c.)
 Dub. 2. Videtur hoc falsum: quia Mich, 2. dicitur. Ascendet iter pandens ante eos: hoc intelligitur de Christo: ergo ante Ascensionem Christi nullus intrauit: ergo nec latro statim. Resp. Aliqui ad hoc uoluerunt dicere, quod latro fuit in Paradiso Terrestri cum domino usque ad Ascensionem: sed post Ascensionem fuit in Paradiso celesti. Sed tamen illud dubium est: & ideo uia alia eligenda est secundum August. quod Paradisus uno modo dicit statum fructuosis, alio modo dicit locum aptum, & idoneum. Et ille locus duplex est, secundum quod fructio est duplex. Quaedam per speculum, & imperfecta, & tali competeat Paradisus terrestris, quam locus est terrenus, tamen quietus, & eleuatus. Quaedam est fructio plena: & haec est in patria: & huic competit locus supercoelestis. Quando ergo dicitur, quod latro statim fuit in Paradiso, intelligitur quantum

ad statum: quia statim fuit in Deuisione, non quantum ad locum.

Non satis aperte praefigunt, &c.) Dub. 3.
 Contra. Quia Gregor. dicit, & habetur supra Distin. 16. Falsas poenitentias dicimus, quae non secundum auctoritatem sanctorum patrum imponuntur: ergo uideatur, quod omnes poenitentiae uerae in Canonibus sanctorum comprehendantur. Resp. Dicendum, quod sicut in scientiis practiis, quae uersantur circa opera, sermo in particulari est incertus, & dubius: sermo autem in uniuersali certitudinem habet: sed cum applicatur ad singularia, incipit quodammodo habere incertitudinem, ut qui non considerat circumstantias particulares, potius deuiet, quam seipsum rectificet: sicut patet in Medicina, & Scientia morali: sic intelligendum est in proposito, quod Canones instruunt in generali, qualiter imponenda est poenitentia: sed descensum ad singularia relinquunt sacerdotibus discretis, qui considerent personarum circumstantias, accedentes ad canones sicut ad regulas directiuas: quia si contra Canones imponant, non recte imponunt. In canone enim maxime determinatur poenitentia quantum ad tempus magis quam quantum ad modum: quia modus ille certior est, & communior.

Vnde generaliter pro peccato mortali praefigunt poenitentiam septennem: unde laicus, qui fornicatur, septem annis; presbyter decem: episcopus uero quindecim poeniteat: sicut habetur in diuersis locis in Decretis patrum. Similiter de euomentibus

cu-

eucharistiam propter gulam, & ebrietatem si sit laicus lx. diebus poeniteat, si clericus, uel religiosus lxx. diebus, si episcopus. xc. diebus: hoc habetur de consecr. Distin. 2. Ad has autem regulas aspiciendo debet unusquisque sacerdos inspicere quales poenitentias imponat, tum secundum grauitatem criminis, tum secundum diuersas condiciones personarum. Et nota hic, quod pro peccato mortali septennis poenitentia praefigitur non solum propter temporis diuturnitatem: sed magis propter figuram, & significationem. In lege enim Maria separata fuit extra castra diebus septem. Num. 12. Maria signat poenitentem: unde Maria amarum mare interpretatur. Et in Trenis dicitur de uiro poenitente. Magna est uelut mare contritio tua: haec poenituit septem diebus: sed nunc poenitet septem annis: quod significatum est Ezechiel. 4. Die pro anno dedi tibi. Si autem tu quaeras rationem huius, quare poenitentia est aggrauata, cum lex noua sit lex misericordiae. Dicendum, quod maior ingratitudo est hic propter maiorem gratiam. Etiam est maior contemptus propter maiorem dignitatem nouae legis, in qua sanguis Christi effusus est, ut firmum esset testamentum. Quia etiam grauius est peccatum propter statum peccantis, qui debet esse perfectior. Quia ulterius satisfactio in lege noua debet esse perfecta, ut in statum pristinum reducat. Et quoniam sol in uno die non redit in idem punctum, sed in anno: ideo dies conuersus est in annum. Rursus: quia per

fectum est remedium in lege noua: ideo annus debuit multiplicari per septennarium propter septem pronitates domandas, propter septem dona Spiritus sanctus reacquirenda, propter septem dotes, tres scilicet animae, & quatuor corporis obtinendas. Et sic patet ratio, quare canones sic instituerunt: haec autem omnibus non sunt imponenda, sed tamen insinuanda, ut recognoscant, quam grauis est culpa.

Non tamen est illis, &c.] Vide- Dub. 4.
 detur male dicere: quia ad nihil ualet scire quid, & quantum debeat facere, nisi etiam faciat: ergo si non est imponenda, ut faciat, non est innotescenda. Si dicas, quod ualet ad cognoscendum grauitatem peccati. Contra. Grauitas peccati considerata in fine maxime inducit in desperationem: sed hoc maxime cauendum est infirmis: ergo non debet tunc dici. Responsio. Dicendum, quod poenitentia non est imponenda tali, de quo praesumitur, quod moriatur: quia stultum esset aliquid imponere alicui, quod non potest facere. Sed innotescenda est ad cognoscendam grauitatem peccati, ut doleat, & ingemiscat: sed nihilominus manifestanda est diuinae misericordiae abundantia, ut speret in domino, & confidat: & sic manifestans poenitentiam non inducit in desperationem: sed magis in ueram contritionem.

Presbyter reconciliare, &c.) Vi- Dub. 5.
 detur male dicere: quia ubi superius iudex dicitur faciendum, frustra quaeritur consilium humanum: sed

sed cum presbyter uidet peccatorem cōtritum, superius iudex dicit peccatorem illum conuersum in iustum, & esse reconciliatum: ergo statim sine consilio, si ue sit in necessitate, siue non, debet eum soluere. Respon. Dicendum, q̄ dupliciter quæritur cōsiliū ab aliquo, aut pp̄ instructionē, & tunc quæritur consilium a sapiente, quia sapiens; & hoc maximè quando casus emergit, ubi probabiliter potest dubitari. Alio modo quæritur cōsiliū, & consulitur aliquis propter auctoritatis commissionem: & sic inferior consulit superiorem, scilicet, ut sciat eius uoluntatem, & ut per eius imperium, & cōmissionem habeat potestatem: hoc modo debet sacerdos in aliquibus casibus cōsultare episcopum, quia non potest per se ad illos extendere manum, cum habeat potestatem limitatam. In quinque autem casibus debet sacerdos ad episcopum remittere, uel eum consulere. Primus est de penitentia solemni, quæ ab episcopo debet imponi, & per eum penitens reconciliari. Secundus casus est de excommunicatis, quos aliquando non potest absolueri. Tertius, ubicunque inuenerit irregularitatem contraitam: propter illam enim debet remittere ad episcopum, ut si potest dispēset: si non potest cum literis suis mittat ad Papam. Quartus est de incendiariis. Quintus si sit cōsuetudo in aliquo episcopatu, q̄ certa crimina ad episcopum deferantur: ut homicidium, sacrilegiū, & huiusmodi: & iste casus est particularis, nō uniuersalis.

Dub. 6. Puellarum consecratio, &c.) Vi-

detur malè dicere; quia illæ desponsantur Christo: ergo a solo Episcopo imponendus est eis annulus. Respon. Dicendum, q̄ quantum est de iure communi, hoc licitum est solis Episcopis: quia ipsi sunt sponsi, qui debent Christo animas consecrare, secundum q̄ dicit Apostolus 2. Cor. 9. Despondi uos uni uiro Virginē castā: & dēt si ios perfectos generare: & ideo habent clauium potestatem in excellentia, & eis solis ista, quæ sunt excellentiæ, cōmissa sunt. Vnde hoc, q̄ dicit Magister, locale solū fuit, & nunc non habent locum nisi uiduis uelandis, quibus potest sacerdos de Concilio Episcopi dare uelum: & pro tanto illud est intelligendum.

ARTICVLVS I. QVÆSTIO I.

*An unus satisfacere possit
pro alio?*

Q̄ intelligentiam huius partis quæritur de satisfactionis diminutione. Et circa hoc quærentur sex. Primò quæritur, utrum possit fieri satisfactionis cōmutatio. Scđō, utrum possit, uel debeat fieri relaxatio. Tertio dato, q̄ sic, quæritur, a quo potest fieri. Quarto quæritur, pro quo potest fieri. Quintò, cui ualeat. Sextò & ultimò quantum ualeat, &c.

VTVM possit fieri satisfactio nis cōmutatio, & hoc est quæstionis fundamentum, scilicet, utrum unus pro alio satisfaciatur. Et quod sic, uidetur Gal. 16. Alter alterius onera portate: sed onera, quæ maximè sunt

por-

portāda, sunt onera spiritualia: ergo si alicui imposita est penitentia grauis, uidetur, quod aliquis partem, uel totum possit pro eo portare. ITEM. In litera dicitur, Amicorum orationibus, & eleemosynarū largitionibus pōdus penitentiæ subleuandū est: loquitur de eo, qui grauiter infirmatur. ITEM. Hoc uidetur per rationem. Primò per simile in rebus naturalibus: uidemus enim in aliquo corpore animalis, q̄ unū membrum se exponit, ut sustineat læsionē, & grauamen alterius: sicut patet, q̄ brachiū se exponit pro capite: si ergo in corpore mystico est connexio per assimilationem ad corpus naturale, uidetur similiter, quod unū membrum onus alterius possit, & debeat supportare. ITEM. Hoc uidetur per simile in humanis actibus: uidemus enim, q̄ sic est in actibus, q̄ si aliquis est alicui debitor, non refert apud creditorem, utrum ipse, uel alius soluat, immo pro eodem utrumq; accipiat: si ergo multo benignior est Deus, & auidior ad percipiendā solutionem, quam homo terrenus, uidetur, quod ipse sit contentus, & sibi sufficiat si alius satisfaciatur pro eo. ITEM. Hoc uidetur per locū a minori: quia plus est impetrare remissionē culpæ, quam remissionē penitentiæ: sed sanctus uir impetrat alicui, qui est extra gratiā per suas orationes remissionem culpæ: ergo & remissionem penitentiæ per iuas afflictiones. ITEM. Christus punitus est, & penitentia sua satisfecit, nō pro peccato suo, hoc constat: ergo pro alieno: ergo Christus satisfecit pro nobis, si ergo oēs nos

unū sumus in Christo, & membra huius sumus, & imitatores eius esse debemus: uidetur, quod unus pro alio possit, & debeat satisfacere.

CONTRA. 2. Cor. 5. Oēs stabi mus ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisq; prout in corpore gessit, siue bonū, siue malū: ergo unicuiq; retribuitur iuxta opera sua: ergo non uidetur, quod unus pro alio satisfaciatur: quia tunc Deus alicui retribueret scđm opera aliena. ITEM. In Psal. Tu reddis unicuiq; iuxta opera sua: ergo idem, q̄ prius. ITEM. Ratione, uidetur, quoniam non exigit Deus satisfactionem ab aliquo; quia delectetur in pena: sed ut uelut per remediū sanetur offensa: sed quia satisfactio est remedium cōtra culpā, & antidotum, siue remediū circa membrum infirmans debet apponi: ergo uidetur, quod non possit in alium hominem commutari. ITEM. Non potest conteri, nec confiteri unus pro alio, immo oportet, q̄ ipse, qui peccat, conteratur, & confiteatur: ergo uidetur similiter, q̄ oportet ipsum satisfacere, & penā pati. ITEM. Si sani possunt supra se suscipere satisfactionem infirmi: ponatur igitur, q̄ aliquis debeat penitentiam septennem, & consanguinei recipiant super se, & infirmus moritur, quæro ergo a te, aut euolat, aut non euolat. Si non: sed punitur in purgatorio, & illi puniūt se pro eo; ergo Deus punit bis in idipsum. Si uerò euolat, ponatur quod illi nihil faciant de satisfactione suscepta: tunc ergo saluabitur quis, & culpa remanebit impunita,

Psalm.

61.

Psalm.

61.

nita, quod est cōtra diuinam iustitiam. **ITEM.** Nullus potest mereri alteri, quin mereatur sibi, secundum quod dicit illa auctoritas: *Qui pro alio orat, pro seipso laborat.* Ergo pari ratione nullus pōt satisfacere pro alio; quin satisfaciatur p se: ergo si potest unus pro alio satisfacere, potest unus simul, & una pōna satisfacere, p se, & illo: & ita pari ratione pro tertio & quarto: & sic deinceps: ergo pro omnibus: ergo uidetur qd si hoc uerum est, qd uno fatifaciente, satisfaciatur & omnes.

RESOLVTIO.

Ex glutino charitatis fit, ut alius pro alio satisfacere possit non per modum medendi, sed per modum precij soluendi.

RESPON. Dicendum, quod pōna satisfactoria habet in se duplicem rationem, siue ueritatem. Pōnā enim talis propter duo est maximē, & propter medicamentum cōtra sequelas peccati, & in precium ad soluendum reatum peccati. Si ergo loquamur de ista pōna, secundum qd est purgatoria, siue medicinalis: cū morbus non recipiat medicinam ex pōna aliena: sed propria (unde nō extinguitur concupiscentia in me, si tu ieiunas pro me) quātum ad hanc rationem pōna satisfactoria nec pōt, nec debet commutari in aliam personam. Possit tamen commutari in pōnam internam; quia gemitus cordis plus frequenter medetur, & reparat animam, quam diurnitas pōnæ exterioris. Si autem loquamur de pōna secundum quod habet rationem precij; hoc modo est concedendum, quod potest commutari quia potest unus p

alio soluere pōnam. Sed hec commutatio debet fieri auctoritate sacerdotis, cuius est hic duo considerare, scilicet debitam in subditis dispositionem; & debitam proportionem in pōna. Debitā dispositionē uoco, qd in uno sit sufficientia, & in aliquo indigentia; & in utroq; sit charitas, quæ facit bona cōia. Si uerò alterum horum desit, non fit cōmutatio recte. Debitā uerò proportionē uoco, ut minor pōna in maiore cōmutetur: quia plus satisfaciatur deo pōna propria, q̄ aliena: sicut efficacius hō meretur sibi, q̄ alii. Vnde sicut pōna assumpta commutat in maiore pōnā purgatoriam, eo qd multo minus est illa accepta; pro eo quod ista est uoluntaria simpliciter; illa minimē uoluntaria: similiter debet propria pōna cōmutari in maiore alienā, ad hoc ut fiat cōmutatio recta. Sic igitur concedēdū est (sicut probant primæ rationes) qd pōna satisfactoria cōmutari potest ratione unitatis charitatis, quantum ad illud, quod habet in se precij soluēdi, sed nō quātum ad illud, qd hēt in se medicamēti. **AD ILLVD** ergo, qd obiicitur, qd unicuiq; reddetur scdm opera sua. Dicendū, qd charitas opera aliena facit sua, maximē quādo suum est, alteri donat. **AD ILLVD**, quod obiicitur de remedio, iam patet responsio: quoniam quantumcunque aliquis supra se pōnam recipiat alterius, tamen ille non est omnino liberatus à pōna, quousq; consumatur peccati scoria, quam contraxit ex culpa, quæ etiam non potest deleri, nisi per pōnam exteriorem,

riorem, uel per contritionem internam. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod non potest contreri, nec confiteri. Dicendum, quod nō est simile, quia prima, scilicet cōfessio; & cōtritio sunt ordinata, ut ingrediatur unitatem ecclesiasticā, per quam fit, ut bona unius fiant alterius: satisfactio uerò utramque consequitur: & quia fundamentum istius commutationis est in charitate, ideo nō est simile. Alia ratio est, quia in potestate cuiuslibet est confiteri, in nullius potestate est contreri, nisi eius, qui nouit occulta cordis; scilicet spiritus hominis. Sed pōnam pari est in potestate cuiuslibet tam pro se, quā pro alio: attamen non est inutile, nec a satisfactio ne alienum, si uir iustus peccata defleat minus iusti. **AD ILLVD**, quod queritur, utrum statim euolet ille, cuius satisfactio commutatur. Dicendum, quod non; tum quia oportet, quod scoria peccati purgetur, tum etiam quia nullus ingreditur paradysum, quousque sit extra debitum omne: ita quod nec ipse sit debitor, nec alius pro eo. Si ergo obiicias, quod tunc bis punnit deus in idipsum. Dicendum, quod falsum est, quia secundum quod illi celerius faciunt, ipse liberatur: & computat dominus in sortem pōnam, quam ille sustinet pro se, & quam alii sustinent pro eo. Vnde si debuit pōnam duorum mensium; taliter poterit iuari, quod liberaretur infra mensem: nunquam tamen inde extrahitur, quousque debitum sit plene solutum: quo soluto, iam illud quod soluitur, de-

inceps est ipsius, qui satisfaciatur: oratio enim in sinu suo conuertitur: uel si ipse nō indiget, cōuertitur in sinum ecclesiæ. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod qui meretur alii, & sibi. Dicendum, quod nō est simile de opere meritorio, & satisfactorio. Opus enim meritorium est ea ratione, quia est ex radice charitatis, quæ semper placet Deo: & ille in quo est illa radix, & quæ omnes cōmuniter respicit, & omnia cōmunia facit: ideo nō pōt aliquis mereri alii, quin ipse placeat apud Deū; quia hoc ipsū deo placet maximē. Opus uerò satisfactoriū est ratione pōnæ; & tanta pōna soluit tantum debitum, & maior minus debitum: ideo per eandem pōnam non potest quis in integrū duo debita soluere: & ideo satisfaciatur per eandem pōnam; si pro alio quantum ad totum non satisfaciatur pro se. Et si pro se, non pro alio, sibi quidem meretur eternam gloriam: quia opus illud placitum est Deo: & faciēs illud, Deo placet faciēdo; ac per hoc dignus retributione a Deo iudicatur.

QVÆSTIO II.

An relaxatio pōnæ, siue (maius dicat) indulgentiæ, possibiles sint?
TRVM possit fieri satisfactionis relaxatio. Et quod sic, uidetur; quia uniuersalis ecclesia has relaxationes acceptat: sed constat qd ipsa nō errat: ergo uerè fiunt. Probatio minoris. Itā dictū est Petro: Ego pro te rogaui Petre, ut nō deficiat fides tua, constat qd hoc dictū est Petro in persona ecclesiæ: sed Christus exauditus est in omnibus pro sua reuerētia: ergo & in isto: & si hoc, ecclesia

Heb. 5.

ecclesiavniuersalis nō decipitur, nec errat. I T E M. 1. ad Cor. 2. Nā & ego si quid uobis donauī, in p̄sona Christi donauī. Glo. Ac si Christus condonasset: sed si Christus uerē condonat, uerē est cōdonatum: ergo qđ douauit Apostolus, uerē condonatum, & relaxatum fuit: sed non est minoris potestatis summus Pontifex, quā Paulus: ergo &c. I T E M. Aug. in lib. de p̄nitentia. Credendum est, quōd omnes orationes ecclesiæ, & eieemosynæ, & opera iustitiæ succurrant recognoscenti mortem suam ad conuersionem: si ergo opera ecclesię ualent: ergo bona satisfactoria, quæ sunt in ecclesiastica unitate, ualent ad satisfaciendum: ergo uidetur, quōd ille, ad quē spectat hæc distribuere: possit peccatores adiuuare, & ita satisfactionem minuere, ac per hoc condonare, & relaxare. I T E M. Christus condonauit multis non solum culpam: sed etiam p̄nam: ut patet in muliere adultera: sed Deus plenitudinē potestatis reliquit in ecclesia: ergo & potestatem relaxandi, & condonandi.

Ioa. 8.

CONTRA. Isa. 40. Dimissa est iniquitas illius, suscepit de manu domini duplicia: ergo uidetur, quōd p̄na ad perfectam remissionem sit duplicanda, non relaxanda. I T E M. Super illud 2. Timo. 2. Negare seipsum nō potest. Glos. Quid faceret, si dicta sua nō implet? ergo necesse ē, qđ dominus dicta sua impleat: sed ipse prædixit. Secundum mensuram delicti erit & plagarū modulus: ergo necesse est ita puniri, sicut & peccator meruit: ergo non pōt aliquid relaxari. I T E M.

Deute. 25.

Ratione uidetur: Facere dignos fructus p̄nitentiæ est in diuino p̄cepto, a quo non potest quis que homo purus absoluere: sed dignos fructus facere est secundum magnitudinem sceleris magnificē satisfacere: ergo uidetur, quod non licet alicui de ecclesia de illo minuere: ergo nec relaxationem aliquam facere, uel percipere. I T E M. Inferior non potest absoluere a p̄na, ad quā ligat superior: sed Deus remittendo culpā, ligat ad aliquo tam p̄nam tēporalem: ergo uidetur qđ nullus homo possit de illa aliquid dimittere: ergo &c.

RESOLVTIO.

Et ex merito nostræ contritionis, & ex uirtute Christi, ac unitatis Ecclesiæ relaxatio cuiusque p̄næ possibilis est: maiore in minore semper taxando; ita ut residuum Ecclesiæ merita p̄soluant.

R E S P O N. Dicendum, quōd relaxationes fiunt, & fieri possunt: sed qualiter possunt fieri, diuersimode nobis insinuant diuersi. Quidam enim distinguunt forum Dei, & forum ecclesiæ, dixerunt huiusmodi relaxationes non fieri, nec intelligi quantum ad forum Dei: sed quantum ad forum ecclesię. Hoc autem sic intelligunt. Sacri canones pro mortalibus peccatis graues & diuturnas p̄nitentias taxant, ut pro uno mortali septēnium, uel amplius, secundum quod grauius est: quæ p̄na adeo grauis est, qđ uix, aut nunquam posset quis facere, & pauci inuenirentur, qui uellent: ideo constituerunt rectores ecclesiæ p̄nitentias secundum

dum arbitrium imponi: & de residuo relaxationes constituerunt fieri: quod & facere potuerunt, quoniā cōstitutio humana erat, & in humana constitutione potest homo hic dispensare, & temperare, quæ dispensatio quædam relaxatio non indebitè appellatur. Sed tamen ista opinio, & si relaxationes uideatur ponere, uerius tamen interimit: quia si relaxant, ita quod Deus non relaxat, potius deceptio, quam relaxatio uera iudicanda est: & potius crudelitas, quā pietas dici potest, dum minuendo hic p̄nitentiam, in futuro ad grauiora trahit supplicia. IDEO ALITER dicendum, qđ relaxatio illa non solum ualet in foro ecclesiæ, uerum etiam in foro Dei: quia Deus habet pro condonato, quod sic condonatur. Modus autem intelligendi qualiter fieri possit, talis est. Præsupponendum, quod bonum obtinemus ex triplici merito, scilicet ex merito proprio, & ex merito capitis, & ex merito ecclesiasticę unitatis. Et quod ita sit, in se manifestum est: quia quilibet meretur sibi per gratiam, quam habet. Quod Christus meruit nobis, nemo dubitat, nisi qui fide caret. Quod ecclesia mereatur nobis, & eius merita, patet per uerbum Aug. prædictum: & per illud, quod ipse subiugit. Nemo potest dignè p̄nitere, quem nō sustinet unitas ecclesiæ. Verbum istud est uerbum Aug. in Lib. de p̄nitentia. Per hunc modum sicut meritum obtinendi est triplex, sic meritum liberandi a malo. Meritum scilicet proprium: & hoc est meritum nostræ contritionis: & per hoc meremur libe-

rari a p̄na eterna: ita qđ simul sunt hæc duo, sicut in angelis gratia, & gloria. Secundo modo meritum Christi: & hoc operatur in sacramentis, & potestate clauū, & per hoc remittitur pars p̄næ. Tertio modo est merito unitatis ecclesiasticæ, & per illud adhuc fit remissio. Et sic secundum triplex meritum triplex sit p̄næ condonatio, ut sic currat misericordia cum iustitia: & in qualibet est commutatio maioris in minus. Vnde p̄na eterna primo mutatur in temporalem in remissione culpæ. Secundo temporalis magna, & supra uires in p̄nam cōpetentem uiribus cōmutatur in sacerdotis absolutio- ne. Tertio uero cōmutatur p̄na, ad quā tenetur iudicio ecclesiæ adhuc in minore in relaxatione: & pro alio residuo merita ecclesię satisfaciunt, ita quod in nullo præiudicatur iustitiæ.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod duplicatur p̄na, & qđ iuxta mensuram delicti debet esse & plagarum modus. Dicendum (sicut tactū fuit supra, quando agebatur de baptismo) quod peccatum nostrum satis punitū fuit, quando Christus p̄nam pro nobis subiit, & suam pro nobis p̄nam exposuit, & nostram fecit: nos sufficienter iudicamur puniri siue quantum ad duplicem in anima, & in carne, siue quantum ad mensuram acerbitalis p̄næ. Similiter intelligendum in proposito, quod p̄nalitates, quæ sunt in ecclesia, & quæ sunt supererogationis, pro eo, cui fit relaxatio, subueniunt, ut Deus reputet sibi satisfactum. AD ILLUD, qđ obiicitur, quod tenetur ad faciendū

dignos

Dist. 4.
p. 1. ar.
1. q. 1.
c. 2.

dignos fructus pœnitentiæ. Dicendum, quod facere dignos fructus pœnitentiæ est dupliciter, scilicet uerè & interpretatiuè. Et ille dicitur dignos fructus pœnitentiæ facere: qui non solum per seipsum, sed etiam p suffragium alienum habet sufficientens precium ad soluendum debitum. **AD ILLVD**, quod obicitur, quod inferior non absoluit ab eo, quod ligat superior. Dicendum, quod non absoluit omnino condonando, sed pro eo soluendo de ecclesiastico thesauro. Vel potest dici, quod inferior potest absoluerè ab eo, ad quod ligat superior, si ad hoc data est sibi auctoritas a superiori, sicut patet: & talis auctoritas a Christo data est ipsis rectoribus Ecclesiæ.

QVÆSTIO III.

A quo isthac pœne relaxatio, sine indulgentiarum condonatio fieri possit?

A Quo possit relaxatio fieri. Et uidetur, quod a quolibet sacerdote; quia relaxationes fiunt ex ui clauium, & omnis sacerdos clauis habet; ergo uidetur, quod omnis sacerdos possit relaxationes facere. Si tu dicas, quod non est ex ui clauium, sed ex thesauro ecclesiæ. Contra. Quilibet sacerdos habet thesaurum suæ parochiæ, sicut Episcopus suæ prouinciæ: ergo, &c. **ITEM**. Qui præsumt collegiis, habent clauis ad soluendum, & ligandum in utroque foro: & habent thesaurum supererogationum, sicut prælati religionû: ergo uidetur quod ipsi possint. **ITEM**. Videtur, quod quilibet homo: quia quilibet liberè

conditionis, est dominus bonorum, & meritorum suorum: ergo potest merita sua alteri concedere: & dum illi concedit, eius pœnitentia minuitur, & relaxatur: ergo uidetur quod quilibet hoc possit. **ITEM**. Bona spiritualia sunt maioris communicationis, quam temporalia: sed si aliquid datur alicui, ex quo plenè datur illi, potest illud concedere alii; ergo uidetur pari ratione, immo multò fortiori, quod cui datae sunt relaxationes, ille potest eas dare alteri alii.

CONTRA. Plus est facere indulgentias, quam imponere pœnitentias: sed pœnitentias imponere non potest nisi solus sacerdos; ergo indulgentias dare non potest nisi sacerdos.

ITEM. Nemo scit, utrum plura habeat merita, quam sibi sufficientiant; immo nescit se habere merita sufficientia; ergo nullus de proprio potest relaxare aliquid de pœna, conferendo aliquid ex eis indulgentiam; ergo non spectat indulgentias facere nisi ad prælatos Ecclesiæ.

ITEM. Maius est indulgentias concedere, quam excommunicare, uel Ecclesiæ reconciliare: sed secundum est prælatorum tantum, sicut prius probatum est; ergo multò fortius indulgentias facere.

QVÆRITVR ergo, cum unus Episcopus non possit alienos subditos absoluerè, nec ligare, nec in foro pœnitentia, nec in foro iudiciali, unde est, quod potest indulgentias in aliena diocesi facere, sicut uidemus tota die fieri.

RESPON-

RESOLVTIO.

Solis Episcopis, tum in primis Romæ Pontifici, qui Episcopus Episcoporum est, incubit hoc onus: uti solis, & legitimis Ecclesiæ Dei sponsis: de cuius arario uniuersæ relaxationis, & indulgentiæ fiunt.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut in præcedenti problemate tactum est, relaxationes, & indulgentiæ fiunt de meritis supererogationis, quæ sunt in ecclesia, quæ quidem sunt sicut thesaurus spiritualis eius: Hæc autem merita supererogationis non omnium est dispensare: sed Episcoporum tantum: & ideo relaxationes facere ad solos Episcopos pertinet. Ratio autem quare thesaurus Ecclesiæ solis Episcopis committitur dispensandus, est: quia Ecclesia thesaurum istum habet ex desponsatione sui cum Christo; qui est uir eius, & sponsus: & cui generat filios, & filias, id est perfectos & imperfectos, ad quorum educationem Christus uult seruari hæc bona. Et quoniam in lege tactum est, quod qui recipit uxorem fratris sui, ut succedet fratri suo defuncto semen, debet succedere in bonis, quæ pertinent ad filiorum educationem, secundum quod innuitur Ruth. 4. illis solis competit iste thesaurus dispensandus, qui sunt sponsi Ecclesiæ: tales autem sunt Episcopi, qui sponsi sunt, & habent uim generandi filios, & filias. i. perfectos, & imperfectos, & inter hos maximè uniuersalis Ecclesiæ sponsus, & rector. Ideo omnes Episcopi, qui habent prolem, possunt facere indulgentias, & præcipuè sum-

mus Pontifex, qui est totius uniuersalis Ecclesiæ sponsus, & rector, quia ipsi competit totius spiritualis thesauri dispensatio, secundum quod curam habet de tota Ecclesia, & omnibus eius filiis; unde omnes sunt eius filii, & ipse est pater omnium. Concedendum igitur est, quod indulgentias facere non tantum non conceditur laicis, sed nec etiam sacerdotibus, nec prælati inferioribus, ut Abbatibus, uel Prioribus.

AD ILLVD, quod obicitur in contrarium, iam patet responsio: quia non est tota ratio uirtutis indulgentias faciendæ, scilicet clauis: sed requiritur potestas clauis cum iurisdictione, & thesauri dispensandi auctoritate, quæ ordinariè solis competit Episcopis. Nam per commissionem quilibet sacerdos potest dare indulgentiam ex parte Episcopi, sicut patet in simplicibus prædicatoribus.

AD ILLVD, quod obicitur de illis, qui præsumt collegiis. Dicendum, quod tales qui præsumt subditis aliquam auctoritatem habent bonorum sui collegii: non tamen respectu meriti Christi, quod dedit dispensandum Ecclesiæ, & eius sponsis: ideo non habent auctoritatem plenariam respectu thesauri Ecclesiæ: & ideo solū bona sui collegii possunt communicare, sed non possunt relaxare, quia nesciunt, utrum superabundet, quia potestatem plenam super hoc non habent. Et uoco largo modo plenam potestatem, prout dicit plenitudinem sufficientiæ, per quem modum est in Episcopis ad hunc actum, non prout dicit plenitudinem superexcellentiam. S. Bon. Lib. 4. Tt len-

lentia: sic enim est in solo summo Pontifice plenitudo, scilicet potestatis, & auctoritatis. AD ILLVD, quod obicitur, quod quilibet homo potest bona sua alteri concedere. Dicendum, quod relaxatio plus dicit, quam communicatio: dicit enim quandam auctoritatem, ratione cuius dicitur isti indulgentiam praestari: & ideo quamuis quilibet habens charitatem bona sua possit communicare: non tamen omnis potest relaxare, sed qui habet ad hoc concessam sibi auctoritatem. Item differt comitatio a relaxatione: quoniam relaxatio fit de praeteritis malis per merita Christi, uel Ecclesiae, quae praecesserunt: communicatio autem proprie respicit futurum bonum, non solum praeteritum: & quamuis possit dare alicui, quod iam non est datum, nec determinatum alicui, sicut unam missam, quam cantat pro aliquo mortuo: tamen si cantauit eam pro suis peccatis, uel dedit alii, non potest sua auctoritate comutare, hinc est quod qui recipit relaxationes pro se, non potest dare alteri: quia si ecclesia soluit debitum suum apud Deum, non propter hoc dedit potestatem, quod solueret ipse pro alio. Et si Deus dimisit isti debitum, non propter hoc potest iste dimittere alii, quod Deo debetur. Nec ualet illud argumentum de communicatione naturalis. Quia enim aliquis omnino liber est in possidendo temporalia, quicumque est liberae conditionis, & libere possidet, libere potest alteri dare: qui autem seruus est, non potest sine auctoritate Domini, omnia

autem nostra sunt Christi, & omnia merita sunt spiritualia, & nos sumus eius serui: & ideo nihil possumus in alterum transferre, uel dare: nisi sit data auctoritas a Christo. Et sic patet sequens. AD ILLVD, quod quaeritur ultimò, utrum Episcopus possit indulgentias facere in alia dioecesi. Dicunt aliqui, quod sicut potest ligare, & soluere in aliena dioecesi ex consensu dioecesani: ita & relaxationem facere: & ita duae uirtutes concurrunt in unam, & tantum possunt, si sunt multi, quantum si unus solus. Sed tunc non uidetur esse aliud, quam deceptio, si hoc esset. Ideo dicendum, quod quia relaxatio dicit thesauri communicationem, & ulterius auctoritatem, qua Episcopus in aliena dioecesi potest communicare bona sua subditis alienis, bona (inquam) suae dioecesis: propriis autem subditis relaxare, siue indulgere. Vnde istae relaxationes propriis subditis uerae sunt relaxationes, si contingat subditos pergere ad obtinendam indulgentiam, quam ibi facit Episcopus alienus potius sunt communicationes, quam relaxationes. Per quem modum Abbates, Priores, Ministri communicant bona suis collegiis, sed non relaxant quicquam, nisi forte hoc sit ex consensu, & uoluntate proprii Episcopi. Et hoc dicitur de poenitentis, & remissionibus. cap. Quod consuluisti: & infra. Cum a non suo iudice ligari nullus ualeat, uel absolui: remissiones illis prodesse tantummodo arbitramur, quibus proprii iudices indulserunt.

QVAE-

QVAESTIO IIII.

Pro quo fieri debeant relaxationes & indulgentiae?

PRO quo debeat relaxatio fieri, utrum. scilicet pro spirituali, an pro corporali beneficio. Et quod pro temporalibus, & corporalibus actibus fieri debeat, uel etiam beneficiis ostenditur per communem usum ecclesiae, ubi indulgentiae fiunt pro eleemosynis, peregrinationibus, uisitationibus reliquiarum, & huiusmodi. I T E M. Ratione uidetur, quia huiusmodi relaxationes aliquo modo sacramentales sunt: sed sacramenta attenduntur in rebus exterius gestis: ergo &c.

I T E M. Istae relaxationes non sunt a culpa, sed a poena: sed poena si recte commutatur, commutatur in poenam: sed absolutio fit a poena exteriori in carne, ut pote a ieiuniis, & consimilibus: ergo debet fieri commutatio in poenam exteriorem: ergo pro tali commutatione fieri debet. I T E M. Si non pro opere exteriori, sed pro interiori: ergo cum bona uoluntas simul possit esse in aliquo respectu omnium relaxationum, quia perfectus omne bonum uult, & sibi placet, uidetur tunc quod quilibet iustus haberet omnes indulgentias, quod non est conueniens dicere: tunc enim frustra homines laborarent.

CONTRA. Indulgentia, siue relaxatio dicit beneficium spirituale: sed quicumque dat spirituale pro temporali, committit simoniam: ergo uidetur quod in omnibus relaxationibus sit simonia,

si fiunt pro exterioribus obsequiis, uel eleemosynis. I T E M. Maior est misericordia spiritualis, quam corporalis: unde magis est alicui parcere, quam hospicio colligere, uel eleemosynam dare, ergo facit magis hominem dignum remissione: ergo potius pro illo opere debet fieri relaxatio. I T E M. In maiori ruina, & periculosiori est ecclesia, in qua est schisma, quam Ecclesia, cuius parietes minantur ruina: ergo magis indiget talis Ecclesia muniri quam alia. Si ergo relaxationes debito modo fiunt pro Ecclesia materiali reparanda, ut qui iuuat habeat indulgentiam: uidetur multo fortius indulgentia debere dari pro spirituali ruina reparanda: ut qui orat ut Deus det ei concordiam, indulgentiam habeat. I T E M. Maioris perfectionis, & plus Deo acceptum est religionem intrare, quam crucem accipere: ergo potius deberet Dominus Papa indulgentiam dare intrantibus religionem, quam euntibus ultra mare.

I V X T A H O C quaeritur: si aliquis accipit crucem, & habet uotum & uoluntatem perfectam eundi ultra mare, utrum habeat remissionem omnium peccatorum. Quod si sic, tunc indulgentia fit pro sola uoluntate, & ita pro re spirituali. Si uero non, tunc Ecclesia non uidetur esse conformis Deo, qui uotum, &

bonam uoluntatem si plena est, & non deficiat quantum in se est, reputat pro facto.

RESOLVTIO.

*Pro actibus exterioribus conceden-
de sunt potissimum indulgentiæ:
His enim & gloria Dei, & utili-
tas populi magnoperè paratur.*

Hester
cap. 1.

RESPON. Dicendum, quòd sicut videmus in politis: & communitatibus humanis, quod thesaurus reipublicæ propter duos maxime consuevit proferri, & communicari exterius: sic est in spiritualibus intelligendum. Profertur namque thesaurus extra ad dispergendum propter gloriam principis, sicut faciunt Reges curiales, sicut fecit Assuerus. Alio modo propter utilitatem communitatis, ut quando læditur communitas, proferunt stipendia, & donatiua militibus, ut eant ad pugnam. Sic thesaurus ecclesiæ ab his, qui habent dispensare, duplici ex causa debet distribui. Vna causa est propter gloriam principis, & laudem: & laus, & honor Dei est in sanctis suis: & sancti honorantur in constructione basilicarum, & visitatione basilicarum, & commemoratione virtutum suarum: & idem fit in prædicationibus, & sermonibus: ideo pro his omnibus indulgentiæ recte fiunt. Alia causa est communis utilitas, quæ quidem utilitas est defensio terræ sanctæ, defensio fidei, promotio studii, & consimilia: & ideo pro talibus debent fieri. Et quoniam hæc consistunt in actibus exterioribus, ideo maxime pro actibus exterioribus debent fieri indulgentiæ.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quòd est symonia, quia datur spirituale pro temporali.

Dicendum quòd falsum est, imo maior pena commutatur in minorem, & residuum soluit pastor ecclesiæ de gratia. Vel dicendum, quòd non dat indulgentiam pro eleemosina exteriori, considerans datum, sed fructum, videlicet, quia ex radice bonæ voluntatis procedit. AD ILLVD quod obiicitur, quòd spiritualis eleemosyna maior est. Dicendum, quòd in donatione indulgentiæ non consideratur operis nobilitas, quia tunc magis deberet dari docentibus, quam peregrinantibus: sed consideratur hoc, quòd illud opus sit meræ voluntatis, non necessitatis: sit etiam quid taxabile, sit etiam aliquo modo penale: hæc enim omnia considerat, qui indulgentiam præstat. AD ILLVD quod obiicitur de ruina spirituali. Dicendum, quòd (sicut tactum est) pro talibus tenetur homo orare. Præterea, non est bonum talia publicare. Ruinam autem materiale ecclesiæ publicare, nec dicit aliquod malum, nec infamiam. Præterea, magis potest homo subuenire ad releuandum inopiam ecclesiæ, quam ad ponendum ibi concordiam: quia primum est opus humanum, secundum uero opus diuinum. AD ILLVD, quod obiicitur de ingressu in religionem. Dicendum, quòd sicut indulgentiæ non debent dari indignis, ita nec debent dari nisi indigentibus: uerum autem religiosi, qui statum agrediuntur perfectionis, potius spiritualia bona aliis largiuntur, quam aliunde vendicent. Vnde hoc maxime verum est, quod dicitur Actuum 20. Beatius

tius est dare, quam accipere. In temporalibus autem non habet ueritatem, nisi quando donans dat de proprio labore, & accipiens accipit ex torpore.

AD ILLVD, quod quæritur de illo, qui dat sola uoluntate, &c. Dicendum, quòd secundum peritos non habet totam indulgentiam, quicquid isti uulgares prædicatores dicant; tamen ualeat eis tamen nobile propositum ad augmentum charitatis, & per consequens contritionis, & ita ad remissionem pœnæ. Indulgentiæ enim non intelliguntur dari pro sola uoluntate: sed pro effectu cum uoluntate: unde qui habet uoluntatem, & effectum, indulgentiam consequitur: alius qui habet uoluntatem solam ex deuotione, habet meritum magnum, licet non omnimodum consequatur effectum.

QVÆSTIO V.

An existentibus in purgatorio, uel tantum uiuis, relaxationes uel indulgentiæ concedendæ sint.

CVI relaxationes possunt fieri. Et quæritur, utrum existentibus in purgatorio, an solum uiuentibus in hoc sæculo. Et quòd extendat se ad eos, qui sunt in purgatorio uidetur, quia dicit Chrysostomus super illud Matth. xvi. Tibi dabo clauis regni cœlorum. Homini mortali cœli & terræ, & omnium, quæ in eis sunt potestatem commisit dominus, & Ecclesiam ualidorem cœlo demonstrauit: ergo uidetur quòd summus Pontifex habeat posse super eos, qui sunt in purgatorio. ITEM. Suffragia Ecclesiæ profunt his, qui sunt in purgatorio, sicut melius pate-

bit infra, alioquin frustra oraret Ecclesia pro mortuis; sed indulgentiæ sunt de nobilissimis suffragiis Ecclesiæ: ergo &c.

ITEM. Petro commissæ est clauis regni cœlorum: sed quamdiu quis est extra palatium, indiget auxilio hostiarii, siue deferentis clauem, & in eius manu, & potestate est; ergo cum ille, qui est in purgatorio, adhuc habeat obstaculum, ut remoueatur ab eo, indiget auxilio clauis: sed illud auxilium confertur per indulgentias: ergo &c. ITEM. Pater misericordiam omnibus prouidet secundum ordinatissimam dispositionem, & misericordissimam suam pietatem: sed recta ordinatio charitatis, quæ exigit ut unus possit ab alio adiuuari, hoc maxime exigit circa eum, qui se iuuare non potest. Si enim hominibus in hoc cum indigent auxilio, prouidit Deus auxiliū per indulgentiam Ecclesiæ conferendum: cum illi de purgatorio indigeant auxilio, & se iuuare non possint, uidetur quòd indulgentiæ eis factæ maxime profit, & quòd per hanc uiam Deus eis maxime prouidere debuit.

CONTRA. Matth. xvi. dictum est Petro in potestatis collatione. Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis &c. & ibi collata est amplitudo potestatis, sed determinatio fit per hoc quòd dicit: Super terram: ergo non habet potestatem super illos qui sunt mortui, cum iam non supersint. ITEM. Magister dicit in litera, & accepit a Theodoro in suo penitentiario, quòd morientibus non est penitentia imponenda, sed solum innotescenda: ergo si liga-

tio, & relaxatio pari passu ambulant; quia simul data est potestas ligandi, & soluendi, cum non possit penitentiam imponere in morte, multominus post mortem potest relaxationem facere. **IT E M.** Nullus potest alicui relaxationem facere, nisi pariter possit eum iudicare: sicut dicitur de penitentibus, & remissionibus in Decretali: nullus enim potest iudicare nisi eum, qui est de foro suo; sed illi qui sunt in purgatorio, non sunt de foro ecclesiastico: ergo &c. **IT E M.** Si posset indulgentias facere eis, qui sunt in purgatorio, cum talibus maxime copatiendum sit, deberet summus Pontifex totam ibi experiri suam potestatem, & ita facere quod statim euolarent: ut quid ergo pro mortuis amplius oratur, & laboratur, si summus Pontifex potest eos tam de facili liberare?

RESOLVTIO.

Pro uiuis & iudicando & adiuuando fieri possunt relaxationes. Pro mortuis adiuuando tantum: cum & ipsi, nondum ad plenum exiuerint forum Ecclesie militantis.

RESP. Dicendum, quod sicut ex precedentibus colligitur, relaxatio, siue indulgentie collatio, duo dicitur. scilicet thesauri ecclesie communicationem, & cum hoc quadam iudiciaria absolutione: sicut ex ipse colligitur ex Decretali illa de penitentibus, & remissionibus. Quod autem consulisti, &c. Dico igitur quod quia bona, & thesaurus ecclesie est in summi pontificis potestate, & illi qui sunt in purgatorio, ratione charitatis idonei sunt spiritualia beneficia recipere, quod Papa potest eis bona ecclesie communicare. Quantum

autem ad auctoritatem iudicandi, cum illi iam exierunt forum ecclesie, & ecclesiasticum iudicium, uidetur quod eis non possit fieri absolutio nisi per modum deprecationis: & ita proprie loquendo non fit eis relaxatio: sed si large dicatur relaxatio cuiuscumque auxilii impensio, & bonorum ecclesie communicatio, sic potest eis relaxatio fieri: sed hac non tenet modum iudicii: sed potius suffragii. Amplius Relaxatio predicta non tantum dicit iudiciariam absolutionem: uerum etiam dicit aliquam commutationem in poenam aliquam uoluntarie assumptam, & cum deuotione: & hoc uidemus in omnibus indulgentiis: hoc autem non potest esse quantum ad eos qui sunt in purgatorio: quia sunt extra statum illum, in quo posset eis persuaderi alicuius poenae deuota, & uoluntaria assumptio: & ideo non competit eis relaxatio, nisi forte per medium, siue per accidens. Si quis enim uellet crucem pro mortuo patre assumere, non est aliquantulum negandum, quod si uoluntas sit summi Pontificis, quin indulgentia illa prodest. Ex his patent obiecta ad utramque partem.

AD ILLVD, quod obicitur, quod potest. Dicendum, quod uerum est per modum adiutorii, & suffragii. Tamen ad illud quod obicitur de potestate clauis, quod potest usque ad apertionem caeli. Dicendum, quod si intelligat per modum iudicii, non habet ueritatem, nisi quantum ad eos qui sunt de ecclesia militante. Si quantum ad adiutorium, sic quantum ad omnes bonos, qui sunt extra caelum.

Caelum. Unde nota, quod quidam sunt de ecclesia triumphante: & super tales non potest nec iudicando, nec adiuuando. Quidam de militante: & super tales potest tam adiuuando, quam iudicando. Quidam in statu medio, qui iam iudicati sunt, & tamen miserii sunt: & super tales non potest iudicando; sed potest adiuuando; quia dum uiuerent, meruerunt adiuuari. Et sic patent obiecta ad primam partem. **AD ILLVD,** quod obicitur ad oppositum, quod non possit propter hoc, quod dicit, super terram. Dicendum, quod illud intelligitur de iudiciaria potestate. Nihilominus tamen posset dici, quod quodammodo super terram sunt, dum super terram hoc meruerunt. **AD ILLVD,** quod obicitur de absolutione, & ligatione: potest responderi, quod non est simile; quia prior est Deus ad misericordiam: & ideo abundantior dedit potentiam ad misericordiam. Vel dicendum, quod alius se potest in hac uita ligare pro eo, & tunc ex uinculo charitatis alius absoluitur. **AD ILLVD,** quod obicitur de relaxatione, quod includit iudicium Respondendum, quod ipse procedit, prout relaxatio proprie dicitur: & sic respicit solos uiuos. **AD ILLVD,** quod obicitur, quare non absoluit solo uerbo oes, qui sunt in purgatorio. Dicendum, quod si Deus per se ipsum sic miseretur, ut semper uelit tenere suam iustitiam, multo fortius Dei minister. Unde dispensatio bonorum ecclesie discreta, & cum moderamine facienda est. Alioquin nisi discreta fieret, Deus non acceptaret: & bona spiritualia

non possunt dissipari, nec contra diuinam acceptationem distribui, quamuis possint bona temporalia non solum dispensari, uerum etiam dissipari de facto, quamuis aliter dicitur ius diuinum esse faciendum. Si quis autem contemdat Vicarium Iesu Christi habere iudiciariam potestatem super eos, qui sunt in purgatorio, non est ei multum improbe resistendum, dum tamen hoc dicitur ratio uel auctoritas manifesta. Quicquid enim loquamur disputantes, uel etiam predicantes: hoc sana fide tenendum est, quod dominus Vicario suo plenitudinem potestatis contulit, & tantam utique recepit potestatem, quantum decebat homini puro dari. Et hoc ad edificationem corporis sui, quod est ecclesia: unde super hoc non temerarie iudicare; sed gratias plurimas Deo debemus agere.

QVAESTIO VI.

Quantum indulgentiae ualeant?

QUANTUM ualeant huiusmodi indulgentie, quae fiunt. Et quae ualeant tantum, quantum predicatur, uerum: quia dicitur Iob. xiii. Non indiget Deus nostro mendacio: ergo uerum quod summus Pontifex in suis literis mentiri non debeat: si ergo uerum dicit, tantam tribuit indulgentiam, quantum in suis literis permittit. **IT E M.** Qui promittit aliquantam summam pecuniae, tenetur ei (si potest) in soluendo; sed summus Pontifex, & alii qui dant indulgentias, promittunt aliquam partem poenae relaxare: ergo si potest, soluere tenetur. Quod autem possit, uidetur per illud quod dicitur 2. Cor. 2. Si quid donauit, in persona Christi &c. Glossa. Ac si Christus donasset: sed Christi

Rus potuit totum condonare: ergo &c. **IT E M.** Aliquis episcopus potest aliquantam indulgentiam facere, esto quod uiginti, uel quadraginta dierum; sed summus Pontifex plus potest, quam omnes episcopi, eo quod plenitudinem habet potestatis super omnes: ergo plus potest dare, quam omnes: ergo uidetur, quod totum possit condonare: ergo si totum, & per consequens quanta libet partem. **IT E M.** Summus pontifex potest facere indulgentiam generalem unius diei: ergo centum milibus potest dare unum diem, ita quod cuilibet unum: ergo pari ratione unum potest dare quod diuisim dat omnibus: ergo totum condonare: ergo tantum ualent indulgentiam quantum sonant literae pontificales.

CONTRA. Si tantum ualent indulgentiam, quantum dicitur: ergo cum multae, & largae indulgentiae fuerint, & merita sint ad eam pauca nunc, quod sibi potest hominibus sufficere, ut quod iam totus thesaurus ecclesiae a longo tempore defecisset, & ita nulla indulgentia nunc ualeret. **IT E M.** Si tantum ualent, quantum dicitur: sed in aliquibus indulgentiis pro adiutorio factae fabricae ecclesiae, uel consimili, indulgentiae partis tertiae portio promittuntur: ergo si datur primo unus denarius, & secundo secundus, & tertio tertius, ut quod ille, qui mille peccata commisit, pro tribus obolis, uel denariis sit liberatus: quod non tantum falsum: sed et irrisione dignum indicat omnis anima recta. **IT E M.** Si tantum ualent, quantum dicitur: ergo si peccatori, qui debet nouem annos, remittuntur anni tres, & ita triennium: similiter

illi qui debet triginta, remittitur tertia pars: & ita decennium: ergo uidetur quod reportat commodum de malitia sua. **IT E M.** Si tantum ualent, quantum dicitur: ergo ille qui habitat iuxta ecclesiam, in qua est indulgentia unius anni, dum uisitat ecclesiam, tantum habet, quantum ille, qui longe distat per decem dietas: & diues offerrens unum obolum tantum habet, quantum myna pauper cula. Sed haec omnia sunt abusiones: ergo non tantum ualent indulgentiam, quantum ecclesia praedicat.

RESOLVTIO.

Ex parte concedentis tantum ualent indulgentiam, quantum sonant: ex parte uero recipientium quibus plus, quibus minus iuxta dispositionis quantitatem.

RESPONDEO. Dicendum, quod communiter secundum Doctores, ad hoc, quod indulgentiam, uel relaxationes aliquid ualeant, exigitur duplex conditio ex parte donantis, & duplex ex parte recipientis. Ex parte dantis requiritur potentia: requiritur et honesta, & rationabilis causa. Non enim credenda esset indulgentia alicuius ualoris, si quis daret eam euntibus uideri torneamenta. Ex parte recipientis duplex, scilicet confessio cum uera contritione, & fides cum uera deuotione: ut uere de peccatis sit penitens, & uere confidens, quod pastoris indulgentia sibi ualeat: His praesuppositis, dixerunt aliqui huiusmodi indulgentias aliquid ualere: sed non quantum tantum, quantum promittitur: sed aliquid ualent modicum, secundum quod meretur fides, & deuotio. Praedicat tamen hoc ecclesia

ecclesia ut filios suos bona quadam deceptione ad bonum alliciat, sicut mulier filio pomum promittit, quod postea non donat. Sed istud ecclesiae est derogare, dicendo eam sub specie quadam mentiri, & opera inania, & puerilia, & iocosa esse, quae facit: quod aboret mens recta. **ALII** dixerunt, quod simpliciter tantum ualent, quantum promittunt: quia non consideratur hic emptio: sed ecclesiae largitas: & aequa est haec conditio, quicumque sit ille, qui disponat. Vnde sicut diues mittens ad tabernam tantum habet de uino, quantum habet uetula pauper-cula, si per precium mittat: sic in ecclesiastica uolunt intelligi indulgentia. Sed ista positio uidetur adhuc nimis magnum forum facere de indulgentiis, ac pro hoc potius facit ad uilificationem ipsarum, quam ad laudem. **TERTII** dixerunt, quod ad hoc quod ualeant istae indulgentiae tantum quantum promittitur, necessario requiritur existimatio iusta. Iustam autem existimationem uocauerunt, quando homo libere tantum elemosynae facit, pro ecclesiae subleuatione, quantum uellet dare ad hoc, ut remitteret tertia pars portio, siue quantum deberet uelle dare. Sed certe si ita esset, nulla esset in mundo relaxatio: sed solum commutatio, si quis inspiciat.

POSSVMVS igitur dicere, quod quantitas indulgentiae attenditur respectu poenae secundum quod habet rationem praecii, uel debiti soluendi, non ratione antidoti uel purgationis scoriae peccati, quam necesse est amoueri per propriam poenam: ut puta per contritionem, uel alicuius poenae per-

peccionem. Haec autem quantitas mensuratur secundum rectum iudicium summi pontificis, uel eius, qui indulgentias facit. Ille autem qui dat indulgentias, cum eas tribuit, considerat causam pro qua reputat eum dignum tanta gratia: & secundum quod plus uel minus accedunt homines ad illam causam, plus uel minus participant de indulgentia. Ut uerbi gratia, stationes Romae institutae sunt, ubi sunt indulgentiae determinatae: hoc instituerunt sancti patres pro peregrinos, qui ueniebant de locis remotis: nec existimauerunt dignum esse tanta gratia eum, qui est natus iuxta ecclesiam, sicut eum, qui per longam ueniam: unde nec tantam recipit indulgentiam, sed aliquantam. Concedo igitur, quod indulgentiae, quantum est ex potestate dantis, tantum ualent, quantum promittunt, sicut ostendunt primae rationes. Concedo nihilominus, quod non cuilibet ualent tantum, nec aequaliter omnibus: sed secundum existimationem eius quam habuit, uel habere debuit qui indulgentiam fecit, quam non oportuit exprimere: quia omnes fideles debent illud in corde praesupponere, quod dona, & misericordiae sancti spiritus donentur cum aequo libramine: nec hoc debet aliquem ab his retrahere: quia semper plus ualent, si homo sit in charitate, quam ualeat obsequium, uel aliud aliquid, pro quo indulgentia conceditur, uel donatur.

Ex hoc patent
omnia obiecta.

DISTINCTIO VIGESIMAPRIMA.
PARS PRIMA.

De confessione quantum ad oportunitatem temporis respectu peccatorum uenialium.

Olet etiam quæri, Vtrum post hanc uitam aliqua peccata remittantur. Quod aliqua post hanc uitam remittantur, Christus ostendit in euangelio, ubi ait, Qui peccauerit in spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo neque in futuro. Ex quo datur intelligi, sicut sancti Doctores tradunt, quod quedam peccata in futuro dimittentur. Quaedam enim culpæ in hoc seculo relaxantur: quedam uero parua etiam in futuro: quæ quidem post mortem grauant: sed dimittuntur si digni sunt, si bonis actibus in hac uita meruerunt, ut dimittantur eis. De illis etiam, qui ædificant lignum, fenum, stipulam, dicit August. quod ignem tribulationis transitoria inuenient cremabilia ædificia, quæ secum portauerunt homines, cremantem. Ait enim sic. Post istius sanè corporis mortem, donec de igne purgatorio ueniatur ad diem damnationis & remunerationis: si hoc temporis interuallo spiritus defunctorum, qui ædificauerunt lignum, fenum, stipulam, huiusmodi ignem dicantur perpeti, quem alij non sentiunt, qui huiusmodi ædificia non portauerunt, ut inueniant ignem transitorie tribulationis uenialia concremantem, non redarguo: quia forsitan uerum est. Sed quia dicitur, Saluus erit quasi per ignem, contemnitur ille ignis, Grauior tamen erit ignis ille, quam quidquid potest homo pati in hac uita. Hic aperte insinuat, quod illi, qui ædificant lignum, fenum, stipulam, quedam cremabilia ædificia, id est, uenialia peccata secum portant: quæ in igne emendatorio cremantur. Vnde constat quedam uenialia peccata post hanc uitam deleri.

Quod alij citius, alij tardius purgantur.

In illo autem igne purgatorio alij tardius, alij citius purgantur, secundum quod ista pereuntia magis, uel minus amauerunt. Vnde Augu. Post hanc uitam incredibile non est,

DISTINCTIO XXI.

334

est, nonnullos fideles per ignem quendam purgatorium, quanto magis, minus uel bona pereuntia dilexerunt, tanto tardius citiusque saluari. Vnde non frustra illa tria distinxit Apostolus, lignum, fenum, stipulam, quæ illi ædificant: qui etsi aliena non rapiant, rebus tamen infirmitati concessis aliqua dilectione inhaerent. Qui secundum suos amandi modos, uel diutius, ut lignum, uel minus ut fenum, uel minimum ut stipula ignem sustinebunt. Qui uero superædificant aurum, argentum, & lapidem pretiosum, de utroque igne securi sunt: non solum de illo eterno, qui cruciaturus est impios in æternum: sed etiam de illo emendatorio, quo purgantur quidam saluandi.

Oppositio.

Hic obijci potest. Si per lignum, fenum, stipulam, uenialia intelliguntur peccata, & nullus adeo perfectus est, qui uenialiter non peccet: ergo qui ædificant aurum, argentum, & lapidem preciosum, ædificant etiam lignum, fenum, stipulam: ergo per ignem transibunt. Ad quod dicimus: quia non omnis, qui uenialiter peccat, lignum, fenum, stipulam ædificat: sicut econuerso non omnis, qui contemplatur Deum, & diligit proximum, & opera bona facit, ædificat aurum, argentum, lapidem preciosum. Et tamen in auro intelligitur contemplatio Dei, in argento dilectio proximi, in lapide precioso bona opera. Sed illi, qui ædificant lignum, fenum, stipulam, Deum contemplantur, et proximum diligunt, & opera bona faciunt: nec tamen ædificant aurum, argentum, & lapidem preciosum. Hæc enim ædificat, qui sic illa tria facit, ut cogitet, quæ sunt Dei, & quomodo placeat Deo, non mundo. Lignum uero, & fenum, & stipula accipi possunt secularium rerum, quamuis licite concessarum, tales cupiditates, ut amitti sine animi dolore non possint. Hæc ergo ædificat is, qui cogitat, quæ mundi sunt, quomodo placeat mundo: qui circa diuitias suas quodam carnali affectu tenetur: & tamen ex eis multa beneficia facit, nec pro eis aliquid fraudis uel rapinae moliter. Ex his ergo patet, quod non idem homo simul hæc & illa ædificat. Illa enim ædificatio perfectorum tantum est, qui non cogitant place-

Augus.
enarratione in
Ps. 80.
no loge
a. fi. te.
8. & e.
narratione ad
Ps. 107
no loge
a. p. m.
conu.
nis 3.
ad eundem
Psalm.

Solutio.

Aug. in
Enchi.

Idem de
fide &
operib.
cap. 16
tom. 4.
1. Cor. 7

re mundo: sed tantum Deo: quia etsi uenialiter aliquando peccant, feruore charitatis ita absumitur in eis peccatum, sicut gutta aque in camino ignis: & ideo nunquam secum portant cremabilia. Hæc autem inferior ædificatio minorum est, qui non tantum Deo, sed etiam mundo placere cogitant, Deum tamen præponunt. Si uerò mundum præponerent, non superædificarent, sed destruerent fundamentum. Affectiones ergo carnales quibus dediti sunt domibus, coniugibus, possessionibus, ita ut nihil præponant Christo, illis tribus significantur, quæ in mentes perfectorum non cadunt, etsi alia uenialia admittant. In cordibus uerò minorum interdum durant usque in finem: qui cum talibus ædificiis transeunt, sed dissoluuntur in igne. Ipsi uerò merito fundamenti salui erunt, grauissimam tamen pœnam sentient. Ex quo apparet quãtam hic misericordiam exhibet Deus, & quantam ibi exercent seueritatem: cum pro eodem peccato multo grauius ibi puniat, quàm hic.

Opinio quorundam cum obiectione.

Sed fortè dices illud esse accipiendum de pœna peccati, non de ipso peccato, quòd Greg. dicit quædam læuia in futuro dimittenda. Si enim ueram pœnitentiam habuerit quis, peccata omnia dimissa sunt ei: sed pœna fortè remansit. Ideoque si uerè pœnitens obiit, sine peccato transit. Si autem uerè pœnitens non est in obitu, maculam portat, quæ nunquam delebitur. Qui uerò ædificat lignum, fœnum, stipulam, uerè pœnitet: quia bonus est, & charitatem habet, & in charitate de hac uita transit: ergo sine peccato transit. Non sequitur. Verum quidem est: quia bonus est, & charitatem habet, & uerè pœnitet: & tamen cum ueniali peccato transit, quod non deleuit pœnitentia. Pœnitentia enim non delet nisi peccatum illud, quod deserit homo. Tale autem peccatum sæpe in hac uita non relinquitur ab homine, & tamen uerè pœnitens est, & si non de omnibus uenialibus pœniteat. Potest enim quis de omni mortali, & de ueniali pœnitere, excepto uno uel pluribus, uenialibus quidem. Sicut habet quis charitatem, & unum uel plura uenialia: quod de criminalibus nullatenus esse potest. Est enim

aliquis

aliquis bonus charitatem habens: sed adhuc quodam cupiditatis affectu amans hæc secularia: talis existens subita morte opprimitur. In illo terreno affectu mortuus est, & tamen saluabitur a quo non se hic absoluit: ergo post hanc uitam ab illo purgabitur. Constat ergo quædam peccata, scilicet læuia, post hanc uitam dimitti. Si uerò de pœna peccati illud intelligi uoluissent authores, cur magis commemorassent læuia, quàm graua, cum etiam grauium pœna hic inexpleta post hanc uitam restat?

UPRA egit Magister de t̄pis oportunitate quantū ad remissionē mortaliū: hic sc̄d̄o agit de oportunitate quantum ad remissionē uenialiū. Et hēt hæc pars duas. In prima p̄cedit ad ueritatē ostendendam. In secunda se exercet ad ueritatem defendendam. ibi. *Hic obijci potest, si per lignum, fœnum, &c.*) Prima pars hēt duas. In prima ostendit, a quibus hō purgetur in purgatorio. sc̄d̄. utrum a pœna, an ēt a culpa, ostēdēs. q̄ a culpa. In sc̄da agit de diurnitate purgationis. ibi. *In illo autem igne purgatorio, &c.*) Similiter sc̄da pars, in qua ueritatē ostēsam defendit, hēt duas. In prima. n. dissoluit quandā sophisticā rationem. In secunda uerò excludit quandam apparentem solutionem. ibi. *Sed fortè dices, illud accipiendum esse, &c.*)

Dub. 1. **D**E illis etiam, &c.] Videtur p̄ hoc intelligere uenialia. Sed cōtra. It̄a. 5. Vē qui coniūgitis domū ad domū, &c. Glo. Hier. Hæretici dogmata dogmatibus cōiungunt: & q̄ supra fundamentum debuerunt ædificare aurū, & argētum, & lapides p̄ciosos, e contra ædificant lignum, fœ-

nū, & stipulā: sed constat, q̄ hæretici in fictione dogmatū suorum mortaliter peccāt: ergo istud nō intelligitur de uenialibus. Item. Quæritur, quo tropo dicuntur uenialia lignū, & fœnū, & stipulā: & cū multæ sint uenialium differētiæ, quō ad tres possunt reduci. Respondendū est ad hoc, q̄ una scriptura multis modis pōt exponi: unus tamen est principalis, & literalis intellectus: plures tamē esse possunt p̄ adaptationē. Literalis autē intellectus, sc̄d̄m q̄d̄ patet ex Glo & litera sequenti, est de uenialibus: & Hiero. p̄ quādā adaptationē exponit. Si quæraturo huius intellectus: dicendū, quod Apostolus loquitur de uenialibus, in quantum sunt cremabilia. Cremabile autem, q̄d̄ præstat pabulum, & consumitur ab igne, in triplici differentia est. Quoddam enim est, q̄d̄ durat diutius, quoddam citissime cōsumitur, quoddam medio modo. Primo modo dicitur lignū: secundo modo dicitur stipulā, & tertio modo dicitur fœnum, quod tenet medium inter utrumque extremum.

Vnde non frustra, &c.) Videtur malè dicere: quia supra fidem

Dub. 2.

fidem nihil ædificatur: si bonū: ergo nullum peccatum: sed uenialia sunt peccatum: ergo nullo modo superædificatur. Item. Nihil comburitur quod est de spiritali ædificio: sed lig. & fe. & stipu. superædificantur: ergo non cremantur. Respon. Dicendum, quod lig. scenum, stip. superædificari dicuntur dupliciter, secundum quod dupliciter possumus exponere. Potest. n. per lignum intelligi opus bonum, cui tamē est annexū aliquod ueniale peccatum, sicut patet in multis actibus: & tale opus ex alio habet, quod sit de edificio, ex alio habet, quod sit cremabile. Nam superædificatur ea ratione, qua bonum est propter principalem intentionem: sed crematur ea ratione, qua habet amorem terrenis annexum: & uix contingit nisi in perfectis, quia in bonis operibus cadat aliquid a latere reprehensibile. Aliter potest exponi, ut per lignum, scenum, & stipul. recte intelligantur uenialia, & ita dicantur superædificari, nō ut sint de edificio; sed quoniam fundamentū ædificii non subuertunt; sed simul stant cum illo: non sic in mortalibus peccatis: & pro tanto dicuntur superædificari, tamen nihilominus cremabuntur.

Dub. 3

Qui uerò superædificant, &c.) Videtur malè dicere; quia in auro intelligitur contēplatio Dei, in argento dilectio proximi, in lapidibus pretiosis bona opera. Sed cum oēs iusti hoc superædificant: ergo nullus iustus transibit per ignem purgatorium. Si dicas quod intelligitur cum præcisione. Contra. Eccle. 7. Nō est

qui faciat bonum, & nō peccet: ergo nullus præcise hæc superædificat. Item. Quæritur de sufficientia horum trium, & quomodo distinguuntur. Videtur. n. quod aurum potius deberet attribui dilectioni, quam contemplationi; quia dilectio est præciosissima. Resp. Dicendum, quod superædificatio contēplationis, dilectionis, & bonæ actionis, intelligitur per ædificationē auri, & argenti, & lapidum, cum præcisione: ita quod alia non superædificetur. Tūc autem dicuntur uenialia superædificari nō quando committuntur; sed quando in usum, & in habitum conuertuntur, sicut in dilectione filiorum, & uxoris, & huiusmodi: & sine tali habitu, & usu bene potest homo esse, quamuis nō pōt peccata aliqua quātum ad actū uitare: ut puta quæ ex surreptione uel ignorantia oriuntur. Solis ergo perfectis cōpetit superædificatio auri &c. & hi securi sunt. Quod quæritur de distinctione istorum. Dicendum, quod est loqui de ordinatione mentis quantum ad partem superiorem, & sic intelligitur contēplatio Dei; & quoniam hæc dicit eminēs in anima, rectè intelligitur per aurum. Quantum uerò ad partem inferiorem ordinatur dupliciter. Aut prout dirigit uolūtatem in se; & sic est dilectio proximi. Aut prout uolūtatem dirigit in opere: & sic est bona operatio. Et dilectio proximi comparatur ad bonam operationem sicut argentum ad lapides preciosos, pro eo quod sicut argentum iubsternitur lapidibus pretiosis, & per illos ornatur: sic dilectio per bonos

bonos effectus. Et nota quod in contemplatione Dei clauditur dilectio: & sic patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An uenialia absque gratia deleri possunt?

Quid intelligentiam huius partis incidit hic quæstio de purgatione peccatorum post hanc uitam. Ad quod intelligendum tria queruntur. Primò queritur de purgatione peccatorum ante purgatorium. Secundò de purgatione per purgatoriū. Tertio de liberatione a purgatorio. Quantum ad primum: cum in præcedentibus sit quæsitum de iustificatione a mortalibus, queritur hic de deletione uenialium. Circa quod duo quærentur. Primò quæritur, utrum uenialia possint deleri sine gratia. Secundò, utrum possint deleri a gratia sine poenitentia.

Quid uenialia possint deleri sine gratia, uidetur; quia omnis culpa remissa est omnino, cum est punita quātum ipsa exigit; sed uenialis culpa est digna sola poena temporali; ergo cum omne temporale finem habeat, possibile est aliquem existentem extra gratiam sufficienter p illa culpa puniri: ergo possibile est sine gratia remitti. Prima propositio manifesta est; quia nullus ita tenerus est in iustitia, quod puniat ultra quam meruit ille, qui peccauit; ergo cum sufficienter punit, amplius non punit: sed nō potest esse culpa sine poena; ergo cessante poena cessat

culpa. Item. Venialis culpa nō dicit deformitatē imaginis, sed solum poenitentiam ad bonum commutabile; sed pronitas potest sine gratia aboleri: quoniam qui est pronus ad auaritiam, sine gratia potest fieri prodigus, & pronus ad prodigalitatē: ergo &c. Item. In morbis paruis natura non indiget medicina; sed solum quando morbus magnificatus est; sed uenialia non posternunt naturam, immo dimittunt eam in suo uigore: ergo præter medicinā gratiæ potest per naturā ueniale curari. Item. Quāto morbi minorē habent cōnexionē, & similitudinē, tāto specialius potest unus sine alio curari: sed ueniale maiorem convenientiā habet cum aliquo ueniali, quam cum mortali; sed unum ueniale potest deleri alio remanente: ergo multo fortius potest deleri ueniale remanente mortali; ergo &c. Item. Si ueniale non potest deleri sine gratia: esto quod aliquis in solo ueniali moriatur, illud nūquam delebitur; sed quādiu durabit, punietur: ergo non differt a mortali.

CONTRA. Augu. de Ciuitate Dei. 21. c. 26. Nec magna, nec parua pnt nobis dimitti, nisi nos dimiserimus debitoribus, nostris: hoc non est ob aliud, nisi quia dum homo nō dimittit, est semper in peccato; ergo nullū peccatū pōt homini dimitti, quādiu est in peccato mortali; ergo si sola gratia a peccato liberat, ueniale nō dimittitur sine gratia. Item. Si aliquid delet aliud, habet oppositionem ad illud aliquo modo: sed nec poena, nec natura habet oppositionem ad culpam;

pam: ergo nec propter pœnam, nec propter naturam delentur uenialia, nisi adsit gratia. **ITEM.** Oē peccatum nocet, & adimit, sicut uult Aug. in Enchi. & multis locis: ergo ueniale aliquid de bono spiritali, & rectitudine adimit: sed solus Deus potest animæ restituere bonum, sicut solus potuit eam creare: & hoc est per gratiam: ergo &c. **ITEM.** Deus punit pro ueniali, hoc cōstat: ergo aliquid inuenit displicentię in ueniali: sed nihil oīno remouet displicentiam Dei, nisi quod inuenit placentiam, & ueniam: sed sola gratia gratum faciens est illa, quæ Deo placere facit: ergo &c. **ITEM.** Perfectius est carere ueniali q̄ mortali: ergo æquē nobilis doni siue æquē perfecti, uel magis perfecti actus est delere ueniale, quā delere mortale: sed mortale deleri non potest nisi a dono gratiæ gratum facientis: ergo &c.

RESOLVTIO.

Sine gratia gratum faciente, nec uenialia dimitti possunt: si quidem & ipsa Deo displicere faciunt.

RESPON. Dicendum, quod aliorum positio fuit, quod uenialia sine gratia gratum faciente deleri possint p̄ gratiam gratis datā. Et rationem huius ostēdere uoluerūt pro eo uidelicet, quod ueniale peccatum non repugnat gratiæ gratum facienti: sed gratis datæ: nec offendit maiestatem diuinam, quia ibi non diligitur aliquid supra Deum, sed aliquantulū inordinatē sub Deo: & ideo sicut mortale potest deleri per gratiam, quia ci-

repugnat, quia gratia Deo offenso reconciliat, & quia Deum cōtemptum amare facit super oīa: sic ueniale potest deleri per gratiam gratis datā, quæ illam modicam inordinationē remouet, & illam occasionem minus amādi Deum ab ipsa anima tollit: nec oportet ibi esse gratiam eleuantem animam ad dilectionē Dei super omnia, quia per ueniale nihil amatur supra Deū. Sed hæc positio licet probabilis uideatur, a ueritate tamen deuiat, si quis inspiciat. Omne enim peccatum eo ipso q̄ peccatum est, aliquo modo animam deordinat, & aliquo mō ipsam deordinat, & necesse est ex hoc quod aliquo modo Deo displiceat. Quoniam igitur nota displicentię minima, quæ esse possit, sine habitu gratiæ, qui reducit ad complacentiam, & ad amicitiam auferri non potest; tenendum est omnino de omni peccato generaliter, quod nullum omnino potest deleri sine gratia gratum faciente: sic enim decreuit nos sanare diuina misericordia: & hoc dicūt sancti, & sonat scriptura, quæ maximē ponit gratiam esse necessariā ad delenda peccata:

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, q̄ sufficiens punitio absoluit a culpa. Dicendum, quod si illud intelligatur in facie hominum, qui iudicant secundum exteriora, potest habere ueritatē. Sed in facie Dei, qui considerat faciem animę internam, & decorem imaginis suę, quantacumque sit pœna, non potest omnino absolueri peccatorem, nisi remoueatur interior deformitas; & ideo in foro Dei impossibi-

bile

bile est peccatum sufficiēter puniri quantum ad tps, nisi deleatur per gratiam. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod ueniale dicit solam pronitatē. Dicendum, quod falsum est: imo amplius dicit quandam notam displicentię: & ita semper manet in anima, etiam si ueniat pronitas ad oppositum, nisi interueniat charitas, quæ operit multitudinem peccatorum. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod in morbis paruis natura non indiget medicina. Dicendum, quod uerum est: & similiter in spiritalibus est, si rectē fiat similitudinis translatio. Natura igitur habet in se fundamētū sanitatis. s. uirtutes naturales regentes cōplexionem, & expellentes nociua. Regimen autē spiritalis sanitatis non est nisi gratia gratum faciens: & ideo sicut corrupta uirtus naturalis, non pōt deleri morbus corporalis: sic nec absente gratia potest deleri (quantūlibet sit paruus) morbus spiritalis. Nō ergo gratia sicut medicina, sed sicut regitiua uirtus ē: exterius autē sacramentum est sicut medicina, quæ non indiget gratia necessario (expedit sibi tamen) ad curationē uenialis: maximē cū illa ægritudo est consuetudinaria. **AD ILLVD**, quod obiicitur, q̄ maior connexio est uenialis ad ueniale. Dicendū, q̄ ueniale sine ueniale potest deleri, quia neutrū fundamētū uirtutis uiuificantis, & sanantis euertit. s. gratiā: sed mortale extirpat gratiā, (non. n. simul stat cum uita) & qm̄ potest deleri aliqua culpa sine gratia, ideo nullus morbus etiam minimus potest dele-

ri, quin deleatur omnis mortalis culpa: nō sic autem est in ueniali, pro eo quod utrumque simul stat cum gratia. **AD ILLVD**, quod obiicitur de eo, qui in solo ueniali decedit. Dicendum, quod positio est impossibilis: & ideo nō est mirum si accidat impossibile: si tamen aliq̄s decedat cum originali, & ueniali, uel cum ueniali, & mortali: punietur pro ueniali aliquanta pœna intensiue: sed rōne adiuncti pœna illa erit æterna, non ratione ipsius culpæ uenialis.

QVÆSTIO II.

An uenialia sine contritione, uel pœna interiori dimitti possint a gratia?

VT RVM uenialia possint deleri a gratia sine cōtritione, siue interiori pœna. Et q̄ sic uidetur per illud, quod habetur in littera, quod est uerbum Greg. Quod est gutta aquæ ad caminum ignis, hoc est ueniale ad feruorem charitatis: ergo uideatur quod in solo charitatis feruore possit deleri ueniale.

ITEM. Sicut colligitur ex uerbis Augustini in libro Confessionum. Veniale non est aliud, quàm minor amor Dei; ergo quod excludit remissionem amoris, excludit ueniale, & deler: sed charitas, nulla facta meditatione, potest magis, & magis inflammari: ergo, &c.

ITEM. Possibile est iustum, qui habet uenialia, mori dormiēdo, uel ita quod cadat in furiam; ergo cum ultra non sit locus pœnitentię, & necesse sit illa uenialia deleri, quia aliquando, cum habeat gratiam, perueniet ad gloriam: ergo possunt

S. Bon. Lib. 4. Vu ue-

venialia deleri per gratiam sine penitentia. **ITEM.** Mortale improporcionabiliter plus offendit Deum, quam ueniale: sed minima contritio sufficit ad delendum mortale cum gratia: ergo ad delendum ueniale sufficit sola gratia. **ITEM.** Venialia delentur uirtute sacramenti extreme unctionis, uirtute etiam eucharistiae, sicut supra habitum est. Et expresse dicit Ambrosius & per orationem dominicalem, & benedictionem episcopalem, sicut dicunt Magistri cõiter: ergo non est necessarium conteri, quia alia est uia deletionis: cum ergo per hæc remittantur, & etiã per contritionem, & exteriorẽ satisfactio nem, & per baptismum, quaeritur per quã naturam cõem insit his hæc passio communis.

CONTRA. Supra Distin. xvi. habetur, ubi agitur de remissione uenialium, siue de penitentia, dicit Magister, quod ad remissionem uenialium sufficit oratio dominica cum aliquo ieiunio, & eleemosynis: sic tamẽ ut præcedat contritio aliquantula: ergo non potest pro illa culpa fieri satisfactio congrua, nisi præcedat interior penitentia: ergo &c. **ITEM.** Maioris adhaerentiae est ueniale, quam mortale: sed mortale nunquam deletur, nisi liberi arbitrii ab eo dissentiat per actum contritionis: ergo multo fortius uidetur de ueniali. **ITEM.** Quando aliqua duae formae sese compatiuntur, una per se non expellit aliam: sed ueniale simul stat cum gratia: ergo gratia per se non delet ueniale: ergo necesse est aliquid addi ultra, quod cum ueniali peccato oppositionem habeat:

sed hoc non est nisi penitentia interior: ergo &c. **ITEM.** Ratio, quare mortale non potest deleri sine actu detestationis, est: quoniam uoluntate actum est, & uoluntate acceptante: & ideo non potest deleri nisi uoluntate detestante: sed uenialia ut in pluribus uoluntarie committuntur, & durant in nobis, quamdiu uoluntas uult in talibus uersari: ergo uidetur quod uenialia non possunt deleri sine contritione interna. **ITEM.** Possibile est unum ueniale deleri sine alio: sed hoc non est nisi per aliquid, quod magis aspicit unum ueniale, quam aliud, ratione cuius gratiae effectus potius est supra unum, quam supra aliud: sed tale non est gratia, nec sacramentum, sed solus actus interior liberi arbitrii: ergo &c.

RESOLVTIO.

Consonet liberum arbitrii ad sit unum ex his exterioribus, uel memoria passionis Christi, uel benedictio episcopalis, uel aqua benedicta aspersio, et sufficientes erunt a ueniali macula nos eripere.

RESP. Ad hoc uoluerunt aliqui dicere, quod peccata uenialia, quia quodammodo sunt uoluntaria, sine actu uoluntatis detestantis, illa deleri non possunt: quia tamen longe minus habent de ratione uoluntarii, quam mortalia: ideo quantum ad contritionem sufficit siue in generali, siue in speciali. Unde dixerunt, quod si quis cum impenitentia de uenialibus decedat, mortaliter peccat. Si quæ uero præter usum liberi arbitrii decedat, postmodum deletur per gratiam cum detestatione uoluntaria: nam anima, quæ est in gratia, statim dum in se conspicit culpam

culpam illam detestatur, & gratia existens in anima eam delet. Sed tamen illud difficile est sustinere tam in hoc saeculo, quam in futuro. In hoc inquam saeculo, quoniam multi sunt modi remittendi peccata uenialia per penitentiam: ut cum aliquis deuote suscipit episcopalem benedictionem, & aqua benedicta asperisionem, & cõsimilia. In futuro, quia cum nullus sit usus liberi arbitrii meritorius post mortem, in nullo uidetur possibile, quod gratia culpam delet cooperate motu uoluntatis animæ iam exute: & sic modus iste dicendi non uidetur omnino conueniens. Propter hoc igitur aliter dici oportet. Et ut intelligamus modum deletionis uenialium, notandum est, quod triplex est genus peccati. scilicet originale, actuale mortale, & actuale ueniale. Et primum quidem minimam habet rationem uoluntarii, imo nullam habet rationem uoluntarii in nobis. Alterum autem genus peccati. scilicet mortale, simpliciter tenet rationem uoluntarii, licet non ita, sicut peccatum Adæ, quod nullum habuit inclinatum. Veniale peccatum quodammodo tenet medium: unde quodammodo habet rationem poenae, quodammodo culpæ: & rursus quodammodo est uoluntarium, quodammodo inuoluntarium. Habemus enim necessitatem committendi aliquod ueniale in cõi, quauis ad nullum in particulari. Primum igitur peccatum, quoniam aliunde contractum est, potest deleri, liberi arbitrii nihil omnino agente, sed sacramento solo exteriori adiuuante, sicut patet in paruulis. Secundum genus peccati, quoniam uoluntarie

contractum est, non potest deleri, nisi liberi arbitrii consonante, & adiuuante: ideo in iustificatione impii requiritur motus liberi arbitrii per quem consonet gratiae, & ulterius contritio, per quam adiuuatur. Veniale uero peccatum potest deleri, liberi arbitrii consonante, & aliquo exteriori adiuuante. Unde si liberi arbitrii gratia non repugnat uolendo persistere in culpa: & gratia uirtute sacramenti, uel rei sacralis, uigoretur: culpam uenialem delet, uel uniuersaliter, uel particulariter. Unde credendum, quod aliquo nihil de peccatis suis cogitante: sed tantum passionem Christi recolente in sacramento Eucharistiae. recogitante (inquam) feruenter quod uenialia peccata, uel omnia, uel quaedam remittantur ei per gratiam sic adiutam: & omnia illa siue sacramenta, siue sacramentalia, ut Eucharistia, & unctio, & baptismus, & aqua aspersio, & Episcopalis benedictio, & contritio, & misericordiae exhibitio, & orationis dominicæ deuota exoratio faciunt ad uenialium deletionem, non per propriam naturam, sed per eam naturam, qua gratia gratum facientem ad hunc actum adiuuant, & uigorant. Si quaeras, quomodo adiuuant. Dicendum, quod in talibus ut plurimum est humiliatio, & deuotio, quæ est actus gratia informatus, repugnans ipsi ueniali peccato, quod feruorem charitatis, & deuotionem, quantum est ex se, diminuit. Vel ea ratione qua est in eis poenaltas, quæ repugnat in ordinatae delectationi, & pro illa poena iuncta est ordinanti gratiae. Et sic potest responderi, quod quã

uis uenialia ualde congruè per pœnitentiam deleantur: possunt tamen per gratiam aliter adiutam deleri. Et concedendæ sunt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, q̄ præcedere debet aliquantula contritio. Dicendum, quod Magister non debet præcisè modum delendi ueniale peccatum, sed modum perfectè satisfaciendi. Nemo enim perfectè satisfacit pro culpa, nisi etiã interius in corde doleat, quantumcūque se exterius puniat: hoc dico, uel in generali, uel in speciali. Venialia autem non solū per uim pœnitentiæ, sed et aliis modis deleri possunt, ut tactū est. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ueniale est maioris adhærentiæ. Dicendum, quod dupliciter est loqui de adhærentia uenialis, aut quantum ad maculam, aut quātū ad pronitatem, quæ est uia ad illā. Si loquamur quantum ad notā displicentiæ, plus adhæret mortale, quā ueniale. Si autem quantum ad pronitatem, econtrario est: delet o autem non est respectu pronitatis, sed potius respectu maculæ peccati.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod ueniale se cõpatitur cū gratia, &c. Dicendum, quod uerū est, q̄ se cõpatitur, quantum ad inhærentiã: & iõ gratia non delet per sui essentia, uel inherentiã: & p̄ hoc oportet ei addi aliquod adiutorium uel lib. arb. uel alicuius alterius pœnalitatis, uel sacramenti, rōne cuius effectus, uel actus gratiæ repugnat ueniali: quous n. gratia secundum essentiam stet cū ueniali, tñ charitas ad feruorẽ excitata cõsumit culpã, sicut fornax ignis modicã aquã gut-

tam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ueniale est uoluntariū. Dicendum, quod nō sic sicut mortale: tamen quia aliquo modo uoluntariū est, numquid deletur, nisi uoluntas detestetur. Vnde uix contingit, quod ei quod proponit manere in ueniali peccato, utpotè in uerbis ociosis, quod est si cõfiteatur, remittatur ei culpa: nisi fortè pro opere illo contra seipsum insurgat, & adeo rugitus rationis fremat, quod bestiales motus sensualitatis gressum figant, ad modum leonis, quo rugiente cœtera animalia gressum figunt. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ueniale unum deletur sine alio. Dicendum, quod hoc possibile est duplici modo. Vel quia uoluntas habitualiter adhæret uni, & non alii: & tunc culpa remittitur, cui non inhæret; & remanet culpa, cui uoluntas adhæret. Vel iõ, quia uoluntas unum peccatum magis detestatur, quam alterum. Vnde gratia magis delet culpam uenialem, in cuius deletionem magis uoluntas consonat, uel adiuuat.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An in purgatorio purgetur etiam culpa aliqua, uel solum pœna?

Consequenter quantum ad secundum articulum queritur de purgatione, quæ fit per purgatorium. De qua duo queruntur. Primum queritur, utrum in purgatorio post hanc uitã fiat aliqua purgatio ab aliqua culpa, an solum a pœna. Secundum, utrum purgatio illa fiat per ignem materiale.

Quod

Quod fiat ibi purgatio a culpa ostenditur. Primum per illud, quod dicitur Matth. 12. Qui dixerit contra S. sanctum uerbum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro: ergo implicat dominus aliqua peccata remitti in futuro: sed non nisi in purgatorio: ergo &c. ITEM. Gregorius in 4. Dialogo dicit, quod quidam leues culpæ remittuntur in futuro: & ibi multa dicit, quæ ad hoc ostendendum faciunt. Si dicas, quod hoc non intelligitur quantum ad reatum pœnæ: hoc non soluit, quia in futuro, utpote in purgatorio non solum fit purgatio a reatu culpæ uenialium, uerum etiam mortaliū in his, quæ penitentiam in hac uita non cõplent. ITEM. Quis purgatio secundum quod huiusmodi respicit fœditatem aliquam: fœditas autem animæ culpa est: ergo uidetur, quod purgatorius ignis sit contra culpam. SI DICAS, quod est contra pronitatem, uel sequelam, uel aliquid tale: tunc quero, cum lib. arb. post hanc uitam sit ita immobile respectu pronitatis, sicut respectu uoluntatis, quare talis sequela potest purgari, & non uenialis culpa: cum plus lædat animam sequela mortalis, quā culpa uenialis. ITEM. Quod purgat aliquid, aliquo modo habet oppositionem ad illud: sed pœna pœnæ non opponitur: ergo si est ibi purgatio, non est pœna: ergo a culpa aliqua.

CONTRA. Super illud 1. Io. 5. Est peccatum ad mortem. Glo. Quod in hac uita non corrigitur, frustra post mortem uenialis postulatur: ergo nulla post mortem ibi culpa purgatur. ITEM. Damasc. Quod est homi-

minibus mors, hoc est Angelis casus, & econuerso: sed Angeli post casum a nulla culpa possunt liberari: ergo nec oēs post mortem. ITEM. Gregorius in Dialo. Talis in iudicio quisque futurus est, qualis de corpore exiuit: si ergo exiuit cum ueniali, pater &c. ITEM. lib. arb. medium est inter profectum in bono, & liberationem a malo culpæ: sed post mortem non potest quis proficere in bono: ergo nec a culpa aliqua resurgere. ITEM. Facilius est labi in ueniale, quam liberari a ueniali: sed post mortem non potest anima uenialiter peccare: ergo nec a ueniali resurgere.

ITEM. Veniale in nobis non est nisi ratione fomitis: ergo ablato fomite ueniale non manet: sed fomes aufertur in morte, non post mortem: ergo & ueniale.

RESOLVTIO.

Non a quasi macula, sed a ueniali tantum, & a debito mortalis purgat purgatoria pœna.

RESPONDEO. Dicendum, quod aliorum Magistrorum, & bene intelligentium opinio fuit: quod nullum peccatum post mortem dimittatur, pro eo, quod usus lib. arb. quantum ad meritum, uel demeritum omnino cessat. Vnde dicunt, quod uenialia omnino remittuntur, aut per pœnitentiã, aut per finalẽ gratiã, si non adsit locus pœnitentiæ, si fortè morte præoccupatus moritur iustus homo. Rationem autem huius positionis, & intelligentiam per hunc modum assignant. Dicunt enim, quod triplex est gratia, scilicet baptismalis, pœnitentialis, & finalis: & quælibet istarum gratiarum

pro sui initio dominium hēt in ipsa anima, pro eo, quod dominatur in ipso ingressu, ut gratia baptismalis, quæ in status sui principio delet omnem culpam, non tantum mortalem, uerum etiam uenialem. Dominatur autem gratia baptismalis ex uirtute sacramenti. Gratia poenitentialis ex subiectione, & conformitate liberi arbitrii. Gratia finalis ex perfecta cōformitate omnium uirium animæ ad ipsam gratiam. Cum. n. ipsa separatur a carne, iam pronitates, & perturbationes, quæ inerant animæ, ex carne recedunt, & potentia aī tranquillatur, & gratiæ subiiciuntur: ac per hoc uenialia delentur, siue sint in parte animæ rōnali, siue in parte aīe sensibili: & ita nullum ueniale dimittitur post hanc uitam, sed expellitur in puncto illo, in quo potest dici, hæc est finalis gratia, quæ dominiū sibi uendicat, & omnem expellit culpam. Si ergo obiicitur eis, qđ ī futuro purgantur, & remittuntur peccata. scđm eos, quod remittuntur quantum ad reatum, siue pœnam, & purgatur quantum ad scoriā, siue sequelā, & illud dicitur Magister Hugo sensisse, qui ait sic loquens de remissione peccati. *Libr. 2. de Sac. par. 14 cap. 8.* Aliquando Deus remittit secundum pietatem; aliquando secundum seueritatē, aliquando secundum utrumq;.

tur expressè contraire. Nam ipse Gregorius dicit in Moralibus, qđ aliqua peccata dimittuntur post hanc uitam: Et si tu dicas, quod intelligit quantum ad reatum, sicut obiectum fuit: sic de omnibus posset intelligi culpis. Item. Isidorus tractās illud Matth. 3. Ipse uos baptizabit in Spiritu sancto & igni. Peccata, qđ præcesserunt, Spiritus sanctus per aquę baptismū abluet; & qđam ex eis, quæ postea sequuntur criminibus per ignē purgatorium remittet. Cum ergo peccata præcedentia non solum quantum ad pœnā: sed et quantum ad culpā abluantur: ergo in purgatorio quędam quantum ad culpam sunt remittenda. Rursus: cum gratia dominium habeat in anima statim in ipsa separatione, propter quid nō purgat a peccati scoria, uel sequela, sicut a ueniali culpa? **ET PROPTER** hoc est secundus modus dicendi, quem approbat Magister in litera, & Sāctorum multiplex confirmat auctoritas. Dicendum ergo, quod aliqua peccata, utpote uenialia, non solum in hoc seculo: sed et in purgatorio remitti possunt, & remittuntur; quando quis transit cum uenialibus; pro eo, quod gratia non fuit adiuta finaliter ad illa delenda: & ideo indiget auxilio. Quoniam ergo uoluntas potest gratiæ post hanc uitam esse conformis: quamuis nō possit esse adiutrix, pro eo, qđ cessauit tempus meriti: ideo indiget adiutorio exteriori; & cum non sit locus sacramenti, habet adiutorium ignis punitiui, siue purgatorii, qui ideo dicitur purgatorius, quoniam anima purgatur

tur a peccati scoria, & a ueniali culpa, si cum illa transeat: & hoc possibile est: quia sicut ostensū est in præcedenti problemate, ad deletionem uenialis sufficit, qđ lib. arb. se conformet gratiæ, nec est necesse, quod adiuuet. Concedendū ergo aliquos post hanc uitam a ueniali culpa posse purgari.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, qđ frustra post mortem uenia postulatur de eo, quod non corrigitur. Dicendum, quod illud intelligitur de mortali. Vel si fiat uis in hoc, quod dicit, qđ in hac uita non corrigitur, uerum est, uel in se, uel in merito. Quāuis autem non corrigatur aliquđ ueniale cum quo quis transit: non corrigitur (inquam) in se, meruit tamen corrigi: quia qui decedit in charitate, per illam meruit etiam post hunc statum ab his emundari, quæ retardant præmiū charitatis. **AD ILLVD**, quod obiicitur de casu Angelorum, & morte hominum. Dicendum, qđ simile est quātū ad lib. arb. inuertibilitatem, siue quantum ad peccatum mortale, non quantum ad oīa: nam mali Angeli possunt in penis proficere, quamuis non possint a malo resurgere. Per oppositū, ratione boni meriti præteriti boni hoīes possunt a malo eripi: quāuis nō possint in malum labi, quia in bono, in quo moriuntur, sunt cōfirmati. **AD ILLVD**, qđ obiicitur, de Grego. Dicendum, qđ sicut ipsemet subiungit, illud intelligitur quātū ad mortalia, non quantum ad uenialia: quia ipsemet excipit illa. **AD ILLVD**, quod obiicitur, qđ lib. arb. tenet

mediū. Dicendum, qđ falsum est pro statu illo. Est. n. in statu, in quo potest ad ingressum in gloriam disponi per impedimentū remotionem, quāuis non possit mereri. Quoniam ad deletionē uenialis, & ad remissionem reatus peccati sufficit præsentia gratiæ, & pœnæ, cum consonantia lib. arb. & adiutorio meriti præteriti. **AD ILLVD**, quod obiicitur, qđ facilius est labi in malū. Dicendum, qđ uerum est quantum ad lib. arbitrium uertibile, non quantum ad oēm statum animæ. **AD ILLVD**, qđ obiicitur, qđ ablato fomite aufertur ueniale. Dicendum, qđ uerū est quantum ad potestatem peccandi de futuro: non tamen oportet auferri ueniale prius perpetratum: quia non omnis causa introducendi est causa conseruandi: sicut in multis exemplis patet. Destructo enim cultello, non potest infligi plaga: si tamen cultellus destruat, non oportet propter hoc sanari plagam prius inflictam.

QVÆSTIO II.

An in purgatorio sit ignis materialis?

VTRM purgatio illa fiat per ignem materiale, aut per spirituale. Et qđ sit spirituale, uideatur per Glosam super illud 1. Corint. 3. Si cuius opus arserit. Exurit autem illius opus, qđ hic temporalia dilexit: quoniam siue dolore non pereunt, quæ hic eū amore possessa sunt: & August. de Ciuit. Dei exponens illud, dicit. Necesse est, ut tantum urat dolor, quantum hæserat amor: si ergo hoc totum est spirituale: nō uidetur, qđ ille ignis

vid. pl. ra libr. 20. c. 16 Tom. 5. & ser. de anima de. funct. To. 1. pur.

purgatur sit aliud, nisi spirituale quid. **IT E M.** Quod purgatur, & a quo purgatur, & ipsa purgatio est, quid spirituale: ergo videtur, quod illud similiter per quod purgatur: hic autem est ignis purgatorius: ergo &c. **IT E M.** Nihil corporale extrinsecum facit aliquid ad anime iustificationem: ergo nec ad culpam remissionem: sed in purgatorio emundatur anima a culpa: ergo videtur, quod non uratur flamma materiali. **IT E M.** Si anima purgatur per poenam corporalem, cum poena mortis sit superior poenarum: ergo videtur, quod ibi deberet omnino purgari, non igne materiali. **IT E M.** Videtur, quod nulla ad hoc sit necessitas, quod vehementer dolor, & feruens amor per se sine aliquo exteriori sufficiens delere poenam, & culpam: sed statim separata anima cum lib. arb. consonet gratiae, feruet charitas, & anima detestatur quantum potest culpam prius commissam, & hoc generat feruorem, & dolorem: ergo statim deletur omnis culpa.

CONTRA. Sicut dicitur in Glo. super illud. Sic saluus erit, &c. & habetur in litera. Grauior est ille ignis, quam quidquid potest homo pati in hac uita: ergo anime habebunt aliquod afflictium extra: illud autem autem est corporale, aut spirituale: non spirituale: quia tunc uel esset Angelus, uel esset anima, uel Deus, quorum nullum esse potest: ergo necesse est, quod sit corporale. **IT E M.** Nos uidemus, quod recta ordinatione fit, quod anima, quod rebus corporalibus se subiecerat libidinosae, utpote per conuersionem ad bonum commutabile, iustificatur per mate-

rialia, & corporalia sacramenta: ergo pari ratione post hanc uitam purgari debet per afflictua corporalia. **IT E M.** Si anima post mortem purificatur: aut ergo dolore, quod ueniat ex contritione, aut dolore, quod ueniat ex rei amissione, aut dolore, quod ueniat ex exteriori afflictione. Non primo modo: quia non est amplius locus meriti, nec quantum ad contritionem, nec quantum ad alios actus uirtutum. Non secundo modo: quia dolor de hominis amissione est potius sapiens rationem culpae, quam rationem purgationis, quia uenit ex inordinato amore: ergo tertio modo purgatur dolore, qui uenit ex afflictione exteriori: ergo &c. **IT E M.** Si ignis ille esset spiritualis, cum non sit Deus, hoc constat: necesse est, quod in diuersis diuersificetur, & plurificetur: ergo quot essent animae, tot essent ignes purgatorii, & tot purgatoria: si ergo hoc est inconueniens, patet quod non est spiritualis.

RESOLVTIO.

Ignis purgatorius, materialis est, materialiter animas puniens: Nec modum curiose humanus intellectus querat: sibi diuina iustitia occulte sic ordinat.

RESPONDEO. Dicendum, quod Aug. uidetur dubitare, utrum ignis ille sit materialis, an spiritualis, quod cruciabit, uel nunc cruciat animas: non solum de igne purgatorio, sed etiam de igne infernali: in quo diues ille ardebat: non solum super Genes. ad litteram, uerum etiam in Lib. de Ciui. Dei. Vnde & per modum dubitationis dicit in Glo. super illud I. ad Cor. 3. Qui edificat lignum, & foen.

foen. &c. ponens opinionem, dicentium, igne materiali, & corporali animas post hanc uitam purgari, dicit. Non redarguo: quia forsitan uerum est: & hoc ipsum ponitur in litera, & satis uideatur rationabilis sua dubitatio. Diues enim, quod erat in inferno, & cuius lingua urebatur, linguam corporalem non habebat. Et quod portat, lignum, foenum, stipulam, non portat secum haec materialia: sed spiritualia, quae sic nominantur per metaphoram: quare non similiter de igne spirituali metaphoricè competit intelligere? Sed quamuis egregius Doctor Aug. uisus fuerit hic dubitare: alii tamen Doctores nobis auferunt dubitationem: quoniam hoc cognouerunt multiplici ratione, ut Greg. in 4. Dialogo. & Isid. De uarietate creaturarum: & ceteri tenent Doctores temporis nostri ignem purgatorium esse materiale, siue corporalem. Sed qualiter talis ignis agat in animas eas affligendo: hoc magna habet quaestionem, & infra inquiretur de penis animarum. Qualiter autem agat purgando, diuersitas est inter Doctores. Quidam enim dicere uoluerunt, quod propter uim punitiua data est igni uis spiritualis purgatiua, ratione cuius purgat a ueniali macula, uel etiam a peccati scoria, sicut sacramenta habent uim satisfaciendi sibi datam. Sed illud non oportet ponere, si quod ultra punitiorem habeat uim nouam: cum multas animas dicat Gregorius purgari per diuersa loca: & talis culpae mundificatio proprie fit ab ipsa gratia. Et ideo est aliorum positio (ut uidetur)

magis recta, quod ille ignis per eandem naturam & punit, & purgat: quoniam puniendo iuuat gratiam, & gratia habens adiutorium poenae, & consonantiam uoluntatis nostrae: (quae quamuis non sit adiutrix, non tamen impedit) est potens purgare culpam, & peccati scoriam, ita ut purgatio talis sit a gratia, lib. arbitri. consonante, etiam exteriori poena adiuuante secundum conformitatem ad remissionem uenialium, quae fit in hac uita. Si tamen quaeras, quomodo poena adiuuat gratiam ad delendum, siue purgandum maculam. Dicendum, quod hoc facit diuina iustitia. Vel etiam per eum modum potest intelligi: per quem dicitur, quod infirmitas grauis sobriam facit animam, id est: uirtus hoc facit quodammodo adiuta per poenam. Si autem quaeras, utrum statim cum gratia habet illud adiutorium, culpam delet, & purget scoriam. Dicitur potest, quod utrumque est satis probabile, uel quod statim uigoretur gratia, ut uenialem culpam delet, cum a poena est adiuta, & deinceps punitur pro obligatione. Vel potest dici quod poena magis, & magis disponat: & postmodum ex quo disposuit, sufficienter gratia ipsa in instanti delet culpam, si qua est. Quod cumque horum dicatur, non uidetur de facili improbari posse. Concedendum igitur ignem illum materiale esse, siue corporalem.

AD ILLUD ergo, quod obicit de Glo. & de Aug. Dicendum, quod Aug. non negat, quin ille ignis materialis

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

An alius alio citius liberetur in purgatorio?

QUONIAM SEQVENS quantum ad tertium articulum queritur de liberatione a purgatorio. Et circa hoc queruntur duo. Primum queritur, utrum unus liberetur ante alium. Secundum, utrum aliquis euolet ante extremum iudicium.

terialis sit, qui animas purgabit: sed exponit hoc de spiritali posse intelligi, tamen ipse Augustinus satis in sermonibus suis de purgatorio loquens, innuit ignem materiale esse, sicut ignis inferni. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod spiritalis est purgatio. Dicendum, quod uerum est: & ideo effectiue, siue formaliter est per quid spirituale, scilicet per gratiam: sed tamen quia anima peccauit cum carne, & peccato carnem sibi preposuit, & ita corpus preposuit spiritui, diuina iustitia decreuit etiam in purgatione rei corporali ipsam subiacere. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod non iustificat corporale extrinsecum. Dicendum, quod uerum est per se: tamen exterior punitio excitat, & adiuuat interiorem gratiam, ut possit perducere ad iustificationem perfectam. **AD ILLVD**, quod obiicitur de poena mortis. Dicendum, quod ipsa poena mortis est debitum originalis peccati: nec est ordinata ad anime purgationem, nisi uoluntarie suscipiatur, cum quis potest euadere, ut in martyribus; uel etiam sustineatur uoluntarie cum ab alio infligitur: sed poena purgatorii ad hoc est. **AD ILLVD**, quod obiicitur de dolore, & amore. Dicendum, quod illi sunt motus uoluntarii: & ideo non oportet, quod sint in summo in anima iam exuta. Preterea, iam per se non sufficiunt, cum non restet amplius merendi spaciū: & ideo necesse est exterius adhiberi ignem purgatorium: sicut paruulis, qui non possunt per se mereri, subuenit baptismatis sacram.

QUOD unus liberetur ante alium ostenditur. Primum per illud, quod dicit Apostolus I. ad Corin. iii. Qui edificat lignum, foenum, stipulam, &c. sed facilius. & citius consumitur stipula, quam lignum: ergo cum aliquis ferat stipulam, aliquis ferat lignum, uideatur quod citius liberetur unus, quam alius. **ITEM**. In litera habetur, & est uerbum Aug. in Enchi. Post hanc uitam incredibile non est, nonnullos fideles per ignem purgatorium quantum magis minus uel bona pereuntia dilexerunt, tanto citius, tardiusque saluari. **ITEM**. In foro poenitentiae grauiori culpe respondet grauior poena non solum quantum ad intentionem, sed et quantum ad durationem: ut patet inspicienti canones, in quibus poenitentiae taxantur. Si ergo iudicium ecclesie rectum conforme est diuino iudicio, patet &c. **ITEM**. Per peccatum meruit anima non solum in igne cremari: sed etiam a Dei uisione priuari: ergo utroque modo debet temporaliter puniri: ergo qui grauius peccauit, non solum acerbius puniri, uerum etiam diutius debet

a Dei

a Dei uisione separari: ergo tardius purgari.

CONTRA. Quantumcunque merita sint inaequalia, tam in celo, quam in inferno sunt premia, & supplicia aequaliter durantia: ergo pariter, ut uidetur, debet esse in poena purgatoria. **ITEM**. Secundum quod intensior est culpa, intensior ei redditur poena: sed quantum potest minor poena super minorem culpam, tantum potest maior super maiorem: ergo quam cito liberatur in purgatorio paruus peccator per paruam poenam, tam cito liberatur magnus peccator per magnam poenam. **ITEM**. Si alius citius alio liberatur aut ratione maioris charitatis, aut ratione minoris reatus. Ratione maioris charitatis non uidetur; quia charitas est tanto maior, quanto anima est Deo similibior: & quanto Deo est similibior, tanto statui gloriae uicinior: ergo tanto citius curatur, & purgatur, & in caelum fertur. Sed quod ratione minoris reatus, uidetur; quia anima non est obligata nisi ad soluendum, quod traxit ex hac uita: sed quanto debitum est minus, tanto citius soluitur: ergo uidetur quod talis citius purgetur, & in caelum feratur.

RESOLVTIO.

Qui grauius tardius, & qui Leuius citius.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut dicit Aug. expressè in litera, in illo igne citius purgatur unus, quam alius. Qui enim diutius in peccato permansit, dignum est ut diutius sustineat poenam. Rursus. Qui grauius offendit, dignum est ut puniatur poena acerbiori, & dilatione patriae

longiori, diuina hoc iustitia faciētes; quae oibus decētissime reddit stipendia meritorum.

AD ILLVD, quod obiicitur, in contrarium de aequalitate durationis in caelo. Dicendum quod non est simile: quia in inferno poena aeterna infligitur; & aeterno non est maius, & minus ex parte post, siue ex parte ea, qua est aeternum. Similiter in caelo premium aeternum datur: in purgatorio uero sola poena temporalis infligitur; & in hac est diutius, & breuius. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod poena grauis eque cito delet grauem &c. Dicendum, quod uerum esset, si omnino poena intenditur, secundum quod intenditur culpa: sed diuina dispensatio sic ordinat, ut non omnino intendatur quantum ad acerbicatem propter magnam difficultatem, siue etiam quia uult utroque modo punire: & ita ut maior accerbitas, & diurnitas recompenset, si quod in altero deficiebat. **AD ILLVD**, quod queritur, quod citius purgatur. Dicendum, quod ille, qui minorem habet reatum: quoniam locus purgatorius non est debitus nisi ratione reatus, uel alicuius culpae. Et si tu obiicias, quod charitas maior debet facere citius euolare. Dicendum, quod charitas maior auget gloriam intensiue: secundum autem durationem non. Unde si duo innocentes inaequalis charitatis simul morerentur, simul euolarent: non tamen equaliter beati essent. Quod ergo obiicitur, quod est similibior statui gloriae. Dicendum, quod uerum est ratione ordinationis ad bonum; sed non magis

quano

quantū ad liberationem a malo: & uelocior purgatio respicit ereptionē a malo directe, nō habilitationem ad bonum.

QVÆSTIO II.

An sancti ante iudicium euolent in cœlum?

VTRVM aliquis sanctorū euolet in cœlum ante iudicium. Et q̄ non uir. Heb. 11. Apostolus loquens de uiris sanctis, & fidelibus dicit. Hi omnes non acceperunt repromissiones, Deo pro nobis aliquid melius prouidente, ne sine nobis consummarentur: ergo si sancti priores non debuerunt consummari sine aliis sanctis Apostolis, cum utque ad diē iudicii crescat numerus sanctorum, patet q̄ unus nō euolet ante alium. **IT E M.** Matt. 25. Statuet agnos a dextris, hœdos autē a sinistris: & dicet his, q̄ erunt a dextris. Venite benedicti patris mei percipite regnum: ergo uideatur quod non sint ante illud iudicium gloriam percepturi. Si. n. primo percepissent, non diceret dominus. Percipite regnum. Item nullius possessio, quę habetur per sententiam, obtinetur ante lationem sententię: sed uitę æternę possessio habetur per sententiam: ergo cū sententia detur in die iudicii, uideatur quod ante diem iudicii non euolet aliqua anima in cœlū. **IT E M.** Magnifici regis eo modo est stipendia elargiri, per quē modū eius magnificentię magis declaratur; sed hoc est p̄cipue, dum fit curia una ex multitudinē: ergo uir quod dominus reseruet gloriam æternam, ut eam simul omnibus conferat: **IT E M.** Anima peccauit in carne:

ergo uir q̄ in carne debeat puniri: ergo nunquam perfectē purgatur, nec puniē quousque resumat corpus, in quo purgatur; sed ante perfectam purgationem non euolat anima in cœlū: ergo nō ante diē iudicii. **IT E M.** Corpora non glorificabuntur ante diem iudicii quantumcūque sit sanctus, qui moritur: ergo pari ratione nec animę.

CONTRA. Luc. 23. Dixit dominus latroni. Hodie mecū eris in paradiso: ergo anima latronis fuit cum Christo. Sed cōstat, q̄ Christus postmodum nō abstulit, qđ prius promisit: ergo semp̄ post fuit cum Christo: sed Christus ascendit in cœlū: ergo anima latronis ascendit: ergo pari rōne alię sanctę aię. **IT E M.** Phil. 1. Cupio dissolui: & esse cum Christo, ita dicebat Apostolus. Sed cōstat, q̄ desideriu suū nō erat cassum: ergo statim post dissolutionē fuit cū X̄po. **IT E M.** Apoc. 6. Datae sunt illis singulę stolę; sed nō est stola nisi gloria aię, & stola corporis: ergo &c. **IT E M.** Caritas ē pondus sufficiēter inclinās, & sursū eleuās: ergo si nō sit retardās, statim p̄ charitatem aiā sursū euolat: sed q̄ purgatur in purgatorio, post purgationē nō hēt aliqđ retardans: ergo statim euolat. **IT E M.** Differre mercedē mercenarii, facit p̄ iudiciū iustitię; sed Deus ē sūme iustus: ergo statim quando inuenit hominē dispositū, statim retribuit. **IT E M.** Spes, q̄ differtur, affligit aiām: si ergo differtur p̄m̄ium sanctorum usque ad iudiciū, uideatur quod sint in cōtinua afflictione, & gemitū & expectatione: ergo si Deus tantū differt, uideatur

detur q̄ ipse sit crudelissimus.

RESOLVTIO.

Si nullius debitores sunt: acti; si sufficienter dispositi inueniuntur: qui sit, ut nō statim euolēt ad gloriā?
R E S P. Dicendum, q̄ aliq̄ stulti circa hoc errāt, dicētes aiās non esse glorificandas ante diem iudicii: sed potius expectare usque ad extremū diē iudicii. Hos stultos dixi, qm̄ talis error nec fulcimētū hēt ab auctoritate, nec ab efficaci rōne, nec habuit ista positio aliquē magnū auctorem, nec defensorē; sed imponitur q̄buslā Græcis. Vt tñ pro isto errore facere Glof. q̄ est super psal. Noli emulari, super illo uersu eiusdē psalmi. Et adhuc pusillū &c. ubi dicit Aug. Post istā uitā nondū eris, ubi erūt sancti, q̄bus dicit, &c. Sed in illa requie poteris esse, ubi erat Lazarus cū Abraam: Vbi expressē innuere uir, q̄ iusti q̄ moriuntur, nō statim sunt, ubi erunt post iudiciū; sed in illa requie, ubi erat Lazarus cū Abraam. Sed sicut patet in ipsa Glo. ex cōsequētibus, istud dictū est quantum ad stolā corporis, nō quantum ad gloriā, uel locum, Certum n. est, quod X̄ps expoliavit principatus & potestates tenebrarū, ac per hoc cōstat sanctos, qui in limbo erant, ad cœlū cum Christo sublimatos: ac per hoc & omnes iustos qui non habent reatum p̄c̄næ. **AD ILLVD,** ergo qđ obr̄, q̄ nō acceperūt repromissiones. Dicēdū, q̄ Apostolus uocat consumptionē quantum ad illius superne ciuitatis impletionē, post quā nullus intrabit. Vel dicendum, qđ Apostolus intelligit quantum ad tēpus gratię, qđ conseruauit

usque ad nos: ut nos facti participes gratię in abundātia, participes et fieremus & glorię. **AD ILLVD,** quod obr̄, q̄ statuet agnos &c. Dicendū, q̄ iudicium istud erit quantum ad consummatā glorificationem suscipiendā in anima, & in carne, quam nondum habent mortui, quamuis animę sint beatę in cœlo. **AD ILLVD,** quod obiicitur de sententia. Dicendum, qđ sicut dupliciter contingit regnum obtinere. i. integre, & perfectē, siue in toto, & alio modo secundum aiām siue in parte: sic dupliciter ē iudiciū, siue etiam dupliciter sententia. Nam sicut homo glorificatur secundum partē; ita particulariter iudicatur, & de eo sententia profertur, quando anima de corpore egreditur. Iudicium autē uniuersale & sententia erit, quando homo erit glorificandus totaliter: & tunc consummabitur curia cœlestis, & sic duplex iudicium competit duplici modo possidendi gloriam. Et duplex modus competit duobus, scilicet diuinę magnificentię, & nostre indigentię. Propter nostrā indigentiam tollegendam: statim quando anima est apta, sublimatur ad gloriā: quia frustra expectaret, cum non possit amplius mereri. Propter diuinam magnificentiam ostendendam reseruetur generalis, & uniuersalis resurrectio corporum in fine sæculorū. Et sic in nullo præiudicatur cōmodo nostro, dum aiā assumitur in gloriam: in nullo diuinę glorię, dum in fine fiet in re assumptione corporum totum, qđ fieret si gloria differret ab animabus. **ET PER HOC PATET**

rent illa tria, scilicet de possessio- scitatione. De qua quare differa-
ne per sententiam, de Dei magni tur, suo loco habetur infra.
ficatione, & de corporum resu-

DISTINCTIO VIGESIMA PRIMA.
PARS SECUNDA.

De confessione quantum ad utilitatem ex parte finis: iux-
ta ordinem, superius in Dist. Decima septi-
ma statutum.

Post hac considerandum est, quid pro-
fit confessio illa, ubi singula peccata, quæ quisque fecit, non ex-
primuntur. Sanè dici potest, quod omnia crimina
lia semel saltem oportet in confessione exprimi,
nisi aliqua a mente exciderint. Sed quia nemo delicta intel-
ligit omnia, generaliter saltem ea confiteri, quorum memo-
riam habes: & sic nihil celasti de sceleribus tuis. Venialia
uerò, ut ait Aug. quia innumerabilia sunt, sufficit generali-
ter confiteri, nisi aliqua sint frequenter iterata: perfectius
est tamen etiam illa exprimere si uales. Ideoque quotidie ge-
neraliter fit confessio in ecclesia, pro uenialibus. s. peccatis,
quæ quotidie admittimus, et pro illis mortiferis, quorum noti-
tiam non habemus. Vnde Aug. ueritatem dicit Deo pœni-
tens, quando nihil illi de commissis sceleribus celat: non
quod & si uoluntatem celauerit, Deus ignoret: sed uerita-
tem sibi dici uult ab eo, ut ueniam consequatur. Si uerò mē-
te aliqua exciderint, cōfiteatur ueritatem Deo, cum genera-
liter dixerit. Deus qui nosti occulta cordis, & opera mea
& delicta a te non sunt abscondita, quibus ueniam lar-
giaris precor: & hæc est ueritas confitentis, quam diligit
Deus. Vnde Psal. Ecce enim ueritatem dilexisti. Hic insinua-
tur quod generalis confessio etiam mortalia delet, quorum
intelligentia non habetur.

In quin-
ta respō-
sione cō-
travela-
gianos.

Ps. 68.

Ps. 50.

De uer-
bis A-
postoli.
Ser. 29
in 10. 10

Nemo confiteatur peccata, quæ non fecit.
Sicut autem pœnitens celare non debet peccatum suum;
quia superbia est: ita nec humilitatis causa fateri se reum
illius, quod se non commisisse noscit: quia incauta est talis
humilitas, & peccatorem constituit. Vnde Aug. Cum hu-
militatis causa mentiris, si non eras peccator antequam

men.

mentireris, mentiendo efficeris quod uitaras: quia ueritas
in te non est, nisi ita te dixeris peccatorem, ut etiam esse co-
gnoscas. Veritas autem ipsa est, ut quod es, dicas. Nam quo-
modo est ueritas, ubi regnat falsitas?

Pœna reuelantium confessionem.

Caueat autem sacerdos, ne peccata confitentium alijs pro-
dat: alioquin deponatur. Vnde Grego. Sacerdos ante omnia
caueat, ne de his quæ ei confitentur peccata, alicui recitet,
non propinquis, non extraneis: nec (quod absit) pro aliquo
scandalo. Nam si hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus
uitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat. Quod uerò di-
ctum est, ut pœnitens eligat sacerdotem scientem ligare &
soluere, uidetur contrarium ei, quod in canonibus reperi-
tur, ut nemo scilicet alterius parochianum iudicare præsu-
mat. Sed aliud est fauore uel odio proprium sacerdotem con-
ternere, quod canones prohibent: aliud cæcum uitare, quod
Urbanus facere monet: ne si cæcus cæcum ducat, ambo in
foueam cadant. Ait enim Urbanus secundus, Placuit ut
nulli sacerdotum deinceps liceat quemlibet commissum al-
teri sacerdoti ad pœnitentiam suscipere sine eius consensu,
cui se prius commisit, nisi pro ignorantia illius, cui prius
consensus est. Qui uerò contra hoc facere tentauerit, gra-
dus sui periculo subiacebit.

De pœ.
d. 5. ca.
Sacer-
dos.

16. q. c.
Ad mī-
nus pa-
ra. Ecc.
in hoc
9. q. 2.
quasi p-
totum.
Matt.
15. ibi
dem.

SUPRA egit Magister
de confessionis ne-
cessitate a parte cōfi-
tentis, & possibilita-
te a parte absoluētis, & opportu-
nitate a parte temporis: hic agit
de utilitate a parte finis: & habet
hæc pars duas. In prima ostēdit,
quæ cōfessio sit utilis, scilicet cō-
fessio uera & humilis. In secūda
ostendit, quantum confessionis
contemptus obsit infra Dis. 22.
Cumque multis auctoritatibus su-
pra sit assertum.) Prima in duas
diuiditur. In prima determinat,
quæ sunt attendenda in confes-
sione ex parte confitentis. In se-

cūda, quæ ex parte audientis.
ibi. Caueat autem sacerdos, &c.)
Prima pars duas continet. In pri-
ma ostendit, quod confessio nō
debet esse diminuta. In secun-
da parte, quod non debet esse sit-
perflua. ibi. Sicut autem pœnitens
celare non, &c.) Similiter secun-
da, in qua determinat ex parte sa-
cerdotis, qd obseruandum sit,
duo continet. Primū est ut cōfes-
sa teneat secreta. Secundū uerò,
ut nō absoluat alterius parochia-
nū: & hoc ibi tangitur. Quæ uerò
dictum est. Et ita principaliter
duo tãguntur. s. qd confessio in-
tegra debet esse, & secreta.

Quia

Dub. 1.

Via omnia criminalia, &c.) Vt hoc falsum; quia ad hoc quod contritio valeat, non oportet sigillatim conteri de quolibet, immo iustificatur in contritione de omnibus; ergo pari ratione videtur de confessione. Respon. Dicendum, quod non est simile; quia contritio est in conspectu Dei, qui uno aspectu videt omnia; sed confessio est in conspectu hominis, qui non potest plene noscere morbum, nisi audiendo mortalia singula. Et iterum. Confessio fit ad erubescendum, contritio vero ad peccati detestationem per iustitiam. Detestatio autem intenditur in collectione multorum malorum; sed erubescencia in expiatione singulorum.

Dub. 2.

Venialia, &c.) Videtur non bene dicere: quia iteratio non trahit in aliud genus; ergo quantumcumque iteretur, venialia sunt: ergo sufficit illa generaliter confiteri, sicut & alia. Respon. Dicendum, quod consuetudo frequenter ducit in libidinem, & contemptum: ideo propter dubium, & vitandum periculum, quando timetur probabiliter aliquid horum esse veniale peccatum, confitendum est, & sufficit stare in generalitate: nec oportet ad singula descendere: si tamen velit descendere, laudabile est valde, & utile, & per necessarium uolenti ascendere ad perfectionem.

Dub. 3.

Nec humilitatis causa fateri, &c.) Videtur contrarium dicere Aug. in lib. confessionum, ubi dicit sic. Si quis a me, utrum iustus sim. Respondeo, quod non: sed constat quod Aug. iustus erat, & hoc ex humilitate dicebat, &

bene, & meritorie. Respon. Dicendum, quod fateri se reum, uel iniustum est dupliciter. Aut putatus est iniustitia: sic simpliciter priuat iustitiam: & hoc modo non debet se quis fateri reum, nisi habeat mortalis conscientiam. Alio modo est fateri se reum, & iniustum, prout reatus priuat iustitiam perfectione: & secundum hoc omnis homo potest se iniustum fateri, secundum illud Isa. lxiii. Vt pannus me struatur uniuersae iustitiae uestrae. Nec iustificatur homo comparatus Deo secundum, quod dicit Iob; & hoc modo Aug. dicebat se non esse iustum. Et nota quod confessio debito modo facta debet habere. xvi. conditiones: unde uersus. *Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis. Et frequens, nuda, discreta, libens, uerecunda. Integra, secreta, lachrymabilis, accelerata. Fortis, & accusans, & sit parere parata.* Sufficientia autem, & numerus harum conditionum potest accipi sic. Quaedam sunt conditiones, quae sunt, & debent esse in confessione secundum sui rectam quantitatem. Quaedam secundum rectum ordinem, & societatem. Quaedam secundum rectam qualitatem, & secundum rectam quantitatem. Et hoc tripliciter. Aut quantum ad integritatem, aut quantum ad numerositatem, aut quantum ad diurnitatem: & sic sunt tres conditiones. scilicet quod sit integra, frequens, & accelerata. Si quantum ad associationem, sic debet habere duarum societatem partium. scilicet contritionis, & satisfactionis: quantum ad contritionem sit lacrymabilis, quantum ad satisfactionem sit parere parata. Vel quantum ad utrumque; &

sic

sic fortis. Quantum ad qualitatem aut ipsius confitentis, aut confessionis. Si confitentis, sic sunt quinque conditiones: secundum uim rationalem est simplex: secundum concupiscibilem debet esse libens, secundum irascibilem humilis, in sermone fidelis, & in signo uerecunda: & sic sunt quinque. Si in se consideretur, sic debet esse pura, ut nihil intermiscat: debet esse nuda, ut nihil celatum teneat: quantum ad circumstantias debet esse discreta, ut nihil addat: debet esse secreta, ut aliis non noceat: debet esse accusatoria, ut seipsum puniat. Et sic sunt tres ex parte qualitatis, tres ratione adiuncti, quinque ratione subiecti, & quinque ratione sui: & sic in uniuerso sunt. xvi.

Dub. 7.

Sed aliud est fauore &c.] Videtur hic male soluere, quia ex hac solutione quilibet, cui uult posset confiteri, dummodo non contemnat proprium sacerdotem. Sed contrarium habetur in Decretali, ubi dicitur, quod si ex causa uult accedere ad alium, peccat primo, & obtineat licentiam, quia aliter non poterit soluere, uel ligare. Respon. Dicendum, quod illud uerbum Augustini intelligitur quantum ad electionem sacerdotis, antequam subditus alicui se subiciat, & curam anime committat: sed uerbum Urbani post commissionem: ex tunc enim tenetur ei confiteri, nec debet alii nisi petat licentiam. Tamen in quinque casibus habetur licentia petita pro obicita. Primus est, si sit uagabundus. Secundus est, si renouauit domicilium. Tertius, si peccauit, uel offendit in aliena parochia. Quartus pro

pter sacerdotis ignorantiam, uel malitiam, quia est reuelator confessionis, uel sollicitator ad malum. Ultimus est in casu necessitatis, ut si sit in articulo mortis, uel debeat intrare iustum bellum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An liceat peccatum aliquod in confessione omitt. re.

Intelligentiam huius partis secundum duo, quae tanguntur in littera, duo principaliter quaeruntur. Primo quaeritur de confessione quantum ad modum. Secundum uero quaeritur de confessione quantum ad sigillum. Circa primum quaeruntur tria. Primo quaeritur utrum liceat aliquod peccatum in confessione omitt. re. Secundo, utrum liceat addere. Tercio, utrum liceat aliena peccata referre.

*Q*UOD non liceat de confitendis omitt. re, ostenditur. Primo, auctoritate Augustini in libro de penitentia. Caueat, ne uerecundus ductus, diuidat apud se confessionem, ut diuersis diuersis uelit manifestare: quod est se laudare, & ad hypocrisim tendere, & semper uenia carere, ad quam per frustra sperat peruenire. I T E M. Ratione ostenditur sic. Confessio ordinatur ad peccati cognitionem, & numquam recognoscit agnitionem tardienter, cui solent peccatum unum nunciare, cum homo multis ageret, sicut patet in medicinali: ergo non sufficienter peccatum dicitur, qui

non dicit uni sacerdoti peccata omnia, quæ commisit.

ITEM. Confessio est ad peccatoris accusationem: sed cum peccator se accusat de tribus peccatis, & fecit decem, hoc ipso præterdit sacerdoti se non peccasse nisi ter: sed hoc est falsitas, & hypocrisis manifesta: ergo &c.

ITEM. Cōfessio fit p̄p absolutio nē: absolutio at̄ sacerdotis signū ē diuinæ absolutionis: sed Deus nūquam absoluit ab una culpa, quin absoluat ab oī culpa mortali: ergo absolutio sacerdotis, aut nulla est, aut est ab oī culpa: sed non meretur absolui a sacerdote peccator, q̄ celat ei peccatum: ergo nulla est absolutio, nisi confiteat̄ sacerdoti unōiā, a quibus indiget absolui.

CONTRA. Omnes sacerdotes tenent locū unius. s. Christi: ergo idem est cōfiteri diuersis, quod confiteri uni: ergo tantum ualet si peccator diuisim diuersis confiteatur oīa, quātum si oīa cōfiteatur uni. ITEM. Cōfessio est in remedium: ergo nō debet fieri in scandalum: sed possibile est quod pœnitens confiteatur proprio sacerdoti aliquā peccatū, quod scandalizabit eū, utpotē si cognata sacerdotis fuerit eius adultera: ergo uidetur quod possit peccatum hoc reseruare, & alia sibi dicere, & ita cōfessionem dimidiare. ITEM. Aliquis confessus est uni. x. & commisit xii. & oblitus duorū post recordatur, non habens copiam sacerdotis, iste fuit legitimē cōfessus de. x. ergo si nō debet bis puniri pro eodem, sufficit nunc cōfiteri duo: ergo uidetur quod confessio possit dimidiari.

ITEM. Sufficit si quis confiteatur sacerdoti proprio illud, a quo potest absoluere: sed possibile est quod aliquis habeat casum, uel peccatum, a quo non potest absoluere nisi superior: ergo sufficit quod minora confiteatur uni, & peccatum illud confiteatur maiori: ergo uidetur quod confessio possit dimidiari.

RESOLVTIO.

Quidquid sit de uenialibus; mortale aliquod careat, ne subtrahatur peccator.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ in uenialibus non est uis: sicut enim non est necesse ea confiteri, sic nō est necesse ea simul, & oīa integrē cōfiteri. Sed de mortalibus dicitur, q̄ necesse est oīa confiteri uni sacerdoti, omnia (inquam) quorum est memor, & de quibus non fuit alias legitimē confessus. Et tunc uoco legitimē confessum, quando nihil interuenit quod absolutionem sacerdotis irritam faceret: quod est in quatuor casibus, & duo sunt a parte absoluentis. Vnus si non sciat, alter si nō possit. Vnus contra clauem scientiæ, alter contra clauem potentie. Duo a parte cōfiteētis. Vnus si fictē confiteatur: alter si post confessionem satisfactionē contemnēs, eius obliuiscatur. Si autem legitimē confessus est, non oportet iterare nisi in uniuersali: si uerō non oportet quod omnia dicat, pro eo quod sacerdos absoluit ab omni culpa, aut nulla est absolutio. Nullus autem sacerdos intendit absoluere pœnitentem ab eo, quod sibi celat: ad hoc ergo quod confessio sit integra, necesse est quod oīa quæ

quæ simul habet in conscientia, de quibus tenetur confiteri uni sacerdoti, dicat: alioquin (sicut expressē dicit Augusti.) probatur confessio ficta.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod omnes sacerdotes tenent locum unius, scilicet Christi. Dicendum, quod uerum est: sed ita tenent locum unius, q̄ non simul omnes, sed quilibet per se: & ideo qui uult confiteri sacerdoti tamquā Christo, si rectē confiteatur, necesse est q̄ omnia dicat uni: quod si aliqd celat uni, quāuis dicat alii, quantum est in se, mediatori celauit, & ita Christo. AD ILLVD, quod obiicitur de scandalo sacerdotis. Dicendum, quod ubi timetur scandalum, non est confessio dimidianda, sed licentia petenda: & si nō datur, superior est ad eandem, uel alius qui habeat eius auctoritatem, nam in tali casu licentiā petere est obtinere. AD ILLVD, quod obiicitur de eo, qui per obliuionem omisit decem confiteri. Dicendum, quod sanum consilium est, quod totum diceret, sicut in præcedentibus tactum est: tamen non credo quod teneatur dicere nisi in generali: nisi fortē aliquis prædictorum casuum interuenisset. Nam aliud dicere, est uiam confessionis, & salutis multis auferre, cum multi confiteantur aliquādo aliquod peccatum enorme, quod deinceps uix alii sacerdoti dicerent. Nec auctoritates sanctorum hoc cōpellunt dicere, quia hoc nō est confessionem diuidere: prima enim fuit integra, & secunda similiter: quia non oportet hunc

de aliis habere remorsum nouum, nec nouā absolutionem: similiter iudicandum est de recidiuo. AD ILLVD, quod obiicitur de recurso ad superiorem. Dicendum, quod aut recurrit propter absolutionem a culpa, aut pœna propter excommunicationem, uel irregularitatem. Si propter absolutionem a pœna, uel pœnali uinculo, sufficit quod confiteatur illud solum. Si propter absolutionem a culpa, si superior non remittit ad proprium confessorem, sanum consilium est, si non habet causam excusantem nisi solum erubescitiam, uel opinionem falsam: quod omnia, de quibus habet remorsum, ipsi dicat, & pro omnibus illis generalem absolutionem, & pœnitentiam suscipiat. Si autem aliquam excusationem habet probabilem, ratione cuius magis uult confiteri alteri, tenetur totum inferiori reuelare, & peccatum illud quod superiori est confessus, & cetera alia: & sic non erit cōfessio diuisa, & ille ex tūc poterit ab omnibus absoluere. Quoniam si aliqua peccata absolutioni superiorum reseruantur, in quibus minores sacerdotes cum eis nō communicant: hoc magis factū est propter taxationem pœnæ, quam tali peccato superior debet sapienter infligere, siue iniungere pro culpa, quā pro alio, scilicet absolutione a tali peccato, seu culpa. Et ideo si talem culpam confessus est, & pœnam pro ea a superiore suscepit, potest illam cum aliis inferiori integrē confiteri, & ille absoluerum ab omni culpa: ita dum

taxat, ut ille faciat penitentiam, a superiore sibi iniunctam. Et si tu obiicias, quod iste qui adit superiorem, & unicum tantum, uel duo, aliis tacitis, confitetur, uidetur esse hypocrita, & se laudare. Dicendum, quod uerū est si innueret se sibi generaliter confiteri: tunc enim uidetur ipsum alia crimina non habere, sed dū ostendit se specialiter pro illo unico aduenisse, & alium confessorē pro minoribus habere (& hoc acceptat superior) nulla est ibi deceptio, quamuis totum dicere sit maior perfectio.

QVÆSTIO II.

An liceat in confessione quidpiam addere?

VTRVM liceat aliquid in confessione addere. Et quod non, uidetur, quia Augustinus dicit in libro de penitentia. & habetur in littera. Cum humilitatis causa mentiris, si non eras peccator, antequam mentireris, mentiendo efficeris quod uitaras. Si ergo aliquis causa humilitatis accusat se amplius, quam meruit, uidetur ex hoc culpam incurrere. **ITEM.** Iniquus testis est, qui accusat alium in eo, in quo non est culpabilis, quantumcunque faciat bona intentione: sed homo in confessione contra se testificatur: ergo si se accusat in eo, in quo non peccauit: uidetur quod iniquè agat. **ITEM.** Nihil obiciendum est in iudicio manifesto, quod non possit manifestè probari: ergo pari ratione nihil imponendum est in iudicio penitentiali, quod non possit per te stem rectum probari: testis autem est conscientia: ergo nihil dicendum est, nisi de quo accu-

sat conscientia: ergo &c. **ITEM.** Confessio est ad dirigendum medicum spiritualem: sicut cognitio carnalis infirmitatis est ad dirigendum medicum carnalē: sed ille facit errare medicum, quod dicit se habere morbum, quem non habet: sicut qui dicit se non habere, quem habet: ergo sicut peccat ille qui dimittit, ita & ille qui addit.

CONTRA. Gregorius Bonarum mentium est ibi culpam agnoscere, ubi culpa non est: ergo si potest, & debet se homo accusare, secundum quod agnoscit se, & bona mens potest se magis culpabilem reputare, quam sit secundum ueritatē, uidetur quod magis possit se accusare, quam sit in re. **ITEM.** Qui conteritur, plus quam meruit, & satisfacit puniendo se ultra, quam meruit: iuste, & laudabiliter, & benefacit: ergo pari ratione qui se accusat ultra quam peccauit, bene facit. **ITEM.** Confessio est ad humiliationem confitentis, & hoc per accusationem: sed nemo potest se nimis humiliare, etiā si se subiiciat omnibus propter Deum: ergo pari ratione nemo potest se nimis accusare. **ITEM.** Ponatur quod aliquod peccatum commisit quis, de quo dubitat utrum sit mortale, uel ueniale: quæro, qualiter debeat illud confiteri: & uidetur quod sicut mortale, quia in dubiis securior pars est eligenda: alioquin si sicut ueniale confitetur, discrimini se committit: sed possibile est quod istud peccatū non sit nisi ueniale: ergo potest ueniale confiteri ut mortale: ergo ad confessionē addere ad se accusandū.

R E.

RESOLVTIO.

Nihil ultra testimonium conscientie addatur: nisi in grauiorem sui accusationem fiat ex nimia humilitate.

RESPONDEO. Ad prædictorū intelligentiam prenotandū est, quod differt mentiri, & falsum dicere. Mentiri enim est: quando aliud exprimit uox, quod sentiat mens, et si per uocem uerum dicatur in re. Falsum dicere est, quando uox discordat a re significata. Mentiri quodē, quia semper importat abusum signi, & obligationem hominis quantum ad uim intellectiuam, & exteriorē; inter quas est discordia, semper malū est: & ita secundum se malū, quod nulla potest bona circumstantia uestiri, ut bene fiat: sicut dicit Augustinus in libro contra mendacium. Falsum uerò dici potest frequenter meritorie, cum mens decipitur: & ita credit esse, ut loquitur: sicut dixit Apostolus se in Hispaniā profecturū. Si ergo tu quæras, utrum liceat addere ad confessionem. Respondendum est: quod aut tu loqueris quantum ad testificationem conscientie: aut quantum ad conformitatem ueritatis in re. Si quantum ad conscientiam, ut conscientia minus accuset, & uox amplius: sic est peccatum, & mendacium, & perditur confessio meritū; in qua debet esse uerbum uerax, secundum illud Ecclesiastici. Ante omnia uerbum uerax præcedat te. Verbum uerax est, quando id exprimit lingua, quod sentit conscientia. Si autem intelligas de additione quantum ad rei ueritatem, ita quod conscientia non discordat a lingua. Dicendum tunc, quod

talis additio potest esse meritoria. Qui enim in paruīs se credit grauius offendisse, & sic confitetur quasi grauius offenderit, multū absque dubio proficit.

RATIONES igitur ad primā partem, procedentes concludunt, quod non potest, nec debet addere ultra testimonium conscientie. **RATIONES** ad secundā partem procedunt secundum quod in additione lingua consonat cum conscientia: & sic licet addere: quia nullam fit ueritati præiudicium, dum simul iungitur ueritas mentis, & oris præ humilitate cordis: & sic intelligitur illud Gregorius Bonarum mentium, &c. **SIMILITER** & sequens de contritione, & punitione, & additione. Posset tamen dici, quod non est simile de contritione, & punitione, & de confessione: quoniam confessio est actus ueritatis, & contra hunc non potest aliquis dicere aliquid, quod non sit falsum, & in præiudiciū ueritatis: non sic est de punitione, quia iuste potest aliquis sustinere penam, quam non meruit, et propter gloriam Dei, uel propter salutem proximi, uel in ampliore profectum sui: & hoc est abundantis iustitiæ. Veritas uerò non debet nec deficere, nec superabundare, quia est rectitudo intellectus: & hæc rectitudo est induisibilis: sed rectitudo uoluntatis habet latitudinem, ideo plus & minus factū est iustum: sed non plus & minus dictū est uerum, nisi dicatur uerius, quod est durabilius, ut necessarium, & perpetuū, quod cōtingens, & momentaneū. **AD ILLUD**, quod obicitur, quod confessio est ad humiliationē. Dicendū, quod non omni modo est

X x 3 ad

Ad Con
sentium
Tom. 4.

Rom 15

Cap. 37

ad humiliationem: sed propter accusationem, quæ ueritatē dēt habere principium, uel comitē, ad hoc q̄ recta sit. Et non sequitur, q̄ si humilitas nō hēt excessum in reputatione, q̄ ueritas non hēt excessum in locutione. AD ILLVD, q̄ quæritur de peccato dubio. Dicendum, q̄ sicut dicit Aug. in xv. de Trinitate, nō solū est mendacium dicere scienter falsum: sed ēt asserere dubiū, quia lingua a corde discordat. Quādo dubitat, utrū sit mortale: dicendū, q̄ sicut dubitat, ita dubitādo dēt confite: ita men dēt cōteri, & pœnam sustinere, ac si esset mortale: & tunc mēs assecuratur, & in nullo ueritati p̄iudicatur: & sic patet respōsio ad obiecta. AD ILLVD, tamē, quod ultimō obiicitur ad partē oppositā, q̄ facit medicū errare. Dicendū, q̄ falsum est: quia aggrauatio pœnitentię nō aggrauat naturam: sed alleuiat: non sic est in tēporali, & in corporali medicina: nocet enim si nō adsit morbi materia. Sed ista est ratio: quia lingua discordat a conscientia: & illud præcipuē exigitur in confessione recta, & ordinate facta.

QVÆSTIO III.

An liceat aliorum peccata in confessione referre?

VT RV M in confessione liceat aliena peccata referre. Et q̄ sic uidetur. Neemiæ. i. Ego & domus patris mei peccauimus; & similiter in oratione Danielis. Ergo si rectē confitebatur, uidetur, q̄ nos similiter facere deberemus. IT E M. Ex charitate pōt, & dēt quis proximi peccata desistere: & ex charitate non sō

cap. 3.
& 6.

lū pro suis ueruetiā pro alienis peccatis pōt satisfacere: ergo pari ratione pōt aliena peccata cōfessori referre. IT E M. Peccatum alienū frequēter aggrauat suū, sicut si pater cognoscit filiā, uel si mulier cognita est a patre spiritali (q̄ absit) uel a p̄sona excellentis religionis: ergo si dēt peccatū suum plene explicare, uidetur quod liceat aliena peccata referre. IT E M. Cōfessio nō solū est in remedium peccati p̄teriti, sed ēt in cōsiliū uitandi futuri: sed frequēter alienum peccatū p̄stat homini scandalū, & ruinā, utpote cū luxuriosus aliquam infestat: ergo si dēt pœnitens sacerdoti exponere peccatorum occasiones, ut secundū consiliū eius, & adiutorium peccatū euitet: uidetur, q̄ possit, & debeat aliena peccata in confessione referre.

CONTRA. Psal. Dixi confitebor aduersū me iniustitias meas domino. Glōs. Peccata mea, non aliena: ergo aliena cōfitemenda nō sunt. IT E M. Chanaan fuit male dictus: quia non operuit uerenda patris: ergo tenebatur illa operire: ergo pari ratione & proximus uerenda proximi, licet non ita strictē: ergo qui reuelat alienam culpā, peccat grauiter. IT E M. Si licet peccata proximi referre uni sacerdoti, cum liceat confiteri mille: sicut ex præcedētibus habitum est: ergo liceret peccata proximi mille reuelare: & ita proximum infamare. IT E M. Aut fuit particeps illius peccati, aut non: Si non, ergo non tangit peccatum suum: ergo non debet illud confiteri: Si fuit particeps: sed in illo foro potest

Pf. 31.

Gen. 9.

potest quis aliū accusare in crimine, in quo participat: ergo male facit, qui alium accusat.

RESOLVTIO.

Non ad accusationem alienam, sed ad expletionem proprii uulneris curationem licet quandoque aliorum peccata recensere in confessione.

RESPON. Dicendum, q̄ aliena peccata aut sunt impertinentia ad peccati nostri accusationem; sed ex quadam associatione refert ea, & ad quādam excusationem ille, qui confitetur: quia solatium est miseris socios habere pœnarum: & sic dicendum, q̄ male facit, q̄ sic confitetur: sicut multi simplices aliquando accusant omnes uicinos suos, ut ipsi minus cōfundantur: ut si dicāt, sumus latrones, usurarii, periuri, & consimilia: & tales a confessoribus corripendi sunt: quia rectam formam confessionis nō seruant. Aut peccata aliena sunt nostris cōiuncta, & admixta, ita quod sine illis non potest bene culpa propria explicari: & tunc licitum est cōfiteri eatenus, quatenus non potest sine alieno peccato culpa propria explicari. Unde sufficit aliquādo in generali, ut si mulier cognita est ab Episcopo (quod absit) sufficit dicere, q̄ aliquis magnus prælatus eam cognouit. Si a persona religiosa, sufficit quod in generalitate sua stet, quia satis apparet genus culpæ. Si uerō descendat ad personam singularem, increpanda est persona confitens. Similiter nec debet cōfessor curiose inquirere de persona. Sed si suspicatur, quod sit p̄sona, cui possit prodesse: & competens & utile

fit illum scire, potest extra forū confessionis illam inquirere. Nā talia frequēter sunt occasio frāgendi sigillum confessionis, ubi est maximum periculum, sicut patebit inferius. Si uerō peccatū non potest explicari sine explanatione personæ determinatæ: utpote si mulier inordinate a uiro cognita est, tunc si dicat de marito, nō peccat, pro eo quod non potest aliter confiteri propriam culpam: & tunc nō debet attendi accusatio aliena: sed accusatio p̄pria. Et sic generaliter uerum est, quod peccata aliena non sunt dicenda in cōfessione, nisi eatenus, quatenus sunt propria: nec confessores debent inquirere. Unde illi confessores, q̄ ramuscūlos in confessionibus inquirunt, & audiunt de aliis malum, & sustinent, uix aut nunquā a peccato distractionis excusari possunt: & nesciunt mederi animabus, dū patiuntur eos, qui ueniunt ad medicinā, alios accusando sibi infligere uulnus graue. Concedendæ igitur sunt rationes ostendentes peccata aliorum, secundū quod alium accusant, in foro confessionis passim non esse dicenda, nec audienda. Concedendum nihilominus, q̄ in casu possunt dici propter curationem uulneris sui.

AD ILLVD, tamē, quod obiicitur de Neemia, & Daniele. Dicendū, q̄ alius fuit modus cōfiteri: quia ille fiebat Deo ad ipsius iustitię laudē, & ad impetrandā misericordiā toti populo: hic autem fit, ut hō se accuset corā sacerdote, ut possit iudicari, & absolui. Et quia sacerdos est iudex priuatus, iō tantū propria peccata di-

Art. se
quæ. q. 1.

cere debet. AD ILLVD, qđ obiicitur de contritione, & satisfactiore. Dicendū, qđ si cōdoleo peccato proximi, & pūio me pro illo, misericordiā illi impetro, nō iniuriā facio: non sic quādo eū accuso: & ideo non est simile. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ facit ad proprii peccati curā, & cautelam. Dicendum, qđ in tali casu licet: multū tamē est obseruandum, ne quis aliū accuset in illo actu: sed si quis uideret expedire scire peccatum alienum propter utilitatē eius, uel commune bonum, tutius est extra forum confessionis perquirere: & audire.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An liceat confessionem reuelare?

QUONIAM QUÆVENTER quantum ad secundū articulum quæritur de sigillo confessionis. Et circa hoc tria quæritur. Primò quæritur, utrū in aliquo casu liceat cōfessionē reuelare. Secundò, utrum confitens possit sacerdotem licentiare, ut reuellet. Tertio, utrū illud, quod dupliciter nouit sacerdos. scilicet per cōfessionem, & per aliam uiam, teneatur celare.

QUONIAM sacerdos non possit reuelare confessionē ostēditur. Greg. De Penitentia Di. 6. Sacerdos ante omnia caueat, ne de his, qui ei cōfiterentur peccata sua, alicui recitet. IT EM. Decretalis edita in concilio generali de Pen. & remi. Caueat autem sacerdos, ne uerbo, uel signo, uel quouis alio mō prodat aliquatenus peccatōrē. IT EM. Hoc

uideatur rōne: quia peccata in cōfessione delētur: sed pro peccato, qđ Deus remisit, nemo est accusandus: ergo si sacerdos est minister remissionis, nō pōt accusare, uel detegere peccatōrē, quin faciat contra officiū ueri sacerdotis: ergo oīs talis est deponendus. IT EM. Peccator confitetur sacerdoti, & sacerdos accipit loco Dei: sed Deus peccatū pœnitētis occultat, & nō detegit: ergo & sacerdos tenetur occultare. IT EM. Sacerdos, qui audit peccatorem, nescit utrum dicat sibi uerū, ergo nescit utrū ille sit culpabilis: ergo si nullius peccatū debemus accusare nisi eius, de quo nobis constat: ergo peccatū p cōfessionem cognitū nullatenus est prodendum.

CONTRA. Ponatur, qđ aliquis iuret dicere uerū super aliquo facto, & nullus pōt, nec debet mentiri, nec falsum iurare, nec periurare, siue peierare propter aliquod scandalū euitandum: ergo magis debet manifestare, quā falsum respondere. IT EM. Ponatur, qđ audiat hæreticum in confessione, qui nolit pœnitere: sed alios corrūpere, magis dēt fidem Christo seruare sacerdos, quā ipsi hæretico: ergo magis dēt cōfessionem illius detegere, quā permittat eum gregem domini corrūpere. IT EM. Ponatur, qđ sacerdos sciat p cōfessionē, inter duos contractam esse affinitatē per coitū fornicariū, & post eos uelle contrahere in facie ecclesiæ, si sacerdos iungit istos, cum isti peccēt mortaliter, cōsentit peccato eorū: ergo mortaliter peccat: ergo si nō dēt sceleris alieni fieri p̄ticeps, debet

debet hoc manifestare. Similis casus est in Decano, qđ audiuit cōfessionem habentium irregularitatē, an debeat eos præsentare ordinādos ab Episcopo, uel reuelare confessionem. IT EM. Ponatur, qđ aliquis prior de ordine: monachorum confiteatur Abbati, & quādiu est in prioratu habeat occasionē trahentem ad peccatum, a quo non uult desistere, si habet curam animæ suæ, tenetur inde illum amouere: sed amouēdo innotescit ipsū peccasse: ergo uidetur qđ confessio possit aliquo modo reuelari.

RESOLVTIO.

In quocunque casu ita confessor confitentis peccata celet; ac si non audiisset.

RESPON. Ad hoc uoluerunt aliqui distinguere, qđ dupliciter potest quis sacerdoti confiteri. Aut tanquam pœnitens, & uolens a peccato absolui: & tunc sigillum confessionis claudit oē, quod dicit sine apertione. Aut ita quod non uult a peccato desistere, ut si reuelat propositū p iurandi, uel occidendi hominē, uel aliquod tale: & tunc non tenetur sub sigillo confessionis claudere: sed tunc potest dicere ei, qui potest prodesse, & nō obesse. Sed quamuis istud uidetur dici probabiliter, tamen cū mā datum, & institutio de omni culpa dicat generaliter oppositum, & pœnitens peccatum suum nō tanquam homini: sed tanquam Deo reuellet, & nesciat sacerdos utrum ille uerum dicat, an eum seducat, nisi manifestatum fuerit per aliam personam, nullatenus debet manifestare personam illam, propter hoc, qđ sigil

lum confessionis diligentissimē est custodiendum, scilicet propter scandalum, ne pœnitens retrahatur a confessione. Propter quod etiam miraculum magnū in quadam nauī contingit, ut narratur de quodam, qui peccata sua publicē confessus est in mari, & postquam uentum est ad portum, nemo nouit, quid dixerit: Vnde sacerdos taliter dēt noscere quasi non audierit, & quasi non nouerit: & ppter hoc dicendum, qđ sicut dicit Grego. & habetur in litera, pro nullo scādalo est cōfessio reuelanda.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur de iuramento. Dicendum, quod secure potest dicere, nescio: nec periurat, quia iuramentum non obligat illum ad dicendum nisi illud, quod nouit ut homo, non ut Deus: quia supra Deum nullus est: unde de pro nullo præcepto obedientiæ, pro nullo iuramento, uel periculo debet illud dicere. AD ILLVD, quod obiicitur de hæretico. Dicendum, quod debet tacere, nec per illam cognitionem aliquid dicere specialiter: tamen sine reuelatione confessionis superiori dicere potest. *Vigilia super oves: quia lupus est in grege: si probabiliter uidet illū, qui confessus est uerum dixisse, & periculum ouium imminere. Potest etiam & debet esse sollicitus sine reuelatione cōfessionis quomodo sciat, & gregi domino prouideat: & tunc domino suo, & etiam confitenti fidem, quam debet seruat.* AD ILLVD, quod obiicitur de presbytero. Dicendum, quod presbyter dēt dissuadere ei, qui est confessus:

& similiter Decanus clerico: & si ille petat, debet differre: & nisi ille cogatur per superiorem, uel per scandalum populi, nō debet nec matrimonium tale benedicere, nec clericos præsentrare: ex tunc autem potest; quia non ipse facit; sed ecclesia, & ecclesia iudicat secundum ea, quæ exteriorius sunt. Consilium tamen est, quod & sacerdos, & Decanus faciant per Vicarium, tū propter confessionem illorum occultā, tum etiam propter criminis horrorem: si tamen ipse faciat, non credo, quod peccet, dum non ultro se offerat; sed coactus sustineat. AD ILLVD, quod queritur de subdito qui nō uult a culpa cessare. Dicendum, quod superior debet ei persuadere uoluntariam confessionem, & quod ipse petat absolui ab onere officii. Quod si non uult, non debet eū absolueret: sed debet eū sustinere, nisi sit talis religio, in qua subditi possint transmutari, uel trāsferrī sine diffamiae nota.

QVÆSTIO II.

An confitens confessorem licentiarē possit; ut peccata sua reuelat?

VTRVM confitēs possit sacerdotē licentiarē. Et q̄ non v̄r; quia ad celandū confessionē arctatur p̄ mandatū superioris. s. Papæ: sed inferior a mandato superioris nō pōt absolueret: ergo nec ad contrarium mādato licentiarē. ITEM. Sigillū confessionis institutum est non solum p̄ uiuandū scandalum confitentis: sed etiā ecclesie totius unitati: ergo quantumcunque confitēs uelit, si reuelat, præiudicium toti ecclesie facit: ergo non potest

ab eo licentiarē. ITEM. Sigillum istud institutum est propter scādalum uitandum: sed si quis reuelat per licentiarē, potest suscipiari idem scādalum quod sine licentia; quia confitens penitere possit de licentia data, & imponere sacerdoti confessionis reuelationē, & cum habeat iudicium pro seipso, possit idē scandalum concitari, quod sine licentia. ITEM. Si licentiarē possunt: ergo cū mali & impii sacerdotes possent prætendere licentiarē sibi datam, uideretur tunc, q̄ sub hoc pallio confessionem impune reuelare possent: sed hoc est inconueniens: ergo &c.

CONTRA. Celatio confessionis est in fauorē confitentis: sed quilibet potest cedere iuri suo: ergo potest confitens dare licentiarē reuelandi. ITEM. Qui pōt dicere peccatum p̄ seipsum, potest per sacerdotem alii sacerdoti denudare: ergo & per ipsum alii reuelare. ITEM. Quod d̄r homini, ut homini in casu utili, pōt & debet ab eo dici: sed cōfitens, qui dicit confessori ut Deo, pōt dicere ut homini: ergo pōt dare licentiarē reuelandi alii. ITEM. Constat qd̄ superior pōt mittere ad inferiorē, & auctoritatem absolueret ab aliquo p̄tō enormi ei prębere: sed hoc non possit, nisi possit per uoluntatem confitentis peccatum alii reuelare: ergo &c.

RESOLVTIO.

Tunc solum potest, quando facit eū nunciū: modo etiam non timeatur scandalum.

RESP. Dicēdū, q̄ (sicut dictum ē) sacerdos nō d̄r p̄ duo. s. q̄ nouit solū ut Deus, & iterum ne

populum scandalizet, uel etiam ipsum confitentē: & quia confitens potest facere qd̄ ipse nouit, ut homo: quando facit eum nunciū, potest eum licentiarē in casu, in quo non timetur periculū scandalī, sicut ostendunt rationes secundo induc̄tæ: ubi autem periculum scandalī formidatur, quantumcunque penitens licentiat sacerdotem, non debet sacerdos assumere. Tunc autem potest timeri periculum scandalī, quādo probabiliter possit conuicti, quod sacerdos confessionem suam reuelauit. Vnde si dicat, q̄ alii referat peccatum, debet ipse sacerdos pœnitentem suum constituere, non se nunciū facere, & sic uitatur scandalum, & non rumpitur sigillum confessionis. Et intelligatur hoc cū illa generali suppositione, q̄ peccatū alicuius nullum est manifestandū, nisi ei qui possit prodesse, nec uelit obesse: intelligitur et hoc de peccatis propriis non de alienis: nā aliena peccata dicere nō pōt, neque d̄r pœnitēs alicui cōmittere, nisi forte in casu in quo ipse deberet dicere: & melius per aliū q̄ p̄ se pōt bonum illius procurare, sēper adhibita cautela, ut ex hoc nō scādalizetur ecclesia. Et sic patent obiecta.

QVÆSTIO III.

An confessor teneatur celare id, quod aliunde etiam, quam per confessionem scit?

VTRVM sciēs aliqd̄ p̄ confessionē, & p̄ aliā uia, teneatur celare. Et q̄ sic, ūr. Primō p̄ quādā Decretalem Innocentii de penitentiis & remis. Qui peccatum sibi in pœnitentia detectum præsumpsit reuelare, non solum a

sacerdotali officio deponendum decernimus, uerū etiā ad agēdū pœnitentiā in arctum monasterium detrudēdum: ergo si aliquis nouit aliqd̄ peccatum per confessionē, qualitercumque illud nouerit aliter, non uidetur qd̄ possit illud idē per confessionem detegere. ITEM. Confessionis sigillum (ut supra p̄batum est) nullo pacto est intrigēdum: sed tūc infringitur qn̄ confessio reuelatur: impossibile autē est reuelari hoc peccatum auditum in confessione, quin reueletur confessio: sed cōfessio nullo modo est reuelanda, ergo nec illud peccatū: & pōt fieri talis syllogismus. Nulla confessio est reuelanda, hoc peccatum est confessio uel pars confessionis, qd̄ dupliciter nouit: ergo &c. ITEM. Talis scit per confessionem & per aliā uia, nouit ut homo & ut Deus: sed in quantum nouit ut Deus, tenetur tacere: in quantum ut homo, pōt dicere ei qui potest prodesse: ergo iste due oppositas habet conditiones: quandoque autem opposita iunt circa idem, necesse est quod alterum uel utrūque cadat a sui proprietate: si ergo maius dominatur supra minus, & dominando uincit, & cognitio qua cognoscit per modū Dei, simpliciter maior est: ergo uidetur, quod illā tenetur sequi & ita celare. ITEM. Sigillum confessionis ita arcte institutum est p̄ scandalum, & ne mali sacerdotes malignari possint, & fideles per hoc a confessione retrahi. Sed si ita esset, q̄ possit aliquis reuelare, qd̄ per aliam uiam nouit, q̄ libet sub hoc prætenu posset omnia, uel pro magna parte reuelare,

Quæstio. r. huius art.

reuelare, dicēs se aliter nosse, & sic nullus malus posset cōuinci, nec ī malicia deprehēdi. **ITEM.** Sigillū confessionis ita annexū est confessioni, ut quicumq; cōfessiones audit, hoc ipso quod audit, se ob ligat ad secreti habitationem; sed si tu scires aliquid, & post modum promitteres referēti illud, quod nunquā illud diceres, tenereris omnino celare; tūc ergo uidetur similiter q̄ tenetur celare illud, quod aliter quā per confessionē nouerat.

CONTRA hoc arguitur sic, & supponō hic quinque, q̄ sunt p̄ se nota. Prima suppositio est, q̄ nihil statuendū est neq; seruandū, in quo fiat p̄iudiciū ueritati. Secūda est, q̄ fraus & dolus nemini debet patrocinari. Tertia est hęc, q̄ nullus p̄ aliquo tenetur mētiri. Quarta est hęc, q̄ nullus sciēter reddit se impotentem ad id, quod tenetur sine peccato mortali. Quinta est hęc q̄ nihil debet statui nec seruari, unde innocēs possit rōnabiliter accusari & condemnari, & alii de peccato scandalizari. **EX PRIMA** arguo sic. Nihil seruandū est, in quo fiat p̄iudiciū ueritati. Sed aliquis sacerdos pōt in causa testificari, utpote qui cum alio uidit furem, uel aliquid simile, cuius testificatione subtrācta latebit ueritas & regnabit falsitas; si ergo talis cōfessionē de culpa audiat, & hoc ipso testificari non uelit, fit p̄iudiciū ueritati: ergo si hoc nō dēt fieri, nō obligatur ad tacēdū. **EX SECUNDA** sic, Fraus & dolus nemini debet patrocinari; sed aliq; peccator sciens se esse reū & accusatione dignū,

hoc solo cōfiteatur, ut os sacerdotis claudat: si ergo claudit, ac per hoc remanet impunitus, fraus & dolus sibi patrocinantur: ergo si hoc est incōueniens, patet &c. **EX TERTIA** sic. Nullus p̄ aliquo tenet mētiri: sed iste q̄ nouit aliter quā p̄ cōfessionē, non pōt dicere, nescio; quin mētiatur; quia nouit ut homo & ut Deus: si ergo iurauit ueritatem dicere, tenetur qđ nouit ut hō, reuelare, cum ad hoc iuramentum posset ipsum arctare. **EX QVARTA** sic. Esto qđ aliq; tenetur accusare proximū apud p̄latum, tū ex mādato diuino, tum ex mandato p̄lati sui, iste uidit eum peccātem, & audiuit eū cōfitentē: si ergo tenebatur ex uisu dicere, & ex auditu confessionis reddit se impotentē: ergo quando audiuit eius confessionem peccauit mortaliter, qđ nullo modo uidetur probabile. **EX QVINTA** sic. Nihil debet celari, unde nocēs possit rōnabiliter condemnari: sed ita est in p̄posito; si tenetur celare qđ alias nouit: ergo &c. **Probatio.** Ponatur casus, q̄ quatuor vadāt p̄ uiam, unus peccat in conspectu omnium; unde accusandus est coram p̄lato & puniendus, confitetur uni de tribus: duo alii accusant illum qui peccauit, & testificantur contra eū, & ad maius robur testimonii aduocant tertium: tertio p̄cipitur, q̄ dicat, & illi eū accusāt nisi dicat, tanquā fautor sit in aliena culpa, & p̄latus rōnabiliter punit ipsum ad duorū testimoniū de inobedientia: si ergo totum iniquū est, ut qđ non tenetur celare. Si tu dicas mihi, qđ sacerdos

dos

dos debet cōfiteri protestari, qđ non accipit sub sigillo confessionis. **CONTRA.** Quero qñ, aut antequā confiteatur, aut postquā confessus est. Sed ante non tenetur; quia nescit, quid sibi uelit dicere. Si postquam confessio audita est, hoc nihil est; q̄a ex quo cōfessio facta fuit, sigillū habuit: ergo per suam protestationem non potest infringere. Et iterū. Quilibet sacerdos posset dicere confitenti. Nolo illud sub sigillo accipere. Preterea. Esto quod obliuiscatur illud dicere, & habeat in corde, quamuis non in ore; uidetur, quod idem debeat accidere.

RESOLVTIO.

Qui ita scit extra confessionem, ut publicē audierit, potest quidem nudē reuelare; sed magis expedit adhuc tacere; nec nisi coactē ad maiorum iussū referre.

RESP. Dicendum, q̄ triplex est hic modus dicendi, primus est iste. Dicūt enim quidam, quod ex quo aliquis scit aliquid per confessionem, qualitercunque sciat, & quodocunque sciat, illud uere non potest reuelari; quia non potest tale quid reuelari, cum sit pars confessionis, quin fiat sigillo confessionis p̄iudiciū: quod maximē, & p̄cipue seruandum est integrum. Ad obiecta respondent, sicut supra tatum est: quod si uideatur generari p̄iudiciū, uel sequi malum, non debet recipere sub sigillo confessionis; sed cum protestatione, quod nolit tenere secretum. Et si ista opinio pia uideatur, pro eo quod multum tribuit sigillo scilicet confessionis: tamen posset ducere in ma-

gnum periculum. s. q̄ fieret ueritati, & innocentiae, & obedientiae p̄iudiciū, & fraudi p̄staretur patrociniū, sicut ostēsum est. Et constat q̄ sigillum confessionis institutū est ad uitandum scandalum, ueritas aut p̄ scandalum dimittenda non est. Et iterum. Illa protestatio non facit, ut possit reuelare, qđ alias tenetur celare. Et iterum. Si aliquis audiuit confessionem alicuius, & ille de illo peccato sit infamis, nūquid fractor sigilli dicitur, si de hac materia cum aliquibus loquitur? hoc uidetur nimis durum, & impium.

Et ideo est secunda positio, q̄ ut esse tēperatior, qđ confessio claudit os respectu cognitionis p̄cedentis, non respectu sequentis. Et rō huius est, quia ille qui prius nouit, & illud in confessione recipit: os sibi clauditur, respectu p̄cedentis, sed non respectu sequentis. Sed hęc positio minus est rōnabilis, quā prima, quā uis uideatur magis sobria. Primum, q̄a ex hac positione ita generat ueritati p̄iudiciū, sicut ex prima. Vterius dicit, quod sigillū confessionis pōt oēm cognitionem antecedentem claudere, & post cognitio supueniēs pōt illud aperire. Si n. cōfessio ideo clauderet prius scitū, q̄a reuelare scitū est frangere sigillum, cū illud cōtineatur sub sigillo, quō cognitio sequens dabit potentia loquendi, uel manifestandi illud, qđ sub sigillo erat clausum? Aut si reuelare quod post scitur, inquantū post scitur, nō p̄iudicat cōfessionis sigillo, quare reuelare prius scitū, cū unū, & idem possit sciri per uisum,

dein-

deinde per confessionem, didicit tertio per aliorum reuelationem? Et ideo est tertius modus dicendi magis consonus ueritati, & rationi: quod scitur duplici uia, duplici cognitione scitur: & sicut duplici cognitione scitur, ita potest homo obliuisci unum modum sciendi, & memorari alterum, sicut patet: quia aliquando obliuiscitur homo se uidisse, & recordatur se audiuisse, uel obliuiscitur se audiuisse per reuelationem, & meminit se audiuisse in confessione. Et sicut duplex est scientia, siue modus sciendi: sic duplex est modus reuelandi, nec unus prauiudicat alteri: ut si quis dicat, Ego uidi: uel dicat; Ego in confessione didici: nec unus modus alteri prauiudicat: & sine sigilli fractione, & prauiudicio, & absque prauiudicio ueritatis potest, quod scitum est per confessionem, & per alium modum reuelari: ita tamen quod modus sciendi per confessionem semper maneat in occulto. Quia tamen posset ex hoc scandalum generari, maxime apud poenitentem, & apud alios, credo quod de bono, & equo magis debet celare, quam unus alius: & ideo propter uitandum scandalum poenitentis debet ei protestari in confessione, quod non debet illud celare; non quia illa protestatio acquirit ius reuelandi: sed quia proximo aufert rationem scandali. Debet etiam permittere se cogitare ad dicendum: cogitur autem, siue quia ueritati generatur prauiudicium, siue per mandatū: & ex tunc potest dicere absque omni remorsu: cum magna enim maturitate reuelandum est alienum

peccatum, etiam ubi non est annexum confessionis sigillum. Et haec positio rationabilior, & securior uidetur, & iuris periti in hanc magis consentiunt.

AD ILLUD, quod obiicitur de decretali. Dicendum, quod loquitur de reuelatione peccati eatenus, quatenus per confessionem scitum est: unde grauem imponit poenam, in qua poena dicitur, quod debet intrudi in monasterium arctum: & hoc intelligitur, non quia cogit ad emittendum uotum: sed quia pro tanto crimine compellit ad perpetuum puniendum. AD ILLUD, quod obiicitur; quod nullo modo confessio est reuelanda, &c. Dicendum, quod ibi est sophisma secundum accidens, pro eo, quod isti peccato in quantum reuelandum extranea est confessio: cum enim dupliciter sciatur, secundum unum modum reuelari potest, & debet: secundum alium uero minime: & ideo primum quod proponit, est falsum. scilicet quod non potest hoc peccatum reuelari, quin reuelatur confessio. AD ILLUD, quod obiicitur, quod istae cogitationes habent oppositionem, & gradum. Dicendum, quod uerum est, quod gradum habent: sed tamen non habent oppositionem, pro eo, quod secundum diuersas uias sunt: unde idem potest esse scitum, & creditum: sic in proposito est intelligendum. AD ILLUD, quod obiicitur, quod malis auferenda est occasio malignandi. Dicendum, quod numquam omnino potest malis claudi aditus malefaciendi: nec adeo debet claudi, quod ex hoc claudatur bonis uia recte agendi: nec debet clau-

claudi aditus uni malo, ut aperiat alteri: & ideo ratio illa non concludit, quod illud, quod dupliciter est cognitum, necessario oporteat celari. AD ILLUD, quod obiicitur, quod promittit habere secretum cum audit, uerum est ipsam confessionem, & illud eatenus quatenus sic scitur: aliter non promittit: & si etiam promitteret, ubi ueritas, uel obediencia praecipere reuelari, potest promissio, uel iuramentum nullum esse. Unde si uis dilem proximum peccantem tali peccato, quod teneor dicere super-

reriori, si iurem sibi non dicere, non absoluo, immo dicere oportet, & facienda est poenitentia de periurio, pro eo, quod contra iustitiam iurauit: & sic patet totum. Ex hoc autem, quod dictum est, non debet sacerdos sumere audaciam reuelandi, & loquendi de facili de eo, quod per confessionem nouit, pro eo, quod confessionis sigillum adeo est custodiendum, ut non solum uitetur fractio, immo etiam dignum est, ut tollatur de hoc omnis suspitio, ne in contemptum ueniat sacramentum confessionis.

DISTINCTIO VIGESIMASECVNDA.

Quantum obsit confessionem contemnere: & primum An peccata iam dimissa redeant.

Umque multis auctoritatibus supra sit assertum, in uera cordis contritione peccata dimitti ante oris confessionem uel operis satisfactionem, etiam, qui aliquando in crimen lapsus est: Queritur si post cordis contritionem confiteri contempserit, uel in peccatum idem uel simile ceciderit, an peccata dimissa redeant. Cuius questionis solutio obscura est, & perplexa, alijs asserentibus, alijs contra negantibus peccata semel dimissa, ulterius replicari ad poenam. Qui uero dicunt peccata dimissa redire, subditis se muniunt testimonijs. Ambr. ait, Donate inuicem, si alter in alterum peccat: alioquin Deus repetit dimissa. Si enim in his contemptus fuerit, sine dubio reuocabit sententiam, per quam misericordiam dederat: sicut in Euangelio de seruo nequam legitur, qui in conseruum suum impius deprehensus est. Item Rabanus. Nequam seruum tradidit Deus tortoribus, quoad usque redderet uniuersum debitum: quia non solum peccata, quae post baptismum homo egit, reputabuntur ei ad poenam: sed etiam originalia, quae in baptismo sunt ei dimissa. Item

Matt. 18. De poe. d. 4. in prim. c. seq. In ho. quadā. In quā dā hom. Luc. 6. Ibidē.

Greg.

Grego. Ex dictis Euangelicis constat, quia si ex toto corde non dimittimus quod in nos delinquitur, & hoc rursum exigitur, quod iam nobis per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. Item Augustinus. Dicit Deus, Dimitte, & dimitte tur tibi: si ergo prius dimisi, dimitte tu postea. Nam si non dimiseris, reuocabo te: & quicquid dimiseram, replicabo tibi. Item, Qui diuini beneficii oblitus, suas uult uindicare iniurias, non solum de futuris peccatis ueniam non merebitur: sed etiam præterita, quæ iam sibi dimissa credebat, ad uindictam ei replicabuntur. Item Beda. Reuertar in domum meam, &c. Timendus est ille uersiculus, non exponendus: ne culpa, quam in nobis extinctam credebamus, per incuriam non uacantes opprimat. Item. Quemcumque enim post baptismum siue prauitas heretica, seu cupiditas mundana arripuerit, mox omnium prosternet in ima uitiorum. Item Aug. Redire dimissa peccata, ubi fraterna charitas non est, apertissime Dominus in Euangelio docet in illo seruo, a quo dimissum Dominus debitum petiit: eo quod ille conseruo suo debitum nollet dimittere. His auctoritatibus innituntur, qui dicunt peccata dimissa, si replicatur, redire simpliciter. Quibus opponitur. Si quis pro peccato, de quo pœnituit, & indulgentiam accepit, iterum punitur, non uidetur iustum. Si punitur pro eo quod peccauit, & non emendauit, iustitia est aperta. Si uero requiritur quod fuerat condonatum, uel iniustitia est, uel iustitia occulta. Videtur et Deus bis in idipsum iudicare, & duplex tribulatio consurgere: quod scriptura negat. Sed ad hoc potest dici, quod neque duplex tribulatio consurgit, neque iudicat deus bis in idipsum. Hoc enim fieret, si post condignam satisfactionem et sufficientem pœnitentiam iterum puniret: sed non satisfacit digne & sufficienter, qui non perseverauerit. Debit enim iugem peccati habere memoriam, non ad faciendum, sed ad cauendum. Debit non oblitisci omnes retributiones dei: quæ tot sunt, quot sunt peccatorum remissiones. Tot ergo debuit cogitare dona dei, quot mala sua: ac pro illis usque in finem gratias agere. Sed quia ingratus ad uomitum sicut canis rediit, ante acta bona mortificauit, et peccatum dimissum reuocauit: ut cui humiliato

Sup Lu
câ li. 4
cap. 27
Ibidē.

Lib. de
baptis-
mo de
pe. d. 4
Matt.
18.

Nahh.
1.

ante

ante Deum peccatum dimiserat, eidem postea elato & ingrato imputet.

Aliorum sententia.

Sed quia absolum videtur, ut peccata dimissa iterum imputentur, placet quibusdam neminem pro peccatis semel dimissis iterum a Deo puniri. Sed ideo dicuntur dimissa redire, & imputari, quia propter ingratitudinem ita reus & peccator constituitur, ut ante fuerat. Sic enim quod dimissum fuerat dicitur exigi, quia remissionis perceptæ ingratus: ita reus fit ut ante fuerat. Vtrique parti questionis probati fauent doctores. Ideoque alicui parti non præiudicans, studiosi lectori iudicium relinquo, addens mihi tutum fore, ac saluti propinquum sub mensa dominorum micas edere.

Matth.
15.

Quid sit hic Sacramentum, & Res.

Post prædicta restat inuestigare, quid in actione pœnitentiæ sit Sacramentum, & Res. Sacramentum enim signum est sacræ rei. Quid ergo hic signum est? & quæ est res sacræ huius signi? Quidam dicunt sacramentum hic esse quod exterius tantum geritur, scilicet exterior pœnitentia: & quæ est signum interioris pœnitentiæ, scilicet contritionis cordis, & humilitatis. Quod si est, non omne sacramentum euangelicum, id efficit quod figurat. Exterior enim pœnitentia non efficit interiorem: potius interior causa est exterioris. Sed adhuc, inquit illi, hoc esse intelligendum de illis sacramentis, quæ in nouo testamento instituta sunt: ut est sacramentum baptismi, confirmationis, & corporis Christi. Sacramentum uero pœnitentiæ, sicut & coniugij, ante tempus gratiæ, etiam a primordio humani generis fuit. Vtrumque enim institutum fuit in primis parentibus. Item. Si exterior pœnitentia sacramentum est, & interior res sacramenti: sæpius præcedit res sacramentum, quam sacramentum rem. Sed nec hoc inconueniens est. Nam & in alijs sacramentis, quæ efficiunt quod figurant, hoc sæpe contingit. Quidam autem dicunt, exteriorem pœnitentiam & interiorem esse sacramentum, nec duo sacramenta, sed unum, ut species panis, & uini non duo

Gadul
phus.

Sunt sacramenta, sed vnum. Et sicut in sacramento corporis, ita etiam in hoc sacramento dicunt aliud esse tantum sacramentum, scilicet exteriorem pœnitentiam: aliud sacramentum & rem, scilicet interiorem pœnitentiam: aliud rem & non sacramentum, scilicet remissionem peccatorum. Interior enim pœnitentia, & res est sacramenti, id est exterioris pœnitentia, & sacramentum remissionis peccati, quam signat & facit. Exterior quoque pœnitentia & interioris signum est, & remissionis peccatorum.

N particula precedenti egit Magister de utilitate confessionis recte factæ. In hac parte agit de damno confessionis omiſſæ. Vnde quærit, utrū propter omiſſionem confessionis redeant peccata dimiſſa. Et habet hæc pars quattuor particulas. In prima mouet quæſtionem. In ſecunda ponit unā opinionem cum ſua confirmatione. ibi. *Qui verò dicunt peccata dimiſſa, &c.* In tertia ſoluit quæ uidentur facere contra prædictā rationem. ibi. *His auctoritatibus inniuntur*] In quarta ponit aliā opinionem. ibi. *Sed quia abſonum uidetur, ut peccata, &c.* Vbi ponit aliam opinionē minus temperatam. *Post prædicta reſtat inueſtigare.*] Hæc eſt ultima pars huius partis, in qua agit de pœnitentia, ſecundum quod habet rationem ſigni, quæ fuit diuiſa contra totam partem. Sunt autem in hac parte duæ particulae ſecundum duplicem opinionem, quam ponit, quid ſit in pœnitentia ſignum, & quid ſignatum. Primam ponit ibi. *Post prædicta conſiderandum, &c.* Secundam. *Quidam autem dicunt, &c.*

Dub. 1. **N**on ſolum peccata, &c.] Innuit, q̄ nō ſolum peccata,

quæ fecit homo poſt baptiſmū, ſed etiam originalia reputabuntur ei ad pœnam. Contra. Videtur falſum dicere; quia originale eſt a naturali origine: ſed aliquis non bis poteſt naſci carnaliter; ergo non poteſt originale iterari. Item. Originale non eſt ab uno niſi unum: ergo malè dicit, quod redeunt originalia pluraliter. Item. Quæritur, utrum ſimiliter poſſit dici, quod redeunt uenialia. Reſpondeo. Dicendum, quod in originali duo ſunt. ſ. carentia debitæ iuſtitia, & uiterius pronitas non fiat uis utrum iſta differant ſecundum rem. Ratione primi priuat a uiſione Dei, ſed ratione ſecundi frequenter in malum trahit: ratione utriuſq; dicitur quodammodo redire, quia pronitates intenduntur, & huiusmodi indignus uiſione Dei efficitur, & ita quodammodo redit in conſimili reatu. Quod ergo dicitur, q̄ non poteſt iterari, uerum eſt in ſe. Quod obiicitur, quod dicitur pluraliter. Dicendum, quod hoc eſt ratione plurium pronitatum. Quod quæritur de ueniali. Dicendum, quod poteſt aliquo modo dici, licet adhuc magis improprie, quam peccata alia. Eſt .n. ibi quodammodo ingratiſtudo.

Tot

Dub. 2. **Tot ergo debuit, &c.**] Ex hoc uidetur, quod ad tot gratiarū actiones teneatur quis, quot percepit beneficia. Sed quia qui libet noſtrū recipit quotidie innumerabilia beneficia: ergo ad innumerabiles tenemur gratiarum actiones. Item. Si ad tot tenemur gratiarū actiones, quot peccata ſunt dimiſſa; ergo uidetur ſimiliter, quod ſi aliquis dedit alicui centum denarios, teneatur ſimiliter centies gratias agere. Reſpond. Dicendum, quod ſicut de peccatis ſufficit conteri in cōmuni, ita quod omnia deteſtetur, ita tamen q̄ nullum placeat: ſic de omnibus ſufficit gratias agere in communi; ita tamen q̄ de nullo in ſpeciali ingratus exiſtat: & ſecundū quod plura ſūt beneficia, maiores debet gratias agere: & per oppoſitum ſi non agit, magis ingratus iudicatur eſſe: & pro tanto dicitur, quod debet pro omnibus gratias agere, non ita quod pro quolibet diuiſim ſuam oportet gratiarum actionem exhibere, ſed quantum plura fuerint, magis accuſant ingratum de ingratiſtudo, & faciunt dignum increpatione.

Dub. 3. **Quia propter ingratiſtudo, &c.**] Quæritur hic, utrum iſta ingratiſtudo dicat̄ genus peccati, uel circumſtantia. Si genus, uidetur tunc q̄ neceſſario quilibet peccet duplici genere peccati ī quo libet peccato, quia quilibet immemor eſt beneficii accepti, cū Deum offēdit. Si circumſtantia ſolum, non uidetur ita aggrauare peccatum. Item. Videtur quod non tantum ſit circumſtantia, quia gratiarum actio eſt

actus uirtutis, quæ eſt gratitudo: ergo ingratiſtudo eſt ſpecialē uitium. Reſpondeo. Dicendum, quod ad hoc quod aliquis ſit uerè gratus, duo requiruntur, ſcilicet quod pro loco, & tempore ſit memor beneficiorū ad gratias agendū, & quod ſit promptus ad obſequēdum, & reddendum bonum pro bono. Similiter ingratiſtudo dupliciter dicitur. Vno modo obliuio beneficii cum contemptu: ut puta quādo eſt locus, & tempus agendi gratias, & recognoſcendi: & ſic eſt peccatum ſpecialē, contentum ſub omiſſione. Alio modo dicitur ingratus, qui recipit bonum, & reddit malum: & hæc eſt circumſtantia peccati: & ſic eſt in omni peccato, & tantō magis aggrauans, quanto homo plura bona percepit.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An peccatore redeunte ad uomitum, redeant & peccata iam dimiſſa quantum ad maculam?

D intelligentiā præſentis Art. tria principaliter quærentur. Primò, quæritur quantum ad primam partem de reditu peccati. Secundò, quæritur de pœnitentia in ratione ſacramenti: & hoc quantum ad ſecundam partem. Tertio, ad intelligentiam totiūs partis præſentis, quæritur de pœnitentia in ratione fundamenti. Quantum ad primū quærentur duo. Primò quæritur, utrum peccata redeant quantum ad maculam. Secundò, utrum redeant quantum ad reatum.

Yy 2 QVÆ

QUOD peccata redeant quantum ad maculam uidetur 1. Pet. 4. Charitas operit multitudinem peccatorum, sed remoto operimento, remanet & apparet illud, quod operiebatur: si ergo peccatum sequens remouet charitatem, uidetur quod peccata per ipsam dimissa, facit in conspectu Dei apparere, & esse.

ITEM. Sicut se habet culpa ad mortificandum, ita se habet charitas ad uiuificandum, & e conuerso; sed charitas subsequens uiuificat opera sua prius mortificata: ergo pari ratione culpa sequens facit redire mala prius delata. **ITEM.** Peccati delatio est effectus gratiae immediatus, sed remota causa proxima, & immediata, remouetur effectus: ergo remota gratia, priuatur delatio culpae; si ergo peccatum gratiam priuat, per cuius actum est delatio peccati, ergo peccata priora remanent indelecta. **ITEM.** Ista duo sunt, quae culpam constituant, scilicet deformitas, & pronitas: sed possibile est peccata priora redire, quantum ad deformitatem, & pronitatem: ergo &c. Probatio minoris. Deformitas consistit in deturpatione imaginis, & pronitas in inclinatione ad actum aliquem secundum excessum. Sed pronitas remanet post peccatum, & potest per culpam sequentem intendi, & anima deformari: ergo &c.

CONTRA. Nihil, quod omnino cedit in non ens, iteratur omnino idem: sed culpa cum deletur, omnino non est: ergo impossibile est per sequentem actum eandem culpam numero renouari. **ITEM.** Nihil reducit

aliquid deletum ad esse, nisi quod potest facere esse: sed unus actus non facit, nisi unam maculam sine culpam in anima: ergo impossibile est plura genera peccatorum redire per unam culpam.

ITEM. Contrarium non reducit ad esse suum contrarium: sed possibile est quod aliquis, qui primo peccauit per auaritiam, post modum reciduet per prodigalitatem: si ergo prodigalitas non reducit auaritiam ad esse, patet &c. **ITEM.** Si peccata dimittas redeunt quantum ad culpam: aut ergo quia homo hoc facit; aut quia Deus. Homo non, quia non potest eodem peccato numero bis peccare. Deus non, quia neminem potest facere peccatorem: ergo nullo modo hoc est: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Quae semel per gratiam deleuit Deus; pro semper deleta sunt.

RESPONDEO. Dicendum, quod aliquorum opinio fuit, quod priora peccata redirent, & priora demerita, sicut ostensum fuit supra, quod redeunt priora merita, & reuiuiscant per gratiam subsequentem. Dicebant enim bona, & mala quantum ad reditum, & uiuificationem pari passu ambulare, secundum illud quod dominus dicit Exec. xviii. de uiro iusto, qui si se a iustitia auertit, omnium iustiarum eius non recordabor: & de peccatore resurgente, quod non recordatur iniquitatum. Sed tamen illud non uidetur intelligibile, quod eadem charitas amissa redeat, si est habitus creatus, nec quod eadem culpa simili.

liter: si enim omnino deletur: non redit eadem, quae prius: sed noua. Et ideo fuit secunda opinio magis aliquantulum temperata, quod peccata non redeant nisi per quatuor peccatorum genera. scilicet per odium fraternum, per apostasiam, per contemptum confitendi, & per hoc, quod dolet se penituisse. Vnde fecerunt uersus. *Irares odit, apostata fit, spernitque fateri. Penituisse piget, pristina culpa redit.* Ratio autem eorum praeter auctoritates, quae hoc dicere uidentur, & tanguntur in litera; fuit: quia dominus remittit culpam sub quadruplici conditione. scilicet si ipse dimittat proximo, si perseueret in fide, si confiteatur culpam, si perpetuo detestetur culpam commissam: & quoniam paenitentia frangitur non existente conditione, quando aliquis peccat aliquo genere peccatorum, dicunt culpam redire. Sed nec ista positio debet teneri, licet fuerit magni clerici scilicet Praepositiui: quoniam non restat fundamentum. Constat enim culpam non deleri nisi per gratiam, constat etiam ad praesentiam gratiae omnino deleri culpam. Si enim gratia praesens est, culpa omnino deleta est, & iam non est; nec est, qui faciat eam esse in anima: ideo non uidetur esse probabile, quod propter aliquam conditionem deficientem, culpa dimissa iterum redeat. Et ideo est positio probabilis, & recta, quam tenent moderni Doctores, quod peccata dimissa nullo modo redeant quoad culpam. Et concedendae sunt rationes quo ad partem istam.

AD ILLUD, quod obicitur

primò de remotione operimenti. Dicendum, quod aliud est operiri in conspectu hominis, aliud in conspectu Dei, in conspectu hominis cooperiri potest aliquid, ita tamen quod propter hoc non desinat: sicut pictura operitur panno, non quia non sit: sed quia non apparet. In conspectu autem Dei quem nihil potest latere, operiri est facere, quod non sit: & hoc modo charitas operit priora peccata delendo: & ideo cum iam non sunt, remoto operimento non apparent. **AD ILLUD,** quod obicitur, quod gratia uiuificat opera mortificata, respondetur ad hoc, quod non est simile, tum ex parte gratiae, tunc ex parte bonorum, tum ex parte diuinae misericordiae. Ex parte gratiae, quoniam ipsa potentior est ad bonum, quam culpa in malum. Et parte bonorum: quia connectio est in bonis, & manet in unitate corporis mystici: non sic est in malis. Et parte diuinae misericordiae, quae pronior est ad miserendum, quam ad condemnandum, & ideo non ualet. Sed aliter potest dici, quod aliud est bona opera mortificari, aliud peccata deleri. Bona namque opera mortificantur, non quia esse desinant: sed quia reputantur indigna remuneratione aeterna propter indignitatem solum peccantis. Sed peccata deleri, uerè dicit peccati expulsionem, & remotionem talis uitii ab anima. Vnde sicut charitas, quae est habitus animae, numquam eadem redit si amittatur: sic nec culpa eadem redire potest.

AD ILLVD, q̄ obiicitur de effe-
ctu immediato. Dicendum, q̄ ef-
fectus habet comparari ad ali-
quā cām dupliciter. Aut sicut in-
troductentem, & conseruātem,
ut lumen ad solē: & sic locū ha-
bet illa maxima. Aut sicut ad in-
troductentem solum: sic non ha-
bet locum. Si. n. cultellus inflig-
git plagam, non oportet q̄ de
structo cultello, destruat pla-
ga. Sic in proposito est intelligē-
dum, quod gratia in suo primo
aduentu facit culpam, quam in-
uenit in anima amplius nō esse.

AD ILLVD, quod obiicitur de
deformitate, & pronitate. Dicē-
dum quod neutra reddit omni-
no eadem numero. Sed quāuis
de pronitate aliquo modo pos-
sit esse verum, non intenditur ta-
mē deformitas, quæ est in priua-
tione boni, & nota displicentiæ
eadem esse nō potest: & hæc est
culpa proprie loquēdo, sicut pla-
num est in Secundo Libro.

QVÆSTIO II.

An saltem redeant quō ad reatum?

VT RVM peccata dimissa re-
deant quantum ad reatū. Et
q̄ sic uidetur per tex. 18. Matt.
Seruē nequam, omne debitum
dimisi tibi &c. Et post. Tradidit
eū tortoribus, quousque redde-
ret &c. Et post. Sic pater uester:
ergo dominus debitum quod di-
miserat, iterum exigit: ergo &c.
ITEM. Ponatur quod aliquis an-
te completam satisfactionem ca-
dat in culpam, constat quod sa-
tisfacere non potest extra gra-
tiā: ponatur ergo quod decedat,
iste reatum secum portat, qui nō
potest solui per pœnam satisfac-
toriā: ergo punitur pœna æter-
terna. ITEM. Quot peccata sunt

isti dimissa, tot tenetur gratias
agere, tot etiam tenetur detesta-
ri continue peccata: sed cum pec-
cat uno peccato, omittit gratias
agere, & peccata detestari: ergo
tot penarū reus erit, quot prius
erat. ITEM. In legibus humanis
seruus manumissus redigitur in
seruitutem, quando dominum
suū attrectat manu cruenta, uel
pro alia enormi offensa: ergo si
leges istæ a lege procedant æter-
na, uidetur quod Deus similiter:
ergo ita recidiuantem assidue re-
putat obligatum ad pœnam, si-
cut prius reputabat.

CONTRA. Non iudicat Deus
bis in id ipsum. Naum. 1. non er-
go bis punit: si ergo aliquis pro
peccato commissō pœnituit, &
se punit, uidetur quod am-
plius pro illo non puniat, quan-
tumcunque peccet aliās: ergo
&c. ITEM. Reatus pœnæ æter-
næ est inseparabiliter annexus
culpæ: sed culpa non potest re-
dire: ergo &c. ITEM. Si rea-
tus peccatorum præcedentium
redit: ergo nulla est in mundo
utilitas, quod quis bene fecit: &
pœnitur: sed hoc uidetur impiū
dicere: ergo &c. ITEM. Dona
Dei sunt sine penitentia: ergo si
Deus aliquid condonat, non pe-
nitet de condonatione: ergo nō
potest reatus redire, quē Deus
dimisit, uel a quo soluit.

RESOLVTIO.

*Quō ad pœnam damnæ redeant qui-
dam; quō uerō ad pœnam sen-
sūs minimè, nisi in mortali,
et non in gratia illarum
pœnitentiā exples-
sisset.*

RESP. Dicendum q̄ aliqui uo-
luerunt dicere peccata præcedē-
tia re-

tia redire quo ad reatum: quia
per culpam sequentem tot reati-
bus obligatur ad pœnam, quot
prius erat obligatus. Et ratio hu-
ius tangitur in litera. Dicebant
enim, quod quot peccata cōmi-
serat, tot uinculis obligabatur,
cum ueniebat ad pœnitentiam,
ut detestaretur præterita mala:
& ideo cum peccat, omnia uin-
cula rumpit: & ideo tot reatibus
reus est, quot prius peccata cō-
misit. Sed illud nihil est. Primū:
quæ sufficit una detestatione de-
testari cetera: nec tenetur simul,
& semel diuim detestari omni-
no: ergo in uno non peccat nisi
omissione unica. Aliorum opi-
nio fuit, q̄ peccata priora redcāt
per reciduum quantum ad æq-
ualentiam; pro eo quod ingrati-
tudo, quæ est conditio peccati,
adeo aggrauat peccatum, ut sit
ita reus, sicut per omnia peccata
præcedentia reus fuerat. Sed il-
lud non uidetur uerum. Primò,
quia ingratitude pensatur secū-
dum quantitatem beneficii: sed
maius beneficium præstat Deus
conseruando innocentiam, quā
reuocando ad pœnitentiam. er-
go grauius peccauit, cum primo
innocentiam perdidit, quā quā-
do recidiuauit: ergo ingrati-
tudo non facit, quod adeo sit pec-
catum graue, ut præcedentia.
Præterea. Ingratitude ista est
peccati circumstantia a parte pec-
cantis: sed magis aggrauat pecca-
tum libido, uel genus peccati,
quā aggrauet circumstantia:
ergo nunquam propter ingrati-
tudinem unum peccatum leue
secundum genus equipollet pec-
catis præcedentibus grauibus,
& enormibus. Et ideo aliter di-

endum, quod reatus est obliga-
tio ad pœnam: pœna autem pec-
cati duplex est, scilicet pœna dā-
ni, & sensus. Possumus ergo lo-
qui de reatu peccati dupliciter,
aut quantum ad pœnam dam-
ni, aut quantum ad pœnam sen-
sus. Si quantum ad pœnam dam-
ni: sic quia qui peccat in uno, fa-
ctus est omnium reus; creden-
dum est, q̄ peccata dimissa re-
deunt. Si autem loquamur quā-
tum ad pœnam sensus, sic distin-
guendum est. Quia quædam pec-
cata sunt omnino dimissa quan-
tum ad pœnam, & culpā, & ta-
lia nullo modo redeunt. Quædam
autem dimissa sunt in parte, &
de talibus fienda est satisfactio.
Et quoniam culpa sequens tol-
lit potentiam satisfaciendi, quā
diu manet; per hoc ipsum iste
obligatur ad supplicium æter-
num, non ratione sui principali-
ter, sed ratione annexi: & sic in-
telligendum est peccata redire.
Verum est etiam, q̄ aliquo mo-
do aggrauat culpam sequentem
præcedens remissio: quia est
ibi contemptus præstiti benefi-
cii: non tamen ita, quod faciat
æquiualentiam.

AD ILLVD, quod obiicitur de
auctoritate Marth. Dicendum,
q̄ secundum alterum horū mo-
dorum intelligendum est, & si-
militer sequens obiectum patet:
quia uerum concludit. AD IL-
LVD, quod obiicitur de tētionibus,
iam responsū est per in-
teremptionem, quia non tot tē-
tionibus tenetur: sed ea sola ten-
tionem, qua tenetur conteri.
AD ILLVD, quod obiicitur de
seruo manumisso. Dicendum,
q̄ in legibus humanis illud sit

ad cautelam, & terrorem: & iō non oportet sic ī lege diuina reperiri. Rationes autem ad oppositum, quibus ostenditur, qđ reatus non omnino redit, uerum concludunt.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An sacramentum pœnitentiæ institutum fuerit?

Onsequenter quantū ad secundam partem distinctionis queritur de pœnitentiā in ratione sacramenti: & cū ad rationem sacramenti duo concurrant scilicet institutio, & significatio, de quibus duobus in litera agitur: ideo circa hæc duo queruntur. Primò queritur de pœnitentiā quantū ad institutionē. Scđo, quantū ad significationem.

VTRVM sacramentum pœnitentiæ fuerit institutum. Et sic uidetur: Ita diffinit Hugo. sacramētum. Sacramentum est ex similitudine repræsentans, ex institutione significans, &c. si ergo pœnitentiā est sacramentum: patet &c. IREM. Sicut dominus præcepit baptizari, ita præcepit pœnitentiā agere; si cut patet Matth. iiii. Et sicut dicitur Iohan. iiii. Nisi quis renatus fuerit, &c. ita dicitur Luc. xiiii. Si pœnitentiā non egeritis, omnes simul peribitis: ergo sicut præcipiendo baptizari, instituit baptismatis sacramentum: ita præcipiendo pœnitere, instituit sacramentum pœnitentiæ. IREM. Modus agendi pœnitentiā in ueteri lege fuit præfixus; sicut patet Leuitic. simili

Lib. 2. par. 9. Cap. 2.

Cap. 4. & 5.

ter in noua secundū sacerdotis arbitriū: sed talis modus non est ex naturæ dictamine: ergo est ex institutione.

CONTRA. Hug. de sancto Vi-cto. dicit, qđ in lege naturę nullū sacramētū institutū fuit sub pœcepto: sed solū sub consilio. Sed pœnitentiā in lege naturæ fuit sub pœcepto: quia nemo sine ea unquam saluari potuit: ergo nō fuit instituta. IREM. Nullum sacramētum indiget institutione, qđ est ex naturali dictamine; sed pœnitentiā est ex naturali dictamine: quia naturaliter dicitur ratio, qđ peccans & offendens debet per pœnitentiæ humilitatē reconciliari: ergo &c. IREM. Omne sacramētum, quod institutū est, uariatum est: sed pœnitentiā semper fuit ab initio usque nunc quantū ad contritionē, & satisfactionem saltem: ergo non uidetur per legem institutum. IREM. Si institutum est sacramentum, queritur ubi, & a quo. Si ibi, ubi dicitur, Agite pœnitentiā. Similiter institutum potest dici a Iohanne, qui prædicauit. Pœnitentiā agite. Si ibi. Vade, & ostende te sacerdotibus; sed constat quod intelligebatur de sacerdotibus legalibus. Si ibi. Quorum remisistis peccata. Sed contra. Ibi est institutum quod est ordinis sacerdotalis.

RESOLVTIO.

Pœnitentiā ut reconciliatiua Deo tantū, a natura dicitur: ut uerò etiam reconciliatiua est ecclesiæ, ab utraque lege scripta institutionem habet; sed completè ab Euangelica.

RESP. Dicendum, quòd de pœnitentiā

Lib. 1. de Sacram. par. 11. cap. 3.

Matth. 3. 4. 8.

Ioā. 20.

nitētia est loqui dupliciter, aut prout est reconciliatiua Deo, aut prout est non solū reconciliatiua deo, sed et ecclesiæ. Si loquamur de ipsa prout deo reconciliat, sic est de dictamine legis naturalis, quæ dicit cōteri de peccato, & humiliari debere, tamē aliqua illustratione fidei: & sic tale sacramentale potius habuit insinuationē, quā institutionē. co. n. qđ natura dictabat, insinuari sufficiebat. Et aliqui uolūt dicere, qđ insinuatū fuit ante lapsum in illo uerbo Genesis. In quacunque die comederitis &c. Sed illud uerbū uidetur potius minari supplicium, quam instituerē remedium. Et iterum. Cū pœnitentiā sit in remedium de sua institutione primaria, nō uidetur cōpetens eius institutio, nisi ex quo cœpit peccatum. Et ideo est alia positio, & melior, quod dominus tunc insinuaui, & instituit, quando post peccatum Adam uocauit. Vbi es? Vbi dicit Glo. quod monebat eū redire ad cor, iuxta illud propheticū, Redite præuaricatores ad cor: & multæ Glosę, quæ ibi ponuntur hoc innuunt. Et sic patet, qđ pnia prout fuit sacramentum reconcilians deo, ibi fuit insinuatū quantū pro illo tempore sufficiebat: & illa insinuatō cum naturali dictamine sufficiebat loco institutionis. Est & alio mō loqui de pœnitentiā secundum qđ est sacramentum ecclesiæ: & sic habuit institutionē in lege scripta, siue Mosayca siue Euangelica. In lege Mosayca, quæ nondū erat vnitas pfecta, nec perfecta reconciliatiua institutionē habuit secundū imperfe-

Cap. 2

Gen. 3

Isa. 46

ctionē. scilicet quantum ad quandam generalitatē in determinatione oblationū, quę erāt loco confessionis, & satisfactionis. In lege autem noua, ubi unitas ecclesiastica est perfecta, & reconciliatiua plena, instituta fuit secundū statum pfectionis, & quantū ad formale, qđ ē absolutio sacerdotalis, & ligatio, & quantū ad materiale, quod ē qdam lucida, & aperta cōfessio non solū in generali, uerum etiam in speciali. Et primum dominus instituit per se, & promulgauit. scilicet clauium potestatem post resurrectionē. Secundum uerò institutum fuit per Apostolos, uel (ut melius dicam) promulgatum; quia dominus Apostolos docuit, & ipsi a domino docti, & auctoritate ab ipso accepta, immo eius auctoritate promulgauerunt. Non enim nobis tradiderunt, nisi qđ a domino, uel a dñi spū acceperunt. Et sic patet qđ, & quō, & ubi, & a quo institutum ē hoc sacram. Concedendæ igitur sunt rationes hoc probantes.

Ioā. 20

AD ILLVD, qđ obr, qđ nō fuit institutum in lege naturæ. Dicendum, quod propriè institutum non fuit pcepto disciplinæ, uel pcepto sacrali: sed magis ex pcepto naturali, ad qđ illuminabat excitatio, & uisitatio Dei, qua hoīes increpauit in signo audibili: & increpat spiritua iter p dolorem in lectulo, & omnia ossa hominis marcescere facit. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ est ex naturali dictamine. Dicendum, qđ uerū cōcludit secundū illam acceptionem: attamen quia natura per se non sufficit, patet &c. AD ILLVD, quod obiicitur quod

quod non est uariatū. Dicendum, quod inquantū est sacramētum ecclesie, uariatū est: & lex scripta aliqd addidit supra illud, quod erat naturalis dictaminis: & lex euāgelica illud additū non euacuauit, imo magis impleuit in addēdo additione pfecta. QVOD QUIRITUR, ubi, & a quo sit institutum, iam patet ex prædictis.

QVÆSTIO II.

Quod signum & quodv: signatum in sacramento pœnitentiæ?

DE pœnitentiā quantū ad significationem. Et quæritur, quid sit hic signum, & quod signatum. Et uidetur, quod pœnitentiā exterior significet interiorē, sic. Sacramētū illud significat ex institutione, quod repræsentat naturaliter: sed pœnitentiā exterior naturaliter repræsentat interiorē: ergo illud significat ex institutione. **ITEM.** Sicut se hēt baptismus corporalis ad spiritualem, sic pœnitentiā exterior ad interiorē: sed baptismus fluminis significat baptismū fluminis: & hoc ex institutione: ergo & pœnitentiā exterior interiorē. **ITEM.** Pn̄ia sacramentum liberat a naufragio: sed impossibile est peccantem actualiter a naufragio liberari nisi p̄ pn̄iam interiorē: ergo pn̄ia sacramentum in se continet eam: sed non in ratione signi: ergo in ratione signati, **ITEM.** Pn̄ia pfecta ad baptismi puritatem conatur reducere: sed peccator nunquam reducit ad puritatem illam nisi per pœnitentiā exterior interiorē significat.

CONTRA. Hugo. Sacramentum est materiale elementū, fo-

ris sensibiliter propositum, ex similitudine repræsentās: sed exterior pœnitentiā non est talis: quia non est elementum: ergo non est sacramētum, nec signū. **ITEM.** Interior pœnitentiā est uirtus, uel actus uirtutis: sed gratiæ uirtutum, & sacramentorū differentes sunt: ergo interior pœnitentiā non est res alicuius sacramenti. **ITEM.** Quandoque rectē ordinatur signum, & signatū in sacramento, signum causa est signati per diffinitionē sacramenti superius habitā: sed pœnitentiā exterior non est causa interioris, nec illa affectus, immo ecōuerso: ergo & **ITEM.** Cum in perfectione pœnitentiæ tria sint. scilicet contritio, confessio, satisfactio, quæritur ratione cuius dicitur exterior, & ratione cuius dicitur interior. Si dicitur interior ratione cōtritionis, & exterior ratione confessionis, & satisfactionis. **Cōtra.** Ista non significant contritionem: sed potius uoluntatē confitendi, & satisfaciendi. Si dicitur exterior ratione triū, tunc ergo cum sint tria diuersa, erūt tria sacramenta. Si dicas, quod uniuntur, quæro quo genere unitati uniuntur.

RESOLVTIO.

Res est peccati remissio; signum exterior pœnitentis humiliatio; signum & res eiusdem interior pœnitudo.

RESPONDEO. Dicendū, quod sicut in iudicando de institutione oportet iudiciū uariari de pn̄ia, secundū quod est sacramētū reconcilians Deo, & secundū quod reconciliat non solum Deo, sed etiam ecclesie: sic & in proposito. Secundū namque quod est sacramen-

tum

tum reconcilians Deo, pro re habet peccati remissionem, pro signo hēt exteriorē humiliatiōnem, siue in habitu, siue in uerbis: pro re, & signo interiorē penitudinē. Nec oportet, quod primum sit causa mediū, sed potius econuerso: & hoc quia est ex naturali dictamine: iō pcedit exterius ab interiori, non exterius facit id, quod interius est. Sed inquantū est sacrm ecclesie institutionē habēs, sic hēt rōnē causæ, & signi sicut alia sacra: & rō causalitatis residet penes id, quod formale est, rō uerō signi penes id, quod materiale est. Materiale autē in hoc sacramento ē humiliatio pœnitentis, siue quātū ad actū cōtritionis, siue quātū ad uerbum accusationis, siue quantum ad pœnā satisfactionis: formale uerō est absolutio sacerdotis: hæc duo simul iūcta significant pœnitentiā interiorē, secundū quod p̄ ipsam est remissio culpe pfecta quātū ad culpā, & quātū ad pœnā, & quātū ad remissionē peccati. Quātū ad culpam rationē hēt signi exterioris sacramentum. Quātū ad remissionē pœnæ hēt quodammodo rationē causæ. Et sic patet quod in hoc sacramento sit res scilicet peccati remissio pfecta: & quod signum scilicet exterior: pn̄ia secundū ecclesiasticam formā, in qua est humiliatio, & absolutio: res & signum est interior pœnitudo: Unde cōcedendæ sunt rationes ad primam partem.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod non est elementū. Dicendū, quod Hugo ualde large sumit elementū ad oē illud, quod exterius appareret sensibus: Vel si approprietur

ad corporalia sacramenta, tunc non intelligitur nisi de sacramētis propriis no. leg. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod gratiæ uirtutū differunt a gratia sacramentorū. Dicendū, quod uerū est aliquo modo: sed non oportet quantū ad essentiam: sed sufficit quantū ad effectū, ut supra determinatum est in principio: & sic est in proposito. Nā pn̄ia interior est res exterioris, secundū quod ultra rectitudinē uirtutis addit ulteriorē effectum. scilicet remissionis pfectæ quantum ad culpam, & pœnā, quādo exterior est pfecta: & est simile in baptismo, ut uisum est supra. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod interior est causa exterioris. Dicendū, quod quia hoc sacramentum partim est naturalis dictaminis; partim institutionis: ideo signum exterius quodammodo causatur & quodammodo causat. Nam detestatio interior inquantū detestatio est, bene facit exterius hōiem humiliari: sed secundū quod absoluit in integrum a culpa, & pœna, hoc hēt ab exteriori absoluteone, & pn̄ia: & sic patet, quod cōuenientissime est ordinatio in significādo, & causādo secundū quod ei competit. **AD ILLVD,** quod obiicitur: ratione cuius illorū trium est signum: dico quod ratione oīum. Sumitur enim cōtritio pro exteriori gemitu: nec tamen tria sunt sacramenta: sed illa tria, ut unum perfectum signum significant pœnitentiā perfectam. Et hoc patet, quia si uerē pœnitet corde: ergo dolet: & hoc significatur per gemitū contritionis: ergo detestatur culpam, & se redarguit: & hoc significatur

Dist. 4. art. 1.

gnificatur per uerbum cōfessio nis: ergo hēt uoluntatem emendandi: & hæc significatur p̄ pœnam satisfactionis. Hæc tria cōtinet penitētia interior, quæ est una, & uera uirtus: & ideo omnia signa exteriora in unum p̄fectum signum concurrunt, & sunt unum sacramentum, & habēt unitatē sacramēti: & est modus specialis unitatis, cum multi modi assignentur a diuersis. Et si tu obiicias, quod non sunt simul. Dicendum, q̄ saltem quantum ad propositum, siue uoluntatis uotū unū manet in alio: ut qui cōteritur uerè, proponit cōfiteri, & satisfacere, aliter non est contritio uera: sic intelligendum est de aliis.

ARTICVLVS III. QVÆSTIO I.

An penitentia sit fundamentum christiani aedificij?

CONSERVENTER quantum ad intelligentiam omnium horum, quæ dicta sunt in hoc tractatu de penitentia, quæritur de p̄nā secundum quā hēt rationem fundamenti. Et circa hoc duo quærentur. Primo de ratione fundamenti in se. Secundo uerò in relatione ad rationem tabulæ.

QUOD penitentia teneat rationem fundamenti ostēditur. Heb. 6. Non rursus iacentes fundamentum penitentiae ab operibus mortuis. Ibi Glos. Quod prius dixit inchoationis sermonem, nunc uocat fundamentū: sed in sermone quo eruditur ueniens ad Christum, penitentia est fundamentum, quā

patet per illum excellentem Doctorē Io. qui prædicauit, Agite p̄niam. Patet etiam per Doctorē doctorum, q̄ incepit p̄dicationē suā ab hoc uerbo. Agite p̄sentia. Glo. Penitentia est prima uirtus, quia ibi dicitur, Prima uirtus est per p̄niam perimere ueterem hoīem. IT E M. Impossibile est domū Dei ædificare in corde, nisi destruat̄ ædificiū Satanæ, & ipse expellatur: sed hoc primo fit introductione penitentiae: ergo uidetur, quā penitentia primo sternatur: ergo ipsa est fundamentum.

CONTRA. I. ad Cor. 3. Fundamentū aliud nemo ponere p̄t p̄ter id, quod positum est, q̄ est Christus: ergo si Christus solus est fundamentū, & p̄nā nō est Christus, patet &c. IT E M. Heb. 11. Fides est substantia sperandarum rerū, &c. Gl. Est fundamentum oīum bonorū: sed nō sunt duo fundamenta: ergo. &c. IT E M. Penitentia, & impenitētia sunt opposita: sed impenitētia est cōsummatio ædificij diabolici: ergo non fundamentū: ergo p̄ oppositum uē, q̄ p̄nā sit consummatio ædificij Iesu Christi, non fundamentū. IT E M. Quæritur de numero, & ordine eorū, quæ ponuntur in fundamentō ab Apostolo. Ponit. n. duas uirtutes cū dicit, Non rursus iacentes fundamentū penitentiae ab operibus mortuis, & fidei ad Deum. Tangit ēt duo sacramenta, cū dicit, baptisimatū doctrinæ, impositio nis quoq; manuū. Duos articulos fidei cum dicit, Resurrectio nis mortuorū, & iudicii æterni, Cū multo plures sint uirtutes, & multo plura sint sacramēta,

Mat. 4

& ēt articuli, quærit̄ quare hæc tantū tot enumerat. IT E M. Quæritur iuxta hoc, cum fundamentum dicatur Christus. 1. Cor. 3. Fundamentum nemo aliud, &c. Dicatur ēt p̄nā in auctoritate p̄dicta. Dicatur ēt fides Heb. 11. in Tex. & Glo. Dicatur charitas Eph. 3. In charitate radicati, & fundati. Dicatur humilitas secundum Greg. q̄ dicit in Moral. Totū ruine creſcit, quā ædificas; si ante molem fabricę humilitatis fundamenta nō proicias. Dicatur patientia secundū + prudētē dicitur. *Nam minor est uirtus, quam non patientia firmat, secundum quam communem naturam in his repertam dicitur potius fundamentum de his, quā de aliis.*

RESOLVTIO.

Ex hoc solum penitentia, fundamentum dicitur christiani aedificij, quod prohibens scilicet immundiciam peccati remouet.

RESP. Ad ultimum iam quæsitum intelligendum, notādū, q̄ fundamentū dī dupliciter. Vno mō locus, in quo ædificium stabilitur: & hoc modo dicit Christus fundamentum: & hoc benenotatur in Glo. 1. ad Cor. 3. ubi dicitur, q̄ sicut totum ædificiū materiale tendit deorsum: quia locum fundās est deorsum: sic spirituale ædificium tēdit sursum: quia Christus dominus, qui fundamentum est spiritualis ædificij, est sursum. Alio modo dicitur fundamentum illud, secundum q̄ res locatur in suo sustētaculo, & hoc pōt esse tripliciter. Aut illud, per quod prohibens remouetur, aut illud, per quod ibi locatur, aut illud, per quod confirmatur & stabilitur.

Si est illud, p̄ quod remouetur prohibēs: sic est pœnitentia, quæ remouet peccati immundiciam; super quam erat constructa machina diabolica. Si autem sit, ut collocās: sed duo sunt in nobis, per quæ nati sumus locari, & tēdere ad locum nostrū s. intellectus, & affectus. Intellectus locatur in Christo per fidem, & affectus locatur, & conglutinatur per charitatem: & ideo non tantū dicit Apostolus, In charitate fundatis: uerū etiam, radicati. Si autem sit, ut defendēs, & roborans: aut contra uentum prosperitatis, aut cōtra uentum aduersitatis. Si contra uentum prosperitatis, est humilitas. Si cōtra uentum aduersitatis, est patientia, siue fortitudo. Et sic per hoc fundatur supra firmam petram ipsa anima: & sic patet, q̄ ratio fundamenti de omnibus dicitur secundum quādam analogiam, quæ ortum, & radicem habet in Christo.

AD ILLUD ergo, quod quærit̄, utrum p̄nā sit fundamentum. Dicendum, q̄ sic accedenti ad Christum de regione dissimilitudinis, siue peccati. Et patet responsio ēt ad illud, quod obiicitur de fide, & de Christo. **A**D ILLUD ergo, quod obiicitur, de impenitentia. Dicendum, q̄ quia priuatiuè opponitur, & in priuatiuè oppositis tenet consequentia ecōtrario, nō in ipso: sicut patet in cōpositione rei, & resolutione: quia quā est primum in componēdo, ultimū est in resoluen-do; iō hæc ratio potius facit ad oppositū, quā ad propositū. **A**D ILLUD, quod quæritur de numero, & ordine eorū, quæ ponuntur

tur

tur id fundamento. Dicendum, quod Apostolus (sicut dicit Glos.) uocat fundamentum sermonem inchoationis, id est sermonem, qui debet fieri his, qui ad Christum sunt uocandi primo. In hoc autem sermone tria comprehendit, quæ habet necessario cognoscere, si quis uult ad legem Christianorum introire, & per hanc ad uitam uenire. Oportet enim uolentem ad Deum pertingere, quod sciat quo debet tēdere, & adiutorium per quod potest puenire, & uiam per quam debet incedere. Terminus est præmium, adiutorium est sacramentum, uia est uirtus, siue uirtutis opus, quod est præceptum, & hæc tria scire oportet uolenti ad Deum peruenire, secundum illud Hugo. quod tria sunt maxime attendenda præcepta sacramenta promissa. Via igitur est in uirtutibus: & quonia ad hoc quod recta uia procedat, necesse habet declinare a malo, & tendere in bonum: ideo duplicem ponit uirtutem: unam, per quam declinata a malo, & hæc est pœnitentia: aliam per quam tenditur in bonum, & hæc est fides tēdens Deum per directionem, quæ sequitur pœnitentiam quantum ad tendentiam, licet antecedit quantum ad cognitionem. Adiutorium similiter oportet duplex saltem esse. Vnum quod liberat a malo: & hoc est sacramentum baptismi, in quo delentur peccata. Alterum quod confirmat in bono, & hoc est confirmatio, siue manuum impositio. Similiter retributionem duplicem oportet cognoscere. scilicet bonorum, & malorum. Bonorum per resurrectionem

nem mortuorum remunerandum per gloriam. Malorum per iudicium æternum. Hæc oportuit primo prædicari, & inter prima hæc primo pœnitentiā: & sic patet numerus, & ordo: & nostra etiam est instructio, qualiter docere debemus eos, qui de nouo ueniunt ad legem Christi.

QVÆSTIO II.

An pœnitentia sicut fundamentum dicitur & tabula etiam dici possit?

DE pœnitentia sub ratione tabulæ. Et primo uidetur, quod ista duo non compatiuntur se circa pœnitentiam. scilicet tabula, & fundamentum, quoniam fundamentum est subsistere, & tabulæ est superefferri: ergo si pœnitentia recte dicitur fundamentum, improprie a Magistro tabula appellatur. **IT E M.** Hier. super illud: Peccatum suum sicut Sodoma &c. Secunda tabula post naufragium est peccati absconditio: sed pœnitentia consistit in peccati detestatione: ergo &c. **IT E M.** Fundamentum est primum: ergo si pœnitentia est fundamentum, & est tabula: ergo est prima tabula: ergo male dicit Hiero. quod sit secunda tabula. Videtur enim ista impossibilia, quod sit fundamentum, & quod sit secundum. **S I T V** dicas, quod est tabula secundum quod est sacramentum, & fundamentum secundum quod est uirtus. **Cōtra.** Si est tabula in quantum sacramentum: ergo est secundum sacramentum: ergo immediate de ipsa debet determinari post baptismum. **IT E M.** Tabula dicitur quia liberat a naufragio secundum quod uirtus: ergo est tabula secundum quod uirtus.

Quæ-

Queritur ergo secundum quem tropum dicatur tabula.

RESOLVTIO.

Pœnitentia ut uirtus est, tropice fundamentum dicitur: ut sacramentum tabula.

R E S P O N. Dicendum, quod pœnitentia siue dicatur fundamentum, siue tabula: sub tropo dictum est: tamen secundum aliam, & aliam acceptionem, secundum quod fit duplex translatio. Pœnitentia enim est uirtus, & sic competit ei ratio fundamenti. Pœnitentia sacramentum est, & sic secundum hoc non competit ei ratio tabulæ. Ratio autem huius est, quia uirtus (ut uult Aug. de quantitate animæ) nihil aliud est quam æqualitas mentis undique rationi consentientis unde est quedam quadratura, per quam anima in spiritali edificio collocatur. Et quoniam in hac collocatione pœnitentiæ uirtus primo occurrit in adificatione: ideo competit ei ratio primæ partis ædificii: hoc aut est fundamentum: & ideo pœnitentiæ uirtuti rectissime aptatur nomen, & proprietates fundamenti. Sed nomen, & proprietates tabulæ competit pœnitentiæ sacramento.

A D Q U O D intelligendum oportet nosse, quid sit mare, quod naufragium, quid nauis, & quid tabula. Mare est præiens seculum secundum illud Psalmi. Hoc mare magnum. Nauis, quæ perducit ad portum salutis, est unitas ecclesiastica. De qua Sapient. xiiii. Transeuntes mare per ratem liberati sunt. Et Act. xxiii. Nisi in nauis manseritis &c. Naufragium nauis est per separationem, & scissionem membrorum secun-

dum illud Iudæ. Hi, qui segregant semetipsos &c. Tabula est adiutorium aliquod collatum, per quod posset ille, qui est in periculo naufragii, subleuari a periculo peccati: & hoc est sacramentum. Et cum duplex sit peccati periculum, duplex est naufragium. Et duplex est sacramentum liberans a duplici naufragio, scilicet a naufragio originalis: & hoc est baptismus. Et quia originale est primum, ideo baptismus est prima tabula, Et secundum naufragium est per actuale: & quia hoc curat pœnitentia, ideo dicitur secunda tabula. Et sic patet quod recte dicitur fundamentum, & recte dicitur tabula secundum diuersas acceptiones. Et recte in quantum uirtus dicitur fundamentum, recte in quantum sacramentum liberans a naufragio dicitur secunda tabula.

E T sic patet illud argumentum. Est secunda tabula: ergo est secundum sacramentum. Patet etiam secundo obiectum de compossibilitate horum duorum. **A D ILLUD** ergo, quod obiicitur de absconditione. Dicendum, quod est absconditio per hypocrisim, & per pœnitentiam ueram, quæ totum remittit. Et Hierony. loquitur de absconditione secunda, quæ fit per reuelationem, non de prima. **A D ILLUD**, quod obiicitur, quod pœnitentia liberat secundum quod uirtus. Dicendum, quod sicut fides supplet locum baptismi, ubi quis non potest baptizari: sic pœnitentia uirtus locum sacramenti: attamen quia hoc non habet nisi in articulo necessitatis, ut possit a naufragio liberare, sacramentum autem habet de

se

se: ideo ratio tabulæ debet sacramento attribui, non uirtuti. Preterea. Sacramentum respicit liberationem a malo, siue a periculo, non sic uirtus. Et quia tabula sonat in rationem refugii, & liberationis a malo naufragii, & periculo peccati: ideo magis cõpetit sacramento, quam uirtuti: & sic patet respõsio ad obiecta omnia circa partem oppositam. Solum hoc diligenter attendendum est, quod quãdiu sumus in hoc mari, stringamus tabulam propter periculum euitandum a mari magno.

DISTINCTIO VIGESIMATERTIA.

De sacramento Vnctionis extremæ.

Reter præmissa est etiam aliud sacramentum. s. Vnctio infirmorum: quæ fit in extremis oleo per episcopum consecrato. Et sunt tria genera unctio- nis. Est. n. unctio quæ fit chrismate: quæ dicitur principalis unctio, quia in ea principaliter paracletus datur. Vnde & propter abundantiam gratiæ duos liquores mixtos habet, oleum. s. & balsamum: oleum conscientiæ, balsamum bonæ famæ. Chrisma uero Græcè unctio Latine dicitur. Nec tamen omne oleum ad unctionem sanctificatum chrisma uocatur, sed illud solum quod miscetur cum balsamo: quo capita Regum & Pontificum unguuntur, quo etiam baptizatos sacerdos ungit in uertice, & pontifex per impositionem manus confirmandos ungit in fronte. Est & alia unctio qua cathecumeni & neophyti unguuntur in pectore & inter scapulas, in perceptione baptismi. Tertia uero unctio est, quæ dicitur oleum infirmorum, & de qua nunc agitur.

A quibus institutum sit hoc sacramentum.

Hoc sacramentum unctio- nis infirmorum ab Apostolis institutum legitur. Ait. n. Iacobus, infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini, & alleuiabit eum Dominus: et si in peccatis fuerit, dimittentur ei. In quo ostenditur duplici ex causa sacramentum hoc institutum, scilicet ad peccatorum remissionem, & ad corporalis infirmitatis alleuiationem. Vnde constat eum, qui hanc unctionem fideliter deuoteq; percipit, & in corpore & in anima alleuiari: si tamen expedit, ut in utroq; alleuietur. Quod si forte corpus uale-

tudinem

Iacobi
vlt. c.

tudinem illi habere non expedit, illam quæ est animæ sanitatem in hoc sacramento acquirit: & sicut in alijs sacramentis, ita & in isto aliud est sacramentum, aliud res sacramenti. Sacramentum est ipsa unctio exterior: Res sacramenti unctio interior, quæ peccatorum remissione, & uirtutum ampliacione perficitur. Et si ex contemptu, vel negligentia sacramentum hoc prætermittitur, periculosum est, & damnabile.

De iteratione huius sacramenti.

Querunt aliqui, Si hoc sacramentum iterari possit, cum baptismus, & alia quedam sacramenta semel suscepta non iterentur. Augustinus dicit Sacramentum non iterandum, & sacramento non faciendam esse iniuriam, sed hoc dicit, ubi agit de Sacramento baptismi, & confirmatio- nis, & ordinationis. Vnde non uidetur illud generaliter accipiendum, sed de Sacramento baptismi, confirmatio- nis, & ordinationis, quæ nullatenus sunt repetenda: quia semel tantum, & non sæpius datur baptismus, confirma- tio, & ordinatio. Sacramentum uero altaris, & peniten- tiæ, & coniugij sæpe iterari uidetur: quia sæpe Sacramen- tum corporis percipitur, frequenter penitentia agitur, coniugium sæpe contrahitur. Quare ergo unctio similiter non potest iterari? Si morbus non reuertitur, medicina non iteretur. Si uero morbus non potest cobiberi, quare medi- cina debet prohiberi? Sicut oratio iterari potest, ita & unctio iterari posse uidetur, utraque enim illic commemo- rat Iacobus, & utrumque alteri cooperatur ad conferen- dam alleuiationem corporis & animæ. Cur ergo negatur unctionem super infirmum posse iterari, ad impetrandam sæpius sanitatem mentis & corporis: cum propter infir- mitatem eadem sæpe iteranda sit oratio? Quidam autem de omni Sacramento intelligi uolunt, quod non sit iteran- dum, scilicet secundum totum illud, quod pertinet ad Sa- cramentum, dicentes quedam sacramenta sæpius posse sus- cipi, quedam uero non. Nec tamen quæ sæpius sumun- tur totaliter iterantur: ut Sacramentum altaris, & un- ctio- nis: quæ licet sumantur sæpius, tamen quia non ite-

In libr.
contra
Parme-
nianũ.

Aliorũ
opinio.

rum benedicatur eadem hostia, vel idem oleum, non iteratur Sacramentum cum iniuria. Sed dicet quis, sic & baptismus non iteratur, etsi aliquis frequenter baptizetur, dum eadem aqua non iterum benedicatur. Sed aliud

In Glo. aliud de benedictione panis, & olei. Potest etiam baptismus celebrari in aqua, etiam non benedicta: quia illa benedictio pro reuerentia tantum fit & decore, non virtute sacramenti. Sed corpus Christi non potest confici, nisi de pane consecrato: nec unctio illa fieri potest, nisi de oleo ab Episcopo consecrato. Ideoque illa sanctificatio ad virtutem sacramenti pertinere videtur. In coniugio quoque semel tantum benedicatur quisque, non sepius. Benedicatur enim vt ait Ambr. cum prima, & non secunda uxore. Si ergo cum dicitur sacramentum non esse iterandum, nec iniuria ei esse facienda, rationem dicti referas ad sanctificationem rei, qua sacramentum expletur: de omni sacramento generaliter id verum est. Si verò ad susceptionem sacramenti, de quibusdam verum est, quod non iterantur crebra susceptione: de alijs verò quibusdam non: quia frequenter sumuntur, vt hoc unctiois sacramentum, quod in omni penè Ecclesia saepe repetitur.

Supra determinatum est de quatuor sacramētis. Hæc est quinta pars, in qua agit de quinto sacramēto de Unctio extrema. Diuiditur, autem hæc pars in duas. In prima agit de sacramenti institutione. In secunda de instituti dispensatione. Et ibi. *Querunt etiam aliqui, si hoc sacramentum.* Prima pars duas continet. In prima distinguit hanc unctioem ab alijs. In secunda determinat causas sue institutionis, s. a quo est institutū, & propter quid, & in qua materia: hoc ibi. *Hoc autem sacramentum unctiois infirmorum,*

&c.] Similiter secunda pars principalis duas habet secundū duas opiniones, quas ponit circa frequentationem siue iterationem sacramenti. Et primum modum ponit ibi. *Querunt aliqui, &c.]* Secundum ibi. *Quidam autem de omni sacramento.]*

In parte ista sunt dubitationes circa literam: & primò de ordine istius sacramenti ad antecedentia, & sequentia. Videtur enim malè ordinare; cum enim inter omnia sacramēta vltimò detur, propter quod & extrema unctio nuncupatur, videtur quòd vltimò debeat ordinari. Respondeo. Dicendum, quod

quod sacramenta quædam respiciunt personam, quædam communiter ipsam Ecclesiam: vt sicut in naturis quædam sunt vires ordinatæ ad cōseruationem indiuidui, quædam ad cōseruationem speciei: sic in spiritualibus sacramenta quinque sunt ad cōseruandam, & promouendam gratiam, vel consummādam circa ipsam personam, sed ordo, & coniugium ad cōsummandam ipsam Ecclesiam: & ideo: quia multitudinem respiciunt, sicut multitudo sequitur unitatem, sic duo sacramenta prædicta consequuntur alia quinque, inter quæ extrema unctio vltimum locum tenet. Alia ratio assignata est supra circa principium huius libri Distinctione secunda, ubi tangitur ordo sacramentorum.

Dub. 2. *Unctio, quæ fit chrismate, &c.]* Videtur malè dicere, quia aut unctio principalis dicitur ab ordine, aut a dignitate. Si ab ordine, falsum dicit, quia prima unctio est in baptismo. Si a dignitate, adhuc falsum dicit, quia in sacramento ordinis est unctio maioris dignitatis. Respond. Dicendum, quòd principalis unctio dicitur confirmatio ex quaduplici causa. s. a loco quia in fronte, quæ est pars nobilior in corpore. A ministro, quia fit ab Episcopo. Ab elemento, siue materia, quia de oleo misto cum balsamo. Postremo ab effectu propter abundantiam gratiæ. Vnde ibi paraclētus in magna abundantia traditur: sic etiam patuit in Apostolis: & hæc est unctio principalis. Etsi obiiciatur de ordinis sacramen-

to. Dicendum, quòd non datur amplius munus gratiæ gratuitæ, sed amplius munus gratiæ gratis datæ. s. auctoritatis, & potestatis sacerdotalis, uel Pontificalis. Datur etiā ibi munus gratiæ gratum facientis indignè suscipientibus, licet non tantum. Et nota, quòd de eadem materia fit triplex unctio. Vna qua baptizati inunguntur in uertice. Alia qua confirmandi unguuntur in fronte. Tertia, qua inunguntur Pontifices in capite. Et hoc uult dicere in litera Regum, & Pontificum, id est Regalium Pontificum, quales sunt Pontifices nouæ legis: nam Reges secundum quòd dicunt illi, qui nouerunt, unguuntur in scapulis.

Duplici ex causa, &c.] Videtur malè dicere, quia unius sacramenti unicus est finis. Respondeo. Vnus est finis principalis, & nihil impedit quando multiplex potest eutilitas; dū tamen unus sit finis principalis, alii uerò per accidens: & sic est in proposito.

Et si ex contemptu, &c.] Videtur malè dicere, quia negligentia in his, quæ non sunt de necessitate salutis, non generat periculum, nec facit hominem dignum damnatione. Respondeo. Dicendum, quòd Vel, non tenetur disunctiuè, sed magis intelligitur copulatiuè. Vnde non intelligitur hoc de qualibet negligentia, sed solum de negligentia, quæ generat contemptum, siue quæ habet contemptum annexum. Vnde ita iudicandum est de hoc sacramento, sicut iudicatur de sacramento altaris.

Ad quid est extrema vnctio?

D. intelligentiam prae-
sentis distinctionis se-
cundum duo, quae
Magister determi-
nat de Vnctionis sacramento,
duo principaliter quaeruntur.
Primo, quaeritur de ipso quan-
tum ad ipsius institutionem. Se-
cundo, quantum ad usum, siue
dispensationem. Quantum ad
primum, quaeruntur quatuor.
Primo, de causa eius finali. Secun-
do, de eius efficiente. Tertio, de
materiali. Quarto, de formali.

Quantum ad causam finale
quaeritur, utrum istud sa-
cramentum principaliter sit or-
dinatum ad morbum corpora-
lem, an ad spiritualem. Et quod
ad corporalem videtur ex eius
institutione Iaco. v. Infirmatur
quis in vobis, inducat presbyte-
ros, &c. & post dicit, Oratio fi-
dei saluabit infirmum. I T E M.
Matt. 6. Vngebant oleo multos
infirmos, & curabantur: si ergo
utebantur hoc sacramento secun-
dum quod dicitur in Gl. & hoc
ad curationem infirmantium cor-
poraliter; ergo principaliter vi-
detur ad hoc ordinari. I T E M.
Sacramentum ad illud finaliter
ordinatur; propter quod princi-
paliter dispensatur: sed illud prin-
cipaliter dispensatur propter in-
firmitatem corporalem, quia nu-
quam datur nisi existentibus in
gravi infirmitate corporali. er-
go videtur quod principaliter
sit ad hoc. I T E M. Si est con-
tra infirmitatem sicut medicina,
quaero contra quam, aut contra

corporalem, aut contra spiritalē. Si
contra spiritalē, cum non sit contra ac-
tualē, nec originale, erit contra
ueniale. Sed veniale quolibet die
iteratur: ergo & hoc sacrum; sed
hoc sacrum non datur frequenter, sed
rarissimè: ergo non est contra pec-
catum veniale. ergo est contra infirmi-
tatem corporalem. Si tu dicas, quod est
contra peccatorum sequelas, quod aut
contra aliquas determinate, aut
contra omnes. Si contra aliquas, qua-
re non similiter contra alias? Si
contra omnes; cum sint diuersae
secundum diuersitatem morbo-
rum, videtur quod debeant di-
uersa ad hoc esse sacramenta.

CONTRA. Quod non sit ad
morbum corporalem curandum
per se videtur: quia sacramenta
nouae legis in dignè suscipienti-
bus efficiunt, quod signant: si er-
go uiri sancti dignè suscipiunt
sacramenta; ergo haberet unctio
semper in eis efficaciam sanandi;
ergo uiri sancti numquam mor-
rerentur. I T E M. Multi sunt uiri
perfecti, qui secundum Pauli ex-
emplum desiderant dissolui, &
esse cum Christo. Si ergo sacra-
mentum unctionis ordinatur ad
uitam corporis conseruandam;
ergo a talibus nullo modo de-
bet suscipi. I T E M. Sacramentum
est medicina spiritalis; ergo si-
cut medicina corporalis sanat
solum morbum corporalem, &
ad hoc est principaliter, & uni-
uersaliter, ita videtur quod me-
dicina spiritalis curet solum
morbum spiritualem, ita quod
ad hoc sit universaliter, totali-
ter, & principaliter. I T E M. Si
unctio sanat morbum corpora-
lem, aut per uirtutem naturalem,
aut per uirtutem supra naturam.

Non

Non per uirtutem naturalem, hoc
constat, quia operatio sacramen-
torum non est secundum uirtu-
tes naturales elementorum exte-
riorum; ergo per uirtutem su-
pra naturam: sed illa aequè po-
test in infirmitatem incurabilem
ut curabilem; ergo uidetur quod
istud sacramentum liberet a le-
pra: sed hoc est falsum; ergo, &c.

RESOLVTIO.

*Ad peccatum veniale primum; ex
consequenti ad alleviationem cor-
poralis infirmitatis est sacramen-
tum extrema vnctionis.*

RESPON. Dicendum, quod ali-
quorum opinio fuit, quod sacra-
mentum istud principaliter est
ordinatum contra sequelas; uel
reliquias peccati, quae grauant,
quae relictæ sunt tam ex origina-
li, quam ex actuali, quæ quod reli-
quiae sunt poenae spirituales;
habentes tamen frequenter pe-
nas corporales annexas propter
sui expurgationem; & ideo prin-
cipaliter hoc sacramentum est co-
tra poenam spiritualement, sed ex-
consequenti est ad sanandum mor-
bum corporalem. Sed contra hoc est
quod dicitur Iacob. v. in institutio-
ne istius sacramenti. Si in pecca-
tis fuerit, remittentur ei: ergo
istud sacramentum est ordina-
tum contra aliquem morbum pec-
cati: & hoc ipsum tangit in Gl.
& cum non sit contra origina-
le, nec contra mortale, relinqui-
tur quod sit contra peccatum uenia-
le: & hoc est opinio tenet. Sed
notandum, quod de ueniali peccato
est loqui dupliciter, aut, put est in
statu uitæ, aut, put est in egressu.
Si prout est in statu uitæ siue
in itinere, sic morbus uenialis
est, quasi inseparabilis, uel qua-

dam necessitate iterabilis: ac per
hoc quodammodo incurabilis: &
ideo non debuit contra ipsum ali-
qua medicina spiritaliter, & princi-
paliter ordinari, imo quodammodo
omnia sacramenta ualent ad eius
curationem secundum plus, & mi-
nus. Si autem loquamur prout anima
est in statu egrediendi, sic possunt
curari sine iteratione; & sic cum
anima possit trahere talia cremabi-
lia, quae retraherent a gloria; insti-
tuit diuina misericordia reme-
dium, quo anima curari posset quantum
ad remissionem culpæ, & etiã par-
tis poenae: & hoc est sacramentum unctio-
nis extreme. Modus autem curandi
ueniale peccatum in hoc sacramen-
to correspondet modo infirmitatis,
ueniale autem peccatum grauat ani-
mam deprimendo deorsum, ut non
ita intendat in Deum per deuotio-
nem, & amorem, pro eo quod est ibi co-
uersio inordinata ad commutabi-
le bonum, & pro eo quod minor amor
Dei, sicut tangit Aug. in lib. con-
fess. & ideo cum curatio directe
sit per contrarium, per illud cu-
ratur, quod animam aggrauatam
per deuotionem sursum eleuat:
& quoniam corpus quod corrumpitur
aggrauat animam, cum illud
sacramentum sit ad eleuanda
animam per deuotionem, in
qua anima recipit uigorem quæ-
dam, in quo semper est deletio
uenialium, si sunt in anima, &
per consequens repressio mole-
stiarum corporalium, si expedit
ipsi animæ: hinc est quod istud
sacramentum principaliter est ad
curationem, & alleviationem in-
firmitatis spiritalis, scilicet peccati
uenialis, & per accidens est ad cu-
rationem, & alleviationem infir-
mitatis corporalis, quodammodo

ad uigorādum aīam, q̄ regit corpus: & sic patet, quid sit in hoc sacramēto res tātum, qd signū, & qd res & signū. Signum tātū est unctio exterior. Res tātū est uenialis curatio. Res & signum in ipsa aīa deuotionis excitatio, q̄ nō est aliud, quā quaedā spiritalis unctio. Cōcedendē igitur sunt rōnes probātes, istud sacramentum ualere ad infirmitates corporales curādas. Concedendā ē sunt rōnes probātes, q̄ nō ualet principaliter contra illas, quoniam solum p̄ accidens, & ex cōsequenti ualet, ut prius ostensum est.

AD ILLVD ergo, qd̄ obiicitur, q̄ nō datur nisi in statu infirmitatis. Dicendū, q̄ non est p̄ infirmitatē: sed p̄ hoc, qd̄ appropinquat egressū, ī quo possunt uenialia perfectē curari. Et q̄ illud sit uerū, patet: quia quātuncunq; quis infirmetur, non dat̄ ei hoc sacramentum, nisi p̄sumatur, q̄ moriatur, uel q̄ sit in articulo mortis. Et si cōstaret nobis de aliquo, q̄ liberaretur ab infirmitate, non deberet dari ei hoc sacramentum: sicut patebit inferius. AD ILLVD, qd̄ obiicitur, de ueniali, q̄ quotidie iteratur, patet iam responsio, q̄a non datur hoc sacramentum contra istud peccati genus, nisi in statu, in quo p̄sumitur, q̄ liberetur & a culpa, & a peccandi necessitate. AD ILLVD, qd̄ obiicitur, q̄ nō ualet principaliter. Dicendū, q̄ uerum est: & hoc innuit ipsa forma orationis; in qua non fit mentio nisi de remissione peccatorum. Quod tamen obiicitur, q̄ nullo modo dēt ualere a simili: quia corporalis medicina sa-

nat spirituale morbū. Dicendū, q̄ nō est simile: q̄a spiritus continet corpus: unde passiones aīę spirituales multum redundāt in carnē. Vnde Prou. dicit. Spiritus ^{ca. 17.} tristis exiccat ossa: ideo non mirum si tranquilletur aīa, & uigoretur, & lätificetur, si ē hoc redundat ad corpus: & sic hoc sacramentū respectum hēt ad corpus releuandum p̄p̄ alleuatiōnē spiritus. AD ILLVD, q̄ quæritur, p̄ quā naturam hoc facit. Dicendum, q̄ per uirtutem supra naturam: sed illa operatur secūdum diuinā institutionē, q̄ noluit p̄ hoc sacramentum p̄dere secretum fidei: & ita nec secūdum legē cōem ab infirmitatibus icurabilibus liberare. Et iterum in hoc sacramēto aliqd̄ est naturale, aliqd̄ supra naturā. Effectus nam q̄ qui est in spiritu, est supra naturam: sed qd̄ ille redundet in carnē, illud naturale est secūdum quod in Psal. ^{Psal. 4} dicit homo deuotus. Sitiuit in te anima mea, &c. Et iterum alibi. ^{Ps. 27.} Refloruit caro mea, &c.

QVÆSTIO II.

*An sacramentum extreme unctio-
nis à Christo institutum sit.*

DE causa efficiente, siue instituente: & quæritur utrum hoc sacramentum instituit Christus, uel aliquis eius discipulus. Et quod Christus uidetur, q̄a legislatoris est leges instituere: sed sacramenta omnia sunt leges, & statuta in lege euangelica: ergo nō solum hoc instituit Christus uerum etiam omnia. **ITEM.** Deus p̄ seipsum instituit oīa sacramenta ve. le. Moyse loquendo, & p̄cipiendo. Vnde in principio cuiuslibet sacramenta

lis

lis p̄cepti dicit in Leui. Locutus est dominus, &c. Si ergo sacramēta euangelica sunt multo digniora, uidetur &c. **ITEM.** Sacramentum (sicut habitū est supra Dis. xiii.) est in quo diuina uirtus secretius opatur: si ergo uirtus diuina operatur in sacramētis principaliter, cū instituere sacm sit maioris dignitatis, quā operari in sacramento, & operatio est a diuina uirtute: ergo & institutio. **ITEM.** Marc. 6. dicitur, qd̄ discipuli inūgebāt oleo multos infirmos, & curabātur. Sed constat, qd̄ Apostoli nondum erant tantæ auctoritatis, quod per se auderent aliquid instituire: ergo uidetur, quod dominus eis mandauerit: ergo uidetur, quod ipse instituit.

CONTRA. Magister dicit in litera. Hoc sacramentum legitur ab Apostolis institutum **ITEM.** Alibi non habemus mandatum de hoc sacramēto nisi Iac. 5. ergo uidetur ibi institutū fuisse. **ITEM.** Omne sacramentū, quod Christus instituit, ipse per se exhibuit: sed Christus hoc sacramentum nō exhibuit, q̄a nunq̄ infirmos oleo: sed solo uerbo sanauit: ergo &c. **ITEM.** Omne sacramentū, q̄ Christus instituit, habuit figurā in vet. testam. sed hoc non habuit ibi figurā: quia nunq̄ legimus infirmos p̄p̄ curationē in ve. test. inūgi: ergo uidetur, qd̄ institutio huius sacramēti nō pertinuerit ad Christū.

RESOLVTIO.

Per Apostoli spiritu sancto dictate institutum, sed per B. Iacobū promulgatum est hoc sacramentum.
RESPON. Ad horum intelligentiā notandū est, qd̄ aliq̄ dicere

uoluerūt, oīa sacra instituta fuisse a Christo, quoniam ipse fuit legislator: unde quamuis nō expressē legatur de cōfirmatione, & extrema unctio, tamen credendū est ipsum instituisse: & hoc aliquo mō innuitur de cōfirmatione, cū manus pueris imposuerit Matth. 19. De extrema unctio cū discipulos ad predīcandum misit, q̄ oleo ungebant infirmos, & curabātur: sicut dicitur Mar. 6. Nec dubiū est, q̄a p̄ mādātum ipsius hoc fecerint. Si autē Apostoli dicuntur aliqua instituisse, hoc est quia institutionē promulgauerunt, sicut B. Iacobus confessionis, & Unctio nis. Sed tamen cū in Euangelio sufficienter lex euāgelica exprimitur, & euangelica lex contineat Christi statuta, & facta, & magis statuta, quā facta: quomodo probabile est, ut omnes euangelistæ sic sub silentio tam nobilia sacramenta p̄trāsissent, si Christus instituisset: cum ex his nostræ salutis adminiculum eliciatur? Et ideo p̄babilius alii dicunt & Magister uidetur hoc sentire, immo aperte dicit, qd̄ spiritus sanctus p̄ Apostolos hoc sacramentū instituit, sicut supra dictū est de sacramēto cōfirmationis. Et qd̄ hoc potuerit esse, manifestū est, cum ipse sit Doctor p̄cipuus: sicut & Christus. Et exēplo patet: quia Apostoli S. sancto dictante: formā baptis mi a Christo institutam, & cōfirmatā, ad tempus mutauerūt, quanto magis quod Christus in sinuauit instituere potuerunt? Et quod ita fuerit congruū, manifestum est, si attendatur diuersitas sacramentorū. Quaedam n.

44 4. 444

sunt sacramenta cōia leg. vet. & no. quædam propriissima legi nouæ, quædam medio modo. Cōia sunt illa, quæ sunt quodā modo ex dictamine naturæ, quæ quia semper idem manet, illa sacramēta ab initio cucurrerunt, ut matrimonium, & poenitentia, secundum quod Deo reconciliat: & hæc quidem dominus Iesus consummavit, & cōfirmavit in le. no. nō euacuauit. Quædam sunt propriissima le. no. & hæc sunt, quæ signant gratiam in tali statu, quæ proprie competit leg. no. hæc autē duo sunt, cōfirmatio, & vnctio, ubi signatur gratia Spiritus sancti, secundum quod inungitur quis in pugilē, ut pro Christo audeat mori: & in regē, ut in regnum cœlorū possit introire, tamquā in suū. Hoc est no. le. proprium: ideo in ue. te. non habuerunt certam figuram hæc duo sacramenta. Et quia signant Spiritus sancti gratiā in aliqua abundantia, & Spiritus sanctus abundanter nō fuit datus, quousque Iesus fuit glorificatus, sicut dicitur Ioan. vii. ideo hæc duo sacramēta à Christo fuerunt insinuata, sed post a Spiritu sancto fuerunt instituta. Quædam sunt sacramenta media, quæ in uet. le. non fuerunt in ueritate: fuerunt tamen in figura, & significatione, sicut baptismus, eucharistia, & ordo: & quia Christus legem impleuit, & figuram euacuauit, hæc tria sacramenta per seipsum instituit: Sic patet quomodo congruentissime statuta, & instituta sunt ecclēsiastica sacramenta, ut nihil sit gestū per obliuionē, sed secūdū inenarrabilem Dei dispensa-

tionē. Concedendæ igitur sunt rōnes, p̄bates Spiritum. p̄ Apostolos hoc sacramētū instituisse. AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod hoc est legislatoris. Dicendum, quod Spiritus sanctus suppleuit hoc quod ipse dominus dimiserat in doctrina, sicut dicitur Ioan. xvi. Multa habeo uobis dicere, quæ nō potestis portare mō: & post. Cū uenerit, &c. Vnde sicut suppleuit quod deerat de doctrina secundum Dei ordinatā dispensationem, ita etiā de institutione ex causa congrua, quod dimissum erat. Nec sunt duo legislatores Christus, & Spiritus eius. AD ILLVD, quod obiicit, quod per semetipsum. Dicendum, quod ipse immediate loquebatur Moyse, & post Moyse præcipiebat populo, sicut nuncius Dei, & minister: sic Spiritus sanctus Apostolis, & ipsi ut ministri populis exponebant. Vnde sacramentorum institutionem non attribuimus nisi Deo, uel p̄ filium, uel per spiritū sanctum: nec credendum est quemquā apostolorum hoc per se instituisse, sed totū collegiū sed Iacobus promulgauit, sicut sententiam tulit de obseruantia legalium. Act. xv. Et per hoc patet sequens, quia sicut Deus operatur principaliter, & sacerdos ut minister: sic institutio sacramentorum respicit Deum, ut auctorem: & Apostolos respicit, ut ministros in promulgando. AD ILLVD, quod obiicit, quod Apostoli ungebāt oleo. Dicendū, quod ibi non fuit hoc sacramentum institutum, sed insinuatū: & hoc patet: quia unctio illa principaliter fiebat ad sanitatē corporalem, nō ad curationē spirituale:

prin

principaliter. Vnde sicut gratiā sanitatum tunc habebāt apostoli, & non potentiam ligandi, & absoluendi: sic oleū illud deserviebat, siue operabatur ad salutem corporis: nunc autem principaliter operatur ad salutē spiritus, sicut in ipsa forma euidenter exprimitur.

QVÆSTIO III.

Quæ huius sacramenti materia sit?

DE huius sacramenti materia: & dicit Magister, quod materia huius sacramenti est oleum ab episcopo consecratū. Sed primo uidetur, quod magis deberet adhiberi aliud elementum, quam oleum. Primo quia hoc sacramentum est periclitantium, & mortis appropinquantium: & hi maxime sunt in articulo necessitatis: ergo talibus maxime de elemento cōi prouideri debet: si ergo aqua cōior est, uidetur &c. ITEM. In cōfirmatione, in qua datur gratia abundans non solū est elementum olei: sed et balsami, quod est p̄ciosum: ergo cū hoc sacramētum introducat hominem in regnū, quod est p̄ciosissimum p̄mum, uidetur quod in eo deberet esse balsamum. ITEM. Videt quod nō oporteat esse consecratū: quia baptismus, & eucharistia, in quibus est magna gratia, & efficacia, non indigent materia cōsecrata alia sanctificatione, quæ sit in sacramenti forma: ergo pari rōne nec vnctio extrema. ITEM. Ad p̄fectum esse sacramenti, ista duo sufficiunt. scilicet significatio, & sanctificatio. Significatio est p̄ elementū, sanctificatio est p̄ uerbum: sed hæc duo sūt si quis inūgat de simplici oleo: ergo uidet quod sit ibi sacramētū p̄fectum. ITEM.

Si oportet sacramentum unctio nis fieri de oleo cōsecrato, querro cui cōpetit nomen uel rō sacramenti, an oleo, an unctio ni. Quod unctio ni uidetur p̄ ipsam denominationē sacramenti. SED quod oleo cōsecrato uidetur, quia oleū est signum, & oleum cōsecratū signum est sacrum sacræ rei, quod non tantū habet significationē, sed et quoddā genus cālētatis per benedictionē: ergo ut quod hēat in se cōpletam sacramenti rationē. ITEM. Panis cōsecratus est sacramētū non ipsa mādudatio, imo potius est usus: ergo uidetur similiter in proposito, quod oleum consecratum sit sacramentum, & unctio sit usus, ergo non cōuenienter nominatur. Quod si non est uerum, nō uidetur hic exigi materia consecrata. ITEM. Videt quod nec oporteat esse consecratam ab episcopo, quia plus est cōsecrare, siue corpus domini cōficere, ubi est transubstantiatio, quam oleum, ubi manet eadem usia: sed simplex sacerdos p̄t primum, ergo & secundū. Iuxta hoc est quod, quare debet esse oleū, & quare simplex non mistum, & quare cōsecratū ab episcopo, & si illa cōsecratio faciat oleum consecratū?

RESOLVTIO.

Oleum ab Episcopo consecratum huius sacramenti materia est.

RESPONDEO. Ad prædictorum intelligentiam est notandū, quod aliqui dicere uoluerunt, quod materia in hoc sacramēto est oleum: sed consecratio episcopalis superueniens facit esse sacramētū: sed in unctio consequens est sacramenti usus, siue dispensatio: Sed quoniam istud repu-

Quæ colateralis.

quæ

gnat denominationi sacramenti, & etiam cōmuni opinioni: ideo melius dicitur, quōd sicut aqua in baptismo est elementum, sic in confirmatione chrisma, & in unctiōe oleum consecratum ab episcopo. Ratio autem sumi potest a parte instituentis, & ēt a parte finis. A parte instituentis, quoniam enim Christus per semetipsum potuit sanctificare baptismum, & eucharistiā: ideo non est alia consecratio pręparans necessaria; sed solum ad solemnitatem facit; sed hoc sacramentum Spiritus sanctus instituit per Apostolos, qui non poterāt sanctificare nisi per Deum: ideo materia est non simplex elementum; sed oleum, per uerbum, & inuocatiōem sancti spiritus cōsecratum; & hoc per uerbum episcoporum, qui sunt successores Apostolorū, ut sicut Spiritus sanctus instituit per Apostolos, sic etiam nunc consecratur per episcopos. A parte finis sumitur ratio, quā hic datur gratia sanās lāguores spirituales, & datur gratia ordinās ad sanitatem pfectā, quę quidem est glorię: ideo debet signari per oleum, quōd est curatiuum ratione curationis, & per oleum consecratum ratione ordinationis ad supereminētem curationem, & per oleū simplex non per mistum; quia ad ingressum in gloriā requiritur, & sufficit bona cōsciētia. His uisis facile est soluere obiecta.

AD ILLVD enim, quōd obiicitur de cōmunitate medicinę. Dicendum, quōd istud non est sacramentum necessitatis, & pręterea modicum de elemento, scilicet de oleo sufficit, & hoc po-

test ubique locorum haberi, & ideo non est periculum aliqd. Pręterea euitatio periculi non debet pręiudicare dignitati, & congruitati sacramenti. AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod deberet misceri cum balsamo, sicut in confirmatione, Dicendū, quōd non est simile; quia in confirmatione datur gratia ad pugnadum in uita, per quam oportet ambulare non solum secundum placentiam ad Deum, uerum etiam ad proximum. Sed in unctiōe datur gratia ad resistendum diabolo, ne possit detinere, & ad hoc nō est necessaria fama; sed bona conscientia; & quia balsamum aromatizans significat bonam famam, & oleū nitens bonam conscientiā, ideo &c. AD ILLVD, quod obiicitur, quod eucharistia non indiget alia consecratione. Dicendū, quōd non est simile: tum ex parte instituentis, tum ex parte finis, ut uisum est. AD ILLVD, quod obiicitur, quod in oleo nō consecratur si fiat unctio, est significatio, & sanctificatio. Dicendum, quod falsum est. Primo enim deficit significatio, quę non tantum exigit representationem: sed etiam institutionem: sic autem institutum est fieri. Secūdo deficit sanctificatio, quia non habet uerbū efficaciam, nisi habeat competēs elementum. AD ILLVD quod obiicitur, quōd oleum consecratum est sacramentum. Dicendū, quōd proprie loquendo nō est sacramentum; sed ad sacramentum ordinatum. Et ratio huius est: quia non habet nec pfectā significationem, nec sanctificationem quouique applicetur in firmo,

firmo, & superueniat sacerdotalis oratio: tūc enim significatur gratia intus inungens, & tūc est primo sacramentum, & non ante: & ideo non est simile de corpore domini, ubi in prima sanctificatione fit cōuersio, & post nō additur uberior interior sanctificatio, quę nouam introducat uirtutem. AD ILLVD, quod obiicitur, quōd sicut sacerdotes possunt corpus domini conficere, & ita oleum consecrare. Dicendū, quod non ualet; quia tāta est potestas in ministris ecclesię, quātam distribuit dominus membris: nec oportuit potestatem consecrandi oleum ita communicari sacerdotibus, sicut conficiēdi corpus Christi: quia unus episcopus facilius toti prouincię potest unctiōis oleum consecrare: sed non potest quotidie in singulis parochiis missam cantare, sicut decet, cum ille sit panis quotidianus, & communis omnibus: & sic patet istud.

QVÆSTIO IIII.

Quę sit huiusce sacramenti forma?

DE forma huius sacramenti. Et quęritur, utrum forma uerbi sit de essentia huius sacramenti. Et quōd sic uidetur. Primo per ritum uniuersalis ecclesię, quę ubique locorum unctiōnem tribuit cum benedictione sacerdotali. ITEM. Probat per illud Iac. 5. Inducat psbyteros, & orent pro eo ungentes eum oleo. ergo pręmittitur oratio ante unctiōnem, & uidetur quod illa sit de integritate, ut unctio: & hoc probatur per literam sequentem. Oratio fidei saluabit infirmum: ergo efficacia sacramenti principaliter residet penes uer-

bū orationis. ITEM. Hoc ipsum uidetur per simile in aliis sacramentis; quia sacramenta no. le. sanctificant per uerbum, ut dicit Hug. ergo pari ratione uidetur, quōd istud sacramentum. ITEM. Sicut in aliis necessaria est intentio, & ideo est uerbum etiam arctans intentionem; ita & in hoc necessaria est intentio: ergo pari ratione & uerbi exprimentis. siue arctatis intētionē prolatio.

CONTRA. Omnia sacramenta ex fonte sacrę scripturę ortum habent; quia nullum sacramentum est in ecclesia, quin describatur in scriptura: sed huius sacramenti forma numquam describitur nec ab euangelista, nec ab Apostolo: ergo &c. ITEM. Omnia sacramenta, quę habent formam, eandem debent habere per totam ecclesiam catholicā; quia uariatio formę est uariatio sacramenti: & sacramentum debet esse uniforme, sicut fides, & ecclesia: sed hoc sacramentū nō habet eandem formam, nam in ecclesia Gregoriana est hęc forma. *Per istam sanctam unctiōnem, & suam pijsimam misericordiam indulgeat tibi dominus quicquid oculorum uitio deliquisti.* In Ambrosiana est hęc. *Vngere oleo sanctificato in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, ut more militis uncti preparatus ad certamen aeris possis superare potestates.* Vel similis huic: ergo non uerū, quōd aliqua forma sit substantialis. ITEM. Omnes sacramentorum formę traditę sunt per orationem deprecatoriā: ergo nō uidetur cōuenienter assignata. Aut nō est forma quoniā sacramenta no. leg. certitudinaliter ponunt suū effectum;

Libr. Ia
part. 9.
cap. 20

effectum: ergo per orationē indicatiuā dicunt exprimi, non p deprecatiuam. **ITEM.** Secundum Beatū Iac. Oratio fidei est illa, quæ est necessaria: si ergo oratio est ad Deum, & ad Deū oratur melius gemitu cordis, quam uoce oris: uideretur, q̄ ad istius sacramenti perfectionem non oporteat aliquid ore tenus exprimi. Quæritur igitur, si formam habet, quæ sit forma, & per quem modum.

RESOLVTIO.

Oratio deprecatiua est, nec incongrue. s. Per istam, &c.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ aliqui uoluerunt dicere, q̄ istud sacramentū non habebat formā uerbi essentialē: sed quæ solū erat de bene esse: & ideo nō fuit expressa, nec in ecclesia inuenitur unica: sed diuersa. Sed tamē istud nō est securū dicere, nec secundū Textum scripturæ, cū in istius sacramenti institutione maximā uim uideatur Iacobus in oratione instituere, & sibi totā efficaciam attribuere: cū dicit, Oratio fidei saluabit: non dicit, unctio, Oratio autem fidei dicitur non ipsius inungentis: sed ipsius ecclesie, in cuius fide administrantur sacramenta: sicut ergo in aliis sacramentis nō sufficit corde credere, nisi fiat professio in uerbo exteriori: sic intelligendū est hic, q̄ nō sufficit oratio mentalis sine uocali: & ideo forma uerbi est de integritate sacramenti, forma (inquā) uerbi secundū quā est expressiua orationis fidei: & hoc propter talē institutionē istius sacramenti. Vnde nota, quā est forma uerbi, quæ exprimit actū, & intensionē: & ta-

lis est p modum indicatiuum, & nō est de sacramenti necessitate: sed congruitate; & hæc in aliquibus ecclesiis habetur: sed nō in Romana, q̄ maximē uitat ea, quæ possunt esse occasio deuidi. Et est forma, q̄ exprimit orationem: & quoniam oratio est p modū deprecatiuum, talis forma est deprecatiua: & hæc est de necessitate sacramenti huius, & habetur in omnibus ecclesiis, quoniam hæc tãgitur in institutione huius sacramenti: & quoniam nō exprimitur uerbu determinatū; sed solū oratio fidei; ideo nō oportet, q̄ sit uniformitas i uerbo orationis; sed solū, q̄ sit in sensu. Si q̄ras, quare in isto sacramento potius est orō de essentia, quam in alio. Rñdeo, q̄ rō principalis est institutio. Si autē q̄ras rōnē institutionis dici pōt q̄ hæc hēt rationem congruitatis multiplicē. Prima est ex parte suscipiētis, q̄ propter infirmitatē est destitutus; ideo oratione est releuandus. Secunda est ex parte modi curadi, q̄ est p deuotionē, & eleuationem aīæ ad spiritalia; & quā q̄ super oīa excitat animam, ad hoc est oratio: ideo &c. Tertia ratio est ex parte morbi, quoniam hic sit remissio peccati interueniente ministerio sacerdotis; & quoniam in remissione culpe sacerdos nō se hēt nisi p modū deprecatis, unde & in absolute sua utitur oratione deprecatiua, ut in precedentibus habitū est; hinc est, q̄ optimē institutū fuit unctio non fieri sine oratione cuius expressio est forma sacramenti, ut ostendunt rationes. His uisis facile est respondere ad obiecta.

Ad

AD ILLVD. n. q̄ obiicitur q̄ non habet ortum ex fonte sacre scripturæ. Dicendum, quod falsum est, ut patet: immo ab illo uerbo beati Iacobi, Oratio fidei saluabit infirmum. **AD ILLVD.** quod obiicitur, quod non est eadem forma. Dicendum, quod secundum id quod est necessarium & essentialē sacramentū, eadem oportet esse; sed forma uerbi non est necessaria ratione uocis exterioris; sed prout est expressiua uerbi interioris. **AD ILLVD.** quod obiicitur de oratione indicatiua. Dicendum, quod nō est simile de hoc sacramento: & de aliis, pro eo quod istud habet aliquam specialem rationem, quā non habent alia, ut uisum est. **AD ILLVD.** quod obiicitur q̄ melius oratur gemitu cordis. Dicendum, quod in sacramentis; quia sunt signa exteriora, non tantum consideratur, quod est interius; sed etiam signū exterius, ratione cuius habet rationem sacramenti: & sic patet totum. Quamuis enim aliquis crederet trinitatem, nisi exprimeretur in baptizando, non daret sacm: & sic in proposito est intelligendum.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

Quis sit huius sacramenti minister?

CONSEQUENTER quantum ad secundū articulum quæstionis quæritur de huius sacramenti dispensatione. Et circa hoc quærentur quatuor. Primò quæritur, quis debeat administrare hoc sacramē-

tum. Secundò, cui debeat dispensari. Tertiò, in quo membro, siue loco. Quartò, & ultimo quotiens.

CIRCA primā proceditur sic. **VIDETUR** quod huius sacramenti administratio solis episcopis competat. Primò per simile. Sacramentum confirmationis, quod habet materiam consecratam, a solis episcopis traditur: ergo pari ratione & sacramentum illud. **ITEM.** In artificialibus nobilioris artificis est uti instrumento facto quā ipsum facere: unde nobilior est miles, qui utitur ense, quā faber qui facit: ergo si episcopus solum oleum consecrat, uidetur quod ipse solus hoc oleo inungere debeat. **ITEM.** In naturalibus uidemus, quod eadem uis quæ præparat materiam, inducit formam: & hoc spectat ad rectum ordinem operandi: si ergo gratia, & uirtus conformis est naturæ, cum episcopus materiam præparet, uidetur q̄ ipse solus sacramentum conferat: & hoc est in ipsa unctioe.

SED CONTRA. Ostēditur, q̄ extēdat se ad oēs, quia uerbum, & elementū constituunt sacm: sed oleum consecratum potest administrari per simplicem laicum, & etiam uerbum dici: ergo & sacramentum administrari. **ITEM.** Quod ita debeat esse uidetur, quia illud est sacramentū eorum, q̄ sunt in extremo mortis articulo: sed talib. frequenter non p̄t subueniri per sacerdotē: ergo uidetur q̄ saltem per laicū eis subueniri possit. **ITEM.** Hoc ostēditur ex ep̄lo, quia legitur in legendas Genouetæ, q̄ ipsa inun-

cbæ

gebat oleo infirmos, & curabat eos: ergo uidetur quod hoc saltem spectet ad uiros sanctos.

RESOLVTIO.

Ex officio solis sacerdotibus; sed ex periculo etiam minoribus, sacramentum hoc dispensare contingit.

RESP. Dicendum, quod huius sacri dispensatio ex officio spectat ad sacerdotes, & illud confirmat auctoritas, & ratio. Quia Iac. ult. dicitur. Inducat presbyteros &c. & orent super eum. Ratio; quia cum huius sacri materia sit oleum consecratum, non debet administrari, nec contingit nisi ab eo, qui habet manus consecratas, & talis est sacerdos: ideo non se extendit ad omnes. Nec ad solos episcopos; quia cum hoc sit sacramentum periclitantium, qui non possunt adire prelatos: sed magis econuerso, oportet multos perire, si a solis episcopis dari deberet: ideo disposuit Spiritus sanctus, quod unguentum non solum esset in capite, uel in barba Aaron; sed et descendere usque in oram uestimenti, scilicet usque ad inferiores sacerdotes. Nec solum sumitur ratio a parte unctionis, uerum et a parte orationis: quoniam officium mediationis sacerdotibus competit, sicut competit offerre dona, & sacrificia pro peccatis, nec solis episcopis, nec et laicis. Sic et dispensatio huius sacri, cuius efficaciam principaliter consistit in oratione fidei, cuius est sacerdos minister de ratione sui officii.

AD ILLVD, quod obiicitur de confirmatione. Dicendum, quod nullo modo est simile. Primum; quia confirmandi possunt adire episcopum, non sic inungendi. Præ-

rea. Manuum impositio solis Apostolis competeat: sed infirmorum curatio usque ad alios discipulos descendebat: at sacri confirmationis est sacramentum impositionis manuum: sacramentum unctionis est ad curationem ordinatum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod in artificialibus nobilius est uti instrumento &c. Dicendum; quod illud ueritatem habet ut plurimum in mortalibus. Et ratio huius est, quoniam gradus dignitatis est in eis secundum ordinationem ad finem, & utrumque instrumentum immediatior est finis, quam fabricans; sed in his operibus ecclesie est gradus secundum comparisonem ad primum principium, ex quo fluit totum regimen, & operatio in corpore ecclesie: & ideo uirtus prior superior est. Unde superior est episcopo, qui ordinat sacerdotem ad celebrandum, quam ipse sacerdos, qui celebrat: sic in proposito est intelligendum. Præterea. Non est tantæ seruitutis oleum consecrare, sicut in firmos inungere. Primum enim sufficienter potuit fieri ab uno, secundum uerò minime: ideo uoluit Spiritus sanctus secundum magis communicari, quam primum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod eiusdem est formam inducere, cuius est materiam præparare. Dicendum, quod uerum est de forma, quod perficit illam præparationem, sicut faber fabricando ferrum inducit formam ensis: sic episcopus quando benedicit inducit consecrationem: sed propter hoc non oportet quod illo oleo utatur, sicut nec faber ense. AD ILLVD, quod obiicitur, quod uerbum & elementum faciunt sacramentum. Dicendum,

dum, quod uerum est in aliquibus sacramentis, quorum dispensatio omnibus est commissa: sed non est uerum in omnibus, ut in Eucharistia: & sic intelligendum de unctione extrema. AD ILLVD, quod obiicitur de extremo mortis articulo. Dicendum, quod deuotio potest supplere absentiam sacerdotis: & ideo non est necesse omnibus committi, maxime cum sacerdos satis de facili possit adesse, nisi absit propter negligentiam infirmi. AD ILLVD, quod obiicitur de s. Genouefa. Dicendum, (quod sicut supra habitum est) quod quidam absoluunt ex merito, quidam ex officio. Sic intelligendum est in proposito. Unde sicut ad solos sacerdotes pertinet absolueret, tamen uiri sancti frequenter impetrant meritis, quod alii faciunt ex officio: sic & in unctione intelligendum est.

QVÆSTIO II.

Quibus sacramentum hoc præstandum est?

CVI debeat sacramentum istud dari. Et quod solis infirmis uidetur per illud, quod dicitur Iac. vlti. Infirmatur quis in uobis? inducat presbyteros: ergo illis indicitur, quod presbyteros inducant: & hoc uidetur maxime per litteram sequentem: Oratio fidei saluabit infirmum. ITEM. Quod solis ratione utentibus ostenditur per Textum, cum dicitur. Inducat presbyteros: & post: Si in peccatis fuerit &c. si ergo presbyteros petere, seu inducere, & in peccatis esse, est proprium adultorum, & ratione utentium, uidetur &c. ITEM. Quod solis in periculo mortis existentibus,

uidetur per ipsam denominationem, qua dicitur, unctio extrema: ergo solum in extremis debet dari.

CONTRA. Quod non solis infirmis debeat dari: uidetur per ipsam Glossam, quæ dicit: Infirmatur quis in uobis mente, & corpore, scilicet uel fide: ergo non solum infirmantibus corporaliter: sed etiam infirmantibus spiritualiter debet dari. ITEM. Vnctio hæc debet dari appropinquantibus ad mortem, & existentibus in periculo mortis: sed qui ingreditur iustum bellum, in periculo mortis est: ergo, &c.

ITEM. Quod non solis ratione utentibus uidetur: quia non solis tales infirmantur, sed etiam alii, qui indigent alleviatione, ut paruuli, & stulti: ergo uidetur, quod debeat eis hoc sacramentum dari, quod est unctio infirmorum. ITEM. Hoc probatur ex Textu, in quo dicitur: Infirmatur quis in uobis (quis) tenetur infinite: ergo quicumque infirmatur, debet inungi.

RESOLVTIO.

Solis infirmis & ratione utentibus, et in extremis laborantibus.

RESPONDEO. Dicendum, quod hoc sacramentum est principaliter ad uenialia delicta, secundum quod possunt convenientem recipere affectum: & per hoc est in alleviationem animæ aggravatæ a corpore, corruptione habente: & ideo istud sacramentum debet dari solis infirmis, qui peccare potuerunt uenialiter, & his prout sunt in articulo mortis: sic enim possunt a culpa ueniali liberari convenienter, & sufficienter: & hoc innuitur in ipso

Textu.

Textu, status (inquam) infirmitatis. Et hoc est, quod dicitur, infirmatur. Periculum, in hoc quod dicitur (quis) quasi discretive, & notabiliter, & grauiter: ita quod deficit uirtus naturæ, & auxiliū medicinæ. Discretio uerò rationis in hoc, quod dicitur; Inducat presbyteros. Et iterū in hoc, quod subinfert: Si in peccatis fuerit, remittentur ei. Concedendæ igitur sunt rationes mōstræ hoc sacramentum dari debere solis infirmis rōne utentibus, & in periculo mortis existētibus.

AD ILLVD, quod obiicitur de Glo. Dicendum, quod istud intelligitur uniuersaliter sub distinctione: nec excludit infirmitas corporalis: sed præsupponitur. AD ILLVD, quod obiicitur de his, qui intrant iustum bellum. Dicendum, quod & si tales sint in periculo mortis secundum fortunam: non tamen secundum naturam. Sacramenta autem ecclesiastica non fortunam sequuntur: sed naturam respiciunt. Si t v obiicias de illo: qui damnatus est per sententiam. Dicendum, quod talis infamis est in facie ecclesiæ, etiam si secundum ueritatem non habet culpam: & sic patet ratio illa.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod alii indigent alleuiatione. Dicendum, quod ad hoc principaliter sacramentum istud non ordinatur: sicut patet in ipsa forma: sed ad peccatorū remissionem, quæ per sensus exteriores perpetrata sunt: & ideo nō datur infantibus, nec naturaliter stultis. AD ILLVD, quod obiicitur de hoc nomine (quis.) Dicendum, quod magis discretiue tenetur quā in finitē. Et si tu obiicias, quod talis

modus non competit illi nomini. Dicendum, quod falsum est: quia talis modus annexus est modo accipiendi interrogatiue.

QVÆSTIO III.

In quibus corporis partibus facienda sit ista extrema unctio?

IN quo loco debeat fieri unctio. Et quod totū corpus debeat inungi uidetur: quoniam talis unctio, aut est contra infirmitatem corporalem, aut contra infirmitatem spiritualem. Si contra corporalem: cum ergo mortalis infirmitas per totum corpus diffusa sit, totum dēt inungi. Si contra spiritualem: sed spiritalis infirmitas non concernit aliquam partem determinatē: ergo &c. I T E M. Unctio sacramentalis signat unctiōnem grauitam, & spiritualem, quæ est in anima: sed anima est in qualibet parte corporis tota: ergo &c. I T E M. Unctio deuotionis respicit animam secundum potentiam intellectuam: sed illa nullius partis corporalis est actus: ergo nulla pars corporis determinatē debet inungi: ergo totū corpus inungendum est. I T E M. Cum quis purificatur ab originali, totus immergitur, si sit aqua sufficiens: ergo similiter si oleum est sufficiens, totus uideatur inungendus.

SED CONTRA. Matth. 15. De corde procedunt cogitationes malæ, furta &c. secundum illud omnia peccata, ex corde procedunt: ergo ad deletionem peccatorum signandam sufficit locum cordis inungere. I T E M. Unctio confirmationis in unica parte sola fit, scilicet in fronte: ergo pari ratione, & ibi unctio

huius

huius sacramenti. I T E M. Si in pluribus partibus distincte: ergo plures sunt unctiōnes: ergo plura sunt sacramenta. Pes enim, & manus specie differunt secundam naturam organizationis. I T E M. Si in diuersis partibus debet fieri unctio, cum contringat frequenter multa membra corporis amittere ex sola ægritudine, uidetur quod ægritudo perfectione sacramenti faciat carere, quod non est conueniens: queritur ergo quæ membra debeant inungi, & utrum mutilata debeant inungi.

RESOLVTIO.

Non totum corpus, sed organa quibus sensuum, & quæ generatiue, & progrediue uirtuti partes de tan- tu deseruiunt, inungende sunt.

RESPONDEO. Dicendum, quod in talibus (ut sæpe dictum est) finis imponit necessitatem his, quæ sunt ad finem: quoniam istud sacramentum principaliter ordinatur ad uenialium deletionem, secundum quod ex textu beati Iacobi innuitur, & uenialia perpetrantur ab anima secundum unionem ipsius ad carnem corruptam, & hoc est per potentias, per quas unitur corpori ut organico: & ideo recte in deletionem talium peccatorum debet medicamentum exterius adhiberi, secundum id quod habet sensibile circa organa ipsarum potentiarum. Est autem triplex potentia anime, secundum quam regitur corpus, & eruditur, & nutritur: secundum quam ad exterius comparatur, scilicet

sensitiua, generatiua, & progressiua: & ideo organa istarum potentiarum debent inungi. Et quoniam quinque sunt organa de seruiencia quinque sensibus, scilicet os, oculi, nares, aures, & manus, & lumbi deseruiunt generatiue, pedes uerò uirtuti progressiue: ideo istæ septem partes inunguntur. Et sic patet quod nec totum corpus debet inungi, nec una pars determinata.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de infirmitate spiritali, quod non determinat partem. Dicendum, quod uerum est, quod nō determinat partem, in qua sit, uerum tamen determinat partem, per quam contrahitur. Et per hoc patent duo sequētia de anima, quod est in qualibet parte corporis, & de potentia intellectiua: quoniam, & si anima secundum essentiam sit in qualibet parte corporis tota, & secundum potentiam intellectuam partem determinatam corporis non concernat: tamen secundum potentiam sensitiuam & operatiuam determinat sibi aliquas partes corporis organizatas, in quibus delectatur, & secundum quarum delectationes diuersa incurrit peccata. AD ILLVD, quod obiicitur de baptismo. Dicendum, quod non est simile, pro eo quod in originali tota caro sedatur, sed in uenialis peccati committione aliquis actus specialis potentie concernitur.

AD ILLVD, quod obiicitur in oppositam de corde. Dicendum, quod & si de cordis affectu procedant omnia: tamen per diuersas potentias subministrantes.

AD ILLVD, quod obiicitur

de unctioe confirmationis. Dicendum, quod non est simile, pro eo, quod illa est contra pusillanimitatem, & uerecundiam determinatè; sed hæc est contra uenialia peccata, quæ respiciunt actus omnium potentiarum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ergo plura sunt sacramenta. Dicendum, quod illæ partes non inunguntur, nisi prout concurrunt in unum, cui deseruiunt, & secundum cuius nutum mouentur: & ideo quia unctio est in his, secundum unam naturam, & per comparationem ad unum: ideo unum est sacramentum. AD ILLVD, quod obiicitur de illis, qui perdunt hæc membra. Dicendum, quod quāuis sint mutilati, tamen debent inungi. Et si tu obiicias, quod est implicatio falsi in forma. Dicendum, quod falsum est, quia cæci libenter uellent uidere, & surdi auditum desiderant, quāuis non audiant: ideo rectè dicunt in talibus membris inungi, quia per talia membra, aut peccauerunt, aut peccare uoluerunt, saltem ueniali appetitu. Si tu quæras, cum per membra genitalia maximè culpa in hominibus contrahatur, siue perpetratur uenialis, & mortalis, ut quid non inunguntur? Dicendum, quod hoc est propter fræditatem membri, propter quam natura rationalis erubescit non solum tangere, sed uidere: sed quod plus est nominare, & amplius erubescit cogitare: & ideo absit quod oleum sanctum debeat ibi apponi, sed loco illorū membrorum inunguntur lumbi. Credo etiam quod compa-

titur uerecundiæ infirmorum, quia nemo est ratione utēs, qui non erubescat membra illa aliis demonstrare, immo ipsemet erubescit uidere.

QVÆSTIO IIII.

An sacramentum extrema unctio-
nes iterari possit?

QVotiens debeat hoc sacramentum dari. Et quæritur, utrum debeat iterari. Et quod non, uidetur. Primò, quia nulli sacramento faciendā est iniuria: sed qui iterat sacramentum, facit ei iniuriam: ergo, &c. ITEM. Per simile uidetur: quia unctio Episcopalis siue confirmationis non iteratur: ergo nec unctio extrema iterari debet ratione consimili. ITEM. Hoc uidetur per denominationem, quia dicitur unctio extrema: sed unius hominis una est mors, & unum extremū: ergo tantum semel debet inungi.

CONTRA. Quoties iteratur morbus, & medicina; sed tam morbus corporalis, quam spiritualis iteratur, scilicet ueniale peccatum, & corporalis infirmitas: ergo &c. ITEM. Aliquis qui est in periculo, secundum humanum iudicium, & opinionem medicorum est inungendus, quia præsumitur, quod laboret in extremis. Si ergo ille idem in extremis aliàs laborare potest, uidetur quod inungi debet. Iuxta hoc quæritur, si aliquis sacerdos incipit inungere, & in unctioe deficit, utrum debeat a capite incipi, uel perfici. Et iterum, utrum aliquis in eadem infirmitate debeat bis inungi, ut puta in infirmitate incurabili.

R. E.

RESOLVTIO.

Cum in hoc sacramento, nec imprimatur character, nec datur effectus perpetuus, possibilis est reiteratio.

RESPONDEO. Dicendum, quod istud sacramentum (sicut innuit aperte in litera) & debet, & potest iterari. Si autem quæritur ratio huius, Dicendum est quod generalis ratio, quare sacramentum non debeat iterari est, quia effectus eius est perpetuus, qui non iteratur; unde characteris impressio non est generalis ratio, sed potius effectus perpetuus: unde ex quo panis semel consecratus est, non debet amplius consecrari, quamuis non imprimatur ibi character: & similiter oleum benedictum non debet amplius benedici, siue consecratum non debet amplius consecrari. Quoniam igitur in unctioe extrema non imprimatur, nec datur effectus perpetuus, maximè si homo ab infirmitate resurgat: ideo secunda operatio sacramenti necessaria est: & ideo iterari potest, & debet medicina absque aliqua contumelia ipsius sacramenti.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur, quod sibi fiat iniuria in iteratione. Dicendum, quod hoc uerum est quādo iteratur sacramentum, & nihil nouum efficitur: hoc autem in proposito non habet locum. AD ILLVD, quod obiicitur de unctioe confirmationis. Dicendum, quod non est simile, quia ibi est effectus characteris, qui est perpetuus, propter quem amplius sacramen-

tum iterari non debet. AD ILLVD, quod obiicitur de denominatione. Dicendum, quod unctio extrema est dupliciter. Aut secundum ueritatem, aut secundum nostram opinionem. Primò modo non iteratur: secundo modo sic: & ita frequenter accidit multos inungi pluries.

AD ILLVD, quod quæritur, si sacerdos deficit, utrum sit initiandum. Dicendum, quod potius est supledum, quod inchoatum est, pro eo quod quælibet unctio specialem habet formam, sicut patet aspicienti Ordinariū: attamen generaliter cōueniunt in remissione peccati. AD ILLVD, quod quæritur de infirmitatibus prolixis, aliqui uoluerunt dicere, quod post annum iterari potest, pro eo quod completa est reuolutio corporum superiorum. Sed absurdum ualde uidetur sacramenta regulari secundum motum solis, & astrorum. Et ideo potest aliter dici, quod nullus in aliqua infirmitate inungendus est, nisi cum præsumitur ad exitum appropinquare: & hoc est ex infirmitatis aggrauatione, quem statum natura diu sustinere non potest, immo aut uincit, aut uincitur. Si ergo infirmus non moriatur, sed diutius uiuat; & si non perfecte curetur, curatur tamen aliquo modo ab intensioe morbi, quia ideo uenialia iterum reddere possunt: & iterum infirmitas corporalis aggrauatur, ideo potest, & debet sacramentum unctioe iterari. Et sic patet responsio ad obiecta.

DISTINCTIO VIGESIMA QUARTA.
PARS PRIMA.

De sacramento ordinis quò ad ea, quæ ad illud disponunt.

Hugo.
libr. 2.
parte 3.
cap. 4.
Quar. se
pte sūt.

Nunc ad considerationem sacre ordinationis accedamus. Septem sunt spiritualium officiorum gradus siue ordines, sicut ex sanctorum patrum dictis aperte traditur, & capitis nostri. s. Iesu Christi exemplo monstratur: qui omnium officia in semetipso exhibuit, & corpori suo quod est Ecclesia, eosdem ordines observandos reliquit. Septem autem sunt, propter septiformem gratiam sancti Spiritus: cuius qui non sunt participes, ad gradus Ecclesiasticos indignè accedunt. Illi verò in quorum mentibus diffusa est septiformis gratia Spiritus sancti, cum Ecclesiasticos ordines accedunt, in ipsa spiritualis gradus promotione ampliorem gratiam percipere creduntur.

Quales assumendi sunt ad clerum.

Tales autem ad mysterium spirituale eligendi sunt clerici, qui dignè possint Dominica sacramenta tractare. Melius est enim Episcopo paucos habere ministros, qui possint dignè opus Dei exercere, quam multos inuites, qui ordinati graue onus inducant. Tales enim decet esse ministros Christi, qui septiformis gratia Spiritus sancti sint decori: ex quorum doctrina & conuersationis forma eadem gratia in alijs transfundatur, ne cælestes margaritas spiritualium verborum officiorumque diuinorum sordide vitæ pedibus conculcent. In sacramento ergo septiformis Spiritus septem sunt gradus ecclesiastici, scilicet Ostiarij, Lectores, Exorcistæ, Acolyti, Diaconi, Subdiaconi, Sacerdotes: oēs tamen clerici vocantur, id est, sortiti. Corona enim signaculum est, quo signantur in partem sortis ministerii diuina. Corona regale decus significat: quia seruire Deo regnare est. Vnde ministri Ecclesie Reges esse debent, vt se & alios regant: quibus Petrus ait, Vos estis genus electum, reglæ sacerdotium, &c. Summitas capitis desuper nudatur, vt eorum mens ad Dominum libera monstretur, quæ reuelata facie gloriam Dei contempletur. Summitas enim capitis est eminentia mentis. Denudatio capitis est reuelatio

Mat. 7.
De coro
na, &
tonsuræ.
Hugo. li
bro 2. p.
3. ca. 1.
1. Pe. 2.
2. Cor. 3

mentis

DISTINCTIO XXIII. 371

mentis. Clericus enim secretorum Dei non ignarus esse debet. Tondentur etiam capilli usque ad reuelationem sensuum, scilicet oculorum, & aurium: ut vitia in corde et opere pullulantia doceantur præcidenda, ne ad audiendum & intelligendum uerbum Dei præpediatur mens, pro quo seruato reddetur in excelsis corona. Tonsuræ autem ecclesiasticæ usus a Nazareis exortus uidetur: qui prius crine seruato, deinde uitæ continentiam caput radebant, & capillos in igne sacrificij ponebant. Hinc usus inoleuit, ut qui diuinis cultibus mancipantur, quasi Nazaræi, id est, sancti crine posito inueniantur: sicut ad Ezechielem dicitur, Fili hominis sume gladium acutum, et duc super caput suum, & barbam. In actibus etiam Apostolorum Priscillam & Aquilam hoc fecisse legimus. Paulus quoque & alij quidam discipuli Christi hoc fecerunt. Rectè ergo in quibuslibet gradibus constituti, clerici uocantur: quorum nomina & rationes nominum Isidorus exponens, ait: Cleros & clericos hinc appellatos esse credimus, quia Matthias electus est sorte: quem primum per Apostolos legimus ordinatum. Cleros. n. Græcè, Latine sors, uel hæreditas dicitur. Ideo ergo dicti sunt clerici, quia sunt de sorte domini, uel quia Deum patrem habent. Generaliter uerò clerici nuncupati sunt omnes, qui in ecclesia Dei seruiunt: quorum gradus & nomina sunt hæc, Ostiarius, Lector, &c.

Hug. ut
E. c. 2.
Num. 6
Cap. 5.
Act. 18
1. Co. 11.
Isid. in
libr. 7.
ethym.
& alle-
gatur
d. 21. c.
Cleros.

Hæc est sexta pars, in qua de sexto sacramento agitur. Posset tamen diuidi contra totam præcedentem. In præcedentibus enim egit de sacramento, quæ respiciunt determinatam personam. Hic agitur de his, quæ respiciunt multitudinem ecclesiasticam. Et primo de ordine. Secundo de matrimonio. Quæ licet quæque diuidatur, & ordinetur prædicta pars ista, in qua agitur de Ordinis sacramento, duas habet. In prima enim determinat de ipso sacramento. In secunda de di-

spensatione huius sacramenti, infra Dist. xxv. Solet etiam queri, si hæretici, &c.] Prima pars habet duas. In prima determinat de his, quæ disponunt ad ordinem. s. bona uita, & tonsura. In secunda de ipsis ordinibus, ibi. Hostiarij uerò idem, & ianitores sunt, &c. Prima pars diuiditur in duas. In prima ostendit, cum sint septem ordines propter signandam. s. gratiam septiformem, quæ nemo dignè accipit ordines, qui non est in gratia: & hæc est dispositio interior. In secunda uerò determinat de dispositione

rioni, quæ quidē est tonsura. ibi.
In hoc igitur sacramento septiformis, &c.

Dub. 1. In parte ista sunt dubitationes circa literam. Et primo quæritur de ordine huius sacramenti ad alia, præcedentia: uidetur. n. malè ordinare: quia hoc sacramentum est ordinatum ad dispensandū oīa alia sacramenta: ergo inter omnia alia uidetur esse primum. Responsio. Dicendum, q̄ dupliciter est loqui de ordine. Aut in comparatione ad alterum, respectu cuius est. Aut a parte subiecti, in quo est. Si in comparatione, sic uerum est, q̄ sacramentum ordinis in dispensante debet præcedere, & præcedit omnia sacramenta, prout suscipiuntur. Alio modo, prout cōsideratur respectu subiecti sui: sic: quia nemo ordinandus est, qui non sit dispositus per aliqua sacramenta antea, maximè per baptismum, hoc modo sequitur necessariò: & ideo baptimus: quia primo recipitur inter sacramenta, ianua sacrorū appellatur.

Dub. 2. In hoc igitur sacramento, &c. Videtur malè dicere: quia dona S. sancti sunt connexa: & isti gradus non sunt connexi necessariò, nec simul: ergo non uidetur q̄ istud sacramentum sit gratiæ septiformis. Item. Nulla uidetur esse connexio horum ordinum ad dona S. sancti, quia hostium custodire ad nul um donorum S. sancti uidetur pertinere. Resp. Dicendum q̄ uerbum Magistri per quandam appropriationem intelligendum est, non per proprietatem, q̄ dona Spiritus sancti diuisim dentur in ordinibus singulis, sed usus horum dono-

rum his septem gradibus aptari possunt, & hoc ascendendo a minori usque ad summum.

Corona regale Deus, &c. Vide tur malè dicere: quia dicitur Exod. 19. Sacerdotibus, q̄ sunt regnum sacerdotale: ergo secundum hoc sacerdotium adiacet regno, non econuerso: ergo magis deberet dicere regnum decorum. Respon. quod differentia est inter uetus, & nouum testamentum, inter comparationem sacerdotū, & regni. Quia enim uetus testamentum erat adhuc carnalium, & carnaliter uiuentiū, ideo potestas secularis erat principalior, & potestas sacerdotalis erat minor. Et ideo signanter dicebatur in lege, Regnum sacerdotale: quia sacerdotium pendebat ex regno. Sed contra, in noua dicitur. i. Pet. 2. c. Regale sacerdotium, quia principalius est nunc sacerdotium, quā regnum, & potestas spiritualis, quam tēporalis, siue carnalis: sic enim cōpetebāt statui gratiæ.

Tonsura autem, &c. Videtur malè dicere: quia umbra euacuatā est per ueritatem: unde nullo modo debet legem Nazareorū obseruare: ergo nec ritum, nec tonsuram. Respon. Dicendum, quod ritus iste, & usus non fuit inchoatus secundum ueritatem, sed secundum signationem: signabant enim, q̄ illi, qui erant domino dedicandi, deberent ab aliis segregari: in nulla autem parte corporis sic competit signari, sicut in capite &c.

in nulla autem parte corporis sic competit signari, sicut in capite &c.

AR-

DISTINCTIO XXIIII. 372
ARTICVLVS I.
QVÆSTIO I.

An ordinandi tonsurari debeant in modum coronæ?

Intelligentiam huius partis quæritur de ordine in generaliter: de quo secundum duo, quæ in litera determinantur, duo principaliter quæritur. Primò quæritur de ordinis signaculo. Secundò quæritur de ordinis sacramento. Et cū ordinis signaculū sit tonsura cū corona: circa hoc quatuor quæritur. Primò quæritur, utrum ordinandi debeant coronari, & tonsurari. Secundò, dato q̄ sic, quæritur, utrum corona illa sit sacramentum. Tertiò, utrum in susceptione coronæ fiat abrenunciatio temporalium. Quartò, utrum ecclesia talibus teneatur ad temporale subsidium.

Quoniam non debeant clerici tonsurari, ostenditur. Hierem. 49. Vbi comminatur dominus his dicēs: Dispergam eos in omnem uentum, qui attonsi sunt in comam: si ergo dominus hoc de testatur, uidetur &c. Item. Galat. ult. in Christo Iesu nec circuncisio aliquid ualeat, neq; præputium, sed noua creatura: ergo nihil ualeat in nō. le. capillos tondere. Item. Cæsaries a natura data est in decorem: sed omnia gratuita saluant ea, quæ sunt de decore naturæ: ergo in nullo sacramento uidetur deponēda cæsaries. Item. Videtur, q̄ non debeant coronari. Primum, quia ueritas debet respondere figuræ. Sed ut Magister dicit, ista cipillorum amotio in uoto Nazareo

fuit præfigurata: sed isti nō faciebant coronam: sed totaliter radebant, sicut dicitur Num. 6. ergo &c. Item. Amotio capillorum signat amotionē superfluitatis: sed tota abiicienda est, uidetur, quod totum caput radendum sit. Item. Coronæ signaculo consueuerunt signari stulti: sed clericos non decet nisi signū sanctitatis, & honestatis: ergo uidetur, quod nullo modo debeant coronari. **Q**uæritur igitur, quæ est ratio quare tonsurantur, & coronantur clerici: & quæ sit differentia inter coronā, & tonsurā: & rursus quare cōuersi religiosi tonsurā recipiunt, sed non coronam. **Q**uæritur etiam quare in huius sacramenti susceptione potius consignantur fideles, quam in susceptione alterius sacramenti.

RESOLVTIO.

Si decuit Christos Dei a reliquis uulgaribus uisibili quodam symbolo se cerni; professio id per aliud, quā per tonsuram in modum coronæ symbolum fieri non debuit; uti & maiestate, & mysterio præstantissimum.

RESPONDEO. Dicendum (sicut melius infra uidebit) q̄ in sacramento ordinis datur ptās ad istud nobile officiū exequendū: & quoniā hæc oībus nō datur, nec oībus dari dēt: ideo oportet psonas hoc officium suscipiētes primò cōsignari: & hoc signaculo, q̄ ostendat distinctionē, & quod est sit in eruditionē. Nullum autem ira cōueniens est, ut tonsura cum corona. Primò ratione situs: quia in superexcellēti parte debet hoc signaculum

Aaa 4 poni,

poni, vt significetur officium nobilitatis, ad quod parati sunt. Secundò uerò: quia tonsura inferior cum rasura superiori circulare figuram faciunt in capillatura; & illa appellari potest corona, quæ signat eos parari ad regale sacerdotium, scdm illud 1. Pet. Vos estis genus electum, regale sacerdotium: adeo signaculum regale rectissime eis competit ad distinguendum. Competit nihilominus ad erudiendum: & hoc quia in talis signaculi colatione est superfluitatis amotio, est summitatis capitis denudatio, est figuræ orbicularis impressio. In primo instruuntur clerici, quid sit uitandum, quoniam superfluitas terrenitatis secundum illud Apostoli. 1. ad Timo. vlti. Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti simus. Vnde & in hoc signatur, quod debent esse succincti lumbos mentis. In secundo instruuntur, quantum ad illud, quod est desiderandum, & quod est tenendum: & hoc est bonum supernum, secundum illud Apostoli Philip. Nostra conuersatio in caelis est: mente enim debemus accedere Deo, & sobrii esse proximo. In primo instruuntur qualiter sit ad illud perueniendum: figura enim orbicularis est simplicissima, capacissima, & pulcherrima, in quo signatur, quod simplices debent esse in mente. Sap. i. In simplicitate cordis querite illum. Dilatati in affectione. 2. Corin. 6. Os nostrum patet ad uos o Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

Ps. 110. Et pulchri in conuersatione, quia Confessio, & pulchritudo in cō-

specu eius: & hoc est per mundiciam, iuxta illud Psal. Ambulans in uia immaculata hic mihi ministrabat & sic patet, quare sic debeant consignari per tonsuram, & coronam. Nam tonsura dicitur amotio capillorum a parte inferiori: sed corona amotio orbicularis a parte superiori: uel posset dici etiam ipse circulus, & tunc corona utrumque comprehenderet.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod dominus minabatur his, qui huiusmodi tonuras obseruabant, uerum est his, qui faciebant ad cultum demonum, sed non his, qui faciebant ad cultum diuinum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod in Christo Iesu non ualet circuncisio &c. Intelligendum est, quod per se non ualet ad iustificationem capillorum amotio, ueruntamen ad eruditionem ualet, ualet etiam ad distinctionem. AD ILLVD, quod obiicitur; quod cesaries decorat naturam. Dicendum, quod decoraturæ duplex est. Quidam spiritualis, & quidam corporalis. Spiritualis decor per gratiam non aufertur: sed augetur: sed corporalis inanis est, & uanus secundum illud Pro. vlt. Vana est pulchritudo: & iste non seruandus, immo cōtēnendus ab his, qui interiora uolunt seruare, secundum illud Apostoli 1. Cor. 4. Sed licet is, qui de foris est, homo noster corumpatur, &c. & licet contempnitiuis fiat extra, tamen decorus, & honorabilis sit intra: & in hoc significatur, quod huiusmodi cultura exterior est a spiritualibus fugienda. AD ILLVD, quod obiicitur de Nazareis, quod

quod totaliter radebantur, &c. Dicendum, quod non oportet ueritatem per omnia assimilari umbræ, quoniam diuersa diuersis temporibus conuenerunt: illi. n. primo seruabant capillaturam, & post radebant, in quo significatur uelamen legis Moysaycæ, & reuelatio Euangelicæ. Sed hic partim raditur, partim reseruat, ut signaculum regale maneat: plus enim fit corona ut sit signaculum distinctiuum, quā figuratiuum: e contrario erat in uoto Nazareorum: & per hoc patet sequens; nam sufficienter abdicatio terrenorum figuratur in tonsura; & ideo conuersi laici tonsurantur, qui mundum relinquunt; & aperti mentis signatur per summitatis rasuram: & ideo non oportet totam amoueri capillaturam. Præterea. In ipsa signatione honestas debet attendi: & ideo non debent omnino capilli amoueri, pro eo, quod indecens uideretur habitus, & forma clericalis. AD ILLVD, quod obiicitur de stultis. Dicendum, quod non solum stulti coronantur; sed etiam reges; & ideo non est principaliter stultitiæ signum: ueruntamen & hoc non uacat a mysterio. Qui enim uolunt uere Deo seruire, oportet, quod stulti fiant huic mundo. Vnde 1. Corin. Quoniam. n. in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Vnde 1. Cor. 4. Nos stulti propter Christum, &c. ALIA duo, quæ quærentur, ex prædictis manifesta sunt, scilicet de tonsura conuersorum, & de coronatione clericorum; illi. n. tō-

duntur: quia temporalibus renunciant: hi signantur, quia ad spirituale, & nobile officium assumuntur.

QVÆSTIO II.

An corona, quæ clericis fit, sacramentum sit?

VT RVM corona sit sacramentum. Et quod sic uidetur, quia corona est signaculum, sicut dicitur in litera; & est signum rei sacræ, scilicet eleuationis mentis ad cœlestia; ergo uidetur, quod corona sit sacramentum. ITEM. In spiritualibus corporalia non fiunt propter corporalia; sed propter spiritualia; ergo talis consignatio in capillis fit propter spiritualem signationem; sed signum exterius, cui respondet interius, est sacramentum; ergo &c. ITEM. Corona non datur a quolibet; sed ab episcopo, uel personis, quæ habent dignitatem specialem; ergo importat aliquam excellentiam; sed non quantum, ad illud quod est exterius: quia barbarus potest ea facere: ergo quantum ad illud quod est interius; ergo &c. ITEM. Ex corona efficitur aliquis, & dicitur clericus: sed clericus & laicus distinguuntur: si ergo omnes fideles aut habent sacramentum ordinis, aut laici dicuntur, uidetur, quod coronati recipiunt in susceptione uel coronatione sacramentum ordinis.

CONTRA. Non distinguuntur nisi septem gradus, sicut assignantur in litera; sed corona antecedit omnes illos gradus; ergo non ponitur in aliquo gradu ordinis; ergo non est sacramentum ordinis, nec aliud constat; ergo &c.

Item

ITEM. In omni ordine traditur aliqua potestas: ed ī corona nulla omnino traditur potestas: ergo corona non est ordo. Prima patet per diffinitionem ordinis, secunda manifestatur in collatione coronæ, ubi non fit mētio de aliqua potestate. ITEM. In ordinibus datur nobile sacramentum, ac per hoc debent cum magna solemnitate dari: unde non dantur nisi in Missa: sed corona datur extra missam: ergo &c.

RESOLVTIO.

Non quidem sacramentum est; sed præparatio ad sacramentum.

RESPON. Dicendum, quod sicut in transeuntibus de uno statu ad aliū præmittitur aliquod præparatorium, quod nō ponit in statum; sed disponit; sic in proposito intelligendum est: nam suscipiētes ordinis sacramentū in quodam speciali statu inter fideles collocantur. Vnde quem admodum inter statum sæcularē, & religiosum medius est nouiciatus, ī quo nec secularis nec religiosus est propriē, cum non uouerit ea, quæ sunt religionis seruare: & sicut inter fideles, & infideles medii sunt catechumeni, qui tamen non sunt inter fideles computandi, immo hora communionis de ecclesia cōsueuerunt emitti, sicut nouitii de capitulo: sic clerici medii, sunt in quantum habent tonsuram inter laicos, & ordinatos: quia tamen signum ī stud omnibus est commune, ideo omnes cleri nuncupantur, & confunditur nomen. Sicut ergo nouiciatus non est religio: sed ad religionē disponit: & catechuminatio, siue catechizatio non est baptismus: sed di-

spositio, & præparatio: sic commune signaculum non est sacramentum, nec ordo; sed tantum dispositio.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod est sacræ rei signum. Dicendum, quod ista nō est tota ratio sacramenti: sed amplius oportet addere. Non enim sufficit signatio, nisi etiam ibi aliquid conferratur: quod cum non fiat in corona: quia nulla traditur spiritalis potestas, patet, quod non est ordo. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non fit nisi propter spirituale. Dicendum, quod uerum est, quod corona fit propter spirituale: non tamen propter spirituale officium, quod ibi datur; sed quod ibi figuretur: & ad hoc quod homo cōfiguretur, & præparetur: & ideo non frustra fit. AD ILLVD, quod obiicitur, quod datur a persona excellenti. Dicendum, quod eiusdem est præparare materiam, & formam adducere: & quoniam præparat ad ordinis sacramentum, qui ponit hominem in statum excellentiæ, & qui etiam traditur a personis excellentibus: ideo & corona non rōne sui, sed rōne eius, ad quā disponitur. VLTIMVM, quod obiicit, iā determinatū est: quia nec laicus est propriē nec ordinatus. Sed tamen magis se tenet cū ordinato, sicut nouitius plus appropinquat ad statū religiōis: & sicut dicitur religiosus quis nō professus dicat: sic habēs coronā dicitur clericus: cū tamen non sit ordinatus, & sic patet totum.

QVÆSTIO III.

An in susceptione coronæ fiat abrenunciatio temporalium?

VTVM in susceptione coronæ fiat abrenunciatio temporalium?

poralium. Et quod sic uidetur. Primò p̄ istud, quod dicunt in susceptione. Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es, qui restitues hæreditatē meā mihi. Sed nō restituitur, uel redditur, nisi quod datur, uel dimittitur: si ergo clericus petat restitutionem hæreditatis, implicat eius dimissionem. ITEM. Super hoc dicit Hiero. Dominus cum his partibus. scilicet transitorii pars fieri dediguatur: restat ergo, quod Deum in partem suā nō habeat, aut hæreditate alia careant.

ITEM. Hug. de S. Viçt. in Lib. de Sacramentis. Aliam terram non dēt clericus habere nisi Deum, & ea quæ ad Deum spectant, cui statutum est de decimis, & oblationibus, quæ Deo offeruntur, sustentari. ITEM. Ad maiorem perfectionem tenentur clerici noui, quam vet. test. Vnde Matth. 5. Nisi abundauerit iustitia uestra, &c. Sed sacerdotibus, & Leuitis dicitur Deu. xviii. Nō habebunt sacerdotes, & Leuitæ, & omnes, qui de eadem stirpe sunt partem, & hæreditatem cum reliquo populo Israel: ergo si illi adhuc tenebantur, multò fortius uidetur de clericis noui test. ITEM. Tonsura signat temporalium abdicatōnem, & corona eleuatōnem ad cœlestia, sicut dicit Magister in litera: uel ergo est saltum signū, uel clericus nō dēt habere patrimoniū, siue aliquā possessionē temporalium.

CONTRA. Hiero. fuit de ordine sacerdotali, sicut patet ī principio, Verba Hieremias &c. & tamen dicitur Hier. 33. Dixit Ananias Hieremias: Posside agrum meum, qui est in Anathoth, quia

tibi competit hæreditas: ergo cōpetebat illis hæreditas: si ergo ueritas respondet figuræ, uidetur &c. ITEM. Leuit. 15. Aedes Leuitarum, quæ in urbibus sūt, semper possunt redimi: sed non sic erat de aedibus aliorum: ergo maiori libertate possidebant Leuitæ, quod habebant, quam alii: ergo &c. ITEM. Clerici possunt uxores ducere, filios procreare ante sacros ordines: si ergo non tenentur ad castitatem: ergo nec ad paupertatem: ergo non tenentur patrimonio renunciare. ITEM. Nullus tenetur ad opera supererogationis, nisi uoluntariē se obliget: si ergo clericus in suscipiendo tonsuram non intendit patrimonio renunciare, patet, &c.

RESOLVTIO.

Nec de iure diuino, nec de humano ad temporalium abrenunciationem cogitur clericus: sed solum de bono & equo.

RESPONDEO. Dicendum, quod renunciare temporalibus in eo, qui ecclesiæ deseruit, siue in eo, qui clericus est, est perfectionis, & non necessitatis: unde & hoc fuit in ecclesia primitiua, quod nihil habebat aliquis proprium, nihil suum esse dicebat: & adhuc hodie per Dei gratiam inuenitur in religionis perfectione. Ad hoc tamē nō cōpellitur clericus, nec iure diuino, nec humano: uerū tamē de bono, & equo minus dēt insudari sollicitudini temporalium clericis, quā laici, qui expectant successionē in posteris. Sed nunc illud Eccl. 4. uerificatum est: Unus est, & secundum non habet, & tamen laborare non cessat. Vnde una ratio est: quia

non expectat posteros. Alia ratio est, quia magis debet esse intenti ad spiritualia; & sollicitudo temporalis excludit spirituales: ideo auctoritates loquuntur quasi ipsi omnibus temporalibus debeant cedere, & omnia dimittere: sed hoc non intelligitur quantum ad possessionem, sed potius quantum ad affectionem: nec ad hoc inducunt sibi novam obligationem super alios de debito, sed solum de bono, & æquo.

AD ILLUD ergo, quod obiicitur, de restitutione hereditatis. Dicendum, quod hoc non dicit, quia dimittat ius, sed quia congruit, ut dimittat affectum, ut circa diuina sit intentus: & sic intelligitur illud quod dicit Hier. & quod dicit Magister Hugo.

AD ILLUD, quod obiicitur, de sacerdotibus, & leuitis, quod non debeant hereditatem habere. Dicendum, quod illud intelligitur quantum ad terræ diuisionem, non quantum ad possessionem mobilium, ut pecudum, & domorum, & suburbanorum, ad pecora alenda, Ratio autem, quare temporalis hereditas in possessione terræ non dabatur leuitis: erat duplex. Prima, quia ipsi ut cultores Dei per totum populum debebant dispergi. Secunda, ut circa diuinum cultum magis essent intenti, quia habebant, unde alias ualere sustentari. Nunc autem clerici sunt de omni gente per totum mundum dispersi: & ideo istud præceptum non mansit. Et iterum sacerdotium Christi non tam fuit figura sacerdotium Aaron, quam etiam Melchisedec, qui (secundum quod dicitur ad Heb. vii.) fuit Rex, & sacerdos sicut Christus.

Et quauis dominus honorē regaliē recusauerit propter exemplū humilitatis, & ipse pauper, & mendicus fuerit: tamē pro sua dulcissimā benignitatē ad hoc alios non arctauit. Sciebat enim, quod melius est habere mercenarios, quam nullos, uel paucos filios: & ideo charitate refrigerante, disposuit Spiritus sanctus, ut Ecclesia temporalibus abundaret, ne cultus Dei propter paupertatē, & inopiā deperiret. Et istud aperte uidet, quia Ecclesiæ pauperulæ quasi nihil inueniunt rectorem, nisi sit talis, quod pro sui utilitate ab omnibus contemnatur. Unde nullatenus credendum est, statum uniuersalis Ecclesiæ aliter regi, quam disponit Spiritus sanctus: quicquid sit de personis specialibus.

QVÆSTIO III.

An Prælati Ecclesiæ teneantur clericis ad stipendium?

VERVM prælati Ecclesiæ teneantur clericis quantum ad temporale stipendium. Et sic uidetur i. ad Corint. ix. Nescitis quoniam hi, qui in sacrario operantur, ea quæ de sacrario sunt, edunt: qui altari deseruiunt, cum altari participant? Si ergo clerici iam altari deseruiunt: ergo &c. IREM. Magister Hugo dicit in libro de sacramentis. Postquam clericus factus est, debet deinceps de stipendiis Ecclesiæ sustentari. IREM. Decretalis lib. iii. de clericis ordinandis. Non liceat ulli Episcopo ullos ordinare clericos, & nullas alimonias eis ministrare; sed duorum unum eligat, uel non faciat clericos: uel si fecerit, det illis unde possint uiuere. IREM. Alia Decret. Innocent. in eo. tit.

Tam

Tadiu ordinatores, uel pro eorum de successores prouideri uolumus ordinatis, donec per eos ecclesiastica beneficia consequantur.

CONTRA. Clerici non tenentur patrimoniū dimittere: ergo nec Ecclesia tenetur eis in necessariis prouidere. IREM. Simpliciter clerici non tenentur Ecclesiæ deseruire: ergo nec prælati Ecclesiæ tenentur eis necessaria ministrare. Iuxta hoc quaeritur, utrum clerici qui de bonis Ecclesiæ sustentantur, utpotē qui habent beneficium præbendale, teneantur ad horas canonicas. Et sic videtur, quia cum uiuant de altari, debent altari deseruire: sed seruitiū Ecclesiæ a patribus statutū est in horis canonicis dicendis: ergo, &c. IREM. Oppositum huius est, quia cum non sint in sacris ordinibus constituti, non uidentur ad hoc teneri, cum ante possint omnia, quae possent libertas dignoscitur laicalis.

RESOLVTIO.

Eos tantum clericos Episcopi in necessariis alunt; quos & in sacros ordines assumpsisse: & unde uictum sustineant, prorsus non habere compererunt.

RESP. Dicendum, quod clericus ordinatus, aut est ad sacros ordines promotus, aut non. Si sit ad sacros ordines promotus, & non habeat unde uiuat, cum ei teneatur Ecclesia tanquam ministro ad seruitiū Ecclesiæ deputato, & ipse indigeat dico, quod Episcopus qui eum promouit, si bi in necessariis prouidere tenetur. Si autem non est promotus ad sacros ordines, uel si patrimoniū habet, non tenetur sibi, uel Ecclesia, uel Episcopus prouidere. Primum, quia non obligatus ad seruendū Ecclesiæ. Secundum uero, quia non indiget.

Et quis nemo teneatur propriis stipendiis militare: quia tamen ipse promoueri uoluit, deseruire tenetur Ecclesiæ ratione ordinis: nec tenetur sibi prouidere prælati necessario, cum non possit indigentiam allegare. Et totum hoc confirmatur per illud quod dicitur in illa decretali Alex. lib. iii. de præbendis: Episcopus si aliquem sine certo titulo, de quo necessaria uite percipiat, in diaconum, uel presbyterum ordinauit, tamdiu ei necessaria uite subministrat, donec ei in aliqua ecclesia conuenientia stipendia militiæ clericalis assignet, nisi talis ordinatus de sua, uel paterna hereditate subsidia uitæ possit habere. Et si quaeratur ratio huius, ius diuinum reddit, quia cum talis obligetur ad seruendum Ecclesiæ, debet Ecclesia econtra obligari ad prouidendum ei in necessariis.

ET SIC intelligendæ sunt auctoritates, quæ de hac materia loquuntur: & patent rationes ad oppositum, quia procedunt de simplici clerico. Quod uero quaeritur ultimò utrum ad dicendum horas canonicas teneatur, per illud idem solui potest. Quidam enim obligantur Ecclesiæ, quia Ecclesia eis obligatur, utpotē qui beneficia recipiunt Ecclesiæ. In aliquibus est econuerso, quia Ecclesia eis obligatur, quia ipsi primò per sacrorum ordinum susceptionem obligantur Ecclesiæ. Unde apparet secundum ius commune, quod clerici in sacris ordinibus constituti tenentur ad horas canonicas ex officio: infra uero sacros ordines tenentur beneficiati ex beneficio: in sacris ordinibus constituti, & beneficiati

Lib. i.
par. 2.
c. 3.

ciati tenentur exvtroque: & hoc dicitur ius canonicum, & concordat diuinum &c.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An in Ecclesia sit sacramentum ordinis.

QUONIAM QUÆRITUR quantum ad secundum articulum quaeritur de sacramento ordinis in generali, de quo quatuor quaeruntur. Primo quaeritur, utrum sit in ecclesia. Secundo, utrum sit sacramentum. Tertio, utrum sit sacramentum naturale proprium. Quarto, utrum sit sacramentum unum.

CIRCA primam sic proceditur, & ostenditur, quod in ecclesia sit ordo. Primo per illud quod dicitur. 1. Cor. 12. quod ecclesia similis est corpori organico: sed corpus organicum ad sui perfectionem necessario requirit ordinationem: ergo &c. **ITEM.** Hoc videtur Exo. 20. Vide omnia, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est: ergo ecclesia militans imitari debet triumphantem. Ut enim dicit Apostolus, omnia haec exemplaria sunt celestium. Si ergo in ecclesia triumphante ordo est ut in angelis, patet &c. **ITEM.** Ecclesia constituitur ex duplici pariete, scilicet laicali, & clericali: sed in pariete laicali est ordo, utpote imperator, rex, dux, comes, tribunus, centurio, & decurio: omnia haec ordinem dicunt. Si ergo ecclesia militat militia spirituali, videtur quod ipsa debeat esse ut castrorum acies ordinata.

ITEM. Vbicumque est multitu-

do, aut confusa est, aut ad ordinem redacta est, & ad regimen: ergo si in ecclesiastica multitudine confusio necessario curatur, uel uituperatur, necesse est quod ibi ponatur ordo.

CONTRA. Vbicumque est ordo, ibi est distinctio: sed ut dicitur Gal. 3. Omnes nos unum sumus in Christo: intelligendo de omnibus fidelibus: ergo ibi non uidetur esse ordo. **ITEM.** Vbicumque est ordo, ibi est determinata praelatio, & subiectio: sed in ecclesia quilibet debet se reputare in finem, sicut dicitur Phi. 2. in humilitate, superiores sibi in uicem &c. Luc. 22. Quicumque uoluerit inter uos maior esse, fiat sicut &c. **ITEM.** Vbi est ordo, ibi est praelatio & dominiū: & ubi hoc est, ibi est aliqua subiectio, & seruitus: sed omnes fideles in libertatem uocati sunt, sicut dicitur ad Gal. 5. ergo inter fideles in ecclesia nullus est ordo. **ITEM.** Si est ordo, aut ergo secundum bona naturae, aut secundum bona fortunae, aut secundum bona gratiae. Si secundum bona naturae: ergo ille debet esse superior, qui est fortior, & qui est industrius: & hoc est falsum. Si secundum bona fortunae: ergo ille superior qui est ditior, & potentior. Si secundum bona gratiae: sed nemo scit quis habeat de gratia plus, uel minus: ergo nemo scit quis sit subditus, aut quis sit praelatus: ergo non uidetur quod sit aliquis ordo.

RESOLVTIO.

Ut patet in modo, rectitudoque seruetur; necessarius est in Ecclesia Dei ordo.

RESP. Dicendum, quod necessarius est

est ordo in ecclesia duplici ratione, scilicet propter pulchritudinem, & propter rectitudinem. Cum enim sit magna multitudo in ecclesia, nisi esset ordo manifesta appareret confusio: & haec est multitudinis foedatio: unde omnis sapiens, qui eo ipso quod sapiens est, pulchritudinis est amator, non producit multa sine ordine: & inter haec maxime apparet sapientia Dei, quae inter omnia opera sua manifestatur in constitutione ecclesiae. Necessarius est etiam ordo propter rectitudinem. Nam multitudo, cum in statu est, in quo deuiare potest, errat si non habet ducem, nec rectorem, sicut dicitur. 3. Reg. ult. Vidi cunctum Israel dispersum in montibus, sicut oves non habentes pastorem. Quoniam ergo multitudo ecclesiae est in statu, in quo potest deuiare, indiget capite, & regimine: & cum unus non possit omnibus sufficere, nec ad omnia ideo oportet secundum plus, & minus ecclesiastica officia, & potestates distribuere, ut ecclesia regatur, & dirigatur sine errore: & concedenda sunt rationes ad hoc.

AD ILLUD, quod obiicitur de unitate. Dicendum, quod sicut in corpore nostro est considerare naturam, per quam est unitas, & conuenientia, & naturam secundum quam est distinctio, siue differentia: prima est complexio: secunda est organizatio: sic in corpore quod est ecclesia. Per naturam enim charitatis omnes unimur; sed per dona alia gratiarum, quae Apostolus enumerat. 1. ad Cor. 12. distinguimur, & ordinamur. **AD ILLUD,**

ergo, quod obiicitur, quod unusquisque se debet reputare inferiorem. Dicendum, quod reputare se inferiorem est dupliciter. Vel quantum ad uitae meritum, uel quantum ad officium. Quantum ad uitae meritum: quia nemo scit quanti sit meriti, sic debet se reputare inferiorem. Sed quantum ad officium non oportet, & quantum ad hoc attenditur ordo. **AD ILLUD,** quod obiicitur de libertate. Dicendum, quod libertas ibi non excludit subiectionem, cum ipse Apostolus dicat Heb. ult. Obedite praepositis uestris per omnia; sed excludit ignominiam seruitutis, in qua est ille, qui est seruus peccati: & ita non excludit ordinem. Vel dicendum, quod alii subiecti est dupliciter. scilicet timore, & amore.

Qui subicitur cum amore, ambulat in libertate spiritus, sicut filius. Qui ex timore, iste est quodammodo seruus: & in bonis, & iustis non est subiectio per timorem; sed per amorem: & talis subiectio, & praelatio, & ordo in nullo praedicit libertati. **AD ILLUD,** quod quaeritur secundum quod dona attendatur ordo. Dicendum, quod secundum dona gratiae gratis datae, quae est potestas ad aliquod officium deputata: & de hac certissimum certitudine probabilitatis: & haec stat, & non uariatur est gratia gratumfaciente abscedente: si enim gratia gratumfaciens reddat dignum, talis gratia gratis data collocat in ordine, & gradu: & sic patet totum.

QVÆSTIO II.

An ordo sacramentum sit?

VT RUM ordo sit sacramentum. Et quod sic, patet per diuisio-

uisionem sacramentorum, quæ ponuntur esse septem, inter quæ & ordo cõnumeratur, q̄ diuisio supra habita est Dis. 1. I T E M. In ecclesia est ordinata potestas, quæ manifestatur per aliqua signa, & confirmatur per institutionē diuinam: & illa est res sacra, hæc autem dicunt rationem sacramenti perfectam: ergo &c. I T E M. Illud propriissime est sacramentum, quod maxime Deo consecrat in suis ipsius susceptione: sed tale quid est ordo ecclesiasticus: unde & sacerdotes uocantur, qui ad gradum supremum perueniunt: ergo ordo maxime est sacramentum. I T E M. Illud potissime est sacramentum, per quod sacramenta cetera conferantur, & dispensantur: tale autem est sacramentum ordinis: ergo inter cetera uidetur esse sacramentum præcipuum.

CONTRA. Omne sacramentum est elementum, siue signum, quod offert se sensibus: ordo autem est quid reatiuum: ergo ordo non est sacramentum. I T E M. Omne sacramentum est in medicamento secundum statum naturæ lapsæ: sed ordo est ad perficiendum alios: unde non ordinatur nisi qui quodammodo uolunt agere opera perfectionis: ergo ordo cadit a ratione sacramenti. I T E M. In angelis est ordo, & tamen non tenet rationem sacramenti: ergo pari ratione nec in hierarchia inferiori. Si tu dicas quod non est simile: quia ibi est totum spiritua e. Obicitur de laicis qui sunt de ecclesia, & suscipiunt sacramenta, & habent ordinem, & potestatem, & signa potestatis, ut Rex habet sceptrum, & purpuram,

& coronam: & tamen ordo talis non est sacramentum. I T E M. Ordo ita respicit quod est inferius, sicut quod est superius: quia utroque destructo, destruitur ordo. Sed ordo quantum ad subditos non est sacramentum: ergo nec quantum ad alios. Minor patet: quia cum omnes sint subditi, uel prælati, omnes habent sacramentum ordinis, quod manifestè est falsum. I T E M. In hierarchia cælesti est ordo, scientia, & actio, sicut uult beatus Dionys. ergo si ei debet ecclesia respondere, similiter uidetur quod sit in humana: sed scientia, & actio non ponuntur inter sacra: ergo nec ordo.

RESOLVTIO.

Eatenus Ordo sacramentum est, quatenus ordinatam potestatem dicit ad ministerium, uel ad opus uel ad alterum.

RESPONDEO. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod ordo dupliciter dicitur. Vno modo dicitur ordo ipsa relatio ordinatorum, ut prælatio & subiectio: & hæc non dicitur, nec est sacramentum. Alio modo dicitur ordo ordinata potestas, secundum quam ipsum subiectum potens habet ordinari dupliciter, scilicet ad opus, uel ad ministerium: & habet etiam ordinari ad alterum: hanc autem potestatem dicimus ordinis sacramentum. Hæc autem necesse est poni in ecclesia propter regimen, & decorum, quæ attenduntur penes ordinem: ut prius uisum est: quare debet esse in ecclesia ordo. Sed principior ratio, quare hæc potestas debet conferri per modum sacramenti, est propter sacramentorum dignitatem, quæ in eccle-

Cap. 3.
et de
cepti.

Oppu-
gnatur
a Scot.
lib. 4.
Dist. 1.
dem. q.
unica.

sia dispensant, & in quibus deus colitur, quæ ut non uenirent in contemptum, non debuerunt omnibus committi dispensanda, sed personis spiritualibus: & dum his committitur, quod aliis non datur his potestas, per quam speciali ordine situantur in ecclesia Dei: & quoniam hi debebant ab aliis per signa aliqua scerni, & id signum est rei sacræ: ideo potestas hæc debuit ordinari per modum sacramenti, & istud convenientissimum est. Cum enim sit ad sacramentorum ordinatam dispositionem, & distributionem, debuerunt ministri ad hoc ordinari per alicuius sacramenti susceptionem, in quo datur potestas, per quam ministri Dei ad ministrandum, & etiam inter se ordinantur: ideo recte ordo appellatur. His uisus obiecta in contrarium de facili terminantur.

Quod enim obicitur, quod est elementum. Dicendum, quod in colatione huius potestatis aliquod signum est extra, quod largo modo appellatur elementum quoniam largo, & extenso modo sumitur in definitione sacramenti. AD ILLUD quod obicitur de medicamento. Dicendum, quod ordo non est tantum in medicamento respectu suscipientis, sed etiam respectu aliorum: unde maxime tenet rationem sacramenti. Nec istud obuiat, quod dicitur, quod debet dari perfectis, quoniam nemo reperitur ita perfectus, quia ulterius potest perfici. Unde quilibet hoc sacramentum suscipiens, aliquam gratiam in eo recipit, si digne recipiat, per quam excluditur difficultas ministrandi in his, quæ

pertinet ad cultum Dei. AD ILLUD, quod obicitur, quod ordo est in laicis, & in angelis. Dicendum, quod utrobique deficit ratio sacramenti: quoniam duo sunt quæ integrant sacramentum, scilicet sensibile signum, & spirituale, siue sacrum signatum. Ratione primi deficit in angelis, qui sunt omnino spirituales. Ratione uero secundi deficit in laicis, in quibus ordo attenditur quantum ad potestatem terrenam, quæ respicit bona naturæ uel fortunæ specialis personæ, uel reipublicæ: in ecclesiastica uero hierarchia contingit utrunque. AD ILLUD, quod obicitur, quod ordo respicit inferius &c. Dicendum, quod ipse obicit de ordine prout dicit relationem: sed hoc modo non est sacramentum: sed prout dicit potestatem: super quam fundatur illa relatio: & hæc ponit aliquid in his, qui preferuntur per aliquid sibi datum, nihil uero in his, qui subiciuntur. AD ILLUD, quod obicitur, quod scientia, & actio non dicunt sacramentum. Dicendum, quod scientia, & actio sunt annexa, & ordo est principale: unde cum ponitur ordo esse sacramentum, illa duo simul includuntur: & istud superius tactum est, quando ageretur de potestate clauum.

QVÆSTIO III.

An proprie ordo sacramentum sit nouæ legis.

VERVM sacramentum ordinis sit nouæ legis proprium. Et quod non uidetur: quia in Psal. dicitur. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. hoc dictum est de Christi sacerdotio, sicut exponit Apo-

stolus ad Hebr. ergo sacerdotiū Christi prius in Melchisedec precessit: ergo & ordo. Si tu dicas, q̄ precessit in figura. Respondeo. Ita precessit in figura in sacerdotio Aaron: ergo debet dici secundum ordinem Aaron: quod tñ nō decuit dici, ut Apostolus ostendit. **ITEM.** Cor. x. Omnes eandem escam spiritualem manducauerunt: ergo idē verē fuit sacrificiū: sed ordo est ad sacrificium ministrandum: ergo idem ordo, & idem sacramentum. **ITEM.** Ecclesia est una ab Abel usque ad finem mundi, & in unica unitate unus debet esse ordo: ergo sacramentum ordinis est unum in no. & vet. testa. **ITEM.** Sacramentum ordinis est de dictamine legis naturalis: & hoc patet, quia ab initio fuerunt sacerdotes, ut patet exēplo Melchisedech. & Hier. dicit: & quod est de dictamine naturæ, semp̄ idem perseuerat: & hoc manifestum est in matrimonio: ergo idem debet esse ordo in ve. te. & no. ergo sacramentum hoc commune est, non proprium.

CONTRA. Heb. 7. Translatio sacerdotio necesse est ut & legis translatio fiat: si ergo Apostolus probat diuersitatē legis, per diuersitatem sacerdotii, cū alia, & alia sit lex, uidetur q̄ alius, & alius sit ordo. **ITEM.** Ordo est spirituale signaculū, in quo spiritualis potestas traditur ordinato, utpōtē in supremo ordine traditur potestas cōficiendi corpus Christi: sed hoc est propriū solius no. le. ergo &c. **ITEM.** Sacramēta no. le. alia sunt & noua: ergo ad dispensanda hæc cum sint maiora, & digniora, maior,

& dignior potestas requiritur: si ergo sacramenta, quæ dispensantur, sunt diuersa: ergo & sacramentum, per quod dispensantur: sed hoc est ordo: ergo &c. **ITEM.** Idem ordo non est iterandus: sed ordinatus in lege, si ueniat ad euangelium, ibidem ordinatur: ergo uidetur quod alius sit ordo, & aliud sacramentum.

RESOLVTIO.

Quia sacerdotium, vel potestas sacerdotali hæc nostra spiritualis est: nouæ legis propriè est: nec si sic in figura fuit apud veteres.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ sicut signum sortitur nomen signati, & econuerso: & tamen signum, & signatum sunt diuersa: sic figura nomē ueritatis sortitur, & unū dicitur esse in alio, sicut rota in rota: & tamē aliud est figura, aliud est ueritas: per hunc modum intelligendum, q̄ lex noua differt a ueteri, & sacrificiū a sacrificio, & ordo ab ordine. Vnde sicut sacramentum eucharistiæ est no. le. proprium, quamuis in ueteri leg. fuerit sacrificium, quod erat huius signum: sic spiritualis potestas secundum quam attenditur ordinis sacramentum: nouæ leg. propria est: sacerdotium similiter: quamuis istius ordinis, & sacerdotii præcesserit signum figuratum. Vnde sicut multum differt inter agnum uerum, & typicum: sic multum differt, licet nō tantum inter potestatem offerēdi hunc agnū, & illum: & ideo concedendum, quod sicut baptismus, & Eucharistia sunt sacramenta nouæ leg. propria, licet in anterioribus fuerint præ-

figu

figurata: sic in sacramento ordinis.

AD ILLVD, quod obiicitur secundum ordinem Melchisedec. Dicendum, quod hoc intelligitur secundum expressam præfigurationem, sicut ibidem Apostolus ostendit, quia præfigurauit Christum quantum ad originem, & quantum ad dignitatē, & quantum ad ritum. Quantū ad originem, quia sine genealogia. s. expressa in scriptura. Quantū ad dignitatem, quia fuit sacerdos, & Rex. Et Abraam benedixit quantum ad ritum, quia obtulit panem, & uinum. Non sic in sacerdotio Aaron: & ideo peroptimē appropriat in Psalmo. s. & eleganter exponit Apostolos. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod eandem escam manducauerunt. Dicendum, quod hoc intelligitur non de manducatione sacramentali, sed spirituali, quæ est per fidem, & charitatē: & quia idem, quod nos crediderunt, & amauerunt, eandē escā manducauerunt, & de eadē Ecclia fuerunt: nec tamen eadem signa sensibilia habuerunt, nec eadem sacramenta: & ratio huius uisa est suprā, cum agebatur de sacramentorum differentia: & per hoc patet ratio de unitate Ecclesiastica, quia illa est secundū fidei conuenientiā, non secundū factorum indifferentiam. **AD ILLVD,** quod obiicitur, q̄ est de dictamine naturæ. Dicendum, q̄ uerum est in uniuersali, non in speciali. Bene enim dicitur ratio recta Deum esse colendum, & ad hoc speciales ministros constituendos: sed taliculu colendum, & tale sacri-

cium offerendum, & talem potestatem collatam esse hoibus: hoc non est naturæ, sed gratiæ.

QVÆSTIO IIII.

An Ordo sacramentum unum sit vel plura?

VT RVM Ordo sit sacramentum unum, uel plura. Et quæ sit unum, uidetur per diuisionē sacramentorum, quæ diuiduntur, in 7. si ergo alia non subdiuiduntur: uidetur quod ordo sit unum sacramentum. **ITEM.** Sacramentum unionis, siue communionis est unum sacramentum: ergo pari ratione sacramentum ordinis. **ITEM.** Ab eodem est unitas, a quo est perfectio, & complementum: sed sacramentum ordinis unum habet cōpletum. s. sacerdotium, quod cōplet omnes ordines præcedentes: ergo unum est sacramentū. **ITEM.** Quanto aliqua uirtus potentior, tantō magis unita: ergo quanto sacramentum maius, & excellentius, tantō magis unū: sed sacramentum ordinis est excellentius, & in statu excellenti collocat ordinatum, ergo, &c.

CONTRA. Multiplicato inferiori multiplicatur superius: sed sacramentum est superius ad ordinem: ergo cum sint plures ordines, sunt ergo plura sacramenta. **ITEM.** Cum ordinis sacramentum diuidatur, aut ergo in partes integrales, aut subiectiuas. Non integrales, quia nulla pars integralis recipit prædicationē sui totius, sed quilibet gradus ecclesiasticus est ordo. Si in subiectiuas: ergo redit idem quæ prius, quod illud sacramentum multiplicatur. **ITEM.** Hoc sacramentum est ordinatum ad di-

spensationem aliorum sacramentorum: sed alia sacramenta differunt specie: ergo potentia ordinata ad illa debet differre specie: ergo uideretur quod istud sacramentum per species diuersas plurificetur. **ITEM.** Sacerdos cum sacerdote habet conuenientiam in sacramento ordinis: sed sacerdos cum diacono habet distinctionem, & differentiam: constat quod non solum materialem, ergo specificam habet differentiam: ergo cum utrumque horum sit sacramentum, uidetur quod ordinis sacramentum diuersas habet species factorum.

RESOLVTIO.

Unum est; nam & si plures partes potestatiuas habeat, ad unum tamen ordinat.

RESPONDEO. Dicendum, quod sacramentum ordinis unum est: multas tamen habet partes, quae sacramentum non plurificant, pro eo quod non sunt omnino partes subiectiuae: & tamen recipiunt praedicationem totius, quae naturam habent quodammodo partium subiectiuarum: & tales sunt partes potestatiuae, quae maxime competunt ordini, tum quia ordo dicitur ordinata potestas, quae ex ordinatione multo riu ad unum redditur perfecta, & quodlibet illorum participat ratione potestatis, licet non perfecte: tum etiam quia ordo concernit distincta in partibus, sicut & numerus: unde quemadmodum partes numeri quodammodo habent naturam partium integram, in hoc quod simul conuenientes per ordinem reddunt numerum perfectum, ut partes senarii constituunt sena-

rium: & tamen quilibet pars numeri est numerus: sic omnes gradus ordinum unum faciunt sacramentum perfectum: & tamen quilibet gradus ordo dicitur: & concedendae sunt rationes, ostendentes hoc sacramentum esse unum, quamuis aliquae non sint multum cogentes.

AD ILLUD, ergo, quod obicitur, quod multiplicato inferiori &c. Dicendum, quod illud uerum est in eo, quod habet naturam speciei, siue partis subiectiuae solum: non sic est in proposito.

AD ILLUD, quod quaerit, utrum diuidatur in partes integrales, aut subiectiuas. Dicendum, quod diuidit in partes potestatiuas, quae utrarumque partium habent naturam: unde sicut diuisio analogi tenet medium inter diuisionem aequiuoci, & uniuoci: sic talis diuisio medium tenet inter diuisionem totius uniuersalis, & totius integralis.

AD ILLUD, quod obicitur, quod ad dispensationem aliorum ordinat. Dicendum, quod principaliter ordinat ad dispensationem sacramenti altaris, quod unum est.

AD ILLUD, quod obicitur, de differentia. Dicendum, quod quodammodo est specifica, quodammodo non: una enim species non disponit ad aliam, sicut unus ordo ad alium disponit: & ideo non est ibi specifica distinctio, sed tamen aliquo modo distinguuntur: quia tamen ad unum complementum ordinantur, ideo unum sacramentum faciunt.

DISTIN.

De Ostiariis.

*O*stiarij idem, & Ianitores sunt, qui in ueteri testamento electi sunt ad custodiam templi, ut non ingrederetur in illud immundus. Dicitur autem ostiarij, eo quod praesint ostijs templi. Ipsi enim tenent clauem, omnia intus et extra custodiunt: atque inter bonos & malos habentes iudicium, dignos recipiunt, indignos respiciunt. Unde & eis cum ordinantur, clauis ecclesiae dantur ab episcopo. Et dicitur eis, Sic agite, tanquam rationem deo reddituri de rebus, quae clauibus istis recluduntur. Hoc officium dominus in sua persona suscepit, quando flagello de funiculis facto, uidentes & ementes eiecit in templo. Ipse enim se ostiarium significans dicit, Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inueniet.

De Lectoribus.

Secundus est gradus Lectorum. Lectores a legendo, sicut Psalmista a Psalmis canendis, uocati sunt. Illi enim praedicant populis quid sequantur: isti cantant, & excitant ad compunctionem audientium: licet quidam lectores ita miserabiliter pronuncient, ut quosdam ad luctum & lamentationem compellant. Idem etiam pronunciatores uocantur, qui porro ante nunciant: quia tam clara eorum uox, ut etiam longe positorum aures adimpleat. Ad lectorem autem pertinet lectiones pronunciare, & ea quae propheta naticinauerunt, populis predicare: ut iam ex officio in ecclesia legat prophetias & lectiones. Unde & ei uidente populo, traditur ab episcopo codex diuinarum lectionum, & dicitur, Accipe, & esto uerbi Dei relator: habiturus, si fideliter implueris officium, partem cum his, qui bene uerbum Dei ministrauerunt. Qui ad hunc gradum prouehitur, literarum scientia debet esse instructus, ut sensum uerborum intelligat, uim accentuum sciat, distincte legat: ne confusione prolationis intellectum ab auditoribus auferat. Attendant quid indicatiue, quid interrogatiue sit legendum, ubi sit in oratione facien-

Ibid. r.
Pa. 26De cos.
Dis. 23
Ostiarj
10. 2.

Io. 10.

Ibid. 22
c. Cle-
ros.Idem dis.
25. ca.
plectis.Dis. 23
c. Lect.
Hug. li.
2. p. 3.
cap. 6.

Luc. 4.
Esa. 61
Esa. 58
Isa. 21
c. cle-
ros

da distinctio. Hæc enim malè seruata intellectum turbant, & alios ad risum prouocant. Auribus & cordi consulere debet uox lectoris, Hæc officium impleuit Christus, cum in medio seniorum librum Esaiæ aperiens, distinctè ad intelligendum legit. Spiritus domini super me, &c. Ex quo lectori datur intelligi, quia gratia spiritali clarere debent, qui alijs uerbum Dei annunciant. Hic ordo formam & initium a Prophetis accepisse uidentur: quibus dicitur, Clama, ne cesses: quasi tuba exalta uocem tuam.

De Exorcistis.

Luc. 24
Esa. 13
or. orci-
sta
Mar. 7
Mat. 8.
Luc. 8.
D. J. 22
Cleros.
Mat. 12
Luc. 11

Tertius est ordo Exorcistarum. Exorcista autem ex Grego in Latinum adiurantes uel increpantes uocantur, inuocant enim super cathecumenos, & super eos, qui habent spiritum immundum, nomē domini adiurantes per eum, ut egrediatur ab eis. Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusq; super energumenos, & cathecumenos in exorcizando imponere. Debet autem habere spiritum mundum, qui spiritibus immundis imperat: & malignum expellere de corde suo, quem expellit de corpore alieno, ne medicina quam alij facit, sibi non profit, & dicatur ei, Medice cura te ipsum. Hi cum ordinantur, accipiunt de manu episcopi librum exorcismorum: & dicitur eis, Accipite, & habetote potestatem imponendi manus super energumenos & cathecumenos. Hoc officio usus est dominus, quando salua sua tetigit aures, & linguam surdi, & muti, dicens, Effeta, quod est, Aperire: per hoc docens nos spiritaliter debere aperire aures præcordium hominum ad intelligendū, & ora confitendum: ut pulso demone, Spiritus sanctus uas suum recipiat. Hoc etiam officio usus est Christus, cum demoniacos multos sanauit. Hic ordo a Salomone uidetur descendisse: qui quendam modum exorcizandi inuenit, quo demones adiurati, ex obsessis corporibus pellebantur: Huic officio mancipati Exorcista uocati sunt. De quibus Christus in Euangelio, Si ego in Belzeub eicio demonia: filij uestri, scilicet Exorcista, in quo eijciunt?

De Acolytis.

Quarto loco succedunt Acolyti. Acolyti uerò Græcè,
Laine

Latine ceroferarij dicuntur, a deportandis cereis quando legendum est Euangelium, uel sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria, & deportantur ab eis: non ad effugandas aeris tenebras, cum sol eo tempore rutillet, sed ad signum lætitiæ demonstrandum: ut sub typo luminis corporalis illa lux ostendatur, de qua legitur, Erat lux uera, que illuminat omnem hominem uenientem in nunc mundum. Ad Acolytum pertinet preparatio luminarium in sacrario. Ipse cereum portat, ipse urceolum cum uino, & aqua suggesta pro Eucharistia subdiaconis preparat. Hi cum ordinantur, cum edocti fuerint ab episcopo qualiter in officio suo agere debeant, ab Archidiacono accipiunt candelabrum cum cereo, & urceolum uacuum. Hoc officium dominus se habere testatur dicens, Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris. Huius officij formam illi gerebant in vet. test. qui lucernas candelabri componebant, & accendebant igne celesti, ad illuminandas tenebras Aquilonares.

De Subdiaconis.

Quintus est ordo Subdiaconorum. Græcè Hypodiacones uocantur, quos nos Subdiaconos dicimus. Qui ideo sic appellantur: quia subiacent præceptis & officijs Leuitarum. Oblationes enim in templo a fidelibus suscipiunt, & Leuitis superponendas altaribus deferunt. Hi apud Hebræos Nathinnei uocabantur, id est, in humilitate domino seruietes. Ad Subdiaconum pertinet calicem & patenam ad altare Christi deferre, & Leuitis tradere, eisque ministra. Urceolum quoque & aquam manilem, & manutergium tenere episcopo, & presbyteris & Leuitis pro lauandis ante altare manibus aquam præbere. His lex continentie imponitur: quia altari propinquantes, uasa corporis, & sanguinis Christi portant. Vnde illud implere debent, Mundamini qui fertis uasa domini. Ad hos etiam pertinet tantum de oblationibus ponere in altari, quantum sufficere possit populo: nec non corporalia, & pallas, & substratoria lauare. Hi cum ordinantur accipiunt de manu episcopi patenam & calicem uacuum:

10. 3. ab Archidiacono uero urceolum cum aquamanili, & manutergium. Hoc officio usus est dominus, quando linteo se praecinxit, & mittens aquam in peluim, pedes discipulorum lauit, & linteo tersit.

De Diaconis.

1. 1. Diacorum ordo sextum tenet locum propter senarij perfectionem. Hic ordo in ueteri testamento a tribu Leui nomen accepit uel traxit. Dicuntur enim & Leuitae. Praecepit quippe dominus Moysi, ut post ordinationem Aaron, & filiorum eius, prorsus tribus Leui ad diuini cultus ministeria ordinaretur & consecraretur domino: & seruirent pro Israel coram Aaron & filiis eius, in tabernaculo: & in circuitu tabernaculi excubarent: & in transportando tabernaculo ipsi deponerent, rursumq; componerent. A uiginti quinque annis & supra iussi sunt seruire in tabernaculo: quam regulam in nouo testamento sancti patres constituerunt: quia haec aetas adferenda onera est robusta. Leuitae ergo ex nomine authoris uocati sunt. De Leui enim Leuitae exorti sunt: a quibus in templo mystici sacramenti mysteria explebantur. Hi Graece Diacones, Latine ministri dicuntur: quia sicut in sacerdote consecratio, ita & in Diacono ministerij dispensatio habetur. Ad Diaconum pertinet assistere sacerdotibus, & ministrare in omnibus, quae aguntur in sacramentis Christi, scilicet in baptismo, in chrismate, in patena, & calice: oblationes quoque inferre, & disponere in altari. Componere etiam mensam domini & uestire, crucem ferre, & praedicare euangelium & epistolam ad populum. Nam sicut Lectoribus uetus testamentum, ita Diaconibus nouum praedicare praecipuum est. Ad ipsum etiam pertinet officium precum, recitatio cathecumenorum nominum. Ipse praemonet aures habere ad dominum: ipse donat pacem, & ipse annunciat. Quod autem huic ordini a Moysi statutum est, hoc etiam in nouo testamento representatur, cum Diacono super leuum humerum stola ponitur, & casula in diebus ieiunij complicatur: quia quicquid laboris & substantiae in hac uita tole-

ratur

ratur, quasi in leua portatur, donec in dextera, id est, in aeternitate requies habeatur. Hic ordo ab Apostolis celebratus est, quando (ut legitur in Actibus Apostolorum) septem uiros plenos Spiritu Sancto ad hoc officium elegerunt, & oratione praemissa manus eis imposuerunt. Vnde & consuetudo inoleuit, ut in omni matrice ecclesia septem Diacones circa Christi aram, quasi septem columna, assistant. Hi sunt septem angeli tuba canentes in Apocalypsi, qui quales esse debeant, Apostolus docet Timotheo scribens. Hi cum ordinantur, solus episcopus eis manum imponit: quia ad ministerium applicantur. Ponit eis orarium, id est, stolam super leuum humerum, ut per hoc intelligant se accepisse iugum domini suauis: quo ad sinistram pertinentia diuino timori subiiciant. Accipiunt & textum euangelij, ut intelligant se esse praecones euangelij Christi. Hi autem antequam ordinantur, probentur (ut docet Apostolus) & sic ministrant, nullum crimen habentes. Hoc officio usus est Christus, quando post carnem sacramentum carnis, & sanguinis discipulis dispensauit: & quando Apostolos dormientes ad orationem excitauit dicens, uigilate, & orate, ut non intretis in tentationem.

De Presbyteris

Septimus est ordo Presbyterorum. Presbyter Graece senior interpretatur Latine. Non modo pro aetate uel decrepita senectute; sed propter honorem & dignitatem quam acceperunt, presbyteri nominantur: qui morum prudentia & maturitate conuersationis praecellere debent in populo. Vnde scriptum est, Senectus uenerabilis est, non diuturna, nec annorum numero computata. Cani enim sunt sensus hominis, & aetas senectutis uita immaculata. Ideo autem etiam presbyteri sacerdotes uocantur; quia sacramenta dant: qui licet sint sacerdotes, tamen pontificatus apicem non habent sicut episcopi: quia ipsi nec chrismate frontem signant, nec paraclitum dant: quod solis debere episcopis lectio actuum. Apostolorum demonstrat. Vnde & apud ueteres iidem episcopi & presbyteri fuerunt: quia illud est nomen dignitatis, non aetatis. Sacerdos nomen habet

Dis. 26 *habet compositum ex Græco & Latino, quod est sacrum*
 Perle- dans, siue sacer dux. Sicut enim rex a regendo, ita sacer-
 dis. dos a sacrando dictus est: consecrat enim & sanctificat. An-
 tistes uerò sacerdos dictus est ab eo, quod ante stat: primus
 n. est in ordine ecclesie. Ad presbyterum autem pertinet sa-
 cramentum corporis & sanguinis domini in altari Dei con-
 ficere, orationes dicere, & dona Dei benedicere: qui cum or-
 dinantur, inunguntur eis manus, ut intelligant se accepisse
 gratiam consecrandi, & charitatis opera debere extendere
 ad omnes. Accipiunt & stolam, quæ utrumq; tenet latus:
 quia debent esse muniti armis iustitiæ cōtra aduersa & pro-
 spera. Accipiunt etiam calicem cū uino, & patenam cū ho-
 stijs: ut per hoc sciant se accepisse potestatem placabiles Deo
 hostias offerendi. Hic ordo a filijs Aaron sumpsit initium.
 Summos. n. Pontifices & minores sacerdotes instituit Deus
 per Moysen: qui ex præcepto Dei, Aaron in summum Pon-
 tificē, filios uerò eius unxit in minores sacerdotes. Christus
 quoq; duodecim elegit discipulos prius, quos & Apostolos
 uocauit: quorum uicem gerunt in ecclesia maiores Pontifi-
 ces. Deinde alios septuaginta & duos discipulos designauit:
 quorum uicem in ecclesia tenent presbyteri. Unus autem in-
 ter Apostolos princeps extitit Petrus, cuius Vicarius, &
 successor est Pontifex summus, unde dicitur Apostolicus,
 qui & Papa uocatur. s. pater patrum. Qualis autem eligi
 debeat presbyter, Apostolus scribens Timotheo ostendit,
 ubi nomine episcopi presbyterum significat. Hoc autem of-
 ficio usus est Christus, cum seipsum in ara crucis obtulit,
 idem sacerdos & hostia: & quando post cœnam panem & ui-
 num in corpus suum & sanguinem commutauit. Ecce de se-
 ptem ecclesie gradibus breuiter elocuti, quid ad quemquam
 pertineat insinuauimus. Cumque omnes spirituales sint &
 sacri, excellenter tamē Canones duos tantum sacros ordines
 appellari censent. Diaconatus scilicet & presbyteratus:
 quia hos solos primitiua ecclesia legitur habuisse, & de his
 solis præceptum Apostoli habemus: Apostoli enim in singu-
 lis ciuitatibus episcopos & presbyteros ordinauerunt. Leui-
 tas etiam ab Apostolis ordinatos legimus: quorū maximus
 fuit

Dis. 21
Exod.

29.

Matt.

30.

Luc. 10

Matt.

16.

1. Ti. 3

Matt.

27.

Heb. 8.

1. Ti. 3

Act. 6.

fuit beatus Stephenus. Subdiaconos uerò & Acolytos pro-
 cedente tempore ecclesia sibi constituit.

Quid sit, quod hic dicitur ordo.

Si autem queritur, Quid sit, quod hic uocatur ordo: sa-
 nè dici potest signaculum esse, idest, sacrum quoddam, quo
 spiritualis potestas traditur ordinato, & officium. Chara-
 cter ergo spiritualis, ubi sit promotio spiritualis, ordo uel
 gradus uocatur. Et dicuntur hi ordines sacramenta: quia
 in eorum perceptione res sacra, idest, gratia confertur:
 quam figurant ea, quæ ibi geruntur.

De nominibus dignitatum uel officij.

Sunt & alia quædam non ordinum, sed dignitatum uel
 officiorum nomina. Dignitatis simul & officij nomen est epi-
 scopus. Episcopatus autem uocabulum inde dictū est, quod
 ille, qui Episcopus efficitur, superintendat, curam. s. subdi-
 torum gerens: scopi enim Græcè, Latine intendere dicitur.
 Episcopi autem Græcè, Latine speculatores interpretantur.
 Nam speculator est præpositus in ecclesia: dictus eo, quod
 speculetur, atque perspiciat populorum infra se positorum
 mores & uitam. Pontifex est princeps sacerdotum, quasi
 uia sequentium. Ipse & summus sacerdos nuncupatur.
 Ipse enim Leuitas & sacerdotes efficit, ipse omnes ecclesia-
 sticos ordines disponit.

Dis. 11

c. cle-

scopus.

Episcopatus autem uocabulum inde dictū est, quod

ille, qui Episcopus efficitur, superintendat, curam. s. subdi-

torum gerens: scopi enim Græcè, Latine intendere dicitur.

Episcopi autem Græcè, Latine speculatores interpretantur.

Nam speculator est præpositus in ecclesia: dictus eo, quod

speculetur, atque perspiciat populorum infra se positorum

mores & uitam. Pontifex est princeps sacerdotum, quasi

uia sequentium. Ipse & summus sacerdos nuncupatur.

Ipse enim Leuitas & sacerdotes efficit, ipse omnes ecclesia-

sticos ordines disponit.

De quadripartito ordine Episcoporum.

Ordo autem episcoporum quadripartitus est, s. Patriar-
 chis, Archiepiscopis, Metropolitanis, & Episcopis. Patriar-
 cha Græcè summus patrum interpretatur: quia primum,
 idest, Apostolicum tenet locum: ut Romanus, Antioche-
 nus, Alexandrinus: sed omnium summus est Romanus.
 Archiepiscopus, princeps Episcoporum, archos enim Græ-
 cè, Latine princeps dicitur. Metropolitana autem a mensura
 ciuitatum dicuntur. Singulis. n. provinciis & ciuitatibus
 præminent: quorum auctoritati & doctrina ceteri sacer-
 dotes subiecti sunt. Sollicitudo enim totius provincie ipsis
 episcopis commissa est. Omnes autem superius designati or-
 dines Episcopi nuncupantur. Nota quod Archiepiscopo-

†

Potius

à ma-

ternita-

te.

*ri nomine primates superius significasse uidetur, & Metropolitanorum, quos nunc archiepiscopos dicimus. Horum autem discretio a Gentilibus introducta uidetur: qui suos flamines, alios simpliciter flamines, alios archiflamines, alios protoflamines appellabant. Sacerdotes enim Gētilium flamines dicebantur, qui habebant in capite pileum, in quo erat breuis uirga, desuper habens aliquid lanae, quod cum per aestum ferre non possent, filum tantum in capite ligare ceperunt. Nudus enim capitibus eis incedere nefas erat. Vnde à filo quo utebatur, flamines dicti sunt: quasi filamines. Sed festis diebus filo deposito pileum imponebant pro sacerdotij eminentia. Vates a uimentis appellati sunt: cuius significatio multiplex est. Modo enim sacerdotem, modo prophetam, modo poetam significat. Cantor uero uocatur, qui uocem modulatur in cantu. Huius sunt duo genera, Praecentor, & Succentor. Praecentor, qui uocem praemittit in cantu: Succentor, qui subsequenter canendo respondet. Concentor autem dicitur, quia consonat. Qui autem non consonat nec concinit, concentor non erit. His breuiter tractatis admonendi sunt Christi ministri, quatenus sicut excellent ordinis dignitate, ita praecellant uitae sanctitate: ut plebs eis commissa, eorumque disciplinis edocta, gratanter eis obediat, & eorum imitatione de die in diem proficiat, à quibus diuina sacramenta percipiunt, & missarum solennia audiunt. Missa autem dicitur, uel quia missa est hostia cuius commemoratio fit in illo officio: unde dicitur, *Ite missa est, idest, sequimini hostiam quae missa est ad caelestia, tendentes post eam, uel quia missus caelestis uenit ad consecrandum dominicum corpus: per quem ad altare caeleste defertur hostia. Vnde & dicitur, missa est.**

Aug. 1.
2. p. 1.
cap. 3.

VPRA egit Magister de disponētib; ad ordinē. Hic agit de ordinib;. Et haec pars habet duas. In prima agit de gradibus ordinū. In sc̄da de dignitate, siue officiis superadditis ordinib;. ibi. *Sunt & alia quaedam non ordinum, &c.* Prima pars hēt tres partes. In prima ponit gradus ordinū, quos in litera distinguit, & partes in locis manifestae sūt. In sc̄da uero assignat differentiam ordinum minorum ad maiores. ibi. *Cum quo omnes sint spirituales, &c.* In tertia uero determinat, in quo

quo cōueniant. ibi. *Si autem quaeritur quid hoc sit*). Prima harum in 7. partes diuiditur secundum septem ordines, quae patent in litera, quae ibet suo loco. Similiter secunda pars, in qua agitur de dignitatibus superadditis ordinibus, habet tres partes secundum tria, de quibus agit. Quaedam enim tenent nomina officiorum praecipue, magis quā dignitatū, ut cantor, & subcantor. Quaedam nomina dignitatum, ut Archiepiscopus, Patr archa. Quaedam media, ut episcopus, quod est nomē dignitatis simul & officii, ut dicitur in litera. Primo igitur agit de his, qui dicunt officium, & dignitatem. Secundo de his, qui dignitatem. ibi. *Uero autem episcoporum quadrupartitus est &c.* Tertio uero de his, qui dicunt officium. ibi. *Cantor sic uocatur, &c.*

Dub. 1. *H*abuerunt si fideliter, &c.) Videtur malè dicere; quia cū tales habuerunt aureolam, uideatur quod omnes lectores habeant aureolam: & ita omnes sacerdotes. Respon. Ad hoc potest dici, quod officium lectoris est non tantum prophetiam legere nudam; sed etiam exponere; & tūc bene patet officium, quoniam nō solum legit corticem literae; sed etiam explicat arcanum prophetiae: & tūc est praedicator, & dicitur, & meretur aureolam: quod si tantum officiū accipiat, & non impleat, non habebit ex hoc aureolam; quia aureola nō redditur uoluntati, uel officio p se; sed uoluntati iunctae cū actu progatiuae alicuius. Possēt tamē dici, q̄ id intelligitur quantū ad meritum substantiale.

Ab archidiacono, &c.) Videtur malè dicere; quia archidiaconus nō potest ordinare: ergo nec dare uasa, in quibus significatur potestas. Item. Quæritur quis sit actus principalior acolytorum, an ministrare de cereo, an ministrare de urceolo. Et uidetur, quod de urceolo; quia secundū istum actum quodammodo iungitur cum officio subdiaconi: Sed ad oppositū est; quia unusquisque ordo denominatur a digniori, & principaliori: sed acolyti dicuntur quasi cerofarii. Resp. Dicendum, quod potestas traditur ab episcopo: sed archidiaconus tradit urceolum, & candelabrum, ut significetur quod talis ministrat subdiacono: & primū incipit circa altare ministrare. Archidiaconus at̄ dicitur princeps ministerii. Quod obiicitur, quis actus principalior sit? Dicendum, quod actus a quo denominatur, est ferre cereos; quia hūc actum habent in quadam cōpletionē. Sed actum ministrandi habent in imperfectione quantum ad ministrationem aquae. Subdiaconus autē completius hunc actum habet. Alia est; quia in ferendo cereos significatur potestas, quam habet in dando bonum exemplum: & quia hoc est cuiusdam superpositionis, sed in ministratione aquae subiectio: ideo &c.

Leone ergo, &c. Videtur malè dicere, quia sacerdotiū nouae legis euacuat sacerdotiū ueteris: ergo pari ratione ministerium euacuat ministerium: ergo non debent amplius leuitae dici. Itē. Quæritur de hoc q̄ dicit. Ad Diaconum pertinet assistere sacerdo

Dub. 2.

cerdotibus: quia cum unius ordinis unus sit actus, & una potestas, uidetur quod male assignet diacono nouum actum, sicut intelligitur ex litera: ergo aut diaconus complectitur nouum ordinem, & nouum characterem: aut non bene, nec uere assignatur est huiusmodi actus. Resp. Dicendum, quod leuitæ proprio nomine appellatur Diaconi, in quo nomine clauditur proprius eorum actus, & principalis, scilicet ministrare sacerdoti specialiter, & immediate in sacramentis. Ad diaconos enim pertinet corpus domini transferre: in primitiua ecclesia etiam sanguinem dispensare: unde immediate isti sacerdotibus assistunt, & ministrant: & quando datur eis potestas ad hunc actum, tunc est dicendum characterem imprimi. Vnde cum nouum nihil circa illud in litera assignetur, intelligendum quod alii sunt annexi, hi principales. Et si tu quaeras, quare dicuntur leuitæ: dicendum, quod non ideo dicuntur leuitæ: quia officium habeant leuitarum: sed quia consimile illi, & per illud officium prefiguratum.

Ad p. eily. erum autem, &c.) Videtur quod diuisio actuum sacerdotalium a Magistro posita; qui sunt: corpus domini conficere: orationes dicere, dona Dei benedicere; non sit sufficiens: quia cum actus ligandi & soluendi sit multo nobis ior, uideatur quod Magister deberet assignare ipsi sacerdoti. Resp. Dicendum, quod isti actus sunt proprie sacerdotum, & respiciunt sacerdotem secundum se: sed actus ligandi & soluendi respicit confessionem:

ideo supra de hoc actu in sacramento de penitentia determinatum est: ideo Magister non repetit.

Canones duos, &c.) Videtur falsum esse: quia subdiaconus tangit uasa sacra: ergo uidetur &c. Resp. Dicendum, quod ordines sacri dicuntur tribus modis. Primo largetur: quia sacrum exigunt ministrum: secundum illud Esa. 52. Munda mihi qui fertis uasa domini. Vnde quia contingunt res sacratas; acri debent esse: & secundum hoc omnes isti tres dicuntur sacri. Secundo modo stricte dicitur sacer ordo: quia ipsum sacrum dispensat, & quodammodo tractat, deferendo & aliis administrando: & sic diaconus & subdiaconus. Tertio modo sacrum dicitur propriissime: quia sacramentum conficit: & hoc competit ordini supremo, & ideo sacerdos appellatur.

Si autem quaeritur, &c.) Innuit Magister, quod ordo est signaculum sacrum. Contra. Videtur male dicere: quia sacramentum est elementum: sed ordo est sacramentum: ergo ordo est elementum, non ergo spirituale signaculum. Item. Cum in aliis sacramentis imprimatur character, propter quod ordo magis diffinitur per signaculum: ite quaeritur, quid sit res, & quid signum in sacramento ordinis. Resp. Dicendum, quod in collatione ordinis est collatio potestatis: per quam homo ponitur in statu diffinito, & gradu: & quoniam diuersitas est in potestatibus, diuersitas est in signaculis, & per consequens diuersitas est, & debet esse in exterioribus signis: aliter tamen & aliter; quia signa sunt simpliciter diuersa: sed potestates conueniunt in eadem

anima

anima in hoc, quod uniformis ratio distinguendi reperitur in oibus characteribus, & ad unum ordinatis. Quoniam ergo ordo debet diffiniri per id, quod commune est, & communitas non est a parte elementi exterioris; sed signaculi impressio: ideo magis diffinitur per id, quam per elementum exterius. Et iterum magis hoc sacramentum quam aliud, quoniam character plus habet hanc rationem suam, id est rationem distinguendi, quam in aliis sacramentis &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in omnibus ordinibus imprimatur character.

Intelligentiam huius partis quaeritur de ordinibus in speciali: circa quos dupliciter dubitare contingit ad enodationem eorum, quae magister in litera tangit. Primo quantum ad characteris impressionem. Secundo quantum ad numerum, & distinctionem. Quantum ad primum quaeruntur quatuor. Primo quaeritur, utrum in omnibus ordinibus imprimatur character. Secundo utrum unus uel plures. Tertio, utrum habeant ordinem adinuicem. Quarto, quaeritur quantum ad signum exterius, quod ei respondet.

Circa primam sic proceditur, & ostenditur, primo quod in omnibus imprimatur character per distinctionem ordinis: Ordo est signaculum, in quo pi ritualis potestas traditur ordinato: si ergo haec est recta ratio, competit omnibus ratio signa-

culi: sed non est signaculum materiale; sed spirituale: hoc autem est character: ergo &c. I T E M. Omne sacramentum iterari potest, quod non imprimit characterem, sed nullus ordo potest iterari, sicut dicit Aug. & habetur in Distinctione sequenti: ergo in singulis imprimatur character. I T E M. Character est signaculum impressum, configurans nos domino Iesu Christo: sed dominus oēs ordines in semetipso exhibuit, sicut Magister inducendo probat in litera: si ergo in omnibus eidem configuramur, uidetur quod in oibus character imprimatur. I T E M. Impressio characteris, siue signaculi est ad distinctionem secundum aliquem statum: sed in omni ordine ponitur quis in statu ministrandi determinato: ergo in omni ordine imprimatur character.

CONTRA. Character est signaculum spirituale: ergo in illis solis imprimatur: in quibus datur potestas noua, & spiritualis: sed potestas oium ordinum inferiorum est corporalis, ut aperire os illud, siue custodire, prophetias dicere, cadela bra deferre: ergo in his nullo modo imprimatur character. I T E M. Character est signaculum quod respicit, siue quod habet imprimi in imagine ad configurandum ipsam Deo: sed actus quorundam ordinum solum sunt circa ministeria inferiora: ergo si talia non spectant ad imaginem consignandam deo, patet &c. I T E M. Character est signum indelebile: ergo si collocat hominem in aliquo statu, impossibile est ab illo statu recedere, quod fiat contumelia sacro: sed qui sunt in minoribus ordinibus

bus constituti, pnt licite redire ad laicatum; ergo in eis character nō imprimitur. **IT E M.** Character est signaculum perpetuū, quod manet in anima separata; ergo non debet imprimi, nisi ad actū ppetuū; sed actus ministerialis istorū ordinū inferiorum non est perpetuus; ergo, &c.

RESOLVTIO.

Cum nullus ordinum reiterari possit; in quolibet characterens imprimi credendum est.

R E S P O N D E O. Dicendum, quod aliqui uoluerunt dicere, quod character in solo ordine sacerdotali imprimatur, sed in ordinibus inferioribus solum disponitur quis ad talis characteris susceptionem. Nam propter suam nobilitatem de congruo exigit ordines inferiores habere praeuios. Sed cū ordines inferiores saltem sacri sint de perfectione sacramenti, & in his fiat segregatio perpetua clericorū a laicis, non uidetur in solo sacerdotio character imprimi. **ET** ideo dixerūt alii, quod character imprimitur in omnibus ordinibus sacris, sed non in minoribus. Et huius signum est, quia isti non possunt laicis committeri, alii uerō sic. Sed cū nullus ordo iterari possit, & quilibet habeat aliquid de ratione sacramenti, uidetur q̄ in quolibet sit aliquid, q̄ habet rationem rei, & signi, & rationem signaculi perpetui: hoc autē characterem dicimus: non igitur uidetur, quod in illis solis imprimatur character.

ET ideo est opinio probabilior, quod in oībus ordinibus character imprimatur, sicut rationes expresse ostendunt. Cum enim

character sit signaculum distinctiuum, & perpetuum, & Christo configuratum, & hoc est in omnibus ordinibus reperire, non est dubitandum characterem in omnibus imprimi.

A D I L L V D, quod obiicitur, quod est signaculum spirituale. Dicendū, quod in omnibus ordinibus datur potestas, uel spiritualis de se, uel ad spiritualem ordinans. Vnde potestas hostiarii est ad admittendum hoīes ad diuinum sacrificium, potestas lectoris non solum ad excitandum auditum exteriorē, uerumetiam interiorē: & sic de aliis, sicut melius patebit, quādo agetur de distinctione ordinū.

A D I L L V D, q̄ obiicitur de configuratione. Dicendum, quod character ordinis, ut est conferuentis animam, cōfiguratur Deo secundum imaginem, ut assimilatam Deo: & hoc fit in ordine supremo. Vel dicendum, q̄ magis propriē cōfiguratur tale signaculum Christo: quia cum Christus triplex habuerit officium, s. ministri in agendo, pugilis in patiendo, redemptoris in moriendo: ideo triplex fuit sacramentū, secundum q̄ homo configuratur his, tribus modis: unde tantum triplex est sacramentum, in quo sit characteris impressio. Nam baptismus cōfiguratur morienti, & redimenti: unde in ipso contēpelitur hō in mortē. Confirmatio configuratur patienti, & pugnanti: ideo signum crucis fit in media fronte. Sed ordo configuratur ministranti, & operanti, sicut rectē in litera ostenditur: & quia in oībus configuratur quis Christo secundum plus

plus, & minus, ideo in oībus character imprimitur. **A D I L L V D,** q̄ obiicitur de indelebilitate, & ppetuitate. Dicendum, quod character oīum ordinum manet in aīa, siue reuertētis ad laicatum, siue morētis, ut signaculum distinctiuum: & hoc uel ad gloriā si bene usus est, uel ad ignominiam si malē: nec oportet, quod maneat semper quantū ad usū ministerii, quia iste usus quodā mō conuertit in pmiū, uel supplicium: & per hęc patet ultimū.

QVÆSTIO II.

An in diuersis ordinibus diuersi characteres imprimantur?

V T R V M in diuersis ordinibus diuersi characteres imprimantur. Et quod sic uidetur: quia ordo secundum esse (essentialiter loquēdo) est signaculū: ergo cū sint plures ordines, sūt ergo plura signacula spiritualia: sed illa signacula spiritualia characteres appellantur: ergo, &c. **IT E M.** Potestates ordinum sunt simpliciter diuersae, sicut patet in ostiario, & acolito: claudere ostium, & ferre cereum, siue corporaliter, siue spiritualiter intelligatur, ē actus oīno diuersus. Si ergo potestates distinguuntur per actus, & signacula distinguuntur secundum diuersitates potestātū: ergo diuersi sūt characteres. **IT E M.** Signum debet respondere signato, & signatum signo: si ergo septiformis gratia datur; quē est res ultima: & exteriora signa in diuersis ordinibus simpliciter sunt diuersa, uidetur ex hoc q̄ characteres, qui sunt signata, & signa. **IT E M.** In quolibet ordine imprimatur unus character: & cum in

S. Bon. Lib. 4.

quolibet ordine imprimatur, ut supra probatum est, tunc idem character iteratur: sed hoc est impossibile, & hoc dicere est contumeliam facere sacramento: uideretur ergo quod post primum ordinē, qui alium recipit, nihil recipiat, sed sacramento contumeliam faciat: sed hoc est inconueniens: ergo &c.

C O N T R A. In sacramento baptismi nō imprimitur, nisi unus character, & similiter in sacramento confirmationis: ergo pari ratione in sacramento ordinis. **IT E M.** Hoc sacramentum ordinis essentialius respicit characterem, q̄ aliquod aliud sacramentum, in quo character imprimitur: si ergo ordo unum est sacramentum, quantumcunque purificetur, uidetur quod unus character in eo imprimatur.

IT E M. Si plures, & diuersi characteres imprimuntur: aut ergo diuersitate specifica, aut numerali. Non numerali, quia impossibile est plura accidentia eiūsdē sp̄i eē in eodē subiecto. Si specifica: sed ex diuersis scđ mōrā, & speciem manentibus diuersis non fit unum, nisi unum materiale sit respectu alterius: si ergo character respectu characteris non est materialis, & specie differt: ergo nunquam faciūt unū sacm, si diuersi sunt.

IT E M. Natura inferior nō facit p̄ plura, q̄ p̄t facere p̄ unum: ergo nec natura superior. Si ergo ordinari p̄ unū characterem possunt distinguere, sicut & baptizati, uidetur q̄ unus solus character in ordine imprimatur: si igitur ratur ergo, q̄ sit necessitas, quare plures characteres imprimantur.

Ccc Rb.

Diuersae sunt potestates: diuersi & characteres esse debent.

RESPONDEO. Dicendum est, quod inter opinantes in omnibus ordinibus eē characterem, duplex opinio eē cōsueuit. Qui dā. n. dicere uoluerunt, qđ oēs ordines ī uno caractere uniuntur: differente tamen secundum maiorē cōpletionem, & minorē, sicut si sigillum imprimatur in cera, tenuerit ideā fortius, & amplius paulatiuē procedendo secundum plus, & plus; quousq; ueniatur ad statum perfectū. Si autē querās, quē sit ratio talis impressionis, respondent breuiter, quod hoc est pp characteris imperfectionē. Sed si hoc esset, tūc impossibile esset promoueri ad sequentē ordinem omissio prioris, quod est contra iura. Si etiam hoc uerū esset, nō esset differentia inter ordines, nisi secundum magis & minus, quod est manifestē falsum, cum potestates in diuersis ordinibus sint ad diuersa ordinatae. Postremo, si hoc esset uerū, character reciperet magis. Sed queritur, quare nō reciperet minus: qđ si hoc esset, tunc eēt debilis. Quare ēt characteres aliorū sacramentorum magis, & minus non recipiunt, ut dicatur baptizatus, uel cōfirmatus magis, & minus. Quod cum non sit conueniens dicere, non est cōueniens hanc positionē ponere. Et ideo dicitur aliter, & p babilius: quod in diuersis ordinibus diuersi imprimuntur characteres, Ratio autē huius est, quia nō solum eo, quod ad Deum cultum assumuntur, distinguuntur ab aliis: immo ēt inter mini-

strantes ordo est, & distinctio. Et ulterius gradus illi, & potestates ministrandi, si semel dātur, numq̄ auferunt, etiā si ad altius ministeriū eleuetur, qui in minori ministrauerat: Et iō in diuersis ordinibus diuersa signacula debēt imprimi, secundum q̄ nobis diuersitas potestatum ministrandi, & perpetuitas innotescat: tale autē signaculū est character: & ideo in diuersis ordinibus diuersi imprimuntur characteres: & concedendae sunt rōnes hoc ostendentes.

AD ILLVD, ergo qđ obiicitur de sacro baptisimi, & confirmationis: patet respōsio quod non est simile, pro eo qđ nō ponunt ita diuersitatē, sicut ponit ordinis sacrm, qđ de sui rōne implicat diuersitatē gradū. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ character essentialiter est sacrm. Dicēdū, qđ uerū est, sed non nisi prout cōparatur ad ulterius signatū. Sicut ergo una linea est scripta, & duae, & tres, & quatuor: & tñ multarū linearū aggregatio ad unam iniam exprimendam nō est, nisi una scriptura: sic in proposito est intelligendū, qđ oīs talis aīae cōfiguratio ordinatur ad hoc qđ ei inscribatur signaculū, scđm qđ hō Dei minister pfectus esse iudicatur: & cum sacrm dicat quid ad alterum, & characteres uniuntur secundum qđ ad alterum: & iō plures characteres unum faciunt sacrm. AD ILLVD, qđ queritur, utrum differant specie, uel numero. Dicendum, quod dupliciter est loqui de characteribus, aut in se, aut prout uniuntur in unitate, & integritate sacramenti. Si in se,

se, sic differunt sicut diuersae species numeri, sicut binarius, & quaternarius. Si, put uniuntur in unitate sacramenti, sic quēadmodum binarius, & quaternarius cōstituunt senarium: & habent rōnē partis cōstitutiuā, & cōpletum ponunt ī senario: sic intelligendum est in proposito suo modo, licet non sit simile omnino. AD ILLVD, qđ obiicitur ultimō, iā patet respōsio: qđ istud uerum est, & locum hēt, quando p unum pōt ita bene fieri, ut p plura in proposito autē non est sic, pro eo qđ oportet ordinatos nō solum ab aliis, sed etiam inter se distingui.

QVAESTIO III.

An hi diuersi characteres essentialiter ad inuicem ordinentur.

TRVM characteres diuersorum ordinū sint essentialiter ad se inuicem ordinati: Et qđ sic uidetur: qđ maior est connexio ordinis ad ordinē, quā ordinis ad baptismum: & characteris unius ordinis ad characterē alterius, quam ad baptismalē. Sed essentialis ē ordinatio characteris ordinis ad baptismalem, sicut dicitur in Decretali de psbytero non baptizato. lib. iii. Non baptizatus non potest ordinari. Vnde si de facto ordinatus est, debet baptizari, & post iterum ordinari: ergo character ordinis essentiali ordine presupponit baptismalem: ergo &c. ITEM. Magis competit ordini, quam numero: sed sic est in numeris, quod numerus posterior necessario praexigit priorem, & figura similiter posterior antecedentem: unde nunquam est quaternarius sine ternario, nec

terragonus sine trigone; ergo numquam est gradus secundus sine primo, nec tertius sine secundo: & sic de aliis. ITEM. Ex diuersis formaliter non potest fieri unum nisi adinuicem ordinentur: sed omnes ordines unū cōpletum reddunt ministeriū: ergo necesse est quod adinuicem ordinentur. ITEM. Si quis scienter promoueretur ad ordinem posteriorem priori omissio, hoc ipso suspēditur ab executione, sicut dicitur ī Decretali: sed hoc non esset, nisi oporteret ibi seruari ordinem: ergo &c. ITEM. Vbicumque sunt gradus, oportet ponere ordinem: sed in sacramento ordinis diuersi ordines sunt gradus spiritualiū officiorum, sicut dicitur in litera: si ergo per characteres in illis gradibus situantur, uidetur quod sit ibi essentialis ordo.

CONTRA. In his, in quibus est ordo essentialis, destructo priori destruitur posterius: sed non habito priori ordine, nihilominus haberet posterior: sicut patet in ordinatis per saltum, qui non sunt reordinandi: ergo &c. Maior patet per se, minor probatur per illud, quod dicitur Distinctione. 52. sollicitudo &c. & extra de clerico per saltum ordinato. Tuq̄ literę &c. ITEM. Characteres comparisonem habent sicut potestates, & actus ordinum, ad quos ordines comparantur: sed in illis potestatibus nullus omnino est ordo, sicut in potestate expellendi daemones, & ferendi caecos: ergo nullus est ordo in talibus characteribus. ITEM. in his quae respiciunt corporale, & spirituale, prius est

corpora'e, quam spirituale: sed exorcizatio dicit liberationē a uexatione spirituum, sed acolytatus respicit officium illuminādi: ergo prior est ordo acolyti, quā sit exorcistae: nō ergo recte ordinantur, cum unus dicatur ordo tertius, alter quartus.

ITEM. Prius est quod liberat a malo, quam quod habilitat ad bonum: sed in secundo est habitatio ad bonum, in tertio est liberatio a malo: ergo uidetur quā tertius ordo sit prior, quā secundus. Sed ita vñ, quod nullus sit ordo certus inter istos gradus.

RESOLVTIO.

Habent quidem inter se ordines congruitatem, sed non necessitatem.

RESPONDEO. Dicendum, quā est ordo necessitatis, & est ordo congruitatis. Si ergo loquamur de ordine istorum graduum ecclesiasticorum. Dicendum, quod nō est ordinatio necessaria, nec essentialis, pro eo quod ordo posterior haberi potest, & suscipi sine priori. Si autem loquamur quantum ad ordinationem congruitatis, sic est ibi ordo, eo quā ad bene esse ministerii sequētis praeexigatur ordo siue potestas ministerii praecedentis: quemadmodum igitur si quis uelit ordinatē procedere, prius debet exordium praemittere, post narrationē, & post rōcinationē, & postremo conclusionē: tñ si uellet incipere posset a posteriori, licet non ita ordinatē: sic in ordinibus oportet intelligi: cum. n. ordines inferiores ministrent sacris, & sacri ordines ministrent sacerdotio, & inferior gradus prior sit in ascendendo, & pote-

tas ministerialis sit inferior, patet quod ibi est ordo: non tamē necessitatis, quoniam potestates diuersae sunt, & per seipsas obtineri, & haberi possunt, licet nō ita perfectē sine aliis. Est igitur ordo in his gradibus secundum maiorem accessum ad ultimum gradū. s. sacerdotium. Vnde primo homo introducit in Ecclesiam per ostiarium. Secundo, manuducitur per lectorem prophetarum. Tertio, adiuuatur per exorcistam, ut liberetur a malo. Quarto, excitatur per acolytum, ut proficiat in bono. Deinde sūt alii duo ordines, qui ministrant sacerdoti in oblatione sacrificii: & sic patet quod est ibi ordo congruitatis, non necessitatis. Ne ualent illae rationes, in contrarium de exorcista, & acolyto: pro eo, quod omnes ordines potestatem spiritualem dicunt, & pro eo quod eruditio praecedit liberationem a malo. Et ideo cōcedendum est, quod sit ibi ordo in characteribus, sed non est ordo essentialis: sicut in elementis ordo est: tamen ultimum elementū, siue litera ante scribi potest cum sit prima litera, ultima ordine retrogrado in scribendo: sed tamen ordinatē scribendo est primo scripta, sic & ordines possunt suscipi descendendo, siue retrocedendo.

AD ILLVD, ergo quod obicitur de baptismo. Dicendum, quod non est simile: quoniam (sicut factum fuit supra in tractatu de baptismo, & in concilio apud cōpendium determinatū fuit, & Decretalis Innocentii de psbytero nō baptizato cōfirmat) Baptismus est fundamētū,

&

& ianua omnium sacramentorum: & quoniam fundamento non existente, nihil potest superaedificari: ideo character baptismi alios praecedit essentiali ordine, non sic in aliis. AD ILLVD, quod obicitur de numeris. Dicendum, quod non est simile, quoniam numerus sequens habet praecedentem partem sui. Sed non sic gradus sequens hēt praecedentem partem sui: sed ut disponentem de congruo. AD ILLVD, quā obicitur, quod ex pluribus differentibus non sit unum. Dicendum, quod uerum est, quod nō sit unum per essentiam, sit tamen unum sacramentum, quae est unitas in comparatione ad unū signandum perfectē: & sacramentum ordinis nō habet omnimode unitatem absolutam, sed per comparationem, ad quam unitatem constituendam non requiritur essentialis dependentia in partibus. AD ILLA, quae obiciuntur ibi ultimo de saltu, & de gradu. Dicendū, quod illae duae rationes non ostendunt, quod non sit ibi nisi ordo congruitatis quantum est de integritate sacramenti: est tamen ibi ordo necessitatis, quantum est de obligatione pracepti, qua quis tenetur ordinate ascendendo, non saltando ordinari.

QV AESTIO IIII.

Quando, & in quo ex requisitis ad ordinem characteri imprimatur?

Quando imprimatur character in diuersis ordinibus, & cum in ordinibus sit ista quae reperire, ut potē in ordine sacerdotali. s. benedictionē inuentionem, manuū impositionē, & alicuius porrectionem, ut li-

bri, uel uasis, uel clavis, & uerbi expressionē, quæritur in quorum fiat characteris impressio. Et primo uidetur, quod non in benedictione, quoniam semper in ordinibus fuit characteris impressio: & illud est ordini essentialiale, in quo imprimitur character: sed benedictio non est de essentia ordinum, cum non legatur talis solēnitatis fuisse in ecclesia primitiua: ergo &c.

ITEM. Illud in quo imprimitur character interior, debet habere assimilationem cū interiori characteri: sed character ille respicit aliquam potestatem, benedictio autem sit ad sanctitatem: ergo &c. ITEM. Quod non detur in inunctione uidetur: quia si aliqua passio aliquibus inest, inest secundū aliquod commune: sed characteris impressio est in omnibus ordinibus: sed in inunctione est in uno solo. s. sacerdotio: ergo &c. ITEM. Vbi talis causa, ibi talis effectus: sed in episcopatu est noua inunctio: ergo noui characteris impressio; hoc autē est falsum: quia si nouus character imprimeretur, sicut sacerdos posset esse sine Diaconatu, sic episcopus sine sacerdotio, cuius contrarium determinatum est in Decretali Lib. 3. ITEM. Quod non detur in manuū impositione uidetur. Primo per cōsimilem rationem, quia cum nō fiat impositio nisi in solis duobus ordinibus, non imprimeretur character nisi in his duobus solū, quā est manifeste falsum, sicut patet ex praecedentibus.

ITEM. Ordo traditur factum ab episcopo: sed ordo traditur in impressione characteris: ergo si

character imprimatur in impositione manuum: uideur, quod solus episcopus debeat manū imponere in ordinatione, quā est falsum: quia ut dicit Canon Distin. xxiii. Presbyter cum ordinatur &c. omnes sacerdotes assistētes debēt in ordinatione sacerdotis manus imponere. **QVOD** autem in libri, uel uasis traditione non imprimatur, uideatur: quoniam esto, quales libri, uel uasa deessent, sicut fortē deessēt in ecclesia primitiua, nihilominus tales ordines dari possūt: ergo, &c. **ITEM.** Multa talia confert Archidiaconus, ut ampullā: & aque manilē Subdiacono, sicut in litera tangitur, & clauis ipsi hostiario: si ergo solius episcopi est conferre ordines, uideatur, quod in tali traditione non imprimatur character. **QVOD** autem in uerbi expressione non imprimatur, uideatur. Primo quia in uerbis illis signatur recta potestatis executio. ut patet si quis inspiciat: ergo cum illud sequatur ordinis essentiā, & characterem: uideatur &c. **ITEM.** Character non potest imprimi nisi a Deo: sed uerbi expressio est per uerbum imperandi, cum dicitur. *Accipe potestatem, &c.* ergo in tali forma non est competens imprimi characterē. Est igitur questio, quare hoc sacramentū hēt formam uerbi per modū imperatiuum, cum alia habeant per indicatiuū, uel deprecatiū. Est etiam questio, unde ortum habuerunt hęc circa ordinē. scilicet manuū impositio, & benedictio, & unctio. Est & questio, quare impositio manuū est in duobus ordinibus: sed unctio in uno solo ordine. scilicet sacer-

dotio. Est quarto questio, quare Diacono solus Episcopus manus imponit, sacerdotibus uerō alii sacerdotes. Est ultimò questio, in quo essentialiter consistit sacramentum illud exterius: & cum non habeat elementum, nec formam statutam, uideatur, quod nihil essentialiter habeat. Et quod non habeat formam determinatam uideatur, cum antiqua Ordinaria alium modum habeant.

RESOLVTIO.

Non in unctioe, neque in benedictione confertur character; sed in traditione instrumenti proprio ministerio deferuentis.

RESPONDEO. Ad prædictorū intelligentiam habendam hęc sunt præsupponendā, quod omne sacramentum aliquod signū essentialiter habeat exterius: nullo enim modo accidit sacramento esse signū: sed essentialiter simpliciter. Amplius supponendū est, quod in omni sacro, in quo imprimatur character istud est essentialiter sacramento, in quo, siue per quod character imprimatur. Amplius. Cum signum debeat habere similitudinem ad signatum, in eo imprimatur character, quod exterius magis est in sacramento sibi simile: Quoniam igitur in ordine imprimatur character, quod est signaculū ad aliquam potestatem spiritualement: hoc pro generali regula habendum est, quod in illo signo exteriori imprimatur character in quolibet ordine, in quo principalis potestas, quā respicit ordo, signatur tradi ordinato. Ad hanc autem signandā duo concurrunt exterius. scilicet traditio alicuius instrumenti, & expressio uerbi: ut sic in signo uisibili

uisibili, simul, & audibilis significatur dari: Nec sufficit signum audibile sine uisibili, per hoc, quod aliud uerbum, aliud dēt respicere signū, ut patet in aliis sacramentis: Nec sufficit signū sine uerbo, quia ad multa potest tale signū. scilicet liber, uel illud uas dari: & ideo oportet per uerbum arctari: & hęc duo sunt essentialia, & intrinseca sacramento, & perficiētia sacri. Quoniam. n. manus est organum organorū in operando, & lingua in exprimendo, recte significatur conferri potestas in officio utriusque: & hęc in quolibet ordine reperiuntur, secundū quod reperit & characteris impressio. Sed quoniam characteres sunt diuersi, habentes maiorem dignitatē, & minorē secundum gradus potestatum: ideo tam signa, quā uerba diuersificatur, maximē in ordinibus sacris, & in minoribus. In ordinibus. n. sacris, quoniam datur ibi nobilis potestas, & excellēs, fit manus impositio, non tantū instrumenti traditio: quoniam manus est organū organorum, in quo. scilicet principalis residet potestas operandi: unde sic ordinabant in ecclesia primitiua, ubi non nisi isti duo ordines explicitē erant. Sed in ordinibus minoribus fit traditio alicuius instrumenti, ut clauis, uel libri, uel exorcismi, &c. Et si plura instrumenta tradantur uni, illud pro principali habendū est, quod episcopus tradit cum prolatione uerbi, *Accipe potestatem*: unde in omissione principalis dēt ordo iterari, quia presumitur, quod characterē non receperit. Sed in aliis consequentibus si fiat defectus, uel negligentia, debent suppleri. Concedē

dū est igitur, quod in unctioe non imprimatur character: sed tantū fit propter solemnitatē, & dignitatē corporis dominici, quod non est contrectandum nisi manibus consecratis. Pontifici autem fit unctio in capite, in quo significatur abundantia gratiæ, quæ in platis dēt in excellētia reperi. Et hinc est, quod manus sacerdotis unguuntur oleo sancto: sed caput Pontificis chrismate, ut significetur, quod in eo dēt esse excellētia uitæ in conspectu Dei in scientia, & in conspectu hominum quantum ad famam: Concedendum est etiam, quod non fit characteris impressio in ipsa benedictione, sicut ostendunt illæ rationes: quia potius est instituta ad deuotionē excitandam, & impetrandum gratiam, quā sit de sacramento substantia.

AD ILLUD uerō, quod obiicitur de manuum impositione, quod non reperitur in omnibus, ratio iam dicta est: reperitur tamē aliquid simile: quia collatio alicuius instrumenti, in quo est pro tensio manus, & fit signatio collationis potestatis. **AD ILLUD**, quod obiicitur, quod sacerdotes imponunt manus. Dicendū, quod illa manus impositio non est ad ordinis collationē, sed ad significationē. Significatur enim gratia communionis, quæ in ordine sacerdotali confertur, & per sacerdotem debet administrari: ideo non imponunt manus sacerdotes Diacono, sed solus episcopus, in cuius impositione manus non tantū est signatio: sed etiā potestatis collatio. Præterea. In hoc significatur, quod ille, qui ordinatur in illo ordine cō-

secratur, cum sacerdotes manus sacratas imponunt. Et nota, qđ & si multi sint assistentes: sufficit tñ qđ tres manus imponant; aliud est ex abundantia: nec tñ illud ē de necessitate sacramēti. AD ILLVD, quod obiicitur de libri, uel uasis traditione. Dicendum, qđ sicut oē instrumentum, sine armatura in uirtute manus est: sic ētp impositionē manū, ubi deest talia, possunt signari: (unde sicut post uidebitur) in impositione manuum in Ecclesia primitiua ceteri ordines implicabantur, qui postmodum processu temporis explicati sunt, siue expliciti & quantum ad uerbum, & quantum ad signum, & quantum ad personas. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ archidiaconus confert multa talia. Dicendum, qđ hoc est ad potestatis explicationē. Vnde in tali traditione facta ab archidiacono nō traditur noua potestas, sed tradita explicatur. AD ILLVD, qđ obiicitur de uerbi expressione. Dicendum, qđ semper intelligendum est fuisse uerbum aliqđ, in quo exprimeretur potestas talis dari: sed non fuerunt uerba prefixa; nisi in solis duobus sacramentis, quibus dominus uerba specialia ore proprio prädixit: & iō in aliis & si uerba sint necessaria, non tamen sunt determinata uocabula, uel uocaliter: sed uerba qđcūq; sensum exprimentia, quantum est de ratione sacramenti, sufficiebant, si quis in hāresim introducere non intendebat. Sed nūc necessariū est seruare formam ab Ecclesia statatā, & approbatā. AD ILLVD, qđ obiicitur de modo imperati-

uo. Dicendum, qđ Pontifex summus gerit psonā Christi, & psonā superioris, sicut dicit Isid. in Lib. de officiis: & quoniā potestas superioris plus, & minus traditur, & descendit; & secundū illam, qui cōferunt substantia: deo rectissime modo imperatiuo uertur. Et sic patet responsio ad primam quæstionē. OMNES aliæ quæstiones ex dictis patent, præter illam, quæ est de ortu istorum. Nam benedictio, & manus impositio a Patriarchis uenit. Genes. 22. & Genes. vlti. sed inunctio figurā habuit in lege. Leui. 8. ubi dicitur, quod inunctus est summus sacerdos.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An ordines recte diuidantur in sacros, & non sacros?

ONSEQUENTER quantum ad secundū articulum quæritur de ordinibus quantum ad numerum, & distinctionē: & circa hoc quærentur breuiter quatuor. Primò, quæritur de diuisione ordinum in sacros, & non sacros. Secundò, utrum psalmistatus sit inter ordines minores. Tertio quæritur, utrum epatus sit inter ordines maiores. Quarto, utrum sint septē, uel plures, aut pauciores ordines.

DE diuisione ordinum, & uideretur qđ ista diuisio nulla sit: Primò, quia oīs ordo essentialiter, & uniuersaliter ē sacramentum: sed oē sacramentū dicit rem sacram: ergo ordo uniuersaliter est res sacramenta: ergo oīs ordo est sacer. ITEM. In inferioribus ordinibus sic datur pote-

potestas ministrandi circa altare, & ea quæ pertinent ad sacramentum sacramentorū. scilicet corpus dominicū, sicut in diaconatu, & subdiaconatu, licet nō ita depropinquo: ergo uidetur qđ sicut illi sunt sacri: sic & isti. ITEM. In Ecclesia primitiua non fuerunt ordines, nisi sacri scilicet psbyte ratur, & diaconatus: ergo uel illa Ecclesia fuit diminuta, uel ista superfluit. ITEM. Ea quæ spectant ad substantiā sacri, semper eadē perseuerant: si ergo ordines minores uerē ordines sunt, aut tunc esse debuerunt, aut uerē ordines nō sunt. Quod si tūc nō fuerunt, sicut patere pōt, nō uidetur, &c.

CONTRA. In ueteri testamēto erant distincta officia ministrantium, ita qđ alii ministrabant circa altare, alii circa custodiam templi. Si ergo maioris ordinis & dignitatis est nunc sacerdotium, & cultus diuinus est ampliandus, & ampliatus, uidetur qđ alii debent ad hæc, alii ad illa deputari: ergo uidetur, qđ cū ordines penes officia maiora, & minora distinguantur, qđ ordines maiores, & minores eē debent. ITEM. Sicut patebit cū de matrimonio agatur, & habetur Dist. 32. in Decretis, Aliqui sunt ordines impediētes matrimonium, & alii non. Si ergo in illo ordine, in quo corpus domini consecratur, actus libidinis per omnia remouetur, uidetur quod alii sint ordines sacri, & alii non. ITEM. Quod debeat ita eē, probatur. Primò, quia ordo est sacramentum perfectorum: sed ad statū perfectionis non statim ascenditur, sed

paulatiuē peruenitur: ergo si sacer ordo collocat aliquo mō in statu perfectionis, ut qđ aliquos ordines inferiores habere debeat, non sacros. ITEM. Videmus in curia regis terreni, quod ad hoc quod sit sufficiēter ordinata, ministri superiores indigēt inferioribus qui obediunt, & subseruiunt; & maiores indigent minoribus: ergo si domus Dei ordinata debet eē, uidetur quod ibi debent esse ministri, & rursus ministri ministratiū, & primi sunt in ordine superiori, secundi in minori: ergo minores, & maiores.

RESOLVTIO.

Non ratione sui, ordinum quidam sacri sunt, & quidam non sacri: sed ratione ministerij; in ministris consecrationem requirentis.

RESPON. Dicendum, qđ sacramentum ordinis gradus habet plurimos: & prima quidem distinctio est per gradus inferiores, & superiores, siue per gradus sacros, & non sacros. Ratio autem quare hoc sacramentum gradus habet, est: quia ordinat ad dispensandum sacramentum dignissimum, & ministrandum in templo Dei. Ad ministerium autem illud concurrunt quædam officia digniora, & quædam minus digna: qđ & si oīa requirāt ministros sanctos, illa tñ quæ attenduntur circa altare, & circa portationē uasorū sacrorū, & circa oblationē sacrificij cōsummandā, potissimē requirūt ministros sanctos, scđm illud Isai. 52. Mūdamini, qđ fertis uasa domini. Sāctitas aut, uel sanctificatio potissimē consistit in continentia: iō sunt qđā ordines, qđ requirunt cō-

inentiam in ministris, quidam uerò minimè. Ideo rectè quidā ordines sacri dicuntur, quidam non sacri, nō ratione sui, sed ratione mysterii, ad quod requiritur sanctitas in ministro: & sic patet ratio huius distinctionis ordinum per sacros, & non sacros: & concedendæ sunt rationes ad hoc.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod omnis ordo est sacramentum. Dicendum, quod omnes ordines signa sunt sacra, & rei sacræ. Sed ab hac ratione nō dieuntur ordines sacri, sicut uisum est. sed a consecratione ministris: & quia ipsi ordines disponunt ad contingendum, & ministrandum uasa consecrata.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod in omnibus datur potestas ad ministrandum aliquid circa sacramentū maximum. Dicendū, quod uerum est; tamē secundū plus, & minus, secundū propinquum, & remotum: illis. n. qui sunt in inferioribus ordinibus constituti, non licet uasa consecrata portare ex officio, quāuis propter inopiam ministrorum frequenter talibus permittatur.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod in ecclesia primitiua soli ordines sacri fuerunt. Dicendum, quod falsum est, immo & alii fuerunt: sed implicitè dabantur in impositione manū, quoniā manus est organum organorū. Ratio autem quare non distinguebantur, erat propter paucitatem ministrantium, & propter paucitatem fidelū: ideo oportebat, quod omnia officia darētur uni. Nūc autē multiplicatus ē diuinus cultus, ideo nō est simile: & per hoc pa-

ret ultimū. Quod. n. dicit, quod substantialia semper fuerunt eadem. Dicendum, quod uerum est: & semper isti ordines, & gradus in ecclesia fuerunt, licet non essent explicati, & distincti, ut nunc: non solum enim nunc debent distinguī propter ministrantium amplificationē: sed etiam propter manuuctionē: quia ab ipsis cunabulis ordinantur nunc, qui debent esse clerici. Ideo secundum profectum, uel prouectum ætatis in susceptione graduum debent, & possunt promoueri, nec statim ad supremum gradum prouehi.

QVÆSTIO II.

An Psalmistatus ordo sit?

VERVM Psalmistatus sit ordo. Et quod sic, uidetur Dis. 21. clericos, & clericos, & infra. Generaliter clerici dicti sunt oēs, qui in ecclesia Christi deseruiūt quorum gradus, & nomina sunt hæc: ostiarius, psalmista, & lector, &c. Et iterum Dis. 25. perlectis: & infra: ibi enumerat officium psalmistæ inter alios, & hoc expressè dicit Isidorus 6. Lib. Etymo. IREM. Ratione uidetur hoc ipsum probari: quia prophetia psalmorū non est minus nobilis, quam aliæ, quia ergo sicut est ordo in ecclesia deputatus ad recitandū alias prophetias. s. ordo lectoris, ita uidetur, quod dēt aliquis ordo ordinari ad recitandum psalmos: sed iste est Psalmista: ergo &c.

IREM. Nobilius, & dignius officium est psalmos in ecclesia recitare, quā sit ostia custodire: ergo si ordo deputatus est ad illud officium, multo fortius uidetur, quod ad dicendum psalmos.

Con-

CONTRA. Diff. 77. illud nos: & infra. Si quis eps esse meretur, sit primum ostiarius, deinde lector, post exorcista, deinde faceret acolytus, deinde uerò subdiaconus, deinde Diaconus, postea presbyter: hic sufficienter gradus & ordines distinguuntur, & non ponitur ordo psalmistæ: ergo &c. IREM. Oēs ordines (sicut melius patebit) ab epō dantur nō a simplici sacerdote, sed psalmistatus datur a simplici sacerdote. Vnde Dist. 23. Psalmista potest absque scientia episcopi sola iussione presbyteri officium suscipere cantandi. IREM. Ad illud, quod cōmuniter spectat ad totum chorū, non debet aliquis ordinari specialiter: sed psalmodia spectat ad omnes, qui sunt in choro, & cantus antiphonarum, & responsoriorum.

RESOLVTIO.

Non ordo, sed ordini annexum proprie dicatur Psalmistatus.

RESPON. Dicendum, quod psalmistatus proprie non est ordo, sed officium ordini annexum. Et ratio huius est, quia nō dicit officium, cui debeat specialis gradus ordinis deputari: sed solum est annexum ordini. Psalmista enim, & cantor pro eodem reputantur, sicut patet ex eis, quod dicuntur Dis. 23. psalmista, & cantor, &c. Psalmistæ. n. est non solum psalmos cantare; sed etiam alios cantus armonicos lectionibus interfere re; & hoc ut audientium corda excitentur ad Dei laudē, & ad eruditionē lectoris, ut non afficiantur tēd o in auditu uerbi diuini. In hoc ergo, quod est ad laudem Dei, cum iud sit omnium fidelium communiter & simul, non

oportet ad hoc ordinem deputari. In hoc enim, quod excitat corda ad eruditionem, & ad percipiendum sensum, quem prædicat lector, est officium annexum ordini lectoris; & sic patet, quod strictè accipiendo ordines, & gradus; psalmistatus non debet inter ordines computari. Sed si largius extendatur nomen ordinis ad officium etiam annexum ordini, & quod specialiter, & principaliter conuenit ordinatis: sic psalmistatus potest inter ordines computari, & ita accipit Isidorus; Et per hoc patent auctoritates inductæ ad hoc, quod sit ordo; loquuntur enim secundum hanc uiam.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur, quod prophetia psalmorum est dignior, uel æquè digna. Dicendum, quod digna est quantum ad intellectum, & sensum ita sicut aliæ. Sed quia Psalmista non tantum erudit per sensum uerborum, quantum etiam excitat mentes per cantum musicorum, & per emissionem uocum resonantium, & hoc competit multitudini; alias uerò prophetias cōpetit uni recitare, cui alii sint intenti; ideo oportet illum, qui legit, esse se prouectiorem non ratione eius, quod recitatur, sed ratione modi recitandi; & sic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur, de custodia ostiorū, & psalmodia. Dicendum, quod maioris auctoritatis, & dignitatis est excludere indignos, & admittere dignos ad diuinum officium, quam interesse, & psalmos cantare: pro eo, quod primum dicit quādam auctoritatem, & potestatem, nec

com-

Dis. 25
art. 1.
q. 1.

competit alicui, nisi detur ab eo, qui habet auctoritatem eminentem. s. ab episcopo. Sed psalmodia respicit scientiam, & uocem: & qui habet hæc sine donatione auctoritatis, potest hoc facere sola iussione sacerdotis, ut prædictum est: quāuis ergo istud officium maius uideatur, tamen si cōsideretur auctoritas utroque; illud est maius, quam hoc.

QVÆSTIO III.

An episcopatus ordo sit?

VTRVM Episcopatus sit ordo. Et quod sic uidetur. dist. 77. Gelasius Papa distinguens gradus ordinum in fine dicit. Deinde subdiaconus, deinde diaconus, & postea presbyter, & exinde si meretur, episcopus ordinetur. **IT**EM. Isido. in 7. lib. etymo. Episcoporum quadripartitus est ordo: ergo episcopatus est ordo. **IT**EM. Ratione uidetur; quia nullus recte dicitur ordinari nisi ab ordinis susceptione: sed qui promouetur in episcopum, recte dicitur in episcopum ordinari, sicut per oēs canones innuitur, qui de hac materia loquuntur: ergo &c. **IT**EM. Illa inter uirtutes est uirtus præcipua, quæ uirtutes alias regit, & eis imperat: ergo pari ratione in ordine ille erit magis præcipuus, qui alios dispensat, & regit: & ille est ordo episcopalis: ergo &c. **IT**EM. Hoc uidetur per distinctionem ordinis. Ordo. n. est (ut dicit Magister) signaculum, quod spiritualis potestas traditur ordinato: sed hoc totum est in episcopatu: patet ergo &c. Minor patet per ipsam ordinationem episcopi, in qua traditur sibi baculus, qui significat potestatem spirituales; unde dicitur sibi cum

traditur ei baculus. *Accipe baculum pastoralis officii, id est potestatem ligandi, & soluendi: & sis in corrigendis uitis pie seruans, in fouendis uirtutibus animos subditorum demulcens, in tranquillitate seruitutis censuram non deserens.*

ITEM. Solemnior inunctio, solēnior benedictio, & solēnior manuum impositio fit in consecratione episcopi quam sacerdotis: sed talis inunctio non potest esse uacua a significatione, & efficacia, cum sit nouæ legis: ergo est amplioris efficacie. Si ergo sacerdotium est ordo, multo fortius uidetur quod episcopatus.

CONTRA. Magister Hug. de sancto Viêt. distinguens gradus ordinum dicit sic. Primus est ostiariorum, secundus lectorum, tertius exorcistarum, quartus acolythorum, quintus subdiaconorum, sextus diaconorum, septimus sacerdotum. Hic gradus dispares in eodem ordine habet dignitates. s. episcopi &c. ergo episcopatus solum dicit dignitatem, non ordinem &c. **IT**EM. Distinctio graduum & ordinum omnis est propter altaris ministerium. s. propter sacrificium, in quo est consummatio omnis diuini cultus: ergo cum peruentum est ad illud, ibi debet esse status: sed in presbyteratu peruenitur: ergo &c. **IT**EM. Gradus ecclesiastici talem habet ordinem, quod possibile est posteriorem accipere omisso priori, quod patet per illud, quod dicitur Dist. quinquagesima secunda. sollicitudo &c. & extra de clericis per saltum ordinato. tunc literæ &c. Sed impossibile est aliquem promoueri in episcopum sacerdotio omisso, sicut dicitur extra

de

de excessibus prælatorum, ex literis, & infra ubi dicit Inno. Pōtificale officium sine altaris ministerio non ualet adimpleri: ergo uidetur quod episcopatus non sit ordo alius, quod sacerdotium: **IT**EM. Promotus in sabbato ad ordinem sacrum, non debet in die sequenti alium ordinem sacrum suscipere: sed promotus in sacerdotem potest in die sequenti. s. dominico in episcopum promoueri: ergo uidetur quod episcopatus non sit ordo sacer.

RESOLUTIO.

Non ordo proprie, sed ordinis eminentia, uel dignitas dicitur Episcopatus: in quo nec character quidem imprimitur.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut tactum est, cum ordinis potestas principaliter sit ordinata ad dispensationem sacramentorum, & maxime illius sacramenti nobilissimi. s. corporis dñi: quia ibi est status graduum, & ordinum ascendentium, & ita ultra sacerdotium non est gradus ordinis. Sed tamen intra hunc gradum, & ordinem contingit esse distinctionem dignitatum, & officiorum, quæ tamen nouum gradum, uel ordinem non constituent, ut archipresbyter, episcopus, archiepiscopus, patriarcha, pontifex summus, qui ultra sacerdotium non addunt ordinem, nec gradum nouum: sed solum dignitatem, & officium. Et ita episcopatus prout concernit ordinem sacerdotii, bene potest dici ordo: sed prout distinguitur contra sacerdotium, dicitur dignitatem quandam uel officium episcopo annexum: & non est proprie nomen ordinis, nec

nouus character imprimitur, nec noua potestas datur: sed potestas data ampliatur. Unde sicut non recipit alias clauas, sic nec alium ordinem, & hoc sensit Magister Hugo: hoc etiam sensit Magister sententiarum: sicut patet per id quod, dicit in litera, quod non sunt nomina ordinum; sed dignitatum: hoc etiam tenet communis opinio, quod in episcopatu character nouus non imprimatur: sed in aliqua eminentia cōfertur, quæ semper manet cum ipso caractere ordinis, ablatam omni iurisdictione. Hæc ergo opinionem sustinendo dicamus, quod episcopatus præcise loquendo, non est ordo: sed ordinis eminentia, uel dignitas.

AD ILLUD ergo, quod primo obicitur de Isidoro, & Gelasio. Dicendum, quod ad eorum auctoritates, & consimiles unica responsione potest responderi, quod ipsi nomen ordinis ampliant ad officia, & dignitates: sed Magistri nostri strictius accipiunt, scilicet pro gradu potestatis: & hoc patet per hoc, quod Isidorus, dicit quod episcoporum quadripartitus est ordo. Cum enim ordinatus in episcopum si assumatur ad archiepiscopatum non consecratur de nouo: sed solum accipiat pallium, patet quod non potest intelligi, quod nouus sit ibi ordo, sed solum dignitas altior. Si ergo dicit ipsos esse diuersos ordines, manifestum est quod nomen ordinis, ad officia & dignitates extendit: & per hoc patet aliud sequens. Si cut. n. ampliat uocabulum, & significatio ordinis: ita & uerbum cum dicitur, iste ordinatur in episcopum; unde non ita proprie dicitur aliquis

Lib. 2.

par. 3.

quis

quis ordinari, cum promouetur in episcopum, sicut cum promouetur in sacerdotem; sed magis proprie dicitur consecrari. Vnde & Apostolus loquens proprie dicit Act. xx. Posuit nos Spiritus Sanctus episcopus &c. Et 1. Thi. Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. AD ILLUD, quod obiicit, quod per episcopum ordines dispensantur. Dicendum, quod nunquam possunt per episcopum dispensari, nisi ordines illos quos dispensat haberet; maxime, nisi haberet sacerdotium: & ideo concedo bene, quod episcopatus includit necessario ordinem perfectissimum, scilicet sacerdotium: & illi superaddit aliquam eminentiam, quam & ipsum nomen insinuat: dicitur enim episcopus ab epi, quod est supra. AD ILLUD, quod obiicit, quod ordo est signaculum, in quo spiritalis potestas &c. Dicendum, quod episcopatus deficit quantum ad utramque partem definitionis. Primo namque deficit a ratione ordinis quantum ad hoc, quod dicitur signaculum; quia signaculum ibi accipitur pro caractere; & hic non imprimitur in episcopatu: cuius signum est, quod non potest episcopus consecrari, nisi sit sacerdos: & ita pro se caracterem non imprimit. Amplius deficit: quia non datur ibi noua potestas; sed solum potestas ligandi, & soluendi ampliat; & ideo in huius signum baculus pastoralis porrigitur. Vnde sicut collatio pallii non datur non ordinem archiepiscopo ultra episcopum: sic nec collatio baculi, aut anuli, aut mitræ, aut alicuius similibus ultra sacerdotem: talia enim

Græcè
Speculator,
latine.

potius sunt sacramentalia, quam sacramenta: non enim sacramentalia tantum præcedunt sacramentum; sed etiam sequi possunt. AD ILLUD, quod obiicitur, quod solemnior est inunctio. Dicendum, quod uerum est pro eo quod ad summum pontificatum assumitur, & datur ibi eminentia status, & dignitatis pastoralis, in qua debet esse eminentia sanctitatis. Vnde illa sanctitatis eminentia per superabundantem inunctionem debet signari secundum quod dicitur de summo Pontifice Aaron, sicut unguentum in capite eius, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Vnde quia ad officium illud maior requiritur sanctitas, quam requiratur ad ordines, hinc est quod maior sit inunctio. Reges enim & principes consueuerunt inungi in signum dignitatis, quibus non ordo confertur, sed regalis dignitas: sic & episcopi quibus confertur ordo sacerdotalis: & propter hoc ratio illa non ualet, quia inunctio non respicit ordinem in quantum est ordo, sed magis dignitatem. Vnde & sacerdos non inungitur ad ordinis necessitatem, sed magis ad solemnitatem, ut digne possit corpus Christi sacratissimum consecrare.

QVÆSTIO IIII.

An septem tantum sint ordines sacri?

VERVM ordines sint septem, an plures, uel pauciores: & quod tantum septem sint, hoc expresse magister Hug. dicit. Magister etiam dicit in litera. ITEM. Necessè uidetur, quia signum debet respondere ueritati: sed in sacramento isto septiformis

formis gratia spiritus sancti datur: ergo uidetur quod si gradus in ordine assignatur, quod septem debeant esse. Sed quod debeant esse tantum tres, uidetur auctoritate Dionysii de ecclesiastica hierarchia: ubi non ponit nisi tres gradus, scilicet ministris, sacerdotes, & episcopos. ITEM. Hoc uidetur ratione, quia distinctio graduum debet esse penes actus hierarchicos: isti autem actus sunt tres tantummodo, scilicet purgare, illuminare, & perficere: ergo uidetur quod sint tantum tres gradus, siue ordines. Sed quod sint plures uidetur, quoniam ecclesia militans imitatur triumphantem, secundum quod dicitur Exo. xxv. Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi monstratum est &c. Sed in illa est distinctio, & gradus in angelis secundum numerum nouenarium: ergo &c. ITEM. Quanto maior est recessus a principio, tanto magis tenditur in multitudinem; sed hierarchia ecclesiastica plus distat a principio omnium deo summo, quam angelica: ergo pluribus gradibus, & ordinibus debet distinguere, quam angelica: ergo plures deberent esse ordines, quam nouem. Est igitur quaestio, propter quid in hoc sacramento magis est graduum distinctio, quam in aliis. Et propter quid in numero septenario?

RESOLVTIO.

Nec plures, nec pauciores: & omnibus eminentibus sacerdotum est.

RESPON. Dicendum, quod omnes in hoc concordant, scilicet, quod huic sacramento competat graduum distinctio, siue propter

hoc quod penes ipsum membra ecclesiae in corpore mystico ordinantur secundum diuersas operationes, & gratias, secundum quod dicit Apostolus. 1. Ad Corinth. 12. Siue propter hoc quod secundum illud sacramentum configuratur, & conformatur pulchritudo ecclesiae militantis pulchritudini ecclesiae triumphantis. Siue propter hoc quod illud sacramentum in suo supremo ponit, & disponit hominem ad gratiam perfectionis: & gratia perfecta in pluralitate donorum Spiritus Sancti consistit. Siue propter hoc quod istud sacramentum ordinatur ad dignissimum ministerium, quod est consecratio dominici corporis, ad quam non statim est conuolandum: sed per gradus paulatim ascendendum, cum id sacramentum propter sui nobilitatem, & reuerentiam multa debeat habere ministeria inferiora. Omnibus his modis accipitur ratio pluralitatis in gradibus ordinum: & secundum aspectum ad has rationes plurificandi sumitur sufficientia graduum ecclesiasticorum diuersi modo a diuersis. QUIDAM enim sumunt penes distinctionem membrorum ecclesiae, quae attenditur secundum dona gratiarum, quae determinat Apostolus 1. Corinth. dicens. Alii datur per spiritum sermo sapientiae &c. & isti dicunt nouem esse ordines secundum genera gratiarum, quae ibi ponuntur, quae sunt nouem. Vnde aptatur sic. Alii datur per spiritum sermo sapientiae, scilicet episcopo. Alii sermo scientiae, scilicet Sacerdoti, quod debet scire ligare, & soluere. Alii fides, scilicet diacono.

cono, qui debet euangeliū nunciare, in quo fides nostra continetur. Operatio uirtutum subdiacono, qui aggreditur opera perfectionis. Interpretatio sermonum acolito, cuius est alios illuminare, & tenebras effugare. Gratia sanitarum exorcistæ. Genera linguarum psalmistæ. Prophetia lectori, & discretio spirituum ostiario, qui admittit bonos, & repellit malos. Sed iste modus sumendi non est omnino competens: quoniam ista differentia gratiarum non eisdem, sed diuersis conuenit membris: omnes autem ordines eisdem dantur, licet successiue. **SECVNDI** sumunt aliquantulū aptius penes conformitatem exempli ad exemplatum: dicunt enim, quod sicut in angelica hierarchia est distinctio ordinum penes purgare, illuminare, & perficere; sic est in ecclesiastica. Vnde non sunt ordines secundum hos tres actus triplicatos. Primo. n. actui purgationis respondēt tres. Quoniam aut purgari habet exterius, aut interius, aut partim sic, partim sic. Si exterius per segregationem corporalem bonorum a malis, sic est ostiarius, qui admittit bonos, & excludit malos. Si interius, sic est postremus inter inferiores, scilicet acolitus: quia talis non purgat tenebras corporales, cum lumen ferat de die: sed spirituales. Si partim sic, partim sic: sic est exorcista, qui purgat a uexatione diabolica, quæ est quodammodo intra respectu corporis, quodammodo extra respectu animæ: quoniam non illabatur demon animæ, licet obsideat corpus. Similiter

quantum ad actum illuminationis tres ordines accipiuntur, secundum quod triplex est lumen. scilicet plenum, subsequens, & præcedens. Lumen plenum est in doctrina euangelica, scilicet doctrina Christi, quæ spectat ad diaconos. Lumen subsequens in doctrina Apostolica, quæ spectat ad subdiaconos. Lumen præcedens in prophetica, quæ spectat ad lectores. Similiter secundum opus perfectionis, siue consummationis triplex est ordo. Quia quædam est consummatio prima, utpote per gratiam baptismi, & poenitentiae: hæc debetur sacerdotibus. Quædam excellentior: & hæc episcopis: quorum est ordinare, & consecrare abbates, & uirgines. Quædam excellentissima, utpote consecrare episcopos, archiepiscopos: & hæc pertinet ad summum Pontificem; quia est pater patrum, in quo est plenitudo auctoritatis: & sic status istius ordinationis consummatur in unitate & descendit per gradus nouem, ut sic conformetur Hierusalem cœlesti: & iste nouenarius reducitur ad ternarium actuum, ut sic ascendat, & configuretur beatissimæ Trinitati. Nam purgatio pertinet, seu reducitur ad bonitatem: illuminatio uero ad sapientiam: sed consummatio ad potestatem: & sic regnum ecclesiæ per Spiritum sanctum, & filium traditur Deo patri, dum ad ipsam supremam, & paternam unitatem reducitur, ultra quam non est cogitare ascensum. Et iste modus est satis probabilis. Tamen adhuc aliquantulum a proprietate recedit, dum non accipitur ordinum

dinū distinctio per id, quod est propriū sibi, & intrinsecū. **TERTII** adhuc sumat aliquantulū aptius penes gratiā, ad quam ordinat ordo, quoniam tantum ordinat ad gratiā perfectam, quæ septiformis est: ideo ordinū ecclesiasticorū septem cōpetit esse gradus, ut ordo ostiarii respondeat dono timoris, per quod recedit homo a malo. Ordo sacerdotii dono sapientiæ: quia gustat, & administrat ipsum lignum uitæ, ipsum panem cœlestē, in quo est omnis sapor. Ordines intermedii respondent intermedii donis. Et iste modus iam dictus adhuc satis est probabilis, & magis attingit ad sufficientiā ordinum uerè assignandā, quā aliquis prædictorū. **LICET** autē oēs hi modi ex dictis Magistrorum tracti sint, nā primus ex dictis Isid. secundus ex dictis Dionysii, tertius ex dictis Hug. & Magistris: tamen adhuc aliquid uidetur rationabilis posse dici, si quartum modū sumentur attendamus: qui est penes id, ad quod ordo ordinatur: & hoc quidem est ad corpus Christi uerū dispensandū ad utilitatē corporis Christi mystici. Vnde in sacerdotio est status, in quo est consummatio potestatis, & utraque potestas in ipso concurrat, scilicet conficiendi corpus Christi uerum, & absoluendi mysticū. Hic autem ordo nobilissimus debet habere ordines sibi subministrantes secundū exigentiā huius duplicis potentiae. Vnde quidā ministrant quantum ad corpus Christi uerum: & hi sunt ordines ipsi sacerdotio propinquiores. Nam dupliciter est ministrare, aut accipiendo hostias

a plebe, & hoc est subdiaconi: aut offerendo sacerdoti, & hoc est diaconi, & illud est principale eorū officium, sicut expressè inuinit Isid. & hoc est, quod sic denominantur. scilicet diaconus, quasi minister, aut subdiaconus, quasi subminister. Alii uero inferiores subministrant, siue subseruiūt præparando corpus Christi mysticū ad hoc, quod possit produci ad uerū dignè percipiendū: & ad hoc sunt quatuor ordines, secundum quod quadrupliciter potest ad hoc præparari. Primo modo admittendo ad locū sacrum: & hoc est ostiario. Secundo præbendo documentum: & hoc est lectorum. Tertio præstando auxiliū: & hoc exorcistarum. Quarto monstrando bonū exemplum: & hoc ceroferaiorū, siue acolytorum, ad quos pertinet, ut luceat lux eorum coram hominibus, ut uideant, &c. Sic patet, quod miro modo procedit ordo a multitudine in unitatem. Nam principalis gradus est unus, cui & subseruientes debent esse duo: quia. n. a primo deficiūt, cadunt in dualitatem, & rursus subseruientes duobus sunt quatuor: quia deficiūt et ab illis. Et sic patet perfectio, & consummatio ordinū, & distinctio in numero septenario secundum gradus potestatum, quæ sunt essentialia ordini. quarū numerus, & sufficientia sumuntur penes id, ad quod directe sunt.

His uisus obiecta de facili satis patent. Quod. n. obiicitur, quod sunt septem concedendum.

Quod uero obiicitur, quod sunt tres per Dionysium. Dicendum, quod Dionysius sub ministris comprehendit septem gradus, qui omnes administrant

sacerdoti. AD ILLVD, quod obicitur de illo triplici actu. Dicendum, quod distinctio ordinum nō sumitur penes illum triplicem actum, sed potius secundum actum ministrandi: & si etiam sumeretur, adhuc non ualeret, quia illi plurificantur, ut patet in angelis. AD ILLVD, quod obicitur, quod imitatur supernam Hierusalem. Dicendum, quod uerum est secundum quod suo statui competit.

In illa autem superna Hierusalem ordines assignantur supremi, inferiores: & medii secundum aspectus diuersos, sicut patet in Distinctione hierarchiarum angelicarum. Ordines autem Ecclesiastici sumuntur per comparationem ad unum principaliter, quia ad hoc sunt: & hinc est quod nec illo modo plurificantur, nec in tot membra, in quot sunt ordines angelici.

DISTINCTIO VIGESIMA QVINTA.
PARS PRIMA.

De dispensatione sacramenti ordinis. tum in primis de ordinatis ab hæreticis.

1. q. 1. Arrianos. In lib. 3. dialo. et allegatur. q. 1. c. sup. p. mēte Cyprianus martyr in epist. contra Arrianos. & ponitur. 1. q. 1. ca. Si quis inquit, circa mentionem locū Aggai. 2. interrog. Sa- cerdo-

Olet etiam queri, Si hæretici ab Ecclesia præcisi & damnati possint tradere sacros ordines; & si ab eis ordinati, redeuntes ad Ecclesie unitatem, debeant reordinari. Hanc questionem perplexam ac pene insolubilem faciunt Doctorem verba, qui plurimum dissentire videntur. Videntur enim quidam tradere, hæreticos sacros ordines dare non posse, nec illos, qui ab eis ordinati videntur, gratiam recipere. Dicit enim Innoc. Arrianorum clericos non videri suscipiendos, cum sacerdotij, vel ministrij alicuius dignitate: quibus solum baptisma ratū esse permittit, quod in noīe patris & filij & spiritu sancti percipitur. Dicit et nos posse dare spiritū sanctū, quem amiserunt, & ordinatos ab hæreticis caput habere vulneratū: & eum qui honorem amisit, honorē dare nō posse; nec illum aliquid accepisse, quoniā in dante nihil erat, quod ille posset accipere. Tradit etiā, venientibus ab hæreticis per manus impositionem laicam tantum tribuendam cōionem, nec ex his alium quem in clericatus honorem, vel exiguum subrogare. Gregorius etiam dicit sacrilegam esse Arrianorum consecrationem, cum ex eorum manu communio percipitur. Cyprianus etiam dicit, Omnia quæcunque faciunt hæretici,

carnalia & inania & sacrilega esse, & eorum altaria falsa & illicita, sacerdotia & sacrificia sacrilega, qui more simularum, quæ cum homines non sint, formam imitantur humanam, vultum Ecclesie catholice & auctoritatem sibi vendicant, cum ipsi in Ecclesia non sint, & cum sint sacrilegi, sacerdotium administrant, & altare ponunt, cum nec sacrificari oblatio illic possit, ubi spiritus sanctus non sit: nec cuiquam dominus per eius preces, & orationes proficit, qui dominum ipsum violauit. Hieronymus quoque asserit omnia, quæ offeruntur ab hæreticis, contaminata esse in conspectu Domini: quia licet sancta videantur specie sui, tamen quia contacta sunt ab illo, qui pollutus est, polluuntur omnia. Idem, Odit Deus sacrificia hæreticorum, & a se proicit: & quoties in nomine eius congregati fuerint, detestatur fetorem eorum, & claudit nares suas. Idem, illi offerunt panem sacrilegum, &c. Leo etiam testatur extra Ecclesiam, nec rata esse sacerdotia, nec vera esse sacrificia. Idem etiam dicit, per crudelissimam vesaniā in Alexandrina sede omnium sacramentorum lumen extinctum. Intercepta est sacrificij oblatio, defecit oblatio, defecit chrisimatis sanctificatio: & parricidalibus manibus impiorum omnia se subtraxere mysteria. His alijsque testimonijs astrui videtur sacramenta Ecclesiastica, præcipue corporis & sanguinis, ordinationis, & confirmationis, per hæreticos non posse ministrari.

les. 1. q. c. Si populus. Idem sup. Amos ad ca. ad locū O li & præcisi festiuitates vestras. Ide lib. 2. ad ca. 8. Osee, et ponit 1. q. 1. c. illi offerret. Leo ad Anacolinū Cōstatino. Episcopus & here. 1. q. 1. c. in Ecclesia. Leo ni Augusto.

Authoritates, quæ videntur obuiare præmissis.

Contra autem alii sentire videntur, quod ab hæreticis et præcisis, sacri ordines, sicut et baptismus tradi valeant: nec ab hæreticis redeuntes, qui illic ordinati sunt, & baptizati, iterum ordinandi sunt, sicut nec baptizandi. Vnde Aug. De hæreticis et damnatis, quod quidam dicunt, Baptisma quod accepit, non amittit, qui recedit ab Ecclesia, ius dandi quod accepit amittit: multis modis apparet inaniter dici. Primo, quia nulla ostenditur causa, cur ille qui illud baptismum amittere non potest, ius dandi possit amittere. Vtrumque enim sacramentum est, & quadam consecratione vtrumque homini datur: illud cum baptizatur, & istud cum ordinatur. Ideo non licet in catholica Ecclesia vtrumque iterari. Nā si quan-

In Lib. 2. contra episcopum Parmenium. c. 13. in Tb. 7.

do ex ipsa parte venientes, etiam prepositi, pro bono pacis, correcto schismatis errore suscepti sunt: et si visum est opus esse, ut eadē officia gererent, quæ agebant, non sunt rursus ordinandi. Sed sicut baptismus in eis, ita mansit ordinatio integra: quia in præcisione fuerat vitium, quod in unitate pacis est correctum, non in sacramentis, quæ ubicūq; sunt, ibi vera sunt. Et cum ipsi expedire videtur Ecclesiæ, ut propositi eorum venientes ad catholicam societatem, honores suos ibi non administrent, non ei, tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed super eos manent. Ideoq; nō eis manus imponitur: ne non homini, sed ipsi sacramento fiat iniuria. Sicut autē in baptismo est ius, quod per eos dari possit: sic in ordinatione ius dandi est: utrumq; quidē ad perniciē suā.

Aug. in eisdē l. & cap. Eph 4. Sed aliud est non habere, aliud perniciosē habere, aliud salubriter habere. Idē, De his, qui ab Ecclesiæ unitate separati sunt nulla iam quæstio est, quin habeant & dare possint: sed perniciosē habent, perniciosēque dant, quia extra vinculū pacis sunt. Neutri sacramento faciendā est iniuria. Sicut nō rectē habet, qui ab unitate recedit, sed tamē habet, & ideo redeunti non redditur: sic et nō rectē dat, qui ab unitate recedit, & tamen dat: & ideo qui ab eo accipit, veniēti ad unitatē non iteratur. Idem, Aliud est non habere aliquid, aliud

Aug. in Lib. 2. de unitate baptismi contr. Parmenianū. Ioā. Radennā. Episc. d. 68. c. Sicut semel lib. 2. epist. 32. est non iure habere, vel illicitē usurpare. Non ergo ideo non sunt sacramenta Christi, & Ecclesiæ, quia eis illicitē utantur non mō heretici, sed et oēs impij: sed illi corrigendi sunt & puniendi, illa autē sunt agnoscenda & veneranda. Item Greg. Quod dicitis, ut qui ordinatus est, iterum ordinetur, valde ridiculosum est. Ut enim baptizatus semel, iterum baptizari non debet: ita qui consecratus est semel, in eodem ordine non valet iterum consecrari. His alijsq; auctoritatibus videtur asseri, in omnibus impijs, etiam in hereticis præcisus, & damnatis Christi sacramenta permanere, cum iure dandi. Possunt enim dare, sed perniciosē, & quibus dederint, non sunt iterum ordinandi: quæ præmissis ex opposito obuiare videntur.

Determinatio præmissæ contradictionis.

Hæc autem quidem ita determinat. Dicens enim hereti-

cos accepta sacerdotali vel episcopali unctiōe ab ecclesia recedentes, baptismi quidem dandi ius retinere: sed non habere facultatem tribuendi sacros ordines, vel consecrandi dominicum corpus, postquam præcisi & damnati sunt ab ecclesia. Sicut degradatus episcopus non habet potestatem largiendi sacros ordines: facultatem tamen baptizandi non amisit. Quod Aug. ait, intelligitur dictum de hereticis, qui non sententia ecclesiæ: sed prauitate sensus sui a fidei veritate ac doctrinæ unitate diuisi sunt: qui licet tales sint, ius tamen ordinandi & consecrandi habent. Et qui ab eis ordinantur ante manifestam præcisionem, etiam si cum eis aperte exierint, & sententia ecclesiæ damnati fuerint, tamen si redierint, iterum ordinandi non sunt. Et ubicunque legitur de ordinatis ab hereticis, quod seruatis ordinibus ministrare ualeant, uel iterum ordinandi non sint: de huiusmodi accipiendum dicunt. Nam postquam præcisi fuerint & damnati iudicio ecclesiæ, ius ordinandi & consecrandi eis detrahitur, ut degradatis uel excommunicatis. Alij uerò dicunt, sacramenta ab hereticis & præcisus secundum formam ecclesiæ celebrata, uera esse & rata: quia recedentes ab ecclesia ius dandi & consecrandi non perdidērunt: & qui sic ab hereticis ordinantur, cum redeunt, iterum ordinandi non sunt. Quæ uerò ab hereticis aliter quam in ecclesia fiunt, falsa sunt & inania: & qui à talibus ordinari uidentur, non munus, sed uulnus accipiunt. Et secundum hanc differentiam uarie de his loquuntur Doctores. Quidam uerò dicunt eadem sacramenta ab hereticis præcisus posse celebrari, quæ a catholicis, si ab illis forma ecclesiæ seruetur. Et ab eis celebrata uera esse & rata, quantum ad se: quantum uerò ad effectum, falsa esse & inania, & in his, qui male tractant, & in his, qui malè suscipiant: & ideo irrita & falsa: quia quod promittunt, & conferre creduntur, non tribuunt. Damnanda etiam dicuntur: quia illicitē dantibus uel accipientibus sunt in iudicium. Polluta etiam dicuntur, non quantum ad se, sed propter indignam hereticorum tractationem. Ideo Gregorius communionem Arrij uocat execrationem: & Innocentius Bonosii ordinationem,

Et hab. 1. q. 1. S. Opponi tur aut Prim.

2. opinio probabilis.

3. opinio. 10. 7. c. 9. Super Os. e.

4. opinio falsa, et videtur esse Gratiani.

damnationem: non quod ita in se sint: sed quia malè dantes uel accipientes talis facit. Sicut etiam Hieron. sacrificia eorum panem luctus uocat: non quantum ad se: sed quantum ad effectum. Nonnulli uerò tradunt illos hæreticos, qui in ecclesia ordinati sunt, ius ordinandi & consecrandi etiam cum separati fuerint, habere. Qui uerò in schismate uel hæresi positi, ab eis ordinati & inuncti fuerint, illo iure carèt. Ideo cum ordinare uolunt, uulnus potius infligunt, quam gratiam conferant.

De simonia, unde dicatur, & quid sit.

De simoniacis uerò non est ambigendum, quin sint hæretici, qui tamen ante sententiam degradationis & ordinant, & consecrant. Et licèt simoniaci propriè dicantur, qui instar Simonis Magi impreciablem gratiam precio conducere uolunt, & qui pro ministerio sacro precium recipiunt in modum Giezi uocandi sunt: omnes tamen, & dantes & accipientes simoniaci dicuntur: & utrique eadem sententia percelluntur.

De his, qui scienter a simoniacis ordinantur.

Differt tamen inter eos, qui ordinantur a simoniacis scienter, & eos, qui ignoranter. Qui enim scienter a simoniacis se permiserint consecrari, immo execrari: eorum consecratio omnino irrita est. Qui uerò ordinantur a simoniacis, quos cum ordinantur, nesciunt esse simoniacos, qui & tunc pro catholicis habentur: eorum ordinatio misericorditer sustinetur.

De his, qui dicunt se emere corporalia, non spiritualia.

Si uerò aliqui obiecerint, se non consecrationes emere: sed res ipsas, quæ ex consecratione proueniunt: penitus desipere probantur. Nam quisquis horum alterum uendit, sine quo alterum non habetur, neutrum uendere derelinquit.

Distinctio simoniacorum.

Simoniaca autem hæresis tripartita est distinctio. Alij enim simoniacè a simoniacis ordinantur: Alij simoniacè a non simoniacis: Alij non simoniacè a simoniacis. Vnde Nicolaus Papa, Statuimus decretum de simoniaca tripar-

1. q. 1.
ca. Statuimus
decretum.

1114

tita hæresi, idest, de simoniacis simoniacè ordinantibus, uel ordinatis, & de simoniacis simoniacè a non simoniacis, & de simoniacis non simoniacè a simoniacis. Simoniaci simoniacè ordinati, uel ordinatores, secundum Canones a proprio gradu decidant. Simoniaci etiam simoniacè a non simoniacis ordinati, similiter ab officio remoueantur. Simoniacos uerò non simoniacè a simoniacis ordinatos misericorditer per manus impositionem pro temporis necessitate in officio permittimus permanere. Quod intelligendum est de his, qui ordinantur a simoniacis, ignorantes eos esse simoniacos. Hoc facit simoniacos, non reatus criminis, sed ordinatio simoniaci.

Alexandri Papæ censura de ordinatis ab Hæreticis, & Simoniacis.

Similiter, cum decernit Alexander Papa simoniacos omnino damnandos ac deponendos: subintelligendum est, nisi uiolenter quis attractus fuerit. De his enim & a quibuslibet hæreticis uiolenter ordinatis, dicit Innocentius, quod possunt habere aliquem colorem excusationis, si statim discedunt ab eis, & pessimo eorum conciliabulo renunciant.

De ætate ordinandorum Decretum Nicolai Papæ.

Sacri, inquit, Canones sanxerunt, ut Subdiaconus non ordinetur ante quatuordecim annos, nec Diaconus ante uiginti quinque, nec Presbyter ante triginta. Deinde si dignus fuerit, ad episcopatum eligi potest: quod nos etiam pari modo seruare iubemus. Item Fabianus, Si quis triginta ætatis non impleuerit annos, nullo modo presbyter ordinetur, etsi ualde sit dignus: quia & ipse dominus triginta annorum baptizatus est, & sic cæpit docere.

VPRA egit Magister de ordine. Hic agit de potestate conferendi ordines. Et quoniam potestas exigit debitam ordinationem. Ideo primo agit Magister de potestate conferendi ordines. Secundò uerò de eo, quod incipit circa ordinis dationem, & su-

sceptionem, quod est simonia. ibi. De simoniacis uerò. Tertiò uerò de idoneitate ordinandorum; maximè quatum ad ætatem. ibi. Sacri inquit canones. Prima pars hæt tres. In prima arguit ad partem falsam, ostendens, quod hæretici non possunt ordines dare. In secunda ad partem ueram. ibi.

Econtra autem alij sentire videntur.) In tertia autem prædictas contrarietates ad concordantiã reducit. ibi. *Hæc autem quidam ita determinant.*) Similiter secunda pars, in qua agit de vitio, quod incidit circa ordinum dationem; quod est simonia, habet duas. In prima agit de culpa. In secunda verò de poena ibi. *Differt tamen inter eos.* &c.) Tertia pars remanet indiuisa.

Dub. 1.

N *Ec ab his aliquem.* &c.) Videt malè dicere; quia aut iste habet ordinem, aut nihil habet. Si nihil habet: ergo poterit ab episcopo catholico promoueri cū dispensatione, sicut patet in hæreticis. Si habet ordines; ergo iã promotus est. Respõ. quod hoc non dicit, quia non sit ordinatus, sed quia malè sit ordinatus. Malè aut est ordinatus dupliciter, aut quia est ordinatus a quo non debet, aut quia sicut nõ debet. Primo mō tripliciter. Aut quia ordinatus ab hæretico, uel simoniaco, sicut hic in proposito: tunc. n. si scienter facit, & cõmunicat hæresi, uel simonię nõ potest exequi, nec dispensatur de facili: & hoc uult dicere in litera. Aut ordinatur à catholico sine licentia episcopi proprii & auctoritate, talis debet deponi. septima quæstione prima. episcopus in diocesisibus: dispensari tamen potest, si talis ordinãs ponit spem in ratihabitione episcopi proprii. Aut ordinatur ab episcopo, qui renunciauit loco, & officio quia talis non debet conferre ordines: si uero renunciauit loco tantum, potest dare minores ordines, & de licentia episcopi potest dare omnes: & qui

sine licentia episcopi proprii recipit ordines possit deponi de rigore iuris, potest tamen cum eo dispensari. Primo modo dicitur male ordinatus, quia non recipit eo modo quo debet: & tunc aut furtiuè, aut p saltum. Si furtiuè, hoc est dupliciter: aut quia duos recipit; & eodẽ die, ita p alterum furatur, loquendo de sacris; & poena omnium talium est depositio, sicut dicitur distinctione lxxii. subdiaconus, extra de eo qui furtiuè innotuit &c. Si autem furtiuè recipit unum tantum, tunc aut fuit prohibitũ sub interminatione anathematis. & tunc solus Papa dispensat. extra de eo qui fur. Si autẽ non fuit prohibitũ, tunc põt permitti in minoribus: & si intrat claustrum, prælatus potest dispensare cum eo. Si uero est ordinatus per saltum, hoc est dupliciter. Aut ex malitia, aut ex negligentia. Si ex malitia, licet characterem recipiat, tamen debet deponi. Si ignoranter, sic poena sibi imposita ab episcopo poterit ad inferiorem ordinem promoueri suspensio cointerim ab executione superioris. Dist. 52. extra de cleri. per sal. Nota etiam hic, quod licet possit saltari ab uno ordine, omisso alio, prætermisso tamen sacerdotio non potest esse episcopus, extra de excessibus prælatorum. ex literis: in fi. Si uero omisit diaconatum, episcopus est, sed illum ordinem, quem omisit, dare non potest. 1. q. 1. Ita tamen non est in baptismo, quia est sacramentum primum.

Omnes tamen & dantes. &c.) Videtur malè dicere; quia Simon

fo-

solum uoluit emere: ergo soli emptores simoniaci debent dici, & uenditores Giezi. Item. Plus fecit Giezi, quã Simon quia Simon solum uoluit emere: sed Giezi uenditit: ergo magis ab ipso debet denominari. Respõ. Dicendum, quod Simon ideo uoluit emere, ut post uenderet; ideo utrumque malum, & peccatum sibi imputatur: & ideo utrique ab ipso denominantur. Quod obijecit de uoluntate. Dicendum, quod quia iste iam tempore gratiæ reuelatã, & maiorem potestatem, & spiritualiorum uoluit emere, & iterum patũ uoluit facere: ideo grauius satis & enormius peccauit, quã ille qui petiit ex quadã liberalitate, & credebat ille quod esset modicum, sed poena lepræ sempiternæ ostendit, quã magnũ esset illud scelus.

Dub. 3.

Utrique eadem sententia. &c.] Videtur malè dicere; quia grauius peccant uendentes, ut uidentur, quia minus appretiant, quã ementes: ergo grauius debet puniri. Contrarium uidetur, quia ementes præstant illi occasionem, ut accipiat ultra sortem: ergo si grauius peccat; usurarius accipiens quã dans, patet, &c. Respon. Dicendum, quod quantum ad genus peccati est unifornitas, quia uterque gratiæ Spiritus sancti facit iniuriam. Sed grauius pensatur peccatum secundum maiorem appetitum, & intensionem libidinis, & secundum statum personæ uendentis, & ementis: grauius enim peccat Episcopus uendens, quã subditus emens: quia tamen genus peccati est idem, utrique eadẽ

sententia percelluntur.

Qui uero ordinantur a simonia- Dub. 4. *uis.* &c.] Videtur malè dicere; quia tales simoniaci ordinãtes sũt irregulares, & non habent executionẽ, & nullus dat, quã non habet: ergo non dat executionẽ. Itẽ. Ponatur quod aliquis simoniacus, qui est mihi notus sustineat ab Ecclesia, & ipse ẽ Eps meus, & ego compellor ad sacros ordines, quãritur quid tũc facere debeã. Si. n. scienter ordiner a simoniaco, sum irregularis, & punior tã quã simoniacus. Si nõ obedio, pecco mortaliter, & scandalizo: ergo uir quã in tali casu sit hõ perplexus. Resp. Dicendum, quod in primo casu executionem habet a iure, quod pp ignorantiam talem reputat eum excusatum, ordinem uerò habet a simoniaco. In secundo debet quantum potest subterfugere, quod si nõ potest, magis patitur quã agat, & habetur tunc pro excommunicato: unde uel debet ordines differre, uel ad alium Ep̃m ire; sed si nõ põt, ad alium debet sustinere: & cũ Ecclesia sustineat, debet & ipse sustinere, sicut ille qui ignorat.

Quisquis horum. &c.] Videtur malè dicere, quia ius patronatus annexum est fundo inseparabiliter: ergo cum ius patronatus sit spirituale, & non possit uedi sine simonia, impossibile est quã talis fundus sine simonia uedatur. Resp. Dicendum, quod Magr nõ loq̃t de temporalibus, quibus annexa sunt spiritualia; sed contra de spiritualibus, quibus annexa sunt temporalia, sicut est præbenda: & in talibus habet locum uerbum, Magistri, non in

in primis. Fundus enim non est annexus iuri patronatus; sed magis econuerso. Vel dicendū; quod intelligit de eo, quod ita iunctum est spirituali, quod tenet locum spiritualis. Sed fundus siue villa, cui ius patronatus annexum est, tenet uere rationem rei temporalis.

Dub. 6.

Simoniaca autem heresis, &c.
Quæritur quibus modis contrahitur simonia: & consuevit dici, quod quinque modis, quibus uersibus cōtinētur. Munus, lingua, timor, caro cum fama populari. Non faciunt gratis spirituale dari: ergo secundum hoc uidetur quod Magister insufficiēter tres modos assignet. Iuxta hoc quæritur de sufficientia horū modorum; cum enim fama sit bonus odor, sicut bonum exemplum, non uidetur quod sit quid tēporale. Item. In uet. leg. habebatur sacerdotium iure propinquitatis: ergo cū illud non esset peccatū, non uidetur &c. Respondeo. Dicendum, quod proprie loquēdo symonia est in precio, quod quidem intēdit auaritiā maximē cū interuenit pactio: & ita symonia denominat̄ hic a Magistro. Et pōt fieri tripliciter: quia precium pōt dari ita quod symoniacus nō recipit, utpote: quia datur collateralibus: uel pōt dari a collateralibus ordinati: uel pōt ipse ordinatus dare ordinatori, & tunc est symonia in ordinis susceptione, & proprie loquēdo in his tribus modis. Vel aliter: quia aut ordinatus dat, & ille recipit: & tunc simonia: ē ordinatur a simoniaco: aut quia nec ipse dat, nec ille recipit; sed ille alius fuit simoniacus: & tunc ordinat̄ non simonia-

cē a simoniaco. Penes hoc sumitur distinctio Magistri satis sufficiens: sed in cōmuni distinctio- ne modorum accipitur simonia generalius: a qua pauci sunt hodie immunes in clero: respectu multitudinis: utpote quando ille qui ordines tribuit, uel alius ex causa inordinata acquirit, siue ordinem, siue beneficium: & isti sunt. v. modi quorū sufficientia patet. Si aliquis inordinate mouetur, aut ex timore malē humilitate: & sic est unus modus. Aut ex amore malē inflammante: & tunc cum triplex sit amor. s. superbia uitæ, quæ amat homines, & concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum penes cōcupiscentiam oculorum accipitur illa, quæ est in nummo, quæ comprehendit omne terrenum, & obsequium uile. Penes amorem carnalem accipitur aliud membrum scilicet caro, quæ comprehendit inordinatum amorē siue respectu propinquorum, siue respectu aliorum: ut si quis amore fornicariæ promoueret filium fornicariæ. Si autem quantum ad superbiam, dupliciter. Aut prout appetit fauorē ut hypocryta: & sic est fauor, siue fama popularis: aut prout appetit laudari: & sic lingua: & sic patet sufficientia. Vel ut distinguatur munus a manu, a lingua, & corde, & duplex motuum timor, & amor: & sic erūt quinque modi: & per hoc patet numerus & sufficientia. Ad illud, quod obicitur de fama. Dicendum, quod fama magnum bonum est non appetenti sicut uiro iusto: sed appetenti, & laboranti ad hoc non est magnum bonum, sicut hypocrite,

rite; unde Pro. 10. Memoria iusti cum laudibus, & nomen impiorum putrescit. Quod obicitur de consanguinitate non est simile; quia sacerdotium ueteris legis erat carnale: sed illud nouæ est spirituale: & sic patent ea, quæ sunt circa istam partem.

ARTICVLVS I. QUESTIO I.

An solus Episcopus possit ordines conferre?

Quæritur de potentate ordinandi. Sententia distinctio- nis duo principaliter quæritur. Primo quæritur de potentate ordinandi. Secundo de possibilitate ordinandorum. Circa primum quæritur quatuor. Primo, utrum solus episcopus possit ordinare. Secundo, utrum episcopus hæreticus possit ordines dare. Tertio, utrum simoniacus episcopus aliquem ualeat ordinem uendere. Quarto, utrum ordines dans simoniacē, hoc ipso fiat hæreticus.

Quod solus episcopus possit ordinare, ostendit Hebr. 13. Sine ulla contradictione quod minus est a maiore benedicatur. sed ordinum collatio est per benedictionem: ergo necesse est, quod ille, qui ordines confert, eminentiam habeat ultra omnes ordines: sed talis nō est nisi episcopus: ergo &c. Item. Isid. in lib. 7. Etymo cap. xii. loquens de officio episcopi dicit. Ipse est summus sacerdos, ipse & pontifex maximus nominatur: ipse enim efficit sacerdotes, atque leuitas: ipse omnes ecclesiasticos ordi-

nes disponit. Item. Ratione uideatur; quia eius est in ecclesia ordines constituere, cuius est ecclesiam gubernare; sed gubernatio ecclesiarum spectat ad episcopos, qui sunt superintendentes: ergo & dispensatio ordinū. Item. Eius est in ecclesia ordines cōferre, ad quem spectat ex ecclesia filios generare perfectos, pro eo quod ordo collocat in statu perfectionis: sed hoc est illius solius qui est sponsus, hic autem est episcopus: ergo &c. Item. Maioris dignitatis est ordines dispensare, quam sit sacramentum cōfirmationis dare: sed primum est episcoporum tantum: ergo & secundum.

Contra. I. Thi. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te est per impositionē manū presbyteri: ergo in primitiua ecclesia presbyterorum erat manus episcopis imponere: ergo & ordinare: ergo &c. Item. Ordinatio ordinum principalium fit per manū impositionem: ergo cui competit manuum impositio, competit & potestas ordinandi: sed prima competit presbyteris: ergo &c. Probatio mediæ. Dis. 23. Presbyter cum ordinatur, episcopo eū benedicente, & manum super caput eius tenente, & omnes presbyteri, qui præsentibus sunt, manus suas iuxta manus episcopi tenent super caput illius: ergo &c. Item. Quod perfectum est, potest in tale quale ipsum est: sed ordo sacerdotalis est ordo perfectus: ergo potest in tale, quale ipsum est: ergo uidetur quod sacerdos sacerdotem possit facere. Item. Plus est corpus domini conficere, quam aliquē ordinare in aliquo

quo gradu ecclesiastico: sed primum est non tantum episcopi; sed etiam sacerdotis: ergo pari ratione uidetur quod ordinatio clericorum. **ITEM.** Plus preest sacerdos diacono, quam preest episcopus episcopo: sed episcopus potest alium promouere, & consecrare in episcopum: ergo multo fortius sacerdos potest facere diaconum: propter hoc est questio, cum minus a maiore benedicatur, quomodo episcopus potest benedicere episcopum, & quod amplius est archiepiscopum, immo quod adhuc maius est, Hostiensis benedicat Papam.

RESOLVTIO.

Cum ordo potestas sit, ab eo conferri debet, qui reliquos in potestate excellit: qui Episcopi sunt: ueri Apostolorum successores.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut sacri Canones dicunt, secundum ius commune non potest aliquis ordines dispensare praesertim ordines sacros, nisi solus episcopus. Huius statutum ortum habet ex sacra scriptura, & Spiritus Sancti ordinatione. Ex sacra scriptura: quia cum dominus duo genera discipulorum habuit, quosdam in numero duodeno, quosdam in numero septuagesimo: primos Apostolos nominauit, super quos etiam fundauit ecclesiam, ipsos tamen primo fundando in se: alios simplices discipulos appellauit: & Apostolis primo fuit collata potestas imponendi manus, & consecrandi, non autem simplicibus discipulis, sicut patet ex Textu, & ex Glos. Act. 8. Et quoniam Apostolis successerunt episcopi, discipulis uero sacerdotes simplices, sicut ha-

betur distin. 21. & in nouo testamento. Et ita patet quod auctoritas ordinandi, & manus imponendi secundum formam ecclesiasticam primitiua episcopis appropriatur. Vnde & Apostolus scribens. 1. Thi. 5. Dicit. Manus cito nemini imposueris. Consilium est Spiritus Sancti concordat, quo & scripturae sunt editae, & constitutiones ecclesiasticae: quia n. ordo potestas est, siue in ordine potestas traditur: ideo ab eo debet tradi, qui potestatem habet, & in quantum habet potestatem. Posse autem gradus distribuere, & conferre non est cuiuslibet potestatis; sed eius qui in potentia supereminet: sicut patet etiam in regimine curiae secularis. Ad hoc ergo quod ordo recte tradatur, disponit S. Sanctus quod tradatur ab eo, qui non solum ordinem habet; sed qui et habet ordines, per quos est potens sicut & alii, & eminentiam dignitatis, per quam potest super alios. Hunc autem dicimus ordinem, qui dicit ordinem cum eminentia: Ideo patet quod duo requiruntur ad hoc, quod episcopus possit ordinem conferre. scilicet quod ille habeat illum ordinem, & quod habeat episcopalem dignitatem. Alia ratio est: quia si pariter omnibus esset concessum, tot admitterentur ad ordines, quod non seruaretur ordo, immo potius generaretur confusio: & ideo dispositum est Dei consilio, quod solis episcopis ordinum dispensatio, & aliorum perfectorum, ut consecratio abbatum, monialium, & ecclesiarum, & consimilium concedatur. Posset et ratio assignari, siue ex hoc, quod episcopus sponsus est, siue ex hoc, quod sacramentum ordinis statum perfectionis dicit: ideo

ideo his, qui habent potestatis eminentiam, debuit reseruari, & episcopus tanquam sponsus filios; id est perfectos, & filias, id est imperfectos debuit generare. Prima tamen ratio melius ualet.

AD ILLUD, quod obiicitur de impositione manuum presbyteri. Dicendum, quod presbyter uocatur ibi senior: & Apostolus intelligebat seipsum per impositionem manus presbyteri. Glo. presbyterum uocat episcopum, uel presbyterum a presbyterorum: quia sicut dicit ius, fakte tres sacerdotes debent manus imponere: sed tamen ipsi non imponunt, ut dantes potestatem, uel ordinem: quia ab uno solo dari potest, & det: unde ipsi non benedicunt sed solus episcopus: sed hoc est in signum consecrationis suae. Et per hoc patet sequens: quia manuum impositio non facit ordinem, nisi illa, quae iuncta est benedictioni. **AD ILLUD**, quod obiicitur de perfectione. Dicendum, quod est perfectio sufficientiae, & redundantis. Ad hoc autem, quod aliquid faciat aliud sibi simile, uel perfectum, non sufficit, quod sit perfectum perfectione sufficientiae: sed redundantis. Et quoniam in sacerdote est perfectio sufficientiae, in episcopo ratione eminentiae superadditae est perfectio redundantis: ideo haec perfectio sufficit ad generandum filios perfectos, non prima. **AD ILLUD**, quod obiicitur, quod plus est Corpus Domini consecrare &c. Dicendum, quod illud argumentum peccat dupliciter. Primo quia potestas ordinandi praesupponit ordinationem, & superaddit, per quam non solum est ordinatus: sed et ordinator, & ideo prima est fallax. Et iterum consequen-

tia non ualet: quia non sequitur, si aliquis potest in maius, quod possit in minus, nisi maius includat illud minus: ut ferre duos modos includit unum: non sic est in proposito. **AD ILLUD**, quod obiicitur, quod magis superat sacerdos diaconum, &c. Dicendum, quod uerum est, quod magis superat, quam episcopus superat episcopum, qui est iam, & super illum non habet posse: sed non magis quem superat ille, qui est episcopus in actum illum, qui est episcopus in potentia. Praeterea, & si magis superet in ordine secundum quem accipitur ratio ordinati: non tamen in ordine secundum quem accipitur ratio ordinantis, qualis est in episcopo, non in presbytero: & ideo non ualet illud. **AD ILLUD**, quod ultimo quaeritur, quomodo episcopus benedicat episcopum. Dicendum, quod hoc nullum est inconueniens, quia non benedicatur nisi in quantum caret ordine, siue dignitate episcopali: & sic maior est. Sed tunc adhuc restat questio, quomodo benedicat archiepiscopum, cum ille superior sit, & non possit dare, quod non habet. Si tu dicas, quod hoc facit auctoritate summi Pontificis, qui superest: tunc non minor restat questio de ipso, qualiter summus Pontifex benedicatur ab Episcopo Hostiensis. Si tu dicas, quod Christus dedit ei hanc potestatem. Contra. Esto, quod ipse non esset, nec esset commissa alteri: nunquid non posset summus Pontifex consecrari. Et propter hoc dicendum, quod infallibiliter uerum est, quod dicit Apostolus, quod minor a maiore bene-

benedicitur pro statu, in quo benedicatur: nam sine cunctatione uerum est, quod nullus dat alii maiorem dignitatem, quam habeat: nec minimum ordinem dare potest, quem non hēt: & ideo episcopus consecrans Archiepiscopum, uel Papam, omnino nō tribuit ei, nisi consecrationē episcopalem. Sed ille ampliorē habet auctoritatem, & iurisdictionem a subditorū electione suo consensu, & domini institutione, qui ordinauit Petrū, & eius successores super totā ecclesiā: uolens ut omnes, qui canonicē electi fuerint, eandem quam & Petrus, habeant potestatem.

QVÆSTIO II.

An Episcopus hæreticus sacros conferre possit?

VTRVM Episcopus hæreticus possit dare ordines. Et quod sic uidetur. August. contra Parmenianum dicit. Sicut dicimus in baptismo, quod per eos dari possit, ita & in ordinatione: & ad hoc sunt plures auctoritates in litera. **ITEM.** Ratione uidetur. quia sicut se habet sacerdos ad potestatem conficiendi, sic se habet episcopus ad potestatem ordinandi: sed sacerdos quantuncumque hæreticus si habeat intentionem faciendi, quod facit ecclesia, uerē cōficit: ergo & hæreticus episcopus uerē ordinat, si formam ecclesiasticam seruat. **ITEM.** Si aliquis catholicus intra ecclesiā ordinetur, & post in hæresim labatur, si iterum reuertatur, non reordinatur: ergo ordines habendo in hæresim non amittit: pariter ratione, nec episcopus dignitatem, siue gradum episcopalem: ergo episcopus existens hære-

ticus habet illā dignitatem, siue excellentiam ordinis: ergo & operationē consequentem ipsam de facto: ergo si ordinat ordinatum est. **ITEM.** Character æquē uerē est in malis, ut in bonis: & æquē uerē imprimitur malis ut bonis: ergo pari ratione æquē benedatur a malis, siue peruersis, ut a bonis: ergo cum essentia ordinis in characterē cōsistat, patet, &c.

CONTRA. Innocentius dicit, & habetur in litera. Cōstat eū, quod honorē amisit, honorē dare nō posse: sed talis est hæreticus: ergo &c. **ITEM.** 1. q. 1. Benedictio illi in maledictionē conuertitur, quod ad hoc, quod fiat hæreticus ordinatur: ergo si per maledictionē nullus promouetur ad ordinē: patet ergo, &c. **ITEM.** Plus est aliquē ad ordinē promouere, quā absoluere, uel ligare: sed hæreticus p̄cisus nullum potest absoluere, uel ligare: ergo nullū potest ad sacros ordines promouere. **ITEM.** Inferior potestas non potest agere nisi per continuationem cū superiori, & propria potestate: sed potestatis plenitudo est in summo Pontifice, a quo separatus & disiunctus est hæreticus p̄cisus: ergo uterque nihil omnino potest dare de his, quae spectant ad ecclesiasticas potestates.

RESOLVTIO.

Si formam & intentionem ecclesie habuerit, ordinat quidem in substantia: & si non ad utilitatē.

RESPONDEO. Dicendū, quod & si ista quæstio aliquando fuerit dubia multum apud præclaros doctores de omnibus sacramentis tam de baptismo, quā de aliis, quod nō essent apud hæreticos:

eos: tamen per illustrissimum doctorem August. aperte est nobis hæc quæstio patefacta quod sacramenta Ecclesiastica apud hæreticos, qui formam Ecclesie seruant, & intentionem habent faciendi, quod facit Ecclesia, sūt quantum ad ueritatem, quāuis non sint quantum ad utilitatē: quia sacramenta dispensant, sed tamen fructum sacramentorum non reportant, pro eo quod Spiritus sanctus nō confert gratiam extra catholicam Ecclesiam: & ideo in omnibus sacramentis, quae habent ueritatem differentem ab utilitate, generaliter uerum est, quod apud hæreticos possunt esse: omnia autem sacramenta sunt tantum præter sacramentum penitentiae, cuius res est interior contritio, sine qua nulla uera est absolutio, & cum qua nulla absolutio est uana, uel inutilis: ideo omnia possunt dispensari & dispensant ueraciter præter solam absolutionem penitentiae: & ideo nulla iterantur præter illa, nisi fortē unctio extrema: & sic cum ordo habeat characterem, qui præter spiritus sancti gratiam, qua peccata delentur, existit. Dicendum quod per eos potest ueraciter dispensari.

AD ILLVD ergo, quod obicitur de Innocentio, & Gregorio, ad illas duas auctoritates. Dicendum, quod ideo dicitur recipere maledictionem, quia gratiam non recipit: ideo dicitur non recipere honorem, quia non recipit executionem, qui ordinatur ab hæretico p̄cisio: qui ideo dicitur ordinē amisisse, pro eo quod ordinis executionem amisit, non quia amisit characterē,

qui deleri non potest. **AD ILLVD**, quod obicitur de potestate absoluendi. Dicendum, quod non est simile, quia absolutio sacerdotalis, aut nulla est, aut sine fictione est: nullus autem scienter ab hæretico absoluitur, qui careat fictione. Aliter tamen potest dici, quod potestas quadruplex reperitur in ministris Ecclesie. Quaedam nāque est fundata super ordinem principaliter, ut potestas cōficiendi. Quaedam super iurisdictionem canonicam principaliter, ut potestas excommunicandi. Quaedam super ordinem, & eminentiam, ut potestas ordinandi. Quaedam super ordinem & iurisdictionem, ut potestas absoluendi, & ligandi in foro penitentiali. Et quoniam character auferri non potest: ideo potestas, quae consequitur characterem de facto auferri non potest. Sed quoniam iurisdictionis descendit ordinatē a superiori ad inferius, ita quod plenitudo est in summo Pontifice: ideo potest auferre eam, & potestatem, quae consequitur ipsam. Vnde potest excommunicando auferre potestatem absoluendi, & excommunicandi, sed nō ordinandi. **ET PER** hoc patet responsio ad multa, & ad sequens etiam. Quod enim obicitur, quod in summo Pontifice est plenitudo potestatis: uerum est secundum quod potestas cōsequitur iurisdictionem, quae maxima, & in termino est in eo: sed non in quantum sequitur characterem, quia ille immediatē a Deo imprimitur, & est in omnibus æqualis: tamen executio omnis potestatis debet fieri secundum eius regi-

regimen: & ideo si ipse prohibeat, non potest talis potestas licite exire in actum, tamen quia ab ipso non dependet secundum rem de facto, facit sicut & alius: & sic patet totum.

QVÆSTIO III.

An Episcopus simoniacus simoniacè aliquem ordinem vendere possit?

VTRVM simoniacus Episcopus aliquem valeat ordinem vendere. Et q. sic videtur: quoniam nihil prohibetur, nisi quod fieri est possibile, alioquin frustra prohibetur: sed sacri ordinis nēditio prohibetur. i. q. i. Calixtus Papa prohibet. Sanctorū (inquit) patrum exempla sequētes ordinari quemquam in Ecclesia Dei, uel promoueri per pecuniam auctoritate sedis Apostolicæ modis omnibus prohibemus: ergo &c. **IT E M.** Quod potest furtiuè accipi, pōt etiam pecunia emi, & uendi: sed ordo sacer potest furtiuè accipi, sicut dicitur extra de eo, qui furtiuè ordinem suscepit, ubi cum eo dispensatur, si ingrediatur religionē, quod possit in susceptis ordinibus ministrare: ergo &c. **IT E M.** Quod est in humana dispensatione, potest emi, & uendi, sicut & liberaliter ministrari: sed ordinum collatio in humana dispensatione consistit; ergo potest emi, & uendi: ergo simoniacè dari. **IT E M.** Character ordinis stat cum quantacumque culpa, & malitia; ergo & potestas ordinandi, & ordinem suscipiendi: ergo quantacumque sit in aliquo simoniaca prauitas: tamen non videtur dationem, uel susceptionem ordinis impedire.

C O N T R A. Gregorius dicit & habetur. i. quæst. i. Quicumque studet precii datione sacrum ordinem accipere, nō est sacerdos: sed inaniter tantummodo dicitur concupiscit; ergo per simoniam ordo non potest suscipi: ergo nec simoniacus dare. **IT E M.** Leo Papa sic arguit. i. quæst. i. Gratia si non gratis datur, uel accipitur, gratia non est. Simoniaci autē non gratis accipiunt, igitur gratiam, quæ maximè in Ecclesiasticis ordinibus operatur, non accipiunt: si autem non accipiunt, non habent: si autem non habent, nec gratis, nec non gratis cuiquam dare possunt. **IT E M.** Dona Spiritus sancti sunt in potestate Dei, non hominis: ideo enim sancti Spiritus dicuntur, & sunt, quia ipse ea donat; ergo nemo potest ea habere, nisi a Spiritu sancto: sed Spiritus sanctus cū sit liberalissimus, nihil potest uendere, neque uendit; ergo eius dona, nec pecunia possunt uendi, nec precio comparari; si ergo ordo donum Spiritus sancti est, impossibile est ipsum precio uendi, uel emi; ergo nec ab aliquo simoniaco dari. **IT E M.** In sacris ordinibus, scilicet diaconatu, & sacerdotio, Spiritus sanctus datur, quod patet per hoc quod dicitur ibi. Accipite Spiritum sanctum: sed Spiritus sanctus non potest uendi; ergo nec ordines sacri, qui etiam datione conferuntur. Probatio minoris. Quod pōt emi, & uendi, potest in seruitutem redigi: sed Spiritus sanctus nō potest redigi in seruitutem; ergo &c. **QVÆSTIO** igitur: cum simonia sit studiosa uolun-

tas emendi, uel uendendi spirituale, quomodo possit incidere in sacrorum ordinum collatione, uel aliorum spiritualium, cum illa (ut uidetur) uendi non possit.

RESOLVTIO.

Sacramenta pro materiali uendi possunt: & non pro formali, scilicet gratia.

R E S P O N. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, quod spirituale dicitur tripliciter. Vno modo quod est spirituale pure, ut gratia, & uirtutes, & dona: & hæc nec de facto, nec de iure uendi possunt, immo si quis habens uellet uendere, non solum non acquireret amplius, sed etiā quod haberet amitteret. Aliomodo spirituale est, quod adiungitur, scilicet rei corporali, quæ tamen ratione illius spiritualis consecratur; & accipit rationem spiritualis: & hoc spirituale de iure non potest uendi: pro eo quod non potest poni sub præcepto de facto: tamen ratione rei corporalis uendi potest, & talia sunt sacramenta ecclesiastica. Quoddam est spirituale quod adiungitur rei corporali, quæ tamen habet rationem rei temporalis, ut calix consecratus, uel etiam ius patronatus: quia ibi consecratio iuncta est argento, & ius patronatus fundo: & illud dicitur spirituale, quia spirituali annexum: & hoc de facto uendi pōt, de iure nō potest uendi: tamen potest cum eo, cui adiunctū est in uenditione trāsire: calix enim consecratus uendi potest, ita tamen quod consecratio non uendatur, sed argenti ualor: & fundus uendi potest, cui annexum

est ius patronatus: sed non ipsius ius patronatus de iure, quin committatur simonia. His prænotatis, ad ordines ueniendum est, in quibus est aliquid de primo genere, scilicet gratia sanctificans, aliquid de secundo, scilicet potestas ministerialis per aliquod signum exterius dispensata, cui inseparabiliter est adiuncta. Primam impossibile est precio comparare, nec uendere: secundam uero possibile est pro precio dari, quia inseparabiliter est adiuncta exteriori sacramento: & cū illud possit pro pecunia dari, potest & alii potestas uendi: & sic patet quod simoniacus simoniacè ordines dare potest.

A D I L L V D, quod obiicitur de Gregorio, & de Leone Papa, patet responsio, quod loquuntur de gratia gratum faciente, quæ nō potest, nisi gratis dari: & hæc est quæ sacrum facit non quantum ad potestatem, quæ iuncta est rei exteriori positæ in hominis dispensatione. **A D I L L V D,** quod obiicitur de donis Spiritus sancti, &c. Dicendum, quod dupliciter est loqui de huiusmodi donis gratis datis. Aut ratione sui, aut ratione annexi: & secundum hoc duplicem habent dispensatorem. Quantum ad se habent dispensatorem spiritum sanctum, qui characterem imprimit, uel totam trinitatem. Quantum uero ad annexum dispensatorem habent hominem purum: & primus numquam uendit, sed secundus uendere potest annexum illi, quod est quodammodo spirituale: & propter illud emitur: & ideo ipsa dona dicitur uendere, & potest: cum in eius pote-

state eammissa sint temporalia dispensanda. AD ILLVD, quod obicitur ultimò, quòd Spiritus sanctus non potest redigi in seruitutem. Dicendum, quod in seipso uendi non potest: tamen eius effectus uendi possunt, pro eo quòd eius effectus sunt in humano dominio constituti: & sic concedendum est ueros ordines a simoniacis posse dari, quamuis non dentur, nec recipiantur ad utilitatem, sed potius ad dānationem, & bonum conuertatur eis in malum.

QVÆSTIO IIII.

An dans ordines simoniacè; ex hoc ipso hæreticus fiat?

VTRVM dans ordines simoniacè ex hoc ipso fiat hæreticus. Et quod sic uidetur. Gregorius in registro, & habetur. i. quæstio. i. presbyter si per pecuniā, &c. Et infra. Quia decimas, & altare, & Spiritum sanctum emere, uel uendere simoniacè hæresim nullus fidelium ignorat. **ITEM.** In eodem. Quisquis per pecuniam ordinatur, ad hoc ut fiat, hæreticus promouetur. Itē. i. q. i. Eos qui per pecunias, & infra. Tolerabilior est enim Macedonii, & eorum qui circa ipsum sunt Spiritus sancti impugnantorum impia hæresis, illi enim creaturam, & seruum Dei patris, & filii, spiritum sanctum delirando fatentur, isti uerò eundem Spiritum sanctum efficiunt seruum suum: ergo uidetur quod sit ibi impiissima hæresis. **ITEM.** Omnis qui estimat donum Dei pecunia possideri, errat, & hæreticus est iudicandus: sed omnis uendens, uel emēs ordines, estimat donū Dei pecunia posside-

ri; ergo &c. **ITEM.** Nullus est maior error circa naturalia, quā uni contrario attribuere suum contrarium: ut si quis ponat album nigrum; & circa mores nullus maior quam ponere bonum malum: ergo nec circa diuina aliquis est maior error, quam ponere Dei gratiam non esse gratiam: hoc autem ponit omnis, qui eam emere, uel uendere contendit; ergo, &c.

ITEM. Sicut filio attribuitur sapientia, ita Spiritui sancto largitas: sed qui attribueret filio insipientiam, laberetur in hæresim: ergo qui attribuit Spiritui sancto auaritiam, hæreticus est: sed qui credit dona Spiritus sancti per pecuniam uendi, uel emi, est huiusmodi, quia ponit Spiritum sanctum esse uenalem; ergo, &c.

CONTRA. ulla hæresis est in contractu, sed in credulitate: sed simonia est in contractu emptionis & uenditionis; ergo non uidetur, quod simoniacus fiat hæreticus. **ITEM.** Hæresis est peccatū in filium, & contra ueritatem; sed simoniacus peccat cōtra Spiritus sancti gratiam, & bonitatem: ergo non uidetur esse hæreticus.

ITEM. Non uidetur labi in aliquod peccatum uendendo Spiritus sancti donum, quia dicitur. i. Regum ix. de Saul. & iii. Regum xiiii. de uxore Hieroboan, quod utrique ad sanctos prophetas precium detulerunt pro prophetia: & manifestum, & constas est prophetiam donum Dei esse: ergo &c. **ITEM.** Per Apostolum. i. Corinth. ix. Si nos uobis spiritualia semina-

mus,

mus, non est mirum, si carnalia uestra metamus; ergo licitū est pro spiritualibus carnalia accipi: non ergo uidetur peccare. **ITEM.** Non uidetur peccare qui emit, quia regnum celorum quod est supremum inter oīa, uendi potest & emi, sicut dicit Gregorius. Regnum celorum tantum ualeat, quantum habes: ergo &c. **ITEM.** Qui emit, dat temporale pro spirituali: ergo carius habet spirituale, quam carnale: ergo non auertit se ab incommutabili bono, immo se potius conuertit; ergo non peccat, quia peccatum est auersio ab incommutabili bono, & conuersio ad commutabile.

RESOLVTIO.

Si crediderit sacros ordines precio appreciari posse; constituitur quidem hæreticus. sin secus minimè.

RESPONDEO. Dicendum quod sacri ordines, nec aliquod sacramentum per pecuniam dari potest sine graui, & enormi peccato, pro eo quod spirituale, quod ex sola liberalitate pro sui dignitate dandum est, mercatur, & facit uile. Rursus. Quia illud quod erat impretiabile sub pretio ponit, quod nullo modo potest fieri, quin fiat contumelia Spiritui sancto: ideo illud non tantum est malum in se, immo etiā secundum se.

SI autem tu quæras a me, utrum sit peccatum in fide, uel in moribus. Dicendum, quod ille qui emit, uel uendit spiritualia, aut credit ea pro precio posse aestimari, & ualori rei terrenæ æquari, & pro pecunia possideri: & hæc est hæresis manifesta:

& sic aestimauit Simon magus: talis enim errat in fide, quia credit gratiam non esse gratiam. Aut ille qui uendit, & emit, non credit, quod gratia Dei per pecuniam comparetur; sed tamen ardeat auaritia nititur aliquid assequi, uel impetrare per pecuniā, quod ad humanam spectat dispensationem: & sic non est peccatum fidei, sed morum: quoniam talis per optimè nouit, & malè facit: sicut & ille qui fornicatur sciens fornicationem esse peccatum, non errat in fide, sed in uia morum: & sic simoniacus est auarus, & in pessima specie auaritiæ: nec est hæreticus propriè, sed tamen a sanctis hæreticus uocatur, siue quia ad modum hæretici operatur, siue quia prout hæreticus proicitur a Dei seruitio, & cultu propter enorme scelus.

ET sic patet quomodo respondendum sit ad illud, quod obiciebatur, quod simoniacus non sit hæreticus. **PATET** etiā quod ad utrāque partē obicitur.

AD ILLVD, uerò quod obicitur, quod non sit peccatum uedere exemplo prophetarum. Dicendum, quod nullus propheta donum uendit prophetiæ, qui esset bonus, & sanctus, sed solum mali: sicut expressè reprehenduntur tales in Michæa. iii. ubi dicitur. Principes eius in munieribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant, & propheta eius in pecunia diuinabant. Et infra. Propter hoc causa uestri Sion quasi ager arabitur, &c. illud quod obicitur de uxore Hieroboam, & Saul. Dicendum, quod numquam le-

Ecc 2 gatur,

gitur, quod illi prophetæ aliqd recepissent, sed ignoranter illi dabant, quia morem istum accipere consueuerunt quodammodo a diuinis ariolis, qui nō erāt prophetæ ueri. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod seminans spiritualia potest metere carnalia. Dicendum, quod si propter hoc seminat, ut illa metat finaliter, maximè si pactio interueniat non est iniustitia, immo malitia, & auaritia: quod si hoc non intēdat principaliter, immo carnalia metit, ut se sustentet, & spiritualia seminet; nulla est auaritia, nulla est mercatio, imo manifesta iniustitia, sicut multiplici exemplo Apostolus. i. Cor. ix. probat, quoniam talis debet sustentari. Vnde ex hoc patet qđ si doctor, & consiliarius, & medicus, & alii qui laborant, de cō filio, siue de doctrina pretium recipiant propter laborem, & suam sustentationem, nulla est culpa, nulla ē simonia. Si tamen quis uenderet donum sibi diuinitus datum, non laborem suū, iudicaretur simoniacus. Similiter dicendum est de celebratione missarum, & consimilium. **AD ILLVD**, quod obiicitur, qđ regnum cœlorum emitur. Dicendum, quod emptio illa non est emptio, pro eo quod pretium eius nō est nisi bona uoluntas, quæ mercedem non intuetur: unde quamuis sine mercede nō possit seruire; tamen quia liberaliter deseruit, nulla omnino pactio interuenit, unde totum spirituale est. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod se conuertit ad bonum spirituale. Dicendum, quod quamuis se conuertat, ta-

men conuertit se inordinate: & hoc est magis auerti, quā conuerti. Exemplum huius est in lucifero, qui ad Deum se conuertens uolens æquari, magis cecidit, quam ascendit: sic qui conuertitur ad emendum donum Spiritus sancti, magis a Deo recessit, quam ad eū accedat, &c.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An mulier ordinari possit?

CONSEQUENTER quantum ad secundum articulum queritur de possibilitate suscipiendi ordines, de qua quatuor queruntur. Primo, queritur, utrum ad hoc quod ab aliquo possit ordo recipi, requiratur sexus uirilis, an foemina possit suscipere. Secundo, utrum ad ordinis susceptionē necessarius sit usus rationis. Tertio, utrum necessaria sit indiuisio carnis. Quarto, utrum necessaria sit cōditio libertatis.

Quod sexus uirilis requiratur, ostenditur. Primo sic. Nullus ordo potest conferri, nisi ei, qui habet naturalem possibilitatem, uel aptitudinem ad illum: nullus autem habet possibilitatem ad ordinem, qui non habet ad tonsuram, & coronā: & nullus ad hoc habet naturalem aptitudinem, quem decet semper habere uelatum caput. Si ergo solum uirum per naturam decet orare capite non uelato, mulierem autem uelato capite, sicut dicitur. i. ad Corinth. xi. quod & ipsa natura docet: ergo, &c. **ITEM**. Nullus est possibilis ad ordines suscipiendos,

dos, nisi qui Dei gerit imaginē, quia in hoc sacramento hō quod dāmodo fit Deus siue diuinus, dum potestatis diuinæ fit participes: sed uir rōne sexus est imago Dei, sicut dicitur. i. Cor. ii. ergo nullo mō mulier potest ordinari. **ITEM**. In ordine spiritualis potestas datur ordinato: sed talis potestatis non est mulier susceptible, sicut dicitur. i. ad Tim. ii. Mulierem in ecclesia docere nō permitto, neq; dominari in uirum: ergo nec ordinis. **ITEM**. Ordines alii præparant ad episcopatum, si quis bene in illis conuersetur: sed episcopus sponsus est ecclesiæ: ergo cū mulier nō possit ad episcopatum prouehi, sed tantum uir, alioquin sponsus ecclesiæ nō esset: ergo ad ordines antecedentes promoueri est tantum uirorum.

CONTRA. Iud. 4. legitur qđ Delbora iudicauit Israel, & ei præfuit: ergo uidetur quod mulieri competat potestas iudicialia, maximè qñ abundat in gratia: ergo & potestas sacerdotalis. **ITEM**. In nouo testamento uidemus abbatissas, quibus committunt collegia regēda: ergo uideatur eis committi deat potestas absoluēdi, & ligādi ergo pari rōne ut, quod conferri possit eis ordo sacerdotalis. **ITEM**. Ordo sacerdotalis, & alii recipiunt tantum animam, & non carnē: sed quantum ad animam nō est distinctio sexus, immo ita imago dei est mulier, ut uir: ergo equè bene est susceptible ordinis. **ITEM**. Non est maior perfectio quam sit status religionis: nec maior fortitudo, quā sit in perfectione martyrii: sed mulieres

admittuntur tam ad religionē, qđ ad martyriū: ergo debent, & pnt admitti ad ordinem sacrum.

RESOLVTIO.

Qui ordinantur, Christum mediatorem representare habent; Num igitur foemineus sexus congruē id efficere poterit?

RESPON. Dicendum, quod cōs hoc tenet opinio, quod mulieres ad sacros ordines admitti non debent. Nā expressè dicitur. Dist. 23. Sacratas Deo foeminas uel monachas, sacra uasa, uel sacratas pallas penes uos cōtingere, & incensum circa altare deferre perlatum est ad apostolicam sedem, quæ oīa uituperatione, & reprehensione plena esse, nulli recte sapienti est dubium. Quapropter huius sancte sedis auctoritate, ne pestis hæc latius diuulgetur, per omnes prouincias abstergi citissime mādamus. Et sic omnes consentiant, quod promoueri non debent: sed utrū possint, dubium est. **SANE** quorundam opinio fuit quod possunt (qui dicti sūt Cataphrygæ) qui etiam non solum præmissis auctoritatibus innituntur, sed auctoritatibus adherent Canonum, & pro se adducunt, in quibus ostēditur mulieres antiquitus ordines suscepisse. Dicitur enim xxvii. q. i. diaconissam ante annos. xl. non debere ordinari statuimus. Et in eadem questione, si quis rapuerit, uel sollicitauerit diaconissam. Et similiter Dist. xxxii. mentio fit de presbytera. Sed si attendatur, quod dicitur. Distinct. xxii. presbyteram &c. ibi ostēditur, qđ presbyteræ uocatur uiduæ, & seniores & matrones; & ex hoc colligitur

quod diaconissæ dicebantur q̄ communicabant cū diaconibus in legēdo homiliam, quibus fiebat aliqua benedictio. Vnde nullo modo credendum est, quod umquam secūdūm canones mulieres fuerint ad sacros ordines promotæ. Et secūdūm saniorē opinionem, & prudentiorū Doctorum non solum non debent, uel non possunt de iure, uerum etiam non possunt de facto. Et si quæretur ratio huius: dicendū, quod hoc uenit tam ex institutione ecclesiæ, quam ex hoc qđ eis non competit ordinis sacramentum. In hoc enim sacramēto persona, quæ ordinatur, significat Christum mediatorem: & quoniam mediator solum in uirili sexu fuit, & per uirilem sexum potest significari: ideo possibilitas suscipiendi ordines solum uiris competit, qui soli possunt naturaliter representare, & secūdūm characteris susceptionem actu signum his cōferre: & ista positio probabilior est, & multis auctoritatibus sanctorū potest probari.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de Delhora. Dicendum, qđ illa fuit potestas temporalis nō spiritualis. Mulieribus autem bene licet temporaliter dominari: sed non spirituali dominio, uel quod est signū. Cuius ratio est, quod ille qui dominatur, gerit typum capitis Christi: quoniā ergo mulier non potest esse caput uiri, ideo ordinari non potest. AD ILLVD, quod obiicitur de abbatissis. Dicendum, qđ non habent locum prælationis ordinariæ: sed quasi loco abbatissis sunt substitutæ, propter pericu-

lum cohabitandi cum uiris: unde non possunt ordinari absolute, nec ligare: officium autem sacerdotale, uel etiam cuiuslibet ordinis cui datur ordinariæ, eisdem datur etiam potestas ista; & ordo significationem habet, quæ nō competit mulieri, quam uis regimen competat foeminis. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod ordo respicit animam. Dicendum, quod ordo nō respicit animam tantūm: sed animam ut est carni coniuncta: & hoc ratione significationis, quæ consistit circa signum uisibile, ac per hoc et circa corpus: & executio, & usus ordinis coniunctum respicit. Et ideo quoniam nec ordinis significatio, nec et dispensatio sic cōpetit mulieri, sicut superius probatum est: ideo patet illud. AD ILLVD, qđ obiicitur de perfectione religionis, & martyrii. Dicendum, qđ est perfectio status qui respicit gratiam gratum facientem; & huius æquē bene est susceptibilis mulier, & uir: & est perfectio status qui respicit aliquid gratis datum: & hæc potest cōpetere uni sexui, quauis non competat alii: quia hæc non tantū respicit qđ est interiorius: sed etiam qđ est exteriorius. talis est perfectio ordinis, in qua est collatio potestatis, quā ostēdit multiplex ratio mulieribus minimē conuenire.

QVÆSTIO II.

An ad susceptionem sacrorum ordinum requiratur usus, sine consensus rationis?

VTRVM ad susceptionem ordinis necessarius sit usus rationis. Et qđ sic uidetur: quia nobilius

bilius, & perfectius sacramentū est sacramentum ordinis, quā sacramentum matrimonii, & in altiori statu ponit: sed sacramentum matrimonii non potest a furiosis ratione carentibus contrahi, sicut expressè habetur in Di. 27. fra ergo &c. I T E M Hoc uidetur per formam; quia nullus offert aliquid non intelligenti: sed ordinando dicit ordinans ordinato. *Accipe potestatem &c.* ergo præsupponit in eo discretionē: si ergo nō habet discretionem, nō uidetur ordinem posse suscipere. I T E M. Vsus istius sacramēti nulli potest competere nisi habenti rationis usum: ergo si alii datur, frustra dat: ergo si Deus frustra nihil facit, uidetur quod ei, qui non habet usum rationis, numquam sacramentum ordinis cōferatur. I T E M. Si quis offerret potestatem recusanti, non esset ibi potestatis susceptio: quoniā sicut se habet collatio ad uoluntatem dantis, ita susceptio ad uoluntatem suscipiētis: ergo si dās non dat nisi uelit, & intendat: suscipiens non suscipit, nisi uelit, & intendat. I T E M. Tempus, & ætas determinantur in susceptione ordinis Dist. 77. Sed hoc nō est propter aliud nisi propter discretionem, & usum rationis, quā nō habetur in minoribus annis: ergo &c. I T E M. Sacris ordinibus de necessitate est annexa cōtinentia: sed nullus obligatur ad continentiam, nisi usum habeat rationis, & per consensum proprię uoluntatis; ergo saltem ad sacros ordines nullus potest ante annos discretionis promoueri: ergo necessarius est usus rationis.

CONTRA. Alia sacramenta, quæ imprimunt characterem, ut baptismus, & confirmatio antevsum rationis dari possunt: ergo uī pari ratione, quod & istud sacramentum. I T E M. Hoc ipsum uī extra de clerico ordinato per saltum, ubi dicitur, quod infra annos discretionis ad minores ordines est promotus, & post sine iteratione cōcessum est ei in huiusmodi ministrare. I T E M. Sacerdoti, quādo ordinatur, datur clauis ligandi, & soluendi, etiā si sacerdos scientia careat: ergo multo fortius puero dari poterit ordo, si careat usu rōnis. I T E M. Si aliquis timore mortis cōpulsus se ordinari patiatur, & malit ordinari, quam mori, est ordinatus: sicut & in baptismo manifeste patet: ergo sufficit uoluntas coacta: ergo non est necessariū, quod libere consentiat: ergo nō uidetur necessaria ætas. I T E M. Sapientis est respicere nō tantū præsens: sed etiam quod futurū est: ergo si multi carent discretionē, de quibus præsumitur, quod aliquando fiant discreti, uidetur qđ saltē ordo possit eis committi, & executio maneat in suspensō. I T E M. Si aliquid ex parte suscipientis esset necessariū in ipsa ordinatione, oportet quod saltem consensum suum exprimeret, & quod ab eo requireretur: sicut fit in matrimonio; sed hoc modo non fit in ordine: ergo non uidetur quod sit necessarius consensus: ergo nec usus rationis.

RESOLVTIO.

Nequaquam de necessitate; sed solum de bene esse.

RESPON. Ad hoc dicūt aliqui, **E**cc q̄ quod

quoddam ad ordinem omnium susceptionem requiritur rationis consensus pro eo quod in quolibet ordine officium committitur respectu actus eliciendi a ratione, & officium nulli committitur, nisi ei qui uult recipere: & ideo dicunt, quod usus rationis requiritur in ordinato, alioquin nihil omnino fit. Sed tamen illud uel esse contrarium Decretali de clerico per saltum ordinato, ubi tangitur, quod ad minores ordines infra annos discretionis promotus est. Amplius. Tota die uideamus paruulos ad ordines minores promoueri, qui nec sciunt, quid sit ordo, nec quod ibi detur: & iterum, usus confirmationis non est ante adultam aetatem: & tamen sacramentum dari potest. Et ideo est alia opinio magistrorum, quod ad aliquem ordinem requiritur usus rationis de necessitate sacramentis ad aliquem ordinem de honestate praecipui, ad aliquos de honestate, & congruitate. Ad episcopatum namque, quoniam ibi contrahitur matrimonium spirituale, necessario requiritur consensus, sine quo non fit matrimonium nec spirituale, nec corporale, ut infra uidebitur: ac pro hoc necessario requiritur usus rationis, & discretionis de necessitate sacramenti, licet multa alia requirantur, de necessitate scilicet praecipui. Ad ordines uero sacros: requiritur rationis usus de necessitate praecipui pro eo quod ad illos ordines non debent admitti, nisi qui possunt ad continentiam obligari: & ideo quod ordinant scienter eos quod non possunt obligari: quia ratione carent faciunt contra statutum, & praecipuum

ecclesiae; & ideo si tales ordinantur exterius characterem recipiunt de facto: quia non contradicunt, quamuis non consentiant. Ad minores uero ordines requiritur de honestate rationis usus: quia ibi committuntur officia, quae spectant non solum ad habentes usum rationis, immo etiam ad habentes scientiam literaturae: Sed tamen quia illi ordines sunt ad quandam assuetudinem, ubi ex aliqua utilitate, uel necessitate uidebitur expediens, possunt ad minores ordines promoueri, et ante annos discretionis. Sed quod ita passim promoueantur, & beneficium ecclesiasticum dantur, uix potest esse sine contemptu canonum, & scandalo hominum, & periculo animarum. Concedendae ergo sunt rationes ostendentes, quod non est necessarius usus rationis ad sacramenti esse, uel suscipere: sed solum quantum ad bene esse, & digne suscipere: loquendo de ordinibus proprie.

AD ILLUD, quod obiicitur de matrimonio. Dicendum, quod non est simile: quia in matrimonio non requiritur usus rationis propter dignitatem sacramentis: sed propter significationem coniunctionis Dei, & animae, quae non est nisi in mutuo consensu: praeterea non concludit hoc generaliter de sacramento ordinis: sed solum de dignitate episcopi. AD ILLUD, quod obiicitur, quod dicit. Accipe. Dicendum, quod illa oblatio significat magis imperium, & potestatem dantis, quam executionem suscipientis: unde illius non tantum est offerre: sed conferre: & nisi sit obex

QVAESTIO II.

An bigami ad sacros ordines assumi possint?

obex contrariae uoluntatis, ita quod omnino sit inuitus, recipit sacramentum, secundum quod iudicatur de sacramento confirmationis. AD ILLUD, quod obiicitur de usu. Dicendum, quod & si non habeat statim usum: quia tamen speratur aliquando habere, non frustra datur sacramentum: sicut etiam datur sacerdotium ei, qui longe post differt celebrare. AD ILLUD, quod obiicitur de recusante. Dicendum, quod hic est sophisma consequentis, recusans non recipit: ergo oportet quod recipiens consentiat: quia medium est inter recusantem omnino, & consentientem. AD ILLUD, quod obiicitur de tempore, & aetate. Dicendum, quod determinatio ista temporis non est quantum ad sacramenti necessitatem: sed potius quantum ad susceptionis congruitatem, & solemnitatem, quam in maioribus ordinibus oportet seruari, saltem quantum ad annos discretionis propter uetum continentiae, & ordinum dignitatem: ulterior uero protelatio temporis quantum ad sacerdotes quantum ad tempora moderna non exigitur: quia sicut in multis malitia supplet aetatem: ita in multis bonitas, & sanctitas supplet. Praeterea, multi nunc ordinantur, qui non praeficiuntur populo, ut religio si ideo non oportet in eis ita seruare tempora, ut in aliis, maxime si sit sanctitas uitae, & scientia, & maturitas morum. AD ILLUD, quod obiicitur de continentia, iam patet responsio, nam continentia in sacris ordinibus non est de esse: sed de bene esse.

VERVM ad ordinis susceptionem necessaria sit indiuisio carnis. Et quod sic uidetur. I. ad Tim. 3. Oportet episcopum esse unius uxoris uirum: & hoc ipsum dicit de diacono. I. T. M. Ambr. ad Vercellenses, & habetur. 34. dist. Cognoscimus non solum de episcopo, & presbytero Apostolum statuisse: sed etiam patres in concilio Niceni tractatum addidisse, clericum quempiam non debere esse, qui secunda coniugia sit fortius. I. T. M. Ille non potest promoueri, qui habet uxorem, cuius caro est diuisa: ergo multo minus potest ille, qui habuit plures uxores. Prima patet ex hoc quod dicit Inn. dist. xxxiiii. Si quis uiduam, licet laicus duxerit uxorem seu ante baptismum, seu post, non admittatur ad clericum. I. T. M. Sacerdos siue episcopus gerit figuram Christi: sed Christus non fuit diuisus, immo unitus unitate naturae: ergo deficit in tali significatione ordinis: ergo & ordo, quoniam significatio est essentialis sacramento. I. T. M. Bigamia est proprietatis, quae nunquam relinquatur: nec potest ille qui est bigamus, fieri non bigamus: ergo si impedit sacramentum, uidetur, quod reddat se impossibile ad ordinis susceptionem.

CONTRA. Carnis corruptio non impedit sacri susceptionem: ergo nec diuisio consimili ratione. I. T. M. Si carnis diuisio impeditur quae est cum uxore, cum uiruperabilior sit illa, quam est cum meretrice, multo fortius illa impediret: sed illa non impedit, ergo nec ista.

I. T. M.

IT E M. Si carnis diuifio impedit, aut ratione alicuius, q̄ fit in carne, aut ratione eius, q̄ fit in anima. Ratione alicuius, q̄ fit in carne, non uidetur, q̄ relinquat aliam dispositionem, quā in cognitione unius. Ratione alicuius, q̄ fit in anima nō, quoniam mortua uxore nihil remanet de matrimonio. **IT E M.** Quæro, quare impedit. Si propter defectum sacramēti, quæro cuius, Si matrimonii: Cōtra, plus deficit a sacramento matrimonii, q̄ nunquam contraxit, quā quibus contraxit: ergo non deficit a sacramento matrimonii. Si a sacramento ordinis. Contra. Bigamia non attenditur secundū sacramentum ordinis: sed secundū matrimonium: ergo nō deficit ordo. Est igitur quæstio, quare diuifio impedit, & non corruptio. Et iterum. Quare corruptio si impedit in muliere, ut non consecratur; quare non similiter & in episcopo. Et iterū, Quare fornicatio uxoris potius faciat uirum irregularem, quā fornicatio uiri, cum potius puniendus sit propter diuifionem carnis suæ, quam alienæ.

RESOLVTIO.

Si Christus unicam habuit sponsam ecclesiam: si ecclesia unicum habet uirum Christum; quid his, & bigamis?

RESPONDEO. Ad prædictorū intelligentiam est notādum, q̄ sacramentum ordinis abundat ab aliis in ratione signandi, quoniam non solum illud, q̄ adhibetur exterius signat, immo ipse suscipiens signum est: & signat ipse episcopus consecratus, uel

presbyter ordinatus ipsum Christum, secundū q̄ superius tractum est: Et in hac proprietate differt ab aliis sacramentis, præterquam a matrimonio, in quo ipse uir, qui est subiectum ipsius sacramenti, signū est ipsius Christi: sicut mulier signū est ecclesie: & ita concurrunt ad idem significādum. Quoniam ergo de significatione ordinis primaria est, quod ordinatus significet Christum, ut sponsum ecclesie: & hoc non potest significare bigamus, qui habuit uxorem uiduam, quoniam ecclesia unicum habuit sponsum, & Christus unicam habet sponsam: hinc est, quod tales inepti sunt ad ordines, maximè principales, & sacros: in quibus homo iam incipit expressè figurare Christum: Vnde bigamia reddit ineptum ad diaconatum, & subdiaconatum, & sacerdotium, & potissime ad episcopatum: Et ideo in his ordinibus nunquam legitur dispensatum, nec dispensari debet: non quia sacramentum essentialiter deficit, immo bigamus recipit characterem: sed quia perfectio sacramenti in ipso deficit, qui nulla ratione potest suppleri p̄ hominem, nec repensari: Tamē in ordinibus inferioribus ex causa necessitatis dispensationem recipit sicut dicitur. 34. Dist. cap. Subdiaconus. §. Necessitate cogente. Et iterum: lector, si uiduā &c. Ex his patet, quod diuifio carnis impedit: & quare impedit, & quare diuifio.

AD ILLVD ergo, q̄ obicitur de corruptione. Dicendum, q̄ non est simile: quia non repugnat

gnat necessitati sacramenti, nec significationi, ut bigamia. Similiter diuifio per fornicationem non impedit: quia non est diuifio per significationem: sed hæc est diuifio signans. **AD ILLVD**, quod obicitur, aut hoc est ex parte carnis. Dicendum, q̄ ratio sumitur ex parte totius hominis, cuius est matrimonium contrahere: & quod est subiectum matrimonii, in quo quidem est impedimentum non ratione immunditiæ, uel qualitatis absolutæ, quæ fit in carne: sed propter significationem deficientē. Quia enim contraxit cum una, signauit Christum: quia uerò ab una recessit, & contraxit cum secunda, recessit a significatione: & ita est defectus sacramenti, scilicet unitatis, quæ in sacramento matrimonii, & ordinis debebat significari. Et per hoc patet sequens, quod obicitur de defectu sacramenti: dico enim, q̄ in eo deficit sacramentum unitatis: quod siue deficiat ex parte sua, siue ex parte uxoris, reddit ipsum minus idoneum ad ordinis sacramentum. Si ergo quæras, quod sacramentum deficit, utrum ordinis, uel matrimonii: dico q̄ sacramentum ordinis deficit: quia non est perfectio, quæ possit significare, quod exigit ordo. Præterea est defectus sacramenti matrimonii, defectus (inquam) non simplicis negationis, sicut est in eo, qui nunquā fuit uxoratus: sed defectus priuationis, ubi aliquid est de significatione, aliqd de priuatione, quæ generat quandam enormitatem, siue deformitatem: ratio ne cuius ad tam nobile sacramē

tum non debet admitti. Ex his patet quæstiones sequentes, quare, scilicet impedit diuifio, non corruptio: quia non priuatur sacramentum aliquod, nec efficit defectuum propter corruptionem, sicut propter diuifionem. **AD ILLVD**, q̄ quæritur, quare non impedit corruptio consecrationē uiri, sicut & mulieris: dicunt aliqui iuristæ, quod episcopus signat ecclesiam militan-tem: sed uirgo signat Christū, qui fuit uirgo: sed illud non capit ratio recta. Et ideo aliter dicendū, q̄ episcopus signat Christum: sed mulier signat ecclesiam triumphantem, siue ipsam ecclesiam, quæ uirgo est, & nunquā fuit nisi uxor Christi: Christus autem & si uirgo fuit, tamen synagogam habuit non ut uxorem: sed ut cōcubinam. **ET PER** hoc patet ultimum, quare ille, q̄ desponsat corruptā ab alio, & cognoscit, est ineptus, & bigamus iudicatur. Dicendum enim, q̄ ratio est: quia nō est unicus unice: ista enim non est unica, & maiorem oportet significari unitatem ex parte uxoris, quam uiri: quoniam ecclesia non fuit copulata nisi Christo, nec matrimonialiter, nec alio modo: Christus autem copulatus fuit synagogæ, quamuis non insolubiliter, & ita non matrimonialiter: & sic patet, q̄ omnia talia statuta sunt ualde rationabilia, q̄ in eorum constitutione non p̄satur culpa: sed potius significatio congrua, &c.

An suscipiendos ordines sacros liberos esse debeant.

VTRVM ad susceptionem ordinis sit necessaria conditio libertatis. Et q̄ sic uidetur. Dist. 54. Nullus ep̄orū ad clericatum seruum alterius promouere p̄summat. **IT**EM. In eodē Decreto capit. sequenti. Nulli de seruili cōditione ad sacros ordines p̄moueātur, nisi a dominis suis prius legitimam libertatē consequantur. **IT**EM. Si seruus intret religionē, redditur domino suo: & non potest ingredi, nisi efficiatur liber: ergo pari ratione nisi efficiatur liber, non poterit ad sacros ordines p̄moueri. **IT**EM. Nemo p̄t duobus dominis seruire, sicut ipse Saluator Matth. 6. testatus est: ergo cū officium clericale totum hominē sibi requirat dedicari, nullus ad hoc poterit promoueri, qui sit in alterius potestate.

CONTRA. Seruus sapiens dominabitur stultis filiis, dicitur Prouer. 17. ergo uidetur, q̄ ubi est sapientia, & uitæ bonitas, q̄ nihil ex parte seruitutis obstat. **IT**EM. Ordo dicit potestatem spiritualem, seruitus dicit subiectionē corporalē: sed subiectio corporalis non habet repugnantiam cum eo, q̄ spirituale est: ergo &c. **IT**EM. Deus nō est acceptor personæ: ergo tantum placet ei obsequium serui, sicut obsequiū domini: ergo sicut possunt ad diuinū cultū, & clericatum assumi domini, ita et possunt serui. **IT**EM. Alia sacramenta ita libere possunt accipere serui, ut domini: & ad ea ita cōiter admittuntur: ergo pari ratione

uidetur, q̄ ad ordinem. **I**uxta hoc quæritur, si seruus sit ordinatus ignorante domino, utrū sit ei restituendus. **IT**EM. Si restituitur quare non res aliæ cōsecrata & iterum quanto tempore possit repetere. *2° col.*

RESOLVTIO.

Dignitatis sacramentum, istud est; digni igitur & nobiles ad id assumantur, non spurij, non serui, & huiusmodi.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam notandū est, q̄ sacramentum ordinis non solum abūdat ab aliis secundum rōnē signi, p̄ hoc, q̄ nō tantum sacramētū; sed et suscipiens sacramētū tenet rōnem signi: immo et abundat secundum rōnem remedii, quia non solum ibi gratia ad curandum subiectum ordinatur: sed et datur gratia, que ordinat ad curandum alios: unde collocat hominem nō tantum in statum sanitatis, immo etiā in gradum honestatis, & dignitatis: & ideo ad hoc sacramētū requiritur nō p̄sona quælibet, sed p̄sona honesta, cui honor, & dignitas competat clericalis. Et quoniā honestas multū respicit exteriora: ideo non solum propter defectum uitæ efficitur q̄s inhabilis ad hoc sacramētū suscipiendum; sed etiam propter defectum multorum aliorum. Ad hoc. n. q̄ p̄sona sit honesta: oportet, q̄ in ea cōcurrat honestas a parte originis, nominis, corporis, actionis, cōditionis, & cōuersationis. Propter defectū a parte originis ineptus ē filius sacerdotis spiritus, & etiam quilibet illegitimus. Deut. xxiii. A parte nominis siue famæ in-

cepti sūt infames, & publicè penitentes. Dist. l. ex penitentibus. Propter defectū a parte corporis corpore uitiati, & demoniaci, & epileptici. dist. xxxiii. communiter diffinimus. Propter defectum a parte actionis, ut quando incidit in peccatū enorme, siue factū, ut homicidium. dist. l. fere per totum: & hoc est p̄ magnū horrorē, qui est in sanguinis effusione, siue iuste fiat, siue iniuste: uel propter hoc q̄ diuidit unitatem animæ, & corporis. Propter defectum conditionis, ut seruus. dist. liiii. Propter defectū cōuersationis, ut curiales. dist. li. In oibus autem tradunt distinctiones, siue exceptiones: sed ille spectant ad scientiam inferiorem. Hæc tantum in generali dixisse sufficiat, q̄ quia sacramentum ordinis non tantum personæ meritum, sed honestatē considerat, quia clericus est persona communis, & ordo ponit in gradum dignitatis, debent excludi illi, in quibus sacramentum, & alia per consequens possunt dehonoriari. Et quoniam seruus quandiu in tali statu est, est ignobilis, & ad ignobilia opera potest cogi, & ideo non potest se totum mancipare, cum alii sit subiectus: iō non potest ad sacros ordines p̄moueri quantum est de sacramenti honestate: recipit tñ ordinē.

AD ILLVD ergo, quod obicitur q̄ seruitus nō impedit, & ad omnia sequēria patet responsio per iam dicta. Veruntamen quod quærit, si seruus det reddi domino suo. Resp̄. q̄ aut est ordinatus domino sciente, & consentiente, aut ignorantē;

& nolente. Si sciente, & consentiente, uel etiam non contradicente, generat sibi præiudiciū, ut amplius non possit repetere eum. Si ignorante domino & nolente, aut ignorante presentatore & ep̄o, aut altero, uel utroq; sciente. Si eis ignorantibus, tūc seruus tenetur se redimere, si habet pecuniam: quod si non habet, nec ecclesia uult eum redimere, domino suo debet reddi. Si autē sciente ordinante & presentatore, tenentur domino in pecunia, uel in alio seruo, uel in dupium: quod si nō habent, dominus potest sibi resumere seruum. Aliqui tamē dicunt q̄ nō si peruenit ad sacerdotium, sed omnibus uidetur quod dominus debeat seruari indemnis: habet tamen ius petēdi eum infra annum: & quidam dicunt quod post ordinationem, quidam dicunt q̄ post cognitionem. Et hæc omnia probantur per illa iura, quæ dicuntur Dist. 54. Sunt & alia multa, quæ determinantur iu iure, quæ inquam competunt ordinandis, q̄ ex diuersis locis scripturæ sūt tracta, & maxime de prima ad Tim. 4. & hæc oīa determinant a Dist. 33. usq; in si. primæ partis: & qm̄ hæc distinctio magis spectat ad scientiam inferiorem, ideo ad præiens ista sufficiat, ne extra metas nostræ scientiæ exeamus: &

oīa ad ipsam sicut ad originem possēt reduci, si quis haberet peritiam iuriscanonicæ, & diuini.

DISTINCTIO VIGESIMASEXTA.

De Matrimonio secundum causam formalem.

*U*n alia sacramenta post peccatum & propter peccatum exordium sumpserint, matrimonij sacramentum etiam ante peccatum legitur institutum a domino: non tamen ad remedium, sed ad officium. Refert enim scriptura Gen. in Adam misso sopore, atque una de costis eius sumpta, & exinde muliere formata, uirum in spiritu intelligentem, ad quem usum mulier facta esset, post extasim propheticè dixisse. Hoc nunc os ossibus meis, & caro de carne mea: propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una.

Gen. 2.

De duplici constitutione coniugij.

Heb. 13

Coniugij autem institutio duplex est. Una ante peccatū ad officium facta est in paradiso, ubi esset chorus immaculatus, & nuptie honorabiles: ex quibus sine ardore conciperent, sine dolore parerent. Altera post peccatum ad remedium facta extra paradysum, propter illicitum motum deuitandum. Prima, ut natura multiplicaretur: Secunda, ut

Gen. 1.

natura exciperetur, & uitium cohiberetur. Nam & ante peccatum dixit Deus, Crescite & multiplicamini: & post peccatum omnibus pene hominibus per diluuium consumptis. Quod uerò ante peccatum institutum fuerit coniugium ad officium, post peccatum uerò ad remedium concessum,

Super

Gen. li.

c. 7. 10.

3.

Ro. 6.

Augustinus testatur dicens, Quod sanis est ad officium, egrotis est ad remedium. Infirmetas enim incontinentie, que est in carne per peccatum mortua, ne cadat in ruinam flagitiorum, excipitur honestate nuptiarum. Si uerò non peccassent primi homines, sine carnis incentiuo ac feruore libidinis ipsi ac successores eorum conuenirent. Et sicut remunerabile est, aliquod bonum opus, sic coitus eorum bonus esset & remunerabilis. Quia uerò propter peccatum lethalis concupiscentie lex membris nostris adhesit, sine qua carnalis non fit commixtio, reprehensibilis est & malus coitus, nisi excusetur per bona coniugij.

Quando

DISTINCTIO XXVI.

408

Quando præceptum, quando indultum sit coniugium.

Prima institutio habuit præceptum, secunda indulgentiæ. Dicitur enim ab Apostolo humano generi propter uitam ^{1. Cor.} dam fornicationem indultum esse coniugium. Indulgentia ^{7.} uerò quia meliora non eligit, remedium habet, non præmium; a qua si quis declinauerit, meretur exitiale iudiciū. Quod secundum indulgentiam conceditur, uoluntarium est, non necessarium: alioquin transgressor esset, qui illud non faceret. Et potest sane intelligi illud sub præcepto dictum hominibus primis ante peccatum, Crescite et multiplicamini. ^{Gen. 1.} Quo etiam post peccatum tenebantur, usque quo est facta multiplicatio: postquam secundum indulgentiam matrimonij contractus fuit. Ita etiam post diluuium, quo uniuersum pene humanum genus deletum est, secundum præceptum dictum est filijs Noe, Crescite, & multiplicamini. ^{Gen. 9.} Multiplicato uerò homine, secundum indulgentiam contractum est, non secundum imperium.

Quibus modis accipiatur indulgentia.

Indulgentia autem diuersis modis accipitur, scilicet pro concessione, pro remissione, pro permissione. Et est permissio in nouo testamento, de minoribus bonis, & de minoribus malis. De minoribus bonis est coniugium, quod non meretur palmam: sed est in remedium. De minoribus malis, id est, de uenialibus, est coitus qui fit causa incontinentie. Illud scilicet coniugium indulgetur, id est, conceditur. Illud uerò, id est, coitus talis permittitur, id est, toleratur, ita quod non prohibetur.

Quod nuptiæ sint bonæ.

Fuerunt autem nonnulli heretici nuptias detestantes, qui Tatiani appellati sunt. Hi nuptias omnino damnant, ac pares fornicationibus alijsque corruptionibus faciunt: nec recipiunt in suorum numerum coniugio utentem marem ^{Aug. de heresi- bus. ca. 25. 116} uel feminam. Quod autem res bona sit coniugium, non modo ex eo probatur, quod dominus legitur coniugium instituisse inter primos parentes: sed etiam quod in Cana Galilee nuptijs interfuit Christus, easque miraculo commenda- ^{1. Co. 7} uit, aqua in uinum conuersa. Qui etiam postea uirum dimit- ^{Mat. 5} tere ^{19.}

Aug. de

heresi-

bus. ca.

25. 116

1. Co. 7

Mat. 5

19.

1. Co. 7

Mat. 5

19.

1. Co. 7

Mat. 5

19.

19.

tere uxorem prohibuit, nisi causa fornicationis. Apostolus etiam ait, Virgo non peccat, si nubat. Constat ergo rem bonam esse matrimonium: alioquin non esset sacramentum. Sacramentum enim sacrum signum est.

Cuius rei sacramentum sit coniugium.

Cum ergo coniugium sacramentum sit, & sacrum signum est & sacra rei, scilicet coniunctionis Christi & ecclesiae, sicut ait Apostolus. Scriptum est, inquit, Relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suae: & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & in ecclesia. Ut enim inter coniuges coniunctio est secundum consensum animorum, & secundum permistionem corporum: sic ecclesia Christo copulatur uoluntate & natura, qua idem uult cum eo: & ipse formam sumpsit de natura hominis. Copulata est ergo sponsa sponso spiritualiter & corporaliter, id est, charitate ac conformitate natura. Huius utriusque copulae figura est in coniugio. Consensus enim coniugum copulam spirituales Christi & ecclesiae, quae fit per charitatem, significat. Commistio uero sexuum illam significat, quae fit per naturae conformitatem.

An detur mulier, ad matrimonium impertinens.

Inde est quod quidam doctorum dixerunt, illam mulierem non pertinere ad matrimonium, quae non experitur carnalem copulam. Ait enim Augustus. Non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium, cum qua docetur non fuisse commistio sexus. Item Leo Papa, Cum societas nuptiarum ita a principio sit instituta, ut praeter commistionem sexuum non habeat in se Christi & ecclesiae sacramentum: non dubium est illam mulierem non pertinere ad matrimonium, in qua docetur non fuisse nuptiale mysterium. Item Augustinus, Non est perfectum coniugium sine commistione sexuum. Hoc si secundum superficiem uerborum quis acceperit, inducitur in errorem tantum, ut dicat sine carnali copula non posse contrahi matrimonium: & inter Mariam & Ioseph non fuisse coniugium, uel non fuisse perfectum: quod nefas est sentire. Tanto enim sanctius fuit atque perfectius, quanto a carnali opere immunius. Sed superius

perius posita ea ratione dicta intelligendum est, non quin pertineat mulier illa ad matrimonium, cum qua non est permistio sexuum: sed non pertinet ad matrimonium, quod expressam & plenam tenet figuram coniunctionis Christi, & ecclesiae. Figuratur enim illam unionem Christi, & ecclesiae, quae est in charitate: sed non illam, quae est in naturae conformitate. Est ergo & in illo matrimonio typus coniunctionis Christi, & ecclesiae: sed illius tantum, qua ecclesia Christo charitate unitur: non illius, qua per susceptionem carnis capiti membra ununtur: nec ideo tamen minus sanctum est coniugium: quia ut ait Augustinus. In nuptus plus ualet sanctitas sacramenti, quam fecunditas ventris. Est etiam coniugium signum spiritualis coniunctionis & dilectionis animorum, qua inter se coniuges uniri debent. Unde Apostolus ait, Viri, diligite uxores uestras, ut corpora uestra.

Haec est ultima pars totalis partis, in qua agit Magister de sacramentis. In hac. n. parte agitur ultimo de sacramento matrimonii: & quoniam tunc unaquaeque res perfecte cognoscitur quando cognoscitur secundum quadruplex genus causae: ideo pars ista habet quatuor partes. In prima agit de matrimonio secundum causam formalem. In secunda secundum causam efficientem, infra Dist. proxima. Post hoc aduertendum est & c.] In tertia secundum causam finale, infra Distin. 31. Post hac de bono coniugii.] In quarta secundum causam materiale, quae est perfectionum legitimitas: haec enim est dispositio a parte suscipientis: & per oppositum agit de illegitimitate, & hoc facit infra Dist. 34. Nunc superest attendere, & c.] Prima pars, in qua determinat de matrimonio secundum causam formalem, habet duas: quia

enim matrimonio formaliter, conuenit sacramentum, & signum: sacramentale duo in se continet, secundum quod rationale signum signat diuinam institutionem, & naturalem representationem: ideo pars ista habet duas. In prima agit de matrimonio institutione. In secunda de representatione, siue aptatione signi ad signatum: & hoc ibi. Cumque coniugium sacramentum sit] Prima pars habet tres partes. In prima determinat institutionis tempus. In secunda modum, ibi. Prima institutio habet praeceptum.] In tertia remouet quoddam dubium quod habet ex praedictis ortum, ibi. Fuerunt autem nonnulli haeretici.] Similiter secunda pars, in qua post institutionem agit de significatione, habet tres particulas. In prima determinat, quid sit in hoc sacramento signum, & quid signatum: ex quibus intelligitur unicum fieri sacramentum

sive integrari. In secunda ex verbis suis introducit dubium, ibi. *Inde est quod quidam doctorum.*] In tertia uero dissoluit, ibid. *Hoc si secundum superficiem.*] Et ita in duobus est continentia huius distinctionis, scilicet in huius sacramenti institutione, & in sacramenti constitutione siue integratione.

Dub. 1. **I**n parte ista sunt dubitationes circa literam: & primo queritur de situ huius partis. Videtur enim quod sacramentum matrimonii deberet primo situari, siue primo de eo tractari. Primum quidem quia prius est quam animale est, deinde quod spirituale: sed matrimonium respicit statum animale, aliud spirituale: ergo &c. Item Matrimonium est primum inter omnia institutum; ergo primo debuit de eo tractari. Respondeo, quod sicut tactum est, sacramenta non ordinantur secundum statum perfectionis, uel imperfectionis, nec secundum tempus institutionis: sed ordinantur secundum comparationem ad statum hominis indigentis his sacramentis: & quoniam .v. prima sacramenta respiciunt indigentiam principaliter in se, sed duo ultima sunt ad alterum, scilicet ordo, & coniugium; inter cetera minus habent de proprietate sacramentorum non. le. & minus de perfectione, cum nunc temporis sit indulgentia: ideo recte post alia determinat de ipso; & sic patet responsio ad obiecta.

Dub. 2. *Secundum præceptum, &c.*] Cum illud idem dictum sit beatiis, que non sunt rationis capaces, quomodo tale præceptum potuit dari? Respondeo. Dicen-

dum, quod homini fuit, & benedictio, & præceptum, & morale, & sacramentale. Benedictio ratione potentie in generando. Præceptum ratione capacitatis in ratiocinando. Præceptum sacramentale ratione coniunctionis indivisibilis in significando. Ex hoc patet quod beatiis solum fuit benedictio illud uerbum, quia non sunt rationis capaces; patet etiam quod non fuit sacramentale, nisi ratione institutionis matrimonii in coniunctione Adæ & Eue, quod postmodum est secuta.

De minoribus bonis, &c.] Videtur hoc falsum, quia omne quod fit ex charitate, meretur palmam: sed aliquis potest ex charitate contrahere, & uxorem cognoscere: ergo, &c. Respondeo. Dicendum, quod illud uerbum aut intelligitur, quando quis utitur coniugio ad uitandam fornicationem, aut intelligitur de palma, secundum quod dicit quidam super excellentiam ad meritum quantum ad aureolam, siue quantum ad fructum sexagesimum.

De minoribus malis, &c.] Videtur falsum dicere, quia incontinentia est peccatum mortale; ergo, & concubitus qui fit propter incontinentiam, est mortale peccatum. Respondeo. Dicendum, quod concubitus fieri causa incontinentie, dupliciter potest intelligi. Aut ut continentia intendatur ut aspernanda, aut quod intendatur ut assequenda, siue prosequenda: & primo modo intelligit Magister, secundum modo opponit. Vtrum autem sit peccatum in eo quod sic coire intendit, infra melius patebit.

A R.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

Quando institutum sit matrimonium?

Quod intelligentiam preseris distinctionis secundum duo, quae determinat Magister de sacramento matrimonii, duo principaliter queruntur. Primo, queritur de eius institutione. Secundo, de eius integritate. Circa primum tria queruntur. Primo, queritur, quando fuerit institutum. Secundo, a quo. Tertio, queritur, qualiter fuerit institutum.

Quod matrimonium fuerit institutum ante lapsum, ostenditur per illud, quod dicitur Matt. xix. Non legisti, quod ab initio qui fecit homines, masculum & feminam fecit illos, & dixit propter hoc, &c. **Item.** Magister in litera. Cum alia sacramenta post peccatum exordium sumpserunt, matrimonium sacramentum etiam ante peccatum legitur institutum. **Item.** Ratione uidetur, quia usus coniugii est ad procreationem prolis: sed prolis procreatio conueniebat statui innocentie: ergo tunc debuit institui. **Item.** Matrimonium est apud omnes: ergo est de dictamine nature: sed talia ab initio homini sunt impressa: ergo, &c.

CONTRA. Hugo de Sancto Victo. Tempus institutionis sacramentorum extunc esse coepit, quoniam homo a gaudis paradisi eiectus est: & ita uidetur quod matrimonium post lapsum sit institutum. **Item.** Ratione uidetur, quia sacramentum est medicina contra morbum: sed tunc

status innocentie nullus fuit morbus: ergo &c. Si tu dicas, sicut dicit Magister, quod institutum est in officium, non in remedium, queritur tunc, quare similiter alia non sunt instituta in officium, & post in remedium sicut matrimonium. **Item.** Sacramenta sunt signa uisibilia rerum inuisibilium, per quae homo manuducitur ad spiritualia cognoscenda: sed Adam non indigebat manuduci, quia spirituali mente erat praeditus: ergo non fuit necesse institui in statu innocentie.

Item. Ante lapsum non erat maior inordinatio, uel libido in actu generatiuae, quam in actu nutritiuae: sed licuit Adæ comedere de omni ligno: ergo similiter uidetur quod licuit ei coire cum omni muliere, aut si non, queritur, quare magis est arctatus ad istum actum, quam ad alium. **Item.** Cum post lapsum non habeat sacramentum, quod respicit actum nutritiuae, & generatiuae, & utrumque est in remedium, quare Adam similiter non habuit in statu innocentie sacramentum quantum ad utrumque actum in officium? & uidetur quod magis debuit habere quantum ad nutritiuam, quia nutritiua magis erat ibi in usu, quam generatiua.

RESOLVTIO.

In officium ante lapsum, in remedium post lapsum institutum dicimus.

RESPONDEO. Dicendum, quod quia institutio respicit usum, uel usus matrimonii est in remedium, & est in officium. Ufus autem aliorum sacramentorum est tantum in remedium: ideo matrimonii usus non tantum conuenit infir-

mis, sed etiam sanis: & ideo duplex fuit eius institutio: una ante lapsum in officium, alia post lapsum in remedium. Est autem usus matrimonii in remedium contra ignorantiam, dum erudit inquam signum: & in remedium contra concupiscentiam, dum illam refrenat ut medicamentum. Sic & eius officium fuit quantum ad duas operationes potentiarum, & quantum ad actum cognitivam, ut homo uideret exterius coniunctionem in creatura quam intelligebat interius, non inquam: ut erudiretur, sed ut uidendo materialiter quod sciebat, oblectaretur: similiter quantum ad actum generativam fuit in officium, ut quia per se homo non potuit speciem conservare, adiuncta socia in actu illum conservationis prodire possit: ex hoc patent tria obiecta.

AD ILLUD uero, quod obiicitur de nutritiva. Dicendum, quod non est simile, quia ibi fit continua deperditio per calorem: ideo frequens debet fieri restauratio, & de multis, non de uno tantum. Aliter potest dici quod duplex est deperditio. scilicet quantum ad humidum nutritivum, & radicale: similiter duplex est restauratio. scilicet quantum ad humidum nutritivum per lignum paradisi, & similiter quantum ad humidum radicale per lignum uitae: hoc autem, ut dicit Augustinus, non solum fuit in usum, sed in sacramentum etiam, signabat enim partem sapientiae interioris: & quia unica est sapientia, unicus fuit ille cibus, licet alii essent plures. Similiter, quia in actu coniugii intelligitur coniunctio Christi, & Ecclesiae, & Christus est sponsus unicus, & Ecclesia unica; in

de est quod diuina institutione est mulier uiro in matrimonio coniuncta, sicut & lignum uitae pro usum in sacramentum. Quia uero per peccatum est amissa conservatio indiuidui, salua nihilominus illa, quae est speciei: ideo remansit matrimonium: sed non remansit illud lignum, habuerunt tamen aliquod signum quousque Christus nasceretur. Si tunc quaeratur, quare magis quantum ad nutritivam, & generativam Adae habuit sacramenta, quam quantum ad alias potentias, ut usum &c. Dicendum, quod ista fuerunt in usu, & in tale usum qui ueniebat ex indigentia: nam Adae, nec per se poterat conseruari, nec per se poterat generare: & ideo indigentia quibus, quibus uteretur: & quia usus exterioris hominis, & indigentia importabant similitudinem interioris, quia anima non per se potest uere, nisi reficiatur a Christo: nec similiter per se bona opera facere nisi fecundetur ab ipso: ideo patet ultimum, quod unicum fuit sacramentum, nec penes alios sensus oportuit alia sacramenta institui.

QV AESTIO II,

A quo institutum sit hoc sacramentum?

A quo fuerit sacramentum matrimonii institutum. Et quia a Deo, uidetur per illud Matt. xix. Quos Deus coniunxit, homo non separet: hoc dicitur de coniunctione, quae est in matrimonio: ergo si ista est a Deo, patet, &c. **ITEM.** Hoc ipsum uidetur, quia Gene. i. dixit Deus, Crescite & multiplicamini. Sed illud clementum erat per usum actus matrimonialis: ergo matrimonium fuit a Deo institutum. **ITEM.** Hoc ipsum ostenditur per

ratio.

rationem, quia si sacramenta sunt a uoluntate humana, & omne tale est uariabile, & mutabile, & cum sacramenta sint imutabilia, uidentur quod non solum hoc, sed et omnia alia sunt a Deo instituta. **ITEM.** Sacramenta quanto maiora sunt, tanto a maiori instituenda sunt: sed sacramentum matrimonii est precipue magnum, sicut dicitur Ephesios. v. Sacramentum hoc magnum est; ergo a maximo Deo non ab homine institutum fuit.

CONTRA. Institutio matrimonii fuit in illo uerbo. Hoc nunc os ex ossibus meis, & cap. de car. &c. sed istud uerbum fuit Adae, non Dei: ergo fuit institutum ab homine, non a Deo.

ITEM. Si sacramentum matrimonii est institutum a Deo, & in his quae sunt a Deo instituta, non potest Ecclesia aliquid mutare, nec disponere: ergo nec circa matrimonium: sed tota die dispensatur quantum ad hoc sacramentum: ergo &c. **ITEM.** Non legitur Deum esse locutum de matrimonio, nisi quando dixit, Crescite, & mul. &c. & cum hoc etiam dictum sit bestiis, &c. uidetur quod est inter bestias constitutum: sed hoc est inconueniens: ergo &c. **ITEM.** Matrimonium contrahitur per humanum consensum: ergo est contractus humanus: sed contractus humani sunt instituti ab hominibus: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Et secundum fidei, sed dictaminis etiam naturalis sacramentum sit matrimonium; a Deo tamen eius institutum est.

RESPONDEO. Dicendum, quod

institutio matrimonii est a Deo. Sed nota, quod quaedam sunt sacramenta, quae sunt pure fidei, sicut baptismus, & confirmatio, & consimilia: quaedam autem non tantum sunt fidei, sed etiam naturalis dictaminis: & talia sunt poenitentia, & matrimonium: sed tamen non omnino sunt de dictamine iuris naturalis. Quae primo modo sunt, Deus instituit mandando: quae secundo modo, instituit interius illustrando: & sic instituit matrimonium. Vnde ipse non praecipit Adam, quod Euam duceret in uxorem, sed illustrauit eum interius, ut inteligeret eam sibi dandam in uxorem, & omnibus posteris per liberum consensum uxores illo modo coniungi. Vnde Adae sic illustratus dixit, Hoc nunc os, &c. Et sicut dicit Magister in litera prophetice est locutus: & ideo uerbum illud non fuit a semetipso, sed a Deo: & ideo institutio huius sacramenti fuit a Deo: & sic patet primum.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod tunc Ecclesia nihil mutare potest. Dicendum, quod dominus instituit sacramentum quoad formam, & quoad materiam, quantum illi tempori congruebat, excipiendo solum patrem, & matrem, & quia aliae personae secundum diuersa tempora debebant congruere institutioni, de legitimitate personarum reliquit Ecclesiae dispensandum & circa hanc dispensat Ecclesia. AD ILLUD, quod obiicitur, quod dominus non est locutus de matrimonio nisi ibi, Crescite, & multiplicamini. Dicendum, quod falsum est, immo lo-

cutus est per Adam, quando Adā Spiritu s. illustratus dixit illud uerbum in persona Dei: & hoc pater; quia Christus Mat. xix. repetit illud, ut uerbū Dei. **AD ILLVD**, quod obicitur, qđ est contractus humanus. Dicendum, quod non est pure humanus; & hoc pater sic. In matrimonio nāque duo sunt, & mutua obligatio, & obligationis mutue indissolubilitas, & quamuis primum sit hominis, secundum est tamen instituentis, & ratione illius indissolubilitatis præcipue matrimonium tenet rōnem sacramenti, & significati: & ideo nō ab homine ortum habet; sed a Deo: & hoc melius patebit infra, quando agetur de indissolubilitate matrimonii.

QVÆSTIO III.

An institutio matrimonii fuerit sub præcepto?

QVALITER fuit institutum matrimonium. Et est questio, utrum institutio matrimonii fuit sub præcepto; & quod sic uidetur p̄ textum Gen. quia p̄ceptum est eis, quod crederent, & multiplicarentur: sed non poterat hoc fieri nisi per coniunctionem maris cū fœmina: hæc autem cōiunctio legitime facta est matrimoniū: ergo matrimonium fuit institutum sub præcepto. **ITEM**. Magister in litera. Prima institutio matrimonii habuit præceptū: sed prima fuit in paradiso; & ibi data fuit sub præcepto: ergo &c. **ITEM**. Ratione uidetur; quia matrimonium ordinatum erat ad conseruationem speciei quantum ad generatiuam, & eius lignorum ordinatus erat ad cōseruationem in

diuidui quantum ad nutritiū; quia & si numquam moreretur, tamen determinato tempore in aliam uitam transferretur: sed eius cadebat sub præcepto: ergo & coitus. **ITEM**. Omnes qui possunt, tenentur pro loco & tempore multiplicare prolem spiritualem, reuocādo scilicet hominem a peccato: ergo cum secundum statum primum multiplicatio corporalis esset coniuncta spirituali, ut q̄ omnes tenebantur: & sic ut institutū fuisse matrimonium sub præcepto.

CONTRA. Si fuit institutum sub præcepto, aut ergo illud p̄ceptum fuit iuris naturalis, aut positiuū. Non positiuū: quia unū solum fuit: Non iuris naturalis; quia adhuc maneret: ergo nullo modo fuit institutum sub præcepto. **ITEM**. Sēper licitum fuit homini facere quod melius est: sed melius est omnino continere, quam coire; quia castitas uirginalis est dignior coniugali: ergo licuit non coire, nec nubere: sed nō licuisset, si fuisset, uel esset sub p̄cepto: & sic &c. **ITEM**. Si p̄ceptum fuit, cū Abel uxore nō habuerit, ut qđ peccauerit: sed cōstat qđ hoc est falsum; quia Abel ē primus iustorū, sicut testatur dñs, Mat. 23. A sanguine Abel iusti: ergo &c. **ITEM**. Ad matrimonium maxime requiritur liber cōsensus: ergo nullo modo arctari debuit hō per præceptum.

RESOLVTIO.

In prima institutione, scilicet priscorum temporum sub præcepto quod ad affirmatiuum fuit in secunda, uidelicet temporis gratia sub indulgentia.

RESP. Dicendum, qđ prima institutio

stitutio matrimonii præceptum habuit, sicut dicit Magister: & p̄ceptū illud fuit affirmatiuum, & fuit iuris naturalis. Sed attendendum, quod ius naturale quędam dicitur simpliciter, quędam secundum tempus. Simpliciter ut Deum amandum. Secundum tempus, ut omnia esse communia. Dico ergo quod præceptum de usu matrimonii fuit naturale secundo modo: quia quamdiu pauci erant, dicitur ius naturale, quod multiplicanda esset proles ad cultum Dei. Sed cessante isto statu, cessauit præceptum: & ideo institutio secunda tempore legis gratiæ habuit indulgentiam, non præceptum.

ET EX hoc patet responsio ad primum obiectum. **AD SECVNDVM**. Dicendum, quod nō tempore legis naturę institutę: nec ē corruptę in statu primo perfectius fuit continere, quam nubere. Primo quidem: quia nō erat pruritus, nec turpitudine aliqua. Secundo uerō quia erat obedientię meritum. Vnde cælibatus Ioannis, non præfert coniugio Abraham. **AD ILLVD**, quod obicitur de Abel. Dicendum, qđ illud erat præceptum affirmatiuum: & ideo non obligabat ad semper: sed pro loco, & tempore: & ideo non peccauit; quia nondum senuerat. **AD ILLVD**, quod obicitur de libertate cōsensus. Dicendum, qđ sicut præceptum non aufert motum charitatis, qui motus maximē gratuitus, & liberalis est: sic non aufert libertatem cōsensus, nec dirimit: ideo quamuis dominus præcipere contractionem matrimonii eum aliqua, tamen utrum cum

hac quis contraheret, uel cum alia, reliquit in mera libertate contrahentis.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

Quid signum, quidue signatum in sacramento Matrimonij.

ONSEQUENTER quantum ad secundū articulum quæritur de matrimonii integritate & circa hoc quæritur tria. Primò quæritur de integritate quantum ad significationē. Secundò quantum ad causalitatē. Tertiò quantum ad utrumque.

QUID sit in sacramento matrimonii signum, & quid signatum, & cum signum in sacramento sit elementum, sicut dicit Hugo. quia sacramentum est elementū ex similitudine representans: & cum hic nullum sit elementum, uidetur quod hic nullum sit sacramentū: & si nullum sacramentum, non uidetur habere significationem sacramenti. Si t̄v dicas, quod uir & mulier se habent in ratione elementum. Contra Differt elementum ab eo, qui suscipit sacramentum. ergo si uiri, & mulieris est sacramentum illud ut susceptiuum, non ergo ut figuratiuum. **ITEM**. Sicut in no. le. appropinquauit ueritas, ita no. le. tempore, scilicet ueritatis debuerunt signa sacramentorum euidētia esse: cum ergo uir, & mulier fuerunt semper materia huius sacramenti, uidetur quod in no. leg. non sunt materia, siue elementum. Si dicas, quod uerbum, quo exprimitur consensus, est elementum. Contra hoc est, qđ

Li. i. de Sacramentis. p. 9. cas. 2.

illud semper fuit opportunum. Si dicas: quod addita est benedictio annuli, & nuptiarum: hoc nihil est, quia hæc non sunt de substantia sacramenti. **ITEM.** Quæro quid sit signatum in hoc sacro: & uideatur Apostolus dicere Ephe. 5. Coniunctio Christi, & ecclesie: ubi ait. Hoc sacramentum magnum est: ergo aut dico in Christo, & ecclesia. Sed si homo non peccasset, Christus incarnatus non esset secundum consuetudinem, & probabilior opinio: & nihilominus magnum fuisset sacramentum: ergo non tantum coniunctio Christi, & ecclesie est signatum. **ITEM.** Si signat coniunctionem fidelis anime cum Deo, sed hæc separabilis, & solubilis est: ergo & matrimonium. Si utrumque, tunc ergo cum duplex sit coniunctio, & una sine alia: ut ergo quod illud sacramentum non sit unum, sed plura. **ITEM.** Cum in aliis sacramentis sit aliquid, quod est res tantum, aliquid quod est signum tantum, aliquid quod est res & signum, quero, utrum illud sit in hoc: & si est, quid quid sit illud. Si dicas, quod consensus exterior est signum tantum, interior res & signum, unio Christi, & ecclesie, res tantum. Obicitur, quia sicut ordinatur secundum causalitatem, sic ordinatur secundum significationem: ergo si primum non est causa secundi, sed magis e converso, patet &c.

RESOLVTIO.

Elementum sensibile sacramentum hoc, cum sit quodammodo ab instinctu nature, non habet. At si signum uerbum uel nutus est, consensum explicans.

RESPON. Dicendum, quod sicut in aliis sacramentis aliquid est quod est res tantum, aliquid quod est signum

tantum, aliquid quod est res, & signum: sic & in matrimonio: & hoc in omnibus sacramentis est generale. Differt tamen in modo comparandi: & hoc quia quedam sacramenta sunt totaliter ab institutione, quedam sunt partim a nature dictamine, partim ab institutione. Illa sunt totaliter ab institutione quorum usus respicit ea que sunt in dei pure, ut baptismus, & eucharistia: ista habent signa significantia secundum institutionem exterius, & interius: & ideo talia habent convenientiam instituta, & exterius adhibita: & in talibus uerum est, quod signa ista euidentiora sunt secundum appropinquationem ueritatis: & in talibus uerum est, quod primum signum est causa secundi, & secundum quodammodo causa tertii, ut patet in baptismo. Sunt & alia que quodammodo ab instinctu nature sunt, ut matrimonium, in quo est maris, et femine coniunctio: et poenitentia in qua est offensæ emendatio: partim etiam sunt a fide. scilicet quod illa coniunctio significet coniunctionem Dei, et anime: & illa emendatio facit reconciliationem Dei cum anima: & talia sua prima institutionem habuerunt in paradiso, matrimonium autem magis aperte: & quia quodammodo sunt a natura, & in statu nature instituta, non debebat homo subdi elementum: ideo non sunt in elemento extra sensibile: habent tamen exterius signum, quod quidem significat interiori coniunctionem per naturam sue signationis, sicut uerbum, uel nutus, & illud additum quod significat naturaliter consensum interiori animarum. scilicet copula carnalis, secundum quod significat coniunctionem Christi, & ecclesie,

scilicet, uel Dei & anime: & hoc est secundum fidem, & institutionem: est enim habile per naturam, & significat per institutionem: quia uerus est mas, & signat Christum; alius autem femina, & significat animam: & ex hoc patet responsio ad primum, quod sit hic signum: quia primo & principaliter est uerbum, uel nutus, in quo exprimitur consensus: ut uerbo annexum est distinctio sexuum: patet et quare non habet elementum, sicut alia sacramenta. Patet et quare signum non creuit in euidentia, quia non erat omnino secundum institutionem: ideo immutabile est quantum ad ipsum significans augmentum, tamen est in euidentia significandi, quia certius nunc scit, quod significat matrimonium, quam ante sciretur.

AD ILLUD, quod obicitur, quod sit ibi signatum. Dicendum, quod unum est signatum principale, scilicet coniunctio Christi, & ecclesie: & quia ista coniunctio est dupliciter, scilicet per charitatem, & per naturam conformitatem, dupliciter in hoc sacramento significatur. Prima per consensum animorum, secunda per commisionem sexuum. **AD ILLUD,** quod obicitur, si homo non esset lapsus &c. Dicendum, quod adhuc significasset unionem Christi, si uel Dei cum ecclesia, licet non expressse coniunctionem cum fidei anima sed tamen dominus ita prouiderat futurum esse: & ideo sic instituerat. Si tamen homo non peccasset sacramentum signatione vacuum non esset. **AD ILLUD,** quod obicitur, quod primum non est causa secundi. Dicendum, quod ubi est signatio secundum institutionem, primum potest esse causa secundi: sed ubi per naturam, secundum quod est interius est cau-

sa exterioris: quia effectus exterior signum est cause interioris, ut uerbum consentiendi exterius, interioris consensus est signum, sicut in poenitentia uisum est.

QUESTIO II.

Quid causans, quidue causatum in hoc sacramento est?

QVOD sit in hoc sacramento causans, & quid causatum. Et quod hoc sacramentum efficiat probatur, quia ut dicit Augustinus & habet in litera, quod sanis erat ad officium, ægris est ad remedium: sed quod nullam habet efficaciam non prestat remedium: ergo si matrimonium prestat remedium, aliquid efficit. **ITEM.** Si est sacramentum non in se. ergo non tantum representationem, sed etiam institutionem, & sanctificationem continet: sed sacramentum sanctificans donat gratiam: ergo &c. **ITEM.** Sicut sacramentum representat ex similitudine, ita figurat ex institutione, & ita sanctificat ex benedictione. Sed in non in se. est benedictio nuptiarum: ergo uideatur quod sit sanctificatio: sic &c.

CONTRA. Si sacramentum aliquid efficit, efficit quod figurat: sed istud signat coniunctionem Christi, & ecclesie, & hæc non efficit: ergo nec aliquid aliud. **ITEM.** Sacramentum quod dat gratiam, & habet efficaciam, ab omnibus debet accipi, qui habent morbum sed omnes habent morbum concupiscentie: ergo omnes debent nubere: sed bonum est homini non nubere: ergo non dat gratiam. **ITEM.** Si dat gratiam, quero quam. Si coniungit animam Deo, & desponsat, uel unit etiam membra ad inuicem, cum animam fieri sponsam Christi, & membra unire sit effectus baptismi, & eucharistie,

stia, uidetur hoc sacramentum superfluere. **ITEM.** Sacramentum quod dat gratiam: si uendatur, uel sub pacto pecunie accipiatur, facit interuenire simoniam; ergo qui aliquam duceret uxorem cum pacto pecunie esset simoniacus, quod falsum est.

RESOLVTIO.

Dignè suscipiēibus prater id, quod in remedium est; gratiam adhuc quandam infert.

RESPON. Ad hoc uoluerūt aliqui dicere, quod illud sacramentum nullā dat gratiam: & quod dicitur quod sacramenta non le. dant gratiā, dicunt intelligi de his, quæ in non le. sunt instituta: nec est hoc sacramentum remedium per efficaciam: sed per indulgentiā; & inde est quod concupiscentiā non minuit secundum habitum, minuit tantum secundum indulgentiā, & secundum actum, ut non urat: secundum quod dicitur. ad Cor. 7. quod melius est nubere, quam uri. **ALII** dicunt, quod in sacramēto matrimonii datur gratia dignè, & deuotè suscipientibus rōne benedictionis superadditæ: Deus. n. eis benedicit ad benedictionē sacerdotis. Sed hæc positio non uidetur ualere, quia illa benedictio est sacramentalis: & si sacramentale efficit, quanto magis sacrum? Et ideo tertio modo dicendum, quod suscipientibus hoc sacramentum datur remediū, quantum est de rōne sacri quod excusat coitū: & facit illud esse ueniale, siue non esse peccatū, quod aliās eēt peccatū: & hoc potest esse sine dono gratiæ & habuit hoc illud sacrum statim post lapsum. Sed nunc tempore legis nouæ non tantum præstat illud remedium, sed et aliquod

gratiæ donū dignè suscipientibus, utpotè his qui ex charitatis cōsensu uniūtur ad præcreandum prolem ad diuinū cultum. **Rōne. n.** expressionis cōsensu indiuiduam hēt consuetudinē uite: & rōne benedictionis ecclesiæ, cuius est sacramenta ecclesiæ debite tractare, subleuat aīa a corruptione concupiscentiæ inordinata, & datur gratia ad copulā singularem, & ad copulam utilem, & ad copulā inseparabilē. Et ex hac gratia fit remedium contra triplicem inordinationem concupiscentiæ, & nascitur triplex bonū matrimonii. Concupiscentia enim inclinatur ad multas, quia luxuriosus non est una contentus: & in matrimonio datur gratia homini, ut soli uxori uelit coniungi: & ita pronitas ad multas excluditur per copulam singularem. Concupiscentia. n. inclinatur ad delectationem non ad utilitatem, quia luxuriosus non querit nisi satisfactionē appetitiuæ, seu appetitus sensitui: datur ergo gratia in matrimonio, ut non recognoscat uxorem nisi propter prolem: & ita excluditur delectatio appetitiuæ per copulam utilem. **Itē.** Concupiscentia fastidium generat post impletionē. Unde luxuriosus postquam cognouit unā, illam respuit, & uadit ad aliā. In matrimonio uero datur gratia, ut semper uelit esse cū una: & ita excluditur uariarum concupiscentia per copulam inseparabilē. Ex copula singulari oritur bonum fidei, ut ad aliā non accedat. Ex copula utili bonum prolis. Ex copula inseparabili bonum sacramenti.

AD

AD ILLVD ergo, quod obicitur, quō efficit quod signat. Dicendum, quod figurat primo coniunctionem aīorum: & hanc efficit non primo uniēdo, sed magis augendo, sicut cōfessio contritionem: & hæc iterum quod dāmodo efficit coniunctionem cum Deo: quia si mēbrum membro magis unitur, per cōsequēs & magis unitur Christo: sicut in eucharistia, dū mēbra magis uniantur xp̄o, per cōsequēs magis uniantur ad inuicē, unde Christo incorporantur: & sic patet differentia. **AD ILLVD**, quod obicitur, quod tunc oēs deberent accipere uxores. Dicendū, quod in matrimonio datur gratia ad remediū, sed in uoto disponitur aīa per gratiā ad perfectius remediū. Unde quia perfectius minus perfectio est præponendū, ideo non oēs debēt nubere: sed melius faciunt quod uouēt continentiam. Sed quia non oēs capiunt uerbū, ideo utrunque est congruū, uel bonū, & remediū uoti, & religionis, uel remediū matrimonialis coniunctionis. **AD ALIVD** patet responsio, quoniam in sacro non fit desponsatio, sed figuratur ipsa desponsatio, quæ est Dei ad animam. Sed desponsatio quæ fit & figuratur, est desponsatio uiri, & mulieris, ubi per cōsequens datur gratia aliqua ad efficaciorē desponsationē, & unionem ipsius aīæ: hoc tantum est ex consequenti. **AD ILLVD**, quod ultime obicitur, de simonia. Dicendū, quod matrimonium accepit rōnem spiritualitatis, & gratiæ: quando cōiensus iungitur benedictioni, ubi explicatur significatio, & obtinetur per benedictionem sancti

ficatio: & ideo in benedictione sacerdotali consistit ratio spiritualis præcipuè. Nam matrimonium habet aliquid de contractu uoluntario, & annexū temporale, ut temporale: & ideo si aliquis uenderet benedictionē, esset simoniacus: qui autem cōsentit finaliter propter pecuniā, quamuis peccet: non tamen iudicatur simoniacus, maximè quia ipse non est sacramenti dispensator. Et præterea multa temporalia sunt adiuncta, ut mutua educatio, & filiorum enutritio, & alia plura: & ideo licet dotes accipere: & ideo si quis cum pactione magne dotis consentiat, simoniacus non est, quia id sacramentum & si aliquo modo cum aliis conueniat in præstando remedium, habet tamen carnale officium cōiunctum, ratione cuius in pactione non cadit etiam in uitium simoniacū, etiam si aliquid detur: cadit tamen in peccatum, quia contra gratiā desponsatur: hæc autem potuit esse ratio, quæ mouit illos, qui dixerunt in hoc gratiam non dari, sed qui rectè uult respicere, & iudicare, necesse hēt præfatum a uili separare, ratione quorum diueria habuit, sacramēto cōmuniter attribuere, & sacri canones hoc innuunt, in quibus ab antiquo statutū fuit, ut uir cum uxore in primo die benedictionis carnaliter non cōiret ob reuerentiam illius benedictionis ecclesiæ, quæ & si uideatur annexa sacramēto, utique tantum fit in quantum signū: in quantum tamē hēt efficaciam, & est ecclesiasticū, spectat ad eius esse cōplementū: et sic patet totum.

QVART-

An commixtio carnalis sit de integritate Matrimonij?

VTRVM carnalis commixtio sit de integritate matrimonii quantum ad signantiã, & efficaciam. Et q̄ sic uidetur: quia in institutione matrimonii dicit̄, Erunt duo in carne una: & dominus ipse repetit Mat. 19. Sed hoc non est ante commisionẽ: ergo commixtio est de integritate. **ITEM.** Aug. dicit & habetur in litera: Non dubiũ est illã mulierem ad coniugium non pertinere, cum qua docetur cõmissio sexuum non fuisse. **ITEM.** Rõne uidetur, quia coniugium est signum coniunctionis Christi, & ecclesiã in conformitate nature: sed hæc solum est cõmissio: ergo &c. **ITEM.** Matrimonium est institutũ in remediũ contra cõcupiscentiam: sed hoc remedium habetur ab his solũ, qui matrimonio sunt cõiuncti: ergo hoc remedium non est p̄ continentiam, sed per commisionem, quia aliter non esset magis remedium nubere, quã non nubere.

CONTRA. Quod non sit de integritate quantum ad signantiam uidetur, quia perfectũ matrimonium fuit inter Adam, & Euã ante cognitionem carnalẽ, & ante dixit, Hoc nunc os &c. quam eam cognosceret: ergo cõmissio non est de integritate. **ITEM.** Perfectum matrimoniũ fuit inter Mariam, & Ioseph, quã fuit ibi bonum prolis, bonũ fidei, & sacramenti, & sine cõmissione: ergo &c. **ITEM.** Qd̄ non sit de integritate in rõne remediũ, v̄: quia Aug. di. q̄ sanctior

est cõpula mentium, q̄ corporalis: ergo maior datur ibi efficaciam contra concupiscentiã in vniõne mētali, q̄ carnali. **ITEM.** In actu illo efficitur hõ totus caro, ergo p̄ oppositũ cũ gratia, quã est remediũ contra concupiscentiã faciat spirituale, nunquã datur in illo actu. **ITEM.** In illo actu satisfat concupiscentiã: sed dum satisfat ei, ipsa intenditur: sed qd̄ intendit concupiscentiam, nõ est remediũ, immo uenenum: ergo carnalis cõmissio non prodest, immo obest ad remediũ matrimonii.

RESOLVTIO.

Vt ratum, uerumq; Matrimonium sit, minimè carnalis copula requiritur: sed bene ut plenum atque consummatum.

RESPON. Dicendũ, q̄ integritas rei dupliciter accipitur, uide licet, uel quantũ ad esse necessitatis, uel quantũ ad esse cõpletionis, siue plenitudinis. Si loquamur quantũ ad esse necessitatis, uerum est quod sacramentũ matrimonii esse hēt sine cõmissione carnis. Si aut̄ quantũ ad esse plenitudinis, sic est de eius integritate: & sic p̄cedunt rationes ad partes oppositas. Et hoc patet sic. In m̄rimonio. n. cõsiderantur hæc tria. i. signũ, officiũ, remediũ. Quãtum ad significationẽ dicẽdũ, q̄ duplex est eius significatio: significat enim cõiunctionem Christi, & ecclesiã per charitatem, & coniunctionẽ eorundem p̄ nature conformitatẽ. Similiter duplex est officium. Vnũ. n. est mutue educationis, & fomẽti & aliud procreandæ prolis. Similiter duplex est remediũ. Vnũ est quã-

tum

tum ad cõcupiscentiã defluxionem, ut, si non ad omnem mulierem intendat. Aliud quantũ ad inordinationẽ, ut, si nõ libidine; sed amore prolis, nec sine matrimoniali effectu mulierẽ cognoscat. Primũ igit̄ signarum, & primũ officiũ, & primũ remediũ sunt in sacro matrimonio quantum ad coniunctionẽ animorũ. Secundũ est solũ quantũ ad coniunctionẽ corporũ. Et primum est de substãtia matrimonii quãtũ ad esse necessariũ. Secundũ quantũ ad esse plenũ. Et sic patet reipõsio ad utrãque partẽ distinguẽdo perfectionẽ duplicẽ, siue duplicẽ integritatẽ sufficẽtẽ, & plenitudinis. Et secundũ hoc distinguũt iuriste matrimoniu. i. matrimoniũ ratũ, & matrimonium consummatum.

AD ILLVD ergo, quod obr̄, qd̄ gratia nõ datur in illo actu: ergo non est remediũ cõtra peccatũ. Dicendum, qd̄ remediũ aliquod cõtra peccatũ est dupli-

citer, aut quia liberat a peccato commisso: & hoc est per gratiã, quã in eo confertur, quoddam quod liberat a peccato, qd̄ committeret̄ alias; & tale est matrimoniu; quia multi infirmi uret̄ur concupiscentia, nisi haberent uxorem, quam cognoscendo carnis aduersionem euadunt: & in tali quantũ ad usũ non est necesse gratiam dari, quamuis in actu illo possit homo mereri, sicut habebitur infra. **AD ILLVD** uerò, qd̄ ultimo obiicitur, q̄ non est in remediũ, immo contra: quia intendit concupiscentiam in satisfaciendo ei. Dicẽdum, quod qui cognoscit uxorem, debitã concupiscentiã nõ satisfacit: sed potius obuiat, ne uratur: & ideo non intenditur, sed remittitur in eo feruor libidinis. Sed qui cognoscit, ut delectetur, nõ cognoscit matrimonialiter: & talis non habet remediũ, immo præstat concupiscentiã fomentum.

DISTINCTIO VIGESIMASEPTIMA.

De matrimonio secundũ causam efficientem, quodque consensus eius causa sit.

Post hæc aduertendum est, quid sit cõiugium, & quã sit efficiens causa cõiugij, et causa propter quã cõtrahi debeat, et quã sint bona cõiugij, et quo modo p̄ ea excusetur coitus carnalis, quã sint legitima persona ad matrimoniũ. Sunt alia plura in matrimonio consideranda, quã sub compendio perstringemus.

Quid sit coniugium.

Sunt ergo Nuptiã uel Matrimonium, uiri mulierisque coniunctio maritalis inter legitimas personas, indiuiduam uita consuetudinem retinens. Ad indiuiduam consuetudi-

37. q. 1
i. prim.

nem

nem uite pertinet, quod absque consensu alterius neuter continentiam profiteri potest, uel orationi uacare: & quod inter eos dum uiuunt, uinculum coniugale permanet, ut alij se copulare nō liceat: et ut inuicem alter alteri exhibeat, quod quisque sibi. Hac autem descriptione legitimorum & fidelium tantum matrimonium includitur.

De consensu, qui efficit coniugium.

Efficiens autem causa matrimonii est consensus, non quilibet; sed per uerba expressus: nec de futuro; sed de presenti. Si enim consentiunt in futurum, dicentes, Accipiam te in uirum, & ego te in uxorem: non est iste consensus efficax matrimonij. Item si consentiant mente, & non exprimant uerbis uel alijs certis signis: nec talis consensus efficit matrimonium. Si autem uerbis explicant quod tamen corde non uolunt, si non sit coactio ibi uel dolus, obligatio illa uerborū, quibus consentiunt dicentes, Accipio te in uirum, & ego te in uxorem, matrimonium facit.

Authoritates pro confirmatione dictorum.

27. q. 2. *Quod autem cōsensus matrimonium faciat, subditis pro*
 i prim. *batur testimonijs. Ait enim Isidorus, Consensus facit matri*
 ubi su *monium. Item Nicolaus Papa, Sufficiat solus secundum le-*
 pra c. *ges eorum consensus, de quorum coniunctionibus agitur: qui*
 suffici- *solus si forte nuptijs defuerit, cetera etiam cum ipso coitu*
 at Ho. *celebrata frustrantur. Item Ioan. Chrysoft. Matrimonium qui*
 23. ad *dem non facit coitus; sed uoluntas: & ideo non soluit illud*
 ca. 19 *separatio corporis. Item Ambro. Non defloratio uirginita*
 Mat. in *tis facit coniugium; sed pactio coniugalis. Ex his apparet*
 medio *quod consensus, id est pactio coniugalis matrimonium fa-*
 eiusdē. *ciat: & ex tunc coniugium est, etiam si non processit uel se*
 In expo *cuta est copula carnalis.*
 sitione *2. in*
 Math.

Quando incipiat esse coniugium.

Ibid. c. *Quod enim ab ipsa desponsatione, in qua pactio coniuga*
 Cū in- *lis exprimitur, coniuges sint, sanctorum testimonia probat.*
 tiatur. *Ait enim Ambr. Cum initiatur coniugium, coniugij nomen*
 In li. de *asciscitur, cum coniungitur uiro, coniugium est, non cum ui*
 uirgini *ri admistione cognoscitur. Item Isidor. Cōiuges uerius appel*
 bus. 27. *lantur a prima desponsationis fide: quamuis adhuc inter*
 q. 2. in

eos ignoretur coniugalis concubitus. Item Aug. Coniunx li. Ery. *uocatur ex prima desponsationis fide, quam concubitu non*
 cognouerit nec fuerat agiturus. Nec peierat, nec mendax *9. c. 8. i*
 manserat coniugij appellatio, ubi nō fuerat, nec futura erat *libr. de*
 carnis ulla commistio. Propter quod fidele coniugium ambo *nupt. et*
 parentes Christi uocari meruerunt, non solum illa mater; *cōcupi-*
 sed etiam ille pater eius, sicut coniunx matris eius: utrum- *scntia*
 que tamen mente, non carne. Ex his euidenter insinuat, *c. 1. in*
 quod ex tempore, quo intercedit consensus uoluntarius ac *to n. 7.*
 maritalis (qui solus coniugium facit) ueri coniuges sunt *Matt.*
 sponsus & sponsa. *12.*
Luc. 2.

Opinio quorundam.

Quidam tamen asserunt uerum coniugium non contrahi ante traditionem & carnalem copulam: nec uerē coniuges esse aliquos, antequam intercedat commistio sexus: sed a prima fide sponsationis uir sponsus, & mulier sponsa est, non cōiunx. Sponsus autem & sponsa coniuges frequenter appellari dicunt, non quia sint: sed quia futuri sunt, cuius rei responsionem inuicem fecerunt. Et secundum hoc uerba premissarum auctoritatum intelligenda fore tradunt.

Qua ratione nituntur.

Quod uero inter sponsam & coniugem plurimum inter- *Quā spō*
 sit, ex eo astruunt: quia licet sponsa ante carnalem copulam *sa pōt*
 inconsulto uel nolente sponso monasterium eligere: quo fa- *mona-*
 cto sponso etiam licet aliam ducere. Coniugatus uero uel cō- *sterium*
 iugata nec continentiam (nisi ex cōmuni consensu) seruare *eligere,*
 ualet, nec monasterium petere, nisi uterque continentiam *non re-*
 pariter profiteatur. Quod uerō liceat sponsa monasterium *quisito*
 eligere, auctoritatibus sanctorum probatur. Ait enim Euse- *spōsi cō*
 bii Papa, Desponsatam puellam non licet parentibus alij *sensu.*
 uiro tradere: tamen licet sibi monasterium eligere. Idem *27. q. 7*
 Greg. Decreta legalia desponsatam, si conuerti noluerit, nul- *c. despo*
 lo penitus consueuerunt damno mulctari. Refert etiā Hier. *satam.*
 quod Macharius inter Christi eremitas precipuus, celebra- *ubi s.*
 to nuptiali conuicio cum uespere thalamum esset ingressu- *c. Decre*
 rus, ex urbe egrediens transmarina petiit, & eremi solitudi- *ta 27*
 nem sibi elegit. Beatus etiam Alexius similiter ex nuptijs *q. 2. s.*
 diuina *2.*
Exēpl
ponit.

diuina gratia uocatus, sponsam deseruit, & nudus Christo famulari cepit. His auctoritatibus & exemplis liquet licere sponsis sine consensu suarum sponzarum, & e conuerso continentiam profiteri.

An alter inuito altero continentiam uouere possit.

Hoc autem coniugatis nullatenus licet. Non enim potest uir melioris uitae propositum sumere sine uxoris consensu, &

27. q. 2. c. Sunt qui. e conuerso. Vnde Gregorius scribens Theotista patriciae, Sicut qui dicunt religionis gratia coniugia debere solui. Verum sciendum est: quia etsi hoc lex humana concessit, tamen lex

27. q. 2. c. Mat. 5. c. & 19. diuina prohibuit. Si uero utrisque conueniat continentem uitam ducere, hoc quis audeat accusare? Sic enim multos sanctorum nouimus cum suis coniugibus, & prius continentem uitam duxisse, & post ad sanctae ecclesiae regimina mi-

grasse. Si uero continentiam quam uir appetit mulier non sequitur, aut quam uxor appetit, uir recusat, coniugium diuidi non potest: quia scriptum est, Mulier potestatem suae carnis non habet, sed uir: similiter & uir potestatem suae carnis

27. q. 2. c. Aga thesa & qua tuor ea sequen tibus. Mat. 5. et 19. non habet, sed mulier. Idem, Agathosa latrrix praesentium, questa est uirum suum contra uoluntatem suam in monasterium esse conuersum. Quapropter experientiae tuae praeci-

pimus, ut diligenti inquisitione discutias, ne forte eius uoluntate conuersus sit, uel ipsa mutare se promiserit. Et si hoc repereris, & illum in monasterio permanere prouideas, &

hanc sicut promisit, mutare uitam compellas. Si uero nihil horum est, nec quoddam fornicationis crimen (propter quod licet uxorem dimittere) praedictam mulierem commisisse cognoueris: ne illius conuersio uxoris relictae in seculo fieri possit perditionis occasio, uolumus ut maritum suum illi, etiam si iam tonsuratus est, reddere debeas, omni prorsus excusatione cessante. Quia nisi fornicationis causa uirum uxorem dimittere nulla ratio concedit. Postquam enim copulatione coniugij uiri, & mulieris unum corpus efficitur, non potest ex parte conuerti, & ex parte remanere in seculo.

27. q. 2. c. Si quis Ex Synodo. Item ex 8. Synodo, Si quis coniugatus conuerti ad monasterium uelit, non est recipiendus, nisi prius a coniuge castimoniam profitente fuerit absolutus. Tales ergo coniuges tunc

sine

sine culpa sequuntur Christum relicto seculo, si habent ex pari uoluntate castitatis consensum. Item, Si uir & uxor diuertere pro sola religiosa inter se consenserint uita, nullatenus sine consensu Episcopi fiat: ut ab eo singulariter prouiso constituantur loco. Nam uxore nolente, uel altero illorum etiam pro tali re matrimonium non soluitur. Item

Aug. Si abstines sine uxoris uoluntate, tribuis ei fornicandi licentiam: & peccatum illius tuae imputabitur abstinentiae. Item Nicolaus Papa. Scripsit nobis Thaberga regina regia se uelle dignitate, uel maritali copula exui, & sola uita priuata esse contentam desiderare. Cui scripsimus non hoc aliter fieri posse, nisi eandem uitam uir eius Lotharius elegerit. Ex his patet quod coniugati sine communi consensu monasterium eligere, continentiam profiteri, uel habitum religionis sumere non ualent: & si fecerint, reuocari debent. Sponsi uero possunt sine communi consensu monasterium eligere. Vnde uidetur inter sponsum, & sponsam coniugium non esse. Ideoque asserunt a prima fide desponsationis coniuges appellari, non re praesentium, sed spe futurorum: quia ex fide quam ex desponsatione sibi inuicem debent, postea efficiuntur coniuges. Praemissas autem auctoritates, quibus asseritur, quod consensus matrimonium facit, ita intelligi uolunt, ut consensus, uel pactio coniugalis non ante coitum faciat matrimonium, sed in coitu. Sicut enim defloratio uirginitatis non facit matrimonium, nisi praecedat pactio coniugalis: ita nec pactio coniugalis, antequam adsit copula carnalis. Ex pactio ergo coniugali, sponsi & sponsa fiunt ante coitum: in coitu uero efficiuntur coniuges. Facit etiam pactio coniugalis, ut quae prius erat sponsa, in coitu fiat coniux.

Responsio, & determinatio superiorem.

His autem ita respondemus. Fit aliquando desponsatio, ubi est compromissio uiri & mulieris de contrahendo matrimonio: non est autem ibi consensus de praesenti. Est & desponsatio habens consensum de praesenti, id est pactio coniugalem, quae sola facit coniugium. In illa ergo desponsatione, ubi est sollicitatio contrahendi matrimonium, sponsi tan-

tum, & sponse fiunt, non coniuges: & talibus sponsis licet sine communi consensu continentiam profiteri, & monasterium eligere. In ea verò desponsatione ubi est consensus de presenti, coniugium contrahitur: & ab illius desponsationis prima fide veri coniuges appellantur. Secundum hanc distinctionem desponsationis variè loquuntur doctores.

Quomodo accipiatur sponsa in subditis capitulis.

Aliquando enim sponsas vocant, quæ talem habuerunt desponsationem, ubi fuit pactio conjugalis de presenti: & illa verè coniuges sunt. Vnde Gregorius. Si quis uxorem desponsauerit, vel subarrhauerit, quamquam postmodum præueniente die mortis eius, nequiverit eam ducere in uxorem, tamen nulli de consanguinitate eius licet accipere eam in coniugio: & si inuentum fuerit factum, separatur omni

no. Item Iulius Papa, Si quis desponsauerit uxorem, vel subarrhauerit, & vel præueniente die mortis, vel irruentibus quibusdam causis eam non cognoverit, nec frater eius, nec vllus de consanguinitate eius eandem sibi tollat in uxorem vlllo vnumquam tempore. Item Grego. Qui desponsatam proximi sui puellam cæperit in coniugium, anathema sit ipse, & omnes consentientes ei: quia secundum legem Dei mori decernitur. Nam diuinæ legis mos est sponsas appellare coniuges, vt in Euangelio, Accipe Mariam coniugem tuam. Et in

Deut. Si quis alterius sponsam in agro, vel quolibet loco oppresserit, vel adduxerit in domum suam, moriatur, quia uxorem proximi sui violauit: non quæ iam uxor erat, sed quæ a parētibus uxor fieri debebat. Ex his colligitur, quod sponsæ quaedam coniuges sunt ante commissionem sexuum. Sed forte illud mouet, quod in fine capituli dicitur, Non quæ iam uxor erat, sed quæ uxor fieri debebat. Quod non ita intelligi debet, quasi uxor verè non fuerit, ex quo pactio conjugalis intercessit: sed quia nondum traducta fuerat, nec res uxoria intercesserat, scilicet concubitus conjugalis.

Quod aliter accipitur in his aliis capitulis sponsa.

Hæc etiam sponsa est, quæ sic viro desponsata est, vt non intercesserit consensus de presenti, sed sponsio futuri. Secundum quem modum illud decretum intelligitur: Si quis sponsam

sum filij oppresserit, & post filius eius eam duxerit, pater postea non habeat uxorem, nec mulier virum: filius qui patris facinus ignorauit, aliam ducat. Si coniux illa fuisset sponsam. (quod utique foret, si in sponsalibus pactio conjugalis intercessisset) non permetteretur sponso aliam ducere. Mæchis autem pena non nubendi ex rigore infligitur, vt alij terreantur. Idem ex eodem, Quidam desponsauit uxorem, & dota uenit, & cum ea coire non potuit, quam clanculo frater eius corrupit, & gravidam reddidit, decretum est, vt quamuis nupta non potuerit esse legitimo viro, desponsatam tamen fratri, frater habere non possit; sed mæchus, & mæcha fornicationis quidem vindictam sustineant, licita verò eis coniugio non negentur. De illa desponsatione hoc intelligi debet, ubi non fuit consensus conjugalis de presenti: alioquin non liceret eis alia sortiri coniugia. Secundum hoc etiam illud intelligi debet: Statutum est a sacro conuentu, vt si quis sponsam alterius rapuerit, publica pœnitentia mulctetur, & sine spe coniugij maneat. Et si ipsa eidem crimini consentiens non fuerit, licentia nubendi alteri non negatur. Apparet hanc fuisse desponsatam sine pactioe conjugali de presenti, & ideo non fuisse coniugem: cui uiuente sponsa alteri nubendi licentia non negatur. Sunt enim quaedam nuptialia pacta de futuro, ex quibus sponsi, & sponsæ vocantur, nec exinde coniuges sunt. Et est pactio quaedam conjugalis de presenti, quæ sponsum & sponsam etiam coniuges facit. Et vtraque pactio desponsatio, vel sponsalia interdum dicuntur: propriè tamen sponsalia dicuntur quaedam solemnia pacta nuptialia.

Quare non statim tradantur sponsæ.

De nuptialibus pactis, ubi est tantum sponsio futuri, ait Augusti. Institutum est, vt iam pactæ sponsæ non statim tradantur, ne vilem habeat maritus datam, quam suspensum dilatatam.

Quæ sponsa vidua sit, mortuo sponso.

Et est sciendum quod illa sponsa, quæ tantum in futuro est pacta, mortuo sponso non remanet vidua: quia non fuerat vir eius. Vnde si quis eam duxerit, ad sacros ordines con-

scendere non prohibetur; quia non duxit viduam. Vidue. n. maritus æque sicut bigamus, Sacerdos fieri prohibetur. Ex tali autem copula nullus arcetur a sacris ordinibus.

De eo, qui alterius sponsam ducit.

Secundum hoc intelligendum est, quod ait Pelagius Papa, de illo qui mortuo sponso eius sponsam ducit in uxorem. *Dis. 24. Nihil est (inquit) quantum ad hunc articulum attinet, quod ei obuiet de canonicis institutis, quin ad sacros ordines promoueri valeat. Si verò talis sponsa fuisset, inter quam, & sponsum eius consensus de presenti intercessisset, eo mortuo vidua remansisset: cui copulatus in coniugio, vltius ad sacros ordines non accederet, cum viduam duxerit. Non est ergo ambigendum, quin solus de presenti consensus coniugium efficiat, & exinde veri coniuges appellentur. Ideo post talē consensum si quis alij se copulauerit, etiā si carnis commistio illic sequatur, ad priorem copulam renocandus est.*

Hæc est secunda pars, in qua agitur de causa efficiente coniugii, quæ quidem est consensus: & quoniam non oīs cōsensus facit coniugium, ideo primò, determinat Magister in generali, quod consensus sit matrimonii causa. Secundò inquir, qualis sit ille cōsensus, infra. *Distin. 28. Hic queri debet, &c.]* Prima pars habet duas. In prima determinat de ipso coniugio quantum ad quidditatem. In secunda verò quantum ad causalitatem, ibi. *Efficiens autem causa matrimonii, &c.]* Et in prima parte duo facit. In prima breuiter præmittit, de quibus intendit agere. In secunda diffinit cōiugium matrimoniale: & hoc ibi, *Sunt ergo nuptiæ, &c.]* & hæc sunt quasi duo præambula ad cognoscendam matrimonii causalitatem, siue originem efficien-

tia. Similiter secunda pars huius Distinctionis, in qua agit de causa efficiente, diuiditur in quatuor partes. In prima veritatem narrat. In secunda auctoritatibus confirmat ibi. *Quod autem consensus, &c.]* In tertia impugnat, ibi. *Quidam tamen asserunt, &c.]* In quarta obiectiones in contrarium determinat, ibi. *Hic na respondemus, &c.]* Subdiuisiones partium manifestè apparent in litera: maxime in his duabus partibus ultimis, maxime utrum ex solo consensu contrahatur insolubile vinculum: & sic tria continentur in hac Distinctione, scilicet matrimonii quidditas, causalitas, & insolubilitas.

Matrimonium viri, &c.] Vide *Dub. 11.* **M**atur quod ista diffinitio sit falsa. Primum, quia non est necesse coniuges temper simul cohabitare: ergo non est necesse

ad hoc quod sit matrimonium, quod sit ibi indiuidua vitæ consuetudo. Item. Videtur esse superflua, quia si est coniunctio materialis est indiuisibilis; ergo si hoc clauditur in primo membro, videtur quod superfluat illud addere. Respond. Dicendum, quod hic diffinitur matrimonium secundum statum perfectum, siue cōsummatum: ista autem diffinitio, Matrimonium est maris, & foeminae coniunctio maritalis, sufficiens est quantum ad esse diffinitum: & tangitur ibi genus & differentia. Sed quoniam maritalis cōiunctio duo implicat in se. scilicet legitimitatem personarum, & indiuisiōnem personarum: id ad maiorem eruditionem super additur aliud. scilicet inter legitimas personas, &c. & non est de esse diffinitionis, sed explicatio primi membri. Posset tamen dici, quod notetur ibi quadruplex genus causæ. scilicet formalis in hoc quod dicitur, Coniunctio maritalis. Efficiens, in hoc quod dicitur, viri, & mulieris, quæ in quantum consentiunt, se habent in ratione causæ efficientis materialis, in hoc quod dicitur, Inter legitimas personas. Finalis, in hoc quod dicitur, indiuiduam vitæ, &c. vbi tangitur bonum sacramenti, quod est principale matrimonii: Et per hoc patent obiecta, quia non est superfluitas, nec falsitas, quia non notatur indiuisio quantum ad coniunctum, sed quantum ad sacramentum.

Dub. 2. Si autem verbis, &c.] Videtur male dicere, quia cum impossibile sit quod aliud exprimat in corde, quam sit in ore sine do-

lo, videtur Magister implicare impossibilia. Respondeo. Dicendum, quod dolus dupliciter potest esse, scilicet expressus exterius per sermonem, uel solum modo in corde: sicut intentio iocandi in dādo baptismum potest esse dupliciter, aut ita quod tantum sit in corde: aut ita quod aliquo modo exprimat in signo exterioris sic dolus est in corde, quando exterius facit omnino, sicut facit qui simpliciter cōsentit: & de hoc dolo Magister non intelligit. Alius est quando per signum exprimitur, sicut in Decretali quadam de sponsalibus ponitur casus de quodam, qui cum uocaretur Ioan. nominabat se Petrum in consentiendo dicens: ego Petrus, uel aliquod simile: & tunc manifestè deprehenditur dolus exterius: & de tali loquitur Magister, non de dolo occulto. Istud autem uerbum intelligendum est habere veritatem secundum iudicium in facie Ecclesie, non secundum ueritatem siue in foro conscientie.

Refert etiam Hieronymus, &c.] *Dub. 3.* Dicit ibi Magister de Machario, quod eremi solitudinem elegit: queritur ergo utrum sponsa eius fuerit soluta ab eo. Et uidetur quod non, quia iuit in eremo: ergo cum non dederit potestatem suam alii: sed fuerit libere uoluntatis, potuit redire ad seculum: ergo uidetur quod uxor soluta non erat. In contrarium est, quia ipse non peccabat: ergo uxori nihil subtrahebat: ergo illi licebat transire ad secunda uota. Respond. Dicendum, quod quauis eremita obedientiam

non promittat: tamen quia personae sunt religiose, uotum continentiae annexum habent: & ratione assumptionis habitus, & morae intelligitur in ipso solennizari uotum, maxime si est cum sociis, qui uouerunt castitatem, & ipse in habitus talis susceptione ad continentiam perpetuam se colligauit.

Dub. 4.

Votum in matrimonium etc. Queritur utrum tonsuratus debeat in saeculo manere. Et quod sic uir, quia non absoluit a uoto: immo post mortem uxoris non licet contrahere, immo tenet continere: & ideo copulatus est: ergo uir quod non sit absolutus a uoto solenni: ergo uir quod tenetur ferre habitum. Contra hoc est: quia esset in contumeliam uxoris: ergo si ipsa non debet puniri, patet &c. Respondeo. Dicendum, quod talis qui intravit religionem, aut intravit uxore nolente, & non consentiente: tamen in saeculo existente, & contradicente: & talis non tenet ad religionem: quia non potuit uotum emitte re, immo si repetat, ei reddendus est: tenetur tamen quantum in se est, continentiam seruare: unde cum alio non potest contrahere: quia continentiam quantum in se est, potuit seruare; sed non religionem intrare; quia non potuit non exigere; sed tenebat reddere. Aut intrat religionem uxore uolente: sed tamen in saeculo remanente: & talis soluitur a uoto non simpliciter, sed ad tempus, nec omnino; sed solum quantum uotum erat in praedictum mulieris. Et hoc habet in quadam decretali de conuersione coniugatorum ex parte ubi scribitur, quod si aliquis uouit castitatem, & habitu religionis suscepit uxore consentiente: sed postmodum in saeculo ipsa remanente, & ipse remansit: il-

la aut mortua ille idem postmodum cum alia contraxit: & hoc quidem non debuit ferri: unde dicitur, quod se paratus est ab illa, & compellendus est religionem intrare: & reddetur ibi: quia uxore sua manente in saeculo, religionem non potuit profiteri: ea tamen sublata de medio sine periculo salutis, uotum quod fecit, non potuit uitare: & ita patet quod non tenetur ferre habitum, quantum diu uxor uiuit, tum propter scandalum, tum propter uxoris uituperium.

Vbi est pollicitatio etc. Uir sentit quod non licet sponso transire ad religionem sponsa nolente, nisi sit sponsio de futuro, aliter distinctio sua ad propositum nihil ualeat: & hoc falsum uir: sicut habet in lib. 3. Decret. de conuersione coniugatorum, ubi dicitur in illa decretali, nullum &c. quod licet alteri intrare altero inuito, & illi licet ad secunda uota transire. Et ratio ibi redditur: quia cum non fuissent ibi una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire, & alter in saeculo remanere. Item. Quod distinctio ista magistri non soluat uir: quia Macharius, & Alexius uterque consentit de presenti, aliter non fecisset conuiuia: ergo licet post contractum matrimonium ipsam dimittere. Et iterum, quod licet nubere, habet ex praedicta decretali. Si enim ista mulier nondum est effecta una caro, & propter hoc potest uir transire: ergo si ipsa puniri non debet, aut uir suus est sibi restituendus, aut illa potest cum alio contrahere. Respondeo. Dicendum, quod reuera, sicut expresse dicit decretalis illa, licet his quae consentierunt de presenti religio-

nem

neri conuolare, & alteri licet nubere: nec est credendum quod Magister velit oppositum dicere. Aliter enim iuri canonico, & rationi contraheret: nec in parte ista consentiendum esset. Unde distinguunt iurisperiti matrimonium secundum triplicem distinctionem. Quoddam enim iniunctum, quoddam ratum, quoddam consummatum. Matrimonium iniunctum in desponsatione de futuro, ratificatur in consensu de presenti, consummatum in copula carnali: & ideo promissae auctoritates intelligi possunt non solum de sponsa, uerum etiam de coniuge. Aliquando tamen auctoritates quae sequuntur, intelliguntur de ea, quae pure est sponsa: & pro hoc distinguit Magister duplicem modum de sponsandi. Sunt tamen & alii modi, qui infra patebunt.

Cui copulatus in coniugium, etc.

Dub. 6. Uir male dicitur: quia talis non diuidit carnem suam, nec uxor diuisit: ergo in nullo uideretur praedictum sacro. Item. Talis mulier si ingrediatur religionem, consecratur uirgo: si ergo mulieri nullum praedictum generatur, uir quod nec uiro. Contrarium autem uidetur dici in litera. Respondeo. Dicendum, quod illud quod dicit Magister, & Pelagius fuit de rigore iuris, non propter obstaculum, quod fuit ex parte sacramenti directe. Unde secundum noua iura hodie non tenetur, eo quod neuter carnem suam diuisit, & uxorem habuit uirginem, quod attenditur in perfectione sacramenti. Et si obicitur mihi de eo, qui contraxit cum aliqua uirgine, & matrimonium consummauit, & post contraxit cum alia, quae tamen non cognouit, quod bigamus iudicatur. Dicendum.

hoc non est propter defectum sacramenti: sed quia praesumitur contra ipsum de incontinentia: sicut diaconus, qui contraxit cum secunda in diaconatu: & intellige, contraxit de facto: quia de iure non potest, ut habetur 28. Dicendum opere subsequuto puniatur tamquam bigamus: cum tamen secundum non fuerit matrimonium.

ARTICVLVS I.

QUESTIO I.

Quid sit matrimonium re?

De intelligentiam praedictae distinctiois secundum tria, quae determinat Magister tria principaliter queruntur. Primo queritur de matrimonii quidditate. Secundo de causalitate. Tertio de insolubilitate. Circa primum queruntur duo. Primo queritur quid sit coniugium genere, siue re. Secundo quid sit nomine.

Verum matrimonium sit maris, & feminae coniunctio: & quod sic, uir per rationem, quam posuit Magister in litera: matrimonium (inquit) est maris, & feminae coniunctio. Et quod ita sit ostenditur ratione. Solo uiro existente non est matrimonium: si militer sola muliere existente non est matrimonium: ergo matrimonium est in simultate, & in coniunctione unius ad alterum. Item. Nihil absolutum est unum in duobus subiectis: sed matrimonium unum est in uiro, & in femina: ergo non dicitur quod absolutum sed relatum: sed illud quodcumque sit, cum non sit disparitas, sed conformitas, non est distinctio: sed coniunctio. Item. illud, ad quod consequuntur ista tria bonum, scilicet fides, ples, & sacramentum, est re-

Et matrimonium: hoc autem est coniunctio maris, & foeminae, ubi est fides in singularitate, plures in fecunditate, & signata in insolubilitate ergo &c.

CONTRA. Multiplicato superiori essentiali, multiplicatur inferior: ergo si matrimonium est coniunctio, quoties uir & uxor coniunguntur, toties matrimonium contrahitur: & ita inter eundem uirum, & eandem mulierem erunt plura matrimonia, quod si falsum est: ergo &c. ITEM. Nullum sacramentum iteratur super eandem materiam: ergo si matrimonium est coniunctio uiri cum muliere, ex quo semel coniungitur, non datur amplius coniungi cum eadem: sed hoc est falsum, & inconueniens: ergo &c. ITEM. Omne sacramentum est signum sensibile: sed nulla relatio est signum sensibile, coniunctio autem maris, & foeminae est relatio: ergo coniunctio talis non est signum: ergo nec sacramentum: ergo a simplici conuersione, nullum sacramentum est coniunctio: ergo nec matrimonium. ITEM. Si matrimonium est coniunctio: aut ergo corporum, aut animorum. Non animorum, quia tunc matrimonium esset in patria. Non corporum: quia tunc inter Mariam, & Ioseph non fuisset coniugium. ITEM. Siue sit coniunctio corporum secundum commisionem, siue animorum secundum commensurum, contingit tale coniunctio non remoueri per odium: ergo & matrimonium solui, & destrui. Sed hoc falsum est, ut iam patebit: ergo matrimonium non est coniunctio.

RESOLVTIO.

Matrimonium maris foeminaeque coniunctio dicitur: quia & id significat. scilicet Christi cum ecclesia unionem.

RESP. Dicendum, quod matrimonium secundum genus remotum est signum: spe-

cificatio autem, uel descensus ad genus inferius accipitur secundum comparationem ad significatum: uel cum signatum in hoc sacramento sit coniunctio Christi, & ecclesiae, & interior non potest melius significari, quam per coniunctionem exteriorum: sicut baptismi ablutio interior per abluitionem aquae exteriorum: idem sicut baptismus dicitur ablutio, sic matrimonium dicitur essentialiter, & secundum genus suum, coniunctio. Et nota quod sicut in abluitione baptismi est aliquid permanens, sicut impressio characteris interior, & aliquid transiens, ut lotio exterior, & utrumque dicitur baptismus: sic in matrimonio est aliquid permanens: & hoc est uinculum, per quod ligatur uir, & mulier, quantumcumque exterior separantur, & aliquid transiens, sicut coniunctio primo facta per uerbum exterius, uel per exteriorum actum: & utraque dicitur matrimonium, & utraque est coniunctio: & idem recte matrimonium coniunctio dicitur, & est: sicut rationes primae ostendunt.

AD ILLUD, quod obicitur, quod multi quoties coniunguntur. Dicendum, quod quidam, coniunctio dicitur uinculi, quodam facit uinculum, quodam est usus uinculi: dico ergo quod prima, & secunda quia respiciunt substantiam matrimonii, non iterantur: sed solum tertia: & ad multiplicationem illius non sequitur multiplicatio matrimonii: quoniam non est genus in essendo: sed actus in utendo, siue usus in agendo. ET EX hoc patet sequens: quia non est iteratio sacri: & sicut frequenter manducare corpus Christi non dicitur sacri iterationem: sed usum: sic in proposito intelligendum est, licet non sit simile omnino: quia quod semel manducatum est, iterum

mar-

manducari non potest. Sed haec mulier, quae semel cognita est, iterum cognosci potest. AD ILLUD, quod obicitur, quod omne sacramentum est signum sensibile. Dicendum, quod sicut similitudo corporalis sensu percipitur non ratione sui, sed ratione qualitatum, in quibus est assimilatio, quae sensui apprehenduntur: sic intelligendum est in proposito, quod quae coniunctio secundum se non sit perceptibilis, ut relatio: est tamen ratione eorum, quae coniunguntur ut uiri: & mulieris, & ratione signi, in quo, uel per quod coniunguntur. AD ILLUD, quod obicitur, utrum sit corporum, an animorum. Dicendum, quod est corporum & animorum, quia est coniunctio ratione uterumque, & habet uerum sexus distinctos: illa autem coniunctio, quae respicit totum coniunctum, & est matrimonium essentialiter, non est affectio animorum, uel approximatio corporum: sed quoddam uinculum obligatorium, quod non perimitur: siue affectu, siue corpore separantur. Et per hoc patet responsio ad ultimum.

QUESTIO II.

Quid sit nomine?

QUID sit matrimonium nomine: & quod matrimonium debeat hoc uinculum appellari, ostenditur. Primum per iura canonica, & ciuilia, quae sic appellantur: & Magister sic in litera appellat, & multiplex ad hoc potest adduci auctoritas. Unde Augustinus contra Faustum. Matrimonium ob hoc dictum est, quod non ob aliud debeat foemina nubere, nisi ad hoc ut matri fiat. ITEM. Ratione uidetur, quia in aliis sacramentis denominatio fit a materia uel a materiali principio: sicut patet, quod baptismus lauacrum dicitur ab aqua lauante, magis

quam a uerbo: sed in coniunctione maris, & foeminae foemina est per modum materiae: ergo uidetur, quod per illam debeat denominatio fieri. ITEM. Quando relatio uel comparatio est inter extrema aliqua, si recte denominatur, ab eo datur denominari, in quo maior est dependentia: sed mulier magis indiget uiro coniungi, quam econuerso: ergo talis coniunctio potius debeat denominari a muliere, quam a uiro. ITEM. Relatio aequalitatis potissime ei appropriatur, in qua est consummatio illius: sicut aequalitas, & similitudo filio appropriatur, pro eo, quod dat praeterintelligere principium a quo, patri autem unitas appropriatur: ergo si uir primo creatus est uenicus, & post mulier facta, ut eum coniungeretur in adiutorium, & hoc per matrimonium: ergo hoc uinculum debet appellari matrimonium.

CONTRA. In omnibus denominationibus debet fieri a digniori, sed in coniunctione carnali, siue matrimoniali dignius extremum est uir, quam mulier: quoniam caput mulieris est uir: ergo &c. ITEM. Quero, secundum quod genus causae sit ista denominatio. Si secundum genus causae finalis: sed mulier per uirum facta est, non uir per mulierem: ergo potius datur denominari a patre. Si secundum genus causae efficientis: sed efficiens est actiuum principium, & principium actiuum in coniunctione maris, & foeminae est uir: ergo potius debet denominari a uiro. Si secundum causam materialem: sed non uir ex muliere, sed mulier ex casta uiri. Si secundum causam formalem: cum magis teneat rationem

for-

Lib. 19

cap. 16

Tom. 6

Phy.
sec. 81

formæ uir, sicut dicit Philo-
phus, q materia appetit formã,
sicut fœmina uirũ, videtur, q
a uiro deat denominari. I T E M.
Cõiunctio maris, & fœminę est
relatio eq paratix; sed relatio ta-
lis respicit utrũq; extremũ equa-
liter, & talis relatio nõ magis de-
nominat ab uno, q̄ ab altero: ergo
nõ magis a matre, q̄ a patre.
I T E M. Denominatio rei deat fie-
ri ab eo, q̄ accidit, & abesse põt:
sed uinculo tali, siue sacramẽto
frequẽter deest plis: ergo & ma-
ternitas: ergo cũ falso talis mu-
lier dicatur mater, falso tale in-
culum dicitur matrimonium.

RESOLVTIO.

*Tametsi plures assignentur matri-
monij etymologia: ea nihilominus
præcipua est, qua dicitur matri-
monium, quasi matris munium.*

R E S P. Dicẽdũ, q̄ aliqui uolue-
rũt dicere, q̄ illud uinculũ, siue
cõiunctio nõ denotatur a patre,
nec a matre: sed cũ sit uinculũ
unũ denotatur ab utroq; inquã-
tũ unũtur: & quoniã pater &
mater, siue uir & mulier unun-
tur, ut sint una materia plis: iõ
hoc sacm̄ matrimoniũ appella-
tur, nõ a matre: sed a materia, &
a monos, q̄ est unũ: inde matri-
moniũ quasi unius materia. Sed
licet illud uideatur p̄habilitate
dici, tamẽ est cõtra Isid. in 9. li.
etym. c. vii. ubi dicit, q̄ matrimo-
niũ dicitur a matre. vnde matro-
na dicitur, q̄ iã nupsit: & est di-
cta matrona quasi mater nati.
Vnde sicut ibi colligitur, hoc sa-
cramẽtũ appellatur cõiugiũ, ap-
pellatur & nuptię, appellatur &
matrimonium. Et hęc triplicẽ de-
nominationẽ hęc secũdũ tripli-
cẽ cõparationẽ, siue cõsideratio

nẽ. Põt. n. considerari secũdũ
illud, q̄ est; & sic dẽ cõiugium,
quasi cõe iugũ, q̄a mutuum est
uinculum, & mutua ptas: & hoc
dicit Isi. 9. ety. Aut scdm̄ signũ,
in quo apparet: & sic dẽ nuptię
quasi a nubibus; q̄a nubẽtes o-
periri solebãt, & eorũ capita ue-
labãtur: unde & nomẽ translãtũ
est. Aut scdm̄ fructũ, ad quẽ p-
ducit: & quoniã perducit ad bo-
nũ plis, iõ matrimoniũ appella-
tur. Magis at bonum plis p ma-
tris nomẽ datur itelligi, q̄a mu-
lier p̄p̄ p̄creationẽ liberorum
facta est in adiutorium uiri; &
q̄a in procreatiõẽ prolis magis
incumbit sibi labor. Vnde nota,
q̄ matrimonium quatuor hęc
etymologias scdm̄ nomen ma-
tris. Vno mō dicitur matrimo-
niũ; q̄a matris monos. i. lex: q̄a
ut dicit Aug. contra Faust. Ad
hoc deat fœmina nubere, &c. Se-
cundo mō, q̄a matrẽ monet, ut
seruet fœdus cõtra luxuriã. Cõ-
tra, q̄ dicitur Prou. 1. Reliquit
ducẽ pubertatis, & pacti Dei sui
&c. Tertio mō, q̄a matrẽ i uita
defẽdit, tum p uirum, tum p p-
lẽ: q̄a mulier indiget defẽtore,
Isa. 1. Defẽdite uiduã. Quarto,
matrimoniũ dẽ matris munium.
i. matris officium, p̄ eo, q̄ pro-
lis enutritio, & acq̄sitiõ maxi-
mẽ spectat ad mulierẽ in cõci-
piẽdo, in portando, in pariẽdo,
in nutriẽdo, & in cõpatiẽdo: un-
de sicut possessio dicitur patri-
monium, q̄a paterna sollicitudi-
ne acq̄ritur: sic prolis acq̄sitiõ
matrimonium est, hęc est potif-
ma inter ocs etymologias.

AD ILLVD ergo, q̄ obiicitur,
q̄ a digniori deat fieri denotã-
tio. Dicẽdum, q̄ denotatio est
a fru-

a fructu uẽtris: & ita a digniori.
Vnde non fit de notatio a mu-
liere secundum q̄ mulier, sed
secundum q̄ mater. Et p hoc pa-
tet sequẽs, a quo genere cãẽ lu-
mitur: q̄ a cã finali, a qua maxi-
mẽ debet serã denominari. AD
ILLVD, q̄ obiicit de relatione
æquiparantię. Dicẽdum, quod
istud uinculum in se considera-
tum equaliter respicit utrumq;
extremũ, sed relatũ ad effectũ
non: & hic fit denominatio per
comparationem ad effectum.
AD ILLVD, q̄ obiicitur, quod
non semper habent prolem. Di-
cendum, quod non fit denomi-
natio ab euentu, sed ab intẽtio-
ne, propter quã principaliter in-
stitutũ fuit sacramentum: ideo
ibi non est falsitas, nec uanitas.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An cõsensus matrimonij causa sit?

QVONIAM SEQUENTER
quæritur de secũdo
articulo. s. de causa
uitate matrimonii.

Et circa hoc duo quærunẽ. Pri-
mò quæritur, utrum consensus
sit causa matrimonii. Secundo
quæritur, utrũ solus consensus
uocalis faciat matrimonium.

QVOD cõsensus sit causa ma-
trimonii quantum ad pri-
mum genus causę ostenditur
per Chrysosto. qui dicit, quod
matrimonium non facit coitus
sed uolũtas. I T E M. Ambro. Nõ
defloratio uirginitatis facit cõ-
iugium, sed pactio coniugalıs.
I T E M. Exẽplo probatur, quia
inter Mariã, & Ioseph fuit ma-
trimonium, & tñ non interue-
nit nisi consensus. I T E M. Ratio

ne probatur, quia maioris liber-
tatis est pactio coniugalıs, quã
seruitutis: sed solo cõsensu ali-
quis facit se seruũ: ergo solo cõ-
sensu põt fieri alterius coniux.

CONTRA. Nihil est causa ef-
ficiens suiipsius: sed matrimo-
nium non est aliud quam con-
sensus, quia ille est signum con-
iunctionis Christi, & eccle-
się: ergo consensus nõ est cã ef-
ficiens matrimonii. I T E M. Si p-
positum est cã propositi, & op-
positũ oppositi: ergo si consen-
sus est cã matrimonium consti-
tuẽs, dissensus est destruẽs: sed
matrimoniũ nõ destruitur per
dissensum hominũ: ergo nec p-
cõsensum cõstituit. I T E M. Mul-
tiplicata cã multiplicat effectus.
ergo si consensus est cã, & duo
sunt consensus: ergo vř q̄ duo
sunt matrimonia inter uirũ, &
mulierem: sed nõ sunt duo ma-
trimonia: ergo &c. I T E M. Si
duo consensus faciũt matrimo-
niũ, necesse est uniri: sed tunc
uniuntur qñ sunt in idẽ. Sed in
matrimonio non uniuntur in
unũ, q̄a cõsensus uiri est in mu-
lierem, consensus mulieris in
uirũ, ergo diuersi: nõ ergo &c.

RESOLVTIO.

*Causa quidem efficiens proxima
humana pactio est atque con-
sensus: remota uerò insti-
tutio diuina.*

R E S P. Dicẽdũ, quod sicut ba-
ptismus dupliciter dẽ. Vno mō
p̄put cõprehẽdit exteriorẽ ablu-
tionẽ, & interiorẽ caracteris
impressionẽ: alio mō pro inte-
riori caractere: sic matrimoniũ
uno mō cõprehẽdit uinculũ,
& exterius signũ: & sic m̄imo-
niũ est cõsensu expressus, nõ

eius effectus: alio modo prout stat p uinculo interiori. Hmōi at uinculum hēt cām primā, & hēt cām proximam. Prima est diuina institutio: proxima est humana pāctio, quæ est in conuenientia consentuum duorū, s. maris, & fœminæ: & ideo dico quod cōsensu est causa matrimonii, sed non tota, imo cū institutione diuina: consensus non alterius tantum, sed utriusque personæ: & per hoc patet primum argumentum.

AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ oppositum est cā oppositi &c. Dicendū, qđ est causa efficiēs, & conseruans: & est causa efficiens solum, non conseruans: sicut patet, quia sol est causa luminis primo mō, cultellus causa uulneris secundo modo: sic matrimonium habet causam efficientem consensum, sed non conseruantem. Est ergo cōsensu causa ut matrimoniū fiat, nō ut permaneat. Similiter oppositum dissensus non est causa dissoluens factum, sed impediens ne fiat. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ non uniuntur. Dicendum, qđ est uniri & in obiecto & in subiecto; & est uniri in effectu. Dico ergo qđ quamuis duo consensus non uniantur in subiecto nec in obiecto, uniuntur tamen in effectu, qui surgit ex illo mutuo consentu: dum enim hæc uult illum in uirum, uult esse eius uxor: & dū ille hanc in uxorem ducit, efficitur uir eius. Et si tu obiicias, quod non uniuntur in effectu, nisi etiam uniantur in obiecto: dico qđ uniuntur in effectu secundario, & in obiecto secundario.

An solus consensus uocalis matrimonium faciat?

VTVM ad contrahendum matrimonium sufficiat cōsensu uocalis absque mentali. Et qđ sic uidet. Primō p illud qđ i littera dicit Magister: Si uerbis explicat, qđ tñ corde nō uolunt, obligatio illa uerborum quibus cōsentiūt, dicentes, *Accipium te in uirum*: matrimonium facit. ITEM. Hoc ostenditur rōne in simili. s. in iuramento, quacumq; arte uerborū qđ iuret, in ea significatione Deus accipit, in qua ille accipit, cui iuratur; sicut dicit Isido. ergo in matrimonio similiter vř, qđ Deus accipiat in illa intentione, in qua accipit coniux: ergo si coniux credit per uerba illa ipsum uere consentire, talis cōsensu facit matrimonium; & sic &c. ITEM. Ecclesia iudicat matrimonium esse, quādo cumq; aliquis contrahit cū aliqua per uerba de præsenti in publico: & si dicat se nō intēdisse, nihilominus sentētiat ipsum debere reddere, qđ exigit ius mrimonii; ergo si ecclesia recte iudicat, & non credit illi, & credendū sit homini ferenti testimonium contra se: sine consensu cordis solo contentu exteriori est matrimonium ITEM. Hoc p regula in canone h. xxx. q. i. c. Dictū est, qđ fraus & dolus nemini debet patrocinari. Si ergo iste dolo e agit in consentiendo ore, nō corde, non debet sibi dolus eius suffragari: ergo ita obligat, sicut si corde, & ore cōsentiuret. ITEM. Hoc vř rōne deducente ad incōueniēs. Si n. requiritur

quiritur interior consensus, cū nemo de illo sit certus, nec esse possit, nemo scit utrum matrimonium cōtrahit: ergo quod rientiūq; debitum, uel reddit, discrimini se committit. ITEM. Esto quod quis cōtrahat cum duabus per uerba de pñti, primo cum una, & postea cū alia: & nescit quæ istarum interius consenserit: ergo nescit quæ sit uxor eius uera. Sed tenet uxori ueræ debitum reddere: ergo uidetur talis perplexus esse.

CONTRA. Inno. in quadam Decretali de sponsalibus lib. 4. rñdens cuidam casui in hac materia, ubi defuit interior cōsensu, & uir mutauit sibi nomen, dicit quod nō est matrimonium. Et rō, quā assignat in fine, his uerbis cōtinetur; quia dolus affuit, & defuit oīno cōsensu, si ne quo nequeūt cætera fœdus pficere cōiugale. ITEM. In alia decretali, pxima ante illā dicit. Pueri ante annos legitimos p uerba sola nō cōtrahūt, cū intelligātur minime consentire. ITEM. Hoc rōne vř, quia in aliis sacramentis sicut in baptismo, ad hoc qđ sit iacramentum, necessario requiritur intentio dispensantis, sicut supra ostesum est in baptismo de his, qui uolunt baptizant: ergo pari, imo multo fortiori rōne i matrimonio, cū ad hoc scēm requiratur consensus maxime libertatis. ITEM. Quādoq; in scō defuit illud, qđ tenet rōnem medii iter rē, & signū, nihil factū est: ut puta, si i baptismo nō imprimatur character, & i eucharistia nō sit uerū corpus Chři. Sed in hoc sacro locū medii re-

net cōsensu aīorum; ergo quādo ille defuit, irritū est matrimonium. ITEM. Quādo cumq; aliquid constat ex aliquo tanquā formali, & ex aliquo tanquā materiali: quodcumq; deficiat, & ipsum deficit. Sed sacramentū matrimonii est tale: ergo cū solus cōsensu aīorū sit dispō; & forma uerborū, sit cōplementū: quodcumq; deficiat, non erit iacramentum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Apud Ecclesiam quidem facit, sed non apud Deum.

RESP. Dicendum, quod est loqui de matrimonio dupliciter. Aut in foro, seu facie ecclesie: aut in foro conscientie, secundum duplex forum. s. iudiciale & pœnitentiale: Et secundum hoc est dupliciter iudicare. quia in foro iudicali iudicatur secundum allegata: in foro pœnitentiali secundum ueritatē, & conscientiam. Si ergo in foro pœnitentiali loquamur, quia hoc est iudicium secundum ueritatē, & in conspectu Dei: dicendū, qđ sicut dicūt doctores nōstri nec est matrimonium, nec matrimonium iudicandum. Et cū huius sit multiplex rō, hæc tñ est pœcipua quia in oibus scīs requiritur intentio uoluntaria faciendi, qđ facit ecclesia: quia ergo talis secundū ueritatē nō intēdebat cōtrahere matrimonium, nō fuit, nec est sacm. Si autē loquamur in foro iudicali, ubi secundum allegata oportet iudicari: si probari pōt cōsensu per uerba exteriora, in quibus nō apparuit euidēs dolus, matrimonium iudicatur: sed tamen ecclesia decipitur. Sed nō est deceptio cō-

tra iustitiā: quia nō est ibi ignorantia iuris, sed facti: ergo si consensus exterior sine interiori nō est matrimonium secundū veritatem, nec secundū diuinum iudicium, nec secundū conscientiae forum; quamuis ille uideatur, & iudicetur secundū iudicium ecclesiasticum.

AD ILLVD, q̄ primo obiicitur de Magistro; patet respōsio quoniam loquitur secundū forum ecclesiasticū. AD ILLVD, quod obiicitur de iuramento, si militer potest dici, quod secundū iudicium ecclesiasticū uel humanum obligatur: si tamen dicat obligari secundū Deū, hoc est propter hoc quod Deus talem reputat dignum pena per iurii: sicut & illum qui iuramentum non implet, & hoc propter suam fraudem. AD ILLVD, q̄ obiicitur de iudicio ecclesiae. Dicendum, quod ecclesia fallitur: & quamuis contingat ipsum seduci a ueritate rei, non tamē recedit a ueritate iustitiae: quia debet iudicare secundū allegata. Et si tu obiicias mihi, q̄ in foro iudiciali cōtra seipsum allegat, & unicuique credendum est ferenti testimonium contra se. Dicendum, quod quia ecclesia habet testimonium in cōtrarium, & quia etiam tale testimonium certitudinis est in praedictum causae matrimonialis, quae maxime favorabilis est: ideo talis uiri testimonium non auditur: tamē in foro poenitentiae, siue conscientiae creditur homini confitenti suam turpitudinem: quia nihil ibi dicendum est, nisi turpido. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ fraus non debet alicui patrocini-

nari. Dicendum, quod duo sunt ibi, scilicet, uerbi dolositas siue fallitas, & uera carentia consensus. Verbi dolositas, non patrocinatur, unmo obest in omni foro, siue iudiciali, siue poenitentiali; quia utrobique uel punitur, uel pro punito reputatur. Sed uera carentia haec est, quae suffragatur in conspectu Dei, ut uerū matrimonium non sit. AD ILLVD, quod nemo scit utrum interius, consentiant. Dicendum, q̄ quia de quolibet praesumendum est bonum, nisi manifestus dolus appareat: ideo de quolibet praesumendum est, quod corde consentiat: si ore exprimat, nec est aliud credendum: & si nō sit ita ignorantia facti in altera persona, quae ignorat, coitus excusatur, sicut Iacob excusatur in hoc, quod cognouit Liam; quia credebat cognoscere suam Rachel. Nec committit se discrimini, nec pplexitati. Quia. n. prima credi debet consentisse: iō ei adhaerendum est, & debitū reddendum: & sic patet totum.

ARTICVLVS III. QVAESTIO I.

An matrimonium consummatum dissolubile sit?

CONSEQUENTER quātū ad tertium articulum quaeritur de indissolubilitate matrimonii: & de hoc duo quaeruntur. Primo quaeritur de indissolubilitate quantum ad matrimonium consummatum. Secundo quantum ad matrimonium ratum.

QVOD tale matrimonium sit insolubile ostenditur per uer-

RESOLVTIO.

Vtroque coniugum superstitite; nequaquam dissolui potest matrimonio; Deo uia sustitente.

RESPON. Dicendum, quod matrimonium est insolubile extremis manentibus; sed ipsis corruptis, uel eorum altero soluitur: quia non manet ligatio, nisi et maneat quae ligatur. Extrema autem sunt destrucibilia; quia sunt extrema ratione sexuum, non animorum: & quia sexus respicit dispositionem a parte corporis, & ita uitam corporalem: dico quod recte matrimonium dicitur uinculum indissolubile; sed non perpetuum.

ET PER hoc patet responsio ad duo prima: obiicitur enim ac si uinculum esset perpetuum. Ratio autem huius insolubilitatis dispositiue uenit ab eius significatione; quia significat unionem indissolubilem, scilicet Christi, & ecclesiae secundum conformitatem naturae: sed effectiue uenit ab institutione: quia sic Deus instituit, ut amplius non soluantur, dum uiuunt. ET PER hoc patet responsio ad illud de consensu: quia nō est tota causa matrimonii. Vnde si esset tota causa, bene obiiceret: sed ulterius est ibi diuina institutio. Verumtamē illud non bene soluit; pro eo quod si duae causae concurrant ad eundem effectum, altera destructa non manet effectus: & ideo si ad matrimonium cum institutione diuina concurrat consensus, uidetur &c. Dicendum ergo, quod est causa introducens tantum, & introducens & cōseruans. Quādo ergo dicitur, quod si destruitur causa, & effectus;

uerbum Domini Mat. 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet: ergo tales qui a Deo sunt coniuncti, sūt inseparabiles; quia Deus nullos separat. ITEM. Quaeunque sunt separabilia, plura sunt. Sed dominus dicit, q̄ uir & mulier non sunt duo; sed una caro: ergo non sunt separabiles. ITEM. Hoc ipsum ostenditur per definitionem matrimonii, quā ponit Magister in litera, indiuiduam uitae consuetudinem retinens. ITEM. Hoc matrimonium est signum unionis Christi, & ecclesiae secundum conformitatem naturae: sed illa unio est inseparabilis: ergo &c.

CONTRA. Omne uinculum iterabile est dissolubile: sed matrimonium est uinculum iterabile; quia possunt esse secundae nuptiae: ergo est dissolubile.

ITEM. Omne sacramentum perpetuum imprimit signaculum in subiecto perpetuo; sed matrimonium nihil imprimit in animam: ergo &c. ITEM. Omnis effectus, cuius causa est dissolubilis, ipse est dissolubilis: sed causa matrimonii est mutus consensus, & ille est dissolubilis: ergo &c. Prima pars patet per illud Chrysol. quod eadem causis, quibus unumquodque cōstruitur, per eandē destruitur. ITEM. uir tenetur uxori ex uinculo matrimonii reddere debitum; sed ex mutuo consensu possunt se perpetuo absolvere: ergo similiter ex mutuo cōsensu matrimonium diuidere. Similiter ex lege matrimonii tenentur in simul cohabitare, & possunt diuersas religiones ex communi consensu intrare: ergo &c.

nerum est de conseruante, non autem est uerum de introducēte tantum. Consensus uerò uinculum illud introducit, non cōseruat: & ideo ipso desinente nō definit: & ideo patet illud.

AD ILLVD, quod obiicitur de redditione debiti, & cohabitatione. Dicendum, quod illud est in potestate coniugatorum: quia uterque habet potestatem super corpus alterius: & quoniam uterque potest iuri suo renunciare, inde est, quod cohabitatione, & debiti solutio potest diuidi: non sic uinculum, quod Deus instituit, quod tenet rationē sacramēti.

QVÆSTIO II.

An matrimonium ratum dissolubile sit?

DE insolubilitate illius matrimonii, quod solum est in cōiunctione animorum. Et quod tale matrimonium sit insolubile ostenditur: quia determinatum est in iure, quod si quis per uerba de præsenti consentiat in aliam quam, & post in aliam consentit, & carnaliter cognoscit, quod ad primam reuocandus est: ergo primum uinculum fuit insolubile, cum non soluatur per matrimonium consummatum.

ITEM. Hoc ipsum ostenditur per definitionem matrimonii prædictam. Si tamen dicas, quod ei non conuenit: obiicitur per Hugo. qui ita diffinit matrimonium. Matrimonium est maris, & feminae legitimus consensus indiuuam, uitæ consuetudinē retinens. ITEM. Quod dominus dixit Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet: aut intelligitur quo ad cōiunctionem animorum, aut corporum.

Quod animorum uidetur, quia illa copula est sanctior: ergo si de illa intelligit, uidetur, quod quo ad illam sit inseparabile. ITEM. Matrimonium significat quantum ad cōiunctionem animorum cōiunctionem Dei, & ecclesiae. Sed ecclesia semel Christo desponsata numquam separatur, nec separabitur: ergo nec illud matrimonium. ITEM. Cū uir consentit in mulierem, transfert potestatem sui corporis in potestatem mulieris: quia tunc ei alligatur: ergo si non habet potestatem sui corporis, nec intrare religionem, nec alii potest se copulare.

CONTRA. Hieron. dicit, quod dominus Ioannem uocauit de de nuptiis: ergo soluit eum ab uxore: sed non soluisset nisi fuisset ligatus uinculo indissolubili: ergo &c. ITEM. Sacri Canonnes ante commissionem carnalem dant liberam potestatem alteri ingrediendi religionem, & alteri nubedi post eius ingressum, sicut patet per multa, quæ habentur in litera: sed non posset nubere, nisi uinculum esset solutum: ergo &c. ITEM. Anima nūquam in hac uita sic Deo coniungitur, quin possit ab eo separari: ergo nec sponsus coniungitur inseparabiliter sponsæ ante copulam carnalem. Iuxta hoc queritur, si statim post ingressum in religionem est solutum tale uinculum. Et quod sic uidetur: quia alioquin mulier damnum sustineret: quia esset alligata, & uir non esset alligatus, quod non est conueniens: quia ad paria iudicantur. Si autem statim soluitur: sed possibile est ipsū egredi religionem:

religionē: ergo potest nubere, esto quod uxor alteri nupserit, quod est contra canones. Propter hoc queritur quando soluitur, & quare soluitur per uinculum uoti, non per uinculum matrimonii maioris.

RESOLVTIO.

Matrimonium, quod tantum est ex cōiunctione animorum, est insolubile suo modo, quia non ab homine, sed a Deo: separatur autem cum uotum continentie promittitur.

RESP. Dicendum, quod insolubilitas cōsequitur matrimonium non tantum consummatum, sed etiā ratum est, & per hoc etiā ratum est, quia quādā insolubilitate licet minorem, quā matrimonium consummatum habet: habet tamen sibi cōpetētē, sicut & illud. Sicut. n. uinculum matrimonii consummatum est insolubile uiuentibus extremis uita corporali, nec soluitur, nisi morte corporali: sic nec matrimonium, in quo est cōiunctio mentium, & animorum potest solui, nisi homo moriatur spiritualiter hinc mundo, siue operi carnis: & hoc fit intrando religionē, & emittendo uotum castitatis solenne. Extunc. n. soluitur tale matrimonium, ex quo spiritualiter mori: & hoc probatur

per illā decretalē. Innoc. de cōuersione coniu. Ex parte tua. Cōcedendum est igitur matrimonio illud esse insolubile suo modo, eum sit sacramentum: nec separatur ab homine, sed a Deo cui solenne uotum continentie promittitur. Et ex hoc patent obiecta præter ultima duo.

AD ILLVD, quod obiicitur, de translatione potestatis. Dicendum, quod potestas corporis non simpliciter transfertur in matrimonio rato, sed sub cōditione utriusque scilicet statu, & uita manente. Vnde dico, quod si uxor peteret sibi statim debitum, non teneret reddere, nec Ecclesia cogeret, quod statim redderet: sed saltē dat inducias usque ad duos menses, ultra quod tempus tenetur, aut mulieri debitum reddere, aut ad uitā aliā se transferre: tunc ergo est uinculum solutum, cum homo ad uitā aliā est ingressibiliter translatus: & ideo dicitur mortuus. Et ex hoc patet illud, quod ultimo queritur, quod si soluitur uinculum, uidelicet quoniam ligatur ut non possit redire ad sæculum: & si uxor instet, necesse habet unum sibi de duobus eligere infra duos menses secundum canones: & per hoc patet totum.

DISTINCTIO VIGESIMAOCTAUA.
PARS PRIMA.

Qualis sit ille consensus, qui est efficiens causa matrimonij: & quod non debet esse defectiuus ex aliquo exteriori.

Ita queri debet, Vtrum consensus de futuro, addito etiam iuramento, coniugium efficiat: ut si quis promittat, uel etiam iuret alicui se usque ad tempus placitum illam dūsurum: & illa promittat.

tat, uel iuret se illi nupturam: numquid talis sponsio eos cōiuges facit? Si mutato proposito alter, uel uterque ad alienam copulam transit, numquid ob priorem sponsonem iuramento subnixam secundæ fœderationis pactum scindetur? Considera, quia longè aliud est promittere, & aliud facere. Qui promittit: nondum facit. Qui ergo promisit se in uxorem ducturum aliquam, nondum eam duxit in uxorem: & quæ spondit se nupturam, nondum nupsit. Quomodo ergo appellari coniuges possunt, qui nondum contrahunt, sed in futuro se contracturos iurando promittunt? Item. Si ex vi iuramenti ad futurum pertinentis mox efficiuntur coniuges: cur iurant in futuro se facturos quod in presenti efficiunt? Item. Si ex quo iurant, mox efficiuntur coniuges: tunc rem hanc efficiunt, quando iurant se facturos. Ideo dico quod coniugium tunc non fuit, sed futurum promittitur. Si verò ille post uxorem duxit, & illa marito nupsit, coniugium utrinque fuit, & non potest dissolui. Præcedens ergo mendacium, uel periurium penitentia est corrigendum, sed coniugium sequens non est dissoluendum. Non autem sic est, quando iuramentum coniugij presentis consensus attestacione firmatur: quia post talem consensum si quis alij se copulauerit, etiam si prolem procreauerit, & irritum debet fieri, & ipse ad priorum copulam reuocari.

Quæ uidentur obuiare præmissis.

Præmissæ autem sententiæ uidetur obuiare illud, quod leges tradunt: Si quis tactis diuinis scripturis iurauerit mulieri, se eam legitimam uxorem habiturum, uel etiam si in oratorio tale sacramentum dederit, sit illi legitima uxor, quamuis nulla dos, nulla alia scriptura interposita sit. Sed hic ostenditur quid fieri, uel esse debeat, non quid tunc fiat. Non enim per illud iuramentum tunc fit uxor, sed fieri debet: quia iuratum est. Potest & de illo iuramento hoc dictum intelligi, ubi de presenti consentiunt, ac se inuicem suscipiunt. Illi etiam sententiæ, qua dictum est, solum consensum facere coniugium, uidetur obuiare quod Euaristus Papa ait: Aliter legitimum non fit coniugium, nisi ab his, qui super feminam dominationem habere uidentur, & a quibus

custoditur. Uxor petatur, & a parentibus sponsetur, & legibus dotetur, & a sacerdote (ut mos est) bene dicatur, & a paranymphis custodiatur, ac solemniter accipiat. Itē. Ita legitima scitote esse connubia, aliter uero præsumpta: non coniugia, sed adulteria, uel fornicationes sunt, nisi uoluntas propria suffragata fuerit, & vota succurrerint legitima. Hoc autem non ita intelligendum est, tamquam sine enumeratis non possit esse legitimum coniugium: sed quia sine illis non habet decorem, & honestatem debitam. In huius enim sacramenti celebratione, sicut in alijs, quedam sunt pertinentia ad substantiam sacramenti, ut consensus de presenti, qui solus sufficit ad contrahendum matrimonium: quedam uero pertinentia ad decorem, & solemnitatem sacramenti, ut parentum traditio, sacerdotum benedictio, & huiusmodi: sine quibus legitime fit coniugium, quantum ad uirtutem, non quantum ad honestatem sacramenti. Sine his ergo non quasi legitimi coniuges, sed quasi adulteri, uel fornicatores conueniunt, ut illi qui clanculo nubunt, & utique fornicatores essent, nisi eis suffragaretur uoluntas uerbis expressa de presenti, quæ legitimum inter eos facit matrimonium. Nam & consensus occultus de presenti, per uerba expressus, coniugium facit, licet non sit ibi honestus contractus: sed matrimonium non sanxit consensus, qui in occulto fuit. Si enim alter alterum dimiserit, non cogitur in dicio Ecclesiæ redire, & commanere quasi cū coniuge: quia non potest probari testibus contractus, qui in occulto est factus. Quod si ipsi qui in occulto sibi consenserunt, eundem consensum uoluntariè in manifesto profiteantur, tunc utriusque propria uoluntas suffragatur, & legitima uota succurrunt ad sancendum coniugium, quod prius occultè fuerat contractum. Uoluntas ergo uerbis expressa in occulto ad hoc suffragatur, ut fiat coniugium: manifestè uero expressa suffragatur, ut sanciat & roboret, ac liberum sit Ecclesiæ de hoc iure, si expedierit.

De qua re sit consensus ille.

Hic queritur, Cum consensus de presenti matrimonium faciat, cuius rei consensus sit ille: An carnalis copulæ, an

riat, pa
rag. Cū
ergo in
ter a-
ctus.
Augu.
li. de sã
sta vir
ginitã-
te ca. 5.
in tomo
6.
Luc. 1.
Sup Lu
cã. c. 3.
ad c. 1.
Luca.
Ecce in
quã rē
fuit il-
le cōsen-
sus.
Quare
d latere
viri fa-
cta sit
mulier.
Gen. 2.

cohabitationis, an utrisq; Si cohabitationis consensus ma-
trimonium facit, tunc frater cum sorore, pater cū filia po-
test contrahere matrimonium. Si carnalis copula: tunc inter
Mariam & Ioseph non fuit coniugium. Proposuerat. n. Ma-
ria in uirginitate manere, nisi Deus aliter facere iuberet, se-
cundū quod uidetur angelo dixisse. Quomodo fiet istud, quo-
niam uirum non cognosco? id est, me non cognituram propo-
sui. Neque. n. quia uirum tunc non cognoscebat, necesse erat
inquiri quomodo posset habere filium: sed quia se nunquã co-
gnituram proposuerat. Dicit enim Beda, quod in uirginita-
te manere disposuerat. Si ergo contra suum propositum post
consensit in carnalem copulam, uidetur facta voti rea men-
te, & si non opere violata, Dicamus ergo quod consensus co-
habitationis, vel carnalis copula non facit coniugium, sed con-
sensus coniugalis societatis, uerbis secundū presens tempus
expressis: ut cū uir dicit: Ego accipio te in meã, non dominã,
non ancillam, sed coniugem. Quia enim non ancilla, vel do-
mina datur, ideo nec de summo, nec de imo a principio for-
mata est, sed de latere uiri ob coniugalem societatem. Si de
summo fieret, ut de capite, uideretur ad dominationē crea-
ta. Si uero de imo, ut de pedibus, uideretur ad seruitutem
subiicienda. Sed quia, nec in dominam, nec in ancillã assumi-
tur, facta est de medio. i. de latere, quia ad coniugalem socie-
tatem assumitur. Cum ergo sic cōueniunt, ut dicat uir, Ac-
cipio te in meam coniugem: & dicat mulier, Accipio te in
meum uirum: his uerbis, vel alijs idem significantibus ex-
primitur consensus, non copula carnalis, vel cohabitationis
corporalis, sed coniugalis societatis: ex qua oportet eos co-
habitare, nisi fortē causa religionis pari uoto corporaliter
separentur, vel ad tempus, vel usque in finem.

Vpra ostēdit Magr cō-
sensum esse cām matri-
monii. Hic excludit
differentias consensuū
non efficiētium matrimoniū: &
talis est consensus defectiuus.
Quā aut cōsensus dupliciter pōt
deficere. s. ex aliquo exteriori,
vel ex aliquo interiori, ut puta

p errorē, uel p coactionē: iō hęc
pars habet duas. In prima agit
de consensu defectiuo exteriori,
In secunda uero interiori. infra
Dist. xxix. Oportet aut consen-
sum coniugale liberū esse a co-
actione. Prima pars secundū tri-
pice consensū, siue secundū qđ
cōsensus pōt tripliciter cōsidera-
ri

ri, scilicet quantum ad tempus,
in quo, siue pro quo fit quantum
ad alienū testimonium coram
quo fit, & quantum ad terminū
in quem dirigitur: secundū hoc
hęc pars hēt tres partes. In pri-
ma inquit Magister de consen-
su de futuro, iuramento firma-
to, utrum faciat matrimonium.
In secunda de consensu cum te-
stimonio. ibi. *Premissa autem sen-
tentia uidetur obuiare, &c.* In ter-
tia quærit in quā rem oportuit
consentire adhuc, quod contra-
hatur matrimonium, an in car-
nalem copulam, an non: & hoc
ibi. *Hic quæritur, cum consensus de
presenti*) Quilibet autem istarū
partium duas hēt. In prima op-
ponit. In secunda soluit. *Partes
autem in litera manifesta sunt.*

Dub. 1. **V**ritur, utrum iuramentum ad-
dat ad promissionem. Si enim
nihil addit: ergo frustra apponi-
tur si addit, ergo firmior est p-
missio, & maius uinculum. Sed
contra. Maius uinculum super-
ueniens soluit minus, ut uotum
priuatum soluitur per matrimo-
nium consummatum: ergo si ali-
quis spondeat alicui cum simpli-
ci fide, & post alii cum iuramen-
to, uidetur, quod teneatur ad se-
cundam. Respon. Dicendum, qđ
in his, quæ sunt eiusdem fori ge-
neris, quamuis unum sit maius
alio, tamen nō soluit. Vnde ma-
trimonium consummatum non
soluit ratum, eo quod utrumq;
est matrimonium, & ligat in fa-
cie ecclesiæ: similiter nec sponsa-
lia soluunt sponsalia: sed matri-
monium sponsalia soluit: &
ideo standum est primæ fidei,
& obligationi. Nam secundum

iuramentum nullum est, eo qđ
contra illud est, qđ fideliter ad-
implere tenetur. Vnde faciendū
est secundum illud Isid. In ma-
lis promissis rescinde fidē: ideo
iurando peccauit: sed non pecca-
uit adherendo primæ.

Non autem sic est, &c.] Vide-
tur malè dicere: quia matrimo-
nium ante copulam soluitur
per uotum solemne; ergo cum
matrimonium consummatum
tantæ sit obligationis ut uotū,
uidetur, qđ similiter soluere de-
beat. Respon. Dicendum, qđ nō
est simile; quia hic sunt obliga-
tiones eiusdem generis. Præte-
rea uterque uiuit mundo. Et ite-
rum, in sequenti matrimonio fi-
des promittitur, & datur mulie-
ri: in uoto autem solemni est o-
bligatio alterius generis. Præte-
rea, moritur homo mundo, qđ
soluit tale uinculum. Et iterum,
fides, & obsequium promittitur
Deo, cui plus tenemur, quā alijs
& ideo non est simile; quia sta-
tus pfectionis assumitur; & ideo
tale uotum licitum est, ac p hoc
obligatorium. Secundum autē
matrimonium non est licitum;
& ideo nec robur habet, nec o-
blicationem; & sic patet, quod
non est simile.

Sacerdotum benedictio, &c.] In
nuit Magister, qđ sine benedi-
ctione non sit coniugium quan-
tū ad honestatē sacramēti. Vi-
detur hoc falsum; quia in secun-
dis nuptiis maximè est sacramē-
tum honestū, & tamen non est
benedictio. Respon. Dicendū, qđ in
secundis nuptiis, maximè quan-
do mulier est uidua, non fit be-
nedictio propter defectum sa-
cramenti, sicut infra patebit.

Sic autem & celebratur missa determinate propter triplex bonum matrimonii, quod tribus personis appropriatur: bonum prolis patri, bonum fidei filio, bonum sacramenti, siue uin- culi indiuisibilis spiritui sancto appropriatur.

ARTICVLVS I. QVÆSTIO I.

*An consensus de futuro matr-
monium faciat?*

D intelligentiam pre-
sentis distinctionis.
sex quærentur. Pri-
mò quæritur, utrū
consensus de futuro faciat ma-
trimonium. Secundò, utrum cō-
sensus ad tempus. Tertiò, utrū
consensus conditionatus. Quar-
tò, utrū consensus tacitus. Quin-
tò, utrum consensus occultus.
Sextò, utrum solus cōsensus in
carnalem copulam.

QUOD consensus de futuro
faciat matrimonium, ostē-
ditur hac ratione. Sicut se habet
præsens ad præsens, ita futurū
ad futurum: sed consensus de p-
senti facit matrimonium in p-
senti: ergo consensus de futuro,
facit matrimonium de futuro.
ITEM. Per simile uidetur. Sicut
qui promittit aliquid in p-
senti, obligatur in p-
senti: sic qui
promittit aliqd de futuro, obli-
gatur pro illo tempore: sed si-
cut promissio est causa obliga-
tionis, ita consensus est causa
matrimonii: ergo uidetur, quod
consensus de futuro faciat ma-
trimonium de futuro. **IT**EM.
Consensus de futuro facit ma-
trimonium, si carnalis copula
subsequatur: sed carnalis copu-

la non est causa matrimonii,
sed ipsum sequitur: ergo prius
fuit matrimonium, quam coi-
rent: ergo &c. **IT**EM. Si consen-
tiat de futuro & sequitur stu-
prum, ita ut non cognoscat affe-
ctu maritali, sed fornicario, fa-
cit matrimonium. Sed magis
obligat iuramentum, quam stu-
prum: ergo si consentiat cum iu-
ramento, est ei uxor.

CONTRA. Iura dicunt, quod
si quis in aliquam consentiat p-
uerba de futuro, & in alteram
per uerba de p-
senti, secunda
est uxor: si ergo unius est una
uxor, prima non fuit uxor.

ITEM. Ratione uidetur: quia qd
futurum est, non est: ergo cum
consentit de futuro, nondum
consentit: ergo modo non est
matrimonium. Quod autē nec
in illo futuro, patet: quia pon-
atur, quod tunc non consentiat,
non est consensus tunc, nec
prius fuit: ergo non est matrimo-
niū, nec fuit. **IT**EM. Qui semel
consentit in aliquam, non debet
iterum consentire ad hoc, qd fiat
matrimonium. Sed consensus
de futuro cum dicitur, Accipia
te in meam, obligat iterum con-
sentire: ergo p-
uerba de futuro
non est consensus matrimonia-
lis. Quod se obliget, patet: quia
se obligat ad accipiendum in
uxorem, & non aliter accipitur,
quam per consensum.

RESOLVTIO.

*Verba de futuro obligant quidem,
sed non uerè contrahere faciunt.*

RESPON. Dicendum, qd consen-
sus non facit matrimonium, nisi
exprimatur per uerba de p-
senti. Si enim exprimatur per uer-

ba

ba de futuro, in ueritate non est
cōsensus tunc: sed promissio de
consentiendo. Vnde si dicas qd,
Ego consentiam in te, tunc qui
dem non consentit: sed se cōsen-
surum promittit: & qd non est
ibi consensus, ideo non est ma-
trimonii contractio: quia uerò
est promissio, & ideo est obliga-
tio: p-
terea non matrimonium: sed
sponsalia debēt dici. Et hęc
quidē firmata sunt quando sim-
plici promissionis ad datur iura-
mentum. Secundum enim iura-
cogendus est uir, ut mulierem
accipiat in uxorem, nisi aliquis
casus interueniat, qui soluat
sponsalia.

AD ILLVD, quod obiicitur,
quod sicut p-
sens se habet ad
p-
sens &c. Dicendum, quod ue-
rum est. Vnde sicut si consentit
hodie, fit hodie matrimonium:
sic si consentit cras, fit cras. Sed
cum nunc dicit de futuro, non
consentit: sed consentire p-
mittit: & ideo non fit matrimoniū,
nec de p-
senti, nec de futuro: sed
solum sponsalia contrahuntur.
AD ILLVD, qd obiicitur,
quod de futuro p-
mittitur, obli-
gatur ad futurum. Dicendum,
quod uerum est: quia promissio
est p-
sens: unde cum dicit, Ego
faciam hoc, actu promittit: &
ideo obligatur. Similiter & iste
obligatur spondendo: sed non
propter hoc fit matrimonium:
sicut nec promissio est solutio.
AD ILLVD, quod obiicitur de
carnali copula. Dicendum, qd
iura p-
sumunt, quod ipse con-
sentit: & hoc per signum ex-
pressum exterius: quia tāquam
uxorem cognoscat, & p-
sumunt
etiam quod tamquam uxore co-

gnoscat, ne reportet commodū
de malitia. Vnde in ueritate si
non consentit: sed solum tam-
quam meretricē cognoscat, ma-
trimonium secundum ueritatē
non est: quia tamen coitus ille
cum p-
cedenti sponsione si-
gnum est probabile consensus
matrimonialis, ideo matrimo-
nium est secundum iudicium ec-
clesiæ: & consulendum est tali,
qd consentiat, si non consentit
interius in animo.

QVÆSTIO II.

*An consensus ad tempus matrimo-
nium faciat?*

VTRVM consensus ad tēpus
faciat matrimonium: ut cū
dicitur, Accipio te in meam us-
que ad x. annos. Et quod sic ui-
detur: quia hic est consensus ui-
ri in uxorem & uxoris in uirum:
facta expressione per uerbum:
ergo &c. **IT**EM. Hoc uidetur ra-
tiones: quia sicut se habet simpli-
citer ad simpliciter, sic secundū
tempus. Sed consensus simplici-
ter facit uxorem, & matrimo-
nium simpliciter: ergo similiter
consensus ad tempus facit matri-
monium ad tempus. **IT**EM. Si-
cut aliquis fit seruus simplici-
ter se subdendo, ita etiam fit ser-
uus ad tempus se subdendo ad
tempus: ergo similiter uide-
tur in coniugio: & sic uidetur,
quod ad certum tempus possit
fieri matrimonium. **IT**EM. Qui
aliquid potest dare simpliciter,
potest dare & ad tempus: sed uir
potest dare simpliciter potesta-
tem sui corporis: ergo & ad tē-
pus: sed non potest potestatem
sui corporis dare nisi uxori: er-
go potest habere uxorem ad tē-
pus. Si tu dicas, qd dominus insti-

tuit ad semper. Cōtra. Nihil dēt dominus instituire, q̄ possit uergeri in diminutionem sui honoris, uel nostræ perfectionis. Sed si matrimonium esset temporale, posset quis se totum ad Dei obsequium deputare, quando uellet: ergo &c.

CONTRA. In quadam Decretali Gregor. 9. de conditionibus appositis in desponsationibus dicitur c. ult. Si quis dicat: Contra ham tecum, donec inueniam aliam honore uel facultatibus digniorem: matrimonialis contractus quantuncunq; sit favorabilis, caret effectu. ITEM. Ad hoc est diffinitio Hug. qui dicit, qđ matrimonium est consensus in diuiduam uitæ consuetudinē tenens. ITEM. Hoc uidetur rationes: quia deesse matrimonii (ut supra ostensum est) est indissolubilitas: ergo qui consentit in matrimonium, ad oē tempus se obligat: ergo si exprimit, quod non obligatur nisi ad tps, nullo modo est matrimonium. ITEM. Nulla aīa unitur Deo p̄ desponsationē nisi simpliciter consentiat, & proponat coniungi: ergo similiter in signo, si hoc est conueniens signum nō fit matrimonium, nisi exprimat simpliciter cōsensus: sed matrimonium est conueniens signum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Nullatenus isthac matrimonia tenent: si quidem diuina institutionis non concordant.

RESPON. Dicendum, qđ ad hoc qđ fiat matrimonium, necesse est cōsensum esse, & exprimi simpliciter. Vnde dici dēt: Accipio te in meā: quod si alio modo cōsen-

tiat, nō est consensus matrimonialis, siue coniugalis, sed adulterium. Vnde deficit matrimonium uerū, siue deficiat in corde, siue in ore consensus simpliciter: sed quando in corde, tunc in conspectu Dei & secundū ueritatem: quando in ore tunc in facie ecclesiæ. Ratio autē quare oportet simpliciter consentire, & quod nihil ualet cōsensus ad tempus, est quia consensus non facit matrimonium, nisi catenus quatenus præsupponit diuinam institutionem: diuina autem institutio respicit congruam signationē. Si ergo est signatio rei indiuisibilis, siue coniunctionis: ideo constituit dominus coniunctionē talem ad perpetuitatē. Et huic etiam competit dictamē iuris naturalis, q̄a uir potest uxori dare simpliciter potestātē sui corporis: & ideo si consensus cōsonat institutioni, necesse est, qđ sit ad omne tempus, alioquin cā particularis non concordat uersali: & ideo nihil fit, nec consentit in talem, ut in uxore, sed potius, ut in concubinam. Et cōcedendæ sunt rationes ad hoc, quia in forma uerborum implicatur aliquid, qđ est contra matrimonii substantiam.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, qđ sicut se hēt simpliciter. Dicendum, qđ hoc uerum est, ubi contingit reperire secūdum, qđ in utroq; extremorum. Sed matrimonium nullo modo est secūdum tempus: & ideo non ualet illud. AD ILLVD, quod obiicitur de seruitute. Dicendum, qđ non est simile, quia seruitus uinculum potest esse temporale, & perpetuum: sed matrimonium est

est perpetuum. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ potestas corporis potest dari ad tempus. Dicendum, qđ non potest dari ad tempus, nisi si detur simpliciter: & est simile: quia Deus non acceptat bonam uoluntatem, uel seruitium alicuius, nisi uelit, uel proponat semper sibi seruire. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ dominus non debuit instituire. Dicendum, qđ in huius sacramenti institutione magis congruitas in signando, & necessitas, quā aliud consideratur: & hæc exigunt ipsum esse perpetuum.

QVAESTIO III.

An consensus conditionatus matrimonium faciat?

UTRVM consensus conditionatus faciat matrimonium, ut accipio te in meam, si dederis mihi centum libras. Et qđ sic, uidetur p̄ simile: q̄a uotum conditionatū uotum est: ergo similiter: uidet, qđ consensus cōditio natus sit cōsensus, & per consequēs matrimonium efficit. ITEM. Aliquis cōsentiens in aliquā ex spe pecuniæ habendæ, matrimonium contrahit: ergo si consensus talis cōpetit matrimonio: ergo ipsius expressio non repugnat: ergo si dicat, cōsentio si dederis, patet &c. ITEM. Quando aliquis promittit aliquid sub conditione, si steterit conditio, stat obligatio, & promissio: sed possibile est stare conditionē: ergo & consensum, & obligationē, & matrimonium.

CONTRA. Plus se obligat, qđ simpliciter de futuro promittit, qđ qui sub conditione. Nam prima est obligatio simpliciter, secunda uerò non: sed consensus

per uerba de futuro expressus non facit matrimonium: ergo &c. ITEM. Post consensum istū, aut est uxor, aut non. Si uxor: sed possibile est conditionē non stare, & non consenserat simpliciter: sed sub conditione: ergo est uxor sine consensu: sed non est uxor: ergo talis consensus nō efficit matrimonium. ITEM. Matrimonium est uinculum nullo modo solubile: sed omnis obligatio uel pactio sub conditione facta est solubilis: ergo &c.

RESOLVTIO.

Nullus talium tenet: nisi in casu.

RESP. Dicendum, qđ consensus conditionatus si fiat per uerba de futuro, iudicari habet, sicut & consensus de futuro. Vnde sicut consensus de futuro non facit matrimonium: sed desponsationem, siue sponsalia: sic nec talis consensus sub conditione. Attendendum tamen, quod cōditio aut apponitur per modum pœnæ, aut ut determinatio contractus. Si per modum pœnæ, nullius est uigoris, pro eo, qđ matrimonia debent esse libera. Vnde si quis proponat, promittito contrahere tecum sub pœna centum marcarum, uel si non contraxero, dabo tibi centum, etiam si non contrahat, non debet, nec tenet ad illam pœnā. Si aut apponitur, ut determinatio contractus siue cōsensus, distinguendum est. Aut enim est conditio honesta, aut inhonesta. Si est honesta, stante conditione stant sponsalia; non stante, non stant: ut si quis dicat: Contraham tecum si placuerit patri meo, uel si tu uolueris conuer-

ti ad fidem. Si autem est inhonesta duplex est. Aut est contra substantiam matrimonii, aut non. Si contra substantiam matrimonii, tunc nulla est obligatio, ut si dicat: Contraham te cum, si procuraueris uenena sterilitatis, uel aliquod huiusmodi. Si autem est inhonesta, & non contra substantiam matrimonii, ut si dicatur: Contraham tecum, si furatus fueris, uel si Deum offenderis: talis conditio pro non adiecta habenda est. Et hoc totum probatur per illa, quae dicuntur extra in 4. Lib. De Conditionibus appositis in desponsatione. Si autem consensus fiat per uerba de praesenti: aut conditio est praeterita, aut praesens, aut futura. Si conditio est praeterita, ut, accipio te in meam, si mortuus est pater tuus: uel de praesenti, ut, accipio te in meam, si es uirgo, stante conditione, stat matrimonium. Si autem conditio est de futuro, aut futuri necessarii, aut futuri contingentis. Si futuri necessarii, ut accipio te in meam, si sol orietur cras, tunc est matrimonium. Si autem conditio est contingens, dico quod non est matrimonium, eo quod consensus pendet de futuro, sicut, & conditio: & ideo iudicandum est tunc, sicut de futuro: nec est matrimonium, nisi carnalis copula subsequatur: quia tunc intelligitur a conditione apposita recessisse.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur ad secundam partem, quod non stat matrimonium per consensus conditionatum. Dicendum, quod uerum est, ubi est conditio de futuro contingenti: quia tunc consensus pendet ex futuro.

AD ILLVD, uero, quod obiicitur, quod simpliciter stat per simile in uoto. Dicendum, quod non est simile: quia uotum est pura obligatio: matrimonium autem est coniunctio, & non est coniunctio nisi praesens, sed obligatio est bene per futurum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod consensus ex spe pecuniae facit matrimonium: uerum est, quando simplex est, & absolutus. Sed cum exprimitur sub conditione, non exprimitur simpliciter, nec ut absolutus, nec ut praesens: & ideo non est simile. AD ALIUD, dicendum, quod matrimonium plus dicit, quam obligationem. Unde dico, quod non sequitur, Iste est obligatus istae mulieri, ut eam accipiat in uxorem: ergo est eius uir: sicut non sequitur, Obligauit se ad persol uendum: ergo soluit: unde matrimonium non tantum est obligatio, immo etiam ipsius uinculi indiuisibilis unio.

QVAESTIO IIII.

An consensus tacitus matrimonium faciat?

VERVM consensus tacitus faciat matrimonium. Et quod sic uidetur per Decr. 4. Lib. De Spōsalibus, Tuae fraternitati, &c. Matrimonium in ueritate contrahitur per legitimum uiri, & mulieris consensus: sed necessaria sunt uerba quantum ad ecclesiam ad consensus exprimendum de praesenti: ergo uidetur, quod quantum ad Deum sit matrimonium sine uerbo. ITEM. Ratione alia uidetur: quia peccatum ad uerum, siue fornicationis solo interiori consensu iudicatur consummatum, etiam sine signo exteriori: ergo si plus potest

con-

consensus castus, quam incastus, patet &c. ITEM. Consensus uerborum exteriorum non unit nisi per consensus interiorum: sed ubi unum propter alterum, utrobique tantum unum: ergo uidetur, quod si adsit unus consensus exterior, idem omnino faciet. ITEM. Aliqua duae personae consentiunt aequè intense, & plene ante expressionem & post: ergo si post expressionem est matrimonium, & ante similiter. ITEM. Si aliquis uoueat interius tantum, nihilominus uouet, & obligatur ad uotum: ergo similiter si consentit interius tantum. Si tu dicas, quod non est simile: quia uotum fit Deo, qui uidet corda: matrimonium uero respectu hominis, quod nescit: obiicitur tunc, quod saltem in conspectu Dei debet esse matrimonium. ITEM. Hoc ostenditur per simile: quia qui uerè contritus est interius, in conspectu Dei uerè poenitens iudicatur, etiam si non adsit confessio oris: ergo si similiter in matrimonio.

CONTRA. Matrimonium est sacramentum: sed omne sacramentum est signum, & signum est, quod offert se sensui: ergo &c. ITEM. Si consensus interior faceret matrimonium: ergo cum nesciat homo occulta alterius, nesciret utrum esset uir illius, an non: ergo si illi coniungeretur exterius, nesciret utrum esset matrimonium: & ita in periculo se poneret. ITEM. Quantuncumque uelim uoluntate plena alteri aliquid dare, nullum ius acquiritur mihi ex mea uoluntate, si non promittam exterius per signum: sed in matrimonio ius acquiritur coniuges inter se inuicem: ergo &c.

ITEM. Ratione uidetur: quia quantumcumque credat aliquis, & nisi sermonem exprimat, Ego te baptizo: non baptizat: ergo a simili uidetur, quod non contrahat quantumcumque consentiat: nisi sermonem exprimat: & ex hoc uidetur, quod mutus non possit contrahere.

RESOLVTIO.

Nequaquam; nisi accedat etiam exterior.

RESPONDEO. Dicendum, quod ad omnis sacramenti esse necessario requiritur signatio, siue expressio. Omne sacramentum signum est, & ut signum administratur, & ideo istud est necessarium: sed in aliquibus est materia determinata, & forma uerborum praescripta, quae uim habent sibi ad hoc data: & talia sacramenta nunquam fiunt, nisi illa uerba pronunciantur. In aliquibus autem non uenit uis a uerbo exteriori: sed ab intrinseco, ut in poenitentia quantum ad confessionem, & in matrimonio: & in talibus sufficit qualiscumque fiat expressio siue uerbo, siue scripto, siue etiam quocumque mutuo alio. Concedendum est igitur, quod matrimonium non contrahitur, nisi consensus exterius exprimat, uel per uerba convenientia, uel per nutus idem importantes: & per hoc patet prima ad primam partem. scilicet quod de decretali obiiciebatur. Patet etiam, quod inter mutos potest contrahi matrimonium, non tamen sine aliquo signo. Similiter patet ultimum ad oppositum, quod non est simile de baptismo.

AD ILLVD, quod obiicitur de adulterio, uel peccato. Dicendum, quod non est simile, quia peccatum est

est in interiori deordinatione; sed sacramentum consistit in exteriori signatione. AD ILLVD, quod obiicitur, quod est ibi unum propter alterum: ergo utrobique tantum unum. Dicendum, quod differt dicere unum propter alterum, & unum per alterum: quia ubi est dicere unum per alterum, est ponere duo, quorum alterum est sicut efficiens, alterum sicut instrumentum: & non est uerum quod efficiens possit tantum per se, quantum potest cum instrumento. Quod autem dicitur, ubi unum propter alterum, uerum est cum loquitur de unitate obiecti, ubi (propter) dicit causam formalem, ut uideo colorem quia lucidum, & amo uinum; quia dulce: & sic in similibus. AD ILLVD, quod obiicitur de uoto. Dicendum, quod non est simile propter duas rationes. Una; quia uotum non est sacramentum, per quod obligetur homo homini. Alia; quia obligat se homo Deo ad quem cogitare est loqui: matrimonium autem est sacramentum, per quod obligatur homo homini. AD ILLVD, quod obiicitur, quod uerè contritus dicitur poenitens. Dicendum, quod uerum est de poenitentia uirtute; sed non sacramento: matrimonium autem est sacramentum non uirtus: & propterea est ad alterum semper non ad se, sicut contritio: & ideo non est simile, ut patet.

QVÆSTIO V.

An matrimonia clandestina ualeant?
VTRVM consensus de presentia expressus in occulto, uerum faciat matrimonium. Et quod non uidetur; quia Euaristus Papa dicit, & habetur in litera loquens

de occultis, & clandestinis conubiis: Non coniugia: sed adulteria, uel fornicationes sunt. **ITEM.** Hoc ipsum uidetur ratione; quia personæ quæ secundum institutionem ecclesie non sunt legitime ad matrimonium contrahendum, ut frater & soror in secundo gradu, si de facto contrahunt, nihil faciunt immo separantur: cum ergo huiusmodi clandestina sint contra ecclesie prohibitionem: ergo nihil fit in eis. **ITEM.** Si aliquis contrahat cum aliqua in occulto, & cum alia in manifesto, & ueniatur ad iudicium ecclesie, ecclesia dicit illam uxorem: quam accipit in manifesto: ergo si rectè iudicat, illa est uxor: ergo alia non fuit uxor. **ITEM.** Matrimonium est sacramentum ecclesie: ergo debet accipi in facie ecclesie: ergo si accipitur in occulto, non est sacramentum ecclesie: ergo nec uerum sacramentum: ergo nec matrimonium.

CONTRA. Sacramentum matrimonii pro materia habet personas legitimas, pro forma consensum: sed hæc duo integre possunt esse in occulto: ergo &c. **ITEM.** Ita baptizatus est aliquis in occulto, sicut in manifesto: ergo matrimonium est ita in occulto, sicut in manifesto a simili. **ITEM.** Contractus matrimonii est per uerba maris, & femine alius nihil agentibus, nec dicentibus: ergo ita est integrum si fiat illis absentibus, sicut: & presentibus. Iuxta hoc queritur, quare ecclesia prohibuit matrimonium contrahi in occulto, cum alias esset licitum, & non prohibuit aliquem baptizare in occulto, uel etiã consecrare eucharistiam.

R. 2.

RESOLVTIO.

Ut inconuenientia omnia è medio tollantur; detestamur huiusmodi conubia.

RESP. Dicendum, quod ad esse matrimonii ista duo sufficiunt, illegimitas in personis, & unitas in consensu. Ad solemnitatem uerò, & decorem, siue honestatem requiritur: & parentum traditio, & sacerdotum benedictio: hæc autem ita sunt ad decorem sacramenti, ut tamè sint de necessitate præcepti. Et ratio huius est uisio periculi, quia frequenter, qui in occulto contrahunt, poenitent, & cum aliis de facto contrahunt; & cum non potest primus contractus probari, necesse habet ecclesia decipi, & contra ueritatem dare sententiam; & ideo oportuit talia prohibere. Hinc est, quod si aliquis cum aliqua contrahit in occulto, quis sit matrimonium, tamen coniunctio illa non est sine peccato, sicut nec coniunctio fornicariis: non tamè tantum & inde est, quod Euaristus Papa dicit, quod non sunt conubia, sed adulteria propter culpam.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod illud matrimonium, quod fit contra institutionem ecclesie irritatur. Dicendum, quod quædam instituit ecclesia circa hoc sacramentum tanquam necessaria, ut potest, quæ personæ sunt legitime. Quædam tanquam expedientia, ut potest in aperto contrahere. Et sic matrimonium, quod primo modo fit contra institutionem ecclesie, irritat ecclesia: quod secundo modo minimè. **AD ALIVD,** respondendum, quod ecclesia in casu illo necessario decipitur; non tamen decipitur, ut non

iustè iudicet, quia iustè iudicare est iudicare secundum allegata; decipitur tamen secundum ueritatem latètem. **AD ILLVD,** quod obiicitur: quod est sacramentum ecclesie. Dicendum, quod uerum est; tamen accipitur etiã ab aliis, qui sunt extra ecclesiam, ut baptizatus, non tamen ad salutem nisi ab his, qui sunt in ipsa ecclesia: & baptizatus accipitur in occulto, quia sacramentum necessitatis; & non est ibi periculum, immo uitatur periculum; sed illud in facie ecclesie accipitur salubrius, in occulto uero accipitur uerè; sed non salubriter, quia contra ecclesiasticam sanctionem.

QVÆSTIO VI.

In quid debeat esse matrimonialis consensus?

IN quid debeat esse consensus? & quod in carnalem copulam uidetur; quia ita dicit Hieronymus, & habetur 17. quæst. prima capitulo. Sunt quidam: quod uouentibus uirginitatem, non solum nubere; sed etiam uelle nubere damnabile est; sed non esset damnabile nisi esset contra uotum, & non esset contra uotum nisi consentirent in opus carnis, ergo necesse erat in illud consentire. **ITEM.** In omnia quæ consentit uir, & uxor, possunt consentire frater, & soror licitè excepta copula carnalis: ergo si inter fratrem, & sororem non potest licitè contrahi matrimonium, patet &c. Si tu dicas mihi, quod oportet consentire in copulam conjugalem, quero quid uocetur copula conjugalis; & tandem oportet ad hoc deuenire, quod ibi includatur

datur copula carnalis. ITEM. August. dicit, & habetur infra Distinct. 30. & loquitur de purissima Virgine, quæ committens uirginitatem suam diuinæ dispositioni consensit in carnalē copulam: si ergo nullum matrimonium purius illo, nullum sanctius, in omni oportet consentire. ITEM. Si qua mulier dicat, consentio in te, ut tamen non cognoscas me, non est matrimonium: ergo si ista cōditio est contra substantiam matrimonii: ergo tenetur consentire in carnalem copulam. ITEM. Matrimonium ad hoc institutum est, ut sint duo in carne una: ergo necesse est ad hoc, quod sit matrimonium, quod carnaliter uniantur, uel in carne, uel in uoluntate: ergo non est matrimonium sine carnali copula.

CONTRA. Magister dicit in litera, quod consensus cohabitationis, uel carnalis copulæ non facit coniugium. ITEM. In Dis. xxx. dicitur. Cōsensit Maria in copulam matrimonialē, seu maritalē: sed non in copulā carnalē. ITEM. Hoc ipsum expresse dicit Hug. in libro de Virginitate Mariæ: & tamen ex consensu suo matrimonium cōtraxit: ergo non oportet in carnalem copulam consentire. ITEM. Ratione uidetur: quia nullus consentiens in actum carnis, est uirgo perfectē: beatus Ioh. est uirgo perfectē: ergo non consensit in actum carnis: & consensit in matrimonium: quia de nuptiis est a domino uocatus: ergo &c. ITEM. Nullus consentiens & uouens continentiam uirginalē, potest sine peccato consentire in

actum carnis: Beata uirgo uouit sicut dicit Augu. & ipsa innuit in responsione sua, quam dixit: ergo peccauit si in actum, siue in carnalem copulam cōsensit: & cōstat quod sine peccato non potest: ergo &c. ITEM. Possibile est inter duos esse plenum matrimonium, & perfectum sine commistione carnali: ergo possibile est quod aliquis cōsentiat in matrimonium, nō cōsentiendo in commistionem carnalē: si hoc potest esse in re, & effectu, potest esse in consensu, & causa.

RESOLVTIO.

Matrimonialis consensus est ad mutuum corporum potestatem.

RESPON. Dicendum, quod quorundam opinio fuit, quod ad hoc quod contrahatur matrimonium, necesse est absolute consentire in copulam carnalē. Et dicunt hi quod Beata uirgo, & Ioānes consensit: tamē sine peccato: quia Ioannes nec uouerat, nec proposuerat uirginitatē seruare: Beata uirgo quia non uouerat: sed tantum proposuerat. Sed hæc opinio iniuriam facit uirgini Gloriosæ: quia quamuis excuset a culpa, minuit tamē uirginitatis eius gloriam: ut iam non debeat uirgo super omnes uirgines nuncupari, quod noster refugit animus pariter, & auditus: Vnde hæc opinio satis conuenienter a magistro Hug. reprobatur. ALIORVM opinio fuit, & istius fuit Altisiodorensis, quod necesse est consentire in copulam carnalem non in particulari: sed in uniuersali: non explicitē, sed implicitē: oportet enim consentire in copulam conjugalem, quæ cōtinet quatuor, scilicet cohabitationem,

tationē, & mutuum obsequium, & mutuum corporum potestatem, & copulam carnalem. Sed illud non uidetur sufficiens: quia constat quod Beata uirgo bene sciebat legem coniugii, & sciebat explicitē, & cogitabat de actu coniugum: aut ergo consentiebat, aut dissentiebat. Si cōsentiebat, redit primum inconueniens. Si dissentiebat: ergo nec in generali, nec in speciali consentiebat. TERTIA opinio est, quod oportet consentire in carnalem copulam uel absolute, uel sub cōditione, uidelicet nisi Deus aliter disponat, uel si placuerit Deo, & tali modo consensit uirgo Beata, ut uidetur dicere beatus Augu. & hoc non repugnat uirginitati. Sed certē omnis, qui rectē consentit, taliter cōsentit. Præterea. Non est consensus conditionatus: sed absolutus ille, qui matrimonium facit, & maximē cum non stet cōditio: Deus autē non lebat uirginem carnaliter copulari uiro. Et propterea dicendū, quod consensus, qui matrimonium facit, est consensus in mutuum suorum corporum potestatem. Et hoc sonant uerba, cum dicunt, Accipio te in meam, uel in meum: & sic consensit Beata uirgo, & Ioseph. Sed notandum est, quod aliter datur potestas corporis in contractione matrimonii, aliter in cōsummatione. In contractione ita datur uni, ut non possit illo uiuente dari alii: ita etiam datur illi, ut ius habeat petendi, & necesse sit reddere petenti, nisi moriatur mundo per uotum castitatis solemne, & ingressum religionis. Quoniā igitur Beata uirgo diuina inspira-

tione uouerat, uel fortassis ipsius Ioseph relatione, quod numquam uellet uti eius corporis potestates: sed eius custodire uirginitatē: ideo & debuit ei committi, siue dari. Sciebat etiam quod si uellet exigere, quod posset publicatio uotū contraire: & sic patet istud. Si ergo uolumus istam mutua corporum potestatem uocare copulam conjugalem, sic Beata uirgo consensit in copulam, ut omnes nubentes. In matrimonii autē cōsummatione omnino transfertur potestas, ita quod nec uoto priuato, nec solemni possit petenti debitū aduersari: unde gloriosa uirgo matrimonium consensit contrahere: sed certa fuit quod numquam matrimonium cōsummaret: & hoc sciuit Spiritu Sancti reuelatione, uel Ioseph relatione, uel quia cōsiderabat de uoti publicatione: quia in lege preceptum erat seruare: sed nullus fuerat ausus hoc uouere: & hoc tangitur in libello illo, quæ transtulit Hier. de natiuitate Mariæ, qui quamuis sit apocriphus, continet tamen multa uerissima.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod uelle nubere damnable est. Dicendum, quod Hier. loquitur de illis, qui uolunt nubere ex carnis petulantia, & tales magis appetunt coniunctionē corporum, quam animorū. AD ILLVD, quod obiicitur, quod in omnia frater & soror, præterquam in copulam carnalem possunt consentire. Dicendum, quod falsum est: non enim possunt sibi suorum corporum dare mutua potestatem. Vnde alter potest alii nubere, altero contradicente. AD ILLVD, quod obiicitur,

tur, quod dicit Aug. quod con-
sensit in copulam carnalem. Di-
cendum, quod illud intelligitur,
quia cōsensit in mutuam corpo-
rum potestatem, quæ ad carna-
lem copulam ordinatur, non ta-
men de necessitate: & Beata vir-
go in illam mutuam corporum
potestatem absolute consensit,
residuum uero. s. ordinationem
in actum, diuinæ dispositioni cō-
misit, credens semper, immo &
sciens, quod dominus ipsam ser-
uaret sine macula. Exēplum est
de Beata Cecilia. AD ILLVD,
quod obicitur, quod conditio illa
impedit. Dicendum, quod uerū est
contra collationem mutuæ pote-
statis; in consensu enim in copu-
lam conjugalem datur potestas
petendi debitum, licet nō tenea-
tur ad statim, si uiam habet, per
quam euadere possit: quæ & si
non erat nota omnibus, erat ta-
men nota spiritualibus mētibus:
sicut certum est nobis de Glorio-
sa Virgine, & probabilius presu-
mitur de Ioseph: quoniam hoc
non est iuris positiuus; sed magis
est iuris diuini. AD ILLVD, quod
obicitur, quod est propter car-
nalem copulam. Dicendum, quod

uerum est, quod prima & prin-
cipalis institutio ad hoc fuit: &
tamen hoc non est tota ratio si-
ue causa matrimonii, sicut me-
lius patebit infra: immo etiam fi-
dei, & sacramēti, & mutuæ edu-
cationis: & hoc supra determina-
tum est, ubi agitur, utrum carna-
lis copula sit de integritate sacra-
menti. Hæc autem sine præiudi-
cio dicta sint, maxime propter
reuerentiam Virginis: non enim
possumus negare, quin inter Ma-
riam, & Ioseph fuerit coniugiū,
cum hoc dicat scriptura euange-
lica, & sancti oēs in hoc conten-
tiant. Rursus. Pietas fidei, & re-
uerentia Virginis non patitur
nos sentire ipsius beatissimā, &
purissimam, & integerrimam
animā ad opus carnis fuisse ali-
quantulum inclinatam: nec cre-
do ipsam in dubio se super hoc
posuisse. Si quis tamen aliter di-
cat, dum tamen virgini non fa-
ciat iniuriam, nō est magna uis
facienda. Cauendum est. n. dili-
gēter, ut honor dominæ nostræ
in nullo ab aliquo minuatur, quod
etiam in periculo capitis debeat
integer custodiri.

DISTINCTIO VIGESIMANONA.

Quod consensus, qui est causa efficiens Matrimonii, non
debet esse defectiuus ex aliquo interiori. s. uoluntate.

Portet autem consensum conjugalem liberum esse
a coactione. Coactus enim consensus, qui nec con-
sensus appellari debet, coniugium non facit: sicut
testatur Urbanus Papa scribens Sancto regi
Arragonum in hæc uerba, De neptis tuæ coniugio, quam
te cuidam militi daturum necessitatis instante articulo sub
fidei

fidei pollicitatione confirmasti, hoc æquitate dictante decre-
uimus, ut si illa uirum illum omnino (ut dicitur) tenuit, et
in eadem uoluntate persistit, ut viro illi se prorsus deneget
nupturam: nequaquam eam inuitam ac renitentem eius-
dem uiri cogas coniugio copulari. Idem. Si uerum esse con-
senserit, quod nobis legati Iordanis principis retulerunt, sci-
licet quod ipse coactus, & dolens filiam suam nolentem,
fientem, et pro uiribus renitentem, Rainaldo desponsauerit:
quoniam legum & canonum auctoritas talia sponsalia non
approbat, ne ignorantibus leges, & canones nimis durum vi-
deatur, ita sententiam temperamus, ut si princeps cum as-
sensu filie, id quod coactum est perficere uoluerit, conceda-
mus. Sin autem legatus noster utrasque partes audiat: & si
nihil fuerit ex parte Rainaldi, quod amplius impediatur, ab
ipso Iordane sacramentum, quo consentent hæc, quæ dicta sunt,
accipiat. Et nos canonum, & legum scripta sequentes, de-
inceps non prohibemus, quin alij viro si uoluerit, prædicta
eius filia tantum in domino nubat. Ex his apparet coniu-
gium fieri inter consentientes, & spontaneos, non inter reni-
tentes, & inuitos. Verumtamen qui inuiti, & coactè coniu-
cti sunt, si postea ab aliquo temporis spatio sine contradi-
ctione, & quarumlibet cohabitauerint, facultate disceden-
di, ual. reclamandi habita, consentire uidentur: & consen-
sus ille consequens supplet, quod præcedens coactio tulerat.

In libro Pandectarum.

Consentire autem probatur, qui euidenter non contra-
dicit, secundum illud, In sponsalibus eorum consensus exi-
gendus est, quorum in nuptijs desideratur. Intelligitur ta-
men semper patri filia consentire, nisi euidenter dissentiat.
Item. Sponsalia, sicut nuptie, consensu fiunt contrahentiū.
Et ideo sicut in nuptijs, ita & sponsalibus patris familias fi-
liam consentire oportet: quæ si patri uoluntati non repu-
gnat, consentire intelligitur.

Upra egit Magister
de consensu, qui defi-
citur a parte exteriori.
Hic agit de cōsensu,
qui dicitur defectu interiori, sci-
S. Bon. Lib. 4.

licet a ratione, uoluntarii: ta-
men iste, & præcedens, & inte-
rius & exterius deficit. Sed hoc
per arationem dictum esse in-
telligendum est. Consensus au-
Lii rem

rem dupliciter deficit, aut a parte uoluntatis per coactionem, aut a parte rationis per errorē. Ideo primò quæritur, utrū consensus coactus faciat matrimonium. Secundò, utrū erroneus infra xxx, Distin. *Nec solum coactio impedit, &c.*] Prima pars habet tres partes. In prima veritatem determinat. In secunda explanat. ibi. *Ex his apparet, conjugia fieri, &c.*] In tertia uerò illud, quod determinat circa matrimonium, applicat ad sponsalia. ibi, *Cōsentire aīi probat, &c.*]

Dub. 1. **Q**uæritur hic de situ huius partis: videtur enim malè hic situari, quia si coactio est impedimentum matrimonii: ergo in illo capitulo deberet determinari, ubi agitur de impedimentis matrimonii. Respon. Dicendum, quod quia Magister agit hic de matrimonio a parte causæ efficientis, & causa efficiens est cōsensus, non quilibet, sed plenus, & plenitudo cōsensus deficit secundum modos prædictos: ideo hic agit de coactione, & errore: infra uerò agit de personarum legitimitate: & quia illa multis modis potest priuari, & per consequens matrimonium impediri: ideo inferius agit de multis impedimentis: & hæc est ratio, quare tractatus ille ab hoc separatur, quia ratio impediendi uenit ex alio genere causæ.

Dub. 2.

Nequaquam eam inuasi, &c.] Ponatur, quod aliqua consentiat in aliquem per nuncium, & ante aduentum nuncii pœniteat, & nolit consentire, utrū sit compellenda. Et quod sic, uideatur: quia si potestatem suam commisit procuratori, tunc ita ratū

est, quia procurator facit, sicut si Papa faceret: ergo si procurator, & nuncius consentiat, quantumcumque postmodum reclamet, uidetur quod stet matrimonium. Sed cōtra. Ponatur quod statim ex quo pœnitet, antequam nuncius perueniat, cum alio contrahat, constat quod matrimonium est, cum adhuc alii nō sit alligatus: ergo aliud matrimonium non stat. Item. Nō fit matrimonium, nisi per mutuū cōsensum: consensus aut mutuus nullus est, nisi simul sit actus, uel habitus: ergo si pœnitet antequam tunc consentiat, patet &c. Quæritur ergo, utrū matrimonium possit contrahi inter absentes. Respon. Dicendum, quod si alius quis consentit in absentem per procuratorem potest fieri matrimonium, non solum sponsalia contrahi: dum tamen cōstet utriusque consentire: sicut in presentiarum potest unus alteri cōsensum exprimere per interpositam personam. Quod autem quæritur utrū ipsa pœnitente, matrimonium contrahatur. Dicendum, quod reuera si nō ante pœniteat, quam ille consentiat, res est salua. Et si pœnitet in corde, & reclamet in signo in cōspectu testium, per quos possit probari, utpote negando, uel matrimonium cum alia contrahendo, reuera nō est matrimonium; nec in cōspectu Dei, nec in cōspectu Ecclesiæ, quia consensus nō simul concurrunt: maxime si fecit quod in se fuit, ut reuocatio uoluntatis eius ad nunciū perueniret: & hoc patet, quia si statim ex quo pœnitet cum alia contraheret, matrimonium esset. Quod obicitur

icitur, quod dedit alteri suā potestatem. Dicendum, quod semper intelligitur potestatem ad hunc actū dare, cōsensu in ipso remanente, quod est de essentia matrimonii interius in facie Dei, & exterius in facie Ecclesiæ.

Dub. 3.

Verumamen in inuiti, &c.] Videtur dicere, quod si non reclamat, quod est matrimonium. Contra. Illud potest esse ex negligentia: sed negligentia non supplet locum consensus: ergo nō uidetur, quod sit matrimonium. Respon. Dicendum, quod secundum faciem Ecclesiæ consensus presumptus matrimonium facit, quando scilicet probabiliter presumitur, quod cōsensus ille sit maritalis. Hoc autem potest esse tripliciter: primò modo quando consentit ore: secundò uerò quando, & si non cōsentit ore, tamen uoluntariè cōsentit in carnale opus, petendo, & reddendo quod exigitur: tertio modo quando reclamare potest, & habet locum, & tempus, & non reclamatur, cōsentire presumitur: & ideo amplius non auditur. Immo in facie Ecclesiæ pro matrimonio habetur non pro negligentia, sed pro cōsensu, qui creditur inclinatus, & uoluntarius simpliciter, quod in principio fuerit coactus.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An consensus coactus faciat matrimonium?

Intelligentiam presentis distinctionis. tria quærentur. Primò quæritur, utrū consensus coactus faciat matrimonium. Secundò, utrū con-

sentiens in renitentem generet sibi præiudicium. Tertio, utrū aliquis possit compelli per præceptum patris ad matrimonium contrahendum.

Quod consensus coactus faciat matrimonium, uidetur: quia Augustinus dicit, quod coacta uoluntas uoluntas est: ergo a simili consensus coactus consensus est: sed posita causa ponitur effectus: ergo posito tali cōsensu, est matrimonium. **ITEM.** Hoc uidetur ratione per simile, quia qui baptizari consentit timore mortis, baptizatus est, & pro baptizato habetur: ergo similiter est in matrimonio. **ITEM.** Hoc uidetur per rationem, quia consensus non potest cogi, sed tantum induci: sed sicut inducitur aliquis minus, ita inducitur in bñdiciis: sed si aliquis inducitur in bñdiciis consentiat in matrimonium, matrimonium tenet: ergo similiter si inducitur in minus. **ITEM.** Qui negat Christū timore mortis, peccat, sed nullus peccat, nisi liber: ergo consentiens in aliquid timore mortis liberè consentit: sed consensus liber facit matrimonium, ergo qui consentit timore mortis, &c.

CONTRA. In Decret. de sponsalibus, & matrimonio. Cum locum non habeat consensus, ubi metus, uel coactio intercidit, necesse est ut ubi consensus communis requiritur, coactionis materia repellatur, ergo &c. **ITEM.** Consensus matrimonialis signū est cōiunctionis animæ, & Dei: sed anima nō coniungitur Deo cōsensu coacto, ergo si signum est congruum, matrimonium non contrahitur timore coacto.

ITEM. Nūquam anima fit sponsa Dei, nisi uniatur ei per amorem: ergo numquam fit sponsa uiri, nisi uniatur ei per amorē; sed unio quæ est per cōsensum coactum, non fit per amorem; ergo &c. ITEM. in consensu matrimonii acquiritur potestas in alterutrum; ergo necesse est q̄ in consentiēdo sint æquales: sed cum alter cogit alterum ad consentiendum non sunt æquales; ergo tali consensu non contrahitur matrimonium.

RESOLVTIO.

Si post coactionem in carnalem copulam consenserint coacti, est quidē matrimonium aliter nequaquam.

RESPONDEO. Dicendum, quod consensus coactus potest esse dupliciter, scilicet vi, vel metu. Vis est maioris rei imperus, q̄ repelli nō potest. Metus est instantis, uel futuri periculi trepidatio. Tunc autem fit uis, quando capitur, ducitur, trahitur inuitus, uel ligatus ipso reclamāte, & renitēte, hæc ē coactio, in qua non est consensus. Et in hac opinio non est matrimonium. Est & alia coactio per metum, ut cū aliquis minatur mortem, uel in tentat, nisi consentiat: & de hac coactione distinguunt aliqui, quod talis consentiens, aut consentit ore, sed non corde; & tūc non est matrimoniū aliquo modo. Aut corde consentit, quamuis coactus: & tunc matrimoniū est in conspectu Dei, quia uoluntas coacta uoluntas est: sed non est in conspectu Ecclesiæ, quæ præsumit quod talis non cōsenserit corde: & ideo iudicat, & sententiat, ut uterque alteri in do-

mino nubat. Sed certē in istud non uidetur consentire Decretalis prædicta, quæ dicit, quod consensus non habet locum ubi metus, uel coactio intercidit. Et ideo distinguitur aliter, quod metus duplex est: quidam leuis, quidam iustus. Iustus, utpotē q̄ in uirum constantem cadere potest. Leuis est cum quis paruum malum minatur, uel cum talis minatur, de quo præsumitur qd̄ implere non possit: & talis metus nō facit consensum adeo defectiuum, quod impediatur matrimonium contrahendum, uel dirimat iam contractum: sed consensus cum tali metu facit matrimonium. Tunc autem est metus iustus, quando aliquis cōminatur damnum mortis, mutilationis, seruitutis, & stupri. Tunc autem cadit in uirum constantem, quando præsumitur probabiliter, q̄ ille qui minatur possit minas implere: non tamen esset timēdum si simplex rusticus minaretur duci. In hoc metu dicunt iura consensum non facere matrimonium. Sed ratio huius sumitur a diuersis diuersimodē. Quidam enim dicunt, quod hoc est ex indulgentia iuris. Iura. n. indulgent tales separari. Primū, quia p̄sumunt consentiēte ore non consensisse corde: & quia uerbum solum dixit, ut pœnam redimeret. Vel etiam ratione finis, quia coacta matrimonia pessimos exitus consueuerunt habere. Alii dicunt q̄ non ex iuris indulgentia: sed hoc facit defectus liberi, & perfecti cōsensus, qui debet esse in matrimonio: quia sicut ostensum est, plenus debet ibi esse consensus: & hoc uide-

uidet̄ probabiliter: si tamen post coactionem in carnalem copulam consensit, extunc incipit esse matrimonium.

AD ILLVD ergo, quod primō obiicitur, quod coacta uoluntas, uolūtas est. Dicendum, quod uerum est: sed nunquam sufficit talis uoluntas ad faciendum bonum, nec etiam ad contrahendum matrimonium: pro eo quod Dominus uoluit hoc sacramentum contrahi per cōsensum liberum non coactum.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod qui coactus consensit in baptismum, baptizatur. Respondetur, quod baptismus est opus Dei, non hominum, sed matrimonium est a consensu hominum. Aliter potest dici, quod non est simile, quia non tanta libertas ibi requiritur, quanta in matrimonio; totum enim esse matrimonii a consensu causatur. AD ILLVD, quod obiicitur: quod consensus inducitur per blanditiās. Dicendum, quod blanditiæ non ita detrahunt de ratione consensus, sicut minæ: quia blanditiæ ad amorem excitāt, sed minæ ad terrorem.

AD ILLVD, quod obiicitur, de eo, qui negat Christum timore. Dicendum, quod facilius est peccare, quā bene facere. Unde plura exiguntur ad construendum bonum, quā ad faciendum malum. Item. Nul- lus timor respectu peccati perpetrandi potest, nec debet cadere rationabiliter in uirum constantem. Nam talis timor est tantum respectu alicuius rei faciendæ, quæ non est nostræ salutis contraria, sicut uix constās

rationabiliter prius deberet permittere se interfici; quā Deū negare. Sed non rationabiliter ageret, si dimitteret se interfici, antequam in aliquid indifferens consentiret. Matrimonium autem non est de his, quæ sunt salutis contraria, uel contra salutem: & sic patet quomodo intelligitur de metu, qui potest cadere in constantem uirum.

QVÆSTIO II.

An consentiens in renitentem, præiudicet sibi, ut cum alio contrahere non ualeat.

VT RVM consentiens in renitentem, generet sibi præiudicium, ut non possit cum alio contrahere matrimonium. Et quod sic, uidetur: quia unusquisque potest abrenunciare iuri suo: sed de iure uniuscuiusque est, quod possit in aliam personam matrimonialiter consentire: huic autem iuri homo renunciat, cum alii per consensum se obligat. Si ergo qui consentit in inuitum, suo iuri renunciat, patet quod sibi &c. ITEM. Potestas proprii corporis transfertur per consensum animi, qui præest ei: sed unusquisque sibi præest: ergo cum consentit in aliquam, potestatem sui corporis ei tribuit: ergo iam non potest dare eam alii. ITEM. Iste consentit in inuitam, & renitentem, & postmodum illa consentit; constat, quod cum illa consentit, matrimonium ratum existit: ergo si mulier uirum sibi obligat, non ex hoc quod ipsa consentit, quia consensus unius p-

lonæ alteram non obligat: ergo hoc est propter priorem consensum, quæ ille prius emiserat; ergo prius obligatus erat.

ITEM. Efficacius, & intensius consentit, qui non solum fauet consentientis; sed etiam consentit, & aliam personam ad cõsentendum compellit: sed primus modus consentiendi facit matrimonium, & obligationem inducit: ergo multo fortius secundus. ITEM. Caritas est uinculum perfectionis, sicut dicitur Col. iii. Hoc autem uinculum quamuis sit perfectum, & spirituale: tamē potest esse unius ad alterum, ita quod nō sit mutuum: ita pari ratione & uinculum carnale: ergo & matrimonium: ergo uideretur quod aliquis possit esse iunctus matrimonialiter alicui, si in aliquam consentit, aut econuerso altera dissentit.

CONTRA. Matrimonium est maris, & foeminae cõiunctio: omnis aut talis cõiunctio est æquiparantiae relatio. Sed omnis talis requirit cõuenientiam inter extrema: quia ad minus est inter duos: unde si alter duorum desinat esse similis, non est similitudo: Ergo a simili in matrimonio, si alter dissentiat, non est matrimonium, nec sponsalia: constat ergo quod nulla est ibi obligatio, nec aliquod præiudicium. ITEM. Vbi est matrimonialis obligatio, est uir & uxor: sed uxor dicitur respectu uiri, sicut pater respectu filii; & econuerso: ergo sicut sequitur, Iste non est filius huius; ergo iste nō est pater huius: ita bene sequitur, Non est obligata isti ut uxor: ergo iste non est obligatus isti ut uir, nec

alio modo &c. ITEM. Consensus qui transfert corporis potestatem in alteram, est consensus, qui dicitur, *Accipio te in meam*: sed nullus potest accipere aliquam in suam, nisi qui facit se suam: ergo absque consensu mulieris nullus est consensus uiri. ITEM. Quantumcumque uendam aliquid, nō fit contractus, nec astrictio, nisi tu emas: ergo pari ratione numquam transfertur potestas uiri in mulierem: nisi mulier cõsentiatur. Si ergo ipsa est coacta, nō uidetur esse obligatio aliqua.

RESOLVTIO.

Præiudicat admodum.

RESPON. Dicendum, quod querere, utrum consentienti in renitentem fiat præiudicium, est querere, utrum matrimoniale uinculum claudicat, ut ex parte sit solidum, & ex parte contritum; & hoc est querere, utrum aliquis sit uir, cuius non est uxor: & aliqua sit uxor, quæ non habet uirum. Et hæc in seipsa quæstio soluitur, pro eo quod in ea opposita implicantur propter naturam matrimonialis uinculi, quod est relatiuum, & mutuum, quod signat ipsa comparatio, & relatio uxoris ad uirum. Dico igitur, quod matrimonium non potest esse claudum quantum ad uinculum; quia si mulier inuita est: & in dissensu perseverat tam signo, quam corde, nullum est matrimonium: nec unus acquirit potestatem aliquam in alterum, pro eo quod in altero extremo desinit cõsensus. Unde primus non se habet per modum efficientis; sed disponētis: & ideo si secundus adueniat, tunc perficit matrimonium pro eo quod iam habet, consensum

mutuum,

mutuum, qui est eius principium completum: & ex tunc uir obligatur, & ei præiudicium ad cõsentendum in personam aliam generatur.

AD ILLVD. ergo, quod obiicitur, quod potest renunciare iuri suo. Dicendum, quod huic iuri non renunciatur nisi per uotum aut matrimonium: & quoniam in tali consensu non est uotum, nec est matrimonium, & nemo est qui accipiat illud ius: ideo ille consensus nullum potest per se præiudicium generare. AD ILLVD, quod obiicitur, quod potestas transfertur per cõsentium animi. Dicendum, quod in translatione potestatis huius duo sunt, scilicet donatio, & acceptio. Quantum ad donationem attinet, hic est cõsensus proprii: quantum ad receptionem, hic est consensus alieni: & quia ille non est ibi, ideo non est translatio. AD ILLVD, quod obiicitur, si illa consentiat. Dicendum, quod tunc incipit obligari, & non ratione consensus alieni tantum: sed ratione sui, quod præcesserat in actu, & erat in habitu: qui & si nō obligaret; quia non erat qui acciperet, ideo alieno consensu adueniente, ille consensus habet uim obligandi, quamuis prius nō haberet. Posset tamen dici, quod in tali casu consensus uiri renouari debet uel uerbo, uel signo. AD ILLVD, quod obiicitur, quod efficacius consentit. Dicendum, quod si iste non obligetur, hoc nō est propter defectum intentionis; quia nō sic sufficenter est intentus: sed quia nō est mutuus. AD ILLVD, quod obiicitur de uinculo charitatis. Dicendum, quod cha-

ritas prout est uinculum, quod facit uinum corpus spirituale, nunquam est quin sit in utroque extremorum, alioquin non facit unum. Et in matrimonio fiunt unum sponsus, & sponsa, & signatur cõiunctio Dei, & animæ, quæ numquam claudicat: ideo nullus est consensus quantum ad uim sacramenti, si libertatem habet in una persona, & coactionem in alia.

QVÆSTIO III.

An pater cogere possit filium ad cõtrahendum.

VTVM aliquis possit ad matrimonium cõpelli per præceptum patris. Et uoco hic compulsionem, ut obedire teneatur. Et quod sic uidetur, quia Genes. 28. dicitur, quod Isaac uocauit filium suum Iacob: præcepitque ei dicens. Non accipias uxorem &c. constat quod Isaac non præcepit nisi quod potuit, & debuit: ergo potest hoc pater filio præcipere. ITEM. Col. 3. Filii obedite parentibus uestris per omnia: ergo in omnibus quæ nō sunt contra salutem, tenet patri filius obedire. Unde Gl. Placet deo, si per omnia obeditis, ita tamē si in domino obeditis. Si ergo matrimonium non est contra salutem, patet &c. ITEM. Sicut se habet pater spiritualis respectu matrimonii spiritualis, ita pater carnalis respectu carnalis. Sed dominus Papa potest præcipere alicui sub pena excommunicationis, quod episcopatum accipiat, ergo pater carnalis, quod filius cum muliere, cum qua uult, contrahat. ITEM. Stultus est, qui iurat, & se obligat pro alio, qui non est ei obligatus: ut si iuraret

pro extraneo, quod ipse ad sanctum Dionys. iret: si ergo parentes iurant pro filiis: ergo uideatur, quod suis possunt præcipere, ut iuramenta sua debeant implere. **ITEM.** Si aliquis contrahat sponsalia cū aliqua, non dū est matrimoniū cōtractum: & tamen per ecclesiasticum præceptum compellitur ad contrahendum. Si ergo potest compelli ab episcopo: pari ratione, uidetur, quod possit compelli a patre suo.

CONTRA. In eo, in quo patres sumus, unus nō tenetur obedire mādato alterius: sed quātū ad ius matrimonii oēs sunt patres: ergo non uidetur, q̄ pater possit filio imperare. **ITEM.** Patre imperāte matrimonium, filius sine peccato pōt castitatem uouere: ergo non tenetur patri obedire. **ITEM.** Filius si uult religionē intrare, non tenetur patri determinanti, uel prohibēti sibi religionem, obedire: immo in quantumcunque potest sine peccato intrare: quia tale uotū est spontaneum. Si ergo matrimonium debet esse liberū, patet &c. **ITEM.** Nemo potest me compellere ad perpetuam seruitutem: sed uir eo, q̄ contrahit cum uxore, dat ei sui corporis ppetuā potestātē: ergo nō uidetur, q̄ in hoc teneatur quis alicui obedire. **ITEM.** Si teneretur obedire, tūc sponsalia p parentes contracta absq; cōsensu filiorum nubentiū, essent stabilia: sed hoc est contra iura canonica, & ciuilia: ergo &c.

RESOLVTIO.

Liberum est matrimonium: non cogant igitur patres filios; nisi aut charitas suadeat, aut necessitas impellat.

RESPONDĒO. Dicendum, q̄ sicut ostendunt rationes ultimæ: matrimonii contractus debet esse liber omnino, tum ratione signationis, tum etiam ratione talis, & tantæ obligationis, quæ in illo contractu consistit: & ideo non est præcipiendum a parentibus filio præcepto obligatorio, quod contrahat: quia non potest continere, si uult; & iterum si uult contrahere. Et adhuc per præceptum non potest pater ad cōtrahendum cum hac, uel cum illa eum obligare, nisi charitas uel rationalis causa eum liget, uel promissio ipsius uoluntaria. Rationalis autem causa ligat, quando pater habet inimicitias, & non potest euadere nisi filius cum consanguinea inimici contrahat. Charitas uero ligat, quando pater prohibet filio ne contrahat cum muliere mala: Ob promissionem uoluntariam ligatur, ut quando ipse met se obligat contrahendo spōsalia, præiudicium sibi generat in hoc, quod inchoat matrimonium: unde tenetur ad consummandum, & ad hoc compelli potest per mandatum ecclesiasticum. Et per hoc patet responsio ad primum in contrarium, & ad ultimum. Nam Isaac rationabiliter præcepit illud, q̄ Iacob alias tenebatur facere: tū propter malitiam mulierum, tum etiam quia semen Chanaā

de

de terra illa erat disperdendum: & illud clare insinuatur in textu, & clarius in quodā libello, qui dicitur Testimonium patriarcharum.

AD ILLVD, quod obiicitur de obedientia respectu patris. Dicendum, quod illa distributio intelligitur solum quantum ad ea, quæ sunt de paterna honorificatione, & quantum ad ea, quæ spectant ad regimen familie. Si autem quantum ad alia intelligatur, consilium est, non præceptum: & hoc innuit Glos. quæ dicit. Placet Deo, &c. **AD ILLVD** ergo, quod obiicitur de matrimonio spirituali. Respondent aliqui, quod Papa non potest præcipere: quia consensus debet esse liber: sed post susceptionem potest præcipere ad administrationem: Sed tamen istud non uidetur securum dicere, cum tota die uideamus fieri contrarium. Et ideo dicunt alii, quod simpliciter potest præcipere. Nec est simile de patre carnali; quia pater spiritualis potestatis plenitudinem super filios suos habet amplius, quam pater carnalis. Et præterea non est tanta seruitus, & tam indiuisibilis copula in matrimonio spirituali: sicut in carnali: & hoc patet,

quia Papa potest deponere, & absoluere ab episcopatu. Tertius modus dicendi est, q̄ ubi rationalis causa est, scilicet necessitas, uel communis utilitas, potest præcipi: & tunc ille tenetur obedire: & quoniam semper præsumendum est, q̄ tantus pater ex causa rationali moueatur, nisi expresse appareat contrarium, credendum est, quod subditus obedire tenetur. Quod si sciret se insufficientem, & indignum, & uideret sibi imminere periculum animæ, credendum est, quod non teneretur obedire. Hæc enim obedientia modicum, aut nihil de suo debet habere, maxime temporibus modernis. Quidquid tamen sit, non est simile de isto matrimonio, & de illo, ratione iam uisa. **AD ILLVD,** quod obiicitur de iuramento pro altero. Dicendū, quod (sicut infra patebit) nullius est roboris: sed cuiusdam solatii, & solemnitatis, quando parentes iurant pro paruulis: nec obligantur ad aliud, nisi quod bona fide ad hoc laborabunt, quod matrimonium compleatur. **VLTIMVM** patet, quia talis sibi præiudicium generauit ex propria obligatione.

DISTINCTIO TRIGESIMA.

Consensus, qui est efficiens causa matrimonii, non sit defectus ex parte rationis.

Ec solum coactio impedit, uel excludit consensum, sed etiam error. Non autem omnis error consensum impedit. Est enim error alius personæ, alius fortunæ, alius conditionis, alius qualitatis.

Hæc

29. q. 1 Error personæ, quando hic putatur esse homo ille, & est apostolus. Error fortunæ, quando putatur esse diues, qui pauper est, uel econuerso. Error conditionis, quando putatur esse liber, qui seruus est. Error qualitatis, quando putatur esse bonus, qui malus est. Error fortunæ & qualitatis coniugij consensus non excludit. Error uerò conditionis coniugale consensus euacuat, de qua conditione postmodum tractabimus. Error quoque personæ consensus coniugalem non admittit: ut si quis feminam nobilem in coniugium petat, & pro ea alia ignobilis tradatur ei, nō est inter eos coniugium: quia non consensit uir in istam, sed in aliam. Ut si quis promitteret mihi se uenditurum aurum, & pro auro offerret mihi aurichalcum, & ita me deciperet, nunquid dicerer consensisse in aurichalcum? nunquam uoluit emere aurichalcum: nec ergo in illud consensit: quia consensus non nisi uoluntatis est. Sicut ergo error materiæ excludit consensus, ita & in coniugio error personæ. Sed obijcitur de Iacob, qui pro Rachel septem annis seruiert, & supposita est ei Lia: nunquid error personæ excludit coniugium, cum non in eam, sed in Rachel consenserit. Sed quod ibi factum est, in mysterio gestum non improbe traditur: ibi tamen etsi nō precessit, secutus est consensus: nec ex illo concubitu, qui consensus precessit, fornicarij indicantur, cum ille maritali affectu eam cognouerit, & illa uxorio affectu debitum persoluerit: putans lege primogenitarum, & paternis imperijs se illi iure copulatam. Excusatur etiam, quia Dei consilio in mysterio ita actum est. Hodie etiam excusaretur ille, cui inscio uxoris soror lectulum eius ingressa se subijceret: quæ cum sine spe coniugij perpetuo manere censeatur, ille tamen, qui cognouit eam per ignorantiam excusatur, quod per simile probatur. Si enim diabolus transfigurans se in Angelum lucis credatur bonus, non est error periculosus. Quod autem uir ille in illam mulierem non consenserit, ex simili ostenditur. Si quis hæreticus nomine Augustini uel Ambrosii, alicui catholico se offerret, eumque ad suæ fidei imitationem uocaret: si ille assentiret, in cuius sententiam fidei diceretur consensisse? Non in hæreticorum sectam, sed in

Opposi-
tio. Ge.
29. So-
lut.

1. Cor.
11.

inte-

integritatem fidei. quam ille hæreticus se mentiebatur habere. Error uerò fortunæ consensus non excludit. Quæ enim nubit pauperi, putans illum esse diuitem, non potest renuociare priori conditioni, quamuis errauerit. Nec error qualitatis: ut si quis ducat uxorem meretricem, uel corruptam, quam putat esse castam uel uirginem, non potest eam dimittere.

De coniugio Mariæ, & Ioseph.

Premissis aliquid addendum est de modo illius consensus, qui inter Mariam & Ioseph intercessit. Sanè credi potest, non solum Mariam, sed etiam Ioseph apud se disposuisse uirginitatem seruare uelle, nisi Deus aliter iuberet; eosque sic consensisse in coniugalem societatem, ut uterque de altero reuelante Spiritu Sancto, intelligeret quod uirginitatem seruare uellet, nisi Deus aliter inspiraret; sed illam uoluntatem uerbis non expresserant, postea uerò expresserunt, et in uirginitate permanserunt. Consensit ergo Maria in maritalem societatem: sed non in carnalem copulam, nisi de eadem specialiter Deus præciperet, cuius etiam consilio in maritalem consensit copulam: quia uirginitatem seruare uolebat: & ideo non aliter consensisset in coniugalem societatem, nisi familiare Dei consilium habuisset, de qua Augustinus sic ait, Beata Maria proposuit se seruaturam uotum uirginitatis in corde, sed ipsum uotum nō expressit in ore. Subiecit se diuinæ dispositioni: proposuit se perseueraturam uirginem, nisi Deus aliter ei reuelaret. Committens ergo uirginitatem suam diuinæ dispositioni, consensit in carnalem copulam, non illam appetendo, sed diuinæ inspirationi in utroque obediendo: postea uerò simul cum uiro labijs expressit, & uterque in uirginitate permansit.

Quod perfectum inter eos fuit coniugium.

Inter quos, ut ait Aug. perfectum fuit coniugium: perfectum quidem non in significatione: sed in sanctitate. Sanctiora sunt enim coniugia pari uoto continentium. Vnde Aug. Quod Deo pari uoto & consensu uoueratis, ambo perseueranter reddere debuistis: quo proposito si lapsus est ille, tu saltem perseuera. Non quia pariter temperabaris a com-

mistione

Aug. li.
24. con-
tra
Faustū
Mani-
chaum
c. 8. &
9. in 10
mo. 6.

In lib.
de nu-
prij, et
conu-
betur.
29. 7.
2. Suf-
ficiat S
Cum er
go.

27. q. 2 *mistione carnali, ideo maritus tuus esse destiterat: immo u-*
S. inter rō tanto sanctius coniuges manebatis, quanto sanctiora con-
 quoa. *corditer placita seruabatis. Perfectum ergo fuit Mariae &*
 Ad En *Ioseph coniugium in sanctitate. Perfectum etiam fuit se-*
 diciam *cundum triplex bonum coniugij, scilicet. s. prolem, & sacra-*
 In li. de *mentum. Omne enim nuptiarum bonum, ut ait Augu-*
 nuptis *stinus, impletum est in illis parentibus Christi, fides, proles,*
 & cōc. *sacramentum. Prolem cognoscimus ipsum dominum: Fi-*
 ca. 11. *dem, quia nullum adulterium; Sacramentum, quia nullum*
 to. 7. *diuortium. Solus ibi nuptialis concubitus non fuit: quia in*
 hab. 27 *carne peccati fieri non poterat sine pudenda concupiscentia*
 q. 2. ca. *carnis, quæ accidit ex peccato: sine qua concipi uoluit, qui*
 Omne *sine peccato futurus erat. Et licet non intercesserit coniu-*
 itaque. *galis concubitus, coniuges tamen uerè fuerunt mente non car-*
 ne, sicut & parentes: quamuis Ambrosius dicat perfectū
 fieri coniugium per carnalem copulam. In omni (inquit)
 In li. de *matrimonio coniunctio intelligitur spiritualis: quam con-*
 patriar *firmat & perficit coniunctorum commistio corporalis. Sed*
 chis. 11 *intelligendum est coniugium perfici commistione corporali,*
 & c. 12 *non quantum ad ueritatem uel sanctitatem coniugij: sed*
 30. 4 *quantum ad significationem: quia perfectius unionem Chri-*
 hab. 27 *sti & ecclesie tunc figurat.*
 q. 2. ca. *cū ini-*
 tiatur.

De causa finali coniugij.

Exposito, quæ sit efficiens causa matrimonij: consequens est ostendere ob quam causam soleat uel debeat contrahi matrimonium. Est igitur finalis causa matrimonij contrahendi principalis procreatio prolis: propter hoc enim instituit Deus coniugium inter primos parentes, quibus dixit, *Crescite & multiplicamini, &c.* Secunda est post peccatum *Adæ uitatio fornicationis. Vnde Apostolus, Propter fornicationem unusquisque habeat uxorem suam, & una queque habeat uirum suum. Sunt & aliæ causæ honestæ, ut inimicorum reconciliatio, & pacis redintegratio. Sunt etiam & aliæ causæ minus honestæ, propter quas aliquando contrahitur: ut uiri mulierisque pulchritudo, quæ animos amore inflammatos sæpe impellit inire coniugium, ut ualeant suum exple re desiderium. Quæstus quoque et diuitiarum possessio frequē*

ter est coniugij causa; & alia multa, quæ cuique diligentiam adhibenti facile est discernere. Nec est assentiendum illis, qui dicunt non esse cōiugium, quod propter has causas minus honestas contrahitur. Constat enim ex præmissis coniugium fieri ex communi cōsensu uerbis de presenti expresso, quamuis amor ad hoc attraxerit. Cuius rei documentum præstat Iacob, qui Rachel decoram facie, & uenusto aspectu amauit, eamque multum diligens ait, Seruiam tibi pro Rachel septem annis. In Deuter. etiam legitur, Si uideris in medio captiuorum mulierem pulchram, & adamaueris eam, uoluerisque uxorem habere, introduces eam in domum tuam, &c.

Quod malus finis non contaminat sacramentum.

Et licet sine non bono contrahatur coniugium, quando species contrahentis mouet animum, coniugium tamen bonum est; quia uita mala uel intentio peruersa alicuius sacramentum non contaminat. Habuit autem coniugium Mariæ & Ioseph alias causas speciales, scilicet ut uirgo solatio uiri sustentaretur, & ut diabolo partus celaretur: ut Ioseph esset testis castitatis, descendens eam ab infamia suspitionis, ne ut adultera damnaretur.

VPRA egit Magister de consensu, qui deficit a parte uoluntatis. Hic secundo agit de consensu, qui deficit a parte rationis. Et quoniā ex hac parte potest dupliciter deficere. Aut propter errorem in ratione. Aut propter obliquitatem in intentione, quæ aliquid dicit rationis, aliquid dicit uoluntatis. Ideo primo determinat de consensu, qui fit in errore. Secundo uerò determinat de consensu, qui fit in mala intentione, & per oppositum bona, ibi. *Exposito, quæ sit causa efficiens matrimonij.* Prima pars habet duas. Primo enim determinat uarios errores, qui incidunt circa consensum. Secundo determinat, qualiter cōsensus Mariæ,

& Ioseph fuerit rectus, & sanctus, ibi. *Præmissis aliquibus, addendum est, &c.*

Si enim diabolus, &c.) Videtur falsum dicere; quia hic est error, qui ducit ad idololatriam, ut si ostendat se esse Christum, & credatur, & adoretur. Respon. Dicendum, quod magister loquitur de errore illo ita quod non procedatur ultra, quia iste non est error iuris; sed facti. Vel si ultra procedat, intelligitur ita quod non simpliciter; sed sub cōditione, utpote si adoret eum si est Christus, tunc nulla est idololatria, nec deceptio periculosa. Si autem ultra procedat, tunc incipit esse periculum.

Si qui hereticus, &c.) Videtur, quod talis error sit periculosissimus

Dub. 1.

Dub. 2.

mus: quia si talem hereticum nomine Augu. recipit, tunc credit omnia, quæ sibi dicit, & ita contra fidem: & efficeretur qui sic credit, hereticus, & nullus a tali errore excusatur: ergo &c. Resp. Dicendum, quod si hæreticus ille, qui sic se offerret sub nomine Aug. procederet in prædicando errorem, si ex tunc crederet, periculum esset: quia non tantum in persona esset error, uerum etiam in fide. Nec excusatur talis qui tali consentit, quoniam habet consiliarium interiorem, ad quem debet recurrere, & quem debet consulere: Sed si ille non procedat ultra: sed solum in generali dicat, quod sequitur sectam suam, tunc nullum est periculum: & si prædicat ei uerum in persona Aug. potest sibi esse meritum in assentiendo. Vnde nota, quod in eadem ueritate assentiens aliquis alicui secundum quod catholico Doctore meretur, assentiens ut hæretico demeretur, assentiens ut philosopho, nec meretur, nec demeretur. Vnde esto quod sicut Moyses dixit, In principio creauit Deus cælum, & terram: ita etiam diceret Aristot. ita etiam Arrius: qui crederet quod Moyses dicit, meretur: quia crederet quod S. S. fuerit affiliatus: & ita crederet primæ ueritati. Qui crederet, quod Aristot. dicit, nec mereretur, nec demereretur: quia adhereret sapientiæ mundanæ. Qui crederet, quod Arrius dicit, putaret Arrium, qui fuit hæreticus esse doctorem uerum, demereretur: quia assensus est fundatus super hæresim.

Dub. 3. Error uero fortune, &c.) Videtur male dicitur: quia possibile est

quod aliquis consentiat in alio, quam pro sola pecunia: ratio consentiendi fuit sola pecunia: sed non existete causa principali, non existit effectus: ergo si non est diues illa, in quam consentitur propter diuitias, non est consensus: ergo nec matrimonium. Item. Esto quod consensus exprimeretur sub conditione pecuniæ, deinde si non daretur, non esset matrimonium in conspectu ecclesie: ergo pari ratione si non est ita in corde, non est matrimonium in conspectu Dei. Respon. Dicendum, quod error fortunæ non excludit consensum, immo consensum inducit. Inducitur autem consensus a falsa estimatione ad elicendum consensum uerum: & cum non sit in aliam personam, quam in hanc, uerus est consensus, & uerum est matrimonium. Quod ergo obiicitur, quod pecunia est causa. Dicendum, quod falsum est, immo æstimatio, uel spes habendæ pecuniæ. Ad illud, quod obiicitur, si consentit spe pecuniæ. Dicendum, quod aliud est spe pecuniæ consentire, aliud sub conditione consentire. Qui enim consentit spe pecuniæ, supponit diuitias in estimatione, & absolute elicit consensum ex uoluntate: & ideo matrimonium contrahit. Sed qui sub conditione reseruat sibi adhuc consensum, & ideo non est matrimonium, nec est similitudo: inter hunc consensum, & illum.

Postea uero expresse uult, &c.] Contra. Matth. 1. Accepit Mariam coniugem suam, & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Ex hac littera dupliciter arguitur de Iy. donec: ergo post cognouit. Simili-

Dub. 4.

ter

ter de Iy. primogenitum: quia primum dicitur respectu secundi. Item. Io. 2. Descendit Capharnaum ipse, & mater eius, & fratres eius: ergo fratres habuit: & constat quod non de patre: ergo de matre. Respon. Dicendum, quod ex duplici uerbo prædicto ortum habuit uilissima hæresis Claudianorum, qui fatentur Beatam Virginem post generationem Christi fuisse cognitam a Ioseph: sed hæresis ista est omnino irrationabilis: quod Beatissima Mater Dei, ex quo fuit templum Dei, & Spiritus Sancti, operi carnis uacaret: & hoc non potest cadere nisi in animam impiam, & stultam: credere, scilicet tantam in Matrem Dei indignitatem. Ideo erroneum est, & perniciosum: & dominus in morte istum errorem euacuauit, quando eam Beato Ioanni recommendauit, & dedit eum sibi in solatium loco filii: nec illi dedit, si filios habuisset. Quod ergo obiicitur de Iy. donec. Dicendum, quod dicitur terminum incertum, sicut tibi. Dixit dominus domino meo, sed de a dextris meis, donec ponam: constat quod post sedebat a dextris. Similiter dico quod primo genitus priuat ordinem ad anterius, non ponit ordinem ad posterius: & ideo primogenitus appellatur: quia dominus erat secundum legem offerendus. Et si tu obiicias quod habuit aliquos fratres. Dicendum, quod fratres uocantur ibi propinqui in secundo gradu, uel in tertio.

Ps. 109

Dub. 5.

Committens ergo uirginitatem, &c.) Ex hoc uidetur, quod saltem fuerit mente corrupta, quod dicere est blasphemia. Item. Videtur sibi contradicere: qui paulo

ante dicit. Consensit Maria in maritalem societatem: sed non in carnalem copulam: ergo falsum dicit nunc. Resp. Dicendum, quod illud uerbum Augu. intelligitur, non quia uirgo consenserit, ut ipsam cognosceret: quia nunquam credo hoc ipsam uoluisse, nec Deum sibi hoc inspirasse: sed consensit in conjugalem societatem, siue in mutuam corporum potestatem, quæ ordinata erat ad copulam carnalem, non tamen ordinatione necessaria.

Iacob qui Rachel, &c.] Queritur hic, utrum peccauerit. Et quod sic uidetur: quia Magister dicit in littera, quod pulchritudo proculdubio est causa minus honesta, propter quam contrahitur matrimonium. Item. Fallax gratia, & uana est pulchritudo, sicut dicitur. Prouerb. ult. ergo qui propter pulchritudinem contrahit matrimonium, mouetur ex uanitate. Si ergo in sacramentis diuinis talis causa est reprehensibilis, patet &c. Resp. Dicendum, quod pulchritudo in muliere, uel in uiro potest dupliciter mouere ad matrimonium contrahendum, Aut sicut causa principalis: aut sicut causa inducens, & attrahens quodammodo. Si sicut causa principalis, tunc est causa minus honesta: quia non debet hoc intendi in matrimonio: sed filiorum procreatio, uel aliquod simile: & hoc iterum ordinatum est ad diuinum obsequium. Si autem sicut inducens, potest esse sine peccato ad minus graui, pro eo quod pulchritudo naturaliter attrahit animam ad amorem: & si amor talis sit concupiscentiæ non multum intentus, non est culpabilis. Si quis autem dicat, quod

Iacob

Iacob ibi uenialiter peccauerit, non est multum improbabile. Et nota, q̄ multæ possunt esse causæ inducentes, quæ sine peccato inducunt: dum tamen non sistatur in eis, scilicet gratia, pulchritudo, diuitiæ, merces, sapientia, uirtus, & mores: sed uirtus, & mores sup̄ oia sunt attendenda.

ARTICVLVS I. QVÆSTIO I.

An consensus erroneus matrimonium faciat?

Intelligentiam presentis Distinctionis tria quærentur. Primò quæritur de contentu illo, qui est cum errore. Secundo quæritur de consensu Virginis Mariæ. Tertio de consensu illo, qui est ex libidine.

UTRUM consensus erroneus faciat matrimonium. Et quod non uideatur, quia consensus sequitur cognitionem: igitur, quæ consentit, consentit in eum, de quo cogitat: sed credens hunc esse alium, de illo cogitat: ergo consentit in illum, & non in hunc: & sic &c. ITEM. Voluntarium est, cuius principium est in ipso cognoscente singula: ergo in uoluntarium ubi non est cognitio: sed ubi errat, non cognoscit: & sic non est ibi ratio uoluntarii: ergo nec matrimonium. ITEM. Plus habet de ratione in uoluntarii, quod fit per ignorantiam, quam per uolentiam: sed illud impedit: ergo & istud. ITEM. Ad hoc est auctoritas, quæ dicit hoc, sicut habetur cap. 29. q. 1. per totum.

CONTRA. Isaac credidit benedicere Esau, & tamen benedi-

cendo Iacob benedictus est: ergo a simili, qui credit ducere unam in uxorem, & ducit aliam, uxor eius est. ITEM. Iacob credidit cognoscere Rachelem, & cognouit Lyam, & tamen matrimonium fuit: ergo &c. ITEM. Hoc ostenditur ratione: quia quod peccat per ignorantiam, nihilominus peccat, & non excusatur: ergo nec matrimonium infringitur propter errorem. ITEM. Obicitur, quia rusticus credens cuprum aurum, emit cuprum non aurum: ergo similiter uideatur, quod mulier credens Petrum esse Martinum, consentit in Petrum. ITEM. Si consensus erroneus impedit in quantum erroneus: ergo ubicunque est error, est impedimentum: ergo si credit contrahere cum diuite, & contrahit cum paupere, uidetur, quod non fiat contractio matrimonii. Iuxta hoc quæritur, quis error impediatur, & utrum error nobilitatis impediatur matrimonium: uidetur enim, quod non, cum sit error qualitatis; oppositum autem dicit Magister in litera.

RESOLVTIO.

Error personæ impedit, non autem error proprietatum personæ.

RESPON. Dicendum, quod error potest esse dupliciter in consensu. Aut error circa personam. Aut circa proprietates personæ. Si sit error circa personam, talis consensus tollit, & matrimonium impedit. Quæ enim consentit in aliquem credens ipsum esse alium, secundum ueritatem affectus eius coniungitur ei, de quo credit, & in eum consentit: & ideo non est ibi matrimonium,

nium, pro eo quod non est consensus mutuus. Ad hoc autem quod sit error personæ, necessesse est quod duplex persona occurrat. Vna in aspectu interiori, altera in aspectu exteriori: & talis error facit consensum, & uoluntatem diuertere, ab eo, qui exterius apparet, pro eo quod consensus omnis & uoluntas aliam consequitur cognitionem. Iuuuissimum enim (ut dicit Augustinus) diligere possumus, incognita nequaquam. Si autem sit error proprietatum personæ, talis error non omnino tollit consensum: & ideo non omnino impedit matrimonium, nisi quando est error conditionis, siue seruitutis. Quare autem iste error magis impediatur, quam alius, infra dicitur.

Vide Tract. 96. sup̄ 10. post medium Tho. 9.

Distin.

36. ar.

11. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

91. q. 1.

AD ILLUD, quod obicitur, de benedictione Iacob. Dicendum, quod non est simile, quia benedictio est opus Dei: secundum ueritatem illi debebatur, quem ignorans benedicebat: & ideo Isaac benedictionem postmodum confirmauit: sed consensus est opus personæ quantum ad iudicium potens errare, ideo non est simile. AD ILLUD, quod obicitur, quod Patriarcha Iacob cognoscens Lyam, errauit: & tamen matrimonium fuit. Dicendum, quod non ex coitu fuit matrimonium: sed postmodum Iacob consentit in illam, quam cognouerat: & rursum seruiuit pro prima. AD ILLUD, quod obicitur, quod ignorantia non excusat a culpa. Dicendum, quod ignorantia iuris non excusat. Sed tamen ignorantia personæ, & facti, adhibita dili-

gentia, excusat: ut si quis cognoscit aliam, credens cognoscere suam: sic in proposito. AD ILLUD, quod obicitur, quod qui credit emere aurum, &c. Dicendum, quod non est simile duplici causa. Primò, quia rusticus non cogitat de auro nisi in generali, sed de cupro in speciali: sed mulier errans in Petro, cogitat de Martino in speciali. Præterea. Consensus, qui est actus uoluntatis interior, sequitur æstimationem, & credulitatem: sed emptio est actus exterior, qui consequitur contractum exteriorem circa rem. Si tamen rusticus mentionem faceret de auro, ita quod mentio de auro fieret in contractu, & ille uenderet auricalcum pro auro, tunc non teneret contractus, imò teneretur decipiens ad restitutionem, & quantum ad hoc est simile. Et hoc est, quod Magister introducit illud per simile in ipsa littera. AD ILLUD, quod obicitur, quis error impediatur, patet responsio ex predictis. Quod uero quæritur de nobilitate. Dicendum, quod circa nobilitatem contingit errare dupliciter. Aut circa subiectum personæ. Aut circa proprietates personæ, ut patet per exemplum. Mulier enim, quæ credit hunc, quem uidet, esse filium regis Angliæ, dupliciter potest errare. Aut enim cognoscit personam filii regis Angliæ visu, uel auditu: & tunc in ueritate consentit in illum, quia de illo cogitat: & tunc est error personæ, & non est matrimonium. Aut personam eius non cognoscit, sed solum cogitat dignitatem: & credit hunc, quem uidet habere illam dignitatem, & nobilitatem: & tunc non consentit nisi

in hunc, & est error proprietatis non substantiæ. Quod ergo obiicitur, credit hunc esse alium, falsum est: sed alterum, quia nobilitas non est substantia, sed accidens.

QVÆSTIO II.
An consensus matrimonialis B. Virg. & Deo placitus, & in se honestus fuerit?

VTRVM consensus matrimonialis B. Mariæ Deo fuerit placitus, & in se honestus. Fuit enim hoc ordine. Primò uirgo uouit: Secundò nupsit, & nupsit ipsi Ioseph, Primò uidetur fuisse reprehensibilis in hoc, quod uouit; quia sicut dicitur Matth. xi. Lex & prophetæ usque ad Ioānē; ergo uidetur quod B. Maria in principio erat sub lege, sed in lege sterilis erat maledicta, sicut innuitur Deut. 6. Dum uouit uidetur quod incurrerit maledictionem. **ITEM.** Votū castitatis est in consilio: sed consilia a Christo primò sunt promulgata, & in prædicatione euangelica; ergo uidetur quod ante Christi aduentum uirginitatē uouere ad uirginem non pertinebat. **ITEM.** ulterius. Nō uidetur benè fecisse, quod nupsit alii; primum propter periculum; quoniam mulier, quæ uult uirginitatem seruare, cum periculo potestatem sui corporis uiro tradit, & maximè contrahendo, uel cohabitando: ergo si Beata Virgo uouerit, periculo se committebat, quando cum uiro contrahebat, uel cohabitabat. **ITEM.** Perfectius est carere omni consortio uirili siue quantum ad societatem, siue quantum ad copulam, quam aliquo modo uiro adherere; ergo si decebat ma-

trem domini esse perfectissimā, nullo modo decuit uiro alicui esse nuptam. **ULTRIVS.** Videtur quod tali uiro non debuit nubere, quoniam uirgo Maria erat cognata Helisabeth, quæ erat uxor sacerdotis Zachariæ, sicut dicitur Luc. i. sed personæ, quæ erant de diuersis tribubus, non debebant simul contrahere, sicut probatur per illud, quod dicitur Nume. ult. Cum ergo Ioseph esset de tribu Iudæ, ut patet in Mattheo: uidetur quod male fecit Beata Virgo, quod illi nupsit. **ITEM.** Beata Maria erat ex stirpe regali, ex progenie Dauid; sicut cantat Ecclesia. Regali ex progenie Maria; sed Iosephi fuit faber, sicut dicitur Matth. xiii. ergo si non decet uirgines de regali stirpe fabri desponsari, uidetur quod beata uirgo Maria inconuenienter nupsit.

RESOLVTIO.

Vtrumque profectò, & honestus in se, & Deo placitus fuit: cum prius uouerit, deinde nupsit.

RESPON. Dicendum, quod hoc totum quod in illo matrimonio gestum est, familiaris consilio spiritus sancti est factum. Primò namque decuit uirginem Deo uirginitatem uouere triplici ratione. Prima est, ut ei esset ei decentissimum habitaculum. Quia enim sapientia candor est lucis æternæ, & speculum sine macula, quod nihil inquinatum incurrat, decebat ut ex matre incorrupta & re, & uoluntate firma conciperetur: perfecta autem incorruptio uoluntatis in uoto consistit uirginitatis. Secunda ratio est, ut esset mulieribus totius uirginitatis exemplum; sicut enim Deus

pater Christum uiris præposuit in exemplum, sic eius matrem in exemplum præposuit mulieribus; & quæ etiam hoc est maxime imitandum, & laudandum, scilicet uotum uirginitatis, & ideo in illa esse debuit. Tertia ratio est, quia debet in ea esse omnis nobilitatis & sanctitatis priuilegium: absit enim quod aliqua alia uirgo beatam Mariam excellat: immo altissimus, qui fundauit eam, omnis dignitatis priuilegio ipsam adornauit. ut sicut ipse eam præ ceteris adamauit: sic ipsa omnibus esset sanctior, & amabilior esset uniuersis. Unde circumscripta maternitate Dei, adhuc ipsa præ ceteris sanctis debet amari, & laudari: & ideo Spiritus sanctus, qui aliis inspirauit uirginitatis uotum, ab ea non retinuit celatum. Nō solum autem conueniens fuit ut uouerit, sed etiam ut nuberet; ex triplici causa. Primò propter signationem. Secundò propter infamiam uitiationem. Tertio, propter diuini consilii occultationem. Propter signationem, quia Ecclesia est spiritualis sponsa, & uirgo, & mater; & hoc signari debuit: & nulla alia ad hoc signandum idonea fuit, nisi hæc, quæ simul fuit uirgo, & mater: & ideo ut perfecte signaret, debuit etiam desponsari. Secunda ratio est propter infamiam uitiationem: quia ut dicit Bernardus. omnes credidissent, quod esset fornicaria; & non decebat hoc credi de matre Dei: nec etiam de Christo quod esset natus ex adulterio: tolerabilius autem fuit ad tempus credi, quod esset natus ex coniugio. Si enim uirgo

fuiisset infamata, & filius eius, tunc color excusationis pharisæis esset relictus, & uelamen ipsis mulieribus infamibus. Tertia ratio est propter consilii diuini occultationem, ne aduersario notum fieret consilium Dei. Hoc autem occultatum fuit aduersario per hunc modum: quia (sicut Bernardus dicit) non poterat latere diabolus, quod scirent homines; unde per homines scire non potuit, nec per se, quia a uirgine procul repellebatur. Deces etiam fuit, ut tali homini nubere triplici ex causa. scilicet ratione generis, & ratione fidelitatis, & ratione paupertatis. Ratione generis, quia erat de tribu Iudæ, & de semine Dauid, & propinquus B. Virginis: & per ipsum descripta est genealogia Christi, quæ nō debet per fœminas describi, sicut Hieronymus super Mattheum dicit. Secunda ratio est, quia fuit uir castus, & iustus sicut dicit euangelium, & ut esset uirgini insolatium, & in testimonium eunti in Aegyptum, datus est ei a Deo in uirum. Tertia ratio est propter paupertatem, quia Christus super omnia uenit confundere superbiam, non uoluit uocari filius Regis, sed magis filius fabri: In quo ostenditur Christi humilitas, & etiam ipsius uirginis gloriose: & confusa est mundanorum superbia. Ex his patient obiecta, quæ adducta sunt. **ADILLVD.** quod obiicitur primò, quod non debuit uouere, quia hoc spectat ad Euangelium. Dicendum, quod uirgo sanctissima non erat sub lege: nam quo modo sub lege erat, quæ legis auctorem genuit?

Et rursus. Si illi, qui spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege, cū hæc esset plena Spiritu sancto, non pertinebat ad legem: sed ad euangelium, quod ab ipsa infantia in corde ipsius scripserat dei digitus, ipse scilicet spiritus sanctus. AD ILLVD, quod obiicitur de periculo, & imperfectio- ne. Dico quod uirgo certificata fuit uel inspiratione diuina, uel reuelatione Angelica de ipsius Sancti Ioseph continentia: & ipsa de se certa erat, quia nullum omnino carnis stimulum sentiebat: & ideo sine omni imperfectio- ne, & periculo nubere poterat, & debebat, quoniam Deus sic inspirabat. AD ALIVD, quod obiicitur, quod fuit de genere sacerdotali. Dicendū, quod uerum est ex parte matris: sed ex tribu Dauid ex parte patris: & ideo illi nubere debuit, & potuit etiam secundum legē. Præ- terea. Puellæ de genere sacerdotum sub illa lege non arctabantur, nec etiam illæ, ad quas non spectabat hæreditas, propter hoc, quod lex illa instituta fuit ne confunderentur hæreditates. Vltimum patet.

QVÆSTIO III.

An consensus libidinosus matrimonium faciat?

VERVM consensus libidinosus sit causa matrimonii, ut puta cum aliquis consentit in aliquam propter diuitias, uel propter pulchritudinem. Et quod non uidetur: quia coniunctio matrimonialis est a Deo, ut patet per illud, quod dicitur Matth. 19. Quos Deus coniunxit, homo non separet: sed coniunctio libidinis non est a Deo:

hæc autem coniunctio, uel consensus uenit ex libidine: quia est ex inordinato amore: ergo &c. ITEM. Cuius causa mala, ipsum quoque malum: unde si radix mala, & ramus operis malus: sed consensus iste est malus: ergo non efficit matrimonium nisi malum; sed matrimonium non est malum cum sit sacramentum: ergo &c. ITEM. Matrimonium spirituale contractum interueniente avaritia, & pecuniæ pactione omnino ruptum, & non debet stare: sicut patet in episcopo simoniaci; ergo pari ratione matrimonium carnale, quod est signum illius. ITEM. Matrimonium est signum coniunctionis Christi, & ecclesiæ; sed ecclesia non coniungitur Christo, nec Christus ecclesiæ, nisi amore casto; ergo, &c.

CONTRA. Hoc uidetur sacra scriptura, quia dicitur expresse Gene. 29. quod Iacob propter pulchritudinem cōsensit in Rachel. Similiter in Deut. 21. Si uideris mulierem pulchrā. &c. ITEM. Hoc ostenditur duplici similitudine, quia qui baptizat alium intentione lucrandi, uerè baptizat, & intentio est necessaria ad baptismum, sicut consensus ad matrimonium; ergo &c. ITEM. Mercenarius, qui predicat, amore pecuniæ predicat, & profert euangelium uerum, & credendum est ei; ergo si amor libidinosus non deprauat euangelium in predicante, nec matrimonium in consentiente. ITEM. Si requiritur consensus castus ad matrimonium, pari ratione & charitas; ergo non poterit hoc factum

per-

perfici nisi ab habentibus charitatem, quod non est in aliquo alio sacramento.

RESOLVTIO.

Si libidinem tantum intendit; nec uxorem ducere, matrimonium nequaquam facit. Secus si cum libidine uxorem etiā ducere intendit.

RESP. Dicendum, quod consensus libidinosus dicitur dupliciter. Aut quia intendit libidinē per modum finis, & obiecti; uidelicet, quia talis consensus nihil querit, nisi corporalem copulam extorquere, & foeminā non uxorem ducere: & iste priuat intentionem contrahendi. Alio modo dicitur libidinosus, quia & si consentiat in aliquam, ut ducat in uxorem; tamen hoc non facit propter seruandam castitatem; sed propter explendam cupiditatem, siue uoluptatem. Primus consensus est contra sacramenti ueritatem. Secundus est contra utilitatem, non contra ueritatem. De consensu autem isto est hic sermo; non de eo, qui caret intentione contrahendi: sed de illo, qui intendit contrahere intentione libidinis: iste autem non aufert, quin sit matrimonium. Vnde concedendæ sunt rationes hoc probantes.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod matrimonium est a Deo, & hoc a libidine. Dicendū, quod in consensu duo sunt, scilicet substantia consensus, & circumstantia mala, quia propter pecuniam, uel luxuriam. Substantia actionis est bona, & est a Deo: & hæc est causa consensus. Circumstantia uerò nihil facit ad hoc, unde nec iuuat,

nec est causa, nec concausa. Vnde ex hoc patet sequens, quia consensus non est causa matrimonii secundum id, quod habet malitiositatis, sed secundum illud, quod habet bonitatis.

Quod uerò dicitur, quod opera exteriora recipiunt qualitatem ab interiori, uerum est secundum quod sunt opera rationis, quæ ordinantur in finem, & procedunt ab ipsa uoluntate in quantum bona per ordinationem in finem bonum, non in quantum mala.

AD ILLVD, quod obiicitur de matrimonio spirituali. Dicendum, quod non est simile. Primum: quia ibi requiritur dignitas personæ, & honestas, quæ debite tractare debeat sacramenta. Secundum uerò: quia illud sacramentum est spirituale, & officium, ad quod eligitur, est spirituale, & sponsa spiritualis: ideo quando introducit per pecuniam, omnino repellitur: non sic est in matrimonio carnali, ad quod nec personæ dignitas, nec officium spirituale est. Et iterum.

Non datur gratia per eum modum, per quem in aliis sacramentis: sed solum auxilium gratiæ: sicut supra in principio uisum est, nisi fortè ratione benedictionis adiunctæ, quæ uendentem faceret simoniacum. AD VLTIMUM. Respondendum, quod non est signum ratione omnium conditionum: sed ratione indiuisibilitatis: ideo

non oportet, quod
ex castitate, uel
ex charitate conueniant.

DISTINCTIO TRIGESIMAPRIMA.

De matrimonio secundum causam finalem quantum ad bonum coniugii communiter.

Super
Gen. li.
9. ca. 7.
rom. 3.

Post hæc de bonis coniugii, quæ sint, & qualiter coitum excusent, dicendum est. Tria sunt principaliter bona coniugii. Unde Augustinus. Nuptiale bonum tripartitum est, scilicet fides, proles, sacramentum. In fide attenditur, ne post uinculum coniugale cum alio vel alia coeatur. In prole, ut amanter suscipiatur, religiosè educetur. In sacramento, ut coniugium non separetur: & dimissus vel dimissa nec causa proli alteri coniugatur.

De duplici separatione.

M. 16 Separatio autem gemina est, corporalis scilicet, & sacramentalis. Corporaliter possunt separari causa fornicationis, vel ex communi consensu causa religionis, siue ad tempus, siue usque in finem. Sacramentaliter uero separari non possunt, dum uiuunt, si legitime personæ sint. Manet enim uinculum coniugale inter eos etiam si aliis a se descenden-

In 2. de tes adhaerint. Unde Augustinus. Usque adeo manent inter uiuentem & tes semel inita iura nuptiarum, ut potius sint inter se coniuges etiam separati, quam cum alijs, quibus adhaerunt.

10. 7 Item. Manet inter uiuentes quoddam coniugale uinculum, **1b. dem.** quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre,

sicut apostata anima uelut de coniugio Christi recedens, et fide perdita, sacramentum fidei non amittit, quod lauacro regenerationis accepit. Redderetur enim redeunti, si amisset abscedens. Habet autem hoc, qui recesserit ad cumulum supplicij, non ad meritum præmij. Item. Quibus placuit ex consensu ab usu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit ut uinculum inter illos coniugale rumpatur, immo firmitus hæret, quo magis ea pacta secum gerunt, quæ charius concordiusque seruanda sunt, non uoluptarijs corporum nexibus, sed uoluntarijs animorum affectibus. Et

Hug. 4
ser. c. 5

attende, quod tertium bonum coniugii dicitur sacramentum, non quod sit ipsum coniugium, sed quia eiusdem rei sacræ

signum

DISTINCTIO XXXI.

441

signum est, id est, spiritualis & inseparabilis coniunctionis Christi & ecclesiæ.

Hæc tria non adsunt omni coniugio.

Et est sciendum, ab aliquibus contrahi coniugium, ubi hæc tria bona non comitantur. Deest. n. fides, ubi uir cum alia, uel mulier cum alio coit. Hoc ergo bonum ita coniugio adhaeret, ut ex eo, si adsit amplius commendetur coniugium: si non adsit, non inde annihilatur. Quæ enim adultera est, non ideo coniunx non est: immo si coniunx non esset, adultera non foret: non. n. est adulterium, nisi cum fides thori uiolatur legitimi. Quod cum fit, culpa committitur, sacramentum uero non cassatur. Bonum quoque proli non omnibus adest coniugibus. Quidam. n. pari uoto continentiam seruant. Alij pro ætatis defectu, uel alterius rei causa generare non ualent. Nec omnes illi etiam, qui prolem recipiunt, bonum proli habent. Nam bonum proli dicitur non ipsa proles, uel proli spes, quæ ad religionem non refertur, immo ad hereditariam successionem: ut cum quis heredes terrenæ possessionis habere desiderat: sed spes ac desiderium quo proles ad hoc queritur, ut religione informetur. Multi ergo prolem habent, qui tamen bono proli carent: nec ideo tamen coniugium esse desinit. Sacramentum uero ita inseparabiliter coniugio hæret legitimarum personarum, ut sine illo coniugium non esse uideatur: quia semper manet inter uiuentes uinculum coniugale: ut etiam interueniente diuortio fornicationis causa, coniugalis uinculi firmitas non soluatur. Vbi uero non inter legitimas personas contrahitur coniugium, non adest illud bonum, quod dicitur sacramentum: quia potest solui talium copulæ, de quibus post dicitur. Quod uero coniugium sit inter eos, qui coniugali affectu, non tamen gratia proli, sed expendæ libidinis causa conueniunt: nec fornicarij, sed coniugales appellentur, ostendit Augustinus, inquiens, Solet queri, Cum masculus et femina nec ille maritus, nec illa uxor alterius, sibi met non filiorum procreandorum, sed pro incontinentia solus concubitus causa copulantur, ea fide media, ut nec illacum altero, nec ille cum altera faciat id: utrum nuptiæ sint uocandæ. Et potest fortasse non absurde hoc appellari

Hugo
li. 2. d
sacr. 1
11. c. 2

In li. de
bono co
iugali
cap. 5.
tu. 6.

connubium, si usque ad mortem alicuius eorum id inter eos placuerit, & prolis generationem, quamuis non a causa coniuncti sunt: non tamen uitauerint, ut uel nolint sibi nasci filios, uel etiam opere malo aliquo agant ne nascantur. Ceterum si uel utrunque, uel horum unum desit, non inuenio quo modo has nuptias appellare possimus. Etenim si aliquam sibi ad tempus adhibuerit, donec aliquam dignam honoribus, aut suis facultatibus inueniat, quam in coniugio adducat: animo ipso adulter est: nec cum illa quam cupit inuenire, sed cum ista cum qua est: nec cum ea non habeat maritale consortium. Ecce coniuges dicuntur, qui solius concubitus causa conueniunt, si tamen prolis generationem aliquo malo dolo non uitent.

De his, qui procurant uenena sterilitatis.

Denup. et cocu. li. 1. c. 14. som 7. Qui uero uenena sterilitatis procurant, non coniuges, sed fornicarij sunt. Vnde Augus. Aliquando eousque peruenit hæc libidinosa crudelitas, uel libido crudelis, ut etiam uenena sterilitatis procuret: & si nihil ualuerint, conceptos fetus intra uiscera aliquo modo extinguat uel fundat, uolendo prolem suam prius interire quam uiuere: aut si in utero uiuebat, occidi antequam nasci. Prorsus si ambo tales sint, coniuges non sunt: & si ab initio tales fuerunt, non sibi per concubitus, sed per stuprum potius conuenerunt. Si ueri ambo tales non sunt, audeo dicere, aut illa quodammodo est mariti meretrix, aut ille adulter uxoris.

Quando sunt homicidæ, qui procurant abortum.

32. 9. 2. Qæro Aug. in li. 9. no. et ue. c. 12. 10. 4. Hic quæri solet de his, qui abortum procurant, quando id dicentur homicidæ, uel non. Tunc puerperium ad homicidium pertinet, quando formatum est & animam hæt: ut Aug. si per Exod. asserit. Informe autem puerperium, ubi non est anima uiua, lex ad homicidium pertinere noluit. Dicit etiã Aug. quod informe puerperium non habet animam, ideq; mulctatur pecunia, non redditur anima pro anima. Sed in formato corpori anima datur, non in conceptu corporis nascitur cum semine deriuata. Nam si cum semine & anima existit de anima, tunc & multa anima quotidie pereunt, cū semen fluxu non proficit natiuitati. Primum oportet lomū

ampa-

compaginari, & sic habitatorem induci. Cum ergo lineamē Tom. 3. ta compacta non fuerint, ubi erit anima? Item Hier. ad Al- Epif. 100. gasiam, Semina paulatim formantur in utero: & tandiu nō qōnib. reputatur homicidium, donec elementa confecta suas ima- 9. 4. gines membraque suscipiant. His apparet tunc eos homicidas esse, qui abortum procurant, cum formatum est & animatum puerperium.

De excusatione coitus, quæ fit per hæc bona.

Cum ergo hæc tria bona in aliquo coniugio simul concurrunt, ad excusationem coitus carnalis ualent. Quando enim seruata fide thori causa prolis coniuges conueniunt, sic excusatur coitus, ut culpam non habeat. Quando uero deficiēte bono prolis, fide tamen seruata conueniunt causa incontinentiæ, non sic excusatur, ut non habeat culpam, sed ueniam. Vnde Aug. Coniugalis concubitus generandi gratia nō habet culpam: concupiscentiæ uero satiandæ: sed tamen cum In li. de bono cō iugali. c. 6. & 7. 10. 6. coniuge propter thori fidem, ueniam habet culpam. Item. Hoc quod coniugati uicti concupiscentia utuntur inuicem, bus quotidie dicimus. Dimitte nobis debita nostra, &c. Vbi Aug. 4. autem hæc bona desunt, fides, scilicet & proles, non uidetur san. c. 4. coitus defendi a crimine. Vnde in sententiolis Xisti Pythagorici legitur, Omnis ardentior amator propriæ uxoris adulter est: Item Hieron. Sapiens iudicio amat coniugem, non affectu: non regnat in eo impetus uoluptatis, nec præcepserat ad coitum. Nihil est fœdius quam uxorem amare qua si adulterã. Qui dicunt se causa humani generis uxoribus iungi, imitentur saltem pecudes: & postquam uenter uxoris intumuerit, non perdant filios, nec amatores se uxoribus exhibeant, sed maritos. Idem, In matrimonio opera liberorum concessa sunt, uoluptates autem, quæ de meretricum ample xibus capiuntur, in uxore sunt damnatæ.

De indulgentia Apostoli quomodo fit accipienda.

Sed si concubitus, qui fit causa prolis culpa caret: quid Apostolus secundum indulgentiam permittit? ita enim ait, 1. cor. Hæc

Hoc autem dico secundum indulgentiam. Cui enim praestatur uenia, nisi culpa? Per hoc etiam quidam probare uolunt nuptias esse peccatum. Sed, ut praedictum est, indulgentia alia est concessionis, alia permissionis. Egerat Apostolus de nuptiis, & de carnali coitu: et ad utrumque retulit illud. Hoc autem dico secundum indulgentiam. Indulgentur enim nuptiae secundum concessionem: & concubitus nuptialis, qui fit tantum causa prolis. Concubitus uero, qui est praeter necessitatem generandi ob incontinentiam, indulgetur secundum permissionem: quia ibi est aliqua culpa, sed leuis. Ideoque non iubetur, nec conceditur, sed permittitur, quia non est laudabilis, sed uenialis. De hoc August. sic ait, For-
 De uer- te aliquis dicet, Si ueniam concessit Apostolus; ergo pec-
 di Apo- catiam sunt nuptiae. Cui enim uenia, nisi peccato concedi-
 stoli. tur? Plane quod infirmitati permisit secundum ueniam, audeo dicere peccatum esse: ueniam namque concedens Apostolus, concubitus attendit coniugatorum, ubi est incontinentiae malum. Incontinentiae malum est, quod uir cognoscit uxorem etiam ultra necessitatem procreandi liberos, sed & ibi est nuptiarum bonum. Non enim quia incontinentia malum est, ideo coniugium. Vbi est concubitus praeter intentionem generationis, non est bonum: non propter illud malum culpabile est hoc bonum, sed illud malum fit ueniale propter bonum nuptiale: quod non reprehendit Apostolus, sed malum incontinentiae. Item. Concubitus, qui non fit causa prolis, nuptiae non cogunt fieri, sed impetrant ignosci: si tamen non ita sit nimius, ut impediat tempora, quae orationi debentur, nec immutentur in eum usum, qui est contra naturam. Concubitus enim necessarius causa generandi, inculpabilis, & solus ille nuptialis est. Ille uero, qui ultra necessitatem progreditur, non rationi, sed libidini obsequitur: & hunc non exigere, sed reddere coniugi ne fornicetur, ad coniugem pertinet. Si uero ambo tali concupiscentiae subiunguntur, rem faciunt, quae non est nuptiarum: cuius delicti non sunt nuptiae hortatrices; sed deprecatrices. Decus quidem coniugale est castitas, procreandi, & red-
 dend

dendi carnalis debiti fides, hoc est opus nuptiarum, quod ab omni peccato defendit. Apostolus, dicens. Non peccat uirgo, si nupserit. Cum ergo culpabilis non sit generandi intentione concubitus, qui proprie nuptiis imputandus est; quid secundum ueniam concedit Apostolus, nisi quod coniuges debitum carnis exposcent, non propagationis uoluntate; sed libidinis uoluptate: quae tamen uoluptas non propter nuptias cadit in culpam; sed propter nuptias accipit ueniam? Immo derata ergo progressio secundum ueniam conceditur. Quo circa & hinc laudabiles sunt nuptiae; quia etiam illud, quod non pertinet ad se, ignosci faciunt propter se. Non enim iste concubitus, quo seruitur concupiscentiae, agitur ut impleatur fetus, quem postulant nuptiae. Omnino ergo in genere suo nuptiae bonae sunt: quia fidem thori seruant, & prolis suscipiendae causa utrumque sexum commiscet, & impietatem separationis horrent. Sanctitati etiam coniugij nec coniunx infidelis obesse potest; sed potius fidelis prodest infideli, ut Apostolus docet. Ex his ostenditur, quod coniuges qui causa prolis tantum conueniunt, uel qui exigentibus debitum reddunt, defendit a peccato sanctitas coniugij, bonumque nuptiale. Si enim absque peccato non posset fieri concubitus coniugalis, non praecipisset dominus post diluuium eos copulari, dicens: Crescite, & multiplicamini: cum iam sine carnali concupiscentia non possint adinuicem commisceri.

Quod non omnis delectatio carnis peccatum est.

Sed forte aliquis dicet, omnem carnis concupiscentiam & delectationem, quae est in coitu, malum esse & peccatum: quia ex peccato est & inordinata. Et nos dicimus illam concupiscentiam semper malam esse; quia foeda est, & poena peccati: sed non semper peccatum est. Saepe enim delectatur uir sanctus secundum carnem in aliqua re, ut requiescendo post laborem, edendo post esuriam: nec tamen talis delectatio est peccatum, nisi sit immoderata. Sic & delectatio, quae fit in coitu coniugali, cui adsunt illa tria bona, a peccato defenditur. Videtur tamen Beatus Gregorius aliter sentire, scilicet quod

1. Cor. 7

August.

c. 4. de

nup. &

concupi.

1. 10. 7.

Aug. co-

tra Iu-

lianum

hereti-

cu 10. 7.

c. 21. &

12. 1.

Cor. 7.

Hug. 4

sen. c. 4.

Gen. 9.

quod sine peccato non possit fieri carnalis commissio, dicens. Vir cum propria coniuge dormiens, nisi lotus aqua ecclesiam intrare non debet. Quamuis diuersæ hominum nationes de hac re diuersa sentiant, & alia custodire uideantur. Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post admisionem propriæ coniugis, & lauacri purificationem querere, & ab ingressu ecclesiæ paululum temperare. Nec hoc dicentes culpam deputamus esse coniugium: sed quia ipsa licita admistio coniugis sine uoluptate carnis fieri non potest, a sacri loci ingressu est abstinendum: quia uoluptas ipsa sine culpa nullatenus esse potest.

Determinat auctoritatem.

Ibidē. Hoc autem ne prædictis obuiet, intelligendum est in illis qui non gratia prolis conueniunt, quorum uoluptas non est sine peccato. Et uix aliqui reperiri possunt adhuc amplexus carnales experientes, qui non interdum conueniunt præter intentionem procreandæ prolis. Hoc autem quoties fit, ab ingressu ecclesiæ abstinendum est. Et quod ita intelligendum sit, Gregorius consequenter ostendit, Si quis uerò ita sua coniuge, non cupidine uoluptatis raptus; sed tantum creandorum liberorum gratia utitur, iste profecto siue de ingressu ecclesiæ, siue de sumendo corporis dominici mysterio, suo est iudicio relinquendus: quia prohiberi a nobis non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cum uerò non amor procreandæ sobolis; sed uoluptas dominatur in opere commissionis: habeant coniuges etiam de commissione sua quod desleant. Tunc autem uir, qui post admisionem coniugis lotus aqua fuerit, etiam sacram communionem ualeat accipere, cum ei secundum præfinitam sententiam ecclesiam licuerit intrare.

VPRA egit magister de causa formali, & efficiente coniugii. Hic agit de causa finali propter quam: & hæc est triplex bonum. Diuiditur autem hæc pars in duas. In prima agit de bonis cōiugii communiter.

In secunda de bonis fidei specialiter. infra Dist. xxxii. Sciendū, est et quod cō in omnibus alijs, etc.) Prima pars habet duas. In prima determinat, quæ & quot sint bona coniugii. In secunda uerò determinat, qualiter per ea excusatur coitus. ibi. Cum igitur hæc

erit

eria bona in aliquo, etc.) Prima pars habet tres partes. In prima determinat, quæ, & quot sint bona coniugii. In secunda qualiter se habeat ad matrimonium, utrū sint separabilia, an inseparabilia. ibi. Et est sciendum ab aliquibus contrahi coniugium, etc.) In tertia uerò mouet duo dubia incidentia. ibi. Solet queri cum masculus, & femina, etc.) Similiter secunda pars, in qua agitur, quomodo bona cōiugii excusant illum actum, habet tres particulas. In prima determinat, per quæ modum excusant. In secunda determinat quandam auctoritatem Apostoli quæ uidetur esse cōtraria. ibi. Sed si concubitus, qui fit causa prolis, etc.) In tertia determinat quandam auctoritatem Gregorii. ibi. Sed forte aliquis dicit, etc.) Et sic duo principaliter determinat Magister in hac Distinctione.

Dub. 1. Nam bonum prolis, etc.) Vt malè dicere; quia per matrimonium non generatur proles sancta; sed culpam habens: ergo si proles non est bonum sacramenti in quantum proles, sed in quantum sancta, cum in principio ortus sit non sancta, non debet dici bonum, sed malum. Itē. Quid est, quod dicit, quod bonum prolis dicitur spes, ac desiderium, quo proles queritur, ut religiose in formetur: cum. n. hoc habeant steriles, uidetur &c. Respon. Dicendum, quod proles potest queri triplici intentione. Primo, ut educetur ad cultum Dei. Secundo, ut in hæreditate succedat. Tertio, ut quis in prolis multitudine, & pulchritudine gloriosus appareat. Primum est bonum

sub ratione boni. Secundum est sub ratione indifferentis. Tertium est bonum deformatum siue ad malum tractum. Bonum igitur matrimonii, quod est bonum simpliciter; iudicandum est proli cum tali intentione, & cū tali ordinatione. Si autem aliis duobus modis habeatur, habetur quidem aliquid bonum: sed non sicut institutum est: & cōpetit huic acramēto: quod institutum est ad procreandam prolem ad cultum diuinum.

Vbi uerò non inter legitimas, etc.) Videtur malè dicere: quia numquam fuit copula: ergo nunquam soluitur; quia non soluitur nisi copulati. Respon. Dicendum, quod aliqui copulantur secundum ueritatē. Aliqui copulantur de facto, & secundum apparentiam. Si sint matrimonialiter copulati, non soluentur: quia uere fuit ibi copula, & uinculū. Si secundum apparentiam, soluentur: sed illud soluere nihil aliud est, quam ostendere prius non fuisse.

Si uero ambo tales non sunt etc.) Videtur malè dicere: quia matrimonium est uinculum, quod importat relationem, sicut similitudo: sed etiam in reatiuis necessaria est conuertentia: ergo si ista non est uxor, nec ille uir est: ergo si ista est adultera, & ille similiter. Respon. Dicendum, quod esse adulterum est duobus modis. Aut ratione actus, aut ratione intentionis. Si ratione actus: sic dico quod si ista est adultera, quod ille, qui eam cognoscit, est adulter. Si ratione intentionis, sic dico, quod una persona intendit cognoscere affectu maritali,

Dub. 2.

Dub. 3.

tali,

tali, & alia effectu libidinis; & sic loquitur Aug. in proposito: quia si matrimonialiter coniuncti sunt, ita quod talis pactio non intercedit; sed postmodum in altero, uel in utroque sit intentio extra generandi prolem, est adulterium non ratione generis actus; sed ratione intentionis, pro eo quod facit contra bonum prolis; & ita aduersatur matrimonio, non excusatur. Quod ipse obiicit; tenet de adulterio, quod est ratio ne generis actus.

Informe puerperium, &c. Quæritur hic, utrum talis peccet mortaliter: & utrum sit irregularis. Et quod non, uidetur; quia non punitur nisi solum pecunia, non poena mortis: ergo uidetur leue peccatum esse; quia mortalia peccata in lege puniebantur poena mortis. Itē. Si est peccatum mortale, quæro sub quo genere: sed non sub genere homicidii: ergo si non est homicidium, de quo magis uidetur, uidetur quod non est mortale peccatum. Contra. Vt quod grauius peccet, quam ille, qui procurat abortum puerperio iam formato: quia pius nocet qui maius bonum impedit, sed maius bonum impedit, qui impedit animæ percreationem, quod qui impedit corporis uegetationem: ergo magis peccat ille, qui abortum procurat, quam ille, qui animam à corpore separat. Item. Ex hac ratione uidetur, quod magis peccet qui interficit puerum non baptizatum, quam qui interficit puerum Christianum; quia facit perire in anima, & corpore. Itē. Peccatum procurantis abortum aut pensatur secundum quantitatem bonitatis rei, quæ est, uel

quæ futura est. Si rei quæ est, tunc nullum uidetur peccatum, qui non est nisi quædam superfuitas in uentre. Si rei quæ futura est; sed futurus est hominuens: ergo talis iudicandus est homicida. Respon. Dicendum, quod talis non est iudicandus homicida quantum ad factum, quia non cecidit, nec aliquis moritur ante puerperium formatum: tamen quantum ad uoluntatem peruersam iudicandus est homicida non ratione homicidii: sed etiam maleficii: unde talis inter maleficos computatur, & tale crimen graue est. Quod ergo obiicitur, quod non sit mortales; quia non punitur morte, ratio non ualet: quia multa sunt mortalia, quæ morte non pledebantur: tamen illud grauius scelus est, dum ex certa scientia operatur contra naturam: contra naturam bestiarum est, quæ prolem expectant. Quod quæritur, sub quo genere peccati sit. Dicendum, quod spectat ad maleficium. Quod obiicitur quod plus nocet, Dicendum, quod non consideratur quantitas nocementi secundum id quod potest esse: sed secundum id quod est: quia secundum id quod potest esse, cum unus homo per successionem possit esse origo mille, qui occideret unum, occideret mille, quod falsum est; & ideo quia non dum est anima, nec dum est tantum bonum quamuis esse possit: ideo non sic grauius peccat: & sic patet obiecta.

Non propter illud malum &c. Videtur falsum dicere: quia prima ad Corin. 5. dicitur, quod modicum fermentum totam massam

fam corrumpit: ergo uidetur quod modicum malum foedat bonum, potius quam econuerso. Respon. Dicendum, quod malum est corruptio boni. Dico igitur quod malum dupliciter potest iungi bono, aut ut corruptibili, aut in quantum medicinali. Si in quantum corruptibili, sic malum foedat bonum. Si in quantum medicinali, sic curatur, & expellitur. Et est exemplum; quia morbus iunctus naturæ sanæ, eam uitiat, & infirmat: morbus uero iunctus medicinæ non reddit medicinam morbidam; sed potius curatur ab ipsa: & quoniam matrimonium est bonum medicinale, ideo non foedatur a malo; sed potius curat malum.

Admissio coniugis, &c. Hoc uidetur falsum; quia tunc nullum coitum contingeret esse sine peccato: & hoc est contra Greg. qui excepit eum, qui gratia prolis coit, siue pro generando prole: & tamen est carnis commistio. Respon. Dicendum, quod facienda est uis in uerbo: quia non dicitur carnis commistio quod libet actus coniugalis, sed ille qui fit ad delectationem carnis, uel ad eius exercitationem, in qua quidem semper est aliqua culpa.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

In quo genere bonorum matrimonij bona sunt?

Intelligentiam huius distinctionis duo principaliter queruntur. Primo queritur de bonis matrimonij in se. Secundo, qualiter exculant coitum. Circa primum tria queruntur.

Primo queritur, utrum bona matrimonij sint in genere conferentis, siue utilis, an honesti, an delectabilis. Secundo queritur de numero, & sufficientia eorum. Tertio queritur de necessitate horum bonorum.

QUOD sint in genere honesti, uidetur, super illud 1. Cor. vii. Non ut laqueum &c. Glos. Non esse turpe demonstrat; sed quod honesto honestius est generali nomine honesti commendauit. Item. Hoc uidetur ratione: quia castitas cum sit uirtus, est in genere honesti; sed actus coniugalis, est actus castitatis, quoniam est castitas coniugalis, sicut uidualis: ergo &c.

Item. Actus, qui alias esset fornicarius, fit non fornicarius per coniugium; sed nihil tollit de honestate peccati, nisi honestum: ergo coniugium &c. Item. Seruare fidem coniugii hoc est opus iustitiæ de se: sed talia cadunt in genere honesti, & hoc est bonum matrimonij: ergo &c.

CONTRA. Aug. de bono coniugali. Quædam bona data sunt a Deo, quæ propter se appetenda sunt, ut sapientia, salus, & amicitia. Quædam uero propter aliud necessaria, ut doctrina, cibus, & coniugium. Sed honestum est propter se appetendum: ergo &c. Item. Hier. in li. de uirginibus. Fornicationis periculo conceduntur nuptiæ, & excusabile fit quod non propter se est appetendum, sicut uidualis solum fornicationis periculo conceduntur secunda connubia. Item. Ratione uidetur: quia honestum est quod sua uis nos trahit, & dignitate sua nos allicit: sed omne tale est

le est ab omnibus appetendū, coniugiū autē non est ab oībus appetendū: ergo &c. I T E M. Omnis uerecundia recta est de eo, quod habet aliquid inhonestatis nō de honesto: sed omnis homo sanæ mentis actum coniugalem erubescit: ergo &c.

RESOLVTIO.

Et in genere honesti, & in genere conferentis, & in genere delectabilis est matrimonij bonum. In primo quidem propter fidem, in secundo propter prolem, in tertio autem propter sacramentum.

RESPONDEO. Dicendum, quod cum triplex bonum sit in coniugio, scilicet fides, proles, sacramentum; Fides est, quod suā cognoscat, & nō aliam: hoc est bonum moris de se ordinatum, & cadit sub genere honesti. Proles uerò bonū cadit in genere conferentis: confert enim proles multiplicationem, & perfectionem numeri: sicut cibus ad conseruationem indiuidui. Bonū uerò sacramenti cadit in genere delectabilis: quia tanta est ibi unio, ut relinquat homo patrem, & matrem, & sint duo in carne una: unde præcipitur uiris, ut uxores diligat sicut corpora sua. Et sic patet, quod cum tria sint in electione (sicut uult Philosophus) scilicet honestum, conferens, & delectabile, in triplici genere est bonum coniugii. Et hæc tria bona pura essent in statu puritatis, & innocentie; sed per peccatum sunt suis contrariis admista. Quoniam in actu illo est quædam inhonestas contracta ratione improbitatis libidinis, & pruritus: & ideo in

bono honesto quædam permiscetur inhonestas. Est etiā quoddam damnum; quia impeditur homo a rationis instantia, seu intentione: unde procreando prolem ad cultum Dei, impeditur ut tunc perfecte colere Deū nō ualeat. Sic igitur bono conferenti permiscetur damnum, & etiā delectabili, scilicet sacramenti in diuisioni quædam tribulatio, & angustia: quia qui cum uxore est, cogitat quæ sunt mūdi, quomodo placeat uxori, & diuisus est &c. & ita bonum delectabile permiscetur tristitiæ, & angustie. Quoniam ergo bonum est, tamen permiscit: ideo appeti potest, & etiam melius est non appeti. Vnde qui iūgit uirginē, bene facit, & qui non iungit uirginem, melius facit. Concedēde ergo sunt rationes ostendentes matrimonium secundum aliqd sui esse in genere honesti.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod est propter aliud appetendum. Dicendum, quod loquitur ratione boni conferentis, quod ibi est. AD ILLVD, quod obiicitur de Hieronymo, & ad rationes sequentes soluendum est: quod non est pure bonum; sed aliquid habens admistum: & quia bonum istud est medicinale, ideo bonum non fit malum propter malum, quod ibi est; immo curat, & excusat malum, non ut non sit pœnale: & ideo est ibi uerecundia, & tribulatio; sed solum ut non sit culpabile, sicut patebit infra.

QVAB.

QVÆSTIO II.

Quæ, & quot sunt matrimonij bona?

DE numero, & sufficientia bonorum matrimonii: & assignantur ab Augustin. tria bona in libro de bono conugali, scilicet fides, proles, & sacramentū. Primo, uidetur quod hic sit defectus. Nā præter hoc est in coniugio mutuum obsequium, & hoc quidem aliquod bonum est sicut dicitur Ecclesiast. iiii. Melius est duos esse quam unum, & non est aliquid istorum: ergo, &c. I T E M. Ista tria competunt matrimonio, secundum quod est in officium; sed matrimonium nō solum est in officium, sed etiam in remedium: ergo uidentur plura esse. I T E M. Bonū pacis est aliquod bonum, immo maximum bonum, ut dicit Augusti. sed hoc est bonum, quod frequenter facit coniugium: ergo insufficienter enumerat. Si dicas, quod enumerat ea, quæ sūt bona matrimonii, nō ut frequenter, sed ut temper. Obiicitur, quia nec fides, nec proles, temper est in matrimonio.

SED CONTRA. Videtur quod superfluat; quia unius rei unicus est finis; ergo si matrimonium sacramentum est unum: ergo unum debet habere principalem finem: ergo unum est bonum eius, quia bonum, & finis idem. I T E M. Nihil dicitur esse bonum sui ipsius: sed matrimonium est sacramentum; ergo sacramentum non est bonum matrimonii. I T E M. Nihil debet connumerari suis proprietatibus: sed fides, & proles sunt conditiones, & proprietates matri-

S. Bon. Lib. 4.

monii; ergo sacramenti: ergo non debent distingui, neque connumerari cum bono sacramenti. Si dicas quod sacramentum aliter accipitur, scilicet pro proprietate matrimonii. Quæritur, quæ sit illa proprietate, & quare magis sibi appropriauit nomen sacramenti.

RESOLVTIO.

Tria prefata, scilicet fides, proles, & sacramentum, quæ tria tripliciter uenari est.

RESPONDEO. Dicendum, quod numerus, & sufficientia bonorum matrimonii potest accipi a parte causæ instituentis, siue efficiētis: & sic a triplici principio: a dictamine, scilicet naturæ, ut uir cubet cum muliere ad conseruationem ipsius naturæ: & sic est bonum proles. A dictamine rationis rectæ, ut uir cum sua, & nō cum alia cubet muliere: & sic est bonum fidei. A dictamine gratiæ, ut significetur unio diuinæ naturæ, & humanæ: & sic est bonum sacramenti. Potest etiam accipi a parte principali constituentis: & hoc tripliciter: quia ad hoc quod matrimonium habeat esse completum, tria sunt necessaria, scilicet institutio, usus, & fructus. Ratione institutionis bonum sacramenti: ratione debiti usus, bonum fidei: ratione fructus conferentis usum, est bonum proles: & sic patet quod est triplex bonum. Potest denique excipi a parte finis mouentis, siue terminantis: & hoc uel quia ad bonum, uel quia contra malum. Quia ad bonum, cum triplex sit eligendum bonum, scilicet honestum, conferens, &

LII de-

5. Ethic. cap. 5.

Aut se
quenti.

delectabile. Ratione boni honesti est fides, ratione conferentis proles, ratione delectabilis est sacramentum, secundum quod superius est monstratum. Vel aliter, quia contra malum concupiscentiæ, quæ habet in se, triplex malum, scilicet fluxum, inordinationem, & fastidium. Contra fluxum est in matrimonio unio singularis, contra inordinationem unio utilis, contra fastidium unio inseparabilis. Ratione singularitatis in unione est fides, ratione utilitatis proles, ratione inseparabilitatis sacramentum. Et hæc tria signant triplicem proprietatem unionis Christi cum Ecclesia, quia scilicet unitur uni, & quia ex ea filios generat, & quia numquam separatur.

Ex his patent obiecta, quia connumerantur non quæcunque bona, sed quæ communia sunt statui nature corrupte: ideo nec pax, nec obsequium, nec bonum quod accipitur in quantum est remedium, inter hæc bona connumerantur, sed hæc tria bona solum. AD ILLUD, quod obicitur, quod superfluent, quia unus finis, &c. Dicendum, quod unum est bonum principale, & inseparabile, scilicet sacramentale vinculum; & alia sunt huic annexa, & nihil impedit quod aliquid habeat unum principalem finem, & plures utilitates adiunctas. PATET etiam responsio ad illud, quod obicitur de bono sacramenti: nam ipsa unio dicitur sacramentum matrimonii, sed inseparabilitas unionis dicitur bonum sacramenti, siue sacramentum, quod est bonum matri-

monii. Ratio autem, quare conditio inseparabilitatis uendicatur sibi nomen istud, est: quia matrimonio est consubstantialis, & consequens ipsum inseparabiliter: non sic aliæ conditiones: Et sic patent obiecta.

QVAESTIO II.

An isthæc tria bona de necessitate matrimonij sint?

DE necessitate horum trium bonorum, utrum scilicet sint de necessitate sacramenti. Et quod bonum sacramenti sit de necessitate, dicit Augustinus & habetur in littera. Sacramentum ita inseparabiliter coniugio hæret, ut sine illo esse non uideatur. ITEM. Ratione uidetur. Bonum sacramenti est ratio inseparabilitatis: sed inseparabilitas, quæ rei semper inest, est necessitas: aut ergo bonum sacramenti non est bonum, aut necessarium inest. ITEM. Quod bonum prolis de necessitate consequatur matrimonium uidetur, quia dicit Augustinus & habetur in littera, quod qui uenena sterilitatis procurauerint, non sunt coniuges. ITEM. Ratione uidetur, quia institutum fuit matrimonium ad crescendum, & multiplicandum: ergo frustra est si hoc sine caret: sed non potest esse omnino frustra, cum sit sacramentum; ergo &c. ITEM. Quod bonum fidei sit de necessitate sacramenti uidetur: quia dicit Augustinus, quod si quis consentiat in aliquam, ut postmodum aliam accipiat, non est sacramentum: sed hoc est propter defectum fidei: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quia licet ex causa for-

nicationis matrimonium diueresed non liceret nisi fides esset de substantia: ergo &c.

CONTRA. Quod sacramentum non sit de substantia matrimonii uidetur, quia si aliquis contrahat cum aliqua per uerba de presenti, est matrimonium contractum: & tamen illo transeunte ad religionem, ista potest nubere: ergo non erat ibi uinculum inseparabile. ITEM. Quod nec fides uidetur, quia matrimonium potest esse inter perpetuo incontinens: & potest esse inter continens, quia neuter cum alio, uel alia potest contrahere: ergo &c. ITEM. Quod proles non sit de necessitate, uidetur: quia matrimonium est inter steriles, sicut patet; sed hoc non est bonum prolis. Queritur ergo, quid est, quod dicit Augustinus, quod non sunt coniuges: & si enim prius consenserunt, fuit matrimonium ratum: si post coierunt, fuit consummatum: sed hoc nullo casu, nullo pacto rumpitur: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Sacramentum de necessitate matrimonij prorsus est: at duo cætera fides, scilicet et proles, quodammodo quidem de esse, quodammodo uero de bene esse sunt.

RESPONDEO. Sicut tangit Magister in littera, & accipit ab Augustino, cum sint tria bona matrimonii, scilicet fides, proles, sacramentum: unum, scilicet sacramentum est de necessitate matrimonii. Sacramentum enim uenit ex mutua obligatione, & diuina institutione, & signatione

illius unionis: & ideo quia ista sunt de necessitate matrimonii, per consequens & sacramentum: Sed alia duo bona quodammodo sunt de esse, quodammodo de bene esse. Si enim loquamur quantum ad matrimonii usum; sic sunt de bene esse: quoniam usus matrimonii absque his esse potest, sicut quotidie est: & non solum est absque his, sed etiam cum suis oppositis. Unde sterilitatis, & abortus procuratio, & fidei fractio non dissoluunt matrimoniale uinculum contractum. Si autem loquamur quantum ad matrimonii contractum, qui est per matrimonialem consensum: sic potest esse contractus absque his duobus bonis, ut puta in sterilibus, & incontinentibus, si tamen non est contra hæc. Tunc autem est consensus contra hæc, quando sub tali pacto consentitur, ut prolis sterilitas procuretur, uel uxor alii prostituatur: tunc enim non est consensus, uel pactio matrimonii, sed potius adulterii; cum directe repugnat institutioni matrimonii. Sed carentia, siue absentia horum duorum non repugnat, quia fides uenit ex recto matrimonii usu: & quia possunt homines abuti ipso, ideo potest deesse fides. Similiter proles uenit ex fructu uentris: & quia steriles possunt esse uel natura, uel arte: ideo matrimonium hoc bono potest carere.

AD ILLUD ergo, quod obicitur, quod sacramenti bonum non est in matrimonio ante carnalem copulam. Dicendum, quod falsum est, quia est inter coniuges insolubile uinculum, nec sol-

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An coitus propter prolem sine omni culpa esse possit?

uitur nisi per mortem spiritua-
lem, uel ciuilem, sicut post cor-
sumptionem per mortem con-
poralem: uerum est, tamen quod
non est ibi factum secundum com-
pletam, & plenariam rationem.
AD ILLUD, quod obiicitur,
quod fides non sit de necessitate,
quia qui sic cōsensit ut aliam
ducere possit post, non contra-
hit. Dicendum, quod hoc non
est tantum propter defectum fi-
dei, sed etiam propter defectum
sacramenti, quia non uult isti
cōiungi perpetuò: & quia in pa-
rtione introducitur conditio cō-
traria bonæ fidei, nec propter in-
fidelitatem soluitur matrimo-
nii sacramentum, sed soluitur
obligatio ad reddendum debi-
tum. AD ILLUD, quod di-
cit Augustinus, quod qui uene-
na procurauerant, &c. Dicen-
dum, quod hoc non dicit, quia
per hoc soluatur matrimonii uin-
culum, sed quia sacramenti amit-
tatur meritum, & graue incur-
rant peccatum. Vnde non sunt
coninges, supple, ueri, & fide-
les. AD ILLUD, quod obii-
citur de bonis prolis, quod pro-
pter hoc institutum est. Dicen-
dum, quod nō tantum propter
hoc, sed etiam in remedium,
& in signum: & ideo quamuis
non sit ibi hoc bonum, possunt
tamen esse alia bona: si autem
homo stetit, tunc semper fuit
hoc bonum, quia tantum
fuiisset in officium: & hoc,
bonum non deesset,
quia nulla esset
sterilitatis
pœna.

CONSEQUENTER
quantum ad secun-
dum articulum, quæ-
ritur de exculpatione
actus coniugalis per bona ma-
trimonii. Et cum contingat coi-
re cum uxore causa concupiscen-
tiæ implendæ, causa fornicatio-
nis uitandæ, & causa prolis pro-
creandæ: circa hoc secundum
hæc tria, quærentur. Pri-
mò quæritur, utrum coitus pro-
pter prolem possit esse sine omni
culpa. Secundò quæritur, utrum
coitus propter fornicationē ui-
tandā, possit esse sine omni pec-
cato ueniali. Tertiò, utrum coi-
re cum uxore causa concupiscen-
tiæ satiandæ, sit semper pecca-
tum mortale.

QVOD coitus propter prolem
possit esse sine omni cul-
pa uideatur, quia dicit Augusti-
nus de bono coniugali, & habe-
tur in litera. Coniugalis concu-
bitus generandæ prolis gratia
non habet culpam. ITEM. Ratio
ne uidetur. Matrimonium est
sacrum, & bonum, quod pater,
quia a Deo est institutum, &
confirmatū per præsentiam suā
ad nuptias. Ioan. 2. & appro-
batur per responsionem suam
Matthæ. xix. Sed re sancta po-
test homo sanctæ uti, & sine pec-
cato: ergo cum hoc sit maximè
causa prolis, patet &c. ITEM.
Omne, quod Deus præcipit, po-
test fieri sine peccato: sed Deus
præcipit prolem procreare. Ge-
nes. viii. post lapsum: ergo possi-
bile

bile est hoc facere sine peccato.
ITEM. Nulla potentia est ma-
iorem de se: ergo omni potentia be-
ne possumus uti: sed potentia ge-
nerandi est potentia nobis data:
ergo possumus ea bene uti, siue
melius nō est aliter, quam ad il-
lud ad quod est, & secundum
quod ad illud est: hoc autē est,
cum cognoscit uxorem propter
prolem: ergo &c.

CONTRA. Omnis delecta-
tio immoderata est peccatum,
quia ubi est defectus modi, est
malum culpæ: sed in coitu est
delectatio immoderata, etiam
quando coit quæ causa prolis pro-
creandæ: ergo est ibi peccatum.
ITEM. Omnis delectatio, in qua
peruertit rectus ordo, est pecca-
tum: sed in coitu coniugali est
delectatio, in qua anima ab sor-
betur a carne, etiam cum coit
propter hoc: ergo, &c. ITEM.
Omnis actus, in quo rationabili-
ter homo erubescit, est pecca-
tum, uel foeditatē habet, ut pur-
gare uentrem: attamen non ita
rationabiliter de hoc erubescit
quis, quia non debet homo eru-
bescere de pœna, sed de culpa:
sed in coitu coniugali ratione,
uel amore prolis erubescit, &
nullo modo coram aliis faceret:
ergo est peccatum. ITEM. Om-
nis coitus, in quo regnat libido,
est peccatum: sed in actu con-
iugali pro generanda prole re-
gnat libido, quia dicit Augusti-
nus, quod peccatū non transmi-
tit ad postereros propagatio, sed li-
bido: ergo &c. ITEM. Omnis ac-
tus, qui ē necessariò ordinatus
ad culpam, est peccatum: sed hic
est in coitu ratione prolis, quia
contrahit peccatum proles: er-

go in actu coniugali semper est
peccatum. ITEM. Vbicumque
est actus coniugalis, necesse est
præcedere motus in carne: sed
primi motus sunt peccata saltē
uenialia: ergo semper coitus pro-
pter prolem est peccatum uenia-
le. ITEM. si matrimonium excu-
sat coitum propter prolis bonū:
aut excusat a peccato quod est,
aut a peccato quod non est. Nō
a peccato quod nō est, nec fuit.
Si a peccato quod est: ergo ali-
quod est ibi peccatum.

ITEM. hoc quæritur, pro quan-
to dicatur matrimonium excu-
sare coitum, cum omnis ordina-
tio, quæ cū uxore habetur, pos-
sit etiam haberi cum alia mulie-
re: & ita fit libido, & pruritus,
& carnalis actus in cognoscen-
do uxorem, sicut etiam aliā mu-
lierem, uel penē.

RESOLVTIO.

*Vtique tum a mortali, tum a ueniali:
ut idque per sacramentum: sicut
morbus per remedium.*

RESPON. Dicendum, quod d cir-
ca hoc quidam errauerunt dicē-
tes, quod in actu generatiuæ nō est
culpa nisi per excessum, sicut in
actu nutritiuæ. Alii errauerunt
dicentes semper esse peccatum,
& nullo modo excusari: immo
propter peccatum matrimoniū
uitiari, non uitium excusari: ma-
lū. n. iūctum bono ipsum uitiat,
non econuerso bonum malum
excusat. Et primi quidem nō in-
tellexerunt morbum, quō. s. in-
fecta est uis generatiua. Secundi
uero non intellexerunt factum es-
se remedium, & medicamentū:
quod non uitiat a morbo, sed econ-
tra morbū sedat. Et ideo qui re-
ctē credūt, uidētes morbū, & re-

medium, dicunt actum coniu-
gii per sacramentū excusari tā-
quam morbum per remediū.

SI QVIS autem uelit ratio-
nē morbi, & remedii intueri, p̄t
patere sic. Primū quidē; omnis
actus, in quo regnat pruritus li-
bidinis, adeo qđ absorbetur ra-
tio, & homo efficitur totus caro,
est actus deordinatus, & actus,
in quo quantū est de se peruer-
titur regnū animæ; & inordina-
tio, quæ est in uiribus aīæ; secū-
dum quam ordinationem atē-
ditur iustitia quædam, quæ nō
tantum est in ordinatione ad al-
terum, sed in ordinatione uiriū
animæ ad se: sed hoc est in actū
coniugali, sicut experimēto pa-
tet, & sancti dicunt; maximē
August. & Orige. & in Glo. tan-
gitur. ad Cor. 6. Qui fornicatur,
in corpus suum peccat. Glo. Hic
proprie seruit aīa corpori in tā-
tūm, ut ipso momento, & expe-
rimento huius flagitii nihil co-
gitare homini liceat, aut intēde-
re: quia mentem captiuā subdit
ipsa submersio & absorbitio li-
bidinis. In huius autē deordina-
tionis argumentū plurimum fa-
cit erubescencia naturæ, q̄ men-
dax esse nō pōt. Erubescit autē
motū illorum membrorum, &
actū tāto plus, quāto est melius
ordinata: Et sic patet, qđ actus il-
le de se est morbidus, quia sine
tāta deordinatione exerceri nō
pōt; sicut in eadem Glo. tangitur
post. Ecce igitur qualiter possumus
uidere morbū. Remedium
autem intueri sic possumus. Qui-
dam enim est actus, qui dicit de
ordinationē mentis ad Deū, ut
idololatrare & periurare: Qui-
dam est, qui dicit deordinatio-

nem creaturæ ad creaturam, si-
ue unius ad alterū, siue eiusdē
ad se. Primus ē malus, & morbi-
dus secundum se, & nullo mo-
do pōt fieri bene nec diuino mā-
dato, nec aliter. Secundus uerō,
quia non habet essentialē deor-
dinationē, pōt p̄ diuinum impe-
rium ordinari: utpotē cū Deus
præcipit occidere hominem, cū
etiam præcipit rem alienam acci-
pere, cum etiā inspirat seipsum
occidere, sicut Sathan, in quē ir-
ruit spiritus domini. Per hunc
modū ordinauit coitum Osee
cum muliere, quæ non erat sua
uxor, p̄ Dei mādatum. Sed quo-
niam actus iste coniugalis non
omnibus debebat præcipi; prou-
dit diuina dispositio illā deordi-
nationē ordinare non per man-
datum, sed per aliquod statutū,
& per statum, quod esset signū
illius coniunctionis, quæ erat or-
dinata ad concupiscentiæ reme-
dium, & ita per sacramentum
matrimonii: qđ quia habet ratio-
nem medicinæ, potius excusat,
quā uitiet, sicut cum dominus
præcepit Hebræis, ut uasa Aegy-
ptiorum asportarent; asportatio
non facit præceptum malum;
sed potius econtra præceptum,
quod est potentius, & superius
fecit, asportationem bonam, &
meritoriā, q̄ aliās esset culpabi-
lis, & mala. Sancti igitur & oēs
catholici dicunt coitum p̄ sacra-
mētum matrimonii excusari a
culpa mortali, maximē quando
gratia plis fit. Sed de modo ex-
cusandi est duplex opinio, qđ qđ
dā uoluerūt dicere, qđ excusatur
a culpa mortali: sed nō a uenia-
li: quia mortale fit ibi ueniale.
Alii dixerūt, & hoc uidetur sen-
tire

tire Aug. qđ cum Deus p̄fectum
de remedium contra morbum,
& quando gratia prolis coitur,
potest esse sine omni culpa: &
hoc est magis consonum ratio-
ni, & pietati fidei: & cōcedēdæ
sunt rationes ad hoc. Si tamen
hæc intērio duret a principio us-
que in finē, ut non defleatur
ad aliud mēs, qđ tamen est ualde
difficile. AD ILLVD, ergo, quod
obiicitur, qđ est ibi immodera-
tio, deordinatio, erubescencia,
& libido. Dicendum, qđ hæc qua-
tuor possunt esse circa actū ra-
tionis, aut sensualitatis. Si circa
actum rationis, semper faciunt
culpā: qđ faciunt malum secun-
dum se. Si autem sunt circa actū
sensualitatis existēte ordinatio-
ne circa actum rationis, tūc ista
cedunt in pœnam: & sic est in
proposito. Nam per uirtutem sa-
cramēti ratio ordinatur, ut mo-
deratē uelit, & ordinatē, & ho-
nestē: nec de illo actu erubescit
homo, quia uult filios procrea-
re, nec improba uoluntate appe-
tit, sed casta. Sed nisi interueni-
ret remedium matrimonii: tunc
esset inordinatio non solum in
sensualitate: sed etiā in ratione:
& sic semper esset peccatum. Vn-
de istis quattuor mediis ostendi
potest, qđ actus generatiuæ est
peccatum, nisi excusetur. AD
ILLVD, qđ obiicitur, qđ est causa
peccati. Dicendum, qđ falsū
est: quia actus ille secundum se
non est causa nisi prolis: sed ra-
tione primæ trāsgressionis pro-
lem generari non contingit sine
culpa sua, non generantis: quia
non propter culpam generantis,
sed propter culpam primi paren-
tis nascitur proles peccatrix.

AD ILLVD, quod obiicitur de
primis motibus: potest dici, qđ
antecedunt actum coniugalem,
nec semper sunt peccata: ut puta
quando surgunt ex cogitatione
ordinata, utpotē si Abraham
cogitaret cognoscere uxorem,
ut acciperet prolem: & tunc si
caro moueretur, non peccaret.
AD ILLVD, quod ultimò quæ-
ritur, a quo peccato excusat. Di-
cendum, quod a peccato non
quod est, sed quod alias esset,
nisi matrimonium interueni-
ret. Vnde differenti modo est
remedium sacramentum matri-
monii, & alia sacramenta. Hoc
enim est in remedium, quia fa-
cit uitare peccatū, in qđ incurre-
retur: alia uerō libere antea pecca-
to, in quod iam quis est lapsus:
pro tanto autem præstat reme-
diū, quia actus de se inordinatus
ordinatur per diuinū statutū.

QVÆSTIO II.

An coniugalis coitus causa fornicationis uitanda, ab omni culpa
immunis esse possit?

UTRUM coitus cōiugalis cau-
sa fornicationis uitanda pos-
sit esse sine omni peccato uenia-
li. Et quod non, uidetur, quia di-
cit August. & habetur in litera.
Hoc, quod coniugati uicti concu-
piscencia utuntur inuicem ul-
tra necessitatem procreandi li-
beres: ponam in his, pro quibus
quotidie dicimus, Dimitte no-
bis debita nostra. IREM. 1. ad
Corin. 7. Iterum reuertimini in
idipsum, nec tenet uos, Satanas
propter incontinentiam: hoc au-
tem dico secundum indulgen-
tiam, non secundum imperium;
sed si meritorium esset sine pec-
cato sic uxorem cognoscere.

posset non tantum indulgeri, uerumetiam praecipui. **ITEM.** Gregorius dicit super Oseam, quod uir, qui cognouit uxorem, non debet ecclesiam ingredi, nisi laetetur. Et post dicit, hanc constitutionem non extendi ad eos, qui uxores solo amore proles cognoscunt: ergo alia culpa amplior est in his, qui cognoscunt causa fornicationis uitandae, sed non nisi uenialis: ergo &c. **ITEM.** Qui cognoscit ad uitandum fornicationem, aut impellitur a carne, aut non. Si non impellitur: ergo utitur remedio, cum non indiget: ergo aliqua inordinatio est ibi: ergo ueniale. Si impellitur: sed impulsus talis non est sine peccato: ergo &c.

CONTRA. Augustinus. Infirmas carnis excipitur per bonum matrimonium, ne cadat in foueam peccati: sed cum coit causa fornicationis uitandae, infirmas carnis mouet: ergo &c. **ITEM.** Ratione uidetur, quia qui utitur aliquo ad illud, ad quod est, potest hoc facere sine peccato: sed coniugium est propter fornicationem uitandam: ergo &c. **ITEM.** Maius bonum est continentia, quam proles: ergo magis licitum, & debitum est amare continentiam, quam prolem: sed qui coit amore proles procreandae, potest sine peccato: ergo, qui amore continentiae seruandae. **ITEM.** Qui coit amore continentiae seruandae in altero, non peccat, ut cum reddit debitum uxori, ne in fornicationem labatur: ergo si non

magis debet esse sollicitus de aliena continentia, quam de sua, patet &c.

RESOLVTIO.

*Si petit, uenialem culpam uix subterfugit: si petitur nulli pro-
sus culpa sui obnoxius.*

RESPONDEO. Dicendum, quod qui coit causa fornicationis uitandae, aut hoc est in se, aut in altero. Si in altero, ut reddat debitum, hoc est pure iustitiae, hoc est fidei: & est de bonis matrimonii. Recte ideo omnino a culpa excusatur. Qui uero coit causa fornicationis uitandae in se, in hoc semper peccat uenialiter, quia aut pulsatur a carne, aut si non pulsatur, ex quo tamen non uult procreare prolem, nec compellitur debitum reddere, aliqua superfluitas est ibi: & ideo peccat. Et si tu obiicias, quod licet homini bibere, ne sitiat: sic etiam sine peccato coire, ne fornicari appetat: non est simile: quia hic est metus naturae, in coitu non, nec est necessitatis: & hoc dicit Magister in sequenti Distinctione, ca. 1. Reddere debitum conjugale nullius est criminis, exigere autem ultra generandi necessitatem, culpa est uenialis.

AD ILLVD, ergo, quod obiicitur de Augustino. Dicendum, quod foueam peccati uocat peccatum mortale. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod ad hoc est &c. Dico, quod ad hoc est secundum indulgentiam, non secundum imperium: & ideo ueniale peccatum, & in hoc ordinatur. **AD ILLVD,** quod obiicitur de continentia, quod maius bonum est, Dico quod continentiam seruare contingit sine hoc, sed non prolem procreare. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod continentia seruanda est in altero sine culpa, Dico, quod non est locus a minori,

nori, sed a maiori, quia ibi est actus iustitiae, ratione cuius tenetur, & excusatur, non ratione amoris continentiae.

QVAESTIO III.

An qui concupiscentiae explende gratia cum uxore coit semper mortaliter peccet?

UTRUM coire cum uxore ratione concupiscentiae sacrandae, sit semper mortale peccatum. Et quod non, uidetur: quia Augustinus dicit, & habetur in litera. Coniugalis concubitus gratia concupiscentiae satiandae, sed tamen cum coniuge propter tori fidem, ueniale habet culpa. **ITEM.** Hoc ipsum uidetur ratione: quia delectari in coitu conjugali ratione boni matrimonii, peccatum non est: ergo nec uelle delectari, quia si actus bonus, & uoluntas actus bona: ergo uidetur &c. **ITEM.** Qui delectatur in cibo non propter Deum, sed propter ipsum cibum, quia boni saporis est, non peccat mortaliter: ergo pari ratione cum delectatio conjugalis non sit mortalis, si uult delectari non peccat mortaliter.

CONTRA. Dicit auctoritas, & habetur in litera. Vehemens amator uxoris est adulter: sed qui amat uxorem propter hoc, ut delectetur in ipsa, est uehemens amator: ergo &c. **ITEM.** Hieronymus. Voluptates, quae de meretricum amplexibus capiuntur, in uxore dandanae sunt. **ITEM.** Ratione uidetur, quia uelle coire, siue appetere sola delectatione, est peccatum etiam ante consensum: ergo etiam cum progreditur in consensum, & actum: cum comedit uir, tunc cum comedere erit mortale.

ITEM. Qui cognoscit propter hoc ut delectetur, fruitur crea-

tura, quia ibi ponit finem suae quietis: sed summa peruersitas est frui utendis; ergo &c.

RESOLVTIO.

Et mortaliter, & uenialiter, iuxta intentionem, qua uxorem accersit.

RESPONDEO. Dicendum, quod aliqui dicunt, quod qui finaliter cognoscit uxorem, ut habeat illam miseram delectationem, quae dicitur esse in coitu, peccat semper mortaliter, quando illam ponit tamquam finem principalem, sicut si aliquis propter uanam gloriam predicaret: qui autem cognoscit aliqua alia causa principali, sed tamen quasi a latere placet ei delectatio, quae est ibi, sicut de aliquo, qui finaliter praedicat propter Deum, sed tamen quasi a latere placet ei delectatio laudis, dicunt quod peccat uenialiter. Ad hoc. n. quod conjugalis coitus sit sine omni peccato, necesse est, quod illa delectatio non placeat, immo displiceat rationi. Tanta enim est, ut auferat usum rationis, & spiritum prophetiae secundum illud tempus: & ideo non potest tunc referri in Deum: & ideo ea non potest quis bene uti uolendo: sed nolens non sic est de aliis delectationibus, quarum sensus possunt a ratione actus referri in Deum. Unde secundum hos aliud est delectationem quaerere, aliud est oblatam acceptare, aliud eam tolerare: primum est peccati mortalis, secundum est uenialis, tertium est perfectionis. Et haec positio licet probabilis uideatur, tamen nimis dura est: licet enim uiris cum uxore iocari, & etiam delectari, & ueniale est: ita tamen, quod faciat affectu maritali: nec oportet

omnes delectationem referre in Deum, peccant tamen uenialiter. Nec semper frui creatura est mortale, nisi ita ponat ibi finem, quod etiam faceret, si contra Deum esset: tunc enim ponit finem ultimum ibi. Unde non est simile de prædicatione, quæ est opus priuilegiatū. Et propter hoc est alia opinio, quæ cognoscit uxorem propter delectationem finalem, aut mouetur in delectationem in tanto impetu, ut cognoscat uxorem, sicut meretricem: & hoc tunc est, quando eam cognosceret, etiam si non esset uxor: & tunc peccat mortaliter: quia tunc ponit ibi finem ultimum; & tunc uerè, & propriè fruitur, & nimis uehementer amat. Si autem in ea uult delectari: quia uxor, & nullo modo eam cognosceret, si uxor non esset, tunc non

est omnimoda inordinatio: & tunc est peccatum ueniale, & excusatur per bonum matrimonii, ut non sit mortale. In hoc casu dicunt locutum fuisse Augustinus. Tamen illa ratio non ualet: delectari non est malum: ergo nec uelle: quamuis enim laudari non sit malum, tamen uelle laudari malum est.

ET SECUNDVM has duas uias procedunt rationes ad partes oppositas. Illæ enim quæ probant, quod sit mortale libidinis ardore, & creaturæ fruitione, procedunt secundum quod coitus fit secundum impetum uoluptatis. Rationes uero ad oppositum procedunt secundum quod habetur respectus ad matrimonii sacramentum: quia cognoscit eam: quia uxor: nec aliter delectaretur in ea, nisi esset matrimonialiter coniuncta.

DISTINCTIO TRIGESIMA SECUNDA.

De matrimonio secundum causam finalem, quantum ad fidem thori.

Ciendum etiam est, quia cum in omnibus aliis uir præsit mulieri, ut caput corpori (est enim uir caput mulieris) in soluendo tamen carnis debito pares sunt. Ideo Apostolus utrique pariter præcipit in hac causa sibi inuicem subiici, inquit, Vir debitum reddat uxori, similiter & uxor viro: quia mulier non habet potestatem sui corporis, sed uir: similiter & uir non habet potestatem sui corporis: sed mulier: quia nec mulier ad alium uirum, nec uir ad aliam mulierem potestatem sui corporis habet: nec uir ad continendum, nec mulier potestatem habet sine mutuo consensu: sed alter alterius potestatem habet corporis, ut poscenti alteri non liceat alteri negare debitum. In hoc enim pares sunt: quia nec uiro, nec mulieri corpus suum licet alij tradere: sed sibi

1. Cor.

11.

3. Co. 7.

sibi inuicem debitores sunt in hac causa, ne peccandi detur occasio. Per quod non dominium tollitur uiro; sed uitium. Debent enim sibi coniugati non solum ipsius sexus sui commiscendi fidem liberorum procreandorum causa, quæ prima est in ista mortalitate societas, verum etiam infirmitatis inuicem excipiendæ ad illicitos concubitus deuitandos, mutuam quodammodo seruitutem: ut etsi alteri eorum continentia placeat, nisi ex alterius consensu non possit. Ad hoc enim neuter habet potestatem sui corporis: quod adeo uerum est, ut etiam quod non filiorum procreandorum; sed infirmitatis & incontinentiæ causa expedit, vel ille de matrimonio, vel illa non sibi alterutrum negent, ne per hoc incidant in damnabiles corruptelas. Reddere enim debitum coniugale nullius est criminis: exigere autem ultra generandi necessitatem, culpæ est uenialis. Fornicari uero uel male chari, puniendi est criminis.

Quod neuter continere ualeat, nisi ex communi consensu.

Quod uero sine consensu uxoris uir continere non ualeat, subditis probatur testimonijs. Ait enim Augustinus. Si dicat uir Continere iam uolo, Nolo autem dicit uxor: non potest. Quod enim tu vis, illa non uult. Numquid per continentiam tuam illa debet fieri fornicaria? Si alij nupsit te uiro, adultera erit. Non uult tali lucro compensari. Redde debitum: & si non exiges, redde. Pro sanctificatione perfecta Deus tibi computabit, si non quod tibi debetur exiges, sed reddis quod debes uxori. Idem, Secundum uerba apostolica, etiam si uir continere uoluisset, & tu noluiesses, debitum tibi reddere cogeretur: & illi Deus imputaret continentiam, si non sua, sed tua concederetur infirmitati, ne in adulterium caderes. Quisquis ergo compatiens infirmitati uxoris reddit, non exigit debitum: aut si propter propriam infirmitatem duxit uxorem plangens potius; quia sine uxore esse non potuit, quam gaudens quia duxit, securus expectat diem nouissimum. Idem. Vna sola causa esse potest, qua te ad id quod uouisti non modo non hortaremur: sed etiam prohiberemus implere; si forte tua coniunx hoc te-

Aug. in li. de bono coniug. c. 6. in 10. 6.

ibid. c. 7.

Sup. Ps. 46. et habetur. 33. q. 5. c. Si dicat.

Idem ad Armentarium epis. 25 in 10. 20.

cum suscipere animi uel carnis infirmitate recusaret. Nam uouenda talia nō sunt a cōiugatis nisi ex consensu, & uoluntate communi: & si praepropere factum fuerit, magis est corrigenda temeritas, quam persoluenda promissio. Non enim Deus exigit, si quis ex alieno aliquid uouerit; sed potius usurpare uetat alienum. Idem, Apostolus nec ad tem-

Aug. in Lib. de adulteris cōiugis. c. 24. Idē in qōni. bus. N^o merorū li. 4. q. 59. in tom. 4. tuis usurpare uetat alienum. Idem, Apostolus nec ad tempus, ut uacent orationi, nisi ex consensu uoluit coniuges carnali inuicem fraudari debito. Idem. Manifestum est ita uoluisse legem scēminam sub uiro esse, ut nulla eius uota quae abstinentiae causa uouerit, reddantur ab ea, nisi auctor fuerit uir permittendo. Nam cum ad peccatum eiusdem uiri pertinere uoluerit lex, si prius permiserit, & postea prohibuerit: non tamen dixit ut faciat mulier quod uouerat; quia permissa iam prius a uiro fuerat. Viri (dixit) esse peccatum; quia obnuit quod prius concesserat: non tamen mulieri ex hoc iussum dedit, ut cum prius uir ei concesserat, postea si prohibuerit contemnatur. Ex his apparet, quod uir uel mulier continentiam Deo offerre non potest sine communi consensu, nec alter alteri debitum negare debet. Si uero qui libet eorum alterum a suo iure absoluerit, ad praeiteritā seruitutem numquid reuocare poterit? Hoc enim uidetur supra uoluisse. Quibusdam uidetur, quod mulier non discedens a domo uiri, quae uiro permittente continentiam uouerit uel promiserit, eodem prohibente soluere non ualeat: & hoc propter dignitatem uiri, qui est caput mulieris. Sed melius hoc intelligitur in tali casu, ubi uir concedit mulieri uouere continentiam, & ante uotum prohibet implere.

Ex con. cil. Re. men. 32 q. 1. Si uero habitum mutauerit, non potest reuocari, secundum illud, Qui uxorem suam uelare permiserit, aliam non accipiat; sed similiter conuertatur.

Quibus temporibus cessandum sit a coitu.

In Lib. quest. noui uete. ro. 4. c. 187 def. 33 c. 4. Et licet debitum poscenti semper sit soluendum, non licet tamen qualibet die poscere. Unde Aug. Christiano cum uxore sua aliquando licet conuenire, aliquando non. Propter processionis enim dies & ieiuniorum aliquando non licet conuenire; quia etiam a licitis abstinendum est, ut facilius impetrari possit quod postulatur. Idē. Quoties enim uel dies Natiuitatis

tiuitatis, uel reliquae festiuitates aduenerint, non solum a concubinarum consortio; sed etiam a proprijs uxoribus abstinere. Idem Ambrosius. Si causa procreandorum filiorum ducitur uxor, non multum tempus concessum uidetur ad ipsum usum: quia & dies festi, & dies processionis, & ipsa ratio conceptus & partus iuxta legem cessare usum carnis his debere temporibus demonstrant.

Hieronymus uidetur dissentire a praemissis.

illi autem, quod dictum est, reddere debitum non esse peccatum, uidetur obuiare quod ait Hiero. Quicumque uxori dā seruitutem reddit, uacare non potest orationi, nec carnes agni edere. Idem, Si panes propositionis ab his, qui uxores suas tegerant comedi non poterant, quanto magis panis, qui de caelo descendit, nō potest ab his, qui coniugalibus paulo ante habere cōplexibus, uolari atque contingi? Non quod nuptias condemnemus: sed quod eo tēpore, quo carnes agni manducaturi sumus, uacare a carnibus operibus debeamus. Hoc capitulum maxime ad ministros ecclesiae pertinere uidetur: qui bus non licebat sacra officia celebrare, atque mysteria tēpore coniugalis amplexus: quo etiā praesentia S. S. non datur, Unde idem ait, Connubia legitima carent quidem peccato: nec tamen tēpore illo, quo coniugales actus geruntur, praesentia Spiritus Sancti dabitur, etiam si propheta esse uideatur, qui officio generationis obsequitur.

Quibus temporibus non sunt celebrandae nuptiae.

Non solum in opere carnali obseruanda sunt tēpora: sed etiam in celebrandis nuptijs: secundum illud, Non oportet a Septuagesima usque in octauam Paschae, & tribus hebdomadis ante festum sancti Ioannis, & ab Aduentu domini usque post Epiphaniam celebrare nuptias. Quod si factum fuerit, separentur. Item Nicolaus Papa, Nec uxorem ducere, nec coniugia facere quadragesimali tempore conuenire posse uel modo arbitror.

VPRA egit Magister de bonis matrimonii in communi. Hic specialiter agit, quomodo uir obligatur uxori,

& econuerso quantum ad solutionem debiti. Habet autem haec pars duas. In prima determinat, quae sit obligatio inter uxorem, & uirum quantum ad

ad fidem tori. In secunda determinat, quomodo & qualiter hec fides fuerit in patribus antiqs. infra Distin. xxxiii. *Queritur hic de antiquis patribus, &c.*) Prima pars habet duas partes. In prima determinat de modo obligationis. In secunda de tempore, in quo debet debitum peti. *ibi. Et licet debitum poscenti, &c.*) Prima pars habet duas. In prima ostēdit, quod uir, & uxor in hac lege, siue fide iudicantur ad paria: & quod unus sine uoluntate alterius continere nō ualeat. In secunda auctoritatibus confirmat. *ibi. Quod uerò sine consensu, &c.*) Similiter secunda pars, in qua determinat de tempore in quo debitum debet peti, habet duas. In prima determinat, quod non semper est debitum petendum, quamuis semper sit soluendum. In secunda incidenter determinat, quod non est semper nuptias celebrare opportunum. *ibi. Nec solum in corpore carnali, &c.*)

Dub. 1. *In hoc enim pares sunt, &c.*) Videtur hoc falsum: quia in hoc sacramento signatur coniunctio Christi, & ecclesie, Dei, & anime: inter quos nulla omnino est paritas: ergo nec uiri ad uxorem. Item. Eph. v. Mulieres subiectę sint uiris suis: & post dicit de uiris, quod diligant eas sicut corpora sua: ergo cum corpus sit pars inferior, patet &c. Respon. Dicendū, quod in matrimonio est considerare sexuū distinctionem, & conformem cōiunctionem, & postremo mutam obligationē. Ratione duorum primorum signat Deum, & ecclesiam; quia sicut mulier

egret uiro, sic ecclesia Christo. Ratione cōiunctionis, inseparabilis, & conformitatis signat illā coniunctionem. Ratione obligationis non est significatio: quia Deus omnino liber est, & nulli omnino obligatur: tamen debet esse inter uirum, & mulierē obligatio: quia aliter non interueniret inseparabilis unio: quoniam conformis est unio, ideo conformis est obligatio: & ideo quantum ad hoc pares iudicantur: quia conformiter sibi inuicē obligantur. Ad illud quod obiicitur, quod uir est superior. Dicendum, quod illud intelligitur quantum ad illos actus, qui respiciunt sexum uirilem specialiter, scilicet quantum ad regimen domus, & consilium.

Num uouenda talia, &c.) Queritur, utrum peccet mortaliter, qui sic uouet. Et quod sic uidetur: quia qui sciēter usurpat alienū, peccat mortaliter, et si det i elecemosynam: ergo cum talis uouēs usurpet alienum, patet &c. Itē. Qui uouet quod nō licet, uel iurat, hoc ipso periurus est; quia temerarie iurat: ergo cum non liceat uiro continere uxorem inuita, uidetur quod si uoueat, mortaliter peccet. Item. Si iuraret, quod nunquam mulierem cognosceret, peccaret mortaliter: ergo pari ratione si uoueat. Respon. Dicendum, quod cum quis uouet continentiam, dupliciter potest uouere, aut intentione fraudandi uxorem, aut amore continentie. Si intentione fraudandi uxorem, sic est iniquum, & prohibitum: & tale uotum est illicitum. Si continentie amore sine consensu cōiugis, tale uotum aliqd

habet

habet temeritatis, aliquid habet honestatis. Vir enim non habet sui corporis potestatem quantum ad debitum soluendum; sed sui iuris est quantum ad debitum petendum: & ideo primum nō potest uouere; sed secundum: & iō nisi uxor consentiat, uotum est reuocandum quantum est ad debiti redditionem: sed stat quantum ad solutionem. Vnde si quis deliberate uouit castitatem, tenetur quantum in se est continere, ut debitum nō petat: si tamen uxor petat, soluere debet: & sic nulli fit pręiudicium, & nō offertur Deo alienum; sed proprium. Et sic patet, quod hoc nō est omnino alienum: & patet responsio ad obiecta. Tamen quod obiicit de iuramento non est simile: quia iuramentum temerarium est simpliciter, cum teneatur facere contrarium. Vnde peccat statim, cum sic iuret, non sic cum uoueat.

Dub. 3. *Si uero quolibet eorum, &c.*) Ponatur, quod mulier de consensu uiri emittat simplex uotum, & postmodum uir poeniteat, utrum teneatur ei debitum reddere. Et uidetur, quod nō: quia suo iuri renunciauit; unde uidetur quod non habeat ulterius potestatem petendi debitum. In oppositum autem uidetur auctoritas Aug. super Num. xxx. ubi dicitur. Si autem contradixerit &c. super illud dixit Aug. & habetur in littera, quod uir potest retractare uotum uxoris, in quod consenserat: & pręterea uir non est strictus seruare continentiam: quia uxore mortua, posset ducere aliam: ergo uidetur quod possit debitum reddere. Respon. Dicē

dum, quod si mulier uouet assensu uiri, aut hoc est assensu priuato, aut assensu qui est in conspectu ecclesie, siue prelati. Si assensu, qui sit in conspectu prelati, sic secundum iuris formam non potest debitum petere: quia renunciat suo iuri. Si autem occulto consentit: quia proponit continere, & intendit simpliciter iuri suo renūciare, iam mulier in conspectu Dei absoluta est, nec tenetur debitum reddere, si hoc ex deliberatione uir cōcesserit. Sed quoniam hoc non constat ecclesie, compellatur per excommunicationem ab ecclesia, uiro debitum reddere. Si quęras, utrum debeat obedire. Dicendū, quod si uotum non emisit, potest sine peccato debitum reddere, & tenetur ad mandatum ecclesie. Si autem emisit uotū, credo quod uir eam reuocare nō possit, nec tenetur assensu ei. Nec est simile de uoto abstinentie: pro eo quod quantum ad omnia uir p̄est uxori, pręterquam in lege tori. Verum tamen talem modum uouendi non approbat ecclesia propter periculum, quod imminet: unde non patitur, quod unus uoueat, & religionem ingrediatur, nisi alter similiter uoueat, & talis sit persona, de qua non possit suspicio oriri. Si autē aliter fiat, corā Deo tenetur obseruare.

Et licet debitum poscenti, &c.) **Dub. 4.** Videtur hoc falsum: quia si nō licet petere: ergo illicite, & iniuste petit: sed iniuste petenti rem non tenetur quis reddere: quia non est ei reddendum nisi ius suum: ergo si nō potest semper iuste petere: non ergo semper tenetur debitum soluere. Respon. Dicen-

Dicendum, quod tunc non licet, quando priuat iustitiam, & æquitatem, condecetiam, & honestatem, sicut patet per literam sequentem. Esto tamen, quod priuet iustitiam, adhuc non ualet ratio illa: quia iniuste petere, est dupliciter. Aut quia non habet ius in re petita, sicut ille qui petat rem alienam: & tunc non oportet reddere. Aliter est petere iniuste; quia & si habeat iustitiã, tamen modum debitum in petendo nõ seruat; uel potest esse quod non sit prohibitum; sed tamen sit prohibitum aliquando petere. Verbi gratia. Prælati superior si iniungat inferiori, ut nihil præcipiat subdito, tamen subdito nõ dicit, quod ille non obediat, si prælati inferior præcipit: ille teneatur obedire, quia non est exemplum: attamen ille peccat mortaliter. Sic in proposito potest intelligi. Quicquid sit de exemplo inducto, uerum est, quod & si aliquis ius suum inordinatè exigit, tamen ex hoc non dat præteritum alteri retinendi, quod debet reddere. Unde deus solum prohibuit accedere ad menstruatam: & ideo ista prohibitio nõ se extendit ad mulierem: & ideo tenetur reddere, sed ille petendo peccat. Et sic intelligendum est, quod Aug. dicit super Leuit. 18. quod necessario utrique indicitur continentia, & uterque in Leui. 20. præcipitur interfici: & uterque facit contra bonum proli ut Hiero. dicit. Hoc. n. intelligere est ratione personæ petentis, quod rectè dicitur accedere, & contra hoc facere, ut ex prædictis patet.

Dub. 5. Quicunque uxoris etc.] Videtur malè dicere; quia 1. ad Tim. 5. dicitur. Sine intermissione orate:

hoc est præceptum: ergo si non potest orare, qui reddit debitum, patet &c. Item. Videtur illud simpliciter esse falsum, quia nihil impedit orationem sicut peccatum: sed ueniale peccatum non impedit: ergo nec actus, in quo nulla est culpa. Item. De Dauid obiicitur, qui fuit deuotissimus; & tamen habuit plures uxores, & liberos. Si tu dicas illud intelligi de eo tempore, in quo quis coit, similiter posses dicere de tempore, in quo homo dormit. Respondeo. Magister dicit hoc intelligendum esse de clericis: sed tamen istud non plene satisfacit obiectionibus prædictis. Et ideo dicitur, quod cum dicitur aliquis non posse, necessario dicitur potentiam negare simpliciter, uel facultatem: & iste modus sæpe est in scriptura. Non uult ergo Hiero. negare potentiam, sed facultatem; Unde nõ dicit, quod non possit orare; sed dicit quod non potest orationi uacare: quia actus ille multum deiecit mentem spiritualem, sicut dicit Aug. nisi sit gratia excellens, & specialis; sicut fuit in Dauid. Et ideo aliud est consilium, ut cum quis uult se totum orationi dare, debet a tali actu abstinere: & sic patet quod nõ repugnat orationis præcepto. Tamen de illo quod dicit, quod orandum est sine intermissione, intelligendum est quod nomine orationis omnis bonus actus intelligitur secundum Gl. Unde dicitur ibi. Non cessat orare, qui non cessat bene facere. Quod obiicitur, quod peccatum magis grauat. Dicendum, quod falsum est de ueniale peccato, propter multam foeditatem animæ, quæ est in illo actu: & frequenter anima multum

multum impeditur per aliquas foeditates, uel etiam infirmitates poenales.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An uir per uotum emissum post carnalem copulam continere queat, uxore nolente?

Intelligentiam huius partis, queritur de obligatione coniugum quantum ad solutionem debiti. Circa quod quatuor breuiter oportet queri. Primo, queritur de obligatione per comparationem ad uotum continentie. Secundo per comparationem ad accidens superueniens. Tertio, per comparationem ad tempus, in quo debitum debet peti, & solui. Quarto, de tempore, in quo debent nuptie celebrari. Circa primum duo queruntur. Primo, utrum per uotum post carnalem copulam possit uir continere uxore nolente. Secundo, utrum possit continere uxore nolente ante carnalem commixtionem.

Utrum per uotum post carnalem copulam possit uir continere uxore nolente. Et uidetur, quod non; quia post carnalem copulam uir non habet potestatem sui corporis: si non habet; ergo non potest de ipso facere sacrificium continentie, uxore nolente. Item. Aug. dicit & habetur in litera. Non modo non hortamur, sed etiam quod uouisti, prohibemus adimplere, si forte coniux tua hoc tecum suscipere, animi, uel carnis infirmitate recusat. Item. Ratione uidetur, quia mulier non tenetur continere, nec uir potest eam ad continentiam cogere; sed cogit

S. Bon. Lib. 4

eam, si ipsa in uita uult continentiam seruare; ergo cum non possit cogere, non potest continere. Item. Sicut seruus tenetur domino obsequi, sic uir uxori debitum reddere, & fortius, quia est a domino confirmatum; sed seruus prohibente domino non potest religionem intrare, uel a seruitio eius se auferre; ergo &c.

CONTRA. Licitum est uiro, uxore etiam prohibente accipere crucem in subsidium Terræ sanctæ; sed uotum continentie, adhuc melius est; ergo, &c. Item. Uxore prohibente, potest quis corpus suum ad martyrium, & mortem exponere; & tunc constat, quod se reddit impossibili ad soluendum debitum; ergo &c. Item. Quantumcumque quis iuret, uel uoueat, uel se obliget, ut non impleat consilia, non tenet iuramentum, nec uotum; ergo nullus potest se obligare, quin semper faciat melius: sed melius est continere, sicut dicit Apostolus; ergo &c. Item. Qui impedit aliquem uolentem ascendere ad altiorem statum, peccat grauiter, quia spiritui sancto obuiat; ergo si uir uult continere, & religionem intrare, uideatur quod uxor teneatur consentire; ergo si non uult, potest ad hoc compelli de iure; ergo, &c.

RESOLVTIO.

Reddat, sed non petat debitum.

RESPONDEO. Dicendum, quod continere est duobus modis: Aut omnino, ita quod debitum, nec petat, nec soluat: Aut non omnino, ita quod de-

M m m bi

bitum non petat, tamen petenti soluat. Primò modo potest uir continere uxore inuita, quia nō pōt ei auferre ius, quod habet ī corpus uiri. Secundò modo continere potest ipsa cōtradiciente, & uouere pōt: & si uoueat seruare tenetur, uidelicet ut nūquā debitū petat, Concedendæ sunt ergo rationes probantes, qđ nō omnino potest continere.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod potest accipere crucē. Dicendum, quod hoc factum est in fauorem, & necessitatem Terræ sanctæ: nec facta est omnino derogatio iuri mulieris, quia debet mulier uelle pro necessitate tanta cōtinere ad tempus, quod si nolit, potest uirū suum sequi: sed cum uouetur continentia, tunc oīno mulier iure suo priuatur, etiam secundū tempus totius uitæ. AD ILLVD, quod obiicitur de martyrio. Dicendum, quod mori potest pro Christo, si necessitas imminet, quia mulier tenetur hoc uelle: & si uir uoluntariē se offerat, mulier nō potest negare, quia ipso mortuo poterit cum altero contrahere: sed non sic est, cum uouet uxore uiuente. AD ILLVD, quod obiicitur, quod semper licet facere qđ melius est, nec potest se homo obligare ad minus bonū. Dicendum, qđ uerum est de eo, qui habet sui corporis potestatem. Vel dicendum, quod si continet non petendo, sed solū reddendo, non minus meretur, quā si oīno contineret. Vnde Augu. dicit, & habetur in litera, Pro sāctificatione perfecta Deus tibi reputabit, si non quod tibi debetur exigis, sed reddis quod de-

bes uxori. AD ILLVD, qđ obiicitur de eo, qđ impedit aliquē. &c. Dicendū, qđ peccat, qui impedit aliquem ea rōne, qua in illo extinguit bonū propositum, & facti spiritus donū: sed mulier in hoc non potest consentire, quin sit sibi præiudicium, quia si concedit uiro, quod uoueat continentiam, tenetur & ipsa continere: qm̄ igitur ipsa non potest cogi ad continentiam, quia hoc est consilium: ideo dico, quod ipsa non peccat: sed si alia mulier impedit, tunc peccatum esset.

QVÆSTIO. II.

An uir continere possit ante carnalem commixtionem uxore nolente?

VT RVM uir ante carnalē copulæ cōmixtionē possit cōtinere, uxore nolente. Et qđ non uidetur. 1. ad Corint. 7. Vxori uir debitum reddat, similiter & vxor uiro: sed ante commixtionē sunt uir, & uxor; ergo ante cōmixtionem tenetur: ergo &c. ITEM. Vxor uiro obligatur uoluntariē, & per mutuū consensum: si ergo ante commixtionē est mutuus cōsentus: ergo & obligatio ad redditionem debiti. ITEM. Mulier non tenetur continere, & non potest cum altero contrahere: ergo potest iuste debitū exigere: sed iuste exigenti iniustum est negare: ergo, &c. ITEM. Esto quod uir post consensum de præsentī uiolēter extorqueat copulā carnis, est matrimonium consummatum; ergo tenetur ad soluendum debitum omnino ipsa uxor eis: sed uiolentia non inducit nouam obligationem: ergo prius obligabatur.

CONTRA. Decret. de conuersione

stione cōiugatorum. c. Præterea, concedit uiro potestatem intradi religionē uxore nolente, sed plus est religionē intrare, quam continere; ergo concedit licentiam continendi. ITEM. Per consensum contrahitur matrimonium: esto quod non sit in copulā carnalem, ut supra ostensum est: ergo si nō obligatur, nisi ad illud, in quod consentit, patet &c.

ITEM. Si omnis uir esset obligatus ad soluendum debitum ante carnalē copulam: ergo nihil adderet carnalis commixtio ad cōseruationē matrimonii. ITEM. quæritur iuxta hoc. Vnde hoc est, quod copula coniugalis uiolenter extorta matrimonium consummat, & cōsensus coactus matrimonium non ratificat: & utrum huic liceat, post copulam mulieris uouere continentiam. Et qđ sic uidetur, quia si prius licebat, & nullus potest ei ius suum uiolenter auferre, patet &c.

RESOLVTIO.

Per duos menses continere potest: inde, uel uotum aperte emittat, uel debitum poscenti reddat.

RESPONDEO. Dicendum, qđ ante consummationē matrimonii utraque persona, nec oīno obligatur, nec oīno est libera. Non oīno obligatur, quia potest mori mundo: & sic matrimonium soluitur, ipso uiuente in carne, & tunc hoc factum omnino est absolutus. Nec omnino libera, quia si uult huic mūdo uiuere, necesse habet petenti debitum reddere: & quia in medio est inter uitam huius sæculi, & uitam religiosam, siue spiritualem: ideo sacri canones terminum præfixerunt, ut possit deliberari, uideli-

cet terminum duorum mensū, uel circa illud. Et ideo dicendū, qđ uxore petente pōt continere p̄ duos menses, sed post, uel tenetur reddere debitū, uel manifestare se mundo mortuum per solēne uotum ad religionis ingressum: quod si non faciat, tenetur ad debitū soluendum, sicut primæ rōnes ostendunt.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, in contrarium, qđ pōt intrare religionē, ergo in sæculo continere. Dicendum, qđ non ualet, quia introitus in religionē facit mori mundo, & solui uinculū: unde in nullo fit sponse præiudiciū: non sic est, cū manet in sæculo. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non oportet consentire in carnalē copulam. Dicendū, qđ quāuis non oporteat in eā cōsentire, oportet, & tamen cōsentire in copulam coniugalē, quæ necessario ordinat ad illā, nisi interueniat mors spiritualis, uel ciuilis. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ nihil addit. Dicendū, qđ falsum est, imo addit quantū ad signationē, & quantū ad obligationē. Quia. n. sūt unū corpus, & una caro: ideo non potest unus transire de hoc mundo, reliquo remanente: & ideo non potest uouere continentiam, nisi coniunx pariter uoueat. Præterea, tenetur ad statim reddendū post carnalem copulam: sed ante datur ei spacium duorum mensium, & ideo addit. AD ILLVD, quod quæritur de ea, quæ corrupta est uiolenter a uiro. Dicendum, qđ quia matrimonium est consummatum, non potest sine assensu uiri religionē intrare, nec uotum uouere. AD ILLVD, qđ

obiicitur, quòd matrimonium debet esse liberum. Dicendum, quod uerum est, quantū ad consensum, in quo est matrimonii fundamentum; ista tamen copula quāuis sit uiolenta, quia tamen maritalis est, & fundata sup cōsensum uoluntariū: ideo uoluntaria iudicatur: & ideo matrimonium radicatū consummat. Preterea, consensus de sui ratione importat libertatem, non sic cōiunctio corporalis.

ARTICVLVS II. QVÆSTIO I.

An si alter leprosus fiat, debitum reddi oporteat?

ONSEQVAENTER quantū ad secūdū articulum quæritur de obligatione coniugū quantū ad accidēs superueniēs. Et circa hoc duo quærentur.

Primò quæritur, utrū oporteat debitum reddere, si alter fiat leprosus. Secundò, utrum quis teneatur debitum reddere, si alter fiat fornicarius, uel econuerso.

ET quod leproso coniugi oporteat debitum reddere uidetur, quia dicit Decretalis de coniugio leprosorū. Vxores uiros, & uiri uxores sequantur, & ei conjugali affectione ministrēt.

ITEM. Rōne uidetur, quia matrimonium est uinculum insolubile; ergo non soluitur per infirmitatem; ergo manet potestas petendi etiam superueniente lepra: ergo si mulier nō habet potestatem sui corporis, & sic, &c. ITEM. Leprosi tentantur de fornicatione; ergo possunt, & debent habere remedium; ergo si ille qui habet uxorem, remediū

non potest habere, nisi ipsa reddat debitū, uidetur &c. ITEM. Leprosi coipso, quod leprosi nō teneantur ad continentiam, nec possunt cogi; ergo necesse est uxores eorum eis reddi.

CONTRA. Leuit. xiii. præcipitur, ut leprosi extra cōionem sanorum eiiciantur; ergo cum uxor est sana, debet per legem sequestrari ab uxore. ITEM. Lepra est morbus contagiosus; ergo morbus, quē licet homini fugere; ergo mulier cum uiro leproso non tenetur cohabitare: & si hoc, ergo nec debitum reddere. ITEM. Lepra est morbus hæreditarius; ergo transmittitur ad prolem; ergo cum coitus qui ē causa deformitatis in prole, sit contra bonum prolis, & talis sit prohibitus, quia propter hoc non licet ad menstruatam accedere, ut dicitur infra; ergo nullo modo licebit mulieri coire cum leproso, aut econuerso. ITEM. Sicut lepra reddit inhabilem ad ordinis susceptionē, ita reddit inhabilem ad ordinis suscepti administrationem; ergo si cur reddit inhabilem ad matrimonii contractionē post sponsalia, quia soluit sponsalia, ita uidetur quod reddat inhabilem ad debiti solutionem.

RESOLVTIO.

Leprosus & petere, & reddere habet debitum: sed non cohabitare.

RESP. Dicendum, quod quāuis lepra soluat sponsalia, tamen non potest soluere matrimonium: & ideo cum aliquis efficitur leprosus, & coniux est, & leprosus: & quia coniux est, habet ius petendi debitū, & reddendi: quia uerò leprosus dēt extra sanos habita-

Am. si.

re;

resita dico, quod mulieri petenti debitū potest soluere; sed tamē nō habet necesse cohabitare omnino. Vnde quod dicitur, quod uiri uxores sequantur, & ministrēt, dicitur per modum admonitionis, non pcepti; nec cogi potest sanus ad aliud, quā ut reddat debitum infirmo; & hoc propter periculum fornicationis; & sic concedendæ sunt rōnes probātes, quā debeat soluere debitum.

AD RATIONES duas ad oppositum patet responsio, quia non sequitur, si non tenetur cohabitare, quod nec debitum soluere. AD ILLVD, quod obiicitur de prole. Dicendum, quod secus est de menstruatæ, & leprosis. Nā menstruatæ alio tēpore possunt bonam prolem procreare: sed leprosi non possunt, nec omnino faciūt contra bonum prolis, quia quātū in se est libenter generarēt sanum; attamen proli generatæ melius est sic esse, quam omnino non esse. AD ILLVD, quod obiicitur de irregularitate. Dicendum, quod nō est simile, quia utrūque est congruitatis. scilicet quod ordinē non suscipiat, & quod in ordine suscepto non ministret. Sed matrimonium contrahere hoc libertatis est: sed ius reddere hoc necessitatis est propter insolubilitatem uinculi; & sic patet illud, quod obiicitur.

QVÆSTIO II.

An quis reddere teneatur debitum fornicari?

UTRVM quis teneatur debitū reddere fornicanti; & quod sic uidetur: quia si uterque fornicatur, alter alteri tenetur: ergo si maius malum non soluit inuicem tentionem; ergo nec quan-

do tantū alter fornicatur.

ITEM. Vir semper tenetur seruare fidem uxori etiam fornicanti, quia non licet uiro fornicari, esto quod uxor fornicetur: sed seruare fidem est debitum reddere: ergo &c. ITEM. Non fornicans potest petere: ergo fornicans tenetur reddere: ergo habet ius petendi: sed uinculum conjugale est mutuum: ergo uterque habet ius petendi: ergo si fornicans hēt ius petendi, iustum est, quod alter reddat: ergo tenetur reddere.

CONTRA. Potest dimittere uxorem causa fornicationis: ergo nō tenetur debitū soluere.

ITEM. Si mulier procuraret abortū, uir nō deberet, nec tenerēt ei debitum reddere, quia agit contra bonum prolis: sed fornicans agit contra bonum fidei: ergo non tenetur. ITEM. Cōiuges ad paria iudicātur quātū ad thori: ergo quod non facit unus alteri, uel non uult facere, nec potest petere. Sed si mulier fidem non seruat; ergo nec potest cogere uirum, ut fidem seruet; ergo nec ut debitum soluat.

RESOLVTIO.

Si petitur, non tenetur: si petit, tenetur: quia ipsemet sua libertate se priuat.

RESPON. Dicendum, quod si alter fornicatur, & hoc potest alter scire per signa probabilia, & per coniecturas apertas, nec tenetur soluere, nec ab ecclesia est cogendus, si potest illud probare; si tamen ipse, uel ipsa non sit eiusdem criminis; quia si sunt in eodem crimine, non potest alter alteri obiicere, quod habet in se. Si tamen innocens petat debitum, priuat

se liberare, & ex hoc obligat se ad reddendū; quia dum uult debitum sibi reddi a fornicante, & ipse se eidem obligat. Concedendae sunt igitur rationes probantes, quod reddere debitum fornicanti non tenetur.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod tenentur ambo, si ambo peccent. Dicendum, quod uerum est. Ratio huius est: quia neuter est tunc super alterum; sed cum aliquis facit contra bonum matrimonii, alter, id est ille qui facit, meretur puniri, & alter meretur habere libertatem: nūc autem neuter est liber: quia uterque peccat: & ideo non est simile: quia quod non tenetur reddere, hoc non tantum erat pena peccantis; sed etiam libertas non peccantis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod tenetur seruare fidem. Dicendum, quod fides attenditur quantum ad duo, primo ut non cognoscat aliam, secundo ut cognoscat suam.

Quod nō cognoscat aliam, hoc debet esse tamquam naturale matrimonii: unde talis fides nūquam potest solui matrimonio durante. Si autem haec non durat, cum alia conditio super hanc fundetur, non tenetur seruare hanc, cui prima non seruatur, nec ius habet petendi, qui prius infringit. AD ALIVD, patet responsio: quia non fornicans

habet ius petendi: quia nihil contra fidem fecit: sed alius fecit contra, ideo & in hoc factus est inferior, & minus ius habet quam alter.

An mulier tempore menstrui uel reddere, uel petere possit debitum?

ONSEQUENTER quantum ad tertium articulum quaeritur de obligatione quantum ad tempus. Et circa hoc duo quaeruntur. Primo quaeritur, utrum tempore menstruorum obligetur mulier ad debitum reddendum, & utrum possit petere. Secundo utrum tempore dierum solemniū debitum iuste possit peti, & solui.

QUOD tempore menstruorum non possit peti debitum, ostenditur. Leu. xv. Vir, qui ad menstruatam accesserit, immundus erit. vii. diebus. Si tu dicas, quod cerimoniale est. Contra. Ezech. i. Vir si iustitiam fecerit &c. & post: ad menstruatam nō accesserit: tibi inter mortalia computatur. Et Glos. ibidem praecipit, ut uiri nō solum in alienis: sed etiam in propriis uxoribus modum, & tempora seruent. ITEM. Quod non debeat reddere uidetur: quia non solum qui male agunt peccant: sed etiam qui consentiunt: ergo peccat qui reddit, cum consentiat. ITEM. Non est reddendus gladius furioso, ut se interficiat: sed petens debitum tempore menstruorum contra salutem suam petit: ergo non ei reddendum est. ITEM. Quod nec sit reddendum, nec petendum, uidetur: quia Leu. xx. dicitur, quod uterque interficiatur, scilicet uir, & mulier: sed poena mortis non nisi pro peccato mortali infligebatur

gebatur: ergo uterque peccat mortaliter. ITEM. Hieron. dicit quod ex tali coitu nascuntur pueri epileptici & monstruosi: ergo uterque facit contra bonum prolis: & si hoc: ergo uterque mortaliter peccat.

CONTRA. Maior passio est passio leprae quam passio menstrui: ergo si propter lepram non potest mulier debitum negare, igitur nec pro menstruo. ITEM. Mulier nō habet potestatem sui corporis: ergo cum uir petit, suum petit: ergo si suum, & iustum est unicuique reddere quod suum est: ergo iuste reddit mulier. ITEM. Esto quod uir nesciat, quod sit tempus menstruum, & mulier timet de lapsu eius, quaeritur quid debet facere: & ostenditur quod reddere: quia illius animam liberat a morte, & ab omni culpa. ITEM. Sicut fluxus sanguinis reddit mulierem immundam, ita fluxus seminis reddit uirum immundum: sed nō peccat mulier, quae petit a uiro semini fluo debitum: ergo &c. ITEM. Si aliquo modo repugnat matrimonio talis coitus, hoc nō est nisi ratione prolis: sed possibile est quod talis mulier sit sterilis, & tunc non timetur deformitas prolis: ergo &c.

RESOLVTIO.

Non petat, non reddat: nam mortaliter peccat.

RESP. Dicendum, quod aliqui uoluerunt dicere, quod omni tempore siue menstruum, siue alio debet debitum reddi: sed nō debet peti. Et dicunt, quod ratio huius est, quia petere est agere: sed reddere quodammodo pati: & primum est libertatis, secundum uero necessitatis est. Unde & dominus

nō precepit mulieri non reddere: sed homini nō accedere: ac per hoc nō exemit mulierem a tentione reddendi: sed uir obligatur ut hoc nō possit petere sine transgressionem: & hoc uir Magister dicere in litera cum dicit. Et licet omni tempore debitum sit petenti soluendum; non tamen licet omni tempore petere. Sed illud non uir consonare rationi, nec auctoritati. Primum non auctoritati: quia est contra bonum prolis, sicut dicit Hieron. super illud Isa. 64. Omnes iustitiae nostrae sicut panus menstruatæ dicit. Tunc concipiuntur membris deprauati, ceci, claudi, leprosi: ut quia patres non erubuerunt in conclauis commisceri, patenter eorum peccatum, & aperte redarguatur in paruulis. ITEM. Aug. super Leui. 18. Ad mulierem &c. necessario interim utrique continentia indicitur. Et iterum. Cum sufficienter prohibuisset, hoc etiam repetit, ne forte in superioribus uideretur figuratiue dictum. Et iterum. Uterque praecipitur interfici. Leui. xx. sicut ibi patet: ergo uterque mortaliter peccat. Et iterum. Esto quod mulier menstruosam tunc temporis debitum petat a uiro, & hoc constat uiro, durum uidetur dicere quod ius teneatur sibi reddere in prolis iudicium: si ergo ad paria iudicantur, & dominium non habet alter in alterum contra diuinum statutum, non uir quod reddere teneatur. Et ideo aliqui uoluerunt dicere, quod nō debet reddere nisi praesumat de uiro, quod incidat in fornicationem: quod si praesumat, debet occurrere maiori periculo: nec reddit gladium ad interficiendum: sed potius ad sanandum. Sed nec istud sufficit: quia

aut mulier tenetur, aut nō tenetur. Si tenetur: ergo absq; p̄sumptione periculi dēt reddere. Si nō tenetur, ut tunc, hoc non est contra diuinum mandatum: ergo quantuncunq; timeat de culpa alterius, cum nō sit faciendū malū certū p̄ incerto euitādo, non dēt sibi reddere debitum: non quia reddat gladium furioso, q̄a ista non est ratio, nam aliter seipsum interficit. Nec dat ei occasionem periculi, nisi ipsa petat: non. n. ideo est culpa: q̄a gladiū furioso reddit; sed quia contra p̄ceptum, siue prohibitionem agēdo se deordinat: & hoc non est p̄p̄ tempus: sed propter morbū, qui est contra prolis bonum. Vnde similiter esset de uicina partui, quia ex actu illo timetur paruulus opprimi & occidī, uel si ipsa laboraret aegritudine acuta, nullus pro illo tēpore diceret eū teneri, nō rōne tēp̄is, sed rōne morbi, uel piculi. Tertius modus dicēdi est, q̄ uidetur esse probabilior, q̄ tempus menstruorū, aut est scđm naturam, aut p̄ter naturā. Si scđm naturā semel in mēse: quia tunc possibile est filios generare, & p̄ abundantiam, & corruptionē humoris in pessimo statu: ideo morale est p̄ceptum, ut illo tēpore non cognoscatur. Vnde si ignorāter petat, uel uolēter reddit, excusat. Si scienter, & libenter petit, & reddit, contra p̄ceptum facit, & mortaliter peccat: & uir scđm tēpus illud non hēt potestatem in corpus mulieris. Si autē sit tempus cōtra naturā, & passio p̄ter naturā, tunc dicitur, quod filii non generantur uitiosi in natura: & tunc si diu duret, debitum

p̄t peti, & reddi. Ex his patet obiecta. Q̄d. n. obiicit de lepra nō est simile: q̄a ille morbus est continuus, iste momentaneus. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ non habet p̄tatem. Dicēdum, q̄ tunc non hēt alter potestatem in corpus alterius: uel ēt, q̄ plus ē obediendum Deo, q̄ homini, siue mulieri. AD ILLVD, q̄d q̄ritur, q̄n uir nescit. Dicēdū, q̄ si credit ipsum desistere, dēt ei in firmitatē dicere, uel saltē infirmitatē simulare: q̄a si nec tunc uult desistere, dēt quātum p̄t resistere: q̄ si ille uolēter extorquet, mulier est immunis a culpa: aliter. n. p̄p̄ uitandā culpā uiri, non dēt ipsa facere culpā. AD ILLVD, q̄d obiicitur, de immunditia. Dicēdū, q̄ non est p̄p̄ immunditiā: sed q̄a talis est proli contraria. AD ILLVD, q̄d obiicitur de sterili. Dicēdū, q̄ nescit quādiu hēt muliebria, utrū cōcipiat: & iō obligatur diuino mandato: sicut & alia, q̄ cōsueuerūt concipere. Quamuis autem iste modus ultimō dictus uideatur esse probabilior: primus tñ modus dicēdi est securior, & sanior, quoniam stādum est pro matrimonio: & valde durū uidetur, q̄ mulier debitū nō reddat uiro iā stāter petēti, cū non apparet infirmitas grauis, & manifesta. Si tu dicas, q̄ non dēt sine uolentia: p̄t esse, q̄ uir non p̄t sibi uolentiam facere: & ex hoc cadet in peiorē fornicationem: & ideo dicendum est secundū primum modū, q̄ secus est in petitione, & redditione, sicut dicit Magister in litera, & primo notatum est. Vnde prohibitio in fornicatione menstruosa extēdit se, ut

non

nō petat: sed non, ut nō reddat: & ideo nō absoluitur a tentione reddendi: & p̄ hoc intelligendæ sunt auctoritates de hoc loquentes. Dēt tamē mulier aliquo mō se reddere difficilē, & cum dolore debitum soluere, ne dū appetit a se peti, ipsa rea sit ac si peteret: unde resistere p̄t nisi credit scandalum p̄stare marito. Ex hoc patet illud, q̄d obiicitur de consensu. Dum enim necessitate compulsā foemina reddit, non dicitur consentire, nec furioso gladium reddere, sed ipse agit, & hæc patitur. Præterea. Gladius furioso est reddendus, ut euitetur maius periculum: sic in proposito, cum timetur periculum, & uir potest euadere periculum fornicationis, uel odii p̄ redditionem, in quā incurreret per abnegationem. Ex his patent alia. Concedēdum est. n. quod debitum non potest peti scienter, quia hoc est morale p̄ceptum, q̄ debitum nō petatur. Et non ualet de lepra, nec de potestate corporis, quia usus est ei arctatus per mandatum illud: & patent auctoritates inductæ in contrarium: omnes enim intelligendæ sunt quantum ad scienter exigentes.

QVÆSTIO II.

An diebus sollempnibus licitè et peti, et solui possit debitum?

VTRVM tempore dierum sollempnium debitū possit licite peti, & solui. Et q̄ sic uidetur. 1. ad Cor. 7. Nolite fraudare inuicem nisi ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi: ergo non licet abstinere etiam propter orationem nisi utroque consentiente: ergo si non habet necesse con-

sentire, alter potest petere, & alter debet reddere. ITEM. Ratione uidetur, quia concubitus conjugalis ratione debiti soluendi nullam hēt de se culpam; ergo in die sollempni reddere non est peccatū. ITEM. Coniugium institutum est in remedium concupiscentiæ, ut fornicatio uiteatur: sed possibile est, q̄d homo infirmus magis tentetur de opere carnis in die sollempni: ergo tunc licet adhibere remedium. ITEM. Si alter coniugum ex sola libidine explenda peteret debitum, ille a quo petitur deberet soluere, quia reddit ei, q̄ suum est; ergo uidetur multo fortius si tempore sacro petat causa fornicationis uitandæ.

CONTRA. Quod tali tpe, nec debeat peti, nec reddi ostēditur auctoritate Aug. q̄ habetur in littera. Christiano cum uxore sua non licet aliquādo cōuenire propter dies processionis, & ieiuniorum &c. ITEM. Videtur exēplo Greg. in 1. Dialogorum, q̄ mulier, quæ nocte cognouit uirū, cum in die ueniret ad processionē a diabolo est accepta: sed hoc non esset, nisi graue peccatum esset; ergo &c. ITEM. Hoc uidetur rōne. s. q̄ nec sit petendum, nec reddēdū; q̄a p̄t esse dies sollempnis, ut Pascha, uel Natalis, in quo uterq; tenetur cōicere. Sed cōstitutio ecclesiæ est, ut nō accedat aliquis ad communionē, quando cognoscit uxorem; ergo cum non possint simul stare, & tenetur ad faciendum unum; ergo non ad faciendum alterum. ITEM. Hoc uidetur per rationem uirtutis, quæ considerat non solum actum, sed etiā debi-

tas

tas circumstantia: sed debita circumstantia est in discernendo die sacrum a non sacro: ergo &c. **IT E M.** Hoc uidetur per simile: quia non licet in omni loco, nec petere, nec reddere debitum, utpote in ecclesia: ergo similiter uidetur, quod nec in omni tempore. **IT E M.** Hoc uidetur ratione, quia maior est delectatio in coitu, quam in cibo: ergo si ecclesiastica institutio quantum ad abstinentiam cibi est necessario obseruanda, multo fortius quantum ad coitum.

RESOLVTIO.

Solui licet, sed peti non licet.

R E S P. Dicendum, quod sicut dicit Magister, debitum semper est poscenti soluendum, non tamen semper licet petere: cuius ratio est, quia reddere est necessitatis: sed petere est uoluntatis: & in sacris diebus inordinate uoluptatis est petere, quod patet sic. Coniugium enim ratione sui actus est remedium, sed non omnino curans, sed excusans. Unde in actu coniugali est opus carnis, quod trahit animam deorsum, & ad terrena sapiendum, & etiam ad delectationem sentiendum. Quoniam igitur aliqui sunt dies, in quibus debet anima sanctificari, & allurgere ad diuina, utpote solemnitates preclaræ: sunt etiam aliqui dies, in quibus debet anima affligi, utpote ieiuniorum & processionum: ideo conueniens est in talibus temporibus ab illo actu cessare: & ideo sancti patres instituerunt: & non tamen instituerunt tamquam preceptum propter carnis lubricum, quod in multis est magnum: & quia non tamquam preceptum in sti-

tuerunt, nec ius petendi debitum abstulerunt: ideo cum petitur, manet necessitas ad reddendum. Ideo dicendum, quod reddi potest sine omni culpa in illis diebus; dum tamen reddat cum disciplina, & dolore. Peti autem non potest sine culpa, & si aspectus sit ad delectationem, grauis est culpa: si autem ad lubricum carnis, & suam infirmitatem, cuius est conscius, uel conscientia uehementer timet, & propter hoc petit, ueniale potest esse peccatum: attamen uix contingit, quod in precipuis diebus non sit graue peccatum. Concedendæ igitur sunt rationes, quod dicitur reddi, quia non possunt se fraudare nisi ex consensu. Unde tempus orationum non sufficit ad abstinentiam, nisi adsit etiam mutui consensus: sicut innuit Apostolus.

A D I L L V D, ergo, quod obiicitur, quod Christiano non licet conuenire. Dicendum, quod non dicit hoc propter hoc, quod illud sit peccatum mortale, & eius oppositum sit in precepto: sed quia quandam inhonestatem habet, & hoc patet in eadem auctoritate: quia dicit, quod in talibus diebus debent a licitis temperare: & hoc dico nisi contemptus solemnitatis interueniat, sicut fuit in illa muliere, de qua loquitur Gregorius, quo iuit ad processionem. **A D I L L V D** uero, quod obiicitur, quod non debet reddi propter communionem. Dicendum, quod cum reddens cum dolore, & inuitus reddat, non arctatur, nec ab ingressu ecclesie, nec a communione: tamen communio posset de consensu sacerdotis differri. **A D I L L V D,** quod obiicitur, quod

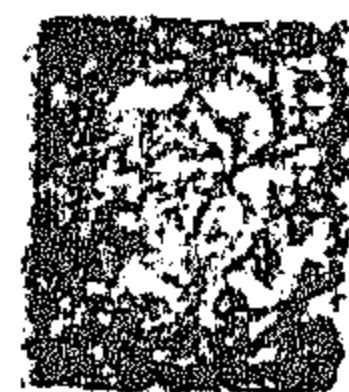
quod est ibi excessus. Dicendum, quod non est excessus ex parte reddentis, nec etiam ex parte petentis, cum exigit necessitas: si enim propter periculum faciat, non est excessus mortalis, sed uenialis.

A D A L I V D, Dicendum, quod non est simile de loco: quia in loco est consecratio sacramenti, & deputatio ad opera diuina solum: ideo temeratur locus sacer: (est enim mensa propria) sed tempus non sic omnino deputatur. **A D V L T I M V M.** Dicendum, quod non est tamen periculum, nec lubricum in gustu, sicut in tactu: & ideo institutum est de ieiunio sub precepto: sed de cessatione ab amplexu est consilium maxime coniugatis, qui inuicem cohabitant. Hoc sine preiudicio sit dictum, pro eo, quod sancti uidentur talem coitum aggrauare, sicut auctoritates. Hieronimus in litera uidetur sentire. Sed intelligendum est, quod sancti istud non prohibuerunt, maxime cum Apostolus dicat, quod propter orationem non debent inuicem fraudare nisi ex consensu. Et ideo concedendum est istud magis esse congruitatis, & honestatis, quam necessitatis, nisi conscientia obliget, qua credat illud esse prohibitum, & mortale peccatum: uel nisi interueniat sacræ diei contemptus. de quo ualde potest timere, qui tunc debitum non erubescit petere.

ARTICVLVS IIII.

QVÆSTIO I.

An in celebrandis nuptiis debeat tempus obseruari?

Q U O N S E Q V E N T E R quantum ad quartum articulum queritur de tempore celebrandi nu-

ptias. Et circa hoc duo queruntur. Primo queritur, utrum in celebrandis nuptiis debeat tempus obseruari. Secundò queritur, utrum contractum matrimonium tempore indebito debeat separari.

Q U O D tempus debeat obseruari in celebrandis nuptiis, ostenditur. Primo per illud, quod dicitur Eccl. 3. Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus: ergo uidetur, quod non omni tempore liceat nuptias celebrare. **IT E M.** xxxiii. q. iiii. c. Nec uxorem ducere, nec conuiuia facere, in quadagesimali tempore ullo modo conuenire possibile arbitror. **IT E M.** Secundum omnium mores tempus celebrationis nuptiarum est tempus solemnitatis, & gaudii carnalis, quia uehemens est amoris conuersio ad hæc: sed hæc non competit fieri in tempore deputato ad sanctificationem spiritus: ergo &c.

IT E M. Plus est nuptias celebrare, quam debitum soluere: sed in actu carnali ad hoc, quod fiat rectè, & honestè, seruanda sunt tempora: ergo multo fortius in contractione matrimonii, siue nuptiarum celebratione prima.

C O N T R A. Galat. 4. Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: & post: Timeo ne absque causa laborauerim in uobis: ergo uidetur, quod sit hæreticum tempora obseruari: ergo uidetur, quod quolibet tempore bonum sit nuptias celebrare. **IT E M.** In aliorum sacramentorum perceptione non est determinatio temporum nisi ex sola congruitate, nec seruantur communiter temporum determinationes: ergo uidetur

detur similiter quod nec in matrimonio, & sponsæ translatione. **ITEM.** Matrimonium est sanctum, & bonum, cum sit sacramentum: ergo in diebus sacris competens est ipsum celebrare. **ITEM.** Si matrimoniū repugnat diebus penitentiae; non est secundum rationem suis sed potius ratione abusus: ergo potius deberet in nuptiis prohiberi, & interdici abusus, quam tempus. Est ergo quaestio, propter quā causam ista tria tempora interdiciuntur, quae ponuntur in littera, & magis in hoc sacramento, quam in alio.

RESOLVTIO.

Tribus anni temporibus interdicitur, non quidem per simplicem consensum sponsalia contrahere; sed nuptias celebrare, tum propter principalium festiuitatum domini solemnitatem; tum propter ieiuniorum sanctificationē.

RESP. Dicendum, quod duplex est ratio, quare in his tribus temporibus interdicitur est nuptias celebrari. Vna .s. moralis, alia figuralis. Moraliter quidem est de his tribus temporibus anni propter praecipuarum solemnitatum expectationem, in quibus consueuerunt fideles concitare .s. Natalis domini, Pascha, & Pentecostes: quoniam debent se fideles praeparare, ut dominum suum possint digne, & reuerenter accipere: & pro hoc debent sensum a terrenis aliquatenus eleuare: & quoniam in sponsae translatione, & nuptiarum celebratione propter nouitatem uehementer animus conuertitur ad illud, quod deorsum est, & ad gaudia uana: ideo ista tria tempora ex rationabili causa sunt interdici. .s. tempus aduentus usque ad

octauas Epiphaniae, tempus a septuagesima usque ad octauas Paschae, tempus a tertio die ante Ascensionem usque ad octauas Pentecostes: & quia multae abusiones fiunt, quae his temporibus non conueniunt. Alia est ratio figuralis, .s. quia in his temporibus sunt dies ieiuniorum, & sicut dicitur Mat. ix. Non debent filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus: cum autem auferetur &c. id est quodam modo in his diebus signatur absentia sponsi: & ideo in talibus non debet fieri sponsi, & sponsae coniunctio, nec nuptiarum celebratio. Unde non est interdicitum contrahi sponsalia, uel matrimonium in his diebus per simplicem consensum: sed interdicitur est nuptias celebrare, & sponsam in domum uiri adduci: & hoc totum congruitatis ratio exigit, pro eo quod est constitutio humana.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod non sunt tempora obseruanda. Dicendum, quod tempora obseruari est tripliciter. Aut enim tempora obseruantur quantum ad naturam in his, quae subsunt naturae, ut quantum ad actum ferendi, & nauigandi. Aut tempora seruantur in his quae sunt supra naturam, sicut sunt ea, quae sunt gratiae, & liberi arbitrii. Aut tempora obseruantur secundum spirituales institutionem in executione spiritualium, ut dies instituta ad colendum Natam domini obseruanda est, ut in ea amplius laudetur Deus. Primum quidem non est peccatum, nec tertium: sed secundum: & hoc modo non fit obseruatio in matrimonio: quia

quia non obseruatur lunatio, neque temporum uariatio nisi secundum quod statutum est ad cultum Dei: unde non est obseruatio ratione temporis: sed magis ratione cultus diuini. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod in aliis sacramentis non interdicitur tempus, patet responsio: quia hoc sacramentum habet aliquid spirituale, & aliquid carnale: unde & hoc debet tum ratione actus carnalis, tum etiam ratione signationis. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod est sanctum, & bonum. Dicendum, quod uerum est: attamen habet annexum aliquid, quod tempus orationis impedit: & si impedit post primam coniunctionem, quanto magis in prima ubi est maior ardor, & ardentior affectio? **AD ILLVD** quod obiicitur, quod abusus deberet interdici. Dicendum, quod non solum ratione abusus; sed etiam ratione usus habet aliquod praestare impedimentum. Praeterea, facillius est determinare tempus, & melius obseruatur, quam si moueretur gaudium superfluum. **QVOD** ultimo queritur iam determinatum est.

QVAESTIO II.

An matrimonium tempore indebito contractum; separari debeat?

TRVM matrimonium contractum in tempore indebito debeat separari. Et uidetur quod sic. 33. q. 4. Non oportet a septuagesima usque ad octa. paschae, & trib. hebdomadibus ante festum Ioannis nuptias celebrare: quod si factum fuerit, separetur. **ITEM.** Hoc uidetur secundum ius antiquum, quod sic dicit, Copulationem quam contra ecclesiasticam regulam contingit esse contractam, matri-

moniū non esse censendum. **ITEM.** Ratione uero, quia in foro ecclesiastico iudicandum est secundum statuta ecclesiae: ergo si ecclesia statuit, nuptias talibus temporibus non fieri, debent tales si fuerint iudicari pro non factis: ergo debent separari. **ITEM.** Aliquis primo contrahit cum aliqua in clanculo, & cum alia in manifesto: licet sit uir primae secundum ueritatem, tamen iudicatur uir secundae in foro ecclesiae: quia cum prima non seruauit formam ecclesiae, sicut cum secunda: ergo si iste qui celebrat nuptias, non seruat ecclesiasticam formam, patet quod secundum iudicium ecclesiae separandus est.

CONTRA. Nihil est propter quod debeat separari matrimonium, nisi desit aliquid, quod sit de eius substantia: sed de substantia matrimonii nihil est nisi consensus, & persona legitima. Si ergo nihil horum deficit in proposito, patet &c. **ITEM.** Matrimonium non debet separari in poenam, nisi sit criminis enormitas, maxime contra aliquod matrimonium bonum: sed hic nihil est tale: ergo &c. **ITEM.** In quadam Decretum de matrimonio contracto. c. Ex litteris, contra ecclesiae interdicitur, Non est conueniens ut ob id solum sacramentum coniugii dissoluatur. **ITEM.** Non prohibetur matrimonium contrahi: sed nuptias celebrari: hoc autem accidit matrimonio: ergo nullo modo debent separari propter hoc.

RESOLVTIO.

Non perpetuo, sed ad tempus separari potest idque in poenam contemptus mandati ecclesiastici.

RESP. Dicendum, quod in contractos matrimonialiter triplici modo separatur

separat ecclesia. Quosdā simpliciter quantum ad vinculum, ostendens inter eos nō fuisse matrimonium; & hoc est propter hoc, q̄ interuenit aliquod impedimentum, quod est contra substantiam matrimonii, uel ex parte consensus, uel legitimitatis personarum; & illud dicitur impedire contrahendum, & dirimere iam contractum. Quosdam separat simpliciter quantum ad tempus solum in pœnam; & hoc est propter aliquod crimen, quod est contra matrimonii bonum. Quosdam separat ad tempus solum ad pœnitentiam agendum; & hoc quando interuenit aliquod impedimentum, quod nō est contra matrimonium, nec quantum ad substantiam, nec quantum ad bonum, sed inducit peccatū; & tale est ecclesiasticum interdictū; & de tali separatione intelligitur auctoritas canonis, quam Magister adducit in litera. Et sic dicendū, quod tales non debent

simpliciter separari; sed solum ad tempus in pœnam peccati; quia contempserunt mandatum ecclesiæ; & hoc etiam fit ad aliorum terrorem.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur secundo de ecclesiastica regula. Dicendū, q̄ ecclesia dicit matrimonium debere contrahi sic, & sic; & in illa sua institutione quædā dicit, ut necessaria, quædam ut ad solemnitatem faciendā; & Canō dicit de his, quæ regula ecclesiastica dicit huic sacramento necessaria. AD ILLVD, quod obiicitur, de foro ecclesiastico. Dicendum, q̄ in foro ecclesiastico nunquam iudicatur matrimonium non esse, nisi quando in facie ecclesiæ deest aliquid, qd̄ est de substantia matrimonii; quod tamen non deest secundum ueritatem sicut in matrimonio clandestino; ubi non potest probari consensus; non sic est in proposito; & ideo patet illud ultimum.

DISTINCTIO TRIGESIMATERTIA.

Qualiter fides tori fuerit in patribus antiquis.

Ueritur hic de antiquis patribus, qui plures simul leguntur habuisse uxores uel concubinas, utrum peccauerint. Ad quod dicimus. Pro uarietate temporum uaria inuenitur dispensatio conditoris. Ab exordio enim temporis inter duos tantum, Adam scilicet & Euam inchoatum est coniugium, Deo per os Adæ dicente, Homo adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una; & secundum inchoationis modum inter duos tantum per omnem successionem temporum contraheretur coniugium, si primi homines in obedientia perstiterissent. Post eorum uerò copulam filij & filie eorum matrimonio coniunguntur, sed unus uni tantum. Ideo autem fratres sororibus

32.9.4.
cap. Re-
currat
nunc
his ita
Gen. 2.

ribus tunc sunt copulati: quia non erant aliæ mulieres uel viri, quibus Adæ filij uel filie iungerentur. Primus omnium Lamech duas legitur simul habuisse uxores: & hoc in eo ar-
guitur: quia pro expletione carnalis voluptatis id fecisse
perhibetur. Postea uerò, cum iam pene omnes homines sal-
sis dijs seruirent, paucis in cultu Dei permanentibus, con-
sultum est a Deo plures in matrimonio copulare sibi: ne il-
lis paucis deficientibus, cultus & notitia Dei deficeret. Vn-
de Abraham ueniente uxore ad ancillam intravit, & ex ea
genuit. Iacob etiam liberis & ancillis se copulauit. Et filie
Loth patre ebrio uise sunt. Cū enim cæteris in idololatria re-
lictis, Abraham & filios eius in peculiarem populum sibi
Dominus elegisset, rite multarum fecunditate mulierum
populi Dei multiplicatio quærebatur: quia in successione
sanguinis erat successio religionis. Vnde etiam in lege ma-
ledicta erat sterilis, quæ non relinquebat semen super ter-
ram. Hinc etiam sacerdotibus coniugia decreta sunt: quia
in successione familiæ successio est officij. Non ergo Abra-
ham uel Iacob deliquit: quia præter uxorem filios ex ancil-
la quesuit: nec tamen illorum exemplo præter coniugale
debitum, fecunditatem in aliqua licet alicui quærere, cum
illorum coniugia nostrorum æquentur uirginitati: & immo
deratus usus coniugij nostri temporis, turpitudinem fere imi-
tetur fornicationis illius temporis. De hoc Augustinus sic
ait. Antiquis iustis non fuit peccatum, quod pluribus fœmi-
nis utebantur: nec contra naturam hoc faciebāt: cum non
lasciuendi causa: sed gignēdi hoc facerent: nec contra mo-
rem: quia eo tempore ea fiebant: nec cōtra præceptum: quia
nulla lege erat prohibitum. Idem. Obijciuntur Iacob qua-
tuor uxores: quod quando mos erat, crimen non erat. Sic
Patriarchæ coniugibus excipientibus semen suum misce-
bantur, non concupiscentia perficiendæ uoluptatis: sed pro-
uidencia propagandæ successionis: sicut Apostoli auditori-
bus suis admirantibus doctrinam suam condelectabantur,
non auiditate consequendæ laudis: sed charitate seminandæ
ueritatis. Idem alibi. Antiquis temporibus cum adhuc salu-
tis nostræ mysterium uelaretur, iusti officio propagandi nu-
ptias

Gen. 4.
Gen 16
G. 26.
G. 39.
Ge. 19.
Deut. 7

In lib.
de bono
coniug.
c. 15. in
tom. 6.

33.9.4.
c. Et ha-
betur.
Obijciū-
tur Ia-
cob.
Act. 20.
Idē de
bono cō-
iugali.
ca. 14.

ptias contrahebant, non uicti libidine, sed ducti pietate: qui multò facilius continere possent & uellent. Utebantur tamen coniugibus, & plures vni viro habere licebat: quas castius habebat, quam nunc unam quilibet istorum, in quibus uidemus, quod secundum ueniam concedit Apostolus. Habebant enim eas in opere generandi, non in morbo desiderij.

I. Co. 7 Item Ambro. Dixit Sara ad Abraham, Ecce conclusit me dominus, ut non pariam. Intra ergo ad ancillam meam, ut filium facias ex ea: & ita factum est. Considera primum, quod Abraham ante legem Moysis, & ante euangelium fuit. Non ergo in legem commisit Abraham, sed legem preuenit: nondum enim interdictum uidebatur. Secundo considera, quod non ardore aliquò uagæ succensus libidinis, non petulantis formæ captus decore, ancillæ contubernio conjugalem posthabuit torum: sed studio quærendæ posteritatis, & propagandæ sobolis. Adhuc post diluuium raritas erat humani generis, erat etiam religionis. Denique & Loth sancti filia hanc causam quærendæ posteritatis habuerunt, ne genus deficeret humanum: & ideo publici muneris gratia priuatam culpam prætexit. Item Augustinus, Iustus quauis cupiat dissolui, & esse cum Christo, tamen sumit alimen-
In li. de bono cõ- ing. c. 25. in to mo. 6. Ibid. c. 16. tum, non cupiditate uiuendi, sed officio consulendi, ut maneant, quoad necessarium est propter alios. Sic misceri scemini iure nuptiarum officiosum fuit sanctis uiris, non libidinosum. Quod enim est cibus ad salutem hominis, hoc est concubitus ad salutem humani generis, & utrumque non est sine delectatione carnali: quæ tamen modificata, & refranante temperantia in usum naturalem redacta, libido esse non potest. Quod autem in sustentando uitam illicitus est cibus, hoc est in quærenda prole fornicarius uel illicitus concubitus: & quod est in cibo licito immoderatio appetitus, & hoc est in coniugibus uenialis ille concubitus.

Non præfertur uirginitas Ioannis castitati Abrahamæ.

In li. de bono cõ- ing. c. 21. Quod uerò castitas uirginalis non præferatur in merito conjugali castitati Abrahamæ, Aug. ostendit, inquiens. Sicut non est impar meritum patientiæ in Petro, qui passus est,

& in Ioanne, qui passus non est: sic non est impar meritum continentia in Ioanne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham, qui filios genuit. Nam illius cælibatus, & istius connubium, pro temporum distributione Christo militauerunt: sed continentiam Ioannes in opere, Abraham in solo habebat habitu. Melior est autem castitas cælibum quam nuptiarum: quarum unam Abraham habebat in usu, ambas in habitu: castè enim, & conjugallyter vixit. Esse autem castus sine coniugio potuit, sed tunc non oportuit. Item. Hieronymus. Quis ignoret sub alta dispensatione Dei omnes retro sanctos eiusdem fuisse meriti, cuius nunc Christiani sunt? Quo modo Abraham ante placuit in coniugio, sed nunc uirgines placent in castitate. Seruiuit ille legi, & tempori suo: seruamus, & nos legi, & tempori nostro, in quos fines seculorum deueniunt. Ex his apparet, quod sancti patres ante legem sine peccato plures habuerunt uxores, uel concubinas. Eas enim tunc uxores appellat scriptura, nunc concubinas. Rachel tamen, & Lia, ambæ uxores fuerunt, non concubinae.

Oppositio.

Si quis opponat, quod fidem thori non seruabant illi patres. Dicimus in hoc seruasse fidem thori, quia non alijs, sed proprijs uxoribus, uel ancillis miscebantur. Ecce quæ fuerit consuetudo in hoc ante legem. Legis uerò tempore interdixit Moyses carnalem copulam fieri cum matre, cum nonerca, cum sorore, cum nepte, cum amita, cum matertera, cum nuru, & alijs quibusdam. Permisit autem diuortium fieri dato libello repudij, in quo uir scribebat causas, pro quibus uxorem repudiabat. Permisit autem aliam ducere dato priori libello; quod propter duritiam cordis eorum permissum Christus dicit, nõ ut concederetur dissidiũ, sed ut tolleretur homicidium. Permisit fieri mala, ne fierent peiora: & hoc permittendo non Dei iustitiam demonstrat, sed in peccatore minuit culpam.

An licebat plures habere, uel non.

Sed nunquid sub lege licebat habere plures uxores? **Au-**
S. Bon. Lib. 4. N n n di

Deu. 17 di quid scriptum est in Deuteronomio : Non habebit Rex
 2. Reg. uxores plurimas, quæ alliciant animam eius. Super quem
 11. Li- locum ait Augustinus, Manifestum est Salomonem hoc præ
 bro 5. in ceptum transisse : David autem plures habuit, nec præce-
 Deu. 27 ptum præterijt. Permissum est enim Regi plures habere,
 into. 4. non plurimas, quæ alliciant animam, multiplicare. Cum
 1. Reg. 1. tamen additur, Vt non eleuetur cor eius, alienigenas pro-
 Gal. 4. hibitum esse videtur. Verumtamen multiplicatio vxorū ge-
 neraliter prohibita est. Permissum est aut Regi plures habe-
 re, sed non multiplicare. Veniente autem plenitudinis tem-
 pore, quo Christi gratia vbique est dilatata, reducta est lex
 nuptiarum ad priorem honestioremque institutionem : vt
 vnus vni in figura Christi, & Ecclesiæ coniugatur. Nec
 queritur electio muneris in successione generis, sed in per-
 fectione vitæ, & sinceritate scientiæ : & virginitas fecun-
 ditati præfertur, & sacerdotibus continentia indicitur.

De uirginitate mentis, & carnis.

In Lib. 2. de uir- Melior est autem uirginitas mentis quam carnis. Vnde
 gi. et ha Ambrosius, Tolerabilius est mentem virginem quam car-
 be e. 32 nem habere : vtrumque bonum est, si liceat : si non liceat,
 q. 5. ca. saltem non homini, sed Deo casti simus. Virgo prostitui po-
 Tolerabilis. test, adulterari non potest : nec lupanaria infamant casti-
 tatem, sed castitas etiam loci abolet infamiam. Idem. Non
 potest caro corrumpi, nisi mens ante fuerit corrupta.
 Item. Isidorus. Non potest corpus corrumpi, nisi prius
 animus corruptus fuerit. Mundata enim a contagione ani-
 ma, caro non peccat. In fine huius capituli aperitur quo-
 32. q. 4. modo verum sit, nisi anima prius fuerit corrupta, corpus
 c. Reue- non posse corrumpi, scilicet peccato. Illud etiam Augu-
 ra. Isid. stini aduertendum est. Sicut (inquit) sanctius est mori sa-
 in sino- stini aduertendum est. Sicut (inquit) sanctius est mori sa-
 nymis. me, quam idolothytis vesci : ita sanctius est defungi sine li-
 Aug. in beris, quam ex illicito coitu stirpem querere. Vndecum-
 Lib. de que verò nascantur homines, si parentum vitia non senten-
 bono cō tur, & Deum rectè colant, honesti & salui erunt. Semen
 aug. ca. enim ex qualicumque homine, Dei creatura est : & eo ma-
 16. in le vtenti male erit : non ipsum aliquando malum est.
 tomo 6.

Supra

Vpra ostendit Magi- ster, q̄ vir tenetur uxori seruare fidē tori, quam quando non seruat, incidit in culpam. Hic intendit inquirere, utrum sancti patres istam fidem serua- bant. Habet autē hæc pars duas partes. In prima sanctos patres, qui simul habuerūt plures uxo- res, excusat a culpa. In secunda dissoluit quāsdā locutiones du- bias. ibi. Si quis opponat, &c. Pri- ma pars habet tres partes. In pri- ma sanctos patres a culpa excu- sat. In secunda multiplici aucto- ritate confirmat. ibi. De hoc Au- gustinus sic ait, &c.] In tertia eo- rū continentiam cōmendat. ibi. Quod vero castitas uirginalis, &c.] Vbi ostendit quod paris meriti fuit in eis continentia coniuga- lis, cuius, uel quanti est in nobis continentia uirginalis. Similiter ter secunda pars, in qua determi- nat dubia, tres habet partes secū- dum tria, quæ ibi facit. Primo, enim opponit, & determinat, utrum seruauerint fidem tori. Secundo querit, & determinat, utrum seruauerint mandatum legis. ibi. Sed numquid sub lege li- ceat, &c.] Tertio determinat, quæ uirginitas, siue incorruptio sit melior, & ianctior, an illa quæ est mentis, an illa, quæ est carnis. ibi. Melior est autem uirgi- nitas, &c.] Et sic duo breuiter determinat in hac parte, scilicet de continentia con uigali in an- tiquis patribus, & de uirginali in uiris euangelicis, & spirituali- bus, siue etiā mulieribus : & ter- tiobreuiter tractat de repudio. **M** Aledicta erat sterilis, &c.] Queritur hic, aut hoc intel- ligitur quantū ad maledictionē pœnæ, aut culpæ. Si quantū ad maledictionem pœnæ, adhuc ue- rū est istud, quod sterilitas non dicit naturam, sed defectum, & malum : & non culpæ, ergo pœ- næ. Si maledictionem culpæ : er- go esse sterile erat culpa. quod manifestè falsum est. Respond. Dicendum, quod istud intelligen- tur de maledictione pœnæ, pro- ut pœna non tantū dicit defe- ctum naturæ, immo etiam am- plius. scilicet opprobriū infamiæ : tūc enim erat infamis, & uilis repu- tabatur, & ignominiosa : quasi dominus eius uulnam conclusis- set. Exemplum est in Anna pri- mi Regum primo. ca. Vnde ste- riles mulieres quando non fœ- cundabantur, reputabant sibi ef- se ignominiam. Quia ergo tunc omnes uiris copulabantur, & prolem quærebant : & si non ha- bebant, ignominiose erant : ideo omnes steriles maledictæ erant, quia fructum uentris non habe- bant, quem illud tempus requi- rebat. Nunc autem queritur fru- ctus bonorum operum : & ideo & si mulier careat filiis per uir- ginitatem, ubi est sterilitas uo- luntaria, non maledicit, sed lau- datur. Si uerò careat propter de- fectum naturalem, non maledi- citur, sed sustinetur, maximè si nō est in ea sterilitas bonorum operum. **P**ublici muneris, &c.] Dicit hic Amb. de filiabus Loth, q̄ publi- ci muneris gratia priuatam cul- pā prætexit. Videtur falsum di- cere, quia si quis furetur, ut det pauperibus, nō excusatur a pec- cato furti : ergo nec ille ab ince- stu, cū a patre cognitæ fuerunt.

N n n s Item.

Item. Videtur quod multipliciter peccauerunt. Primò, quia patrem inebriauerunt: secundò, quia ambæ cum eodem uiro cõcubuerunt: tertio, quia cum patre suo peccauerunt. Respondeo. Dicendum, quod quamuis filia Loth uideatur ex pietate mota fuisse, quia non propter delectationem carnis, sed propter cõseruationem humani generis artem illam cogitauerunt: tamen non excusantur ab incestu, quia scienter contra primam institutionem matrimonii, in qua excipiuntur pater, & mater, iacuerunt cum patre: Secundò, uerò, quia super falsam estimationem uoluntatẽ suam fundauerunt: & ideo si ignorantia, & naturalis pietas aliquo modo excuset culpam: non tamen a toto, sed a tanto; nec adeo excusat, quoniam mortaliter peccauerint, licet de patre præsumi possit, quod non peccauerit mortaliter. Et hoc uult Amb. dicere, quod intentio illa, qua bonũ cõcõe, non uoluntatẽ propriã intendebant, prætexit priuatã culpã. Fuit. n. culpa re uera, sed tñ quãdã excusationis speciẽ habuit ex illa intentione, quã uidebat esse pia. Plus tñ habuit de stultitia, & de temeritate, quã de pietate. Primò, quia patrem sanctũ debebant cõsulere. Secundò uerò, quia & si uerũ esset, quod totũ genus humanũ esset cõsumptũ: non tñ debuissent attendere tam horribile factum, nisi interueniret diuinum mādātũ. Sed in hoc manifestatum est, quod in nulla muliere cõfidentum est, quia deceperunt eum: cuius castitas gloriosa prædicatur, dum inter tam impios, tam

sanctẽ, & laudabiliter uixit.

Continentiam Ioannes, &c.] Vi Dub. 3.
 det malè dicere, quia aut loquitur de continentia uirginali, aut simpliciter. Si de continentia simpliciter, tñ falsum dicit, quia Abraham uerã continentiam habebat in usu. Si de uirginali, cū illa sit incorruptionis perpetua meditatione, illã non habebat, nec habitu, nec actu. Et iterum si plura bona paucioribus meliora sunt, uidetur quod perfectiori modo fuerit continens. Resp. Dicendũ, quod continentia uno modo dicitur priuationẽ uniuersalẽ illius actus: & sic uocat Aug. castitatẽ cœlibum. Alio modo dicitur priuationẽ imoderantiã, uel tẽperantiã respectu illius actus: hoc modo ponit actũ cū modestia: & hãc uocat castitatẽ nuptiarum. Per primã uult hõ nullo modo coire, per secundam uerò uult quando, & quomodo, & cū qua debet coire. Prima est nobilior, quã secunda. Vtramque harum simul habere in usu, est impossibile: sed alteram habere in usu, alterã in habitu nullum est in cõueniens: & sic fuit in Abraham, quia continentiam nuptiarum habuit in usu, sed alteram in habitu, quia facillimum fuisset ei tãquam uiro temperatissimo uniuersaliter a muliere abstinere: & hanc uoluntatem habebat quãtum erat in se: & sic patet quomodo habuit utramque. Patet etiam quomodo continentiam habuit in habitu, non in opere quantum ad omnimodam abstinentiam. Patet etiam, quod non est melius habere ambas, quã alterã: quia castitas cœlibatus continet in se quicquid perfectionis habet altera.

Omnes

Dub. 4. *Omnes retro sanctos &c.]* Videtur malè dicere: quia si eiusdem meriti fuerunt: ergo status legis equiparatur statui euãgelii: quomodo igitur uerum est, quod post aduentum Saluatoris effusa sit plene gratia Spiritus sancti? Respon. Dicendum, quod relatiuum idemnitatis, & aduerbium similitudinis in presenti auctoritate nõ dicunt æqualitatẽ, sed magis proportionẽ, ut ita intelligatur: quia sicut competit legi euangelicẽ continere, ita nubere tunc: tamen hoc excedit illud absolute, & tempus excedit tempus, & status statum: sicut si fiat cõparatio pueri ad puerum, & uiri ad uirum, siue ad statum uiri; sic in proposito intelligendum. Vnde sancti non intendunt astruere æqualitatem, sed ostendere statum illum esse bonum, quamuis nobis non competit imitari.

Dub. 5. *Eas enim nunc uxores, &c.]* Queritur, quid secundum ueritatem fuerunt: cum enim non possint simul esse uxores & concubine, uidetur scriptura falsum dicere. Respon. Dicendum, quod reuera cõcubinae fuerunt, sicut innuit textus Gen. de Agar, de qua primo dicitur, quod Sara dedit eam uiro suo in uxore: & post dicitur. Eice ancillam, & filium eius. & Aug. expresse dicit de ci. Dei. xvi. & xxv. ca. ubi. dicit, quod obediuit uxori reddendo ei debitum. Similiter intelligitur de illis duabus ancillis uxoribus Iacob, quarũ quilibet data fuit a domina uiro, & uir in eis reddebat uxoribus: quoniam ergo in matrimonio non erant cõiunctæ, ideo secundum ueritatem non erant uxores: sed concubinae. Sed quoniam

uxorio affectu cognoscebat, & semen computabatur uxoribus, & ita legitimum: hinc est quod uxores dicuntur. Aliqui inde uolunt dicere: quod uere uxores fuerunt: tamen dicuntur concubinae propter hoc, quod erant ancillæ uxoribus, & non nascebatur eis semen: sed liberis. Sed si attendatur figura, quæ ibi importabatur, quam notat Aug. in li. de baptismo, & uerba eius de ci. xvi. prima positio est uerior. Si uero queratur, quæ fuit uxor uerior inter Rachelem, & Liam. Dicendum, quod utraque fuit: quia seruiuit in uxorem: & in uxore seruiuit, sicut dicitur Osee. Sed tamẽ secundum affectũ Iacob, Rachel uerior, & maius habebat dñium, siue posse ad Iacob: sed secundum diuinã dispositionẽ Lia, de cuius semine ortus est Xps dñus, propter quẽ tota generatio Iacob, immo omnis generatio benedicta est.

Dub. 6. *Nec queritur electio, &c.]* Videtur hoc esse falsum: cū enim multi matrimonialiter copulentur, & non ob aliud quam propter prolem principaliter: ergo uidetur quod hoc queratur. Item. Nonne coniuges prolem desiderant, & a Deo querunt? constat quod immo. Itẽ. Quis modus est iste loquendi, non queritur electio muneris? quod est illud munus? Respon. Dicendum, quod omnia bona, quæ cūque habemus, dona Dei sunt, & munera Dei: intelligendũ est igitur quod huiusmodi dona, & munera querunt homines, cum ea desiderant: & cum orant Deum pro eis acquirendis, & laborant ut ea habeant. Possunt igitur hæc munera dupliciter inquiri. Vel secundum affectum humanum:

N a n 3 & sic

& sic adhuc q̄ritur, desideratur, & eligitur munus successionis, & plis. Vel secundū promissum euangelicum: & quoniā lex euāgelica promittit perfectionem in præsenti, & gloriam in futuro, & dona spiritualia non carnalia: hinc est q̄ bene dicitur, Non quæritur electio muneris &c. secundū intentionem euangelii.

Dub. 7. *Non potest corpus, &c.*) Videtur illud verbum Isid. manifeste falsum: quia multis uirginibus a uiris pessimis facta est iniuria, & corruptæ sunt uiolenter. Si tu intelligis de corruptione peccati, sicut dicit Magister. Cōtra. Omne peccatum est in li. ar. ergo nō est ī carne, uel in corpore. Resp. Dicendū, q̄ istud intelligitur de corruptione, quæ redundat in amissionē decoris uirginitatis; cum enim sit de magnis bonis, nullo modo pōt periri, uel auferri omnino nolenti. Sed ipse opponit de qualibet corruptione.

Dub. 8. *Sanctius est mori fame, &c.*) Videtur malè dicere: quia idolum nihil est in mundo. Et iterum, Nihil est reiiciendum sicut dicitur. 1. ad Cor. iiii. Et similiter dicitur. 1. ad Corin. x. quod de oībus licet uelci. Respon. Dicendum, quod illud intelligendum est de illo, qui uescitur idolothycis in reuerentiam idoli, uel quādo scit alios propter ignorantiam scandalizari: ueruntamen propter scandalum in articulo necessitatis non est idolothycum dimittendum: sed cum pro refectione, quod non facit in reuerentiā idoli, est sumendum: & tunc non scandalizat.

An contra Legem sit concubinam habere?

AD intelligentiam præsentis distinctionis secundū tria q̄ determinat Magister tria principaliter quæruntur. Primò quæritur de continentia coniugali in antiquis. Secundò uerò quæritur de uirginali. Tertio de repudio. Circa primum quæruntur tria. Primò quæritur, utrum cōtra legem naturæ sit habere cōcubinam. Secundò, utrum contra legem naturæ sit, q̄ unus homo habeat plures uxores. Tertio quæritur. Vtrum Deus debuit in hoc dispēsare, quod licitum esset homini habere concubinas.

QUOD non sit contra legem naturæ habere cōcubinam, ostenditur sic: quia non est contra legem naturæ habere ancillā, & seruum: sed ancilla potest homo uti ut liber: ergo non est contra legem naturæ carnaliter eam cognoscere: sic &c. **ITEM.** Mulier non coniugata, & libera habet potestatem sui corporis: sed, qui habet rem aliquam, potest illam dare cui uult: ergo & ille qui acquirit licite, licite accipit: quia nulli fit iniuria: ergo quando de uoluntate mulieris procedit, ut cognoscat eam sine pactione cōiugali, cum nō sit a' terius, nec alicui fiat iniuria: uidetur &c. **ITEM.** Isid. in v. lib. Ety. Ius naturale est commune omniū nationum: sed habere cōcubinam non est cōtra huiusmodi: ergo &c. **ITEM.** Quod possit de iure naturæ habere eam cum uxore

uxore uidetur: quia uir non habet sui corporis potestatem: sed mulier: ergo uxore uolente suscipere semen de ancilla sua, tenet uir ancillam cognoscere. **ITEM.** Ad hoc ipsū facit exemplum de Abraam, qui ad petitionē Saræ cognouit Agar: ubi etiam dicit Aug. q̄ hoc fecit Sara eo iure, quo non habet uir sui corporis potestatem: sed hoc est secundū ius naturæ: ergo &c.

CONTRA. Secundū omnes leges filii q̄ de concubinis sunt, uituperabiles sunt, & contumelia est eis sic nasci: sed non est uituperium nisi præcedat inordinatio: ergo si secundū dictamen naturæ est contumelia in filiis, qui sic nascuntur, uidetur q̄ in tali actu sit deordinatio: & sic patet &c. **ITEM.** Recta ratio dicit, q̄ filius debet succedere patri: ergo si pœna est filio, quando nō habet hæreditatē paternā: sed secundum oīum mores est, quod nati de concubinis nō succedūt in hæreditate paternā: ergo cū si militer recta rō dicit, quod nō est pœna iusta nisi p̄ deordinationem culpæ, cum nō fuerit in eo culpa post generationē, fuit culpa in generando. **ITEM.** Recta ratio dicit, q̄ uir & mulier in actu illo uniūtur, & fiunt una caro: & q̄ actus ille est æqualitatis, quoniam similis in specie, & natura: sed unio ad æqualitatē non est nisi uxoris, & uiri, aliter non sunt æquales: ergo recta rō, siue dictamen naturale refugit coitum cum concubina. **ITEM.** Recta rō dicit, q̄ parentes ambo debēt filium educare: & q̄ plus est, postmodum in senectute filius debet educare parētes,

& equaliter eos educare tenetur & semper: ergo cum iudicet uirum, & mulierem debere coniungi propter prolis generationem: quia ad hoc data est uis generatiua, iudicatur eos ex hoc simul cōuenire ad prolis educationē: & rursus ad prolis recipiendū obsequium, & honorē usque in finē: ergo iudicat q̄ non recte conueniunt, nisi æqualiter, & inseparabiliter cōueniant in actu illo. Sed si sic, tūc uir, & uxor solum debent cōuenire: ergo &c. **ITEM.** Quod non debet habere concubinam eam uxore, uir: quia uxor non pōt conuenire cū alio uiro, quin committat adulteriū, q̄ est contra ius naturale: ergo nec uir cū aliqua alia muliere, q̄ cum uxore. **ITEM.** Ius naturale dicit, q̄ homo q̄ sibi uult fieri faciat alii, & nō faciat alii q̄ sibi nō uult fieri. Sed maritus secundū rectam rationē ab homine naturæ, & odit, q̄ alius suam cognoscat uxorem: ergo &c.

RESOLVTIO.

Concubinam habere et si non sit contra ius natura propriissime sumptum est tamen contra illud communiter dictum.

RESP. Dicendum, q̄ ius naturale tripliciter dicitur, s. cōmuniter, proprie, & magis proprie: & secundū hoc tripliciter diffinitur ab Isid. Vno modo sic: ius naturale est, quod in lege, & euāgelio cōtinetur. Sic diffinitur in principio decreti. Si sic accipit ius naturale, sic habere concubinam est contra ius naturale: quia est contra legem, & euāgelii. Sed contra legem Moyfi implicitē: quia non præcipit expresse fornicatorem interficere nisi in ea

su, sicut patet in Deut. xxii. tamē implicitē clauditur ibi, Non moechaberis; ubi prohibetur oīs coitus, nisi matrimonialis. Contra legē euangelicā est expresse, nā dicit fornicarios non habere partē in regno Dei. 1. ad Cor. 5. & in 7. dicit, q̄ habeat unusquisque suam pp̄ fornicationem uirandam. Ratio autē p̄ceptionis est sacramentum matrimonii, q̄ est instituta a Deo in signationē, & in curationem. In signationē ante lapsum, sed in curationē post lapsum. Quia. n. cor. rupta est illa uis, & deordinata, ut dictum est supra, adeo q̄ nō exit in actum, quin regnum aīe peruertatur, nō potest fieri post lapsum sine peccato, nisi excusetur per matrimonium: ideo taliter cognoscere concubinam est peccatū, quantū est de se, & contra legem, & euangelium: & ita cōtra ius naturale communiter dictum. Secundo modo dicitur propriē: & sic diffinitur, in principio Decretorum. Ius naturale est, q̄ est commune oīum nationum: & hoc ius est, q̄ dicitur rō recta. Contra illud adhuc est cognoscere siue habere cōcubinā: & hoc patet; quia ius naturale dicitur, q̄ cōueniant uir & mulier in tali actu ad generationem p̄lis, quę utriq; succedat, & cui cōiter p̄sint, & illa utriq; æqualiter subsit: & quoniam actus ille est consimilis in specie, & ad generandum cōsimilem in specie, dicitur natura, ut conueniant in quadā æqualitate: sed hoc est cum pater coniungitur illi, ut sit uxor, & mater familias; & ideo recta ratio dicitur, quod nō conueniāt, siue coniugantur illi, ut concu-

Dis. 31
art. 2.

bina. Sed ista in multis est obscurata per libidinem; sed tamē salua manet in his, qui non deprauant iudicium per mala opera. Tertio modo dicitur ius naturale p̄priissime, q̄ natura docuit oīa animalia: & hoc modo non est contra naturā, nec tamē oīno secundum naturam; & hoc quia quædā aīalia bruta sunt, licet non omnia, quę coniunguntur per indiuiduam copulam, ut sunt turtures; & quoniam sicut uult Philosophus, omnes uirtutes, quę sunt in aīalibus dispersæ, in hoīe colliguntur, sicut arma oīum aīalium in manu hominis: quamuis non omnia alia animalia habeant instinctum, tamen natura hominis hēt; unde adhuc inclinatur recta natura hoīs, ut si adhæret mulieri, sic adhæreat, ut pro ipsa patrem, & matrem deserat; & sic accipiat in copulam indiuiduam. Scđm hęc igitur patet, q̄ fornicari, seu habere fornicariam, uel concubinā non solum est malum, quia prohibitum, sed prohibitum, quia malum. Vnde concedendæ sunt rationes adhuc.

AD ALIUD ergo, quod obiicitur, q̄ potest uti re sua, &c. Dicendum, q̄ quę ad talem usum accipitur, ad æqualitatem accipitur; & si ordinate accipitur, oportet q̄ æqualis fiat; & ideo nunquam rectē utitur, nec ancilla, nec libera, nisi cum ea tanquam eum uxore contrahat. AD IL-
LVD, quod obiicitur, q̄ nulli facit iniuriam. q̄ illa uoluit. Dicēdū, q̄ facit iniuriam Deo, quia cōtra ius statutū facit; facit etiā iniuriā sibi, pro eo, q̄ se deordinādo, in corpus suum peccat: nā

uir

uir facit sibi iniuriam, quamuis ipsa uelit, q̄ ut phrenetica uult malum suū, ut si aliquauellet, ut se occideret, uel ea abuteret contra naturam, q̄ s auderet dicere hoc non esse malum? AD IL-
LVD, quod obiicitur, q̄ ius naturale est cōe. Dicendū, q̄ quoddam magis est apertū, quoddā magis occultū: & secundum, q̄ plus apertum, est cōius: secundum q̄ minus, est minus cōe: & quoniā istud magis est occultū, ideo minus cōe: tamen lex matrimonii apud oēs reperitur. AD IL-
LVD, quod obiicitur, q̄ mulier habet potestatem corporis uiri. Dicendū, q̄ & si cætera bona sint cōia, hoc tamen bonum dēt esse priuatū. Vnde nulli alii pōt uxorem suam cōicare, nec potestatem exigere in alio: sed solum in corpore suo: sic nec mulier de uiro. AD IL-
LVD, q̄ obiicitur de Sara. Dicēdū, q̄ Abrahā nunq̄ obtēperasset, nec obtēperare debuisset, nisi diuina dispensatio interuenisset. Vnde illud, q̄ dicit Aug. non fuit tota causa excusans, sed signū fuit.

QVÆSTIO I.

An contra legem naturæ sit, plures uxores habere?

VT RVM cōtra legē naturę sit, q̄ unus habeat plures uxores, Et q̄ sic, ostenditur auctoritate. quia Gen. 4. dicit Glo. de Lamech, q̄ habuit duas uxores. Primus contra morem, & naturam adulterium commisit: ergo &c. IT E M. Ratione uidetur, quia secundum dictamē naturę est, q̄ uir & mulier quantum ad actū illum pares sint: sed uxor una nō potest esse plurium uirorum: ergo nec econuerso. IT E M. Secun-

dum rectam rationem uir tenetur uxori debitum reddere: ergo cum impossibile sit simul pluribus reddere, non potest se simul pluribus obligare: sed si plures posset simul habere, simul se pluribus obligaret: ergo &c. IT E M. Quod indictum est homini a cōstitutione, spectat ad ius naturale: sed a sua constitutione dictū est: Relinquet homo patrem, & matrem, & erunt duo in carne una: ergo secundum dictamen naturę est, q̄ tantum sint duo: ergo una unius, & non plures.

CONTRA. August. dicit, & habetur in litera. Quando eramos habere plures uxores, peccatum non erat: sed mos, uel consuetudo contra naturam nō est approbāda, nec excusat a culpa: ergo habere plures uxores non est contra naturam. IT E M. August. dicit, quod contra præceptum non erat, quia nulla hoc lege prohibitum erat: sed quod est contra ius naturę, est prohibitum in lege naturę: ergo &c. IT E M. Ratione uidetur, quia q̄ est cibus ad salutem indiuidui, hoc est coniugium ad conseruationem speciei: sed licitū est pluribus cibus uti ad conseruationē indiuidui: ergo & plures uxores habere ad conseruationem speciei... IT E M. Coniunctio maris, & fœminæ est propter plis multiplicationem: & hęc est secundum dictamen naturę; ergo si mulier sterilis ex natura dicitur, quod possit ex alio generare, cū unusquisque quantum est de natura, appetat semen, & prolem relinquere super terram; ergo non est contra, sed secundum naturam.

Gen. 2.

R. 2.

RESOLVTIO.

Matrimonialis amor cum singulari sit; non nisi innaturaliter ad plures esse potest.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut dictum est supra in illa distinctione præsuppositas si ius naturale dicatur, quod in lege, & euangelio scribitur: sic ius naturale est, quod sit una unius: erunt (inquit) duo in carne una tamen in ueteri, quod in nouo. Si autem ius naturale dicatur, quod ratio recta dicitur, adhuc uerum est: quia adhuc natura secundum quod rationis recte est, quod non faciat alii, quod sibi non uult fieri. Sed uir non uult, quod uxor habeat alium uirum: igitur nec ipse debet uelle habere aliam uxorem; cum in tali actu (ut supra uisum est) ad paria iudicetur: & tamquam pares conueniant. Si dicatur ius natura e, quod natura impressit animalibus. Dicendum, quod non omnibus; sed aliquibus animalibus brutis impressit. Sed tamen in natura est aliquorum animalium irrationalium, & in nostra natura placuit: Hoc patet experimento, eo quod in matrimonio est quidam amor singularis, in quo non communicat alienus: unde naturaliter omnis uir zelat uxorem quantum ad hoc, ut nullum diligat præter ipsum in actu illo: & omnis uxor similiter zelat uirum quantum ad hoc: unde stante natura, numquam fuisset ibi communicas, etiam si cetera fuissent communia. Similiter charitate adueniente, quæ facit omnia esse communia, numquam facit uxorem communem propter priuatum amorem, qui debet esse, qui etiam est sacramentum

illius amoris, quo Deus zelat animam, ut nolit eam aliquem alium tantum diligere: sic & anima a Deo nullo modo uult propter aliam deferri: Et in hoc patet sapiëntia Dei, quod se nobis in nobis ostendit: & nobis ipsi ostendit, quod agere debeamus in creaturis subditis secundum illud Iob. Interroga iumentum, & docebit te: sed mens hominum obfusata hoc non attendit. Cõcedendum igitur, quod uti pluribus uxoribus est contra ius nature. Cap. 12

AD ILLUD ergo, quod obicitur, quod quoniam mos erat, peccatum non erat. Dicendum, quod mos ille erat approbatus non ab hominibus tantum, sed a Deo, ut post patet: & ideo peccatum non erat.

AD ILLUD, quod obicitur, quod non erat contra preceptum. Dicendum, quod uocat preceptum expressum exterius per uocem uel scripturam, sicut legem Mosaicam. AD ALIUD, quod obicitur de cibo. Dicendum, quod non est simile: quia ibi est usus rei inferioris, hic est usus paris, & idcirco unius: alioquin superior sit. Præterea, ibi est mutus amor, & ideo mutus zelus: & idcirco singularis. AD ILLUD, quod obicitur, quod est ad multiplicationem talis actus &c. Dicendum, quod si natura dicitur prole esse multiplicandam: tunc dicitur debite, & ordinate, & ita quod nulli fiat iniuria: & idcirco magis confandum est a generatione proles, quam iniuriam inferre alicui: & ideo nec uxorem aliam duci. ITEM. Et si natura dicitur querendo bonum commodi, non tamen in preiudicium boni honesti: & honestas consistit in rectitudine iustitiæ, & obseruatione fidei: sed bonum commodi est in fecunditate proles: hinc est, quod ad prolem generandam non

non debet alia uxor adici, nisi Deus dispenset.

QVÆSTIO III.

An Deus dispensare debuerit, ut concubinas, & plures uxores habere liceret?

UTRUM Deus debuerit dispensare, quod licitum esset habere concubinas: & quod liceret habere plures uxores. Et quod non debuerit dispensare, uidetur: quia conditor nature non facit contra naturam, nec contra ius nature: sed habere plures uxores, & plures concubinas est contra ius nature: ergo &c. ITEM. Numquam Deus dispensauit, quod una esset plurium uirorum: ergo cum magis sufficiat una mulier pluribus uiris, quam e conuerso non debuit dispensare, quod unus uir esset plurium. ITEM. In institutione matrimonii, & eius confirmatione dicitur, quod erunt duo in carne una: & Matth. 1. Super illud. Adhærebit uxori. Glo. Non uxoribus: ergo si Deus contra suam institutionem non debuit facere, uidetur &c. ITEM. Dispensatio recta debet esse propter maius bonum: sed cum unus habet duas, hic non soluitur bonum fidei, quia cognoscit uir aliam uxorem, cum tamen mulier non cognoscat alium uirum. Nec etiam bonum sacramenti: quia Christus unicam habet ecclesiam sponsam, non plures: ergo uidetur, quod male sit dispensatum. ITEM. Si omnis dispensatio debet esse propter aliquam causam, quero, quod sit illa. Si multiplicatio proles ad cultum Dei, cum ista causa omni tempore stet: quia cultus Dei est multiplicandus: ergo in omni tempore debet ista dispensa-

tio stare. ITEM. Videtur, quod ista dispensatio se extendit ad solos patres, quia Deu. 17. dicitur. Non habebit uxores plurimas, quod alligat animam eius: hoc dicitur de Rege; ergo multo fortius aliis est istud prohibitum.

CONTRA. Quod dispensatum fuerit, uel, quia Abraham simul cum uxore habuit concubinam: & tamen non reprehenditur, immo dominus approbavit, cum dixit de Hiramæle, quod ipsum faceret creaturam: ergo cum hoc non liceret per naturam, dispensatum est ergo cum eo. ITEM. Iacob habuit duas uxores, & duas concubinas, & constat, quod hoc placuit Deo, quia semen, quod ex omnibus accepit, est approbatum: ergo cum eo fuit dispensatum. ITEM. Dauid habuit plures uxores, & concubinas, sicut dicitur 2. Reg. & tamen non reprehenditur: ergo dispensatum est cum regibus. ITEM. Helchana habuit plures uxores, & tamen non reprehenditur, ergo uidetur, quod cum omnibus sit dispensatum. ITEM. Lex supponit tanquam licitum, Deut. 21. Si habuerit homo duas uxores, unam dilectam, & alteram odiosam: nec hoc redarguit: ergo omnibus erat licitum: ergo cum omnibus dispensatum. Queritur igitur, quomodo, & quando sit dispensatum: & ubi expressum: & quare tunc, & non modo; & quantum se extendat.

RESOLVTIO.

Si quando dispensauit Deus concubinas haberi, non absque maxima necessitate, congruitate, utilitate, & honestate dispensauit.

RESP. Dicendum, quod ad dispensationem ad hoc, quod debite fiat, & conuenienter homo ea utatur, ista

ista quatuor sunt concurrentia. scilicet necessitas, congruitas, utilitas, & honestas: & ista quatuor sunt hic. Primum quidem congruum fuit illud tempus dispensationi, quoniam tempus fuit figuræ: & quoniam Christus generare debebat liberos, & filios per baptismum, & in ecclesia catholica, & in hereticis diuerticulis: ideo in figura debuit procedere matrimonium, siue generatio ex libera, & ex ancilla. Et rursum. Quoniam inter illos, qui ab hereticis baptizantur, quidam heresim sequuntur, quidam ad ecclesiam reuertuntur: ideo utriusque figura processit. Primi in Hismaele, de quo dictum est Gen. xxi. Eliece ancillam, & filium eius. Secundi in ancillis Iacob Gen. 35. quorum filii sunt inter liberos computati. Hoc habet ab Aug. in li. de baptismo. Fuit ergo temporis congruitas. Fuit et necessitas, quia pauci erant Deum colentes: & ut cultus diuinus non periret, necessitas fuit, ut filios multiplicarent: & contingit quod uxores steriles haberent, ideo necessitatem habuerunt tunc plures habere. Fuit et utilitas: quia filii erudiebantur a parentibus, & mores patrum seruabant: & ideo quanto plures, tanto cultus Dei erat celebrior: & ideo erat tunc utile multos procreare. Fuit etiam honestas: quia non affectu libidinoso, sed casto; non affectu adulterii, sed mariti etiam concubinas cognoscebant. In cuius rei testimonium de Abraham dicitur, quod non ipse accepit ancillam, sed uxori obediuit: & ei in ea debitum reddidit, & affertur viri cognouit: & ideo dicitur Gen. xvi. quod Sara dedit Agar in

uxorem Abraham, non quia fuerit uxor: quia postmodum fuit eiecta: sed ut significetur, quod eo affectu eam cognouit, quo & uxorem. Vnde Aug. xvi. de ciu. Dei c. xxv. uocat ipsum uirum feminis uiriliter utentem, uxorem temperanter, ancilla obtemperanter, nulla intemperanter. Ex hoc patet quod hæc dispensatio non se extendit ad tempus nature institutæ, nec gratiæ: quia in natura instituta non erat tempus figuræ, nec necessitas sterilitatis. Similiter in tempore gratiæ cessauerunt figuræ, & omnes uocantur ad Christi culturam, & multiplicatum est genus humanum ualde. Ratione utilitatis se extendit ante tempus Abraham: quia ante non multiplicabantur ad cultum Dei: sed ad malum: quia imitatores erant paternorum scelerum: & ideo deleti sunt cum terra. Ratione uero honestatis ad illos solos se extendit, qui uxoris, & concubinis temperanter, & ad cultum Dei multiplicandum sciebant, & uolebant uti, aliter eis dispensatio facta est diuina inspiratione in Patriarchis, & rege David, quoniam utrisque de femine facta est repromissio: & quia isti erant capita, & imitandi erant tamquam sancti, & intellexerunt recte dispensationem hæc ad omnes extendi, qui erant imitatores eorum in castitate: & mos fuit ex hoc introductus durans usque ad Christi aduentum. Sed tunc cessauit: quia cessauit congruitas, & necessitas, ut uisum est. Vnde omnibus, quibus licuit, licuit solum ex dispensatione, quæ fuit per inspirationem & hoc dicitur extra de diuor. in quadam

quadam decretali Innocentii: ubi dicitur, quod numquam licuit alicui nisi diuina inspiratione.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod Deus non facit contra ius nature. Dicendum, quod uerum est contra ius nature, quod ordinat in ipsum: sed contra ius nature, quod ordinat ad proximum, potest non tamen facit contra: sed supra: quia ratio recta sic dicitur hoc non esse faciendum: ut tamen dicat in eius opposito Deo esse obediendum. AD ILLUD, quod obiicitur, quod una sit pluri. Dicendum, quod si una esset pluri, nulla esset utilitas: quia unus potest fecundare plures: sed non una a pluribus. Esset etiam damnum: quia defectus tranquillitatis: non enim potest cum pace unus duobus dominis seruire, sicut unus dominus duobus seruis imperare, & uir caput est, & domina mulieri. Deesset et bonum facti: quia una anima non duobus uiris: sed Christus multis copulatur animabus. Et amplius esset incertitudo plis, & confusio hereditatis. AD ILLUD, quod obiicitur, quod Deus instituit, quod duo &c. Dicendum, quod uerum est tempore legis nature, & tempore gratiæ. Sed ex causa tempore legis debuit dispensare, nec facit contra suam institutionem ipse, qui rem instituit, cum pro loco, & tempore dispensat. AD ILLUD, quod obiicitur, quod dispensatio debet esse propter maius bonum. Dicendum, quod bonam prolem adeo necessarium est, ut propter ipsum uellet Deus in aliquo detrahi bono fidei, & sacramenti, non tamen omnino: quia tunc aliqui fidem seruabant, & ratio signationis ibi manebat. AD ILLUD, quod obiici-

tur, quod multiplicatio proles non est causa. Dicendum, quod immo: quia cultus Dei crescebat tunc non per uocationem: sed per successionem: quia illis tantum fuit lex tradita: & ideo tunc erat oportunum. AD ILLUD, quod quaeritur, ad quos se extendebat. Dicendum, quod ratione inspirationis tantum ad patres: sed ratione honeste imitationis, & moris deriuatum est ad posteros, qui uxoribus utiliter uti sciebant. Quod ergo obiicitur, quod Regibus erat prohibitum, ne haberent plures: sed ut non haberent plurimas: non dicitur etiam illud simpliciter: sed cum determinatione: quæ alliciant animam eius, & tales erant alienigenæ.

ARTICVLVS II. QUESTIO I.

An uirginitas sit uirtus?

ONSEQUENTER quantum ad secundum articulum quaeritur de continentia uirginali, & circa hoc tria quaeruntur. Primum quaeritur de ipsa uirginitate quantum ad genus suum. Secundum de comparatione continentie uirginalis ad matrimonium, siue coniugium. Tertium de uirginitate per comparationem ad premium.

UTRUM uirginitas sit uirtus. Et quod sic, uidetur per definitionem uirtutis, quia uirtus est bona qualitas mentis &c. Et per definitionem Philosophi illud idem. Item. Hoc ostenditur per definitionem uirginitatis, quam ponit Augustinus dicens. Virginitas in carne corruptibili incorruptionis perpetua est meditatio. Sed meditari incor-

incorruptionem perpetuā, hoc est maximè arduum, & difficile, & tale ē uirtutis obiectū. **ITEM.** Hoc ipsū uidetur rōne, quā abstinere a coitu illicito, est uirtutis: sed difficilius est ab oī coitu abstinere quam ab illicito: ergo si illud est uirtutis, multo fortius istud. **ITEM.** In uirginitate meremur nō tātum aureā, sed etiā aureolam: sed oē meritum consistit mediante uirtute, uel dono, uel beatitudine: ergo &c.

CONTRA. Oīs uirtus, quā non est in finem, in medio consistit: sed uirginitas consistit in extremo, quia omnino abstinet: ergo &c. **ITEM.** Actus oīs uirtutis est in praecepto, quia sunt necessario ad salutem: sed actus uirginitatis non est in praecepto: ergo uirginitas non est uirtus. **ITEM.** Nulla uirtute, quis male utitur, ut patet: sed uirginitate contingit male uti, ut patet de fauis uirginibus Mat. 25. **ITEM.** Oēs uirtutes sunt connexae; unde quae hēt unam, habet oēs: sed hoc nō est de uirginitate: ergo &c.

ITEM. Nulla uirtus expellitur, uel amittitur nisi per uitium, & peccatum: sed uirginitas perdit sine peccato in his, quae uiolenter corrumpuntur: ergo &c. Si tu dicas de his, quae nō amittūt, obicit de his, quae transeunt de continentia uirginali ad conjugale, quae uirginitatem perdunt sine culpa. **ITEM.** Oīs uirtus perditur recuperatur per poenitentiam, quia

ex gratia, in qua est omnis uirtus: sed uirginitas perditur nunquam recuperatur: ergo &c.

&c.

RESOLVTIO.
Virginitas secundū quod habitum nominat, in medio consistit, & uirtus est.

RESPON. Dicendum, quod continentia uirginalis, siue uirginitas tria dicit. Primum est abstinentia ab omni coitu illicito. Secundum est continentia ab omni coitu licito. Tertium est integritas mentis, & carnis. Quantum ad primum dicit habitū, quantum ad secundum dicit uirtutis statum, quantum ad tertium dicit decorum: unde uirginitas est habitus continentiae perfectus, & decorus. Concedendae igitur sunt rationes probantes uirginitatem uirtutem esse secundum illud, quod nominat habitū. Quae uero obiciuntur in contrarium, omnia procedunt ratione status, uel decoris: & quantum ad hunc statum ad extremum tendit. Ratione est status non est in praecepto, ratione cuius status potest perdi per descensum ad inferiorem statum: ratione cuius status non est aliis connexa. Ratione uero decoris contingit, quod perdatur homine inuito: contingit etiā superbe, & male uti: contingit etiā, ut amissa non possit recuperari. Quantum uero ad illud, quod est ibi habitus substrati, oēs conditiones uirtutum in ea reperiuntur. Et sic patent omnia praeter primum, quod obicit de medietate quia ita similiter posset opponi de continentia uiduali.

ET propterea dicendum, quod quando dicitur, quod uirtus consistit in medio, hoc non est intelligendum respectu obiecti, quia sic nullus esset catus, nisi cognosceret medietatem omnium mulierum

lierum de mundo, quia illud est medium inter aliquam, & nullā. Sed istud intelligitur, ut sic medium teneatur, & uirtus sit medium circa delectationes, & tristitias: nam qui omnino nihil sentit de passionibus carnis, hic insensibilis iudicatur, & hoc habet per naturam; qui uero omnino eis consentit, hic luxuriosus est: qui uero excitatur, sed tamen non consentit, talis uirtuosus est; sed hoc omnino bene est in uirginibus, quia aliquo modo caro excitat, quāuis non ita sicut in corruptis. Hoc autem intelligitur loquendo secundum uirtutes politicas, & naturam lapsam; nam per superabundantem gratiam potest esse, quod non sentiat, & tamen uirtutem habeat; ut patet in Christo, & eius matre dulcissima.

QUESTIO II.

An uirginitas preferenda sit continentiae conjugali.

De comparatione continentiae uirginalis ad matrimoniū, siue coniugium; & quod uirginitas, sit melior, & perfectior, uideatur: quia uirtus consistit circa difficile, & arduum; ergo circa maius arduum maior uirtus; sed magis arduum est omnino abstinere a coitu, quam aliquando tantum; ergo maioris uirtutis. **ITEM.** Opera perfectionis sunt in consilio, imperfectionis uero in indulgentia; sed uirginitas est in consilio, matrimonium in indulgentia; ergo &c. **ITEM.** Cui debetur fructus maior, illud est maioris uirtutis; sed continentiae uirginali debetur fructus centesimus: sicut dicitur Matth. 12. in Glo. conjugali uero tricesimus;

ergo &c. **ITEM.** Quod similis est statui gloriae, est perfectius; sed continentia uirginalis est similior statui gloriae, quia ibi est incorruptio: ibi non nubunt. Unde Hier. dicit, quod Angelis est cognata uirginitas; ergo &c.

CONTRA. Aug. de bono conjugali. Non est impar meritum continentiae in Ioanne, qui nullas expertus est nuptias; & in Abraham, qui filios generauit. **ITEM.** Aug. de bono uiduali. In continentia conjugali bene utitur homo malo, qui concupiscentiam restringit in connubio; sed laboriosus est bene uti malo, quam bene uti bono; ergo &c. **ITEM.** Ratione uidetur. Si optimum in aliquo genere melius est optimo alterius generis, ipsum simpliciter est melius altero; sed optima fecunditas melior est omni integritate; unde melius est in Beata Virgine, quod est mater, quam quod uirgo; ergo simpliciter fecunditas melior uirginitate, sed fecunditas est in coniugio; ergo &c. **ITEM.** Quod ad plura ualet, & magis facit ad perfectionem gloriae, illud est melius; sed continentia conjugalis non tantum prodest continentibus, sed etiam filiis generatis: facit etiam ad perfectionem numerum electorum; sed uirginalis sibi soli prodest, & perfectionem electorum non accelerat; ergo &c. **ITEM.** Tertia sterilis est iuste maledicenda, sed uirginitas facit uentrem sterilem; ergo merito est maledicenda; non ergo melior. **ITEM.** Si homo sterisset, non minus perfectas habuisset uirtutes; sed tunc non esset uirginitas, sed tantum continen-

tia

etia coniugalis; ergo continentia coniugalis est continentia perfectissima; ergo uirginitas non superexcellit, immo exceditur.

RESOLVTIO.

Quantum ad decorem omnino uirginitas coniugali abstinentia præferenda est. Quantum uero uel ad habitum, uel ad statum non nisi sano modo.

RESPON. Dicendum, quod sicut statutum est, in uirginitate est tria considerare, scilicet habitum, statum, & decorem integritatis. Si loquamur quantum ad habitum, sic se habent, ut excedentia, & excessa: quia ex maiori uirtute potest continere etiam coniugata, quam uirgo; & econuerso. Si autem loquamur quantum ad decorem, sic semper uirginitas præfertur continentie coniugali; quia ibi est corruptio fœda; hic autem est incorruptio sancta. Si autem quantum ad statum, tunc est loqui dupliciter; aut secundum idem tempus, aut secundum diuersa. Si secundum idem, dupliciter. Aut secundum tempus legis, aut secundum tempus gratiæ. Si secundum tempus legis, status continentie coniugalis omnino præfertur, & status uirginitatis prohibetur: & sterilis maledicatur, & in contumelia habetur. Si secundum statum gratiæ, ubi non requiritur fœcunditas uentris, sed sanctitas, & incorruptio, & puritas mentis, uirginitas præfertur continentie coniugali. Si autem secundum diuersa tempora loquimur, utpotè si continentie statum consideremus in tempore legis, & uirginitatis in tempore gratiæ, sicut uisusquisque in suo optimo; sic sta-

tus statui non præfertur, nec meritum merito: dum tamē sit charitas equalis. Et hoc est, quod dicit Aug. quod cœlibatus Ioannis non præfertur coniugio Abrahæ. Rationes igitur probantes, quod continentia uirginalis est dignior, procedunt ratione statuum relatorum ad tempus gratiæ, uel rōe decoris uirginitatis.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium de auctoritate Aug. Dicendum, quod loquitur secundum status diuersorum, scilicet legis, & gratiæ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod laboriosus est, &c. Dicendum, quod uerum est cæteris paribus: sed licet actiua sit laboriosior, non tamē melior, quia alia purior. AD ILLVD, quod obiicitur, quod optima fœcunditas est melior, &c. Dicendum, quod hoc uerum esset, si fœcunditas illa esset per actum coniugalem, sed non fuit: ideo nihil ad coniugium ex hoc, imo magis ad commendationem uirginitatis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ualet ad plura, est melius. Dicendum, quod hoc est uerum, si æquè intense ualeat. Sed aliquid intense ualet ad unum, quod paruualet remissè ualentem ad plura. AD ILLVD, quod obiicitur, quod terra sterilis maledicenda. Dicendum, quod uerum est, si sterilis est fructu, quem tempore suo debet producere. Sed tempore gratiæ non queritur fructus uentris: sed metis: non corporalis, sed spiritalis. Quod ultimò obiicitur, loquitur de habitu; & hoc uerum est: de statu autem non est uerum: aliquem enim statum patientiæ, & temperantiæ contingit habere nobiliore, & fortiorem post lapsum.

Quæ.

QVÆSTIO III.

Quod sit uirginitatis præmium?

DE uirginitate per comparationem ad præmium. Et dicitur communiter quod præmium uirginitatis est aureola: & hoc probatur per figuram Exo. 25. ubi præceptum est fieri supra magnam coronam, aliam paruam coronulam: & secundum hanc figuram duplex est præmium, ut dicunt magistri. Substantiale: & hoc dicitur aurea ad similitudinem magnæ coronæ. Et accidentale: hoc dicitur aureola ad similitudinem paruæ. Si ergo coronari debet illa corona anima decora, & maximè Christi sponsa: & talis est uirgo: ergo &c. ITEM. Hoc ostenditur per scripturam Apoc. 12. Mulier amicta sole, & in capite eius corona. xii. stellarum: si hoc de B. Virgine rectè exponitur, sicut Christus uincens uincens communicat thronum: sic B. Virgo perfectè continentibus coronam, sic &c. ITEM. Corona debetur certanti: sed maxima pugna est in carne: ergo qui ipsam perfectè uincit, & notabiliter, debet notabiliter coronari; sed perfectè uincunt uirgines: ergo sunt notabiliter coronandæ; ergo aliquam coronam habebunt, quam non habebunt coniugati.

SED CONTRA. Omne meritum charitatis est; ergo & præmium; ergo si charitas omnes uirtutes mouet, & omnibus communicat meritum; ergo & præmium: ergo nullum præmium reddendum est uirginitati, magis quam alii uirtuti. Si dicas, quod uerum est de præmio substantiali. CONTRA. Nullum præmium

debetur ei, qui caret charitate, nec substantiale, nec accidentale; ergo omne præmium debetur charitati. ITEM. Si uirginitati debetur aliquod præmium superadditum: aut hoc est ratione difficultatis, aut ratione perfectionis. Si difficultatis: sed difficilius est suam uoluntatem omnino abnegare, & pro Christo mēdicare, quam continentiam seruare; ergo multò fortius tali actui debetur aureola. Si ratione perfectionis: sed multò perfectius est diligere inimicos; ergo, &c. ITEM. Si uirginitati debetur præmium speciale: aut ergo ratione incorruptionis carnis, aut mentis. Si carnis; ergo uolenter corrupta non haberet, aureolam, cuius contrarium habetur per uerbum Lucie: Si inuitam me uolaueris, castitas mihi duplicabitur ad coronam. Si secundum incorruptionem mentis: aut quia numquam corrupta, aut quia reparata. Si quia numquam corrupta; tunc ergo paucissimis debetur aureola, & etiā non beato Ioanni, quia uoluit nubere, sicut dicitur; & tamen eius uirginitas multum commendatur. Si quia reparata; ergo quantumcūque fuit luxuriatus, dummodo perfectè pœniteat, habebit aureolam. Si secundum utrumque: redit adhuc maius inconueniens, quia nullis, aut paucis aureola debetur. ITEM. Cum uirginitati debeat fructus centesimus: & constat quod hoc non est præmium substantiale, sed accidentale: uidetur ergo quod idem sit aureola, quod fructus: sed cum fructus conueniat statui uirginali, quare non

aureola? quæritur ergo differentia huius.

RESOLVTIO.

Vltra essentialia gaudium debetur uirginitati & aureola, quæ gaudium quoddam accidentale est.

RESPONDEO. Dicendum, quod triplex premium legimus in scriptura, scilicet premium aureæ, premium quod est fructus, & premiū aureolæ: Distinguitur autem a diuersis hoc diuersimode. Dicunt enim quidam, quod premium aureæ debetur radici charitatis: premium fructus debetur ratione refrænationis pronitatis: sed premium aureolæ ratione incorruptionis. Quia. n. charitas influit in omnes uirtutes: ideo aurea oī uirtuti, & actui debetur. Et quoniam uis concupiscibilis quantum ad generationem est corrupta, & infecta: ideo in ipsa uiget pronitas: ideo soli continentia, quæ illam refrænât, premium fructus debetur. Quia uero incorruptio attenditur quantum ad fidem cōtra uoluptatem, & quantum ad constantiam usque ad mortem: ideo tribus actibus debetur aureola: scilicet prædicationi, continentia uirginali, & ipsi martyrio. Vnde secundum hos aurea est gaudium de Deo, fructus de pronitatis restrictione, sed aureola gaudium de incorruptione. Sed hæc positio nō uidetur conueniens: quoniam incorruptio non tantum est in his, quibus debetur aureola: sed etiam in iustitia, quæ est perpetua, & immortalis: & in charitate, quæ nunquā excidit: & ideo modus iste sumendi non uide-

tur conueniens. Aliter dicunt alii, quod premium aureæ debetur ipsi radici charitatis, sed fructus ratione difficultatis, & aureola ratione perfectionis: unde quia difficultas maxima est in continendo omnino, imo quodam martyrium, & in sustinendo terribilia, quæ mortem inducunt: ideo fructus debetur martyribus, & continentibus: perfectio uero maxima est in actibus tribus ipsius animæ, scilicet rationalis, concupiscibilis, & irascibilis. Et hoc dupliciter. Et per conuersionem ad Deum; & ita debetur eis perfectio aureæ. Et per comparisonem ad bonum inferius: & ita debetur aureola, quæ est diminutiuum; quia est remuneratio in bono creato: & secundum actum perfectum triplicis potentia assignatur, uel redditur aureola. Nam perfectissimus actus rationalis per comparisonem ad inferius est ueritatem fidei prædicare; concupiscibilis carnem omnino a coitu refrænare, irascibilis mortem sustinere: & ideo tribus debetur aureola triplex. Sed adhuc positio ista non uidetur omnino conueniens, quia tantæ est perfectionis omnia relinquere, & seipsū abnegare, sicut prædicare, & oīno continere: ideo non uidetur quod secundum perfectionem, uel rationē perfectionis uirginitati debeatur aureola. Aliter igitur dicendum, quod sicut dictū est supra, quod in uirginitate tria considerantur, s. habitus, status, & decor: habitui respondet aurea, statui fructus, sed decori integritatis aureola. Et quæ habitui respondeat aurea, hoc non est

est dubium. Quod uero statui fructus, hoc patet sic: quia sicut fructus maior, & minor, quem ponit Dominus in Euangelio, attenditur secundum nobilitatem terræ: sic fructus maior, & minor secundum statum. Esto enim, quod tres in tribus statibus contineant, secundum quod melius possunt, adhuc excedit continentia uidualis conjugalem, & uirginalem. Vnde quia in continentia maximè status diuersi considerantur, & secundum illam distinguuntur: ideo soli continentia premium fructus aptatur, non quin & aliis possit aptari, si est diuersos status assignare. Quod autem aureola respondeat alicui decori exteriori: patet, quia aureolæ assignantur his actibus, quæ considerant aliquid extrinsecum, ut puta quod est infra, ut corpus: uel quod est iuxta, ut proximus quem conuertit, & ad patriam per bonam doctrinam ducit. Vnde decor quidam erit doctoribus de conuersis per ipsos: & quidam etiam decor, & gaudium erit martyribus in corpore, qui se pro Christo passionibus exposuerunt: quidam decor uirginibus in corpore, quod pro Christo incorruptum seruauerunt, & ille decor, uel gaudium de illo decore, aureola recte dicitur. Credo tamē melius, quod ille decor aureola dicatur, quod gaudium, quia omnes gaudebunt de decore, non tamen omnes habebunt aureolam. Sed ut totum unum dicant, melius est dicere, quod utrumque, scilicet decor cum gaudio, & gaudium cum decore. His uisis patent obiecta.

Quo enim obiicitur, quod debetur radici charitatis omnem meritum. Dicendum, quod uerum est de premio substantiali: sed de accidentali non est uerum primò, & per se, sed non sine illo. Vnde est causa sine qua non. Similiter patet, quare uirginitati debetur aureola, non ratione perfectionis, sed ratione decoris. Ratione perfectionis status debetur fructus centesimus, sed ratione decoris aureola.

AD ILLUD, quod quæritur, ratione cuius incorruptionis debeatur aureola? triplex est ad hoc opinio. Quidam enim dicunt, quod cum meritum consistat in anima, quod incorruptioni mentis debeatur aureola: similiter perfecte uoluntati sustinendi mortem pro Christo: & hoc confirmant per illud, quod dicitur de beato Martino, O beata anima, quam & si gladius persecutoris non abstulit, palmam tamen martyrii non amisit. Sed ista positio non uidetur conueniens, quia quantumcunque uelit aliquis prædicare, nisi exeat in opus, nō credo quod habeat aureolam. Vnde illud beati Martini de premio essentiali intelligendum est, quia æqualis fuit martyribus propter magnitudinem charitatis. Alia opinio est, quod debetur actui exteriori. Vnde si aliquis non martyrizetur actu, nō habebit aureolam. Similiter si auferatur uirginitas uiolenter, perditur aureola. Vnde Leo Papa dicit, quod corruptæ per uiolentiam se non audent sacris uirginibus comparare, nec etiam annulo desponsentur: & secundum hos quantum

eumque homo prædicet, re-
 tat præmium, sed non aureolã,
 nisi aliquem conuertat. Sed du-
 rum est dicere, quòd si uiolentur
 omnino per uicentiam, quòd
 aliquid ibi perdat, dum nullus
 consensu interueniat, nulla cul-
 pa. Et ideo tertio modo dicen-
 dũ, quòd aureola debetur actui
 interiori per cõparationem ad
 decorem exteriorem, & exte-
 riori relato ad interius. Vnde si
 uirgo uelit corrumpi, & nõ cor-
 rumpatur, & post peniteat, quia
 saluata est incorruptio in car-
 ne: ideo aureolam habebit.
 Item, si nolit corrumpi, & non
 corrumpatur, corruptio illa nõ
 est iudicanda corruptio deco-
 ris uirtutis: & ideo manet de-
 cor integer, quia decoratio uir-
 tutis ab interiori procedit: &
 hoc est, quod dicitur in litera.
 Non potest corrumpi caro, nisi
 prius mens corrumpatur, scili-
 cet corruptione, quæ obuiet uir-
 ginitati. Vnde quod dicitur, q̄
 se non audeant sacris uirgini-
 bus comparare, hoc est propter
 periculũ, quia fortassis in actu
 illo consenserunt, unde semper
 est eis timendum. **EX HI S** po-
 test patere, quando uirginitas
 amittatur. Cum enim ad perfe-
 ctam uirginitatem duo concu-
 rant, scilicet incorruptio men-
 tis, & incorruptio carnis: incor-
 ruptio mentis est, sicut forma-
 le, & complementum: incorru-
 ptio carnis est, sicut materiale.
 Si ergo utrumque pereat, totũ
 perditum est, & numquam re-
 cuperari potest. Si autẽ amitta-
 tur incorruptio carnis salua in-
 corruptione mētis, manet quod
 formale, & completiuum est uir-

ginitatis: ideo meritum, & præ-
 mium: quamuis etiam illud, qđ
 materiale erat sit perditum. Vn-
 de perditum est secundũ quid,
 tamen manet simpliciter: perdi-
 ta est in conspectu hominum,
 non tamen in conspectu Dei: &
 hoc est quod dicit Ambrosius,
 & habetur in litera. Si autẽ per-
 datur incorruptio mentis salua
 incorruptione carnis, tunc per-
 ditur quod formale est, & ma-
 net quod est materiale: & quia
 illa redit ad suum propositum,
 & habet materiale substratum,
 redeunte uirginitate uirgo iudi-
 canda est, licet non in tanta glo-
 ria, in quanta esset si numquam
 consensisset: & hoc sentire uide-
 tur esse magis pium.

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

An licitum fuerit uxorem
 repudiare?

QUON SE QV EN T ER
 quãtũ ad tertium
 articulum, queritur
 de repudio: & circa
 hoc tria quærentur. Primò que-
 ritur, utrum licitum fuerit uxo-
 rem repudiare. Secundò, utrum
 debuerit permitti. Tertio, que-
 ritur de ipsius repudiatæ recon-
 ciliatione.

QUOD fuerit licitum uxo-
 rem repudiare, ostenditur
 sic. Lex Moyſi illicita punie-
 bat: quod ergo non puniebatur
 in lege, tempore legis erat lici-
 tum; sed repudiatio non punie-
 batur; ergo, &c. **IT E M.** Li-
 citum est, quod nulla lege pro-
 hibetur; sed Iudæi non erant
 astricti alii legi, quã sibi a
 Deo datæ; ergo licitum erat

omne

omne, quod in lege illa non pro-
 hibetur; sed repudium non
 prohibebatur in illa: ergo &c.
IT E M. Licitum est omne, qđ di-
 uina inspiratione mandatur: sed
 Moyſes diuina inspiratione af-
 flatus dedit legẽ in Deut. in quo
 24. ca. præcipit libellum repudii
 dari: ergo uidetur, qđ sit licitum.
IT E M. Licitum est, quod sit ra-
 tionabili cã: sed rationabilis cã
 est ut odiosa societas separetur,
 maximè quãdo surgit ex cã ex-
 terius mouente: ergo si uir p̄p
 deformitatem habeat uxorem
 exosam, uidetur &c. **IT E M.** Lex
 matrimonii p̄fectior est in no-
 ua, q̄ in vet. sed in noua licitum
 est ab uxore separari aliqua de
 cã, ut puta cã fornicationis: ergo
 uidetur, qđ in leg. vet. licuit, ali-
 qua de causa fieri repudium.

CONTRA. Nihil est licitum,
 quod est contra diuinam insti-
 tutionem: sed diuortium est cõ-
 tra diuinam institutionem: quia
 Deus coniunxit masculum, &
 foeminam: sed quos Deus coniũ-
 xit homo separare non debet: er-
 go &c. **IT E M.** Nihil est licitum,
 qđ est contra ius naturæ: sed na-
 turæ ius dicitur, ut nõ faciat qđ
 alii, qđ sibi non uult fieri: ergo
 cum uir noller repudiari ab uxo-
 re, non debet repudiare eam.
IT E M. Nihil licet, in quo est pec-
 catum: sed in diuortio est pecca-
 tum, qđ dicit Chryſ. qđ qđ secun-
 dũ legẽ dimittit, quatuor com-
 mittit iniquitates: qđ apud Deũ
 est homicida &c. **IT E M.** Maior
 est unio uiri & uxoris, quam pa-
 tris & filii, quia dicitur. Gen. 2.
 Relinquet hõ patrem, & matrẽ,
 &c. Sed nulli licet repudiare pa-
 trem: ergo &c. **IT E M.** Auctorita-

te domini Matth. 19. Non licet
 uxorem dimittere excepta cau-
 sa fornicationis: sed p̄p illam nõ
 erat diuortium, immo mulier
 lapidabatur: nec alia causa: ergo
 nunquam fuit licitum.

RESOLVTIO.

*Nunquam licuit uxoris repudium,
 ut sine culpa fieret; sed bene sine
 pœna.*

R E S P O N. Dicendum, qđ secun-
 dũ qđ dicit dominus; repudiũ
 uxoris nunquam licitũ fuit, ut si-
 ne culpa fieret: fuit tamẽ licitũ,
 ut fieret sine pœna. Vnde aliqd
 licere alicui, hoc est duplici de
 causa. Aut quia non obuiat iu-
 ris reſtitudo: & sic non fuit repu-
 dium licitum. Aut qđ nõ obuiat
 iuris punitio: & hoc modo licuit
 uxorem repudiare: quia tunc nõ
 obuiat iuris punitio.

Ex hoc igitur patet, quod *Redat*
 obicit, quòd non puniebat lex *griſtor*
 Moyſi, nec prohibebat: quamuis *a Sco.*
 enim lex Moyſi nõ prohiberet: *in 4. d.*
 quia non decreuerat punire: ta- *33. 7. 3*
 men nihilominus lex naturæ,
 & dictamen rationis contrariũ
 dicebat. **AD ILLVD,** quod obii-
 citur, qđ Moyſes mandat. Dicen-
 dum, qđ Moyſes aliquid prohi-
 buit in repudio, aliquid manda-
 uit, aliquid permisit. Prohibuit
 uxorem dimittere sine causa.
 Permisit uxorem dimittere ex
 causa fœditatis. Et præcepit li-
 bellum dari: & in datione libel-
 li non erat peccatum, sed in di-
 missione. **AD ILLVD,** qđ obii-
 citur de causa rationabili. Dicen-
 dũ, qđ uir, & uxor indiuiduali-
 ter cõiungũtur a Deo: nõ nulla
 p̄t esse cã separationis, quo ad
 uinculum, sed quo ad debitum
 p̄t esse causa defectus fidei: qđ

unus conseruat alteri fidem: & quia ista tunc non fuit causa, iō nulla fuit rationabilis causa. **VLTIMVM** verò patet, ut patebit infra; quia fornicatio potest esse ratio, quare uxor non possit uiro debitum reddere, ut in quo peccat quis, in hoc & torqueatur; & illa ratio tunc fuit, nec alia potest esse: & ideo &c.

QVÆSTIO II.

An uxorem repudiare, permitti debuit?

VTVM repudiare uxorem, debuerit permitti. Et quod non, uidetur: quia qui non prohibet malum cum possit, habetur pro consentiente: sed legislator potuit prohibere, & non prohibuit repudiū: ergo consentit: sed cōsentiens malo, peccat: ergo &c. **ITEM.** Non sunt facienda mala, ut ueniant bona: ergo nec permittenda mala, ne ueniant maiora mala: ergo nec debuit repudium permittere propter uitandū homicidium. **ITEM.** Vir & uxor pares sunt quātum ad legem tori: sed sicut uir potest occidere uxorem, ita uxor odiens uirum potest machinare in mortem eius: ergo idem periculum, & idem ius est ex utraque parte; sed nō permittebatur in lege, ut uxor repudiaret uirum: ergo &c. **ITEM.** Tempore legis nature non legimus fuisse permittum repudium: tempore gratiæ similiter legimus fuisse prohibitum, quare ergo tempore legis scriptæ fuit permittum? Si dicas, sicut dominus dicit, ad duriciam cordis eorum. **CONTRA.** Quia duri erāt, ideo ad eorum duriciam infringendā imposuit legislator onera grauiora: ergo si graue est habitare cū

uxore exosa, congruebat ergo non permitti repudium.

CONTRA. In lege nō debuit prohiberi aliquid quod non debuit puniri: nec puniri debuit, nisi ex quo deberent effici meliores, saltem in opere, quamuis non charitate. Sed si repudium non permitteretur, homines illi, qui prohi erāt ad homicidium, laberentur in peius: ergo &c. **ITEM.** Nulla sacramēta ita perfectē fuerūt in ueteri test. sicut in nouo: ergo nec sacramentum cōiugii: ergo si perfectio in sacramento cōiugii cōsistit in indiuisibilitate: nō ergo debuit perfectē in lege ueteri indiuisibilitas imperari. **ITEM.** Si tanta esset arctitudo inter uirum, & uxorem, quod nullo modo separari possent, cum fornicatio tunc non puniretur, omnes efficerentur fornicarii, & pauci aut nulli ducerent uxorem: ergo si præceptum fuit tunc, semen legitimum multiplicari, repudium non debuit prohiberi.

RESOLVTIO.

Non nisi coactē, pro scilicet nonnullis maioribus malis uitandis; permittit Moyses uxoris repudium.

RESPONDEO. Dicendum, quod permissio est quadruplex. Vno modo per priuationem præceptionis: & sic Apostolus permittit minus bonum: quia non præcepit maius bonum, sicut uirginibus nubere permittit. Secundo modo per priuationem prohibitionis: & sic uenialia dicuntur permissa; quia non sunt prohibita. Tertio modo per priuationem punitionis: & sic repudiatio

diatio uxoris est permissa: quia nō punitur in lege. Quarto modo per priuationem prohibitionis: & sic omnia mala dicuntur a Deo permissa; quia non prohibet. Prima permissio est propter boni qualitatem. Secunda propter nostram infirmitatem. Tertia propter uitanda maiora mala. Quarta propter elicienda maiora bona. Permissit ergo Moyses; quia nō poterat prohibere hoc malum quin, triplex malum inde sequeretur. Primum quidē defectus sacramenti; quia non uellent uxorem ducere. Secundo, multiplicatio fornicationis. Tertio homicidium. Ex hoc patent duo prima: quia Moyses nō permisit nisi coactus propter scilicet maius malum uitandum: unde fuit ibi potius pati, quam agere; sed qui facit malum, ut ueniat bonum, peccat faciendo; ideo non est simile quod secūdo obiciebatur.

Oppugnatur a Scoto. Lib. 5. Dist. 9. 3.

AD ILLVD, quod obicitur, quare non permittitur mulieri. Dicendum, quod tempore legis nō iudicabantur ad paria uir cum muliere; tum ratione conditionis, quia uir principium est mulieris, tum ratione præuaricationis: quia mulier est initium peccati: ideo dictum est ei Gen. iii. Sub uiri potestate eris. **AD ILLVD,** quod quæritur quare potius tempore illius legis fuit permissum. Dicendum, quod ad hoc triplex fuit ratio. Una: quia non fuit eis omnino reuelandum matrimonii mysterium: quia erat tempus umbræ. Secunda quia ipsi erant imperfecti: unde tantum onus noluerunt recipere. Tertia; quia duri: & hoc onus

noluerūt portare, & occulte posent abiicere: & ideo nō fuit imponendum. **AD ILLVD,** quod obicitur de constrictione duritiæ. Dicendum, quod frangenda erat per pœnam, quæ non esset occasio maioris mali, qualis fuisset obligatio ad talē inseparabilitatē: & ideo sic debuit frangi, uel constringi.

QVÆSTIO III.

An uxor a uiro repudiata, eidem reconciliari debeat?

DE reconciliatione: & quæritur, utrum uxor post repudium debeat uiro reconciliari. Et quod sic, uidetur; quia peccatum fuit uxorem dimittere, ut supra ostensum est: ergo iustum est ipsam resumere. **ITEM.** Mulier repudiata si contrahit cum alio, aut peccat, aut non. Si non peccat: ergo cum propter nullum peccatum eius fuerit repudiata, & non debeat infligi pœna nisi propter culpam, manifestum est &c. Si peccat: ergo manet uinculum cum priori: ergo adhuc est uxor eius: sed dominus uult, quod uxor sit cum uiro: ergo &c. **ITEM.** De omni malo licitum est penitere: sed penitentia retractat malum factū: ergo cum repudiare uxorem sit malum: ergo licitum est penitere: ergo & retractare: ergo & uxori sibi reconciliare. **ITEM.** Diuisa per diuortium potest reconciliari: ergo & per repudium.

CONTRA. Deut. 24. dicitur, quod non est recipienda post repudium, ne peccare facias terrā: ergo qui recipit, facit peccare terrā: ergo &c. **ITEM.** Hier. iii. Vulgo dicitur: si dimiserit uir

uxorem, & illa recedens duxerit uirum alterum, nunquid reuertetur ad eam? quasi dicat non: ergo &c. I T E M. Iste repudiando uxorem, quantum in se, est amisit ius in eam tanquam in uxorem: ergo si recipiat, accipit, quod non est suum. I T E M. Sententia iudicis secundum legem debet irtractabiliter obseruari. Iusta enim sententia non est retractanda: sed cum uxor dimittebatur dato libello repudii, in conspectu ecclesie fiebat per sententiam legis repudium: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Nisi culpa adulterij interueniat, potest uxor uiro licet reconciliari.

RESPONDEO. Dicendum, quod post repudium aliquid fuit licitum, & concessum, ut ambos, scilicet uirum, & mulierem manere in nuptos, uel etiam ante nuptias alias inuicem reconciliari. Aliquid fuit licitum, & permissum, ut scilicet uir uxore repudiata aliam duceret uxorem: non enim fuit prohibitum habere plures uxores. Aliquid fuit illicitum, & prohibitum, ut uidelicet uxor repudiata uiro uiuente duceret alium. Quia enim nunquam licuit uni uxori plures habere uiros, cum primus uir repudiata uiuat, non licet ei habere secundum. Hoc tamen non fuit prohibitum directe, sed oblique in poenam eius impositum, ut nunquam possit redire ad uirum priorem: quia uoluntarie se polluit cum secundo: & ideo dicitur in Deuterono. & Hierem. quod polluta, & contaminata est mulier illa propter adulte-

rium, scilicet quod commisit cum secundo. Concedendum est igitur, quod licitum est post repudium uxorem uiro reconciliari, nisi culpa adulterij interueniat, propter quam puniendam prohibetur, ne ad uirum redeat: quia tunc licite fiebat diuortium: unde miro modo licet occulto, tamen uere ipsa lex iudicabat inseparabile esse coniugii sacramentum: & hoc magis expresse tangit Hierem. Quod ergo dicit lex, quod non est recipienda, intelligitur propter adulterium commissum, non quia non sit uxor, sed quia contra matrimonium fecit. Magis autem puniatur mulier, quam uir rationibus predictis, scilicet in solutione tertii argumenti precedentis quoniam, quia in lege inferior erat.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod nullo modo licet, cum perdidit ius. Dicendum, quod habet ius repetendi, postquam repudiauerit. Si tamen uxor uelit, de eius uoluntate, & consensu potest iterum licite fieri.

AD ALIUD, quod obiicitur, quod sententia lata secundum legem non est retractanda. Dicendum, quod lex quedam precipit, quedam permittit. Sententia lata secundum legem precipientem omnino iusta est, & retractanda non est: sed secundum legem permittentem, cum ibi sit aliquid iusti-

tie sine omni peccato reconciliari potest, uno merito, & licite.

DISTINCTIO TRIGESIMA QVARTA. 477

De matrimonio secundum causam materiale, quae est personarum legitimarum, uel illegitimarum.

Nunc superest attendere, quae personae sint legitime ad contrahendum matrimonium. Legitimae iudicantur personae secundum statuta patrum, quae diuersa sunt. Aliae namque fuerunt legitime ante Legem, aliae sub Lege, aliae in tempore gratiae. Item in primitiua ecclesia quaedam erant legitime, quae modo non sunt. Earum uero, quae modo legitime sunt uel illegitimae, quaedam sunt plene legitime, quaedam omnino illegitimae, quaedam mediae. Plene legitime sunt, quibus non obuiat uotum continentiae, uel ordo sacer, uel cognatio, uel dispar cultus, uel conditio, uel naturae frigiditas, & si quid est aliud. Penitus uero illegitimae sunt per uotum, per ordinem, per cognationem, per disparem cultum. Mediae uero sunt, nec plene legitime, nec omnino illegitimae, per frigiditatem, per conditionem. Si enim tales iunguntur ignoranter, commanere possunt quibusdam accedentibus causis, & eisdem deficientibus diuidi.

De frigidis separandis.

De his enim, qui causa frigiditatis debitum reddere non possunt, consulit Gregorius, ut permaneant. Sed si mulier causatur dicens, Volo esse mater, & filios procreare: decreuit, ut uterque eorum septima manu propinquorum iuret, quod nunquam carnaliter conuenerint: & tunc mulier secundas nuptias contrahat. Vir autem, qui frigida naturae est, absque spe coniugij permaneat. Ait enim sic, Interrogasti de his, qui matrimonio iuncti sunt, et nubere non possunt, si ille aliam, uel illa alium ducere possit, de quibus scriptum est, Vir & mulier si se coniunxerint, & post dixerit mulier de uiro, quod coire non possit cum ea, si potest probari quod dicit per iustum iudicium, alium accipiat: si uero ille acciperit aliam, separentur. Item, Requisisti de his, qui ob causam frigidae naturae dicunt se non posse inuicem operam carni dantes, commisceri. Iste uero, si non potest ea uti pro uxore, habeat eam quasi sororem. Quod si retinaculum coniuga-

Sn̄ iahu
ius c. s̄i
matim
contine
tur ex
tra de
frigidis
& ma
lesicis
Gre. 33
q. 3. ca.
Qd̄ at̄ i
terroga
sti.

le voluerit rescindere, maneant uterque inuupti: nā si huic non potuit naturaliter concordare, quomodo alteri conueniet? Item, Si uir aliam uxore uult accipere, manifeste patet ratio, quod suggerente diabolo odii fomitem exosam eā habuerit: & ideo eam dimittere mendacii falsitate molitur. Quod si mulier causatur, & dicit, Volo esse mater, & filios procreare: uterque eorum septima manu propinquorum ta Etis sacrosanctis reliquiis iureiurando dicat, ut numquam per cōmitionem carnis coniuncti una caro effecti fuissent. **Rom. 6** Tunc uidetur mulier secundas posse cōtrahere nuptias: huiusmodi dico propter infirmitatem carnis eorum. Vir aut, qui frigida naturae est, maneat sine coniuge. Quod si & ille aliam coniugem acceperit, tunc hi qui iurauerant, periurii crimine rei teneantur; & pœnitentia peracta priora cogantur recipere connubia. Hoc seruandū est, cum uterque idem fatetur. Sed uir asserit se debitum reddidisse uxori, & illa diffitetur: cui potius fides habenda sit, meritò queritur. De hoc ita statutum est, Si quis ita acceperit uxorem, & habuerit eā aliquo tempore, & ipsa femina dicit quod nunquam coisset cum eo, & ille uir dicit quod sic fecit: in ueritate uiri consistat, quia uir est caput mulieris. Hoc de naturali impossibilitate statutum est.

De his, qui maleficiis impediuntur.

De maleficiis autem impedimento hoc tenendum decernitur: Quod si per sortiarias & maleficas concubitus nō sequitur, hortandi sunt quibus illa eueniunt, ut spiritu contrito & humiliato deo & sacerdoti de omnibus peccatis confessionem faciāt, & lachrymis, eleemosynis, orationibus, & ieiuniis domino satisfaciāt: & per exorcismos ac cetera ecclesiastica disciplina munimina ministri ecclesiae tales sanare procurent. Quod si non potuerint, separari ualebunt. Sed postquam alias nuptias expetierint, illis inuētibus quibus post iuncta fuerint, prioribus quos reliquerant, etiam si possibilitas concubendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt. Quod in fine huius capituli continetur, ex rigore magis dictum intelligendum est, quam ex canonica equitate: uel intelligendum est non posse reconciliari prioribus, nisi

iudicio

iudicio ecclesiae, quo diuisio facta fuerat.

De furiosis additio.

Furiosi quoque dum in amentia sunt, matrimonium contrahere non ualent. Vnde Fabianus, Neque furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt: sed si contractū fuerit, non separentur. Itē Nicol. Papa, Hi qui matrimonium sani contraxerunt, & uni ex duobus uel ambobus amentia, uel furor, uel aliqua infirmitas accesserit, ob hanc infirmitatem talium coniugia solui non possunt. Similiter est etiam sciendum de his, qui ab aduersarijs excœcantur, uel membris truncantur, uel a barbaris exœti fuerint.

De his, qui cum duabus sororibus dormiunt,

De his etiam, qui cum duabus sororibus, uel quae cum duabus fratribus dormiunt, uidendum est quid censeant canones. Qui dormierit cum duabus sororibus, & una ex illis ante fuerit uxor, neutram ex ipsis habeat: nec ipsi adulteri umquam in coniugio copuletur. Item nec proprie uxori licet sibi reddere debitum: quam sibi reddidit illicitam, sororem eius cognoscendo. Nec post mortem uxoris licet ei adultera uel adulteri copulari in coniugium. Item Zacharia. Papa Concubuiisti cum sorore uxoris tuae, si fecisti, neutram habeas: & uxor tua si non fuerit conscia sceleris, & cōtinere nō uult, nubat in domino cui uult. Tu uero & adultera sine spe coniugij maneatis: & dum uiuitis penitentiam agite. Quod ait, cui uult nubat, intelligendum est post mortem uiri. Vnde Gregorius. Qui uxores suas in adulterio deprehendunt, nec ille, nec illam aliam uxorem accipiat, uel alium uirum, quandiu ambo uiuant. Si uero adultera mortua fuerit, uir eius, si uult, nubat adultera uero numquam, etsi mortuus fuerit uir eius: sed omnibus diebus pœnitentiae lamenta persoluat. Hic de illo adulterio agitur, quod cum cognato uiri, uel cognata uxoris committitur. Non est dimittenda uxor pro aliqua macula, seu deformitate corporis.

Illud etiam sciendum est, quod pro aliqua infirmitate uel macula corporali non licet uiro uxorem dimittere, & e converso: sed debet alter alteri subsidia prouidere. Vnde Augustinus,

gustinus,

Rom. 6

Ibid. c.

Si quis acceperit.

Eph. 5

Hisma-

rius Re

mēsis ar

chieps.

33. 9. 3.

c. 1. per

sortia-

rias.

c. 1.

Fabia-

nus. 32

9: 7. c.

Neque

ib. Ibi-

dē. c. Hi

qui ma

trimo-

nium.

Ex Au-

relianō

si concil-

io ubi

suprac.

Quidor-

mierit.

Zacha-

rias Pa-

pa ibi.

cap.

Concu-

buiisti.

Grego.

Ibidem

cap. Hi

uabis

qui.

Notaēt

ad hoc

c.

*Si quis gustinus, Si uxorem quis habeat sterilem, siue deformē cor-
uiduā, pore, uel debilē membris, uel cecam, uel claudam, uel sur-
c. Si dā, uel si quid aliud, siue morbis uel laboribus doloribusque
quis cū confectam, & quicquid excepta fornicatione excogitari po-
no. uer. test uehementer horribile pro societate fideque sustineat.*

*c. q. ubi su-
dra. Li. de ser-
mo do-
mini in
monte.*

VPRÆgit Magister de matrimonio quā tum ad genera cau- farum, Hic agit quā tum ad quartum genus causæ, scilicet quantum ad causam ma- terialem, quæ quidem est perso- narum legitimitas, uel illegiti- mitas. Et diuiditur hæc pars in duas quia quædā personæ sunt simpliciter illegitimæ respectu matrimonii. Quædam respectu matrimonii perfecti; utpote il- lę, quæ alias nupserunt; & iam mortuus est uir, uel defuncta uxor. Ideo Magister primò agit de impedimentis. Secundò circa finem illius tractatus agit de se- cundis nuptiis. ibi. *Secundum est, quod non solum primæ, &c.*] Pri- ma pars habet duas. In prima agit de impedimentis, quæ non omnino auferunt illegitimitatē. In secunda uerò de his, quæ om- nino faciunt illegitimitates. in- fra Dist. 37. *Sunt ergo quidam ordi- nes, &c.*] Prima pars habet duas secundum duo impedimēta, de quibus principaliter agit. Primò .n. agit de impotentia coeundi, quæ respicit defectum uiri. Secū- dò uerò de conditione, quæ respi- cit statum legis humanæ, infra Dist. 36. *Nunc de conditione uidea- mus, etc.*] Prima pars habet duas: quia ad impedimentū sequitur di- uortium. Ideo primò agit de ma- trimonii impedimento, licet semi- plenè, Secūdò uerò de diuortio.

Dist. 35. *Hoc etiam notandum est* &c.) Prima pars habet duas par- tes. In prima determinat huius- modi impedimenta in generali, In secunda in speciali. ibi. *De his enim, qui causa frigidat, &c.*] Et illa secunda pars subdividit in duas: quia impedimētum po- test uenire uel ex parte uisim- peratæ, scilicet generatiuæ, uel imperantis, ut lib. arb. Ideo pri- mò ponit impedimenta respiciē- tia primam uim. Secūdò uerò se- cundam, ibi *Furi, si quoque, &c.*] Et quælibet harū habet duas se- cundum subdiviſionem impedi- menti. Impedimentum in uirge- neratiua est impotētia coeundi; & hæc est duplex naturalis, scili- cet & accidentalis. Similiter impedi- mentum ex li. arb. est aut pro- pter defectū cogitationis in cri- mine, aut honestatis in uolunta- te: & sic sūt duo, scilicet criminis enor- mitas uel incestus, & corporis doformitas, & horror.

Plenè legitime sunt, &c.) Vide- tur malè dicere: quia legitimi- tas est habitus; illegitimitas est priuatio: sed per habitus cogno- scuntur priuationes, nō p priua- tionē habitus: ergo malè diffinitur legitimitas, p priuationē ille- gitimā. Reipō. Dicendū, quod sicut solatio uno modo dicitur habitū respectu ligationis: alio modo priuationem; sic in proposito. Si enim comparentur solutum, & ligatum respectu actus quantū

ad quē est expeditio; solutio di- citur habitum. Si uerò comparentur respectu uinculi: solutio di- citur priuationem uinculi: & sic dupliciter potest diffiniri: per hunc modum de legitimitate o- portet intelligi.

Dub. 2.

Volo esse mater, &c.] Videtur malè dicere: quia propter steri- litatem uxoris non potest uir al- ligare contra uxorem, quod ue- lit esse pater: ergo nec propter frigiditatem uiri mulier, quæ ue- lit esse mater. Item. Matrimoniū stat sine bono prolis: ergo pro- pter hoc quod uelit esse mater, nō debet diuidi. Resp. Dicendū, quod sancti curialiter loquuntur; se- cū dum quod ipse mulieres sunt uerecundę; mulier enim nō po- test separari a uiro propter defe- ctum potētiae generandi; sed po- tentiæ coeundi: & in illa circun- locutione intelligitur: quod carnali- ter uult cognosci a uiro: & ita pa- tet quod non est simile de causalita- te: sed bene est simile de arctitu- dine. Si enim adeo arctata est, quod cognosci non potest, uir potest allegare, & dicere, quod uelit esse pa- ter, id est nolit cōtinere, si potest coire: & sic patet illud.

Dub. 3.

Retinaculum conjugale, &c.] Vi- detur utrumque esse falsum, pri- mum. scilicet de retinaculo conjugali: quia si est ibi retinaculū, cū sit uin- culum insolubile, solui non pōt. *Si uero non quō rescinditur?* Rur- sus. Videtur falsum dicere, & ma- lè præcipere: quia cum alter eo- rum non habeat impedimentū aliqd, possit licitè cū altero con- trahere. Iuxta hoc cōtrahitur, utrum si ille, quod est frigidus, uerè diuor- tium petat, utrum audiendus sit. Et quod nō, uidetur: quia fornicās

non potest petere diuortium: quia fit ob culpam suam: ergo nec ta- lis frigidus, cū ipse sit in causa. Sed contra hoc est: quia cū nō sit ibi matrimoniū, uidetur quod neu- ter teneatur. Resp. Dicendum, quod diuortium propter impoten- tiam coeundi aliquando fit pro- pter hoc, quod impotētia est in alte- ro. Aliquando propter hoc quod impotentia est in utroque. Si p- pter hoc quod sit in utroque, uter- que debet sine spe coniugii re- manere. Si propter hoc quod sit in altero, siue in uiro, siue in mu- liere, post diuortium ille, in quo est causa, debet remanere sine spe coniugii tamquam persona illegitima: quod si contrahat, & possit, tunc debet redire ad prio- ra uota. Quod ergo dicit, quod remaneant innupti, refertur ad eum, in quo reperitur causa ille- gitimitatis, siue in uiro, siue in muliere. Quod obicitur de reti- naculo. Dicendum, quod & si secundum ueritatem non sit ibi retinaculū conjugale, tamen se- cundū apparentiam, uel æstima- tionē ibi est. Vel est quædā spon- sio, & obligatio: quia affectu ma- rituali inuicē cohabitare possunt: unde ualde laudandum est eis, quod insimul permaneant, nisi ue- lint transire ad arctiorem uitā. Quod quæritur, si uiro petente de- beat fieri. Dicendum, quod sic, si p- bari possit: attamē quia cōtra se, & contra matrimoniū uadit, su- spicio mala de uiro colligitur. Et ideo abundās probatio tali uiro indicitur, maximè si mulier di- cat se cognitam esse ab ipso. Quod si mulier cōfiteatur, aut oportet euidenter probare, aut debet am- bo innupti remanere; uel etiam

numquam separari: pro quo ecclesia debet diligentiam, quam potest adhibere.

Dub. 4. Septima manu, &c.) Videtur malè dicere; quia nullus debet iurare, nisi de eo, de quo certus est: sed nullus propinquorū certus est, pro eo, quod actus ille latebras requirit: ergo uidetur, quod nullus possit iurare. Item. Esto, quod nullus sit propinquus, uel pauci, nunquid poterunt separari? Item. Quare magis hoc debet fieri manu propinquorum, quā aliorum? *Respon.* Dicendum, quod quamuis de actu illo uix aut nūquam habeatur certitudo per facti euidentiā: habet tamen, ut plurimum per signa probabilia, & per coniecturas, quę quamuis non sufficiant ad generandam scientiam, sufficiunt tamen ad generandam fidem, siue credulitatem, quę aliquod robur præstat. Dico igitur, quod ad hoc, quod diuortium fiat, uterque dēt iurare, quod nunquam carnaliter conuenerint, nec conuenire poterint, & quod operam dederint, & unusquisque; quod per se nō steterit, & propinqui debent iurare, quod ita credunt; & tunc ex quo simul cohabitauerunt per tempus sufficiēs, diuidi possunt. Si autē alter eorum, utpotē mulier dicat, quod non sit cognita; & uir dicat, quod sic, standum est uiro, quia uir est caput mulieris, quia etiam loquitur pro causa matrimoniali, quę est maximè fauorabilis. Si autem mulier uelit offerre, & replicare ipsum esse mentitum, per ostensionem clausurorum, standum est probationi mulieris. Si uerò uir petat diuisionem, & dicat se nō

cognouisse, & mulier dicat se fuisse cognitam, quamuis uir sit caput mulieris, tamē non est standum iuramento uiri, pro eo, quod ipse contra matrimonium agit, & multi relinquunt uxores suas. Vnde si alię probationes non sunt, non est standum pro eo, sed pro matrimonio. Quod queritur, quare manu propinquorū. Dicendum, quod hoc est ex duplici ratione. Tum quia eis magis constat. Tum etiam: quia probabile est, quod magis pro matrimonio stent.

Tunc hi, qui iurauerunt, &c.) *Videtur* malè dicere; quia iurauerunt se ita credere: sed quamuis non ita sit, nō propter hoc iurauerunt falsum, nec cōtra mentem; ergo nō sunt periuri, *Respon.* Dicendū, quod facienda est uis in uerbo. Nō enim dicit, quod sint periuri; sed quod rei teneantur, quia ita retractanda est sententia diuortii lata per illa iuramenta, sicut si lata esset per iuramenta falsa: pro eo quod facti euidētia ostendit illa iuramēta fuisse nullā quantum ad illam sententiam fortificationem; nec præbuerunt fortificationem, sed potius errādicationem.

Prioribus, quos reliquerāt, &c.) *Dub. 5.* Videtur malè dicere, quia si copulentur aliis, & coeunt inuicē, tunc apertum est quod solutum est maleficiū; ergo uidet quod non fuerit perpetuum: ergo &c. *Respon.* Dicendum, quod cum dicitur quod non possunt reconciliari, hoc intelligitur, quādo presumitur maleficiū illud fuisse perionale: & tunc ualet uterque coniungi alii quia non habet legitimatatem nisi respectu huius

ius; & ideo cum alii coniugatur uerè coniungitur; & ideo non potest redire ad primam. Si autem maleficiū illud fuisset ita uniuersaliter, ut nullam posset cognoscere mulierem, tunc si rediret potentia cognoscendi, & uellent redire: possent, & deberent se inuicem reconciliare. Sed quis potest experiri, uel dare licentiam probandi: cum hæc, & multa maiora quotidie eneniāt, & contingant?

Nunc iur. oses, &c.) Videtur *Dub. 7.* Fabianus hic malè dicere; quia si non separantur, contrahunt: & si contrahunt, possunt contrahere. *Respon.* Dicendum, quod furiosus in actu non potest contrahere, nec de iure, nec de facto. Furiosus uerò in habitu non potest de iure contrahere: quia plem nescit educare. Sed tamen si sit sanæ mentis in actu, potest de facto contrahere: & si contrahat, contractum est. Vnde negatio prima non priuat potentiam simpliciter, sed solum de iure; uel si priuat potentiam simpliciter, tunc intelligitur de furia in actu; & sic intelligitur uerbum Magistri, & uerbum sequens ad uerlatiue intelligitur de furiosis in habitu sanæ mētis in actu, qui possunt contrahere saltem de facto.

Nec propria uxori licet, &c.) *Dub. 8.* Videtur male dicere, quia non potest eam iure suo priuare. *Respon.* Illud nō tenet nunc; sed dēt intelligi illud, quia non licet ei petere, nec reddere etiam, ut satisfaciatur suæ concupiscētia. Sed tamen tenetur debitum reddere uxori, ex quo peccatū suū uenit post matrimonium legitime cō-

tractū: unde quamuis matrimonium non claudicet quantum ad uinculū, tamen quantum ad debitum reddendum claudicare potest: sicut patet de eo, qui intrat religionem sine licentia uxoris, & emittit uotum solemne: sic in proposito intellige. Vnde ista decreta, quę hic allegantur abrogata sunt.

Quod pro aliqua infirmit. &c.) *Dub. 9.* Videtur maledicere, quia magis potest sustineri, ut plurimum fornicationis culpa, in qua potest esse usus coniugii, quā illa infirmitas, in qua non potest esse usus coniugii: ergo si per fornicationem dimittitur, uidetur quod & propter talem infirmitatē possit dimitti. *Respon.* Dicendū, quod non sit separatio post cōiugii cōsummationem, nisi fiat in poenam alterius: & quoniam nemo punitur nisi pro culpa, & afflictio addenda non est, hinc est quod pro qualicunq; poena, uel infirmitate nō est uxor reicienda.

ARTICVLVS I. QUESTIO I.

An matrimonium impedimentum habeat?

Intelligentiam eorum, quę in præfati distinctione dederunt, determinatur, secundum tria quę in ea tangunt, tria principaliter queruntur. Primo queritur de impedimentis matrimonii in generali. Secundo in speciali de impossibilitate coeundi. Tertio de defectu, qui uenit ex parte li. art. Circa primum queruntur duo. Primo queritur, utrum matrimonium habeat impedimentum. Secundo dato quod habeat plu-

plura, quæritur de numero, & sufficientia impedimentorum.

QUOD matrimonium nõ habeat impedimentum, ostenditur, quia matrimonium est remedium contra morbum concupiscentiæ, ergo si ille morbus ad omnes se extendit nullo impediente, uidetur similiter, quod matrimonium cum medicina debeat ex opposito respondere morbo; ergo uidetur, quod matrimonium in omnibus esse possit, nullo impediante. **ITEM.** Nullum aliud sacramentum habet impedimentum, quin si aliquis suscipiat de facto, susceptum sit; ergo similiter uidetur in matrimonio, quod qualiscunque sit aliquis, tamen si de facto contrahit, suscipit matrimonii sacramentum. **ITEM.** Matrimonium est insolubile uinculum, ut est supra probatum, ergo si contrahatur, numquam dirimitur, ergo nullum est impedimentum, quod dirimat iam contractum. **ITEM.** Matrimonium cum sit sacramentum, operatur deus; unde coniuncti matrimonialiter dicuntur coniuncti a deo. Matth. xix. Sed diuina operatio non habet impedimentum, cum deus sit agens nobilissimum, ergo matrimonium nullum habet impedimentum.

CONTRA. Matrimonium institutum est in officium: sed multi non sunt inepti ad officium, ut puta ad generandum per coitum: ergo multi sunt non idonei ad matrimonium: ergo &c. **ITEM.** Matrimonium institutum est in remedium: sed multi sunt, quibus non potest esse in remedium; quia non possunt conuenire: ergo &c. **ITEM.** Multi sunt, qui non

possunt umquam sine peccato actum illum exercere ut puta quod uouerunt continentiam, uel quibus est prohibitum coniungi ab eo, qui potest: sed omne sacramentum potest uenire in usum sine peccato, cum ordinent ad salutem: ergo aliqui sunt inepti ad matrimonium. **ITEM.** Nihil est sacrum quod sit contra diuinum mandatum: sed sacramentum est sacrum signum: ergo nihil est sacramentum, quod sit contra diuinam præceptionem; sed diuinum præceptum Leu. 18. prohibet matrimonium fieri inter multa genera personarum: ergo si contrahant de facto, non est sacramentum: ergo habet impedimenta.

RESOLVTIO.

Cum matrimonium summopere consistat in humana dispensatione: datumque sit non modo in remedium; sed et in officium. plura habet impedimenta.

RESPON. Dicendum, quod sacramentum matrimonii habet impedimentum multiplex, sicut ostendunt rationes ad hoc adductæ. Ratio autem quare hoc sacramentum magis habet impedimenta, quam alia, est duplex. Vna est ratione causæ efficiētis; quia quamuis omnia sacramenta sint a diuina institutione, & humana dispensatione, tamen hoc sacramentum maximè consistit in humana dispensatione: quia per consensum contrahentium oritur, nec habet dispensatorem determinatum. Alia ratio est ratione finis; quia cum omnia sacramenta sint in remedium, istud non tantum est in remedium, sed etiam in officium: & cum omnia

sint

sunt spiritualia, huic coniuncta est actio carnalis, scilicet coniunctio, quæ est per coitum: & ideo facilius recipit impedimenta. Ex his patent obiecta.

Quod obicitur, quod nullus excluditur a morbo concupiscentiæ. Dicendum, quod morbus ille aliter remediabilis est, quam per matrimonium, ut puta per continentiam. **AD ILLUD**, quod obicitur, quod alia sacramenta se extendunt ad omnes: patet responsio, quia non est simile de hoc, & de aliis, ut uisum est. **AD ILLUD**, quod obicitur, quod est uinculum insolubile. Dicendum, quod uerum est, ex quo ligat, sed possibile est aliquos ineptos esse, ita ut hoc uinculo non uinciantur. **AD ILLUD**, quod obicitur, quod diuina operatio non potest impediri. Dicendum, quod uerum est ubi Deus operatur ut tota causa: sed non est sic in matrimonio, immo necesse est interuenire consensum legitimum. Præterea, operatio ista præsupponit materiam in qua.

QVAESTIO II.

Quæ, & quot sunt matrimonij impedimenta?

DE numero, & sufficientia impedimentorum matrimonii. Et quod sint multa: uidetur, quia impedimenta sunt propter priuationem, uel defectum boni matrimonii: sed defectus boni matrimonii est: ut dicit Dionis. malum de Diuinitate est in finitatis modis, quamuis bonum sit uno modo: ergo in finitatis modis, uidetur quod possit impediri. **ITEM.** Impedimenta matrimonii accipiuntur secundum accidentia personarum: sed (ut uult Philosophus) accidentia sunt infinita: ergo & impedimenta.

S. Bon. Lib. 4.

Maiores patet discurrendo in singularibus: minor patet per Philosophum. **ITEM.** Impedimenta matrimonii respiciunt matrimonii conditionem, & illud respicit personas singulares: sed singularia sunt infinita, & indeterminata: ergo & matrimonii impedimenta.

CONTRA. Nihil impedit matrimonium, nisi secundum institutionem Dei, uel Ecclesiæ: sed institutio Dei, uel Ecclesiæ quantum ad matrimonium est indeterminata conditionibus: ergo &c. **ITEM.** Impossibile est scire legem matrimonii, & uinculum, nisi sciatur illa, quæ istud uinculum soluunt: sed lex matrimonii est nobis determinata: ergo & impedimenta: ergo sunt in numero diffinito. **ITEM.** Hoc ipsum probatur per hoc quod Magister de huiusmodi determinat, & doctrinam dat: sed si non essent in numero determinato, non daret: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Matrimonij impedimenta duodecim sunt.

RESP. Dicendum, quod hoc sacramentum habet impedimenta plura: sed quedam impediunt ex congruitate, & ista dicuntur impedire contrahendum, sed non dirimere iam contractum: ut est Ecclesiæ interdictum, si sit clanculo, & tempus feriatum: quia talia respiciunt solemnitatem matrimonii. Quædam impediunt de necessitate, quia non fiat cum eis sacramentum: unde dicuntur impedire contrahendum, & dirimere contractum: quia quamuis esset contractum de facto, tamen in ueritate non fuit sacramentum, nec matrimonium uerum. Impedimenta

Ppp dimenta

dimenta aut illa his uerbis continentur, de quibus infra habebitur sigillatim. *Error, conditio uotum, cognatio, crimen, Cultus, disparitas, ordo, ligamen, honestas. Si sis affinis, si forte coire nequibus. Hac socianda vetant connubia, iura et retractant.* De sufficientia ergo impedimentorum; dicendum, quod impedimentum fit, siue potest fieri ex quadruplici causa. Nam ex efficiente causa provenire possunt tria. Efficiens causa est consensus: ad consensum autem concurrunt ratio, & uoluntas. Contra rationis actum est error, contra actum uoluntatis uis, uel uolentia: contra actum utriusque conditio seruitutis, quae impedit partim pro defectu libertatis, partim pro errore. Ex parte causae materialis tria, quae matrimonium est coniunctio uoluntarie introducta: ergo est personarum naturaliter disparatarum. Coniuncti ergo proximitate sunt inepti ad matrimonium. Sed coniuncti possunt esse tripliciter, cognatione, affinitate, iustitia publicae honestatis, quae contrahitur ex sponsalibus per uerba de praesenti: & sic sunt tria impedimenta. Ex parte causae formalis tria, quia matrimonium est uinculum in quo est mutua potestas uiri, & uxoris: impedimentum autem contra hoc est, quando non potest dare sui corporis potestatem. Et hoc potest esse tripliciter. Aut quia tradidit alteri, qui adhuc uiuit: & sic est ligatio. Aut quia se dedicauit Deo: & sic est sacer ordo. Aut quia Deo, & praelato: & sic est uotum: quando quis uouet ingredi religionem, uel continentiam solennem.

Ex parte finis similiter tria, quae matrimonium est ad procreandum prolem ad cultum Dei, uel saltem in remedium honestatis. Contra rationem procreandi, uel remedii est impotentia coeundi. Contra cultum Dei, qui est in fide, est disparitas cultus, qui est in moribus, & criminis enormitas: ita sunt duodecim impedimenta. Similiter aliqua recipiunt diuisionem, ut impotentia coeundi, & crimen, sicut melius patebit infra. Possent tamen aliter horum impedimentorum sumi sufficientia. In matrimonio, non consideratur personae, quae iunguntur, & ipsum uinculum, & illud per quod uinciuntur, & illud ad quod uinciuntur. Quod uincitur, & uinculum, & ad quod, & personae, quae uinciuntur, debent aliquo modo conuenire in cultu Dei, & fide: sed distare uinculo naturali, & consimili, pro hoc quod natura abhorret personae multum consimiles in actu illo sociari. Multum igitur distat, quando sunt dispares in cultu: multum appropinquant quando sunt iuncti cognatione, uel affinitate, uel publicae honestatis iustitia. Propinquitas consanguinitatis est ex fructu matrimonii, sed affinitatis ex actu: iustitia publicae honestatis tenet medium inter utrumque: & sic sunt quatuor impedimenta. scilicet cultus disparitas, cognatio, affinitas, & publicae honestatis iustitia. Consideratur iterum ipsum uinculum, quo uinciuntur indiuidualiter: & ob hoc non possunt coniungi, uel uinciri, qui sunt aliis obligati. Obligari autem alii est dupliciter, aut Deo, aut homini. Et homini

mini dupliciter, aut per matrimonium, & sic est ligamen: aut per seruitutem, & sic conditio. Obligari similiter Deo est dupliciter. Aut per uotum, aut per id quod habet annexum uotum, ut sacer ordo: & sic sunt alia quatuor, ligamen, conditio, uotum: & ordo. Tertio, circa matrimonium consideratur illud, per quod contrahitur: & sic est consensus: & hic respicit actum rationis, & contra hunc est error: & actum uoluntatis, & contra hunc est uolentia: & sic sunt duo. Quarto consideratur usus matrimonii: & hic dupliciter impeditur. Aut per impossibilitatem utendi: & sic est impotentia coeundi. Aut per abusum: & sic est enormitas criminis. Et sic patet numerus, & sufficientia horum impedimentorum, & quod sunt in numero determinato, scilicet duodecim.

AD ILLUD ergo, quod obijciuntur, quod malum est modis infinitis. Dicendum, quod Dionysius loquitur de malo quantum est de se: quia priuatio, & non ens est, & caret fine, & determinatione. Si autem loquamur de malo, prout ei substernitur actus: uel per comparationem ad bonum, quod priuatur: sic poni in genere per reductionem: & species determinatas habet, sicut patet in uitiis. Veruntamen istud non ualet ad propositum, quia impedimenta matrimonii non sunt defectus, uel mala, sed & aliqua bona habet impossibilia. AD ILLUD, quod obijciuntur secundo penes accidentia, Dicendum, quod non penes quaecumque accidentia, ut pote, quod sit aibus, uel niger: sed penes accidentia, quae dire-

cte respiciunt matrimonium quantum ad aliquod bonum: & ita sunt in numero determinato. AD ILLUD, quod sunt circa singularia. Dicendum, quod sicut operationes uirtutum sunt circa singularia: tamen sermo, & cognitio est de eis prout reducuntur ad aliquod uniuersale: primo modo non habet certitudinem, secundo modo habet. sic in proposito casus emergentes sunt multi, & innumerabiles circa speciales personas: tamen omnes sub hac generalitate impedimentorum comprehenduntur: & sic patet totum.

ARTICVLVS II. QUESTIO I.

An naturalis impotentia coeundi matrimonium impediatur.

ONSEQUENTER quantum ad secundum articulum, quaeritur de impotentia coeundi: & circa hoc duo quaeruntur. Primo quaeritur, utrum impotentia naturalis coeundi sit impedimentum matrimonii. Secundo, quaeritur de impotentia coeundi accidentali, quae est per maleficium.

Quod naturalis impotentia coeundi non impediatur matrimonium, ostenditur, quia uerum matrimonium est matrimonium sine carnali coitu: sed quaecumque aliquis habet perfectum esse sine aliquo, non impeditur per defectum illius: ergo &c. ITEM. Voluntas continendi in utroque coniugum non soluit matrimonium: ergo nec necessitas continendi pariter: sed ubi est impotentia, &c. ITEM. Matrimonium est uinculum insolubile: sed possibile est im-

potentiam coeundi accidentalē contrahi: ergo si perpetuum nō impeditur accidentali, nec matrimonium impeditur impotentia coeūdi. **ITEM.** Naturalis impotentia uenit ex frigidityate in uiro: sed frigidityas est accidēs: ergo potest expelli per calliditatem. ergo & talis impotentia: sed accidens, citō transiens non soluit uinculū perpetuū: ergo &c. Similiter obiicitur de arctatione ex parte mulieris.

CONTRA. Extra. lib. 4. de frigidis, & maleficiatis. Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio: sic qui impotentes sunt, minimē apti ad contrahendū matrimonium reputantur. **ITEM.** In matrimonio obligatur homo ad reddendum debitum: sed nullus potest se obligare ad impossibile: sed impotens coire, non pōt debitū reddere: ergo non pōt matrimonium contrahere. **ITEM.** In matrimonio transit potestas corporis uiri in mulierē, & cōuersō: sed quādo alter est impotens, non transit potestas, quia nihil dat, q̄ non habet: ergo &c. **ITEM.** Si matrimonium est in remedium: ergo inter personas, inter quas nec officium, nec remediū pōt esse, non pōt esse matrimonium: sed hoc est p̄ impotentia: ergo, &c. **ITEM.** Ad hoc est auctoritas iuris. xxxii. q. i. quæ dat licentiam contrahendi alteri personarum in casu isto. ergo non est matrimonium.

RESOLVTIO.

Impedit profecto, si perpetua sit; & ex frigidityate proueniat

RESPONDEO. Dicendum, quod impotentia coeundi natu-

ralis, aut est temporalis, aut perpetua. Si temporalis, non impedit. Si perpetua, tūc impedit contrahendū, & dirimit contractū; & si alter coniugū petat separationē, separandi sunt: si aut uelint mutuo cohabitare, possunt, ut qui non pōt mulierē habere, ut uxorem, habeat ut sororem. Sed quia dubium est, utrum impotentia talis sit perpetua: ideo Ecclesia utrique adhibet debitā diligentiam ad sciendā perpetuitatē, & indicit cohabitare p̄ tres annos, & experiri actum illum, & remedia, si qua possunt esse contra talē impotentia. Ad sciendum aut q̄ precesserit, creditur iuramento septem testium, uel etiam inspectioni claustrorum, alioquin statuitur uerbo uiri. Decipitur, tamen Ecclesia aliquando, & cum constat de deceptione, iubet eos quos separauerat, ad priora iura redire. Cōcedendū est igitur, q̄ impotentia coeundi, quæ uenit ex naturali frigidityate, matrimonium impedit, si sit perpetua secundum ueritatem. Quāter, aut cognoscatur eius perpetuitas, & quæ sit diligentia adhibenda, hoc est inferioris scientiæ determinare, ut Iuristarum, aut Medicorum. **AD ILLVD** ergo, q̄ obiicitur, quod uerum matrimonium est sine carnali copula. Dicendum, q̄ uerum est, sed non est sine ordinabilitate ad carnalem copulam: quia sicut dictum fuit, necesse est consentire in mutuam corporum potestatem: hic autē consentus nullus est, nec talis obligatio in eo, qui non habet posse exercēdi actū illū: & iō argumentū nō ualet, q̄a potentia coeundi

coeundi quantum ad legitimitatem personæ contrahētis, est de essentia, non sic actus. **PER HOC** patet responsio ad sequēs, q̄ uolūtas continēdi nō impedit matrimonium, quoniā adhuc manet ordinabilitas ad actum cum uoluntate: q̄a nō necesse est esse perpetuā, pro eo q̄ uolūtas potest uerti: & ideo nō est simile de impotentia & uolūate. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod est uinculum insolubile. Dicendum, quod istud uerum est, postquam contractum est legitime: & ex tūc si supueniat illegimitas, hæc nō soluit matrimonium: sed si prouenit, impedit contractionē: & adeo impedit, q̄ & si uideat matrimonium contrahi secundum faciem hominum: tamen secundum ueritatem non cōtrahitur: & ideo dicitur dirimere iam cōtractum, non quia illud uinculum infringat: sed tātum est impedimentum, quod & si de facto consummetur in facie hominum, nullā tamen soliditatē habet. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod frigidityas est accidens &c. Dicendum, q̄ frigidityas duplex est. Quædam accidentāliter, quædam complexionabiliter & p̄ naturā. Illa q̄ est in homine accidentāliter, potest ut plurimū expelli, pro eo q̄ non est a prima complexione. Sed frigidityas, q̄ est a complexione, & naturaliter inest, sicut in his qui sunt insensibiles per naturam, uel per malam dispositionem membri alicuius ad hoc ordinati, ut arctitudo in muliere: si tanta est quod nullum remedium adhiberi possit secundum iudicium bonarum matronarum, hæc est

quæ impedit; & hæc est inseparabilis, & perpetua, & de hac non ualet ratio. Quod enim dicitur contrarium expelli per contrarium, uerum est ut dicit Philosphus, nisi alterum insit per naturam.

QVÆSTIO II.

An impotentia coeundi, ex maleficio proueniens, matrimonium impediatur?

DE impotentia coeundi accidentali, quæ est per maleficio, utrum impediatur matrimonium. Et q̄ sic, probatur. xxxiii. q. i. Si per sorciarias, uel maleficas occulto: sed nunquam nisi iusto Dei iudicio permittente, & diabolo preparante, concubitus non sequitur, hortandi sunt &c. & post. Si sanari non poterunt, separari ualebunt. **ITEM.** Extra. lib. iiii. de frigidis, & maleficiatis in decretali honorii. Litteræ uestræ: ubi est quæstio de eo, q̄ alias mulieres poterat cognoscere: sed non propriam uxore: in fine decretalis infertur ipsius septima manus propinquorum iuramento firmanibus se commisceri carnaliter nequisse, proferatis sententiam diuortii inter eos. **ITEM.** Vbiq̄: talis causa, ibi talis effectus: sed frigidityas, uel arctitudo impediēbat, & dirimebat propter impotentiam reddendi debitum: ergo cum talis causa sit in maleficiatis, uideatur &c. **ITEM.** Maius periculum est in his, qui possunt coniungi aliis, & nō sibi, quā in his, q̄ nulli possunt coniungi quia pōt esse multis occasio adulterii, & homicidii &c. Si ergo separantur propter impotentiam coeundi cum qualibet propter naturā

defectum: pari ratione propter impotentiam coeundi cum una pp maleficiū. **IT E M.** Maleficia fiūt arte, & potestate dæmonū: sicut dicitur in auctoritate cano nis prius posita: sed diabolus est potentior, & uersatior, quā ho mo. Si ergo homo potest alterū omnino reddere inhabilem ad actum matrimonii, uel castrando, uel secando per uolentiam, uel dando medicinam, uel p uirtutem lapidis aliquam occultā, sicut aliqui medici narrant: uide tur, quod multo fortius hoc diabolus possit: ergo per maleficiū poterit præstari efficax im pedimentum.

CONTRA. Huiusmodi. Sorti legiū est diabolicum maleficiū: sed matrimonium est remediū, & diuinum beneficium: sed po tentius est diuinum beneficium, q̄ diabolicum maleficiū: ergo po tius matrimonium soluit malefi cium, q̄ maleficiū excludit ma trimonium. **IT E M.** Nihil impe dit matrimonium, quod est tem poraneum: sed maleficiū om ne est dissolubile: ergo per ma leficiū non impeditur matrimo nium. Quod autem sit disso lubile, probatur: ex parte eius cui fit, & modi faciendi, & per quem. Ex parte eius, cui fit: quia talia maleficia fiunt per diaboli ca commercia, quæ non habent posse super viros sanctos: q̄ ipsi sunt triumphatores diaboli: ergo solum super peccatores. Sed iste p̄t desinere esse peccator: ergo &c. Ex pte modi, quo fit, q̄ oīs res (ut dicit Chry.) p easdem res destruitur, p quas cōponit: ergo si hoc factū est per maleficiū, uel maleficia: ergo p illud,

uel illa p̄t destrui. Ex parte eius, p quē fit, quia p diabolū: sed uirtus diaboli expellitur ab ho mine p exorcismiū, et quādo ob fidet corpora: ergo uidetur, q̄ si militer quantum ad effectū ma leficii. **IT E M.** uidetur, q̄ ista ma leficia nullius uigoris sint, quia qua ratione habent effectum in actū illum, eadem rōne in actū oēm: ergo si per maleficia possēt impedire coitū, ita possēt come stionē, & gressum: & sic perime re totum mundū p suum sortile giū: q̄ credere est sacrilegium. **IT E M.** Si maleficiū impedit, aut debilitando vim generatiuā, aut auferendo facultatē exeundi in actū. Si primo modo: ergo cū il la uis equaliter se habeat ad oēs, si impedit coitū quantum ad v nā, impedit quantum ad oēs: si er go nō impedit quantum ad oēs: er go uidetur, q̄ quantum ad nullā: & ita nihil uidetur dicere, quod possit cognoscere alias mulie res, & nō suam. Similiter argue de secundo modo. s. auferendo facultatem exeundi in actum.

RESOLVTIO.

Et hac pariter impedit; si diuina fuerit.

RESPONDEO. Dicendū, q̄ aliq dixerūt, q̄ maleficiū nihil erat in mundo: nec alicuius uis nisi in sola æstimatione hominum: qui multos naturales defectus attri buunt maleficiis dæmonum pp defectū fidei. Sed ista positio de rogat iuri, & derogat opinioni uulgi, & qd̄ maius est, experimē to: & ideo nō hēt stabilitatem. Fuerunt & alii, q̄ dixerunt, qd̄ maleficiū impedit coitum ad tempus: sed tamen nullū est per petuū: q̄a quodlibet dissolui p̄t uel

uel p diabolū, uel per malefi cium, uel per diuinum auxiliū: & dixerunt illud capitulum pri mo propositum, abrogatum. Sed certē adhuc istud est contra ex perimentum, & contra ius no uum: quia decretalis Honorii p̄ cipit in talibus fieri diuortium: cum experimento probatum sit multos habitasse similiter p lon gum tps, & habuisse operā ma gnā, & quæsiisse multa remedia, & nihil oīno ualuisse; & ideo p experiētiam conicit ecclesia tale maleficiū aliquando esse p petuū. Rursus, quia multi sunt, qui remediū inuenerunt, conicit non semper esse perpetuum: & ideo hoc maleficiū aliquan do impedit, aliquando non. Et ideo sc̄m cōm Doctorum opi nionem distinguendū est, q̄ im potentia coeundi accidētalis, q̄ uenit per maleficiū, aut est tē poralis, aut ppetua. Si tempora lis, non impedit: tunc aut̄ præsu mitur esse temporalis, quādo in fra spatiū trium annorum coha bitantes, & quā possunt operā dātes siue per ecclesiastica sacra menta, siue per alia remedia, sa nari possunt. Si autē non sanant̄ aliquo remedio, ex tunc præsu mitur esse ppetua. Hæc autē im potentia perpetua aut præcedit legitimam contractionē matrimo nii, aut sequitur. Si præcedit, facit personam illegitimam: ita quod impedit contrahendum, & dirimit iam cōtractum. Si sequi tur, nō impedit: sicut etiam de se ctis dicitur, causa 32. q. 7. ubi tale capitulum inscribitur, & in li tera ponitur. Illi, qui matrimo nium sani contraxerunt, & unū ex duobus, aut amentia, aut su-

ror, aut aliqua infirmitas acce dit, ob hanc cām coniugia taliū solui non possunt. Similiter in telligendum, qui ab aduersariis excæcantur, aut membris trun cantur, aut a barbaris secti sunt. Et sic concedendum, quod sicut sectio, quæ reddit impotentem ad coitum, facit personā illegiti mā, si præcedat contractionem: non facit, si sequatur: quia matri monium non potest solui nisi p mortem uel spiritualem, uel car nalem. Vnde extra. de conuer. conjugatorum. ex parte tua, ubi dicitur. Ex quo matrimoniū in ter legitimas personas per uer ba de præsentī contrahitur, in nullo potest casu dissolui, ut ui uente reliquo alter possit ad se cunda uota transire. Si igitur se quatur contractionē non impe dit, si uerō præcedit impedit, si sit perpetuum. Dupliciter autē sit maleficiū perpetuum. Aut respectu oīs mulieris; & sic red dit inhabilem ad omnem. Aut respectu vxoris: & sic reddit in habilem ad illam, sed nō ad om nes: & tunc tales separari secun dū iura possunt, aliis copulari: non sic est de frigidis, quia si co pulantur alii, scit ecclesia se esse deceptam; & ideo retractat di uortii sententiam. Concedendæ sunt igitur rationes ostēdentes, quod maleficiū præstat impe dimentum matrimonio.

AD ILLVD ergo, quod obii citur, quod potentius est Dei be neficium. Dicendum quod ue rum est, quam id contra quod ordinatur, ut matrimonium, q̄ morbus concupiscentiæ; quia morbus nō uitiat matrimoniū, sed matrimoniū excusat uitiū.

Sed matrimonium non est ordinatum ad restituendum potentiam coeundi: & ideo maleficiū nō uincit, nec expellit: nec ex hoc sequitur, q̄ maleficiū sit potentius. AD ILLVD, q̄ obicit, q̄ dissolui p̄t p̄ causam, &c. Dicendum, q̄ oē tale maleficiū dissolui p̄t per Deum, dissolui etiam p̄t per diabolum: sed nō omne dissolui potest per maleficiū, uel humanum cōsiliū: q̄a malefici (sicut per confessionem eorum scitur) aliqua maleficia sciunt facere, quæ ipsi ad pœnitentiam cōuersi non possunt destruere, nec hoīes sciunt consiliū adhibere, propter hoc, q̄ industria diabolica superexcellit humanam. Et quoniā humanum consiliū deficit, & Deus propter meritum peccati præteriti frequenter nō exaudit, & diabolus ad hoc non debet inuocari; nec eius patrocinium implorari: hinc est, quod tale maleficiū dicitur esse perpetuum. AD ILLVD ergo, q̄ obicitur de culpa. Dicendum, q̄ non s̄p̄ remotio pœnæ seq̄tur remotio nē culpæ. Et similiter ex parte faciētis multa possunt destriui, q̄ non possunt cōstrui. Et similiter ex parte exorcismi: non. n. s̄p̄ habet efficaciam in expulsionem diaboli permittēte iusto iudicio Dei. AD ILLVD, q̄ obicitur, q̄ nullū maleficiū aufert potentia comedēdi. Dicendū, q̄ sicut diabolo p̄missa est a Deo potestas sup̄ serpentes magis, q̄ super alia animalia in prioris facti memoriam, unde plus per incantationes serpentes, quā aues capiuntur: sic quia actus ille uitiolosus est, & quodammodo cœ-

tens, & ut plurimum coniunguntur homines ad illum actum libidinosē; ideo diabolus plus habet ibi posse, & plus ei permittitur. Et hoc probatur exemplo scripturæ, & auctoritate, quoniam dicitur in Thob. q̄ dæmonium nomine Asmodæus septē uiros in lecto interfecit, non in conuiuio. AD ALIVD, quod ultimō obicitur, quod æqualiter se hēt uis illa ad oēs. Dicendum breuiter, quod uerū est, & si impediretur naturali impedimēto; æqualiter impediretur quantū ad oēs: sed quia dæmoniaco ministerio impeditur, qui assistit, & se obicit secundū petitionē sortilegæ mulieris impetrante hoc merito infidelitatis: sicut si des impetrat, ut Deus assistat ad faciēda miracula: sic cum sortilegia respectu personæ determinatæ facit sortilegium, quia diabolus in actu illo præsto est, & nō in aliis, & tunc uel propria uirtute, uel per herbam, uel lapidem, uel naturam occultā, uim impedit, ne in actum exeat, non respectu alterius mulieris, quia ad hoc inuitatus nō fuit, aut quia dominus non permittit: occultū enim Dei iudicium hic latet, sicut patet in uxore Thobæ.

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

An furia matrimonium impediat?

ONSEQUENTER quantum ad tertium articulum quæritur de defectu, siue impedimento, qui uenit ex parte liberi arbi. Et circa hoc duo quæruntur. Primō quæritur de per-

RESOLVTIO.

uersitate rationis, quæ est in furiosis. Secundō de subuersione uoluntatis in incestuosis.

VTVM furia impediat matrimonium. Et uidetur q̄ sic: quia matrimonium est tantum consentientium, & consensus est ratione utentium: sed furiosi nō utuntur ratione: ergo. &c. ITEM. Plus tollit consensum stultitia, quā error: sed error impedit matrimonium: ergo multo magis furia. ITEM. Furiosus non potest stare in iudicio, nec restitificari: ergo nec contractum facere: sed plus est contractum facere ratione sui corporis, quam rerum; ergo si matrimonium est cōtractus respectu proprii corporis, patet &c. ITEM. Furiosus non meret, nec demeretur: sed omnis qui suscipit sacramentum, suscipit ad meritū, uel demeritum, uel indigne: ergo furiosus non potest suscipere sacramentum: & sic non matrimonium.

CONTRA. Matrimonium est ad procreandum prolem ad cultum Dei: ergo qui potest hoc facere potest matrimonium contrahere: sed furiosus potest generare: ergo potest matrimonium contrahere. ITEM. Furia prouenit accidentaliter: sed matrimonium est uinculum insolubile: ergo furia nō impedit matrimonium. ITEM. Si a furia potest quis liberari, & nemo potest scire, utrum sit perpetua; sed impotentia coeundi non impedit nisi sit perpetua secundum ueritatē, uel probabiliter conicitur: ergo &c. ITEM. Furiosus potest baptizari, & recipit sacramentum baptismi: ergo consimili ratione potest matrimonium contrahere.

Non omnis; sed concomitans tantum; quia hæc potestatem consentiendi aufert.

RESP. Dicendum, q̄ circa hoc distinguendum est: q̄a furia aut concomitatur, aut præcedit, aut sequitur. Si concomitatur, tunc quia furiosus nō habet potestatem consentiendi, impedit matrimonium, & nullum est. Si autē præcedit, & ille habet lucida interualla, uel seq̄tur, matrimonium non impedit. Rationes ergo probantes, q̄ impedit procedunt ea uia: quia furia est tempore cōsensu, & secundū actū. Si uerō nō esset actu furiosus, sed habitu, et si haberet lucidū interuallum, nō deberet cōtrahere p̄ periculum: quia talis prolem nescit educare, nec cum uxore debite cohabitare: tamē si contraheret, contractum esset.

AD ILLVD uero, q̄ obicitur in contrarium, quod potest procreare prolem. Dicendum, q̄ secundum statum furie non potest quia nescit, quis sit Dei cultus. Et quia nescit et filios educare. Præterea, si hoc posset, nō sequeretur: quia hoc non dicit totum esse matrimonium. AD ILLVD, quod obicitur, q̄ accidentaliter uenit, & recedit. Dicendum, q̄ si matrimonium sit contractū per furiam, non tamē soluitur: sed impeditur potest ut nō contrahatur: & si etiam cōtrahatur, nihil fit nisi post modum cōsentiatur, cum habuit interualla lucida. AD ILLVD, quod obicitur, q̄ potest liberari a furia. Dicendum, q̄ nō est simile de furia, & de impotentia coeundi: quia furia impedit ratione cōsensu: & consensus est

est in vno actu, & in modico tempore; & ideo si tunc sit furia, cū tollat cōsensum, impedit matrimonium. Sed impotentia coeundi est contra matrimonii usum, non contra consensum; & quia usus totum tempus uitæ concernit; ideo non est impedimentū, nisi protēdatur per totam uitā; q̄ sic patet ilud. AD ILLVD, qđ obiicitur de baptismo. Dicēdū, qđ nō est simile, quia baptismus est sacramentum contra originale; quod quia per alium contractum est, sufficit alienus consensus, nec oportet interuenire propriū; nō sic in proposito, immo oportet, qđ cōtrahēs cōsētiat.

QVAESTIO II.

An incestus cum sorore uxoris matrimonium impediat?

DE peruersione uoluntatis in incestuosus; ut puta cum quis iacet cum uxoris sorore. Quæritur ergo, utrum tale crimen impediatur matrimonium, & faciat personam illegitimam. Et qđ sic, uidetur per auctoritates, quas adducit Magister in litera.

ITEM. Hoc ipsum probatur rōne; quia in quo quis peccat, in hoc torquendus est; sed incestus iste fuit cōtra bonum matrimonii; ergo in eo debet puniri.

ITEM. Affinitas contrahitur in copula carnalis; sed affinitas impedit matrimonium contrahendum, & dirimit iam contractū; sicut & consanguinitas, uel cognatio; ergo si factus est affinis uxori, non iam manet matrimonium. **ITEM.** Quod saltem non debeat reddere debitū uidetur; quia quicumq; coit cum consanguinea, uel affine, peccat mortaliter; sed nullus tenetur peccare

mortaliter; ergo nō tenetur reddere debitum.

CONTRA. Vxor nō dēt puniri in peccato uiri; ergo nō priuatur uiro; & si hoc, ergo iste est uir, & p̄t ab eo petere debitū; ergo si manet uinculū relationis i utroq; extremos; ergo & ista est uxor, & ille uir. **ITEM.** Qđ mortua uxore possit cōtrahere cum alia, v̄r; q̄a cō crimē p̄t deleri p̄ p̄niam; ergo si oīno deletio crīe, non dēt durare p̄na, v̄r, qđ talis possit cōtrahere. **ITEM.** Esto, qđ cōtrahat, nūqđ ecclesia separabit; cōstat, qđ nō; ergo incestus non impedit matrimonium.

RESOLVTIO.

Si scelus commissum est ante matrimonij contractionem: non tenet matrimonium illud: si post, tenet.

REPON. Dicēdū, qđ aliquis p̄t cōmittere incestū cognoscendo sororem uxoris suæ dupliciter. Aut anteq̄ contrahat matrimonium cū sorore, aut post contractionē. Si post cōtractionem matrimonii, matrimonium illud nō soluitur; amittit tamē ius petendi debitum, non tamē reddēdi; q̄a non potuit peccatū eius p̄uicare uxori, nisi fuerit conscia sceleris. Interdicitur ēt tali ab ecclesia, ut non contrahat cum alia, ēt priori mortuā; dispensatur tñ cum eo maxime, si timetur de fornicatione; quia est ituenis. Si uerō contrahat sine dispensatione, non debet separari omnino, sed ad tempus ad p̄nitentiā faciendam; peccat tamē contrahēdo sine ecclesie licentia. Si autē cognouit sororem ante matrimonij contractionem, etiā post sponsalia de futuro, nullum est matrimonium cōtractū ratione affi-

affinitatis; unde separandi sunt iudicio ecclesie; & mulier potest nubere; uir autem quantum est de rigore iuris nubere non potest; & in hoc casu intelliguntur auctoritates a magistro inducē. AD ILLVD, quod obiicitur, de crimine. Dicēdum, qđ quamuis sit homo puniendus pro crimine quantum est de rigore, dispensatur tamen ubi timetur periculū, & detrahitur seueritati. AD ILLVD, quod obiicitur de

affinitate. Dicendum, quod affinitas superueniens nō dissoluit matrimonium iam cōtractum; quia quod firmum est, non potest infirmari aliquo casuali, uel accidentali superueniente. AD ILLVD, qđ obiicitur de debito. Dicendum, quod ipse in petēdo cognoscit affinem; sed in reddēdo cognoscit uxorem; quia illa petit affectu uxorio, & petit ius, quod habet in eo; & ideo tenetur ille reddere.

DISTINCTIO TRIGESIMA QVINTA.

De diuortio, quod fit propter adulterium.

Hoc etiam notandum est, quod dominus cum concedat uxorem dimitti causa fornicationis viro, eadem licentia non tollitur feminis. Vnde Hieronymus, Præcepit dominus uxorem non dimitti, ex-

cepta causa fornicationis; & si dimissa fuerit, manere inuictā. Quicquid viris præcipitur, hoc consequenter redundat ad feminas. Non enim adultera vxor dimittenda est, & vir mechus tenendus. Item. Apud nos quod non licet feminis, æque non licet viris; & eadem seruitus pari conditione censetur. Ex his ostenditur, quod mulier potest super fornicatione virum conuenire, ut vir mulierem. Vnde Innocentius Papa, Christiana religio adulterum in utroque sexu pari ratione condemnat; sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant; viri autem liberius uxores suas adulteras apud sacerdotes deferre consueverunt. Et ideo mulieribus pro dolo carum crimine, negatur communiō; virorum autē latente commisso, nō facile quisquam ex suspitionibus arce-

tur: qui tamen submouebitur, si eius flagitium detegatur. 32. q. 6.

Quando uir fornicariam dimittere queat, & econuerso. Si uerō queritur, An adulter adulteram possit dimittere causa fornicationis: Dicimus quia nequit adultera vxor dimitti a viro, nisi ipse expers fornicationis existat, & econuerso. Vnde Aug. Nihil iniquius est, quam causa fornicationis

MA. 12.
Hier.
de morte
F. 4.
ale. 66
1. 32.
o. 5. c.
Præcepit. Ibo
dēma
gen. Pa
pa. 32.
q. 5. c.
Xpian.
32. q. 6.

§. *Eece. tionis dimittere uxorem, si & ipse conuincitur fornicari.*
In ls. 1. Occurrit enim illud, In quo alterum iudicas, teipsum con-
de Ser- demnas. Quapropter quisquis fornicationis causa vult abij-
monte cere uxorem, prior debet esse fornicatione purgatus: quod si
post me militer, & de femina dixerim. Idem, Indignantur mariti,
dis in si audiant adulteros viros pendere similes adulteris femi-
tom. 4. nis penas: cum tanto grauius eos puniri oportuerit, quanto
Rom. 2. magis ad eos pertinet & uirtute uincere, & exemplo regere
de adul- feminas. Ex his apparet, quod adulter adulteram dimitte-
erinis re non valet, & econuerso.

Quod possunt reconciliari adinuicem.

Si quis autem fornicationis expers fornicariam dimise-
rit, alij copulari non potest; sed continere oportet, vel ad di-
missam redire, sic de femina. Vnde & Apostolus, His qui ma-
1. Co. 7. trimonio iuncti sunt, precipio non ego; sed dominus, uxorem
Mat. 19 a viro non discedere, quod si discesserit, maneat innupta,
aut viro suo reconcilietur. Et de viro addit, Et vir uxorem
In 7. c. non dimittat. Sed Ambro. ait. Ideo non subdit de viro sicut
1. Cor. de muliere: quia licet viro aliam ducere. Sed hoc a falsarijs
Super in Ambrosii libro positum creditur: supplendum enim esse
epif. ad in viro quod de uxore premisit, aperte dicit Aug. sic, Qua-
Co. 32. re non addit de muliere, quod premisit de viro, nisi quod, si-
q. 7. ca. milem formam vult intelligi? ut si dimiserit (quod causa
Aposto fornicationis permittitur) maneat sine uxore, aut reconci-
lus di- lietur uxori? Idem, Si nec nubere illi conceditur viro viro,
dit. Ibi- a quo recessit, ne huic alteram duceret uiua uxore, quam
dem. De dimisit: multo minus fas est illicita cum quibuslibet supra
ser. do- committere. Idem, Vt non facile dimittatur vxor, dominus
mini in motu et solam fornicationis causam excepit: ceteras vero vniuersas
h. 32. molestias, si quæ extiterint, iubet pro fide coniugali, & pro
q. 7. lb. de c. do castitate fortiter sustineri, & mechum dixit, qui a viro so-
mino, lutam duxit. Ex his ostenditur quod si causa fornicationis
ad il- fit separatio, non potest vir vel mulier in aliam transire co-
lud. pulam. Possunt autem reconciliari & cohabitare sicut prius,
Mat. 22 si dimissum alter reuocare voluerit.

Quæ prædictis uidentur obuiare.

Dicit tamen Ioannes Chrys. Sicut crudelis & iniquus est,

qui castam dimittit: sic fatuus est iniquus, qui retinet mere-
 tricem. Patronus enim turpitudinis est, qui celat crimen
 uxoris. Item. Hiero. Cum mulier vnā carnem in aliam di-
 uiserit, & se fornicatione a marito separauerit, non debet
 teneri: ne uirum quoque sub maledicto faciat, dicente scri-
 ptura, Qui tenet adulteram, stultus est insipiens. Idem ad
 Amandum presbyterum scribens de quadam, quæ uiro suo
 uiuente, alij nupserat, sic ait, Rem nouam loquor: immo non
 nouam sed ueterem, quæ ueteris testamenti auctoritate con-
 firmatur. Si reliquit secundum uirum mulier, & reconcilia-
 ri noluerit priori non potest.

Ibidē c.
 Dixit
 dñs Pro
 uer. 18.
 24. q. 2
 Non se
 tis. Den
 ter. 24.

Determinatio.

Sed hæc omnia intelligenda sunt de illa, quæ ab adulterio
 recedere noluit, nec per pœnitentiam peccatū delere. Quod
 si uir scienter patitur, consentire uidetur. Si enim in adulte-
 rio perseuerare eligit, patronus turpitudinis & lenocinijs
 reus maritus habebitur, nisi eam adulterij ream facere uo-
 luerit. Si autem a peccato recesserit, & per pœnitentiam il-
 lud purgauerit, poterit uiro reconciliari. Vnde Aug. Quod
 tibi durum uidetur, ut post adulterium reconcilietur con-
 iux: si fides adsit, non erit durum. Cur enim adhuc deputa-
 mus adulteros, quos credimus pœnitentia esse sanatos? Idē,
 non erit turpis, nec difficilis, etiam post patrata & purgata
 adulteria reconciliatio coniugij, ubi per clauēs regni celo-
 rum non dubitatur fieri remissio peccatorum: non ut post
 utri diuortium adultera reuocetur: sed ut post Christi con-
 fortium adultera non uocetur. Item Grego. Debet recipere
 peccatricem, quæ pœnitentiam egit: sed non sæpe. Item Her-
 mes, Si uir scierit uxorem suam deliquisse, & non egerit
 pœnitentiam mulier: sed permanet in fornicatione sua:
 & uiuit cum illa uir, reus erit & particeps peccati eius.
 Quod si mulier dimissa egerit pœnitentiam, & uoluerit ad
 uirum reuerti, debet recipere peccatricem, quæ pœniten-
 tiam egit: sed non sæpe.

De illis, qui se ante polluerunt per adulterium.

Solet etiam quæri, an ualeat duci in coniugiū quæ prius
 est polluta per adulterium. De hoc Leo Papa ait, Nullus
 ducatur

31. q. 1. *ducat in matrimonium, quam prius polluit adulterio. Itē, nullus. Relatum est auribus sanctorum sacerdotum, quendam alterius uxorem stupro violasse: & insuper mœcha iuramentum dedisse, quod post legitimi mariti mortem, si superuiveret, duceret eam in uxorem: quod factum est. Tale ergo connubium prohibemus & anathematizamus. His alijsque auctoritatibus vetantur in coniugiū copulari, qui se prius adulterio maculauerunt. Sed contra Aug. ostendit dicens, Denique mortuo eo, cum quo fuit uerum coniugiū, fieri potest cōiugium, cum qua præcessit adulteriū. Idem, Posse fieri sane licitas nuptias ex personis illicite coniūctis honesto placito subsequente, manifestum est.*

Determinatio.

Ibidem. Sed hæc ultima auctoritas de concubinis loquitur, prohibens concubinas posse transire ad honestum placitum nuptiarum, si castitatem & fidem seruare uelint. Prima uero auctoritas Augustini de illis agit, qui de peccato penituerunt, & nihil in mortem uiri machinata sunt, nec uiuente uiro fidem adulteræ dedit mœchus, quod eam in coniugio duceret, si superuiveret, Qui uero hæc faciunt, alijs præmissis auctoritatibus prohibentur copulari.

SUPRA egit Magister de tripli. impedimēto matrimonii. Hic agit de diuortio, quod ortum habet ex culpa, & peccato. Et quoniam adulteriū potest præcedere matrimoniū, uel sequi: & secundum quod præcedit, causas diuortium, & secundum quod sequitur similiter: nō hæc pars diuiditur in duas. In prima agit de diuortio, quod fit propter adulteriū, quod sequitur de matrimonio. In secunda agit de adulterio, quod antecedit matrimonio, ibi. *Solent enim quædam, &c.* Prima pars habet quatuor particulas. In prima ostendit Magister, quod uir innocens potest for-

nicariam dimittere, & econuerso. In secunda ostendit, quod si ambo fornicantur, unus non potest alterum inuitum dimittere. ibi. *Si uero queritur, &c.* Tertia ostendit, quod post diuortiū coniuge uiuente neuter potest nubere. ibi. *Si quis autem fornicationis, &c.* In quarta quod possunt inuicem reconciliari. ibi. *Pos sunt autem reconciliari, &c.* In secunda uero parte principali primo opponit, deinde soluit.

Nequit adultera, &c.) Querit, Nutrum uir, qui fornicat in occulto, possit dimittere uxorem, quæ fornicatur in aperto. Et quod si uir, quoniam uir potest agere contra uxorem, & illa non potest exci-

perce

perce contra uirum: & si excipit, nihil ualet, cum non possit probare. Iuxta hoc queritur, in quibus casibus competit uxori excipere contra uirum petentem diuortium. Respon. Dicendum, quod talis fornicans non debet eam dimittere, nec potest sine peccato in conspectu Dei, licet possit in conspectu ecclesie: pro eo, quod uxori non defuit ius excipiendi, quamuis desit probatio. Argumentum est. 31. q. 6. pro toto. Si tamen uir egisset penitentiam, & illa accusata nollet agere penitentiam, si perseveraret in adulterio, creditur tunc, quod uir possit eam accusare, & dimittere per sententiam. Si uero uir esset in crimine notorio: sicut uxor, non posset. Unde tepem sunt casus, in quibus secundum iura adultera potest excipere contra uirum. Primus est, si fornicaria conuincitur. 22. q. 6. per totum: & extra de diuortio. Secundus, si quis prostituit eam, extra de eo, qui cogno. contra sineam uxoris suæ, discretionis &c. Tertius, cum credebatur maritum in bello defunctum, & nupsit alii. 34. q. 1. cum per bellicas. Quartus, si cognita fuit latenter ab aliquo, quem credebatur esse uirum suum. Argumentum: 3. q. 1. Quintus, si fuerit uir oppressa 32. q. 5. proposito, &c. hoc autem intelligendum est de ui absoluta, non de metu. Sextus, quando reconciliauit eam sibi post adulteriū, & petiit debitum. 32. q. 1. Septimus est rarus, si infidelis repudiat uxorem, & illa ducit uirum alterum, si ueniat ad fidem. debet eam recipere, non obstante, quod fuerit fornicata: ex-

tra de diuor. Gaudemus.

Cum tanto grauius, &c. Queritur, quis grauius peccat, utrum mulier, quæ adulteratur quam uir, uel econuerso. Et quod magis uir, uideatur litera dicere. Itē. Sexus muliebris est infirmior, & ad lapsum pronior per naturam: ergo magis excusatur a culpa. Sed contra hoc est, quod sexus muliebris naturaliter est uerecundior, & uiro debet esse subiectior: ergo uidetur, quod grauius peccat, si adulteretur. Respon. Dicendum, quod ista duo crimina se habent sicut excedentia & excessiva. In hoc enim, quod sexus uirilis est habilior per naturam, & debet regere fœminam, grauius peccat adulterando: sed quia uir maiorem habet impulsione ad luxuriam propter fortitudinem caloris: & quia maiorem habet copiam, nec est texus uerecundus per naturam: hinc est, quod mulier grauius peccat: ideo maior ex peccato mulieris oritur infamia tam uiro, quam mulieri. Unde aliquo modo uerum est hoc, quod dicit Greg. de carnalibus uitiis, quod sint minoris culpe: sed maioris infamiae. Ferè enim in omnibus istud reperitur, quod ad inuicem comparata se habent, ut excedentia, & excessiva. Verum tamen, quod magis excedat fornicatio mulieris, uidetur: quia magis lædit uirum, & minus habet impulsuum, licet sit minus fortis ad resistendum: illud enim recõpensatur per humanam uerecundiam, quæ debet eam retrahere multum.

Patronus enim est turpitud. etc. Videtur malè dicere Chrysostomus, quia Prover. 17. Fidelis est, qui

cciat

Dub. 2.

Dub. 3.

celat crimē amici; ergo bonum est crimen celare. Item. Qui sciēter infamat alterū, aufert ei maximum bonū; ergo grauiter peccat. Resp. Dicendū, q̄ celare est dupliciter. Aut cū scit, sed tamē est occultum aliis, & nō deregir. Aut cū scit apertū, & notum, & dissimulando cooperit. Primū est fidelitatis. Secundum uerō est p̄bere patrociniū sceleri. Vel aliter. Celare hoc est dupliciter. Aut in p̄iudiciū correptionis; aut in supportationem peccatoris, & infirmi; & primū est malum, scđm uerō est bonum. Vel aliter. Celare crimē hoc est dupliciter. Aut p̄sonæ, q̄ p̄t prodesse; aut p̄sonæ, q̄ p̄t obesse. Primum est malum, secundum est licitum. Et sic patet illud.

Quid tibi durum uideatur, &c.

Dub. 4. Queritur, si sententia diuortii lata est per errorem, & post uir promotus est ad sacerdotium, si error ecclesiæ, & deceptio pateat, utrum reddendus sit uxori, si ipsa non uult continere. Et q̄ sic uidetur, quia mulier habebat ius suum, & saluo iure mulieris nō poterat continētā uouere cōtra uoluntatem uxoris. Resp. Dicendum, q̄ inducenda est ad continētā, q̄ si manifesta deceptio in latione prioris sn̄æ apparet, & ipsa nō uult cōtinere, dēt uir suus ei reddi. Veruntamen ille non poterit petere debitum, qm̄ quantum in se fuit, cōtinētā uouit. Et hoc dico, nisi mulier fuerit fornicata.

Dub. 5. Et insuper mæchia, &c.] Videtur hic uelle, quod fides superaddita impediatur iuramentum. Sed uidetur, q̄ non, quia licitū est hāc ducere uxore post mor-

tem uiri; ergo licitum est promittere; ergo propter illam promissionem nō det impediri sequens matrimonium, sed confirmari; ergo si simplex adulteriū nō impedit; uidetur, quod nec impediatur cum fidei datione. Resp. Dicendum, q̄ talis fides nō est fides, sed potius infidelitas, pro eo, q̄ est contra bonum fidei, quō uxor tenetur a ligata uiro; & ideo cum in fidei datione matrimonia inchoentur, & talis fides m̄rimonio repugnet, nō inchoat, immo simpliciter inhabiles reddit, quia nec initiari amplius inter tales p̄sonas p̄t, nec consummari similiter. Si autem alter in mortem uiri machinetur propter contrahendum matrimonium, potius se facit inhabilem, quā se reddat habilem. Quod ergo obiicitur, q̄ est licitum. Dicendum, q̄ non est licitum quia fit ex mala causa; tum quia est occasio multorum malorū; & ideo si iurat nō obligatur ad iuramentum seruandum, sed potius ad penitentiam faciendā p̄ iuramento malē, & inordinate emisso, & sic patet illud.

ARTICVLVS I

QVÆSTIO I.

An liceat dimittere uxorem propter fornicationem.

Q̄ intelligentiam p̄sētis distinctionis q̄ritur de diuortio. Et circa hoc sex queruntur. Primo queritur, utrum liceat uxorem dimittere ex causa fornicationis. Secundō, utrum dimittere uxorem fornicariam sit in p̄cepto. Tertio, utrum possit quis fornicantem dimittere

tere propria auctoritate. Quarto, utrum diuortio celebrato possit aliam uxorem ducere. Quinto, utrum post diuortium possint inuicem recōciliari. Sexto, utrum diuortii nullo peccato p̄cedente possit sine culpa fieri.

Quod possit fieri diuortium ex causa fornicationis ostēditur Matt. v. Si quis uxorem dimiserit excepta causa fornicationis; ergo si hāc causam excipit, & uera est exceptio Domini, uideatur, q̄ ex hoc licet dimittere. **ITEM.** Ratione uidetur, quia alter coniugum non habet potestatem in corpore alterius, nisi quia dat ei sui corporis potestatem: si quantum est in se subtrahit potestatem sui corporis, amittit potestatem in corpore coniugis: sed hoc facit per fornicationem: ergo &c. **ITEM.** Vir non tenetur esse cum uxore, nec reddere ei debitum, nisi ratione bonæ fidei, nec econuerso; ergo si fornicans frangit bonum fidei, non tenetur debitum reddere, nec cohabitare; ergo potest eam dimittere. **ITEM.** Alter coniugū fornicando scandalizat alterū, quia est factum minus rectum, p̄bens occasionem ruinæ; ergo si omne quod scandalizat, potest homo a se sequi strare, ut patet Marc. ix. Si oculus tuus scandalizat; ergo &c.

CONTRA. Matth. xviii. Quos Deus coniunxit, homo non separet: sed coniuges sunt diuinitus coniuncti; ergo non debent humano iudicio separari; ergo nec diuortii fieri ex aliqua causa. **ITEM.** Non est reddendum malum pro malo; ergo quamuis uxor fornicando iniurietur

S. Bon. Lib. 4.

uiro, uir non debet ei reddere malum; ergo non debet eā abūcere. **ITEM.** Sicut dicunt canones, utroque fornicante non potest alter ab altero separari: sed maior culpa est cum uterq̄ fornicatur quam alter: ergo si non potest fieri diuortium ex maiori culpa, nec ex minori. **ITEM.** Propter defectum boni prolis, ut puta si alter sit sterilis, non potest coniux dimitti: ergo si hoc non minus sit bonum prolis, quam bonum fidei, uidetur, quod propter defectum fidei matrimonium non soluitur.

ITEM. Quæro, qua de causa possit diuortium fieri magis ex fornicatione, quam ex alio peccato. Si quia peccat in coniugē, similiter peccare potest detrahēdo, odiendo &c. Si uero quia diuidit carnem: ergo cum in peccato Sodomitico non diuiditur caro, uidetur quod ex illo non possit dimitti uxor, quod nefarium uidetur, cum illud sit magis cōtra matrimonium. **ITEM.** Quæro, cum in repudio uir, & uxor non iudicantur ad paria, quia uxor non repudiabat uirum; unde est hoc, quod in diuortio ad paria iudicantur, secundum iura. Præterea, quæ est differentia inter diuortium, & repudium.

RESOLVTIO.

Se culpabiliter fornicatus fuerit, licet quidem secus si alterius assensu, consensus, vel prostituerit, vel occasionem dederit.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ præter fornicationem licitum est fieri diuortium inter coniuges altero postulante. Et rō huius est, quia Dominus concessit,

Q̄q̄ hæc

*Q̄. col-
lectoral.*

hæc est, quia non seruanti fidē, immo frangenti, nō tenetur vir fidem seruare; & quia directē peccauit contra actum matrimonialē, in eodem puniri debet. Cōcessit igitur Dominus diuortium fieri, hoc exigente æquitate iuris matrimonialis, quæ surgit ex hoc quod alter iniuriatur alteri culpabiliter subtrahendo ius, quod habebat in corpore sine iniuria alterius; unde non ex quacumque fornicatione fit diuortium, sed ex ea, quæ est culpabilis, & singularis in altera psonarum. Si ergo fornicetur sine culpa, ut puta per uolentiā, uel per ignorantiā, cum credit alium, cum quo coit esse uirum suum: aut credit uirū mortuū, & contrahit cum alio, ex tali nō fit diuortium. Si uerò fornicatio non est singularis, uel quia alter similiter fornicatur, & non potest de hoc alterum increpare: uel etiam: quia alter fornicatur altero cōsentiente, & prostitute: & tūc est particeps criminis: uel etiam altero occasionē præbente, ut puta cum repudiavit eam, & illa contraxit cum alio: si ambo ueniant ad fidē, seu lucem, tenetur ipsam recipere: uel etiam altero tolerante, & dissimulante, ut puta cum cognoscit eam uoluntariē, postquam scit conjugem fornicari. Omnibus his modis fit quasi criminis particeps: & ideo non fit ei iniuria: & ideo ex causā tali non debet fieri diuortium: quod si fiat ex tali causā propter defectum probationis, peccat ille, qui procurat diuortium, quia iniuste subtrahit ius coniugi.

AD ILLVD ergo, qđ obijci-

tur, qđ fit ab homine diuortium. Dicendum, quod falsum est, immo a Deo fit ex causā iusta. Nō enim homo separat, sed Deus, quos pena dānat, quos reatus accuat, quos maleficiū coarctat. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ non est reddendum malum pro malo. Dicendum, qđ si quis uxorem dimittat, in ultionem iniuriæ, utiq; peccat: sed dimitti debet propter scandalum propriū euitādum, & propter uxoris uictium corrigēdum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non debet propter peccatum utriusq;. Dicendum, qđ diuortium nō fit, nisi altero petente, & altero coniugum alterum repellente: quia quando uterque reus est, non habet actionē in alterum, quia in quo iudicat alterum, seipsum condemnat. Rom. 2. Cum autē alter est innocēs, potest agere: ideo nō est simile. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ non fit pp defectum prolis diuortium. Dicendum, qđ non est simile, quia fornicator peccat in corpus comparis: sed si defectus est prolis, pōt esse sine peccato, uel saltem sine peccato in corpus uiri. AD ILLVD, quod queritur, quare fornicatio separet. Dicendum, qđ est culpa nō tantū contra Deū, & contra corpus suum, sed contra matrimonii bonum, & contra coniugii actum, & contra corpus coniugis. Est enim contra fidem, & contra actum matrimonialē. Abutitur etiā corpore, quod non est suum, sed alterius: & ideo talis amittit ius petendi debitum: & quia hoc totum est in peccato contra naturam, ideo sub fornicatione com-

pre-

prehenditur. AD ILLVD, quod queritur de repudio, Dicendum, qđ differt repudiū, & diuortium: quia repudium fiebat ex indebita causā, sed diuortium ex debita: & illud est pmissum, hoc cōcessum. Differunt etiam, quia post repudium non prohibebatur nubere, post diuortium autē prohibentur. Differunt etiam, quia uir repudiabat uxore, non econuerso: unde non iudicabantur ad paria, in diuortio iudicantur ad paria. Et huius ratio est, quia mulier merito primi peccati est subiecta uiro: sed post reconciliationem Christi, in quo non est seruus, & liber, masculus, & femina: omnino quantum ad legem tori ad paria iudicantur.

QVÆSTIO II.

An dimittere uxorem fornicariam, sit in præceptum?

VTVM dimittere uxore fornicariam sit in præcepto. Et qđ non, uidetur. i. ad Corin. vii. dicit Glo. Dominus pmissit causa fornicationis dimittere uxorem: sed permissio non est præceptum: ergo &c. ITEM. Esto qđ uir non peccauit, tunc ergo ius habet, & actionem in petendo debitum ab uxore, quantum cumque uxor peccet: ergo qua litercumq; peccat, non tenetur eam dimittere. ITEM. Ipse uir non tenetur continere, nisi uelit: ergo cum dimissa uxore tenetur continere, non tenetur uxore dimittere. ITEM. Vniuersusque pōt iniuriam sibi illatā dimittere, & peccanti parcere, nec tenetur a peccante pœnam exigere: ergo quotiescumq; mulier peccauerit in uirum adulte-

rando, uir potest remittere: ergo non tenetur eam dimittere.

CONTRA. Chryso. Sicut crudelis, & iniquus est, qui castam dimittit: sic stultus, & iniustus est, qui retinet meretricem: ergo &c. ITEM. Hiero. cū mulier se fornicatione a uiro separauerit, non debet teneri, ne uirum quoque sub maledicto faciat, dicente scriptura. Qui tenet adulterā, stultus & impius est. Prou. 18. ITEM. Viri est cohibere, & corrigere uxorem: ergo si cohabitatur cum muliere adultera affectu maritali, consentit sceleri: ergo si tenetur non consentire, patet &c. ITEM. Mulier fornicans meretricatur: sed qui adheret meretrici, unum corpus efficitur: ergo cum membra Christi nō debeant fieri membra meretricis, tenetur ab ea separari.

RESOLVTIO.

Si publicè, & perseverantur peccat, tenetur: si occultè, & pœniteat, minime.

RESP. Dicendum, qđ fornicans coniux, aut fornicatur in occulto, aut in manifesto. Si in occulto, sic non pōt dimittere eā, quia non pōt probare, & nō est nostrū de occultis iudicare. Si in manifesto: aut perseverat in malitia, aut conuertitur ad pœnitentiam. Si perseverat in malitia, sic quia scandalizat, & quia uir tenetur uxore corrigere iuxta mandatum Euangelicum, tenetur eam dimittere. Si autē pœnitet, & se corrigit, non tenetur: & in primo casu loquuntur auctoritates sanctorum, & canonū: unde Hiero. Si uir scit uxore deliquisse, & mulier pmanferit in fornicatione, & uiuit cum

ea uir, particeps est peccati eius: tenetur ergo uir uxore corrigere, iō & fornicantē dimittere, & rōne huius ad tps cōtinere: nec amittit ius in uxore, ut infra patebit: & quāuis debeat dimittere iniuriam, debet tñ corrigere culpam. **E R S I C** concedendæ sunt rōnes, q̄ nō tenetur simpliciter dimittere, sed in casu: nec tunc ad oē tps, sed ad aliqd̄, pro eo qd̄ nō tenetur perpetualiter continere; sed quēadmodū uxore infirmate corporaliter tenet continere ad tps, ita uxore infirmante spiritualiter ad eius correctionē tenetur ad tempus eā repellere: quoniā quamuis possit culpam indulgere, debet tamen corrigere. Hęc enim simul a Domino præcepta sunt cuiilibet, scilicet ut pximo suo unusquisque parcat: iterum, quod parcendo corripiat. Et hæc duo simul tanguntur Matth. xviii. **SIMILITER** rationes ad oppositum concedendę sunt in eo casu, in quo mulier indiget aliqua manifesta correctione propter criminis infamiam, & euidenciam. Tamen q̄ obiicit, qd̄ est meretrix. Dicendum, quod meretrix dupliciter potest cognosci. Aut secundum q̄ meretrix, & sic cognoscit a non suo: & hoc modo Apostolus istud uituperat, quia est in contumeliam Christi. Potest iterum cognosci ut uxor: & sic in nullius est contumeliam, immo cognoscitur ordinatē. **IT E M.** Cū dicitur, q̄ cognoscere meretricē est malum, intelligenda est propositio cū reduplicacione inquantū est meretrix, siue, affectu meretricis: & sic patet totum.

An uir auctoritate propria sine iudicio Ecclesie uxorem fornicantem dimittere possit?

V T R V M possit quis uxorem fornicantem dimittere propria auctoritate sine iudicio Ecclesie. Et q̄ sic, uidetur: quia dominus dat iustam sententiā, cū iubet dimitti ex causa fornicationis: ergo si hoc est de iustitia, & quod a Deo indicatū est, non indiget ampliori iudicio; ergo sine omni alio iudicio potest eā dimittere. **IT E M.** Mat. i. Ioseph cum esset uir iustus, cogitauit occulte dimittere Mariā. **Glos.** dicit, quod fuit iustus, & pius. Iustus, quia uoluit dimittere: pius quia noluit pro palare; ergo cum Ioseph laudetur, quia uoluit occulte dimittere: licet ergo sine iudicio Ecclesie dimittere. **IT E M.** Possibile est, q̄ fornicatio nota sit soli uiro, sed nihilominus tenetur uir uxorem corripere: sed diuortium erat ad correctionem fornicarię; ergo cum hoc non possit probare in facie Ecclesie, saltem tenetur si non potest eam dimittere in publico, dimittere in occulto. **IT E M.** Si uir post cognitam fornicationem uoluntarie uxorem cognoscit, contrahit irregularitatem, & etiam amittit actionem contra fornicariam; ergo si ad hoc nō tenetur, potest uxori debitum denegare: & ita potest eam dimittere.

CONTRA. Nullus seipsum debet uindicare, quia mihi uindictam, dicit Dominus Rom. xii. ergo si mulier peccauit in uirū, uir non potest eam propria auctoritate dimittere. **IT E M.** Nullus

lus in eadē causa potest esse actor, & iudex: sed uir est actor: ergo nō debet esse iudex. **IT E M.** Repudiū in lege nō licebat fieri nisi auctoritate iudicum ciuitatis cum datione libelli: ergo multo fortius nec in noua lege. **IT E M.** Si uir propria auctoritate dimittat uxore reclamantem, cōpelli tur eam recipere: quia præter ordinē iuris eam dimisit: ergo non uidetur &c. **IT E M.** Matrimonium non potest contrahi in occulto sine peccato; sed facilius est ipsum cōtrahere, quam diuidere: ergo in occulto sine peccato nō potest diuidi.

RESOLVTIO.

Et quidem quod ad horum: sed nō quod ad cohabitationem.

RESP. Dicendum, q̄ contingit uxore dimitti a uiro dupliciter. Vel quātū ad torum, ut non cōmisceatur carnaliter: uel quātū ad torū, & mutuam cohabitationē. Si primo modo, sic dico qd̄ uir comperto, & cognito certitudinaliter, q̄ uxor fornicetur, uel econuerso, potest debitum denegare: nec ad hoc tenetur, nisi per cēsuram ecclesiasticā cōpellatur; & tunc si cōpulsus debitum reddidit, nullum ei præiudicium generatur. Ratio huius est: quia tenetur, & debet corrigere iuum comparē, uel cōiugem in occulto. Si at loquamur de separatione secundo modo, sic dicitur diuortium: & hoc quia est in manifesto, non dēt fieri in occulto; sed in facie ecclesie: & quia matrimonium est magnū sacramentum, nō sub quocūque iudice; sed coram episcopo, & hoc est qd̄ dicitur 33. q. 2. c. seculares &c. Quod fuit editum in cōcilio Carthag.

cui interfuit Aug. ubi dicitur. Si antequam ad episcopos cōprovinciales dissidii causas dixerint, & priusquā in iudicio dāntur, uxores suas abiecerint a cōmunionē ecclesie, & sãcto populi cœtu, & pro eo q̄ cōiugia maculāt, separētur. Et iterum in eadem q̄stione Nicolaus Papa. Nō licet alicui sua auctoritate uxore suam dimittere. Vnde secundum ius commune tenetur iterū eam resumere: quia iniuste expoliati restitui debēt ante litis contestationē: & hoc dico, nisi obiiciat ei fornicationem, quam uelit incontinenti probare, uel aliquod consimile.

AD ILLVD ergo, qd̄ obiicitur, qd̄ dominus sententiā tulit. Dicendum, q̄ falsum est; quia non tulit sententiā, sed expressit: & secundū illud ius episcopis potestatem sententiandi dimisit. **AD ILLVD**, qd̄ obiicitur de Ioseph. Dicendū, q̄ nō est simile: quia tunc propter fornicationem non fiebat diuortium, sed homicidium: & Ioseph tamq̄ pius, timebat mortē Marię. **AD ILLVD**, qd̄ obiicitur, q̄ si fornicatio soli uiro nota est. Dicendum, q̄ tunc debet uxorem corripere in occulto, non p̄ diuortium. **AD ILLVD**, qd̄ obiicitur, q̄ contrahit irregularitatem, & amittit actionē, si cognoscit uoluntarie. Dicendū, q̄ non tenetur eam cognoscere: nec tamen ex hoc debet eam propria auctoritate, dimittere. Rationes ad oppositum probant, quod diuortium non potest fieri nisi in facie ecclesie, cum sit publicum, & hoc est uerum.

QVÆSTIO IIII.

in celebrato diuortio, uir aliã uxorem, uel uxor alium uirum ducere possit?

VTRVM diuortio celebrato, uir possit aliam uxorem ducere, uel uxor alium uirum. Et quod non, uidetur. i. ad Cor. vii. Præcipio non ego, sed dominus uxorem a uiro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam. **ITEM.** Aug. de bono. coniug. Manet inter uiuentes coniugale uinculum, quod nec separatio, nec cum alio coniunctio potest auferre. **ITEM.** Ratione uidetur: quia si alter possit nubere, cum matrimonium non claudiceret, posset uterque nubere: ergo quotiescunque aliqua uellet habere alium uirum, posset habere fornicando, quod stultum est dicere. **ITEM.** Si propter fornicationem solueretur omnino matrimonium: ergo si aliquis cognosceret uxorem, ex quo fornicata est, cum iam non sit inter eos matrimonium, peccaret mortaliter, quod est inconueniens dicere.

CONTRA. Osee. ii. Non uxor mea, & ego non uir eius. Glos. quia pristinos errores non relinquit: ergo anima quae non relinquit errores, non est uxor Dei: ergo a simili si ita est in signato, & in signo, mulier quae fornicationes non relinquit, non est uxor uiri: & si hoc: ergo uir potest cum alia nubere. **ITEM.** Matth. 19. Qui dimiserit uxorem, & aliam duxerit (excepta causa fornicationis) mæchatur: ergo si reuera est exceptio, licet ex causa fornicationis uxorem dimittere, & aliam ducere. **ITEM.** Ratione uir: quia adulterando diuisit carnem suam; sed sacramentum matrimonii est, quod

sint duo in carne una: ergo sacramentum per fornicationem soluitur: ergo non est ibi amplius matrimonium. **ITEM.** Post diuortium uir in nullo tenetur uxori, nec in quantum ad debitum soluendum, nec quo ad cohabitationem: ergo si aliquis est a lege uxoris solutus, potest contrahere: & si hoc cum uir solutus a lege uxoris possit contrahere, uidetur &c.

RESOLVTIO.

Si diuortium factum est propter fornicationem, minime: si propter illegitimitatem, etiam.

RESPON. Dicendum, quod diuortium potest fieri dupliciter. Aut quia personae erant illegitimae ad contrahendum adinuicem simpliciter: & tunc utraque potest alteri nubere, sicut supra distinctum est. Potest etiam fieri propter crimen fornicationis: & tunc non potest contrahere nec uir nec mulier: quia cum essent personae legitimae, fuit inter eas sacramentum, quod est uinculum insolubile. Unde diuortium non est separatio quantum ad uinculum sacramentale; sed quantum ad debitum, & cohabitationem.

AD ILLVD ergo, quod obiicit, quod anima fornicatoris non est uxor Dei. Dicendum, quod matrimonium non est signum; uel sacramentum huius principaliter: sed coniunctionis diuinæ naturæ, & humanæ, quæ nullatenus soluitur, ideo non est simile. **AD ILLVD**, quod obiicit de exceptione domini. Dicendum, quod exceptio non refertur ad utrumque actum; sed ad alterum tantum. scilicet ad actum dimissionis: uel oratio illa duas habet causas ueritatis; unde quia

procedit ad alteram tantum, inde fit consequens. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod soluitur sacramentum. Dicendum, quod illud non est de necessitate sacramenti, quod caro sit indiuisa: sed de nobilitate, & dignitate. Quæuis enim caro alterius diuidatur, nihilominus sunt duo in una carne. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod post diuortium uir in nullo tenetur uxori, nec econuerso. Dicendum, quod quæuis nihil tenetur uxori reddere: nihilominus tamen sacramentaliter est ligatus; & quia est ei alter alligatus quamdiu uiuit, ideo non potest alteri alligari.

QVÆSTIO V.

An post diuortium reconciliari possint inuicem uir, & uxor?

VTRVM post diuortium possint uir, & uxor inuicem reconciliari. Et quod sic uidetur. i. ad Cor. vii. Si discesserit uxor a uiro, præcipit manere innupta, aut uiro suo reconciliari: ergo potest ei reconciliari. **ITEM.** Quod uir innocens possit reconciliare uxorem inuitam uidetur: quia non peccauit: ergo nihil amisit de iure suo: ergo potest petere debitum: ergo illa tenetur reddere. **ITEM.** Vir non tenetur continere: quia non obligatur nec ex uoto nec ex pena, & non potest alteram ducere: ergo potest sibi uxorem propriam reconciliare. **ITEM.** Quod fornicaria possit reconciliare uirum inuitum uir: esto quod sufficienter egerit penitentiam, remissa est culpa, & poena: ergo cessat causa diuortii: & quia cum causa cessante cesset effectus: uidetur &c. **ITEM.** Possibile est uirum fornicari: sed fornicante uiro competit exceptio contra ui-

rum petentem diuortium: ergo pari ratione competit actio mulieri ad repetendum uirum.

CONTRA. Regula est in canone. vi. q. iiii. Quod semel bene definitum est, nulla debet iteratione retractari: ergo cum diuortium sit celebratum per definitionem ecclesie, patet &c. **ITEM.** Uterque potest seruare continentiam, & uouere post diuortium: ergo unus non habet ius in altero: ergo si non habent inuicem ius, non possunt inuicem reconciliari amplius. **ITEM.** Quod fornicati non competit actio in alium, uidetur, quia regula est in iure, quod actio semel perempta non restituatur: ergo si ex fornicatione amisit ius petendi debitum, patet &c. **ITEM.** Quod uir non possit sibi reconciliare fornicariam, uidetur: quia in iudicio petit, & obtinuit separationem: ergo renunciauit iuri petendi debitum: & si hoc cum non possit agere ex eo cui renunciauit, uidetur &c.

RESOLVTIO.

Si ambo consenserint, fiat: At si innocens petat, compellatur nocens: sed si hic petat, non compellatur ille.

RESPONDEO. Dicendum, quod ad reconciliationem faciendam aut uterque concordat, aut uterque discordat, aut unus petit, & alter repugnat. Si uterque concordat: absque dubio fit. Si uterque discordat, nec potest, nec debet fieri, nisi fiat propter scandalum ecclesie, quod scandalizatur: pro eo quod uterque fornicatur publice. Si autem alter petit, aut nocens petit innocentem: & sic non debet cogi ad reconciliationem. Aut nocens innocentem, ut uir castus uxorem adulteram: & sic

ipsa inuita debet recōciliari per iudicium ecclesiæ, quia sicut dicunt iura, q̄ in meū fauorem introductum est, in meū damnū non dēt retorqueri. Aut nocens nocentē petit, ut mulier, q̄ prius est fornicata repetit uirum, qui est post diuortiū fornicatus: & sic restituendus est maritus uxori inuitus, non quia actio mulieris reuiscitata sit, sed in pœnam fornicationis, q̄a abusus est privilegio libertatis. Quantuncūq; tamen mulier faciat penitentia, nunquam acquirit ius in uirum ipso nolente, nisi uir fornicetur: & hoc p̄p contumeliam, q̄ intulit matrimonio, quia directē peccauit contra bonum fidei. Ex his patet solutio obiectorum ad primam partem.

AD ILLVD ergo, qd̄ obicit, q̄ non est retractanda sn̄a. Dicendum, q̄ hoc uerū est quātū est de rigore iuris: nō tamē quātū est de fauore p̄sonæ innocētis, ut dictum est. AD ILLVD, qd̄ obicitur, q̄ uterq; p̄t uouere continentiam. Dicendum, q̄ falsum est: quia fornicans nō p̄t nisi alter consentiat, & nisi post pœnitentiā uelit eam recipere: ep̄s p̄t eam licentiarē, ut intret religionem. AD ILLVD, quod obicitur, q̄ actio mulieris est perempta, & q̄ uir renunciat iuri suo. Dicendū, q̄ hoc falsum est, quia actio mulieris non perimitur simpliciter, sed sub conditione. s. si uir permanserit continens: & ratio huius est, quia uinculū semper manet. Vel potest dici, q̄ actio non uiuificatur: sed de nouo datur, uel acquiritur a iure ob peccatum uiri. Similiter sequens est falsum, quia

uir non renunciat iuri suo simpliciter, sed ad tempus.

QVÆSTIO VI.

An absque culpa precedente, diuortium fieri possit?

UTRVM possit fieri diuortium, si nō p̄cedat aliqua culpa. Et q̄ non uidetur. s. ad Cor. 7. Præcipio nō ego, sed dominus, uxore a uiro non discedere excepta causa fornicationis: ergo præceptum est, q̄ nō separetur: sed cōtra præceptum non p̄t quis facere, quin incurrat culpam: ergo &c. I T E M. Amb. super Luc. Dimittis uxorem sine crimine, putas hoc tibi licere, quod lex diuina prohibet? ergo est prohibitiū hanc sine crimine dimittere.

I T E M. Verbo ipsius domini, q̄ est firmiter inter cætera. Matth. 19. Qui dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, mœchatur: sed p̄ fornicationē, siue accipiatur large, siue strictē, semper intelligitur culpa: ergo &c.

I T E M. Qui legitimē coniuncti sunt ad perpetuam, & indiuiduā uitæ cū uetudinem ex matrimonio sunt ligati: qui ergo contra hoc facit, nisi habeat cām, quare debeat rationabiliter facere, matrimonio facit iniuriā, & non est sine peccato facere iniuriā sacramento: ergo &c. I T E M. I. Cor. 7. Alligatus es uxori, noli quærere solutionem: ergo nisi interueniat culpa, siue peccatum, uideatur, q̄ liceat facere diuortium.

CONTRA Sicut habetur extra de conuer. coniug. Vir & mulier possunt si uolunt, ex consensu mutuo religiones intrare diuersas, etiā si non p̄cedat culpa, sed hoc nō fit sine diuortio. I T E M. Vnusquisque potest licite

et renunciare iuri suo: ergo & quo ad cohabitationem, & quo ad debitum soluendum: potest absolueri: ergo &c. I T E M. Vxor uolente intrare monasteriū, uir potest promoueri ad sacros ordines, & ad episcopatum: & hoc totum sine culpa, sicut dicitur de conuer. coniug. Sanē si cōiugati, &c. Iuxta hoc quæritur, utrum necesse sit utrumque uotum solemnē emittē ad hoc, quod diuortium possit fieri, & quare.

RESOLVTIO.

Nunquam, nisi ambo de consensu uouerint religionem, & castitatem

REPON. Dicendum, q̄ diuortium inter legitimas personas coniuges potest fieri dupliciter. Aut ut in eodē statu persistant, aut ut ad frugem melioris uitæ transcant. Si ut in eodem statu persistant, tunc non debet fieri nisi manifesta culpa p̄cedat, tum propter periculum, tum propter scandalum. Si autem, ut ad frugem melioris uitæ transcant, tunc aut uterque est uoluntarius, aut alter inuitus. Si uterq;

est uoluntarius, tunc potest fieri sine culpa: ita tamen, q̄ uterq; uotum solemnē emittat, & uterque habitū religionis assumat, nisi sit talis persona, de qua nulla possit oriri suspicio, quæ uoto solemnē emisso poterit remanere in domo. Si autem oportet utrumque conuerti, sicut expresse in pluribus decretalibus tangitur de conuersione coniugatorum: & rursus diuortium fieri debet per personam publicam maximē per episcopum. Si autē alter uult cohabitare, nullo modo fieri potest, nisi per culpam præcedentem.

E T secundum hanc Distinctionē respondetur argumentis factis ad utramq; partē, sicut patet aspiciēti. Veruntamen, q̄ ultimo dicit Apol. q̄ alligatus nō q̄rat solutionē, hoc non dicit, ut dehortetur statum altiore, sed ut a corde remoueat instabilitatē: & ut offendat in quolibet statu hominem posse saluari: unde illud intelligitur, quod nō q̄rat solutionem, scilicet in præiudicium uxoris, sicut nec seruus libertatem in præiudicium domini.

DISTINCTIO TRIGESIMASEXTA.

De impedimento conditionis, quod respicit istatum legis humanæ.

Nunc de conditione uideamus, an ualeat coniugium diuidere. Ad quod dicimus, quia non negatur ingenua posse nubere seruo: sed si nescitur esse seruus conditionis, libere potest dimitti, cum seruitus eius fuerit deprehensa, secundum illud, Si quis ingenuus homo ancillam alterius uxorem acceperit, & aestimat, quod ingenua sit: si ipsa femina fuerit postea in seruitutem deie-

In cōci. *Et, si eam a seruitute redimere potest, faciat: si non potest,*
 apud *si voluerit aliam accipiat. Si verò ancillam eam scierat &*
 Verme *collaudauerat post, eam vt legitimam habeat. Item ex eo-*
 riam, et *dem, Si fœmina ingenua acceperit seruum, sciens quod ser-*
 hab. 29 *uus esset, habeat eum: quia omnes unum patrem habemus*
 q. 2. ca. *in cœlis, vna lex erit viro & fœminæ. Cum dicitur, sciens*
 Si quis *illum seruum, datur intelligi, quod si nescierit illum seruū*
 ingen. *esse, non cogitur manere cum ipso. Si enim conditionis do-*
 lum patitur, non cogitur adherere ei, cuius fraude decepta
 est. Si autem scierit uir conditionem mulieris, uel econuer-
 so: non ualet eam dimittere. Vnde Zacharias Papa, Si quis
 liber ancillam in matrimonio acceperit, non habet licentiã
 dimittendi eam, si consensu amborum coniuncti sunt, nisi ob
 fornicationem. De illis agit, quibus alterutrius conditio
 nota est, quando coniunguntur.

De copula serui & ancillæ diuersorum dominorum.

Quæritur etiam, si seruus vnus ancillam alterius acce-
 perit, an sit inter eos coniugium? De hoc etiam ita statu-
 tum est. Dicitur nobis, quod quidam legitima seruorum
 matrimonia potestatiua quadam præsumptione dirimant:
 non attendentes illud, Quos Deus coniunxit, homo non se-
 parat. Vnde nobis uisum est, ut coniugia seruorum non di-
 rimantur, etiam si diuersos dominos habeant: sed in uno cō-
 iugio permanentes dominis seruiant suis. Et hoc in illis ob-
 seruandum est, ubi legalis coniunctio fuit, & per uoluntatē
 dominorum. Attende finem huius capituli, ubi uidetur in-
 nui præter uoluntatem dominorum inter seruum & ancil-
 lam non posse contrahi coniugium, uel si contrahitur non
 esse ratum. Quibusdam tamen uidetur inter eos posse fieri
 coniugium, dominis ignorantibus.

De uiro, qui se facit seruum, ut dimittatur ab uxore.

Illud etiam notandum, quod si mulier uirum liberum ac-
 ceperit, & ille, ut causam præstet diffidij, se alicuius seruū
 fecerit, nec ille uxorem dimittere, nec illa ob nunculum con-
 iugij in seruitutem redigi poterit. Vnde illud, Perlatum
 est ad sanctam synodum, quod quidam ingenuus ingenuam
 acceperit uxorem, & post filiorum procreationem occasio-

In Thi
 by. cōci.
 Ibid. c.
 Perla-
 tam.

ne diuortij cuiusdam seruum se fecerit, Vtrum & mulie-
 rem necessario tenere debeat: & si tenuerit, an illa etiam
 seruituti subijci debeat quæsitum est. Iudicatum est uxore
 rem minimè debere dimitti: nō tamen ob Christi legē mulie-
 rem in seruitutem redigi, dum ille non ex consensu coniugis
 se seruum fecerit, quæ liberum ipsa maritum acceperat.

De ætate contrahentium.

Hoc etiam sciendum est, quod pueri ante 14. annos, &
 puella ante 12. annos secundum legem matrimonium inire
 nequeunt. Quod si ante prædicta tempora copulã inierint.
 separari possunt, quamuis uoluntate, & assensu parentum
 iuncti fuerint. Qui uerò in pueritia copulati post annos pu-
 bertatis nolunt se relinquere, sed in coniunctione permane-
 re: iam ex hoc efficiuntur coniuges, & deinceps nequeunt se
 parari. Item, sponsalia ante septennium contrahi non pos-
 sunt: solo enim consensu contrahuntur, qui interuenire non
 potest nisi ab alterutra parte intelligatur, quod inter eos
 agitur. Duo illa executi sumus cum aliorum quorundam
 adiectione, quibus coniugium solui potest, nec tamen solui
 semper necesse est. Nunc de illis, quæ personas illegitimas
 penitus faciunt, addendum est, & primum de Ordine.

30. q. 1
 S. Spon
 salia.

VPRA egit Magister de impedimentis, in quibus impeditur ma-
 trimoniū: quia ille, qui contrahit, non potest se liga-
 re propter defectum uirtutis. Hic agit de illo impedimento,
 quod impedit: quia ille, qui contra-
 hit, non potest ligare propter
 conditionem seruitutis. Et diui-
 ditur hæc pars in duas. In prima
 determinat de conditione, quia
 est defectus libertatis. In secun-
 da uerò, quia quanto tempore
 hæres paruulus est, nihil differt
 a seruo, cū sit dominus omniū,
 agit de puerili ætate. ibi. Hoc
 etiam, sciendum est, quod pueri, etc.)
 Vbi determinat, quod pueri nō
 possunt cōtrahere matrimoniū

ante annum 14. Prima pars ha-
 bet tres. In prima quærit Magi-
 ster, utrum error cōditionis im-
 pediat matrimonium, ubi est er-
 ror, & dissimilitudo. Secundo ue-
 rò, ubi est error, & tamen simili-
 tudo. Tertio uerò, utrum uiro
 factio seruo, fiat serua & ipsa u-
 xor. Primum facit hic. Nunc de
 conditione, &c.) Secundum fa-
 cit. ibi. Quæritur etiam si seruus u-
 nus, &c.) Tertium ibi. Illud etiã
 notandum est, &c.) Et ita in hac
 Dist. breuiter duo determinat.
 Primo de errore conditionis. Se-
 cundo uerò de defectu ætatis.

Ipsa fœmina fuerit, &c.) Quæ-
 ritur si antequam plene dete-
 gatur, si sunt in caula & lite, u-
 trū debeat sibi reddere debitū.

Dub. 1.

Et quodd non uidetur: quia aut cognoscit ea affectu maritali, aut non. Si sic, generat sibi praeiudicium, & consentiens reputatur. Si non cognoscit affectu maritali, peccat mortaliter. Sed contra hoc est: quia nullus debet spoliari iure suo ante causae cognitionem. Resp. Dicendum, quod talis potest dupliciter noscere, quod illa sit ancilla, quam liberam credidit, Aut leui suspitione, aut probabili, uel uehementi presumptione, siue certa cognitione. Primo non debet petere quousque inquirat: sed tamen si ecclesia compellat, debet reddere; quia ignorantia eum excusat: nescit enim, utrum sit uxor. Secundo modo siue ecclesia compellat, siue non, non debet: quia aut tunc sibi praeiudicat necessario, aut fornicatur: & propter mandatū ecclesiae non est fornicandū. Aliter iudicandū est de uxore fornicaria, quae uere uxor est, cui cum ex mandato ecclesiae redditur debitum, non generatur praeiudicium, nec incurritur aliquod peccatum.

Dub. 2. Sed in uno consugio, &c.) Vide tur malè dicere: quia ponatur quod unus dominorū uendat seruum ad remotas terras, si ancilla sequitur uirum, priuatur iure suo dominus eius, si non tenetur sequi: tunc ergo non fuit uerum coniugium. Item. Ponatur quod uxor sit libera, & seruus uenundetur gentilibus, quiritur, utrum debeat sequi eum. Et quod sic uidetur per legem matrimonii. Resp. Dicendum, quod si seruus, & ancilla contraxerunt dominis contradicentibus, ipsi sibi praeiudicant non dominis suis: & ideo si dominus indiget, potest ancillam uendere, &

si non potest uendere in terra sua, potest uendere in aliena. Si tamen in terra sua potest uendere, tenetur: alioquin manifeste iniuriat uiro, & abutitur re sua in praeiudicium alieni. Si uero dominis contententibus, tunc simpliciter dicendum, quod non potest aliquis eorum uendi a domino in praeiudicium coniugis: & si alter uendatur, debet alter compelli, uel quod redimat, uel debet eum emere, uel ancillae licentiam dare, quod uirum sequatur. Ad illud, quod queritur, utrum debeat sequi uirum, si uenundetur hominibus gentilibus. Dicendum, quod dominus suus non debet eum uendere gentilibus, pro eo quod est ibi periculum fidei. Si tamen uendit de facto, si uxor non timet periculum peccati: & sit in contumeliā Dei, uel alicuius fornicationis alterius potest & dēt uirū sequi: sed uix uideo, quomodo possit eum sequi sine periculo fidei, aut aliquo alio peccato moris.

Dub. 3. Si mulier uirum, &c.) Queritur, utrum aliquis possit seipsum uendere. Et quod non uidetur. 1. Cor. 7. Non estis uestri: empti enim estis pretio magno: ergo &c. Respon. Dicendum, quod est emptio, uel uenditio ad obsequium humanum, & ad seruitiū diuinum. Diuino autem seruitio non repugnat obsequium hominis, siue seruitus corporalis; sed seruitus spiritalis, quae est seruitus peccati. Dicendum ergo, quod quia fideles redempti sunt & Dei temple facti, non possunt se uendere, ut faciāt mala: possunt tamen se uendere ad obsequia. Item. Iuxta hoc queritur, utrum pater possit uendere prolem suam, uxore inuita. Et quod sic

sic, ut: quia ad ipsum spectat regimē domus. Ad oppositū autem est, quia partus plus sequitur matrem. Resp. Dicendum, quod filii non debent uendi, nec possunt uendi sine culpa, nisi sit paupertatis, & famis necessitas, in quo casu dēt uxor uiro consentire. Quod si in alio casu uelit, non potest cum uxor dissentit: sicut uir non potest uendere, nec alienare dotem uxoris, quamuis sit dominus domus: sic in proposito. Et quod in tempore necessitatis: & famis uendi possunt, probatur per id, quod scribitur Neem v.

Dub. 4. Inducatur est uxorem, &c.) Queritur, utrum uir possit se uendere, uxore inuita. Et quod non, uidetur: quia uir non habet potestatem sui corporis: sed mulier: ergo &c. Item. Mulier non potest se uendere uiro inuito: ergo cum ad paria iudicetur, uidetur &c. Item. Queritur, utrum si uxor consentiat, quod per hoc efficiatur seruua. Resp. Dicendum, quod si uxor contraxit cum libero, ita quod uterque est liber, uxore dissentiente non debet uir, nec potest se facere seruum, eatenus ut praeiudicium aliquod generetur mulieri, quin reddat sibi debitum, cum petit: Unde sicut seruus contrahens contra uoluntatem domini, non potest facere contractum matrimonii in praeiudicium domini: sic nec uir in praeiudicium uxoris: amē qui a caput est mulieris quantum ad alia (exceptio debito) potest seruum se facere, quamuis uxor non possit, cum sit sub potestate uiri. Si uero uxor consentiat in uenditionem uiri, tunc uir potest se uendere in omne obsequium domini; & mulier praeiudicat sibi: tamen nec

mulier, nec proles uendi potest a uiro, nisi ipsa consentiat, nisi forte in articulo necessitatis: hoc dico de prole, ut praedictum est: & sic patet quomodo litera illa intelligitur.

Dub. 5. Hoc etiam sciendum, &c.) Queritur hic, si ante 14. annos puer contraheret per uerba de presenti, & de facto corrumpat sponsam, utrum separati queat. Et quod non uir: quia est matrimonium ratum, & consummatum. Contrarium uidetur per illud, quod dicitur in litera. Si autem praedicta tempora &c. Respon. Dicendum, quod in hoc differunt constitutiones iuris, & demonstrationes disciplinarum: quia demonstrationes sunt de his, quae fiunt semper: & si fiant de his, quae frequenter, non tamen ut frequenter: sed ut semper: exemplum est de eclipsi; Sed constitutiones iuris de his, quae sunt sepe: si ergo aliquis sit exceptus ac generalitate hominum, pro eo quod in malitia supplet etatem, iudicandum est sicut si haberet etatem: & sic est in casu proposito intelligendum, & in aliis consimilibus.

ARTICVLVS I. QVAESTIO I.

An seruus contradicente domino, nubere possit?

Intelligentiam praesentis. Dis. secundum duo, quae determinat Magister, duo principia uterque queruntur. Primo quantum ad primam partem Dis. queritur de conditione seruitutis. Secundo quantum ad secundam queritur de defectu etatis. Circa primum queruntur

runtur tria. Primò quæritur, vtrum seruitus cum contraditione domini impediatur matrimonium. Secundò utrum cum errore contrahentis. Tertio quæritur de fructu ventris, cuius conditionem debet sequi, scilicet patris, uel matris.

QUOD conditio seruitutis cū contraditione domini impediatur matrimonium, sic ostenditur: quia seruus non potest intrare religionem domino suo contradicente, sicut dicunt iura; & si intrat compellitur exire, & pro nullo habetur uotum: si ergo non potest se obligare Deo per uotū, multominus, nec mulieri per matrimonium. **IT E M.** Seruus cōtradicente domino nō potest ad sacros ordines promoueri: ergo uidetur, q̄ nec matrimonium contrahere pari ratione. **IT E M.** In matrimonio transfertur potestas corporis uiri in uxorem, & ecōtra: sed seruus nō habet potestatem sui corporis: sed eius dominus: ergo non potest contra uoluntatem domini contrahere. **IT E M.** Seruus tenetur domino suo obedire, cum p̄cipit sibi aliquid. **IT E M.** Tenetur uxori debitum reddere, cum petit: sed pōt esse, q̄ dominus petat seruitium, & uxor tūc petat debitum: sed utrumque reddere est impossibile: ergo si nullus potest se obligare ad impossibile: ergo seruus non potest cōtrahere. **IT E M.** Conditio enumeratur inter impedimēta m̄rimonii: sed hæc est seruitus: ergo &c.

C O N T R A. Galat. .in Christo Iesu non est seruus, neque liber: ergo nec quantum ad sacramenta Christi, & ecclesie est di-

stinctio serui, & liberi: ergo nec in matrimonio. **IT E M.** Seruus & dominus sunt pares in concupiscentiæ morbo: ergo & in remedio: sed remedium concupiscentiæ carnalis est matrimonium: ergo in hoc sunt pares: ergo uerus non potest alterum impedire. **IT E M.** Seruitus est de iure positio, sed matrimonium est de iure naturalis: ergo si ius posituum non præiudicat, nec impedit ius naturale, nec seruitus matrimonium. **IT E M.** Sicut seruus tenetur obedire domino, ita & filius patri: sed in hoc filius non tenetur obedire patri, ut habitū ^{Dis. 29} est supra, & ostensum quantum ^{73.} ad matrimonium contrahendū: ergo nec seruus domino.

R E S O L V T I O .

Secundum ius nouum impediri non potest: nam debita seruitia adhuc coniugatus domino impendere potest.

R E S P O N D E O. Dicendum, q̄ secundum ius nouum conditio seruitutis non impedit matrimonium etiam domino contradicente, uel dominis: quia sacramenta ecclesiastica omnibus sunt communia, & seruus etiam coniugatus potest etiam suo domino debita seruitia exhibere: unde per matrimonium non subtrahitur a domini potestate.

A D A L I V D ergo, quod obiicitur de religione. Dicendum, q̄ in religione religiosus omnino subest præcepto religionis quantum ad omne tēpus: & ideo absoluitur ab omni alia potestate: & quia non potest, nec debet auferri ius domini, quod habet in seruum ipso inuito: ideo patet, &c. non sic in matrimonio: quia

quæ adhuc seruus est. Et per hoc patet illud de ordine, quia promotus ad ordines sacros hoc ipso efficitur liber. **A D I L L V D**, qd̄ obiicitur, qd̄ transfertur in mulierem potestas uiri. Dicendum, q̄ non simpliciter transfertur: quia uxor non dicitur domina uiri, sed quo ad actum coniugalem, quantum ad quem nullam habebat potestatem dominus super seruum: & ideo quantum ad illum actum transferre potest, licet non ita libere, sicut unus alius, ut uidebitur. **A D I L L V D**, qd̄ obiicitur de redditione seruitii. Dicendum, q̄ seruus aut cōtrahit domino cōsentiente, aut contradicente. Si consentiente, cum concedens aliquid cōcedat etiam illa, quæ ad illius ius pertinent, & ad matrimonium pertinet redditio debiti, cum uxor petat, uxori petenti debitum, & domino aliud imperante, tenet, & debet non obedire domino, sed uxori. Si autem domino contradicente contractum est, cum dominus suo iure priuari nō debeat, ex utraque parte pari imminente periculo debet domino obedire: q̄ si maius periculū sit ex parte uxoris, quia timet lapsuram in fornicationem, & nō timet grauius dominum offendere: debet secundum legem charitatis diuinæ debitum prius uxori reddere, quam exequi imperium domini sui. Regulariter tamen tenendum est, q̄ cum cōtrahit cum seruo sciens domino contradicente, uel econuerso, sibi præiudicat, ut ius petendi non habeat, quando obsequi postulabit, & ideo seruus non obligatur hac repugnantia, quia

tenetur debitum soluere, etiam cum nullum præiudicium domino generatur.

Q V A E S T I O I I .

An seruus cum errore matrimonium impediatur?

VT R U M cōditio seruitutis cū errore impediatur matrimonium. Et q̄ non, uidetur: quia magis est tolerabilis in coniuge seruitutis cōditio, q̄ equalitas lepre: ergo si error qualitatis talis non impedit, multominus nec error conditionis. **IT E M.** Error fortunæ sicut iura dicunt, non impedit matrimonium: sed possibile est, quod seruitus sit a fortuna, sicut si aliquis capitur a casu in bello, & efficitur seruus: uel propter paupertatem, quæ est a fortuna secundum usum loquendi se uendit in seruum: ergo &c.

IT E M. Seruus quantum est de se, persona est legitima ad contrahendam: sed conditio seruitutis nō tollit plenum cōsensum, quia si cognoscit substantiam eius, & qualitates, & accidentia, talis cognitio sufficit ad hoc, q̄ consentiat: ergo non est ibi illegimitas personæ, nec defectus consensus: ergo est matrimonium plenum. **IT E M.** Peior est conditio seruitutis spiritualis, quam corporalis: sed error conditionis spiritualis nō impedit matrimonium: ergo &c.

C O N T R A. Iura dicunt. 29. q. 2. & Decretalis de coniugio seruorum, quod error conditionis impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractū. **IT E M.** Ratione uidetur: quia illud est impedimētum matrimonii, quod est contra bonum matrimonii: sed seruitus est contra bonum

bonum prolis: quia si liber cum ancilla contrahat, filii non sunt liberi, sed serui: quia sicut dicunt iura, partus sequitur uentrem. **ITEM.** Est contra bonum fidei, quia dominus potest uendere uxorem alienigenis, ipso uiro nolente, maxime infidelibus: & uir si sequitur eam, imminet ei periculum fidei: si uero non sequitur, non potest petere debitum, nec habere. **ITEM.** Nullus puniri debet sine culpa, ipso nolente, & ignorante: sed opprobrium, & infamia est alicui, quod sit seruus, uel etiam seruili personae subiectus: ergo ubi interuenit error conditionis, non est matrimonium. Quæritur ergo quare, & quando error conditionis impedit matrimonium.

RESOLVTIO.

Si fuerit error conditionis paris, aut melioris, impedit: si deterioris, minime.

RESPONDEO. Dicendum, quod error conditionis potest esse triplex. Aut paris ut cum seruus contrahit cum ancilla. Aut melioris, ut cum seruus cum libera. Aut deterioris, ut cum liber cum ancilla. In primis duobus casibus error non impedit matrimonium, & dirimit iam contractum: nisi post cognitionem conditionis consenserit uerbo, uel facto. Ratio autem huius est propter duo. scilicet propter fauorem libertatis, & causam matrimonialis, quæ maxime fauorabilis est. Unde quia qui contrahit cum ancilla, quodammodo perdit libertatem, quæ est (sicut dicitur in iure civili) bonum inestimabile, & quia nullus perdit nisi uolens: quia

perditam recuperare non potest etiam uolens: ideo in fauorem libertatis ius seruatur erranti, ut si uelit, possit ancillam deferere. Et præterea. Seruitus est contra bonum prolis, & fidei: & quia iura fauent matrimonio, ideo præsumunt errantem in conditionem non consentire, ideo nec matrimonium esse: & ideo quod impedit, hoc facit constitutio ecclesie ex prædicta ueniens ratione.

AD ILLUD, quod obiicitur de qualitate. Dicendum, quod non est simile: quia nulla qualitas est ita contra bonum matrimonii ut seruitus: nulla etiam ita obuiat bonis matrimonii, ut seruitus de his, quæ impediunt. **AD ALIUD** Dicendum, quod libertas non computatur inter bona fortunæ, immo omnibus aliis præponderat. **AD ILLUD,** quod obiicitur, quod nec error, nec seruitus impedit. Dicendum, quod seruitus per se non impedit cum est scita: quia quilibet cum uult, potest effici seruus: sed ignorantia impedit: quia non debet puniri nolens. **AD ILLUD,** quod ultimo obiicitur de seruitute spiritali. Dicendum, quod & si sit peior ipsi seruo non tamen adeo reducat in alium, utpote in prolem, uel etiam in uxorem: & præterea facilius potest expelli.

QVÆSTIO III.

Proles cuius conditionem insequitur patris, an matris?

CVIVS conditionem sequitur proles, utrum patris, an matris. Et quod patris uidetur, quoniam denominatio fieri debet a principali, & digniori: sed pater est nobilior, & dignius principium, quam mater, & principalis:

filius: ergo si magis debet principali regulari secundum regulas dignioris principii, ut quod partus debeat sequi patrem. **ITEM.** In sacra scriptura nunquam ponitur genealogia mulierum, sed potius uirorum: ergo generatio principaliter spectat ad uiros: ergo & germen generationis. **ITEM.** Repromissio de semine benedicti. Christus, facta est uiris principaliter, quæ nasci deberet de muliere, non enim facta est repromissio Saræ, uel Bersabeæ, sed Abrahæ, & David: ergo ut quod proles magis sit ipsius uiri, quam mulieris: ergo &c. **ITEM.** Vnum quod que principiat, quæ producitur secundum imitationem, plus sequitur illud, cui plus assimilatur: sed si filii plus assimilantur patri: ergo magis debent sequi patres.

CONTRA. De natis ex libero uentre. c. unico. dicit Decret. In decens ut, ut geniti ex libera filii ad seruiendum retrahantur: ergo qui nascuntur ex matre libera sunt liberi, ergo sequuntur matrem. **ITEM.** Si quis seminat in terram alienam, fructus est domini terræ, non feminantis: sed uenter mulieris respectu seminis uiri est sicut terra respectu seminis: ergo ut, quod sicut fructus sequitur terram, ita partus sequitur uentrem. **ITEM.** Hoc uidetur in animalibus, quoniam si animal masculini sexus impregnat animal feminini sexus, ut equus equam, pullus sequitur equam non equum: ergo pari ratione uidetur in proposito. **ITEM.** Hoc uidetur per similitudinem in artificialibus, quia si quis ædificat in terra aliena, ædificium cedit solo, non solum ædificio: ergo si quis generat in alicuius

no uentre, proles sequitur uentrem. **RESOLVTIO.** *Proles conditio, ut in pluribus matrem in sequitur, cum illa substantialius principium sit & se non nobilior.*

RESPONDEO. Dicendum, quod secundum leges civiles, siue ius imperiale partus sequitur uentrem. Et ratio huius est ualde conueniens, quoniam proles duplex est principium, pater. scilicet & mater. Pater est principium honorabilius, sed mater est principium substantialius: & ideo in honoribus, & municipiis filius sequitur patrem: quoniam illa acquiruntur paterna sollicitudine, & in hereditate patrimoniali: sed quoniam mater est principium substantialius, quantum ad id quod est, sequitur matrem: & quoniam libertas, & seruitus respiciunt hominem, secundum id quod est, non secundum id quod habet, hinc est quod secundum leges civiles rationabiliter ualde institutum est, ut partus sequatur uentrem. Et hinc est quod coniunctio ad prolem gerendam matrimonium appellatur. Et huic concordat ius canonicum, sicut patet in Decretali prius posita. Concordat etiam ius diuinum scriptum in lege Mosayca, ubi dicitur Exod. xxi. quod si dederit uxorem alicui, quem emerit: & ille postmodum egrediatur liber, filii debent remanere domino, qui dedit ei uxorem licet ipse egrediatur liber. Concordat denique multiplex ratio, & similitudo naturalis: & ideo quia hoc dicitur ius civile, & ius canonicum approbat, & diuinum confirmat, & naturale commendat: ideo recte dicitur

endum est, quod partus debet sequi ventrem. Veruntamen aliquæ partes, quæ non sunt homini legibus subiectæ, non seruant hanc consuetudinē, imo partus sequitur conditionē deterioris: unde si alter est seruus, filii sunt serui; & similiter si mater ancilla, & si ambo sint diuersorum domino, filii diuiduntur: hunc modum seruat Francia in aliquibus partibus, licet non ubique: sed tamen constitutio legalis multo nobilior est, & rationabilior, quam hæc consuetudo.

AD ILLVD, quod primo obiicitur, quod pater est dignius principium. Dicendum, quod uerum est, non tamen substantialius: & ideo in dignitatibus patrem debet sequi in substantia siue in libertate corporis sui matrem. Et est exemplum, quia nobilior principium fructuum agriculturæ est cultor, quam ager: fructus tamen est agri, siue domini agri. AD ILLVD, quod obiicitur, quod sacra scriptura genealogias attribuit uiris. Dicendum, quod uerum est, & conueniens: nam & hunc modum habemus, quod filium denominamus à patre: unde dicitur Petrus Martini non Bertæ, ut in pluribus. Similiter repromissio fit uiris: tamen ex hoc non sequitur, quod proles debeat sequi uirum secundum conditionem libertatis, uel seruitutis, sed secundum conditionem dignitatis, & honoris, quæ non substantiam respicit, sed potius qualitatem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod filius assimilatur patri. Dicendum, quod assimilatio non uenit a substantia, sed a formatiua uirtute, quæ principaliter uiget in semine uiri, quam

do masculus generantur: & ideo frequentius filii assimilantur patribus: attamen quantumcumque sit patri similior in figura, & proprietatibus, plus tamen trahit a matre de substantia: & ideo ex hoc non sequitur, quod in libertate patrem sequatur.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An status ætatis matrimonium impediatur?

ONSEQUENTER quantum ad secundum, queritur de impedimento, quod uenit ex defectu ætatis. Et circa hoc tria queruntur. Primum queritur, utrum status ætatis impediatur matrimonium. Secundum, utrum defectus ætatis impediatur contractionem sponsalium. Tertium utrum sponsalia contracta post septennium possint dissolui per mutuum consensum.

Quod status ætatis impediatur matrimonium: ostenditur sic: quia status ætatis sequitur impotentia coeundi; sed impotentia coeundi impedit matrimonium; ergo & status ætatis. Item. Status ætatis consequitur indiscretio: sed discretio requiritur ad consensum legitimum, & consensus ad matrimonium; ergo talis potest esse status ætatis, quod impediatur matrimonium. Item. Iura canonica, & ciuilia dicunt, quod impuberes non possunt contrahere matrimonium: sed impuberes iudicantur ratione ætatis, ut masculus ante .xiii. annum, & femina ante .xii. &c.

CONTRA. Status pubertatis non impedit susceptionem aliquius alterius sacramenti, quæ etiam

etiam maioris perfectionis sunt: ergo nec matrimonium. Item. Quare non possunt contrahere ante tempus pubertatis: aut per impotentiam coeundi, aut per defectum discretionis. Si per impotentiam; sed multi infirmi sunt impotentes reddere debitum, & tamen possunt contrahere.

PRAETEREA. Multi seniores confecti sunt impotentes, & tamen possunt contrahere.

PRAETEREA. Multi etiam ante annum .xiii. coeunt. Si per defectum discretionis: contra hoc est, quod multi sunt discretiores in decennio, quam alii in .xx. anno, qui possunt contrahere; ergo &c. Item. Queritur quare tempus pubertatis citius completur in muliere, quam in uiro: & uideatur quod non deberet, quia quantum ad sponsalia contrahenda ad par tempus, & æquales masculus, & femina iudicantur, ut pura ad septennium: ergo pari ratione ad matrimonium contrahendum.

RESOLVTIO.

Impeditur quidem: & propter instabilitatem mentis; & propter impotentiam coeundi.

RESP. Ad predictorum intelligentiam est notandum, quod matrimonium est in officium, & in remedium, & in sacramentum, uel signum. In officium (inquam) procreandi prolem. In remedium contra impulsu libidinis, & in sacramentum insolubilis coniunctionis naturarum Christi. Quoniam igitur ante tempus pubertatis non possunt masculus, & femina generare: nec feruore libidinis excitantur tamquam impotentes ad hunc actum, quia etiam ante tempus illud sunt uariabiles, & ma-

trimonium est immutabile: deinceps creuerunt iura tales personas non esse legitimas antequam ad tempus ueniant pubertatis.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de sacramentis aliis. Dicendum, quod non est simile, quia utilia, & necessaria sunt ante tempus pubertatis. AD ILLVD, autem quod queritur, quid impediatur. Dicendum, quod defectus ætatis ratione instabilitatis puerilis, & impotentia coeundi naturalis. Quod obiicit de senectute, & infirmo non est simile, quia stabiles sunt in sensu, & in affectu. Sed quod dicit, quod non possunt. Dicendum, quod iura iudicant, & instituunt non secundum ea, quæ semper, sed secundum ea, quæ sunt frequenter: & quia licet ante tempus indictum aliqui possint coire per accelerationem naturæ: ut tamen frequenter, ante illud tempus non possunt: quia tamen iura uiderunt, quod aliqui possent, ideo non tantum arreuerunt, quin etiam proximi pubertati circa medium annum possint contrahere. AD ILLVD, quod queritur, quare citius completur tempus pubertatis in muliere. Dicendum, quod tempus sponsalium determinatur quantum ad discretionem, sed tempus pubertatis quantum ad potentiam coeundi: & quia citius potest coire femina, quam masculus: ideo &c. Si tu quæras, quare mulier citius potest, quam masculus. Responderi potest, quod hoc fit multis rationibus. Primum, quia prius fit solutio uirtuositatis per meatus largiores. Secundum, quia difficilius est agere, quam pati. Tertium, quia natura imperfecta in muliere appetit uirum, sicut materia formam: unde propter

maiolem appetitum nature ma
ior fit acceleratio.

QVÆSTIO II.

An defectus ætatis sponsalium
contractionem impe
diat?

VTRVM defectus ætatis impe
diat contractionem sponsa
lium. Et quod sic uidetur: quia
sponsalia de necessitate obligat
ad matrimonium: sed matri
monium non contrahitur, nisi
propria uoluntate; ergo spon
salia non contrahuntur, nisi pla
ceant sponso, & sponsæ: sed
non habet usum rationis, nisi in
determinata ætate; ergo, &c.

ITEM. Iura canonica dicunt
(sicut patet extra de desponsa
tione impuberum per totum)
quod qui contrahunt sponsalia
ante septennium, nihil faciunt;
ergo, &c.

CONTRA. In sacramento
baptismi obligatur paruulus p
alium ad renunciandum sæcu
lo, & ad contrahendum matri
monium cum Deo; ergo pari ra
tione possunt paruuli per alios
ad matrimonium obligari. **I**TEM.
Vbi deficit fides propria, suc
currit fides parentum; ergo pa
ri ratione ubi deficit discretio
paruulorum, supplet discretio
parentum; & sic, &c. **I**TEM.

Quæro, quare tempus septem
nii est determinatum ad sponsa
lia contrahenda: & uidetur q
non sit conueniens. Quia quod
ante non possunt contrahi, aut
hoc est propter defectum discre
tionis, aut locutionis. Si discre
tionis: sed etiam tunc discretio
deficit. Si locutionis: sed an
te sciunt paruuli loqui; ergo,
& cetera.

RESOLVTIO.

Ante septimum ætatis annum non
contrahantur sponsalia: si quidem
nec consensum, nec complacētiam
aliquam tunc haberi posse com
pertum est.

RESP. Dicendū, q̄ sponsalia de
iure non possunt contrahi ante
septenniū: & si contrahantur de
facto, nihil fit: permittitur, ta
men ipsum nihil in re, q̄ est ali
quid in spe p̄ bonū pacis. Rō
tis hæc est, quia sicut non pos
sunt aliqui matrimonium contra
here, nisi proprio consensu, &
proprio signo exprimente con
sensum: sic non possunt ad m̄i
monium obligari, nisi placeat,
& cōplacētiam uerbo, uel signo
exprimant: quia ut frequenter
ab illo tempore incipiunt intelli
gere, quæ dicunt, & loqui secun
dum proprium affectum: ideo
extunc incipiunt ualere.

EX HI S patent obiecta, quia
non ē simile de obligatione ma
trimonii, & sacro baptismi, q̄
illa est necessaria ad salutē: ideo
merito p̄ aliū subuenitur ægro
to. Patet etiā rō t̄pis, quia quā
uis non sit plena discretio ad di
scernendum bonum a malo in
eis: tamen est discretio ad intel
legendum quod dicitur, & re
spondendum quod libeat.

AD ILLVD ergo, quod obi
citur de sacramento baptismi, pa
tet responsio, q̄ non est simile,
sicut sæpe dictum est, p̄ hoc,
q̄ est contra originale, q̄ non
est per uoluntatem perpetrātū:
& ulterius in baptismo non ob
ligatur paruulus, nisi ad ea, ad
quæ tenetur de iure naturaliun
de non est ibi uotum, nisi ualde
largē. Et si tu obiicias, quod par
uulus

nulus potest obligari, ubi est bo
num suum. Dicendum, q̄ uerū
est in possessionibus: sed in ma
trimonio ubi est seruitus corpo
ris, & debet esse mutuus amor,
decreuit Deus, ut nullus possit,
nec debeat nisi propria uolunta
te obligari. Est enim ibi quod
dam mirabile: quia homo inue
nit in muliere aliquam compla
centiam, quam nunquam pos
set in alia inuenire, ut dicunt ali
qui experti.

QVÆSTIO III.

An sponsalia post septennium con
tracta dissolui possunt per mu
tuum consensum?

VTRVM sponsalia contracta
post septennium possunt dis
solui per mutuum consensum.
Et q̄ non uidetur: q̄a sicut se ha
bet ætas puberum ad contrahē
dum matrimonium, ita ætas im
puberum ad contrahenda spon
salia: sed quia puberes contrahē
tes matrimonium non possunt
soluere: ergo &c. **I**TEM. Sicut do
minus instituit matrimonium
non solui, ita præcipit non per
iurare, & fide non mentiri: ergo
si contracta sunt sponsalia per
iuramentum interpositum, uide
tur, q̄ necessario teneantur con
summare. **I**TEM. De spōsaliibus,
& matrimoniis dicitur in decre
tali secunda, quod hoc potest to
lerari: si ergo permissio non est
boni sed mali, uidetur, q̄ hoc sit
malum. **I**TEM. In eodem titulo
Decre. commissum, Quia iura
uit aliquam ducere in uxorem
propter iuramentum (si uult in
trare religionem) prius deberet
contrahere: sed si liceret alicui
pertransire, liceret maximē talis
ergo si huic non licet, multomi

nus nec alicui.

CONTRA Si promitto tibi da
re centum, si absoluas me, sum
absolutus: nec periuro, si nō do:
ergo pari ratione in proposito.
ITEM. Si duo iurent simul ire
Romā, & post pœniteant, & mu
tuo se absoluant, absoluti sunt:
ergo &c. Quæritur igitur quali
ter sponsalia contrahantur, & q̄
bus modis soluantur, & tertio
quis sit effectus sponsalium.

RESOLVTIO.

Dissolui quidem possunt: modo ad sit
utrorumque consensus, & causa
rationabilis.

RESP. Dicendum, quod spon
salia multis modis solui possunt,
sicut iam patebit: & unus inter
illos modos est, quando mutuo
se absolunt. De isto autem mo
do dicunt aliqui, ut Hugutio, q̄
modus iste non est licitus, quia
non fit sine peccato propter fi
dem iuramenti: sed solum est p̄
missus, quia coacta coniugia ma
los habent exitus: & hoc dicit p̄
pter illud, quod dicit decretalis,
quod potest in patientia tolera
ri. Alii dicunt, quod cum iura
mentum obligatorium nunquā
obliget nisi ad uolūtatem eius,
cui fit, uidetur: quod instar illo
rum, qui iurant simul ire ad ali
quem locum, sicut ipsa decreta
lis dicit, q̄ mutuo se possunt af
soluere: & si ueniat ex causa ali
quo modo rationabili, dicunt ef
se licitum, licet sit minoris perfe
ctionis, sicut sonat decretalis: &
hæc positio uidetur magis p̄ba
bilis, quicquid dicat apparatus.
AD ILLVD, quod obi
citur de matrimonio. Dicen
dum, quod non est simile pro
pter significationem.

AD ILLVD, qđ obiicitur de iuramento. Dicendum, qđ nō obligat nisi sub conditione. AD ALIYD, qđ queritur, quo modo cōtrahitur. Dicendū, qđ quattuor modis. Simplici promissione, si dei datione, siue iuramēti interpositione, datis arrhis sponsalitiis, annulli subarrhatione. AD ILLVD, quod queritur, quibus modis soluantur. Dicendum, qđ in viii. casibus. Primus, est uoto superueniente, puta si alter sponforum intrauit religionem. Secūdus superueniente matrimonio, puta si contrahat cum alia per uerba de presenti post spōsalia. Tertius, superueniente affinitate, puta si cognouit consanguineam sponsæ: & hoc factō, uel fama probari potest. Quartus superueniente incurabili infirmitate, puta lepra, uel mutilatione membri alicuius. Quintus altero se absentante, puta cum uadit in regionem longinquam sine licentia. Sextus altero fornican-

te, puta cum alter cognoscit alteram, quā sponsam suam. Secūdus utroque uolente, puta cum ambo cōsentiant. Octauus est minore petente, puta si contracta sunt sponsalia inter aliquos duos, quorum alter est in ætate debita, alter est minor. Primis duobus modis soluntur sponsalia ipso facto, aliis per iudicium ecclesiæ. AD ILLVD, quod queritur quis sit sponsalium effectus. Dicendum, qđ duplex. Vnus obligationis ad matrimonium, ad quod astringuntur per promissionem, quæ est in sponsalibus. Vnde dicuntur a spondeo spondes: unde compellendi sunt ad matrimonium contrahendum, nisi timeatur de uxoricidio, uel aliquis dictorum casuum interueniat. Alius effectus est publicæ honestatis iustitia, quæ est, quod nullus cōsanguineorum propinquorum sponsi potest contrahere cum sponsa, nec econuerso.

DISTINCTIO TRIGESIMASEPTIMA.

De impedimentis matrimonii, cum omni, & omnino illud contrahi impredientibus, ex ecclesiastica institutione.

Vnt igitur quidam ordines, in quibus nullatenus potest contrahi coniugium: & si intercesserit copula, fit dizortium: ut sacerdotium, diaconatus, & subdiaconatus. In aliis uerò permittitur sortiri coniugium, nisi religionis habitum sumpserint, uel continentie notum fecerint. Leo Papa, Clericos, Lectores, Ostiarios, Exorcistas, Acolytos, si extra uotum & habitum inueniuntur, & continentiam profiteri nolunt, uxorem ducere uirginem ecclesia Romana permittit, non uiduam

uel

uel repudiatam: quia deinceps nec ad subdiaconatum pro-
uehi poterunt, nec laicus uxorem sortitus, nisi uirginem,
uel bigamus ad clericatum. Item ex Carthaginensi concilio, *Seriatim.*
Placuit episcopos, presbyteros, diaconos, subdiaconos etiā
ab uxoribus abstinere: quod si non fecerint, etiam ab ec-
clesiastico remoueantur officio. Ceteros uerò clericos ad
hoc non cogit. Item Leo Papa. Lex continentie eadem est
ministris altaris, quæ episcopis, & presbyteris: qui cum es-
sent laici, uel lectores, licite uxores ducere potuerunt: sed
cum ad prædictos peruenerunt gradus, cœpit eis non licere,
quod prius licuit. Item in sexta synodo. Si quis eorum, qui
ad clericatum accedunt, uoluerit nuptiali lege mulieri co-
pulari: hoc ante ordinem suadiconatus faciat. Item Cali-
xtus Papa, Presbyteris, diaconibus, subdiaconibus, mo-
nachis, concubinas habere, seu matrimonium contrahere pe-
nitus interdiximus, contracta quoque matrimonia ab hu-
iusmodi personis distungi, & personas ad pœnitentiam debe-
bere redigi, iuxta sanctorum canonum definitionum iudica-
mus. Item Greg. Nullum facere subdiaconum episcopi præ-
sumant, nisi qui se caste uicturum promiserit: quia nullus
debet ad ministerium altaris accedere, nisi cuius castitas an-
te susceptum ministerium fuerit approbata.

De interfecto-ribus suarum coniugum.

His adijciendum est de occisoribus suarum coniugum: de
quibus Nicolaus Papa scribit Radulpho Bituricensi Ar-
chiepiscopo: Interfectores suarum coniugum sine iudicio,
(cum non addis adulterarum, uel aliquid huiusmodi) quid
aliud habendi sunt, quam homicidæ? ac per hoc ad pœniten-
tiam redigendi: quibus penitus denegatur coniugium. Hic
uidetur Nicolaus permittere maritis, pro adulterio, aut
alio huiusmodi uxores suas interficere: sed ecclesiastica di-
sciplina spiritali gladio, non materiali criminosos ferire
iubet, unde idem Nicolaus, Inter hæc uestra sanctitas adde-
re studuit, si cuius uxor adulterium perpetrauerit, utrum
marito eius secundum mundanam legem interficere liceat?
Sed sancta Dei ecclesia nunquam mundanis constringitur
legibus. gladium non habet nisi spirituale. Item Pius Pa-

pa, Quicumque propriam uxorem absque lege & sine causa interfecerit, aliamque duxerit, armis depositis publicam agat penitentiam, & si contumax extiterit, anathematizetur usquequo consentiat.

HAEC est pars, in qua Magister principali ter determinat de his, quæ matrimonio impediunt simpliciter. Et habet hæc pars duas, quia tale impedimentum duplex est. Quoddam, quod simpliciter impedit cum omni; quoddam cum quodam sic, cum quodam non: ideo scilicet in hoc hæc pars habet duas. In prima parte determinat de his, quæ simpliciter impediunt, & cum omni. In secunda de his, quæ cum aliquibus sic, cum aliquibus non, infra. Dist. 39. *Post hæc de dispari cultu, &c.*) Prima pars hæt duas. In prima parte agit de impedimento, quod impedit propter ecclesiasticam institutionem. In secunda de eo, quod impedit propter propriam obligationem, infra. Dist. 38. *Nunc de uoto inspicimus, &c.*) Et quoniam ecclesiastica institutio quosdam excludit a matrimonio propter excellentiam uitæ, ut clericos: quosdam propter enormitatem culpæ, ut uxoricidas; ideo hæc pars habet duas particulas. In prima determinat de impedimento ordinis. In secunda de impedimento criminis, ibi. *His adiciendum est, &c.*) Vtraque pars remanet indiuisa propter breuitatem.

Dub. 1. **V**Xorem ducere uirginem, &c.) Queritur, quare ponit, quod permittit ducere uirginem: cum nullo uoto sint astricti, ita poterunt ducere; uiduam sicut uir

ginem. Respon. Dicendum, quod clerici ducentes uxores infra minores ordines, possunt uxores dupliciter ducere. Aut cum spe redeundi ad ministerium & officium clericatus, aut sine spe. Si cum spe, tunc permittitur, quod ducant uirgines; & sic loquitur Leo Papa. Si sine spe, tunc possunt, quam uolunt ducere; sed si ducant uiduam, amplius non possunt ad officium, quod dimiserant, redire: uel si permittatur reditus ad ordines minores, inhibetur promotio ad maiores; & ideo dicit, Permittantur, si uolunt ad clericatum aliquo tempore redire sine impedimento.

Placuit episcopos, &c.] Videtur mala esse hæc constitutio; quia nemo potest uxorem priuare iure suo; ergo uidetur, quod si habent uxores, quod non possunt abstinere ab eis, etiam si uelint. Itē. Ponatur, quod aliquis in inferioribus ordinibus, uxore tacente, & sciente promoueat, utrum debeat cum reclamauerit, debitum sibi reddi. Et quod sic, uidetur; quia uotum continentie non uouit. Et iterum. Si uir ingrediatur religionem, & ipsa taceat, si reclamet post apud episcopum, redire compellitur; ergo &c. Itē. Queritur, utrum more uo uiro teneatur ad continentiam perpetuam talis mulier, an possit contrahere. Respon. Dicendum, quod hoc intelligitur, quod si non habent uxores, nunquam debent

con-

contrahere, ex quo ad sacros ordines sunt promoti; si autem habent, non possunt promoueri sine assensu uxorum secundum consuetudinem R. Ecclesie, & uerum est, quod requirendus est earum consensus. Quia si uxor taceat uiro suscipiente ordinem, & locum, & ipse hæt reclamandi, præsumitur consensisse, & amplius reclamare non potest; & ex tali consensu suo continentia sibi indicitur, nec potest requirere uirum. Vtrum autem possit contrahere. Dicendum, quod sicut dicitur 32. dist. c. Seriatim &c. non potest, etiam post mortem uiri, immo tenetur ad continentiam perpetuam. Sed qualiter hoc sit intelligendum, inter iurisperitos est controuersia. Aliqui enim dicunt, quod mulier consentiens uiro, uouere intelligitur; sed uotum istud; quia non est solemnizatum, impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit iam contractum. Alii dicunt, quod solemnizatur in uoto uiri. Tertii dicunt, quod secus est in uxore ingressi religionem, & clerici: quia uxor clerici tenetur, sed non uxor ingressi, quia dignior est clericatus, quam religio, cum bigamus possit esse religiosus, non autem clericus. Alii (& hoc uidetur probabilius) quod uxor aut ignorat ius illud, quia nec scit, nec sibi dicitur: aut nouit. Primo modo non obligatur. Secundo modo si nouit, quia sibi dicitur, & consentit, obligatur. Sed quid in tanta diuersitate tenendum est, sane dici potest, quod si uxor consentiat uiro, quod ordinem sanctum suscipiat, uel quod religionem ingrediatur in conspectu

personæ, per quam secundum formam ecclesie possit fieri diuortium, quod ipsa obligatur ad continentiam perpetuam cum uiro, qui est eadem caro cum ipsa: nec excusatur per iuris ignorantiam: nec est diuersimodè iudicandum in clericis, & religiosis quantum ad hoc, cum utrobique corpus uiri perpetuo domino dedicetur. Et hoc expresse dicitur Dist. 32. seriatim, &c. Neque permittitur uxor iungi eodem marito suo carnaliter, nec unquam nubere, aut in eius uita alium ducere post mortem: & ideo satis probabiliter dictum est, quod uiro uouente, & solemnizate, ipsa uouisse intelligitur: & hoc totum probatur per multa iura, quæ dicuntur lib. 3. de conuersione coniugatorum.

Quibus peccatis denegatur, &c.)

Ex hoc uidetur, quod cum talibus dispensari non possit. Queritur ergo pro quibus peccatis coniugium denegatur, & in quibus dispensatur. Respon. Notandum, quod in septem generibus. Primum est adulterium cum occisione, uel fidei datione. 31. q. 1. Secundum est incestus. 32. q. 7. concubuit. Tertium est raptus sponsæ alterius xxvii. q. ii. statutum. Quartum est de eo, qui insidians matrimonio filium de sacro fonte leuauit, & de hoc habetur xxx. quæst. i. de eo autem. Quintum est de eo, qui occidit presbyterum, extra de penit. & remis. qui presbyterum. Sexto de eo, qui occidit propriam uxorem. 33. quæst. 1. Septimum solemniter penitentes. 33. q. 2. de his antiqui. In omnibus dispensatur, præterquam in primo, pro

pre-

pter hoc, quod respicit personā determinatam. *Dub. 4. Sed sancta Dei ecclesia, &c.* Videtur falsum dicere: quia Bern. dicit ad Euge. quod habet utrumque gladium, & uterque gladius tam spiritualis quam materialis est ecclesie: & hoc probat per illud Lucæ. xxii. Sunt gladii duo: & dominus. Satis est. Resp. Dicendum, qd uterque, ut dicit Bern. est ecclesie: sed differenter: quia spiritualis extrahendus est manu ecclesie: sed materialis non manu, sed tantum nutu: & per hoc soluitur illud.

ARTICVLVS I. QVÆSTIO I.

An ordines minores matrimonium impediunt?

De intelligentiam huius brevis distinctionis secundum duo, qd breuiter in ea tanguntur, duo hic principaliter queruntur. Primo queritur de ordinis impedimento. Secundo de uxorio. Circa primum queruntur tria. Primum est, utrum ordines minores impediunt matrimonium. Secundum aut, utrum ordines sacri. Tertiū queritur quantum ad ecclesiasticum statutū, per quod sacri ordines impediunt matrimonium.

Quod minores ordines non impediunt matrimonium, uidetur per multas auctoritates, quas adducit Magister in litera: maxime de illa Leonis Papæ, qd sumpta est de Dist. xxxii. Item. In extra. de clericis coniu. dicit Alexander. III. Si qui clerico rum infra subdiaconatum acceperint uxores, ipsos ad retinen-

das uxores distinctione ecclesiastica compellatis. Item. Ratione uidetur: quia ad minores ordines ut plurimum paruuli promouentur: sed tales non sunt cogendi ad continentiam: ergo &c. Item. In ingressu religionis est status, in quo quis probat, & probatur, antequam ad uotum continentie obligetur: ergo pari ratione, immo multo fortiori cum difficilius sit in seculo continere, status debet determinari, in quo clerici possint probare, & probari, utrum uelint uiuere casti, & in illo non debent ad castitatem obligari: sed iste est ordinum inferiorum: ergo &c.

Contra. Dist. xxxii. Lectores cum ad annos pubertatis uenerint, cogantur aut uxorem ducere, aut continentiam profiteri: ergo si lectores sunt in statu inferiorum ordinum, ut compellantur ad continentiam: ergo &c. Item. Minores clerici statim ut sunt clerici, in sortem Dei sunt uocati: & ideo dicti sunt clerici: quia in sortem Dei sunt segregati: sed qui habet uxorem, est diuinus, sicut dicit Apostolus. i. Corin. vii. ergo nullus clericus potest, nec debet habere uxorem: ergo &c. Item. Omnis clericus in minori officio, siue ordine constitutus potest habere beneficium ecclesiasticum, maxime si intendat ulterius promoueri, saltem beneficium sine cura: sed nullus coniugatus potest, nec debet habere beneficium prebendale, sicut dicitur extra. de clericis coniugatis. diuersis fallaciis &c. ergo nullus clericus potest esse coniugatus. Item. Omnis clericus in minori officio constitutus potest gaudere priuilegio clericali:

cali: sed nullus uxoratus potest gaudere priuilegio clericali: ergo nullus clericus potest esse uxoratus. Maior manifesta est, minor patet per Decretale de clericis coniugatis. Ioan. & infra ubi dicitur, quod uxoratus etiam non suratus non potest priuilegio clericali gaudere. Si tamen dicas, quod istae rationes non ualent: quia quod est clericus, potest non esse clericus, & ita potest esse uxoratus. Contra. Ordinis sacramentum est per impressionem characteris: ergo sicut baptizatus non potest esse non baptizatus, ita uidetur quod clericus non possit fieri non clericus, siue non ordinatus.

RESOLVTIO.

Nec ad contrahendum, nec ad contractum matrimonium oppositio nem habent minores ordines: sed bene quantum ad usum in occidentali ecclesia: idque, honestatis gratia.

Resp. Dicendum, quod in ordinibus minoribus est considerare ordinem & officium, siue ministerium, & beneficium: & simul haec tria potest comparari ad matrimonium, & ordo minor nullam habet oppositio nem ad matrimonium ratione sui, siue characteris, nec quantum ad contractum matrimonii, nec quantum ad usum. Sed ministerium, & beneficium secundum ecclesiam occidentalem oppositionem habet ad matrimonium quantum ad usum per honestatem: & quoniam clericus in minoribus ordinibus non tenetur, nec est obligatus ad officium, nec ad ministerium: ideo potest contrahere sine aliquo impedimento. Et ita concedendum est, quod minores ordines matrimo-

nio non praestant impedimentum. Ad illud ergo, quod obiicit, quod lectores debent continentiam promittere. Dicendum, quod illud capitulum debet intelligi, quando promouetur ad subdiaconatum, alioquin solum est consiliū. Ad illa uero, quae obiiciuntur post, iam patet responsio. Obiicitur enim de clerico quantum ad ministerium, & quantum ad beneficium, & priuilegium, quae non sunt necessario annexa minoribus ordinibus: ideo nec matrimonium repugnat, ita quod non possit transferri de uno statu ad alium: impellitur tamen ut non possit, nec debeat simul in utroque statu militare: quia nemo militans debet se secularibus negotiis implicare.

QVÆSTIO II.

An ordo sacer matrimonium impediatur?

Utrum sacer ordo matrimonium impediatur. Et quod sic, ut per auctoritates multas, quas adducit Magister in litera: & sumuntur plures de Dist. 32. Item. In extra. de cle. coniu. Alexander. III. Si in subdiaconatu, & aliis superioribus ordinibus uxores acceperint, eos uxores dimittere compellere procuretis. Item. Omnis, qui non uouet continentiam, est ineptus ad sacros ordines: sed qui habent uxores sunt huiusmodi: ergo &c. Probatio maioris. Greg. dicit, & habet in litera. Nullum subdiaconum facere praesumant episcopi, nisi qui se promittit caste uicturum: ergo qui se promittit in manu episcopi, continentiam uouet, & tenet, patet &c. Item. In sacris ordinibus constituti ministrant circa altare:

rare: sed sanctius est altare no-
le. & sacrificium quā legis figu-
ra: sed sacerdos cum ingredieba-
tur sancta sanctorum tenebatur
a coniuge abstinere, sicut dicitur in
Exo. ego multo fortius ministri
altaris: nunc ergo qui iugiter mi-
nistrat, numquā debent mulieri-
bus adhærere.

CONTRA. Virtus nullam hēt
oppositionē cū virtute: ergo nec
sacrum cū sacro: sed quā nō hēt op-
positionē cū alio, nō p̄stat ei im-
pedimentū: ergo ordinis sacrum
nullo modo impedit matrimo-
niū. I T E M. Oppositio est relatio
equiparatiōis: ergo si unū sacrum
repugnat, & impedit susceptio-
nē alterius, pari ratione & econ-
uerso: sed matrimonium nō im-
pedit susceptionē ordinis: quia
multi cōiugati promoti sunt in
episcopos: ergo nec ordo sacer-
impedit matrimoniū. I T E M.
Idē est ordo apud nos, & apud
ecclesiā orientālē: sed apud illos
ordo nō impedit matrimoniū,
nec econuerso ergo: nec apud
nos. Si tu dicas, quā apud nos est
superadiectum uotum, ratione
cuius impedit, tunc v̄r̄ quod impedi-
mentum ordinis nō differat ab
impedimento uoti.

RESOLVTIO.

*Ex statuto ecclesiastico & contra-
hendum impedit, & contra-
ctum dirimit.*

RESPONDEO. Dicendum, quod
absq; dubio, sicut sacri canones
dicunt, sacer ordo impedit ma-
trimoniū contrahendum, & diri-
mit iam cōtractum: ueruntamē
quantū ad modum dicēdi, siue
intelligēdi inter Doctores diuer-
sos diuersitas opinionum resul-
tat. Quidā. n. dūt, quā ordo sacer

impedit matrimoniū p̄p̄ uotū
annexū, ad quā obligat, qui susci-
pit ordinem sacrum. Sed quā in su-
sceptione ordinis non ut uoti e-
missio: aut si est emissio, hæc est
quantum ad factū, quamuis nō
sit quantum ad uerbum: sed nō
uidetur tunc differre ab impedi-
mento uoti, quod falsum est: quia
apud græcos non est notum cō-
tinentiæ, quia illi sacerdotes li-
cite utuntur uxoribus: & tamē
nullus potuit, nec pōt in sacris
ordinibus constitutus contrahe-
re, sicut ex Synodo. vii. habetur,
quæ celebrata fuit apud eos, in
quo se huic statuto subiicerunt
præter uotum cōtinentiæ. Ideo
aliorum est opinio, quod ordo
præstat impedimentum rōne sta-
tuti ecclesiastici, & ligat clericos
susceptores ordines ad nunquā
contrahendum. Sed quoniā au-
thoritates canonū inueniuntur,
quæ utrunq; sonare uñr, ut quod in
susceptione ordinis est solēniza-
tio uoti: ideo dicēdū est melius,
quā & si apud græcos impediatur,
hoc est rōne statuti: & sic nō im-
pediuit, ut dicunt quidam, a t̄pe
Apostolorū: tamē apud latinos
impediuit, & rōne statuti, & rō-
ne uoti. Sicut. n. ordo monachō-
rū, & habitus cōtinentiā habet
annexam p̄ illum, qui habitū in-
stituit, & regulam edidit mona-
chalem: ideo q̄ proficitur, & sus-
cipit habitū, dicitur emittere uo-
tum consequēter: sic ordo apud
latinos ex ecclesiastica constitu-
tione habet inseparabiliter cōti-
nentiā annexā: & ideo qui illū
suscipit, spontaneē se obligat: ita
quā illa obligatio, p̄cedit ex statu-
to pariter, & ex uoto: Et sic patet
quā impedit, & qualiter impedit.

AD

AD ILLVD ergo, quā obijci-
tur, quā uirtus cum uirtute, non
hēt oppositionē. Dicendum, quod
uerum est quantum ad habitū:
sed tamen status aliquādo sunt
impossibiles, ut conjugalis,
& uirginalis: & quoniam sacra-
mēta diuersa status diuersos re-
spiciunt, ut ordo statum conti-
nentiæ uirginalis, uel uidualis:
matrimonium statū cōtinentiæ
conjugalis: hinc est quod impe-
dit, sicut status secularis, & reli-
giosus suo modo opponuntur.
AD ILLVD, quā obijcitur, quod
matrimonium nō impedit ordi-
nem. Dicendum, quod uerum est, si
uixit uirgo, & uult contine-
re: sed tamen non est simile: quia
processus in uirtutibus est a sta-
tu imperfectiori ad perfectiorē:
sed nō dēt esse reditus: & quā ma-
trimoniū collocat ī statu imper-
fectiouis, ordo uero in statu p̄fe-
ctionis: idē &c. sicut de seculo ad
religionē licet ascendere, nō de-
scendere. AD ILLVD, quā obij-
citur, iam patet responsio: quia
statutum ecclesiæ abundantius
arctat Latinos, q̄ Græcos, licet
illos aliquo modo arctet: & hoc
quia Latini uoluerūt se subiicere,
& plicare: Græci uero in sua ru-
ditate remanere: & ideo uique
hodie ī suis fecibus remāserūt.
Patet etiam quod non solū ratione
uoti impedit: sed etiam ratione
statuti ecclesiastici.

QUESTIO II.

*An ecclesia debuerit clericos ad con-
tinentiam obligare?*

VT R V M ecclesia debuerit
hoc instituire, & p̄ tale sta-
tutum clericos ad continentiam

obligare. Et quod non, uidetur:
Primo: quia matrimonium est in
remediū cōcupiscentiæ: sed hic
morbus maxime uiget ī clericis,
ut patet: ergo nō debuit denega-
ri remediū. I T E M. Difficillimū
est iuuenibus abstinere a mulie-
ribus: & idē cōtinentia in eis pro
martyrio cōputatur a Hieronī-
mo: sed lex noua dēt esse lex le-
uitatis, & suauitatis: ergo &c.
I T E M. Ad ea, quæ perfectionis
sunt debemus per consilium in-
ducis non mādato obligari: si er-
go abstinere ab omni muliere p̄-
fectionis est, non uidetur quod ad
hoc debuerint clerici per præce-
ptū obligari. I T E M. Non est ma-
ioris p̄fectionis moderna eccle-
sia, quā primitiua: sed tunc non
fuit indicta clericis cōtinentia:
ergo nec modo debuit indici.
I T E M. Cultus Dei ampliādus ē:
sed a nullis cōpetentius amplia-
tur, q̄ ab ipsis clericis cultoribus
Dei: si ergo clerici in sacris ordi-
nibus cōstituti sūt cultores Dei,
cū ampliatio cultus diuini nō tā-
tū sit per generationē prolis spi-
ritualis: sed etiam carnalis: quia
nati de Christianis Christiani
sunt: ergo v̄r̄ quod eis cōpetat filios
gñare: ergo nō debēt arctari ad
continentiam. I T E M. Prælatorū
status dicitur esse p̄fectissimus,
quia insimul iuncta est cōtem-
platio cum actione: ergo cum
status clericorum debeat esse p̄-
fectus, uidetur quod statui eo-
rum conueniat non tantum ge-
neratio prolis spiritualis per uer-
bum, & exēplum propter statū
contemplationis: sed et genera-
tio prolis carnalis quantum ad
statū actionis: ergo uidetur, quā
eis non debuit matrimonium
interdicti.

interdici. Queritur ergo, quæ fuit ratio huius statuti, & ad oppositum possent adduci rationes, sed illas claudendum est in responsione.

RESOLVTIO.

Et potuit, & debuit: quia expediens fuit.

RESPON. Dicendum, quod istud statutum de clericorum continentia fecit ecclesia, quia potuit, siue licuit, quia decuit, quia expediens fuit. Potuit autem ecclesia dupliciter, tum propter auctoritatem prelatorum, & maxime Pontificis summi, tum propter consensum subditorum. Propter auctoritatem namque potuit: quoniam & si omnia sacramenta auctoritate respiciant in dispensante aliquo modo, tamen illud sacramentum præcipue inter alia. In cuius signum in ordinis datione loquitur potestatem habens illi, sui ordines confert; unde & dicit: *Accipe potestatem etc.* & ideo istud onus, quod uoluit summus Pontifex huic ordini siue sacramento alligare, potuit & sibi licitum fuit. Sed huic auctoritati, & potestati successit in Latinis uoluntas obtemperandi, quia tale statutum super se libenter receperunt: & hæc duo fecerunt statutum firmum. Sed Greci dederunt tergum: & quia non conueniunt in nobile statutum, ut uasa sua seruarienda munda, ablatum est regnum, & intelligentia scripturarum, & datum est genti facienti fructum eius. Sic igitur patet, quod potuit. Nec solum licuit, immo etiam decuit: & hoc propter duo, quoniam in actu carnali, qui est usus matrimonii,

ut plurimum est libido: & in cohabitatione, ut plurimum est sollicitudo. Et libido, siue carnalis delectatio reddit fetidum, & immundum. & sollicitudo reddit diuisum. Et quoniam clericum in sacris ordinibus constitutum decet esse mundum, cum ferat uasa domini, decet nihilominus esse sollicitum, & attentum, ut sollicite, & diligenter seruiat domino, & studeat quo modo placeat Christo: ideo decens fuit eos ab uxoribus separari, ut per omnia fierent idonei cultores ministri altaris. Si enim illi, qui comedebant panes propositionis uasa sancta habere debebant, quanto magis isti, qui agno immaculato assistunt, & dispensant, & sumunt, omni puritate, & sanctitate debent fulgere; & uasa sua custodire in sanctificatione, & honore, non in desiderii potestate. Certè hoc non tantum decens, sed & etiam decentissimum iudicabit omnis anima, quæ est templum Spiritus sancti. Et non tantum decuit, immo etiam expediens fuit. Primo propter uitam irregularitatis periculum. Secundo propter uitandum latrocinium. Propter uitandum periculum: quia si mulier, quæ est uxor alicuius cognoscat alium uirum, & ille uir post cognoscat eam, iam irregularis est: & ideo si uxor sacerdotis Greci fornicatur, iam amplius nec cum ipsa, nec cum alia potest esse habere; & quia difficile est talibus abstinere, frequenter in irregularitatem inciderent, & cum periculo ministrarent, si uxores haberent. Secundo uero propter uitandum latrocinium. Si enim episcopi,

&

& archiepiscopi nunc filios haberent, omnia bona ecclesie stiperarentur, & diriperent; ita quod pauperibus pauca, uel nulla remanerent: cum enim modo congregent, & dicerent nepotes quali gradibus in computabilibus ab eis elongatos, quid facerent si haberent filios legitimos? Vnusquisque attendat quantum esset periculum; ideo prouidit spiritus sanctus hoc offendiculum auferre, & Dei consilio hoc statutum fuit in ecclesia sancta Dei, ut clerici ad sacros ordines uenientes nullo modo matrimonio possint uti.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod clerici indigent remedio. Dicendum, quod licet sit; sed tamen non solum est remedium matrimonii ad uitandum fornicationem, sed multo nobilius est remedium macerare carnem: unde quando ocium est, & nulla est carnis maceratio, sed nutritur, & impinguatur ueter; tunc præstatur fomentum igni luxurie; & ideo aliquibus uidentur difficile continere; sed si occuparent se bono exercitio, & carnem macerarent, alio remedio non indigerent; & istud remedium est eis concessum: quia conuenit eorum statui. Aliud uero est remedium, quod non competit eorum calibatu. AD ILLVD, quod obiicitur, quod difficile est abstinere iuuenibus ab actu carnis. Dicendum, quod reuera hoc difficillimum est: quia qui ignem abscondit in sinu, quomodo potest eum ferre, ut eius plantæ non ardeant? difficile autem est extinguere ignem mittendo ligna, sed facillimum

est superinfundendo aquam. Si enim uis continere, necesse habes mulieres effugere, & carnem macerare, maxime si iuuenis: quod si hoc feceris, & continentiam amare coeperis, fiet tibi non solum non difficile, immo per omnia facile. Cum enim dicit, quod lex noua est onus leue, hoc dicitur ratione charitatis, quæ cetera mandata facit facilia, quæ quæ caret, ualde difficulter potest onus portare. AD ILLVD, quod obiicitur de perfectione. Dicendum, quod ecclesia nullum compellit ab absoluta impulsione; sed sub conditione, quæ est in uoluntate hominis, scilicet si uelit ordinem suscipere; & hoc non est compellere simpliciter; sed homo tunc se obligat, quando uoluntarie sumit ordinem; oportet enim, quod accipiat ipsam cum suo onere. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non maioris perfectionis est moderna ecclesia, quam erat ecclesia primitiua. Dicendum, quod illi non competebat, tum propter personarum paucitatem, tum etiam propter paupertatem, tum etiam propter modestiam, & honestatem. Propter paupertatem, quia oportebat clericos fieri de nouo conuersos, qui ut plurimum uxores habebant: nunc autem a cunabulis instruuntur. Propter paupertatem, quia non tantum abundabant tunc, quantum nunc; ideo non tantum timendum de furto erat; sed post Dei dispensatione ecclesia temporalia habens, ne charitate refrigerante tam in clericis, quam in laicis cultus Dei periret, qui dilatarum demeret: ideo tunc oportuit conti-

nen-

mentiam indicere. Propter modestiā, quę erat in illis. Sciebant enim uxoribus melius, & temperantius uti: & sic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur de ampliatione cultus diuini. Dicendum, quod cū tot sint de laicis, qui uacent illi multiplicationi carnali, & tam pauci qui sciant, possint, & uelint uacare spirituali: ideo oportuit hęc duo officia diuidi: & cum diuisa sint, adhuc carnalis generatio multos habet ministros, & spiritualis paucos. Non enim timendum est, quod deficiat cultus Dei propter defectum generationis carnalis: sed multum timendum est, ne tepescat propter defectum spiritualis. AD ILLVD, quod obiicitur de actione, & contemplatione. Dicendum, quod quaedam est actio, quę iuncta contemplationi non eam impedit: sed facit, ut sunt opera misericordię, & pietatis. Quaedam est, quę mentem deiciat de arce: & talis est actio cōiugalıs: quia sicut dicit Aug. Nihil mentem uirilem adeo de arce deiciat, ut contactus membrorum fœmineorum, & hoc supra tactum fuit: & ideo dico quod clericis talis actio nō competit: sed actio quātum ad opera misericordię: uñ eis cōmissa sunt bona pauperū dispēnsanda, ut operibus pietatis intēdant, non ut curam carnis in desideriis faciant.

ARTICVLVS II. QVÆSTIO I.

An liceat occidere uxore adulterā?

ONSEQUENTER quantum ad secundum articulum quęritur de uxoricidio:

& circa hoc tria quæruntur. Primo quęritur, utrum uxore adulteram occidere sit licitum. Secundo, quod sit grauius peccatum, utrum occidere uxorem, an matrem. Tertio, utrum hoc peccatum simpliciter impediatur matrimonio.

QUOD licitum sit uxore adulteram interficere, ostenditur. Primo per textum sacre scripturę. Exo. xxii. Maleficos non patieris uiuere: istud est morale: ergo adhuc manet. Si tu dicas, istud fuisse iudiciale, & talia euacuata sunt. Contra. Istud est in lege humana, quod adultera est interficienda, & adulter: sed tales leges approbat, & sustinet ecclesia: si ergo ecclesia non debet approbare, nisi licitum, uideatur, quod uiro uxorem adulterantem interficere sit licitum. **ITEM.** Hoc probatur per canonem. xxxiii. q. ii. interfectores suarum coniugum sine iudicio, cum non addis adulterarū, uel aliquid huiusmodi, quid aliud habendi sunt, quam homicidę: ergo si additur adulterarū, non uidentur quod sint homicidę. **ITEM.** Viri uxorem suam corrigere, & secundum quod grauius peccat, grauius debet eam punire: si ergo mulier, quę adulteratur, digna est morte: sed uir eam occidat, non uideatur quod incurrat aliquam offensam.

CONTRA. Ioan. viii. Qui sine peccato est uestrum, primus in eam lapidem mittat: noluit ergo dominus, quod aliquis occideret mulierem in adulterio deprehensam, nisi haberet conscientiam mudam a culpa: ergo non uidetur hoc alicui liceat. **ITEM.** Canon

non dicit xxxiii. q. ii. Inter hęc sanctitas uestra. & infra. Sancta Dei Ecclesia mundanis nunquam costringitur legibus, gladium non habet, nisi spirituale: ergo, &c. **ITEM.** Ratione uideatur, quia quantum ad culpam fornicationis iudicantur pares: sed nulli mulieri licet occidere uirum adulterum; ergo nec alicui uiro adulteram mulierem occidere licet.

RESOLVTIO.

Nullo iure licet, nec civili, nec canonico, nec etiam diuino.

RESPONDEO. Dicendum, quod interfectores proprię coniugis si ex certa scientia facit, peccat, quantumcumque illa sit adultera: peccat autem non tantum contra canones, sed etiam contra ius civile. Contra ius civile, quia eam interfecit pretermisso iuris ordine: nisi forte in actu malo eam inueniat, in quo casu leges humanę concedunt. Sed contra ius diuinum, & canonum peccat in ipso facto, quoniam nō debet ipsam adulteram interficere, sed corrigere, cum Deus peccatum paratus sit parcere in lege gratię: sicut patet in exemplo mulieris adulterę. Ioan. 8. Et quoniam matrimonia, & causa matrimoniales tractari debent lege poli, & non lege fori; ideo non licet hoc facere, quod ius civile dicit, quamuis Ecclesia sustineat ad terrorem malorum, sed quod iudicat sancta Ecclesia, uxorem scilicet adulteram nō esse occidendam, sed potius dimittendam.

S. Bon. Lib. 4.

AD ILLVD, quod obiicitur de lege. Dicendum, quod illud erat iudiciale, & iudicialia non manent: quia illa fuit lex rigoris: hęc autem est mansuetudinis. **AD ALIUD**, quod obiicitur de lege civili. Dicendum, quod quaedam sunt ibi, quę Ecclesia approbat, quaedam quę sustinet, & quaedam quę reuocat. Et hoc iudicium de occisione fornicarię, siue adulterę, aut sustinet ad aliorum terrorem, aut etiam retrahat, cum prohibet ut in supradicto canone: qui dicit nullo modo interficiendam esse uxorem quantumcumque in crimine deprehensam. **AD ILLVD**, quod obiicitur de illo canone, interfectores suarum, &c. Dicendum, quod istud dictum est secundum leges humanas: talis enim ex quo sine causa, & præter iudicium occidit, secundum leges civiles punitur ut homicida: sed si per iudicium, & causam faciat, non iudicatur homicida secundum leges humanas. Sed secundum ius canonicum, etiam secundum quod obligantur legi matrimonii, & secundum mandatum Ecclesię non principum, non licet occidere, immo homicida iudicatur, sicut expresse testatur capitulum sequens de Nicolao, &c. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod potest corrigere. Dicendum, quod uerum est; sed correctio tanta, & talis debet esse, ut non auferat locum poenitentię: & ideo quando excedit limites ut occidat, iam non est zelus correctionis, sed furor occisionis.

SSS QVÆ-

An grauius peccatum sit, occidere uxorem, quàm matrem?

VTRVM grauius peccatū sit occidere uxore, q̄ matrē. Et q̄ sic uidetur, q̄a q̄ grauius punitur, grauius est in offensa: sed peccatum interfecionis uxoris grauius punitur, q̄ peccatum interfecionis matris, sicut patet. xxxiii. q. ii. admōnere, &c. **IT E M.** Quod est magis cōtra naturā, illud est maius peccatum: sed magis contra naturā est odire, & occidere carnē suā, q̄ alienam: quia Eph. v. Nemo unquā carnē suā odio habuit; & uxor est caro uiri, sicut ibidē dicitur: quia facti sunt unā caro; ergo grauius uidetur peccatū. **IT E M.** Amor uxoris, sicut patet ex textu Gene. ii. superexcedit amorē patris, & matris, etiam amor castus: & hoc etiam uidetur innui ex textu Gene. xxiiii. Isaac, qui tantum dilexit Rebeccā, q̄ dolorē, qui de matre acciderat, tēperaret. Sed quantō magis aliq̄s inclinatur ad amorē, tantō minus ad læsionem; ergo uidetur quod si occidat uxore, grauius peccet. **IT E M.** Qui occidit uxorem, facit contra bonum naturæ, & sacramenti, cum sint coniuncti ad indiuiduam uitæ consuetudinem; qui autē occidit matrem, facit contra alterum tantum; ergo &c.

CONTRA. Licitam est percutere, & uerberare uxorem in casu, sed nūquam licitum est uerberare matrē; ergo grauior est offensa illata matri, quam uxori: ergo &c. **IT E M.** Tantō grauior est offensa, quantō personæ, in quam est, debetur maior

reuerentia: sed multō maior reuerentia debetur matri, quam uxori; ergo maior est offensa, quæ est in matrem: & sic &c. **IT E M.** Facilius frangitur amor socialis, quam naturalis, pro eo quod naturalia magis adhærēt: sed amor matris est naturalis, amor uxoris socialis; ergo maioris peruersitatis, & crudelitatis est occidere matrē. **IT E M.** Grauius est eū offendere, a quo plura beneficia sunt pcepta; sed plura beneficia percipiuntur a matrē, q̄ ab uxore; ergo &c.

RESOLVTIO.

Grauius peccatum est matricidium: et si propter maiorem pronitatem acrius hoc, quàm illud puniatur.

R E S P O N D E O. Dicendum, q̄ absq̄ dubio grauius peccatum est (in genere loquendo) occidere matrē, quā occidere uxorem, tum ratione personæ exterioris, cui debetur maior reuerentia, tum rōne minoris pronitatis; pronior. n. est hō iracundus ad uerberādum uxorem, q̄ matrē: maximē quando pp aliquā causam displicet, mirabile odiū, & tædium generatur: & i deo pronior est ad occidendum uxore quā matrē. Ad occidendum autē matrē nullius natura inclinatur, nisi sit per iniquitatem conuersa in crudelitatem superbestias. Et quoniā homo pronior est ad uxoricidium: hinc est q̄ quamuis minus sit peccatum, tamen maior pœna imponitur, ut per incussonem timoris pronitas restringatur.

ET PER hoc patet primū obiectū. **AD ILLVD,** q̄ obicitur, q̄d magis est cōtra naturā, quia una caro. Dicendum, quod maior

An uxoricidium matrimonium impediatur?

VTRVM uxoricidiū impediatur matrimonium. Et q̄ sic uidetur. xxxiii. q. ii. Interfectores suarum coniugum ad pœnitentiam redigendi sunt, quibus pœnitentia denegatur coniugium. **IT E M.** Eodem titu. In pœnitentia Arnulfi, qui occidit uxore, dicitur. Uxorē numquam ducere, concubinā, numquam habere, nec adulteriam committere audeas. **IT E M.** In eo, i quo quis peccat, in eo torquendus est; sed iste peccat contra matrimoniū occidendo uxorem; ergo &c. **IT E M.** Supra Dist. in. xxxv. dicit Magister, retractatum est de canone expressē extra, de eo, qui duxit in coniugium, quam poluit per adulterium, ubi dicitur: q̄ matrimonium nullum est, & dirimendum est; ergo q̄ impedit, hoc est propter homicidiū mariti, q̄ ppetrauit; ergo si uir occidit uxorem, patet &c.

CONTRA. Si quis occideret uxorem alienam, propter homicidium, nō efficitur inhabilis ad matrimonium; ergo si plus potest in uxorem propriam, uidetur quod propter eius occisionē a matrimonio non debeat prohiberi. **IT E M.** Possibile ē, quod uir occidat uxorem zelo, quem habet in detestationem adulterii; ergo uidetur quod stet pro matrimonio; ergo nō debet puniri priuatione matrimonii.

IT E M. Omne peccatum potest deleri per pœnitentiam; si ergo pœna ista est ratione peccati, & hæc pœna potest esse occasio peccati, maximē iuueni, qui habet

ior est unio inter filium, & matrem, quam inter uirum, & uxore secundam rē, quamuis in matrimonio sit maior secundum significationē, pro eo q̄ caro matris, & filii habent conuenientiā in substantia, & natura: sed caro masculi & foem næ secundū actum commixtionis, & unionis: & ideo ad tempus plus trahitur homo ad uxore, sed simpliciter plus trahitur ad matrē. **AD ILLVD,** quod obicitur, q̄d plus excedit amorem matris. Dicendum, q̄ uerum est intensiuē: tamen quantum ad radicationē facilius est, quod uir conuertatur in odium uxoris, & econuerso per unam fornicationē, q̄ mater in odium filii, uel econuerso. Et hoc quod dicitur, q̄d relinquat matrem, non dicitur quantum ad affectum, sed quantum ad coniunctionem sexuum. **AD ILLVD,** q̄ obicitur, quod facit contra bonum naturæ, & sacramenti. Dicendum, q̄ uerū est, sed illud præponderat, scilicet matricidium, q̄ adeo est cōtra naturam, ut numquam natura abhorreat, ita occisionem aliquis, cui cōmiscetur, sicut eius, in cuius utero fuit totus. Vnde quāuis Canon dicat xxiii. q. ii. q̄ occidens uxore est crudelior oī bestia; quia partem sui corporis occidit; intelligendū est, q̄d hoc dictum esse per emphaticū modum loquendi: secundum quem modum posset dici, quod mater est totum corpus filii, cū totum ex matre traxerit; & ista est ueritas, licet Hugo super De creta senserit contrarium: non enim i hoc approbatur eius sententia a modernis Doctoribus.

incentiuum libidinis; ergo uide-
tur, quod nō possit impediri sal-
tem penitentia facta. I T E M. Ma-
gis repugnat bono matrimonii
adulteriū, quam homicidium:
sed adulterium simpliciter non
impedit; ergo nec uxoricidium.

RESOLVTIO.

*Virumque impedit: licet in casu di-
spensari possit.*

RESPONDEO. Dicendum, quod
occidere uxorem potest quis tri-
pliciter. Aut persequendo cul-
pam, aut persequendo naturam,
aut persequendo matrimoniū.
Persequendo culpam, aut cum
in fornicationis crimine depre-
hendit, & adeo detestatur quod
in ultionem criminis mortē in-
fligit. Persequendo naturam, ut
si mulier propter defectum ali-
quem, quem habet in se, non ha-
bet gratiam uiri: unde uir eam
exosam habens, & grauem, pro-
pter istam detestationē, & odii
intensionē furore accenso ipsā
perimit. Persequendo matrimo-
nium, ut quando mœchatur cū
aliqua, quā uult ducere in uxo-
rem, & non potest, nisi uxore
mortua: & ideo ipsam interfici-
cit. Primum est graue peccatum
propter excessum. Secundum est
grauius. Tertium est grauissi-
mum. In quolibet horum pro-
hibetur a matrimonio contra-
hendo, sed magis in secundo, &
maximē in tertio: & in quolibet
horum casuum dispensatur ab
Ecclesia, & maximē in iuueni-
bus: sed in primo de facili, in se-
cundo difficilius, in tertio quo-
dammodo sic, & quodammodo
non. Respectu, ergo illius perso-
næ, cū qua mœchabatur, & pro-
pter quam habendam in matri-

monio occidit coniugem, num-
quam cum eo dispensabitur: im-
mo si iunctus fuerit, simpliciter
separatur: sed respectu aliarum
propter periculum dispensatur.
Vnde quamuis crimen non fa-
ciat omnino illegitimum respe-
ctu omniū propter periculi for-
nicationis, facit tamen simplici-
ter illegitimum respectu alicuius
personę determinatę, scilicet ho-
micidium iunctum cum adulte-
rio, uel adulterium cū fideida-
tione, uel datio fidei cum uxori-
cidio: & sic concedendum est,
quod tale crimen impedit ma-
trimoniū aliquo modo taliter,
quia impedit, sed non dirimit.
Alio modo quod etiā dirimit, si-
cut tactum est.

AD ILLVD ergo, quod obi-
icitur, qd qui occidit uxore a-
lienam. Dicendum, quod non est
simile: quia enim offendit matri-
monium in se, cum uxorem pro-
priā interficit, ideo in se debet
puniri: nō sic cum interficit alie-
nā. AD ILLVD, quod obiicitur,
de zelo. Dicendum, quod zelus
non excusat a toto, sed a tanto:
unde facilius cum eo dispensat.
AD ILLVD, quod obiicitur, qd
potest per penitentiam deleri.
Dicendum, qd enormitas non
ita citō deletur, immo in pœnā
manet diutius, sicut patet in ir-
regularitate. AD ILLVD, quod
obiicitur, quod adulterium ma-
gis repugnat. Dicendum, quod
falsum est, quia uxoricida est
cōtra substantiam matrimonii,
quia perimit subiectū: sed adul-
terium est contra bonum fidei,
sine qua matrimonium esse po-
test; & ideo non est simile hic
& inde.

DISTIN-

DISTINCTIO TRIGESIMA OCTAUA. ⁵⁰⁷

De impedimentis, quæ omnino faciunt illegitimum matri-
monium contrahendum cum omni, propter
propriam obligationem.

*Vnc de voto inspiciamus. Votum est testificatio quæ
dam promissionis spontaneæ: quæ Deo, & de his,
quæ Dei sunt, propriè fieri debet. Sunt tamen, &
vota stultorum, quæ frangenda sunt.*

De uotorum differentiis.

*Sciendum verò, quod uotorū aliud est cōe, aliud singula-
re. Cōe, ut illud quod in baptismo oēs faciunt, cū spondent re-
nunciare diabolo, & pompis eius: Singulare, ut cum aliquis
sponte promittit seruare uirginitatē, & continentiam, uel ali-
quid hmoi. Itē singulare votū aliud ē priuatū, aliud solēne.
Priuatū est in abscondito factum: Solēne verò in conspectu
Ecclesiæ factū. Item, priuatū votū, si uioletur, peccatū est
mortale. Solemne verò uiolare, peccatum & scandalum est.
Qui priuatum faciunt votū continentie, matrimonium con-
trahere non debent: quia contrahendo mortaliter peccāt. Si
tamen contraxerint, non separentur: quia probari non pōt,
qd occultè factū est. Qui verò solemniter uouent, nullate-
nus coniugium inire queunt, quibus non solū nubere, sed &
uelle damnabile est. Vnde Aug. In cōiugali vinculo si pudici-
tia seruatur, damnatio non timetur: sed in uiduali continen-
tia, & uirginali excellentia uirtus muneris amplioris expe-
ritur: qua expetita, & electa, & voto oblata iā non solū ca-
pescere nuptias, sed et si non nubatur, nubere uelle damna-
bile est. Aug. Uouentibus n. uirginitatē, uel uiduitatem, nō
solū nubere, sed et uelle damnabile est. Quob. Apostolus ostē-
dit Timotheo scribens, Adolescentiores uiduas deuita: cum
enim luxuriatę fuerint, in Christo nubere uolunt. i. cū post
votum continentie in delitijs egerint uitā, non dico nubunt,
sed nubere uolunt in Christo, quasi tunc non sit peccatū: sed
quod sit ostendit, subdens: Habentes damnationē: & quare?
subdit: quia primā fidē irritā fecerunt, et si nō nubēdo, tamē
uolendo: ut uoluntatem, quæ à proposito cecidit, appareat*

*Ad Iu-
lianū de
sāctari-
dinitate
& alle-
gatur.
27. q. 1.
Nuptia-
rum bo-
num.
Alias.
Hiero.
& habet
tur. dis.
27. c. 70
uērbis.
1. Tim. 2.*

esse damnandam, siue sequantur nuptiæ, siue nō. Damnatur n. propositi fraus: damnantur tales, quia continētię fidē primā irritā fecerunt. i. votum, vel in voto violato fidē, quā in baptismo professe sunt. Si aut̄ pro voluntate nubendi dānantur, constat si eā effectui mancipauerint, reuocandum id esse in irritum, easq; arcēdas redire ad propositū. Vnde Grego.

Ad Bo-
n. f. c. es
habetur
27. q. 1.
cap. vi-
duas a
proposi-
tū.
60.

Viduas a proposito recedentes viduitatis, super quibus nos consuluisti, credo te nosse a sancto Paulo, nisi conuertantur, olim esse dānatas: quas & nos apostolica auctoritate dānandas, & a cōione fidelium, atq; à limitibus Ecclesię arcendas fore censemus, vsque quo obediunt Episcopis suis, & ad bonum quod ceperunt, inuitē, aut voluntariē reuertantur.

De virginibus non velatis.

De virginibus autem non velatis, si deuiauerint, à predecessore nostro Innocentio Papa tale decretum habemus.

17 q. 1.
ca. Hac
vero.

Hæ, quæ nec dum sacro velamine tectæ, tamen in proposito virginali semper se simulauerunt permanere: licet velatæ non fuerint, tamen si nupserint aliquo tēpore, his agenda pēnitentia est: quia sponsio earum à domino tenebatur. Si. n. inter homines solet bonę fidei contractus nulla ratione dissolui: quantō magis ista pollicitatio, quam cum Deo pepigerunt, solui sine vindicta non poterit? Item, Si virgines nondum velatæ taliter publica pēnitentia puniuntur, & à cœtu fidelium vsque ad satisfactionem excluduntur: quantō magis viduæ, quæ perfectioris ætatis, & maturioris consilij existunt, & habitum religionis assumpserunt, & deinde apostatauerunt, atque ad priorem vomitum sunt reuersæ: à nobis & ab omnibus fidelibus, à limitibus Ecclesię, & à cœtu fidelium vsque ad satisfactionem sunt eliminandæ, & carceribus tradendæ? Ex his apparet virgines, vel viduas voto continentie astrictas, siue fuerint velatæ, siue non; nullatenus coniugium sortiri posse. Quod idem de oibus intelligendum est, qui continentiam vouerunt. Quod n. ante erat licitū, post votum fit illicitū. Non est igitur prætermittendū, quod Innocen. Papa, de viduis, & puellis decreuit, quę Christo spiritualiter nubunt: si postea publice nupserint, non eas admittendas esse ad pēnitentiam, nisi hi, quibus

Ibidē.
ca. Que
Christo

se iunxerant, de mundo recesserint. Si enim de omnibus hæc ratio custoditur, ut quæcumq; uiuente uiro alteri nupserit, adultera habetur, nec ei agenda pēnitentię licentia conceditur, nisi unus de illis fuerit defunctus: quanto magis de illa tenenda est, quæ ante se immortalis sponso coniunxerat, & post hoc ad humanas nuptias transmigravit? Attendite, quod non solum coniugium talibus negare uidetur, sed etiā locum pēnitentię. Sed non ita intelligendum est, ut aliquando excludantur a pēnitentia, quæ digne pēnitentiam agere uolunt: sed illæ non sunt admittendæ ad pēnitentiam, quæ ab incestus copula discedere noluerint: quia post religionis propositum non potest Deo reconciliari per pēnitentiam, quæ ad habitum suę professionis redire neglexerit. Tunc enim ille, cui se coniunxerat, ei defunctus erit, cum ab eius illicitis amplexibus hæc penitus recesserit. Cum ergo dicitur, eas non esse admittendas ad pēnitentiam, nisi hi, quibus se iunxerant, de mundo recesserint, subaudiendum est, eis. Tunc enim eis uiri de mundo recedunt & defunguntur, cū ab eorum concupiscentia ista se alienant, quem sensum similitudo subdita declarat, & confirmat.

Quod grande malum sit adulterium.

Cum uir & mulier legitime coniuncti sunt, constat alterum altero uiuente ad aliam non posse transire copulam: 32. q. 6
Quin.

alioquin adulterium committitur: de quo Clemens Papa ait, Quid in omnibus peccatis adulterio est grauius? Secundum namque in pēnis tenet locum, quem primum illi habent, qui aberrant a Deo. Grauiissime ergo peccant adulteri, grauius fornicarij: sed cunctis his grauius incestuosi, quos omnes transcendunt contra naturam delinquentes. Vnde August. Adulteriū malum uincit fornicationem, uincitur ab incestu. Peius enim est cum matre, quam cum aliena uxore dormire: sed horum omnium pessimum est, quod contra naturam fit: ut si uir membro mulieris non ad hoc concesso utatur: hoc execrabiliter fit in meretrice, sed 9. 7. ca.
adulte.

De a-
dul. con-
iug. &
br 33.
9. 7. ca.
adulte.

De illis, qui post longam captiuitatem redeunt.
Hic queritur de illis sceminis, quæ putantes uiros suos

interemptos, uel in captiuitate, uel ab iniqua dominatione nunquam liberandos, in aliorum coniugia transferunt: si illi, qui putabantur perisse remeauerint, utrum eis reddi debeant: & an secundi fornicati sint, & ipsæ rea adulterij, De hoc Leo Papa sic ait, *Necesse est, ut legitimarum fœdera nuptiarum reintegranda credamus: & remotis his, quæ hostilitas intulit, cuique id legitime reformetur, quod intulit: procurandumq; est, ut recipiat quisque, quod proprium est. Nec tamen culpabilis iudicetur, & quasi alieni turis persuasor habeatur, qui personam eius mariti, qui iam non esse existimabatur, assumpsit. Sic enim multa, quæ ad eos, qui in captiuitatem ducti sunt, pertinebant, in ius alienum transire potuerunt: & tamen plenæ iustitiæ est, ut eisdem reuersis reformentur. Ideoque si uiri post longam captiuitatem reuersi, ita in dilectione suarum coniugum perseuerant, ut eas cupiant in suum redire consortium, dimittendum est, & inculpabile iudicandum, quod necessitas intulit, & restituendum, quod fides poseit. Si autem aliquæ mulieres ita uirorum posteriorum amore sunt captæ, ut malint his coherere, quam ad legitimum transire consortium: merito sunt notandæ, ita ut ecclesiastica communione priuentur, quæ de re excusabili contaminationem criminis elegerunt. Redeant ergo in suis coniugia statim: quia sicut mulieres, quæ ad uiros suos reuerti noluerint, impiæ sunt habendæ: ita illæ, quæ redeunt, merito sunt laudandæ. Ex his ostenditur, illos, qui taliter iunguntur, ut credant uirum interemptum per ignorantiam, aliquam excusationem habere de peccato; & tantum primam copulam esse legitimam, non secundam; ueniam tamen habere, si careat opprobrio male uoluntatis. Sed si quis relicta in patria sua uxore, in longinquam abiens regionem aliam ducat uxorem, deinde penitentia ductus eam dimittere uelit, asserens se aliam habuisse, quæ uenit; nec ecclesia permittat, quæ, quod ille asserit, ignorat: queritur an in hac secunda copula sit coniugium. Sanè dici potest non esse coniugium, & mulierem de crimine excusari per ignorantiam, uirum autem adulterium admisisse. Sed ex quo ad primam redire uolens, nec ualens, cogitur*

32. q. 1.
Cum p
bellicæ.

Hug 4.
(en. c. 4)

ecclesi-

ecclesiæ disciplina hanc tenere, incipit excusari per obedientiam & timorem de hoc, quod poscenti mulieri debitum reddit, a qua ipse nunquam poscere debet; & sic de alijs huiusmodi uniuersis sentiendum est.

VPRA egit Magister de impedimento, quod uenit ex ecclesiastica institutione. Hic agit de impedimento, quod uenit ex nostra obligatione. Et quoniam dupliciter potest aliquis obligari alicui, scilicet uoto, & matrimonio; ideo primo agit de impedimento, quod uenit ex obligatione uoti. Secundo uero de illo, quod prouenit ex obligatione matrimonii; & incipit illa secunda pars, ibi. *Cum uir & mulier legitime, &c.* Prima pars habet duas. In prima determinat, quid sit uotum, breuiter innuens quid sit, & de quo, & quorum. In secunda determinat de obligatione in comparatione ad matrimonium, ostendens, quod quoddam impedit, sed non dirimit, ut uotum simplex; quoddam & impedit, & dirimit, ut solemne. Et incipit illa secunda pars, ibi. *Sciendum uero, quod uotum, aliud, &c.* Similiter secunda pars, in qua determinat Magister de impedimento ligaminis, habet duas. In prima ostendit, quod legitime copulatus uni, non potest illa uiuente alii copulari, nec econuerso; & si copuletur de facto, non est matrimonium. In secunda queritur, utrum copulati de facto, possint per ignorantiam ab adulterio excusari, ibi. *Hic queritur de illis fœminis, &c.* Vbi determinat, quod excusantur tales.

PRiuatum uotum si uiolatur, &c.) Videtur falsum dicere, quia possibile est, quod contrahens ita tamen, quod nullo modo carnaliter conueniant, sicut Ioseph, & Maria, & Tiburtius, & Cæciliæ ergo non uidetur ibi esse culpa. Item. Si est ibi mortale peccatum; ergo nullus debet de hoc licentiarum; sed mulier, quæ uouit uoto priuato, licentiatum de matrimonio contrahendo. Titulo de eo, quod uouentes non possunt &c. in decretali. ueniens, &c. ibi dicitur, de uoto uiolato congruam satisfactionem indicans, & ei, cui uult in domino nubendi licentiam non postponas. Resp. Dicendum, quod contrahens matrimonium, aut intendit contrahere solum intendendo, & consentiendo in coniugalem societatem, aut in copulam carnalem, siue propter libidinem, siue propter generationem; primū est licitū; secundum est mortale peccatum. De primo non loquitur Magister, sed de secundo; quia omnes contrahentes fere sic contrahere consueuerunt. Quod queritur de illa, quæ uouit uoto simplici. Dicendum, quod ecclesia non dat ibi licentiam simpliciter, sed sicut patet ex litera antecedenti, & apparatus dicit, ibi est copula ratiua permissio, quia permittitur malum fieri, ne ueniat peius, si cut patet ex eo, quod dicitur. 32. q. 1. &c. Considera, quod saluator, &c. Vnde illud factum nullo modo trahendum est ad consequentiam,

Dub. 1.

† Alias
Augustinus.

tiam: quia sicut habetur in aliis decretalibus eiusdem tituli, uotum simpliciter impedit. Et nota quod praedicta mulier simplici uoto uouit: quia & si in manibus Eremitae uouerit, tamen quia non se obligat ad religionem specialem: sed communiter ad continentiam, & ille eremita non erat persona publica, nec ipsa uestem mutauit: non fuit uotum solemne

Dub. 2.

Solemne uero uiolare, &c.) Videtur haec duo male distinguere: quia ipsum scandalum peccatum est. Item. Queritur, utrum sint ibi duo peccata. Et quod sic uidetur: quia frangendo uotum, peccat in Deum: sed scandalizando, in proximum. Resp. Dicendum, quod scandalum unitum peccato non facit nouum peccatum quantum ad transgressionem, nec quantum ad poenitentiam: sed nouam addit circumstantiam aggravantem, ut fornicatio publica uel tra priuatam: duplex tamen esse posset quantum ad accusationem. Quod obiicitur, quod unum copulatur alteri. Dicendum, quod hoc non est propter diuersitatem peccatorum: sed circumstantiae adiectae. Quod obiicitur quod in Deum. &c. Dicendum, quod idem peccatum & in Deum, & in proximum potest esse: sed in Deum principaliter, in proximum ratione circumstantiae adiunctae: ideo hoc non facit diuersa peccata: quia peccatum numeratur ratione actus, circa quem est, non ratione eius, in quem est. Si quis enim una actione offenderet plures homines, uno peccato peccaret.

Libari non potest, &c.) Videtur mala esse ratio: quia defectus probationis non auferit matrimo-

nium, nec facit. Resp. Aliquorum opinio fuit ut Huguitionis, quod uotum simplex ita impedit apud Deum, ut solent, unde illud non est matrimonium in conspectu Dei: sed solum in facie ecclesiae: quia non sunt testes, per quos possit dirimi: & semper alter coniugium fornicatur, alter uero per ignorantiam excusatur. Sed nunc periura noua satis determinatum est, quod uinculum uoti simplicis non auferit obligationem matrimonii, tum quia minus est: tum quia potestas corporis non transferitur: tum etiam quia in matrimonio si non petatur debitum: sed reddatur solum (sicut debet facere qui uouit) pro sanctificatione perfecta reputatur: unde defectus probationis non est ratio sufficiens: sed quaedam congruentia adiuncta.

Viduas a proposito recedentes, &c.) Videtur male dicere: quia propositum non obligat aliquem: ergo uir, quod non sint huiusmodi propter hoc obligata: ergo possunt retrocedere. Resp. Dicendum, quod Greg. intelligit non de proposito simplici, uel qualicumque: sed de proposito quod est firmatum publica testificatione, in qua est uotum solenne: & istae sunt quae primam fidem irritam faciunt, ac per hoc damnationem habere noscuntur.

In proposito irregulari, &c.) Videtur falsum dicere: quia ubi est simulatio, non est uotum uerum: ergo nec domino obligatur, qui se simulauit obligari. Resp. Dicendum, quod promissio simulata dupliciter potest esse: aut quia non habet stabilitatem, aut quia non habet interiorē assensum correspondentem.

tem. Et hoc dupliciter est: quia quodam fit in timore, uel metu, qui potest cedere in constantem uirum, sicut Dauid se simulauit stultum coram Achis. i. Reg. xxi. quaedam intentione decipiendi alios. Prima simulatio simpliciter obligat: quia necesse est, ex quo se semel obligauit uoluntate, & ore spopondit, quod permaneat in sua pollicitatione. Si uero spopondit signo, non corde, tenetur apud forum iudiciale, & coram ecclesia, si non affuit timor: apud Deum uero tenetur facere penitentiam de duplicitate, & mendatio. Si uero tertio modo fuit simulatio, tunc nec apud Deum, nec apud ecclesiam obligat: hic autem fit sermo de sponsione simulata primo modo, sicut patet 27. q. 1. Posset etiam fieri secundo modo. scilicet quando non habet intentionem: tunc enim compellitur ab ecclesia, sicut dicitur extra. de regularibus, & transeuntibus ad religionem. Vidua si sponte uelum.

Dub. 6.

Virgines, uel uiduas uoto, &c.) Videtur male dicere: quia uelum est in signum professionis, sicut habitus est religionis uiris: sed ante habitus susceptionem non uir solemnizari uotum: ergo non uir omnino impedire coniugium. Resp. Dicendum, quod contingit uotum solemnizari tribus modis. scilicet ordinis susceptione, habitus assumptione, ubi est distinctio professionum a non professis, & propria testificatione, dum tamen fiat in manu publicae personae: Quamuis ergo tales non susceperint uelum, si tamen se astrinxerunt in manu publicae personae ad continentiam, nullo modo possunt contrahere nec de iure, nec de

facto. Si autem se uoto simplici astrinxerunt, non possunt, scilicet sine peccato: possunt tamen de facto.

Quid in omnibus peccatis, &c.)

Videtur male dicere: quia grauius est peccatum in Spiritum Sanctum, quod non remittitur in hoc saeculo, neque in futuro. Item. Grauius est peccatum incestus, sicut in litera sequenti habetur. Item. Adhuc grauius est peccatum contra naturam. Item. Grauius est homicidium, & uxoricidium, de quo solemnis poenitentia imponitur. xxxiii. q. ii. admonere &c. Resp. Dicendum, quod peccatum dicitur esse grauius multis modis. Aut ratione contemptus: & sic peccatum in Spiritum Sanctum. Aut ratione libidinis, ut peccata contra naturam, in quibus libido totum absorbet naturale iudicium. Aut ratione ingratitude, & sic peccatum Adae in paradiso. Aut ratione punitionis, & sic peccatum adulterii, in quo praecipiebatur moechus, & moecha lapidibus obrui, sicut dicitur Deuter. xxii & sic accipitur in proposito, cum dicitur, quod est grauius &c.

De eadem uaque in poenis, &c.)

Videtur male dicere: quia ordo transgressionum, & punitionum est secundum ordinem praceptorum: sed illud, scilicet non moechari, non est secundum mandatum: sed est in secunda tabula. Si dicas quod secundum locum tenet ratione poenae lapidationis, quae debetur blasphemo, Leui. 24. & adultero Deuter. xx. Obiicitur tunc: quia eadem poena infligitur filio contumaci, & proteruo Deu. xx. Respon. Dicendum, quod aliqui

Dub. 7.

Dub. 8.

aliqui dicunt hoc esse intelligendum sic, quod secundum locum tenet; quia peccatum blasphemiae est a parte animae, sed peccatum adulterii est a parte corporis, & peccatum homicidii est a parte coniuncti. Sed illud non videtur posse stare, quoniam eadem pena pro istis omnibus est infligenda, omnes enim capite pledebantur; & ideo melius est dicere, quod hoc intelligitur ratione poenae lapidationis; homicidium uero puniebatur secundum legem talionis. Quod uero obiiciebatur de filio inobediente. Dicendum, quod non ratione inobedientiae solum; sed et ratione aliorum peccatorum; quae erant in dissipationem reipublicae; quia luxuriosus, & consimilia. Si gratatur, quare adulterium ita grauius puniebatur. Dicendum, quod propter duo scilicet quia erat in destructione concordiae, ac per hoc reipublicae; quia erat generatiuum magnae infamiae; postremo ratione poenitentiae magnae. Et haec est causa, quare tam grauis poenitentia pro uxoricidio imponitur, ut poenitentia refranetur.

Dub. 9. *Hoc execrabilius fit in meretricibus, &c.)* Videtur falsum dicere; quia magis peccat, qui abutitur re non concessa, quam qui re concessa; quia ille dupliciter, iste uno modo; ergo grauius ille. Item. Aug. de bono coniugali ante illud uerbum, in originali dicit. In rebus ad utendum concessis longe fit rationabilius, quam in eis, quae non sunt concessae, uel minor, uel rarus excessus; ergo cum uxor sit ad utendum concessa, patet &c. Respon. Dicendum, quod excessus in usu uxoris potest esse dupliciter, aut secundum natura-

turam, aut contra naturam. Si secundum naturam, tolerabilior est in uxore propter hoc quod habet excusationem aliquam. Si contra naturam, contra est, quoniam in matrimonio sunt quaerenda bona matrimonii: & honestius tractanda est coniux, quam meretrix; ideo cum peccatum contra naturam sit contra bona matrimonii, & sit in contumeliā uxoris, cui est quedam honestas maior in tractando eam exhibenda, hinc est, quod grauius peccat, qui facit in uxore; & ideo et dicitur, quod propter illud peccatum scilicet contra naturam mulier potest dimittere, & fugere uirum. Et sic patet, quod quamuis pluribus modis peccet, qui peccat cum meretrice, quam qui peccat cum uxore; tamen hic intēsius peccat propter maiorem contemptum.

Necesse est ut legitimarum, &c.) Quæritur hic, si aliquis moriatur, & resuscitetur, utrum uxor sua sibi reddenda sit. Et sic, videtur per litteram istam; quia primae nuptiae fuerunt legitimae. Item. apparet per illud, quod dicitur Hebr. xi. Acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Item Ratione uidetur; quia illi, qui resuscitantur, non priuantur hereditate paterna; ergo nec de iure uxoris.

Item. Qui resuscitantur diuino iudicio, ut dormientes sunt: sed matrimonia sunt regenda iure polis ergo si quantum ad Deum hic dormientes iudicatur, & sicut somnus non soluit matrimonium, ita nec talis mortuus, ut videtur. Item. Si soluitur, ergo si resurgat, oportet contrahi cum eadem; ergo bigamus iudicatur; ergo si non oportet quod contrahat, uir quod primum uinculum adhuc

huc manet. Contra. Ro. 7. Mortuo uiro soluta est mulier a lege uiri: ergo uir, quod matrimonium sit solutum. Item. Ponatur quod mulier uiro suo mortuo statim contrahat, constans est cum non sit aligata: quia non est cui ligetur, quod matrimonium est uerum: ergo si primus resurgat, per hoc non soluetur. Item. Ita uere mortuus est iste, sicut ille qui incineratur: sed tali quando resurgit non reddetur uxor, sicut dominus determinat Matt. xxii. ergo paritate uir in proposito. Respon. Dicendum, quod sicut superius dictum est, uinculum matrimoniale non fundatur in anima: sed in coniuncto: unde cum aliquis moritur, statim perit altera pars relationis: & ideo uinculum statim soluitur: & si mulier alii esset matrimonialiter iuncta, non esset separanda. Si tamen alii non esset iuncta, & ipse uult eam ex quadam honestate, est ei reddenda. Quod ergo obiicitur, quod sunt re integranda, uerum est, quod solum de facto sunt soluta. Quod obiicitur de Hebr. xi. Dicendum, quod mulieres acceperunt mortuos filios, non maritos. Quod obiicitur de hereditate, dici potest, quod illud est etiam gratia, & honestas quod ei reddatur: tamen non est simile, quia de uxore nihil potest uir post mortem disponere. Preterea, aliud est de rebus potest. n. testari de rebus; sed non potest uxorem relinquere alii. Quod obiicitur, quod sunt dormientes. Dicendum, quod uerum est respectu potentiae; sed respectum ueritatis iudicando Deus iudicat talem uere mortuum. Ad illud, quod queritur, utrum sit bigamus, dici potest quod non, si illa non cognouit uirum alterum,

eo quod non diuidit carnem, nec illa diuisit.

ideoque si uiri post legam, &c.) Videtur male dicere; quia ex hoc uidetur, quod non debet reintegrari, nisi uelit uir. Contra. Est quod mulier petat, cum excusetur a fornicatione, uidetur quod uir non possit eam repellere: ergo siue diligat, siue non det eam resumere. Item. Quæritur, utrum talis putatio excuset: & quod non uidetur: quia nullus debet committere se discrimini: ergo quantumcumque uir mulieris absentat, nisi sit certa, peccat si contrahit cum alio quæritur: ergo pro quanta certitudine excusetur. Quæritur etiam, si dubitat uirum suum uiuere, utrum debeat debitum reddere: uidetur enim quod non; quia nullus dubitans utrum aliquid sit peccatum mortale, det illud facere: ergo &c. Respon. Dicendum, quod mulier quae putat uirum suum intereptum: & contrahit, aut credit hoc presumptione tenui, quae magis debet generare dubitationem quam fide, aut credit presumptione probabili. Primo modo non excusatur, si contrahat, sicut dicitur in extra. de sponsalibus, & matrimonii, quod quantumcumque uir moretur in bello, & uxor sit in iuuentula: tamen non debet contrahere, donec de uiro mortuo aliquam habeat certitudinem: qua habita tunc sine peccato potest contrahere: utpote si iuramentum habeat ducis exercitius, uel sociorum eius, qui mortem nouerant, & tunc excusatur. Quod si mulier incipiat post contractum matrimonium dubitare de morte uiri, aut est dubitatio leuis: & hoc

secundum

secundum consilium prælati poterit a corde remoueri, & poterit debitum exigere, & petere. Si uerò probabiliter dubitat, debitum debet reddere: sed nõ exigere. Si uerò certificatur de uita primi uiri, nec petere debet, nec reddere, sed statim secundũ uirum deferere. Et hoc probatur per illud, q̄ extra dicitur de secundis nuptiis. Dominus ac redẽ ptor. & 34 q. 2. cum per bellicã. Si uerò non statim reuertitur: tunc imputatur ei crimen adulterii: nec potest ad priorem uirũ redire, nisi ipse uelit. In hoc casu loquitur Leo Papa. Ex his parent omnia obiecta: nõ enim debet contrahere nisi certitudinẽ habeat de morte, nec debet petere debitum, quando probabiliter dubitat: nec debeat reddere, quando est certa de uita: quod si aliter faciat, iudicatur fornicationis rea.

Dub. 12 Sed si quis relicta, &c.) Queritur hic de eo, qui reliquit uxore suam absens in regionem longinquam, & contrahit cũ alia, utrum in hac secunda copula sit coniugium: & quod non uidetur: quia pollutio per adulterium cum si de data impedit matrimonium, sicut supra ostẽsum est. Sed hoc est hic: ergo &c. Item. Queritur utrum talis, uiuente uxore legitima, debeat reddere debitum, si compeliat ipsum ecclesia: & uidetur, q̄ non: quia ipse fornicatur: sed magis debet quis permittere se excommunicari, quam fornicari. Respond. Dicendum ad primũ est, q̄ si altero ignorante contractum est, est matrimonium in fauorem illius, qui ignorauit. Si autem ille, qui ignora-

uit, certificatur, nõ debet talis, nec potest sibi copulari ueritate certificata. Sed primus non debet puniri, qui ignorauit, quia non peccauit: & ideo si ligamen primum soluatur, poterit secundum matrimonium stare. Quod queritur, utrum uiuente prima, possit secundam sine peccato cognoscere, dicit Magister, quod sic, si reddat debitum compulsus ab ecclesia. Sed illud hodie non tenetur, quia ecclesiastica excommunicatio non obligat ad faciendam fornicationem, nec excusatur: & ideo talis non debet ecclesie obedire: & hoc habetur extra de sententia excommunicationis. Inquisitione.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

Quid sit uotum?

Ad intelligentiam præsentis Distinctionis queritur de uoto: & de hoc duo principaliter queruntur. Primo queritur de uoto in se. Secundo queritur de uoto in comparatione ad obligationem. Circa primum queruntur tria. Primo queritur de uoto, quid sit secundum essentiam. Secundo queritur, de quo sit. Tertio, in quo sit.

CIRCA quam sic proceditur, & ostenditur, q̄ uotum secundum substantiam sit promissio per diffinitionem Hugonis. Uotum est testificatio quædam promissionis spontaneæ, quæ Deo, & de his, quæ Deo pertinent, proprie fieri debet. ITEM. Uoto se obligat homo ad id, ad q̄ prius non obligabatur: sed homo ad nouum se non obligat nisi propter

propter beneficiũ, uel propter peccatum, uel propter promissum: sed in uoto non obligatur homo beneficio, uel peccato: ergo obligatur promissione: ergo promissio est de substantia uoti. ITEM. Quod sit obligandi intentio, uidetur: quia sicut matrimonium est ab opere nostro, sic & uotum: sed nullus contrahit matrimonium, quantumcunq; promittat exterius, nisi intendat se obligare, siue cõsentiat interius: ergo &c. ITEM. Uotum est obligatio spontanea, siue uoluntaria: sed nullus obligatione uoluntaria obligat, nisi uelit obligari: & nullus uult obligari uerbo, nisi q̄ intendit se obligare: ergo &c.

CONTRA. Ostenditur, quod promissio non sit de genere uoti per aliam diffinitionem uoti. Uotum est melioris boni conceptio, animi deliberatione firmata. Hæc est diffinitio dicens uoti substantiam: sed hoc totum potest esse sine promissione: ergo &c. ITEM. Greg. super Eze. Qui meliora agere deliberant, & deliberata non faciunt, dum se eleuant, cadunt: ergo deliberatio melioris obligat ad faciendum, alioquin non esset casus: sed non est ibi alia obligatio, quàm uoti: ergo sola deliberatio sine promissione est uotum: non ergo promissio est de essentia uoti. ITEM. Quod nec sit obligandi intentio, uidetur: quia aliquis promotus ad sacros ordines, intendens ordines suscipere, & nullo modo obligari ad castitatem: nihilominus obligatur, ac si intendere: ergo uidetur, quod de essentialitate uoti non sit obligandi intentio. ITEM. Si aliquis iurat ali-

cui, nõ intendens se obligare ad illud, quod uerba signant, iudicatur nihilominus ita obligatus, ac si intenderet: ergo pari ratione, uidetur in uoto, quod fiat sine intentione. ITEM. cum ista duo similiter faciant ad esse iuramenti. scilicet promissio, & obligandi intentio, queritur, quæ sit differentia.

RESOLVTIO.

Uotum est obligatio noua & uoluntaria. Vel, uotum est conceptio melioris boni, &c.

RESPON. Dicendum, q̄ ista duo sunt de essentia uoti, scilicet promissio, & obligandi intentio, cũ uotum sit obligatio noua, & uoluntaria: Quia de nouo est, super addita promissio est necessaria: Quia uero uoluntaria, oportet, quod uelit obligari, & quod se obligare intendat. Sed contingit, promittere duplici uerbo, scilicet interiori, & exteriori. Promissio quantum ad uerbum interioris cogitationis, & deliberationis est de necessitate uoti simplicis, quod obligat quantum ad Deum, qui intuetur cor. Sed promissio quantum ad uerbum, uel signum exterius est de necessitate uoti solemnitis, quod obligat quantum ad faciem ecclesie, q̄ iudicat secundum ea, quæ patet. Et secundum hoc duplex datur diffinitio de uoto: illa magistralis, & communis est de uoto simplici, Conceptio melioris propositi, &c.

AD ILLUD, quod obiicitur per diffinitionem uoti, & auctoritatem Gregor. in sola deliberatione uotum consistere. Dicendum, q̄ non intelligunt de qualitate deliberatione, sed de illa, q̄ firmat propositum: & hæc est, quæ

que consensui addit promissionem, aliter non firmat: unde licitum est dissentire. AD ILLVD, quod obiicitur, quod obligandi intentio non est necessaria, sicut patet in ordine. Dicendum, quod intentio respectu alicuius potest esse dupliciter. Aut principaliter: quia de illo cogitat, & illud placet. Aut quia intendit aliud consequens ad illud, uel simpliciter illi annexum; sicut si aliquis intendit uouere regulam monachorum, per consequens, & ad continentiam obligari intendit, & ad obedientiam: alioquin stulte appetit, & uult. Similiter quoque ordini sacro annexum est uotum, si intendit ordinem sacrum suscipere, & ad continentiam obligari per consequens principaliter, uel ex consequenti: quod si nullo modo intendat, non est uotum: sic nec matrimonium. AD ILLVD, quod obiicitur, quod qui iurat in dolo, tenetur. Dicendum, quod duplex est forum. scilicet iudiciale, & poenitentiale. In foro iudicali iudicatur secundum exteriora. In foro poenitentiali secundum conscientiam. In foro iudicali quia fraus nulli debet patrocinari, accipiuntur uerba secundum intellectum communem, & sanum: quia fraus non debet ei patrocinari: ideo iudicatur teneri, sicut si secundum intentionem rectam uerba dixisset. In foro poenitentiali, ubi est iudicium secundum ueritatem, iudicatur istum peccasse in dolo: sed nequaquam ex illa promissione esse obligatum: unde sicut matrimonium contractum per uerba exteriora sine consentu omni, est matrimonium solum secundum interpre-

tationem fori iudicialis, non secundum ueritatem: sic de uoto dicendum. AD ILLVD, quod ultimo quaeritur de differentia uoti ad iuramentum obligatorium. Dicendum, quod triplex est differentia, scilicet in obiecto, medio, & fine. In obiecto; quia uotum fit Deo: sed iuramentum homini in medio: quia iuratur per Deum: sed uouetur per promissionem. In fine quia iuramentum est ad astruendam ueritatem: uotum autem ad augendam honestatem, & bonitatem.

QVAESTIO II.

De quo uotum fit?

DE quo sit uotum, siue de materia, circa quam est uotum: & uidetur, quod sit circa omnia. Et primo uidetur, quod de omni bono; quia omne bonum potest homo promittere, & spondere Deo, & in tali sponcione obligatur, sed non est alia quam uotum: ergo &c. Vnde & in baptismo promittit quod est necessitatis, scilicet abrenunciare satanae. **I**TEM. Quod sit de minori bono uidetur, quia licitum est illud uelle; ergo licite potest se homo ad illud obligare. ergo licite uouere; & istud uerum per simile in matrimonio, in quo quis obligat se ad statum imperfectionis. **I**TEM. Quod potest de indifferenti uidetur; quia cibus, & potus (quantum est de se) dicuntur actus indifferentes; quia naturales sunt; sed circa cibum, & potum contingit esse uotum ab continentia, ergo & circa indifferentia. **I**TEM. Videtur, quod de malis possit esse uotum; quia occidere innocentem est malum; sed lepte propter uotum occidit filiam suam uirginem, & laudatur

ur de uoto. Vnde Hiero. dicit, quod ideo ponitur in catalogo sanctorum, quia Deo placuit animus uouentis; ergo &c. **I**TEM. Conscientia non magis obligat, quam uotum: sed conscientia erronea obligat, quia quod non est ex fide, est peccatum. id est contra conscientiam; ergo & uotum erroneum: sed tunc errat homo in uoto, quando uouet malum pro bono. ergo, &c.

CONTRA. Quod non sit de bono precepti uidetur, quia super illud, Vouete, & reddite, Glo. Vouere est uoluntatis, sed reddere necessitatis; ergo est de his solum, ad quae homo non aliunde, sed uoluntarie obligatur: sed talia sunt supererogationis; ergo &c. **I**TEM. Quod non sit de minori bono, uidetur per diffinitionem uoti. Uotum est conceptio melioris propositi, animi deliberatione firmata; ergo non uidetur quod sit de statu imperfectionis, & minori bono. Et ideo uidetur, quod uotum debet esse ad promotionem salutis nostrae, non in dispendium: sed obligare ad statum minus bonum est in dispendium salutis, quia secundum Bern. Nemo bonus, qui non uult esse melior; ergo &c. **I**TEM. Quod non sit de indifferenti, ostendit per diffinitionem. Dicitur enim quod uotum de his, quae Deo pertinent, fieri debet: sed talia non sunt indifferentia; ergo &c. **I**TEM. Quod non de malis uidetur: quia dicitur Isido. In malis promissis rescindit fidem, in turpi uoto muta decretum; sed uotum uerum est immutabile uouenti, uel ergo uotum turpe, uel de turpi non est uotum uerum. **I**TEM. Uotum uerum obligat ad id, de quo est;

sed nullus obligari potest ad malum; ergo, &c. Probatio minoris. Nullus faciens id, ad quod tenetur, facit malum: sed si homo obligatur ad malum, & facit malum, facit id, ad quod tenetur; ergo faciens malum, non facit malum.

RESOLUTIO.

Votum est de iis rebus, quae ad Deum pertinent; ad salutemque faciunt, uel promouent ultra communem statum.

RESPONDEO. Dicendum, quod uotum (generaliter loquendo) est de eis, quae ad Deum pertinent, & faciunt ad salutem: simpliciter uero, & proprie est de his, quae promouent ad salutem ultra statum communem. Vnde quaecumque sunt talia, cadunt sub uoto: quae autem his opposita sunt, ut quae ad dispendium salutis uergunt, sub uoto cadere non possunt: quoniam uotum debet habere comites, quos habet iuramentum. scilicet ueritatem, iudicium, & iustitiam. Primum namque necesse est, ut in eo sit iustitia. scilicet ut illud quod uouetur, spectet ad salutem: & sic bonum est, & honestum. Secundum, necesse est in eo esse iudicium, ut uouens deliberate uoueat, non precipitate. Tertium, quod sit in eo ueritas, ut quod discretum, & iuste uouit, hoc persoluat. Si ergo id uouet, quod ad detrimentum iustitiae facit, non est ibi lex uoti, nec obligatio, sed ipsi uoto fit iniuria: nec est obligatio ad seruandum, sed potius ad poenitendum, sicut de conscientia erronea iudicatur. Secundum hanc regulam communem iudicandum est de his, quae quaeruntur in speciali.

QUOD enim quaeritur, utrum uotum sit de omni bono. scilicet pra-

cepti, & consilii. Dicendum, quod uotum (proprie accipiendo) est de bono supererogationis: largè tamen si dicatur quæcumque testificatio, potest esse de bono præcepti. Et per hoc patet obiecta ad utramque partem. Illud enim uotum quamuis non sit obligatio de nouo: est tamen testificatio obligationis, qua homo non solum fatetur se obligatum, sed et complacet sibi in illa obligatione, & obligatio uoluntaria fit necessaria: & sic multi faciunt de necessitate uirtutem.

AD ILLUD uerò, quod queritur, utrum sit de minori bono. Dicendum, quod minus bonum est dupliciter considerare. Vno modo prout dicit statum quendam licitum. Alio modo prout dicit priuationem maioris boni. Primo modo licitum est uouere illud respectu mali, quia respectu illius est quodammodo maius bonum. Secundo modo prout est priuatorium maioris boni: & sic licitum non est, nec obligatur, quis ad seruandum, sed ad penitendum; ut si quis uoueat, quod Deo seruiet castè in statu seculari, & nunquam ingredietur religionem: Primum bonum est licitum, sed in quantum priuat statum altiore, illicitum est, quia gratiam Dei duro corde repellit: & hoc est in præiudicium salutis, & in derogationem abundantis iustitiæ. Et si tu obiicias: licitum est sic esse, ergo & uouere. Dicendum, quod sicut laudari non est malum, tamen appetere laudem, est malum: sic in tali statu esse, non est malum sed obligare ut non possit ad melius peruenire per obligationem, quæ

fiat Deo, Deo iniuriam facit. Nec est simile de matrimonio, quia est obligatio facta alii personæ, quæ contenta est illa, & non querit perfectiorem: Deus autem uult semper, quod melius est.

AD ILLUD, quod queritur de indifferenti. Dicendum, quod indifferentes est dupliciter, unum quod informabile est motu, & circumstantia uirtutis, sicut comedere, & abstinere: & hoc potest uoueri. Aliud, quod nihil facit quantum est de se, ut leuare festucam, uel ire ad prata: & de tali proprie non est uotum; & si quis tale quid uoueat, iudicio caret, quia nihil uouendum est, nisi quod creditur rationabiliter esse acceptum Deo: unde si tale uotum uoueat quis, non est tenendum, sed commutandum: & per hoc patet utrumque obiectum.

AD ILLUD autem, quod obiicitur de malo. Dicendum, quod aliquid simpliciter est malum: & hoc nullo modo potest, quis uouere: & si uouet, peccat, sed non obligatur. Aliud est quod uno casu contingente potest esse bonum, alio casu contingente potest esse malum: & hoc potest, quis uouere sub conditione euentus boni: quod si uouetur in omnem euentum sine conditione, indifferens est uotum, & non tenetur ad illud.

QUOD autem obiicitur, de uoto leptæ. Dicendum, quod quia uouit secundum omnem euentum, uotum fuit indifferens: sed tamen, quia deuotio, & fides mouit, sed indifferens emisit: unde duo fuerunt in uoti emissionem, unum laudabile, alterum uirtuoperabile. Similiter in uoti imple-

tione

tione duo fuerunt. scilicet figura, & factum: factum fuit odibile, sed figura laudabilis. Quantum ergo ad diuersa in uoto leptæ, Dicendum, quod laudatur ab Apostolo, & Hierony. quantum ad fidem, & deuotionem: sed quantum ad indifferens, & credulitate uituperat ab Aug. dicit. n. quod fuit in uouendo stultus, & in reddendo fuit ipius. AD ILLUD, quod obiicitur, de erronea conscientia. Dicendum, quod erronea conscientia dicitur dupliciter. Aut quia credit se teneri ad id, ad quod non tenetur, tamen non tenerur ad eius oppositum: & talis error non est periculosus, & talis ligat. Est & alia erronea, quæ credit bonum, quod non est bonum, immo malum: & talis ligat non ad peccatum, nec ad factum, sed ad se deponendum: sic uotum erroneum, quod uergit in malum est dimitendum, quia non obligat ad faciendum.

QVÆSTIO III.

Qui uouere habent?

DE materia in qua, siue de subiecto, in quo est uotum. Et uidetur, quod sit in omni habente usum rationis, quia omnis talis habet usum libere arbitrii. sed uotum est a libertate libere arbitrii. ergo &c. ITEM. Omnis discretionem habens rationis, potest se uoluntarie obligare diabolo per peccatum, nullo impediendo: ergo multo fortius potest se obligare Deo per uotum. ITEM. Omnibus patet uia salutis, & æqualis est conditio omnium quantum ad hoc: sed uotum est de his, quæ promouent ad salutem: ergo omnes sunt æquales in uouendo. ITEM. Hoc ostenditur per dif-

initionem uoti, quia est conceptio boni animi deliberatione firmata: sed omnes ratione utentes possunt bonum concipere: ergo, &c.

CONTRA. Nume. xxx. dicitur, quod si fuerit mulier in domo uiri, & uouerit aliquid, & uir statim, ut audiuit contradixit, non erit promissionis rea: ergo mulier coniugata non potest auctoritate sua uouere: similiter uidetur de uiro, quia non habet sui corporis potestatem. ITEM. Puer, & puella quamdiu sunt impubes, sunt omnino sub dispositione parentum, & tutorum, sicut seruus sub dispositione domini: ergo si omnino subsunt, nihil per se uouere possunt.

ITEM. Religiosus abrenunciavit proprie uoluntati: sed uotum est obligatio procedens ex propria uoluntate, ergo non potest uouere. ITEM. Seruus subest imperio domini sui: unde si intret religionem, potest ipsam extrahere: ergo non est suus: sed uotum est a libertate: ergo, &c.

RESOLUTIO.

Illis uoueat, qui liberi sunt.

RESPONDEO. Dicendum, quod uotum procedit a libera uoluntate: omnis ergo, qui libere potest facere quod uult, nullo impedimento in se existente, nullo homine de facto præpediente, nullo iure prohibente, potest simpliciter uouere. Qui autem in omnibus subest, nihil potest per se uouere. Qui autem in aliquibus subest, secundum id, in quo subest, non potest uouere. Quoniam ergo uxor subest uiro, & puer patri in regimine uite, nihil possunt circa hoc uouere, quod sit

stabile, sine eorum auctoritate: vir autem subest uxori in debito carnis: ideo contra illud non potest vouere. Religiosus subest in omnibus, quæ sunt infra religionem: & ideo nihil potest vouere sine sui prælati voluntate. Sed seruus subest quantum ad seruitium corporale: ideo quod contra hoc fit, vouere non potest, nisi domini auctoritate: si quid autem est quod libere potest fit facere, illud potest uouere.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod omnes sunt liberæ uoluntatis. Dicendum, quod uerum est ad uouendum, sed non omnes sunt liberæ uoluntatis ad faciendum omne, quod uolunt: & hæc uoluntas requiritur in uoto. AD ILLVD, quod obiicitur, de obligatione diaboli. Dicendum, quod illa fit sola uoluntatis libertate: sed non sic est de obligatione ad Deum quantum ad uotum, quoniam respicit ali quod opus, respectu cuius frequenter liberum arbitrium non habet posse, vel de facto, vel etiam de iure. AD ILLVD, quod obiicitur, quod omnibus patet uia salutis. Dicendum, quod uerum est quantum ad ea, quæ sunt præcepti, non quantum ad ea, quæ iunt supererogationis, quæ respiciunt status diuersos, quibus aliqui sunt apti, aliqui uero minimè. AD ILLVD, quod obiicitur, quod omnes possunt concipere, & animi liberatione firmare. Dicendum, quod (sicut superius dictum est) firmatio illa est per promissionem: non autem omnis promissio firmat, nisi promissio obligatoria: nulla autem promissio est obliga-

toria, nisi quæ fit ab eo, qui potest se obligare: & talis est proprii iuris respectu illius, quod vouere debet: & quia non omnes sunt tales, ideo non omnium est uouere, sed illorum tantum modo, qui hoc habent.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An simplex continentia matrimonium impedit?

ONSEQUENTER quantum ad secundum articulum, quaeritur de uoti obligatione: & circa hoc tria quaeruntur. Primo, quaeritur de obligatione uoti per comparationem ad matrimonii contractionem. Secundo, per comparationem ad commutationem. Tertio per comparationem ad dispensationem. CIRCA primam sic proceditur: & supposito quod uotum continentiae uniuersaliter impedit matrimonium, & quod uotum solenne impedit contrahendum, & dirimat iam contractum, quaeritur de uoto simplici, utrum sit impedimentum rescindens, siue impediens matrimonium. Et quod non dirimat, dicit Celestinus Papa, extra. De uouentibus, & ordinatis, quod non possunt contrahere matrimonium. Qui clerici, uel uouentes, matrimonium contrahere possunt. capit. Rursus quidam, &c. Quod uotum simplex impedit contrahendum, sed non dirimit iam contractum. ITEM. Non magis obligat uotum simplex, quam iuramentum: sed iuramentum non impedit matrimonium, ita ut dirimat iam con-

con-

tractum: ergo &c. ITEM. Si uotum. Simplex matrimonium dirimeret, cum uotum illud sit occultum, & quilibet posset simulare se uouisse, quodocumque malitiose alter coniugum uellet, posset matrimonium separari etiam legitimum. ITEM. Videtur, quod nullo modo impedit matrimonium: quia sicut se habet matrimonium consummatum ad uotum solennizatum, ita matrimonium non consummatum ad uotum solennizatum: sed matrimonium non consummatum non impedit uotum: ergo nec dirimit: ergo uotum non solennizatum non impedit, nec dirimit matrimonium.

SED CONTRA. Ratio quare uotum rescindit, & dirimit matrimonium, ut dicit Magister in litera, est, & habetur xxvii. distinctio. c. uouentibus, quia uouentibus non solum nubere, sed etiam uel nuptiae sunt eis danabiles, ideo irritatur matrimonium: & hoc non solum in uoto solenni est, sed etiam in simplici: ergo &c. ITEM. Celestinus Papa III. dicit, & auctoritas in decretali promissa, quod apud Deum non minus obligat uotum simplex, quam uotum solenne: si ergo non minus obligat uotum simplex, quam uotum solenne: cum obligatio uoti solennis irritet matrimonium, uidetur, quod obligatio uoti simplicis. ITEM. Qui uoto simplici uotum continentiam, tenetur nunquam coire: ergo quotiescunq; coit, peccat mortaliter: sed nullus potest obligari ad mortale peccatum: ergo cum matrimonium obliget ad coitum, iste non

potest obligari matrimonio. ITEM. Quæro quare magis uotum solenne matrimonium dirimat, quam simplex. Si tu dicas, quia priuatum: & ideo non scandalizat, nec potest probari. Contra. Quia matrimonium contractum in clanculo sic irritat matrimonium sequens de facto, sicut contractum in manifesto: & propterea uotum emissum in publico coram omnibus etiam in foro iudicatur simplex, nec dirimit matrimonium iam contractum.

RESOLVTIO.

Generaliter impedit contrahendum: sed non generaliter dirimit contractum.

RESPON. Dicendum, quod uotum continentiae est tale uotum, quod generaliter impedit matrimonium contrahendum, sed non generaliter dirimit iam contractum, nisi solennizatum: & rationem huius assignant aliqui ecclesiae institutionem. Quod enim uouens sit persona illegitima, hoc non est ex uoto, quia in ipso matrimonio perfecto continentia seruari potest ab eo, qui debitum non exigit, sed soluit. Vnde Augustinus dicit, quod computatur pro sanctificatione perfecta, si non exigit, sed reddis, quod debes. Sed quod impedit, hoc est ex constitutione ecclesiae, cuius est personas legitimas, uel illegitimas matrimonio determinare. Ratio autem, quare ecclesia de uoto solenni instituit (ut dicunt) est, quod in uoto solenni non potest decipi: & potest in fractione eius scandalizari: quia publicum est: sed in uoto simplici neu-

trum habet locum, quia priuatū est. Sed hæc solutio uidetur superponere duplex falsum. Vnum, quod sit ab institutione ecclesiæ talis illegitimitas, quia ecclesia (ut cōmuniter dicitur) non potest ibi dispensare; potest autem dispensare generaliter in suis constitutionibus. Aliud falsum est; quia uotum solemne non dicitur, quia notoriū, uel publicū: quia uotum quantumcunq; publicetur, nisi aliud adsit, simplex iudicatur, nec impedit matrimonium iā contractū. Vnde aliud est uotū publicum, aliud solēne. Ideo alia ratio assignatur, & accipitur a uoti solēnizatione. Votum enim tripliciter solemnitatur, scilicet ordinis susceptione, professionis emissione, & habitus profectorum assumptione. cū aliis, quæ hominem professum ostendunt. Ex hoc est commune in uoti solēnizatione, quo fiat coram persona, quæ locum Dei tenet, & quæ uotum potest approbare; quia in recipiente uotum continentie trāsferitur potestas corporis uouentis in alium; quia alius adest, qui recipit; sed in uoto simplici, ubi homo mera se obligat uoluntate, & in nullius manibus hoc facit, obligatur quidem, sed tamen dominium sui corporis in alterum non transfertur; & quia quod translatum est in potestatem unius, non potest transferri in potestatem alterius: ideo emissio uoto solemni, non potest matrimonium contrahi, in quo est translatio dominii proprii corporis. Sed quod translatum non est, adhuc transferri potest: ideo uoto simplici emissio potest uir potestatem sui

corporis in matrimonio dare: ideo & si contrahat, contractū est. Amplius. In uoto solemni Deo, & homini obligatur: sic & in matrimonio: & quoniam utrobique est par obligatio, & par obligatio non soluit uinculum parie obligationis, sed bene præpotens super uinculum minoris obligationis: ideo obligatio uoti solemnis non potest infringi per superueniens uinculum matrimonii. Hoc autem non ideo dico, quod facit scandalum, quia & illud potest esse in uoto simplici, sed hoc facit obligatio duplex, cum translatione potestatis in alterū. Est igitur hæc summa rationis, quia uotum solēne obligat equaliter districtè ex opposito, non simplex: idem impedit.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod ratio irritationis matrimonii est: quia post uotū dānabile est nubere. Dicendum, quod hoc non est ratio tota, sed concausa. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non minus obligat, &c. Dicendum, quod uerum est quantum ad culpam, siue trāsgressione: tamen minus obligat quantum ad alterius uinculi solutionē, ut fiat uis in hoc, quod dicit quantum ad Deum, quia dupliciter dicitur. Vel quantum ad Deū, ut obiectum: quia uotum astringit constrictione necessitatis. Vel quantum ad Deū, id est quantum ad diuinum iudicium: Deus autem hunc, qui obligatus est uoto solemni, reputat magis obligatum: pro eo, quod non solum reputat eū ligatum sibi, sed et homini: non solum reputat promissionē factam acceptam, immo per ministeriū potestatem corporis esse trās-

latam;

latam; & ideo Deus iudicat, quod uotum solēne impediatur, non simplex: & hoc non tantum est manifestum in foro ecclesiæ, sed etiā in foro consciētiae. AD ILLVD, quod obiicitur, quod tenetur nunquam coire. Dicendum, quod uerum est, nisi fortiori uinculo soluat: & quia matrimonium fortius est, ideo dicunt, quod cū consummatur matrimonium, tunc omnino absoluitur a uoto: sed debet de eo prænitentiā agere, quia uotū uiolauit: unde dicunt, quod potest debitū petere, & soluere. Sed hoc non credo, nisi quod absoluitur a uoto quantum ad matrimonium, nisi in quantum ius matrimonii compellit eum agere contra uotum: sed non compellit ius matrimonii debitū petere, quia hoc est libertatis, sed solum soluere: ideo dico, quod potest sine peccato soluere, quia facit id, ad quod tenetur; nunquam tamen potest sine peccato petere; & si uxor moriatur, tenet omnino continere. Quod tamen obiicit, quod matrimonium non consummatum non impedit uotum. Ratio huius est, quia nullum fit ei præiudicium; potest enim uxor, siue sponsa alteri nubere: sed per matrimonium consummatum omnino uoto præiudicium generatur.

QVÆSTIO II.

An uota commutari possint?

DE obligatione uoti in comparatione ad commutationem, utrum possit commutari. Et quod non, uidetur. Lenit. vii. Animal, quod immolari debet domino, mutari non potest nec in peius, nec in melius; ergo &c. IT E M. Eccl. v. quodcunque uoueris, redde ergo ad illud, quod uouet, homo enet, uir; ergo non

potest commutari. IT E M. Sicut ueritas locutionis consistit in concordia uoluntatis, & intellectus; sic ueritas uoti in concordia promissionis, & solutionis; sed quodcunque uox discordat ab intellectu, est ibi falsitas; ergo & in uoto, quando promissio a solutione. Sed unusquisque tenetur esse uerax in promissione; ergo &c. IT E M. Quod non possit sine auctoritate superioris; uidetur Ber. de dispensatione, &c. Bene ordinatis monasteriis nullus meo consilio egredietur desiderio arctioris uitæ sine licentia superioris; si ergo de hoc magis tenetur, patet, &c. IT E M. Quod superior non possit mutare, uidetur; quia æque obligat uotum solemne, ut matrimonium; sed matrimonium nullius auctoritate superioris potest mutari; ergo nec uotum.

CONTRA. Uotum institutum est totum ad charitatem fouendam: sed dicit Bernardus, quod illud, quod ex charitate institutum est, contra charitatem sustineri non debet: ergo ubi est necessitas, uel utilitas, cum charitas exigit, potest commutari: sed hoc est per uotum; ergo &c. IT E M. Semper licet proficere secundum statum: ergo & uotum de bono in melius commutare: ergo &c. IT E M. Si quis emittit duo uota incompatibilia, quorum alterum est perfectius, impleto perfectiori, absoluitur ab alio, quod prius uouit; ergo &c. IT E M. Sicut testamentum est proprie uoluntatis, ita & uotum: sed quādiu homo uiuit, potest mutare testamentum: ergo & uotum siue omni licentia.

Et Re-

RESOLVTIO.

Ex necessitate superveniente, & ex periculo pro observantia imminente, votū mutari potest.

RESP. Dicendum, quod licet votum mutare ex causa, illud scilicet quod recipit recompensationem: sed non ex leuitate, nec ex propria voluntate, quam obligavit; sed ex necessitate, siue utilitate, cum praelati auctoritate: excepto voto religionis, uel etiā status perfectioris, in quod potest aliud votum commutari sine praelati licentia: quia propter sui dignitatem licentiā dant iura. Sanum est tñ consilium, quod fiat superioris auctoritate, ubi non creditur, quod contradicat; ne uideatur ex leuitate procedere, & auctoritatem superioris contemneret. Ratio aut, quare licet votum mutare, & commutare, est propter necessitatem supervenientem; uel propter periculum, quod imminet frequenter in observatione; uel propter maiorem utilitatem & uouētis, & aliorum. In his, ratio recta, & diuina illustratio manifeste clamat, quod per mediatorem, & procuratorem debeat, & possit providere, ut Deus non damnificetur; nec iste periclitetur, in quo & iste debuit saluari, & Deus honorari, & propter quod votum ordinatum est fieri: & ideo ex hoc potest commutari.

Quo d tamen obiicit de testamento, non est simile: quia testamentum non obligat ut uotum. **AD ILLVD**, quod obiicitur de Leuit. secundum Glos. soluendum est, quod non potest propria auctoritate. **AD ILLVD**, quod obiicitur de eccle. Dicendum, quod intelligitur in se, uel in æqui ualenti.

Et per hoc patet de ueritate: quia concordat impletio, promissioni, dum datur æqui ualens illi. Quod uero dicit Bern. de ascendenti- bus ad altiorem statum, credo quod dicitur consilendo. **AD ILLVD**, Dicendum, quod non est simile: quia uinculum matrimonii ligat non tantum ratione promissionis; sed etiā signationis rei in solubilibus, in quam nulla potest auctoritas. Præterea. Non est unum matrimonium melius alio, sicut uotum: & ideo non competit matrimonium permutari, nec commutari, sicut competit de uoto.

QVÆSTIO III.

An summus Pontifex dispensare possit in uotis?

DE obligatione uoti in comparatione ad dispensationem: & queritur, utrum summus Pontifex possit dispensare in uoto: & quod non, uidetur: quia Glo. super illud Psal. 75. Vouete, & reddite &c. dicit. Reddere est necessitatis: sed circa ea, quæ sunt de necessitate salutis non potest dispensari: ergo &c. **ITEM**. Obligatio uoti est secundum ius naturale: quod patet, quia omni tempore cucurrit: sed pontifex non potest in ea quæ sunt iuris naturalis: ergo &c. **ITEM**. Bern. dicit. Quædam sunt præcepta moralia primæ tabulæ ordinantia ad Deum: quædam tamen ordinantia ad proximum: quædam superaddita, ut canonicæ sanctiones, & patrum instituta. In primis non potest dispensare nec homo, nec Deus. In secundis non homo, sed Deus. In tertiis & homo, & Deus. Ratio huius est: quia præcepta primæ tabulæ immediate ordinant ad Deum: si ergo uotum immediate ordinat ad Deum uidetur

uidetur &c. **ITEM**. Qui non facit quod promittit, mentitur: sed Papa non potest dispensare in mendacio: ergo nec in uoto. **ITEM**. Quod non in uoto continentie specialiter, uidetur Eccl. xxvi. Non est digna poteratio continētis anime: sic ergo continētia nullo modo potest recompensari, patet &c. **ITEM**. Quod nec in uoto paupertatis uidetur: quia perfectius est pro Deo medicare, quam continere: ergo perfectius est uotum paupertatis: ergo si dispensare non potest in uoto continētis, nec paupertatis. **ITEM**. Quod nec in uoto obedientie, ut: quia hoc est perfectissimum: quia in castitate uincit homo corpus suum, in paupertate mundum, in obedientia maceratur homo seipsum: ergo &c.

SED CONTRA. Quod possit in omni dispensare, uidetur: quia uotum unum non minus obligat, quam aliud. Sed potest dispensare in aliquo, utpote in uoto peregrinationis, & abstinentie: ergo & in omni. **ITEM**. Quod specialiter in uoto continentie, ut: quia dispensatio locum habet, ut dicit Bern. ubi cadit necessitas, uel communis utilitas. Sed possibile est quod aliquis ex defectu mulieris incurrat periculum mortis, sicut dicitur de Rege Ludouico. Sed possibile est, quod omnes moriantur, quod possunt generare, solo eo remanente, qui uouit, & remanente Papa, & muliere: ergo si necessitas est conseruationis speciei, in casu isto posset contrahere. **ITEM**. Possibile est ex matrimonio pacem ecclesie dari, quæ est communis utilitas: & conseruatio utilitatis: sed conditionata: & ideo dispensare potest, cum possit illam conditionem infringere, si sibi aliud de

uis uidetur: quia dispensare potest in uoto abstinentie: sed maius est carnem suam macerare, quam diuitias dimittere: ergo &c. **ITEM**. Quod in uoto obedientie uidetur: quia summus Pontifex assumit de religionibus ad dignitates, & prelationes: sed sic assumpti non tenentur obedire prelati sui ordinis, quibus uouetur obedientia: ergo &c.

RESOLVTIO.

Potest quidem; sed prout dispensatio iuris declarationem dicit, non autem relaxationem.

RESPON. Dicendum, quod dispensatio dicitur dupliciter. Uno modo iuris relaxatio. Alio modo iuris declaratio. Dicunt ergo aliqui, quod Papa potest in uoto dispensare, secundum quod dispensatio est iuris relaxatio, eo quod eius auctoritas est supra obligationem uoti. Et rationem huius assignant: quia Papa est immediatus omnium prelati, & ad ipsum spectat omnium ordinatio, maxime quantum ad ea, quæ sunt supererogationis. Et quia omnium uoluntates eius subsunt auctoritati, & dispositioni: ideo nullum uotum aliter debet emitte, nisi cum hac conditione, nisi dominus Papa de uouente aliter duxerit disponendum: & ideo nullus obligatur ad uotum faciendum, cum Papa aliter disponit. Quod si illam conditionem non apponat, tamen non potest eam excludere: & ideo dicitur, quod in omni uoto potest dispensare: & ab omni tali obligatione absolueret. Et ad omnes rationes respondet, quod non est ibi obligatio absoluta: sed conditionata: & ideo dispensare potest, cum possit illam conditionem infringere, si sibi aliud de uouente

uouente placeat disponere. Sed cū illa, quæ Deus consulit, absq; dubio bona sint, sine hæsitatio- ne totis uisceribus implēda sūt. Videtur et cū Deus uoluerit v- numquemq; liberū esse, q̄ unus quisq; sine conditione aliqua ta- lia possit, & debeat uouere. Et iō alii dicunt, q̄ Papa, in nullo uo- to pōt dispēlare, scđm q̄ dispen- sare est iuris relaxatio: q̄a obli- gatio uoti pendet ex iure diui- no, nō humano: ex iure natura- li, nō ex constitutione patrum. Propterea, Papa nō habet posse, nec auctoritatē in uotū, rela- xādo ius: q̄a illud non est ei sub- iectum: hēt tamē potestātē, quā- tum ius sibi dat: & ideo dispēla- re pōt secundum q̄ dispensatio est iuris declaratio: & hæc posi- tio est rationabilior, & securior: & quia magis per ipsam satisfi- t conscientiæ.

AD INTELLIGENTIAM eius est notandum, qđ ius obligationis uoti constituitur ex duplici iure naturali, ex hoc uidelicet, qđ homo dēt esse uerax in promil- sione: & ex alio, qđ nihil dēt hō promittere, nisi sua salute, & diuinæ maiestatis honore: er- go ex iure naturali est, quod q̄s p̄ uotum non impediri dēt, q̄n- facere possit sibi utilius, & ideo acceptabilius: & ideo in omnivo- to, qđ recipit recompensationē melioris boni siue simpliciter, si- ue pro loco, & tēpore dominus Papa, cuius est ius dilucidare, potest dispensare: & in hoc com- munitè omnes conueniunt: sed diuersificātur penes modū di- spensandi. Aliqui enim dicunt, quod non est aliquod uotū, qđ pro loco, & tēpore non recipiat

recompensationem: ideo nullum est, in quo non possit dispēlare: unde dicunt, quod bono conti- nentiæ præfertur bonū uniuersalis ecclesiæ, ut pax: & ideo in uoto continentie, de quo minus uidetur, potest fieri dispēlatio, uel simpliciter, uel ad tempus, sicut et aliquando factū est. Alii uerò dicunt, qđ uotum continē- tiæ non recipit recompensatio- nem, quia non est digna ponde- ratio aīæ continentis, quando obtinetur uictoria de domesti- co inimico: in omnibus aliis est recompensatio, ideo potest di- spensari in omnibus, præterquā in hoc. Tertii dicunt, quod per- fectionio religionis, quæ est in imitatione Christi, nihil potest æquari, nec pro illa recompen- sari. Et quia illa substantialiter consistit in triplici uoto, scilicet continentie, paupertatis, & obe- dientie, quod in his tribus non potest dispēlari: perfectio enim cōsistit in assimilatione ad Chri- stum maximè, sicut dicit Aug. in lib. de uera religione: & quia in nullo tantum assimilatur hō Christo, sicut in his, nihil potest hæc tria homini recompensare: quoniam recompensatio non tan- tum aliorum respicit bonū, ue- rum etiā uouentis: quoniam Deus uult, qđ magis sit unusquisq; sol- licitus de sua salute, quam alio- rum. Quæ uitarum triū opinio- nū sit uerior, fateor me nescire: & satis potest quælibet sustine- ri: ideo nullam assero. Si quis ta- men uelit hæc ultimam accepta- re, non occurrit ei inconueniēs manifestum, ut dicatur: q̄a nec in omni, nec in nullo: sed in quo- dam sic: & in quodam non.

AD

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, qđ in nullo potest dispēlare. Di- cendum, qđ illa argumenta cur- runt, secundum qđ dispensatio est iuris relaxatio: & sic non po- test: tamen secundum qđ dispen- satio est iuris declaratio: q̄a ius concedit uotum non teneri, cū potest recompensari: & uniuersaliter domini Papæ est hoc ius interpretari: & ideo in omnibus aliis ab his tribus potest dispēla- re. AD ILLVD, qđ obiicitur, si potest in uno, & in omnibus. Dicendū, qđ non est simile, quia conditio recompensationis me- lioris nō stat uniformiter in om- nibus. AD ILLVD, quod obiici- tur, quod in uoto continentie potest cadere necessitas, & uri- litas. Dicendum, qđ non cadit: & præterea, cum certitudo non cadit, non cadit accessitas, quia nunquam est infirmitas, a qua non possit quis nisi per coitum liberari. Non cadit necessitas re- spectu speciei, quia nunquam erit aliquis solus. Non cadit ibi maior utilitas facientis: & ibi nō est, quia commutat meritum cē- tesimi fructus in meritum trice- simi. Præterea. Si totū hic esset, incertum esset: quia nescitur, utrum infirmus per coitum sa- naretur: nescitur utrum ex coi- tu aliquis generaretur: nescitur etiam utrū ex matrimonio pax reformaretur: & non est dimittē- dum certum pro incerto: ideo non ualet. AD ILLVD, quod obiicitur, quod uotum abstinen- tiæ uoto paupertatis est maius. Dicendum, qđ falsum est, quia exercitatio corporalis est ad mo- dicum utilis: pietas autem ualet ad omnia, ut dicit Apostolus: &

summa pietas est, quod omnia uendantur, & dentur pauperi- bus. Præterea. Difficilius est plu- res enim inueniuntur, qui uo- lunt ieiunare, quam qui uolunt mendicare. Præterea. Ibi non tā- tum est abdicatio rei terrenæ: sed etiam uolūtatē habendi: un- de pauperulus ueniens ad reli- gionem dimittit totum mundū ratione uolūtatē habendi.

AD ILLVD, quod obiicitur de uoto obedientie, quod fit dispē- satio in religiosis, qui promouē- tur. Dicendum, quod licet in p̄- lationibus non teneantur obedi- re, & multa habeant, quæ non licerent eis, si essent subditi: ta- men in neutro uoto est dispensa- tum. Nam in uoto paupertatis non dispensatur: quia non licet tali religioso habere proprium, eiam si Papa dispēlaret: sed tamē potest bona ecclesiæ dispensa- re: sicut Abbas bona monaste- rii: nec amittit meritum pauper- tatis, sed est diuitiarum non do- minus, sed dispensator, nō ama- tor, sed contemptor: non conser- uator: sed dispersor in pauperes. Similiter in uoto obedientie nō est dispensatum: quia omnem obedientiam, quā debet prius suo superiori, debet Papæ: & Papa a sua obedientia non po- test eam absoluerē. & in talibus

meritum obedientie com-
mutatur in meritum
pastoralis curæ;
nec est di-
spen-
satio, sed exemptio
proprius de-
bet dici.

DISTINCTIO TRIGESIMANONA.

De impedimentis, quæ omnino faciunt illegitimum ad contrahendum matrimonium ex disparitate cultus.

Post hæc de dispari cultu uidendum est, hæc est enim una de causis, quibus personæ illegitimæ fiunt ad contrahendum matrimonium. Non enim licet Christiano cum Gentili, uel Iudæa inire coniugium, quia etiam in ueteri testamento prohibitum est fideles uiros infideles ducere uxores, domino dicente, Non accipias uxores de filiabus alienigenarum filijs tuis, ne traducant eos post Deos suos. Iuxta hoc domini præceptum Iudæorum coniugia cum alienigenis inita Esdras separauit. Hoc idem etiam in nouo testamento seruatur. Vnde Aug. **Deut. 7** Ne nubat fœmina, nisi suæ religionis uiro: uel ne uir talem **Esdræ.** ducat uxorem. Id enim, ut dicis, iubet dominus, docet Apostolus, utrumque præcipit testamentum. Item. **Ambr. Ca. ue** Christiane, Gentili uel Iudæo filiam tuam tradere: caue **ne** Gentilem uel Iudæam uel alienigenam, id est, hereticam, **Et** omnem alienam in fide tua, uxorem accersas tibi. Item, **Si** quis Iudææ, siue Christiana Iudæo, siue Iudæa Christiano carnali consortio misceatur, quicumque tantum nefas admiserit, a Christiano cœtu protinus segregetur. Ex his alijsque pluribus testimonijs apparet non posse contrahi coniugium ab his, qui sunt diuersæ religionis, & fidei.

De coniugio fidelis, & infidelis, & duorum infidelium.

Exod. 34. Hic autem uidetur obuiare, quod Apostolus ait de imparibus coniugijs. Ego dico, non dominus, Si quis frater habet uxorem infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam; & si qua mulier, &c. Sed aliud hoc esse, aliud illud, euidenter ostendit Aug. ibi enim agitur de illis coniugijs fidelium, & infidelium, quæ contrahuntur ab eis in dispari religione, & fide manentibus. Apostolus uerò agit de illis, qui unius eiusdemque infidelitatis fuerunt, quædo coniuncti sunt. Sed cum uenisset Euangelium, alter sine altera credit. Intelligis ne quid dicam? Attende ut rem

ipsam

ipsam diligentius explanem. Ecce coniuges duo unius infidelitatis fuerunt, quando coniuncti sunt: nulla de his quaestio est, quæ pertineat ad illud præceptum veteris & noui testamenti, quo prohibetur fidei copulare coniugium. Iam sunt coniuges, & ambo adhuc sunt infideles. Tales sunt adhuc quales coniuncti sunt. Venitque euangelij prædicator, credidit eorum unus uel una: sed ita ut infidelis cum fidei habitare consentiat, non iubet dominus ut fidelis infidelem dimittat taliter coniunctum. Nec Apostolus iubet ut non dimittat: sed consulit, ut si quis aliter agat, non sit transgressor, sicut & de virginibus consulit. Monet autem quod est lucrandi occasio, cum possit licite relinquere: sed non expedit. Tunc enim non expedit id, quod licitum est, quando permittitur quidem: sed ipsius usus alijs affert impedimentum salutis: sicut discessio fidelis ad infideli, quam non prohibet dominus: quia coram illo non est iniusta: sed Apostolus ne fiat consilio charitatis suadet, ut nemo in ea inuisionis necessitate teneatur: sed consilij uoluntate libere faciat. Ex his monstratur inter fideles coniugium esse: & consilium Apostoli non obuiare præcepto domini, quo iubet fidelem non iungi infideli, & si coniuncti fuerint, separari. Legitur enim quod Esdras Prophetæ, immo dominus per eum iussit Israelitis uxores dimittere alienigenas: per quas ibant ad Deos alienos, non illæ per maritos acquirebantur Deo. Revertè hoc præcepit: quia per Moysen iusserat dominus, ne quis uxorem alienigenam duceret. Merito ergo, quas duxerant domino prohibente, domino iubente dimiserunt: quia ut ait Ambrosius, Non est putandum matrimonium, quod extra decretum Dei factum est: sed cum cognoscitur, emendandum: ut quando fidelis infideli copulatur. Sed ut ait Augustinus, Cum cœpisset gentibus euangelium prædicari, iam coniunctos gentiles gentilibus competit coniugibus: ex quibus si non ambo crederent: sed unus uel una, & infidelis cum fidei consentiret habitare, nec prohiberi a domino debuit fidelis infidelem dimittere, nec iuberi. Ideo non prohiberi: quia iniuria permittit a fornicante discedere. Et infidelis hominis fornicatio est maior in corde: nec uera eius pudicitia

ca. Sic pudicitia cum coniuge dici potest: quia omne, quod non est
 enim ex fide, peccatum est: quamuis veram fidelis habeat pudici-
 que. tiam, etiam cum infideli coniuge, quæ non habet veram. Ideo
 Matt. 29. ha- autem nec iuberi: quia nec contra iussionem domini gentiles
 betur fuerunt ambo coniuncti. Licitum ergo erat per iustitiam fi-
 28. q. 2 deli infidelem dimittere: sed licitum non erat faciendum pro-
 pter liberam benevolentiam. Evidenter apparet, & inter in-
 enprim. fideles coniugium esse, & Apostolum de illis agere, qui in in-
 Rom. 14 fidelitate coniuncti fuerunt, & post alter ad fidem conuer-
 sus est. cum quo etiam infidelis habitare consensit, & hunc
 non dimittere fideli consulit Apostolus: quia forte per fide-
 lem saluabitur infidelis.

De fornicatione spirituali.

In Gl. 1 Potest nihilominus licite dimittere: quia in infideli est for-
 Cor. 7. nicatio, si non corporis, tamen mentis. Causam enim forni-
 Signis. cationis dominus excipit. Fornicationem vero generalem, &
 Mat. 15 vniuersalem intelligere cogimur, non modo scilicet corpora-
 & 19. 6 lem; sed & spiritualementem: de qua Augustin. ait, Idololatria &
 ser. do- quælibet noxia superstitio fornicatio est. Dominus autem
 mini in- permittit ex causa fornicationis uxorem dimitti: sed non ius-
 mote, et sit: & sic dedit Apostolo locum monendi, ut qui uoluerit
 h. 28. q. 1. 1- non dimittat: potest tamen licite dimittere. Si enim fornicatio
 dolola- tio carnis detestanda est in coniuge, quanto magis fornicatio
 tria. mentis, id est, infidelitas?

De quibus vitijs possit dimitti.

Si autem quæris, An propter aliud vitium nisi propter
 infidelitatem, vel idololatriam possit dimitti: attēde quid Au-
 gustin. ait: Si infidelitas fornicatio est, & idololatria infide-
 27. q. 1. litas, & auaritia idololatria: non est dubitandum & auari-
 dol. ibi- tiam fornicationem esse. Quis ergo quamlibet illicitam con-
 de ubi- cupiscentiam potest a fornicationis genere separare, si auari-
 supra. ritia fornicatio est? Ex quo intelligitur, quod propter illicitas
 concupiscentias non tantum, quæ in surpris cum alienis
 viris vel feminis committuntur: sed ob quaslibet quæ
 animam a lege Dei aberrare faciunt, & perniciose corruppi,
 possit sine crimine & vir uxorem suam dimittere, &
 vxor virum. Item. Rectissime dimittitur, si viro suo dicat,
 Non

Non ero vxor tua, nisi mihi de latrocinio diuitias congre- Aug. de
 ges: vel nisi solita lenocinia exerceas, aut si quid aliud faci fide &
 norosum vel flagitiosum a viro suo expetat. Tunc ille, si ue operi-
 raciter pœnitens est, habetque fidem per dilectionem ope- bus, &
 rantem, membrum quod eum scandalizat amputabit. Ex h. 29.
 q. 1. u. his apparet quod non solum infidelitas: sed etiam quælibet
 concupiscentia, quæ perniciose turpiterque corrumpit, for- tuma.
 nicatio spiritualis est: per quam vir uxorem, uel uxor virum
 dimittere potest. Consulit tamen Apostolus, ne fidelis dimit-
 ul. 1. Cor. 7. tat infidelem uolentem cohabitare, nec a Deo reuocare.

Si fideli liceat aliam ducere, infideli discedente
 vel dimissa.

Hic queritur, si fidelis dimittat infidelem, uel infidelis a In con-
 fideli discedat, an liceat fideli aliam ducere. Videtur autē o- circa 7.
 ritas testari, quod illa uiuente alteram ducere non ualeat. ca. prio-
 Ambro. enim uerba Apostoli exponens ait, Alioquin si di- ris ad
 sceditis ab inuicem, et uolentes cohabitare dimittitis, et alijs Cor. &
 uos copulatis, adulteri estis: & filij uestri, qui de hac copula 28. q. 2
 nascuntur, immundi, id est, spurij sunt. Item, Si quis habuerit ne qua
 uxorem uirginem ante baptismum, uiuente illa post bap- si. Ex cō-
 tum alteram habere non potest. Crimina enim in baptismo cil. mel.
 soluuntur, non coniugia. & 28.
 q. 2. Si
 q. Ad
 Hilari

Quæ præmissis contraria videntur.

Sed contra. Ambr. testatur, Si infidelis (dicit Apostolus) um, &
 discedit, discedat. Non enim est seruituti subiectus frater, habet
 aut soror in huiusmodi: quia non debetur reuerentia coniu 28. q. 5
 gy ei, qui horret auctorem coniugij. Non est enim ratum ma In Glo,
 trimonium, quod sine deuotione Dei est: & ideo non est pec- cor. 7.
 catū ei, qui dimittitur propter Deum, si alij se copulauerit. Nō est
 Contumelia enim creatoris soluit ius matrimony circa eum enim.
 qui relinquitur, ne accusetur alij copulatus. Infidelis autē,
 discedens, & in Deum peccat, et in matrimonium, nec est ser-
 uanda ei fides coniugij, qui ideo recessit, ne audiret Christum
 esse Deum Christianorum coniugiorum. Si uero ambo credi-
 derint, per cognitionem Dei confirmatur coniugium.

Determinatio.

Attende hæc prædictis contraria posse uideri, ita ut sibi
 Ambr.

Ambr. contradicere uideatur. Sed distinguendum est hic, aliud esse dimittere uolentem cohabitare, aliud dimitti propter Deum ab illo, qui horret nomen Christi. Ibi lex beneuolentiae non seruat, hic ueritas custoditur. Et ideo cum liceat dimittere uolentem cohabitare, non tamen ea uiuente aliam ducere licet. Discedere uero sequi non oportet, et ea uiuente aliam ducere licet. Sed hoc non est intelligendum, nisi de his qui in infidelitate sibi copulati sunt. Sed si ad fidem uterque conuersus est, uel si uterque fidelis matrimonio coniunctus est, & post alter eorum a fide discesserit, & odio fidei coniugem reliquerit, dimissus discedentem non comitabitur: nec tamen illa uiuente alteram ducere poterit: quia inter eos fuerat tantum coniugium, quod non potest dissolui.

Oppositio quorundam, quot inter infideles coniugium non sit.

Sunt tamen nonnulli, qui inter infideles asserunt non esse coniugium: quia nec rata, nec legitima est eorum copula. Rata non est: quia solui potest: nec legitima: quia Apostolus ait, Omne, quod non est ex fide, peccatum est. Eorum autem coniunctio non est ex fide, & ideo peccatum est. Non est ergo coniugium: quia nullum coniugium peccatum est. Aug. etiam dicit: quia non est uera pudicitia infidelis cum fidele. Sed uera negatur esse pudicitia: non quod infidelium coniugium non sit uerum: sed quia non habet illud triplex bonum, quod excusat coitum, & meretur premium. Item illud Apostoli, Omne, quod non est ex fide, peccatum est: non ita intelligendum est, ut quicquid fit ab infidelibus, peccatum sit: sed omne quod fit contra fidem, id est, conscientiam, male fit: & ad gehenam aedificat. Vel in omni eo, quod infidelis facit, peccat: non quia illud facit: sed quia non eo modo illud facit, quo debet, non referens ad debitum finem.

Legitimum est coniugium infidelium: sed non ratum.

Copula ergo maritalis, quae est inter infideles, coniugium est legitimum: sed non ratum. Legitimum: quia est inter legitimas personas: sed non ratum: quia sine fide. Coniugium uero fidelium est legitimum, & ratum, si tamen legitime sunt personae. Quod autem legitima sit infidelium coniunctio,

Aug.

August. testatur dicens, Vxor legitima societate coniuncta sine ulla culpa relinquitur, si cum viro christiano permanere noluerit. Ex hoc etiam probatur, quod infideli ad fidem conuerso Apostolus consulit infidelem non dimittere: quod non faceret, si non esset inter eos legitimum coniugium. Legitimum est, quod legali institutione, uel provinciarum moribus, non contra iussionem domini contrahitur.

Upra determinatas sunt impedimenta, quae matrimonium impediant respectu omnis personae. Hic determinantur impedimenta, quae respiciunt personas determinatas. Et diuiditur haec pars in duas, quoniam aliqua personae non sunt legitime propter nimiam distantiam: ut illae, in quibus est cultus disparitas. Quaedam propter nimiam conuenientiam, ut illae, in quibus est spiritualis, uel carnalis proximitas. Ideo haec pars habet duas. In prima agit de impedimento, quod uenit ex cultus disparitate. In secunda de impedimento, quod uenit ex proximitate. infra dist. xl. Nunc superest de cognitione, &c.] Prima pars habet duas. In prima agit de cultus disparitate per comparisonem ad matrimonii contradictionem. In secunda per comparisonem ad dissolutionem, ibi. Potest tamen licite dimittere, &c.] Prima pars habet duas. In prima determinat ueritatem. In secunda dissoluit dubitationem, ibi. Hinc autem ueniunt obuiari, &c.] Vbi ostendit, quod quauis matrimonium non possit contrahi inter fidelem, & infideli: potest tamen esse, si prius contractum est. Similiter secunda pars, in qua agitur de matrimonii dissolutione, duas habet. In prima

determinat ueritatem. In secunda manifestat mentientes, ibi. Sunt tamen nonnulli, &c.] Vbi reprehendit eos, qui dicebant inter infideles non esse coniugium. Prima pars habet duas. In prima parte agit de dissolutione matrimonii, quo ad cohabitationem inter eos, qui sunt disparis cultus. In secunda de dissolutione matrimonii, quo ad uinculi fractionem, siue omnimodam separationem, ostendens quod si infidelis non uult cohabitare, fidelis potest contrahere, ibi. Hic quaeritur, si fidelis, &c.

Evidenter apparet, &c.] Videtur ex hoc, quod si aliquis uult baptizari, & est fidelis, quod etiam ante baptismum contrahi possit cum alio. Respon. Dicendum, quod fides non tantum accipitur pro habitu credendi, quam accipitur pro sacramento fidei: & hoc probatur per illud, quod dicitur. xxviii. q. i. Caue christiane: & infra: si christiana sit, non est satis, nisi ambo initiati sitis sacramento baptismi. Unde Hug. fuit istius opinionis, quod hoc intelligitur quantum ad sacramentum baptismi, scilicet disparitas cultus: Quauis ergo talis fidem habeat, tamen non habet fidei sacramentum: ideo non est persona ad contrahendum legitimum

Dub. I.

Dub. 2. *Apostolus ne fiat consilio, &c.]* Videtur malè dicere, quia ex hoc uidetur, quod fidelis licitè possit cum infideli cohabitare. Sed contra. 28. q. i. Iudæi, &c. Non potest infidelis in eius permanere conjunctione, quæ iam in Christianam translata est fidem; & in duobus capitulis subsequenti bus idem dicitur. Resp. Dicendum, quod ad hoc uoluerunt aliqui distinguere, quod illud Apostoli intelligitur de paganis, qui ad fidem facilius conuertuntur: sed ille canon intelligitur de iudæis, qui obstinati sunt adeo, quod potius conuerterent conuersos, quam per ipsos proficerent: sed cum omnes sint in malitia nunc obstinati, ista distinctio non habet locum: Sed in primitiua Ecclesia cum tam iudæi, quam gentiles passim conuerterentur ad fidem, & cum modico adiutorio, propter salutem coniugum concessit, & consuluit Apostolus tunc cohabitare: sed postmodum iudæi adeo sunt obstinati in malitia, quod potius uolebant peruertere, quam conuerti, adhuc gentilibus ad fidem intrantibus: & tunc concedebatur cohabitare gentilibus, non iudæis: nunc autem, quia utriusque sunt in malitia obstinati, propter periculum corruptionis euitandum neutris conceditur cohabitare sine contumelia creatoris: quia semper præsumitur, nisi uelint conuerti, quod uelint cohabitare in contumeliam creatoris.

Dub. 3. *Ex quo intelligitur, &c.]* Innuit, quod propter quolibet illicitas contumelias potest uir dimittere uxorem: & hoc idem supra probauit. Sed in contra-

rium obiicitur. Hieron. si uxor peccat in animam suam, non est polluta uiro suo; ergo uir non potest eam dimittere. Et hoc esse uidetur ratione, quia uir non habet potestatem animæ uxoris, sed tantum corporis. Sed omne peccatum, quodcumque fecerit homo, excepta fornicatione, est extra corpus: alia enim peccata animam offendunt; ergo, &c. Item. Per deductionem ad incoueniens improbat hoc ipsum, quia cum uix reperiantur de secularibus personis aliquæ, quæ non peccent aliquando, tunc ferre omnia matrimonia pessent licitè separari. Respond. Dicendum, quod non est concessum propter fornicationem fieri matrimonii diuisionem, nisi eatenus qua per illam fornicationem alter leditur, uel offenditur, qui est matrimonio aliter copulatus. Secundum hoc nota, quod fornicatio tripliciter dicitur, proprie, communiter communissime. Proprie dicitur fornicatio esse peccatum circa actum carnis, ut puta, quia coit cum non sua, uel non suo. Communiter dicitur fornicatio in scriptura idolatria, per quem modum propheta ipsos idololatrias meretricibus fornicariis frequenter comparat, sicut patet. i. Paral. v. &c. Communissime dicitur fornicatio omnis concupiscentia inordinata, qua offenditur Deus, & relinquitur. Prima fornicatio non potest fieri ab uxore scienter, quin fiat iniuria uiro: & id per illam potest fieri diuortium etiam pro unico solo actu, si possit probari, etiam quantum fornicans pœniteat. Secunda uero tunc

tunc est in iniuriam coniugis, quando coniux in illa perseuerat, quia tunc est uia ducendi ad corruptionem: & ideo per illam potest fieri separatio, si coniux nolit pœnitere. Si autem uult pœnitere, & redire, non potest repudiare eam. Fornicatio tunc est in damnum coniugis, quando dat ei occasionem scandalizandi: ut quando non uult eum quiete uiuere, nisi consentiat male facere: & tunc potest eam dimittere, uel quantum ad torum, uel quantum ad cohabitationem, non simpliciter si ambo sunt fideles. Et per istum modum sunt intelligendæ auctoritates ad hoc inductæ, nam propter alia genera peccatorum non potest dimittere, nec quantum ad torum, nec quantum ad cohabitationem, nisi præstent magnam occasionem ruinæ, & uehementer timeatur de lapsu: tunc enim licet dimittere, sicut dicitur hic, & dicitur. xxv. q. prima, & Matth. xxvii Si oculus tuus scandalizat te. Glo. In manu, & in oculo dextro posunt accipi frater, uxor, & propinquus, qui alias non debet dimitti, sed debet corrigi, ut extra de diuortio, Quæsiuit, & infra. Mulier pro furto, uel alio crimine uiri sui, nisi religionem suam fidei corrumpere uelit, ab eo separari non debet: & sic patent obiecta.

Dub. 5. *Fili uestri, qui de hac copula, &c.]* Item est hic quæstio, Vtrum natus ex patre fidei, & matre infideli debeat sequi patrem, aut matrem. Et quod matrem, uidetur, quia sicut in præcedentibus habitum est, partus sequitur uentrem. Item. Proles

in principio magis indiget materno solatio, quam paterno: ergo magis debet relinqui matri: sed mater est iudæa, uel infidelis. Sed contra. xxviii. quæstione prima. Iudæi, & infra. Illi qui procreati sunt de infidelibus mulieribus, & fidelibus uiris Christianam sequuntur religionem, non Iudaicam superstitionem. Respondeo. Dicendum, quod proles, aut peruenit ad adultam ætatem, aut non. Si peruenit, cura salus sua pendeat ex libera eius uoluntate, cuius est requirendus consensus; & si non uult consentire, cum iustitiam Deus nulli inuito tribuat, potest cum infideli matre, uel patre remanere. Si autem minor est, cum salus sua sit a parentibus procuranda, qui etiam ad cultum Dei debuerunt procreare, & genuerunt filium iræ: rectè secundum ius uetus, & etiam nouum, sicut patet de conuersione infidelium. ex literis, debet sequi fidelem in fauorem fidei, & salutis, & paruuli, & boni matrimonii: nec potest mater præcipere propter paruitem in qua indiget eius solatio: nec allegare laborem propter periculum damnationis, quod iminet, si ipsum detineat in infidelitatis errore: & hoc totum probatur per illud quod habetur in prædicta Decretali de conuersione infidelium. ex literis.

Dub. 6. *Si uero ambo crediderint, &c.]* Ponatur, quod primò credat unus, & alter discedat, & nolit cohabitare, uel fornicetur, & postea conuertatur: utrum reddendus sit ei uir suus, an ille possit excipere de iniuria dimissionis,

uel fornicationis. Et quod habeat reddi, uidetur per literam istam. Item. Quod non possit excipere, uidetur, quia in baptismo omnia sunt dimissa quo ad culpam, & pœnam. Sed in contrarium ut litera præcedens, quia contumelia creatoris soluit; ergo si solutum est, uidetur quod altero nolente sit reintegrandum. Itē. Iste fidelis statim ut dimissus fuit, potuit contrahere; ergo statim fuit absolutus a ligamine; ergo non uidetur quod uxor possit eum repetere. Respond. Dicendum, quod si coniuges successiue ad fidem ueniant, si neuter alterum dimisit, nec fornicationem commisit, compellendi sunt in simul cohabitare, & affectione maritali se inuicē tractare: si autem alter ab altero discesserit, refert quis, utrum fidelis ab infideli, an econuerso. Si fidelis ab infideli, hoc liberè potuit, & sine culpa: unde illud in nullo sibi præiudicat. Si infidelis ab infideli, potest fidelis, etiā postquam uenit ad fidem, excipere: & si uult, potest eam recipere: tamen compelli non dēt, quia statim ab eo est absolutus. Sed de fornicatione distinguendum, quia primò conuersus, aut dedit occasionem fornicandi, ut potè quia repudiavit, aut non. Si dedit, non potest propter fornicationem excipere. Si uerò non dedit, tunc potest excipere. Ad illud, quod obicitur, quod omnia dimittuntur in baptismo. Dicendum, quod uerum est quantum ad Deū: sed non oportet, quod dimittantur, ita quod libertati proximi iniuriēt. Et sic patet illud, sicut supra dictum est de pœnitentiā.

An fidelis cum infideli contrahere possit?

D intelligentiam præsentis Distinctionis, quæritur de impedimento, quod habet esse in matrimonio ex cultus disparitate. Et de hoc duo quærentur principaliter. Primò, quæritur de disparitate cultus per comparationem ad matrimonii contractionem. Secundo, per comparationem ad dissolutionem. Circa primum, quærentur quatuor. Primò quæritur, utrum matrimonium possit contrahi inter fidelem, & infidelē. Secundo quæritur, utrum sacramētum matrimonii possit contrahi inter fidelē, & infidelē. Tertiò, utrum matrimonium contractum inter infideles excuset a peccato. Quartò, utrum matrimonium contractum in infidelitate ponat in numerum cum matrimonio fidelium.

CIRCA primā sic proceditur, & ostēditur, quod matrimonium possit contrahi inter fidelem, & infidelē. Et primò exemplo: quoniam Ioseph contraxit cum muliere Aegyptiaca; nec reprehenditur, sicut dicitur Genesi. xli. Similiter Moyses cum Aethiopiā, sicut innuitur Num. xii. nec ipse reprehenditur. **ITEM.** Hoc uerò auctoritate Deuter. xxi. Si egressus ad pugnam uideris mulierē pulchrā in medio castrorum captiuorū, & ad amplexus eā, intrabis ad eā, dormiesque cū ea, & erit uxor tua: constat quod de infidelibus loquitur.

ITEM.

ITEM. ad Cor. vii. Sāctificatur mulier infidelis per uirum fidelem, & econuerso; ergo inter fideles, & infideles est cōiugium sanctum: ergo & licitū. **ITEM.** Ratione uidetur: quia diuersitas, siue disparitas morum non impedit matrimonium contrahendum; ergo pari ratione nec diuersitas fidei, siue cultus diuini matrimonium impedit. **ITEM.** Matrimonium est sacrum commune fidelibus & infidelibus: ergo si ad omnes se extendit, disparitas, siue talis repugnantia ipsum non tollit. **ITEM.** Omne impedimentum matrimonii impedit pro eo quod obstitit alicui bono matrimonii: sed cultus disparitas nec nocet bono prolis: quia potest educari ad cultum Dei: nec fidei, nec sacramenti; ergo nullo modo impedit.

CONTRA. Probatur exemplo. **ITEM.** Esdræ ultimo. dicitur, quod Esdras separauit viros ab uxoribus alienigenis: ergo non erat inter eos matrimonium. **ITEM.** Auctoritate legis Deuter. vii. Non sociabis cū eis cōnubia, loquitur de infidelibus, & alienigenis. **ITEM.** Ambr. in lib. de Patriarchis. Caue Christiane gentili uel iudæo filiam tuam dare. **ITEM.** Petissima distantia est inter fideles, & infideles, sicut Christi ab Belial, & lucis ad tenebras: si ergo in matrimonio magna est unio, nullum potest esse inter eos matrimonium.

RESOLVTIO.

Cultus disparitas contrahendum matrimonium impedit; & contractum dirimit.

RESP. Dicendum, quod in ueteri lege

distinguendum erat inter infideles: quia quædam mulieres erant infideles, & erant de terra Chanaan, quā dominus promiserat filiis Israel pro illius gentis obstinationem in infidelitate: mandaueratque eas occidendas: & de talibus prohibitum erat. Vnde si quis de populo Israel cum illis contraheret, cum esset contra dominum præceptum, non erat matrimonium. Quædam erant infideles de aliis nationibus: & de talibus non erat prohibitum; sed promissum, & concessum: ubi non timebatur lapsus in idololatriā, sicut in Ioseph, & Moysē. Ratio autem quare prohibuit gentes illas, & non alias, fuit duplex. Vna: quia iudicauerat omnes reos mortis. Alia, quia obstinatae erant in malo. In nouo testamento alio modo est; quia infidelis est dupliciter. Aut quia caret fide, aut quia fidei sacramento. Si quia fide tantum, sic talis disparitas ubi nota est, impedit matrimonium; sed non dirimit iam contractum: ut si catholicus contrahat cum hæretica baptizata. Si autem sit infidelis, quia caret fidei sacramento, ut puta baptismo: quia sacramentorum ecclesiasticorum, & fidei ianua, & fundamentum est baptismus, fidelis qui contrahere habet secundum sacramenta ecclesie, si cum tali contrahat, nihil facit: etiam si sit fidelis, dum tamen non habeat baptismum. Vnde dirimit iam contractum. Cultus uerò disparitas præstabat impedimentum in lege ueteri non simpliciter; sed ubi metuebatur periculum, & diuinum aderat iudicium: & super hoc additum erat mandatū.

sic & in noua impedit nō simpli-
citer, siue de se; sed ob uitationē
periculi, & diuersitatē sacramēti
baptismi, & inhibitionem ecclesia-
stici statuti; quæ ortum habent
a duobus prædictis: Et sic patēt
duo prima obiecta.

AD ILLVD autem, quod
obiicitur, quod sanctificatur
mulier. Dicendum, q̄ loquitur
Apostolus de matrimonio con-
tracto ante cultus disparitatem,
quod dicit manere; quia fideles
uiri plerumque saluant occasio-
naliter, siue sanctificant mulie-
rem, sicut fides parturit filios.

AD ILLVD, quod obiicitur de
disparitate morum &c. Dicen-
dum, q̄ nō est simile; quia dispa-
ritas fidei facit disparitatem sa-
cramētorū: nō sic disparitas mo-
rum: quia boni, & mali conue-
niunt in sacramentis. Non tamē
disparitas fidei semper facit di-
sparitatē in sacramētis; sed eate-
nus quatenus facit, periculosior
est. AD ILLVD, quod obiicitur,
quod est ratione utriusque. Di-
cendum, q̄ eatenus est commu-
ne, quatenus ē legis naturæ; sed
non in quantum ecclesiæ; & si fi-
delis contrahit sacramētū eius-
iam est ecclesiæ; ideo in hoc nō
communicat eū infideli immo
multum distat. AD ILLVD, qd̄
obiicitur, q̄ non est contra ali-
quod bonū matrimonii. Dicen-
dum, quod falsum est, immo cō-
tra bonum prolis: quia a ter con-
iugū de facili potest impediret,
ne proles domino dedicet. Est
et̄ contra bonum fidei pp̄ peri-
culum fidei. Est et̄ contra bonū
sacramenti; quia ex parte fidelis
matrimonium natum est esse ra-
tum, & insolubile, cum sit funda-

tū super sacm̄ fidei; ex alia par-
te est contrariū; quia non habet
fundamentum; & sic patet.

QVÆSTIO II.

*An apud infideles sit sacramentum
matrimonij?*

VTRVM sacramentum ma-
trimonii sit inter infidelē,
& infidelē? Et q̄ sit, inquit Apo-
stolus. 1. ad Cor. vii. Si quis fra-
ter habet uxorem infidelem &c.
uocat uxorem cui cohabitandū;
sed non fuit uxor pp̄ cōtractio-
nem, quæ fuit post fidem; sed
ante: ergo &c. I T E M. Ratione vi-
detur, q̄ matrimonium est de di-
ctamine legis naturæ; sed lex na-
turæ communis est apud oēs, er-
go &c. I T E M. Matrimonium dif-
finitur sic. Matrimonium ē matris
& foemine cōiunctio, indiuidua
uitæ consuetudinē retinens; sed
hoc est inter infideles; ergo &c.
I T E M. Infideles, & hæretici ha-
bent uera sacramenta ecclesiæ,
quamuis non habeant fidem, ta-
mē habent uerborū formā; ergo
si matrimoniū apud fideles con-
trahitur per uerba exprimentia
cōsensum, & talis forma ē apud
infideles; ergo & matrimonii sa-
cramentum.

CONTRA. xxviii q. i. Non est
ratum coniugium, qd̄ sine Deo
est: sed tale est cōiugium infide-
lium; ergo non est ratum: ergo
non est matrimonium. I T E M. Am-
bro. ibidem. Non est putandum
coniugium, quod extra Deo de-
cretum est factū: sed tale est con-
iugium infidelium: ergo &c. I T E M.
Matrimonium est sacm̄ ecclesiæ;
sed baptismus est fundamentum
sacrorum ecclesiæ; ergo non ha-
bentes baptismū nō hēt matrimo-
nium. I T E M. Matrimonium est
sacra-

sacm̄, & signū unionis Dei, &
aīe, siue diuine naturæ, & huma-
næ; sed hæc nō percipiūt in fide-
les, nec credunt: ergo non est eo-
rum sacramentum.

RESOLVTIO.

*Est quidem apud infideles matrimo-
nium legitimum; sed non ratum:
cum uel omnino non sit in offi-
cium, uel in remedium, & in sacra-
mentum; uel semiplene.*

RESPONDEO. Dicendū q̄ ma-
trimonium est institutum in offi-
ciū, & in remediū, & in sacm̄;
& ista tria complete hēt, secun-
dum q̄ est apud fideles. Apud
infideles uerò hēt ista secundū
rationē semiplenā, nā est in offi-
ciū: quia est procreatio prolis le-
gitimæ; sed non ad cultum Dei:
apud fideles at̄ ad cultū Dei. Est
in remediū; quia excusat coitū
a culpa mortali. Et rursus, datur
ibi gratia remittēs concupiscen-
tiā rōne benedictionis adiūctæ.
Apud infideles uerò maritali af-
fectu uxores cognoscere est ex-
cusatio a culpa; sed non dat̄ gra-
tia, apud fideles utrumque est.
I T E M. Est et̄ in sacm̄ apud fide-
les: quia signat unionem Dei, &
aīe siue unionē diuine naturæ,
& humanæ, non tantum aptitu-
dines; sed actū. Apud infideles ue-
ro aptitudine tantum: Et præte-
rea ratio sacramenti maxime cō-
sistit in ratificatione uinctuli; a-
pud infideles autem uinctulum
non habet ratificationem perfe-
ctā. Vnde distinguit. xxviii. q. i.
Si quis Iudaice §. Item id. Quod-
dam matrimonium ratum, & le-
gitimum, ut fidelium. Quoddā
legitimum; sed non ratum, ut
infidelium. Quoddam ratum;
sed non legitimum, ut matrimo-

nium contractum a fidelibus in
occulto. Si autem quærat, qua-
re matrimonium infidelium nō
est ratum. Dicendum, q̄ hoc est
propter defectum sacramenti fi-
dei, & propter statum; quia in
tali iunctus est uxori, in quo po-
test uinciri uinculo fortiori. s. su-
scipiendo sacramentum baptis-
mi, & Christo alligari a quo sta-
tu nemo potest prohibere: & iō
potest in casu istud uinculū in-
firmari. Habet enim ratitudinē,
ut illo statu in utroque manēte
non possit solui.

ET PER hoc patet responsio
ad illud Aug. Non est ratū &c.
AD ILLVD, quod obiicitur de
Ambr. Dicendum, q̄ illud intel-
ligendū est sicut extra decretū,
id est contra mandatum diuinū.
AD ILLVD, quod obiicitur, qd̄
est sacramentum ecclesiæ. Dicē-
dum, q̄ uerum est; sed non tan-
tum ecclesiæ; sed etiam legis na-
turæ. AD ILLVD, quod obiicit̄
de signatione. Dicendum, q̄ &
si non actu repræsentet, tamen
habitu; & hoc sufficit ad hoc,
quod sit sacramentum. Vel dic
quod actu repræsentat, licet ne-
mo percipiat.

QVÆSTIO III.

*An matrimonium infidelium a cul-
pa coei uim excuset?*

VTRVM matrimonium infi-
delium excuset coitum, siue
conjugalem actum, ut non sit
ibi peccatum. Et quod non, uide-
tur. Rom. xiiii. Omne, quod nō
est ex fide, peccatum est; sed
actus conjugalis apud infideles
non est ex fide: ergo est pecca-
tum. Si t̄ dicas, quod ibi ap-
pellatur fides cōsuetudo; & illud
non dicitur esse ex fide, quia est

extra cōscientiam, sicut exponit Magister in litera. Obiicitur tūc de Gloſa, quæ exponit, quod omnis uita infidelium est peccatum: ergo & uita matrimonia lis peccatum est; ergo matrimo niū nō excusat a peccato. **IT E M.** xxviii. q. i. c. i. non est uera pudicitia infidelis cum coniuge ſua; & est uerbum Aug. ergo infidelis non cognoscit coniugē ſuam pudice, & cognoscit pudice, uel impudice: ergo impudice: ergo coitus eius non est sine peccato. **IT E M.** Sacramēta eccleſiæ apud hæreticos quamuis ſint ueracia, non tamen ſunt utilia: quoniam & ſi habeant formam, tamē p̄p infidelitatem nullam habent ef ficaciam: ergo pari ratione apud infideles. **IT E M.** Hæreticus bap tizando peccat mortaliter: quia non baptizat, ut ad cultum Dei perducatur: ſed ut ad errorem tra hat; ſed infideles non procreant prolem ad cultū Dei: ſed potius ad permanendum in ſuis tenebris, & erroribus: ergo peccant cocundo p̄p prolem: ſed nullus coitus est ito honeſtior, qui fit propter prolem habendam: ergo nullus coitus in infidelibus fit ſine peccato.

CONTRA. Triplex eſt pars continentię. ſ. uirginalis, uidua lis, & cōiugalis: ſed infideles cō tinentia uirginali continēdo nō peccant: ſimiliter continentia ui duali: ergo pari ratione nec con tinētia cōiugali. Sed iſta eſt in reddendo, & petendo debitum uxori: ergo &c. **IT E M.** Infidelis, ſi habet uxorem, & cognoscit in affectu maritali, cognoscit ordinato affectu: ſed actus uis ſuper debitam materiā

cū ordinatione affectus eſt abſ que peccato: ergo actus cōiuga lis in infidelibus eſt abſque pec cato. **IT E M.** Matrimoniū excu ſat a peccato: ſed ergo inquantū ſacramentum legis naturæ, aut inquantum ſacramentum eccle ſiæ. Si inquantum ſacramē legis naturæ: ergo cum hoc modo ſit apud infideles: ergo excuſat eo rum coitum. Si inquantum ſacra mentum eccleſiæ ſolum: ergo non excuſauit ante aduentum Chriſti: ergo quotquot ante ad uentum Chriſti uxores cogno uerunt, fornicatores fuerunt: ergo cū hoc ſit nefas dicere, redit primū. **IT E M.** Vbi eſt matrimo niū, ibi eſt mutua obligatio: ergo cum apud infideles ſit ma trimoniū, ergo eſt ibi mutua obligatio: ergo alter alteri tene tur debitum reddere: ſed nul lus peccat faciendo id, ad quod tenetur, niſi per malam uolun tatem illud deprauet: ergo qui reddit debitum uxori ſuæ, non peccat.

RESOLVTIO.

Matrimoniū infidelium excuſat aliquo modo a culpa: ſed non plene, ſicut nec Sacramenti matri monij bona plena in eo ſunt.

RESPONDEO. Dicendum, quod ſicut tactum eſt in præcedente problemate, matrimoniū infidelium eſt remedium ſemiple num: & ratio huius eſt: quia bona matrimoni imperfecta ſunt ibi, tum quia in eis deficit fides: tum quia deficit in eis ſacramē tum fidei. Quia deficit fidei ſa cramentum, ideo non eſt perfe ctum ſacramentum, ſiue uinculum, cum poſſit fortiori uinculo ligari. Quia deficit fides: ideo

non

nō eſt perfectum remedium in eis: quia ſine fide impoſſibile eſt Deo placere: quia ſine fide poſſit quſi aliquo actu uitare peccatū: quia nō agit malum: tum impoſſi bile eſt mereri præmium. Vnde ſicut aliter eſt apud infideles cō tinentia, & aliter apud fideles: quia fideles per pudicitiam eui tant pœnam, & acquirūt palmā: illi uerò & ſi uitent pœnam, cū a malo ceſſant, non tamen acqui rūt palmam. Sic in matrimonio intelligendum: quia apud fideles tū propter meritum fidei, tum p̄p benedictionē eccleſiæ non ſolū datur remedium quod præſeruat a culpa: ſed etiam datur gratia quæ remittit concupiſcentiam: apud infideles uerò nulla omnino da tur gratia: tamen quia coniunguntur ſecundum diuinum ſtatu tum, uitāt culpam, niſi affectio libidinoſa interueniat, quæ etiā apud Chriſtianos actū coniuga leſcedat: Et ſic concedendę ſunt rationes oſtēdentes, quod matrimo niū apud infideles aliquo mo do coitum excuſat.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod non eſt ex fide: ergo eſt peccatum. Dicendum, quod illud intelligitur (ſicut prædictum eſt: & patet ex Glo.) quod non eſt ex fide, id eſt contra cō ſcientiam: quia qui facit contra cōſcientiam, edificat ad gehennam. Sed quod ſubiungit, quod omnis uita infidelium eſt peccatum, hoc dictum eſt per conuoluntantiam: quia nunquam eſt ſine peccato, pro eo quod ſola fide purificentur peccata: & ideo quicquid faciant, quamdiu ſine fide ſunt, abſq; peccato eſſe nō poſſunt. **AD ILLVD**, quod obi

citur, quod uera pudicitia non eſt infidelis &c. Dicendum, quod uera, tantū ualet, quantū perfecta: unde dicitur non eſſe uera, quia nō eſt perfecta. Sed iſta expoſitio aliquantulū eſt extranea: & iō dicendū eſt, quod non eſt uera pudicitia, quia non hēt uerū, & p̄ priū effectum uirtutis: ſicut nō eſt uerū uinum, quod non hēt operationem uini. Operatio autem ſiue effectus uirtutis eſt, quia facit declinare a malo: & per hoc uitat pœnam: facit etiam, quod bonū eſt, & p̄ hoc requirit gloriā: & quāuis apud infideles poſſit reperiri primum, non tamen ſecundum: ideo pudicitia non eſt uera uirtus apud eos: & hoc eſt, quod dicit Aug. Vbi eſt cognitio æternæ, & incommutabilis ueritatis: falſa eſt uirtus, etiā in optimis moribus. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod ſacramenta eccleſiæ non habent efficaciam apud hæreticos. Dicendum, quod nō eſt ſimile de matrimonio, & aliis ſa cramentis: nā in aliis præſtatur remedium contra morbum, quā iā ineſt. Vnde in aliis datur gratia, uel effectus gratiæ, quo mediante curatur anima a morbi corruptela. In matrimonio autē, inquantum ſacramentum legis naturæ, datur remedium præſer uatiuum a culpa, ne quis in cognoscendo mulierē peccet, licet inquantū eſt ſacramentū eccleſiæ rōne benedictionis annexæ det ēt gratiam digne accedentibus: Quoniam ergo infideles non ſu ſcipiunt gratiam gratumfacientem, nec eius effectum, quamdiu ſunt in infidelitate: ideo alia ſacramenta non præſtant eis remedium: hoc uerò ſolum

po-

potest eis prestare, licet non perfectum: sed solum ad cauendum malum. AD ILLVD, quod obiicit, quod hereticus baptizans peccat mortaliter. Dicendum, quod peccat: quia usurpat quod suum non est: & quia si actualiter intendat errorem perducere, tunc grauius peccat: sed sicut potest esse, quod aliquis hereticus baptizet non intendens hominem perducere ad errorem: sic potest esse quod aliquis generet prolem non intendens ad cultum idolorum pertrahere: sed solum intendens posteritatem habere. Et hoc quidem: quia caret intentione formata, non habet perfecte bonum proles, nec meritum: quia tamen non habet intentionem deformatam, ideo non habet demeritum: & ideo tales filii iudicari possunt legitimi, quod est signum quia matrimonialiter sunt generati: aliter enim iudicarentur illegitimi. Est enim quadruplex differentia filiorum ita apud infideles, sicut apud fideles. & legitimi, ut qui de legitimis uxoribus generantur: & isti debent, & possunt succedere in bonis. Quidam legitimi: sed non naturales, ut filii adoptiui: & isti similiter possunt succedere. Quidam naturales: sed non legitimi, ut illi, qui nati sunt de concubinis. Quidam sunt nec legitimi, nec naturales, ut sunt illi, qui de adulterio sunt nati, uel etiam de incestu.

QVÆSTIO IIII.

An bigamus dicendus est, qui ante et post baptismum nupsit?

VTRVM matrimonium ante baptismum contractum po-

nat in numerum cum matrimonio contracto post baptismum, ita quod talis iudicetur bigamus. Et quod non uidetur. Hiero. super epistolam ad Timotheum. super hoc. Oportet episcopum esse unius uxoris &c. Si unam habuit ante baptismum, alteram post baptismum, non est putandus bigamus. ITEM. Hoc ipsum ostenditur ratione Hiero. Prorius in nouato per baptismum, omnia uetera sunt dimissa: ergo cum tale coniugium, & talis actus coniugalis ad statum uetustatis pertineat: ergo hinc tamquam si non fuerit: ergo nec computatur cum matrimonio subsequenti. ITEM. Ordinatus ante baptismum, & ordinatus post baptismum non est bis ordinatus, etiam si ordinetur ab alio & alio: ergo pari ratione coniugatus ante, & coniugatus post non est bis coniugatus, etiam si contrahat cum alia & alia. ITEM. Secundum quid, non connumeratur ei, quod est simpliciter: sed uinculum matrimoniale est uinculum ante baptismum imperfectum, & secundum quid, post uero est perfectum: ergo non debet unum alteri connumerari: ergo &c.

CONTRA. Aug. super epistolam ad Titum. Qui ante baptismum habuit unam, & post baptismum aliam, non est reputandus nisi bigamus. ITEM. Hoc uero ratione. In baptisinate crimina abolerentur, non quod honestum est, ut per se federatio coniugalis: ergo si non aboleretur, adhuc manet, & iudicatur iste fuisse coniugatus: ergo si iterum contrahat, est iudicandus bigamus. ITEM. Virgo que corrupta fuit carne ante baptismum, temper

per post iudicatur corrupta, & nunquam poterit inter uirgines consecrari: & hoc, quia amissio uirginitatis respicit aliquid ex parte carnis, quod nunquam potest recuperari: ergo cum bigamia respiciat diuisionem carnis, patet &c. ITEM. Si baptizatus apud hereticos iterum baptizetur, quantum est in se, iterum baptizatur, & puniendus est pena rebaptizati: ergo cum coniugium sit uerum apud infideles, qui iterum contrahit, iterum matrimonium: ergo non potest esse nisi bigamus.

RESOLVTIO.

Quidquid sentiat Hieronymus. partem affirmatiuam cum Aug. sustineamus.

RESPOND. Dicendum, quod sicut expressè apparet, Hieron. & August. hic fuerunt contrariè opinati: & nisi quis uelit distorquere uerba; non uideo quomodo possint reduci ad concordiam. Ideo enim in hoc habuerunt opiniones contrarias, quia fundati sunt super diuersa. Hieronymus enim uoluit, quod omnis uita infidelium esset culpa, & quod matrimonium infidelium ad ueterem hominem pertineret: & quia in baptismo expoliatur uetus homo cum actibus suis, & induitur nouus: hinc est, quod dixit, quod sicut peccata præterita isti non imputantur, nec computantur: sic et nec coniugia. August. uero posuit, quod coniugia infidelium & si non essent meritoria, non tamen erant culpabilia, immo erant licita, & bona: & hoc patet: quia dominus instituit, & ius naturale dicitur: & ulterius Apostolus confirmat, qui dicit uxorem infide-

lem non esse dimittendam: & quia licita sunt, hinc est, quod per baptismum non delentur. Et quoniam Aug. melius habuit fundamentum, & uerius: hinc est, quod uerius & sanius dixit: & ideo canones positioni Aug. concordant, & illud nunc tenet ecclesia, quod matrimonium ante baptismum contractum cum una, & post baptismum cum alia, facit bigamum, sicut expressè dicitur Dist. 34. Si quis uiduam, licet laicus duxerit uxorem seu ante baptismum: seu post baptismum, non admittatur clericatum. In baptisinate enim crimina dimittuntur, non acceptæ uxoris consortiū relaxatur.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur & secundo. Dicendum, quod illud iam solutum est, quia nec auctoritas Hieron. hic habet robur, nec ratio sua. Unde opinando dixit, non assensendo. AD ILLVD, quod obiicitur de ordinato ante baptismum, & post. Dicendum, quod non est simile, quia in ordine imprimitur character, qui non potest alicui dari, nisi habeat characterem baptismalem, sicut in precedentibus probatum est, & ostensum. Unde qui ordinatur ante baptismum, non est ordinatus: ideo cum ordinatur post baptismum, semel tantum est ordinatus: non sic est de matrimonio: quia enim ibi non imprimitur character: ideo potest contrahi ante baptismum, & ante coniugatus est, quam baptizatus. AD ILLVD, quod obiicitur, quod est secundum quid. Dicendum, quod dupliciter est secundum quid. Vnum quod diminuat ab esse, aliud quod dimi-

diminuit ab esse pfecto. Primū, q̄ diminuit ab esse, non ponit in numerum; cum. n. nō participet esse, non pōt connumerari alii in illo esse. Aliud uerō pōt: & tale est matrimonium infidelium, quod quidem hēt rationē coniugii, & diffinitionem, licet nō habeat in tantā perfectione, quanta habet esse matrimonium fidelium.

ARTICVLVS II. QVÆSTIO I.

An altero infidelium ueniente ad fidem, soluat matrimonium quò ad fidem?

QUONIAM QUÆNTER quantum ad secundum articulum queritur de disparitate cultus per cōparationē ad matrimonii solutionē, & circa hoc queruntur quatuor. Primò queritur, utrum altero ueniēte ad fidē, altero remanente in infidelitate soluat matrimonium quātū ad fidelē. Scđō, utrū soluat quantum ad infidelē. Tertiò, utrum soluat, cū alter coniugū sit infidelis. Quartò, utrū utroque ueniente ad fidem soluat matrimonium propter personarū illegitimitatem.

CIRCA quā sic proceditur, & ostenditur, q̄ matrimonium soluat quantum ad permanentem in fide. Cor. vii. Quod si infidelis discedit &c. non enim est seruituti subiectus frater, & soror in huiusmodi. Super quem locum dicit Ambr. Contumelia creatoris soluit matrimonium in eo, qui relinquitur, ne accusetur alii copulatus. **ITEM** Matrimonium non est ratum sine sacra-

mento baptismi: sed quod non est ratum soluitur per fornicationem corporalem: ergo & per fornicationē spiritualement. Quod autem ratum sit per baptismū, patet per Inn. extra de diuortii. Quanto te nouimus. Sacramentum (inquit) baptismi, q̄ semel est admissum, ratum efficit coniugii sacramentū. **ITEM** Mulier nō pōt prohibere uirum, ut non conuertatur ad fidē; ergo si non uult sequi, uel cohabitare, non pōt prohiberi, ut non cōtrahat, cum uir ad continentiam non teneatur. **ITEM** Fortius uinculū soluit minus, ubi minus repugnat: sed fortiori uinculo tenetur baptizatus Deo, quā uxor infideli: ergo ubi mulier non cōcordat ei, soluit uinculū ab ipsa.

CONTRA. ad Corint. 7. Si quis uir hēt infidelem uxorem, non dimittat eam, si consentit cohabitare: ergo matrimonium est adhuc inter omnes: ergo nec uinculum soluitur, nec cohabitatio diuiditur altero cōuerso. **ITEM** Matrimonium consummatū per carnis cōmitionē signat unionē naturarū in Christo: sed illa est oīno insolubilis: ergo & tale matrimonium: ergo si carnaliter sunt cōmisti, tale uinculum non potest solui. **ITEM** Quod rectū est, per fidei sacramentum non infirmatur: sed inter duos infideles recte cōtractū est matrimonium: ergo nunquā infirmatur, si p̄sistant in infidelitate: ergo nec si aliter ueniat ad fidem. **ITEM** Si alter coniugum transeat ad frugē melioris uitæ (ut potē ad religionem) non soluitur matrimonium consummatum: ergo nec si transit ad fidē.

Reso

RESOLVTIO.

Quantum ad cohabitationem, et mutua seruitutem, faciat fidelis quod lubet: Quantum uerò ad uinculum, si ei sit, aut contumelia in nomen Christi, aut stimulo ad fidei an renunciationem, d'ferat, & alij copuletur.

RESPON. Dicendum, q̄ loquendo de solutione quantum ad cohabitationē, & mutua seruitutē, hoc est in potestate fidelis: sed loquēdo de solutione quantum ad rptionē uinculi, distinguendum est: quoniā infidelis, aut uult cohabitare, aut nō. Si uult cohabitare, aut cum blasphemia nominis Christi, aut sine. Si sine, aut ut p̄trahat ad infidelitatem, aut non. Si uult cohabitare sine blasphemia nominis Christi, & ita q̄ nō p̄trahat ad peccatū, nō soluitur matrimonium: quia nec iniuriatur, nec facit contumeliam Deo, nec matrimonio, nec marito. Si autē discedit, uel nō uult cohabitare sine contumelia creatoris, uel sine impulsione ad infidelitatem, in his tribus casibus pōt a fidele dimitti, & p̄ cōtumeliā factā matrimonio, & creatori, uinculū pōt frangi, & p̄t cū alia cōtrahere, ut dicit Ambr. & Inn. extra de diuortii. Quanto te noui: & gaudemus. Concedo igitur, q̄ solutionē matrimonii contracti in infidelitate tria faciūt. Primū est ipsius imbecillitas. Secundū est cultus disparitatis. Tertiū creatoris, uel matrimonii iniuria. Primū reddit possibile ad solutionē, scđm disponit, & tertiū dissoluit. Matrimonii imbecillitas est rōne signationis imperfectæ, q̄ hēt apud infideles, & rōne defectus baptis-

mi. Vnde dicitur, q̄ illud matrimonium est legitimū: sed non ratū, quia ut dicit Inno. Sacramentū fidei. i. baptismi, q̄ semel admissum est, ratū efficit sacm cōiugii, ex parte. s. suscipientis est intelligēdum: & hoc est, quia infideles non possunt ita ligari in indiuiduā uitæ cōsuetudinem, quin alter possit trāsire ad fidē: & si non uult cōmutari, pōt simpliciter separari, cū p̄fecta fides aduenit suscipiendo sacramentū fidei. Cultus disparitas est secundā rō, q̄ tunc aduenit alteri personæ fortius uinculum. Iniuria matrimonii, siue Dei est, cū non uult cohabitare, aut non sine contumelia creatoris: & tunc uinculum illud soluitur, quia repugnat uinculo, quo fidelis alligatur Deo. Concedendæ sunt: ergo rationes probantes, quòd soluitur matrimonium his concurrentibus.

ET PATENT rationes ad oppositum. Quod enim dicit Apostolus, hoc uerum est, quando mulier uult habitare in pace sine contumelia Dei. Aliud patet, quia, & si sit consummatum, nō tamen est ratū, nec habet apud infideles plenam signationem, nec stabile fundamentum.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod non infirmat rectum.

Dicendum, quòd uerum est eatenus, quatenus rectum est: sed eatenus quatenus est uia ad obliquitatem, ut si mulier nolit cohabitare, nisi uir p̄trahatur ad malum, tunc soluit. **ULTIMUM** patet, quia illæ tres causæ non concurrunt, cum aliquis transit ad frugem melioris uitæ.

Que

*An item tale matrimonium solua-
tur quò ad infidelem*

VTRVM soluat matrimonium quò ad infidelem. Et quod sic, videtur: quia matrimonium est vinculum duorum, & se habet ut relatio: sed destructa ligatione respectu unius extremi, destruitur respectu alterius: ergo &c. **ITEM.** Mulier ista postquam discessit, aut est uxor, aut non. Si sic, ergo uir non potest contrahere. Si non, ergo ipsa potest, cum non sit uxor. **ITEM.** Esto, quod fidelis contrahat post discessum, & illa postmodum conuertatur ad fidem, constat, quod non reditur ei uir: ergo si non tenetur continere, potest nubere: ergo si non est ei ius acquisitum: adhuc poterat & prius.

CONTRA. Ambr. dicit, quod infidelis discedens peccat in Deum, & in matrimonium: ergo si in bono matrimonii est puniendum, non potest nubere. **ITEM.** Nullus potest reportare commodum de malitia sua: sed reportaret, si deserendo uirum fidem posset nubere: ergo &c. **ITEM.** Si mulier, quae erat prius alligata uiro absoluitur, quaero a quo. Non ab ecclesia, quia non intromittit se. Non a Deo: quia contra Deum facit. Non a uiro, quia ipsum inuitum deserit. Nec a se potest: ergo vinculum manet: ergo &c.

R E S O L V T I O.

Quandiu possibilitas adest redeundi ad uiri amplexus, semper mulier ligata manet secundum sacramenti ueritatem: ac possibilitate illa amissa, ligata est tantum in peccati poenam.

R E S P O N S. Dicendum, quod quod

dam dicunt, quod hanc quaestionem non est nostrum determinare, quia nec spectat ad nos de his, qui foris sunt iudicare. Sed uerum est, quod non spectat ad nos iudicare puniendo: spiritualiter tamen spectat ad nos, cum spiritualis homo omnia iudicet, discernendo, quis recte, quis non recte uiuat. Et ideo dicendum, quod statim post discessum soluitur vinculum a parte uiri, quae potest alteri coniungi statim: non sic a parte mulieris. Unde notandum, quod vinculum manet dupliciter, aut secundum ueritatem sacramenti, aut in poenam peccati. Quandiu uir fidelis relictus manet in statu, in quo potest mulier infidelis redire ad eum, mulier est alligata quantum ad ueritatem sacramenti. Sed quando uir est in statu, in quo non potest ei coniungi, ut si alteram ducat, uel intret religionem, uel accipiat sacrum ordinem: mulier soluta est secundum ueritatem sacramenti, quia amplius non est uxor: sed tamen alligata est in poenam peccati: unde non licet ei nubere, quousque soluat a culpa: & hoc non est quando est infidelis. Si autem conuertatur, & baptizetur, cum tunc soluat ab omni culpa, & poena peccati, ex tunc licite poterit nubere, nisi aliud obstat.

ET SIC patent obiecta utraque. Prima enim probant, quod soluitur secundum ueritatem. Secunda, quod manet in poenam peccati. **AD ILLUD**, quod quaeritur, a quo soluitur? Dico quod a Deo, & ab ecclesia, sed per accidens: quia ex quo ille desinit esse uir, per consequens ista desinit

nit esse uxor. Et si tu obicias, quod commodum reportat de malitia. Dicendum, quod falsum est: quia quandiu manet culpa, diuino iudicio est alligata. Et amplius, si ad fidem ueniat, & uir eam repetat, si non contraxit cum alia, est ei reddenda. Unde satis rationabiliter potest dici, quod vinculum non omnino soluitur statim, cum mulier discedit, sed cum uir alligatur alii fideli uinculo inseparabiliter: tunc enim fortius vinculum soluit minus; & si prius aliquo modo esset solutum, ex tunc perfecte solutum est illo ultimo persistente.

QVÆSTIO III.

An alter coniugum in infidelitatem labens soluat matrimonium?

VTRVM matrimonium soluat, si alter coniugum sit infidelis, specialiter quò ad fidem. Et quod non soluitur, uidetur quia per fornicationem corporalem non fit solutio, maxime quò ad substantiam matrimonii, ut supra uisum est: & tamen illa plus obuiat bono matrimonio: ergo nec per fornicationem spirituales. **ITEM.** Matrimonium est uinculum insolubile: sed contingens est aliquem labi in infidelitatem, sed insolubile non dirimitur aliquo casu accidentali: ergo, &c. **ITEM.** Si solueretur per lapsum in haeresim, posset quilibet uolens uxorem dimittere, haeresim simulare: & ita semper prauidicaretur matrimonio.

CONTRA. Ambr. dicit, & habetur in Glo. super primam Cor. 7. Contumelia creatoris soluit matrimonium in eo, qui relinquitur, ut non accusetur alteri

copulatus: ergo si lapsus in haeresim non uult cohabitare sine contumelia creatoris, licet alteri copulari. **ITEM.** Fides est fundamentum totius spiritualis aedificii: sed sublato fundamento destruitur quidquid superaedificatum est: ergo sublata fide pereunt omnia sacramenta: ergo & matrimonium. **ITEM.** Si alter ueniat ad fidem, soluitur matrimonium si alter remanet in infidelitate: sed peior est conditio absentis, quam remanentis, & magis elongatur a fide: multo fortius ergo soluitur matrimonium.

R E S O L V T I O.

Negatur quam soluitur: id est, propter haeresim, quia fides uir super baptismum, quod characterem indelebilem imprimit.

R E S P O N S. Dicendum, quod altero coniugum labente in infidelitatem, non soluitur matrimonii sacramentum. Et ratio huius triplex est. Una ut precludatur malis uia simulationis, & deceptionis. Alia est secundum ueritatem: quia sacramentum coniugii infidelibus, propter hoc, quod perfectam habet signationem, & significat unionem insolubilem, ipsum est insolubile. Rursus, quae fundatum super sacramentum baptismi, quod imprimit characterem indelebilem, ipsum est insolubile. Unde Innocentius dicit in Decretali. Quanto te nouimus quod sacramentum fidei, quod semel admissum est, ratum efficit coniugii sacramentum, ut dictum est prius.

AD ILLUD ergo, quod obicitur in contrarium, quod contumelia creatoris soluit. Dicendum, quod auctoritas Ambr. intelligi-

ligitur de matrimonio contra-
cto in infidelitate, quod non est
ratum, quia non est fundatum
super fidei sacramentum: & ideo
non est simile de conuersione,
& lapſu. AD ILLVD, quod obii-
citur de fundamento. Dicendū,
quod fides est fundamentum uirtu-
tum, non sacramentorum: sed sa-
cramentum fidei est fundamen-
tum sacramentorum: & hoc est
sacramentum stabile, quod ma-
net ſemper. AD ILLVD, quod
obiicitur, quod peior est condi-
tio labentis. Dicendum, quod ſolu-
tionem matrimonii non tam fa-
cit contumelia creatoris, & di-
ſparitas cultus, quā etiam facit
imbecillitas ipſius matrimonii
contracti in infidelitate: & diſpa-
ritas cultus non ſolum quo ad
fidem, ſed etiam quo ad ſacra-
mentum fidei, in quo cultu quo
ad ſacramentum, qui baptizati
ſunt, diſpares eſſe non poſſunt.

QVÆSTIO IIII.

*An in infidelibus ad fidem uenien-
tibus ſoluatur matrimonium
propter illegitimitatem
personarum.*

VTRVM in infidelibus uenien-
tibus ad fidem ſoluatur ma-
trimonium propter personarū
illegitimitatem: ut ſi habet ſoro-
rem in uxorem. Et quod non, ui-
detur per illam decretalem In-
nocentii. Gaudemus, in qua di-
cit non eſſe ſeparandos. I T E M.
Ratione uidetur. Per ſacramen-
tum baptiſmi coniugia non ſolu-
untur, ſed crimina tolluntur:
ergo cum illud fuerit coniugiū
apud paganos, non ſoluitur, cū
baptizatur. I T E M. Pagani cano-
nicis conſtitutionibus non arctā-
tur: ſed tunc ſolum incipiunt ar-

ctari, quādo ad fidem ueniunt:
ſed iura, & conſtitutiones for-
mam futuris imponūt negotiis,
non ad præterita negotia reuo-
cantur: ſi ergo ante contraxit,
quā arctetur, conſtitutio tale
matrimonium non ſoluit.

CONTRA. ſi quis infidelis cō-
traxit cum duabus, ad fidem ue-
niens compellitur alteram relin-
quere, quia hoc eſt contra con-
ſtitutiones canonicas, ſicut pro-
batur per decretalem de diuor-
tiis, gaudemus &c. ergo a ſimili
in propoſito. I T E M. Si aliquis
infidelis repudiavit uxorem: quod
quidem licitum eſt apud eos) ambobus uenientibus ad fidem
compellitur recipere eam, quia
hoc apud fideles non licet: ergo
a ſimili in contrario tenetur ta-
lem uxorem dimittere. I T E M.
Apud fideles profanum eſt uxo-
rem fratris accipere in uxorem:
ſed nouiter conuerſus debet ſe
fidelibus conformare: ergo de-
bet huiusmodi coniugium repu-
tare profanum: ergo non debet
amplius ſtare.

RESOLVTIO.

*Si fuerit illegitimitas personarum
tum a natura, tum a ueteri lege
ueterarum, ſoluatur: ſecus ſi prohi-
bitarum ab eccleſia.*

RESPONDEO. Dicendum, quod
illegitimitas personarum ad ma-
trimonium eſt duplex. Vna eſt
ſecundum naturam, & institu-
tionem diuinam, ut puta quod ſi-
lius non contrahat cum matre,
neque pater cum filia. Item, quod
alligatus uxori non ducat aliam,
uel etiam in gradibus diuina le-
ge prohibitis, Leuit. 18. ut dicūt
iuriſperiti, ubi prohibetur ſecun-
dus gradus: & hæc illegitimitas
aſtringit

aſtringit fideles, & infideles. Et
ſi in tali illegitimitate contrahi-
tur matrimonium apud infide-
les, ſoluitur, cum ueniunt ad fi-
dem. Quia ut dicit Ambroſius:
Quod extra Dei, decretum fa-
ctum eſt, non eſt putandum ma-
trimonium: ſed cum cognoſci-
tur, emendandum. Vnde ſi iu-
deus contrahat cum ſore, in
ſecundo gradu, ad fidem ue-
niens ab ea ſeparatur. Si autem
contrahit cum uxore fratris, quia
hoc eſt in lege conſeſſum, mini-
mè ſeparatur. Alia eſt illegitimi-
tas ex conſtitutione Eccleſiæ,
ut ſunt personæ infra quartum
gradum: & hæc non arctat in fi-
deles, nec impedit matrimoniū,
quin contrahatur: & quia non
ad præterita reuocantur, non

ſoluunt legitimè iam cōtractū.
AD ILLVD, ergo quod obii-
citur de bigamia, & repudio.
Dicendum, quod utruanque eſt
contra ius naturæ, & contra ius
diuinum: ideo non eſt ſimile.
AD ILLVD, quod obiicitur,
quod profanum eſt uxorem fra-
tris ducere in uxorem, uel etiā
habere. Dicendum, quod hoc ue-
rum eſt propter Eccleſiæ man-
datum: quo quia iſte non con-
ſtringitur, non debet illud con-
iugium reputare profanum: un-
de iſte ex quo uenit ad fidem,
alligatur, ut amplius non con-
trahat cōtra Eccleſiæ ſtatutum:
ſi tamen contraxit, non debet
ſolui, nec tenetur dimittere: quia
ad ipſum non ſe extendit conſti-
tutio Eccleſiæ.

DISTINCTIO XL.

**De impedimentis, quæ faciunt omnino illegitimum ad
contrahendum matrimonium ratione
confanguinitatis.**

Nunc ſuper eſt de cognatione aliquid dicere. Eſt au-
tem cognatio alia carnalis, & alia ſpiritualis.
Primum de carnali cognatione, & affinitate in-
ſpiciamus. Cognati ergo, uel affines in ſeptimo gra-
du, uel infra copulari non debent. Vnde Greg. Progeniē ſuā
unūquēq; uſq; ad ſeptimam obſeruare decernimus genera-
tionē: & quādiu ſe agnoſcunt affinitate propinquos, uel co-
gnatos, ad coniugalem copulā accedere denegamus: quod ſi
fecerint, ſeparentur. Item. Nicolaus Papa, De conſanguini-
tate ſua nullus uxorem ducat uſq; poſt generationem ſepti-
mā, uel quouſque parentela cognoſci poteſt. Item, Nulli ex
propinquitate ſui ſanguinis uſq; ad ſeptimum gradum uxo-
res ducant. His auctoritatibus alijsq; pluribus cōſanguineo-
rum coniunctiones prohibentur uſq; ad ſeptimum gradum.

De computatione graduum consanguinitatis.

Quomodo autem gradus consanguinitatis computandi sint, Isidorus ostendit sic: Series consanguinitatis sex gradibus dirimitur, hoc modo. Filius & filia, quod est frater & soror, sit ipse truncus. Illis seorsum seiunctis, ex radice illius trunci egrediuntur isti ramusculi, Nepos & neptis, primus. Pronepos & proneptis, secundus. Abnepos, & abneptis tertius. Adnepos & adneptis, quartus. Trinepos & trineptis, quintus. Trinepotis nepos, et trineptis neptis, sextus.

Attende quod sex gradus tantum ponit Isidorus, quia truncus inter gradus non computat. Alij verò, qui septem gradus ponunt, truncum inter gradus computant. Variè namque computantur gradus consanguinitatis. Alij enim patrem in primo gradu, filios in secundo ponunt. Alij primū gradum filios appellant, negantes gradum cognationis inter patrem & filium esse, cum vna caro sint pater & filius. Auctoritates ergo, quæ consanguinitatis cautelam vsque in septimum gradum prohibēt, patrem ponunt in primo gradu. Illi verò, qui vsque ad sextum gradum prohibent, primum gradum filios appellant. Atque ita fit, vt eadem persona secundum hanc diuersitatem inueniantur in sexto, et septimo gradu. Patrem verò, in primo gradu ponit, qui fratres dicit esse secundum gradum. Hoc modo computat Zacharias Papa, inquiens. Parentele gradus taliter computamus. Ego, & frater meus vna generatio sumus, primumq; gradū effecimus. Rursus, filius meus, & fratris mei filius secunda generatio sunt, & secundum gradum faciunt: atq; adhuc modum ceteræ successiones. Inter illos verò, qui sex computant gradus, & illos, qui septem computant gradus, nulla in sensu existit diuersitas, quamuis in numero graduum varietas videatur. Vltima enim generatio, si a fratribus sumat initium numerandi, septima inuenitur.

Grego. Episco. Gallie. 35.9.3. c. Pro- genie so- la. ibid. De consanguinitate. Excilio Ludunensi. Nul li lib. 9. Ethym. ca. 3. habetur 35.9.5. cap. Series.

Ibidem. parente la.

Isid. lib. 5. Ethym. me. 6. et habetur 35.9.4. c. Consanguini.

Quare sex gradus computantur.

Quare verò sex computet Isidorus, ipse aperit dicens: consanguinitas dum se paulatim propaginum ordinibus dirimens vsque ad vltimum gradum protraxerit, & propinquitas esse desierit, tunc primū lex in matrimonij vinculum

eam recipiet, & quodam modo incipiet reuocare fugientem. Ideo aut vsq; ad sextum generis gradum consanguinitas constituta est, vt sicut sex etatibus mundi generatio, & hois status finitur: ita propinquitas generis tot gradibus terminetur. In his sex gradibus oia propinquitatum noia continentur: vltra quos, nec affinitas inueniri, nec successio pot amplius propagari. Secundū alios, septem gradus ideo computantur, ita vt post septem gradus sponsus sponsæ iungatur: sicut post hanc vitā, quæ septem diebus agitur, Ecclesia Christo iungetur. His aut occurrit illud, quod Greg. Aug. Anglorū Episcopo, a quò requisitus fuerat, quomodo generatione debeant copulari, rescribit sic: Quædam lex Romana permittit, vt sue fratris, vel sororis, seu duorum fratrum germanorum, seu duarum sororum filius & filia misceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolē nō posse succrescere. Vnde de necesse est, vt quarta, vel quinta generatio fidelium licenter sibi coniungantur. Sed post multum tēporis idē Grego. Felice Messinæ Siciliae preside requisitus vtrū Ang. scripserit, vt Anglorū quarta generatione contracta matrimonia non soluerentur, inter cetera talē reddidit rationem: Quod scripsi Aug. Anglorū Episcopo, ipsi et Anglorū genti, quæ nuper ad fidem venerat, ne a bono, quod ceperat metuendo austeriora recederet, specialiter, & nō generaliter me agnoscas scripsisse. Nec ideo hæc eis scripsi, vt postquam in fide fuerint solidati, si infra propriam consanguinitatem inuenti fuerint, non separentur: aut infra affinitatis lineam, id est, vsque ad septimam generationem iungantur.

Vpra egit Magister duas. In prima agit de consanguinitate. In secūda de affinitate infra Dist. 41. Nunc de affinitate videndum est, &c. In prima determinat veritatē, ostendens, qd consanguinitas est obseruanda vsq; ad vii. gradum. In secūda determinat, quomodo consanguinitatis gradus sunt computandi. ibi. Quomodo aut gradus consanguinitatis, &c. In tertia remouet dubitationē. ibi. His aut occurrit illud.

Dub. 1. **P**rogeniē suā unumquemq; etc.) Quæritur, quare in hoc gradu, siue usque ad hunc gradum Greg. potius prohibuit, & ultra non processit, nec stetit circa. Respondeo. Dicendum, quod hoc habet rationem literalem, moralem, allegoricam, & anagogicam. Literalem, quia usque ad tps illud in antiquis tpbus satis benè consanguinitates poterant computari, & homines se cōsanguineos reputabant. Moralem, quia in septenario uniuersitas totius uitæ concluditur: & separantur a consanguineis suis hoīes vsq; ad vii. gradus, ut significetur qd oī tpe uitandus est amplexus illicitus: & sic habenda est uxor, ut semper contineatur, ut oēs sint habentes uxores, tamquam qui non habent: & sint coniuncti, ut etiam sint nihilominus separati. Allegoricam, quoniam enim corpus cōstat ex quatuor humoribus, & anima ex tribus uiribus potestatiue, ut sic significetur, qd uir debet esse uxoris, & uxor tota uiri: hinc est qd proles ab eis procedentes ad hoc qd benè possint copulari, debent p gradus. vii. elongari Anagogica, ut quia Christus animabus beatis perfecta coniunctione, & confirmata nō coniungitur ante octauum resurrectionis: sic sponsus, & sponsa ante octauū gradum coniungi non debent: & sic patet quod septimus gradus non erat prohibitus: & quare prohibitio se extendit usque ad gradum septimū inclusiuè. Et quamuis hæc cōstitutio multum esset congrua, tamen cassari debuit ex causā necessaria, & utili, & congrua.

Dub. 2. **N**egantes gradum cognationis, etc.) Videtur malè dicere: quia si uir, & uxor sunt una caro, qui est propinquus uxori in aliquo gradu, in eodē est affinis uiro: ergo in quoto gradu est quis p pinquus patri, & filio, & ecōuerso: si ergo pater non pōt contra here cū aliquo, qui sibi attineat in quarta linea ascendente, uel transtuersali: ergo nec filius, ecōuerso, qd est manifestè falsum. Item. Si sunt una caro, & quæcū que uni, & eidem sunt eadē, inter se sunt eadē: ergo si sunt una caro p̄r, & filius, & filius suus, tūc isti tres sunt una caro: & sic deinceps procedendo: ergo nullus esset gradus in consanguinitate. Resp. Dicendum, qd abiq; dubio pater, & filius faciunt gradum, quia sicut ostensum est, nullus esset alius gradus in consanguinitate. Sed quod illi dixerunt, qd sint una caro, dixerunt propter quendam modum magis expressiuum, quia unus immediatè trahit carnem ab altero, cum quo debet habere, & habet multam conformitatem: ratione etiam cuius dicitur una caro; & sic patet illud.

Dub. 3. **S**ex ætatibus mundi, etc.) Quæritur, quæ sint illæ sex ætates, cum mundus sit perpetuus, non uidetur habere ætates, ad modum hominis. Respondeo. Dicendum, quod mundus habet ætates secundum statum præsentem: quoniam enim senescit mundus, oportet etiam quod fuerit iuuenis; si ergo habuit sensum, & iuuentutem, ac per hoc intermedias ætates. Istæ autem ætates assignantur in statu illo secundum profectum ad gloriam:

Comm. **r**iam: unde cum mundus paulatim profecerit in cognitione, sicut in uno homine assignantur ætates diuersæ, ita & in mundo. In homine autem sex assignantur ætates. Prima infantia usque ad septimum annum. Secunda pueritia usque ad xiiii. Tertia adolescentia usque ad xxv. secundum alios usque ad xxviii. Quarta iuuentus usque ad l. Quinta grauitas, siue senectus usque ad lxx. Sexta senium, siue ætas decrepita usque ad finem. Similiter in mundo prima ætas ab Adam usq; ad Noe. Secunda a Noe usque ad Abraham. Tertia ab Abraham usq; ad David. Quarta a David usque ad transmigrationem Babylonis. Quinta a transmigratione usque ad Christum. Sexta a Christo usque ad finem. Et dicuntur ætates non quia fuerunt equalis spatii: sed quia in quolibet aliquid nouum, & aliqua re nouatio facta est. In prima fuit creatio Adæ, & lapsus eius. In secunda fuit diluuium. In tertia circumcisio, & lex. In quarta Regum unctio. In quinta populi captiuitas, & liberatio. In sexta nostra redemptio: & sic patet illud.

Dub. 4. **I**psi etiam Anglorum, etc.) Dicit se de nouo dispensasse: quia de nouo fuerant ad fidem conuersi; sed non uidetur ista ratio conueniens, quia ecclesia primitiua, in qua fuit initium nostre conuersionis, fuit perfectissima: quia de nouo uenientibus datur gratia spiritus sancti in abundantia: ergo magis sunt idonei ad ferendum pondus ecclesiastici statuti. Respond. Dicen-

dum, qd secus est de his, qui primo conuersi sunt, & de his, qui conuertuntur. Sicut enim Deus in legislatione multitudinem fecit miraculorum, qualem tempore legis non fecit postea: sic in noua dedit spiritum sanctum in maiori affluentia plenitudine: & ideo non est simile. Et ratio huius est satis competens: quia illi qui tunc erant, maiori egebant robore: nunc autem non est sic, immo sunt teneri, quamuis sint aliquantulum feruentes: & ideo oportet multa in talibus tolerare.

Dub. 5. **N**ec ideo hæc eis scripsi, etc.) Quæritur, quare sic ponatur: quia stante prohibitione de septem gradibus, utrum aliqui cōtrahentes infra gradus illos possint simul stare superueniente reuocatione mandati. Et quod sic, uidetur: quia nulla lege prohibentur. Ad oppositum autem est, quod illegitime coniuncti sunt, & matrimonium contraxerunt, & coniunctiones, & iura non reuocantur ad præterita: ergo non uidetur, quod simul stare possint. Respon. Dicendum, quod quia semper pro matrimonio standum est secundum, qd possibile est & licitum, si tales personæ superueniente nouo statuto uelint in simul stare, & consentire, & cohabitare possunt; quia non prohibentur, & ex tunc incepit esse matrimonium; & ista constitutio non reuocatur ad præteritum; quia non confirmat primum contractum: sed potestatem tribuit contrahendi de nouo; & sic patet illud.

An consanguinitas vinculum sit?

Ad intelligentiam præsentis partis procedendum est primo secundum uiam narrationis. secundo uero, secundum uiam inquisitionis. Quantum ad primum, ut intelligibilia fiant, quæ dicuntur in parte ista, præponenda est triplex diffinitio, triplex notula, siue responsio. Primum ergo uidendum est, quid sit consanguinitas. Consanguinitas autem diffinitur sic. Consanguinitas est uinculum personarum, ab eodem stipite descendentium carnalipropropagatione contractum. Stipes autem uocatur persona, aqua aliqui dixerunt originem, aqua descendentes sunt consanguinei ad inuicem, & illi etiã, a quo sunt.

Secundo uidendum est, quid sit linea consanguinitatis: quæ diffinitur sic. Linea est ordinata collectio personarum consanguinitate coniunctarum ab eodem stipite descendentium diuersos gradus continens. Vnde dicitur ordinata collectio: quoniam sicut ordo est in linea predicamentali secundum superius, & inferius: ordo uero tripliciter potest accipi: uel ad illud quod supra uel ad illud quod infra uel ad illud, quod iuxta: id est tres lineæ consueuerunt assignari. Quæ dicitur ascendentiũ, quæ descendentiũ, quæ transuersaliũ. Secundum lineam ascendentem computantur gradus ita scilicet pater & mater, auus & auia, prauus & proauia, atauus & atauia. Secundum lineam descendentem, filius & filia, nepos & neptis, pronepos

& proneptis, abnepos & abnepotis. Secundum lineam transuersalem duo fratres, & filii duorum fratrum, nepotes duorum fratrum, pronepotes duorum fratrum, & ibi est status. Tertio uidendum est, quid sit gradus: qui sic diffinitur. Gradus est habitudo distantium personarum: quæ cognoscitur quoto generationis distantia duarum personarum differunt inter se. Et nota, quod ista diffinitio est secundum iura canonica, non secundum iura ciuilia. Gradus accipiuntur secundum numerum personarum collectarum in linea. Vnde dicitur Legistæ, quod frater & soror duos gradus faciunt: sed Decretistæ dicunt, quod unum, & primum gradum. Nec est contradictio: quia unius habitudinis duo sunt extrema: & quia secundum iura canonica gradus est habitudo, cum duplicis extremi una sit habitudo, ponitur unus gradus; sed quia duæ sunt personæ, & quælibet suum respectum habet ad principium: ideo computantur secundum leges duo gradus. His uisis notandæ sunt hæc tres notulæ. Prima est, quod nulli licet contrahere cum aliqua usque ad quartum gradum inclusiue: & talis est huiusmodi prohibitio: quod si quis contra eam præsumperit copulari, nulla longinquitate defendatur annorum, cum diuturnitas temporum non minuatur peccatum; sed augeat: & tanto grauiora sunt crimina, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam. & hoc probatur extra, de consanguinitate, non oportet &c. Secunda notula est, quod toto gradu personæ descendentes

dentis a stipite distant a se inuicem, quoto distant a stipite: Et ideo si aliquis uult scire quoto gradu aliqui sibi attineant, cum talis attinentia originem ducat a stipite, oportet quod ad illam personam recurrat, cui immediatius coniungitur. Exempla manifesta sunt, ut si ab a procedat b, & g, & b generet c d: & d e & f. Similiter g generet h, & h generet i, & i generet k, & k l. Si uis scire quoto gradu distant f & l, oportet utriusque generationem reducere ad a, quia toto gradu differunt ab inuicem, quoto a stipite. Tertia regula est, quod quando personæ inæqualiter distant a stipite, ut puta quando una in secundo gradu, & altera in quinto, quæ linea consanguinitatis, & gradus debet computari secundum distantiam magis remoti: & ista regula confirmatur per illud, quod dicitur extra de consanguinitate, in ultima decretali, quæ est Gregoriana. Ratio autem huius est, quod tota ratio proximitatis ortum habet a stipite: ergo nullus proximior est aliqui collateralis, quam stipiti. Si ergo distat a stipite per quinque gradus pari ratione distat a collateralis, siue distet per unum gradum, siue per duos distet gradus in quinque. Quod si amplius distet, secundum magis distantem oportet computari: & ideo ille, qui distat in quinto gradu, potest contrahere cum illo, qui distat in secundo. His autem præsuppositis per modum narrationis, & per modum inquisitionis, circa tria potest hic esse dubitatio. Primum est, utrum consanguinitas si aliquod uinculum. Secundo, dato quod sit, quæritur

utrum matrimonio præstet impedimentum. Tertio dato quod præstet, quæritur usque ad quem gradum.

CIRCA primum sic proceditur, & ostenditur quod consanguinitas non sit aliquod uinculum: quoniam si consanguinitas est uinculum, hoc non est ob aliud, nisi propter propagationem multorum ab uno: sed sicut multi homines ab uno homine, ita multi animalia bruta propagantur ex uno: si ergo ubi talis causa, & talis effectus; si consanguinitas per propagationem ex uno ponitur in hominibus, eadem ratione in brutis animalibus: sed non ponitur in animalibus brutis: ergo &c. **ITEM.** Consanguinitas est uinculum ratione alicuius maioris conuenientie: aut ergo substantialis, aut accidentalis. Si substantialis, aut secundum formam specificam, aut numerali. Si secundum formam specificam: tunc ergo omnes homines sunt consanguinei. Si secundum formam numerali, tunc nullus est consanguineus alterius, cum distinguantur secundum numerum. Si uero dicitur conuenientia in accidente, cum nati de diuersis generibus, ut plurimum plus conueniat, quam nati de eadem parte, tunc magis erunt consanguinei. **ITEM.** Generatio est de superfluo nutrimenti: sed superfluitas nullam colligatiam, nec uinculum habet cum eo, cuius est superfluitas: ergo nec generatus de illa superfluitate aliquid uinculum habet cum eo, a quo generatur: ergo illa est fons totius uinculi consanguinitatis, ut quod illud uinculum nullum sit. **ITEM.** Si consanguinitas contrahitur per carnalis propagationem, quantum se extendit per propagationem, tantum se extendit

& uinculū: sed propagatio se extendit usq; ad infinitas generationes, nec hēt terminū p naturam; ergo nec uinculum consanguinitatis.

CONTRA. Ostenditur p iura noua, & antiqua, quæ cōsanguinitatē assignāt, & gradus distinguunt, sicut patet extra De consanguinitate 35. q. 5. Series consanguinitatis. ITEM. Hoc probatur p rōnem. Confessio naturæ mendax esse non pōt, sed p naturā hoīes magis alligantur propinquis quā extraneis, q̄ patet, quia magis diligunt eos: & hoc cōe est apud oēs; ergo aliquod uinculū est inter ipsos, q̄ nō est inter alios. ITEM. Generatio est de substantia generantis, ut uult Dama. ergo cū productio humani generis sit p generationē, ut quod filii sint de substantia, & de sāguine patris, & matris: sed oēs, qui sunt de eodem sanguine sunt consanguinei; ergo &c.

ITEM. Deus uindicat peccata patrum in filios usq; in tertiam, & quartā generationem, sicut frequenter dicitur in lege, & habetur Exo. xx. Ego sum Deus zelotes, &c. ergo si nō uindicat in aliis, sed in istis aliquo uinculo iunguntur isti ad inuicē, quo nō iunguntur alii: hoc aut consanguinitatē appellamus: ergo &c.

RESOLVTIO.

Omnium sententia consanguinitas uinculum est; quod relatio ad eandem originem, & naturalis affectio in hominibus causant.

RESP. Dicendū, q̄ uinculū cōsanguinitatis est, quia hoc ipsa natura restatur: & de hoc nemo dubitat, nisi qui caret sensu: sed unde ueniat istud dubitationē.

& controuersiam ēt habet. Assentiunt. n. dixerunt uinculū consanguinitatis specialiter eē in genere hoīs, non in genere bestiarū, p̄ ueritatē humanæ naturæ, q̄ tota fuit in uno, p̄ quā & originale peccatū in oēs processit uno peccato. Propter hoc ēt, q̄ substantiā totā trahit filius a patre, & a matre; hinc est q̄ quodā speciali uinculo uinciuntur. Sed si ita esset, q̄ tota substantia mea, & tua in eodē hoīe secundum ueritatē fuisset, quare ego & alius, qui non conuenimus, nisi in Adam, non essemus fratres propinqui, & in primo gradu? Et iterū, quia fundamentū istius propositionis nō est stabile, sicut alibi melius patet: hinc est q̄ alium modū dicēdi oportet inuenire, q̄ consanguinitas est ex propagatione carnali proueniens in hoīb; & hoc uinculū duo faciunt. s. relatio ad eandem originem, & naturalis affectio. Relatio ad eandem originem, tum sicut ad idē principium materiale, q̄ de sanguine eiusdem hoīs generantur: tum sicut ad idē principium effectiuum, quia cum illo semine deciduntur sp̄ritus: ut etiā uirtus q̄ format, & assimilāt materiā. Vnde & plurimum filii assimilantur parentibus, secundum q̄ illa uirtus delata potentior est in operando. Et q̄ a natura in hominibus potens est cognoscere suam originem, alterius, & alterius perspicax est, ut non solum assimilationē in forma corporea, sed et aliā cognoscat, cū affectio naturalis nata sit adherere et ali, hinc est q̄ ē ibi uinculū cōsanguinitatis. Et om̄ uirtus a similitudine

de

deficit p successionem, & cognitio etiam propinquitatis deficit, & affectio naturalis deficit; hinc est, quod uinculum consanguinitatis non tantum protenditur quantum propagatio.

ET PER hoc patet responsio ad obiectū ultimū. Rursus. Quia in brutis animalibus nō est talis cognitio, nec alligatio, nisi solum quantum ad matrē, & fetum, siue prole: hinc est, q̄ nō est in eis tale uinculum: & sic patet primo obiectū: quia non est similis causa: ideo nec similis effectus. Nec loquimur hic de affectione secundum actum; sed secundum naturale inclinatum: quia naturaliter inest, & si non inest in actu, uel non exeat in actum; & hoc patet; quia aliquis credēs fratrem suum esse extraneum, nō magis afficitur circa illum, quam circa alium: sed statim comperto, q̄ sit frater, afficitur, & affectione trahitur, & eidem quoddam speciali uinculo alligatur, cum tamen prius esset alligatus. AD ILLVD ergo, quod obicit, q̄ non est uinculum p̄ conuenientiam in accidente. Dicendum, q̄ consanguinitas non dicit uinculum secundum proprietatem relatam, utpote secundum processum ab eadē radice, & origine: ut patet de duobus fratribus. Vnde sicut rami ab eadē radice procedētes faciunt unam arborē nō solum p̄ assimilationem; sed propter comparisonem ad idem principium: sic intelligendum q̄ plures personæ ab eodem descendētes faciunt unam lineam consanguinitatis quæ est se habens ad modum arboris. AD ILLVD, q̄ obicit de superfluo. Dicendum,

q̄ duplex est superfluitas. Quædam impuritas: & hæc potius habet repugnantiam, quam colligantiam. Quædam residuitas: & hæc habet conuenientiam: nec est simpliciter superfluitas: quia quamuis non sit uni uirtuti superflua, utpote nutritiue: tamē alii est necessaria, utpote generatiue, & quāuis superfluat ad conseruationem indiuidui; est tamē necessaria ad conseruationē speciei. Et præterea probabile est, quod cum ista humiditate nutritiua aliquid fuit de humiditate radicali, & spiritu, ratione cuius filius intimius attinet ipsi patri.

QUESTIO II.

An uinculum consanguinitatis matrimonio impedimentum præstet.

VTVM consanguinitas matrimonio præstet impedimentum. Et q̄ non, uidetur. Gen. 2. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: sed nulla persona potest alteri magis alligari, quam ut sit de carne, & ossibus: ergo si propter hoc non est matrimonium Adæ impeditū, immo propter hoc est mulier de latere sumpta: uidetur, q̄ consanguinitas non impedit, sed expedit. ITEM. Eccl. 13. Omne animal diligit simile sibi, & uolantia ad sibi similia conueniunt: ergo quanto aliquæ personæ magis similes sunt & coniunctæ, tãto magis natæ sunt inuicem conuenire, & copulari: sed ad matrimonium est copula, & coniunctio: ergo consanguinitas magis expedit, quā impedit. ITEM. Firmiori uinculo iunguntur,

qui

qui natura, & uoluntate diligan-
tur, quam qui uoluntate tantū,
& melius inuicem cohabitāt, &
conuertantur: sed sic est cū aliq-
iungunt uinculo carnali, & fœ-
dere matrimoniali: ergo magis
deberēt hoīes coniungi propin-
quis, q̄ extraneis, cū uolūtashā
beat naturā sibi conformē, & na-
tura uoluntatē adiunget; ergo ma-
gis p̄stat consanguinitas matri-
monio solatum, & fulcimētum,
quam impedimentum. **ITEM.** Si
aliquid repugnat matrimonio,
& impedit, hoc nō facit, nisi q̄
alicui bono matrimonii repu-
gnat, & aliqd adimit: sed si cō-
sanguinei iungant, saluātur ibi
tria bona matrimonii, fides, pro-
les, & sacramentum; ergo cōsan-
guinitas (ut uidetur) nullum
præstat impedimentum matri-
monio.

CONTRA. Gene. ii. Propter
hoc relinquet homo patrem, &
matrem &c. constat quod istud
non intelligitur de derelictione
quantum ad cohabitationem: er-
go intelligitur de derelictione
quantum ad matrimonii cōtra-
ctionem; ergo pater, & mater
non sunt legitimæ personæ ad
contrahendum respectu filie, &
filii: hoc aut non est ob aliud nisi
ob uinculum consanguinitatis;
ergo &c. **ITEM.** Leui. xviii. Ego
dominus deus uester, omnis hō
ad proximam sanguinis sui non
accedat, ut reuelat turpitudinē
eius: ergo si contra domini præ-
ceptum est proximam sanguinis
sui cognoscere, cum matrimo-
nium sit ordinatum ad actum il-
lum, nullus cum proxima sua
potest contrahere matrimoniū:
ergo proximitas sanguinis præ-

stat matrimonio impedimentū.
ITEM. Quod est contra bonum
prolis impedit matrimoniū; sed
contrahere cū consanguinea est
contra bonum prolis: ergo &c.
PROBATIO MINORIS. Greg. dicit, &
h̄ in litera. Quædam lex remo-
ta permittit, ut duorū fratrum,
aut duarum sororum filius, & fi-
lia sibi matrimonialiter copulen-
tur; sed experimento didicimus,
ex tali copula sobolem non pos-
se succedere. **ITEM.** Matrimo-
nium est uinculum honestatis,
sicut supra ostensum est: sed na-
tura is honestas refugit reuelare
ignominiam, & turpitudinem
propinqui: si ergo hæc turpitu-
do reuelatur in coitu, quicūque
cognoscit propinquam, facit cō-
tra honestatē naturālē. Si ergo
matrimoniū honestū est, cū con-
sanguinitas sit cōtra honestatē
matrimonii: ergo cōsanguinitas
impedit matrimonium.

RESOLVTIO.

*Consanguinitatis uinculum in ali-
quo gradu impedit dictamine na-
ture, in aliquo diuinae legis insis-
tente; in quodam ecclesie præcepto.*

RESPON. Dicendum, q̄ uincu-
lum consanguinitatis impedit
matrimonium in aliquo sui gra-
du propter dictamen legis natu-
ræ, in aliquo uerò propter pro-
hibitionem legis diuinæ, in ali-
quo propter statutum ecclesie.
Uinculū cōsanguinitatis, q̄ est
stipitis ad prolem, impedit pro-
pter dictamen naturæ. Vnde na-
turale est apud omnes, quod fi-
lius non coniungatur matri, &
quod filia non coniungatur pa-
tri. Et si quæatur ratio huius, qua-
re hoc est. Dicendum, q̄ hoc est
propter reuerentiam, & honorē
qui

qui debet exhiberi patri, & ma-
tri: & ideo non debent commi-
sferi. Vel propter generationis
successionem, quæ debet proce-
dere, non retrocedere. Vnde nō
debet proles genita cōiungi suo
principio, ut gignat. Et hinc est,
q̄ natura dicit, q̄ alio effectu
tractandi sunt parentes, alio affe-
ctu tractari debent coniuges. Iō
propter dictamen naturæ impe-
ditur matrimonium per consan-
guinitatis primum uinculum, q̄
est proles genitæ ad suum prin-
cipium. Propter prohibitionem
legis diuinæ impeditur matrimo-
nium per consanguinitatem us-
que ad secundum gradum, sicut
patet per Leui. 8. cap. ubi prohi-
bitio est usq; ad secundū gradū.
Et si quæatur ratio huius: dicē-
dum, quod hoc est propter ho-
nestatem: qui enim mulierem
cognoscit, reuelat eius turpitu-
dinem, & discooperit ignomi-
niā: & hoc inhonestum est face-
re propinque: maximè cum ho-
nestas dicit, quod soror nō est
tractanda ut uxor; & hinc est, q̄
in præcepto suo dominus dicit.
Non discooperies turpitudinem
eius. Vltèrius. Propter statutum
ecclesie impeditur matrimoniū
a secundo gradu, & deinceps. Et
si quæatur ratio huius. Dicen-
dum, q̄ hoc statutum fuit pro-
pter dilectionem dilatandam: quia
enim homo pronus est ad dili-
gendum sibi propinquum, & ma-
trimonium aggeneret propinq-
tatem, & dilectionis mutæ præ-
stat fomentum; hinc est, quod
ecclesia statuit, ut amor ad extra-
neos extenderetur, q̄ matrimo-
nia extra propriam parentelam
contraherentur; & ita non solū

in secundo, sed etiam deinceps
propter dilatandam charitatē,
& propter ampliandam hone-
statem: Et ita patet, q̄ cōsangu-
nitatis uinculū ob diuersas cau-
sas habet impedire matrimoniū:
& hoc concedendum est.

AD ILLVD ergo, quod obii-
citur de Eua, & Adā, quod fue-
runt os, & caro. Dicendum, q̄
quamuis Eua & Adam fuerunt
os, & caro: non tamen sic fuit
tunc, quemadmodum nunc est:
quoniam nunc eadem est uia p̄-
pagationis, & commissionis: sed
Eua non exiit ab Adam per uia
generationis, sed per modum su-
pernaturalem: non per coitum,
immo de latere qualis modus p̄-
ducendi peroptime competebat
coniugio, tum propter figurā,
tum etiam, ut signaretur uincu-
li matrimonialis æqualitas, quia
de latere, & adhærentia: unde
quia non simili modo alii sibi at-
tinent, ideo modus illè ad conse-
quentiam trahi non potest, nec
debet. **AD ILLVD**, quod obii-
citur, q̄ omne animal diligit sibi
simile. Dicendum, q̄ illud intel-
ligitur de similitudine secundū
speciem: uel si intelligatur de si-
militudine secundum carnis p̄-
ximitatem, adhuc habet uerita-
tem, q̄ diligit. Sed alius est mo-
dus affectionis, quo diligenda est
uxor: alius, quo diligenda est so-
ror: & ideo coniunctio affectio-
nis naturalis repugnat copulæ
matrimoniali: ergo si copuletur
per affectionis uinculum, nō se-
quitur, q̄ debeat copulari p̄ ma-
trimonium. **AD ILLVD**, quod
obicitur, quod natura firmita-
tem præstat uinculo uoluntatis.
Dicendū, q̄ uerum est, ubi affe-
ctio

Etio uoluntaria ad id dirigitur, ad q̄ inclinatur natura: & quoniā natura bene ordinata non inclinatur ad cocundū cū sorore, & affectio matrimonialis inclinatur ad cognoscendum uxorē: hinc est quod naturalis affectio non prestat uoluntati fulcimentum: sed potius impedimentum. AD IL-
LVD, quod obiicitur, qđ non repugnat alicui bono m̄rimonii. Dicendum, qđ hoc solui pōt per interemptionē: quoniā Greg. dicit, qđ experimēto didicit, ex tali copula nō posse sōolē succedere. Vt tñ & aliter dici posse, qđ impedit maius bonū, qđ est uinculū affinitatis: q̄a exinde cōtracta ē occasio mutue dilectionis: qđ patet si aliq̄s accipiat filiā patris sui, & exinde gñet prolē, idē est socer & pater, & eadē mulier est focrus & mater, & idē filius & gener, eadē nurus & filia, & idē uir & frater, & eadē vxor & soror: ita respectu affinitatis, q̄ poterat esse in 8. sicut in 4. similiter respectu p̄lis. Et iō ut istę aligationes diffunderent, & charitas mediante uinculo matrimonii mutuo cōseruaretur, statuit ecclesia matrimonii ad remotas personas protēdi, non q̄a in proximis impediretur matrimonii: sed quia perderetur maius bonum: & sic patet totum.

QVÆSTIO III.

Vsq̄ ad quem gradum consanguinitas impedit?

VSQVE ad quē gradū consanguinitas impedit matrimonii: & qđ usq̄ ad vii. gradū, ut Greg. dicit, & habetur in litera, Progeniem suam usque ad septimā generationē unumquēque obseruare decreuimus. Si tu obi-

cias, qđ illud est retractatum in concilio generali extra de cōsanguinitate, non dēt &c. ostendit qđ illud non dēt esse retractatū, quoniam aut hoc est bene statutum, aut non. Si non: ergo male statuit S. Greg. & ali Sācti. Si sic: sed qđ bene statutum est, nō indiget retractatione: sed obseruatione: ergo &c. I T E M. Secundū rectū ordinē nō est retrocedēdum: sed ultra progrediendum: ergo si sancti patres consanguinitatem usque ad gradum septimū pduxerunt: ergo q̄ reducit ipsam ad quartū, retrocedit: sed qui aspicit retro nō est aptus regno Dei: ergo male fecerunt qui retractauerunt. I T E M. In proximis gradibus non permittit contrahere propter dilatationē charitatis: sed quāto charitas est frigidior, tanto magis indiget dilatari: cum ergo in fine charitas refrigescet: & hoc iam euenit: uideatur ergo quod nunc magis cōpetat gradus cōsanguinitatis p̄tendere, q̄ restringere. I T E M. Quanto magis fideles sunt multiplicati, tāto magis habēt copiam de his, cū q̄bus licite possunt cōtrahere: ergo maior oportunitas erat in p̄cedentibus t̄pibus cum propinquis, quam nunc: si ergo illa oportunitas nō excludebat constitutionem de septennario gradu consanguinitatis obseruādo: ergo nec nunc.

CONTRA. Quod non debeat impedire ultra secūdam, ut: q̄a in lege non prohibet nisi usque ad ii. gradū: sicut patet Leui. 18. ergo si omnes possunt matrimonialiter p̄ Deū cōiungi: q̄a a Deo nō prohibentur: ergo oēs quotquot infra illū gradū cōiunguntur,

tur, a Deo coniunguntur: ergo per hoīem separari nō p̄nt, ergo non pōt matrimonium alicui p̄hiberi infra illum gradū. I T E M. Ecclesia non pōt facere qđ baptizatus careat baptismate, et quā rumeūque statuat, si baptizatur q̄s de facto baptizatus est: ergo quāntūcūque prohibeat, & statuat, ut aliqui inuicē non cōtrahant, tamē si de facto cōtrahant, contractum est: ergo uidetur, qđ gradus prohibiti ab ecclesia matrimonium non impediunt: sed isti omnes sunt ultra secūdam: ergo &c. I T E M. Matrimonium contractum contra ecclesię interdictum uerum est matrimonium: ergo cum gradus consanguinitatis non habeat uirtutem impediendi nisi p̄p ecclesię statutum, ut qđ secūdam ueritatē nō impediūt. I T E M. Hier. dicit, quod nihil sibi credatur, nisi p̄bet p̄ uetus, nei p̄ nouum testamentum: ergo cū nō possit probari per nouum, nec per uetus, quod non possit contrahi in gradibus ultra secūdam, uidetur, quod nulli credendum est, si dicat contrarium: ergo tenendum est quod potest contrahi.

RESOLVTIO.

Secundum legem naturę impedit in primo gradu: secundum ueterem usque ad secundum: secundum nouam usque ad quartum.

RESP. Dicendum, quod secundum t̄pa nostra matrimonium impedit a gradibus cōsanguinitatis usque ad quartū inclusiue, sicut patet extra de consang. nō dēt. in decretali edita in concilio generali. Si at̄ q̄ritur rō huius. Dicendum, quod huius ratio est statutum ecclesię. Si quæratur

ultra, quare ecclesia statuerit. Dicendum, qđ quia potuit: & congruū fuit: & q̄a erat utile: & q̄a erat necesse. Primum quidē potuit, & qđ potuit probatur per scripturā, q̄a in principio in cōstitutione matrimonii i lege naturę duę excipiebant p̄sonā, s. pater, & mater. Gen. ii. relinquet hō patrē, & matrē &c. post procrem t̄p̄is in lege fuerūt p̄les exceptę, sicut patet Leui. 18. Si ergo lex euāgelica abundare dēt a Moisaica: ergo in lege euāgelica proles debuerunt excipi. Sed Christus in p̄pria p̄sona nō excipit: ergo si nihil diminutū dēt eē i ecclesia, ergo posse determinādi ecclesię reliq̄, maxime Petro, & eius successoris: qđ attēdēt res sācti patres exceperunt multos gradus consanguinitatis, ex quo apparet, qđ ipsi posse habuerūt. Si at̄ tu quæras a me, quare hinc i posse ecclesię dereliquit. Dicendum, qđ rō huius est, q̄a illud sacrū in contractu cōsistit, qđ est p̄sonę ad p̄sonā: & qm̄ dñs plenā iurisdictionē dedit Petro i p̄piritualia, & ampliorē quā Reges terrę, & Imperator hēant i p̄tpalia: si ergo regis, & principis potentia p̄t cōtractus imitari, ut male fidei possessor iudicetur, qui contra eorū interdicta ueniat, qđ mirum si dederit ecclesię posse: imo debuit dare, ut possit p̄sonarum legitimitate, & idoneitate ad contrahendum determinare. Si tu quæras, quare ip̄e se nō determinauit. Dici pot̄ qđ secūdu diuersa t̄pa oportebat diuersas p̄sonas, & diuersos gradus excipi: quia ergo statuta diuina nō decet sic mutare, sicut humana: hinc ē qđ nō ip̄e

ipse Christus debuit limitare, sed limitandos Petro, & eius successoribus committere: & sic patet, quod potuit. Secundo uero congruum fuit, quod usque ad tale gradum consanguinitas protenderetur. Quoniam consanguinitas ortum habet ex propagatione, propagatio autem est ex semine, semen autem in se habet naturam. 4. humorum & 4. elementorum, hinc est, quod consanguinitas tantum ad quartam generationem debuit terminari: & iterum infra illum gradum non debuit commisceri, nec matrimonium copulari, nec potestas corporis aliis dari. Sicut ergo corpus quatuor constat elementis, ita oportet quatuor gradibus distare, qui debent carnaliter commisceri. Et iterum lex noua super legem Moysaycam plus debet addere perfectionis, quam lex Moysayca super legem naturæ. Si ergo lex Moysayca unum dedit gradum super legem naturæ: tunc ergo lex euangelica saltem duos debet addere, ut iustitia euangelii non tantum superet iustitiã legis, sed etiam superabundet. Congruum ergo fuit & propter legem matrimonii, & propter legem euangelii matrimonium a consanguinitatis quarto gradu impediri, nec ultra addi, nec minui: & sic patet quomodo fuit congruum. Fuit etiam utile, quia uinculum matrimonii ratione affinitatis, quod ibi contrahitur, fouet charitatem, & fœderat inimicos: & quoniam charitas nostris temporibus refriguit: ideo citius nunc cupitur uinculum amoris quam in ecclesia primitiua: & alligatus uinculo citius fugit: &

qui fuerat proximus frequentissime fit inimicus. Vt ergo fugiens possit reuocari, cum a quarto gradu, & deinceps iam ab affectione amoris frigeat, utile fuit constitueri, ut post quartum gradum posset fugiens reuocari ad uinculum: posset etiam confœderari inimicus: propter quam utilitatem decebat Pontificem summum manente priori prohibitione dispensare: & cum ista utilitas sit frequentissima, utile fuit ut fieret ius commune. Quarto uero fuit necesse propter periculum, quoniam propter multitudinem consanguineorum, & breuitatem dierum uix potest aliquis computare consanguineos usque ad septimum gradum: & ita erat ibi maximum periculum: & frequentissime cõtingebat homines iungi infra gradus prohibitos, immo uix poterat aliquis euadere: & ideo oportuit prius statutum retractare. Tale periculum, uel talis necessitas non fuit tempore ecclesiæ primitiue: tunc quia minoris generationis: nunc autem creuit in hominibus potentia uirtutis nutritiue, & augmentata est potentia uirtutis generatiue propter feruorem libidinis, qui uiget nunc in hominibus, adeo quod secundum communem cursum possent homines ita multiplicari, quod usque ad quartum gradum, nedum usque ad octauum uix inueniret aliquis cum qua contraheret. Et illud patet ad oculum: possibile enim est, quod aliquis generet xx. & iterum quod aliquis generet tres: nunc ponamus secundum communem cursum, quod generet. x. & ille x. alios x. in secundo gradu erunt 100. in

ter-

tertio. 1000. in quarto. x. milia: & ita infra quatuor gradus haberet aliquis consanguineos in una linea xi. milia centum, & xi. totidem in linea ascendente, & totidem in transuersali: ergo secundum naturam haberet xxxiii. M. & trecentos & xxxiii. consanguineos. Et sic in una patria magnauix inueniret cum qua contraheret usque ad quartum gradum, quanto magis usque ad octauum. Et ita propter periculum oportuit reuocari illud statutum, & hoc, scilicet usque ad quartum gradum statuere: Et ista fuit potissima ratio quare mutatum est, sicut expresse dicitur in decreta li edita in concilio generali, ubi dicitur non reprehensibile iudicari, si secundum uarietatem temporum statuta quoque uarietur humana; præsertim cum ugens necessitas, uel euidentis utilitas hoc exposcit: hoc autem non solum necessitas exposcebat: sed & utilitas requirebat, & aderat congruitas, & potestas: ideo iuste usque ad quartum gradum impediri matrimonium rectissime, & irreprehensibiliter statuit, & ordinauit ecclesia.

AD ILLUD, quod obiicitur de Greg. Dicendum, quod rationaliter illud statutum fuit tempore suo, & non minus rationaliter reuocatum tempore moderno; nec fuit reuocatum, quia esset male statutum, sed quia quod congruebat tempore primitiuo, non congruebat statui nostro propter maiorem imperfectionem, quæ est in nobis, & propter maiora pericula. AD ILLUD, quod obiicitur, quod non est retrocedendum. Dicendum, quod uerum

est in his, quæ sunt perfectionis: sed ea, quæ sunt rigoris temperari possunt, & debet. Vel dicendum & melius, quod condescendere oportet infirmitati, & ubi non possumus nos erigere, necessario oportet nos humiliare & inclinare: & ideo propter imperfectionem hominum statutum illud oportuit temperare: unde uerum est, quod non est retrocedendum, sed tamen imperfectionem hominum tolerare opportunum. AD ILLUD, quod obiicitur de dilatione charitatis. Dicendum, quod illa ratio potius est ad oppositum, quam ad propositum: quia enim charitas minus se extendit, ideo citius oportet ei succurri & adiuuari: & proximus ab amore citius fugit, & ideo citius est reuocandus. AD ILLUD, quod obiicitur, quod maiorem habet fideles copiam. Dicendum, quod uerum est, si multiplicarentur persone, ita quod non multiplicarentur consanguinei: hoc autem non est uerum: & ideo sicut crescit ex una parte aptitudo, ita ex alia crescit ineptitudo. AD ILLUD, quod obiicitur, quod Deus non prohibet ultra secundum. Dicendum, quod uerum est per se: tamen prohibet per ecclesiam; quia ecclesia prohibet auctoritate sibi diuinitus data. Ratio autem quare Deus dedit ecclesiæ auctoritatem super hoc, iam uisa est. AD ILLUD, quod obiicitur, quod non potest facere, quod careat baptismate. Dicendum, quod non est simile: quia baptismi institutionem Deus per se ordinauit, & confirmauit: sed personarum legitimitatem commisit ecclesiæ, quia matrimonium contrahitur inter uirum, & mulierem

Quo pre
cedens.

liem, & ecclesia habet plenitudinem iurisdictionis super utrumque. AD ILLVD, quod obicitur de ecclesie interdicto. Dicendum, quod non est simile: quia illud interdictum est ad tempus non simpliciter; nec facit personas illegitimas simpliciter, sed ligat, ut sine peccato non possint; & ideo poena talibus debet imponi. AD ILLVD, quod obicitur de Hieron. Dicendum, quod secus est in di-

ctis ecclesie & Hier. quia Hieron. non poterat per scripturam probare esse se testem veritatis: ideo ad hoc, quod crederetur sibi oportebat, quod per scripturam probaret esse verum, quod testificabatur, & dicebat. Sed ecclesia per scripturam potuit probare auctoritatem suam, qua probata, oportet obedire, non aliud testimonium querere: & sic totum patet.

DISTINCTIO XLI.

De impedimento matrimonii, quod uenit ex propinquitate affinitatis.

*N*unc de affinitate uidendum est: de qua Greg. ait, Porro de affinitate, quam dicitis parentelam esse, quae ad uirum ex parte uxoris, seu quae ex parte uiri ad uxorem pertinet, manifesta ratio est: quia si secundum diuinam sententiam ego & uxor mea sumus una caro, profecto mihi & illi mea, suaque parentela propinquitas una efficitur. Quocirca ego & soror uxoris meae in uno & primo gradu erimus: filius uero eius secundo gradu erit a me: neptis uero in tertio. Idque utrinque in ceteris agendum est successionebus. Uxorem uero propinqui cuiuscumque gradus sit ita me oporteat attendere, quemadmodum ipsius quoque gradus aliqua femina proprie propinquitas sit. Quod nimirum uxori meae de propinquitate uiri sui in cunctis cognationis gradibus conuenit obseruare. Qui uero aliorsum sentiunt, Antichristi sunt. Item Iulius Papa: Aequaliter uir coniugatur consanguineis proprijs, & consanguineis uxoris. Item Isidorus, Sane consanguinitas, quae in proprio uiro conseruanda est, etiam in uxoris parentela de lege nuptiarum custodienda est: quia constat eos duos fuisse in carne una: ideoque communis est illis utraque parentela. Item Iulius Papa, Nullum in utroque sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis uel uxoris, usque in septimum generationis gradum, uxorem ducere uel in-

cesti

cesti macula copulari: quia sicut non licet cuiquam Christiana de sua consanguinitate, sic nec de consanguinitate uxoris coniugem ducere propter carnis unitatem. Item Gregor. De affinitate consanguinitatis per gradus cognationis placuit usque septimam generationem obseruare. Nam & hereditas rerum per legales instrumentorum definitiones sancita, usque ad septimum gradum haereditum protendit successionem. Non enim eis succederent, nisi de propagatione cognationis deberetur. His auctoritatibus insinuat, quod quae sit affinitas, & usque ad quem gradum sit obseruanda, scilicet usque ad septimum.

Variae traditiones de affinitate.

Sed alij uidentur concedere in quinta generatione inter affines contrahi coniugium, & in quarta etiam si contractum fuerit, non separari. Ait enim Fabianus Papa, De propinquis, qui ad affinitatem per uirum, & uxorem ueniunt, defuncta uxore, uel uiro in quinta generatione iungantur, in quarta, si inuenti fuerint, non separantur. In tertia uero propinquitate, non licet uxorem alterius accipere post obitum eius. Aequaliter uir iungatur in matrimonio eis, qui sibi consanguinei sunt, & uxoris suae consanguineis, post mortem uxoris. Ecce hic conceditur, in quinta, uel quarta propinquitate affinium fieri coniugium. Iulius etiam Papa ait, Statutum est, ut relictam patris uxoris suae, relictam fratris uxoris suae, relictam filij uxoris suae, nemo sibi in matrimonium sumat: relictam uxorem consanguineorum uxoris suae, usque in tertiam progeniem, nemo in uxorem sumat. In quarta uero, & quinta, si iuncti fuerint, non separentur. Ecce quam uarie de affinitatis obseruatione loquuntur auctores. Alij enim usque ad septimum gradum eam obseruari sanciunt. Alij uero, in quinto, uel quarto matrimonia contracta non diuidunt. Sed illi ueritatis rigorem, isti misericordiae dispensationem uidentur proponere. Potest enim Ecclesia dispensare in copula affinium usque ad tertium gradum: sicut Grego. dispensauit, in quarto gradu consanguinitatis. Illud autem non est praeterendum, quod Grego. Venetio Episcopo scripsit. Sedem Apostolicam consulere decreu-

S. Bon. Lib. 4.

Yyy

sti,

35. q. 5
c. Porro.35. q. 3
e. equa
luer.

Ibid. c.

Sane.

Ibid. c.

Nullu.

In concilio. Mel den. Ibid. c. de affinitate.

Ibid. c. De propinquis

Ibid. c. & hoc quoque.

35. q. 10. cap. Fraternitatis.

Si, si mulier copula nuptiali extraneo viro cōiuncta, cognationi eius pertineat, si eo defuncto cognatio maneat, vel si sub alio viro cognationis vocabula dissoluantur, vel si susceptæ soboles possint legitimè ad prioris viri cognationis transire copulā: Si vna caro fiunt: quomodo aliquis eorū pōt propinquius vni pertinere, nisi pertineat alteri? Hoc minime posse fieri credendū est. Porro vno defuncto in superstite affinitas non deletur: nec alia copula coniugalis affinitatem copulæ prioris solvere valet: sed nec alterius coniunctionis soboles placet ad affinitatis prioris viri consortium transire. Si quis ergo sacrilego, & temerario ausu in defuncto querit propinquitatē extinguere, vel sub altero affinitatis vocabula dissipare, vel si susceptas soboles alterius copulæ propinquiori prioris credit legitimè sociari: hic negat Dei verbum validum esse, quod dixit, Erunt duo in carne vna. Ecce Gene. 2 hic prohibet, si mortuo primo viro, vxor eius alij nupserit, Matth. 19. 25. filios de secundo viro genitos ducere vxores de cognatione 9. 10 c. prioris viri: quia filij mediāte matre, ad cognationē prioris Si quæ viri pertinent, cum quo mater eorū una caro extiterat. Hoc mulier. idē etiā Innoc. Papa ait, Si qua mulier ad secundas nuptias 1. & 2. transierit, & ex eis sobolem genuerit, nullatenus potest ad consortium cognationis prioris viri pertinere. Hoc aut obseruandum est, vsque ad septimum generis gradum: sed maxime vsque ad tertium & quartum, sicut supra positū est.

Quid de ijs, qui nota consanguinitate, diuiduntur.

Et est sciendum, quod Ecclesia infra prædictos gradus consanguinitatis coniunctos separat. Si aut ignoranter coniuncti fuerint in conspectu Ecclesie, & postmodum probata consanguinitate eiusdem iudicio separati, queritur utrum copula illa coniugium fuerit. Quibusdam videtur non fuisse coniugium, quia non erant legitimæ personæ: sed tamen de crimine excusantur per ignorantiam, & quasi coniugium reputatur, quia bona fide, & per manū Ecclesie cōuenerunt: vnde & filij eorū legitimi habentur. Alij verò dicunt fuisse coniugium, licet non essent legitimæ personæ: quia taliū coniunctiones vocant canones coniugia, ubi de personis agitur, quarū testimonio consanguineorū sit dirimenda coniunctio. Vnde

Urbanus

Urbanus Papa, Si duo viri, vel tres consanguinitatem iure iurando firmanerint, vel ipsi fortè confessi fuerint, coniugia dissoluantur. Si vero neutrum contigerit, Episcopi eos per fidem Christi obtestentur, quatenus palā fateantur, si se recognoscunt consanguineos. Si se iudicio Episcoporum segregauerint, alia matrimonia non prohibeantur contrahere. Idē, 25. 9. 6 Si duo uiri. Notificamus tibi, vt cum tres, vel duo ex propinquioribus Idē Ri- eius, qui accusatur, hanc propinquitatem iuramento firma cardo uerint: vel si duo, vel tres ex antiquioribus Ianuensibus, qui Ianuē. bus hæc propinquitas est nota, qui bonæ famæ, & veracis testimonij sint, remoto amore, timore, pretio, et omni malo studio, prædicta firmanerint, sine mora coniugia dissoluantur. Episco. Consanguineos vero extraneorū nullus accuset, vel consanguinitatē in synodo computet: sed propinqui, ad quorū notitiam pertinet. Si aut progenies tota defecerit, ab antiquioribus, & veracioribus, quibus propinquitas tota nota sit, Episcopus canonicè perquirat: & si inuenta fuerit, separentur: ubi su- pra ca. Notifi- camus. Fabia- nus Pa- pa ibid. ca. Con- sanguini- ratis. Ecce quibus accusantibus, vel testificantibus dirimenda sit consanguineorum coniunctio, quæ coniugium uocatur.

Quid sit fornicatio, suprum, adulteriū, incestus, & raptus. Hoc to- tū vsq; ad pa- rag. At tedū, habetur 36. 9. 1. ca. Lex prateri- torū pa- ra. Sed nō om- nis. 45. 9. 3 c. Quod autem frater. Hic dicendum est, quod aliud est fornicatio, aliud stuprum, aliud adulteriū, aliud incestus, aliud raptus. Fornicatio, licet sit genus ois illiciti coitus, qui sit extra uxorem: tamen specialiter intelligitur in usu viduarum, uel meretricū, uel concubinarum. Stuprum propriè est uirginum illicita defloratio. Adulteriū est alieni tori violatio. Vnde adulteriū dicitur, quasi alterius tori accessio. Incestus est consanguineorum, uel affinium abusus. Vnde incestuosi dicuntur, qui consanguineis, uel affinibus suis abutuntur. Raptus admittitur, cum puella uolenter a domo patris educitur, ut corrupta in uxorem habeatur. Sine puella, siue parentibus uis illata constiterit, hic morte mulcatur. Sed si ad Ecclesiam cum rapta confugerit, priuilegio Ecclesie mortis impunitatem meretur. Addendum est etiam illud Alexandri, qui ait, Quod frater, sororve uxoris tuæ cognati dicuntur, æquiuocationis iure fit, & necessitate uulgaris appellationis potius quā ulla cognationis causa. Vxor enim fratris, fratrisa potius

quàm cognata uocatur. Mariti frater leuir dicitur. Duorū fratrum uxores ianitrices uocantur, quasi eandem ianuam intrantes. Viri soror glos appellatur. Sororis autem uir non habet specialem nomen, nec uxoris frater.

Vpra egit Magister de consanguinitate. Hic agit de affinitate: & diuiditur hæc pars in duas. In prima determinat gradus affinitatis. In secunda agit de separatione cōiunctorum, infra p̄dictos gradus. ibi. *Et est sciendum, quòd Ecclesia, & c.* Prima pars habet tres partes. In prima determinat gradus affinitatis secundum ius cōe. In secunda determinat secundum disp̄sationē specialem, ibi. *Sed aliquid dicitur considerari, & c.* In tertia uerò de secundo genere affinitatis, ostendens quòd secundum genus affinitatis impedit m̄rimonium: ibi. *Illud etiam non est pr̄termittendum, & c.* Similiter secunda pars habet tres. In prima ostendit, qui debeant separari. In secunda uerò, qui non debent separari sine testimonio, p̄ quod prohibetur proximitas: & determinat, qui possunt hic testificari, ibi. *Si duo uiri, vel tres, & c.* In tertia, quia coniuncti infra gradus prohibitos committunt incestū, distinguit ibi genera peccatorum circa actum carnis, ibi. *Hic dicendum, quòd aliud sit, & c.*

Dub. 1. *Ecclesia infra p̄dictos, & c.* Ponat, q̄ Ecclesia decepta aliquos separet, & postmodū manifestetur deceptio, quæritur utrum tales sint reiuuendendi: & quod sic, uideatur, quia separatio per iniustitiam facta est: ergo uidetur quòd nullo modo possit

stare, cum manifestetur p̄cedens iudicium fuisse iniustum. Contra hoc est, quia possibile est, q̄ aliquis post separationē in facie Ecclesie fiat sacerdos, uel religiosus, sed talis non potest habere usum matrimonii: ergo non debet ei restitui. Iuxta hoc quæritur, quando & qualiter sit restitutio uiri facienda uxori, uel econuersò. Resp. Dicendum, q̄ in tali casu facienda est restitutio, quoniam Ecclesia decepta fuit, & altera p̄sonarum iniuste expoliata: & quoniam Ecclesia p̄t, & debet errorē corrigere, & non debet aliquā personā iure suo priuare: ideo de deceptione cognita, si alter qui iniuste expoliatus est petat, debet restituere: & si intrauit religionem, & uotum emisit, p̄t debitū reddere: sed non debet, nec p̄t exigere, quoniā obligauit se ad continentiam quātum est in se. Quòd quæritur, quando, & quò debet uxor restitui uiro, aut econuersò. Dicendum, quòd uxor, aut agit iure petitorio, aut possessorio. Tunc agit petitorio, quando dicit aliquē sibi adiudicari in matrimonio, quoniā cum ea cōtraxit. Tunc agit possessorio iudicio, quando petit aliquē sibi restitui pro eo, quia uir eius fuit, & cum ea cohabitauit. Si agit petitorio, & uir excipiat, primo tractabitur exceptio mariti antequā fiat restitutio, siue quam satis fiat petitioni: pro eo quòd probata executione

pr̄uisione mariti, si recta est principalis questio, perimitur. Si uerò agit de possessorio, restituendus est mulieri, etiā antequā probeat exceptio, extra de restitutione spoliatorum, literas: & extra de diuortis. Porro: exceptis quinque casibus. Primus est, si obiiciatur mulieri publica fornicatio: & hæc fuerit probata, nisi ipsa excipiat in contrarium contra uirum, de fornicatione, extra de diuortis, significasti. Secundus casus est, si obiiciatur consanguinitas, diuina lege prohibita in incōtinenti probanda, differenda est restitutio, nec debet compelli per sententiam, ne forte superinducatur perplexitas. Si uerò differatur, oportet fieri restitutionem per sententiam; sed tamen non oportet debitum reddere, si habet de consanguinitate conscientiam, extra de restitutione spoliato, literas. Tertius casus est, si obiiciatur exceptio rei iudicatae, a qua non est appellatum argu. de officio delega. causam matrimonii. Quartus est, quando tanta est sc̄uitia uiri, quòd nō potest sufficiens cautio adhiberi, utpote, quia persequitur uxorem odio capitali, extra de restitutione spoliatorum, literas, in fine. Quintus casus est, quando ille, qui agit, alterum spoliavit sine causa, dicitur quòd non debet restitui. 20. q. 1. De benedicto a casu. Illud non est usquequaq; uerum: sed tunc, quando uult redire, & alter non uult: si non habet quòd obiiciat manifestè, ex tunc incipit spoliare.

Dub. 2. *cum duo, vel tres, & c.* Vt male dicere, q̄ p̄sonæ propinquæ

sunt suspectæ: ergo non debent recipi ad testificandum. Iuxta hoc quæritur, q̄ possunt matrimonium accusare. Resp. Dicendū, q̄ accusatio, p̄p̄ quā debet fieri diuortium, aut est de peccato, aut de consanguinitatis uinculo, Si de peccato fornicationis, tūc soli coniuges possunt se mutuo accusare. Alii uerò non admittuntur, q̄a tunc fit iniuria uiro, & possunt simul stare sine peccato. Si autē fit accusatio de consanguinitatis uinculo, tunc primo admitti debent consanguinei si sunt sapientes, maximè cū est accusatio de matrimonio dissoluedo, q̄a non p̄sumitur, q̄ ipsi uelint. Et p̄terea, melius sciunt genealogiā quā alii: & iō specialiter in hac causa admittentur consanguinei. Tū si sit questio de matrimonio contrahendo, siue cōtracto, ut suspecti repellendi sunt, ubi ille, cuius filius, uel filia cōiuncta d̄r, superior est diuitiis, potentia, & honore. Quòd si consanguinei non adsint, q̄ testificent, tūc possunt admitti extranei antiqui, & maturi. Quòd si hi nō uelint testificari, tunc oēs extranei possunt accusare, nisi aliud obstat, ut puta si facta fuerit denunciatio, q̄ matrimonium accuset, qui nouit, si ille p̄sens aderat, & taceret, extunc accusare non p̄t. Si uerò fuit absens, uel postmodū didicit m̄rimonii impedimentū, si hoc iure iurando firmauerit, ē admittendus, extra, de his, q̄ m̄rimonium accusare possunt, cū in r̄ua. & infra. Alicubi tū sine differentia oī, q̄ uult accusare admittitur, q̄a hoc honestatis est, scilicet seruari ordinem prius dictum.

Dub. 3. *Hic dicendum est, quod aliud est, &c.* Queritur, utrum ista sint diuersa peccata secundum speciem, & quantum ad genus peccati. Et quod non videtur, quia sunt contra idem preceptum, scilicet non moechaberis: & circa actum unius uirtutis sola circumstantia differente, in qua non est, nisi accidentalis differentia. In oppositum est, primum peccatum habet rationem suam a defectu circumstantiae, sed adulterium dicitur, quia aliquis cognoscit coniugata: sed fornicatio: quia soluta, ergo sunt diuersa peccatorum genera. Resp. Dicendum, quod ista non tantum differunt accidente, immo sunt diuersa genera peccatorum: & talia oportet confiteri: quoniam & si uideantur solum differre circumstantia, quae iudicatur esse accidentalis proprietatis, tamen ipsa circumstantia comparata ad peccatum est essentialis, quauis comparata ad actum sit accidentalis: & ideo non uariat genus actus, sed peccatum. Quod ergo obiicit, quod non est contra idem preceptum, & circa eundem actum. Dicendum est, quod hoc non impedit, quin possint esse diuersa peccata, pro eo quod circa eundem actum, & contra idem bonum contingit multipliciter obligari.

Dub. 4. *Stuprum proprium est, &c.* Queritur, quod sit maius peccatum, utrum stuprum, an adulterium. Et quod maius sit adulterium, patet ex ordine Magistrum, quia praemittit maiora, & gradatim descendit. Amplius. Per adulterium iniuriatur quis uiro, per stuprum non. Unde uirgo, quae non est alteri alligata, non peccat, nisi in Deum, sed adultera in Deum,

& in proximum: ergo &c. Contra. Nobilior est castitas uirginalis, quam conjugalis: ergo grauius est peccatum, quod est contra uirginalem, quam contra conjugalem decorem: sed stuprum est contra uirginalem: ergo, &c. Item. Qui corrumpit uirginem aliquam, aufert ei bonum irrecuperabile: sed non qui adulteratur: ergo, &c. Resp. Dicendum, quod pro maiori parte peccata ad inuicem comparata se habent sicut excedentia, & excessiva. Unde si comparemus coitum cum coniugata ad coitum cum uirgine soluta, deformius est uirginem deflorare, quam deflorata cognoscere: attamen grauius peccat, qui adulteratur, quia magis laedit rem publicam, & magis offendet uirum, & magis generat infamiam. Obiecta autem procedunt per diuersas uias.

ARTICVLVS I. QV AESTIO I.

*An per omnem coitum contrahatur
affinitas?*

Intelligentiam praesentis distinctionis, in qua agitur de affinitate, primo procedendum est per modum narrationis. Secundo per modum inquisitionis. Quantum ergo ad primum. Primo annotanda est differentia, secundum uero annotanda est triplex notitia. Primo. non attendendum est, quod differt esse affinem, & esse consanguineum. Nam consanguinitas uenit ex carnalis propagatione, sed affinitas ex carnali commixtione, praesupposita tamen consanguinitate.

Vn-

Unde affinitas diffinitur sic. Affinitas est proximitas personarum ex carnali copula proueniens, omni carens parentela: intellige quantum est de se: tamen praesupponit consanguinitatem: unde si quis cognoscit mulierem, efficitur affinis omnibus consanguineis mulieris per illam commixtionem: & e converso in muliere. Secundo intelligendum est, quod in affinitate differt genus, & gradus: nam genus attenditur secundum purificationem commixtionis siue a parte commixtionis: sed gradus a parte sanguinis & propagationis: per quod dicitur uersus. *Immutat nuptia genus: sed generata gradum.* Unde antiquitus tria genera affinitatis esse consueuerunt. Primum surgit ex consanguinitate, & prima carnis commixtione. Secundum surgit ex consanguinitate, & secunda carnis commixtione. Tertium surgit ex secunda affinitate, & tertia carnis commixtione. Exemplum est: si frater tuus contrahat cum Maria, ipsa est affinis tibi in primo genere. Si contrahat mortuo fratre tuo cum alio, ipse erit affinis tibi in secundo genere. Si ipsa mortua ipse uir contrahat cum alia, illa mulier esset tibi affinis in tertio genere. Sed generatio siue propagatio gradum mutat affinitatis sicut consanguinitatis. Sed ista tria genera consueuerunt esse antiquitus: nunc autem, sicut patet post, non stat nisi primum genus affinitatis aliis cessantibus. Tertio intelligendum est, quod differt, utrum mulier affinis generet prolem de consanguineo matris, an de extraneo. Si de consanguineo, proles generata non

est mihi alligata uinculo affinitatis. sed consanguinitatis. Si uero de alio: secundum iura moderna nihil omnino reputatur mihi attinere. Antiquitus tamen, sicut patet ex decreto Greg. & hinc in littera, iudicabatur affinis non primo genere: sed secundo: sicut expresse tangitur in littera: & pro illo tempore maxime intelligitur iste uersus. *Mutat nuptia genus: sed generata gradum:* quia mulier affinis mihi: quia fuit uxor fratris mei, si nubat alii, generat mihi affinem in alio genere affinitatis. Si uero generaret prolem, tunc generaret mihi affinem, non alio genere, sed gradu: hoc tamen est retractatum quantum ad utrumque prius nouum extra de consanguinitate, & affinitate. Non dicit, & decretali edita in concilio generali, ubi expresse retractatur utrumque. His uisus, quidam regulae sunt notandae. Prima est, quod in primo genere affinitatis non licet contrahere usque ad quartum gradum inclusive, sicut & de consanguinitate. Quod si quartum gradum uelis cognoscere, recurre ad personam: mediante qua contracta est affinitas, & quoto gradu distas ab illa, toto gradu distas a persona, cui es affinis: ut si contraxisti cum muliere, factus es affinis consanguineis eius: & quoto gradu aliquis est consanguineus uxoris tuae, toto gradu est tibi affinis: & si attinet ei in quarto gradu, attinet & tibi: & sicut non liceret uxori contrahere in tali gradu, ita nec tibi. Secunda notula est, quod ex quo contracta est affinitas, mortua persona, mediante qua contracta est, nihilominus manet affinitas.

finitas pro eo quod est uinculū perpetuum, sicut cōsanguinitas: ideo minime pōt contrahi cum persona affini. 35 q. 10. Fraternalitas. Tertia notula est, q̄ affinitas contrahitur non solū per matrimonium; sed etiam per coitū fornicarium, sicut dicitur extra de consanguinitate. Fraternalitas tuæ &c. sed quia hoc dubiū est: ideo ratio huius inquisitionis relinquatur. His autem praelibatis, ut modo inquisitorio procedamus, possunt hinc tria quæri. Primo quæritur, utrum per omnem coitum contrahatur affinitas. Secūdo, utrum affinitas trāseat ab uno in alterum. Tertio, utrum affinitas impediat matrimonium.

CIRCA primam sic procedit, & ostenditur, q̄ per omnē coitum siue legitimam, siue fornicarium contrahi possit affinitas. 35. q. 3. Si homo fornicatus fuerit cum muliere, & frater eius nesciens eandem uxorem duxerit, eo quod frater eius crimen fratri celauerit, pœniteat septē annis. Sed hoc non est ob aliud, nisi quia illa facta est affinis fratri: ergo &c. **IT E M.** Extra, de eo qui cognouit consanguineā vxoris suæ, expresse dicitur, q̄ non licet petere debitum, in decreta li illa, Transmissæ nobis literæ &c. Sed hoc non est nisi p̄p affinitatem: ergo per coitum fornicarium contrahitur affinitas.

IT E M. Ratione uir; quia non est ob aliud, q̄ contrahatur affinitas p̄ coitū, nisi quia est carnis cōmixtio, per quā uir, & mulier fuerunt una caro: sed hoc non tātum est actu legitimo, uerum etiam fornicario, secundum q̄

dicitur 1. ad Cor. 6. Qui adhæret meretrici, unum corpus cum ea efficitur. **IT E M.** Filius fratris tui natus de fornicatione, ita est tibi consanguineus, sicut si esset de legitimo matrimonio natus: si ergo per actum fornicarium cōtrahitur consanguinitas, pari ratione affinitas.

C O N T R A . 35. quæstione. 3. Extraordinaria pollutio citra maritalē affectum, si ita esse constiterit, nō uidetur matrimonium impedire: sed fornicarius actus est extra rectū ordinē: ergo non impedit matrimonium: sed affinitas impedit: ergo ibi non contrahitur affinitas. **IT E M.** Affinitas est uinculū legitimū, quod est institutum a Deo, & ab ecclesia: ergo cum fornicatio sit actio contra legitimitatem, & contra diuinum statutum, per fornicationem numquam contrahitur tale uinculū. **IT E M.** Affinitas est uinculū insolubile; sed cōmixtio p̄ coitū fornicariū non iungit insolubiliter, immo solubiliter: ergo nūquam per illū coitū contrahit affinitatis uinculū. **IT E M.** Per coitum extra matrimonium non cōtrahitur irregularitas ad ordinē suscipiendum: ergo pari rōne nec illegitimas ad matrimonium contrahendū. Si ergo affinitas facit illegitimitatem, uidetur quod per talem coitum affinitas nec debet, nec potest contrahi.

RESOLVTIO.

Cum affinitas contrahatur ratione unionis, quæ magnopere fit in cōmixtione seminum, dicendum est, ex quocunq; naturali conu affinitatem contrahi.

R E S P O N . Dicendum, q̄ affinitas

nitatis generaliter contrahitur p̄ omnem coitum, in quo est cōmixtio seminum. Et ratio huius est: quia affinitas non contrahitur nisi ratione unionis: tunc at dicuntur una caro fieri, quando per cōmissionē seminum fit consummatio illius operis. Si ergo aliter conueniant, siue cōtraturam polluendo extra uas, illi uisui deputarum; siue inuadendo claustra, ita quod opus nefarium non consummetur, affinitas contrahi non iudicatur, secū dum quod dicitur 35. q. 3. extraordinaria. Q̄ si uideatur dici contrarium extra de eo, q̄ cognouit cōsanguineā fraternalitati &c. Dicendum, q̄ illa separatio non fuit p̄p affinitatem; sed p̄p publicæ honestatis iusticiam, q̄ contrahitur ex puris sponalibus.

A D I L L V D ergo, quod obiicitur in contrarium de extraordinaria pollutione, iā patet rōtio: quia ibi non fuit seminum cōmixtio aliqua, iō non dicitur uir, & mulier una caro effecti. **A D I L L V D**, q̄ obiicitur, q̄ uinculū legitimū est a Deo institutū. Dicendum, q̄ i fornicatione duo sūt. scilicet actio subtrata, quæ est naturalis: & deformitas uoluntatis, qua aliquis uult cognoscere non suam, siue circa ipsum actum defectus circumstantiæ. Quantum ad primū est actio naturalis bona, & a Deo: quantum ad secundum dicit defectum, & deformitatē, & sortitur nomen uitii: uinculū ergo affinitatis contrahitur ratione primi, non ratione secundi. **A D I L L V D**, quod obiicitur, quod est uinculū insolubile. Dicendum, quod actio transiens ut plurimum relinquit ef-

fectum perpetuum, siue (ut melius dicam) diuturnum, ut patet, quia sicut fornicatio inducit carnis corruptionem, sic uxoris cōgnitio efficit corporis unionem: & quoniam ex quo cognouit, necesse est cognouisse: iō ex hac cōiunctione resultat uinculū insolubile. Et est exemplum, quia sicut ex uno actu tali potest proles generari, quæ uinculo perpetuo alligatur patri, & matri: sic potest affinitas generari, quādo talis cōiunctio est introducens affinitatē, non conseruans: ideo ipsa existente transitoria, pōt esse affinitas diuturna. **A D I L L V D**, quod obiicitur de irregularitate ad ordines. Dicendum, q̄ cognitio mulieris non generat irregularitatē, nisi p̄t inducit defectum sacri: & quoniam defectus sacramenti præsupponit aliquod esse sacramenti, & post priuationem perfectionis: hinc est q̄ irregularitas non cōtrahitur per coitum extra matrimonium; sed affinitas respicit unitatem carnis, & corporis: & hæc est communis tam actui fornicario, quam legitimo: ideo potest causare affinitatem, non irregularitatem.

QVÆSTIO II.

An affinitas transeat in alterum?

V T R Y M affinitas trāseat in alterum: & quod sic uir. 35. q. 3. cōtradimus, & infra. Iulius Pæpa. Re iētam consanguineorum uxoris suæ nullus ducat uxore: sed cōsanguinei uxoris suæ affines: ergo uxor affinis efficit illegitima ad cōtrahendū nō p̄p aliud, nisi p̄p affinitatē: ergo &c. **IT E M.** In sequenti cap. Porro duorum

duorum consanguineorū uxor-
res uni uiro alteram post alterā
nubere publicæ honestatis iusti-
tia cōtradicit. ITEM. Carnalis cō-
missio adeo iungit, ut propaga-
tio: quæ patet: quia tantum se exten-
dit, & p̄ tot gradus, & ad tales de-
scendit affinitas, ad quos gradus
protenditur consanguinitas. sus-
que ad quartū gradum. Cū ergo
cōsanguinitas trāseat in alterū
ergo & affinitas. Minor patet: quia
si aliquis est mihi consanguineus
in primo gradu, gñat mihi cōn-
sanguineū in secundo: ergo &c.
ITEM. Omne simile generat sibi
simile: & quæcunque uni & idem
sunt eadē: inter se sunt eadē; er-
go si aliqua uxor habeat duos vi-
ros & aliqui uiri alias duas uxo-
res, cū isti duo uiri cōiuncti fue-
rūt eidē mulieri, ut patet cōsīde-
ranti, etiam istæ duæ mulieres
eidem uiro: ergo omnes sibi atti-
nent: ergo &c.

CONTRA. Vbi est uera affini-
tas, adeo ligat ut cōsanguinitas;
sed numquā cum filia fratris sui
pōt quis cōtrahere: ergo nec cū
filia uxoris fratris, quæ est affinis
fratre mortuo: cuius cōtrarium
habet extra de consanguinitate: nō
debet reprehensibile iudicari: ubi
dicitur, quod potest coniungi talis
tali. ITEM. Si affinitas surgit ex
affinitate: ergo cum aliquis uir
cognoscit x. mulieres; ergo illæ
omnes sunt affines; ergo contra-
hens cum una non potest cōtra-
here cū alia: quod est manifeste
falsum, quia tūc homo cum nul-
la posset cōtrahere. ITEM. Esto
quod aliquis contrahat cum uxore
alicuius ipso mortuo, quæritur
utrum efficiatur affinis consan-
guineis uiri: quod si non, tūc affi-

nitas, non generat affinitatem.
Si uerò efficitur affinis consan-
guineis; ergo multo magis ipsi
uiro; ergo nō potest cognoscere
cognitas ab alio uiro, quod est
manifestū inconueniens. ITEM.
Si affinitas generat affinitatem,
cum carnis cōmissio faciat uni-
tatē, & gradum attinētiae secun-
dum primum gradum, tūc sem-
per manebit affinitas p̄ cōmi-
sionem: & sic erit processus in
infinitum in affinitate, quod est
manifeste falsum; ergo & pri-
mū, scilicet quod affinitas per com-
missionē carnis generet, siue fa-
ciat affinitatem.

RESOLVTIO.

*Cum affinitas sit uinculum per acci-
dens, uerè affinitatem non gene-
rat; sed ad consanguinitatis pro-
tensionem protenditur.*

RESPONDEO. Dicendū, quod
differt uinculum affinitatis, &
consanguinitatis. Quoniam uin-
culum affinitatis est uinculum
per accidens: Uinculum consan-
guinitatis est uinculum per se: &
quoniam omne per accidens ne-
cessario hēt reduci ad p̄ se: hinc
est quod affinitas necessariò p̄sup-
ponit consanguinitatem, & su-
peraddit commissionem: & ex
his duobus surgit. Quia ergo il-
lud, quod est per accidens, non ha-
bet uirtutem multiplicandi, &
diffundendi se, nisi per illud, quod
est ens per se: hinc est, quod dif-
fusio & descensus affinitatis se-
cundum ueritatem attenditur a
parte consanguinitatis solum,
non a parte cōmissionis quantū
est de natura uinculi. Vnde con-
sanguinei uxoris Petri ita sunt
affines usque ad quartum gra-
dū, sicut p̄ consanguinitatē alli-
gantur

gantur uxori: sed uxor Petri, ex
hoc, quod nubit alii, cum p̄ ac-
cidens iuncta sit consanguineis
Petri, non propter hoc generat
uinculum attinentiæ secundum
ueritatem: sed si generat, hoc est
solum secundum publicæ iusti-
tiam honestatis: per quem mo-
dum contrahitur in sp̄salibus.
Et secundum hunc modum fue-
runt antiquitus secundum ge-
nus affinitatis, & tertium: quæ
magis pertinebant ad publicæ
iustitiæ honestatis, quam ad
affinitatem: sicut canō secundo
p̄positus expressè dicit, si quis
attendant: & quia periculosum
erat ad ista teneri, ideo totum
oportuit reuocari, excepto pri-
mo genere affinitatis. Et ita di-
cendum, quod secundum ueri-
tatem, & secundum tempus p̄-
sens affinitas non generat affi-
nitatem, ut qui est affinis alicui,
efficiatur affinis affini: uel qui ē
iunctus carnaliter cum aliqua, p̄
hoc efficiatur affinis affinibus
suis, immo solum cōsanguineis:
nec surgit affinitas ex cōsangu-
nitate, & affinitate, sed solum ex
consanguinitate, & carnis com-
missione: & rationes ad hoc in-
ductæ sunt concedendæ.

AD ILLED ergo, quod obli-
citur de illis duabus auctoritati-
bus. Dicendum, quod retractatæ
sunt: nec illæ prohibent coniun-
ctionem talem propter uinculū
affinitatis, sed propter iustitiam
publicæ honestatis. AD ILLED,
quod obliquitur, quod carnis cō-
missio adeo iungit ut propaga-
tio. Dicendum, quod si loqueris
in se & per se, falsum est, nam pa-
ter non potest contrahere cum
filia, quæ cognouit: sed uir po-

test contrahere cū muliere, quæ
cognouit. Habet tamen hoc ue-
ritatem per accidens, p̄suppo-
sita consanguinitate, quod pa-
ter: quia uxor uiri ita propinqua
efficitur consanguineis uiri si-
cut & ipse, quia est uinculum p̄
accidens, ideo non protenditur
nisi secundum protensionem cō-
sanguinitatis: & ideo non sequi-
tur, quod affinitas generet affi-
nitatem, sicut consanguinitas cō-
sanguinitatem. AD ILLED, quod
obliquitur, quod simile generat si-
mile. Dicendum, quod uerum est p̄
se loquendo, si illud quo affimi-
latur inest ei, secundum quod ge-
nerat: unde leprosus generat le-
prosum, & calculosus calculo-
sum, quia ibi est corruptio uis
generatiuæ: sed tamen mancus
non necessario generat mancū:
quia defectus ille nō respicit ge-
neratē, secundum quod est gene-
rans. Et quia affinitas per acci-
dens respicit aliquem, ideo non
diffundit eam in alterum, nec in
eum, qui propagatur, nec in eū,
qui carnaliter commiscetur: Vn-
de non est modo uerus ille uer-
sus. Mutat nupta genus, sed genera-
tis gradum, si affinitatis, nisi quis
uelit ipsum distrahere, & expo-
nere secundum quod competit
proximitati modernæ, ut per ra-
tionem matrimonii cōtrahatur
genus affinitatis, & per genera-
tionē genus affinitatis. Primus
tamen intellectus est uerior.

QUESTIO III

*An affinitas matrimonium
impediat?*

VTVM affinitas p̄stet ma-
trimonio impedimentum. Et
quod sic, uidetur. 3. q. 3. Aequali-
ter cōiungatur quis propinquis
suis,

fuis, & uxoris suæ conſanguineis. **IT E M.** Leui. 18. Turpitudinem uxoris patristui non reuelabis: ergo nullus potest contra here cum uxore patris: sed hoc non est ob aliud nisi ob uinculum affinitatis: ergo &c. **IT E M.** Hoc ipsum arguit p̄ rationem: quia turpitudinis uxoris est turpitudinis uiri: sed turpitudinis conſanguineæ non est aliquatenus per actum conjugalem reuelanda: ergo nec uxor uiri in cōiugium assumenda. **IT E M.** Proximitatis uinculum tam in conſanguinitate quam in affinitate est ex sanguinis unitate: ergo si cōſanguinitas p̄ unitatē sanguinis impedit: pari rōne & affinitas, cū uir & mulier fiant una caro rōne commiſſionis seminū.

CONTRA. In lege prohibitū ducere sororem: sed præceptum erat ducere uxorem fratris, & illa est affinis: ergo affinitas matrimonium nō impedit. **IT E M.** Magis iungitur aliquis alicui, q̄ iungitur per se, & immediate, quam qui mediate: sed uir, qui cognoscit mulierem, potest ei iūgi matrimonialiter: ergo multo magis conſanguinei ipsius uiri. **IT E M.** Secundum iura cōſanguinei succedunt defuncto in rebus suis, in quibus habuit dominium, & possessionē: sed uir habuit dominū in mulierē p̄ matrimonium: ergo sc̄m iura conſanguinei debēt, & possunt habere dominium in corpus cōiugis p̄ matrimonium: ergo &c. **IT E M.** Cōmiſtio carnalis est ad tēpus, & matrimonium est uinculum insolubile; si ergo maius uinculum soluit minus, cum cōmiſtio carnalis matrimo-

nium non possit impedire: ergo nec affinitas inde contracta.

RESOLVTIO.

Affinitas, non quidem superueniēs, sed præcedens matrimonij contractionem, omnino uti conſanguinitas matrimonij impedit.

R E S P O N. Dicendum, quod affinitas impedit matrimonij, sicut habetur extra de conſangu. & affinitate: & hoc intelligendum est de affinitate, quæ præcedit matrimonij cōtractionē, non de ea, quæ superuenit. Si enim præcedat impedit contrahendum, & dirimit iam contractum; quia facit personam illegitimā secūdū eundem modū, & per easdem rationes, per quē modum, & per quas rationes facit conſanguinitas. Si autem sequatur matrimonium, non potest ipsum dissoluere, cum sit uinculum insolubile. Si autem contractum est, & consummatum, ambo sunt ad continentiam monēdi. Si uerō contractum est, & ratificatum per uerba de præſenti, cum solui non possit nisi ingrediatur alter coniugum religionem, sicut habetur extra de conuersione conjugatorum, necessario oportet, quod ille, qui malitiose, cognoscit conſanguineam aliquā, reddat debitum, si illa non uult continere; aut in religionē ingrediatur, extra de eo, qui cognouit conſanguineā uxoris suæ. Discretionem: & infra: ubi dicitur, q̄ tenetur reddere debitum, cum non debeat coniux sine culpa iure suo priuari: ipse autem non debet exigere, quia reddidit se inhabile, sicut dicitur in eodem titulo. Transmissæ nobis, &c. ubi dicitur,

tur, q̄ restitutus non sine graui cordis dolore accedat: Sic ergo cōcedendū, q̄ affinitas præcedens matrimonij, quantū ad primum genus, ita impedit matrimonij, ut conſanguinitas.

AD ILLVD, q̄ obiicitur, q̄ præceptū erat ducere uxorem fratris. Dicendū, q̄ hoc uerū erat in casu, sc̄m frater mortuus erat sine femine: q̄ a. n. promissa erat eis p̄fecta benedictio in semine, iō nō debebat pati lex, q̄ aliquis esset, qui uideretur sine semine, si haberet propinquū, q̄ suscitaret: nunc autē q̄ hoc sublatum est, sic impedit oīno, sicut conſanguinitas. **AD ILLVD,** q̄ obiicitur, q̄ uir magis iūgitur mulieri. Dicendū, q̄ uerū est: sed quoniam ille actus consonat, & cōsequitur matrimonium: hinc est, q̄ uinculū nullū ibi cōcur-

rit inter uirū, & mulierē, q̄ matrimonio præster impedimētū. Amplius. Sicut p̄dictū est, cum affinitas sit uinculū p̄ accidēs, p̄supponit uinculū p̄ se. sc̄m cōſanguinitatē: & q̄a nemo sibi ipsi ē cōſanguineus, hinc est, q̄ mulier nō efficitur affinis uiro; sed eius cōſanguineis. **AD ILLVD,** quod obiicitur, q̄ sc̄m iura conſanguinei debēt succedere. Dicendū, q̄ uerū est in illa hereditate, q̄ potest q̄s alii cōicere, & dare. Sed uxor ē adeo bonū p̄priū, q̄ nec charitas cōicat, q̄ facit oīa cōia: & iō illud ius nunq̄ se extendit ad vxorē. **AD ILLVD,** quod obiicitur ultimo, q̄ carnalis cōmiſtio est ad tēpus. Dicendū, q̄ q̄ uis sit ad tēpus, tamē hēt effectum perpetuum. sc̄m affinitatē, ut prius uisum est, & per illam impeditur: & sic patet totum:

DISTINCTIO XLII.

De impedimento matrimonij, quod uenit ex propinquitate spiritali.

De parentalium graduū famosa quæſtione aliquid licet minus sufficienter, diximus. Iam de spiritali cognatione addamus, quæ etiam personas impedit, ut non sint legitime ad ineundas nuptias.

Tria quidem sunt conſanguinitas, affinitas, spiritalis germanitas. Conſanguinitas est inter eos, qui iunguntur secundum lineam generis. Affinitas inter eos, qui genere quidem non sunt coniuncti, sed mediante genere sunt sociati: uerbi gratia. Uxor filij fratris mei, qui non est de genere meo, per ipsum, qui est de genere meo, mihi affinis facta est, & ego illi. Spiritalis proximitas est inter compatrem & commatrem; & inter eos, quorum unus alterū de sacro fonte leuauit, uel in catechizatione, aut cōfirmatione tenuit. Est etiā

Hug. sent. 4. c. 13.

inter

Qui sint filij spirituales.

Spirituales filij sunt, quos de sacro fonte leuamus, uel
30. q. 1. in catechizatione seu confirmatione tenemus. Filij etiam
c. 9. ad
limina. & filia spirituales eorum sunt, qui trinæ merfionis uoca-
30. q. 1. bulo eos sacro baptisate tingunt. Dicitur etiam spiritua-
Omnes. lis filia sacerdotis, quæ ei peccata sua confitetur. Vnde Sym-
machus Papa. Omnes, quos in pœnitentia suscipimus, ita
nostri spirituales sunt filij, ut & ipsi quos uel nobis susci-
pientibus, uel sub trinæ merfionis uocabulo mergentibus,
unda baptismi regenerauit. Silueſter etiam admonet, ut ad
suam filiam pœnitentialem nullus sacerdos accedat: quia
scriptum est: Omnes quos in pœnitentia accipimus, ita no-
stri filij sunt, ut in baptismo suscepti: quorum omnium fla-
gitiosa est commistio. Quod autem compater, & commater
In cœci. sibi iungi nequeant, nec pater spiritualis nec mater filia
Mag. uel filio spirituali, ex concilio Maguntinensi docetur. De eo
30. q. 1. quod interrogasti, si aliquis filiolarum suam duxerit in uxo-
c. De eo rem, & de eo, qui concubuit cum matre spirituali, & de eo,
qui filium suum baptizauit, & uxor eius eum de fonte su-
ſcepit; hac causa ut dissidium fieret coniugij, si post in tali
copula possunt permanere: sic respondendum est, si filiolarum
aut commatrem suam aliquis in coniugium duxerit, ſepa-
randos esse indicamus, & graui pœnitentia plectendos. Si
uerò coniuges legitimi, uel unus, uel ambo ex industria hoc
fecerint, uel filium suum de fonte susceperint: si inuoluntaria
nere uoluerint, bonum est: sin autem, grauis pœnitentia infi-
diatori iniungatur, & simul maneat: & si prauaricator
coniugij superuixerit, acerrima pœnitentia mulsetur, &
sine spe coniugij maneat. Ex his apparet, quod aliquis fi-
liolarum suam, uel commatrem non potest sibi copulare nu-
ptialiter: & si præsumptum fuerit, ſeparandi sunt. Qui
autem legitime coniuncti sunt, non ideo ſeparandi sunt, quia
alter eorum insidiosè filium de fonte leuauit. Quod etiam
ibid. c. Nicolaus confirmat dicens, Nosse desideras, utrum mulier,
Nosse. quæ uiri filium ex alia femina genitum de sacro fonte le-
uauerit, postmodum possit cum eodem viro copulari. Quos

ideo coniungi posse decernimus, quia secundum canones sa-
cros, nisi amborum consensu nullius religionis obtentu de-
bet coniunx dimittere coniugem. cum Apostolus precipiat,
Nolite fraudare inuicem: nisi forte ex consensu ad tempus, 1. Co. 7
&c. Item. Dicitur est nobis quasdam feminas desidiose, Ex cœc.
quasdam uerò fraudulenter ut a uiris suis ſeparantur, pro- Cabilo.
prios filios coram episcopis ad confirmandum tenuisse. Vn- Ibid. c.
denos dignum duximus, ut si qua mulier filium suum desi- Dicta.
dia, aut aliqua fraude coram episcopo tenuerit ad confir-
mandum, propter fallaciam uel fraudem, quandiu uiuat pœni-
tentiam agat: tamen a uiro suo non ſeparetur. Item Ioan.
Papa, Ad limina sancti Petri homo nomine Stephanus ve- Ibid. c.
niens, nostro præsolatui innotuit, quod filium suum in ex- Ad li-
tremo uitæ positum, necdum baptismi unda lotum, absen- mina.
tia sacerdotum cogente baptizauit, eumque proprijs mani-
bus suscepit. Atque pro huiusmodi negotio reuerentia tua
præsatum hominem a sua coniuge iudicauit esse ſeparandū.
Quod fieri nullatenus debet, dicente scriptura. Quos Deus
coniunxit, homo non ſeparet. Et dominus non dimittere u-
xorem, nisi causa fornicationis iubet. Et nos tanta autori-
tate freti dicimus, non dimittendum esse, & inculpabile iu-
dicandum, quod necessitas intulit. Nam baptizandi opus
laicis fidelibus, si tamen necesse fuerit, libere conceditur.
Vnde si supraddictus homo filium morientem aspiciens ne a-
nimam perpetuo perire dimitteret, unda baptismi lauit, ut
eum de potestate mortis eriperet, bene fecisse laudatur.
Ideoque suæ uxori sibi iam olim legitime sociatæ, impune
dum vixerit iudicamus manere coniunctum: nec ob hoc ſe-
parari deberet. His, alijsque pluribus auctoritatibus edoce-
tur, coniuges non esse ſeparandos, si post legitimam copu-
lam alter alterius filium de fonte leuauerit, uel in confir-
matione tenuerit.

Quid præmissis obuiat.

His autem obuiare videtur, quod Deus dedit Papa ait, Ibid. c.
Peruenit ad nos Diaconus sanctitatis vestræ epistolam de- Perue-
ferens, quod quidam uiris & muliere præterito sabbato pa nit. Ibi.
schali, pro magno populi incurſu nescientes filios suos su- S; quis.
ſcepissent

scēpissent de lauacro. Cupis ergo scire, an propter hoc debeant viri ac mulieres ad proprium vsum tori redire, uel non. Nos uerò hac re mœsti, priorum inquisiuimus dicta: & inuenimus in archiuis, id est, in armarijs Apostolicae sedis iam talia contigisse in pluribus ecclesijs, quarum episcopis ab hac Apostolica sede uolentibus scire, vtrum viri ac mulieres redirent ad proprium torum, beatae memoriae sancti patres Iulius Papa, Innoc. Celestinus cum episcoporum plurimorum consensu in Apostolorum principis ecclesiae praesidentes, talia rescripserunt & confirmauerunt: ut nullo modo se in coniugio reciperent viri ac mulieres, quicunque hac ratione susceperunt natos: sed separarent se, ne suadente diabolo tale vitium inualescat. Item. Si quis filiastrum vel filiastram suam ante episcopum tenuerit ad confirmationem, separetur ab uxore sua, & aliam quam accipiat. Haec autem uel ad terrorem dicta sunt, non quod ita esset faciendum, sed ne illud fieret summopere cauendum: uel de illis est intelligendum, qui prius filios suos uicissim de fonte susceperunt, quam fierent coniuges. Praemissis autem auctoritatibus omnino consentiendum est: ut siue proprium, siue tantum viri filium mulier de fonte susceperit, non ideo a viro separetur: quod & de viro similiter oportet intelligi.

De copula spiritualium uel adoptiorum, uel naturalium filiorum.

Ad consulta Bulgariae 35. q. 5. c. Ita diligere. Quod autem spirituales uel adoptiui filij naturalibus copulari nequeant, Nicolaus Papa testatur ita inquit: Ita diligere debet homo eum, qui se suscepit de sacro fonte, sicut patrem. Inter fratres & filios spirituales gratuita et sancta communio est: qua dicenda non est consanguinitas, sed habenda spiritualis proximitas. Unde inter eos arbitrator non posse fieri legale coniugium, quia nec inter eos, qui adoptione filij sunt, uenerandae leges matrimonia contrahi permittunt. Item. Si inter eos non contrahitur matrimonium quos adoptio iungit: quanto potius a carnali inter se contubernio cessare oportet, quos per caeleste sacramenti regeneratio sancti spiritus uincit?

Si

Si filii ante compaternitatem, uel post nati, ualeant coniungi.

Hoc autem quidam uolunt intelligere tantum de illis filiis, quibus compatres facti sunt. De alijs uerò, qui ante compaternitatem, uel post geniti sunt, concedunt quod legitime & licite iungi possunt. Quibus uidetur consentire Urbanus secundus dicens, Super quibus consuluit nos tua dilectio, hic uidetur respondendum: ut & baptismus sit, si instante necessitate fecerint puerum in nomine trinitatis baptizauerit: & quod spiritualium parentum filij, & filiae ante, uel post compaternitatem genitae, possunt legitime coniungi, praeter illam personam, qua compatres effecti sunt. Paschalis uerò secundus, post compaternitatem genitos copulari prohibet scribens Egiuo Episcopo: Post susceptum filium de fonte, uel filiam spiritualementem, qui ex compatre, uel commatre fuerint nati, matrimonio iungi non possunt. Illud etiam notandum est, quod in Tiburienti concilio legitur, Si quis quae spiritualementis commatris filiam fornicato, & ita contingente rerum casu in coniugium duxerit: maturiori seruato consilio habeat, atque legitimo connubio honeste operam det.

Si quis ducere possit duas commatres.

Solet etiam quæri, Si commatrem uxoris post eius obitum quis ducere ualeat. De hoc Nicolaus Papa, sic scribit. Sciscitatur a nobis sanctitas uestra, si quis duas commatres habere ualeat unam post alteram. In quo meminisse debes scriptum esse, Erunt duo in carne una. Cum ergo constet, quod uir & mulier una caro efficiuntur, restat uirum copatrem constitui mulieris, cuius assumpta uxor commater erat: & ideo uirum illi feminae non posse coniungi, quae commater eius erat, cum qua idem fuerat una caro effectus. Huic autem illud contrarium uidetur, Qui spiritualementem habet copatrem, cuius filium de lauacro susceperit, & uxor eius commater non est, licet ei defuncto compatre suo eius uiduam ducere in uxorem: quos nulla generatio spiritualis secernit. Item, ex epistola Paschalis Papae, Post uxoris obitum, cum commatre uxoris coniugio copulari nulla ratio, uel auctoritas uidetur prohibere. Non enim per carnis unionem ad unionem spiritus transitur. Sed sciendum, quod auctoritas Ni-

Deter- colai, de illo agit, qui uxori suæ debitum reddit, postquam
mina- commater illius extitit. Aliæ uerò authoritates, de illo
tio ibi- agunt, cuius uxor postquam a uiro suo derelinquitur, illius
dem. commater efficitur, nec post paternitatem a uiro suo co-
 gnoscitur: uel de illo potius agunt, cuius uxor ante defungi-
 tur, quam ab eo cognoscatur.

Si vir, & uxor possint simul tenere puerum.

Ibid. Solet etiam queri, Si uxor cum uiro simul debeat in ba-
c. Quod ptismo suscipere puerum. De hoc Urbanus ait, Quod uxor
uxor. cum marito in baptismo simul nõ debeat suscipere puerum,
 nulla authoritate uidetur, uel reperitur prohibitum: sed ut
 ipsa puritas spiritualis paternitatis ab omni labe, & infam-
 inia conseruetur immunis, decreuimus, ut utriusque simul ad
 hoc aspirare non presument. Quia uerò piaculare flagitiũ
 commisit, qui duabus commatribus uelut sororibus nupsit,
 magna penitentia debet ei iniungi.

De secundis, & tertijs nuptijs, & deinceps.

97. q. 1. Sciendum est etiam, quod non solum primæ, uel secundæ
c. Deus nuptiæ sunt licitæ, sed etiam tertiæ, & quartæ non sunt
mascu- damnandæ. Vnde Augustinus, Secundas nuptias omnino li-
lũ, & c. citas, Apostolus concedit. De tertijs autem & quartis, & de
sequen. ultra pluribus nuptijs solent homines mouere questionem.
2. Cor. Sed quis audeat definire, quod nec Apostolũ uideo definisse?
7. Ait enim, Si dormierit uir eius, cui uult, nubat. Non dicit,
 primus, uel secundus, uel tertius, uel quotuslibet: nec a no-
 bis definiendum est, quod non definit Apostolus. Vnde ut bre-
 uiter respondeam, nec illas nuptias deo damnare, nec eis
 uerecundiam numerositatis auferre; nec contra humanæ ue-
 recundię sensum audeo dicere, ut quoties uoluerint, nubant,
 nec ex meo corde præter scripturę authoritatem, quotasli-
 bet nuptias damnare. Item testatur Hieronymus, Ego nunc
Ibid. c. libera uoce exclamo, nec damnari in Ecclesia bigamam, im-
aperiã mo nec trigamam: & ita licere quinto & sexto, quemadmo-
quæso dum secundo marito nubere. Apostolus, tamen bigamos a sa-
ad fin. cerdotali honore excludit. Sed hoc non facit pro uitio biga-
 miæ, immo pro sacramenti uirtute, ut sit una unius, sicut
 unica unici. Illud tamen Cesarien. concilij uidetur innuere
 bigamiam

bigamiam esse peccatum. Presbyterum, inquit, in nuptijs bi-
 gami prandere non conuenit: quia cum penitentia bigamus
 indigeat, quis erit presbyter, qui talibus nuptijs possit præ-
 bere consensum? Sed hoc de illo intelligi potest, qui primæ
 uxori insidiatus putatur desiderio secundæ: uel pro signaculo
 sacramenti illud dicitur, quod in bigamo non seruatyr.
 Ambrosius etiam dicit, quod primæ nuptiæ tantum a domi-
 no sunt institutæ: secundæ uerò sunt permissæ. Et primæ nu-
 ptie sub benedictione Dei celebrantur sublimiter: secundæ
 uerò etiam in presenti carent gloria.

Vpra egit Magister de
 cognatione carnali.

In hac parte agit de
 spirituali: & continet
 hæc pars præsentem distinctio-
 nem, quæ potest diuidi in duas
 partes. In prima agit de cogna-
 tione spirituali. In secunda ue-
 rò agit de secundis nuptijs, ostē-
 dens illas esse licitas: quæ pars
 supra diuisa fuit contra totam
 præcedentem: & hoc facit, ibi.
 Sciendum est etiam, quod non solum
 primæ, & c.] Prima pars habet
 duas. In prima ostendit quali-
 ter spiritualis cognatio contra-
 hatur. In secunda qualiter im-
 pedit matrimonium. ibi, Quod
 autem comater, & c.] Et illa di-
 uiditur in duas. In prima agit
 de cognatione directa. In secun-
 da uerò de indirecta. ibi, Solet
 etiam queri, si commatrem, & c.]
 Prima pars iterum diuiditur in
 duas. In prima agit quomodo
 cognatio spiritualis impedit in-
 se. In secunda uerò in compara-
 tione ad cognationem legalem.
 ibi. Quod autem spirituales, uel ado-
 ptiu filij, & c.] Et ita tria deter-
 minat in hac distinctione. Pri-
 mum est de cognatione spiritua-
 li secundum est de legalis & ter-
 tium est de nuptijs.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An cognatio spiritualis per aliquod
 sacramentum contrahatur?

Intelligentiam hu-
 ius partis circa tria
 incidit hic principa-
 liter quæstio, sicut
 tria sunt quæ Magister determi-
 nat. Primo quæritur de cogna-
 tione spirituali. Secundò, de co-
 gnatione legali. Tertio, de se-
 cundo fœdere nuptiali. Quan-
 tum ad primum primò proce-
 damus per modũ narrationis.
 Secundò uero per modum in-
 quisiitionis. Circa primum tria
 sunt notanda. Primò, quid sit.
 Secundò, quot eius species.
 Tertio, quot modis contraha-
 tur. De primo sciendum, quod
 cognatio spiritualis ita diffini-
 tur. Cognatio spiritualis est
 propinquitas, aut proximitas,
 proueniens ex sacramenti do-
 natione, uel ad illud intentione.
 Vnde tam ille, qui baptizat,
 quàm ille qui tenet, proximus,
 & cognatus spiritualiter iudica-
 tur. xxx. q. 1. Omnes quos in pœ-
 nitentia, & extra de cognatio-
 ne spirituali. ca. ultimo. De secũ-
 do notandum, quod consanguini-
 tas

nitatis spiritualis tres sunt species. Vna dicitur compaternitas, quæ attenditur inter patrē spiritualem, & carnalem patrē. Alia dicitur paternitas: & hæc attenditur inter eum qui suscipitur, & eum qui suscipit, siue sit masculus, siue foemina. Tertia dicitur fraternitas: hæc attenditur inter filium spiritualem, & filium carnalem præcise, & nō uniuersaliter, nā non se extendit, nisi ad illum, qui suscipitur: xxx. q. iii. super his quibus, & extra de cognatione spiritali capit. Tua nos. & omnes species impediunt matrimoniū. De tertio sciendum, quod spiritalis cognatio dupliciter contrahitur, scilicet directe, & indirecte. Indirecte, ut quādo uxor efficitur commater alicuius per actum uiri, uel econtra uir efficitur compater per actum uxoris. Directe uero cōtrahitur per actum proprium, ut cum tenet aliquem, uel aliquam ad sacramenti susceptionem. Sed circa hoc fuerunt tres opiniones. Prima dicit, quod sicut septem sūt dona Spiritus sancti, ita septem sunt dona baptismi, scilicet a primo pabulo salis usque ad cōfirmationem, quæ fit per Episcopum; & in quolibet horum contrahitur compaternitas; ita quod nō potest esse matrimonium inter tales. xxx. q. i. peruenit. in fine. Secunda dicit, quod per tria tantum sacramenta cōtrahitur, scilicet per catechismum, baptismum, & confirmationē Episcopi. De cōsecrat. Distin. iiii. in catechismo. Tertia opinio parum differt a secunda; dicit enim quod in his tribus contrahitur cogna-

tio spiritalis, sed in baptismo, & cōfirmatione adeo fortis est, quod impedit contrahendum, & dirimit iam contractum. 30. quæstio. i. si quis filiastrum. In catechismo, autem contrahitur adeo exilis, quod uix impedit contrahendum, & non dirimit iam cōtractum, extra de cognatione spiritali contracta. Sed quæ istarum opinionum sit uerior, dubitationem habet. Propterea circa hoc quæritur tria. Primo quæritur, utrum cognatio spiritalis contrahatur per aliquod sacramentum. Secundo quæritur, utrum impediatur matrimonium. Tertio quæritur, utrum transeat ab uno in alterum.

CIRCA primā sic proceditur. Et quod cognatio spiritalis contrahatur per sacramēta, uidetur per illud quod dicitur, xxx. q. i. Omnes quos suscepimus, in filii nostri sunt, ut illi quos nobis suscipientibus unda sacri baptismatis regenerauit: ergo &c. **IT E M.** Hoc ostenditur ratione: quia cognatio attenditur penes generationem; sed sicut est carnalis generatio in filiis, ita est & spiritalis in sacramentis: cū ergo sit uera regeneratio, uidetur quod ibi sit uera cognatio. **IT E M.** Qui suscipit aliquem de baptismo, tenetur eum fouere, & erudire in spiritualibus; ergo obligatur ad talem actum spiritalē patrinus spiritalis: ergo per aliquod uinculum spiritalē: hoc autem appellamus cognationem; ergo, &c. **IT E M.** Reuerentiam, & honorem tenetur aliquis ei facere, qui se regenerauit, maiorem quam aliis: hoc

hoc aut non est propter aliud propter nisi aliud mādaturum, quo pater est honorandus specialiter propter alios hominibus; ergo iste aliquo modo est pater: sed non carnalis; ergo spiritalis. Sed carnalis paternitas facit cognationē carnalem; ergo spiritalis spiritalē.

CONTRA. Maius est uinculum charitatis, quā alicuius facti; sed uinculū charitatis nō afficit aliquā cognationē, nec carnalē nec spūalem; ergo nec per aliquod sacramentum cognatio contrahitur. **IT E M.** Inter oīa sacra sacramenta eucharistiæ est maioris unionis, pro eo quod unit in uno corpore: sed per sacri eucharistiæ susceptionē nulla efficitur spiritalis cognatio; ergo nec per alia. **IT E M.** Plus assimilant, & conueniunt participantē unum sacramentum, quam dans, & suscipiens, in quantum huiusmodi: sed qui participant idem sacramentum, propter hoc non dicuntur habere cognationē nec spūalem, nec carnalē: ergo &c. **IT E M.** Quia pater & filius sunt proximi, necesse est quod alii ab eo de patre procedentes sint proximi, & cognati in cognatione carnali: ergo pari ratione si est cognatio inter patrem spiritualem, & filium, erit cognatio inter filios spūales eiusdem patris: ergo oēs qui baptizarentur ab uno, essent cognati spiritaliter: ergo cum hoc non sit uerum, nec illud est uerum; quod cognatio spiritalis sit inter dantem sacramentū, & susipientem.

RESOLVTIO.

Catechismo Baptismo & Confirmatione spiritalis cognatio contrahitur, licet primo debilius, quam duobus sequentibus.

R E S P. Dicendum, quod spiritalis

cognatio est, & esse dēt: & hoc propter conformitatē spiritaliū ad carnalia. Sicut. n. est carnalis generatio, in qua est uinculum, & quidā amor naturalis: sic & spiritalis regeneratio per sacra aliqua: & per illam similiter aliquod uinculū acquiritur, & amor spiritalis: & id in illis sacris precipue contrahitur, in quibus est regeneratio. Quā igitur dispositio ad regenerationē est in catechismo, regeneratio in baptismo, regeneratio cōsummatio in confirmatione: hinc est, quod in his tribus secundū cōm opinionē contrahitur cognatio: sed tū quia in catechismo nō est uera regeneratio, id nō contrahitur ibi uera cognatio, nec alligatio fortis: sed adeo exilis, ut sicut dictū est, nō dirimat matrimoniū iā contractum; & uix impediatur contrahendum. Et sic concedendæ sunt rationes ad hoc.

AD ILLUD, quod obicitur in contrariū de uinculo charitatis, & sacro altaris. Dicendū, quod in neutro attenditur regeneratio: sed in aqua, & S. S. quorum unū est in sacro baptismi, reliquum in sacramento confirmationis: & si aliqua regeneratio spiritalis attendatur penes uirtutes, hoc facit cognationem ad Deum, & filium Dei, non filium, uel cognatum hominis, pro eo quod uirtutem operatur Deus in nobis sine nobis, sacramentum aut dispensatur per hominem. **AD ILLUD,** quod obicitur de participatione. Dicendum, quod comparticipatio sacramenti est uinculum cōmune, siue ab eodem, siue a diuersis sit: quia unus Deus, una fides, unū baptisma. Sed cognatio est uinculum speciale: & ideo

sacramenti comparticipatio nec est cognatio, nec facit cognationem; nō sic datio, nec susceptio sacramenti, imo dicit ordinē ad aliquā personam specialem: & quoddā uinculum superaddit, & quādam specialem tentionē: & hanc rectissime possumus appellare cognationem: & sic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur ultimo de fraternitate carnali. Dicendū, quod non est simile: quia utrumque est uinculum spirituale, & aliquo modo magis conueniunt qui generantur ab eodem, sicut supra monstratum fuit. Qui autem baptizatur ab eodem, nō magis cōueniunt, quā qui baptizantur a diuersis. Amplius, sicut ex affinitate, & affinitate non surgit tertia affinitas, nisi interueniat consanguinitas, quæ est uinculum per se: sic ex cognatione spirituali ex utraque parte non surgit cognatio spiritualis, nisi ex altera parte sit consanguinitas: unde cognatio ponitur inter filium spirituale, & filium carnalē, non inter spirituale, & spirituale: & sic patet illud.

QVÆSTIO II.

An cognatio spiritualis matrimonium impediat?

VTRVM cognatio spiritualis impediat matrimonium: & quod sic uidetur. 30. q. 1. de eo q̄ interrogasti &c. & infra. Si filio lam aut commatrem suam aliquis in matrimonium duxerit, separādos esse iudicamus, & graui poenitentia plectēdos. ITEM. Ratione uidetur hoc ipsum. Tāto honestius & purius custodiēdum est uinculum, quanto est sanctius, & spiritualius; si ergo

propter honestatem non potest contrahi matrimonium, ubi interuenit uinculū carnale, & cognatio carnalis, multo fortius ubi interuenit cognatio spūalis. ITEM. Qui ē proximus cognatione carnali, tractandus est affectu consanguinitatis: si ergo ille affectus nō admittit copulam carnis, imo naturaliter refugit: ergo & cognatio spiritualis, ut uidetur.

CONTRA. Cognatio spiritualis manet simul cum matrimonio; ergo nō impedit. Probatio. 30. q. 1. de eo quod interrogasti. Si coniuges legitimi filium suum de fonte susceperint, si uolunt simul maneāt; ergo non cōpelluntur separari: ergo spiritualis cognatio non impedit. ITEM. Cognatio carnalis disponit ad spirituale: ergo non habent oppositionem adinuicem; ergo una nō præstat alteri impedimentum; ergo nec cōmissio carnis susceptioni sacramenti; ergo nec e cōuerso. ITEM. Plus facit qui aliquem de errore trahit ad fidē, quam qui baptizatum leuat de fonte. Sed si quis conuertat aliquam ad fidem, non impeditur cum ea cōtrahere, imo potest sponsalia contrahere sub hac cōditione, si uelit ad fidem uenire: ergo nec impeditur, si leuat de fonte, quin etiam possit contrahere. ITEM. Diuersitas in participatione sacramenti impedit matrimonium, ut puta cultus disparitas: sed opposita habent oppositos effectus; ergo quod facit cōformitate in cultu, & sacramēto, disponit ad sacramentum: hoc autem facit dispensatio, & collatio baptismi: ergo &c.

R. r.

RÉSOLVITIO.

Cognatio spiritualis præcedens matrimonium, tum baptismo, confirmatione quæ causata; omnino impedit matrimonium contrahendum, & contractum dirimit. Sequens uero, saltem in petendi debitum tollit.

RESP. Dicendum, quod cognatio spiritualis potest sequi, aut præcedere matrimonium. Si sequatur, generaliter uerum est, quod non potest infringere matrimonii uinculum. Sed tamen quantum ad ius soluēdi debitum, distinguendum; quia hoc aut factū est necessitate, ut puta qn̄ paruulus est in periculo mortis, & nō est qui baptizat eū, aut ex ignorantia; aut ex industria. In primo casu simpliciter nō amittit ius petendi, nec soluēdi. In secundo casu similiter si fuit diligentia, non amittit. In tertio casu amittit ius petendi, qui hoc facit: tñ quia nō dēt peccatum suum alteri impunitari, tenet reddere. Et hoc totū confirmatur per auctoritates, quæ sunt in litera, quarum quædam oportet reducere ad concordiam per prædictam distinctionem. Si autem cognatio spiritualis præcedat matrimonium, illa (inquam) quæ contrahitur per baptismum, & confirmationem, sicut impedit contrahendum, ita & dirimit contractum, pro eo quod facit simpliciter illegitimas: & ideo si uideatur uinculum contrahi, non tñ contrahitur. Impedit autem cognatio matrimonium secundū tres differentias. scilicet paternitatis, cōpaterntatis, & fraternitatis, sicut probatur. 30. q. 1. de eo quod interrogasti, & in aliis sequentibus capitulis, & 30. q. 3. per totum.

PER hanc distinctionem patet responsio ad primum obiectum, quia illa auctoritas intelligitur de cognatione, quæ consequitur matrimonium, quæ non potuit soluere prius uinculum, quod inter personas legitimas erat contractum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod una cognatione est ordinata ad alteram: Dicendum, quod uerum est, non tamen in eodē; sed in diuersis. Sicut n. carnis cōmissio ordinatur ad generationē, non tamen generans debet cū filia carnaliter cōmisceri per nouitatem uinculi: sic intelligendum, quod non dēt baptizans cum baptizato carnaliter cōmisceri; nec per matrimonium copulari. Amplius. Quamuis unū horum uinculorum sit ordinatum ad alterum, non tamen spirituale ad carnalem; sed e cōuerso: & ideo postquam interuenit cognatio spiritualis, numquam dēt interuenire cōmissio carnalis. AD ILLVD, quod obiicit de illo, qui reuocat ab errore. Dicendum, quod illud uinculum non solum facit impeditio beneficii, sed et statutum ecclesie Christi. Si autem quæras, quare magis instituit ecclesia: Dicendum, quod per nullam tñ institutionem dicitur homo generari; sed solum ad generationē disponi. In baptismo autem est uera cognatio: & ideo non sic contrahitur uinculum, quod præstat matrimonio impedimentum per documentum fidei, sicut per sacramentum baptismi: AD ILLVD, quod obiicitur de diuersitate cultus, quod impedit. Dicendum, quod circa actum uirtutis contingit uirtutem corrumpi ab extremis, quoniam uirtus desiderat me-

† Alio instrumēto

Zzz 4 diuina

dium: sic aliquo modo potest euenire in sacramentis, maxime circa matrimonium. Vnde sicut impeditur nimia disparitate, ita etiam impeditur nimia proximitate.

QVÆSTIO III.

An cognatio spiritalis transeat ab uno in alterum.

VTRVM spiritalis cognatio transeat ab uno in alterum, utpote ab uxore in uirum. Et q̄ sic, uidetur. 30. q. 4. c. 1. seiscitatur. Restat uirū compatrem cōstitui illi mulieri, cuius matrimonio assumpta uxor commater esse uidebatur. **ITEM.** Ibidē ex concilio Calcedonensi. Si q̄s cum duabus sororibus, aut cum duabus cōmatribus dormierit, scđm antiquā consuetudinem octo annis pœniteat: ergo peccatū est cōtrahere cū duabus cōmatribus, sicut cū duabus sororibus. **ITEM.** Rōne v̄: q̄a uir, q̄ cognoscit mulierem, necessario efficitur affinis oī cōsanguineo mulieris, q̄ est cognatus carnaliter: & hoc p̄ hoc, q̄ efficiūtur unum corpus; ergo pari rōne si mulier est alicui cognata spūali ter, si iungatur alicui; necesse ē, q̄ ille efficiatur affinis eidem.

ITEM. Magis uniūtur uir, & uxor unitate carnis, q̄ mater, & filius: sed q̄ efficitur pater spiritalis alicuius, necessario efficitur compater matris; ergo multo fortius, qui efficitur compater uiri, efficitur cōpater uxoris.

CONTRA. 30. q. 4. Qui spiritalē hēt cōpatrem, cui filiū de lauacro fontis accepit, & eius uxor cōmater non est, licet eidem, cōpatre suo defuncto, eius uiduā ducere in uxore. **ITEM.**

In sequen. cap. Post obitū uxoris coniugia copulari nulla uidetur ratio, uel auctoritas prohibere. **ITEM.** Rōne uidetur: q̄a unio carnis, & spūs simpliciter sunt disparatē: ergo p̄ unam ad aliā nō trāsitur: ergo non v̄, q̄ ab uno ad alterū trāseat cognatio spiritalis. **ITEM.** Quātūcumq; uir fuerit amicus, siue filius Dei, per hoc uxor non coniungitur deo nouo uinculo, nec econuerso: ergo pari rōne quando unus coniugum spiritaliter alligatur alicui, non propter hoc alligatur & alter.

RESOLVTIO.

Si fuerit per actum alterius, omnino non transeat per actum proprium, solum post carnalem copulam, & non ante.

RESPONDEO. Dicēdum, q̄ cū auctoritates sint ad utranq; partem, cognatio spiritalis aliquo modo trāsit a muliere in uirū, aliquo modo nō. Sed tamē notādū, q̄ Magister, & ēt Gratianus distinguit sic: q̄ postq̄ alter cōiugū cōtrahit cognationē cū aliquo, aut mutuo se cognoscunt, aut nō. Si sic, tūc trāsit cognatio cognatio spūalis ab uno in alterū. Si nō, tūc nō trāsit. Sed ista respōsio a iurisperitis nō approbatur, nec ip̄m capitulū concordat 30. q. 3. post uxoris obitum, ubi dicitur, q̄ p̄ unionē carnis nō trāsitur ad unitatē spiritus. Si ergo aliq̄s, uel aliqua hēt cognationē spiritalē, per sequentem copulam talis cognatio in alterum non pertransit.

ET ideo aliter distinguendū, est: q̄ aliqua mulier, uel aliq̄s uir p̄t cōtrahere cognationē spiritalē aut p̄ actū suū, aut p̄ actum

actū alterius: aut q̄a leuatur alterius filiū, aut q̄a leuatur eius filius. Si p̄ actum alterius, sic nullo modo transit, nec cōicatur. Si p̄ actum p̄prium, aut ante carnalē copulam, aut post. Si ante, tunc non transit, nec cōicatur: quia p̄ unionē carnis sequentē non transitur ad unionem spiritus p̄cedentē. Et in his duobus casibus licet habere duas cōmatres. Si uerō p̄ actum p̄prium contrahit post carnalē copulā, cum uir & mulier sint una caro, & unum principium, operatio siue actio unius alteri attribuitur: & ī hoc casu nō licet habere duas cōmres. extra de cognatione spiritali. Martinus Berrā. Et ratio huius assignatur unitas principii: & sic soluuntur contrarietates. Et hæc cōtinētur in his uersibus. *Quæ mihi, uel cuius mea natum fonte leuauit. Hæc mea commater, mea fieri non ualet uxor. Si qua mea natum nō ex me fonte leuauit, Hanc post fata mea non inde uetabor habere.* Concedēdum ergo, q̄ aliquo modo trāsit ab uxore in uirum, licet aliqua rōnes ad hoc inducā sint sophisticæ.

AD ILLVD, q̄ obicitur in cōtrarium, iā patet respōsio, q̄ auctoritates currunt scđm illas duas uias priores. **A**D ILLVD, q̄ obicitur, q̄ cōiunctiones sunt oīno disparatæ. Dicēdū, q̄ nō est uerū, quoniam cognatio spiritalis fit p̄ actum corporalē, & q̄a unū corpus sunt, ita q̄ unitas p̄cedit actum, ideo q̄ fit ab uno, reputatur ab alio. Sed cum unitas sequitur, p̄t uenire ad unitatem principii actus sacramentalis. **A**D ILLVD, q̄ ultimo obicitur. Dicēdum, q̄ nō

est simile, propter hoc, quod hoc sit per gratiam mentalem, hoc autem per corporalem: & sic patet illud.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An cognatio legalis uinculum aliud quod sit?

CONSEQUENTER quantum ad secundum articulum quæritur de cognatione

legali. Circa quā primo procedendum est per modum narrationis. Secundō p̄ modum inquisitionis. Circa primum tria sunt prænotanda. Primō q̄d sit, & q̄ eius species. Secundō, qualiter contrahatur. Tertio, quomodo impediatur matrimonium. Primō ergo sciēdum, quod cognatio legalis est proximitas proueniens ex adoptione. Oritur autem quasi triplex proximitas ex adoptione. Vna est quasi descendens, quæ attenditur inter adoptantem, & filiam, uel nepotem adoptatam. Alia est quasi a latere, scilicet illa, quæ est inter filium naturalem, & filiam adoptiuā. Tertia uerō est quasi quedā affinitas inter adoptatū, & uxore adoptatis, uel adoptantem, & uxore adoptati. Hæc sunt species, de quibus parum dicitur in iure canonū. Scđo intelligendum est, q̄ ista cognatio, sicut patet per rationem suam, contrahitur per actum adoptandi. Adoptare autem est extraneam personam in filium, uel filiam, uel nepotem, uel deinceps legitime assumere. Legitima autē assumptio dicitur, quia

quia non omnis persona potest omnem adoptare. Nam adoptare non potest mulier, nisi ex rescripto principis sibi concedatur in solatium filiorum. Iste enim actus est proprie uirorum. **ITEM.** Non omnium, quia adoptare non potest minor. 20. annis, nisi forte iusta causa interueniat: ille uero potest adoptare, qui paterfamilias est, & sui iuris, & potest generare: nam spado, uel frigidus non potest adoptare. Quilibet autem potest adoptari siue masculus sit, siue femina, dummodo sit minoris aetatis patre adoptiuo, uel adoptante. Unde siue sit minor, siue sit maior, siue habeat patrem, siue non, adoptari potest: differenter tamen. Qui enim sui iuris est, dicitur arrogatus, & transit in potestatem arrogantis: qui autem est in potestate patris, non transit in potestatem adoptantis, & dicitur simpliciter adoptari. Primum dicitur fieri auctoritate principis: secundum imperio magistratus. Alia est differentia est, quia adoptans filio arrogato tenetur relinquere quartam partem bonorum, filio adoptiuo nihil, si non uult. Tertio intelligendum est, quod cognatio legalis primo modo descendenti, & per modum affinitatis semper impedit matrimonium. Unde nunquam adoptans potest contrahere cum filia adoptiua, nec cum uxore filii adoptiui, & sic de aliis: sed in secunda specie non manet impedimentum nisi ad tempus. scilicet quando est, & durat adoptio: sed ea soluta emancipatione filii adoptiui, uel naturalis postea non impedit. Extra de cognatione legali. & 30. q. 3. ita diligere &c. & iterum. per adoptionem &c.

Ad intelligentiam autem horum tria breuiter quærentur. Primum quæritur, utrum cognatio legalis sit aliquod uinculum: Secundo quæritur, utrum impediat matrimonium. Tertio, utrum transeat ab uno in alterum.

CIRCA primum proceditur sic. & ostenditur, quod cognatio legalis dicat aliquod uinculum secundum ueritatem. Nicol. Papa dicit, & habetur in litera. Inter eos non contrahitur coniugium, quos adoptio iungit: ergo aliqua iunctura, & uinculum est ibi.

ITEM. Cognatio primo est per legem naturalem: si ergo lex diuina ultra naturalem addit spiritualement, pari ratione lex humana ultra naturalem addere poterit, & debuit legalem. **ITEM.** Sicut pater est generare filium, ita & fouere, & hereditatem relinquere: ergo cum aliquis assumit sibi aliquem ad hos actus, recte dici potest pater, & ille filius: sed istæ duæ sunt relationes proximitatis: ergo &c.

CONTRA. Nullus potest sibi aliquem adoptare in patrem, ita quod sit ibi uinculum: ergo pari ratione nullus (ut iur) potest sibi aliquem adoptare in filium: ergo nullum est adoptionis uinculum. **ITEM.** Omnes iusti sunt filii Dei adoptiui: ergo adoptio est uinculum generale: sed non attenditur ibi cognatio, uel adoptio penes uinculum: ergo &c. **ITEM.** In nobis non sunt nisi duo. scilicet anima, & corpus: sed ex parte anime cognatio spiritualis, ex parte corporis cognatio carnalis contrahitur. **ITEM.** Cognatio est uinculum perpetuum, si est uera cognatio: sed adoptio non est perpetuum uinculum: quia adoptiuus non potest emancipari: ergo uel quod nulla sit talis cognatio.

RES

RESOLVTIO.

Et tantum legalis cognatio uinculum aliquod est, quæ per adoptionem filiorum contrahitur.

RESPON. Dicendum, quod est ponere uinculum cognationis legalis: hoc autem uinculum transumptum est, & habet originem a cognatione carnali, sicut & cognatio spiritualis: patris enim carnalis est filium generare, & filium educare: quoniam igitur per sacramentum regenerationis est spiritualis generatio, hinc est, quod contrahitur spiritualis cognatio. Rursus. Quoniam in adoptione fit assumptio alicuius ad actum paternum, quod est fouere, educare, possessionem dimittere: hinc est, quod ibi est effectus paternus, & officium, ac per hoc aliquod uinculum: hoc autem a legibus statutum est in solatium filiorum, quod est maximum inter cætera ipsis coniugatis. Et sic patet, quomodo cognatio legalis sit uinculum.

SI AUTEM quæreretur sufficientia harum trium cognationum, scilicet carnalis, spiritualis, & legalis. Dicendum, quod tripliciter potest sumi. Vno modo penes triplicem legem, a qua est, scilicet secundum naturalem, diuinam, & positiuam legem. Quantum ad primum est cognatio carnalis, quantum ad secundum spiritualis, quantum ad tertium legalis. Secundo modo potest sumi penes illud, quod respiciunt. Tria enim sunt in nobis bona, bonum nature, bonum gratiæ, & bonum fortunæ. Bonum nature respicit cognatio carnalis, bonum gratiæ cognatio spiritualis, bonum uero fortunæ co-

gnatio legalis. Tertio modo sic, ut cognatio carnalis respiciat carnem, spiritualis animam, legalis uero totum hominem: His uisus, facile est obiectis respondere.

AD ILLUD etiam, quod obicitur, quod filius non potest adoptare patrem. Dicendum, quod sicut in naturalibus pater generat filium non e conuerso, ita & in legalibus patris est adoptio filium, non e conuerso. Nam adoptio est quedam generatio. **AD** ILLUD, quod obicitur, quod omnes iusti sunt filii adoptiui Dei. Dicendum, quod sicut omnes sumus a Deo, tamen non sumus omnes consanguinei, quamuis habeamus unum patrem, pro eo, quod ipse est principium commune: sed quando eodem patre carnali generamur, habemus aliquod uinculum speciale: sic in proposito oportet intelligere. **AD** ILLUD, quod obicitur, quod in nobis non est nisi anima, & corpus. Dicendum, quod non tantum in hominibus ista attenduntur, sed etiam coniunctum: sed quedam respiciant animam magis, quedam magis corpus, quedam magis coniunctum, ut patet cum dicitur, Homo intelligens, albus, & risibilis. Primum est ratione anime, Secundum ratione corporis, Tertium ratione coniuncti: sic in proposito potest intelligi. **AD** ILLUD, quod obicitur, quod non est uinculum perpetuum. Dicendum, quod duo sunt in adoptione, scilicet dominiū, & subiectio: & hæc possunt amoueri per emancipationem, & est quedam honestatis alligatio, quæ non relinquit, ex quo semel aliqui inest.

Que-

QVAESTIO II.

An cognatio legalis matrimonium impedire debeat?

VTRVM cognatio legalis debeat impedire matrimoniū. Et q̄ sic uidetur. 30. q. 2. ita diligere. Nicolaus Papa. dicit, & h̄ in litera. Inter eos non contrahitur matrimoniū, quos adoptio iungit. **IT E M.** Ratione uidetur, quia alius est, & debet esse affectus paternus, & maritalis: si ergo adoptas aliquam tenetur eā tractare affectione paterna: ergo nullatenus p̄t, nec dēt affectio ne mariti, uel maritali. **IT E M.** Cognationis uinculum impedit p̄ proximitatē: sed in cognatione legali fit proximitas: ergo fit matrimonio impedimentum.

CONTRA. Cognatio est de iure positiuo: sed matrimonium est de iure naturæ: sed ea q̄ sunt iuris positiui, nō possunt super ea, quæ sunt naturalis alligationis: ergo nec talis adoptio potest impedire matrimonium. **IT E M.** Matrimonia reguntur iure poli, non iure fori: sed tales adoptiones sunt de iure fori: ergo per tales adoptiones non habet matrimonium impediri. **IT E M.** Talis cognatio legalis nullo bono matrimonii repugnat: sed omne quod præstat impedimentum matrimonio, ratione alicuius boni impedimentum præstat: ergo &c.

RESOLVTIO.

Iure impedit: quia ecclesia honestatis gratia ita statuit.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ cognatio legalis impedit matrimonium: & ratio huius est statutum ecclesiæ, quæ legem confirmat, & approbat. Si autē quæ

ritur, quare ecclesia statuit: dici p̄t, qđ ratione honestatis: quoniam isti affectus. s̄ paternus, & maritalis circa eandem personā sunt impossibiles salua honestate: & qm̄ talis cognatio ad affectum cōsanguinitatis p̄ducit, si quis contraheret, iam in hoc honestati derogaret: & qui assueceret contrahere cum filia adoptiua, aut parum, aut nihil cum naturali timeret, contrahere, cū illam assumpserit ad pertractandum, ut filiam naturalem: & sic patet quare dēt impedire. Quomodo autem impediatur secundū tres differentias: ita quod secundum alteram ad tempus tantū, supra dictum est. Ratio autē huius est, q̄ illa adoptio tenet ratione eius, quod sub eadem potestate sunt filia naturalis, & filius adoptiuus: nec se h̄nt ut fratres, nisi quamdiu sic sunt: & iō hoc cessante, potest habere secundum affectionē coniugalē: His uisus satis patent obiecta.

QUOD .n. obiicitur, q̄ ius positiuū non repugnat iuri naturali. Dicendū, q̄ matrimoniū nō tñ est de iure naturali, secundū qđ nunc currit ecclesia: sed ēt regi oportet secundū ecclesiastica statuta. **AD ILLVD,** qđ obi, qđ regit iure poli, iam patet r̄sio, q̄ ecclesia tale impedimentum sua cōstitutione, & approbatione fecit esse ualidū, aliqñ non posset impedire. **AD ILLVD,** qđ obi, qđ non impedit aliqđ bonū m̄rimōii. Dicendū, q̄ sicut supra dictum fuit de cognatione carnali, quod impedit bonum naturalis honestatis, propter qđ conseruandum principaliter est institutum matrimonium.

QVAE-

QVAESTIO III.

An cognatio legalis in alterum transeat?

VTRVM cognatio legalis transeat in alterum. Et q̄ sic ur̄. 30. q. 3. & h̄ in litera. Inter eos qui natura, & eos q̄ adoptione sunt filii, uenerādæ leges matrimonia contrahi nō permittunt: hoc autē non esset nisi cognatio transiret a patre in filium: ergo &c. **IT E M.** Plus concordat unio carnis cū cognatione legali, quā spirituali. Sed unio carnis facit cognationem spiritualem esse communē: ergo multo fortius cognationem legalem. **IT E M.** Cognatio carnalis, & spiritualis transiit: ergo pari ratione cognatio legalis. Aut si non, quæro quare nō: q̄ si nō transiret, hoc nō esset nisi qđ unica esset species: nunc autem tres assignantur.

CONTRA. Quia cognatio spiritualis est cōicabilis: ideo necesse est, quod si aliquis efficiat pater alicuius, quod efficiatur compater patris eiusdem: ergo pari ratione in adoptione, q̄ tñ non conceditur: ergo non est cognationis transitus. **IT E M.** Quia in cognatione spūali transiit a patre in filiam naturalem, ideo impossibile est, quod unquam contrahat filius spiritualis cum filia naturali: ergo pari ratione numquam posset filius adoptiuus contrahere cum naturali filia: cuius contrarium dicitur. 30. q. 3. per adoptionem q̄ sita fraternitas. **I**uxta hoc queritur, cum uinculum cognationis legalis transeat in filios, & nepotes: & in uxores, quare non transit in parentes, cum se habeant in eadem proximitate.

RESOLVTIO.

Per commixtionem carnis tranfit ad semper: sed per generationem tantum ad tempus.

RESP. Dicendū, q̄ uinculū adoptionis tranfit in alterā p̄sonā dupliciter. s̄ p̄ carnis cōmitionē, & p̄ gnationē p̄ carnis cōmitionē tranfit ad sp̄, p̄ gnationem uero ad tēpus. Et ratio huius est: quia talis adoptio respicit bona temporalia, & educationē paternam: & quoniam uir, & uxor cōiunguntur ad semper, & omnia quæ habent pro indiuiso habēt, ideo contrahitur uinculum sempernam ad uxore. Sed filii naturales nec semper cohabitant, nec semper cum parentibus habent bona indiuia, immo cum emancipantur, patrem & matrem relinquunt: & hinc est quod nō manet uinculū. Et sic patet quō transit illud uinculū, & quando simpliciter, & quando ad tēpus.

AD ILLVD uero, quod queritur, quare cognatio legalis non transit in patrem, dicendum, q̄ cognatio spiritualis transit in patrem, quoniam eundem regenerat, quem pater generauit: ita q̄ cognatio spiritualis respicit bonum interius: & ideo cōicatur in uno: & ideo contrahitur cognatio compaternitatis: sed adoptans adoptatum assumit ad aliquid extra, iō non sic cōicatur. Quod obiicit secundo, iā patet. **AD ILLVD,** qđ queritur, quare nō transit in ascendendo. Dicendū, q̄ humor uenit a radice ad ramos, non e conuerso: & qm̄ filii rami sunt patris, ideo cognatio legalis a patre cōicatur filiis, non sic oportet, nec debet cōicari parentibus: & sic patet totum.

A R-

LIBRI QVARTI
ARTICVLVS III.
QVÆSTIO I.

An secunda nuptia licita sint?

ONSEQVENTER quantum ad tertium articulum queritur de secundo foedere nuptiali. Et circa hoc queruntur tria, Primum queritur, utrum secundae nuptiae sint licitae. Secundum, utrum sint sacramentales. Tertium, utrum sint honorabiles.

CIRCA primum ostenditur, quod secundae nuptiae non sint licitae. Chrysostomus. Secundum uirum accipere secundum praecipuum Apostoli licitum, secundum ueritatem fornicatio est: sed de uino quoque iudicandum est secundum ueritatem: ergo secundae nuptiae non sunt licitae: cum nec fornicatio. ITEM. Ambr. A secundo die subtraxit deus benedictionem, nobis intelligentiam derelinquens, non bonum esse matrimonium duplex, quia ab unitate diuidit: sed ibi praefigurantur secundarum foedera nuptiarum: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur: quia bigamus non potest promoueri ad sacros ordines: sed poena non infligitur nisi pro culpa: ergo in bigamia est culpa. ITEM. Peccatum est habere plures uxores simul, nisi dispenseretur a Deo: ergo pari ratione uidetur esse peccatum plures habere successiue. Si dicas, quod non est simile: quia cum sint simul, fit iniuria primae uxori, non tamen successiue. Contra. Esto, quod prima uxor uelit, nihilominus est peccatum: ergo &c.

CONTRA. Abraham secundas contraxit nuptias. Gen. 25.

LIBRI QVARTI

cum Chethura: & in hoc non reprehenditur: ergo licitum fuit ei: & sic &c. ITEM, I, ad Thim. 5, Volo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse: loquitur de uiduis. ITEM. Ratione, uidetur: quia nuptiae sunt in remedium: sed cum mulier moritur, uiro uiuente, uel econuerso, manet morbus, & non adest remedium: ergo licitum est remedium adhibere: ergo & matrimonium secundum contrahere. ITEM. Nuptiae sunt in officium, hoc est in procreationem filiorum ad cultum Dei: sed multi post obitum uxorum sunt idonei filios procreare, similiter multae mulieres post obitum uiro: ergo licet eis contrahere.

RESOLVTIO.

Nec dum secunde; sed & tertia, & quarta, & quinta licent: modo bono fine fiant.

RESP. Dicendum, quod non tantum secundae nuptiae, sed etiam tertiae, & quartae, & ampliores sunt licitae, dum tamen fiant bono fine, scilicet propter prolem generandam, uel propter fornicationem uitandam, uel propter necessitatem suam sustinendam, ut cum contrahit uir cum muliere, ut ipsum foueat, & econuerso. Vnde Augustinus dicit. Non contemnimus quotaslibet nuptias. Et Hieronymus. Etiam, quod dominus non damnauit mulierem septemuiram, id est, quae habuit septem uiros.

AD ILLUD ergo, quod dicit Chrysostomus, quod secundum ueritatem est fornicatio. Dicendum, quod ipse uocat ueritatem coniecturam rationis, quae saepe fallitur, licet probabiliter iudi-

DISTINCTIO XLII.

554

dicet. Vel dicendum, quod fornicatio dicitur quaedam immeritio libidinis: quia illud maxime consuevit mouere ad secundas nuptias contrahendas. AD ILLUD, quod dicit Ambr., quod duplex matrimonium non est bonum. Dicendum, quod illud intelligendum est sic, id est, non est honorabile. AD ILLUD, quod obiicitur, quod punitur poena irregularitatis. Dicendum, quod non posse ascendere ad sacros ordines non est poena: quia etiam nec mutus, uel mutilatus naturaliter potest ascendere, nec tamen hoc est ei in poenam: sed quia non est idoneus. AD ILLUD, quod obiicitur, quod non licet plures habere simul. Dicendum, quod non est simile: quia uiro uiuente mulier non habet potestatem sui corporis, nec econuerso uir uiuente muliere: & ideo non potest alteri dare, & si dat contrarius facit: sed mortua uxore solutus est uir, & ideo licet, & non peccat.

QVÆSTIO II

An secunda nuptia sacramentales sint?

UTRUM secundae nuptiae sint sacramentales, siue habeant rationem sacramenti. Et quod sic, uidetur: quia sacramentum matrimonii efficit consensus animorum expressus per uerba exteriora inter legitimas personas: sed talis est in secundis nuptiis: ergo &c. Quod istae personae sint legitima, probatur: quia nullo iure a matrimonio prohibentur. ITEM. Coitus excusatur in secundis nuptiis, alioquin non concederet eas Apostolus: sed coitus in matrimonio excusatur ratione medicinae sacramentalis:

ergo &c. ITEM. Secundae nuptiae sunt inseparabiles, sicut & prima: sed inseparabilitas in matrimonio non uenit ex parte bonae fidei, nec prolis: ergo ex parte boni, quod est sacramentum. ITEM. Qui cognoscit secundam coitu fornicario, non efficitur irregularis: qui autem secundam cognoscit, cum qua contraxit, efficitur irregularis: ergo amplior est hic unio, quam ibi: sed non nisi sacramentalis: ergo &c.

CONTRA. Qui iterat sacramentum, facit ei contumeliam: & ideo nihil facit iterando: sed in secundis nuptiis iteratur matrimonii sacramentum: ergo non est ibi sacramenti susceptio: sed contumelia. ITEM. Vinculum matrimonii contrahitur ex mutuo consensu: sed consensus est uinculum animorum, & matrimonium est uinculum, quod non soluitur manentibus extremis: ergo cum animae sint incorruptibiles, semper manet uinculum primi matrimonii: sed alligatus uni sacramentaliter, non potest alteri sacramentaliter obligari: ergo &c. ITEM. In secundis nuptiis est carnis diuisio ex parte uiri, uel mulieris: sed Christus est indiuisus, & ecclesia similiter indiuisa, & unius solius ipsa, & humana natura ad diuina est indiuisa: ergo non manet significatio: ergo &c. ITEM. Sacramentum est dignum benedictione: quia sacrum est & sanctificans: sed secundae nuptiae non benedicuntur: ergo non uidentur ibi esse sacramentum.

RES.

RESOLVTIO.

In se quidem sacramentum sunt: sed respectu primarum, non ita plene.

RESPON. Dicendum, quod dupliciter est loqui de secundis nuptiis, aut in se, aut in relatione ad primas. Si in se, cum sit ibi consensus expressus inter legitimas personas, est utique ibi sacramentum: nec est ibi carnis diuissio, sed unio carnis uiri, & mulieris. Si autem loquamur in comparatione ad præcedentes, sic manet in eis sacramenti ratio in completa propter carnis diuisionem: quia in primis carnem suam uniuert cum uno, in secundis cum alio: & talis diuissio tollit de plenitudine signationis.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod sacramentum iteratur. Dicendum, quod sacramentum iterari non dicitur nisi primo manente, sed primum est solum uxor mortua. AD ILLVD, quod obiicitur, quod est uinculum animarum, quæ sunt perpetuæ. Dicendum, quod anima & est anima, & est spiritus: & non est uinculum animarum nisi in quantum cõiuncte corporibus: ordinatum est. n. hoc uinculum ad carnis commisionem: ideo soluitur, cum anima separatur, & desinit animare. AD ILLVD, quod obiicitur, quod secundæ nuptiæ carnem diuidunt. Dicendum, quod hoc est per accidens, quia primo uniunt, & per consequens diuidunt; & sic sunt sacramentum ratione unionis, nõ ratione diuisionis: tamen quia diuissio cõcomitatur unionem, non est de perfectione sacramenti, ideo non debetur ei tanta so-

lemnitas; & quia benedictio est ad solemnitatem: ideo tales nuptiæ non benedicuntur: Et sic patet sequens. Sed attendendū, quod nuptiæ possunt esse secundæ ex parte uiri, & primæ ex parte mulieris, uel econuerso, uel ex parte utriusque. In primo casu saluatur ratio sacramenti: Christus enim unitur pluribus animabus, & sibi eas desponsat. In secundo casu minus. In tertio minime: & ideo in primo casu cum mulier est uirgo, quæ uis uir sit bigamus, nuptiæ bene dicuntur.

QVÆSTIO III.

An secundæ nuptiæ honorabiles sint?

UTRVM secundæ nuptiæ sint honorabiles. Et quod sic, uideatur: quia omne istud, in quo saluatur ratio honesti, saluatur ratio honorabilis: sed in secundis nuptiis saluatur ratio honesti, quia uitatur inhonestas fornicationis: ergo &c. ITEM. Gloria est patris filios successores in bonis relinquere, & maxime bonos. Sed frequenter in primis nuptiis non acquiruntur filii, sed in secundis: ergo uidetur, quod non habenti prolem honorabile sit secundò nubere. ITEM. Omnia sacramenta diuina sunt honoranda: ergo omne, quod tenet in se rationem sacramenti, tenet rationem honorabilis: sed secundæ nuptiæ sunt huiusmodi, ut prius probatum est: ergo secundæ nuptiæ sunt honorabiles. ITEM. In lege, qui nõ lebat suscitare semen fratri, extrahebat mulier calciamentum de pede, & expuebat in faciem eius in signum opprobrii sempiterni.

piterni. Deut. xxv. ergo si mulier magis debet quis sollicitus esse de prole sua, quam de aliena: uidetur quod si aliquis non habens filios de prima uxore, ipsa mortua nolit contrahere cum alia, quod sit sibi opprobrium: ergo ab oppositis contrahere cum secunda est honorificum. Si rē dicās, quod secus est nunc in lege noua, in qua quæritur fœcunditas mentis, magis quam uentris. Obiicitur in contrarium, quod illud non soluit, quia si aliquid est bonū, sua iteratione non fit malū, sed melius: quia duplex bonū melius est, quod simplex: ergo si aliquid est honorabile, sua iteratione non fit uituperabile: sed primæ nuptiæ sunt honorabiles: ergo &c.

CONTRA. Omne illud est indecens, a quo arcentur honeste personæ, ne intersint: sed secundæ nuptiæ sunt huiusmodi: ergo &c. Maior manifesta est. Minor probatur per illud Cæsariensis concilii, quod ponitur in litera. Presbyterū (inquā) prædere in nuptiis bigami non conuenit, cum poenitentia bigamus indigeat: ergo &c. ITEM. Omne illud est indecens, per quod efficitur, quis ineptus ad gradum dignitatis, ad quem prius erat idoneus: sed per secundas nuptias efficitur quis ineptus ad gradum sacerdotii, ad quem erat prius aptus: ergo secundas nuptias contrahere est uituperabile & indecorum. ITEM. Omne illud est secundæ nuptiæ sunt huiusmodi: ergo &c. Et hoc confirmatur per illud Ambrosius, quod habetur in litera, in opprobrium, quod reddit hominibus.

S. Bon. Lib. 4.

nō notabile de aliquo uitio; sed quod etiam in præsentia carent gloria. ITEM. Omne illud est in opprobrium, quod reddit indignum Ecclesiastica benedictione: sed secundæ nuptiæ quamuis sunt licitæ, priuatae sunt benedictione, quæ debetur illi sacramentis: ergo sunt opprobriosa.

RESOLVTIO.

Secundæ nuptiæ, quia carent gloria, propriè honorabiles non sunt, licet, quia caret culpa, tolerabiles sint.

RESPONDEO. Dicendum, quod matrimonii sacramentum est utile, & honorabile. Et quauis utile, & honorabile sit ratione triplicis boni, fidelis, prolis, & sacramenti: tamen ut appropriatè loquamur, secundæ nuptiæ sunt honorabiles, quia totus est immaculatus: & hoc est per bonum fidei. Utiles uerò sunt quia uenter est fœcundus: & hoc est per bonum prolis. Bonum uerò sacramenti ad utrumque refertur, ad honorabilitatem in quantum signat: sic enim sacramentum hoc magnum est, & honorabile, scilicet ratione signati in Christo, & Ecclesia. Ad utilitatem uerò in quantum remedium præstat. Si ergo loquamur de secundis nuptiis ratione utilitatis, sic saluatur ratio utilitatis. Utiles enim erant, quia erant in officium, & in remedium: & utrumque horum, ut plurimum in secundis nuptiis reperitur. Si ratione honorabilitatis. Dicendum, quod honorabiles erant ratione continentie cõiugalis, & signationis sacramenti.

Aaaa tali

talibus: & utrumque horum ibi est imperfecte & effectiue. Nam signatio sacramentalis defectiua est secundum ueritatem, continentia coniugalis secundum probabilitatem: ideo dico quod carent gloria, & ideo non sunt honorabiles: tamen quia carerent culpa, non sunt uituperabiles, sed sunt tollerabiles: unde nec dñs, nec sancti eas prohibent tanquam malas, sed tamen eas non persuadent quasi defectiuas. Concedendum igitur, quod proprie loquendo secundae nuptiae non sunt honorabiles, sicut ostendunt rationes: & hoc est quod dicit Amb. & habetur in litera, quod etiam in praesenti carent gloria.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod uitatur fornicatio. Dicendum, quod uitatur secundum statum imperfectionis: ideo potius hoc ad utilitatem, quam ad laudem, uel honorem dinoscitur pertinere. AD ILLUD, quod obiicitur de cognatione. Dicendum quod hoc non dicit secundum tempus legis scriptae. Vel si nunc dicat honorem, hoc est quantum ad hominem, non quantum ad Deum: quia quaeritur modo successio relationis, non sanguinis: ideo utilitati potius, quam honoris hoc attribuendum est. AD ILLUD, quod obiicitur de sacramento. Dicendum, quod uerum est quod est scilicet, est tamen cum defectu, ratione cuius habet quandam ignobilitatem: ac per hoc potius minuitur gloria, quam amplificetur in talis sacramenti contractione. AD ILLUD, quod obiicitur de suscitatione feminis. Dicendum, quod illud fuit proprium legis ueteris, propter hoc quod ibi erat benedictio in prole carnali, & promissio temporalis: sed nunc illa lex non habet locum. Et si tu obiicias, quod idem bonum iteratum est melius: ergo honorabilius. Dicendum, quod uerum est si iteratio competat suae naturae, sicut in his quae acquiruntur per assuetudinem: hoc tamen non habet ubique locum: quia baptismus iteratus non est melior quam simplex, quia non competit ei iteratio: sic iteratio matrimonii non competit significationi, nec competit usus honestatis, siue castitatis: nisi sit propter firmitatem carnis, quae magis facit excusabilitatem, quam honorem. His uicis satis patent, quae sunt circa literam.

DISTINCTIO XLIII.

De resurrectione Christi secundum id quod est.

Aug. in Buchir. **I**ntremo de conditione resurrectionis, & modo resurgentium, nec non & de die iudicij, & misericordiae qualitate breuiter differendum est. Omnibus quaestionibus, quae de hac re moueri solent, satisfacere non valeo: resurrectionem tamen carnem omnium quicumque nati sunt atque nascentur, & mortui sunt, & morietur, nullatenus ambigere debet Christianus. Ait enim

Esaias

Esaias, Resurgent mortui, & resurgent, qui erunt in sepulchris. Et Apost. Nolumus autem nos ignoscere de dor. ut non con. sicut & ceteri, qui spem non habent. s. resurrectionis. & c. quae sequuntur. His uerbis & ueritas resurrectionis, & causa atque ordo resurgentium praeclarissime insinuatur.

De uoce tubae.

Causa enim resurrectionis mortuorum erit uox tubae, quae in aduentu iudicis ab omnibus audietur: & cuius uirtute excitabuntur mortui, & de monumentis resurgent. Unde Propheta, Dabit uoci suae, uocem uirtutis. i. effectum resuscitandi mortuos. Et Ioan. Euangelista ait, Venit hora, in qua ceteri, qui in monumentis sunt, audient uocem filij Dei: & procedent, qui bona fecerunt in resurrectione uitae: qui uero, & c. Si uero quaeritur, cuius uel qualis erit uox illa: Apostolus dicit, quod erit Archangeli. i. ipsius Christi, qui est princeps Angelorum. Vel uox erit alicuius, uel plurimum Angelorum. Eademque dicitur tuba: quia erit manifesta & notissima, quia post eam non erit alia. Haec tuba (ut ait Augustinus) est clamor, de quo dicitur in Euangelio. Media nocte clamor factus est, Ecce sponsus uenit: exite obuiam ei. Tubae nomine aliquod euident, & praeclarum signum intelligitur. Quod uox Archangeli, & tuba Dei ab Apostolo dicitur: in Euangelio uox filij Dei, & clamor appellatur: quod signum mortui audient, & resurgent.

De media nocte.

Media autem nocte dicitur uenturus, ut Aug. ait, non pro hora temporis; sed quia tunc ueniet, cum non speratur. Media ergo nocte. s. cum ualde obscurum erit. i. occultum ueniet. Dies. n. Domini, sicut fur in nocte, ita ueniet. Potest tamen non incongrue intelligi mediae noctis tempore uenturus: quia ut ait Cassiod. Hoc tempore primogenita Aegypti percussa sunt, quando etiam sponsus uenturus est. Pluribus etiam locis contestantur authores, quod aduentus Christi dies dicitur Domini, non pro qualitate temporis, sed rerum: quia tunc cogitationes, & consilia singulorum patebunt. Unde in Daniele, Vetustus dierum seuit, & libri aperti sunt coram eo. Libri sunt conscientiae singulorum, quae tunc aperientur alijs.

Exo. 12. Et tunc implebitur, Nihil occultum quod non reueletur.
 Dan. 7. Adueniente autem summo iudice, non solum aeris tenebrae
 Matth. illuminabuntur, sed abscondita cordium manifestabuntur.
 10. Virtute ergo diuina fiet, ut cuique opera sua bona, vel ma-
 1 Cori. la cuncta in memoriam reuocentur: & mentis intuitu mi-
 4. Aug. ra celeritate cernantur: ut accuset, vel excuset hominem
 de cini. conscientia, eaque teste damnetur, vel saluetur.
 Dei lib. 20. ca. 15.

Si tunc memoria electorum praecedentia mala teneat.

Hic quaeritur, utrum electis tunc adsit memoria praecedentium malorum, sicut bonorum. Quaedam auctoritates uidentur tradere bonos non habituros tunc memoriam praecedentium malorum, id est, peccatorum, uel tormentorum. Ait enim Esaias, Ego creo caelos novos, & terram nouam: & non erunt in memoria priora, & non ascendent super cor, sed gaudebitis in aeternum. Item. Obluioni tradita sunt angustiae priores, & absconditae ab oculis nostris. Quae de futuro exponens Hieron. ait, Obluioni tradentur priora mala: quia forsitan in futuro pristinae conuersationis memoria omnino delebitur, succedentibus bonis aeternis: ne sit pars malorum prioris angustiae memorari. Sed haec & his similia possunt accipi sic, ut non excludant memoriam praecedentium malorum, sed ex ea molestiam, & laesionem amoueant. Non enim eorum memoria sanctos contristabit, uel eorum beatitudinem obfuscabit, sed gratiores Deo reddet. Vnde super Psal. 88. ait Greg. Quo in aeternum misericordias domini canit, qui miseriae non meminit? Quo autem plena beatitudo, si memoria reatus mentem tangit? Sed saepe latius tristitiam meminimus, et sani dolorum meminimus sine dolore: et inde amplius leti, et grati sumus. Ex his apparet, quod si priorum malorum memoriam sancti habebunt in futuro, non eis tamen erit ad poenam, uel gloriae derogationem, sed ad gratiarum actionem. Si uero quaeritur, utrum peccata, quae fecerunt electi, prodeant tunc in notitiam omnium, sicut mala damnandorum omnibus erunt nota: non legi hoc expressum in scriptura. Vnde non irrationabiliter putari potest, peccata hic per poenitentiam tecta & deleta, illic etiam tegi alijs: alia uero cunctis propalari.

De

De his, qui uiui reperientur.

Quaeri solet, Vtrum illi, quos uiuos inueniet Christus si
 nunquam omnino morituri sint, an ipso temporis puncto, quo
 rapientur obuiam Christo, ad immortalitatem mirabilem ce-
 leritate sit transituri. Non enim dicendum est, fieri non posse,
 ut dum per aera in sublime portentur, in illo spatio & moriantur,
 & reuiuiscant. Ad hunc autem sensum, quo existimamus illos in paruo
 spatio & passuros mortem, & accepturos immortalitatem, Apostolus
 nos urgere uidetur, ubi dicit, Omnes in Christo uiuificabimur. Et
 alibi: Quod seminas non uiuificatur, nisi prius moriatur. Cur autem
 nobis incredibile uideatur, illam multitudinem corporum in aere
 quodam modo seminari, atque ibi protinus immortaliter & incorruptibiliter
 reuiuiscere, cum credamus in istu oculi futuram resurrectionem, & in
 membra sine fine uictura, tanta uelocitate rediturum antiquissimorum
 cadauerum puluerem? Sed uellem de his potius audire doctiores.
 Si ergo sanctos, qui reperientur Christo ueniente uiuentes, eique
 obuiam rapientur, crediderimus in eodem raptu de mortalibus
 corporibus exituros, & ad eadem mox immortalia redituros: nullas
 in uerbis Apostoli patiemur angustias, generaliter accipientes
 illud, quod dictum est, Omnes quidem resurgemus, scilicet tam boni,
 quam mali: sed non omnes immutabimur, scilicet in solemnitatem
 resurrectionis. De hoc etiam Ambrosius ait, In ipso raptu eorum,
 qui uiui reperientur, mors erit, & resurrectio: ubi anima quasi
 per soporem egressa de corpore, eidem in momento reddatur.
 Contra uero scribens ad Marcellam Hieronym. testari uidetur,
 dicens quosdam in fine seculi adueniente Christo non esse morituros:
 sed uiuos repertos in immortalitatem repente mutandos. Horum
 autem quid uerius sit, non est humani iudicij desinire.

Quo dicatur Christus iudex uiuorum & mortuorum.

His autem adijciendum est, dupliciter intelligi, quod dicitur
 Christus iudicaturus uiuos & mortuos. Aut enim uiui accipiuntur,
 qui in aduentu eius uiui reperientur, licet in raptu moriantur:
 & mortui, qui ante decesserant; uel uiui

uel mortui accipiuntur iusti & iniusti.

Quomodo omnes incorrupti resurgent.

Cumque ex predictis sane credi valeat omnes resurre-
cturos, credendum est etiam quod omnes resurgent incorru-
pti: non utique impassibiles: quia reprobi mortem patientur
eternam: sed sine diminutione membrorum omnia humani
corporis habituri membra, nec tamen gloria ac spe impossi-
bilitatis induentur.

D E R M I N A T A parte
principali huius li-
bri, in qua Magister
determinavit de sani-
tate, quam sacramentorum me-
dicamenta conferunt: sequitur
pars, in qua agit de sanitate, ad
quam sacramenta disponunt. Pri-
ma est sanitas gratuita, secunda
est gloriosa. Prima est uitæ, secun-
da patriæ. Prima est liberatio a
culpa, secunda a miseria. Et quo-
niam ad hanc gloriam habendam
concurrit resurrectio, & concur-
rit iudicium: ideo primo deter-
minat de resurrectione, secundo
uero de iudicio. infra. xlvii. Dis-
t. Solet etiam queri, qualiter dabitur,
&c.) Prima pars habet duas: quo-
niam enim in resurrectione ani-
ma separata reiuungitur corpori,
ideo primo agit de resurrectio-
ne, secundo uero de statu animæ
separatæ. infra. Dist. xlv. Præterea
sciendum est, quod omnes animæ,
&c.) Prima pars habet duas. In
prima determinat de resurrectio-
ne, secundum id quod est. In se-
cunda quantum ad modum sui:
quantum ad qualitatem, & qui-
l- ditatem resurgentium. infra. Di-
stinctio. xliiii. Solent autem non-
nulli percontari &c.) Prima pars
habet duas. In prima procedit p-
modum narrationis. In secunda

p- modum inquisitionis ibi. Hic
queritur utrum electis, &c.) Prima
pars habet tres. In prima parte
ostendit resurrectionem esse fu-
turam. In secunda uero determi-
nat resurrectionis causam. ibi.
Causa enim resurrectionis, &c.) In
tertia determinat resurrectionis
horam. ibi. Media autem nocte, &c.)
vbi dicit resurrectionem futu-
ram media nocte, non propter
temporis qualitatem, sed potius
propter horæ incertitudinem.
Similiter secunda pars, in qua p-
cedit Magister p- modum inqui-
sitionis determinans quatuor du-
bitabilia, quæ habent ortum ex
uerbis Apostoli, quæ prius tacta
sunt quatuor habet particulas,
in quibus illa dubia determinat.
In prima querit de memoria ele-
ctorum, an tunc præcedentia ma-
la teneat. In secunda querit de
uiciorum inuentione. ibi. Quæ-
ritur etiam solet, utrum illi, &c.) In ter-
tia uero determinat, quomodo
intelligitur quod iudicabit ui-
uos, & mortuos. ibi. His autem a-
dicendum est, &c.) In quarta,
quomodo intelligitur illud, quod
mortui resurgent incorrupti. ibi.
Cumque ex predictis, &c.)

Vox tubæ, &c.) Videtur malè
dicere, quia de latio uocis per
medium est in tempore. Iterum.
Vox

Vox prius peruenit ad loca pro-
pinqua: ergo prius resurgent ho-
mines in una parte mundi, quæ
in alia. Respon. Dicendum, quod il-
lud potest dupliciter intelligi.
Vel quia uox illa faciente uirtu-
te diuina, subito deferatur, secun-
dum quod uox illa procedit. Præ-
terea. Subito fiet resurrectio, ut
sit quasi quedam præparatio.
Et si tu quæras, quæ necessitas
est præparationis, cum diuina
uirtus possit subito operari, &
absque ulla præparatione. Di-
cendum, quod hoc est potius pro-
pter congruentiam, quam pro-
pter indigentiam. Congruentia
autem hæc est: quia sicut per
uerbum carnem factum fit iu-
dicium ad adorandum humani-
tatem Christi, in qua fuit iudi-
catus, ita ad uocem ipsius fit re-
surrectio ad honorem illius hu-
manitatis, in qua fuit mortuus.
Et ideo dicit Augustinus, quod
per uerbum fit suscitatio anima-
rum, per uerbum carnem factum
fit suscitatio corporum. Vel pro-
pter congruentiam a parte no-
stra: ut sicut ex duplici consta-
mus principio & sicut duplicem
habemus cognitiuam: ita a mis-
eria modo excitemur, & ad iudi-
cium uocemur & uirtute diuina,
& spiritali, & uoce angeli.

Vox Archangeli, &c.) Querit-
tur hic de hac diuersitate istorum
uocabulorum: quia nunc iussus,
nunc uox archangeli, nunc tuba
uocatur illud per quod fit resur-
rectio, in quibus contrarietas, &
diuersitas uidetur includi. Resp.
Dicendum, quod uox Christi se-
cundum diuersas proprietates ista
tria sortitur nomina. Vox enim
Christi erit uirtuosa: & ideo di-

citur iussus, quia præceptum, di-
cet enim & fiet. Erit autentica:
& ideo dicitur uox Archangeli,
id est principis. Et erit nihilomi-
nus seuera: & ideo uox tubæ dicitur.
Et sic idem multiplici uocabulo
exprimitur ad insinuandam illius
uocis proprietatem multiplicem,
& dignitatem.

Non enim eorum, &c.) Innuit,
quod malorum memoria non
contristabitur. Queritur ergo
quomodo illud possit intelligi:
aut enim mala placebunt, aut di-
splicebunt. Si placebunt, erimus
iniusti. Si displicebunt, erimus
tristati. Item. Quomodo potest
illud intelligi, cum talis cogni-
tio inferat tristitiam, & sublato
consequenti, auferatur antece-
dens: quia posito antecedente
ponitur & consequens. Respon.
Dicendum, quod ibi erit memo-
ria malorum sine iustitia: quali-
ter autem hoc possit esse dicunt
aliqui, quod diuina uirtute, quæ
sicut potens est in igne separare
lucem a caliditate, sicut dicit Ba-
siliius super illud psal. Vox do-
mini inter flam. ignis &c. sic se-
parabit a mali cognitione, & re-
cordatione mœstitia. Aliter di-
cunt alii, quod hoc est propter
dignitatem status: sicut. n. angeli
gloriosi & si nos ament, tamen
propter mala nostra non tristat-
tur, pro eo quod sunt absorpti a
gloria: sic in proposito est intel-
ligendum. Melius tamen est di-
cere, quod hoc sit propter modum
considerandi, quia nunquam re-
cogitabunt mala absolute: sed
semper in consideratione ad Deum
liberatem: quoniam cogitare de
malo præterito sub intentione
liberationis in presenti non ge-

talibus
præce-
dit.

Dub. 3

Dub. 2

nerat in nobis affectionem mee
stitionis; sed gaudii. Ideo bene di-
cit, quod erit ibi malorum memo-
ria; sed non tristitia. Ad illud quod
obiicitur de disciplina. Dicen-
dum, quod non ueniunt in memo-
riam mala preterita sub ratione
absoluta: quia cum simus tunc
omnino diuini, omnia referemus
ad Deum aliquo modo, ut ibi lau-
detur, & honorificetur Deus: &
sic patet illud.

Q. 4. Peccata hic, &c.) Queritur,
quia cum peccatum Petri, & Mag-
dalene omnibus est notum ad
laudem, quare ergo post diem
iudicii erit occultum; & si pecca-
tum Petri non detegatur, quare
peccatum Ruberti; si uero pecca-
ta credamus detegenda, quis non
incipiat erubescere, si facta sua
in conspectu totius mundi sunt
propalanda? Respon. Dicendum,
quod quamuis fas sit utramque par-
tem opinari, rationabilior tamen
est, quod omnium electorum pecca-
ta omnibus iustis tunc patebunt:
& hoc propterea, quia magna
erit Dei gloria, dum manifestat
eius ad filios misericordia, & dum
ostenditur eius misericordia,
nulla erit erubescencia. Et si tu
queras, quomodo hoc possit esse.
Dicendum est, quod ratio est a
parte eius, cuius peccata manife-
stantur, quia erubescencia est ti-
mor in expectatione conuicti. Un-
de cum in beatis non cadat timor,
non erit erubescencia. Quod non
cadat timor, patet, quia perfecta
charitas foras mittit timorem.
Ratio autem est ex parte uiden-
tium, quia nullus ibi uituperat,
nullus ibi aspernatur; sed potius
Deum collaudat, dum attendit
uirtutem Dei in ipso. Et est ex

plum in Magdalena, cuius pecca-
ta publice recitamus, nec tamen
facimus ei contumeliam, quia non
recitamus ad eius ignominiam,
sed ad laudem diuinam, & sua-
nde nec ipsa de hoc habet eru-
bescentiam; nec cogitamus de ip-
sa tamquam de meretrice; sed tam-
quam de nobilissima domina,
quae de multis malis est crepta.
Exemplum est de bono confes-
sore, & poenitente: bonus enim
confessor feruentius poeniten-
tem diligit; quia uerius, & cla-
rius, & fidelius suas ignomi-
nias, & peccata aperit, maxi-
me dum attendit ipsum conte-
ri, & uincula eius resolui per
uirtutem, & misericordiam Dei:
& hoc ibi multo magis erit,
ubi omnes cogitationes erunt
ordinatissimae. Amplius, cum
homo omnia secreta sine uere-
cundia communicet amico, &
ibi omnes erimus amicissimi,
ubi unus diligit alium sicut se,
quo erubescet unus de alio ali-
ter quam de se, nullo modo uir.

Quosdam in sine, &c.) Videtur
male dicere: quia Christus non
fuit immunis a morte, & tamen
non fuit subiectus peccato; er-
go nec aliquis alius. Item. Gra-
tiam quam non fecit matri, scilicet
de immunitate mortis, quomodo
est credendum, quod alii faciat? Re-
spon. Dicendum, quod credendum est,
sicut dicit Ambr. quod omnes
morianatur, sed qualiter, illud
habet dubitationem, & experi-
entia tunc magis docebit. Quod
ergo obiicitur de Hieronymo.
Dicendum, quod Hier. hoc non
dicit asserendo, sed nec recitan-
do opinionem suam, sed opinio-
nem cuiusdam graeci.

AR

ARTICVLVS I.

QV AESTIO I.

An resurrectio futura sit?

Intelligentiam eo-
rum, quae hic deter-
minat Magister, duo
principaliter quaeruntur
circa praesentem Distinctio-
nem. Primo quaeritur de resur-
rectione. Secundo de librorum
apertione. Quantum ad primum
quaeruntur sex. Primo autem
queritur, an resurrectio sit futu-
ra. Secundo dato, quod sit futu-
ra, quaeritur, utrum resurrectio
sit omnium. Tertio dato, quod
sit omnium, quaeritur, utrum
sit omnium simul. an successi-
ue. Quarto quaeritur, utrum re-
surrectio sit eorundem secun-
dum numerum. Quinto, utrum
resurrectio sit naturalis, uel mi-
raculosa. Sexto quaeritur de ca-
nostrae resurrectionis.

CIRCA quam sic proceditur,
& ostenditur, quod resurrectio
sit futura. Primo auctoritate
Iob. 19. In nouissimo die de ter-
ra surrecturus sum. ITEM. Ioan.
xi. Martha fidelis dixit. Scio, quod
resurget in resurrectione in no-
uissimo die. ITEM. Ratione ui-
detur, quia praemium respodet
merito; ergo si anima meretur
in corpore, detur et remunerari
in ipso corpore: sed Deus est ius-
tus remunerator: ergo oportet,
quod anima resumat corpus: & sic &c.
ITEM. Anima habet naturale ap-
petitum ad corpus: quod patet, quia
non uult separari a corpore etiam
existente misero: sed beatitu-
do est quies omnium desiderio-
rum: ergo ad hoc, quod perfecte
beatificetur anima, necesse est

sibi corpus reddi: & si hoc, pa-
tet &c. ITEM. Perfectior est for-
ma compositi, quam aliqua pars,
quia partes ordinantur ad for-
mam compositi: ergo comple-
tior, & perfectior est forma hu-
manitatis, quam ipsa forma, quae
est anima: ergo cum perfectio
gratiae, & gloria praesupponat
perfectioem naturae, necesse est
totum hominem, non tantum
animam glorificari. ITEM. Ad
perfectioem uniuersi requiritur
substantia spiritalis, & corpo-
ralis, & composita ex utraque:
ergo cum uniuersum sit incor-
ruptibile, & aliquando non stet
generatio, ut infra uidebitur: ne-
cesse est compositum aliquid ex

Dis. 48
art. 2.

CONTRA. Iob. xliii. Homo cum
dormierit, non resurget, donec
atteratur coelum: sed coelum non
quam atteretur, cum sit incorrupti-
bile: ergo homo non resurget. ITEM.
i. ad Cor. xv. Caro, & sanguis re-
gnum Dei non possidebunt. ITEM.
Ratione uir, quia nullum instru-
mentum remuneratur pro actione fa-
ctam per ipsum: sed corpus se ha-
bet ad animam ut instrumentum: er-
go &c. SI DICAS, quod in instru-
mento coniuncto non est uerum.
CONTRA. Angelus assumit sibi cor-
pus, per quod ministrat, & tamen
illud non resurget: ergo &c.
ITEM. Nihil, quod impedit uiam
perueniendi ad beatitudinem,
debet resumere, cum peruentum fue-
rit ad beatitudinem: sed corpus
impedit, quia concupiscit aduer-
sus spiritum: ergo ab ipso non de-

de-

debet resumere. **ITEM.** Anima ui-
uit Deo, sicut corpus animæ; sed
merito peccati contingit per di-
uinam sententiam animam sepa-
rari a corpore in morte nature,
& aīam a Deo in morte dānatio-
nis futuræ; sed aīa damnata per
sententiam numquam uiuifica-
tur: ergo nec corpus mortuū p
diuinam snīam dēt resumere ui-
tam. **ITEM.** Facilius coniungun-
tur, q̄ separant̄ uoluntates; q̄ que
necessitate: sed spūs malus sepa-
ratur a Deo p uoluntatē, & non
pōt ei uniri: ergo aīa non potest
uniri corpori, qui separatur ab
eo necessitate.

RESOLVTIO.

*Ita credimus ex resurrectione Chri-
sti, & ex retributione diuina iu-
stitiæ, & perfectione nature.*

RESP. Dicendum, q̄ recta fides
dicit resurrectionem, corporum
nostrorum esse futuram, & ad
hoc credendum adiuuatur per fi-
dem resurrectionis Christi iam
factæ. Si ergo Christus ē caput,
& membra debēt conformari ca-
piti, cū Christus resurrexit, con-
sequēs est ut & nos resurgamus.
Ut autem credat fidelis resurre-
ctionē Christi, p̄suasum est sibi
per multa testimonia Apostolo-
rum, qui ēt per multa sunt argu-
mēta certificati. Persuadet ēt ip-
sa pietas fidei, quæ nullo modo
corpus Christi incineratum pōt
excogitare. Super hoc fidei fū-
damentū super ædificatur p̄su-
asio rationis, quia qđ resurrectio
sit futura, exigit remuneratio di-
uinæ iustitiæ, quæ homini retri-
buit, sicut & meruit. Secundo cō-
firmatio gloriæ, quæ omnē ani-
mæ appetitum cōplebit, uel ge-
tabit. Tertio p̄fectio nature, q̄

consistit in toto composito, nō
in altera eius parte: & hęc sunt ra-
tiones supra fidem fundatæ.

AD ILLVD ergo, quod pri-
mo obiicitur in contrarium. Di-
cendum, quod illa attritio in-
telligitur quantum ad figuram,
non quantum ad substantiam: si-
guram autem accipit, secundum
q̄ accipit A postol. pro exteriori
rei facie. **AD ILLVD**, quod obi-
citur, quod caro & sanguis &c.
Dicendum, quod illud non in-
telligitur de carne quantum ad
substantiam; sed quātum ad cor-
ruptionem, & malitiam, sicut ac-
cipitur, ad Gala. v. **AD ILLVD**,
quod obiicitur, quod instrumē-
tum non debet remunerari. Di-
cendum, quod est instrumen-
tum qđ est separatum, & est in-
strumentum, siue organum uni-
tū non tantum ad aliquā opera-
tionem faciendam, sed ad unā
formam constituendam: & hoc
perficitur, & conuenit cum mo-
tore in unitate formæ totius, &
operationis per consequens: &
sine tali nunquam habet motor
perfecte compleri propter colli-
gantiam ad illud: ideo non est si-
mile de instrumento separato,
uel de corpore ab Angelo as-
sumpto. **AD ILLVD**, quod obi-
citur, q̄ impedit. Dicendum, q̄
non impedit secundum substan-
tiam, quia natum est obedire:
sed ratione corruptionis: & illa
non resumetur, sed corpus in-
corruptum. **AD ILLVD**, quod
obiicitur, q̄ anima uiuit Deo, si-
cut corpus animæ, &c. Dicēdū,
q̄ non est simile, quia sententia
damnationis est sententia æter-
na: sed sententia mortis non est
æterna. Ratio autem huius est

meritum, quia culpa Adæ dele-
leta est morte Christi, sed culpa
animæ post mortem est indele-
bilis, pro eo, quod in culpa illa
perpetuo uixit. Amplius. Sentē-
tia mortis lata contra hominem
non fuit sententia diffinitiuā:
sed potius propter inobediētā
fuit sentētia interlocutoria: sed
ultima sententia est diffinitiuā
sententia, a qua non potest ap-
pellari, nec potest retractari.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̄
facilius coniunguntur, quæ se-
parantur uoluntate, quam illa,
quæ necessitate, &c. Dicēdum,
q̄ quēdā separantur: ita q̄ post
separationem unum non habet
inclinatōem ad alterum: & alia
non sunt apta ad reiuēdum:
& quia sic est Angelicus spiri-
tus a Deo separatus, ut ipsum
odiat non inclinatione appetat,
ideo non potest, nec debet ei cō-
iungi. Quædam separantur, ita
tamen quod unum habet appe-
titum & inclinationem ad alte-
rum: & talia sunt ad iteratā cō-
iunctionem habilia: talia autem
sunt anima, & corpus. Quod er-
go obiicitur de uoluntate, & ne-
cessitate. Dicendum, quod hoc
nihil facit ad reiuēctionem, sci-
licet modus separandi: sed quali-
tas separatorum, uel potius di-
uinum iudicium.

QVÆSTIO II.

An resurrectio omnium sit?

VT RVM resurrectio sit om-
nium: & quod sic, uidetur.
Ioh. 5. Veniet hora, in qua om-
nes, qui in monumentis sunt,
audient uocem filii Dei: sed nō
possunt omnes audire, nisi om-
nes resurgant: ergo &c. **ITEM.**
I. ad Cor. xv. Omnes quidem re-

surgemus, sed nō omnes immu-
tabimur. **ITEM.** Ratione uide-
tur: quia sententia mortis data
est propter culpam originalē:
sed omnes habent culpam hęc:
ergo omnes &c. sed resurrectio
illa (ut probatum est prius) dēt
esse, ut anima corpori iūgatur:
ergo omnes debent resurgere.
ITEM. Oēs homines sunt mor-
tales: sed mortale, & corruptibi-
le de necessitate corrumpitur:
ergo necesse est omnes homi-
nes corrumpi. **RVS vs.** Pœna,
& præmium sunt æterna: & hęc
debentur homini: ergo necesse
est hominem priuari hac uita,
& iterum dari sibi aliam uitam:
ergo resurgere. **ITEM.** Hoc ip-
sum ostēditur per hypothēsīm:
quia bene sequitur, quod si ani-
ma Socratis est immortalis, qđ
omnis anima: ergo pari ratione
sequitur, si unum corpus resur-
get, & omne: sed unū corpus re-
surrexit, scilicet Christi: ergo &
omne resurget.

CONTRA. Dan. xii. multi de
his, qui dormiunt in puluere ter-
ræ, euigilabunt: ergo cum hoc
nomen, multi, sit partitium, si
multi euigilant, non ergo om-
niū est resurrectio. **ITEM.** Ioh.
6. Nemo uenit ad me, nisi pater,
qui misit me, traxerit eū: & ego
resuscitabo eum in nouissimo
die: cum ergo hoc promittat ad
se uenientibus. s. resurrectionē,
& non omnes ueniant, non ergo
omnes resurgent. **ITEM.** Idē uē-
ratione, quia pro peccato quod
operata est aīa in corpore suffi-
cienter punitur in purgatorio si-
ne corpore: ergo & in inferno
sufficiēter punitur pro utroque
pari ratione, sic &c. **ITEM.** Chri-

Hi resurrectio est causa nostræ resurrectionis in anima, & in corpore: sed non oēs resurgent in anima: ergo nec oēs resurgēt in corpore. **ITEM.** Resurrectio ad hoc est, ut anima remuneret in corpore, sicut in illo meruit: sed anima paruuli nihil est in corpore operata: ergo ad remunerationem eius non oportet corpus resurgere.

RESOLVTIO.

Sicut omnibus aqua mors est ita omnibus aqua resurrectio.

RESP. Dicendum, quod omnium est mors, & oīum erit resurrectio. Corpus. n. unū aīe immortalī p naturā, & mortuæ p culpā in ipsa unione: & iō necessitatē cōtra hit ad moriēdum, & possibilitatē ad semper uiuēdum, q̄ secundū ordinē diuinæ prouidētię ad actū semper dēt prodire, exigēte hoc nihilominus merito, uel de merito, & etiam diuino iudicio.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod multi euigilabunt. Respondet **Aug. xx. de ciuitate Dei,** quod multi, id est oēs. Et talis modus loquēdi frequenter inuenit in scriptura. Vel faciēda est uis in uerbo, quia euigilare plus dicit, q̄ resurgere: quia uigilia est usus sensuū, & dicit discretione, q̄ non uigebit in paruulis dānatis, quia non erit in eis tristitia. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod nemo uenit &c. Dicendum, quod uita accipit dupliciter. scilicet large, & proprie. Large uiuificatio corporis. Proprie uiuificatio corporis cū salute. Sic & resurrectio: & secūdo modo promittit Deus resurrectionē bonis ad se uenitibus, sed quātū ad primū modum oībus prædicit. **AD IL**

LVD, quod obiicitur de pena purgatorii. Dicendum, quod non est simile, quia purgatorium dicit transitū non terminum: nec dicit statū, sed status supplementum: ut quæ præclusa est homini per mortē uia merendi, & peccatum inuitū trāsire nec poterat, nec debebat, constituit dominus locum pœnę, per quem anima transiret ad patriam, ut anima soluat separata, quod tamen fecit coniuncta: & quia hoc magis dicit supplementum, quam terminum, ideo oportet resumi corpus: & sic patet illud. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod resurrectio Christi est causa nostræ resurrectionis in anima &c. Dicendum, quod non est simile, quia resurrectio animæ est tantum ad bonum: sed resurrectio corporis est ad bonum, & malum: & resurrectio animę fit nostra uoluntate: sed corporis exigente diuinæ iustitię æquitate, iō ista est omniū, licet non illa. **AD ILLVD,** quod obiicitur de paruulis. Dicendum, quod si anima non exierit in actum, tū originale traxit in corpore, & p corpus: & ideo illi uiri dēt: ut sicut ex coniunctione ad corpus peccauit, ita simul cum illo multetur pœna dāni. Amplius. Remuneratio non est tota ratio, quare fiat resurrectio: sed diuinæ ordinationis decretum, quæ coniungendo animam immortalē corpori, per hoc decreuit illud corpus perpetuo uiuificari. Si ergo diuinum decretum non potest infringi, necesse est illud corpus animæ reuungi. Ut sicut corpus separatum est ab anima propter diuinam sententiam, quæ respiciebat culpam, ita reuungat

ani

animæ p̄ diuinam dispositionem, quæ sic decreuerat constituere humanam substantiam. Ratione cuius decreti corpus humanum dicitur ordinari, & possibilitatem habere ad incorruptionem, quamuis in sui natura nihil habeat plus de incorruptibilitate, quam alia corpora mista, ut patebit. Secundum statū præsentem loquor.

QVÆSTIO II.

An resurrectio omnium simul, uel successiue erit?

TRVM resurrectio sit omnium simul, an successiue. Et quod simul uidetur. i. ad Corinth. xv. In momento, in ictu oculi &c. **ITEM.** Ratione uidetur, quia mors, & incineratio debentur merito primi peccati, quo peccauimus in Adam: & omnes simul peccauimus, quia simul fuimus in Adam: ergo & in Christo simul debemus resurgere. **ITEM.** Decens est ut habitatio congruat habitatori: ergo sicut mundus peioratus est homine factō mortali, ita dēt meliorari homine factō immortalī: sed non dēt meliorari, quādiu homo est mortalis: ergo quamdiu hoīes uiuunt, non dēt esse resurrectio: ergo erit omnium simul. **ITEM.** Post resurrectionem consumatur gloria: sed angeli non habent omnino gloriam confirmatam, uel consummatam ante nostrā glorificationē, nec similiter demones pœnam: ergo si maior est colligatio hoīum adinuicē, q̄ ad Angelos, non dēt unus sine altero resurgere: & sic &c.

CONTRA. Resurrectio corporum sequitur resurrectionē animarum: sed resurrectio anima-

rum est successiua, & non simul: ergo & resurrectio corporum. **ITEM.** Christus non expectauit nostrā resurrectionē, quæ est caput nostrū, & quæ magis fouet singula membra: ergo nec membrum expectat resurrectionem membri: & sic &c. **ITEM.** Præmium respondet merito: ergo qui citius meruerunt, citius debent remunerari: ergo meliores citius debent resurgere. **ITEM.** Maior est conformitas ex parte animarum, quam corporum propter uinculum charitatis: sed glorificatio unius animæ non expectat glorificationem alterius: ergo &c.

RESOLVTIO.

Affirmatiuam partem credere plura suadent.

RESP. Dicendum, quod resurrectio corporū non erit successiua: sed simul: & huius possunt esse rationes congruentes sex. Prima est seueritas diuini iudicii, quod inflixit pœnam incinerationis corpori usque ad aduentum secundum filii Dei: sicut pœna carentiæ uisionis usque ad aduentum primum. Et ratio huius, est: quia oēs simul fuimus in uno principio peccante. Secunda ratio est meritum fidei, quæ multum meretur in credendo nos remunerari, qui uidemur similes bestiis in moriendo: quod si illud per experimentum homo uideret, non haberet meritum: quia humana ratio sibi præberet experimentum. Tertia ratio est unitas corporis mystici: quia enim omnes unū corpus sumus in Christo, ideo necesse est, quod quantum ad aliquam gloriam resurgamus simul: sed non quantum

ad

Cap. 6.
de
ceps.

ad gloriam animæ; quia ibi esset maximū damnum, & quasi improporcionabile: ergo quātum ad gloriam corporis. Quarta ratio est subsidium infirmitatis nostræ: quia sancti dum sua desiderant corpora, uehementius etiam desiderant salutē nostram: unde Apostolus dicit Heb. 11. Deo pro nobis aliquid melius providente, ne sine nobis consummarentur. Quinta ratio est manifestatio diuinę iustitię; quia enim omnibus debet esse notum quanta iustitia damnet malos, & saluet bonos, ideo ultimam distributionem, uel retributionem distulit usque ad nouissimum, ut omnes comparerent. Sexta, & ultima ratio est cōsummatio glorię: quia enim Angeli adhuc sunt uiatores quātum ad administrationem, quā diu homines uiuunt, & gaudiū semper crescit secundum multitudinem electorum, non debuit perfectē gloria consummari in aliquo singulariter, donec consummaretur in orbis simul.

EX HIS patent obiecta. Nā resurrectio corporum non attenditur secundum resurrectionē animæ. Animæ enim resurrectio prima respicit resurrectionem per gratiam; & hæc est in uia: & ideo successiue. ITEM. Aīa gloriificatio: substantiā importat præmii, q̄ si differretur magnū damnum esset expectati: non sic de corpore: quia non multum grauat expectare corpus, dum animæ † timent Deū. AD ILLVD, quod obiicitur de resurrectione Christi, patet responsio: quia nec concurrat ibi seueritas iudicii, cum non esset

† aliās tenent.

super eum inducta malefactio: nec faceret ad meritum fidei, immo econtrario est in fidei adiutorium. AD ALIVD, quod obiicitur, quod præmium respōdet merito. Dicendum, q̄ uerū est pro loco, & tempore. Et præmium essentialē cōpetit, ut statim reddatur: sed stola secunda debet expectari, quousque cum solemnitate, & magnificentia, & gloria dantis conferatur. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ est unio, & conuenientia animarū. Dicendum, q̄ falsum est: immo minor est: pro eo, quod oīa corpora in uno corpore fuerūt, sed non oēs animæ in una anima.

QVÆSTIO IIII.

An resurrectio eorundem numero erit?

VT RVM resurrectio sit eorundem secundum numerum. Et q̄ sic, uidetur. Iob. 19. In carne mea uidebo Deum Saluatorem meum, quem uisurus sum ego ipse, & non alius: constat, quod non dicit alius secundum speciem, sed secundum numerū; ergo &c. ITEM. Philosophus 6. Topicorum: Si ex mortali fiat immortale, non dicimus eū aliā uitam, nec aliud uiuēs: ergo idē: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quia idemptitas rei uenit ab idemptitate principiorū substantialium: sed idem est principium materiale, & idem formale: ergo idem habet, quod prius. ITEM. Propria forma non est nata fieri nisi in propria materia: ergo cum anima sit propria forma corporis, q̄ perficit, non est nata uniri nisi illi: ergo si unitur in resurrectione, unitur eidem: & si hoc, cum ipsa sit eadem,

712. cō.
ali.
5. p. phis.
36. &
unde.

dem, totum erit idem.

CONTRA. Omnis forma corrupta, & iterum generata non est eadem numero: sed specie; sicut dicit Philosophus in secundo De Generatione: cum ergo humanitas corrumpatur in isto in morte, & iterum generetur in resurrectione, ergo alia numero. SI TY DICAS, quod istud tenet in corruptione, quæ est in contrarium, non in morte. CONTRA. Maior est corruptio in priuationem, quam in contrariū, quia ad hoc, q̄ fiat reparatio, necesse est fieri resolutionem usque ad ultima, & omnia rursus de nouo generari: ergo &c. ITEM. Quamuis artifex de eadem materia iterum faciat statuam, tamen alia est statua post, quam ante: ergo pari ratione, uidetur, quod quamuis homo fiat ex eisdem pulueribus: tamē est alius. SI DICAS, quod Deus potest facere plus, quam natura, uel artifex: uerū est, quod plus potest, tamen non facit nisi, quod congruit, & congruum est: nec est intelligibile, quomodo aliquid corrumpatur, & cedat in non ens, & iterum fiat, q̄ sit idem; aut si est congruum, quare non dat istam potentiam naturæ? ITEM. Differentiæ essentialis rem diuersificant non tantum numero: sed etiam essentia: sed mortale, & immortale sunt essentialis differentiæ: ergo cum resurgens sit immortalis, & ante mortalis, patet &c. ITEM. Prima generatio, & reformatio sūt operationes diuersæ: ergo si diuersarum operationum diuersi sunt termini secundum substantiam, aliud est corpus, quod pri-

mo generatur, aliud corpus, qđ postmodum reformatur.

RESOLVTIO.

Quomodo resurrectio dicatur: si non eadem numero corpore surgere affirmaretur.

RESPON. Ad prædictorum intelligentiam est notandum, qđ circa hoc diuersi diuersa sentiūt. Quidam enim dixerunt, quod triplex est diuersitas secundum numerum. Vna quæ uenit ex diuersitate partis, & materiæ, & formæ specificæ: sicut differt in numero hæc aqua, & hic ignis. Quædam quæ uenit ex diuersitate partis materiæ, sicut iste ignis ab illo differt. Tertia quæ uenit ex discōtinatione in partium duratione: & hæc diuersitas secundum numerum ortū habet, ut dicunt, ex tempore.

Tempus enim durationē, sicut & actionem habet. Prima diuersitas secundum numerū est magna, secūda minor, tertia minima. Prima & secūda diuersitate carebit corpus resurgens, sed tertia non carebit, nec potest carere, quia propositio de præterito non potest non esse uera. Vnde sicut uirgo corrupta non potest fieri uirgo (quia non potest non fuisse corrupta) nec a Deo, nec a natura, nec hoc est intelligibile: sic corpus corruptum non potest omnimoda idemptitate reparari idem: quia non potest non fuisse corruptum: tamē hic est, ita modica diuersitas, ut non mereatur aliquid propter hoc dici diuersum: quoniam idē est secundum alium duplicem modum idemptitatis, scilicet propter idemptitatem materiæ, & formæ: quia idēptitas materiæ,

&

& principalis formæ erit in re surgentibus. Hinc est, quod resurrectio est in eisdem. Quæ ergo dicit Philosophus, quod forma corrupta, & iterum generata, est alia numero, intelligit de ista diuersitate. Sed istud non uideatur multum rationabile. Primum quidem: quia stultum uideatur dicere, quod Deus non possit omnino idem corpus reformare idem tempore secundum numerum. Amplius. Idem tempore secundum numerum in substantia non uenit ex accidentibus, licet per illam innotescat, nec est diuersitas. Et iterum, quod discontinuatio in esse non inducat diuersitatem in numero, uideatur expresse in artificiali, ut si arca dissoluatur, & iterum ex eisdem tabulis, & secundum eundem ordinem reparatur, non dicitur alia arca numero, sed eadem: & tamen desit esse arca. Et propter hoc dicunt alii aliter, quod duplex est corruptio. Quædam per dissolutionem, siue separationem principiorum componentium, siue partium, quædam per corruptionem formæ. In prima possibile est idem numero reparari ei, qui scit ad eundem modum, & ad eadem loca reducere. In secunda, quia quod corruptum est non potest esse idem, quoniam noua est essentia formæ, si de nouo generatur, dicunt, quod necessario oportet esse aliud: & de hac intelligit Philosophus. Reparatio, & dissolutio corporis humani est quantum ad primum modum, ideo reparatur idem sicut artificialium: quia salua anima & corpore sit separatio unius ab alio:

& post saluis partibus materiæ sit incineratio: & Deus sicut bonus artifex cineres colligit, & unit, & reformat idem corpus; & quoniam illud corpus habet eandem perfectionem; ideo totum conuolutum est idem. Sed istud non soluit sufficienter. Certum est enim, quod forma carnis humanæ corrumpitur, dum generatur inde uermis, & serpens: & sicut potest corrumpi in carnem serpentis, uel aliter animalis; sic resolui potest sicut & illud animal in quatuor elementa, & unumquodque elementorum corrumpi in aliud, & ita corrumpuntur formæ mixti, & elementis; ergo necesse est alia elementa esse numero, & aliam carnem; & ita non potest stare ista responsio. Et propterea notandum, quod est resurrectio eiusdem numero; quia aliter non esset resurrectio. Si quæras a me, quomodo hoc esse possit, dico quod hoc potest esse per uirtutem diuinam, quamuis non possit esse per naturam: & istud intelligere possumus sic. Supponamus nunc quod natura aliquid agat, & illud non agit ex nihilo; & cum agat in materiam, oportet quod producat formam; & cum materia non sit pars formæ, nec forma fiat pars materiæ, necesse est aliquo modo formas naturales esse in materia, antequam producantur: & substantia materiæ prægnans est omnibus; ergo rationes seminales omnium formarum sunt in ipsa. Sed ad illud stat resolutio, a quo incipit generatio; ergo nulla forma omnino corrumpitur; sed manet in materia post corruptionem, sicut manebat

nebat antequam produceret: & sic dicit Aug. Vnde formas in materia ante productionem dicit esse quantum ad rationes seminales. Dicit esse resolui ad materiam, sicut ad occultissimos sinus naturæ, idem utroque nomine secundum alteram, & alteram rationem intelligi uolens. Quid autem hæc sint, alibi melius patet. *Dis. 18.* *an Secundo.* Nunc autem hæc dixisse sufficiat, quod omnes formæ cum corrumpuntur, non omnino corrumpuntur, sed manent aliquo modo: & huic concordat ratio, & auctoritas Philosophi. & auctoritas beati Aug. & quod maius est, auctoritas sacre scripturæ, quæ est auctoritas spiritus sancti. Hoc præsupposito dicendum, quod quæuis forma sit ibi aliquo modo post corruptionem, tamen natura non potest producere ad idem esse, quod habuit prius. Et ratio huius est, quia agens naturale influendo agit, & impertiendo aliquid sui, quo mediante perficit illud, quod erat in materia: & illud quod affluitur a parte agentis, fit aliquid de completo esse ipsius produci: & ideo necesse est, quod natura det aliquid noui quantum ad modum essendi substantialis, quod est esse in actu. Quæ uis. n. natura non det nouam essentiam, dat tamen nouum modum essendi, non tamen accidentalē, imo est substantialē, sicut esse in actu, secundum quod potest res substantialiter numerari, & diuersificari: & propea natura cum reparat, non idem, sed nouum producit: sed Deus quod potest ipsas rationes seminales sine omissione alicuius noui ad perfectum esse deducere, potest facere quod sit idem: & sic facit in proposito, quia ex illis formis, & per eundem ordinem in reformatione reconstituit, ex quibus erat ante. Vnde

de si omnia elementa conuertantur in ignem, Deus ex illo igne reformat eadem elementa, quæ ibi erant in rationibus seminalibus, & ex illis formam carnis per eundem ordinem: & sic patet quod Deus potest reformare idem corpus secundum numerum; & sic potest dici ad præsens.

AD ILLUD, quod obiicitur primo, & secundo iam patet responsio, quia quæuis istud sit impossibile agenti inferiori, est tamen possibile agenti superiori. Sicut Deo: & quare istam potentiam non conicit Deus creature, patet, quia nulla creatura agit ex seipsa, sed per aliquid sui imitando uirtutem, sicut & odor ad hoc quod imitet uisum facit speciem sui in medio: unde agit per aliquid extrinsecum in extrinseco: non sic Deus. Hoc autem dico de operatione naturali. *AD ILLUD,* quod obiicitur, de mortali, & immortali. Dicendum, quod quicquid sit de mortali, utrum sit differentia, aut non, quia non est presentis considerationis, cum rationes ad utramque partem sint, quia uidetur dicere defectum, & imperfectionem, & non habet differentiam in eodem genere conuidentem, & alia plura: tamen hoc absque calumnia uerum est, quod mortale tripliciter accipitur. Vno modo dicit naturalem aptitudinem ad moriendum. Alio modo possibilitatem ad moriendum. Tertio modo necessitatem. Et primo, quidem modo mortale inest homini ea ratione, qua est aliquid compositum ex partibus eterogeneis. Vnde Hilarius. Non ex compositis est Deus, quia uita est: si ergo homo est, ex compositis eterogeneis, & diuersis natu-

ris, & dispositionibus, impossibile est quod uitam habeat, nisi cum aptitudine ad moriēdū: & sicut talis compositio est homini naturalis, ita & mortale: Et hoc modo accipiendo mortale contra immortale, numquā cōcurrunt in idem, sic nec spirituale, aut simplex, & cōpositum: & si aliquo mō est differentia, isto modo est non diuidens animal, sed substantiam uiuentē, cuius una differētia est immortale, & per oppositum mortale. Secundo mō mortale inest hoī eo mō quo est quid compositū ex partibus eterogeneis habentibus defectibilitatem; sicut in primo hoīe, q̄ habebat statū aīalem: & hoc mō dicit statum mediū inter miserā, & gloriam. Tertio mō mortale inest alicui uiuenti ea rōne, qua uiuens est cōpositum ex contrariis, habētibus defectibilitatem, & pugnā ad inuicē: & sic inest hoī lapsō: & hoc mō dicit statum miserā, & immortale his oppositū dicit aliū statum: & quoniam status mutari pōt, unitatē secundū numerū remanēte, hinc est q̄ ex mortali secundum hunc duplicē modum fit imortale sine diuersitate substantiā: & hoc mō fit in homine glorificato, qui est mortalis primo modo, scilicet secundum naturalem aptitudinem: sed immortalis prout dicit priuationem potentiae, & necessitatis. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur q̄ diuersae sunt operationes. Dicendum, quod diuersae operationes diuersos effectus inducunt, quando diuidunt ex æquo: sed quando sic est, quod una ad alterā ordinatur, & est

reparatiua effectus alterius: si secunda egrediatur ab agēte omnino potente, potest oīno idem reparari: & sic est in proposito. Sed obiicitur, quō pōt hoc intelligi, cum istae operationes sint discontinuæ, & esse rei sit discontinuū, & unius cōtinuū duo sint ultima tm̄: si ergo esse discontinuatur, ergo est aliud, & aliud: cum ergo unum numero consequatur esse actuale, necessario uī sequi, q̄ sit aliud, & aliud. Et iterū quō pōt bis incipere aliqd, & esse idē: impossibile. n. est esse & intelligere, q̄ aliq̄s curatibus eodē cursu. Et pōt ad hoc rōderi, q̄ de esse rei est loḡ dupliciter. Aut q̄ tum ad defluxū, & durationē, aut sc̄m se. Si quātū ad durationē & defluxū, sic necessario oportet, q̄ duratio sit alia & alia, sicut mēsurā durationis. Si quantū ad ipsum esse secundū se, sic numeratur & plurificatur a principiis permanentibus. Et quoniā principia permanentia sunt eadē, quīs defluxus durationis, & inceptio sit alia, & alia, hinc est q̄ res est una, & esse rei est unū. Nec ē simile de actionibus successiuis: quia illae necessario numerantur: & p̄teritū, & futurū respiciunt p̄tes diuersas actionis, siue mutationis, siue durationis successiue: non sic oportet iudicare de forma absoluta, q̄ corrupta pōt a deo iterari eadē, quia aliquo modo manet in rōne seminali.

QV AESTIO V.
An resurrectio naturalis sit, vel miraculosa?

QVINTO quæritur, utrū resurrectio sit naturalis, an miraculosa. Et q̄ nō sit naturalis

lis ostēditur a parte initii, quia a priuatione in habitū per naturā non fit regressus: sed in morte est summa priuatio: ergo resurrectio cū sit a morte nō est per naturam. I T E M. Hoc ipsum ostēdit a parte termini: quia oē q̄ natura producit, est corruptibile & mortale: sed corpus glorificatū ē imortale, & incorruptibile: ergo &c. I T E M. Tertiū ostēdit a pte modi operādi, quia natura operatur successiue, nō subito: sed resurrectio erit subito in istu oculi: ergo non est a natura. I T E M. Ostēditur et a parte principii effectiui, quia natura est uis infinita rebus ex similibus similia procreans: sed in resurrectione non fit simile ex simili: ergo &c. Ultimo ostēdit a parte oīum bonorū, quia est articulus fidei, quæ nō est de his; quæ fiunt per naturam, sed supra naturam: ergo &c.

CONTRA. Iob. cōparat resurrectionē hoīs germinationi ligni p̄cisi. I 4. Iob. Apostolus uiuificationi grani mortui. I. ad Cor 15. Greg. in homilia paschali. Gñationi circulari corporis arboris ex paruo semine. Et in his ostēdere uolūt, & probare resurrectionē: ergo si rō & similitudo bona est, q̄ ponunt, cū oīa hęc sint a natura, resurrectio est naturalis. I T E M. Hoc ipsum ostēdit, quia dicit Augu in Libro De Quantitate aīæ. Si cursum naturalū rerū attendamus, certius erit nobis resurrectionē esse futurā, q̄ solem oriri cras. I T E M. Apostolus dicit. Oportet corruptibile hoc induere incorruptionē: sed q̄ est supra naturā, non oportet euenire: ergo resurre-

ctio est ī potētia nature. I T E M. Rōne p̄bat hoc ipsum; quia maior ē aptitudo pulueris hoīs ad gñationē hoīs, q̄ alterius aīalis: sed natura p̄ putrefactionē pōt tali puluere aliud aīal gñare: ergo corpus hoīs reparare. I T E M. Maior est aptitudo naturæ corporis hoīs ad ipsum q̄ uirgarū ad serpētes: sed p̄ductio serpētū ex uirgis magorū, q̄ uis minor fieret diabolico, tm̄ erat naturalis: ergo &c. I T E M. Quod est in appetitu nature est naturale, quia natura nō fundauit appetitū frustra: sed aīa naturaliter appetit reuniri corpori: hoc cōstat p̄ Augu. sup Gen. ad literā, ubi dicit, q̄ aīa p̄ appetitū ad corpus retardat, ne tota in tētione feratur in summū celū: ergo &c. S I T V D I C A S, q̄ appetitus est tm̄ ex parte aīæ, ostēdit et q̄ ex pte puluerū, quia corpus humanū ex cōiunctione sui cū anima hēt ordinari ad imortalitātē: sed coniunctio talis cū aīa est naturalis: ergo & illa ordinatio. Sed ad illud, ad q̄ res naturaliter ordinatur, hēt naturalē appetitū, ut ignis ad sursum: ergo &c. P R A E T E R E A. Pulueres illi aut resoluunt in elementa prima, aut non. Si sic; cū elementa sint homogenea, nō magis hēt ordinationem ad corpus humanū, q̄ alia pars elemēti, q̄ numq̄ fuit corpus: ergo non est maior rō, quare de eo iterū fiet corpus humanū, q̄ de alio: q̄ falsū est. Si nō resoluunt in elementa prima, aliqua uis tenet, q̄ est in ipsis pulueribus, & p̄ ipsam ordinat ad ulteriorē formā, ergo naturalē: ergo ex parte corporis, & aīæ est resurrectio naturalis.

Lib. 7.
cap. 25
Tom. 3

LIBRI QVARTI

RESOLVTIO.

*Et naturalis, & miraculosa: natura
lis quidē ex parte unionis anima
ad corpus, miraculosa uerò ex pte
reformatiōis corporis, et indissolu
bilis colligatiō eiusdē ad animā.*

RESP. Dicendū, quod in resur
rectione tria sunt. Primū est cor
poris ex pulueribus reformatio.
Secundum ipsi corpori reforma
tō aīa unio. Tertiū unitorū in
separabilis colligatio. Primum
est contra naturā. i. contra soli
tum cursum naturæ, q̄ pōt pfe
cta destruere, non destructa re
parare. Scđm est scđm naturā,
q̄ aīa optimē corpori sibi orga
nizato, cui desiderabat uniri,
uniatur. Tertium est supra natu
rā. s. quod ex corruptibili fiat
incorruptibile; non separabile.
Quō igitur primum, & ultimum
est non a natura, sed supra, uel
contra: ideo non est dicendum
resurrectionem naturalem esse,
sed supra naturam.

AD ILLVD ergo, qđ obiicitur
q̄ probatur & cōparatur opa
tionibus naturę. Dicendum, qđ
probatio est bona, & p locum a
minori. Si. n. natura creata pōt
facere uiuum de mortuo, de fe
mine paruo facere magnū cor
pus, q̄ est potentiæ finitæ: mul
tō magis Deus pōt per se facere
de hoīe: & ad hoc tendunt illæ
rōnes, & comparationes. Et pp
hoc dicit Augu. Certissima erit
nobis resurrectio, si cursum natu
rālē attendamus: non q̄ ipsa
fit a natura, sed quia ab eo hæc
melius pōt fieri, quam a natura
pōssit fieri. s. Deo scđm opa sua.
AD ILLVD, quod obiicitur, de
opportunitate. Dicendū, quod
est oportunitas materiæ, & effi

ciētis, sicut & necessitas, & oportu
nitas a parte efficientis est rō
ne immutabilitatis, non coactio
nis. Et ideo oportunū, q̄a Deus
decreuit, & disposuit, non quia
compellatur, uelut materia ne
cessariō ex parte naturæ ppare
tur: & ideo talis oportunitas nō
infert huiusmodi resurrectionē
esse a cā naturali, cum stet cum
causa diuina super naturaliter
operante. AD ILLVD, quod obi
icitur, quod natura potest dici
de his, quę generata sunt per pu
trefactionē, & de serpentibus.
Dicendum, quod quædā a natu
ra modicā organizationem ha
bent utpotē uermes, & anima
lia corporis anulosi: & talium ē
natura productiua per putrefa
ctionē. Quædā completam, ut
animalia iēnsibilia perfecta, &
gradientia, ut equus: & talia
non potest producere, nisi per
uim formatiuā influxam cum
decisione seminis; & tale ē cor
pus humanum, quod nō potest
naturaliter organizari, nisi ad
sit semen, & debitum uas susci
piens, scilicet matrix: et ideo nō
est simile de serpentibus. AD
ILLVD, quod obiicitur de appe
titu naturæ, dupliciter potest re
sponderi. Vno modo quod pro
positio illa falsa est. Quædam
enim sunt in naturæ appetitu,
quæ tamen non sunt in eius po
testate; & talia non sunt natu
ralia, ut patet de beatitudine.
Quædam autem sunt in eius ap
petitu, & potestate, & talia sunt
naturalia, tale autem non est re
surrectio. Aliter solui potest,
quod ex parte animæ est appeti
tus, ex parte puluerum non est
appetitus, nec ex illa parte ē na
turalis

DISTINCTIO XLIII.

naturalis; sed contra naturam.
VNDE nota de pulueribus tres
opiniones. Quidam enim dicūt,
quod habent appetitum, & na
turalem ordinationem ad in
corruptionem pp animam: & ra
tione illius habent, quod nō pos
sunt resolui usque ad elementa:
tamen possunt esse materia quo
rumlibet corporum aliorū. Sed
istud non capio, quod in corpus
uermis possit reuerti homo, uel
in corpus lupi, & non resolui in
elementa: immo Glo. super illud
psal. Posuerunt morticina: uide
tur dicere q̄ resurrectio est ex
occultissimis naturæ finibus.
Verbum etiam Aug. in Ench. re
pugnat, quod innuit qđ in ipsa
ēt elemēta possunt resolui. Alia
opinio est, quod resoluuntur in
elementa, & tamen manet appe
titus, propter hoc quod elemen
ta illa ut fuerunt corporis huma
ni materia, habuerunt multum
de natura lucis, quæ stat cū om
nibus elementis: & ratione illius
naturæ habent appetitum, & or
dinationem. Sed nec hoc intelli
go, quomodo lux maneat simul
cum terra: & quod terra, quę est
materia corporis humani, ma
gis sit lucida: & q̄ uermis q̄ ge
nerat de humano corpore, plus
hēt de natura lucis, quā alius uer
mis. Tertia opinio est, qđ pulue
res resoluunt, uel resolui possūt
in elemēta: nec elementa illa ha
bent aliquē appetitum, nec ordi
nationem ad corpus secundum
naturam; sed solum secundū di
uinam prouidentiam, quæ dispo
nit illud idē corpus reformare,
uel reuniri aīa, ut in eo remune
retur, nec est distincta illa pars
ab aliis partibus elementi in se;

ps. 78.

sed in comparatione ad diuinā
sapiētiā, q̄ nihil latet, nihil sub
terfugit. Et hæc opinio probabi
lior est ut credo: & tunc patet re
sponso ad illud, qđ numquam
corpus ex unione ad aīam ali
quā recipit qualitātē creatā, uel
dispositionē incorruptibilitatis
secundum statum præsentē: nisi
forte dicas meritum, uel demeri
tum; sed illud manet in anima,
non in corpore: aut si quā aliam
des dispositionem, aut post cor
ruptionem, & resolutionem nō
manet, aut in potentia ualde re
mota manet. Hoc tamen sine ca
lumnia uerum est, quod corpus
ex quo unitur animæ rationali,
ordinationem statim habet ad
immortalitātē secundū diuinā
prouidentiam. Et si tu quæras,
quomodo anima habet appetitū
ad hanc partem elemēti, cum
sit oīno homogeneous, & unius
naturę cum aliis partibus elemē
ti, nec ēt distinctionem habeat,
quia potest omnino aliis com
misceri, & iterū æque bene pos
sit ei corpus ex alia parte elemē
ti reparari, & eiusdem comple
xionis, & habitudinis, & cōple
menti. Dicendum, q̄ quantum
cumque fuit simile, & cōmiscea
tur aliis elementis siue uni, siue
pluribus, semper tamen manet
substantia materiæ cum ratione
feminali, & pars substantiæ illius
materiæ: & si non sit actu sepa
rata ab aliis partibus, quibus est
commista, est tamen separabi
lis; & quamuis non sit separabi
lis, nec distinguibilis secundum
humanam potentiam est tamē
separabilis, & distinguibilis secū
dum potentiā, & sapientiam di
uinā, quę nouit, in quid redierit

Abbb corpus

corpus humanū, quocunq; & q̄
 bufcūq; mutationibus, & cōuer-
 sionibus sit mutātū: & sic p̄ il-
 lius sapiētiae discretionē, & po-
 tētiae operationē, illud p̄ easdē
 formas, p̄ quas disponebatur, ad
 formā aīae post modū disponit.
 Et si tu q̄ras, quare aīa appetat
 magis illud, q̄ aliud, cū nulla sit
 p̄lectio p̄p uniformitatē. Dicē-
 dum, q̄ magis appetat p̄p colli-
 gantiā, & coniunctiōnē, quā ha-
 buit ad illud; & hoc patet sic.
 Aīa. n. rōnalis, q̄a est aīa, differt
 ab Angelo, & conuenit cū aliis
 aīabus: & p̄ hoc hēt inclinatio-
 nē ad corpus: q̄a rationalis, ad
 corpus humanū: q̄a nobilis ad
 nobilius organizatū: sed ad hoc
 magis quā ad aliud, p̄p cōiun-
 ctionē, quā habuit ad illud. Exē-
 plū est; si quis uelit contrahere
 cum duabus uirginibus existen-
 tibus æque pulchris, & bonis, &
 paribus conditionibus cæteris:
 hic erit indifferens respectu v-
 triusq;. Sed esto, q̄ cōiungatur
 alteri, ipsa cōiunctio eū iā alliga-
 uit ad eo isti, si fuit ex amore, ut
 iā nō cōsoleretur hīc aliā: nec da-
 ret hāc p̄ alia pulchriori, & me-
 liori: Sic aīa tāto affectu unitur
 substātiē carnis, q̄ prius uiuifica-
 bat, q̄ nō cōplete ei satisficit, nisi
 illa eidē vbicunq; lateat, vnitur:
 & sic patet, q̄ aīa hēt ordinatio-
 nē, & appetitū, per quē ordinat̄
 ad illud corpus, quantūcunque
 aliis cōformetur. Sed corpus het
 ordinationē rōne diuinæ prou-
 dentiae. Quod aut̄ habeat per al-
 iud, q̄ sit in se, ex quo plene re-
 solutum est, nō audeo asserere
 p̄p hoc, q̄a nec rō, nec auctori-
 tas, nec fides cōpellit: attamen,
 q̄a pōt esse, q̄ Deus dedit, non

audeo pertinaciter negare: ideo
 certū tenentes, incertū profun-
 dioribus relinquamus. Nā esto,
 q̄ non sit in pulueribus appeti-
 tus, & q̄a fiat resolutio usq; ad
 ultima, non perit tamen aliqd,
 q̄ ad resurrectionē spectet, p̄p
 hoc q̄a sicut dicit Aug Non pe-
 rit Deo terrena materies, de qua
 mortalium creatur caro. Sed in
 quemcunq; puluerē, cinerē ve-
 uertatur, in quoslibet altus au-
 rasve defugiat, in quacūq; alio
 rū corporum substātiā, uel in
 ipsa elementa uertatur, in quē-
 cunq; cibum &c. illa aīa etiam
 in puncto temporis redditur, q̄
 ipsa primitus animauit.

QVÆSTIO VI.

*Quæ sit resurrectionis nostræ
 causa.*

QVÆ sit causa nostræ resur-
 rectionis: & q̄a resurre-
 ctio Christi, dicit Glo. sup illud
 Rom. 1. Ex resurrectione mor-
 tuorū Iesū Christi: Christi re-
 surrectio nostrā efficit generalē
 resurrectionē: idem ipsum dicit
 Gl. sup illud Pf. 29. Ad uesperā
 demorabitur flexus. I T E M. Rō-
 ne, uidetur: q̄a Apostolus sic ar-
 guit. Si Christus resurrexit, &
 nos resurgemus. Sed talis argu-
 mētatio nō ualeret, nisi aliqua
 habitudo causalitatis esset resur-
 rectionis Christi ad resurrectio-
 nē nostrā: ergo &c. I T E M. Vt,
 q̄ uox Christi sit cā: q̄a sup il-
 lud Pf. 67. Dabit uoci suæ uocē
 uirtutis. dicit Glo. suscitādi mor-
 tuos. I T E M. Hoc ipsum v̄t, per
 rōnē, q̄a illud est cā. excitatio-
 nis in dormiēte, quo audito ex-
 citatur. s. uox uocātis: sed mor-
 tui ī monumētis excitabunt̄ au-
 ditu uocis filii Dei: ergo &c. Mi-
 nor

RESOLVTIO.

nor patet Io. 5. Omnes, qui in
 monumentis sunt, audient uo-
 cem filii Dei.

SED CONTRA. Q̄a resurre-
 ctio Christi nō sit cā aliquo mō-
 v̄t: q̄a illud sine quo res esset,
 nō est cā: sed si Christus ēt non
 resurrexisset, mortui tamen re-
 surgerēt: q̄a necesse erat bonos
 remunerari in aīa, & corpore, si
 cut meruerūt: & malos puniri,
 sicut ipsi demeruerūt. I T E M. Si
 est cā, q̄ro in quo genere. Nō ef-
 ficēs, cōstat, q̄a Christi resurre-
 ctio est p̄terita: sed q̄d q̄d p̄teri-
 tum est, nō efficit id, q̄ futurū
 est. Nō finalis, nec materialis,
 cōstat: ergo est exēplaris. Cōtra.
 Cā exēplaris nō infert suū effe-
 ctū: sed resurrectio Christi in-
 fert nostrā: ergo &c. I T E M. Ma-
 lorū resurrectio nō assimilāt re-
 surrectioni Christi: ergo nō est
 exēplar resurrectionis malorū:
 ergo nec ḡnalis resurrectionis.
 I T E M. Q̄a uox Christi nō sit cā
 v̄t, q̄a resurrectio sit subito, &
 æqualis uirtutis est corpus re-
 formare sicut aīam. Sed hoc est
 potētiae īfinite, & illa est solius
 Dei: ergo &c. I T E M. Si mortui
 audiūt uocē aut anteq̄ resurgāt,
 aut post. Si ante: ergo ante au-
 diūt, quam uiuāt. Si post: ergo
 uox non erit cā resurrectionis.
 I T E M. Sup illud Pf. 67. Dabit uo-
 ci suæ uocē uirtutis, dicit Glo.
 efficacīa resuscitādi corpora. Sed
 quādo aliqua potētia datur alicui,
 quāuis miraculosē detur,
 operatio tamē egrediens ab illa
 est naturalis, sicut patet in ceco
 illuminato: ergo si est per potē-
 tiam datam uoci, resurrectio est
 naturalis, cuius contrariū osten-
 sum est supra.

*Resurrectionis nostræ causa Chri-
 stus erit: efficiens secundum diu-
 nitatem: instrumentalis secun-
 dum uocem: exemplaris secundum
 suam resurrectionem.*

R E S P. Dicendum, q̄ in Chri-
 sto est assignare rōstræ resurre-
 ctionis duplicē cām. s. efficien-
 tē, & exēplarē. Efficientē autem
 dupliciter est assignare, aut si-
 cut primū principiū, aut sicut
 instrū. Efficiens sicut primum
 principiū est Christus sc̄m di-
 uinitatē, & tota trinitas. Efficiēs
 sicut instrū, est uox Christi, ad
 cuius prolationē, & uocationē
 mortui resurgēt. Similiter cau-
 sa exemplaris duplex est, una in
 qua res cognoscitur, & disponi-
 tur: & sic est Dei filius sc̄m di-
 uinā naturam, & tota trinitas.
 Alio modo, in quo res inchoa-
 tur, & exēplificatur: & sic est re-
 surrectio Christi: quia (ut dicit
 Aug. de Ciui.) Talia erūt corpo-
 ra nostra, quale Christus sua re-
 surrectione mōstrauit. Vnde ē
 quasi exēplū, in quo nostra re-
 surrectio est inchoata, tanq̄ mē-
 brorum in capite, sicut dicitur.
 Eph. 2. Cōuiuificauit nos Chri-
 sto, & resuscitauit &c. Patet igitur,
 quō Christi resurrectio, &
 uox eius est causa nostræ resur-
 rectionis: & quia resurrectio, &
 uox est filii Dei in carne, iō di-
 cit Aug' super Io. 5. q̄ per uer-
 bum carnem factum sit resurre-
 ctio corporum.

AD ILLVD, quod obiicitur,
 q̄ resurrectio Christi nō est cā,
 q̄a alias esset resurrectio &c. Di-
 cendū, q̄ tunc Deus aliter face-
 ret: sed cū decreuit sic facere, iō
 hæc est cā. AD ILLVD, q̄ obi-
 citur,

aitur, q̄ exēplar nō infert. Dicē dū, q̄ uerum est de exēplari, in quo res cognoscitur; sed tñ exēplar, in quo res inchoatur, ubi nihil pōt relinqui imp̄fectum, de necessitate infert: unde sicut caput nō p̄t esse sine mēbris, sic nec resurrectio capitis, quin cōsequatur resurrectio mēbrorū. AD ILLVD, qđ obiicitur, q̄ nō assimilatur. Dicendū, q̄ non p̄fectē assimilatur resurrectioni malorum: & iō non sunt p̄fectē exēplata: assimilatur tñ in corporis iterata uiuificatione, & in dissolubili unione: & iō est generalis resurrectionis exēplar. AD ILLVD, quod obiicitur de uoce Christi, q̄ non sit cā, quia resurrectio est opus uirtutis infinitæ, dici p̄t (sicut p̄dictum est supra de sacris) q̄ Deus uirtute infinita faciet, licet ad p̄lationē uocis: unde non est improprie causalitas. AD ILLVD, qđ ob̄r, q̄ aut ante aut post audiūt uocē. Dicendū, q̄ simul tpe: tñ prius natura resurgunt, quā audiunt: unde uocis auditus non resuscitat: sed uirtus uocē cōcomitans. In euigitatione at corporali dicendū, q̄ auditus uocis excitat: sed in auditu sunt duo. s. receptio speciei in organo, & organi, & iudicium de recepta; quantum ad receptionē auditus uocis p̄cedit excitationem, sed quā tum ad iudicium sequitur. AD ILLVD, qđ ultimo obiicitur de opatione illius uocis, q̄ est naturalis. Dicendū, q̄ sicut sanctis uiris datur gratia miraculorū, & uirtus suscitādi mortuos, nō quia ipsi suscitent per aliquid, q̄ sit in se, sed quia Deus facit ad petitionē ipsorum: sic in p̄posi-

to est intelligēdum, q̄ Deus facit: & ita miraculū est, si suscitātur ad uocē illā, sicut si ad p̄ces Pauli. Præterea. E sto, q̄ data sit uirtus, q̄a est ad actum supra naturā, & modum operandi supra naturā: hinc est, q̄ miraculose exit in suā operationē, sicut exēplo patet de potētia pariēdi, q̄ dicitur data B. Virgini. Sic igitur patet, q̄ resurrectio Christi est cā, & uox aliquo modo: tamen principalis cā est Dei uirtus, & Dei sapiētia, & resurrectio Christi nostrā infert resurrectionem siue p̄ hypothesim: ut, si una aīa est immortalis, & oēs similiter: si unus resurrexit, & oēs. Siue p̄ locū a minori, quia aīa Christi beata minus egebat corpore, q̄ aliæ. Siue p̄ locum a causa exēplari relata ad efficiētē. s. quia ibi ē resurrectio nostra inchoata: & p̄ nos Christus est incarnatus, passus, & mortuus, & resurrexit: & propter nos etiam & nostra resurrectio, ideo est inchoata, & in eo tāquam in quodam exemplo, ergo si Dei p̄fecta sunt opera, oportet corruptibile hoc induere incorruptionem; & sic patet illud.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

Quid sit liber uitæ?

ONSEQUENTER quā tum ad secundam partē distinctionis quæritur de apertione librorum. Et duo de hoc principaliter quærentur. Primò quæritur de libro uitæ. Secundò de libris conscientia. Circa primum quæritur tria. Primò quæritur de eius quidditate. Secundò de scriptura ipsius.

ipsius. Tertiò de apertione.

Psal. 68. Glo. or. et sumi tur ex Cassio.

CIRCA primā sic proceditur; & ostēditur, q̄ liber ille sit ipse Dei filius. Super illud Psal. Deleantur de libro. Glo. i. Dei notitia, qua p̄destinavit, & p̄sciuit cōformes fieri imaginis filii sui. I T E M. Apoc. xx. Alius liber apertus est. Glo. Liber iste est p̄destinatio, in qua oēs saluandi scripti sūt. Quod autē liber uitæ sit Christus scđm humanitatē, uidetur, quia Greg. in Moral. dicit. Liber uitæ est uisio iudicis adueniētis, quia quisquis eū uidet, mox teste consciētia, quid quid boni, uel mali fecerit, intelligit: sed Christus iudicaturus est in forma serui; ergo &c. I T E M. Glo. Apoc. xx. dicit, q̄ liber uitæ est Christus, qui tunc potēs oibus apparebit: sed non apparebit oibus nisi secundum humanitatē: ergo &c. Sed q̄ sit uis qđā, nec diuinitas, nec humanitas uidetur dicere Aug. xx. de Ciuit. Vis quædā diuina noīe libri intelligenda, qua fiet ut unicuiq; bona, & mala ad memoriā reuocētur, q̄ libri nomen accipit. I T E M. Libri intentio ad legendum est: ergo proprie dī liber id, p̄ quod recollit homo & bona, & mala: hoc autem est uirtus: ergo &c.

Cap. 14 Tom. 5

SED CONTRA, quod non sit Dei notitia, uidetur: quia in lib. est scripturæ impressio, in Deo autē nulla est impressio: ergo si translatio dēt esse secundum similitudinē, nō uidetur talis trāslatio recta. I T E M. Quod nō humanitas, uidetur: quia in libro est legere; sed in Christo hoīe nec bona, nec mala est legere: ergo &c. I T E M. Qđ nō sit uirtus;

uidetur; quia illa uirtus ita mala reducet ad memoriā, ut bona, secundum q̄ dicit Aug. Sed mala sunt ratio mortis; ergo esset tunc dicendus liber mortis, non uitæ.

RESOLVTIO.

Liber uitæ Dei notitia dicitur: atq; uis quædam diuina, qua facta nostra, siue bona, siue mala, in mentem nobis reuocabuntur.

RESPONDEO. Dicendū, q̄ libri duplex est proprietas. Vna in se. s. sciētia retētio in similitate, & uniformitate; & rōne huius proprietatis nomē libri trāfertur ad Dei notitiā. Alia proprietas est ad nos, q̄a p̄ librum est in nobis oblitorum recordatio; & rōne huius trāfertur ad uim illam, qua fit recordatio p̄teritorū; humanitas aut, siue uisio eius nō dicitur liber; & quod dicit Greg. & Glo. intelligitur p̄ quādā cōcomitantiā. Cōcedendū igitur, q̄ liber dicitur Dei notitia, & q̄ dicitur illa uirtus diuina scđm duplicem proprietatem, sicut ostēdunt rationes ad hoc inductæ.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ in libro illo non est scripturæ impressio. Dicendū, q̄ quā tum ad hanc proprietatē nō trāfertur, immo in hac differunt, quia liber ille repræsentat, qđ in eo fit; sed liber iste repræsentat, q̄ facit. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ uirtus illa reducit mala ad memoriā, quæ sunt causa mortis. Dicendū, q̄ liber & uis Dei causa uitæ in se est; & q̄ mortis sit, hoc est solum per occasionem, & rationem aliorum librorum. s. cōsciētiarum; & ideo ab eo denominatur, ad qđ principaliter est. Vel dicendū, q̄ nō dicitur

dicitur liber uitæ, quæ dicitur uitam: sed notitia Dei dicitur liber uitæ, quia omnia sibi sunt uita. Similiter. Vis illa liber dicitur, quæ recolat: sed uitæ dicitur: quia hoc non facit per creaturæ defectibilitatē, & fallibilitatē, sed secundum diuinæ notitiæ uiuam ueritatē.

QVÆSTIO II

Quæ sit huius libri scriptura & qui in eo scribantur?

QUÆ sit huius libri scriptura. Et quæ omnia ibi scribatur, uidetur: quia ipse Dei filius est omnium exemplar, & omnia cognoscit, qui dicitur liber uitæ. Videtur, quæ et mali scribantur in eo, quia dicitur in Ps. 68. Deleatur de libro uiuentium; sed nihil deletur de aliquo nisi quod est scriptum in eo: ergo &c. **ITEM.** Liber iste est immutabilis: ergo si mali semel scripti sunt, semper scripti sunt: non ergo delentur.

CONTRA, quæ non omnia ibi scribantur uerè, quia tunc secundum hoc uerè, quæ lapis esset scriptus in libro uitæ: quod est falsum: quia hoc non dicitur nisi de electis. **ITEM.** Quod mali non sunt in eo scripti uerè, quia malum non habet exemplar in Deo: ergo si liber ille est exemplar, patet &c. **ITEM.** Luc. x. Dixit dominus discipulis: Gaudete, quia nomina uestra scripta sunt in cælis. Sed si hic liber esset omnium: tunc omnibus esset gaudendum, quod cum non sit, patet &c. **IVXA** hoc queritur, quomodo potest in illo libro transumi delitio, cum dicat uariationē, & priuationem, & corruptionem, quæ nullo modo sunt in Deo.

RESOLVTIO.

Libri uitæ scriptura quo ad egressum æterna dispositio: est omnium pro uicendorum: sed quo ad re-

gressum prædestinatio est omnium saluandorum. Solique in eo uerè scribi dicuntur: qui gratiam finaliter habent.

RESPON. Dicendum, quod sicut ars, & exemplar est totius trinitatis, tamen appropriatur filio, sic liber uitæ. Sed notandum, quod creaturarum ad Deum est duplex comparatio. Una in exeundo; & hæc est omnium creaturarum, quia omnes a Deo exierunt. Alia est in redeundo; & hæc est creaturarum ad beatitudinem ordinarum; quia egressus est per uirtutē, & per beatitudinē. Quantum ergo ad primam comparationē dicitur filius ars plena omnium rationum uiuentium; & scriptura istius libri est æterna dispositio omnium producendorum quantum ad suas rationes, & ideas. Quantum ad secundam comparationē dicitur filius libertatis; & scriptura istius libri est prædestinatio omnium saluandorum quantum ad ipsos, & gratiam, & gloriam, quam habituri sunt.

SED attendendum, quod gratiam, per quam est regredi ad Deum quodam habent temporaliter, quidam uerò finaliter. Qui habent finaliter, ipsi scribuntur, & eorum gratia, quam ipsi redeunt per gratiam. Qui autem temporaliter, ipsi quidem in prædestinatione scripti non sunt, quia non sunt prædestinati. Sed eorum gratia scripta est secundum ueritatē, & merita, quæ nunquam remunerabuntur; & ratione illius scribi dicuntur, non simpliciter, sed solum secundum reputationem; quia iustitia diuina ad tempus iudicat eos gloria dignos, & cum cadunt, iudicat indignos. Ideo dicuntur deleri, non quia prius sint scripti, &

& postmodum deleri: sed quia prius secundum merita scripta iudicantur digni, deinde indigni.

EX his patent quæ sita. Primum patet, quia liber uitæ non continet rationem exemplaris totam; sed tantum prædestinationis. **SECUNDUM** patet, quia mali, qui habent præsentem iustitiam, secundum reputationē scripti sunt, & post non reputantur: ideo deleri dicuntur. **EX** his patet ultimum, quia quod Deus iudicat aliquem prius dignum, & post indignum, solum dicitur propter mutationē in homine, non in Deo: & ideo delitio illa non dicitur per mutationem in scriptura; sed in his qui per illam scripturam repræsentantur.

QVÆSTIO III.

An, & quare liber hic in die iudicij aperietur?

DE apertione istius libri. Et uidetur, quod nulla sit necessitas hunc librum aperire, quia sufficienter uidebuntur merita in conscientis omnium: ergo si superfluum est facere per plura, quæ potest fieri per pauciora, patet &c. **ITEM.** E diuerso ostenditur, quia si liber ille sufficienter repræsentat, uerè quod superfluat alios libros aperire. **ITEM.** Queritur, quorum oculis aperietur. Et uerè, quod omnium, quia omnes iudicabuntur secundum ea, quæ scripta sunt ibi: ergo si omnibus debet manifestari & sententia, & ratio sententiæ, patet &c. **ITEM.** Glo. xx. Apocal. Alius liber apertus est: dicit, quod aperte scient mali tunc se non esse prædestinatos: & hoc est in apertione libri: ergo &c.

SED CONTRA Liber iste non est aliud quam Dei natura: ergo

cum Dei substantia solum ab omnibus uidenda sit in iudicio, patet quod non omnes uidebunt in istius libri apertione. **ITEM.** In libro uitæ non sunt scripta nisi bona: ergo si mali non detur uidere nisi mala, per quæ condemnentur, non uidebunt in istius libri apertione: & sic &c.

RESOLVTIO.

Quia secundum merita & de merita iudicabimur: in e libris aperietur, in quo totum hoc continetur.

RESP. Dicendum, quod sicut dictum est, liber uitæ est liber redemptiuus, ars est exeuntiuus: differunt autem exitus, & egressus: quia exitus tantum a Deo dependet: sed regressus a Dei gratia, & uoluntate nostras: quia regressus est per merita bona, quæ sunt a Dei gratia, & uoluntate nostra. Quoniam igitur iudicium erit secundum merita nostra, & demerita: & merita sunt a nobis, & a Deo: ideo ad dispensandum quantitatem, & dignitatem meritum, necesse est aperire libros conscientiarum, & librum uitæ, in quo apparet quantitas gratiæ secundum mensuram libertatis diuinæ, secundum cuius mensuram est et gloriofa: Et ex hoc patet primo quæ situm.

AD ILLUD, quod queritur, quibus aperietur. Dicendum, quod dupliciter est loqui de apertione, aut quantum ad ipsius libri intuitionē, aut quantum ad subsequenter cognitionē. Quantum ad intuitionē aperietur tantum per bonos: quia ipsi soli uidebunt. Quantum ad subsequenter cognitionem omnibus: quia boni se ibi legentes cognoscent se prædestinatos esse: mali uerò ex hoc ipso quod in libro aperte legere non poterunt,

runt, sciēt se non esse p̄destina-
tos: & sic patet r̄sio ad obiecta.
Et est exēplum, sicut si pauper
non hēt merellum regis. i. signa-
culum, q̄d pauperes portant ad
eleemosinam percipiendam, scit
bene quod recedit uacuu; non
per positionem, sed per priuatio-
nem cognoscens. Sic damnati
cum nō legent ibi nomina sua,
sciēt se non esse scriptos ad glo-
riam, & per hoc sciēt ex parte
Dei, q̄ Deus ipsos damnabit: &
ex parte suę consciētiae sciēt, q̄
sunt d̄gni p̄cna: & ita ex cōpa-
ratione utriusq; libri hōc sciēt,
non tanen sic legendo, sicut le-
gunt toni in libro uitæ.

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

*An omnia merita in conscientia
lib. legentur?*

CONSEQUENTER
quantū ad secundū
articulū circa hoc q̄
r̄s̄ de libris conscien-
tiarum. Et de hoc tria quærun-
tur. Primo quiritur, utrum omnia
merita legant̄ in consciētia, uel
quādan. Secundo, utrum quilibet
legat omnia in conscientia alte-
rius. Tertio, utrum simul omnia
uideantur ab omnibus.

CIRCA quam sic proceditur
& ostenditur quod omnia le-
gent̄ in libris conscientiae. Aug.
de ciui. Dei. xx. dicit, quod uis
diuina aderit, qua fiet ut omnia
ad memoriā reuocentur. **IT E M.**
Hoc ipsum uidetur ratione, q̄
lectio est ibi, ut sciatur quātitas
meritorum: sed meritū hōis sic
legitur, ut sciāt quot, & quanta
bona, & quot mala, & quanta fe-
cerit: ergo si ibi plene oñditur

Cap. 14

iustitia, patet q̄d oīa ibi debēt le-
gi. **IT E M.** Dei iustitia declarabi-
bitur ibi summe, & quātum ad retribu-
tionē gloriæ, & p̄p̄ne; ergo meri-
ta dēnt sūme declarari: sed non
p̄nt, nisi oīa bona, & mala ad me-
moriā reuocentur; ergo &c.

CONTRA. Quā non oīa; uir, q̄
ibi erit t̄m memoria eorū, de q̄
bus erit retributio: sed p̄ malis,
de q̄bus fuit p̄nā, nō retribue-
t̄ p̄ bonis ēt, in quibus nō p̄seue-
rauerunt mali, non retribuetur;
ergo talia nō legent̄. **IT E M.** Me-
moria p̄teritorum bonorū ḡnat
oblectationē, malorū horrorē:
ergo si in malis non erit delecta-
tio, nō dēnt recordari bonorum
factorū: & si in bonis nullus hor-
ror, nō dēnt recordari malorū.
IT E M. Illa sola legētur in libris,
q̄ sunt scripta: sed mala bonorū
deleta sunt de eorū aīa p̄ gr̄am:
bona malorū deleta sunt de eo-
rū aīa p̄ culpā: ergo nō legentur
in libris nec hęc, nec illa.

RESOLVTIO.

*Quia nil in uultum tunc remanebit:
omnium meritorum lectio, & me-
moria prorsus apparebit.*

R E S P. Dicēdum, q̄ oīum meri-
torū erit ibi lectio, & memoria;
q̄a sicut dicit Apostolus erunt
cognitiones, uel cogitationes ac-
culantes, & defendētes: & ita bo-
na, & mala ibi patebunt, & per
consequēs affectiones, & opera-
tiones; Oīa aut̄ reducūtur ad me-
moriā; quia reuocatio actūū,
& cogitationum p̄cedentium
ad memoriā erit ad ostensio-
nē iustitię diuinę secundum sta-
tum illum, & misericordię secū-
dū statum p̄teritum, siue transa-
ctū. Propter ostensionē iustitię
diuinę in retribuēdo rememo-
rabuntur

rabuntur bona, & mala, in qui-
bus permanferunt finaliter. Hęc
n. sola digna sunt retributio-
ne. Propter ostensionem miseri-
cordię de p̄terito rememorabū-
tur mala bonorū, a quibus sunt
misericorditer liberati: & bona
malorum quæ in eis misericor-
diter operatus est Deus, q̄ solē
suum oriri facit super bonos, &
malos: iō bona & mala sua oīno
erunt sibi in memoria.

AD ILLVD, quod obiicitur,
primò, q̄ illa lectio, & memora-
tio est ad ostensionē iustitię. Di-
cendum, q̄ uerum, sed nō t̄m ad
hoc: sed ēt ad declarationē mise-
ricordię. **AD ILLVD**, q̄d ob̄, q̄
memoria malorū facit tristitiā,
& bonorū lætitiā. Dicēdum, q̄
hoc uerū ē in his, q̄ p̄t̄ triftari,
& lætari. Sed mali nō p̄t̄ lætari,
boni uerò non p̄t̄ triftari. Sed
istud nō sufficit, q̄a non possunt
triftari: ergo nec cognoscere un-
de dēant triftari: ideo dicēdū q̄
memoria malorū dupliciter p̄t̄
esse: aut considerādo malū euen-
tum: & sic generat tristitiā, ut pa-
tet in eo, qui conterit̄. Vel consi-
derādo bonum euentum. i. q̄ de
tantis malis misericorditer ē ere-
ptus: & hęc generat lætitiā, &
hęc erit ī bonis. Similiter de me-
moria bonorum distinguūt̄. **AD
ILLVD**, quod obiicitur, q̄ in ma-
lis bona sūt deleta. Dicēdum, q̄
deleta sunt quātum ad ueritatē ef-
fentię, manet t̄m quātum ad no-
tā, & similitudinē, sicut patet in
eo, q̄ amisit charitatem, & recor-
dat̄ se habuisse. Vnde sup̄ illud
Rom. 2. Cogitationum accusan-
tiū: dicit Glo. Sciēdum est, q̄ ī il-
la die cogitationes accusabunt
aīam, uel defēdēt, nō illę, q̄ tūc

erunt; sed istæ q̄ mō sunt in no-
bis, quarū notæ, & signacula re-
linquunt̄ in corde n̄ro uelut ui-
scera, q̄ in occulto nūc sunt posi-
ta, in illo die reuelari dicantur,
& ita sc̄m similitudinē rema-
nēt. Vel esto q̄ similitudo peni-
tus deleatur (q̄ uix ē possibile)
diuina uirtute tūc reparatur ad
Dei gloriā, & uindicationē ma-
lorum, laudem uero bonorum.

QVÆSTIO II.

*An quilibet in alterius conscientia
omnia leget?*

V T R V M quilibet legat omnia
in conscientia alteris. Et q̄
sic uir, quia Bern. tractas illud .
i. ad Cor. 4. Illuminabuntur ab
sc̄dita tenebrarum: ic̄it, cun-
cta arcana cunctorū c̄ntis ibi
patebūt. **IT E M.** Glo. Ḡta, & co-
gitata bona, & mala exūc aper-
ta, & nota erunt oībus: **IT E M.**
Ratione uidetur: q̄a at sunt bo-
na, aut mala. Si bona audatur
ibi Dei largitas ab oībs. Si ma-
la laudatur ibi Dei iustitia pu-
niens, uel misericordiā liberās:
ergo si ex oīb. elicerēt Deus
gloriam suam manifestandā in
futuro; ergo omnibus ostendet.
IT E M. Quā mala malū pateant
bonis, & malis certum est: quod
iterum bona eorum atēant bo-
nis, certum est: quia e illis gau-
debunt. **IT E M.** Quod bonorum
bona pateant malis, certum est,
quia eorum compatione iudi-
cabuntur. **IT E M.** Quod mala
bonorum pateant bonis certum
est, quia unius menm ab alte-
rius oculis corpulēa nō absco-
det, ut dicit Greg. Eterū Aug.
xv. de tri. In futuro no aspectu
uidebimus oīum cogitationes.

SED CONTRA. Quā mali non
uideant

uideant mala malorum v̄r, quia solatiū, & excusatio est alicui, dū uidetur multos habere socios in scelere ergo sibi soli debent esse nota mala. **ITEM.** Quā mala bonorum non manifestentur exterius uideatur, quia dominus comminatur in pœnam manifestare uerend.: sed a bonis aberit omnis pœna: ergo non manifestabuntur eorum mala, nec omnes legent. **ITEM.** Charitas operit multitudinem peccatorum: hoc non est dictum in conspectu hominum, quia operata sunt sine charitate; ergo in conspectu Dei: ergo multo magis in conspectu hominum. **ITEM.** Si reprehensibile est in h̄ie denudare amici commissum, cum Deus sit fidelior amicus quā aliquis h̄o; ergo nō denuda peccata amicorum.

RESOLVTIO.

In manifestationem diuine pietatis & iustitiae; omnia omnibus tunc manifesta fiunt.

RESPONDEO. Dicendum, quod omnia nota erunt omnibus tam bona, quam mala in ipso iudicio, secundū uult Ansel. & Bern. & textus & Glos. consonant: & hoc ad certam notitiam, uel liberationem meritorum, quæ scitur in omnim actu bonorum, & malorum recognitione: quia ostensionalorum in bonis est ad manifestationem misericordiae priuactæ, bonorum in eis ad ostensionem iustitiæ. Ecōtra malorum in malis ad ostensionem iustitiæ, bonorum in eis ad ostensionem misericordiae.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod solatiū est uidere aliena peccata. Dicendum, quod immo erit magna confusio, dum attendit illius

uituperium: & ex eius uituperio cognoscet & suum. Vnus enim alterius peccatum non approbabit, immo uilipendet. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod manifestatio malorum est in pœnam. Dicendum, quod uerum est in malis: sed in eis qui egerunt pœnitentiam, est in gloriam. Vnde dicunt aliqui, quod sicut cicatrices corporales in martyribus remanent ad gloriam: sic cicatrices spirituales in pœnitentibus, quia uicerunt culpam, sicut illi pœnam. Sed tamen quicquid sit, de hoc non remanent in eius contumeliam; sed Dei gloriam, qui liberauit de tanta miseria. Vnde bene concedendum est, quod uidebuntur peccata iustorum, ut de ipsorum sanatione gratiæ agantur Deo. Et hoc dicit Ansel. Vnde sicut homo agit gratias Deo per se, quia liberatus est a malis, ita socius eius. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod infidelitas est denudari amici commissum, uerū est in presenti, ubi cedit ad infamiam: sed quia in futuro est ad Dei gloriam sine aliqua infamia, ideo non habet ibi hoc locum.

QVÆSTIO III.

An omnia simul ab omnibus uidebuntur?

UTRVM omnia uideantur simul ab omnibus Et quod sic, uideatur, quia super illud Ioan. 8. Induetur confusione. Glo. Viso iudice, mala omnia ante oculos mentis uersabuntur. **ITEM.** Ratione uidetur, quia simul infligitur tota pœna: ergo simul sciet, & poterabitur culpa: ergo si magnitudo culpæ pœdet ab actibus, & circumstantis, & earum iteratione, omnia hæc manifestari debent

debent simul. **ITEM.** Maior confusio est, & dolor in medio duorum, quam unius: & omnium, quam aliquorum malorum: ecōtra de bonis maius est gaudiū: ergo si boni habebunt perfectum gaudium, mali perfectam confusionem, patet quod omnibus simul patebunt.

CONTRA. Vnum solum intelligimus, sicut dicit Philosophus; ergo non plura simul; non ergo omnia poterant uideri simul. **ITEM.** In damnatis non erit eorum natura melior, quam nunc est; ergo si eorum intellectus nunc non potest plura intelligere simul, nec tunc poterit: quod si tunc poterit: ergo sublimatus erit. **ITEM.** In iudicio erit discussio, quæ est prius de uno, quam de alio: ergo prius erit unius recordatio, quam alterius.

RESOLVTIO.

Et quidem, in operante id diuina uirtute.

RESPONDEO. Dicendum, quod omnes repente, uel simul omnia peccata uidebunt: & credendum est magis quod simul. Ad quod intelligendum, notandum est: quod simul uidere multa, ut multa hoc potest esse tripliciter. Aut ratione eius, in quo uidet, quia uidet multa uno: & sic in speculo æterno est uidere multa, quia per idem ibi homo uidet diueria. Aut ratione sublimitatis intellectus, qui efficitur deiformis per gloriam: unde uidet plura sicut Deus, licet non omnimode: sicut Angelus, Beatus simul cognoscit Deum in se, & creaturam in Deo, & in proprio genere. Aut ratione diuinæ uirtutis hoc facientis, quæ tamen

non efficit gloriam, ut ostendat ei exemplar æternum; sed leuat intellectum, ut possit aliquid supra se uel ad gloriam, uel ad pœnam. His tribus modis uidebunt simul animæ bonæ in iudicio. Primis duobus modis in patria: sed tertio tantummodo animæ malæ in iudicio. Vtrum autem post sic uideant inferno, hoc non determino, quamuis non improbabiler dici possit, ut pœna uermis sit consummata, & uniformis.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod intelligimus unum solū. Dicendum, quod illud uerum est per naturam: sed iste modus intelligendi erit per uirtutem diuinam. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod cognitiua in damnatis non debet sublimari. Dicendum, quod illa sublimatio potius est depressio, scilicet in ostensione omnium turpitudinum. Si enim recogitatio multorum bonorum amplificat lætitiā: ita recogitatio multorum malorum amplificat tristitiā. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod erit discussio. Dicendum, quod & si sigillatim fiat discussio de singulis, quia non possunt omnia simul dici: tamen ad confessionem erit simul memoria de multis. Nec mirum, quia potentior est uirtus cognitiua, quam expressiua, siue interpretatiua: intelligimus enim statim quod non possumus exprimeretempore diuturno.

DISTINCTIO XLIIII.

De resurrectione quantum ad modum, qualitatem, uel quidditatem resurgentium.

Olent autem nonnulli percontari & querere, an in eadem aetate & statura corporis oēs resurre-
cturi sunt. Quidam putauerunt oēs resurrectu-
ros secundum mensurā aetatis & staturae Christi: ideo quia

Eph. 4. *Haym.* *in Glo.* *sup il-* *lud E-* *phes. 4.* *Donec.* *In li. de* *Ci. Dei* *lib. 22.* *cap. 14* *Luc. 12*
Apost. ait, Donec occurramus omnes in uirum perfectum, in mensuram aetatis & plenitudinis Christi. Sed his uerbis non eadē resurgentibus assignatur statura, sed aetas. Omnes enim in eadem aetate resurgent, in qua Christus mortuus est & resurrexit, cuiuscunq; aetatis mortui fuerint. Virum autem posuit, nō ut distingueret, sexum, sed ut significaret perfectionem uirium, quam tūc habebunt: sed non omnes eandē staturam corporis obtinebunt. Vnde Aug. Non ait in mensuram corporis uel staturae, sed aetatis: quia unusquisq; suā recipiet mensuram corporis, quam uel habuit in iuuentute, etiam si senex obiit: uel fuerat habiturus, si ante est defunctus. Aetas uero erit illa, ad quā peruenit Christus, scilicet iuuenilis, ut circa 30. annos. Triginta enim duorum annorum, & trium mensium erat aetas Christi, in qua mortuus est, & resurrexit. Non est autem fas dicere, quod in resurrectione accedat corpori magnitudo, quam nec habuit hic, nec erat habiturus diu uiuendo: nec maiora corpora redigenda sunt ad modum dominici corporis. Periret enim multum de illis corporibus, cum nec periturus sit capillus, ut ait dominus, Capillus de capite uestro non peribit.

Quod omnino sicut modo fumus, resurgemus.

Aug. *Enchi.* *cap. 88*
Non enim perit Deo terrena materies, de qua mortaliū creatur caro: sed in quemlibet puluerem cineremue soluitur, in quoslibet halitus aurasq; diffugiat, & in quacunque aliorum corporum substantiam, uel in ipsa elementa uertatur, in quoruncunq; etiam animalium uel hominum cibum carnemque mutetur, illi animae in puncto temporis redibit, quae illam carnem primitus, ut homo fieret, cresceret, uiueret, animauit. Ipsa ergo terrena materies, quae discedente anima fit cadauer, non ita in resurrectione reparatur.

DISTINCTIO XLIIII.

bitur, ut ea quae dilabuntur, & in alias atque alias rerū species uertuntur, quamuis ad corpus redeant, unde dilapsae sunt: ad easdem quoque corporis partes ubi fuerunt, redire necesse sit. Alioquin si capillus redit, quem tam crebra tonsura detraxit: si unguibus, quos toties depressit exercitio immoderata & indecens, cogitantibus resurrectionem carnis, & ideo non credentibus occurrit infirmitas. Sed quemadmodum si statua cuiuslibet solubilis metalli igne liqueceret, uel contereretur in puluerē, uel confunderetur in massam: & eam uellet artifex rursum ex illius materia, & quantitate reparare, nihil interesset ad eius integritatem, quae particula materiae cui membro statuæ redderetur, dum tamen totum ex quo constituta fuerat, restituta resumeret. Ita Deus mirabiliter atque ineffabiliter artifex, de toto quo caro nostra extiterat, eam mirabili celeritate restituet: nec aliquid attinebit ad eius reintegrationem, utrum capilli ad capillos redeat, & ungues ad ungues: an quicquid eorum perierat, mutetur in carnem, & in partes alias corporis reuocetur; curante artificis prouidentia, ne quid indecens fiat. Indecorū quippe aliquid ibi non erit: sed quicquid ibi futurū est, hoc decebit: quia nec futurū est, si nō decebit.

Idē An-
gust. c.
90.

Quod sancti sine omni deformitate resurgent.

Hoc autem in corporibus sanctorum intelligendum est, de quibus cōsequenter adiungit, Resurgent ergo sanctorum corpora sine ullo uitio, sine ulla deformitate, sicut sine ulla corruptione, onere, difficultate: in quibus tanta facilitas, quanta felicitas erit: propter quod & spiritalia dicta sunt, cum proculdubio corpora sint futura, non spiritus. Ex his apparet quod una erit aetas omnium resurgentium, scilicet iuuenilis: statura uero diuersa, scilicet quam quisque habuerat in iuuenili aetate, uel erat habiturus, si ante est defunctus. Nec de substantia, de qua hominis caro creatur, aliquid peribit: sed omnium particularum ante dispersarum collectione, reintegrabitur naturalis substantia corporis. Sanctorum quoque corpora sine omni uitio fulgida sicut sol resurgent, praecisis cunctis deformitatibus quas hic habuerunt.

Aug. de
eodē. c.
91.

Mat. 13

Si mali tunc habeant praesentes deformitates.

De reprobis autem quæri solet, an cum deformitatibus hic habitis resurgant. Hoc autem Aug. non asserit, sed dubium relinquit ita inquiens, Quicumque ab illa perditionis massa, quæ per Adam facta est, non liberantur per Christum, resurgent quidem etiam ipsi unusquisque cum sua carne: sed ut cū diabolo eiusq; angelis puniantur. Vtrū verò ipsi cum vitijs, & deformitatibus suorum corporum resurgant, quæcumque in eis gestarunt, inquirendo laborare quid opus est? Non enim fatigare nos debet incerta eorum habitudo, vel pulchritudo, quorum erit certa, & sempiterna damnatio. Ecce non desinit, an tunc habeant deformitates, quas hic habuerunt, reproborum corpora.

Supra egit Magister de resurrectione si est. Hic determinat quomodo est, ostendendo quid, quomodo, & quale resurgat: & habet hæc pars duas. In prima ostendit qualia, & quanta corpora resurgant. In secunda determinat de abortiuis foetibus, ostendens quod in nulla quantitate resurgunt, quia non uixerunt, ibi. *Illud etiam inuestigari oportet, &c.*] Prima pars habet duas. In prima parte determinat, quanta, & qualia erunt resurgentium corpora. In secunda determinat, quomodo damnatorum corpora erunt passibilia, ibi. *Si vero queritur de corporibus malorum, &c.*] Prima pars habet duas. In prima determinat, in quanta statura resurgant. In secunda determinat, qualia resurgant, ibi. *Hoc autem in corporibus sanctorum, &c.*] Prima pars duas habet. In prima determinat, in qua ætate, & statura resurgent. In secunda determinat, qualiter statura corporis de-

bet reparari, & per quid: ubi determinat quid in quo resurget, ibi. *Non enim perit Deo, &c.*] Similiter secunda pars in qua agit de qualitate corporum, duas habet. In prima ostendit, quod corpora electorum carebunt omni deformitate. In secunda uero de corporibus reproborum relinquit sub dubio: innuit tamen quod deformitatibus non carebunt, ibi. *De reprobis autem quæri solet, &c.*] Et sic tria determinat. Primò, quid resurget ad staturam hominis completam. Secundò, quid in qua parte resurgat. Et tertio quale, utrum cum deformitatibus an sine.

Non eadem resurgentibus, &c.] *Dub. 1.* Videur malè dicere: quia duplex est quantitas, scilicet temporis, & extensionis. Sed qui habuerunt diuersam quantitatem molis, in diuersa resurgent: ergo qui diuersam habuerunt ætatem, in diuersa resurgent. Item. Impossibile est quod est præteritum non esse præteritum: ergo impossibile est, quod aliquis qui

qui habuit annos centum nõ habuit centum; ergo impossibile est quod habet solum triginta duos annos: sed in hac ætate resurrexit Christus; ergo impossibile est senibus in hac ætate resurgere. Item. Si resurgentibus computatur ætas: aut ergo ab instanti natiuitatis, aut resurrectionis. Si ab instanti natiuitatis, tunc erunt plus quam centum anni, immo quam mille in aliquibus. Si ab instanti resurrectionis, tunc non habebit vnā horam, qui ante habuit triginta annos. Item. Dominus nulli detrahet de quantitate molis, sed addet his, qui minus habent: ergo pariratione de ætate, cum senectus sit uenerabilis. Ad hæc omnia respondeo, quod ætas resurgentium dupliciter potest intelligi, aut per computationem ad principium durationis: sic assignatur nobis nunc secundum computationem ab initio nostri esse: & sic non computatur ætas in resurgentibus, quia transierunt omnem ætatem, & extra statum talem sunt. Alio modo ætas attenditur secundum dispositionem, & ualitudinem corporis: & sic accipitur ætas iuuenilis: omnes enim tales, & tanti resurgent in corpore, quales fuissent in ætate iuuenili: & ita ætas nõ nominat durationem, sed corporis dispositionem: sic enim Deus, tunc creat hominem in eo habitu, & statu in ætate uirili, non ratione computationis temporis, sed habitudinis corporis: & per hæc patent obiecta.

Dub. 2. Et significaret perfectionem uirium, &c.] Videtur malè dicere: quoniam si fœmina non est

uir, nec quantum ad sexum, nec quantum ad uirium perfectionem, quia sexus fœmineus attestatur infirmitati: ergo uidetur quod mulier non resurgat isto modo. Item Sicut dicit Philosophus, fœmina est uir occasiua: ergo si occasiones non resurgunt in natura quantum ad electos, nec fœmina resurget. Itẽ. In resurrectione erunt sicut angeli Dei; hoc erit quia corpus conformabitur anime: sed in angelis non est distinctio sexus, nec in animabus; ergo &c. Itẽ. Sexus distinctio est propter generationem: sed ibi non erit generatio: ergo &c. Respondeo. Dicendum, quod (sicut dicit) Augustinus, aliqui uoluerunt dicere, quod sexus fœmineus nõ resurget propter prædictam auctoritatem Apostoli, donec occurramus omnes in uirum perfectum: sed sicut ipse dicit, ibi dicitur uir non a sexu, sed a uirtute, non corporis, sed mentis, per quem modum mulier facta uir est, secundum quem modum dicitur in Psalmus. Beatus uir, qui non abiit in consilio, &c. Quod intelligi etiam potest de muliere: & ideo auctoritas ista non negat resurrectionem mulierum, sicut manifesta ratio confirmat. Quia n. sexus fœmineus est a Deo formatus, qui formauit uirile, quod patet, quia sine ipso nõ esset perfectio speciei, & in corporibus nostris natura seruabitur, & uitia detrahentur, sicut uiri resurgent cum sexu uirili, non propter generationem, sed propter perfectionem, & decorem quantum ad electos: sic fœminæ in sexu fœmineo: quia tunc a mem-

*Lib. 22.
De ciuit.
Dei c.*

bris illis deducus, & inhonestas per omnia auferetur: & quod excitabat ad libidinem, excitabit ad Dei laudem. Quod ergo primo obiicitur, quod dicit defectum uirium. Dicendum, quod hoc est solum secundum statum presentem: ibi autem relinquitur sexus, & tollitur infirmitas. **1. Phy. 18.** Quod obiicitur, quod foemina est uir occasionatus. Dicendum quod est loqui de naturae intentione uniuersali; & sic foemina est de intentione naturae, quae intendit saluare speciem. Et est loqui de intentione naturae singularis, qui desiderat rem facere quanto meliorem, & perfectio rem potest: & quod non faciat, hoc est praeter intentionem propter aliquam occasionem incidentem: & hoc modo natura de foemina faceret uirum, si posset. Sed quia uel est defectus in uirtute, & caliditate: uel etiam est debilis coagulatio in semine, uel non directe recipitur in matrice: hinc est quod mulier generatur, & dicitur uir occasionatus: tamen quia istam occasionem necesse est euenire, nec sine ea potest natura saluari in esse: ideo natura, quae intendit saluari utrumque sexum, intendit etiam productionem mulieris: & sic patet illud. Ad illud, quod obiicitur, quod erunt sicut angeli. Dicendum, quod non est omnimoda similitudo, sed quantum ad hoc quod erunt immunes ab operibus carnis. Ad illud, quod obiicitur, quod non erit generatio. Dicendum, quod sicut non erit uis generatiua ad usum generandi, sed ad perfectionem hominis: sic etiam erunt membra genitalia

ad perfectionem corporis.

Non est autem fas dicere, &c.] Videtur hoc falsum; quia minus non habuit, nec habiturus fuit sufficientem magnitudinem in hac uita; ergo uarii boni, quorum corpora sunt deformia, sic erunt in coelesti patria. Item. Qui caret manibus, numquam erat habiturus manus: ergo resurget sine manibus; ergo potest fieri additio membrorum officialium, quia non resurget sine manibus. Et si hoc, multo fortius uidetur a parte membrorum consimilium, sicut maioris staturae. Respondeo. Dicendum, quod statim, ex quo corpus humanum generatum est, statim scit quantum debet esse mole, licet nos non percipiamus, quia iam est ibi totum esse: & hoc est esse in quantitate uirtutis, quae distinguitur contra quantitatem molis: & hoc est esse secundum potentiam uirtutis augmentatiuae; quantum ergo natura potest istum augmentare, quia nunc paruulus est, tantus debet esse ratione: & tantus erit mole, nisi impediatur per occasionem. Secundum hoc intelligendum, quod quantitas rationis in aliquo potest deficere a statu competenti speciei, uel superabundare, uel sufficere. Quod sufficiat hoc est de integritate naturae: tunc autem dicitur sufficere, quando potest tantum corpus producere, quantum competit humanae naturae, quae determinatos habet terminos, siue in paruitate, siue in magnitudine; inter quos statura Christi, tenere medium creditur tamquam perfectissima; & quamdiu

diu ab illa statura non receditur, ita quod deformitas generetur, dicitur uirtus augmentatiua, siue quantitas rationis sufficiens: & resurget unusquisque secundum statum illi quantitati competentem. Si uero receditur ab ea, ita quod deformitas generetur siue in superfluo, siue in diminuto. Dicendum, quod tunc quantitas rationis non fuit perfecta; sed initiata: & ideo oportet tunc detrahi, uel addi, non ad naturae mutationem; sed potius ad uirtuositatis ablationem; & sic totum patet: quia August. loquitur salua integritate, & perfectione naturae. Unde generaliter intelligere dat, quod quantum ad quantitatem rationis nec fiet additio, nec subtractio, nisi fuerit uitii deformatio. Quantum ad quantitatem molis fiet additio in his, in quibus non fuit perducta ad quantitatem rationis: nec oportet quod dominus adducat materiam aliunde ad perficiendum: sed possibile est quod de illo uno totum extrahat; sicut creditur, quod quinque panes sine appositione in quinque millia hominum multiplicauit per uirtutem infinitam. Potest tamen esse, quod aliunde addat, ut fortasse in illis panibus fecit, & utrumque miraculum fuit; alius tamen modus probabilior uidetur.

Dub. 4. Sed quemadmodum si statura, &c.) Videtur istud exemplum Aug. non ualere, quia aliud est artificiatum, & aliud statua illa, quae primo fuit fusa, & illa, quae post fusa fuit; ergo uidetur quod Deus sic reparat, quod alius fuit homo post, quam ante. Ad

hoc uolunt aliqui dicere, quod exemplum Aug. perfecte conforme est quantum ad modum, & identitatem reparationis, & reparati. Quantum ad modum, quia non oportet singula ad sua loca redire. Quantum ad identitatem; quoniam sicut in statua materia subiecta est eadem semel, & iterum fusa; sed forma artificis est alia; sic in corpore resurrectionis eadem est materia, sed forma carnis, & accretia generata sunt alia; sed tamen homo non est alius, quia forma ultimo completiua, & primaria materia secundum substantiam est una, & eadem. Unde si statua haberet animam, ipsa diceret, ego sum reuocata, quia haberet eandem materiam, & eandem formam ultimam, quae non haberet intermedias: sic & in proposito dicunt se habere, quod formae intermedie iteratae sunt aliae; attamen homo idem est maxime ratione formae, quia tota ratio personalitatis uenit ex parte anime. Sed tamen istud non sufficit, pro eo quod resurrectio dicitur esse corporum humanorum magis proprie quam coniuictorum. Si ergo resurrectio debet esse eiusdem, necesse est quod corpus humanum sit idem: sed numquam est idem corpus, nisi sit eadem caro: ergo oportet quod caro, quae est forma intermedia, sit eadem, pari ratione & de aliis formis intermediis: & si oportet quod caro sit eadem, oportet quod partes officiales ut manus, & pes sint eadem. Amplius, in Iob. 19. expresse dicitur, In carne mea uidebo Deum saluatorem meum: ergo eadem erit caro. Non ergo rectum uidebitur exemplum Aug. & ideo dicendum ad hoc, quod opera Dei non inueniunt perfectam similitudinem in operibus nostris, maxime istud cum sit supra naturam, iterare

eandem formam numero: ideo non est intelligendum istud exemplum adduci ad hoc solum, quod sicut artifex creatur reparat de materia eiusdem statuæ statuam consimilem, ita quod non oportet partes ad eadem loca redire: sic Deus reparat de materia corporis tui corpus, quod non tantum simile: sed idem est in substantia; nec oportet singula ad singula membra redire, ubi est creientia, quæ generaret indecentiam, quia quantum ad hoc loquitur Augustinus, ut patet in litera.

ARTICVLVS I. QVÆSTIO I.

An humores in resurrectione resurgent?

Intelligentiam huius partis tria principaliter queruntur. Primo queritur, quod resurgat in corpore humano. Secundo, quod in quo membro. Tertio queritur, qualia resurgent corpora. Circa primum queruntur duo. Primum queritur, quid resurgat quantum ad indigentiam. Secundo, quid resurgat quantum ad superfluitatem.

VTRVM humores resurgent. Et quod non uidetur; quia nihil resurget, nisi quod est de ueritate humane naturæ: sed humores non sunt de ueritate humane naturæ, quia quotidie mutantur, & restaurantur, & deperduntur: ergo &c. **IT**EM. Si humor resurget, & est de ueritate nature humane: ergo totaliter oportet resurgere: ergo totus sanguis qui exit de homine per phlebotomia, uel alio modo, resurget:

sed hoc generaret indecentiam: ergo &c. **IT**EM. Quod non uiuit, non debet resurgere, quia resurrectio est ad uitam: sed humores non uiuunt: ergo &c. **IT**EM. Nihil debet resurgere in corpore, quod non habeat aliquem usum; sed humores sunt ad restaurationem deperditi, quod non est in corpore resurgente: ergo &c. **IT**EM. Nihil resurget, nisi quod consonat qualitati, & nature corporis resurgente: sed corpus resurgens erit luminosum, & impassibile; humores autem sunt fluxibiles, & uariabiles: ergo &c.

CONTRA. Quod est de constitutione corporis resurgente in illo; sed humores sunt huiusmodi: ergo &c. Vnde Augustinus. Corpus constat ex membris officialibus officialia ex similibus, similia ex humoribus, humores ex cibis, cibi ex elementis: ergo immediatus se habet humor ad corpus, quam elementa: si ergo illa resurgent, & hi similiter.

ITEM. Quod est de perfectione corporis resurgente in illo; sed humores sunt huiusmodi, quia penes humores distinguuntur complexionibus: ergo &c. **IT**EM. Hoc uidetur, quia medium, & dispositio uniuersum animam corpori resurget in illo; sed sanguis est huiusmodi, & hoc patet auctoritate Deuteronomio. xii. Sanguis eorum est pro anima. Glossa. Aliquid uitale est in sanguine, & per ipsum maxime anima carni uniuersum. **IT**EM. Hoc ipsum uidetur ratione, quia spiritus est medium uniuersum animam corpori: sed spiritus, sicut dicunt Philosophi, ex humoribus generantur. Hoc ipsum patet exemplo, quia nulla

la læsione facta in corpore, si totus sanguis exiret, statim anima recederet. Si ergo humores sunt medium, & ratio uniuersum: ergo necesse est, quod resurgant. **IT**EM. Si non resurgant, cum huiusmodi humores impleant corpus, resurget corpus uacuum, & imperfectum, ac per hoc deformem: sed hoc est indecens in beatis: ergo &c. **IT**EM. In sacramento altaris conuertitur uinum in uerum sanguinem: sed hoc effectus impossibile, nisi sanguis resurrexisset in Christo. Sed si in Christo resurrexit, & in quolibet alio resurget: ergo &c.

RESOLVTIO.

Humores resurrecturos credimus; quia & uerè sanguinem in Christo resurrexisse accepimus.

RESPONDEO. Dicendum, quod differunt, sicut dicunt Philosophi, humor, & humiditas. Nam humor dicitur prout est in uenis: humiditas autem prout extra uenas dirigitur, & extra uenas est, & prout ab eis deriuatur ad membra. Distinguit enim Auienna inter humorem, & humiditatem: & dicit quod humor dicitur prout est in uenis; humiditas autem prout a uenis deriuatur ad membra. Et hoc in triplici statu. Aut in primo egressu a uenis: & sic uocatur eos humiditas, scilicet quæ est in foraminibus paruulorum uenarum. Aut prout incipit ultra progredi, & dealbari: & sic uocatur cambium; Aut prout est iam dealbata, & cibans in actu: & sic uocatur glutem. Hæc autem distinctio humiditatis ad duo membra reducit, scilicet ad humiditatem nutrimentalem: & hoc comple-

titur rorè, & cæbiu, & complexio nès; & hæc est gluten, quæ est de complexione membri consimilis, in quo est tertia species ethice, & nutrimentalis: & hæc quia respicit statum, & indigentiam, non resurget; sed humiditas complexionalis absque dubio resurget. Sed quod de humoribus dicemus, cum sint currentes, & non sint de substantia membri, nec de complexione radicali? Dicendum, quod absque dubio resurgent, cum uinum conuertatur in sacramento altaris in sanguinem, qui effusus est in remissionem peccatorum, & iste est sanguis habens speciem sanguinis. Vnde non uideo, quomodo uerus sanguis non resurrexit in Christo, & si hoc, pari ratione, & in quolibet alio: & præterea nunquid uenæ remanebunt uacue? Et quod hoc sit uerum, quod sanguis resurgat, habetur in sermone Ambrosio de martyribus: Dignum, & congruum; & ideo dicendum, quod humores resurgent, & concedendæ sunt rationes ad hoc.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod non sunt de ueritate humane nature. Dicendum, quod aliquid est de ueritate nature humane tripliciter. Aut quantum ad esse necessarium, sicut membra principalia. Aut quo ad esse integrum, & completum, ut illa quæ faciunt ad corporis perfectionem. Aut quo ad esse decorum. Primum necessarium est resurgere secundum totalitatem: Sed quæ secundo, & tertio, congruum est resurgere, secundum illud, secundum quod faciunt ad complementum, & decorem: & quia humores ad plenitudinem,

& integritatem faciunt, resurgunt in tanta quantitate, quantum corpori competit. Et per hoc patet secundum, quia non oportet, quod totus sanguis quem emittimus per minutionem, resurgat, sed quantum congruit. Similiter de carne, quae fluit, & refluit iudicandum est. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non uiuunt. Dicendum, quod tripliciter est aliquid uiuere. Aut quia recipit influentiam uitae, aut quia disponit ad uitam, aut quia ortum, & conseruationem habet ex actu uitae. Primo modo uiuificatur substantia corporalis, & caro: secundo modo uiuit spiritus, & humor: tertio modo capilli, & etiam ungues: & quia omnia ista connexionem habent cum uita, omnia resurgent. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non habent uitum. Dicendum, quod falsum est, immo habent uitum, scilicet ipsum corpus disponere ad uitam; sed non habent uitiorum uitum, scilicet restaurare: & habent hunc; quia de nouo generatur, & hunc ibi non habebunt. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non congruunt corpori luminoso, & impassibili. Dicendum, quod sicut caro & os secundum statum presentem non congruunt statui beatitudinis, sed sublimabuntur, & subtiliabuntur: sic est intelligendum de humoribus, & membris omnibus interioribus.

QV A E S T I O II.

An capilli, ungues, & huiusmodi ad superfluitatem attinentia resurgent?

DE his, quae spectant ad superfluitatem, ut sunt intestina, capilli, & ungues; utram resurgant. Et quod intestina resurgant, p

batur, quia dicitur. 2. Mach. 14. Rarias proiecit illa, deprecans potentem, ut redderet ei. IREM. Si homo steteret, sine alicuius corruptione translatus fuisset in immortalitatem: sed homo conditus fuit cum intestinis: ergo illa habuisset in gloria: sed modo illa haeret, quae habuisset: ergo &c. IREM. Alia ratio est ad hoc, quod si non resurgeret, uenter uacua remaneret: & si hoc, imperfectus: sed ibi nulla est imperfectio: ergo &c. IREM. De capillis, Luc. 21. Capillus de capite uestro non peribit. Et iterum Mat. x. Omnes numerati sunt. IREM. Ratione, quia priuatio capillorum, & unguium est de imperfectioe naturae; ergo habitus est de perfectione naturae: sed omne, quod est de perfectione naturae debet resurgere: ergo &c. IREM. Capilli sunt in ornamento a natura collati. Sed corpora electorum debent resurgere cum omni ornatu: ergo &c.

SED CONTRA. Quod intestina non resurgant hoc uidetur, quia sunt ad superfluitatis imbutae receptionem; sed ibi non erit talis superfluitas: ergo &c. IREM. Intestina aut erunt uacua, aut plena. Si uacua: ergo imperfecta; si plena, ergo immunda: cum ergo nullum horum statui gloriae competat, patet &c. IREM. Quod nec capilli resurgant, uerum; quoniam sunt ex fumosa superfluitate: sed ibi non erit superfluitas fumorum: ergo &c. IREM. Ratione uidetur; quia sicut folia sunt in arbore, sic capilli in capite; sed fructu ad maturitatem ducto, cessant folia: ergo & capilli cum iam homo peruenit ad fructum gloriae. IREM. Hoc potest probari; quia non sunt

sunt de ueritate naturae. IREM. Quia deformae esset corpus, si omnes capilli resurgerent, extendetur enim nimis: longitudo capillorum: & huius signum est, quod sine dolore abscinduntur: sed quod non uiuit; non debet resurgere, quia resurrectio est ad uitam: ergo &c.

R E S O L V T I O .

Et quidem, cum ad decentiam, & ornatum corporis sint.

RESP. Dicendum, quod sicut dictum est, resurget in corpore non tantum, quod est de eius necessitate, sed et, quod est de integritate, & de decetia, & pulchritudine: quoniam igitur capilli sunt de decetia, & ungues (hoc patet, quia caluicium est imperfectio naturae) & ideo dico, quod resurget. Similiter & intestina sunt de naturae pulchritudine. Vnde Aug. dicit in Libro de Ciuit. Dei. In interioribus uisceribus, quae nullum deus modo uidentur habere, ita pulchritudo rationem delectabit, ut omni formae apparenti, quae oculis placet, secundum mentis iudicium praeratur.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod non habebunt uitum. Dicendum, quod uerum est de usu imperfecto quem modo habent: sed perfectum habebunt, qui est uisum intelligentiae oblectare in tanta pulchra armonia, in qua laudabit anima sapientiam conditoris. AD ILLVD, quod obiicitur, aut erunt uacua, aut plena. Dicendum, quod erunt plena, sed non superfluitate, sed nobilibus spiritibus, & subtilibus, quae totum corpus reddent agilius. AD ILLVD, quod obiicitur, quod capilli sunt ex superfluitate. Dicendum, quod superfluitas est

triplex. Vna respectu totius corporis, & speciei, ut est superfluitas impuritatis: & haec non erit ibi. Alia est superfluitas respectu totius corporis, in quo est, sed non respectu alterius propagandi, utpote semen: & haec similiter ibi non erit: & haec est superfluitas residuitatis. Quaedam est superfluitas respectu unius partis, tamen in altera non est superflua, sed decens, & optime collocata: & talis est superfluitas, ex qua sunt capilli, quia illa materia non est necessaria stomacho: est tamen bene collocata in capite, & barba. AD ILLVD, quod obiicitur, quod arbores amittunt folia. Dicendum, quod si arbores deberent semper suum seruare decorem sicut resurgentes, numquam folia amitterent: sed non debet eum seruare sicut resurgentes, ideo non est simile. AD ALIA tria soluendum, distinguo triplicem ueritatem naturae, & uiuere secundum triplicem differentiam, ut in precedenti problemate dictum est.

A R T I C V L V S I I .
Q V A E S T I O I .

An caro, cum in duobus hominibus caro est; resurgat cum primo, uel cum secundo?

CONSEQUENTER quod tum ad secundum articulum queritur secundo quid in quo resurgat: & de hoc duo queruntur. Primo queritur, quid in quo resurgat quantum ad totum corpus. Secundo, quid in quo quantum ad quodlibet membrum.

Cum

CVM caro est in duobus hominibus caro, utrū resurgat caro in primo, uel secundo. Et quod in primo ut Aug. de ciuita. & habetur in litera. Illi animæ in puncto temporis redditur, quæ eam primitus ut ex ea homo fieret, uideret, cresceret, animauit. **ITEM.** Ratione ut, quia propria forma in propria materia nata est fieri: ergo si hæc caro est propria materia huius animæ cui primò est unita: ergo semper anima appetit ei uniri: ergo si non potest, frustratus eius appetitus: hoc autem est inconueniens: ergo &c. **ITEM.** Caro ex unione cum anima dispositio nē trahit, siue ordinationem ad immortalitatem: ergo si hæc caro unita est cum hac anima, necessitatem hēt iterum ad unionem cum ipsa: & si hoc, cum hoc necessitas non patitur, ut hæc caro ordinetur ad animam aliam, patet &c. **ITEM.** Si non est necesse resurgere cum prima: ergo si tota caro hominis māducetur, priuabitur omnino anima suo corpore: & ita dabitur ei aliud corpus: non ergo erit resurrectio, quia resurrectio est eiusdem numero.

SED CONTRA. Costata fuit in Adam, & Eua, quæro igitur in quo resurget. Si in Adam: ergo cum tota Eua sit inde facta, nihil resurget in Eua. Si non in Adā: sed in Adam primò fuit costata: ergo resurget, in quo primo fuit. **ITEM.** Homo est de semine patris, & Christus ex purissimis sanguinibus uirginis: ergo si semen dēt resurgere in patre, & sanguis in uirgine, tunc nullus homo generatus resurgeret, nec etiam Christus: quod si hoc non est uerum: ergo caro resurget in eo, in quo

secundo est caro. **ITEM.** Esto quod aliquis nutriatur ex carne humana, dicit Aug. quod redit ad primum: esto quod de illa generet, constat quod si tunc redit ad primum, nihil remanebit generati: & hoc est inconueniens. Quod si non redit: ergo non est necesse quod resurgat in primo, sed in secundo potest. **ITEM.** Quod debeat resurgere in secundo, uidetur quia ab ultimo res de nominatur, & a fine. Vnde statitur in ultimo testamento, quod est in morte testatoris: ergo si caro ista fuit illius hominis finaliter, & posterius: ergo ad ipsum magis spectat: ergo ad secundum & posterum debet redire, non ad primum.

RESOLVTIO.

Si in ambobus secundum materiam fuerit, resurget cum primo.

Si uero in altero eorum secundum speciem fuerit, resurget cum eo.

RESP. Dicendum, quod caro quæ est in duobus potest esse dupliciter, aut ita quod sit in uno sicut in principio, in altero sicut in indiuiduo, & toto suo: aut in utroque sicut in indiuiduo. Si sit in uno sicut in principio, in alio sicut in indiuiduo, & toto: resurget in secundo: quia non erat in primo ad ipsum: sed ad alterum ordinata: sicut fuit costata in Adā, Quia ordinata ad propagationem Eue: sic semen in patre: quia ordinatum est ad propagationem filii: sic illi sanguines in Beata Virgine, quia ordinati erant ad conceptionem Christi. Si autem in utroque sit sicut in toto absoluto, hoc tripliciter potest intelligi: aut ita quod sit in utroque caro secundum speciem, aut in utroque secundum materiam, aut in uno secundum

speciem, in altero secundum materiam. De primo est controversia: nam aliqui dicunt, quod caro unius secundum speciem potest fieri caro alterius secundum speciem, utpote si homo de illa nutriatur, & generet: & hoc dicunt, quia omnino est transmutabilis caro, ut alia, sicut experimento patet. Et si queras, in quo resurgent, dicunt, quod in illo, in quo maiorem, & essentialiorem habet ordinationem: & dominus supplet alteri illud, ut verbi gratia, Si de modica parte corporis unius quantum ad carnem secundum speciem sit aliquis generatus, illa resurget in generato, & dominus post supplebit in me, quod amissum est, sicut in Adam repleuit carnem pro costa. Alia positio est, quod de carne secundum speciem alius homo non potest nutriri, nec generari, sed solum de carne secundum materiam: & rationem huius reddunt ex parte actualitatis ipsius, quia transsubstantiatio hic conuersio est: & conuersio, & transmutatio, siue transsubstantiatio, siue transuersio est ex ente in potentia: & quia est caro secundum speciem, ideo non est possibilis conuerti in carnem secundum speciem. Sed quoniam hoc non habet stabile fundamentum: quia lupus nutritur de carnibus lupi, & aliis animalibus eiusdem speciei, ut uidemus: & iterum, caro secundum speciem potest fieri non caro, & tunc erit in potentia: ideo rationem fundant super puluerem appetitum, qui platurus est ad illam formam determinate, & sempiternaliter, qui non patitur ipsam carnem ui-

uificari ab alia anima immortali: & ideo respondent, quod illud est impossibile, quod in primo sit caro secundum speciem unius, & postmodum fiat alterius. Sed prima positio repugnare uidetur resurrectione eiusdem corporis: quia si de una parte carnis meæ secundum speciem possit fieri caro alterius secundum speciem, pari ratione & de alia, & sic de quolibet, & sic anima perderet suam carnem totam: quomodo igitur uerum est, quod dicit Iob, In carne mea uidebo Sal. meum? Secunda positio non habet multum roboris, tum quia uidetur inconueniens dicere, quod homo non possit nutriri de carne secundum speciem, cum sit apta ad nutriendum, & bene possit inde nutriri. Amplius. Nec istud est multum stabile, quod in corpore humano sit aliquid actu corruptibile, & tamen sit resolubile usque ad elementa, & quod ibi sit appetitus impediens transmutationem. Vnde de sanis dici potest, quod sicut resurrectio per diuinam uirtutem: sic ordinatio carnis ad illam animam est secundum diuini decreti dispositionem: quæ quoniam est immortalis, facit, quod caro secundum speciem unius ad carnem, secundum speciem alterius hominis sit impossibilis. Dicamus ergo, quod in utroque secundum speciem esse omnino est impossibile, quia tunc esset de necessaria constitutione utriusque, & necessario resurgeret in utroque: & hoc est impossibile. Istam impossibilitatem non dico uenire de uirtute carnis secundum speciem ipsius hominis: quia sic necessario est ordinata

ad incorruptionem propter appetitum ad aīam primam: & iō non pōt esse corporis alterius aīe principalis materia, quia siue sit ibi iste appetitus, siue nō, sine calūnia pōt dici qđ hoc uenit ex ordinatione diuina, q̄ carnem hoīis sicut non dimittit petre, sic nec eius substantiā confundi, nec pmisceri. Vnde sicut diuina prouidētia faciebat Adā ab exteriori impassibilē: sic ēt facit carnē secundum speciē unius in carnem secundum speciē alterius incōuertibilē. Si at̄ caro sit in utroque secundum materiam: ut quādo hō nutritur de carne alterius: dico qđ redit ad primū: quia ad utrumque ordinata est de congruo: & sequēs ordinatio cum non sit fortior, non soluit p̄cedentem. Si at̄ in uno sit scđm speciē, in altero scđm materiā, resurgit in eo, in quo fuit scđm speciē, quia ad illum essentialiorem ordinationē habet, siue sit primus, siue scđs: und e si aliquis nutritur de carnib. alterius scđm speciē, talis caro reddit ad primum. Si autem generat̄ de carnibus scđm materiam: quia de his quē secundum speciē non pōt generari: dico quod caro stat in secūdo, & deus recompenlat primo. Et ratio huius est, quia caro maiorē, & essentialiorem habet ordinationē ad aīam in scđo.

EX HIS patent obiecta: quia August. loquitur in duobus casibus, scilicet quādo in primo fuit caro secundū speciē: & hoc patet ex uerbo suo, Vt ex ea homo fieret &c. vel etiam quando in duobus est secundum materiam. AD ILLVD ergo, qđ obiicitur, qđ debet denominari ab ultimo,

Dicēdum, qđ sequens ordinatio nō soluit priorē, nisi sit fortior: & quia non est fortior, prior manet, maxime quando in primo fuit caro secundum speciē, habuit essentialiorem ordinationē ad animā, quia caro secundū speciē uiuificata ab hac anima, habuit necessariā, & indissolubile ordinationem ad illam animā: & ideo sicut matrimonium legitime contractum cum aliqua non potest solui, si illa contrahit de facto cū aliquo: sic nec caro potest ordinationē ad primam carnem perdere. Quid at̄ sit caro secundum speciē hoc hēt locū in Lib. ii ubi agitur, utrū trāseat in ueritatem humanæ nature, & queritur Dist. xxx.

QVÆSTIO II.

An propria materia in proprio membro resurgat, uel indifferenter in quolibet.

QVĪD in quo resurgat quantum ad membra, utrum. scilicet materia uniuscuiuslibet membri in suo, an indifferenter in quolibet resurgat. Et qđ non in suo, uidetur Aug. dicere, & hī in litera, qđ nō refert, utrum pars materię redeat in suum locum, sicut est in fusione statuae. ITEM. Ad hoc est ratio ostensua, quia materia illa est in perfecta obedientia respectu creatoris: ergo si ipsa nihil operat̄, & creaturæ nō facit uim, nisi qđ totū reparēt, & debite, sicut bonus artifex: ergo uī quod sine dīa materia unius membri in alio possit resurgere. ITEM. Alia rō ad hoc ē, qđ dispositio cōtrahit ī corpore ad resurgēdū ex unione ad aīam: ergo cū quilibet pars toti aīe uniat̄, qđ aīa tota ē ī qualibet parte quilibet pars habet

hēt indifferentiā ad totū. ITEM. Si necesse est, qđ ī eodē: sed esto, qđ aliqs habeat nimis magnū caput, tunc necesse erit resurgere in eadem deformitate, quod est inconueniens.

SED CONTRA. E. zec. 37. Accesserūt ossa ad ossa, unūquodque ad iuncturā suā: ergo si est cōueniēter ibi signata forma resurrectionis futuræ, patet &c. ITEM. Rōne, vī: qđ resurrectio est eiusdem. sed si manus fieret ex materia pedis, non esset eiusdem: sic nec alia aliqua pars si fieret de alia: & sic nec totū idē: ergo cū hoc sit inconueniēs, patet &c. ITEM. Resurrectio est ad remunerationē: sed cōtingit unū membrū nobilius esse altero, & ulterius magis mereri uno, q̄ altero: ergo si dēt alicui p̄iudicari, illa pars materię in membro dēt resurgere, q̄ prius ibi fuit. ITEM. Sicut se hēt totū corpus ad aīam, sic oculus ad potentiā uisui, ut dicit Philosophus: sed necesse est materiā totius corporis aptari huic aīe, ita qđ non alii: ergo & materiā potentię uisue huic, & non alteri: & sic materia unius membri in hoc membro determinate resurget.

RESOLVTIO.

Materia, que de proprij membri substantia est, cum illo resurget.

Que uero de superfluitate est, per totum corpus diffundatur.

RESPONDEO. Dicēdum, qđ in hoc membro, siue in eius materia est aliquid considerare, qđ est de substantia, & p̄fectione, aliquid quod est de superfluitate, sicut aliqua mēbra plus hēt de materia, quam conueniēs sit formę membri. Si primo mō: sic

dico, qđ unūquodq; mēbrū ex sua ppria materia reformabit: reformatio. n. respondet formationi, vnde eadē & de eodem est reformatio eius, de qua fuit formatio. Si autē quantum ad superfluitatē: dicēdū tunc, qđ illud materię, qđ modo est in p̄fluū in una parte, p̄ totum corpus dispergetur, ut sic non abūdat unū mēbrum ab altero, nisi quantum dēt: & sic loquitur Aug. qđ patet loquitur. n. de superexerētia eorum, q̄ debent resurgere.

AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ materia illa est in p̄fecta obedientia. Dicēdū, qđ uerū est, tamen creator non uult facere, nisi qđ congruit ipsum facere: & congruit, qđ unumquodq; mēbrū fiat de sua materia. Et quidā reddunt de hoc rōnem ex parte diuersorū appetitudinū, q̄ sunt in puluere. Quidquid tñ sit de hoc, tamē uenit ab ordinatione p̄fecti artificis, ut apparet de eadē materia, & eodē ordine. AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ quælibet pars unitur toti aīe. Dicēdum, qđ anima est p̄fectio quantum ad substantiam, & motor quantum ad potentias: & si aīa non sit cōposita immo simplex quantum ad substantiā, hēt tamen multitudinē potētiarum, rōne quarum ad diuersa organa comparatur. Quoniā igitur corpus est ordinatum ad resurrectionem in utroq; & in quantum respicit aīam ut p̄fectionē, & ut motorem, & quātū ad rationem motoris est distinctio: ideo distincte resurget materia membrorū in suis locis. AD ILLVD, qđ ultimo obr̄, iam patet respōsio. Dico. n. quod illud p̄ totū dispergetur, quod

quod in aliqua parte est superfluum: nec illud faciet diuersitatem in corpore: sed remouebit deformitatem: & hoc intelligendum est quantum ad corpora electorum. Sic igitur patet, quid in quo resurgat secundum uerba B. Aug. quibus magis est innitendum, maximè in hac materia, quam etiam rationi. Attamen tam ad primum problema, quàm ad ultimum posset de facili responderi, si quis uelit seminales rationes intueri, in quas sit resolutio, quæ in una parte saluabuntur respectu totius, si sit artifex, qui possit educere: & ideo cum Deus hoc operetur, & supra naturam, quid mirum est si quantumcunque parum de carne remaneat, totum reficiat: nec unquam poterat ad eo diuidi, quoniam medicum sufficiat cuilibet: hoc dico secundum operationem Dei, non secundum operationem naturæ, sicut alibi melius patet, scilicet in secundo libro.

ARTICVLVS III. QVÆSTIO I.

An corpora electorum cum deformitatibus resurgent?

QUONIAM SEQUENTER quantum ad tertium articulum queritur, qualia erunt corpora resurgentium: & de hoc duo queruntur. Primo queritur de qualitate quantum ad electos. Secundum uero quantum ad reprobos.

VTRVM corpora electorum resurgant deformitatibus. Et quod non, uidetur. Aug. A berit a corporibus electorum omnis deformitas, omnis infirmitas, uel infirmitas, omnisque tarditas:

ergo si hæc pertinent ad deformitates, & carebunt his, patet. **ITEM.** Nihil resurget in electis, quod non sit de decore naturæ: quæ ut dicit Augustinus, a corporibus electorum uitia detrahunt, & natura seruabitur: sed deformitates non sunt de natura: ergo &c. Probatio minoris. Super illud Eph. 2. Erasmus natura filii iræ. Glos. Natura uerè, ac propriè dicitur qualis sine uitio fuit in primis parentibus; ergo cum deformitates in ea non fuerint, patet &c. **ITEM.** Generans transmittit in prolem omne illud, quod est de ueritate naturæ suæ, quædo generat sine errore, pro eo, quod per naturam generans generat sibi simile. Sed generans habens deformitatem sine errore naturæ, generat non habentem deformitatem: ergo deformitas non est in eo de ueritate naturæ, ergo si hoc solum resurget in electis, quod est de ueritate naturæ, deformitates non resurgent in eis. **ITEM.** Ansel. dicit, quod ueritas est rectitudo sola mente perceptibilis; ergo quæ non est de rectitudine naturæ, non est de ueritate naturæ: sed deformitas non est de ueritate rectitudinis: ergo non est de ueritate naturæ, ergo non resurget in electis.

CONTRA. Caro contracta a generantibus est de ueritate humanæ naturæ: sed gibbositas, & alie multe deformitates possunt a generantibus contrahi; ergo sunt de ueritate humanæ naturæ: sed omne tale resurget in electis, ergo &c. **ITEM.** De ueritate humanæ naturæ sunt membra non tantum officialia, uerum et

In dialogo de ueritate cap.

consimilia, sed in huiusmodi deformitatibus est aliquid de substantia membri consimilis, sicut patet in gibbo est aliquid de carnis substantia: ergo est aliquid de ueritate humanæ naturæ: ergo &c. **ITEM.** Quia anima meruit in corpore, debet remunerari in corpore, & in membris; & hoc quia corpus est sibi coniunctum: si ergo anima iusti meruit in deformitatibus, & per deformitates, quas humiliter tolerauit: ergo debet in eis remunerari. **ITEM.** Cicatrices, quæ sunt inductæ in martyribus a uolentia manent in gloria in signum meriti, & triumphum: ergo pariter deformitates, quæ sunt a natura, in quibus meruit anima nostra.

RESOLVTIO.

Resurgent quidem cum deformitatibus quo ad substantiam: uerum non sub ratione deformitatis, sed pulchritudinis.

RESP. Dicendum, quod deformitates quædam sunt qualitatiuæ, sicut illæ, quæ ueniunt ex malo, & inordinato situ membrorum. Quædam sunt quantitatiuæ, sicut quando quis habet nimis magnum caput, uel nimis magna membra, ita quod aliis sunt improprietate, uel habet gibbositates, uel talia, in quibus est aliquid de carnis substantia. Si de primis loquamur: quia non sunt de ueritate humanæ naturæ, imo per errorem omnino contingunt. Dicendum, quod in electis nullo modo resurgent. Si de secundis loquamur: quia aliquid est ibi substantiæ, aliquid uiriositatis, quod est substantiæ resurget: quod est uiriositatis auferetur:

hoc est dicere, quod illius membri materia per alia membra diffundetur quantum ad superfluitatem ita quod non aliquid peribit, & tamè totum per omnia reuertetur ad proportionem: & sic patet, quod in electis nulla resurget deformitas: resurget tamen alicuius deformitatis materia. Et sic concedendæ sunt rationes ostendentes, quod non resurget. Concedendæ nihilominus sunt duæ ad oppositum inductæ, quæ illud, quod est de substantia deformitatis resurget: tamen sub ratione pulchritudinis.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod per deformitates meretur anima iusti dicendum, quod aliquid mereri est dupliciter.

Aut quod habet imperfectionem secundum statum meriti, non tamen secundum suam formam, & naturam, aut quod habet imperfectionem secundum suam naturam, sicut patet, quod meremur per charitatem, cui inest imperfectio solum ratione status: & meremur per fidem, cui inest imperfectio ratione formæ. In primo remuneramur per eius perfectionem. In secundo remuneramur per eius euacuationem, quæ non est nata fides stare cum perfectione completa: per hunc modum in corporalibus oportet intelligi. Unde cum corpus humanum statui perfectionis non repugnet quantum ad naturam: sed quantum ad statum, deformitas uero quantum ad propriam suam rationem repugnat perfectioni: hinc est, quod corpus debet resurgere, & resummi, deformitas uero minime. **AD ILLVD,** quod obiicitur de cicatricibus.

Di-

Dicendum, quod aut cicatrices non resurgunt: aut si resurgunt, ita facient ad decorem, & gloriā animæ, quod non minuent pulchritudinem corporis, quia frequenter talia signa reddunt corpus magis decorum: quoniam igitur cicatrix potest carere turpitudine, sed deformitas semper deformat: ideo non sic competit deformitas corporibus electorum, ut cicatrix.

QVÆSTIO II.

An damnatorum corpora cum deformitatibus resurgunt?

VTRVM deformitates resurgant in corporibus damnatorum. Et q̄ sic, uidetur p̄ August. in Ench. Nulla debet esse quæstio de pulchritudine, ubi est certitudo de damnatione: si ergo certi sumus, quod reprobī damnabuntur, certi sumus etiā q̄ pulchritudine non decorabuntur. **ITEM.** A corporibus dānatorum nō tollitur tarditas, nec passibilitas: ergo nec deformitas cōsimili orne. Præterea patet, q̄ passibilia erūt damnatorū corpora & graua: ergo &c. **ITEM.** Quod deformitates tollentur ab electis, hoc gratiæ est: sed nulla gratia debet fieri damnatis: ergo ab eis deformitates non debent auferri. **ITEM.** Deformitates animarum ab animabus non tolluntur: ergo nec a corporibus ratione cōsimili, immo a causa quia deformitas culpæ est cā deformitatis poenæ. **ITEM.** Corpus damnatis animabus redditur non propter perfectionem: sed propter maiorem punitiōnem: sed deformitas corporis redundat in poenam animæ: cum ergo non debeat in eis pena mi-

nui, sed augeri, non debet corpus eorū deformitatibus exui: sed reindui.

CONTRA. Deformitates in effectu ueniunt ex errore uirtutis producentis: sed corpora resurgentium sola uirtus diuina reficiet: ergo si illa non potest errare, impossibile est, quod habeant deformitatem. **ITEM.** Artifex, qui effectum eū deformitatibus producit, non dicitur reformator, sed deformatior: ergo si Deus corpora damnatorum cum deformitatibus facit resurgere, nō debet dici reformator, sed deformatior: sed hoc est facere cōtumeliam ipsi artifici, quæ longe debet a Deo relegari: ergo nullo modo cum deformitatibus producit. **ITEM.** Optimi est optima producere: si ergo Deus optimus est artifex, ergo optima artificiata producit: sed ipse est artifex in resurrectione, & corpora deformia nō sunt bene facta, nec ordinata: ergo &c. **ITEM.** Est ordo partium in toto, & ordo rei ad finem, & primus respicit sapientiam, secundus respicit bonitatē: sed Deus cum sit bonus non potest facere rem sine carentem, siue a fine deordinantem: ergo cum sit summe sapiens, non potest rem producere deordinatam quantum ad ordinem, qui est partium in toto: ergo nec deformitates. **ITEM.** A damnatis auferetur deformitas, quæ est per diminutionem: unde si modo caret manu: tunc non carebit manu: ergo pari ratione & deformitas, quæ est ex superfluitate; & ita ut uideatur omnis deformitas.

RESOLVTIO.

Quæ hic deformia fuerunt; & ibi deformia erunt: iuste diuina iustitia sic iubente.

RESP. Dicēdū, qd̄ Aug. in Ench. istā q̄ dimittit insolūtā, quasi nō sit magnæ utilitatis; attamē cū assignat rōnē, quare circa hoc non dēt laborari, determinatiōnē q̄onīs, tñ nobis inuit. Dū. n. dicit, q̄ nō dēt nos molestare in q̄sitiōe circa pulchritudinē, ubi ē certitudo circa dānationē: si. n. ad hoc resurgāt, ut dānent, non ut melioris, sed peioris sint cōditionis; manifestē apparet qd̄ nō dabit eis pulchritudo, quā non habuerunt, nec auferet deformitās, q̄ habuerunt. Vñ Deus q̄tū ad eos est purus reformator, quā scdm eādē formā reformat, quā eis natura dedit in gñatione primaria: in qua reformatione apparet Dei sapiētia, & iustitia. Sapiētia, quā scit oīno eodē mō reparare, sicut ante fecit. Iustitia, ut sicut, qui meruit in corpore pulchro, remuneratur in eius pulchritudine: sic qui in turpi peccauit, in eius turpitudine cruciari debet, nec debet auferri, sed potius firmari. Et rationes hoc ostendentes concedendæ sunt.

AD ILLVD, qd̄ ob̄r̄ primo, qd̄ uenit ex errore uirtutis. Dicēdū, qd̄ hoc uerū est in opatione nature, q̄ p̄ducit effectū quāto melius pōt: sed nō sic in intētiōne Dei, q̄ non reparat secundū q̄ melius pōt, sed secundū qd̄ meritis eius melius congruit.

AD ILLVD, qd̄ producens effectū deformē est deformatior. Dicēdū, q̄ effectus deformiter p̄ductus pōt dupliciter considerari, aut absolutē, aut in cōparatiō-

ne. Si absolute uerum est. Si autē in cōparatiōne ad meritum, aut ad p̄cedentē statum, non est uerum: & qm̄ effectus cōpetit meritis damnatorū, cōpetit nihilominus statui p̄terito: iō talis reparatio non est deformatio, sed reformatio, & confirmatio debet dici: & est exēplum in artifice, q̄ picturā diaboli facit turpē: ipse. n. non d̄r deformatior, sed conformator, quia conformē statui diabolico picturā facit, quā in se pictura sit deformis: sic etiā in proposito intelligendum. **AD ILLVD,** quod obicitur, q̄ optimi est optima producere. Dicendum, q̄ uerū est in ordine: & corpus deforme optimē ordinatur in inferno, sicut pulchrū in cōelo. **AD ILLVD,** quod obicitur, de ordine duplici. Dicendum, quod ordo creaturæ q̄tū ad finē est dupliciter, uel quātū ad finē creatū, uel quantum ad finē ultimum, qui Deus est, q̄ est finis uniuersalis. Similiter ordo partium est dupliciter. s. partium in toto, & rerum in uniuerso: & sicut creatura non pōt p̄duci a Deo deordinata a fine ultimo, ita quod illā deordinatiōnē habeat a Deo, sic nec ab ordinatione, q̄ est in uniuerso: & quāsi deforme corpus sit deordinatum in se, est tñ ordinatum in mundo. **AD ILLVD,** qd̄ obicitur, quod auferet deformitas per diminutionem: ergo &c. Dicendum, quod hoc est p̄ perfectam punitiōnē uoluntatis, quæ quoniā omnium membrorum fuit reatrix, & oīa habere uoluit, licet non habuit, ideo in omnibus puniri debet, & torqueri.

D I S T I N C T I O X L I I I I .
P A R S S E C V N D A .

Quomodo damnatorum corpora erunt passibilia.

I vero queritur de corporibus malorum, quomodo in igne ardeant, & non consummantur: Aug. v. a. r. i. s. exemplis astruit, & sempiternis ignibus ea ardere, & non consumi illa combustione, sicut anima cuius presentia corpus viuit, & dolorem pati potest, mori autem non potest. Hoc enim erit tunc in corporibus damnatorum, quod nunc esse scimus in animis omnium.

Si daemones corporali igne cremantur.

Quari etiam solet, An daemones corporali igni ardeant. Ad quod Aug. respondens ait, Cur non dicamus quamuis minoris, veris tamen modis etiam spiritus incorporeos posse passibilem corporalis ignis affligi, si spiritus hominum etiam incorporei, & nunc potuerunt includi corporalibus membris, & tunc potuerunt corporum suorum vinculis insolubiliter al ligari? Gehenna illa, quae stagnum ignis, & sulphuris dicta est, corporeus ignis erit: et cruciabit damnatorum corpora, vel hominum, vel demonum, sed solida hominum, aerea demonum. Vnus enim vtrisque ignis erit, vt veritas ait. De quo igne si queritur qualis, vel vbi sit, Augusti. respondet, Ignis aeternus cuiusmodi sit, & in qua mundi, vel rerum parte futurus sit. hominem scire arbitror neminem, nisi forte cui spiritus diuinus ostendit.

Si animae sine corporibus sentiunt ignem corporalem.

Cum autem constet animas igne materiali in corporibus cruciandas, quari solet, an interim ante resurrectionem corporum animae defunctorum reproborum materiali igne cremantur. De hoc Iulianus Toletanae Ecclesiae Episcopus, Gregorij dicta securus, ita scripsit. Si viuentis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore: cur non post mortem etiam corporeo igne teneatur? Teneri autem per ignem spiritum dicimus, vt in tormento ignis videndo atque sentiendo puniatur. Quod autem non solum videndo, sed etiam experiendo anima ignis tormentum patiat, ex euangelio colligitur, vbi veritatis voce diues mortuus dicitur in inferno sepul-

D I S T I N C T I O X L I I I I . 578

tus: cuius anima, quod in igne teneatur, insinuat, cum Abraham deprecatur, dicēs, Mitte Lazarū, vt intingat dig. in a. vt. refr. l. m. quia cru. in hac flamma, Dum ergo peccatorem diuitem damnatum in ignibus veritas perhibet, quis sapiēs reproborum animas teneri ignibus neget? Praecipue cū humanam animā corporis similitudinem habere doceat Aug. Sup Ge ita inquires, Profiteri animam habere posse similitudinem corporis, & corporalium omnino membrorum quisquis renuit, potest negare animam esse, quae in somnis videt, vel ambulare se, vel sedere, vel huc atque illuc gressu, vel etiā volatu ferri: hoc sine quadam similitudine corporis non fit, proinde si hāc similitudinem etiā apud inferos gerit non corporalem, sed corpori similem: ita etiā in locis videtur esse non corporalibus, sed corporalium similibus siue in reque, siue in doloribus. In Cassiani etiā voluminibus legitur, quod non sint ociosa, neque nihil sentiant, cum diues ille in inferno se flamma cruciari clamet. Vnde probatur animas defunctorum non solum suis sensibus non priuari, sed nec istis affectibus, scilicet spe, tristitia, gaudio, ac metu carere; & ex his quae sibi in illo generali examine reseruantur, eas quaedam iam incipere praegustare.

De abortiuis foetibus, & monstris.

Illud etiam inuestigari oportet, si abortiuus foetus, et monstra resurgent, & qualia. De quo Aug. ita ait, Occurrit de abortiuis foetibus quaestio, qui iam nati sunt in vteris matrum, sed non vt iam possint renasci. Si enim resurrecturos eos dixerimus: de his, qui iam formati sunt, tolerari potest vtrūque quod dicitur. Informes vero, quis non procliuus perire arbitretur, sicut semina, quae concepta non fuerunt? Scrupulose quidem inter doctores quari ac disputari potest, quando incipit homo in vtero viuere, an sit quaedam vita occulta, quae nondum motibus viuentis appareat. Negari. n. vixisse puerperia, quae ideo membratim execantur, vt eiciantur ex vteris praegnantium: ne matres etiam, si mortua ibi relinquatur, occidant, impudentia nimia videtur. Ex quo autem incipit homo viuere, ex illo vtiq; iam mori potest: mortuus vero vbiunque illi potuit mors euenire, quomodo ad resur-

Ibidem refectionem non pertineat reperire nequeo. Neque enim & *cap. 87* monstra, quae nascuntur, & viuunt, quantumlibet cito moriantur, aut resurrectione negabuntur, aut ita resurrectione credenda sunt: sed potius correctae eorum emendataeque natura. Absit enim ut illum bimbrem, quem nuper natum in oriente fratres fidelissimi, qui eum uiderunt retulerunt, & sanctus Hieronymus scriptum reliquit, ut unum hominem duplicem, ac non potius duos, & quod futurum erat, si gemini nascerentur, resurrecturos existimemus. Ita & ceterae, quae nimia deformitate monstra dicuntur, ad humane naturae figuram in resurrectione reuocabuntur.

Vpra egit Magister: quanta, & qualia sunt resurgentium corpora.

In hac parte determinat, quo damnatorum corpora ab igne sunt cremabilia, & in sunt immortalia. Et quoniam ille ignis cremat corpora, cremat demones, cremat etiam animas separatas: ideo pars ista habet tres. In prima determinat, qualiter cruciet corpora. In secunda, qualiter cruciet demones, ibi. *Queri etiam scilicet an demones, &c.* In tertia uero, qualiter cruciet animas, ibi. *Cum autem constet animas, &c.* In ultimo uero capitulo determinat, utrum resurgant monstra, ibi. *Neque enim & monstra, &c.*

Dub. 1.

Illud etiam investigari, &c. Queritur hic de monstris, & Gigantibus utrum resurgant. Et quod sic, uerum: quia nihil debet deperire humane naturae. Item. Quo poterunt conuenire huiusmodi moles tam magnae de corporibus hominum, cum nati fuerint ex Adama. Resp. Dicendum, quod monstra non resurgent, pro eo quod non est ibi naturae ueritas, sed potius error: unde si sunt magnitudine gigantes in uia, in patria non erunt.

Si uero queras unde habuerunt ortum. Dicendum, quod sicut narrat Iosephus, demones incubi assumptis corporibus generant, & demon ostendit mulieri, cum qua concubuit, figuram tale hominis maximi: & ideo tunc propter seminis multiplicationem, tunc propter uirtutem aiale generatus fuit homo mirae magnitudinis, & ille postmodum alios generauit. Si queras, quo demon generare potest cum solo homo generet hominem: ad hoc respondetur potest, quod demon prius assumpta effigie mulieris seipsum subicit uiro, & ipsum semen susceptum transfundit, & conseruat: sicut nouit per aliqua remedia, ne calor, & spiritus euanescat: sed hoc totum magis est coniectura, quam rationis rectae.

Absit enim, &c. Queritur, quoniam aliquis est in parte bimbris: in parte habet membra diuisa, utrum debeat resurgere unus uel duo, quia quare ratione debet resurgere unicus, uel quod duo, & euerso. Item. Similis casus est, quoniam est hermaphroditus, & natus in utroque sexu, quoniam in quo debeat resurgere, quia quare ratione resurget in uno, & in altero: ergo uel resurget in neutro, uel in utroque.

que. Resp. Dicendum, quod in monstro quod in parte habet duo membra, in parte unum in parte distincta, in parte unita, distinguendum est: quia aut habet distinctionem in membris principalibus, & unionem in non principalibus, & euerso. Si habet distinctionem in membris principalibus, sunt ibi duae aetates, & tunc resurgunt duo corpora. Si autem habet unitatem in illis, distinctionem in aliis, resurget unum corpus. Ad illud, quod queritur de hermaphrodito. Dicendum, quod secundum naturam impossibile est, quod sit omnino indifferens, sicut dicunt medici, quod quis discerni non possit: & ideo debet resurgere in eo sexu, qui dicitur per naturam. Si uero quodammodo monstrum, quod partim est homo, partim est bestia. Dicendum, quod si partes principales sunt hominis, si uixit, habuit aetatem humanam, & ideo ordinatum est ad resurrectionem, & resurget homo secundum totum.

ARTICVLVS I. QUESTIO I.

An infernus sit?

Intelligentiam huius partis queritur de possibilitate damnatorum.

Queritur igitur qualiter patiuntur. Et circa hoc tria queruntur. Primum, queritur de punitione, si est. Secundum queritur, quod est. Tertium, qualiter agit. Circa primum queruntur duo. Primum queritur, utrum infernus sit. Secundum ubi sit.

Verum sit ponere cruciatum aeternum quem uocamus infernum. Et quomodo non, uel. Deut. 25. Iuxta mensuram peccati erit, & plagarum modus: sed nullus peccat aeternaliter, ergo nullus cruciat:

erit aeternaliter. Item. Isa. 24. Congregabuntur congregatio ne unius falcis, & post multos dies uisitabuntur: sed congregatio malorum est in die iudicii, secundum quod dicitur Matth. xiii. ergo uisitatio erit post iudicium: sed non erit ad intensiorem supplicii, ergo erit ad liberationem: ergo non cruciabuntur aeternaliter. Item. Hoc ipsum uidetur per nouum testamentum. Matth. 7. Qua mensura mensi fueritis, eadem remetietur uobis: constat illud esse dictum quantum ad peccati punitionem: sed omnis peccati mensura finita est, cum sit a uirtute finita: ergo punitionis peccati finita est: ergo nullus cruciatus est aeternus. Item. Iaco. 2. Misericordia superexaltat iudicium: ergo magis miserum est Deus, quam iustus in effectu: ergo si aeternaliter punire, hoc est summam seueritatis, impossibile est, quod Deus aeternaliter puniat. Hoc ipsum uidetur ratione, quia ad hoc quod iudicium sit iustum, requiritur iustus ordo, iusta causa, & iustus animus. Iustus autem animus dicitur, qui puniit non libidine uindictae, sed propter aliquod bonum: ergo Deus non intendit uindictam, sed potius correctionem. Si ergo intentio diuina non frustratur, homo aliquando corrigitur, dum a deo puniatur: sed cum correctus est, non indiget amplius puniri: ergo necesse est ipsam penam terminari. Item. Summe misericordis est a summa miseria liberare: sed summa miseria est pena debita damnatis: ergo deus ab illa liberat: ergo nullum aeternaliter cruciat: ergo non est ponere cruciatum.

eternum, ac p hoc nec infernū.
 CONTRA. Isa. ult. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum nō extinguetur: ergo æternaliter cruciabūtur in infinitū: ergo est ponere infernum cruciatum eternum. I T E M. Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum: ignem autem æternum vocamus æternum supplicium: ergo &c. I T E M. Ratione uidetur, quia si de duobus contrariis est reperire alterum extremorum, & mediū, necesse est ponere alterum extremum: hoc enim est radix, & u. a stabiliendi contraria apud philosophos: sed est ponere perfectam, & eternam beatitudinem in patria; & medium statum in uia inter beatitudinem, & perfectam & æternam miseriam; ergo est ponere perfectam miseriam, & æternam post hanc uitam: hanc autē dicimus infernum; ergo &c. I T E M. Peccatum opponitur merito iustitiæ; sed merito debetur gloria æterna, secundum q̄ dicitur. ii. Cor. iii. ergo & peccato pœna æterna per locum a commutata proportione, siue p consequentiam in ipso. Quia sicut se habet meritum ad præmium, ita demeritum ad supplicium. Et iterū, si oppositum in opposito, & propositū in proposito. I T E M. Qui peccat mortaliter, præponit bonum commutabile bono æterno & infinito; ergo contemnit, & offendit bonum infinitum: sed tanta est offensa, quantum est is, qui offenditur; ergo cum ipse sit infinitus, offensa debet iudicari infinita. Cum igitur pœna debeat proportionari offensa, necesse est qđ peccato mor-

tali reddatur pœna infinita: sed non potest reddi infinita intentione; sed solum duratione; ergo &c. I T E M. Sicut Deus ē summe misericors, ita ē summe iustus: sicut ergo summe misericordis est summe misereri, & misericordiam suam summe manifestare per effectum: sic & summe iusti est summe punire, & suam iustitiam manifestare per effectum. Si ergo infinita iustitia non potest manifestari nisi per effectum infinitum, uidetur qđ aliquibus peccatoribus reddi deat cruciatus infinitus: sed non pōt esse cruciatus immensus; ergo necesse est eē cruciatū æternum: hunc autem dicimus infernum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Infernum ponere facit & ad complementum uniuersi; & ad iustum Dei iudicium.

RESPONDEO. Ad prædictorū intelligentiam est notandum, qđ aliqui negauerunt infernum esse, pro eo quod dixerunt nullum cruciatum esse post hanc uitam: & istorum errorem cōuincit ratio recta, quę ita dicit, qđ malum non debet remanere impunitum. Si ergo multi peccant in hac uita, qui in hac uita non cruciantur, immo gaudent, & lætantur: ergo necesse est eos post hanc uitam cruciari, aut destruere ordinem uniuersi, aut diuinam iustitiam negligentē, & remissam esse circa punitionem peccati. Alii uerō negauerunt infernum esse, pro eo quod negauerunt impios æternaliter cruciari, quamuis eis post hanc uitā aliquis maneat cruciatus. Dixerunt enim qđ diuina misericordia

ricordia hoc non potest sustinere, qđ creatura sua, quam non odit, sed diligit, æternaliter sit in pœnis, cum ipse non delectetur in punitione nostra, nec satiatur cruciatibus nostris, nec aliquid obsistat, quin bene possit eos, qđ puniuntur sine aliquo præiudicio liberare a pœnis. Et si aliquādo scriptura comminatur peccatoribus pœnam æternam, hoc dicunt non esse dictū secundum ueritatem impletionis, uel promissionis; sed secundum terrorem nominationis, qua intendit Deus malos liberare a peccatis. Iste autem error Origenis fuit, & suorum sequacium: qui tanto est immanior, & misericordior: pro eo qđ diuinā iustitiam blasphematur; dum eam diminuit, dum tantū dat misericordię, quod non relinquit locum iustitię. Secundo uero qđ spē nostrā euacuat. Si n. scriptura supplicium peccatorib. cōminatur nō secundū ueritatē; sed ut deterreat: quid causę est cur ēt non intelligamus præmia promittere non secundum ueritatem, sed ut ad opus iustitię alluciat? ac per hoc scriptura tota, & fides nostra uana, & uacua, & friuola poterit iudicari. Et ideo est tertia positio rōnalis, & fidelis, qđ sit ponere cruciatū æternū: & hoc manifeste dicit diuina scriptura, cōfirmat fides, & concordat ratio recta: & qđ scriptura dicat, & quod fides cōsentiat, hoc planū est ex obiectis. Quod ēt rō concordat, hoc patet, qđ hoc dicitur & p modū congruitatis, & p modum necessitatis. Cruciatū. n. æternū ponere

facit ad cōplementum uniuersi, & iustū iudiciū Dei. Prima est ratio congruitatis, secūda necessitatis. Congruum. n. est, ut pulchritudo uniuersi decoretur qđbusdā antithetis: ut sicut bonis reddunt bona æterna, ita & malis æterna supplicia. Necessariū est ad seruandū ordinē iustitię, ut unicuiq; reddat secundū meritā suā, cum uētum fuerit ad iudicium. Peccator atē cū peccat, peccat cōtra bonum æternum, & infinitum: & ex hoc dignus est cruciatu æterno; dū in peccato perseverat, peccat in suo eterno. i. peccādi proposito æterno: & dū decesserit, nō est amplius locus meriti, ac p hoc nō remissionis peccati, iō semper est culpa, & quia culpa ordinat ad pœnam, semper deat esse in pœna. Quia igitur peccat in bonū æternum, iō cruciatu æterno est dignus; sed quia in suo æterno, iō cruciatū æternum assequit. Et ista est una ratio cōpleta, qđ colligit ex Greg. & Augu. Greg. n. dicit in 4. Dialogorum, qđ ideo peccator æternaliter cruciatus est, qđ peccat in suo æterno. Augu. uero dicit, qđ iō æternaliter punitur, qđ peccat contra bonū æternum. Et qđ istud sit iustum, ostēdit per hoc exēplum. In humanis iudiciis, & legibus, ubi dī, quod peccans contra rē publicam aliquo grādī crimine morte moritur, non quia mortem, uel horam, qua occiditur, eius supplicium leges esse estimant, cum sit hora p breuis: sed quia cum in sempiternum auferunt a societate uiuentium. Sic igitur concedendę sunt rationes ostendentes infernum esse.

AD ILLVD, quod obiicitur de commensuratione pœnæ, & culpæ. Dicendum, q̄ in pœna duo sunt, scilicet duratio, & intensio; & intensio respondet in intensiōni libidinis, duratio uerò durationi peccati. Et quia peccatum quamuis sit finitum, tamen durat in infinitum, ideo punitur pœna finita acerbitate, sed tamen infinita duratione. AD ILLVD, quod obiicitur de uisitatione & congregatione. Dicendum, q̄ est loqui de congregatione dupliciter, aut de congregatione in fieri, aut in facto esse. Si in fieri, sic quotidie congregantur quantum ad animas. Si in facto esse, sic congregabuntur in iudicio quantum ad animas, & corpora; & de prima congregatione loquitur Isa. postquam est uisitatio in iudicio ad incrementum pœnæ, de secunda uerò est sermo in Matth. postquam nō est uisitatio, sed æterna damnatio. AD ILLVD, quod obiicitur de mensura retributionis. Dicendum, q̄ secundum quod dicit August. istud intelligitur non quantum ad commensurationem in quantitate, sed quantum ad similitudinem in qualitate, ut qui malè fecerunt, malè recipiant. Vel potest dici, quod hoc intelligitur quantum ad cōparationem proportionalitatis, non quantum ad æqualitatem proportionis, ut magna pœna respondeat magnæ culpæ, non q̄ præcise sit tanta pœna, quanta culpa. Vel dicendum, sicut prius dictum est, q̄ hoc intelligitur quantum ad acerbitatem. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ misericordia imperechat iudicium. Dicendum, q̄ illud est uerum, quando est tps misericordie, ut puta in p̄senti, in futuro autem erit tempus iustitię, iuxta illud. Cum accepero tps, ego iustitias iudicabo. Aliter potest dici, quod intelligitur de misericordie merito, per quam quis meretur euadere seueritatē diuinę iustitię. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ iustus aius nō punit amore uindictę. Dicendum, q̄ Deus punit amore iustitię, non uindictę; & quamuis non puniat ad correctionem, punit tamen ad iustitię manifestationē. Aliter enim sunt puniendi corrigibiles, aliter incorrigibiles. Si quando tamē legatur, q̄ Deus ulciscitur se de suis inimicis, & uindicat se de eis, hoc nō est in p̄iudicium iustitię: quia cū ipse sit iustitia, uindicare se, hoc non est aliud, quam seruare iustitiam; hoc autem in hoīe non cōtingit, qui nō est iustus, ideo non debet appetere uindicare se. AD ILLVD, q̄ obiicitur ultimo, quod summe misericordis est summe misereri. Dicendum, q̄ sicut Deus est summe misericors, ita etiam deest, ut sit summe iustus; & ideo effectus summe misericordie non excludit effectū iustitię: & p̄ hoc Deus duo tempora sibi distinxit, uel constituit. Vnum, in quo ostēderet misericordie suę infinitatē, tradendo unigenitū filium suum pro oībus inimicis suis, & parcendo omnibus ad se redire uolentibus. Aliud, in quo ostēderet iustitię suę immensitatem; & hoc est tempus, quod deputatum est æternis cruciatibus.

Que

QVÆSTIO II.

Vbi infernus sit?

Vbi sit infernus. Et q̄ sit sub terra uidetur. Primo p̄ symbolum, ubi dicitur. Descendit ad inferos &c. Cum enim descēdere dicat motū ad illud, quod deorsum est, & ipse erat in terra: ergo infernus est sub terra. I T E M. Hoc ostenditur per scripturam. Isa. 14. Infernus subtus cōturbatus est. I T E M. Hoc ostēditur per denominationē, quia ut dicit Greg. in 4. Dialogorū, Infernus dicitur, quia infra iacet; quod n. est terra ad cælum, hoc ē infernus ad terrā. I T E M. Hoc uidetur per rationem; quanto corpus est nobilius, tanto locus debetur ei nobilior: si ergo nobilissimis corporibus, utpote gloriosis, debetur locus supremus. s. empyreum: ergo restat ut corporibus ignobilibus, utpote corporibus damnatorū, debeat locus in finis: hic autē est sub terra. ergo &c. I T E M. Locus debet per concordātiā respondere statui: sed status uix est medius inter pœnam, & gloriam: ergo & locus dēt esse medius: ergo cum sit inferior loco beatorum, debet esse superior loco damnatorum.

CONTRA. Augu. super Gen. ad literam lib. xii. Sub terris dicuntur esse inferi, uel creduntur: quia congruenter in spiritu per illas corporalium rerum similitudines sic demonstratur: ergo uidetur secundum hoc, quod infernus non sit sub terra; sed q̄ apparet esse sub terra. I T E M. Idem uolēs rationem nominis assignare dicit. Inferi eo quod infra sunt, appellantur latine,

Sicut autē secundum corpus, si pōderis sui ordinē teneat, inferiora sunt omnia grauiora, ita secū dū spiritum inferiora sunt oīa tristiora: ergo si tristari nō dicit inferioritatem secū dū situm, sed potius secundum spiritum, uidetur q̄ infernus non sit inferius secundum situm; sed secundum effectum. I T E M. Locus debet proportionari ponderi trahenti ad locum, alioquin pōdus numquam traheret, nisi haberet cum loco similitudinem: sed pōdus trahēs ad infernum est peccatum, & hoc est quid spirituale non corporale: ergo & locus debet habere situm spirituale, non corporalem: ergo non est sub terra. I T E M. Multo plures sunt damnati, quam electi: sed cælum erit plenum electis, secundum quod dicitur. Mat. 21. Ut impleatur domus discumbētibus: ergo necesse est, quod dā nati habeant maiorem locum, quā sit locus cœli, cum sint multo plures: ergo cum infernus cōplectatur omnes damnatos, necesse est quod sit tantæ amplitudinis, ut cælum: ergo impossibile est, q̄ sit sub terra. I T E M. Ordo partium in maiori mundo debet respondere ordini partium in minori mundo: sed nobilissima pars hominis est in medio, utpote cor: ergo si medium terræ est medium mundi, ille locus erit nobilissimus: ergo in illo loco debet situari nobilissima pars mundi. non ergo peccatores: ergo si sunt in inferno, infernus non est sub terra, uel in medio terræ.

L. de

Pro eo quod ex sacris literis elici potest, infernus subterris est.

Ca. 23. **RESP.** Dicendum, quod quamuis temerarium uideatur istam questionem determinare: pro eo, quod Aug. arbitratus est eam neminem scire, secundum quod dicitur in litera; sed opinatus est infernum non esse locum corporalem; sed spirituales, secundum quod dicitur xii. super Gen. ad literam: attamen non est presumptuosum modernis aliquid super hoc dicere, cum Greg. expresse dicat. 4. Dialogorum, infernum esse locum corporalem, se non ambigere: & astruit et per auctoritatem scripturae infernum sub terra esse, tum ex illo quod dicitur in Psal. 139. Eruiisti animam meam ex inferno inferiori: tum ex illo quod dicitur Apocalypsis. Non est aliquis inuentus in celo, nec in terra, nec sub terra &c. & ideo ipsius auctoritati innitendo dicere possumus, infernum locum esse corporeum sub terra habentem situm; & huic concordat scriptura, concordat demonstratio, concordat ratio. Sicut enim status damnatorum perfecta distantia distat a statu beatorum, ita & locus a loco. Et sicut statui beatitudinis debetur locus supremus, ita & statui miseriarum locus infimus, etiam secundum corpus.

Ca. 24. **AD ILLVD**, quod obiicitur, in contrarium. Dicendum, quod August. non dixit hoc asserendo; sed ratiocinando, & coniecturando; unde & illud retraxit Libro Retractionum secundo dicens. Magis mihi uideatur dicere debuisse de inferis, quod sub terra sint, quam rationem red-

didisse, cur sub terris esse credatur, quasi non ita sit. **AD ILLVD**, quod obiicitur secundo de pondere peccati. Dicendum, quod est ordo iustitiae, & ordo naturae. Peccatum autem trahit deorsum non secundum ordinem naturae, cum non habeat conformitatem ad illum, sed secundum ordinem iustitiae: quia peccatum cum sit uilissimum, disponit hominem ad locum uilissimum, & infimum. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod coelum plenum est electis. Dicendum, quod hoc non intelligitur de plenitudine coagulationis; sed plenitudine puritatis, qua dicimus coelum plenum esse stellis, & mare piscibus, & mundum hominibus. Si autem quod raras imaginationem, qualiter capiatur istud, quod tanta hominum multitudo sub terra sit? Dicitur potest, quod omnes homines qui nunc sunt, uix caperent millesimam partem terre, si simul essent. Si ergo omnes homines qui fuerunt ab initio usque, in finem, uix excedunt homines, qui nunc sunt in millesima portione, omnes homines uix occuparent superficiem terre. Si ergo concavitas maioris est capacitatis, quam sit superficies, multo magis poterunt capi in concavitate terrae: quam quamuis nobis non appareant; tamen multae sunt sicut ostendunt decursus aquarum de montibus, & concussiones terre motuum: & infernus creditur esse maxime concavitate, ac per hoc & magnae capacitatis. **AD ILLVD**, quod ultimo obiicitur de ordine, uel de situ in partibus hominum: noluerunt aliqui dicere, quod illud, quod est corpus in corpore hominis: hoc est corpus solis in medio mundi: & secundum

dum istam uiam terra non iudicatur media esse, sed magis extremum, & extremum in hominem. Aliter potest dici, quod non est simile, quod cum uniuersum sit orbiculare, & circumferentia sit eiusdem naturae: pro eo, quod extremam tenet rationem inferioris: ideo medium tenet rationem infimi. In homine autem non sic: quia una extremitas, ut caput, dicitur esse superius: alia, ut pedes, dicitur esse inferius: & ideo mediocritas nec inferius, nec superius est: sed habet influentiam ad utrumque: ideo nobilis pars debet situari in homine in medio: non sic in uniuerso, sed potius in extremo.

ARTICVLVS II.

QUESTIO I.

An ignis inferni uerus ignis sit?

CONSEQUENTER quantum ad secundum articulum queritur, de quidditate poenae infernalis. Et circa hoc duo queruntur. Primo queritur, utrum affligens in illa poena sit ignis uerus. Secundo queritur, utrum sit ignis solus.

VTRVM affligens in inferno sit ignis uerus habens formam, & naturam, & speciem ignis. Et quod non, uidetur. Damasc. in fine libri sui. Tradentur diabolus, & impij in ignem aeternum non materialē, qualis apud nos est; sed qualem Deus nouit: ergo, uidetur, quod non habeat naturam ignis nostri. **ITEM.** Ratione, uidetur: quia extinguibile, & inextinguibile differunt sicut corruptibile, & incorruptibile: sed corruptibile, & incorruptibile

uariant rem per essentiam, cum materialiter, uel naturaliter ibi sit, non per gratiam. Si ergo ignis infernalis est inextinguibilis, apud nos est extinguibilis: ergo non sunt eiusdem naturae, & speciei. **ITEM.** Lux non accidit igni, immo est de ignis substantia, & consequitur ignem in omni materia, in qua saluat species ignis: sed ignis infernalis caret luce secundum quod dicitur Io. xviii. Nonne lux impij extinguetur: & sicut melius patebit infra, cum dicuntur impij proijci in tenebras exteriores. **ITEM.** Operatio consequitur formam & speciem: ergo quae habent diuersam operationem, sunt diuersa secundum formam: sed ignis iste, & infernalis diuersam habent operationem: quia iste consumit agendo, & in suam naturam conuertit: ille uero minime: ergo &c. **ITEM.** Spirituale, & corporale differunt non tantum secundum speciem, uerum etiam secundum genus: sed ignis iste corporalis est, ignis uero infernalis spiritualis, ut dicit Aug. 12. super Gen. ad literam. Est prorsus inferior substantia: sed eam spiritualement, non corporalem arbitror: ergo uidetur, quod non tantum specie, uerum etiam genere ab isto igne differat.

CONTRA. Greg. 4. Dialogorum. Ignem infernalem corporalem esse non ambigo, cum dicatur, Ite maledicti in ignem aeternum. Sed omnis aqua materialis, seu naturalis omni aquae corporali est eadem specie, & natura: ergo omnis ignis similiter omni igni. **ITEM.** Basiliius dicit in Hexameron exponens illud

Psalmi. Vox domini intercedens flammam ignis: quod ignis materialis cedit ad punitionem damnatorum, quantum ad id, quod hēt ardoris. Si ergo ignis species est, eatenus non mutabitur: ergo iste ignis aptus est ab puniēdum reprobos; ergo ut quod iste, & ille sint eiusdē naturæ, & speciei. **IT E M.** Oē corpus aut est mistum, aut simplex: sed si ignis infernalis ē corpus mistū; ergo nō ē tantæ caliditatis, ac per hoc nec tantę actionis. Si simplex sed omne corpus simplex aut ē unū de quattuor elementis, aut est quinta essentia, cum sit infra terram, & sit maxime repugnās bonę dispositioni: ergo est aliquid elementorū quatuor; sed nō terra, nec aer; ergo est ignis. **IT E M.** Iste ignis est calidissimū corpus: sicut dicitur, & uerum est: ergo cum infernalis ignis sit calidissimus, & quod per superabundantiam dicitur cōuenit uni soli speciei, uel indiuiduo: ergo ignis ille est eiusdē speciei cum isto. **IT E M.** Sap. xi. Per quæ peccat quis, per hæc, & torquetur. Si ergo per corpus, & per ea quæ sunt de cōpositione nostri corporis peccamus: ergo per eadē in specie, & natura debemus puniri: ergo ut quod ignis, qui est de compositione corporum, & qui est afflictiuus in inferno, sit idem secundum speciem.

RESOLVTIO.

Orthodoxè arbitrandum, ignem inferni corporeum esse, & forte eiusdem substantiæ cū elementari, et si non eiusdem proprietatis.

R E S P. Dicendum, quod quam

uis ad hanc questionē uideatur temerarium respondere, quia scriptura eam non determinat, nec doctor precipuus Aug. eam explicat; sed magis relinquit insolutam, dicens: quod nulli manifestum est, cuiusmodi sit illē ignis, nisi ei cui diuinus spiritus ostendit. Et amplius opinari uidetur, quod ille ignis sit spiritualis, non corporalis: tamen satis possumus pro certo habere doctores posteriores, utpote per beatum Gregorium, cui multa diuinus spiritus reuelauit, quod ignis infernalis sit corporalis. Sed utrum ille ignis sit elementaris, siue eiusdem speciei cum igne, qui apud nos est, hoc non ita potest pro constantia quocumque determinari. Attamen si quis non adducat fortiores rationes, quā quæ adductæ sunt, non compellimur ponere ignē infernalem esse diuersę naturę, & speciei ab igne, qui apud nos est, si proprie uelimus speciem appellare formam substantialē, & specificatiuam, secundum quod dicitur, quod omnis aqua similis est omni aquæ in specie. Et huic opinioni satis uidetur consonare Aug. de ciui. Dei, ubi inquit. Quomodo iste ignis uere habeat naturam ignis, & tamē non consumat corpus, in qua agit &c. Si tamen loquamur de proprietatibus accidentalibus, quæ non uariant speciem sed operationem; ille ignis habet diuersas proprietates ab isto; nec mirū cū istud appareat in aliis creaturis, sicut explicat Aug. & Isidorus in naturis fontium, & aquarū. Dicit. n. quod apud Garamantes ē fons, in quo faces accēse extinguuntur,

tinguuntur, & extinctæ accendantur: sicut & alii fontes diuersarū proprietatū colorū, & operationū, attamē in specifica natura aliis aquis assimilant: sic ē intel ligere possumus in proposito.

AD ILLVD, quod obiicitur de Damasc. Dicendū, quod nō negat Damasc. similitudinē in forma specifica, sed potius in proprietatibus, & operationibus consequentibus. **AD ILLVD,** quod obiicitur de proprietate extinguibilitatis, potest responderi dupliciter. Primo quod sicut corpora damnatorū eadē sunt cū nostris secundum spem, & tñ sunt immortalia: ita ignis crucians corpora illa, idē est cū igne nostro, quāuis non deficiat, quia hoc nō habet per naturā, sed per uim superadditā. Aliter potest dici, quod nō uariat speciem, quia per operationē artis fieri potest, quod ignis nō extinguatur: sicut dicunt aliqui qui experti sūt, quod si ignis cum sulphure includatur in uase, ex quo nulla euaporatio possit fieri in æternum duraret sine nutrimentum appositione, si locus in æternum permaneret: hoc autē nihil prohibet in igne infernali intelligere, cum sub terra constet inclusum esse. **AD ILLVD,** quod obiicitur de luciditate. Dicendum, quod ignis tres sunt species materiales, scilicet lux, flāma, & carbo: & istę sunt species materiales; & quāuis in oibus his saluetur natura lucis, tñ minime est in materia terrestri, & maxime terrestri; parum habet de luce, & multū resolubilis est in fumositatem, & in tali materia utpote in sulphure, & pice ignis potius est tenebrosus, quam lucidus, quia

magis uisum impedit, quā adiuuet: & per hunc modum imaginari possumus ignē infernalē, & ad hoc adiuuari auctoritate scripturæ. Dicitur. n. Apoc. 14. **Cruciabūtur igne & sulphure.** Item. Isa. 34. **Dies ultionis dñi &c. & post. Conuertentur torrentes eius in picem, & humus eius in sulphur.** **AD ILLVD,** quod obiicitur de operatione. Dicendum, quod illud nō sequitur, quia eadem secundum speciem diuersas habent operationes. Nec istud uerbum ueritatē habet, nisi intelligatur de operatione consequente totam speciem. **AD ILLVD,** quod obiicitur de uerbis Augusti. Dicendum est illud esse retractatum, sicut & de loco infernali, ubi dicitur: quod est locus spiritualis, non corporalis: sic in proposito intelligendum est, quod infernalis ignis corporalis est, & sub terra est.

QVÆSTIO II.

An in inferno sit aliqua alia pena ultra ignem.

VERVM puniens in inferno sit ignis solus. Et quod sic, uidetur. Matt. xxv. **Item** maledicti in ignem æternum. **Ubi** dominus per sententiā infert æternale supplicium: ergo uidetur quod in igne puro consistat.

IT E M. Calēfactio in igne aqua frigida non est poenalis: sed delectabilis: nec auget supplicium, sed refrigerium: ergo si nulla ē eis cōsolatio, nullū refrigerium: ergo est calor ignis sine frigore aquæ. **IT E M.** Si sūt ibi elementa, aut sunt actiua, aut nō. Si sic: ergo cum unum contrarium agēs

in aliud eius actionē debilitet, & infringat, tunc uidetur, q̄ actio ignis sit ibi remissa, q̄ non uidetur conueniens, cum illa pena sit accerbissima. Si uerò non sunt actiua: ergo nihil faciūt ad pœnam: ergo si in inferno non debent esse corpora, quæ ad pœnam non faciunt, patet &c.

ITEM. Si ibi sunt alia elementa, aut sunt distincta, aut mista: Si mista: ergo eorum actio est confraeta, & contemperata. Si uerò sunt distincta: ergo & pari ratione ordinata: ergo sunt quatuor elementa distincta, & ordinata: ergo uidetur, q̄ ibi sit unus mundus, & esset illud iterū falsum, q̄ dicitur Iob. x. Terra miserie, & tenebrarum, ubi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat: ergo si nec distincta, nec confusa sunt, tunc nullo modo sunt.

CONTRA. Quod sit ibi ignis, patet Matth. 25. Vbi dicitur. Ite maledicti in ignem æternum: hoc etiā habetur ex multis aliis locis. **ITEM.** Quod sit ibi aer, uidetur per illud Psal. 10. Ignis, sulphur, & spiritus procellarū &c. Si ergo spiritus procellarū uerè habet naturam aeris, sicut ibi uerè est ignis, ita & aer.

ITEM. Quod sit ibi aqua uidetur. Iob. 24. Transibunt ab aquis nimium ad calorem nimium: ergo si uerè erunt in calore ignis non secundum tropum, uerè erūt in frigore aquarum. **ITEM.** Quæ terra sit ibi uidetur per illud, quod dicitur Iob. x. Terra miserie, & tenebrarum: & hoc patet, quia ut probatū est, locus ille est sub terra. **ITEM.** Hoc uidetur de omnibus simul: quia enim mali per

corpus peccauerunt, ideo per totum corpus puniuntur: ergo pari ratione secundum omnes partes, & qualitates corporis: ergo uidetur, quod secundum quatuor elementa, & eorum quatuor qualitates.

RESOLVTIO.

Sub nomine ignis quodcumque afflictuum intelligendum est: ita ut omnis creatura exardescere uideatur in reprobos pro uindicta creatoris.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ in inferno sicut ex scriptura colligitur, quatuor elementa esse creduntur ad perfectam damnatorum punitionem, ut omnis creatura exardescat in tormentum contra iniustos, & armetur in ultionem creatoris, & per ea puniantur, ex quibus constituuntur. Quia uerò sunt ibi ad pœnam, ideo illa ibi esse dicuntur, quæ uigēt in qualitatibus actiuis, ut ignis, & aqua. Et rursus: quia ignis maximè actiuis est ille, q̄ maximè ibi uiget: unde etiam per ignem in scriptura omne acerbe puniens signari solet. Vnde cum dominus ignem infernalē comminatur, aut comminatur tamquam præcipuum tormentum: aut sub nomine ignis intelligit omne aliud afflictuum. Si autem quæratū, per quem modum ibi elementa esse intelligantur. Dicendum, q̄ elementa ibi sunt confusa, non distincta, non ordinata: nec tamen illa confusio pœnam minuit, sed auget, pro eo, q̄ actio elementorum mutua post resurrectionem cessabit, eū cesset generatio, & corruptio: sed tamen manebit actio eorum in corpus damnandorum, quia

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

An ignis infernalis corpora consumet?

CONSEQUENTER quantum ad tertium articulū queritur de actione ignis, de qua duo quærentur. Primò queritur, utrum ille sit consumptius corporum. Secundò, utrum sit afflictius animarum.

ad hoc omnis eorum uirtus dirigitur, non tanquam intendētia multiplicare speciem, sed secundum imperium creatoris intendūt uindicare diuinam iniuriā, q̄ quidem fit affligendo humanam naturam.

HIS VISIS patēt omnia obiecta. Primum enim patet de domini cōminatione: quia sub igne alia afflictio continentur, uel a maiori fit denominatio. Secundum similiter patet, quia simul utrumque affliget secundum diuersas partes, aut si successiue secundum eadem tanta erit intensio ex parte utriusque, q̄ potius sentietur maior acerbitas, q̄ contemperetur. Et si obiiciatur de diuite, qui guttam aque petiit, dici potest, q̄ forte in alia parte sentiebat frigus: aut diuersi diuersis suppliciis cruciantur secundum quod diuersis uitiiis sunt infecti. Vnde sicut prima mundi purgatio fuit per aquā, secunda per ignem: sic in proposito intelligendum. **AD ILLUD,** quod obiicitur de actione, & in actione, patet responsio, quia ibi est actio non in alterum: sed miserum corpus damnatum: & non est commissio: sed potius quædam confusio, sicut dicitur, quod ignis, & grando mista pariter ferebatur. Vnde ibi erit ignis ardens, & aqua congelans, & aeris inquietudo, & perturbatio, & terræ fœtor. Vnde

Gregor. In inferno erit frigus im-portabile, ignis inextinguibilis, fœtor intolerabilis.

CIRCA quam proceditur sic, & ostēditur, q̄ ille ignis consumat corpora damnatorū. August. de natura boni. Quoniam uolentes corrumpuntur in peccatis, nolentes corrumpuntur in pœnis: ergo si non corrumpuntur nisi ab affligente, & ignis non corrumpitur nisi consumendo, uidetur, quod ignis ille consumat corpora. **ITEM.** Ille ignis agit in corpora: ergo corpora patiuntur: sed omnis passio magis facta abicit a substantia: ergo si abicitio facta substantia est per calorem, non est aliud quā consumptio: ergo ille ignis cōsumit corpora. **ITEM.** Adustionem necessario sequitur inflammatio, & ad inflammationem consumptio: ergo si ignis ille corpora adurit: ergo consumit. Si tu dicas, quod non sequitur, quia Salamandra calefit ab igne, & tamen non cōsumitur ab igne, sed renouatur.

CONTRA. Hoc non soluit, quia Salamandra ab igne non læditur, sed corpora damnatorum ab igne læduntur, & in igne cruciantur. Si ergo ignis, quod lædit, consumit, patet &c. **ITEM.** Dolor intensus est uia ad mortem

em sicut patet: ergo magis intensus magis disponit: si ergo ille ignis est causa intensi doloris, contingit hominem per illū disponi ad mortem ultima dispositione: ergo necesse est, quod dānatos perimat: ergo pari rōne, quod corpora consumat.

CONTRA. Isā. vlt. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. Tantum ergo durabit ignis agens, quantum homo patiens: sed ignis ille nunquam extinguetur, nec minuetur: ergo nec corpus consumetur. IREM. Magister in litera Aug. uariis exemplis astruit ea ardere, & non consumi ulla consumptione: ergo &c. IREM. Ratione uidetur, quia omne, quod consumitur, perdit aliquam partem suam: ergo si corpora damnatorum consumuntur, sunt incōtinua deperditione: sed constat, quod non restaurantur, cū omni refectione careant. Quod aut patitur deperditionem, & non habet restorationē, necessariō aliquando est totaliter consumptum: ergo &c. IREM. Omne, quod consumitur, necessario efficitur minus potens: ergo & magis passibile: ergo si cōtinue consumuntur, continue illorum pœna intenditur: & si hoc, cum duret in infinitū, crescat in infinitū: quod cōino est inconueniens, quod crescat pœna, & non crescat culpa.

RESOLVTIO.

Corrumpuntur, sed pœnitius non consumuntur.

RESPONDEO. Dicendum, quod si de corporibus damnatorum queratur, utrū ab igne affligantur, simpliciter est concedendum. Si autem queratur, utrum

consumantur, simpliciter est negandum. Sed si queratur, utrum corrumpantur, hoc est distinguendum. Nam corruptio uno modo dicit defectiōem, seu defectiōem rei quantum ad esse substantiale, & hoc modo idē est, quod consumptio: & tali modo non corrumpuntur, cum non moriuntur. Alio modo corruptio est idē, quod priuatio bonæ dispositionis: & hoc modo quoniam a corporibus damnatorum auferretur quies, & bona dispositio, quæ generat in anima uoluptatē: hinc est, quod continue corrumpitur. Est ergo corruptio afflictionis, non interemptionis, siue consumptionis, & hæc fit per adustionem ignis. Si autem queratur, quomodo istud possit capi, & intelligi, possumus ad hoc māduci & exemplo, & ratione. Videmus quaedam in igne uiuere, & non deficere, sicut ponit Aug. exemplum de Salamādra. in 21. de Ciui. Dei. Si ergo mirabilius est aliquod animal in igne conseruari sine afflictione, quā affligi sine consumptione: & istud est secundum naturā possibile: ergo nec istud debet iudicari impossibile. Quod si dicas hoc non esse simile, quia natura illius aīalis conformis est igni, natura uerō humani corporis omnino difformis: responderi potest dupliciter. Vno modo: quod quamuis natura humani corporis secundum statum præteritum sit ab igne consumptibilis, nihil tamen prohibet quin creator, qui naturam quam uoluit omnibus, & singulis dedit, talē naturā homini dare possit. Nec mirum, cum homo ante lapsum

alterius

alterius dispositionis, & nature corpus habuit, quod post lapsum: quia prius possibile ad mortalitatem, modo necessarium ad mortem. Hoc ipsum persuaderi potest exemplis sumptis a parte ignis: ideo enim ille ignis uir, & non consumit, quia pabulum non requirit. Et est exemplum manifestum in inflammatione auri ab igne, quod quidem inflammatur, sed non consumitur, quia igni non præbet pabulum: sic nec humanum corpus igni infernali. Euiden-
tissimum aut exemplum ponit Aug. de igne, qui est in partibus Siciliæ, sicut patet aspicientibus, quod ille ignis montes illos ab antiquissimis temporibus aestuare facit: & tamen adhuc integri perseverant: & isti sunt satis idonei testes, quod non omne, quod uritur, consumitur. In legenda est beati Nicolai scribitur, quod in partibus orientalibus quidam ignis inuenitur, qui oppositam sibi manum uehementer affligit, & tamen de manu nihil consumit. Sic ergo his exemplis colligitur possibile esse aliquid in igne ardere, & tamen non deficere. Ex his et possumus colligere rationem huiusmodi, quæ hoc uenit ex parte agentis, & ex parte patientis. Isti. n. igni data est uirtus ad inflammandum, non ad consumendum: & corpori data est natura passibilis ad patientiam, non ad deficientiā. Si autem queratur ratio huius, Dicendum, quod est parte nature passibilis ad suscipiendum, ex parte Dei est præter ad dandum, ex parte finis est congruitas ad faciendum, quia in infinitum det homo in corpore cruciari, ut ma-

S. Bon. Lib. 4.

nifestetur Dei iustitia infinita. Nec sunt ista duo incompossibilia, quod aliquod corpus tangatur a calido, & non consumatur, cum uideamus naturaliter aliquod corpus tangi a frigido, quod potius calefacit, quam in frigidat: sicut exemplum manifestum est in aqua, & calce. Et sicut illa corpora uruntur, & non consumuntur: ita est compositum ex anima, & corpore affligitur, & non moritur. Et tamen ad hoc similiter possumus māduci exemplo, & rōne. Exemplo, quia anima immortalis in corpore affligitur, quia dolor est aīæ, proprie tamen non occidit. Quid ergo prohibet similiter intelligi in ipsis dānatis? Quod si dicas hoc non esse simile, quia anima non sic composita est ex contrariis, secundum quod est natura humani corporis. Rōne respondemus, quod istud non obstat, cum aliqua corruptibilia, utpote uermes in aquis calidissimis reperiri queant, quarum feruorem nempe impune pertrahat, sicut dicit Aug. Si igitur quæ mortalia sunt, & defectibilia possunt in his calidissimis uiuere, sine afflictione: pari ratione immortalia, & passibilia corpora affligi possunt sine interemptione. Si autem queratur ratio huius, dici potest quod hoc est propter coniunctionem aīæ ad carnem indissolubilem. Quod enim homo moriatur dolore, hoc non est, quia dolor sit contrarius uitæ, cū dolor non sit nisi in substantia uiuente: unde sequitur, Hic si, dolor sentit: & si sentit, uiuit: sed quia aīa non est indissolubili uinculo corpori alligata

Ecce tas

ra: ideo intensus dolor eam expellit de presenti habitaculo: nunc enim est carcer temporalis, sed tunc erit perpetuus. His uisis satis facile est ad obiecta respondere. Concedo. n. rationes probantes, quod ignis non est consumptius corporum,

AD ILLVD, quod primo obiicitur de corruptione, iam patet responsio: loquitur. n. de corruptione afflictionis, non desitionis. Prima non ponit consumptionem, sicut secunda. AD ILLVD, quod obiicitur, quod passio magis facta abicit a substantia. Dicendum, quod substantia patiens in duplici differentia est. Aut quia potest suscipere formam contrariam suae perfectioni quantum ad esse. Aut quia potest suscipere contrariam dispositionem quantum ad bene esse. Primo modo passio intensa corrumpit simpliciter auferendo esse. Secundo modo auferit bene esse. Vnde damnati semper sunt, & semper male sunt: ideo semper uiuunt, & semper moriuntur. Si autem obiicias mihi, quod quicquid sit illud, quod obicitur, cum non sit infinitum, uel totum abici aliquando, ac per hoc locum actioni, & passioni non relinquere. Responderi potest, quod semper est abiectio, & corruptio: non quia nouum aliquid semper adimat: sed quia per continuam actionem eiusdem rei ademptio continuatur. Exemplum huius manifestum est in suo supposito. Sicut enim beati continue reficiuntur, non quia semper nouum aliquid recipiant: sed quia in suo premio conseruantur, & continuantur: sic damnati continue affliguntur, & tamen non

corrumpuntur, quia salutis, & quietis eis priuatio per continuam actionem ignis continuatur. Et huius exemplum clarum est in generatione radii, qui dicitur semper oriri: & semper a sole egredi, non quia sol semper aliquid nouum emittat: sed quia primum lumem missum continuat. Sic ignis dicitur semper damnatos affligere, non quia nouam dispositionem de nouo afferat: sed quia continue agendo a priori afflictione non cessat. AD DVO sequentia iam patet responsio, quia nec inflammatio consumptionem, nec dolor necessario infert mortem: sed solum secundum statum presentem: ideo uariato statu, necessaria consequentia non est inter ista.

QVAESTIO II.

An ignis inferni animas affliget?

VT RVM ille ignis sit afflictio uis spirituum. Et quod sic, uel Mat. 25. Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius: sed demones, uel angeli sunt substantiae incorporeales, & ille ignis non est eis paratus nisi ad poenam, & afflictionem: ergo &c. ITEM. Grego. in iiii. Dial. Si diabolus eiusque angeli cum sint incorporei, corporeo igne sunt cruciandi, quid mirum est, si & animae antequam recipiant corpora possint igne corporeo cruciari? quasi dicat, non est mirum. ITEM. Hoc uel ratione sumpta a causis superioribus, quia diuina iustitia rectissime ordinat omnia in pena, secundum quod sapientia ordinat in natura. Si ergo peccatum est dispositio uilissima: ergo spiritus infectus peccato, ad hoc quod debi-

te or-

te ordinetur, debet ordinari sub infima creatura. Si ergo infima creatura est substantia corporalis, ordinatio uero peccantium est in poenis: ergo debet substantia spiritualis a corpore puniri, uel affligi. Si ergo omne, quod congruum est, possibile est: & quod est possibile, & congruum, ponendum est circa opus diuinum: ergo ponendum est spiritum affligi per ignem corporeum. ITEM. Hoc ostenditur per causas inferiores. Anima existens in corpore patitur corpore non patiente: ergo est passibilis de sua natura: sed eadem est natura animae in corpore, & extra corpus: ergo anima extra corpus est passibilis. Probatio maioris manifesta est in dormientibus, qui in somnis grauissime patiuntur, corporibus nihil patientibus. Ex hoc igitur arguo uel terius sic. Anima extra corpus est passibilis: sed omne quod patitur, patitur ab aliquo, quod habet repugnantiam per qualitatem actiuam, & repugnantem: spiritualia autem non sunt huiusmodi: sed corporalia: ergo si patitur, patitur a corpore. Quod autem spiritualia non habeant contrarietatem agentem, & patientem, expresse apparet per exemplum: quia albedo, & nigredo in anima non contrariantur. Apparet etiam per rationem, quia quae abstrahuntur ab esse materiali, abstrahuntur per consequens a contrarietate, & mutua actione, & passione.

AD oppositum arguitur primo a parte agentis, secundo a parte patientis. A parte agentis sic. Omne agens, quod agit in aliquid, agit per contrarietatem, & contactum: sed ignis ad animam nec contactus potest esse, nec est contrarietas aliqua:

ergo nec potest esse actio aliqua. Primum manifestum est per Philosophum: secundum in se manifestum est. ITEM. Omne agens quod agit in aliquid, generat similitudinem suam in passio: unde calidum non agit in aliquid, nisi illud calefaciat: sed impossibile est animam esse calidam: ergo impossibile est quod ignis agat in animam. Si uero dicas ad hoc, quod talis actio non est per naturam, sed supra naturam, & ignis non agit per uirtutem innatam, sed per uirtutem desuper sibi datam. Obicitur contra hoc de illa uirtute. Quia illa uirtus aut est corporalis, aut spiritualis. Si corporalis, adhuc est inferior anima: ergo non agit in ipsam. Si spiritualis: sed omnis uirtus spiritualis debet fundari in substantia spirituali: ergo non debet talis uirtus esse in igne, nec debet dari igni. ITEM. Illa uirtus aut est igne nobilior, aut inferior. Si igne inferior: ergo non agit in animam, sicut nec ignis agebat. Si superior: ergo cum uirtus non debet esse nobilior substantia, uideatur quod igni non debeat dari. Quod si tu dicas, quod hoc uerum est per naturam, queritur tunc, ut quid haec uirtus magis datur substantiae ignis, quam alicui aliae, cum aequae bene possit dari lapidi, sicut igni. ITEM. Hoc ipsum ostenditur a parte patientis, sicut ostendit Augustinus. in vi. Musicae. Impossibile est magis nobile pati a minus nobili, quia omne agens praestantius est passio: sed substantia spiritualis nobilior est corporali: ergo ab ipsa non patitur. Si tu dicas mihi, quod per peccatum facta est inferior. Co-

tra hoc est, quod dicit Augu in 2. de Lib. arb. quod substantia spiritualis quantuncunq; peccet, nobilior est nobilissimo corpore.

ITEM. Aequae magna distantia est peccati ad ignem, sicut animae ad ignem: & ita spirituale est peccatum, sicut & anima: ergo si aequaliter distat, nunquam per peccatum anima fit actioni proximior, uel habilior: ergo si ab igne non patitur per naturam, nec est per culpam. ITEM. Hoc ipsum ostenditur a parte passionis. Nihil affligitur proprie, nisi in ipsum cadat dolor: sed in spiritum separatum non cadit dolor: ergo non potest affligi: ergo ab igne non patitur. Probatio maioris. Dolor sicut dicit Philosophus est sensus diuisionis partium cum vi. Sed spiritus separatus caret partibus. caret diuisione, caret sensu: ergo caret dolore. ITEM. Hoc ostenditur a parte actionis. Omne puniens laedit: omne, quod laedit, adimit: sed a spiritu incorporali nihil potest adimi per corpus: ergo non potest laedi: ergo nec affligi: ergo ab igne non patitur.

RESOLVTIO.

Patietur et anima ab inferni igne; cum nec eius natura, nec diuina iustitia impossibile sit.

RESP. Ad praedictorum intelligentiam est notandum, quod circa praedictam quaestionem triplex est uia. Aliqui. n. Philosophorum negauerunt simpliciter spiritum incorporatum posse cruciari, attendentes ad eius incorruptibilitatem, pro eo, quod senserunt omne incorruptibile, uel incorporale esse impassibile: sed iste est error manifestus. Si enim dolor necessario generatur ex amore cum priua-

tione amati, sicut aliquis dolet de morte patris: & ex odio cum praesentia rei displicentis, sicut aliquis dolet de exaltatione inimici, cum nihil prohibeat in sensu in spirituali cadere amore, & alias duas condiciones, nihil prohibet cadere dolorem. Amplius. Si contraria nata sunt fieri circa idem, & spiritus corporeus potest gaudere, quare est & non dolere, cum naturaliter in mente eius possint affectiones quatuor alternari? Et ideo aliorum Philosophorum modernorum positio fuit, quod substantia spiritualis dolere potest, & pati, non per actionem alicuius, sed potius per priuationem. Posuerunt. n. & intellexerunt, quod anima desiderat summum bonum, quo potest priuari propter mala merita in hac uita: & ideo ex eius carentia generatur in ea maxima tristitia: & hanc poenam dixerunt esse post hanc uitam, & non aliam, sicut non est aliud gaudium spiritibus nisi in contemplatione summi boni. Et ista positio fuit Algazelis, quae licet ueritati magis appropinquauerit, quam praedicta, nihilominus tamen deficit. Si enim originali peccato, ubi est pura priuatio iustitiae, debetur poena damni, & carentia beatitudinis aeternae: actuali peccato, quod quidem non tantum consistit in priuatione, immo etiam in deordinata delectatione, non tantum debetur aeternae beatitudinis carentia, immo etiam poena aliqua afflictiva: & ideo dicitur fides Christiana, quod spiritus separati cruciantur, non tantum per summi boni absentiam, sed per afflictiuum

pra-

praesentiam. Ad quod credendum sufficit auctoritas ueritatis Matthaei xxv. Ite maledicti in ignem aeternum &c Sed intelligentiam magis requirit, quomodo istud possit ratione persuaderi: & ideo huius rei intelligentiam quidam conati sunt dare aspiciendo ad ordinem diuinae iustitiae, sicut in opponendo tactum est. Cum enim duplex sit ordo, scilicet naturae, & diuinae iustitiae, primus conditionis, secundus retributionis, & anima secundum naturam sit superior igne, merito, causae peccati efficitur inferior corpore: ideo diuina iustitia & animam subiicit igni merito peccati, & ignem superponit animae faciendo ipsum instrumentum diuinae iustitiae: Et per hoc uolunt omnia obiecta soluere, quia omnia sumuntur secundum ordinem naturae aspiciendo ad animae dignitatem, & ignis naturalem uirtutem; haec autem actio competit igni per uirtutem sibi datam, quam est diuinae iustitiae instrumentum, & passio competit animae propter peccati demeritum. Sed ista positio adhuc non satis facit intellectui: non enim quaerimus hic quid diuina iustitia possit, sed qualiter hoc quod facit, naturae consonum sit. Amplius. Si ignis agit per uirtutem sibi datam, quare magis deputatur huic actioni, quam terrae? & uideretur, quod terrae magis debeat deputari talis actio: quia peccator cum sit infimus, debet subiici creaturae infimae; terra autem est infimum omnium elementorum, & faex: ergo si qualitas ignis naturalis nihil facit ad agendum in animam, sed solu-

uidetur superaddita, si terrae daretur, aequae bene ageret, & ordo diuinae iustitiae ibi clarius appareret. Et ideo alii sumere uolunt rationem ex parte naturae ipsius animae, quem modum sumere possumus ab Aug. in xii. super Gen. ubi ostendit, quod anima pati potest corpore non patiente et acerbissimas passiones, sicut & ibi probat per exempla in somnis, & in quadam aegritudine, & in uexationibus. Si ergo anima secum trahit affectiones, & imagines corporales, per illa & in illis pati poterat in corpore praeter corpus, et ad ignis absentiam: multo magis cum separata erit, pati poterit in illis, & per illas praesente igne infernali: quae quamuis ibi non sit passio corporalis, est tamen ibi passio animalis, siue spiritualis, quae uera passio est, & uera afflictio, ac per hoc uera poenitentia. Sed nec istud fidei animae sufficit, pro eo, quod credimus spiritus angelicos, qui carent imaginibus, & affectionibus ex corpore tractis, igne corporeo cruciari. Credimus etiam quod poena illa infernalis sit per ueram ignis actionem, non per phantasticam imaginationem. Amplius. Si substantia spiritualis certa est, quod ab igne laedi non potest: ergo imaginatio ignis non generat in ea terrorem, nec passionem, nisi aliud occurrat, quam ipsius animae natura, uel dispositio ex corpore contracta: Et ideo cum non possit sufficiens ratio sumi ex parte diuinae iustitiae, quae rationem nostram quietet, nec ex parte solius animae, quae fidei concordet: ideo sumi potest ratio aspiciendo ad utrumque per hunc mo-

est 3 dum.

Cap. 15 dum . Dolor enim sicut patet p
Aug. 14. de Ciui. Dei, est dissen-
sus ab his rebus, quæ nobis no-
lentibus accidunt.

AD hoc ergo, quod dolor ge-
neretur in anima ab aliquo,
duo cōcurrunt ex parte animæ,
scilicet perceptio ex parte cogni-
tionis, & detestatio ex parte af-
fectionis. Similiter duo requirū-
tur ex parte agentis. Vnum est,
q̄ immutet animæ perceptionē.
Aliud est, quod uolenter, & in-
separabiliter adhæreat cōtra re-
pugnantiam uoluntatis. Ex his
quatuor duo sunt secūdam or-
dinem naturæ, & alia duo secū-
dam ordinem diuinæ iustitiæ.
Quod enim ignis immutet co-
gnitionem animæ, & anima per-
cipiat actionem, & calorē ignis,
hoc est de potentia naturali v-
triusque: & hoc patet sic. Cum
enim ignis agit in compositum
ex anima, & corpore, ibi duplex
est passio. Vna est naturalis: &
hæc est calefactio corporis. Alia
animalis: & hæc est immutatio
sensus. Prima passio est a natu-
ra, quia est passio uera ab igne,
ut uerè agente. Secunda passio
est ab anima seipsam mouente,
& ab igne occasionem præben-
te, secundum quod dicit Augu.
Cap. 5. in 6. Musicæ. Sicut ergo postq̄
separatur anima, corpus potest
pati ab igne passione naturali,
quia potest calefieri, & inflam-
mari, & hoc per naturalem po-
tentiam utriusque: sic spiritus
pati potest passione animali; &
ab igne præsentis immutari na-
turali potentia ignis, & animæ:
Duo sunt igitur ibi per ordinē
naturæ, alia duo per ordinē di-
uinæ iustitiæ. Quod enim ignis

animæ idissolubiliter alligetur,
& anima in eo recludatur, ut in
carcere, diuinæ iustitiæ est: ad q̄
spectat malefactorem in carcere
recludere. Quod iterum animæ
refugiat ignis calorem, qui per
naturam nocere non potest, &
trepidat timore, ubi timor non
est, hoc diuinæ iustitiæ est, quæ
facit trepidare peccatores im-
mittendo terrorem, & horrorē
eius rei, qua per naturam sunt
superiores. Et quamuis sit illud
diuinæ iustitiæ: hoc tamen non
est contra ordinem naturæ. s.
spiritum trepidare, ubi trepidan-
dum non est, siue spiritum alli-
gari corpori. Et hoc est, q̄ in-
nuit Aug. in 21. de Ciuit. Dei, *Cap. 10*
q̄ sicut anima in hominis cōdi-
tione iungitur corpori, ut dans
ei uitam, quamuis illud sit spiri-
tuale, & hoc corporale, & ex il-
la coniunctione uehementer cō-
cipit ad corpus amorem: sic spiri-
tus ligatus igni, ut accipiens ab
eo pœnam, & ex illa cōiunctio-
ne uehementer concipit horro-
rem: ac per hoc & dolorem, qui
uerus est, & ex uero igne corpo-
rali, & ex uera applicatione cor-
poralis ignis ad spiritum causa-
tur secundum quatuor præhabi-
tas condiciones.

HIS uisus, satis facile est ad
obiecta respondere. Quod enim
obiicitur de actione, q̄ est per
contrarietatem, & contactum,
istud intelligitur de actione na-
turali, cui respondet passio na-
turalis: & hoc est ad generandā
speciem consimilem in passio se-
cūdam naturam; hic autem est
passio animalis, qua quidem ge-
neratur similitudo spiritualis in
passio. Vnde Greg. in 4. Dialo-
gorum

gorum dicit, quod animæ in eo
ardent, eo quod ardorem uidet:
non tamen intendit dicere, q̄
uisio sit tota causa ardoris, sed
perceptio ignis p̄sentis cum hor-
rore generat dolorem, quia nō
est cognitio speculationis tan-
tum: sed potius experientia.
Et p̄ hoc patet r̄sio ad sequēs,
& etiam ad alia rationes, q̄ nō
oportet ibi poni uirtutem crea-
tam dari igni, per quam agat in
animam. AD ILLVD, q̄ obiici-
tur ex parte patientis, quod aīa
robior est corpore. Dicendū,
q̄ sicut dicitur agere in animā
coniunctam carni, & ibi genera-
re dolorem, non quia ignis om-
nino sit faciens, sed quia per ap-
proximationem, uel causationē
ignis anima habet necessariam
ocasionem agendi in se, & pa-
tiendi a se, cum ipsa sit seipsam
mouens, sicut dicit Augu. in 6.
Musicæ: sic intelligendum est in
anima separata: sed quod sit hic
mediante corpore, ibi sit imme-
diatē. Vnde nec in cōiuncta, nec
in separata agit uerè efficiendo,
sed occasionem præbendo: & ta-
men uerè dicitur affligere, & pu-
nire, sicut uerè dicitur immuta-
re, quamuis anima speciem po-
tius in se faciat, quam in corpo-
re aliquo fiat in ea. Nec obstat
istud, q̄ obiicitur de peccato,
quia peccatum non sic disponit
spiritum ad passionem, ut faciat
ipsum uere materialē respectu
ignis, cum sit superior per natu-
ram: sed meretur apud diuinam
iustitiam, ut salua natura ani-
mæ, Deus ipsam igni alliget, &
alligando incarceretur, incarce-
rando horrorē sui carceris im-
mittat: ac per hoc ipsa anima ad

præsentiam carceris uero dolo-
re, & mœstitia sese affligat.
AD ILLVD, quod obiicitur, de
dolore, quod est diuisio partiū.
Dicendum, q̄ illa non est diffi-
nitio generalis, sed solummodo
doloris, qui est animæ: ex carne:
sed illa, quam assignat Aug. do-
lor est dissensus ab his reb. & c.
ut enim ostendit Augu. in 21.
de Ciuitate Dei; dolor potius
uenit ex impedimento operatio-
nis animæ, quam ex corporis se-
ctio: sicut patet in paraliticis,
in quibus est partium sectio si-
ne afflictione, quia anima in il-
lis non habet operationem, quæ
ibi impediatur: & quoniam po-
tentia animæ, quæ sunt eius par-
tes, quodammodo possunt in suis
operationibus inquietari, & im-
pediri occasione accepta; hinc
est, quod spiritus dolere pōt, &
affligi. AD ILLVD, quod ulti-
mo obiicitur, quod puniens adi-
mit. Dicendum, quod sicut in
ademptione peccati non adimi-
tur aliquid de substantia, uel po-
tentia animæ: sed solum de habi-
litate ad gratiam, & iustitiam:
sic per ignem punitiuum adimi-
tur illaabilitas, secundum quā
anima est habilis ad gloriæ, &
beatitudinis lētitiam: nec sem-
per noua adimitur, sed e-
ius ademptio est affli-
ctionis cōtinua
tuo, sicut
supra
dictum est de ademptio-
ne, quæ fit in cor-
pore: hæc di-
cta suffi-
ciant.

DISTINCTIO XLV.

De statu & conditione bonarum animarum
post mortem.

Reterea sciendum est, quod omnes animæ (vt ait August.) cum de hoc seculo exierint, diuersas habent receptiones; bonæ habent gaudium, malæ verò tormenta. Sed cum facta fuerit resurrectio, & bonorum gaudium amplius erit, & malorum tormenta grauiora, quando cum corpore torquebuntur. Ex his ostenditur, quod maius erit gaudium sanctorum n resurrectione & post, quam fuerit ante: & quod diuersa receptacula habebunt animæ sanctorum. De quibus idem August. ait, Tempus, quod inter hominis mortem, & ultimam resurrectionem interpositum est, animas obditi receptaculis continet, sicut unaquæque digna est vlt requie, vel ærumna, pro eo, quod sortita est in carne dum uiueret.

De suffragiis defunctorum.

Neque negandum est, vt ait Aug. defunctorum animas pietate suorum uiuentium releuari, cum pro illis sacrificium mediatori offertur, vel eleemosynæ fiunt in ecclesia. Sed hæc eis tantum prosunt, qui uiuerent, hæc sibi, vt potest, hæc possent prodesse, meruerunt. Est enim quidam uiuendi modus, nec tam bonus, vt non requirat ista post mortem: nec tam malus, vt ei non prosint ista quidquam. Est verò talis in bono, vt ista non requirat: & est rursus talis in malo, vt nec his valeat, cum hæc vita transferit, adiuuari. Quo circa hic omne meritum comparatur, quo possit post hanc uitam quispiam grauari vel releuari. Nemo autem speret, quod hic neglexit, cum obierit apud Deum promereri. Non ergo ista, quæ pro defunctis commendandis frequentat ecclesia, illi Apostolicæ sunt aduersa sententiæ, qua dictum est. Omnes stabimus ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque secundum ea, quæ per corpus gessit, scilicet bona vel mala: quia etiam hoc meritum sibi quisque cum incorpore uiueret comparauit, vt possint ei ista prodesse, non enim

omnibus

DISTINCTIO XLV.

589

omnibus profunt. Et quare? Non nisi propter differentiam vite, quam quisque gessit in corpore. Cum ergo sacrificia siue altaris, siue quarumcunque aliarum eleemosynarum pro baptizatis omnibus offeruntur pro valde bonis gratiarum actiones sunt: pro nõ valde malis sunt propitiationes. Sed pro valde malis, & si nulla sunt adiumenta mortuorũ, tamen qualescunque viuorum consolationes sunt. Quibus vero profunt, vel ad hoc profunt, vt sit plena remissio, vel certe vt tolerabilior sit ipsa damnatio. Orationibus ergo sanctæ ecclesiæ, & sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus offeruntur, non est dubium mortuos adiuuari: ut cum eis misericordius agatur a domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a patribus traditum tota obseruat ecclesia, vt pro eis, qui in communionem corporis & sanguinis domini defuncti sunt; cum ad ipsum sacrificium loco suo commemorentur, oretur, ac pro illis quoque id offerri commemoretur. Non est ergo ambigendum ista prodesse defunctis: sed talibus, qui ita vixerunt ante mortem, vt possint eis hæc vtilia esse post mortem. Nam qui sine fide operante per dilectionem, eiusque sacramentis, de corpore exierunt, frustra illis a suis huiusmodi pietatis officia impenduntur: cuius dum hic essent, pignore caruerunt, non misericordiam sibi thesaurizantes, sed iram. Non ergo mortuis noua merita comparantur, cum pro eis aliquid boni operantur sui: sed eorum meritis precedentibus consequentia ista redduntur. Nam istam quisque finiens uitam, nisi quod in ea meruerit, non poterit habere post eam. Ecce quibus & qualiter prosunt illa, quæ pro defunctis frequentat ecclesia. Mediocriter malis suffragantur ad pæne mitigationem: mediocriter bonis ad plenam absolutionem: qui non habent tantæ perfectionis merita, vt non indigeant iuari per pauperes, quorũ est regnum cælorum, quos sibi fecerunt amicos de mammona iniquitatis. Quorum tanta est perfectio, vt his adiutoriis non indigeant: quales sunt stoli & Martyres. Vt enim ait August. Iniuria est pro Martyre orare in ecclesia, cuius nos debemus orationibus commendari: pro alijs autem defunctis oratur.

De

Aug. in sermone de uerbis Apostoli, et de Ci. dei li. 1. c. 12. & in li. de cura. post mort. gerēda c. 2. Lu. 16. An gw. sermone de uerbis Apostoli. li. 1. c. 13. Ge. 23. & 25. & 50.

De pompis uerò exequiarum idem Aug. ita dicit, Pompe funeris, agmina exequiarum, sumptuosa diligētia sepulture, uiuorum sunt qualiacunq; solatia, non adiutoria mortuorum. Quia si aliquid prodest impio sepultura preciosa, oberit pio uilis uel nulla. Præclaras exequias in conspectu hominum purpurato illi diuiti exhibuit turba famulorū, sed multo clariore in conspectu domini ulceroso illi paupere ministerium exhibuit angelorum, qui eum extulerunt nō in marmoreum tumulum, sed in Abrahamæ gremium. Sit tamen cura mortuos sepeliendi, & sepulchra construēdi: quia hæc in scripturis sanctis inter bona opera deputata sunt: nec solum in corporibus patriarcharum, aliorumq; sanctorum, sed etiam in ipsius domini corpore, qui ista fecerunt, laudati sunt. Impleant igitur homines erga suos officia potestati muneris, & sui humani lenimenta mæroris. Verum illa, quæ adiuuant spiritus defunctorum, s. oblationes, orationes, multo obseruantius procurent.

De duobus æque bonis, quorum alter plura post mortem habet auxilia?

Solet moueri quæstio de duobus, uno diuite, altero paupere pariter, sed mediocriter bonis, qui prædictis suffragiis indigent, & meruerunt pariter post mortem iuari: pro altero uero, idest, pro diuite speciales & communes fiunt orationes, multaq; eleemosynarum largitiones: pro paupere uero non fiunt nisi communes largitiones, & orationes. Queritur ergo an tantum iuuetur pauper paucioribus subsidijs, quantum diues amplioribus. Si non pariter iuuatur, non ei redditur secundū merita: meruit. n. pariter iuari: quia pariter boni extiterunt. Si uero tantum suffragij consequitur pauper, quantum diues: quid contulerunt diuiti illa specialiter pro eo facta? Sane dici potest non ei magis ualuisse generalia, & specialia, quam pauperi sola generalia suffragia. Et tamen profuerunt diuiti specialia, non quidem ad aliud uel maius aliquid, sed ad idē, ad quod generalia, ut ex plurib. et diuersis causis unū perciperetur emolumentū. Potest tamē dici aliter, illa plura subsidia contulisse diuiti

cele-

celeriores absolutioem, non pleniores.

Quibus suffragiis iuuabuntur mediocriter boni, qui in fine inuenientur.

Sed iterum queritur de aliquo mediocriter bono, qui talibus indigens suffragiis in ipso consummationis seculi articulo cum reliquis migrabitur, si saluus fuerit: pro eo non offertur ulterius sacrificium, uel oratio, uel eleemosyna: nec habebat tantæ perfectionis merita, quæ his suffragiis non egerent. Nunquid ergo saluabitur? Existimo eum quasi per ignem transeuntem, saluari meritis & intercessionibus cælestis ecclesiæ: quæ pro fidelibus semper intercedit uoto & merito, donec impleatur numerus. 1. Co. 13.

Quomodo sancti glorificati audiunt preces supplicantium: & pro nobis ad dominum intercedant.

Sed forte queris, Nunquid preces supplicantium sancti audiunt, & vota postulantium in eorum notitiam perueniunt? Non est incredibile animas sanctorum, quæ in abscondito faciei Dei veri luminis illustratione letantur, in ipsius contemplatione ea, quæ foris aguntur intelligere, quantum uel illis ad gaudium, uel nobis ad auxilium pertinet. Sicut enim Angelis, ita & sanctis, qui Deo assistunt, petitiones nostræ innotescant in uerbo Dei, quod contemplantur. Unde & dicuntur Angeli orationes & vota nostra offerre Deo, non quia eum doceant: sed quia eius uoluntatem super eis consulunt. Unde Aug. Angelis, qui sunt apud Deum, innotescunt petitiones nostræ, ut quodammodo eis offerant Deo, & de his consulant, & quod Deo iubente implendum esse cognouerint, hoc nobis euidenter uel latenter reportent. Unde & Angelus hominibus ait, Cum oraretis, orationem uestram obtuli Deo. Ad omnia quidem scienda sufficit Deo sua perfectio, habet tamen nuncios, idest Angelos, non qui ei, quæ nescit annunciant. Non enim sunt ulla, quæ nesciat, sed bonum eorum est de operibus suis eius consulere ueritatem: & hoc est, quod ei dicuntur nonnulla nunciare, non ut ipse ab eis discat, sed ut ab eo ipsi per uerbum eius sine corporali sono, nuncient etiam, quod uoluerit, ab eo missi, ad quos uoluerit, totum ab illo per illud uerbum eius audien-

288

Aug. quibus, & quando nunciandum sit. Nam & nos orantes
 ibid. cō eum, non eum docemus: quia nouit, ut ait uerbū eius, pater
 sinue. ueſter ſcit, quid uobis neceſſarium ſit, priuſquam petatis ab
 Mat. 6 eo. Nec iſta ex parte cognouit; ſed futura omnia tempora-
 An. i. li. lia, atque in eis etiam quid & quando ab illo petaturi fue-
 de gra- ramus, & quos, & de quibus rebus uel exauditurus, uel
 ſia. no- non exauditurus eſſet, ſine initio ante præſciuit. Non ergo
 ſi et ue- teris te- ſta. Au. dicitur angelus orationes noſtras offerre Deo, quaſi Deus
 an. li. d. tunc nouerit quid uelimus & quo indigeamus, quæ omnia
 gratia antequam fiant, ſicut & poſtquam facta ſunt, nouit; ſed ne-
 no. teſt. ceſſe habet rationalis creatura temporales cauſas ad æter-
 et ſuper nam ueritatem referre, ſiue petendo quid erga ſe fiat, ſiue
 illud. conſulendo quid faciat.
 Philip. a. Ga. det.

Quod dictum eſt de angelis, attribuit ſanctis
 animabus.

Si autem angeli a Deo per uerbum eius diſcunt petitio-
 nes noſtras, & quid de his implendum ſit, & quid non, cur
 non credamus, & animas ſanctorum Dei faciem contem-
 plantium, in eius ueritate intelligere preces hominum, &
 implende ſint uel non? Inde eſt quod Deus dicitur exau-
 dire preces quorundam, non ſolum quando effectui man-
 cipat; ſed etiam quando innotescit curiæ angelorum &
 ſanctarum animarum, quid inde futurum ſit, uel non, &
 quod cognoscunt in Dei uoluntate eſſe, uolunt & ipſi.
 Adeo enim ſupernæ uoluntati addicti ſunt, ut nihil præ-
 ter eius uoluntatem queant uelle. Intercedunt ergo ad
 Deum pro nobis ſancti, & merito, dum illorum merita
 ſuffragantur nobis, & affectu, dum uota noſtra cupiunt
 impleri, quod tamen non faciunt, niſi in uoluntate Dei im-
 plenda didicerint. Oramus ergo ut intercedant pro nobis,
 id eſt ut merita eorum nobis ſuffragentur, & ut ipſi ue-
 lint bonum noſtrum: quia eis uolentibus Deus uult, & ita
 fiet. Ex præmiſſis conſtat, quod quibusdam miſericordius
 agit Deus, quam eorum peccata meruerint, ſcilicet cum me-
 diocriter malis, qui ſuffragijs eccleſiæ iuuantur.

Sapientia

Vpra egit Magiſter de reparatione cor-
 porum. Hic agit de ſtatu animarū poſt mortē: & diuiditur hæc pars in duas. In prima parte determi-
 nat de ſtatu, & cōditione bona- rum animarum. In ſecunda de conditione, & ſtatu malorum, Dist. 46. Sed quaeritur hic ualde de malis, &c.) Prima pars hēt duas. In prima determinat de diuer-
 ſis animarum receptaculis. In ſe- cunda parte de ſuffragijs, q̄ ani- malibus poſſunt fieri, ibi. Neque in gaudium eſt, ut ait Aug. &c.) Et illa ſecunda pars habet duas. In prima determinat de ſuffragijs, quæ uiuētes impartiuntur mor-
 tuis. In ſecunda determinat de ſuffragijs, ſiue adiutoriis, q̄ mor- tui impartiuntur uiuis, ibi. Si d forte quaeres numquid preces, &c.) Prima pars habet duas. In pri-
 ma determinat ueritatem. In ſe- cunda mouet dubitationes, ibi. Solet moueri quaeritio de duobus, &c.) Et prima pars habet duas. In prima determinat quæ ſunt illa, quæ profunt defunctis: in ſe- cunda quæ ſunt illa, quæ non profunt, ibi. De pompis uerò exe-
 quarum, &c.) Similiter ſecunda pars, in qua mouet quaeritio- nes, duas habet. In prima parte de- terminat hanc quaeritio- nem, utrum ſuffragia profint omni- bus æqualiter: in ſecunda uero inquirat de infirmo mediocri- ter bono, cui decedenti in fine mundi non poſſunt ſubuenire ſuffragia eccleſiæ, qualiter ha-
 beat liberari, ibi. Si uerum quaeritur de aliquo mediocriter calido, &c.) Sūma igitur iſtius diſtin- ctionis in tribus conſiſtit. Pri-

mo in animarum receptaculis. Secundo in ſuffragijs, quæ uiui imparciuntur mortuis. Tertio in ſuffragijs, quæ mortui impar- tiuntur uiuis. Et in his totum clauditur.

Maius erit gaudium, &c.) Vt malè dicere: quia gaudium beatorum totum conſiſtit in uiſione Dei: ſed uiſio Dei tota eſt animæ, non corporū: ergo ſi ani- mæ ſunt in ſtatu cōprehenſio- nis & cōpletæ uiſionis; ergo ip- ſarum gaudium nūquam auge- bitur. Reſp. Dicendum, q̄ gau- diū augeri eſt dupliciter, uel nu- merofitate, uel intenſione ſiue qualitatiue. Augmentū gaudii quantum ad numeroſitatē, nō ponit augmentum in p̄mio eſſen- tiali, quia illud eſt in uno ſolo; ſed in premio accidētali, quod cōſiſtit in gaudio de bono crea- to, & illud poteſt augeri maxi- me quantum ad obiectū, ut de pluribus gaudeat tunc, quam prius. Si loquamur intēſiue, ſic nō augei niſi per accidens, quia inclinatio animæ ad corpus, q̄ ipſam retardat, ne intēſius ferat in ſummū cælum, quā in illam aufertur: & ſic patet quō iſtud poteſt intelligi dupliciter. Aliq̄ tamen non habent pro inconue- nienti, quod ſimpliciter tunc augeatur & gaudium, quia ma- gis aperietur Dei uerbum ad il- luminandum, & per conſequēs ad delectandum.

Animas abditis receptaculis etc.) Dub. 2. Quaeritur pro quanto dicuntur abditis receptacula: & dicendū, q̄ receptacula illa dicunt abdi- ta receptacula, non q̄ ſint alia receptacula aīarum nūc, & poſt iudicium: ſed quia eadem nunc ſunt

funt nobis incognita, sed post iudicium, & resurrectionē erūt nobis nota. Si autem quærat ratio: dicendum, quod ratio huius est, ut fides habeat locum, quod est de non uisis: unde meretur, & incredendo paradysum, & credendo infernum, cum iam non uideamus. Beati enim, qui non uiderunt, & crediderunt. Non tantum est autem ad fidei meritum, sed etiam ad probandum humanum affectum: unde noluit dominus, quod mors nostra similis esset mortis bestiarum, ut probaret corda filiorum hominum.

Dub. 3. *Orat: onibus ergo sanctæ ecclesiæ, &c.)* Innuit Magister, quod sacrificio salutari non est dubium mortuos adiuuari. Videtur falsum dicere, quia sacrificium altaris est sacramentū ecclesiæ: sed sacramenta ecclesiæ non prosunt nisi in statu uiatoris: ergo &c. Item. Quæritur iuxta hoc, cum alia sacramenta non profint post mortem, unde est, quod hoc sacramentum altaris prodest. Respon. Dicendum, quod aliter prodest sacramentum altaris uiuis, aliter mortuis. Viuis enim prodest sub ratione sacramenti, & cibi, mortuis autem prodest sub ratione sacrificii. In quantum. n. sacramentum est, cibatur, & dat gratiam, & perfectionem manducanti. In quantum autem sacrificium, Deum placat: hostiæ enim placent: & quoniam Deus iratus est non affectione infirmitatis, ideo Deum placando non sedat ipsius affectionem, sed remitti facit pœnæ acerbiter. Quod quæritur, quare alia sacramenta non prosunt. Dicen-

dum, quod aliorum sacramentorum dispensatio respicit actum in persona, uel circa personam, sicut patet in baptismo: & ideo non potest baptizari, nisi qui presentis est in aquam mergi: sed sacrificium est actus pro persona: & quoniam actus in personam requirit personam actu existentem, sed pro persona non, sicut Christus obtulit se patri pro illis, qui fuerunt, & qui futuri sunt, si sacrificium prodest his, qui finierunt uitam.

Per pauperes, &c.) Contra hoc obiicitur: quia qui diligit alium, & orat pro pecunia, dat spirituale pro temporali: & omnis talis est simoniacus: ergo &c. Respon. Dicendum, quod manna hic appellatur possessio terrena: & de hac facit homo sibi pauperes amicos, dum eorum subuenit necessitatibus: pauperes autem Christi orant, ut grati suis beneficiis: & ita patet, quod beneficium temporale non est, sicut finis motiuus, sed sicut aliquid inducens: & quoniam non principaliter intendunt, ideo pro hoc non orant finaliter: & oratio non ueditur: sed impetratur per accidens. scilicet per acquisitionem amoris.

Iniuria est pro martyre, &c.) Videtur male dicere: quia orationes pro ualde bonis sunt gratiarum actiones: sed qui agit gratiam pro sanctis, non facit eis iniuriam: ergo &c. Item. Quod licet nobis desiderare, licet & petere: sed desiderare possumus honorem sanctorum: ergo orare debemus pro ipsorum honore. Respon. Dicendum, quod Augustinus hic orare pro aliquo, dicit orare pro alicuius salute, quam iam

habet:

habet: si ergo constare debet nobis, quod martyres statim beatificantur, sicut nullus debet de eorum gloria dubitare: ita nullus debet pro eis orare. Si enim orat, uidetur præsumere, quod non sint in gloria, & ita quod non sint martyres uerè: & non tantum præsumere; sed etiam exteriùs innuere, ac per hoc iniuriam martyri facere. Quod ergo obicitur, quod sunt gratiarum actiones. Dicendum, quod istud est uerum, quando ecclesia de salute alicuius potest probabiliter dubitare. Quod obiicitur, quod desiderandus est honor sanctorum. Dicendum, quod uerum est; sed cum hoc petimus, non ipsis sanctis petimus, sed petimus nobis, ut nobis innotescat eorum uirtus perfecta, & detur affectio bona ad laudem diuinam, siue ipsorum. Si quis tamen contendat hoc esse orare pro martyre. Dicendum, quod isto modo non intelligit Augustinus. sed eo quod orare pro aliquo est petere salutem eius, uel accelerationem salutis.

Nec habebat tanta, &c.) Videtur quod omnes sint tales: quia super illud. ii. Cor. viii. ut illorum abundantia. Glo. Qui uiuunt in hoc seculo, non habent merita ad uitam sufficiens, nisi iuent merito Christi, & angelorum. Sed contrarium uidetur, quia aut habet ueram charitatem, aut non. Si non: ergo nullum habet meritum. Si habet: ergo cum habeat Spiritum Sanctum, & ita pignus hereditatis æternæ, habet sufficiens. Respon. Dicendum, quod tria sunt genera hominum habentium charitatem perfectam, & absolutionem ab

omni culpa, & pœna: & tales sibi sufficiunt; sed hi potius sunt in cœlis, quam in terris: talium enim conuersatio in cœlis est. Quidam habent perfectum amorem, tamen propter mala opera precedentia sunt obligati ad pœnam: & tales indigent suffragiis, non ad salutis obtentionem, sed accelerationem. Quidam habent charitatem imperfectam, ita quod proni sunt ad casum, & obligati sunt multis reatibus peccatorum: & tales uiuunt in hoc seculo, licet non omnino se conforment seculo, & indigent suffragiis, ut in charitate permaneant, & ut exeuntes de terra, tormenta non eos detineant.

Ut quodammodo eas offerant Deo &c.) Quæritur, per quem modum angeli offerunt Deo petitiones nostras, utrum scilicet propter se, an propter nos. Respon. Dicendum, quod sicut uidemus in causis terrenis, quod qui nescit loqui coram prætore, conuenit aduocatum, ut loquatur, & alleget pro ipso: sic in spiritualibus intelligendum est, quod cum nos perorare, immo nec balbutire sciamus coram Deo, quod Angelus tanquam aduocatus, & allegator magnus in illa superna curia assumat uerbum, ut orationem nostram proponat. Si autem quæritur, per quem modum habeat esse. Dico, quod loqui nostrum, & oratio nostra est desiderium alicuius rei, uel petitio formata secundum desiderium: & quando desiderium nostrum ex mera, & uera, & ardenti dilectione est, tunc fortiter clamamus in auri-

bus Dei, & tunc optime peroramus.

mus: & quoniam affectiones nostræ sunt tepidæ, & affectiones angelorum feruētissimæ, & magis eleuatæ ad ipsum, desiderādo pro nobis, quod nos desideramus, cum accedant ad Deum familiarius, & proximius, dicuntur sibi offerre: & quod Deus uideat nos primo petere, & approbare per os nostrum, secundo magis approbat per os, & desiderium angelorum. Et quoniam istud dicitur noscere, quod approbat, hinc est quod petitiones nostræ dicuntur apud Deum innotescere non solum per nos, uerum etiam per angelos. Angeli enim dicuntur loqui per affectiones uoluntatis, & per administriculum rationis, sicut exponit Gregorius super principium Iob.

Dub. 8. Sed bonum eorum, &c.) Videtur malè dicere, quia istud consiliū dicit inquisitionem, ut ita rationationem: sed angeli (sicut dicit Dionysius) habent intellectū deiformem: ergo in eis non cadit consiliū. Respon. Dicendum, quod cōsulare aliquem, hoc est dupliciter. Aut ut per indaginem, & inquisitionis discussionem perueniat ad cognitionem rei dubiæ. Aut ut per illustrationem eius subito cognoscat, quomodo debeat facere. Primum est humanum. Secundum uero non solum humanum; sed etiam angelicum esse perhibetur.

Dub. 9. Si autem angeli, &c.) Videtur malè dicere, quia beatus Gregorius dicit. Quid est, quod non uidet, qui uidet omnia uident? Respon. Dicendum, quod multa addiscunt angeli siue per ipsum uer-

bum, & per alios angelos, siue per experientiam. Quod autem dicit Gregorius non intelligitur, quia omnia uideant: sed quia uident istud unum, quod est melius uideri, quam omnia. Vnde sicut ille, qui habet Deum, dicitur omnia habere, non quia omnium sit possessor; sed qui habet illud unum, cui non possunt æquiparari omnia: ideo per æquipollentiam, uel superualentiam dicitur habere omnia, sic qui nouit Deum, dicitur omnia nosse.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

Quo tendebant anime patrum ante Christi aduentum?

Intelligentiam huius partis secundum tria, quæ determinat Magister in littera, tria principaliter quærentur. Primo quæritur de receptaculis animarum exutarum. Secundo de suffragiis quæ recipiunt a uiuis. Tertio de suffragiis quæ impendunt uiuis. Circa primum quærentur tria. Primo quæritur de receptaculis animarum ante aduentum Christi. Secundo quæritur, utrum post aduentum Christi habuerint loca determinata. Tertio, utrum egrediantur ad exteriora.

Circa quam proceditur sic: & quod ante Christi aduentum descenderant ad infernum, ostenditur. Primo per uetus testamentum. Ita dixit patriarcha Iacob. Deducetis canos meos cum dolore ad inferos, & Gen. xxxvii. Descendam ad filium meum lugens in infernum: ergo &c.

Item.

ITEM. Iob. 17. In tenebris stratum lectulum meum, infernus domus mea est: & constat quod iustus erat: ergo &c. ITEM. Hoc ipsum ostenditur etiam per nouum testamentum: quia dicitur in simbolo: Descendit ad inferna: constat quod non, nisi ad ereptionem iustorum: iusti ergo descendebant. ITEM. Act. ii. Quæ Deus suscitauit solutis doloribus inferni: ergo omnes alii descendebant in inferno. ITEM. debitum originalis peccati nondum erat solutum: ergo nec homo de potestate diaboli ereptus: ergo quantumcunque esset iustus, poterat ipsum diabolus trahere deorsum.

SED CONTRA. Infernus est locus debitus malis, & iniustus: sed ante aduentum Christi multi mortui sunt boni, & iusti: ergo illi non descendebant in infernum. ITEM. Vnaqueque anima habet locum secundum exigentiam meritorum: ergo cum a iustis sancti ante aduentum Christi multum distarent ab impiis quantum ad meritum: ergo etiam quantum ad locum. ITEM. In inferno nulla est redemptio: ergo si iusti descenderunt ad infernum, uideret quod nunquam fuerunt inde liberati, quod manifestè falsum est. ITEM. Sicut patet Lucæ. xvi. Chaos magnū firmatū erat inter Lazarum, & diuitem, ut non possent mutuo ad se transire: ergo uideatur quod in locis distinctis erant. ITEM. Aug. xii. super Gen. ad litteram. Videmus inferiorum mentionem non esse factam in requie pauperis, sed in supplicio diuitis. Et iterum idem. Nōdum inueni, adhuc requiro, nec mihi oc-

S. Bon. Lib. 4.

currit, inferos alicubi in bono posuisse scripturam: non autem, nisi in bono accipiendum signum Abrahamæ; ergo si sancti patres in sinu Abrahamæ portantur, sicut dominus ipse de Lazaro testatur, patet, &c.

RESOLVTIO.

Ad limbum descendebant: qui sinu Abrahamæ propter requiem dicebatur: sed in inferno dei potuit propter penam damni.

RESPONDEO. Dicendum, quod infernus dicitur locus penarum, & locus qui est inferiorum ratione status, qui uilis est, & ratione situs. Potest ergo infernus denominari a suo summo: & tunc dicitur infernus locus, in quo est maxima pena, & locus in sinu iste non competit, nisi damnatis, qui puniuntur pena sensus, & sine spe inferius proiciuntur. Potest iterum appellari locus inferior, quo quis puniatur pena damni, & iste dicitur limbus: & in hunc descendebant ante Christi aduentum sancti patres, & descendunt nunc paruuli non baptizati. Sed attendendum, quod patres fuerunt in parte superiori, & paruuli in parte inferiori. Et ratio huius est, quia isti habent caritatem uisionis sine expectatione, illi habebant cum expectatione: & ideo quia in parte superiori erant, & uisionem Dei expectabant, non tantum in limbo, sed in sinu Abrahamæ dicebantur esse: ille ergo locus dicebatur infernus, & quia inferior, & quia aliquo modo locus erat miseriæ. Limbus, quia erat pena carentiæ. Sed si nus Abrahamæ, quia erat expectatio gloriæ: & ita infernus

Ffff non

non sonat, nisi in malum, quali
tercumque accipiatur: sinus aut
Abrahæ in bonum, quia est ibi
requies, aut per priuationem ma-
li, aut per collationem omnis bo-
ni: & sic est locus gloriæ.

ET PER hanc distinctionem
patet responsio ad utramque par-
tem. Rationes enim ad primam
partem, procedunt de inferno
largè dicto, & secundum situm.
Rationes uero ad oppositum de
inferno dicto proprie, & secun-
dum poenam, sicut patet discor-
renti per singulas.

QVÆSTIO. II.

*An anime receptacula determinata
habeant nunc post Christi
aduentum?*

DE receptaculis animarum
post aduentum Christi: &
quæritur utrum habeant rece-
ptacula, uel loca determinata.
Et quod non, uidetur de bonis.
Glosa super illud Psalm. xxxvi.
Adhuc pusillum, & non est &c.
Adhuc pusillum est usque ad fi-
nem uitæ cuiusque, quando li-
berabuntur sancti. Post hanc ta-
men uitam non ita erit, ubi erunt
sancti, quibus dicitur **ITEM.**
Quod mali non habeant recepta-
cula, uidetur. Augustin. de spiri-
tu & anima. Quædam animæ pu-
niuntur in loco, ubi deliquerunt,
quædam in abditis receptaculis.
ITEM. Quod neutri, uidetur.
Augustin. in Enchiridion. Tem-
pus, quod inter hominis mor-
tem, & ultimam resurrectionem
interpositum est, animas abditis
receptaculis continet, sicut una
quæque digna est requie, uel
erumna. **ITEM.** Ratione uide-
tur, quia animæ a corporibus
exute sunt spirituales, & omni

64.109

no a corpore non dependent; er-
go & locus remunerationis ea-
rum.

CONTRA. Quod mali habeant,
uidetur, quia Luc. xvi. dixit do-
minus. Mortuus est diues, & se-
dultus est in inferno. Et post subdi-
tur, Ne ueniant in locum hunc
tormentorum; ergo &c. **ITEM.**
Quod boni uidetur. ii. ad Cori.
Si terrena nostra habitatio dis-
soluatur, domum habemus in
cælis. Et Gregor. Qui Christum
in cælo esse non dubitat in cor-
pore, nec Pauli animam esse ne-
gat? **ITEM.** Ratione uidetur,
quia loci congruitas confert ad
operationem; ergo cum animæ
beatæ sint excellentissimæ uir-
tutis contemplando Deum, &
omnino immutabiles: ergo lo-
cus supremus eis debetur; ergo
ab oppositis, damnatis infimus.
ITEM. Excellentia retributio-
nis consistit in societate multa,
quia nullius sine socio iocunda
est possessio; ergo animæ post
hanc uitam sunt simul.

RESOLVTIO.

*Post Christi aduentum, uel in para-
diso, uel in inferno, uel in lim-
bo, aut purgatorio anime defun-
ctorum recipiuntur.*

RESP. Dicendum, quod tripli-
cem statum contingit intelligen-
re. s. remunerationis, quietis &
expectationis, & purgationis.
Et ratio huius est, quia anima
exuta duplici causa potest impe-
diri a remuneratione beata. Aut
propter hoc quod ianua est clausa,
aut propter hoc quod ipsa non est
plenè purgata. Statui retributio-
nis respondet locus proprius, &
receptaculum determinatum in
se, & quo ad nos. s. cælum em-
pyreum

pyreum quò ad bonos, & quo
ad malos locus infimus. Statui
quietis, & expectationis respon-
det locus determinatus in se: sed
non quo ad nos: quia nescitur per
scripturas, ubi sit limbus. Statui
uero purgationis respondet lo-
cus indeterminatus, & quo ad
nos, & quo ad se, quia non oēs
in eodem loco purgantur, licet
fortè in aliquo multi sint.

ET quantum ad hunc locum
loquitur Augusti. Quod uero
obicitur de Glo. Dicendum, quod
non loquitur de loco, sed de sta-
tu quantum ad secundam sto-
lam. Potest tamen aliter dici, &
melius, quod animæ receptacula,
aut sunt secundum merita bo-
na: & sic est paradysus, & locus
cælestis. Aut propter peccata:
& sic distinguitur triplex locus
secundum triplex peccati genus,
scilicet purgatorius: & hic debe-
tur ueniali. Limbus, & hic ori-
ginali. Et infernus, & hic morta-
li. Et bene potest eē, & satis pro-
babile est, quod gradatim se ha-
beant ista tria loca: sed tamen
circa eandem partem sunt, sicut
colligi potest ex sanctorum di-
ctis, & ex his, quæ in præceden-
tibus dicta sunt. Unde possunt
loca animarum distingui sic, ut
reducantur ad bimembrem di-
uisionem. Locus retributionis,
aut est gloriæ, aut poenæ. Si glo-
riæ, sic cælum. Si poenæ, sic in-
fernus. Gloria non distinguitur,
quia charitas, quæ unius speciei
est, meretur gloriam. Sed pena-
lis locus est duplex, aut secun-
dum penam damni: & sic limbus.
Aut secundum poenam sensus:
& sic infernus. Et sic utrumque
membrum diuiditur: quia qui pe-

na damni puniuntur, aut simpli-
citer, aut æternaliter: & hi in su-
periori parte illius partis, quæ
dicitur limbus, Aut ad tempus:
& hi in superiori, quæ dicitur si-
nus Abrahæ. Similiter illi, qui
puniuntur pena sensus, aut sim-
pliciter: & sic infernus proprie
dictus. Aut ad tempus: & sic lo-
cus purgatorius. Et sic patet,
quot animæ habent receptacu-
la, & quæ: & si aliquæ authorita-
tes contrariæ uideantur, intelli-
gende sunt, uel quantum ad sta-
tum, uel quantum ad aliquas
animas, quæ purgantur, de qui-
bus supra dictum est, quod di-
spensatiuè in diuersis locis ani-
mæ purgantur, licet secundum
legem communem sit aliquis lo-
cus communis.

QVÆSTIO III.

*An anime ab his receptaculis ali-
quando exeant?*

VTrum anime a suis recepta-
culis aliquando exeant. Quod
non uidetur. Psalmus. Ut inha-
bitem in domo domini. **ITEM.**
De malis specialiter Iob. 7. Qui
descendit ad inferos, non ascen-
det. **ITEM.** Aut locus aliquid fa-
cit, aut nihil. Si nihil: ergo non
uidetur ratio, quare magis sint
in loco determinato. Si aliquid:
ergo si bonorum gloria non de-
bet minui, nec malorum poenæ:
ergo numquam possunt, nec de-
bent egredi. **ITEM.** Nos non pos-
sumus locum nostrum mutare,
quin mutemus & statum. Unde
quando meremur, non sumus
in statu merendi; ergo nec ille.
Sed earum status est immutabi-
lis: ergo & locus.

CONTRA. Sancti multos uisi-
tant, & multis apparent: sicut

patet in uitis sanctorum; ergo si uera est apparitio, uidetur quod sint ubi apparent: sed non sunt simul in caelo, & in terra; ergo recedunt a suis habitaculis.

ITEM. Dæmones sūt circa nos. & nos exercent, qui tamen sunt digni maiori pœna quàm animæ: ergo si illi, multo fortius, & animæ possunt circa nos esse. ITEM. Cōstat quod resurrectio erit, & iudicium omnium simul; ergo necesse est quod tam beatæ, quàm damnatæ ueniant ad corpora, & ad locum communem. ITEM. Deus ubique est æqualiter; ergo anima ubique potest æqualiter frui Deo: ergo si beatitudo est fructio, potest beata anima ire quo uult: ergo pari ratione & damnata.

ITEM. Grego. in Dialog. narrat de suscitacione aliquorum, quorum animæ erant in paradiso, & in inferno: ergo &c.

RESOLVTIO.

Bona ad tempus aliquando exeunt: reprobæ numquam: at tamen simul omnes ad iudicium cōparabunt.

RESPON. Dicendum, quod huiusmodi receptacula aliquibus dantur secundum Dei consiliū, & causas superiores, aliquibus secundum sententiā, & causas inferiores. Hi secundi possunt mutatione diuinæ sententiæ ad preces sanctorum de huiusmodi locis reuocari: & sicut mutant statum, ita & locum. Primi uerò, qui secundum causas immutabiles huiusmodi locis deputati sunt, non exhibent finaliter: possibile est tamen eos exire ad tempus. Sed exitus ad tempus, aut est ad recipiendum completam remunerationem: & sic boni, & mali exhibent in die iudi-

cii. Aut ad perficiendam aliquam operationem: & sic exeunt beati, numquam tamen damnati. Et ratio huius est, quia beati possunt iuuare nos reuocando, docendo, confortando, liberando: sed damnati sūt ligati ad omne opus. Rursus pœna dependet a loco, & gloria, non quia est a Deo, qui ubique est. Concedendæ, ergo sunt rationes probantes, quod boni aliquando loca receptionis suæ mutant.

AD ILLVD, quod obiicitur, de malis per simile de dæmonibus. Dicendū, quod non est simile, quia isti habent operationem aliquam ad nos exercēdos: & iō nō sunt ligati, nec penitus damnati, quia adhuc sunt in statu demerendi quantū ad uim administratiuā.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod nō exeunt, uerum est finaliter illi, qui per sententiā diffinitiuam sunt damnati. AD ILLVD, quod obiicitur, quod facit. Dico, quod in bonis tantum ad congruentiam, in malis amplius, quia auget pœnā: iō isti non exeunt, ut illi. AD ALIVD, patet responsio, quia non est nobis possibile in celum ire: sed in cœlo existentibus possibile est ad terram uenire, quia anima liberior, quia exuta: & potentior, quia beata: mali uerò nō possunt, quia non sinuntur.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An suffragia prosint defunctis mediocriter bonis?

ONSEQUENTE quantū ad secundū articulū, queritur de suffragiis, quæ recipiunt a iudiciorū a uiuis. Et circa

circa hoc queruntur tria. Primò queritur, utrum suffragia prosint defunctis, qui sunt mediocriter boni. Secūdò, utrū defunctis, prosint suffragia facta per malos. Tertio, quantū prosint suffragia: & cū non equaliter oibus, queritur, cui magis, aut ei qui magis meruit, aut ei, pro quo spāliter fiunt.

CIRCA quam sic proceditur, & ostēditur, quod non prosint mediocriter bonis, quia magis dignis debent Ecclesia suffragia proficere: sed non prosunt bonis, quia sūt in paradiso, ergo &c.

Si tu dicas quod non indiget: iō non est simile. Contra. In uita ista peccatores indigent: & tñ necesse est quod ipsi faciant pœnitentiam, non alii pro ipsis.

ITEM. Illi, qui non est in statu merendi, nec esse potest, nihil prodest alienum suffragium, sicut patet, si aliquis sit stultus irreuocabiler: sed tales sūt mortui: ergo &c. Si tu dicas quod prius meruerunt, ut eis prodesse in statu illo. Contra. Quod cumque meruerunt, necesse est eos meruisse, & quod necesse est eos meruisse, necesse est remunerari: ergo si numquam fiant suffragia, remunerabuntur: ergo nihil eis prosunt. ITEM. Pœna purgatoria mēsuratur secundū quantitatem cremabilis: ergo cū suffragia nō minuant de culpa: ergo nec de pœna. Quod nō minuat de culpa, patet, quia solus Deus habet effectum in animam.

Si tu dicas quod habent effectum in animam per modum meriti, & Deus merito suffragiorum minuit. Contra. Et si Deus deleat culpam maculam per se, tamen reatum delet per pœnam: sed con-

stat quod in eis quantū ad reatum oportet deleri culpam; ergo pro pœnam purgatoriam: sed hoc nihilominus faceret sine suffragiis: ergo &c. ITEM. Hoc ostēditur per deductionem ad impossibile, quoniam si delet partem, ergo possibile est quod totum: & ita ille remanebit impunitus.

SED CONTRA, auctoritate sacræ scriptu. ii. Machab. xii. Sancta, & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, ut a peccatis soluantur. ITEM. Aug. de cura pro mortuis agenda. Beneficia, & sacrificia, quæ offeruntur pro non ualde malis, sunt propitiaciones: ergo &c. ITEM. Hoc ostēditur auctoritate Ecclesiæ, & usu, quæ orat pro defunctis. Si ergo Ecclesia non decipitur, patet quod suffragia ualent. ITEM. Ratione uidetur, quia pœna purgatoria est terminabilis: ergo & diminuibilis: sed si pro eo, quod potest crescere in gratia fiat oratio, ualet ad gratiam augmentandam; ergo pari ratione si fiat pro eo, cuius pœna potest diminui, ualet ad pœnam diminuendam. ITEM. Sicut se habent orationes sanctorum mortuorum ad uiuos, sic uiuorum ad mortuos: sed sancti mortui impetrant nobis bona, & nos adiuuant: ergo & uiui mortuos.

RESOLVTIO.

Et quidem: cum in omni opere Domini reluceat misericordia, et iustitia.

RESP. Dicendum, quod quia in omni opere domini est misericordia, & ueritas: duo sunt, quæ faciunt suffragia Ecclesiæ ualere. scilicet dignitas, & necessitas. Iustitia. n. cōsiderat dignitatem, et digni sunt quæ

in charitate decesserunt, & ab aliis membris Ecclesie adiuuari meruerunt, maxime si ipsi alios adiuuarunt. Misericordia uero considerat necessitatem: & hæc quidem magna est in his, quæ sunt in purgatorio, quæ grauius puniunt, & se iuuare non possunt.

EX HOC patet responsio ad primum, quia suffragia non ita ualent comprehensibus, scilicet quia non indigent, & non ita uicioribus, quæ adhuc possunt se iuuare.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod non sunt in statu merendi. Dicendum, quod quamuis non sint in statu merendi, sunt tamen in statu soluendi: soluant enim quæ debent: & ideo & si non adiuuari in merito possunt, tamen adiuuari in solutione possunt: status autem soluendi non est semper cum statu meriti, sed illam præsupponit, scilicet qui prius meruit, quod in tali statu posset soluere, & iuari. Quod obiicitur, quod si meruit necesse est meruisse. Dicendum, quod uerum est de merito absoluto, sed illud facit meritum conditionale. AD ILLUD, quod obiicitur secundum quantitatem cremabilis, &c. Dicendum, quod quantitas poenæ non respicit maculam, sed reatum: & obligatio ad poenam minuitur solutione poenæ, facta ab ipso, uel ab alio. AD ILLUD, quod solueret tota &c. Dicendum, quod uerum est, si tot essent suffragia: sed suffragia non auferunt a poena, nec liberant, nisi dum fiunt, & in illo tempore homo punitur, & alii pro ipso: ideo non remanet impunitus: uerum tamen si iuperabundarent, tunc possibile esset totum remitti: nec tamen peccatum re-

manet impunitum, quia quis non puniatur in se, punitur tamen in alio, uel in aliis: sicut supradictum fuit de baptismo: hoc tamen uix, aut numquam fit.

QVÆSTIO II.

An suffragia per malos facta profint?

VERVM profint suffragia facta per malos. Et quod non uidetur, quia Iob. ix. Scimus quia peccatores Deus non exaudit; ergo si non prodest oratio, quæ Deus non exaudit, patet, &c. Quod si dicas, quod uerbum illud non est uerum, quia a cæco non ab euangelista dictum est. Contra. Hoc non soluit, quia Isa. i. Cum multiplicaueritis orationes uestras, non exaudiam: manus enim uestræ plene sunt sanguine. Gl. sanguine. i. peccato: ergo si omnis peccator, & malus est talis, ut quod suffragia facta per malos non possint. ITEM. Greg. Cum is, qui displicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocat: ergo potius obsunt, quæ profunt. ITEM. Ratione autem, quia nullum opus est satisfactorium, nisi quod fit ex radice charitatis: sed istud non fit sic, quod fit a malo: ergo non satisfacit. ITEM. Iste peccator non est membrum Ecclesie: ergo nullam habet connexionem cum illo, qui mortuus est: ergo opus eius omnino est alienum ab ipso defuncto: ergo nihil ei facit. ITEM. Si malus faceret pro se, nihil prodesset; ergo pari ratione non prodest alii, si faceret pro illo, quia unusquisque efficacius meretur sibi, quam alii.

CONTRA. Sacramenta Ecclesie æque bona sunt cum dispensantur

santur per bonos, & malos: ergo missa mali sacerdotis ita prodest, ut boni. ITEM. Quando seruus existens extra charitatem dat eleemosynam ad imperium domini, meretur dominus, ac si seruus benedaret: ergo similiter in proposito, cum ille pro quo fit, sit in charitate, ualet ei. ITEM. Ratione uero, quia dominus sua largitate reputat opus factum ab alio, ac si fiat ab eo, pro quo fit; sed ille est in charitate: ergo &c. ITEM. Quando aliquis facit alicui eleemosynam, & si dans sit extra charitatem, tamen recipiens potest mereri in recipiendo, si recipit ex charitate: sed iste mortuus suffragia uiuorum recipit ex charitate; ergo & cetera.

RESOLVTIO.

Si fuerint a malis tantum, minimè profunt: si uero aut charitas uiri iusti comitetur, aut sacramentalia fuerint, etiam.

RESPONDEO. Dicendum, quod quidam dicunt generaliter, quod suffragia Ecclesie profint, siue a bonis fiant, siue a malis. Et ratio huius est, quia tam boni, quam mali faciunt secundum doctrinam Ecclesie: & faciunt pro eo, qui est in charitate: & ubi deficit charitas facientis, supplet charitas Ecclesie distantis, & mortui suscipientis. Sed non credo breuiter, quod oratio peccatoris aliquid mereatur apud Deum, nisi si solum dispositiue, quia dispositio nit ad meritum: opus enim formam recipit a proximo agente, sicut aqua formam a uase continente, non a fonte. Similiter corona ualorem, & pulchritudinem habet a gemmis, & ab auro, & non a quatuor elementis. Et ideo

distinguendum, quod suffragia facta aut sunt opera sacramentalia, ut celebratio missæ; & tunc quia opera Dei sunt, ratione contenti profunt: siue fiant a bonis, siue a malis. Aut sunt alia opera: & hoc dupliciter. Aut enim fiunt pure a malis, sicut si aliquis malus orat, ut se affligat pro aliquo: & tunc non credo, quod ualeant defunctis. Aut fiunt a malis ad imperium alicuius boni, ut ipsius defuncti uel amici eius, de re, quæ illius est in eleemosyna, uel ad consortium alterius, ut quando duo legunt psalterium, unus existens in charitate, alter non: & in aliis operibus, ut quando datur eleemosyna iusto, ut oret pro mortuo: & tunc ualeat ratio doni charitatis homini coniunctæ.

EX SIC soluantur rationes ad utramque partem. Concedendum enim, quod non profunt, secundum quod fiunt a malis tantum. Concedendum nihilominus quod profunt, si concomitatur charitas uiri iusti. Sed tamen ultima ratio non ualet, quia defunctorum est suffragia recipere, sed Dei est acceptare, & ex hoc eis parcere: sed non acceptat, nisi præces bonorum; & sic manifesta sunt obiecta ad utramque partem.

QVÆSTIO III.

Quantum, & cui magis suffragia profint?

Quantum profint suffragia: & cum non profint æqualiter omnibus, quaeritur, cui magis profint, an ei qui magis meruit, an ei, pro quo specialiter fiunt. Et quod ei, qui magis meruit, uideatur, quia Augustinus: ideo profunt, quia meruit ut prodesset; ergo si magis meruit, magis profunt.

sunt: quia pro se predicatis talis consequentia tenet. **ITEM.** Profectus suffragiorum est secundum Dei distributionem; ergo si ipse non est acceptor personarum, uidetur, quod magis debet distribuere ei, qui magis est dignus. **ITEM.** Hoc ostenditur per impossibile, quia quod meruit ut prodesset, citius meruit liberari, sed si non magis pro sunt ei, non citius liberatur; ergo qui meruit citius liberari, tardius liberatur, sed hoc est contra Dei iustitiam; ergo &c. **ITEM.** Oblatio pretii in cruce aequaliter profuit, ac si esset oblata pro quolibet pro se; & tantum prodest cui libet, quantum meruit; ergo oblatio sacrificii in altari pariterone, cum sit illius obligationis memoriale; ergo magis ei, qui magis meruit.

CONTRA. Cum Deus exaudivit nos, quodammodo conformatur uoluntatem suam nobis, quia obedit Deus uoci hominis: ergo si aliquis habens charitatem oret specialiter pro aliquo, uel, quod Deus specialiter accipit pro illo; ergo uel, quod magis pro sint illis, pro quibus specialius, & crebrius sunt. **ITEM.** Si in uita ista aliquis diues daret elemosynam, magis sibi prodesset, quam alii; ergo si ad eius imperium detur post mortem, eum pro tali habeat Deus, ac si impederet; magis ergo prodest sibi, quam alii. **ITEM.** Deus acceptat opus secundum intentionem; sed intentio facientis est, quod specialius, & magis pro sit illi, pro quo facit; ergo &c. **ITEM.** Per impossibile ostenditur: quia si non prodest magis, ergo non oportet specialiter rogare pro aliquo; ergo mouetur stulte, tota ecclesia, quae specialiter orat.

Si fiant in generali, ei magis profunt, qui magis meruit. Si in specialibus, ei pro quo peculiariter sunt.

R. E. S. P. Dicendum, quod aliquorum opinio fuit, ut Praepositiui, quod suffragia ecclesiae siue specialiter, siue generaliter facta, magis profunt ei, qui magis meruit. Et ponunt exemplum. Sicut si candela accenditur coram diuite, non tantum praebet sibi lumen, sed etiam aliis: & eis, qui melius uident, maius lumen praebet. Exemplum etiam patet in lectione, quod tantum ualet, si legatur omnibus in coram, quantum si cui libet alio specialiter: & plus ualet assistenti, qui melius intelligit, etiam si pro alio legatur, qui minus intelligit, & si pro ipso legatur specialiter. Si ergo ita est in lumine creato, magis in sacramento. Si ita est in lectione, quomodo non in oratione absque dubio ita uidetur. Et si obicitur communis mos ecclesiae. Respondent, quod hoc, quod specialiter ecclesia magis facit pro aliquo, non facit propter hoc, quod magis illi pro sint, sed quia libentius facit homo, pro eo, quem diligit specialius, & magis animatur ad faciendum. Unde si istud esset notum simplicibus, non ita libenter facerent suffragia. Sed istud non credo, quia sicut dicit Aug. de cura pro mortuis agenda, sepultura ualet in loco sancto propter orationes sanctorum, qui orant pro eo, ad cuius tumulum memorantur. Amplius. Suffragia sunt ad soluendum poenam, siue reatum: sed plus est satisfacere pro debito multorum, quam unius, & facilius satisficit pro debito unius, quam

quam plurius: ergo pluribus indigent suffragiis duo, quam unus solus: ergo si diuiduntur inter eos, uterque habet minus: ergo non uideatur, quod aequaliter se extendat ad oes. Et ideo dicendum, quod illud non est simile, quia illuminatio totae speciei rei uisae defertur ad oculum, & similiter lectio totam similitudinem uocis: sed non sic est in solutione sicut est in aspectu, & consideratione. Quamuis enim duo creditores aequaliter possunt, & simul uidere unum aureum, non tamen potest aequaliter solui duobus. Sic intelligendum est in proposito, quod pro suffragia fiat. Unde non refert utrum fiat pro pluribus, an pro uno: & ideo distinguendum est hic: quia suffragia ecclesiae aut sunt in coram, aut in speciali. Si in coram, profunt ei magis, quam magis meruit, ut sibi prodesset, aliis conditionibus paribus, quia non tantum dignitas, sed etiam necessitas consideratur; & sic probantur primae rationes. Si autem fiant in speciali, ei magis profunt, pro quo fiunt: & sic probantur rationes sequentes.

AD ILLUD tamen, quod primo obicitur, quod magis profunt ei, qui magis meruit. Dicendum, quod uerum est quantum est de se, nisi aliud reformet pactum: & haec est intentio facientis. Et similiter ad sequens respondendum, quod Deus distribuit secundum intentionem illius, qui offert suffragium. **AD ILLUD**, quod obicitur, quod citius meruit liberari. Dicendum, quod uerum est caeteris paribus. & quia ille, qui minus meruit maiores, & plures habuit adiutores: hinc est, quod citius liberatur ratione auxilii alieni. Et iterum. Iste meruit citius liberari, non quantum ad

ea, quae sunt propria, sed ad ea, quae sunt communia, de quibus magis precipitur caeteris paribus. **AD ILLUD**, quod obicitur de sacrificio crucis, & altaris. Dicendum, quod quamuis idem sit, non tamen utrobique uniformiter cooperatur: nam in cruce effusum est pretium in omni moda plenitudine, sed in altari habet effectum determinatum, cum quotidie assumatur. Et propter hoc prima oblatio non iteratur: sed secunda iteratur; & ideo non ualet illa ratio, quia procedit, ac si esset equalis effectus. Et iterum. Illa oblatio est oblata, haec autem specialiter potest fieri. Nec obstat illud Hier. de cons. Dist. v. Non mediocriter: cum pro centum defunctorum animabus. Psalmus uel Missa dicitur, nihil minus, quam si pro uno quolibet diceretur, accipitur. Dicendum enim, quod Hiero. sicut patet ex adiunctis, loquitur quantum ad meritum facientis, non quantum ad utilitatem eius, pro quo fit.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An sancti orent pro nobis ad Deum?

ONSEQUENTER quantum ad tertium articulum queritur de suffragiis, quae impenduntur uiuis a sanctis, siue defunctis. Et circa hoc queruntur tria. Primo queritur, utrum sancti orent pro nobis. Secundo, utrum sancti impetrant nobis aliquid suis orationibus. Tertio, utrum sit nobis utile rogare sanctos.

CIRCA quam ostenditur, quod sancti orent pro nobis; quia dicitur de Christo qui est sanctus

ctus sanctorum. Heb. 7. Semper uiuens ad interpellandum pro nobis: sed sancti sunt eius imitatores: ergo sicut Christus orat, & sancti orant. **ITEM.** Hoc ipsū probatur per illud, quod dicitur. Io. 16. Ego rogabo patrem, & alium paraclētū dabit uobis: ergo similiter sancti orant. **ITEM.** Ecclesia cōiter orat: Sancta Maria ora pro nobis: ergo &c. ergo si non stulte petit, patet &c. **ITEM.** Ratione uidetur, quia sancti diligunt nos ex charitate: et ergo optant, & desiderant salutē nostram: sed constat, quod sciunt illam non posse esse nisi a Deo: ergo optant illam per Deum: ergo cum desiderium alicuius rei a Deo sit oratio, patet &c.

CONTRA. Sancti aut uolunt nobis salutē, uel aliud bonum: aut non uolunt. Si non uolunt: ergo non orant. Si uolunt: sed sicut dicit Ansel. in Prologio, quod beati erunt omnipotentes suę uolūtatis, sicut & Deus suę: ergo cum nullus oret, quod potest per se, sicut dicit August. de correctione, & gratia, si sancti possunt salutem nostram, non orant: uel si non possunt, omnipotentes non sunt. **ITEM.** Ut dicit Dama. Oratio est ascensus intellectus in Deum: sed beati sunt in termino suę contemplationis: ergo eorum intellectus in Deum non ascendit: ergo nō orant. **ITEM.** Beatus est, cui ad uotum cuncta succedunt: unde August. decimotertio capite 5. in fine, de Trinita. dicit, quod beatus habet quicquid uult: ergo nullus habēs quicquid uult: aliquid orat uel petit: ergo sancti in patria nō orant pro nobis.

ITEM. Si Christus orat pro nobis, quiritur quare non dicitur in Litania. Christe ora pro nobis: ergo si nō dicitur, uel, quod nō oret pro nobis, ac pro hoc nec sancti. **ITEM.** Quiritur, quare non dirigitur ad Spiritum sanctum oratio, sicut ad patrem.

RESOLVTIO.

Orant, & quia nostras necessitates uident, & quia commēbra Christo sunt nobiscum.

RESP. Dicendum, quod sicut dicit Magister in litera, Sancti pro nobis orant. Et huius ratio est duplex. Una est, quia uidēt nostrā necessitatē, quia nos indigemus ab illis releuari. Alia propter Dei uoluntatē, quia uult ut unum membrum aliud releuet, & quod pro inuicem sollicita sint membra: unde cum ipsi sint liberati, debent alios adiuuare.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod possunt quicquid uolunt. Dicendum, quod uoluntas dupliciter comparatur ad actum. Aut ad actum proprium, ut uolo hoc facere. Aut ad actū alienum, ut uolo, ut alius facit hoc. scilicet Deus, uel homo. Unde dico, quod auctoritas Anselmi est respectu actus proprii: sed oratio, uel petitio salutis respectu actus diuini, ut scilicet Deus saluet. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod non ascendit intellectus in Deū. Dicendum, quod intellectus dicitur in Deum ascendere tripliciter. Aut per nouum aspectum in Deum, scilicet quando homo reuocat cogitationem ab aliis, & conuertit in Deum: & sic est tantum in uiatoribus. Alio modo per aspectum alterius inferioris rei, ut cum quis cogitat hu-

ma-

manam miseriam, & implorat misericordiam, ut releuet miseriam, ibi dicitur aspectus, non quia de nouo aspiciat, sed quia aliud inferius ad illud respiciat: & sic est in beatis, quando pro nobis orant, & rogant, quia tunc nostram indigentiam considerant. Tertio modo propter continuationē intuitus primi. Unde cum quis considerat Deum, qui est super se, & continue considerat, continue ascendit, non quia ad aliud, & ad aliud, sed quia supra se fertur: & hoc modo continue est in beatis. Et sic patet istud, quia si primo modo dicatur, oratio ascensus est tantū uię, secundo modo est uię, & patrię, tertio modo tantum patrię. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod beatus habet quicquid uult. Dicendum, quod beatus aliqua uult sibi, aliqua uult aliis. Dico ergo quod ad substantiam beatitudinis est, ut habeat omne, quod uult sibi: sed ut habeat omne quod uult aliis, non est de substantia beatitudinis, sed de consummatione, & bene esse; & hoc non erit, quousque omnes electi sunt glorificati: tunc enim quilibet habebit quod uult sibi, & quod uult cuilibet aliis; & tunc plena est beatitudo. **ITEM.** Beati orant tantum pro aliis, miserii pro se, & pro aliis: sed consummato numero electorum nō rogabunt pro se, nec pro aliis. **AD ILLVD**, quod ultimo quiritur de Christo. Dicendum, quod propter errorem Arrii uitandum dictum est. Ne uideamur Christum credere creaturam, & ne uideamur eius potestatem minuere, qua potest omnia, eius petimus miserationem, non orationem. **Quod uero quiritur de spiritu**

sancto. Dicendum, quod quia est donum, in quo omnia dona donantur: ideo petendus est ipse, non porrigenda est ei petitio.

QVÆSTIO II.

An sancti orationibus suis quidquam nobis impetrent?

VTRVM sancti impetrent nobis aliqua suis orationibus. Et quod non, uidetur: quia nullus impetrat aliquid apud Deum, nisi qui est in statu merendi: sed sancti non sunt in statu merendi: ergo &c. Si dicas quod non merito, quod tunc sit, sed quod precessit. **CONTRA.** Hoc non soluit: quia secundum hoc etiam si non rogent, nihilominus obtinebimus: ergo nihil nobis facit oratio eorum. **PRAETEREA**, ipsi sufficienter remunerati sunt de toto eo quod meruerant: ergo non meruerunt aliquid aliud: ergo ratione meriti precedentis non impetrant. **ITEM.** Sancti per omnia conformant uoluntatem suam uoluntati diuinę: ergo non orant, nec petunt, nisi quod Deus uult dare: sed quod Deus uult dare, dabit, etiam si sancti non petant: ergo &c. **ITEM.** Sancti uident, utrum orationes nostrę sint exaudiendę, aut non exaudiendę. Si sunt exaudiendę petunt. Si non, non petunt: sed si non peterent, nihilominus petitiones exaudiendę exaudirentur: ergo eorum oratio nihil facit.

CONTRA. Sancti in uia impetrant aliis gratiam, & multa bona: sed plus possunt apud Deum in patria, quam in uia: ergo magis impetrant. **ITEM.** Sancti impetrant pro uiuis, quia sunt amici Dei: sed magis sunt amici Dei in patria, quam in uia: ergo efficacius

facius impetrant. **ITEM.** Ostenditur per impossibile, quia si non impetrant, & orant sicut supra monstratum est: ergo frustra orāt & sunt miseri, quia non impletur eorum uoluntas. **ITEM.** Sancti ita faciunt miracula post mortem, ut ante: ergo ita impetrant post mortem, ut ante.

RESOLVTIO.

Multa proculdubio & merito, & affectu precedenti.

RESPON. Dicendum, quod sanctorum orationes multanobis bona impetrant, sicut dicit Magister, merito, & affectu. Merito quidem precedenti, quo Deo facillime seruiuerunt: & tantum locum suis meritis sunt adepti, ut non solum sibi beatitudinem, & gloriam meruerint, sed etiā aliis suffragari. Multa etiam supererogauerunt affectu, quia amici Dei sunt facti, & amicitiae est idē uelle, & nolle: & cum aliquem amant sancti compellunt (ut sic dicam) Deum diligere. Vnde beata uirgo multos peccatores Deo reconciliare dicitur.

9. oratione nobis aliquid non uult
AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod non sunt in statu merendi. Dicendum, quod uerum est *ibi.* Et praeterea non redditur exaudiri merito, qđ tunc fit, sed merito qđ praecessit. **QVOD** obiicitur, quod tunc sine oratione fieret. Dicendum, quod meruerunt non simpliciter, quod ista obtinerent sub conditione, uidelicet si ipsi intercederent, uel alii eorum subfida impetrarēt. Sicut aliqui sancti in morte petierunt, quod dominus exaudiret inuocantes eorum patrocinium. Et quod dicitur quod meritum eorum est plene

remuneratum, uerum est de merito absoluto, sed de merito conditionato adhuc stat conditio, & merendi ratio. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod conformant uoluntatem suam diuinæ per omnia. Dicendum, quod (sicut dicit Augustinus de praedestinatione sanctorum) quod orare debemus pro praedestinatis, quia fortassis praedestinati sunt, ut nostris orationibus confirmantur: & si constaret nobis hoc totum, quod essent praeguis saluari ad nostras preces, deberemus utique pro eis rogare, ut fructuose rogaremus, quia ad preces nostras saluantur. Sic intelligendum est in sanctis, qui uident quod Deus decreuit nos saluare ad eorum preces; ideo instantissime rogant, & impetrant.

QVAESTIO III.

An utile nobis sit rogare sanctos.

VTRM utile sit nobis rogare sanctos. Et quod nō, uidetur: quia ille qui conuertitur ad rogandum sanctos, aut est dignus exaudiri, aut non. Si est dignus, etiam sine sanctis exaudietur. Si non est dignus, etiam cum sanctis non exaudietur, nec sancti rogabunt pro ipso; ergo &c. **ITEM.** Oratio est species latría; sed latría est cultus soli Deo debitus; ergo oratio debet fieri soli Deo. **ITEM.** Si dicas, quod est species non tantum latría, sed etiam dulíæ; ergo si magis est uel debemus honorare maiores, uidetur quod male facit, qui instantius rogat minores; & hoc uidetur stultitia, quia maiores sãcti, ut Beata uirgo, potentiores sunt in conspectu Dei. **ITEM.** Deus est nobis misericordior, & praesentior quàm aliquis sanctus. Sed stultus esset, qui posset

set adire regem, & inuenire benigniorem quàm principē, qui relicto rege adiret principē; ergo &c. **ITEM.** Sancti sunt nobis absentes; sed stultus est qui absenti loquitur; ergo stultus ē qui a sanctis aliquid petit. Forte dicet, qđ ipsi uident in Deo. Contra. Angeli portant petitiones; sed si relucere in uerbo, frustra portarent: ergo &c.

CONTRA. Nos debemus sanctos Dei honorare: sed qui orat aliquem, ipsum honorat: ergo &c. **ITEM.** Plus possunt sancti in curia Dei, quam aliqui principes in curia regis sed sapiētis est uolentem impetrare in curia regis, deprecari principes: ergo &c. **ITEM.** Hoc facit communiter ecclesia, & constat qđ non errat: ergo &c.

RESOLVTIO.

Utile ad modum est, & propter nostram inopiam, & propter ipsorum meritum, et Dei reuerentiam.

RESPONDEO. Dicendum, quod Deus decreuit, & uoluit quod sanctos rogaremus triplici causa, scilicet propter nostram inopiam, sanctorum gloriam, & Dei reuerentiam. Propter inopiam in merendo, ut ubi nostra non suppetunt merita, patrocinetur aliena. Propter inopiam in contēplando, ut qui non possumus summam lucem aspicere in se, aspiciamus in sanctis. Propter inopiā in amando, quia miser hō se magis sētī affici circa unū sãctū, quā ēt circa deū: ideo cōpassus nostrę inopię uoluit nos orare sanctos. Ac p hoc patet primū: quia ille qui ante erat indignus de se, rogādo san-

ctos, eorum patrocinio efficitur dignus. Secunda causa est sanctorum gloria, quia Deus uult sanctos suos glorificare, uult pro eos miracula facere in corporibus, & salutem in animabus, ut ipsos laudemus: & hoc non tantum per supremos sanctos; sed etiā infimos; unde sicut aliquis sanatur corporaliter inuocando Linum, & non inuocando Petrum, alius econuerso, sic & spiritualiter. Et sic patet secundum, quia Deus uult honorem dulíæ omnibus sãctis dari. Tertia causa est Dei reuerentia, ut peccator qui Deū offendit, quasi non audeat Deum in propria persona adire; sed amicorum patrocinium implorare: & sic patet tertium obiectum, quia bonum est aliquando a Deo resilire propter reuerentiam.

AD ILLVD, autem quod obiicitur, quod sunt absentes. Dicendum secundum Magistrum, quod reuelatur a uerbo catenus, quatenus expedit salutem nostram. Et quod dicitur de angelis, quod offerunt Deo petitiones nostras: hoc dicitur; quia ipsum cōsulerunt super petitionibus nostris, ut sciant qualiter erga nos debeant ministrare. **SI** AUTEM quaeratur, qualiter quis inuocet beatum Petrum, cum sit mortuus. Dicendum, quod inuocatur spiritus Petri; & quoniam spiritus habet esse gloriosum, & perfectum: ideo ne uideamur eius gloriam diminuere, synecdochica locutione quod est totius, attribuimus parti: uel locutionem quam dirigimus ad animam, potius attribuimus toti: & sic patet illud.

D I S T I N C T I O X L V I .

De statu, & conditione malarum animarum
post mortem.

Ed quæritur hic de ualde malis, utrum & ipsi in aliqua pœnarum mitigatione Dei misericordiam sentiant, ut minus quam meruerint puniantur. Quidam autumant eos nullam releuationem pœne habituros: quod confirmant Iacobi auctoritate dicentis, Iudicium sine misericordia fiet illi, qui non fecit misericordiam. August. etiam ait, Misericordia hic, iudicium in futuro. Idem distinguens quomodo omnes uia domini sint misericordia, & ueritas, ait, Erga sanctos omnes uia Dei misericordia: ergo ini quos omnes ueritas: quia & iudicando subuenit, & ita non deest misericordia; & miserando id exhibet quod promisit, ne desit ueritas. Erga omnes autem quos liberat & condemnat, omnes uia sunt misericordia & ueritas: quia ubi non miseretur, uindictæ ueritas datur. Dicens, ubi non miseretur, dat intelligi aliquid a Deo fieri, ubi ipse non miseretur. Sed his occurrit quod ait Cassiod. super psal. 50. loquens de misericordia & pietate Dei. Hæc dua, inquit, res iudicio Dei semper adiunctæ sunt. Ergo & in punitione malorum non est iustitia sine misericordia. Idem de iudicio & misericordia ait, Hæc duo mutua societate sibi iunguntur. In his breuiter omnia opera Dei includit. Augu. quoque respondens illis, qui reproborum supplicia finem habitura contendunt, ita illorum repellit opinionem, asserens reprobos perpetuo puniendos, ut eorum supplicia mitigari aliquatenus non neget. Frustra, inquit, nulli eternam damnationum pœnam & cruciatus sine intermissione perpetuos humano miserantur affectu, atque ita futurum esse non credunt: non quidem scripturis aduersando diuinis; sed pro suo motu dura quaque molliendo, & leuiorem flectendo sententiam: quæ putant in eis terribilius esse dicta quam uerius. Non enim (inquiunt) obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas. Hoc quidem in psalmo legitur: sed de his intelligitur qui sunt uasa misericordiae: quia & ipsi non

Iacob. 2
Super
octona
r. 19.
Mat. 5.

Itē Caf
siod. sup
ps. 100.

1 Ench.

Pf. 76.
Rom. 9

D I S T I N C T I O X L V I . 600

pro meriti, suis; sed Deo miserante de miseria liberantur. Aut si hoc ad omnes existimant pertinere, non ideo necesse est ut damnationem opinentur finire posse eorum, de quibus dictum est, ibunt hi in supplicium æternum. Nec Matt. hoc modo putetur habitura finem felicitas eorum, de quibus e contrario dictum est, iusti autem in uitam æternam. Sed pœnas damnatorum certis temporibus existiment (si hoc his placet) aliquatenus mitigari. Et sic quippe intelligi potest manere ira Dei in illis, id est, ipsa damnatio. Hæc enim uocatur ira Dei, non diuini animi perturbatio, ut in ira sua, id est, manente ira sua, non contineat miseraciones suas, non æterno supplicio finem dando, sed leuamen adhibendo uel interpretando cruciatibus: quia nec Psalmus ait ad finendum iram suam, uel post iram suam, sed in ira sua. Quæ si sola esset alienari à regno Dei, & carere magna multitudine dulcedinis Dei: tam grandis tamen est pœna, ut ei possint nulla tormenta, quæ nouimus, comparari: si illa sit æterna, ista autem sit quantumlibet multis seculis longa. Manebit ergo sine fine mors perpetua damnatorum: & ipsa omnibus erit communis, sicut manebit cõmuniter omnium uita æterna sanctorum. Ecce ita asserit hic pœnas reproborum non esse finiendas, quod non improbat, si dicatur eorum supplicia aliquod leuamen adhiberi. Vnde non incongrue dici potest, Deum & si iustè id possit, non omnino tantum punire malos in futuro, quantum meruerunt: sed eis aliquid quantumcunque mali sint, de pœna relaxare.

Determinat præmissas auctoritates.

Quod ergo dictum est, iudicium sine misericordia fieri illi, qui non fecit misericordiam: ita intelligi potest, quod iudicium damnationis fiet illi, qui non fecit misericordiam, pro eo quod fuit sine misericordia. Vel fiet iudicium ei sine misericordia liberante, & saluante: qui tamen in aliqua pœna alleuatione misericordiam Dei sentiet. Ita cum dicitur misericordia, hic iudicium in futuro: non negatur quin in futuro sit misericordiae effectus, & in electis qui per misericordiam ab omni miseria liberabuntur, & in reprobis, qui minus quam meruerint, cruciabuntur. Sed hic non sine causa

dicitur fieri Dei misericordia, & iudicium in futuro: quia
 & hic multis modis miseretur Deus, quibus non miserebi-
 tur: tunc vocat enim Deus nunc peccatores & iustificate,
 quod tunc non faciet: et tunc reddens singulis secundum ma-
 rita sua, manifeste iudicabit, qui nunc occultè iudicat. Cu-
 ius occultum iudicium (vt ait August.) intelligitur pœna,
 qua quisque vel exercetur ad purgationem, vel admonetur
 ad conuersionem: vel si contemnit, excrucatur ad damnatio-
 nem. Occultum ergo iudicium Dei pœna dicitur, quia iudi-
 cat purgando, conuertendo, vel excrucando. Iudicia quoq;
 Dei interdum appellantur dispensationes eius de omnibus
 rebus. Vnde, Quam incomprehensibilia sunt iudicia eius,
 & iudicia eius abyssus multa. Iudicium autem, quo in futu-
 ro iudicabit, intelligitur sententia iudicis, qua ventilabi-
 tur area, id est, diuidentur localiter boni a malis ministerio
 Angelorum: & isti in vitam ducentur, illi in supplicium
 mittentur, qui nunc simul misti sunt.

De iustitia & misericordia Dei.

Sed quomodo iustitiam Dei & pietatem, id est, misericor-
 diam supra Cassiod. duas esse res dixit, quæ semper adiun-
 ctæ sunt iudicio Dei? Iustitia enim Dei, & misericordia nõ
 duæ res sunt, sed vna res, id est, vna diuina essentia est, si-
 cut supra pluribus auctoritatibus ostensum est. Quia non
 est Deo aliud esse misericordem, quam misericordiam, nec
 iustum, quam iustitiam, sed idem prorsus. Nec aliud est ei
 esse misericordem, quam iustum: vel misericordiam, quam
 iustitiam; sed omnino idem: quia non denominatiuè, sed es-
 sentialiter hæc de Deo dicuntur. Cur ergo dicit scriptura
 de operibus Dei, quedam esse misericordiam, quedam iustitiam?
 Si enim iustitia Dei misericordiam est: quæcunque sunt ope-
 ra misericordiam, esse videntur iustitiam, & econuerso. His re-
 sponderi potest sic, illis locutionibus, quibus huiusmodi ope-
 rum fiunt dist. vt alia misericordiam, alia iustitiam, alia bonita-
 ti attribuantur: non diuersitas subiacentis, id est, rei his vo-
 cabulis significata exprimitur, sed varietas sensuum, & effe-
 ctuum in creaturis monstratur. Cum enim dicitur Deus iu-
 stus vel iustitia essentia diuina prædicatur: & etiam quod
 ipse

ipse sit distributor, & iudex meritorum intelligi datur. Ita
 & cum dicitur misericors, essentia diuina prædicatur: & in-
 super quod ipse sit miserorum liberator intelligi datur. Si-
 militer cum dicitur bonus, essentia prædicatur. Et cum dicitur
 Deus, & insuper auctor omnium bonorum ostenditur.
 Ita & cum dicitur Deus, essentia diuina prædicatur, & ipse
 timendus ostenditur. Inde ergo quedam opera misericordiam,
 quedam iustitiam dicuntur: non quin diuina essentia hæc, & il-
 la operetur, & quin hæc, & illa sint opera diuinæ essentiam,
 quæ dicitur misericordia & iustitia: sed quia quedam sunt
 quibus ostenditur iudex, & equus distributor, quedam qui-
 bus ostenditur miserator. Misericors enim dicitur in natura,
 miserator in exhibitione. Et in quibusdam operibus dicitur
 effectus esse misericordiam, in quibusdam effectus iustitiam: nõ
 quod aliud efficiat iustitia, aliud misericordia Dei si ad essen-
 tiam referas: sed quia ex quibusdam effectibus intelligitur
 iudex, ex quibusdam miserator, vel (vt quibusdam placet)
 iustus & misericors. Sed secundum hoc occurrit quæstio,
 quomodo ex alijs ostendatur iustus, & alijs misericors, cum
 sit idem ei esse iustum & esse misericordem. Si enim secun-
 dum eandem rationem dicitur iustus, & misericors, ex eo ope-
 re quo intelligitur iustus, intelligitur misericors, & econuer-
 so. Sed dixi supra, quia cum dicitur Deus iustus & miseri-
 cors, ita eadem diuina essentia significatur, & secundum eam
 idem prædicatur, vt etiam quedam diuersa intelligentur.
 Intelligimus enim per hoc eum esse miseratorem & iustum
 iudicem. Quod euidenter Orige. ostendit dicens, Omnia, quæ
 Dei sunt, Christus est: Ipse sapientia eius, ipse fortitudo, iusti-
 tia, sanctitas, ipse prudentia, ipse veritas. Sed cum vnum
 sit in subiacenti pro varietate sensuum, diuersis nuncupatur
 vocabulis. Aliud. n. significat sapientia, aliud iustitia. Quã-
 do. n. sapiëntia dicitur, disciplinis te diuinarum humanarumq; re-
 rum instruere intelligitur. Quãdo iustitia, distributor, vel iu-
 dex meritorum insinuatur. Ita et prudentia cum dicitur, doctor,
 et demonstrator bonarum, vel malarum rerum, vel neutrarum itel.

Confirmatio per auctoritatem.

Quod autem quedam opera misericordiam, quedam iustitiam, quæ
 S. Bon. Lib. 4. Gggg dam

SupHie
 10. c. 10.
 super il-
 lud qui
 fecit ter-
 ra in
 for.

dam bonitati attribuuntur, in scripturis facile est reperire. Et de mīa quidē, et iustitia manifestum est: de bonitate verò, *Sup Ps.* & misericordia amplius latet. Sed Augu. docet illa opera *135.* propriè ad misericordiam pertinere, quibus aliqui a miseria liberantur. Ad bonitatē verò non solum illa, sed facturam & gubernationē naturalium: ita dicens: Ad misericordiam pertinet, quòd a peccatis mūdāt, et de se miseria liberat: Ad *Idē sup Ps. 32.* bonitatem verò, quòd cælū, & terrā et oīa valde bona creauit vt essent. Idem, Cæli non indigent misericordia, vbi nulla est miseria: & in terra hominis abundat miseria, & superabundat Dei misericordia. Miseria ergo hominis, & misericordia Dei plena est terra, non cæli, qui non indigent misericordia, indigent tamen regente domino. Oīa. n. indigent domino, & misera & fœlicia, quia sine illo miser non subleuatur, felix non regitur. Item alibi, Misericordia est erga miseros, bonitas erga quoslibet: interdum tamen misericordia largè accipitur, vt bonitas.

Quo uniuersæ uīe dñi dicantur misericordia, & ueritas.

Idē sup illud, secundum misericordiam tuā merito mei. Post hæc considerari oportet ex quo sensu uniuersæ uīe domini dicantur misericordia & ueritas. Hoc multiplicem recipit expositionem. Vniuersæ enim uīe domini misericordia, & ueritas, quibus ad nos venit, vt ait Aug. super Psal. intelliguntur duo aduentus. Primus, in quo manifestam, & multiplicē misericordiā nobis exhibuit: & secundus, in quo requirendo merita iustitiam exhibebit. Vniuersæ etiam uīe domini. i. quibus ad Dominum ascendimus, sunt iustitia, qua a malo declinamus; & misericordia, qua bonum facimus. In his enim duobus oē bonum meritum includitur. Sed cum superius Cassiodo. dixerit in his duobus oīa opera Dei includi, meritò queri potest, an in oī opere Domini hæc duo mutuo sibi iungantur. Quibusdam placuit non in oī opere Domini hæc duo concurrere, secundum effectum dico: nā secundum essentiam non diuiditur misericordia a iustitia, sed vnū est. Verum secundum effectū non in oī opere Domini dicunt esse misericordiam & iustitiam: sed in quibusdam fatentur tantum misericordiam, in alijs iustitiam, atq; in alijs misericordiam, & iustitiam. Fatentur tamen dominum oīa quæ fecit *Ad Ps. 100.*

miseri corditer agere & iustè, referentes rationem dicti ad Dei voluntatem, quæ iustitia est, & misericordia: non ad effectus misericordie & iustitie, qui sunt in rebus. Alijs autem videtur, quod sicut dicitur Deus omnia opera sua iustè facere & misericorditer: ita concedendum sit in omni opere Dei iustitiam esse & misericordiam, id est, clementia, secundum effectum, vel signum: quia nullum opus Dei est, in quo non sit effectus, vel signum æquitatis, & clementiæ, siue occultè, siue apertè. Aliquando enim manifesta est clementia siue benignitas, & occulta æquitas, aliquando econuerso.

Vpra egit Magister de statu, & conditione, aīarum bonarum. In hac parte agit de statu, & conditione aīarum dānarum. Vnde in hac parte Magister querit, utrum aīæ damnatæ recipiant unquam mitigationem in pœna per benignitatem misericordie, an solummodo puniantur p̄ seueritatē iustitiæ. Et hæc pars diuiditur in duas. In prima querit, & determinat. In secunda ostēdit qualiter misericordia Dei in opere currit cum iustitia Dei, ibi. *Sed quomodo iustitiam Dei, &c.*] Prima pars habet duas. In prima inuestigat & opponit. In secunda determinat, & soluit, ibi. *Vnde non incongruè dici potest, &c.*] Similiter secunda pars habet duas. In prima comparat misericordiā, & iustitiam ad inuicem. In secunda uerò comparat ad operationem, ibi. *Quia autem quædam opera, &c.*] Et illa secunda pars habet duas. In prima ostendit, quædam opera adaptantur misericordie, quædam iustitiæ, quædam pietati. In secunda uerò determinat, quomodo illud intelligit, Vniuersæ uīe domi

ni misericordia, & ueritas, ibi. *Post hæc considerari oportet, &c.*] Et sic duo determinat hic principaliter. s. utrum pœnæ malorum recipiant mitigationem. Secundo quomodo misericordia, & ueritas eandem respiciant operationem.

Ine intermissione, &c.] Vide *Dub. 1.* *Stur malè dicere, quia Iob. 24.* dicitur. Transierunt ab aquis niuium ad calorem nimium: ergo saltem fit intermissio. Item. Super illud Isa. 14. Tu qui proiectus es. Glo. & si omnes aīæ aliquando habebunt requiem, tu numquam: & ita uideretur quod aīæ aliquando ibi requiescant. Resp. Dicendū, quod punitio gehēnalis erit sine oī intermissione: Et hoc patet per illud, quod dicitur Apoca. 14. Ascendit fumus tormentorum in sæcula sæculorū, & nō habebunt requiem die, ac nocte. Cum. n. non sit interpolatio in culpa, dēt esse continuatio in pœna. Quod obiicitur de transitu. Dicendum, quod loquitur non simpliciter, sed sub conditione ad exaggerandum magnitudinem peccati illius.

Quæ si sola esset, &c.] Videtur *Dub. 2.* male dicere, quia ut dicit Aug.

Hæc est mitissima penarum omnium: ergo contradicit sibi nunc. Resp. Dicendum, quod Aug. loquitur de illis, qui damnatum habent, & aduertunt: vel si aduertunt non tamen habent conscientiam remorsum. Vel dicendum, quod quia hic comparat carentiam visionis Dei æternam ad poenam temporalem; ideo dicit, quod illa excedit omnem temporalem, quia ibi est privatio boni æterni, sed hic temporalis. Cum autem dicit ipsam esse mitissimam: loquitur de penis æternis.

Dub. 3. *Eis aliquid, etc.* Videtur male dicere, quia Eccl. 40. A presidete, &c. dicit Glo. In inferno nulla erit mitigatio. Resp. Dicendum, quod hic loquitur de relaxatione, sed ibi de mitigatione post poenam taxatam. Aliqui tamen exponunt, quod erit mitigatio ad liberationem, sicut exponit Magister quasdam alias auctoritates in litera: sed ista expositio extorta esse videtur. Aliud. n. est peccatum mitigari, aliud a poena omnino liberari.

Dub. 4. *Quam incomprehensibilis, etc.* Contra. Videtur dicere contra illud, quod dicitur in Psal. 118. In labiis meis pronunciaui omnia iudicia oris tui. Si. n. potuit pronuciare, ergo & comprehendere.

Resp. Dicendum, quod iudicia Dei dicuntur dupliciter. Vno modo iudicativa precepta, quae erant in lege, quae frequenter in Psalmo uocantur iudicia. Alio modo dicuntur diuina dispositio, & diuini consilii definitio: & ista sunt incomprehensibilia quantum ad cognitionem, quia ante fiunt, quam ad nostram cognitionem deducantur. Vel si ad nostram cognitionem deducantur, non tamen cognoscimus quare facta sunt, nisi spiritus Dei reuelet, &

scrutatur profunda Dei: & sic patet quod alio modo accipitur hic, & ibi iudicium.

Quaedam sunt, etc. Videtur male dicere, quia opera Dei non ostendunt misericordiam, & iustitiam, nisi sicut effectus causam. Si ergo misericordia, & iustitia est eadem causa omnino, ut dicitur in litera, ergo eisdem effectibus quibus ostenditur iustus, ostenditur & misericors. Resp. Dicendum, quod causa in Deo quamuis non dicat ueram habitudinem, & dependentiam ex parte Dei: dicit tamen habitudinem ex parte creaturae: & sicut ex parte creaturae est habitudinis seueritas, ita & multiplicitas: & secundum aliorum habituum multiplicationem est diuinam essentiam multipliciter intelligere, & assignare. Quoniam igitur alium modum habet effectus, qui respicit meritum, alium qui respicit misericordiam defectum: & iustitia, & misericordia istas habitudines connotat, quamuis principale significet; inde est quod ille effectus, qui attribuitur iustitiae, non potest attribui misericordiae.

Aliud enim significat sapientia, etc. Contra. Quia supra, cum dictum sit, quod non dicitur diuersitas signati, uidetur quod contra se dicat. Resp. Dicendum, quod illud intelligitur ratione connotati: sed illud quod superius dictum est, intelligitur ratione principalis signati. Vel dicendum, quod alietas non uocatur in re signata absolute, sed sub ratione intelligendi, quae est alia, & alia, quia uoces sunt signa intelligentium, & sic patet illud.

AR.

ARTICVLVS I.

QUESTIO I.

An damnatis propter Ecclesiam suffragia poena mitigetur.

Ad intelligentiam praesentis distinctionis secundum duo, quae determinat Magister in litera, duo principaliter quaeruntur. Primum quaeritur, utrum poena malorum recipiat mitigationem. Secundo quaeritur, quomodo misericordia, & ueritas eandem respiciant operationem. Circa primum quaeruntur quaestiones. Primum, quaeritur, utrum aliqua mitigatio poenae fiat damnatis propter suffragia Ecclesiae. Secundo, utrum fiat mitigatio propter pietatem misericordiae. Tertio, utrum Deus agat misericordius cum uno, quam cum altero. Quarto, utrum agat iustius cum uno, quam cum altero.

Quod per suffragia Ecclesiae aliqua mitigatio fiat damnatis, ostenditur. Primum per Aug. in Enchi. qui dicit, quod quibus profunt, uel ad hoc profunt, ut plena fiat remissio, uel ut tolerabilior sit eis damnatio: ergo si poenitio est in damnatis, uidetur quod illa possit mitigari. **Item.** Aug. dicit, quod poena Arii non est determinata, sed augetur secundum quod peccantes suo errore multiplicantur: sed Deus prior est ad miserandum, quam ad condemnandum: ergo si in statu in quo sunt, potest eorum poena augeri, potest & minui. **Item.** Impossibile est multorum preces non exaudiri: sed Ecclesia orat pro omnibus damnatis, & fidelibus, qui

moriuntur, de quibus non constat, quod uadant in infernum: sed multi talium damnantur: ergo si ecclesia non frustra orat, patet, &c. **Item.** Ratione uidetur, quia plus placet Deo improporcionabiliter poena, quam quae sustinet uoluntarius, quam illa quae sustinet inuitus: sed damnatus sustinet inuitus, aliquis uir iustus, qui ei suffragatur pro eo sustinet uoluntarius: ergo iste plus soluit Deo pro illo patiente, quam ille pro se: ergo si Dominus dimittit, quod minus placet, pro eo quod magis placet, &c. **Item.** Iste punit se ex charitate, & pro eo qui est in inferno: ergo Deus acceptat hanc poenam pro illo: sed non punit bis in idipsum: ergo &c.

Contra. Augusti. de cura pro mortuis agenda dicit, quod Ecclesiae suffragia pro ualde bonis sunt gratiarum actiones, pro ualde malis sunt qualescumque uiuorum consolationes: ergo non profunt ualde malis, sed ualde mali sunt, qui sunt in inferno: ergo &c. **Item.** Auctoritas dicit, quod in inferno nulla est redemptio, & Ecclesia istud caret: ergo si nulla redemptio, est ibi, uidetur quod & nulla sit mitigatio. **Item.** Ecclesia non facit suffragia pro damnatis. Quod patet, quia in corpore Christi, in quo est specialiter suffragium defunctorum, ut dicit Magister supra Dist. xii. Non fit memoria, nisi pro uiuis, & illis qui sunt in purgatorio, & qui sunt in paradiso: sed faceret, si damnatis prederet: ergo &c. **Item.** Ratione uer, quia damnati sunt ex charitate diligendi. Quod patet, quia non sunt

ordinati ad uitam: ergo cū charitas faciat suffragium acceptabile, nullum suffragiū pro eis factum Deo est acceptum: ergo nec debet p̄ eis fieri. **ITEM.** Suffragia facta pro beatis, q̄a sunt in termino non augent gloriā: ergo cum dānati similiter sint in termino, nō minuunt eis penam. **ITEM.** Quod non minuit de culpa, nec de p̄na, quia tantæ culpæ debetur tanta p̄na: sed damnatorum culpa non potest minui; ergo &c. **ITEM.** Si minuit, aut extensiuē, aut intensiuē. Si intensiuē; ergo cum non sit intensiuē infinita, poterit auferri per suffragia. Si ergo extensiuē: sed infinita est extensio, & ab infinito nihil adimitur. Si dicas quod est finita ex parte ante, & ex illa est diminutio, quia illa est p̄næ dilatio: ergo tunc dedecus peccati est sine decore iustitiæ.

RESOLVTIO.

Ne dum non mitigatur; sed & nullatenus uentur.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ aliquorum fuit positio ut magistri Præpositiui, quod suffragia damnatis profunt, non tamen omnibus. quia non ualde malis; sed mediocriter: utputa illis qui habuerunt opera bona, per quæ merentur ab aliis adiuuari. Sed in modo positionis diuersificati sunt. Nam qui dam dicunt, quod profunt ad dimissionem p̄næ quātum ad interpellationem: & ideo non totaliter aufertur; sed solum ad modicum temporis. Sed ista positio non uidetur conueniēs. Cum enim deordinatio culpæ non recipiat intermissionem,

quomodo reordinatio p̄næ recipiet? Ideo dicunt alii, quod fit remissio simpliciter, non ad tēpus; sed tñ numquam tota p̄na aufertur, quia fit ablatio non secundū proportionem arithmetica; sed secundum proportionē geometricam, id est quando sic fit, q̄ hic remittitur primo aliquota pars p̄næ, in secunda uice adimitur tantū non secundum quantitātē; sed secundum proportionē: ut si primo auferatur centesima pars, similiter & secundo, & tertio, centesima pars eius s̄e partis remanet, & iō semper remanet. Sed certe istud nō soluit, quia suffragia sequentia nō minus ualent, quam p̄cedentia; ergo tantundem de p̄na faciunt remitti secundū quantitātē p̄næ remissæ. Ideo dicūt tertii q̄ profunt nō in ablationem totalis p̄næ, nec ad ablationē de parte p̄næ diminuēdo puniens: sed fortificādo subiectū, ut melius, & tolerabilius portet. Sed ista opinio nō uī posse stare: q̄a si fortificatur, aut fortitudine gratiæ, aut naturæ. Non gratiæ, hoc constat. Non naturæ; quia hæc fortitudo non est a natura; ergo nullo modo. Iō est communior opinio, & uerior quod suffragia damnatis non profunt, nec ecclesia intendit orare pro eis.

AD ILLVD ergo, q̄ primo ob̄t in contrarium, q̄ profunt ad tolerabiliōrē damnationē. Dicendum, q̄ non intelligit de damnatione facta in inferno, ubi nulla ē redēptio: sed in purgatorio. Et uult dicere q̄ illis dupliciter p̄funt. Vel liberādo, ut illos, q̄ parū hñt de cremabi-

li. Vel mitigando quantum ad illos, qui multum. **AD ALIVD** dicēdum, quod non est simile, quia remissio dēt fundari super fundamentum charitatis; & quoniam Arius hēt malam uoluntatem, iō pōt augeri p̄na eius, & non remitti. **AD ILLVD**, q̄ obiicitur, q̄ multorum preces exaudiuntur. Dicendum, q̄ ubi constaret ecclesiæ, quod esset damnatus non oraret; sed non constat: ergo orat, quia ualet, si nō est damnatus: aut si est damnatus, reuertitur in sinum suū. **AD ILLVD**, q̄ obiicitur, quod plus placet Deo p̄na uoluntaria, quam inuoluntaria. Dicendum, q̄ uerum est: unde Deus remunerat uirum iustū pro illa p̄na: sed ista p̄na uoluntaria non pōt assumi, nec acceptari pro eo, qui non habet charitatē: & ideo patet sequens.

QVÆSTIO II.

An damnatis mitigatur p̄na propter misericordiæ pietatem?

UTRVM fiat mitigatio p̄ misericordiæ pietatem de penis damnatorum. Et q̄ non, uidetur: quia dicitur Apoca. 18. Quantum se glorificauit, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum. **ITEM.** Isa. xl. Suscepit de manu domini duplicia: dicit de aīa peccatrice. **ITEM.** Super illud Psal. Ex usuris, & iniquitate. Glo. Usuræ dicuntur peccata, quia plus mali inuenit in suppliciis, quam commissum est in culpis: igitur ibi non est aliqua mitigatio. **ITEM.** Ratione uidetur, quia delectatio est momentanea, & modica: sed ponitur p̄na æterna, & acerbissima: sed hoc in infinitum excedit istud; ergo

punitur supra condignum: ergo non est ibi mitigatio.

CONTRA. In Psal. Numquid obliuiscetur misereri Deus, aut continebit in ira sua misericordias suas? quasi diceret, non: ergo tunc aliquid relaxat. **ITEM.** Peccator cum peccat mortaliter, offendit Deū, a quo est omne bonum: ergo meretur amittere omne bonum: ergo & esse: ergo cum Deus neminem reducat ad non esse, omnes punit citra condignum. **ITEM.** Peccator offendit Deū a quo est omnis ordo: ergo se deordinat: ergo si peccantes merentur in suppliciis ordinari, statim ergo merentur puniri: ergo cum nō puniātur statim, patet quod citra condignum. **ITEM.** Peccator offendit Deum, qui est bonum infinitum omni infinitate: ergo infinita p̄næ acerbitate debet puniri; sed non punitur; ergo citra condignum punitur.

RESOLVTIO.

Ubiq̄ ante taxationem mitigatio nem illa suscipit: sed non ita post taxationem.

RESP. Dicendum, q̄ mitigatio p̄næ damnatorum dupliciter pōt intelligi. Aut quātum ad taxationē, & inflictionē p̄næ: & sic absque dubio est ibi mitigatio, quia diuina iustitia non tantum uel totū exigit, pro eo q̄ eius pietatē interueniēte aliquā partem p̄næ infligēdo remittat. Alio modo potest intelligi mitigatio post p̄næ taxationē, & inflictionē: & hoc modo nulla cadit mitigatio a diuina misericordia, quia ex tūc claudit eis dominus uiscera pietatis. **Ratio** nes igitur ostēdentes, quod est

ibi mitigatio, omnes procedunt secundum istam uiam. scilicet quantum ad afflictionem. Vnde ostendunt ibi mitigationem quantum ad ea, in quibus homo punitur quantum ad tempus, & quantum ad mensuram; quia non tantum infert Deus, quantum homo meruit. Tren. 3. Misericordiae domini est, quod non sumus consumpti: & iterum poenam differt: & postremo acerbiter minuit: & ideo illae rationes concedendae sunt.

AD oppositum responderi potest per unicam, distinctionem. AD ILLVD ergo, quod obicitur de scriptura, quae dicit, quod tantum, & quod duplum, & quod amplius; ad illa omnia Respondendum, quod est comparare delectationem ad poenam secundum duplicem comparationem. Aut secundum intentionem huius in genere poenae: & illius in genere delectationis: & sic multo maior est poena, quam delectatio: nec est ibi proportio, sed excessus. Est iterum comparare hoc ad illud secundum rationem meriti, uel demeriti: & sic dico, quod meritum delectationis inordinate excedit poenam, quia dignus esset amplius puniri. Seruatur igitur in punitione proportionalitas; quia magne culpae magna infligitur poena, sed non proportio: quia quantum ad intentionem, & durationem poena excedit culpam, sed quantum ad meritum culpa poenam: & per hoc patet prima ratio: quia & si delectatio sit momentanea, tamen quia cum ea offenditur bonum infinitum, meretur poenam aeternam.

QVAESTIO III.

An Deus mitius agat cum uno damnatorum, quam cum altero?

VERVM Deus misericordius agat cum uno, quam cum altero. Et quod sic, uidetur. Rom. 9. Cui uult miseretur, & quem uult indurat: si ergo misericordius agit cum uno, quem reuocat, quam cum eo, quem indurat, patet &c. ITEM. Ordo, & gradus est in effectibus diuinis propter sapientiam, cuius est ordinare: sed diuina misericordia non miseretur nisi sapienter, & ordinate: ergo magis uni, quam alii. ITEM. Misericordia intuet miseriam: sed unus magis est miser, quam alter; ergo Deus dedit magis misereri unius, quam alterius. ITEM. Magis miseretur, quam miseriam totam aufert, quam miseriam mitigat: sed Deus ab aliquibus aufert totam miseriam, aliquibus mitigat: ergo &c.

CONTRA. Aug. Actus, & effectus respondet habitui, siue origini in quolibet; sed diuina misericordia est summa; ergo cuiuscumque miseretur, miseretur in summo. ITEM. Misericordia intuet miseriam; ergo si magis miseretur alicui; ergo magis misero; sed in futuro magis miser est, quam magis peccauit; ergo magis miseretur eius, qui magis peccauit; sed hoc est inconueniens; ergo &c. ITEM. Quia Deus est sapientissimus, ideo facit sapientissime quidquid facit; ergo cum sit misericordissimus, misericordissime se habet ad quemlibet; ergo &c.

RESOLVTIO.

Et quidem hic releuando a miseria: sed non ita alibi, scilicet post hanc uitam.

RESP. Dicendum, quod magis misereri hic potest intelligi tripliciter.

ter. Aut maiori habitu, aut actu, aut effectu. Primo modo & secundo impossibile est: sed tertio modo. scilicet quantum ad effectum, qui est releuatio a miseria, uerum est tam in presenti, quam in futuro: sed aliter nunc, aliter tunc. Quia nunc misericordiae effectus sunt principales, & effectus iustitiae sunt annexi: tunc autem effectus iustitiae erunt principales, & misericordiae erunt annexi. Tunc. n. reddet Deus secundum opera sua unicuique, nunc autem secundum benignitatem suam; & ideo simpliciter magis miseretur in presenti eius cui magis uult, in futuro magis eius, qui magis indiget: unde magis misero plus comendauit secundum quantitatem absolutam, non tamen secundum quantitatem relati; ut patebit postea.

AD ILLVD, quod obicitur, quod effectus respondet habitui. Dicendum, quod uerum est in agente inferiori, quod facit omne quod potest: non sic est in Deo. AD ILLVD, quod obicitur, quod peccator reportat commodum. Dicendum, quod falsum est, quia semper sibi remanet poena maior. AD ILLVD, quod obicitur de sapientia. Dicendum, quod non est simile, quia sapientia connotat ordinem, non effectum absolutum, ut misericordia.

QVAESTIO IIII.

An Deus cum uno damnato iustius agit quam cum altero?

VERVM Deus agat iustius cum uno, quam cum altero. Et quod sic, uerum; quia sicut iustitiae est punire, sic misericordiae est parcere: ergo cum magis puniat unum, quam alterum: ergo iustius agit cum uno, quam cum altero. ITEM. Quantum intendit misericordia, tamen minuit rigor iu-

stitiae: & e converso: ergo cum agat misericordius cum uno, quam cum altero: ergo & iustius. ITEM. Quantum iste meruit premiari, tantum iustum est istum premiari; sed unus magis meruit, quam alter: ergo iustius est magis unum premiari, quam alterum; sed Deus premit secundum quod meruit; ergo iustius premit unum quam alterum. ITEM. De monstratis duobus, quorum unus peccat duplo magis, quam alter, qui minus peccauit, meruit sex, qui magis meruit. xii. tunc esto quod dominus remittat duo illi, qui minus peccauit, quod quantum illi remittit, qui magis peccauit. Si amplius quam duo: ergo misericordius agit cum eo, qui magis peccauit, & ita reportat commodum de malitia, quod est inconueniens. Si autem remittit duo, arguitur sic, ille puniatur plus duplo, & non meruit nisi duplo: ergo est magis dignus quatuor, quam ille sit dignus. x. quia ita iste dignus est sex, sicut ille xii. ergo ita quatuor sicut ille octo; ergo si Deus isti infligit quatuor, illi. x. iustius agit cum illo, qui recipit. x.

CONTRA. Quod non iustius, uerum; quia sicut Deus est optimus, ita & iustissimus; sed quia optimus est, optime agit: ergo quia iustissimus, iustissime agit. ITEM. Quanto aliquis est iustior, tanto magis accedit ad medium in iudicando; ergo si iustissimus summe accedit ad medium: cum ergo summe, non est ibi magis, & minus. ITEM. Sicut Petrus est dignus gloria sua, ita & Clemens sua: ergo similiter ex parte poenarum: si ergo considerat dignitatem meritorum: ergo non magis iste agit cum uno, quam cum alio.

RESOLVTIO.

Agit quidem, intelligendo iustus, pro feuerius: nec tamen citra, aut ultra meritum.

RESPONDEO. Dicendum, q*uod* iustitia in opere uno modo dicit feueritatem, alio modo ordinem; sicut & benefacere vno modo qualitatem absolutam, alio modo ordinem. Si iustitia in opere dicat feueritatem, siue qualitatem absolutam, dico, q*uod* sic iustitias agit cum uno, quam c*um* alio, quia feuerius: & sic melius facit unum, quam aliud. Alio modo iustitia dicit ordinem pr*æ*mii ad meritum: & sic dico, q*uod* iustissime retribuit. Sicut enim, qui producit, optime ordinat: & sic in remunerando optime, & equissime ordinat pr*æ*mia ad merita. Concedenda igitur s*unt* du*e* prim*e* r*ati*ones ost*en*dentes, q*uod* iustius agit, quia feuerius.

Q*uod* uer*o* obicitur, quanto quis meruit, tantum iustum est pr*æ*miiari. Dicendum, q*uod* concedendum est similiter & hoc. Iustius est unum pr*æ*miiari, q*uam* alterum, comparando ad idem pr*æ*mium: unde si Deus tantum pr*æ*mium daret Petro quantum Lino, dico, q*uod* iustius agit cum Petro: sed maius pr*æ*mium datur Petro, & minus Lino, ita q*uod* Petrus n*on* est magis dignus suo pr*æ*mio, q*uam* Linus suo: quoniam ergo iustitia dicit ordinationem secundum diuersitatem pr*æ*miorum correspondentem diuersitati meritorum: ideo n*on* iustius agit cum uno, quam c*um* altero.

AD ILLVD, quod obicitur de remissione, dico quod remittit duo ei, qui meruit sex: remittit quatuor ei, q*ui* meruit 12. nec

magis remittit comparando ad meritum, siue ad quantitates diuersas, licet absolute magis. Q*uod* ergo dicit, quod reportat commodum. Dicendum, q*uod* falsum est, quia semper duplo punitur. Misericordia enim quando currit cum iustitia, magis remittit quantitate absoluta, ubi est maior miseria: sed tamen aequaliter loquendo proportionaliter: quia sicut uni, ita & alteri. Rationes uer*o* ad partem oppositam procedunt de iustitia, secundum q*uod* dicit ordinem: & sic qu*æ*dam admodum sapi*en*tia optime producit secundum ordinem conditionum, ita iustitia iustissime remunerat secundum ordinem retributionum.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An in aliquo opere domini sit misericordia, & ueritas?

Q*uod* N*on* S*equ*ent*er* quantum ad secundum articulum queritur, quomodo misericordia, & ueritas eandem respiciant operationem: & circa hoc queruntur quatuor. Primo queritur, utrum in aliquo opere domini sit misericordia, & ueritas. Et dato, q*uod* in eodem, secundum q*uod* misericordia, & ueritas dicuntur largissime: Tertio queritur, utrum secundum quod proprie accipiuntur, concurrant in eodem. Quarto, utrum misericordia, & ueritas possint abinueniri in aliquo opere separari.

Quod

Q*uod* in aliquo opere domini sit misericordia, & ueritas ostenditur Luc. 6. Estote misericordes, sicut & pater uester misericors est: ergo &c. I*tem*. Quod in omni opere domini sit iustitia, seu ueritas uidetur per illud Psal. Reddes unicuique iuxta opera sua: sed hoc est iustiti*æ*: ergo &c. I*tem*. Ista duo decorant rector*es*: unde Prouer. 20. Misericordia & ueritas custodiunt regem, & clementia &c. sed Deus est rector omnium rerum: ergo &c. I*tem*. Ratione uidet*ur*, quia ist*æ* sunt du*e* uirtutes in nobis: ergo sunt exemplaria in Deo: & si hoc, ergo cum nos operemur iuste, & misericorditer; ergo & Deus similiter.

CONTRA. Damas. Misericordia est compassio de alienis malis: sed Deus nihil operatur ex compassione, quia non compatitur: ergo in nullo opere eius concurrat misericordia. I*tem*. Iustitia est c*um* sit q*uod* d*e*t fieri: sed Deus nihil operatur ex debito, q*uia* nulli est obnoxius: ergo nihil iuste, sic &c. I*tem*. Si misericordia, & ueritas est conditio Dei operantis c*um* conditio operantis reluceat in opere, ut patet, q*uia* n*on* bonus est, i*o* bona sunt facta: ergo pari r*ati*one, q*uia* iustus est, o*mn*ia facta sunt iusta: & lapsus est iustus, lapsus est misericors. Quod si n*on* concedit*ur*: ergo nec Deus operatur sc*dm* misericordiam suam, aut ueritatem. I*tem*. Nihil ponend*um* est in Deo, q*uod* n*on* debeat poni in summo: sed iustitia non debet poni in aliquo in summo: unde Eccle. 7. Non esse multum iustus.

RESOLVTIO.

Si in operibus hominum, à fortiori in operibus Dei.

RESPON. Dicendum, quod miseri-

cordia & ueritas est in opere creature rationalis: & hoc quid*e*m nobilitatis est: ergo multo fortius, & nobilius in operibus Dei.

AD ILLVD ergo, quod primo obicitur, q*uod* in Deo non cadit compassio, nec debitum. Dicendum, q*uod* misericordia, & ueritas, siue iustitia (quia ueritas pro iustitia accipitur) duo dicuntur in creatura, scilicet effluxam bonitatis in alterum secundum merita uel supra, & in eo qui effluit compassione, uel debitum. Et primum quidem nobilitatis est, alterum uero imperfectionis est: & quia omne q*uod* nobilitatis est, Deo attribuend*um* est: q*uod* uer*o* imperfectionis est, non est ei attribuendum: ideo in eo est misericordia, & iustitia quantum ad primum, sicut probant rationes prim*e*, non quantum ad secundum, sicut probant du*e* rationes sequentes. AD ILLVD, q*uod* obicitur, quod tunc omnia opera Dei deberent dici iusta. Dicendum, quod est conditio operantis, qu*e* respicit ipsum secundum naturam, & est conditio operantis, qu*e* respicit ipsum secundum actum: bonum enim respicit naturam, ut dicit Boetius in lib. de Hebdomadibus: sed iustum dicit actum. Conditio ergo illa, qu*e* respicit naturam operantis, communicatur rei product*æ*, ut Dei natura bona, & natura operati bona. Sed conditio, qu*e* respicit actum, communicatur non in natura rei product*æ*, sed ipsi productioni: unde c*um* Deus sit iustus, n*on* oportet quod omnis creatura, uel factam sit iusta, & sic patet illud. Et ex hoc patet quod consuevit queri, quare misericordia, uel ueritas magis dicitur

*Inscribitur nunc. An o*e*, q*uod* est bonum sit.*

dicitur conditio operis diuini, quam bonitas, & potentia. Dico enim quod illa respiciunt naturam, sed illa respiciunt actum; & ideo non tantum conditiones operis, sed etiam uix domini appellantur in Psal. uniuersæ &c. AD ILLVD, quod obicitur ultimo de termino. Dicendum, quod terminus in summitate alicuius potest attendi propter excessum, uel propter accessum ad medium. Et primum in iustitia reprehenditur. Secundum commendatur: & ratione huius dicitur iustissimus, non ratione primi.

QVÆSTIO II.

An in eodem opere domini misericordia sit & ueritas?

VTRVM in eodem opere domini sit misericordia, & ueritas. Et quod non sit, uidetur, quia in nobis est alius effectus misericordie, ut parcere: alius effectus iustitie, ut punire: ergo si à nobis trãfertur ad Deum, uidetur quod si militer sit in Deo, cum hoc non repugnet diuinæ simplicitati. ITEM. Et si misericordia & iustitia in Deo secundum principale signatum sint idem, tamen ratio dicendi est altera, & altera: hoc erit à parte connotati: ergo aliū effectum connotat misericordia, quam iustitia. Quod si eundem, tunc non est differentia à parte notati, nec in se. ITEM. Ratione uidetur, quia misericordia facit contra merita, ut bonum ei qui male meruit, sed iustitia secundum merita: sed idem opus non potest fieri contra merita, & secundum merita: ergo &c.

CONTRA. Super illud Psalm. Uniuersæ oia domini misericordia, & ueritas, dicit Cassiodorus,

Hæc duo in omni tempore domini similiter sunt: & si non nobis similiter appareant. ITEM. Aug. de concordia Euangelistarum. Deus, qui res humanas curat, iuste, & misericorditer curat, ut nec secludat misericordia iustitiam, nec iustitia misericordiam excludat. ITEM. Ratione uidetur, quia Deus remunerat aliquem supra condignum, constat quod istud unum est opus, nec est misericordie tantum, quia meruit præmiari: nec iustitie tantum, quia non tantum meruit præmiari: ergo similiter misericordie, & iustitie.

RESOLVTIO.

Si considerentur communiter, proprie, et magis proprie; in quoque opere reperientur.

RESPON. Dicendum, quod misericordia dicitur tripliciter: similiter & iustitia. Vno modo misericordia largissime dicitur diuinæ bonitatis affluentia. Communiter uero dicitur benignitas in supererogatione bonorum. Strictè uero dicitur pietas in subleuatione malorum. Similiter & iustitia dicitur communissime diuinæ bonitatis concedentia. Cõter uero dicitur liberalitas in retributione præmiorum. Strictè seueritas in punitione malorum. Secundum igitur hos tres modos concurrunt in eodem opere. Nã primo modo misericordia diuinæ bonitatis affluentia, & iustitia diuinæ bonitatis cõcedentia sunt in eodem opere: ita quod in oī opere, quia oīa facit ex affluentia bonitate, & nihil facit ex affluentia bonitate, nisi quod decet bonitatem suam. Similiter secundo modo misericordia, quæ est benignitas in supererogatione bonorum, & iustitia

quæ est liberalitas in retributione præmiorum simul concurrunt: quia cum retribuit bona, non retribuit nisi merenti, & supra illud quod meruit. Similiter tertio modo misericordia, quæ est pietas in subleuatione malorum; & iustitia, quæ est seueritas in retributione malorum, simul currunt: quia nunquam ita seuerè punit, quam aliquod debitum de pena dimittat. Sic igitur patet, quomodo misericordia, & ueritas cõmunissime sunt in eodem opere, quia in oī opere: sed cõter sunt in omni opere retributionis bonorum: proprie sunt in retributione penarum, & suppliciorum: sunt tamen in eodem opere secundum aliam, & aliam conditionem. In quantum enim retribuit quod meruit, est iustitia, in quantum infra, uel supra, est misericordia.

Ex his patet oīa obiecta, quia cum in eodem opere concurrant necessario misericordia, & iustitia, differunt tamen in connotatis: id est in ratione diuersorum operum: sed ratione diuersarum conditionum in eodem opere. AD ILLVD, quod obicitur, quod misericordia facit contra merita. Dicendum, quod non dicitur e contra misericordia, quia facit contra merita: sed facit supra; & hoc si mulcum iustitia stat.

QVÆSTIO III.

An in opere iustificationis sit misericordia & ueritas?

DARO quod in omni opere domini sit misericordia & iustitia, & ueritas, secundum quod dominus largissime; quod dicitur utrumque secundum quod proprie accipiuntur: an aliquando separentur. Et quod non, uerum. Quia super illud psal. 100. Misericordiam, & iudicium, dicit Glo. In primo aduentu misericordia, in secundo iustitia;

sed primus aduentus est ad iustificandum: ergo non concurrunt ibi misericordia. ITEM. Nos petimus, quod Deus non retribuat nobis peccatoribus secundum merita, ita orat ecclesia: sed iustitia retribuit secundum merita: ergo in iustificatione impii non est iustitia, alioquin si ibi est iustitia: petimus ergo non iustificari. ITEM. Cum iustificatio uiri peccatoris fiat, quod non est dignus pane: ergo si nihil apud Deum meruit, & iustitia de qua loquimur, merita respicit: ergo non est ibi iustitia. ITEM. Iustificatio per gratiam fit; sed si gratia est ex meritis, iam non est gratia: ergo aut non est ibi iustitia, aut non est ibi gratia: sed est gratia; non ergo iustitia.

CONTRA. Uniuersæ uix domini misericordia & ueritas: ergo si iustificatio est uia domini; ergo est ibi misericordia, & iustitia. ITEM. In Psal. Iustus dominus in oībus uis suis, & sanctus. Et alibi. Misericordies eius super oīa opera eius: ergo in omni opere concurrunt misericordia, & iustitia. ITEM. Aug. Qui creauit te sine te, non iustificabit te sine te: ergo non omnino est iustificatio a Deo, si aliquid concernit a parte nostra; sed misericordia non cõcernit nisi miseriam: ergo quod amplius ibi concernit, hoc est iustitia. ITEM. Ratione uidetur, quia misericordia cõsistit in remissione culpæ, & penæ; sed nulli omnino remittit culpam, & penam: quod patet, quia sine penalitatibus non possumus uiuere: ergo &c.

RESOLVTIO.

Sunt quidem sed non sunt idem.
RESP. Dicendum, quod in opere iustificationis est misericordia, & ueritas

ueritas non tamen secundū idē: & hoc patet sic: quia impius ex peccato offendit Deum, & dignus est pœna æterna: & ita ibi est offensa, & reatus ad pœnā, & misericordia est & in remittendo offensam, & reatum ad pœnam æternam: sed iustitia est in obligando ad temporalē pœnam tantum: & si baptismus liberet a pœna æterna, & satisfactoria: non tamen ab omni pœna, immo pœnalitates remanēt in corpore, & anima.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod in primo aduentu est misericordia. Dicendum, q̄ hoc non est dictum præcise, sed appropriate: quia & si utrobique sit misericordia, & iustitia, hic tamen magis relucet misericordia, ibi magis iustitia. AD ILLVD, quod obiicitur, quod petimus, quod non retribuatur secū dum merita. Dicendum, quod hoc intelligitur secundum iustitiam rigorem. Vel dicendum, q̄ non petimus, quod nullo modo secundum merita retribuatur, quia debemus uelle puniri. AD ILLVD, quod obiicitur, quod Deus gratis iustificat. Dicendum, quod quantum ad gratiæ collationem est tantum misericordia, non iustitia, nisi dicatur iustitia condescendit bonitatis; quantum uero ad pœnæ exactiōnem, dico, quod est propriē iustitia. AD ILLVD, quod obiicitur ad oppositum. Dicendum, quod aut intelligitur de iustitia, ut est condescendit bonitatis, aut si propriē, intelligitur de iustitia ratione punitio nis coniunctæ iustificationi.

QVÆSTIO IIII.

An Deus quempiam punire, uel remunerare possit purē ex iustitia, uel misericordia separatim?

VT RVM possit Deus aliquem punire pure ex iustitia, uel pure remunerare ex misericordia, ita quod ista duo separentur. Et quod sic, uidetur: quia Hugo de S. Victore dicit, q̄ si Deus totam pœnam relaxaret, non propter hoc esset iniustus: ergo si misericordia uelit relaxare pœnam, & iustitia, non repugnat, patet &c. ITEM. Ratione uidetur, quia Deus est summe iustus, & summe misericors, sed albius est, q̄ est nigro impermissius: ergo cum misericordia tēperet iustitiam, & iustitia misericordiam, id est summe misericordiae, quod nihil habet de iustitia, & ecōuerso: ergo si Deus summus est in utroque, potest facere opus de iustitia, in quo non sit misericordia. ITEM. Tante culpæ debetur tanta pœna: quæritur ergo, utrum Deus possit tantam infligere. Si non; ergo non est omnipotens. Si pōt, & hoc erit puræ iustitiæ: ergo potest facere opus puræ iustitiæ: similiter concluditur, & opus puræ misericordiae. ITEM. Hō potest hominem punire tantum quantum meruit: potest etiā totum remittere: ergo si Deus est iustior, & misericordior homine, multo fortius Deus potest hoc facere.

CONTRA. I. Tim. 2. Iustus est & negare seipsum non potest: si ergo non potest facere contra se, nec se negare, non potest facere quin puniat: & sic, &c.

Item.

ITEM. Proprium est Dei misere ri: sed proprium non potest relinquere illud, cuius ē propriū: ergo impossibile est, quod aliquem remuneret, quin misericorditer faciat. ITEM. Culpa est totam culpam prosequi, & culpa est malum relinquere impunitum: ergo sicut Deus non potest mentiri, quia malum est sine culpa: sic nec omnino iuste punire: sic nec omnino misericorditer parcere. ITEM. Sicut Deus creat in quantum unus, uerus, & bonus: ita regit & remunerat in quantum misericors, & uerus. Sed impossibile est Deum facere effectum, qui non habeat modum, speciem, & ordinem, quæ respondent bonitati, & unitati: ergo impossibile est, q̄ retribuatur, quin in effectu illo aliquid retribuatur iustitiæ, aliquid misericordiae.

RESOLVTIO.

Nequaquam: quia deus tantum miseretur, uel castigat, quantum decens est.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ in omni retributiōe domini sic sunt coniuncta misericordia, & iustitia, q̄ impossibile est separari eas ab inuicem. Et ratio huius est, quia sicut in nobis quædam sunt uirtutes, quarum perfectio attenditur per accessum ad extremum, ut puta charitas: quæ dā per accessum ad mediū, ut iustitia, & misericordia: unde non dicitur summe iustus p̄ excessum seueritatis, nec summe misericors p̄ omnimodam remissionem culpæ: sed quia miseretur tantum, quantum est conueniēs, & similiter tantū punit. Et huius ratio hæc est: quia iustitia, & misericordia dicuntur maxime & respectu actuum, & meritorum nostrorum.

AD ILLVD, quod dicit Hug. q̄ p̄ totā culpā remittere. Dicendum, q̄ uerū est de potētia simpliciter: sed nō est uerū de potētia ordinata ad merita; uel intelligitur de pœna subsequēte, non de pœna cōcomitante culpam: quia ut dicitur in Lib. Cōfess. Impossibile est dedecus peccati esse sine decore iustitiæ.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ est summe iustus. Dicendum est, q̄ non dicitur summe iustus p̄ recessum a misericordia ad seueritatē, sed dī summe iustus p̄ recessum ab iniustitia. AD ILLVD, qd̄ q̄ritur, utrum possit ista tantā pœnam infligere. Dico, q̄ non p̄t: & hoc q̄a misericordia repugnat, & non p̄t suā misericordiam negare: hoc n. non potest: unde sicut nō potest esse iniustus nō sonat in defectū: sed in nobilitatē: sic in proposito intelligendū. Possēt et̄ dici, q̄ ratione offensæ, q̄ est in Deū infinitū, pœna nō possit sufficiens taxari, nec peccator esset capax: unde defectus est ex parte naturæ sciipiētis, nō naturæ infligentis. AD ILLVD, qd̄ obi, q̄ hō pōt parcere totū. Dicendum, q̄ est hō ad quē spectat misereri, ut est ille, q̄ recepit iniuriā; & iste non pōt oīno punire, quin excedat. Et est hō ad quem spectat punire, ut est iudex: & iste nō potest oīno dimittere, quin excedat: & quoniam Deus gerit istam duplicem p̄onā, scilicet eius, qui offenditur, & eius, qui iudicat, ideo cum non possit excedere, facit utrumque.

DI.

D I S T I N C T I O XLVII.

De iudicio extremo quantum ad modum, secundum quem dabitur.

Solet etiam queri, qualiter dabitur iudicij sententia. Sed non est perspicuum id explicare. Non enim scriptura aperte definit an voce illa proferatur, Venite benedicti: &, Ite maledicti; an virtute iudicis ita fiet, conscientijs singulorum attestantibus, vt modo dicitur futurum, vt iudicis potentiae effectus ipsius dictione significetur. Illa etiam, Esuriui, & non dedistis mihi manducare, et huiusmodi, magis conscientijs exprimenda plurimi putant quam uerbis; quia Apostolus in momento & in ictu oculi mysterium consummandum tradit. Sed illud ad resurrectionis statum tantum referunt, non ad iudicium: Alij iudicij sententiam, & malorum increpationes, & bonorum praemia uerbis experimenda asserunt.

Quod iudicabunt sancti, & quomodo.

Non autem solus Christus iudicabit; sed & sancti cum eo iudicabunt nationes. Ipse enim Apostolis ait, Sedebitis & vos super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel. Nec est putandum quod duodecim Apostolis tantum hoc promiserit Christus. Vbi enim sedebit Paulus, qui plus omnibus laborauit, si non ibi sedebunt nisi duodecim? Per duodecim ergo sedes perfectio tribunalis, idest vniuersitas iudicantiu intelligitur, scilicet omnes perfecti, qui relictis omnibus secuti sunt Christum. Per duodecim tribus vniuersitas iudicandorum: iudicabunt uero eos sancti, non modo cooperatione; sed etiam auctoritate & potestate. Vnde, Gladij accipites in manibus eorum, idest sententia de bonis, & malis in potestate eorum. Si uero queritur, qua erit eorum potestas, vel authoritas in iudicando. Puto non ante posse sciri, quam videantur, nisi diuina reuelatione quis didicerit.

De ordinibus eorum, qui iudicandi erunt.

Erunt autem quatuor ordines in iudicio. Duae quippe sunt partes electorum, scilicet & reproborum, vt Grego. in moralibus ait. Sed bini ordines eisdem singulis partibus continentur. Alij enim iudicantur, & pereunt: alij non iudican-

Mat. 25
Ibid. 1
Cor. 15

Mat. 19
Mat. 10
Ps. 140

Sup. Iob
lib. 26.
c. 24.

tur pereunt: alij iudicantur, et regnant; alij non iudicantur, & regnant. Iudicantur & pereunt, quibus dominica in clamazione dicitur, Esuriui, & non dedistis mihi manducare, &c. Non iudicantur, & pereunt, quibus dominus ait, Qui non credit, iam iudicatus est. Eorum enim damnatio toti Ecclesiae nota est & certa, & ideo dicuntur tunc non iudicari, quia ad conspectum districti iudicis cum aperta damnatione suae infidelitatis accedent. Qui uero professionem fidei si ne operibus habent, iudicabuntur, & peribunt. i. redarguentur vt pereant. Qui uero nec fidei sacramenta tenuerunt, increpationem iudicis in se fieri non audient; quia infidelitatis suae tenebris praedicari, eius, quem despexerant in uentione redargui non merentur. Illi autem saltem uerba iudicis audient, qui eius fide saltim uerbo tenuerunt. Illi autem in damnatione suae aeterni iudicis, nec uerba percipient, qui eius reuerentiam, nec uerbotenus seruare uoluerunt: & ideo illi iudicandi, sed isti non iudicandi dicuntur. Ex electorum uero parte alij iudicantur, & regnant. s. qui uitae maculas lachrymis tergunt, & eleemosynarum superinductione operiunt: quibus iudex ueniens in dextera consistentibus dicit, Esuriui, & dedi. mi. man. Alij autem non iudicantur, & regnant, qui praecipua legis perfectione uirtutum transcendunt: quia non hoc solum quod lex praecipit, implere contenti sunt, sed & quod ad perfectionem consulitur, implere student. De quibus propheta ait, Dominus ad iudicium ueniet cum senatoribus populi sui. Et Salomon de Ecclesiae sponso loquens ait, Nobilis in portis uir eius, quando sederit cum senatoribus terrae. Et Iob ait, Non saluat impios, & pauperibus iudicium tribuit. Hi ergo recte sub generali iudicio non tenentur, sed iudices ueniunt: quia & praecipua generalia uiuendo uicerunt, & oibus relictis Christum secuti sunt. Recte pauperibus iudicium tribuit; qui quanto huic mundo magna humilitate despecti sunt, tanto tunc maiori culmine potestatis excrescent. De talibus dicitur, Qui uicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo; sicut & ego uici, & sedi cum patre meo in throno eius. Vincens dominus cum patre, in throno sedit; quia post passionis certamen & resurrectionis palmam, quod

Lo. 3.

Iacob.

2.

Esai. 3.

Prolo.

ulti.

Iob. 36

Apo. 3 patri esset equalis oibus claruit. Nobis verò in throno filij
Greg. sedere, est ex eiusdem filij potestate iudicare. Quia. n. iudicā
 di principatum ex eius virtute percipimus, quasi in throno
 eius residemus. Ex his apparet quod etiam perfectiores san
 cti cum Christo iudicabunt potestate; & quare quidam di
 cuntur iudicandi, alij non iudicandi.

De ordine iudicii, & ministerio angelorum.

Matth. Cum aut in euangelio legatur, quod dominus mittet an
 gelos suos, qui colligent de regno eius oia scandala, & mit
 tent iniquos in caminum ignis. Et item, Exhibunt angeli, &
 separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in ca
 minum ignis. Et iterum, Mittet angelos suos cū tuba, & cō
 gregabunt electos a quatuor ventis, Et propheta dicit, Con
Psalm. gregate illi sanctos eius. Ministerio angelorum illa impleri
 49. dubitandum non est. Domino. n. veniente ad iudicium: prae
 det ante eum ignis, quo comburetur facies mundi huius: &
 peribit cœlum & terra, non secundum substantiam, sed se
 cundum speciem, quæ immutabitur: cœlum quidem aereum,
 non æthereum. Tantum. n. ascendet ignis in iudicio, quantū
 ascenderunt aquæ in diluuiio. Ille aut ignis malis, qui reper
 ti fuerint viui, erit consumptio; bonis verò non, vt ait *Aug.*
De ci. Hoc erit incendium mundi sanctis, quod fuit caminus tri
 Dei lib. bus pueris, In quibus si aliquid purgandum fuerit, per illum
 20. c. 18 ignē purgabitur. Alijs verò nullam ingeret molestiam. Pur
Matth. gato verò per ignem mundo, & ad iudicium veniente domi
 3. Lu. 3 no, emittetur vox illa magna, qua resurgēt omnes mortui:
 & tunc ministerio angelorum ventilabitur area, quia boni
 congregabuntur ibi de quatuor partibus mundi angelico
 ministerio; quo & rapientur obuiam Christo in æra, repro
 bis in terra, quam dilexerunt remanentibus. Et tunc prece
Matth. 25. nia illorum (Esuriui, & dedistis mihi manducare; & incre
 pationes ille malorum, Esuriui & non dedistis mihi mandu
 care, &c.) proferentur, vel sono vocali, vel alio modo.
Matth. Denique proferetur sententia super vtrosque, Venite be
 25. nediicti: &, Ite maledicti, &c. Et ministerio angelorum vir
 14. 3. tute Dei cooperante mittentur mali in caminum ignis, hoc
 est, in infernum.

Si

Si post iudiciū dæmones præerunt hoibus ad puniendum.

Et solet quæri, Vtrum inferno malis ad puniendum præ
 sint demones post iudicium, quos carnifices tortoresque ani
 marum scriptura appellat, Apostolus dicit, quod Christus
 tunc euacuabit omnem principatum, & potestatem, & vir
 tutem. Dum. n. durat mundus, angelis angeli, demones dæ
 monibus homines hominibus præsumt. Sed omnibus collectis,
 iam omnis prælatio cessabit. Hinc quidam putant post iudi
 cium dæmones non habere potestatem cruciandi homines, sicut
 modo. Sed vt demones virtute Dei cruciari sine creatu
 re ministerio asserunt, sic reprobos homines ibi non per ope
 rationem demonum, sed virtute diuina tantum eternis sub
 ieci cruciatibus. Præmissa tamen auctoritas non id cogit sen
 tire: quæ & si asserat tunc, nec demones dæmonibus, nec ho
 mines hominibus præesse, non definit tamen, an demones præ
 sint hominibus ad torquendum. Vnde quibusdam videtur
 eos sic extare hominibus tortores in pœna, sicut extiterunt
 in centores in culpa.

Vpra egit Magister de
 resurrectione. In hac
 parte agit de diffini
 tione Dei. Diuiditur
 aut hæc pars in duas. In prima
 nāq; agitur de iudicio. In secun
 da de statibus cōsequētibus ad
 iudicium, infra. Disti. xlix. Post
 resurrectionem factorum vniuerso, &c.]
 Prima pars habet duas. In pri
 ma agit de mō, scdm quē iudi
 ciū illud dabitur. In secunda ue
 rò determinat de potestate, &
 forma ipsius iudicis, infra. Dist.
 xlviii. Solet etiam quæri, in qua for
 ma, etc.] Prima pars habet duas.
 In prima parte determinat mo
 dū iudicii quantum ad ea, quæ
 sunt de iplo iudicio. In secunda
 uerò ordinem quantum ad an
 nexa, ibi. Cum autem in euangelio
 legatur, &c.] Prima pars habet
 duas. In prima determinat mo
 dū publicationis. In secūda mo

dum dignitatis, ibi. Non autem
 solus Christus iudicabit, &c.] Vbi
 etiā est ordo eorum, qui iudica
 buntur, erunt. n. in iudicādis or
 dines. Similiter secunda pars, in
 qua determinat ordinē quantū
 ad annexa, habet duas partes: &
 quia antecedunt qdam, ut præ
 missio angelorum, & ignis: &
 quædā sequuntur, ut cruciatio
 damnatorum: ideo primo deter
 minat, quæ erunt illa, quæ præ
 cedent iudicium, & quis erit or
 do. Vbi ostendit, quod aduen
 tum Christi præibunt angeli,
 præibit nihilominus ignis con
 flagrationis. Secundò, utrū mi
 nisterium demonum in torquē
 do sit futurum post iudicium,
 ibi. Et solet quæri, vtrum in infer
 no, &c.] Et sic hic duo tangun
 tur. Primum est de ordine iudi
 cii. Secundum uerò est de his,
 quæ annexa sunt; & maxime

Hhhh a de

de illo igne, qui præcedit faci-
ciem iudicis.

Dub. 1.

Illi aut verba iudicis, &c.] Vide
tur hoc falsum: quia qui fidē
habuit, & non fecit quod fides
dictavit, gravius peccavit, sicut
dicitur. 2. Pe. 2. Similiter Luc. 11.
Facta sunt nouissima illius ho-
minis peiora prioribus: ergo ipsi
sunt minus digni: ergo nec uer-
ba iudicis debent audire, sicut
nec infideles. Resp. Dicendū, q̄
sicut Ecclesia iudicat illos, quos
aliquando regenerauit unda ba-
ptismatis, alios uerò minimè p̄
hoc quod aliquo mō non sunt
facti de Ecclesia: ita sponsus Ec-
clesiæ filios, ut ostendat eos fal-
so gestasse characterem. Vnde
quia de aliis satis apparet, q̄ a
Dei regno sunt excludendi p̄
defectum signaculi Christi, hos
necesse non est argui, ut pateat
eos falsò signaculū Christi ge-
stasse. Quod obiicitur, quod mi-
nus merentur. Dicendū, quod
credētibus prodest ex parte cre-
didisse pro tempore, quo fuerūt
in fide: pro alio aut tpe nocet:
& pro primo tpe, quia habue-
runt assensum, & crediderunt
uerbo Dei, merētur audire uer-
bum Dei: sed qm̄ in bono cœpto
non permanserunt, ideo uerbū
eruditionis cōuertitur eis ī uer-
bum redargutionis.

Dub. 2.

Ministerio angelorum &c.] Vi-
detur malè dicere; quia angeli
sunt nobiles ministri, & quasi fi-
lii in curia Dei: sed nō decet tor-
torū officium cōmitti filio, siue
filiis, aut nobilissimis Principi-
bus: ergo uidetur quod nec mi-
nisteriū mittēdi malos in ignē.
Resp. Dicendū, quod aliud est
deducere ad tormenta, aliud est

impios tormentis cruciare. Pri-
mum non est tortorum, sed no-
bilitum ministrorum; qui assi-
stunt regi ad eius iussū cōplen-
da: unde non dicitur quod ange-
li sancti torqueant in igne, sed
producent, & mittent in cami-
num: & sic patet illud.

Ad iudicium veniente domino,
&c.] Quæritur de illa uoce, qua
re dñs istorum trium ministe-
rium p̄mittit. s. ignis, angeli, &
uocis, cum totum solo nutu pos-
sit facere. Resp. Dicendum, q̄
Deus in prima conditione con-
didit substantiam spiritualem,
corporalē, & mediam: & oibus
cōdicauit, & dedit potentiam: ut
ergo ordo seruetur in rebus, &
ostendatur uirtus creaturæ col-
lata, & amplius uirtus illa osten-
datur à Deo, uoluit dñs ministe-
rium creaturarum sibi deserui-
re: & iterum creaturā angelicā,
corporalē, & mediā; unde fiet
ad ministerium angeli, ad actio-
nē ignis, postremo ad nutum, &
uocē Christi hoīs: & uox aliqd
corporale habet, nihilominus
etiam aliquid spirituale.

Quibusdam uidetur, &c.] Vide-
tur malè dicere; quia boni ange-
li suggererunt, & cōsulerunt
bona: & tamen nō præerunt in
præmio: ergo nec similiter mali
in cōtrarium. Item. Illi, qui ma-
gis peccauerunt, debent magis
puniri: ergo dæmones debent
fieri hoīb. inferiores p̄ maio-
ritatem supplicii. Item. Ad con-
fusionem dæmonum conuerti-
tur multitudo damnatorū quā-
tum ad culpam, & p̄nam: ergo
non uidetur quod in p̄nis eo-
rum tunc delectentur: ergo non
torquebuntur. Resp. Dicendū,

Dub. 3.

Dub. 4.

q̄ probabilior est illa opinio, q̄
dæmones non erunt tortores in
p̄na post iudicium, quoniam
ipsi erunt totaliter absorpti p̄-
na: & illud, quod dicitur, quod
erunt tortores solum secundum
statum ante iudicium intelli-
gitur esse uerum.

ARTICVLVS I.
QVÆSTIO I.

An Apostoli iudicabunt?

Ad intelligentiam prę-
sentis distinctionis
secundo duo, quæ
determinat Magi-
ster in ea, duo principaliter quę-
runtur. Primò q̄ritur de iudicā-
tib. & iudicādis. Scđō de igne, q̄
p̄cedit faciē iudicis. Circa pri-
mum q̄runtur quatuor. Primò
quātum p̄tinet ad iudicātes q̄-
runtur duo. Primò q̄ritur, utrū
apostoli iudicabunt. Secundò,
utrū iudicabunt angeli. Simili-
ter scđō quātum ad iudicandos
duo q̄runtur. Vbi tertio q̄ritur,
utrum oēs iudicabuntur tā bo-
ni, quā mali. Quartò, utrum An-
geli iudicabuntur.

VTRVM Apostoli iudicabūt.
Circa quā sic proceditur, &
ostenditur, q̄ Apostoli iudica-
bunt. Matth. 19. Sedebitis sup se-
des duodecim iudicantes duo,
&c. Si dicas, q̄ solum assistent
iudici, & nō iudicabunt. Cōtra.
Mat. xii. dominus loquēs de A-
postolis Iudæis dicit. Ipsi iudi-
ces uestrī erunt. Glo. ibi dicit, q̄
habebunt auctoritatē iudicādi.
I T E M. Hoc ostēditur rōne, q̄
si solum iudicabunt cōparatio-
ne, hoc non esset cōparatiua p̄-
rogatiua; mali. n. iudicabunt cō-
paratiua; secundum q̄ dicitur

Mat. xii. Viri Niniuitæ, & Regi-
na Austri surgent in iudicio cō-
tra generationē hęc. I T E M. Hoc
uidetur rōne, quia dominus iō
dedit iudicium filio, q̄ ipse cū
esset iustus, iudicatus est tanq̄
īpius. Iob. 36. Causa illius qua-
si impii iudicata est, iudicium
causamq̄ recipiens. Sed Apo-
stoli cum essent iusti, iudicati
sunt quasi impii; ergo pari rō-
ne modo iudicaturi sūt. I T E M.
Quāuis Christus esset redemp-
tor, ac saluator noster, ipse ta-
men salutem aīarum nobis per
prædicationem Apostolorum
dispensauit; ergo si gloria debet
gratię respondere, uidetur simi-
liter, quod per Apostolos pro-
ferat inīam retributionis.

CONTRA. Act. x. Ipse est, q̄
constitutus est a Deo iudex ui-
uorum, & mortuorum, ergo ip-
si soli Christo debetur iudiciū;
non ergo Apostolis. I T E M. Iu-
dex debet esse immunis a pecca-
to, ita q̄ ipse nō cōmittat, q̄ in
altero dānat; sed solus Xps fuit
absq̄ omni cōtagione peccati;
ergo ipsius solius est iudicare.
I T E M. Quæritur, quare Apo-
stolis magis attribuitur pote-
stas iudiciaria, quā aliis sanctis,
cum dicatur Sap. 3. Iudicabunt
sancti nationes, & dominabun-
tur populis. I T E M. Si oēs Apo-
stoli habebunt potestatem iudi-
ciariam, quare dicit super sedes
duodecim: quia secundum hoc
cum Paulus nō fuerit de duode-
cim, uidetur quod ad ipsum nō
pertineat iudicare. I T E M. Cum
non habeant potestatem super
alias tribbus, quā super tribbus
Israel, quomodo dicit iudican-
tes. xii. tribbus Israel?

Iudicabunt & ipsi: non tamen eo modo quo Christus; sed dignitate quadam.

RESP. Dicēdū, q̄ iudex in ali-quo d̄ duplici rōne. Aut q̄a ip-sius est ferre sn̄iam, aut q̄a assi-stit ferenti, sc̄dm̄ q̄ aliqui iudi-ces assistūt, & quodāmodo con-sulunt iudici principali. Qui er-go fert sn̄iam, ille est iudex prin-cipalis: & talis est solus Chri-stus: sicut patet Mat. 25. vbi ex-primitur, q̄no feret sn̄iam. Qui aut assistunt iudici, ēt nomē, & dignitatē iudicātis fortiūtur: & tales sunt uiri p̄fecti, q̄ ultra o-pera necessitatis p̄ceptorum su-pererogauerunt p̄fectionē cōsi-liorū: tales aut sunt Apostoli prin-cipaliter tanq̄ capita, & eorū p̄-fecti imitatores. Assistētia aut il-la non erit ad cōsulēdū, q̄a d̄ns cōsilio nō indiget: sed erit tanq̄ ad quendā honorē, & appropin-uationē ad iudicē, quā possu-mus appellare iuxta uerbū d̄ni honorabilē cōfessionē. Rō aut huius honorabilis confessionis meritoria est p̄fectio superero-gationis: rō aut finalis est ad cō-dēnationē malorū ex uitæ suæ cōparatione, & ad gloriā Chri-sti p̄ sn̄iam eius iudicis approba-tionē: sn̄iam. n. d̄ni, ut iustā ap-probabunt, & malorū uitā sua cōparatione condemnabunt. Et ex his patent rationes ad primā partē. Cōcedo. n. q̄ q̄dā dignita-re iudicabūt, nō tamē ut Chri-stus. Rōnes ad oppositū simili-ter patēt: cōcludunt. n. q̄ ip̄lorū non sit ferre sententiam.

AD ILLVD verō, q̄d̄ q̄ritur, quare magis Apostoli, & in xii. numero, patet responsio ex di-

ctis p̄ Apost. n. duodecim oēs ui-ri p̄fecti intelligūtur, & trib. xii. uniuersitas iudicādorū. Sed cū septenario numero uniuersitas designetur, quare nō dixit ī vii. numero? **RESP.** Dicendū ad hoc, q̄ in vii. notatur uniuersitas, q̄ cōponitur ex tribus, & quatuor. Ista in te ducta faciūt xii. nume-rum. Rō aut quare magis xii. quā vii. duplex est. Literalis, q̄a ad Apostolos loquebatur, q̄ erant xii. Mystica, quia xii. est nume-rus abūdās: partes. n. eius super-excrescūt: & rursus diuiditur in duos senarios, in quo significa-tur p̄fectio in duplici uita. i. in actiua, & cōtēplatiua cū super-erogatione consiliorum: & ista est, q̄ uendicat sibi iudiciariam ptatē, uel dignitatē: ergo &c.

QVÆSTIO II.

An etiam Angeli iudicabunt?

VTRVM Angeli iudicabūt. Et q̄ sic, videtur. Mat. 25. Cum uenerit filius hoīs &c. ibi subiungitur de Angelis. **ITEM.** 1. Tim. 6. In aduētū domini no-stri Iesu Christi. Gl. Veniētis cū Angelis. Idē h̄r in pluribus lo-cis, & in Textu, & ī Glo. **ITEM.** Rōne v̄r, q̄a Angeli nunquam peccāt: ergo magis sunt idonei iudicare, quā Apostoli: ergo si Apostoli iudicabunt, & Ange-li: immo multo fortius. **ITEM.** Si cur se habent boni hoīes ad ma-los, sic boni Angeli ad malos. Sā ergo boni homines iudicabunt malos, & boni Angeli debent iudicare malos.

CONTRA. Io. 7. Potestatem dedit ei iudicium facere, q̄a fi-lius hoīs est: sed Angeli nō cōi-cant in humana natura: ergo nec in iudiciaria potestate.

Item.

ITEM. Executor sn̄iæ non dici-tur esse iudex, sed minister: sed Angeli sn̄iam exequetur, quia mittēt in caminum ignis. Mat. 13. ergo &c. **ITEM.** Potestas iu-diciaria data est Apostolis, q̄a iudicati sunt a domino: & q̄a ui-ta eorum cōparata malis ip̄los ostendet reprobos, sed neutrū est in Angelis: ergo &c.

RESOLVTIO.

Iudicabunt quidem approbatiuē, et ministratiuē; sed nō potestatiuē.

RESP. Dicēdum, q̄ sicut dictū est, iudiciaria potestas triplici ex cā dicitur esse cōicata Apo-stolis. s. rōne cōparationis, ap-probationis sn̄iæ, & honorabi-lis cōfessionis. Rōne cōparatio-nis iudiciū erit hoīum malorū, & bonorum tm̄. Rōne approba-tionis erit bonorū hoīum, & an-gelorum tātum. Rōne cōfessio-nis honorabilis p̄fectorum tan-tum. Vnde dicēdum, q̄d̄ p̄prie loquēdo iudiciaria potestas nō erit in Angelis. Si aut dicat in eis esse: intelligēdum est rōne ap-probationis. Auctoritates autē illæ, q̄ dicūt, q̄ dominus ueniet cum angelis, intelligēdē, q̄a ue-niet cum angelis non iudicanti-bus, sed ministrantibus.

AD ILLVD, q̄d̄ obiicitur, q̄ magis debetur angelis, q̄a sunt sine peccato. Dicendum, q̄ hæc non est ratio operādi iudiciariā potestatem: sed magis ista est ratio, scilicet seruare ipsa con-silia: & quia perfecerunt consi-lia, & fuerunt conformes Chri-sto in uera perfectione. **AD ILLVD**, quod obiicitur ultimō. Dicendum, q̄ potest concedi, q̄ angeli mali iudicentur com-paratione bonorū, sed non p̄t

concedi, q̄ hoīes. Vel dicendū, q̄ illam cōparationem faciet supererogatio: & illa iterū com-paratio hēt fieri in his, qui pos-sent sibi uideri boni esse, quod non est in Angelis malis.

QVÆSTIO III.

An omnes tam boni, quam mali iudicabuntur?

QVANTVM ad iudicandos q̄-ritur, utrū oēs iudicabunt tā boni, quam mali. Et q̄ oēs hoīes, uidetur. 2. Corint. 5. Oēs astabimus ante tribunal Chri-sti, ut recipiat unusquisq; &c. **ITEM.** Isa. 45. Egredietur de ore meo iustitiæ uerbū, & mihi curuabitur oēs genu: ergo si hoc est in iudicio, patet &c. **ITEM.** Sācti, q̄ modo sunt in beatitudi-ne in die iudicii iudicabuntur, & mali, q̄ sunt in inferno: ergo & oēs. Alia rōne uidetur, quia iudicium fiet ad manifestatio-nē diuinæ iustitiæ: ergo si iusti-tia Dei ibi potissime manifesta-tur, ergo quātū ad oīa merita & oēs merētes; sed nō est crea-tura rōnalis, q̄ non sit digna bo-no, uel malo; ergo omnes de-bent iudicari.

CONTRA. Videtur, q̄ nullus bonus debeat iudicari, q̄a Io. 3. dicitur. Qui credit in eū, non iu-dicatur. Et rursus. 6. In iudiciū non ueniet; ergo &c. **ITEM.** Sal-tē uidetur, q̄ non iudicabuntur boni p̄fecti, q̄a iudicantis non est iudicari; sed iudicare. Et ui-ri p̄fecti in die iudicii erunt iu-dices; ergo &c. **ITEM.** Q̄d̄ nul-lus infidelis, uidetur; q̄a Ioā. 3. Qui nō credit, iā iudicatus est; sed qui iudicatus est, iterū non dēt iudicari; ergo &c. **ITEM.** Vi-detur, q̄ nullus paruulus, quia

ll h h h 4 par.

paruuli nihil boni, nec mali operati sunt, nec meruerunt: nec in igne cremabuntur: si ergo iudicium est secundum merita, & ad poenam ignis, uel gloriam, patet &c.

RESOLVTIO.

Indicabuntur boni: indicabuntur mali; sed iudicio inaequali: quia hi iudicio condemnationis; illi uero praemiationis.

RESP. Dicendum, quod iudicium dicitur tripliciter. scilicet coeter, proprie, & appropriate. Iudicium coeter dicitur collatio manifesta meriti ad praemium. Iudicium proprie dicitur discussio meritorum, & prolatio cum quadam discussione, & suae definitione. Iudicium appropriate dicitur ipsa condemnatio: unde iudicatus dicitur condemnatus. Primo igitur modo omnes iudicabuntur, quia omnes conuenient: & patebit quomodo de omnibus retribuet secundum merita. Et hoc est, quod dicit Apostolus. Omnes manifestari oportet. Secundo modo prout dicitur iudicium discussionis, non omnes iudicabuntur, sed erunt quatuor ordines, sicut distinguit beatus Gregorius & Magister ponit in littera. Tertio modo secundum quod dicitur iudicium condemnationis, iudicabuntur mali solum: & istud iudicium incipit in praesenti per executionem in infidelibus, & per expoliationem in daemonibus, & consummabitur in futuro. Unde iudicium non iterabitur, sed consummabitur: & sic patent omnia.

QVAESTIO IIII.

An etiam Angeli iudicabuntur?

VTVM Angeli iudicabuntur. Et sic uidetur. Iob. 40. loquitur de Behemoth. Spes eius frustrabitur cum, & cunctis uidentibus precipitabitur: ergo in con-

spectu omnium iudicabitur: ergo & alii daemones pari ratione.

ITEM. I. Cor. 6. Nescitis, quoniam Angeli iudicabimus? Si ergo Angeli iudicabuntur a seruis Christi, multo magis ab ipso Christo. ITEM. Daemones plus habent de statu uiatoris, quam habeant homines damnati: quia possunt demereri, & peccare: ergo magis indigent iudicari, quam homines. ITEM. Daemones sunt nobis participes in culpa: ergo & in poena, & in ignominia: & haec erit potissime in iudicio: ergo sicut erunt in eodem supplicio: ita erunt in eodem iudicio.

CONTRA. Ioa. xvi. Princeps huius mundi iam iudicatus est: sed Deus non iudicabit bis in idipsum: ergo &c. ITEM. Illi soli iudicabuntur, contra quos feretur sententia: sed sententia solum dabitur contra homines, non contra demones, sicut patet Mat. 25. Item maledicti &c. ITEM. Quod est certum, non est afferendum in dubium: sed certum est demones esse damnatos, cum de caelis proiecti sint: ergo non debent amplius iudicari.

ITEM. Sicut mali homines expectant iudicium, ita & boni: ergo si daemones expectant iudicium, pari ratione & Angeli sancti: sed Angeli sancti habent totam gloriam suam: ergo &c.

RESOLVTIO.

Adhuc & daemones iudicabuntur, sed non iudicio discussionis.

RESPOND. Priori distinctione supposita, quod daemones iudicabuntur iudicio condemnationis, sed non discussionis. Ratio autem condemnationis uenit tum ex parte iustitiae Dei, tum ex parte gloriae Christi, tum ex parte confirmationis supplicii. Ex parte iustitiae

tiae Dei, quia sicut iudicium hominum uniuersale fiet, ut iustitia Dei hominibus innotescat, & appareat: sic etiam iudicium Angelorum, & condemnatio fieri debet. Ex parte gloriae Christi, quia Christus triumphauit de diabolo, & iudicatus fuit a membro diaboli ad suggestionem eius: ideo debet autoritatem iudicariam super ipsum accipere. Ex parte meriti: quia enim participes fuerunt culpae humanae, debent & participes esse contumeliae, & poenae. Ex parte supplicii condumandi: sicut enim omnes homines expectant iudicium uel ad consummationem gloriae, uel poenae, ita & daemones iudicium non debent euadere, ut si quid poenarum eis deest, suppleatur plenè: unde simul in uoluentur cum aliis damnatis, & simul incarcerabuntur, ac per hoc ad iudicium deducuntur, & iudicabuntur, sicut rationes ostendunt.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod iam iudicatus est. Dicendum, quod iudicatus dicitur, quia potestas est ei aliquo modo subtracta quantum ad bonos, sed non omnino. Ideo oportet tunc eius iudicium consumari: sicut prius de infidelibus tactum est. AD ILLUD, quod obiicitur, quod non est afferendum in dubium, quod est certum. Dicendum, quod non adducetur in dubium, sed quod certum est certius faciet esse Deus, & confirmabit: nec est tantum ad certificandum de culpa, sed etiam ad consumandum poenam. AD ILLUD, quod obiicitur de Angelis bonis. Dicendum, quod Angeli boni iudicabuntur iudicio retributionis: consumabi-

tur enim gloria in ipsis saltem quantum ad accidentale praemium: & sic cessabit ministerium; & sic patet totum.

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.

Quis sit ille ignis, qui ante faciem iudicis praecedet, & confla-
gratio fiet?

ONSEQUENTER quantum ad secundam partem distinctionis quaeritur de igne, qui praecedit faciem iudicis, per quem fiet conflagratio. Et circa hoc quaeruntur quatuor. Primo quaeritur de eius quidditate. Secundo de uirtute. Tertio de extensione. Quarto de ordine ignis illius ad ea, quae fient in iudicio.

CIRCA quam sic proceditur, & ostenditur, quod ille ignis sit elementum, quia dicitur Genes. 2. Requieuit Deus die septimo ab omni opere, quod patrarat: ubi Glo. & Sancti dicunt, quod hoc intelligitur quantum ad productionem nouarum creaturarum; ergo uidetur, quod tunc non producat ignem nouum. ITEM. Ratione uidetur, quia natura non facit per plura, quod potest facere per pauciora; ergo multo fortius nec Deus: sed totum potest fieri per istum; ergo &c. ITEM. Ratione ostenditur per simile, quia facta est purgatio mundi per aquam, & illa aqua non fuit de nouo creata, nec alterius naturae, quam aqua, quae dicitur elementum: ergo &c.

ITEM. August. de Ciuitate Dei xxi. dixit. Figura huius mundi mundanorum ignium conflagra-

gratione peribit, sicut factū est aquarū inundatione diluuiū: ergo si ignis mūdānus est ignis, q̄ est de mūdi cōstitutione: & hic est ignis elementū, patet &c.

CONTRA. Nihil seipsum purgat: sed ignis elemētū purgabit illo igne, & cōsumetur, sicut dicit Glo. 2. Pet. 4. q̄ maximus ille ignis quatuor elemēta consumet: ergo &c. **ITEM.** Ille ignis totū elemētōrum ambitum circuibit. Sed ille ignis elementum hēt particularē situm: non erit ergo ignis elemētum. **ITEM.** Illius ignis erit ascēdere, sicut dicit Glo. Bedæ, q̄ t̄m ascēdet q̄ t̄m aquæ diluuii: sed si esset ignis elemētum, cū sit sua sphæra sursum, eius esset descendere: ergo &c. **PRÆTEREA.** Esto, q̄ descendat, aut aliquid subintrabit locum eius, aut nihil. Si aliquid, q̄ro qd: & non est dare. Si nihil: ergo vacuū erit: ergo &c. **ITEM.** Cū finalis purgatio sit p̄fecta, v̄r, q̄ non tantum debeat fieri p̄ elementum unum, sed p̄ oīa, q̄ habent naturā purgādi: ergo si aqua hēt purgādi naturā, videtur &c. **Iuxta** hoc quæritur, quare prima purgatio fuit per aquā, & sc̄da erit per ignem.

RESOLVTIO.

Erit elementaris ignis, non de noua virtute Dei creatus: sed multiplicatus ex quocūq; alio igne.

RESP. Dicēdū, q̄ aliqui uoluerūt dicere, q̄ ille ignis erit ignis elemētum: nec mirum. Ignis. n. modicus appposito combustibili auget in infinitū, se multiplicādo: ergo ēt taliter faceret ignis ille, nisi impediret. Sed si uigoretur eius uis, sicut fiet in iudicio, totū poterit consumere, &

purgare: nec oportet nouū ignē creare. Sed q̄a uidetur sancti dicere, q̄ ignis ille nō t̄m ascēdet, sed magis descēdet, sicut pluit dñs sup Sodomā: iō dicūt alii, q̄ erit alius ignis non creatus, sed uirtute corporum sup cœlestiū in inferioribus generatus, sicut ex cōfractione, & multiplicatione radiorū ad speculū concuum generatur ignis p̄p subtiliationē aeris circūstantis, similiter ad uirinale plenum aqua. Et quamuis oporteat ad hoc, q̄ ignis per hunc modum generetur, fieri aggregationem radiorū, non tamen oportet speculis concavis mundum impleri, sed alio modo nubes cōcauas (sicut scit disponere diuina providentia) poterit ignis in omnibus his inferioribus generari. Quod hoc non sit possibile, uel ēt primū, nō dico: sed stultū est hic aliqd fingere. Sed sanctorum auctoritatibus inniti oportet, quia & si ipsi hoc non aperte determinēt, qd sit ille ignis: tamē excellens Doctor Aug. dicit, q̄ fiet mūdānorū ignium conflagratione, sicut factum est aquarum inundatione diluuiū. Iō huic auctoritati innitendo, dico, q̄ sicut in diluuiō non fuerunt nouæ aquæ create, sed eadē illæ multiplicatæ sunt: & hoc operante adiutorio superiorum corporū, p̄ quæ facta est eleuatio uaporū: sic ēt credo, q̄ non solum ignis, qui est in sphæra sua, sed oēs ignes, & qui in terra, & qui super terram, & sub terra sunt, concurrant ad illam conflagrationem, sicut uidetur uelle Aug. & bene concedo, q̄ uirtus superiorum corporum concurreret ad ignis mul-

multiplicationē, & actionē. Cōcedendē sunt igitur rationes p̄bantes, qd̄ non creabit nouus ignis: sed ex eis nō habetur, qd̄ solum per ignē, qui est in sphæra sua, fiat.

AD ILLVD, qd̄ ob̄t in contrariū, q̄ nihil purgat seipsum. Dicendum, q̄ hēt instātiā in igne. Et hoc ēt hēt instātiā in duobus corporibus, quorū ultimum p̄ cōflagrationem purgabitur. **AD ILLVD,** quod ob̄t, q̄ totum ambitum circuibit. Dicēdum, q̄ tunc ignis diffundet & multiplicabitur & a sursum, & deorsum. **AD ILLVD,** qd̄ ob̄t, q̄ descendet tunc. Dicēdū, q̄ ascendet respectu ignis, qui est in terra: & descendet respectu ignis, q̄ est super terram. **QVOD** ob̄t, q̄ uacuū erit. Dicēdum, q̄ non descendet mutādo locum: sed augendo, & immutando secundū uirtutē. **AD ILLVD,** qd̄ quæritur, quare fiet purgatio p̄ ignē tantum. Dicendum, q̄ ratio est ex parte purgationis hominū a peccato, & a parte purgationis mundi. A parte purgationis hominū, quia sicut in principio ardor regnauit concupiscentiæ: sic in senectute mūdi frigus auaritiæ: refrigescet. n. charitas multorum: & iō quia purgatio fieri dēt p̄ cōtrariū, sicut purgatio ardoris cōcupiscentiæ facta est p̄ aquā: sic purgatio frigoris malitiæ, & auaritiæ fiet p̄ ignē. Alia rō est ex parte purgationis mundi, q̄a illa est ad delēdum hominem uetustū, & novos homines procreandos: hæc at erit ad totū meliorandum, & meliorem faciem commutandum: & quia ignis urit, & subtiliat, a-

qua non: ideo hæc in igne erit: diluuium uero nō in igne fuit: sed in aqua.

QVÆSTIO II.

Quæ erit uirtus ignis conflagrationis, naturalis, an supernaturalis.

VT uirtus illius ignis fiet naturalis, uel supra naturā. Et q̄ sit naturalis, ur̄: quia sicut aqua inundans deleuit oīa, sic ignis consumet oīa: sed uirtus illius aquæ fuit naturalis: ergo similiter & huiusmodi ignis.

ITEM. Ignis p̄ naturā natus est multiplicare, & purgare, & subtiliare, ut patet: ergo si talis erit uirtus illius ignis, patet &c.

ITEM. Si dēt ei uirtus supra naturā, aut ē spūalis, aut corporalis. Non spūalis, ut ur̄, quia uirtus spūalis nō dēt esse in corporali subiecto, & Deus nihil facit per miraculum, q̄ non sit congruū. Si corporalis, quæritur quare illam modō non habet.

CONTRA. Effectus iste, q̄ dēt mundi cōflagratio, & terminatio: est sup naturā: ergo uirtus à qua est, ē sup naturā. **ITEM.** Si fiat p̄ ignem, qui est naturale elementum, necesse est illum descēdere: sed ignis naturaliter ascēdit: ergo qd̄ descēdat, est p̄ uirtutē supra naturam. **ITEM.** Ignis habebit uirtutē meliorandi corpora mundi: sed hoc non pōt naturalis ignis iste: ergo &c. Si dicas immo, qd̄ pōt subtiliando. **CONTRA.** Vbi est subtiliatio, & rarefactio, de necessitate est ibi maioris loci occupatio: ergo si ignis ille cætera elementa rarefaciet, necessario oportebit maiorem locum occupari: ergo oportebit firmamentum cedere, uel frangi.

RESOLVTIO.

Quò ad inicum aget ignis ille uirtute supernaturali: quò ad progressum uirtute naturali: quò uero ad consumationem aget supra naturam.

RESP. Dicendum, quod aliqui fuerunt, qui dixerunt, quod ignis conflagrationis aget uirtute naturali: & quod aqua uero in uindicta fuit uirtute naturali: potuerunt enim corpora habentia super humidum effectum, concurrere sic in unum signum, ut tanta fieret uaporum eleuatio, & multiplicatio humorum. Sicut dicunt quod sidera habentia uirtutem in flammam, & corpora recipienda impressionem, cursu naturali concurrere potuerunt, ut tantus ignis aggregetur, qui totum consumat, totum purget, & subtiliet, & in meliorem faciem restituat. Sed hæc positio est temeritatis: quia omnia, que a diuina providentia fiunt, & in sola Dei uoluntate consistunt, que respicit numerum electorum, & merita personarum: ponit, & determinat consistere in cursibus siderum. Ideo est secunda positio, quod est omnino a uirtute supra naturam; & in Dei miraculis non est querenda ratio naturalis: & hæc positio stolidam est: quare enim magis fiat per ignem, quam per aliud corpus: nisi sit uirtus in igne, que magis illi congruebat operationi? Et ideo uia media est eligenda: & ponendum est, quod est loqui de ignis conflagratione quantum ad inchoationem, progressum, & consumationem. Quantum ad inchoationem: dicendum, quod a uirtute supra naturam est. Quod enim ignis sic agat nouo, & insolito modo cetera consumendo, & sic se multiplicando, hoc non esset nisi aliqua uirtus

noua assisteret: que aut illa sit, dominus nouit. Quantum aut ad progressum, qui est purgare, urere, subtiliare: dicendum, quod est a uirtute naturali. Quantum aut ad consumationem: ut purgata sint incorruptibilia; sed ipsorum qualitates mutare, hoc est supra naturam. Rationes igitur probantes, quod sit secundum naturam, procedunt uia media, sicut patet quantum ad actum combustionis, purgationis, & subtiliationis.

AD ILLUD, quod obijcitur in contrarium, quod sit supra naturam: uerum est quantum ad inchoationem, ut probat prima ratio: & quantum ad consumationem, ut sequens: intelligendum tamen per secundam rationem, quod in agendo, & multiplicando naturaliter ignis descendit, ubi habet materiam preparam: exemplum patet si candela extincta supponatur accensæ. AD ILLUD, quod obijcitur, quod non est subtiliatio. Dicendum, quod subtiliatio dicitur dupliciter, aut per dilationem, & rarefactionem: & tunc corpus subtiliatum occupat locum maiorem: aut per depurationem, que fit per separationem puri ab impuro: & hæc subtiliationem facit ignis, quando res purganda includitur in uase forti: quemadmodum faciunt opifices alchimie, qui dicunt, quod totum potest ibi subtiliari, & depurari, ut ueniat ad naturam quinti corporis: & tunc fex tendit ad fundum, & subtile supernatans: & per hunc modum in proposito erit, quia cælum erit uas contentiuum elementorum: & ideo deputabuntur, & fex elementorum ibit in infernum.

Quæ-

QVÆSTIO III.

Quousque ignis conflagrationis ascendet?

DE illius ignis extensione, de qua super illud. ii. ad Thes. i. In flamma ignis datus uindictam &c. dicit Glo. Præcedet ignis in mundo, qui tantum ascendet, quantum aqua in diluuiio. ITEM. Beata super illud. ii. Petr. iii. unus dies &c. Glo. tantum ascendet ille ignis, quantum aqua altior super omnes montes. ITEM. Ratione uero, quia purgatio illa est per peccatum: ergo dicit se solum extendere ad habitationem peccantium; sed hoc est in aere caliginoso, de quo constat quod non est super omnes montes plus quam xv. cubitis: ergo &c. ITEM. Ille ignis non extendet se secundum totam uirtutem, sed secundum diuinum imperium, sicut aqua diluuii; sed diuinum imperium noluit, quod aqua ultra procederet quam xv. cubitis super montes: ergo similiter uideatur de igne. Aut si non: queritur quare non.

CONTRA. Vt quod ultra usque ad celos, quia dicitur. ii. Pe. ulti Cæli ardentes soluentur: ergo si soluentur illo igne, uero quod ascendet usque ad celum. ITEM. Vt quod saltem usque ad phæram elementorum ultimam; quia dicit ibi Glo. quod quatuor elementa ille maximus ignis absumet. ITEM. Ratione uero quia ignis habet uirtutem innouandi: ergo si omnia corpora innouabuntur scilicet celestia, & elementaria, patet &c.

RESOLVTIO.

Uterius quam aqua diluuii ascenderit.

RESP. Dicendum, quod ille ignis ascendet tantum, quantum du-

rant corpora consumptibilia, & passibilia: & quia corpora celestia non sunt receptibilia alienæ impressionis. Et dico quod quantum durat spatium continens elementa, ascendet flamma, & ulterius non procedet; unde dico quod non ascendet usque ad sidera plus tamen ascendet quam aqua diluuii.

AD OBIECTA uero dicendum, quod duplex est purgatio. Una que fit a seditate peccati: alia uero a uetustate corruptionis. Dico ergo quod seditas culpe se extendit per aerem caliginosum, quia in ipso aere fit peccatum; & quodam seditas contrahitur in loco ex peccato, & est fumo sacrificiorum idolorum quodam modo est aer infectus; & quantum ad istam purgationem tamen ascendet, quantum aqua diluuii. Alia purgatio est a uetustate corruptionis, siue nature corrupte; & hæc est in cæteris elementis, que dicitur esse incorruptibilia post resurrectionem. Et quantum ad hæc ascendet usque ad ultimam spheram ignis.

ET secundum has duas purgationes soluantur obiectiones facte de purgatione. AD ILLUD, quod obijcitur de inuolutione. Dicendum, quod duplex est inuolutio. Uno modo per abiectionem, alio modo per additionem, & meliorationem. Primo modo est in corporibus elementaribus, in quibus purgabuntur qualitates corporales. Secundo modo in corporibus celestibus, quibus augebitur lumens. Prima inuolutio est per operationem ignis, qui abiicit: & purgat: secunda sine: & sic patet illud. AD ILLUD, quod dicit beatus Petrus, quod cæli ardentes soluentur. Dicendum, quod hoc non est intelligendum

LIBRI QVARTI

dum de illis, qui sunt incorruptibiles, & non corrumpuntur: sed intelligendum est de celo aereo, & igneo, quos uocat scriptura coelos, secundum illud Matt. xiii. Volucres caeli comederunt illud. Si uero inueniatur, quod stellae cadent de caelo, intelligitur de caelo aereo: & stellae uocantur ibi a simili, quia habent similitudinem stellarum; & secundum uulgarem opinionem dicuntur stellae cadere, quoniam a superius descendunt: & scriptura conformatur modo communi loquendis tunc autem maxime fiet talis impressio, quia ignea qualitas abundabit: & hoc faciet dominus ad terrorem peccatorum.

QV AESTIO IIII.
An ignis conflagrationis praecedat, uel sequatur iudicium.

DE ordine istius ignis ad ea, quae fiunt in iudicio. Et quiritur, utrum ille ignis praecedat iudicium, aut sequatur. Et quod praecedat, uidetur per auctoritatem Psalmi. Ignis ante ipsum praecedet &c. Item. Isa. u. t. Dominus in igne ueniet, sed aduentus est ante iudicium: ergo & ignis ante iudicium praecedet. Item. Ratione uidetur, quia ille ignis purgabit electos, sicut dicitur Mal. iii. Ipse sedebit confians, & emundans argentum. Sed in iudicio necesse est, quod omnes electi presententur iudici purgati, & emundati: ergo &c.

CONTRA. Aug. de ciui. Dei. xx. in fine ponit ordinem illorum, quae erunt in iudicio: & dicit quod conflagratio erit post iudicium. Item. Aug. dicit. Iudicatis impiis, & in eternum ignem

missis, figura huius mundi mandanorum ignium conflagratione peribit. Item. Constat secundum quod dicitur. i. ad Thes. 4. Dominus inueniet multos uiuos, deinde nos qui uiuimus &c. Item. Constat quod ignis conflagrationis, cum totum consumat, non peribit. Item. Ignis conflagrationis est ordinatus ad innovationem, ita quod purgando innouat; sed innovatio sequitur iudicium, ut patet Apoc. xxi. ergo &c.

RESOLVTIO.

Quidam praecedet ad purgandos electos: quidam sequitur ad innovationem mundi; & hic damnatos tandem cruciabit.

RESPONDEO. Ad hoc uoluerunt quidam respondere distinguendo iudicium, dicentes quod est iudicium definitionis, & illud praecedit ignem, quia ante dabitur sententia contra malos, quae ueniat ignis. Et est iudicium executionis; & illud sequitur ignem, quia reprobi illo igne inuolentur, & ad infernum deducuntur. Sed haec responsio non potest stare; quia Aug. dicit, quod iudicatis impiis, & in eternum ignem missis, figura huius mundi mandanorum ignium conflagratione peribit. Alii respondent distinguendo duplicem effectum ignis huius, scilicet purgare, & innovare. Ratione purgationis praecedet, ratione innovationis sequitur; & secundum hoc soluent rationes ad partes oppositas. Sed nec illud uidetur posse stare, quia ignis purgando innouat. unde isti effectus sunt coniuncti non diuisi: & ideo si natura se habent secundum ordinem,

DISTINCTIO XLVIII.

616

nem, tamen tempore sunt simul. Et ideo potest dici, sicut supra illud Malach. Purgabit filios leui: dicit Glof. Duos ignes legimus futuros. Vnum, qui purgabit electos, & praecedet iudicium; alterum qui reprobos cruciabit. Secundum hanc Glof. Dicendum, quod siue dicantur duo ignes quantum ab substantiam, siue duo ratione duorum effectuum, dicitur est futurus ignis in iudicio ad electorum purgationem, quae debet uniuersumque opus probari, & purgari in igne, ut rotaliter sistantur mundati in conspectu Dei; & hic praecedet faciem iudicis: & purgando amicos, inflammabit in circuitu inimicos

eius. Est etiam ignis futurus ad purgationem mundi, & eius innovationem: & iste (ut dicit) sequitur iudicium, & exuret faciem mundi, & purgabit, & deinde reprobos cruciabit. Concedenda igitur sunt rationes praecedentes, quod aliquis ignis praecedet iudicium.

QUOD VERO obiicitur, quod nullus praecedat, quia dominus inueniet multos uiuos. Dicendum, quod ille ignis erit ad purgationem electorum, non ad consumptionem: ideo sicut tres pueri in camino ignis ardentis diuina sunt uirtute conseruati illaesi: sic fiet in illo igne, qui electos purgabit.

DISTINCTIO XLVIII.

De forma, & potestate iudicis.

Olet etiam queri, in qua forma Christus iudicabit. In forma utique serui iudicabit; quae omnibus in iudicio apparebit, ut uideant mali, in quem pupugerunt. Diuinitatem uero eius mali non uidebunt.

Vnde Isaias, Tollatur impius, ne uideat gloriam Dei. Humilitatem uidebunt, ut timeant; diuinitatem uero non, ne gaudeant. Diuinitas enim sine gaudio uideri non potest.

Qualis apparebit tunc in forma serui.

Sed cum in forma humana constet eum appariturum, queritur an in forma illa gloriosa appareat, sicut uere est, an in forma qualis in passione extitit. Quidam putant a malis talem uideri, qualem crucifixerunt, id est, infirmum: quia dicit scriptura, ut uideant, in quem pupugerunt. Sed aperte Ang. dicit formam serui glorificatam, a bonis & a malis tunc uideri: sic, Cum in forma serui glorificata iudicantem uiderint boni et mali, tolletur impius, ut non uideat claritatem Dei, de qua Deus est, quam soli mundo corde uidebunt; quod erit eis uita aeterna. Forma ergo humana in Christi

Es. 26

Zach. 12.

fo glo

sto glorificata uidebitur a cunctis: unde & Christus dicitur indicaturus: quia filius hominis est. Ita enim legitur in euāgelio Ioannis, Et potestatem dedit ei iudicium facere: quia ^{Ioā. 5.} filius hominis est. Non quod ipse ex uirtute hominis sit iudicaturus, uel quod ipse solus sine Patre & Spiritu Sancto sit iudicium facturus; sed quia ipse solus in forma serui iudicans, bonis & malis uidebitur. Cum ergo pater non iudicat quemquam: sed omne iudicium dedit filio: non ita est intelligendum, quasi filius solus iudicet, et non pater; sed quia forma filij humana cunctis in iudicio apparebit, non in forma infirma; sed gloriosa. Iudicabit autem ex uirtute diuinitatis, non sine patre & S.S. & apparebit terribilis impijs, & mitis iustis. Erit enim terror malis, & lumen iustis.

Quare secundum formam serui dicitur Christus suscitaturus corpora.

Et sicut dicitur Christus secundum formam serui iudicaturus, propter causam præmissam, ita etiam dicitur suscitaturus corpora mortuorum secundum humanitatem, cum tamen uirtute diuinitatis sit suscitaturus, non humanitatis. Sed hac ratione illud dicitur, quia in humanitate suscepit, quod est causa nostræ resurrectionis, idest, passionem & resurrectionem. Ideo ei ascribitur secundum hominem suscitatio mortuorum. Vnde August. Per uerbū filium dei fit animarum resurrectio: per uerbum factum in carne filium hominis, fit corporū resurrectio. Item. Iudicat & suscitatur corpora nō pater, sed filius secundum dispensationem humanitatis: in qua minor patre est Christus. In eo quod est filius dei, est uita, quæ uiuificat animas: in eo quod est filius hominis, iudex. Ecce secundum formam humanitatis dicitur suscitaturus corpora, & iudicaturus. Iudicaturus autē, quia illa forma cūctis in iudicio apparebit: & suscitaturus, quia in eadem forma meritum, & causam resurrectionis nostræ suscepit: & quia secundum eandem formā uocem dabit, quæ mortui de monumentis resurgent & procedent. Secundum quod Deus est, uiuificat animas, non pater tantum: quia nō tantum pater uita est; sed filius cum eo, & spiritus Sanctus eadem uita est, quæ pertinet ad animam, non ad corpus.

Corpus

Corpus enim non sentit uitam sapientiæ; sed anima quæ illuminatur a lumine æterno. Licet ergo Christus potentia diuinitatis uiuificet animas, & suscitetur corpora, & iudicet: non otiosè tamen & præter rationem ei secundum formam Dei tribuitur uiuificatio animarum, & secundum formam serui iudicium, & resurrectio corporum.

De loco iudicii.

Putant quidam dominum descensurum in uallem Iosaphat in iudicio; eo quod ipse per Iobelem prophetam sic loquitur, Congregabo omnes gentes, & deducam eas in uallē Iosaphat, & disceptabo ibi cum eis. In cuius capituli expositione ita reperi. Hoc quidam pueriliter intelligunt, quod in ualle, quæ est in latere montis Oliueti, descensurus sit dominus ad iudicium; quod friuolum est. Quia non in terra, sed in spatio huius aeris sedebit contra locum montis Oliueti, ex quo ascendit. Et sicut Ioan. Chryso. dicit, Angeli descendent ante eum signum crucis: unde in euangelio ueritas dicit, Et tunc apparebit signum filij hominis, &c. Iosaphat autem interpretatur iudicium domini. In uallem ergo Iosaphat, idest, iudicij domini congregabuntur omnes impij. Iusti ^{1.The. 3} uero non descendent in uallem iudicij, idest, damnationem: sed in nubibus eleuabuntur obuiam Christo.

De qualitate luminarium, & temporis post iudicium.

Veniente autem ad iudicium domino in fortitudine, & ^{Luc. 21} ^{Matth. 24.} potestate magna, sol & luna dicuntur obscurari, non sui luminis priuatione, sed superueniente maioris luminis claritate. Virtutes quoque celorum, idest, angeli dicuntur moueri, non metu damnationis, uel aliqua perturbatione paucis, sed quadam admiratione eorū quæ uiderint. Vnde Iob, ^{Iob. 2} Columnę cæli pauent aduentum eius. Ante diem uero iudicij sol & luna eclypsim patientur, sicut Iobel testatur dicens. Sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam ueniat dies domini magnus & horribilis. Magnus uero dicitur propter magna, quæ ibi fient. Cum autem factum fuerit cælum nouum, & terra noua, tunc erit lux lunæ sicut lux solis, testante Isaia, Et erit lux solis septempliciter, ^{Isa. 30}

S. Bon. Lib. 4.

liii idest,

ideſt, ſicut lux ſeptem dierum, quia quantum luxit ſol in prima conditione ſeptem dierum ante peccatum primi hominis, tantum lucebit poſt iudiciũ. Minorata enim fuit lux ſolis & lune aliorumq; ſyderum per peccatum primi hominis, ſed tunc recipiet ſol mercedem ſui laboris, quia ſeptem pliciter lucebit, & tunc non erit viciffitudo diei & noctis, ſed tantum dies. Vnde Zacharias, Et erit dies vna, quæ nota eſt domino, non dies, neque nox, & in tempore veſpere erit lux, quia tunc non erit varietas diei et noctis, quæ modo eſt, ſed continua dies & lux. Iſaias tamen videtur dicere, quod tunc non luceat ſol, vel luna, loquens congregationi ſanctorum. Non erit ibi, inquit, amplius ſol ad lucendum per diẽ, nec ſplendor lune illuminabit te: ſed erit tibi dominus in lucem ſempiternam. Sed his verbis non negat ſolem et lunam tunc lucere, ſed ſignificat his, qui tunc erunt in æterna beatitudine, nullum lucis uſum præſtare. Quia (vt ait Hiero. ſuper eundem locum) cæli & terræ, ſolis atque lune nobis ceſſabit officium, & erit ipſe dominus lumen ſuis in perpetuum. Potèſt etiam intelligi illud Iſaiæ ea ratione dictum, quia ſol & luna tunc non habebunt ortum, & occaſum ſicut nunc. Vnde Iſido. illud Eſaiæ quaſi exponens, ait: Poſt iudiciũ ſol laboris ſui mercedem ſuſcipiet. Vnde propheta, Lucebit ſeptem pliciter, & non veniet ad occaſum, nec ſol, nec luna: ſed in ordine, quo creati ſunt, ſtabunt, ne impij in tormentis ſub terra poſiti, fruantur luce eorum. Vnde Abacuc, ſol & luna ſteterunt in ordine ſuo. Ecce apertè dicit ſolem & lunam, tunc lucere, ſed ſtabiliter permanere: vbi etiam ſignificat infernum eſſe ſub terra. Si verò quaeritur, quis ſit uſus lucis ſolis, & lune tunc: Fateor me ignorare, quia in ſcripturis non memini me legiſſe.

Vpra determinauit magiſter d' ordine iudicii. In hac parte determinat de forma, & poteſtate iudicantis. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima determinat de forma iudicantis in ſe. In ſecunda de effectibus, in quibus oſtenditur magnitu-

do poteſtatis ſuæ. ſ. luminarium obſcuratio, & poſtmodum melioratio, ibi. Veniente autem ad iudicium domino, &c.) Prima pars habet duas. In prima determinat de forma, in qua ſe oſtèdet. In ſecunda determinat de loco, ibi. Putat quidam dominum, &c.) Et ita tanguntur hic in uniuer-

ſo duo. Primum eſt de forma, in qua iudex adueniet. Secundũ uerò de innoatione, & perfectione corporum mundi.

Dub. 1. **N**on in terra, &c.) Obiicitur contra hoc de iudicandis, quia tota terra promiſſionis nõ poſſet capere omnes homines, qui iudicandi ſunt. Si dicas, quæ erunt in aere, Contra. Corpora damnatorum erunt ponderoſa: ergo nõ erunt in aere. Si dicas, quod erunt in aere electorũ corpora, cum damnatorum ſint innumerabiliter plura, quõ pote runt eſſe in terra? Reſp. Dicendum, quod credendum eſt in iudicio dominum deſcẽſurum in eum locum, unde aſcendit, ſicut colligitur ex text. Aſt. Quod quaeritur, utrum deſcendat ad terram? credẽdum eſt ipſum in loco eminentiori eſſe futurum: unde ceteri non poterunt uide re ipſum. Si quaeras de multitudine, dici poteſt quod multi erunt in terra, & in parua terra innumerabilia milia hominum eſſe poterunt, quoniam cõſtringentur; nec intelligẽdum eſt quod ipſi omnes inter illam ualliculam includantur, quia hoc eſt puerile, ut dicit Hieronymus: ſed quod erunt ibi in locis circumiacentibus: & ſi neceſſe fuerit, electi erunt in aere, præ corporum agilitate, & damnati etiam eſſe poterunt diuina ſuſpendente uirtute.

Dub. 2. **S**ol, & luna dicuntur, &c.) Videtur malè dicere, quia Rabanus ſuper Matt. dicit. Nihil prohibet (inquit) intelligere ueraciter ſolem, & lunam cum ſyderibus ceteris ſuo lumine priuari, quõ factum de ſole conſtat tem-

pore dominicæ paſſionis. Item. Ratione uidetur, quia turbulencia eſt in mundo propter peccatum hominis, & corpora oĩa debent oſtendere ſe ad honorem diuinum, & nihil innoatur, niſi aliquo modo ueteraſcat: unde homo non glorificatur, niſi reſurgat: ſi ergo in fine peccatum hominis excreſceret, & ſuperbia Antichriſti ſuper cœlos aſcenderet in uituperium Dei, quamuis non poſſet uituperari, & illa corpora debent renouari: ergo totus mundus debet obſcurari, tum propter peccatum hominis, tum propter contumeliã Dei, tum propter renouationẽ mundi: ergo malè dicit in litera. Reſpõ. Dicendum, quod hic non eſt cõtrarietas: poteſt enim eſſe, quod aliqua obſcuritas in ſtellis accidet primo. Sed poſt renouationem ex præſentia corporis Chriſti, & aliorum corporum erit obſcuratio ſolum in apparentia, vel etiam in comparatione: & ita utrumque poteſt eſſe uerum, ſecundum diuerſa tempora, & utrumque ſatis probabile eſt.

Magnus uerò dicitur, &c.) Quæ Dub. 3. ritur, quæ ſunt illa magna, quæ ſient tunc, & ſigna quæ præcedent. Reſp. Dicendum, quod ita conſueuit referri, quod prima die maria omnia exaltabuntur. xv. cubitis ſuper excelfos montes orbis terræ, & ſuperfluentia, ſicut nunc æquora faciunt. Secundo omnia æquora proſternentur in inum profundum, ita quod uix queant humanis oculis aſpici. Tertio, omnia maria redigentur in antiquum ſtatum, qualia ab exordio crea-

ta fuerunt. Quartò belux omnes, & omnia quæ mouentur in aquis, congregabuntur, & leuabuntur super pelagus more contentionis inuicem mugientes; nescientque homines, quid cogitent, sed tantum Deus. Quintò omnia uolarilia cæli congregabuntur in cæpis, unumquodque genus in ordine suo: eodem modo uolucres inuicem plorantes, erunt, non gustantes neque bibentes, sed aduentum iudicis timentes. Sextò, fulmina ignea surgent ab occasu solis cōtra faciem firmamenti usque ad ortū tendentia. Septimò, errantia sidera, & stationaria omnia spargent ex se ignes comas (ut in cometis apparet signū) orbi cū habitatoribus suis. Octauò, terremotus erit magnus, ut nullus homo possit stare, & nullū animal, sed solo prosternentur omnia. Nonò, omnes lapides tam parui, quam magni scindentur in quatuor partes, & unaquæque pars collidet alteram partem, nescientque homo sonum illius, nisi solus Deus. Decima die omnia ligna situarum, & olera herbarum sanguineum fluēt rorem. Vndecimò, omnes mōtes, & colles, & omnia ædificia humana arte constructa in puluerem redigentur. Duodecimò, omnia animalia terræ uenient ad campos de syluis, & montibus rugientia, & mugientia, nō gustantia, neque bibentia. Tredécimo, die omnia sepulchra ab ortu solis usque ad occasum patebunt cadaueribus resurgentibus usque ad horam sepulchri finalis, id est, diem iudicii. Quartodecimo die omne humanum

genus, quod inuētum fuerit, de habitaculis descendet uelociter nō intelligentes neque loquentes, sed discurrentes. Quintodecimo die homines morientur, ut resurgant cum mortuis longè ante defunctis. Hæc utrum ita se habeant, Deus nouit.

Et lux solis erit septempliciter, etc.) Videtur malè dicere, quia lux solis tunc non excedebat lucem, quam modo habet, tantum quantum sol excedit lunam, quia si luna luxisset, sicut nunc sol, certè non fuisset nox: ergo si debet semper proportio seruari in corporibus mundi: ergo malè exponit cū dicit: Erit sicut fuit in prima conditione. Respondeo. Dicendum, quod Sicut nō dicit similitudinem, sed qualitatem: pro eo quod amplior lucis qualitas erit post, quam ante, quia omnia debent meliorari homine meliorato. Etiam homo erit melior in cælo post resurrectionem, quam erat in paradiso ante peccatum. unde per illud, quod dicit septempliciter, intelligitur, quod augmentabitur usque ad perfectam additionem,

Non erit uicisitudo diei, etc.) Dub. 5. Videtur malè dicere, quia si hæc luminaria facta sunt pro die, & nocte, sicut dicitur primo Genesis, ergo cessante nocte debet cessare luminare, quod factum est, ut præesset nocti. Respondeo. Dicendum, quod cum dicitur quod luna facta est, ut præesset nocti, non assignatur ratio productionis substantiæ, sed paucitatis luminis, ut esset tantum quod compateretur noctem. Secundum substantiam

verò

ARTICVLVS I.
QVÆSTIO I.

Iudiciaria Christi potestas secundum humanitatem, an secundum diuinitatem est?

Di intelligentiam presentis distinctionis secundum duo, quæ determinat Magister, duo principaliter queruntur. Primò queritur de iudicis apparitione. Secundò de corporum superiorum innouatione. Circa primum, queruntur quatuor. Primò queritur de iudiciaria potestate. Secundò de forma, in qua apparebit. Tertio de qualitate formæ. Quarto queritur de hora iudicii.

VTRVM potestas iudiciaria sit Christi secundum humanitatem, an secundum diuinitatem. Et quod secundum diuinitatem, uidetur: quia Dan. 7. ubi agitur de iudicio dicitur, quod throni positi sunt, & antiquus dierum sedit: & Glo. exponit de patre: sed quod conuenit Christo cum patre, conuenit ratione diuinitatis: iudicare est huiusmodi, ut probatum est; ergo &c. **ITEM.** Ioann. 5. Pater omne iudicium dedit filio, ut omnes honorificent filium, sicut omnes honorificant patrem; sed filius non est honorandus; ut pater nisi solum secundum diuinitatem; ergo cum iudicium sit ad hoc datum; ergo secundum diuinitatem. **ITEM.** Eius est iudicare, cuius est retribuere; sed retribuere est secundum diuinitatem, quia de Deo oportet crede

liii 3 re

Significat his, etc.] Videtur malè dicere, quia omnia facta sunt propter hominem: ergo si nullam facient homini utilitatem, frustra erunt: si ergo nihil est tunc frustra, non debent remanere. Respon. Dicendum, quod hoc erit ad gloriam electorum. Sicut enim gloria est regi habere plurimas cameras in palatio, & pulchram coquinam, quamuis non ingrediat: sic electis erit gloria, & honor, quod non solum aula paradisi, & cælum empyreum sit pulchrum, sed etiam, quod cælum sydereum, & antiquum habitaculum.

Non ueniet ad occasum, nec Sol, nec luna etc.] Videt malè dicere, quia impii sunt in medio terre, uel circa medium: ergo non sunt in imo, quia superficies terre est superior respectu medii: ergo sicut non uident solem cum est in nostro hemisphærio, ita non uident cum recedit ad aliud. Respon. Dicendum, quod non est intelligendum, quod infernus sit sub terra, quia sit in alia superficie terre nobis opposita, cui nos sumus inferiores, sicut & ipsa nobis: ueruntamen possibile est, quod infernus habeat aliquod amplum os, & si sol reuoluerit, possibile esset, quod aliquando eis beneficium lucis præberet; & pro tanto loquitur Isid,

re quoniam est, & remunerator est. Heb. ii. ergo & iudiciaria potestas inest ei ratione diuinitatis. **ITEM.** A sententia Christi nullus poterit appellare: ergo secundum illam potestiam iudicabit, secundum quam non habet superiorem: sed hæc est diuinitas: ergo &c.

CONTRA. Io. 5. Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio: sed omnis actus, qui conuenit filio secundum diuinitatem, conuenit patri: sed iudicare non: ergo &c. **ITEM.** Job. 36. Causa tua quasi impii, Glo. iudicata est a Pilato, ideo iudicium causamque recipies, ut iuste iudices, ergo si iudicatus est secundum humanitatem, potestatem iudicandi habebit secundum humanitatem. **ITEM.** Io. v. expresse dicitur. Potestatem dedit ei iudicium facere: quia filius hominis est. **ITEM.** Ratione constat quod ipse secundum humanitatem promulgauit sententiam, & secundum illam naturam promulgabit, secundum quam habet auctoritatem, & potestatem ad hoc faciendum, alioquin esset iudicium uturpatum: ergo secundum humanitatem habebit auctoritatem, & potestatem. **ITEM.** Ipse Christus erit iudex secundum humanitatem, aut principalis, aut delegatus. Si delegatus: ergo ab eius sententia poterit appellari, quod nefarium est dicere: erit ergo iudex principalis: sed iudex principalis in iudicando habet auctoritatem principalem: ergo secundum humanitatem habet precipuam auctoritatem.

RESOLVTIO.

Quo ad lationem humanitati conuenit; sed quò ad sententiæ robur diuinitati.

RESP. Dicendum, quod ad hoc, quod iudicium sit firmum, concurrunt auctoritas, & potestas. Auctoritas in sententiando, & potestas in retribuendo præmium secundum meritum: si alterum horum deficiat, non est iudicium. Hæc duo principaliter sunt in Deo. Nam in ipso est auctoritas ad sententiandum, quia dominus omnium est, & nos omnes serui eius. Est et potestas ad retribuendum, quia potentissimus, & non est qui contra eum se ualeat erigere, uel eius sententiam irritare: hæc duo communicauit Deus trinitas homini Christo auctoritatem dædo, & dominiũ, sicut dicit Act. 2. Dominum fecit Deus hunc Iesum. Potestatem et dedit, sibi cetera subiiciendo. Mat. vlt. Data est mihi omnis potestas: & ideo ipse est, qui constitutus est a Deo iudex uiuorum, & mortuorum: sicut dicit Act. x. Quoniam ergo potestas iudiciaria respicit illa duo iam dicta, & illa sunt in Deo per naturam, & in Christo homine per gratiam: ideo iudiciaria potestas est Christi secundum diuinitatem, per naturam; secundum humanitatem, collatam per gratiam. Vnde secundum utramque naturam habet auctoritatem; sed secundum diuinitatem principalem, & naturalem; secundum humanitatem commissam, unde constitutus est. Cum igitur sit potestas primaria in Deo: sed commissam in homine Christo, latio sententiæ dicit fieri a Christo homine secundum humanitatem; quia si fieret secundum potestatem primariam, cum

secun-

secunda nihil det primæ, non esset uere iudex secundum humanitatem; sed quoniam secunda operatur, cum recipiat a prima: ratio iudicandi residet penes utramque; secunda. nam recipit a prima, ideo latio sententiæ fiet a Christo secundum humanitatem. Sed quia Christus est Deus, & homo, sententia eius non erit tanquam iudicis delegati: sed tanquam principalis; & ideo ab ea propter utramque potestatem nullus poterit appellare.

CONCEDENDÆ sunt igitur rationes ad utramque partem. Primæ quæ uerum concludunt, quod iudiciaria potestas sit Christi secundum diuinitatem. Similiter ad oppositum quia uerum concludunt quod sit Christi secundum humanitatem, maxime quantum ad sententiæ lationem; robur tamen sententiæ ut dictum est, non principaliter est ex humanitate Christi; sed potius ex eius diuinitate.

QUESTIO II.

An Christus in forma diuinitatis malis apparebit?

DE forma, in qua Christus apparebit; & quaeritur, utrum in forma diuinitatis appareat malis. Et quod non. Isidorus dicit, & habet ab Aug. & ponitur in litera. In forma, in qua iudicatus est, uidebunt eum ut doleant: in forma diuinitatis non uidebunt, ne gaudeant. **ITEM.** Ratione uero, quia lux illa est inaccessibilis oculis intellectus nostri secundum statum infirmitatis: ergo si dæmati surgent cum infirmitatibus, & imperfectionibus: ergo inaccessibilis erit ipsis. **ITEM.** Io. 17. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te uerum Deum; ergo cum uiderent Deum sit uita æterna, & mali non

sint habituri uitam æternam: ergo non uidebunt eum in forma diuinitatis. **ITEM.** Reprobi debent puniri & quantum ad rationem, & quantum ad uoluntatem: sed quantum ad uoluntatem Deum non poterant amare: ergo nec quantum ad rationem uiderent. **CONTRA.** Reprobi, qui noluerunt Christum credere esse Deum, tunc non dubitabunt ipsum esse Deum: ergo Christi diuinitas erit eis manifesta cognitione certissima: ergo ipsam uidebunt non solum per speculum; sed per seipsam. **ITEM.** Videtur quod debeant uideri, quia reprobi debent terreri ad aspectum Christi: sed quod summe terret est potestas diuinitatis, & maiestatis: & quod ita dicit Matt. xxiii. Veniet filius hominis cum potestate magna, & maiestate: ergo &c. **ITEM.** Nemo punitur perfecte ex amissione alicuius boni, nisi illud cognoscat: ergo si reprobi debent puniri carentia uisionis Dei, dæti eis ostendi quantum bonum sit uisio Dei; sed hoc non potest sciri, nisi uideatur: ergo saltem in iudicio debent uideri. **ITEM.** Quæro rationem, quare non dæti uideri. Si dicas, ne gaudeant, sicut dicit Isidorus, & Augustinus. **CONTRA.** Omne, quod recipitur in aliquo, est ibi per modum recipientis: ergo si habent oculos infirmos, lux uera potius contristabit, quam delectet, sicut patet et in luce corporali. **ITEM.** Possibile est Deo separare in reprobis cognitionem a delectatione, sicut in iudicio ignem lucem a calore; & si hoc, tunc uideretur quod propter istam rationem non debeat dimittere. **ITEM.** Secundum hu-

manitatem apparebit blandus iustus, & terribilis malis, quare non potest similiter facere secundum deitatem?

RESOLVTIO.

Minimè: quia filius hominis est, ut ab hominibus uideri possit.

RESP. Dicendum, quod sicut dicit August. & Isid. & Magister in Itera, & etiam Hug. de sacramentis. Patrem nullus de reprobis uidebit in iudicio: sed omnes filium; quia filius hominis est, ut ab hominibus possit uideri: unde non apparebit malis in forma Dei. Propter quod nota, quod duplex est cognitio diuinitatis. Vna per signa, & effectus, alia in sua forma, & essentia: dico ergo, quod reprobi bene habebunt cognitionem de Christi diuinitate per signa certissima, & per effectus manifestos cognoscent, quia ipse est Deus omnipotens. Cognitionem autem, quae est in propria forma, quae est per uisionem apertam, hanc quidem non habebunt. Et prima ratio huius est: quia talis forma omnino est improporcionabilis oculis peccatoris, & improporcionabilis oculis omnibus, qui non sunt sublimati per gloriam, uel per superabundantiam gratiae: & quia reprobis non dabitur gratia nec simpliciter, nec ad tempus: ideo non uidebunt. Ratio autem quare non dabitur eis uirtus, quae faciat eorum aspectum habilem ad uidendum illam lucem, est illa, quam tangit Isido. & Aug. quia si haberent oculum apertum, haberent summam delectationem, quam impossibile est esse, & indecens in peccatoribus.

Ex his patent obiecta. Pri-

ma enim tria ostendunt, quod habebunt cognitionem de Deo quantum ad maiestatem, & bonitatem: sed non ostendunt, quod per speciem, sed sufficit, quod per signa certa. AD ALIUD, iam patet responsio, quae sit ratio, quia scilicet improporcionabiles: & impossibile est intelligere, quod fiat proporcionabiles, & non gaudeant: non sic est in luce creata, quia oculus est proporcionabilis per naturam, & per infirmitatem non omnino efficitur improporcionabilis: sed tantum minuitur proporcionatio: & is uidet cum tristitia: illa autem lux cum tristitia uideri non potest.

QVAESTIO III.

An Christus in forma gloriosa reprobis apparebit?

DE qualitate formae, in qua apparebit Christus, utrum scilicet in forma gloriosa apparebit reprobis. Et quod sic, uidetur, quia in primo aduentu apparuit passibilis, quia aduentus ille fuit in infirmitate: ergo cum secundus aduentus sit in uirtute: ergo apparebit gloriosus. ITEM. In iudicio apparebit talis, qualem decet apparere ad confusionem inimicorum, & laetitiam amicorum: sed inimici maxime confunduntur in gloria, & in exaltatione illius, quem despexerunt: & econuerso, amici letantur: ergo apparebit in gloria. ITEM. Nulla erit in eo fictio: ergo talem ostendet formam, qualem habebit: sed habebit gloriosam; ergo ostendet reprobis gloriosam formam.

CONTRA. Mat. 24. Apparebit signum filii hominis in caelo; & hoc erit signum crucis: ergo cum crux sit signum infirmitatis, ut, quod

quod appareat in infirmitate, non in gloria. ITEM. Chryf. Veniet in iudicio Christus, non solum uulnerum cicatrices, sed etiam ipsam mortem exprobratissimam ostendens. ITEM. Ratione uideatur, quia sicut oculus spiritualis se habet ad lucem spirituale, ita corporalis ad corporale: sed sic est, quod oculus spiritualis malorum non uidet lucem spirituale, quia est improporcionabilis: ergo similiter cum oculus non glorificatus sit improporcionabilis, non uidebit claritatem corporis glorificati. ITEM. Si uidebit, cum sensus exterior pascatur in contemplatione humanitatis, sicut interior in contemplatione diuinitatis, uideatur, quod habeant delectationem: sed non uidebunt diuinitatem, ne delectentur: ergo nec humanitatem. ITEM. Quamuis Christus sit benignus secundum ueritatem, tamen apparebit terribilis reprobis, sicut dicit Isido. ergo paratione quamuis sit gloriosus, tamen debet reprobis apparere in gloriosus.

RESOLVTIO.

Utique, sed cum confusione illi ipsum uidebunt: econtra boni cum gaudio.

RESP. Dicendum, quod Christus apparebit in forma gloriosa, ut est ostensum non, tantum bonis, sed etiam reprobis; & non erit differentia ex parte apparentis, sed ex parte recipientium: boni enim recipient gloriosam formam cum gaudio, & gloria: sed mali cum confusione, & poena: confundentur enim in aspectu eius, & non poterunt eius sustinere intuitum propter conscien-

tiae remorsum, & propter expectationem ferendam sententiae contra eos: econtra boni oblectabuntur.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod apparebit cum cruce, & cicatricibus. Dicendum, quod sicut cicatrices in martyribus non sunt signum infirmitatis praesentis, sed infirmitatis praeteritae, in modo quantum ad gloriam, & de ceteram, & pulchritudinem sunt signa uictoriae, & gloriae: sic in Christo intelligendum, quod illae cicatrices, & crux signa erunt mortis uilissimae, quam sustinuit: sed tamen quia apparebunt in excellentia gloriae, signa erunt gloriae tunc praesentis. Unde Chrysof. dicit super Matth. quod crux radiis solis erit lucentior: similiter & cicatrices. AD ILLUD, quod obiicitur, quod oculi eorum sunt improporcionabiles. Dicendum, quod improporcionabiles erunt per priuationem sufficientis proporcionis: ideo retundentur uisus, & confundentur: sed tamen non erunt omnino improporcionabiles per defectum omnis proporcionis. Nec est simile de luce spirituali, quia illa excedit multo plus oculum peccatoris, quam lux corporis gloriosi oculum corporis passibilis. AD ILLUD, quod obiicitur, quod uidebitur terribilis, & blandus: ergo similiter gloriosus, & ingloriosus. Dicendum, quod non est simile, quia terribilis, & blandus dicitur ad alterum: unde benignum hominem potest homo aspiciere, ut terribilem, quia eum timet: sed gloriosum, & non gloriosum dicunt dispositionem a parte uisibilis: unde

nisi fiat per deceptionem, uel per miraculum, & diuinam uirtutem, q̄ teneat oculos sicut dicitur Lucae vlt. Oculi eorum tenebatur: res talis uideretur, qualis est secundum ueritatem.

QVÆSTIO IIII.

An alicui creaturæ nota sit iudicij hora?

DE hora iudicij. Et queritur, utrū alicui creaturæ sit nota. Et q̄ non uideretur. Matt. 24. De illo autē die, & hora nemo nouit, neque angeli, qui sunt in cœlo, neque filius; ergo uideretur quod Christus non nouerit: ergo multo minus noscunt alii. **ITEM.** Io. xv. Omnia, quæcumque audiui a patre meo, nota feci uobis: sed istud non notificauit Apostolis; ergo istud nō nouit ēt ipse Christus. **ITEM.** Ioa. xvi. Cum uenerit S. S. ille docebit uos omnem ueritatem; sed spiritus eueniens illud non docuit Apostolos; ergo istud non est scibile ab aliqua creatura: quia si esset scibile, S. S. docuisset. **ITEM.** Deus reuelauit prophetis multa futura: diem autem, & horam iudicij non expressit per aliquam prophetiam, nisi solū per signa quædam præambula: ergo cum dominus illud nō reuelauerit prophetis, uideretur q̄ sibi soli reseruauerit.

CONTRA. Christus non profecit, nec pōt proficere in scientia, sicut supra dicit lib. 3. Dist. 13. ergo si unquam sciturus est, modo scit. **ITEM.** De angelis uideretur. Grego. Quid est quod non uident, qui uidentem omnia uident? ergo uideretur, quod illud uideant. **ITEM.** Videtur quod omnibus debeat reuelari:

quia magis timendum est iudicium speciale cuiuslibet, quam generale: quia qui hoc euadit, euadit & illud; sed dies mortis pluribus reuelatus est, sicut dicitur de beato Martino: & beato Benedicto: ergo &c. **ITEM.** Locus, & tempus sunt circumstantiæ negotij: sed dñs reuelauit nobis iudicij locū: ergo par ratione ur̄, quod & tempus; aut si non, quæro quare non.

RESOLVTIO.

Proculdubio uiatoribus omnibus ignota est: an autem ita sit de angelis, & beatissimis, incertum est.

RESP. Dicendum, q̄ absque dubio hora diei iudicij ē nota toti Trinitati, & homini assumpto; sed ignota est omnibus in statu uiatorum existentibus. Sed de hoc est contentio inter Doctores, utrum nota sit angelis, & animabus beatissimis. Quidam dicunt quod sic, quidam quod nō: sed certe quid sit super hoc tenendum, magis docebit experiētia pro loco, & tēpore, quam nunc doceat sciētia, utrumque enim est possibile. Cū enim Christo soli cōmunicata sit omnis scientia, non uideo quare angeli illud ignorare non possint, cum istud nō sit de substantia gloriæ ipsorum. Rursus. Cū Deo sint familiares, & nihil in huius rei scientia perdere possint, quare istud nō congruat reuelari. Nō tamē est facile hoc diffinire. unde quia aliquę auctoritates sanctorum uidentur sonare, qd̄ angeli hoc norunt; aliquę qd̄ ignorēt, sane dici pōt quod istud notum sit aliquibus angelis, & beatissimis, aliquibus ignotum: & sicut dicitur circa incarnationis mysterium,

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An corpora super cœlestia remunerabuntur?

CONS E Q V E N T E R quantum ad secundum articulum quaeritur de renouatione corporum superiorum. Et circa hoc quaeruntur quatuor. Primò quaeritur, utrum corpora supercœlestia remunerabuntur. Secundò, utrum quietabuntur elementa. Quartò, utrum innouabuntur plantæ, & animalia bruta.

VTRVM corpora supercœlestia remunerabuntur. Circa quam proceditur sic, & ostenditur, quod corpora supercœlestia remunerabuntur. Isa. 30. habetur ex Textu, & Glo. Erit lux lunæ sicut lux solis: & lux solis lucebit septemplexiter, & Glo. ibi dicit, id est, sol, & luna præmium sui laboris percipient. **ITEM.** Hoc uideretur ratione, quia pronior est Deus ad præmiandum, quam ad puniendum: sed corporum supercœlestium homine peccante lux est diminuta, sicut dicit ibi Glosa: ergo homine glorificato debet augeri. **ITEM.** Ordo est in uniuerso cōuenientissimus: ergo uno meliorato, quod est de perfectione uniuersi, necesse est omnia meliorari, quæ sunt de eius constitutione: sed corpora supercœlestia sunt de constitutione uniuersi: ergo aut ordo corrumpitur, aut si homo nobilitatur, necesse est illa magis nobilitari. **ITEM.** Habitatio debet cōgrue

mysterium, sic & in illa parte standum est, quod alicui creaturæ hora iudicij nota sit.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod nemo nouit. Dicendum, quod in illa auctoritate, sicut patet ex Glo. non excluditur filius naturalis: sed adoptiuus: nec excluduntur omnes Angeli, sed illi, qui sunt inferioris ordinis: nec excluduntur omnes homines, sed solum puri homines, & uiatores. Vel dicendum, quod non nouerunt, quia aliis non notificant, id est non ostendunt se scire: sicut fouea dicitur cæca, non quia non uideat, sed quia quod habet in se, aliis non ostendat. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod nota fecit omnia Apostolis Christus, & Spiritus sanctus. Dicendum, q̄ istud intelligitur de necessariis ad salutem. **AD ILLVD**, quod obiicitur de prophetis. Dicendum, quod Deus non reuelauit illud prophetis, quia non erat nobis utile nosse, sed perutile erat ignorare, tum propter nostram utilitatem, tum etiam propter istud, quod dicitur Iacobi 2. Sic loquimini, & sic facite, quasi per legem libertatis incipientes iudicari: Et ita patet, quare dominus manifestauit nobis iudicij locum, sed non tempus: quod ultimò quærebatur quantum ad primam partem. **AD ILLVD**, quod obiicitur de Angelis, quod omnia uident. Dicendum, quod illud oportet intelligi de his, quæ sunt de integritate beatitudinis, uel sui ministerii.

re habitatori: ergo si homo, propter quem factus est mundus, est nobilior factus: ergo & totus mundus: ergo & corpora mundi nobilissima.

CONTRA. Nihil, quod perit, remunerabit: sed celi peribunt: ergo corpora supercaelestia non remunerabuntur. Minor patet ex Psalmo, & ad Heb. 1. Et tu in principio &c. Et post. Ipsi peribunt. ITEM. Ratione uidetur, quia nihil premiatur, nisi quod meretur; & nihil meretur, nisi quod uoluntarie seruit: & nihil uoluntarie seruit, nisi quod habet liberum arbitrium, & talia non sunt corpora supercaelestia; ergo &c. ITEM. Dupliciter contingit mereri ex opere, aut quia factum ex charitate, aut quia laboriosum: per opus. n. laboriosum meretur quis de congruo; sed corpora supercaelestia non faciunt quicquam ex charitate, nec mouentur cum labore: quia dicit Philosophus, quod mouentur sine labore, & poena: ergo &c. ITEM. Cum duplex sit corporum superiorum proprietates, scilicet calor, & lux, & seruiant nobis quantum ad utramque: ergo remunerari debent quantum ad utramque; ergo cum non remuneretur sol in calore, nec luna in frigiditate; ergo nec debent remunerari in maiori lumine.

RESOLVTIO.

Premiabitur quodammodo, quia pulchriorem dispositionem suscipient, in electorum gloriam.

RESP. Dicendum, quod tripliciter est aliquid remunerabile. Primo modo quod est aptum natum mereri: & hoc est liberum arbitrium. Alio modo quod est ipsi merenti coniunctum,

ut corpus humanum. Tertio modo quod est ad ipsum ordinatum sicut ad obsequium; secundum hoc premiatur homo aliquando in seipso, aliquando in corpore, aliquando ex eis quod sunt sibi utilia. Sic est premiatur in seipso in corpore suo, & est in ipso mundo, qui eius est habitaculum. Unde dico quod corpora supercaelestia premiari non est aliud, quam hominem premiari in illis; quia dominus totum mundum hominis amore faciet pulchriorem; & ideo quia propter hominem premiatur corpora supercaelestia, secundum eam proprietatem premiatur, secundum quod sunt consona corporibus gloriosis. Haec autem est lux: & ideo in luce, & splendore augebuntur, & crescunt; ut probant primae rationes.

AD ILLUD, quod obiicitur, quod peribunt. Dicendum, quod iste textus consequenter exponitur per illud. Et sicut amicum mutabis eos, & mutabuntur: ideo non dicuntur perire, quia desinant; sed quia pulchriora efficiuntur, & in nouantur. AD ILLUD, quod obicitur, quod non habent uoluntatem. Dicendum, quod ipsa non merentur proprie; sed homo meretur, & in eis remuneratur. AD ILLUD, quod obicitur, quod non laborant. Dicendum, quod labor dicitur dupliciter. Vno modo proprie: & sic dicitur opus penale; & hoc modo nec corpora supercaelestia, nec angeli boni laborant. Alio modo committere; & sic dicitur labor quodcumque obsequium praestitum hominibus, secundum quem modo angeli dicuntur laborare in uinea domini, & circa nos, quia nobis obsequuntur: & sic corpora caelestia. AD VLTIMUM, quare non remuneratur in calore, patet

patet responsio, quia in his proprietatibus debent remunerari, quod conueniunt corporibus nostris, & faciunt ad gloriam nostram.

QVAESTIO II.

An corpora supercaelestia quietabuntur?

VTVM corpora supercaelestia quietabuntur. Et quod sic, uerum, quia motus corporum supercaelestium est propter continuam generationem: sed omnis generatio est ordinata ad multiplicationem hominum, & multiplicationem hominum ad perfectionem ciuitatis supernae; si ergo necesse est illam ciuitatem perfici, necesse est omnem generationem cessare: ergo & motum corporum supercaelestium: & sic &c. ITEM. Omnis motus est propter aliquem finem: sed omnis motus ordinatus, nisi frustra sit, aliquando consequitur finem; sed quod mouetur propter aliquod, assecutus eo quiescit: ergo cum corporum supercaelestium motus sit huiusmodi, patet &c. ITEM. Nobilior dispositio est quies, quam motus: quod patet in Deo: ergo si mundus post resurrectionem erit in optima dispositione, omnia corpora in eo quiescent. ITEM. Hoc dicit ratio, non tantum fides, quod omnia proprie hominem, & ad eius obsequium sunt creata: ergo omnia debent habere usum, & actum conuenientem humano obsequio: sed homo incorruptibilis post resurrectionem non indiget obsequio variabili: ergo &c. CONTRA. Corpora supercaelestia seruiunt homini luce, & motu; sed quia luce seruiunt, maiori luce remunerantur: ergo cum seruiunt in motu, debent uelociori motu remunerari.

ITEM. Corpus orbiculare naturaliter est aptum ad motum: sed per gratiam aptitudo naturaliter perficitur, & non efficitur imperfecta: sed unumquodque perfectius est, quam est coniunctum suo actui: ergo corpora orbicularia actualiter mouebuntur, & continue. ITEM. Nihil, quod in est alicui secundum assimilationem ad Deum, semper debet per remunerationem premiari: sed corpora supercaelestia (ut dicit Cor. 2. Cel. 17 et 21. et 12. Metaph. 36. simulantur: ergo &c. ITEM. Motus orbicularis per naturam est interminabilis: sed Deus per gloriam non destruet naturam; ergo motum corporum supercaelestium non terminabit; & si hoc, ergo semper mouebuntur.

RESOLVTIO.

Quiescent cetera: & in eo ordine, in quo creata fuerunt, persistebunt.

RESPON. Dicendum, quod sicut dicit Isidorus, & habetur in littera, quod sol, & luna post iudicium non redent ad occasum; sed stabunt in ordine suo, in quo creati sunt. Ad intelligentiam autem obiectorum notandum, quod in motu est dupliciter finem considerare. scilicet finem intra; & iste dicitur terminus siue consummatio: & finem extra: & iste est terminus intentionis. Ut uerbi gratia, cum lapis desurfum ad terram descendit, locus terrae est finis, qui est terminus intra; sed quies in loco est finis, qui est terminus intentionis. Dico ergo quod quidam motus sunt, qui naturaliter habent utrumque finem, ut sunt motus recti: quidam uero motus sunt qui

qui habent alterum per naturā, utputa finem intentionis: alterum uero habent solum ratione ipsius principii mouentis, ut est motus circularis ipsius rotæ, q̄ uoluitur ad acuendum cultellum. Quod enim rota quiescat modo, uel post, nō est determinatum, quia semper posset moueri; si esset, qui posset, & uellet mouere: sed quando cultellus factus est acutus, cum motus ille ordinaretur ad hoc, necesse fuit quietari, uel frustra fieri. Quoniam igitur motus corporum supercœlestium ordinatur ad complendum numerum elementorum, & illum necesse est cōpleri: ideo & motum terminari, quamuis per naturam non habeat terminum intra se.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod remunerantur in luce: ergo debent remunerari in motu. Dicendum, quod non est simile, quia obsequium motus non ita competit corporibus beatorum, sicut obsequium luminis. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod aptitudo naturalis est perficiens. Dicendum, quod uerum est de aptitudine naturali, quæ est ad actum perfectionis: sed quæ est ad actū imperfectionis, non. AD ALIVD, quod obiicitur de assimilatione. Dicendum, quod non assimilatur simpliciter, sed in causando; & ideo ad tempus assimilatur in hoc. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, quod est naturaliter interminabilis. Dicendum, quod hoc est falsum, quia secundum intētionem naturæ, quæ est regulata secundum institutionem diuinā, terminabilis est, licet non sit terminabilis

ratione termini, qui respicit cōditiones mobilis, & spatii.

QVAESTIO III.

An elementa innouabuntur?

VT RVM innouabuntur elementa. Et q̄ sic, uidetur, prima ad Cor. 7. Præterit figura huius mundi; aut igitur in nihil, aut in melius, aut in peius. In nihil non, quia Deus nihil permittit omnino perire. Non in peius, quia si homo melioratur, & mundus: ergo in melius. Sed quod senescit, & in melius mutatur, innouatur: ergo mundus iste: sed elementa sunt partes mundi: ergo &c. ITEM. Augustinus de ecclesiasticis dogmatib. Elementa non dicimus abolenda, sed in melius commutanda.

ITEM. Ratione uidetur, q̄a aut innouabuntur omnia, aut nulla, aut quædam. Si omnia, habeo propositum. Si nulla: ergo consistent in continua transmutatione, & impuritate, quam contraxerunt: sed hoc est incōueniēs; cum sit propter hominē incorruptibilem, & omnino mundū. Si quædam sic, & quædam nō: ergo soluitur harmonia elementorum: ergo & pulchritudo, & decor uniuersi. ITEM. Ignis est completissimum elementorum, unde & species elementorū dicitur. Quæro igitur, aut ignis innouabitur, aut non. Si non innouatur, sed consumitur: ergo perit nobilitas, & decor elementorum. Si innouatur; ergo cū alia elementa magis sint accidentia ad uetustatem, uidetur, quod omnia debeant innouari.

SED CONTRA. Mat. 24. Cœlum, & terra transibunt: si ergo terra est stabilissimū inter omnia

RESOLVTIO.

Quò ad substantiam remanebunt: innouabuntur autem quò ad rationem corruptionis.

nia elementa, & ipsa non innouatur, sed transit, nec alia innouabuntur. Si dicas, quod nō trāsit quantum ad substantiam, sed quantum ad figuram, sicut dicitur prima ad Cor. 7. Præterit figura huius mundi: tunc ergo cū figura respiciat quantitatem, & dispositionem partium, nō qualitatem: uidetur ergo, quod alterius figuræ erit uniuersum: cū ergo modo sit circulare, tunc erit non circulare, sed fiet triangulare, uel quadrangulare &c. sed hoc est inconueniens: ergo &c. ITEM. Super 2 Petri ultimo dicit Glof. Elementa quatuor, quibus mundus consistit, ille maximus ignis absomet, nec cuncta intantum consumet, ut nō sint: sed duo ex toto consumet, duo uerò in meliorem restituet faciem. ITEM. Ratione uidetur, quia si elementa innouabuntur: aut ergo quantum ad substantiam, aut quantum ad qualitatem. Non quantum ad substantiam, quia substantia erit eadē non recipiens magis, & minus. Non quantum ad qualitatem, quia accidentia sunt inalterabilia: ergo nullo modo. Si dicas, q̄ quantum ad qualitates erit innouatio, quia qualitates istæ trāsibunt. Contra. Forma substantialis in materia est causa immediata ipsarum qualitatum elementarium: ergo si posita causa immediata, necessario ponitur effectus, si remanebit forma substantialis in materia, & qualitates. ITEM. Calidum in summo est dispositio ad formam ignis: sed remota dispositione, & priuata, per consequens priuatur forma; ergo &c.

RESP. Dicendum, q̄ ubi est innouatio, substantia remanet eadē: sed sub aliis proprietatibus: ideo dicendum, quod omnia elementa secundum substantiam remanebunt, sed quantum ad qualitates innouabuntur. Sed circa ipsas qualitates duplex est opinio. Quidam enim dicunt, quod tria sunt genera qualitatum in elementis. Quædam, secundum quas ordinantur in mundo, ut grauitas, & leuitas: & istæ remanebunt, quia remanebunt in mundo ordo, & situs elementorum. Quædam sunt qualitates, secundum quas est receptio influentiæ luminis, sine omni corruptione, ut perspicuitas & transparentia: & iste similiter remanebunt, sicut influentia luminis. Quædam autem sunt, secundum quas ordinantur ad agendum, & patiendum; & ita per consequens ad trāsmutationem, & corruptionem, & secundum has non remanebunt. Sed inter has quædam sunt actiuæ, ut caliditas, & frigiditas; quædā passiuæ, ut humiditas, & siccitas. Et quæ sunt actiuæ, sunt illæ, q̄ excirant, & faciunt transmutationem; & istæ tollentur ab elementis, & non redibunt in nihil, sed cadent in regionē damnatorum, sicut uult Basilius super illud, Vox domini intercidentis flammam ignis. Dicit enim, qđ calor cedit in partem damnatorum, sed lux in regionem saluatorum; similiter & in aqua frigiditas erit ad affligendum: sic-

cum uero, & humidum non tollentur, sed terminabuntur: & iō dicunt, quod Beda dicit, qđ duo totaliter absumentur ppter cōiunctionem, quę erat ex duplici qualitate, non quantum ad integritatem substantię, sed quantū ad totalitatem duplicis qualitatis rōne actiuitatis. Sed qā Aug. dicit xx. de ciui. Dei, quod omnium elementorū qualitates ardendo penitus interibūt, & siccitas & humiditas sunt qualitates corruptibiles, nō uidetur maior ratio de caliditate, & frigiditate, quā de his duabus. Ideo dicunt alii aliter, qđ oēs res, quantum est de se, appetunt esse ppetuum, & diuinū; sed quędā formę sunt, quę appetunt cōtinuare esse p multiplicationem sui ī altero, ut puta sunt formę accidentales, & substantiales actiue. Quędam aut appetunt cōtinuare esse suum per continuā adhærentiam cū materia, ut sunt formę, & qualitates passiuę. Quia igitur post iudicium auferetur ab elementis omnis rō multiplicandi se, & dabitur uirtus continuandi se in se, quia erūt incorruptibilia: hinc est quod elementa, quę habēt qualitates actiuas, dicuntur totaliter absumi, quia oīno auferetur ab eis ratio agendi, & se multiplicandi. Alia uero duo dicuntur in meliorem faciem restitui, quia appetitus cōtinuandi in se esse, qui modo est in eis secundum esse imperfectū, complebitur, & perficietur: manebūt ergo qualitates omnium elementorum quantum ad substantiam, sed quantū ad rationem corruptionis innouabunt: similiter & formę substantiales;

& hæc opinio est probabilior.

ET patent obiecta ppter primū qđ dicit, quod figura huius mundi transibit. Dico enim qđ figura dicitur tripliciter. Vno modo dispositio ex clausione linearum: & hæc præterit quantū ad terram, quia nō omnino est orbicularis. Secūdo modo dicitur figura exterior rei facies, siue pulchritudo: & hæc transibit, sicut dicitur in glosa, nō substantia, sed pulchritudo. Tertio modo figura dicitur fictio uel fragilitas a fingendo fingis, ut uasa figuli: & sic etiam pertransibit non substantia, sed dispositio partium, quo ad terram, & pulchritudo, & fragilitas.

QVÆSTIO IIII.

An plantę, & animalia bruta innouabuntur?

VTRVM innouabuntur plantę, & animalia bruta. Et qđ nō uidetur. Quia quę sunt propter hominis necessitatem, homine de necessitate trāseunte, debent & ipsa transire; sed plantę, & animalia sunt huiusmodi, quia propter hominis cibū; ergo &c. ITEM. Omnia quę innouabuntur, habent formā perfectam ordinatam ad incorruptionem; sed plantę, & animalia non habent animas incorruptibiles; ergo &c. ITEM. Si innouantur: aut ergo omnia, aut quędā. Si omnia: tunc omnes plantę qđ fuerunt ab initio, & oīa animalia essent, & occuparēt centum tales mundos; ergo oporteret mundum dilatari. Si quędā innouantur, quędam non, quæro, quę sunt illa, quę innouantur: & non uidetur esse maior ratio de uno, quā de alio; ergo nulla.

Item.

ITEM. Innouatio est eiusdē secundum substantiam: sed forma substantialis bruti corrumpitur: ergo si iterū generetur, erit noua rei formatio, nō innouatio.

CONTRA. Cœli ornatus innouabitur, ut patet in corporibus supercœlestibus; ergo pariter ornatus terrę: sed ornatus terrę sunt plantę, & animalia; ergo &c. alioquin si non innouabuntur: ergo remunerabitur terra sine ornatu, & ita imperfecte; ergo &c. ITEM. Sicut corpora supercœlestia, & elementa seruiunt homini, & ideo remunerantur: sic plantę, & animalia seruiunt, & magis seruiunt, quia præstant cibum: & magis laborant in seruiendo, quia dant suā substantiam, & moriantur: ergo magis sunt renouanda. ITEM. Plantę, & animalia sunt ad laudem Dei, ut patet in Psalmis. Inuitantur. n. ibi ad laudandum Deum: ergo si laus Dei post iudicium non debet minui, nec decrescere, sed augeri; ergo non debent cessare plantę, & animalia. ITEM. Quę sunt de perfectione uniuersa, non debent cessare: sed plantę, & animalia sunt huiusmodi; ergo &c. Prima patet, quia tunc uniuersum erit perfectius. Secūda patet, quia tunc superfluerēt, si non essent de perfectione, & præterea sunt creata inter opera sex dierum, in quibus mundus est constitutus ante hoīs lapsū. ITEM. Quę sunt nobiliora, magis sunt de perfectione: sed uetustabilia, & alia nobiliora sunt corporibus elementaribus, quia habent uitam; ergo &c. ITEM. Differentiæ diuidetes genus sunt de perfectione uniuersa: sed dif-

S. Bon. Lib. 4.

ferentię accipiuntur penes hæc duos; ergo hæc ad uniuersam perfectionem debent innouari.

RESOLVTIO.

Minimè nam tantum sunt ad obsequium hominis, & ornamentum pro hoc tempore.

RESPONDEO. Dicendum, qđ plantę, & animalia non innouabuntur, propterea quia ultima eorū perfectio est corruptibilis p naturam, & ortum, & radicem habet a materia: unde nō sunt idonea ad uiuendum, siue durandum eternaliter. Formę autem corporum supercœlestium sunt incorruptibiles omnino: similiter formę elementorum incorruptibiles sunt secundum totū, & secundum partem quantum est in se, quia sunt corpora simplicia: unde quod corrumpantur hoc est per actionem ueniētem ab extrinseco: & ideo remota illa actione remanent incorruptibiles: Ex hoc patet quod plantę, & animalia non sunt ad ornatum terrę, sed ad hominis obsequium: nec ad Dei laudem, nec ad uniuersam perfectionem, nisi secundum statum eum, qui est corruptibilis, & uariabilis: & ideo non oportet innouari; Unde terra non habebit illū ornatum, nec oportet quod multiformis sit, imo ipsa uniformitas erit ei in ornatu. ET ex hoc patet primum, quia cœli ornatus naturaliter est dispositus ad incorruptionem. Similiter hoī nō conuenit eorū obsequium post resurrectionem, sicut obsequiū solis, & lunę: ideo non remunerantur. Similiter sunt ad laudandum Deum secundum statū infirmitatis: quādo ipse in se non

K K K K est

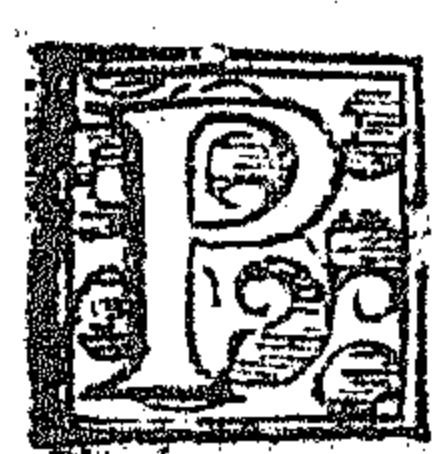
est eis manifestus, sed cum in se cognosceretur sufficēter, ī se laudabitur, nec oportet ad hoc esse multitudinem creaturarum. Similiter sunt de perfectione uniuersi ea parte, qua est habitaculum hominis uiuentis animaliter; sed post spiritalis effecti non: & ideo concreata sunt homini, quia homo alimoniis indigebat. Et præterea Deus eum peccatum esse præsciebat.

AD ILLVD uero, quod obiicitur, quod nobilius est, magis est de perfectione uniuersi. Dicendum, quod habere esse nobilius hic est dupliciter. Vel quia permanentius; & quod sic est, magis est de integritate uniuersi. Vel nobilius, quia completius; & hoc non magis est de integritate, nisi cum perfectione completionis habeat incorruptionē

durationis: hoc enim ipso quod est corruptibile, non est de perfectione. AD ILLVD, quod obiicitur ultimo de differentiis. Dicendum, quod istud non oportet, eo quod diuisio generis in differentias has sit secundum statum: Potest nihilominus dici quod hoīe in nouato oēs differentia, quae spectant ad completionem eius saluantur, ut corporeum, aīatum, sensibile, rōnale: alia differentia, ut inanimatum, insensibile, irrationale dicunt perfectionem coniunctam imperfectioni. Distinguendum est igitur, quod differentia quadam sunt perfectius simpliciter, quadam perfectius cum diminutione: & sic solendum est illud, quia primae sunt de perfectione uniuersi simpliciter, secundae uero solum secundum hunc statum.

DISTINCTIO XLIX. PARS PRIMA.

De statu & conditione bonorum post iudicium.

ost resurrectionem uero factō uniuerso impletoque iudicio, suos fines habebunt ciuitates duae: una Christi, alia diaboli, una bonorum, altera malorum: utraque tamen angelorum, & hominum.

Istis voluntas, illis facultas non poterit esse peccandi, vel uolūta conditio moriendi. Istis in aeterna uita feliciter uiuentibus, illis infeliciter in aeterna morte sine moriendi potestate durantibus, quoniam utriusque sine fine. Sed in beatitudine isti, alius alio præstabilius: in miseria uero illi, alius alio tolerabilius permanebunt. Ex his apparet, quod sicut boni differenter glorificabuntur, alij magis, alij minus: ita & mali differenter in inferno puniētur. Sicut enim in domo patris, id est, in regno cœlorum mansiones multae sunt. i. premiorum differentia: ita & in gehenna diuersae sunt mansiones. i. suppliciorum

Augu.
In En-
chir. ca.
111.

Ioā. 14.

placiorum

placiorum differētia. Omnes tamen aeternam pœnam patientur, sicut omnes electi eundem habebunt denarium, quem paterfamilias dedit omnibus, qui operati sunt in uinea. Non mine denarij aliquid omnibus electis commune intelligitur, scilicet uita aeterna, Deus ipse, quo omnes fruuntur, sed impariter. Nam sicut erit differens glorificatio corporum, ita differens gloria erit animarum. Stella enim a stella, id est, electus ab electo differt in claritate mentis & corporis. Alij enim alijs uicinius clariusque Dei speciem contemplabuntur, & ipsa contemplandi differentia diuersitas mansionum uocatur. Domus ergo est una. i. denarius est unus; sed diuersitas est ibi mansionum. i. differentia claritatis: quia unum est summum bonum, beatitudo et uita omnium. i. Deus ipse. Hoc bono omnes electi perfruuntur, sed alij alijs plenius. Perfruuntur autem uidendo per speciem, non per speculum in enigmate. Habere ergo uitam, est uidere uitam. i. cognoscere Deum in specie. Unde ueritas ait in euangelio, Hæc est uita aeterna, ut cognoscant te uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum esse unum, & solum uerum Deum: hoc est habere uitam, id est, cognoscere te: non est ipsa cognitio, quæ tu es, sed per cognitionē habere bonum, quod tu es. i. uita.

Io. Chry
sost.
Matth.
20.

1. Cori.

15.

Matth.

20.

1. Cori.

14.

Ioā. 17.

Si omnes homines uolunt esse beati.

Solet etiam quæri de beatitudine, utrum eam omnes uelint, & sciāt quæ sit uera beatitudo. De hoc Aug. in lib. 13. Cap. 4. de Trini. ita differit. Mirum est cum capescendæ, retinendæque beatitudinis uoluntas una sit omnium, unde tanta existat de ipsa beatitudine rursus diuersitas uoluntatum: non quod eam aliquid nolit, sed quod non omnes eam norint. Si enim eam omnes noscerent, non ab alijs putaretur esse in uirtute animi, ab alijs in uoluptate corporis, ab alijs atque alijs alibi atque alibi. Quomodo ergo omnes amāt, quod nō omnes sciunt? Quis potest amare quod nescit, sicut supra disputauit? Cur ergo beatitudo amatur ab omnibus, nec tamen scitur ab omnibus? An forte sciunt omnes, quæ ipsa sit, sed non omnes sciunt ubi sit, & inde contentio est? An forte falsum est, quod pro uero posuimus, beatè uiuere omnes homines uelle? Si enim beate uiuere est (uerbi gratia) secun-

Ibidem

pauio

post.

dum animi virtutem viuere : quomodo beatè viuere vult, qui hoc non vult? Nonne verius dixerimus, Homo ille non vult beatè viuere, quia non vult secundum virtutem viuere: quod solum est beatè viuere? Non ergo omnes beatè viuere volunt, immo pauci hoc volunt : si non est beate viuere, nisi secundum virtutem animi viuere, quod multi nolunt.

*Cicero in Hor-
tensio.* Inane falsum erit, vnde nec ipse Cicero dubitauit? Ait enim Beati certè omnes esse volumus. Absit ut hoc falsum esse dicamus. Quid ergo? An dicendum est, etiam si nihil aliud sit beatè viuere, quam secundum uirtutē animi viuere; tamen & qui hoc non vult, beatè viuere uult? Nimis quidem hoc uidetur absurdum. Tale enim est ac si dicamus: qui nō uult beatè viuere, uult beatè viuere. Istam repugnantiam quis audiat? quis ferat? & tamen adhanc contrudit necessitas.

*Ibidē. c.
ca. 5. in
princ. c.* Si omnes beatè viuere uelle, uerum est, & non omnes uolunt sic viuere : quomodo solum uiuitur beatè? An illud ab his angustijs poterit nos eruere, si dicamus nihil esse beatè viuere, nisi viuere secundum delectationem suam. & ideo falsum nō esse quod omnes beatè viuere uelint, quia omnes ita uolunt, ut quemque delectat? Sed id quidem falsum est. Vel le enim quod non deceat, est esse miserimum. Nec tam miserum est non adipisci quod uelis, quam adipisci uelle quod nō oporteat. Quis ita cæcus sit, ut dicat aliquē ideo beatū, quia uiuit ut uult, cum profectō etsi miser esset, minus tamen esset, si nihil eorum, quæ perperam uoluisset, habere potuisset. Mala enim uoluntate, uel sola miser quisque efficitur: sed miserior, cum desiderium malè uoluntatis impletur.

Quapropter quoniam uerum est, quod omnes homines esse beati uelint, idq; ardentissimo amore appetant, & propter hoc cætera quæcumque appetant: nec quisquam potest amare, quod omnino quid, uel quale sit, nescit, nec potest nescire, quid sit, quod se uelle scit, sequitur ut omnes beatam uitam

*Quis sit
beatus
c. 3. eius
de. ca. 7.
eiusdē.* sciant. Omnes autem beati habēt quod uolunt: quamuis non omnes, qui habent quod uolunt, cōtinuo sint beati. Continuo autem miseri sunt, qui uel non habēt quod uolunt, uel id habent quod non rectè uolunt. Beatus ergo non est, nisi qui & habet omnia quæ uult, & nihil uult malè. Ille quippe beatè

vinit

uiuit, qui uiuit ut uult, nec malè aliquid uult. Cum ergo ex his duobus constet beata uita, licet in malis sit aliquis bonus, non tamen nisi finitis omnibus malis est beatus. Cum ergo ex hac uita, qui in his miserijs fidelis & bonus est, uenerit ad beatam uitam: tunc erit uerè, quod nunc nullo modo esse potest, ut sic homo uiuat quomodo uult. Non enim ibi uolet male uiuere, aut uolet aliquid quod deerit aut deerit, aliquid quod uoluerit. Quicquid amabitur aderit, nec desiderabitur quod non aderit. Et omne quod ibi erit, bonū erit, & summus Deus summum bonum erit: & quod est omnino beatissimum, ita semper fore certum erit. Beatos autem esse se uelle omnium hominum est. Beatos se esse uelle omnes in corde suo uident, nec tamen omnium est fides, qua ad beatitudinem peruenitur.

Si qd de Deo cognoscit aliq, quod ibi nō intelligāt oēs.

Solet etiam quæri, Vtrum aliquid de Deo cognoscat aliquis magis meritis, ut Petrus: quod nō cognoscat aliquis minus meritis, ut Linus. Pluribus uidetur quod omnia de Deo ad beatitudinem spectantia omnes communiter electi cognoscant; sed differenter. Nihil enim in Deo noscibile maius digniusque uidetur, quam eum intelligere trinū et unum. Hoc autem omnes tunc per speciem cognoscent. Vnde sequitur, ut non sit aliquid beatitudini pertinēs incognitum alicui beatorum. Omnes ergo cuncta illa uidebunt, quorum cognitio seruit beatitudini; sed in modo uidendi different. Alius enim alio magis, alius alio minus fulgebit.

De paritate gaudij.

Solet etiam quæri, An in gaudio dispares sint, sicut in claritate cognitionis differunt. De hoc Augu. ait, Multæ mansiones in una domo erunt, scilicet variæ præmiorum dignitates: sed ubi Deus erit omnia in omnibus, erit etiam in dispari claritate per gaudium, ut quod habebunt singuli, cōmune sit omnibus: quia etiam gloria capitis omnium erit per uinculum charitatis. Ex his datur intelligi, quod par gaudium omnes habebunt, etsi disparem cognitionis claritatem: quia per charitatem quæ in singulis erit perfecta, tantum quisque gaudebit de bono alterius, quantum

KKK 3 gaudebit

In li. de
cui. dei
in li. de
uir. ca.
26.

gaudebit si in seipso haberet. Sed si par erit cunctorum gaudium, uidetur, quod par sit omnium beatitudo: quod constat omnino non esse. Ad quod dici potest, quod beatitudo par esset, si ita esset par gaudium, ut etiam par esset cognitio: sed quia hoc non erit, non faciet paritas gaudij paritatem beatitudinis. Potest etiam accipi per gaudium, ut non referatur paritas ad intensiorem affectionis gaudentium, sed ad uniuersitatem rerum, de quibus letabitur: quia de omni re, unde gaudebit unus, gaudebunt omnes.

VPRA egit Magister de iudicio. In hac parte agit de statu post iudicium. Et quonia

duplex est status secundum duplicem ciuitatem, unam, scilicet Hierusalēm, & alteram Babylo nis: ideo pars ista duas hēt. In prima determinat statum, & cōditionem bonorum. In secunda statum, & conditionem damnatorum, infra Dist. 50. *Hic oritur questio ex praemissis, &c.*) Prima pars habet duas. In prima parte determinat beatitudinē, & gloriam a parte spiritus. In secunda uerō ex parte corporis. *Ibi. Post hac queri solet, si beatitudo, &c.*) Prima pars habet tres partes. In prima determinat quid sit beatitudo, & quid sit esse beatum. In secunda uerō determinat de beatitudinis appetitu. *Ibi. Solet etiam queri de beatitudine, &c.*) In tertia uerō determinat modum participandi, utrum aequaliter

participetur a diuersis. *Ibi. solum etiam queri, utrum*

ali

quid de Deo cognoscat.

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

Quid sit beatitudo?

D intelligentiam huius partis queritur de beatitudine: & de hoc sex queruntur. Primò queritur, quid sit beatitudo. Secundò, qua iter sit appetibilis. Tertiò, in quo sit. Quartò, secundum quid insit. Quintò de eius actu siue operatione. Sextò de differenti participatione.

CIRCA quam sic proceditur, & ostenditur, quod beatitudo sit bonum creatum, quia beatitudo est perfectio beati. Sed omnis perfectio creaturæ est creata, quia Deus nullius est forma perfectiua: ergo beatitudo est bonum creatum. I T E M. Omne creatum, quod non est transcendens, ut ens, & unum, est alicuius generis determinati: sed beatitudo est bonum creatum, ut probatum est, & non est transcendens eo, quod in paucissimis reperitur: ergo &c. I T E M. Quod est generis determinati, & est in aliquo, ita quod sine eo res potest esse, est in genere accidentis: sed beatitudo est hu-

RESOLVTIO.

Beatitudo pro obiecto, est bonum in creatum idem quod Deus: pro forma uerò influente, bonum creatum est.

R E S P O N D. Dicendum, quod beatitudo est finis satians nostrum appetitum. Satians aut nostrum appetitum est dupliciter. Vel sicut obiectum, uel sicut informans. Satians nostrum appetitum, sicut obiectum, solus Deus est, ad quem capiendum humana anima ordinatur. Satians aut sicut informans, est ipsa influentia Dei in animam, quae est ipsa Dei formitas, & facietas. Et secundum hoc nomen beatitudinis cōe est secundum prius, & posterius ad beatitudinē increatam, quae est finis satians, ut obiectum, & ad creatam, quae est satians, ut informans: & per prius dicitur de beatitudine increata, per posterius de creatata: quia non satiat influentia obiecti nisi per obiectum.

E T ex hoc patet primum, quod Boetius, & Augustinus loquuntur de obiecto satiante; similiter de fine, qui terminat intentionem, & de fine, qui informat.

A D ILLUD, quod obiicitur, quod non est generis determinati, dico quod immo. Quod obiicitur, quod est status continens omnia bona, dico quod complecti omnia bona hoc potest esse dupliciter, uel secundum ueritatem, uel secundum equivalentiā. Secundum ueritatem non oportet, quod omnis generis bonum contineat: continet tamen secundum æquivalentiam, quia continet tantum bonum, quod sufficit, & æquualet, immo præponderat omni bono: & tale bene potest esse generis determinati. A D ILLUD, quod obiicitur, quod

KKKK * NO.

iustmodi: ergo est in genere accidentis. I T E M. Omne bonum generis determinati, secundum quod homo denominatur qualis, & quod est perfectio ipsius animæ, est in prima specie qualitatis, quae est habitus, & dispositio: sed beatitudo est bonum creatum, & generis determinati, ut probatum est, & perficit naturam, hoc constat: ergo &c.

C O N T R A. Quod non sit bonum creatum, uidetur: quia beatitudo satiat nostrum appetitum: sed nihil satiat animam humanam appetitum nisi sola Trinitas, quia cum sit nata capere Deum, nihil minus Deo ipsam implet: ergo &c. I T E M. Beatitudo est finis ultimus, ultra quem non est finis alius: sed finis uniuersalis est solum bonum increatum, sicut principium primum: ergo &c. I T E M.

Quod non sit generis determinati, uidetur: quia ut dicit Boetius. *Lib. 3. de consol. prof. 2.* Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus: ergo complectitur omne bonum. Sed omne bonum in pluribus generibus determinatur, non in uno: ergo &c.

I T E M. Quod non sit in genere accidentis, uidetur: quia beatitudo est nobilissima omnium perfectio: sed accidentalis forma minus habet de nobilitate, quam substantialis: ergo impossibile est, quod beatitudo sit in genere accidentis. I T E M. Quod non sit in qualitate, uidetur: quia Philosophus diffinit felicitatem dicens, quod est actus secundum uirtutem perfectus: & quod ita sit patet, quia habitus perficitur per actum. Si ergo beatitudo est ultima perfectio, est actus: sed actus est in genere actionis: ergo &c.

1. Ethic.

c. 17. et

9. Ethic.

10.

nobilior est perfectio substantialis. Dicendum, quod istud est verum quantum ad primum esse, non tamen quantum ad esse secundum, siue bene esse: immo accidentalis forma est perfectio ipsius compositi quantum ad bene esse, sicut patet de colore, & odore in rosa. Aliter potest dici, quod accidens est duplex. Quoddam namque est, quod causatur ex principiis subiecti: & tale ignobilius est substantiali forma, pro eo, quod ab ipsa habet originem. Quoddam quod causatur a superiori: & tale potest esse nobilior, pro eo, quod dirigit ad eum cui iungit. Et quia beatitudo iungit animam summo Deo ubi est terminatio omnis appetitus, & ortum habet a Deo non ab anima: ideo patet illud. AD ILLUD, quod quaeritur, cuius generis sit. Dicendum, quod beatitudo creata non dicit actum pure, quia constat, quod actus gloriosus ab aliquo actu procedit. Nec dicit habitum pure, quia dicit perfectionem summam, quae est in actu continuo: ideo necesse est, ut dicat habitum, ut actum, siue in actu: sicut si diceret scientiam, quae semper est in considerando: quia uero principaliter dicit habitum, & deiformitatem: ideo & si dicat rem duplicis generis, tamen principaliter genus qualitatis. Et est exemplum, quia si gura dicit dispositionem qualitatis in quantitate, principaliter tamen dispositionem: unde dicit qualitatem in quantitate, & est in genere qualitatis: similiter intelligendum est in proposito.

An omne beatitudinem appetant? Valiter beatitudo sit appetibilis. Et quaeritur, utrum omnes appetant beatitudinem ueram. Et quod sic, uidetur: quia dicit Boetius, quod inserta est mentibus hominum ueri boni cupiditas: sed uerum bonum est, quod nos beatos uere efficit: ergo omnes appetunt beatitudinem ueram. ITEM. Philosophus dicit, quod omnia bonum exoptant: aut ergo exoptant bonum, quodcunque, aut bonum, quod sufficit. Non quodcunque, quia si quodcunque, tunc processus est infinitum. Constat ergo, quod bonum, quod sufficit: sed nullum bonum est sufficiens implere animam humanam nisi beatitudo uera: ergo omnes homines appetunt beatitudinem ueram. ITEM. Quod homo appetat beatitudinem, aut hoc est naturale, aut deliberationis. Si deliberationis: ergo potest appetere contrarium, scilicet miseriam; cuius contrarium dicit Augustinus in 3. lib. de lib. arbitr. ergo appetit appetitu naturali: sed naturalis appetitus est communis omnibus, & perpetuus: ergo si talis est appetitus beatitudinis, patet &c. ITEM. Vnumquodque perfectibile naturaliter appetit suam perfectionem: sed anima humana nata est perfici beatitudine uera: ergo omnis anima appetit beatitudinem ueram. CONTRA. In uisa possumus diligere, incognita nequaquam, ut dicit Augustinus: sed multi sunt, qui ignorant, quid sit, & ubi sit beatitudo uera, quod patet, quia ponunt beatitudinem

Lib. 3.
de iso.
pr. 2.

1. Ethic.

8 de tri
nit. c. 4.

in

in diuitiis, & honoribus: ergo & beatitudinem ueram non appetunt. ITEM. Peccatum est spreto bono incommutabili rebus commutabilibus adherere: sed beatitudo est bonum incommutabile: ergo omnis peccator beatitudinem ueram spernit: ergo nullus appetit. Si dicis, quod spernit appetitu deliberatiuo, sed appetit naturali, hoc nihil est: quia quod naturale est, non assuescit in contrarium: ergo nunquam per assuesfactionem spernere poterit. ITEM. Beatitudo aut appetitur propter se, aut propter aliud. Si propter aliud: ergo non appetitur, ut beatitudo, quia illud facit beatum, in quo finis constituitur: appetitur ergo ab omni a quo appetitur propter se: sed multi sunt, qui fruuntur utendis, & utuntur fruendis: ergo multi sunt, qui ueram beatitudinem non appetunt. ITEM. Si appetitur, aut in ratione commodi, aut in ratione honesti. Si in ratione commodi, cum appetitus commodi sit in anima libus brutis: ergo & beatitudinis. Si in ratione honesti, cum amor honesti non sit in malis: ergo non appetit ab ipsis malis.

RESOLVTIO.

Naturaliter.

RESPOND. Dicendum, quod cum duo sint, quae faciant appetitum, scilicet conuenientia, & indigentia: quoniam igitur anima rationalis creata est ad Dei imaginem, & similitudinem, & facta est capax boni sufficientissimi, & ipsa sibi non sufficit, cum sit uana, & deficiens: ideo dico, quod ueram beatitudinem

appetit naturaliter.

AD ILLUD ergo, quo obicitur in contrarium, quod multi ignorant ueram beatitudinem. Respondent aliqui, quod ante appetitum deliberatiuum oportet cognitionem praecedere: sed non appetitum naturalem. Sed hoc nihil est, quia sicut in nobis est duplex amor naturalis, & deliberatiuus, sic similiter & duplex cognitio: ergo sicut deliberatiua cognitio deliberatiuum amorem praecedit, sic naturalis naturalem. Et propterea dicendum, quod sicut duplex est instinctus ad bonum, scilicet in generali, & in speciali: sic & duplex appetitus, & dictamen boni in generali uenit a cognitione naturali: & quantum ad hoc non est error: sed dictamen in speciali illius uel illius, non est omnino ab habitu naturali, sed per assumptionem factam a ratione deliberante: & circa hoc est error. Similiter & de appetitu intelligendum. Omnes ergo habent appetitum beatitudinis uere in generali, & habent cognitionem in generali: omnes enim credunt quod beatitudo sit bonum, quod sufficit, & omnes istud appetunt. In speciali uero, quoniam assumit hoc sufficit. scilicet honor, uel pecunia errat cognitio, & declinat affectio. Et est simile de eo, qui uult emere aurum, & credit hoc frustum orichalci esse aurum, & frustum auri credit esse orichalcum. Si quis ab eo in generali quod uelit emere, respondet aurum. Si quis, quod frustum uult emere, respondebit, quod hoc demonstrato orichalco. Similiter si ab auaro quis, utrum appetat beatitudinem ueram, & uelit ha-

ha-

habere, respondebit, quod sic. Si quæras quid uelit, utrum paradysum, uel denarium, respondebit denariū. Et huius ratio est, quia hic credit sufficientiam, ibi non. Si quæras, quomodo cognouit in generali, dico, quod innata est illa cognitio. Si quæras, per quid, dico, quod sufficientiam cognoscit per indigentiam. Si opponas, quod priuatio non est uia cognoscendi habitum. Dicendum, quod est quædam indigentia omnino priuans, quædam disponens, & inclinans: & hæc est ratio cognoscendi: unde si materia necessario haberet potentiam cognoscendi, cognosceret utique formam, ad quam inclinatur, & disponitur: sic anima sufficientiam per suam indigentiam. Possset tamen dici, quod cognitio beatitudinis, & multarum rerum naturalium, utputa numeri naturalis, nobis innata est: & si anima creata dicatur esse ut tabula rasa, hoc intelligitur solum quantum ad species, & similitudines, quas acquirit per sensus. Vel dicatur tertio modo, sicut in Primo Libro dictum est de charitate, quomodo cognouerit eam, qui non habet: & tamen sine receptione speciei a sensibus. Quilibet istorum modorum multum est probabilis. ALIA duo patent. AD vltimum. Dicendum, quod beatitudo appetitur sub ratione commodi: sed illud commodum est proprium nature rationalis, quia hæc sola est capax Dei per cognitionem, & amorem: unde & si animalia appetant commodum, illud appetunt, ad quod sunt.

Dis. 17
arti. 1.
93.

In quo recipitur beatitudo tantumquam in subiecto?

DE beatitudinis subiecto. Et quæritur, utrum homo sit subiectum beatitudinis secundum animam, an totum coniunctum. Et quod totum coniunctum, vñ. Aug. xix. de Ciuit. Dei cap. 1. Summum bonum, a quo homo beatus efficitur, ex utriusque rei bonis constat, anime scilicet, & corporis. ITEM. Aug. de spiritu & anima dicit, quod Deus factus est homo, ut totum hominem beatificaret, exterius per humanitatem, interius per diuinitatem. ITEM. Arist. diffiniens beatitudinem dicit, quod est sufficientia omnium bonorum: & bona illa diuidit in bona anime, & corporis. ITEM. Rone vñ, quia præmiū respōdet merito: sed meritū est totius coniuncti, quia anima exuta non meretur: ergo non beatitudinem siue præmiū. ITEM. Beatitudo opponit miseriam: sed miseria est non tantum anime, sed etiam est totius coniuncti, maxime ratione corporis: ergo &c. ITEM. Si beatitudo omnino respiceret animam, ut subiectum: ergo non necesse esset corpus resurgere. Sed necesse est corpus resurgere: ergo &c.

CONTRA. Super illud Ps. 32. Beata gēs, cuius dominus Deus &c. Glosa. Beatitudo hominis tantum in anima est, quia anima hominis tantum capax est ualens frui illa. ITEM. Ratione uidetur: quia beatitudo consistit in Deo, quia ipse est finis ultimus, in quo standum est: sed solus spiritus ad Deum uidendum, & amandum conuertitur: ergo beatitudo est in solo spiritu.

Item.

ITEM. Beatitudo gloriæ respōdet gratiæ, sed gratia cum sit qualitas spiritalis, est in homine ratione solius anime; ergo & beatitudo: quia quantum se extendit dispositio ad formam, tantum se extendit forma. ITEM. Si aliqua passio inest aliquibus subiectis, inest secundum aliquid commune: sed beatitudo inest angelo, & homini: ergo inest secundum aliquid commune angelo & homini. Sed non est aliquod commune angelo, & homini, nisi spiritus, & potētiae spirituales: ergo beatitudo est tantum in potentia spiritali. ITEM. Si aliqua duo communicant in aliqua natura, & non possunt conuenire in eo, quod superadditum est nature, illud superadditum non inest secundum naturam, in qua communicant: sed homo communicat cum brutis in corpore, & in potentiis sentiendi, & non potest comunicare in beatitudine: ergo beatitudo non inest secundum corpus.

RESOLVTIO.

Beatitudo est in anima, & in corpore est: in anima per inherentiam; in corpore per redundantiam.

RESPON. Ad hoc dixerunt aliqui, quod beatitudo dicitur dupliciter, proprie, & communiter. Proprie est gaudium de participatione Dei perfecta per cognitionem, & amorem. Communiter uero dicitur omnis remuneratio excludens omnem miseriam. Primo modo comprehendit præmiū substantiale tantum, secundo modo accidentale. Primo modo est tantum in anima, secundo modo est in ani-

ma, & corpore, & toto coniuncto: & per hoc soluuntur rationes ad partes oppositas. Sed ista solutio non uidetur conueniens, quoniam sicut dicit Aug. beatè uiuere est bonis ueris, certisque cōgaudere: sed & dolor sicut dicit. xiiii. De Trini. est ipsius anime: ergo & gaudium beatitudinis est in anima sicut in subiecto, siue sit de bono increato, quod est Deus, siue de bonis corporis. Ideo dicunt alii aliter, quod gaudium etiam accidentale, & beatitudo accidentalis est in anima sicut in subiecto. Sed huius gaudii materia est in corpore: quia gaudet anima de bonis corporis: & ideo beatitudo non est in corpore sicut in subiecto, sed sicut in materia, & obiecto, non principali tamen. Sed istud non sufficit dicere, quia similiter materia gaudii est omnibus creaturis remanentibus post iudiciū: ergo non magis diceretur secundum hoc corpus nostrum beatificari, quam aliæ creaturæ: quod non est conueniens dicere. Si tu dicas, quod magis, propter hoc quod habet conditiones nobiliores, hoc non ualet, quia similiter corpus solis easdem conditiones, quas corpus nostrum habebit. Et ideo dicendum aliter: quod beatitudo cum sit gaudium de bonis, est in aliquo sicut in subiecto primo per inhaerentiam: & sic dico quod est in sola anima. Et est in aliquo sicut in coniuncto per quandam redundantiam: & sic quia corpus est coniunctum anime, gaudium redundat in corpus. Concedendæ igitur sunt rationes probantes, quod beatitudo non sit in corpore

pore tamquā ī subiecto primo; sed tamen est ibi pp coniunctio nē per quandam redundantiam, & comparticipationem.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, q̄ ex utriusque bonis constat beatitudo. Dicendum, quod Aug. dicit illud secundum opinionem Tullii. AD ILLVD, q̄ obiicitur de Deo, qui factus est homo, ut totum hominem beatificaret. Dicendum, q̄ ibi est q̄dam congruentia, quia etiam & si non esset incarnatus, hō esset beatus, dum esset redemptus ad uisionem Dei perfectē. AD ILLVD, q̄ dicit Ansel. Dicendū, q̄ beatitudo continet bona corporis: sed beatitudo nō dicitur esse illa bona; sed gaudium de illis bonis. AD ILLVD, quod obiicitur de merito. Dicendum, q̄ anima nō potest mereri extra corpus, non propter defectum uirtutis; sed propter defectum status, & tempus merendi. AD ILLVD, q̄ obiicitur, quod miseria ē ex parte corporis. Dicendum, q̄ miseria subiectiue, & proprie est in natura rationalis; sed materialiter potest esse ratione corporis, sicut dicit Aug. viii. de ciu. Dei. AD ALIVD, patet responsio, q̄ corpus necesse est resurgere, ut fiat beatus per quandam comparticipationem, & redundantiam. Et est simile in gratia: quia si gratia existens in anima secundum potentiam rationalem redundat in sensibilem, & quando abundans est & ipsam tranquillat, & quando delectatio magna est similiter, sicut dicitur in Psal. 41. Sitiuit in anima mea: cum in gloria sit perfecta abundantia, & delectatio, non

est mirum si redundat in corpus; & de hoc nemo dubitat, nisi inexpertus.

QVAESTIO IIII.

Secundum quid beatitudo primo inest in anima?

SECUNDVM quid inest beatitudo. Vtrum sit in anima primo secundum substantiam, an secundum potentiam. Et quod secundum substantiam uideatur, quia beatitudo est uita: unde Aug. uult q̄ esse beatum est uiuere in Deo, & Deo: sed prius naturaliter uiuit anima, quam potentie; ergo prius uiuificatur a Deo. IREM. Beatitudo in aīa est una; sed potentiae sunt plures: sed multiplicato subiecto primo necesse est multiplicari perfectionem: ergo &c. IREM. Deus est intimus ipsi animae; ergo cum beatitudo sit in anima per influentiam a Deo, illa influentia procedit ab intimo; sed substantia rei creatae interior est prior, q̄ potentia; ergo beatitudo prius influit in substantiam.

CONTRA. Beatitudo inest aīa secundum quod capax est Dei, & particeps esse potest: sed capax est secundum imaginē, & imago secundum mentem, & mens ē oculus, & potentia aīe; ergo beatitudo inest primo aīe secundum potentiam. IREM. Beatitudo inest aīa secundum modum specialem unionis Dei, & aīe; sed modus specialis non ē nisi per cognitionē perfectam, & amorē: & hec est per potentias; ergo &c. IREM. Beatitudo ē habitus secundus, & perfectio secunda. Sed omnis secundus habitus, & perfectio secunda inest secundum aliam potentiam recipiēdi quae differt

differt a substantia: ergo beatitudo non inest animae per substantiam immediate. IREM. Si immediate & primo per substantiam: ergo abstractis potentiis, poterit intelligi anima gloriosa; ergo abstracto uel esto q̄ deū non uideat, nec amet, erit gloriosa: quod stultum est dicere contra sanctos.

RESOLVTIO.

Et secundum potentiam, et secundum substantiam, quemadmodum, & gratia.

RESP. Dicendum, quod opinio quorundam est sicut de gratia, ita de gloria, q̄ sicut differt gratia, & uirtus: ita beatitudo, & dos; & sicut gratia respicit animae substantiam, & ideo est una: uirtus uero potentiam, & ideo plures: sic & gloria q̄ aīe substantiam respicit, iō est una: sed dos potentias, iō plures. Et exemplum naturale ē in aīa humana perficiēte corpus, q̄ inquantū uiuificās respicit cōplexionē, q̄ ē una in toto corpore: inquantū motor respicit organa diuersa. Sed credo hoc esse magis p̄ appropriationē, q̄ proprietatē, & ueritatē. Corpus. n. numquā dispositū ē ad uitā qualēcumque hēat cōplexionē, nisi ēt hēat organizationē: unde nec influentia uitae, nec motus ē ab aīa in corpus nisi naturaliter p̄existat dispositio organizationis: Similiter credo in grā, & gloria, q̄ aīa nō ē capax grāe nec gloriae, nisi per mentē, uñ credo q̄ tā grā, quā gloria primo ē in potentia. Sed esse aliqd ī potentia hoc ē dupliciter. Aut secundum dispositionē, & habilitationē eius ad actū p̄ priū: quia sic potentiae distinguuntur: & quod sic est in potentia multiplicatur; & est in potentia secundum rationē potētiae. Aliquid uero ē in potētia secundum cōformationē ipsius ad aliqd unum, & unionem ad illud: & q̄ sic ē in potētia non multiplicat in potētis, immo esse in potētia dī secundum q̄ hēt rationē substantiae: & sic gratia, & gloria, quarū unaquaq; ē deiformitas, & cōformitas ad Deū. Et quia uni, & eidē conformatur, & reformatur ipsa anima; ideo una est gratia, & gloria in pluribus potētis, sicut una aīa in pluribus organis, & una sanitas in pluribus membris; & hoc clarius in Secundo disputatum est ī 26. Dis. de grā. AD ILLVD quod obiicitur, quod prius est uiuificari animam, quam potētias. Dicendum, quod uerum est de uita, quae ē actus primus: sed non de uita, q̄ est actus secundus. AD ALIVD, iā patet responsio, quia nō est gloria, in potētis secundum q̄ distinguuntur; sed secundum quod ununtur in ratione unius imaginis, per quā capacitatem sunt unius deiformitatis. AD ILLVD, q̄ obiicitur, q̄ Deus est intimus animae: ergo procedit ab intimo. Dicendum, q̄ influentia ista ab intimo procedit; sed nō procedit secundum q̄ intimū conseruans in esse naturae, sed secundum q̄ obiectum consumās in esse gloriae: & ideo secundum hanc uiam magis est intimus, & immediatus potentiae quam essentiae: unde non sequitur, quod si diuina essentia est intima, quod quaelibet eius influentia sic sit intima.

*Actus, uel operatio glorie quomodo
insit homini?*

DE actu gloriæ siue operatio-
ne cui insit; & ostenditur q̄
actus eius sit omnium potentia-
rum, quia gloria est perfectio
plena, & ultima. Quoniam ple-
na, ideo perficit totam animā; ergo omnem eius spiritualē po-
tentiam. Quia ultima ultra quā
non est alia, cum ultimata perfe-
ctio sit coniuncta actui; quia ac-
tus perficit habitum: ergo om-
nes potentiaē ponuntur in actū.
ITEM. Gloria totum perficit q̄
gratia disponebat: sed gratia di-
sponit, & perficit actus animæ;
non tantum qui sunt in Deum;
sed etiā qui sunt in bonum crea-
tum per uirtutes cardinales: er-
go gloriosi actus non tantum
erunt in Deum; sed etiā in crea-
turam. **ITEM.** Hoc ostenditur,
quia uirtutes cardinales mane-
bunt in patria in statu perfecto:
ergo in actus; sed actus eorum ē
in his, quæ sunt ad finem, & pe-
nes eas cōsistit actus gloriæ: quā
sicut earum actus nūc sunt gra-
tuiti, ita tunc erunt gloriosi: er-
go &c. **ITEM.** Quæritur, utrum
sit ibi actus perficiēs memoriā.
Et q̄ sic, uidetur per rationem,
quia si gloria reformat imagi-
nem, & imago attenditur quan-
tum ad memoriā, & intelligē-
tiam, & uoluntatem: ergo oportet
q̄ memoria sit ī actu. **ITEM.**
Hoc ipsum dicit Bern. Deus fu-
turus est intellectui plenitudo
lucis, uolūtati multitudo pacis,
memoriæ continuatio æternita-
tis. **ITEM.** Ostenditur, quod sit
ibi actus irascibilis, quia quod
est perfectibile uirtute, est per-

fectibile gloria; sed irascibilis
perficitur spe; ergo &c.
ITEM. Super illud. i. ad Cor. 13.
Nunc autē manēt &c. Ambr. di-
cit q̄ spei succedet beatitudo.
& Aug. similiter hoc dicit lib. 1.
c. 38. de doctr. christ. ergo &c.
SED CONTRA, quod non sit
actus gloriæ secundum omnes
potētias uidet̄ sup illud Ps. 90.
Ostendam illi salutare meum
Glos. dicit; quod uisio est tota
merces: ergo tota ratio beatitu-
dinis consistit in actu intelligē-
tiæ. Si dicas quod hoc dictū est
per quandam concomitātiā,
eadem ratione debet dici quod
fides est totū meritum. **ITEM.**
Quæritur quare magis dicit de
unione, quam de dilectione.
ITEM. Aug. de moribus eccle-
siæ: Beatus est q̄ amat optimū;
& cum amat, optimū q̄ amat;
ergo uidetur quod tātum sit in
actu motiuū. **ITEM.** Aug. ult. de
ci. Dei. c. 29. Videbimus, amabi-
mus, laudabimus: isti sunt actus
gloriæ; quod si sufficienter eos
numerat Aug. & hic est nullus
actus memoriæ, nec potentiaē
irascibilis, patet &c. **ITEM.** Do-
tes distinguunt̄ penes actus glo-
riæ. Sed duæ assignantur penes
actum rationalis, & concupisci-
bilis. scilicet uisio, & dilectio: er-
go si distinguuntur aliquaē pe-
nes actus memoriæ, & irascibi-
lis, tunc erunt quatuor dotes,
quod est cōtra omnium opinio-
nem: non enim ponuntur nisi
tres. Similiter opponitur, quod
si ponantur actus gloriæ secun-
dum omnes uirtutes, quod tūc
erūt. septē. Quæritur ergo qua-
re actus gloriosi appellantur do-
tes? & quare tātum tres sint, &
penes

penes quid accipiatur, & distin-
guantur: & cū laus sit actus ma-
xime gloriosus, secundum quod
dicitur super illud psal. Lauda-
te dominum quoniam bonus est
psal. propter quid non est dos.

RESOLUTIO.

*Secundum omnes uires inerit, habē-
tes per gratiam actum in Deum
scilicet rationalem, concupiscibi-
lem, & irascibilem.*

RESP. Ad intelligentiam obie-
ctorum notandum, q̄ actus glo-
riosi non tantum sunt in Deū,
ut in obiectum; sed etiam in bo-
na creata gaudebit enim hō, &
diliget proximum. Sed quia sub-
stantiale premium beatitudinis
in Deo consistit: ideo actus glo-
riæ principales sunt secundum
quos anima cōuertitur in Deū,
& secundum hos actus dotes af-
signantur, quia secundum hos
anima unitur Deo tamquā spō-
sa sponso: & in his datur, & re-
pletur, nō solum uigoratur. Et
ideo dicuntur dotes quasi diuiri-
tæ animæ desponsatæ. Hos au-
tē actus quidam dicūt esse tres,
quæ tria requiruntur ad hoc q̄
anima pfecte gaudeat de Deo,
scilicet perfecta uisio, perfecta
dilectio, & perfecta ipsius frui-
tio: & fruiōne non dicunt inef-
se secundum aliam potentiam,
quā rationalem, & concupiscibi-
lem. Nam irascibilis non habet
ibi actum in Deum: habet tamē
aliquem actum, scilicet gloriari
per uirtutes, quæ manent in ip-
sa: manet enim amor, & fortitu-
do. Sed ista positio dupliciter ui-
detur incompetens. Primo mo-
do quidem quia tunc tertia dos
non differt a prima, & secunda,
nisi secundum rationem; & hoc

stultum est dicere. Alia uia ui-
detur inconueniens, scilicet q̄
irascibilis non habeat in gloria
actum tendentem in Deum, cū
in uia habeat spem per cuius a-
ctum intēdit in Deum. Et ideo
aliter dicendum, quod omnes
uires, quæ habent per gratiam
actum in Deum, habebunt per
gloriam actus perfectos euacua-
tis imperfectis. Vnde rationalis
cuius est modo credere p̄ fidē,
tunc uidebit aperte. Concupisci-
bilis cuius est amare, diligit tūc
perfecte. Irascibilis cuius est eri-
gi, & inuiri per spem, tunc tene-
bit continue & certe. Vnde secū-
dum hos tres actus distinguun-
tur tres dotes, scilicet uisio, dile-
ctio, comprehensio, siue tensio,
siue fruiō per appropriatio-
nem. Nam fruiō ista tria com-
plectitur.

AD ILLUD, q̄ obicitur, q̄
actus gloriæ sunt plures, quia
secundum omnes uirtutes patet,
responsio, quia & si secundum
omnes uirtutes sint: non tamen
secundum omnes actus dotes ac-
cipiuntur; sed secundum eos q̄
tendunt immediate in Deum.
AD ILLUD, quod obicitur, q̄
uisio ē tota merces, & huiusmo-
di. Dicendum, q̄ isti tres actus
sunt omniū coniuncti, & con-
nexi: unde qui pfecte uidet, per-
fecte amat, & habet; & ideo in
sanctorum uerbis per connexio-
nem, quod est omniū attribui-
tur uni: magis autem uisioni at-
tribuitur propter hoc quod in
uisione distinguit̄ status patriæ
à statu uia: nō sic in dilectione,
quia utrobique est dilectio; sed
in patria est uisio, non in uia,
sed crudulitas de non uiso.

Ad

AD ILLVD, qđ obiicitur, quare non unus actus penes memoriam. Dicendum, qđ memoria non reformatur primo, sed ex consequenti per reformationē irascibilis: ipsa. n. minime subiacet libero arbitrio: ideo actus eius reformatur per reformationem irascibilis in reformatione gratiæ: sic & in perfectione gloriæ. Et ratio huius est, quia quodammodo conueniunt in actu. Vtriusque enim est continue tenere. AD ILLVD, quod ultimò obiicitur de laude. Dicendum, quod aut intelligitur de laude uocali: & sic non est actus principalis, nec debet esse dos. Aut de laude mentali: & ita comprehendit actus trium potentiarū interiorū; iō nō est distinguenda ab aliis, imo dī tota merces.

QVÆSTIO VI.

An omnes beati aequaliter beati sint?

DE differenti participatione beatitudinis. Et quæritur, utrum omnes habeant æqualem beatitudinē: & qđ sic, uidetur ex Textu Matt. xx. ubi dī, qđ oēs acceperūt singulos denarios, & qđ dñs tantū dedit nouissimo, quātū primo. Et Gl. dicit. 1. Cor. xv. sup illud. Stella differt a stella. Eūdē denariū paterfamilias dedit oībus, qđ operati sunt in uinea: quo utiq; nō aliud significatur, quā id, qđ oēs cōiter habebunt: sed illud nō est nisi beatitudo: ergo &c. IREM. Ratione vī, qđ beatitudo cōsistit ī Deo, qđ est bonū summū infinitū, & oīno inuariabile, non recipiens magis, & minus; ergo nec beatitudo recipit magis, & minus. Si dicas, & cōsistit in Dei partici-

patione, qđ magis, & minus recipit. Cōtra. Vnusquisq; tm participabit Deū in gloria, qđ nō uolet, nec poterit plus participare; ergo unusquisq; in summo, sed qđ sūmū est, est in termino; & qđ est in termino nō recipit magis, & minus; ergo &c. IREM. Tm diliger unusquisq; hō pximū sicut seipsū; ergo tm gaudebit Linus de gloria Petri, & tantū uolet eā Petro quātum sibi; & si hoc, tantū gaudebit de gloria Petri, quātū si eā haberet; sed si hīet, tm gauderet, quātū Petrus gaudet; ergo &c.

CONTRA. Io. 14. In domo patris mei mānsiones multæ sunt. Aug. Multæ mānsiones in una uita erūt, qđ uariæ pmiorū dignitates. IREM. Apol. 1. ad Cor. 15. Stella differt a stella ī claritate. Si ergo claritas cognitionis generat gaudiū, & delectationē, & differēs est; ergo differens erit gaudiū. IREM. Rōne vī, qđ pmū respōdet merito; sed cōstat aliquos esse maioris meriti; ergo & præmii. IREM. Aug. Si omnia essent æqualia, oīa nō essent oīa; ergo ordo facit ad pfectionem; sed superna ciuitas est perfectissima; ergo &c.

RESOLVTIO.

Iuxta diuersitatem meritorum erit beatitudinis portio.

RESP. Dicendū, qđ diuersitas, & distinctio est in præmiis secundum maius & minus, sicut fuit in meritis.

AD Intelligentiā aut obiectorū notandū, qđ sicut beatitudo (ut dictū est supra) dī dupliciter, uel satiās effectiue, sicut obiectū, uel satiās informatiue sicut pfectio, sic & pmium, uel donum.

donū. Nam si dicatur sicut obiectū, oīno una est merces, unus Deus, una beatitudo, unū præmium. Si autem formaliter, sic dicitur beatitudo una unitate conformitatis, una unitate connexionis: sed tamen differens est quantitate gaudii, & remunerationis. Vnus enim alio clarior uidet Deum, & magis de illo gaudet, & strictius tenet. Et sic patet primum de denario. PATET etiam secundum quomodo gaudium par dicitur, nō (inquā) intensiue, sed extēsiue, qđ de eisdē, & tot gaudet unus de quibus, & quot gaudet alter. AD ILLVD, quod obiicitur, qđ quilibet participat Deum in summo. Dicendum, quod est summum simpliciter, & sum-

um huic. Nullus participat Deū in summo simpliciter, sed in summo sibi: quilibet enim tantum participat, non quin possit participari plus, sed non plus ab ipso: quia non potest ultra proficere, et contentus est omnino eo statu, quē habet. AD ILLVD quod obiicitur, qđ tantum gaudet de bono proximi, quantum de suo. Dicendū, qđ uerum est: unde Petrus plus gaudet de bono Lini, quam ipse Linus: sed ex hoc non sequitur, quod tantum gaudet, quātum si haberet illud: quia si haberet illud bonum, haberet maiorem charitatem, et potestatem intensius gaudendi. His uisis satis patient ea, quæ possent dici circa litteram.

DISTINCTIO XLIX.

PARS SECUNDA.

De beatitudine, & gloria sanctorum ex parte corporis.

Post hæc quæri solet, Si beatitudo sanctorum maior sit futura post iudicium quā interim. Sine omni scrupulo credendum est eos habituros maiorem gloriam post iudicium, quā ante: quia & maior erit gaudium eorum, ut supra testatus est Augusti. & amplior erit eorum cognitio. Vnde Hierony. Peracto iudicio, ampliores gloriam suæ claritatis Deus demonstrabit electis. Si quem mouet, quid opus sit spiritibus defunctorū corpora sua in resurrectione recipere, si eis potest sine corporibus summa beatitudo præberi; difficilis quæstio est, nec potest a nobis perfecte definiri. Sed tamen dubium non est, & raptam a carnis sensibus hominis mentem, & post mortem ipsa carne deposita non sic uidere posse incommutabilem substantiam, id est, Deum, sicut sancti angeli uident, siue alia latentiori causa, siue ideo quia inest ei naturalis quidam appetitus corpus administrandi, quare retardatus quo-

Sup O-
sec. 6.
super il-
lud, vi-
uifica-
nos post
tres dies
sup Ge-
nesi. ad
lib. 21.
ca. 35.

dammodo, ne tota intentione pergat in illud summum cœ- lum, donec ille appetitus conquiescat. Porro si tale sit corpus, cuius sit difficilis & grauis administratio, sicut hæc caro, quæ corrumpitur: multo magis auertitur mens ab illa uisione summi cœli. Proinde cum hoc corpus iam non animale, sed spirituale receperit, æquata angelis habebit perfectum nature suæ modum, obediens, & imperans, uiuificata, & uiuificans, tam ineffabili facilitate, ut sit ei gloriæ, quod fuit sarcinæ.

Vpra egit Magister de gloria spiritus, in qua consistit prima stola. Hic agit de gloria corporis, in qua consistit stola secunda. Diuiditur autē hæc pars in tres partes: secundū tria, quæ determinat. Primò enim determinat, quod in resurrectione corporum erit gloriæ augmentum. Secundò uerò determinat modum, per quem gloria spiritus augebit, ibi. *Si quem mouet quid opus sit, &c.* Tertio determinat, quale corpus reddetur animæ beatæ, scilicet spirituale, non animale: & hoc facit, ibi. *Proinde cum hoc corpus, &c.*

ARTICVLVS I. QVÆSTIO I.

An gloria corporis sit de substantia beatitudinis.

D intelligentiam huius partis, quæritur de gloria corporis. Et circa hoc duo principanter quærentur. Primò, quæritur de gloria corporis in generali. Secundò, in specialibus. Circa primum quærentur principaliter tria. Primò, quæritur de corporis glorificatione. Secundò, de dotium distinctione. Tertio,

de sensuum remuneratione. Circa primum quærentur duo. Primò quæritur, utrum gloria corporis sit de substantia beatitudinis. Secundò, quæritur de origine beatitudinis corporis, siue gloriæ.

CIRCA quam proceditur sic: & ostenditur, quod gloria corporis sit de beatitudinis substantia, siue augmentet gloriam animæ. Primò per auctoritatem Magistri in littera. Sine scrupulo (inquit) credendum est eos habituros maiorem gloriam post iudiciū, quam ante, quia maius erit gaudium, & amplior cognitio: sed ista respicit essentiā beatitudinis: ergo &c. ITEM. Bern. de diligendo Deo. Anima exuta, tamen corpori est cōiuncta; & si non uita, uel sensu, tamen affectu: ut sine eo, nec possit, nec ualeat consummari. ITEM. Augu. xii super Gene. loquens, de anima exuta dicit. Inest ei quædam naturalis appetitus administrandi corpus, a quo retardatur, ne tota intentione feratur in illud summū cœlum; ergo si quæritas præmii substantialis consistit in adhærentia, & fruitione illius summi cœli, patet, &c. ITEM. Perfecta beatitudo est quis

quod omnium desideriorum. Si ergo anima appetit naturaliter corpori uniri, & iste appetitus cū sit naturalis, non possit terminari, nisi per unionem, impossibile est animam perfecte beatificari, quousque resumat corpus.

CONTRA. Anima gaudet nunc de Deo, post iudiciū uerò non tantum gaudebit de Deo, sed et de bonis corporis: sed Deus est bonum infinitum, bonum corporis est bonum finitum; sed finitum additum super infinitum nihil auget: ergo bonum corporis non auget præmiū: ergo &c. ITEM. Tanta gratia est in anima exuta, quantæ gratiæ capax est corpori cōiuncta: ergo similiter uidetur de gloria. ITEM. Cum Deus se offerat modo animæ in aperta uisione sicut post iudiciū, quare non est ita modo perfecta gloria sicut post iudiciū? Si dicas quod propter appetitum administrandi, uel regendi corpus. CONTRA. Bern. de diligendo Deo de beatis animabus dicit, quod ita inebriatur Deo, ut obliuiscantur sui: ergo si sui obliuiscantur, multo magis corporis. ITEM. Maiores motus absorbent minores; ergo cum motus amoris in Deum improprietabiliter sit maior quam in corpus; ergo totaliter absorbet illum. ITEM. Appetitus administrandi corpus impedit; ergo multo fortius administratio. Si enim amor alicuius potest retrahere a Deo, cum est absens, multo fortius cum est præsens. ITEM. Corpus numquam fiet spiritus, quamuis fiat spirituale; ergo liberior est spiritus a corpore absolutus, quam alligatus; ergo me-

lius dispositus ad suscipiendam beatitudinem perfectam.

RESOLVTIO.

Non ad substantiam beatitudines, sed ad augmentum tum intensiuū, tum extensiuū gaudij facit glorificatione corporis, remouendo impedimentum.

RESPON. Dicendum, quod beatitudo dicitur gaudium per essentiam: gaudium autem potest dici maius quadrupliciter. Aut quia de maiori obiecto, aut quia ex maiori habitu, aut quia de pluribus, aut quia ex eodem habitu intensius. Primò modo maius gaudium, quia de maiori non reperitur, nec respectu eiusdem, nec respectu diuersorum: quia quilibet gaudet de bono infinito. Secundo modo maius inuenitur respectu diuersorum, quia maiori habitu gaudet Petrus, quam Linus; sed non reperitur respectu eiusdem quantum ad diuersa tempora, quia non habebit maiorem habitum Petrus post iudiciū, quam habet nunc. Tertio modo maius, quia latius, & de pluribus reperitur in eodem secundum diuersa tempora, quia Petrus de pluribus gaudebit post iudiciū, quam nunc, quia de gloria animæ, & corporis, & de gloria omnium saluatorum. Sed non est maius hoc modo respectu diuersorum, quia de tot, & eisdem gaudebit unus sanctus paruus, sicut & maximus sanctus. Quarto modo maius, quia intensius reperitur, & respectu eiusdem, & respectu diuersorum: respectu diuersorum, quia unus intensius mouetur, quam aliter: respectu eiusdem, quia ex eodem habitu intensius mouebit anima resumpto corpore, quia nul-

lum habebit retardans. Concedendum est igitur, q̄ glorificatio corporis facit ad maius gaudium quantum ad extensionē; facit etiam quantum ad intensiōē, non augendo habitum, sed remouendo impedimētum: unde non facit ad augmentum premii essentialis principaliter, sed ex coniequenti: & concedēdæ sunt rationes ad hoc.

AD ILLVD, q̄ obicitur in contrarium, q̄ non gaudet de maiori. Dicendum, q̄ ratio tenet bene; sed quantum ad hoc non dicitur maior, sed de eodē intensius. Similiter q̄ secundō obicit de gratia, patet, q̄ ipsa gratia dicit habitum, & idē etiā habitus gloriæ est in aīa exuta, & postquā est unita: sed p̄ illū non ita intensē mouetur, & hoc retardante appetitu. AD ILLVD, quod obicitur, quod obliuiscitur sui. Dicēdū, q̄ hoc nō intelligitur, q̄ amet se; sed q̄ oīs amor priuatus, q̄ non refert̄ in Deum, ab anima auferetur: & certē aīa non appetit corpora amore priuato, sed ad gloriam Dei. Vel dicendum, quod Bern. loquitur de beatis post resurrectionem secundæ stolæ. AD ILLVD, quod obicitur, q̄ maiores motus absorbēt minores. Dicendum, quod uerum est quod absorbent, sed nō ita, ut nō sint, sed ut nō ita intensē appareant: sunt tamen, & apparent aliquo modo: & iō quāuis parum, tamē aliquo mō minuunt motus minores ipsos maiores, licet uincātur. AD ILLVD, quod obicit, q̄ si appetitus impedit, magis præsentia. Dicendum, q̄ appetitus duo dicit. s. amorē alicuius

rei, & carentiam illius. Quando igitur impedit, aut rōe amoris, aut carentiæ. Si rōne amoris, tūc magis impedit res p̄sens. Si rōne carentiæ, tunc non impedit, cum carentia per p̄sentia remouetur. AD ILLVD, quod obicitur, quod spiritus absolutus est liberior. Dicendum, q̄ est spiritus a corpore absolutus substantia, & affectu, & iste est liberrimus. Et est spiritus alligatus affectu, & solutus substantia: & iste non est liber, quia aliquid uult, quod non habet. Et est spiritus alligatus substantia, & affectu: & tūc aut corpus est inobediens, & talis non est liber, quia non potest habere quod uult: aut per omnia obediens, & talis est liber libertate sibi cōueniente, q̄a nihil uult habere, nisi q̄ potest: & iō habet oē, quod uult.

QVÆSTIO II.

A quo sit corpori gloria?

DE origine beatitudinis, siue gloriæ corporis, utrum sit a gloria animæ originaliter. Et quod sic uidetur. Dionysii. ad Dioscorum. Beatitudo non est corporum, sed ab animabus redundat in corpora. ITEM. Gloria inest corpori per resurrectionem, & resurrectio per unionē animæ; ergo ab anima inest corpori gloria. ITEM. Specialius uidetur quo ad impassibilitatem, q̄a (ut dicit Philosophus) egrediente anima expirat, & marcescit corpus: ergo q̄ sit incorruptibile, hoc nō habet ab anima. Si dicas q̄ loquitur secundum statum istum: Hoc non soluit, quia sicut anima nunc continet corpus, ita & tunc. Vnde Augustinus de uera religione. Corpus non habe-

habebit stabilitatē, nisi p̄ aīam: & hæc per Deum. ITEM. De spiritualitate uidetur, quia super illud. i. ad Corin. xv. Nouissimus Adam in spiritum uiuificantē: dicit Glo. quia sicut spiritus perfecte adhæret deo, sic uiuificat, ut corpus spirituale efficiat: ergo manifestum, &c.

CONTRA. Quando cumq; aliquid est alicuius origo per redundantiam; similitudo est utrobique, & uniuocatio: sed claritas corporis, & spiritus sunt claritates æquiuocæ: ergo hæc non redundat in illam. ITEM. Oē, quod est ob alio per redundantiam, illo separato, iā non inest: ergo si anima separaretur a corpore, corpus fieret obscurum, quod uidetur inconueniens dicere. ITEM. Quod habet totaliter esse per redundantiam ab aliquo, illi coniunctum, participat proprietates illas sine aliqua immutatione ex parte sui: ergo si anima gloriosa uniretur modo corpori passibili, ipsum faceret impassibile: sed hoc non potest stare, quia q̄ de passibil per naturam fiat impassibile, est a uirtute infinita: ergo non ab aīa. ITEM. Anima Christi summe erat gloriosa, & summe passibile, ergo & habēs alios defectus: ergo & huiusmodi defectus nō priuantur per gloriam animæ, sed per qualitatem absolutam corporis: ergo &c.

RESOLVTIO.

A Deo originaliter: ab anima consummatiuè.

RESP. Dicendum, q̄ est loqui, de dotibus corporis, in quibus eius glorificatio consistit, uel quantum ad dispositionem, uel

quantum ad cōsummationem. Si quantum ad dispositionem, sic dico quod dicunt dispositiones, quæ sunt qualitates absolute ipsius corporis, quæ dantur sibi à Deo in eius reformatione. Si quantum ad consummationem, sic dico q̄ sunt a gloria animæ, siue ab anima gloriosa. Vnde sicut in præsentia anima in corpus influit, & per illam influētiam corpus est coloratius, corpus est durabilius, corpus est uirtuosius, & agilius, quā cū anima separatur: sic similiter dico ī proposito suo modo, quod anima gloriosa influens in corpus omnes dotes istas, ad quas dispositiones habebat, per sui reformationē perficit, & consummat. Vnde credo, q̄ si corpus separaretur, q̄ & si esset clarum, subtile, agile, & impassibile; non tamen ita ut tunc, quando anima beata erit sibi coniuncta.

ET PER hoc patent obiecta ad utramque partem. Nam primæ rōnes ostēdunt, quod sunt in corpore per influētiam, q̄ quidem uerum est quantum ad consummationem. Secundæ rationes ostēdunt, q̄ non sunt totaliter in corpore per redundantia a gloria aīæ: & hoc quidē uerū est; p̄ exigēt. n. q̄ a Deo reformetur habile, & per influētiam aīæ illaabilitas consummetur. AD ILLVD, q̄ obicit, de spiritualitate. Dicendum, quod uerum est, ubi agens, & patiens cōicant in materia: sed non est ita in aīa, & in corpore; unde aīa immobilis existens p̄ influētiam causat motū in corpore: & in aliis proprietatibus; sic dicit calor aīalis esse, uel exire ab aīa.

LIBRI QVARTI
ARTICVLVS II.

QVAETIO I.

Qua, et quot erunt corporis dotes in beatitudine?

ONSEQUENTER
quod ad secundum art.
querit de dotium distin-
ctione. Et circa hoc
duo quærentur. Primo quæritur de
numero, & sufficientia dotium.
Secundo quæritur de qualitate
ipsarum.

CIRCA quæ notandum, quod do-
tes corporis consueuerunt qua-
tuor assignari. scilicet claritas, impassi-
bilis, subtilitas, & agilitas. Sed
quod debeant esse pauciores uide-
tur; quia dotes sunt in corpore
secundum quod comparatur ad
animam: sed anima tantum du-
pliciter comparatur, scilicet ut
motor, & ut perfectio: ergo uel
quod tantum sint duæ dotes.
ITEM. Tantum tres dicuntur ef-
se uires, secundum quas anima
regit corpus & perficiendo, &
mouendo. scilicet naturalis, uitalis, &
animalis: & secundum hoc dicun-
tur tres spiritus in corpore: ergo
uel quod sint tantum tres dotes.
ITEM. Dotes animæ sunt tres:
ergo si anima pluribus dotibus do-
tata est quam corpus, si anima non
habet nisi tres, nec corpus.

CONTRA. Quod sint plures
uel, quoniam sicut claritas facit
ad pulchritudinem, ita & partium
congruentia. Vnde Aug. de ciui.
cap. 19. Dei. Pulchritudo est quædam par-
tium congruentia cum quadam co-
loris suauitate: ergo sicut clari-
tas est dos corporis, sic & con-
gruentia: & sic &c. ITEM. Sicut
corpus ad hoc quod sit animæ con-
gruum organum, requirit debi-

tam qualitatem, ita etiam debi-
tam quantitatem: ergo sicut assi-
gnantur dotes a parte qualita-
tis, ita etiam a parte quantitatis:
ergo plures sunt, quam quatuor
dictæ. ITEM. Ansel. in Lib. de si-
militudinibus ponit semper ef-
se conditiones, quibus anima glorifi-
catur in corpore, agilitatem, for-
titudinem, libertatem, salutem,
uoluptatem, longæuitatem, pul-
chritudinem; ergo uidetur quod
sint multo plures, quam prædi-
ctæ quatuor.

RESOLVTIO.

*Quatuor, scilicet claritas, impassibi-
litas, subtilitas, & agilitas.*

RESP. Dicendum, quod numerus
istarum dotium, siue qualitatum
perficientium corpus accipitur
ex Sap. iii. Fulgebunt iusti, & tan-
quam scintillæ in harundineto
discurrunt. In fulgore claritas. In
iustitia impassibilitas, quia iusti-
tia est perpetua, & immortalis.
In scintille nomine subtilitas, In
discursu agilitas. Ratio autem
istius muneris accipitur multiplici-
ter a diuersis. Et primo modo se-
cundum causam finalem hoc mo-
do. Dicunt enim quia corpus re-
surgit, disponitur, & dotatur pro-
pter gloriam animæ, quæ confi-
sit in perfecta cognitione cogiti-
tiue, & unione affectiuæ: Ad co-
gnitionem autem duo requiruntur.
scilicet spiritualitas, & luminositas,
quia cognoscens debet esse
spirituale, & debet habere lumen:
& ideo propter cognitionem animæ
est in corpore subtilitas, & clari-
tas. Unio amoris est liberalis, &
fortis: fortis enim est ut mors di-
lectio. Propter libertatem debet
esse corpus agile: propter forti-
tudinem, & indissolubilitatem
debet

DISTINCTIO XLIX.

636

debet corpus esse impassibile: &
sic patet quod quatuor sunt do-
tes. SECUNDO modo accipitur
secundum causam efficientem.
Dotes enim huiusmodi in cor-
pore (ut supra ostensum est) com-
summatum, & perfectum habet
esse ab influentia animæ in corpus.
Anima autem in corpus influit
dupliciter. scilicet ut perfectio; & ut
motor. Ut perfectio anima glo-
riosa influit uiuificando uita im-
mortali, ut motor mouendo
motu infatigabili; alioquin
non esset gloriosa, nisi exclu-
deret mortem, & penam. Quia
ergo uiuificat uita, ideo necesse
est in corpore esse dispositionem
ad uitam: & hæc est lucis abun-
dantia, & claritas. Quia uero ui-
ta immortalis, necesse est corpus
habere dispositionem ad immor-
talitatem: & ita est impassibili-
tas. Quia uero motu infatigabili
mouet, ideo oportet quod nihil
resistat: & ideo subtilitas est in
corpore. Oportet etiam quod nihil
retardet, & sic agilitas: & sic pa-
tet similiter quod quatuor sunt.
TERTIO modo accipitur secun-
dum causam formalem. Dicunt
enim aliqui, quod in corpore nostro
cum sit natura celestis concili-
ans, & elementaris, modo do-
minatur elementaris, post domi-
nabitur natura celestis, quæ est
natura lucis: hæc erit sicut for-
malis, & completiua corporis. Et
quia lux habet quatuor istas pro-
prietates, sicut patet in radio. scilicet
claritatem, quia illuminat: im-
passibilitatem, quia nihil ipsum
corrumpit: agilitatem, quia subi-
to uadit: penetrabilitatem, quia
corpora diaphana sine eorum
corruptione pertransit; sic etiam

corpus gloriosum, in quo domi-
natur natura lucis, quatuor habet
dotes. QUARTO modo accipitur
secundum causam materialem
sic. Corpus nostrum est compo-
situm ex quatuor elementis: &
quia elementa sunt imperfecta,
quaduplicem habet ab eis defe-
ctibilitatem. Ab aqua, quæ est ele-
mentum humidum, & passibile,
habet passibilitatem, & corruptio-
nem: unde humidum aqueum cor-
pus corrumpit. A terra uero habet
obscuritatem, quia est elementum
opacum. Ab igne animalitatem, quia
calor consumit continue, ideo conti-
nua indiget alimonia ciborum.
Ab aere uero habet infirmitatem:
aer enim facillime immutatur, & cæ-
dit cuilibet impellenti. Quoniam igitur
quatuor isti defectus dantur per bo-
na opposita remoueri ad hoc quod
corpus sit perfectum perfectione com-
pleta, ideo quatuor sunt dotes. Con-
tra corruptionem impassibilitas,
contra obscuritatem claritas, contra
animalitatem spiritualitas. scilicet agili-
tas, contra infirmitatem uirtus, si-
ue penetrabilitas. scilicet subtilitas: &
hæc ultima sumptio conuenien-
tior est inter omnes, quoniam corrumpit au-
toritati, & rationi. Auctoritatem
Apostoli. i. ad Cor. xv. Ita enim su-
mit Apostolus. Seminatur in cor-
ruptione, resurget in incorru-
ptione: ecce impassibilitas. Semi-
natur in ignobilitate, surget in glo-
ria: ecce claritas. Seminatur in infir-
mitate, surget in uirtute: ecce pe-
netrabilitas. scilicet subtilitas. Semina-
tur animale, surget spirituale: ecce agi-
litas. Vnde Apostolus sumit do-
tes per comparisonem ad illos qua-
tuor defectus, quos remouet. Si-
militer Aug. de ciui. dei. 22. Abe-
rit a corporibus nostris omnes de-

formitas, omnis tarditas, omnis infirmitas, omnis corruptio. Omnis deformitas per claritatem, omnis tarditas per agilitatem, omnis infirmitas per subtilitatem, uel penetrabilitatem, omnis corruptio per impassibilitatem. Concordat et haec positio rationi: dotes enim corporis dicuntur non omnes qualitates, sed qualitates nobiles, & principales de nouo superadditae naturae. Et quia de nouo additae naturae, debent accipi secundum naturales defectus, & hi secundum causas principales, quae sunt quatuor elementa, patet quod ista uia inter omnes est magis congrua.

Ex his patent obiecta. Quod enim obiicit, quod anima comparatur dupliciter tantum. Dicendum, quod anima secundum illas duas comparationes ad corpus, ut motor, & perfectio, requirit in corpore quatuor dispositiones, ut ostensum est prius. Ad illud, quod obiicit, quod plures debent esse dotes animae, quam corporis. Dicendum, quod dotes animae attenduntur secundum potentias, sed dotes corporis secundum qualitates respicientes elementa: & ideo patet quare illae tres, & istae plures. Ad illud, quod obiicitur de congruentia partium, & quantitate. Dicendum, quod illa erit, quae nunc est, in quibus conuenienter est: ideo non est aliqua de nouo dos penes ipsam.

QVAESTIO II.

An huiusmodi corporis dotes aequaliter vult in omnibus?

Vtrum dotes corporis aequaliter sint in omnibus, uel secundum magis, & minus. Et quod equaliter videtur, quia magis, & minus dicitur per admissionem contrarii minoris, & maioris. Quoniam ibi tantum

summa est, ubi nihil admistum est de contrario; sed omnes dotes in omnibus beatis nihil habent admistum de contrario: ergo in omnibus sunt aequaliter. Item. De impassibilitate videtur, quia 1. ad Cor. 15. super illud. Alia claritas &c. Dicit Glo. In differenti gloria resurgent: sed hoc cõiter habebunt, quod incorrupti erunt; hoc ergo cõe, aut dicitur cõe secundum equalitatem, aut secundum magis, & minus. Si secundum magis, & minus, similiter & gloria: sed non dicitur gloria secundum magis, & minus: ergo secundum equalitatem. Item. Vnum corpus non dicitur altero subtilius, nisi quia aliquid potest penetrare, quod non alterum: sed quodlibet corpus glorificatum poterit omne corpus penetrare: ergo &c.

Item. Agilius dicitur, quod potest citius moueri: sed quam cito uolet spiritus, ibi protinus erit & corpus, ut dicit Aug. de Ciuit. Dei 22. ergo quodlibet erit agile in summo: a simili ergo arguatur de claritate, & aliis.

CONTRA. 1. ad Cor. xv. Alia claritas solis, &c. Si ergo differens est claritas, pari ratione & aliae dotes. Item. Dotes animae sunt secundum plus, & minus, ut supra ostensum est: quia liberius uidet unus, quam alter: ergo & dotes corporis. Item. Anima, quam plus seruiuit Deo, & meruit, excellentiores habet dotes: ergo & corpus, per quod anima plus seruiuit Deo, & meruit, debet similiter.

RESOLVTIO.

Immo secundum magis, & minus: idque per accessum ad terminum.

RESP. Dicendum, quod dotes in corporibus beatorum sunt secundum plus & minus, & perfectius, & mi-

nus

nus perfectum in diuersis. Ad cuius intelligentiam notandum, quod quaedam recipiunt magis, & minus per contrarii permissionem, ut puta quando eorum utrumque contrarium est aliqua natura, ut album, & nigrum. Quaedam recipiunt magis, & minus per accessum ad complementum, ut sunt illa, quorum opposita sunt priuationes, ut bonum, & lucidum. Dico ergo, quod dotes corporis recipiunt magis, & minus per accessum ad terminum, non per immersionem contrarii.

Et per hoc patet solutio ad primum. Rursus notandum est, quod in recipiendis magis, & minus, quaedam sunt, quae dicuntur priuationem simul, & positionem, sicut impassibile, quod dicit uirtutem ad non patiendum, & dicit priuationem passionis: similiter subtile, & agile. Et dico, quod quantum ad priuationem, quia totum & uniuersaliter priuat, non recipit magis, & minus. Sed quantum ad positionem, quae non est in summo, recipit magis, & minus. Et per hoc patent argumenta sequentia. Quod uero obiicitur, Agilius dicitur &c. intelligendum est sine retardatione, non quia subito, sed quia repente.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An in patria omnes sensus suos actus habebunt?

ONSEQUENTER quantum ad tertium articulum circa hoc queritur de sensuum remuneratione. Et supposito, quod erunt in patria, quia erit anima habens omnes suas potestates cum nulla

amittat, erit et corpus habens organa omnia: circa hoc duo queruntur. Primo queritur, utrum in patria omnes sensus habeant suos actus. Secundo, utrum sensus illi, qui sunt in suo actu, cognoscant per receptionem speciei.

Quod omnes sensus erunt in suo actu, ostenditur quia nobilior est potentia coniuncta suo actui, quam non coniuncta: sed omnes potentiae erunt ibi in statu nobilissimo: ergo omnes erunt coniunctae actui: ergo &c. Item. Sicut anima appetit uniri corpori, ita sensus obiecto: sed ad hoc, quod anima perfecte glorificetur, necesse est uniri corpori, ut ille appetitus quietetur, ergo similiter necesse est sensum omnem uniri obiecto: sed unio sensus ad obiectum est mediante actu: ergo &c. Item. Constat, quod corpus remuneratur, quia seruiuit animae: ergo & sensus debet remunerari: sed omnis potentia nata delectari, si perfecte remuneratur, etiam in perfecta delectatione constituitur: quiescit enim in illo obiecto, & haec quies est delectatio. Et hoc potest probari per simile in damnatis, quia ibi erit continuus dolor in sensu: ergo in beatis continua delectatio. Ex hoc sic arguo. Nulla potentia delectatur, nisi in eo, quod cognoscit; sed sensus non cognoscit se, nec organum, nec quod supra se est; ergo cum nullum solum suum obiectum cognoscat, delectatur solum in obiecto suo; sed in illo non delectatur nisi mediante actu. Item. Summa delectatio potentiae est in suo actu; ergo

ergo si sensus ibi delectatur, in suis actibus delectat. Præterea, bene sequitur, si delectatur, sentit: sicut sequitur, si dolet quod sentiat: ergo cum probatum sit delectationem esse in oibus sensibus, oportet quod omnes sentiant. **ITEM.** Visus est in suo actu, qui est spiritualissimus. Vnde **Job. xiii.** In carne mea uidebo Deum. Et **Apoc. i.** Videbit eum omnis oculus. Et **Aug.** dicit, quod uisus reficietur in cõtemplatione humanitatis. Et in Libro de spiritu & anima: Est etiã ibi sensus tactus, quod patet: quia unũ corpus glorificatũ poterit aliud amplexari: & iste est maxime materialis: quare cum sit ibi actus sensus spiritualis, & materialis, ergo & omnium sensuum.

CONTRA. Quod nullus sensus sit ibi in actu usque, quia omnis uirtus finita plus potest in unum, quã quando dispergitur ad multa: sed anima habet uirtutem finitam: ergo & intensius moueretur, si in solum Deum moueretur cognitione, & delectatione: ergo cognitio, & delectatio sensuum minuunt motum in Deum: ergo & gloriam: sed nihil debet ibi esse tale: ergo uidetur quod nullus sensus sit ibi in actu &c. **ITEM.** Si est sensus in actu, aut ille est cum delectatione, aut sine. Si non est cum delectatione: ergo non est in actu perfecto. Si uero est cum delectatione: sed quando aliquid delectatur in uno oppositorum, tristatur in reliquo: quando delectatur in medio, tristatur in extremo: ergo si delectatur in percipiẽdo, possibile est tristari in non percipiẽdo. Si dicas quod nihil sibi repugnat, nec corrumpit

propter incorruptionem: saltem carẽtia rei inducit tristitiã, cuius presentia afferebat delectationem: ergo &c. **ITEM.** Quidã sensus sunt propter indigentiam, ut patet de gustu ad restaurationem deperditi. Sed tunc tolletur omnis indigentia: ergo &c.

RESOLVTIO.

Visus; & tactus erunt quidem in suo actu: minime reliqui: sensus licet de auditu dubium sit.

RESPON. Dicendum, quod posse sentire est ex coniunctione potentie cum organo bene disposito: sentire uero est ex cõiunctione ipsius cum obiecto. Quoniam igitur ibi erunt potentie coniuncte organo bene disposito, ibi erunt omnes potentie sentiendi: quoniam uero obiecta omnium sensuum non erunt in gloria: sed quorundam, id quidam erunt in actu suo, quidam uero non. Obiecta enim quorundam sensuum sunt proprietates absolute, quæ reperiuntur in corpore glorificando, utpote color, uisus, & leuitas ipsius tactus: & quia corpus gloriosum resurget cum lumine, & leuitate, erunt ibi obiecta duorum sensuum: ideo isti sensus erunt in suis actibus. Obiecta uero aliorum sensuum non sunt proprietates corporis glorificandi, nec proprietates absolute: sed emanationes a corporibus, ut odor, & sonus, & sapor: & quia non erunt in patria, ideo &c. Alia est ratio sumitur ex parte medii, quia medium in uisu potest esse omne, quod habet rationem peruii: medium in tactu est caro sibi coniuncta; & ideo quasi ista duo media erunt in patria, & isti duo sensus in suis actibus

bus

bus erunt: alii uero minime deficientibus sibi mediis: nisi forte quis instet in auditu, de quo relinquitur in dubio, sicut de laude uocali in patria, quam ibi ponere, nec uidetur necessariũ, nec aperte falsum: & ideo hic opinari est licitum.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod omnes erunt in actibus propter nobilitatem potentiarum maiorem. Dicendum, quod est actus perfectionis, & actus, qui habet imperfectionem coniunctam: & quoniam actus gustandi habet imperfectionem coniunctam ratione status, & similiter olfatus ratione obiecti, quod non glorificatur, & habet fieri per medium receptiuum peregrinæ impressionis: ergo &c. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod appetit sensus uniri obiecto. Dicendum, quod alius est modus appetendi: ille enim anime appetitus est ratione perfectionis esse naturalis: sed iste solum est quantum ad bene esse: & ideo ille non potest terminari nisi corpus uniat: iste potest, si in tali statu ponatur, quod illo obiecto non egeat. **AD ILLVD**, quod obiicitur de delectatione. Dicendum, quod delectatio est in sensu dupliciter. Una per redundantiam. Alia per obiecti presentiam. Per redundantiam: sicut quando anima est interior plena delectatione, ita inebriantur potentie sentiendi, quod nullo modo querant, nec egent exterius delectari: & hæc delectatio erit præmium omnium sensuum, & omnibus. Hanc autem delectationem non habent a se, nec ab actu suo, sed ab actu anime, &

ideo non oportet, quod propter istam sint sensus in suo actu. Alia est delectatio per obiecti conuenientis presentiam. Et quia solum duo sunt sensus, qui habent obiecta gloriosa, ideo solum in duobus est: & hoc non est præmium, nisi ualde accidentale: quia non magis est gloriosus sensus in illius presentia, quam absentia. **ALIUD** patet. **AD ILLVD** uero, quod obiicitur, quod nullus sit sensus, quia unus actus impedit alium. Dicendum, quod uerum est, quando unus non ordinatur ad alium: non sic in proposito: sed actus rationis redundat in sensum, & actus sensus ordinatur, & subseruit actui rationis: & ideo unus uigilatur ex alio. **AD ILLVD**, quod obiicitur, quod ubi delectatio, ibi tristitia. Dicendum, quod quidam sensus delectatur in obiecto, quia est conueniens, perficiens, & cõseruans: utpote est obiectum respectu sensus corporis. Quidam quia est cõueniens, & perficiens, ut intellectus in intelligibili ueritate. Quidam qui tantum est conueniens, ut sensus gloriosus non perficiens: quia interior perficitur: non cõseruans, quia incorruptibilis est: & talis non tristatur in contrario: quia non læditur in absentia, quia non efficitur imperfectus. Quod primo modo delectatur, tristatur dupliciter. Quod secundo, uno modo. Ultima ratio cõcedenda est, quod illi sensus, qui sunt per indigentiam, non manebunt in suis actibus: & sic patet eorum.

Quis

QVÆSTIO II.

*An sensus, qui in patria in suo actu
erunt, per receptionem speciei
corroscent?*

VTRVM illi sensus, qui sunt in suo actu, cognoscant per receptionem speciei. Et quod sic uidetur; quia omnis cognitio est motus ad animam; sed omnis motus ad animam est aliquid recipiendo: ergo &c. **ITEM.** Omnis cognitio est per unionem cognoscibilis cum cognoscente; sed sensus gloriosus aliquid cognoscit, cui non unitur secundum ueritatem, & cuius non habet per naturam speciem; ergo habet uniri mediante specie recepta. **ITEM.** Quanto speculum est clarius, & purius, tanto est ad recipiendum magis idoneum; sed sensuum gloriosorum organa sunt purissima, & denudata a formis obiectorum: ergo &c. **ITEM.** Ordo naturalis est, ut obiectum influat in organum: sed natura non tollitur per gloriam: ergo organum recipiet. **CONTRA.** Aug. in vii. Music. & est propositio per se nota: Minus nobile non agit in magis nobile; sed quod recipit ab alio, patitur ab illo: ergo uisus non poterit recipere a corporibus inferioribus, cum organum eius sit nobilissimum. **ITEM.** Orbis primus non recipit peregrinam impressionem propter sui nobilitatem, & incorruptionem; ergo si oculus est nobilior, patet &c. **ITEM.** Si est ibi receptio de nouo, cum sit receptio faciens esse sensum in actu, nisi adsit iudicium; ergo est ibi iudicium; ergo cogitatio anime; ergo noua cogitatio anime; & ita uolubiles cogitationes: quod est contra Aug. **ITEM.** Immutatio

nem & receptionem animalem antecedit immutatio naturalis; sed corpus glorificatum, & eius organum cum sit incorruptibile, non recipiet naturalem immutationem: ergo &c.

RESOLVTIO.

*Vtique per receptionem speciei
sensibilis.*

RESP. Ad hoc dixerunt aliqui, quod non est receptio ab extrinseco; sed anima omnium, quæ uult uidere, species facit in oculo, & uidet; quia tunc ordo erit commutatus, quia non erit receptio ueniens ab inferiori: sed a superiori. Sed hæc solutio non potest stare. Primum quidem, quia per uertetur ordo, cum species spiritualis fieret corporalis, perfectum fieret imperfectum. Secundo; quia ita uideret absentia ut presentia: ita oculis clausis sicut apertis. Secunda positio est, quod est sensus; sed non est intus suscipiendum; sed extra mittendo uirtutem; quia non recipiet, sed influet. Sed ista positio adhuc non potest stare, tunc cum cognitio sit in unione, tunc cum organa sint maxime habilia ad recipiendum. Tertia positio est, quod sensus glorificati cognoscunt recipiendum specie ab ipso sensibilis: concedendum sunt rationes ad hoc.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod minus nobile &c. dici potest quod non oportet quod obiectum sit nobilius organo, in quod agit simpliciter; sed secundum quod, in hoc scilicet quod habet speciem, & illud est in uidendo, & hoc sufficit ad agendum. Vel aliter dicendum, quod minus nobile non agit uirtute propria, sed aliena, & in sensu glorificato est natura duplex in oculo, per speciem, & luminis: quando

igitur

igitur uidet corpus se luminosus, illud corpus sua uirtute propria in se facit speciem in oculo: quando uero minus luminosum, tunc uirtute propria in se facit: & sic patet illud. **AD ILLVD,** quod obiicitur de aliena impressione, quod non est in orbe. Dicendum, quod ibi uocatur aliena impressio, quæ est uia ad corruptionem: sed de hac non intelligitur hic. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod cogitationes uolunt. Dicendum, quod cogitationes uolunt dupliciter. Vno modo quia intellectus aut habet defixum affectum in uno, & hoc modo est uia; & non erit in patria. Alio modo est quod principaliter & continue unum, & alia multa per illud, & inter illa multa modo unum, modo aliud, & hoc bene erit in patria: talis est in proposito. **AD ILLVD,** quod obiicitur, quod immutatio naturalis precedit. Dicendum, quod immutatio naturalis est duplex, quodam est per receptionem & abiectionem, ut calidum a frigido: & hæc non erit. Quædam per receptionem tantum, ut per speciem a luminoso, & hæc erit.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

*An corpus gloriosum impassibile
erit ab intrinseco.*

CONSEQUENTER queritur de secundo articulo principali, scilicet de gloria corporis in speciali, quæ consistit in quatuor dotibus: & circa hoc secundum quod quatuor sunt dotes, quatuor principaliter queruntur. Primo queritur, de dote impassibilitatis. Secundo de do-

te claritatis. Tertio de dote subtilitatis. Quarto de dote agilitatis. Circa primum queruntur duo. Primo queritur, utrum corpus sit impassibile ab intrinseco. Secundo queritur, utrum sit passibile passione ueniens ab extrinseco.

CIRCA quam sic proceditur, & ostenditur, quod corpus non sit passibile ab intrinseco. Aug. 2. de ciui. Dei Aberita corporibus nostris omnis deformitas, omnis infirmitas, omnis corruptio. **ITEM.** Ratione uidetur, quia passio corporis contristat animam: corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animam; sed gaudium beatitudinis est impermixtum tristitiæ: ergo &c. **ITEM.** Si interius pateretur: ergo aliquando corrumpitur: sed anima gaudet de unione sui ad corpus, & gaudium beatitudinis est perpetuum, & securum; hoc autem non esset, si esset dissolubile: ergo &c. **ITEM.** Anima gloriosa est perfectissima omnium formarum, sed sic est quod aliqua forma est ita nobilis, quod omnino terminat appetitum suæ materiæ, ut forma corporis empyrei: ergo multo fortius anima gloriosa appetitum sui corporis; sed forma terminans appetitum materiæ, facit ipsam incorruptibilem: ergo &c.

CONTRA. Omne compositum ex contrariis est corruptibile, & passibile; sed corpus gloriosum est huiusmodi: ergo &c. **SIDICAS,** quod non manent contraria, quia contraria non sunt secundum substantiam; sed secundum qualitatem, & manent secundum qualitatem, non secundum qualitatem. **C**ontra. A corporibus gloriosis

riosis

riofis (ut dicit Aug. Iustitia detrahetur, & natura seruabitur: sed qualitates elementares sunt eis naturales; ergo manebunt. **SI DICAS**, quod manent secundum essentias, non secundum actum. Contra. Vnumquodque nobilius est, quando est coniunctum actui, quam quando non: ergo &c. **SI DICAS**, quod actus ille est imperfectionis. Contra. Elementa plura impossibile est uenire ad constitutionem corporis uenire nisi per mixturem: ergo necesse est elementa misceri. Sed ubi est mixtio, necessario est mutua actio, & passio, & qualitatibus confusio: & ubi hec sunt elementa, sunt in suis actibus; ergo &c. **ITEM**. Corpus gloriosum erit nobilioris complexionis, quam nunc: sed quanto aliquod corpus elementatum, & animatum nobilioris est complexionis, tanto passibilis est; quod patet, quia passibilis est corpus animalis, quam plantae: & hominis, quam bruti animalis: ergo corpus gloriosum magis, quam nunc erit passibile. **ITEM**. Elementa miscentur in corpore illo: aut ergo aequaliter, aut inaequaliter. Si inaequaliter: sed inaequalis comixtio uia est ad dissolutionem: ergo illud corpus erit dissolubile, & passibile. Si aequaliter, aut aequatione punctali, aut non punctali. Si ad aequationem punctali: ergo omnia corpora essent eiusdem complexionis, & nobilitatis: quod non est uerum. Si non punctali: ergo unum aliquo modo excedit reliquum in uirtute: sed excessus generat aliquo modo pugnam, & litem: & haec dissolu-

tionem: ergo &c. **ITEM**. Aut erit in corpore calor, aut non. Si non, nec operatio animae: cum operatio motus, & sensus, & uitae sit mediante calore. Quod si est ibi calor, sed calor indiget pabulo, quia eius est consumere: sed omnia, quod indiget pabulo, est corruptibile, & passibile: ergo &c.

RESOLVTIO.

Ab intrinseco corpora impassibilia erunt: quia qualitates elementales cessabunt & ab appetitu, & pugna interna.

RESP. Dicendum, quod omnia concordant in hoc, quod corpora illa sunt incorruptibilia, & indefectibilia: sed rationem iungunt ex diuersis causis. Quidam enim dicunt, quod elementa sunt in corpore glorioso secundum substantiam, non secundum qualitates: & ideo quia substantiae nihil est contrarium: & ubi nulla contrarietas, non est pugna, nec dissolutio: ideo &c. Sed hoc improbatum est, quia natura debet remanere. Alii dicunt, quod sunt ibi secundum qualitates: sed qualitates non agunt, nec patiuntur; & hoc diuina uirtute mirabiliter faciente: & hoc est iterum improbatum, quia si miscentur, constat, quod franguntur, & mutuo agunt, & patiuntur. Tertii dicunt, quod sunt secundum substantiam, & qualitates, & actus. Sed tamen actus nunc sunt in ipsa mixture: sed post iudicium non, quia in eis dominatur natura coelestis, quae omnino reconciliat elementa, & quasi naturam elementarem absorbet, & transfertur totum corpus in naturam coelestem, unde debe-

tur

tur ei locus coelestis, & incorruptibilitas. Sed illud est dubium, quomodo natura coelestis sit de compositione corporis nostri; quia sic non tantum uidetur componi nisi ex quatuor elementis. Et ideo aliter dicendum, quod elementa manent in corpore illo secundum substantiam, & qualitates, & operationes. Sed attendendum, quod quadruplex est operatio elementorum: Una quantum ad constitutionem; & haec est mixture. Alia quantum ad conseruationem; & haec est ministerialis delatio caloris uitalis per corpus. Tertia est pugnae ordinans ad dissolutionem. Quarta exterioris impressionis, per quam alicuius elementi operatio intenditur, & pugna oritur. Primae operationes manebunt; secundae duae non manebunt, quae ordinant ad dissolutionem; & ideo corpus erit indissolubile. Ratio autem quare non manet, est triplex. Prima est temperata mixtio confringens contrarietatem. Secunda est elementarium appetituum quietatio. Tertia est animae influentis conseruatio. Et ratione primi non pugnant, ratione secundi non possunt pugnare: ratione tertii necesse habent quiescere.

AD ILLUD ergo, quod obiicitur, quod compositum ex contrariis est dissolubile. Dicendum, quod illud debet intelligi, quando contraria habent contrarios appetitus, & interminatos. **AD ILLUD**, quod obiicitur, quod corpus nobilioris complexionis facilius patitur. Dicendum, quod hoc non est uerum simpliciter loquendo, immo contrarium,

quia est fortioris uirtutis: nec habet locum in homine nisi ratione penalarum inflictarum. **AD ILLUD**, quod obiicitur, utrum in puncto. Dicendum, quod non oportet; nec tamen mutuo pugnant, quia neutrum praeualet, licet aliquo modo excedat. Praeterea. Non appetit se multiplicare, nec ab illo diuidi; & ideo etiam si excedat, non corrumpit aliud. **AD ILLUD**, quod obiicitur de calore. Dicendum, quod ex complexione inaequali nascitur calor elementalis consumens: ex complexione uero equali calor coelestis conseruans; & ideo quando tunc elementa erunt perfecta, & temperata, calor uitalis erit assimilatus naturae coelestis; & ideo non consumet, nec indiget pabulo.

QVAESTIO II.

An corpora gloriosa pati poterunt ab aliquo extrinseco uolenter?

UTRUM corpus gloriosum sit passibile passione ueniente ab extrinseco, sicut igne, uel cultello. Et quod non, uidetur; quia dicit Ansel. quod erunt omnipotentes suae uoluntatis, sicut Deus suae; ergo si uoluntas animarum est in conseruatione corporis; ergo nihil poterit corpus animae laedere. **ITEM**. Omnis passio magis facta abiicit a substantia; ergo si est passibile ab exteriori; ergo potest esse abiectio a substantia; ergo & corruptio; sed supra probatum est, quod est incorruptibile, & immortale, ergo &c. **ITEM**. Nihil compositum potest pati exterius, quod non possit pati interius; sed corpus gloriosum non potest pati interius; ergo &c.

profel.
cap. 25

Con-

CONTRA. Corpus gloriosum constat materialiter ex terra: sed terra non potest manente forma, quam habet, tantum sublimari, quod sit igne superior; ergo manet infra ignem: ergo si inferius patitur a superiori, & tale corpus est inferius igne, uideatur, &c. ITEM. Corpus nobilissimum est inferius infimo spiritu quantuncunque peccatore: sed spiritus peccator positus in igne, patitur: ergo corpus humanum quantuncunque nobilitatum potest ab igne pati. ITEM. Omne continuum est diuisibile, omne diuisibile est partibile, & omne partibile est passibile ab exteriori; ergo &c. ITEM. Quandoque corpus durum obuiat molli, necesse est illud diuidere, si sit impellentia uehemens: esto ergo, quod cultellus obuiet glorioso: aut ergo est durius cultello, aut cultellus penetrat: sed non est durius, cum sit carneum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Nequaquam, & quia non meruerunt puniri: & quia in eis terminati sunt appetitus.

RESPOND. Dicendum, quod corpus gloriosum est impassibile ab extrinseco omni genere actionis corrumpentis. Hoc autem est duplex, scilicet per influentiam, sicut ignis comburit corpus; per uolentiam, sicut cultellus diuidit. Prima non est in corpore glorioso, quia talis influentia, aut est secundum ordinem iustitiæ: & hæc est in dæmonibus, & peccatricibus animabus secundum ordinem iustitiæ: sed in corpore glorioso non est talis passio, quia non meruit puniri.

Alia est secundum ordinem naturæ; & ista est solum, quando patiens est talis naturæ, quod materia illa appetit esse sub alio actu; priuatio enim est principium patiendi. Quoniam autem in corpore glorificato iam terminati sunt appetitus: ideo si gloriosum corpus poneretur in igne inferni, non læderetur.

ET per hoc patet solutio ad duo prima, quia dæmon patitur secundum ordinem iustitiæ, licet sit superior per naturam.

Patet et illud, scilicet secundum quod obiicitur de terra, quod terra patitur, quia materia est rationem habens priuationis. Alia est actio per uolentiam: & de hac dicunt aliqui, quod non patitur, quia nemo est, qui inferat; & si esset aliquis, qui uellet inferre, corpus posset actionem illam declinare: sed tunc secundum istam uiam corpus Adam ante lapsum habuisset dotem impassibilitatis. Ponatur etiam per impossibile, quod cultellus applicetur uentri, aut uenter resistit, aut non. Si non: ergo patitur, & cultellus subintrat: & ita est passibile. Si resistit, quæro per quam naturam. Et dicunt aliqui, quod habet naturam quintæ essentiæ, quæ non est secabilis, nec diuisibilis: unde si iuxta solem esset, & impingeret cultellum, non pertraheret, & non resisteret per naturam duri, & mollis, sed quia caret duritia, & mollitie, & passibilitate. Sed quia hoc difficile est intelligere, ideo dicendum, quod corpus gloriosum non potest pati per uolentiam corporis obuiantis, quia omne corpus est peruium ei, & illud pertransit, sicut

sicut uidebitur: unde sicut si aliquis haberet cultellum crystallinum non expelleret radium per eius ictum, imo radius penetraret, unde non pateretur ab ipso: sic in proposito intelligendum corpus gloriosum penetrare cultellum. Quod ergo dicitur esse continuum diuisibile, intelligendum est de diuisione mathematica, non de diuisione naturali, de qua hic opponitur. Sic enim exponit Anselm. quod istud intelligitur secundum intellectum, non secundum habitum.

ARTICVLVS III.

QVÆSTIO I.

An corpora gloriosa erunt peruia, an colorata, uel luminosa?

QUONSEQUENTER queritur de dote claritatis: de qua duo queruntur. Primum queritur, de ipsa in se. Secundum in comparatione.

Vtrum corpora illa sint peruia, an colorata, an luminosa. Quod autem sint peruia uideatur. Gregor. super illud Iob. 28. Non adæquabitur, uel comparabitur ei aurum, &c. Vniuscuiusque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abscondet: ergo membrorum corpulentia uisui non obsistet. Sed hoc non esset, nisi essent peruia. ergo &c. ITEM. Ratione uideatur, quia per uolentiam patitur corpus per gloriam, quæ possit per naturam, aut artem; sed natura, & ars de obscuro facit peruium subtiliando, utpotè de cinere nitrum: ergo multo fortius illa. ITEM. In uisceribus corporis gloriosi est pulcherrima harmonia: sed hæc

S. Bon. Lib. 4.

nata est delectare uisum: ergo si corpora resurgent in eadem dispositione, in qua possunt perfecte delectare, & hoc intus & extra, & hoc non possunt, nisi sint peruia, ergo &c. SED quod sint colorata uideatur, quia dicit Augu. 22. de Ciuit. Dei cap. 19. Omnis pulchritudo est partium conuenientia cum quadam coloris suauitate. Sed corpora gloriosa erunt pulcherrima: ergo habebunt suauitatem coloris. ITEM. Philosophus dicit, quod color est extremitas perspicui in corpore terminato: sed corpora gloriosa sunt corpora terminata, cum sint eadem, quæ nunc, & habent naturam perspicui: ergo &c. ITEM. Ad hoc est ratio, quod ad colorem duo concurrunt. scilicet lux, & quatuor qualitates: sed ista sunt in corpore glorioso; ergo &c. ITEM. Ratione uideatur, quia corpora gloriosa erunt obiecta uisui, non media uidendi; ergo non erunt transparentia. SED quod sint penitus luminosa, uideatur. Matth. xiii. Fulgebunt sicut sol in regno, &c. Si ergo sol, nec peruius est, nec coloratus: ergo &c. ITEM. Seipsis uidebuntur: ergo erunt luminosa, non colorata. ITEM. Nobilior qualitas est peruietas quam color, & lux quam peruietas: sed corpora illa erunt perfectissima inter corpora; ergo erunt potius luminosa.

RESOLVTIO.

Et quidem ad instar carbonum ignitorum.

RESPOND. Oportet omnes concedere, quod corpora illa sint luminosa: sed uolunt aliqui quod simul sint luminosa, & peruia

M m m m sc

secundum aliam, & aliam rationem. Peruia propter subtilitatem, luminosa uero ratione claritatis, & fulgoris superadditi. Sed ista positio non est conueniens, quia si peruia essent, non terminarent uisum, nec haberent distinctum in partibus, & ita oculi non possent discerni a naso. Et iterum. Magnitudo luminis non patitur corpus esse transparentem, ut patet in sole, in quo est luminis aggregatio, & in candela. Alii uoluerunt dicere, quod erunt simul luminosa, & colorata. Colorata per naturam quatuor elementorum, & eorum qualitatem, ex quibus constat corpus humanum: sed luminosa ratione luminis superadditi. Nec hoc est in conueniens, ut dicunt, sicut patet in noctiluca, quae est corpus coloratum, ut patet in die, sed lucens, ut patet in nocte. Et haec positio est conuenientior, quia constat, quod homines recognoscuntur in patria: unde habebunt effigies, quas habuerunt, & aspectus oculorum gloriosorum peruenient usque ad superficiem corporis illius splendidissimi: sicut enim per multam tensionem non amittit colorem, sed eius colori additur splendor: sic in proposito. Sicut etiam carbo per sui naturam alicuius coloris est: adueniente autem igne, efficitur luminosus: & tamen est coloratus, quia est ibi lux materiae terrestri incorporata. Sic in proposito intelligendum, quod corpus resurgens per naturam suam habebit colorem, & claritas luminis superinduet ipsum, sicut ignis carbonem. Concedendae igitur sunt rationes, quod corpora gloriosa sunt co-

lorata, & luminosa, secundum duplicem naturam, ut uisum est.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod corpulentia non obsistit menti. Dicendum, quod ex hoc non sequitur, quod sint peruia, quia non magis uidetur mens per corpus peruium, quam per solidum: sed hoc uult dicere, quod ita cogitationes, & affectiones habebunt intus in corpore, ut sint patentes AD ILLVD, quod obiicitur, quod magis subtiliatur per gloriam, quam per naturam, uel artem. Dicendum, quod non quaelibet subtiliatio facit peruietatem. Nam ubi est subtiliatio cum aggregatione luminis, non manet peruietas, ut patet in candela, siue in flamma: & quia sic est in proposito, ideo &c.

AD ILLVD, quod obiicitur, armonia uisum debet delectare. Dicendum, quod harmonia illa nata est delectare uisum non corporalem, sed spiritualementem; & hunc delectat, & delectare potest, et si corpus non sit peruium: ideo patet, quod illud non ualeat.

QV AESTIO II.

An corpora gloriosa ad nutum anime se se nobis occultare poterunt?

DE claritate in comparatione. Et quaeritur, utrum corpora gloriosa possint claritatem suam secundum imperium anime oculis nostris occultare. Et quod sic, uidetur, quia Christus post resurrectionem apparuit discipulis in eadem effigie, & colore, in quo prius: sed sicut dicit Augustinus de Ciuitate Dei. Christus sua resurrectione ostendit, quale sit futurum corpus nostrum: ergo alia corpora similiter poterunt. ITEM. Corpus illud est in perfecta obedientia respectu anime,

mæ: ergo apparet, & resplendet secundum plus, & minus, ut anime placet. ITEM. Claritas illa oculis non clarificata est improporcionabilis: ergo quod ab eis uideatur est condescensionis; ergo occultatio ipsius a nostris oculis est de natura ipsius gloriose lucis.

CONTRA. Quanto aliquid luminosius est, tanto minus potest uisum latere: sed corpus gloriosum est magis luminosum, quam non gloriosum: sed hoc non potest latere: ergo nec illud. ITEM. Lux se manifestat illuminando: sed illuminare est actus lucis naturalis, & essentialis ergo cum nihil possit priuari actu essentiali, ipso saluato in esse, impossibile est quin corpus gloriosum irradiet: ergo impossibile est quin illuminet, & se ui sui manifestet. ITEM. Sicut se habet pati ad impassibile, ita occultari ad lucem: sed corpus gloriosum non potest pati, quia est impassibile: ergo nec occultari, cum sit luminosum.

RESOLVTIO.

Quinimo, propter subtilitatem.

RESP. Ad hoc dicunt aliqui, quod claritas corporis gloriosi uisui glorioso est manifesta, & ei occultari non potest: oculo non glorificato est occulta, & ei non potest manifestari, quia est ei improporcionabilis. Vnde quod occultare est de manifesto occultum facere: ideo dicunt simpliciter, quod non potest. Nec est trahendum ad consequentiam de Christo, quia Deus erat. Sed istud est mirum dicere, quod claritas corporalis omnino sit improporcionabilis, & occulta: & quod

si non in se, saltem possit uideri in irradiatione. Et praeterea uideatur Christus non miracula fecisse, sed argumenta resurrectionis ostendisse. Et ideo aliter dicendum, quod corporis qualitas secundum exigentiam eius, in quo est, agit. Corpus autem gloriosum est subtile, & per subtilitatem suam potest omne non gloriosum penetrare, ut infra patebit. Potest etiam resistere: & ideo dico, quod quia corpus gloriosum per effectum spiritualis potentiae potest omne corpus penetrare, potest & penetrare oculo: & tunc non erit obiectum eius, & ideo potest latere. Rursus. Quia potest corpori se obicere, potest & claritatem suam omnino ostendere, licet uisus obtundatur, & non comprehendat: & quod potest omnino latere penetrando subtiliter, & omnino patere se obiciendo uisibiliter, potest & medio modo plus, & minus se ostendere. Vnde si hic esset anima gloriosa cum corpore glorificato, plus & minus posset de sui corporis claritate oculis nostris claudere, & ostendere: & hoc per naturam illam, quia non tantum clarum est, sed penetratum, & spirituale, id est, agile. Et concedendae sunt rationes ad hanc partem.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod quanto luminosius, tanto minus potest uisum latere. Dicendum, quod uerum est per naturam luminis: potest tamen per naturam spiritualitatis, & subtilitatis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod lux se manifestat illuminando, Dico quod non tantum illuminando, sed etiam oculis intuentium

se obiciendo: & quia potest esse quod corpora gloriosa radios penetrent uisibiles corporis non gloriosi, ideo &c. AD ADIVD. Dicendum, quod occultari est dupliciter. Vna propter obscuritatem a parte obiecti: & de hac uerum est, quod lux non potest occultari. Alia est per impotentiam a parte oculi, quia non potest ibi figi propter excellentem subtilitatem: & haec luci non repugnat, sicut passibilitas impassibilitati: & primo modo impossibile est lucem occultari, secundo modo est uerum, & possibile.

ARTICVLVS IIII.

QVAESTIO I.

An corpus gloriosum penetrare possit corpus non gloriosum?

ONSEQUENTER quaeritur de dote subtilitatis, de qua duo quaeruntur. Primo, quaeritur de ipsa in se. Secundo, de ipsa per comparisonem ad tactum nostrum.

VT RVM corpus gloriosum possit penetrare oem aliud corpus non gloriosum in suo motu. Et quod sic uidetur, quia dicitur Iohan. xx. Cum fores essent clausae, quod Iesus stetit in medio. Et Gregor. dicit, quod propter subtilitatem ostia clausa non obstiterunt; ergo &c.

ITEM. Ratione uidetur, quia corpus gloriosum in suo motu non potest retardari: ergo nec impediri: & si non potest ei resistere: ergo in suo motu potest omne corpus penetrare. ITEM. Si non potest penetrare omne corpus: cum possibile sit illud in

cludi, possibile esset illud incarcerari: sed esse in carcere est miseriam; ergo possibile est beatum fieri miserum. ITEM. Damasc. ait, quod de Christo Domino post resurrectionem quaedam dicuntur secundum dispensationem, ut cicatrices, cibatio, potatio. Quaedam secundum naturam, ut transire de loco ad locum infatigabiliter, et clausis ianuis intrare; ergo si hoc est de natura corporis gloriosi, patet &c.

CONTRA. Cum subtile, & rarum obuiet duro, non penetrat, sed penetratur: ut patet, quia lapis diuidit aerem, & transit per ipsum: si ergo corpus gloriosum est subtile; ergo per illam dotem non conuenit sibi penetrare, sed potius penetrari.

ITEM. Corpus gloriosum non est maioris subtilitatis, quam radius: uel aer: sed radius sua subtilitate non penetrat corpora opaca, & aer non penetrat, nisi porosa; ergo corpus gloriosum non potest omnia penetrare.

ITEM. Si penetrat, aut hoc est diuidendo, aut subintrando per poros, aut simul coexistendo. Si diuidendo; sed quaedam sunt corpora indiuisibilia, & intecabilia. ITEM. Sunt alia, quae cum diuiduntur, numquam reiuunguntur. Sunt & alia, quae si diuiduntur, corrumpuntur; ergo cum corpus gloriosum nihil destruet, quod non possit destrui, sed etiam quod possit, non omnino poterit penetrare saltem empyreum. Si subintrando per poros: sed pori sunt discontinui; ergo necesse esset corpus gloriosum discontinuari. Si simul coexistendo; sed impossibile est per

naturam

naturam duo corpora esse simul; sed gloria non aufert naturam; ergo &c. Quod autem duo corpora esse simul, in philosophia sit impossibile, dicit ratio ostensiuam, quia corpori debetur locus, ut propria mensura proprio mensurato; sed multiplicato mensurato necesse est multiplicari mensuram propriam: ergo &c. ITEM. Sicut se habet unum locatum ad plura loca, ita plura loca ad ad unum locatum; sed unum locatum impossibile est esse in pluribus locis simul; ergo nec plura locata possunt esse in eodem loco simul. ITEM. Hoc uidetur per impossibile: quia tunc accipiatur corpus aequalis magnitudinis, ut corpus gloriosum, tunc ista duo omnino exterminantur: ergo soliditas in soliditate, & superficies in superficie, & linea in linea, & punctus in puncto: sed duo indiuisibilia sunt simul unum; ergo &c. ITEM. Trahatur linea a centro illius distantiae ad punctum circumferentiae per medium corpus gloriosum, & rursus alia ab eodem puncto ad idem per corpus non gloriosum, aut est una linea, aut duae. Si una; ergo corpus gloriosum, & non gloriosum sunt unum. Si duae lineae, tunc uidentur inconuenientia tria. Primum, quod ab eodem puncto ad idem punctum possunt esse duae lineae rectae: & ita duae lineae rectae, inter quas non cadit superficies media. Et rursus duae lineae rectae habentes eodem terminos, cum lineae multiplicentur per terminos. ITEM. Duae lineae rectae faciunt figuram: quae sunt tria maxima inconuenientia

secundum Philosophum. ITEM. Si corpus gloriosum potest propter sui subtilitatem coexistere, & penetrare corpus grossum, multo fortius aliud subtile; ergo duo corpora gloriosa possunt esse simul: & si duo, pari ratione tria; & si hoc, tunc omnia.

RESOLVTIO.

Utique, cum subtilissimum illud sit.

RESP. Omnes concedunt, quod corpora gloriosa habent dotem penetrabilitatis, id est subtilitatis. Sed quidam dicunt, quod hanc habent, quoniam omnia corpora eis subiacent, & obediunt, & ipsa uirtutem habent super omnia. Unde dicunt, quod sicut aer cedit sagittae; sic omne corpus cedit corpori glorioso. Sed illud improbatum est, quia qua uirtute reiuingeretur lapis, si per ipsum transiret, & caelum similiter, & corpus hominis non gloriosi. ALII dicunt, quod non cedit, sed quia omnia corpora quodammodo sunt porosa, & corpus gloriosum haec rationem, & naturam lucis, quae tota per essentiam soluitur in puncto, & dilabitur, quando non habet resistentiam, uolunt quod corpus gloriosum pertranseat, & non per poros multos, sed potest per unum. Sed illud adhuc uidetur inconueniens. Ponamus, n. corpus aliquod non esse porosum, tunc per illud non posset transire. ITEM. Quomodo est intelligendum, quod gloriosum efficiatur ita modicum, sicut corpus, quod deperdatur eius figura, eius quantitas, & mensura; ideo non est inconueniens haec positio.

ALII ponūt quod quia corpus est in perfecta obedientia respectu intellectus, & intellectus potest abstrahere a quantitate naturam secundum intelligentiā: & tunc abstrahere poterit secundum ueritatem, & tunc corpus abstracta quantitate habet corporis substantiam, & spiritualitatem. Unde sicut spiritus est simul cum corpore, & a corpore non impeditur; sic glorificatum corpus cum non glorificato; sed hoc est impossibile, & non intelligibile, quod sit corpus uiuens, & organicū, & non sit corpus quantum; ideo hoc non est ponendum. Qualiter enim saluetur organizatio, & membrorum distinctio in corpore a quantitate abstracto, hoc non uideo. ALII uero dicūt, quod corpus gloriosum potest esse in eodem loco cum non glorioso: unde penetrat subintrando per totum, non per poros: & hoc potest sic intelligi. Quod .n. duo corpora naturalia non possint esse simul in eodem loco, non est eo quod sint duo: ante enim per naturā sunt duo, quā sint in uno loco, uel duobus, quia per suas formas: Et hoc patet, quia duo puncta, & duae lineae, & duae superficies simul sunt in contactu physico, quia contingua sunt quorū termini simul sunt, quando cum que in eodem loco primo sunt. Quod ergo non sunt simul, hoc est propter corpulentiam ipsorum, quia unum non est alteri peruium. Si ergo ita sit, quod alterum habeat subtilem corporeitatem, & penetratiuam uirtutem respectu alterius, tunc quidem poterunt esse simul; & quā in

Inuehi
tur Sco.
ia 4. d.
49. 9.
16. ibi.
Alij di
cunt ali
ter.

dote penetrabilitatis. i. subtilitatis datur corpori subtilitas, & uirtus actiua ad penetrandū non glorificatū, iō penetrat, illo non cedente. Corpora uero mathematica, & lineae, & puncta iō plura sunt, quia distantia: & iō impossibile ē duo corpora mathematica, uel duas lineas, uel puncta esse simul, uel ēt mathematicū cū naturali, sicut uult Philoſophus.

AD ILLVD, quod obicitur, quod subtile dispositum ē penetrari, non penetrare. Dicendū, quod hoc est uerum ubi est subtilitas raritatis ad patiendum: sed hic ē subtilitas iuncta uirtuti agentis, sicut patet in igne, & radio.

AD ILLVD, quod obicitur, quod æqualis subtilitatis est radius. Dicendū, quod & si sit æqualis subtilitatis, non tñ est tantæ uirtutis in penetrando: & utrumque requiritur, ut uisum est. AD ILLVD, quod obicitur, quod duo corpora non possunt esse simul, iam patet responsio: quia si intelligatur de corpore secundum esse naturale, non tenet hoc quia corpus; sed quia hēt corpulentiam. QVOD ergo obicitur de mēſura. Dicendū, quod duplex est mēſura. scilicet intra, & extra. Mēſura intra est propria, & multiplicatur secundum multiplicatiōnē mēſurati, quia est unigena mēſurato: mēſura extra non oportet quod multiplicet in quantum mēſura; sed si multiplicat hoc est propter indigentiam uel cōpossibilitatē mēſuratorū, AD ILLVD, quod obicitur, quod unū corpus non potest esse in pluribus; ergo nec unus locus cōtinet duo corpora. Dicendū, quod non ē simile, quia primum facit finitas, quā creatura non priuatur per gloriam; secundum

facit

facit corpulentia, & grossities quod aufertur per gloriam. AD ILLVD, quod obicitur de punctis, & lineis. Dicendū, quod non habent distinctionē manifestam, quod est secundum distantiam; sed distinctionē naturalem, quod est secundum diuersam substantiam, simul in suis naturis coexistunt: ipse uero opponit, ac si esset distinctio secundum esse metaphysicum. AD ILLVD, quod obicitur de corpore glorificato, utrum possit esse simul cum alio. Aliqui dixerūt quod sic, sicut duo radii, & lumina simul sunt secundum Dionysium; sed tñ hoc non credo, quia unū non ē materiale respectu alterius, nec pertransibile alio; & iō quis sit ibi subtilitas, deficit tamē penetrabilitas. Nec ē simile de luminibus, quia formae sunt hātes multiplicatiōnē non a subiecto, in quo sunt, sed a principio effectiuo, sicut dicit Dionysius. & iō plura corpora gloriosa non possunt esse simul sicut gloriosum cum non glorioso &c.

QVAESTIO II.

An corpus glorificatum palpabile sit a tactu non glorificato?

DE subtilitate per comparationē ad tactum nostrum: & quod ritur, utrum corpus glorificatum sit palpabile a tactu non glorificato. Et quod sic, uidetur Luc. ult. Palpate, & uidete, quia spiritus ossa, & carnem non hēt. ITEM. Greg. in homi. Palpabile fuit per ueritatē naturae, & subtile per effectum spiritualis potentiae. ITEM. Ratione uidetur, quia in corpore glorioso erit ueritas carnis, & ossis: sed caro est mollis, & os durum; sed durum, & molle sunt obiecta tactus; ergo &c. ITEM. Corpus gloriosum potest

immutare uisum: ergo eadē ratione potest immutare tactum.

CONTRA. Grego. Corruptum necesse est, quod palpatur; sed gloriosum corpus est incorruptibile: ergo & impalpabile. ITEM. Io. Chris. in quadam homil. Dignum est querere, qualiter corpus incorruptibile tangibile fuit mortali manu; sed ne tumultueris: condescensionis. n. fuit. ITEM. Ratione uidetur, quia omne, quod sentitur tactu, sentitur aut per resistētiā, aut qualitatem actiuam, sicut sentitur aer frigidus. Sed corpus gloriosum non potest sentiri per resistētiā, quia nihil ei resistit. Non per qualitatem actiuam, quia nulla talis immutatio ibi remanet: ergo nullo modo. ITEM. Tactus maxime est materialis, corpus autē illud spirituale: ergo &c.

RESOLVTIO.

Et palpabile, & non palpabile sese praeberere potest, ut lubet: primum per uirtutem naturae: secundum per effectum spiritualis potentiae.

RESP. Dicendū, quod cū dico tangibile, duo dico. scilicet quod potest immutare sensum: & hoc ē perfectionis: & quod non potest latere tactum nostrum: & hoc ē imperfectionis: & quia remanebit quod ē perfectionis, & tolletur quod ē imperfectionis: iō dico quod corpus gloriosum potest se praeberere tangibile: & potest se non praeberere, siue latere, & hoc hēt secundum diuersas conditiones: Nam tangi potest: quia potest impellenti resistere: cū sit corpus uerū, non uanū, uel phantasticū. Latere potest, quia potest penetrare organum tactus. Primum hēt per uirtutem naturae, secundum per effectum spiritualis potentiae: & haec duo contraria sunt in nobis; sed non in illo corpore.

MMMM 4 pore.

pore. Concedendæ ergo sunt rationes, quod tangi potest.

AD ILLVD, q̄ ob̄, q̄ palpat̄, ē corruptibile. Dicendū, q̄ hoc uerum ē de eo, q̄ ē tactui subiectū: sed istud nō erat: & iō cōde scēssionis erat. AD ILLVD, q̄ ob̄ de resistētia, dico q̄ corpus tā gēs nō resistit tangēdo; sed magis ecōuerso: & licet nihil possit corpori glorioso resistere, ipsū tñ p̄t aliis, sicut patet: q̄a cōstat q̄ pōt sustollere lapidē ī manu. AD ultimū uerō patet r̄sio: q̄a corpus nō efficit ita spūale, q̄n saluet ī eoveritas carnis, & oīis.

ARTICVLVS V.

QVÆSTIO I.

An corpora gloriosa omnia agilia sint?

ONSEQVENTER q̄ritur de dote agilitatis, de qua duo q̄runt. Primo q̄ritur, utrū sit ī oībus corporibus gloriosis. Secūdo quæritur de inclinatione corporis gloriosi per agilitatem.

CIRCA quam sic proceditur, & ostenditur, quod agilitas sit in corporibus gloriosis. Sap. iii. Tamquam scintillæ in arundinetis discurrēt: dicitur de beatis. ITEM. Ratione ut̄, quia aīa sensitua habet uim motiua, & sensitua, & ut resurgēt organa uirtutis motiue: ergo & sensitua: sed organa sensitua erunt habilia sensui: ergo organa motiue motui. ITEM. Corpus p̄pter sui tarditatē animæ repugnat: sed tunc nulla erit repugnātia: ergo nulla tarditas: & sic &c. ITEM. Non statim ut resurgēt, erūt in empyreo: & ille est

locus debitus, & unūquodque corpus hēt habilitatem tendendi ad locum suum; ergo cū habeat habilitatē tendendi, & hęc non habeat nisi per agilitatē, patet &c.

CONTRA. Frustra est agilitas ad motum; si non decet esse motum: sed in corporibus illis impossibile est esse motum, prout dī Apoc. x. Iurauit, quod nō erit ultra tēpus. Sed oīs motus localis est in tēpore; ergo si non erit tēpus: ergo nec motus.

ITEM. Aug. de Trin. In habentibus mutationem nōnulla mors est ipsa mutatio. Et ratio huius est, quia in omni motu aliquid deperditur, & illud mori nō incongruē dicitur; sed corpus illud erit ab omni morte alienū; ergo &c. ITEM. Philosophus dicit q̄ motus ē endelechia. i. entis in potentia: unde oīs motus imperfectioni attestatur, quia est p̄p habendum aliquid non habitū: sed oīs imperfectio abest a corporibus gloriosis: ergo & oīis motus. ITEM. Hoc ostenditur per simile in superiori, & inferiori, quia aīa remuneratur per affectionum, & cogitationū quietationem, corpora etiam sua per cælestia, quæ sunt maxime habilia ad morum, per quietem remunerātur: ergo similiter corpora gloriosa.

RESOLVTIO.

Etiā: cum & ipsa de perfectione, & nobilitate corporis sit.

RESPON. Dicendum, q̄ quicquid sit de motu, tamen de agilitate certum est. q̄ ista proprietatē de perfectione, & nobilitate corporis, & faciēs ad expeditionē aīæ in corpore: & iō dico quod

q̄ erit ibi sic ut probant rōnes.

QVOD uerō obiicitur de motu. Dicendum, q̄ motus omnis est p̄pter carentiam alicuius rei. Carentia at̄ potest esse aut rei, quæ inhæret, aut rei quæ assistit. Si rei, quæ inhæret in proprietate absoluta: hęc quidē imperfectionem facit in mobili, & similiter motus. Alia est carentia rei quæ assistit, & tunc aut illa est nata assistere per naturam, & tunc illa indiget: & talis motus & si sit rei perfectæ, attestatur tñ alicui imperfectioni, ut cū lapis mouetur ad locū deorsum: aut locus ille non ē natus assistere per naturā magis, quā alius, quia illo non indiget; sed per uoluntatē: quia aliquid uult circa illum locum operari: & talis motus nō ponit imperfectionem; sed libertatem: & talis esse poterit in corpore glorioso. AD ILLVD ergo, q̄ ob̄, q̄ nō erit tēpus. Dicendū, quod uerum est prout est mensura motus primi mobilis. AD ILLVD, q̄ obiicitur de mutatione, q̄ est mors. Dicendum, quod illud non intelligitur de qualibet mutatione; sed de mutatione ad formā. AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ motus attestatur imperfectioni. Dicendum, quod uerum est de motu ad formam, uel ad situm propter indigentiam; hic autem motus est propter libertatem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod anima non mutat affectiones. Dicendum, q̄ mutatio ueniebat ex eius instabilitate, seu necessitate: mutatio n. corporum superiorum est p̄p inferiorum necessitatem: mutatio autem corporis ab aīa ex

libertate, ideo non est simile.

QVÆSTIO II.

An agilitas inclinabit corpus gloriosum ad omnem differentiam positionis?

DE inclinatione corporis gloriosi, quæ est per agilitatē. Et q̄ritur, utrū agilitas inclinat corpus gloriosū ad oēm dīam positionis, an ad aliquē locum determinatū. Et q̄d nō ad oēm dīam ut̄: quia inclinatio mobilis sequitur naturā p̄dominantis secundū quantitātē: sed p̄dominās sc̄m quantitātē in corporibus illis est terra, & aqua: ergo &c. SI DICAS q̄d auferēt grauitas. Cōtra. Hęc ē de natura terre; sed Aug. dicit, q̄d natura seruabit; ergo &c. ITEM. Vnumquodq; appetit q̄d est magis sibi conueniēs; sed locus celi empyrei ē magis sibi conueniēs: ergo appetit esse ibi; sed inclinatio ē appetitus naturalis; ergo &c. ITEM. Omne q̄d gescit alicubi, hēt uim ipsum ibi stabilitatē; sed corpus gloriosū quiescit in celo; ergo ibi stabilitur per aliquā uirtutē: sed uirtus stabiliēs in loco inclinatur ad locum determinatum: ergo &c.

CONTRA. Corpus illud est oīa obediēs aīæ: ergo si uolūtas illa pōt mouere ad oēm dīam positionis, & æque ad unā sicut ad aliā; ergo corpus gloriosum non magis inclinatur ad unā, quā ad aliam. ITEM. Quod hēt inclinationē ad unam partē, si mouet̄ ad oppositā, mouetur cum fatigatione, & p̄cna; ergo si illud inclinaret̄ sursum, & moueret̄ deorsum, esset ibi labor, & p̄cna. ITEM. Q̄d appetit unū locum, si extra illū ponatur effici-

tur

tur indigens, & imperfectum: ergo si corpus gloriosum inclinaretur ad aliquem locum secundum appetitum, aut impossibile esset, quod inde moueretur: aut si inde moueretur, esset imperfectum.

RESOLVTIO.

Ed inclinabit, quod anima uolet.

RESP. Dicendum, quod habitus ad motum sequitur inclinationem, & inclinatio appetitus est respectu perfectionis, quia propter illam est. Quoniam igitur corpus gloriosum totum suae existentiae, & nobilitatis, & stabilitatis rationem trahit ab anima: ideo inclinatio eius est ad animam, non ad aliquid extra; & quoniam agilitas sequitur inclinationem, & anima potest mouere in omnem differentiam positionis, ideo & corpus habet habitum ad omnem situm: unde agilitas non inclinatur ad aliquem locum determinatum, ut probatum est:

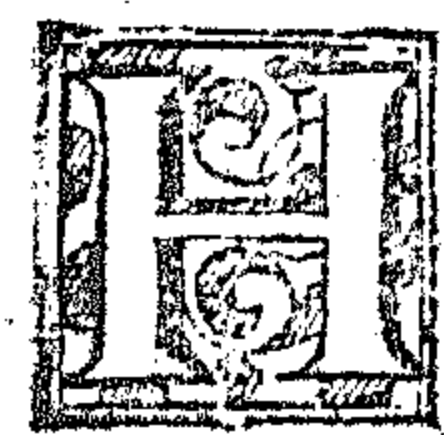
sed est promptitudo, ut corpus moueatur in omnem locum, ad quem uult mouere animas: & concedendae sunt rationes ad hoc.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod terra praedominatur. Dicendum, quod quia appetitus elementorum totaliter quietatur in illo corpore, ita quod nullum elementum in eo appetit suam sphaeram: & ideo ablatum est terrae appetitus ille, & grauitas. Quod obiicitur, quod natura seruatur, & uitium detrahatur. Dicendum, quod uitium dicitur omne, quod importat imperfectionem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod appetit magis conueniens. Dicendum, quod hoc uerum est, si illo indiget: sed corpus gloriosum nullo indiget loco. AD VLTIMVM. Dicendum, quod corpus stabilitur in omni loco per animam, & anima per Deum: & sic non indiget alia inclinatione.

DISTINCTIO L.

PARS PRIMA.

De statu & conditione damnatorum post iudicium quantum ad rationem & uoluntatem.

Ench.
6.111.

Hic oritur questio ex praemissis ducens originem. Supra enim August. loquens de malis in inferno damnatis, & bonis in caelo glorificatis, dixit, quod nec bonis uoluntas, nec malis facultas esse peccandi poterit. Et de bonis quidem constat, sed de malis, a quibus uoluntatem malam non remouet, quaeritur quomodo sit uerum eos non posse peccare, immo quomodo uerum sit eos non peccare, cum malam habeant uoluntatem. Quidam autem uoluntatem non esse peccatum, sed supplicium tantum. Alij uero peccatum esse fatentur, sed per illud eos non mereri aliquam poenam: quia non est ibi

locus

locus merendi. Illud ergo peccatum dicunt non esse meritum supplicij, sed supplicium mali meriti, quod in hac uita praecessit. De hoc autem August. ita dicit, Tempus acquirendi uitam aeternam in hac tantum uita Deus hominibus dedit, ubi uoluit etiam poenitentiam esse fructuosam. *Ench. cap. 11* Ideo hic poenitentia fructuosa est, quia potest hic homo deposita nequitia bene uiuere, & mutata uoluntate merita simulque opera mutare, & ea gerere, quae Deo placeant. Quod qui in hac uita non fecerit, habebit quidem poenitentiam in futuro seculo de malis suis, sed indulgentiam in conspectu domini non inueniet: quia etsi erit stimulus poenitentis, tamen nulla erit ibi correctio uoluntatis. A talibus enim ita culpabitur iniquitas sua, ut nullatenus ab eis possit uel diligere, uel desiderari iustitia. Uoluntas enim eorum talis erit, ut habeat semper in se malignitatis suae supplicium, nunquam tamen recipere possit bonitatis effectum. Quia sicut illi, qui cum Christo regnabunt, nullas in se male uoluntatis reliquias habebunt: ita illi, qui erunt in supplicio aeterni ignis cum diabolo & Angelis eius deputari, sicut nullam habebunt ulterius requiem, sic bonam nullatenus poterunt habere uoluntatem. Et sicut coheredibus Christi dabitur perfectio gratiae ad aeternam gloriam; ita *Mat. 25* consortibus diaboli cumulabit ipsa malignitas poenam, quando exterioribus deputati tenebris, nullo illustrabuntur interiori lumine ueritatis. Ex his apparet reprobos in inferno poenitentiam sic gesturos, ut per eam prauam uoluntatem non deserant: & illa maligna uoluntas erit eis ad cumulum poenae: per quam tamen non merebuntur, quia nullus meretur, nisi in hac uita.

Quare dicuntur tenebrae exteriores.

Hic quaeri potest, quare illae tenebrae, quibus inuoluentur mali in gehenna, dicuntur tenebrae exteriores. Quia tunc mali penitus extra lucem corporalem & spiritualem, scilicet Deum, erunt. Nunc enim etsi patiantur tenebras in cecitate mentis, non tamen penitus extra lucem Dei sunt, nec corporali luce priuantur. De hoc August. sic ait, Ira Dei, & in iudicio erit, & hic est in cecitate mentis, cum dantur mali

Super
Psal. 6.
sup illa
uerba
urbas
tus est
a furo.
c. mens
1. 11. 6

mali in reprobum sensum. Ibi exteriores tenebræ erunt, quia tunc peccatores penitus erunt extra Deum. Quid est enim penitus esse extra Deum, nisi esse in summa cæcitate? Si quidem habitat Deus lucem inaccessibilem. Hæ autem tenebræ hic iam incipiunt in peccante, cum ab interiori Dei luce secluditur, sed non penitus dum in hac uita est. Ecce quare ibi peccator dicitur pati exteriores tenebras, & non hic: quia ibi secludetur penitus a luce Dei, quod non hic. Sed quomodo intelligenda est illa seclusio? An quia non uidebunt Deum per speciem? sed nec aliquis uidet hic Deum per speciem. An per dissimilitudinem, quam facit per peccatum inter Deum & hominem? sed & hic multi per grauiora peccata elongantur a Deo. An quia Deum odiunt, ita ut uelint Deum non esse? sed & hic multi Deum oderunt: de quibus scriptum est, Superbia eorum, qui te oderunt, ascendit semper. Que est ergo illam elongatio? Sanè exteriores tenebræ intelligi possunt, quedam malignitas odij & uoluntatis, quæ tunc excrescet in mentibus reproborum, & quedam obliuio Dei, quia tormentorum interiorum & exteriorum doloribus adeo afficientur & turbabuntur, ut ab illis ad cogitandum aliquid de Deo uix, uel raro, uel numquam mentem reuocent. Ut qui nimio premuntur pondere, adeo stupefcunt & turbantur, ut interim in aliam cogitationem non se extendant: sed illuc tendit impetus cogitationis, ubi sentitur vis doloris. Sed in hac uita nullus adeo malus est, ut penitus secludatur a cogitatione Dei: quia nec perdit appetitum beatitudinis, & quendam boni amorem, quem naturaliter habet rationalis creatura. Illas autem exteriores & profundissimas tenebras reprobos.

Lo. 16. perpeffuros post iudicium dicit August. opponens de illo diuine, qui in inferno positus, eleuans oculos, uidit Abraham, & in sinu eius Lazarum: cuius comparatione coactus est confiteri mala sua, usque adeo, ut fratres roget ab his premoneri: quod ante iudicium factum legitur. Sed post iudicium in profundioribus tenebris erunt impij, ubi nullam Dei lucem uidebunt, cui confiteantur.

Psalm.
72

Supra

VPRÆ egit Magister de statu beatorum, in hac parte agit de statu damnatorum. Primò post iudicium. Secundò ante iudicium. ibi. *Præterea queri solet, si reproborum anima, &c.* Prima pars habet duas. In prima determinat subuersionem uoluntatis. In secunda excæcationem rationis, ibi. *Hic queri potest quare illa t. n. b. e. &c.* & utraque pars duas hæt. In prima opponit. In scdâ uero dissoluit.

ARTICVLVS I. QVÆSTIO I.

An damnati uelint se peccasse?

D intelligentiam huius partis scdm duo, quæ agit Magister, duo principaliter queruntur. Primò queritur de subuersione uoluntatis dånatorum. Scdò de excæcatione rationis. Circa primū queruntur tria. Primò queritur, utrū dånati uelint se peccasse. Scdò utrū uoluntate deliberatiua dånati malum non esse, quā esse. Tertiò, utrū damnati mallēt oēs esse damnatos, quam quosdam damnatos, & quosdam beatos.

CIRCA qua sic proceditur, & ostenditur, quod dånati uellent se peccasse, quia Aug. de fide ad Petrū dicit, quod bonā habere nullo latenus poterūt uoluntatem: sed nolle se peccasse est uoluntatis bonæ: ergo nō poterūt hāc hñe: ergo si cōsiderabūt peccatū suū, cū nō possint nolle, necesse hñt uelle. **IT E M.** Volūtas hoīs post mortē est inuertibilis, sicut uolūtas Angeli mali: sed Angelus malus uult se peccasse: ergo &c.

IT E M. Sicut malitia inclinatur uoluntatē ad malum, sic gratia ad bonū: sed malitia remanebit in dånatis, sicut & gratia in beatis: ergo sicut beati bona, quæ semel uoluerunt, sepe uolunt: ita dånati sepe uolunt mala. **IT E M.** Quod quis dimittat actū peccandi in presenti, nō potest esse sine gratia gratuita data, multo fortius de peccandi uoluntate: ergo si nulla gratia datur ipsis reprobis, nec natura melioratur, ergo peccandi uoluntatem nunquam amittunt.

CONTRA. Sap. v. Dicet intra se priam agēs, &c. constat, quod illa est consideratio seu uoluntas rōnis deliberātis: ergo uelint se nō peccasse. **IT E M.** August. in lib. 82. quōnum dicit. Videmus ferissimas bestias dolore penarū a maximis uoluptatibus abstinere: sed dånati nō ardentius appetūt, quā bestię atroces, & maximē cruciātur: ergo eorū appetitus retrahitur, & sic &c.

IT E M. Peccatū nō placebat, quia peccatum, sed propter libidinosam delectationē: sed in dånatis exclusā est omnis libidinosā delectatio: ergo nullum peccatū eis placet. **IT E M.** Mala uoluntas eo ipso, quod mala est, est contra Deum, & eo ipso, quod est contra Deum, est meritoria pœnæ: ergo semper meretur pœnā: & ita det semper eis pena augeri, & sic in infinitū: sed sic non uidetur: ergo &c. **IT E M.** Voluntas mala eo ipso, quod mala, est inordinata: ergo quādo exit in actū nouū, de nouo inordinatur. Sed nihil potest Deus relinquere inordinatū: ergo si peccatū nō ordinatur nisi in pœnā: & ē noua inordinatio: ergo noua pœnā: & ita semper.

semper cresceret. *ITEM.* Est, quod dānatis daret libertas peccandi, nunquam fornicaretur, si rediret ad corpora, & locū haberet: cōstat quod nolint peccare, cū magis horreant tantā pēnam, quam deletionē peccatis; ergo vñ &c.

RESOLVTIO.

Nolent damnari se peccasse, at non non delectatione peccati, sed displicentia pœne.

RESPOND. Dicendum, quod mala uoluntas dicitur dupliciter, scilicet uno modo actu, alio modo habitu. Dico ergo, quod sicut timor seruilis in uiatoribus non aufert habitum malę uoluntatis, sed aufert actum: iste enim non uult luxuriari, quia timet puniri: de ipsa uoluntate tamen habitū non aufert: quod patet, quia si speraretur impunitas, uellet utique luxuriari. Sic intelligendum est in damnatis, quod dolor pœnalis aufert ab ipsorum uoluntate actū uolēdi peccare: quia reuera dānati nō appetūt luxuriari, nec damnari pro pœnas, quas ex illis actibus sentiunt se incurrisse: hñt tñ habitū uoluntatis malę, pro quam appeterent peccare, si non crederent se ex hoc puniri. Si ergo gr̄as, utrū dānati nolint peccasse: dico quod nolūt nō pro hoc, quod peccatum eis displicet, quia iniustū; sed quia eis displicet pœna iusta: & ideo malā habent uoluntatem hoc uolēdo: & ideo adhuc uiuit in eis uoluntas peccandi, licet dolore pœnarum impediatur, ne exeat in actum suum. Et sic patet responsio ad primum.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod uoluntas est inuertibilis. Dicendū, quod uerū est de uertibilitate

te quantum ad habitum, in qua fit plena uersio: sed non est uerū de uertibilitate quantum ad actum. **A**D ILLVD, quod obiicitur, quod malitia inclinat, sicut gratia. Dicendum, quod nō est simile, quia motus gratię p̄miatur in simili, & cōuenienti: sed motus libidinis in dissimili, ut in dolore: & ideo impeditur: sed motus gratię cōsumatur. **A**D ILLVD, quod obiicitur, quod abstinere a uoluntate peccandi non est sine gratia. Dicendū, quod loquēdo de uoluntate habitu, non est sine gratia: se de uoluntate actu, distinguendū est: quia aut abstinere ab actu malo, quia cōtra Deum, & quia iniquū, & hoc non est sine gratia gratis data: hęc. n. p̄parat ad ulteriōre gratiā. Aut quia hoc est læsiuū, sicut si aliquis dimittit fornicari, uel inebriari, quia amittit uisum: & talis est pro naturam punitā. Similiter dico, quod dānati refugiunt pro timorē pœnæ. **A**D ILLVD, quod obiicitur in contrariū, quod hñt p̄niam. Dicendū, quod uerū est: sed illa p̄nīa est stimulus penitudinis, nō correptio uoluntatis: uñ si daretur libertas peccandi, ut speraretur oīno impunitas, dico, quod peccarent: sed si deberent ita puniri pro aliis, quod facerent, sicut pro his, quę fecerunt, nunquam uellent peccare. **A**D ILLVD, quod queritur, utrū habeant aliquam inordinationē actualē uoluntatis, potest dici, quod sic: sed illa inordinatio est eis uersa in pœnā, sicut beatis bona uoluntas in gloriam: unde sicut isti non merentur amplius bona uoluntate, ita nec illi demerentur mala: & hoc dicit August. & habetur in litera.

Que-

QVÆSTIO II.

An damnati uoluntate deliberatiua mallent non esse, quam damnatos esse.

VTRVM uoluntate deliberatiua damnati malint nō esse, quam sic esse. Et quod sic, uidetur: quia dicitur. Apoc. ix. In diebus illis desiderabunt homines mori, & fugiet mors ab eis. *ITEM.* Aug. i. Lib. d. miseria huius mundi loquens de damnatis dicit. O mors, quam dulcis esses, quibus tam amara fuisti; te solum desiderant, qui te uehementer oderunt. *ITEM.* Ratione uidetur, quia maior est tristitia ex pœna, quam delectatio ex culpa, quia modicum habent gaudiū, & magnam tristitiā: ergo si electio tortionis p̄aelegit fugam magis nociui desiderio minus delectabilis, ut patet de illo, qui uult lucrari argentum, & fugit mortem, uidetur quod damnati malint omnino nō esse, quam sic puniri. *ITEM.* Si cederent in non esse, pœna esset momentanea: sed pœna cruciatus eorū est æterna: ergo si pœna momentanea p̄ferenda ē æternæ, sicut malū finitū infinito, ut &c.

CONTRA. Aug. in Lib. de libero arbitrio. Cōsidera quam bonum est esse, quod & beati, & miseri uolunt: magis tamen est esse, & esse miserum, quam omnino non esse: cum tamen miser esse nolis. *ITEM.* Ratione Aug. P̄e electio supponit electione; sed non esse non est eligibile: quia omne eligibile habet apparentiam boni: sed ipsum non esse non habet boni apparentiam, quia quod apparet bonum, apparet esse: ergo. *ITEM.* Oīs appe-

titus ordinatus est cōformis naturę, quia natura appetit semper quod melius est: sed natura semper appetit esse, ut ipse Philosophus dicit, & nullo modo non esse: ergo &c. *ITEM.* Maius malum magis est fugiendū: sed maius malum est quod magis adimit: sed corruptio in nō esse adimit totum, pœna uerō non totum; immo multum relinquit: ergo magis fugiendum est non esse, quam puniri.

RESOLVTIO.

Tametsi simpliciter non magis appetendum sit non esse, quam miserū esse: ipsi tamen damnati simpliciter illud, quam ipsi uolunt appetunt.

RESPONDEO. Ad hoc dicunt aliqui, quod damnati mallent non esse, quam sic esse; sed appetitus eorum est inordinatus, & indiscretus, & phantasticus, quia sibi nociuum appetit, sicut & appetitus fabricatus, qui non uenit ex natura; sed ex phantastica imaginatione, quia existimat sibi prodesse, quod nocet sibi. Sic damnati, quia existimant se habere quietē, si omnino non essent, appetunt magis nō esse, quam esse in pœnis: & hoc uideatur dicere Aug. Sed tamen sapiens dicit Eccl. iiii. Feliciorē utroque iudicauit &c. Et ipsa sapientia Matt. xxvi. Melius erat ei, si natus non fuisset homo ille. Et Hiero. dicit, quod melius est non uiuere, quam male uiuere. **I**D E O dicendū aliter, quod non esse nullo modo est appetendū appetitu ordinato, & recto; similiter nec esse dānatum, uel esse infelicem: & si horū aliquid appetatur, phantasticus est appetitus, non ordinatio naturę; sed

sed utrumque horum fugiendū : & cum se habeant sicut excedētia, & excessa, utrumque altero magis est fugiendū diuersis considerationibus. Quia enim non esse adimit totum bonum, pœna partem : ideo hoc magis est fugiendum. Simpliciter tamen loquendo, quia corruptio in nō esse, in infinitum excedit pœnā intensiue (in infinitum inquam secundum proportionem) pœna uerō extensiue in infinitum secundum ueritatem: ideo credo quod magis appetendum esset, si poneretur in optione, omnino non esse, quam æterna iter torqueri: loquor de appetitu, q̄ refugit incōmodum : hoc enim iudicat mens mea magis portabile : sicut decollationē magis, quam diurnam ignis aduersionem. Verumtamen secundum appetitum honesti, quia cruciatus iniqui spiritus est ad gloriā Dei, utique malle deberet ignibus subiacere ad cōtinuam Dei laudem, quam per omnimodā corruptionem manum Dei effugere. Concedo ergo, quod dānati mallent non esse; & omnis homo recte debet illud appetere, considerata grauitate utriusque pœnæ: non tamen dico qđ sit magis appetendum simpliciter: tamen ipsi simpliciter magis appetunt: & concedendæ sunt rationes ad hoc.

AD RATIONES autem ad oppositum soluendo. Dicendum, qđ Aug. procedit ea uia, qua corruptio in non esse excedit, scilicet intensiue. AD ILLVD, quod obiicitur, quod prælectio supponit electionem. Dicendum, qđ uerum est de illa, quæ est p̄

modū desiderii, non de ea q̄ est p̄ modum fugæ. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod natura desiderat semper esse. Dicendum, qđ uerum est, & etiam ratio recta: tamen uera natura magis refugit pœnam æternam, quam momentaneam. AD ILLVD, quod obiicitur, quod maius malum est, quod magis adimit. Dicendum, quod maius malum dupliciter est. scilicet extensiue, & intensiue: & similiter magis adimere, & natura magis refugit semper esse in omnimoda miseria, quā omni bono priuari: sicut frequēter de re, quā multum amamus, malumus illam non habere, quam propter illam inducere cōditionem seruilem.

QVÆSTIO III.

An damnati mallent omnes damnatos esse, quam quosdam damnatos, quosdā uerō beatos?

VERVM damnati mallēt omnes damnatos esse, quā quosdam damnatos, quosdam beatos. Et quod mallent omnes esse damnatos, ostenditur. Primo per illud, quod communiter cōsuevit dici. *Solatium est miseris socios habere pœnarum.* ITEM. Hoc ostenditur per illud quod dicitur. Isa. xiiii. Surrexerunt de solis Glo. Solatium est malorum multos socios habere pœnarum. ITEM. Aug. de catechizandis rudibus. Cautus esto, ne tibi aliunde hostis surrepat, qđ solatium mali ualentissimū suæ uoluntatis, cum quibus damnatur, inquit: ergo illud est solatium malorum: si ergo ipsi querunt & desiderant quod est ad solatium. patet &c. ITEM. Ratione uidetur, quia inuidia sur-

git

git ex defectu charitatis, & amore proprii boni: sed utrumque in damnatis est: ergo est in eis maxima inuidia; ergo si inuidus nullum uellet uidere bonū, nec beatum; ergo damnati uellent, quod omnes una cum eis essent damnati magis, quā qđ quidam essent damnati, quidā beati. ITEM. Sancti, & damnati adinuicem inimici sunt propter hoc, quod damnati sunt inimici Dei; ergo cum damnati non diligāt inimicos, sed potius odiāt: & qui odit alium mallet ipsum uidere miserum, quam beatum: ergo &c.

CONTRA. Luc xvi. dicitur de diuite, quod rogabat pro fratribus ne uenirent in locum tormentorum: ergo cum damnati habeant multos consanguineos in cœlo: ergo mallent eos esse in cœlo, quā in inferno. ITEM. Damnati, & si habeant malam uoluntatem, non tamen perdiderunt affectionem naturalem; qđ patet, quia impiissimi homines diligunt sibi proximos: sed in præsentia si pater miser habet filium miserum, non lætatur, sed magis tristatur de tali societate: ergo similiter in inferno. ITEM. Si damnati desiderarent aliorū damnationem: ergo sicut cresceret aliorum damnatio, ita & cōsolatio eorum, quia desiderium si compleatur, delectat animā: ergo post omnium damnationem erunt in maiori consolatione, quod est manifestè falsum: immo cresceret desolatio, sicut dicitur super illud Psal. lxxi. Desiderium peccatorum peribit. Glo. Nullo succedente solatio. ITEM. Beatus adiectus multitu-

S. Bon. Lib. 4.

dini electorum multiplicat gaudium; ergo ab oppositis damnatus amplificat mœrorem: sed sicut beatus desiderat amplificationē sui gaudii, ita damnatus diminutionem sui mœroris; ergo cum beati semper uelint miseros puenire ad gloriam, dānati refugunt, ut aliqui descendāt ad eorum miseriam: ergo nolent beatos esse damnatos.

RESOLVTIO.

Magis primum, quam secundum, id que furore impatientie, & inuidia liuore.

RESP. Dicendū, quod & si in damnatis aliquo modo remittātur affectiones libidinosæ propter pœnarum magnitudinem, illæ (inquam) affectiones, quæ habent annexam delectationē: aliæ tamē affectiones, in quibus est pœnalitas, uigorantur: unde & si cessat actualiter affectus luxuriandi, & dominandi: tamen intenditur affectus, siue furor impatientiæ, & liuor inuidiæ: unde tūc dentibus suis fremēt, & tabescent: & qm̄ uigebit in eis odium, & inuidia: ideo uehementer tristabuntur, & tabescent in gloria electorum Dei: ideo ad satiandū suam impiissimā emulationem, & hominum, uellent nullos esse beatos, imo omnes esse miseros. Et quia nec ipsi ad beatitudinē possunt pertingere, nec alios possunt a statu beatitudinis amouere: ideo in semetipsis uehementer tabescunt, & confunduntur. Concedendū est, ergo quod generaliter loquendo, mallent oēs esse miseros, quam ipsis existētibus miseris, aliquos esse beatos: & concedendæ sunt rationes ad hoc.

N n n n A B

AD ILLVD, quod obiicitur, de illo diuite, q̄ nolebat fratres damnari. Dicendum, q̄ quāuis in generali damnati nolint uidere beatos aliquos, sed omnes miseros: tamē quia specialius habent aliquorum amorem naturalem, & priuatum, nollēt ipsos damnari, aliis existētibus in statu gloriæ: quia & si illi damnentur, tamen adhuc manet æmulationis, & occasio tabescendi: nō sic esset de omnibus. Et per hoc patet sequens de affectione naturali: attamen nullos ita diligunt naturaliter, quin uellent eos esse damnatos, hoc pacto q̄ nulli essent beati. Et exemplum patet in illis, qui habent odium capitale, qui desiderant uitam consanguineorum: attamen uellent q̄ multi ex cōsanguineis essent mortui, ut possent effectum uini dicitæ de inimicis suis implere.

AD ILLVD, quod obiicitur, q̄ si desiderāt damnationem, &c. Dicendum, q̄ non desiderant damnationem quorumcumq̄; sed eorum, quibus inuidet: propterea quia uidēt eos eleuatos, ex quorum comparatione confunduntur, & isti sunt beati: & quia hoc obtinere non possunt, ideo non consequentur inde solatium, sed magnum supplicium. AD ILLVD, quod refugunt de solationem. Dicendum, q̄ sicut homo sanus, ī quo est natura bene disposita, appetit cibaria sibi competentia, homo uero infirmus appetit ea, quæ nocent, quæ existimat ea prodesse: sic beati tamquam mente sani appetunt aliorum glorificationem, quæ per se est eis proficua: damnati uero beatorum damnationem,

quam existimant sibi utilem, & delectabilem, sicut inuidus alterius subuersionem. Attamen si eueniret, non propter hoc miseria eorum decrederet, imo succresceret. Multa enim uolunt impii, & peccatores, quæ si obtinerēt, essent miserie. Ad hæc confirmanda multum facit auctoritas Aug. in ii. ca. ubi dicit, quod ira, odium, & cæcitas in damnatis excrescent.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

An in inferno sint tenebræ corporales?

ONSEQUENTER quantum ad secundum articulum, queritur, de executione, siue tenebrositate damnatorum. De qua tria queruntur. Primo queritur, utrum sint ibi tenebræ corporales. Secundo, utrum sint in eis tenebræ spirituales quantum ad actum cognoscendi. Tertio, quantum ad actum memorandi.

Quantum ergo ad primū sic proceditur, & ostenditur quod nō erunt ibi tenebræ corporales: quia constat quod reprobis habent potentiam uidentis, uel etiam habituri sunt post iudicium: ergo cum uisus natus sit exire in actum, uidetur q̄ uidere debeant: sed non est uidere sine luce: ergo &c. ITEM. Boni uidebunt alios sanctos ad suā gloriā, maximē illos, quos conuerterunt: ergo similiter si mali debent inuicem confundi, maximē qui alius malum exemplum dederunt, sicut Arrius: ergo similiter debent eos uidere.

ITEM.

ITEM. Lux naturaliter sequitur ignem; ergo ubi est aggregatio ignis, ibi & luminis: sed hæc est in inferno; ergo &c.

CONTRA. Matth. xxii. Ligatis pedibus, & manibus proiicite eum in tenebras exteriores. super quo Greg. Si ille ignis lucem haberet, qui repelluntur in tenebras exteriores, mitti nequam dicerentur. ITEM. Rōne uidetur, quia sicut boni præmiatur per uisum, ita mali similiter debent puniri: sed tenebræ plus grauant hoīes habentes oculos ad uidentū: ergo &c. ITEM. Dulce est lumen, & delectabile; ergo si damnatis est oīs delectatio auferenda; ergo & omnis delectatio corporalis.

RESOLVTIO.

Erunt nempe, sed aliquam lucem permixta; ut uideāt unde tristentur.

RESP. Ad hoc respondet Isidorus inquit, ignē gehennæ habere lucē ad aliquid, ad aliquid non habere. Et hoc quidē uerū est. Lucebit, inquit, ad desolationē, ut habeant unde doleant: sed nō ad consolationē, ne habeant unde gaudeant. Ad quod intelligendū, notandum: quod ignis est in triplici differētia. Est. n. ignis purus, ut est in propria materia: & est ignis incorporatus, ut est in materia aliena, ut in terra, uel aere: & est ignis nō tantum incorporatus, sed et pmixtus, ut ignis sulphureus, & fumosus. Primus est lux, & purē lucet, & abundanter. Secundus est ignis, carbo, & flāma: hic autē lucet, & tenebrā expellit. Tertius est ignis, fumosus, & talis ē tenebrosus, & iste erit in inferno. Rursus notādū, quod lux illuminat oculū ad u-

dēdum: pōt ergo illuminare ad uidentū delectabilia, uel ad uidentū indifferentia, uel ad uidentū tristitia, & horribilia. Primo, & secundo mō non erit illuminatio, sed tertio mō tātū.

SECUNDVM hoc igitur patet obiecta. Nā rōnes probantes, qđ nō sit ibi ignis lucens, procedūt secundum lucis puritatē illuminantem ad delectādum. Rōnes uerō probātes, qđ sit ibi ignis lucēs, procedunt de luce cōiter: secundum quod tenebris fumositas est admixta, & illuminat ad desolationem, & horrorem.

QVÆSTIO II.

An damnati cognoscent?

VT RVM erunt ibi tenebræ spirituales quātum ad actū cognoscendi. Et quod sic, uidetur; quia cæco ubicumque est, est tenebra: sed mali, & damnati sunt excæcati per malitiam, Sap. 2. Excæcauit eos malitia: ergo & cæcitas. ITEM. Aug. dicit super Psalm. 7. Ibi tenebræ exteriores erunt, quia penitus extra Deum erunt. Quid. n. est extra Deum esse, nisi in summa cecitate esse? ergo erunt in summa cecitate: & si hoc: nulla ergo erit ibi illuminatio spūalis. ITEM. Sicut itellectiua nata est illuminari ad uerum, ita affectiua inflammari ad bonum: sed affectiua oīno priuatur calore, siue amore boni; ergo cognitiua lumine ueri. ITEM. Sicut affectiua delectatur in bonitate, sic cognitiua in ueritate; sed a reprobis aufertur oīs delectatio; ergo & oīs illuminatio, & cognitio ueritatis pari ratione.

CONTRA. Reprobi habent multorum cognitionem natura

N n n n 2 lem:

lem: sed nec pœna, nec culpa debet bona naturę destruere oïno ergo aliqua i eis cognitio remanebit. **ITEM.** Damnati habent remorsum conscientię, & uermen: sed conscientiam non remordet, nisi de peccatis, quę cognouit; ergo &c. **ITEM.** Videt, qđ amplius sit in damnatis de luce, quam in uiatoribus, etiam seipsis: quod patet, quia multi interficiunt martyres arbitantes se bene facere, multi credunt impune peccare: sed tunc certi erunt se fuisse deceptos; ergo lumen cognitionis eis accrescet: & si hoc, uidetur qđ Deus det nouas illuminationes damnatis. **ITEM.** Vt qđ saltē a parte speculationis tñ lumen sit in eis, quātū nunc, qđ si priuatio luminis est per meritum peccati, & meritum, & demeritum est in potentia practica, uel motiua, non in potentia speculatiua, ergo &c.

RESOLVTIO.

Nihil, quod possit eos delectare.

RESP. Dicendum, quod sicut est triplex actus lucis corporalis, scilicet manifestare, dirigere, & delectari: sic & in luce spirituali. Si loquamur quantum ad primum actum, sic dico qđ nō oïno extra lucem erunt, qđ aliqua erunt eis manifesta: sed illa solum, quę faciunt ad cumulum pœnæ, alia non; & ideo ista lux est ad manifestandum tenebras, & ducens in tenebrositatē: ideo non consistent in lumine. Si loquamur quantum ad secundum actum, qui est dirigere: sic dico qđ omnino erunt extra lucem, quia non poterunt dirigi; erunt enim extra omnem uiam, & tempus, & locum bene agen-

di, sicut dicitur Eccle. ix. Quia nec opus, nec ratio, nec scientia est apud inferos. Si quantum ad tertium, qui est delectari: sic dico similiter, quod erunt extra lucem omnino, quia nihil cognoscent actu, in quo delectentur: erunt enim omnino absorpti a magnitudine pœnarum, ita ut non liceat eis cogitare alia delectabilia.

QVOD ergo dicuntur omnino excęcari, & extra Deum esse, hoc intelligitur quantum ad directionem, & delectationem.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod nullam habent cognitionem, quia nec affectus eorum habet boni amorem. Dicendū, quod sicut non habebunt amorem boni honesti, sed commodi: sic nec cogitabunt de bono honesto, sed tantummodo commo. Vel dicendum, quod non est simile, quia plus corrumpitur per peccatum affectus, quam intellectus. **AD ILLVD,** quod obiicitur, in contrarium, qđ habet cognitionem naturalem, & cognitionem peccatorum. Dicendū, quod cognitio peccatorum nō abolebitur: sed tamen nulla in eis cognitio exhibit in actū, quę ad ipsorum nō faciat cruciatū, uel per se, uel per accidens.

AD ILLVD, quod obiicitur, qđ ampliorem habebunt illuminationem. Dicendū, quod aliqua peccata cognoscent, quę modo non cognoscent, non per noui luminis donationem, sed per pœnæ afflictionem: quia ut dicit Greg. Pœna aperit oculos, quos culpa claudit. **AD ILLVD,** quod obiicitur, qđ secundum intellectū speculatiuū non est demeritum

tum. Dicendum, quod uoluntas demeretur sibi, & omnibus potentiis animę, & membris corporis: & ideo non tantum puniatur in seipsa, sed etiam in omnibus potentiis, & membris, licet ipsa puniatur principaliter: & sic patet illud.

QVÆSTIO III.

An damnati recordabuntur?

VTrum in damnatis sint tenebrę spirituales quantum ad actum memorandi. Et qđ sic, uidetur per illud Eccl. i. Malitia unius horę obliuionem facit luxurię; maximę ergo maiorę obliuionem facit æterna pœna; & sic patet &c. **ITEM.** Hoc uidetur per illud, quod dicitur in littera. Exteriores tenebrę intelligi possunt quędam malignitas odii, qđā obliuio Dei, quę tunc excreſcent. **ITEM.** Hoc uidetur ratione, quia recte oblitus est, qđ non hēt copiam memorandi: sed damnati nō habent copiam memorandi, unde dicit Aug. in littera, qđ quia nimio dolore præmuntur, adeo stupeſcunt, & terrentur, ut interim mentem in aliam cogitationem non ferant: ergo &c. **ITEM.** Damnati erunt subiecti tempori secundū illud Psal. 80. Erit tēpus eorum in secula: & ēt aliis infirmitatibus: ergo uidetur, qđ ex longitudine tēporis possint omniū obliuisci, si cut nunc uidemus in nobis.

CONTRA. Imago non tollē a damnatis: sed imago consistit in memoria intellectuua, & uolūtate respectu Dei; ergo saltem Dei habebunt memoriam. **ITEM.** Constat, quod nō habēt remorsum nisi de peccatis præ-

teritis: sed deh nullō abent remorsum, nisi de quo cogitant: ergo cogitant de peccatis præteritis; ergo & eorum memorantur.

ITEM. Hoc uidetur per illud, qđ damnati dicēt Sap. v. Dicētes intra se pœnitentiam agentes: hi sunt quos aliquando habuimus in derisum: ergo rememorabuntur præteritorum. **ITEM.** Abraham dixit diuiti. Recordare, quoniam recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala: sed hoc non dixisset, si non potuisset recordari: ergo &c.

RESOLVTIO.

Recordabuntur, sed unde dolebunt tantum, uel desolabuntur.

RESPONDEO. Dicendū, quod ad hoc facile est respondere, si reuocatur ad mentem distinctio præcedens: quoniam est recordatio aliquorum ad mortificationem, & dolorem, & confusionem: aliquorum ad itineris directionem, aliquorum ad consolationem. Secundam, & tertiam non habebunt damnati, nec respectu Dei, nec respectu aliorum: quia non erit eis memoria Dei, uel ut conuertantur siue reuertantur ad ipsum, aut ut delectentur in ipso: Vigebit tamen in eis actus memorię, quantum ad primam. scilicet desolationem, quia semper habebunt memoriam peccatorum, quę commiserunt, & Dei; quem offenderunt ad suam confusionē: Nec hoc repugnabit pœnis: quia pœnæ exteriores ducent ad cogitandum interius suum demeritum: & ita recordatio illa non est eis uia lucis; sed tenebrarum: nec ponet hominem in statu bono coram Deo: sed po-

tius elongabit a Deo, & a uero lumine: & sic patent rationes ad utramque partem.

Verumtamen illud argumentum, quod facit de tempore, & passibilitate damnatorum, non ualet, quia sicut corpora passibilia erunt immortalia: ita & si anima sit subiecta uariationi passionum, adeo tamen erit actus memorandi conuersus ad ea, quae spectant ad poenam: & adeo sine intermissione, quod non poterit anima obliuiscere: & illud magis patet ultimo, cum agetur de uerme. Haec autem sufficiant ad praesens, quibus intellectis, factis patet litera.

DISTINCTIO L.

PARS SECVNDA.

De statu, & conditione damnatorum ante iudicium quantum ad cognitionem.

Quaerere quaeri solet, si reproborum animae, quae nunc in inferno cruciantur, notitiam habeant eorum, quae circa suos in hac uita geruntur, & si aliquo modo doleant super infortuniis suorum charorum. Hanc quaestionem Augustinus commemorat, ex parte eam explicans, ex parte uero insolutam relinquens: ait enim, Quæret aliquis, an ullus dolor tangat mortuos de his, quae in suis post mortem contingunt: uel quomodo ea, quae circa nos aguntur; nouerint spiritus defunctorum. Cui respondeo magnam esse quaestionem, nec in praesenti differendam. Veruntamen breuiter dici potest, quod est cura mortuis de suis charis, ut de diuite legitur; qui dum tormenta apud inferos pateretur, leuauit oculos ad Abraham, & inter alia dixit: Habeo enim quinque fratres: mitte aliquem ex mortuis, ut testetur illis, ne & ipsi ueniant in hunc locum tormentorum. Habent enim mortui curam de uiuis, quos sciunt uinere, quia nec in locis poenarum uident eos, ubi diues sine fratribus erat: nec in requie beatorum, ubi Lazarum, & Abraham, quamuis longe, agnoscebat. Non tamen ideo consequens est eos scire, quae circa charos suos aguntur hic, uel leta, uel tristitia.

Aug. sicut
p. Psal.
108.
Ibi. Laz.
de mea
de 1a
de 11.

Lu. 16.

Quo-

Quomodo accipienda sunt, quae de Lazaro, & Diuite leguntur.

Si quis autem querat, quomodo intelligatur, quod de Lazaro & diuite legitur: Audiatur Augustini responsum, dicitur per Gregorium. Si quis putat animas corpore exatas locis corpora libus contineri, cum sint sine corpore, non deerunt, qui faueant, & diuitem sitientem in loco corporali fuisse contendunt, ipsamque animam corpoream preparasse linguam, & stillam de Lazari digito cupisse. Sed melius est dubitare de occultis, quam litigare de incertis. Diuitem in supplicio, pauperem in refrigerio esse non dubito. Sed quomodo intelligatur diuitis lingua, digitus Lazari, flamma inferni, sinus Abraham, & eiusmodi, uix a mansuetis, a contentiosis autem nunquam inuenitur.

Si se uident boni, & mali.

Solet etiam quaeri, Vtrum uicissim se uideant illi, qui sunt in inferno, & illi, qui sunt in gloria. Sicut sancti tradunt, & boni malos, & mali bonos uident usque ad iudicium. Post iudicium uero boni uidebunt malos, sed non mali bonos. Vnde Gregorius. Infideles in imo positi, ante diem iudicij fideles super se in requie attendunt, quorum gaudia post contemplari non possunt.

Grego.
sup. Lu.
16. in
glo.
Ho. 40.

De chaos inter bonos & malos.

Sed cum sancti malos in tormentis uideant, nonne aliqua compassione erga eos mouentur? nonne eos de tormentis liberari cupiunt? Recole illud Euangelicum, quod Abraham diuiti respondit, Inter uos & nos chaos magnum firmatum est: ut hi, qui uolunt hinc transire ad uos, non possint, neque inde huc transire. Quid est illud chaos inter bonos & malos, nisi hinc iustitia, inde iniquitas, quae nullatenus sociari ualent? Adeo enim sancti Dei iustitiae addicti sunt, ut nulla compassione ad reprobos transire ualeant, nulla pro eis inter sanctos fiat intercessio. Quomodo ergo inde uolunt aliqui transire ad illos, sed non possunt? Quia si Dei iustitia admitteret, non fieret eis molesta liberatio eorum. Vel ita dicuntur uelle,

Lu. 16.

Nun 4

Grego. sup Lu cam. & non posse: non quia uelint, & non possint, sed quia etsi uellent, non possent eos iuuare. De hoc ita Gregorius ait, Sicut reprobis a pœnis ad gloriam sanctorum transire uolunt, & non possunt; ita iusti per misericordiam mente ire uolunt ad pœnitentiam in tormentis, ut eos liberent, sed non possunt: quia iustorum animæ etsi in naturæ suæ bonitate misericordiam habent, iam tunc auctoris sui, iustitiæ coniunguntur, & tanta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassione moueantur.

Quod uisa impiorum pœna non minuit beatorum gloriam.

Grego. sup Lu. 16. Fili recordare, hem. 40. Postremo queritur, An pœna reproborum uisa decoloret gloriam beatorum; an eorum beatitudini proficiat. De hoc ita Gregorius ait, Apud animum iustorum non obfuscat beatitudinem aspecta pœna reproborum: quia ubi iam compassio miseri non erit, minuere beatorum letitiam non ualebit. Et licet iustis sua gaudia sufficiant, ad maiorem tamen gloriam uident pœnas malorum, quas per gratiam euaserunt: quia qui Dei claritatem uident nil in creatura agitur, quod uidere non possint. Non est autem mirandum, si sancti iam immortales, reprobos uideant mentis intelligentia, cum prophete mortales adhuc uidere hæc omnia meruerunt. Egre dientur ergo electi, non loco, sed intelligentia, uel uisione manifesta, ad uidendum impiorum cruciatus, quos uidentes non dolore afficientur, sed letitia satiabuntur, agentes gratias de sua liberatione; uisa impiorum ineffabili calamitate. Vnde Esaias impiorum tormenta describens, & ex eorum uisione letitiam bonorum exprimens, ait, Egre dientur, electi scilicet, & uidebunt cadauera uirorum, qui prauaricati sunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur, & erunt usque ad satietatem uisionis omni carni, id est, electis. Latabitur enim iustus, cum uiderit uindictam.

Hier. li. 8. c. 66. super Esa. in si super illud, egredie tur cor lo, &c. Esa. xl.

Ibid.

VPRA determinauit Magister statum damnatorum post iudicium quantum ad rationem, & uoluntatem. Hic incidenter determinat statum ante iudicium, maxime quantum ad cognitionem. Et diuiditur hæc pars in tres. In prima determinat qualiter cognitio reproborum animarum se habeat ad nos. In secunda uero qualiter se habeat ad beatos, ibi. *Quæritur etiam solet, &c.* In tertia qualiter se habeat beati ad reprobos, ibi. *Postremo queritur, an uisa pœna, &c.* Ultima pars habet duas partes. In prima ostendit, quod non minuetur gloria bonorum ex aspectu pœnarum. In secunda exprimit pœnas, quas uidebunt, scilicet uermen, & ignem, ibi. *Non est autem mirandum, &c.*

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An anima separata habeat usum potentiae sensitivæ?

DI intelligentiam huius partis duo queruntur principaliter. Primo queritur de cognitione animæ separatæ. Secundò de uerme. Circa primum queruntur tria. Primo queritur de cognitione eius per comparationem ad uirtutem cognoscentem. Secundò per comparationem ad statum uiatorum. Tertiò per comparationem ad statum beatorum. VERVM anima separata habet usum potentiae sensitivæ. Et sic uidetur. Primo auctoritate euangelii, Luc. 16. Eleuans oculos uidit Lazarum, &c. omnia illa, quæ ibi tanguntur, di-

cunt cognitionem sensitivam, & per modum sensus: ergo &c. IREM. Cassio. in Lib. suo de anima loquens de anima separata, dicit. Vidit, audit, tangit, ac reliquis sensibus efficacius utitur, uel uiget. IREM. Ratione uidetur, quia tanto substantia per potentiam melius, & facilius operatur, quanto est liberior, & ab errore immunior: sed substantia animæ rationalis separata habet potentiam cognitiuam, quia impossibile est destrui potentiam, quæ fundatur in substantia perpetua. Et iterum. Substantia liberior, quæ & spiritualior: ergo ad actum cognitionis liberior: ergo melius potest ea uti iam interiori, quam exteriori, quam nunc. IREM. Constat, quod anima separata cognoscit res abstractas a conditionibus materialibus; cognoscit res sub conditionibus materialibus absente materia: & iterum cognoscit sub conditionibus individualibus præsentem materiam, uel obiecto: hoc constat: ergo intelligit, & imaginatur, & sentit; ergo habet usum omnis potentiae. SI TV DICAS, quod hoc facit per unam, & eandem uim. Contra. Isti actus sunt maioris abstractionis, & minoris. Si ergo abstractio maior sit secundum gradus spiritualitatis potentiarum, & una potentia non habet gradus spiritualitatis maioris, & minoris: ergo necesse est, quod hoc faciat per tres potentias. IREM. Si intellectus animæ separatæ potest hæc omnia, tunc uidetur, quod cum frustra fiat per plura, quod potest fieri per pauciora, quod frustra dedit Deus tres potentias

rias animæ. **ITEM.** Si potest totum intelligere quātum ad ista tria: ergo deficientibus in nobis sensibus, nihilominus poterit cognoscere sensibilia: & est manifeste falsum, & contra experientiam, & contra Philosophū, qui dicit, q̄ deficiente sensu necesse est scientiam deficere, que est secundum illum sensum. **S**IV DICAS quod hoc habet anima separata potest totum per intellectum, non autem coniuncta. **S**IV DICAS quod hoc est propter molem carnis, obiicitur de statu Adæ, ubi anima non habebat carnem opprimētem: nec tamen hoc poterat suo intellectu, quia frustra haberet sensum. **C**ONTRA. Sentire (ut uult Philosophus) est operatio coniunctis: ergo cum facta separatione iam non sit animal, iam nō erit operatio sensus. **ITEM.** Sensus siue interior, siue exterior ē potētia egēs organo determinato: ergo est potentia alligata organo; ergo cessante organo non habet operationem. **ITEM.** Hoc uidetur experimento, quia cæcus habet potentiam uidendi, & amissus oculo non potest uidere; nec phreneticus recordari: ergo si perdit organum, potentia sensitiva, quando omnino separatur magis perdit operationem, quā quando organum solum læditur: ergo cessat omnis eius operatio. **ITEM.** In omni potentia cognitua necesse est reperire agentem, & passibilem: & hoc per differentiam. Si enim differunt in intellectu, qui est potentia simplicior, & spiritualior, multo magis in potentia sensitua: sed potentia sensitua non di-

uiditur in agentem, & passibilem in se: ergo necesse est, quod præter se habeat passibilem: sed hoc non est nisi organum corporale, quod recidit ad hoc quod homo cognoscat: ergo cum post separationem sit actiua sine passiva, & sine his duabus impossibile est potentiam cognituiam fieri in actu: ergo &c.

RESOLVTIO.

Nulla sensu utitur anima separata, nec interiori, nec exteriori: sed potentia quadam intellectiua; officijs horum omnium sensuum fungente.

RESPONDEO. Dicendum, q̄ circa hanc quæstionem triplex fuit doctorum opinio. Quidam namque dixerunt, quod anima separata, cum trahat secum omnes potentias, omnibus utitur tamquam substantia liberior: nec dicunt esse credendum philosophis in hac parte: quia nec recte intellexerunt cognitionē post separationem animæ, nec ulterius unitatem, propter quā in una anima sunt tres potētiæ. **ITEM.** Rationalis, sensibilis, & uegetabilis in eadem substantia perpetuo radicantur, cum qua necessario separantur, quod philosophi non cognouerunt; sed sanctis & quoniam fides nostra dicit animas cruciari ignibus, & Cassiodorus dicit quod aliis sensibus efficacius ualent: ideo potuerūt animam usum omnium potentiarum habere. Secunda positio est quod anima habeat potentias sensitivas, illa (inquā) quæ rationalis est, Sed quoniam omnes sensitivæ exteriores ueniuntur in origine in sensu communi, & distinguuntur in organis.

organis: ideo necessario cum anima separatur a corpore recurunt omnes potētiæ ad unam originem, scilicet ad sensum communem, & per illum sensum potest anima libera, quod poterat per omnes alios exteriores ratione alligationis cum corpore, & illo utitur ad actus omnium sensuum; & ita utitur sensu interiori non solum intellectu: & iste sensus est, qui trahit secum phantasma, & ipsam potentiam. Et hanc positionem confirmant per Augu. qui dicit De spiritu, & anima. & xii. super Gen. ad litteram, q̄ anima trahit secum imagines rerum corporaliū; & ideo per illas imaginatur, & cognoscit: ergo utitur potentia sensitua interiori. **TERTIA** positio est, quā rationalis separata nihil cognoscit nisi mediante potentia intellectiua; per illam autem potest cognoscere non solum intelligibilia, uel ea quorum habet species. s. omne illud q̄ cognoscebant alię potētiæ propter sui libertatem, sicut unus angelus. Per potētiās autem sensitivas nihil potest operari, sic nec per uegetatiuas: quoniam dependēt ab organo corporali, sicut manifestum est intuēti: ergo sicut corpore corrupto nihil operatur per potētiās, q̄ respiciunt uegetabilem: ita nihil operatur per potētiās, quæ respiciunt sensibilem. Per intellectū autem cognoscit res sub conditionibus materialibus præsentem materia: & hoc ē sensus exterioris: & res sub conditionibus materialibus absente materia, & hoc est imaginationis: & illas ē res cognoscit abstractis oibus mate-

rialibus: & hæc oīa uere facit: Et ideo recte dicitur anima separata sentire, imaginari, & intelligere non per diuersas potētiās; sed per unā quæ potens est oibus his modis cognoscere, sicut ponere est in angelo, ut patet ex Secundo Li. Ad maiore autem intelligentiā est notandum, quod sicut in omni potētia, uel natura est aliqd quo ē fieri, & aliqd quo ē facere: sic & in omni cognitione: & cū hæc sit prima diuisio potētiæ per actiuū, & passiuū, necesse est ista differre: uerūtamen secundū gradus minoris, & maioris simplicitatis spiritualitatis hnt maiorem, & minore dīam. Intellectiua namque pro eo q̄ est spiritualior, & abstractior, hnt utramque potētiā, quæ respicit substantiam spūalem: & ita q̄ actiua est rōne ipsius, quo ē; & passiuā rōne ipsius, q̄ est. s. materiæ, & formę. In potētia autem sensitua, quæ ē minus spūalis, actiua potētia est ex parte animę, & passiuā ex organo: & ideo quæ sensus non est sine actione, & passione: ideo sentire dicitur esse operatio coniuncti. Et iterū. Cum actiua nihil agat sine passiuā, & quando anima amittit corpus, amittit passiuam respectu actus sentiendi: ideo impossibile est q̄ aliquo sensu utatur siue interiori, siue exteriori, quandiu est separata. Hæc autē opinio magis est rationi consona, nec repugnat fidei, nec sanctorum auctoritati. Ponit enim q̄ anima per potētiām intellectiuam intelligat, & cognoscat his tribus modis, quibus nunc, & angelus similiter: his (inquā) tribus modis a parte ei cognitę: & illud dicitur intelligere, & ima-

1. Po-
stero.

Cap. 1.
de sem
no. etc.

Dist. 8.
art. 2.

imaginari, & sentire secundum
q̄ Sancti dicunt: & ita intelligē
dæ sunt auctoritates sanctorū.

AD ILLVD ergo, q̄ primo
obiicitur de illo diuine. Dicen-
dum, q̄ lingua illa non erat nisi
lingua imaginatiua. Anima. n.
desert imagines non tantum in
potentia inferiori; sed et cum se
paratur habet in memoria intel-
ligibili, quæ non eget organo cor-
porali. AD ILLVD, q̄ obiicitur
de Cassio. Dicendum, q̄ non lo-
quitur de sensibus exterioribus;
sed de interioribus, qui nihil ali-
ud sunt, quā ipse intellectus,
prout habet modum apprehen-
dendi ipsorum sensuum. AD IL-
LVD, q̄ obiicitur, q̄ anima se-
parata est liberior. Dicendū, q̄
uerum est quantum ad poten-
tiam actiuam; sed quando caret
passiua non potest operari, sicut
nec ignis sine combustibili, non
pp̄ imperfectionem sui in se; sed
pp̄ hoc q̄ necessario exigit ad
excūdum in opus. AD ILLVD,
quod obiicitur, quod cognoscit
tripliciter. Dicendum, q̄ hoc fa-
cit separata per unam, & eandē
potentiam, scilicet intellectuā.
Quod obiicitur de abstractio-
ne. Dicendum, quod hoc non
facit diuersitatem, quoniā una
potentia est secundum quā ani-
ma ordinat totam lineam præ-
dicamentalem, & ascendit ab-
strahendo, siue resoluendo ab
infimo usque ad supremum: &
descendit componendo, seu com-
parando a generalissimo usque
ad indiuiduum: solius enim po-
tentia rationalis est comparare
indiuiduū ad speciē, & eiusdē
considerare genus generalissi-
mum: & ideo abstractio in his

tribus actibus non est sufficiens
ratio ad diuersificandum potē-
tias; sed magis coniunctio per-
optima, & decentissima, secun-
dum quā factum est, ut anima
quamdiu est in carne, habeat
potentias secundum quas alli-
getur, & communicet corpori
operationem suam, & in regen-
do, siue uiuificando, & in co-
gnoscendo. Et sic patet quare in-
tellectus non habet hoc posse,
quamdiu est coniunctus pro-
pter alligationem, & ordinem,
& connexionem potentiarum
animæ ad se, & ad corpus: non sic
autem cum est separatus: & sic
patet totum.

QVÆSTIO II.

*An anima separata cognoscat, quæ
circa nos aguntur?*

DE cognitione animæ sepa-
rata per cōparationem ad
statum uiatorum. Et quæritur,
utrum anima separata cogno-
scat ea, quæ circa nos geruntur.
Et quod sic, uidetur saltem de
bonis Greg. quid est, quod non
uident, qui uidentem omnia
uident: sed tales sunt animæ bea-
tæ: ergo &c. **IT E M.** Hoc etiam
uidetur de reprobis: quia Greg.
narrat in Dialog. quod quidā
malus homo prædixit locū suę
sepulturæ; & soluit, quod hoc
fuit uirtute animæ quæ iam ab-
strahebatur a corpore; si ergo
plus est cognoscere futura, quā
præsentia: & tãto magis cogno-
scit, quãto magis est abstracta,
patet &c. **IT E M.** Cõiter de ytra-
que; vñ: quia utraq; hēt potētiā in
intelligendi, quæ non indiget
adminiculo exterioris luminis,
nec est arctata ad aliquid; ergo
potest per istam cognoscere, q̄
circa

RESOLVTIO.

*Per coniecturam solum: uel per al-
terius relationem.*

RESPOND. Dicendum, quod
est aliquid cognoscere dupli-
citer, scilicet propria conside-
ratione, & alterius instructio-
ne. Cognitionis per propriam
considerationem est duplex.
Aut enim est rei ut præsen-
tis, & per certitudinem. Aut
est rei ut absentis, & per quan-
dam coniecturationem. Simili-
ter destructionis cognitio ē du-
plex. Aut. n. est p̄ reuelationem
alterius, aut p̄ reuelationē Dei.
Cū igitur sit quadruplex mo-
dus cognoscendi: primus non est
in aīabus separatis quantum ad
actus nostros, quādiu sunt in
locis sibi deputatis: distant. n. a
nobis, nisi fortassis diuina pmis-
sione ueniant ad nos. Secundus
uero, qui est p̄ quandā cõiectu-
rationē, sicut nos facimus de il-
lis, quos nouimus, cū sint nobis
absentes: in damnatis esse p̄t non
in bonis, quia huic admixtus est
error, & dubietas. Tertius p̄ re-
uelationē p̄t esse in bonis, qui
bus referunt angeli boni: & in
malis quibus referunt dæmones,
uel ipsi damnati. Quartus uero
p̄ illustrationē, & reuelationē
t̄m in bonis. Vnde Aug. in lib.
de cura pro mortuis agēda. P̄nt
(inquit) spiritus mortuorū ali-
qua, quæ hic aguntur, quæ neces-
sariū est eos nosse, non solum
præsentia, sed etiam præterita,
& futura spiritu Dei reuelante
cognoscere. Et Gregor. Fit in
electis quoddam mirabile, ut
etiam illos, quos hic numquam
uiderunt, uel nouerunt, bonos
cognoscant: non tamen om-
nia

circa nos geruntur. **IT E M.**
Quanto substantia liberior, tan-
to facilius, & certius exit in a-
ctum suum: ergo cum anima se-
parata a corpore sit multo libe-
rior quā ei coniuncta, si pote-
rat cõiuncta cognoscere, q̄ sunt
circa nos, poterit & separata.

CONTRA. Quod beatæ ani-
mæ non cognoscant: uñ: quia beatæ
aīæ magis adhærēt Deo, quam
aliqui uiatores: sed aliqui uiato-
res ita adhærēt Deo, quod pa-
rum, uel nihil sciunt de his, quæ
hic geruntur; ergo &c. **IT E M.**
De damnatis uidetur; quia lu-
men cognitionis non accrescit
in damnatis, immo potius ob-
scuratur: sed cum dānati erant
hic, non poterunt cognoscere
ea, quæ fiunt apud inferos: er-
go nec modo poterunt cogno-
scere ea, quæ fiunt apud nos.
IT E M. Quod nec isti, nec illi, ui-
detur, quia tam isti, quam illi
habent potentiam cognoscen-
di finitam: sed ad hoc quod ali-
quid cognoscatur de nouo, ne-
cesse est præsentari ipsi uirtuti
cognoscēti: ergo si a nobis mul-
tum distant, & absentes sunt, pa-
tet &c. **IT E M.** Tam isti, quam il-
li diligunt nos, sed qui diligit al-
terum, congaudet in bonis, &
contristatur in malis; ergo si
mali non debent cognoscere
unde gaudeant, nec boni unde
doleant, uidetur quod nec isti,
nec illi nos cognoscant. Et hoc
confirmatum est per illud
quod dictum est Iosæ.
4. Reg. xxii. Dixit. n.
dominus, quod
auferret
eum, ne uideret mala
gentis suę.

omnia cognoscunt, sed quædam per reuelationem.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quod omnia uident boni, quia uident uidentem omnia. Dicendum, quod Gregorius intelligit de his, quæ sunt eorum salutis necessaria. AD ILLVD, quod obiicitur de illo, qui præuidit locum. Dicendum, quod hoc potuit esse ex multa sollicitudine, & animæ abstractione, uel etiam aliqua facta interius reuelatione. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non indigent organo; & sunt liberi. Dicendum, quod quamuis non indigeant organo ad cognoscendum ea, quorum habent species, indigent tamen ad accipiendum de nouo, & cognoscendum maximè singularia. AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, quod sancti sunt ab his abstracti. Dicendum, quod non est simile, quia quamdiu sunt in carne, impediuntur a contemplatione Dei ex consideratione multa nostrorum actuum: sed iam beati non impediuntur. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non habent maius lumen cognitionis. Dicendum, quod sicut modo cognoscimus reuelatione, ita & ipsi, & consideratione similiter: sed certius considerant nos, quam nos ipsos, quia nos habentenus cognouerunt, sed non nos ipsos. AD ILLVD, quod obiicitur, quod dolerent boni. Dicendum (sicut iam patebit) quod nec bonis tristitia, nec malis gaudium aliquod ex hoc esset.

An damnati & beati mutuo se se cognoscant?

DE cognitione animæ separationis per comparationem ad statum beatorum. Et queritur, utrum mutuo se cognoscant, scilicet damnati beatos, & e conuerso. Et quod sic, uidetur per illud Luc. 16. quod diues positus in tormentis uidit Abraham: & Abraham e conuerso uidit ipsum. ITEM, Gregorius. Infideles in imo positi, fideles super se in requie attendunt. ITEM. Ratione uidetur: quia opposita sibi inuicem comparata, & simul uisa, magis elucescunt, & etiam decorant uniuersum: ergo si mali habebunt poenam eatenus intensam, quæ potest cogitari, & similiter boni gloriam: & utraque intenditur respectu alterius: ergo utrique debent se mutuo uidere. ITEM. Constat quod boni gaudebunt, & laudabunt Dei iustitiam: mali similiter dolebunt de gloria amissa; ergo si non contingit gaudere, & dolere nisi de cognito, utrique cognoscant, scilicet boni seueritatem iustitiæ, & mali dignitatem gloriæ; sed boni hoc non uident in se, nec mali in se: ergo constat, quod uident inuicem.

CONTRA. Inter eos est improporcionabilis distantia: ergo si ad uisionem requiritur presentia, uidetur, quod non possint mutuo se uidere. ITEM. Gloria est qualitas spiritalis, sicut gratia: sed qualitas gratiæ non uidetur exterius a non habente: ergo nec gloriæ. ITEM. Consideratio poenæ incutit terrorem,

rorem, & consideratio gloriæ generat gaudium: sed in malis nullum erit gaudium; in bonis nullus terror: ergo &c. Si dicas, quod recipitur secundum modum recipientis, non recepti: & ideo in malis generat confusionem, & in bonis gaudium: ergo si hæc duo debent esse post iudicium: ergo post iudicium se cognoscant, quod est contra Gregorium, ut habetur in litera. ITEM. In bonis est compassio de bonitate naturæ: ergo si non tollitur bonitas naturæ: ergo maximè uigebit in eis compassio: ergo uidetur, quod si uideant tormenta malorum, quæ maximè doleant. Et hoc uidetur Gregorius dicere, & habetur in litera, quod uolunt transire per affectum misericordiæ.

RESOLVTIO.

Utrique; illi ut magis tristetur: hi ut uehementius gaudeant.

RESPOND. Dicendum, quod consideratio, siue cognitio gloriæ beatorum, est miseris, & reprobis poena: & consideratio, siue cognitio poenæ reproborum, est electis gaudium: quia illi considerant gloriæ sub ratione amissionis, isti poenam sub ratione diuinæ ultionis. Vnde lætabitur iustus, cum uiderit uindictam. Quoniam igitur gloria electorum temper manet, & post iudicium erit copiosior: ideo electi & nunc, & tunc uident poenam damnatorum, secundum quod dicitur Isa. vlt. Vident (inquam) in Deo, siue in speculo æterno, cum faciat ad eorum gloriam cumulandam. Reproborum poena similiter post iudicium intendetur, & adeo intendetur, ut beatorum gloriam non liceat eis considerare, nec ab eis auxilium petere, ut diues petiit, quia tormentorum suorum magnitudinem non poterunt sustinere, ita quod liceat aliis uacare: immo absorbebuntur totaliter a poenis. Concedendæ ergo sunt rationes, quæ mutuo se cognoscant.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, quod est inter eos improporcionabilis distantia. Dicendum, quod non agnoscunt mali bonos per intuitum poenitentiae, sed per considerationem intelligentiæ; boni uero malos in speculo, & in Deo. AD ILLVD, quod obiicitur de gloria. Dicendum, quod non uident ipsam gloriæ essentiam, sed considerant requiem; quia illi quiescunt, & gaudent: sed ipsi laborant, & dolent: & cognoscunt; sicut infirmus cognoscit sanitatem alterius, quæ non habet. AD ILLVD, quod obiicitur, quod generat dolorem, &c. patet responsio, quia consideratio bonorum non est in poena, quia afflictiva: seu fertur ulterius, quia iusta, & optime, & digne inflictæ: & talis consideratio amanti generat gaudium. Similiter nec consideratio malorum sistit, id est permanet in bono gloriæ, quia bonum: sed quia perditum: & hæc consideratio generat dolorem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod post iudicium uidere debent, &c. Dicendum, quod tunc maiori poena erunt absorpti, ut iam non liceat eis cogitare gloriæ dignitatem: semper tamen

in mente habebunt eius amissio-
nem, & carentiam, ut tristen-
tur. AD ILLVD, q̄ obicitur,
quod compati est de bonitate
naturæ. Dicendum, q̄ hoc non
est uerum generaliter, nisi intel-
ligatur de natura passibili.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIO I.

*An damnatis in sit uermis ma-
terialis?*

ONSEQUENTER
quantum ad secun-
dum articulum quæ-
ritur de uermē, qui
erit in damnatis: & circa hoc
tria quærentur. Primo quæri-
tur, utrum damnati habeāt uer-
mem materialem, siue corpora-
lem. Secundo utrum sit in eis
uermis spiritalis. Tertio, quæ-
ritur, utrum uermis ille sit inua-
riabilis.

CIRCA quam proceditur, &
ostenditur q̄ uermis ille sit
materialis. Eccl. vi. Vindicta car-
nis impii ignis, & uermis. Et Iu-
dith ult. Dabit ignē, & uermes
in carnes eorum: ergo si in car-
ne nō est nisi uermis materialis,
patet &c. ITEM. Dānati resur-
gent cum pœnalitatibus, & de-
formitatibus; ergo habebūt cor-
pora putrefactibilia, sicut nunc
habent; sed ex corpore putrefa-
ctibili generantur uermes: ergo
&c. ITEM. Pœna uermis semper
annectitur pœnæ ignis, uel ut
in pluribus locis scripturæ pa-
tet. Sed ignis non tātum est spi-
ritualis; sed etiam materialis: er-
go uidetur similiter q̄ uermis:
igne enim punitur corpus, & a-
nima: ergo similiter & uermis:
ergo uidetur, q̄ sit materialis.

CONTRA. Esa. xiiii. dicitur
de diabolo. Operimētum tuum
erunt uermes: sed cōstat quod
diabolus non habet uirtutē ma-
terialem: ergo &c. ITEM. Nul-
lus uermis materialis ē immor-
talis, cū habeat formam corru-
ptibilem: sed uermis ille nō mo-
ritur, sicut dicitur ultimo Isa.
ergo &c. ITEM. Vermis mate-
rialis & in sua remorsione, & in
sua origine aliquid minuit de
substantia corporis; ergo si cor-
pus illud non est imminuibile,
non est circa illud talis uermis.
ITEM. Ibi erit multo intensior
ignis, quam sit hic; sed uermes
in isto igne nō possunt uiuere;
ergo nec in illo poterunt. Si tu
dicas, quod hoc est per miracu-
lum; ergo tunc cum non patian-
tur ab igne, uidetur habere cor-
pora gloriosa, & incorruptibi-
lia. Si dicas quod renascuntur,
quæro quomodo, cum non sit
ibi solis latio, & maxime putre-
factibilia per uirtutem suprac-
lestem habeant generari.

RESOLVTIO.

Non corporalis; sed spiritalis.

RESPON. Dicendum, quod
Aug. xx. de ciu. Dei ponit circa
hoc duas opiniones. Quidam
enim uoluerunt intelligere uer-
mem illum esse materialem pro-
pter uerbum scripturæ. Alii ue-
ro rationem sequentes uolue-
runt dicere, quod uermis ille sit
spiritalis: & horum opinionē
dicit sibi magis placere; & ex
quo sibi magis placet, & nobis
similiter dēt placere. Vnde con-
cedēde sunt rationes, quod uer-
mis ille non sit materialis.

AD ILLVD, quod obicitur
in contrarium per similitudinē
ignis

ignis. Dicendum, q̄ sicut ignis
materialis affligendo corpus; affli-
git, & punit animam ei unitam:
sic uehemens dolor, & remorsus,
siue tristitia animæ redundat in
corpus, quia Prouer. 17. Spiritus
tristis desiccet ossa. Quoniam igitur
erit in damnatis magnus con-
scientiæ remorsus; & dolor; ita ē
ut redundet hæc tristitia in car-
nem: ideo uerē dixit scriptura q̄
daret Deus uermem in carnē eo-
rum; & expressit multum ad ter-
rorem carnalium, qui magis hor-
rent pœnam carnis, quam animæ.
Vel posset dici, quod caro ibi dici-
tur opus carnale: & hoc est opus
peccati, ex quo generatur uermis
spiritalis. AD ILLVD, quod obji-
citur, quod habebunt deformita-
tem. Dicendum, quod uerum est,
sed non putrefactionē. VLTIMVM
solutum est de igne, quia ignis ab
exteriori procedit ad intima, uer-
mis ab intimis ad exteriora: &
ideo ignis est materialis, sed uer-
mis spiritalis.

QVÆSTIO II.

*Ad quid sit uermis iste spiritalis
damnatorum?*

VTRVM in damnatis sit uermis
spiritalis, & quæritur pro
quanto dicitur in eis esse uermis.
Si quia est in eis dolor mordens:
sed in pœnitentibus est maximus
dolor de peccatis: ergo & maxi-
mus uermis. ITEM. Aliqui ita sunt
peruersi, quod extantur cum ma-
le fecerint, & exultāt; adeo ut nul-
lum remorsum, aut dolorem sen-
tiant: ergo si damnati sunt magis
peruersi quam uiatores, uidetur
quod nullam omnino habeāt re-
morsum. ITEM. Aliqui sunt ita ex-
cæcati, & obitinati in malo, q̄ nul-
lum omnino sentiunt remorsum:

S. Bon. Lib. 4.

sicut hæretici, qui moriuntur pro
hæresi sua tuēda: sed damnati sunt
magis obstinati, & excæcati: ergo
&c. ITEM. Si habent dolorem aut
de pœna, aut de culpa. Si de pœ-
na, tunc ergo non differt uermis à
pœna ignis: quia ignis non punit,
nisi quia dolēt. Si de culpa, aut uo-
luntate deliberatiua, aut naturali,
siue synteresi. Sed nō deliberati-
ua: quia scdm illā non pœnitent,
imo perseuerat in eis peccādi uo-
luntas. Nō scdm synteresim, quia
synteresis in aliquibus uiatoribus
est præcipitata: ergo uidēt in eis
penitus extincta. Et hoc uidetur
per rationem: quia sicut fomes se
habet ad malum, sic synteresis ad
bonum: sed omnis fomes omni-
no extinctus est in beatīs: ergo
synteresis in dānatis. ITEM. Quæ-
ro, cum uermis nascatur ex putre-
factione, & rodat; qua metaphora
dicitur uermis conscientiæ, cum
illa non putrescat.

SED CONTRA. Quod in damna-
tis sit uermis spiritalis, siue do-
lor, uidetur: quia super Eccl. 8.
Vindicta carnis impij &c. Glos.
uermis est sera scelerum pœnitē-
tia. Et Aug. de fide ad Petrum di-
cit, quod habebunt hoc suppli-
cium. ITEM. Ratiōe uidetur, quia
synteresis naturaliter remurmu-
rat contra malum: sed uitium non
demit extrema naturæ uestigia;
ergo &c. ITEM. Quæcunque fa-
ciunt ad pœnam damnatorum, de-
bent esse in eis; sed hæc remurmu-
ratio synteresis auget eorum pœ-
nam; ergo saltem actus iste non
debet tolli. ITEM. Omnis creatu-
ra secundum q̄ natura, deseruit
creatori; ergo si uoluntas rationa-
lis secundum quod natura, est re-
cta; ergo ei deseruit; sed crea-

O O O O tura

tura creatori deseruiens armatur in tormētum contra iniustos: ergo &c.

RESOLVTIO.

Ad remorsum conscientie; propter peccatum; quod finaliter remansit in eorum anima.

RESPON. Dicendum, quod ipsa translatio uermis ad dolorem spiritualem, manifestat, in quibus, & quomodo sit uermis: si attendatur ratio transferendi. In uerme enim materiali consideratur origo, & morsio: oritur (inquā) ex putrefactione, & mordet illud, in quo oritur: sic in spiritali dolore non quilibet dolor, est uermis, sed qui nascitur ex putrefactione peccati: & tunc peccatum dicitur putrefactiuum, quando anima in eo requiescit finaliter. Rursus. Oportet quod sit in dolore morsio: hæc autem est ex cōcursu duorum mouentium sibi inuicem obuiantium, & resistētium. Ista duo mouentia sunt in homine, uoluntas naturalis, & deliberatiua: quarum utraque mouet. Ista concurrunt per conscientiam, distantem aliquod factum esse indebitum: & tunc obuiant, quando naturalis detestatur indebitum, & deliberatiue placet: tunc autem resistūt, quādo utraque in suo actu uiget: & quod illa efficaciter detestatur, altera ei immutabiliter adhæret. Secundum hoc ergo patet, in quibus est uermis, & quando. Nam deficiente concursu qui est per peccati conscientiam, non est uermis: sicut in hæreticis, & in his qui credunt, peccando benè fecisse. Deficiente obuiatione non est uermis, ut puta in his, qui dolent de culpa secundum uoluntatem non tantum naturalem, sed etiam

deliberatiuam, ut sunt pœnitentes. Deficiente resistentia, non est uermis, ut puta quando uoluntas tanta delectatione fertur in peccatum, quod absorbet motum uoluntatis naturalis, ut non sentiat: Et sic patet, quare uermis deficit aut propter defectum putrefactionis iniustis, aut concursus in cæcis, aut obuiationis in pœnitentibus uerè, aut resistētia, ut in his, qui peccāt ex magna libidine: Et ex his patet quod in damnatis uigebit uermis, quia ibi erit peccati putrefactio ex hoc, quod peccatum finaliter remansit in anima eorum. Ibi erit etiam concursus propter peccatorum apertissimā uisionem, ibi erit etiam obuiatio propter uoluntatis deliberatiuæ obstinationem, & synteresis remurmurationem. Ibi erit etiam resistentia: quia delectatio peccati erit ablata per pœnæ acerbitatē: & ex hoc ipsius synteresis actio fortificata: & ex hoc uermis mirabiliter rodens, & puniens.

AD ILLVD uero, quod obijcitur, quod synteresis est extincta in damnatis. Dicendum, quod synteresis triplex est actus. Primus quidem est instigare ad bonum: & iste quidem ablatus est a damnatis, quia non est amplius locus benefaciendi. Secundus qui est retrahere à malo faciendo: & iste extinctus est in dæmonibus propter improbam malitiam uoluntatis eorum. Tertius, qui est remurmuratio contra malum factū: & iste manet in eis iusto Dei iudicio, tamen secundum istū actū in damnatis non remurmurat malo, quia culpa, uel quia inhonestū, sed quia ex hoc punitur: unde isto aliquo modo est extinctus: & quia

dæmones nondum sentiunt acerbitatē pœnarum intēsē, ut damnati: ideo non habent ita remorsum. Sanè tamen posset dici quod synteresis remurmurat malo facto: quia indebitum: ipsa enim nō confert culpam ad pœnam: & pœnterea respicit honestum, non com modum: & iterum ipsa uoluntas deliberatiua detestatur malū culpæ propter pœnam: nollet enim impius peccasse, uel fecisse: unde tot mala habet necesse pati: uel saltem mallet nunquam habuisse delectationem, quam esse in tanta miseria, & dolore. Vnde soluendum est, quod quantum ad istum actum: quia pœnalis synteresis est & Dei instrumentum ad flagellandum iniquos, & non exingue tur: & quod remorsus modò non sic in dæmonibus intensus est propter defectum resistentiæ, quoniā modò delectantur in culpis.

QVÆSTIO III.

An æquus & isdem semper erit uermis hic damnatorum?

VT RVM uermis ille sit inuariabilis. Et quod sic, uidetur: quia culpa est inuariabilis, & pœna respicit culpam: ergo cum hic uermis sit pœna, patet &c. ITEM. Ignis continuè affligit, & æqualiter: ergo similiter uidetur quod & uermis. ITEM. Omne uariabile terminabile est: sed uermis ille est interminabilis: ergo &c.

CONTRA. Vermis est ex recordatione peccati: sed nō simul peccata recolent, cum non sint deformes: ergo successiue: sed maiori pœnæ maior debetur remorsus;

& ubi hoc, ibi uariabilitas; ergo &c. ITEM. Si uermis est, corrodit: sed quantò aliquid diutius roditur, magis debilitatur, & magis grauatur: ergo pœna malorū semper crescit. ITEM. Si semper rodit, cum non sit infinitum bonum quòd adimit: ergo aliquando adimeret totum: sed hoc est impossibile: ergo &c.

RESOLVTIO.

Æqua semper, & eadem erit in damnatis peccatorum suorum memoria: igitur & uermis, sine remorsus illorum æquus & isdem.

RESPON. Dicendum, quod iusto Dei iudicio (sicut dictum est supra) fiet; ut mali simul omnia peccata memorentur, ut de omnibus cōtinuè torqueātur: & ideo uermis est pro omnibus; & non intensior nunc, quā ante.

AD ILLVD, quod obijcitur de ademptione. Dicendum, quod sicut egressus continuus alicuius ab aliquo est duplex: uel per inuouationem secundum partem, ut riuus à fonte, & motus à motore: aut eiusdem continuatione, ut ramus à radice, & radius a sole. Sic ademptio continua uel per noui ablationem, sicut ignis consumit, & comburit ligna: uel per eius continuationem, sicut ignis infernalis corpus, & dolor minimum: Et sic uermis continuè rodit, & illud melius supra patet de pœna ignis: & per hunc modum intelligendum est de pœna uermis.

LIBRI QVARTI

Concludit & epilogat.

Hec de pedibus sedentis super solium excelsum (quos Seraphin duabus alis uelabant) scriptori, etsi non auditori, commemorasse sufficiat: qui facie exorsus sedentis, per media ad pedes usque, uia à duce, peruenit.

IN ista parte circa literã quæ-
ritur, qualiter intelligitur il-
lud uerbum ultimum, *pedibus se-
dentis*: Et primo quæritur, quis sit
sedens, & quid solium, & quæ uia.
Respon. Dicendum, quòd sedes
iste Deus est, siue Christus, qui
requiescit in summa pace, quæ
exuperat omnem sensum. Solium
autem potest dici sancta scriptu-
ra propter sui eminentiam: etiam
anima sancta, quæ dicitur sedes sa-
pientiæ: aut certè gloriosissima
uirgo Maria, in quam descendit
ad habitandum dominus: uel etiã
natura assumpta, in qua posuit ta-
bernaculum suum. Facies autem
huius est maiestas diuinitatis, quã
uidebimus, cum erimus gloriosi.
Pedes uerò, siue uia sunt opera
finalia, quæ sunt uelata, sicut illa,
quæ pertinent ad finem mundi.
Media uerò inter Dei magnitudi-
nem æternam, & nostram magni-
ficationem futurã sunt opus crea-
tionis, & redemptionis. Incipit
igitur Magister a facie maiestatis

in Primo, & decurrit per media ï
Secundo, & Tertio, & terminauit
in pedibus, siue in imis in Quar-
to. Isti autem pedes nunc sunt ue-
lati, sed tunc discooperientur,
quãdo facies manifestabitur: hoc
autem erit quando Deus ita erit
conspicuus, ut uideatur a singulis
nobis in singulis nobis: uideatur
ab altero in altero: uideatur in se
metipso: uideatur in creaturis om-
nibus: uideatur etiam per corpo-
ra in omni corpore, quocunque
fuerint spiritalis corporis oculi,
acie perueniente, directi. Tunc ui-
debimus; amabimus, laudabi-
mus; tunc apparebit Christus ui-
ta nostra: & nos apparebimus cū
ipso in gloria: ad quam nos per-
ducatur pontifex, & præcursor no-
ster Iesus Christus filius Dei, &
beatæ Mariæ dominæ, & adiutri-
cis nostræ, sua pia misericordia:
cui est benedictio, & claritas, &
sapientia, & gratiarum actio, ho-
nor, & uirtus, & fortitudo per in-
finita secula seculorum. Amen.

REGISTRVM.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll
Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sss Ttt Vuu
Xxx Yyy Zzz.
Aaaa Bbbb Cccc Dddd Eeee Ffff Gggg Hhhh
Iiii Kkkk Llll Mmmm Nnnn Oooo.

Omnes sunt quaterniones, præter O o o o, Duerniones.

V E N E T I I S

Apud Georgium Angelerium, sumptibus Signi
Seminantis. M D L X X I I I.

FINIS QVARTI LIBRI.

